ALPHONSI TOSTATI HISPANI,

EPISCOPI ABVLENSIS,

PHILOSOPHI, THEOLOGI,
Ac Pontificij Iuris, Cæſareique conſultiſsimi, necnon
linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritiſsimi,

Commentaria in Secundam Partem I. REGVM:

Mendis nunc ſanè quàm plurimis diligenter expurgata.

CVM INDICE COPIOSISSIMO.

Ad PHILIPPVM II. Catholicum & Inuictiſsimum
Hiſpaniarum, & Indiarum Regem.

VENETIIS, M D XCVI.

Apud Io. Baptiſtam, & Io. Bernardum Seſsam, fratres.

ALPHONSI TOSTATI

Epiſcopi Abulenſis.

COMMENTARIORVM IN PRIMVM LIBRVM REGVM

Pars Secunda.

CAPITVLVM XV.

1.q.1.cap. Dominus 8.q. 1.ca. audacter. ſupra co. 10. Exo.17. 1.q.4.c.eccleſia. §. item peccato ciuium. 2.q 7 cap. nos. §.itécum Balam. 24.q. 3.in principio.

ET dixit Samuel ad Saul. Me miſit Dominus, vt vngerem te in Regem ſuper populum eius Iſrael: nunc ergo audi vocem Domini. Hæc dicit Dominus exercituum: Recenſui quæcunque fecit Amalec Iſraeli, quomodo reſtitit ei in via, cùm aſcenderet de Ægypto. Nunc ergo vade, & percute Amalec, & demolire vniuerſa eius: non parcas ei, & non concupiſcas ex rebus ipſius aliquid: ſed interfice a viro vſq; ad mulierẽ, & paruulũ, atq; lactentẽ; bouem, & ouẽ; camelum, & aſinum.

De tranſgreſſione Saulis in bello contra Amalec.

DIcto in præcedentibus de bello Saulis contra Philiſtijm, hic agitur de trãſgreſſione eius in bello contra Amalec. Fuit autem iſta traſgreſſio partim ex iactantia, vt quidam volunt, ſcilicet, quia reſeruauit Regem Amalec viuentem ad triumphum ſuum, vt ſciretur, ꝙ ipſe habebat quẽdam Regẽ vinctum in poteſtate ſua. Vel trangreſſus eſt ex miſericordia quadam circa eum. Ex cupiditate quoq; prę- C nitatus eſt inquantum reſeruauit optima quęque terrę Amalec. Et diuidit in duo, quia primò ponitur mãdati diuini denunciatio: ſecundo eiuſdem tranſgreſſio ibi. *Et apprehendit Agag.* Prima in duas, quia primò ponitur iuſſio: ſecundò aliqualis executio ibi. *Præcepit itaque.*

An quæ habentur hic habeant ordinem ad præcedentia.

Quæſtio I.

CIRCA primum quæret aliquis, an ea, quæ di- A cuntur hic, habeant conſequentem ordinem ad præcedentia, vel ſit aliqua tranſmutatio.

Reſpondendum eſt, ꝙ ea, quæ dicuntur hic de bello contra Amalec, non poſſunt habere ordinem poſterioritatis, vel prioritatis ad ea, quæ ponuntur ſupra immediatè. Nam in c. præcedenti ab illo loco: At Saul confirmato Regno: non deſcribitur aliqua ſpecialis hiſtoria Saulis, ſed quædam collectio breuis omnium geſtorũ Saulis, & cognationis eius, & omnium quæ ad eum pertinent: ideo nihil de geſtis Saulis poteſt continuari illi, tanquam habens ordinem præceſſionis, vel poſterioritatis, quia nihil ante illud eſt, nec poſt illum; cũ ibi contineantur omnia geſta Saulis in ſumma: fit tamen cõtinuatio ad B id, quod habetur in toto c. præcedenti ante locum illum, in quo deſcriptum eſt bellum quoddam, qđ habuit Saul contra Philiſtijm. Et dicendum ꝙ iſtud quod habetur hic de bello Amalec fuit poſt illud: nam poſt confirmationem Regni Saulis nõ habuit aliqđ bellũ ante illud. Nã immediatè vt ꝯfirmatus eſt in Regem, ſupra c.11.& 12. incepit colligere exercitum, & accepit tria millia virorum, ſupra cap. 13. Poſuitq; mille viros cũ Ionatha in Gabaa: ipſe autem retinuit ſibi duo millia in Bethel, Ionathas verò pugnauit contra ſtationem Philiſthinorum, quę erat in Gabaa, ſupra c. 13. Ex quo Philiſtini congregati ſunt contra Iſrael, & factum eſt bellum, qđ habetur præcedenti. c. Non ergo fuit aliquod bellum Saulis ante illud poſt confirmationem Regni: iſtud verò quod fuit contra Amalec, neceſſe eſt, ꝙ poſt illud fuerit: deinde autem dubitabatur, an iſtud bellum fuerit immediatè poſt illud bellum contra Philiſthinos, vel intercidit magnum tempus. Dicẽdum eſt, ꝙ non poteſt patere: ſatis tamen credendũ eſt, ꝙ non interciderit magnum tempus: quia Deus reſeruabat iſtud pro Saule: nam prænunciatum fuerat Nu.c.24. de Saule, quomodo pugnaturus eẽt cõ-

tra regem Agag, cùm dicitur: Tolletur propter Agag rex eius,& auferetur regnum illius: ideo veriſimile eſt, quòd in principio regni ſui hoc ei commiſerit, cùm adhuc gratꝰ erat ei. *Et dixit Samuel ad Saul.* Deꝰ volebat, ꝙ delerētur Amalecitę,ſicut per Moyſen iuſſum fuerat,& ad hoc parauerat Saulem; ideo iuſſit Samueli,ꝙ diceret Sauli,ꝙ iret cōtra Amalec.

Samuel ſuadere vult Sauli, vt pugnet cōtra Amalecitas

Me miſit dominus,vt vngerem te in regem ſuper populum eius Iſrael. Samuel volens hic perſuadere Sauli,ꝙ iret cōtra Amalecitas obediens pręcepto Domini,denunciauit ei beneficium,quod Deus egerat illi ſ.ꝙ conſtituerat eum in regem, vt per hoc flecteret ipſum ad executionem diuini mandati:ſic enim Deus conſueuerat flectere Iudæos ad obſeruationem legum ſuarum: nam cùm eſſent in monte Sinai, & vellet eis dare legem, dixit: Voſipſi vidiſtis, quæ fecerim Aegyptijs & quomodo portauerim vos ſuper alas aquilarum, & aſſumpſerim mihi: ſi ergo audieritis vocem meam,& cuſtodieritis pactum meum,eritis mihi in peculium de cunctis populis. vt patet Exo. 19.c. Item iſta commemoratio regni collati perſuadebat alio modo.ſ. Deus vnxerat Saulem in regem ad hoc,ꝙ erueret Iſraelitas de manu hoſtium, ſicut conſtat ſupra cap 10 ſ. Ecce vnxit te Deus ſuper hæreditatem ſuam in principem, & liberabis populũ eius de manu inimicorum eius, qui in circuitu eius ſunt: incumbebat ergo Sauli ex neceſſitate ſuſcepti regni pugnare contra hoſtes Iſrael: Sed Amalecitę erãt hoſtes Iſrael decreto Dei, ergo debebat pugnare contra illos. *Nũc ergo audi vocem Domini*,i.qa Deus fecit te regem,audi præceptũ eius,& exequere. Alij dicunt: Nunc audi vocem Domini,i. quamquam ante hoc non audiuiſti vocem Domini; tamen ſaltem nunc audi,ſ. fuerat præceptum Sauli, quod nõ immolaret quouſque deſcenderet Samuel in Galgalam poſt ſeptem dies: immolauit tamē ante hoc: vnde Deus iratus eſt propter tranſgreſſionem præcepti: dicit ergo hic Samuel:Nũc audi vocem Domini, ideſt,ſaltem nunc audi. *Hæc dicit Dominus exercituum.* Samuel erat miſſus a Deo, ideo refert hic qd Deus ei dixerit. Vocatur autem hic Dominus exercituũ, quod attinet ad præſens,quia Samuel loquebatur hic Sauli de exercitu,& quia forte putaret durum eſſe pugnare contra omnes Amalecitas timeret. Dixit ergo Samuel,ꝙ Deus erat Dominus exercitum,ideſt potens in exercitibus, ſcilicet,quòd poſſet ei dare victoriam de Amalec. *Recenſui quæcunque fecit Amalec Iſraeli.* Iſta ſunt verba Dei, ideſt,ego recordatus ſum, & recogitaui apud me omnia mala, quæ fecit Amalec Iſraeli: ideo volo, ꝙ percutias illũ, vſquequo deleatur. *Quomodo reſtitit ei in via, cùm aſcenderet de Aegypto.* ſ. Amalecitæ pugnauerunt contra Iſraelitas in via, ſcilicet in deſerto, cùm aſcenderent de Aegypto nihil facientibus Iſraelitis. Sciẽdum autem, quod Amalecitæ pugnauerunt cōtra Iſrael in deſerto: primò parum poſt tranſitum maris rubri in manſione, quæ vocatur Raphidim. Nã ex inſidijs venit, & percuſſit illos, qui erant in extremitate exercitus, qui fatigati reſederant, volebatq; irruere ſuper reliquum caſtrorum: Moyſes verò miſit Ioſue cum viris belli contra Amalec, & percuſſus eſt, atque fugatus a facie Iſrael: Exod. capit. 17 iterum autem pugnauit Amalec ↄtra Iſrael. Fuerat enim primum bellum in primo anno ab exitu de Aegypto circa finem menſis ſecundi. Secundò autem pugnauit in Cadesbarne anno ſecundo ab exitu de Aegypto, & ibi ſimul Amalecites, & Cananęus pugnauerunt contra Iſrael,ut patet Numeri 14. c. propter hoc autē, quia iniuſtè nimis Amalecitæ læſerunt Iſraelitas, Deus iuſſit,ꝙ haberet

Amalec quoties, & qñ pugnauit cō tra Iſraelitas.

F cum eis inimicitias perpetuas promittens, ꝙ ipſe deleret eos, Exo cap. 17 ſcilicet: Dixit Dominus ad Moyſen: ſcribe hoc ob monimentum in libro, & trade in auribus Ioſue: delebo enim memoriam Amalec de ſub cœlo. Moyſes quoque pauloante, quàm moreretur, valde commendauit Iſraelitis,ꝙ pugnarent contra Amalecita Deutero cap. 26. ſcilicet: Memēto quid fecerit tibi Amalec in via quãdo egrediebaris ex Aegypto, quomodo occurrerit tibi,& extremos agminis tui,qui laſſi reſidebant cęciderit, quando tu eras fame, & labore confectus, & non timuerit Deum: cùm ergo Deus dederit tibi requiem in terram, quam pollicitus eſt, delebis nomen eius ſub cœlo: caue ne obliuiſcaris.

G

Quare Deus non iuſſit Chananæum deleri ſicut Amalecitas, ipſe enim etiam pugnauit contra Iſrael. Quæſtio II.

QVAERET aliquis.cũ Deus iuſſerit hic deleri Amalecitas,quia reſtiterant Iſraeli, quare non iuſſit deleri Chananęũ regē Arad,quia ēt ille pugnauit contra Iſrael:ſimul.n. Amalecitæ, & Chananæi percuſſerũt Iſraelitas in Cadesbarne,vt patet Num. capit. 14. Aliquis reſpondebit, quòd Deus iuſſit hic de Amalecitis, & non de Chananæis, quia magis peccauerunt Amalecitę,eo quòd ipſi primò pugnauerũt contra Iſrael,quàm omnes alię gentes, & in hoc dederunt occaſionem cęteris gentibus pugnãdi contra Iſrael:vnde Deus nimis comminatur eis,

H quia ipſi primò pugnarunt,vt patet Nu cap. 24. ſcilicet: Principiũ gētium Amalec cuius extrema perdentur,i. prima de gentibus, q̃ pugnauit ↄtra Iſrael fuit Amalec,ideo extrema eius perdentur.i. ad vltimum ipſe peribit. Sed iſta ratio non ſtat, nã q̃q̃ aliquid mereretur Amalec ſuper alias gentes,quia primo pugnauit,non tamen tantũ, vt ipſe penitus periret, & aliæ gentes non. Alij reſpondent aliter, ſ. ꝙ Amalec iuſſus eſt deleri totaliter,quia magis peccauit.ſ.eo ꝙ Amalecitę pugnauerũt bis cōtra Iſraelem, Chananæi autem pugnauerũt ſemel. Sed hoc non ſtat: quia ſicut Amalecitæ bis pugnauerunt,ita & Chananæi regis Arad: primò.n.iſti Chananęi pugnauerunt contra Iſrael in Cadesbarne, quando ipſi,& Amalecitę ſimul pugnauerunt:Nu.c.14 Secũ-

I dò pugnauerũt Chananęi contra Iſrael anno 40. ab exitu de Aegypto apud terram Edom, & vicerunt eos,atque cęperunt prædam de Iſrael:ergo vtrique ęqualiter pugnauerũt cōtra Iſrael, & merebãtur ęqualiter deleri. Sed dicendum,ꝙ iſta qō fundatur ſuper ignorantiam veri,præſupponit.n.ꝙ Amalecitę deleti fuerint,& non Chananęi. Sed falſum eſt, quia primò deleti ſunt Chananęi: licèt Deus non iuſſerit illos deleri: nam cùm anno 40. ab exitu de Aegypto pugnauerit Chananęus rex Arad contra Iſrael, & cęperit prædã, Iſrael voto ſe obligãs Deo, ait: ſi tradideris populum iſtum in manu mea, delebo vrbes eius: exaudiuitq; Dominus pręces Iſrael,

K & tradidit Chananęum, quem ille interfecit ſubuerſis vrbibus eius, & ſic Chananęi regis Arad finē acceperũt anno 40. ab exitu de Aegypto. Nũc ergo ſolũ iuſſit Deus deleri Amalecitas. De hoc Nu.c. 21.

Quare Deus iuſſit tantam pœnam infligi Amalecitis, cùm parum peccaſſent contra Iſrael. Quæſt. III.

QVAERETVR vlterius, quare Deus iuſſit tantam pœnam infligi Amalecitis, cùm parũ peccaſſēt:nã alię gentes pugnauerũt ſępius ↄ Iſrael, ſicut Philiſthini, Mohabitę, Ammonitę, Idumęi: nullã tñ harũ gentiũ iuſſit Deꝰ pęnitus deleri. Aliqs rñdebit, ꝙ hoc erat,qa Moabitę, Ammonitę, Idumęi

erant

A erant cognati Iſraelitarũ.ſ.oẽs de ſtirpe Abrahę, & Loth ꝯſobrini ſui: vñ pp hoc in introitu terrę Chanaã cũ Iſraelitę tranſituri eſſent apud terrã Edom, Ammon, & Moab iuſſit Deꝰ, ꝙ neqnaq̃ pugnarẽt ꝯtra illos: eo ꝙ nõ daret quicq̃ eis de terra illorũ pp Abrahã, & Loth, vt patet Deu. c. 2. Amalecitę aũt nõ pertinebant ad hãc ſtirpẽ, iõ iuſſit eos deleri. Dicendum ꝙ nõ ſtat, quia tñ pertinebãt Amalecitæ ad ſtirpẽ Abrahę ſicut Idumęi, qa Idumęi erãt filij Eſau, qui vocatur Edom, & habitauit in terra illa, quæ nunc vocatur Idumęa, vt patet Gen. 36. Amalecitæ aũt deſcenderũt a quodam nepote Eſau: nã genuit Eſau Eliphaz, Eliphaz aũt genuit Amalec, ita Gen. 36. cap. & ſic Amalecitæ, & Idumęi eadẽ gens ſunt, ſed Amalecitæ ſunt proptie tanquam **B** quædam pars Idumęorum, quod etiam ſatis apparet, quia terra Amalecitarum erat apud terrã Idumęorum, & nulla videbatur eſſe media inter eas: ambæ autem erant ex parte meridiana Iſrael. De terra Edom patet Num. cap. 34. De terra Amalec patet infra in litera, & infra 30. c. vbi dicitur, quòd Amalecitæ irruerunt ſuper ciuitatem Sicelec, quæ erat in terra Chanaã ex parte Auſtrali, ergo nõ ſtat iſta ratio. Itẽ dato, quòd non eſſent Amalecitę cognati Abrææ ſicut Idumæi, Ammonitæ, & Moabitę: tamen etiam ratio nõ ſtat, quia Philiſtini pugnauerunt ſępius contra terram Iſrael, quàm aliæ gentes: tamen Deus non iubebat Philiſtinos deleri.

Rñ. auct.

C Reſpõdendum eſt de Chananęis, & Philiſtheis anteq̃ qcq̃ boni, vel mali facerent Iſraelitis Deus iuſſerat, ꝙ occiderent eos: nõ relinquentes ex eis virũ, aut fœminam, paruulum, ant ſenem Deuter. c. 20. imò comminatus eſt, quòd ſi Iſraelitæ non occiderent omnes iſtos, euenirent eis multa mala, ſicut apparet Num. c. 33. & Ioſue. 23. ſcilicet, Sin autem nolueritis interficere habitatores terræ, qui remanſerint, erunt vobis quaſi claui in oculis, & lanceę in lateribus: & aduerſabuntur vobis in terra habitationis veſtræ, & quicquid illis facere cogitaueram, vobis faciam: Iſraelitæ tamen multos Chananęorum reliquerunt viuentes cupiditate tributorum. Nam fecerunt eos ſibi tributarios: Ioſue 16. & Iud. c. 1. Ideo propter iſtud demeritum Iſraelitarũ Deus **D** permiſit, quòd manerent illi Chananæi ad aduerſandum eis, vt Iudi. 3. c. Et ſic non iubebat eos deleri, quia erat inſtrumenta diuinę iuſtitię cõtra Iſrael. Sed tũc dicet̃, qd de Moabitis, Ammonitis, & Idumæis, quos Deus nõ iuſſerat occidi a principio, nec poſt quamq̃ ſæpe pugnaſſent contra Iſrael? Reſpõdebit aliquis, quòd hoc fiebat, quia iſti morabantur in circuitu Iſrael, & Deus volebat illos reſeruare, vt eſſent flagella contra Iſrael, quando peccaret, ſicut reſeruauit alias gentes. Iudi. c. 2. & 3. Sed hoc non ſtat, quia eodem modo Amalecitæ erant coniuncti terræ Iſrael in latere Meridiano eius, & aliquando faciebant impetũ in terra Iſrael, ſicut quãdo irruerunt in vrbem Sicileg, & duxerunt inde ca**E**ptiuas vxores Dauid, infra cap. 29. & 30. Reſpondendum eſt ergo, quòd nos non poſſumus aſſignare cauſam, quare Deus magis iuſſerit puniri ſic Amalecitas, quàm alias gentes: conſtat enim quòd omnes aliæ gentes, quæ erant in circuitu Iſrael, merebantur ita puniri, ſicut Amalecitæ quantum ad mala, quæ fecerant Iſraelitis: Deus tamen aliquando quoſdam peccatores punit, alios autem æqualiter, aut magnos peccatores impunitos reſeruat, ſicut quotidie apparet, quia ad aliud tempus eorum pœnæ ſequeſtratæ ſunt: fortè autem poteſt dici, ꝙ Amalecitæ ex aliqua alia cauſa meruerant valde puniri, ideo quamquam propter mala, quæ fecerunt Iſraelitis non mererẽtur ita cito deleri, tamẽ deleti ſunt propter alia peccata. *Nunc vade, & percute Amalec.* ſ. occide omnes Amalecitas nulli parcendo. *Et demolire vniuerſa eius*, ideſt deſtrue omnia, quę pertinent ad Amalec, ſcilicet non ſolum homines, ſed etiam pecora, & vrbes, & quæcunque ſupellectilia, ita vt non maneret aliqua memoria: nã ſi delerent̃ viri, & manerẽt vrbes, vel aliqd de Amalec: iam ſaltem in illo conſeruaret̃ memoria Amalec.

An Saul occiderit omnes Amalecitas præter Regem. Quæſtio IIII.

B QVAERET aliquis, an Saul iſtud fęcerit. Nec aliquis putet, ꝙ quæramus an Saul compleuerit totum præceptum Domini, quia manifeſtũ eſt, ꝙ non compleuit, vt apparet ex litera, cùm Deus iuſſerit omnia conſumi, quæ pertinebant ad Amalec; Saul tamen reſeruauit pecora, & veſtes, & omnia bona, quæ reperit in terra Amalec, infra in litera, ſed quęrimus an occiderit omnes viros Amalec, præter regem. Aliqnis dicet, quòd ſic, quia dicitur infra in litera, & appręhendit Agag regẽ Amalec viuum: omne autem vulgus interfecit in ore gladij. In contrarium videtur, quòd manſerint aliqui Amalecitæ; quia quando mortuus fuit Saul in bello, venit quidam vir ad Dauid, qui dixit ſe occidiſſe Saulem, & ait: Amalecites ſum, infra 2. lib. cap. 1.

C Reſpondendum eſt, quòd Saul deleuit omnes viros Amalec, ſcilicet, ꝙ ipſe egit quãtum potuit, vt omnes deleret, nec quemquam ſponte reſeruauit prętcr Agag regem Amalec: multi tamen effugerunt ſtrages illas in terram aliam, & poſtea redierunt ad terram Amalec habitantes vbi primò. Vnde in breui factus eſt magnus populus ita, vt videretur nullam vnquam cladem fuiſſe inflictam Amalecitis: nam & tempore Saulis pauloante mortem eius Amalecitæ erant iam magnus populus, & irruentes faciebãt prædas in terra Chanaan: ſic enim fuit cùm pugnauit Saul contra Philiſtinos, & mortuus eſt: ipſo enim tempore irruerũt Amalecitæ in Siceleg, quæ erat ciuitas terræ Chanaan, & ſuccende**D**runt eam ducentes magnam prędam, infra cap. 29. & 30. vnde ex litera colligitur ibi, quòd magnus exercitus erat Amalecitarum: ſic etiam fuit de Madianitis: nam iuſſit Deus Moyſi, quòd deleret terrã Madian: ipſe autem miſit illuc exercitum: & dicitur quòd occiderunt omnes viros terræ Madian. Num. cap. 31. Et tamen poſtea in breui Madian factus eſt magnus populus, eo quòd ibi erant multi, qui fugerunt de bello, & poſtea redierunt in terrã illam: vnde poſtea Madianitæ dominati ſunt 7. annis Iſraelitarum: Iudi. cap. 6. & veniebat quolibet anno exercitus magnꝰ de terra Madian ſuper Iſraelitas: Iudi. 6. & 7. Cùm autem dicitur, quòd interfecit Saul omne vulgus in ore gladij, intelligẽdum eſt **E** de omni vulgo, quod non effugit: multi namque de bello fugerunt, ſicut ait Ioſephus, & quia neminem eorum ſponte Saul ſeruauit, ſicut ſeruauerat regem Agag, dicitur occidiſſe omnes Amalecitas.

An Iſraelitæ tenebantur iterum conari deſtruere nomen Amalecitarum. Quæſt. V.

QVAERETVR vlterius, cũ hac vice non fuerit deletũ nomen Amalec de ſub cęlo, an debuerint Iſraelitę iterum dare operam, vt delerent illud. Videtur autem quòd ſic, quia præceptum Dei exactiſſimè implendum eſt: ſed ipſe iuſſerat per Moyſen, quòd deleretur nomen Amalec ſub cœlo Deut. c. 25. Deus quoq; ante illud p̃nũciauerat Exo.

An Iſraelitę tenebãtur iterum conari d[e]ſtruere no[men]

tra Iſrael, & occidit multos: Num.c.25. Hoc autem expreſſit Moyſes cum increpuit eos, qui reliquerant fœminas, dicẽs: Cur fœminas reſeruaſtis? nonne iſtę ſunt, quæ deceperũt filios Iſrael ad ſuggeſtionem Balaam, & præuaricari vos fecerunt in Domino ſuper peccato Phegor? Vnde percuſſus eſt populus: Nunc autem fœminę nihil peccauerant, quia peccatum Amalecitarum contra Iſrael fuit, ꝙ pugnauerint bis contra eos, fœminæ tamen nunquã pugnabant. Iuſſit tamen Deus, ꝙ fœminę occiderentur, quia volebat, vt non maneret memoria Amalec: ſi tamen fœminę reſeruarentur, adhuc ibi maneret memoria Amalec: ergo debebant occidi. Quod autẽ omnes Amalecitæ omnino perirent, vt ſupra fuit dictum, non fuit ſolùm cauſa ipſum, qđ fecerant Amalecitæ contra Iſrael; ſed aliqua alia peccata, & hęc fortè ita erant communia viris ſicut fœminis. Hoc autem aliqualiter apparet exemplo Chananæorum, quia Deus iuſſit, ꝙ occiderẽtur omnes Chananæi tam maſculi, quàm fęminę. Deutero. c. 20. hoc tamen non fuiſſet, niſi peccata eorum promeruiſſent iſtud. Quod patet, quia quando Deus pepigit fœdus cum Abraham, ꝙ daret ei terrã Chanaan, quia aliquis diceret, quare non dabat immediatè; dixit ꝙ filij Abrahæ quarta generatione reuerterentur illuc: & ſubdidit cauſam, ſcilicet nondum enim completa ſunt peccata Amorrhæorum vſq; ad præſens tempus, ita Gen. c. 15. poſtea tamen, quãdo conſummatæ ſunt omnes iniquitates eorũ, De⁹ expulit eos de terra iubens Iſraelitis, quòd occiderent omnes tam viros, quàm fœminas: & hæc fuerunt peccata multarum turpitudinum, quibus tam maſculi, quàm fœminę ſe immiſcuerant. De hoc Leu. c. 18. ſ. omnes enim execrationes iſtas fecerunt accolæ terrę, q fuerũt ante vos, & polluerunt eã: cauete ergo, ne & vos ſimiliter euomat cùm paria feceritis, ſicut euomuit gentẽ, quæ fuit ante vos. Sic autem de Amalecitis videtur dicendum. Quod autem fuerit ſimilitudo eorum ad Chananæos apparet, quia ſicut Deus decreuerat, & promiſerat dare terram Chanaan Iſraelitis, & tamen non tradidit eam quaſi vſque poſt quingentos annos, ita & iuſſerat, quòd Amalecitæ delerentur de ſub cœlo, & promiſerat, ꝙ eos deleret, Exod. c. 17. tamen noluit quòd delerentur immediatè: ſed expectauit, quaſi per annos quadringentos, & viginti, aut triginta. Quod patet, quia præceptum iſtud fuit datum primo anno ab exitu de Aegypto mẽſe ſecũdo in manſione Raphidim Exod c. 17. ab exitu autẽ de Aegypto vſquequo incepit Salomon ædificare templũ Domini, fluxerunt anni 480. infra 3. lib. c. 6. a quibus debent demi anni, qui fuerũt ab hac deletione Amalec vſque ad ædificationem templi. iſti autem ſunt quatuor anni, quibus regnauerat Salomon cũ incepit conſtruere templum, ut patet præalle. cap. demitur etiam totum tempus, quo regnauit Dauid ſcilicet 40. anni, infra 2. lib. cap. 5. & infra 3. lib. ca. 2. debent etiam demi anni quibus regnauit Saul poſt hoc bellum: & iſti ſunt incerti. Sed dato, ꝙ dicamus illud factũ in tertio, vel in quarto anno regni Saulis, cùm ipſe regnauerit. 20. annis manebũt. 16. anni, qui omnes ſcilicet 16. & 44. ſunt 60. quibus demptis de 480. manent: 420. qui fluxerunt a tempore, quo fuit poſita ſup Amalecitas annũciatio mortis, Deus tamen noluit, quòd compleretur toto illo tempore: ergo videtur, quòd nondum completa fuerant peccata Amalecitarum propter quæ Deus iubebat illos occidi. Cum autem conſummata ſunt, iuſſit Sauli, quòd illos occideret: ſi tamen propter ſolam pugnam contra Iſrael Amalecitæ fuiſſent damnati

Deter. Aucto.

A ad omnimodam deletionem, immediatè vt peccauerunt Deus feciſſet, quòd delerentur: ſic patet de Madianitis: nam immediatè, ut peccauerunt cõtra Iſrael, Deus iuſſit, quòd punirentur, & mox Iſraelitæ deleuerunt eos: Nu. c. 31. ita ergo potuiſſent delere immediatè Amalecitas: Deus tñ noluit vſque poſt annos 470. a data ſententia, & a pugna contra Iſrael: ergo non ſolũ deleti ſunt propter illud peccatũ: ſed propter multa alia, quæ quia nondum erãt completa noluit Deus, ꝙ immediatè diſperderentur, ſed expectauit ãnis 410. ſicut expectauerat Chananęos a tempore facti fœderis cum Abraham annis ferè quingentis, ſed iſta peccata erãt peccata magnarum turpitudinũ, ſicut ponuntur Leui. 18. & 20.

B c. ergo crimina erant maſculis, & fœminis: & ſic nõ ſolum viri, ſed etiam fœminę perire debuerunt. *Paruulum atque lactentem.* i. nõ ſolum viros, & fœminas, qui ſunt in magna ętate, ſed ẽt paruulos, ſ. quatuor, vel quinq; annorum, vel toto illo tẽpore, qui vocãtur pueri. Etiã lactentes i. infantes, qui adhuc ſunt in lacte, ſ. qui nondũ ablactati ſunt debebant occidi.

Quare Deus iuſſit ẽt occidi paruulos Amalecitarũ. Quæ. VII.

QVAERET aliquis, quare Deus iubebat hic occidi paruulos: nam cùm erat bellum Iſraelitarum contra aliquam gentem, quæ non eſſet de terra Chanaan, ſiue illa gens ſuſciperẽt Iſraelitas in

C pace, ſiue pugnaret contra eos, nunq̃ erant paruuli occidendi, quia ſi gẽs illa ſuſciperet Iſraelitas in pace, ſeruituri erant ſub tributo, & Iſraelitæ nihil nocebant eis. Si verò pugnarent mori debebant omnes viri paruuli aũt, & fœminę ſeruabantur, Deu. c. 20. Sed Amalecitæ nõ erant de terra Chanaan: ergo non debebãt paruuli eorũ occidi. Rñdebit aliquis, ꝙ paruuli perierunt iuſſu Dei non propter peccata ſua, quia nulla egerant, ſed propter peccata parentum: ſic. n. Deus dicit, ꝙ punit peccata patrũ in filios vſq; in tertiã & quartã gñationẽ: Exo. 34. c. & Nu. c. 14. Etiã fiebat hoc ad penã ipſorũ parentũ: nã ſi occiderentur ſoli parẽtes filijs reſeruatis, nulla mala paſſuris: & hoc parentes ſcitẽt, minus moleſtè fer

D rẽt. Cùm tñ coram ſe filios trucidari videbãt dolebant in immẽſum, vt igitur dolerent Deus fecit ẽt paruulos occidi. Sed aliter dicendum, & melius, ꝙ iuſſit illos occidi, qa De⁹ volebat, ꝙ memoria Amalec deleretur de ſub cęlo: Exo. c. 17. & Deut. c. 25. ſi tamen paruuli manerent, in illis conſeruaretur populus Amalecitarum, ergo debuerunt occidi. Cũ aũt arguebatur hic, & ſupra de mulieribus, ꝙ non deberent occidi, quia non erant de terra Chanaan. Reſpondendũ eſt, ꝙ illa lex erat, qñ Iſraelitæ pugnarẽt contra aliquã gentem. & Deus illis nihil dicebat: nã tunc obſeruabant illã, quia tñ volũtas Dei erat lex, ſi aliquãdo ipſe daret aliũ modũ agendi dẽbant obſeruare illũ, qa ipſe ꝯdiderat leges, & poterat muta-

Reſpõſio Aucto.

E re illas, vel addere, & declarare, & ponere caſus ſpeciales. Sic aũt fuit in Amalecitis, & Madianitis, quia neutri eorũ erãt de terra Chanaan, tñ viri, & fęminę occiſi ſunt in illis. De Madianitis tñ, & Amalecitis non fuit pœnitus eadẽ ſnĩa, quia ſolũ inter Madianitas perierunt viri cũ paruulis, & fęminæ, quæ nouerãt viros: puellæ aũt virgines reſeruatæ ſunt: Nu. 31. c. Inter Amalecitas aũt oẽs perierũt tã viri quã fœminæ. *Bouem, & ouem; camelũ, & aſinum.* ſ. oĩa gñ'a aĩalĩũ. Exprimũtur tñ iſta hic gratia exempli. Intelligendum ẽt, ꝓ nõ ſolũ res animatę perire debebãt, ſed etiã res inanimatæ, ſ. oĩa ſupellectilia; nã ſupra dixit Deus: Percute Amalec; & demolire vniuerſa eius, ideſt quæcunque in terra illius reperies.

Quare Deus iuſſit etiam animalia bruta Amalecitarum occidi, & non accipi in prædam. Quæſt. VIII.

F

QVAERET aliquis, quare iuſſit Deus occidi animalia bruta, & conſumi res inanimatas, nã in nullo bello ſic fiebat: nõ ſolùm enim in bello cõtra gentes extraneas, in quo non occidebantur paruuli, & fœminæ; ſed etiã nec in bello contra Chananæos iubebat Deus talia fieri, nam ibi ſolũ debebant occidi viri, & fœminæ, ita vt nullus maneret: prædã tñ accipere debebãt, pro ſe, ſicut iuſſit Deus Ioſue quando pugnauit Iſrael contra vrbem Hai, quæ erat in terra Chanaã, vt patet Ioſue. cap. 8. hic autem vniuerſa iubẽtur deleri.

Opinio. Ra. Salomonis ridicula.

Rñdet Ra. Sa. quod iuſſit Deus occidi camelos, & boues, cęteraq; aĩalia, vt ſic occiderent oẽs Amalecitę. Erant.n. Amalecitę malefici,

G

& poterãt ſe conuertere in effigies boũ, camelorum cęterarumq; rerũ, vt ergo nullũ maleficiũ eis prodeſſet, iuſſit pecora occidi, vt ſic occiderent Amalecitę ẽt ſi eſſent conuerſi in effigies pecorum. Sed iſtud ridiculum eſt, dato tamen quod Amalecitę interdum illa facerent, tñ non erat hoc ſufficiens remediũ: nã tunc poſſent ſe conuertere in figuras rerum inanimatarũ, vt lapidũ, vel arborũ: & ſic euaderẽt, vel facerẽt ſe inuiſibiles ſicut erat opus maleficorũ: non ergo daret hoc Deus in remedium contra maleficia Amalec. Itẽ ſi propterea boues, & oues occidebantur, quare iuſſit Deus quod oĩa alia, quæ eſſent in terra illa, ſ. aurum, & argentũ, & ſupellectilia cõſumerẽtur?

1. Opinio

H

Alij aũt dicunt quod fiebat hic ad dolorem Amalecitarũ, ſ. quod dũ viderent res ſuas conſumi ab hoſtibus ęgrè ferrent. Sed falſum eſt, nã cũ Iſraelitę pugnarent contra Amalec, & vincerent, acciperẽt omnes res Amalecitarũ in poteſtate ſua: poſt hoc aũt, ſiue illas cõſumerent, ſiue ſibi reſeruarẽt nihil pertinebat ad Amalecitas, quia ſolùm erat graue, quod res ſuę auferrentur eis, & tranſirent in poteſtatem hoſtiũ: poſtea aũt quid de eis fieret, ad hoſtes, qui erant Domini eorum pertinebat, & non ad Amalecitas: imò ſi attendatur grauius erat Amalecitis, quod non conſumerẽtur res eorum, & tranſirent in poteſtatem hoſtium, quàm quod conſumerentur: nam interdum ſic hoſtes faciunt: cùm enim vident quod non poſſunt conſeruare res ſuas ab hoſtibus, ſed ſolùm ſeipſos:

I

conſumunt res igne, ne hoſtibus proficiant: non ergo fiebat hoc ad dolorem Amalecitarum.

3. Opinio

Alij dicũt, quod fiebat ad deteſtationem criminis. Interdũ enim res, quæ peccare non poſſunt, pariter iubentur occidi propter peccata perſonarũ, ad quas aliquo modo pertinent: ſic enim ſiquis coiret cũ pecore, iubebat lex lapidari virũ, & ipſum pecus: Leui. c. 20. quamquam non peccaſſet pecus, ſed propter horrorẽ criminis. Aliquãdo autem iubentur perire res propter deteſtationem criminis perſonarum, a quibus poſſidentur: ſic enim quãdo Dathan, & Abiron cum ſocijs ſuis perierunt ẽt omnes res illorum abſorptę ſunt: nam iuſſit Deus, quod nemo contigeret ſubſtantias eorum: Num. c. 16. Et hoc non erat, niſi crimen eorum eſſet

K

deteſtabilius Iſraelitis, cùm viderẽt eos cum rebus ſuis ſimul perire.

Opinio Authoris.

Aliter dici poteſt, quod hoc factum eſt ad tollendum memoriam Amalec, quia Deus iuſſerat, vt periret memoria Amalec de ſub cęlo: ſi tamen manerent res poſſeſſæ ab eis, adhuc aliqualis memoria eſſet Amalecitarum, ideo voluit omnia conſumi. Aliter tamen dicendum eſt, & melius quod Deus poſuerat terram Amalecitarum tanquam anathema. In anathemate autem omnia pereunt, ſiue homines, ſiue iumenta, ſiue ſupellectilia, ſicut patet de anathemate, quod Deus poſuit ſuper ciuitates Iſraelitarum, quæ colerẽt Deos alienos, Deut. c. 13. ſ. quòd nullus inde quicquam acciperet.

An Deus iuſſerit occidi canes, feras, & mures Amalecitarum. Quæſt. IX.

QVAERET aliquis, cũ Deus iuſſit hic occidi boues, & oues, & omnia pecora, an ẽt iuberet occidi oĩa aĩalia in terra Amalec, vt canes, & murilegos, & feras. Rñdendũ eſt, quod Deus ponebat terrã Amalec tanquã anathema: & hoc propter Amalecitas: ideo ſolũ pertinebat iſtud anathema ad res illas, quæ aliquo modo erant Amalecitarum: feræ autem & oẽs beſtiæ agri non pertinebant ad Amalecitas, quia non erãt in poteſtate eorum, iõ non obligabantur Iſraelitæ occidere feras: nã ẽt ſi vellent eas occidere, fieret eis impoſſibile, quia eas curſu conſequi nõ valerent; nec earũ poſſent perſcrutari latibula: manet autem dubiũ de aĩalibus domeſticis, quæ non erant pecora, ſicut de auibus, canibus, & ſimilibus. De quibus dicendum, quod anathema pertinebat ad res, quæ poſſidebantur ab Amalecitis; quædã aĩalia ſunt, quæ licet vrbana ſint, tñ propter ſui vilitatẽ a nemine poſſidentur, & hæc non cadunt ſub anathemate: quæ aũt alicuius valoris erãt cuiuſcunq; modi aĩalia eſſent, occidi debebant: nec ipſi Iſraelitæ applicare poterant eas ſibi, & ſic fiebat in quolibet alio anathemate.

Quæret aliquis an Saul deleuerit penitus vrbes Amalecitarum, ſcilicet non ſolùm occidendo viros, ſed etiam cremando vrbes, & delendo eas penitus, ita vt non maneret locus habitaculi. Quæſt. X.

An Saul deleuerit pœnitus vrbes Amalecitarum.

RESPONDENDVM eſt quod hoc nõ poteſt patere ex diuino mãdato manifeſto, cũ ſolũ exprimatur de viris, & fœminis, & pecoribus, & ſupellectilibus: infra quoq; quãdo dicitur quid egerit Saul cõtra Amalecitas, ſolũ ponitur, quod occiderit oẽs viros, & fœminas, ſed nõ dicitur, quod deleuerit vrbes. Ioſephus quoq; 6. Antiquitatũ idẽ ponit, ſ. quomodo acceperit oẽs vrbes terræ Amalec, occideritq; habitatores earũ; tñ non dicitur, an deleuerit ipſas vrbes. Videtur tamen dicendum quod Saul combuſſerit ſaltẽ ipſa loca Amalecitarum: nã quod ipſe maneret delendo illa erat magnę occupationis: ſ. diruere oẽs vrbes, & habitacula vrbiũ vſq; ad ſolũ: flãma tamen illas cito conſumere poterat, quod credendũ eſt fuiſſe: nã in oĩbus alijs anathematibus ſic fiebat. Patet de vrbe Iericho, quæ

I

poſita eſt ſub anathemate, & cremata eſt cũ oĩbus, quæ ibi erãt, Ioſue. c. 7. ſic ẽt vrbs Hai poſita eſt ſub anathemate, & pęnitus cremata eſt, Ioſue c. 8. ſic ẽt Deus iubebat poni ſub anathemate vrbes illas, quæ in terra Iſrael colerent idola, & iubebat, quòd cremarentur, ita vt nihil de eis maneret, Deu. ca. 13. ſed adhuc patet hoc efficacius, quod Chananęi regis Arad, qui pugnauerunt contra Iſraelitas, deleti ſunt ab Iſrael, & iſti pugnauerãt bis cõtra Iſraelitas, ſicut Amalecitæ, ut ſupra declaratũ eſt: ergo talẽ pœnã debebant pati Amalecitæ, ſicut iſti, ſed iſti fuerunt poſiti ſub anathemate, vt patet Nu. 21 ca. ſ. Exaudiuit Dominus preces Iſrael, & tradidit Chananęũ, quem ille

K

interfecit ſubuerſis vrbibus eius, & vocauit nomen loci illius horma. i. anathema. Parem ergo pœnam tolerare debebant Amalecitæ. ſ. vt ſubuerterentur vrbes eorũ: & ſic credẽdũ ẽ, quod fuerint ſubuerſę: alioquin.n. non prohiberetur quod Iſraelitę acciperent res Amalecitarum pro ſe, quia in oĩ bello licebat Iſraelitis accipere prædam, niſi poneretur anathema. Sic patet Deu. c. 13. ſ. Et nõ adhęrebit de illo anathemate quicquam in manu tua. Et Deu. c. 7. dicitur. Nec inferes quippiã ex idolo in domũ tuã, ne fiat anathema, ſicut illud eſt: ergo ſi non eſſet anathema illud, liceret tolli ex illo: ex quo colligitur, quod oĩa, de quibus nihil tolli debebat, poſita erant ſub anathemate: ſic ergo fuerũt vrbes Amalecitarũ, & conſequẽter exuſtę ſũt.

Quare

A

Quare non iuſſit Deus, vt nullus habitaret in æternum in vrbibus Amalecitarum, cum in omnibus anathematizatis ſic factum ſit. *Quæſt. XI.*

QVAERET aliquis, quare non iuſſum eſt, ꝙ nullus habitaret in ęternũ in vrbibus Amalecitarum, quia de omnibus vrbibus, quæ ponebantur ſub anathemate ſic fiebat, ſcilicet ꝙ eſſent tumuli ęterni, & non habitarentur. Sit pater Deut. c. 13. ſ. & ſit tumulus ſempiternus, & non ędificabitur amplius. Et ibi agitur de ciuitatibus ponendis ſub anathemate. Patet etiã hoc ſpecialiter de vrbe Iericho: nam illa poſita eſt ſub anathemate, vt patet Ioſue. c. 6 & tamẽ dictum eſt, ꝙ non habitaretur in B æternum: vnde dixit Ioſue: maledictus homo corã domino, qui ſuſcitauerit, & reędificauerit vrbẽ Iericho. In primogenito ſuo fundamẽta illius iaciat, & in nouiſſimo liberorum ponat portas eius: Quod poſtea ſic factum eſt in eo, qui reędificauit illam vrbem: nam oẽs filij eius mortui ſunt, vt patet infra. 3. lib. c. 16. Sic ẽt factum eſt in vrbe Hai, quæ poſita eſt ſub interdicto: & combuſta fuit, atque poſita in tumulum ſempiternum, Ioſue. 8. c. ſic ergo de Amalecitis dici debebat, ꝙ non habitaretur terra eorum in ſempiternum. Reſpondẽdum eſt, ꝙ terra Amalecitarum ſubiecta fuit interdicto ſecundũ legẽ cõmunem interdictorũ, ideo conſequens erat, etiã ſi non exprimeretur, ꝙ non deberet habitari illa terra C in ſempiternũ: hic tamen non fuit expreſſum, quia lex interdictorũ ponebatur Iſraelitis, ſcilicet ꝙ ipſi non habitarẽt vrbem illam, quæ ſubijceretur interdicto. In terra tamen Amalec ipſi non erant habitaturi, ẽt ſi nõ ſupponeretur interdicto, cùm eſſet extra terram Chanaan. Deus tamen iuſſerat Iſraelitis, ꝙ non habitarent extra terram illam, ideo pręfixit eis terminos habitationis ſuæ: Nu. 34. hos autem non licebat tranſgredi, ideo nullatenus habitarent ipſi in terra Amalec: & ſic non fuit oppottunũ dicere, ꝙ non habitaretur in ſempiternum.

Quæret aliquis an Amalecitæ peccauerunt redeundo ad habitandum in terra illa poſt bellum. *Quæſt. XII.* D

An Amalecitæ peccauerũt redeũdo habitare in terra ſua poſt bellum.

ALIQVIS dicet ꝙ ſic, quia quando aliqua ciuitas ſubiecta erat interdicto, nemini licebat amplius habitare in ea, nec quicquam ibi ꝯſtruere, vt patet Deu. 13. c. ſcilicet, erit tumulus ſempitern⁹, & non habitabitur amplius: & non ſolùm erat peccatum ſiquis poſtea habitaret in illis vrbibus, ſed ẽt Deus inferebat pœnam habitantibus, vel ędificantibus, ſicut patet de vrbe Iericho. Nam ille, qui eam conſtruxit poſt anathema, perdidit filios ſuos, quia in primogenito ſuo poſuit fundamẽta, & in nouiſſimo liberorum poſuit portas, vt patet infra. 3. lib. c. 16. ergo Amalecitæ deberent pati has pœnas, & peccarent grauiter cũ redirent ad habitandum in terrã E ſuam, quæ iam ſuppoſita fuerat interdicto. Reſpondendum eſt, ꝙ Amalecitæ non peccauerũt redeundo ad habitandum in terram ſuã, quamquam eſſet ſubiecta interdicto, quia interdictum, vel anathema erat inter Hebræos quædam lex cęremonialis, ideo ſolùm obligabat eos ſecundum quòd aliæ leges ceremoniales: ſed manifeſtũ eſt, ꝙ alię leges cęremoniales, vel iudiciales ſolũ obligabant Iudæos, ideo etiam lex de interdicto, vel anathemate eos ſolùm obligaret, quia lex ſolùm obligat illos, quibus ponitur, ut patet ad Rom. cap. 3. ſcilicet: Scimus autem, quoniam quæcunque lex loquitur, his qui in lege ſunt loquitur: ſed lex Moſayca ſolum fuerat

A data Hebræis, vt patet Pſal. 147. ſcilicet. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis. & Deut. cap. 4. vbi Moyſes innuit, ꝙ nulla gens erat, quæ tales leges haberet ſicut Hebræi, ideo non fuit data iſta lex Amalecitis, vel alijs gẽtibus: ſolùm ergo obligauit Hebræos: aliæ autem gentes, quamquam non obſeruarent iſtam legem, non peccabãt, ſicut ſi non obſeruarent Circuncìſionẽ: ergo quãquam redierunt Amalecitæ ad habitandum in terra ſua, quæ iam anathemati ſubiecta erat, non peccauerunt, quia iſtud ſolum tenebat reſpectu Hebræorum.

B

Quare Deus noluit aurum, & argentum Amalecitarum ſeruari in theſauris Domini, ſicut factum eſt in vrbe Iericho. *Quæſtio XIII.*

QVAERETVR vlterius, quare nõ ſolùm iuſſum eſt hic, ꝙ omne aurum, & argentum, & ęs quod eſſet in terra Amalecitarum reconderetur in theſauris Domini, ſicut factum eſt in anathemate Iericho: nam ibi poſitum eſt anathema ſuper ipſam vrbem, ſcilicet, ꝙ omnes, qui erant in vrbe, perirent tam homines quã iumenta, & ipſa vrbs flãma vreretur, nec caperet aliquis quicquã de vrbe, ſed oĩa cõburerentur præter aurum, argentũ, ęs, & ferrũ, quę reſeruarentur in theſauris Dñi: ibi tamen erat anathema, vt patet Ioſue. cap 6. ergo ſimiliter debuiſſet C hic fieri. Reſpondendũ eſt, ꝙ anathema non ponebatur ſemper eodem modo in oĩbus, in quibus ponebatur, ſed aliquãdo grauius, & aliquando leuius. Accidebat aũt hoc tripliciter. Primo modo ponebatur anathema, ꝙ omnes, qui erant in vrbe occiderẽtur tam homines, quàm iumenta, & ꝙ de ipſis rebus, quæ erant in vrbe ſ. de auro, & argento cęteriſq; ſupellectilib⁹ nullus ſibi quicq̃ acciperet, ſed omnia cremarẽtur: nec ẽt Deo aliquid proueniret: & ꝙ ipſa vrbs eẽt in ęternũ ſine habitatore. Iſte modus hr Deut 13. c. vbi agitur, quomodo ſubijciebantur anathemati ciuitates, quæ colebant idola. Secũdus modus anathematis erat, qñ omnes, qui erãt in vrbe, occidebantur tam homines, quàm iumenta, D & omnia ſupellectilia vrbis cremabantur, ita ꝙ nullus pro ſe quicquã acciperet, ſed ſolum aurum, & argentum, ęs, & ferrũ reſeruaretur in theſauris Domini, & iſte fuit modus in anathemate vrbis Iericho; quia nullus de Iſraelitis quicquã accepit pro ſe de præda, ſed omnia concremata ſunt præter aurum, & argentum, quod poſitum eſt in theſauris Domini: & quia Achan furatus eſt quandam partem ſupellectilũ de vrbe Iericho, lapidatus fuit, Ioſue. c. 7. Tertius modus anathematis erat qñ omnes viri, & fœminæ magni, & parui, qui erant in vrbe interdicto ſupponebantur, & occidebantur: ipſa quoq; ciuitas exurebatur, & fiebat tumulus ſempiternus: iumenta tñ, & omnia ſupellectilia, q̃ in vrbe erãt reſer E uabantur, & cedebant in partẽ pugnatorũ, nec dabatur de eis quicquã in theſauris Dñi. Et iſte modus fuit obſeruatus in anathemate vrbis Hai, vbi tota ꝓda fuit diuiſa pugnatoribus: ſola aũt ciuitas fuit ſuppoſita anathemati in ęternũ, Ioſue. c. 8. De terra aũt Amalecitarum, dicendũ eſt ꝙ fuit ſubiecta interdicto primo mõ. ſ. ꝙ oẽs viri, & fœminæ terræ illius occiſi ſũt, & ipſa terra exuſta eſt. ſ. oẽs vrbes eius: pecora autẽ & iumenta, oĩaq; ſupellectilia partim gladio, & partim flamma conſumi debebant, ita vt nihil Iſraelitis, & nihil Deo proueniret. Sed tũc ſtat dubitatio, quæ prius, ſcilicet quare terra Amalec ſuppoſita fuit interdicto primo modo, & non ſecundo, vel tertio modo.

Anathema tripliciter ponebatur.

Reſpōſio ad principale quæſitū, quare diuerſimodè ponebatur anathema.

Reſpondendum eſt, ꝙ quandocunq; terra ſubij-
ciebatur anathemati, aut erat ſpecialiter ꝑpter cul-
pam habitatorū ipſius terræ, aut erat ex alia cā. ſ. ex
voluntate ſolū illorum, qui ſubijciebant terram il-
lam anathemati. Si primo modo ſubijciebatur ter-
ra anathemati primo dicto, ſcilicet ꝙ nihil pertine-
ret ad Deum, nec ad Iſraelitas, ſed omnia conſume
rentur. Et cauſa huius eſt propter horrorem crimi-
nis: nam horribilius erat, quòd omnia cremaren-
tur, & nihil Deo, aut hominibus applicaretur, quā
quòd aliqua Deo prouenirent, vel hominibus: nam
cùm omnia cremabantur, cenſebatur peccatū illud
ita graue, ꝙ non ſolùm homines, qui peccauerant,
ſed etiam res eorū infectę eſſent crimine, ita vt nec
Deus, nec homines acceptarent aliquid illorū. Cū
autem aliquid proueniebat in partem Dei, vel in
partem hominum de vrbibus interdicto ſubiectis,
iam non reputabatur peccatum ita graue, cū Deus
aliquid illorum pro ſe acceptaret vel homines pro
poſſeſſione ſua. Iſta autem fuit cauſa, quòd vrbes,
quæ pro idolatria anathemati ſubiectę erant habe-
rent anathema primo modo dictum, quia nullum
peccatum grauius erat idolatria, ideo nulla pœna
maior eſſe debebat, nec deteſtabilior, quàm in pec
cato idolatriæ: ſed anathema primo modo dictum
grauius erat alijs, ideo illud poſitum eſt pro idola-
tria: nam ſi aliquid de vrbibus idolatrarum reſerua
retur in theſauris domini, non videretur Deus per
omnem modum exoſum habere idolatrię crimen.
Vnde Iſraelitę minus illud cauerent. Vt ergo tota-
liter Iſraelitæ abhorrerent iſtud vitium, voluit Deus
maximam pœnam eſſe, & peſſimum anathema in
peccato idolatriæ. Anathema autem poſitum ſe-
cundo, & tertio modo non erat ita propriè anathe
ma, ſed fuit ex cauſis ſpecialibus, & non propter cul
pam ipſorum qui ſubijciebantur anathemati. Sic pa
tet in vrbe Iericho, quæ fuit anathematizata ſecun
do modo. Nam non fuit propter aliquod peccatū
ſpeciale Ierichontinorum: non enim peccauerant
ipſi pluſquam alij Chananęi; ſed quia illa erat pri-
ma vrbs, quam accipiebant Iſraelitæ in terra Cha-
naam, volebant eam totaliter dedicare Deo nihil ꝓ
ſe accipientes. Occiderunt ergo omnes viros, & fœ
minas: non quidem ad ſpecialem cultum Dei, ſed
quia iſtud erat de lege cōmuni reſpectu terræ Cha-
nanęorū, in qua nullus omnino permittendus erat
viuere: Deut. 20. cap Aurum vero, & argentū, ęs, &
ferrum, quæ proficere poterant ad cultū Dei in ta-
bernaculo eius reſeruata ſunt in theſauris domini.
Pecora quoque, & iumenta, & omnia ſupellectilia
vrbis illius applicita fuiſſent ad cultum Dei, & reſer
uata ſi aliquid prodeſſent: non erant tamen talia
quæ applicari poſſent, ſicut declaratum fuit Ioſuę
6 c. ideo cùm directè non poſſent applicari Deo, ap
plicita fuerunt indirecte, ſ. vt omnia cremarentur
ad honorem Dei: exhibebatur enim quidam honor
Deo in hoc, ꝙ propter eum illa cremarentur, ſi-
cut in ſacrificijs pecora cremabantur ad honorem
Dei. In anathemate autem tertio modo dicto erat
leuius, quàm in omnibus, quia ibi ſolùm fiebat ipſa
ciuitas inhabitabilis, tamē non cremabatur aliquid
de ſupellectilibus, nec occidebantur pecora, & iu-
menta, ſed tota præda exercitui diuidebatur. Iſtud
autem anathema ad quendam cultum Dei erat in-
quantum homines propter Deum incendebant vr-
bes hoſtium, & abdicabant a ſe vrbes illas in ęter-
num propter Deum. Quicquid tamen propter cul
tum Dei fiat, bonum erat, potiſſimè cùm homines
ſequeſtrent a ſe illa, quibus indigent: & ſic erat de
Iſraelitis quando incendebant vrbes, & abdica-

F bant a ſe eas in ęternum, cùm adhuc deficerent eis
vrbes ad habitandum. De Amalecitis verò dicen-
dum eſt, quòd anathema eorum fuit poſitum pro-
pter ipſorum peccatum, ſcilicet quia pugnaue-
rant contra Iſrael, vt dicitur hic: Recenſui quæ-
cunque fecit Amalec Iſrael, & quomodo reſtitit ei
in via, nunc ergo percute Amalec. Debuit ergo ana
thema amalechitarum pertinere ad primū modū,
quia fiebat in deteſtationem criminis: & ſic non de-
buit aurum, vel argentum, aut aliquid aliud reſer-
uari in theſauris Domini.

Præcepit itaque Saul populo. Hic ponitur ſecundum
huius primæ particulæ, ſcilicet aliqualis præcepti di
uini executio, ſ. quomodo pręparauit ſe Saul ad bel
G lum, & ponitur primo computatio virorum eun-
tium ad bellum: & dicitur, ꝙ præcepit Saul populo,
ideſt præcepit, ꝙ congregaretur ad eundem ad pręe-
lium: & hoc quia miſit nuncios per totam terram,
vel fecit clāgi buccina, ſicut ſupra c. 13. Quando cō-
uocauit populum ad pugnandū contra Philiſtinos.
Et recenſuit eos quaſi agnos. i. poſtquam congregati ſunt
Iſraelitę computauit eos, quia in bello oportet eſſe
pugnatores ordinatos ſub ducibus ſuis, & nō poteſt
eſſe iſte ordo determinatus, niſi ſciatur numerus pu
gnatorum. Dicitur autem, ꝙ recenſuit eos quaſi
agnos, i. ſicut computantur agni. Paſtor enim quan
do computat agnos, vel oues, facit eos ſingulariter
trāſire coram ſe exeundo ꝑ portā ouilis, & ſic ↄpu-
H tat. Iſte modus ↄputandi erat inter Iſraelitas ad red-
dendum decimas pecorum, vt patet Leui. c. 27. ſci-
licet. Omnium decimarum bouis, & ouis, & capræ,
quæ ſub paſtoris virga tranſeunt quidquid decimū
venerit ſanctificabitur Domino. In Hebręo dicitur
hic bethelain: & ſunt duæ dictiones, ſ. Be eſt præpo-
ſitio, & ſignificat, in: Thelain eſt nomen & commu
niter accipitur apud Hebræos tanquam nomē pro-
prium loci. ſ. ꝙ computauit Saul Iſraelitas in loco,
qui dicitur Thelain: ſicut dicitur, ſupra c. 11. ꝙ com
putauit Saul Iſraelitas in Bezeth. Aliquando autē
accipitur Thelain tanquam nomen commune, &
ſignificat agnos, & tunc eſt ſenſus ꝙ recēſuit eos in
agnis: ſed quia ille ſenſus erat ſine ſenſu ſecundum
I morem Hebraicum dixit litera noſtra, quaſi agnos.
Hebræi autem qui accipiunt hic pro agnis expo-
nunt dupliciter. Vno modo ꝙ Iſraelitæ computa-
ti ſunt in agnis. i. non computati fuerunt ipſi per ſe,
ſed quilibet afferebat vnum agnum, & computatis
agnis ſcitus eſt numerus Iſraelitarū. Et qui iſto mo-
do exponunt, dicunt, ꝙ ſupra c. 11. cōputauit Saul
Iſraelitas in Bezeth. i. ī teſtulis. ſ. ꝙ quilibet de Iſrae
litis dabat vnam teſtulam, & per numerum teſtula-
rum agnitus eſt numerus eorum. Sed iſta expoſi-
tio non ſtat: nimis enim eſt irrationabile, ꝙ ad hoc
ꝙ Iſraelitæ computarētur, quilibet adduceret vnū
agnum, & non proficerent illi agni ad aliquid aliud,
niſi ad computandum exercitum: potiſſimè, qa nō
K eſt veriſimile, ꝙ Iſraelitæ poſſent habere in vno lo-
co ſimul tot agnos, quot viri erant hic. ſ. 210. millia
virorum. Item quia quando iſtæ numerationes fiūt
ad hoc, ꝙ leuius computetur exercitus: ſicut cùm
quidam Rex Perſarum haberet exercitum magnū,
quem computare non poſſet faciliter, iuſſit ꝙ qui-
libet iaceret vnam ſagittam ad ſignum, & ſic per nu
merum ſagittarum deprehenſus eſt numerus viro-
rum: hic autē è contrario accidit, quia facilius erat
computari iſtos viros per ſe, quàm ꝙ quilibet addu
ceret vnum agnum, ideo non fuerunt ſic cōputati.
Aliter exponunt quidam, ſcilicet ꝙ Iſraelitæ com-
putati ſunt in agnis i. ꝙ quilibet eorum dedit vnum
agnum ad hoc, ꝙ computaretur: hoc autem erat,
quia

Præparatio Saulis ad bellum contra Amalecitas.

Iſraelitæ numerati ſunt, quaſi agni, quo modo intelligitur.

Prima expoſitio hebręorum. impugnatur.

Alia expoſitio refellitur.

quia Deus iuſſerat, ꝙ Iſraelitæ quandocunque com A
putarentur ſoluerēt quoddam precium, ne eſſet in
cis plaga diſperdens, alioquin ſequeretur plaga: erat
autem iſtud precium dimidij ſicli, vt patet Exo. c. 30.
ſic autem dicunt iſti hic, ꝙ fuit computatus hic po-
pulus per agnos, ſcilicet ꝙ quilibet Iſraelitarum de-
dit vnum agnum pro computatione. Sed etiā hoc
nō ſtat, quia ſolùm tenebatur dare quilibet compu-
tatus dimidium ſiclum, ſiue eſſet pauper, ſiue diues,
vt Exo. c. 30. Agnus tamen magis valebat, quàm di-
midium ſicli: nam vnus aries valebat duos ſiclos,
Leuit. c. 5. Ergo vnus agnus valeret pluſquam dimi
dium ſicli. Item patet hoc, quia dato ꝙ dimidium
ſicli valeret vnū agnū, tñ Iſraelitę computati non
darent agnos, ſed dimidiū ſicli, quia iſti ſicli ponen- B
di erāt in ſanctuario in recordatione filiorū Iſrael
ita Exo. c. 30 Ergo exponendum eſt ſicut litera no
ſtra dixit, ſcilicet in agnis. i. recēſuit eos quaſi agnos.
Ducenta millia peditum & 10. millia virorū Iuda. i. iſte exer
citus totus Saulis fuit ducentorum. 10. millium vi-
rorū: & erant. 200. millia virorū de 11. tribubus, de-
Ioſephus. cem millia autem erant de tribu Iuda. Ioſephus au-
tem ponit alium numerum, ſcilicet de tribu Iuda.
30. millia, & de 11. tribubus. 40. millia, vt patet 6. An
tiquitatum, ſcilicet cùm ait: Cōgregās cunctū exer
citum, eūq; dinumerans in Galgalis, inuenit Iſrae-
litarum abſque tribu Iuda circa 40. millia virorum.
Illa namq; tribus ſola 30. millia habebat armatos.
In hoc tamē credendum eſt magis literæ quàm Io- C
ſepho, cùm ſcriptura ponat hic præciſum numerū
pugnatorū. Erāt iſta 200. millia de 11. tribubus & 10.
millia de tribu Iuda, quod viſum eſt Ioſepho eſſe ꝑ-
ter rationem. Nam ſemper tribus Iuda conſueue-
rat habere plures pugnatores, quā quęlibet alia tri-
bus, immo tot quot erant in quinque, vel ſex tribu
bus, vt patet infra 2. lib. c. vltimo: vbi cùm computa
rentur omnes viri pugnatores Iſrael, inuēti ſunt in
tribu Iuda quingenta millia virorum, in alijs autem
11. tribubus inuenta ſunt nongenta millia: ideo Io-
ſephus ponit 30. millia in tribu Iuda. Hoc autem ve
rum eſt, ſcilicet ꝙ plures pugnatores eſſent in tribu
Iuda, quàm in qualibet: nō accepit tamen hic Saul
omnes pugnatores, qui erāt in tribu illa, ſed ſolùm D
10. millia: computantur autem per ſe hic pugnato-
res tribus Iuda ad vnam partem, & pugnatores alia-
rum. 11. tribuum ad aliam partem, quaſi eſſet tribus
Iuda per ſe vnus populus: & alię. 11. tribus eſſent a-
lius populus: ſed hoc factum eſt propter honorem
Quare tribus Iuda per ſe coputetur. huius tribus. Quare autem tribus Iuda per ſe com-
putetur, & quomodo ipſa erat maior omnibus alijs
tribubus, & quomodo dignior, & quomodo Reges
denominabantur ſpecialiter ab ea, declaratum eſt
ſupra. c. 11. Erat autem conſuetum, ꝙ iſta tribus per
ſe computaretur: ſic quando cōputauit Saul Iſrae-
litas in bello contra Amon, per ſe fuerunt compu-
tati viri Iuda, vt patet ſupra c. 11. ſ. Fueruntq; filio-
rum Iſrael 400. millia: virorum autem Iuda. 30. mil F
lia: ſic etiam infra 2. lib c. vltimo per ſe computan-
tur quingenta millia virorū iuda, & per ſe nongen-
ta millia de alijs tribubus. *Cumq; veniſſet Saul vſque ad
ciuitatem Amalec.* Hic agitur de pugna, ſcilicet quo-
modo præualuit Saul contra Amalecitas: & dicitur
ꝙ venit ad vrbem eorum. Non eſt intelligendum,
ꝙ eſſet vnica vrbs in terra Amalec, & iſta nomine-
tur vrbs ſingulariter: nam multæ vrbes erant in ter
ra Amalec, cùm eſſet terra ſpatioſa: ſed dicitur ad
vrbem Amalec. i. ad maximam vrbiū Amalec, vel
ad primam vrbium: nam ibi immediatè tetēdit in-
ſidias in torrente, & pugnauit contra Amalec. Ioſe-
Cap. 8. phus. 6. antiquitatū dicit, ꝙ Saul dupliciter pugna-

A uit contra Amalec. Primò bello campali, & præua
luit: deinde cùm Amalecitæ includerent ſe intra
vrbes ſuas obſidebat ſingulas, & capiebat: vnde ait:
Tunc verò Saul Amalecitarum regionē ingreſſus
inſidias occultas circa torrentem fecit, vt non ſolū
ab apertè pugnans eos affligeret, ſed etiam inopina-
te ſuper eos per incertas vias irrueret, & circunda-
tos deuaſtaret. Igitur cōgreſſus in pugnam, fugauit
hoſtes, multoſq; peremit, & reliquos perſecutus eſt
fugientes. Cumq; illud opus propitia diuinitate cō
pleſſet, Amalecitarum vrbes obſedit, & alias quidē
molitionibus, alias verò ſuffoſionibus cloacarū, &
muris extrinſecus è diuerſo ędificatis, alias autē fa-
me, & ſiti, alias verò modis alijs obſidens, & fortiter
B capiens ad necem cunctorum infantium, & mulie-
rum ſimul inuectus nihil crudele, nec vltra naturā
ſe facere credēs. *Tendit inſidias in torrente.* Poterat Saul
pugnare contra Amalecitas aperta pugna, ſed vo-
luit eos primò aggredi per inſidias, vt facilius cape-
ret, poſuit autem eas in torrente, quia ibi erat locus
decliuis, & occultus, vt non viderentur ab Amale-
citis. *Dixitq; Saul Cineo.* Hic ponitur ſaluatio cuiuſdā
populi. Habitabat enim quidam populus in medio
Amalecitarum, qui non erat de genere eorum, ſed
de genere Iethro ſoceri Moyſi, qui vocabatur Ci-
nęus; ideo noluit percutere Saul Cinços, ſed iuſſit,
vt recederent de medio Amalec.

C *Quomodo Cinæi habitabant intra Amalecitas, cùm eſſent
de terra Madian.* *Quæſt. XIIII.*

QVAERET aliquis, quomodo Cinçi, qui erāt
de ſtirpe Iethro poterant habitare in terra A-
malec, nam Iethro, erat de terra Madian, vt patet.
Exo. c. 3. Reſpondendum eſt, ꝙ Moyſes quando fu
git de Aegypto a facie Pharaonis iuit in terram Ma
dian, & ibi habitans cum Iethro Sacerdote Madian
accepit vnam de filiabus eius in vxorē, genuitque
ex ea duos liberos, ſcilicet Gerſō, & Eliezer, vt patet
Exo. ca. 2. 3. & 4. cùm autem redire vellet mandato
Dei Moyſes ad reliquos Iſraelitas, qui manebant in
Aegypto, ducebat ſecum vxorem ſuam, & duos fi-
D lios, ſed cùm impediretur portando eos in itinere,
remiſit vxorem ad patrem ſuum Iethro: Exod. c. 4.
Deinde eodem anno cùm egrederētur Iſraelitę de
Aegypto, & venirent in montem Sinai, Iethro au-
diens. ꝙ eſſet ibi Moyſes, iuit in montem Sinai du-
cens illuc vxorem Moyſi, & duos filios eius: ita Exo.
c. 18. Manſit autem aliquanto tempore Iethro cum
Moyſe, & ordinauit populum quantum ad iudices,
vt patet ꝑalle. c. Deinde cùm vellent recedere Iſrae
litæ de monte Sinai, hortabatur Moyſes Iethro; vt
iret cum eis in terra Chanaan, dicens: proficiſci-
mur ad locum, quē dominus Deus noſter daturus
eſt nobis, veni nobiſcum, vt benefaciamus tibi, quia
dominus bona promiſit Iſraeli: cui Iethro: non va-
F dam tecum, ſed reuertar in terram meā, in qua na-
tus ſum: & ille: noli, inquit, nos relinquere, tu enim
noſti in quibus locis per deſertum caſtra ponere de-
beamus, & eris ductor noſter, cunque nobiſcum ve
neris, quicquid optimum fuerit ex opibus, quas no
bis traditurus eſt Dominus, dabimus tibi, vt patet
Nu. c. 10. Hic tamen non dicitur an Iethro redierit
in terram ſuam, vel iuerit cum Moyſe: ſed Exo. ca-
pit. 18. dicitur ꝙ dimiſit Moyſes Iethro cognatum
ſuum, qui reuerſus abijt in terram ſuam. De ipſo
igitur ſatis apparet, ꝙ non venerit cum filijs Iſrael
in terram Chanaan, filij autē ſui venerunt: ſed hoc
ſtat dupliciter, ſcilicet ꝙ filij Iethro immediate vt
redijt Iethro in terram ſuam ſecuti fuerint Iſraeli-
tas

tas per deſertum, & ambulauerint cũ eis 40. annis vſq; in introitum in terram Chanaan, vel ꝙ manſerint filij Iethro in terra ſua, vſquequo Iſraelitę introierunt in terram Chanaan, & obtinuerunt eam deletis habitatoribus eius, tũc audita fama huius victorię filij Iethro venirent de terra Madiã, quæ erat terra ſua, vt habitarent cum Iſraelitis credentes, ꝙ reciperẽtur ab eis propter patrem ſuum, & propter cognationem, quam habebant ad Iſraelitas per ſororem ſuam, quæ erat coniuncta Moyſi in vxorem. Primum tamẽ magis apparet, quia filij Iethro erãt cum Iſraelitis, quando ſteterunt Iſraelitę in vrbe Iericho: ſed iſta eſt prima ciuitas, in qua ſteterũt in introitu terrę Chanaan. De hoc Iudi. c. 1. ſcilicet: filij autem Cinęi cognati Moyſi aſcenderunt de ciuitate palmarum cũ filijs Iuda in deſertum ſortis eius, quod eſt ad meridiem Arad, & habitauerunt cũ eo: hic autem vocatur ciuitas palmarum Iericho: quia apud illam in quadam valle creſcunt palmę multę verſus terram Sodomorum. Hoc patet Deu. ca. vlti. ſcilicet: Ad auſtralem partem, & latitudinem cãpi Iericho ciuitatis palmarũ, ideſt quę eſt ciuitas palmarum. Apparet igitur quomodo filij Iethro, qui vocantur Cinęi, venerunt in terram Chanaan, et habitauerunt cum filijs Iuda. Quomodo autem habitauerint in terra Amalec in medio eius, cum hic dicatur, ꝙ receſſit Cinęus de medio Amalec dubiũ eſt.

Dicendum eſt ꝙ filij Iethro iuerunt cum filijs Iuda ad habitandum in ſorte eorum, & habitauerunt ad meridianam partem ſortis ipſorum, & illa terra eſt coniuncta terræ Amalech, & circundatur ab ea, ita vt videatur eſſe in medio illius quamquam non ſit aliqua pars eius: hoc autem apparet Iudi. c. 1. cum dicitur, ꝙ filij Cinęi aſcenderũt de ciuitate palmarum cũ filijs Iuda in deſertum ſortis eius, quod eſt ad meridiem Arad: terra tamẽ Arad, & Amalec ſunt coniunctę. Quod patet, quia cùm eſſent Iſraelitę in deſerto: iſti duo populi habitabant ſimul, & pugnabant contra Iſrael. Sic patet Num. c. 13. ſcilicet: Quoniam Amalecites, & Chananæus habitant in vallibus cras mouete caſtra: & iterum ibidem dicitur. Deſcẽditq; Amalecites, & Chananæus, qui habitãt in montibus. Cùm ergo filij Ietro habitarent ad meridiẽ Chananęorum Arad: habitantibus apud terrã Amalec ſcilicet ita ꝙ ambirentur ab ea: & ſic dicerentur eſſe in medio Amalec, & exiſſe de medio Amalec.

Quæretur vlterius, an Saul peccauerit non percutiendo Cineos, qui habitabant in terra Amalechitarum. *Quæſt. XV.*

An Saul peccauit nõ pcutiẽdo Cineos q̃ habitabãt i terra Amalecitarum.

ALIQVIS dicet ꝙ ſic, quia Deus dixit: nunc ergo vade, & pcute Amalec, & demollite vniuerſa eius: ſed Cinęi erant aliquid de terra Amalec cùm habitarent in medio eius, vt patet in littera: ergo peccauit non occidendo. In contrariũ videtur, ꝙ non peccauerit, quia Samuel redarguit hic Saulẽ, eo ꝙ dereliquit viuentem regem Amalec & pecora. De Cinæis tamen nihil dixit: quod feciſſet, ſi Saul peccaſſet dimittendo illos: ergo non peccauit.

Reſpondendum eſt, ꝙ non peccauit Saul parcendo Cinęis, quia Deus iuſſerat occidi Amalecitas. Cinęi autem non erant de ſtirpe Amalec, ſed de ſtirpe Madianitarũ: nunc autem conſanguinitate cõiuncti erant Iſraelitis propter filios ſororis ſuæ, quos pepetit ex Moyſe, & habitabant in terra Iſrael, ſcilicet in ſorte Iudæ, vt patet Iud. c. 1. ſcilicet Filij Cinęi cognati Moyſi aſcenderunt cum filijs Iuda de ciuitate palmarũ in deſerto ſortis eius, & habitauerũt cũ eo. Erat tamen occaſio huius dubij, quia Cinæi cùm habitarent in extremitate ſortium terræ Iſrael, erant

F coniuncti terræ Amalec, ideo Saul iuſſit, vt diſcederent inde, ne inuoluerentur cum illis. Item patet hoc non ſolùm ex cognatione, ſed etiam ex habitatione, quia Cinęi non habitabant in aliquibus locis terræ Amalecitarũ, ſed in terra Iſrael; ideo quamq̃ deberent deleri omnia, quæ erant in terra Amalec, non erant ledendi Cinęi. Item patet hoc, quia iſtud anathema, quod Deus poſuit ſup Amalecitas fuit, quia ipſi perſecuti ſunt Iſraelitas in deſerto, vt patet Deu. c. 23. ſcilicet. Memento quod fecerit tibi Amalec in via, quando egrediebaris ex Aegypto, quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui laſſi reſidebant, ceciderit, quando tu eras fame, & labore confectus. Delebis ergo nomen eius ſub cęlo, caue

G ne obliuiſcaris. Filij tamen Ietro non fuerunt participes in iſto malo, quod fecerunt Amalecitę cõtra Iſrael, ergo non debebant deleri. Item inhumanum eſt auxiliatorem expellere vel delere, iuxta Ariſt. 8. Ethico. ſed filij Iethro, & pater eorum fuerunt auxiliatores Iſraelitarum: ergo inhumanũ erat, ꝙ Iſraelitę eos nihil mali meritos percuterent. Hoc apparet hic: nam iſtam cauſam expreſſit Saul quare miſerebatur Cinæis, ſcilicet. Tu enim feciſti miſericordiã cũ omnibus filijs Iſrael cũ aſcenderẽt ex Aegypto.

Ad rationem in contrarium dicendum, quòd quamquam Deus iuſſerit deleri vniuerſa Amalec: tamen non includebatur hoc præcepto deletio Cinæorum, cùm non pertinerent ad Amalecitas cognatione, vel habitatione. De iſtis Cinęis dicit Ioſe-

H phus. 6 Antiquitatum: Cumq; viciſſet Saul vniuerſos a Peluſio Aegypti, vſq; ad mare rubrum, reſidentes hoſtes, Sichimitarum gentem ſolummodo dereliquit: iſti namq; in regione Madian in medio habitabant, quibus ante pugnam denũciauit, vt abſcederent: ne forte Amalecitarum calamitati communicarent. Nam dum eſſent cognati Raguel ſoceri Moyſi, credidit eſſe ſaluandos Vocauit autem Ioſephus Sichimitas, non ꝙ ipſi eſſent Sichimitę; quia Sichimitę dicuntur habitatores Sichem, quę eſt ciuitas in ſorte Ephraim, vt patet Ioſue c. 20. ſed ꝓ Cinęis Sichimitas dixit, cum vellet transferre de Hebræo in formam latinã. *Abite.* Iſta ſunt verba Sau- Cap. 8.

I lis ad Cinęos monentis, vt abeant ideſt ſeparentur ab Amalec. *Recedite* ideſt ſeparamini. *Atq; diſcedite ab Amalec* ideſt longe ite ab illo Iſta tria verba ad idem pertinent, ſed ponuntur ſimul ad exaggerandum, quia eſt modus eorum, qui nimis perſuadere volũt, multiplicare ſynonyma, vt idem per plura verba ſignificatum efficacius proponatur. *Ne forte inuoluam te cum eo*, ideſt ſi manſeris coniunctus Amalecitis forte inuoluam te cum Amalec, ſcilicet, quia volẽs percutere Amalec, & non potens diſcernere inter Amalecitas, & Cinæos propter locorum propinquitatem, inuoluam te cum eis, quamquam aliàs te ſaluare vellem. Alij intelligunt litterã hebraicam hic ſcilicet. Ne fortè inuoluaris cum eo. Quod po-

K teſt dupliciter intelligi, ſcilicet quantum ad pœnã; vel quantum ad culpam. Ad pœnam quidem, ſcilicet ne inuoluaris cum eo, ſcilicet ne occidaris cum illo: & iſtum ſenſum ſecuta eſt littera noſtra, dicẽs: ne forte inuoluam te cum eo: quantum ad culpam intelligitur, ne inuoluaris cum eo, ideſt ne efficiaris particeps eius in repugnãdo nobis: & iſtum ſenſum ſequuntur multi hebræi, & Ioſephus. 6. Antiquitatum, dicens: Saul denunciauit Sichimitis ante pugnam, vt recederent, ne fortè Amalecitarum malignitati communicarent. Littera tamẽ noſtra rationabilius tranſtulit, quoniam ſequẽs littera declarat, ꝙ Saul dixerit hoc, vt non perirent Sichimitę ſiue Cinæi; cùm dicitur: Tu enim feciſti miſericordiam

cum

cum omnibus filijs Iſrael. Hoc autem nihil attineret ad pręcedentia, ſi intelligeretur, ꝙ recederent Cinęi de medio Amalec ne communicarent malitię eorũ. Nimis tñ attinet, ſi intelligat̃ de pœna.ſ. ꝙ recederent ab eis, ne inuoluerẽtur cum eis. Et hoc quia fecerant miſericordiã cũ filijs Iſrael. *Tu.n.feciſti miſericordiam cum omnibus filijs Iſrael.* Hoc refertur ad populum Cinęorum, qui dicitur ſemper eſſe idem populus per continuatam ſucceſſionem: nam illi, qui fecerant miſericordiam cum filijs Iſrael, non viuebant tunc, cùm iſta miſericordia fuerit facta, quãdo Iſraelitę exierunt de Aegypto, vt patet hic: tamẽ ab illo tempore vſq; nunc fluxerant anni ad minus. 420. vt ſup. declaratum eſt in hoc c. Sed dicuntur iſti nunc feciſſe miſericordiam: quia proaui eorum fecerunt: & ſemper populus idem eſt per continuationem. Ob hoc autem inhumanum erat, ꝙ Iſraelitæ perſequerentur Cinęos, cũ ab eis beneficia ſuſcepiſſent: potiſſimè quia beneficia Cinęorũ ad Iſraelitas non fuerunt ſpãliter ad aliquã perſonam, vel ad paucas, ſed ad totum Iſrael: quia dicitur hic, tu feciſti miſericordiam cũ omnibus filijs Iſrael, totus ergo populus Iſrael tenebatur benefacere Cinęis: nec quidem vni ſoli, aut paucis, ſed toti populo.

Quam miſericordiam fecerunt Cinæi Iſraelitis.
Queſt. XVI.

QVAERET aliquis, q̃ miſericordia fuit iſta, quã fecerunt Cinæi cũ filijs Iſrael. Aliqui reſpondent, ꝙ iſta fuit in bello contra Siſaram Principem militiæ Regis Iabin: nam iſte oppreſſerat Hebræos per 20. annos, vt patet Iudi. c. 4. Cùm autẽ pugnaret Siſara contra Iſrael ad omnimodã deletionem, fugiens a Deo perteritus declinauit in domũ Aber Cinęi: cuius vxor Iabel percuſſit Siſarã infixo clauo in capite eius, & fecit pacẽ in Iſrael, ita Iud. c. 4. & 5. Iſtud autem fuit beneficium ad totũ Iſrael, quia omnes Iſraelitæ liberati ſunt a bello, & ſubiectione Chananæorum per mortẽ Siſaræ. Sed hoc non ſtat, quia hic dicitur, ꝙ fecit miſericordia cũ Iſrael, quando aſcendebat de Aegypto: mors tamẽ Siſaræ fuit in terra Chanaan multo tempore poſtq̃ Iſraelitæ venerunt in terram illam, ergo nõ intelligitur de eo. Itẽ quia iſta Iahel, quæ occidit Siſaram, erat vxor cuiuſdam Cinæi, qui iam non habitabat cũ cęteris Cinęis, ſed receſſerat ab eis, & erat in ſorte Nephtalim, vt patet Iudi. c. 4. ſ. Aber autem Cinęus receſſerat quõdam a cęteris fratribus ſuis Cinæis filijs Obab cognati Moyſi: ergo propter illum, cuius vxor benefecerat Iſraelitis non debebat dici, ꝙ Cinæi, qui habitabant in medio Amalec benefeciſſẽt Iſraeli, cùm iſte Aber Cinæus iam receſſiſſet a cęteris fratribus ſuis, & non eſſet de populo eorum: ſecus autem ſi adhuc maneret inter illos: quia tunc propter eum, qui ſolus benefaciebat Iſraeli, dignũ erat omnes Cinęos miſericordiã recipere ab Iſrael.

Reſponſio Auctoris.

Sed dicendum eſt, ꝙ iſtud beneficium fuit in hoc, ꝙ Iethro veniens in deſerto ad Iſraelitas ordinauit eorum politiam quãtum ad iudices, ſtatuẽs tribunos, Centuriones, quinquagenarios, & decanos: hoc autem fuit magnum beneficium, quia ante iſtam ordinationem iudicum Moyſes grauabatur labore nimio audiẽdo a mane vſque ad veſperum cauſas populi: ipſe quoque populus lædebatur nimis, quia cũ eſſet valde magnus, & inter eos multæ orirentur cauſæ, & Moyſes ſolus eſſet, manebãt cãæ indiſcuſſæ: quod erat ad velocem totius populi interitum, cum politia nimis inordinata in reddendo iura manere non poſſit: ſic ſi non habeat victualia: nam ad

Politia ubi iuſtitia nõ eſt nõ poteſt diu manere, & quare.

A cõſeruationem politiæ magis neceſſarius eſt iudex, ſiue diſtributiuum iuſtitiæ q̃ panis, vt ait Ariſto. 3. Politico. De hoc beneficio patet. Exo. c. 18. cũ dixit Iethro ad Moyſen: Non bonã inquit rem facis, ſtulto labore conſumeris tu, & populus, qui tecum eſt: vltra vires tuas eſt negocium: ſolus illud non poteris ſuſtinere: ſed audi verba mea, atque conſilia, & erit Dominus tecum &c. Erat autem iſtud beneficium non ſolùm ad Moyſen, ſed ad oẽs filios Iſrael, vt hic dicitur: quia cauſæ totius populi peribant ꝓpter vnitatẽ iudicis, & grauabantur nimis expectãdo eum. Sic dixit Iethro: ſtulto labore conſumeris tu, & populus iſte, qui tecum eſt: Exo. c. 18. Etiã iſtud beneficium fuit, quando aſcendebant Iſraelitæ de

B Aegypto ĩ fine primi anni ab exitu de Aegypto, vel in principio ſecundi venit Iethro ad mõtẽ Sinai, & ordinauit politiam Hebræorum, vt declaratum eſt Exo. c. 18. & Nu. c. 10. Vel poteſt intelligi iſtud beneficium de directione Iſraelitarum per deſertũ: nã Moyſes petiuit a Iethro, vt iret cum Iſrael in terrã Chanaan ad demonſtrãdum loca caſtrametationis per deſertum, ut patet Nu c. 10. ſ. Noli nos relinquere: tu enim noſti, in quibus locis per deſertum caſtra ponere debeamus, & eris ductor noſter: Iethro tñ non iuit cum Iſraelitis, vt e.c. declaratũ eſt; ſed filij ſui: & iſti etiam ſciebant loca, in quibus caſtrametari poterant Iſraelitæ per deſertum: & ſic dirigerent eos: hoc autẽ magnum beneficium erat, cùm

Alius ſenſus.

C pro eo Moyſes promitteret Iethro quicquid optimum eſſet in opibus, quas Deus daret Iſraeli, vt patet Num. c. 10. Ergo cum hoc feciſſent filij Iethro, magnum beneficium præſtabant Iſraeli, & retributione digni erant. Fuit autem beneficium iſtud toti populo collatum, quia totus populus per deſertum dirigebatur. Fuit etiam iſtud beneficium, quando aſcendebant Iſraelitæ de Aegypto, per quod trãſibant dirigendo eos ibi quantum ad loca caſtrametationis. Intelligenda eſt ergo miſericordia quantũ ad aliquid horum duorum, vel quãtum ad vtrunq; ſimul. *Cum aſcenderẽt de Aegypto.* ſ. iſtud beneficiũ fuit præſtitum Iſraelitis, quando aſcendebant de Aegypto. ſ. in ipſo deſerto, per quod aſcendebant: nam

D quocunque horum duorum modorum intelligatur, vel vtroque ſimul: neceſſe eſt, ꝙ fuerit beneficium in deſerto collatũ. *Et receſſit Cinæus de medio Amalec.* i. de terra illa, in qua habitabant, quæ erat in medio Amalec: non quidem intra terram Amalec. Nã nullam partem eius tenebant Cinæi, ſed in medio Amalec. ſ. quia ambiebatur & quaſi claudebatur terra Cinæorũ intra terram Amalec: nam terra Cinæorum erat quædam pars terræ Iſrael. ſ. in ſorte Iudæ: & quia ſors ibi habebat a parte auſtrali terrã Amalec, erat terra Cinęorum coniuncta Amalecitis, & q̃a parua erat, videbatur clauſa inter cornua terræ Amalec. Receſſerunt autem Cinæi de medio Amalec ad præceptum Saulis, quia viderunt, ꝙ recte monebat.

E Etiam quia ipſi non erant coniuncti aliquo fœdere Amalecitis, ſed Iſraelitis, ſub quorũ protectione, & auxilio ſperantes venerant de terra ſua Madian, vt habitarent cum Iſraelitis in terra Chanaan: nunc aũt receſſerũt de loco, in quo prius habitabant, ſ. intro euntes ad habitandum ad ſortes interiores Iſraelitarũ, ſicut Aber Cinęus ante hoc receſſerat ab alijs Cinęis, & habitabat in terra Nephtalim iuxta vrbẽ Cedes. Iudi. cap. 4. *Percuſſitq; Saul Amalec.* i. occidit, & deſtruxit Amalecitas, ſ. primò pugnans cum eis bello campali: deinde incluſos in vrbibus obſedit, & quaſdam vrbes molitionibus, alias verò ſuffoſionibus cloacarum, & muris extrinſecus è diuerſo ędificatis, alias autem fame, & ſiti:

alias

allias vero modis alijs cæpit, vt ait Ioſephus 6. An-
tiquitatum. *Ab Heuila donec venit Aſſur.* Iſti ſunt duo
termini, inter quos iacebāt omnes Amalecitæ. He-
uila autem eſt aliqua terra, quæ eſt in principio ter-
ræ Amalec ex parte Iſraelitarū: & eſt in latere aqui-
lonari terræ Amalec, & ibi incepit pugnare Saul, q
veniebat de terra Iſrael ad terram Amalec. eſt autē
aquilonaris terra Iſraelitarum ad terram Amalec,
ideo dicitur ꝙ percuſſit Saul ab Heuila. Aſſur eſt no
men alterius terræ, quæ eſt in fine terræ Amalec ad
partem meridianam eius; ideo dicitur hic ꝙ eſt a re
gione AEgypti. i. Aſſur eſt apud AEgyptum. Eſt aũt
AEgyptus terra meridiana reſpectu Amalecitarū.
Non eſt autem intelligēdū, ꝙ Aſſur ſit hic terra Aſ-
G ſyriorum, ſicut aliàs accipitur, quia terra Aſſyriorū
multum diſtat a terra Amalecitarum, & a terra Iſ-
rael verſus Aquilonem. ſed eſt nomen cuiuſdam de
ſerti in terra Arabię, quod eſt apud mare Rubrum,
& per iſtud deſertum tranſierunt Iſraelitæ, vt patet
Exo. c. 15. ſcilicet, Tulit Moyſes Iſrael de mari Ru-
bro, & egreſſi ſunt in deſertum Sur. Iſti autem duo
termini claudunt terram, quæ eſt inter terram Cha
naan, & AEgyptum, ſ. Arabiam, & ponitur aliquā-
do in ſcriptura, vt patet Gen. 25. c. vbi dicitur de Iſ-
mahele, ꝙ habitauit ab Heuila vſq; Sur, quę reſpicit
AEgyptum, & illa terra vocabatur Arabia, ideo fi-
lij Iſmahelis vocantur Arabes, & omnes alij populi
habitātes inter Chananęos, & AEgyptios. Ioſephus
H dicit hic ꝙ Saul percuſſit vniuerſos hoſtes reſiden-
tes a Peluſio AEgypti, vſq; ad mare rubrum: & iſti
duo termini videntur eſſe illi, qui vocantur hic He
uila, & Aſſur. De Aſſur ſatis apparet, quia dicit Ioſe
phus, ꝙ percuſſit Saul Amalecitas, vſq; ad mare Ru
brum. i. ꝙ mare Rubrum claudit a parte meridiana
deſertum Aſſur: ſic patet Exo. c. 16. ſ. tulit Moyſes Iſ
rael de mari Rubro: & egreſſi ſunt in deſertum Sur.
De Heuila, & Peluſio AEgypti an ſint idem non tā-
tum patet, quia Heuila videtur poni hic tamquam
terminus aquilonaris terræ Amalec: ſed ibi non eſt
aliqua ciuitas AEgypti. Niſi fortè dicatur ꝙ Heuila
eſt hic terminus occidentalis terræ Amalec: & ibi
poteſt eſſe aliqua ciuitas AEgypti. Aſſur autem ſit I
I confinio lateris meridiani, & orientalis terræ Ama
lec: quod etiam ſatis ſtat. *Et apprehendit Agag.* Hic
ponitur ſecundum principale ſ. mandati tranſgreſ-
ſio: quia non egit omnia quæ Deus iuſſit ipſe Saul,
nec populus, ſed reſeruauerunt regem & pecora. di
citur autem ꝙ apprehēdit Agag regem Amalec vi
uum. ſ. nolens eum occidere in bello: nec tamē pec-
cabat Saul accipiendo Agag viuum, ſed peccauit,
quia nō occidit eum, ſed duxit in terram Iſrael vo-
lens eum conſeruare.

Quare Saul non occidit Regem Agag. *Quæſt. XVII.*

QVAERET aliquis, quare Saul accepit viuum
K Regem Agag, & non occidit eū. Aliqui reſpō-
dent ꝙ hoc fecit Saul propter ſuperbiam ad iactan
dum triumphum, quem habuerat de hoſtibus: nam
cùm eum viuū duceret, gloriabatur ꝙ haberet ſub
ſe viuum regem. Alij autem dicunt ꝙ fecit hoc pro
pter triumphum. ſ. vt conſeruaretur Agag ad ho-
norem triumphi. Alij autem volunt ꝙ ſeruauerit
eum ex cupiditate. ſ. vt magna munera daret ei pro
ſe Rex Agag. Vel ꝙ accepit eum, vt reuelaret ei ali-
quos theſauros occultos ī terra Amalec: hoc enim
fieri ſolet tempore bellorum. ſ. vt ipſi, qui obſident;
timore hoſtium theſauros in terrę viſceribus con-
Rñ. auct. dant: & hoc tenet Nicolaus. Sed dicendum eſt, ꝙ
Saul reſeruauit Regem Agag non occidendo eum,

F & hoc pietate: miſertus fuit enim illius regis q erat
ſpecioſus, & potens: & in tantam venerat calamita
tem, vt hoſtium ſuorum manibus teneretur perdi-
to populo, & deſolata terra, cunctiſque deletis, quæ
ad eum pertinebant: ſic enim interdum hoſtes etiā
ferociſſimi hoſtium ſuorum cū calamitoſi fuerint,
miſerentur. Sic ait Boetius de cōſol. 2. proſa prima,
ſ. Legimus Paulum Perſæ regis a ſe capti calamita-
tibus pias impendiſſe lachrymas. Hoc autem ſignifi
catur in litera, cùm dicitur: Et pepercit Saul, & po-
pulus Agag: parcere autem ex miſericordia eſt: ſi ta
men Saul ſeruaſſet regem Amalec ad poſtea occi-
dendum eum, non diceretur ei parcere. Item patet
quia etiam poſtquam venit Saul in terram ſuam, &
G redargutus fuit a Samuele, nō occidit regem Ama
lec: ſed Samuel petiuit eum ſibi exhiberi, & occidit.
Alij autem modi non ſunt ita veriſimiles. Cū enim
dicebatur, ꝙ Saul acceperat viuum regem Ama-
lec, vt manifeſtaret ei theſauros occultos, non eſt
veriſimile, quia tunc non ſolùm conſeruaſſet regē,
ſed etiam de ſingulis vrbibus aliquos ſeruaſſet, qui
manifeſtare poſſent ei theſauros abſconditos ī om
nibus locis: rex autem nō poterat cognoſcere om-
nia hæc; ſed ſolùm quātum ad theſauros ſuos, ideo
non fuit pro hoc ſeruatus. Item ſi propter hoc ſer-
uaſſet eum Saul, non duceret viuū in terram Iſrael,
ſed primò cogeret illum manifeſtare theſauros ter
rę Amalec prius quam inde recederet, quibus inuē
H tis occideret eum. Duxit tamen eum viuum in ter-
ram Iſrael, ergo non ſeruauit propter hoc. Item nō
ſtat ꝙ ſeruauerit eum ad recipiendum magna mu-
nera ab ipſo: nam iam deleta erat tota terra Ama-
lec; & Saul & populus acceperant quæque optima
terrę Amalec, vt patet inſ. ergo non ſeruabatur, vt
aliquid pro ſe daret: niſi forte dicas hoc eſſe quan-
tum ad theſauros abſconditos, quos non acceperāt
Iſraelitę: ſed hoc non ſtat, quia iam improbatū eſt.
Item non ſtat alius modus. ſ. ꝙ ſeruatus eſt Agag
ad triumphum: nam mos erat, ꝙ inter eos, qui ſer-
uabantur ad triumphum cùm exhiberetur a popu
lo triumphus victori, occiderentur principes hoſtiū
captorum: ſic enim ait Ioſephus circa finem libro-
I rum de bello Iudaico, dicens, ꝙ cùm datus eſt triū-
phus Imperatoribus Veſpeſiano, & Tito: Simon
Dux Iudæorum, qui erant Ieroſolymis, occiſus eſt
apud Capitolium in vrbe Roma, & ſic cōſumatus
eſt triumphus. Saul tamen non ſeruabat hic Agag
ad occidendum eum, quia dicitur ꝙ pepercit ei: er-
go non ſeruabat illum ad triumphum: potiſſimè
quia inter Hebręos non fiebat triumphus ad hono
rem victoris, quamquam fierent alia gaudia. Hoc
enim ſpeciale inter Romanos fuit. An vero ſerua-
uerit Saul Agag ad oſtentationē, & gloriam victo-
riæ ſuæ non apparet: magis tamen apparet, ꝙ ſerua
uerit eum ex miſericordia condolens eius calami-
tatibus. Hoc autem tenet Ioſephus. 6. Antiquitatū, Ioſephus
K dicēs: Cępit Saul regem hoſtium Agag viuū, cuius 6. Antiq.
corporis pulchritudinem magnitudinemq; miratꝰ c. 8.
decreuit eſſe ſaluandum: nō hoc faciens diuina vo-
luntate, ſed iudicium proprium ſequēs, & ſiue cau-
ſa ei cedēs vitam quaſi miſericorditer: vnde illi po-
teſtas ſine periculo ſuo miſerendi non eſſet: Deus
namq; ſic odiuit Amalecitarū genus, vt nec infan-
tibus parceret, quibus potius miſereri naturale eſt,
Saul itaq; regem Agag, & malorum, quæ contra he
bræos geſta videbantur auctorem a morte ſerua- Quare
uit, & hoſtis pulchritudinem præceptis Dei prępo- Saul ma-
ſuit. *Omne autem vulgus interfecit in ore gladij.* ſ. omnes vi gis miſer
ros, & fęminas, paruulos, & ſenes, neminem a mor- tus eſt re-
te ſeruantes: in quo videbatur Saul, & populus per- gi quam
paruulis.

uertere naturalem miſericordiam. Nam quamquã ſecundum Dei iudiciũ nulli miſereri debebant, nec poterant: ſi tamen alicui miſereri voluiſſent, potius debebant miſereri paruulis, quibus eſt natura miſereri quàm regi: ſed fortè hoc fecit, quia ſi miſerẽdũ eſſet, paruulis omnibus miſerendum erat, ſed omnibus paruulis Amalec miſereri videbatur nimis contra præceptum Dei, quia cùm eſſet magna multitudo paruulorum, breuiter efficeretur magnus populus Amalec: rex autem vnicus erat, ideo quamquã illi miſererentur non videbat̃ magna præcepti violatio. Item, & melius, quia Saul cùm rex eſſet vidẽs regem Amalec, qui etiam in eadẽ dignitate erat, in qua Saul, ad tantam veniſſe calamitatẽ, compaſſus eſt illi cernens mobilitatem regiæ fælicitatis, & cõpaſſus eſt illi, & eripuit eum a morte. In paruulis aũt nulla fuerat proſperitatis amplitudo, ſecundũ quã nunc inciderent in calamitatem, ideo nõ miſertus eſt illis. *Et pepercit Saul, & populus Agag.* i. tam Saul q̃ populus condoluerunt regi Agag, & nõ occiderũt eum: dicuntur autem pepercisse, quia non ſeruabãt eum ad poſtea occidendum, ſed vt vita illi ſemper relicta foret. Peccauit autem in hoc Saul, & demeruit priuari regno, ſicut patet hic: & non ſolùm regno caruit, ſed etiam propter hoc Deus tradidit eũ poſtea in manu hoſtium, & occiſus eſt a Philiſthiim, vt patet infra c. 28. cùm dixit Samuel ad Saulẽ: q̄d interrogas me, cùm Dominus receſſerit a te, & trãſierit ad æmulum tuum? faciet enim tibi Dominus ſicut locutus eſt in manu mea, & ſcindet regnum de manu tua, quia non obediſti voci Domini, nec feciſti iram furoris eius ĩ Amalec, idcirco quod pateris fecit tibi hodie Dominus: eras autem tu, & filij tui mecum eritis. Sic etiam patet 1. Parali. ca. 10. Peccauit etiam Saul excuſando peccatum iſtud: nam cũ ipſe pepercisset regi Agag, & gregibus ouium ſimul cum populo, ſolùm dixit de populo transferens crimen ad illum, vt patet infra. ſ. pepercit enim populus melioribus ouibus, & armentis. *Et optimis gregibus ouium.* i. Saul, & populus pepercerunt gregibus, & armentis. ſ. reſeruando illa pro ſe: nõ accipitur hic parcere, ſicut ſupra, quia regi Agag pepercit populus. ſ. vt nequaquam occideretur: gregibus autem non pepercit ſic, ſed vt nõ occiderentur immediate. Nam Deus iuſſerat, ꝙ omnia delerẽtur, & ſic tenebantur Iſraelitæ greges, & armẽta delere in ipſa terra Amalec, & nihil ſecũ ducere, & quia non occiderunt immediatè greges, dicuntur pepercisse. i. ſeruauiſſe greges. ſ. ad poſtea occidendum. *Et armentorum.* Vocãtur armenta congregationes magnorum animalium, ſicut boum, equorum, camelorum. Omnia autem iſti ſeruauerunt Iſraelitæ, & vocantur ſupra greges ouium animalium paruorum. ſ. tam ouium quàm caprarum, & ſimilium: quia omnia hæc ſeruauerũt Iſraelitæ nihil volẽtes delere, niſi quod inutile erat; vt patet infra.

Quare Iſraelitę non occiderunt greges optimos, & armenta Amalecitarum iuxta mandatum Domini.

Quæſtio XVIII.

Prima rõ. QVAERET aliquis, quare Iſraelitæ ſeruauerunt greges optimos, & armenta, & non occiderunt iuxta mandatum Dei. Aliquis reſpondebit, ꝙ hoc fecerunt, vt ſacrificarẽt Domino de illis, & patet hoc, quia cùm veniſſet Samuel in Galgala, offerebat Saul ibi holocauſta de p̄da Amalecitarum, vt patet infra. Secunda ratio. Item patet ꝙ propter hoc ſeruata fuerint pecora, quia cũ dixiſſet Samuel ad Saulem: quæ eſt vox gregum, quæ reſonat ĩ auribus

A meis? ait Saul: de Amalec adduxerunt ea: pepercit enim populus melioribus ouibus, & armentis, vt immolarentur Domino Deo tuo, reliqua verò occidimus: & iterum infra in litera cùm excuſaret ſe Saul Tertia rõ. de tranſgreſſione præcepti ait: Tulit populus de prę da oues, & boues, & primitias eorũ, quæ cæſa ſunt vt immolaret Domino Deo ſuo in Galgalis. Quarta rõ. Item patet hoc, quia Iſraelitæ accipiẽtes pecora de Amalec elegerunt ea, quæ pulchra, & optima erant: reliqua verò occiderunt, vt patet infra, hoc autem pertinebat ad ſacrificium, quia non debẽt domino immolari animalia, quæ immunda ſunt, & maculata, & contemptibilia. Deute. c. 15. & Leui. 25. Nã Deus conqueritur de ſacerdotibus per Malachiam dicẽs, B ꝙ offerebant ei animalia clauda, cæca, & languida, qualia nullus de principibus humanis acceptaret, ſi offerrentur ei. ideo in hoc ſe deſpectũ dicebat Malach. c. 1. ſi tamen Iſraelitæ accepiſſent animalia iſta ad cibos ſuos, omnia accepiſſent, ſiue maculata, ſiue immaculata. Quia quamquam iam nõ liceret offerri domino animalia immaculata, licebat tamen ea ſumi in cibum a Iudæis, Deut c. 12. & 15. Et dato ꝙ nollent Hebræi ſumere illa in cibum, ſaltem proficerent eis ad alias vtilitates. ſ. quia poſſent vendere illa alijs gentibus: ſicut erat de animalibus, quæ non licebat Iudæis comedere. Nam illa poterant vendere gentilibus, non tamen adduxerunt Iſraelitæ de præda Amalec aĩalia, quæ vilia, & reprobata erant, C ideo non ſeruauerunt ea ad vtilitatem ſuam, ſed ad ſacrificia. Impugna. Sed hoc non ſtat, quia ſi ſolùm voluiſſent immolare domino, duxiſſent ſola animalia de terra Amalec; duxerunt tamen veſtes, & omnia alia ſuppellectilia quæcunque præcioſa inuenerunt in terra Amalec: iſta tamen non pertinebant ad immolationem, ergo ſolùm fecerunt hoc propter vtilitatẽ ſuam. ſ. quia concupiuerunt ſpolia terræ Amalec, q̃ multa, & præcioſa erant: videbaturq; eis fore grauiſſimum, ſi omnia illa delerent nullo ſibi relicto, quia nihil ſic ex præda illa lucrarentur, ſed ſuis ſumptibus eam agerent. Ad rationes primę opi. Nec ſtant rationes in contrariũ. Ad primã. Cũ enim dicebatur primò ꝙ Saul obtulit holocauſta de præda in Galgala: dicendum ꝙ ipſe non offe- D rebat ea intentione, vt omnia animalia, quæ duxerat de Amalec offerret, ſed ſolùm offerebat aliquaĩ gratiarum actiones pro collata victoria: ſic enim facturus erat in quocunque alio bello viciſſet, etiam ſi inde nulla pecora acciperet. Apparet autem hoc, quia non dicitur in textu allegato, ꝙ Saul offerebat in holocauſtum prædam Amalec: ſed dicitur ꝙ offerebat holocauſtum domino de initijs prædarum, quę attulerat ex Amalec: initia autem dicuntur primitiæ, ergo Saul non offerebat domino totam prædam, ſed initia eius. Ad ſecundam. Ad ſecundum quando dicebat Saul, ꝙ populus pepercit melioribus ouibus, & armentis, vt immolarentur domino: dicendũ ꝙ Saul mentitus eſt, faciens hoc ad excuſandum ſe: accepe- E rat tamen prædam ad vtilitatẽ ſuam. Sic etiam patet in alio: nam Saul cum populo pepercerat optimis gregibus ouium, vt patet hic, infra tamen dixit Samueli, ꝙ populus pepercerat melioribus ouibus transferens in hoc peccatum ad populum, ſubticẽdo de ſeipſo. Ad tertiã. Ad tertium cùm dicebatur, ꝙ populus accepit ea, quæ optima erant, & deleuit reliqua. Dicendum ꝙ non fiebat hoc ad ſacrificium, quia requiruntur animalia mũda in ſacrificijs: Iſraelitæ autem non reſpiciebant hic an eſſent munda, vel immunda, ſed ſolùm an eſſent alicuius valoris: id autẽ quod nullius valoris erat, ſed vile, & reprobũ deſtruxerunt: non quidem quaſi non pertineret ad ſacrificium, ſed quia nulla vtilitas erat in poſſeſſione talium.

Ad quartū lium. Cum autem dicitur, ꝙ ſi duxiſſent Iſraelitæ
pecora ad vtilitatem ſuam, non ſolùm optima, ſed
etiam quæcunq; duxiſſent, eo ꝙ illa proficerent eis.
Dicendum ꝙ aliqua erant ita vilia tā in pecoribus
q̃ in ſupellectilibus, quòd labor portādi ea de terra
Amalec in terram Iſrael, eſſet grauior, q̃ poſſeſſio eo
rū eſſet vtilis: ideo tamq̃ ſimpliciter inutilia reſpue
runt illa portare, & deleuerunt. Etiam fecerūt hoc,
ne penitus viderentur tranſgreſſuri præceptum dei
iubentis omnia conſumi, ſed ſaltem in his vilibus,
& reprobis illud obſeruarent. *Et veſtibus & arietibus
pepercit*. i. pepercit populus, & Saul veſtibus. ſ. ſeruan
do p ſe omnes veſtes, quas repererūt in terra Ama-
lec. Etiam arietibus pepercerunt, ideſt ſeruauerunt
eos, ſicut reliquos greges, & armenta. Hoc autem
ponitur hic ex ſuperabundanti, nam expreſſo ſu-
pra de gregibus ouium intelligebantur etiam arie-
tes, ſed interdum ſcriptura nō curat iſta ſeruare ali-
quid exprimens ex ſuperabundantia, vt plenius in-
telligatur. *Et vniuerſis quę pulchra erant* ideſt etiam pe-
percerunt omnibus rebus pulchris, & deſiderabili-
bus ad poſſidendum ſcilicet auro, & argento cęte-
riſque metallis, & omni ſupellectili precioſæ. *Nec
voluerunt diſperdere ea* ideſt quamquam Deus iuſſiſſet
ꝙ omnia delerent, & nihil concupiſcerent, concu-
piuerunt, & non deleuerunt ea. *Quicquid vero vile, &
reprobum fuit, hoc demoliti ſunt* ideſt ſolùm deſtruxerūt
ea, quæ vilia erant ideſt nullius valoris: & reproba
ideſt reprobabilia, ſcilicet quòd a nullo apprecia-
rentur, ſed in hoc nullum deo cultum exhibebant:
melius enim foret, ꝙ non deleuiſſent quicquam,
quamquam exequerentur præceptum in peſſimis:
ſed nec ipſi in illis executi fuiſſent niſi graue eſ-
ſet portare illa de terra Amalec, cùm paruę vtilita-
tis forent. *Factum eſt autem*. Supra deſcripta eſt Sau-
lis trangreſſio, hic autem deſcribitur eius diffiniti-
ua reprobatio: & diuiditur in tres partes. Primò po
nitur iſta reprobatio: *Secundo Saulis obſtinatio*: Tertiò
pœnitentię eiuſdem ſimulatio. Secunda ibi. *Et ait
Saul*. Tertia ibi. *Dixitque Saul*. Prima in duas, quia
primò iſta reprobatio Samueli reuelatur: ſecundo
Sauli denunciatur ibi. *Dixitq; Samuel*. ſ. poſtquam
Saul peccauit, Deus reuelauit iſtud peccatū Samue
li, eo ꝙ Samuel habebat ſpecialem curam de Saule,
quia conſtituerat eum regem, & videbatur pertine
re ad eum aliquid de bono, vel malo illius.

*An Deus reuelauerit Samueli immediatè iſtam tranſgreſſio-
nem, & quomodo. Quæſt. XIX.*

QVAERET aliquis, an Deus reuelauerit Sa-
mueli iſtam pręuaricationem Saulis immedia
tè, vt facta eſt, vel aliquanto tempore poſt. Reſpon
dendum eſt, ꝙ non reuelauit immediatè. Quod pa-
tet quia Deus locutus fuit iſta Samueli per noctē, &
in ipſa nocte cępit ire ad Saulem, vt patet inf. ſ. con
triſtatus eſt Samuel, & clamauit ad Dominum to-
ta nocte: cumq; de nocte ſurrexiſſet Samuel, vt iret
ad Saul: mane nunciatum eſt ei, ꝙ veniſſet Saul, &
in ipſo die locutus eſt ei Samuel, vt patet infra. ſ. ſi-
ne me, & indicabo tibi quid locutus eſt Dominus
ad me nocte, ideſt præcedenti nocte: iam tamen re
dierat Saul de terra Amalec, & venerat in Carme-
lum, feceratq; ibi fornicem triumphalem, & inde
venerat in Galgalam: offerebatq; ſacrificia, vbi eum
Samuel inuenit. Tranſierat ergo aliquantum tem-
pus, ex quo Saul peccauerat, vſquequo iſta reuela-
tio facta eſt.

F *Quomodo factum eſt verbum Domini ad Samuelē de trāgreſ
ſione Saulis. Multi modi reuelandi aliquid Prophetis. Q. X X.*

QVAERETVR vlterius, quomodo factum
eſt verbum Dn̄i ad Samuelē. Rn̄dendū eſt ꝙ
poterat fieri multipliciter, ſicut fiebat alijs p
phetis. Interdū. n. fiebat p ſomnia, vt patet Nu. c. 12.
Aliquando autem fiebat in vigilia. ſ. ꝙ formaretur
aliqua vox in aere, & non videretur formator illius:
ſicut factum eſt in datione legis, Deuter. cap 4. Ali-
quando autem fiebat in voce formata ab aliquo ap
parente in figura humana, & erat Angelus: ſicut pa-
ret de Ioſue. quādo vidit Angelum in agro Iericho
Ioſue ca. 5. Sic etiam fuit de Gedeone, Iudic. cap. 6.
G Sic etiam de patre, & matre Sanſonis, Iudic. ca. 13.
Aliquādo autem fiebat reuelatio per ſolam immu
tationem intellectus, de quibus magis dictū eſt ſup.
ca. 8. Quolibet autem iſtorum modorum fieri pote
rat reuelatio Samueli. Sed dicendum potius, ꝙ fue
rit facta ſecundo modo. ſ. in aliqua voce formata,
cuius formator non videretur, quod patet, quia iſta
reuelatio facta eſt per noctem, vt patet infra. ſ. ſine
me, & indicabo tibi qd locutus eſt Dominus ad me
nocte: ſed per noctem conſueuerat Deus loqui Sa-
mueli in voce, vt patet ſup. c. 3. quando vocauit eū
ter iacentem in ſanctuario: ſi tamen velimus dice-
re ꝙ fuerit iſta reuelatio facta per ſomnium, ſicut
multotiens fiebat in prophetis ſatis ꝯuenit, quia di
H citur facta eſt per noctem, & ibi Deus ſolet per ſom
nium reuelare prophetis ſecreta: ſicut patet Iob c.
33. ſ. per ſomnium viſione nocturna quando irruit
ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo: tunc
aperit aures virorum, & erudiens eos, inſtruit diſci-
plina. Primum tamen melius eſt. *Pœnitet me quòd con
ſtituerim Saul regem*. Iſtud dixit Deus, quaſi dolens de
eo, quod fecerat: nam a principio erat Saul vir bo-
nus & electus, & nō erat ī toto Iſrael vir melior illo,
vt patet ſup. ca. 9. & ob hoc Deus conſtituerat eum
in regem quaſi ſeruaturus eſſet mandata illius: nūc
autem quia non ſeruabat, pœnitebat Deum conſti
tuiſſe Saulem regem. Sic enim dicitur Gen. cap. 6. ꝙ
pœnituit Deum, ꝙ hominem feciſſet, & tactus do-
I lore cordis intrinſecus, ait: delebo hominem, quē
creaui. Pęnitētia tamen vel dolor in Deo nulla eſt,
ſed habet ſe ad modum pœnitentis: ille enim, qui
aliquid fecit, & pœnitet quod fecerit, delet illud: ſic
etiam cùm Deus Saulem conſtituit regem, quem
nunc abijcere decreuerat a principatu, pęnitere di-
cebatur: ipſe tamen nec pęnitet, nec gaudet: non. n.
dolet Deus, aut triſtatur de malis operationibus no
ſtris, quæ ſunt contra cultum eius: nec gaudet de bo
nis operibus noſtris, quibus eum colimus: nec ma-
gis Deus triſtatur cùm peſſima ſcelera in eum agi-
mus, quàm cùm illi maximum obſequium impen
dimus: nec etiam gaudet magis cùm illum diligen-
ter colimus, q̃ cū in ipſo grauiter peccamus. Hæc. n.
K Deo valde aliena ſunt: & hoc qa naturæ diuinę ni-
hil aduenire poteſt. Eſt. n. Deus purus actus, nihil re
cipere potens, qd aūt aliquid recipit, partim eſt in
actu, & partim in potentia, & ex hoc ipſo haberet
compoſitionem ex actu & potentia, & eſſet im-
perfectus: non ergo poteſt ei accidere gaudium de
operibus bonis noſtris, nec triſtitia de malo opere:
ergo non gaudebit de bonis noſtris, nec triſtabitur
de malis. Sed fortè dices, ꝙ iſta illi ab ęterno inſunt:
ſed non ſtat, quia cùm ille, qui triſtatur, miſer eſt ab
æterno, Deus miſer eſſet. Item pręter hoc Deus nō
poteſt gaudere de bonis noſtris, vel triſtari de ma-
lis, quia aliquis lętatur de bono, quod ad eum ali-
quo modo pertinet: quod autē nullo modo ad ali-
quem

Deus non habet gaudium nec triſtitiā, tñ dicim⁹ eū pęnitere.

quem pertinet, nec etiam ſecũdum exiſtimationẽ
ſuam impoſſibile eſt, ꝙ illum lęnificet: ſed bonũ no
ſtrum nullo modo eſt bonum Dei.ſ. ꝙ nihil realiter
accreſcit Deo de bono noſtro: nec ipſe exiſtimat ſi-
bi aliquid accreſcere, ergo impoſſibile eſt ꝙ gau-
deat. De malo autem noſtro facilius argumentum
eſt: nam nihil de illo ei euenit, cùm in Deo nullum
malum aut proprium, vel alienum eſſe poſſit: nihil
ergo horum in Deo eſt, ſed ſcriptura loquitur ſic ad
exprimendum paſſiones humanas. Proficit autem
valde iſte modus loquendi, quia ſi ſic non loquere-
tur de Deo, ſcilicet, ꝙ lętabatur de bonis noſtris, vel
triſtabatur de malis, ſignificaretur quòd ipſe non
curat de operationibus humanis, ſiue bonę ſiue ma
læ ſint: & hoc eſſet retrahere omnem hominem a
cultu Dei: quia ſi Deus nihil magis de bono opere,
quàm de malo curat, nec pro bono præmia cõſert,
nec pro malo quemquam punit, quo recepto, fru-
ſtra eſſet Deum colere. Tolleremus quoq; prouidẽ-
tiam Dei iuxta poſitionem illorum, qui dixerunt:
Quid enim nouit Deus? quaſi per caliginem iudi-
cat, nubes latibulum eius, nec noſtra conſiderat, &
circa cardines celi perambulat. Iob c. 22. Pręter hoc
ergo, ꝙ iſte modus loquendi proficit ad hoc, ꝙ ſcri-
ptura condeſcendat intellectui rudi humano, qui
non valet de Deo intelligere res, ſicut ſunt: adhuc
proficit magis ad hoc ꝙ ſignificetur cura Dei, & ꝓ-
uidentia humanarum operationum. *Quia dereliquit
me*, id eſt dereliquit cultum meum. ſ. nolens obedire
mihi. *Et verba mea opere non impleuit*, ſ. quia non dele-
uit omnia pertinentia ad Amalec. Deus autem di-
xerat, percute Amalec, & demolire vniuerſa eius,
vt patet ſupra. *Contriſtatuſq; eſt Samuel*. ſcilicet cùm
audiuit, ꝙ Deus dolebat de conſtitutione Saulis in
regem, & ꝙ vellet eum abijcere a regno. Hoc autẽ
erat, quia Samuel valde diligebat Saulem: nam etiã
poſtquam Deus totaliter reprobauerat Saulem, &
Samuel receſſerat ab eo, adhuc diligebat eũ valde,
& lugebat pro eo q̄a Deus vellet auferre ei regnũ,
vt patet inf. in littera ſcilicet. Et non vidit Samuel
vltra Saulem vſq; ad diem mortis ſuæ: veruntamẽ
lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pę-
nitebat, ꝙ conſtituiſſet Saul regem: erat autem iſte
amor Samuelis ad Saulem, quia Samuel conſtitue-
rat Saulem in regem, & erat totaliter Saul opus Sa-
muelis: cùm de ſtatu paruo populari erexiſſet eum
ad honorem regalem. Diligunt autem naturaliter
benefactores valde beneficiatos potius quã e con-
trario: & quanto fuerint maiora beneficia tanto
magis in eis gaudent: nam ipſi beneficiati ſunt ope-
ra benefactorum: diligit autem quilibet naturali-
ter opum ſuum: ſicut poetæ diligunt poemata qua
ſi filios. De quo Ariſto. 9. Ethi. Cùm autem Saul pri
uaretur regno quãtum ad poſteros ſuos, deſtrueba-
tur opus Samuelis; ideo neceſſe eſt, ꝙ de hoc triſta-
retur. *Et clamauit ad Dominum tota nocte*, id eſt Samuel
clamauit orando ad Deum pro Saule, ne priuare-
tur regno propter hoc, & dicitur quòd clamauit to
ta nocte, quia iſta reuelatio fuit ei facta per noctẽ,
& mox incepit orare: manſitq; in hac oratione per
totam noctem, vſquequo iuit ad Saulem. Nam in
illa eadem nocte ſurgens ire cœpit ad eum, vt pa-
tet immediate.

Benefactores magis diligunt beneficiatos, quam econtra.

Quare Samuel orauit pro Saule, ne careret regno, cum ſciret eum omnino cariturum. *Quæſt. XXI.*

QVAERET aliquis, quare Samuel orabat hic
ad Dominum pro Saule, ne careret regno: nã
ipſe ſciebat, quod neceſſariò cariturus eſſet illo: ipſe

A enim Samuel prædixerat Sauli ſup. ca. 13. ſtultè egi-
ſti, nec cuſtodiſti mandata Dei tui: quod ſi non feciſ
ſes, iam nunc præparaſſet Dominus regnum tuum
ſuper Iſrael in ſempiternum, ſed nequaquam vltra
regnum tuum conſurget. Reſpondendum eſt ꝙ
quamquam iſta dicta eſſent per Samuelem, tamen
adhuc neſciebat an iſta eſſet ſententia Dei, vel ſolũ
eſſet comminatio, quia Deus hoc non reuelauerat
illi: orabat igitur indeſinenter adhuc putans eſſe lo-
cum remedij. Inducebatur autem ad hoc, quia ſcie
bat, quòd Deus interdum multa prædicebat per ꝓ
phetas indeterminatè, quæ tamen intelligebantur
ſecundùm comminationem, & ſi illi, contra quos
illa proferebantur, cõuerterẽtur ab iniquitate ſua,
B non infligebatur pœna: & quia nondum Deus au-
ferebat regnũ Sauli, quamquam prædixiſſet auferẽ
dum, putabat Samuel, ꝙ adhuc ſupereſſet remiſſio
nis locus. Nec ſolùm hoc: ſed etiam poſtquam pro
iſto peccato Samuel dixiſſet Sauli, ꝙ Deus ſciderat
hodie regnũ de manu eius, & tradiderat proximo
ſuo, nec flecteretur ab ira ſua, adhuc orabat ſemper
pro illo, & lugebat, ne Deus auferret illi regnum.
Hoc autem fuit vſquequo Deus Samuelem lugen-
tem increpuit, dicens. Vſquequo tu luges Saulem:
cùm ego proiecerim eum, ne regnet ſuper Iſrael, ita
inſra ſequenti ca. Et tunc iuſſit ei Deus, vt vngeret
Dauid in Regem: ex eo autem tempore ceſſauit Sa-
muel orare, & lugere pro Saule, quia iã ſciebat nul-
C lum ſupereſſe remiſſionis locum, eo quòd alius cõ-
ſtitutus eſſet in Regem.

An Samuel peccauit orando pro Saule, cùm ſciret eum a Deo reprobatum. *Quæſtio XXII.*

QVAERETVR vlterius, an Samuel peccaue
rit orando pro Saule, cùm Deus reprobaſſet
eum. Et videtur ꝙ ſic, quia agebat contra volunta-
tem Dei, quæ vltimatè reprobauerat Saulem, ergo
peccabat. Item ſi non peccaſſet Samuel orando ꝓ
Saule, Deus non increpuiſſet eum, quia pro bono
opere non debetur increpatio: fuit tamen increpi-
tus, vt patet ſequenti c. vſquequo tu luges Saulem,
D cum ego abiecerim eum? Reſpondendum eſt quòd
Samuel non peccauit orando pro Saule, ſed magis
merebatur: nam cũ Deus alicui iraſcitur, ſiue homi
ni, ſiue populo: & aliquis vir interponit ſe orãdo, ne
Deus illud faciat, valde meretur: etiam ſi Deus dicat
ꝙ ſemper illud facere vult, & Deo gratum eſt, vt ali
quis ſe opponat orando contra mala, quæ Deus cõ-
minatur ſe facturum. Sic patet Ezech. c. 22. ſ. Et quę
ſiui de eis virum, qui interponeret ſepẽ, & ſtaret op
poſitus contra me pro terra, ne diſſiparem eam, &
non inueni: & effudi ſuper eos indignationẽ meam.
Sic etiam erat hic, quia Deus prænũciabat mala cõ
tra Saulem, & Samuel indeſinenter orabat, ne iſta
fierent: opus autem ſecundùm ſe bonum erat, cùm
E ſit vnum de ſeptem operibus pietatis orare. Nec po
terat intercidere hic aliquod malum, niſi inquantũ
aliquis contra voluntatem Dei interdum orare po
teſt, ſed in hoc ſiquis oret contra ea, quæ Deus diffi-
niuit, ſi ignoret illa diffinita eſſe, nõ peccat. Cùm au-
tem cognouerit, ꝙ diffinita ſunt, orare peccatũ eſt:
ſic enim de illo, qui orat pro eo, quem ſcit æternali
ter eſſe damnatum; grauiter enim peccat: nam ſicut
iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre. extra
de celeb. miſſa. c. cum marthe. eo ꝙ orando pro illo
ſignificat eum indigere oratione, & per hoc nõ fuiſ
ſe perfectè adeptũ fęlicitatem ſuam. in quo ſtatus
martyris diminuit: ita iniuriã facit Deo, qui orat ꝓ
eo, qui æternaliter ſcit eſſe dãnatũ, vel pro quocũq;
alio,

Bonũ eſt orare Dominũ, ne puniat delinquentes viatores, niſi ꝑ Dominũ prohibeatur.

alio,quod eſt contra Dei diffinitionem ei notam:in quo ſignat,ꝙ adhuc per orationẽ volūtas Dei mutari poteſt ad volendū contrarium, ſed hoc iniuria eſt Deo,cùm Deus ſit ſimpliciter immobilis. Repugnat ergo diuinę perfectioni ille, qui credit, ꝙ Deꝰ mouebitur ab eo, qđ diffinierit: ideo qui petit, vel orat pro damnato ęternaliter,vel pro aliquo quod ſcit eſſe ꝯtra Dei determinationem,peccat. Samuel autem non fecit ſic, quia a principio, qñ orauit pro Saule, q̄q̄ Deus comminatus fuiſſet illi per eum, ꝙ regnum eius vltra nō conſurgeret,credidit Samuel hoc dictum eſſe ſecundū cōminationē, & nō ſcđm diffinitionem Dei, ideo licuit ſibi orare: deinde aūt poſt peccatum quod fecit pugnando contra Amalecitas,quamquam Deus per Samuelem nunciaſſet G Sauli,ꝙ regnū eius ſcinderetur ab eo, & quòd non flecteretur ab illa ſententia, tamē quia non fuit aſſumptus immediate alius in regem,putauit Samuel adhuc locum eſſe veniæ: ideo orabat, & lugebat ꝓ Saule quouſque Deus dixit ei: Quouſque tu luges pro Saule,cùm ego proiecerim eum? & tunc deſijt orare Samuel pro Saule. Si autem poſt hoc oraſſet pro illo,iam peccaret: qa præceptū Dei cōtēnebat. Sic etiam fuit de Moyſe,quia Deus ſententiauerat, ꝙ ipſe non introiret in terram Chanaā propter ea, quæ fecit in Cadesbarne, Nume cap.20.& 27.poſtea autem orauit ſępius Moyſes, vt Deus permitteret eum tranſire in terram Chanaan,ſed Deus dixit:ſufficit tibi, nequaquā loquaris ad me vltra de hac re, H Deut.c 3. & tunc ceſſauit Moyſes orare Dñm. Si.n. poſt hoc oraſſet, iam peccaret, quia ſciebat ſententiam Dei cōfirmatā eſſe, & tranſgrederetur præceptū illius: nō orauit tamen,& ſic nō peccauit Moyſes nec Samuel,quia qñ ipſi orabant ꝯtra Dei determinationē neſciebant, an Deus ſic determinaſſet. *Cumque de nocte ſurrexiſſet Samuel*, ſ.ad eundum ad Saulem. In illa enim nocte, in qua Deus ſibi apparuit, & reuelauit hæc,clamauit ad ipſum, & ſurrexit, vt iret ad Saulem non ſuſtinens morari vlterius. *Vt iret ad Saul mane*.i.vt in aurora aggrederetur iter ad Saulē: erat aūt hoc, quia quāquā peccaſſet Saul, adhuc putabat Samuel ſupereſſe locū remiſſionis: iō iuit cum feſtinatione, vt increparet Saulem, vt ſi forte I Deus auerteretur ab ira ſua, dolente Saule de peccato: Saul magis negauit ſe peccaſſe,vt patet infra, iō etiam hoc aliquo mō dedit cauſam perditioni ſuæ. *Nunciatum eſt Samueli,quòd veniſſet Saul in Carmelum*.ſ.cū aggrederetur iter,quæſiuit vbi eſſet Saul:& nunciatum eſt ei,ꝙ veniſſet in Carmelum: & iam nunc eſſet in Galgalis. Hoc autē erat immediatè, vt ingreſſus eſt in terrā Iſrael,deſtructo Amalec:nam adhuc neſciebat Samuel,an eſſet in terra Iſrael,quia moratus fuit aliquanto tempore, delendo omne genus, & omnem ciuitatem Amalecitarum: venit autem in Carmelum, qui eſt quidam mons apud mare in ſorte filiorum Aſer: & eſt alius mons Carmelus in ſorte Iuda apud ciuitatem Maon. De hoc patet Ioſue.15.& 19. Videtur autem ꝙ iſte mons Carmelus fuerit ille,qui erat in ſorte Iudę: quia per illum erat iter Sauli venienti de Amalec in Galgala, cùm ſors Iuda ſit Meridiana,& coniuncta terrę Amalec,Carmelus autem qui eſt in ſorte Aſer eſt ad partem occidentalem apud mare,ſic Ioſue 19 c per quem nullo modo erat via Sauli ad eundum in Galgalam. K *Et erexit ſibi fornicem triumphalem*.i.fecit quoddam arcum in ſignum triumphi. Fornix enim teſtudinem, vel arcum ſignificat.ſ.parietem eleuatum in modū arcus. Vocabatur autem ille fornix triumphalis,quia ibi triumphus ſculptus eſt, ſ. ꝙ fecit ibi Saul aliquas imagines in teſtimonium rerum geſtarum, & triū-

Duo mōtes Carmeli.

Fornix quid.

F phi habiti de Amalec. In Hebręo habetur. *Parauit ſibi manum*.i.nunciatum eſt Samueli, ꝙ Saul paraſſet manum. Hoc autem exponunt aliqui, ꝙ parauit ibi manum,i.locum ad diuidendum ſpolia, quæ duxerat de terra Amalec:& iſtam expoſitionem tenet Ionathas Chaldæus. Alij exponunt, quòd parauit manum.i.fecit aram ad immolādum ibi Domino, & manſit ibi illa ara per multa tempora vſq; ad tēpus Eliæ prophetę,& tunc iam deſtructa erat: Elias autem quando cōuenerunt ibi cum eo prophetæ Baal,reſtaurauit eā,vt patet infra 3.lib c.18.ſ & accedente ad ſe populo curauit altare Domini, qđ deſtructum fuerat. Sed iſtę expoſitiones non ſtant. De prima patet, quia ad diuidendum ſpolia nihil parari, G vel ędificari oportebat, hic tamē ꝯſtat, ꝙ aliquid conſtruxit, vel parauit Saul. Secunda expoſitio nō ſtat,quia Saul veniebat, vt offerret ſacrificium Domino in Galgalis,& ad hoc ſolùm venerat in Galgalam: quomodo ergo offerret ſacrificium in Carmelo? Et patet hoc,quia quando deſcendit Samuel ad Saulem, inuenit eum offerentem holocauſtum in Galgalis,vt patet infra. Item non offerret Saul ſacrificium alibi,qa ſpecialiter adduxerat pecora de terra Amalec,vt in Galgalis offerrentur, vt patet.iuſ. ſcilicet tulit populus de præda oues, & boues primitias eorum, quæ cęſa ſunt, vt immolaret Domino Deo ſuo in Galgalis: ergo non in Carmelo. Et ſic dicendum ꝙ expoſitio literæ noſtrę eſt vera.ſ. ꝙ erexerit Saul fornicē triumphalē: & hoc voluit magis H facere in Carmelo,q̄ alibi,qa ille locꝰ erat famoſus.

An Saul peccauerit erigendo arcum triumphalem.
Quæſtio XXIII.

QVAERET aliquis,an Saul peccauerit erigēdo fornicē triumphalem. Nicolaus reſpondit, ꝙ peccauit: vnde dicit in principio.c.huius,ꝙ in hoc.cap.deſcribit̃ tranſgreſſio tertia Saulis, quæ proceſſit ex cupiditate,& ſuperbia,quia arcum triumphalem erexit ad ſuam iactantiam. Sed dicendum eſt,ꝙ an peccauerit Saul hoc faciendo patere non poteſt, cùm intentio eius manifeſta nō ſit. I In moralibus autem ex intentione ſuſcipiunt actus malitiam, vel bonitatem: poterit ergo aliqua intēdens peccare, & aliqua intendens non peccare: actꝰ tamen ſ'm ſeipſum non pertinet ad peccatum, poterat namq; Saul facere fornicem triumphalem ad memoriam victoriæ a Deo datæ, vt per illam fornicem Deus laudaretur, qui tantam victoriam cōtulerat Iſraeli. Hoc autem non ſolùm non erat illicitum, ſed erat valde licitum. Sic.n.fecit Moyſes: nam quando Ioſue pugnans in deſerto præualuit contra Amalec,cōſtruxit altare,quod uocauit Dominus exaltatio mea, ita Exo. c. 17. Sic igit̃ licebat Sauli ad memoriam victorię a Deo collatæ ꝯſtruere aliquod ædificium. Itē poterat fieri iſta fornix K ad incitationem poſterorū. ſ. vt reges ſequentes recolentes magnifica geſta Saulis per arcum illū mouerentur ad faciendum ſimiliter: vt ipſi quoq; magnam gloriam ſibi propagarent,& hæc erat vtilitas publica: ſic enim inter Romanos factum eſt,vt quādo aliquis vir eſſet in aliquo valde excellens,ſiue artibus belli,ſiue pacis,ſtatua ærea ei a populo fieret, & poneretur in foro, vel in theatro, aut in alio loco famoſo, vbi ab omnibus videretur, & ſic cęteri quorum animus generoſus erat, & naturaliter magnus, cupidine gloriæ, & vt ſimiles ſtatuas habere mererentur, multa magnifica opera aggreſſi ſunt. Et hoc modo multi Romanorum exterarumq; gētium,q inter Romanos vixerunt,ſtatuas æreas aſſe-

Nic. opinio refellitur.

cuti

cuti ſunt. Quòd ergo Saul ad hanc intentionem faceret fornicem, vt poſteri mouerẽtur ad opera magnifica, non erat peccatum, ſed magis aliquid laudabile. Item, dato quòd Saul feciſſet hoc ex ſolo deſiderio laudis ſuæ, nõ ſequitur quòd peccabat, quia non omne deſiderium laudis peccatum eſt, vel ſaltem mortale: ſed ſolùm cum quis deſiderat excellentem laudem, vel indebitam, aut fruitur ipſa laude: non ergo peccaret mortaliter Saul moderatè laudem cupiens. Item alij viri ſancti fecerunt ſimilia, & ipſi non increpantur, quòd hæc fecerint, ideo nec Saul ex hoc ſolo peccare cõuincitur. Paret hoc quando Dauid ſimiliter fecit ſibi quoddam memoriale victoriarum ſuarum, vt patet inf. a 2. lib. capit. 8. ſcilicet, Dauid fecit ſibi nomen cum reuerteretur à Siria in valle ſalinarum. Facere autem ſibi nomen eſt conſtruere aliquid, quod pertineret ad nomen, ideſt ad famam ſuam, & ſic non peccauit Saul. Sed aliquis arguet adhuc, quod etiam de Dauid manifeſtum non eſt an in hoc peccauerit, ideo non ſufficienter ex hoc arguitur. Reſpondendum eſt, quòd non peccauit in hoc Dauid: quia nunquam peccauit Dauid mortaliter tota vita ſua, niſi cum iuſſit occidi Vriam Hethæum, & accepit vxorem illius, vt patet infra. 3. lib. capitu. 15 ſcilicet. Eo quòd feciſſet Dauid rectum in oculis Domini, & nõ declinaſſet ab omnibus, quæ præceperat ei cunctis diebus vitæ ſuæ, excepto ſermone Vriæ Hethæi. Item Machabæi erãt viri ſancti, & nimis laudati in ſacra ſcriptura: ipſi tamen fecerunt memorialia geſtorum ſuorum in lapidibus ad memoriam æternam, & fuit ædificium illud valde magnificum, manſitque multis temporibus. Hoc patet. 1. Macha. cap. 13. ſcilicet, Et ædificauit Simon ſuper ſepulchrum patris ſui, & fratrum ſuorum ædificium altum viſu lapide polito retro, & ante, & ſtatuit ſeptem pyramidas vnam contra vnam patri, & matri, & quatuor fratribus: & his circumpoſuit columnas magnas, & ſuper columnas arma ad memoriam æternam: & iuxta arma naues ſculptas, quæ viderentur ab hominibus nauigantibus mare: Non ergo erat illicitũ Sauli hoc facere, niſi fortè dicas, quòd, quia Saul in vno peccauit, in omnibus peccauit, quod abſurdum eſt. *Et reuerſus tranſiſſet, deſcendiſſetq; in Galgalam*, ideſt nunciatum eſt Samueli, quòd Saul de Carmelo iuerit in Galgalam, illuc enim ipſe Samuel iuit. Dicitur autem quòd deſcendit, quia Galgala eſt non longe à Iericho in valle, in qua eſt Iordanis, vbi primo caſtrametati ſunt filij Iſrael, quando tranſierunt Iordanem: Ioſue c. 4. & 5.

Appetitus laudis nõ ſemper eſt peccatum mortale.

Dauid nũ͡q peccauit mortaliter, niſi ſemel.

Cur Saul iuit in Galgalam ad ſacrificandum.
Quæſtio XXIIII.

QVAERET aliquis, quare Saul iuit in Galgalam. Reſpondendum eſt, quòd ipſe propoſuerat offerre ſacrificium, & ob hoc elegerat locum illũ, ideo ibat illuc, vt offerret: ſic patet inf. in littera, ſcilicet. Tulit populus de præda oues, & boues, vt immolaret Domino Deo ſuo in Galgalis. Et ſic factũ eſt: quia ibi reperit Samuel Saulem offerẽtẽ holocauſtum. Sed tunc dicetur, quare magis Saul iuit in Galgalam ad offerendum, quàm in alia loca? nã ibi non erat tunc ſanctuarium, ſed in vrbe Nobe, vt patet inf. c 21. poterat ergo in quolibet alio loco ita offerre, ſicut in Galgalis. Reſpondendum eſt, ꝙ Saul habebat ſpiritualem deuotionem offerendi in loco illo, & faciendi ea, quæ ad cultum Dei pertinent. Et hoc quia ipſe ibi confirmatus fuit in regẽ,

A & celebratæ ſunt victimæ ſolemnes, & gaudia magna ſup. cap. 11. Item adhuc ſpiritualius hoc faciebat, quia, quando Samuel vnxit à principio Saulem in regem: iuſſit ei, quòd ſi quando ei occurreret aliquid graue, deſcenderet in Galgalam, & ibi Samuel offerret pro eo, vt patet ſup. c. 10 & ob hoc quando Philiſtini occurrerunt contra Iſraelem, deſcendit Saul in Galgalam, & ibi obtulit ſacrificium ſup. ca. 13. c. voluit ergo nunc ſpiritualius ibi offerre, quàm in alijs locis. *Venit ergo Samuel ad Saul*, ideſt venit ĩ Galgalam vbi erat Saul tunc offerens. *Et Saul offerebat holocauſtum Domino.* Non quidem quòd ipſe offerret ꝑ ſe, q͂a non erat ipſe ſacerdos, nec vſurparet ſibi hoc miniſterium; ſed, eo iubente, ſacerdotes offerebant, B & ſic dicebatur ipſe offerre, Vel dicitur ꝙ offerebat, ideſt dabat animalia ad immolandum: offerre. n. propriè conuenit popularibus, ſed immolare ſolis ſacerdotibus: quia offerre eſt dare ſacerdoti animalia immolanda Domino: immolare autem eſt iugulare illa, & facere cæremonias reliquas ſacrificijs. *De initijs prædarum, quę attulerat ex Amalec* Non eſt ſenſus, quòd offerret de omnibus prædis, ſed ſolùm de pecoribus: nam de rebus inanimatis non fit ſacrificium, dicitur autem de initijs prædarum, quia non offerebat Saul totam prędam: ſed initia, ideſt primitias: poſſunt autem vocari primitiæ de præda, quia primo offerebant̃. ſ. quia prinſquam diuideret̃ præda, ꝙ cõuerteretur ad vſus humanos, oblata eſt quę C dam pars Domino. Vel vocant̃ primitię: quia erant priores i. meliores ſ. ꝙ animalia, quæ erant meliora in tota præda offerrentur Domino, ea autem, quæ meliora sũt, vocant̃ priora. Sic. n. interdum dicũtur primitiæ de auro & argento, & purpura, & byſſo. ſ. ꝙ meliores partes iſtorum darentur, & ille vocant̃ primitiæ Exo. cap. 25. *Et cum veniſſet Samuel ad Saul, dixit ei Saul.* ſ. locutus eſt verba ſequentia cum magno gaudio congratulans ei propter victoriam habitã. Ioſephus autem 6. Antiqui dicit quòd Saul occurrit Samueli, & oſculatus eſt eum, quòd ſatis veriſimile eſt, quia iterum cum eſſet Saul expectans Samuelem in Galgalam, audiens quòd veniret, egreſſus eſt ei obuiam, vt ſalutaret eum ſupra capit. 13. D *Benedictus tu Domino.* Iſta ſunt verba congratulatoria, ſcilicet, Samuel prædixerat Sauli, quòd habiturus eſſet victoriam de Amalecitis. Et quia ſic euenit, congaudebat ei Saul, & benedicebat illum. *Impleui verbum Domini*, ideſt iam impleui id, quod mihi dixiſti ex parte Dei. Hoc poteſt intelligi dupliciter, vno modo, quòd impleuiſſet Saul verbum Domini, ideſt nihil omiſiſſet de his, quæ Deus dixerat: & hoc falſum eſt, quia non impleuerat. Cenſebat ſe tamen impleuiſſe, etiam ſi reſeruaſſet prædam, vt patet inf. ſcilicet. Et ait Saul ad Samuelem: imò audiui vocem Domini, & ambulaui in via, per quam E miſit me, & adduxi Agag regem Amalec, & Amalec interfeci. Aliter poteſt intelligi, impleui verbum Domini, ideſt euenit mihi, id quod dixi, ſcilicet, ꝙ poſſem occidere Amalecitas. *Dixitq; Samuel.* Hic conſequẽter ſententia Domini reuelatur Sauli per Samuelem. *Et quæ eſt vox gregum, quę reſonat in auribus meis?* Iſta eſt increpatio, ſcilicet ſi compleuiſti mandatum Domini ſicut dicis, quæ eſt hæc vox gregum q. d nullos greges habere debebas, ſi compleuiſſes verbum Dei, quia Deus iuſſit, quòd omnia, quæ pertinebant ad Amalec, deſtruerentur, ſcilicet percute Amalec, & demolire vniuerſa eius. *Et armentorum, quam audio*, ideſt quæ eſt vox armentorum, quam audio? quaſi dicat, armenta ſunt hic de Amalec, quę occidi debuerant; & ponitur de gregibus, & armentis, quia tam greges pecorũ paruorũ, q͂ armõ-

ta animalium magnorũ duxerũt Iſraelitæ de Ama
lec, & quicquid aliud pulchrum erat, & ad poſſidẽ-
dum deſiderabile: ſola autem quæ vilia, & reproba
erant, demolita ſunt, vt patet ſup. *Et ait Saul, de Ama
lec, adduxerunt ea.* Hic grauatur magis iniquitas Sau-
lis, quia debuerat immediatè confiteri humiliter
peccatum ſuum, vt, ſi forte Deus miſereretur ei: ex
cuſauit ſe primo transferens peccatum ſuum in po
pulum: deinde negauit ſe peccaſſe, dato ꝙ iſta fece-
rit, vt patet infra, & dixit de Amalec, adduxerunt
ea: & non dixit, adduxi, quaſi populus adduxiſſet, &
non ipſe: ſed falſum eſt, quia etiam ipſe voluit, ꝙ
ſeruaretur prçda, vt patet ſupra. ſ. pepercit Saul, &
populus optimis gregibus ouium, & armentorum:
& ſic patet immediate. ſ. *Pepercit enim populus meliori-
bus ouibus, & armentis.* Hic excuſat Saul factum ſuũ,
transferendo in populum dicens, quòd qopulus pe
percit ouib⁹, id eſt reliquit oues, & armenta non oc
cidens illa Colorat etiam factum ſuum dupliciter:
primò, quia dixit melioribus ouibus, & armentis.
q. d. non pepercit populus omnibus gregibus, & ar-
mentis, vt ſic diſſolueretur mandatum Dei, ſed ſo-
lũ melioribus, & iſta meliora ex cauſa ſeruata ſunt.
Secundò coloratur factum, quia dicitur, ꝙ ſeruata
ſunt, vt immolarentur Domino. Immolatio autẽ
licita erat, imò meritoria, ideo non videbantur pec
care hoc agentes: ſed non ſufficienter excuſatur fa
ctum per hoc: primo, quia Saul falſam excuſationẽ
allegauit, quia non ſeruauerat populus omnia pe-
cora, & armenta ad immolandum Domino, ſed vt
cederent eis in prædam, alioquin nihil duxiſſent Iſ-
raelitç de Amalec, niſi animalia, quæ poterant im-
molari: duxerũt tamen veſtes, & quicquid pulchrũ
erat in terra Amalec, vt patet ſup. Item, dato ꝙ iſta
excuſatio eſſet vera, erat tamen impertinens, quia
non debuiſſet Saul ſeruare pecora, & armenta ad of
ferendum Domino, etiam ſi omnia ſeruaſſet pro il
lo, quia Deus iuſſerat, ꝙ nullũ ſeruaretur, ſed om-
nia perirent. Obedientia autem melior eſt, quã quç-
cumq; victima, vt patet inf. etiam non licet alicui
pro cauſa quantũcũq; iuſta, vel fine, quantũcũq; bo
no, quicquam agere, ſi contrariũ mandatũ à Deo ha
beat, quia firmius ſcimus, quod bonũ fit in operatio
nibus noſtris per mandatũ Dei, quàm per iudicium
noſtrum. *Vt immolarentur Domino Deo tuo.* Ad hoc ſer
uati ſunt greges, & armenta, vt immolarentur. Sed
ẽt hoc falſum erat: quia non ſeruati ſunt ad hũc fi-
nem, vt dictum eſt. Et dicitur Domino Deo tuo. i. q
ad te ſpiritualiter pertinet, quia cũ Samuel eſſet pro
pheta, magis erat Deo familiaris, quàm cçteri: & in
hoc erat Deus ei⁹ ſpiritualiter magis q̃ aliorũ, vel dr̃
Domino Deo tuo. i. qui præcepit tibi hoc facere, &
mihi nunciare. *Reliqua vero occidimus.* ſ. omnia alia pe
cora, & greges. Iſta autem erãt, quæ vilia fuerint, &
reproba, & magis putauerint Iſraelitç eẽ onerosũ,
quàm vtile ducere ea de Amalec. *Ait autem Samuel
ad Saul.* Vidit. n. Samuel, ꝙ excuſationes Saulis erant
impertinentes, ideo voluit ei denunciare ſententiã
Domini contra eũ. *Sine me, & indicabo tibi.* i. permitte
me loqui, & indicabo tibi ſententiam Domini de
te. Et dicitur: ſine me: quia loquebatur tunc Saul, &
non habebat Samuel locũ proponẽdi: petiuit ergo
ꝙ audiret̃. Vel ſecundũ quoſdam dicitur: ſine me. i.
permitte. ſ. non lædas me, ſi quicquam dixero. Eſt. n.
iſte modus eorũ, qui referũt regibus, & magnis viris
aliqua, quæ ſunt eis triſtia, &, vt propter hoc nihil
patiant̃, petũt primo ſecuritatẽ. Sed iſta ſẽtẽtia non
ſtat, qa Samuel nõ timebat Saulem, ẽt ſi nũciaret ei
mala multa: ſed e ꝯrio magis timebat̃ ipſe à Saule:
vnde ſup. c. 13. dixit Sauli, ꝙ ſtultè egerat, tamen ad

F hoc non petijt ſecuritatẽ. Itẽ, dato ꝙ Saul rex valde
ferox, & Samuel timeret eum, non peteret talem ſe
curitatem, quia nullus vnq̃ propheta, nec aliquis ve
rus profeſſor fidei petijt talem ſecuritatẽ. Nã iſtud
pertinet ad illos, quibus ſi non detur ſecuritas, nihil
proponet, prophetç tñ, etiam ſi reges minarent̃ eis,
ne quicq̃ proponerẽt ſub interminatione mortis,
proponerent. Nã mortẽ ſpernebant, vt Deũ cole-
rent, & obedirent ei: ideo intelligenda eſt littera pri
mo modo. *Quæ locutus eſt Dominus ad me nocte*, id eſt
quæ locutus eſt iſta nocte. In ipſa enim nocte ap-
paruit ei & locutus eſt, & mox Samuel venit ad
Saul. *Dixit ei: loquere.* Conceſſit audientiam, quia
ex parte Dei loqui volebat. *Et ait Samuel: nonne cum
G paruulus eſſes in oculis tuis.* Iſta eſt increpatio Saulis, &
ad hoc exprobrat hoc Deus beneficia, quæ contu-
lit Saul, ſcilicet, quia fecit eum regem, cum prius eſ
ſet minimus in toto populo, & tamen nũc fuit in-
gratus non obediendo præceptis eius. Dicitur autẽ
cum eſſes paruulus in oculis tuis, ſcilicet, quando
tu iudicabas te paruum, & eras humilis, tunc ego
elegi te: nunc autem quia ſuperbiens contempſiſti
mandata mea, ego te abieci. Vel aliter intelligitur,
quòd hic ſignificetur magnitudo beneficij, quç erat
in hoc, quod de minimo ſtatu tranſiret Saul ad ma-
ximum: erat autem maximus ſtatus regalis. Mini-
mus vero erat, quem ante habebat Saul, & non ſo-
lùm erat minimus ſecundùm rem, ſed etiam ipſe ſe
H exiſtimabat minimum: & ſic erat minimus in ocu-
lis ſuis, id eſt ſecundùm exiſtimationem ſuam. Hoc
patet ſupra capitu 9. eum ipſe dixit ad Samuelem:
nunquid non filius gemini ego ſum de minima tri-
bu Iſrael, & cognatio mea nouiſſima inter filios Be
niamin? Et ſic exiſtimatione Saulis probat Deus be
neficium ei collatum. *Caput in tribubus Iſrael factus es*,
id eſt fecit te Deus regem: & hoc erat eſſe caput om
nium tribuum Iſrael. Nam Saul nõ dominatus fuit
ſpecialiter ſuper aliquam tribum, ſicut fuit poſtea,
diuiſo regno in poſteris, Dauid, ſed dominatus eſt
ſuper omnes. 12. tribus. *Vnxitque Dominus regem ſuper
Iſrael.* Eadem ſententia eſt repetita. Et dicitur quòd
Deus vnxit eum, qui iuſſit vngi, vt patet ſup. ca. 10.
I *Et miſit te Dominus in via*, ſcilicet vt ires contra Ama-
lec. *Et ait: vade, & interfice peccatores Amalec.* Nomina-
uit peccatores, quia propter peccatum ſuum ipſi
merebantur hanc deletionem. Quomodo autem
hoc ſit, ſup. declaratum eſt. *Et pugnabis contra eos vſque
ad internitionem eorum*, id eſt pugnabis vſquequo tota-
liter deleas illos, & non ſolùm eos, ſed etiam res eo
rum ſicut. ſup. dictum eſt. Hic tamen ſcriptura non
repetit omnia ad plenum. *Quis ergo non audiuiſti vo-
cem Domini.* q. d. valde iniquus es, cum tantum exalta
tus fueris à Deo, & tam ingratus ei apparueris. *Sed
verſus es ad prædam*, id eſt non obediuiſti Deo, ſed con-
uertiſti te ad prædandũ, tranſgrediens, præ cupidita
te, ſermonẽ Domini, cũ ipſe iuſſerit omnia deleri.
K *Et feciſti malum in conſpectu Domini.* ſ. conuertẽdo te ad
predã. Hoc aũt erat malũ in conſpectu Dñi, qa De⁹
iudicabat illud eſſe malũ, vel erat factũ ipſo vetãte.
Et ait Saul ad Samuelem. Hic deſcribit̃ ꝯſequenter Sau
lis obſtinatio. Eſt aũt in hoc obſtinatio eius, qa cũ à
principio peccatum eius cognitũ eſſet à Samuele,
& Deus locut⁹ fuiſſet ꝯtra eũ, debuerat ipſe humi-
liter confiteri, ſed excuſauit ſe, transferens peccatũ
in populum. Sed adhuc, cum poſtea Samuel iterum
increparet eũ, debuerat, ceſſante illa excuſatione,
cognoſcere iniquitatem: nunc tamen grauius pec-
cauit, quia cçpit defendere dicens, quòd bonum fe
cerat. *Imò audiui vocem Domini*, id eſt non eſt ſic, ꝙ ego
non audierim vocẽ Domini, qa audiui. i. obediui ad
ple-

plenum,exiſtimabat enim Saul ꝙ quamquam ſer-
uaſſet viuum regem Agag,& pecora,tamen imple-
bat mandatum Domini : eo quòd occiderat quæ-
dam de pecoribus, & totum vulgus Amalecita-
rum. *Et ambulaui in via,per quam miſit me Dominus.* Non
intelligitur hoc de via pedum , ſed de executione
mandatorum:ſcilicet feci omnia , quæ Deus iuſſit.
Eſt enim mãdatũ vel lex, quaſi quædam via,quia ſi
cut via ambulantẽ inſtruit,qua tranſeundum ſit,ita
& lex inſtruit operantẽ quid,& qualiter agendũ ſit.
*Et adduxi Agag regem Amalec.*ſ. adduxit eũ viuum. Exi
ſtimabat enim Saul ꝙ non peccauerat ſeruando illi
vitã,præcipue,quia ipſe fingebat, ꝙ adduxerat regẽ
Amalec,non vt ſimpliciter ei vitam ſeruaret,ſed vt
quid de illo agẽdum foret cum Samuele cogitaret,
vt ait Ioſephus 7.antiqui.peccauit tamen,quia non
adduxit eum ad hoc ſed magis ad gloriam ſuam,vt
quidam volunt , vel quia condoluit calamitatibus
eius , Deus tamen iuſſit ne miſereretur cuiuſquam
de Amalecitis , vt patet ſupra.ſ. Non parcas ei , nec
concupiſcas ex ipſis aliquid:ſed interficeæ viro vſq;
ad mulierem,& paruulum atque lactentem. Etiam
dato ꝙ Saul duxiſſet Agag ad cogitandum cum Sa-
muele quid de illo fieri deberet,illicitum erat : quia
ſuper his,quæ à Deo determinata erant,nulla homi
num deliberatio haberi debebat. Deus tamen ſim-
pliciter diffiniuerat de omnibus Amalecitis , ꝙ occi-
derẽtur : iō non debebat deliberare Saul. *Et Amalec
interfeci.*ſ. totũ populũ Amalecitarũ. De his.n. verũ
eſt,ꝙ nullum reliquit,nec maſculum, nec fœminã.
Tulit autem populus de præda oues, & boues. Contẽdit etiã
Saul ꝙ non peccauerat relinquendo oues, & boues,
excuſat ſe ſicut ſupra diximus ſ. transferendo pecca
tum in populum cùm dicit : Tulit populus; de præ-
da oues. Et excuſat aliqualiter populum, quia fece
runt hoc ad cultum Dei : nihil autem expreſſit hic
Saul de veſtibus,& omnibus ſupellectibus Amaleci
tarũ,quia de illis ſaltẽ nullam apparentẽ excuſatio-
nẽ habere poteſt: & in hoc apparet , ꝙ ipſe habebat
animum pertinaciter defẽdendi factum ſuũ , & nõ
cognoſcendi veritatẽ. *Et primitias eorum,quæ cæſa ſunt.*
i.tulit populus primitias animalium cæſorum in ter
ra Amalec. Eadem ſententia eſt cum ſuperiori,quia
iſtæ primitiæ nihil aliud erãt,niſi greges,& armenta
quæ attulerant Iſraelitæ de terra Amalec. vocãtur
aũt primitiæ eorũ , quæ cæſa ſunt.i. primitiæ aĩaliũ
occiſorũ. Vocantũ.n. primitiæ in qualibet re partes
meliores illius rei,ſicut dicebatũ ſupra,& quia de om
nibus gregibus, & armentis terræ Amalec ea ſola,q̃
reſeruata ſunt erant bona, & electa,quæ verò repro
ba,& vilia ſunt occiſa ſunt, vt patet ſupra,iō pecora
adducta de Amalec erant primitiæ cæſorum aĩaliũ.
*Vt immolaret Domino Deo ſuo.*ſ.ad hoc duxerunt , quia
viſum eſt eis pulchrum ne tot armẽta, & greges inu
tiliter perirẽt,ſed magis offerrentũ Deo : in quo Saul
falſum dixit, quia non duxerant ea,vt offerrent Do
mino,ſed vt acciperent ſibi. Etiã non erat bonũ ali-
quid offerre Deo contra ꝓhibitionem ſuam. *In Gal-
galis.*i.vt offerrent in Galgalis,quia propoſuerat po
pulus in loco illo immolare, hoc autem dicebat
Saul,quia deuotio ſua magis erat in loco illo ex ra-
tionibus ſupra aſſignatis , & ob hoc in eodem loco
immolauerunt Saul,& populus:nam ibi reperit eos
Samuel offerẽtes . *Et ait Samuel.* Hic excludit reſpon
ſionem Saulis,per quam probabat factum ſuũ eſſe
iniuſtum,& quamquam poſſet dupliciter deſtruere
reſponſionem iſtam Samuel,tamen ſolùm vno mo
do deſtruxit : peccabat enim iſta ꝓbatio dupliciter:
primò quia falſa erat,ſcilicet,quia non adducta fue-
rant pecora ad offerendum Domino,ſed ad conuer

A tendum in proprios vſus:ſecundò peccabat quia e-
rat impertinens.ſ.quia,etiam ſi eſſet vera,non ſuffi-
cienter excuſabat. Samuel autem voluit tenere pri-
mũ modũ ſ.dicendo , ꝙ nõ adducta fuerant ad im-
molandũ , eo ꝙ iſta erat valde grauis ſ.quia diceret
ſic Sauli,ꝙ mentiebatur,quod erat graue. Et quia da
to , ꝙ vellet , non poterat hoc probare : non enim
poterant dari teſtes de eo quod occultiſſimum eſt:
ſic autem eſt intẽtio hominis: ſed tenuit ſecũdum,
ſcilicet probare,quòd hoc erat impertinens , & iſte
erat efficacior modus , quia grauius probabatur ſic
peccaſſe . *Nunquid vult Deus Holocauſta , aut victimas,
& non potius vt obediatur voci Domini.* q. d. Deus magis
vult,ꝙ obediatũ ei,& nũquã fiant ſacrificia,q̃ ꝙ ſem-
B per fiant ſacrificia , & nunq̃ obediatũ ei : non ſunt n.
Deo placita ſacrificia hominum impiorum,quales
ſunt , qui ei nequaq̃ obediunt : qui autem Deo obe-
diunt, etiã ſi nihil offerant Deo placent. Dicit enim
Ioſephus.6 antiquitatũ , quòd Samuel dixit Sauli,
Deum non ſuper ſacrificia delectari , ſed ſuper bo-
nos,& iuſtos . Huiuſmodi autem eſſe illos, qui eius
conſilium mandataque ſequuntur , & nihil aliud be
ne ſe iudicant agere, niſi quod pro Dei fecerint vo-
luntate. Is.n. contemnitur non quando ei non ſacri
ficatur,ſed quãdo inobedientiæ ſpiritus adhibetur.
ab his.n. qui ſubditi ei non ſunt nec eum vera reli-
gione colũt,nec dũ multas hoſtias,& magnas obtule
rint,nec dum ornamenta ex auro argentoque facta
C dicauerint , ſuſcipit hoc libenter : ſed potius aduer-
ſatur,& magis hoc ſtudium nequitiæ iudicat nõ pie
tatẽ. Ad illos autẽ,qui ſolũmõ quod præcipit diuini
tas faciunt, & mori potius eligunt quàm præuarica
ri aliquid,quod iubetur:ſẽper conuertitur,& nec ſa
crificium ab eis exquirit;ſed & dũ ſacrificauerint,ſi-
ue ſimplex aliquid ſiue viliſſimũ gratius eorũ parua
munera,q̃ ditiſſimorum maximam ſuſcipit opulen
tiam. Tu ſiquidem ſcito tibi Deum iratum : ſpreui-
ſti namque,& neglexiſti ea,quæ tibi mandauit: quõ
ergo arbitraris eum ſacrificia reſpicere ex his rebus,
quas decreuit ipſe perire ? niſi forte ſimilia iudicas
eſſe peccata,& quæuis offerre Deo ſacrificia . *Melior
eſt enim obedientia,quàm victima.* Probat quod dixit,ſci-
D licet,ꝙ Deus magis vult, quòd obediatur voci eius,
quàm,quòd fiant ſacrificia, quia Deus ea , quæ me-
liora ſunt, magis vult : ſed melior eſt obedientia , q̃
victima,ergo magis vult obedientiam quàm ſacri-
ficia. Ponitur hic victima generaliter pro omni ſpe-
cie ſacrificij,ſcilicet tam pro holocauſtis,quàm ho-
ſtijs pacificis,& pro peccato. In litera autem præce-
denti ponebantur victimæ,& holocauſta, ideo ho-
locauſtum accipitur hic pro vna ſpecie ſacrificij, vi
ctima autem pro duabus,ſcilicet pro hoſtia pro pec
cato,& pro hoſtia pacifica. Dicitur autem quòd me
lior eſt obedientia quàm victima , quia obedientia
eſt per ſe bona : victimæ autem non ſunt per ſe ha-
bentes aliquam bonitatem , ſed ſolùm in quantum
E a lege imponuntur, & a Deo acceptantur : & tamẽ
ſecundum ſe occidere animalia , & cremare nihil
maioris bonitatis habet q̃ per agros lapides ſparge-
re . Obedientia autem eſt de per ſe bonis naturali-
ter , quia etiam ſi nulla lex dicat Deo obediendum
eſſe , nec ipſe nobis iubeat , naturaliter eſt laudabile
Deo obedire , & ideo hoc dicat faciendum , & lau-
dat illud cùm factum fuerit . hoc autem modo om
nis virtus,quæcunque illa ſit,quæ habeat actum na-
turaliter bonum , melior eſt quàm victima, quia il-
la ſecundum ſe habet quandam bonitatem . Item
non ſolùm hoc,ſed etiã obedientia eſt melior omni
bus virtutibus, & actus ſuus laudabilior actibus oĩũ
virtutũ,quia iuxta Ariſt.5. Ethicorũ , præclariſſima

Deus mauult obedientiã q̃ ſacrificiũ.

Obedientia melior oĩbus virtutibus

inter oēs virtutes eſt iuſtitia legalis,& fulget īter eas F
ſicut lucifer, vel heſperus inter aſtra. Iſta aūt iuſtitia
legalis in ſubditis nihil aliud eſt, niſi obedientia to-
tius legis, ideo virtutum clariſſima eſt obedientia: &
ſic ipſa erit melior, quàm offerre victimas. Iſta autē
operatio tenet, quando offerre victimas bonū eſt,
& obedire bonum: quia tunc melius eſt obedire p̄-
cepto Dei, etiā ſi nō offeramus, q̄ ſiquis ſponte Deo
offerat quodcunque ſacrificium q̄q̄ in offerēdo me
reatur, ſi tamen ipſum offerre illicitum ſit, compara
tio nulla eſt, quia nullum mediū eſt, in quo compa-
rentur: velut ſiquis comparat coruū & columbam
in albedine. Sic aūt erat hoc, q̄a obedire mādato Dei
erat valde laudabile, & meritoriū: offerre aūt ſacri-
ficia, q̄ obtulit Saul non ſolū non erat ęqualiter bo- G
nū, vt obedire, ſed ēt nullo mō erat bonū cū eſſet ꝯ-
tra præceptū Dei *Et auſcultare magis, quàm offerre adipē
arietum*. Eadem ſnīa eſt, ſ. ꝙ melius eſt auſcultare ver
ba Dei, & exequi illa, q̄ offerre adipem arietū. Dici-
tur aūt de oblatione adipis, q̄a in oblatione totius
aīalis nihil Deo gratius erat, q̄ oblatio, vel crematio
adipis. Ideo in Leui. ſępe dicitur, ꝙ adeps cremabat̄
in odorē ſuauiſſimū Dño: & ob hoc in oībus ſacrifi-
cijs ſemper Deus accepit ꝓ ſe adipes. De carnib⁹ aūt
non erat ſic, quia interdū accipiebat illas oēs, ſicut
in holocauſto, Leui c. 1. Interdum aūt partē accipie
bat, ſicut in quibuſdam ſacrificijs pacificis cremabā
tur lumbi, & in quibuſdam ſacrificijs pro delicto,
vt patet Leui. cap. 3. & 6. generaliter autē in alijs ſa- H
crificijs pacificis, & pro peccato Deus nihil accipie-
bat de carnibus, vt patet præalleg. c. adipē tn̄ in om
nibus ſacrificijs accipiebat: & ob hoc nulli homini
licebat comedere adipem ſub interminatione mor
tis, Leu c. 3. & 7. Gratior ergo erat Deo adeps, quā
reliquum ſacrificium: ſed obedire Deo melius eſt,
quàm offerre adipem arietum: ergo melius eſt, quā
facere quodcunque ſacrificium. *Quoniam quaſi pecca-*
Inobediētia magnū vitium. *tum ariolandi eſt repugnare*. Hic probat Samuel quod di
xit alio modo ſ. ex oppoſitis: ſupra .n. directè ex na-
tura actus, vel habitus probat, ꝙ melius ſit obedire,
q̄ immolare. Nunc aūt probat ex oppoſito. ſ. ex hoc
quod eſt non obedire, l. quia nō obedire habet ſe ſi-
cut idolatria, quæ eſt peior omnibus vitijs. Iſte autē I
modus arguendi eſt valde ſcientificus: nā iuxta Ari-
ſto. 8. Ethico Optimus actus virtutis opponitur ma
ximo vitio, & minimus habitus virtutis opponitur
minimo vitio. ſ. ꝙ quanto aliqua virtus excellit om
nes alias virtutes in bonitate, tanto vitium ſibi op-
poſitum excellit oīa alia vitia in malitia: ſi igit̄ obe
dientia eſt magna virtus, inobedientia eſt magnum
vitium, ſed ſic eſt, ꝙ inobedientia eſt maximū vitiū,
ergo obedientia eſt maxima virtus. Hoc autē pro-
batur hic, ſcilicet quia repugnare, i. nō obedire Deo
eſt ſicut peccatum ariolandi. Iſtud aūt peccatū eſt
maximū: ariolari .n. eſt quædam ſpecies idolatriæ,
ſcilicet quia eſt in aris veritatem inquirere: actus .n.
ariolorum eſt, vt immolent animalia idolis ſuper K
Ariolari quid. aras, & poſtea in viſceribus eorum per ſignificatio-
nem venarum inquirant futura. Hoc autem dupli-
citer malum eſt, primò quia eſt actus idolatriæ inq̄-
tum offeruntur animalia idolis ſuper aras: ſecundò
quia eſt actus ſuperſtitionis, ſ. inquantum creditur,
ꝙ per colorem, & figuram venarū poſſint occulta
cognoſci. Iſtos aūt ariolos Deus valde vetuit, & oc
cidi iuſſit Leuit. 19 & 20. c. & Deut. c. 18. *Et quaſi ſce-
lus idolatriæ nolle acquieſcere*. i. nō aſſentire his, quæ De⁹
iubet, eſt ſicut ſcelus idolatriæ: eadem ſententia eſt,
quia ariolari, & idolatrare idem ſunt, quamquam
ariolari aliquid ſuperaddat.

*Inobedientia ad Deum, an ſit maius peccatum idolatria,
vel æquale. Quæſtio XXV.*

QVAERET aliquis, an inobedientia ad Deū
ſit maius peccatū, q̄ idolatria aut ęquale ei.
Aliquis dicet, ꝙ ſit maius, vel ſaltem æquale:
Idolatria eſt maximū vitiorum. q̄a ex hoc arguit Samuel magnitudinē inobediētię.
Reſpondendum eſt, ꝙ idolatria ſecūdum ſe eſt ma-
ximum vitiorum: & hoc propter duo. Primò quia
ipſa idolatria eſt directè in Deum: nam alia pecca-
ta ſunt, quæ ſunt contra Deum, vt tanq̄ legislato-
rem ſolum: directè tamen ſunt contra proximum,
quia damnum ex illis actibus proximo infligitur: ſi-
cut furari, occidere, adulterari, & gn̄aliter oē pecca-
tū, qđ eſt ꝯtra præcepta ſecundæ tabulæ: idolatria
aūt nō eſt ſic, quia non ſolū eſt ꝯtra Deū tanq̄ legiſ-
latorē, ſ. q̄a ipſe vetuit idolatriā, ſed ēt eſt ꝯtra Deū
directè: quia damnum, vel iniuria ex idolatria ſoli
Deo directè prouenit, eo quòd honor eius ſolius ſic
aufertur. Et quantum ad hoc idolatria excedit om
nia peccata, q̄ ſunt ꝯtra p̄cepta ſecundę tabulæ: nō
tn̄ excellit pc̄tā, q̄ ſunt ꝯtra p̄cepta primæ tabulæ,
ſicut aſſumere nomen dn̄i in vanū: vel non obſerua
re ſabbathū: q̄a ēt in his iniuria, vel offenſa ſoli Deo
ꝓuenit, & nihil ꝓximo niſi per accidens. Secundo
idolatria eſt maior oībus iniquitatibus, inquantum
Deū magis offendit: peccatū .n. iō pc̄tm̄ eſt, quia per
illud Deus offenditur: cū ergo Deus magis offendi-
tur peccatum maius eſt. Nullum tamen peccatum
maiorem offenſionem Deo facit, q̄ idolatria, eo ꝙ
maiorem imperfectionem in eo ponit. Nā qui ido-
la colit incidit in vnū de duobus. ſ. ꝙ iſtū verū Deū,
quem nos colimus dicit non eſſe Deum, ſed aliquē
alium quem ipſe colit. Vel ſaltē dicit iſtū non eſſe
ſolùm Deū, ſed alios præter eum eſſe Deos, & quan
tum ad hoc eſſe ei æquales, vel maiores: nulla autē
maior offenſio poteſt eſſe Deo, quàm quod dicatur,
ꝙ ipſe non eſt Deus. Poſt hanc aūt nulla maior eſ-
ſe poteſt, quàm ꝙ dicatur alios eſſe Deos, & habere
hunc excellentiſſimum honorem: cùm ſecundum
veritatem ipſe ſolus ſit De⁹: ſic patet in regibus: nō
enim poteſt maior offenſa fieri regi alicuius prouin
ciæ, quàm ꝙ dicatur ipſum non eſſe regem, nec im-
pēdantur ei aliqua obſequia ſicut regi. Proxima au-
tem iniuria huic eſt, quòd dicatur ei, quòd quāquā
ipſe ſit rex, alius tamen etiam ęſt rex & ęqualis ei in
illo regno. Quantum ad hoc autem idolatria non
ſolùm ſuperat oīa vitia, quæ ſunt contra ſecundam
tabulam, ſed etiam omnia, quæ ſunt contra præce-
pta primæ tabulæ: nam in alijs præceptis primæ ta
bulæ ſi infringantur, parua iniuria Deo irrogatur in
comparatione ad idolatriā: nam per ſecundum præ
ceptū. ſ. de non aſſumendo nomen dn̄i in vanum, ir
rogatur Deo quędam offenſio, ſcilicet quia nomen
eius nō habetur in debita reuerētia, tamē nemo ſic
negat eum eſſe Deum, vel aſtruit aliquem alium ſibi
æqualem in præcepto quoq; de cuſtodia ſabbathi,
ſi non ſeruetur, aliqualiter honor Dei diminuitur,
ſcilicet quia non ſeruatur quod ipſe iuſſit: minus tn̄
quàm in duobus præcedentibus: nam per hoc non
negatur eū eſſe Deū, nec aſtruitur ei quiſquā ęqua-
lis: nec nomen eius minorat̄. Idolatria ergo cæteris
maior ē: inobedientia aūt nō pōt ſic directè eſſe con
tra Deū: ideo non eſt tm̄ vitiū ſm ſe. Hoc aūt ſigni-
ficatur in litera, cùm dr̄ ꝙ quaſi ſcelus idolatriæ eſt
nolle acquieſcere. ſ. non eſt tm̄ nolle acquieſcere ſi-
cut ſcelus idolatriæ: ſed eſt quaſi tm̄. Pro quo ſcien-
dum ꝙ obediētia pōt dupliciter accipi ſ. ꝓut eſt q̄dā
virtus vniuerſalis, vel vt eſt virtus ſpālis, ſic & ino-
bedientia. Primò modo eſt peior, q̄ idolatria: ſcđò
modo

Obedientia duplex vniuerſalis, & particularis.

Iuſtitia duplex.ſ. vniuerſalis, & particularis; commutatiua, & diſtributiua.

modo non eſt ei æqualis. Ad cuius intelligentiam ſciendum, ꝙ obedientia ſe habet ſicut iuſtitia. Eſt autē iuſtitia duplex.ſ. particularis, & legalis: iuſtitia particularis eſt ſm̄ quā quis reddit cuilibet id qđ ſuum eſt: & iſta eſt cōmutatiua, & diſtributiua. Cōmutatiua quidem quantum ad oēs contractus humanos. Diſtributiua aūt in diſtributione honoris, vel pęnæ: lucri, vel dāni: ſicut pertinet ad iudices reſpectu partium: iſta autem vocatur iuſtitia particularis, quia non eſt circa omne obiectum, ſed circa quoddam determinatum obiectum, ſicut quęlibet alia virtus: iuſtitia autem legalis non habet ſe circa aliquod determinatum obiectum, ſed habet ſe ad totam legē, & ideo vocatur legalis. Ad eam autē pertinet actus cuiuſcunque virtutis, eo quòd lex præcipit actum omnis virtutis, & prohibet omnia vitia, ſcilicet lex prohibet non mœchari, non conuiciari, non dimittere arma in bello, iuxta Ari: 5. Ethi. iſta autem iuſtitia legalis eſt omnis virtus, ſecundum Ariſt ibidem, & hæc in ſubditis vocatur obedientia totius legis: nam vocantur iuſti legaliter inquantum toti legi obediunt, & quæ iubet exequuntur: & quantum ad hoc non diſtinguitur iuſtitia legalis ab aliqua virtute, ſicut pars alicuius totius nihil addit ſupra ſuum totum cùm ſit intra illud: ita cùm iuſtitia legalis vel obedientia ſit omnis virtus, nulla virtus particularis addit ei aliquid, ſed eſt intra illam, ideo hoc modo non poteſt comparari obedientia, vel iuſtitia legalis alicui virtuti particulari, ſicut comparantur inter ſe duo diſtincta: & ſicut eſt de iuſtitia legali, vel obedientia reſpectu virtutum, ita eſt de oppoſito ſuo reſpectu vitiorum, quia ſicut iuſtitia legalis, vel obediētia legis eſt omnis virtus: ita iniuſtitia legalis, vel inobedientia legis eſt omne vitium: ideo nullum vitium poterit ei comparari in quantitate malitiæ: cùm nihil ſuperaddat ad inobedientiam legis: ſi tamen aliquis vellet comparare aliquod vitium particulare ad inobedientiam legis, erit ſicut cōparatio partis ad totū, quod ſemper maius eſt parte: in obedientia autem particularis eſt circa aliqua ſpecialia præcepta: vt qui non conſueuit obedire prælato vocatur inobediens: non tamen eſt iſte inobediens legaliter, quia nō agit contra totam legem: vel ſiquis Deo iubenti aliquid ſpeciale nō obediat, inobediēs eſt particulariter: & hoc modo contra quodcunq; pręceptū legis aliquis male ſe habeat, vocatur inobediens. Patet ergo ex dictis, ꝙ inobedientia, ſi ſit legalis eſt maior omni vitio, eo ꝙ ipſa cōtinet omne vitium, & peccata particularia nihil ſuperaddunt ad inobedientiam legalem, & hoc modo idolatria eſt minor q̄ inobedientia, quia idolatria eſt quoddā vitium ſpeciale: inobedientia autem legis eſt generale.ſ. non obedire alicui de mandatis in lege: ſed in lege iubetur non ſolùm non coli Deos alienos, ſed etiam quodlibet alterum vitium vetatur, ergo qui inobediens legaliter eſt, non ſolùm idolatra eſt, ſed etiam quodlibet alterum vitium habet, vel ſaltē plurima. Si aūt accipiatur inobedientia particulariter, vocabimur inobedientes in cōtemptu, vel præuaricatione cuiuſcunque præcepti etiam minimū ſed tunc diſtinguendum: quia aut vocatur quis inobediēs legaliter ꝓ quacūq; transgreſſione legis ſcriptę, vel ꝓ inobiā, vel præuaricatione eius, qđ Deus nobis ſpāliter iubet.ſ. per ſeipſum, vel per angelum, vel per prophetam: & dirigit ad nos particulariter: Si primo modo accipiatur inobedientia, nō eſt quaſi idolatria, nec habet ꝓpinquitatem aliquam, quia poteſt eſſe ſic de minimis vitijs: imò in minimo vitio erit inobedientia. Si autem ſecundo modo, eſt inobedientia magnum vitium, quia magnus cō-

Iniuſtitia vel inobiā duplex.

Inobediētia omni vitio eſt maior.

A temptus Dei eſt, quando ei per angelum ſuum, vel per prophetam nobis aliquid ſpecialiter mandanti non obedimus. Et valde quidem maior q̄ ſi nō obediremus legi ſcriptæ: ideo iſto modo inobedientia eſt quaſi idolatria.ſ. aliquid proximum ei: tamē nōdum eſt ęquale, quia per idolatriam negatur Deum eſſe verum Deum: vel aſſeritur alios pręter eum eſſe Deos: & quantum ad hoc eſſe ei æquales. Per inobedientiam aūt nunc dictam non eſt aliquid tale, quia licèt nimis ſic Deus contemnatur, non tñ negatur eum eſſe Deum, nec aſſeritur alios Deos eſſe, aut ſibi æquales eſſe: ideo eſt iſta inobedientia quaſi idolatria, ſed non eſt æqualis: & in iſto caſu intelligitur litera, quia Deus mādauerat Sauli ſpecialiter per Sa-
B muelem, ꝙ iret contra Amalecitas, & demoliretur vniuerſa, ipſe aūt non obediuit: ideo fuit quaſi ſcelꝰ idolatriæ, vt patet hic. *Pro eo, quòd abiecisti ſermonē Domini*.i. neglexiſti facere vindictam, quam ipſe fieri iuſſerat ſuper Amalec. *Abiecit te Dominus, ne ſis rex*.i. Deus ſolùm honorat, eos, qui honorant eum, alios autem ſpernit, vt patet ſupra, c.2.ſ. Abſit hoc a me, ſed quicunque glorificauerit me, glorificabo eum: qui autem cōtemnunt me, erunt ignobiles: ſed Saul a principio honorificauit Deum, quia erat vir bonꝰ, & electus, & in toto Iſrael non erat vir aliquis melior illo, ſicut dicitur ſupra c.9. ideo Deus tunc cōſtituit eum regē. Poſtea autem cōtempſit dominum, ideo Deus abiecit eum, ne regnaret: iſta autem fuit
C diffinitiua reprobatio, quia licèt ſupra c.17. diceret, ꝙ regnum Saulis non conſurgeret eo ꝙ ſtultè egerat, tamen non fuit ibi pęnitus reprobatus: & ſi poſtea non peccaſſet, nunquam fuiſſet abiectus de regno: nunc autem hic abiecit eum Deus: & iſta ſentētia eſt firma, quia infra dicitur, ꝙ triumphator in Iſrael non parcet, & pęnitudine non flectetur.

Quomodo dicatur, quòd Deus abiecerit Saulem è regno propter iſtud peccatum, cùm tamen tota vita ſua regnauerit. Quæſtio XXVI.

QVAERET aliquis, quō Deꝰ abiecit Saulē, ne regnaret pp iſtud peccatū: nam poſt iſtud ipſe
D fuit rex tota vita ſua, & non ſolùm ipſe, ſed vnus de filijs ſuis regnauit poſt eum, vt patet infra, 2. lib. ca. 2. Reſpondendum eſt, ꝙ quomodocunque alicui tollatur ius regnandi dicitur abijci de regno: fuit autē ꝓpter iſtud peccatum ablatum Sauli magnum ius regnandi, ideo rectè dicitur, ꝙ abiectus eſt, ne regnaret. Pro quo ſciendum, ꝙ pro iſto peccato Saul priuatus eſt regno, tam in filijs ſuis, quàm in ſe. De filijs ſuis patet, quia Deus quādo inſtituit Saulem regem, non ſolùm inſtituebat, vt ipſe ſolus regnaret, ſed ēt vt tota poſteritas eius poſt eum, vt patet ſupra, cap. 13. cùm dixit Samuel ad Saulem: ſtultè egiſti, nec cuſtodiſti mandata domini, quod ſi non feciſſes, iam nunc præparaſſet dominus regnum tuum ſuper Iſ-
E rael in ſempiternum. Ecce qualiter regnum Saulis futurum erat æternum, ideſt magni temporis, niſi eius iniquitas obſtitiſſet. Sed hoc non poterat eſſe, niſi per ſucceſſionem filiorum: fuit tamen priuatus hoc iure regnandi in filijs cùm immediatè ſubiunctum fuit: Sed nequaquam vltra regnum tuū conſurget. Sic aūt factū eſt, quia nemo de poſteris Saulis regnauit, niſi Isboſeth. Et iſte qdē pauco tpe, & infeliciter, & ad extremū à ſeruis ſuis occiſus ē, ita infra, 2. lib. c. 2. 3. & 4. Sed filij Saulis nō fuerūt priuati regno, niſi pp peccatū patris, iō ipſe in eis priuabatur hoc iure. Fuit quoq; priuatus Saul regno in ſeipſo: nam q̄q̄ toto tempore, quo vixit fuit rex, tamen minorauit Deus tempora regni eius propter peccatū

iſtud, ſ. quia pluribus dieb⁹ vixiſſet in regno, niſi obſtitiſſet iſta iniquitas. Propter hãc autem fecit De⁹, vt velociter careret ſimul regno, & vita occiſus in bello a Philiſthinis, vt patet infra 28. cùm dixit ei Samuel: faciet tibi Dominus, ſicut locutus eſt in manu mea, & dabit illud proximo tuo Dauid: quia non obediſti voci Domini: nec feciſti iram furoris eius in Amalec: idcirco, quod pateris fecit tibi Dominus hodie, & dabit Dominus etiam Iſrael tecũ in manus Philiſthijm. Quod etiam velociter mortuus fuerit Saul propter peccatum iſtud patet. 1. Paralip. c. 10. ſ. mortuus eſt ergo Saul propter iniquitates ſuas eo, quòd præuaricatus ſit mãdatum Domini, quod præceperat, & nõ cuſtodierit illud: inſuper & phytoniſſam conſuluerit, nec ſperauit in Domino: propter quod interfecit eum, & tranſtulit regnum eius ad Dauid. Priuatus ergo fuit regno quãrum ad ſe propter pctm̃. Etiam fuit priuatus gloria regnandi, quia antequã peccaret, erat ſpiritus Domini ſemper in Saule, ſ. ſpiritus roboris, & fortitudinis, ita vt nullos hoſtes formidaret, ſed cõtra oẽs auderet, & omnes bello ſuperaret, vt patet p̄ceden ti. c. ſ. at Saul confirmato regno ſuper Iſrael pugnabat per circuitum aduerſum omnes inimicos eius, contra Moab, & filios Ammon, & Edom, & reges Soba, & Philiſthęos: & quocunque ſe verteret ſuperabat. Poſtquam autem peccauit contra Amalecitas redditus eſt corde infirmus, & iam timebat hoſtes nimis: in quo erat magnum dedecus eius, & diminutio gloriæ, vt patet in bello, quod habetur infra ca. 17. Nam cũ veniſſet Goliath ad caſtra Iſrael, quotidie exprobrabat Iſraelitas per 40. dies continuos loquens contra exercitum Iſrael, & nec Saul, nec aliquis de populo audebat pugnare contra virum illum. In alijs quoque bellis timebat Saul: ſicut factum eſt in bello, in quo mortuus eſt: nam dicitur ꝙ vidit Saul caſtra Philiſthijm, & timuit, & expauit cor eius nimis, infra c. 28. Hoc autem fuit, quia ſpiritus Domini receſſerat a Saule a die, qua vnctus eſt in regẽ Dauid: & erat cum Dauid, vt patet ſequenti capit. & infra 28. Priuatus eſt quoque Saul honore regio, quia poſt iſtam iniquitatem fuit ſemper cum magno dedecore: nam ſpiritus Domini neq̃ arripiebat eum, & cogebat eum facere, q̃ faciunt arrepticij, ita vt ſerui eius compellerentur quærere virum bene canentem, & pſallentem, vt quãdo Saul arriperetur a Dęmone, illo pſallẽte leuius ei fieret, vt patet ſequenti. c. magnum autem dedecus erat, vt rex in tantam calamitatem incideret, ꝙ cogeretur pari deformitatem geſtus, & habitus, quam arrepticij patiuntur. Honorabilius ergo fuiſſet Sauli, vt ea die, qua peccauit in bello contra Amalec vitam finiuiſſet illæſa celſitudine honoris regalis, q̃ ꝙ poſtea infelicem, & calamitoſam vitam cum tãta deiectione regalis honoris ageret, ita vt ſecundũ veritatem illa die, qua Saul peccauit regno priuatus eſt, quia ſi ſaperet pręelegiſſet ea die ſimul regno, & vita priuari, q̃ tam infeliciter regale tolerare nomen.

Quare Saul immediatè poſt peccatum nõ fuit priuatus regno, ita vt ſuccederet illico alius loco eius. Quæſt. XXVII.

QVAERETVR vlterius, quare Saul nõ fuit priuatus regno immediatè, ita vt loco eius alius ad regendum acciperetur. Reſpondẽdum eſt, ꝙ quantum ad ius Saul fuit priuatus immediatè regno: de facto tamen non priuatus eſt. Quod patet, quia poſt iſtam iniquitatem iuſſit Deus Samueli, ꝙ vngeret Dauid in regem, & vnxit, vt patet ſequenti cap. per vnctionem autem tradebatur titu-

F lus regni: ſed non poſſunt duo inſolidum determinatè habere ius eiuſdẽ rei: ſed in Dauid per vnctionem fuit translatum totũ ius regni: ergo Saul iam carebat iure regni, cùm ſimul non poſſet eſſe in vtroque: non fuit tñ de facto ſpoliatus, vel priuatus regno, q̃a ſemp̄ ipſe poſſedit regnũ, dum vixit: hoc aũt non fuit ſine ꝓuidentia Dei, & ꝑmiſſione, vt melius res gererẽtur. De⁹. n. diffinierat, ꝙ Dauid regnaret poſt Saulẽ: ſi autẽ immediatè, vt peccauit Saul, priuatus fuiſſet regno de facto, & conſtitutus fuiſſet Dauid in regem, orta fuiſſent ſcandala multa: nam Saul poſſidebat: & ſiquis conaretur eum ſpoliare regno, vel pro rege ſe gereret, Saul perſequeretur eũ nimis, q̃a ipſe adhuc poſſidebat totũ regnũ: ex quo G grauis ſeditio, & bella acerrima orirentur in Iſrael: quod patet quia Saul ex eo ſolùm, ꝙ ſuſpicatus eſt, ꝙ Dauid eſſet poſt eum regnaturus, vel ꝙ populus vellet ei dare regnũ, ꝑſecutus eſt eũ nimis in deſertis, & montib⁹, & cauernis: quouſq; ꝯpelleret eũ fugere de terra Iſrael ĩ terrã Philiſthijm, vt patet infra cap. 20. vſq; ad 27. quantomagis igitur ꝑſecutus fuiſſet eũ, ſi Dauid nominaſſet ſe regem, vel pro rege ſe geſſiſſet? non decuit ergo ꝙ Saul viuens ſpoliaretur regno. Itẽ factum eſt hoc, ne daretur populo exemplum repugnandi regibus: nam ſi Deus abſtuliſſet Sauli viuenti regnũ ꝑꝑ pctm̃, populus q̃n non libenter acciperet regẽ ſuũ, haberet exemplum ad hoc, ꝙ interdũ conaretur regẽ ſuum deponere ꝓ veris H delictis, interdũ aũt pro fictis: ſed quomodocunque eſt cauſa ſeditionis magnæ ſi populo detur audacia ad deponendũ reges, quia melius eſt regem iniquũ tolerare, ſi non ſit per oĩa iniquus, ita vt ſit intolerabilis, q̃ nouum cõſtituere, quia in ꝯſtõne noui regis plura forte erũt ſcandala, q̃ damna forent in toleratione prioris. Potiſſime quia dabitur populo occaſio modicũ obediendi regibus, cũ ſciant ſe faciliter poſſe deponere reges: & ſic aſſueſcerent ad nõ viuendum ſub aliqua ptãte, quod oĩum peſſimũ eſt. Eſt. n. melius ſub quacũque viuere ptãte, & ſi peſſima ſit, quàm ſub nulla, quia ineſtimabilia dãna ſunt, quæ ſequũtur nullo dato principatu. Simile. n. dicit Ariſto. 2. Politię de legibus, ꝙ non eſt vtile politię mu- I tare legem quandocunque inueniatur alia melior: ſed melius eſt tolerare legẽ iniquã, q̃ ĩducere nouã, & ſi bona ſit: niſi prior pęnitus iniqua fuerit: q̃a magis nocebit qđ mutatum eſt, q̃ ꝓderit qđ introductũ eſt; q̃a per frequentem mutationẽ legũ aſſueſit populus ad non obediendũ alicui legi. Hoc autem peius eſt, q̃ peſſimas pati leges; vtilior. n. eſt politiæ lex peſſima, q̃ nulla. De hoc. 2. Politiæ. cap. de politia Hippodamij Eriſontis. Ad tollendum ergo hęc ſcãdala, Deus noluit, ꝙ Saul viuens ſpoliaretur regno. Item hoc factum eſt ad magnam Dauid vtilitatem: nam ipſe regnaturus erat ſuper toto Iſrael poſt Saulem, ſed non erat ipſe aptus ad regnãdũ eo tp̄e, quo Saul peccauit: nã erat adhuc puer, & paſcebat gre- K ges, vt patet ſequenti. cap. non habebat ergo doctrinam principãdi, nec aptabantur mores paſtorũ regio ſtatui. Potiſſime, quia puer & inexpertus tunc erat, quod non conuenit in illo, qui accipitur in regem non per ſucceſſionem, ſed propter probitatẽ. Viuente autem Saule, Dauid vocatus eſt ad palatiũ regis, & ibi conuerſatus in familiaritate regis inſtructus eſt ad regios mores. Factus quoq; eſt princeps exercitus Saulis, in quo accepit doctrinam pugnandi atque principandi, ita vt in anno, quo mortuus eſt Saul, ipſe iam eſſet conuenĩẽtis ætatis, & maturæ ad regnandum, & haberet omnem doctrinam, quæ ad probitatem regiam expediebat: erat namque tunc annorum triginta, vt patet infra ſecun-

Rex nunquam dẽt deponi niſi penitus intollerabilis fuerit, & quare

do

do libro.cap.5.Item fuit valde conueniens, ꝙ prius A moreretur Saul, quàm regnaret Dauid, & non fieret rex immediatè, vt Saul peccauerat: quia difficillimum eſt ſola violentia, & tyrannide regnum acquiri: ſed adhuc difficilius eſt ſic gubernari: Dauid autem ſi immediatè, vt Saul peccauit, aſſumptus fuiſſet in regem, erat cunctis incognitus, & conſequenter a nullo dilectus: nam nulla adhuc eius probitas apparuerat, propter quam diligi deberet. Multi autem, imò ferè totus populus diligebat Saulem: difficile ergo fuiſſet, ꝙ acceptaretur in regem viuente Saule. Per amorem autem, & obſequia regnum facilius obtinetur, & facillime conſeruatur: ſic enim fuit in Dauid dum viueret Saul: nam ipſe erat conſtitutus Dux belli, & a principio B deiecerat Goliath Gethæum: infra c. 17. Et poſtea faciebat omnia bella cõtra Philiſthinos pro Iſrael, infra cap.18 & 19.& tunc intantum conciliauit ſibi populi amorem, vt mortuo Saule, & filio eius Isboſeth eo non petente regnum, omnes viri Iſrael venirent ad Dauid petentes eum in regem, & dicentes: ecce nos os tuũ, & caro tua ſumus, ſed & heri, & nudiuſtertius cũ eſſet Saul rex ſuper nos, tu eras educens, & reducens Iſrael &c. Et ſic vnxerunt eũ in regem propter beneuolentiam, quod nequaquã accidiſſet Dauid, ſi conſtitui debuiſſet in regem immediatè vt peccauit, ſed maneret vſque ad mortem in illo. Factum eſt tamen in Dauid, & Saule, ſicut in pupillo, & tutoribus, & curatoribus. Ma- C net enim pupillus ſub tutoribus, & curatoribus vſque ad tempus præfinitum a lege; quando iam ipſe ſciat diſponere bona ſua, tunc deſinit eſſe officium tutorum, & curatorum: ſic autem fuit in Dauid: nã tpe, quo peccauit Saul ipſe erat paruulus, & inexpertus, & ad regnum ineptus: cùm autem procedente tempore ipſe factus eſt ætatis maturæ, ſcilicet annorum 30.& diſciplinæ conuenientis ad principatũ, occidit Deus Saulem transferens regnũ in Dauid: nam multis diebus adhuc potuiſſet regnare Saul, niſi Deus tradidiſſet eum in manus hoſtium, quia quãdo mortuus eſt erat vir fortis, & in bello ferox.

Dixitq; Saul ad Samuelem. Hic ponitur pœnitentiæ ſimulatio. Et diuiditur in duo: quia primò ponitur D Saulis ficta humiliatio, ſecundò Samuelis aliqualis condeſcenſio ibi. *Reuerſus ergo.* Circa primum dicitur, ꝙ Saul aliqualiter cognouit peccatum ſuũ. Et dicunt doctores, ꝙ iſta pœnitentia fuit ficta, quia non fecit hoc Saul, quaſi contereretur de malo qđ egerat, ſed propter aliam cauſam.

An Saul pœnituerit verè, vel fictè, quando dixit peccaui. Quæſt. XXVIII.

Pœnitentia Saulis fictè facta.

QVAERETVR autem circa hoc, an iſta pœnitẽtia fuerit ficta, nam ex verbis videtur eſſe vera, quia dixit hic Saul: peccaui, quia præuaricatus ſum ſermonem Domini, & verba tua. Reſponden E dum eſt, ꝙ iſta pœnitentia fuit ficta: nam ſi Saul verè doluiſſet, ꝙ peccauerat, cùm ante hoc ipſe conſcius eſſet ſibi delicti ſui, doluiſſet: ſemper tamẽ excuſauit, & ad vltimum defendit, dicens, ſe non feciſſe illicitũ: nunc autem cùm cõfeſſus fuerit, videtur ꝙ fecerit propter aliquam vtilitatem quam ex hac confeſſione conſequi intendebat. Item patet quia dixit hic, ꝙ fecerat hoc timens populum, & obediẽs voci illius. Sed hoc manifeſtè falſum eſt: nam ipſe nõ timebat populum cùm non eſſet ſubiectus, ſed potius timebat eum populus, quia erat ſubiectus illi: nam non ſolùm nunc, quando Saul dominabatur confirmato regno populus timebat eum, ſed etiam a principio antequam confirmatum eſſet regnum eius timuit eum populus, vt patet ſupra capit. 11. Nec valet, ſi dicas, quòd populus cupiditate prædę non obediuit Sauli, & ſi repugnaret Saul illis ſemp contraria iubens opprimerent eum: nam ſi Saul vero corde voluiſſet mandatum Domini exequi, nullus de populo auderet ei reſiſtere quamquam nimis concupiſceret prædam, quia Deus incuteret timorem illis, vt non reſiſterent Sauli: ſic enim factum eſt in principio regni Saulis, quando populus nondum plenè obediebat ei: nam cùm vellet pugnare contra Ammonitas, audito clamore virorum Iabes, inſilijt in eum ſpiritus Domini, & diuiſit vnũque bouem in fruſta, miſitq; per omnes terminos Iſrael, vt omnes conuenirent ad bellum: tunc autẽ dicitur ꝙ inuaſit timor Domini populum, & egreſſi ſunt quaſi vir vnus, vt patet ſupra cap.11. Sic ergo nunc ſi Saul motus fuiſſet recto corde ad cuſtodiã legis Dei, totus populus tremuiſſet coram eo, quia ſuaderet eos terror incuſſus a Domino, nec auderẽt reſiſtere imperanti: non tamẽ deſiderauit Saul obſeruare mandatum Domini: ideo nec populus ſeruauit. Sic patet ſupra vbi ponitur principaliter Saul actor huius delicti cùm dicitur: Et pepercit Saul, & populus Agag, & optimis gregibus ouium, & armẽtorum. Allegauit tamen hic, ꝙ hoc permiſerat timore populi; ergo pœnitẽtia iſta erat ficta propter aliquam vtilitatem, quã inde conſequi expectabar,

Tribus rationibus confeſſus eſt Saul ſe peccaſſe. Quæſtio XXIX.

QVAERETVR vlterius, quæ vtilitas erat iſta, propter quã Saul ꝯfeſſus eſt ſe peccaſſe, quia alias confeſſurus non erat. Reſpondẽdum eſt quòd hoc fecit propter tria. Primò, vt honoraretur coram populo: erat enim Saul in ſtatu regali: ideo deſiderabat honorem cõuenientem illi ſtatui: & quia ipſe veniebat tunc de bello, ad hoc ꝙ daretur ei fauor debebat cum eo propheta ire ad adorandũ Dominum: & quia ſi perſiſteret in contumacia ſua, Samuel non reuerteretur cum eo, confeſſus eſt ſe peccaſſe; quod patet ex litera ſ. peccaui, quia præuaricatus ſum ſermonem Domini, ſed nunc quæſo porta peccatum, & reuertere mecum, vt adorem Dominũ. Iterũ inf. dicitur: peccaui; ſed nunc honora me coram ſenioribus populi mei, & coram Iſrael, & reuertere mecum, vt adorem Dominum Deum tuum. Samuel autem nolebat ire cum Saule, quãquam confeſſus fuit peccatum; quantomagis ſi non confeſſus fuiſſet peccatũ? ad vltimũ tamen ꝯdeſcendit venire cum eo, quia ꝯfeſſus fuerat peccatũ. Secunda vtilitas erat, vt Saul non vituperaretur, vel increparetur a Samuele coram populo: nam præter peccatũ, quod primò fecerat in bello contra Amalec, adhuc addebat iſtam iniquitatẽ, ꝙ in pertinacia ſua perſiſtebat, & pro hac increpaturus erat Samuel nimis Saulem, niſi deſtitiſſet: nã iam inceperat, ſupra eum arguere. Videns ergo Saul, ꝙ Samuel non ceſſaret ab increpatione niſi ipſe ꝯfiteretur peccatum, credidit ſibi ꝯueniens eſſe ꝯfiteri illud, ſic patet in litera. ſ. peccaui, quia ꝓuaricatus ſum ſermonẽ Dñi, ſed nũc quæſo porta pctm̃, i. rogo te, vt toleres peccatum meũ non increpando me coram multitudine. Sic etiam dicitur infra, peccaui, ſed nunc honora me coram ſenioribus, i. non dehonores, vel non increpes me coram ſenioribus. Tertia, & maxima vtilitas erat, quia Saul viderat, quod Samuel dicebat ꝙ Deus abiecerat eum ne regnaret: timuit ergo, ꝙ ſi perſiſteret in pertinacia ſua, Samuel vellet conſtituere alium in regem, & quia totus popu-

lus fauebat Samueli, ſi ille iuberet alium eligi in regē populus eligeret, & ſic priuaret ipſe regno, ideo ne careret illo, voluit confiteri peccatum ſuum aliqualiter in voce.

An ſi Saul pœnituiſſet verè, fuiſſet reuocata ſententia de priuatione regni lata à Deo contra ipſum. *Quæſt. XXX.*

QVAERETVR vlterius, ſi Saul pęnituiſſet verè: an penitentia illa profuiſſet ſibi, & fuiſſet ſententia reuocata, ſcilicet quòd maneret in regno ipſe, & poſteri ſui. Reſpondendum eſt, quòd id qđ Deus fieri debere iudicat irreuocabile eſt, quia voluntas Dei immutabilis eſt, & quia Deus diffinierat, quòd Saul priuaretur regno pro ſe, & poſteritate ſua, non erat mutabile, vt regnum reciperet: ſic dicitur infra. Porro triumphator in Iſrael non parcet, & pœnitudine non flectetur. Sed tunc aliquis dicet, quòd verè pęnitere nihil magis proficit, quàm nullo modo pœnitere, quod falſum eſt, & abſurdum valde. Reſpondendum eſt, ꝙ vera pęnitentia ſemper, & in quocunque ſtatu ſęculi, & pro quibuſcunque delictis profuit: quia quacunque hora iniuſtus pęnituerit, Deus non recordatur peccatorum illius, vt patet Ezech. cap. 18. ideo ſi pęnituiſſet verè Saul, profuiſſet ſibi pœnitentia quantū ad culpam, ſed non quantum ad pœnam, ſcilicet quòd culpa, quam induxerat in peccato belli Amalec, non imputaretur ſibi, & iam non moreretur in peccato mortali, quod futurum erat, ſi nunquam verè peniteret, pœna tamen non reuerteretur, ſ. quia poſteri ſui ſemper carituri erant ſucceſſione regni. Nec eſt inconueniens ꝙ aliquis vere pęniteat, & nō obtineat remiſſionē quantum ad pęnā: ſic enim de multis accidit: ſic patet de Eſau, qui vendidit primogenita ſua, poſtea autem doluit, & cum lachrymis petiuit reſtitutionem illorum, ſed non habuit locum pœnitentia: ſic patet ad Heb. cap. 11. ſcilicet nequis ſit fornicator, aut prophanus, vt Eſau: qui propter vnam eſcam vendidit primogenita, ſcitote enim, ꝙ poſtea cupiens hęreditare benedictionē reprobatus eſt: nō enim inuenit pœnitētię locum, quamquam cum lachrymis inquiſiuiſſet eum. Sic & patet de Moyſe, qui ꝓpter ea, quæ fecit ad aquā contradictionis, diffinitum eſt, ne intraret in terrā Chanaan: poſtea autem orauit Dominum, vt permitteretur illuc intrare, ſed non obtinuit, quin potius dixit ei Deus: nequaquam loquaris vltra ad me de hac re, Deu. cap. 3. Sic etiam fuit de Antiocho ꝓphano, qui incidit in grauem morbū propter mala, quæ fecerat in Ieruſalem, & dolens de illis pollicebatur ſe multa bona facturum eidem vrbi, & omnibus Iudæis, ſed non potuit obtinere, vt patet. 2. Macha. c. 9. ſ. Orabat ſceleſtus Dominum, a quo nō eſſet miſericordiam conſecuturus. Nec valet ſiquis dicat, quòd iſti non verè pęnitebant, ideo non merebantur exauditionē, quia licèt hoc poſſet aliqualiter intelligi de Antiocho, qui timore pęnę inſtātis hoc faciebat. Sed de Moyſe nemo poterit dicere, quin verè pęnituerit: ipſe tamen non obtinuit veniam de pœna, quia Deus diffinierat contra ipſum: ſic ergo quamquam Saul verè pœniteret, tamen non obtineret veniam, quantum ad pęnam, ſed obtineret quantum ad culpam. Nunc autem per iſtā fictam pęnitentiam, nec obtinuit quantum ad pęnam, nec quantum ad culpam. *Peccaui quia præuaricatus ſum ſermonem Domini*, ſcilicet quia iuſſit Deus, vt deſtruerem omnia, quæ pertinebant ad Amalec, & non deſtruxi. *Et verba tua*, i. etiam præuaricatus ſum verba tua. Ad idem pertinet, quia verbū Do-

Vera pęnitentia licet nō ꝓficiat quo ad pęnā, ꝓ ſeſquo ad culpā.

F. mini, & verbum Samuelis idem erat: dicitur tamē ꝙ Saul præuaricatus eſt verba Samuelis, quia verba Domini propoſita fuerunt Sauli per Samuelem: & ſic idem verbum erat Domini, & Samuelis. *Timens populum, & obediens voci eorum*. i. non feci hoc ſpōte, ſed timore populi, qui erat magna multitudo populi. ſ. a 10. milliū, & omnes erant inclinati ad prædā, ego aūt non poteram compeſcere eos, & ob hoc obediui voci eorum. Sed hoc falſum erat, quia non fecit timore populi, ſed cupiditate: ipſe enim ita cupiebat ſpolia, ſicut populus: vnde dicitur ſup ꝙ Saul, & populus pepercit Agag, & optimis gregibus ouiū, & armentorū: nam ſi deſideraſſet Saul ſeruare mandatum Domini, Deus incuſſiſſet timorem Iſ-
G raelitis, ne quis auderet reſiſtere verbo eius. *Sed nunc quæſo porta peccatum*, ideſt verum eſt, quod ego peccaui, ſed rogo te ꝙ portes peccatum: quod dupliciter intelligitur. Vno modo porta peccatum, ideſt porta ſuper te. ſ. accipiendo curam orandi Dominum pro illo, vt remittatur: & in hoc volebat Saul, quòd oraretur pro peccato ſuo: ſic autem dicitur, quòd ſacerdotes portant peccata populi. i. accipiunt ſuper ſe curam orandi ad Dominum pro remiſſione illorum, ſic patet Exo ca. 28. ſ. Portabitque Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt & ſanctificauerunt filij Iſrael. ſ. Aaron, qui erat ſacerdos magnus ſuſcipiebat curam orandi pro omnibus peccatis, pro quib' aliquid ſibi offerebatur. Aliter poteſt in-
H telligi porta peccatum, ideſt tolera illud. ſ. verum eſt, quod ego peccaui, & pro hoc peccato merebar magnas increpationes, ſed nunc rogo te ꝙ portes. i. toleres peccatum meum. ſ. non increpando me pro illo, & iſte eſt melior ſenſus: nā in f. dicitur, peccaui, ſed nunc honora me coram ſenioribus. i. ego peccaui, & merebar pro peccato dehonorari, tamē ego rogo te ꝙ honores me coram ſenioribus. *Et reuertere mecum, vt adorem Dominum.* Hoc petebat Saul ad ſignificandum fauorem ſuum. ſ. propheta locutus fuerat regi ſemoto a populo. ſ. quia nemo videbat nunc verba increpationis huius: & antequam rex recederet de Galgalis adoratur' erat Dominū: ſi autem propheta, qui cum eo erat ibi, non iret cū
I ipſo ad adorandum Dominum, ſed quaſi furibundus inde recederet, ſatis appareret peccauiſſe Saulē, & ob hoc fuiſſe contemptum a propheta: orauit ergo vt rediret cum eo ne pęnitus videretur contemptus coram ſenioribus populi: & hoc eſt quod inf. orauit. ſ. peccaui, ſed nunc honora me coram ſenioribus. ſ. redeundo mecum. *Et ait Samuel ad Saul.* Erat enim Samuel indignatus nimis Sauli, quia peccauerat contra Dominum, & poſtea defendebat peccatum, ideo nolebat honorare eum, ſed zelo Dei cōmotus abijciebat tanquam magnum peccatorem. nec dignabatur eum, vt regem honorare. *Non reuertar tecum.* ſ. Samuel, & Saul receſſerant aliquantulū a reliqua turba, vt non audirent increpationes, quas
K faciebat Samuel ad Saulē: & finitis his recedere volebat Samuel nimis iratus propter peccatum, et pertinaciam Samuelis, vnde relinquebat Saul ſolus. Hoc autem erat dedecus Sauli, ideo orauit Samuelem, vt iret cum eo vſque ad locum, in quo erat reliqua turba, & ad locum altaris, quia ibi adoraturus erat Dominum. Samuel autem dixit: Non reuertar tecum, eo quòd tunc erat nimis iratus.

Quō intelligitur porta peccatum.

Samuel an peccauerit eundo cum Saule mentiendo, quia dixit ſe non iturum. *Quæſt. XXXI.*

QVAERET aliquis, an Samuel mentitus fuerit hic, ſiue peccauerit, quia dixit ꝙ non reuerte-

mereret, & poſtea reuerſus eſt, vt patet inf. ſ. Reuer- A
ſus ergo Samuel ſecutus eſt Saulem. Reſponden-
dũ eſt ꝙ Samuel non peccauit: nam ſi ipſe intellexiſ
ſet, ꝙ peccabat eundo, poſtquam dixit, ꝙ non iret
non iuiſſet, quia nemo cogebat eum, cùm Saul non
juberet ei quicquam, ſed potius oraret, & quamquã
dixit hic, ꝙ non iret non peccauit poſtea eundo, quia
hoc non dixit ſignificando id, quod ipſe facere intẽ
debat, ſed ſignificans quid mereretur Saul ſibi fieri
ſ. ꝙ propter peccatum eius merebatur, ꝙ non ho-
noraretur tamquam Rex. Et hoc intendit litera ſe
quens. ſ. non reuertar tecum, quia proieciſti ſermo-
nem Domini, & proiecit te Deus, ne ſis Rex ſuper
Iſrael: intendebat tamen Samuel venire propter
aliquod bonum, quod inde ſecuturũ erat. ſ. ꝙ imple B
ret iuſtitiam Domini: & ſic factum eſt, quia quãdo
redijt, petiuit exhiberi ſibi regem Amalec, & truci-
dauit eũ, vt patet inf. ideo non mentiebat̃, nec pec-
cabat, quia non agebat contra id, quod mente gere
bat. Sic enim fuit de Chriſto, quando apparuit duo-
bus diſcipulis euntibus in caſtellum Emmaus: nam
Hom. 23. dicitur ꝙ finxit ſe longius ire: Luc. 24 c. Chriſtus ta-
men nihil finxit, ſed viſus eſt diſcipulis fingere, ꝙ
iret longius. Sic ait Greg. ſuper locũ illũ. ſ. nihil ſim-
plex veritas per duplicitatem egit: ſed talis in ocu-
lis eorum apparuit, qualis in mentibus eorum erat.
Aliter poteſt dici, ꝙ Samuel locutꝰ fuit iſta animo
nondum deliberato, & quia non erat iſtud, quod fa
cere intendebat, non peccabat, nec mentiebat̃ con- C
trariũ faciendo. Aliter poteſt intelligi ꝙ Samuel di
xit, ꝙ non iret cũ eo. ſ. immediatè, vel in illa hora,
ſed non negauit, quin poſtea aſcendere vellet: ſic. n.
factũ eſt de Chriſto Io. c. 7. nam cognati ſui dixerũt
ei, ꝙ aſcenderet ad diem feſtũ: ipſe autem dixit, vos
aſcendite ad diem feſtum hũc, ego aũt non aſcendã
ad diem iſtũ. Sequit̃ tamen poſtea, ꝙ ipſe aſcende-
rit cũ dicitur: vt autem aſcenderũt fratres eius, tũc
ipſe aſcendit ad diem feſtum. Sed intelligitur ꝙ iſte
non aſcenſurus erat. ſ. immediatè, & quando ipſi di
xerunt, non negauit tamen, quin poſtea aſcendere
vellet. Quod patet ex verbis ſuis ibi. ſ. Vos aſcendi-
te ad diem feſtum, quia tempus meum nondũ im-
pletum eſt. ſ. tempus, quo ego aſcendere debeo, & D
quia poſtea completũ eſt tempus eius, aſcendit. Vel
intelligitur, ꝙ non aſcenderet ad diem feſtũ, eo mo
do, quo illi volebant, quia illi volebant, ꝙ aſcende
ret publicè, & faceret miracula magna ad oſtenſio-
nem famæ ſuæ, vt patet præal. c. ſ. dixerunt ad eum
fratres eius: tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & di-
ſcipuli tui videant opera tua, quæ facis: nemo quip-
pe in occulto aliquid facit, & quærit ipſe in palam
eſſe: ſi hæc facis, manifeſta te mundo. Ad hanc aũt
intentionem Chriſtus aſcendere nolebat, ſed valde
in occulto: ideo dixit ꝙ nõ aſcenderet. ſ. eo modo,
quo illi volebant. Et hoc patet ibi in littera, ſ. vt aũt
aſcenderunt fratres eius, tũc & ipſe aſcendit ad diẽ
feſtũ nõ manifeſtè, ſed quaſi in occulto: ita ergo de E
Samuele fuit. ſ. dixit ꝙ nõ iret cũ Saule ideſt imme-
diatè non iret, ſed non negauit quin poſtea iret: &
ſic factum eſt, quia cùm ſuper hoc aliquantulum di
ſceptaſſet ad vltimum flexus Samuel iuit cum Sau
le. *Quia proieciſti ſermonem Domini, & proiecit te Deus,
ne ſis rex Iſrael.* i. non ibo tecum, quia proieciſti ſer-
monem Domini q. d. ego non ibo tecũ, quia tu pe-
tis, vt eam tecum, & honorem te ſicut regem: ego
autem non faciam, quia Deus abiecit te, ne ſis rex
ſuper Iſrael, ideſt ego etiam abijcio te. ſ. ꝙ nolo te
honorare, ſicut regem. Quia aũt Deus abiecerit eũ,
ſatis apparet ſup. & iſta fuit abiectio diffinitiua: ſi-
cut inf. ſignificat Samuel. *Et conuerſus eſt Samuel, vt*

A *abiret.* ſ. nolebat reuerti cũ Saule ad honorandũ eũ,
ſed voluit ire in terram ſuam, & relinquere Saulẽ
ſolum. *Ille autem apprehendit ſummitatem pallij eius.* ſ. Sa-
muel recedebat, & vt Saul teneret eũ apprehendit
ſummitatẽ pallij Samuelis. *Quæ ſciſſa eſt.* Quia Saul
tenuit violenter palliũ Samuelis, Samuel quoque
impetu facto recedebat: ſciſſa eſt quædam pars pal-
lij Samuelis. In littera hebraica eſt hic ambiguũ quis
ſciderit veſtimenta alterius. Alioni hebræi dicunt, Mos ſcindendi veſtimenta.
ꝙ Samuel ſcidit veſtimenta ſui ipſius met: & hoc in
ſignũ doloris. ſ. quia dolebat nimis de peccato Sau-
lis, & ꝙ Deus abiecerat eum. Apud antiquos autẽ
mos erat alicui ſuſtinenti magnum dolorẽ propter
iniuriam, quæ ſibi fiebat, vel alteri, vel Deo, ſcinde-
B re veſtimenta: ſic ſummus ſacerdos Caiphas, quan-
do Chriſtus reſpondit, ꝙ viderent filiũ hominis ſe-
dentem a dextris Dei, quaſi blaſphemaſſet, ſcidit
veſtimenta ſua. Sic patet Mat. c. 26. iſte ſenſus non
ſtat, quia ſi Samuel ſcindere voluiſſet pallium ſuũ ĩ
ſignũ doloris magni, ſcidiſſet a principio ſ. quando
venit ad Saulem, vel poſtea quando Saul erat in ma
gna pertinacia, quia tunc erat peccatum ſuum ma-
ximũ: nunc aũt aliqualiter leniri videbat̃, eo ꝙ Saul
confeſſus fuerat illud: ideo non habebat occaſionẽ
ſcindendi nunc palliũ ſuũ. Item ſi ſcidiſſet Samuel
veſtimenta ſua, hoc fuiſſet a ſummo vſq; deorſum,
quia iſte erat modus ſcindendi antiquorum: ſcidit
tamen ſolùm extremitatem pallij, ideo non fiebat
C ſciſſio ad hæc. Alij dicunt ꝙ Samuel ſcidit veſtimẽ-
ta Saulis, & per hoc dabat ei ſignum, quia ille vir, qui
veſtimenta eius aliquãdo ſcinderet regnaturus erat
poſt eũ. Hoc enim fecit Dauid: nam cùm introiſſet
Saul in quandam ſpeluncam, in qua latebat Dauid,
ſcidit Dauid oram chlamidis Saulis, & poſt hoc di-
xit Saul: & nũc ſcio certiſſime, ꝙ regnaturꝰ ſis, & ha
biturus in manu tua regnũ Iſrael. ſ. per hoc ꝙ ſcidi-
ſti oram chlamydis meæ: ſed adhuc iſte ſenſus non
propriè ſignificatur a littera hebraica: ideo hebræi
magis ſequuntur alium ſenſum, quem littera noſtra
facit ſ. ꝙ Saul ſcidiſſet pallium Samuelis, & hoc vt
retineret eum: ſic ait Ioſephus 6. Antiqui. ſ. Saul aũt
volens retinere Samuelem apprehendit eius palliũ
D violenterq; tractũ, eo ꝙ Samuel impetu facto diſce
deret veſtem eius diripuit. *Et ait Samuel ad eum.* ſ. lo-
cutus eſt ad Saulem poſt ſciſſionem pallij. ſ. ꝙ Saul
regno cariturus eſſet. *Scidit Dominus regnum Iſrael a te
hodie.* i. ſicut tu ſcidiſti pallium meũ, ita Deus ſcidit
regnum tuum. Non eſt ſenſus ꝙ ſcidit. i. diuiſit. ſ. in
duas partes, vt maneret vna Sauli, & alia trãſiret ad
aliũ regem, ſicut factũ eſt tempore Roboam, quan
do diuiſum eſt regnum Iſrael in duo regna: ſed dr̃:
ſcidit. i. abſtulit, quia totaliter ablatum eſt regnum
de manu illius, ſicut ſup. declaratum eſt. Sciendum
autem ꝙ Samuel non dixit iſta ex ira. ſ. quia ſcide-
rat Saul pallium eius, ꝙ ipſe diceret ꝙ Deus ſcide-
rat regnum illius, ſed dixit hoc a Deo motus. Ali-
E quãdo enim Deus volebat ꝙ prophetæ in ſolis ver-
bis prophetarent. Aliquando autem volebat quòd
permitterentur quædam ſigna ex operibus eorum,
& quòd ſignificaretur id qđ dicturi erant. Sic fuit de
Iſaia, cui iuſſit Dñs, vt nudus, & diſcalceatus ambu
laret per vrbem Ieruſalem ad ſignificandum capti
uitatem Aethiopũ, & Aegyptiorũ per tres annos
ſub Nabuchodonoſor: in quo tẽpore illi eſſent nu-
di, & diſcalciati, Iſa. ca. 20. Sic etiam Iere. propheta-
uit. Nam fecit Deus ꝙ Ieremias faceret ſibi vincula
linea, & mitteret ad regem Amon, & Tyri, & Sido-
nis, & Edom, & Moab & Sedechiam, ad ſignifican-
dum per hoc ꝙ captiuandi eſſent a Nabuchodono-
ſor, Iere. ca. 27. Simile eſt Iere. cap. 1. & 18. & in mul-
tis

tis locis Ezechielis. Sic autem ad ſignificandum, ꝙ regnum abſcindendum erat a Saule præceſſit pallij ſciſſio. F

An conuenienter per ſciſſione pallij Samuelis ſignificata fuerit ablatio regni a Saule. Quaſt. XXXII.

Ablationes regnorum, captiuationes, & mutationes cõmuniter deſignant per aliqua ſigna.

QVAERET aliquis, an conuenienter per ſciſſionem pallij ſignificata fuerit ablatio regni de manu Saulis. Reſpondendum eſt primò vniuerſaliter, ꝙ ablationes regnorum, & captiuationes, & mutationes, vt communiter in ſcriptura deſignantur per aliqua ſigna: & non ſolùm in voce prophetica ſcilicet. qua in prænunciatione aliarum rerum aliquando prophetæ ſolùm enunciant illas res, & G præmittunt aliqua ſigna in operibus ſuis, per quæ cõiecturari poſſit qd dicturi ſunt. In captiuationibꝰ aũt. & mutationibꝰ regnorũ, vt communiter, licèt fiat prænunciatio in verbo, tñ ẽt pręmittitur ſignũ aliquod: ſic enim fuit in captiuitate Aegyptiorum, & Aethiopũ, quam Iſaias nuditate ſua deſignauit: ſic etiam in captiuitate regnorũ Moab, & Ammõ, Edom, Tyri, Sidonis, & Iudæ per vincula linea Ieremiæ, vt patet Iere. ca. 27 ſic etiam a principio captiuitas iudæorum a Babylonis deſignata eſt p virgam vigilantem: nam dixit Deus Iere. quid tu vides Ieremia, & ille dixit virgam vigilantem ego video: & dixit dominus: bene vidiſti, quia vigilabo ego ſuper verbum meum, vt faciam illud: & iterum dixit, qd H tu vides: & ille dixit: ollam ſuccenſam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis. Et dixit Dominus: ab Aquilone pandetur omne malum ſuper omnes habitatores terræ. Et declaratur hoc ibi immediatè de captiuitate Babylonica, Iere. c. 1. Fuit quoque deſignata iſta captiuitas, & mutatio regni per lumbare, quod poſſedit Iere. & poſuit illud in foramine petrę apud Euphratem, reperitq; putridũ, Iere. 13. Sic ergo hic, cum ageretur de tranſlatione regni conueniẽs fuit deſignari per aliquod ſignum, & poſtea verbis prænunciari. Nunc autem dicendum, quod nõ ſolum conuenit prænunciari iſtam ablationem regni in aliquo ſigno, ſed etiam ꝙ ſignificaretur in ſciſſione pallij. Nam ſic Deus conſueuerat repręſen I tare mutationem regni, ſiue quãtum ad eum, à quo regnum tranſibat, ſiue quantum ad illum, in quem tranſibat: ſic enim factum eſt, qñ Deus voluit diuidere regnum Iſrael in duas partes: nam Abias ſylonites propheta Domini reperit in agro Ieroboam, & coram eo ſcidit pallium ſuũ in 12. partes: deditq; 10. ipſi Ieroboã, deſignãs in hoc, ꝙ de 12. tribubus Iſrael 10. trãſituræ erant ad Ieroboã, & duæ manſuræ cum filijs Salomonis, infra 3. lib. c. 11. Hic autem ſignabatur translatio regni, ideo conuenienter deſignata eſt per ſciſſionem pallij: Scidit autẽ ipſe Saul pallium ad ſignandum, ꝙ ipſe pręſtabat cauſam abſciſſionis regni, ſcilicet, quia propter peccatum ſuũ fiebat. *A te hodie.* ideſt regnum hodie ſcinditur a te, K ſcilicet hodie eſt diffinitiua ſententia de ſciſſione regni contra te. Sed aliquis dicet, ꝙ non fuit nunc ſciſſum regnum à Saule, ſed quando non expectauit, 7. diebus Samuelem in Galgalis, vt patet ſupra ca. 13. cùm dixit Samuel ad Saulem: ſtultè egiſti, nec cuſtodiſti mandata Domini, quod ſi non feciſſes iam nunc pręparaſſet Dominus regnum tuũ ſuper Iſrael in ſempiternum, ſed nequaquam vltra regnum tuũ conſurget. Reſpondendum eſt. ꝙ ibi abſciſſum eſt regnũ Saulis, ſcilicet, quia ipſe merebatur, ꝙ auferretur. Vnde ſi poſtea nõ peccaſſet Saul non fuiſſet ablatum regnum, vt ibi ſatis declaratum eſt: nũc autẽ diffinitiuè auferebatur regnũ Saulis, ideo etiã

Sciſſio pallij Samuelis fuit ſignum ablationis regni a Saule.

F ſi poſtea nunquam peccaret, regnum auferendum erat: imò dato, ꝙ verè pęnituiſſet, non profeciſſet ad hoc, ꝙ relinqueretur ei regnum, vt ſupra declaratũ eſt: ideo hodie ſcindebatur regnum, ſcilicet diffinitiuè. *Et tradidit illud proximo tuo.* ſ. tradidit Dauid, vt iam regnaret, & Saul eſſet reprobatus cum poſteritate ſua. Vocatur autem Dauid proximus Saulis, quia quilibet de populo erat proximus Saulis.

Quare Samuel non expreſſit, quòd regnum eſſet traditum Dauid. Quaſt. XXXIII.

QVAERET aliquis, quare Samuel non dixit hic, tradidit illud proximo tuo Dauid. Ali- G quis reſpondebit, ꝙ non expreſſit nomen Dauid, quia neſciebat illud, ſed ſolùm, ꝙ Deus tradebat alteri reprobando Saulem Sed contra hoc aliquis dicet, ꝙ Samuel ſciebat, quia iterum expreſſit hoc, vt patet infra, ca. 28. ſcilicet. Faciet tibi dominus, ſicut locutus eſt in manu mea, & ſcindet regnum de manu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid. Reſpondendum eſt, ꝙ Samuel non expreſſit hic nomẽ Dauid propter duo. Primò, quia ignorabat illud: nam prophetæ quantum ad res ſupernaturales, quæ eis reuelãtur nihil plus ſciunt, quàm reuelatur. Samueli aut reuelatum erat, ꝙ Deus transferebat regnum a Saule in alterum, ſed non reuelauerat in quem, idõ neſciebat Samuel exprimere nomen. Sic fuit ſupra H c. 13. cùm dixit, ſed nequaquam vltra regnum tuũ conſurget, quęſiuit enim Deus ſibi virum iuxta cor ſuum, & præcepit ei, vt eſſet dux ſuper populũ ſuũ: non expreſſit autẽ nomen. Quòd aũt neſciret illud patet, quia quando Deus miſit Samuelem ad vngẽdum in regem vnum de filijs Iſai, neſciebat Samuel quis erat. ideo fecit corã ſe duci oẽs filios eius, & de quolibet q̃rebat a Deo an ille eſſet, quẽ vngere debebat, vt patet ſequen. c. ſi autẽ ſciuerat determinatè vnxiſſet Dauid. Cùm autẽ arguitur, ꝙ Samuel hoc ſciebat, quia nominauit illum infra. ca. 28 Reſpondẽdum eſt ꝙ hoc fuit multo tempore poſt vnctionem Dauid: per vnctionem autẽ cognouit Samuel, ad quem tranſibat regnum. Secunda cauſa I fuit, vt non ſuſcitaretur perſecutio, vel mors Dauid: nam dato. ꝙ cognouiſſet Samuel quis iſtę erat non expreſſiſſet, quia ſi ſciuiſſet Saul, ꝙ ad Dauid debebat tranſire regnum, immediatè feciſſet eũ iugulari: nam ſi pro ſola ſuſpitione tam acrem ſuſcitauit in eũ perſecutionẽ, quid acturus foret ſi certiſſimè cognouiſſet? non decuit ergo exprimi Dauid.

An hodie tradiderit Deus regnum Dauid. Q. XXXIIII.

QVAERETVR vlterius, qũo dĩ hic, ꝙ Deus tradidit hodie regnũ proximo Saulis, ſcilicet, Dauid: nã tradere erat, vel de facto, vel de iure, ſiue quantum ad titulum, ſiue ad poſſeſſionem: neutrũ K tamen traditum fuit nunc Dauid. Non quidem poſſeſſio. quia Saul poſſedit tota vita ſua: nec etiam fuit traditum regnum quantum ad ius, quia ius, vel proprietas tradebatur per vnctionem. Non fuit tamen Dauid illa die vnctus, ſed aliquanto tempore poſt, ideo neutro modo traditum eſt ſibi regnum. Reſpondendum eſt, ꝙ non accipitur hic ꝑpriè tradere: ſed dicitur, ꝙ tradidit, ideſt diſpoſuit tradere, & qa iſta diſpoſitio erat diffinitiua, & p hoc erat immobilis, tantum erat, ac ſi tradidiſſet, ſupra autẽ ca. 14. quia non erat diffinitum contra Saulem, nõ dicitur, ꝙ Deus tradiderat regnum alicui: ſed ꝙ quæſiuerat virum iuxta cor ſuum. *Melior te.* ideſt proximus tuus iſte, cui traditur regnum melior te eſt:

ideo

ideo non eſt iniuſtum, quòd tradatur ei regnum. Sed aliquis arguet, quòd Saul eſſet melior, quàm Dauid, quia dicitur ſup. c. 9. quòd Saul erat electus, & bonus, & non erat vir de filijs Iſrael melior illo. Reſpondendum eſt, quòd a principio cum aſſumptus eſt in regem, non erat aliquis melios ilio: nunc tamen multi erant meliores, imò iã Saul non erat bonus, quia reprobatus erat tanquam iniquus. De bonitate autem Dauid, & Saulis, quomodo ſe haberent ſup. c. 9. ſatis declaratum eſt. *Porro triumphator in Iſrael non parcet*. i. Deus qui eſt triũphator in Iſrael, ideſt vincit omnia bella pro Iſrael non parcet. ſ. iniquitatibꝰ tuis. In hoc tollit Samuel Sauli occaſionẽ orandi, vt pro peccato ſuo oretur: nam Saul iſta vidẽs forte peteret, ꝙ Samuel oraret pro eo ne auferretur regnum. Reſpondet autem Samuel hoc eſſe ſuperfluum, quia quamquam oreẽ, Deus nõ parcet. Nam triumphator in Iſrael non parcet. *Et pœnitudine non flectetur*. i. non inclinabitur per pœnitentiam. Pęnitere enim pertinet ad eum, qui iudicat ſe iniuſte egiſſe, & recedit ab opere. Deus autem nõ flectitur pœnitudine, quia nihil male agit. Sciendum autẽ ꝙ duo ſunt modi, quibus aliquis flectitur, vel recedit ab eo quod fecerat, vel cogitauerat. Primus eſt, ſi quod fecit iuſtum eſt, eſt tamen aliqualiter durum. Secundus modus eſt, ſi opus iniuſtũ eſt. Primo modo flectitur aliquis per miſericordiam, manſuetudinem, vel clementiam. ſ. quando iuſtè poterat punire, & remittit totaliter, vel quantũ ad aliquid. Secũdo modo flectitur aliquis pęnitudine, ſiue pœnitentia, quia ſciuit opus ſuum malũ eſſe, & pœnitet, ꝙ illud agere aggreſſus fuit. Vtrũq; autem modum excludit hic Samuel a Deo. Primũ cùm dicit: triũphator in Iſrael. ſ. per miſericordiam. Secundum cùm dicitur: & pœnitudine non flectetur. ſ. non ceſſabit per pœnitentiam, tamq̃ de malo: ideo nullo modo mutabiẽ ſentẽtia. Dat immediatè rationem huiꝰ. ſ. *Nec eſt homo vt agat pænitentiam*. i. Deus, non eſt ſicut, homines, quos interdum pęnitet eorũ quę egerũt, ſcilicet quia iniuſte egerunt, vel diſpoſuerũt. Deus autem non eſt ſicut homo, qui peccare poſſit, ideo non poteſt pœnitere de opere malo, & per hoc ſententia eius eſt immutabilis.

Duo modi quibus aliquis recedit ab eo quod fecerit.

Quomodo dicitur hic, quòd Deus non flectitur, nec parcit. Quæſt. XXXV.

Deus parcit & flectitur.

QVAERET aliquis, quomodo dicitur hic, ꝙ Deus non flectitur, nec parcit, quia interdũ legitur, ꝙ Deus flectatur: ſic patet de Ezechia rege. Nam cùm premeretur ęgritudine, miſit Dominus Iſaiam ad eum, qui dixit: Diſpone domui tuæ: morieris, & non viues. Poſtea tamen cùm Ezechias conuerſus ad parietem fleuiſſet, Deus iuſſit Iſaiæ, vt diceret ei, ꝙ nõ moreretur, ſed ſuperuiueret. 15. annis inf. 4. lib. c. 20. & Iſaiæ. c. 38. Iſta quoq; erat ſentẽtia prophetarum. ſ. ꝙ aliquando Deus flectatur ab eo, quod dixerit. Sic dixit Ioel. c. 2. quis ſcit, ſi cõuertatur, & ignoſcat Deus, & relinquat poſt ſe benedictionem? Iſta quoq; erat ſententia populorũ: nam Niniuitę cũ prędicante Iona audiuiſſent Niniuem poſt dies 40. ſubuertendam, dixerũt: Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus, & reuertatur a furore iræ ſuæ: & non peribimus. Ionę. c. 3. Reſpondendũ eſt, ꝙ ſententia Dei, ſecundùm ꝙ nobis per prophetas prænunciatur, dupliciter ſe habet: aliquando. n. eſt ſecundũ diffinitionem Dei ideſt ſicut Deus apud ſe diffiniuit. Aliquando autem non eſt ſecundũ ea, quæ Deus diſpoſuit apud ſe, ſed ſecũdum ꝙ opera noſtra iuſta, vel iniqua promerentur. Prima ſententia vocaẽ ſecũdum Dei præſcientiam, vel prouidentiam certam. Secunda vocatur ſecundũ comminationem vel promiſſionem. De prima ſententia dicendum eſt, ꝙ eſt immutabilis: ideo etiam ſi oretur ad Deum, vt contrariũ faciat, impoſſibile eſt mutari: & ob hoc in talibus ſuperuacua eſt oratio: imò ſi notum ſit alicui, ꝙ Deus aliquid ſecũdum diffinitionem ſuam prænunciauit, peccat grauiter ſi orat, vt Deus cõtrariũ efficiat, vt ſatis ſup. declaratũ eſt: & de hoc intelligiẽ id, quod habeẽ hic. ſ. ꝙ triumphator in Iſrael non parcet, & pœnitudine non flectetur. ſ. quia hoc apud ſe diffinierat: ita etiam fuit in Balaam, Deus iuſſerat ei, ꝙ nõ malediceret Iſraelitis: Num. 22. c. & q̃q̃ ſępe conareẽ maledicere, Deꝰ non permittebat, eo ꝙ ſecũdum diffinitionem ſuã dixerat, ne malediceret Iſraeli: fruſtra ergo erat conatus. Hoc quippe ſignauit Balaam: Nu. c. 23. ſ. audi fili Sephor: non eſt Deus quaſi homo, vt mẽtiatur, nec vt filius hominis, vt muteẽ: dixit ergo & non faciet? locutus eſt & non implebit? ad benedicendũ adductus ſum: benedictionem prohibere non valeo. Sic etiam fuit de Moyſe. Deus. n. dixerat ꝙ non intraret in terram Chanaã, ipſe autem ſępe orabat, ꝙ ſinereẽ intrare: quia tamen ſecundum Dei diffinitionem dictũ fuerat, non flexus eſt Deus, ſed dixit: ſufficit tibi, nequaquã loquaris vltra de hac re ad me: Deut. c. 3. Cũ aũt ſententia Dei non eſt ſecũdum diffinitionẽ eius, ſed ſecundũ comminationẽ, vel promiſſionem, mutatur ſi ſtatus rerũ muteẽ. ſ. ſi Deus alicui populo, vel perſonę prænunciauit ꝙ benefaceret, quando populus, vel perſona bene agebat. Si aũt ad iniquitatem declinauerit Dei quoque promiſſio commutabitur. Rurſus autem ſi Deus alicui populo, vel perſonę prænunciauit ꝙ mala infligeret, quia iniquus erat ſtatus eius, quamquam abſolutè hoc protẽrat, ſi pſona vel populus in bonum commutatur, comminatio Dei vertitur ĩ bonum. De vtroq; locutus eſt Deus Iere. c. 18. De primo dicitur: ſubito loquar de gente & regno, vt ędificem, & plantem illud: ſi fecerit malum in oculis meis, vt non audiat vocem meam, pœnitentiam agã ſuper bono, quod locutus ſum, vt facerem ei. De ſecũdo dicitur ibidem: Repente loquar aduerſus gentem, vt eradicem, & deſtruam, & diſperdam illud, ſi pœnitentiam egerit gens illa a malo ſuo, ego quoq; pęnitentiam agam ſuper malo, quod cogitaui, vt facerem ei. Et quia incertũ eſt nobis, quando Deus loquatur aliquid ſecũdum diffinitionem, & quando ſecundum comminationem, recurrendũ eſt ſemꝑ ad mutationem ſtatus. ſ. ꝙ ſi malũ aliquod prænuncieẽ nobis a Deo, exiſtimemus illud ſecundũ comminationem dici, & mutemus ſtatum, ſi fortè Deus auertatur ab ira ſua, & tunc patebit an ſecũdum diffinitionem, vel comminationem dictũ ſit. Sic enim fecerunt Niniuitę: nam audito ꝙ ciuitas ſubuertenda foret prædicauerunt ieiunium, & afflictionẽ, dicentes: Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus, & reuertatur a furore irę ſuę, & non peribimus: & ſic factũ eſt: Ionę. ca. 3. ſi tamen Niniuitæ exiſtimaſſent ꝙ ſententia Dei erat ſimpliciter immutabilis non prædicaſſent ieiuniũ, & afflictionem: ſic etiam fuit de Ezechia, quia audita contra ſe ſententia Domini fleuit pro peccatis ſuis, & Deus auerſus eſt a furore ſuo, inf 4. lib. c. 20. Sciendũ autem ꝙ non ſolùm populi contra quos prænnnciaẽ aliquid a Deo, neſciũt an illud dicaẽ ſecũdum comminationem, vel diffinitionem Dei, ſed etiam prophetę per quos iſta prænunciantẽ: ſic fuit de Iohele, q prænũciauit Iſraelitis, ꝙ ventura erant mala ſuper fructus terrę: neſciuit tamen, quomodo hoc intelligereẽ: ideo per mo-

Sententia Dei dupliciter ſe habet, ſcilicet diffinitiuè & cõminatoriè: prima ẽ imutabilis ſecunda nõ.

Incertum eſt nobis qñ Deus loquiẽ ſm diffinitionẽ vel cõminationẽ, nec ẽt prophetę hoc ſciũt

modò conſilij dixit: Quis ſcit ſi cõuertatur, et ignoſcat Deus, & relinquat poſt ſe benedictionem? idest faciat bonum, quamquam comminatus eſt malũ. Et ob hoc ſubdidit: ſacrificium, & libamẽ Domino Deo noſtro, ideſt demus ſacrificium, & libamina Deo. ſ. quia fortè iſtud dictũ eſt comminatoriè propter peccata noſtra, & ſi conuerſi fuerimus, conuertetur Deus: & ſic factum eſt, quia cùm afflixiſſet ſe Iſrael admonente Ioele, non miſit Deus mala, quę comminatus fuerat Ioelis. c. 2. Hęc autem omnia fuerunt in prophetia comminatoria. Idem etiam euenit in prophetia ſecũdum diffinitionem Dei: nã quamquam Deus reuelet illam prophetis, neſciunt an ſit ſecũdum diffinitionem; ſic fuit de Balaã, cui Deus dixit, ꝙ non malediceret Iſraeli, quia benedictus erat. Putauit autem Balaam, ꝙ Deus flecteret ab hoc, ideo ſæpe conatus eſt maledicere: putans ꝙ Deus permitteret ſed non permiſit: nec tamen conari deſinebat, vt malediceret Iſraeli quouſq; Deus reuelauit ei, ꝙ nollet ꝙ malediceretur Iſrael, & iſta eſſet diffinitio ſua: tunc autem ceſſauit Balaam a conatu maledicendi, vt patet Nume. c. 24. ſ. cumq; vidiſſet Balaam ꝙ placeret Domino, vt benediceret Iſraeli, nequaquam abijt, vt ante perrexerat, vt augurium quæreret. Sic etiam fuit de Moyſe: nam q̃q̃ Deus ei reuelaſſet, ꝙ nõ eſſet itroiturus ĩ terrã Chanaã, neſciuit an eſſet iſta diffinitio Dei, ideo sẽp orabat, vt Deus permitteret eũ illuc tranſire, quouſq; Deus reuelauit, ꝙ hoc erat dictum ſecundum diffinitionem ſuam, ideo interdixit ei orare ſuper hoc Deut. c. 3. ſ. ſufficit tibi: nequaquam loquaris vltra ad me de hac re. In Samuele quoq; idem fuit, quia quamquam ſecũdum diffinitionem Dei iſta dicta fuiſſent, tamen putauit eſſe ſecũdum comminationem: ideo lugebat, & orabat pro Saule quouſq; Deꝰ ei reuelauit iubens ne vltra oraret pro Saule, quia ipſe abiecerat eum, ſeq. capit.

Quare Samuel fleuit, & orauit pro Saule, cum ſciret diffinitiuè abſciſſum eſſe regnum ab eo. *Quæſt. XXXVI.*

QVAERETVR vlterius, cùm hic prænũciaſſet Samuel regnum Saulis transferendũ eſſe, & ꝙ hoc intelligebatur ſecundũ diffinitionem Dei, & ꝙ non parceret, nec flecteretur ſuper hoc: quare poſtea orabat & flebat pro Saule, vt patet inf. cũ dr̃. Verumtamen lugebat Saulem. Ad hoc aliquis reſpondebit, ꝙ poſtquam Samuel iſta dixit nũquam orauit pro Saule, eo ꝙ intelligebat diffinitionẽ Dei cõtra eũ: & cũ dr̃ inf. ꝙ lugebat Samuel Saulem, dicet ꝙ non intelligitur, ꝙ lugebat pro eo orando, ne auferret regnũ illius, ſed lugebat ex compaſſione. ſ. quia primò dilexerat eum. Et hoc tenet Nicolaus, quod ſatis rationabiliter dici poteſt. Sed magis vr̃ dicendum, ꝙ Samuel lugebat Saulem. ſ. orãdo pro eo, ne perderet regnũ: nam ſi lugeret ſolùm ex cõpaſſione nihil orans, Deus non iuſſiſſet, ꝙ ceſſaret, nec increpuiſſet eũ. Increpuit tamen, vt patet ſeq. ca. ſ. Vſquequo tu luges Saul, cùm ego proiecerim eũ, ne regnet ſuper Iſrael? Ergo orabat, vt non auferretur regnum; alioquin impertinenter diceret: cùm ego proiecerim eũ. Hoc tamen dictũ eſt tamq̃ cauſa ceſſandi a fletu. Item ſi Samuel luxiſſet Saulẽ ex compaſſione nihil orando, non ceſſauiſſet poſt vnctionem Dauid: ceſſauit tamen, ideo lugebat orãdo, ne auferretur regnum Sauli: quod faciebat, quia cùm nondum conferretur alteri, putabat Samuel locum eſſe venię, ideo inſtanter orabat: cùm verò alius vnctus eſt in regem, iam credidit Samuel impoſſibilem eſſe mutationem, ideo deſijt lugere. Sed

F tunc ſtat argumentum. ſ. quòd ſciebat dictum eſſe ſecũdum diuinam diffinitionem, & tamen orabat. Reſpondẽdum eſt, ꝙ quamquam Samuel dixiſſet: porro triumphator in Iſrael non parcet, & pœnitudine non flectetur. Quod ſignificabat iſta dicta fuiſſe ſecũdum Dei diffinitionem, tamen adhuc dubitabat an intelligeretur ſecũdum diffinitionem, vel ſecũdum comminationem, quia ſicut verba ſignificantia pœnam infligendã aliquando non habent effectum, eo ꝙ dicuntur ſecundum comminationẽ, ita verba ſignificãtia diffinitionẽ Dei intelliguntur aliquando a prophetis dicta eſſe ſecũdum comminationem: & quia ſicut Deus interdum per prophetam aliquid denunciat, & non declarat ei an ſecun-
G dum comminationem, vel ſecũdum diffinitionem dicatur, ita aliquando reuelat verba ſignantia diffinitionem Dei, & non indicat an ſecundum diffinitionem dicantur. Indicauit autem poſtea Deus hoc Samueli, quando dixit: Vſquequo tu luges Saul, cũ ego proiecerim eũ? ſcilicet diffinitiuè abiecerim: & tunc non orauit pro eo. Simile autem fuit in Balaam, cui iuſſit Deus, ne malediceret Iſraelitis: ipſe aũt conatus eſt maledicere, poſtea verò Deus prohibuit eum, & ipſemet dixit, ꝙ Deus nullo modo permiſſurus erat eum, ꝙ malediceret Iſraelitis, vt patet Nume. c. 23. ſ. non eſt Deus, quaſi homo, vt mentiatur: nec vt filius hominis, vt mutetur: ad benedicendum autem adductus ſum, benedictionem prohibe-
H re non valeo. Iſta verba manifeſtè ſignificant diffinitionem Dei ſuper iſto facto: & tamen Balaam iſta proferens non intelligebat an ſecundum Dei diffinitionem dicerentur, ideo poſt hoc conatus eſt maledicere ſicut prius. Quòd autem conatus fuerit poſt hoc, patet Nume cap. 23. ex ordine litteræ. Quòd aũt quando iſta dicebat nõ intelligebat, an ſecundum diffinitionem Dei dicerentur hęc; patet, quia poſtea ĩtellexit. c. 24. cũ dr̃: cũq; vidiſſet Balaã, ꝙ placeret Domino, vt benediceret Iſraeli, nequaq̃ abijt, vt ante perrexerat, vt augurium quæreret: ergo non intelligebat ante hoc quamquam locutus fuiſſet verba illa: & ſic fuit de Samuele, qui protulit verba iſta ſignificãtia diffinitionem Dei, tamen nõ
I intellexit, an ſecundũ diffinitionem dicerent, quouſq; poſtea ei reuelatum eſt ſeq. ca. *At ille ait: peccaui, ſed nunc honora me coram ſenioribus populi mei.* Quia vidit Saul ꝙ Samuel ſemper loquebatur durius, poſt abſciſſionem pallij timens, ne deſereret eum: iterum confeſſus eſt peccatũ ſuum, dicens: peccaui. ideſt q̃q̃ nũc peccaui, tamen honora me coram ſenioribus, ſcilicet propter peccatum non eram dignus honore, ſed honora me tolerando peccatum meum. *Et coram Iſrael*, ideſt coram toto populo vulgari. Diſtinguunt enim hic ſeniores, & Iſrael, quia ſeniores erãt viri honorabiles: Iſrael aũt ſignificat homines vulgares: & omnes hi fuerũt ibi, coram quibus volebat honorari Saul. *Et reuertere mecum, vt adorem Dominum*
K *Deum tuum.* Hoc petebat Saul, ſcilicet ꝙ Samuel nõ increparet eũ coram populo, & ꝙ reuerteretur cũ ipſo ad adorandum Deum, quia Samuel volebat deſerere Saulem ſolũ: & in hoc erat dedecus Saulis, vt ſupra declaratũ eſt. *Reuerſus ergo Samuel ſecutus eſt Saulem.* Hic ponitur aliqualis condeſcenſio Samuelis ad præces Saulis ſ. quia iuit cũ eo ad adorandũ Dominum: & dicitur quòd reuerſus eſt. ſ. iam ſperabat recedere a Saule, nunc autem non receſſit, ideo dr̃, reuerſus, quaſi iam aliquantulum receſſiſſet. Et ſecutus eſt Saulem. ſ. quia Saul præcedebat tamquam rex, Samuel autem comitabatur eũ ad honorandũ, ideo ſequebatur illum. *Et adorauit Saul Dominum.* ſ. acceſſerunt apud altare, in quo fiebant ſacrificia in

Gal.

Galgalis, & ibi Saul adorauit Dominum.ſ.inclinãs ſe coram altari orauit. *Dixitq; ei Samuel.*ſ. poſtquam orauit Saul petiuit Samuel ab eo regem Amalec. *Adducite ad me Agag regem Amalec.* Ipſe enim erat ibi in exercitu,quia nondũ exercitus Iſraelitarũ diſperſus fuerat per loca ſua, cũ tunc nouiter venirent de Amalec, habebant autem ibi regem Agag, quē petiuit Samuel ad occidendũ eũ. *Et oblatus eſt ei Agag pinguiſſimus, & tremens.* ſ. rex Amalec erat valde pinguis: & hoc præ delitijs, quas reges habere poſſunt facilius,quàm cęteri homines:erat autem tremens. ſ.timore mortis: nam videbat ꝙ ipſe ad mortem petebatur,& confeſtim occidendus erat. *Et dixit Agag: ſic me ſeparat amara mors.*i.nunquid tam amaram mortem ego pati debebam,quæ me ſic ſepararet a vita? q d.valde amara mors eſt iſta,& ſtatui regali ĩdigna, quia ego ſperabam in delitiarum fruitione vitã cõcludere. *Et ait Samuel.ſicut fecit abſq; liberis mulieres gladius tuus.* Reſpõdet Samuel,ꝙ nõ erat iſta mors iniuſta,quamquã eſſet amara ſicut conquerebat̃ Agag, quia ſicut ipſe plurimos occiderat, ipſe occidendus erat: & ſicut ipſe fecerat plures mulieres filijs orbatas; ita mater ſua filio orbanda erat Dicitur autem ꝙ gladius iſtius fecit mulieres ſine liberis, quod intelligendum eſt de gladio ſuorum : nam ipſe per ſe paucos occiderat,vel forte nullos, ſed qcquid Amalecitę faciebant, dicebatur facere rex eorum, quia ipſo anctore, & iubente fiebant. Dicitur autem de mulieribus. ſ.hebræis,quia Deus non infligebat hic pęnam, vel ſaltem hebręi non proſequebant̃ vindictam in Agag propter mala,quæ fecerat alijs gentibus, ſed propter mala,quæ fecerat ſolis hebręis, de qbus multas mulieres orbatas filijs fecerat. *Sic abſq; liberis erit inter mulieres mater tua.* i. ſicut alię mulieres paſſæ ſunt orbitatem filiorum per te, ita mater tua patietur te moriente.

Mala quæ fecerat Agag rex.

Quomodo mater Agag erit abſq; liberis per eius mortem cum non ſuperſit. Quæſt. XXXVII.

QVAERET aliquis, quomodo dicitur hic ꝙ mater Agag erit abſq; liberis mortuo Agag cũ vnicus filius occideretur: & quomodo dicit̃, ꝙ erit abſque liberis, cũ illa videatur iam non ſupereſſe. Reſpondendum ad primùm,ꝙ aut mater Agag habebat alios filios,aut non: ſi nullum habebat occiſo eo mater ſua erat abſq; liberis. Si autem plures haberet,omnes illi iam occiſi erant præter Agag, qui nunc occidebatur:ergo illo occiſo mater ſua erat ſine liberis: patet hoc, quia omnes Amalecitę occiſi fuerant præter Agag, vt patet. ſup ergo ſi alios frater haberet, illi mortui eſſent,& ſic quocumq; modo acciperetur, mortuo Agag erat mater ſua ſine liberis. Ad ſecundùm cùm dicebatur quomodo mater Agag eſſet nunc abſq; liberis, quia videtur ꝙ illa iam occiſa fuerat cum omnibus Amalecitis. Dicendum ꝙ mater Agag mortua erat.ſ.quia ipſa defuncta fuerat ante iſtam cladem Amalecitarũ vel in ea perijt:tamen dicebatur nunc eſſe abſq; liberis, qa ſi ſupereſſet Agag, iſta diceretur habere liberos, quia ſup erat aliquis de filijs eius.Si autem ille moreretur iam nullus maneret de liberis, & ſic ipſa eſſet abſq; liberis,ideſt non reſideret aliquis filius eius.

Samuel volendo occidere Agag tetigit magis dolorem matris quam vxoris. Quæſt. XXXVIII.

QVAERETVR vlterius,quare non dicit̃ hic: ſicut fecit abſq; liberis mulieres gladius tuus, ita abſq; viro erit iter mulieres vxor tua:nã vtrũq;

A verum erat, ſcilicet quia ipſe fecerat occidi multos Iſraelitas coniugatos, quorum vxores viduæ factæ ſunt:& etiam ipſe Agag vxorem habuit,quæ abſq; viro eſſet ipſo moriente. Reſpondendum eſt, ꝙ Samuel voluit iuſtificare opus ſuũ, ſcilicet ꝙ iuſte occideret Agag. Et ob hoc tetigit radicē maximi doloris:eſt. n. maximus dolor,vbi eſt maximus amor: mater aũt magis diligit filiũ q̃ vxor virum, ideo tetigit de dolore quem matres patiuntur pro morte filiorũ, qui neceſſariò maior eſt, quàm dolor, quem patitur vxor pro viro. Quod patet, quia conditio amantis eſt ſemper de amato timere. ſ. ſuſpicando, ꝙ aliquod malum ei veniat: ſic patet per Ouid. lib. Heroidum in epiſtola prima, quæ eſt Penelopes ad
B Vliſſem. ſ. Res eſt ſoliciti plena timoris amor, ideſt amor ſemper habet ſolicitudinem,& timorē. Quicũq; ergo magis timet pro altero,ſignũ eſt,ꝙ magis amet illum: ſed matres magis timent pro filijs,quã vxores pro viris: ergo magis amant. Patet hoc,quia matres ſuſpicantur mala, eueniſſe filijs quando abſentes ſunt, vxores aũt ſuſpicantur eis bona eueniſſe.ſ.ꝙ ſunt in delitijs cum alijs fęminis. Quod patet in matre, & vxore Siſarę principis militiæ regis Iabin; nam mater per feneſtram proſpiciēs vlulabat, & de cęnaculo loquebatur : cur morantur regredi currus eius: quare tardauerunt pedes quadrigarum illius: vxor aũt eius dixit hæc verba: Forſitan nunc diuidit ſpolia, & pulcherrima fœminarũ eligitur
C ei, veſtes diuerſorum colorum Siſarę traduntur in prædam, & ſupellex varia ad ornanda colla congeritur. Iudi.ca.5. Magis ergo mater diligit quã vxor: & ob hoc tetigit Samuel de matribus,& nõ de vxoribus. *Et in fruſta concidit Samuel Agag*, ideſt diuiſit eũ in partes, & ſic erat iſta mors nimis amara, ſicut dixerat Agag,ſcilicet, ſic me ſeparat amara mors.

Quo amor matrũ erga filios differat ab amore vxorũ erga maritos.

Magis diligit mř q̃ vxor.

Quare Samuel occidit regem Agag. Quæſt. XXXIX.

QVAERET aliquis, quare Samuel occidit Agag. Aliquis reſpondebit ꝙ hoc fecit ad implēdũ id,quod deerat præcepto Domini:iuſſerat enim Deus, quòd perirent omnes Amalecitę:Saul tamē
D non occiderat regem, qui ſolus ſuperfuit, ideo voluit eum Samuel occidere. Sed aliquis dicet,ꝙ hoc non proderat: quia ſi feciſſet hoc Samuel ad cõplēdum præceptũ Domini nõ ſolùm occidiſſet Agag, ſed etiam omnia pecora adducta de Amalec occidiſſet, & combuſſiſſet omnia ſupellectilia, ſed hoc non factũ eſt, ideo fruſtra erat pro hac cauſa occidi Agag. Reſpondendum eſt ꝙ occiſus eſt Agag ad impletionem mandati Dei de occiſione Amalecitarum: pecora autem occiſa non ſunt,nec ſupellectilia exuſta, nec decuit fieri. Ratio diuerſitatis eſt, quia pecora, & ſupellectilia non erant conſumenda quaſi aliquid nũquam egiſſent, ſed ad implendũ formã diuini præcepti.ſ.quia iuſſit deſtrui omnia,q̃
E pertinebant ad Amalec.Agag autē non ſolùm erat occidendus propter formam diuini mandati,ſed ēt ſi Deus non iuſſiſſet occidi illum,ipſe merebat̃ mortem,qa occiderat multos de Iſraelitis. Et hoc obiicit ei Samuel,dicens:ſicut fecit abſq; liberis mulieres gladius tuus, ſic abſq; liberis erit inter mulieres mater tua. Quamquam ergo non fuerit occiſus a principio, debebat nunc occidi. De ſupellectilibus verò nõ erat ſic, qa ſolùm debebant conſumi propter formam mandati Dei, & quia ſemel facta erat iam tranſgreſſio mandati diuini, nõ ſuberat aliqua cauſa quare conſumerentur:melius tamen dici poterat,ꝙ omnia debebant cõſumi tam Agag, quam ſupellectilia,vt mandatũ Dei, qđ non fuerat expletum

tum ab Iſraelitis expleretur a Samuele: non expleuit, tamen illud quia non putauit ſe præualiturũ: nam Agag regẽ faciliter occidere poterat Samuel, eo quòd nullus de plebe ſibi reſiſteret, quia vita illiꝰ eis parum profutura erat. De ſupellectilibus autẽ erat ſecus, quia multa abſconderentur, quæ nequaquam ad Samuelem poſſent peruenire. Et dato ꝙ omnia in manifeſto eſſent, populus non permitteret illa cõſumi, quia prçda diuidenda erat inter totum populũ: Samuel autem ſciens totũ populum non permiſſurum, non aggreſſus fuit hoc facere. Quòd tamen præda Amalec ꝯſumi debuiſſet a Samuele, ſi auderet, apparet: quia ſimile factum eſt in anathemate Iericho. ſ. Deus iuſſerat omnia cremari, & nihil inde accipi ad cuiuſquam vtilitatẽ: tranſgreſſus fuit autem hoc Achã, & tamen poſtea ipſe, & id quod furatus fuerat de anathemate perierunt, vt patet Ioſuę c. 7. ergo quamquam hic facta fuiſſet prçuaricatio, debebat conari Samuel ad explẽdum mandatum Dei ſi exiſtimaſſet ſe præualiturum. Ioſue autem expleuit illud, quia ille qui peccauerat vnicus erat, & ꝯtra eũ faciliter poterat exerceri vindicta. Hic autem totus populus peccauerat, contra quem nihil poterat facere Samuel, ſed Deus per ſe ſumpturus erat vindictam ſi vellet.

An peccauerit Samuel occidendo crudeliter Agag. Quæ. X L.

QVAERETVR vlterius, an Samuel peccauerit, ꝙ valde crudeliter occidit regem Agag. Crudelitas apparet, quia dicitur quòd concidit eũ in fruſta. Etiam paret ex verbis Agag, qui cùm vidiſſet vultum Samuelis turbidum, & ſequentem ad mortem eius, ait: ſic me ſeparat amara mors. ſ. quia vidit duram pçnam ſibi paratam: cũ tamen aliquis pœnam infligit, etiam ſi illa iuſta ſit, ſi ipſe ferociter agit & animo vindictæ, vel deſiderio infligendi pœnas, peccat, quia quod iuſtũ eſt iniuſtè proſequitur: ſic de Samuele alicui videbitur, quia durè puniuit Agag. Reſpondendum eſt ꝙ non peccauit in hoc Samuel, imò meruit, nec quantamcumq; crudelitatem exercuiſſet in Agag nihil imputabile ei erat, qa non deſiderio infligendi pœnas, ſed putans ſe obſequium præſtare Deo, & verè prçſtabat cùm Deus hoc iuſſiſſet: nec ſi aduertatur ad alia, quæ Deus fieri iuſſit reputabitur crudelitas, quam exercuit Samuel in Agag: nam nullis magis miſereri naturale eſt, quam paruulis lactentibus: his tamen Deus non iuſſit miſereri, ſed ꝙ oẽs ſine pietate occiderent, vt patet ſup in littera: ergo non erat crudelitas, ꝙ qualitercũq; occideret Agag. Samuel autem viſus eſt agere hoc crudeliter, quia agebat ex magno zelo. Erat aũt iſte zelus propter duo. Primò ad explendum mandatum Dei, quod impletũ erat. Secundò propter malitiam populi, qui Deum offenderat. Zelus autem ad iram pertinet, qui verò irati ſunt, q̃q̃ aliquid iuſtè agant videntur crudeliter agere: & ſic apparuit de Samuele: præſtabat tamen obſequium Deo, quia diligenter, & ex zelo exequebatur, quod Deus iuſſerat. Sic enim fuit de Elia qui nimis zelabat pro Deo Iſrael, vt ipſe dixit inf. 3. lib. c. 19. tamen ipſe occidit per ſe quadringentos prophetas Baal. inf. 3. lib. c. 18. Hoc tamen ad maiorem crudelitatẽ videbatur pertinere, quàm occidere vnum virum qualitercumq; Non fuit tamen crudelitas, ſed magnus cultus Dei. *Coram Domino in Galgalis.* i. occidit Samuel Agag coram altari Dei, quod erat in Galgalis: erat enim ibi locus ſacrificiorum, & apud illum trucidauit Samuel Agag, quaſi videretur eũ immolare Domino. Dicitur autem in Galgalis. Ad iſtum

Licèt Samuel videretur crudeliter agere in occiſione Agag, nõ tñ peccauit q̃a ex maximo Dei zelo fecit.

F locũ venerat Saul cum toto populo, vt ibi immolaret Domino, vt patet ſup *Abijt autem Samuel in Ramatha.* ſ. receſſit a Saule, & iuit in vrbem Ramatha: in hac enim erat domus Samuelis, vt patet ſupra cap. 7. ibi quoque habitauerat pater, & mater eius, ſupra cap. 1. & 2. Receſſit autem a Saule, eo ꝙ videbat ſe iam nihil proficere apud eum, cùm ipſe non obediret mandatis Dei, & Deus abieciſſet eum. *Saul vero aſcendit in domum ſuam in Gabaath.* Iſta eſt vrbs Gabaa, de qua erat Saul, & apud quã poſuerat caſtra ſub malogranato, quando ꝯuenerunt aduerſus eum Philiſthijm prçce. c. ibi autẽ manere voluit, quia ibi erat domus eius, & volebat a bellis quieſcere. *Et non vidit Samuel vltra Saulem.* ſ. Samuel receſſit a Saule animo G nunquam redeundi ad ipſum, & ſic factum eſt, quia poſtea nunquam vidit ipſum.

Quare Samuel receſſit a Saule mortuo Agag, & non vidit eum amplius. Quæſtio X L I.

QVAERET aliquis, quomodo ſtat, ꝙ Samuel nunq̃ vidit Saulem vſque ad diem mortis ſuæ. Aliqui reſpondent, ꝙ Samuel nunq̃ vidit poſt hoc Saulem dum viueret: vidit tamen vltimo die vitæ ſuæ quando mortuus eſt: & hoc eſt quod dicitur: Vſque ad diem mortis ſuę. Ad hoc dant modũ dicẽtes, ꝙ vniuerſus Iſrael congregatus eſt ad Samuelẽ, quando mortuus eſt in Ramatha, infra c. 25. & veri- H ſimile eſt, ꝙ cùm totus populus venerit ad Samuel, ẽt venerit Saul cum eis, & tunc vidit eum Samuel. Sed ad hoc obijciunt, quia infra c. 19. dicitur ꝙ Saul iuit ad locum, vbi erat Samuel, vt comprehenderet Dauid, & prophetauit die, & nocte coram Samuel. Ad hoc reſpondent, ꝙ hoc intelligitur, ꝙ non vidit Samuel Saulẽ. ſ. regio habitũ indutũ: vidit tamẽ in alio habitu. ſ. quia expoliauit ſe coram eo, vt patet præalle. c. Alij aũt dicunt ꝙ Samuel non vidit Saulem vſque ad diem mortis ſuæ. ſ. vſque ad mortem Saulis, quia tunc vidit eũ Samuel cũ ſuſcitatus fuerit, & denunciauerit mortem ei in craſtinũ futurã, infra cap. 28. Sed reſpondendũ eſt, ꝙ iſta litera vult ſignificare, ꝙ nũquam viderit Samuel Saulem poſt I hoc, & quando dicitur vſque ad diem mortis ſuæ: non ponitur hoc ad ſignandum ꝙ in die mortis ſuę viderit, ſed ad excludendum totum tempus præteritum. Quod enim non fit vſq; ad diem mortis, nũquam fit: & talis modus eſt loquendi ſcripturæ: Io. cap. 13. ſ. Non lauabis mihi pedes in æternum. i. nunquam. Et ſic dicit ibi Aug. quod in æternũ non fit, nunquam fit. Quòd autẽ inducebatur ꝙ Samuel in die mortis ſuæ vidit Saulem, quia congregatus eſt totus populus ad eum, non ſtat, quia non fuit cõgregatus ad videndum eum antequam moreretur, ſed ad lugendum eum poſtq̃ mortuus eſt: ſic colligitur infra cap 25. ſ. Mortuus eſt autem Samuel, & cõgregatus eſt vniuerſus Iſrael, & plãxerunt eum nimis, K & ſepelierunt eum in domo ſua in Ramatha: ergo prius mortuus eſt, q̃ congregaretur populus. Item cùm dicitur, ꝙ vidit Samuel Saulem in die mortis ſuę, i. Saulis. ſ. qñ ſuſcitatus eſt Samuel, non ſtat. Primò quia nõ conſtat, an ille, qui ſuſcitatus eſt fuerit verè Samuel, vel aliquis dæmon. De quo magis dicetur inf. 28 ca. Secundò quia dato, ꝙ eſſet Samuel non poterat videre tunc Saulem, quia anima ſe ſola non poteſt aliquid videre, quia viſio fit per potẽtiam organicam, & organa: anima tamen ſeparata nec habet organa, nec potẽtiam organicã: Samuel tamen ſi ibi ſuſcitaretur, ſola anima eius præſens eſſet. Sed aliquis fortè dicet, ꝙ quamquã non eſſet ibi corpus Samuelis, tamen anima illa aſſumeret aliqđ

corpus

Aĩa ſine corpore videre nõ põt nec cũ aſſumpto.

corpus de aere, per quod poſſim videre: quod apparet, quia anima illa locuta eſt, vt patet infra cap. 28. Locutio tamen non fit ſine corpore. Reſpondendum eſt, ꝙ per illud corpus aſſumptum non poterat anima Samuelis videre Saulem, quia ad viſionē requiritur perfecta fabricatio organi. In corporibꝰ tamen aſſumptis nō eſt talis fabricatio, quia animę, vel Angeli aſſumentes illa corpora exterius ſolùm faciunt lineamenta corporis ad hoc, ꝙ videatur corpus hominis, vel equi. Interius autem nulla diſtinctio membrorum, aut qualitatis eſt, ſed rudis aer cōdenſatus, vt declaratum eſt Exo 7.c. & ſic tenet Sanctus Tho. ſuper ſecundum ſententiarum. Ad verā tamen viſionem, requiritur formatio organi in parte interiori: vnde præal c. declaratum fuit, ꝙ Angeli, vel animæ in aſſumptis corporibus nihil vident, & nihil audiunt, licet oculos, & aures habere videantur. Sed adhuc aliquis dicet, ꝙ in corporibus aſſumptis ſit perfecta formatio organi, quia ibi eſt vera locutio: non tamen fit locutio ſine organis: ergo ſunt ibi organa. Reſpondendum eſt, ꝙ q̃q̃ in corporibꝰ aſſumptis non ſunt organa communiter: non tamē repugnat, ꝙ ibi ſint organa: quia ſicut Angeli formāt lineamenta organorum in parte exteriori, ita formare poſſunt in parte interiori, quia non repugnat hoc ex parte materiæ, quæ formatur, quia illa mollis eſt tam intus, q̃ extra, & cedit formatori: nō repugnat ēt ex parte potentiæ, vel ſcientiæ Angelorum, quia qui ſcit, & poteſt fabricare figuras organicas in ꝑte exteriori, ſciet, & poterit fabricare in parte interiori: cùm non ſint iſtę difficiliores, quàm illę: ſic. n. eſt in voce, ad quam producendā requiruntur organa. Sed dicendum, ꝙ q̃q̃ in corporibus aſſumptis eſſent organa perfecta, non poterat fieri viſio, quia non poteſt deriuari virtus organica in illa organa, cum hoc debeat fieri in corporibus, quæ ſūt vnita animæ, tāquam formæ. Angeli tamen, & animæ ſumentes corpora, non vniunt ſibi illa formaliter, quia nō efficitur ex illa vnione aliquod animal, ſed ſolùm eſt ibi vnio motoris ad mobile, ideo nō poterunt Angeli videre, vel audire per corpora aſſumpta. Nam iſtæ ſunt veræ paſſiones, & ſenſationes, quæ nullo modo conueniunt, niſi animalibus: ergo neceſſe eſt eſſe animal, id quod videt, vel audit: non ſunt tamen animalia Angeli, vel animæ cū corporibus aſſumptis. De formatione autem verborū ſecus eſt, quia non oportet: ꝙ ille, qui loquitur, vel format verba, ſit homo, vel animal, ſed poteſt fieri per aliquid aliud. Ratio diuerſitatis eſt, quia videre, & audire ſunt verę ſenſationes, & aliquid, quod patitur animal: ideo non poteſt pati, niſi per formam determinatam. Formare autem vocem non eſt aliquid pati, ſed agere: & hoc q̃q̃ habeat aliquam formam, tanquam principium, tamen magis reſpicit determinationem inſtrumentorum, quàm potentiæ: quod patet: quia quædam inſtrā ſunt, quæ vocare videntur. i. formare voces articulatas, vt ait Ariſto 2. de Anima. Cum ergo data fuerint aliqua organa talia, ſicut guttur humanū, & cętera inſtrumenta, poterit ibi formari vox, dum tamen ſit, qui colligat ibi aerem: poteſt tn̄ dari faciliter, ꝙ aliquis formet talia inſtrumenta de aere, & ibi vox humana audiatur: vnde Angeli poſſunt nō faciendo aliq̃ effigiem humanam in organis, quæ ſint ſimilia organis vocatiuis humanis, formare vocem: & ſic creditur, ꝙ fuerit in datione legis, vel alias, quando auditur vox, & nō videtur aliqua effigies. Ad hoc igitur, ꝙ fiat locutio perfectè articulata, non requiritur, ꝙ Angelus, vel anima vniat̄ corpori formaliter, ſed tanq̄ motor mobili, quia vox non eſt per paſſionē

A ſenſitiuam, quæ pertinet ad formam determinatā, ſed eſt per motū: q̃q̃ ergo anima Samuelis vnita corpori poſſet loqui, tamen non poterat videre, vel audire. Item, dato, ꝙ poſſet videre, vel audire, nō diceretur ob hoc Samuel videre, vel audire, quia anima non videt, nec audit, ſed compoſitū iuxta Ariſto. 1. de Anima, ſcilicet, qui dicit animam triſtari dicit eam texere, & ędificare. q. d. Anima nō triſtatur, nec gaudet, ſed compoſitum; & ſic eſt de omnibus actionibus: ſed, ſi aliquod compoſitum fieret, ex anima Samuelis, & ex corpore aſſumpto, illud non eſſet Samuel, ſed aliquis alius vir: ergo nō poterat Samuel videre, vel audire propter animam ſuam, quæ eēt in illo corpore aſſumpto. Nō vidit ergo Samuel

B Saulem: & ſic nullo mō ſtat, ꝙ Samuel viderit Saulem in die mortis ſuæ. Sed dicitur, ꝙ non vidit eum vſque ad diem mortis ſuæ. i. nunquam vidit. Quòd autem obijcitur, ꝙ viderit eum infra cap. 19. Reſpōdendum eſt, ꝙ hoc ſolùm fuit ſemel, & in tanto tēpore vnum ſemel pro nihilo computatur, tanquā nunquam fuiſſet. Aliter poteſt dici, ꝙ nunquam vidit Samuel Saulē. ſ. in habitu regali vſque ad diem mortis: vidit tamen in habitu communi, quia ipſe exuit ſe veſte ſua, & prophetauit nudatus coram Samuele infra cap. 18. Aliter poteſt dici, ꝙ Samuel nūquam vidit poſtea Saulem, quia qn̄ vidit eum, iam non erat Saul, ſed alius vir, eo ꝙ immutatus erat ꝑ prophetiam. Prophetia autem facit virum eſſe al-

C terū, ſic patet ſupra c. 10. ſ. Inſiliet in te ſpiritus Domini, prophetabiſq; cum eis, & mutaberis in virum alterum: & quia prius ipſe erat Saul, quando vidit eum Samuel, erat quaſi ſi non eſſet Saul. *Veruntamen lugebat Samuel Saulem.* i. q̃q̃ Samuel receſſit à Saule, & poſtea nunquam vidit eum, tamen non deſinebat plorare pro illo, & orare ad Dominum pro eo. Nicolaus autem dicit, ꝙ Samuel non orabat ad Deū pro Saule, quia ſciebat iam penitus eum reprobatum, ſed condolebat ei, & ex hoc lugebat.

An peccauerit Samuel flendo pro Saule, & orando pro eo. Quæſt. XLI.

D QVAERETVR, an peccauerit hic Samuel lugendo pro Saule, & dicendum, ꝙ hic non quæritur, an ipſe peccauerit, quia ſupra declaratum eſt, ꝙ nō peccauit Samuel, eo ꝙ ipſe ignorauit Saulem eſſe reprobatum. Sed dubium eſt nunc, an iſte luctꝰ pro Saule ſecundū ſe, nihil exprimēdo, eſſet licitus, vel illicitus. Reſpondendū, ꝙ ſecundum Nico. erat licitus, quia Samuel nō lugebat pro Saule orans, vt Deus remitteret pœnam, & reſtitueret eum in gradum priſtinum, ſed ſolùm lugebat ex quadam compaſſione, hoc autem illicitum non eſt. Sic patet de pœnis damnatorum ęternaliter: quia nulli licet orare pro eo, quem damnatum eſſe cognoſcit. Si tamen quis cognoſcat de patre, vel amico ſuo, ꝙ dam-

E natus eſt licitum eſt ei dolere pro illo, nihil orando. Sic etiā eſt de pœnis quę dantur ꝑ diffinitionē Dei. Nam Moyſes condemnatus fuerat, ne introiret in terram Chanaan: & cùm ſæpe oraſſet, vt permitteret illuc introire, dictum eſt ei. ſufficit tibi nequaq̄ loquaris ad me de hac re: Deut. c. 3. Poſt hoc vero illicitum erat Moyſi orare pro hac re. Nec orauit: tamen doluit de ſententia Dei contra ſe, vt colligitur ex verbis ſuis Deut. c. 4. ſ. ecce morior in hac humo: non tranſibo Iordanē, vos tranſibitis, & poſſidebitis terram egregiā. Ergo licèt cuilibet ſic dolere, & Samueli liceret pro Saule lugere. Sed vr̄ ꝙ fuiſſet illicitus iſte planctus, niſi Samuel ignoraſſet reprobationem Saulis, quia ſi licitus eſſet Deus non ꝓhibuiſſet

buiſſet eum: prohibuit tamen, quia dixit: cur tu luges Saulem, cum ego proiecerim eum? ergo ſecundum ſe illicitus erat planctus. Ignorauit tamen hoc Samuel; ideo credidit eſſe licitum quouſque Deus prohibuit lugere, vt patet ſeq. c. *Quoniam Dominum pœnitebat quòd conſtituiſſet Saul regem ſuper Iſrael.* i. pro hoc lugebat Samuel: quia cum pœniteret Deum pro cõſtitutione eius diffiniebat eum abijcere: noluiſſet tamen Samuel, ꝙ abijceretur Saul. Accipitur autem, ꝙ pęnituerit Deum de hac conſtitutione, ſicut expoſitum eſt ſupra: nam ſecundum veritatem nõ pœnitebat, quia nequaꝗ eũ pœnitere põt alicuius rei, ſicut nec gaudere poteſt de aliquo, quod adueniat.

CAPITVLVM XVI.

De pœni. diſt. 3 c ꝑ. dixerat.

DIXITQVE Dominus ad Samuelm. Vſquequo tu luges Saul, cũ ego proiecerim eum, ne regnet ſuper Iſrael; Imple cornu tuum oleo, & veni, vt mittam te ad Iſai Bethlehemitem: prouidi enim in filijs eius mihi regem.

IN ſuperioribus actũ eſt de regno labili ſub Saule: hic conſequenter agitur de regno ſtabili ſub Dauid. In quo conſiderandum, ꝙ vt præce. c. declaratum eſt, Dauid fuit electus, & vnctus ĩ regem, nõ vt immediatè poſſideret regnum, ſed poſt mortẽ Saulis: ideo quamquam hic incipiat regnum Dauid, tamen in ſequentibus per totum iſtum librum nihil agitur de regno Dauid, ſed de perſecutionibus, quas paſſus eſt, regnãte Saule: & diuiditur in quatuor partes. Primo deſcribitur ipſius Dauid vnctio. Secundò Saulis emulatio ſequenti cap. Tertiò Dauid perſecutio infra cap. 19. Quartò Saul mors, & Dauid exaltatio infra 28. c. Prima in tres. Primò Samuel à Deo mittitur. Secundò Dauid inter fratres ſuos vngitur. Tertiò Saul tanquam à Deo derelictus à maligno ſpiritu affligitur. Secunda ibi. *Cumque egreſſi eſſent.* Tertia ibi. *Spiritus autem Domini.*

Ordo ſequentium ad pręcedentia eſt rectus. Quęſt. I.

CIRCA primum dubitatur hic de ordine huius literæ ad præcedentem. ſ. an fuerit ordo rectus, vel aliqua mutatio: & dato, quod ſit rectus ordo, an fuerit iſtud, quod habetur hic immediatè poſt id, quod habetur ſupra. Ad primum reſpondẽdum. quòd ordo rectus eſt: quia ſupra dicebatur, quomodo Saul abiectus fuit, ne regnaret. hic autem agitur, quomodo fuit Dauid vnctus in regem: vnctio autem vnius regis. ſequitur ad abiectionem alterius. Ad ſecundum, ſcilicet an immediatè, vt reprobatus eſſet Saul fuit vnctus Dauid. Dicendum, quòd non, quia ſupra dicitur, quòd receſſit Samuel à Saule, tamẽ lugebat eum vſquequo Deus dixit ei, vſquequo tu luges Saulem? ergo aliquanto tempore eum luxerat, poſtquam abiectus eſt. An verò iſtud tempus fuit paruum, vel magnum, non conſtat: ſatis enim patet, ꝙ fuit minus, quàm viginti annorũ, quia totũ tempus regni Saulis fuit ſolũ, viginti annorum, vt declaratum eſt ſupra cap. 8. Eſt tamen dicendum, ꝙ iſta vnctio fuit facta vltra mediũ tempus regni Saulis, ſcilicet ꝙ iam regnauerat pluſquã 10. annis, quando facta eſt. Quod patet, quia quãdo cępit regnum Saulis erat Dauid 10. annorum: hoc apparet, quia Dauid vnctus eſt in regem ſuper Iuda

Dauid nõ fuit immediate vnctus poſt Saulis reprobationem.

F eo anno, quo mortuus eſt Saul inf. 2. li. ca. 2. & tunc erat annorum 30. ſ. 2. li. c 2. ſed regnũ Saulis fuerat 20. annorũ: ergo quãdo cępit regnare Saul, erat Dauid annorũ 10. præciſe. Quod aũt ad minus trãſiret 10. anni de regno Saulis, quando facta eſt iſta vnctio patet, quia mox vt vnctus fuit Dauid in regem, receſſit ſpiritus Domini a Saule in Dauid, & exagitabatur Saul à dęmonibus, vt dicitur inf in littera. Serui tamen Saulis quærentes aliquem iuuenem ſcientem pſallere, vt leuius toleraret, dixerunt: vidi filiũ Iſai Bethlehemitẽ ſcientẽ pſallere, & fortiſſimũ robore, & virum bellicoſum, & prudentem in verbis: ſed quando Dauid erat fortis robore, & vir bellicoſus, oportet ꝙ eſſet pluriũ ꝗ. 20. annorũ: ſed in anno.

Cur͛ ętatis erat Dauid, qñ fuit vnct͛

G 20. Dauid complebatur annus 10. regni Saulis, cum cęperit regnare, quando erat Dauid annorum. 10. vt dictũ eſt. ergo quando Dauid portatus eſt, vt pſalleret corã Saule, tranſierat pluſquam decẽnium de regno Saulis, ſed immediate poſt vnctionẽ Dauid, ductus eſt ipſe ad Saulem, qui confeſtim à dęmonibus exagitatus eſt: ergo erat Dauid, quando vnctus eſt vltra. 10. annum, & de regno Saulis trãſierat, pluſquam decennium. *Dixitq; Dominus ad Samuelem.* Voluit Deus loqui Samueli, vt lachrymis eius finẽ imponeret, quia ſupra dicitur, ꝙ Samuel receſſit à Saule, & non vidit eum vltra: veruntamen lugebat Samuel Saulẽ. Hoc aũt faciebat, quia adhuc putabat ſupereſſe locum remedij, & quia quamdiu hoc cre-

H deret ſemper, in lamentis vitam duceret, Deus dixit ei, ne amplius lugeret. *Vſquequo luges Saul?* Modus increpationis eſt, eo ꝙ in iſto luctu faciebat Samuel contra voluntatem Dei, quia diffinierat, ꝙ Saul nũquã recuperaret regnũ, qđ De͛ ablatũ eſſe dicebat: Samuel tamen orabat, vt Deus miſereretur, quod iam impoſſibile erat: ſed quia non cognoſcebat Samuel diſpoſitionem Dei, non peccabat: ne tamen Deum præcibus, & lamentis fatigaret, Deus dixit ei non eſſe pro hoc lugendum: ſic enim in Moyſe factum eſt qui inquietabat Deum præcibus, vt ſineretur tranſire Iordanem, quouſq; Deus dixit: ſufficit tibi, nequaꝗ loquaris vltra ad me de hac re Deuter. c 3. *Cum ergo proiecerim eum, ne regnet ſuper Iſrael* q. d. ſi ad

I huc ſupereſſet locus remedij ꝓ Saule, ꝗꝗ ego cõminatus fuiſſem ei: lugendũ, & orandũ ꝓ illo erat, vt ego auerterẽ à furore meo: ſed ego diffinitiuè eum ꝓieci, ne regnet ſup Iſrael: ideo fruſtra eſt ꝓ eo lugere, qa volũtas mea immutabilis eſt. *Imple cornu tuum oleo.* Iſtud erat ad vngendũ Dauid, qa reges per vnctionem fiebant. Et dr̃ cornu tuũ, quia habebat Samuel aliquod vas corneũ ad fundendũ oleũ: illud aũt impleuit ad vngendũ Dauid. Dicit Nicolaus, ꝙ de Saule dictũ eſt, ꝙ fudit Samuel ſuper eũ lenticulam olei ſup. c. 10. & hic dicitur de Dauid, ꝙ fuſum eſt cornu ſup eũ ad ſignificãdũ differentiã regni, qa ſicut lenticula eſt vas fragile, ita regnũ Saulis fuit debiliter firmatũ: cornu aũt eſt aliquid durum, ita re-

K gnum Dauid fuit aliquid perpetuũ, vel magno tpe durans. Sed in hoc nihil differt, quia aliquando ponitur in ſcriptura lenticula, & aliqñ cornu, nec fit ĩ hoc magna differentia. De vnctione aũt regũ, & de cęremonijs, quæ fiũt in vnctione, à quibus vngantr̃ reges. ſ. an prophetis, vel ſacerdotibus, vel popularibus, declaratum eſt ſup. c. 10. in principio.

An Dauid, quando fuit vnctus in regem, fuerit vnctus oleo ſancto, vel communi. Quęſt. II.

QVERET nũc aliquis, an Dauid hic fuerit vnctus oleo ſãcto, vel oleo cõi. Vocatr̃ aũt oleũ ſanctũ illud, qđ nõ erat ſimplex de arboribus, ſed cõ

fectum ex multis rebus in modum vnguenti, de cuius compoſitione Exo.cap.30. Erat autem iſtud oleum ad vngendum ſacerdotes, & tabernaculū, cunt rebus ſuis. Exo. cap.31. Oleum autem ſimplex vocatur, quod de arboribus gignitur.

Reſpondendum, ꝙ reges poterant vngi indifferēter Oleo communi, vel Oleo ſancto. De Oleo communi, patet in Saule, patet in Iheu, & Azaele, de qb⁹ declaratum eſt, ſupra.cap.10. Quòd autem aliqui vngerentur Oleo ſancto, patet de Salomone, de quo infra.3. lib.cap.1. ſcilicet, Sumpſitque Sadoc Sacerdos cornu Olei de Tabernaculo, & vnxit Salomonem. De Dauid igitur dici poterat, quòd vnctus fuit Oleo communi, vel Oleo ſancto. Hic tamen magis eſt dicendum, quòd fuerit vnctus Oleo communi. Quod patet: quia Oleum ſanctum erat in Tabernaculo, & ſolum erat ad vnctionem Sacerdotum, & Regum, & rerum ſanctuarij. Si ergo Samuel vnxiſſet Dauid Oleo ſancto, oportebat, vt iret ad tabernaculum pro illo, quia ſic dicitur in vnctione Salomonis, quod Sadoc Sacerdos tulit cornu Olei de Tabernaculo. Samueli tamen non erat nunc locus eundi pro Oleo ad ſanctuarium: quia ipſe etiā ſine Oleo ſancto non audebat ire ad vngendum Dauid, niſi primò peteret à Deo modum eundi, ne occideretur à Saule: & dictum eſt, ꝙ portaret vitulū. Quanto minus igitur auderet ire ꝓ Oleo ſancto ad Tabernaculum? quia tunc manifeſtum eſſet, quòd volebat vngere aliquem in Regem, cum illud Oleū pro ſolis Regum, & Sacerdotum vnctionibus ſumeretur; & tunc Saul occideret eū: non ergo aſſumpſit De illo, ſed de Oleo communi. Sed aliquis obijciet, ꝙ dicitur Pſal. 88. Inueni Dauid ſeruum meum, Oleo ſancto meo vnxi eum: ergo non fuit Oleum commune. Dicendum, ꝙ illud poteſt referri ad tertiam vnctionem, vel ſecundam Dauid. Ad primam tamen, de qua hic agitur, non refertur. De quo declaratum eſt, ſupra.c.10.

Quare iuſſit Deus Samueli, quòd ferret ſecum Oleum ad vngendum Dauid, cum vbique reperiretur.

Quæſtio. III.

QVAERET aliquis, Cum dicatur, quòd Dauid vncturus fuerit hac vice Oleo communi, Quare Deus iuſſit Samueli, vt portaret cornu Olei ſecum: nam Oleum inuenturus erat in Bethlehem, vbi vngendus erat Dauid. Aliquis forte reſpōdebit ꝓpter hoc, quòd illud Oleum erat ſanctum: & quia non inuenturus erat tale Samuel in Bethlehem, iuſſit Dominus, quòd ferret ſecum Oleum. Sed tunc obſtant ſupr. dicta, ſcilicet: quia, ſi Oleum ſanctum tuliſſet, oportebat, quòd iret pro illo ad Tabernaculum, quòd nequaquam faceret Samuel timore Saulis. Dicendum ergo, quòd iſtud Oleum erat commune. Deus tamen iuſſit Samueli portare illud, vt abſconderetur, ꝙ facere volebat. Et hoc nō ſolum quantum ad eos, qui inuenirent Samuelem in itinere, ſed etiam quātum ad viros Bethlehemitas, quia, ſi Samuel non ferret ſecum Oleum, oporteret, ꝙ peteret illud in Bethlehem, & tunc cognoſceretur quid agere volebat Samuel. Decuit ergo, vt ipſe portaret ſecum Oleum.

Quomodo portauit Samuel ſecum Oleum ne cognoſceretur.

Quæſtio. IIII.

QVAERET aliquis, Quomodo Samuel portabat ſecum Oleum, quia iſtud erat contra intentionem ſuam. Ipſe enim timebat Saulem, ne

A ſi cognoſceret hoc, occideret eum: & ob hoc portabat ſecum vitulum. Cum tamen portaret Oleum in cornu, manifeſtum erat, ꝙ ibat ad vngendum aliquem in Regem, ideo faciliter ſic depræhēderetur. Aliquis reſpondebit, quòd Samuel poterat ſe excuſare inuento Oleo, quòd portabat illud pro libamētis: nam, cum omni ſacrificio fiebant libamenta de farina, vino, oleo, thure, & ſale: de quibus patet Leuit.cap.2. & Num.15. Sed ipſe portabat vitulum ad immolandum, ideo poterat dicere rationabiliter, ꝙ portabat cornu Olei pro libamine. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia ipſe portabat vitulum ad immolandum; cum vitulo autem ſemper dabatur medietas menſuræ hin de Oleo, vt patet Nu.15. & 28. Sed

B iſta eſt magna menſura, quæ nequaquam capi poterat in cornu, nec etiam medietas eius: ideo nō erat excuſatio de Oleo ab libamina: potiſſimè, quia dici poterat, ꝙ in Bethlehem, vbi immolaturus erat, reperiret Oleum, certuſque erat de hoc, ſicut de alijs libamentis, ſcilicet, de vino, ſimila, & thure, quæ non portabat ſecum. Cum ergo ſpecialiter Oleum portaret, ad aliquid aliud eſſe videbatur. Dicendum eſt ergo, quòd Samuel, ſi reperiretur portās Oleum, nullo modo poſſet ſe excuſare, quaſi ferret ad libamina. confiſus tamen eſt, ꝙ non reperiretur oleum. Et hoc ꝓpter duo, primo, quia cornu illud, in quo ferebatur Oleum erat valde paruum, in quo caperetur Oleum, quod ſufficeret ad fundendum ſuper ca

C put regis, parū tamen de Oleo fundebatur, ideo cornu illud paruum foret, ita, vt vbicumque faciliter occultaretur. Secundò confidebat non eſſe depręhendendum Oleum. quia. cum ipſe eſſet vir magnę auctoritatis, & honoratiſſimus in toto Iſrael, nemo eum tangeret inquiſiturus quid ſecū ferret. Ob hoc autem quamquam aliqualiter Samuel videbatur recuſare ire in Bethlehē ad vngendū Dauid: tamē nō recuſauit, cum dictum eſt ei, quòd portaret ſecum Oleum: recuſaſſet tamē, ſi exiſtimaret, ꝙ depræhēdi poterat Oleum, quod ferebat. *Et veni, vt mittam te ad Iſai Bethlehemitē.* Iſte Iſai erat pater Dauid, & vocatur alio nomine Ieſſe. Sic patet Iſa.c.11. & Mat.1. Miſſus eſt aūt Samuel ad eū, quia de filijs eius vncturus erat

D regem Vocat̄ Iſai Bethlehemites, quia erat de vrbe Bethlehem in tribu Iuda. *Prouidi enim mihi in filijs eius Regem.* i. ego inquiſiui Regem vnum de filijs eius, & illum vnges.

An declarauerit Deus Samueli nomen Dauid, quem uncturus erat in regem, quando miſit eum in Bethlehem.

Quæſtio. V.

QVAERET aliquis, An Deus declarauerit hic Samueli, quem vncturus erat in regem. Reſpondendum eſt, ꝙ ſolum dixit, ꝙ vnum de filijs eius vncturus erat in Regem, ſed nomen illius non expreſſit Samueli. Quod patet, quia infra dici-

E tur: Ego oſtendam tibi quid facias, & vnges quēcūque monſtrauero tibi: ergo nunc nondum mōſtrauerat, ſed mōſtraturus erat poſtea in Bethlehem. Itē patet, quia, quando adducti ſunt filij Iſai coram Samuele, videns primogenitum corpore excellētem, putauit, ꝙ eum elegerat Dominus, & dixit: num coram Domino eſt Chriſtus eius? ſimiliter aūt de ſecūdò, tertiò, & quartò, & vſque ad finē omniū fecit: ſi tñ declaraſſet ei Deus quē vncturus erat, nō inquiſiuiſſet conſulēs Deū per ſingulos. *Et ait Samuel. Quomodo vadam?* quaſi dicat, difficile eſt mihi, quòd vadam, quia, qualitercumque vadam, periculum mortis eſt. *Audiet enim Saul, & interficiet me*, ſcilicet, audiet, quòd ego iui ad vngēdum aliquem in Regem,

& tunc interficiet me, quia in hoc apparebo hoſtis F
illius, nec erat aliquid, cur facilius Saul Samuel occideret, quàm ex hac cauſa.

An Samuel peccauerit qualitercumque, recuſando Dei miſſionem. Quæſtio. VI.

QVAERET aliquis, An Samuel peccauerit hic, ꝙ aliqualiter videtur recuſaſſe Dei miſſionē. Aliquis dicet, ꝙ peccauit, quia qualitercumq; Deo repugnare, cum voluntas eius cognita eſt, peccatū eſt. Reſpondendum eſt, quòd Samuel non repugnauit hic Deo, dicens, quòd nolet ire in Bethlehē, vel aliqualiter ingratum ducens illuc ire: hoc enim
proculdubio peccatum eſſet: nec etiam dubitauit G
quin Deus poſſet eum eruere ab illa morte, quam Saul ei inflicturus foret, ſi cognoſceret. Si enim circa hoc eſſet incredulus, peccaret, etiā ſi aliqualiter dubitaret: ſic. n. fuit de Gedeō, qui ſępius quæſiuit ſignum à Domino in vellere, & area: ſuffeciſſet enim ſibi, quòd daretur ei modus, quomodo pugnaturus erat contra Madiam, & non quæreret ſignum, an victoria ei crederet. De hoc enim confidere debebat: peccauit tamen, vt communiter dicitur, venialiter, quia non fuit penitus incredulus, ſed aliqualiter dubius. De quo Iudi. cap 6. Samuel autem nullo modo dubitauit, ſed quæſiuit modum: ſciebat enim, quòd Deus poſſet ei dare modum, quo
vadens in Bethlehem non occideretur: ſciebat quo H
que, quòd, ſi inconſulte iret illuc, & Saul hoc cognoſceret, occideret eum: ideo quæſiuit modum, quo iturus erat, non tanquam aliquid de poteſtate, & bonitate Dei circa liberationem ſuam dubitās, ſed tamquam modum ignorans, quem à Deo inquiſiturus erat. Hoc autem patet ſatis, quia Samuel dixit. Quomodo vadam, ſcilicet, quis modus eſt, quo decet me ire, ne occidar à Saule? quærere autem modum incredulitas nulla, nec peccatum eſt. Sic patet in Virgine, quæ dixit ad Angelum: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum, non cognoſco? Luc. cap. 1. nemo tamen vnquam dixit, quòd Domina noſtra in hoc peccauerit. In Samuele autem ſic eſt.
Fuiſſet autem peccatum, ſi Samuel credidiſſet, ſe nō I
poſſe mortem euadere faciendo hæc, vel ſi dubitaſſet, an poſſet: ſic enim fuit in Zacharia patre Ioannis Baptiſtæ, cui, cum Angelus diceret, quòd gigneret filium, ait: Vnde hoc ſciam? Ego enim ſum ſenex, & vxor mea proceſſit in diebus ſuis. Ex quo videtur, quòd non poſſet fieri, & ſic non aſſenſit verbis Angeli: vnde peccauit in hoc, & data eſt ei pœna, vt patet præalleg. cap. ſcilicet. Ex ecce eris tacēs, & non poteris loqui vſque in diem, quo hæc fiant, pro eo, quòd non credidiſti verbis meis, quæ implebuntur tempore ſuo. Sed dicet aliquis, quòd Samuel fuit aliqualiter incredulus circa Dei bonitatem: nam, cum Deus dixiſſet ei, quòd iret in Beth-
lehem, credere debuiſſet, quòd eriperet eum ab om K
ni malo, occaſione vię huius, nec dubitaſſet vltra aliquid inquirere, ſed Deo ſe totum tradere.

Reſpondendum, quòd ſi Samuel inquiſiuiſſet aliquid à Deo, tamquam certificandus de liberatione ſua, de qua aliqualiter dubitaret, peccaſſet, non tamen inquiſiuit ſic, ſed quia ſciebat, quòd aliquis modus ei dandus erat, vt non cognoſceretur iter eius à Saule, quæſiuit à Domino de iſto modo: quærere autem modum nihil dubietatis, vel incredulitatis facit pluſquam, ſi homo nihil inquirens ſe Deo totum traderet, ſicut enim fuit in Virgine inquirente modum, & in Samuele.

F *An peccauerit Samuel recuſando implere mandatum Dei timore mortis. Quæſt. VII.*

QVAERET aliquis, An Samuel peccauit, qa timore mortis videbatur aliqualiter recuſare impletionem diuini mandati, dicens: Audiet enim Saul, & interficiet me.

Reſpondendum eſt, quòd Samuel non peccauit: nam verum eſt, quòd timore mortis non debebat recuſare mandatum Domini Samuel: nam, etiam ſi ſciret mortem certiſſimam ſibi paratam eſſe, non licebat ei ſubterfugere mandatum Dei: ſi ergo nollet ire in Bethlehē, vel aliqualiter excuſaret ſe, vt nō occideretur à Saule, peccaret, nihil tamen tale fecit,
G quia nō dixit, ꝙ volebat ire, vel quòd erat ſibi difficile ire, ſed dixit: Quomodo vadam? ſcilicet, ſi ego vado manifeſte, Saul occidet me; & hoc Deus non acceptat, qui magis vult ſalutem meam: dandus ergo erat aliquis modus, per quem iter Samuelis occultaretur Sauli, & quia ſciebat Samuel, quòd Deus volebat eum nunc liberare, quæſiuit modum liberationis: ſi tamen Deus iuſſiſſet, ꝙ Samuel iret illuc apertè, ita quòd occideretur à Saule, nec vellet dare aliquem modum occultationis, tenebatur Samuel ſine aliqua recuſatione, vel excuſatione, aut conſultatione Dei gratum habere mandatum, & ſic feciſſet, quia alij viri ſancti ſponte ſubibant vincula, & carceres, variaque mortis genera propter Dei
H præceptum, vt patet ad Heb. ca. 11. Sic facturus erat Samuel. *Et ait Dominus, vitulum de armento tolles in manu tua.* Hic ponitur modus occultationis itineris Samuelis, ſcilicet, quia fingeret ſe ad illud ire: & hoc fuit conueniens in ſacrificio, ſcilicet, vt diceret ſe ire ad ſacrificādum Domino in Bethlehem: & quia etiam hoc facere poterat, non ferendo ſecum animal, cum illud emere poſſet in Bethlehem, ſed quia non ita manifeſtum eſſet, quòd ibat ad ſacrificandum, ſi non portaret ſecum animal immolabile, voluit illud portare. Dicitur autem tollas in manu tua ideſt, coram te: nam non poterat in manu ſua portare vitulum, ſed eſt modus loquendi veteris Teſtamenti, quo omnia, quæ portantur, dicuntur in
I manu portari.

Quomodo iter Samuelis potuit eſſe occultum, portando vitulum ſecum. Quæſtio VIII.

QVAERET aliquis, Quomodo Samuel portando vitulum faciebat iter ſuum occultum, & à quibus volebat ipſe occultare intentionē ſuā. Reſpondendum eſt, quòd, cum Samuel ante hoc habitaret in Ramatha, ad quam iuerat, quando receſſit à Saule, vt patet pręce. cap. ſi inde nunc recederet, vt iret in aliquem locum, putarent omnes iudæi ipſum ire ad aliquid magnum agendum, quia erat vir maximè auctoritatis in populo: ſic cognoſceretur via eius, vel cogeretur mentiri, ſi non ha-
K beret aliquem modum occultum. Quod autem omnes ſuſpicarentur aliquid de eius itinere, apparet, quia immediatè, vt ingreſſus eſt Samuel in Bethlehē, admirati ſunt ſeniores ciuitatis occurrentes ei: dixerūtq;. Pacificus ne eſt ingreſſus tuus? ita ergo oēs alij, q viderēt eū recedentē de Ramatha, ſuſpicarēt aliquid de itinere eius, vel cognoſcerent illud: ſi autem cognoſcerēt, eſſet magnum periculum Samueli, quia Saul audiens occideret eum: Dauid quoque imminebat periculū, qa Saul pſequeret eū ad mortē, ſi ſciret eū vnctū in Regē. Debuit ergo celari omnibus, non ſolum extraneis, ſed etiā Bethlehemitis cōtribulibus ſuis, quia fortè aliquis, concepto liuore de magna excellentia Dauid, pderet Sauli, quod

factum

factum fuerat, vel vt acciperetur in gratiam Saul, tanquam dolens pro eo, nunciaret Dauid vnctum in regem. Fuit autem ad occultandum hoc conueniens modus, quòd portaret Samuel vitulum, quaſi vellet immolare. *Et dices; ad immolandum Domino veni.* id eſt, ſi aliquis quæſierit ad quid vadis, reſpondebis hoc: & ſic celabitur itentio tua. Hoc patet de ſenioribus Bethlehem, qui immediate quæſierunt, qualis eſſet aduentus ſuus: reſponditque ad immolandum Domino veni.

An peccauerit Samuel, cum dixit, ſe veniſſe ad immolandum, cum tamen venerit vngere Dauid. Q. IX.

QVAERET aliquis, An Samuel peccauerit in hoc, quia dixit, quòd veniebat ad immolandum, tamen iter ſuum erat ad vngendũ Dauid in Regem. Reſpondendum, quòd non: quia ſi fuiſſet hic peccatum aliquod, ſaltem veniale, Deus non iuſſiſſet Samueli hoc facere, cum Deus nullum impellat ad peccandum, quia maximè odit iniquitatem: apparet autem hoc Pſalmus 5. ſcilicet: Odiſti omnes, qui operantur iniquitatem, perdes omnes, qui loquuntur mendacium. Iuſſit tamen Deus Samueli hoc facere: ergo non erat peccatum. Cauſa huius eſt, quia, ſi hic fuiſſet aliquod peccatum, iſtud eſſet mendacium, ſ. quia dixit Samuel aliud, quàm intendebat. Sed dicendum, ꝙ non fuit hic mendacium, quia verè intendebat Samuel immolare Domino in Bethlehem, & immolauit: non tamen ibat principaliter ad immolandum, ſed ad vngendum Dauid in regem. Immolatio autem fiebat ſolum ad occultandum vnctionem. Quòd autem Samuel occultaret id, quod principaliter intendebat, & exprimeret id, quod minus intendebat, peccatum nõ erat: ſicut non eſt illicitum alicui homini occultare alteri, intentionem ſuam: exprimere tamen mendacium quocunque modo, peccatum eſt: ideo ſi dixiſſet Samuel, ꝙ non ibat ad vngendum aliquem in regem, peccabat, quia exprimebat falſum: dicendo tamẽ, ꝙ ibat ad immolandum, non peccabat: quia, quamquam ſubticeret principale, veruntamen nõ exprimebat aliquod falſum. Poſſet autem peccare Samuel in hac reſponſione, vt ſi cogeretur iurare, ꝙ totaliter exprimeret id, ad quod ibat in Bethlehem, & diceret ad immolandum Domino veni, quia non erat illud totum, ad quod veniebat: quia tamen ſimpliciter fuit inquiſitus de aduentu ſuo, & reſpondit, quòd venerat ad immolandum, non peccauit. Ex hoc apparet, quòd cuique licet occultare veritatem, vel intentionem ſuam alijs per verba, vel per ſigna exteriora, dum tamen nihil falſum exprimat: vtrumque enim fecit hic ſamuel. Nam primo, per ſigna finxit aliud ſe intendere, quàm intendebat: nam, cum portaret vitulum coram ſe ſignificabatur, ꝙ intenderet ire ad immolandum, aliud tamen principaliter intendebat. In verbis etiam finxit, quia, cum quæreretur de aduentu ſuo, reſpondit ad immolandum Domino veni, quaſi hoc ſolũ, vel precipuum eſſet ad quod veniebat, ſed non erat. Sciendum etiam, quòd non ſolum licet alicui occultare intentionem ſuam ſignis exterioribus, & coloribus verborum, ſed etiam, quòd velit alios falsè intelligere per ſigna illa, & verba. Sic patet de Samuele: nam, cum ipſe portaret vitulum, ſignabat in hoc, quòd ibat ad immolandum: non ſolum tamen in hoc volebat, quòd alij hoc intelligerent, ſed quòd putarent eum veniſſe ſolum ad immolãdum, vel ad hoc veniſſe principaliter: nam, ſi ſolum intelligerent aduentum eius eſſe ad immolandum, & nõ

A putarent ad hoc ſolum eſſe, vel ad hoc eſſe principaliter nihil valeret fictio Samuelis; quoniã ad huc putarent ſupereſſe cauſam principalem aduentus ſui, & de illa inquirerent, & tunc cogeretur Samuel dicere falſum, ſcilicet, quòd nõ veniebat ad aliquid aliud, vel exprimere aliquid, ad quod non veniſſet: Vtrumque autem erat inconueniens, ideo neceſſe eſt, ꝙ vellet, ꝙ intelligeret aduentũ ſuũ ſolũ fuiſſe ad immolandum Domino: & hoc eſt velle, ꝙ alij falsè intelligant, ſed hoc non eſt peccatum: quia ipſe nihil falſum agit: ſecus autem ſi ipſe ageret: nec aliquis debet vocare talem fictorem, ſecundum, ꝙ opponitur veridico, de quo Ariſt. 2. Eth. Nam fictor eſt, qui in habitu, vel in verbis aliud fingit, quàm ſit.
B Et hoc vitium eſt, cum quis contra honeſtatem, vel in alterius damnum fingit. Sicut patet de hypocritis, qui veniunt in veſtibus ouium: ſi tamen quis ſolum hoc agat, vt occulter intentionem ſuam alteri ex cuius manifeſtatione ſequeretur ei damnum, nõ peccat, nec fictor.

An Samuel peccauit immolando Domino in Bethlehem. Quæſtio. X.

QVAERET aliquis, An Samuel peccauit immolando Domino in Bethlehem. Aliquis reſpondebit, ꝙ peccauit, quia Deus iuſſerat, ꝙ immolatio ſolum fieret in ſanctuario ad oſtium taberna-
C culi, & qui alibi immolaret, cenſeretur tanquam ſi occidiſſet hominem: Leui. 17. c. etiam Deut. ca. 12. dicitur nõ eſſe holocauſta offerenda in omni loco, ſed ſolum in eo, quem Dominus elegit: ſed in Bethlehem non erat ſanctuarium, ſed in vrbe Nobe, vt patet infra, c. 21. ergo non licebat Samueli immolare in Bethlehem. Reſpondendum eſt, ꝙ licuit, quia id quod Deus iubet, licitum eſt, immo neceſarium. Deus tamen iuſſit Samueli immolare in Bethlehẽ, ergo ibi licebat immolare. Pro quo ſciendum, ꝙ Deus iuſſerat, ꝙ omnes Iſraelitæ immolarẽt in vno loco tantum. ſ. in Atrio tabernaculi ad tollendum ſuſpitionem Idolatriæ, quia, ſi quicunque immolaret vbi vellet poſſet immolare Dęmonibus, & face-
D re cęremonias idolorum Cum autem omnes in eodem loco immolarent, & fieret per ſacerdotem ſacrificium, non erat occaſio vlla idolatrandi. Si tamẽ Deus alicui iuberet alibi immolare, manifeſtũ eſt, ꝙ teneretur, nec obſtabat lex poſita, quia cum Deus legem tulerit, poteſt illam abrogare, vel interpretari illam, aut diſpenſare in ea. Sic autem fuit hic de Samuele, ideo manifeſtum eſt, ꝙ licebat ei hoc. Sed adhuc dicendum, ꝙ quamquam Deus non iuſſiſſet hoc expreſsè, dicẽdum erat, ꝙ licebat Samueli illud: quia in viris paruę auctoritatis, de quorum fide non erat firma ſecuritas, quando viderentur extra locũ ſanctuarij immolare, putabatur, ꝙ agebant ad idolatriam. In viris autem magnæ auctoritatis, quantũ
E ad Deum, ſicut ĩ prophetis, & alijs viris ſanctis, quãquam videretur agere aliqua contra legem, non iudicabatur, ꝙ iniquè agerent, ſed credebatur, quòd Deus illos moueret: huiuſmodi autem erat de Samuele, qui erat Propheta magnus: ideo quodcumque ageret, credebatur agere motus à Deo: ſic enim cõſtruxit altare in Ramatha, & immolabat ibi. ſup. cap. 7. Immolauit etiam poſtea in Galgala, ſed non patet de aliquo illorum locorum, ꝙ Deus iuſſerit eum ibi immolare: populus tamen credebat eum in hoc bene agere. Sic etiam fuit hic, quia mox, vt venit in Bethlehem, dixitque ad immolandum Domino veni. Acceptauerunt ſeniores reſponſum illius, quaſi hoc ei liceret.

Modus iſte occultandi iter Samuelis fuit conueniens, alias Deus non dediſſet eum. Quæſt. XI.

QVAERETVR vlterius, an modus iſte datus hic Samueli ad occultationem itineris ſui, eſſet conueniens. Reſpondendum, ꝙ ſic, quia Deus illum dedit: ſi tamen non eſſet conueniens, non dediſſet. Apparet autem in hoc, quia volebat Samuel elidere præſumptionem, & quæſtionem videntium eum: qui enim videret eum ire in Bethlehem, crederet non immerito hoc fieri, & ad aliquid magnũ ire. Cùm verò vitulum videret, quia iſte erat apparatus volentis immolare, ceſſaret ſuſpicari, credens quòd ad immolandum ibat: ceſſarẽt etiam per hoc
G inquiſitiones de itinere eius, quia, ſi Samuel nihil ſecum portaſſent, omnes videntes eum inquietaſſent ipſum inquirentes de via illius. Et quamquam reſponderet, quòd ibat ad immolandum, non contentarentur inquirentes, non videntes aliquod ſignum huius, ideo inquietarent Samuelem frequẽti inquiſitione quouſque deduceretur ad indicandum intentionem ſuam, vel exprimẽdum aliquod falſum, vel penitus ſubticendum, quorum quodlibet erat inconueniens. De primò patet, quia ſequeretur mors Samuelis, & Dauid, ſicut hic dicitur: Audiet Saul, & interficiet me. De ſecundò patet, quia peccaret mentiendo, quod maximè fugiendũ eſt, in Propheta. Tertiùm quoque erat inconue-
H niens, quia per omnimodam taciturnitatem redderetur ſuſpectus, quòd vellet aliquod magnum, & ſecretum agere, & fortè impediretur, quia ſuſpicantes niterentur ſcire quid faceret. Nunc autem, dato modo iſto de ferendo vitulum, tollebant hæc. Erat etiam valde conueniens hoc ad occultandum rem Bethlehemitis, quia cùm in Bethlehem vellet immolare Samuel, poterat vocare ad victimã quẽ vellet ſcilicet, vt comederet cùm eo de victima. Et q̃q̃ aliquis ibi ſpecialiter vocaretur ad victimã, cęteri nihil ſuſpicarentur & ibi poſſet facere Samuel, quod intendebat. Sed dicet aliquis, quòd non erat
I cõueniens modus iſte ad occultandum iter Samuelis, quia, quamquam Samueli liceret immolare vbicunque vellet, tamen Bethlehem non erat locus, in quo conſuetum eſſet immolari Domino, ideo videntes eum velle ibi immolare, putarent, quòd nõ veniſſet principaliter ad immolandum, ſed ad aliquid aliud, & ſic ſemper maneret ſuſpitio.

Reſpondendum eſt, quòd iſte erat modus conueniens, quia quamquam non eſſet locus conſuetus Bethlehem ad immolandum Domino, tamen forte Deus vellet, quòd in loco illo immolaretur ſibi, quia aliquando eligebat vnum locum, & aliquãdo alterum. Sic dicitur Deu. c. 12. ꝙ immolatio fieri deberet in loco, quem Dominus elegiſſet. Samuel autem erat propheta, ideo, cùm iret ad immolandum
K in Bethlehem, crederent videntes, ꝙ Dominus elegiſſet locum illum ad immolandũ ſibi, ſiue pro tũc, ſiue pro ſemper; & ſic non ſuſpicaretur, ꝙ veniſſet Samuel ad aliquid aliud. *Et vocabis Iſai ad victimam* i. quando portaueris in Bethlehem vitulum, immolabis illum, & vocabis Iſai ad victimam, ideſt, vt comedat tecum de victima.

Quare victimam offerre debebat Samuel, vt vocare poſſet Iſai ad comedendum. Quæſt. XII.

QVAERET aliquis, quæ victima erat iſta, ad quam vocare poterat Samuel Iſai, vt come-
F deret cum eo. Reſpondendum eſt, quòd iſta erat victima pacifica: erat enim triplex genus ſacrificiorum, ſcilicet, Holocauſtum, hoſtia pacifica, & hoſtia pro peccato: ſi autem fuiſſet hic holocauſtũ, non potuiſſet Samuel vocare Iſai ad victimam, vt comederet de illa, quia de Holocauſto nihil proueniebat offerentibus, nec ſacerdotibus, ſed oẽs carnes cremabantur coram Deo, vt patet Leuit. cap. 1. ſola autẽ pellis cedebat ſacerdoti facienti ſacrificium, vt patet Leuit. cap. 6. ideo non erat ibi aliquod conuiuiũ, ad quod aliquis poſſet vocari. Non poteſt quæque intelligi de hoſtia pro peccato, quia de illa nihil proueniebat offerentibus: nam hoſtia, quæ erat pro peccato, interdum vocatur pro peccato, & interdũ
G pro delicto. Cum enim pro delicto eſt, tota cedit ſacerdotibus, præter lumbos, cum cauda, & adipibus. Leuit. cap 6. Si autem eſſet pro peccato, quando erat pro peccato totius populi, vel ſummi ſacerdotis cremabatur totum animal, cum pelle, carnibus, & fimo Leu. c. 4. Si autem eſſet pro peccato aliarum perſonarum, totum animal proueniebat ſacerdotibus, præter adipes, qui cremabantur Leuit. cap. 6. & ſic numquam de ſacrificio pro peccato proueniebat quicquam offerenti, ita, vt ipſe poſſet comedere, & alij, quos inuitaret. Manet autem ſola hoſtia pacifica, de qua poteſt comedere offerens, & alij, quos ipſe voluerit. Vnde de iſta hoſtia Deo ſoli adipes cedunt. Leuit. cap. 3. ſacerdotibus autem pe-
H ctuſculum, & armus dexter Leuit. cap. 7. reliquæ autem carnes proueniebant offerentibus, & has comedebant ipſi coram Domino, ſcilicet, in ſanctuario, cum filijs vxore, Seruo, Ancilla, Aduena, Peregrino, & leuita, & generaliter, cùm omnibus, quos ipſe offerens vellet vocare ad prandium. De hoc Deut. cap. 12. & 16. Cum igitur Samuel immolaret vitulum in hoſtiam pacificam, poterat inuitare ad cibos illius Iſai, vel quoſcumque vellet, dum tamẽ eſſent mundi; & ob hoc Samuel dixit ad Iſai, & filios ſuos, quòd ſanctificarentur, ſcilicet, quòd purificarentur, vt eſſent apti ad comedendum de iſta hoſtia pacifica.

I *Conuenienter vocatus eſt Iſai ad victimam, vt occultaretur intentio eius. Quæſt. XIII.*

QVAERETVR vlterius, Quare Deus iuſſit, ꝙ Samuel vocaret Iſai ad victimam.

Reſpondendum, quòd hoc fuit ad celandum intentionem Samuelis, quia licet Samuel immolaſſet in Bethlehem, ſi poſtea vocaſſet Iſai ad aliquid, vel cùm eo ſpecialiter loqueretur, ſuſpicarentur aliquid alij Bethlehemitæ: & ſic ſemper maneret infeſtatio Samuelis, ad ſciendum, ad quid veniſſet. Cùm autem Samuel vocaſſet ad victimam Iſai, & filios eius, ſciebant Bethlehemitæ, quòd cùm eo comeſturus eſſet: & ſic quamquam aliquid loquere-
K tur eis ſecretè, nihil ad hoc aſpicerent Bethle mitæ: & ſic haberet locum Samuel ad faciendum, qđ intendebat ſine ſuſpitione: & ſic factum eſt, quia ibi ante prandium vnctus eſt Dauid in regem, ut patet infra. Sed aliquis dicet, quòd Samuel vocauit ad victimam Iſai, ſcilicet, non vt comederet de victima, ſed vt aſtaret immolationi, & reliquis cœrimonijs ſacrificij: & tunc nihil refert, an eſſet holocauſtum, vel hoſtia pacifica, vel pro peccato, quia quicunque poterat aſtare.

Sed dicendum, ꝙ non ſtat: quia hoc modo non ſolum vocaſſet Samuel Iſai, ſed etiam cæteros Bethlehemitas, immo etiam non vocati aduenirent ipſi ad cęrimonias ſacrificij propter deuotionem,

&

& reuerentiam prophetæ. Item patet, quòd intelligatur de vocatione ad cibos, quia dixi infra, Samuel ad Iſai: Mitte, & adhuc eum: non enim diſcumbemus pluſquam ipſe huc veniat, ergo pariter illa die ſumebant cibos Samuel, & Iſai, quod referendum eſt ad cibos de hoſtia pacifica oblata. *Et ego oſtendam tibi quid facias.* ſcilicet, quando ibi fueris, & iam immolaueris victimam, ego oſtendam tibi, qd facias, id eſt, quem vngas in regem: non dicitur hic quid facias quantum ad actum, ſed quantum ad pſonam: quia cognouerat Samuel, quid facturus eſſet, ſcilicet, quòd vncturus eſſet aliquem in regem, non tamen nouerat, quis eſſet ille. *Et vnges, quem monſtrauero tibi.* id eſt, vnges in regem illum, de quo ego dixero: nam Deus loquebatur ſibi specialiter præſente quocunque filio Iſai, an ille eſſet, quem volebat vngi.

Quare dixit vnges, quem monſtrauero.
Quæſt. XIIII.

QVAERET aliquis, quare Deus dixit vnges, quem monſtrauero tibi: quia manifeſtum eſt, quod, cum Samuel non accepiſſet determinate à Deo, quem vncturus erat, nullum vngeret, niſi eũ, quem Deus monſtraret.

Reſpondendum eſt, quòd hoc dictum eſt ad tollẽdum dubium, & ne vngeret Samuel alium, quàm eum, quem Deus volebat: cum enim nihil dixiſſet C Deus Samueli de viro vngendo, & Iſai haberet multos filios putaret Samuel, quòd primogenitus vngendus erat, & hunc vngeret. Hoc autem patet, quia in veteri Teſtamẽto primogeniti tam de lege communi, quàm de lege ſpeciali præcellebant cæteros. De lege communi patet: nam apud omnes Hebræos erat lex, quòd primogenitus cuiuslibet tãtum haberet de ſucceſſione paterna, quantum duo filij de alijs, vt patet Deu. cap. 21. De lege quoque ſpeciali erat hoc, quòd ſummis ſacerdotibus, ſi haberet ſummus ſacerdos multos filios, non ſuccedebant omnes in ſummo ſacerdotio, ſed ſolus primogenitus Leui cap. 21. alij autem erant ſacerdotes minores. Inter gentes quoque ſic erat, quòd primo- D genitus ſuccederet ſemper in honore Patris, ſiue in regno, ſiue in alio principatu, ſic autem exiſtimaret Samuel debere fieri inter filios Iſai. Iuſſit ergo Deus, quòd Samuel vngeret illum, quem ſibi mõſtraret, vt non vngeret primogenitum. Hoc autem patet: quia cum præſentatus eſt Eliab primogenitus Iſai Samueli, voluit eum vngere, & dixit: Num coram Domino eſt Chriſtus eius? Deus autem dixit: Ne reſpicias vultum eius, nec altitudinem ſtaturæ eius, quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis iudico. Ex quo apparet, quòd Samuel, vt homo iudicabat illum eſſe vngendum: Deus tamen vetuit: debuit ergo admoueri, ne aliquem eligeret, niſi quem Deus ei demonſtraret: ideo quan- E do omnes ſeptem filij Iſai adducti ſunt coram Samuele, & nullus eorum inuentus eſt, quem Deus eligeret, quamquam videretur Iſai nullum alium filium habere: tamen nullum illorum voluit vngere Samuel, ſed quæſiuit, an aliquem alium haberet Iſai filium.

Quare Deus noluit diſtinctè oſtendere Samueli, quem vncturus eſſet, & an fratres hoc ſciuerint.
Quæſt. XV.

QVAERETVR vlterius, quare Deus non determinauit nunc Samueli quem vncturus

A eſſet in regem, ſed locutus fuit indiſtinctè.

Reſpondendum eſt, quòd hoc factum eſt, ad tollendam ſuſpitionem, & indicandum, quòd à Deo hoc fieret. Si enim Deus dixiſſet Samueli, quòd vngeret Dauid, & ipſe, nullo præmiſſo, vngeret eum in regem, crederetur hoc factum fuiſſe affectione quadam humana, & non iuſſu Dei: & ſic cognati Dauid non multum confiderent regno eius. Item, quia forte fratres Dauid putantes hoc factum affectione humana, & non, quia Deus elegiſſet specialiter Dauid, emularentur ei, & niterentur ſurripere, vel violenter auferre principatum, tanquam nõ iuſte acquiſitum: vt ergo tollerentur hæc, voluit, Deus declarare quomodo ſpecialiter eligeret Da- B uid: & hoc fuit, cum ſuper ſingulos conſuluiſſet Samuel Dominum, an eligeret eos. Et reſponſum eſt, quòd non: deinde, cum veniſſet Dauid de Agro, dixit Deus Samueli: Surge, & vnge eum: ipſe eſt enim. Apparebat ergo manifeſtè, quòd Deus eligeret Dauid: & ſic fratres eius non niterentur tollere ei principatum: ſic fuit de Iſraelitis contra Aaron: quia quamquam Deus elegiſſet eum in ſummum ſacerdotem, quia tamen non apparuit aliqđ ſignum electionis diuinæ, putauerunt Iſraelitæ, ꝙ Moyſes feciſſet hoc affectione carnali, tribuens principatum cognatis ſuis, ideo inſurrexerunt aliqui de populo contra Aaron, vt acciperent ſummum ſacerdotium, vt patet Num. cap. 16. Et quamquam C ibi Deus acriter puniret illos, dixit quòd non ceſſarent ab hac inſidia, quouſque Deus daret aliquod ſignum, per quod pateret, quòd elegerat Aaron in ſummum ſacerdotem. Et ad hoc dedit ſignum de virgula florente. Vnde dicitur Num. ca. 17. Quem ex his elegero germinabit virga eius, & cohibebo à me quærimonias filiorũ Iſrael, quibus cõtra me murmurant, quaſi dicat, quod per illud ſignum manifeſtatiuum voluntatis diuinæ iam ceſſarent Iſraelitæ ab impugnatione Aaron, nec quiſquam auderet inſurgere contra eum, quia ſciret, quod Deus eum elegerat: ita erat de Dauid, quantum ad vnctionem ſuam, quia, ſi fratres eius putauiſſent illam vnctionem factam humana affectione, inſurgerẽt D contra eum, vt ſurriperent Regnum, quaſi ad eos pertineret, eo quod maiores erant: vt ergo hoc non fieret, debuit manifeſtari nimis, quòd Deus illum eligebat per modum præcedentem, ſcilicet, quòd Propheta neſciret, quẽ vncturus erat, & cum ꝑ oẽs diſcurreret, reperiretur ſolus Dauid electus a Deo.

An debuit iſta vnctio etiam fratribus occultari.
Quæſtio, XVI.

QVAERETVR vlterius, cum Deus voluerit occultari nimis iſtam vnctionem Dauid, ne perueniret ad notitiam Saulis, vel aliquorum E de populo, an occultata fuerit patri, & fratribus Dauid. Aliquis reſpondebit, quòd occultari debuit, Prima ra. quia, cum hic Dauid ad magnam dignitatem extolleretur, & eſſet minimus fratrum ſuorum alij inuiderent ei: vt ergo non inuiderent, debuit occultari. Sic patet de Ioſeph, qui referebat ſomnia fratribus ſuis, in quibus ſignificabatur eum futurum Dominum fratrum ſuorum, qui ob hoc inuiderũt ei vſque ad mortem, nec poterant quicquam pacifice loqui, ſed decreuerunt eum occidere: & ad vltimum vendiderunt eum: Gen. 37. cap. Si tamen tacuiſſet ſomnia non fuiſſent ſuſcitata inuidia. Debuit ergo hic ſubticeri, vel occultari vnctio Dauid Secunda ratio. fratribus ſuis. Item patet hoc exemplo Saulis, qui

quando vnctus eſt in regẽ, nulli voluit ſignificari, & F
quamquam cognati ſui inquiſiuiſſent quid ei acci-
diſſet, ſubticuit de ſermone regni ſupra, cap. 10. hoc
autem fuit, ne concitaret inuidiam contribulium
ſuorum, contra ſe, vt ait Ioſephus 6. Antiqui, quia
in magnis proſperitatibus nemo amicus, & vſque-
quaque fidus eſt.

Reſpondendum eſt, quòd vnctio Dauid notifi-
cata fuit fratribus eius ſcilicet, quia ipſi ſciebant, ꝙ
Samuel veniebat ad vngẽdum aliquem de eis in re-
gem. Quod pater, quia per ordinem applicuit eos
coram Domino: & dixit de primò. Num coram
Domino eſt Chriſtus eius? ergo bene videret ibi E-
liab, quòd Samuel volebat vngere eum, ſed Deus
abijciebat illum. Sic etiam de omnibus alijs fratri- G
bus eius factum eſt: ergo quilibet illorum ſciebat,
quòd veniebat Samuel ad vngendũ aliquem in re-
gem. Item pater, quia omnes fratres Dauid vide-
runt eum vngi, vt patet infra ſcilicet, tulit Samuel
cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius, er-
go videbant fratres ſui. Quòd autem pater eius co-
gnouiſſet hanc vnctionem, apparet, quia Samuel fa-
ciebat, quòd Iſai applicaret per ordinem filios ſuos
coram eo, & cum applicuiſſet Eliab dixit Samuel:
non elegit hunc Dominus, & applicuit ſecundum:
& ſic fecit de omnibus filijs: ergo Iſai videbat, quòd
Samuel vellet vngere aliquem de filijs eius in regẽ.
Patet etiam, quia cum nullus de ſeptem filijs acce-
ptaretur à Deo, iuſſit Samuel vocari Dauid, qui erat H
in paſcuis, dicens ad Iſai: mitte, & adduc eum: non
enim diſcumbemus priuſquam ille huc veniat: er-
go ſciebat Iſai quid vellet Samuel. Poſt hoc autem
vnctus eſt Dauid inter fratres ſuos. Ergo etiam pa-
ter cognouit hoc.

Reſpondendum eſt, ad rationem in contrarium,
Ad rationem primæ opin. quod quamquam Dauid vngeretur ſcientibus fra-
tribus, & patre, non concitaretur inuidia, cum ſci-
rent hanc electionem à Deo eſſe, nec valet exem-
plum de Ioſeph: quia fratres ſui non putabant illa
ſomnia eſſe à Deo, ſed per arrogantiam, & ſuperbiã
Ioſeph alioquin non tentaſſent eum occidere, cùm
contra Dominum ſcirent ſe non præualituros. Itẽ
& fortius, quia fratres Ioſeph inuidebãt ei, eo quòd I
ante hoc nemo erat eorum Dominus: nunc autem
minimus eorum Dominari volebat illis. In Dauid
autem fuit ſecus. Primò, quia iſta vnctio cognoſce-
batur à fratribus ſuis eſſe à Deo, & ob hoc non inui
derent. Secundo, quia magis ex hoc lætari debebãt,
cum ante hoc dominabatur eorum aliquis extra-
neus: nunc autem tranſiturus erat principatus in
eos. Nam non ſolùm Dauid futurus erat Dominus
fratrum ſuorum, ſed magis Dominus totius popu-
li: quod gratum erat fratribus ſuis, quia ex hoc ma-
gnus honor eis accreſcebat. In Ioſeph autem ſolùm
ſignificabatur, quòd eſſet dominaturus fratrib' ſuis,
& patri: in quo iugum erat, & non honor: ideo inui-
derunt ei. Item ex hoc, quòd Dauid vngebatur in K
regem magnus honor, & vtilitas accreſcebat fratri-
bus, quia non ſolùm ipſe principaturus erat, ſed etiã
omnes de cognatione ſua extollerentur, ad maiorẽ
dignitatem. Sic enim cum Samuel denunciaret Sau
li, ꝙ futurus eſſet rex, ait: cuius erunt optima quæ-
que in Iſrael? nonne tibi, & omni Domui patris
tui? ſupra, cap. 6.

Item fratres Dauid habebant iam regem, & ſem-
per habituri erant aliquem, qui dominaretur eis;
præeligerẽt ergo illum habere de genere ſuo, quàm
de extraneis, & ſic non inuiderent. Sic autem fa-
ctum eſt: nam non inuiderunt fratres Dauid ei, ſed
potius eum dilexerunt, & adiuuerunt. Vnde cùm
Saul inciperet perſequi Dauid, & ipſe fugiſſet in ſpe
luncam Odollam, dicitur, quod cum audiuiſſent
fratres eius, & omnis domus patris eius, deſcende-
runt ad eum illuc, & conuenerunt ad eum omnes,
qui erant in anguſtia conſtituti, & oppreſſi ære alie-
no, & amaro animo, & factus eſt princeps eorum
infra. ca 22. Ad ſecundum autem dicebatur de Sau-
le, quòd noluit reuelare ſermonem regni, timẽs in-
uidiam. Dicendum quòd aliqui volunt, quòd non Ad ſecundam rationem.
egerit timore inuidiæ, ſed ex humilitate. Sed adhuc
dicendum, quòd quamquam egiſſet hoc ex inuidia,
non ſequitur, quòd ſubticendum erat, quia cognati
ei' nõ inuiderẽt ei, ſed ipſe timuit vltra modũ, quia
homines maximè circa illa efficiuntur timidi. Ali-
ter poteſt dici, quòd non erat ſimile de Saule, & de
Dauid, quia cum Saul vnct' eſt in regem, nullus rex
præceſſerat: ſed ibi fiebat nouiter: ſolent autem no
uitates odia parere, & inuidentiam: tempore autẽ
vnctionis Dauid iam erat rex in Iſrael, & ſemper ali
quis futurus erat, ideo quòd vngeretur Dauid in re-
gem non erat nouitas, nec pareret odium: & ſic non
fuit inconueniens vnctionem illam patri, & fratri-
bus notam eſſe.

Fecit ergo Samuel, ſicut locutus eſt ei Dominus, ſcilicet,
impleuit cornu ſuum oleo ad vngendum Dauid.
Venitque in Bethlehem. Quia illuc iuſſerat Dominus
ire eum, cum ibi habitaret pater Dauid. Erat au-
tem nunc Samuel in Ramatha, quia ad ipſum lo-
cum venit, quando receſſit à Saule, & ad eum re-
dijt poſtquam vnxit Dauid, vt patet præced. cap. &
infra, in littera. *Et admirati ſunt ſeniores ciuitatis occur-
rentes ei.* ſcilicet occurrerunt ei, ad honorandum ip-
ſum. Scientes enim, quòd veniret exierunt ei, ob-
uiam, eo, quòd eſſet vir honoratiſſimus Samuel in
toto populo, & paulo ante hoc ipſe fuerat Domi-
nus in toto Iſrael ſupra, cap. 7. deinde autem, vncto
Saule in regem, adhuc ipſe dominari videbat, quia
quicquid ipſe iubebat faciebat Saul: fuerunt autem
admirati ſeniores de aduentu eius, quia neſciebant
cauſam.

*Quare valde mirati ſunt ſeniores Bethelehem de aduentu
Samuelis. Quæſt. XVII.*

QVAERET aliquis, cur admirati ſunt ſenio-
res de aduentu Samuelis.

Reſpondendum eſt, quòd admirati ſunt, eo, quòd
iſte erat magnus vir, & non conſueuerat venire in
vrbem Bethechem: nunc autem veniebat: ideo ali
quid noui ſubortum erat. Item mirabantur, quia
cum ipſe eſſet præcipuus omnium virorum Iſrael,
non poſſet venire in Bethlehem, ſine cauſa. Et iſta
cauſa non erat nota eis: ideo obſtupuerũt quid hoc
eſſet, quia neceſſe erat, quòd eſſet aliquid arduum.
Itẽ admirati ſunt, quia, cum Samuel ẽẽt honoratiſ-
ſimus in toto populo, debebat ſociari à multis: nũc
autem veniebat ſolitarius: non ergo erat ſignum
alicuius boni. Sic enim fuit de Dauid, cum fugit
à facie Saulis ad Achimelech: nam dicitur, quòd
obſtupuit Achimelech, quòd veniſſet Dauid, & di-
xit ei: Quare tu ſolus, & nullus eſt tecum? infra. cap.
21. Non eſt bonum ſignum. Item admirati ſunt,
quia aduentus iſte Samuelis fuit feſtinatus, & in-
cognitus eis: Cum enim tantus vir ad aliquem lo-
cum veniret: debuiſſet tota vrbs prænoſcere ad-
uentum eius, vt poſſent ei exire obuiam, nullus ta-
men hoc cognouit, & hoc erat eis peius ſignum,
ſcilicet, quòd receſſiſſet Samuel quaſi fugiens, &
ob hoc quæſierunt: Pacificus ne eſt ingreſſus tuus?
idest

ideſt nunquid venis cum pace? decuit tamen, vt ſic faceret Samuel, quia ipſe volebat aduentum illum eſſe occultum, ne Saul ſciret hoc, & occideret eũ, vt patet ſupra. *Dixeruntque. Pacificus ne eſt ingreſſus tuus?* ideſt, nunquid venis cum pace? quod dupliciter intelligitur. Vno modo, quòd Samuel veniret ad denunciandum aliquod malum vrbi: & tunc nõ erat pacificus ingreſſus eius: hoc autem quæſierũt ſenes, ſcilicet, ſi apportaret aliquod malum vrbi. Aliter autem intelligitur. ſ. ꝙ ſenes, eo quòd viderũt Samuelem velociter veniſſe, & ſine ſocijs viæ: putauerunt, ꝙ fugeret à facie Saulis, quaſi Saul vellet eũ occidere, eo ꝙ denunciauerat ei mala, ſcilicet auferendum eſſe regnum: vel quia increpuerat eum nimis. Et ob hoc quæſierunt, an cum pace veniret, vel mortem fugeret. *Et ait: Pacificus.* i. dixit, quòd cum pace veniebat, ſcilicet, quòd non fugiebat à facie Saulis, nec timor alicuius eum illuc deduxerat, ſed cauſa pacifica, quam immediatè expreſſit. *Ad immolandum Domino veni.* ideſt non venio fugiens, ſed ad immolandum: hoc autem pacificum eſt: ſeniores vero crediderunt ei, eo quòd erat vir propheta, & quia viderunt apparatum ſacrificij, ſcilicet, quòd portaret vitulum in manu ſua, nec admirati ſunt, quòd vellet immolare in Betelchem: quia, cùm eſſet propheta, licebat ei immolare, vbi vellet. *Sanctificamini, & venite mecum, vt immolemus Domino.* i. parate vos ad ſacrificium, & immolabimus.

Quos vocauit Samuel ad ſacrificium.
Quaeſt. XVIII.

QVAERET aliquis, quibus dixit, quòd ſanctificarentur ad ſacrificium. Aliquis dicet, quòd toti populo, quia omnes ſeniores vrbis occurrerũt ei, cùm quæſiuiſſent de ingreſſu ſuo, & ipſe reſpondiſſet: ad immolandum Domino veni: ait ſanctificamini, & venite mecum: ergo ad omnes ſeniores, qui occurrerant ei, loquebatur hæc. In contrarium dicetur, quòd ſolum dicta ſunt iſta ad Iſai, & filios ſuos. Qđ patet immediate. ſ. ſanctificauit ergo Iſai, & filios eius, & vocauit eos ad ſacrificium: alij igitur non fuerunt vocati.

Reſpondẽdum eſt, quòd hic fuit duplex vocatio ad ſacrificium: aliqui enim vocabãtur ad ſacrificiũ, ſcilicet, vt adeſſent, quando fieret: alij autem vocati ſunt ad illud. ſ. vt comederent de eo. Primum enim erat ad deuotionem: quia ſacrificium erat præcipua ceremonia veteris Teſtamẽti, quæ expreſſius ſignabat Deum: ideo qñ aliqs offerebat alij veniebant, vt aſtarent ei, & laudarent Dominum. Hoc modo omnes ſeniores vrbis Bethelehem vocati ſunt ad ſacrificium, & de hoc intelligitur, quod hic dicitur. ſ. ſanctificamini, & venite mecum. Alia erat vocatio ad ſacrificium, ſcilicet, ad comedẽdum de illo, quia cũ iſtud eſſet ſacrificium pacificum, plures, partes eius proueniebant offerenti, ad quas ipſe poterat inuitare, quos vellet. Et ſic fecit Samuel in Iſai, & filijs eius: qui inuitauit eos ad cibũ, vt ibi haberet opportunitatem faciendi, quod volebat. Non fuerunt autem hoc modo vocati aliqui de populo, præter Iſai, & filios eius: quia ibi iungendus erat vnus de eis, ſed hoc volebat Samuel eſſe occultum: ideo nemo debuit de alienis intereſſe, & de hoc intelligitur, quod habẽ infra. ſ. ſanctificauit ergo Iſai, & filios eius, & vocauit eos ad ſacrificium, ſcilicet, eos ſolum: hoc autem patet: quia in prima, dicitur: venite mecum, vt immolemus Domino, & ſic ſolum inuitauit eos ad immolandum, & nõ ad comedendum de immolato. De Iſai autem, & filijs eius ſecus erat, quia ad
A vtrumque uocati ſunt. *Sanctificauit ergo Iſai, & filios eius.* i. iuſſit eis, quòd ſanctificarentur: nam ipſe non poterat eos ſanctificare: ſic etiam dicitur Exo. cap. 19. ſanctifica eos in diem tertiũ ideſt, iube eis, quòd ſanctificentur.

Qua ſanctificatione Samuel ſanctificauit Iſai, & filios eius.
Quaeſtio. XIX.

QVAERET aliquis, quæ ſanctificatio erat iſta. Reſpondendum, ꝙ cum Iſai, & filii ſui comeſturi eſſent de cibis ſanctificatis, oportebat, ꝙ eſſent mundi, alioquin incurrerent magnam penam: quia qui immundi comederent de ſanctificatis perituri
B erant coram Domino Leui. cap. 22. debebant ergo mundari ab omnibus immundicijs ſi quas incurrerant. Sunt enim quædam immundiciẹ naturaliter euenientes, vt eſſe leproſum, & fluentem ſemine: & iſti erant immundi toto tempore, quo manebãt in hac immundicia. Aliæ autem erant immundiciæ legales per contactum, ut ſiquis comederet carnes vetitas, vel tangeret morticina eorum, vel veſtes, aut ſuppellectilia tacta ex his: de quibus Leui. c. 11. Erat etiã immundicia, ſiquis tetigiſſet hoĩs impuritatẽ, vel reptile, aut per ſe mortuum, vel occiſum à beſtia, & ſimilia, de quibus Leui. ca. 5. & 10. Erat etiam immundicia, ſi quis tetigiſſet hominem mortuum, vel ea, quæ erant in tabernaculo eius Nume. c. 19. ſic
C etiam, ſiquis tetigiſſet mulierem menſtruatã, vel res illius: & virum fluentem ſemine, vel res illius Num. c. 15. ſic etiam ſiquis tangeret leproſos, vel res leproſorum: aut introiret in domum, quæ de lepra ſuſpecta eſt Leui. c. 14. ſimiles autem modi ſunt alij: ſiquã autem harum immundiciarum quis pateretur, non poterat accedere ad ſanctuarium, nec ad aliquam rem ſacram, aut comedere de ſanctificatis, alioquin moreret, vt patet Leui. c. 15. ſ. docebitis filios Iſrael vt caueant immundiciam, & non moriantur in ſordibus ſuis: cum polluerint tabernaculum meum, qđ eſt inter eos. Quancumque ergo harum immundiciarum paterentur Iſai, & filij ſui, vel aliquis eorum, debebant purificari, vt comederent de ſacrificio. Di
D cendum tamen, ꝙ ipſi non habebant aliquã immũdiciam de naturalibus, vt eſſe leproſum, vel fluentẽ ſemine, quia iſte immũdiciæ tandiu durant, quãdiu manent ægritudines: Samuel aũt non poterat expectare diutinam, & incertam purificationẽ eorum, ſi aliquid tale paterentur. Item, quia ſi haberent aliquam illarum immundiciarum, non manerent in vrbe, ſed extra, quia omnes leproſi, & fluentes ſemine eijciebantur de caſtris Num. cap. 5. erant tamen Iſai, & filij ſui in vrbe, vt patet hic. Item non habebãt immundiciam, quẹ contrahitur ſuper mortuo, quia iſta reddit hominem immũdum. 7. diebus Nume. cap. 19. & facit, quòd moretur extra caſtra Nume. cap. 5. Iſai tamen, & filij ſui erant in vrbe: pote
E rant autem habere aliquam de immundicijs alijs, q̃ leuiter tolluntur, ſcilicet, vſque ad ſolis occaſum, & in his per aſperſionem aquæ luſtrationis, vel per lotionem in aquis viuentibus, fieret puritas. Potiſſime autẽ ſanctificauit Samuel Iſai, & filios ſuos i. iuſſit, ꝙ eſſent ſanctificati, vetans accedere ad vxores ſuas: Nam cum omnes immundiciæ prohibentur in his, qui accedere debent ad Deum, & comedere de ſanctificatis: nulla magis prohibetur, quàm accedere ad vxorem: vnde cùm Deus daturus eſſet legem, dixit Iſraelitis, ne tangerent vxores ſuas, vt patet Exo. cap. 19. ſcilicet eſtote parati in diem tertiũ, ne appropinquetis vxoribus veſtris. Item cùm Dauid peteret ab Achimelech panem ſanctum, quem

non licebat comedere alicui, niſi mundo. Reſpõdit F ſacerdos, ſi mundi ſunt pueri maximè à mulieribus, manducẽt infra. 21. ca. ergo contaminatio ex coitu erat, quæ maximè vetabatur in accedentibus ad res ſacras, & cùm Samuel non immolaturus eſſet ipſa die, qua venit in Bethleem, ſed ſequẽti: iuberet Iſai, & filijs ſuis, ꝙ ipſa nocte non accederent ad vxores ſuas, & hoc erat ſanctificari.

An ſeniores ſanctificati fuerint. *Quæſt.* *XX.*

Sanctifica tio multi- pliciter ac cipitur.

QVAERET aliquis, an alij ſeniores de populo ſanctificati fuerunt. i. purificati ab immundicijs. Aliquis dicet, ꝙ non oportebat, quia ſoli filij Iſai cum patre ſuo comeſturi erant de ſanctificatis, G ideo ad eos ſolùm pertinebat immundiciam expiari. Reſpondendum eſt, ꝙ non purificati fuerint alij de populo, ſaltem non erat neceſſe, ꝙ purificarentur, quia nulla cauſa ſuberat ad hoc. Sed obijciet aliquis: quia ſupra dixit Samuel ad omnes ſeniores: ſanctificamini, & venite mecum: ergo ad omnes pertinebat purificatio. Reſpondendum, ꝙ ſanctificatio aliquãdo accipitur pro applicatione, & ſic dicitur: ſanctifica mihi omne maſculum, quod aperit vuluam. i. applica ad me Exo cap. 13. aliquando autem accipitur ꝓ purificatione, & ſic dicitur: ſancti eſtote, quia ego ſanctus ſum i. mundificamini, quia ego ſum mũdus: aliquando accipitur pro apparatione ad aliqd faciendum, & ſic accipitur Exo. c. 19. cùm enim Deꝰ H dixiſſet: ſanctifica eos in diem tertiũ, dixit Moyſes, eſtote parati in diem tertiùm, quaſi nihil aliud eſſet ſanctificare, quàm parare. Aliquãdo autem accipit̃ ſanctificare. i. denunciare, & ſic dicitur Iohel. cap 3. ſanctificate bellum. i. denunciate: ſic etiam dicitur de quibuſdam prophetis per Micheam. c. 3. hæc dicit Dominus ſuper prophetas, qui ſeducunt populum meum, qui mordent dentibus ſuis, & prædicãt pacem, & ſi quis nõ dederit in ore eorum quippiam ſancticans ſuper eum prælium. i. denuncians præliũ venturum ſuper illum: hic autem accipitur ſanctificare. i. parare. ſ. ſanctificamini, & venite mecum. i. eſtote parati ad ſacrificium, non tamen iuſſit, ꝙ purificarentur. Sed adhuc obijcietur, ꝙ dato, ꝙ non I comeſturi eſſent ſeniores de ſacrificio, ſed ſolũ ituri ad illud, purificandi erant, quicumque introiret in ſanctuarium immundus, moreretur Leui. c. 15. Reſpondẽdum, ꝙ ſi ſeniores ituri eſſent ad ſanctuariũ, vt viderent ſacrificia, purificandi erant. In Bethlehẽ tamen non erat ſanctuarium Domini, ſed in vrbe Nobe vt patet infra 21. c. ideo quamquam irent ſeniores ad videndum ſacrificia, non introirent in ſanctuarium, & conſequenter non eſſent in culpa propter immundiciam, niſi forte cõtingere vellent aliquid ſanctificatum: nõ ergo erat in eis neceſſitas purificationis. Hoc autem ſatis innuitur ex litera: quia cùm dictum fuiſſet hic ad omnes ſeniores, ſanctificamini: non dicitur tamen, ꝙ ſanctificauerit eos Sa- K muel, ſed de Iſai, & filijs eius dicitur, ꝙ ſanctificauit eos: ideo ipſi ſoli fuerunt, qui ſanctificati ſunt. i. purificati. *Et vocauit eos ad ſacrificium.* i. ad comedẽdum de ſacrificio: quantum ad hoc autem erat ſpeciale in Iſai, & filijs eius, quia cęteri de populo vocati ſunt ad videndum ſacrificium, ſed non ad comedẽdum: Quòd autẽ Samuel comederit cum Iſai, & filijs eiꝰ, patet: quia infra dixit Samuel ad Iſai: mitte adhuc eum, non enim diſcumbemus prinſquã ille veniat: ergo diſcumbere volebant, & diſcubuerunt.

Cumque ingreſſi eſſent. Hic ponitur ſecundùm. ſ. ꝙ Dauid inter fratres ſuos vngitur: & dicitur. cumque ingreſſi eſſent, ſcilicet in domum illam, in qua diſcubituri erant: hoc enim erat expletó ſacrificio: nã ſacrificium fiebat in loco publico: ibi autem non tẽtaret Samuel vngere Dauid, cùm vellet hoc omnibus occultari. Cum tamen ingreſſus eſt, dicitur, ꝙ incepit cærimonias vnctionis, vt patet immediate: & dixit de Eliab: num coram Domino eſt Chriſtus eius? ergo non erat iſte locus, in quo immolabatur, quia ille communis erat: ſed in quo pranſuri erant, quia iſte erat locus ſpecialis in Domo Iſai, vbi ſecrete fieri poterat. quod volebat Samuel. *Vidit Eliab.* Iſte erat primogenitus Iſai, vt patet ſeq. c. & 1. Paralipo. c. 2. ideo iſte primò præſentatus eſt Samueli, vt videret ſi Deus elegiſſet eum.

Quis ordo fuit in videndo, quem Deus elegiſſet de filiis Iſai. *Quæſtio.* *XXI.*

QVAERET aliquis, quis ordo erat in hoc. Reſpondendum, ꝙ Samuel indicauerat Iſai, ꝙ Deꝰ iuſſerat, ꝙ vngeret vnum de filijs eius in regem, non tamen deſignauerat eum, ſed tunc indicaturus erat: ideo ꝙ p̃ſentaret ei filios ſuos per ſucceſſionem, vt videret quem eorum elegiſſet Dominus. Hoc autem apparet, quia cũ repuliſſet Deus Eliab dicitur, quòd Iſai vocauit Abinadab, & ſic ſciebat ipſe id, quod fiebat: alioquin nullum vocaret. Erat autem modus, quòd ſepararetur Samuel in partem vnam, & ibi præſentaretur vnus de filijs Iſai: de quo mox quærebar, an ille eſſet Chriſtus Domini, & cũ ille repelleretur, veniebat alius, qui ſuccedebat ei ſecundùm ordinem natiuitatis, & ſic vſque ad finem omnium. Quod patet, quia hic primò vocatus fuit Eliab, ſecundo Aminadab, tertiò Samma, vt patet hic. & iſte erat ordo natiuitatis eorum, vt patet ſeq. cap ſcilicet, hæc nomina trium filiorum eius, qui pertexerant ad bellum: Eliab primogenitus eius, & ſecundus Abinadab, tertiuſque Samma. Ad vltimum autem, cùm nullus ſupereſſet de fratribus, Dauid vnctus eſt, præſentibus oĩbus illis, vt patet infra. ſ. tulit Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum ſuorum;

Quare Samuel proceſſit in his ſecundum ordinem ætatis. *Quæſtio.* *XXII.*

QVAERET aliquis, quare incepit Samuel ab Eliab. Reſpondendum, ꝙ hoc fuit propter duo: primò propter ætatem, quia ipſe erat primogenitus Iſai. Honor autem quidam debetur homini propter ſolam ętatem, ſicut ſenes tenemur reuereri, vt patet Leui. cap. 19. Coram capite cano ſurge, & honora perſonam ſenis. Ariſt. quoque. 9. Ethi. cùm diſtinguit honores, ad quos ſinguli tenemur: dicit, quòd tenemur ſenibus ad quendam honorẽ propter ætatem, & hoc modo fratres minores tenẽtur maiori ad quẽdam honorem, & ſicut eſt de omnibus fratribus reſpectu primogeniti, ita eſt de cęteris inter ſe ſecundum habitudinem ætatis, ideo non ſolùm Samuel inquiſiuit primò de Eliab, qui erat primogenitus, an eſſet Chriſtus Domini: ſed ẽt de omnibus alijs ſecundùm ordinem ætatis: quòd patet in tribus, ſcilicet Eliab, Abinadab, Samma, qui iſtum quoque ordinem natiuitatis habebant, vt patet ſeq. cap. De primogenito autem adhuc rationabilius erat, ꝙ primo quæreretur, quia ad illum pertinebat honor, & principatus, atque maioritas in facultatibus, & ſucceſſione paterna. Sic patet de Rubẽ Gen. 49. c. cũ dixit Iacob: Rubẽ primogenitꝰ meꝰ tu fortitudo mea, & principiũ doloris mei: prior in donis, maior in ĩperio. i. prior in donis, quãtũ ad ſucceſſio-

ceſſionem hæreditatis:maior in imperio,quantū ad principatum; vnde credidit Samuel, ꝙ Eliab vngendus erat. Secundùm fuit proceritas,& habitudo corporis: nam ex hoc videbatur dignus regno: & ob hoc tanquam ad certiſſime regnaturum primo recurrit, & quia ad iſta reſpiciebat Samuel dixit ei Deus:ne reſpicias vultum eius,nec altitudinem ſtaturæ eius:quoniam abieci eum: nec iuxta intuitum hominis iudico. *Et ait; num coram domino eſt Chriſtus eius?* ideſt nunquid iſte, qui eſt præſentatus coram domino,eſt Chriſtus eius? ideſt ille, quem vult ipſe vngi. Hoc dicebat Samuel,quia neſciebat,quē Deus elegiſſet: & petebat ab eo ſic certificari. Dixit antē: num coram domino,quia loc⁹, in quo erat Samuel cum Eliab dicebatur eſſe coram domino. Aliquis dicet ex hoc,ꝙ Samuel, & Eliab eſſent tunc coram altari, quia in altari dicitur eſſe dominus ſpiritualiter, & ea, quæ ſunt coram altari,dicuntur fieri corā domino. Dicendum,ꝙ non erat coram altari, quia erant in domo Iſai,vbi pranſuri erant in loco ſecreto. Altare autem erat in loco publico, ad quem omnes conueniebant. Sed dicendum, ꝙ quamquam eſſent in domo Iſai,dicebantur eſſe coram domino, eo ꝙ,quandocumque aliqui conueniunt ad faciendum aliquid, quod pertinet ad Deum,dicuntur eſſe corā domino,& Deus eſt inter illos:ſic patet Matth. 18.c.ſ.quando fuerint duo, vel tres cōgregati in nomine meo,in medio eorum ſum. *Et dixit dominus ad Samuelem.* Reſpondit ei,ꝙ non erat eligendus Eliab.

Quomodo locutus eſt Samuel ad dominum,& ab eo reſponſum accepit quem eſſet vncturus in regem de filijs Iſai.
Quæſtio. XXIII.

QVAERET aliquis quomodo loquebatur hic Samuel ad dominum,& quomodo ei reſpondebat. Dicendum ꝙ Samuel non poterat loqui ad dominum,niſi in oratione, quia quandocumque Prophetæ volebant, vt Deus aliquid reſponderet, orabāt,vt loqueretur eis, & tūc Deus immediate rñdebat,vel poſt aliquos dies:ſic fuit de Ieremia,qui quæſiuit à domino, an deberent deſcendere Iſraelitæ in Aegyptum: & reſpondit ei dominus poſt decē dies, vt patet Iere.42.c. Sic Samuel orabat hic dominum .ſ.ꝙ quādo præſentabatur ei aliquis de filijs Iſai, orabat,vt indicaret,an ille eſſet,quē eligeret: ſicut Apoſtoli,quando voluerunt aſſumere vnum,qui deerat de numero Apoſtolorum,orantes dixerunt: tu domine, qui noſti corda omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus vnum accipere locum miniſterij huius: Actuum c.1. ita Samuel orabat,vt Deus indicaret,an elegiſſet illū,qui præſens erat, & dicebat: Num coram domino eſt Chriſtus eius? Deus autem reſpondere poterat multipliciter. Vno modo per ſomnia,ſicut conſueuit loqui Prophetis. Num.12 c. Alio modo,ꝙ reſponderet aliquis Angelus in figura aſſumpta;ſicut factum eſt ad Ioſue, vt patet Ioſue c.5.& ad Gedeonem Iudi.c.6. Alio modo,ꝙ aliquis Angelus ſine aliqua figura aſſumpta loqueretur, & non videretur,quis loquebatur: ſic factum eſt in datione legis Deut c.4.& fiebat cōiter in columna nubis ad oſtiū tabernaculi,vt patet Nu.c.12. Alio modo poterat reſpōdere,mouendo ſolùm intelligit in vigilia, ſine aliqua apparitione, & voce exteriori, & ſine muratione phantaſiæ:ſic fiebat in Balaā: Nu. c.24.& in Eliſeo infra 4.li.c.3. Non poterat autē Samuel quolibet iſtorum mōrum accipere reſpōſum à Deo: nam non poterat per immutationem phantaſiæ in ſomnijs reſponderi ei,quia ipſe nō dormiebat tunc, quod pertinet ad primum modum. Nec

Reſpondere dominus conſueuit multipliciter.

A etiam reſpondebatur ſecūdo modo.ſ.vt aliquis Angelus in effigie humana appareret, & reſponderet, quia tunc videretur ille non ſolùm à Samuele, ſed etiam à quocunque de filijs Iſai, qui aſtaret ei, quod non eſt ſatis conueniens, quia Deus non volebat ſe ſub hac forma cuilibet indicare: nam ob hoc iubebatur,ꝙ ſummus ſacerdos,quando introibat in ſancta ſanctorum,portaret ſecum thymiamata emittētia fumum craſſum,ne videre poſſet id,quod erat ſuper propitiarorium,vt patet Leui.16.c.& hoc pertinet ad ſecundum modum:manēt ergo alij duo modi.ſ.ꝙ loqueretur ei aliquis Angelus, non apparēte aliqua figura aſſumpta, vel ꝙ iſta fierent per ſolam immutationē intellectus nulla voce exiſtente. Vtrūque autem ſatis eſt rationabile.
B Sed potius videtur dicendum,ꝙ Samuel oraret in voce,dicens: Num coram domino eſt Chriſtus eius?& Angelus reſponderet ei, ꝙ Deus non eligebat illum, & audirentur iſte voces à quolibet de filijs Iſai,qui aſtarent. Quod patet:quia ſupra dicebamus, ꝙ Deus noluit indicare Samueli,quem vncturus eſſet,vt magis declararetur,ꝙ iſta fierent opere Dei,& non volūtate Samuelis:ſi m̄ Samuel in corde ſuo oraret, nihil loquens, & Deus reſponderet ei ſolùm immutando cor ei⁹, nihil conſtaret filijs Iſai,qui aſtarēt,an hoc fieret voluntate Dei,vel fictione quadam Samuelis, quia nihil videbant,per quod ad credendum hoc mouerētur. Si autem dicatur, ꝙ Samuel orabat in voce, &
C quilibet de filijs Iſai aſtaret,ipſi enim audirent, quid ipſe orabat,& quid Angelus reſpondebat,& cognoſcerent,ꝙ à Deo reprobabātur,& quomodo poſtea eligebatur. Quod:& ſic plene certificati eſſent de voluntate Dei. Sed in hoc licet concedamus, ꝙ cognitio reſponſionis Dei circa quemlibet peruenicbat ad omnes filios Iſai, magis eſt credendum, ꝙ illi nō erant præſentes, ſed ſolùs Iſai pater eorum cum Samuele,& præſentabat ſingulos filios ſucceſſiuè,& ei dicebat:Samuel non elegit Deus hunc,& hoc audiebat ille,qui præſentatus erat, ꝙ non erat electus, & ſic quilibet de ſe cognoſcebat, & Iſai de omnibus. Et hoc infra ſequemur, quod magis cōuenit literę. *Ne reſpicias vultum eius.* Dixit hoc dominus de Eliab,
D quia erat pulcher,& ſtatura procerus, & volebat eum Samuel vngere.

Quare Deus dixit Samueli, quod non reſpiceret ad vultum,& altitudinem ſtaturæ Eliab. *Quæſtio* XXIV.

QVAERET aliquis quare dictum eſt hic, qđ non reſpiceret Samuel vultū, & altitudinem ſtaturæ in Eliab, ꝙ de nullo alio dictum eſt in filijs Iſai. Reſpondendum eſt,ſecundum quoſdam,quòd iſta verba deferuntur ad Saulem: dicunt enim,ꝙ qñ Samuel præcepit ſibi præſentari Eliab,cogitabat de Saule,quomodo Deus abiecerat eum, & orabat ne penitus abijceret, quia erat dignus regno, cum eſſet
E decori vultus,& proceræ ſtaturę. Deus autem dixit: ne reſpicias vultum eius, nec altitudinem ſtaturę, ideſt,quamquam iſte habeat,non eſt dignus regno, nec pro his curandum eſt. Sed hoc nimis eſt alienum,ſcilicet,ꝙ Samuel aliquid putaret de Saule,vel oraret pro eo, quia iam Deus increpuerat illum,dicens; vſquequo tu luges Saulem,cum ego proiecerim eum? nimis ergo nunc peccaret,ſi adhuc oraret pro eo. Item hoc nullo modo adaptatur, quia Samuel habebat coram ſe Eliab, & quæſiuit pro eo: Num coram domino eſt Chriſtus eius? eſſet ergo valde impertinens reſponſio Dei,ſi diceret:ne reſpicias vultum eius, ideſt Saulis. Sed dicendum, quòd intelligitur de Eliab: erat enim pulcher vultu,& ſtatura præ-

F ra præclarus: ob hoc autem Samuel putabat, quòd Deus eum acceptaſſet, & ſic putabat nimis ponderare ad vnctionem hanc pulchritudinem, & altitudinem Eliab. Inducebatur autem ad hoc, quia Saul, quem Deus prius in regem elegerat, erat corpore excellens ſuper omnes Iſraelitas, vt patet ſupra ca. 9. ſ. ab humero, & ſurſum eminebat ſuper omnem populum. Et quamquam iſte decor corporis, & aptitudo nihil faceret ad electionem Dei, Samuel putabat, quod multum faciebant: & ſic cum Saul in electione ſua ſtans in medio populi, fuit altior vniuerſo populo ab humero, & ſurſum, dixit Samuel. Certè videtis quem elegerit dominus, quoniam nō eſt ſimilis ei in omni populo. ſupra c. 10. Et quia ni-
G mis ponderabat Samuel decorē, & ſtaturam Eliab, & determinatus erat ad vngendum eum, quaſi Deus hoc vellet, dixit ei Ne reſpicias vultum eius, &c. ideſt non reſpicias ad vultum, quaſi ego eum eligere debeam propter vultum. *Nec altitudinem ſtaturæ eius.* In vtroque excellebat Eliab cęteros fratres. ſ. in magnitudine corporis, & decore, quæ ſunt duo ſigna probitatis cuiuſdam, licet non ſufficienter probēt: vnde dictum eſt: Spēs Priami digna eſt imperio, ideſt pulchritudo, vt ait Porphyrius. *Quoniam abieci eum,* ideſt ego habeo eum, tanquam deſpectum, nec dignor illum eſſe regem.

Quare Deus abiecit Heliab. Quæſtio. XXV.

QVAERET aliquis quare Deus abiecit Eliab? Reſpondet Nicolaus, & Hebræi, ꝙ hoc factum eſt, quia Eliab erat ſuperbus corde, & iracundus, quod patet ex eo, quod dicitur ſeq. c. ſ. quod iratus eſt contra Dauid, & increpuit eum dure, dicens: Ego cognoui ſuperbiam tuam, & nequitiam cordis tui, quia, vt videres pręlium deſcendiſti, & tamen Dauid nihil mali meruerat. Aliter dici poteſt, quòd Eliab abiectus erat à Deo, quia commiſerat aliqua grauia, illa tamen non ſunt ſcripta: ſufficit enim. ꝙ Deus illum abiecerit. Aliter reſponderi poteſt, & melius, quòd Deus abiecit Eliab, etiam ſi nihil peccaſſet: quia abiectio noſtra, vel ſublimatio à Deo diſponitur, non præcedente aliquo meri-
I to, vel demerito noſtro. Deus enim ab æterno de quolibet diſponit, quantum velit eum extolli, vel deprimi, & quoſdam prępatat ad magna bona, alios verò diſponit, vt ſemper ſint in magna calamitate. Hoc autem cum ab æterno fiat, non habet merita noſtra, vel demerita tāquam cauſas, quia ante æternum nihil eſt, ſed De⁹ ex liberalitate ſua quem vult ad magna diſponit, & quem extollere non vult, in magnis relinquit calamitatibus, eo ꝙ poteſtatem habet de nobis, qui ſumus figmentum ſuum, diſponere, vt voluerit: quia poteſtatem habet figulus ex eadem maſſa facere vnum vas in honorem, & aliud in contumeliam. Ita vt patet ibidem ad Roma. ca.
K 9. Hæc aūt ex benignitate ſua, & libertate, quia cui vult miſeretur, & quē vult indurat ibidē, & Exod. 33. Quod autē Deus ab æterno quoſdam diſpoſuerit ad calamitates, vt illas tolerent, patet in Pharaone, cui dixit Deus Exod. c. 9. & ad Roman. 9. in hoc ipſum excitaui te, vt oſtendam in te virtutem meam, & vt annuncietur nomen meum in vniuerſa terra. Quod verò Deus homines quoſdam ab æterno ſine meritis ad bona diſpoſuit, aliòs verò ſine demeritis ad duras præparauit calamitates, patet Malac. c. 1. & ad Roman. cap 9 Dilexi vos, & dixiſtis, in quo dilexiſti nos: nonne frater erat Eſau, Iacob, & dilexi Iacob, Eſau autem odio habui, & poſui montes ei⁹ in ſolitudine, & hæreditates eius in dracones

QuēDeus vult extolli extollit, & quē deprimi, deprimit, nulla cā præcedente, & hoc ab æterno.

deſerti? Quod autem hæc fierent ſine meritis, patet: quia ad Roman. ca 9 dicitur, quòd antequam quicquam boni, vel mali facerent, hoc erat. Sic igitur de Eliab, quòd Deus ab æterno abiecit eum, ideſt non diſpoſuit ad aliqua magna bona, vt ad principatum regalem, ſed, vt eſſet tamquam abiectus, & hoc etiam ſi non pręceſſiſſent iniquitates aliquæ Eliab. De Dauid autem è cōtrario erat, quia Deus ab æterno diſpoſuerat eum ad principatū regalem, etiam ſi non præceſſiſſent aliqua merita eius. *Nec iuxta intuitum hominis iudico*, ideſt quamquam tibi videatur iſte dignus ad principatum, quia iudicas ſecundum intuitum hominis, ideſt ſecundum, quòd homo intueri poteſt, vel cognoſcere de aliquo: mihi tamen
G non videtur iſte dignus principatu, quia aliter iudico, & declaratur immediate differentia huius iudicij, ſcilicet *Homo enim videt ea, quæ apparent*, ideſt homo ſolùm iudicat de his, quæ apparent, quia illa ſolùm poteſt contemplari. *Deus autem intuetur cor*, ideſt Deus etiam videt ea, quæ ſunt in corde: ideo poteſt melius iudicare: ad eum enim ſolum pertinet corda noſtra cognoſcere, ſic dicitur Pſalm. 7. Scrutans corda, & renes Deus,

Quæ differentia ſit inter iudicium humanum, & diuinum: & quomodo iudicium humanum errat.

Quæſtio 26.

H QVAERET aliquis de differentia iudicij humani, & diuini, & quomodo iudicium humanum errat. Reſpondendum, quòd quando de aliquo iudicatur, quæritur an ille bonus, vel malus ſit: eſſe autem bonum, vel malum non eſt aliqua conditio corporis: ſed eſt quædam qualitas animi, ſcilicet habere vel bonos, vel malos habitus, prauas, aut rectas affectiones: qui autem rem perfecte cognoſcere vult, debet eam cognoſcere per ſeipſam: ſicut qui de albedine iudicat, videt eam per ſeipſam, & tunc perfectè de ea diffiniet: ſi autem albedinem per ſe nō videret, ſed in aliquo ſigno, vel ſimili ei demōſtraretur, ambiguum eſſet iudicium. Ita eſt de iudicio Dei, & humano, quia, cum bonitas, vel malitia
I noſtra ſit in corde, & Deus clariſſimè intueatur cor, iudicabit ſine errore, quis malus, vel bonus ſit, ſicut, ſi coram aliquo proſperitatis viſus albus homo conſtiterit, impoſſibile, quòd erret in iudicando eum album. Hoc autem viatori non datur, quòd contempletur cor alterius, quia iſtud pertinet ad dotes beatorum, ſed iudicamus per quædam ſigna, ideo iudicium noſtrum ambiguum eſt, & iſta ſunt, quæ nos videmus, ideſt quæ exterius cernuntur, & ſunt tria, ſcilicet diſpoſitio corporis, verbum, & actus. Primò enim per corporis diſpoſitionē iudicamus: ſunt .n. quidam homines vultus valde reuerendi, & modeſti aſpectus, quos naturaliter ad virtutem genitos iudicamus. Alij enim ſunt ita peruerſi aſpectus, quòd
K ipſa eorum habitudo iudicat à nullo ſibi communicandum fore, & quantum ad hoc homines pulchros, & bonæ diſpoſitionis corporalis iudicamus ad virtutem aptos, & ad opera intellectus: vnde ex hoc Ariſt. diſtinguit euechiuos, & catechiuos. In hoc autem multoties verum reperitur, eo quòd diſpoſitio corporis, diſpoſitionem animæ prodit iuxta Ariſt. in libro Phyſonomiæ: & cum ad virtutem, ſecundum habitudinem corporis iudicemus maxime ad principatus iuſtificādum erit, quoniam in principatu requiritur homo reuerendus: magnitudo autem corporis, & decor quandam reuerentiam promerentur, ideo illi, qui huiuſmodi ſunt, ad principatum ſunt conuenientes: & ob hoc Samuel

Tria ſigna exteriora, per quæ iudicamus de homine, an bonus, vel malus ſit.

videns

videns magnitudinem Eliab, & decorem eius, iudicauit eum eſſe vngendum, errauit tamen in ſigno. Secundum per quod iudicamus eſt verbum: nam per verbum humana affectio iudicatur: ſunt enim ea, quæ ſunt in voce earum, quæ ſunt in anima, paſſionum notæ, iuxta Ariſt. 1. Periher. ideo, ſi mentiri nolimus, per verba noſtra cognoſcetur qualem animum geramus, quia ex abundantia cordis os loquitur Luc ca. 6 & qualis vnuſquiſque eſt, talia dicit, & operatur 2. Ethi. eſt, tamen iſtud ſignum fallax, quia qui mali ſunt bonorum verba loquuntur, & facile hoc habent: ſi tamen ex ſtudio agant, ideo in moralibus parum verbis creditur: ſed magis operationibus 10. Ethic. interdum, tamen verba verā habitudinem animi iudicant: & hoc, cùm quis non ex ſtudio loquitut, ſed non aduertens, quia tunc qui turpis eſt, turpia loquerur, & qui commeſſator, vel libidinoſus de libidine, & crapula dicet: eo, quòd ex abundantia cordis os loquitur, iſtud tamen ſignum multoties fallax eſt, nec eſt aliquod minoris firmitatis. Tertium ſignum eſt actus, & iſtud eſt magis certificatiuum, quàm cętera, quia qui malum habitum habet, non poteſt per illum bene operari, & qui bonum habitum gerit, non poteſt peruerſam principiari operationem, niſi quis ex ſtudio agat, & propter finem: nam tūc qui malus eſt, poteſt bonorum imitari actus: grauiſſimum tamen eſt, quia illi, qui mali ſunt, difficulter operantur bonum recedentes à delectationibus, qui maximè ſitiunt, & adhærentes operibus bonis, quæ dura ſunt, & triſtia illis: triſte tamen nemo diu tolerat, quia etiam ipſum bonum, ideſt fęlicitatē fugeremus, ſi triſte eſſet 8. Ethi. Eſt autem contra naturam malorum bene agere, & ob hoc paruo tempore manere poſſunt in bono, etiam dato ſtudio ad hoc, quia nullum violentum eſt perpetuum iuxta Ariſt. & ſic iſti, qui mali ſunt, & bonos ſe eſſe fingunt, non poſſunt diu latere, quia nequeunt tolerare operationes bonas, & ipſe iniquus habitus, qui eis inſitus eſt, reducet eos, quaſi violenter ad operationes proprias. Ob hoc igitur, quāquam ſigna cognoſcendi bonitatem hominis deficiant, nullum tamen eſt firmius, quàm per actus iudicare, ideo Chriſtus dedit nobis ſignum cognoſcendi Math. c. 7. ſ. A fructibus eorum cognoſcetis eos: nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic etiam Luc. ca. 6. dicitur: Vnaqueque arbor de fructu ſuo cognoſcitur: nec enim de ſpinis colligunt ficus, nec de rubo vindemiant vuam. Bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bonum, & malus homo de malo theſauro cordis ſui, profert malum: ex abundantia enim cordis os loquitur. Sed dicet aliquis cum Chriſtus dederit iſtum modum cognoſcendi bonitatem, vel iniquitatem viri, quomodo dixit, quòd iudicium hominis eſt fallax? cū per operationem interdum iudicemus? Reſpondēdum eſt, quòd Chriſtus dedit illum modum cognoſcendi, non, quòd certiſſimus eſſet, ſed ſecundum materiam ſubiectam erat optimus: nam non reperitur alius modus cognoſcēdi certior inter modos humanos. Quomodocunque ergo homo iudicet, falli poteſt, quia iudicat ſecundum ea, quæ patent. Dei autem iudicium certiſſimum eſt, quia Deus intuetur cor. *Et vocatur Iſai Abinadab.* Sub intelligendum eſt, quòd cū Samuel audierit, quòd Deus abiecerat Eliab, dixit Iſai, quòd adduceret ſibi alium de filijs, quia iſtum non elegerat dominus, & quia alij filij aberāt à loco ipſo, vocabat quemlibet eorū Iſai; nunc autem vocauit Abinadab, quia iſte erat ſecundus filius eius, vt patet ſeq. c. *Et adduxit eum coram Samuele* ſ. ad locum, in quo ipſe erat cum Eliab, quia

A non aderant omnes filij Samueli, cum hæc faceret, ſed accedebant per ordinem ſuum, iubente patre. *Qui dixit, nec hunc elegit dominus.* Hoc dixit Samuel. Nō eſt autem intelligendum, quòd mox, vt prę ſentatus eſt ei Abinadab, diceret hoc, ſed replicauit ſuper eū ea, quæ fecerat ſuper Eliab, dicens: Num coram domino eſt Chriſtus eius: Et reſponſum eſt, quòd non. Tunc Samuel dixit Iſai, quòd etiam non elegerat hunc. *Adduxit itaque Samma.* Iſte erat tertius, ſecundum ordinem natiuitatis, & iſti tres fratres erāt bellicoſi, & ſequebantur caſtra Saulis, vt patet ſeque. c. *De quo ait*, ſcilicet Samuel. *Etiam hunc non elegit dominus.* Subintelligendo ea, quæ facta ſunt in alijs, ſcilicet, quòd Samuel orauerit, an iſte eſſet: & reſpōſum B fuerit, quòd non. *Adduxit itaque Iſai ſeptem filios ſuos, coram Samuele*, ſcilicet ſicut fecit de iſtis tribus, ita de omnibus ſeptem egit, & nullum illorum Deus elegit. Non eſt autem intelligendum, quod omnes, & filios ſuos ſimul duxerit, quia iſtos tres ſuperiores ſucceſſiuè conſtituit coram Samuele, & iſti erant de ſeptem. De alijs quoque quatuor, eodem modo intelligendum eſt, quòd non fuerint ducti ſimul, ſed ſucceſſiuè, ſecundum ordinem natiuitatis: nam ſi ſimul adducerentur, & aliquem eorum Deus eligeret, non poſſet cognoſci quis ille eſſet: ſcriptura tamen ſimul illos poſuit, ne cogatur de quolibet dicere: ordinem tā ſolum ex tribus ſuperioribus iudicat.

C *Cum ſeptem filij Iſai adducti fuerint ante Samuel, an inter eos computetur Dauid. Quæſtio XXVII.*

QVAERET aliquis, an cum nominantur hic ſeptem filij Iſai, intelligatur in eis Dauid. Aliquis reſpondebit, quòd ſic, quia ſeptem ſolum erant filij Iſai, & duæ Filiæ, vt patet 1. Paralip. c. 2. ſ. Eliab, Abinadab, Samma, Nathanael, Radai, Aſon, Dauid, ſorores autem fuerunt Saruia, & Abigail. Oportet igitur, quod in his ſeptem intelligatur Dauid. Reſpondendum, quòd non ſtat, quia dicitur hic, quod Iſai duxit. 7. filios ſuos coram Samuele, & dixit Samuel non elegit dominus ex iſtis. Dominus tamen elegit Dauid, ergo non erat de iſtis ſeptem. Item, cū D præſentaſſet Dauid iſtos ſeptem filios Samueli, quæſiuit Samuel, an aliquis ſupereſſet? dixitque Iſai paruulum ſupereſſe, qui paſcebat greges: ergo præter ſeptem erat ille paruulus. Item patet quia in ſeq. c. dicitur, quòd Iſai habebat octo filios, & erat vir grandęuus, ergo Dauid non erat vnus de ſeptem. Cum autem dicitur. 1. Paralip. c. 2. quòd erant. 7. filij Iſai. Reſpondendum, quòd ſcriptura nō numerauit ibi eos complete: eſt enim iſte modus ſcripturæ, quòd cum aliquid multoties referr, non deſcribat, vt hic complete, ſed alicubi plus, & alicubi minus, ſic patet de filijs Saulis Nam ſupra c. 14. ponuntur tres filij eius, ſcilicet Ionathas, Ieſui, & Melchiſua, & tamen 1. Paralip. 8. c. ponuntur quatuor filij Saulis, ſcilicet Io E nathas, Esbaal, Abinadab, & Melchiſue. E contrario autem fit in filijs Iſai, quia hic ponuntur octo. & 1. Paralip. c. 2. ponuntur ſeptem, ſed in hoc nihil differt. *Et ait Samuel ad Iſai, non elegit dominus ex iſtis*, ideſt nullus de iſtis ſeptem à Deo eligitur, quia Deus elegerat Dauid, qui erat præter iſtos ſeptem. Non eſt autem intelligendum, quòd Samuel dixerit ſic, vt habetur hic, ſcilicet nō elegit dominus ex iſtis, quia tunc oportebat, quòd præſentati fuiſſent ei ſimul omnes filij Iſai, tamen nō fuerunt. Sed dicitur, quòd non elegit ex eis, quia quilibet præſentabatur ei ſingillatim, & de quolibet dicebat, nō elegit dominus hunc, quia tamen ſcriptura noluit de quolibet per ſe enarrare, vt euitetur prolixitas, dixit de omnibus

sub

ſub clauſula generali, non elegit dominus ex eis. *Dixit Samuel ad Iſai, Nūquid iam completi ſunt filij?* F Subintelligendum eſt', quod prçſentauit omnes ſeptem filios ſuos Samueli ſucceſſiuè, qui erāt tunc in Domo, & vſque ad extremum eorum non ceſſauit præſentare. Cum autem nullus eorum ſupereſſet præter Dauid, qui erat in paſcuis deſijt præſentare alios: nec dixit, quòd nullus ſupererat, ſed ſubticuit, quaſi iam nullum filium haberet. Samuel autem admiratus eſt, quia Deus dixerat ei, quòd de filijs Iſai elegiſſet ſibi vnum: nunc autem, omnibus inquiſitis, nullus reperiebatur, ideo inquiſiuit, an aliquis ſupereſſet de filijs. Cauſa autem quare Iſai ſubticuerat prius non curando de Dauid, erat duplex. Prima, quia Dauid erat paruulus, & putauit, quòd Deus non elegiſſet G eum, & cum inter omnes maiores nullus aptus repertus fuerat, minus illum idoneum eſſe credidit. Secūda cauſa fuit, quia Dauid nō erat tunc in Domo, ſed manebat in paſcuis: ideo non vocaret eum nihil dixit, quia aliud tempus erat, quo experiri poſſet ſi forte Deus illum elegiſſet. *Qui reſpondit, adhuc reliquus eſt paruulus*, ſcilicet Dauid. Vocauit eum paruulum, quia erat minimus fratrum ſuorum, & ſecundum veritatem, ætate paruulus erat: nam vix eſſet annorum 20. aut nondum illos compleuerat: & ob hoc reputabat Iſai eum ineptum, vt ad regnum eligeretur. *Et paſcit oues*. Iſte enim, quia minimus erat, deſtinatus fuerat ad paſcendum Gregem, nec erant alij fratres cum eo in paſcuis, quia paucç oues erāt, H quas poſſidebat Iſai, nec multis egebant paſtoribus: ſic .n. dixit Eliab frater Dauid, Quomodo reliquerat pauculas oues in deſerto? ſeq. c. Tres autem fratres maiores erant in caſtris cum Saule, quia erant viri fortes, & omnem virum fortem, & aptum ad Bellum, quem Saul videbat, iungebat ſibi ſupra ca. 14. alij autem fratres quatuor manebant in Domo vacantes alijs laboribus: Vnde cum Dauid miſſus eſt ad bellum, vt deferret quādam partem victualium fratribus ſuis, nō reliquit Gregē alicui fratri ſuo, ſed commendauit cuſtodi, vt patet ſeq c. *Et ait Samuel ad Iſai: Mitte, & adduc eum*. Iuſſit hoc fieri Samuel, quī firmiſſimè nouerat, quòd verbum domini, declinari non poterat, & quia ipſe dixit, quòd vnum de filijs I Iſai volebat vngi in regē, neceſſe erat, quòd aliquis illorum eſſet, ſed omnes abiecerat, præter Dauid: ergo neceſſe erat, quòd Dauid eſſet vngendus; ideo cōfidenter fecit eum vocari. *Nec enim diſcumbemus priuſquam ille huc veniat*, ideſt non ſedebimus ad prādium, quouſque veniat puer. Diſcumbere enim eſt ſedere ad ſumendos cibos Eſt autem intelligendum, quòd cum Samuel immolaſſet vitulum in hoſtiam pacificam, plurima pars carnium cedebat ei in cibos, & quibus ipſe voluiſſet illam daret. Nunc autem ipſe vocauerat Iſai, & filios ſuos ad cibum, vt comederent cum eo de ſanctificatis, iamque omnia parata erant, vt Samuel pranderet cum Iſai: dixit tamen, quòd non diſcumberet, quouſque veniret Dauid. K

Quare Samuel noluit diſcumbere, donec veniret Dauid. Quæſtio XXVIII.

QVAERET aliquis, quare hoc dixit: nam reſtabat ſibi tempus poſtea hoc faciendi. Reſpondendum, ꝙ Samuel fecit hoc, vt incitaret Iſai ad immediatè vocandum Dauid: iam enim hora prandij aduenerat, & fortè paſcua aliquantulum ab vrbe diſtabant, ita, vt ſi Dauid vocandus foret aliquāta mora contrahenda eſſet, ideo Iſai, vt non grauaretur Samuel diù expectans cibos, volebat, vt nunc ceſſantes ab hoc cibis vacarent, poſtea autem ad hoc reliquum tempus eſſet: Samuel verò, vt mox Dauid vocaretur, ait. Nō diſcumbemus, donec ille veniat. Sed tunc dicetur, cur tam feſtinanter hoc Samuel volebat? Reſpondendum, ꝙ ſolicitus erat circa mandatum domini explendum, & in hoc erat ſibi cibus, & potus, ita, vt interdum non curaret de cibis, vt expleret mandatum Dei. Iſta enim eſt conditio virorum habentium zelum Dei: ſic enim Chriſtus, cum loqueretur ei Samaritana mulier ad Fontem, iā trāſierat hora ciborum, & diſcipulis afferentibus ei cibos de vrbe, atque exhibentibus, accipere nolebat, vt ſermoni vacaret ad fœminam edocendam, ita vt diſcipuli mirarentur, & putarent, quòd aliunde cibos habuerat: ſic patet Io. c. 4. ſcilicet. Interea rogabant eum Diſcipuli eius, dicentes: Rabbi manduca. Ille autem dixit: ego cibum habeo manducare, quē vos neſcitis: dicebant Diſcipuli ad inuicē: Nunquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis Ieſus: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me, & perficiam opus eius. Samuel autem erat vir valde zelās pro Deo, ideo deſiderabat explere mandatum iſtud velociter, maxime, quia iſta vnctio honeſtius fit ante cibum, quàm poſtea. Vnde dicit Nicolaus, quod debet fieri cum magna reuerentia, & ſaliua ieiuna. Non eſt tamen intelligendum, quòd debet eſſe ſaliua ieiuna, ita, quòd vngendus in regem ſaliua tāgi deberet, quia ſolum fundebatur oleum ſuper caput eius, ſed dicitur hoc ad honeſtatem, quia honeſtius quis facit opera quæcunque alicuius auctoritatis ſaliua ieiuna, quam alijs. *Miſit ergo, & adduxit eum*, ſcilicet ante cibum, eo, quòd ſic diffinierat Samuel: *Erat autem rufus, & pulcher aſpectu, decoraque facie*. Deſcribitur habitudo pueri in corpore: erat enim Dauid rufus, ideſt rubeus ſecundum literam Hebraicam, ſcilicet, quia color eius erat viuidus: & cum adhuc eſſet puer, teneritudo faciei hilarem colorem reddebat: erat autem pulcher aſpectu, quantum ad totam habitudinem ſtaturæ, ſcilicet, quòd quamquam nō eſſet corpore magnus, ſicut Eliab erat tātum in proportionatæ ſtaturæ; & omnia membra inter ſe conſonabant, hoc autem facit hominem eſſe pulchrū, & non vultus teneritudo: erat enim facie decora, ſcilicet, quod color eius erat viuidus, & hilaris, & pulchra habitudo faciei, & ſic in omnibus erat Dauid bene ſe habens. *Et ait dominus*, ſcilicet locutus eſt, Deus Samueli, vt vngeret Dauid: Iſta locutio eſt intelligenda, ſicut ſupra dicebatur, ſcilicet, quod loqueretur ei Deus ſolum immutans cor illius, & nulla vox, vel apparitio exterius fieret, vel, quod Angelus, ſine aliqua effigie aſſumpta, loqueretur ei, & audiretur vox illa ab omnibus, vel ſaltē à Samuele, & Iſai, & à prçſentato: cçteri enim abſiſtentes erant, vt dictum eſt. *Surge, & vnge eum; ipſe eſt enim*, ideſt iſte eſt, quem ego elegi. Dicitur ſurge, ideſt incipe facere, quod debes: Nam ſurgere, vel egredi, in Sacra Scriptura interdum non ſignificant aliquos actus, ſed initium agendi: vel ponuntur ex modo loquendi idiomatis Hebræi: quodlibet enim idioma ſuam habet conditionem, & in quibuſdam multa verba ſūt ex conditione idiomatis, quæ ad ſignificandum nihil efficiunt: ſic patet Deuter. cap. 20. ſcilicet: Qui eſt homo formidoloſus, & corde pauido, vadat, & reuertatur in domum ſuam. Ibi enim ponitur vadat ex ſuperabundanti, quia nihil aliud eſt vadat, & reuertatur, quam reuertatur ſolum. Sic etiam hic quamquam Samuel non iaceret, tamen Deus dixit ei, Surge, ex conditione idiomatis Hebræi. Vel poteſt dici, quod, cum venit Dauid, ſedebat Samuel, & ſic Deus dixit, quod ſurgeret, quia vnctio non debebat fieri iacendo, ſed ſtādo. *Tulit ergo Samuel cornu olei*, ideſt

Habitudo Dauid qualis erat.

acce-

accepit cornu, quòd ſecum duxerat, in quo ferebat oleum ad vngendum. *Et vnxit eum in medio fratrum eius*, ideſt fudit ſuper caput eius oleum, præſentibus omnibus fratribus ſuis. In alijs autẽ non fiebat ſic, quia, cum inquireretur de quolibet eorum, an Deus elegiſſet eum à cœteris, ſequeſtratus erat, & Iſai vocabat eos per ordinem: nunc autem Dauid corã omnibus vnctus eſt, eo, ꝙ iam nullus fratrum ſupererat, de quo inquiri poſſet. Etiam quia certiſſime notum erat, quod Dauid eſſet vngendus. *Et directus eſt ſpiritus Domini in Dauid à die illa, et in reliquo*, ideſt ſedit ſpiritus dñi ſuper Dauid, & fuit cum eo à die illa, & poſtea in omni tempore. In Hebræo dicitur: profecit ſpiritus Domini in Dauid, ideſt fecit proſperari omnes actus Dauid, ſcilicet, quia ſemper poſtea proſpere agebat in omnibus, ad quæ manum mittebat.

Quis ſpiritus Domini directus eſt in Dauid poſt vnctionem.
Quæſtio. XXIX.

QVAERET aliquis, quis ſpiritus domini fuit iſte, qui directus eſt in Dauid à die vnctionis. Aliquis reſpondebit, quòd iſta eſt gratia gratum faciens, quę tunc fuit infuſa Dauid: ſic enim accipitur ſpiritus Pſalm. 50. Spiritum rectum innoua in viſceribus meis. ideſt, da mihi nouiter ſpiritum rectificãtem: Gratia autem eſt, quę rectificat operationes noſtras, & eas gratas reddit. Sed dicendum, quòd non accipitur hic ſpiritus ſic. quia Dauid tũc erat in gratia, cum vnctus eſt, non ergo daretur ſibi tunc ſpiritus Domini, quaſi de nouo. Iſte tamen ſpiritus, de quo hic nouiter datus eſt, ideo nõ accipitur pro gratia. Poteſt autem dici, quòd accipitur hic ſpiritus domini, pro ſpiritu Prophetiæ. Vocatur enim iſte ſpiritus domini, ſicut patet, ſupra c. 10. ſ. Inſiliet in te ſpiritus Domini, & Prophetabis cum eis. Iſtum ſenſum ſequitur Hieronymus, dicens, quod ab illa die fuit in eo ſpiritus Prophetiæ, & tunc cępit Pſalmos canere. Quod autem Dauid habuit ſpiritum Prophetiæ, patet. An verò habuit ante vnctionem, vel poſt, non apparet. Satis tamen Dauid, quod datus eſt in vnctione ſua, quia, ſi ante hoc habuiſſet, cognouiſſent hoc fratres ſui: & in illo ſcirent eum virum electum eſſe à Deo. Conſtat tamen, quòd hoc neſciebant, vnde nec reputabant eum eſſe aliquid: nec pater pręſentabat eum inter cęteros fratres, tanquã de quo ſuſpicaretur, quod electus eſſet, ſed, vt velut nihil curans in paſcuis eum relinquebat: datus eſt igitur ſibi ſpiritus Prophetiæ: poſtea enim in die vnctionis ſuæ: & ex eo tempore cœpit Pſalmos canere: conſtat enim, quòd multos illorum, antequam regnaret, edidit, vt patet ex titulis ſuis. Fuit autẽ cõueniens, quòd daretur ſpiritus Prophetiæ regi nouiter vncto, quia ſic factũ eſt in Saule: nam ea die, qua vnctus eſt, inſilijt in eum ſpiritus domini, & Prophetauit cum cœteris Prophetis, ſupra c. 10. Aliter autem dici poteſt, quòd quamquam verum ſit, quòd ſpiritus Prophetiæ tunc nouiter datus eſt Dauid: tamen hic non intelligitur de ſpiritu Prophetiæ: ſed de ſpiritu roboris, vel fortitudinis, ſcilicet, quòd ante hoc non erat Dauid fortis vir excellenter, ſcilicet non erat nimis audax ad pericula, nec corpore robuſtus: nunc autem datus eſt ſibi ſpiritus fortitudinis, ita, vt nulla aduerſa formidaret, ſed omnia confidenter ſubiret: datum quoque eſt ei robur, vt magna, & ferocia viribus ſuperare poſſet, & iſte vocatur ſpiritus Domini, quia omne, quod à Deo datur, & in nobis eſt, vocatur ſpiritus Domini, ſicut declaratum eſt, ſupra cap. 10. Hoc etiam modo fuit Spiritus Domini in Saule, quia dicitur ſupra ca. 11. quod inſilijt ſpiritus domini in Saul, quando audiuit verba virorum Iabes. Erat autem iſte ſpiritus roboris, ſcilicet, vt non formidaret pugnare contra Ammonitas, & ſic factum eſt ibi: nunc autem in Dauid directus eſt ſpiritus Domini, ſcilicet fortitudinis, & roboris, quia poſt vnctionem faciebat aliqua opera dura, quæ ante hoc nequaquam faceret: & quæ etiam nullus virorum auderet, ſcilicet, quod appræhendebat Leonem, vel Vrſum per Maxillam, & ſuffocabat eos, vt patet ſeq. ca. fuit autem iſte ſpiritus in eo, quia erat multum neceſſarius ad pugnam, contra Philiſthijm, & contra alias gentes, quas Dauid poſtea debellauit.

An ſpiritus Domini ſemper manſerit cum Dauid.
Quæſtio. XXX.

QVAERET aliquis quomodo dicitur, quod ſpiritus domini fuit directus in Dauid ab illa die, & in reliquo, ideſt ſemper poſtea manſit cũ Dauid: nam videtur, quod non ſemper manſerit: quia gratia, quæ eſt ſpiritus domini, non ſemper manſit, eo, quod gratia non conſentit ſecum peccatũ, Dauid tamen aliquando peccabat, ergo non ſemper erat in eo gratia. Aliquis reſpondebit, quod Dauid non peccabat mortaliter, nunquam enim peccauit niſi bis tota vita, vt patet infra 3. lib. c. 15. ſ. Eo, quod fecit Dauid rectum in oculis domini, & non declinaſſet ab omnibus, quæ præceperat ei cunctis diebus vitæ ſuæ: excepto Sermone Vriæ Hethæi. Sed dicendum, quod ſaltem, cum hic peccaret mortaliter, deſereret eum ſpiritus gratiæ. Reſpondendum, quòd hoc verum eſt, hic tamen non accipitur ſpiritus pro gratia gratificante. ſed dato, quod acciperetur pro illa, ſatis ſtat, quia cum ſolùm bis peccaſſet in tota vita, quia valdę modicum eſt, reputatur quaſi nunquam peccaſſe. Aliter autem dicẽdum, quod accipitur ſpiritus, pro ſpiritu Prophetiæ. Sed adhuc dicet aliquis, quod iſte non fuit in Dauid omnibus diebus ſuis: non enim Prophetabat ſemper. Reſpondendum eſt, quod ad hoc, quod aliquis habeat ſpiritum Propheticum omnibus diebus ſuis, nõ requiritur, quod ſemper actualiter Prophetet, quia hoc impoſſibile eſt quia ſic nec cibum, nec potum caperet, nec ſopori vacaret. Etiam non requiritur, quod ſpiritus Propheticus habitualiter ſemper maneat in Propheta: quia hoc etiam impoſſibile eſt, cum ſpiritus Propheticus non ſit habitus, ſed quoddam lumen raptim tranſiens per modum actus. Vnde non ſemper Propheta poteſt Prophetare, quando vult, ſed ſolũ quando irruit in eum ſpiritus Domini. Dicitur tamen aliquẽ omnibus diebus ſuis habere ſpiritum Propheticum, ſi Prophetet, quamquam non continue: ita tamen, quod ſpiritus Propheticus nunquam totaliter ab eo recedat, poſtea non reuerſurus. Et non ſolum iſto modo dicitur habere ſpiritũ Propheticum, ſed etiam nunquam ceſſare à Prophetia, ſic patet Num. c. 11. cum dicitur de 70 ſenioribus, quod cum requieuiſſet in eis ſpiritus, Prophetauerunt, nec vltra ceſſauerunt. Conſtat tamen, ꝙ non ſemper habebant ſpiritum Propheticum ſecũdum actum, vel ſecundum habitum, ſic ergo de Dauid, quamquã enim non ſemper Prophetauit, quia tamen nunquam totaliter vſque ad mortem ſuam deſeruit eum ſpiritus Prophetiæ dicitur, quod ſemper fuit in eum ſpiritus Domini. Poteſt etiam intelligi, & magis propriè pro ſpiritu roboris, qui fuit in Dauid, vt ſupra dicebatur ex die vnctionis ſuæ, & iſte mãſit in eo omnibus diebus ſuis. Sed objicietur, quod iſte ſpiritus roboris non manſit ſemper in Dauid,

uid,quia,cum in quodam Bello deſcendiſſet Dauid cum ſeruis ſuis contra Philiſthinos,quidam de Philiſtinis conatus eſt occidere Dauid iam deficientem, & occidiſſet,niſi fuiſſet ei in auxilio Abiſai, vt patet infra 2.li.c.21. ergo iam non habebat ſpiritum roboris: Reſponderi poteſt dupliciter: vno modo, quòd Dauid tunc haberet ſpiritum roboris,ſicut prius habuerat:non eſt tamen ſenſus,quod illi, qui habẽt ſpiritum roboris,nunquam fatigentur,ſed,quod per illum ſpiritum aggrediantur, & faciant maiora, quã alij viri:ſic enim Dauid erat tũc robuſtus, ſed nimis laborando in Bello illo defatigatus erat, cum autem iam deficientem agreſſus eſt Philiſtheus, & ſic faciliter potuiſſet eum occidere. Sic enim fuit de fortiſſimo inter viros Dauid,Eleazaro,qui,cum G totus populus fugeret de facie Philiſthinorum,ipſe ſolus ſuſtinuit impetum vnius aciei,percuſſitque Philiſtheos,donec deficeret manus eius,& obrigeſceret cum gladio,infra 2.li.c.23.ergo ille fortiſſimus deficiebat,ideſt fatigabatur:ſic ergo Dauid,quamquam

Rñſio. 2. haberet ſpiritum roboris. Aliter dici poteſt, quod iſte ſpiritus manſit in Dauid,omnibus diebus ſuis .ſ. omnibus diebus,quibus pugnare debuit contra gentes:cum tamen ceſſauerunt Bella, & ipſe inueteratus eſt,nõ manſit in eo ſpiritus iſte. Nec ſolum hoc, ſed etiam viribus naturalibus, & calore vitali deſtitutus erat, ita,vt cum operiretur veſtibus, caleheri non poſſet, quouſque quæſita eſt ei adoleſcentula, quæ cubaret in ſinu eius & calefaceret eum,infra 3. H li.c.1.ſic autem erat fortè in Bello illo,quia iam Dauid ſenuerat: ſed primum melius eſt. *Surgenſque Samuel,abijt in Ramatha*, ſcilicet poſtquam vnxit Dauid receſſit in terram ſuam Ramatha:ibi enim habitare conſueuerat,& proaui eius habitauerant.

Quare Samuel non manſit cum Dauid ad erudiendum eum circa opera regalia. Quæſt. XXXI.

QVAERET aliquis, Quare Samuel non mãſit aliquanto tempore cum Dauid, ad erudiendũ eum circa opera regalia, cum iam in regem vnctus eſſet:nam,cum Samuel vnxiſſet Saulem,dedit ei regulam viuendi, erudiens qualiter ſe deberet habere I in rebus magnis,deſcendendo ad dominum in Galgalam, & vocando illuc Samuelem,vt patet, ſupra cap. 10. Reſpondendum eſt, quòd Samuel non debuit manere aliquanto tempore in Bethlehem, cũ Dauid,& Iſai, quia,cũ quæſiuiſſent ſeniores Bethlehem de Aduentu Samuelis,reſpondit,quòd venerat ad immolandum domino; ſi ergo pluribus diebus ibi maneret,ſuſpecta eſſet manſio eius Bethlehemitis poſſent enim aliquid de hoc cognoſcere, & referre Sauli, ex quo ſequeretur mors Samuelis, & Dauid,ſicut timebat Samuel:nõ expediuit ergo,ꝙ maneret ibi Samuel aliquot diebus cũ Dauid. De præceptis autem dandis ei, pro regali regimine,dicendum,ꝙ non oportuit tunc dari,quia,quãquam Da- K uid vngeretur in regem,tamen immediatè non erat regnaturus, ſed poſt mortem Saulis, quod magno tempore poſt futurum erat: ideo non erat neceſſe tunc dari ei præcepta aliqua. De Saule autem ſecus fuit,quia ipſe immediatè vt vnctus eſt, regnare cœpit:ideo oportuit ei dari præcepta. Ioſephus tamen 6.Antiquit.dicit, quòd erudiuit eum timere dominum, & obedire mandatis eius: ſic enim regnum illius firmum eſſet, & præualeret contra omnes gentes.Hoc autem ſatis veriſimile eſt,quia quamquam vnctus eſſet,ſi ad mala diuerteret,Deus non faceret eum regnare poſt Saulem, ideo admonendus fuit, quòd timeret Dominũ. De modo tamen regali ni- F hil proderat tunc inſtrui,quia non erat futurus Rex vſque ad magna tempora.

Spiritus autem Domini receſſit à Saul. Quia Immediatè,vt vnctus eſt Dauid, directus eſt in eũ ſpiritus Domini,conſtituens eum ſibi regem, ideo nihil habebat in Saule,propter quod manſurus eſſet in eo, ſed mox receſſit. *Et exagitabat eum ſpiritus nequam à Domino*,ideſt cruciabat eum ſpiritus malus miſſus à domino,ſ.Deus dederat Dęmonem tanquam Tortorem Saulis: ſic enim decẽs videbatũ,vt, vnde ſpiritus Domini bonus receſſerat,ſpiritus nequam ſubintraret. Dicit autem Ioſephus 6.Antiq.ꝙ Saul quædam paſſiones,& Dęmonia compræhenderunt,ſuffocationes ei,& anguſtias inferentes,ita, vt medici ei ſalutis G nullum remedium inuenirent. — Spiritus Domini receſſit à Saul.

Quis ſpiritus Domini receſſit à Saule. Quæſt. XXXII.

QVAERET aliquis,Quis ſpiritus domini fuit iſte,qui receſſit à Saule. Aliquis reſpondebit, ꝙ fuit gratia ſ. ꝙ tunc deſijt eſſe gratus Deo. Sed hoc non ſtat,quia gratia non ſtat cum peccato, ſed Saul peccauerat grauiter ante hoc, ergo iam non erat in gratia. Item,ſi ante hoc Saul eſſet in gratia illa, non recederet ab eo, quia gratia nunquam recedit ab aliquo,ſed à nobis expellitur, quia gratia nunquam deſinit,niſi per peccatum, cum neceſſe ſit alterum eo- H rum in nobis eſſe,ſed peccatum per nos ſolum fit: ergo nos ſoli expellimus gratiam, & ipſa non recedit à nobis,ſed neceſſe eſt, quod hoc intelligatur de aliqua gratia gratis data, quam Deus dat,& tollere poteſt, cũ voluerit. Aliquis dicet,quod intelligitur de ſpiritu Prophetico, quia iſte ſpiritus Domini etiam datus fuit Sauli in die vnctionis ſuę,ſupra c.11.nunc autem auferebatur ab eo. Reſpondendum, ꝙ non intelligitur hoc, quia non poteſt dici, quòd receſſit ſpiritus domini à Saule, niſi ille ſemper eſſet in eo, ſed ſpiritus Prophetiæ non fuit ſemper in Saule,ſed ſolum datus eſt ei momentaneè in die, qua vnctus eſt ad hoc, quod cognoſceretur, quod Deus erat cũ eo:ergo non eſt iſte ſpiritus,qui receſſit ab eo. Si ta- I men aliquis proteruiat, dicẽs, quod Saul ſemper habuit ſpiritum Propheticum, vſq; ad diem hunc,dicendum non ſtare,quia, ſi Saul ex die illo ſemper habuiſſet ſpiritum propheticum,quando poſtea perſequens Dauid,prophetauit corã Samuele in Naioth, non fuiſſet aliquid nouum, nec admirabile: mirati tamen ſunt omnes,qui hoc viderant, & exijt in prouerbium. Num & Saul inter Prophetas, vt patet infra 19.ergo ante hoc nõ prophetabat Saul,& ſic ſpiritus propheticus nũquam manſit in Saule,ſed momentaneè datus eſt ei die vnctionis ſuæ: & ad notandum,hoc dictũ eſt:Num & Saul inter Prophetas? ſupra c.10.dicitur,ꝙ inſilijt in eum ſpiritus domini,& non dicitur,ꝙ requieuit: ergo non fuit iſte ſpiritus, K qui receſſit à Saule. Sed dicẽdum, ꝙ iſte ſpiritus erat roboris,ſ. Deus dedit Sauli ſpiritum fortitudinis, vt expugnaret hoſtes Iſrael,& iſte ſpiritus primo datus eſt ei,quando pugnare debuit contra Ammonitas, quia tunc dicitur,ꝙ inſilijt in eũ ſpũs domini,ſupra c.11.& cũ haberet hunc,proſperabatur in omnibus Bellis,& quocunq; ſe verteret,ſuperabat,ſupra c.14. nunc aũt ablatus eſt ei iſte ſpũs fortitudinis, & poſt hoc iam cœpit eſſe timidus: vnde in Bello ſequenti cũ per 40. dies Goliath,exprobraret caſtra Iſrael,nõ auſus eſt Saul illũ aggredi,vt patet ſeq.cap. in Bello, quoq; vltimo, ꝙ habuit contra Philiſthinos nimis timuit,vt patet infra c.28.ſ. Et vidit Saul caſtra Philiſthijm,& timuit, & expauit cor eius nimis. Appa-

ret

1. opi. | Alia opi.

ret autem hoc magis,quia ille ſpũs receſſurus erat à
Saule,qui nouiter tranſibat ad Dauid,ſed ſpũs domi
ni, qui directus eſt in Dauid,erat ſpũs roboris, ergo
iſte erat,qui receſſit à Saule.

Quomodo ſpiritus nequam vexabat Saulem.
Quæſtio. XXXIII.

QVAERETVR vlterius. Quomodo ſpũs Do
mini nequam cruciabat Saulem,& quomodo
conſequens erat,ꝙ recedẽte ſpũ domini à Saule,ve-
xaret eum ſpiritus nequam. Reſpondendum eſt,ꝙ
ſpũs iſte Domini erat Dæmon, & datus eſt in pœnã
Sauli, vt vexaret eũ,ſicut faciunt Dæmones in om-
nibus arrepticijs. Ioſephus aũt dicit, ꝙ patiebatur
Dæmonia,& ſuffocationes,ſ. ꝙ Dæmon ita vexabat
eũ, ꝙ videbatur ſuffocaturus illũ: fuir aũt datus iſte
Dæmon ad pœnam Sauli, propter mala, quæ ege-
rat. Etiam, vt inde magna verecundia ſequeretur,
quia dedecus erat, vt homo in regali celſitudine cõ-
ſtitutus ad arrepticiorũ deturparetur effigiem: gra-
uior tamen erat Sauli pœna, quam dedecus, ideo
prouidit ſibi circa pœnam, ſ. ꝙ quæreretur aliquis
benè pſallens in cithara,vt cũ arriperetur à Dæmo-
ne,leuius toleraret: & ob hoc Dauid inquiſitus eſt,
vt patet infra. Iſta aũt Dæmonia non ſemper crucia
bant Saulem,ſed aliquando arripiebant eũ, & aliqñ
ceſſabant,vt patet infra.ſ.Quærant hominem ſcien

Recedẽte Spũ Dei, an conſequens ſit, vt inuadat ſpiritus nequã

tem pſallere cithara, vt,quando arripuerit te ſpiri-
tus Dei malus,pſallat manu ſua. ergo non ſemper
tenebat eum,ſed aliquando rapiebat.Cum aũt dici-
tur,an cõſequens eſſet,ꝙ, cũ ſpũs Domini bonus re
cederet à Saule,inuaderet eum ſpũs nequam.Dicen
dũ,ꝙ non eſt conſequens,quia poterat priuari quo-
cunq; ſpũ, i. quæcunq; gratia gratis data, & tamen
ꝙ non arriperet eum Dęmon.Sed hoc fuit ſuperad
ditum in pœnam eius, vt de peccatis ſuis aliquali-
ter torqueretur.

Quamdiu iſta arreptio à Demonibus fuit in Saule.
Quæſtio XXXIV.

QVAERETVR vlterius, An iſta arreptio à Dę
monibus fuir in Saule per totam vitam ſuã,
vel ſi durauit magno tempore, aut breui? Reſpon-
dendum eſt,ꝙ non poteſt patere, an tota vita dura-
uerit,quamquam ſatis rationabile eſt, ꝙ durauerit,
eo,ꝙ dabatur iſta pęna pro peccato Saulis: peccata
autem eius non ceſſabant, ſed quotidie augebantur
in perſequendo Dauid,ideo rationabile eſt, ꝙ ſem-
per duraret. Conſtat tñ ſaltem,ꝙ durauerit magno
tpe,quia immediatè,vt Dauid eſt vnctus in regẽ,Dę
monia Saulem arripere incęperũt,cũ dicatur hic,ꝙ
ſpũs domini receſſerat à Saule, & exagitabat eũ ſpi-
ritus nequam. Hanc aũt paſſionem aliquandiu tole
rauit,cũq; remediũ nullum haberet,ſerui eius ſuaſe
rũt ei,vt inquireretur hõ bene pſallens,& inquiſitus
eſt Dauid,qui aliquanto tpe manſit cũ Saule,deinde
redijt ad patrem ſuũ, & rurſus paſcebat oues, ſicut
prius,ſeq.c.poſt hæc venit tps Belli:& Dauid,ſupera
to Goliath,factus eſt Princeps virorũ belli, vt infra
c.18. Et poſt hæc aliquanto tpe proſpere agens,acce
pit in vxorẽ filiã Regis. Sed adhuc poſt hoc Dæmo-
nia arripiebant Saulem,& quadã die,cũ Dauid pſal-
leret corã Saule à Dæmone arrepto,accepit Saul lã-
ceã,& conatus eſt transfigere Dauid cũ pariete, inf.
c.19.ergo adhuc ſpũs nequam vexabat eũ. Poſt hęc
aũt nunquam apparuit Dauid coram Saule,vt pſal-
leret,eo arrepto: ideo non conſtat,an poſt hoc arre-
ptus fuerit. Sed credendũ eſt, ꝙ ſic. Dicitur aũt hic,

A ꝙ exagitabat eũ ſpũs nequam à Domino, i. miſſus à
Domino ad exagitãdũ eũ. *Dixeruntq; ſerui Saul* Hic po
niẽ prouiſio q̃dam ad ægritudinem Saulis: nã,vt ait
Ioſephus 6. Antiq. mox, vt incurrit Saul hanc vexa-
tionẽ,conatus eſt à Medicis quęrere remediũ, q rñ-
derũt hoc eſſe impoſſibile arte medicorũ, ſed dede-
rũt quadam alleuiationẽ.ſ. vt q̃reret aliquẽ pſallẽtẽ
coram eo, & ſic leuius toleraret. *Ecce ſpiritus Domini
malus exagitat te.* Hoc dixerunt ſerui Saulis, qui erãt
Medici ſecũdũ Ioſephũ.ſ.ecce Spũs Dñi.i.Iam tu vi
des,ꝙ iſta ægritudo tua nõ eſt aliquis naturalis mor
bꝰ,de quo arte Medicorũ ſanari queas: ſed ſpũs Dñi
malus verat te,ideo non poſſumꝰ dare ſanitatẽ, ſed
alleuiationem. Vocaẽ hic Dæmon Spũs Dñi malus:
B Spũs quidẽ,quia ſecũdũ naturam ſuã, Spũs eſt,i.ſub-
ſtantia ſpũalis, Dñi aũt, quia à Dño creatus eſt. Vel
Spũs Dñi,quia à Deo miſſus erat ad vexandũ Saulẽ.
Sic dicitur,ſupra: Spũs Dñi receſſerat à Saul, & exa-
gitabat eũ Spũs nequã à Domino,i. miſſus à Domi-
no. Vocaẽ aũt malus ad diſtinguendũ, ne intelligaẽ
pro Spũ Sancto, quia,ſi dicatur Spũs Domini,nihil
addendo intelligiẽ de Spũſctõ. Sic paret Sap.c.1.ſ.ſpi
ritus Dñi repleuit orbẽ terrarũ. Vocatur aũt Dęmõ

Dæmõ vocatur ſpiritus multipliciter.

Spũs multipliciter: aliqñ vocatur ſpũs Domini ma-
lus, vel nequam:& ſic accipitur hic. Aliqñ vocatur
ſpũs immundus: ſic patet Matth.ca.11.ſ. cũ ſpũs im-
mundus exierit ab hoĩe. Aliqñ vocatur ſpũs ſolũ: ſic
patet infra 3.li.c.22.cũ Deus loqueretur,quis decipe
C ret Achab,& vnus daret vnam ſententiam, & alius
aliã,dicitur. Egreſſus eſt Spũs,& ſtetit corã Dño,&
ait. Ego decipiam illũ. Vocatur aũt hic ſpũs Dęmõ,
qui aliqñ coram Domino ſtat,ſicut habetur Iob.c.2.
ſ.Factũ eſt aũt,cũ quadam die veniſſent filij Dei, &
ſtarent coram Dño, veniſſet quoq; Satan inter eos,
& ſtaret in conſpectu eius. *Iubeat Dominus noſter Rex,*
i.ſolũ iubeat Rex,ꝙ inquiratur ſibi hõ bñ pſallẽs,q̃
ſerui ſui inquirent,& leuietur cruciatus eius. *Et ſerui
tui,qui coram te ſunt.* Dicitur de ſeruis illis,qui erant co-
ram Saule, quia aliqui, qui ſerui ſunt,qui nõ aſtabãt
ei,ſed veniebant ad iuſſum eius,qñcunq; ipſe præci-
peret,& iſti non habebant curam aliquã de rebus re
gis,niſi quatenus eis iubebatur. Alij aũt erant,qui ſẽ-
D per aſtabant Regi,vt illi,qui erant in camera eius,&
quibus ipſe familiariter colloquebatur: ſic enim di-
citur Heſter.c.1.de ſeptẽ Eunuchis Principibus Per-
ſarum,qui ſemper videbant faciem regis, & poſt eũ
reſidere ſoliti erant: ideo iſti habebant curam de re-
ge,& procurabant eius negocia: vnde ipſi iuerunt ad
introducendũ Reginam Eſther coram eo, vt patet
e.c. ſic dr̃ hic,ꝙ ſerui eius,qui erant coram eo.i. vide
bant ſemper vultũ eius,& erant in camera ſua,quæ-
rant hoĩem,q ſciat pſallere, eo ꝙ ad iſtos pertinebat
regios defectꝰ tegere,& de remedio prouidere. *Quæ-
rant hominem ſcientem pſallere cithara,* i. ſcientẽ excellẽter
pſallere, quia inuenire aliquẽ, q ſolũ pſallere ſciret,
facillimũ erat,ſed, ꝙ ſciret excellenter pſallere,erat
E difficile,& hoc erat dignũ inq̃ſitione. Apparet hoc,
quia inquirebatur iſte Cithariſta,vt in pñtia huiꝰ gau
dij,ꝙ ex cantu caperetur,fugeret oĩs dolor, vel leui-
ter toleraretur, & quia non põt triſtitia pñs expelli,
vel leniri,niſi p magnam delectationẽ,neceſſe erat,
ꝙ delectatio illa ex cantu eſſet excellens: non pote-
rat tñ eſſe excellens, niſi iſte pſallens eſſet valde eru-
ditus. Qñ aũt vna delectatio non põt tolli p aliam,
niſi illa ſit magna: vel triſtitia per delectationem,de-
clarat Ariſt.10.Eth.dicens,ꝙ leuis eſt illa delectatio,
in cuius pñtia altera ſentitur, ſicut eſt de ludo athle-
tarũ,& cibo frugũ,ſiue leguminũ.Hoc aũt conſide-
rauerunt ſerui Saulis: ideo inquiſierunt ei excellẽtẽ
Cithariſtam.ſ. Dauid. Dr̃ aũt hic de Cithara non,ꝙ
iſtud

iſtud inſtr͞m haberet ſpecialiter vim expellendi Dęmones de corporibus obſeſſis magis, quàm alia, ſed quia fortè iſtud erat cęteris iocundius tp͞e illo. *Vt quã do arripuerit te ſpiritus Dei malus*, ſ. non tenebat eum ſemper Dæmon, quia breuiter eum exanimaſſet duris cruciatibus, ſed interdum eũ arripiebat, ſicut fit in cœteris arrepticijs. *Pſallat manu ſua*, i. percutiendo citharam manu, Non dr̃ hic, an in voce pſallere deberet, quia interdũ Dauid in voce canebat, & plectro Citharam tangens: Hic tñ vr̃, ꝙ ſolum manu pſallebat. *Et leuius feras*, i. tunc alleuiabitur dolor tuus. Intelligebant illi, ꝙ p̃nte Citharista, non ita durè torqueretur Saul, & ſic fiebat: quia infra dr̃, ꝙ, qñ ſpũs malus arripiebat Saul, tollebat Dauid Citharam, & leuius habebat, & refocillabatur, & recedebat ab eo ſpũs malus. *Et ait Saul ad ſeruos ſuos.* Vidit. n. ꝙ rectè loquebantur, ideo conſenſit, ꝙ inquireretur ſibi aliqs pſallens, & iuſſit hoc. Et dr̃, ꝙ locutus eſt ad ſeruos ſuos, ſ. ad illos, qui erant in conſpectu ſuo, & ei familiariter deſeruiebant. *Prouidete mihi hominem bene pſallentem*, i. inquirite mihi hominem bñ inſtructũ in arte Citharistica. *Et adducite eum ad me*, ſ. vt ſtet in cõſpectu meo, qñ arreptus fuero, & pſallat. *Et reſpondens vnus de pueris, ait.* Immediatè vt locutus fuit Saul, rñſũ eſt ſibi, quia quidam de pueris illius nouerat Dauid, qui erat optimus Citharista. Dicunt Hebræi, ꝙ iſte fuit Goeth, qui erat principalis inter famulos Saul. Et dixit hoc ex odio, quia iam habebat exoſum Dauid, & ſic quærebat, vt ſtaret in p̃ntia Saulis, cũ à Dæmone affligeretur: vt à Saule, vel à Dæmone ipſum agitante occideretur, & ideo ipſum commendauit non ad bonum Dauid, ſed, vt malum inde ſequeretur. Huic opinioni conſentit Nicolaus, & cõfirmat eam, dicẽs, & ob hoc iſte Goe addidit aliquid in laudibus Dauid, ꝙ non videbatur verum: nam dixit eũ eſſe virum Bellicoſum, qui adhuc erat iuuenis. Vnde & Saul dixit ei, poſtea ſeq. cap. non vales reſiſtere Philiſtheo iſti: quia puer es: ſic. n. faciũt homines malicioſi cõmendando eos, quos oderunt, vt in aliquo caſu, ſub ſpecie boni eos confundant. Sed Deus frequenter eorum inſidias conuertit ad bonum illorũ, quibus inſidiantur: quia non eſt ſcia, nec prũs cõtra Dominum: ſicut Deus malitiã fratrum Ioſeph inuidendo ei, ne dominaretur ipſis, conuertit in bonũ, quia per hoc fuit exaltatus in AEgypto, & fratres ſui coacti ſunt adorare ipſum. Sed iſtud non eſt ſatis veriſimile, quia non patet, ꝙ iſte eſſet Goe, & dato, ꝙ eſſet Goe, nõ eſt veriſimile, ꝙ odio haberet Dauid, quia nondum ſuberat aliqua cauſa, propter quã eũ haberet exoſum. Nam & in prima vice, qua Goe denunciauit ſe vidiſſe Dauid, apud Achimelech: non fecit hoc, quaſi Dauid haberet exoſum, vel Achimelech; ſed vt placeret Sauli: nam ſciebat, quod Saul nimis deſiderabat perſequi Dauid, Nunc autem nondum venerat Dauid ad Saulem, nec erat aliqua cauſa odij: cur ergo Goe loqueretur iſta ad malum Dauid? Item non ſtat, ꝙ iſta dicerẽtur ad malũ Dauid, quia non videtur, quomodo ex hoc aliquid malum ſequeretur Dauid, ſed potiꝰ magnum bonum, quia dicitur infra, ꝙ Dauid ſtetit ante Saul, & ille dilexit eum nimis, & factus eſt armiger eius, miſitq; Saul ad Iſai dicens: ſtet Dauid in conſpectu meo, inuenit. n. gratiam in oculis meis. Cum autem dicunt, ꝙ hoc faciebat Goe, vt Dauid occideretũ à Saule, vel à Dæmone, qui exagitabat eum: habent incentiuum ab eo, quod dicitur infra 19. ca. ſcilicet, quod cum pſalleret Dauid coram Saule, appræhenſa lancea, conatus eſt Saul configere Dauid cum pariete. Sed hoc non ſtat, quia non fecit hoc Saul propter Dęmonẽ, à quo vexabatur: ſed quia deſiderabat valde occidere

Opinio Hæbreorum, & Nicolai.

Quod Dauid laudatus eſt à quodam cum odio, &c.

F te Dauid. Et poſt hoc omni tempore, perſecutus eſt eum fugientẽ per deſerta, & colles, vt patet ex proſecutione huius libri. Item confirmatio Nicolai in hoc non ſtat, ſcilicet, quòd iſte puer mentitus fuerit laudando Dauid, dicens eum eſſe virum bellicoſũ, quia nondum erat vir. Reſpondendum eſt, quod ille nihil mentitus eſt: nam non habebat colorẽ mẽtiendi, quia cum Dauid compariturus eſſet coram Saule, ſi reperiretur falſum, ꝙ iſte dixerat, puniretur: ideo non eſt veriſimile, ꝙ falſa nunciauerit regi, etiam ſi inuidia torqueretur. Quod autem Dauid tunc eſſet vir Bellicoſus, ſatis ſtat: quia non vocatur vir bellicoſus ille ſolus, qui ætatis maturæ eſt, & bella nouit, ſed quicunque robore excellens eſt, & facit

Ad confirmationẽ Nico.

G opera fortia: ſic autem erat de Dauid, quamquam eſſet iuuenis, quia erat fortis robore, & faciebat opera admiranda, & erat ad Bellum aptiſſimus. Item non ſtant aliquo modo ea, quæ dicta ſunt, quia iſte non poterat eſſe Goe: nam Goe erat Paſtor, vt patet infra c. 21. ſ. ꝙ erat potentiſſimus Paſtorum, ſed iſte, qui locutus eſt hæc, erat vnus de familiaribus Saulis, qui ſtabant ſemper coram eo, ergo nõ erat Goe. Patet quia ſupra dicitur iubeat Dominus Rex, & ſerui tui, qui coram te ſunt, quærant hominem ſcientem pſallere. *Ecce vidi filium Iſai Bethlehemitem.* Hoc dixit ille puer Saulis zelo bono concitatus, quia videbat Dauid eſſe magnum Citharistam, & virum omni probitate laudabilem, qualem coram regibus ſta

H re decebat, ideo dixit Regi, quod illum adduceret, & rex conſenſit.

Deus permiſit Dauid vocari, & ſtare ante Saul, & pati acerrimas perſecutiones ad maiorem exaltationem.

Quæſtio. XXXV.

QVAERET aliquis, Cum Dauid tam grãuia mala paſſus ſit ex familiaritate Saulis, cur Deus permiſit eum vocari, & ſtare coram Saule. De malis patet, quia perſecutus eſt eum Saul acerrimè, quod non feciſſet, ſi ſemper ei fuiſſet incognitus. Reſpondendum eſt, quod Deus faciebat hæc, ad maiorem exaltationem Dauid, & ad inſtructionem eius: Ipſe

I enim vnctus erat in Regem, & regnaturus erat poſt Saulem: ſi tamen ſemper manſiſſet in habitu Paſtorali, vſque ad mortem Saulis, fuiſſet poſtea ineptus ad Regem, quia ſtatus Regius requirit ſcientiã principandi, & mores valde diſſonos à Paſtorali conuerſatione: ideo debuit exercitari Dauid ibi, vbi poſſet mores regales addiſcere, & inducere animum Regis. Hoc autem erat in communicatione cum Regibꝰ, & magnis viris: ideo expediẽs fuit, quod Dauid maneret cum Saule. Item Dauid, cum non eſſet de progenie Saulis, & eſſet poſt eum regnaturus, nõ poſſet hoc fieri, niſi viribus arriperet ſibi principatum populi tollens de Domo Saulis, ſed difficile valde erat, inuito toto populo, Principatum trãſire ad Dauid:

K difficilius quoque ſuſtineri in manu eius, quia violẽtum non eſt perpetuum: ideo debuit principatus regalis aliter acquiri à Dauid; ſi tamen ipſe fuiſſet ſemper in conuerſatione paſtorum, nunquam populo cognitus, non conciliaſſet ſibi fauorem populi, vt mereretur principatum: nunc tamen ex communicatione, quam habuit in Domo regia, promeruit fauorem totius populi. Nam Saul conſtituit eum Principem virorum Belli, & ſæpe pugnans contra Philiſthinos in omnibꝰ proſpere agebat, ita, vt poſt mortem Saulis, ipſo non petente regnum, totus populus eum in Regem petierit, infra 2. lib. cap. 5. quæ nunquam accidiſſent, niſi per communicationem in Domo Regis conciliaſſet ſibi fauorem populi;

ideo

ideo expediens fuit Dauid, ꝙ vocaretur à Saule. Cũ
aũt obijcitur, ꝙ ex hoc paſſus eſt magnã aduerſitatẽ
Saulis Reſpõderi poteſt, ꝙ Deus interdũ infligit ho
mini pęnã ad inſtructionẽ ſuam: & in hoc potius ei
gratiam facit, cum ex hac pęna magna inſurgat vti-
litas: ſic.n. fuit in Dauid, quia perſecutio, quam ſuſti
nuit à Saule, fecit eum fortiorem virum, & magis
aptum ad tolerandum dura: iuſtificauit quoq; illũ
magis, & notificauit regnum eius poſt mortẽ Sau-
lis: nam ex hoc, ꝙ Saul perſecutus eſt tã iniquè Da-
uid, & incidit bis in manus eius, nec eum voluit per
cutere Dauid: apparuit nimis iuſtum fore, & inno-
centem Dauid. Nam potuiſſet eum occidere in ſpe-
lunca in monte Engaddi, cum abſcidit extremita
tem pallij eius, ſed noluit inf. 24. c. Iterum quoq; in-
troiuit in caſtra Saulis, dormiẽte ipſo, & accepit Da
uid lanceam, quæ erat apud Saulem, potueratq; eũ
configere, ſed noluit inf. ca. 26. Ex his autem nimis
claruit iuſtitia Dauid toti populo, vnde & ipſe ho-
ſtis ſuus Saul eum laudauit, dicens: Iuſtior tu es, quã
ego: tu enim mihi tribuiſti bonum, ego aũt reddidi
tibi mala: & nũc ſcio, ꝙ certiſſimè regnaturus ſis, &
habiturus in manu tua regnũ Iſrael inf. ca. 24. expe-
diens ergo fuit Dauid hanc experiri aduerſitatem.
Aliter poſſet reſpõderi, ꝙ ille aduentus ad Saulem
non fuit occaſio immediata, nec mediata aduerſita
tum, quas paſſus eſt Dauid à Saule, quia, cũ nunc vo-
catus fuiſſet, ſtetit aliquo tẽpore coram Saule: dein-
de rediens in domum paternam, rurſus vt primo
cuſtodiebat oues: & tunc, adueniente bello contra
philiſthinos, miſit eum pater ad viſitãdos fratres, oc-
ciditq; goliath: cũq; laudaretur à fęminis propter
victoriam illam, ſuſcitatus eſt liuor Saulis contra
ipſum, & ex hoc habuit locum perſecutio inf. c. 18.
vocatio ergo iſta Dauid à Saule nihil ad perſecutio-
nem ſuam contulit, etiam ſi ei omni tempore aſſi-
tiſſet, niſi occidiſſet Goliat. *Scientem pſallere*. i. iſte Da-
uid ſciebat excellenter pſallere. ſ. ꝙ non reperiret ei
tunc ſimilis cithariſta: nam ſi eſſet de qualibuſcũq;,
non fuiſſet citatus à rege.

An Dauid habuerit ſcientiam pſallendi per diuinam infuſionẽ, vel per doctrinam. Quæſtio. XXXVI.

QVAERET aliquis. An Dauid habuit ſciẽtiã
pſallendi per diuinam infuſionem? Ratio au
tem dubitandi eſt, quia ipſe erat excellentiſſimus ci
thariſta, & ſicut ſpiritũ prophetandi & canẽdi hym
nos à Deo accepit in vnctione ſua, ita quoq; accipe
re potuerit ſcientiam pſallendi. Reſpondendũ eſt,
ꝙ de ſcientia componendi hymnos, & cantica, ma-
nifeſtum eſt, ꝙ eam Dauid à Deo aſſecutus fuerit,
quoniam ſecũdum hanc Propheta dicebatur, & ca-
nebat aliqua, quę non poterant comprehendi hu-
mana doctrina, ſed per inſpirationem. De arte aũt
pſallendi ſecus eſt: quia hanc poterat ingenio ſuo
aſſequi, vel per eruditionem, ſicut alijs ineſt. Dicen-
dum tñ, ꝙ hoc poterat habere per inſpirationẽ, qa
quilibet habit⁹ doctrinę, prudentię, vel artis, poteſt
à Deo infundi: ſic eſt de habitu cithariſtico. Nam, ſi
Dæmones facere poſſunt, vt ille, qui nunq̃ nouit ci
tharizare, ſubito optimè citharizet, facili⁹ Deo hoc
ſuberit. Quod autem Dæmones hoc poſſint, patet,
quia interdum aliqui arrepticij à Dæmonibus viſi
ſunt, qui priuſquam arriperent, nihil omnino muſi
cã nouerãt, nec ipſa quidem muſica organa cogno
ſcebant, & cum arriperentur, optimas faciebãt ĩ ci-
thara, vel alio inſtrõ armonias, velut, ſi in hac eſſent
arte peritiſſimi. Deo ergo facilius erit, vt det alicui
ſcientiã citharizandi: quod eſſe potuit de Dauid. Et

A ſi hoc cõcedamus, dicere debemus, ꝙ in die ſuæ vn
ctionis, cũ primo directus eſt ĩ eo ſpũs Dñi, aduenit
ſibi oĩs ſpũs. ſ. ſpũs roboris, & prophetię, & cithari-
zandi ad canendũ propheticos hymnos. *Et fortiſſimũ
robore*. Vocatĩ Dauid fortiſſim⁹ robore, nõ ꝙ ex habi
tudine corporis ſui valde magnas haberet vires, ſed
quia requieuerat in eo ſpiritus Dñi, qui erat ſpirit⁹
roboris: manifeſtũ aũt erat robur Dauid multis Iſ-
raelitis: nã poſt vnctionẽ ſuã ſæpe, cũ eſſet ĩ paſcuis,
leonẽ apprehendit, & vrſum per maxillas, & ſuffo-
cabat eos, eruens prædam de ore ipſorum, vt patet
ſeq. c. Putabant autem Iſraelitę illud robur Dauid
eſſe à Deo: vnde dixit iſte puer Saulis: & Dñs eſt cũ
eo. i. habitat in eo: & omnia quæ facit, à Deo facit.
B *Et virum bellicoſum*. Non vocatur Dauid vir bellico-
ſus, quaſi haberet peritiam bellandi per frequẽtem
peritiam bellorum: nam nunq̃ fuerat in bellis, ſed
vocatur bellicoſus. i. ad bellum aptus, eo ꝙ erat vir
robore fortis. *Et prudentem in verbis* Prudentia nõ ſo
lum attenditur in verbis, ſed ẽt in factis, qa prudẽtia
non eſt ſpecialiter directiuũ alicuius operationis, ſi-
cut habitus artiũ determinanĩ ad certa obiecta, &
actus: ſed eſt prudẽtia regulatiua oĩum eorũ, q̃ pti-
nent ad totã vitã, vt patet. 6. Ethi. Et quia operatio
eſt maior pars vitę, q̃ verbũ: magis ſe extẽdit prudẽ-
tia ad operationẽ, q̃ ad ſermonem. Vocauit tñ iſte
puer Dauid prudẽtem in verbis i. lepidũ, vel facetũ:
hoc enim nimis conueniebat hominibus, qui regi-
C bus aſtãt, in quorũ ſermone nihil ruſticitatis appare
re debet. Hoc autem Dauid ſpecialiter à Deo conſe
cutus eſt, qa præter cõſuetudinẽ paſtorum eſt: licèt
enim interdũ quidã de paſtoribus ingenio valeant,
rudes tamen eloquio ſunt, cũ non duxerint in con-
ſuetudinem verba polite. Dauid autem conſecutus
eſt ornatũ dicendi, quod pertinet ad artem orato-
riam, quia Deus infuderat ei ſpiritum propheticũ,
& potiſſime pertinentem ad partem hymnidicam.
Hæc autem pars magnos rhetoricos flores habet:
& ſine dulcedine eloquij non fit, ideo ex hoc aliud
habuerat, quod in verbis ſuis ſententioſus, & dulcis
appareret: & ob hoc vocauit eũ puer iſte prudẽtem
verbis. *Et virum pulchrum* Erat.n. Dauid rufus, & pul-
D cher aſpectu, decoraq; facie. ita, vt vultus eius inſpi
ciẽtibus iocũdus foret. Oĩa hęc erãt ĩ Dauid, & ni-
hil puer iſte mẽtitus eſt. Expreſſit aũt hęc oĩa, & nõ
ſolũ artẽ cithariſticã, qa licet pp artẽ cithariſticã, q̃-
reret, tñ accumulatiora deſiderabiliorẽ eũ facerẽt.
Hæc aũt valde conueniẽtia erant, & vtilia regibus
. ſ. hẽre viros robuſtos bellicoſos, pulchros, verbo pru
dentes. Vnde Saul perſuaſus his verbis, fecit eum
vocari illico, inuenitq; gratiam magnam in oculis
eius pp iſtas pbitates. *Et Dominus eſt cum eo*. i. habitat
in eo, & dirigit eum in omnibus operibus: ex quo
innuere volebat iſte puer Saulis, ꝙ oĩa hęc conſecu
tus fuerat Dauid, quia Deus erat in eo.

E *Quomodo ſciuit iſte, quòd Deus eſſet in Dauid. Q. XXXVII.*

QVAERET aliquis, Quõ ſciebat iſtud puer,
ꝙ Deus erat in Dauid? Reſpõdendũ eſt, ꝙ ſm
naturam, oĩs operatio reducẽda eſt in aliq̃ cauſam,
& cũ vna nõ ſufficit ad operationẽ, reducẽdũ eſt in
aliã cauſã ſuperiorẽ: ſic ẽt ĩ Dauid apparebãt aliquę
operationes, quarũ ipſe nõ poterat eſſe ſufficiens
cauſa: ſicut in prophetando q̃tũ ad compoſitionẽ
hymnorũ. Nã canebat aliqua, q̃ nullus hõ, niſi à Deo
inſpiratus, ſcire poſſet; iõ arguebatĩ, ꝙ Deus inſpira-
bat. Itẽ apparet hoc ex operib⁹ roboris, qa faciebat
aliqua tã admirãda, vt nullus ea facere poſſet, nec
ẽt aggredi. Quis n. leonẽ, & vrſum aggrederetĩ, & ſuf

focatet eos? potiſſime cũ eſſet in tam tenera ętate: F
nam vix erat annorum 20. Dauid cum hęc faciebat
in paſcuis; oportebat ergo reduci iſtam operationẽ
in aliquam cauſam ſuperiorem ſ. in Deũ, & ſic Deꝰ
iudicabatur eſſe cum illo. Item homines, qui conce
dunt prouidentiam, & credunt res noſtras à Deo di
rigi, putant, ꝙ, quãdo alicui proſpera eueniũt, hoc
à Deo fit: ideo quando alicui homini proſpera eue-
niunt, dicunt Deum eſſe cum illo: quod quidem ve
rum eſt. ſ. quia iſta non proueniũt homini, niſi Deo
volente: aliquando tamen eo propitio, & aliquan-
do eo irato: puer autem iſte Saulis videbat, ꝙ om-
nes operationes Dauid dirigebãtur, & oĩa proſpera
bantur ad quæcũq; miſiſſet manum, ideo arguebat
Deum eſſe cum illo. Iſta aũt ſententia ſemper fuit G
omnium hominum, qui aliquid attribuerunt ꝓui-
dentiæ: & nunc ſic eſt. Sic patet Gen. 39 c. vbi dr̃ de
Ioſeph. Fuitq; Dominus cum eo, & erat vir in cun-
ctis ꝓſpere agens, habitauitq; in domo Domini ſui,
qui optime nouerat Dominum eſſe cum eo, & om
nia, quæ gererer ab eo dirigi in manibus illius. Ec-
ce qualiter iudicabat Aegyptius Deum eſſe cũ Io-
ſeph propter proſperationem: Moyſes quoq; idem
aſſeruit. Et ſic fuit de Dauid: nam, cum omnibus die
bus ſuis ꝓſpere egerit, apparebat Deum eſſe cum il-
lo. *Miſit ergo Saul nuncios ad Iſai.* ſ. placuerunt valde iſta
verba Sauli, eo ꝙ tantum fuerat Dauid; miſit ergo
illico pro eo. *Mitte ad me Dauid filium tuum, qui eſt in pa
ſcuis.* Nolnit Saul, innito Iſai, tollere ei filium ſuum, H
ideo miſit ad patrem: mittebat autẽ, quòd veniret
Dauid coram Saule, non quaſi ſemper ſtaturus co-
ram illo, ſed quaſi aliquid breuiter acturus: quod
patet quia poſtquam ſtetit Dauid in conſpectu Sau
lis, & iuuenit gratiã in oculis eius, miſit Saul ad Iſai,
dicens: Stet Dauid in ꝯſpectu meo: ſi tamen à prin-
cipio petiuiſſet eũ, vt ſtaret ſemper coram illo, non
mitteret denuo Saul ad Iſai, dicens: Stet Dauid in
conſpectu meo. Dicitur hic, qui eſt in paſcuis, ad dif
ferentiam aliorum, quia nemo de alijs paſcebat gre
gem: nam tres filij maiores vacabant Bellis cũ Sau-
le, vt patet ſequẽti. c. Alij aũt quatuor iuniores alijs
operibus inſiſtebant, ſolo Dauid manẽte in paſcuis:
vnde ea die, qua in regem vngi debuit, cęteri fratres I
in domo erant, ipſe aũt in paſcuis, & inde adductus
eſt ſup. in littera. *Tulitque Iſai Aſinum plenum panibus.* i.
onuſtũ panibus. Vel, ſm̃ alios dicitur, Aſinus plenꝰ
panibus i. corium aſini in modum ſcuti plenum pa
nibus. Sed primum melius eſt. ſ. ꝙ onerauit Iſai vnũ
Aſinum plenum panibus, & miſit eum ad Saulem:
cum. n. Iſai miſſurus eſſet filium ſuum ad Saulẽ, no-
luit eum vacuum mittere: nam inhoneſtũ videbaẽ,
ꝙ appareret vacuus coram rege: nam ſicut Deꝰ iuſ-
ſerat, ꝙ non appareret homo vacuus corã eo, vt pa
tet Exo. 23. & 34. c. ita in magnis Dominis videbaẽ,
ꝙ nemo coram eis deberet vacuus apparere: miſit
ergo de eo, quod habuit munuſculũ regi. *Et lagenam
vini.* Miſit. n. Iſai oĩa, quæ neceſſaria erant ad cibum K
& potum. Eſt aũt lagena nomen vaſis. An verò ſit
paruũ vas, vel magnum, non apparet: potiſſimè, qa
in Hebræo, nomen, quod hic ponitur, eſt ęquiuocũ
ad vtrem, & ad vas quodcunq;. Apparet tamen, ꝙ
debeat eſſe vas aliqualiter magnum, ſicut vter, quia
dicitur Iſai. c. 5. Decem iugera vinearũ facient lãgũ-
culã vnã: & 30. modij ſementis facient modios tres.
eſſet hic lagena, vter, vel aliquod magnũ vas. *Et Ha-
dum de capris vnum.* Intelligendum eſt de hædulis par-
uæ ætatis, quia tunc dulciſſimi ſaporis ſunt; cum ve
rò ĩcreuerint fętidi, & inſipidi ſunt. *Miſit per manum
Dauid filij ſui Sauli.* i. hęc miſit, vt Dauid offerret illa
Sauli ex nomine patris ſui.

*Quare Iſai paruum munus obtulit Sauli, cum non eſſet pauper.
Quæſtio. XXXVIII.*

QVAERET aliquis, Quomodo Iſai deſtinauit
regi tam paruũ munꝰ, & indignũ rege? Aliquis
reſpõdebit, ꝙ hoc faciebat ex paupertate: nequibat
.n. maiora offerre. Sed hoc nõ ſtat: quia Iſai erat vir
diues, & honoratiſſimus inter omnes Bethlehemi-
tas, ideo potuiſſet maiora offerre munera. Item, da-
to, ꝙ diceremus fuiſſe virum pauperem Iſai, potius
debuiſſet nullum offerre munus, quàm aliquid prę
ſtare tam indignum regi. Dicendum igiẽ, ꝙ Iſai di-
ues erat, & potuiſſet maiora offerre munera, & offe
rendo hęc, non putabat aliquid indignũ offerre re-
gi, ſed munus ſatis laudabile, & ſm̃ rẽ ſic erat. Nũc
aũt eſſet aliqd viliſſimũ talia offerre regi: maxime,
ſi offerret aliquis vir nõ parui ſtatus. Ratio differen
tiæ eſt inter tẽpus iſtud, & illud: quia tũc erant ſæcu
la rudia, nec tantum ęſtimabanẽ principatus, nec de
uenerant homines in tantam ambitionẽ honoris,
& iactantiã, ſed ſimplici victu, & veſte contẽti erãt,
ẽt ſi eſſent viri magni principatus: ideo id, quod mo
dicũ eſt nũc, apud illos tanq̃ aliquid magnũ ęſtima-
baẽ: qa nondum illis tanta opum poſſeſſio erat, nec
tã immenſa honoris poſſidendi cupido. Fuerũt igiẽ
munera temporis illius parua, q̃ tunc tanti ęſtima-
banẽ, vt nunc ea, q̃ clariſſima ſunt. Quod patet: quia
Samuel propheta priuſq̃ Saul regnaret, erat iudex,
& princeps in toto Iſrael: Saul tamen, & puer eius
volebat offerre ei in munus aliquem panẽ, vel parũ
de moneta: vnde, quando puer Saulis iuuenit in ma
nu ſua quartã partẽ ſtateris. i. ſicli, dixit Saul, ꝙ darẽt
eã Samueli, & tamen illud valde modicũ erat: quia
quarta pars ſtateris non valeret vltra quinq; mora-
bitinos, vt declaratũ eſt ſup. c. 9. exiſtimabant tamẽ
Saul, & puer eius illud eſſe dignum munus. Item, cũ
mitteret Iſai ad tribunum, q erat princeps mille vi-
rorum, ſub quo militabant filij ſui, munera: obtulit
decẽ formellas caſei. i. decẽ caſeos valde paruos, vt
dr̃ ſequẽti. c & tñ illud valde paruũ erat, vt alicui tri
buno offerreẽ: cõditio tñ tpis illud patiebaẽ. *Et venit
Dauid ad Saul.* ſ. ferẽs munera. *Et ſtetit coram eo.* ſ. offerẽ
do illa Etiã ſtetit coram eo. ſ. manendo ibi aliquãto
tpe, quouſq; mitteret Saul ad Iſai nuncios, ꝙ vellet
apud ſe tenere Dauid. *At ille dilexit eum nimis.* ſ. Saul di
lexit Dauid valde, eo ꝙ erat vir probus in omnibus:
& ſatis conſolabaẽ ex pręſentia eius, quia cum eum
Dæmon arriperet pſallebat, Dauid, & Saul leuiꝰ ha-
bebat, atq; recedebat ab eo ſpiritus malus. Iſta aũt
magna dilectio Saulis ad Dauid poſtea in atrociſſi-
mum odium verſa eſt, eo quòd concepiſſet liuorẽ
Saul de Dauid, & metum quemdam, vt patet inf.
18. c. *Et factus eſt armiger eius.* i. fecit eum Saul armige
rum ſuum. In hoc enim oſtendit affectionem ſuã,
quia dedit ei officium familiaritatis. ſ. ꝙ eſſet armi-
ger illius. Stabat quoq; ſemper coram illo propter
artem citharistæ cauſa. *Miſitque Saul ad Iſai.* Cum
enim ſtetiſſet Dauid in conſpectu Saulis, & placuiſ-
ſet ei, voluit eum ſemper ſecum tenere, & quia ad-
duxerat eum non tanquam ſemper manſurum ſe-
cum, ſed vt aliquid breuiter facturum. Miſit ad pa-
trem eius, vt permitteret eum manere apud ſe, &
hoc, ne pater expectaret eum, tanquam illico redi-
turum: Etiam vt oues, quas Dauid paſcebat alteri
committeret, tanquam, eo nunquam redituro ad
paſcua. *Stet Dauid in conſpectu meo,* ideſt maneat ſem-
per apud me. *Inuenit enim gratiam in oculis meis.* i. eſt mi-
hi gratus, & delectat me, ꝙ hic maneat. Qđ aliquis
Iueniat grãm ĩ oculis alterius eſt, ꝙ aſpectus eius ſit
alteri

alteri delectabilis,& omnia, quæ agit,illi grata ſint. Sic enim homo inuenit gratiam in conſpectu Domini, quando in charitate eſt, quia tunc eius opera ſunt accepta Deo, & omnia,quæ egerit,tanquã recta à Deo iudicantur: & iſta eſt gratia gratũ faciens. Cum quis aũt non inuenit gratiã in oculis alterius, triſtis eſt illi viſio eius,& homines fugiunt tales aſpectus. Erat igitur iocundum Sauli videre Dauid,quia inuenerat gratiam in oculis eius.

Quare Saul permiſit Dauid à ſe recedere, cum ex eius præſentia dolor eius mitigaretur. Q. XXXIX.

QVAERET aliquis. Cũ Dauid inueniſſet gratiam in oculis Saulis,& ex eius præſentia leuiabatur morbus illius,atq; recedebat Dæmon, cur permiſit poſtea eum à ſe recedere. Aliquis forte dicet, ꝙ nõ receſſit,quia Saul dixit:Stet Dauid in conſpectu meo.i.maneat ſemper coram me. Sed hoc non ſtat:quia poſt iſtud factum eſt Bellum, qđ habere ſequẽti c.2. & tũc Iſai miſit Dauid,q cuſtodiebat Gregem ad fratres ſuos in Bellũ. Et patet,quia dicitur ĩ. ſequenti c. Abijt ergo Dauid,& reuertus eſt à Saule, vt paſceret gregem Patris ſui in Bethlehem Ergo permiſit eũ Saul à ſe recedere. Aliquis forte reſpõdebit,ꝙ hoc factũ eſt, quia Saul iam fuerat liberatus à morbo, & quia ob hoc Dauid erat in cõſpectu ei⁹, vt cum à Dæmone arriperet̃,pſalleret, permiſit eũ redire ad patrem ſuum, & tunc cuſtodiuit oues, vt prius. Sed falſum eſt,quia etiam poſt illud Bellum, de quo ſequenti. c.arripiebat̃ Saul à Dęmone,quia Inf.c.19. dicitur qũo Semel arrepto Saule à Demone,Dauid pſallebat coram eo,& accepta lancea,voluit eũ Saul configere cũ pariete:ergo nondũ morbus deſierat. Reſpondendum eſt, ꝙ Saul dilexit Dauid,& voluit,ꝙ ſemper ſtaret corã eo, quia delectabatur ex præſentia eius:adueniente tñ bello,de quo ſequẽti.c.quia neceſſe erat,ꝙ Saul vacaret operi bellico iam abſtinens à delectationibus citharizandi, credidit q; Dauid, quia puer erat, ineptũ eſſe ad Bellum:ideo permiſit eũ redire in domũ patris ſui,vſq; in finem belli, poſtea rediturum ad officium ſuum priſtinum, vt ſtaret coram Saule. Et tunc potuit pr̃ ſuus mittere eũ ad paſcua, ſicut prius: & deinde ad viſitandos fratres in Bello. Penitus tamen nõ permiſerat eũ à ſe recedere Saul, quia ſemper illo opus habebat propter ęgritudinem ſuam. *Igitur quandocũque Spiritus Domini malus arripiebat Saul.* ſ. non erat iſte cruciatus continuus,ſed per temporum interualla, ſicut fit in omnibus alijs arrepticijs. *Tollebat Dauid citharã.* ſ quia in illa peritus erat,& nouerat alia muſica organa: nã ipſe dicit: In pſalterio decachordo pſallã tibi. In cithara tñ magis aſſuetus erat,& hanc manu tenebat cũ Saul arriperet̃. *Et percutiebat manu ſua.* ſ. ad reddendũ ſonitũ. *Et refocillabatur Saul.* i. requieſcebat,quia delectatio armoniarũ aliquantulũ minuebat vim doloris. *Et leuius habebat.* i. alleuiabat̃ aliqualiter. ſ. quia in præſentia magnæ delectationis armonicę,non poterat tota triſtitia percipi,ſicut ſentiretur,nulla præſente iocundate. *Et recedebat ab eo ſpiritus malus.* ſ. non ſolum leuiabatur dolor,ſed etiam alleuiabatur pro tũc,qa recedebat ſpiritus neq̃ à Saule.

An Dæmones poſſent eijci de corporibus virtute melodia, vel alicuius alterius rei. Quaſt. XL.

(Prima rõ.) QVAERET aliquis Circa hoc, An Dæmones poſſent eijci de corporib⁹ aliqua virtute melodiæ,vel aliarum rerum. Et videtur ꝙ ſic, quia dr̃ hic,ꝙ recedebat ab eo ſpũs malus pſallente Dauid.

A Item Tobiæ.6. Dixit Angelus Raphael de iecore piſcis, ꝙ,ſi ſuper carbones ponatur fumus eius extricat omne genus Dęmoniorum,ſiue à viro,ſiue à fęmina: ſed odor fumi non eſt maioris efficaciæ, quã melodia, quin potius è contrario: quia melodia eſt aliquid magis ſpirituale,quam fumus, & magis cõueniens cum natura Dæmonis: ideo potius in eum agere poterit,quàm fumus. (Secunda ratio.) Item in muſica Guidonis dicitur, quòd ſunt quidam Dæmones, qui melodiam ſuſtinere nõ valent. (Tertia rõ.) Item communiter dr̃, ꝙ per quandam fumigationem poſſunt Dæmones cõgregati ad aliquem locũ, vel ab aliquo loco eijci. (Quarta ratio.) Item Ioſephus.8. Antiqui. aſſerit per radicem cuiuſdam herbæ expelli Dæmones de corporibus obſeſ- B ſorum,cũ ait: Præſtitit autem Deus Salomoni,vt ẽt contra Dæmones artem ad vtilitatem hominum, & eorum curas diſceret,& incantationes inſtituit, quibus ægritudines ſoleant mitigari,modũ ẽt cõiurationum,quibus adſtricti Dæmones, ne denuo redeant,effugent̃,inuenit. (Quinta ratio.) Et hæc cura hactenus apud nos multũ præualere dignoſcitur. Vidi etenim quẽdam Eleazarũ degẽte noſtra,præſente Veſpaſiano, & eius filijs,& tribunis, alioq; ſimul exercitu,curantem eos,qui à Dæmonibus vexabantur. Modus aũt medicinę fuit huiuſmodi. Intulit naribus eius,qui à Dęmonio vexabatur, annulũ habentem ſubter ſignaculum radicem à Salomone mõſtratã: deinde Dæmonium per nares odorantis abſtraxit:& repen- C te cecidit homo. Poſtea coniurauit eũ,iuramentũ Salomonis obijciens, ne ad eũ denuo remearet. i. cãtica,q̃ ille compoſuit ſuper eũ dicẽda. Volens aũt ſatiſfacere,atq; probare præſentibus Eleazarus hanc ſe habere virtutẽ,ponebat ante eos aut calicẽ aquę plenũ,aut peluẽ,& Dęmoni imperabat, vt hæc ab homine egreſſus euerteret, & videntibus præberet indiciũ, ꝙ hoĩem reliquiſſet. Si ergo herba illa hoc potuit, à fortiori melodia. In contrariũ vr̃, ꝙ non habeat melodia vires eijciendi Dæmones: qa ſemper virtus agens eſt maioris efficacię q̃ res patiens,alioquin non ſequeret̃ operatio. Sed Dæmon eſt maioris poteſtatis, quàm quæcumq; res corporalis, quia dr̃ Iob.41.c. nõ eſt poteſtas ſub cœlo,quæ comparet̃ D ei, & intelligit̃ de Dæmonę, ergo nõ poteſt aliqua res corporalis in eũ agere,vel expellere de corpore. Rñdẽdũ eſt,ꝙ Dęmones nõ pñt eijci de corporib⁹, vel cõgregari ad aliquẽ locũ virtute alicuius rei naturalis. (Dæmones nulla re naturali eijci, vel cogi poſſunt.) Quia Dęmones ſunt entia non naturalia. ſ. ſpũs puri nõ vniti corporibus,ideo res naturales nõ habent ſup eos efficaciã agẽdi, quia naturale ſolum agit in rẽ naturalẽ. Si aũt Dęmones eſſent aliquid naturale. ſ corpora, vel ſpũs vniti corporibus, poſſent pati aliquid à rebus naturalibus,q̃ ſunt de cõditionibus corporum: & hoc tenuit Plato: ſic.n. dicit Apuleius platonicus ex auctoritate Platonis,ꝙ Dæmones ſunt aĩalia corpore aerea, mente rõnabilia, (Dæmon quid.) rpe ęterna, aĩo paſſiua: quodcumq; autem corpus, qđ elementũ eſt, vel elementarũ,pati põt, & ſuſci- E pere. & ſic Dæmones,cũ haberent corpora aerea,eſſent paſſiui, ideo ſatis diſpoſiti ad patiendum: quia inter omnia corpora elementalia, nullum eſt tam diſpoſitũ ad ſuſcipiẽdũ oẽm impreſſionẽ, ſicut aer; ideo Dæmones accipiũt, & Angeli magis corpora de aere, q̃ de quocunq; alio elemento, vt declaratũ fuit Nume.c.21.& ipſe Apuleius dicit,ꝙ Dæmones ſunt aĩalia paſſiua, Hoc modo non erat incõueniẽs, ꝙ à fumo, & à melodijs, & multis alijs rebus pati poſſunt,ſicut patiuntur hoĩes,qui corporei, & compoſiti ſunt. (Contra Plat.) Conſtat tamen ex aſſertione fidei catholicę Dæmones eſſe puros ſpiritus, cum ab Angelis nihil diſtent, niſi quòd illi bonitate perſtiterunt,

F iſti autem in malū conuerſi ſunt. Apparet ēt hoc, quia Dæmones ſunt in corporibus humanis interdū: ſi tamen corporei eſſent, non poſſent intus eſſe, quia non caperentur intra humana viſcera, potiſſimè cū multi ſint, ſicut in quodā viro, de quo Chriſtus legionem Dæmonum eiecit Sunt autem in legione ſex mille ſexcenti ſexagintaſex Dæmones. De hoc Matthæi 8 c. Si ergo illa eſſent animalia, nō caperentur in multis corporibus: ergo nō ſunt animalia, ſed ſunt ſpiritus ſimplices, ſicut Angeli boni: & manēt in eis omnia naturalia integra, ideo ſicut Angeli, non poſſunt cogi per aliqua corporalia, ita nec Dęmones. Ideo dicēdū, ꝙ Dęmones nō poſsūt cogi, vt exeant de aliquo corpore, vel, vt veniāt ad illud per aliquas res naturales, nec per qualcunq; G cęremonias.

An verbis Dęmones cogi poſſint. Quęſt. XLI.

DE verbis primo patet: quia verbum naturaliter non habet aliquas vires, niſi ad mouendum auditum, quia vox eſt obiectum potentiæ auditiuæ, & non poteſt obiectum agere, niſi in potētiam ſuam; ſicut potentia non poteſt vltra obiectum ſuum. Dęmones autem non habent potentiam auditiuam, ideo voces ad eos nihil pertinent. Item, dato, quòd Dæmones haberent potentiam auditiuā, voces nō ſufficerent ad eijciendum eos de aliquo loco, vel aggregandum eos ad aliquem locum: quia vox nō ha- H bet efficaciam, niſi inquantum eſt dura, vel mollis: & aliquando voces terribiles, vel ſonitus cogūt homines procidere in terram. Et ſic Dæmones, dato quòd eſſent corporei, non poſſent eijci de aliquo loco, niſi propter voces nimis duras, quæ eſſent eis terribiles, & fugerent propter illas: illi tamen, qui conantur Dæmones per verba eijcere de corporibus obſeſſis, nō proferunt ea durè, nec ad hoc reſpiciūt, ſed, ꝙ ſint talia, vel talia. Itē coniuratio, quæ Dæmonibus fit, vt non redeant ad corpora, de quibus exierunt, non poteſt ſecundum ſe habere aliquas tales vires: quia iuramentū nō habet efficaciam ex hoc, ꝙ aliquis proponit alteri verba, quæ iurare debet, ſed, ex hoc, quòd alius iurat illa ſe ſeruaturū. In Dæ- I mónibus autem non eſt ſic: quia ipſi non reſpōdēt ad ea, quæ eis obijciuntur, vt iurent. Et, ſi aliquis dicat, ꝙ Dęmones dant ſignum, quòd nunquam redibunt, quamquam non loquentur, & illud ſufficit. Dicendum, ꝙ non ſufficit: quia neceſſitas impletionis iuramenti nō ſtat in hoc, ꝙ aliquis iurauit: quia etiam ſi iurauerit, poteſt infringere, ſed ex bonitate ſua pēdet firmitas impletionis, quia ſi bonus eſt, implebit quod promiſit: quamquam ergo Dæmones ſigna dent ſe ad corpora nūquam redituros, impoſſibile eſt, ꝙ ex hoc ſint aſtricti ad non redeundum. Sed, ſi nō redeūt hoc eſt, qa nolūt, vel ex aliqua alia cauſa, q̄ eos cogit, non tñ ſunt iſta verba. Sed obijciet aliquis de exorciſtis, q eijciūt Dæmones de cor- K poribus humanis inuitos, & interdū clamant, ſicut erat de Chriſto, qñ eijciebat Dæmonia: nā dicitur, ꝙ egrediebantur Dæmonia de corporibus clamātia: Marci. c. 1. & iterdū dicebant: Quid tibi, & nobis Ieſu fili Dei? veniſti huc ante tēpus torquere nos Matthæi. cap. 8. & exorciſtæ per ſola verba expellūt Dæmonia, & non eſt ibi aliqua fraus: ideo verba habēt efficaciā ſuper Dæmones. Reſpondendū, ꝙ verba, q̄ proferūt exorciſtę nullā efficaciam habent ſuper Dæmones, nec exiret aliquis Dæmon de corpore ī virtute verborū exorciſtę, ēt ſi per mille annos loquerent: ſed, qñ loquit Exorciſta, Dęmones expellunt, nō coacti viribus verborū, ſed a virtute Dei, q

Obiectio

Rñſio.

vult operari, prolatis illis verbis Sic. n. eſt in oībus ſacramentis: nam in ſacro Eucharistię, prolatis verbis à Sacerdote, eſt ibi verū corpus, & ſanguis Chriſti: & tñ illa verba non hñt aliquam virtutē ad hoc efficiēdū, quia, ſi in verbis eſſet virtus à quocunq; illa ꝓferrent, conficeret Eucharistia Sed falſum eſt, qa, ſi laicus illa protulerit, nihil efficit. Etiā non eſt efficacia à ſacerdote, quia tūc, qñcūq; ſacerdos illa proferret, conficeret: ſed falſum eſt, quia ſi non proferant cū intētione cōſecrādi, ſed intentione iocādi, nihil efficitur: ſolus ergo Deus eſt, qui conſecrat faciēdo ibi eſſe verū corpus Chriſti, & ſanguinem: facit tñ hoc qñcūq; illa verba ꝓferunt à ſacerdote cū intentione conſecrandi: non quidē, ꝙ ex virtute verborum neceſſe ſit ſic fieri, ſed qa Chriſtus ꝓmiſit, ꝙ, qñcūq; hoc ſacerdotes facerent, eſſet ibi corpus Chriſti: & ſic ipſe fieri iuſſit Io. ca. 13. & prima ad Corin. 11. Ita ergo in exorciſtis, q̄q̄ verba, quæ ipſi proferunt, non habeāt aliq̄ efficaciā ad expellendum Dæmones de corporibus: ꝓlatis tñ illis verbis, q̄ ēt in forma dedit Deus, illico Dęmonē eijcit de corpore. Et hoc, quia ipſe ꝓmiſit. ſ. ꝙ, ꝓlato noīe ſuo, iſta fierēt Marci. c. vltimo ſ in noīe meo Dęmonia eijciēt. i. prolato noīe meo. De armonijs, autē eodē modo dicendum eſt, ꝙ illę ſm ſe nō habent aliq̄ efficaciā ad excludendū Dęmones de corporibus, vel ad cōuocandū eos: nā armonia eſt vocū proportio, ideo ad potentiā illā, ad q̄ pertinet vox, pertinebit armonia vocum, ſed H vox ad ſolū auditū ꝑtinet, ergo & armonia. In Dęmonibus tñ non eſt auditus: quia potentia auditiua in ſolis animalibus eſt, ideo ad eos nihil proficiunt armonię. Item armonia naturaliter habet efficaciā ad mouendum paſſiones. ſ. amorē, vel dolorem, triſticiā, vel ſolicitudines; & laſciuiā, & leuitatem, vel grauitatem motum: ideo Ariſto. 8. Poli. volens inſtiuere mores iuuenū, dixit ad hoc multū facere ſonꝰ armoniatū, & qbuſdā ꝓdeſſe frigiſtā armoniā, alijs verò doricā. De inſtrumētis ēt muſicis ſic dicit, ꝙ, q̄dā pertinēt ad vnā paſſionē, & q̄dā ad aliā, & ꝙ q̄dā conueniūt iuuenibus, & q̄dam nō. In Dęmonibus aūt non eſt pars affectiua, in qua ſunt iſtæ paſſiones ex parte carnis, ideo nihil proficiēt armoniæ. Item I dato, ꝙ Dęmones haberent motus paſſionales, & ꝑciperent armonias, nō poterant excludi de corporibus humanis ꝑ dulcem armoniā, qñ armoniatū eſt iſta vis, quòd illa, q̄ eſt ſm artem, naturaliter cō delectat auditū, & ferunt homines ad illam audiendam magno deſiderio. nec ſolū hoīes, ſed ēt q̄dā de pecoribus, & volatilibus, quæ habent aliquam excellentiam in auditu. Sic eſt de cygnis, qui dulciter cantant, ſicut ait Iſidorus Etymologiarum li. 12. ferunt in Hyperboreis montibus cygnos citharędis canentibus aduolare: eiſq; concinere. Armonia autem, quæ præter artem eſt, vbi voces non bene conſonant, naturaliter eſt contriſtatiua auditus, potiſſime in illis, qui habent ſenſum auditus optime tem- K peratum. De hoc Ariſto. Ethi. li. 9. Dæmones ergo, ſi perciperent armonias, non fugerent quando fierent armonię ſecundum artem, ſed magis congregarētur: & fugerēt, qñ fieret diſcordia vocū. Dauid tñ, cū eſſet excellens cithariſta, faciebat armonias valde modulatas; ideo ad eius cantum non debuiſſet recedere Dæmō à Saule, ſed magis vnire ad torquēdū eum, vt ſemper audiret armonias: recedebat tñ Dæmon, Dauid canente, ergo nō fiebat ex viribus armonię, ſed ex alia cauſa. Patet ergo, ꝙ in verbis, vel armonijs nō eſt aliqua efficacia ad Dæmones cōgregādos, vel expellendos. Sed adhuc aliquis obijciet, quòd in verbis ſit aliqua virtus, quia quidā per incantationes, & prophanas artes, atque illi-

cita

Quā nim habeant verba cōſecrationis.

Armonia ſm ſe nullā virtutē habet ſup Dęmones

Cygni ſequunt citharędos.

Obiectio

cita verba Dæmones expellũt de corporibus:ibi tñ non poteſt dici, ꝙ fiat ex virtute Dei, qui prolaris illis verbis, velit Dæmones eijcere: nam Deus nõ cõcurrit, nec conceauſat actibus prophanis, & verbis illicitis. Sed hic Dæmones excluduntur: ergo neceſſe

Ratio. eſt, ꝙ fiat ex viribus verborum. Reſpondendum, ꝙ, ſiquis per artes neſarias, vel illicitas cęremonias Dęmonẽ ab aliquo excludat, non ipſe Dæmonẽ excluſit, ſed Dęmon ſeipſum excluſit: exiuit. n. quia voluit. Sunt quippe Dæmones ęmuli ſalutis noſtræ, & ambitioſi honoris diuini, ideo deſiderant nimis, vt colantur. Inuenerunt igitur ob hoc multiplices artes, imò fallacias, quibus cũ hominibus aduerſari valeant, & ab eis diuinũ cultũ recipiant: dederunt ẽt quaſdam ſuperſtitioſas cęremonias, quibus ipſi de

B corporibus humanis excludi poſſent, non quidẽ, ꝙ per illas verè excludãtur, ſed quia, vt ſemper fallãt, volũt, quando illa facta fuerint, exire de corporib'. Nam, etiam ſi Dæmones voluiſſent dare nobis aliquam artem, per quam de corporibus excludi poſſent, impoſſibile fuiſſet eis, quia ipſi non poterãt nobis dare, ꝙ faceremus aliquid, niſi quod ad naturalia pertinet: nihil tamen huiuſmodi habet vires ſup illos nulla ergo verba ſiue bona, ſiue mala, nec ſoni tus duri, ſiue quantuncũq; terribiles, habent efficaciam ſuper Dæmones.

Quod nulla re naturali Dæmones cogi poſſunt. Quæ. XLII.

C DE rebus ẽt dicendum eſt, ꝙ nulla res habet efficaciam ad excludendum Dæmonem. ſ. de reb' naturalibus, ſiue ſit animal, ſiue res inanimata, herba, vel arbor, vel fumus alicuius rei, vel odor bon', vel malus. Ratio huius eſt, quia in omnibus naturalibus, virtus agẽdi eſt ipſa qualitas, ſiue ſit de primis, vt calor, vel humiditas: ſiue de ſecundis, vt quęcunq; aliæ qualitates ortæ ex quatuor primis. Illę aũt qualitates ſunt accidentia corporum, & non quidem omnium, ſed ſolum elemẽtatorum: iõ non poſſunt agere res per iſtas qualitates, niſi in elementata corpora: Dæmones autem, non ſunt corpora, nec habentes corpus, ideo nõ poſſunt pati ab illis rebus na

D turalibus. Patet hoc: nam ẽt ipſa corpora cœleſtia, q̄q̄ corpora ſint, quia tamen non habent conditionem elemẽtalem, non poſſunt pati ab aliquo agente naturali. ſ. quia non patiuntur à calido, nec à frigido: à fortiori ergo, Dæmones, qui incorporei ſunt, non poterunt pati ab his qualitatibus. Ex hoc autẽ patet, ꝙ errant illi, qui dicunt Dæmones à corporibus poſſe expelli per fumũ, vel herbã, vel lapides, q̄a

Dubitatio. oĩa iſta ſunt entia naturalia. Sed adhuc circa hoc dubitabiť, an Dæmones ad aliquẽ locũ cõgregati poſſint, per ſuffumigationes, vel lapides, aut expelli de locis illis. Multi. n. ſic fieri aſſerũt, & oĩum, qui cõiurationibus vtuntur. & cęremonijs ſuperſtitioſis, eſt

Solutio. E modus iſte. Reſpondendum eſt, ꝙ, vt dictũ fuit, nulla res naturalis poteſt habere efficaciã ſuper aliquẽ purũ ſpiritum, quia etiam, ſic eſt de anima noſtra, q̃ eſt purus ſpũs: & tñ, q̄q̄ in corpore ſit, non mouetur à calido, & frigido, vel ab alijs qualitatibus: quãto magis de Dæmonibus, qui ſunt ſpiritus, non vniti corporibus? minus enim iſti pati poterunt.

Dęmones congregari non poſſunt re naturali ad aliquem locum. Quæſt. XLIII.

SED adhuc diſtinguendũ, quia aut quærit de Dæmonibus, quantum ad hoc, ꝙ congregeantur ad aliquem locum, vel quantum ad hoc, ꝙ expellãtur de illo. Quantum ad primũ, dicendum, ꝙ nulla res naturalis habet efficaciam congregandi Dęmones

A ad aliquem locum: quod patet q̄a Dæmones, quando congregandi ſunt, ſunt ſubſtantiæ in ſe purè ſpirituales, & non habentes aliq̃ vnionẽ ad aliquod corpus, propter quod aliquo modo pati poſſint à rebus naturalibus: facilius aũt pati poſſent, ſi vniuiſſẽt ſibi aliqua corpora: ſic enim eſt de anima noſtra, q̃, q̄q̄ ſit purus ſpũs, q̄a tñ eſt vnita corpori ĩdirectè, ſuſcipit quaſdã paſſiones; & ſm diuerſam corporis habitudinẽ diuerſimodè afficiť: patet ergo, ꝙ nec ſumigatio, nec aliquid alterũ vires habet agendi ĩ Dæmones ad congregãdũ eos ad aliquẽ locũ. Sed di- Opi. quorundam.
cũt q̄dam, ꝙ q̄q̄ iſta, non cogant Dæmones; tñ mouent ad illa Dæmones, tanq̄ ad aliqua ſibi delectabilia, & ſic fumus quarundã rerũ eſt eis nimis dele-

B ctabilis, & ſanguis quorũdam animaliũ, vel aliquæ herbæ: ideo, qñ iſtę fuerint poſitę, in aliquo loco Dęmones confluunt ad illa. Sic ẽt dicunt, ꝙ aliquæ res ſunt valde odibiles Dæmonib', & ideo vbi illas ſen ſerunt, fugiunt. Sed tñdendum eſt, non ſtare, q̄a nul- Impugnatio.
lum iſtorũ poteſt eſſe delectabilẽ, vel triſte Dæmonibus; q̄a iſtę res ſunt delectabiles, vel triſtes alicui, inquantũ earum qualitas eſt conueniens, vel diſconueniens illis, quia ex ſimilitudine ſequiť delectatio, & ex diſſimilitudine ſequitur triſtitia. Non eſt tamẽ in Dæmonibus aliquid, ſecundum qđ iſta ſint ſibi delectabilia, vel triſtabilia, eo ꝙ nõ habent aliquid, qđ per illa percipiant. Sicut cibus nulli eſt delectabilis, niſi habenti potentiã guſtatiuã: & color nulli eſt

C triſtis, vel iocundus, niſi habenti viſum, quia in potentia, & organo reperitur aliqua conformitas, vel diſſimilitudo ad ſuum obiectum: in Dæmonib' tñ, cum non ſint animalia, non poteſt reperiri aliqua potentia perceptiua harum qualitatum, ideo non poſſunt eſſe eis iſtę res delectabiles, vel triſtes, ẽt ſi ipſi vellent hoc, ſicut non habenti viſum non poteſt eſſe color delectabilis, vel triſtis, etiam ſi vellet: non ergo poſſunt Dæmones cõgregari ad aliquẽ locũ ꝑ ſuffumigationem, vel aliquid alterũ, tanquam illud iocundũ ſit. Si aũt dicas, ꝙ aliqñ congregaɳť. Dicendũ, ꝙ hoc eſt, quia volunt illis poſitis cõgregari, non tñ, ꝙ cogantť: ſed vt acquieſcant hominibus, quos fallere cupiunt, veniunt, qñ ipſi voluerint: nec

D veniũt magis poſita illa re, q̃ alia quacunq;, vel nulla, quia nihil magis ab illa patiunť, q̃ à nulla. Sed hoc faciũt, vt hoĩes inducãt ad cęremonias ſupſtitioſas.

Indirectè poſſunt res naturales ſuper Dæmones, vt ſint expellendi. Quæſt. XLIIII.

SI autem quæratur, an Dæmones expelli poſſint de corporibus. Reſpondendum eſt, ꝙ q̄q̄ nulla res poſſit directè habere efficaciã ſuper Dæmones, ad illos congregandum, ſiue expellendũ; indirectè tamen magis poſſunt res naturales ſup Dæmones

E inquantũ ſunt expellendi de aliquo corpore, q̃ inq̃tum ſunt ꝯgregandi ad illud: eo ꝙ, quando expellẽdi ſunt de corpore, iam habẽt vnionẽ aliquã ad corpus: inquantum verò congregandi ſunt nullo modo ſunt vniri. Sed ſciendum, quòd in hoc Dæmones aut ſunt expellendi de aliquo loco, ita, ꝙ ibi nullo modo ſint, aut ſunt expellendi, ita, quòd nullo modo operentur ibi. Quantum ad primum Dicendũ, ꝙ nulla res naturalis habet efficaciam ad expellendũ ſimpliciter Dæmonẽ de aliquo loco, habet tñ efficaciam interdũ ad expellendũ. ſ. ne operetur ibi. Hoc enim patet in anima noſtra: ipſa eſt n. ſpũs ſimplex alligatus corpori, in quem non poteſt agere aliqua res naturalis, nec poteſt excludi de corpore, ita qđ nullo modo ſit: excludiť tñ, ne ibi opereť. Nam anima noſtra manet ĩ corpore vnita ei, vt for

nam ad dandum eſſe, & vnita, vt motor mobili ad mouendū, & faciendū quaſdam operationes quaſi ſpirituales per illud, ſicut oēs ſenſationes. Aīa aūt manet in corpore, quādiu manet armonia īter qualitates q̄ ſunt inſtrumenta animæ operantis ad vegetandū illud corp⁹. Cū aūt defecerit iſta armonia, aīa iam non vegetat, & homo morif: & iſta eſt cauſa, propter quā ex nocumentis exterius illatis, vita tollaī. ſ. quia per illa nocumēta tollif armonia qualitatū: & tūc non habet aīa inſtrumentū vegetandi corpus, & cauſandi in illo operationes ſpūales: non tñ poteſt tolli, quin aīa ibi maneat, ēt, iam homine mortuo, & corpore, quantuncūq; reſoluto: quia ſicut poteſt aīa noſtra, vel quæcūq; ſuperba ſpiritualis vniri cuicūq; corpori inanimato, & mouere illud localiter, ita poterit aīa applicare ſe corpori, in quo prius erat, & poterit illud mouere localiter, vel ſaltē aliquā partē eius. Ideo à fortiori poterit ibi manere. Non poterit tñ dare vitam, vel audire, aut videre per illud. Ratio diuerſitatis eſt, quia ad hoc, ꝙ aīa vniaī corpori, vt forma materię, velut motor mobili, in motu ſpirituali. ſ. quantū ad ſenſationes requirunf multa media, & inſtrumenta, q̄ ſunt armoniæ qualitatū. Ad hoc tñ, ꝙ anima ſolū ſit intra corpus, vel moueat illud localiter, nō requirif armonia alicuius qualitatis, ſed ſola applicatio virtutis motiuæ ad quantitatem rei: nullū aūt agens naturale poteſt prohibere iſtam applicationē virtutis motiuæ; ideo, q̄q̄ nocumenta illata poſſint tollere aīæ, ꝙ ſit vnita corpori formaliter, & quātū ad operationes ſpirituales: nō tñ poſſunt tollere, qn aīa moueat corpus, vel aliquam partē corporis localiter, & in æternū maneat in illo corpore. Nec eſt putandū, ꝙ, homine mortuo, aīa nullo modo maneat in corpore, quaſi manere nō poſſit, ſed quia iā manere non finitur: nā mox vt homo morif, Deus facit, ꝙ aīa ducaī ad loca gaudij, vel ſupplicij. Alioquin, ſicut aīa, reſoluto corpore, manet in Inferno, vel Purgatorio, ita manere poterat in corpore, & aliquando mouere illud: ſed iā, non eſſet homo, quia nō manet ibi vnio formalis, imò, qđ magis eſt hoīe mortuo, aīa poteſt loqui per corpus, illud aliquo tpe: qđ patet, qa ſicut aliqū Dæmones ſubintrāt cadauera, & loquuntur per illa, ita aīa facere poterit in corpore ſuo, cum loquendi peritiā habeat, ſicut Dæmon. Nunc aūt dicēdū eſt de Dæmonibus, ſicut dicebaī de aīa. ſ. ꝙ poſſint Dæmones expelli de corpore, quātū ad aliquas operationes, ne poſſint illas exercere per corpus, nō tñ poſſunt expelli quātum ad hoc, ꝙ ibi nō ſint. Qđ patet, quia Dęmones interdū loquuntur in corporibus mortuorum, ſicut loquuntur in corporibus de aere fabricatis, & quia ad locutionē requirif ſpecialis applicatio virtutis Dæmonis ad ipſum corpus, per quod loquif, quæ applicatio fit per qualitates naturales, poterūt agentia naturalia impedire iſtā actionem, quia potuerūt corrumpere qualitates, quæ ſunt mediū huius actionis. Qđ patet: quia qn̄ malefici volūt, ꝙ Dęmones eis loquanī per cadauera mortuorum, accipiunt aliqua cadauera recenter exanimata. ſ. poſt vnū, vel duos dies, & deinde effundunt ſanguinē calidū per guttur illius cadaueris. Aliter aūt Dæmones non poſſunt loqui per corpus illud. Ratio huius eſt, quia locutio, nō poteſt fieri ſine organo determinato, in quo aer collidaī, & vox articulet. Si autem cadauer eſſet à multis dieb⁹, iā aliqua pars organorum locutionis eſſet putrefacta, vel reſoluta: ideo non poſſet fieri locutio. Itē effundif ſanguis intra guttur cadaueris, propter humiditatē, & calorē: poſt mortē. n. manet cadauer frigidum, & deſiccatum, & ex hoc organa ſunt con-

Qūo Dęmones loquunī per cadauera mortuorum.

F creta, & dura, & inepta ad modum locutionis. Calore autem ſanguinis frigiditas illa tollitur, & humiditate eius ſiccitas temperatur, ita, vt iam organum ſi tenerum, & calidum. Iſta autem eſt diſpoſitio, quæ requiritur ad omnem operationem ſpiritualem ſubſtantiæ ſpiritualis in corpore. Hoc modo ſatis apparet, quòd poterit impediri operatio Dæmonis in corpore ſ. ne ibi loqnatur. Et hoc ſi nos ꝑ magnā frigiditatem, vel caliditatem corrūmpamus tēperiē organi, quæ requirebatur ad hoc, ꝙ Dæmon loqueretur per illud corpus: & hoc eſt indirectè expelli: non tamen poteſt expelli de corpore ad hoc, ꝙ non moueat illud localiter, vel nō ſit intra illud, quia ad hoc, quòd ſit interius, non requirif aliqua
G diſpoſitio media: ideo agentia naturalia non habēt in quid agant ad excludendum Dæmonem de corpore, vel loco. Ad vniendum autem ſe corpori, & mouendum illud localiter, non requiritur aliqua diſpoſitio, niſi, ꝙ corpus ſit extenſum, cui virtus poſſit extēſè applicari. Sed hoc eſt ī oī corpore, nec poteſt tolli per agens naturale, ideo non poteſt prohiberi Dæmon per aliqua naturalia agentia, ne moueat corpus, quòd voluerit localiter. Hæc autem dicta ſunt de habitudine Dæmonis ad cadauer. Secus autem eſt de habitudine eius ad hominem viuētem. Facit enim tria Dæmon in homine viuente. ſ. ꝙ eum cruciat. Secūdo illum localiter mouēt. Tertio per illum loquitur quando vult. Nihil autē iſto-
H rum poteſt tolli Dæmoni, quin illud faciat in hoīe viuente. De primo patet, quia vexatio arrepticiorū eſt per quandā coertionem, quam Dæmones faciūt in corporibus arrepticiorum: velut ſiquis ſtringeret guttura alterius, vel aliquam partem eius: aut illam diſtraheret extendendo plus debito: iſtud autē pertinet ad ſolum motum localem, ideo cū ad hoc Dæmones non egeant aliqua applicatione ſpeciali ad corpus, ſed ſolum applicatione virtutis motiuæ ad quantitatem corporis, nō poterit tolli per aliquod agens naturale, quin hæc faciant, ſiue ſint Dæmones intra corpus hominis, ſiue extra. Secundum eſt, ꝙ Dæmones interdum mouent arrepticios localiter, faciendo, quòd ferātur in ignem, vel aquam, aut
I in præcipitium: ſic patet Matthęi. 17. c. de quodam, qui dixit Chriſto. Domine miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & malè patitur: nam ſępe cadit ī ignē, & crebro in aquā. Hoc autē non poteſt tolli Dæmonibus, quin illud faciant: quia hic eſt ſolus motus localis, & applicatio virtutis motiuæ, quæ non requirit aliquam qualitatem naturalem. Tertium eſt, ꝙ Dæmones loquuntur interdum per arrepticios, & hoc poterat prohiberi eis in cadaueribus, vt ſup. dictum eſt: non poteſt tamen prohiberi ī corpore viuenti. Cauſa eſt: quia, cum hoc prohibetur, fit ꝑ corruptionem proportionis organi, ſcilicet per maximum calorem, vel per maximum frigus, vel magnam ſiccitatem. Hæc autem ſi inducantur in ali-
K quo arrepticio, morietur: quia non poteſt aīa manere vnita formaliter alicui corpori, ſi totaliter fuerit in aliqua extremitate contrarietatis, ideo quamdiu organum arrepticij hominis manet diſpoſitum ad locutionē, poterit Dæmon ſemꝑ loqui per arrepticium. Si autem voluerimus corrumpere organum ad hoc, ꝙ ſit ineptum totaliter ad locutionem, non poterit eſſe, niſi arrepticius moriatur. Patet ergo ex dictis, ꝙ Dæmones non poſſint cogi, vt congregentur in aliquo loco ad reſpōdendum, vel ad aliquid faciendum: & ſi, in loco fuerint, non poſſunt cogi ad loquendum, & ſi noluerint recedere, non poſſunt cogi, vt recedant; ſed ſolum poſſunt cogi à Deo, vel à ſanctis Angelis virtute Dei.

Tria facit Dæmō in hoīe viuēte.

Prima

Prima ratio quæſt. ſuperiores 40. diſſoluitur. *Quæſt. XLV.*

AD rationes aũt in contrariũ, reſpondendũ eſt. Ad primã, cũ dicebaẽ, ꝙ Dauid pſallente in cithara recedebat ſpũs malus, ergo armonia poteſt effugare Dęmonem. Aliqui reſpondẽt, ꝙ non fiebat hoc virtute Armonię; ſed virtute Dauid. ſ. qa erat vir ſanctus, & Deᵒ propter eũ effugabat Dęmonẽ à Saule: ſed hoc non ſtat penitus: nam ſerui Saulis dixerunt ei, ꝙ iuberet inquiri aliquem virũ bene pſallentem in cithara, vt qñ à ſpũ nequam vexaretẽ, illo pſallente melius haberet. Iſti aũt nõ aſpiciebant ad ſanctitatẽ eius, qui debebat pſallere coram Saule, qa neſciebant, an futurus eſſet vir bonus, vel non: ſed reſpiciebant ad vires armonię; ideo videtur, ꝙ B ipſi putabant armoniam habere efficaciã ad expellẽdum Dęmones. Reſpondendum eſt, ꝙ ſerui Saulis putabant, ꝙ eo, ꝙ Saul erat dęmoniacus, non poterat habere remediũ ꝑ medicos, nec ꝑ aliquid aliud, niſi per Deũ: poterat tamen habere aliquam alleuiationem, ideo dixerunt ei ſerui ſui, ꝙ pſalleret aliqs corã eo, & alleuiaretẽ: non tñ dixerunt, ꝙ ſanaretẽ, qđ patet ex littera. ſ. ſerui tui, qui coram te ſunt, quærant hominem ſciẽtẽ pſallere cithara, vt qñ arripuerit te ſpũs Dei malus, pſallat manu ſua, & leuius feras. i. aliqualiter molliatur dolor. Non tamen dixerũt: pſallat manu ſua, & recedat à te ſpũs nequam.

Armonia cur moleſtias minuat.

Quod aũt armonia habeat vires alleuiandi dolores inflictos à dęmonibus, patet, qa dolor eſt perceptio C nocumenti, ſicut delectatio eſt perceptio conuenientis. Quamquam ergo potentię ꝑceptiuę aſſiſtat nocumentũ: ſi non percipit illud, non ſequitur dolor, ſicut ẽt ſi aſſiſtat ei cõueniens, ſi non percipiat illud non ſequitur delectatio: cũ tñ alicui potentiæ perceptiuæ adeſt aliquod nocumentũ, neceſſario percipiet illud, niſi ſit aliquid, quod impediat perceptionem, & ſic cauſetẽ dolor, vel triſtitia: impeditur aũt potentia perceptiua à perceptione nocumenti, ſi aſſiſtat ei aliquod delectabile, quod præ ponderet ad nocumentũ; & ſic quãdo ſunt coram nobis duo ſ. vnum delectabile, & aliud triſtabile, ſi delectabile ſit valde excellens ſuper triſtabile, faciet, ꝙ non ſentiatur aliqua triſtitia, vel, ꝙ non ſit tam grauis: ſic. n. cũ D cruciatus, quem Dæmõ infligeret Sauli eſſet durus: melodia autem erat naturaliter cauſatiua delectationis, ideo, præſente illa, aliqualiter diſtraheretẽ potentia à perceptione nocumenti, & ſic leuior fieret dolor: non autem non eſt quaſi melodia habeat ſpecialiter vires mitigandi dolores a Dęmonibus inflictos: quia tunc directe proficeret cõtra Dęmonẽ, ſed in quocunq; dolore hoc efficit. ſ. vt nõ tantum ſentiatur, ſicut ſentiretur, niſi adeſſet armonia. Itẽ nõ ſolũ armonia habet iſtas vires, ſed q̃cũq; delectatio hoc efficit; qa qñ delectabile, & triſtabile ſimul cõiũganẽ potẽtię ꝑceptiuę, neceſſe eſt, ꝙ qđlibet illorũ faciat aliud minᵒ ſẽtiri; ideo idẽ ſecutũ fuerat E in Saule, ſi q̃cũq; alia gaudia in conſpectu eius facta fuiſſent, qñ à dęmone vexabaẽ. Serui tñ ſui elegerũt hoc, tanq̃ ſatis opportunũ. Cũ aũt dr̃, ꝙ recedebat ſpũs malus Dei à Saule pſallente Dauid, dicendũ, ꝙ hoc non fiebat ex viribus armonię, ſed quia Deus volebat: & hoc fortè propter merita Dauid, & quia Deus volebat illius ſanctitatem manifeſtare.

Secundum argumentum quæſt. 40. tollitur. *Quæſt. XLVI.*

AD ſecundũ, cũ dicebaẽ Tobiæ. c. 6. ꝙ Angelus Raphael dixit, ꝙ fumus iecoris piſcis extricat oẽ genus dęmoniorũ. i. expellit à viro ſiue à fęmina. Dicendum, ꝙ iſta ꝓbatio, non eſt ſufficiens, quia A liber Tobiæ non eſt de canone ſacrarũ ſcripturarũ; ideo, licet recipiaẽ ad legendũ in eccleſia pro ædificatione, quia ſunt ibi multa incitatiua ad bonũ, nõ tñ eſt efficax auctoritas eius ad probationẽ alicuius dubij, vt ait Hieronymus ĩ prologo galeato. Aliter poteſt dici, ꝙ fumus iecoris piſcis nihil proficiebat ad excludendum Dęmonem à viro, vel à fœmina: ſed illud fuit factum pręcibus Tobię: quia ipſe cũ Sara vxore ſua prima nocte vacauerũt orationibᵒ, non dãtes operã libidini: ideo exaudiuit Deus illos, & non permiſit Dęmonem nocere eis. Quòd autẽ nõ fuerit hoc factum virtute fumi iecoris apparet, quia Tobiæ. ca. 8. dr̃, ꝙ Raphael religauit Dęmonẽ ĩ deſerto ſuperioris Aegypti: ergo non fumus. Sed B tunc dicetur, quare ergo inducebat Angelus Tobiam ad iſtã ſuperſtitionẽ, ꝙ cremaret iecur piſcis ad excludẽdũ Dęmonẽ, ᵒnã ſuperſtitiones nimis fugiendæ ſunt: pertinẽt enim ad quoddam genus idolatriæ: Reſpondendum, ꝙ hoc fecit, vt ſe occultaret: nam Raphael cùm eſſet Angelus, in forma viri videbatur: nec volebat ſe manifeſtare vſq; quo omnia facta eſſent: & qa Tobias nouerat, ꝙ Dęmon ſuffocabat oẽs Sarę viros, noller ducere eã vxorẽ, niſi dareẽ ſibi ſecuritas, ꝙ non ſuffocaretur à Demone. Potuiſſet autem eam dare Raphael, ſi dixiſſet, ꝙ ipſe religaret Dęmonem, ſicut fecit. Sic tamen proderet ſe: poſuit ergo aliud, per quod occultaretur, dicens, ꝙ fumus iecoris illius piſcis effugabat Dæmo C nem; & ſic non cognouit eum Tobias. Sed tunc dicet aliquis, ꝙ mentitus eſt Angelus, cum fumus ille nullam haberet virtutem. Reſpondendum eſt, ꝙ Angelus non intellexit abſolutè, ꝙ iecur piſcis cõbuſtum Dęmones extricaret: ſed locutus eſt ſpiritualiter in Tobia, dicens: cordis eius particulam ſi ſuper carbones ponis, fumus eius extricat omne genus Dęmoniorum, ſiue à viro ſiue à muliere. Et ſic verum eſt, ꝙ quando Tobias poneret iecur ſiue cor ſuper Carbones, Dæmon effugaretur: non tamen virtute Carbonum, vel fumi cordis, ſed orationum Tobiæ, & Angeli Dæmonium religantis. Sic ergo Raphael mendacium hic non expreſſit: veritatem tamen ſubticuit, ſicut fecit ſupra Samuel, vt patet D in littera: & hoc, non eſt illicitum, cum Deus illud iuſſerit Samuli. Ad tertiam rationem, cum dicitur in muſica Guidonis, quòd quidam Dæmones melodiam ſuſtinere non valent. Dicendum, quòd de illo dicto non multum eſt curandum, quia nullius eſt auctoritatis; & fortè accepit ex loco iſto, ſcilicet, quòd, Dauid pſallente, recedebat ſpiritus malus à Saule, ſed non intellexit: putauit enim, per virtutem melodiæ illũ expelli: vnde in hoc ipſe laudat melodiam. ſ ꝙ tantę virtutis ſit, ꝙ Dęmones expellere queat. Aliqñ tñ recedunt Dęmones, ꝑſente melodia: non quidem virtute melodiæ, ſed ꝑꝑ ſanctitatẽ eius, qui facit melodiã: ſed ſic erat de Dauid, qa E virtute eius expellebatur Dæmon: vel fit ꝑꝑ maliciã facientis melodiã, ſcilicet, quòd Dæmon vult ei in hoc complacere, vt ſibi diuinum honorem exhibeat: & tunc non recedit Dæmon coactus, ſed ſpõte, vt ſic ſemper homines fallat. Ad quartam rationem, cum dicebatur, quòd Ioſephus aſſerit Eleazarum excluſiſſe Dæmones virtute radicis cuiuſdam coram Veſpaſiano. Dicendum, quòd non eſt negandum, quin tunc Eleazarus Dæmonem excluſerit: non tamen virtute illius herbæ excluſus eſt, ſed quia ipſe voluit. Nam impoſſibile eſt, quòd herba, vel odor cuiuſcunque rei in Dæmonem agere poſſit, cum Dæmon ſit purus ſpiritus, & omnis actio in rebus naturalibus fit per contactum, iuxta Ariſt. 2. de Genere. & corrup. Dæmon

Vt rectius hoc, teneas, vide ſuperius in præfatione. D Hierony. q. 29.

Ad tertiã rõnem q. 40.

Ad iiij.

autē, quia non eſt quantus, nō poteſt contingi: ideo nec pati: exiuit tamen Dęmon, quia fortè ille Eleazarus erar Magus, & habebat aliqua pacta cum Dęmonibus, vt illud facerent. Cū aūt dr, quòd obiecit Dęmoni iuramētnm Salomonis, ne rediret ad corpus. dicendū, ꝙ ſi illa erant aliqua verba ſacra ſine admixtione alicuius cęremonię illicitę: Deꝰ excluderet Dęmonē, prolatis illis verbis, non quidē virtute verborum, ſed quia Deus volebat illud facere, eo ꝙ inuocabatur ibi nomen eius. Vnde Chriſtꝰ approbauit artem exorciſtarū veteris Teſtamēti, qua Dęmonia eijciebantur, vt patet Matthæi 12. ca.ſ. ſi ego in Beelzebub eijcio dęmonia, filij veſtri in quo eijciunt? q. d. ſequeretur, quòd ipſi eijcerent etiam in Beelzebub: ſed non eijciunt. ideo nec ego. Apparet igitur de Dæmonibus qualiter ſe habeāt ad eos, quos vexant, & an poſſint per Melodiā, vel per aliquid alterum expelli de corporibus, vel cōgregari.

CAPITVLVM. XVII.

CONGREGANTES autem Philiſthijni agmina ſua in prælium conuenerunt in Socho Iudæ, & caſtrametati ſunt inter Socho & Azeca in finibus Dommim. Porro Saul, & filij Iſrael congregati venerunt in valle Terebinthi, & direxerunt aciem ad pugnandum contra Philiſthijm.

In ſuperioribus deſcripta eſt ipſius Dauid electio; hic conſequenrer deſcribitur contra eū Saulis ęmulatio. Et primò ponitur huius ęmulationis cauſa: Secundò inuidia ſubſecuta ſequenti c. Sciendū autem, ꝙ cauſa emulationis, quam accepit Saul de Dauid, fuit laus exhibita Dauid à mulieribus de victoria, quàm habuit contra Goliat ſequenti. cap. Et hoc fuit in Bello, ideo hic Bellū deſcribitur, & diuiditur in quatuor partes. Primò ponit̄ Belli apparatus, ſecundò ipſius Dauid aduentus, tertiò Dauid conflictus, quartò ipſius triumphus. Secunda ibi. *Dauid autem erat.* Tertia ibi. *Audita ſunt autem.* Quarta ibi. *Præualuitque Dauid.*

De ordine ſequentium ad præcedentia, an ſit aliqua mutatio.
Quæſtio I.

CIRCA primum quæritur, an ea, quæ dicūtur in hoc. c. habeant ordinem conſequentem ad præcedentia, vel ſit aliqua mutatio. Aliquis reſpō- (Prima rō.) debit, quòd ſit mutatus ordo, quia prius fuerunt ea, quæ habentur præcedenti c. q̄ iſta. Quod paret, quia præcedenti. c. dicitur, ꝙ Dauid venit coram Saule, & placuit illi, miſitq; Saul ad patrem eius, vt Dauid ſemper ſtaret in cōſpectu ſuo. Sed hic dicitur, ꝙ Dauid paſcebat Gregem, & miſſus eſt ad viſitandū fratres ſuos ad aciem: ergo prius fuit hoc, quam illud. (Secunda ratio.) Item quando Dauid pugnauit hic contra Goliat, Saul quæſiuit de qua ſtirpe eſſet iſte adoleſcens, & ait ad eū: De qua progenie es, ò adoleſcēs, vt patet. inf. in littera. Si tamen prius ſtetiſſet coram Saule, ſicut dicitur præcedenti. c. cognouiſſet eū nūc, quia fuiſſet nimis familiaris ei, cum pſalleret coram eo, & eſſet armiger ſuus: ergo nondum illud acciderat, quod habetur præcedenti. c. Reſpondendum eſt, ꝙ ea, quę habentur ſupra, fuerunt prius, quàm hęc: qa
F ſi iſta accidiſſent ante illa, non eſſet Dauid incognitus Saul: quia iam in illo Bello cognouiſſet eū: erat tamē adhuc incognitus, vt patet præcedenti. ca. qa q̄dā de pueris Saulis dixit: Ecce vidi filiū Iſai Bethlemitem, ſcientē pſallere, &c. Iſta autem loquebatur ille Sauli, tanquam non cognoſcenti Dauid. Quod etiam ſatis patet ex miſſione Saulis, quia fecit eum vocari, vt, ſi forte placeret in oculis eius: poſtea aūt, quia placuit, miſit ad Iſai, dicens: Stet Dauid in conſpectu meo: inuenit. n. gratiam in oculis meis: nondum ergo cognouerat eū hic. Item patet efficacius, quia, ſi iſta accidiſſent prius quā illa, quæ habent̄ p̄cedenti c. nūquam illa fieri potuiſſent. Quod patet, quia poſtq̄ Dauid occidit Goliat ſemper manſit cū
G Saule, vt patet inf. ſequenti c. ſ. Tulitq; eum Saul in die illa, & non conceſſit ei, vt reuerteretur ī Domū Patris ſui: tamen præcedenti. c. dicitur, ꝙ Saul miſit ad vocandum Dauid in Bethlehem: & venit de paſcuis: ergo prius accidit illud, quam iſtud. Itē patet hoc expreſſius inf. in littera. ſ. Abijt ergo Dauid, & reuerſus eſt à Saule, vt paſceret Gregem Patris ſui ī Bethleem: ergo prius reuerſus eſt à Saule, quā acciderent iſta, quæ habentur hic: & ſic non eſt aliqua mutatio ordinis. Ad rationes in contrarium, dicēdū. (Ad rōnes primę opinio.) Ad primam, cū dicitur, ꝙ Dauid venit ad Saulē, vt ſemper ſtaret cum eo, &c. Dicendum, ꝙ quando Saul fecit coram ſe manere Dauid, dicens: Stet Dauid in conſpectu meo, volebat, ꝙ ſemper maneret
H cum eo. Poſtea tamen accidit Bellum iſtud: & forte alia negocia priora, in quibus iudicauit Saul non eſſe ſibi neceſſariū Dauid, Ideo permiſit eum redire ad Patrem: & tunc paſcebat Gregem, ſicut prius, & miſſus eſt à patre in Bellum, & acciderunt hęc, vt patet inf. in littera. ſ. Abijt ergo Dauid, & reuerſus eſt à Saule, vt paſceret Gregem patris ſui in Bethlehem. Ad ſecundam rationem, cum dicebatur, ꝙ ſi ea, q̄ habent̄ pręcedenti. c. fuiſſent ante hęc, non ignoraſſet Dauid ipſe Saul: & tamen non cognouit eū. (Ad ſecundam.) Reſpondendum, ꝙ prius acciderūt ea, q̄ habentur pręcedenti. c. tamen Saul, quamquā ibi cognouiſſet Dauid iam tunc, non cognoſcebat, eo ꝙ mutata erat ſtatura, vel habitudo faciei Dauid ſ. ꝙ ante non erat
I barbatus, nunc vero ſic. Et in tali tempore breuiter mutant̄ homines nimis à priori effigie. Sic reſpondet Augu. de quo etiam magis dicetur in fine. c. non eſt ergo hic aliqua mutatio ordinis.

Exiſtimandum eſt non fuiſſe magnum tempus inter ea, quæ ſequuntur, & præcedentia. *Quæſt. II.*

QVAERETVR vlterius, an ea, quæ habentur hic, fuerint immēdiate facta poſt ea, quæ habētur præcedenti. c. vel magno tempore poſt. Reſpōdendum eſt, ꝙ non poteſt hoc patere. ſ. quantū tempus fuerit: Satis tamen dicendū eſt, ꝙ non fuerit magnū tempus, quia tamē primo venit Dauid ad Sau-
K lem ad pſallendum coram eo erat. 20. annorū, aut patum plus, vt declaratū eſt præcedenti. c. nunc autem etiam erar ſatis iuuenis: quia dixit inf. Saul ad Dauid: non vales reſiſtere Philiſteo iſti, qa puer es. Poſt hoc aūt, tranſierūt multa tempora, in quibus Saul perſecutus eſt Dauid vſque ad mortem ſuam: Tamen anno, quo mortuus eſt Saul, & factus eſt Dauid rex, erat annorum. 30. vt patet inf. 2. li. c. 5. Ergo non multum tempus tranſiuit inter illa, quæ habentur ſup. & ea. q̄ habentur hic: ſed etiam tēpus vnius, vel duorū annorū ad plus: vt patet ēt ex ſententia Ioſephi. 6. Antiqui. dicentis: Poſt non multa ſiquidē tpa Palęſtini, denno congregati, magnū ſup oēs Iſraelitas exercitū colligētes, caſtrametati ſunt inter

Socho,

Socho,& Azeca. *Congregauerunt ergo Philiſthini agmina ſua in prælium*,ſcilicet congregauerūt Philiſthini multitudinem ſuam ad pugnandum contra Iſrael. Et dicitur de agminibus, quia terra Philiſthijm nō erat tota,quaſi vna,ſed erat diuiſa p quinque reges,q vocantur Reguli: Ioſue 13.c. & vocantur ſatrapę, Supra c 6. ideo Philiſthini non erant oēs in vno agmine, ſed erant quaſi quinque multitudines ſub quinque Regibus conſtitutæ: cum tñ pugnandū erat contra Iſraelitas, congregabantur oēs Philiſthini cum Regibus ſuis. Sic patet infra c.29.ſ.Congregati ſunt ergo Philiſthijn vniuerſa agmina in Aphec, & Satrapę quidē Philiſthijni incedebant in Centurijs, & millibus. Ita aūt ꝯgregata fuerūt vniuerſa agmina Philiſthinorū. A

Quare Philiſthini conuenerunt ad Bellum contra Iſraelitas, cum eſſent ſubditi, & tributarij eorum. Quæſt. III.

QVAERET aliquis, Quare Philiſthini conuenerunt in bellū contra Iſraelitas, cū eſſent Iſraelitæ ſubditi illis,& tributarij: Nam nūquam fuit ablatum iugum tributi, quod impoſuerant Philiſthini Iſraelitis vſque ad tempora Dauid, vt patet infra 2. lib. cap.8. ſ. percuſſit Dauid Philiſthęos, & humiliauit eos, & tulit Dauid frenum tributi de manu Philiſthijn: ſi tamen non fuiſſent ſubditi illis in tributo, haberent cauſam ad pugnādum ꝯtra illos, vt ſubijcerent eos ſibi, nūc autem, cū ſubiecti eſſent, non videtur quare pugnarent. Reſpondendū eſt, ꝙ à prin- C cipio ex multis temporibus Philiſthini dominabantur Iſraelitis, & grauabant eos magno iugo, cogentes, ne haberent arma: vnde quādo pugnare voluit Saul contra Philiſthijn, non eſt inuentus Enſis, aut Lancea in manu totius populi, qui erat cū Saule, excepto Saule, & Ionatha. abſtulerunt etiā Fabros de terra Iſrael: vnde non reperiebatur faber ferrarius in tota terra Iſrael. De hoc ſupra c.13. Hæc & multa alia grauia tolerabant Iſraelitæ à Philiſthinis: vnde, vt Philiſthini cogerent Iſraelitas ſeruare leges ſuas, ponebant aliquam partē exercitus de ſeipſis in terram Iſrael, vt illa comprimeret Iſraelitas. Et iſta vocatur ſtatio Philiſthinorum. Erat autem iſta acies in Gabaa Saulis, vt patet ſupra c.10.& 13. & ex eo lo D co diuidebantur per terram Iſrael, vt viderent quid facerent Iſraelitæ: & nihil moueretur ꝯtra voluntatem Philiſthinorum. In principio aūt regni Saulis, Ionathas filius eius aggreſſus eſt, cū ſtatione Philiſthinorum, & percuſſit illos, vt patet ſupra c. 13. ſcilicet Percuſſit Ionathas ſtationem Philiſthinorum, quæ erat in Gabaa, & erexit ſe Iſrael aduerſus Philiſthijn. Tunc autē congregati ſunt omnes Philiſthini cōtra Iſrael, vt patet e.c. & percuſſerunt eos Iſraelitę, vt patet ſupra c.14. poſt hoc autem Iſraelitæ cęperunt liberiores eſſe, quā prius, excluſis Philiſthinis de terra: habuerunt q; fabros, quos antè nō habuerant, & ſeruauerūt leges ſuas, excluſa ſeruitute Philiſthinorum; non tamen fuerūt penitus liberi, quia E adhuc manebat aliquod iugum tributi, ſaltem in aliquibus terris Iſraelitarum: & iſtud manſit vſque ad tempora Dauid, qui abſtulit iugū Philiſtinorū, quantum ad tributa, vt patet infra 2.lib.c.8. Philiſthini ergo, quāquam haberent aliquod iugum tributi ſup Iſraelitas quātum ad aliquid, tamen iſta tributa nō bene ſoluebātur, quia, quando Iſraelitæ ſuperabāt, nihil reddebant, ideo nitebantur Philiſthini reducere Iſraelitas in priſtinam ſeruitutem, ſ. vt eſſent ſerui eorum ad libitum ſuum. Hoc autē ſignificauit Goliath: in verbis ſuis, cū dixit: Nunquid ego non ſum Philiſtęus: & vos ſerui Saul: eligite ex vobis virum, deſcendatq; ad ſingulare certamen: ſi quiuerit pugnare mecum, & percuſſerit me, erimus vobis ſerui, ſi autem ego præualuero, & percuſſero, eum vos ſerui eritis, & ſeruietis nobis. Apparet ergo ex verbis his, ꝙ Philiſthini deſiderabant ſubijcere Iſraelitas penitus in ſeruitutem, ſicut à principio fuerant, & ꝙ tunc paucam habebant ſeruitutem. Cùm autem obijciebatur, ꝙ non haberent Philiſthini cauſam pugnandi contra Iſraelitas, dicendum, ꝙ ipſi non ſolùm volebāt habere ſeruitutem aliquorum tributorum, ſed omnimodam ſubiectionē, ſicut habuerunt à principio: ideo pro hac pugnabāt. Etiam, quia tributa nō erant eis ſecura in Iſraelitis, niſi magis eos ſibi ſubijcerent, cum illi poſſent negare tributa, quando proſperarentur. Et forte multoties B tempore Saulis nihil ſoluebant. *Et conuenerunt in Socho Iudæ.* i. venerunt in quandam vrbem, quæ vocat Socho, & eſt in ſorte Iudæ: Nam Philiſthini ferè oēs habitabant in ſorte Iudæ, vt declaratū eſt Ioſue. ca. 15. & ob hoc, quando pugnabant contra Iſraelitas caſtrametabantur in ſorte Iudæ, vel in terra propinqua, ſ. Beniamin, vel Effraim. Sciēdum autem, ꝙ, qđ dicatur hic, ꝙ conuenerunt in Socho; tamen nō poſuerunt Caſtra ibi, quia immediatè dicitur, ꝙ, caſtra metati ſunt inter Socho, & Azeca. Sed conuenerūt in Socho, ſ. ad habendum ibi conſilium, in quo loco caſtrametari deberent, vel quid agerent: & tunc caſtrametati ſunt apud vrbem Socho.

Socho nomen vrbis, & vocatur Socho Iudæ, quia erat in tribu Iuda. Quæſt. IIII.

QVAERETVR quare vocatur hic Socho Iudæ. Reſpondēdum eſt, ꝙ aliquando in ſcriptura ſacra idem nomen vrbis cōuenit duabus vrbib', ſicut vna ciuitas vocatur Bethlehem: & eſt in tribu Iuda, vt patet Matth. c.2. & alia Ciuitas vocatur Bethlehem, quæ eſt in tribu filiorum, Zabulon. Ioſue. cap.19. Simile autem eſt in multis alijs vrbibus, ideo ſcriptura interdum ad notificandū de qua vrbe loquatur, ponit ei quandam adiectionem denotantē tribū. Sic patet de vrbe Bethlehem, de qua cum loqueretur Micheas, non vocauit eā Bethlehem abſolutè, ſed Bethlehem Iudæ, vt patet Miche. c.5. ſ. Tu Bethlehem Ephrata paruula es in milibus Iuda. Sic etiam accipitur Matth. c. 2. Et tu Bethlehem terra Iuda. Hoc autem, vt intelligeretur, ꝙ Meſſias naſciturus erat in Bethlehem tribus Zabulon. Sic autē in iſta vrbe Socho. Erat enim duplex vrbs Socho: vna erat, ad Orientem Iordanis in ſorte Iudę, vt patet Ioſue c.15. nūc autem iſta vrbs Socho, in qua caſtrametati ſunt, vel conuenerūt Philiſthini, nō erat in tribu Gad, ſed in tribu Iuda, ideo dictū eſt in Socho Iudæ. Erat autem illa Socho, quæ erat in tribu Gad, vt aliqui volunt, illa, quā denominauit Iacob veniens de Meſopotamia, quando fixit ibi tentoria, vt patet Gen. 33. c. Sed falſum eſt hoc, quia illa Socho eſt in tribu Iuda, & poſt Iordanem: iam enim tranſierat Iordanem Iacob, vt patet. e. c. Sed magis dicendum, quòd illa ſit Socho de, qua hic.

Philiſthini, an ſint caſtrametati nunc in terra Iſraelitarum. Quæſtio V.

QVAERET aliquis, an fuerint caſtrametati hac vice Philiſthini in terra Iſrael, vel in terra ſua. Aliquis dicet, ꝙ manifeſtum eſt Philiſthinos caſtrametatos fuiſſe in terra Iſrael, quia dicitur, ꝙ conuenerunt in Socho Iudæ. Si ergo Socho erat de terra Iudæ, iam erant Philiſthini in terra Iſrael. Itē patet, quia dicitur, caſtrametati ſunt inter Socho, & Azecha;

Azeca; vterq; tamen locus erat in ſorte Iudæ Ioſue. c.15. ergo, ſiue referatur ad caſtramerationem, ſiue ad congregationem, vtrunque factum eſt, in terra Iudę. Reſpondendum eſt, ꝙ non probatur ex iſtis fuiſſe congregationem, & caſtrametationem Philiſthinorum in terra Iſrael: nam ꝗꝗ eſſent in ſorte Iudæ, nondum erant in terra Iſrael. Quod patet, quia tota ipſa terra Philiſthinorum erat in ſorte Iudæ: & in aliquibus coniunctis, vt declaratum eſt Ioſue. 13. & 15. c. terra tamen Philiſtinorũ nondũ erat capta ab Iſraelitis, nec capta fuit vnquam. Deus tamē iuſſit, ꝙ Ioſue diuideret omnem terrā Chanaan, etiā ſi nondum capta eſſet. Huius autē pars erat terra Philiſthijn, quæ nondum fuerat capta, & Ioſue c.13. nominatur tanquam non capta. Iubetur tamē diuidi. Quamquam igitur Socho eſſet in ſorte Iudæ, tamē poterat adhuc poſſideri à Philiſthinis, ſicut poſſidebantur multa alia loca eiuſdem ſortis. Credendum tamen eſt, ꝙ Socho pertineret ad terram Iſrael, ſcilicet, ꝙ habitarent in ea Iſraelitæ: nam Philiſthini, cùm mouerent pugnā contra Iſrael, oportet, ꝙ figerent caſtra in terra Iſrael, quia aliàs, dũ ipſi manerēt, in terra ſua, non pugnarent contra aliquem, nec faciebant cuiuis iniuriam: & ſic Iſraelitę non irent cōtra eos in bellum; occurerrunt tamen. Oportet ergo, ꝙ eſſet caſtrametatio in terra Iſrael. *Et inde caſtrametati ſunt inter Socho, & Azeca.* i. receſſerunt inde. ſ. de Socho. Et paululum progredientes, fixerunt Caſtra inter Socho, & Azaca. Erant. n. iſtę duę vrbes in ſorte Iudæ, vt patet Ioſue. c.15. & ſicut hic ponuntur ſimul, ita ponuntur c. c. ad ſignandum, ꝙ parũ ab inuicem diſtabant. Eſt autem Azeca Ciuitas, apud, ꝗ perſecutus eſt Ioſue, quinque Reges, qui expugnabant Gabaon, & miſit Dominus lapides magnos, de cęlo ſuper illos Reges, & occidit multos ab vrbe Bethoron, vſque ad Azeca, vt patet Ioſue. c. 10. &, cũ apud ipſum locũ eſſet Ioſue, orauit Dominum, vt ſtaret ſoli, & ſtetit, vt patet præalle c. Eſt autem ciuitas Azeca iuxta latus Aquilonare ſortis Iudæ: nā eſt apud terminos Dommim, vt patet hic: & tamen iſte locus ponitur in terminis ſortis Iudę, vt patet Ioſue. c.15. & hoc, vt quidam volunt. *In finibus Dommim.* Iſtud eſt nomen alicuius terræ, in ſorte Iudę. In Hebræo vocatur Dammin, & interpretatur ſanguinum pluraliter. *Porro Saul, & viri Iſrael congregati venerunt in vallem Terebinthi.* i. Iſraelitæ videntes, ꝙ Philiſthini inſtruxerant aciem contra Iſrael, ipſi quoque congregati ſunt, quia vocauit eos Saul, & venerunt in valle Terebinthi. Iſta vallis erat apud vrbem Socho: nam ibi poſuerant Iſraelitæ Caſtra iuxta Philiſthinos, ſed Philiſtini poſuerũt Caſtra inter Socho, & Azeca, vt patet ſupra ergo Caſtra Iſraelitarum erant non longe ab vrbe Socho; quia non multũ diſtabant inter ſe Caſtra hoſtium. Vocatur. n. illa vallis Terebinthi, quia erat ibi quædam Terebinthus: eſt enim Terebinthus nomen arboris Arabicens, de qua gummi manat, vt ait Iſidorus Etymo. 16. ſed litera hebraica accipit eam pro quercu. nam ſupra c. 10. cum dicitur: cumque abieris vltra, & veneris, ad quercum Thabor: ponitur talis dictio, ſicut hic ponitur pro Terebintho, ſ. elon. Et iſta aliquando vocatur ilex, ſicut dicitur de Abrahā, ꝙ habitabat ſub ilice Membre. Et ponitur ibi elon, pro ilice, ſicut ponitur hic pro Terebintho: & ſupra c. 10. pro quercu. *Et duxerunt aciem ad pugnandum cōtra Philiſtum.* ſ. ordinauerũt aciem ſuam, vt pugnarent contra Philiſthinos non tamen pugnabant, quia 40. diebus manſerunt acies vtrinque, & nequaquam pugnatum eſt, eo, ꝙ Goliath Philiſthęus, per 40. dies exprobrabat Iſraelitis, dicens, ꝙ darent aliquem, qui pugnaret,

Azeca ciuitas.

Terebinthus nomen arboris.

F cum eo ſingulariter, & nō pugnaret tota multitudo. Fecit autem hoc 40. diebus, ideo in illis non pugnauerunt Iſraelitæ, ꝗꝗ pugnare uellent: ſed primũ initum eſt ſingulare certamē Dauid, cũ Goliath, & deinde ſecutum eſt bellũ, vel magis pſecutio Iſraetarũ ꝯtra Philiſthinos. *Et Philiſthini ſtabant ſuper montem.* Ex hac parte ponitur hoc ſitus caſtrorũ Philiſtinorum, & Iſraelitarum: & dicitur, ꝙ Philiſthini poſuerant Caſtra ſuper quēdam montē. *Et Iſrael ſtabat ſuper montem ex altera parte*, ideſt etiam Iſraelitæ poſuerunt caſtra ſuper alterum montem. Hoc enim factum eſt à quolibet exercitu ad maiorem ſui tutelam, quia cum eſſent caſtra ſuper montem, illi, qui ibi erant, poterant conſpicere hoſtes à longe, & an

G aliquid contra eos molirentur. Si autem in valle eſſent, poſſent ſubito ab hoſtibus incauti circundari, & repentine peruenirentur. Item cum eſſet vnus exercitus in monte, & alius in alio monte quicunque vellet aggredi pugnam contra alterum, eſſet inferioris conditionis, ſcilicet, quia alius ſtans ſuper montem faciliter venientes ex vallibus deijcere poſſet. Dicit tamen Ioſephus 6. Antiquitatum, quod Philiſthini nō tenuerunt priora caſtra, ſed Saul coegit eos mutare illa, & ex aduerſo montis, quem Saul apprehenderat aduenire, diuiſitque eorum exercitum medius mons, qui erat poſitus inter eos. *Vallisque erat inter eos*, ideſt cum eſſent iſti duo exercitus ſuper duo cacumina montium oppoſita, neceſſe eſt, ꝙ

H vallis eſſet inter illos, & illa diuidebat. Ioſephus tamen dicit, ꝙ erat medius mons inter illos: ſed hoc ſatis poteſt ſtare. ſ. ꝙ ex vna parte eſſet mons inter illos, & ex alia vallis eſſet. *Et egreſſus vir ſpurius de caſtris Philiſthinorum*, ideſt egreſſus eſt quidam vir de caſtris Philiſtinorum, & erat ſpurius, ſcilicet patiens defectum in Natalibus: Exibat autem ad petendum ſingulare certamen. Hebræi dicunt, quod hoc dicitur egreſſus eſt vir de inter medias acies, ſcilicet, quòd egreſſus eſt inter aciem Philiſthinorum, & Iſraelitarum, non enim audebat introire in aciem Iſraelitarum, ne ex hoc poſſent iuſte contra eum pugnare. Diuerſitas iſta eſt propter æquiuocationem, quia in Hebręo ponitur hic quędam dictio. ſcilicet. Benain,

I vbi nos dicimus ſpurius, & poteſt ſignificare inter, vel filium. In primo ſignificato accipiunt Hebræi, ſcilicet, ꝙ egreſſus eſt vir de inter medias acies. In ſecundo ſignificato accipit litera noſtra, dicens eum eſſe ſpurium, ideſt filium illegitimum. Aliqui etiam Hebræi ſequuntur iſtum ſenſum: & dicunt, ꝙ Goliath erat filius centum virorum, & vnius canis: ſed hoc ridiculum eſt. Motiuum tamen eorum eſt, quia Goliath erat vir ſtatura procerus ſuper omnes alios viros, ideo crediderunt, quòd ipſe non potuiſſet gigni ab vno homine, ſed ad tantam magnitudinem procreandam oportebat multorum virorum materiam ſeminalem eſſe deciſam. De cane autem motiuum eſt, quia ipſe Philiſtæus dixit: nunquid ego ca-

K nis ſum, quia tu venis ad me cum baculo? Sed iſta motiua abſurda ſunt. Primum enim, quia impoſſibile eſt, aliquem hominem eſſe filium, niſi vnius tantum hominis. Quòd autem arguunt de magnitudine, non ſequitur, quia magnitudo corporis, quæ poſtea ſequitur in fætu, non eſt propter magnitudinem materiæ deciſæ, ex qua formatur fætus, ſed propter maioritatem virtutis augmentatiuæ, quia in quodam ſemine efficacius eſt, virtus augmentatiua, quam in alio. Item inconueniens erat hoc, quia dato, quòd ab eodem viro ſæpius decidatur materia ſeminalis in eodem vtero, nō conuenit quælibet pars deciſionis ad formationem fætus, ſed ex vnica illarum fit. Cum autem mulier ſemel conceperit pel-

Goliath quare dictum ſit ab Hebręis, quod ſit filius 100. virorum, & canis.

Impoſſibile eſt aliquem hominē eſſe filium, niſi vnius tantum hominis.

lis ſe-

lis fecundina illico clauditur, ita, vt impoſſibile ſit etiam ſi mulier cognoſcatur, ſemen deſcendi in matricem, vbi eſt locus conceptionis. Non ergo eſt poſſibile, nec opinabile eundem virum eſſe filium multorum hominum, ſed vnius tantum. Quod autem dicunt fuiſſe filium centum vitorum, poſſet intelligi, ſi diceretur hoc in dubium, ſcilicet, quod omnes centum cognouerāt matrem illius, & neſciebatur de quo illorum concepiſſet. Et ſic vocantur aliqui vulgo concepti, ideſt geniti à toto populo, non quidem, quod totus populus eos genuerit, ſed quod dubium ſit, quis de toto populo genuerit illos. Sed hoc non attinet ad intentionē iſtorū. Quod aūt dicūt de cane, magis inopinabile eſt, quia ſi aliquis ſit filius hominis, & canis eſt ſicut ſi gigneretur a duobus viris, & tunc redit inconueniens ſupra poſitum, & adhuc maius propter differentiam hominis, & canis. Item motiuum illorum ridiculum eſt: quia cum dixit Goliath, nunquid ego canis ſum: non dicebat ſe eſſe canem, ſed improperabat Dauid, quod armaretur contra eum, tanquam contra canem. *Nomine Goliath de Geth*, ideſt ſiue vir erat de vrbe Geth. Iſta eſt vna de quinq; Metropolibus Philiſthinorum: Erat enim Ciuitas Regalis, vt patet Ioſue. ca. 13. & ſupra, c. 6. Nicolaus dicit de iſto Goliath, quod erat vir intermedius, accipiendo expoſitionem Hebraicam, & dicit, quod intermedius eſt homo fortis, & audax: & hoc apparet ex actibus ſuis, quia voluit habere ſingulare certamen cum aliquo Iſraelita. *Altitudinis ſex cubitorum, & palmo*. Hic ponitur menſura iſtius viri ad ſignificandam victoriam triumphi Dauid, qui potuit pugnare contra virum, tam fortem, & tantæ magnitudinis: nam ſicut erat corpore magnus, ita viribus excellens erat: quod apparet ex pondere armorum, quæ ferebat, vt patet infra.

Qui dicū tur vulgo concepti.

A B C

An menſura cubitorum Goliath accipiatur de cubitis Geometricis, vel humanis. Quæſtio. VI.

Goliath erat altitudinis cubitorū ſex, & palmo, quales eſsēt iſti cubiti.

QVAERET aliquis quomodo ſint intelligendi iſti cubiti, quos habebat Goliath, ſ. an de Geometricis, vel de humanis, non poteſt intelligi primo modo: quia cubitus Geometricus eſt, valde excedens ſuper cubitum humanum, & nō eſſet ille vir tantæ magnitudinis, etiam ſi eſſet Gigas. Sed intelligendum eſt de cubitis humanis: nā non eſt credendum, quòd ſcriptura hic loqueretur de cubitis Geometricis, quia hoc volebat notificare magnitudinem huius viri vulgaribus. ipſi tamen non intelligunt quid ſit cubitus Geometricus etiam: quia dato, quod intelligerent, quia ipſi non conſueuerūt menſurare cubitis Geometricis, ſed cubitis noſtris, intelligerent dictum eſſe de noſtris. Sed tunc ſtat dubium an iſti ſex cubiti, & palmus computarentur de cubitis ipſius Goliath, vel de cubitis aliorum virorum. Reſpondendum eſt, quòd non poterat intelligi de cubitis ſuis, quia nemo virorum habuit vnquam de cubitis ſuis quatuor. ſed omnes manēt inter tres, & quatuor: niſi eſſent peſſimè commenſurati. In corporibus autem non commenſuratis non ſunt vires, ſed iſte erat robuſtus: ideo commenſuratus eſſet: & ſic non haberet de cubitis ſuis quatuor. habebat tamen ſex, & palmum. Intelligitur ergo de cubitis aliorum virorum. Item, ſi intelligeretur de cubitis ſuis, non daretur hic aliqua certificatio magnitudinis eius, quia menſuraretur ignotū per ignotum, quia ſicut quantitas corporis Goliath erat nobis incognita, ita & quantitas cubiti, & palmi eius. Neſcietur ergo, an iſta eſſet magna quātitas, vel parua. Accipiendum eſt igitur, ꝙ mēſura ſit hic aliquid

D E

A notum, & erit cubitus communis: nam cubitus virorum communium cognitus eſt. Et dicto, quod eſſet Goliath, ſex cubitorū, & palmi, intelligi poterat quanta eſſet ſua magnitudo. Sed aliquis dicet, quomodo Iſraelitæ ſciebant, ꝙ tanta eſſet quātitas Goliath? Reſpondendum, quod hoc ſcire poterant per menſurationem eius, ſcilicet, quia poſtquam eum occidit Dauid poterat illud menſurare, & ſic credendum eſt. *Et caſſis ærea ſuper caput eius*. Hic ponitur armatura Goliath, & denominatur pondus illius ad ſignificandum vires huius viri, quia qui tantum armorū pondus per ſe ferebat, neceſſe erat, vt fortiſſimus eſſet. Eſt enim caſſis capitis armatura, quando accipitur in fœminino. Cū autem in maſculino, ſignificat rete. Sic dicitur. Caſſe meo venor, nunc armor caſſide clara. Vocatur iſta caſſis ærea, ideſt ærata. non quidē erat de ære tota, ſed de Ferro, quia de ęre nō poterat fabricari. *Et lorica hamata induebatur*. Iſtud eſt genus armaturæ ad protegendum totum corpus. Vocatur autem lorica hamata, ideſt hamis contexta. Eſt enim hamus catena, vel vncinus: & quia in lorica erant plures vncini ſe concatenantes: & ex illa concatenatione reſultabat tota lorica, vocabatur concatenata, vel hamata. Nicolaus vult, quòd iſti hami eſſent ſquamæ ſuper loricam extenſę, ita, vt non poſſet aliquod genus armaturæ penetrare foramina loricæ. Litera tamen non vult ponere hic aliquam armaturam ſuper loricam: *Porro pondus loricæ eius quinque millia ſiclorum æris erat*. Hic ponitur pondus armorum, & non ponitur pondus omniū, ſed ſolùm loricę: & ferri lanceæ eius. Iſtud autem fit ad notandum robur viri.

Armatura Goliath.

Nicolaus.

Quomodo Iſraelitæ ſciuerunt diſtinctè pondus loricæ Goliath. Quæſtio VII.

Pōdus loricæ eius.

QVAERET aliquis quomodo Iſraelitæ ſciuerunt determinatè pondus armorum eius: poterant enim ſcire aliquo modo confuſè, quia, cum ille eſſet magnus vir, iuxta corporis ſui quantitatē, magna arma erant neceſſaria, & magni ponderis, ſed non poterat ex hoc determinatum pondus armorum coniecturari. Aliquis dicet, ꝙ hoc ſciebāt, quòd audierunt à Philiſthinis: ſed hoc leue teſtimonium eſt, nec ſcriptura illud poneret. Sed dicendū, ꝙ Iſraelitæ ſciuerunt determinatum pondus armorum Goliath ponderando illa: nam ſicut menſurā eius cognouerunt menſurando illam, ita & pondus armorum eius poterant cognoſcere, quia cum corruiſſet in terram, Dauid accepit arma eius, & ſeruauit penes ſe, vt patet inf. ſ. aſſumēs Dauid caput Philiſthęi attulit illud in Ieruſalem: arma vero eius poſuit in tabernaculum ſuum. Sic etiam de lācea ei⁹, & de omnibus cognouerunt. Scriptura tamen ſolū ponit pondus loricæ, & ferri Lanceæ, quia iſta erāt notabilis magnitudinis ſuper omnia arma. *Et Ocreas æreas habebat in cruribus*. Totum. n. corpus eius armis protegebatur, ideo in crurib⁹ habebat ocreas ęreas, ideſt ferreas. Ioſephus autem dicit ibi alia ęrea, ſed idem eſt. In hebræo eſt hic litera aliqualiter obſcura: nam dicitur. *Et naſſaria, vel frontaria verſus pedes eius*. Dicunt. n. ꝙ à Galea, quæ erat ſuper vertice, deſcendebat quædam lamina cooperiens naſum, & tēdens verſus deorſum. Sed iſta expoſitio nō ſatis ſtat, quia tunc naſſaria, vel frontaria non eſſent genus armaturæ per ſe, ſed eſſet quædam particula caſſidis. Hic tamen ponitur, tanquam diſtinctum genus armorum: nam poſtquam dictum fuerit de caſſide, & lorica ſubiungitur hic de iſtis. Ideo dicendum, ꝙ ſint genus armaturæ crurum. Et hoc ſignat litera

hebrai-

hebraica,quæ dixit verſus pedes.i.in pedibus.Idem
etiã tenet Ioſephus: nam vbi dicit hic litera noſtra:
& ocreas æreas habebat,dicit Ioſephus: & tibi alia
ærea, quod idem eſt. *Et clypeus eius tegebat humeros eius*,
ideſt etiam habebat clypeum pendentem ad partẽ
poſteriorem ſuper humeros. Hebræi dicunt, ꝙ nõ
dicitur hic clypeus,ſed ſpiculum,vel lancea,quia po
nitur hic in Hebræo. *Quidon*. Quod dicunt ſignifica
re vexillum: nã ſic habetur Ioſue.c 8. ꝙ deberet Io-
ſue extendere quidon i. vexillum contra vrbẽ Hai.
Et etiam ibi litera noſtra dicit clypeũ. Aliqui autẽ
de Hebræis dicũt, ꝙ erat iſtud ſpiculum, quod pro-
tegebat humeros,quædam lamina deſcendens à caſ
ſide,& procedens in acutũ inter ſcapulas, vt ſic pro-
tegeret collum,& iuncturam armorum capitis: ſed
ſecundum literam noſtram,cũ dicatur; clypeus æ-
reus tegebat humeros eius: dicendũ eſt, ꝙ clypeus
non pendebat inter humeros, quaſi ibi eſſe deberet.
Sed nunc quando procedebat Goliath ad exprobrã
dum Iſraelitas,ponebat clypeum ad partẽ poſterio-
rem Si tamen pugnandum foret,clypeum manu te
neret. *Haſtile autem haſte eius erat quaſi liciatorium texen-
tium*. Ponitur hic magnitudo, & pondus haſtæ tam
in haſtili,quàm in ferro De haſtili dicitur,ꝙ erat ita
groſſum,ſicut liciatorium texentiũ. Eſt.n.liciatoriũ
quoddam lignũ poſitũ ante textores,quod ipſi Axẽ
vocant: & in illo conterquetur totum, quod texue
runt. Eſt autem illud lignum magnum: & ſic erat
haſta illa Goliath vaſta nimis. *Ipſum autem ferrum ha-
ſtæ eius ſexcentos ſiclos habebat ferri*. In hoc ſignificatur
magnitudo ferri, ſed ſic coaptabatur magnitudini
haſtilis. Siclus autem ponitur hic, tanquam pondus
aliquando autem tanquam moneta, ſicut dicitur,
ꝙ quilibet dabat quinque ſiclos pro primogenito:
Num.c.3.& 18. & ꝙ Aries poterat vendi duobus ſi-
clis: Leui.c.5. Aliquando autem accipitur pro pon-
dere,ſicut hoc. Nec tamen differebat,quando erat
moneta,& ad pondus: quia ſicli de argento & in cer
to pondere fiebant: ideo accipiebantur,tanquã mo
neta,propter valorem, & tanquã pondus,ꝑpter de-
terminatam quantitatem. *Et armiger eius antecedebat
eum*. ſ. ille,qui portabat arma ſua,ibat ante eum, por
tans fortè aliqua arma eius. Sic.n.fit in pugilibus,
quando vadunt ad congrediendum: quia alij por-
tant coram eis arma ſua: cum tamen congredi de-
bent,ipſi accipiunt illa. In hebræo dicitur. *Et portans
peltam ſuam,vel ſcutum antecedebat eum*. ſ. ꝙ armiger eius
portabat ſcutum illius,& iſte præcedebat eum. Ex
hoc dicit Nicolaus meliorẽ eẽ expoſitionẽ Hebręo
Nicolaus rum,ꝗ literæ noſtræ: quia dicebatur ſupra in litera
noſtra, quòd clypeus tegebat humeros eius. Hic ta-
dicitur, quòd portans ſcutum præcedebat eum:
ergo armiger ferebat ſcutum, & non ipſe: & ſic id,
quod ipſe vocat clypeum,erit aliud genus armatu-
ræ. Sed dicendum, quod non concluditur ex hoc,
quod vult Nicolaus. quia cum dicitur in Hebræo,
ꝙ portans ſcutum,vel Peltam præcedebat eum: nõ
eſt ſenſus,ꝙ ille,qui præcedebat eum,portaret tunc
ſcutum, ſed ille erat, qui conſueuerat portare ſcutũ
eius. Nunc autem portabat aliud genus armaturæ:
& hoc voluit litera noſtra,cum dixit: & armiger ei⁹
præcedebat eum. ſ. qui conſueuerat portare arma,
ſiue ſcutum,ſiue alia arma. Ioſephus tamẽ aliter ex-
poſuit iſtam literam, ſcilicet, ꝙ multi armati irent
cũ Goliath,cũ dicit:Sequebãturq; eum multi arma
portantes. *Stansque clamabat aduerſus phalangas Iſrael*.
ideſt loquebatur ad turbas armatorum. Phalanx ſi-
gnificat multitudinem; & pertinet maxime ad ar-
matos. Loquebatur autem Goliath ad omnes ar-
matos,vt, ſiqs; de illis vellet ſuſcipere ſingulare cer

F tamen cũ eo. *Et dicebat eis quare veniſtis ad prælium para
ti?* q.d. ſuperfluum eſt, & nociuum,quod agere vul
tis,ſcilicet ꝙ pugnet acies contra aciem, & tot viro
rum millia pereant: melius autem eſt, vt ſingulari
certamine res iſta dirimatur. *Nunquid ego non ſum, Phi-
liſthæus, & vos ſerui Saul*: q.d.benè videtis, ꝙ lis iſta eſt
inter Philiſthęos,& Saulẽ: ego autem de Philiſthęis
ſum,& vos eſtis ſerui Saulis:ad me ergo pertinet, &
ad aliquem ex vobis, ꝙ litigiũ iſtud ſingulari certa-
mine dirimamus.In Hebræo ponit̃ hoc Philiſthęus
cũ articulo quodã,quæ ſignificat aliquid ſpeciale,&
cognitũ: quod in Latino poſſumus dicere.ego ſum
ille Philiſthęus. Et exponunt Hebræi.ſ. ego ſum ille
Philiſthęus,qui accepi arcam Domini, & qui occi-
G di filios Heli, & fugaui Iſraelem, feciq; omnia ma-
la. Sed iſtud nihil eſt: nam aliquando articuli ponũ-
tur in Hebręo,& nihil ſignificant, vt patet in multis
locis. *Eligite ex vobis virum*. In hoc gloriabatur nimis
Goliath innuens, ꝙ non ſufficeret quilibet de Iſrae
litis ad pugnandum contra eum: ſed oportebat fie-
ri electionem, & vix reperiri poſſe credebat qui cũ
eo congredi vellet: imò putabat neminẽ eſſe repe-
riendum,qui tanta auderet. *Et deſcendat mecum ad ſingu
lare certamen* i. ambo ſoli certemus, & per nos diri-
matur iſta lis. *Si quiuerit pugnare mecum*.i. ſi potuerit re
ſiſtere mihi. *Et percuſſerit me*.i.occiderit me. *Erimus vo-
bis ſerui*. i. tota gens Philiſthinorum ſeruiet Hebræis
ſub tributo, & obediet legibus ab eis poſitis. *Si autẽ
H ego præualuero, & percuſſero eum*,ideſt, ſi potuero occide-
re virum, qui mecum congreſſus fuerit ſingulari
certamine. *Vos ſerui eritis, & ſeruietis nobis*. Non intelli-
gitur,ꝙ eſſent ſerui totaliter,ſicut ſunt ſerui legales,
qui nequaquam ſunt ſui iuris, ſed alieni. Sed intel-
ligitur, ꝙ ſeruirent in tributis, & quantum ad ali-
quas leges, quas imponerent Philiſthini Iſraelitis,&
ſic è conuerſo futurum erat de Philiſthinis, ſi Go-
liath moreretur.

*An Goliath de conſenſu Philiſthinorum certamen ſingulare age
re voluit cum aliquo de Hebræis.* *Quæſt. VIII.*

QVAERET aliquis. Quare Philiſthini permit
I tebant, ꝙ Goliath,iſta faceret,& an faceret de
conſenſu eorum. Reſpondendum,ꝙ Philiſthini vo
lebant, ꝙ Goliath iſta faceret. Nam contra volun-
tatem omnium Philiſthinorum, nec voluiſſet, nec
potuiſſet Goliath iſta facere: quia punirent eũ Phi-
liſthini,tanquam tranſgreſſorem. Item patet hoc,
quia ſi noluiſſent Philiſthini iſtud facere, quod pro-
ponebat Goliath,non expectauiſſent 40.diebus. Nã
40. diebus venit Goliath ad Caſtra Iſrael iſta dicẽs,
ſed immediatè pugnaſſent. Cum autẽ dicitur qua-
re faciebant hoc? Reſpondendum,ꝙ ipſi voluiſſẽt,
ꝙ Hebræi acceptarent iſtam conditionem: nã cre-
debant, ꝙ nullus poſſet eſſe vir ita fortis, & audax
inter Iſraelitas,ſicut Goliath:nam,& ſi aliquis robu
K ſtus eſſet,viſa tamen tanta viri magnitudine,perti-
meſceret, ideo certiſſime credebant,ſi Hebræi con-
ditionem acceptarẽt,ſe eſſe præualituros:etiã facie-
bant hoc, quia dato, ꝙ intelligerent, ꝙ nemo He-
bręorum iſtam conditionem acceptaret: tamẽ vo-
lebant eis, ſic timorem incutere. Cum.n.quotidie
conſpicerent animoſitatem Goliath, & ſe impoten
tes viderent ad reſiſtendũ illi, quotidie pertimeſce-
rent; & ſic fiebat. Nam cum veniret Philiſthęus,&
loqueretur ſermones iſtos, ſtupebant: & metuebãt
nimis Saul, & omnes viri Iſraelitæ,vt patet inf. hoc
autem modo, ſi Dauid non veniſſet, qui congrede-
retur cum Philiſthino tanto tempore expectando,
pauerent quotidie magis Iſraelitæ, & ſic fugerent,
ſicut

ſicut,cū Saul erat in Galgalis, & inturus erat ad pu-
gnam contra Philiſthnos erat ibi multus populus cū
eo, quia tamen expectauit diebus 7. populis quoti-
die magis timebat,& dilapſus eſt ab eo , ita, vt non
manerent,niſi viri ſexcenti,vt patet,ſupra ca. 13.ita
ergo nunc futurum erat: & hoc volebant Philiſtini.

Quare Iſraelitæ non inierunt pugnam cum tota acie.
Quæſtio. IX.

QVAERET aliquis,Cū Iſraelitæ nolēt ſuſcipe
re iſtam conditionem,quia inter eos nullus vir
erat, quem crederent poſſe congredi cum Goliath,
Quare non iniebant pugnam,ſ. tota acies. Reſpon
dendum eſt , ꝙ Iſraelitæ hoc facere voluerunt , & à B
principio ſic deliberabant facere: vnde dicitur,ſupr.
ꝙ viri Iſrael direxerunt aciem ad pugnandum con-
tra Philiſthiū: tamen non fecerunt, quia cum Phili
ſthini nolent pugnare in acie,ſed dare aliquem ſin-
gulariter pugnantem: ipſi Hebræi iudicabant inho-
neſtum eſſe, & verecundū , ſi ipſi non darent alium
virum pugnaturum cum Goliath. Expectabant er-
go,ſi forte aliquis vellet ſubire iſtud certamen . Itē,
& potiſſimè ,quia Iſraelitæ non audebant aggredi
Philiſthinos: nam,quamquam deſiderarent pugna-
re contra eos. ſi tamen Philiſthini nolent , non erat
ſecura pugna Iſraelitis contra illos , eo , ꝙ erant ca-
ſtra Philiſthinorum ſuper montem,& ſi Iſraelitæ ag
grederētur, manentibus Philiſthinis, ſuper mōtem, C
cū eſſent Philiſthini ſuperioris , poſſent faciliter op-
primere Iſraelitas. Hoc ergo formidantes,non au-
debant inire pugnam,quouſq; Philiſthini etiam hoc
decreuiſſent : quia tunc vtriq; deſcenderent ad pla-
na,& eſſet æqua conditio vtriuſq; aciei. Item fiebat
hoc, quia Deus etiam incuſſerat Iſraelitis timorem,
ne pugnarent quouſq; veniret Dauid , & ſuſciperet
iſtud certamen: ideo vſq; ad 40. dies nihil auſi ſunt fa
cere , quia Deus diſpoſuerat magnificare Dauid in
iſto certamine.

Quare Dauid magis ſuſcepit iſtud certamen, quàm aliquis
alius, cum eſſent alij fortiores eo. Quæſt. X.

QVAERETVR vlterius,Cum inter Iſraelitas
alij eſſent viri fortiores,quàm Dauid,Quare nō
ſuſceperunt iſtud certamen ſingulare, patet hoc,quia
infra 2.li.ca.23. vbi ponuntur nomina ſortium Da-
uid,dicitur de tribus viris,qui pugnauerunt ſoli,cō-
tra aciem Philiſthinorum, dicitur etiam de Eleaza-
ro,qui ſolus pugnauit contra Philiſthinos : nam to-
tus populus conuenerat contra Philiſthinos , & fu-
git à facie eorum : ſolus autem Eleazarus pugnauit
contra Philiſthinos, & fugauit eos , & reuerſi ſunt
Iſraelitæ ad accipiendum ſpolia. Simile fecit iterū
Semnaa,qui erat vnus de fortibus Dauid,& fugauit
per ſe totum exercitum Philiſthinorum: poterat er
go quilibet iſtorum pugnare contra Goliath , cum E
iſti eſſent fortiores Dauid. Poteſt reſponderi vno
modo,ꝙ Dauid non ſuſcepit certamen contra Go-
liath , confidens viribus ſuis , ſed ſolum in nomine
Dei Iſrael,vt patet infra, ſ. Tu venis ad me cum gla-
dio,& aſta,& clypeo: ego aūt venio ad te in nomine
Domini exercituum Et patet, quòd nō confideret
Dauid aliqualiter in viribus ſuis, quia non erat para
tus ad pugnandum virtute humana : cum ſolū por-
taret Fundam,& lapides. Iſta enim non eſt firma pu
gna,cum Goliath eſſet vir robuſtus,& protectus ar-
mis vndique; ideo,quamquam percuſſiſſet eum ali-
quoties Dauid funda ſuſtineret ictus illius . Ipſe
autem non poterat ſuſtinere ictus Goliath: nec nul-
A lum, cum nulla haberet arma: ſed baculum tan-
tum, & Fundam, & lapides , vt patet infra erat ta-
men ſpiritus Domini in Dauid,quia à die , quo vn-
ctus eſt in regem, directus fuit in eo ſpiritus Domi-
ni,vt patet præcedenti.c. iſte vero mouit eum,vt nō
timeret Goliath,ſed audacter ſe illi oponeret . Alij
autem fortes Dauid,de quibus inf.2. lib. c. 23. erant
fortes robore humano, quia non erat ſpecialiter in
eis ſpiritus Domini : ideo non audebant congredi
cū iſto Philiſthino, quāquam feciſſent alia opera ma
gnifica Aliter autem dicendum eſt,& melius, quod Alia rñ.
ſi fortes Dauid fuiſſent hic, multi de illis auſi fuiſsēt
congredi cū Goliath ſingulari certamine: Nam,qui
dam de fortibus Dauid occidit quendam Gigārem
B de Philiſthæis,qui erat de cognatione illius Goliath,
de quo inf. 2. lib. ca. 21. non erat tamen is aliquis de
illis viris fortibus,eo ꝙ illi nō erant viri, quando iſta
acciderunt,vt patet,quia,quando Dauid erat ſenex,
erant illi viri robuſtiſſimi, ergo,quando Dauid erat
paruulus in principio iuuētutis,eſſent illi adoleſcen
tuli,& non apti ad Bellum: nunc tamen Dauid erat
valde iuuenis , quia forte non eſſet vltra. 21. vel 22.
annos. Vnde dixit ei Saul: Non vales reſiſtere Phili-
ſthæo iſti,quia puer es : omnes ergo fortes Dauid, q
poſtea fuerunt,eſſent tunc paruuli non ad bellum .
Aliter poſſet dici,ꝙ,quāquam aliqui illorum eſſent Alia rñ.
tunc viri robuſtiſſimi : tamen, nemo eorum auſus
eſt congredi cum Goliath , quia Deus incuſſerat il-
C lis timorē, vt ſeruaretur iſte triūphus pro Dauid .

An poſita fuerit conditio quando Dauid ſuſcepit iſtud certamē,
quam expreſſit Goliath. Quæſt. XI.

QVAERETVR vlterius, Cum Philiſthini pe
terēt, vt daretur eis de Hebræis pugnaturus ſin
gulari certamine cū Goliath ſub conditione ſupra
poſita: An, quādo Dauid ſuſcepit iſtud ſingulare cer
tamen, intercidit iſta cōditio. ſ. ꝙ Iſraelitæ ſeruirēt
Philiſthinis,ſuccumbente Dauid, vel Philiſthini ſer
uirent Iſraelitis,ſuccūbente Goliath . Reſponden-
dum eſt,ꝙ non patet ex litera, an interuenerit con-
ditio. ſatis tamen credendum eſt , ꝙ intercidit , quia
D Goliath cū iſta cōditione proponebat ſingulare cer
tamen: quicunque ergo certamen ſuſciperet,iſtam
conditionem ſubiturus erat. Quòd autem Philiſthi
ni ſuſcipere vellent iſtam conditionē,ſatis apparet ,
quia ipſi illam propoſuerant , potiſſimè quando vi-
derent , ꝙ iuuenculus ille inermis oblatus erat pu-
gnaturus. De Hebræis tamen eſt difficultas,quomo
do ipſi acceptarēt , ꝙ Dauid pugnaret ꝓ eis ſub hac
conditione, cū nequaquā ipſe videretur præualitu-
rus ꝯtra Goliath,quia erat Goliath vir fortiſſimus ,
& in armis expertus. Dicendum , ꝙ Iſraelitæ ēt ſu-
ſceperunt iſtam conditionem : nam Saul,q̄q̄ à prin-
cipio dixiſſet Dauid , ꝙ non poſſet pugnare contra
Philiſthæum , quia erat vir fortis,ipſe autem puer :
E viſa tamen Dauid reſponſione de robore ſuo, & cō
fidentia confiſus eſt in Domino, & dixit ei. Vade, &
Dominus tecum ſit. Hoc autem , quia Deus mone-
bat cor Saulis,vt conſideret , ꝙ Dauid poſſet ſupera
re Goliath. Aliter poteſt reſponderi, ꝙ Hebræi cō-
fidebant ad vltimum in robore exercitus: nam non
poterat eſſe peior conditio eorum,etiam ſi ſuccum
beret Dauid, q̄ nunc erat, quia oportebat nunc pu-
gnare in acie,ſi non eſſet iſtud ſingulare certamē. Si
Autē Dauid vinceretur , eodē modo poſſent Iſrae-
litæ defendere ſe per exercitum. Sic.n. fecerunt Phi
liſthini,quia,q̄q̄ ipſi poſuiſſent conditionem , ꝙ ſer-
uirent Hebræis, ſi ſuccumberet Goliath: tamen, eo
ſuccumbente, noluerunt eam tenere,ſed ſuccūben
te

te illo fugerunt in terram ſuã, vt ibi ſe tuerentur,& non ſubijcerentur Iſraelitis in tributũ, vt patet inf. hocidem facturi erant Iſraelitę, ſi ſuccũbuiſſet Dauid, ideo iſtud ſingulare certamen modicum futurum erat,cum hoſtes nollent ſibi ſeruare fidem,etiã ſi pepigiſſent, cum res verteretur ſuper toto ſtatu, ſed magis offerebatur iſtud certamen ad terrorem Hebræorum, vt ſic venirent ad aliqam conditionẽ ſubiectionis,ſine bello. *Et aiebat Philiſtheus*, i.dicebat ad Iſraelitas. *Ego exprobraui agminibus Iſrael hodie*, i. ego intuli vituperium,vel obrobrium, ſiue verecundiã toti multitudini Iſraelitarum,cum nemo ſit de eis, qui audeat congredi mecũ: iſta verba amara, & pungitiua dicebat Philiſthæus Iſraelitis, vt eos ſtimularet ad ponendum aliquem virum pro ſe: de quo ipſe poſſet habere victoriam, & ſic eſſet glorioſus, & ſuccumberent Iſraelitæ conditioni, vel ſaltem timore magno fortiſſimi eorum,qui occiſus eſſet,fugerent: ſic.n.fecerunt Philiſthini, quia videntes, ꝙ fortiſſimus eorum mortuus eſſet,fugerunt, vt patet inſra, *Date mihi virum*, i.eligite aliquem virum de vobis. *Et ineat mecum ſingulare certamen*.i. pugnet me, cum ſub conditione ſupra poſita. *Audiens autẽ Saul, & omnes viri Iſraelitæ*. Sermones iſtius Philiſthæi erant nimis duri Sauli, & toti Iſrael: eo, ꝙ non videbãt inter ſe aliquem, qui putaretur poſſe pugnare contra Goliath: potiſſimè, cum quotidie animoſiori voce iſta verba replicaret. Hoc tamen non abſolutè Saul inquirebat,an aliquis eſſet in caſtris, q vellet pugnare cõtra Goliath, &, vt concitaret animos virorum fortium, propoſuit edictũ, ꝙ quicunq; pugnauerit cum Goliath, & percuſſerit cum ditabatur à Rege magnis diuitijs, & filiam ſuam dabit ei in vxorem, & domum patris eius faciet abſque tributo in Iſrael. Patet quia quando Dauid quærebat in caſtris qd daretur viro, qui percuteret Philiſthæum,quilibet de populo reſpondebat ei hæc, vt patet inf. Si tamẽ non fuiſſent iſta à rege poſita ſub edicto,neſciret populus,an iſta darent̃. *Sermones Philiſthæi huiuſcemodi*. i. audiebãt ſermones, in quibus petebat ſingulare certamen,cũ conditione ſupra poſita, & ex hoc turbabantur,quia erat eis hoc amarum. *Stupebant, & metuebant nimis*. Iſta duo idẽ ſignificãt, ſed fit replicatio, ad ſignificandum magnitudinem timoris. Populus enim timebat propter viri magnitudinẽ, & robur: Saul autem,q̃q̃ non eſſet ſolitus timere,ſed confidere in omnibus, tamen tunc timebat eo ꝙ receſſerat ab eo Spiritus Domini, qui erat ſpiritus roboris: & tranſierat ad Dauid in die vnctionis ſuæ: ideo poſt hoc non fuit Saul confidens in Bellis, ſicut prius:qa etiam in alio Bello contra Philiſthinos expauit nimis, & pertimuit, vt patet infra cap.28.

An Saul iuſtè poſſidet regnum, cum Spiritus Domini receſſerit ab eo. *Quæſt. XII.*

QVAERET aliquis Circa hoc incidentaliter, cũ dictum fuerit præcedenti.c. ꝙ Saul perdidit Spiritum Domini, & vnctus eſt in Regem Dauid: An iam licitè poſſideret Saul Regnũ, vel teneretur illud dimittere Dauid. Aliquis dicet,ꝙ peccabat tenendo, quia,quando quis poſſidet nullũ titulum poſſeſſionis habendo iniuſtè poſſidet: nõ habebat autem Saul iam aliquem titulum poſſidendi Regnum Iſrael,cum per vnctionem acciperetur titulus, vel ius regni: ſed Dauid iam vnctus fuerat in regem,ergo ad eũ pertinebat ius regni, & nullo modo manebat in Saule: ergo peccabat detinendo regnum,quod ad alterum pertinebat. Item, cum quis violenter tenet quod ad alterum pertinet, peccat:
F ſed iam Saul erat violentus detentor rerum Dauid,
cum iã pertineret regnum ad eum, ideo peccabat.
Item, qui iure poſſidet, & iudicis decreto iuſtè poſ-
ſidet: ergo à fortiori, qui Dei decreto poſſidet,iuſtè
poſſidet: ſed Dauid adiudicatus fuerat debere regna
re à Deo: ergo iam Saul,decreto Dei excluſus erat,
ne regnaret. Sed qui contra auctoritatẽ iudicis poſ
ſidet, vniuerſaliter iniuſtè poſſidet: ergo Saul, qui
contra Dei auctoritatem, & decretum poſſidebat,
iniuſtius poſſidebat. Reſpondendum eſt,ꝙ Saul nõ
peccabat gerendo ſe pro rege, & poſſidendo regnũ;
nec cogebatur dimittere illud, quia, q̃q̃ Deus adiu-
dicaſſet regnum Dauid faciendo eum vngi,tamen
Saul neſciebat hoc,quia eo neſciẽte, & occultè fuit
G facta iſta vnctio,per quam trãſierat ius ad alterum:
quamquam ergo contra auctoritatem Dei poſſide
ret,non peccabat, nec erat violentus detentor,quia
non fuerat ſibi Dei decretũ annunciatũ. Sed aliqs di
cet,ꝙ Saul hoc ſciebat,qm̃ Samuel dixerat ei,ꝙ De⁹
ſciderat regnum eius ab illo, & tradiderat proximo
ſuo,vt patet ſupra c.15.ergo iam ſciebat ad aliũ per-
tinere. Rñdendũ eſt, ꝙ Saul non intellexit, ꝙ p hoc
totaliter regnum ſibi erat auferendum, ſed ꝙ erat
quædam comminatio Dei. Et dato, ꝙ decreuiſſet
totaliter ei regnũ auferri, tamen nondum auferre-
bat, nec determinatè dabat alicui: quouſque er-
go determinatè alicui conferretur ius ſuper,poſſide
bat Saul iuſtè,quia nunquam debebat dari regnum
H ſine aliquo poſſeſſore potiſſimè, quia ſimilia verba
fuerant iterum dicta Sauli, ſ. quando peccauit non
expectando Samuelem diebus 7.in Galgala.ſ.Stultè
egiſti, nec cuſtodiſti mandatũ Dei tui, quod ſi non
feciſſes, iam nunc præparaſset Dominus regnũ tuũ
ſuper Iſrael in ſempiternũ: ſed nequaquam regnũ
tuum vltra conſurget: quæſiuit.n. Deus virum iux
ta cor ſuum. Poſt hæc tamen, Deus habuit Saulem
pro rege, & manebat in eo Spiritus eius: ergo pro-
pter illa verba non efficiebatur iniquus poſseſſor.
Sed adhuc dicetur, ꝙ Saul cognoſcebat pertinere
ius regni ad Dauid: ipſe.n.dixit infra 24.cap.& nunc
ſcio, quia certiſſimè regnaturus ſis, & habiturus in
manu tua regnum Iſrael: ergo non poterat tueri ſe
I ignorantia ad hoc, quòd poſſideret iuſtè. Reſpon-
dendum eſt,ꝙ ex illis verbis non apparet,ꝙ Saul ſci
uerit Dauid eſſe vnctum in regem, ſed fuit locutus
ex quadam præſumptione attendens iuſtitiam il-
lius,& iniuſtitiam ſuiipſius. Vidit.n quomodo iniu
ſtè perſecutus fuerat Dauid, & quomodo Dauid po
tuiſſet eum occidere, & non occidit: ideo credidit,
ꝙ pro hac bonitate eius Deus vellet tradere ei re-
gnũ,non tamen ſciebat eum vnctum fuiſſe. Patet
hoc,quia dicitur ibi: & nũc ſcio certiſſime.q d.ex eo
qđ feciſti nunc, ego ſcio, quod ſis regnaturus: non
ergo ſciebat iam ad eum translatum eſſe ius. Sed ad-
huc dicendum,ꝙ dato, ꝙ Saul ſciuiſſet eſſe vnctum
in regem Dauid,nõ cogebatur dimittere regnum,
K quia neſciebat, an Deus vellet, quòd immediatè re-
gnaret Dauid, vel vnctus erat, vt regnaret poſt mor
tem illius: ideo quouſque Propheta denunciaret ei
ex parte Dei, ꝙ deponeret principatum,nunquam
erat iniuſtus poſſeſſor regni, nec tenebatur dimit-
tere illud: & quia nunquam ei denunciatũ eſt iſtud,
nunquam peccauit poſſidendo. *Dauid autem erat*.
Hic ponitur ſecundum huius cap. in quo deſcribi-
tur Dauid aduentus. ſ. quia ipſe erat apud patrem
ſuum, & cuſtodiebat Gregem eo tempore, quo fie-
bant hæc in Caſtris: fuit autem poſtea miſſus illuc
ad fratres. *Dauid autem erat filius hominis Ephratæi*. Hic
repetitur origo Dauid. ſ. cuius filius erat, q̃q̃ præce.
c.dictum fuiſſet hoc, quia tñ iam incipit hic alia hi-
ſtoria

ſtoria,repetit id,quod prius fuerat dictum. Dicitur Dauid filius viri Ephratæi,i.viri Bethlehemitæ, ſcilicet Iſai,qui erat de Bethlehem:vocatur .n. Bethlehem Ephrata.Sic patet Michææ,cap.5.ſcilicet.Et tu Bethlehem Ephrata, quoniam nomen huius loci prius erat Ephrata:poſtea autem fuit Bethlehem,vt patet Gen. 48. Vbi ponitur Ephrata nomen principale: & dicitur, quod alio nomine vocatur Bethlehem. *De quo ſupra dictum eſt*, ideſt in cap. præcedenti dictum eſt de iſto Dauid,& de Patre eius Iſai. Hic tamen,quia incipit mẽtio de Dauid, quæ ſupra interclúſa fuerat, repetitur origo eius. *De Bethlehem Iuda*, ideſt Pater Dauid erat de Bethlehem: nam Bethlehem,& Ephrata idem locus ſunt, & idem de Bethlehem Iuda ad differentiam alterius Bethlehem, quæ eſt in ſorte Zabulon,vt patet Ioſue in cap. 19.& hoc modo cõſueuit ſcriptura loqui de iſta Vrbe Bethlehem,notificando eam per adiunctum:aliquando ſ.n. notificat per iſtud nomen Ephrata: vt,cum dicitur, Et tu Bethlehem Ephrata Michææ,capit. 5. & hoc, quia Ephrata non pertinebat ad alteram Vrbem Bethlehem, quæ erat in Tribu Zabulon. Aliquando notificatur per iſtud adiunctum Iuda, vt, cum dicitur de Bethlehem Iuda,ſicut hic, vel Mat.ca.2:cum dicitur: & tu Bethlehem Terra Iuda. *Cui nomen erat Iſai.* Iſte erat Pater Dauid, qui vocatur Iſai, & Ieſſe. De Iſai apparet præce.cap.& hic. De Ieſſe apparet Iſa.cap.11.& Mat.cap. 1.ſ. Egredietur virga de radice Ieſſe. *Qui habebat octo filios.* Sic enim patet præce.c. quia ſeptem illorum præſentauit Iſai, Samueli ſucceſſiuè ad vngendum, & dixit, quod non elegerat Deus quemquam ex illis.Et ibi dicitur,quod adhuc reliquus erat, qui paſcebat greges. *Et erat vir in diebus Saulis ſenex*, ideſt Iſai erat nimis ſenex in diebus Saulis, ſcilicet, in iſto tempore, quomodo imperabat. Hoc ponitur ad deſignandum, quomodo Iſai non iuerit ad Bellum, ſicut iuerunt tres filij ſui maiores. Et dicitur, quod hoc fuit, quia erat iam vir ſenex nimis. *Et grandæuus inter viros*, ideſt valde magnæ ætatis. Iſtud ponitur ad ſignandum veram ſenectutem: nam in ſcriptura vocaĩ aliquis ſenex, etiam ſi non ſit magnæ ætatis: cum tamen vult ſcriptura deſignare magnam vetuſtatem ponit aliud adiunctum,ſcilicet,quòd erat ſenex,& prouectæ ætatis,vel perſenilis ætatis Sic dicitur de Ioſue,vt patet Ioſue,cap.23.Aliquando ponitur iſtud adiunctũ grandæuus:ꝙ dicitur grandæuus, ideſt grandis æui, ſcilicet magnæ ætatis. Sic autem erat Iſai grandæuꝰ inter viros, ideſt magnæ ætatis inter omnes viros illius temporis, ſcilicet, quòd rari erant eo ſeniores. *Abierunt autem tres filij eius maiores poſt Saul in prælium.* Hic ponitur cauſa eorum,quæ ſequuntur, ſcilicet, quia Dauid miſſus eſt à Patre in Bellum, ideo exprimitur quare,& dicitur, quod tres fratres eius ſecuti fuerant Saulem in caſtris,& ob hoc Dauid miſſus eſt ad ferendum eius victualia,&, vt ſciret,an proſpere agerent. Dicitur autem,quod iſti tres erant filij maiores,quia ſecundum ordinem,qui hic ponitur,erat ordo Natiuitatis eorum:nam præce.ca.cum Iſai offerret filios ſuos Samueli ſecundum ordinem Natiuitatis,iſtos tres primo obtulit. *Et hæc nomina trium filiorum eius, qui perrexerant ad Bellum*, ſcilicet,iſta quæ ſequuntur ſunt nomina eorum. Hic enim ſolum ponuntur nomina trium, quia iſti ſoli ad Bellum ierant. Et tamen 1. Paralip. cap. 2. ponuntur nomina ſeptem filiorum eius. *Eliab primogenitus eius*, ideſt primogenitus Iſai:ſic enim patet ex ordine, quem habuit Iſai præſentando filios ſuos Samueli: nam primo oblatus eſt Eliab, & hũc vngere voluit Samuel, vt patet præce.c.dicitur autem,quod erat primogenitus.ſ.reſpectu virorũ:nam,an eſſet primogenitus reſpectu filiarum Iſai,nõ patet: habuit enim duas filias Iſai.ſ.Saruiã,& Abigail,vt patet 1.Paralip.ca.2. Sed dato,quòd iſtæ duę fœminæ natę fuiſſent ante Eliab,vel aliqua earũ, quia tamen ius primogenituræ attenditur ſolũ in viris, vocabiĩ Eliab primogenitus,quia ipſe fuit primus inter filios. *Et ſecũdus Abinadab,tertiuſq; Samma.* Etiam iſti duo erant in ordine natiuitatis reſpectu Eliab. ſ. ꝙ nullus alius de filijs Iſai natus eſt inter eos, & Eliab, ob hoc vocanĩ iſti tres hic maiores. ſ. q̃a quilibet illorũ erat maior cęteris filijs Iſai. Si tamẽ aliquis intercidiſſet inter eos, non eſſent oẽs iſti maiores: & ob hoc iſti tres miſſi ſunt ad Bellũ,quia robuſtiores erãt cęteris,cũ eſſent

B maioris ętatis. *Dauid autem erat minimus.* i. erat minor omnium fratrum,non ſolum reſpectu omniũ triũ, ſed etiam reſpectu omnium aliorum, qui manebãt in domo patris: ſic.n. dicitur præce.c. nã,præſentatis omnibus filijs ſeptem Iſai,dixit ad Samuelẽ: Adhuc reliquus eſt paruulus. Poniĩ aũt hic, ꝙ erat Dauid minimus ad ſignificandum id, quod infra dixit Saul ad Dauid.ſ.non vales reſiſtere huic Philiſthæo, quia puer es. *Tribus maioribus ſecutis Saulem.* Aliqui cõiungunt iſtam literã cum ſuperiori, ſ. ꝙ erat Dauid minor tribus fratribus ſuis ſequentibus Saulem, referendo iſtud ablatiuũ ad illud nomẽ minimus. Sed hoc falſum eſt,quia tunc ſignificaretur,ꝙ Dauid ſolùm erat minor illis tribus fratribus, tamen non ſo-

C lùm illis erat minor, ſed etiam alijs quatuor manentibus apud patrẽ:etiã,quia ſi hoc voluiſſet ſcriptura explicare non dixiſſet, ꝙ erat Dauid minimus, ſed minor,quia minimus non poteſt referri ad illũ ablatiuum ſequentem,cũ ſolùm regat genitiuũ,quia eſt ſuperlatiuus. Sed ſenſus eſt, ꝙ Dauid erat minimus, ideſt minor omnium fratrum ſuorũ. Et hic eſt punctus:& tunc ſequitur alia ſententia,ſ.tribus maioribus ſecutis Saulem,i.tres iſtorum erant maiores, & iſti ſecuti fuerunt Saulem. *Abijt ergo Dauid, & reuerſus eſt à Saule.* i.receſſit à Saule, cũ quo prius morabatur. Sciendum,ꝙ hic eſt mutatio ordinis, quia prius Dauid receſſit à Saule,q̃ fierent iſta, quę habentur hic: ſcriptura tamen non poteſt ſemper ſeruare ordinẽ

D naturalem in relatione geſtarum rerum, quia tunc oporteret,ꝙ quælibet hiſtoria aliqualiter magna diuideret mille minutias, & interponerentur alia, quæ non pertinẽt ad hiſtoriam, eo ꝙ ſunt contemporanea, & ſic fierent omnia inintelligibilia: ideo neceſſe eſt,vt quilibet hiſtoriographus faciat anticipationem, & recapitulationẽ, & ſic facit ſcriptura ſacra. Dr̃ autem hic,ꝙ abijt, & receſſit ſolùm, quia abire,& recedere non ponuntur hic pro diſtinctis, ſed ponitur abire,tanquã aliquid ſuperadditum ex modo idiomatis: ſic dicitur Deut c.20. vadat, & reuertatur in domum ſuam,ideſt reuertatur: & vadat nihil ibi ſignificat, ita hic.

E *Quomodo Dauid receſſit à Saule, cum vellet eum ſecum ſemper habere.* *Quæſtio XIII.*

QVAERET aliquis,Quõ Dauid reuerſus eſt hic: à Saule: nã Saul fecerat diligenter, ꝙ ſibi aſſiſteret Dauid,& dixerat ad patrẽ eiꝰ Iſai: Stet Dauid in conſpectu meo, quia inuenit gratiã in oculis meis. Aliquis dicet,ꝙ Saul volebat ſecum habere Dauid, vt,qñ à Dæmone arriperetur,pſalleret corã eo: nũc aũt erat liberatus à Dæmone,ideo non erat opus,vt ſecum haberet Dauid. Reſpondendũ eſt non ſtare, quia Dæmon arripuit poſt hoc Saulẽ, vt patet inf. cap.19. Sed dicendum, ꝙ Saul volebat habere corã ſe Dauid,non ſolùm,quia erat citharista, & eo pſallente

lente leuius ferebat, ſed ẽt quia erat habens alias ꝓbitates, ſ. vir prudens in verbis, & pulcher, ideo, dato, ꝙ Saul iam nõ arriperetur à Dæmone, vellet eum ſecũ tenere, quia inuenerat gratiam in oculis eius: nec tamen ceſſauerat ſpiritus malus à Saule, quia adhuc poſtea eũ arripuit, vnde ꝓpter artẽ citharisticã erat ſibi neceſſarius, & pp alias ꝓbitates erat ſibi gratus, ideo ſemper eũ ſecum habiturus: nũc tñ, quia intercidit iſtud bellũ, & fortè aliæ res ante illud, qbus intendere Saulẽ oportebat, dedit licẽtiã Dauid redeũdi ad Pattẽ ſuum eo tpe, quo negocia vrgerent. poſtea tñ redituruserat: & hoc tpe accidit, quia ipſe paſceret Gregẽ, & iret in Caſtra ad fratres ſuos. Sed adhuc aliquis dicet. Quõ Saul dedit licentiã Dauid redeundi ad Patrem ſuum hoc tpe, quo ei maxime neceſſarius erat? Nam ad pugnãdũ cũ Goliath erat ſibi opportunus, cũ nemo de omnibus Caſtris auſus fuerit contra illum pugnare. Reſpondendũ eſt, ꝙ Saul non putabat eũ ſibi opportunũ eſſe ad hoc, quia credidit non eſſe tanti roboris, nec fortitudinis, vt poſſet aliquid memorabile in Bello agere: ideo ꝑmiſit eum abire. Sed obijcietur, ꝙ nouerat Saul Dauid eſſe virum aptũ ad bellum, quia ille, qui primo nũciauit ei de Dauid dixit: Vidi filium Iſai Bethlhemitẽ ſcientem pſallere, & fortiſſimum robore, & virum bellicoſum, vt patet præcedenti c. ideo ſciebat eum ad hoc aptum. Dicendum, ꝙ Saul hæc audierat, & credebat Dauid eſſe bonæ indolis ad gerendũ magnifica opera. qa tñ adhuc puer erat, & nimis tener, credidit eum non ſufficere ad dura opera belli. Quod autem hoc intelligeret, patet inf. cũ dixit ad Dauid: Nõ vales reſiſtere huic Philiſthæo, quia puer es: poſtea tñ euẽtus ipſe rei contrariũ notum fecit. *Vt paſceret Gregem patris ſui in Bethlehem.* i. reuerſus eſt in Bethlehem, vt ibi paſceret Gregẽ: prius. n. q̃ Saul faceret Dauid ad ſe venire, paſcebat Dauid gregem, vt patet præcedenti c. vnde Saul dixit ad Iſai: Mitte mihi filiũ tuũ Dauid, qui eſt in paſcuis, vt patet præcedenti. c. Ex hoc autẽ manifeſtatur humilitas Dauid, qa, q̃q̃ moratus fuiſſet cum rege nimis familiariter magno tpe ſemper ſtans in conſpectu eius, nõ erubuit poſtea redire ad cuſtodiendos greges, nec hoc refutauit. Etiã factum eſt hoc ex conditione illius tẽporis, quia, cùm eſſet adhuc ſæculum rude, nõ erant principatus tantæ iactantiæ: nec æſtimabantur tanti honoris, vt nunc: ideo ſicut ipſi reges non dedignabantũ ſe humiliare ad quaſdam res, ad quas nunc nequaquam ſe humiliãt: ita & ipſorum regũ familiares nõ erãt tãti honoris, & faciliter qbuſcunque miniſterijs ĩfimis ſe implicabant: nã & filij regũ ibãt ad tondendas oues, & gloriabantur in hoc magnũ agentes feſtũ, ſicut patet de Abſolone filio Dauid, q, cũ tonderet Greges ſuos, inuitauit illuc omnes fratres ſuos inf. 2. lib. c. 13. *Procedebat vero mane, & veſpere Philiſthæus.* Hic redit ſcriptura ad hiſtotiam principalẽ, q̃ omiſerat, vt aliqd narraret de Dauid. Et vr̃, ꝙ Philiſthæus. ſ. Goliath procedebat mane, & veſpere. i. quotidie bis exibat de Caſtris ſuis veniens ad Caſtra Iſrael, vt peteret ſingulare certamen. Hoc aũt faciebat ad magnã iactãtiã ſuã, &, vt nimis exaſperaret Iſraelitas irritãdo verbis duris, &, ſi e aliquis cũ eo congredi vellet ſingulari certamine. *Et ſtabat 40. diebus.* i. ſtetit 40. diebus ſ. ꝙ 40. diebus mãſit in hac petitione quotidie bis vadens ad Caſtra Iſraelitarũ petens ſingulare certamen.

Quare Goliath 40. diebus, & non pluribus progreſſus eſt ad petendum certamen. Quæſtio XIIII.

1. Opinio QVAERET aliquis, Quare tot diebus Philiſthęus iſte progreſſus eſt, ad petendũ certamẽ,
F vt patet hic, & non pluribus. Reſpondent quidam Hebræi, ꝙ Deus permiſit, quod 40. diebus Goliath exprobraret Iſraeli, & non pluribus & hoc pp merita Orphę, de cuius genere iſte erat: quia illa 40. paſſibus progreſſa eſt, cum Noemi: fundantur. n in Hiſtoria Ruth: habebat. n. Noemi duas nurus, ſ. Orphan, & Ruth. Cùm autem reuerteretur in terram ſuam vtraq; comitata eſt eam egrediente de vrbe, ſed monitis eius Orpha redijt: Noemi autem non potuit à ſe abijcere Ruth. de hoc Ruth cap. 1. Dicunt aũt, ꝙ Orpha comitata fuit tunc Noemi 40. paſſib', & merito illorum permiſit Deus Goliath, qui erat de genere Orphę, quod exprobraret Iſraeli diebus 40. ꝙ aũt eſſet Goliath de genere Orphę, patet, quia infra
G 2. li. ca. 21. ponitur quõ Gigantes Philiſthei erant de genere Arrapha: & in Hebræo ponitur ibi Orpha: & ſic habetur in libro Ruth. Sed dicendum eſt hoc eſſe ridiculum. Primo, quia Goliath non erat de genere Orphę, de qua habetur Ruth. ca. 1. quia quamq̃ mater ſua vocaretur Orpha, tamen erat alterius gẽtis: nam Orpha, & Ruth erant Moabitides, vt patet Ruth cap. 1. Orpha aũt mater Goliath erat de ſtirpe Philiſthinorum, cum ipſe Goliath eſſet Philiſtheus. Item dato, quòd illa Orpha eſſet mater, vel auia Goliath, vel qualitercunque progenitrix, non poterat dici, quod merito 40. paſſuum, quibus ipſa comitata eſt Noemi permiſit Deus, quod Goliath 40. diebus exprobrauerit Iſraelitis, quia illud nihil mereri erat.
H Etiam dato, ꝙ mereretur aliquid, non ſatis coarctatur, ꝙ pro quolibet paſſu mereretur vnum diem: potiſſime, quia, ꝙ Orpha comitata fuerit Noemi 40. paſſibus fictitium eſt, quia neſcitur an. 40. vel pluribus, vel paucioribus. Nam ſolũ dr̃ Ruth. c. 1. ꝙ egreſſa eſt Noemi de loco peregrinationis ſuæ, cũ vtraq; nuru, & iam in via poſita, reuertendi in terram Iuda, dixit ad eas: Ite in domũ matris vr̃e. Non colligitur ergo quot paſſibus comitata fuit Orpha Noemi. Sed dicendũ, ꝙ Goliath 40. diebus exprobrauit Iſraelitis, quia ipſe intendebat quotidie exprobrare illis, petendo ſingulare certamen vſquequo offerretur illi, vel finiretur Bellum, & quia in iſtis 40. diebus nõdum fuerat ei oblatum certamen, nec etiam Bellũ
I finiebatur ſemper petebat illud, procedens ad caſtra Iſraelitarum: & pluribus diebus proceſſiſſet, niſi ſuperueniſſet Dauid, qui die. 40. huius exprobrationis ſuperuenit, & acceptauit ſingulare certamen. *Dixit autem Iſai ad Dauid filium ſuum*, ſcilicet, qui erat tunc cũ illo in Bethlehem paſcens Gregem. Iſtum enim miſit in caſtra, quia, quamquam haberet alios quatuor fratres eius apud ſe, credidit iſtum eſſe virum magis induſtrium, vt videret qualiter conuerſabantur fratres ſui in Bello: etiam, quia Deus mouerat Iſai ad mittendũ eũ, eo, quod volebat illi hac vice dare triũphũ, &, ſi alius fuiſſet miſſus non habuiſſet opportunitatem Dauid veniendi in caſtra, & pugnandi cum Goliath. *Accipe à fratribus tuis ephi polentam*, ideſt acci-
K pe pro fratribus tuis, polentam menſuræ ephi, vel vnũ ephi de polenta: eſt. n. polenta cibus quidã, qui fiebat de granis ſpicarum decorticatarum: ponebãtur. n ſpicę ad ignem, cũ erãt aliqualiter maturę: & tollebantur ſquamę, & cortices, & manebat medulla, vel granũ mundum, & iſte comedebant Hebræi: Erat. n. cibus apud eos viſitatus: vnde Abigail vxor Nabal iuit ad Dauid, & obtulit ei quinq; ſata polentę, cum panibus, & arietibus, alijſq; pertinentibus ad cibum infra c. 25. Lex quoq; Hebræorũ de iſto cibo locuta eſt, tanq̃ eſſet aliquid cõe inter Hebręos, vt patet Leui. c. 23. 1. Panem, & polentam, & pultes non comedetis ex ſegete vſq; in diem, quo offeratis ex ea Deo vr̃o. Dicitur aũt polenta à poliendo, quia politur, ideſt

Impugnatio.

Alia rñſio

tur,i.purgatus cortices,vel ſquamæ ſpicarũ,& granorum In Hebręo aũt vocat granata,i.de granis,q̃a fiebat de granis ſpicarũ.Dr̃ aũt,ꝙ portaret ephi polẽtę,i.vnã menſurã,q̃ vocat̃ ephi. Eſt.n. ephi continẽs 10.Gomor,vt patet Exo.16.ca.de oĩb. aũt menſuris Hebræorũ tã rerũ liquidarũ,q̃ aridarũ:& de põderib.hr̃ Exe.c.45. *Et decẽ panes iſtos*,ſ. dedit ei iſtos panes pariter cũ polẽta. *Et curre in caſtra ad fratres tuos*. Nõ.n. multũ diſtabant caſtra Iſrael, & Philiſthinorũ à Bethlehẽ.Nã erant in Terra Iuda,vt patet in prin.c Bethlehẽ quoq;erat in ſorte Iudæ: iõ potuit Dauid ire illuc velociter. *Et decẽ formelas caſei*,i.accipe ẽt decem formelas caſei. Vocat̃ formela caſei paruus caſeᵘ habens paruã formã,vel quantitatẽ. *Has deferes ad tribunum*,i.nõ dabis iſtas formelas frib.tuis,ſed offeres tribuno exercitus,in quo sũt fratres tui. Dicitur tñ tribunus,qui præeſt mille viris: erant quippe viri Iſraelitæ in caſtris ordinati ꝑ turmas ſuas, & duces, ſicut fieri ſolet in oĩb alijs exercitib.:& erant aliqui duces millenarij,alij centenarij, & alij ſ'm alios numeros, q̃ verò mille viris præſunt,tribuni appellant̃. Voluit aũt Iſai offerre decẽ caſeos tribuno, ſub quo diſpoſiti erãt filij ſui, vt ipſe benigne ſe haberet ad eos,quã tũ ad opera belli. *Et fratres tuos viſitabis,ſi recte agant*,i vidẽbis fratres tuos,& inquires,ſi rectẽ agunt, i. ꝓſperant̃ in bello,vel,an aliquis ipſorũ mortuus,vel vulneratᵘ eſt. *Et cum quibus ordinati ſunt diſces*,i. inquires cũ quib.ordinati ſunt ad bellũ,ſ.quã partẽ aciei teneãt, & qui ſunt ſocij eorũ in pugnando: quia ex hoc poterat lætari Iſai,ſi ſciret, ꝙ filij ſui hẽbant ſocios, qui eſſent viri probi In Hebræo dicitur. *Pignora eorum lucer*,i. tolles de manu eorũ,apud quos fuerint: Eſt ſenſus,ꝙ filij Iſai,qui erant in bello,contraxerant fortẽ aliqua debita pro victualib.vel alias, & pro his tradiderant pignora:nunc aũt mittebat eis pecuniã,vt liberarentur pignora eorũ à creditorib. ſed hoc procedit ex æquiuocatione ſnĩarũ:iõ litera noſtra ſecuta eſt id,ꝙ magis videbat̃. *Saul aũt,& oẽs filij Iſrael in valle Terebinthi pugnabant aduerſus Philiſthim*. A principio, n.Iſraelitæ direxerant aciẽ cõtra Philiſthinos ad pugnandũ,tñ non pugnabãt:quia Philiſthæus ille quotidie petebat ſingulare certamen,& impediebat bellũ. Ad vltimũ aũt,cũ non reperiret̃ aliquis in caſtris Iſrael multis dieb. qui cõgrederet̃ ſingulari certamine cũ Goliath, cœperunt pugnare in acie Iſraelitæ cum Philiſthinis: pugnabãt aũt in valle Terebinthi, relicto caſtrorũ loco:nã Philiſthini caſtrametati fuerant ſuper montẽ, & Iſraelitę ſuper aliã partẽ montis,& inter eos vallis media erat, vt patet ſupra in litera:Nunc aũt ad pugnãdũ exierunt Iſraelitæ de caſtris ſuis & Philiſthini de ſuis, & conuenerunt in valle Terebinthi inter caſtra vtrorumq; & ibi pugnabant,vt patet infra, quia,cũ Dauid veniſſet ad ſarcinas,i.ad locũ caſtrorũ,vbi erant ſarcinę oĩum bellatorũ,dicitur,ꝙ reliquit ea, quæ attulerat ſub manu cuſtodis,& cucurrit ad locũ certaminis: ergo locus certaminis erat extra caſtra,& hoc in valle Terebinthi,i.in valle quercus, quia Terebinthus idem eſt, ꝙ quercus ſ'm modũ loquendi Hebraicum. Nã ſupra c.10.vbi ponitur quercus Thabor:& hic vbi ponitur Terebinthus eadem dictio eſt,ſ.Elon. Etiã Iſa.c.6.ſignificatur,ꝙ idẽ ſit quercus,& Terebinthus,cũ dicitur;Et conuertetur,& erit in oſtenſionem,ſicut Terebinthus,& ſic quercus,quæ expandit ramos ſuos. *Surrexit itaque Dauid mane*,ſ.in Bethlehem volens diligenter exequi præceptũ Patris. *Et commendauit Gregem cuſtodi*. Erat.n.Dauid cuſtos Gregis antequam iret ad Saulem,& poſtquam redijt:nunc aũt, vt ipſe recederet in caſtra cõmendauit alteri Gregẽ *Et onuſtus abijt, ſicut præceperat ei Iſai*, i. oneratus iuit,portans oĩa hæc,

A quæ dederat ei pater. Non eſt aũt intelligendum, ꝙ ea ferret:quia non poterat tantum põdus ferre, ſed ferret ſuper aliquod iumentum. *Et venit ad locum Magala*. Iſte eſt locus Belli:nam in Valle Terebinthi erat locus iſte,apud quem caſtra erant, & ibi primo ſarcinas poſuit. Et ſ'm hoc litera noſtra accepit Magala, tanquam nomen propriũ. Hebræi tñ dicunt,quod eſt nomen cauſæ, & ſignant circulum in ſituatione caſtrorum: nam in circuitu caſtrorum debent fieri foſſę in modum circuli,ſicut docet Vegetius in li de re militari:quia ẽt ſi paruum ſit, tamen caſtra interpoſita tutiora ſunt cõtra hoſtium repentinos inſultus:magis tamen accipitur pro nomine proprio q̃a non diceretur, quod venit Dauid ad circulum, vel
B foſſas,ſed ad caſtra,vel ad locum pugnæ: & hoc voluit litera noſtra. *Et ad exercitum,qui erat egreſſus ad pugnam*,i.non ſolum iuit in locum Magala, ſed etiã ad locum pugnæ:erat.n.Magala,vbi erãt caſtra: pugna autẽ extra caſtra fiebat:ideo dicitur; ꝙ fuerat egreſſus exercitus; Hoc autem fecit Dauid, quia volebat videre, qualiter ſe haberent fratres ſui, ſed ipſi non erant tunc in caſtris: quia egreſſi fuerãt ad pugnam, ideo etiam iuit in locum certaminis, & vociferatus eſt in certamine,i.populus clamauit,quando pugnabat:iſta.n.eſt vox communis pugnatorum:clamant .n.cohortantes ſe ad bellum, vel compellentes hoſtem ad fugam:ſic dicitur Exo.c.32 cum dixit Ioſuẽ ad Moyſen:vlulatus pugnę auditur in caſtris. Reſpõ
C dit Moyſes:non eſt clamor adhortantiũ ad pugnã, nec vociferatio compellentium ad pugnam,ſed vocem cantantium ego audio. Sic etiam dicitur Ioſue c.8.de viris, Hai,ſ.at illi vociferãtes pariter,& ſe mutuo exhortantes perſecuti ſunt eos. *Direxerat n.aciem Iſrael*,i.Iſraelitę ordinauerant aciem ſuam ad pugnãdum contra Philiſthinos eo die, qua iſta, quæ dicta ſunt,attulerat Dauid in caſtra. *Sed & Philiſthim ex aduerſo fuerant præparati &c*.i.ẽt Philiſthini videntes, ꝙ Iſraelitę iſtruxerant aciẽ,parauerũt ſeipſos ad bellũ.

Iſraelitæ an in his 40 diebus, in quibus Goliath exprobrauit eis, pugnauerint. *Quæſtio XV.*

D QVAERET aliquis circa id,quod ſup. dicebatur,ſ.ꝙ 40.dieb Goliath exprobrauit Iſraelitis, quid faciebant Iſraelitę his diebus,ſ.An pugnabant. Nam in his.40 diebus neceſſe eſt, quod fuiſſent multi dies Sabbathorum,in quib. Hebræi ab omni opere vacare debebant : quomodo ergo vacarẽt bellis? Aliquis dicet, quod in his.40. diebus non pugnauerunt Iſraelitæ: quia, cum Goliath quotidie peteret ſingulare certamẽ,expectabant Iſraelitæ, an aliquis de eis eſſet,qui ſuſciperet illud: ideo,quamquam eſſent dies Sabbathorum multi in illis.40.diebus,non impediebatur vacatio Sabbathi,cũ non pugnarent. Reſpondendum eſt,quod,an Iſraelitæ pugnauerint tunc in aliquo die Sabbathi, vel non: non poteſt hic
E apparere:an tamen liceret eis pugnare in Sabbatho, dicẽdum,quod ſic: quamquam in hoc inter Iudęos dubium erat. Aliqui enim dicebãt, quod nullo modo liceret pugnare in Sabbatho, nec aggrediendo, nec defendendo; ſed potius debebat quis permittere ſe in manibus hoſtium,quàm pugnare defendendo ſe ab illis: ſic enim fecerũt quidam tempore Machabæorum:quia,cum hoſtes concitauiſſent prœliũ aduerſus eos,non reſpõderunt illis,quia erat in Sabbatho,nec lapidem miſerunt eis,nec opilauerunt loca occulta,dicẽtes; Moriamur omnes in ſimplicitate noſtra, & teſtes erunt ſuper nos Cœlum, & Terram,ꝙ iniuſtè perditis nos. Et occiſi ſunt viri multi, & fœminæ vſque ad mille animas. 1. Macha. cap.2.

An licuerat Iſraelitis pugnatur in die Sabbathi.

alij aũt Iudæi videntes hæc, dixerunt: ſi non pugna-
uerimus pro animab. noſtris aduerſus gentes, citius
diſperdent nos à Terra, & cogitauerunt in die illa,
dicentes: Omnis hõ quicunq; venerit ad nos in bel-
lo in die Sabbathorum pugnemus aduerſus eum, &
non moriamur oẽs, ſicut mortui ſunt fr̃es noſtri in
occultis ę.c Fuit aũt iſtud tp̃e Mathathiæ patris Ma-
chabæorũ Ex eo aũt die manſit diffinitio apud Iſrae
litas, ꝙ ipſi nõ poſſent inuadere hoſtes in Sabbatho:
poſſent tñ reſiſtere illis, ſi inuaderent: vnde dato, ꝙ
Hebræi manifeſtè viderent, ꝙ inuadendo Hoſtes in
Sabbatho facillimè ſuperarent, & inuadẽdo in alijs
dieb. eſſet victoria impoſſibilis, nequaq̃ inuaderent.
De defenſione aũt ſecus erat: ſed adhuc illam nõ fe-
cerunt, quia non crediderunt licere ſibi defendere
ſe ab Hoſtib qualitercũq; in Sabbatho; ſed ſolum de
fendere ſe ab eis, ſi actu bellũ afferrẽt. Nam ſi Hoſtes
inuaderent Hebræos ad occidendum in Sabbatho,
reſiſtebant Hebræi: ſi aũt non inuaderent eos, ſed fa-
cerent aliquas munitiones, vel machinas ad capien-
dum vrbes eorum. non licebat Iſraelitis defendere
ſe, ſcilicet, deſtruendo machinas hoſtium: & iſto mo
do, quando Pompeius pugnauit contra Ariſtobo-
lum ſummum Sacerdotem, & Regem Iudęorum,
qui incluſus erat in Templo, non valentibus Roma
nis contra illum pugnare propter naturam loci cõ-
ſtruebant Machinas, & faciebant aggeres, ſed Iudæi
illico eas comburebãt. Cum autem Romani ſic non
præualerent in dieb Sabbathorũ, aggerẽ conſtruxe-
runt: quẽ q̃q̃ Iudęi viderent in malũ ſuũ eſſe, quia tñ
Sabbathũ erat, non cõbuſſerunt illũ: & ſic capti ſũt.
De quo Ioſeph. 14. antiq. circa principiũ inquit: ſed
ſi nobis patriũ non fuiſſet ſeptima die vacare, nulla-
tenus aggerẽ cõſtruere, Iudæis repugnantib. Roma-
ni potuiſſent: nam bellantib. & occidentib. reſiſtere
Lex concedit: ſiquid vero aliud aduerſarij velint fa-
cere, nulla nobis datur licentia Sabbathis eos prohi-
bere: quapp. non certantib. Iudęis, nec manus armã
tib. Turres vel Machinamenta Romanis licuit fabri
care: quib poſtero die vtebantur. Dato igitur, quod
Iudei obſeſſi eſſent ab hoſtib. & in Sabbatho viderẽt
muros dirui, & vrbis portas exuri, non credebant ſi-
bi licitũ eſſe reſiſtere hoſtib. quouſq; introirent in vr
bem, & inciperent occidere aliquos de eis: iſtud m̃
non habebant ipſi de lege Dei, nec eos tantum Deus
aſtrinxerat ad Sabbathi obſeruationẽ, ſed cõi corũ
diffinitione, vel ſapientũ ſuorũ introductũ eſt. Iſrae-
litæ ergo, qui nunc erant in caſtris, non poterant ag-
gredi Philiſthinos diebus Sabbathorum, etiam ſi cre
derent ſic eos faciliter ſuperare: ſi tamen aggrede-
rentur Philiſthini illos, licebat Hebræis ſe defende-
re Sciendum tamen, quod, quamquam liceret Iſrae
litis iſta defenſio, ſi acies Philiſthinorum contra eos
pugnaret, nõ licebat tamen Dauid, vel alicui de Iſra
elitis congredi ſingulari certamine cum Goliath.
Ratio differentiæ eſt: quia, quod Iſraelitæ pugnarẽt
contra Philiſthinos, ſi aggrederent eos in Sabbatho,
erat de neceſſitate ſalutis, quia alioquin oẽs faciliter
necarent: ꝙ tñ ſuſciperet aliquis ſingulare certamẽ,
non erat de neceſſitate, ſed ſpontaneũ: iõ nõ licebat
contendere ſingulariter. *Derelinquens ergo Dauid vaſa,
quæ attulerat*, ſ. Dauid iuit in caſtra, & quia nõ erãt ibi
fratres eius, reliquit ea in caſtris, & iuit ad locũ certa
minis, vt ibi cognoſceret de ſtatu fratrũ ſuorũ, & di
citur, ꝙ dereliquit vaſa, ſ. ea, q̃ portabat fratrib. & vo
cantur vaſa generaliter quæcunq; ſupellectilia, vel
res, q̃ proficiunt ad aliquem vſum: & ſic panes, & po
lenta vocantur vaſa. Aliter põt accipi, ꝙ vaſa dican-
tur hoc ſacculus, vel id, in quo ferebat Dauid res tra-
ditas à patre, ſ. panes, polentam, & caſeos. *Sub manu cu*

F *ſtodis ad ſarcinas*, ideſt dereliquit illa in caſtris, ne ipſe
iſet onuſtus in locum belli: manebant enim in loco
caſtrorũ aliqui viri ad cuſtodiendas ſarcinas omniũ
bellatorũ: & de iſtis diffiniuit Dauid tp̃e ſuo, ꝙ habẽ
rent ęquã partẽ de præda cum illis, qui iuerãt ad bel
lũ, vt patet infra c 30. Aequa .n. pars erit deſcenden-
tis ad præliũ, & remanentis ad ſarcinas: & ſimiliter
ſpolia diuident. *Cucurrit ad locum certaminis*, i. ad locũ,
vbi conuenerant acies Iſraelitarũ, & Philiſthinorũ
ad pugnandũ. Vtriq;.n. erant de caſtris ad vallem, vt
ibi pugnarent. *Et inter rogabat ſi omnia rectè agerentur erga
fratres ſuos*, i. inquiſiuit, an fratres eſſent ſani, vel q̃uo
ſe haberent in bello, ſ. an eſſent ſtrennui viri. Nõ cõ-
ſtat aũt, an ipſe hæc quæſierit à fratribus, vel ab alijs,
G magis tñ credendũ eſt, ꝙ ab alijs hæc quęſiuit, ſ quã-
tũ ad habitudinẽ belli, ſ. ſi bene pugnarent, vel non:
tñ de ſalute eorũ, & cœteris euentib. ab eis interro-
gabat. Et illud, ꝙ hic dicitur, ſ. ꝙ quæſiuit, an ageren-
tur rectè omnia erga fratres ſuos à fratrib. ſuis quæ-
ſitum eſt Nam immediatè dicitur: cumq; ille adhuc
loqueretur eis, ꝙ neceſſe eſt referri ad fratres ſuos,
de quib. hoc agitur. Et ſic intelligendum eſt, ꝙ p̃ iſta
verba quærebat Saul à fratrib. ſuis de ſtatu eorum,
& ſucceſſibus. *Cumque ille adhuc loqueretur eis*, i. cum ma-
neret loquens apud fratres ſuos de ſtatu illorum. *Ap
paruit illi vir ſpurius aſcendens*, i. illa hora contigit aſcen-
dere Goliath, qua loquebatur Dauid fratribus, eo, ꝙ
Goliath ſolit⁹ erat quotidie bis venire ad caſtra Iſra-
H elitarũ, vt peteret ſingulare certamen. Vocatur aũt
vir ſpurius, i. de illegitimo coitu natus Hebræi aũt
dñt ꝙ egrediebatur de intermedias acies, vt ſup ex-
poſitum eſt in principio, c. *Goliath nomine Philiſthæus de
Geth*, ideſt erat iſte Philiſthæus de Vrbe Geth, quæ eſt Quæſt.
vna de quinq; Metropolibus Philiſthinorum, patet poſt me-
Ioſue c. 13. ſup 6. Nam q̃q̃ multæ aliæ ſint Vrbes, illę dium.
tñ ſolæ erant Metropoles, & Regales Vrbes, ſ. quia
quælibet earũ habebat vnum Regem. qui denomi-
nabatur ab ea. *Ex caſtris Philiſthinorum*. Refertur ad il-
lud participium, aſcendens, ſ. aſcendebat tunc Go-
liath de caſtris Philiſthinorum ad caſtra Iſrael, ſicut
quotidie facere ſolitus erat, *Et loquente eo, hec eadẽ ver-
ba*, i. loquebatur tunc Goliath illa verba, quæ loqui
I. ſemper ſolitus erat, ſ. ꝙ daretur ei aliquis, qui cũ eo
ageret ſingulare certamen *Audiuit Dauid*, i. erat Da-
uid tunc cum fratrib. ſuis, interrogans de eorum ſta
tu, & protulit Philiſthæus ille verba quæ ſolebat p̃-
ferre, & Dauid illa audiuit. *Omnes autem Iſraelitæ cum
vidiſſent virum, fugerunt à facie eius*, ſ. Goliath veniebat de
caſtris Philiſthinorum, & ad locum, in quo conuene
rant Iſraelitæ ad pugnandum, & aſcendens apud ca-
ſtra loquebatur: Iſraelitæ autem, qui erant in extre-
mitate caſtrorum videntes virum illum apud ſe ti-
mebant, & fugiebant a facie eius: quia ſtatura eius
erat omnibus terribilis: tantæ enim erat altitudinis
ſicut duo viri mediocres ſimul: nam duo viri ſimul
non habebant ſeptem cubitos de ſuis, ſed parum vl-
K tra ſex, & dimidium: Goliath autem erat ſex cubito
rum, & vnius palmi, ideo erat æqualis in altitudi-
ne duobus viris ſimul. Corporis autem vaſtitas cor-
reſpondebat longitudini, ideo omnibus admiran-
dus erat, fugiebantque à facie eius. *Timentes eum
valde*, ſcilicet, quia magnitudo eius, & aſpectus quo
tidianus incuſſerat eis magnum timorem. Et hoc
eſt Dauid volebat Goliath, ſcilicet, quod timerent
Iſraelitæ, & fugerent de acie propter eum. *Et dixit
vnuſquiſpiam de Iſrael*, ideſt aliquis de Iſraelitis locutus
eſt iſta verba, quæ ſequuntur coram Dauid. *Num vi-
diſti virum hunc, qui aſcendit?* Iſta dicebantur ad Dauid,
quia ipſe erat nouus in caſtris, ſcilicet, quia tunc ve-
nerat, & illi, q aſtabant ſcientes, ꝙ ipſe nouus erat in
caſtris

caſtris,& neſciret de aduentus eius Philiſthęi narraue runt ei ad quid veniret ille Philiſthæus, ſ. ꝙ veniret ad exprobrandū Deū Iſrael. Et dicebant: Nunquid vidiſti virū hunc, qui aſcendit? q.d. Iſtę vir in contumeliam Dei Iſrael venit. *Ad exprobrandum n. Deum Iſrael aſcendit*, i. ad vilipendendum, vel dehonorandū Deum Iſrael venit. Dixerat.n Goliath, ꝙ ipſe exprobrabat agmina Iſraelitarū, vt patet, ſu. de Deo m̄ Iſrael nihil dixit. Erat tñ tacitè iſtud in exprobrationē, & vilipendiū eius, quia, ꝙ ille vir tot dieb. loqueretur improperia coram Iſrael, & nemo eſſet de Iſraelitis, qui ei auderet reſiſtere, nec Deus eum puniret, contumelia magna eſſe videbatur Dei Iſrael, cuius erat populus iſte: & Iſraelitæ retorquebāt hoc in Deum

A

ſuum, exiſtimantes, ꝙ non ſolū eſſet iſta contumelia ipſorū, ſed et Dei ſui; immo magis Dei, q̄ eorū. *Vnū ergo, qui percuſſerit eum, ditabit Rex magnis diuitijs*, i. ſi aliqs auſus fuerit ſingulare certamen cū viro iſto ſubire, & percuſſerit eū, Rex dabit ei magnas diuitias, ſ. quia liberat Iſraelitas ab obbrobrio. Hoc aūt Rex poſuerat in edicto, ſ. ꝙ quicunq; auderet congredi cū eo, ſuſciperet illa, q̄ hñr hic. *Et filiam ſuam dabit ei.* Intelligit hoc de primogenita, qa Rex hēbat duas filias, ſ. Merob, & Michol, vt patet ſup. c. 14. maior erat Merob, & iſta dāda erat illi viro, q̄ pcuteret Philiſthæū.

B

Licet non conſtet, credendum tamen eſt Saul poſuiſſe edictum, quod daret filiam ſuam in vxorem vincenti Goliath ſingulari certamine. Q. XVI.

C

QVAERET aliquis. An iſtud eſſet verum, ſ. ꝙ Rex poſuiſſet edictum, ꝙ, quicunque occideret Philiſthæum illū, acciperet filiam eius in vxorē. Rñdendū, ꝙ non cōſtat. An Saul poſuerit iſtud edictū; credendū m̄ eſt, ꝙ poſuerit, quia, ſi non poſuiſſet, nō ſcirēt populares, An Saul vellet hoc facere, iō nō dicerent, ꝙ Rex daret ei filiā ſuam: oēs tñ dicebant ei ſermonem hunc, ergo vr̄, ꝙ Rex dixerat. Aliquis dicet, ꝙ neceſſario concluditur, ꝙ Rex hoc dixerit, qa ſequenti c. dr̄, ꝙ filia maior Saulis, quæ debebat tradi Dauid, data eſt Hadrieli Molathitæ, ergo videtur, ꝙ illa obligata erat ei, vt fieret vxor eius: maximè cū litera dicta: Factū eſt aūt tp̄s, cū deberet dari Merob filia Saul Dauid, data eſt Hadrieli Molathitæ vxor. Ergo videtur, ꝙ erat facta aliqua obligatio, vel pactū, pp̄ quam obligatus erat Saul dare filiam ſuā Dauid. Rñdendū eſt, ꝙ ex illo loco, nō patet, ꝙ obligaretur Rex dare eam pro morte Goliath, ſed, quia promiſit eam ſpecialiter dare, vt patet ſeq. c. nam dixit Saul ad Dauid: Ecce filiam meam maiorem Merob; Ipſam dabo tibi in vxorem: tantūmodo eſto vir fortis, & præliare bella Domini: Et quia ſic fecit Dauid, tenebatur ei Rex dare filiam ſuam, De Michol et patet: nam, cū poſtea eam aſſumpſit in vxorem, accepit pro ſpeciali promiſſione, ſ. pro cētū præputijs Philiſthinorū, vt patet ſeq. c. Ex his ergo non apparet, ꝙ Rex poſuiſſet edictū de dando filiam ſuam ei,

D

qui occidiſſet Philiſthiuū. Satis tñ dicendū eſt, ꝙ poſuerit, quia, ſi non poſuiſſet nemo de populo ſciret an Rex hoc vellet, &, ſi neſcirēt, nemo auderet loq. *Et domum Patris ſui faciet abſque tributo in Iſrael*, ſ. omnis Iſrael ſoluebant tributum regib. nec erat ibi aliqua excuſatio generoſitatis, iō, q̄q̄ Dauid eſſet de optima Tribu Iſrael, ſ. de Iuda, & veniret per lineam primogenitorum ipſius ſtirpis, tamen pater ſuus ſoluebat tributum, & ſic de omnib. alijs Iſraelitis, præter leuitas, qui non erant obnoxij alicui tributo, eo ꝙ non computabantur ipſi cum Iſraelitis, immo nec obligati erant ire ad bella: vnde iuſſit Deus ne computarentur inter bellatores, vt patet Nu. c. 1. vbi, cū com-

E

putati fuiſſent omnes Iſraelitæ per tribus ſuas viri fortes, qui poterant ad bella procedere, dictum eſt: Tribum Leui noli numerare, nec ponas ſummā eorum cum filijs Iſrael, ſed conſtitue eos ſuper tabernaculum teſtimonij. Si ergo Leuitæ non erant obligandi ad eundum ad pugnam, minus eſſent obligati ad tributa ſoluenda, quia maior eſt obligatio eūdi ad pugnam, & pugnandi pro prima, q̄ ſoluendi tributū alicui perſonæ; quia nemo poteſt obligari alicui Domino magis, q̄ patriæ: obligatio tamen ſoluēdi tributa eſt ad Dominum: obligatio pugnandi eſt ad patriam: ergo magis obligatur quis ad pugnādū, q̄ ad tributa: ſed Leuitæ non obligabātur ad pugnādum cum cęteris Iſraelitis pro patria: ergo nec obligarentur ad ſoluendum alicui tributa: reliqui autē tributum ſoluebāt, & hoc mō Domus patris Dauid tributaria eſſet, & ob hoc illi, qui aſtabant Dauid, dixerunt ei, ꝙ Rex faceret ſine tributo Domū Patris illius, qui pugnaret contra Goliath: quaſi in hoc aliquid acquireretur Dauid: nihil tamen acquireretur, niſi Domus Patris ſuæ eſſet tributaria. *Et ait Dauid ad viros, qui aſtabant ſecum.* Hoc Intelligitur de alijs viris, qui nō erant fratris ſui: nam primo ipſe ſteterat cum fratribus, & dederat eis, quę attulerat quærēs, an rectè ageret apud eos. deinde declinauit ad alios viros, à quib⁹ quæſiuit iſta, quę hñr hic Quod patet: quia infra dicitur, quòd, cū audiſſet Eliab frater Dauid maior loquentē cū cū alijs, iratus eſt contra Dauid: ergo nūc non loquebat ad f̄res ſuos, ſed ad alios.

Quare Dauid toties de edicto Saulis petijt. Quæſtio. XVII.

QVAERET aliquis, Cum Dauid ſupra audiuiſſet, quid daturus eſſet Rex viro percutienti Goliath, quare rurſus q̄rebat de hoc? Aliquis rñdebit, ꝙ hoc idem erat, ꝙ habetur hic, & ꝙ habetur ſupra, nec fuit interrogatio duplicata. Sed dicēdū eſt, ꝙ non ſtat: quia in prima vice Dauid nihil quæſiuit de hoc, quia ignorās erat eorum, quæ fiebant: ſed qdam de populo ei hoc narrauit, vt patet ſupra. Nūc aūt ipſe quæſiuit à circūſtantib. vt patet hic: ergo nō erat vnica inquiſitio, ſed repetebatur idem. Item patet, quia, cū Dauid iſta quæſierit hic reſpondetur infra, ꝙ referebat ei populus hunc eundem ſermonē: ergo iam iſtud dictum fuerat iterum. Item patet, qa infra dicitur, ꝙ, poſtq̄ increpitus eſt Dauid à f̄re ſuo, declinauit ab eo ad alium, & dixit eūdem ſermonē, i. quæſiuit quid daretur viro, q̄ percuteret Goliath. ergo Dauid ſæpe iſta dicebat. Reſpondendum ē igitur, ꝙ Dauid iſta replicabat ex conditione amantis, quia, qui aliquid intenſe amat, vellet illud ſæpe ſibi repeti. Dauid aūt ardebat deſiderio pugnādi cū Goliath, iō volebat ſæpe audire, quæ darentur viro pugnanti. Aliter pōt dici, ꝙ Dauid faciebat iſta ex induſtria: deſiderabat.n. pugnare cū Goliath, quia De⁹ mouerat eū ad pugnandū, & qa non eſſet ſibi fas pugnare, niſi Rex hoc iuberet, captabat modū, vt Rex iuberet ei pugnare. Et, quia ipſe nō audebat cōparere corā rege petēs ſingulare certamē, qa iuuenculus erat, voluit, vt magis eū Rex introduci faceret ad ſe. Hoc aūt putabat euēturū, ſi frequēter apud multos de populo illa q̄reret. Et ſic factū eſt, qa, cū plurimi audiuiſſent, introierūt ad Regē, & retulerūt ei d̄ Dauid, q̄ fecit eū ad ſe introduci, & ſic habuit opportunitatē pugnādi. *Quid dabitur viro, qui percuſſerit Philiſthæū hunc*, i. q̄ p̄mia pponit ei Rex? Aliquis dicet, ꝙ Dauid nimis deſiderabat p̄mia, quę Rex pponuerat viro pugnanti; ideo volebat ſæpe ſibi repeti. Sed dicendum, ꝙ non deſiderabat nimis hæc: quin potius mouebatur cupidine pugnandi contra Philiſthæum, vt ze-

lo patriæ: qnia Deus eum inflammauerat, & non poterat habere iſtam opportunitatem, niſi hęc ſępe quęreret, vt dictũ eſt. *Et tulerit obbrobrium de Iſrael.* Erat .n. magnũ obbrobriũ Iſraelitis, ꝙ vir ille per 40. dies exiret, petens ſingulare certamẽ, & oẽs fugerent ab eo, nec auderet quis pugnare cũ illo, vnde ipſe dicebat: Ego exprobraui agminib. Iſrael hodie, vt patet, ſupra, .i. petendo ſingulare certamen, & nõ inueniẽdo. *Quis .n. eſt hic Philiſthæus incircumciſus?* Hic Dauid dabat bonã ſpẽ Iſraelitis poſſe vinci Philiſthęũ, dicens, eũ nõ eſſe aliquid magnũ, & ex hoc iudicabat ſe cõfidere, ꝙ poſſet pugnare contra Philiſthæũ: alioquin non ſpreuiſſet eũ; quia nemini licet alterũ ſpernere, niſi ſe ei æquiparari poſſit, aut ſaltẽ credat. Hanc aũt ſpẽ dabat Dauid Iſraelitis, vt ſic incitarentur ad nunciãdũ hoc Sauli. Dixit aũt: Quis eſt iſte incircũciſus? ad ſignandũ improperiũ: quia eſſe incircũciſũ erat obbrobriũ apud Iudæos: nã primũ præceptũ, ꝙ datũ fuit generi Iudæorũ, & ꝙ primo cõplebãt in eis, atq; per illud ab alijs gentib. diſtinguebãtur, erat circũciſio: iõ reputabãt cã valde honorabilẽ: quẽcũq; aũt incircũciſum ſcirent, pro contumelia hẽbãt, & tanq̃ canẽ reputabant. Sic aũt Dauid vocauit Philiſthæum canẽ, & incircũciſum. Hoc mõ Ionathas filius Saulis, volẽs maledicere Philiſthinis, putauit nihil peius poſſe dici, q̃ ꝙ erant incircũciſi. Vnde dixit ad armigerũ ſuũ: Veni tranſeamus ad ſtationẽ incircũciſorũ horũ, ſup. c. 14. *Qui exprobrauit acies Dei viuentis,* ideſt maledixit illis, vel intulit eis obbrobriũ. Dauid .n. præcipuè dolebat cõtumeliã Dei: erat aũt, quia Philiſthæus ille maledicebat cultorib. Dei, qui in confidentia eius veniebant ad bellũ, iõ dixit Dauid, ꝙ ille Philiſthæus non erat talis, qui deberet maledicere acieb. Dei viuentis, quia, ẽt ſi nullus hõ reſiſtere poſſet illi, Deus tñ reſiſteret. *Referebat aũt ei populus hunc eundem ſermonem,* .i. oẽs illi de populo, à quib. Dauid iſta inquirebat, repetebant ei ſermonẽ hũc, .ſ. illũ, quẽ ſupra audierat de filia Regis dãda, & de tollendis tributis. Ex quo patet, ꝙ Saul fecerat poni edictũ, ꝙ darentur illa, quæ hñr, ſupr. viro, qui percuteret Philiſthæũ: alioquin non referret hoc totus populus: oẽs tñ referebant idẽ, quia ſicut primi hoc dixerunt, Dauid eo nõ quęrente, ita, & ſecundi rñderunt idẽ, & oẽs alij, ad quos declinabat. *Hæc dabuntur viro, qui percuſſerit eum,* .i. iſta, quę ſupra dicta ſunt, dabũtur illi. *Quod cum audiſſet Eliab frater eius maior.* Iſte erat primogenitus Iſai, vt patet, ſupra in litera. Et hunc primo voluit vngere Samuel, vt patet præcedenti c. erat .n. iſte vnus de trib. fratrib. Dauid, qui erãt in bello. *Loquentem eum cum alijs,* .ſ. declinauerat Dauid à fratrib. ſuis, coram quib. audierat ea, quæ darentur viro percutienti Goliath, & nunc quærebat ab alijs: non .n. audebat iſta corã fratrib. ſuis proponere, quia putabat eos ſibi aduerſaturos. ſed ab alijs inqrebat. *Iratus eſt contra Dauid,* .ſ. quia vidit, ꝙ quęrebat, quid daretur viro percutienti Philiſthæum: & in hoc putabat eũ velle pugnare cũ illo, ꝙ erat ſuper ætatẽ Dauid; iõ iraſcebatur nimis, quia ad eũ pertinebat curã agere pro Dauid, qui erat minimus fratrũ ſuorũ: *Et ait, Quare veniſti?* Iſta ſunt verba increpatoria, vt patet ex ſequentib. Et hoc erat in Eliab, vt redire faceret Dauid in Domum patris ſui ad cuſtodiẽdum Gregem, & deſiſteret ab inſania, quam conceperat.

Quare Eliab petijt à Dauid fratre eius ad quid veniſſet. Quæſtio XVIII.

QVAERET aliquis. Quomodo Eliab quæſiuit à Dauid quare venerat, quia ipſe ſciebat ad quid veniſſet? Aliquis fortè rñdebit, ꝙ Eliab nondũ

F viderat Dauid, vſq; tunc, & cũ ſubito vidit, putauit eũ deſeruiſſe oues, & veniſſe ad videndũ Bellũ. Sic patet ex verbis ei', ſ. Quare dereliquiſti paucuias oues in deſerto? ego cognoui ſuperbiã tuã, qa, vt videres bellũ, deſcendiſti. Si aũt obijciatur, ꝙ iã ſteterat cum fratrib. ſuis, vt patet, ſup. dicetur, ꝙ illud eſt per anticipationẽ poſitã. Sed dicendũ, ꝙ non ſtat: quia, qñ venit primo Dauid in caſtra, non inuenit ibi fratres ſuos, & cõmendauit ſarcinas cuſtodi: ipſe vero deſcendit ad locũ certaminis, & locutus eſt fratrib. ſuis, vt patet, ſup. Poſtea aũt dr̃, qũo q̃ſiuit ab alijs de Sermone hoc. Ergo iã ſteterat cũ fratribus ſuis: & ſic non poſſet hoc dicere Eliab, quaſi ignoraret ad quid veniſſet Dauid. Item ſi Eliab iſta diceret, ignorans cãm G aduentus Dauid, debuiſſet rñdere Dauid ad quid venerat, quia cã legitima, & neceſſaria erat, ſ. patris iuſſio: ſed non rñdit hoc, ſed dixit: Nũquid non verbũ illud eſt? ergo vr̃, ꝙ Eliab non quęrebat ignorans, qa alioquin Dauid aliter rñdiſſet. Dicendũ igr̃, ꝙ Eliab ſciebat ad quid Dauid venerat: quærebat tñ iſta, qa iratus erat Dauid, vt haberet locũ redarguendi eum. Sed adhuc põt dupliciter intelligi. Vno mõ: Quare veniſti? ſ. de loco caſtrorũ ad locũ certaminis? Aliter qr̃ veniſti, ſ. de Domo pr̃is mei huc? De primo eſt ſenſus, ꝙ Dauid venerat in locũ caſtrorum, ferens ſarcinas, & relictis illis ibi, iuit in locum certaminis, vt patet ſup. Et de hoc increpabat eũ Eliab, ſ. qr̃ veniſſet in locũ certaminis. Faciebat aũt hoc ad intentionẽ H ſuã, quia ipſe putabat, ꝙ Dauid vellet pugnare cum Goliath, & ad hoc incitaretur, quia venerat in locũ certaminis: ſi aũt manſiſſet in caſtris, nõ vidiſſet Goliath, nec deſideraſſet pugnare ꝯ eũ. Huic conſonat, ꝙ dixit Eliab, ſ. cognoui ſuperbiã tuam, quia vt videres prælium deſcendiſti. Secundus ſenſus eſt, ꝙ venerit Dauid de Domo Patris ſui ad portandũ ſarcinulas: & de hoc increpabat eũ, q. d. ꝙ non veniſſet, vt cõpleret Patris iuſſionẽ, ſed magis, ꝙ ipſe ſe ingeſſiſſet ad veniendũ, vt videret bellum. Et iſte eſt ſenſus, quem intendit litera. Nam primus non conſonat, cũ dicatur immediatè? Quare dereliquiſti pauculas oues illas in deſerto. Sed ad hoc nihil attinebat, ꝙ deſcendiſſet de loco caſtrorũ in locũ certaminis, ſed, I ꝙ veniſſet de Vrbe ſua: ibi .n. deſeruerat oues ĩ deſerto. Eliab aũt hic quærens, non quærit quaſi ignorãs, ſed quaſi iratus: eſt .n. iratorũ modus, ẽt de notiſſimis dubitare, & quærere: hoc aũt faciunt, vt habeant radicẽ increpandi eos, quos volunt ex rñſione ad quęſita. Sic aũt dicebat Eliab, ꝙ, q̃q̃ Dauid veniſſet ex p̃cepto: tñ increpãdus erat; quaſi ipſe ſubmouiſſet patrẽ, vt eũ mitteret ad locũ belli. *Et quare dereliquiſti pauculas oues illas in deſerto?* Hoc dr̃ ad grauandũ, q. d. Pater noſter paucas oues habet, & eas in deſerto reliquis: non tñ reliquerat eas Dauid incuſtoditas; quia ſupr. dicitur, ꝙ cõmendauit Gregem cuſtodi, & ipſe onuſtus abijt ſicut p̃ceperat ei Pr̃. Sed Eliab dicebat hoc, quia q̃q̃ ſciret Gregẽ cuſtodiri: quia tamẽ Dauid vo K lebat ſe excuſare à cuſtodia Gregis, & venire ad bellum: increpabat eum de hoc, quod deſereret oues. *Ego cognoui ſuperbiam tuam.* In hoc tãgit Eliab id, quod intendebat, ſ. ꝙ Dauid vellet pugnare cum Goliath, ꝙ erat quidam modus ſuperbiæ in Dauid, eũ ſuper ætatem ſuam, & armorum experientiam hoc attentaret. Vel refertur ſuperbia ad illud, ſ. ſuperbire eſt, cum quis, neglecto eo, quod ſibi æquale eſt, ad maiora inhiat: ſic aũt videbatur de Dauid, quia paſtoralis cura ei cõſona, & æqualis erat, eo, ꝙ ſe in hoc à iuuentute: immo à pueritia exercuerat: ire aũt ad bellum maxime pugnare cũ Philiſthino, aliquid erat nimis inęquale ei, iõ ſuperbia erat, ꝙ, deſerto Grege, ad bellũ cõtẽderet. *Et nequitiam cordis tui.* Nequitia eſt nigras, & acci-

& accipitur pro quadam aſtutia ad malum, cũ quis A male agens ſub probitatis colore, illa velat. Sic autẽ obiiciebat Eliab contra Dauid, ſcilicet, quod, quam quam ipſe in Bellum deſcẽdiſſet, ferens ſarcinulas, tamen non ideo venerat, vt ferret ſarcinulas, ſed vt videret bellum, & ob hoc ſubmouerat patrem procurans, quod mitteretur in caſtra. *Quia, vt videres prælium deſcendiſti*, id eſt ego ſcio, ꝙ non veniſti principaliter ad ferendũ ſarcinas, ſed magis motus es, vt videres prælium. *Et dixit Dauid? Quid feci*. q.d. id, ꝙ egi, nõ eſt malũ, quia venerat Dauid obediens iuſſioni Patris, nec ipſe procurauerat aduẽtũ, qq̃ hoc conſideraret frater eius *Nunquid non verbum eſt*? q.d. nunquid iſtud, ꝙ ego dico, non eſt verbũ ſolũ, ſ. verbũ eſt, & nõ res. B Hic rñdet Dauid directè ad ea, quæ intẽdebat Eliab frater eius: qq̃.n. increparet eum, ꝙ deſeruiſſet oues; tñ principaliter increpabat, quia putabat, ꝙ vellet pugnare cũ Goliath: Dauid aũt rñdit: Nunquid non verbum eſt? illud, de quo me arguis, non eſt res, ſed ſolũ verbũ, de quo non eſt dignũ me argui? q. d. ego nõdũ pugno cũ Goliath, nec ad illud me offero: nã pro hoc redarguendus eſſem, ſed ſolũ inquiro de pmio eius, qui pugnauerit: & hoc ſolũ verbũ eſt, ideo non ſum redarguendus. *Et declinauit paululum ab eo ad alium*, i. cũ vidiſſet Dauid, ꝙ increpuiſſet eũ durè frater eius declinauit ab eo: nam adhuc tenebat eũ deſiderium pugnandi contra Goliath, & quia frater eius impediſſet eũ, ſi mãſiſſet apd̃ eũ, declinauit ab eo ad C alios de populo. *Dixitque eundem ſermonem*, i. Dauid dixit ſermonem, quem ſolicitus erat dicere, ſ. quid daretur pugnanti contra Goliath: hoc aũt crebro repetebat, quia pugnandi cupidine ſuccenſus erat, præcipuè aũt, quia per hoc volebat innoteſcere regi, ꝙ ipſe pugnaret. *Et reſpondit ei populus verbum, ſicut prius*, i. reſpondit ei illud verbũ, ꝙ prius dixerat, ſ. ꝙ talia, & talia darentur pugnanti contra Goliath: omnes enim populares idem rñdebãt, quia edictum Regis fuerat per omnia caſtra, & omnes ſciebant quid dandum eſſet viro, qui pugnaret contra Goliath.

Audita ſunt aũt. Hic ponitur tertiũ, ſ. ipſius Dauid conflictus, & ponitur hic primo belli apparatus, ſcilicet, quõ Saul acceptauerit Dauid ad pugnandũ, & D cũ illuc miſerit. Et dr̃. *Audita ſunt autem verba, quæ locutus eſt Dauid*. ſ. audita ſunt p oĩa caſtra, quia ipſe declinabat ad plurimos, & apud oẽs inquirebat, quid daretur viro pugnãti: & dicebat: Quis eſt hic Philiſthę incircumciſus, qui exprobrauit acies Dei viuẽtis? hę in hoc oẽs Iſraelitæ cognoſcebant aĩoſitatẽ eius, & deſiderium pugnandi, & hęc audita ſunt, i. innotuerũt per oĩa caſtra. *Et annunciata in conſpectu Saul*, i. annunciata fuerunt Sauli, quõ Dauid diceret talia, & talia. Et hoc erat, pp ꝙ Dauid ſæpe repetebat eundẽ ſermonem: nam alioquin non fuiſſet cognitum Sauli de eo. *Ad quem cum fuiſſet adductus*, ſ. Dauid ductus fuit añ Saulem, quia ipſe iuſſit, ꝙ duceretur coram eo ille, q dixerat hæc. *Locutus eſt ei*, ſ. Dauid locutus eſt Sauli. E Quod patet, quia iſta verba, quæ ſequuntur, ſunt Dauid, & non Saulis. Primo tñ intelligendũ eſt, ꝙ aliqd quæſiuit Saul à Dauid, quia iſta verba Dauid nõ ſũt nimis conuenientia inchoationi ſermonis: potiſſimè cũ in eis fiat relatio alicuius præcedentis. Intelligendũ eſt ergo, ꝙ alia dicta fuerunt, ſcriptura tñ ſubticuit. *Non concidat cor cuiuſquam in eo*. Hic tollit Dauid timorem Saulis: erat n. Goliath ſtatura procerus, & robore famoſiſſimus ſuper oẽs viros tpe illius: & ob hoc Saul, & oẽs timebant. Dixit Dauid: non cõcidat cor cuiuſquam in eo, i. non cadat cor alicuius viri pp illum. Quod cor concidat eſt, ꝙ ceſſet aĩoſitas. Cũq.n. quis ad aliqua ſe ſufficientem credit, eleuatur cor illius, cùm verò ineptũ ſe putat ad illa, cadit animus eius, & timet quaſi ſuccũbens: & hoc eſt concidere. Dicebat aũt, ꝙ non concideret cor in eo, i. inuidendo illi, ſ. qa, qq̃ terribilis eſſet, tñ ipſe auderet pugnare contra eum. *Ego ſeruus tuus vadam, & pugnabo aduerſus Philiſtheum*; ſ. ſi nullus alius eſt, qui pugnare velit contra eum, ego ibo, & pugnabo non.n. debet quiſquam timere illum. *Et ait Saul ad Dauid*. Hic rñdit Saul aliqualiter hoc excuſans, quia videbatur ei Dauid ad hoc inſufficiens. *Non vales reſiſtere Philiſtheo iſti, nec pugnare aduerſus eũ*. Duo dixit Saul, & ad vtrũq; reputauit Dauid inſufficientem: Philiſthęus nãq; petebat quotidie ab Iſraelitis ſingulare certamen, & quia nemo erat, q acceptaret illud, erat obbrobriũ magnũ Iſraelitis. Si quis verò de eis pugnauiſſet contra Goliath, & occideret eum, vel ſaltem reſiſteret ei, ita, ꝙ Goliath non poſſet eũ ſuperare, auferebatur obbrobrium Iſraelitarũ; ſed ad neutrũ horũ reputabat ſufficiens Dauid, ſ. quia nec erat maior viribus Goliath ad hoc, ꝙ pereimeret eum, nec erat æqualis ad hoc, ꝙ reſiſteret illi, ne vinceretur ab eo, iõ dixit Saul: Nõ vales reſiſtere Philiſtheo iſti, i. nõ potes defendere te ab eo, repugnãdo illi; nec pugnare aduerſus eũ, i. nõ potes pugnare ad expugnandũ ipſum, & occidẽdũ. *Quia puer es*, i. es in ætate parua: & ob hoc deficis in duobus, ſ. in robore, ꝙ requiritur ad Bellũ, & in experientia pugnandi, quę nimis cõfert: hoc aũt ſignauit Saul inquantum poſuit duo oppoſita, ſ. robur, & experientia armorum in Philiſtheo, dicens: Hic au- C tem vir pugnator eſt, ab adoleſcentia ſua.

Quare Saul dixit Dauid, quod non poſſet reſiſtere Goliath, cùm ſciret eum virum bellicoſum. Quæſtio. XIX.

QVAERET aliquis. Quare dixit Saul, ꝙ non poſſet Dauid pugnare cõtra Philiſtheum? quia ſciebat eum virũ bellicoſum: ꝙ patet, quia cũ dictũ ẽ Sauli, ꝙ adduceretur ad eũ Dauid, dictũ fuit: Vidi filiũ Iſai Bethlehemitẽ ſciẽtẽ pſallere, & fortiſſimũ robore: & virũ bellicoſum præcedenti c. ſed ẽt ſteterat Dauid cũ Saule: ergo cognoſcere poterat, ꝙ vir bellicoſus erat: nã & armigerũ ſuũ eũ fecerat præcedenti c. Rñderi poſſet, ꝙ Saul audiuit Dauid eſſe vi- D rũ bellicoſum, & vidit eũ bonę indolis, iõ credidit, ꝙ ad præclara facinora aptus eſſet: quia tñ adhuc erat teneræ ætatis, credidit, ꝙ nondũ ſufficeret ad opera dura, ſed, cũ perueniret ad virilis ætatis robur: nunc aũt non dixit Saul Dauid, ꝙ ſimpliciter erat ineptus ad pugnandũ contra Philiſtheum, ſed, ꝙ nõdũ erat aptus, quia puer erat: ſi tñ ad ætatem virilẽ veniſſet, eſſet ſufficiens ad hæc. Aliter rñderi põt, ꝙ Saul dixit iſta, quia non cognoſcebat Dauid: ſi aũt cognouiſſet, non dixiſſet. Quod aũt non cognouerit, patet; quia infra dr̃, ꝙ eo tpe, quo vidit Saul egrediẽtẽ Dauid ad pugnandũ contra Philiſtheum, ait ad Abner: De qua ſtirpe deſcendit hic adoleſcens? ergo nõ putabat eum eſſe Dauid, quia alioquin ſciuiſſet de qua E ſtirpe erat, cũ patrem eius ſciret c præcedenti, & dñt iſti, ꝙ iõ Saul iſta dixit, quia nõ cognoſcebat Dauid: ſi aũt cognouiſſet eũ putaſſet illũ ſufficientẽ ad Bellũ, & non dixiſſet hæc. Sed adhuc non ſtat hoc, quia, ſi Saul putauiſſet Dauid eſſe aptũ ad pugnãdũ cum Philiſthino, non remiſiſſet eũ ad patrẽ ante pugnã hanc, vel, ſi remiſiſſet nunc denuo eũ reuocari iuberet, vt pugnaret contra Philiſtheũ, ſed non fecit vocari: iõ putabat eum eſſe inſufficientẽ: & ſic licet cognouiſſet, ꝙ ille erat Dauid, dixiſſet ei, ꝙ erat inept⁹, quia erat puer. Dicẽdũ ergo, ꝙ Saul iſta dixit Dauid, quia, cum vidiſſet eum pueriſis ætatis, id eſt nõdum perueniſſe ad maturitatẽ iuuenilem, credidit eum ineptum ad pugnandum.

Qualiter Saul acceptauerit Dauid ad pugnãdũ.

Quare Saul permiſit Dauid pugnare, cum non crederet ipſum potentem reſiſtere. *Quæſtio* XX. F

QVAERETVR vlterius, Cum Saul dixerit hic Dauid, quod non poterat pugnare contra Philiſthęum, nec reſiſtere illi, quare permiſit ei, ꝙ pugnaret? Reſpondendum eſt, ꝙ Saul non dixit iſta, tanquam aſſerens, ꝙ Dauid nequaquam poſſet pugnare contra Philiſthęum; ſed dixit timendo. id .n. quod quis cupit, facit eũ ſolicitum eſſe, & timere: qa tamen vidit animoſitatem magnam Dauid, qui ſe libenter obtulit ad pugnandum, quaſi petens ſibi cõcedi iſtud certamen: aliqualiter confidens conceſſit, ꝙ pugnaret: potiſſimè qa Dauid induxit hic probationem roboris ſui magni, ſ. quia ſępe ipſe pugnault G contra Leonem, & Vrſum, & ſuffocabat eos, eruebatque pecora de ore eorũ non poterat tamen maior eſſe animoſitas Philiſthini, quã animoſitas Leonis, nec robur eius maius robore Leonis, & Vrſi, qui ergo prævaluit contra Leonem, & Vrſum, prævalere poſſet contra Philiſlhęum illum, & ſic cõclu ſit Dauid: erit igitur Philiſthęus hic incircuncisus, quaſi vnus ex his. In his autem, quæ dicebat Dauid, non mentiebatur. Aliqui quoque hujus rei conſcij erant in caſtris, ideo animoſitati eius fides adhibita eſt, & conceſſum fuit, vt pugnaret.

Quare Saul permiſit Dauid pugnare, quamuis videret eum inexpertum in armis. *Quæſt.* XXI. H

QVAERETVR vlterius, Cum Dauid induit ſe armis Saulis, & non potuit incedere, quomodo Saul conceſſit ei, ꝙ pugnaret; quia hoc derogabat omnibus, quæ dixerat Dauid; nam licet ipſe dixiſſet, ꝙ erat tanti roboris, ꝙ occidiſſet Leonem, & Vrſum, cum nunc videretur, ꝙ non poſſet armatus incedere, deberet credi, ꝙ falsũ dixiſſet, & ꝙ non eſſet ad bellum aptus. Reſpondendum eſt, ꝙ hoc nõ derogabat præcedentibus: nam Dauid ſolum probauerat animoſitatem ſuam, & vires, eo, ꝙ cõtra Leonem, & Vrſum ſæpe pugnauerat; expertum tamen ſe in armis non dixerat: ideo, quamquam robuſtiſſimus eſſet, cum non fuiſſet aſſuetus armis, non poterat prima vice in eis aptè moueri; nec ob hoc turbatus eſt Saul, quia cuilibet viro experto in armis cognitum eſt, ꝙ, ſiquis ſit ineptus armorum, etiam ſi robuſtiſſimus ſit, non poteſt faciliter arma mouere. Itẽ I fuit Saul motus, vt, hoc non obſtante, concederet Dauid pugnare, quia Deus inſpirauerat ei, vt concederet. Et hoc aliqualiter ſignificatur, cũ dicitur infra dixit Saul ad Dauid. Vade, & Dominus tecũ ſit. Item dato, ꝙ non fuiſſet inſpiratus à Deo, concedere debuiſſet Dauid, ꝙ pugnaret: quia ex hoc proficere poterat ſtatus Iudæorum; deteriorari aũt nequibat: nam, ſi Dauid prævaleret contra Goliath exaltarẽtur Iudæi, ſicut factum eſt: ſi aũt prævaleret Philiſthęus, ex hoc non fiebat peior eorum conditio, qa K ſicut à principio ſi nullus peteret ſingulare certamẽ in acie, pugnandum erat: ita, ſi Dauid ſuccumberet, reſtabat Iſraelitis, vt ipſi in acie contra Philiſthinos pugnarent: non ergo erat inconueniens mitti Dauid ad pugnandũ, etiam ſi non conſideretur, quod prævalere poſſet contra Philiſthęum. *Hic autem vir bellator eſt ab adoleſcentia ſua*, ſ. Philiſthæus iſte. In hoc ſignãtur duo, ſ. robur, & experientia Belli; robur quidem, quia dr̃, ꝙ erat vir: experientia verò Belli erat, quia dr̃, ꝙ erat bellator ab adoleſcentia ſua. In Dauid aũt neutrũ horum erat, quia puer erat, & ob hoc viribus carebat, & experientia belli deficiebat. *Dixitq; Dauid ad Saul.* Reſpondet hic Dauid ad ea, quę F obijciuntur, dicens, ꝙ, q̃q̃ puer eſſet ætate, tamen robuſtus nimis erat: & ad hoc inducit exempla de Leone, & Vrſo, contra quos ſæpe pugnauit. Eſt aũt iſta probatio conueniens: quia propter alterum duorũ Philiſtheus excederet Dauid, ſcilicet, vel propter robur, vel propter animoſitatem. Probat autem vtrũque ſibi ineſſe potius, quàm Philiſthino: ſi enim Dauid diceret ſe ſolum eſſe robuſtiſſimum, adhuc non ſufficienter reſpondebat, quia aliqui ſunt robuſti nimis, & tñ nõ ſunt aĩoſi, & iſti ad bellum apti nõ ſũt. Dauid ergo vtrũq; probat, ſ. robur, quia, ꝙ maius robur eſſe põt, q̃ viribus Leonem, & Vrſũ ſuffocare, animoſitatẽ quoq; probat, quia nulla maior eſſe põt, q̃, ꝙ quis his beſtijs ſe opponat, immo ſuper animoG ſitatẽ virilem hoc eſt. *Paſcebat ſeruus tuus Patris ſui Gregem.* Hoc introducitur ad ſignificandũ, quõ ipſe habuit opportunitatẽ, vel quõ erat veriſimile, ꝙ occidiſſet Leonem, & Vrſum, & dr̃, ꝙ hoc erat, quia paſcebat Gregẽ, & I Paſcuis, vt liberaret Gregẽ, pugnabat contra Leones, & Vrſos. Paſcebat .n. Dauid Gregẽ anteq̃ ductus eſſet, vt pſalleret coram Saule præcedenti c. poſtea quoq; cũ redijt ad patrẽ ſuũ de Domo Saulis, pauit Gregẽ, vt ſupra in littera. *Et veniebat Leo, vel Vrſus*, ſ. ad accipiendũ aliquod pecus: nam in terra Chanaã ſunt multi Leones, & Vrſi, atq; animalia fera hmõi, quia terra illa calida eſt, & ibi nutriuntur talia: eſt quippe pro maiori parte in tertio climate, & ſic, qñ Dauid paſcebat Gregem, veniebãt ad eũ H interdum Leones, & Vrſi, vt raperẽt Gregẽ. Sic aũt erat de Eliſeo, qñ ipſe aſcẽdit in Bethel: nam pueris irridentib' eũ, & dicentibus, Aſcende calue, maledixit eis, & egreſſi ſunt de ſaltu duo Vrſi, & lacerauerũt 42. pueros infra 4 li. c. 2. *Tollebatque arietẽ de medio Gregis*, ſ. interdũ arietẽ, & interdũ alia pecora, ſicut accidebat. Et dr̃ de medio Gregis, i. de Grege; nam non intelligitur, ꝙ ſemper Leo, & Vrſus acciperent arietem, vel aliud pecus de medio Gregis: imo fortè nũq̃ accipiebant de medio, ſed de extremitatibus. *Et perſequebar eos*, ſ. cũ portarent arietem, vel aliud aĩal: & in hoc ſignificatur maxima aĩoſitas, & confidẽtia Dauid; quia pro re parua exponebat ſe magno periculo: nam, ſi Leo, vel Vrſus perſequeretur Dauid, & I ipſe defenſurus ſe opponeret Leoni, non erat aliqd magnũ, quia timor eũ ad hoc impelleret, ꝙ ẽt interdũ ſuperaret q̃q̃ admirabile, non tñ nimis erat, quia naufragio vires ſuggerit ipſe timor: quia tñ ſine aliqua cã impellente pro ſolo raptu pecoris Dauid aggrederetur Leonẽ, nimia aĩoſitas erat, & confidẽtia, quaſi de facili victoria. Sufficienter ergo in eo probatur aĩoſitas. *Et percutiebam*, ſ. Leonem, & Vrſum. Accipitur hic percutere pro quacũq; vulneratione, & non pro occiſione, qa infra dicitur de occiſione, ſed ad percuſſionẽ quantũcũq; leuem mouebatur Leo, vel Vrſus, & perſequebatur Dauid percutientem deferens pecus. *Eruebamque de ore eorum*, ideſt accipiebã adhuc aĩal viuens de ore Leonis, vel Vrſi, & reduceK bam ad Gregem. Dicitur aũt de Leone, & Vrſo ſpecialiter, non ꝙ non pugnaret contra alias feras, ſed, quia iſtę ſunt ferociores, de alijs ergo ſubticuit. *Et illi conſurgebant aduerſum me*, ſ. Leo, & Vrſus: nam cum Dauid percuteret eos, relinquebant pecora, & inſurgebant in Dauid, fiebatque pugna. *Et apprehendebam mentum eorum*, ideſt accipiebam Leonem, & Vrſum pro maxilla: in hoc enim ſignificatur adhuc maior animoſitas Dauid, & robur: nam, ſi ipſe armatus ferro proceſſiſſet contra iſtas Beluas, potuiſſet eas facilius occidere, eſſetq; aliqua ſpes occidendi non tangẽdo ea manib. ſed, ꝙ nudis manib. & prorſ' inermis ſe illis opponeret, erat quid acerrimum, & inditiũ admirandi roboris, atque animoſitatis ſtupendæ. *Et ſuffocabam*,

bam, interficiebamque eos, ſcilicet Leonem, & Vrſum: & hoc, quia ſtringebam guttura eorum, & cogebam illos expirare. Vel lacerabam ora eorum, appræhendens per vtrumque, ſcilicet ſuperiorem, & inferiorem mandibulam.

Quomodo Dauid potuit eſſe tantarum virium, vt interficeret Leonem, & Vrſum. Quæſtio XXII.

QVAERET aliquis. Quomodo Dauid poterat eſſe tãtarum virium, vt occideret Leonem, atque Vrſum: aut ſaltem quõo tãtæ animoſitatis erat, vt ſe illis opponere auderet? Aliquis reſpondebit, ꝙ ſatis potuit eſſe Dauid tantarum virium, vt Leonẽ, Vrſumque occideret. Nam alij ante eum hoc fecerunt, ſicut patet de Samſone, qui, cum iret in Tanatha, egreſſus eſt Leo obuiam illi, & ipſe apprehendẽs dilacerauit eum, quaſi hædum, nihil omnino habẽs in manu, vt patet Iudi. c. 14. ſimile etiam accidit tpe Dauid: nam Banaias vnus de viris Dauid percuſſit duos Leones in Terra Moab: & iterum deſcendit in Ciſternam Leonis, & occidit Leonem vnum, vt patet infra 2. li. c. 23. Aliquis reſpondebit, quod Dauid hoc faciebat virtute Dei operante per eum, viribus autem ſuis ad hoc non ſuffeciſſet: ſic enim erat, quod inductum eſt de Samſone: nam ipſe non habebat naturaliter vires excellentiſſimas ſuper alios homines, ſed ſpecialiter à Deo. Quod patet, quia detõſis crinibus eius non habuit vllas vires ad defendendum ſe à Philiſtiinis, ſicut prius, vt patet Iudi. ca. 16. ſi tamen vires fuiſſent in eo naturaliter, ſiue habuiſſet crines, ſiue tonſi fuiſſent, ſemper habuiſſet vires. Item, quando occidit Leonem, non fecit hoc virib⁹ ſuis, ſed quia ſpecialiter in eo irruit ſpiritus Domini, vt patet Iudi. ca. 14. De Dauid, ergo aliquis ſic dicet, quod ſpiritu Dei iſta agebat, & aliter facere non poterat. Sed hoc non ſtat, quia alij ſimilia fecerunt, ſine virtute ſupernaturaliter data: ſicut patet de Banaia, qui erat vnus de viris fortibus Dauid, & occidit tres Leones, vt patet infra 2. li. c. 23. illud tamen fuit naturali robore, quia ille non legitur fuiſſe aliquis vir ſanctus, nec ſpiritum Dei veniſſe in ipſum; ſed ſolum computatur, vt vir robuſtus: poterat ergo Dauid ſimiliter habere robur, vt poſſet occidere Leonem, & Vrſum naturali robore. Reſpondendũ eſt, quod Dauid vtroq; modo poterat habere robur ad occidendum Leonem, & Vrſum. ſ. ſupranaturaliter, vel ex Natiuitate. Sed tunc dicetur, quis mod⁹ horum veriſimilior eſt? Reſpondendum eſt, quod primus eſt veriſimilior, ſ. quod iſtud robur ineſſet ſibi miraculoſè per ſpiritum Dei. Et hoc patet, quia à die, in qua vnctus eſt, venit ſuper eum ſpiritus Domini, & directus eſt in eo, vt patet præcedenti c. hoc autem intelligitur de ſpiritu roboris, vt ibi declaratum eſt, & ex illo tempore Dauid pugnauit contra Leonem, & Vrſum, & alias feras. Prius autem non eſt credendum, quod hoc fecerit.

Reſpõſio auctio.

An Dauid peccaret laudando ſe de robore ſuo. Quæſtio. XXIII.

QVAERETVR vlterius, Cum Dauid haberet illud robur ſupernaturaliter, An peccabat dicendo ſe illud habere, & cum diceret ſe habere, quia non dicebat, quod habebat ex Deo, ſed quaſi ex ſemetipſo. Aliquis dicet, quod peccatum erat, qa illi, qui aliquid eminens à Deo recipiunt, debent humiliari, & ſubticere illud: qui autem illud reuelat, videtur iactare ſe de eo, ꝙ ſuſcepit: & hoc ſuperbia eſt. Reſpondendum eſt, ꝙ Dauid non peccauit, dicen-

A do ſe eſſe robuſtum, & quod occiderit Leonẽ, & Vrſum; quia, cum iſta à Deo ſuſcepta eſſent, non debebat de eis ſuperbire, nec in vanum ea propalare, cũ tamen vtile foret ea proferri, proferenda erant. Sic patet de Beato Paulo, qui ſuſceperat altiſſimum donũ. ſ. ꝙ raptus eſt vſq; in tertiũ Cęlũ, & vidit Archana, quæ non licet hoĩ loqui ſ. diuinam eſſentiam: & tñ hoc ſubticuit. 14. annis: cũ verò vtile fuit illud reſerari ad vtilitatẽ Eccleſiarũ diſputando contra falſos Apoſtolos, illđ ꝓtulit, vt patet 2. ad Corin. ca. 12. Non reuelauit tamen immediatè, vt ſuſcepit, ſed poſt 14. annos, innuens, quod, ſi non ſe obtuliſſet caſus, in quo vtile foret talia declarari, nunquam illa protuliſſet: alioquin ſi ſine cauſa liceret illa referri B à principio, prodidiſſet illa. Sic fuit de Dauid, qui, q̃quam ſpiritum roboris a Deo ſuſceperit ex die, qua vnctus eſt, tñ nunq̃ hoc retulit, nec ſe fortitudinem hr̃e dixit vſq; ad diem, qua pugnandũ fuit cõtra Goliath: hoc aũt, quia iam cã ſuberat: nam arguebatur contra eũ, ꝙ iuuenis eſſet, & pauci roboris. Philiſthe⁹ aũt eſſet vir robuſtiſſimus, & quia ſi non reſpõdiſſet ſe magnas habere vires, non fuiſſet admiſſus ad pugnandũ contra Goliath, oportuit ipſum hoc referare, dicens ſe eſſe robuſtiſſimũ: & ꝙ aliqñ Leonem, & Vrſum occiderit: hoc aũt erat ad gloriam Dei, & ad vtilitatem populi Hebræorũ, ideo licitũ erat referri. Sed tunc dicet aliquis, cũ Dauid hr̃et à Deo iſtam fortitudinem. quare non confeſſus eſt, ſe illa habere C à Deo, ſed ſic iſta dixit, quaſi à ſe haberet fortitudinẽ: Rñdendum eſt, ꝙ Dauid dixiſſet hoc ſe habere à Deo; tñ nõ expediebat: nam ſi robur eſſet aliquid, ꝙ nõ poſſet haberi, niſi ſupernaturaliter, ſicut ſpũs Prophetiæ, vel ſimilia, & Dauid debuiſſet iſta de ſe confiteri, diceret, ꝙ à Deo habuerat: erat tñ robur aliqđ, ꝙ tã ſupernaturaliter, q̃ naturaliter haberi poteſt, & cõius habetur naturaliter, q̃ miraculoſè: ideo non fuit neceſſe exprimi, ꝙ habuiſſet à Deo, qa forte hoc non crederet Saul. Rurſus aũt erat conueniẽti⁹ hoc ſubiiceri: nam, ſi dixiſſet Dauid, quod acceperat à Deo fortitudinem, mai⁹ de ſe dediſſet dubium, quia neſciretur, quomodo à Deo habuiſſet robur: ideo difficilius crederetur. Erat etiam aliud inconueniẽs, D & maius, quia, ſi Dauid confeſſus fuiſſet, ꝙ habebat robur à Deo, coactus fuiſſet exprimere modũ, quo habuiſſet: erat autem modus, ſcilicet, quod ſpiritus Domini direct⁹ fuit in eo à die, qua vnctus eſt in Regem, & eadem die receſſit à Saule, & arripuit eũ ſpiritus Domini malus, vt patet præcedenti cap. Si autem hoc confiteretur, occideret eum Saul, & etiam Samuelem, quia vnxerat eũ. Si autem voluiſſet Dauid exprimere alium modum, mentius fuiſſet, ideo non expediebat, quòd confiteretur ſe accepiſſe hoc à Deo, ſed ſub ſilentio præteriret ſolum, dicens ſe eſſe robuſtum. *Nam Leonem, & Vrſum interfeci ego ſeruus tuus.* Hoc dicit ad determinatam probationem, quia ſupra dicebat, ꝙ interdum eruerat de ore Leonis, & E Vrſi Arietẽ, vel ouem: & pugnabat contra Leonẽ, & Vrſum: hic autem exprimitur, quod non ſolum pugnauit, ſed etiam interdum contingit, quod occideret Leonem, & Vrſum: & iam aliquos eorum occiderat. *Erit igitur, & Philiſtheus hic incircumciſus quaſi vnus ex his*, ideſt ſicut potui occidere Leonem, & Vrſum, ita potero occidere iſtum Philiſtheum: quia nõ erit iſte Leonibus fortior, aut animoſior. Et eſt ſenſus: erit ſicut vnus ex his, ideſt quamquam ſit robuſtiſſimus vir: ad plus erit ſicut vnus Leo, vel Vrſus. Sed ego occidi Leonem, & Vrſum: ergo potero occidere iſtum ſicut vnum ex illis. *Nunc vado, & auferam obbrobrium populi*, ideſt, ibo ad pugnandum cum Philiſtheo, & occidam: & tunc auferam obbro-

Quare Dauid non dixerit, ſe habere iſtam fortitudinẽ a Deo.

brium populi,ſcilcet,quia ille veniebat quotidie bis F
ad caſtra Iſrael,petens ſingulare certamen, & hoc e-
tat magnum obbrobrium totius populi, cum ne-
mo auderet illud ſuſcipete: nũc aũt Dauid ſuſcipiẽ-
te illud,ſi ſuccumberet Philiſtheus,erat ablatum ob
brobrium:& quia Dauid cõfidebat ſe poſſe illũ vin-
cere,dixit: Auferam obbrobrium populi. *Quoniam quis eſt iſtus incircuncifus?* In hoc Dauid innuit non eſſe
timendum Philiſtheũ,quia ipſe erat.i.non erat talis,
qui poſſet obbrobrium inferre exercitui Dei,Vocat
aũt eum incircumciſum ad vituperium,& ad male
dictionem,quia incircũciſio erat vituperabile quid
apud Hebræos;& eo tpe, quo Iſraelitæ manebãt in
circuncifi erant exprobabiles. Sic dr̃ Ioſue ca 5.nã
oẽs Iſraelitæ nati in deſerto,per 40.annos incircun- G
ciſi erant, & quando in introitu terræ Chanaam cir
cuncidit eos Ioſue,dixit: Deus hodie abſtulit obbro
brium A Egipti à vobis,ſ. quia hodie circunciſi eſtis.
Qui auſus eſt maledicere exercitui Dei viuentis, i. iſte Phili-
ſtheus auſus fuit inferre obbrobrium,& maledictio
nem ſuper Iſraelitas, quia non dabant illi aliquẽ vi-
rum,qui congrederetur, cum eo ſingulari certami-
ne,ſed hoc erat ſuper vires illius;quia,cum Iſraelitę
eſſent exercitus Dei, Deus defenderet illos:intelli-
git ergo Dauid,ꝙ ex eo, ꝙ Philiſthinus iſte auſus eſt
maledicere exercitui Dei,tradet eum Deus in man᷒
eius,quia contra Deum locutus eſt,& dr̃,ꝙ erat Iſra
el exercitus Dei viuentis:in quo innuit Dauid,ꝙ ha
bebat robur ad vindicandum ſe de hoſtibus ſuis: & H
dicitur ad differentiam Deorum Gentilium, qui e-
rant Dij mortui,eo,ꝙ erant lapides,& ligna; iõ non
habebant vires adiuuandi cultores ſuos,ſicut patuit
de Dagon Deo Azoti, qui corruit coram Arca, &
fracti ſunt pedes eius,& palmæ,& caput quando in-
troducta eſt Arca Domini in Templum eius, vt pa-
tet ſupra c. 5. Si autem fuiſſet Dagon Deus viuens,
potuiſſet ſe defendere à quocunque volente noce-
re: Deus autem Iſrael erat Deus viuens, quia opera-
batur mirabilia,ideo poterat defendere cultores ſu-
os,& ſic nominari exercitum Dei viuẽtis. *Et ait Da-
uid.* Poſtquam poſuit,ꝙ Philiſtheus ille aggreſſus fue-
rat aliquid ſupra vires ſ.maledicere exercitui Dei vi
uentis,quia Deus viuens ſeipſum defenderet, & cul I
tores ſuos,ponit qũo ipſe nomine huius Dei viuen-
tis poterit occidere Philiſtheum illũ, dicens, ꝙ De-
us liberabit eum. *Dominus, qui eripuit me de ore Leonis,et de manu Vrſi*, ſ. quando ego pugnabam contra Leo-
nem,& Vrſum in Paſcuis,Deus liberauit me ab his,
ideo ita liberabit à robore Philiſthei. Et dicitur hic
de ore Leonis ad ſignificandũ atrocitatem eius ma
gnam,quæ eſt in deuorando: & dicit de manu Vrſi
ad ſignificandum robur illius,ꝙ eſt in brachijs,quib.
omnia confrigit. *Ipſe liberabit me de manu Philiſthei hu-
ius.* Eſt argumentum à fortiori,quia Philiſtheus non
erat Vrſo robuſtior,nec Leone ferocior: qui ergo li
berauit de manu Vrſi,& Leonis: liberabit quoq; de
manu Philiſthei. Satis tenet argumentũ, quia ꝙ De᷒ K
liberaret Dauid de poteſtate Philiſthini dependebat
à duobus. Primum erat. An Deus poſſet liberare,ſe-
cundum. An vellet. De potentia patet, quia,qui li be
rauit de manu Vrſi, & Leonis, poterit liberare de
manu Philiſthini, cũ illi eſſent Philiſthino robuſtio-
res,atque ferociores: ideo bene arguitur, quantũ ad
hoc,Quod autem Deus vellet eum liberare, etiã pa-
tet,quia voluntas Dei ſummè rationabilis eſt. Sed
Deus ſæpe liberauit Dauid de manu Leonis,& Vrſi
cũ ſolum res verteretur ſuper vno Ariete, vel oue,
quanto magis ergo nunc liberauit,cum pro toto po
pulo,& Dei honore res agatur? ſatis ergo infert, ꝙ
ſi Deus eripuit eum de manu Leonis, & Vrſi potius
liberabit de manu Philiſthei. Accipitur autem hic li
berare non ſolum pro eripere,ſed etiam pro dare vi
ctoriam,quia non ſolum exiſtimabat Dauid,ꝙ De-
us liberaret eum, ne occideretur à Philiſthino, ſed
etiam, ꝙ præberet vires, ad occidendum Philiſthi-
num: Sic patet cum dicitur de Leone,& Vrſo,quod
eripuerit eum Deus de manu eorum:quia non ſolũ
eum eripuit,ſed etiam ei animoſitatem,& robur ad
occidẽdos illos dedit. *Dixit autem Saul ad Dauid.* Quia
Saul vidit animoſitatem magnam Dauid, & magna
lia,quæ retulerat ſe egiſſe,conceſſit ei pugnare con-
tra Philiſthinum. *Vade, & Dominus tecum ſit*, i vade ad
pugnandum contra eum,& Dominus tecum ſit,ſci
licet adiuuando, vt præualeas.

*An ex verbis Dauid potuiſſet intelligi, quod à Deo ſpecialiter
habuit robur. Quæſtio XXIV.*

QVAERET aliquis, An ex verbis Dauid appa-
reat, ꝙ ipſe habuerit robur ſpecialiter à Deo?
Aliquis dicet,quod ſic,quia ipſe dixit: Dominus,qui
eripuit me de ore Leonis, & de manu Vrſi, ipſe me
liberabit de manu Philiſthei huius. Ergo totam libe
rationem ſuam ab Vrſo,& Leone præteritam, & à
Philiſthinis futuram Deo attribuebat,& ſic aliquali
ter confitebatur ſe hæc habere à Deo ſolum. Item
patet hoc aliqualiter ex verbis Saulis: ipſe enim vi-
detur intellexiſſe,quod Dauid robur iſtud à Deo ſor
H titus fuerat,ideo dixit:vade, & Dominus tecum ſit,
ſ.ſicut in omnibus alijs tecum fuit, ita nunc ſit con-
tra Philiſtheum. Reſpondendum eſt,quod ex verbis
Dauid non colligitur, quod habuerit ſpecialiter à
Deo robur, ſed ſolum, quod erat vir robuſtus, ſiue
hoc eſſet Dei voluntate,& beneficio ſolum,ſiue na-
turaliter: nec obſtat,cum dicitur, quod Dominus e-
ripuit eum de ore Leonis, & Vrſi: nam quodcunq;
bonum homo habeat,ſiue naturaliter,ſiue ſuperna-
turaliter illud ſortitus ſit,à Deo habet: nam omne
datum optimum, & omne donum perfectũ deſur-
ſum eſt,deſcendens à Deo Patre luminum. Iaco.ca.
1. Sed bona, quæ naturaliter inſunt, quædam dona
ſunt: ideo iſta à Deo prouenerunt: nam Deus prima
I cauſa eſt in cõcatenatione cauſarum vniuerſi. Cau-
ſa autem primaria plus influit in effectu, quàm cau-
ſa ſecundaria, vt patet prima propoſitione libri de
cauſis: ſed Deus eſt prima cauſa in omnibus natura-
libus,ideo ipſe magis conferret ad quodcunque na-
turale,quàm omnes cauſę poſteriores,& ſic omnia,
quæ in nobis purè naturaliter ſunt magis, adhuc à
Deo ſunt,quàm à cauſis naturalibus. Solum autem
differt,quia ea,quæ à Deo miraculosè ſunt, ab eo ſo
lo ſunt, & non cooperatur aliqua cauſa naturalis,
huic effectui,quaſi ſecundario. ſicut eſt in creatione,
vel ſuſcitatione mortuorum, & ſimilibus. Cum aũt
aliquid naturaliter fit illud originem à Deo habet,
tanquam à prima cauſa, tamen nõ fit ab eo ſolum,
K ſed aliæ cauſæ naturales poſteriores cooperantur,
huic effectui: ideo ea, quæ ſunt à Deo miraculosè
proprius ab eo ſunt, quam ea,quę procedunt modo
naturali, quia miraculoſa ſunt à Deo tanquam à to
ta cauſa,& vnica: naturalia autem ſunt à Deo, tan-
quam à prima cauſa,& magis influente,non tamen
tanquam à tota,nec vnica,cum aliæ cauſæ poſterio
res concauſent: vtrunq; tamen à Deo eſt;ideo quaſ-
cunque res homines habeant de illis verum eſt, ꝙ à
Deo habent, & quamquam vires habeãt ad aliquid
faciendum ſi illud egerint Deus dicitur conceſſiſſe
eis,vt hoc agerẽt. Sic ergo de Dauid,dato, ꝙ ipſe na-
turaliter hr̃et vires ad occidendũ Leonẽ,& Vrſum,
tñ cũ occideret eos,De᷒ ei hoc ꝯferebat: nã interdũ
vide-

videmus, ꝙ illi, qui robuſtiores alijs ſunt, eorum poteſtati ſuccumbunt, hoc ſolo Deo agente. Cum ergo Dauid habens vires ad occidendum Leonem, & vrſum non traditus eſt ab eo, in manus Leonis, & Vrſi, Deus ei illam victoriam contulit. Et ſic cõſueuimus dicere, qñ aliquid proſpere egimus, ꝙ Deus direxit nos ad faciendum illud. Non apparet ergo ex his verbis Dauid, ꝙ Deus eum feciſſet ſupernaturaliter habere vires iſtas. Eodem modo non apparet ex verbis Saulis: ipſe.n. dixit: vade, & Dñs ſit tecũ. In quo non innuitur, ꝙ Deus eum ſupernaturaliter liberaret, ſed ꝙ Deus proſperaret actum eius: nam ẽt ſi naturaliter haberet vires, oportebat, vt Deus eum dirigeret, alioquin caderet in manus infirmioris ſe. *Et induit Saul Dauid veſtimentis ſuis.* Dauid erat indutus veſtibus ruſticanis: voluit aũt Saul eũ honorare, qa pro eo ſubibat certamen iſtud: ideo exuit eum veſte paſtorali, & induit veſte ſua. Hoc poteſt intelligi de aliquibus veſtibus leuibus, quæ haberet ſub armis: nam poſtea indutus eſt lorica, & alijs armis, vt patet immediate. Vel poteſt intelligi, ꝙ eſſet aliqua veſtis leuis, quam acciperet ſuper arma: nam infra, dicitur ꝙ accinctus eſt Dauid gladio Saulis ſuper veſtẽ ſuã: magis tamẽ videtur, ꝙ eſſent veſtes leues ſub armis.

Hebræorũ deliriũ.

Hebræi dicunt hic, ꝙ, qñ indutus eſt Dauid veſtibus Saulis, ita illę veſtes coaptatæ ſunt ei ſm omnem dimenſionem, ꝙ videbanĩ pro eo fuiſſe factæ; de quo nimis obſtupuit Saul, quia ipſe erat maior omnibus Iſraelitis ab humero & ſurſum, vt patet ſupra, ca. 9. & 10. Dauid aũt non erat corpore magnus, ſed ſtatura mediocris: ideo ſtupuit, cum ei coaptatæ ſunt. Hoc aũt dicunt, quia in Hebræo dicitur. *Madaf.* vbi nos habemus veſtimenta, & Hebræi exponunt pro veſtimentis: ſignificat tamen Madab. i. menſurã ſuã: ex quo volunt, ꝙ veſtes Saulis coaptatę fuerunt Dauid ſm menſuram ſuam: & ex hoc dicunt, ꝙ incitatus fuit Saul ad quærendum de qua progenie erat Dauid timens, ꝙ ille futurus eſſet rex, cũ ni veſtes regales, quæ eo maiores erant, coaptarentur illi. Sed dicendũ hoc non ſtare, quia iſtę veſtes, quas Saul impoſuit Dauid, non erant tales, quæ non poſſent coaptari ei: nec erat aliquid, propter quod obſtupeſceret Saul: nam, ſi veſtes Saulis eſſent longe, vſque ad pedes, verum eſt, ꝙ nõ poſſent coaptari Dauid, quia longiores eſſent, tñ iſtę non erant tales, ꝙ cũ indueretur eis Saul, pertingerẽt vſque ad pedes, ſed eſſent aliquæ veſtes paruæ ad ponendum ſub armis, ideo, cũ eas ſuſciperet Dauid, nihil erat mirũ, ꝙ ei coaptarentur. Item patet, ꝙ iſtę non eſſent tales veſtes, de quibus deberet admirari Saul, ſi coaptarentur Dauid: quia, ſi eſſent prolixæ vſque ad terram Saul non dediſſet illas Dauid, ſciens non eſſe ei coaptandas. Et dato, ꝙ eas poſtea aſſeras miraculosè fuiſſe coaptatas, nõ valet: quia Saul non expectabat aliquod miraculum in hoc, ideo non indueret eis Dauid, niſi ſciret eſſe tales, quæ ei faciliter coaptarenĩ, vel cuicũque alteri. Cum aũt obijcis, ꝙ hic dr̃: induit menſura ſua: dicendum, ꝙ hoc non referĩ ad Dauid, ſed ad Saulem. ſ. ꝙ iſta menſura erat Saulis: & fuerãt factę veſtes ſm commenſurationem ipſius: non tñ ſm totam longitudinem. Ex hoc aũt non arguiĩ, ꝙ tota menſura Saulis fuerit commenſurata Dauid. *Et impoſuit Galeam æream ſuper caput eius.* ſcilicet, dedit ei arma ſua: & erant iſta Galea, & lorica, & gladius. Credendum eſt etiam, ꝙ clypeũ ei tribuerit, quia ſine eo non poterat conuenienter pugnare: Saul autẽ pugnans, clypeũ habebat, vt patet infra. 2. lib. c. 1. ſ. Clypeus Saul, quaſi nõ eſſet vnctus Oleo à ſanguine interfectorum, ab adipe fortium. Dr̃ aũt de galea, quia erat primum armamentum, licet non ſm ordinem

A induendi. Et vocaĩ hic galea ærea; non ꝙ eſſet tota de ære: quia magis erat de ferro, ſed ponitur ęs pro quolibet metallo. *Et veſtiuit eum lorica.* Iſtud eſt armamentũ protegens totũ corpus: de alijs aũt non dicitur. *Accinctus eſt ergo Dauid gladio eius ſuper veſtem ſuam.* i. accinxit Dauid enſem Saulis ſibi ſuper veſtem. i. ſuper loricam: nam in parte exteriori enſis erat: & ſic dicit hic, ꝙ iſte gladius erat Saulis, ita intelligẽdum eſt de alijs armis. ſ. ꝙ Saul dedit ei arma ſua ad pugnãdũ: & hoc ex dilectione, quia diligebat eũ nimis, cũ videret eũ iuuenẽ tam animoſum. Vel fortè dedit ei arma ſua, quia raræ armaturę erant in populo, ſicut fuit in bello primò contra Philiſtinos: vbi dicit, ꝙ non erant aliqua arma, nec enſis, aut lancea in ma-
B nu totius populi, qui erat cũ Ionatha, & Saule, præter arma Saulis, & Ionathæ, vt patet, ſupra c. 13. nũc tñ plura arma erant: qa ex multis bellis contra gentiles factis Iſrael arma ſuſceperat. Etiam, quia non habebat fabros armorũ, quos prius non habuerant prohibentibus Philiſtinis: ideo credendum, ꝙ ex dilectione dedit, & ad honorandũ eũ. *Cępit tentare, ſi armatus poſſet incedere.* Dauid non dubitabat, an ipſe eſſet vir robuſtiſſimus, ſed dubitabat de armorũ coaptatione, quia, cũ ipſe non eſſet expertus in illis, putauit fortaſſis ſibi non conuenire, & cũ tentaſſet non potuit apte moueri. *Non enim habebat conſuetudinem.* ſ. non erat aſſuetus ad portandum arma: nam, quamquam aſſuetus fuiſſet ad opera maxima fortitudinis, vt pu-
C gnaręcũ Leone, & Vrſo: hoc tamen inermis exercuerat: nam nec baculo, nec lapide percutiebat Leonẽ, aut Vrſum, ſed apprehendebat eos per maxillã, & ſuffocabat, vt patet, ſupra, nunc ergo non conſueta tentare voluit. Poteſt autem referri iſta clauſula ad duo. ſ. ad ſuperiora, & ad inferiora. Primò modo ſic, quia dr̃, ꝙ cępit tentare, an armatus poſſet incedere: & hoc, quia non habebat cõſuetudinem. i. pp hoc tentauit, an poſſet, quia numquam fuerat aſſuetus in armis. Si. n. ante hoc aſſuetus fuiſſet, iã ſciret, an arma ei conuenirent, vel non tentaret, an poſſet armatus incedere, ſed tentauit, qa non habebat cõſuetudinem. Alio modo refertur ad ſequentia. ſ. ꝙ non poterat Dauid incedere in armis, & hoc, quia
D non habebat conſuetudinem.

Quare Dauid tentauit aſſumere arma, cùm non aggrederetur tale Bellum ſuo robore. Quæſt. XXV.

QVAERET aliquis. Quare Dauid indutus eſt armis, & tentauit incedere in eis: nam ipſe aggrediebatur hoc bellũ non confidens in robore ſuo, nec in experientia belli, ſed in Dei fortitudine, qui eripuerat eũ de manu Leonis, ſicut ergo cõtra Leonem, & Vrſum præualuit, nihil omnino habens in manu, ita debuiſſet credere, ꝙ præualeret cõtra Philiſtæũ, nulla accipiens arma: ſic. n. fit in operibus miraculoſis, ꝙ ſolùm fiant per operationem Dei, & nõ
E ſit aliquid humanu admixtum. Sic fuit, qñ Samſon pugnauit contra catulũ Leonis in Tamnatha, quia tũc nihil hẽbat in manu, vt patet Iudi. ca. 14. ſ. irruit aũt ſpũs Domini in Samſon, & lacerauit Leonem, quaſi hædũ in fruſtra decerperet: nihil omnino hñs in manu: Dauid quoq;, quia miraculoſe cõtra Leonem, & Vrſum pugnauerat nõ habuit quicquam in manu ſua qñ pugnauit. Dicendũ eſt, ꝙ Dauid confidebat in Domino ſe poſſe Philiſteũ ſuperare ſine armis: ſicut poſtea fecit ſolũ habens fundam, & lapides: voluit tamen accipere arma, non tanquam ad maiorem neceſſitatem, aut cautelam corporis ſui, ſed, vt condeſcenderet regi: quia rex volebat, ꝙ pugnaret in armis, ſicut alij viri pugnabãt: Deus tñ hoc

non

non permiſit. quia licet alias Dauid poſſet in armis F incedere, licet eſſet inexpertus, qa erat vir robuſtus: Deus tñ fecit, vt non viderent ſibi apta: vnde illa faciliter abiecit, vtens ſola funda, & lapidibus Hoc autem erat, quia Deus volebat gloriam huius certaminis ſibi attribui, & quia, ſi Dauid indutus eſſet armis bellicis, vt Goliath, videret eum ſuperare apparatu bellico, & robore modo humano, & minuerẽ gloria triũphi diuini: ideo voluit, ꝙ in ſola funda paſtorali ſuparet, ex quo appareret ſola Dei virtute hoc actũ eſſe, vt patet, itra ex verbis Dauid ad Philiſtæũ, ſcilicet, Tu venis ad me cùm gladio, & haſta, & clypeo, ego aũt venio ad te in nomine Domini exercituũ Dei Iſrael. q d. ego non confido me poſſe habere victoriam in ſpe armorũ, ſed in nomine Domi- G ni, tu autem confidis in gladio, & haſta.

Quare ſicut Dauid ſine armis ſuperauit Goliath, quare etiam ſine funda, & lapide non ſuperauit.
Quæſtio. XXVI.

QVAERETVR vlterius. Cũ ad laudẽ Dei triũphus iſte factus fuerit ſine armis, quare etiam non fuit factus ſine funda, & lapidibus? nam tunc videret eſſe maius miraculũ. patet aũt ſimile, quia quãdo Dauid pugnabat cõtra Leonem, & Vrſum: nec lapide, nec baculo percutiebat eos: ſed apprehendẽs per maxillam, lacerabat eos, vt patet ſupra, ſic etiã Samſon, cùm pugnaret contra catulũ Leonis nudis H cũ manibus lacerauit. Iudi. ca 14 Reſpondendũ eſt, ꝙ non decuit, vt Dauid procederet contra Philiſtæum ſine funda, & lapide: ſicut procedebat contra Leonem, & Vrſum. Ratio diuerſitatis eſt, quia quãquam Leo, vel Vrſus eſſet ferox: tñ non poterãt nocere Dauid, quouſque accederet ad tangendum eũ: ideo, cũ eſſet Dauid vir robuſtus, ſufficiebat, ꝙ impetu facto apprehẽderet Leonem, vel Vrſum per maxillam, atq; laceraret. Non poterat aũt ſic apprehendere Goliath, quia ille erat gladio accinctus, & haſtã ferens, vnde non permitteret accedere ad ſe Dauid, ſed eum eminus ſtantẽ haſta confoderet, aut gladio trucidaret. Oportebat ergo, vt Dauid haberet aliqd genus armorum, quo ſimiliter à longe ſtantem poſ I ſet percutere Philiſthæum: & ad hoc fuit cõueniẽs funda. Alia ratio eſt, quia non videbaẽ glorioſior victoria, quantũ ad Deũ, ꝙ Dauid ſine armis, & funda accedens ad Philiſtæum, eũ ſicut Leonem trucidaret, q̃ ꝙ à longe funda percuteret. Nam, ſi eũ nulla habens arma, nec fundam, nudis manibus laceraſſet argueretur in eũ magnum robur, & animoſitas: cuius pars magna naturaliter eſſe poterat, aut in totũ. Cum autem funda à longe eum percuteret, argueretur Dei potentia, qui direxit manum Dauid, vt vnico lapide, & vnico ictu fortiſſimum illum, atque ferociſſimum inter Philiſtinos trucidaret, licet galea caput eius ptexiſſet. Sed adhuc prima ratio melior eſt. *Dixitque Dauid ad Saul; Non poſſum incedere.* Ten K tauerat enim, Dauid armatus incedere, vt complaceret regi, qui volebat eum armatum pugnare, ſed nequiuit: ideo reiecit arma. *Quia nec vſum habeo.* ideſt, hoc fit, quia non eſt mihi conſuetudo pugnare armatum. Motus autem conueniens in armis non ſolum vires, ſed etiam conſuetudinem exigit. Hoc autem verum eſt, ꝙ Dauid erat inexpertus in armis, & ob hoc erat ſibi difficilis motus, ſed non ſolũ hoc ingerebat ſibi difficultatem, ſed adhuc amplius, qa Deus nolebat, ꝙ pugnaret armatus, & fecit ſibi arma videri difficilia ad motum. *Et depoſuit ea.* ſcilicet, abſtulit ſibi omne genus armaturæ.

Conueniens fuit Dauid ſibi arma relinquere, vt pugna paſtorali ſolum ageret. Quæſt. XXVII.

QVAERET aliquis. Quare Dauid abſtulit ſibi omnia arma? nam ratio præcedens non vr̃ ſufficiens ad hoc, quia difficultas erat ſibi, eo ꝙ non poterat portare arma: ſi, tñ ſolum enſem portaſſet, nulla erat difficultas, quare ergo non portauit? Reſpõdendum, ꝙ non decuit, vt Dauid portaret gladium ad pugnandum contra Philiſthæum, quia aut ipſe pugnare debebat pugna virili contra goliath, aut pugna paſtorali. Si primò modo, oportebat, vt omnib[9] armis vteretur, tam defenſiuis, q̃ offenſiuis, vt pati, & agere poſſet impunè. Si aũt ſolo gladio vteretur, pugnandũ ſibi cominus erat, & tunc, cũ eum repercutere vellet Philiſthæus non haberet arma defenſiua. Erat ergo gladius ſibi ſimpliciter ineptus ad pugnandum: fuiſſet aũt aptior haſta, quia eminus ſtantem cõfingere poſſet. Sed adhuc iſta erat inepta nulla alia arma habenti, quia poſt actũ fugiendũ erat. Cum ergo Dauid nõ potuerit portare omnia arma, non decuit nec expediuit aliquod ferre armorũ genus, quantuncũq; leue. Si aũt Dauid pugnare deberet bello paſtorali contra Goliath. ſ. lapidibus, & funda, & quia iſta arma ad percutiendum eminus ſunt, non erat ſibi opus haſtam habere, aut gladium: & ſic nihil ſecum tulit, niſi fundam, & lapides, & baculũ. Sed aliquis forte dicet, ꝙ Dauid tulit ſecum gladiũ quamquam de hoc non exprimaẽ. Sed dicendũ eſt, ꝙ non ſtat, quia quando Dauid lapide percuſſum interfecit Philiſthæum, cum non haberet gladium in manu ſua, cucurrit, & ſtetit ſuper Philiſthæũ, & educens gladium eius de vagina præcidit caput ei[9], vt patet, infra. Non habebat ergo tũc Dauid gladiũ, vnde nihil ſecum armaturę duxit. *Et tulit baculum ſuũ.* Iſte erat baculus paſtoralis, quem Dauid gerebat in manu ſua, & tulit illum contra Philiſthæum.

Dauid propter quid tulit ſecum baculum ad pugnam.
Quæſtio. XXVIII.

QVAERETVR, Ad quid ferebat hic Dauid baculum, & an aliquid ſibi opus eſſet. Aliquis reſpondebit, ꝙ portabat eum ſicut conſuetus erat eum portare contra Leonem, & Vrſum, vt percuteret eos. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia Dauid portabat baculum contra leonem, & vrſum ad irritandum eos ad pugnam: nam, cum Leo, vel Vrſus rapuiſſet Arietem, vel ouem, nolebat cõtẽdere cõtra Dauid, ſed ipſe aggrediebaẽ eos, & pcutiebat baculo, vt irritaret ꝯ ſe: vt ſic effugeret Aries, vel ouis, & tũc arripiebat Leonem, vel Vrſum per maxillam, & lacerabat eum: hic autem non erat opus irritatione, quia ipſemet Philiſtheus irritatus erat ad pugnãdũ contra Dauid, & veniret non pulſatus. Secundò, qa baculus erat ad percutiendum cominus, ſed cũ Goliath non erat Dauid cominus pugnaturus, cũ eſſet Goliath ferro velatus, & præter hoc habebat arma offenſiua, quibus non ſineret Dauid ad ſe cominus accedere: non ergo videtur, ꝙ propter hoc portauerit, nec eſt aliquis vſus, vel vtilitas alia, propter quam Dauid baculum geſtare debuiſſet. Sed videẽ, ꝙ hoc fecerit ex aſſuetudine. ſ. quia ſemper illum portare ſolebat. Et dato, ꝙ ad nihil ſibi vtilis foret, portaret eũ. Hoc apparet ex ſequenti litera, quia diciẽ: Tulit baculum ſuũ, quem ſemper habebat in manu: hoc autem conſiderauit Goliath, quia, cùm vidiſſet ad ſe venientem Dauid, cũ baculo, & neſciret, quæ vtilitas pugnandi eſſe poterat in eo, niſi fortè contra canem pugnareẽ, ait ad Dauid: Nunquid ego canis

ſuum

ſuũ, qa tu venis ad me, cùm baculo? q.d. baculus ad A nihil tibi proficit, niſi ego eſſem canis. *Quem ſemper habebat in manibus*. Hic erat mos paſtoralis, vt baculum haberet ad minandum oues, vel ad irritandum feras, quando pugnaret contra eas: ideo, quamquam non relictis ouibus, veniſſet in caſtra, tamen nõ deſeruit baculum paſtoralem, quia ſuper eum habere ſolitus erat. *Et elegit ſibi quinque lapides limpidiſſimos de torrente*. Iſti erant lapides valde duri: & vocantur limpidi, quia non erant habentes admixtionem terræ gleboſæ, vel arenoſæ, aut calcis, quia huiuſmodi lapides infirmi ſunt, & facili ictu in partes minutas deſiliunt. Egebat autem Dauid lapidibus valde duris, quia Philiſthæum ferro vallatum percuſſurus erat. B

Quare elegit Dauid quinque limpidiſſimos lapides de torrente, & peram paſtoralem. Quæſt. XXIX.

QVAERET aliquis. Quare Dauid elegit quinque lapides limpidiſſimos de torrente? Reſpõdendum eſt, ꝙ accepit lapides priuſque iret ad bellum, quia fortè poſtea quando pugnaret, non reperiret lapides in loco, & interim poſſet eum percutere hoſtis. Vel fortè non reperiret lapides conuenietes ſibi in loco. egebat enim duriſſimis, vt dictũ eſt, quia percuſſurus erat ferro velatũ. Sed tunc dicet. Quare elegit lapides de torrente? Rñdedũ, ꝙ hoc fuit, quia ibi eos duriores inueniret: & hoc ſignificat litera, cũ dicit, lapides limpidiſſimos, quia vocant lapides limpidi illi, qui ſunt purgati ab omni materia gleboſa terrea, vel arenoſa, & ſunt puri lapides. Sed tunc dicetur: Cur elegit quinque? Reſpõdendum, ꝙ aliqui volunt referre hoc ad allegorias, ſed Dauid iſta non reſpiciebat. Sed dicendũ, ꝙ ſolũ quinq; elegit, quia plures grauarent eum: etiam, quia putauit iſtos ſufficere ad rem agendam. *Et miſit eos in peram paſtoralem*. Vt ibi ſeruarentur: ferebat enim ſecum illam, ſicut & baculum, & fundam.

Quare Dauid tulit ſecum peram paſtoralem. Q. XXX.

QVAERET aliquis. Quare Dauid tulerat ſecũ peram paſtoralem in caſtra, cùm illa non videretur ſibi apta, niſi tempore, quo paſcebat oues? Aliquis reſpondebit, ꝙ hoc fecit, quia illa ſibi proderat ad ferendũ lapides, ſicut nunc tulit: nam manu eos ferre non poterat, quia quinque erant. Sed dicendũ, ꝙ non fecit propter hoc, quia Dauid ignorabat, ꝙ pugnam initurus eſſet, cũ Goliath, ideo nec neſciebat, an pera ſibi ꝓfutura eſſet. Sed dicendũ fortè, ꝙ Deus eum mouit ad portandum eam, quia ſibi ad aliquid profutura erat, & Deus interdũ mouet hominem ad id, quod ipſe ignorat, vt inde conſequat̃ aliquid proſperũ, vel aduerſum. Aliter põt dici, ꝙ dauid tulit peram paſtoralem ab intentione. ſ. quia erat ſibi in via neceſſaria ad ferendũ aliquid de onere, quod portabat fratribus ſuis: nam paſtores vtuntur pera ad ferendum ibi ſarcinas ſuas, & cibos: ita Dauid ad ferendum in caſtra cibos, vel aliquas ſarcinulas nihil aptius inuenit, quàm peram paſtoralẽ: & fortaſſis hoc fecit, vt ibi portaret aliquam particulam ciborum pro fratribus, quia ſupra dicitur, ꝙ onuſtus abijt. Vel dicendum, quòd tulit ex conſuetudine ſecum peram, quia, cùm in opere paſtorali ſemper aſſuetus eſſet illam ferre, nunc quoque illam ſecum tulit: ſed prius dicta melius ſtant. *Quam habebat ſecum*. Scilicet, quia tulerat eam de Domo patris ſui ſecum ad ea, quæ dicta ſunt: & tunc viſa eſt ſibi vtilis ad ferendum lapides. *Et fundam manu tulit*. Quia iſta erat, qua pugnare debebat.

Tulit Dauid fundam ſecum inſpiratus à Deo, & ex aſſuetudine. Quæſt. XXXI.

QVAERET aliquis. Quare Dauid ſecum tulit fundam? nam iſta non videbatur ſibi vtilis in caſtris, ſed ſolum in opere paſtorali. Nec valet ſi dicas, ꝙ nunc ſibi nimis vtilis erat, quia in ipſa pugnauit: nam ipſe neſciebat, an pugnare debebat contra aliquem. Sed dici poſſet, ꝙ Deus mouit eum ad ferendum eam, quia profutura erat ſibi, licet ipſe neſciret. Aliter dici poteſt, & melius, ꝙ Dauid fundã gerebat pro genere armorum, ideo ſicut in itinere portaturus erat ſecũ aliquod genus armaturę, portauit fundam. Vel poteſt dici, ꝙ tulit eam ex aſſuetudine, quia in opere paſtorali ſemper aſſuetus erat eam ferre. *Et proceſſit aduerſus Philiſthæum*. ſ. ad pugnãdũ contra illum in iſto genere armaturæ.

Saul dimiſit Dauid pugnare, cùm Goliath ſine armis confiſus, quòd Deus adiuuaret eum. Q. XXXII.

QVAERET aliquis. Quomodo Saul permiſit, ꝙ pugnaret Dauid contra Goliath, cùm nõ ferret aliqua arma, ſed ſolam fundã, & lapides: Philiſthæus autem eſſet armis accinctus, & videbat̃ ſic impoſſibilis victoria? Reſpondendũ eſt, ꝙ Saul audiuerat robur Dauid, quomodo ſine armis occiderat Leonem, & Vrſum, ideo ſic poterat inermis occidere Philiſthæum, ſic enim dixerat Dauid, ꝙ Deus, qui eripuerat eũ de ore Leonis, & Vrſi, eriperet eum de manu Philiſthæi. Confidit autem Saul, ꝙ Deus, qui adiuuerat Dauid in præcedentibus, adiuuaret eum nunc: potiſſimè, quia Dauid non potuerat pugnare armatus, ideo oportebat, vt pugnaret in funda, & lapide, vel ceſſaret à pugna. Viſum eſt autem Sauli vtilius eſſe, ꝙ pugnaret qualitercũque, q̃, ꝙ ceſſaret, quia, ſi ex pugna eius ſequeret̃ victoria, iudæi exaltarent̃ nimis, & proſperarent̃ res eorũ, ſicut factũ eſt: ſi autem ipſe vinceret̃, redeundũ erat ad pugnandũ in acie, ſicut ſi non eſſet initũ ſingulare certamen, & ſic non deteriorabat̃ conditio Hebræorũ ex morte Dauid, & proſperabatur ex eius victoria, ideo permittendũ fuit ad omnem euentũ, ꝙ pugnaret. Sed dicet aliquis, ꝙ ſicut ex victoria Dauid proſperabãt̃ nimis res iudeorũ, ita ex eius morte diſperderẽtur, & fugerẽt timore conterriti: ſic enim accidit Philiſthinis, quia, cùm viderunt occubuiſſe Goliath, licet prius haberent magnam cõfidentiam in armis, cõterriti ſunt, & fugerunt, vt patet, infra. Reſpondendum eſt, ꝙ non erat ſic euenturum iudeis ex morte Dauid, ſicut euenit Philiſthinis, ex morte Goliath. Ratio diuerſitatis eſt, qa inter Philiſthinos Goliath erat fortiſſimus, & in eo erat tota ſpes belli. Cum ergo viderunt eum occubuiſſe, elanguerunt corda ipſorũ: ita, vt non remaneret ſpiritus: Vnde non potuerunt ſuſtinere faciem hoſtis perſequentis, de Dauid aũt ſecus erat inter Iudęos, quia non reputabat̃ fortiſſimus inter eos, ſed puerulus paſtor, & inexpertus in armis: vnde dixit ei Saul: Non vales reſiſtere Philiſthęo iſti, nec pugnare aduerſus eũ, quia puer es, hic aũt vir bellator. Iõ licet occubuiſſet Dauid, non multũ labefactarent̃ eorũ corda, nec putarent aliquid deperiſſe ſtatui ſuo, & non timerent, nec fugerent à facie hoſtili. Hoc aũt apparet, infra, cũ dr: videntes aũt Philiſthijni, ꝙ mortuus eſſet fortiſſim⁹ eorum, fugerunt, q.d. ideo fugerunt, quia putabant illum eſſe fortiſſimum, qui ex eis occubuit: ſed Iſraelitæ non putabant Dauid eſſe fortiſſimum inter ſe, ideo licet occumberet, non multum mouerentur. *Ibat aũt Philiſthæus incedẽs, & appropinquãs aduerſus Dauid*.

ſcilicet,

ſcilicet, ſicut Dauid egrediebatur de caſtris Iſraelitarum ad pugnandum contra Goliath, ita egrediebatur de caſtris Philiſthinorum ad pugnandū contra Dauid: & hoc, vt ambo conuenirent in campum, vbi pugnandum erat. *Et armiger eius ante eum.* ideſt, armiger Goliath præcedebat eum, ferens aliqua arma illius. Iſta eſt enim ſolemnitas, quæ fit viris euntibus ad ſingulare certamen: ſ. vt præcedant eos armigeri ſui: Dauid autem armigerum nullum habebat, quia nec armatus erat, cum ſolum portaret fundam, & lapides in pera paſtorali: ideo non egebat armigero. *Cumque inſpexiſſet Philiſthæus, & vidiſſet Dauid; deſpexit eū.* Putauit enim Philiſthæus, ꝙ daretur ſibi aliquis vir fortis nimium pugnaturus cum eo, qui veniret in magno apparatu bellico: cum autem vidit illū æta- G te puerulum, & inermem, cum ſolo baculo, & funda, deſpexit eum: putans non eſſe pugnam, ſed irriſionem. *Erat enim adoleſcens rufus, & pulcher aſpectu.* Hoc ſupra dicit̄ præcedenti c. ſ. ꝙ erat rufus, & pulcher aſpectu, & decora facie. Ponitur aūt iſtud pro cauſa deſpectionis. ſ. quia erat adoleſcens, & ob hoc ineptus ad bellū: tam propter inexperientiam, quæ paruæ ætati ineſt, q̄ propter vires, quæ ei deſunt, & hoc dixit Saul ipſi Dauid. i. non vales reſiſtere Philiſthæo iſti, nec pugnare aduerſus eum quia puer es, hic aūt vir bellator ab adoleſcentia ſua. Dicit etiam, ꝙ erat pulcher facie, & rufus, ad ſignificandum, ꝙ erat delicatus, & qui huiuſmodi ſunt, magis ad quietem cōueniunt, quàm ad bellum. *Et dixit Philiſthæus ad Dauid.* H Poſtquam eum deſpexit in corde ſuo: voluit contumeliari ei in voce proferens, quæ ſequuntur. *Numquid ego canis ſum, quia tu venis ad me cum baculo?* Vidit Philiſthæus, ꝙ veniebat Dauid cum baculo, & funda, & vidit, ꝙ iſta arma non proficiebant ſibi aliquo modo contra viros, ſed ſolum contra canes, ideo dixit: Numquid ego canis ſum? q. d. ſi ego eſſem canis, proficerent tibi iſta arma contra me, ſed, quia ſum vir, nihil tibi proficiunt. Vel aliter introducitur per modum increpationis: ſ. ò miſerabilis adoleſcens, numquid exiſtimaſti, ꝙ eras pugnaturus contra canem, quoniam portaſti baculum, & fundam, q. d. inſenſatus fuiſti. *Et maledixit Philiſthæus Dauid.* ideſt, protulit verba maledictionis ſuper eum. ſ. ꝙ maledict⁹ I eſſet dijs. &, ꝙ dij deſtruerent eum, atque euellerent de terra. Iſta autem maledictio poterat eſſe propter duo. Primum erat in confuſione propter ſtultitiam Dauid ſ. ꝙ viſus eſt Dauid nimis ſtultus Philiſthæo, cùm ipſe eſſet nimis iuuenis, & vellet pugnare cum viro fortiſſimo, atque experire bellis. Et ob hoc, quaſi iratus propter ſtultitiam illius, dixerit: Maledictus ſis à dijs, quia talem ſtultitiam commiſiſti. Alio modo pōt itelligi, ꝙ hoc dixerit mō hoſtili. ſ. q̄ ai illi erāt hoſtes, & cōgreſſuri erant ſingulare certamen, ideo Philiſthæus, tanquam hoſtis maledixit Dauid; & Dauid reſpondit ei, in maiori maledictione. Et fortè iſtè erat modus pugnantium ſingulari certamine, vt ſe mutuo ad pugnam concitarent. *In dijs ſuis:* ideſt, K iſta maledictio fuit in nomine Deorum ſuorū. q. d. Deus meus talis, & talis maledicat tibi, & euellat te de terra: Refertur autem hoc ad Deos Philiſthinorum, ſcilicet, in dijs ſuis, ideſt, in dijs Goliath. Erant apud gentiles multi dij, quia quælibet ciuitas habebat Deum ſuum ſpecialem. Nam in Azoto vrbe Philiſthinorum erat Deus Dagon, vt patet ſupra c. 5. in Acharon autem vrbe Philiſtinorum erat Deus Beelzebub, vt patet infra 4. lib. c. 1. & ſic de alijs vrbibus. Maledixit autem in nomine Deorum ſuorū; & non in nomine Dei Iſrael. Et hoc propter duo: primùm, quia credidit Deos ſuos eſſe potentiores Deo Iſrael. Nam propter hoc eos colebat; potiſſi-

Goliath maledixit Dauid, q. a cū armis paſtoralibus inceſſit ad eū.

F mè, quia erant multi: Deus autem Iſrael erat vnicus, Secundum, quia credebat, ꝙ dij Philiſtinorum vellent adiuuare eos: ideo pugnarent pro ipſis, ſic enim maledicerent Dauid: quia erat hoſtis ipſorū. Deus aūt hebræorum adiuuaret Iſraelitas, ideo nollet maledicere Dauid. Orauit ergo maledictionem in nomine Deorum ſuorum, & nō in nomine Dei Iſrael. Hoc patet, quia dicit̄ in dijs ſuis. Apud Iſraelitas tamen non erant multi dij. ideo de dijs Philiſthinorum neceſſario intelligendum eſt. Sed adhuc dicere poſſet aliquis, ꝙ intelligit̄ de Deo Iſrael, quia, licet non haberent Iſraelitæ multos Deos, putabāt Philiſthini eſſe multos, ſicut apud ipſos erat: ſic patet ſupra, cap. 4. cùm veniente arca in caſtra Iſrael G dixerunt Philiſtini: Væ nobis, quis nos ſaluabit de manu Deorū ſublimium iſtorum? Hi ſunt dij, qui percuſſerunt Aegyptum. Ergo poterat Goliath maledicere Dauid, in nomine Deorum ſuorum, ideſt, Dauid, putans eum habere multos Deos. Sed adhuc non ſtat, quia, ſi hic ponerentur verba Goliath in forma poterant nominari multi dij, q̄a tamen ſcriptura refert quid factum ſit, & non ponit verba Goliath, non diceret Deos pro Deo hebræorum, ſed diceret, ꝙ malediceret in nomine Dei: dixit tamen, ꝙ maledixit in dijs ſuis: ergo intelligitur de dijs Philiſthinorum. *Dixitque ad Dauid; veni ad me.* Hoc dicitur ex deſpectione. ſ. ego nolo ire ad te, nec volo pugnare, vt vir contra miſerum adoleſcentulum. Sed H ego non motus lacerabo te pugnantem, vt volueris. *Et dabo carnes tuas volatilibus cęli, & beſtijs terræ.* ideſt, quia commiſiſti hanc inſaniam, vt mecum congredi auderes, lacerabo te, & dabo carnes tuas volatilibus cœli: quia quædam volucres ſunt, quæ ſolis carnibus paſcuntur, ſcilicet, volucres venatrices. Dixit etiam de beſtijs terræ, ideſt, de feris, quia pecora non veſcuntur carnibus: ſed ſolæ feræ, quæ beſtiæ vocantur: nam pecora, & iumenta carnibus non veſcuntur. *Dixit autem Dauid ad Philiſthæum.* Cùm improperaſſet Philiſthæus Dauid tanquam hoſtis, ipſe retribuit ei maiorem contumeliam, demonſtrans confidentiam ſuam. ſ. *Tu venis ad me cum gladio, & haſta, & clypeo.* Ideſt, tu habes arma & ego non: & tamē I ego ſcindam caput tuum: in quo maior virilitas ē, ſcilicet, ꝙ inermis armatum ſuperet. Vel aliter: Tu venis ad me cum gladio, haſta, & clypeo, ideſt, confidens in iſtis armis: ego autem non confido in aliquo genere armaturæ, ideo inermis venio. Abundans enim mihi armatura eſt protectio Dei Iſrael. Dixit autem Dauid de gladio, haſta, & clypeo, non, ꝙ iſta arma ſolùm haberet Philiſthæus, quia omne genus armaturæ habebat ad protegendū corpus. ſ. galeam æream, loricam, & ocreas æreas, vt patet ſupra, ſed voluit Dauid iſta ſolùm nominare, quia per hæc intelligebat reliqua arma. *Ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum.* i. ego non habeo contra te aliud ꝓpugnaculū, niſi nomen Dñi. ſ. quia confidēs K in eo ſine armis præualebo contra te. Et vocat̄ Dominus exercituum. i. Dominus, qui habet poteſtatē ſuper exercitus, & bella ſ. ipſe eſt, qui victoriam dat, cui voluerit: ideo ſatis eſt mihi, ꝙ ipſe faueat parti meæ, etiam ſi inermis ſim: & hoc ſignificatur infra, in verbis Dauid. ſ. & nouerit vniuerſa Eccleſia hæc quia non in gladio, nec in haſta ſaluat Dominus, ipſius enim eſt bellum, & tradet vos in man⁹ noſtras. Alio modo poteſt intelligi, ꝙ ſit Dominus exercituum. i. habens ſecum multos exercitus. ſ. angelorū millia, & cētena milia. Sic patet Iob. c. 25. ſ. Nūquid eſt numerus militū ei⁹? Milites tn̄ exercitū faciunt. Et in iſto ſenſu ſecūdò accipit̄ iſta propoſitio cōiter in ſcriptura: *Dei agminum Iſrael.* i. iſte Deus exercituū

Rñ. Dauid ad Philiſthæum.

eſt

eſt Deus agminum.i.turbarũ Iſrael. Hoc ponitur ad A confirmandũ ſententiam Dauid: nam ipſe dixerat, ꝙ veniebat in nomine Domini exercituum, ꝙ ſuffi ciebat ad victoriam? Reſponderet aũt Philiſthinus, ꝙ non conſtabat, an magis faueret iſte Deus Iſraelitis, quàm Philiſthinus: Dauid probat, ꝙ magis fauebat Iſraelitis, quia erat Deus ipſorũ. *Quibus exprobraſti hodie*. Hoc ponitur ad maiorem cõfirmationem, quia diceret Philiſthinus, ꝙ licet Deus exercituum eſſet Deus Iſrael, non tamen habebant aliquam cauſam Iſraelitæ, quare nunc faueret eis Deus. Rñdet Dauid, ꝙ erat cauſa maxima.ſ. quia Goliath exprobrauerat Iſraelitis illa die, quod cedebat in vituperium Dei: ideo ipſe, tamq̃ pugnaturus ꝓ cauſa ſua, ageret contra Goliath, & dr̃ quibus exprobraſti ho- B dienon, ꝙ hodie ſolum exprobraſti, qa per 40. dies hoc fecerat: & quotidie bis, vt patet. ſup. dicit̃ tamẽ, quibus exprobraſti hodie, ad ſignificandum pertinaciam Goliath in malo: nam, ſi diebus præcedentib' exprobraſſet Iſraelitis, & iam reſipuiſſet, atq; ceſſaſſet, Deus remiſiſſet ei peccatũ, & fortè non adiuuaret Dauid contra eũ: illa tñ die, ſicut præcedentibus exprobrauerat, ideo propter contumaciam Deus contra eũ pugnaturus erat. *Et dabit te Dominus hodie in manu mea*.i. ponet in poteſtate mea, ita, vt poſſim, quodcumq; voluero de te facere. *Et percutiam te, & auferam caput tuum à te*. Percutere.n. accipit̃ hic pro occidere. Et dicitur, ꝙ auferret caput eius, quia poſtea ſic factũ eſt, & introductũ corã Saule, vt patet infra. C

An Dauid ſpiritu Prophetico reſpondit Philiſtho.
Quæſtio. XXXIII.

QVAERET aliquis. An Dauid dixerit iſta ſpiritu Prophetico? Aliquis reſpondebit, ꝙ ſic: nam omnia euenerunt ſicut Dauid dixit: ipſe.n. dixit, ꝙ percuteret Philiſthæum, & auferret caput ei', & daret cadauera caſtrorum Philiſthinorum volatilibus die illa, vt patet hic: & ſic immediate completa ſunt omnia, vt patet, infra, ſic.n. dicit Nicolaus, ꝙ hoc habuerat per diuinam reuelationem, quia futurum contingens certitudinaliter prænunciauit. Satis aũt hoc eſt veriſimile: nam Dauid Propheta erat, D & ſpiritus Domini directus fuerat in ipſum ex die, quo vnctus fuit, vt patet præcedenti, c. Sed adhuc ſatis rõnabiliter dici poterat, ꝙ hoc non faciebat Dauid, ſciens ſpiritu Prophetico: ſed dicebat, ad ſignificandũ animoſitatẽ ſuam: id.n: quod optabat, id dicebat, & quia Deus fauebat ei, compleuit id, quod deſiderabat, & quod prænunciauerat: tamen neſciebat à principio per reuelationem ad quid deuenturum eſſet bellum. *Et dabo cadauera caſtrorum Philiſthinorum hodie volatilibus cœli, & beſtijs terræ.* In hoc ſuperaddidit Dauid contumeliari Philiſthęo vltra cõtumeliam, quam ab eo receperat: nam Philiſthęus ſolum dixerat, ꝙ occideret Dauid, & daret carnes eius beſtijs. Dauid aũt dixit, ꝙ nõ ſolum occideret Goliath, ſed E etiam alios Philiſthinos, qui erant in caſtris, & dicit̃ dabo cadauera caſtrorum Philiſthinorum.i. eorum, qui ſunt in caſtris: nõ quidem, ꝙ in caſtris occiſi fuerint, ſed quia in caſtris erant antequàm occiderent̃: nam fortè nullus de eis in caſtris occiſus eſt, aut pauciſſimi, quia, vt viderent, ꝙ occubuiſſet fortiſſimus eorũ, fugerent, & Iſraelitæ perſequentes eos, occiderunt in fuga plurimos, vt patet, infra, dr̃ aũt de cadaueribus caſtrorũ ad ſignificandũ, ꝙ nunc non erant perituri omnes Philiſthei, qui erãt in terra Philiſthinorũ, ſed ſolũ illi, qui erant in caſtris. *Vt ſciat omnis terra, quia eſt Deus in Iſrael*.i. per hoc, ꝙ occidam te, & dẽ cadauera Philiſthinorũ volatilibus, omnis terra co-

A gnoſcet, ꝙ eſt Deus in Iſrael.ſ. quia hoc non poterat fieri, niſi Dei virtute, cùm ego ſim inermis: cum ergo factum fuerit manifeſtè, cognoſcent, ꝙ à Deo factum eſt: & per hoc intelligent, ꝙ in Iſrael ſit Deus. Nec ſolum intelligitur, ꝙ per hoc cognoſcerent gẽtes, ꝙ erat Deus aliquis in Iſrael: quia, etiam hoc nõ obſtante, cognoſcebant eos colere aliquem Deum, cum nulla eſſet gens, quę non coleret Deos multos, aut ſaltẽ vnũ: ſed intelligit̃, ꝙ cognoſcerẽt eſſe Deũ in Iſrael.ſ. Deum ſpecialẽ, & potentiorem omnibus dijs gentiliũ, cum poſſit dare victoriam cultoribus ſuis contra omnes gentes, & Deos eorũ. *Et nouerit vniuerſa Eccleſia hęc*.i. cognoſcat tota iſta multitudo: Eccleſia.n. congregatio, vel concilium eſt. Sic enim di- B cit Philoſophus. 2. Politico. c. de politia Calcedoniorũ.ſ. ꝙ Calcedonij Eccleſiam non faciunt.i. non cõgregant multitudinem, vel conciliũ ad deliberãdũ facta Dicitur autem hic Eccleſia ipſa multitudo hebręorum. & ipſa ſpecialiter cognoſcere debebat id, quod ſequitur, *Quia non in gladio, nec in haſta ſaluat Dominus*.ſ. ſalus, quę inducitur à Deo in bellis, non eſt in haſta, vel gladio i. in apparatu armorũ, nec in robore virorum: ſic patet Pſal. 146 ſ. Non in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in tibijs viri beneplacitũ erit ei Sic etiam dr̃ Pſal 32. Nõ ſaluabitur Rex per multam virtutẽ, & Gigas non ſaluabit̃ in multitudine virtutis ſuæ Iſtud autem debebant cognoſcere Iſraelitæ: nam primũ.ſ. ꝙ, eſſet Deus in Iſrael C non erat ſibi nunc cognoſcendũ, quia iam nouerãt ſine aliquo experimento: ſed, ꝙ Deus ſaluaret in ſingulari certamine ſine haſta, & gladio, hoc eis cognoſcendũ erat: ideo dixit: & nouerit vniuerſa Eccleſia hæc.i. multitudo Hebręorum. *Ipſius enim eſt bellum*.i. in poteſtate eius eſt euentus belli.ſ. dare victoriam, cui voluerit, vel facere ſuccumbere alterũ: ideo põt ſine armis, & alijs apparamentis dare victoriam. Sic dixit Iudas Machabæus. 1. Macha c. 3. facile eſt concludi multos in manu paucorum, & non eſt differẽtia in conſpectu Dei cęli liberare in multis, & paucis, quoniam nõ in multitudine exercitus eſt victoria belli; ſed de cęlo fortitudo eſt, & eo. c. declarauit, ꝙ ex ſola voluntate Dei eſt, ꝙ quis in bello pereat, D vel ſuperſit: & quis vincat, vel ſuperet̃, cũ ait: Melius eſt nos mori in bello, q̃ videre mala gentis noſtrę, & ſanctorũ; ſicut autem fuerit volũtas in cęlo, ſic fiat, ideſt, ſi volũtas eſt in cęlo, ꝙ moriamur, moriemur: alioquin ſuperabimus Sic etiã dixit Ionathas filius Saulis Non eſt difficile ſaluare Deo in multitudine, vel in paucis ſup. c 14. hoc aũt eſt, quia ex voluntate Dei dependet euentus belli. *Et tradet vos in manus noſtras*.i. faciet, ꝙ ſuccumbatis poteſtati noſtræ: & hoc non ſolum quãtum ad Goliath, ſed quantũ ad oẽs alios Philiſthæos, quia ſupra dixerat, ꝙ tradet cadauera caſtrorum Philiſthinorum volatilibus cęli, & beſtijs terræ. *Cùm ergo ſurrexiſſet Philiſthæus*. Hic incipitur bellum, & dr̃, ꝙ ſurrexit.ſ. vt veniret ad percutiẽ E dum Dauid, & non ſurrexit, tanquam ante iaceret, ſed eſt modus loquendi ſcripturæ, quia dicit̃ illum ſurgere, qui aliquid noui facere incipit: & quia tũc incępit venire Goliath contra Dauid, dicit̃ ſurrexiſſe contra eum. *Et veniret, & appropinquaret contra Dauid*.ſ. quia ante hoc, cum ſibi loquebantur verba cõtumelioſa nondum appropinquabant ſibi: quia illa erant præparatoria, vel præludia bellorũ.i. quædã, quæ ex more præmittẽbantur, quibus paratis, incęperunt realiter pugnare. *Feſtinauit Dauid, & cucurrit ad pugnam ex aduerſo Philiſthæi*.ſ. cùm videret Dauid, ꝙ Philiſthęus veniebat contra ipſum non expectauit, ſed ipſe velocius cucurrit in aduerſum illius. Hoc aũt fecit ad meliorandum conditionem ſuam, quia

Salus quæ à Deo eſt non eſt in haſta, vel gladio.

Bellum Dauid, cũ Goliath.

in bello melior eſt conditio aggredientis, ꝗ̃ ſuſtinẽtis: potiſſimè, cùm aliqualis incutiatur timor ei, contra quem, quis aggreditur, quia ex aggreſſione probatur quædam pars confidentiæ, & animoſitatis. Eẽ aggreſſus eſt, quia apparatus ſuus non erat ad pugnãdũ ſuſtinendo: nam ſolum ille ſuſtinere poteſt, qui arma habet defenſiua, Dauid autem nulla habebat huiuſmodi arma, ſed ſolùm offenſiua. ſ. fundam, & lapides, ideo oportebat, ꝙ aggrederetur, & non ſuſtineret. Sic factũ eſt: nam antequam Philiſthæus perueniſſet ad eũ, percuſſit eũ lapide, vt patet, infra. *Et miſit manum ſuam in peram paſtoralem.* ſ. quia ibi ferebat lapides, vt acciperet aliquem ad percutiendum hoſtem. *Tulitque vnum lapidem.* ſ. vnum de quinque, quos elegerat de Torrente.

An Dauid occiderit Goliath vnico lapide, vel multis.
Queſtio. XXXIIII.

QVAERET aliquis. An Dauid occidit Philiſthæum vnico lapide, vel multis. Videtur aũt, ꝙ eſſent multi: nam vulgariter dicitur, ꝙ erant tres, Item Mat. cap. 4. eſt quædam gloſa, ꝙ Chriſtus vicit Diabolum in tribus tentationibus, ſicut Goliath occiſus eſt à Dauid tribus lapidibus. In contrarium vr̃, quia hic dicit̃, ꝙ tulit vnum lapidem, & ſi trib⁹ percuſſiſſet Dauid Goliath: duo fuiſſent inanes, qđ patet, quia, quicunque eorũ infixus fuiſſet in fronte, faceret Philiſthæũ occumbere, ſed non occubuit, vt ipſi dicunt niſi tribus, ergo duo fuerũt inanes, quod non pertineret ad rationem miraculi. Iſtud tñ miraculosè factũ eſt, ideo vnicus lapis ſuffeciſſet: potiſſimè, quia ſi tres lapides iecit Dauid contra Goliath, aut omnibus tribus eum percuſſit, aut vnico: ſi antẽ omnibus tribus, neceſſe eſt, ꝙ fuerint duo illorum infirmi. ſ. quia nihil nocuerant: quod eſt incõueniẽs: ſi autem dicatur, ꝙ non fuit percuſſus omnibus tribus, ſed vnico, adhuc erit iſtud inconuenientius. Sed non ſtat id, quod vulgariter dicit̃. ſ. ꝙ omnibus trib⁹ percuſſus fuerit in eodem loco, & primus infix⁹ eſt, deinde ſecundus repulit primùm ad partem interiorem cerebri, tertius autem extra caput vtrumq; expulit. Sed iſtud non ſolum eſt falſum, imo etiam ridiculũ; quia, ſi aliquis lapis infixus fuiſſet cerebro Goliath, mox corruiſſet in terram, ſed dicunt, ꝙ nõ corruit: ideo irridendum eſt dictũ eorum. Et dicendum, ꝙ vnicus lapis infixus fuit cerebro Goliath, & non tres. Quod aũt dicunt vulgares, ꝙ fuerint tres, nihil eſt, quia vulgaribus nulla fides adhibenda eſt. Ad aliud autem, qđ dr̃ de Gloſa ſuper Matthæum, dicendũ, ꝙ illa non eſt nimis autentica: nam nõ ponitur ibi cuius ſit: ideo credendum eſt, ꝙ fuerit appoſita ab aliquo, qui nõ eſſet magnæ auctoritatis: ideo de ea non eſt curandum. *Et funda iecit, & percuſſit Philiſthæum in fronte.* i. primùm lapidem iecit in fundam, & percuſſit illico Philiſthæum: nam Deus direxit lapidem contra Philiſthæum, & percuſſus eſt in loco, vbi illico mori poſſet. *Et infixus eſt lapis in fronte eius.* i. penetrauit ſuperiorem armaturam, ſi aliqua erat, & tranſiuit ad quandam partem cerebri. Dicũt quidã, ꝙ miraculosè ferrum galeæ ceſſit illi lapidi, vt tranſiret; ſed põt dici, ꝙ etiam ſine miraculo hoc fieret: & hoc dupliciter. Vno modo, ꝙ arma illa non eſſent nimis fortia, ideo, ꝙ ictu forti alicuius lapidis poſſẽt penetrari. Alio modo poteſt dici, ꝙ pars illa capitis eſſet diſcooperta, vt videret ſicut fiebat in Galeis antiquis, & per illam lapis infigeretur in capite, ꝙ tñ dicamus miraculosè factum eſſe, non eſt inconueniens: quoniam aliquid oportet hic factum eſſe miraculosè. *Et cecidit in faciem ſuam ſuper terram.* i. mox, vt

F percuſſus eſt, cecidit in terram, quia fuit fortiter vulneratus: & hoc ſuper faciẽ ſuã. i. cecidit ad partẽ anteriorẽ, & nõ ad poſteriorem. Dicunt hebræi, ꝙ hoc fuit factũ miraculosè, quia oẽs vulnerati ſolent cadere è cõtrario. ſ. ſuper dorſum, & non ſuper faciẽ: iſte aũt cecidit ſuper faciem ad tollendũ laborẽ Dauid: nam ipſe erat magnus longitudine cubitorum ſex, & palmi, vt patet ſupra in litera. Si autem cecidiſſet ad partẽ poſteriorem, manebat Dauid labor ſ. quia magis appropinquaret ad caſtra Philiſtinorũ quaſi per. 13. cubitos, ꝗ̃ alias appropinquaturus erat, ſi non cadet ſuper faciẽ, ſicut nunc cecidit. Sed hoc ridiculum eſt, quia nihil magis timeret Dauid accedere vltra. 13. cubitos, ꝗ̃ ad locum, ad quem acceſſit,
G nam, qui non timuit pugnare cõtra illum Gigantẽ viuẽtẽ, & exire in campum cum ipſo inter medias acies, non timeret ei iam defuncto caput amputare eundo per 13. cubitos vltra locum, ad quem iuit potiſſimè, cũ cerneret omnes Philiſthinos vacillare timore: illo. n. percuſſo, illico fugerunt, vt patet, infra, quòd etiam dicunt, quod omnes percuſſi corruere ſolent ſuper dorſum, non eſt vniuerſaliter verum, quia, ꝗꝗ̃ interdum hoc accidat, & ſepiſſimè: tamen interdum accidit contrarium, potiſſimè ſecũdum diuerſos modos vulnerandi: ideo dicendum, ꝙ quãtũ ad illud, nõ fuit aliqua operatio miraculoſa, nec fuit quicꝗ̃ alleuiatum de labore Dauid, niſi loquendo largiſſimè; & in talibus non eſt ponenda opera-
H tio miraculoſa. *Præualuitque Dauid aduerſus Philiſthæũ.* Dauid triumphus.
Hic ponitur quartũ huius. c. ſ. Dauid triũphus quõ triumphauit de Philiſthæo & tulit ſpolia, atque honoratus eſt. Et dicit̃, ꝙ ꝑualuit aduerſus Philiſthæũ. ideſt, ſuperauit eum. *in funda, & lapide.* i. percutiendo eũ lapide emiſſo à funda, & in hoc ſignificatur, ꝙ nõ habebat alia arma Dauid, niſi fundam, & lapidem. Goliath aũt erat ferro vallatus, percuſſitque Philiſthæũ, & interfecit. ſ. quia illa percuſſio fuit ad mortem: nã ex hoc, ꝙ infix⁹ eſt lapis in cerebro Goliath, illico mortuus eſt. Et qñ Dauid præſcidit ei caput, non præſcidit, vt moreretur, ſed quia volebat caput illius ferre ex cauſa, quæ, infra, declarabitur. *Cumque gladium non haberet in manu Dauid.* Volebat enim Da-
I uid amputare caput Goliath, ad ferendum ſecum, &, quia non habebat ſecum gladiũ, eduxit gladium de vagina Philiſthæi. Nõ duxerat aũt Dauid ſecũ aliquod gladium, quia non portabat de vrbe ſua in caſtra niſi baculũ, & fundam, quæ ſunt arma paſtoralia. Poſtea autem, cùm indutus fuiſſet armis Saulis, nec poſſet cùm eis incedere, reliquit illa, tollens ſolum baculũ, fundam, & lapides, vt patet ſupra: ideo nec minimũ gladiũ ſecũ tulerat, quo poſſet amputare caput Dauid illius Philiſthæi. *Cucurrit, & ſtetit ſuper Philiſthæum.* Nam cùm vidit eum mortuum, lætatus eſt, & cucurrit velociter ad tollendũ caput illi⁹: & adhoc ſtetit ſuper illũ. ſ. quia erat Philiſthæus extenſus ſuper terram: & Dauid fixit genua ſuper ip-
K ſum. *Et tulit gladium eius.* ſ. enſem, quẽ Goliath ferebat ad pugnãdũ cõtra Dauid. *Et eduxit de vagina ſua.* i. eduxit illũ de vagina Philiſthæi: & hoc, qa nõdũ Philiſthę⁹ eduxerat. erat. n. ꝑ̃cipiũ Belli, & anteꝗ̃ quicꝗ̃ faceret Goliath, Dauid ꝑueniens eũ percuſſit lapide in fronte, & illico occubuit. Vel forte nondum eduxerat gladiũ, quia milites prius lancea pugnant, deinde gladio: &, quia tunc erat initium belli, pugnaturus erat Goliath lancea, & non gladio: iõ nondũ illũ de vagina eduxerat. *Et interfecit eum.* Iſtud eſt recapitulatio: nam iam dictũ eſt, ꝙ Dauid occiderat Goliath infixo lapide in frõte: nec occidit eum gladio, poſtea amputando caput illius: ꝗꝗ̃ ſatis dici poſſet, ꝙ lapis infixus in fronte breuiſſimè facturus erat, vt

more-

moreret Goliath:tñ,qa Dauid illico irruit ſuper eũ; vt ipſe in terram corruit nondum expirauerat qñ inſilijt Dauid in eũ, ideo adhuc viuebat qñ abſcidit ei caput. *Præſciditq; caput eius*.ſ.abſtulit Galeam,& caput præſcidit, vt ferret coram Rege.

Quare Dauid præſcidit caput Goliath,cum iam mortuus eſſet. Quæſtio. XXXV.

QVAERETVR. Quare Dauid præſcidit caput Philiſthæi:nã ſufficiebat ei,ꝙ occidiſſet eum. Aliquis rñdebit,ꝙ fecit hoc Dauid ad occidendum Philiſthæum,quia nondũ expirauerat. Sed hoc non ſtat:quia,ſupt. dr̃,ꝙ percuſſus eſt lapide in fronte,& interfectus:ergo anteq̃ Dauid arriperet gladiũ obierat, & ſic non oportebat amputari caput ad hoc,ꝙ moreret̃. Sed adhuc rñdebit aliquis,ꝙ nondũ mortuus erat,ſed poſtea in amputatione capitis obijt. Scriptura tñ facit anticipationẽ. Sed adhuc dicẽdũ, ꝙ non ſtat:quia ſi hoc feciſſet,vt occideret eum ſuffeciſſet,ꝙ iugularet, & non curaret præſcindere caput. Etiam dato,ꝙ præſcidiſſet caput non detuliſſet illud Sauli. Detulit tñ. Videt̃ ergo,ꝙ propter aliam cauſam egerit. Aliquis ergo dicet,ꝙ Dauid abſcidit caput in teſtimoniũ,ꝙ ipſe occiderat eum, & tulit illud coram Saule, ſicut facere ſolent milites ſingulari certamine pugnantes,cùm deiecerint hoſtes:capita.n.eorũ,vel linguas abſcindũt ne quis alius vſurpare ſibi valeat illam victoriã: & poſtea hæc in teſtimonium victoriæ habitę exhibent. Sed dicendum, ꝙ hoc non ſtat:quia iſtud fit qñ aliquis congreditur, cum alio ſingulari certamine nemine vidente, qui teſtis victoriæ ſit: & hoc ferunt ſecum aliquid in teſtimonium;cum tñ victoria manifeſta eſt,non oportet hæc ſigna ferri: in Dauid aũt ſic acciderat, quia præſentibus omnibus Iſraelitis, & Philiſthinis,ipſe decertauerat contra Goliath, & occiderat eum: iõ ẽt ſi non ferret aliqđ teſtimoniũ,nota erat victoria, ergo non tulit ad manifeſtationem,ſed ad aliã cãm. Rñdẽdũ eſt ergo,ꝙ hoc poterat fieri ꝑꝑ duo. Primò ad augmentationem gloriæ illius victoriæ. Secũdo, vt oẽs viderent victoriam. De primo dicendum,ꝙ q̃q̃ oẽs vidiſſent,qũo Dauid pugnauerat,& percuſſerat Philiſthæum, tamen nondum viderant horrendam faciem illius, quia fortè,qñ veniebat ad caſtra erat Galea opertus,& q̃q̃ videret̃ magnitudo corporis illius,non videbatur horribilis. Vel dato,ꝙ videret̃;non poterat conſiderari vultus eius perfectè:eò, ꝙ oẽs videntes eum fugiebant.ſ. quando veniebat in caſtra Iſraelitarum ad petendum ſingulare certamen,omnes conterriti,fugiebant ab eo, vt patet,ſu. in litera:nunc aũt,eo mortuo,cùm adduceret̃ caput illius,poterant oẽs conſiderare ferocitatem vultus eius. Et ſatis eſt rationabile,ꝙ fecerit Dauid ad hunc finem.ſ. vt magis manifeſtaret̃ triumphus: nam ob hoc ſcriptura deſcripſit põdus armorum,& viri magnitudinem. Omnes quippe Iſraelitæ viderunt Goliath,& ꝙ eſſet vir magnus, tamen ad magis manifeſtandum triumphum deſcriptum eſt, ꝙ haberet ſex cubitos,& palmum altitudine. Deſcriptum quoq; fuit pondus loricę,& lanceę:q̃q̃ oẽs Iſraelitæ iſta arma vidiſſent: nemo tamen poterat dicere perfectè eorum quantitatem,niſi per menſuram,& pondus; iõ ſcriptura vtrumq; expreſſit. Alia aũt rõ huius fuit ad notificandum triumphum illis, qui non viderãt: nam non erant oẽs Iſraelitæ in caſtris,quando factũ eſt hoc Bellũ,iõ licet poſtea audirent,ꝙ Dauid occidiſſet quendam virũ fortiſſimũ, & ſtatura mirabilẽ; non tam diſtinctè cognoſcerẽt magnitudinẽ victorię: hoc tñ abundanter gauderẽt, ſicut cùm viderẽt A caput illius,qui eis præſentabat̃ velut viuens, & iſta fuit intentio principalis: nã poſtq̃ finitũ eſt Bellum, portauit Dauid caput Goliath in Ieruſalẽ,& ibat cũ Saule,& militis viris Iſrael:exibant aũt mulieres,& viri de oĩbus locis in occurſum Dauid, & Saulis: & videntes caput Philiſthęi,canebant Dño laudes De hoc apparet,inf. in litera.ſ. Aſſumens aũt Dauid caput Philiſthęi,attulit illud in Ieruſalẽ,& ſeq.c.dicit̃. Porro cũ reuerteret̃ Dauid,percuſſo Philiſthæo, & ferret caput ei' in Ieruſalẽ, egreſſæ ſunt mulieres de vniuerſis vrbib' Iſrael in occurſum Saulis Regis. & ſic manifeſtabat̃ tũc caput Goliath oĩbus Iſraelitis ꝑ varia loca, & nõ fuiſſet hoc,niſi abſcidiſſet Dauid illud. Sic.n.faciebant Philiſthini:nam cũ occidiſſent B aliquẽ famoſum de Iſraelitis,qui erant hoſtes eorũ, ducebant caput illius per terrã Philiſthinorũ, vt videret̃ magnitudo victoriæ:& oẽs gauderent:ſic.n.factũ eſt,cũ ipſi occiderũt Saulẽ in montibus Gelboe: nã præſciderunt caput eius,& miſerunt in terrã Philiſthijm,vt duceret̃ per circuitũ, & in tẽplis idolorũ annũciaret̃ victoria. Corpus aũt eius,& filiorũ ſuorũ miſerũt in Bethſan,& ſuſpẽderũt ibi,vt patet.infr.c. vlti. *Videntes aũt Philiſthijm, quòd mortuus eſſet fortiſſimus eorũ,fugierunt*.ſ.tota ſpes belli Philiſthinorũ erat in Goliath,quia ipſe erat fortiſſimus inter oẽs viros Philiſthijm: & obtulerat ad ſe ſingulare certamen,quaſi nemo eſſet in Iſrael,qui ei auderet reſiſtere. Cũ ergo viderunt,ꝙ occubuit occiſus à quodam iuuenculo, C inermi obſtupuerunt ſupra modũ, & conſternati aĩo ſtare nõ valuerunt ante faciẽ hoſtis,ſed illico fugerunt,nemine adhuc inferente pugnã. *Et conſurgentes viri Iſrael,& Iuda vociferati ſunt*.ſ.poſtq̃ viderunt Iſraelitę, ꝙ fugiebant Philiſthini perſecuti ſunt eos,ne euaderent impunes,& dr̃,ꝙ conſurrexerunt viri Iſrael, & Iuda.i.Viri vndecim tribuũ: q̃ tribus intelligũtur nomine Iſrael:& viri de tribu Iuda, quæ tribus ꝑ ſe nominat̃,eo, ꝙ erat cęteris maior, & honorabilior: & qñ fiebant aliqua bella, conſueuerant oẽs aliæ tribus ſimul numerari,tanq̃ eſſet vnus populus, & filij Iuda per ſe numerabant,tãq̃ eſſent alius populus diſtinctus ab Iſrael. Cã huius magis declarata eſt.ſup.c. 11.& 15.dr̃ aũt,ꝙ vociferati ſunt.ſ. exhortãtes ſe ad D Bellũ cõtra hoſtes fugientes: ſic.n.dr̃,ꝙ populus vociferatus fuerat in certamine.ſ.ad ſe exhortandum: nam de viris vrbis Hai dicitur Ioſue.cap.8.ꝙ vociferantes,& mutuo ſe exhortantes, perſequebantur filios Iſrael:ita autem hic,potiſſimè,quia iſta vociferatio erat quaſi notificatio Belli, & conuocatio: quia aliqui de caſtris Iſrael, qui erant in extremitatibus caſtrorũ,non videbant,an fugerant Philiſthini,ideo neſciebant eſſe bellum: illi autem, qui primo viderunt, vociferati ſunt conuocantes alios ad Bellum. *Perſecuti ſunt Philiſthæos*.ideſt, cum fugerẽt Philiſthæi toto curſu Iſraelitæ à tergo ſequebantur,occidentes plurimos.

E *Quare Iſraelitæ immediatè,mortuo Goliath,non inuaſerunt Philiſthæos. Quæſt. XXXVI.*

QVAERET aliquis. Quare Iſraelitæ non inuaſerunt Philiſthinos mox, vt occubuit Goliath,antequam ipſi fugerẽt de caſtris? Aliquis rñdebit,ꝙ hoc factum eſt, quia Iſraelitæ volebant expectare conditionem poſitam in ſingulari certamine:Goliath enim dixerat ad Iſraelitas: eligite ex uobis uirum, & deſcendat ad ſingulare certamen: Si quiuerit pugnare mecum, & percuſſerit me, erimus vobis ſerui,ſi autẽ ego præualuero,& percuſſero eum,vos ſeruietis nobis. Cum ergo ſuccubuiſſet

Goliath, Philiſthini ſeruituri erant Iſraelitis, cũ ipſi
hãc cõditionẽ obtuliſſẽt: expectabãt ergo Iſraelitæ,
ꝙ Philiſthini offerrent ſe ſeruituros Hebræis, iõ nõ
inferebant Bellum: & dato etiam, ꝙ timerent Iſrae
litæ. ſ. ꝙ non ſeruaretur conditio appoſita, non au-
debant inuadere Philiſtinos, ne ſic obijceretur eis,
ꝙ à iure deciderant: dicerent enim Philiſthini, ꝙ ip
ſi volebant ſe ſponte ſubijcere ſeruituti Hebræorũ
propter pactum interpoſitum, ſed, quia ipſi eis Bel-
lum intulerunt, cùm pacifici eſſent volentes imple-
re conditionem, ceciderunt à iure ſuo, ideo iam po-
terant ſe defendere ab eis, vel inferre Bellum tam-
quam liberi ab interpoſito pacto. Cùm autem vide
runt, ꝙ Philiſthini fugiebant, quia manifeſte appa-
ruit, ꝙ nolebant implere conditionem interpoſi-
tam, perſecuti ſunt eos, vt occiderent. Sed melius
videtur dicendum, ꝙ Iſraelitæ non expectabant ali
quid horum. ſ. ꝙ Philiſthini obſeruarent pactũ in-
terpoſitum: quia putabant, ꝙ non obſeruarent, ſed,
quia Philiſthini præoccupauerunt fugere, nõ value-
runt Iſraelitæ irruere in eos manentes in caſtris, ſed
perſecuti ſunt eos iam fugientes: ſi tamen manſiſſent
aliquandiu in caſtris irruituri erant Iſraelitæ ſuper
eos: ſed non expectauerũt: quod apparet, quia nihil
ſecum ferentes fugierunt: nam, poſtquam Iſraelitæ
perſecuti ſunt Philiſthinos vſq; ad vrbes eorum, re-
deuntes inuaſerunt caſtra ipſorum: nihil. n. expecta-
uerũt Philiſthijm, ſed illico, vt mortuus eſt Goliath,
fugierunt. ſic enim litera ſignificat. ſ. videntes Phili-
ſthijm, ꝙ mortuus eſſet fortiſſimus eorum, fugerũt.
Quod aũt Iſraelitæ non expectarent Philiſthinos
obſeruaturos pactũ interpoſitũ, ſed intenderẽt pu-
gnare contra eos: etiã ſi Dauid ſuperaret, apparet ex
verbis Dauid, & Goliath: dixit. n. Hodie dabit te Do
minus in manu mea, & percutiã te, & auferã caput
tuũ, & dabo cadauera caſtrorũ Philiſthinorũ hodie
volatilibus cæli: Si tñ intellexiſſet Dauid, ꝙ Philiſthi
ni parituri erant, interpoſito pacto, non dixiſſet da-
bo cadauera caſtrorum Philiſthinorum volatilibus
cæli: ſed dixiſſet, percutiam te, & auferam caput tuũ
à te, & dabo caſtra Philiſthinorũ in ſeruitutẽ Iſrael.
Ergo intelligebant Iſraelitæ, ꝙ Philiſthini nõn erãt
obſeruaturi pactũ, ſed pugnaturi erant contra eos,
ſi occumberet Goliath: & ſic facere voluerant, niſi
Philiſthini cõterriti, mortuo Goliath, fugere præoc-
cupaſſent. *Vſque dum venirent in vallem.* i. ꝑſecuti ſunt
Iſraelitæ Philiſthinos vſq; ad vallẽ quãdã, quæ erat
in terra Philiſthinorum apud ciuitates eorum nobi
liſſimas Geth, & Accaron. *Et vſque ad portas Accaron.* i.
vſq; ad locum illum acceſſerunt Iſraelitæ pugnãtes,
& perſequentes Philiſthinos: nec timuerunt introi-
re in terram Philiſthinorum: adeo enim conterriti
erant Philiſthini, ꝙ etiam ſi introirent Iſraelitæ in
terrã eorũ, non auderent ei reſiſtere. Eſt aũt Accarõ
vna de quinq; Metropolibus Philiſthinorũ, & erat
Ciuitas Regalis, vel habens ſatrapã, vt patet. ſup. c. 6.
& Ioſue. 13. Eſt aũt iſta ciuitas maximè aquilonari Phi
liſthinorũ, iõ erat maximè cõiũcta terræ Iſrael: vndè
vſq; ad illũ locũ, & vſq; ad vrbẽ Geth, q̃ erat propin
qua, durauit perſecutio. Nec eſt intelligendũ, ꝙ vſq;
ad iſta loca ſolũ perſecuti fuerunt Iſraelitæ Philiſthi
nos, tãq̃ non auderent introire vlterius in terram eo
rum, ſed non perſecuti ſunt vlterius: quia omnes fu
gientes latuerunt in vrbibus illis. *Cecideruntque vulne-
rati de Philiſthym in via Sarim.* i. multi Philiſthini mor-
tui ſunt in fuga gladio Hebræorum: & hoc in via
Sarim. Eſt enim aliquis locus, qui vocatur Sarim in
terra Philiſthinorum, & in via illius perierunt plu-
rimi Philiſthini: nam, quia locus ille ꝓpinquus erat,
illuc multi confugiebant, qui in via trucidati ſunt.

F fuerunt aũt oẽs, qui occiſi ſunt in hoc bello de Phi-
liſthinis. 30. millia, & vulnerati ſunt. 60. millia, vt ait Numerus
Ioſephus. 6. Antiquitatum. *Et vſque ad Geth, & vſq; ad* Philiſthi-
Accaron. ſ. qñ fugerunt Philiſthini, non proceſſerunt norũ oc-
oẽs eadẽ via, ſed qua poterant ibãt: ideo aliqui dire- ciſorũ, &
xerunt ſe ad vrbẽ Accaron: alij aũt in Geth: alij ve- vulnerato
ro per viã Sarim, quos Iſraelitæ per iſtas tres vias ꝑ- rum.
ſecuti ſunt, & occiderunt plurimos in qualibet ea-
rum vſquequo ſe includerẽt in locorum præſidijs.
Eſt autem Geth, de qua hic dr̃ quædam Metropolis
Philiſthinorum, & regalis ciuitas: ſicut dicimus de
Accaron, vt patet Ioſue. 13. c. De hac autẽ vrbe erat
Goliath: iõ vocat̃ Getheus, vt patet, ſupra, in litera.
Et reuertentes filij Iſrael poſtquam perſecuti fuerant Phili-
G *ſthæos.* ſ. ꝙ, q̃q̃ aliquid maneret in caſtris Philiſthino-
rum diripiendum, Iſraelitæ tñ nihil omnino rapuerũt,
nec introierunt in caſtra, quouſq; ꝑſecuti ſunt Phi-
liſthinos, & occiderũt plurimos, deĩde reuerſi ſunt,
& inuaſerunt, atq; diripuerunt, q̃ erant in caſtris. Et
hoc factũ eſt, qa fortè Rex poſuit edictũ, ne quis de-
clinaret ad ſpolia anteq̃ ceſſaret perſecutio hoſtiũ.
Nec ſolũ credendũ eſt hoc fuiſſe q̃tum ad ea, q̃ erãt
in caſtris, ſed ẽt quantum ad ea, q̃ erant ſpolia occi-
ſorum in via vſq; Accaron, & Geth ſ. ꝙ nemo quic
quã raperet: nã ſi immanerent ſpolijs, permitterent
hoſtes impunes effugere. Finita autẽ perſecutione,
redierunt per vias, quibus perſecuti fuerant Phili-
ſthinos, & colligerunt ſpolia occiſorum: deinde aũt
H in caſtra reuerſi ſunt. *Inuaſerunt caſtra eorum.* Non eſt
intelligendum, ꝙ inuaſerant pugnantes, quaſi eſſet
ibi aliquis, qui reſiſteret: nã oẽs Philiſthini fugerant,
ſed inuaſerunt. i. diripuerunt: erant. n. ibi multa ſpo-
lia, quia Philiſthijm reliquerant ibi oĩa, q̃ duxerant
in Bellum nihil ſecum ferentes, ne grauarent̃ ad fu-
gam. *Aſſumens autem Dauid caput Philiſthæi attulit illud in
Ieruſalem.* Iam dictum fuerat. ſup. ꝙ Dauid præſcidit
caput Philiſthæi: nunc autem dr̃, ꝙ tulit illud in Ie-
ruſalem: quia ad hoc illud præſciderat. Sciẽdum tñ
ꝙ hoc ponit̃ hic per anticipationem: nã prius tulit
Dauid caput Philiſthæi corã Saule, vt patet, ĩ. in lite
ra: poſtea autem tulit in Ieruſalem, vt patet ſeq. cap.

I *Quando caput Goliath fuerit portatum in Ieruſalem, & ad
quid. Quæſtio. XXXVII.*

QVAERET aliquis, Ad quid portatum eſt ca-
put Philiſthæi in Ieruſalem, vel quando? Re-
ſpondet Nicolaus, ꝙ nõ fuit portatum immediatè,
vt mortuus eſt Philiſthæus, ſed poſtea, tempore re-
gni Dauid duxit illud illuc ad terrendum Iebuſeos,
qui habitabant in arce vrbis. Sed hoc non ſtat: quia
caput iſtud portatum eſt, finito bello, & cum porta-
bat, ibat illuc Saul, vt patet ſequenti. c. ſ. Porro cum
reuerteretur Dauid, percuſſo Philiſthæo, & ferret ca
put eius in Ieruſalem, egreſſæ ſunt mulieres in occur
ſum Saul regis cantantes, & ducentes choros: Bellũ
K tñ, quod habuit Dauid contra Iebuſæos in Ieruſa-
lem, fuit poſt mortẽ Saulis, ideo caput Goliath por-
tatum fuit in Ieruſalẽ immediatè poſt Bellum, præ-
ſente Saule. Cum autem dicis ad quid portatum eſt
in Ieruſalem? Reſpondendum eſt, ꝙ non fuit por-
tatum ſolum in vrbem illam, ſed in omnes alias vr-
bes Iſrael, vel ſaltẽ in multas, ſcilicet, ꝙ Saul circui
bat vrbes Iſrael, & Dauid cũ eo ferẽs caput Goliath,
& ad vltimũ ductum eſt in Ieruſalem, & manſit ibi.

*Quare magis portatum fuit caput eius in Ieruſalem, quàm in
aliam Ciuitatem. Quæſt. XXXVIII.*

QVAERET aliquis, Quare magis poſitum eſt
in vrbe Ieruſalẽ, q̃ in aliqua alia? Rñderi põt,

ꝙ

quòd hoc factum eſt · quia illa erat Vrbs excellen-A tior omnibus Vrbibus Terræ Iſrael; & iſta inſignia memorabilium rerum in talibus Vrbibus poni debent. Aliquis fortè dicet, ꝙ Saul poſuiſſet caput iſtud in Vrbe Gabaa, de qua ipſe erat oriundus, & in qua manebat ad memoriā Belli; ſed, quia Dauid occiderat Goliath, debuit poni ī Vrbe, quę pertineret ad Dauid: & quia erat Dauid de Tribu Iuda, ad quā pertinebat Ieruſalē, poſitum eſt caput in Vrbe Ieruſalem. Sed hoc non ſtat: quia Vrbs Ieruſalem non pertinebat ad Tribum Iuda, ſed ad tribum Beniamin, vt patet Ioſue. 18. ca. & ibi ſatis declaratum eſt. Item, ſi Dauid poſuiſſet in Ieruſalē caput Goliath, quia erat de Tribu ſua, à fortiori poſuiſſet in Bethlehem: quia de hac Ciuitate erat oriundus Dauid, vt B patet præcedenti cap. & hic poſitum eſt tamen in Ieruſalem. Dicendum ergo, quod fuit poſitum in Ieruſalem propter duo: primo: quia ipſa erat nobiliſſima Vrbs totius Regni Iſrael. Secundo: quia erat in Tribu Saulis: nam Saul erat de Tribu Beniamin, vt patet ſupra cap 9. Ieruſalem autem erat in Tribu eadem: Ioſue. 18. cap. ideo propter honorem Regis ibi poni debuit, & propter honorem Vrbis: ſic enim Philiſthini auferentes arma, & caput Regis Saulis poſuerunt in Vrbe honorabiliſſima Regni ſui in tēplo Aſtaroth, vt patet infra cap. vltimo.

An Ciuitas Ieruſalem eſſet capta tempore Saul, Quæſtio XXXIX.

QVAERETVR vlterius, Quomodo potuit Dauid portare caput Philiſthęi in Ieruſalem: quia nōdum capta fuerat iſta Vrbs à filijs Iſrael, ſed manebat in poteſtate Iebuſęorum: poſtea autem capta eſt tempore Dauid, vt patet infra 2. lib. c. 5. & 1. Paralip. cap. 11.? Reſpondendum eſt, quòd caput Goliath ductum eſt illuc, quia iam ciuitas Ieruſalem capta fuerat ab Iſraelitis à magno tempore ante hoc, & habitabant ibi, tamen non capta fuerat quantum ad totum. Nam poſt mortem Ioſue filij Iuda, & Beniamin inuadentes Vrbē totam igne cōbuſſerunt, vt patet Iudi cap. 1. Hoc tamen fuit quantum ad loca plana, quæ erant in Vrbe: ſed arcem Ciuitatis obtinere non valuerunt, ideo habitabant Iebuſęi mixti cum filijs Iſrael in eadem Vrbe, vt patet Ioſue cap. 15. & Iudi. c. 1. manſit aūt hoc à tempore mortis Ioſue vſq; ad tempora Dauid: ipſe enim pugnauit contra Iebuſæum, qui habitabat in arce Vrbis, & obtinuit illud, vt patet infra 2 lib. cap. 5. eo ergo tempore, quo Dauid occidit Philiſthęum, Ieruſalem pertinebat ad Iſraelitas, non tamen tota: quia partem tenebant Iebuſæi, ſed qualitercunque eſſet, ipſa erat melior Ciuitas oīb⁹, quæ erāt in terra Iſrael, ideo ad illam ductū eſt caput Goliath. Cùm autē obijcitur, quòd nōdū capta erat ab Iſraelitis, ſed poſtea capta eſt, dicendum, ꝙ iam capta fuerat, tñ non quantum ad totū. hoc autem ſufficiebat, ad hoc, ꝙ poneretē ibi caput Goliath, & ꝙ habitarent ibi Iſraelitæ. *Arma vero eius poſuit in tabernaculo ſuo*. i. arma Goliath cuſtodiuit in domo ſua apud ſe. Non vocatur hic tabernaculum ipſa Domus ſancta, in qua erat arca, quia ibi non fuerunt poſita arma Goliath, ſed ſolus gladius, vt patet infra 21. c. Etiam, quia tabernaculum Dei non vocatur tabernaculum Dauid. Hic tamē dicitē, ꝙ Dauid poſuit illa in tabernaculo ſuo: ergo debet intelligi de aliquo tabernaculo Dauid, non quidem de tabernaculo, qđ haberet in Caſtris: quia ibi nullum habebat; cū veniſſet ad Caſtra, non vt bellator, ſed vt ferens ſarcinas fratribus ſuis in habitu Paſtorali; ſed vocatur tabernaculum Dauid ipſum, qđ habebat in vrbe ſua in domo patris ſui. Vel tabernaculum ſuum eſt, qđ habuit poſtea, quando habitabat cū Rege, & habebat filiā Regis in vxorē. Sciēdum autem, ꝙ Dauid non poſuit oīa arma Goliath in tabernaculo ſuo: nā gladiū poſuit in tabernaculo Dei poſt Ephod, vt patet infra cap. 21. Item ſciendum, ꝙ Dauid non poſuit iſta arma in tabernaculo ſuo, vt ipſe vteretur eis ad Bellum, quia nō poterāt coaptari ei propter magnitudinem ipſorum: nam Goliath erat ſex cubitorū, & palmi: Dauid autē erat vir paruus: lorica ergo, & galea, & ocreę ęreę nequaquā ei coaptarentur: Clypeus autem, & lancea, & gladius ſecus ſe habebant, quia iſta nō coaptabantur corpori: & tamen illis non poterat Dauid p B omnem modū vti, quia lancea eius erat magna nimis: nā haſtile eius erat quaſi liciatoriū texentium: ferrū aūt ſexcentos ſiclos habebat pōderis, vt patet ſupra; Dauid ergo non poſſet eam mouere. De clypeo quoque credendum eſt, ꝙ eſſet ſecundum proportionem iſtā magnum nimis: ſolus vero gladius erat, quo Dauid poterat vti ad Bellū, iō qñ fugit à facie Saulis, non ferens ſecum aliqua arma, petiuit gladium à Sacerdote Achimelech, & accepit gladium Goliath, vt patet infra c. 21. ſi tamen non fuiſſet ſibi conueniens ad pugnādum, non accepiſſet eū. Sciēdum, ꝙ Nicolaus dicit hic, quòd omnia arma Goliath poſita fuerunt in tabernaculo Domini: quod patet, quia ibi erat gladius eius infra cap. 21. Sed hoc C non ſtat: quia ibi dicitur, ꝙ Dauid poſuit arma, in tabernaculo ſuo, ſed tabernaculum Dei non vocatur tabernaculum Dauid. Quòd autem poſtea Dauid dederit gladium Goliath, vt poneretur in tabernaculo Dei, vel etiā poſita fuerint ibi omnia arma, nihil differt: neceſſe tamen eſt, ꝙ primo poſita fuerint in tabernaculo Dauid, & litera iſta debet de hoc neceſſario intelligi. *Eo autem tempore, quo viderat Saul egredientem Dauid contra Philiſthęum*. Hic ponitur dubitatio, & inquiſitio Saulis circa Dauid, & hoc fuit qñ vidit eum egredientem contra Philiſthæum, ſcilicet, quando ſtetit coram ipſo, & petiuit ſibi concedi ſingulare certamen. Cum enim ſtaret coram eo, nō petiuit de qua ſtirpe eſſet: cum autem exiuit ad pu-D gnandum, quæſiuit hoc. Ratio inquiſitionis fuit, qa cognita eius nimia animoſitate. admiratus eſt: voluitque ſcire de qua ſtirpe eſſet talis vir. *Ait ad Abner Principem militiæ.* Iſte Abner erat Princeps militię Saulis, & erat cognatus eius in ſecundo gradu, ſcilicet patruelis ſuus, vt patet ſupra capit. 14. erat ergo honorabilior in tota Domo Saulis, & ſibi familiarior, & ob hoc magis locutus eſt ei Rex, quàm alteri, quærens de iuuene illo. *De qua ſtirpe deſcendit iſte adoleſcens, ò Abner?* id eſt de qua Tribu eſt: & de qua familia, & Domo: nam nomine ſtirpis omnia iſta cōprehenduntur? Et non ſolum volebat certificari Rex de Tribu, quia hoc nimis vniuerſale erat, ſed etiam de Familia, & Domo.

E

Quomodo potuit Saul ignorare ſtirpem Dauid, cum ante hoc cognoſceret eum. Quæſt. XL.

QVAERET aliquis: Quomodo Saul potuit ignorare ſtirpem Dauid: ipſe enim cognoſcebat ante hoc ſtirpem Dauid: quia manſerat cum eo Dauid diebus multis, & pſallebat in cithara, cum Saul arriperetur à Dæmone præcedenti cap. Reſpondendum eſt, ſecundum Auguſtinum, quòd non cognouit Saul ipſum Dauid propter mutationem faciei. Nam qñ venit primo ad ſtandum coram eo, erat adoleſcentulus non habens Barbaram,

F poſtea autem, creſcente barba, immutatus fuerat aſpectus eius, & ſic fit in quolibet viro: quia, cum incipit habere barbam, in paruo tempore fit in eo magna mutatio: Saul ergo non cognouit Dauid iam nimis mutatum à priori habitudine faciei. Aliquid quoq; ad hoc conferebat mutatio habitus: nam cũ ſteterat prius Dauid in conſpectu Saulis erat in habitu famulorum regis, nunc autem erat in habitu Paſtorali habens peram Paſtoralem, & fundam, & Baculum. Accidit etiam iſta ignorantia hominum aliquando viſorum in regibus: maximè quia aſſueti ſunt multos videre, nec ſemper eoſdem, ſed variantur: ideo nullius eorum firmam cognitionẽ habent: haberent autem, ſi paucos viderent: & tunc cum aliquid vidiſſent, etiam ſi multo tempore intermitte- G retur viſio illius, rurſus cum viderent illum cognoſcerent: variatio tamen tollit firmitudinem cognitionis: ſic eſt in recipientib. hoſpites: quia cũm multos recipiant, & quotidie varientur: etiam ſi iterato redierint, vix cognoſcunt, vel nõ cognoſcunt: ſic n. Sap. ca. 5. cum deſignatur breuis vtilitas impiorum, dicitur, quod illa eſt tanquam memoria hoſpitis vnius diei prætereuntis: ſic autem erat de Rege Saule, quia, cũ aſſuetus eſſet videre plurimos, qui veniebant ad ſtãdum ſibi: quamquam Dauid aliquo tempore ab eo cognitus eſſet, iam nunc non agnoſcebatur. Nicolaus reſpõdet aliter, ſ. phantaſia Saulis erat perturbata, & impedita ex afflictione Dęmonis, iõ non cognoſcebat Dauid: ſed hoc non eſt multum ſolidum: quia, vel dicetur, quod phãtaſia Saulis erat nunc perturbata, quando iſta interrogabat: vel erat perturbata à principio, cum adductus eſt Dauid ad eum, vt pſalleret. Primum non poteſt ſtare: nam manifeſtum eſt, quod nunc non erat arreptus Saul à Dęmone, alioquin Dauid cęciniſſet coram eo, ſicut alias faciebat, & poſt hoc fecit, vt patet ſequenti cap. & infra 19. tamen non cœcinit, ergo non erat arreptus. Item, ſi fuiſſet arreptus à Dæmone, non inquiſiuiſſet iſta, quia iſta inquiſitio erat hominis habentis iudicium tranquillum, cum tamen arripiebatur à Dæmone, Saul cruciabatur nimis: ita, vt ad leniendum dolorem eius pſalleret Dauid: ergo non erat arreptus à Demone: Item ſi daremus, quod tunc Saul eſſet arreptus à Dæmone, & haberet phantaſiam perturbatam, nõ ſolum ignoraret Dauid, ſed etiam omnes alios, & de quolibet dubitaret, quia eadem cauſa erat: non tamen dubitauit de Abner, cum ab eo quæſierit de qua cognatione erat Dauid: ergo nõ erat tunc perturbatus in phantaſia. Etiam non eſt dicendum, quod fuiſſet perturbatus à principio, qñ fecit vocari Dauid, vt pſalleret coram eo: quia tũc, licet fuiſſet aliquando perturbatus, ſ. quando à Dæmone vexabatur: tamen non erat ſemper turbatus, cum dicitur præcedenti cap: quòd, quando arripiebatur à Dæmone Saul, pſallebat coram eo Dauid, & melius habebat: ergo videtur, quod nõ ſemper, quãdo fuit Dauid cum Saule, erat turbatus Saul: & ſic K cognoſceret eum. Vnde pro eo ſpecialiter miſit ad patrem: & poſtea dicitur, quod inuenit gratiam coram oculis eius: nõ poſſet tamen inuenire gratiam, ſi eſſet Saul perturbatus: quia non cognoſceret Dauid: ergo non erat turbatus: & ſic cognouit eum primo, & etiam nunc. Non eſt ergo ſtandum in reſponſione hac: ſed in prioribus duobus. *Dixitque Abner. Viuat anima tua, Rex, ſi noui.* Modus iurandi eſt, ſcilicet, ſic oro Deum, quod viuat anima tua, ſicut ego ignoro hoc: vel aliter ego iuro per animam tuam, ideſt per vitam tuam, quod ignoro quid quæras: nõ enim cognouerat Abner Dauid.

Nic. reſp. refellitur.

F *Unde prouenit, quod Abner non cognouerit Dauid, cum eſſet familiariſſimus Saulis. Quæſtio XLI.*

QAERET aliquis, Quamquam Saul non cognouiſſet nunc Dauid, quomodo non cognouit eum Abner: quia ipſe erat familiariſſimus Regi, & aſtabat illi, ideo debuiſſet cognoſcere Dauid, qui prius ſteterat coram Saule, vt patet precedenti c. Reſpondendum eſt, quod Abner ignorauit quis eſſet Dauid, & potuit hoc ignorare ex duabus cauſis, ſupra aſſignatis in Saule. Prima, quia Dauid erat iam multum immutatus ſecundum faciem propter barbam, quæ nouiter eteuerat, ideo videbatur diſſimilis à ſtatu priori, & ſic nõ cognoſceret eũ licet prius G cognouiſſet. Secunda cauſa eſt, quia ſicut Saul ſolitus erat videre plurimos: & ob hoc non manebat ei firma cognitio alicuius eorum, ita Abner, qui erat Princeps militię, & erat potẽtiſſimus in toto regno videbat plurimos, & faciliter obliuiſcetur illorum. Sed adhuc aliter poteſt reſpõderi de Abner, ſcilicet, quod Abner nunquam viderat Dauid, & hoc: quia, cum eſſet Abner Princeps militiæ Saulis, & Iſraelitæ ſemper haberent hoſtes, credendum eſt, quod vt in plurimum manebat Abner in confinibus Regni Iſrael, & Philiſthinorum ad protectionem locorũ, quæ erant in extremo, & licet veniſſet Dauid ad Saul: fortè non vidit eum Abner in prima vice, ideo nunc non cognouit. *Et ait Rex: Interroga tu cuius filius ſit* H *iſte puer*, ideſt iſtæ adoleſcẽs: ex eo enim, quod Dauid incognitus erat Sauli, & neſciuit reſpondere Abner de eo, iuſſit vt Abner interrogaret ab alijs: & hoc: quia Rex nolebat familiariter loqui ad alios per ſe, ſed per miniſtrum ſuum. Dicunt autem quidam Hebræi, quod iuſſit quęri cuius filius eſſet ad ſciendum ſi erat fortis pater ſuus, quia per hoc poterat præſumi de robore filij, ſcilicet, quod pater robuſtus generat filios robuſtos Nicolaus autem dicit, quod quæſiuit de patre ad ſciẽdum ſpecialiter genus illius, quia Rex promiſerat, quod, quicunque ſuperaret Philiſthæum, acciperet filiam eius in vxorem, &: quia nõ decebat filiam Regis copulari alieni viro vilis generis, inquiſiuit Rex de ſtirpe ſua. *Cumque regreſſus eſſet* I *Dauid, Philiſthæo percuſſo.* Ponuntur iſta hic, quia ad idẽ pertinent, quamquam non ſimul facta fuerint, quia illud, quod dictum eſt, ſupra factum fuit antequam Dauid procederet contra Philiſthæum. Quod autem hic dicitur factum fuit poſtea, ſcilicet: quia illo reuerſo à percuſſione Philiſthæi interrogauit eum Saul de progenie ſua. *Tulit eum Abner, & introduxit coram Saul.* Iſtud fuit ad honorandum Dauid propter victoriam, quã habuerat: nam, percuſſo Philiſthęo, erat Saul in tentorio, Dauid autem volebat introire ad eum, ferens caput Goliath: & non licet ei: niſi quis introducet illum: ideo Abner, qui erat Regis familiariſſimus, & potentiſſimus, vt honoraret Dauid, introduxit eum coram Saule. *Caput Philiſthęi ha-* K *bentem in manu*, ſ. Dauid habebat in manu ſua caput Goliath, qñ introductus eſt ad regem, eo, ꝙ mox, vt corruit Goliath, iugulauit eũ Dauid, atq; præſcidit caput. *Et ait Saul ad Dauid.* Quia nõ cognouerat ſupra Saul cognationẽ Dauid, qñ quæſiuit ab Abner: nũc ipſe ꝑ ſe inquiſiuit. *De qua progenie es, o adoleſcens?* i. de qua Tribu, & Familia, & Domo? nam non quæſiuit ſolũ de Tribu. quia hoc erat aliquid cõfuſum, ſed ſpecialiter de Familia, & de Domo. *Dixitque Dauid. Filius ſerui tui Iſai Bethlehemitis ego ſum.* Quæſiuit Saul de progenie: in quo intelligebatur tam Tribus, quàm Familia, & Domus. Dauid autem vnico verbo reſpondit ad omnia hæc, ſ. ꝙ erat filius Iſai Bethlehemitis. Dicunt Hebręi, ſ. Ra. Dauid Kimhi, ꝙ vocabatur pater

Quare Saul quæſiuit cuius filius eſſet Dauid.

Dauid Bethlehemites dupliciter. Vno modo: quia A
erat de Vrbe Bethlehem. Alio modo: quia erat vir
fortis: quia ſecundum deriuationem Hebraicam
Bethlehem ita p̄t ſignificare, vel forte bellatorem.
Dauid autem dixit, ꝙ pater ſuus erat Bethlehemi-
tes de vrbe Bethlehem: & hoc ad notificandum ge-
nus ſuum. Aliqui tamen Hebrei volunt, ꝙ vocaue-
rit patrem ſuum Bethlehemitem, i. bellatorē: & hoc
dicunt, vt videatur reſpondere Dauid ad intentio-
nem Saulis quærentis, qui ſecundū eos quæſiuerat
de patre Dauid, vt ſciret, an eſſet filius viri fortis: Ip-
ſe autem reſpondit, ꝙ erat pater ſuus Bethlehemi-
tes, i. pugnator, vel robuſtus. Sed hoc non ſtat: quia
ſi Dauid ſic reſpōdiſſet, nō intellexiſſet Saul de quo
loqueretur: quia multi erant in terra Iſrael, qui vo- B
cabantur Iſai: ſi ergo non nominaſſet locū, vel tri-
bum, ſuperuacuum erat dici, quòd pater eius erat
Iſai, ideo intelligitur, quòd erat Bethlehemites, ideſt
de Vrbe Bethlehem.

Dauid ſufficienter ſe manifeſtauit, Dicendo nomen Patris eius, & nomen Ciuitatis. Quæſt. XLII.

QVAERETVR, An Dauid ſufficiēter reſpō
derit ad intentionē Saulis, dicēdo, ꝙ pater ſuus
erat Iſai Bethlehemites. Et vr̃, ꝙ ſic: quia, cognito pa
tre, cognita eſſet cognatio filij, cū pater ſit principiū
immediatum filij, nominando ergo patrem ſuū, no
minauit Dauid tribum ſuam, & familiam, atq; do- C
mum, ſed Saul cognoſcebat Iſai: qa præcedēti. cap.
miſerat ad eū, vt ſibi mitteret filiū ſuū Dauid, & Iſai
miſit Regi munera, vt patet ibidem: ergo cognoſce
batur à Rege. Sed dicendum, ꝙ iſta reſponſio non
eſt ſufficiens: quia ſicut Saul ignorabat Dauid, quē
prius viderat, & ſecum habuerat, ita poſſet ignora-
re ipſum Iſai patrem eius, qui ei munera miſerat. &
tunc non cognoſceretur Dauid per Iſai. Dicendū
eſt, Saul benè cognoſcebat Iſai, qui erat vir famoſus
inter omnes Bethlehemitas: potiſſimè: quia habe-
bat Saul ſecum alios tres filios eius, vt patet ſupra iō
mox, vt nominaret Dauid patrem ſuum Iſai, cogno
ſceretur cuius filius erat. Et hoc apparet: quia mox,
vt Dauid dixit ſe eſſe filium Iſai Bethlehemitis, ceſ- D
ſauit quæſtio Regis, nec vltra quæſiuit, cuius filius
eſſet, vel de qua progenie: quæſiuiſſet tamen, ſi per
hoc non fuiſſet certificatus, tamen non quæſiuit: er
go coguoſcebat Saul Iſai, & conſequenter erat iſta
reſponſio ſufficiens. Sed adhuc aliter dici poteſt, ſci-
licet, quòd dato, ꝙ Saul non cognouiſſet Iſai patrē
Dauid, erat ſufficiens iſta reſponſio: nam quærebat
Saul de qua progenie eſſet Dauid: in quo erat quæ-
ſtio de Tribu familia, & domo. Sed, cum diceret Da
uid ſe eſſe filium Iſai Bethlehemitis, reſpondebat ad
omnia hæc. Nam ex eo, ꝙ erat pater Dauid Bethle
hemites, ſequebatur ipſum eſſe de Tribu Iuda: nam
Bethlehem erat ciuitas in ſorte Iuda, vt patet Mat.
cap 2. & tamen in ciuitatibus Iuda, ſoli filij Iuda ha- E
bitabant, & per hoc, quòd aliqui erant de talibus lo
cis, certiſſimè cognoſcebatur eorum progenies Co
gnoſcebatur etiam per hoc, de qua familia erat Da
uid: nam in Tribu Iuda erant multæ familiæ, ſcili-
cet quinque, vt patet Num. 26. cap. & iſtę acceperāt
diuerſas partes ſortis Iuda: Vrbs autem Bethlehem
fuit aſſignata familiæ Phares, de qua erat Dauid: iō
dicēdo, ꝙ erat Bethlehemites, cognoſcebatur fami
lia eius: domus autem cognoſcebatur ex nomine
patris. Et dato, quòd non cognoſceret Saul ipſum
Iſai: quia tamen cognoſcebat iam familiam, & tri-
bum, ſufficiens erat hoc, ideo Dauid conuenienter
reſpondit.

Quare Saul tam diligenter inquiſiuit de ſtirpe Dauid. Quæſtio. XLIII.

QVAERETVR vlterius, Cur tam ſolicitus erat
Saul inquirendo de ſtirpe Dauid? Aliquis reſpō
debit, ſecundū quoſdā Hebræos, ꝙ hoc faciebat ad
ſciendum, ſi erat filius alicuius viri fortis. Hoc tamē
non ſtat: quia licet à principio potuiſſet habere lo-
cum, antequam Dauid procederet ad pugnandum
contra Philiſthæum, tamen poſtq̃ pugnauiſſet, nihil
referebat, quòd cognoſceretur, an eſſet filius viri for
tis, cū iam fortitudo eius cognita eſſet: ſcire autem
an pater eius eſſet fortis, erat ad habendum præſum
ptionem de ipſo, an eſſet fortis, ſed iā non erat opus
præſumptione, cū veritas cognita eſſet. Aliter di-
ceret aliquis, ſecūdum alios Hebræos, ſcilicet, quòd
hoc fecit Saul: quia erat conterritus propter Dauid,
nam cum induit ſe veſtimentis Saulis, dicunt, quòd
veſtimenta eius fuerunt cōmenſurata ei, ſicut com
menſurabantur Sauli, & hoc erat miraculum: ideo
obſtupuit Saul putans, ꝙ ille futurus eſſet Rex, eo,
ꝙ veſtes regiæ erant ei proportionatè: dicunt ergo
Iudæi, ꝙ tunc dixit Saul, an eſſet Dauid de familia
Phares, vel de familia Zaram: ſi erat de familia Pha-
res, dicebat eū futurū Regē, quia Phares interpreta-
tur ruptura, vel diuiſio: Rex autem facit rupturam,
quam intret. Si autem erat de familia Zarā, dicebat
eū nō futurū Regem, ſed virū famoſum. Dicut au-
tem, ꝙ tunc reſpōdit Doeg Idumęus, ꝙ Dauid erat
de familia Phares: non tamen poterat eſſe Rex, nec
habere aliquam excellētiā, eo, ꝙ erat de ſtirpe Moa-
bitarum: & dicit̃ Deut. c. 13. Ammonites, & Moabi
tes etiam poſt decimam generationem non intra-
bunt eccleſiam Domini in ęternum. i. non habebūt
dignitatem aliquā inter Iſraelitas. Dicūt aūt, ꝙ tūc
reſpondit Abner, ꝙ illud intelligebat̃ de viris Moa-
bitis, quia litera Hebraica ponit ibi maſculos, & nō
fœminas: Dauid autem erat de ſtirpe Moabitarum
quantum ad matrem, ſed non ex parte patris: quia
Ruth erat Moabitis, ſed vir eius Booz erat de Tri-
bu Iuda, ideo non prohibebatur à lege accipere Re-
gnum. Sed iſta omnia ridicula ſunt: Nam de veſti-
bus commenſuratis ſupra improbatū eſt. Quod au-
tem Saul diceret, an erat de familia Phares, vel de fa
milia Zarā nō eſt veriſimile: quia in hoc præſuppo-
neretur, ꝙ erat de Tribu Iuda: ſed iſtud adhuc igno
rabat Saul. Item dato, quòd ſciret eum eſſe de Tri-
bu Iuda, non ſufficienter diſtinguebat dicens, an eſ-
ſet de familia Phares, vel Zaram: quia præter has, e-
rant aliæ tres familię tribus Iudæ, ſcilicet familia Se
laitarum, Eſromitarum, Amulitarum, vt patet Nu-
ro cap. 26. omnia ergo hæc conficta ſunt. Dicendū
eſt igitur, quòd Saul erat ſolicitus circa inquiſitio-
nem de progenie Dauid, eo quòd viderat eum virū
valde extremum: ideo deſiderabat ſcire cognatio-
nē eius: vel forte, qa daturus erat ei filiā ſuā in vxo
rem, eo, ꝙ ꝓmiſerat: volebat ergo ſcire de qua pro-
genie eſſet, vt, ſi eſſet de bono genere, lætaret̃ in eo.

An Dauid peccauerit iniendo Bellum cum Goliath. Quæſtio XLIIII.

QVAERETVR vlterius circa ea, q̃ dicta ſunt:
nā Dauid iniuit ſingulare certamen ꝯtra Go-
liath, quod vocatur Duellum: An iſtud duellū lici-
tum ſit, vel peccauerit Dauid committēdo illud, ſu-
ſcipiendo Duellum. Reſpondendum eſt, quòd non
peccauit: quia dauid erat vir ſanctus, in quo erat ſpi
ritus Domini, & ſemper fuit in eo à die, qua vnctus
eſt, vt patet p̄cedenti. c. ſed cū ſpiritu Dei nō p̄t ſtare
peccatum mortale: ideo Dauid nunq̃ peccauit mor
taliter poſtquàm vnctus eſt in Regē: ſed iſtud Duel-

lum ſuſcepit poſt vnctionem, ergo non peccauit.
Sed dicendum, ꝙ iſta reſponſio nõ ſtat, quia manife
ſtũ eſt, ꝙ Dauid peccauit mortaliter poſtq̃ vnctus eſt
in regẽ. ſ. qñ iuſſit occidi Vriã Hethęũ & cõcubuit,
cũ vxore eius, vt patet inf. 2. li. c. 11. Cũ aũt arguitur,
ꝙ habuit ſpiritũ Dñi ſemper poſtq̃ vnctus eſt, conce
ditur: & cùm dr̃, ꝙ cum ſpiritu Dei nõ põt ſtare pec
catũ mortale, dicendum verum eſſe, ſi ſit ſpiritus, q
eſt gratificans: benè ñ ſtat, ſi ſit ſpiritus gratis datus:
ſic aũt fuit in Dauid: quia ſpiritus Dñi, qui directus
eſt in eo à die vnctionis ſuę, non fuit gratia gratũ fa
ciens, vt declaratum eſt præcedẽti. ſ. ſed fuit ſpiritus
roboris, & prophetiæ: iſta aũt bene ſtant cũ peccato
motrali, iõ potuit peccare Dauid, licet ſemꝑ habe-
ret ſpiritũ Dñi, nec ex hoc inducitur, ꝙ non pecca-
uerit in duello. Sed dicendũ eſt, ꝙ non peccauit: qa
Dauid nunq̃ peccauit mortaliter, niſi ĩ morte Vriæ
in adulterio Berſabeæ: ergo in iſto duello non pecca
uit hoc patet, qa inf. 3. lib. c. 15. dr̃ ꝙ Dauid fecit re-
ctum in oculis Dñi, & non declinauit ab oĩbus, quæ
præceperat ei cunctis diebus vitæ ſuæ: excepto ſer-
mone Vriæ Hethæi: ergo in iſto duello non fuerat
peccatum. Quare aũt non fuerit pctĩũ, poteſt ſic di-
ci: quia aut duellũ eſt, ſecũdum ſe illicitũ tam quam
tum ad offerentẽ, q̃ ad ſuſcipientẽ, aut eſt in aliquo
caſu licitum. Si dicatur, ꝙ aliqñ ſit licitum, ſic dicet̃,
ꝙ Dauid potuit, vtẽs iure ſuo, ſuſcipere Bellum ob-
latum, nec fuit ibi aliqua diſpenſatio. Si autẽ dicat̃,
ꝙ erat totaliter illicitum, eſt dicendũ, ꝙ non pecca-
uit Dauid, qa Deus mouebat eum ad faciendũ hoc.
Et cũ quis agit, qđ Deus iubet ẽt, ſi illud malum ſit
nõ peccat, imò meretur, ꝙ ꝑꝑ mandatum Dñi iam
illud efficitur licitũ, ſicut Abraham nõ peccabat vo
lendo occidere filium ſuum, & iam quaſi actualiter
occidẽdo, imò in hoc meruit ineſtimabiliter: & fuit
iſtud maximũ bonũ, qđ fecit Abraham: & ꝑꝑ hoc
promiſit ei Deus terram Chanaam, & Chriſtum uẽ
turũ de ſemine ſuo: & iurauit hoc, vt patet Geñ. 22. c.
ergo Dauid, non ſolum, non peccauit in hoc, ſed ẽt
meruit: quia poſuit ſe ad mortẽ ꝑꝑ Dei immutatio
nẽ. Sed adhuc dato, ꝙ Deus non mouiſſet ſpeciali-
ter Dauid ad faciendũ hoc, non peccabat: qa in Pa-
triarchis multa, per diſpenſationem fuerunt licita,
q̃ in alijs viris erant illicita: ſic Iacob excuſatur à mẽ
dacio, Iſraelitæ à furto, Sanſon ab homicidio, Pa-
triarchę, qui multas vxores ſimul habuerunt, ab a-
dulterio excuſantur, extra de diuor. c. gaudemꝰ. Nõ
fuit ergo peccatum in Dauid ſuſcipiendo Bellum.

An Duellum, ſecundum ſe, ſit licitum. Quæſt. XLV.

QVAERETVR vlterius, Dato, ꝙ Dauid nõ pec
cauerit ſuſcipiendo Duellum, quia forte in eo
fuit aliquid ſpeciale: an Duellum, ſecundum ſe, ſit li
citum, vel illicitum, ſ. illi: qui Duellum petũt, vel ſu-
ſcipiunt, an peccant; vel in aliquo caſu licitè ſuſci-
piunt? Ad hoc rñdendũ eſt, ꝙ, aut iſti: qui ſuſcipiũt,
vel petunt, ſunt laici, vel clerici, ſi clerici ſimpliciter
eſt eis illicitũ, iõ, ſi pugnauerint in Duello, ſunt irre-
gulares, & dẽnt deponi, & ſi nõdum fuerint promo-
ti ad ſacros ordines, nõ debent promoueri. De hoc
extra de cleri. pugnan. in Duello, per totum. Si autẽ
ſunt laici, eſt dubium: & eſt controuerſia inter do-
ctores, an ſit in aliquo caſu licitũ: nam, ꝙ cõiter ſit
illicitum nemo dubitat, ſ. an aliquo caſu liceat, eſt
controuerſia. Snĩa Nicolai eſt, ꝙ nunq̃, licet alicui
petere Duellum tam in cauſa ciuili, quàm crimina-
li: ſuſcipere tamen licet in aliquo caſu, ſiue in crimi
nali, ſiue in ciuili: ad cuius declarationẽ ipſe arguit
dicens, ꝙ ſit licitum: quia Dauid pugnauit in Duel-

F lo, & nõ arguit̃ in ſcriptura, ſed cõmendat̃. In con-
trariũ arguit: qa in Duello dat̃ p:[illegible] vel ſaltẽ ɔcedit̃
licentia vtriq; interficiendi alium, vel ſe mutuo. Cũ
igitur alter eorũ ſit innocẽs, p̄ſtat̃ auctoritas, vel ſal-
tem datur licentia interficiẽdi innocentẽ, qđ eſt ſim
pliciter illicitũ, qa eſt contra dictamen iuris natura-
lis, & ɔtra diuinũ p̄ceptũ. Rñdet ad hoc, ꝙ Duellũ
põt accipi dupliciter. vno mõ propriè: & ſic duellũ
eſt ſingularis pugna duorũ, vt per victoriã vnius ap-
pareat iuſtitia, tanq̃ per diuinũ iudicium, & alterius
iniuſtitia: & ſic, ſecundum omnes doctores, Duellũ
eſt illicitum tam ex parte dantis, q̃ ex parte accipiẽ-
tis: & iudicis dantis licentiam, & conſulentium, &
fauorem pręſtantium: qa ibi manifeſtè eſt tentatio
G diuina: & hoc mõ dixit intelligi iura, quæ loquunt̃
de Duello prohibẽdo, ſ. 2. q. 5. c. Monomachiam. &
extra. de purga vul. c cum ſuſcepta. niſi per diuinam
reuelationẽ manifeſtatũ fuerit, ꝙ Deus vult ſic indi
care ſuam iuſtitiã: & hoc mõ dicit, ꝙ ſancti docto-
res dñt, ꝙ Dauid iniuit ſingulare certamẽ cũ Phili-
ſthęo, qa ſibi reuelatum fuit à Dño, ꝙ ſic volebat in-
dicare ſuã Iuſtitiã ɔtra Philiſthęos: vñ procedẽs cõ-
tra Philiſthęũ, dixit: Ego venio ɔtra te, in noĩe Dei
viuentis, & ſic non fuit ꝓpriè Duellator, ſed magis
diuinæ iuſtitiæ executor. Alio modo p̄t accipi Duel
lum, ꝓut eſt Bellum ſingulare vnius cũ vno abſque
expectatione diuini iudicij, ſed vt per virtutẽ, vel ar
tẽ, vel fortunã, vel oĩbus iſtis, vel aliquibus eorũ con
H currentibus aliqua controuerſia inter eos crimina-
lis, vel ciuilis terminetur. Et ſic adhuc dicũt aliqui,
ꝙ Duellũ eſt oĩno illicitũ nõ ſolum à parte petentis,
& indicentis, ſed ẽt recipientis: ita ꝙ magis dẽt ſuſti-
nere rerum ſuarum ſpoliatione, & ſuæ ꝑſonæ ſuſpẽ
ſionẽ, & mortem, q̃ Duellũ recipere: vel ẽt offerre,
dato, ꝙ ſe ſentiat innocẽtẽ. Cuius ratio eſt: qa inten
tio intrãtis Duellũ eſt interficere aduerſarium ſuũ,
qđ nulli perſonæ priuatę licitum eſt: & ad hoc indu
cunt verbum Aug. lib. de libero arbitrio, dicẽtis ſic:
Quomodo poſſum arbitrari iſtos carere libidine, q
pro his quoq; rebꝰ gladiant̃, quas poſſunt amittere
inuiti? & inter iſtas res, ſecundum ipſum ponit̃ vita
ꝓpria. Sed dicit Nicolaus, ꝙ iſta ſnĩa vr̃ alijs nimis
I dura: & dicunt, ꝙ ſi appellatus de Duello non poſſit
declinare: vtpotè, quia denegantur ſibi ꝓbationes
aliæ: & ſi appellet non defertur appellationi ſuæ p̄t
licitè ſe defendere duellando, & non ſolum in cauſa
criminali pro vita ſua defendendo, ſed ẽt in cauſa ci
uili, qa, ſicut licitum eſt alicui bellare ad ſui corporis
defenſionẽ, ita ẽt ad rerum ſuarum ɔſeruationẽ. Di
cit ẽt, ꝙ non valet argumentum, cum dr̃, ꝙ intẽde-
re aliũ occidere, eſt contra dictamen naturæ: qa hoc
verum eſt, ſi per ſe intendatur: ſed in hoc caſu nõ in-
tẽditur, niſi per accidens, ſi nõ poſſit aliter vitã ſuã,
vel res ſuas ſeruare, ad quorum ɔſeruationem, per
ſe dirigit̃ intentio ſua. Qđ patet ex hoc, ꝙ declinat
Duellum q̃tum p̄t, & ad ɔſeruationẽ vitæ ꝓpriæ ma
K gis inclinat natura. Cum autem obijcit̃, ꝙ duellator
agit ɔtra p̄ceptum diuinum, ſ. nõ occides: dr̃, ꝙ in-
telligit̃ de occiſione innocẽtis: petens tñ duellum in
hoc caſu non eſt innocens, & ꝑ ɔñs iſte ſe defendẽs
de mandato, & volñtate Iudicis, nõ vr̃ peccare, ma-
ximè pro vitę ſuæ defenſione. Ad dictum autẽ Au
guſtini dicit, ꝙ loquitur inquiſitiuè, & dubitatiuè, &
nõ terminatè: deinde dicit, ꝙ iſti volunt, quòd li-
cet appellatꝰ de Duello in hoc caſu excuſetur à pec
cato: petens tamen Duellum, & iudex auctoritatẽ,
vel licentiam præſtans ſemper peccant mortaliter.
Dicit tamen hoc eſſe durum, quia multi Principes
ſanctę vitæ, & qui bonorum conſilio vtebantur, ali
qñ Duellum ſuſtinuerũt, ſeu, ɔceſſerũt, ſicut Beatus
Ludouicus

Duellum dupliciter accipi.

Ludouicus Rex Franciæ, & Carolus Magnus, & plures alij, & Archiepiſcopi, & Epiſcopi iuſtitiam temporalem habentes: videtur ergo durum condemnare duellũ in omni caſu ex parte iudicis. Dicit ergo, ꝙ ſine aliqua aſſertione per modum collationis põt dici, ꝙ in aliquo caſu poſſunt à iudicibus licitè permitti duella, vtpotè quando aliqui nobiles habent inter ſe Guerram, quam poſſunt mouere, & ex longa conſuetudine quamuis ſuperiorem habeant, vt patet in pluribus Terris, & Regnis: & ex hoc vnus vaſtat Terram alterius ferro, & igne, in quo ſubditi, qui ſunt innocentes, in rebus, & corporibus multipliciter affliguntur, & aliquando contingit, quòd vnus coram ſuperiori Principe prouocat alium ad duellũ, & alius ſtatim recipit abſque alia recuſatione: ſi iudex in tali caſu probabiliter videat, ꝙ prædicta vaſtatio innocentum ſubditorum per duellum iſtud debeat terminari, nõ videtur peccare tale duellum permittendo: quia ei, qui habet auctoritatem alicuius communitatis, licitum eſt minora mala ꝑmittere ad euitandum maiora: ſicut licitè permittuntur meretrices in ciuitatibus, ne omnia libidinibus conturbentur, vt ait Auguſt. Dicit etiam quòd eadẽ ratione videtur accidere de ignobilibus guerram adinuicem non petentibus in aliquo caſu, vt li per hoc, quòd nullus poteſt aliũ prouocare ad duellum, multiplicarentur homicidia occulta in terra, eo ꝙ tales homicidæ non timerent ad duellum ab aliquo prouocari: non videtur in tali caſu eſſe illicitum Principi aliqua duella permittere, vt prædicta homicidia ceſſent, quæ ſunt maiora mala. Ad argumentum autem, cum dicebatur, ꝙ in duello datur licentia occidendi innocẽtem, quòd eſt illicitũ. Reſpondet, ꝙ in caſu prædicto nullus duellantium eſt innocens, ideo datur licẽtia occiſionis illis, quorum vterque peccat: eo, quòd ipſi volunt expediri per duellum, prætermiſſis alijs vijs iuris. Sed dicendum eſt ſecundum Hoſtieũ, ꝙ Duellum in nullo caſu eſt licitum, nec quantum ad petentem, nec quantum ad recipientem, nec ad iudicem dantem licentiam, nec ad aſſiſtentes, vel conſulentes, ſiue in cauſa ciuili, ſiue in criminali: vnde dicit etiam, ꝙ ſecũdũ legem Romanam reprobantur duella. C. de gladi l. 1 & dicit, ꝙ, quamuis pugnauerit ſingulari certamine cum Goliath, nõ eſt pro lege tenendum: quia in talibus manifeſte videtur Deus tentari, vt patet. 2. q. 5. c. mena. & extra de purga. vul. c. cum ſuſcepti. Deus autem nũquam tentari debet. Dicit etiam, ꝙ nunquam excuſat conſuetudo loci, ſicut quidam dicere voluerunt adducentes pro ſe: illud quod mos erat, peccatum non erat 32. q 4. c. obijciuntur. Et qñ obijcitur de Dauid, & de ſimilibus dicit, ꝙ hoc fuit ex diſpenſatione, ſicut à multis alijs Patriarchæ excuſati ſunt per diſpẽſationem extra. de diuor. c. gaudemus. Dicit etiam, ꝙ non eſt recipienda diſtinctio illorum, qui dicunt differre, vtrum quis duellum offerat, vel oblatum ſponte ſuſcipiat: quia tunc dicũt, ꝙ mortaliter peccant: ſi tamen aliquis inuitus, iudice præcipiente, ſuſcipiat illud, cũ aliter euadere non poſſit, vel res ſuas ſaluare, non peccat: dicit tamen, ꝙ hoc non tenet: nam, licet præceptum iudicis à tãto excuſet, non tamen à toto: & potius debemus iacturã rerum ſuſtinere, quàm huic malo conſentire. Extra de homi. c. ſuſcepimus. & etiam in criminalibus potius debemus omnia mala pati, quàm aliquod malum agere. 33. quæſt. 5. c. ita, vt: vnde ſi aliqs clericus duellum offerat, vel oblatum ſponte ſuſcipis, de rigore iuris deponi debet, ſiue victor, ſiue victus ſit. Extra. de clericis pugnan. in duel c. 1. & ſi homicidium contingat fieri in duello, omnes irregularitatem contrahunt, ſiue pugnantes fuerint, ſiue iudices ꝑcipientes, ſiue aſſeſſores, ſiue cõſiliarij, vel aduocati, vel quicũque alij ar. extra de clericis pugnã. In duello cap. 2. & extra de homi. c. ſicut dignũ. hoc tenet Hoſtien. in ſumma. ti. de clericis pugnan. in duello. Eandem ſententiã tenet Henricus. eod. tit. cap. Henricus. & allegat ſex cauſas, quare non debet permitti duellum. Prima eſt, quia Deus tentari videtur in allegatis iuribus. 2. q 5 cap. Mena. & de pur. vul per totum. Secunda cauſa: quia mortes hominum, & pericula animarum inde proueniunt, & homicidæ inde exiſtunt. Tertia cauſa, quia non eſt veriſimilis probatio illa, quæ fit per duellum. Non. n. eſt veriſimile, niſi ꝙ fortior debiliorem conculcet. Quarta cauſa, quia vix, aut nunquam in eo reperitur æqualitas, quæ in iudicijs approbatur. extra de accepti c. cum iter. & de mutui peti. c. 2. Quinta cã: quia Diabolo ſuggerente, inuentum eſt duellum, vt in alleg. cap mena & cap. conſuluiſti. 2. quæſt. 5. Sexta cauſa; quia falſa probatio eſt; vnde ſententia, hac occaſione, nõ tranſit in rem iudicatã, extra de purga. vul. cap. 2. Idem autem tenet Alanus dicẽs, ꝙ nulla cõſuetudo, vel verius corruptela poteſt aliquem in hoc caſu excuſare, quia diuturnitas temporis peccatum non minuit, ſed augmentat, extra de ſimo. cap. nõ ſatis, & quamquam omnes peccent in duello, qui aliquo modo conſentiunt: non tamen æqualiter: quia qui ſuſcipit, peccat, & tamen ſi per metũ ſuſcipiat, attenuatur peccatum: vt, ſi propter periculum perſonæ, vel rerum extra, de his, quæ vi, metuve. cap fiunt. cap. ſacris qui autem ſponte ſuſcipit, & qui offert, & iudex, qui præſtat auctoritatẽ, & omnes, qui aſſeſſores ſunt, vel cõſilium, aut fauorem tribuunt, ſicut alicubi conſuetudo eſt, grauius peccant. Guilielmus aliter dicebat, ſcilicet, quòd ſi aliquis innocens accuſatur ad mortem, qui, ſi duellum oblatum recuſauerit ſtatim, ſuſpenditur: durũ videtur dici, quòd talis non poſſit ſubire duellum: ideo dicit, ꝙ fortè diſtinguendum eſt, inter ſuſcipiẽtem duellum oblatum in cauſa criminali, & ſuſcipientẽ in ciuili pro rebus ſuis: ita, vt dicatur, quòd in primo caſu licitum ſit ſuſcipere duellum, & non offerre: in ſecundo caſu non ſit licitum offerre, nec ſuſcipere, cum in temporalibus potius debeat quis quodlibet damnum pati, quàm duellum ſubire: ſed dicit, quòd, cũ res ſuas liceat armis defendere, eaſq; defendendo raptorem occidere, ſi aliter defendere non poſſit, quare non poteſt eas defendere in bello, ſiue duello? non ꝙ ipſe offerat, ſed quòd à iudice offeratur, vel imponatur. Credit ergo, quòd hoc ſit benignius, ne videatur damnare omnes, qui pro ſe, vel rebus ſuis duellum ſubierunt.

Sed iſtam diſtinctionem non vult recipere Hoſt. Dicit etiam Henricus vbi ſupra, quòd, cum duellũ ſit damnatum, & in actu damnato non licet alicui ſe defendere contra auctoritatem legis, nec ſe defendendo aliquem occidere, non licebit duellum: ita dicit, quòd ſi iudex imponeret duellum, non tenebatur pars ſubire illud, ſed poterat reſiſtere iudici, vel, ſi non poteſt, melius eſt omnia mala pati, quàm malo conſentire. Dicendum eſt ergo ſecundum ſententiam omnium iſtorum doctorum, quæ tenetur communiter, quòd duellum nullo modo eſt licitum, tam quantum ad offerentem, quàm ad recipientem, aut quàm ad iudicem præſtantem, & fautores, vel conſiliatores duelli. Et hoc, ſiue in cauſa criminali, ſiue in ciuili. Inter omnes tamen minus peccat ille, qui ſuſcipit in cauſa criminali, potiſſimè, cum aliter non poteſt effugere mortem, & ipſe eſt innocens: potius tamen debet

Marginalia: In quo caſu duellũ ſit licitũ. — Synodus Trid. ſeſſ. 25. de ref. cap. 19. — Quare nõ debet permitti duellum. — Opi. Guilielmi refellitur.

bet pati mortem, quàm ſubire duellum. Nec valẽt rationes Nicolai, aut aliquorum aliorũ, dicentium, ꝙ, ſicut licet alicui pro vita ſua defendenda occidere quemquã, vel pro rebus, ꝙ ita liceat in duello pro defenſione vitæ, & rerum: errant.n. quia faciunt ſimilia ea, quæ non ſunt ſimilia: nam, ꝙ quis occidat alium, defendẽdo ſe, vel defendendo res ſuas licitũ eſt, quia ibi ſuſtinetur inuaſio, & defenſio in talibus licita eſt: aggreſſio tamen nunquã. In duello autem non eſt ſic: quia tam offerens, q̃ ſuſcipiens aggredit̃: offerens enim, quia offert, & ſuſcipiens, quia ſuſcipit: ſecus autem, ſi offerens duellum offerendo inciperet pugnare: quia tunc alius poſſet confeſtim cõgredi cum illo: nec erat tunc duellator, quia nõ agebat hoc conditione duelli ſuſcepta, ſed defendendo ſe, quia alius eum inuaſerat. Item, quando datur poteſtas aliquibus pugnandi in duello manifeſtum eſt, ꝙ datur licentia occidendi Innocentem, quia, cum duo ſuper eadem re litigantes contradictoriam intentionem habeant, neceſſe eſt alterum eorum cauſam iuſtam fouere, quãtum ad id, quod intendit: licentia tñ occidendi in duello datur vtrique contra alterum: ergo datur impio contra innocentem, qđ eſt iniuſtum: & potius debet iudex alia mala pati fieri in politia, ſi illa nequaquam euitare poteſt, quàm hoc malum agere. Item, quando Nicolaus reſpondebat ad argumentum illud. ſ. quòd occidere innocentem eſt contra dictamen rationis, ideo peccat omnis, qui vult ſic occidere, dicebat, ꝙ occidere ſi ꝑ ſe intendatur, peccatum eſt: ſi tamen intendatur, ꝑ annos, cum aliter non poſſit vita, aut res defendi, nõ eſt illicitum. Sed dicendum eſt, ꝙ non dicitur aliquis agere quandocunque intendit aliquid non per ſe, ſed per alterum: vel, ſi iſtud vocaueris per accidẽs, non exſcuſat: quia iſto modo daremus, quòd per timorem debet quis cogi ad faciendum omnia mala: vt, ſi alicui diceretur, ꝙ confeſtim occidendus erat, niſi occideret aliquem innocentẽ nihil agẽtem, vel ferret falſum teſtimonium: nã, ſi iſte propter timorem, iſta egerit manifeſtum eſt, ꝙ non agit directè, vel propter ſe, ſed per accidens iſta vult: & tamen propter hoc non excuſatur: quia potius debet mori, quàm iſta agere. Sed adhuc accipiendo propriè, non agit iſta per accidens: quia ille, qui aliquid intendit, quamquam propter ſe non intendat, tamen iam determinat ſe ad illud, ideo, cum euenerit id, quod intendebatur, non eſt per accidens, ſed ad intẽtionem, ideo non excuſat, quamquam minus peccat, qui ſic agit, quàm ille, qui ſine timore, & aliquo impellente. In quo conſiderandum eſt, ꝙ, cum quis alium occidere debet ad hoc, ꝙ immunis ſit, nunq̃ debet habere intentionem occidendi, nec directè, nec indirectè, ſed ſemper intentionem defendendi ſe: ſi autem ex defenſione iſta ſequatur occiſio, eo, ꝙ ille, qui aggreditur, ſiue eius occaſione non poterit ſuſtineri, quia talem ſe exhibuit: ſi tamen leuius pugnaſſet, nõ coactus fuiſſet alius occidere eũ, ideo, cum ſequitur occiſio, nõ eſt voluntaria aliquo modo, ſed per accidens. In duello autem ſecus eſt, & nimis differt: quia ad hoc, quòd aliquis ſit nolens mortem alterius, oportet, quòd nõ ſit aggreſſor: neceſſe eſt enim aggreſſorem aliquid velle præter defenſionem, ſcilicet, ſiue mortem, ſiue occiſionem: q autem ſe defendit, non intendit aliquid agere præter defenſionem: in duello autem vterque aggreſſor eſt: etiam vterque intendit alterum occidere: nam conditio duelli talis eſt, ꝙ, qui alterum occiderit iudicetur iuſtam cauſam fouere. Cum ergo vterque litigans contendat obtinere in cauſa, neceſſe eſt, ꝙ, cũ duellum ſubierit, intendat alterũ occidere, cùm

F aliàs obtenturus non ſit: In illa tamen defenſione, quæ vera, & à iure permiſſa nullus habet intentionem alterum occidendi, ſed defendendi: vnde, ſi aggreſſor fugerit, inuaſus non perſequetur eum: &, ſi pugnare ceſſauerit, inuaſus non expugnabit illũ: in duello tamen ſecus eſt, quia dato, quòd ille, qui petiuit duellum, fugiat, non deſinit pugnare, qui ſuſcepit: quia contraria eſt conditio Duelli, ideo in duello datur poteſtas perſonæ priuatæ licitæ occidendi alterum, & volendi occidere, atque laborandi ad occiſionem, quod nunquam iura conceſſerũt, ideo peccatum eſt. Item dicebat Nicolaus, quando arguebatur, quòd occidere aliquem, eſt peccatum, quòd hoc intelligitur de occiſione Innocentis: ſe-

G cus autem de noxio, ſed ille, qui prouocat alterum ad duellum eſt noxius, ideo licet ſuſcipienti duellum illum occidere. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia non ſolum eſt prohibita mors innocentis, ſed etiam impiorum: nam non licet alicui occidere alterum: licet eum ſciat morte dignum, niſi ſit iudex: & etiam non licet ſimpliciter, ſed, cum fuerit iudicialiter probatum, vel conſtet per notorietatem facti: aliàs autem etiam, ſi iudex ſciat aliquem morte dignum, non poteſt eum occidere: ſed illi, qui congrediũtur in duello ſunt perſonæ priuatæ, ideo minus eis licet. Nec valet ſi dicas, quòd hoc faciunt auctoritate Iudicis, quia iudex non poteſt illis auctoritatem præſtare, cum ſint hæc contra ius. Etiam

H iſti duellantes non agunt, vt miniſtri iuſtitiæ, ſed vt hoſtes: ideo eis non licet. Item reſpondebat ad auctoritatem Auguſtini, quòd intelligitur dubitatiuè, & non determinatè: ſed hoc manifeſtum eſt, quod non ſtat; quia iſte eſt modus loquendi doctorum, ſcilicet, ꝙ loquantur interrogatiuè ad infirmandum illud, quod volunt: maximè cum litera ipſa Auguſtini declaret, quòd intelligatur aſſertiuè, cum dicit: Quomodo poſſum arbitrari iſtos carere libidine, qui pro his quoque rebus gladiantur, quas poſſunt amittere inuiti? quaſi dicat, in nullo modo poſſum arbitrari eos carere libidine, ideſt deſiderio occidendi alios. Item dicebat, quòd non erat totaliter rationabile condemnare Iudices, qui

Ad ratio. Nic.

I conceſſerunt duellum, quia Beatus Ludouicus Rex Franciæ, & Carolus Magnus, & multi Epiſcopi cõceſſerunt, & erant ſanctę vitę. Ad hoc poſſet aliq̃s reſpondere, quòd, etiam ſi iſti eſſent bonæ vitę, non ſequitur, quòd non peccauerint aliquando: & ſic in hoc potuerũt peccare. Aliter poteſt reſponderi, & melius, atque benignius, ſcilicet, ꝙ iſti viri ſancti, ſi aliquando conceſſerunt, fuit hoc ex ſpeciali diſpẽſatione, quia fortè aliquam reuelationem ſuper hoc habuerunt: ſic enim Patriarchæ à furto, homicidio, mendacio, & adulterio excuſantur ex ſpeciali Dei diſpenſatione. extra de Diuortijs, cap gaudemus. Item, quando Nicolaus ponit caſum de nobilibus inter ſe pugnantibus, vel de ignobilibus, ꝙ,

K ſi multa damna euitari poſſunt per hoc, quòd concedatur eis duellum, quòd iudex non peccat, concedendo, non poteſt ſtare: nam etiam ſi multa alia dãna ſequantur maiora: quamquam moriatur vnus iſtorum in duello, non debet permittere iudex duellum, quia non debet aliquis agere paruum malum, vt alij excuſentur à magnis peccatis: ſic enim ponit caſum Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ q.88. Articulo 11. Quod ſi aliquis ſolemnizaſſet votum continentiæ per ingreſſum religionis, & aliqua Regina Saracenorum promitteret ſe cum tota terra ſua redituros ad fidem Chriſti, ſi daretur ei ille Monachus in virum, non debet diſpenſari cum eo, quòd infringat votum caſtitatis: & tamẽ, ſi ille Monachus

Non ſunt facienda mala, vt inde eueniant bona.

nachus acciperet in vxorē illā Reginam, multæ ani- A
mæ Deo acquirerent, quæ pereunt manifeſtè: ergo
nō debet aliquis facere paruū malū, vt excuſet alios
à grauibus peccatis. Et ſic, cū concedere duellum ſit
ſecundum ſe illicitum, licet videat iudex, ꝙ per con
ceſſionem eius tollerentur multa mala: non dēt il-
lud concedere dando auctoritatem. Itē dicebat Ni-
colaus confirmādo iſtam rationem, ꝙ ad illū, qui ha
bet curam alicuius cōitatis, pertinet minora mala
permittere, vt maiora euitentur. Dicendū eſt, ꝙ ve-
rū eſt de permiſſione, ſed non de actione, ſ. ꝙ iudex,
vel quicunque Dñs pōt permittere minora mala, vt
tollantur maiora: non tñ debet facere aliquod ma-
lū, ēt minimū, vt euitentur omnia mala quæcunq;
& quantumcūq; grauia: ſed qñ iudex aliquid iubet, B
vel dat auctoritatem facit illud: ergo non dēt aliqd
iubere, qd malum ſit: ēt ſi tollātur omnia mala. Sic
etiam eſt de iudice imponēte duellum, quia ipſe nō
ſolū permittit. ſed ēt iubet, & auctoritatē præſtat: iō
ſemp indiſtinctè peccat. Secus aūt ſi ſolum pmitte-
ret. Vnde dicendū eſt, ꝙ in duobus caſibus, quos po-
ſuit Nicolaus, & in ſimilibus iudex nō peccaret, ſi ſo
lum permitteret duellū. Verbi gratia, ſi ex intentio-
ne antiqua aliquorum ſequantur multa damna in-
nocentum, quæ vitari non poſſunt, niſi per duellū,
& vtraq; pars ſponte duellū ſubeat, ſi iudex hoc vi-
deat, & nō petita auctoritate ab eo, ad duellandum
illi ſubeāt certamē, & credat iudex, ꝙ per illud duel-
lum terminabitur controuerſia: non debet reſiſtere C
illis duellantibus, & tūc ſolum pmittit, & non pec-
cat: ſi tñ petat ab eo auctoritas duellandi, ēt ſi videat,
ꝙ per hoc multa mala tollentur, non dēt cōcedere
duellū, vel iubere: quia tunc iam non ſolū permitte-
ret malū, ſed ēt ipſe illud faceret: quod in nullo caſu
dēt fieri. Cum aūt dicitur, ꝙ pertinet ad habentem
curam de aliqua politia permittere minora mala,
vt tollantur maiora, & ponit exemplum de mere-
tricibus ſecundū Auguſt. Dicendū eſt, ꝙ mala pmit
tuntur in politia, quia impoſſibile eſt legiſlatori illa
penitus corrigere, ſicut eſt de meretricibus: qa ſi tol-
lantur de vrbe, omnia conturbabuntur libidinibus:
nam nullus iudex, vel legiſlator quantūcunq; ſolici
tus ſit circa rēpublicam, pōt inducere totā multitu D
dinē virorum alicuius vrbis non hñtium vxores ad
caſtè viuendū. Ideo, ſi lex diſtrictè prohiberet mere
trices, ſequerentur aliæ peiores libidines: ideo legiſ-
latores non vetuerunt, nec iudices puniunt meretri
ces, & hoc eſt permittere pp nō poſſe corrigere. Nō
iubet lex, ꝙ meretrices in vrbe ſint, nec iudex cogit
aliquā ad meretricādū, ne in alijs ſequanē fœdę libi-
dines. Ita ergo circa duellū, ſi aliqui ſubirent illud,
& iudex non poſſit corrigere mala eorū, alias debe-
ret pmittere: nō tñ iubere, nec auctoritatē pſtare, qa
iam hoc turpe eſſet, velut, ſi lex iuſſiſſet, ꝙ certus nu-
merus mulierū in vrbe vacarēt meretricatui, ne om
nes aliæ libidinibus pollnerentur. De duello ergo
quomodo ad omnem caſum illicitum ſit, dictū eſt. E

CAPITVLVM XVIII.

ET factum eſt cum compleſ-
ſet loqui ad Saul, anima Iona
thæ conglutinata eſt animæ
Dauid, & dilexit eum Iona-
thas, quaſi animam ſuam.
Tulit eum Saul in die illa, & non conceſſit
ei, vt reuerteretur in domum Patris ſui. Inie
runt autem Dauid, & Ionathas fœdus.

IN præcedentibus deſcripta Dauid victoria, hic
conſequenter ponitur ex hoc nata inuidia. Et
diuidiē in tria: quia primò deſcribiē circa Dauid om
niū gratia. Secundo Saulis inuidia. Tertiò in opere
propalata malitia. Secunda ibi. *Porro, cum reuerteretur.*
Tertia ibi. *Poſt duos autem alterum.*

Quæ ſequuntur immediatè facta ſunt poſt præcedentia: ideo ordo rectus. Quæſtio. I.

CIRCA hoc quæritur de ordine huius ad præ-
cedentia, An ſit ordo rectꝰ, vel aliqua anticipa
tio, vel recapitulatio. Et reſpondetur, ꝙ hic eſt ordo
continuus: nam ſupra de morte Goliath actum eſt:
hic aūt dr̄ quomodo Dauid tulit caput Goliath in
Ieruſalem: ꝙ nō potuit eſſe, niſi poſt ſuperiora. Sed
tunc dicetur, an iſta fuerint facta immediatè poſt
præcedentia, vel an fuerit aliquod intermedium.
Dicendum, ꝙ iſta fuerunt facta immediatè poſt ea,
quæ habentur præcedenti, cap: ſcilicet, in eadem ho
ra: nam præcedenti, cap. dicitur quomodo quæſi-
uit Saul à Dauid de qua progenie eſſet: & locutus
eſt cùm eo aliquantulum: hic autem dicitur, quòd,
cùm compleſſet Saul loqui ad Dauid, anima Iona-
thæ colligata eſt animæ Dauid, ideo immediatè fa-
ctum eſt. *Et factum eſt, cum compleſſet loqui ad Saul.* ideſt,
immediatè, vt Dauid compleuit locutionem, quā
habebat cùm Saule: Ionathas incæpit diligere Da-
uid. Iſta locutio erat, quæ habetur præcedenti, cap.
ſcilicet, quòd quæſiuit Saul à Dauid de qua proge-
nie eſſet. *Anima Ionathæ colligata eſt animæ Dauid.* ideſt,
incępit Ionathas tantum diligere Dauid, quòd ani-
ma ſua colligata eſt animæ Dauid: vel ſaltem ſic vi-
debatur. Et eſt ſenſus, quòd Ionathas nihil magis
diligebat, quàm ſeipſum, ſed tunc ſubito incępit di-
ligere Dauid quaſi æqualiter ſibijpſi: ideo anima ſua
vita eſt colligata animę Dauid, ſcilicet, tanquam ani
ma Dauid, & ſua eſſet vna añima, ꝙ immediatè de-
clarat litera, ſcilicet, Dilexit Ionathas Dauid quaſi
animam ſuam: tangitur autem in hoc propria radix
amicitiæ: quia, quando aliqui veri amici ſunt, tanta
eſt in eis colligatio, ꝙ iam non ſunt, vt duo homi-
nes, ſed vt vnus per vnitatem affectionis, quia vera
amicitia eſt idem velle, & idem nolle, vt ait Tullius
in libro de vera amicitia. Et intantum eſt iſta iden-
titas volitionis, ꝙ iam prædicatur identitas ſubſtan
tiæ, ita, vt non dicatur, ꝙ duo amici ſunt duo homi
nes, ſed idem homo Sic Ariſt. 9. Ethic. ſcilicet, quòd
amicus eſt alter ipſe, & hoc non ſolùm eſt in amici-
tia humana, ſed etiam in omni amore locum ha-
bet: iſta enim identitas ſequitur, quando Deum ve
re diligimus. Sic patet. 2. ad Corin. ca. 6. ſcilicet. Qui
diligit Deum vnus ſpiritus eſt cùm eo. Hoc autem
eſt, quia anima amantis non manet in amante, ſed
trāſit ad amatum. Vnde anima verius eſt vbi amat,
quàm vbi animat, vt ait Diony. lib. de diuinis nomi
nibus. *Et dilexit Ionathas Dauid ſicut animam ſuam.* q. d.
tantū diligebat Ionathas Dauid ſicut ſeipſum. Ani-
ma namque accipitur hic pro vita. Nihil eſt autem,
ad quod naturaliter amando magis inclinemur, q̄
ad vitam noſtram: eſſe tamen noſtrū eſt viuere, quia
ſecundum Ariſt. 2. de Anima, viuere viuentibus eſt
eſſe. i. idem eſt vita, quod eſſe.

Quomodo Ionathas tantum dilexit Dauid, vt conglutinaretur ei, & diligeret eum ſicut animam ſuam. Quæſtio. II.

QVAERET aliquis, Quare Ionathas tñ dile-
xit Dauid, vt cōglutinaretur ei, & diligeret cū

Teneritudo quid.

quaſi animam ſuam. Reſpondendum eſt, ꝙ Iona-
thas paſſus eſt hic quandam teneritudinem cordis,
quæ eſt in cordibus naturaliter generoſis, & excellẽ
ribus, & eſt quidã motus interior præcordiorum, ꝗ
facit hominem tremere, & interdum ex amoris ni-
mietate, & ſinceritate amantem prouocat ad dul-
ciſſimas lachrymas. Et iam non pôt eſſe maior gra-
dus amoris: & cũ aliquis ad iſtum peruenerit, om-
nia cõtemnit vitam, & famam, & quicquid eſſe pôt
pro eo, quẽ diligit, eo, ꝙ amans iam non eſt ſui iu-
ris, ſed totum ſe poſuit in amato. Eſt autẽ iſte amor
fortis, & tener, ꝗꝗ iſta videantur repugnare: tener
quidem vocatur, quia in teneritudine cordis funda
tur, quæ eſt motus præcordiorum. Fortis autẽ eſt,
quia nulla eſt affectio, quæ præcordia mouere poſ-
ſet, niſi amor: ideo Canti. 8. c. dicitẽ fortis eſt, vt mors
dilectio, lampades eius, lampades ignis, aquæ multę
non poterunt extinguere Charitatem, nec flumina
obruent illam, hanc autem teneritudinem præcor-
diorum, quæ ex amore cauſatur, ſcriptura vocat cõ
motiones viſcerũ, quia præcordia viſcera ſunt: ſic
patet inf. 3. lib. c. 3. de illa muliere, cuius filius erat vi-
uus, & dixit Salomoni: Obſecro te: date illi infantẽ
viuum, & nolite interficere. Dicit enim ibi litera,
ꝙ commota ſunt viſcera eius pro filio ſuo: erat. n.
iſta cõmotio teneritudo quędam cordis cauſata ex
nimio amore naturali ad filium, quæ cito eam ad
lachrymas compuliſſet. Sic etiã dicitur de Ioſeph,
quando vidit fratrem ſuum Beniamin, ꝙ commo-
ta fuerunt viſcera eius ſuper fratre ſuo, & erumpe-
bant lachrymæ: Gen. 43. c. Hanc autem teneritudi-
nem præcordiorũ paſſus eſt Ionathas hic ad Dauid.
Et quia iſta non pôt eſſe, niſi cum vltimo, & excel-
lentiſſimo gradu amoris, neceſſe erat, vt Ionathas
diligeret Dauid ſicut animã ſuam. Quod aũt ex ipſa
teneritudine aliquando cõpelleretur ad lachrymas
pro Dauid, apparet inf. c. 20. vbi dicitur, ꝙ cũ Dauid,
& Ionathas oſcularentur ſe, fleuerunt pariter.

Ionathas motus fuit à Deo, vt tanta amplecteretur dilectione Dauid: & etiam propter probitatem ſuam.

Quæſtio III.

QVAERETVR vlterius Quid fuit ꝓpter qđ
Ionathas pateretur talem teneritudinem cor-
dis, & moueretur ad tam intenſe amãdum Dauid?
Reſpondendum eſt, ꝙ forte hoc fuit à Deo mouen
te Ionatham ad hoc: volebat enim Deus conſerua-
re ſalutem Dauid, quod impoſſibile fuiſſet, manen-
te eo cum Saule, niſi forte Dauid haberet aliquem
amatum nimis acceptum regi, qui poſſet regem ad
aliquid commouere, molliendo furorem, quem cõ
ceperat contra Dauid, & declarãdo ei quid Saul in-
tenderet contra eum agere: nullus autem erat, qui
ita conuenienter agere poſſet, ſicut Ionathas: quia
ipſe erat filius regis, & vir ſtrenuus, cui Rex nihil ce-
labat, vt ipſe dixit infra cap. 20. ideo ipſe debebat eli
gi ad hoc, ꝙ eſſet amicus Dauid, & liberaret eum à
morte. Et quia, ſi Ionathas non dilexiſſet Dauid gra
du exceſſiuo amoris, non egiſſet iſta fideliter liberan
do Dauid, & pro eo ponendo ſe contra Patrem, iõ
decuit, vt Ionathas moueretur à Deo ad tam exten-
ſiuum gradum amoris erga Dauid: patent autẽ hęc
per opera Ionathæ. Nam quando Saul aliquid con-
cipiebat furoris contra Dauid Ionathas indicabat
ei, & faciebat eum recedere à facie Saul. Cum verò
ſciebat omnia eſſe pacifica, reducebat eum coram
Saule, vt patet ſequenti. cap. tantum autem ſe exer
cebat Ionathas ſolicitè in rebus Dauid, & reſpon-
debat Patri pro Dauid, quòd Pater arripuit ſemel

F lanceam, vt configeret Ionatham cum pariete in-
fra cap. 20. Hæc autem omnia patiebatur Ionathas
pro Dauid: vnde diligebat eum magis, quàm patrẽ
ſuum, vt colligitur eo. c. Aliter poteſt dici, ꝙ Iona-
thas motus fuit ad diligendum Dauid ita intenſe ꝓ-
pter probitatem eius, nam Dauid apparuit animo-
ſior, & glorioſior omnibus, qui fuerunt in Caſtris
Iſrael, cum nullus etiam pręmijs incitatus auſus fue
rit congredi cum Goliath: ipſe autem non ſolũ au-
ſus eſt, ſed etiam confidenter petijt ſibi dari certa-
men. Et, cum Saul à principio aliqualiter videretur
repugnare, & diligenter inſtitiſſet, vt ſibi concede-
retur, ꝙ eius excellentem indicabat animoſitatem.
Et quia Ionathas erat vir bonus, motus fuit ad dili-
G gendum nimis eum, qui dignus erat diligi. Item Io-
nathas erat vir ſtrenuus in armis, & ob hoc dilige-
bat omnes viros excellentes in arte bellica: ſic autẽ
erat de Dauid: quia ipſe erat vir ſtrenuus, ſecundum
quòd patet ex bello, quod habuit cum Goliath.
Quod autem Ionathas eſſet vir excellens in opere
bellico, & nimis animoſus, apparet, quia in princi-
pio regni Saulis, cum adhuc Iſraelitæ eſſent ſubie-
cti Philiſthinis, & Philiſthini erant in terra Iſrael, ip-
ſe cum mille viris, quos habebat in Gabaa, inuaſit
primo ſtationem Philiſthinorum, atque percuſſit
eam, & fecit Iſraelitas inſurgere cõtra Philiſthinos.
ſupra cap. 13. Item Ionathas cõmiſit quoddã opus,
quod erat valde animoſitatis, & adhuc maioris, ꝗ
H iſtud, quod fecit hic Dauid pugnando cũ Goliath:
nam ipſe cum ſolo armigero ſuo inuaſit Caſtra Phi
liſthinorum, vbi erant plura, quàm millies millia
virorum, & turbauit Caſtra hoſtium, atque occi-
dit viginti viros priuſquam venirent alij Iſraelitæ,
ſupra cap. 14. Et quamquam iſtud opus, quantum
ad interfectionem virorum, & turbationẽ Caſtro-
rum attribuendum ſit Deo, & non Ionathæ; tamẽ
quantum ad animoſitatem attribuendum eſt Iona-
thæ pro magna parte, & tunc non poterat eſſe ma-
ior animoſitas, quàm iſta, quã habuit Ionathas: &
forte ipſe aggreſſus fuiſſet Goliath ſingulari pugna,
ſicut aggreſſus eſt Dauid, niſi quia Dominus eũ com
preſſit, ſcilicet reprimens eius animoſitatem, vt exal
I taret Dauid conferens ei iſtum triumphum. Et quia
illi viri, qui ſunt nimis ſtrenui in armis, & animoſi,
diligunt alios, qui in hoc animoſi, & ſtrenui ſunt,
dilexit Ionathas Dauid, quia, cum ipſe eſſet valde
excellens in his, nullum alium reperit tam excellen
tem in toto Iſrael, ſicut Dauid. Sed adhuc prima re-
ſponſio magis valet.

Ionathas excellens bellator.

Quare dictum eſt, quòd poſt verba Saulis, anima Ionathæ ſit conglutinata Dauid, cum iſtud fuerit ante.

Quæſtio IIII.

QVAERETVR vlterius. Quare dr̃ hic, ꝙ ani
ma Ionathę colligata eſt animæ Dauid, poſtquã
K compleuit loqui ad Saul: nam dilectio Ionathæ ad
Dauid fuit propter probitatem Dauid, quia mirabi
liter ſe habuerat in armis contra Goliath: ſed iſtud
fuit antequam loqueretur Dauid ad Saulem, ergo
prius debuit anima Ionathæ conglutinari animæ
Dauid, quàm loqueretur Dauid ad Saulem. Re-
ſpondendum eſt, ꝙ iſtud dependet ex præcedenti,
ſcilicet propter quid Ionathas dilexit tantũ Dauid,
& quia ibi reſponſum eſt dupliciter, ideo ſecũdùm
illos modos poteſt hic applicari reſponſio. Si enim
dicamus, quòd Ionathas dilexit Dauid, quia à Deo
motus fuit, dicetur, quòd Deus nunquam mouit
Ionatham ad diligendum Dauid vſquequo ceſſa-
uit loqui ad Saulem, ideo poſt illam locutionem

anima

anima Ionathæ colligata eſt animæ Dauid, & non A prius, Si autem dicatur, ꝙ Ionathas dilexit Dauid ſecundo modo, ſcilicet, quia vidit eum virum ſtrenuũ in armis: poteſt dici, ꝙ tunc nouiter eum dilexit: quia licet prius Dauid pugnaſſet cõtra Goliath. Et ex hoc inſurrexiſſet cauſa dilectionis magnæ Ionathæ ad Dauid, tamen nondum viderat Ionathas Dauid diligenter, quia forte à principio, quando ſtetit Dauid coram Saule petens certamẽ ſingulare, non aderat Ionathas, nec vidit Dauid, ideo non poterat eum diligere nimis intensè: nunc autem cum vidit eum, quem propter ſtrennuitatem ſuam dilecturus erat, cępit immenſo amore flagrare potiſſimè, quia ſecundum naturam, cum bonum ſit obiectum voluntatis, & quælibet perfectio ſit aliquod B bonum, mouebit voluntatem ad diligendũ ipſam: & quanto fuerit aliquid habẽs plures perfectiones, tanto diligibilius apparebit, & quia Ionathas ſolum peius cognouerat de Dauid animoſitatẽ, & robur, nũc autem, cum loqueretur ad Saulem, viſo eo, cognouit polchritudinem vultus illius, & eloquentiã: ideo habuit incentiuum ad magis eum amandum. Erant iſta duo non parua in Dauid. ſ. pulchritudo, & eloquentia: vnde ille, qui primo eum coram Saule notum fecit, collaudauit ipſum de his duobus, vt patet ſup. c. 16. cum dicitur: Vidi filiũ Iſai Bethlehemitem ſcientem pſallere, & fortiſſimum robore, & virum bellicoſum, & prudentem in verbis: & virũ pulchrum. Cum ergo iſta duo ſuper præcedẽtia co- C gnouiſſet Ionathas de Dauid, cum loqueretur corã Saule, tunc colligata eſt anima eius animæ Dauid. Vel poteſt aliter dici, quòd immediate, vt Dauid occidit Goliath, Ionathas dilexit eum nimis, tamẽ nõ potuit ei oſtẽdere magnitudinẽ affectus ſui, vſquequo locutus eſt ad Saulem: nam ante hoc non viderat, vel ſaltem non fuerat locutus Ionathas Dauid. Cum autem locutus eſt ad Saulem, accepit eum Ionathas, & locutus eſt ei verba oſtendentia magnũ affectum: & iſtud fuit, ꝙ colligaretur anima ei[us] animæ Dauid. Et hoc ſatis conſonat literę ſequenti. Nam immediate poſt hoc dicitur, ꝙ Ionathas, & Dauid inierũt fędus, quia diligebat eum Ionathas, ſicut animam ſuam.

An inter Jonatham, & David fuerit amicitia immediatè quòd Ionathas dilexit David. Quæſtio V.

QVAERETVR vlterius, An immediate, vt Ionathas dilexit Dauid, ſicut animam ſuã, cõglutinata fuerit anima eius animæ Dauid, ita ꝙ ambo eſſent amici, vel ſaltem Ionathas eſſet amicus Dauid? Aliquis dicet, ꝙ ſic, quia ad amicos pertinet gradus perfectiſſimus amoris: ſed Ionathas dilexit Dauid immediate, vt ceſſauit loqui ad Saulem amore intenſiſſimo, vt patet in litera: ergo erat amicus illius. Reſpondendum eſt, ꝙ nõ fuit immediate amicitia inter vtrumq;: maximè patet de Dauid: nam, quamquam Ionathas diligeret Dauid ualde: tamẽ Dauid nõdum diligerat Ionatham, quia neſciebat, an ab eo diligeret, ſed etiam Ionathas non eſſet amicus Dauid, quamquam eum valde diligeret. Apparet ꝙ amicus eſt nomen relatiuũ æqualitatis, ideo non poteſt eſſe amicus ſine amico, ſed Dauid nondum erat amicus Ionathę, vt patet ex dictis: ergo ẽt Ionathas non erat amicus Dauid, imò dato, ꝙ Dauid à principio dilexiſſet Ionatham ęqualiter, vt ab eo diligeretur, non erãt amici, quia apud amicitiã, ſecundum Ariſt. 8. Ethi. tria requiruntur. Primum eſt amare. ſ. ꝙ vnus amet alterũ: nã ſine amore amicitia nulla eſt. Secũdum eſt, ꝙ hoc ſit in vtroq;. ſ. ꝙ

Tria requiruntur ad amicitiã.

A vterq; amet, & vterq; amet: nam, ſi aliquis amat alterum, & non amaẽ ab eo, nullus eſt amicus alterius. Tertium requiritur, ꝙ iſte amor ſit non latens. ſ. ꝙ non ſolum quilibet amet alterum, & ametur, ſed ẽt ꝙ cognoſcat, ꝙ amatur: & non ſolum hoc, ſed etiã ꝙ cognoſcat alterum cognoſcere ſe amari, ideo ſi contingat aliquos duos inuicem ſe amare: etiamſi æqualiter ament, & amenẽ: dum tamen vnus de alio hoc nõ cognoſcat, nõ eſt amicitia, ſed amor. Ex his trib[us] colligit philoſoph[us] diffinitionẽ amicitiæ. 8. Ethi. dicens: Amicitia eſt amor non latens in contra paſſis. In his tribus tangũtur tria, quæ dicta ſunt. Primum, quia dicitur amor, ſecũdum inquantum dr̃ non latens, tertium inquantum dicitur in cõtra B paſſis. Hæc autem tria nondum erãt inter Ionathã, & Dauid à principio, quando incępit Ionathas diligere Dauid, ſicut animam ſuam: nam, quamquam tũc eſſet primũ. ſ. amor, quia Ionathas diligebat Dauid: tamen non erat tibi amor mutuus, qui vocaẽ ĩ contra paſſis. ſ. ꝙ quilibet amet, & ametur: nam Dauid tunc nondum amabat Ionatham, quia non cognouerat eum, nec habuerat aliquid ſpeciale circa eum, propter quod deberet ipſum diligere. Etiam non erat ibi tertium. ſ. ꝙ non eſſet latens, quia dato ꝙ Dauid diligeret Ionatham aliqualiter, vt diligebatur ab eo: tamen iſte amor erat latens. ſ. quia nondum fuerat inuicem manifeſtatus per aliqua ſigna: fuerunt tamen parum poſt hoc amici Ionathas, & C Dauid, qa Ionathas indicauit affectionẽ ſuã Dauid, dans ei omnia veſtimenta ſua vſq; ad gladiũ, & Baltheum, vt patet inf. in littera: & tunc inierunt inter ſe fœdus: quod pertinet ad amicitias manifeſtas. *Tulitq; eum Saul in die illa.* i. in die, in qua Dauid occidit Philiſthęum, Saul tulit eum. ſ. vt viueret cum eo, & maneret apud ipſum.

Amicitia quid.

Quomodo Saul accepit David in die, in qua interfecit Goliath, ad manendum cum eo. Quæſtio VI.

QVAERET aliquis, Quomodo Saul tulit tũc Dauid ad manendũ cũ eo: nam ante hoc iã cũ tulerat. & fecerat familiarem ſuum, vt patet ſup. c. D 16 cũ miſit Saul ad patrem eius pro illo, dicens: Mitte ad me Dauid filium tuum, qui eſt in paſcuis: poſt hoc autem Dauid venit ad Saulem: quaſi illico rediturus ad patrem, quia tamen placuit in conſpectu Saulis, miſit Saul ad patrem eius, vt permitteret eũ ſtare ſemper coram illo Sic patet eo. cap. ſ. miſitque Saul ad Iſai, dicens: Stet Dauid in cõſpectu meo, inuenit enim gratiam in oculis meis. Item non ſolũ Saul accepit Dauid tũc, vt maneret cũ eo, ſed etiam dedit ei officium ſpeciale in domo ſua. ſ. fecit eum armigerum ſuum, vt patet ſup. c. 16. ſ. at ille dilexit eũ nimis, & factus eſt armiger eius: non ergo oportebat, vt nunc nouiter caperet eũ ad manendũ cũ ipſo. Reſpondendum eſt, ꝙ poteſt dici, ꝙ nũc noui- E ter cęperit eum ad manendũ ſecũ: & hoc propter tria. Primo quia, quamquam iam cępiſſet Saul Dauid ad manendum ſecum, & alias fuiſſet cum eo: tamen reliquerat illũ redire ad patrem, & iam paſcebat oues, ſicut prius, nec ipſe habebat ſpem redeũdi ad regem, niſi denuo vocaretur, & nunc non venit ad eum, niſi per accidens. ſ. vt videret fratres ſuos. Quia ergo iam relictus fuerat à rege, nunc nouiter ab ipſo ſuſceptus eſt. Secundo dicitur, ꝙ fuit ſuſceptus ad differentiam primæ ſuſceptionis, quoniam in prima ſuſceptione accepit eum, & dimiſit: nunc autem cępit, & non dimiſit, & habuit propoſitum numquam dimittendi eum à ſe recedere. Et iſta differentia ſignificaretur in littera, cum dicitur immediatè.

diatè, & non conceſſit ei, vt reuerteretur in Domũ
Patris ſui. Tertiò dicitur ſuſcepiſſe eum de nouo, q̃a
nunc ſuſcepit eum ad aliud maius officium, q̃ prius
habebat: nam prius erat ſolum armiger eius, vt pa-
tet, ſupra cap. 16. nunc autem factus eſt Princeps ſu-
per viros Belli, vt patet hic: mittebatquè eum Rex
ad multa negocia expedienda, quia illum familiarẽ
habebat. *Et non conceſſit ei, vt reuerteretur in domũ Patris
ſui*, ideſt tantum dilexit eum, quod noluit ei iam da-
re licentiam, vt rediret ad patrem ſuum: ſed, q̃ ſem-
per maneret apud regem. Et illud ponitur ad differẽ-
tiam primæ ſuſceptionis, quia, cùm primò ſuſcepit
eum permiſit poſtea redire in domum patris ſui, vt
patet præcedenti cap. poſtquam verò nũc ſuſceptus
eſt, non fuit permiſſus illuc redire, ſed ſemper man-
ſit apud Regem, quia erat nimis familiaris ei. Nõ eſt
autem intelligendum, q̃ nunquam permiſerit eum
ire in Bethlehem ad cognatos ſuos, ſed, quod non
permiſerit redire ad manendum cum Patre, tanquã
non eſſet iam rediturus: nam, quod aliquando velo-
citer iret ad videndum cognatos, & contribules ſu-
os, non tollitur ex hoc, ſed ſolum negatur, quod per
miſſus fuerit redire ad habitandum cum patre, &
manendum in paſcuis, in ſtatu priori: hoc enim fece
rat vice, qua receſſit à Saulę.

*Quare Saul non permiſit Dauid reuerti etiam nunc in Domum
Patris ſui. Quæſtio VII.*

QVAERET aliquis, Cum Saul acceperit pri-
ma vice Dauid ad magnam familiaritatem, &
tamen permiſit eum redire ad patrem ſuum: quare
nunc non permiſit? Quod patet, quia ſupra cap. 16.
dicitur, q̃ inuenerat gratiam coram eo: & tamen p-
miſſus eſt redire. Reſpondendum eſt, quod Saul per-
miſit Dauid redire ad patrẽ ſuum prima vice, quia
tunc non videbatur ei nimis neceſſarius: nunc autẽ
viſus eſt ſibi neceſſarius pro omni tẽpore, ideo nun
quam permiſit eum redire ad patrem. Hoc patet, q̃a
prima vice ſolum acceperat Saul Dauid in Cithari-
ſtam, ſcilicet, quod, quandocunque ſpiritus Domi-
ni malus vexaret Saulem, pſalleret coram eo Dauid
in Cithara, & leuius habebat, atque recedebat ab eo
ſpiritus nequam. Fecit etiam eum armigerum ſuũ,
ex quadam dilectione, ſed cum tempus Belli cõtra
Philiſthinos aduenisſet, vel fortè ante illud Dauid
non viſus eſt neceſſarius Sauli: fortè enim, quia rarò
exagitabat eum ſpiritus nequam, poſtquam ſteterat
cum eo Dauid. Rurſus, quia Dauid, quamquam vi-
deretur bonę indolis ad opera fortitudinis, tamen,
quia erat nimis iuuenis, putauit eum Saul, non pro-
futurum ſibi ad opus Belli, ideo remiſit illum ad pa-
trem. & tunc fuit in paſcuis. Nunc autem cognoue
rat Saul ex bello præterito, quod Dauid eſſet vir val-
de ſtrenuus in armis, ideo ex hoc putauit eum ſibi
neceſſarium, cùm ſemper haberet aliquem cõflictũ
contra Hoſtes. Quod autem Dauid ad hoc acceptus
fuerit, apparet: quia dicitur infra, poſuit eum Saul
ſuper viros ſuos belli: ergo nunquam debebat per-
mitti redire ad patrem. Item proficiebat nunc Da-
uid ad id, ad quod primo aſſumptus fuerat, ſ. ad Ci-
tharizandum coram Saule: nam etiam poſtea quan-
docunque arripiebat ſpiritus nequam Saulem, pſal
lebat Dauid coram eo, vt patet infra in litera: & ite-
rum ſequenti cap. *Inierunt aũt Ionathas, & Dauid fędus*,
ideſt fecerunt inter ſe pactum iurando, quod ſibi ſer
uarent amicitiam in æternum. Fuit autem illud ma
gnum ſignum amoris: Nam fœdus ſemper ponitur
inter illos, qui ſunt æquales, vel ſaltem in aliquo æ-
quales. Inter ſubditum autem, & Dominum non eſt
F fœdus de ſeruanda amicitia, ſed de ſeruanda fideli-
tate: Ionathas ergo, cùm eſſet filius Regis, & Dauid
fuiſſet pauper, non potuiſſet cum eo fędus, niſi ex a-
moris nimietate, & hoc ſignificabat littera ſequens,
ſ. Diligebat eum quaſi animam ſuam, ideſt propter
hoc iniuit fędus cum eo, quia diligebat eum nimis:
alioqnin, quamquam dilexiſſet eum, & accepiſſet in
aliqualem familiaritatem, tamen non iniuiſſet fœ-
dus cum eo, quia hoc erat facere ſibi Dauid æqualẽ:
vnde iſtud fœdus accepit Dauid pro magno benefi
cio, cùm ipſe eſſet ſeruus Ionathæ, vt patet infra ca.
20. ſ. Fac ergo miſericordiam in ſeruum tuum: quia
fœdus Domini me famulum tuum tecum inire fe-
ciſti. *Diligebat enim eum, quaſi animam ſuam*, ideſt tantum
G diligebat ſicut vitam ſuam, iſtud ponitur hic tãquã
redituum cauſæ ſuperioris, ſ. quod ex hoc Dauid,
& Ionathas inierunt fœdus, quia Ionathas diligebat
valde Dauid.

*Quid ſit inire fœdus, & quomodo hoc fiat.
Quæſt. VIII.*

QVAERET aliquis, Quid ſit inire fœdus, & Fœdus q̃d.
quomodo hoc fiat. Reſpondendum eſt, quod
fœdus eſt pactum mutuum inter aliquos, de amici-
tia ſeruanda in æternum, vel de obſeruanda ſubie- Fœdus tri-
ctione, aut fidelitate, aut ſimilibus, ſ. de veritate ſer- pliciter fit
uanda: & ideo fœdus tripliciter fit. Primum eſt fœ-
H dus amicitiæ, quando promittitur ſeruari amicitia
perpetuo inter aliquos: ſic autem fuit inter Dauid,
& Ionatham: quia, quamquam eſſent inæquales, ta-
men Ionathas ex nimio amore condeſcendit, vt eẽt
æqualis Dauid, & iniret cum eo fœdus æqualitatis.
Secundo modo fit fędus inter minores, & maiores,
ſcilicet, quando minores præſtant fœdus, promittẽ-
tes ſe aliquid facturos, quod confirmant in fędere.
Maiores autem ſolam obligationem ſuſcipiunt, ni-
hil promittentes: ſic enim fuit fœdus inter Iſraeli-
tas, & Deum, cũ ipſi promiſerunt ſe ſeruaturos om
nia mandata eius, & hoc confirmauerunt, facientes
cæremonias fœderis, vt patet Exod. ca. 24. & iterum
tempore Ioſue inierunt fędus cum Domino de ſer-
I uando totam legem ad petitionem Ioſue, vt patet
Ioſue 24. ca. ſ. Percuſſit ergo Ioſue in die illo fędus,
& propoſuit præcepta, atque iudicia populo in Si-
chen. Tertio modo fit fœdus inter maiores, & mi-
nores. ſ. q̃ ſoli maiores præſtẽt fœdus, ſ. promitten-
do ſe aliquid facturos, minores verò ſolum recipiũt
obligationem. Et ſic eſt, ſi Domini præſtent obliga-
tionem, & fidem de ſeruando Priuilegia, & immu-
nitates ſubditorum: vel de conferendo eis aliquid.
Et hoc modo Deus pepigit fœdus cum Abraam, p-
mittẽdo ei, quod daret ſemini ſuo terram Chanaã,
vt patet Gen. 15. ſ. In die illa pepigit Dominus fœ-
dus cum Abraam, dicens: Semini tuo dabo Terram
hanc. Conſiderandum vlterius, quod, cùm fędus ſit
K obligatio quædam inducta per promiſſionem, vel
promiſſio inducens obligationem, vt illa promiſſio
firmior eſſet, fiebant quædam cęremoniæ, quib. po-
ſitis, non licebat alicui retrocedere à promiſſione
poſita: & propter illas cæremonias vocabatur ſpe-
cialiter iſta promiſſio. Erant autem cæremoniæ, q̃,
quando fiebat fœdus, occideretur aliquod animal, Quæ cęre-
& diuideretur in duas medietates à ſummo, vſq; ad moniæ,
deorſum, & ponebantur altrinſecus oppoſitæ: inter quãdo fie
quas tranſibat vterque, qui iniebat fędus, vel ſi mul- bat fœdus
ti eſſent omnes tranſibant: & ſignificabatur in diui- obſerua-
ſione illã animalis, quod, quicunque de componen bantur.
tibus fœdus pręuaricaretur illud, diuideretur in du-
as partes, ſicut diuidebatur illud animal. Iſte fuit mo

dus ab

dus ab antiquiſſimo inter omnes Gsntẽs, vt ait Pau-
lus Oroſius tertio libro de Ormeſta mundi. Fuit etiã
inter Hebræos: vnde Deus ſecit ſæpe, ꝙ Hæbrei cũ
illo inirẽt fęd⁹, factis iſtis cęremonijs, & ipſe quoq;
ſimiliter cum illis iniuit, occiſis anlmalibus, ſicut in-
ter gentiles, vt patet Gen. 15. c. & hoc, quia non pu-
tabant alias gentiles aliquod pactum firmum eſſe,
niſi fœdere firmaretur.

An Ionathas, & David obſeruauerint iſtas cęremonias in fœdere amicitię eorum. *Quæſtio. IX.*

QVAERETVR vlterius, An in fędere, quod
inierunt Ionathas, & Dauid, obſeruatæ fuerint
iſtæ cæremonię. ſ. ꝙ occiſum fuerit aliquod animal
inter cuius diuiſiones trãſierint Dauid, & Ionathas?
Reſpondendum eſt, ꝙ non patet expreſſe, an iſtę cę
remoniæ fuerint obſeruatæ in fędere eorum, vel ſo
lum fuerit pactũ iuramento firmatũ. Credendũ ta-
men eſt, ꝙ iſtæ cæremoniæ interuenerunt: nam ali
ter non vocaret̃ fœdus, ſed promiſſio, vel obligatio,
aut pactum: vocatur aũt fœdus: ideo dicendũ, ꝙ ob
ſeruatæ fuerint cęremoniæ, nec oportuit, ꝙ expri-
meret̃, illas ſeruatas fuiſſe: quia non vocat̃ fœdus, ni
ſi cũ iſta fiũt: & ideo, expreſſo nomine fęderis ſubin
telligũtur illa, ſine quibus fœdus nõ eſt: & huiuſmo
di ſunt iſtæ cęremoniæ: potiſſime: quia etiam in fœ
deribus, quæ fiebant ad Deũ, vel quæ Deus faciebat
cum Iſraelitis, iſta ſeruabantur. A fortiori ergo in
fęderibus, quæ componebantur inter homines. Ap
paret aũt hoc, qa quando Deus pepigit fędus cum
Abraham de dando ei terram Chanaã, occiſa ſunt
animalia ad cęremonias fęderis, ſcilicet vacca triũ
annorum, & Capra, & Aries totidem annorum, &
Turtur, & columba: aues autem non fuerunt diui-
ſæ; quadrupedia autem ſic: & fuerũt poſitæ partes
altrinſecus, ita, vt maneret in medio via, per quam
aliquis tranſire poſſet. Et quia Abraham ibi nihil ꝓ
mittebat Deo, ſed acceptabat promiſſionem illius,
non tranſiuit inter medias diuiſiones: Deus autem
tranſiturus erat, & quia Deus erat incorporeus, nõ
potuit per ſeipſum tranſire ad occubitum Solis fa-
cta eſt caligo tenebroſa, & apparuit clibanus fumãs,
& lampas ignis tranſiens inter medias diuiſiones:
iſte autem tranſitus flammę erat loco Dei, & ĩ hoc
ipſe iniebat fędus. Vnde dicitur ibi immediate ĩ die
illa pepigit Dominus fœdus cũ Abraham. ſ. per cę-
remonias iſtas, quæ præceſſerunt, & per verba, quæ
ibi ſequũtur. ſ. Semini tuo dabo terram hãc à fluuio
Aegypti vſq; ad flumen magnũ Euphratem: De his
Gen. c. 15. Rurſus autem, cũ Iſraelitę fecerũt fœdus
cum Deo in confirmatione legis, factæ ſunt iſtæ cę
remoniæ: nam immolata ſunt animalia in ſacrifi-
cium, & in ſignum fęderis aſperſus eſt ſanguis eorũ
ſuper populũ, & ſuper librum eius, & ſuper altare,
vt patet Exo. 24. c. & ad Hebr. c. 9. Quod autem iſtud
eſſet fœdus, patet prę alle. c. nam dixit Moyſes ad to
tum populũ: Hic eſt ſanguis fęderis qđ pepigit Do-
minus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his: ſic
quoq; quando aliàs faciebant ſpecialiter Iſraelitæ
fœdus cum Domino, obſeruabant iſtã cęremoniã
occidendi animalia Sic fuit in tempore Regis ſede-
chiæ, quando omnes Iſraelitæ permiſerunt omnes
ſeruos ſuos, quos habebant de genere Iudæorũ abi-
re liberos, & inierunt fœdus cũ Domino, ꝙ nũquã
eos repeterent in ſeruitutem: poſtea aũt redegerũt
eos, vt prius in ſeruos, & Deus comminatur eis ſup
hoc: tamen, quando iſtud fędus inierunt, occiderũt
animalia, & omnes, qui erant in Ieruſalem, tranſie-
rũt inter diuiſiones vituli occiſi. De hoc Ierẽ. c. 34. ſ.
A Et dabo vos in commotionem regnis terræ; & da-
bo viros, qui præuaricantur fœdus meum, & non
obſeruauerunt verba fęderis, quibus aſſenſi ſunt in
conſpectu meo: vitulũq; occiderunt in duas partes,
& trãſierũt inter diuiſiones Principes Iuda, & Prin-
cipes Ieruſalem, eunuchi, & Sacerdotes, & omnis
populus terræ. Ex hoc ergo apparet, ꝙ in qbuſcũq;
fęderibus, quæ fiebant ad Deum, obſeruabantur cę
remonię occiſionis animaliũ, quamquam non ſem
per fiat mentio de illis: à fortiori ergo in fęderibus,
quæ fiebant inter homines: quia iſti volebãt magis
cęrtitudinem in ſigno ſenſibili. ſ. in cęremonijs ex-
terioribus. Inter Ionatham ergo, & Dauid, dicendũ
eſt iſtas cęrimonias fœderis, & intercesſiſſe gene-
B taliter vbicũq; dicitur fœdus initium fuiſſe, creden
dum eſt, ꝙ interciderint omnes iſtæ cęrimoniæ, q̃q̃
non exprimantur. *Nam ſpoliauit ſe Ionathas tunica, qua
erat veſtitus.* Iſtud inducitur hic ad probationẽ præ-
cedẽtis dicti. ſ. ꝙ diligebat Ionathas Dauid ſicut ani
mam ſuam, & manifeſtatur in opere, qa mox exuit
ſe veſtibus ſuis, & dedit eas Dauid. Tunica, de qua
hic dicit̃, erat veſtis ſuperior Ionathę. ſ. clamys eius,
vel pallium, quod patet, quia poſtea dicitur de re-
liquis veſtimentis. Eſſet ergo tunica præciosior cæ-
teris, qa erat veſtis ſuperior: & de ea fit mentio ſpe-
cialiter. *Et dedit eam David, et reliqua veſtimenta ſua.* Hoc
faciebat ad moſtrandum amorem: vnde nõ ſolum
veſtem ſuperiorem ei contulit, ſed etiã omnia alia
C veſtimenta, ita, vt nudus omnino maneret tunc Io
nathas, ſed induit ſe veſtimẽtis alijs, quia, cũ eſſet fi-
li⁹ Regis, facile erat ſibi habere multa de his. *Vſq; ad
gladium, & arcum ſuum, & vſq; ad baltheum.* i. etiam de-
dit ſibi Gladium, & Baltheum, & Arcum. Vocatur
hic gladius Ionathę Enſis ſuus, quo vtebatur ad bel
lũ: Arcus erat quem ipſe familiariter habebat vtens
arte ſagittaria. Baltheus erat cingulum Ionathæ: &
non eſt Baltheus abſolute cingulum, ſed ſolum cin
gulum militare, & ſignificat quandam dignitatem:
Dauid autem iam factus fuerat miles, cum pugna-
uiſſet contra Goliath, ideo ad repręſentandũ digni-
tatem militarem datum eſt ſibi cingulum.

D *Ionathas in ſignum maximi amoris dedit David omnia veſti-
menta, quibus indutus erat,* *Quæſtio X.*

QVAERET aliquis, Quare Ionathas dedit Da
uid veſtes ſuas? Reſpondendum eſt, quòd litte
ra hoc innuit factum eſſe propter amorem nimiũ:
vnde, cũ ſup. dixiſſet, ꝙ Ionathas diligebat Dauid,
quaſi animam ſuam, ſubditur: Nam ſpoliauit ſe Io
nathas tunica, qua erat veſtitus, & dedit eã Dauid,
& reliqua veſtimenta ſua: Sed tũc dicetur: quare ma
gis dedit veſtimenta, quàm aliquid aliud. Reſpon-
dendũ eſt, ꝙ Ionathas, eo ꝙ maxime diligebat Da-
uid, voluit ei dare aliquod donum in ſignum amo-
ris, potiſſime, quod maneret apud amicum, vt per il
lud donum eſſet continua memoria alteri⁹ amici.
Viſum eſt aũt Ionathæ, ꝙ nullum erat conuenien-
E tius donum pro tunc, quàm veſtimenta, & arma: iõ,
quamquam Ionathas potuiſſet dare Dauid pecuniã
magnam, vel aliquid aliud, qđ eſſet maioris precij,
quàm veſtimenta, & arma, dedit tamen iſta, qa ma-
gis conueniebant, & erant iſta conuenientia in duo
bus. Primo, ex parte Ionathæ. Secundo, ex parte Da
uid. Ex parte Ionathæ iſta nimis conueniebant, qa
Ionathas tunc non dabat donum aliquod Dauid,
vt eum ditaret, ſed, vt ei affectionem nimiã demon
ſtraret. Nihil autem erat, per quod tãtum poſſet in-
dicari affectio Ionathæ ad Dauid, quantum dando
ei veſtes ſuas omnes: nam ille, qui intenſe amat, iam
non

F non eſt ſui iuris, quia ſe totum poſuit in amato; cũ anima verius ſit vbi amat, ꝙ̃ vbi animat iuxta Dionyſiũ. li. de diuinis nominibus. Et quia Ionathas nimis intensè diligens, ſe totum poſuerat in Dauid; voluit ei hoc indicare, qđ nõ potuit eſſe cõuenientiꝰ ꝙ̃ dãdo ei oĩa illa, q̃ erãt ſibi ĩmediata: nihil aũt erat ĩmediatiꝰ ſibi, ꝙ̃ veſtes. Dare ergo omnes has illi, erat quaſi ſeipſum totũ dare, ideo conuenientius datę ſũt veſtes ad ſignificandũ amorem, ꝙ̃ aliquid aliud. Et hoc potiſſimè, quia non ſolũ fuit data veſtis ſuperior, ſed omnes veſtes vſq; ad carnem. Secũdo fuit hoc conuenientius, ꝙ̃ aliquod alterũ donum ex parte Dauid: nam illud quiſque deſiderat, & illud maximum bonum eſſe eſtimat, quo maximè indiget: **G** vnde infirmi ſalutem maximum bonũ dicunt: pauperes autem diuitias: & qui, ſibi ignorantiæ conſcij ſunt, eos qui ſupra ſe aliquid magnum dicunt, tanq̃ aliquid diuinum admirantur, vt ait Ariſto. 1. Ethic. ſed Dauid nullo tunc magis egebat, quàm veſtibus quando Ionathas ei illas contulit: ideo conuenientiſſimum munus fuit dari veſtes. Patet hoc: quia Dauid venerat in habitu paſtorali portans peram, & baculum, & fundam: alię quoq; veſtes eſſent rudes. i. de panno groſſo, & parui valoris: hoc autem inhoneſtum erat in Dauid, cum aſſumptus fuiſſet ad magnũ honorem, & familiaritatem Regis: ideo nõ decuit, vt amplius illis veſtibus vteretur, quod conſiderans Ionathas illico ꝓuidit inopiæ amici ſui, exuẽs **H** ſe omnibus veſtibus, & conferens eas illi. Nec paſſus eſt expectatę quouſq; fierent aliæ veſtes nouæ pro Dauid: tum vt maiorem affectionem indicaret dãdo ei veſtes, quibus ipſę tegebatur, tum ſaltem: nec per modicũ tẽpus maneret Dauid in priori habitu.

Quare Ionathas dedit Arcum, & Baltheum. *Quaſt. XI.*

QVAERETVR vlterius, Quare Ionathas dedit Dauid Arcum, & Baltheum: quia iſta, non erant ad ſupplẽdam neceſſitatem eius, ſicut fuit de veſtibus. Etiam non erant neceſſaria ad iudicandũ magnitudinem amoris ſui, quia iam ſufficienter iudicauerat conferendo veſtes. Reſpondendum eſt, **I** ꝙ in iſtis eſt controuerſia propter iſtam dictionem vſq;: quæ poteſt teneri incluſiuè, vel excluſiuè: Aliqui exponunt hoc excluſiuè. ſ. ꝙ dederit oẽs veſtes vſq; ad gladium arcum, & baltheum. i. & non dederit gladium, nec arcum, nec baltheum. Et hoc: quia non poterat his honeſtè carere. Alio modo exponit vſq; incluſiuè. ſ. ꝙ dederit omnes veſtes vſq; ad gladium arcũ, & baltheum. i. etiam dederit iſta. Et iſte modus exponendi eſt communis, & nos, cum loquimur ſimilia, communiter intelligimus vſq; incluſiuè. Hic autem ſic accipitur, nec eſt aliquod dubium, ꝙ teneatur incluſiuè, vel excluſiuè: quia quãdocunq; aliqua ſunt ſubordinata, vel pertinent ad idem genus, poteſt teneri vſq; incluſiue, vel excluſiuè: velut ſi aliquis diceret, iſte dedit illi omnes ve- **K** ſtes vſq; ad interulam: poteſt ibi dubitari, an teneat̃ vſq; incluſiuè, vel excluſiuè. Et hoc: quia veſtes ſunt ſubordinatæ, & pertinẽt ad idem genꝰ. ſ. omnes ſũt ad induendũ, ideo, cum dicitur vſq; ad ĩterulam, ratio dubitandi eſt, An interula quoq; data ſit, vel ĩ ea fuerit terminus donationis excluſiuè. Quando tamen aliqua pertinent ad diuerſum genus, & nõ habẽt inter ſe aliquam coordinationem, ſemper vſq; tenetur incluſiuè, addendo aliquid, vt ſi dicat̃: iſte dedit illi omnes veſtes ſuas vſq; ad Equũ, & vſq; ad libros, intelligitur, ꝙ dederit veſtes, & etiam Equum, & libros. Ratio diuerſitatis eſt: q̃a iſta dictio, vſq;, debet poni ad aliquid ſignificandum. Cùm ergo ponitur in rebus eiuſdem generis, vel habentibus inter ſe ordinem, ſiue ponat̃ incluſiue, ſiue excluſiuè, aliquid operatur. Si autem in rebus diuerſorum generum poneretur vſq; excluſiuè, eſſet omnino ſuperflua, ideo oportet, ꝙ ponat̃ incluſiuè cũ propriè ponitur. Apparet hoc: quia ſi ſolum diceret̃: iſte dedit illi omnes veſtes. ſimpliciter intelligeret̃ de omnibus; cum tamẽ dicitur, ꝙ dedit omnes veſtes vſq; ad interulam, poteſt poni ibi, vſq;, ad excipiendum aliquid de iſta vniuerſitate: ſi autem ponatur incluſiuè, etiam tollitur dubiũ: quia quamquam interula eſſet veſtis, q̃a tamen eſt vltima & parui valoris, & ꝙ̃ non conſueuit dari, putaret aliquis eã non fuiſſet datam, ideo ad ſignificandum, ꝙ fuerit data po- **G** nitur vſq; incluſiuè. Siue ergo incluſiuè, ſiue excluſiuè ponatur in rebus coordinatis, nõ eſt ſuperflua: ſi tamen in rebus non coordinatis, nec pertinentibus ad idem genus poneret̃ vſq; excluſiuè eſſet ſuperflua, q̃a aliquis dicat: iſte dedit illi oẽs veſtes ſuas, de veſtibus ſolum intelligitur. Et non eſt dubiũ aliquod, an libri, vel equꝰ intelligantur per hoc. Si aũt dicat̃: iſte donauit illi omnes veſtes ſuas vſq; ad equũ & libros, ſi teneatur vſq; pro præter excluſiuè non operatur aliquid: quia nihil magis ſignificat, quàm cum dicatur: iſte donauit illi omnes veſtes. Si autẽ ponatur incluſiuè, ſtat additiuè, & tũc multũ operatur: vt ſi dicatur: iſte donauit omnes veſtes vſque ad equum, & libros. i. etiam donauit equũ, & libros, **H** ſignificatur aliquid pluſquam ſi diceretur, iſte donauit illi omnes veſtes. Item non poteſt ſtare vſq; excluſiuè, vel exceptiuè in rebus diuerſorum generũ, vel non coordinatis: q̃a exceptiua ſemper excipit: quod pertinet ad idem genus, vt, cum dicitur, omnis homo, præter Sortẽ, currit: Sortes enim ad homines pertinet, & ob hoc dicitur, ꝙ exceptiua excipit partem à toto: ſi tamen poneretur exceptiua in rebus diuerſorum generũ, non poſſet excipi pars à toto: vt, ſi dicatur: Oĩs Homo, præter Aſinum, currit, Et, ſi ſic ponat̃, eſt impropriã. Si ergo vſq; ponatur exceptiuè, vel excluſiuè ſecundum modum loquendi iuriſtarum, neceſſe eſt, ꝙ ponatur in rebus eiuſdem generis, vel coordinatis. Si autem ponat̃ in **I** rebus diuerſorum generum, neceſſe eſt teneri incluſiuè, vel additiuè. Sic etiam erat hic, quia veſtes, & arma ſunt diuerſorum generum, & non ſunt inter ſe coordinata: ideo cum dicatur, ꝙ Ionathas, dedit Dauid omnes veſtes ſuas vſq; ad gladium, & arcũ, neceſſe eſt, ꝙ vſq;, teneat incluſiuè, vel additiuè. ſ. ꝙ etiam dederit Arcũ, & Gladium. Hoc autem ſuppoſito, ſtat dubium. ſ. Quare Ionathas dederit Dauid gladium arcum, & Baltheum, cum non indigeret eis, ſicut veſtibus? Reſpondendum eſt, ꝙ hoc potuit fieri propter duo, ſicut ſupra dicebat̃ de veſtibus. ſ. ad ſubueniendum inopiæ Dauid, & ad indicandum affectionem Ionathæ. De primo dicendũ, ꝙ, ꝙ̃ꝙ̃ Dauid nõ egeret æqualiter Arcu Gladio; **K** & Baltheo; tamen indigebat eis aliqualiter: egebat enim baltheo, q̃a iam erat miles per hoc, quòd pugnauerat contra Goliath: milites autem accingebãtur baltheis ad oſtendendum dignitatem militarẽ: ideo Dauid egebat baltheo. Arcu quoq;, & Gladio egebat: q̃a nulla habebat arma; cum ſolum veniſſet in caſtra portans Baculum, & fundam: ad ſtatũ tamen militarẽ armis egebat. Sed adhuc magis ſtat ſecunda ratio. ſ. quòd iſta data fuerint ad indicandã affectionem Ionathæ erga Dauid: nam ſicut veſtes dedit, non quia illę eſſent valde magni valoris, ſed quia erant ſibi conſuetę; ita Gladiũ, Arcum, & Balthẽũ dedit, q̃a iſta erãt ſibi nimis familiaria. Et ob hoc, ꝙ̃ꝙ̃ Ionathas haberet alia genera armaturæ nõ

Vſq; ſi ponat̃ inter res eiuſdẽ gñris, poteſt teneri excluſiuè, &, incluſiuè: ſi vero inter res diuerſorum generũ, nõ niſi incluſiuè.

tamen

tamen dedit Dauid niſi iſta: quia erant familiaria ni
mis. De Baltheo patet: quia in illo ſignificabatͣ di-
gnitas militaris Ionathæ, & eo ſemp accinctus erat:
dans ergo illũ Dauid videtur quaſi dediſſe ei digni-
tatem ſuam militarem, vt illa iam eſſet in Dauid:
Gladium quoq; dedit, qa cum ſit armatura leuis, &
cõmunis vtebatur eo ſemper Ionathas. Et ob hoc
erat ſibi familiarior, quam alia arma. De Arcu autẽ
adhuc ſpecialius erat: quia nullum genus armaturę
erat, ad quod magis afficeretur Ionathas, q̃ ad illud:
nam exercebant ſe nimis Ionathas ĩ arte ſagittaria,
& erat in ea expertus, atq; habebat ſemper ſecũ ar-
cum, ſicut Saul afficiebatur nimis ad lanceam, & ha
bebat eam ſemper ſecum. Vnde quando Ionathas
voluit dare Dauid ſignum, & loqui ad Dauid ſecre-
tè, vt recederet à facie Saulis dixit ei: Sedebis iuxta
lapidẽ, & ego tres ſagittas mittam iuxta eum, & ia
ciam quaſi exercens me ad ſignum, vt patet inf. cap.
20. Ex quo innuitur, ꝙ ipſe aſſuetus erat ad exercen
dũ ſe in arte ſagittaria. Vnde qa in hac erat valde ex
cellens, laudauit eum Dauid in planctu, quem fecit
pro morte eius, & Saulis de arte ſagittaria, vt patet
inf. 2. li. ca 1. ſ. Sagitta Ionathæ nũq̃ rediit retrorsũ,
& gladius Saul non eſt reuerſus inanis. Habebat er
go nimis familiarem ſibi Arcum: & cũ illũ dediſſet
Dauid, deſignabatur in hoc magnus amor. Apparet
ergo ꝙ iſta tria. ſ. Gladius, arcus, & Baltheus conue-
nienter fuerint data Dauid à Ionatha ad deſignan
dum amorem. *Egrediebatur quoque Dauid ad omnia quę-
cunq; miſiſſet eum Saul.* In hoc ſignificatur magna fa-
miliaritas, quam habebat Saul ad Dauid: nã priusq̃
fœminę cecinissent coram eo, percuſſit Saul mille,
& Dauid. 10. milla, erat nimis acceptus Dauid Sau-
li, & mittebat eum ad omnia opera quæcũq; ſecre-
tè agere debuiſſet, atq; cõfidebat ei res magnas. Poſt
quam vero audiuit verba hæc, non potuit eum aſpi
cere rectis oculis, ſed conabatur eum occidere, vt
patet inf. *Et prudenter ſe agebat.* i. de omnibus negocijs
erat prudens ad procurandũ illa. Et ob hoc erat ni-
mis diligendus, quia eſſe prudentem eſt vna pars, &
quaſi medietas totius eſſe, & boni humani. Sed po-
ſtea hoc verſum eſt Dauid in ſcandalũ: nam, ſicut à
principio diligebat eum Saul, qa prudens erat, ita
poſtea cœpit abominari iſtum, & fugere ꝓpter pru-
dentiam, vt patet inf. in littera ſ. vidit itaq; Saul, ꝙ
Dauid prudens eſſet nimis, & cœpit cauere eum.
Poſuitq; eum Saul ſuper viros belli. Hoc fuit anteq̃ habe-
ret eum exoſum: nam poſtea amouit eũ a ſe, vt pa-
tet inf. Fuit autem poſitus ſuper viros belli, qa cum
cognitum eſſet eũ eſſe virum nimis animoſum, ſi-
cut patuit in bello contra Goliath, & eſſe valde pru
dentem ad habendũ ſe cautè in omnibus negocijs,
commiſſa eſt ſibi cura belli, quia iſta duo faciunt du-
cem eſſe perfectum. Sciendum tamen, ꝙ quamq̃
eſſet poſitus ſuper viros belli non ceſſabat à fami-
liaritate Saulis, quia nondum habebat eũ exoſum:
poſtea autem cœpit illũ abominari cõſtituit in ma-
gna dignitate. ſ. quia fecit eũ tribunum ſuper mille
viros: amouit tamen illum à ſe, vt patet inf. nũc aũt
ſimul erat in familiaritate Regis, & in principatu.
Et acceptus erat in oculis vniuerſi populi. ſ. omnes de popu
lo diligebant eũ nimis, & hoc quia ipſe liberauerat
Iſrael de manu Philiſtinorũ occidẽdo Goliath. Rur
ſus, qa cũ ipſe eſſet principatu virorũ belli omnes
res proſperè gerebat, & quamquam haberet hono-
rem, & poteſtatem, nemini tamen erat iniurius, vel
oneroſus, ſed omnes cũ quadam benignitate, & mã
ſuetudine tractabat: hoc autem maximè fauorem
comparant viro in poteſtate cõſtituto: vnde nemo
erat in populo, qui eum odioſum haberet. *Maximè*

A *in conſpectu famulorum Saul.* ſ. ꝙ quamquam eſſet in cõ-
ſpectu oĩm de populo acceptus, magis tamen erat
in conſpectu famulorum Saulis. Vocantur autem
famuli Saulis illi, qui ei ſpecialiter ſeruiebant in Do
mo ſua, & manebant coram eo. Nam generaliter
accipiendo, oẽs erant famuli Saulis, quotquot erãt
in Iſrael, ſed hoc accipitur ſpecialiter, & erat coram
iſtis Dauid magis acceptus, quàm coram populo: eo
ꝙ probitas eius magis erat iſtis manifeſta, quàm po-
pulo: aſſiduitas. n. communicandi virum nobis oſtẽ
dit, ſiue bonus, ſiue nequam fuerit. Quòd ſi bonus
fuerit: abundantius hoc patebit eis, cum quibus ſẽ-
per communicat, quàm illis, cum quibus raro. Ex
quo ſequitur eum diligibiliorem eſſe conſocijs ſuis,
B quàm ad extraneos: è contrario autem, ſi nequam
fuerit. Sic quippe fuit de Dauid, quia in omni ope-
ratione ſua abundanter patebat illius virtus, & quia
magis aſſidue cõuerſabatur ad famulos Saulis, q̃ ad
alios de populo, maniſeſtior erat eis ꝓbitas illius, q̃
popularibus, & cõſequẽter ab eis magis diligebatur.

*Quomodo Dauid poſitus eſt à Saule ſuper viros belli, cùm
Abner eſſet Princeps. Quæſt. XII.*

QVAERETVR quomodo Saul poſuit Dauid
ſuper viros belli, quia Abner erat princeps mi
litiæ Saulis, vt patet ſup. c. 14. & præcedenti. ca. dicit:
Ait Saul ad Abner principem militiæ: quomodo er
C go priuaretur Abner dignitate ſua, quam à princi-
pio regni Saulis habuerat, vt nunc Dauid inſtitueře
tur? Aliquis reſpondebit, ꝙ Saul depoſuit Abner de
principatu militiæ, eo, ꝙ vidit habiliorẽ eſſe ad hoc
Dauid, cum eſſet prudens animoſus, & iuuenis. Sed
hoc non eſt ſatis rationabiliter dictum: quia Abner
nihil mali meruerat, vt deponeretur, potiſſimè: qa
erat ſanguine coniunctiſſimus Sauli. ſ. quia erat pa-
truelis eius. ſ. fili⁹ patrui, & cognatus in ſecundo gra
du, vt patet, ſupra. c. 14. Item patet, ꝙ non amouerit
eum à principatu: nam etiã in morte Saulis Abner
erat princeps exercitus: & ipſe conſtituit Isboteh fi-
lium Saulis Regem, vt patet, infra. 2. lib. ca. 2. Etiam
quando fugiebat Dauid à facie Saulis, Abner erat
D princeps militiæ Saulis, vt patet, infra. c. 26. ergo vi-
detᷣ, ꝙ non fuit amotus Abner, vt ſubrogaretᷣ Da-
uid. Sed aliquis reſpondebit, ꝙ Abner fuit priuatus
principatu militiæ, quãdo Dauid erat acceptus Sau
li, & fuit in illum conſtitutus Dauid: poſtquã tamen
fugit Dauid à facie Saulis, reſtitutus eſt Abner in gra
dum priſtinum principatus militiæ. Sed dicendũ, ꝙ
hoc nõ ſtat: nã ẽt tpe, quo Dauid erat accept⁹ Sauli,
erat Abner princeps militiæ, vt patet, inf. 20. c. nã in
die ſolenni, in quo ſedere debebat Dauid ad men-
ſam Regis cùm Ionatha, & alijs, dᷣ, ꝙ ſedit Abner
coniunctus Regi ex latere: ſi tamẽ manſiſſet in prin
cipatu ſuo, ſed fuiſſet depoſitus ꝓpter Dauid: ſedes
Dauid debuiſſet eſſe propinquior regi, quàm ſedes
Abner, ſed falſum eſt: ergo adhuc manebat Abner
in principatu militiæ. Dicendum eſt igiᷣ, ꝙ Abner
E non fuit depoſitus de principatu ſuo ꝓpter Dauid,
fuit tamen Dauid poſitus in alio principatu, quem
non habebat Abner: nam erat Abner princeps toti⁹
militiæ Iſrael: Dauid autem nõ erat princeps totius
militiæ, ſed virorum belli: erant enim ſemper aliq
viri ſeparati in Iſrael ad opera bellica: nam Iſraelitę
habebant hoſtes cõiunctos. ſ. Philiſthinos: ideo opor
tebat eos ſuper vacare bello, & ad hoc erãt aliqui vi
ri ſeparati, q ponebãᷣ in extremitatib. Iſrael, & phi-
liſthinorũ, & iſti reſiſtebãt hoſtib⁹ veniẽtib⁹ ad terrã
Iſrael, & ingrediebanᷣ aliqñ in terrã hoſtium: ſuper
hos autem conſtitut⁹ fuit Dauid, quia ipſe erat con-

ueniens ad Bellum, & non fuit priuatus Abner aliqua poteſtate, quam prius haberet. *Porro cum reuerteretur.* Hic ponitur ſecundum huius c. ſcilicet, inuidia ſecuta ex victoria Dauid. Nam licet non inuideret Saul propter victoriam, quã habuit contra Goliath, immo ex nimis gauiſus eſt, inuidit tamẽ in eo, quod cantabant mulieres de eo propter victoriam. *Porro cum reuerteretur, percuſſo Philiſthæo*, ideſt, quãdo reuertebatur poſt mortem Philiſthæi ad ferendum caput illius in Ieruſalem acciderunt iſta, quæ dicuntur hic. *Et ferret caput eius in Ieruſalem.* Fuit enim caput Philiſthæi portatum per multas vrbes Iſrael, & ad vltimum poſitum eſt in Ieruſalem. Quare autem fuit ibi magis poſitũ, quàm in alio loco, declaratur præcedenti cap. Sciendum autem, quod quando Dauid portabat caput Goliath in Ieruſalem, non ibat ipſe ſolus, ſed etiam ibat illùc Saul: nam immediatè dicitur, quod, quando portabat Dauid caput Philiſthæi, egreſſæ ſunt mulieres obuiam Sauli: & tunc ipſe audiuit eas canentes: Saul percuſſit mille: Dauid autem decem millia.

Inuidia Saulis cõtra Dauid vnde orta eſt.

F

G

An immediatè poſt mortem Goliath, portatum fuerit eius caput in Ieruſalem. Quæſtio. XIII.

QVAERET aliquis. An iſtud, quod dicitur de portatione capitis Philiſthæi in Ieruſalẽ, fuerit immediate poſt occiſionem Goliath, vel intercideri aliquantum tempus. Reſpõdendum, quod aliqui dicunt, quod non fuit immediatè: ſed fuit ſatis tempus magnum medium, ſ. quod fuit tempore, quo pugnauit Dauid contra Iebuſæos, qui habitabãt in Ieruſalem, & tunc portauit eis illud caput videndum, vt timerent nimis. Et ſic videtur dicere Nicolaus præcedenti cap. Sed hoc non ſtat, quia, quando Dauid portauit caput Goliath in Ieruſalem, ibat illùc etiam Saul, cum dicatur infra, quod, cum iret Dauid in Ieruſalem portans caput Philiſthini, mulieres exierunt obuiam Sauli, ſed quando Dauid pugnauit contra Iebuſços, qui erant in Ieruſalem, iam Saul mortuus fuerat, & regnabat Dauid, vt patet infra ſequenti li. cap. 5. Ergo non portatum fuit tunc caput Philiſthæi illùc, ſed ante hoc. Hoc autem dato, cum neceſſe ſit illud fuiſſe portatum immediatè poſt occiſionem Goliath, viuente Saule, eſt dubium, an fuerit portatum immediatè poſt occiſionem Goliath, vel fuerit aliquod tempus medium. Videtur autem, quod fuerit immediatè: quia dicitur hic: Porrò, cum reuerteretur Dauid, percuſſo Philiſthæo, & ferret caput illius in Ieruſalem. Ergo videtur, quod immediatè, vt reuerſus eſt de occiſione Goliath, iuit in Ieruſalem ad portandum caput illius. In contrarium dicet aliquis, quod non fuerit immediatè: nã, cum Dauid portabat caput in Ieruſalem, mulieres exeuntes de vrbibus canebant, dicentes. Percuſſit Saul mille, Dauid autem decem millia. Et tunc fuit nimis exoſus Sauli Dauid, & non potuit amplius videre eum rectis oculis, ſed cogitabat eum occidere: & tamen poſt mortem Goliath, aliquanto tempore fuit acceptus Dauid Sauli, & conſtituit eum ſuper viros belli: ergo videtur, quod non fuerit immediatè poſt mortem Goliath. Reſpondendum eſt, ꝙ Dauid portauit caput Goliath in Ieruſalem, vt ibi maneret, & portatum fuit etiam per alias vrbes, & tunc mulieres exeuntes, & canentes prouocauerũt odiũ Saulis ad Dauid, non fuit tamen immediatè iſta portatio poſt bellum habitum contra Philiſthinos, ſed aliquãto tempore quieuit Saul in domo ſua, & illo tempore erat Dauid nimis acceptus ei: & de iſto tpe dicitur, quod Saul accepit Dauid, & non conceſſit ei, vt reuerteretur in domum patris ſui: tunc etiam fuit, quod habetur ſupra, ſcilicet, quod egrediebatur Dauid quocunque mittebat eum Saul, & in omnibus prudenter ſe agebat. Etiam tunc conſtitutus eſt Princeps ſuper viros belli: ſed iſtud nõ fuit multum tempus. Cum autem Saul egreſſus eſt, vt iret in Ieruſalem, & cum eo Dauid ad portandum caput Goliath, incurrit Dauid odium Saulis, & iam non aſpiciebat eum rectis oculis, vt patet infra. Cum autem dicitur. Cũ reuerteretur Dauid, percuſſo Philiſthæo, & ferret caput eius in Ieruſalem, non eſt intelligendum, quod immediatè, vt reuerſus eſt Dauid de percuſſione Philiſthæi, ferret caput eius in Ieruſalem, ſed fuit poſt occiſionem, licet aliquanto tempore poſt. *Egreſſę ſunt mulieres de vniuerſis vrbibus Iſrael.* Iſtę egrediebantur ad honorandum Saulem incedẽtem per vrbes Iſrael. Et dicitur, quod egreſſæ ſunt de omnibus vrbib⁹, quia fortè ibat Saul ꝑ oẽs vrbes Iſrael.

Reſp. Nicol. refellitur.

H

I

K

An puellę de omnibus vrbibus egreſſę fuerint obuiam Sauli, & Dauid. Quæſtio XIIII.

QVAERET aliquis. Quomodo potuerit eſſe, ꝙ mulieres de omnibus vrbibus Iſrael egrederentur obuiam Sauli? Aliquis reſpondebit, quod dicitur de omnibus vrbibus, ideſt de aliquibus, quia mos ſcripturæ ẽ dicere vniuerſaliter, qñ multa ſunt, iõ, cũ nunc egreſſæ fuerint mulieres de multis vrbibus obuiam Sauli, dicebatur, quod egreſſæ fuerant de omnibus. Sed dicendum eſt, quod iſtud, quod hic dicitur de mulieribus exeũtibus obuiam Sauli, fuit quando iuit in Hieruſalem, ad portandum caput Philiſthæi. Et põt dupliciter intelligi. Vno modo, ꝙ egreſſæ fuerint mulieres de omnib vrbib Iſrael, ideſt de omnibus illis, per quas Saul procedebat iturus in Ieruſalem. Alio modo poteſt intelligi, quod de omnibus vrbibus egreſſæ fuerint mulieres, ſ. quia Saul ibat per omnes vrbes Iſrael hoc autem eſſe potuit ad indicandum magnum gaudium, ex victoria habita contra Philiſthinos, & ad oſtendẽdum caput Philiſthæi per omnem terram Iſrael, vt ex eius magnitudine indicaretur magnitudo victoriæ: & hoc veriſimile eſt: nam ſic faciebant Philiſthini, quando habebant aliquam excellentem victoriam de Iſraelitis. Nam cum occiderunt Saul, & filios eius, præciderunt caput Saulis, & ſpoliauerunt eum armis, & miſerunt in Terram Philiſthinorum per circuitum, vt annunciaretur in templo idolorum, & in populis, vt patet infra cap. vltimo. Sic ergo exiſtimãdum eſt, quod factum fuerit hic, cum eſſent Iſraelitæ, & Philiſthini hoſtes, & vellent magnificare victorias, quas de ſe inuicem habebant. *Cantantes, choroſque ducentes*, ideſt iſtę mulieres canebant coram Saule. Et hoc erat in choris, ſ. ꝙ non canebat quęlibet per ſe, ſed diuidebantur per choros: iſte enim eſt modus canendi fœminarum. *In occurſum Saul Regis*, ideſt iſtæ fęminæ exibant in occurſum Saulis ad honorandum eum, quia erat Rex: & non dicitur, quod exibant in occurſum Dauid. Et tamen, cum cœcinerunt multo magis laudauerunt Dauid in cantu ſuo quã Saulem, vt patet immediatè: vnde ex hoc indignatus eſt nimis Saul. *In tympanis lętitię, & ſiſtris*, ideſt exibant cũ tympanis, & cum ſiſtris. Iſtis inſtrumentis vtebãtur ad ſolemnitatem in cantu, & ad concinẽdum: quia vox ſola non videtur habere perfectam armoniam. Ponuntur autem hic duo inſtrumenta, ſ. tympana, & ſiſtra: tympana enim dicuntur eſſe inſtrumenta lignea concaua, quæ pergameno contecta ſunt: & ꝑcuſſa vocem reddunt, & dicuntur tympana à tinniendo: quia tinnitum reddunt. Siſtra dicuntur eſſe

Tympana Siſtra.

instru-

inſtrumenta lignea cõcaua: quæ pergameno contecta ſunt:& percuſſa vocem reddunt,& dicunt tympana à tinniẽdo,qa tinnitum reddunt.Siſtra dicuntur eſſe inſtrumenta de ligno,quæ in circuitu totulas quaſdam de ferro volubiles habent, & cum illa mouentur, concutiunt totulæ ferri,& reddunt cõcordem armoniam. Vocantur autem ſiſtra in Idiomate noſtro,ſonaias. Alij autem, volunt quòd ſiſtra dicantur eſſe duæ particulæ ferri concauæ, q̃ cum manibus teneantur,concutiuntur, & ſonitum reddunt:& vocantur vulgariter terrenumellas, & iſtã expoſitionẽ tenet littera chaldaica. Alii autẽ dicũt, quòd ſit quoddam inſtrumentum habens tres chordas: & hoc volunt ex deriuatione Hebraica, qa vbi nos habemus ſiſtra, Hebręi dicunt. Seloſſin: quòd deriuatur de Seloſſa,& ſignificat tria. *Et præcinebant mulieres laudentes*.i.ludebant, & canebant. Ludere enim ſignificat corizare,& manibus plaudere, & agere tripudia. Sic dicitur Exo.c.32. ſedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere. ſ. ad ducendum choros, vt patet ibi. *Atq; dicebant: Percuſſit Saul mille, & David decem millia*. Hoc dicebant ad honorem victoriæ: nam, quia tunc agebatur feſtiuitas victoriæ, carmina facta ſunt de victoria: ſic enim quando Iſraelitæ tranſierunt mare rubrum, & Aegyptij perierunt: Incęperunt canere Hebræi, dicentes. Cantemus Domino: glorioſè enim magnificat⁹ eſt: equũ, & aſcenſorem proiecit in mare. Exo.c.15. Ita hic de victoria fiebant carmina, ſicut ibi de morte Aegyptiorum, & liberatione Iſraelitarum. Sciendum tamen: quòd non dicitur, quòd Dauid occiderit decẽ millia: quaſi ipſe tot occiderit, quia non legitur occidiſſe, niſi Goliath: Saul quoq; nõ occidit mille, ſed dicuntur iſta per comparationem: quia totum Bellum, quod fecerunt Iſraelitę, perſequendo Philiſthinos, attribuitur Sauli,& totum Bellum, quod factũ eſt occiſione Goliath, attribuitur Dauid. Hoc autẽ dicebant eſſe decies æquiponderans: ideo dederunt Dauid decem millia, Sauli autem mille. Et in hoc rationabiliter loquebantur: quia, ſi Dauid non occidiſſet Goliath, Iſraelitæ non occidiſſent aliquẽ Philiſtinũ, nec Philiſtini fugiſſent à facie Iſrael, ſed potius Iſraelitæ fugerent à facie Philiſtinorũ, ideo nõ ſolum.10.millia virorum tradi debuerunt Dauid, ſed etiam totum bellum: fœminę tamen voluerũt aliquid tribuere Sauli, & dederunt ei mille viros. *Iratuſq; eſt Saul nimis*.ſ. quia audiuit verba mulierum canentium: Et verũ eſt, quòd ille mulieres fuerunt inſipientes: quia non debebant magis honorare Dauid, quã regem, etiam ſi Dauid hoc mererẽ, ideo, ſi voluiſſe reũ nimis honorare, potuiſſent aliter canere, ſcilicet attribuentes totam victoriam Dauid, & nihil loquentes de Saule, & tunc fuiſſet maior honor Dauid,& non fuiſſet aliquod dedec⁹ Sauli: quia dedecus ex comparatione apparuit, cum daretur aliquid de victoria Sauli, ſed maior pars decuplo fuerit attributa Dauid. *Et diſplicuit in oculis eius iſte ſermo*, ſcilicet ſermo mulierum canentium: Percuſſit Saul mille,&c. Diſplicebat autem, quia multum auferebatur de honore eius. In Regibus autem potiſſimum, quod eſt, honor eſt, quo ablato, principatus Regalis ad nihilum deductus eſt.

Laus Saulis,& Dauid, q̃ cãtabant puellæ Iſraelitæ.

Quare ſermo puellarum Iſraelitarum diſplicuit Sauli. Quæſt. XV.

QVAERET aliquis, Quare diſplicebat hic Sauli de ſermone iſto.ſ. An diſplicebat ex hoc, ꝙ magis honorabatur Dauid: quàm ipſe, vel propter aliquid aliud, qđ ſequebatur ex hac honoratione?

A Reſpondendum eſt, quòd diſplicuit hoc Sauli propter duo. Primo: quia nimis fuerat dehonoratus in hoc, quòd Dauid fuerat habitus, tãquam maior ipſo. Secundo diſplicuit ei: quia ex hoc videbatur infirmari Regnum Saulis. De primo patet: nam rationabiliter poterat contriſtari Saul, quod aliquis ĩ regno ſuo magis honoratẽ, q̃ ipſe: nec ĩ hoc nimis peccauit, ſed quia propter illud ſecutus eſt Dauid, qui in hoc innocens erat; cum ipſe non procuraſſet iſtam laudem, ſed fœminæ errauerant canendo ſic: nec, ſi hoc ſolum fuiſſet cauſa iracundiæ Saulis, fuiſſet tam grauiter iratus: qa etiam ſi tũc nimis iraſceẽ poſt paululũ requieſceret furor, cũ nõ hr̃e aliq̃ cauſam, quotidie tamẽ magis incãdeſcebat, vt patet ĩ.

B Sed dicendum eſt, ꝙ aliud eſt principalius, ſcilicet qa timuit Saul ex hoc priuari Regno, vel ſaltem, ꝑ poſteri ſui priuarentur: nam ex verbis mulierum canentium collegit Saul magnitudinem affectionis totius populi erga Dauid, cum etiam, præſente Saule, auſę fuiſſent fœminæ decupulo laudare Dauid ſuper Saulem. Credidit ergo Saul, ꝙ, cum eſſet tantus fauor populi erga Dauid: poſſet Dauid facilliter conciliare ſibi animos omnium populariũ ad hoc, ꝙ eligerent eum in Regem,& deponerent Saulem. Hoc autem ſignificauit Saul in verbis ſuis immediatè, dicens: Dederunt Dauid.10.millia,& mihi dederunt mille: quid ei ſupereſt, niſi ſolum Regnum? quaſi dicat, cum totus populus tantum eũ diligat, ꝙ

C etiã, me pręſente, eum magis laudet, quàm me: qd ſupereſt, niſi ꝙ, propter magnitudinem fauoris, det ei regnum? q.d. nihil aliud ſupereſt. Vt ergo Saul euaderet iſtum timorem, ſcilicet, ne Dauid eligeretur in Regem à populo, intendebat eum occidere, ſicut ſequenti die conatus eſt occidere, vt patet inf. Etiã Saul timuit, ꝙ, cũ Dauid videret tantum fauorem populi erga ſe, ꝙ libenter eum facerent regem, conaretur occidere Saulem, vt regnaret poſt eũ: & qa habebat ante hoc magnam familiaritatem Dauid cum Saule,& poterat eum ſic faciliter occidere: curauit Saul amouere à ſe Dauid, vt nõ daret ei occaſio faciendi malũ, vt patet inf. in littera.ſ. Et timuit Saul Dauid, eo, ꝙ eſſet Dominus cum eo, & à ſe receſſiſſet: amouit ergo eum Saul à ſe, & quanto

D Dauid habebant maiorem opportunitatem ad occidendum Saulem,& conciliandi ſibi animos populi, vt regnaret, tanto magis timebat eũ Saul, & quia Dauid erat prudens, & propter hoc poterat cauti⁹, & facilius procurare, quod vellet, timebat eum magis Saul, & tanto magis ſeruabat ſe ab eo. Quod patet inf. in littera.ſ. Vidit itaq; Saul, ꝙ Dauid eſſet nimis prudens,& cępit cauere eum. Item, poſtquàm Michol filia Saulis data eſt in vxorem Dauid,& dilexit eum nimis, timuit eum magis ob hoc Saul: qa habebat iam maiorem opportunitatem nocẽdi ei: ſic patet inf. in littera ſ. Michol autem filia Saulis diligebat Dauid: Saul magis cępit timere eũ. Itẽ, Saul

E putauit, ꝙ dato, quòd non auferretur ei viuenti Regnum, quòd auferretur poſteritati eius: & ob hoc, cum quæreret eum ad occidendum, & Ionathas filius Saulis defenderet Dauid, dixit ad eũ Saul: Omnibus diebus, quibus filius Iſai vixerunt ſuper terram, non ſtabilieris tu, nec regnum tuum.i. nunquã erit regnum tuum firmum, dum ipſe vixerit: & ob hoc volebat eum interficere, vnde ſubiunxit: Itaq; iam nunc mitte,& adduc eum ad me: quia fili⁹ mortis eſt, vt patet inf. 20.c.& iſta fuit cauſa totalis, quare perſecutus fuit Saul Dauid ſemper quouſq; fugit de Regno Iſrael: nam putabat, eo viuẽte, regnũ ſuum non eſſe ſecurũ. *Dixitq;. Dederunt Dauid.10.millia, & mihi dederunt mille*, q.d. multum eſt auerſus animus

mus populi à me, & nimis eſt fauorabilis Dauid, cũ E ei dederint 10. millia, & mihi mille. Sciendum autẽ, ꝙ iſtę lætitiæ, & cantus facti in honorem Dauid, innotuerunt Philiſthinis: vnde quando iuit Dauid ad Regem Achis in Geth, quæ eſt terra Philiſthinorũ, dixerunt ſerui Achis: Nunquid non eſt iſte Dauid Rex terræ? Nonne hic eſt, cui cantabant per choros dicentes: Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia? infra, c. 21. etiam Principes Philiſthinorum dixerunt hoc regi Achis, quando ducebat ſecum Dauid in Bellum contra Iſraelitas. ſ. Nonne iſte eſt Dauid, cui cantabant in choros, dicentes percuſſit Saul in milibus ſuis, & Dauid in decẽ milibus ſuis? inf. c. 29. *Quid ei ſupereſt, niſi ſolum Regnum?* i. quid deficit ſibi, niſi Regnum? q. d. nihil. Et eſt ſenſus, ꝙ cum populus G tanto eum fauore diligat, quia etiam, me præſente, plus illum, quam me laudat, nihil deeſt de eis, quæ populus ſibi dare poteſt, niſi, ꝙ det ei Regnum. q. d. oẽm alium honorem, quem ei dare poterat, iam dedit, cũ ei pluſquam mihi laudes tribuerit. Vel aliter, quid ei ſupereſt, niſi ſolum regnum? i. Dauid iam habet oĩa alia bona, cum honoratus fuerit pluſquam Rex: nec deficit ſibi ad cumulum omnium bonorum, niſi ꝙ habeat regiam poteſtatem. q. d. cũ ergo ipſe videat iam nihil ſibi deficere, niſi regnum, laborabit, vt regnum habeat: & ſic erit mihi hoſtis, inſidiabiturque mihi, donec accipiat Regnũ: & ob hoc cępit perſequi eum ad mortem, vt patet immediate. *Non rectis ergo Saul aſpiciebat Dauid à die illa, & deinceps.* i. in die illa, H & in omnibus ſequentibus Saul non aſpiciebat Dauid rectis oculis, ſed cum odiſſet eum, auertebat oculos ſuos ab illo, & cùm reſpiceret eum intuebatur oculo furibundo. *Poſt diem autem alterum.* Hic ponitur tertium huius. c. ſ. malitia Saulis in opere propalata: & diuiditur in duo, quia primo ponitur malitia eum inuadendo. Secundò filiam ſuam illi inſidioſè promittendo ibi. *Dixit autem Saul.* Circa primũ dicitur. *Poſt diem alterum inuaſit ſpiritus Domini malus Saul.* Nondum enim Sanatus fuerat Saul à morbo arrepticio, ſed quamquam non inuaderet ſæpe Dęmon Saulem: inuadebat tamen interdum. Accidit autem, ꝙ ſequenti die, poſtquam mulieres cecinerãt cora Saule, arriperet eum Dęmon, ſicut ſolitus erat. I Aliqui autem dicunt, ꝙ ſequenti die eum aripuit in pęnam peccati. ſ. quia conceperat odium ferox cõtra Dauid, cum ipſe innocens eſſet. Dicunt etiam, ꝙ tunc eum grauius agitauit, quàm prius torquere ſolebat: *Et prophetabat in medio Domus ſuæ.* i. erat Saul in Domo ſua, quando arripuit eum ſpiritus nequã: & prophetabat. ſ. loquendo verba illa, ad quæ Dęmon eum impellebat, ſicut facere ſolent alij arrepticij.

Quomodo Saul vexatus à Dæmone prophetauit, & an aliquis poteſt prophetare per Dæmones. Q. XVI.

QVAERET aliquis, Quomodo Saul prophetauit hic, quia nunc vexabatur à Dœmone? K Aliquis reſpondebit, ꝙ non erat mirum, ꝙ prophetaret Saul: quia iam aliàs prophetauerat, & poſt hoc etiam prophetauit. Quòd prius prophetaret apparet. ſup. c. 10. quia dixit Samuel Sauli: inſilier in te ſpiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis, in virum alterum: & poſtea ſequitur eo. c. ꝙ cum veniſſet Saul ad collem, exijt cuneus prophetarum obuius ei, & inſilijt ſuper eum ſpiritus Domini, & prophetauit in medio eorum. Poſt hoc etiam iterum prophetauit Saul, cum iuit ad quærendum Dauid coram Samuele; & ibi nudus prophetauit tota die, & nocte coram Samuele, vt ſequenti. ca. patet, non ergo ſtat: quia nunc non prophetaret.

Sed dicendum eſt, ꝙ hoc non ſtat: quia nunc non prophetauit eo modo, quo in duobus locis allegatis: nam ibi prophetabat: quia ſpiritus Domini, qui erat ſpiritus prophetiæ, inſiliebat in eum, vt patet, ſup. c. 10. ſ. Inſiliet in te ſpiritus Domini, & prophetabis. Etiã ſequenti, cap. dicitur, ꝙ factus eſt ſuper eũ ſpiritus Domini, & ambulabat ingrediens vſq; dum veniret in Ramatha, & prophetabat. Nunc autem non inſilijt in eum ſpiritus Domini, ſed magis inuaſit eum ſpiritus Domini malus, vt patet hic: ideo nõ prophetabat, ſicut illis duabus vicibus. Item patet: quia in illis duabus vicibus dicitur, ꝙ exiuit in prouerbium: Num Saul inter prophetas? vt patet. ſup. c. 10. & ſequenti c. in quo innuitur, ꝙ illis duabus vicibus verè prophetauit: & ſpiritus Domini mouebat eum: ideo exiuit in prouerbium: Num Saul inter prophetas? In illa autem vice non exiuit in prouerbium: ideo videtur, ꝙ non ſit æſtimata à populo verè prophetia, ſicut in illis duabus vicibus, & hoc: quia non mouebatur à ſpiritu Dei, ſed à ſpiritu nequam ad dicendum hæc. Aliquis autem dicet, quòd Saul ꝓphetauit hic, & non fuit motus à ſpiritu Dei, ſed à Dęmone: erat tamẽ vera prophetia: quia multi etiam vocantur prophetæ idolorum, vt patet. infra, 3. lib. ca. 18. vbi Elias occidit quadringentos prophetas Baal. & infr. 4. lib. ca. 3. dixit Eliſeus ad regem Iſrael: Vade ad prophetas patris tui, & matris tuę. ſ. ad prophetas idolorum: quia iſti erãt ꝓphetæ, quos habebant Reges Iſrael, prophetę tamen idolorũ nõ mouebantur, niſi à Dęmone: ergo ita vocantur ꝓphetæ, qui mouentur à Dęmone, ſicut qui mouentũ à Deo: Saul autem nunc mouebatur à Demonæ, vt patet hic: ergo poterat prophetare. Sed dicendum eſt, ꝙ non ſtat: quia omnis vera prophetia à Deo eſt, & ab eo ſolum. Nam prophetia dicitur eſſe cognitio quædam de his, quæ nullo modo naturaliter cognoſci poſſunt: ea tamen, quæ cognoſcunt Dęmones, non ſunt ſupra omnem cognitionem naturalẽ, ideo quicquid ipſi hominibus reuelant, non poterit vocari prophetia, niſi Deus hoc reuelauerit: & etiã illud ſit tale, q̃d aliter cognoſci non poſſit, niſi Deo reuelante. Cum autem dicitur de prophetis idolorum, ꝙ à Dęmone mouebantur, & tamen erant ꝓphetæ: dicendum, ꝙ inter iſtos aliqui erant veri prophetæ, & aliqui non, ſed fingebant ſe prophetare, cũ nihil cognoſcerent. De illis aũt, qui erant veri prophetę, dicendum, ꝙ, quãuis eſſent in cultu idolorum, tamen à Deo accipiebant reuelationem, & nõ mouebant eos dæmones ad aliquid dicendum. Nec obſtat, ꝙ iſti colerent idola, quia Deus aliquando reuelabat veritates ocultas cultoribus Dęmonum: ſic patet de Balaam, qui erat ſuperſtitioſus. ſ. ariolus, & vacans omni immundicię idolorum: atque nimis peccator: erat tamen verè prophera, & prędixit multa futura, quæ ſcripſit Moyſes: Nume. c. 24. & ibi dicit, ꝙ irruebat ſuper eum ſpiritus Domini, quando prophetabat. Alij autem erant prophetæ idolorũ, qui fingebant ſe eſſe propheras, & non erant, & iſti interdum dicebant aliqua, quę ſciebant conſultu Dęmonum: ſed in hoc non erant prophetæ, quamquã iſta alijs hominibus eſſent incognita. De Saule autem dicendum eſt, ꝙ ipſe non poterat dici verè prophetare, q̃a à Dæmone mouebatũ, vt patet hic. Accipitur tamen prophetia largè: & hoc modo arrepticij dicuntur prophetare. Quod fit propter duo: Primo, quia prophetæ veri quantum ad ea, quæ prophetãt, non mouentur à ſeipſis, ſed à ſolo Deo, vt patet ſecunda Petri. ca. 2. ſ. hoc primum intelligentes, ꝙ oĩs prophetiæ ſcriptura propria interpretatione nõ fit, non enim voluntate humana allata eſt aliquando

Arrepticij quare dicuntur ꝓphetæ cũ non ſint.

pro-

ꝓphetia, ſed Spirituſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines. Ita illi, qui arrepticij ſunt, non loquuntur à ſeipſis, ſed à Dęmone mouentur, ideo dicuntur prophetare. Secundo dicuntur prophetare: quia prophetia eſt reuelatio alicuius veritatis occultę, ſed illi, qui arrepticij ſunt, Dęmone mouēte eos, loquuntur aliqua occulta, ideo dicuntur prophetare. Hoc autem patet, quia quidam arrepticij ſunt, q̄, quando à Dęmone arripiuntur, citharizant excellenter, & ante hoc nunquam nouerant citharizare, & cum Dęmon eos deſeruerit, neſciunt quicquam. Iam quoque viſa eſt quædam puella ruſticana, quæ nullas omnino literas nouerat, & cum à Dęmone arriperetur, loquebatur ſecūdū omnem puritatem idiomatis hebraici: & hoc autem erat, non, ꝙ puella loqueretur, ſed, quia Dęmon mouebat linguā illius, & formabat verba hebraica, quæ à puella nullo modo intelligebātur: ſicut cum aſina Balaā locuta eſt, Angelo mouente linguam eius, Num. c. 22. manifeſtum eſt tamen, ꝙ aſina nihil intelligebat, nec ipſa erat, quæ formabat verba. Quòd aūt Dęmones loquantur hoc per linguam arrepticiorū, patet Matt. c. 8. cum dicitur de duobus habentibus Dęmonia, ꝙ clamauerunt, dicentes: Quid nobis, & tibi Ieſu fili Dei: veniſti huc ante tempus torquere nos. Et, vt ſignificaretur, ꝙ non loquebantur arrepticij, ſed ipſa Dęmonia in corporib⁹ eorum, ſubiunxit immediatè: Dęmones autem rogabant eum, dicentes: ſi eijcis nos hinc: mitte nos in gregem porcorum. Simile habetur Marci. c. 1. vbi dicitur, ꝙ egrediebātur Dęmonia clamantia: & ipſe non ſinebat ea loqui, quoniā ſciebāt: illi autem Dęmones, qui ſunt in corporib⁹, conſueuerunt interdum turpia loqui, quia ſpiritus immundi ſunt: & cùm aliqui aſtant eis, referunt illis turpitudines, quas fecerūt, vel alias nequitias: & hoc quādo ſunt Dęmonia loquentia: aliquando autem Dęmones ſunt muti, & illi, qui patiuntur, nihil loquuntur. Sic dicitur de quodam Dœmone, quem Chriſtus eiecit, ꝙ erat mutus. ſ. Erat Ieſus eijciēs Dęmonium: & illud erat mutum. Quando tamen loquuntur iſta Dęmonia, dicunt multa, quæ occulta ſunt hominibus: & ob hoc illi, qui vident Dęmoniacos iſta loquentes, dicunt eos prophetare, quia conditionem prophetarum habent. ſ. quia reuelant occulta: & iſti Dęmones, qui introeuntes in corpora loquuntur per illa, vocantur ventriloqui, vel Phytones: & illi, qui habent eos, dicuntur diuinare: quia, dum ab eis exagitantur, ſecreta reuelant, de quibus interrogantur. Sic factum fuit in vrbe Neapoli, tp̄e, quo ibi erat Paulus: nam quædam puella habebat ſpiritum Phytonem, & diuinando, quando eam Dęmon arripiebat, multum lucrabatur: nā cū arrepta foret, conueniebāt ad eam omnes, qui habebant aliqua dubia, & reſpondebat eis: Paulus aūt hoc vidēs, condoluit illi, & iuſſit Dęmoni, ꝙ exiret ab ea, ita, vt iam non poſſit diuinare. Dn̄i aūt puellę videntes, ꝙ perdiderant lucrum ſuū, fecerunt eum fuſtigari, & in carcerem mitti. De hoc dr̄ Actuū. 16. c. ſ. factū eſt autem euntibus nobis ad adorationem puellā quādā habentē ſpūm Phytonē obuiare nobis, quę quęſtum magnū præſtabat Dominis ſuis diuinandò. Simile aūt fuit apud Gentiles in famoſiſſimo, atq; antiquiſſimo Tēplo Apollinis apud inſulam Delphos: ibi. n. in quodam Antro apud gētiles dicebatur eſſe Numen, & r̄ndebat ibi inquirentibus de omnib⁹ dubijs. Erat autē modus, ꝙ puella virgo erat ſacerdos Apollinis, quæ intrabat in antrum, & ibi, cùm à Dęmone arriperetur, cadebat in terra, & expumabat: ſicut nunc arrepticij faciunt: & tūc loquebatur per eam Dęmon, quem Gentiles Apollinem Deum vo-

Dęmones loquūtur lingua arrepticiorum.

De tēplo Apollinis

A cabant: & puella neſciebat, quid loquebatur: & quādo ſurrexiſſet à furore illo, neſciebat, an aliquid locuta fuiſſet. De hoc ponit Lucan⁹ in 5. de bello pluſ quam ciuili in principio, vbi introducit quendā Romanum inquirentem de aduentu illorum bellorū, cui reſponſum eſt ſic.

Effuges in gentes tanti diſcriminis expers,
Bellorum Romane minas ſoluſque quietem.
Euboici vaſta lateris, quale tenebris:
Cętera ſuppreſſit, fauceſque obſtruxit Apollo.

Quamquam Lucanus aliter ſentit de virtute illa, q̄ reſpōdebat in illo loco, ſed de hoc nihil ad pręſens. Sicut ergo illa puella dicebatur diuinare, vel ꝓphetare, quia dicebat ea, quæ homines ignorabant quā- B do arripiebat eam Dęmon Apollo: ita Saul dicitur prophetaſſe in domo ſua, quia, quādo arripuit eum Dęmon, loquebatur aliqua occulta alijs hominib⁹. *Dauid autem pſallebat manu ſua.* i. cùm arreptus fuit hac vice Saul à Dęmone vocatus fuit Dauid, vt veniret ad Saulem: nam venit ad hoc ſolum, vt, quando arriperetur à Dęmone, pſalleret coram eo, & leuius haberet, vt patet, ſup. c. 16 nunc ergo cùm videret arripi Saulem à Dęmone, incępit pſallere, vt leuius haberet, & recederet Dęmon. *Sicut per ſingulos dies.* i. Dauid pſallebat nunc coram Saule, ſicut ſolitus erat facere per ſingulos dies: quod dupliciter intelligitur. Vno modo, ꝙ faciebat hoc per ſingulos dies. i. ſingulis diebus, quibus arripiebatur Saul à Dęmone. Ali- C ter, ꝙ faciebat per ſingulos dies. i. quolibet die ſolit⁹ erat Dauid pſallere coram Saule: & hoc, quia fortè Saul delectabat̄ in armonia, quam faciebat Dauid, ideo volebat, ꝙ quotidie pſalleret corā eo: eſt enim muſica delectabilis, & potiſſimè poſt cibum, ſic dicit̄ Eccleſiaſti. c. 49. Memoria Ioſue in cōpoſitione odoris facta eſt opus pigmentarij, & quaſi mel indulcorabitur, & ſicut muſica in conuiuio vini. Ergo poſt cibos muſica delectabilis eſt, & ſic Saul volebat delectari: Et illo modo dicetur, ꝙ cū pſalleret Dauid coram Saule, accidit, ꝙ arriperetur à Dęmone, & tunc etiam continuauit cantū: quia prius canebat ad delectationem, nūc aūt incępit canere ad remedium. *Tenebatque Saul lanceam.* i. tenebat eam in manu ſua, D quando à Dęmone arreptus eſt, & miſit eam, vt percuteret Dauid.

Saul tenebat lanceam, tanquam Regni inſignium.
Quæſtio. XVII.

QVAERET aliquis. Quomodo Saul tunc tenebat lanceā, quia in quiete erat, & non erat aggreſſurus aliqđ op⁹ belli? Aliqs r̄ndebit, ꝙ lācea erat ibi apud Saulem, & accidit, quòd, quando vexabatur à Dęmone, arriperet eam ad percutiendum Dauid. Sed dicēdū, ꝙ non ſtat: quia littera dicit, ꝙ Saul tenebat lanceam, ergo in manu tenebat, & antequā arriperetur à Dęmone, tenebat eam. Dicendum eſt E ergo, ꝙ Saul habebat lanceam tanquam regni inſignium: nam ſicut nunc coram regibus Enſis defertur in ſignum regalis dignitatis, ita tunc habebat Saul lanceam: ideo eam ſemper tenebat in manu, vel ſaltem habebat apud ſe, vbicumque eſſet etiam ſi dormiret, vel ſi eſſet in conuiuio: nunc autem erat in quiete in domo ſua, tamen lanceam habebat in manu. Et iterum ſequenti. c. dicit̄, ꝙ ſedebat Saul in domo ſua, & tenebat lanceam, porro Dauid pſallebat manu ſua, niſuſque eſt Saul configere Dauid lācea, cum pariete: ergo non tantū ſemel eam habebat, ſed ēt ſolitus erat habere. Quòd aūt h̄ret apud ſe lanceam qn̄ ſedebat ad menſam, apparet inf. c. 20. q̄a ibi dr̄, ꝙ ſedebat ad menſam, & cum quęreret de

Dauid, & Ionathas rñdiſſet pro eo, arripuit lãceam,
vt percuteret Ionathã. Itẽ, ꝙ haberet eã apud ſe qñ
dormiebat, apparet. inf. c. 26. nã cũ eſſet Saul in tẽto-
rio ſuo, habebat iſtã fixã in terra ad caput ſuũ; & Da
uid deſcendit cũ alio viro, & accepit eã: ergo omni
tpe ſolitus erat Saul habere lanceã in manu, aut ſal-
tẽ apud ſe: & hoc pp dignitatẽ regni, vel fortè, quia
nimis afficiebaĩ ad lanceam, & pugna ſua erat in cly
peo, & lãcea. Vnde ſicut ſupra diximus de Ionatha,
ꝙ afficiebaĩ ad arcũ, & multũ ſe exercebat in eo, &
ſcriptura laudat eũ, tanquã excellentem ſagittato-
rem, ita fuit de Saule, ꝙ afficiebaĩ ad clypeũ, & lan-
ceam. & exercebaĩ in eis: & in ſcriptura laudaĩ tanq̃
excellens in hoc genere pugnæ. De hoc inf. 2. li. c. 1.
ſ. Clypeus Saul quaſi non eſſet vnctus oleo: à ſangui
ne interfectorũ ab adipe fortiũ: ſagitta Ionathę nũ-
quam abijt retrorſum, & gladius Saul non eſt reuer-
ſus inanis. *Et emiſit eam.* ſ. haſtam de manu ad percu-
tiendũ Dauid. *Putans. quòd configere poſſet Dauid cum pa-
riete* i. non miſit lanceam à manu à caſu, vel præter
intentionem, ſed ad occidendũ Dauid. volebat. n. eũ
figere cũ pariete, ideo fortiter miſit lanceã, vt poſſet
eũ perforare, & inſuper aliquid parietis. In quo ſciẽ-
dũ eſt, ꝙ, q̃q̃ Saul arreptus eſſet à Dęmone, non peni
tus caruerat iudicio: ſed ſolũ torquebaĩ nimis: & ẽt
dato, ꝙ Dęmon cogeret eũ prophetare. i. dicere ali-
qua, quæ ipſe non intendebat dicere, vt patet ſupra:
tñ manebat ei iudiciũ, & intendebat, atque volebat:
vñ potuit hr̃e intẽtionẽ cõfigẽdi Dauid cũ pariete.

Quare Saul ante hunc diem non quęſiuit interficere Dauid.
Quæſtio. XVIII.

QVAERET aliquis. Cum in diebus præcedenti
bus, & ẽt in eodẽ die, anteq̃ arriperet Saul à Dę
mone, potuiſſet mittere lanceam ad configẽdũ Da-
uid, ſicut nũc miſit, quare nõ fecit? Aliquis rñdebit,
ꝙ Saul hoc feciſſet, tñ numq̃ habuit opportunitatẽ;
ſ. quia non erat corã eo Dauid: nunc aũt erat coram
eo Pſallens, & fortè poſſet induci veriſimilitudo. ſ.
quia Dauid timeret Saulẽ, ideo ante hoc non com-
paruiſſet coram eo: nunc aũt, quia vidit eũ à Dęmo
ne arreptũ, vt leniret morbus eius, aſtitit Pſallens in
Cithara, ſicut ſolitus erat: ideo habuit tũc opportu
nitatem mittendi lanceam, & prius non. Sed hoc
non ſtat, quia ante hoc Dauid ſtabat ſingulis diebus
corã Saule, & Pſallebat in cithara, vt patet ſup. ſ. Da-
uid aũt Pſallebat manu ſua, ſicut per ſingulos dies,
& in oĩbus alijs diebus potuiſſet mittere lanceam ad
eũ, ſi voluiſſet. Sed aliquis rñdebit, ꝙ non intelligiĩ
illud, ꝙ quolibet die eſſet Dauid corã Saule, Pſallẽs
in cithara, ſed dr̃. per ſingulos dies. i. per dies ſingulos
in quibus vexabaĩ à Dęmone, & ſic nõ importaĩ ex
hoc, ꝙ quolibet die præcedentiũ ſtetiſſet Dauid co-
rã Saule ad hoc, ꝙ poſſet ad eũ lanceã mittere. Sed
adhuc dicendũ, ꝙ, q̃q̃ ſic exponaĩ, non ſtat: nã Dauid
erat ante hoc nimis familiaris Sauli, & manſit iſta fa
miliaritas quouſq; Saul miſit lanceã ad Dauid, vt pa
tet. inf. nam dr̃: Amouit ergo eũ à ſe Saul, & fecit tri
bunum ſuper mille viros, ergo vr̃, ꝙ ante hoc valde
erat coniũctus Sauli familiaritate, & aſſiduitate ma-
nendi, & ſic potuiſſet quocũq; die eũ percutere. Itẽ
die illa, qua Saul cępit indignari nimis Dauid pro-
pter cantũ mulierũ, Dauid erat pręſens. ſ. quia tũc
ferebat caput Philiſthęi in Ieruſalem, vt patet ſupr.
& Saul ibat tunc per oẽs ciuitates Iſrael, Dauid ferẽ-
te coram eo caput Goliath: ergo potuiſſet eadem
die eum percutere. Item apparet, quia ante hoc cõ-
ſuetus eſſet Dauid ſtare coram Saule poſt indigna-
tionem, quam conceperat de eo Saul, vt patet, ſup,

F ſcilicet, non rectis ergo oculis Saul inſpiciebat Da-
uid à die illa, & deinceps: ergo multoties videbat
eum poſt diem illam, alioquin non diceretur, ꝙ re-
ſpiciebat eũ oculis non rectis, quia, ſi nũquam eſſet
coram eo non reſpiceret ab eo oculis rectis, vel tur
batis, ergo habebat omnib' illis diebus opportunita
tem percutiendi Dauid, ſi voluiſſet. Sed dicendũ eſt,
ꝙ noluit alijs diebus percutere, & nũc volebat, quia
Saul non habebat aliquã cauſam occidendi Dauid,
ideo nolebat occidere, quaſi palam, vel ab intentio-
ne: & quia ſi emiſiſſet lanceam ad percutiendũ eum
alijs diebus, qñ erat ſanę mentis, videreĩ hoc agere
iniquè, ideo quando nunc erat à Dęmone arreptus,
& putaretur ab omnib' inſanire, emiſit lanceam ad
G Dauid; vt, dato, ꝙ occidiſſet eum, non putareĩ ab in-
tentione egiſſe, ſed pp̃ter inſaniam, & neſciens quid
ageret: & ſic conſequereĩ intentum, & non arguere
tur criminis, &, quia poſtquam Saul incępit indigna
ri Dauid, numquã fuerat arreptus à Dęmone, niſi
nunc: emiſit nunc nouiter lanceam ad eũ: poſtea au
tem, cum ceſſauit Dęmon vexare eum, ſimulauit ſe
pęnitere fingens neſcire, quid egiſſet. *Et declinauit Da
uid à facie eius ſecundo.* i. receſſit tunc Dauid à Saule: &
iſtud fuit in ſecunda vice, qua declinauit ab eo: iam
enim bis receſſerat Dauid à Saule. ſ. prima vice, quã-
do erat cum eo ante pugnam contra Philiſthęos, &
conceſſit ei Saul, ꝙ rediret in domũ patris ſui, vt pa-
tet præcedenti. c. Nunc autem ſecundo receſſit ab
H eo: timuit. n. Dauid, ꝙ vellet eũ occidere Saul, cũ vi-
diſſet lanceam ad ſe miſſam, ideo fugit: ſed non fu-
git ſic iſta vice, ſicut prima, quia primo receſſerat à
Saule de licentia eius, & non propter aliquod odiũ,
nunc autem receſſit, mortem timens.

Dauid rationabiliter fugit à facie Saul poſt emiſſam lanceam,
Quæſtio. XIX.

QVAERET aliquis. Quare Dauid receſſit à Sau
le propter lanceam ad ſe miſſam: nam cũ non
fuerit percuſſus, non debuit hoc eſſe ſibi cauſa timẽ-
di, quia credere debuit, ꝙ Saul non faciebat hoc ab
intentione, vt percuteret eũ, vel aliquem alterũ, ſed
I furor, & alienatio mentis eũ inducebant ad hoc: nã
propter iſtud Saul expectauerat tempus, qñ arripe-
retur, vt putareĩ facere eũ furore: omnes ergo vidẽ-
tes crederent Saulem non egiſſe ab intentione. Re-
ſpondendũ eſt, ꝙ Dauid fugit à facie Saulis, quia ti-
muit mori: non quidem pp lanceam iam miſſam,
quia illa caſſo vulnere tranſierat, ſed, quia putabat,
ꝙ lancea illa miſſa fuerat ab intentione: ideo licet
nũc caruiſſet effectu, tñ immediatè Saul iuberet eũ
occidi: declinauit ergo ab eo. Sed aliquis dicet, ꝙ nõ
habebat Dauid aliquid, quod eũ impelleret ad ſu-
ſpicandum, ꝙ Saul vellet eum occidere: ideo non
debebat fugere. Reſpondendum eſt, ꝙ quamquam
Dauid non videret aliquam cauſam manifeſtã, qua
K re eum vellet occidere Saul, quia tamen vidit lan-
ceam ad ſe miſſam, quod ſignum magnum erat ma
li, cępit cogitare, an propter aliquid occultum Saul
concepit liuorem contra ſe. In dubio ergo voluit
vitæ ſuę prouidere fugiẽdo. Aliter poteſt dici, ꝙ, q̃q̃
Dauid non videret aliquam cãm, propter quã time-
re deberet, & ſuſpicaturus erat lanceã fuiſſe miſſam
pp inſaniam, & non ab intentione, tñ Deus infixit
cordi eius ſtimulos, vt timeret: Deus enim dirige-
bat Dauid, volens eũ eſſe incolumen: & qa Saul pro
tunc intendebat eum occidere, & occidiſſet, ſi man-
ſiſſet apud eum, Deus poſuit ei in corde, vt timeret,
& fugeret. Aliter, & melius dici poteſt, ꝙ Dauid iam
viderat aliqua ſigna indignationis Saulis contra eũ,

ideo

ideo, quando nunc miſſa eſt lancea, credidit nequitiam Saulis eſſe conſummatam. ſ. volendo occidere eum, ideo declinauit mortem nō dubiam. Signa autem indignationis, quæ viderat Dauid, erant, quia nō reſpiciebat eum Saul oculis rectis à die, qua mulieres cantauerant; percuſſit Saul mille, &c. vt patet, ſupra, & cùm ante hoc Saul nimis familiariter, & benignè tractauit Dauid, credidit eum concepiſſe indignationem, & fugit, timens mortem. *Et timuit Saul Dauid.* i. poſtquam receſſit Dauid à Saule, incepit Saul timere eum: ante hoc enim timebat eū: ſ. à die illa, qua mulieres cantauerunt, percuſſit Saul, &c. qa putabat, ꝙ acciperet regnū fretus fauore populi: nūc aūt magis timuit. Cauſa verò timoris fuit, quia ante hoc nōdum ſe Saul oſtenderat hoſtem Dauid: nunc verò, lancea miſſa, erat manifeſtus hoſtis: ideo putabat, ꝙ Dauid nunc conaretur ad occidendum eum: & ad ſuggerendum populo, vt ipſum regem facerent, & hoc rationabile erat, ſi Dauid voluiſſet retribuere vicem Sauli pro iniquitate ſua, ſed non attendit ad hoc: voluit enim ſemper eſſe innoxius. Vnde quamquam poſtea apertiſſimè Saul perſequerentur Dauid, & cogeretur Dauid latere in montibus, tamen noluit eum occidere, vt patet, infra, c. 24. & 26. *Eo, quod eſſet Dominus cum eo.* ideſt Saul timebat ipſum Dauid: quia erat Dominus cum Dauid, & dirigebat omnes actus illius, & ob hoc iuſtè timebat Saul ipſum: nam ea, quæ à Deo diriguntur, oportet, ꝙ conſequantur finem ſuum, &, quia Dauid dirigebatur à Deo, credebat Saul, quod præualeret contra eum, ideo timebat.

Quomodo Saul ſciebat Deum eſſe cum Dauid. Q. XX.

QVAERET aliquis. Quomodo Saul ſciebat, ꝙ erat Dominus cum Dauid? Reſpondendum eſt, ꝙ modus iudicij hominum eſt, & etiam ordo naturę, ꝙ, quando aliquis effectus fit, ſi non habeat cauſam inferiorem potētem ipſum producere, reducatur in cām ſupremā. ſ. in Deum: & ita eſt de operib⁹ miraculoſis, ꝙ, cùm nos videam⁹ nullā cām naturālē eſſe ad hoc potētem, reducim⁹ in Deū iſta opa: & ob hoc ea miraculoſa. Sic. n. videbat̄ in Dauid, ꝙ ipſe faciebat quædam opera, quæ nullo modo poſſet facere virtute ſua: ſicut occidere vrſum, & leonem nudis manibus, & ſimilia: ideo dicendum erat, ꝙ Deus per eum iſta faciebat. Item omnia negocia Dauid proſperabātur. Quando tamen aliquis proſperatur circa omnia, quæ incipit, &, eo non cogente, res ſuæ quaſi ex ſeipſis ad multum fęlicitatis perueniunt, arbitrantur homines illum à Deo dirigi, & quia videbat iſtud Saul in Dauid, credebat eum à Deo dirigi. Expertus fuerat autem hoc: quia ad quæcunq; mittebat eum, fęliciter expediebat, & proſperabantur in manu eius omnia negocia. Iſta autem ſnīa ſacrę ſcripturæ. ſ. ꝙ illi, qui in omnibus proſperantur, habeant Deum ſecū: ſic dicitur immediatè de Dauid, ſcilicet, in omnibus quoque Dauid vijs ſuis prudenter agebat, & Dominus erat cum eo. Semper etiam iſta ſententia fuit apud omnes homines. Vnde Putiphar. qui emerat Ioſeph, & fecerat eum procuratorem domus ſuæ, credidit, ꝙ Dominus erat cum eo, quia dirigebantur omnia negocia per eum. de hoc Gen. cap. 39. ſ. fuitque Dominus cum Ioſeph, & erat vir in cunctis proſpere agens, habitauitq; in domo Domini ſui, qui optimè nouerat Dominum eſſe cū eo, & omnia, quę gereret ab eo dirigi in manibus illius: ſic ergo Saul ſciebat Deum eſſe cum Dauid. *Et à ſe receſſiſſet.* Iſtud poteſt dupliciter intelligi: vno modo, ꝙ receſſiſſet Dauid à ſe. i. à Saule. Secundo modo,

A ꝙ receſſiſſet Dominus à Saule. Primo modo eſt ſenſus, ꝙ Saul timebat Dauid propter duo. Primò, quia Dominus erat cum eo, & dirigerentur omnia negocia illius. Secundò, quia receſſerat Dauid à Saule. i. quando erat Dauid cum Saule non tantum timebat eum Saul, eo, ꝙ non manifeſtabatur hoſtis eius: nunc autem, quia receſſerat, poſſet ſe manifeſtare, vt hoſtem: & habebat ad hoc rationabile motiuum, ideo timuit eum, quia receſſerat. Exponendo in ſecundo ſenſu intelligetur, ꝙ receſſerat à Saule Deus: ſcilicet erat Dominus cum Dauid, & propter hoc timebat eum Saul, & inſuper receſſerat Dominus à ſe. i. à Saule, ideo habebat occaſionem magis timendi. Eſt autem ſenſus, ꝙ ſi Deus fuiſſet in Dauid, dum
B tamen non receſſiſſet à Saule non multum timeret eum Saul, quia, cum Deus eſſet cum vtroq;, non prę ualeret vnus contra alterum, quia tamen erat cum Dauid. & receſſerat totaliter à Saule, timebat eum nimis. Quòd autem receſſiſſet Deus à Saule, apparet ſup. c. 16 quia dicitur, ꝙ directus eſt ſpiritus Domini in Dauid à die vnctionis ſuæ, & in reliquo, & receſſerat ſpiritus Domini à Saule, & exagitabat eum ſpiritus nequam: hoc autē ſentiebat Saul, quia prioribus temporibus ſciebat ſe moueri à ſpiritu Dei, & nunquam vexauerat eum ſpiritus nequam: poſtea autem, vt vnctus fuit Dauid, nunquam ſenſit in ſe ſpiritū Domini, ſed ſæpè exagitabatur à ſpiritu nequam. Et iſte ſenſus ſecundus eſt, quem tenet litera.
C *Amouit ergo eum Saul à ſe.* i. remouit à familiaritate, q̄ prius habebat erga eum: quia fortè prius aſſiſtebat ei ſemper, ſicut ipſe dixerat. ſup. ca. 16 ſ. Stet Dauid in conſpectu meo: inuenit enim gratiā in oculis meis. Tractabat etiam Saul cum eo negocia ſua ſecreta, & mittebat eum ad expedienda illa, vt patet. ſup. in litera: ſcilicet egrediebatur quoq; Dauid ad omnia, ad quæcūq; miſiſſet eū Saul, & prudenter ſe agebat: nunc aūt amotus fuit Dauid à tota iſta familiaritate, & hoc, quia timuit Saul, ꝙ poſſet eum occidere, conuerſans cum eo tam familiariter, vt ergo tolleretur cauſa, amouit eum à ſe. *Et fecit eum tribunū ſuper mille viros.* i. fecit principem mille virorum. Ponitur hic vnū iſtorū ex ſuperabundanti, quia tribunus ſi-
D gnificat determinatè principem mille virorū, interdū tn̄ ſic ſcriptura ſuperabūdat: ſicut cū dicitur iſte ē cęc⁹ viſu: ſuffeciſſet. n. dici, ꝙ eſſet cęcus: & ita hic ſuffeciſſet dici, ꝙ fecit eū tribunum, nihil addendo.

Quomodo Saul amouit à ſe Dauid, tribunum conſtituens, cùm iam receſſiſſet, Queſt. XXI.

QVAERET aliquis. Q̄ṁo Saul potuit amouere à ſe Dauid, & conſtituere eū tribunū, cū ipſe receſſiſſet ab illo, vt patet. ſup? Rn̄dēdū eſt, ꝙ Dauid fugit à Saule, qn̄ miſit ad eū lāceā, timēs mortē, nec poſtea redire voluiſſet, ſed perſuaſus fuit, vt rediret, quia Saul nihil mali ei inferre voluiſſet. Intelligēdū eſt. n. ꝙ cū Saul feciſſet iſtud qn̄ à Dęmone vexabat̄ volebat innuere, ꝙ feciſſet à caſu, vel per inſaniā, &
E nō tendens alicui nocere, cū vero liberatus eſt à Dęmone, & videret̄ quaſi redire in ſanā mētē, finxit ſe neſcire, an aliquid egiſſet, vel ignorare qualiter egiſſet: vnde dixit, ꝙ non erat timendū Dauid, quia non intenderat ipſe nocere ei, nec cuiq̄ alteri, ſed fecerat extra mentē poſitus: & fortè Ionathas, qui erat valde amicus Dauid, reuelauit ei, ꝙ nihil mali eſſet, & fecit illū redire ad Saulē: iſte. n. indicabat ei, qn̄ Saul moliret̄ aliquod malū contra eū, vt patet ſequenti, ca. & inf. & 20 & tunc Dauid redijt, & tunc amouit Saul Dauid à priori familiaritate, & conſtituit eum principem mille virorum.

Quare Saul conſtituit Dauid in magna dignitate, cũ tamen non diligeret eum. Quæſt. XXII.

QVAERET aliquis. Quare nunc conſtituit
Saul Dauid in magna dignitate: quia non dili
gebat eum ſicut prius? Reſpondet Nicolaus, ꝙ nõ
fecit hoc, vt honoraret eũ, ſed vt egrediens ad belli
pericula occideretur, ſicut infra dicitur, ſed Domi-
nus conuertit hoc in bonum ipſius Dauid. Sed di-
cendum, ꝙ hoc non ſtat: quia dato, ꝙ Saul vellet, ꝙ
occideretur Dauid à Philiſthinis, vt patet infra, ſci-
licet, Saul reputabat dicens: non ſit manus mea in
eo, ſed ſit ſuper eum manus Philiſthinorum: & ob
hoc deſiderabat Saul, quod exponeret ſe Dauid ma
gnis periculis: tamen iſte principatus non eſt ſibi da
tus, vt ſe exponeret bellis, quia non poterat eſſe ma
ior occaſio Dauid moriendi in bello, quàm ſi habe
ret principatum, quẽ ante habebat: erat enim prius
conſtitutus ſuper viros belli, vt patet ſupra. Sed di-
cendum, ꝙ iſte principatus fuit datus Dauid pro-
pter duo. Primò ad colorandum factum præteritũ.
Secundò ad tegendum id, quod nunc Saul inten-
debat: prius enim Saul conatus fuerat percutere lan
cea Dauid, &, quia fortè putaretur hoc feciſſe ab in-
tentione, ſi maneret in priori ſtatu Dauid, voluit ei
Saul indicare maiorẽ affectionẽ, & ob hoc cõtulit ei
maiorem principatum, & honorem conſtituens il-
lum tribunum ſuper mille viros: & ſic videretur, ꝙ
non fecerat Saul ab intentione id, quod factũ erat
de miſſione lanceę, cum nunc magis honoraret Da
uid, quàm à principio. Secundo, & principaliter
fecit Saul Dauid tribunum, vt non cognoſceretur
id, quod nunc faciebat: nam ipſe timebat nimis Da
uid putans, ꝙ per nimiam familiaritatem poſſet eũ
occidere aliqua die, ideo amouit eum à ſe. Et, quia
amoueri aliquem à dignitate ſua deſignat culpam
in eo, vel odium in amouente, voluit hoc colorare
Saul promouens eum ad maiorem dignitatem, vt
ſic non cognoſceretur, quòd amouebat eum à ſe ex
odio, ſed propter honorem maiorem & iſta fuit cã
potiſſima. Rurſus autem mouebat Saul id, quod
intendebat, ſcilicet, ꝙ periret Dauid in manib⁹ Phi
liſthinorum, nam ſicut prius cum eſſet Dauid prin-
ceps virorum belli, habebat occaſionem incidendi
in manus Philiſthinorum propter frequentia bella;
Ita, nunc, quia cum eſſet tribunus, ideſt princeps
mille virorum, ibat ſæpe ad bellum cum eis contra
Philiſthinos: ſolum aũt differebat, quia nunc erat
in maiori dignitate, q̃ prius. *Et egrediebatur, & intrabat
in conſpectu populi*. Dupliciter põt intelligi: vno mo-
do, ꝙ egrediebat̃, & intrabat, ideſt dirigebat populũ
quantum ad omnia agibilia, quæ ſignificantur per
ingredi, & egredi: & iſti duo actus conueniunt prin
cipi alicuius multitudinis, & per eos ſignificantur
omnes actus, quos habet princeps reſpectu ſubie-
ctorum. Sic patet Num. cap. 27. Cum Moyſes pe-
tiuit aliquem principem pro Iſraelitis, dicens: pro-
uideat Dominus Deus ſpirituum omnis carnis ho-
minem qui ſit ſuper multitudinem hanc, & poſſit
exire, & intrare ante illos, & educere illos, vel intro
ducere. Et ſic petiuit Moyſes principem ſolum ad
introducendum, & educendum populum, quaſi per
hoc intelligantur omnes actus directionis, quos
habet princeps reſpectu ſubiectorum: ita ergo de
Dauid erat, ꝙ ingrediebatur, & egrediebatur in cõ-
ſpectu populi, ideſt dirigebat populum ſibi comiſsũ
quantum ad omnia: & non ſolum mille viros, ſed
etiam alios Iſraelitas, quia immediate dicitur, infr.
ꝙ omnis Iſrael, & Iuda diligebat Dauid: ipſe enim
ingrediebatur, & egrediebatur ante eos. Secundo
modo poteſt intelligi, quod ingrediebatur, & egre-
F diebatur in conſpectu populi ſcilicet, ad bellum, ip-
ſe enim, quia erat dux belli, dirigebat viros ſuos in-
grediendo in terram Philiſthinorum ad pugnandũ,
& egrediendo, ideo dicebatur in conſpectu populi,
ideſt coram toto populo, vel ante illum ingredi, &
egredi: quia, qui dirigit, oportet, ꝙ præcedat. *In oĩbus
quoq; Dauid vijs ſuis prudenter agebat*. i. in oĩbus operatio-
nib⁹ ſuis erat prudens. Hoc intelligitur tam ad ope-
rationes bellicas, quàm ad omnia alia negocia, quæ
tractabat: & cum in his prudens eſſet, timebat eum
Saul magis, quàm alias timeret. *Et Dominus erat cum
eo*, ideſt dirigebat omnem operationem ſuã: & hoc
eſt Deum eſſe cum aliquo: nam non accipitur hic
de Dauid, ꝙ agebat prudenter, ideſt, ꝙ ſolum regu-
G labat ſe per prudẽtiam in operatione ſua, ſed, quòd
eueniẽbant ei omnia, quæ deſiderabat, regulando ſe
per prudentiam. Multi enim ſunt, qui regulant ſe
prudentialiter in quolibet opere ſuo, & nunquam
proſperantur, qa Deus diſtorquet operationes ſuas
ad contrarios caſus. Alij autem ſunt, qui ſtultè agẽ-
do proſperantur; & bona eis eueniunt, & neſciunt
quomodo, vt ait Ariſto. 1. li. de Bona fortuna. Quòd
autem aliquis prudentialiter agendo ſemper in acti
bus ſuis proſperetur, non prouenit hoc à prudentia
ſola, ſed magis à Deo dirigente, ideo cum dictum
fuerit hic, ꝙ Dauid prudenter agebat, ſubiungitur:
& Dominus erat cum eo: ad ſignificandum, ꝙ non
ſolum proſperabatur à prudentia, ſed magis à Deo.
H *Vidit itaque Saul, quòd prudens eſſet nimis*. ideſt cognouit
Saul per omnes operationes Dauid, ꝙ ipſe pruden-
ter ſe habebat. *Et cępit cauere eum*. ideſt incępit ſe ſer-
uare ab eo. q. d. propter hoc, ꝙ vidit Saul eſſe Dauid
nimis prudentem, obſeruauit ſe ab eo magis, quàm
alter obſeruaturus erat: timebat enim Saul, ꝙ Da-
uid per magnum fauorem, quem habebat in popu-
lo, poſſet conciliare ſibi animos hominum, vt regẽ
eum facerent, & deponerent Saulem: & ſi eſſet Da-
uid imprudens, non aduerteret ad hæc, & Saul non
timeret, quia tamen Dauid erat valde prudens, co-
gnoſceret omnes modos, quibus poſſet acquirere ſi
bi Regnum, & nocere Saul, ideo Saul intelligens eũ
hoc intelligere, cauebat ſe ab eo. ſ. ponens ſibi cuſto
I diam, ne daretur Dauid opportunitas occidendi ip-
ſum. Vel cauebat, ne poſſet Dauid promouere po-
pulum ad eligendum eum in regem, & deponen-
dum Saulem. *Omnis autem Iſrael, & Iuda diligebat Da-
uid*. Hic ponitur cauſa quare cauebat Saul ipſum
Dauid, & quare inuidebat ei, ſcilicet, quia diligeba-
tur ab omnibus, & poſſet faciliter animos eorũ cõ-
citare ad quæcumque vellet: & ſic ad acquirendum
Regnum: ponuntur autem Iſrael, & Iuda diuiſim,
tãquam eſſent duo populi, quia Iſrael ſignificat. 11.
Tribus, Iuda ſignificat vnam tribum. Diligebatur
autem Dauid ab omnibus, quamquam magis à tri-
bu Iuda, eo, ꝙ erat de hac tribu. A principio tamen
cum nondum eſſet cognita diſſenſio inter Dauid, &
K Saulem, omnes Iſraelitæ de quacumque tribu dili-
gebant Dauid, poſtea autem cum cępit Saul mani-
feſtę perſequi Dauid, q̃q̃ omnes Iſraelitæ de hoc do-
lerent, quia Dauid erat vir bonus, tamen tribus Iuda
magis eũ adiuuit; vnde immediatè poſt mortẽ Sau-
lis, tota tribus Iuda vnxit Dauid in regem. 11. autem
tribus manſerunt cum Isboſeth filio Saulis, vſque
quo Abner fecit pactum cum Dauid. De hoc, infra,
2. lib. cap. 2. & 5. *Ipſe enim ingrediebatur, & egrediebatur an-
te eos*. ponitur cauſa, quare diligebatur Dauid ab om
nibus Iſraelitis, ſcilicet: quia ipſe diligebat eos, quan
tum ad omnia, quę ſignificantur per introire, & exi-
re, vel ſaltem diligebat eos in bello ingrediendo an-
te eos, & exeundo, quia nullus alius erat dux belli

Dauid prudenter ſe habet in omnibus, & diligebatur à toto Iſrael: ideo Saul timebat, & inuidebat ei.

eo

eo tempore, quo Dauid manſit apud Saulem: ſic patet inſr. 2. lib. cap. 5. quando venerunt omnes tribus Iſrael ad Dauid in Hebron, dicentes: ecce nos os tuum, & caro tua ſumus, ſed, & heri, & nudiuſtertius, cum eſſet Saul Rex ſuper nos, tu eras educẽs, & reducens Iſrael, ſcilicet dirigebas totum Iſrael quãtum ad bella. *Dixit autem Saul ad Dauid.* Hic cõſequẽter ponitur effectus maliciȩ Saulis promittendo filias ſuas Dauid. Et primò promittit primam, ſecũdò promiſit ſecundam ibi. *Dilexit autem Michol.* Circa primum ponitur hic, quomodo Saul iniquè ſe habuerit ad Dauid, & hoc dupliciter: primo ĩquirendo ei occaſionem ad mortem, ſecundò non ſeruando veritatem. Nam primò ei filiam promiſit, vt incideret in manus Philiſthinorum. Secũdo ei fidẽ non ſeruauit: quia cum deberet illam dare ipſi, non dedit ſed alteri viro. *Ecce filiam meam maiorem Merob.* Duas filias habebat Saul, ſcilicet Merob, & Michol, vt pater ſupra 14 c quarum maior erat Merob: hãc autem promiſit Dauid pater ſuus Saul, & locutꝰ eſt de maiori: quia videbat maior honor, ꝙ acciperet ĩ vxorem primogenitam, quàm aliam, Dauid magis dilexit Michol quàm Merob: erat enim pulchrior quamquam minor, & poſtea ſibi in vxorẽ data eſt. *Ipſam dabo tibi vxorem.* i. tu bene agnoſcis filiam meã Merob, ego dabo eam tibi in vxorem, vt facias ea, quæ ſequuntur.

An Saul teneretur dare in vxorem Dauid filiam ſuam abſque alia operatione. Quæſtio XXIII.

QVAERET aliquis, An Saul teneretur dare Dauid in vxorem filiam ſuam abſq; hoc, ꝙ faceret ea, quæ ſequũtur? Reſpondendum eſt, ꝙ ſatis videtur, ꝓ teneretur eam dare nam quamquã non appareat manifeſtè, ꝙ promiſerit eam illi, tamen tenebatur ex promiſſione generali: quia poſuerat edictum, quod quicũq; percuteret Goliath haberet, filiam ſuam in vxorem, eſſetq; domus patris ſui a tributis immunis: quod apparet pręcedenti cap Nam quandocunq, ab aliquo quæreret Dauid: quid daretur viro: qui percuteret Philiſthæum, omnes de populo reſpondebant ei hoc, Ergo Saul iſtud prædixerat. alioquin nullus de populo auderet taledicere, præcipuè cum omnes hoc dicerent: ergo promiſerat: & ſic quantum ad ſeipſum, nullo alio facto tenebatᷣ Saul dare filiam Saul, propoſuerat quoq: eam dare antequã eſſet odioſus illi, poſtea vero noluit. Nũc quoq; qñ promiſit, nõ promittebat animo dãdi illã, ſed ſolũ, vt ex hoc Dauid periclitaretᷣ pugnãs contra Philiſthinos: & ſic peccauit Saul nolens dare filiam ſuam in vxorem Dauid, quãtum in ſe erat pro hoc. ꝙ occiderat Philiſthæum. Sciendum, ꝙ cũ Saul haberet duas filias, & promiſiſſet dare filiam ſuam in vxorem occidenti Philiſthæum, erat iuris ſui dare quàm voluiſſet: niſi fortè edictum poſitum fuiſſet ſpecialiter de aliqua: ex dictis autem præcedenti c. non colligitur, quæ filia Saulis promiſſa fuerit. Credendum tamen eſt, qđ intelligeretur de primogenita, cum nondum tradita eſſet alicui in vxorem: quia apud antiquos non erat conſuetudo, vt minores filiæ prius viris traderentᷣ, quàm maiores, & per hanc conſuetudinem excuſauit ſe Laban cõtra Iacob Gen. 29.

An propter promiſſionem patris teneretur filia accipere Dauid in virum. Quæſtio XXIIII.

QVAERET aliquis, An ex hac promiſſione, quam faciebat hic Saul, ſcilicet, quòd ſi Dauid

A eſſet vir fortis, & præliaretur bella Domini, daret ei filiam ſuam maiorem in vxorem, teneretur illa acceptare Dauid in virum. Videtur primò, quod nõ: quia matrimonia debẽt eſſe libera: ſi autem filia ex promiſſione patris, ipſa nihil dicente, obligaretᷣ ad ſuſcipiendum aliquem in virum, eſſent matrimonia coacta, ergo non obligabatur. In contrarium videtur, quòd obligaretur: quia ſi non cauſaretur obligatio ex hac promiſſione, Saul nõ feciſſet eam, cum faciendo eam nihil faceret. Etiam dato, quòd Saul ſic promitteret, Dauid tamen non acceptaret iſtam promiſſionem: quia ſciret eam deluſoriam, acceptauit tamen eam, tanquam aliquid magnum, & pugnauit contra Philiſthinos: ergo videtur, quòd **B** Dauid credebat, quòd obligabatur filia Regis ad ſuſcipiendum eum in virum ex promiſſione patris. Reſpondendum eſt, quòd matrimonia nunc ſunt valde libera: & ſi intercidat aliquis metus, vel quæcũq; coactio in contrahendo, non tenet contractus matrimonij extra de ſpon. c. cum locum, & per totum titulum: ideo ſi nunc pater promitteret filiam ſuam dare alicui, ſi ipſa nihil promitteret, non obligaretur: apud antiquos autem quamquam non obſeruaretur tanta libertas contractus matrimonij, tamen nullus inuitus contrahebat: ideo etiam ſi puellȩ cogerentur à parentibus ad contrahendum, non teneret contractus: & ſi Saul vellet cogere filiam ſuam Merob ad contrahendum cum Dauid, **C** non ſtaret matrimoniũ, & non ſolum hoc, immò etiam à principio, quando Saul poſuit edictũ, quòd quicunq; occiderit Philiſthęum haberet filiam eius in vxorem, conſenſit ipſa huic edicto: & poſtea ſi aliquis occiderit Philiſthæum, quem ipſa nollet habere in virum, non cogeretur propter conſenſum ſuũ: q᷑ ille conſenſus fuit vniuerſalis & non fuit determinatus ad aliquem virũ, ideo non cogebatur propter illũ accipere aliquem ĩ virũ Nec ſolũ hoc, immò etiam ſi Merob filia Saulis cũ auctoritate patris promiſiſſet alicui, dicens: Si tu occideris Philiſthæum: ego accipiam te in virum: ſi poſtea, occiſo Philiſthæo, nollet accipere illum non, cogebatᷣ propter illam promiſſionem, etiam ſi iuramento hoc **D** firmaſſet: ſed poterat accipere quẽcunq; alium vellet; incurrebat tamen periurij crimen: iura tamen facilius concedunt, quod aliquis incurrat periuriũ, quàm quòd matrimonia ſint coacta: ſed in iſta promiſſione, quam fecit Saul Dauid, Merob nihil conſenſit ideo non obligabatᷣ accipere Dauid, quamq̃ eſſet vir fortis contra Philiſthinos: erat tamen modus apud antiquos, quòd licet matrimonia libera eſſent, tamen puellæ nunquam contrahebant ſine voluntate patrum: & cuicũq, pater filiam deſponſaſſet, illũ ipſa ſponte ſuſciperet, ac ſi tota poteſtas filiæ ad contrahendum eſſet in patre: & ſic Saul promiſit filiam ſuam Dauid, non inquiſito de conſenſu eius, quia ſciebat quemcunque ipſe vellet dare filię **E** in virum, hunc ipſa ſponte ſuſciperet. Sic etiam factum eſt de filia minore, ſcilicet Michol: quia promiſit eam dare Dauid, poſtquam non dedit maiorem: & hoc ſolum, vt afferret illi centum præputia Philiſthinorum, & non quæſito conſenſu Michol Saul promiſit eam dare Dauid, & Dauid acceptauit conditionem, tanquam promiſſio Saulis firma eſſet. Sic etiam fecit Saul ante Bellum contra Philiſthinos: nã poſuit edictũ, ꝙ qui occideret Goliath, accipiet filiam eius in vxorem. Ab antiquo quoq; iſte modꝰ fuit inter Hebręos: nam Caleb cũ pugnaret ꝯ vrbẽ Cariathſephet, dixit: Qui percuſſerit Cariathſepher, & ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam vxorẽ, vt patet Ioſue c. 15. & Iudicum. ca. 1. & ibi dicitur, ꝙ

Hothoniel cępit illam vrbem,& data eſt ei illa puella in vxorem:& tamen in hoc à principio nõ interuenerat conſenſus Axæ, ſed conſenſit poſtea, quia pater permiſerat. Cum autem obijciebatur, ꝙ cogeretur Merob ad accipiendum Dauid in virũ ex iſta permiſſione, quia aliter eſſent fruſtratoria. Dicẽdũ, ꝙ non cogebatur: non tamẽ fruſtra fuit permiſſio, nec etiam Dauid fruſtra illam acceptauit, ſciens, ꝙ quamquam non conſentiret puella à principio, tamen poſtea acceptura erat in virum, quem pater ſibi daret:& ſic tãtum erat, ꝙ pater permitteret eam dare, ſicut, ꝙ realiter matrimonium contraheretur. *Tantummodo eſto vir fortis.* ideſt, ſolum volo à te, ꝙ ſis vir fortis.ſ.non peto alia dona, vel dotem, ſiue bona ad ſuſtentandum matrimonium, quia ego omnia iſta dabo, ſed ſolum peto, ꝙ ſis vir fortis.

Quare Saul dixit Dauid, quòd eſſet vir fortis,
Quæſtio. XXV.

QVAERET aliquis. Quomodo Saul petebat à Dauid, ꝙ eſſet vir fortis,& daret ei filiam: nam manifeſtum erat ei,& toti populo, ꝙ Dauid erat fortiſſimus virorum totius Iſrael: nam ſi acciperetur fortitudo pro robore, cõſtat, ꝙ ipſe erat fortiſſimus, quia ſæpe occiderat Leonẽ,& Vrſum, vt patet præcedenti cap. & hoc nudis manibus eos lacerans. Si autem accipiatur fortitudo pro animoſitate, & confidentia ad pericula, etiam conſtabat Dauid eſſe virum fortiſſimum: quia nullus in toto Iſrael auſus fuerat pugnare cõtra Goliath: ipſe autem ſe pugnaturum in ſola funda,& lapide ſe expoſuit, atque triumphauit: non ergo erat opus, vt Dauid manifeſtaret magis fortitudinem ſuam: Reſpondendum tamen, ꝙ Saul non dicebat iſta, quaſi exhortans Dauid ad opera fortitudinis,& ꝙ prius illa non habuiſſet, nec oſtẽdiſſet. ſed volebat, ꝙ periret in manibus Philiſthinorum: hoc autem contingeret, ſi ſe exponeret Dauid valde magnis periculis, ideo dixit Saul: eſto vir fortis i oſtẽde valde fortitudinem tuam. Quòd autem hoc intenderet, patet, quia infr. dicitur, ꝙ Saul reputabat, dicens: non ſit manus mea in eo, ſed ſit ſuper illum manus Philiſthinorum,& quia hoc non accideret, niſi Dauid exponeret ſe valde magnis periculis contra Philiſthinos: hortatus eſt eum Saul, ꝙ eſſet vir fortis: & per hoc credidit, ꝙ Dauid incitaretur ad aggrediendum, & exponendum ſe periculis ſupra modum,& ſic caderet in manus hoſtium. *Et præliare bella Domini.*i facias bella contra Philiſthinos: & dabo tibi filiam meam. Non dicebat hoc Saul, quaſi Dauid etiam ſine iſta promiſſione non præliaretur bella Iſrael: quia cõſtitutus fuerat à principio ſuper viros belli, vt patet.ſup. Deinde factus eſt tribunus.i. princeps mille virorum,& ſemper pugnabat: incitabat tamen Saul ipſum Dauid nunc ad magis ſe exponendum periculis: & faciendo frequentiora,& duriora bella: dicitur autem prçliare bella Domini: quia prælia Iſraelitarum dicebantur bella Dei, eo ꝙ bellum vocatur illius, qui illud agit: vel pro quo illud fit: Deus autem habebat vtramque habitudinẽ ad bella, quæ faciebant Iſraelitæ contra hoſtes: ideo vocantur bella Dei. Primum patet, quia ſæpe Deus pugnabat pro Iſraelitis, ipſis nihil agentibus, ſicut fuit in Mari rubro, cum Deus occidit omnes Aegyptios hoſtes Hebræorum, videntibus eis, & nihil agentibus, vt patet Exo. cap. 14. ſcilicet, Dominus pugnabit pro vobis,& vos tacebitis.i. nihil agetis: ſic etiam fuit in introitu terrę duorum regum Amorrhæorum in torrentibus Arnon, vbi Deus inclinauit cacumina montium, & oppreſſit omnes Amor-

Saul hortabat Dauid ad opera fortitudinis, vt periret in manib. Philiſthinorum.

Prælia Iſraelitarũ dicuntur bella Domini.

F rhæos interius latentes ad inſidias Hebræorum, in quo nihil fecerunt Hebræi: & ſic iſta Duo dicuntur propriè bella Dei. Vnde Numeri cap. 21. dicitur de his duobus: vnde dicitur ĩ libro bellorum Dei, ſicut fecit in mari rubro, ſic faciet in torrentibus Arnon: ſcopuli torrentium inclinati ſunt, vt requieſcerent in Arnon, & recumberent in finibus Moabitarum. Aliquando autem Deus pugnabat pro Iſraelitis nõ faciendo totum bellum pro ſe, ſed maiorem partẽ, oſtendendo aliquod opus miraculoſum ad deletionem hoſtium; ſic fuit quando pugnauerunt Iſraelitæ tempore Ioſue contra Chananæos: nam cũ quadam die fugerent quinque reges à facie Iſrael, miſit Deus de cęlo lapides magnos ſuper Chananæos, quibus plures occiſi ſunt, quàm occiſi fuerant ab Iſraelitis, vt patet Ioſue. cap. 10. Et, quia iam ſol nimis declinabat, & non poterant Iſraelitæ perſequi hoſtes, fecit Deus ſtare ſolem: & non fuit motus ſpatio vnius diei: eo. ca. ſic quoque fuit tempore Gedeonis, quando venerunt Madianitæ contra Iſrael: nã Gedeon cum. 300. viris per noctem circumdedit caſtra Madian, vbi erãt plures, quam 200. millia virorum, & Iſraelitis clangẽtibus buccinis, Deus immurauit, & turbauit corda Madianitarum, vt ſe inuicem putarẽt hoſtes,& ſe mutuo occiderent:& ſic perijt maxima pars exercitus Madianitarum: poſtea Iudæi perſequentes alios occiderunt, vt patet Iudi. cap 7.& 8. Interdum verò Deus pugnabat pro Iſraelitis, non

H oſtendendo aliquod miraculũ: exterius tamen corroborando Iſraelitas ad pugnam, & immittendo timorem Chananæis, vt non auderent reſiſtere Iſraelitis: & hoc erat valde magnum: quia alias non erãt auſuri Iſraelitæ pugnare contra Chananæos, vel ſi auderent, caderent in manus eorum. De hoc Exod. cap. 23. ſcilicet terrorem meum mittam in præcurſum tuum,& occidam omnem populum, ad quem introieris: cunctorũq; inimicorũ tuorũ corã te terga vertam. Sed Deus pugnabat ſemper pro Iſraelitis aliquo iſtorum trium modorum, quandocumq; ipſi pugnarẽt, ſi Deo accepti erant, ideo bella iudeorum dicebantur bella Dei, ſcilicet, quia ab ipſo fiebãt. Secũdo mõ dicebantẽ bella Iſraelitarũ bella Dei,

I quia pro ipſo fiebbant: nam cum quis pugnat contra hoſtes alterius, pro ipſo pugnat: ſed quandocumque Iſraelitæ pugnabant contra aliquam gentem, pugnabant contra hoſtes Dei, ergo pugnabant pro Deo. Patet hoc, quia omnes hoſtes Iſraelitarum erant hoſtes Dei, ergo cum pugnarent Iſraelitæ contra hoſtes ſuos, pugnabant contra hoſtes Dei. Patet hoc Exod cap. 23. ſcilicet. Quòd ſi audieris vocem eius, & feceris, quæ loquor, inimicus ero inimicis tuis,& affligam affligentes te. Aliter poſſunt vocari bella Hebrçorum bella Dei, quia illud opus, quod Deus iubet fieri, vocatur opus Dei; ſicut iudicium, quod fiebat inter Iſraelitas, vocatur Dei iudicium, vt patet Deut. cap. 1. ſcilicet. Ita paruum audietis, vt ma-

K gnũ, nec accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium eſt, ideſt, quia Deus iuſſit illud fieri. Sed Deus iubebat Iſraelitis, ꝙ pugnarent contra Chananæos, ideo vocantur iſta bella Domini,& ſic Saul dixit Dauid, ꝙ præliaretur omnia bella Domini, ideſt oĩa bella Iſraelitarũ. *Saul autem reputabat.* ideſt cogitabat intra ſe. iſtud erat, quando promittebat filiam ſuam Dauid. *Non ſit manus mea in eo.* ideſt non eſt bonum, ꝙ ego occidam eum. *Sed ſit ſuper illum manus Philiſthinorum.* Scilicet melius eſt, quòd occidatur à Philiſthinis. Eſt ſenſus, quòd quando Saul promittebat filiã ſuã Dauid, nõ promittebat intẽtione dandi eam: quia nec poſtea dedit, ſed vt propter eã Dauid periret. Diffinierat enim Saul apud ſe occide-

re

re Dauid ad omnem euentũm: quia, quandiu ille viueret, non putabat Regnum ſuum eſſe ſecutum, ſicut infra. Dixit Saul ad Ionatham, cap. 20. omnibus diebus, quibus filius Iſai vixerit, nõ ſtabilieris te, nec Regnum tuum. Cogitabat tamen Saul, quomodo honeſtius occideret Dauid. Prius enim conatus fuerat eum per ſe occidere, quando miſit lanceam ad illum: viſus eſt tamen ſibi poſtea iſte modus inconueniens, cum vellet occidere hominem penit[9] innocentem, &, qui ſaluauerat Iſrael: voluit ergo, ꝙ periret alio modo, ita, vt non aſcriberetur ſibi mors illius, quantum ad rem nec quantum ad intentionem: hoc autem erat, ſi periret in bello contra Philiſthinos: ideo dabat ei incitamenta ad exponẽdum ſe magnis periculis, vt moreretur.

Quomodo cognitum eſt, quòd Saul daret filiam ſuam in vxorẽ Dauid, vt caderet in manus Philiſthinorum.
Quæſtio. XXVI.

QVAERET aliquis. Quomodo cognitum eſt, ꝙ Saul, quando dabat Merob in vxorẽ Dauid cogitaret intra ſe iſta: Reſponderi poteſt, ꝙ iſtud poſtea apparuit ex opere. ſ. quia noluit dare filiam ſuã Dauid, quam promiſerat. Sed iſta probatio non eſt multum ſufficiens: quia, quamquam ſit aliqualis pręſumptio, non eſt tamen ſufficiens probatio: ſcriptura autem non innititur pręſumptionibus, ſed ſolidæ veritati: Aliter reſponderi poteſt, ꝙ Saul iſtud aliquibus familiaribus reuelauit, & poſtea manifeſtatum eſt toti Iſrael. Sic patet, infra, quando promiſit Saul filiam ſuam Michol Dauid: nã dixit: Dabo eam illi, vt fiat ei in ſcandalum, & fiat ſuper eum manus Philiſthinorum: poſtea quoque Saul publicè mandauit Dauid interfici, ꝙ ipſe perſequebatur eum: ideo manifeſtum eſſet omnibus, quomodo ipſe promiſerat filiam ſuam Dauid, vt caderet in manus Philiſthinorum. Sed adhuc melius dici poteſt, ꝙ ille, qui ſcripſit librum iſtum habuit omnia hæc prophetice: nullus enim liber veteris teſtamenti de illis, qui ponuntur in primo, & ſecundo ordine canonis in prologo Galeato, eſt, qui non fuerit ſcriptus per prophetam: & ideo, quamquã ea, quæ narrantur, hiſtorica ſint, & poſſint cognoſci per humanam doctrinam ſine reuelatione, tamen, quia hiſtorici quarundam rerum non poſſunt habere integrã cognitionem in multis ſunt hiſtoriæ fallaces: quod potiſſimè accidit, quia hiſtoriam ſcribentes non interfuerunt omnibus rebus, quas ſcribunt, dum agerentur: & dato, ꝙ intereſſent, perfectè cognoſcere non poſſent: quia quædam ſunt, quæ etiam à præſentibus non cognoſcuntur integrè: ſicut eſt circa inſpectores agoniſtarum, vel cuiuſcunque belli, qa licet multi interſint, non proferunt omnes eandem ſententiam de veritate geſtarum rerum. Scriptura autem ſacra obtinet maximum gradũ certitudinis: quia non ſolum nunquam mentitur, ſed etiam impoſſibile eſt eam mentiri: ideo non eſt contenta hac certitudine, quæ eſt per hoc, ꝙ aliquis interfuit reb[9], dum gererentur: ſed quærit maiorem certitudinẽ, quæ eſt per Dei teſtimoniũ, quod eſt infallibile. Hoc aũt eſt, ꝙ ſcriptura ſacra à prophetis confecta ſit: qa prophetæ quicquid intelligunt, per diuinam illuſtrationem intelligunt. Sicut ergo Deus fallere nõ pôt, ita impoſſibile eſt ꝓphetam mentiri. Et ob hoc maior certitudo adhibenda eſt rebus, quas à prophetis audierimus, quàm eis, quas nos videmus. Sic patet ſecunda Petri. ca. 1. vbi probat beatus Petrus gloriam Chriſti, qñ transfiguratus eſt in mõte Thabor ꝑ hoc, ꝙ ipſe ibi vidit, & præſentialiter audiuit: dicit tñ: Ha-

A bemus firmiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendẽtes. In quo patet, ꝙ firmius teſtimoniũ eſſe dicit per id, qđ prophetæ dicunt, q̃ per id, qđ ipſe actualiter vidit. Libri ergo ſacræ ſcripturæ à ꝓphetis ſcripti ſunt, & qa ipſi ſciũt per diuinã illuſtrationem ea, quę occulta ſunt in cordib[9] hoĩum, poterat ſcriptor libri perhibere teſtimoniũ de eo, qđ Saul cogitabat intra ſe. Et ſic ſæpe Euãgeliſtæ perhibent teſtimoniũ de eo, ꝙ cogitabant Phariſæi intra ſe, qa õrs ipſi repleti fuerũt Spũſancto, & habuerũt Spiritũ Propheticũ ad ſcribendũ certiſſimè Euangeliũ. Ex hoc aũt eſt vnũ correlariũ. ſ. ꝙ in ſacra ſcriptura illi ſoli libri ſunt firmæ auctoritatis, q a ꝓphetis ſcripti noſcũtur: oẽs aũt libri noui teſtamenti ſcripti ſunt à

B prophetis, quia oẽs Euangeliſtæ, & Apoſtoli receperunt Spiritũ ſanctũ, in quo recipitur ſpiritus prophetiæ, & genera linguarũ, & ſermo ſapientiæ, & multa alia dona, vt patet prima ad Cor. c. 12. Libri autẽ veteris teſtamenti non fuerunt oẽs ſcripti à prophetis, ideo non ſunt oẽs æqualis auctoritatis: ſed illi, q ponuntur in primo, & ſecundo canone, ſcripti fuerunt à prophetis, ideo ſunt firmiſſimi, qui aũt in tertio canone ponuntur, non patent ſcripti à prophetis, ideo minoris auctoritatis ſunt, potiſſimè illi, qui ſunt hiſtorici: nam ſapientiales, dato, ꝙ à prophetis ſcripti non fuerint, non multũ refert: quia veritas librorũ ſapientialiũ pôt cognoſci ſolo lumine intellectus noſtri, etiam, ſi nulla fides adhibeatur ſcriptu-

C ræ: ideo per nos ſciemus, ſi quid in eis verum, vel falſum ſit; hoc aũt non contingit circã libros hiſtoricos, quia veritas illorum non pôt cognoſci à nobis, ſed ſolũ adhibemus fidem ſcriptori: & ob hoc liber Iudith, & Tobiæ, qui hiſtorici ſunt, & non patet qs eorum fuerit primus ſcriptor, infirmæ auctoritatis ſunt. Sic etiam de ſecundo libro Machabæorũ. De hoc Ieronymus in prologo galeato.

Quare Saul conatus ſit occidere Dauid, cum tamen prius determinauerit, quòd occideretur per manus Philiſthinorum. *Quæſt.* XXVII.

QVAERETVR vlterius. Quare, cũ Saul hic dixe-

D rit, non ſit manus mea in eo. i. in Dauid, ſed manus Philiſthinorũ, poſtea conat[9] ẽ occidere ipſũ manu ſua, vt patet ſequenti. c. Rñdendũ eſt, ꝙ ex die illa, qua mulieres cãtauerũt: Percuſſit Saul mille, &c. exiſtimauit Saul vitã Dauid eſſe ſibi inimicã: & quãdiu viueret non eſſet firmum regnũ ſuum, ideo diffiniuit apud ſe, ꝙ occideret Dauid qualitercunque, ſiue per ſe, ſiue per alios quærendo ei occaſionẽ mortis. A principio aũt conatus eſt occidere eum per ſe, cum ipſa lancea, quando à Dæmone vexabatur, putans, ꝙ non intelligeretur feciſſe ab intentione, ſed per inſaniam. Poſtea autem viſum eſt ſibi hoc inhoneſtũ: quia omnes Iſraelitæ cognoſcerent iniquitatem ſuam circa hominem innocentem: iudicauit ergo melius fore, vt alijs modis eum perire faceret. Hoc autem erat, ꝙ in bello contra Philiſthi-

E nos moreretur, & quia ad hoc putauit efficacẽ eſſe cauſam promittere nuptias cum filia ſua promiſit ei illam. Poſtea autem attendit Dauid diebus multis, & non periclitabatur Dauid: quia ergo credidit hoc ſuperuacuũ, & vita Dauid erat nimis odioſa Sauli, non paſſus eſt vlterius expectare, ꝙ incideret Dauid in manus Philiſthinorũ, ſed iuſſit miniſtris ſuis, ꝙ occiderent eũ, vt patet in principio ſequentis ca. Deinde cũ diſſuaſus eſſet à Ionatha hoc facere, recõciliato ſibi Dauid, iterum conatus eſt eũ lancea cõfigere, vt patet ſeq. c. Et ſic cõtinuè ꝑſecutus fuit eũ quouſq; expellit ipſũ de terra iſrael, vt pa. j. 26 & 27.

Quare Saul non iuſſit abſolute Dauid pugnare contra Philiſthinos: ſed cum promiſſione, quod daret ei filiam in vxorem.
Quæſtio. XXVIII.

QVAERETVR vlterius, Quare Saul promittebat Dauid filiam ſuam, vt induceret eũ ad pereundum in manibus Philiſthinorum: quia etiã non promiſſa filia poterat ei iubere, cùm eſſet Princeps virorum belli, quod pugnaret cõtra talem, vel talem locum, vbi eſſet durum certamen: & ſi occaderet in manus hoſtium, ſicut ipſe Dauid poſtea fecit de Vria Hethæo pugnante contra vrbem Amonitarum infra 2. li. c. 11. & nõ cogeretur ſic Saul mentiri promittendo filiam, & poſtea non dando? Reſpondendum eſt, quòd non fecit hoc Saul propter multa. Primò, q̃a, ſi ſic iuberet pugnare Dauid, eſſet mandatum ſuum ſimpliciter iniquum; & omnes viderent, quod Saul iniuſtè ſe habebat erga Dauid, q̃ ipſe volebat occultare: nam ob hoc bis conatus eſt cum lancea configere, cum à Dæmone arriperetur: & nunquam hoc attentauit, dum eſſet ſanè mentis, vt, ſi fortè occidiſſet, videretur feciſſe ex furore, & non ab intentione. Secundo nõ fecit hoc Saul, quia dato, quod ſic vellet facere, putabat ſe non poſſe habere, quod intendebat, quia, cum hoc iuberetur ipſi Dauid, ille videret, q̃ hoc erat iniuſtum, q̃ Saul faciebat, vt ipſe moreretur, ideo non ſubiret talia certamina, & ſi aliquando ſubiret, non ageret animosè, ſed nimis ſibi caueret, tanquam non faciens ex inclinatione, ſed ex præcepto, & ſic non periclitaretur. Itẽ, ſi iſtud iuberet Saul Dauid timeret Dauid mortem, & forte fugeret à facie Saulis, ſicut prius fugerat, quando voluit eum lancea confodere, quia mortem timebat: hoc autem erat contra intentionem Saulis, ideo non expediebat, quod illud iuberet: promittendo autem filiam ſuam in vxorem, ſi Dauid eſſet vir fortis, magis videbatur conſecuturus intentionem ſuam, quia putabat, quod Dauid deſiderio excellẽtis coniugij, & honoris magni, exponeret ſe grauiſſimis periculis. Et hoc non quaſi ex præcepto, vel inuit⁹, ſed ex deſiderio, & inclinatione agit, illa intensè agit: ideo ſic Dauid exponeret ſe duris periculis, vt inde conſequeretur clara facinora, & laudaretur à Rege, qui autem talib. periculis frequẽter ſe exponit, neceſſe eſt, vt, aliquãdo corruat: ideo iſta via viſa eſt conuenientiſſima Sauli, vt periret Dauid. Sed dicet aliquis. Quare Saul nõ iubebat exercitui, vt, cum eſſent in certamine, dẽſererẽt Dauid ſolum, & moreretur. Sic enim fecit Dauid, quod moreretur Vrias, infra 2. li. c. 11. Reſpondendum, quod hoc non fecit propter duo: primò, quia, ſi hoc diceret, toto exercitui eſſet manifeſta iniquitas Saulis: quia hoc proinde erat, ac ſi Saul exercitui iuſſiſſet, q̃ occideret Dauid, ſed hoc nolebat Saul putans, q̃ ſine infamia ſui mors Dauid prouenire poſſet. Secundò, non fecit hoc: quia non conſequeretur intentũ: nam totus exercitus diligebat Dauid fortè magis, quàm Saulẽ, cum ſupra dicatur. Omnis Iſrael, & Iuda diligebat Dauid: ipſe enim ingrediebatur, & egrediebatur ante eos: ideo exercitus non obediret dictis Saulis ſuper hoc: ſed magis è contrario obediret Dauid contra Saulem: nam ſciebãt eum ſibi eſſe magis vtilem ad pugnam contra hoſtes, quàm Saulem, ideo iſta fuit origo indignationis Saulis contra Dauid: quia vidit, q̃ totus populus magis fauebat Dauid, quàm ſibi. Quod autem obijcitur de Vria Hethæo non eſt ſimile: quia Dauid erat Princeps belli, & omnes diligebant eum, nec quiſquam de exercitu obediuiſſet Sauli contra Dauid. Vrias autem Hethæus erat quidam de militibus Dauid ſub Principatu Ioab Principis militiæ Dauid: & quodcunque Dauid iuberet, facturus erat Ioab: vñ dixit ei, quod poneret illum in loco duri certaminis, quod Ioab fecit, & Vrias occubuit. Non ergo viſus eſt aliquis modus conueniens Sauli ad occidendum Dauid, niſi, q̃ promitteret ei filiam ſuam. *Ait autem Dauid ad Saul: quis ego ſum?* Hic reſpõdet Dauid promiſſioni Saulis, dicens ſe indignum eſſe, vt ei fiat iſta promiſſio: quia non erat de tali genere, nec erat talis vir, qui deberet accipere filiam Regis in vxorem: & dicit. Quis ſum? q. d. non ſum talis, qui hoc merear. In hoc humiliauit ſe Dauid: nam ipſe erat dignus filia Regis, quia opera ſua erant clariſſima, cum ipſe ſaluaſſet Iſrael de manu Philiſthinorum, & quotidie ſaluaret pugnans contra Philiſthinos: ſed mos virorum bonorum eſt propriam excellentiam non concedere, ſed ſupprimere. *Aut quæ eſt vita mea?* ideſt, quis ſtatus meus? Aliquando accipitur vita propriè, & tunc vita eſt ipſum eſſe, vel duratio rei viuentis. Sic dicit Ariſto. 2. de Anima, quod viuere viuentibus eſt eſſe. Aliquando accipitur pro operatione: quia eſſe eſt in operari, & viuere eſt eſſe. Ergo viuere eſt operari. Sic declarat Ariſto. 9. Ethicorum, dicens, quod viuere Brutorum eſt ſentire: viuere autem hominis eſt intelligere, & ſic accipitur viuere per operationẽ propriã rei, ſecundum ſpeciem ſuam: aliquando autem accipitur vita pro quacunque operatione: & ſic q̃rimus, quæ eſt vita illius, vel illius hominis, ideſt quæ eſt operatio, circa quã maximè, vel continuè verſatur: & hoc mõ loquitur Philoſophus in fine 9. Ethicorum, ſcilicet, quod amici volunt ſibi conuiuere in eo, in quo putant eſſe vitam ſuam: ideo quidam compoetizant, alij ludunt ſimul ad aleas, alij ſimul venantur, tanquam vita ſit eis in Poetizando, ludendo ad aleas, vel venando. Alio modo accipitur vita pro ſubſtantia, vel poſſeſſione & ſic dicimus facultates alicuius hominis eſſe vitam illius, ſic loquitur Ariſto. Ethic li. 4. cap de Liberalitate, dicens, q̃ per vtilia eſt viuere, ideſt per bona vtilia, habet homo vitam, quæ ſunt inſtrumenta ad ſufficientiam hominis: & iſto vltimo modo accepit hic Dauid, ſ. quæ eſt vita mea, i. quæ eſt poſſeſſio, vel facultas mea, vt ego poſſem accipere filiam Regis in vxorem? q. d. nullã facultatem habeo. Hoc tangebat Dauid principaliter: quia requirebatur, quod nimis eſſet diues, qui filiam Regis acciperet. Sic iterum dixit, cum deberet ſibi dari Michol in vxorem, ſ. Num parum vobis videtur Generum me eſſe Regis? ego autem vir paup. & tenuis. *Aut cognatio mea in Iſrael*, q. d. quę eſt cognatio mea, vt ego debeam accipere filiam Regis? ſ. non ſum ego tam generoſus, vt eam accipiam: quia cognatio patris mei non eſt magna. *Vt fiã Gener Regis*, i. vt accipiam filiam eius in vxorem, q. d. non ſum aptus ad hoc: tetigit antẽ Dauid iſta tria: quia iſta erant ſola, per quæ aliquis efficitur dignus magno coniugio, ſ. nobilitas viri, & facultatum amplitudo, & generis excellentia. Quantum ad primum, dixit: quis ego ſum? ideſt non ſum? tã excellentis virtutis. Quãtum ad ſecundum dixit: quæ eſt vita mea: ideſt non ſunt tam amplæ poſſeſſiones meæ, vt mereantur regale coniugium. Quantum ad tertium dixit: quę eſt cognatio patris mei? q. d. non eſt tanta excellentia generis mei, vt merear filiam Regis. Dicebat autem Dauid ſe non habere aliquid iſtorum trium: omnia tamen requirebantur, vel ſaltem aliquod illorũ ad hoc, quod conuenienter poſſet habere filiam Regis. Sciendum, quod Dauid, quamquam diceret ſe nihil horum trium habere, vt meretur filiam Regis, tamẽ habebat ſaltem duo illorum. De primo patet: quia ipſe erat vir melior omnibus Iſraelitis, & hoc ſiue

Vita multipliciter accipitur.

Dauid la-

F G H I K

quan-

quantum ad bonitatem moralem: quia nõdum peccauerat mortaliter in tota vita præterita: nã Dauid nunquam peccauit, niſi in adulterio, cum Berſabeę, & in morte Vriæ, vt patet infra 3. li. c. 15. ſ. Fecit Dauid rectum in oculis Domini, & non declinauit ab omnibus, quæ præceperat ei cunctis dieb. vitæ ſuę, excepto ſermone Vriæ Hethæi: nõdum tamen peccauerat in his: quia iſta acciderunt poſtquam factus eſt Rex, vt patet infra 2. li. c. 11. ideo nondum mortaliter peccauerat: & ſic erat melior mortaliter omnibus Iſraelitis. Erat melior quantum ad opera belli: quia nullus in Iſrael auſus fuit pugnare cõtra Goliath, & ipſe pugnauit quaſi inermis, vt patet præcedenti cap. Merebatur ergo filiã Regis, & ſiquid aliud dignus eſſe poterat. Item de cognatione Dauid dicendum, ꝙ cognatio ſua erat de nobiliſſimis totius Iſrael. Pro quo ſciendum, quod aut comparabitur cognatio Saulis ad cognationem Dauid, tanquam regalem, ad non regalem, vel comparabitur, vt cognatio Tribus Beniamin ad cognationem Trib. Iudæ: erat namque Saul de Beniamin: & Dauid de Iuda. Si primo modo, non erat æqualis cognatio Dauid cognationi Saul. quia nulla poteſt eſſe clarior ꝓſapia, quàm regalis: & hoc dato non ſolum cognatio Dauid nõ erat ſufficiens, vt ipſe acciperet in vxorem filiam Saulis, ſed etiã nulla alia cognatio Iſraelitarum: quia non erat aliquis Rex in Iſrael, præter Saulem: vnde neceſſe erat filios, & filias Regis Iſrael contrahere cum alijs, qui eſſent inferiores proſapię: quia non poterant contrahere cum filijs, & filiabus Regum Gentilium, cum hoc eſſet nimis vetitũ Ex. cap. 34. & Deut. 7. Si ergo aliquis de Iſrael accipere debebat filiam Saulis in vxorem, æque dignus erat Dauid, quantũ ad proſapiã, ſicut quilibet de Iſrael. Si autem comparetur cognatio Dauid ad cognationẽ Saulis, ſicut cognatio Tribus Iuda, ad cognationem Tribus Beniamin, dicendum, quod excellẽtior erat cognatio Dauid, quàm Saulis: quia Tribus Iuda erat excellentior omnibus Tribubus: nã Iacob, quãdo benedixit filijs ſuis, Tribuit Principatum Regalẽ Iudæ Gen. cap 49. Deinde in deſerto, cum Iſraelitæ pręcederent Tribus Iuda magis honorabatur, quã cœteræ quantum ad omnia: ipſa enim caſtrametabatur in parte nobiliori, & anteriori caſtrorum, ſ. ad orientem, vt patet Num. cap. 2. & quando mouebãtur caſtra ipſa præcedebat alias Tribus, vt patet Numeri, cap. 10. Item poſtquam fuit Templum, ſiue Tabernaculum Moyſi conſtructum, & obtulerunt in dedicatione eius Principes tribuum: primus, qui obtulit fuit Princeps Iuda Numeri c. 7. Item poſtquam Iſraelitæ introierunt in terram Chanaam, Deus ſæpe conſtituit Tribum Iuda in Principem ſuper alias Tribus: nam mortuo Ioſue quærentibus Iſraelitis, quis eſſet Princeps eorum: reſpondit Deus, quod Iudas aſcenderet ante eos, & eſſet Princeps Iudi. c. 1. iterum autem, quando 11. Tribus pugnauerunt cõtra Tribum Beniamin, quæſierunt Iſraelitę, dicentes ad Dominũ: Quis erit ĩ exercitu noſtro Princeps certaminis contra filios Beniamin? quibus reſpondit Dominus: Iudas ſit dux veſter; ergo Tribus Iuda erat excellentior alijs tribubus ante hoc, & ſic propter cognationem ſatis merebatur Dauid habere filiã Saulis in vxorem. De facultatibus autem Dauid ſecus eſt: quia non apparet, an eſſet vir diues. Magis autem videtur, quod eſſet pauper: quia, quamquam pater ſuus eſſet diues, habebat tamen octo filios, & duas filias, vt patet præcedenti cap. & primo Paralipom. c. 2 ideo diuiſa hæreditate paterna, per eos modicus cuiq; eueniret: præcipuè, cum Dauid eſſet minimꝰ omnium, & primogenito ſemper proueniebat du-

A pla portio hęreditatis, Deut. 21. c. Quantum ergo ad iſtam partem Dauid fortè erat inſufficiens: in alijs tamen duabus erat valde excellens, quæ huius defectum auferebant: ideo, quando iterum Saul promiſit Dauid dare filiam ſuam Michol ei in vxorem, ſolum ipſe tetigit iſtam partem, ſ. quod erat paruarũ facultatũ, dicens: nunquid parũ vobis videtur me eſſe generum Regis? ego autem ſum vir pauper, & tenuis. De cognatione autem ſua, & de nobilitate perſonæ nihil innuit.

An Dauid peccauerit dicendo: quis ego ſum?
Quæſtio XXIX.

B QVAERET aliquis. An Dauid peccauerit dicendo, quis ego ſum? quia in hoc innuebat ſe non eſſe dignum filia Regis: erat tamen dignus, tam in cognatione, quam in nobilitate viri. Aliquis reſpondebit, ꝙ non peccauit: quia, ex humilitate hoc dixit. Sed, ſi hoc ſolum dicatur non ſtat: quia ſicut ex ſuperbia illicitum eſt mentiri, ita ex humilitate. Sed dicendum eſt, ꝙ Dauid non peccauit: immo ſe habuit laudabiliter, & cautè ſiue prudenter: Cautè quidem, quia coram Rege non eſt licitum alicui, quod ſeipſum laudet: quia ex hoc, quod aliquis laudatur in præſentia alterius, indirectè ſubtrahitur illi aliqd de honore, non licet tamen hoc corã Rege, ſed magis eum ſolum honorare, & quia, ſi Dauid diceret ſe C eſſe virum, vt acciperet filiam Regis, vel ſaltem hoc innueret per hoc, quòd ipſe æquabatur Regi, ſubtrahebatur nimis honori regis, ideo ipſe nimis egit cautè, vt ex hoc Regia maieſtas excellentior videretur. Et eſt quidam modus captandi fauorem à regibus: non tamen debet eſſe nimius: quia tranſibit in adulationem: adulatores enim fingunt ſe nimis amare, & nihil amari, nec eſſe dignos amari ab eo, quẽ amant, vt patet 8. Ethic. ideo, dato, quod Dauid ſolum deberet attendere humanam prudentiam, multum agebat cautè ſe dicendo indignum ad hæc. Rurſus in hoc Dauid virtuosè agebat: quia conditio humilitatis eſt propriam excellentiam non agnoſcere. Sic autem Dauid, quamquam eſſet dignus, tamen ſe indi- D gnum reddebat. Sed tunc aliquis dicet, quod, cũ Dauid cognoſceret ſe dignum: dicere ſe indignum erat mentiri, & conſequenter peccabat: q̃a mentiri quocunque modo, peccatum eſt. Item Ariſto. 2. Ethic. ponit veridicum eſſe virtuoſum: quia verè ſe habet tam in dictis, quàm in factis: fictorem, vel iactãtem vocat eum, qui falſum dicit in laudem ſuam. Hironicus eſt ille, qui falſum dicit diminuendo excellentiam ſuam. Fictor autem eſt ſuperabundans. Hironicus eſt deficiens, ſed vtrumque extremum eſt vituperabile. Ergo, ſi aliquis propter humilitatem mentiatur, peccat. Sic autem videbatur de Dauid. Reſpõdendum eſt, quod humilis poteſt ſe habere dupliciter humiliando ſe, vel non exiſtimando ſe tantum, E quantus eſt, vel negando de ſe aliquam perfectionẽ, quæ in eo eſt. Primo modo non eſt peccatũ, immò iſta eſt conditio hominum verè humilium, ꝙ nunquam ſurgant ad conſiderandum laudes ſuas, ſed magis conſiderant defectus, & ex his reputant ſe indignos omni bono, qui verò ſuperbi ſunt, nũquam humiliantur ad cognoſcendum defectus ſuos, ſed, ſiquid in eis ex aliqua parte laudabile eſt, illud ſemper conſiderant, vt ſupra id quod eſt, illud eſſe indicant. Secundo modo poteſt ſe humiliare aliquis, ſcilicet negãdo aliquam perfectionẽ, quæ in eo ſit: vt, ſiquis quæreret ab alio. an aliquando ieiunaſſet, vel oraſſet: & ille cauſa humilitatis, vt videretur deſpicabilis, dicit ſe nunquam ieiunaſſe, nec oraſſe, peccaret.

Amittit laudem, q. ſeipſum laudat.

Humiliari quando, & quantũ liceat.

ret. Et ſic quandocunque aliquis veritatem negat, de qua quæritur, falſum aſſerens propter humilitatem, peccat. Si tñ aliquis de ſe falſa exiſtimet pp humilitatẽ, nõ peccat: vt, ſi quis ſit dignus aliquo honore, vel dignitate, & exiſtimet ſe indignũ, eo, quod nũquam inſurgit ad conſiderandum excellentiam ſuam, ſed ſemper conſiderat ad defectos ſuos, non peccat: immo eſt nimis laudabilis: quia virtus fecit eum parua de ſe ſentire: & non ſolum ſi exiſtimet ſe aliqs indignum, qui dignus eſt non peccat: ſed etiam ſi quæratur ab aliquo, an ſit dignus epiſcopatu, vel aliquo honore, & ipſe reſpondeat, quod non eſt dignus, nõ peccat: quamquam ſecundum veritatem ſit dignus: dum tamen iſte apud ſe exiſtimet ſe indignum. Sed tunc dicet aliquis, quod mentiri propter humilitatem non erit peccatum, cum iſte mentiatur hic. Reſpondendum eſt, quod mentiri ſiue propter humilitatem, ſiue propter ſuperbiam, peccatum eſt: iſte tamen non mentitur: nam aliud eſt falſum dicere, & aliud mentiri. Falſum dicere eſt, cum quis aliter, quã res ſe habent, loquitur. Mentiri eſt, cum quis, contra id, quod mente tenet, ore loquitur: poteſt autem interdum eſſe falſum, & non eſſe mendacium, & interdum poterit eſſe mendacium, & non erit falſum: vt, ſiquis credens aliquid verum eſſe, illud aſſerat, & tamen ſit falſum: nam tunc non mentitur: quia non loquitur contra mentem, & tamen falſum dicit: qa aliter res ſe habet. Aliquando autem aliquis mentitur, & dicit verum: vt, ſiquis credens aliquid eſſe falſum, cùm illud ſit verum, aſſerat ipſum, vt verum: nam tunc mentitur: quia contra id, quod mente habet, loquit̃. nõ tñ dicit falsũ, ſed verũ: qa ſic res ſe hẽt, vt ipſe loquit̃: iſte autem de quo hic dicitur, qui ſe in dignum aſſeruit, falſum dixit; quia dignus erat: tamẽ non mentitus eſt: quia ſe indignum putabat, falſum autem dicere non eſt peccatum, ſed mentiri. Cũ aũt quærebatur ab aliquo, an ieiunaſſet, vel oraſſet: & ille, cauſa humilitatis, diceret ſe nunquam ieiunaſſe, vel oraſſe, mentiebatur, ideo peccabat. Ratio diuerſitatis inter iſta eſt: quia cum aliquis dicit ſe indignũ, cum ſit dignus, poteſt exiſtimare ſe eſſe indignũ: eo, quod iſte nunquam conſiderat excellentiam ſuam, ſed defectus, propter quos iudicat indignitatem: ſi tamen orauit, vel ieiunauit, non poteſt etiam propter humilitatem exiſtimare ſe non ieiunaſſe, nec oraſſe: ideo, ſi dixerit ſe nõ ieiunaſſe, peccabit: & iſtud non pertinet ad humilitatẽ: quia humilitatis eſt defectus conſiderare ſuos, ſed non falſa aſſerere cõtra intentionem. Nunc autem de Dauid dicendum eſt, quod non peccauit dicendo hæc. Et hoc dupliciter. Vno modo, quod Dauid non dixit ſe indignum, ſed humiliauit ſe, dicendo: Quis ego ſum, & quæ vita mea? & c. & iſtæ admirationes, vel interrogationes, quamquam communiter referantur ad ſignificandum negationem, tamen non tantum ſonant, ſicut negationes: magis enim eſt dicere: Ego non ſum dignus hoc honore, quàm ſi dicatur: Quis ego ſum, vt ſuſcipiam iſtum honorem? quia in primo, cùm ſit aſſertio, poteſt eſſe mendacium. Item ſecundo autem non poteſt eſſe, ſaltem ex modo verborum. Dauid autem non dixit? Ego non ſum dignus, vt fiam Gener Regis, ſed dixit. Quis ego ſum, vt fiã Gener Regis. Secundo modo poteſt reſponderi, quod dato, ꝙ Dauid dixiſſet ſe eſſe indignum ſuſcipere filiam Regis, nõ peccabat: quia, quamquam eſſet dignus, quia tamen erat humilis, non exiſtimabat de ſe aliquam excellentiam, ſed conſiderabat omnes defectus ſuos, ex quibus reddebat ſe indignum, & in hoc non dicebat contra mentem, & conſequenter non peccabat. Cum autem arguebatur, quod mẽtiri cauſa hu-

Mentiri, & falſum dicere differunt.

F militatis peccatum eſt: dicendum, quod quando aliquis mentitur propriè, ſ. contra mentem dicens, peccat: etiam ſi ex humilitate agere vellet. Si tamen aliquis exiſtimet ſe indignum, vel aſſerat, quia ſi credit non eſt peccatum, nec mendacium. Cùm vero arguebatur ſecundum Philoſophum, quod veridicus eſt medium, & fictor, & hironicus ſunt extrema: & extremum ſemper eſt vitioſum: Reſpondendum, ꝙ humilis non eſt fictor, nec hironicus, ſed veridicus. Si tamen aliquando humilis dicat de ſe minora, vel ſemper de ſe minora exiſtimet, non eſt hironicus: quia diuerſimodè hoc pertinet ad hironicum, & ad humilem. Nam humilis ſemper de ſe minora exiſtimat: quia virtus inclinat eum ad conſiderandũ ſem-
G per defectus ſuos, & non excellentiam: & ſic non agit contra mentionem. Hironicus autem in habitu, & in omnibus actib. proteſtatur ſe minorem dignitate ſua; ipſe tamen apud ſe exiſtimat ſe eſſe indignũ maioribus, quàm ſe dignificet, & oſtendat. Item Hironicus aſſerit de ſe minora, quam ſint, & cùm interrogetur de aliquo actu, negat illum de ſe, & in hoc mentitur agens contra conſcientiam: humilis autẽ ſubticebit propter humilitatem, ſi eſt aliquis actus laudabilis, de quo quæritur: non tamen aſſeret ſe nõ habere, vel non egiſſe. Non eſt ergo humilis Hironicus, nec extremum, ſed eſt medius, idest veridicus tã in rebus, quàm in verbis, quod ſatis conſonat dictis Philoſophi 2. & 4 Ethic. *Factum eſt autem tempus, cum*
H *deberet dari Merob filia Saul Dauid*, ideſt completum fuit tempus, in quo debebat dari in vxorem ad conſummandum matrimonium. Merob ipſi Dauid. Dicitur autem completum: quia fortè Saul dixerat Dauid: Eſto vir fortis, & ꝑliare bella Domini, & dabo tibi filiam meam in tali, vel tali tempore: Dauid autem præliatus fuerat iam ſæpe: & aduenerant dies illi, in quibus promiſerat Saul ſe daturum filiam ſuã, ideo dare debebat. Aliter poteſt intelligi, quod Saul dixerat Dauid, quod faceret aliquid determinatum contra Philiſthinos. & tunc daret ei filiam, vtpote, ſi diceret, ꝙ faceret tria, vel quatuor bella, vel, ꝙ occideret tot aut tot Philiſthinos, ſicut infra dixit de Michol, quando pro ea petijt centum præputia Phi-
I liſthinorum: & Dauid illa annumerauit Regi, & tũc data eſt Michol: nunc autem fecerat illa bella: ideo completum erat tẽpus, quo debebat dari ei Merob. Aliter poteſt intelligi, quod apud Hebræos eſſet tempus determinatum, in quo nuptiæ contraherentur poſt ſponſalia facta, &: quia iam aduenerat tempus illud celebrandarum nuptiarum, non fuit ſibi data. Et hoc eſt adueniſſe tempus. *Data eſt Hadriel Molathite vxor*, ideſt data fuit alteri viro, qui vocabatur Hadriel Molathites. Poſtea ille habuit ex illa filios quinque, quos crucifixit Dauid ad petitionem Gabaonitarum, vt patet infra 2. lib. c. 21.

K

Quare Saul non dedit Merob in vxorem Dauid.
Quæſtio XXX.

QVAERET aliquis, Quare Saul non dedit filiam ſuam Merob in vxorem Dauid? Reſpondendum; quod Saul nolebat honorare Dauid, ſed ꝑdere: filiam autem ſuam non promiſerat ei hac intentione, vt aliquando nuptiæ inter eos celebrentur, ſed, vt amore celebrandarum nuptiarum exponeret ſe magnis periculis contra Philiſthinos, & periret: ad hoc autem conſtituerat ſibi tempus aliquãtulum, vt in toto illo vacaret bellis, & aliquando periret: poſtea autem, conſummato tempore Dauid, non perierat, ideo Saul non conſecutus fuerat intẽtum ſuum, propter quod filiam ſuam promiſerat

ei, ideo

ei,Ideo noluit eam dare: quia poſtquam acciperet,
credidit eum non periturum, quia non cogebatur
vltra pugnare, cum iam completa eſſet conditio: Si
autem Saul promiſiſſet filiam intentione dãdi eam,
dediſſet conſummato tempore: ſolum tamen erat
promiſſio, vt eſſet occaſio Dauid ad pereundum.
Sic dicitur ſupra: non ſit manus mea in eo, ſed ſit ſu-
per illum manus Philiſthinorum.

Saul tripliciter peccauit dando Merob in vxorem alteri à Dauid. Queſt. XXXI.

QVAERETVR vlterius, An peccauerit Saul
dando filiam ſuam alteri viro, cũ eam promi-
ſiſſet dare Dauid? Reſpondendum eſt, ꝙ Saul pecca
uit hic tripliciter: primò: quia noluit filiam ſuam
dare Dauid pro occiſione Philiſthei: ſed voluit ite-
rum aliam conditionẽ ad habendum filiam, & ſic
fecit, ꝙ Dauid non haberet id, quod erat ſibi ſemel
debitum, ſed voluit, vt eſſet bis debitum. Secundo
peccauit: quia non promiſit filiam ſuam Dauid bo-
na intentione, ſcilicet, vt conſumaretur matrimo-
nium, & conſequeretur in eis finis coniugij, ſed fe-
cit, vt eſſet Dauid in ſcandalum, ſcilicet, vt morere-
tur deſiderio nuptiarum, & quantũ ad hoc erat Saul
homicida in animo. Tertio peccauit Saul; quia cũ
promiſiſſet ſecũda vice dare filiam ſuam Dauid, nõ
dedit, etiã ſi bis eſſet ſibi debita: licet enim Saul ma-
la intentione promiſiſſet filiam ſuam Dauid: quia
tamen completio erat licita, & neceſſaria debebat
Saul complere: grauiter enim peccauit, iam enim to
ta vita Saulis iniquitatibus contra Dauid plena fuit.

An matrimonium Merob cum Hadriele tenuerit, Queſtio. XXXII.

QVAERETVR vlterius, An matrimonium ɔ-
tractum inter Hadriel Molathitem, & Merob
filiam Saulis tenuerit? Aliquis dicet, ꝙ non: quia ſi
aliqua mulier contraxerit cum aliquo, & poſtea cũ
alio contrahat, ſecundus contractus nõn tenet, nec
eſt matrimoniũ, ſed coitus adulterinus: ſic aũt erat
in Dauid: quia ei fuit deſponſata primo Merob filia
Saulis, poſtea autem fuit data alteri viro: ergo non
tenebat matrimoniũ. Aliquis dicet in contrarium,
ꝙ tenuerit: quia nunc non tenet matrimonium ſe
cundum, contracto primo: eo, ꝙ matrimonium eſt
ratum, inter infideles autem non eſt matrimonium
ratum, nec fuit à principio ratum inter Hebręos,
vt patet extra de diuor. ſcilicet gaudemus, ideo licet
aliqua mulier contraheret cum aliquo, poterit, eo
viuente, contrahere cum alio, quia matrimoniũ nõ
erat ratum. Sed dicendum, ꝙ iſta ratio non ſtat, qa
inter hebræos matrimonium non erat ratũ ex hoc,
ꝙ dabatur libellus repudij interdũ: ex alia tamẽ par
te æque ratum eſt, vt nunc: ſed hic non fuit libellus
repudij inter Dauid, & Merob: ergo matrimonium
erat ratum. Quod aũt non eſſet libellus repudij, pa
tet, quia fœmina nunquam habuit ſecundũ aliquã
legem prãtem repudiãdi virũ, ſed vir habebat pote-
ſtatem repudiandi fœminã: ſed Dauid volebat hic
Merob in vxorẽ: ergo ipſa non poterat eum repu-
diare. Item dato, ꝙ Merob habuiſſet eandem pote-
ſtatem repudiandi Dauid, quã habebat Dauid reſpe
ctu ipſius, non potuiſſet repudiare eum nunc: quia
repudium nõ poterat dari in veteri teſtamento, niſi
conſummato matrimonio, vt patet Deut. ca. 24. cũ
dicitur: Si acceperit homo vxorẽ, & habuerit eam
& cętera, ideſt ſi acceperit per ſponſalia, & habuerit
eam in domo ſua, & in poteſtate cõſumata copula,

A tunc enim poterit ſcribere libellum repudii, ſed nõ-
dum erat conſummatum matrimonium inter Da-
uid & Merob: ergo non poterat intercidere repu-
dium, ſed maneret firmum matrimonium, ſi aliqđ
erat. Dicendum ergo, ꝙ totum dubium ſtat in hoc,
ſcilicet, an Dauid contraxerit matrimoniũ per ver-
ba de præſenti cum Merob: licet non fuerit ſibi da-
ta ad conſummandum illud per copulam, vel ſi ſo-
lum Saul promiſit dare filiam ſuam Dauid, ſi pugna
ret contra Philiſtinos: & tamen non interciderint
aliqua verba inter Merob, & Dauid cauſantia ma-
trimonium, vel ſponſalia: ſed iſta intercidere debe
bant eo tempore, quo Dauid cõpleſſet conditionẽ.
Si primo modo dicatur, eſt tenendum, ꝙ nõ potuit
B poſtea cõtrahere Merob, cũ Hadriel; quia erat vxor
Dauid, & ille contractus fuit adulterium, & nõ ma
trimonium: & hoc tenent multi Iudæorũ, ſcilicet,
ꝙ ex iure debuit dari Merob Dauid in vxorẽ, & pec
cauit Hadriel accipiendo eam, nec potuit eam tene
re, vt verè vxorem. Si autem dicamus ſecundo mo-
do, tenendum eſt, ꝙ Saul peccauit non dãdo in vxo-
rem filiam ſuam Dauid, quia ipſe tenebatur quan-
tum in ſe erat agere, vt filia ſua acciperet Dauid in
virum, quamquam nõ obligabatur cogere eam ɔ
ſentire in illum, ſi nollet: & erat ipſe liber à promiſ
ſione, ſi quantum in ſe erat ageret rogando, vel per-
ſuadendo nihil minarum, vel timoris incutiendo:
non ſolum tamẽ non fecit, vt filia ſua acciperet Da-
C uid in virũ, ſed etiam prohibuit, ideo peccauit agẽs
contra promiſſionem: non tamen peccauit Hadriel
accipiendo Merob in vxorem, nec ipſa conſentien-
do in eum, vt in virum: quia nullum vinculum ma
trimonij inductum fuerat inter Merob, & Dauid.

Dauid nunquam contraxit cum Merob, Queſtio XXXIII.

QVAERETVR vlterius, Cũ iſtis duobus mo
dis poſſimus opinari circa Merob, & Dauid, qs
ſit modus melior? Reſpondendum, ꝙ nõ patet ex-
preſſe ex litera quis modus iſtorum debeat teneri:
tenendum tamen eſt, ꝙ non fuit contractũ aliquod
D matrimonium inter Dauid, & Merob: quod patet:
quia ſi fuiſſet contractum non ſolum Merob pecca
ret conſentiendo in alterum virum, & Hadriel acci
piendo eam in vxorem: ſed etiam peccaret Dauid,
ſi, habita opportunitate nõ repeteret illam: quia ex
hoc conſentiret eam adulterari. Dauid tamen nun-
quam eam repetijt: ergo non fuit vxor eius: repetijt
tamen Michol in vxorem, vt patet infra poſtquã ve
rò receſſit Dauid à facie Saulis, dedit Saul in vxorẽ
Michol Phaltiel, filio Lais, vt patet inf. c. 25 & iſta e-
rat violentia, & non matrimonium. Toto autem tẽ
pore, quo vixit Saul, non habuit Dauid opportuni-
tatem repetendi Michol, cũ eſſet potens Saul, & ſa-
tis ſibi erat vitam poſſe defendere; mortuo autem
E Saule, cũ factus eſt ipſe Rex ſuper Iudam, repetijt ab
Isboſeth filio Saulis, dicens: redde mihi vxorẽ meã
Michol, quam deſpondi mihi centũ præputijs Phi-
liſthinorum; miſit aũt Isboſeth, & tulit eam à Phal-
tiel viro ſuo filio Lais: ſequebaturq; eã vir ſuus plo-
rans vſque Bahurim, vt patet infra 2. lib. c. 3. Itẽ ali-
qualiter colligitur hoc ex litera, quia dicitur ſupra.
Ecce filiam meam maiorem Merob, ipſam dabo ti-
bi vxorem tantummodo eſto vir fortis, & ſic nõ di-
xit, ꝙ eam dabat, vel actualiter dedit, ſed ꝙ daturus
erat: illud autem poſtea non fecit: quia adueniente
tempore, non dedit eã ipſi, ſed alteri viro. Sed obij-
cietur: quia infra dicitur: in duabus eris gener meus
hodie: ergo non ſolum accepit Dauid vxorem Mi-
chol,

chol, ſed etiam Merob: alioquin non eſſet gener in duabus, ſed in vnica. Reſpondendū eſt, ꝙ illud nō intelligitur de ambabus filiabus, ſcilicet, ꝙ eris gener in duabus, i. dabo tibi duas filias: nam qñ iſtud dixit Saul, iam tradiderat Merob in vxorem Hadriel Molathitæ: & erat conſummatum matrimonium inter illos: ergo nolebat dicere, ꝙ in illa eſſet gener illius. ſcilicet dando illam ſibi in vxorem. Sed aliter intelligitur, vt infra declarabitur in litera. *Dilexit autem Michol.* Hic cōſequēter deſcribitꝰ ꝓmiſſio ſecūdę filiæ, q̄ data eſt Dauid, vt infra patet, & dicitur. *Dilexit autem Michol filiam Saul alteram Dauid*, habebat Saul duas filias. ſ. Merob, & Michol, quarum primam tradiderat Hadriel Molathitæ vxorem, nūc autem Dauid dilexit minorem, ſ. Michol: quia illam vellet **G** accipere in vxorem, licet primam non accepiſſet: & fortè: quia diligebat eam amplius, eo, quod eſſet pulchrior: ſicut Iacob dilexit Rachelem minorem filiā Laban magis, quàm Liam, quæ erat primogenita, eo, quod Lia erat lippis oculis Rachel autem erat decora facie, Gen. 29 c. In Hebræo dicitur hic, quod Michol dilexit ipſum Dauid: litera autem noſtra innuit, quod dilexerat Dauid ipſam Michol: ſatis autem potuit eſſe facilis errandi occaſio mutando literam noſtram: quia ſolū differt in hoc, quod dicamꝰ filia altera, vel filiam alteram: quia cum Michol ſit indeclinabile, & Dauid, non patet, an ponatur in recto, vel obliquo: magis tamen credendum eſt, quod Hieronymus tranſtulerit, quod Dauid dilexit alterā **H** filiam Saulis: nam ſi diceretur, quod Michol dilexit Dauid, non eſſet aliquid ad propoſitum eorum, quę dicuntur in litera: nam dicitur immediatè, quod nūciatum fuit hoc Sauli, & placuit ei, dixitq́;. Dabo eā illi, vt fiat ei in ſcandalum. Si tamen in litera diceretur, quod Michol dilexit ipſum Dauid, & non, quod Dauid dilexit ipſam Michol, non eſſet ad propoſitum, quod Saul daret eam Dauid in vxorem, dicēs: Dabo eam illi: nam ſi ipſe non diligebat eam, quamquam ipſa diligeret eum, fortè nollet accipere eam Dauid in vxorem, & nō eſſet aliquid, propter quod placeret Sauli. Item. quia dixit Saul: Dabo eā illi, vt fiat ei in ſcandalum: ſi tamen Michol diligeret ipſū, Dauid non fieret ei in ſcandalum: ſed magis ad de- **I** fenſionem vitæ: quia propter amorem Dauid reſeruaret eum à morte, ſicut fecit ſequenti ca. nam pręponderauit ibi amor Dauid ad amorem paternum, & liberauit eum à morte, quamquam pater contrarium iuſſiſſet: immo propter hoc, quod Michol dilexit nimis Dauid poſt cōtractum matrimonium cępit magis timere, & contriſtari Saul, vt patet infra, in litera, ſ. Michol autē filia Saulis diligebat Dauid, & Saul magis cępit timere eum. ſ. propter illū amorem, quem ſciuit filiam ſuam habere ad Dauid: non ergo debet dici, in litera, ꝙ Michol dilexit ipſum Dauid: ſed, quod Dauid dilexit Michol Et tunc ſtāt ea, quæ dicuntur in litera, ſ. quod placuit hoc Sauli, & dixit, quod daret eam illi: nam ſi diligebat eam, cer- **K** tum eſt, quod vellet illam accipere in vxorem. Itē ſtat ſecundum, quod dixit Saul. ſ. dabo eam illi, vt fiat ei in ſcandalum: credidit quippe Saul, ꝙ Michol non diligebat ipſum Dauid, ſicut Dauid diligebat eam, & quod ipſa ſemper erat dilectura intēſius patrem, quàm virum: & hoc modo poſſet per eam pater ſcire intentionem Dauid, & omnia, quę ageret: & ſic facilius incideret in manus Saulis, ſic patet ſequenti cap. Cum iuſſit Saul filiæ ſuæ Michol, vt daret Dauid ad occidendum: ipſa depoſuit eum per feneſtram: pater tamen putauit, quod ipſa propter eū non curaret de viro, & traderet in manus illius, licet è contrario factum ſit. *Et nunciatum eſt Saul*, ſ. ſerui eiꝰ nunciauerunt ei, quod Dauid diligeret Michol, eo, quod oſtenderat ei aliqua amoris inſignia: & placuit ei, ſ. quia putauit, quod per hoc conſequeretur intētionem ſuam de occidendo Dauid, vt immediatè ſequitur. Sed aliquis dicet, quod etiam ſi non eſſet notum Sauli, quod Dauid diligebat Michol ſequeretꝰ idem: quia poterat promittere Saul filiam ſuam Michol Dauid, & tunc fieret ei in ſcandalum, ſicut hic dixit Saul. Reſpondendum eſt, quod non intēdebat Saul, poſſe conſequi intentionem ſuam, promittendo Dauid filiam ſuam, niſi fortè diligeret eam: quia putabat Saul, quod cum fefelliſſet Dauid non dans ei filiam primam, quam promiſerat, quod nollet ſubire aliquam conditionem, promittendo ei ſecun- **G** dam filiam: quia crederet, quod in ſecunda Saul falleret fidem, ſicut in prima. Cum autem ſciuit, quod diligebat eam, intellexit, quod ſubiret quamcunq; conditionem illa, ſibi promiſſa: ideo placuit Sauli, tāquam ex hoc conſequeretur intentum. *Dixitque Saul dabo eam ei*, ſ. quia ipſe diligit eam, dabo ſibi in vxorem, & gratis eam recipiet. *Vt fiat ei in ſcandalum*, ideſt in occaſionem cadendi in malum. Scandalum propriè ſignificat offendiculum, ideſt lapidem, vel aliqd aliud. in quo aliquis pedib. impingēs corruit, & hoc modo omnis occaſio mali vocatur ſcandalum, & quia putauit Saul, quod matrimonium promiſſum, cum ſecunda filia eſſet cauſa mortis Dauid. dixit, ꝙ eſſet ei in ſcandalum Hoc autem poterat eſſe dupli- **H** citer. Vno modo, quod, quia Dauid diligebat nimis Michol, non recuſaret quamcunque conditionem, etiam ſi grauis eſſet ſubire propter illam: ipſe autem intendebat imponere ei duras conditiones. & ſic periret: hoc autem erat: quia intendebat Saul petere centum præputia Philiſthinorum, ſicut petijt, & ad habendum illa putabat Dauid moriturum. Aliter poteſt intelligi, quod eſſet ei in ſcandalum, ſ. quia putabat, quod Michol magis diligeret patrē, quàm virum, ideo propter patrem traderet virum ad mortem, ſed è contrario factum eſt. *Et ſit ſuper eum manus Philiſthinorum*, ideſt dabo eam illi, vt ſit ſuper eum manus Philiſthinorum, quod fieret hoc modo, ſ. quia peteret Saul centum pręputia Philiſthinorum, & in **I** acquirendo illa, moreretur Dauid in manibus Philiſthinorum. *Dixit ergo Saul ad Dauid*, ſ. quia vidit Saul, quod quaſi cōſecutus fuerat intentionem, fecit vocari Dauid, vt promitteret ei filiam ſuam, & dixit ea, quæ ſequuntur. Sciendum, quod aliqui Hebræi dicunt, quod Saul dedit filiam ſuam Michol ad hoc, quod excuſaret eum à morte, quia quotidie imaginabatur in morte Dauid, & quia nunc vidit, ꝙ Dominus erat cum eo, credidit magnum peccatum eſſe, ſi illum occideret, ideo dedit ei filiam ſuā ad hoc, quod ipſa excuſaret eum à morte. Sed hoc eſt penitus cōtra literam, cū dicatur: Dabo eam illi, vt fiat ei in ſcandalum. *In duabus eris Gener meus hodie* Aliqui libri habent hic in duabus rebus: ſed non eſt in He- **K** bræo, nec eſt de textu: nec etiam facit ad ſenſum. Nam eſſet ſenſus in duabus rebus eris Gener meus, ideſt cum duabus conditionibus, vel faciendo duas res, eris Gener meus. Solum tamen propoſuit Saul Dauid vnam conditionem, ſ. de centum præputijs: ſed intelligitur hoc de filiabus, ſ. in duabus eris Gener meus, ideſt in vna duarum, & hoc intelligebatur de minori. Similis modus eſt ſæpe in ſcriptura: nam Iudi. c. 12. vbi noſtra litera dicit Iudicauit Iephte Galaadites Iſrael ſex annis, & mortuus eſt, atque ſepultus in Ciuitate ſua Galaad. Habetur in Hebræo: ſepultus eſt in Ciuitatibus Galaad, ideſt in vna de Ciuitatibus Galaad. Nicolaus, & quidam Hebræi aliter exponunt, ſ. in duabus filiabus eris Gener meus: qa

Scandalū quid ſit.

in prima

in prima fuiſti Gener meus quantum ad ſponſalia, & in ſecunda eris Gener meus, quātum ad ſpōſalia, & matrimonium. Iſte ſenſus ſatis poteſt teneri, ſi accipiantur ſponſalia per verba de futuro, quia ꝑ hoc non efficiebatur Merob vxor Dauid, & poterat habere alium in virum, ſicut ſupra declaratum eſt. Si autem accipiantur ſponſalia de præſenti, non eſt recipienda expoſitio: dicendum eſt ergo, quod ſenſus eſt iſte, ſ. in duabus eris Gener meus hodie, ideſt, iam hodie es bis Gener me⁹. qa primò fuiſti Gener me⁹ ꝑ ſolā ꝓmiſſionē, nūc aūt eris Gener meus ꝑ ꝓmiſſionē, q̄ conſequit̄ effectū. *Et mandauit Saul ſeruis ſuis*, ſ. ꝙ loquerentur ad Dauid ea, quæ ſequuntur: ſubintelligendum eſt hic, quod Dauid nihil locutus fuerit ad Saulem, dicens: quod vellet eſſe Gener illius, vel nollet. Etiam, quod Saul non poſuit aliquam conditionem Dauid, ſed ſolum dixit ei in duabus erit Gener meus: quod patet: quia infra dicitur, quod Saul iuſſerit ſeruis ſuis, vt loquerentur Dauid verba perſuaſoria ad hoc, quod acceptaret fieri Generum Regis, & ſcirent ab ipſo, quæ erat intentio ſua: ꝙ ſic factū eſt. Nam poſtea ſerui Saulis ſæpe loquebantur hoc Dauid quouſque ipſe dixit, quod erat vir pauper, & tenuis, & non erat aptus, quod eſſet Gener Regis, quo cognito, Saul petiuit in donationē propter nuptias centum præputia Philiſthinorum.

Quare Saul à principio non poſuit aliquam conditionem cùm Dauid, vt acciperet filiam in vxorem, Quæſtio XXXIIII.

QVAERET aliquis. Quare Saul à principio non poſuit aliquam conditionem Dauid de pugnando contra Philiſthinos ad hoc, quod acciperet filiam eius in vxorem, ſicut poſtea poſuit? Aliqs reſpondebit, quod Saul nondum conceperat conditionem illam de centum præputijs: ideo nō poſuit. Sed dicendum, quod non ſtat: quia antequam Saul quicquam loqueretur Dauid cognito, quod Dauid diligeret Michol, dixit: dabo eam illi, vt ſit ei in ſcandalum, & ſit ſuper eum manus Philiſthinorum: ergo iam conceperat ponere aliquam conditionem dutam Dauid de pugna contra Philiſthinos: & quāquam non appareat, an illam, de qua infra dicitur, iā concepiſſet, ſ. de centum præputijs Philiſthinorum, tamē neceſſe eſt dici, quod aliquam iam cogitaſſet: veriſimilius autem eſt, quod illam de centum præputijs concepiſſet, quàm aliquam aliam. Sed dicendum eſt, quod Saul iam conceperat iniquitatē contra Dauid, ſ. vt poneret ei conditionem de præputijs Philiſthinorum, ad hoc, quod periret: noluit tamen immediate dicere, vt occultaret intētionem ſuam, ſed voluit, vt egrederetur verbum ad Dauid, ex quo haberet Saul occaſionem ponendi iſtam conditionem: nam ſi mox, vt Saul vocauit Dauid, dixiſſet ei, dabo tibi Michol filiam meam, ſi dederis mihi centum præputia, manifeſtè apparet, quod Saul quærebat malum Dauid: & ob hoc dicebat, quod daret ei centum præputia Philiſthinorum ad hoc, quod pro illis pugnans incideret in manus Philiſthinorū. Volebat ergo Saul occultare intentionem ſuam, & ad hoc volebat, vt Dauid prius loqueretur, & ex verbis eius haberet ipſe occaſionem ponendi iſtam conditionem, & quia à principio, quaſi Saul dixit Dauid in duabus eris Gener meus, Dauid nihil reſpondit; Saul non propoſuit aliquam conditionem, ſed conatus eſt per alios capere Dauid in ſermone, vt ipſe loqueretur aliquid, quo dicto haberet Saul locū proponendi conditionem, quam volebat, ex quaſi extra incidenti: ideo miſit ſeruos ſuos, vt loquerentur

A ad Dauid perſuadendo ei, quod fieret Gener Regis: vt ſic verbum haberetur ab eo, quibus ſuadentibus Dauid reſpondit: Ego ſum vir pauper, & tenuis: quo dicto, & cognito à Saule, habuit locum Saul proponendi, ꝙ volebat, & dixit miniſtris ſuis, ꝙ dicerent Dauid, nō habet Rex neceſſe ſponſalia, niſi tantum centum præputia Philiſthinorum, ꝙ acceptauit Dauid: & tunc apparebat, ꝙ Saul nō faceret hoc ab intentione, ſed quaſi ex incidēti, & ſic occultabatur eius iniquitas. *Loquimini ad Dauid clam me dicentes*, ideſt dicatis Dauid iſta, quæ ſequuntur me abſente. Iſtud dicebat Saul ad hoc, quod videretur, quod non dicebantur iſta ex mandato Regis, nec de voluntate illi⁹, ſed ſolum miniſtri dicebant ea, quaſi ꝓcurantes bo-
B num Dauid. Hoc autem faciebat Saul, quia ſi ipſe diceret hæc, vel ſi miniſtri ſui dicerent coram illo, appareret aliquam iniquitatem concepiſſe Saulem, cū nimis inſtigaret ipſum Dauid ad accipiendū filiam ſuam in vxorem, ideo cum miniſtri loquerent̄ iſta, abſente Saule, nihil fraudis latere Dauid crederet in verbis. *Ecce places Regis*, ideſt nimis gratus eſt in oculis eius, ſ. ꝙ diligit te nimis, & pro te faceret, quodcūq; velles. *Et omnes ſerui eius diligunt te*. Hoc ponit̄ ad ſignificandum plenum fauorem Dauid in Domo Regia. Nam ſi Rex dilexiſſet Dauid, & ſerui eius non diligerent, ipſi nunciarent mala Regi de eo, ita, vt diſtraherent animum illius ad dilectionem eius: nūc autem omnes, qui erant in Domo Regis, diligebāt Dauid,
C & ipſe Rex, & ideo fauor erat firmus: ex quo ſequebatur, ꝙ Dauid poſſet petere filiam Regis in vxorē, & daretur ei, atque accipere deberet. *Nunc ergo eſto Gener Regis*, i. quia tantum fauorem habes apud regem, & ſeruos eius, eſto Gener Regis, i. placeat tibi accipere filiam eius in vxorem, ſ. quia immediatè dabit: iſta autem dicebantur, vt Dauid reſponderet, quod volebat eam accipere, vel diceret ſe eſſe pauperem, & ꝑꝑ hoc ineptum ad ſumendum eam: vt ſic locū haberet Saul ad ponendum conditionem de centum præputijs. *Et locuti ſunt ſerui Saul in auribus Dauid omnia verba hæc*; quia Rex illa dixerat: & ſic ipſi propoſuerunt, non quaſi Rex illa diceret, ſed quaſi ipſi loquerentur ex ſeipſis inquitentes bonum Danid. *Et ait Da-*
D *uid: Num parum vobis videtur Generum me eſſe Regis*, i. nunquid vos exiſtimatis, ꝙ parum hoc eſt? q. d. ira mihi perſuadetis, ꝙ ego vellem fieri Gener Regis: & hoc peram ſicut ſi eſſe Generū Regis, eſſet parum: tamen multum eſt, ſ. ſi hoc eſſet, modicum fortè peterem à Rege, quia faciliter illud cōcedere deberet: & tñ: qa hoc valde magnum eſt, non bene ſuadetis, ꝙ petam illud. *Ego autem ſum vir pauper, & tenuis*, i. valde magnū eſt eſſe Generum Regis: quia requirit magnas facultates: ego autem nō habeo eas, cum ſim vir pauper, & tenuis. Iſta duo ad idem pertinēt: quia pauper eſt, qui pauca habet; tenuis autem, qui in ſubſtantia debilis eſt, ſicut qui corpore attenuatur.

E *Dauid quare non dedit eandem reſponſionem ſeruis, ſicuti Sauli, proponentibus, quod acciperet eius filiam in vxorem. Quæſt. XXXV.*

QVAERET aliquis, Quare Dauid non dixit hic, quis ego ſum, & quæ vita mea, & quæ cognatio Patris mei: ſicut ſupra dixit quando Saul promiſit ei primam filiam ſuam Merob? Reſpondendū eſt, ꝙ Dauid locutus eſt hic id penitus, ꝙ ſentiebat ſicut, qui loquitur alicui æquali. Cum autem locutus eſt Sauli, fuit locutus ex humilitate, vt honoraret Regem, & ob hoc humiliauit ſe, quantum ad omnia, ſ. quantum ad perſonam, & genus, & ſubſtantiam dicens: quis ego ſum &c. Nunc autem loquebatur mi

niſtris

niſtris Saulis, coram quibus non oportebat, ꝙ ſe humiliaret: quia illi non erant maiores eo, ſed, ꝙ loquerentur, ꝙ ſentiebat: Dauid autem quantum ad meritum perſonæ dignus erat filia Regis: Quantum ad ꝓgeniem, etiam æqualis erat, vel talis, qui deberet ſuſcipi: quia erat de meliori proſapia Iſrael: ſed ſolùm videbatur deficiens in facultatibus, vt non poſſet æquiparari Regali matrimonio. Solũ ergo tetigit, ꝙ erat vir pauper, & tenuis: & ſic credebat, ꝓ, quamuis quantum ad alia dignus eſſet: quia tamen in hoc deficiebat, ſtultum erat, & ſupra vires ſuas filiam Regis petere. *Et renunciauerunt ſerui Saul, dicentes*, i. illi familiares Saul, qui miſſi fuerant ad Dauid, vt caperent verbum ab eo, retulerunt Sauli, verba Dauid. Vocantur hic ſerui Saulis illi, q ſpecialiter aſſiſtebant ei, & ſciebant ſecreta illius: quem loco primo habuit Dauid apud Saulem: ſed poſtea Saul eum amouit à ſe, ne ei nocere poſſet, vt patet ſupra. *Huiuſcemodi verba locutus eſt Dauid*, i. hæc verba, quę ſupra habentur: & tunc referebant ei illa. *Dixit autem Saul; Sic loquimini ad Dauid*. Illud locuturi erant miniſtri Regis, non quaſi ex voluntate Regis, ſed ex intentione ſua arbitrantes hoc bonum eſſe, & quod Rex huic aſſentiret. Quanquã poteſt dici, ꝙ hoc dixerint nomine Saulis. Nã licet à principio illi non fuerint locuti nomine Saulis, tñ poſtea locuti ſunt, cùm iam cognita eſt intentio Dauid: quia habuit tunc locum Saul proponendi conditionem ſuam. *Non habet neceſſe Rex ſponſalia*, i. nõ excuſes te ab hoc, quod eſt eſſe Generum Regis ꝓpter paupertatem: quia hoc haberet locum, ſi Rex peteret ſponſalia, i. ſi peteret donationẽ propter nuptias filiæ ſuæ ſecundum ſtatum ſuum: quia ad hanc tu eſſes impotens, ſed non petit. Sed vocantur ſponſalia dona, quæ dabantur cognatis ſponſæ: ſicut quando Eliezer ſeruus Abrahæ petiuit Rebeccam in vxorẽ pro Iſaac filio Abrahæ, protulit munera magna omnib. cognatis Rebeccæ. Gen. c. 24. Rex autem dixit, ꝙ non habebat neceſſaria ſponſalia: quia ipſe erat ꝑ ſe ſufficiens, & daret filiæ ſuæ abundantem dotẽ ꝓ ſe, & viro, ſed ſolùm volebat viri probitatem. *Niſi tantum centum præputia Philiſthinorum*, i. Rex non petit à te aliquid, ſed ſolùm centum præputia Philiſthinorum, quæ tibi dare leue eſt.

Quare Saul petiuit centum præputia Philiſthinorum, & non plura, neque pauciora. Quæſt. XXXVI.

QVAERET aliquis, Quare petiuit Saul centum prępuria Philiſthinorum, & quare nõ pauciora, vel plura? Reſpondendum eſt, ꝙ Saul volebat, ꝙ Dauid periret in manibus Philiſthinorum, idõ petebat ab eo id, ꝓ erat ſibi cauſa pereundi: ſic autẽ putabat, ꝙ in acquiſitione centum præputiorum eueniret, ideo petiuit illa. Hoc patet: quia ſupra dixerat Saul: Dabo eam illi, vt fiat ei in ſcandalum: & ſit ſuper eum manus Philiſthinorum. Non petiuit autem Saul pauciora præputia: quia quãto pauciora petijſſet, tanto leuius eſſet Dauid illa acquirere: & fortè non periret, quod Saul intendebat: plura autem ſpõtè petijſſet, ſed timuit, qđ putaretur hoc eſſe in fraudem, cùm peteretur illud, quod erat ad mortem Dauid. Item, quia appareret in hoc nequitia Saulis, & fortè Dauid recuſaret conditionem, tanquam grauiſſimam. Sed dicetur, quare magis petiuit Saul prępVuia, quàm aliquid aliud cum multa alia poſſet petere, quæ indicarent ei, quod volebat? nam intentio ſua erat, quod occiderẽtur centum Philiſthini, & vt ipſe ſciret illos occiſos, volebat inſignia occiſorum: ſed ita potuiſſet habere ſignum per alias partes corporis, ſicut per præputia. Reſpõdet Nicolaus, quod

Quare magis petijt Saul præputia, quã aliquid aliud.

F hoc factum fuit propter duo. Primò, vt Saul certus eſſet, quòd occidiſſet Philiſthinos. Secundò, vt faceret eum magis odioſum Philiſthinis. De primò patet: q̃a ſi iuſſiſſet duci centũ capita, vel manus dexteras, aut pedes, potuiſſet Dauid occidere aliquos Iſraelitas, & ducere partes illas ad Saulem, & tunc neſcirent, an eſſent Philiſthinorum, vel Iſraelitarum. In præputijs autem non erat ſic: quia non reperiebantur præputia in Iudæis: nam cùm eſſent omnes Iudæi circunciſi, nemo eorum habebat præputium; ſi ergo ducerentur coram Saule cẽtum præputia, manifeſtum eſſet, quod illa eſſent Philiſthinorum, vel aliorum Gentilium: alioqnin potuiſſet Dauid facere fraudem, ſicut faciebat, cùm erat in Terra Phili-
G ſthinorum: nam exibat ad prædandum ad extremitates Terræ Philiſthinorum, & occidebat quoſcunque inueniſſet, ne quis poſſet de eo poſtea clamare, & cùm interrogaretur à Rege Geth, in quem exercuiſſet prædam, dicebat, quod in talem, vel talẽ partem Iſrael, vt patet infra c. 27. Sic potuiſſet Dauid inuadere aliquem locum in extremitate Iſraelitarum apud Philiſthinos, non relinquens ibi aliquem, qui factum referret, & putaretur à Philiſthinis factum, ipſe verò acciperet inde capita, vel alias partes corporis, ſi non eſſent præputia: quia iſta non poterant reperiri in terra Iſrael. Secundum erat, vt fieret Dauid odioſus Philiſthinis: quia Philiſthini deteſtabantur circunciſionem. Si autem Dauid acciperet præ-
H putia eorum, circunciderer illos, in quo magis dehoneſtabantur Philiſthini pluſquam ſi multi eorũ occiderentur, & fierent nimis infeſti Dauid: quia erat occaſio, vt vno animo concitati Philiſthini irruerẽt in Dauid. Sciendum autem, quod Ioſephus 6. Antiquitatum dicit, quòd Saul petiuit capita Philiſthinorum, & Dauid abſcidit ſexcẽta capita, & tulit ea ad Saulem. Sed hoc falſum eſt: quia non petiuit capita; ſed præputia: Ioſephus tamen, cum ſcriberet Hiſtoriam Gentilibus, putauit indignum eſſe, quod poneretur talis petitio de præputijs: quia turpis erat, & contra honorem omnium gentium: quia circunciſionem non ſequebantur: ideo capita poſuit pro ꝑputijs, quamquam, ſi quis æquiuocare velit, verum
I dixit: quia caput ad vtrumque æquiuocatur. *Vt fiat vltio de inimicis Regis*. Iſtud additum fuit ad ſignificandum cauſam petitionis Nam videbatur, quod peteret hoc in fraudem, vt Dauid corrueret, ideo dixit, quod petebat hoc, vt fieret vltio de hoſtibus ſuis: ipſe tamen nõ petebat ad hoc, ſed ad mortem Dauid, vt patet ſupra. *Porrò Saul cogitabat tradere Dauid in manus Philiſthinorum*, ideſt, quamquam diceret, quòd volebat centum præputia, vt fieret vltio de inimicis ſuis: tamen nolebat ad hoc, ſed magis, vt moreretur Dauid in acquirendo illa. *Cumque renunciaſſent ſerui eius verba, quæ dixerat*, ideſt, ſerui Saulis annunciauerũt Dauid verba, quę dixerat Saul, ſ. non habet Rex neceſſe ſponſalia, &c. *Placuit hic ſermo in oculis Dauid, vt fieret*
K *Gener Regis*, ideſt placuit Dauid cum iſta conditione fieri generum Regis: quia non erat ſibi difficile ducere præputia de Terra Philiſthinorum. Vnde quaſi hoc nihil grauitatis habuiſſet, ita illicò, vt propoſitũ eſt, libenter acceptauit. Hoc autem erat: quia Deus faciebat ſibi cuncta facilia eſſe, & erigebat animum illius ad audendum omnia, contemnendumque timores. *Et poſt dies paucos*. In Hebræo dicitur hic. *Et nondum impleto tempore*, Quod exponunt de tempore, quo debebat dari Michol in vxorem Dauid, ſ. quod nondum impletum fuerat illud, quando Dauid deſcendit pro præputijs Philiſthinorum. Sed hoc non ſtat, quia non fuerat poſitũ aliquod tempus. In quo Michol daretur Dauid, niſi cum ferret Dauid præ-

putia,

putia,ideo litera Hebraica ſignificat hic id,ꝙ noſtra,
ſ.poſt paucos dies:noſtra tamen expreſſius dixit,ſcili
cet,poſt paucos dies:nam id, quod imperfectum eſt,
paucum eſt, ideo pro paucis diebus litera Hebraica
poſuit tempus imperfectum. *Surgens Dauid abijt in Accaron*. Iſta erat vna de quinque Metropolibus Phili-
ſthinorum, & erat Ciuitas nimis coniuncta Terræ
Iſrael inter omnes Vrbes Philiſthijm:ideo ad illã de
ſcendit Dauid. *Cum viris,qui ſub eo erant*,ſ.cum mille vi
ris: fecerat enim illum Saul Principem mille viro-
rum,vt patet ſupra,in litera:& iſtos accipiẽs, iuit in
Accaron. *Et percuſſit ex Philiſthæis ducentos viros*, occi-
dit illos pugnans cùm illis fortè, cùm pluribus ipſe
pugnauit,ſed iſti ſoli corruerunt: alij autem per fu-
gam ſaluati ſunt. *Et attulit præputia eorum*, ideſt circun-
cidit præputia eorum ad ferendum Regi, vel abſci-
dit aliquantam partem virgæ cuiuslibet, & tulit eã
cum præputio: vt ſic facilius fieret, & ſignum mani-
feſtius fieret. *Et annumerauit ea Regi*,ideſt numerauit il-
la coram Rege: petierat enim Rex centum, & ipſe
ducenta annumerauit, vt iuſtior videretur cauſa ſua
eſſe. *Vt fieret Gener Regis*,ideſt obtulit iſta præputia, vt
daretur ei filia Regis. In quo innuitur, quod añ hoc
non fuerat ei data filia Regis per ſponſalia de præsẽ
ti,vel de futuro,quę cõtracta fuiſſent per verba Da-
uid,& Michol,ſed ſolum fuerat ſibi promiſſa: nunc
autem debebat ſibi tradi:nam,ſi ante hoc contractũ
fuiſſet matrimonium,etiam ſi non conſummatum
eſſet, Dauid Gener Regis obtulit tamen præputia,
vt fieret Gener illius, ideo nondum erat Gener per
ſponſalia,vel matrimonium. *Dedit itaque ei Saul Michol filiam ſuam vxorem*, ideſt poſtquam annumerauit
ei præputia Philiſthinorum tradidit ei filiam, ſcili-
cet,vt contraheret matrimonium,& vt cõſũmaret.

Quare dedit Saul Michol Dauid in vxorem, cum non eſſet intentio ſua dandi. Quæſt. XXXVII.

QVAERET aliquis, Cum Saul promiſiſſet
filiam ſuam Michol Dauid, non animo dãdi
eam, ſed, vt eſſet occaſio incidendi in manus Phili-
ſthinorum, cum non incideret acquirendo præpu-
tia,quare poſtea dedit illi? ſic enim fecit de Merob:
nam promiſit eam dare illi, ſi eſſet vir fortis contra
Philiſthinos,poſtea autem dare noluit: Reſponden-
dum eſt,quod Saul fecit hoc propter magnam vere
cundiam: nam noluiſſet ei dare filiam: quia com-
pleuerat Dauid conditionem propoſitam,& nõ ſo-
lum compleuerat,ſed etiam duplauerat ferendo du
centa præputia,videbatur nimis iniquum,quod nõ
compleret promiſſa, potiſſimè: quia iam mentitus
fuerat in prima filia. Si autem nunc mentiretur, ab
omnibus iudicaretur repræhenſibilis? voluit ergo
complere. Sic ait Ioſephus 6. Antiquitatum, ſ. Saul
autem cum non haberet, vnde promiſſa refugeret,
& mentiri peſſimũ iudicaret, aut per inſidias eũ oc-
cidere,cum forſitan in hoc fruſtrari ſuo cõſilio poſ-
ſet,dedit ei filiam. Item adhuc manebat aliqualiter
propoſitum Saulis, ſ. quod Michol fieret Dauid in
ſcandalum,quia licèt propter eam non incidiſſet in
manus Philiſthinorum,poterat incidere in manus
eius:verecundia tamen fuit, quæ eum magis impu-
lit. *Et vidit Saul,& intellexit,quod Dominus eſſet cum Dauid*,
ideſt hoc per experientiam vidit, & intellexit colli-
gẽdo coniecturam ex factis Dauid,ſ.quod eſſet De-
us cum eo:quia nullus poſſet talia facere, qualia ip-
ſe faciebat, niſi Deus eſſet ſpecialiter cum eo. Hoc
autem conſiderauit maximè in præputijs Philiſthi-
norum,quia Saul petierat centum,tanquam aliqd
nimis graue,& Dauid ducenta facillimè obtulit: &

A immediatè, vt iuit in Terrã Philiſthinorum,occur-
rit ſibi vnica incurſione in hoſtes habere illa ducen-
ta præputia: inſuper Dauid in omnibus bellis, quæ
gerebat contra Philiſthinos, nullum vnquam ſini-
ſtrum caſum pertulit, ſcilicet, quod perirent aliqui
de exercitu ſuo,quod erat admirabile: quia euentus
belli eſt,vt nunc hinc,nunc inde gladius feriat,vt pa
tet infra 2.li.c.12. *Michol autem filia ſua diligebat eum*, ſ.
Dauid. A principio enim dilexit,& nunc amplius di
ligebat: quia videbat eum ſemper eſſe virum excel-
lentiorẽ. *Et Saul magis incępit timere Dauid*.ideſt à prin-
cipio timuit Saul Dauid, ex quo mulieres cantaue-
runt coram ipſo: percuſſit Saul mille,&c.quia puta-
bat ſibi regnum auferendũ eſſe à Dauid fauore po-
B puli: nunc tamen magis timebat: quia,quanto am-
plius proſperabatur Dauid, tanto fortius timebat
eum, eo, quod facilius erat Dauid perſequi illum:
Duo autem fuerunt hic, propter quę Saul time-
bat Dauid. Primum fuit:quia Deus erat cũ Dauid, i.
proſperabat omnes actus eius. Secundum: quia fi-
lia eius diligebat Dauid. putauit enim à principio,ꝙ
Michol magis diligeret patrem,quàm virum, & iõ
eſſet cauſa Dauid pereundi:nũc autem contrarium
acciderat:quia filia Saulis magis diligebat virũ, quã
patrem. *Factus eſt autem Saul inimicus Dauid cunctis diebus*.
ideſt ex hoc tempore in amplius Saul ſemper perſe-
cutus fuit Dauid:quia,quamquam aliquando vide-
retur ei conciliari,rurſus tamen perſequebatur quo
C uſque expulit eum de terra Iſrael. *Et egreſſi ſunt Principes Philiſthinorum*,ſcilicet ad pugnandum contra Da-
uid. Hoc enim fuit in vltionem iniuriæ de ducentis
præputijs ablatis, de quibus ſupra. Nam Philiſthini
deteſtabantur circunciſionem: Dauid autem egreſ-
ſus fuit obuiam illis. Dicunt autem Iudæi, ꝙ Phili-
ſthini egreſſi ſunt ad pugnandũ contra Iſrael nunc,
quia ſciebant,quod Dauid acceperat vxorem, quia
erat lex apud Hebræos,quod quando aliquis accipe
ret nouiter vxorem,per vnum annum vacaret Do-
mui ſuæ,& non cogeretur exire ad bellum,vt patet
Deuteronom.capit. 24 putabant ergo ſic de Dauid,
ſcilicet. quod in toto illo anno non exiret ad bel-
lum:& ſic liberum eſſet eis pugnare,& prędari in ter
D ra Iſrael:Dauid tamen exiuit obuiam Philiſthinis. *A principio autem egreſſionis eorum*, ideſt à principio bello-
rum, ex quo Principes Philiſthinorum incęperunt
egredi contra Iſrael,Dauid habuit ſe cum eis virili⁹,
quàm omnes Iſraelitæ. *Prudentius ſe habebat Dauid,quã omnes ſerui Saulis*,ideſt in omnibus bellis,quæ facta sũt
à principio egreſſionis Philiſthinorum contra Iſra-
el,erat Dauid prudentior, quàm alij ſerui Saulis: in
quo apparet ipſum habuiſſe duas magnas perfectio-
nes,ſcilicet:quia animoſus erat exponendo ſe graui
bus periculis; & quia valde prudens erat in diſpoſi-
tione bellorum,& omnibus cautelis,quæ acquirun
tur ad actum belli. *Et celebre factum eſt nomen eius nimis*,
ideſt fuit nomen eius glorioſũ, ſcilicet,quod in om
E nibus Terris laudabatur de aptitudine ad bellum.
Iſta autem omnia ponũtur ad ſignificandum, quo-
modo timeret Saul Dauid:quia,quanto proſpeɼaba
tur Dauid,tanto eum magis timebat Saul: quia,ha-
bebat maiorem opportunitatem faciendi deponi
ipſum de Regno propter fauorem popularẽ. Quod
autem dicitur de celebritate nominis Dauid, ſem-
per increuit: nam poſtquam ipſe factus eſt Rex ſu-
per Iſrael, fecit mirabilia bella contra gentes, ſcili-
cet,Moabitas,Ammonithas,& contra Regem Da-
maſci,& contra Idumæos,& Philiſthinos, vt patet
infra 2.lib.cap.8.

CAPITVLVM. XIX.

LOcutus eſt autem Saul ad Ionatham filium ſuum, & ad omnes ſeruos ſuos, vt occiderent Dauid. Porro + Ionathas filius Saul diligebat Dauid valde. Et indicauit + Ionathas Dauid, dicens. Quærit Saul Pater meus occidere te.

De perſecutione manifeſta Saulis cõtra Dauid.

In prędictis actũ eſt de perſecutione Saulis cõtra Dauid occulta, hic agitur de perſecutione eius manifeſta: Saul enim deſiderabat mortem Dauid: quia voluerat occultè concludere, ſed, quia non valuit, curauit hoc manifeſtè procurare. Et diuidit̃ in tres partes, quia primò ponitur malicia Saulis, Dauid inuadendo. Secundò, ipſum publicè banniendo. Tertiò exulem, & bannitum perſequendo. Secunda infra ca. 21. Tertia in 23. Prima in duas: quia primò inuaſit Dauid in ſe ipſo. Secũdò Ionatham filiũ ſuum propter eum. Secunda ſeq. cap. Prima diuiditur in quinque partes: quia primò de conſilio Ionathæ Dauid abſconditur. Secundò ad gratiam Saulis ad horam recipitur. Tertiò à Saule perſonaliter inuadit̃. Quartò vxoris induſtria à morte eripitur. Quintò malicia Saulis à laudibus diuinis impeditur. Secunda ibi. *Locutus eſt igitur.* Tertia ibi. *Motum eſt autem.* Quarta ibi. *Miſit igitur.* Quinta ibi. *Nunciatum eſt.*

Ordo ſequentium rectus eſt ad præcedentia. Quæſt. I.

CIRCA primum quęritur, an omnia, quæ dicũtur hic, habeant ordinem conſequentem ad ſuperiora, vel ſit aliqua anticipatio, vel recapitulatio? Reſpondendum eſt, ꝙ eſt ordo rectus: quia in præcedenti ca. dicebatur de matrimonio Dauid, & Michol, hic autem agitur de morte Dauid, quam ꝓcurare voluit Saul occaſione huius matrimonij per filiam ſuam. Sed tunc dicetur, An iſta fuerint immediatè poſt præcedentia, vel interciderit aliquod tempus? Reſpondendum eſt, ꝙ paruum tempus intercidit: quia Saul deſiderabat nimis mortem Dauid, nec patiebatur moras, ſed, cum nõ pręualuiſſet, per aliquam fraudem inſtituebat aliam, & quia ipſe putauerat, quod Dauid incideret in manus Philiſthinorum acquirendo præputia, ſed non inciderat, iõ veriſimile eſt, quòd immediatè inquiſiuerit aliũ modum occidendi eum, & fuit iſte, qui ſequitur hic: ſic enim vult Ioſephus 6. Antiquitatum. *Locutus eſt autem Saul ad Ionatham filium ſuum.* Volebat autem Saul occidere Dauid, & putauit, quòd nullus hoc melius poterat exequi, quàm filius ſuus, qui maximè compleret diligenter præcepta patris, ideo commiſit ei iſtud opus. Sed dicet aliquis: quomodo Saul hoc dixit Ionathæ: quia Ionathas nihil tale facturus erat, cum iniuiſſet fęedus cum Dauid, & diligeret eum, ſicut animam ſuam, vt patet pręcedenti ca.? Reſpondendum eſt, quòd hoc neſciebat Saul: occultè enim initum fuerat fœdus inter Ionatham, & Dauid, & non putabat Saul, quòd tantus eſſet amor Ionathæ ad Dauid. Cognouit tamen poſtea, cum reſponderet ſæpe Ionathas pro Dauid, & ipſe Saul de hoc cõqueſtus eſt, vt patet infra cap. 22. ſcilicet: non eſt, qui vicem meam doleat ex vobis, eo, quòd ſuſcitauerit filius meꝰ ſeruum meum aduerſus me inſidiantem mihi vſque hodie: Deus autem poſuit in corde Saulis, vt iſta loqueretur Ionathæ, qui reuelaturus erat

F Dauid. Si autem non dixiſſet hoc Ionathæ, ſed miniſtris, illi fortè executi fuiſſent, & perijſſet Dauid. *Et ad omnes ſeruos ſuos.* Hoc intelligitur ſolum de ſpecialibus familiaribus, alioquin toti curiæ ſuæ, vel omnibus Iſraelitis hoc iuſſiſſet: iuſſit tamen familiaribus ſuis, qui ſciebant ſecreta eius, & deſiderabant ei complacere. *Porro Ionathas filius eius diligebat Dauid valde.* Iſtud ponitur ad ſignificandum impedimentum executionis: quia Saul commiſerat mortem Dauid filio ſuo, ipſe autem diligebat eum nimis. Sed nemo occidit eum, quem diligit: ergo non occiſurus erat Ionathas Dauid implendo patris pręceptum. Quòd autem diligeret valde, patet: quia præcedenti cap. dicitur, quòd anima Ionathæ colligata eſt animæ Da-

G uid, & dilexit eum Ionathas, quaſi animam ſuam. *Et indicauit Ionathas Dauid, dicens: Quærit occidere te pater meus Saul:* quia diligebat Ionathas Dauid ſicut ſeipsũ, pugnaturus erat contra omnem hominem pro eo, ſicut pro ſeipſo: quia tamen iſte, qui malum moliebatur Dauid, erat pater Ionathæ, contra quem non licebat Ionathæ aliquatenus inſurgere, etiam pro defenſione ſui ipſius: non habuit, quod faceret pro Dauid, niſi quòd reuelaret ei id, quod pater iuſſerat, vt ſic mortem euitaret. *Quapropter obſerua te quęſo mane,* ſcilicet, mane iuſſum eſt, vt occidatis, & miniſtri Regis quęrent te ad mortem: ideo obſeruat mane: non dixit autem obſerua te mane, & alijs dieb. quia putabat Ionathas, quòd ipſe poſſet flectere patrem

H ſuum ab ira ſua ſequenti die: & reconciliaretur Dauid: vnde poſtea non oporteret, vt ſe obſeruaret: & tamen: quia ſequenti die, antequam Rex eſſet perſuasꝰ à Ionatha, miniſtri Regis vellent exequi, quod iuſſerat Saul, ideo obſeruare ſe debebat Dauid. *Et manebis clam, & abſconderis,* ideſt manebis abſens, & abſcõderis. Ponuntur iſta duo ad ſignificandum diuerſa: quia eſſe clã, ſignificat eſſe abſentem: ſic pater præcedenti cap. ſcilicet, mandauit Saul ſeruis ſuis. Loquimini ad Dauid clam me, ideſt loquimini, me abſente. Etiam debebat eſſe abſconditus: quia ſi longè eſſet, & non abſconderetur, ibi poterat reperiri, & occideret̃: nec ſufficiebat, quòd eſſet Dauid abſconditus, niſi eſſet abſens: quia ſi abſconderetur in Do-

I mo ſua, mitteret illuc Rex miniſtros ſuos, & inde eũ raperent, ſicut iterum miſit, vt patet infra, in litera: ſed debebat recedere de loco illo, in quo erat tunc Saul. *Ego autem ingrediens ſtabo iuxta patrem meum,* ſcilicet, ego mane ſtabo cũ patre meo, & ibi loquar pro te, vt excuſeris à morte, & ſic parcet tibi. *In agro vbicunque fuerit,* ideſt ſiue in agro fuerit, ſiue in vrbe, aut in quocunque alio loco, ego ſtabo cum eo: quia neceſſitas expoſcit. In Hebræo habet̃ hic. Vbicunque fueris, ſed non conſonat: quia Ionathas non erat locuturus Sauli in loco, vbi eſſet Dauid, cum ipſe iuſſiſſet ei, quod ſequenti die eſſet clam, & abſconditꝰ: maximè: quia Saul non iret ad locum, vbi eſſet Dauid. Vel dato, quòd hoc contingeret, neſciebat illud

K Ionathas, ideo non diceret ei. ſtabo iuxta patrem meum vbicunque fueris: ſed vbicunque fuerit, ſcilicet, pater meꝰ. Ad literam Hebraicam dicendum, quod aliqua litera mutata fuit, quod facilè erat, nec quiſquam opinari debet impoſſibile eſſe aliquid fuiſſe ꝑmutatum in Biblia Hebraica, cũ Doctores ſui confiteantur interdum aliquid deficere, & aliquid mutatum eſſe: ſic dicit Ra. Dauid Kimhi, quòd in 21. cap. Ioſue deficiunt duo verſus in Hebræo: & dicit illos fuiſſe in Biblijs antiquis: ſunt autem in Biblia noſtra. Aliter poteſt dici, quòd à principio ſic fuerit ſcriptum in Biblia Hebræorum; & tamen hoc accipit propter improprietatem ſermonis Hebraici: quia iſtud idioma interdum non ſeruat numeros,

nec

nec perſonas, nec genera: ſed eſt nimis barbaricum, & ſic poſuit ſecundam perſonam pro tertia. *Et ego loquar de te bona ad Patrem meum*, ſcilicet reducendo in memoriam Sauli omnia bona, quæ egiſſet Dauid ꝓ Iſrael, & probitatem illius, & innocentiam, quibus ſuaderi poſſet Saul ad non occidēdum eum: & hoc dicturus erat Ionathas, non tāquam fouens cauſam Dauid, vel pro eo ſe gerens, ſed tanquam arbiter, & medius ab ipſa æquitate ad loquēdū prouocatus: & tunc facilius cōſentiret dictis eius Saul, quàm, ſi crederet eum procuratorem eſſe cauſę Dauid· quia tūc affectus eſſet ad illum, & minus creditur homini de aliqua re, quando ad illam affectus eſt: quia affectio peruertit iudicium. *Et quodcunque videro nunciabo tibi*, ideſt quicquid in eo ſenſero, ſiue quòd te occidere vult, ſiue quòd tibi parcit, ego annunciabo tibi, vt ſcias, quid facere te oporteat. In hoc præſupponēdum eſt, quāquam ſupra nihil dicatur, ꝙ Saul volente occidere Dauid, Ionathas, & Dauid, conuenerunt de loco, in quo latere deberet Dauid, vt poſtquā nunciaret Ionathas Sauli bona de Dauid, poſſet mittere ad Dauid relaturus quid in patre ſuo ſenſiſſet: & ſic dicitur infra, quòd cū placatus eſſet Saul, Ionathas vocauit Dauid & nunciauit ei omnia verba hæc: qđ non feciſſet, ſi neſciuiſſet locū, in quo latebat. *Locutus eſt Ionathas de Dauid bona ad Saul Patrem ſuum*: ſcilicet ſequenti die ſtetit cum Saule, ſicut promiſerat, & locutus eſt bona, ideſt merita Dauid, per quę poſſet diſſuaderi Saul à malo, quod cōceperat: iſta bona ſūt, quæ habentur infra quid egerit Dauid, pro Iſraelitis. *Dixitque ad eum: ne pecces rex in ſeruum tuum Dauid*, ſcilicet, non pecces occidendo eū iniuſtè: erat.n. magna iniquitas, quòd homo innocens occideretur, præcipuè, quia non ſolùm innocens, ſed etiam proficiens erat: nimis enim profecerat Iſraelitis, cum liberauerit eos à morte, & ab opprobrio, qđ inferebat eis Goliath per 40. dies exprobrans Iſraelitis, vt patet ſupra cap. 17. *Quia non peccauit tibi*, ideſt nihil iniquè egit ꝯtra te: ſi enim aliquam cauſam mortis in eo inueniſſet Saul à principio, iuſſiſſet publicè eum occidi: ſed nihil inuenerat: ideo conatus eſt eum occidere per quandam diſſimulationē, ſcilicet cum eſſet arreptus à Dæmone, & putaretur agere per furorem. *Et opera eius bona ſunt tibi valde*, ideſt ea, quę agit, ſunt tibi vtilia: nam ipſe pugnat contra hoſtes, & eſt valde fortunatus contra eos in omnibus proſpere agens, quo nihil vtilius eſſe poteſt, ideo tibi ipſi noceres, ſi eum occideres. Duo enim poſuit hic Ionathas, quæ maximè ſufficiunt ad excuſandum aliquem à morte. Primum eſt innocentia, ſecūdum vtilitas: nam quādo quis innocens eſt, pro nullo caſu occidi debet, quod erat in Dauid. Secundum eſt vtilitas, quę etiam excuſare debet hominem à morte. Nam dato, ꝙ interdum quis morte reus ſit, ſi tamen nimis vtilis ſit politiæ, excuſat eū politia à morte, ne ipſius mors non ſolum ſit ei pœna, ſed grauis iactura politiæ: à fortiori autem, cum in aliquo reperiātur iſta duo, iniuſtiſſimum eſt ſibi nocere: ſed Dauid vtrunque habebat, ideo valde irrationabiliter ageret Saul eum occidendo. *Et poſuit animam ſuam in manu ſua*, ideſt poſuit ſe ad mortem pro te. Ponere animam in manu eſt ponere vitam in poteſtate manus: & hoc eſt in omnibus pugnantibus: quia ſi bene pugnauerint animā habent, ideſt vitam reſeruant. Si autem debiles manu fuerint, vitam perdunt. Nimis ergo debebat Saul gratias referre Dauid, cum pro eo ſe ad mortem poſuiſſet, & nihil maius facere poterat. *Et percuſſit Philiſthæum*, ſcilicet occidit Goliath. *Et fecit Dominus Salutem magnam vniuerſo Iſrael*, ideſt Deus fecit per eum magnam ſalutem, & liberationem Iſrael: erat autē

A magna ſalus, quia per mortem Goliath, quam ipſe fecit, omnes Iſraelitæ liberati ſunt, & præualuerunt contra hoſtes ſuos: alioquin cum Iſraelitæ nimis timerent, & Goliath per quadraginta dies exprobraſſet Iſraelitis, videbatur, ꝙ ipſi fugitiui erant à facie Philiſthinorum: magna ergo ſalus erat, quia totus ſtatus populi in hoc pendebat: & nō dixit Ionathas, ꝙ Dauid fecit iſtam ſalutem magnam in Iſrael, ſed quòd Deus illam fecit, quia tantum bonum non poterat procurari viribus vnius viri, vel animoſitate eius, ſed prouidentia Dei: potiſſimè cùm modus pugnandi Dauid contra Goliath fuerit aliqualiter miraculoſus, quia pugnauit inermis contra armatum ſupra capit. 17. Sed tunc dicetur: ſi Deus hoc
B fecit, quare attribuitur aliqua laus Dauid ex eo? Rñdendum eſt, ꝙ aliquid pertinet hic ad Deum, & aliquid ad Dauid: ad Deum enim pertinet, quod Ipſe tradiderit Philiſthinos in manu Iſraelitarum, & Goliath in manu Dauid: nā licet Dauid eſſet robuſtiſſimus, & animoſus, & expoſuiſſet ſe ad pugnandum contra Goliath, ſi Deus noluiſſet ſpecialiter dare victoriam Iſraelitis, nihil ſua animoſitas profuiſſet, ſed magis ipſe corruiſſet ī manus Philiſthijm, Et Iſraelitæ à Philiſthinis effugarētur: Deus tamen miraculoſè voluit dare victoriam Dauid, & fugare Philiſthinos à facie Iſrael, ideo omnia iſta ſic acciderunt. ſumma ergo huius facti Deo attribuenda eſt: ideo iſte dicitur feciſſe ſalutem in Iſrael. Dauid
C autem aliquid in hoc fecit, quia ipſe auſus eſt pugnare contra Goliath inermis contra armatum, & expoſuit huic timori, vt etiam, ſi contraria ſors accidiſſet, mortem ſuſtineret: hanc tamē contempſit pro Iſrael, ideo laudabilis fuit in hoc facto, & ſic aliquid pertinuit ad eum: & iſta duo Ionathas deſignauit in litera. Primum cum dixit de Dauid, ꝙ poſuit animam ſuam in manu ſua, & percuſſit Philiſthæum. Secundum dicit de Deo, ſcilicet, & fecit Dominus ſalutem magnam in Iſrael. Quod autem aliquid attribuēdum ſit Dauid in hoc facto, ſatis apparet: nam, ſi non fuiſſet ipſe aliqualiter laudabilis propter ea, quæ fecit contra Goliath, quanquam Deus principaliter egerit, nullus eſſet lauda-
D bilis, nec præmium deberet accipere pro operatione virtuoſa, cum nemo bonum agere poſſit nec ſaltem velle bonum agere, niſi Deus inclinauerit eum ad hoc, & diſpoſuerit ei modum, vt patet Io. 15. ſcilicet. Sine me nihil poteſtis facere, ideſt non poteſtis facere aliquod bonum, niſi ego vos inclinauero ad illud, & adiuuero ad faciendum: Illi tamen, qui virtuoſè agunt, laudantur, & à Deo præmia recipiunt: ideo dato, quòd Deus in aliqua operatione humana faciat id, quod principale eſt: tamen adhuc laudabilis eſt homo, qui illam facit.

Deus ſolutē cōtulit magnam Iſrael per Dauid.

Item aliæ operationes communes, quas homines aggrediuntur, non ſunt in poteſtate eorum, ſcilicet ad quem finem perueniant, vt patet Iere. cap.
E 10. ſcilicet. Scio Domine, quia non eſt hominis via eius, nec viri eſt, vt ambulet, & dirigat greſſus ſuos, ideſt non eſt in poteſtate hominis, quòd via, in qua ipſe ambulare vult, ſit ei proſpera, vel adueniāt greſſus eius ad talem, vel talem finem: ſed ſolum homo in operatione ſua, quòd aliquid agere ꝓponat, & ꝙ ad illud agendū ſe exponat. De cęteris aūt nihil eſt ſui iuris, ſed iuxta illud Salomonis: Hominis eſt proponere, Domini aūt eſt dirigere vias eius, & hoc ēt ſi Deus non operetur mirculoſè in operatine noſtra: & tamen homines pro iſtis communibus operationibus laudantur, ſi eas proſpere egerint, q̄q̄ nō ſint in poteſtate eorum: ergo Dauid laudari debebat, quia ſe ad mortem poſuit pugnando ꝯtra Philiſthinos,

liſthinos, licet Deus in hoc principaliter egerit: *Vidiſti, & delectatus es.* i. tu vidiſti hæc omnia, quæ fecit Dauid, & delectatus es nimis, quia proſpera erant, & ad vtilitatem tuam, atq; honorem: noli ergo illi triſtitiã inſligere, à quo delectationis materiã ſuſcepiſti.

An Saul lætatus fuerat in his, quæ fecerat Dauid. Quæſtio II.

QVAERET aliquis, an verum eſſet, ꝙ Saul lætatus fuerit in his, quæ fecit Dauid cõtra Philiſthinos? Aliquis dicet, ꝙ ſic, quia qñ alicui per alterum proſpera eueniũt, gaudet, ꝙ ille proſperè agat: ſed per opera Dauid proueniebat bonũ Sauli, qa ſicut dixit Ionathas, opera Dauid erant bona G Sauli, ergo lętabatur in eis, quæ Dauid proſperè agebat. In contrarium videtur, ꝙ triſtaretur: qa ad inuidum pertinet de alterius ꝓſperitatibus tribulari: ſed Saul erat nimis inuidus Dauid: ergo affligebaẽ, qñ ꝓſperabaẽ Dauid: ſed in his oĩbus, q̃ faciebat maximè apparebat laudabilis, ergo affligebatur de illis Saul. Itẽ patet, quia Saul petiuit à Dauid centũ p̃putia Philiſthinorum, vt caderet in manus eorum, vt patet præcedenti c. & propter hoc dabat ei filiã ſuã. Magis ergo voluiſſet Saul, ꝙ incidiſſet Dauid in manus Philiſthinorum, quã ꝙ percuſſiſſet eos, ſed percuſſit eos: tunc ergo triſtatus eſt de eo Saul. Itẽ Saul promiſit filiam ſuam maiorẽ Dauid, vt eſſet vir fortis, & pugnaret contra Philiſthinos: quia reputabat intra ſe, dicẽs: Non ſit manus mea ſuper eũ, ſed manus Philiſthinorum, vt patet præcedenti c. ergo magis lætatus fuiſſet Saul, ſi Dauid cecidiſſet in manus Philiſthinorũ, q̃, ſi proſperè egiſſet. Reſpondendum eſt, ꝙ Saul lætatus fuit in eis, quę egit Dauid, vt patet hic in litera, ſ. Vidiſti, & lętatus es. Patet etiã, qa Saul monſtrauit magnã affectionẽ ad Dauid, qñ occidit Goliath: nã non ↄceſſit ei, vt reuerteretur in domũ patris ſui, vt patet p̃cedenti c. & immediatè conſtituit eum Principem ſuper viros belli, & egrediebaẽ ad omnia, ad quæcunq; miſiſſet eũ Saul, & erat familiaris nimis, vt patet præcedenti c. De oĩbus aũt, quę egit Dauid toto tp̃e illo lætatus eſt Saul, quia diligebat eum. Cum aũt cantauerunt mulieres: Percuſſit Saul mille &c. incidit indignatio magna Sauli contra Dauid, & perſecutus fuit eum, factuſq; eſt inimicus eius oĩbus diebus vitæ ſuæ, vt patet præcedenti c. ideoq; ab eo tẽpore actus Dauid videbantur Sauli abhominabiles, & quanto ꝓſperabatur Dauid, tãto amplius affligebatur Saul, quia iſta eſt conditio hoſtilis. Hic autem Ionathas non loquitur de illis, quæ fecit Dauid poſtq̃ cantauerunt mulieres, ſed de illis, q̃ priori tp̃e geſſerat: potiſſimũ de pugna contra Goliath, & in hoc nimis lætatus eſt Saul. Hoc autem apparet ex litera, quia dr̃: Percuſſit Philiſthæum. Vidiſti, & lętatus es. ſ. in percuſſione Philiſthęi. *Quare ergo peccas in ſanguine innoxio?* i. cur peccare proponis, nondum enim peccabat, ſ. occidendo Dauid, ſed diſponebat peccare: quia miſerat famulos ſuos, vt occiderent eũ: ſic accipiẽ Luc. 1. Quõ fiet iſtud? qa virum non cognoſco. i. propoſui nunq̃ cognoſcere, qa manifeſtum eſt, ꝙ ipſa actualiter à nullo tũc cognoſcebatur. Vel poteſt dici, ꝙ peccabat Saul in ſanguine innoxio. ſ. in hoc, ꝙ proponebat occidere: quia ſola voluntas faciendi malũ peccatum eſt. *Interficiens Dauid, qui eſt abſque culpa.* i. proponens occidere illum, qui nihil peccauit. Quod ſatis apparet: quia Saul ſolum aduerſabatur Dauid ꝑꝑ id, qđ cantauerant mulieres: in hoc tamen nihil peccauerat Dauid: qa illę laudes non fuerũt prolatæ, eo ſuadente. In Hebræo habetur hic. *Interficiens Dauid inutiliter.* Interficere inutiliter

F eſt interficere ſine aliqua cauſa: quia vtilitas pęnæ eſt emendatio criminũ, vel ablatio peccatorũ de terra, ne vlterius peccare valeant: in Dauid autẽ nulla pœna erat, ideo inutiliter occideret. ſ. nõ proueniebat aliqua vtilitas ex morte illius: quia non emẽdabatur peccatum, cùm nullũ eſſet, nec tollebatur peccator de terra, cùm innocens eſſet: litera tamen noſtra ſignificantius protulit dicens, qui eſt abſque culpa. *Quod cum audiſſet Saul placatus voce Ionathæ.* idest quando iſta dixit Ionathas Sauli, placatus fuit Saul à furore ſuo, & propoſuit non occidere Dauid.

Quomodo Saul precibus Ionathę placatus eſt, ne occideret Dauid, licet eſſet iratus valde. Quæſt. III.

QVAERET aliquis, quomodo Saul potuit hic placari, ne occideret Dauid, precibus Ionathæ: cum tantum eius mortẽ deſideraret, potiſſime quia iterum rogans Ionathas pro Dauid, nõ admiſſus eſt, ſed magis cum voluit Saul haſta ↄfodere, vt patet ſeq. cap.? Reſpondendum eſt, ꝙ ira Saulis contra Dauid habebat ↄtinua incrementa: iraſcebatur. n. illi, quia timebat eũ, putans ſe Regno priuãdũ ꝑꝑ illũ, & quia quotidie proſperabaẽ magis Dauid, habebat cauſam timendi eũ magis Saul. Sic patet præcedenti c. ſ. & vidit Saul, ꝙ Dñs eſſet cum Dauid, Michol autem filia Saul diligebat eũ, & Saul magis cępit timere Dauid, & quia indignatio ad Dauid

H erat ꝑꝑ timorẽ, neceſſe erat, vt cũ magis timeret, magis ei iraſceretur, & qa cũ ira intenſior eſt, difficilior eſt venia, creſcebat quotidie difficultas reconciliandi Saulem Dauid. Aſcendit aũt gradatim: nã in prima vice, qñ Saul voluit configere Dauid cũ pariete, ira non fuit magna; iõ Saul exiſtumans ſe male egiſſe, ceſſauit à furorẽ, & nullo orante pro Dauid, recõciliatus fuit ei, vt patet p̃cedenti c. Rurſus aũt cum quotidie creſceret furor eius amplius in Dauid, iuſſit eum occidi, vt patet hic. Et quia grauius nũc iratus eſt Saul, q̃ primò, non potuit remittere, niſi orantem Ionatha ſuadendo valde rõnabiliter: qa tamen nondũ conſummata erat nequitia eius, flexus eſt ad id, qđ petebat Ionathas. Iterũ aũt grauiſſimè iratus

I eſt, & manifeſtato furore oĩbus, facta eſt iremiſſibilis indignatio: ideo licet tũc oraſſet, & excuſaſſet diligenter Ionathas, facta eſt inexorabilis cauſa, ſed ex hoc magis ſuccẽſus furor Saulis, quo ei magis Ionathas orando pro Dauid, reſiſtebat, ita vt in ipſum Ionatham ↄflata fuerit indignatio Saulis, & conat⁹ eſt eũ lancea configere cũ pariete, vt patet ſeq. c. iõ nũc remiſit Saul ꝑꝑ Ionatham, poſtea aũt non remiſit. Fuit quoq; alia cauſa diuerſitatis ſ. quia nunc Saul non putabat Ionatham fouere cãm Dauid, nec Ionathas ſe gerebat, quaſi ꝓ eo, qa in hoc cautus erat, & interpoſuit ſe quaſi mediatorem à nullo exoratum, ſed ab ipſa ratione, & æquitate tractum, & locutus eſt verba rõnabilia valde pro Dauid, iõ Saul

K flexus eſt: cũ autem iratus fuit ſequẽti c. iam cognouerat Saul, ꝙ Ionathas diligebat nimis Dauid, & ꝙ inierat cum eo fœdus, ideo non acceptauit preces illius, ſed abominatus eſt eum, & ſpreuit verba eius ſicut ſi loqueretur Dauid. Quod autem cognoſceret Saul dilectionem Ionathæ ad Dauid tunc, patet ſequenti cap. nam dixit ad Ionatham iratus aduerſus eum: Fili mulieris virum vltro rapientis, nunquid ignoro, quia diligis filium Iſai in confuſionẽ tuam, & in confuſionem ignominioſæ matris tuæ? ſi autem non cognouiſſet tunc confœderationem vtriuſque, fortè aliqualiter fuiſſet flexus: vel ſi nunc cognouiſſet, fortè non remiſiſſet Indignationem: fuit tamen cauſa potiſſima quotidianarum gradua-

le incre-

le incrementum furoris, & nequitiæ conſummatio, quæ nunc non erat conſummata. *Iurauit viuit Dominus, quòd non occidetur.* Iſtud iurauit Saul ad dandam ſecuritatē Dauid, & eſt modus iurandi antiquus: viuit Dominus, i. iuro per vitam Dei.

An Saul iurando nunc non occidere Dauid, peccauerit, vel fuerit periurus. Quæſt. IIII.

QVAERET aliquis, An Saul peccauit nunc, vel fuit periurus, cùm iurauit non occidere Dauid? Aliquis rñdebit, ꝙ non peccauit, quia nō occidit eũ: nam nunquam deuenit in manus eius, vt eum occidere poſſet. Sed in contrariũ dicetur, ꝙ quãquam Saul non occiderit Dauid, tamen peccauit, & fuit periurus, quia habebat intentionem occidendi eum, ſi enim aliquis iuret, non occidere aliquem, vel non nocere ei, ſi habuit intentionem nocendi, vel occidendi, periurus eſt: ideo maximè periuriũ eſt in intentione, q̃ in operatione, qa cũ aliquis iurat, obligat ſe per iuramentum ad faciendũ id, qđ alias facere poſſet: vel ad non faciendum id, quod alias facere poſſet. Nihil autem eſt propriè in poteſtate noſtra, niſi actus volũtatis: quia executio eius, qđ volumus, nō depēdet ex poteſtate noſtra: ſed ex voluntate Dei. ſ. an ꝯcedat nobis agere, qđ volumus iuxta Ierem. ca. 10. ſ. ſcio Dñe, quia non eſt hominis via eius, nec viri eſt, vt ambulet, & dirigat greſſus ſuos: & iuxta illud Salomonis: hominis eſt proponere, Domini autem eſt dirigere viam eius. Cùm ergo in poteſtate noſtra ſit ſolum actus volũtatis, ideſt illud eſt, qđ nos iuramus, ſiue facere, ſiue non facere, ideo, qui iurat alterũ non occidere, vel non nocere ei, iurat non velle occidere illum, vel aliquando diſponere ad occidendũ eũ: nam ipſum occidere, vel non occidere, non eſt in poteſtate eius, qui iurat: Nã dato, ꝙ iuret non occidere, & proponat non occidere, poterit per impulſum alicuius occidere illum, de quo iurauit non occidere: vt ſi quis habens gladiũ in manu nihil mali agere proponat, & aliquis impellat eum ſuper aliũ, & corruens occidat illũ. Vel ſiquis habens gladium impellatur à vēto fortiſſimo, & irruat in alterũ, & occidat: non eſt ergo in poteſtate iſtius nō occidere alium, quia in his duobus caſibus eſt violentia abſoluta, & ponit eas Ariſt. 3. Ethicorum cap. 1. dicens, violentum ſimpliciter eſt ſi ſpiritus, i. ventus hominem alicubi tulerit, vel ſi cogãt homines Domini exiſtentes. Similiter aũt nō eſt in poteſtate alicuius occidere alterum, quia, quãquam aliquando proponat occidere illũ, fortè Deus non dabit locum. Iuramentum ergo referendũ eſt ad id, qđ eſt in poteſtate noſtra: ſed abſolutè eſt in poteſtate noſtra velle occidere, vel nolle: ideo de hoc intelligitur, & ſic, ſiquis iurauerit alterũ nō occidere, poterit in aliquo caſu eũ occidere, & non erit periurus, & tamen nullo modo poterit velle eũ occidere, quin ſit periurus. Ad voluntatem ergo referendum eſt. Si igitur Saul voluntatem habuit occidendi Dauid, quãquam illum nō occiderit, periurus erat, qñ iſta loquebatur. Ad declarationem autem huius ꝯſiderandum, ꝙ aliud eſt quærere, an propter iſtud iuramentum Saul aliquando fuerit periurus, & aliud, an Saul peccauit tunc, quando iſtud iurabat. Quantum ad primum, dicendum, ꝙ Saul periurus fuit ꝓpter hoc, quod iurauit, quia quandocunque qs iurat alium non occidere, vel ei non nocere, non ſolum iurat non habere voluntatem tunc occidendi illum, vel non diſponere ad occiſionem, ſed etiã ꝙ poſtea nihil moliatur ad occiſionem illius, niſi aliqđ de nouo ſubrepat: propter quod poſſet iuſtè agere contra illum, vel ad occiſionem illius. Si autem po-
A ſtea nihil noui ſuboriatur iſte obligabitur in æternũ nunquam nocere illi: ſic ergo de Dauid, & Saule: aũt enim iurauit, ꝙ non occideret eum: ſi ergo non oriret aliquid poſtea, propter qđ Saul poſſet iuſtè perſequi Dauid, quãdocunq; moliretur eũ perſequi, erat ex hoc iuramento periurus: ſed nō fuit ſuborta aliqua cauſa, propter q̃ poſtea mereret Dauid aliquid mali, & tñ Saul eum eſt perſecutus ad mortem, ergo periurus fuit Saul ex hoc iuramento, ſiue à principio intenderet eum occidere, ſiue non. Non tamen fuit periurus immediatè, vt iurauit, ſed tunc, cum primo diſpoſuit eum perſequi poſt iuramentum. Secundum erat, an peccauerit Saul, qñ iurauit? Aliquis rñdebit, ꝙ ex quo fuit periurus pec-
B cauit in iurando. Dicendum, ꝙ non ſtat: quia aliqui ſunt periuri, qui non peccant in iurando, ſed poſtea in agēdo: vt ſiquis iuret aliquid agere, vel nō agere, & tunc quando iurat habeat voluntatem cōplendi, quod iurat non peccat, etiam ſi poſtea non compleat, quod iurat, ſed eſt periurus poſtea, quando venit contra id, quod iurat. Et ſic dicendum eſt, ꝙ aliqui iurant, qui in iurando non peccant, ſed in agendo ſunt periuri. Alij autem iurant, qui tam in iurando, quam in agendo periuri ſunt, & peccant. De primo caſu patet in exemplo dato. De ſecundo apparet, vt ſiquis dicat, vel iuret aliquid: & qñ iurat illud, habet intentionem faciendi contrarium: iſte in iurando peccat, & periurus eſt, & poſtea quoties con-
C tra iuramētum venire voluerit, toties periurus eſt. Nunc autem applicando ad Saulem, dicendum eſt, ꝙ, ſi ipſe à principio, quando iurauit, habebat intentionem occidendi Dauid, non ſolùm fuit poſtea periurus, quãdo rurſus eum perſequi cępit, ſed ēt in iurando peccauit, & periurus fuit. Sed an Saul habuit intentionem obſeruandi iuramentũ, quando iurauit, vel infringēdi illud, dubiũ eſt: dicendum autē, ꝙ pro tunc habuit intentionē obſeruandi illud: cùm litera dicat, ꝙ placatus eſt à furore ſuo, & reconciliatus fuit ei Dauid. Poſtea tamen, orto nouo furore, ſine cauſa cępit rurſus perſequi Dauid ad mortē, vt patet infra in litera. Dicendum ergo, ꝙ Saul periurus fuit ex hoc iuramento, tamen non peccauit qñ
D iurauit. *Vocauit itaque Ionathas Dauid.* Dum hęc fierent, erat Dauid abſconditus, & Ionathas nouerat locũ, ideo cognita volũtate patris, vocauit eũ ad introducendum coram Rege. *Et indicauit omnia verba hæc.* i. declarauit ei quid dixerat patri ſuo pro eo, & quomodo pater iurauerat non occidere illum. *Et introduxit Ionathas Dauid ad Saul*, ſcilicet quando ſciuit, quòd non erat aliquod periculum introduxit illum, vt eſſet coram Rege: innuens, ꝙ nō fuiſſet aliquis furor Regis contra eum. *Et fuit ante eum*, ideſt ſterit coram Rege ſicut cęteri miniſtri. *Sicut fuerat heri, & nudiuſtertius*, ideſt ſicut conſueuerat eſſe ante hoc. Nudiuſtertius ſignificat tertium diem ante hoc, & quando aliquid dicitur factum nudiuſtertius, ſignificatur, ꝙ ho-
E die eſt tertius dies, quo factum eſt: ſed hic non ſignificatur præfixus certi temporis, ſed accipitur pro aliquanto tempore præterito, & ſic eſt communis modus accipiendi in ſcriptura: ſic habetur Exod. cap. 21. ſcilicet, ſi bos cornupeta fuerit ab heri, & nudiuſtertius, ideſt ab aliquanto tempore. Sic etiam ſupra cap. 14. dicitur, ꝙ Hebræi, qui fuerant cum Philiſthinis heri, & nudiuſtertius, reuerſi ſunt, vt eſſent cum Iſrael, ideſt illi Hebræi, qui erant ab aliquanto tempore in terra Philiſthinorũ. Sic autē hic: immo non poteſt accipi heri, & nudiuſtertius pro tempore determinato trium dierum: quia falſa eſſet litera, cùm dicatur hic, ꝙ fuit coram eo, ſicut fuerat heri, & nudiuſtertius: & tamen manifeſtum eſt, quòd nō

fuerat heri Dauid cū Saule, quia Ionathas dixit ei: obſerua te, queſo, mane, & manebis clam, & abſconderis: & ſic factum eſt: ergo illa die non fuerat cum Saule. Dicitur tñ ꝙ fuerat heri, & nudiuſtertius, ergo nõ intelligit̃ per hoc tẽpus determinatū, ſed aliquantum tempus præteritum indeterminatum.

Quando reductus eſt Dauid per Ionatham coram Saule, vt prius erat. Quæſt. V.

QVAERET aliquis, Quomodo ſit verum, ꝙ Dauid ſteterit nunc coram Saule, ſicut fuerat heri, & nudiuſtertius, quia à principio erat Dauid cū Saule ſpãliter aſtando ſemper illi, vt patet ſupra c. 16. ſ. Miſit Saul ad Iſai dicẽs: ſtet Dauid in conſpectu meo, inuenit enim gratiā in oculis meis: poſtea tamen Saul pacificatus Dauid amouit eum à ſe, vt patet præcedenti c. ergo iam non redijt ad illā familiaritatem, quā prius habebat. Aliquis fortè reſpõdebit, ꝙ Saul amouit à ſe Dauid, quia iratus erat illi: nunc tamen per Ionatham recõciliatus fuit: ergo reduceret eum in ſtatum priſtinum. Sed dicendum, ꝙ non ſtat: quia Saul non amouit à ſe Dauid quando erat ei iratus, ſed quando fuit illi pacificatus remouit à familiaritate priori conſtituens illum in maiori honore, vt patet præcedẽti c. ſ. amouit ergo eum Saul à ſe, & fecit eū tribunum ſuper mille viros, nunc tñ eodem modo reconciliabatur Dauid, vt primo erat: & non reducebatur in maiorẽ amorem, q̃ erat prius, ſed ſolū pacificabatur illi, dās ſecuritatem de vita: ideo non eſt veriſimile, ꝙ reduceret eum ad familiaritatem, quam ab initio habuerat. Si enim illā abſtuliſſet Saul Dauid iratus reduceret eā illi pacificatus: ſed abſtulit eam cum pacificatus eſſet: ergo non reduceret eam nunc, cū denuo pacificaretur: quia ſecunda reconciliatio inimicorū minores vires habet, q̃ prima: & tertia, quàm ſecunda, & ſic conſequenter de alijs. Item patet hoc, quia cauſa, propter quam Saul amouit à ſe Dauid, manebat nunc, ideo nunquam reduceret eū in priſtinam familiaritatem: erat autem cauſa huius timor Saulis: nam cùm vidit Saul magnū eſſe fauorem Dauid in populo per cantum mulierum, putauit, ꝙ Dauid aliqua die conaretur occidere Saulem, & eo occiſo, ꝑ fauorem populi efficeretur Rex, & quia ad hoc habebat Dauid nimiam opportunitatem propter magnā familiaritatem, quam habebat à principio cū Saule timuit Saul, ꝙ aliqua die aggrederetur Dauid: Conſulens ergo vitæ ſuæ amouit à ſe Dauid, q̃q̃ eſſet pacificatus illi, & ne videretur eum grauare, vel agere ex odio, dedit ei maiorem dignitatẽ, vt amoueret minorem, vt patet præcedenti c. nunc tamen non deſierat Saul timere Dauid, immo magis timebat eum, quàm à principio, vt patet præcedenti c. ſ. Michol autẽ filia Saul diligebat Dauid, & Saul magis cœpit timere eum: ergo non reduceret Saul Dauid in priorem familiaritatem, ſed magis eum à ſe remoueret, quàm prius quātum fieri poſſit: & ſic dicendum eſt, quòd nunquam redierit Dauid in primam familiaritatem, quam habuerat cum Saule. Cum autem dicitur hic, quòd ſtetit Dauid corā Saule, ſicut heri, & nudiuſtertius, non ſignificatur ſpecialis familiaritas, quā à principio habuit, ſed quædam aſſiſtentia communis, quæ competebat omnibus de curia Saulis. Pro quo ſciendum eſt, ꝙ omnes ſerui Regum, vel Dominorum aſſiſtunt aliquo modo illis, inquantum vadunt comitantes eos per viā, vel quocunque ierint, & ſtant in atrijs eorum ſeruādo eos: iſta autem vocatur aſſiſtentia generalis, quæ nulli denegatur, & non continet aliquid dignitatis:

Aſſiſtẽtia quid eſt.

F alia autem aſſiſtentia eſt ſpecialis, qua famuli ſpecia
liter aſſiſtunt Dominis, in quibuſcunque locis ſint,
ſiue in camera, ſiue in alijs locis ſecretis, & eſt eis po
teſtas loquendi Dominis quandocūque voluerint:
& iſtud eſt magnæ excellentiæ. Iſti autem ſunt ſer-
ui, qui ſemper dicuntur videre faciem Regis. De
talibus dicitur Eſther cap. 1. quòd erant ſeptem eu-
nuchi primi, & proximi Duces Perſarum, atq; Me-
dorum: qui videbãt faciem Regis, & proximi poſt
eum reſidere ſoliti erant. De his etiam dicitur ſupra
cap. 16. Ecce Spiritus Domini malus exagitat te, iu-
beat Dominus noſter Rex, & ſerui tui, qui coram te
ſunt, quærant hominem ſcientem pſallere. Ibi vo-
cantur ſerui, qui erant coram Rege illi, qui ſpeciali-
G ter manebant coram eo ad differentiam aliorum,
alioquin dictū fuiſſet indeterminatè: ſerui tui quæ-
rant hominem, & non ſerui tui, qui coram te ſunt.
De Dauid autem dicendum eſt, ꝙ à principio cum
vocatus fuit Dauid à Saule, ſtabat coram eo familia-
riter nimis per ſecundam aſſiſtentiam: quia dicitur
ſupra 16. cap. & venit Dauid ad Saul, & ſtetit corā
eo, at ille dilexit eum nimis, & ſignificatur magis
iſta aſſiſtentia: quia Saul orauit Patrem eius Iſai, vt
permitteret Dauid ſtare coram ſe, vt patet eõd. cap.
ſcilicet. Miſit Saul ad Iſai, dicens: ſtet Dauid in con-
ſpectu meo, inuenit enim gratiam in occulis meis,
Habuit autem iſtam familiaritatem ſpecialem Da-
uid ad Saulem toto tempore, quo manſit cum eo
H prima vice ante bellū Philiſthinorū: deinde cum pu
gnauiſſet contra Goliath, aſſumptus eſt ad eandẽ fa-
miliaritatem, & maiori affectione, quàm prius: ga
prima vice permiſit Saul reuerti ad Patrẽ ſuum. De
ſecunda autem dicitur, quòd tulit eum Saul in die
illa, & non conceſſit ei, vt reuerteretur in domum
patris ſui præcedenti cap. durauit autem iſta fami-
liaritas vſque ad tempus, quo cantauerunt mulie-
res coram Saule: nam dicitur præcedenti cap. Egre-
diebatur Dauid ad omnia quæcunque miſiſſet eum
Saul, & prudenter ſe agebat, & acceptus erat in ocu
lis vniuerſi populi, & maximè in conſpectu famu-
lorum Saul, poſtquam autem mulieres cantauerūt
incepit Saul abhominari, & timere Dauid, & tunc
I amouit eum à ſe, & fecit tribunum, vt patet præce
denti cap. poſtea vero, quanquam ſæpe iratus fuerit
Saul Dauid, & reconciliatus eſt ei: nunquam tamẽ
reſtituit eum ad gradum primæ familiaritatis: & de
hoc procedunt argumenta, & vera ſunt. Cum autẽ
hic dicitur, quòd Saul fecit ſtare Dauid ante ſe, ſi-
cut heri, & nudiuſtertius, intelligitur de familiari-
tate communi, quam habebant omnes ſerui Sau-
lis: quia quilibet poterat ſtare in aula eius ſecurus,
& aliquando aſſiſtere Regi. Ad hanc vero redijt
nunc Dauid: quia à multis diebus iam non habebat
primam familiaritatem, & cum dicitur: ſicut heri,
& nudiuſtertius, ideſt, ſicut erat coram Saule ex eo
tempore, quo mulieres cantauerunt: quia tunc cœ-
K pit habere ſolam generalem aſſiſtentiam, & ad hāc
nunc reductus eſt: quia præcedenti die etiam iſta
non licebat ei, cum abſconditus fuiſſet à facie Sulis,
ne occideretur.

Motum eſt autem. Hic ponitur tertium huius. cap. in quo Dauid à Saule iterato inuaditur: nam conatus eſt eum configere cum pariete, & dicitur. *Motum eſt autem rurſus bellum.* Iſtud bellum non fuit motum ab Iſraelitis contra Philiſthinos, ſed à Philiſthinis contra Iſrael, quod patet: quia dicitur immediatè: Et egreſſus Dauid pugnauit aduerſus Philiſthijm In quo innuitur, quòd primo motum fuit bellum, quàm Dauid egrederetur. Si tamẽ Iſraelitæ mouiſſent: quia ipſe agebat oĩa bella, bellū Dauid

fuiſſet,

fuiſſet, qui illud mouiſſet: quia ipſe agebat oĩa bella Iſraelitarum tempore, quo manſit cum Saule, vt patet inf. 2. lib. c. 5. cum dixerũt oẽs Iſraelitę ad Dauid: Ecce nos os tuũ, & caro tua ſumus, ſed heri, & nudiustertius, cùm eſſet Saul Rex ſuper nos, tu eras educẽs, & reducens Iſrael: ſed Dauid non mouit iſtud Bellum: ergo mouerunt illud Philiſthini. Hebræi dicũt de iſto Bello, ſicut præmiſimus p̃cedẽti c. ꝙ Philiſthini mouerunt Bellũ, quia putauerunt, ꝙ Dauid non exiret obuiam eis: eo, ꝙ nouiter acceperat vxorem: oĩs aũt nouus maritus habebat vnum annũ, in quo non cõpellebatur exire ad Bellũ: Deut. c. 24 exiuit tamen Dauid. Et dicunt Hebræi, ꝙ illud intelligebatur de Bello voluntario: iſtud autem erat neceſſarium: quia hoſtes inuaſerant terram, ideo obligabatur exire ad Bellum.

An Dauid nouiter coniugatus teneretur ſecundum legem exire ad Bellum. Quæſt. VI.

QVAERET aliquis circa hoc, cũ Dauid nouiter coniugatus exierit nunc ad Bellum, an ſecũdum legem Hebræorum obligatus fuerit exire? Reſpondendum eſt, ꝙ lex erat. 20. & 24. c. Deut. ꝙ cũ qs acciperet nouiter vxorẽ per annũ vacaret à Bellis, & ab oĩbus publicis oneribus: Hebræi tamen dicunt nunc obligatũ fuiſſe Dauid diſtinguentes de Bello neceſſitatis, vel voluntario: iſtud autem erat Bellũ maximè neceſſitatis, ideo dicebant neminem excuſari. Sed falſum eſt, & ↄtra tenorem legis, quia etiam lex dicit, ꝙ ſi fuerit neceſſarium non imponatur ei Deuter. c. 24. ſ. cũ acceperit homo nuper vxorem non procedet ad Bellum, nec ei quippiam neceſſitatis iniungetur publicè, ſed vacabit abſque culpa Dñi ſui, vt vno anno lætetur cum vxore ſua: nec ſolũ erat hoc de illo, qui nouiter acceperat vxorẽ, ſed etiam de eo, qui acceptam nondum carnaliter cognouerat: nam non cogebatur exire ad Bellũ, & ſi exiret, debebat redire, vt patet: Deut. c. 20. ſ. Quis eſt homo, qui deſponſauit vxorẽ, & non accepit eã, vadat, & reuertatur in domum ſuã, ne fortè moriatur in Bello, & alius homo accipiat eam. Itẽ patet hoc, quia non poterat eſſe Bellum maioris neceſſitatis, q̃ illud, quod egit Gedeon contra Madianitas: nã Madianitę inſiderant ſe ſuper terram, ſicut locuſtę, & diſſipabant oĩa bona Iſraelitarum, vt patet Iudi. c. 6. & tamen in illo bello excuſati ſunt formidoloſi, vt patet Iudi. c. 7. vbi Gedeon, iubente Dño, præiudicauit corã toto populo, qui formidoloſus, & timidus eſt, reuertatur: & receſſerunt de Monte Galaad. 22. millia: & manſerunt ſolũ. 10. millia, ſed idem iuris erat de formidoloſo, & accipiente nouiter vxorẽ, & de illo, qui plantauerat vineam, & nondũ comederat de ea, & de eo, qui ædificauerat nouã domũ, & nõdũ habitauerat in ea, vt patet Deut. c. 20. vbi oẽs hi iubentur redire de Bello: ergo etiam ſi eſſet Bellum neceſſitatis accipiens nouiter vxorem, non tenebatur illũ exire. Item patet hoc, quia Bellum nimiæ neceſſitatis erat, quod fecit Iudas Machabęus contra ſeruos Regis Antiochiæ, cùm illi vaſtarent totã terram Iſrael, & prohiberent obſeruare legẽ Dei: Iudas tamen, quando pugnauit contra illos, poſuit edictũ de formidoloſis, & accipientibus vxores, & de omnibus quatuor generibus perſonarum, ꝙ redirẽt in Domos, vt patet. 1. Macha. c. 4. ergo etiam in Bello nimiæ neceſſitatis nouus maritus nõ tenebatur pugnare, Dauid autem nouiter acceperat vxorẽ, ideo nõ cogebatur: ipſe tñ ſponte exiuit ad Bellũ, qa erat princeps virorum bellatorum: nam cõſtitutus erat tribunus ſuper mille viros, vt patet præcedẽti c. ſic

A etiam cum contraxerat ſponſalia cum Michol, nõ tenebatur exire ad aliquod Bellũ Deut. c. 20. exibat tñ non ſolũ ad Bella neceſſaria, ſed ẽt ad Bella ſpõtanea: nã deſcẽdit in Accaron, & pcuſſis 200. viris, tulit præputia eorum præcedẽti c. vt daretur ei ſponſa.

Quare ponitur hic Bellum hoc Philiſthinorum, cum tamen ſcriptura intendat ponere perſecutionem Saulis contra Dauid. Quæſt. VII.

QVAERETVR vlterius, Quare poſitum fuit hic de iſto Bello, qđ Philiſthini fecerunt contra Iſrael, quia intentio ſcripturæ erat hic declarare, quomodo Saul pſecutus fuerit Dauid, quia ex B principio c. p̃cedentis vſq; ad finẽ libri huius de hoc eſt tota materia, ſed iſtud Bellũ, qđ mouerunt Philiſthini, nihil ad hoc agit? Aliquis rñdebit, ꝙ ſcriptura vult enarrare non ſolũ pſecutionẽ Dauid, ſed etiã oĩa, quæ acciderunt tpe illo, & quia iſtud Bellũ motum fuit eo tpe, quo Saul perſequebatur Dauid, ſcriptura illud enarrauit. Sed hoc non ſtat, quia ſcriptura nunquam enarrat, niſi de eo, de quo intendit, niſi ſit aliquid, quod pertinet aliquo modo ad illud: ſic autem fuit hic: quia ſcriptura intendit principaliter dicere de perſecutione Saulis contra Dauid: & quia iſta perſecutio habuit quãdã originem, vel incremẽtum ex iſto Bello, deſcribitur hic Bellũ. Fuit aũt modus, ꝙ Dauid in bello iſto proſperatus eſt, & ex hoc C Saul magis cępit eũ timere: ſic dr̃ præcedenti. c. ꝙ quantomagis cognoſcebat Deum eſſe cum eo, magis timebat illum: & qa ex victoria huius Belli magis cępit proſperari, timuit, & abominatus eſt eum magis Saul & ex hoc conatus eſt eũ occidere, habita opportunitate, ſ. cum pſalleret coram eo arrepto à Dæmone, vt patet infra, & quia illa fuit prima perſecutio poſt ↄciliationem factã inter Dauid, & Saulem: & illa habuit originem, ex illo Bello ſcriptura illud enarrauit, tanq̃ pertinens ad principalem intẽtionem. *Et egreſſus Dauid pugnauit aduerſus Philiſthiim.* ideſt imediatè, vt ſciuit Dauid Philiſthinos ingreſſos in terrã Iſrael, exiuit obuiã illis, ipſe enim erat Dux Belli, & fuerat conſtitutus tribunus mille virorum D vt in præcedenti c. non tñ erat obligatus nunc egredi ad Bellum: quia nouiter acceperat vxorem, & noui mariti habebant annũ, in quo non obligabantur exire ad Bellum: nec poterãt eis iniungi aliæ neceſſitates publicæ, vt patet Deut. c. 24 egreſſus tamẽ eſt ſponte: & quia verecundũ erat, ꝙ cũ ipſe eſſet princeps Belli, & accepiſſet vxorem filiam Regis, vt ageret Bella, ꝙ nunc irruentibus hoſtibus, nõ exiret eis obuiã. *Percuſſitque eos plaga magna.* ſ. fecit magnã ſtragem in eis: erat. n. Deus in Dauid, & dabat ei victoriam contra omnes hoſtes. *Et fugerunt à facie eius*, ſcilicet, quia non potuerunt ſuſtinere impetum illius, & ſtragem magnam, quam faciebat: nam, quanquã ipſi multi eſſent, Deus, qui erat cum Dauid, ſuperaE bat omnes hoſtes. *Et factus eſt Spiritus Domini malus in Saul.* Hic incipit perſecutio, ſcilicet, quia cum habuit Dæmonem arripientem Saul, conatus eſt occidere Dauid. Aliqui autem dicunt, quòd Saul fuit arreptus à Dæmone merito præuaricationis ſuæ; ſcilicet, quia incepit magis abominari Dauid poſt Bellum præcedens: & arripiebatur à Dæmone, in pœnam peccatorum ſuorum. Quicquid autem ſit, nõ ponitur hic arreptio à Dæmone tanquã pœna peccati Saulis, ſed tanquam id, per quod occaſionẽ habuit ſequens pſecutio. *Sedebat autem in domo ſua*, ſ. erat Saul in palatio ſuo, quando arreptus eſt à Dęmone: nam cum eſſet deditus cuicunque negocio ambulans, vel ſedens, arripiebat eum ſubito Dæmon,

& ſic nunc, cum fortè ſěderet Saul ad aliquid agen-
dum, Dæmon inuaſit illum. *Et tenebat lanceam.* ſ. tene-
bat eam in manu ſua: quia declaratum eſt p̄cedenti
c. ſemper Saul tenebat lanceam in manu, vel ſi ali-
quid ageret, tenebat eam iuxta ſe, ita, vt ſiue come-
dens, ſiue dormiens eſſet, ſiue quodcunq; aliud agēs
ſemper lancea eſſet munitus: ratio autem ibi poſita
eſt. *Porro Dauid pſallebat in manu ſua.* i. cum manu: nā
qn̄cunq; arripiebatur à Dæmone, ſemp̱ Dauid pſal-
lebat, quia ſic leuius ferebat, & recedebat ab eo ſpiri
tus nequam, vt patet ſupra c. 16. vnde ꝯſuctus erat
per ſingulos dies Dauid pſallere coram Saule, vt pa-
tet præcedenti c. *Niſuſque eſt Saul configere lancea Dauid
in pariete.* i. iecit lancea ad Dauid, vt transfoderet
eū, & figeret in pariete: ſic. n. ſupra fecerat c. p̄cedēti.

Quare Saul rediȷt perſequi Dauid poſt conciliationem. Quæſtio VIII.

QVAERET aliquis. Cum Saul pacificatus eſ-
ſet Dauid, quare rediȷt hic ad perſequendū eū
ad mortem? Reſpondendū eſt, ꝙ Saul timebat ni-
mis Dauid, & p̱p̱ hoc habebat eū exoſum, vt ſupra
declaratum eſt: erat autem timor iſte circa rem non
paruā. ſ. circa vitam, vel ſtatum: nam putauit, ꝙ Da-
uid aliqua die occideret eum, vel deponeret de Re-
gno per fauorem popularem, & quia iſte timor ſem
per manebat in Saule, immo quotidiè ſuſcipiebat
incrementa cum quotidiè Dauid proſperitas auge-
retur, ſemp̱ manebat cauſa, vt Saul haberet Dauid
exoſum: ideo, q̄q̄ aliquādo ꝯciliaretur ei, rurſus ad
perſecutionem eius redibat. Interdum autem con-
ciliabatur ei p̱p̱ eos, qui mediabant, ſicut ſupra, cùm
Ionathas locutus fuit bona pro Dauid ad Saulē: &
ipſe, conuictus rōnibus Ionathæ, iurauit, ꝙ non oc-
cideretur Dauid: quia tamen adhuc manebat ran-
cor in corde, qui quotidiana ſuſcipiebat incremen-
ta: & maxime per illud Bellum, quod nunc præceſ-
ſerat contra Philiſthinos, in quo proſperatus fuerat
Dauid: erat autē de Saule ſicut de homine inconti-
nente, qui nimis incitatur ad venerea: nam licet iſte
interdum alijs exorantibus, aut increpantibus, vel
ratione conuincentibus, ceſſet ad horam ab iniquo
propoſito, tamen, quia manet ei infixus ardens ſti-
mulus, mox, vt deſierint deprecantes, vel increpan
tes, redibit ad id, quod prius intendebat: ſic enim, q̄q̄
Saul ſæpe pacificaretur Dauid, conuincente ratio-
ne, & perſuaſione: rurſus tamen ad eum perſequē-
dum acrius vertebatur.

Quare Saul conatus eſt nunc configere Dauid lancea, dum eſſet arreptus. Quæſt. VIIII.

QVAERETVR vlterius, Quare nunc Saul co-
natus fuit configere lancea Dauid, cum parie-
te, cum eſſet arreptus à Dæmone, & non alio tēpo-
re, cum poſſet hoc facere. Aliquis rn̄debit fortè, ꝙ
hoc faciebat, quia Dæmon, qui arripiebat eum, inci
tabat illum ad perſequendum Dauid, ideo cum arri
peretur, acrius perſequebať: vn̄ bis conatus eſt Saul
occidere Dauid, cum à Dæmone torqueretur, & a-
lias non conatus eſt, vt patet præcedenti. c. Sed dicē
dum eſt, ꝙ nō ſtat, q̄a Dæmon, qui torquebat Saulē,
non dabať ei ad immutandum cor illius ad iniquas
cogitationes, ſed ad corporaliter eum vexandū; in-
citare autē eum ad p̱ſequendum Dauid, ad ſpiritua-
les tentationes p̱tinet. Itē non eſt veriſimile, ꝙ iſte
Dæmon ad hoc impelleret Saulem, q̄a iſte Dæmon
dabatur à Deo, vt vexaret Saulē, ut patet ſupra c. 16.
ſcilicet ſpiritus Dn̄i receſſerat à Saul, & exagitabat
eum ſpiritus neq̄ à Dn̄o. i. miſſus à Dn̄o ad hoc. Non

F poterat tn̄ iſte ſp̄us plus agere in Saulē, q̄ Deus ei iu-
beret: ſi ergo ipſe ſp̄aliter incitaret Saulem ad perſe
quendum Dauid, Deus dediſſet eū ad hoc: & conſe-
quenter Deus directè dediſſet occaſionē ad peccatū
Saulis, & ad pœnā Dauid: ſed vtrunq; eſt falſum. Itē
non ſtat hoc: q̄a de nullo arrepticio legimus, ꝙ à Dę
mone motus ſit ad iniquas cogitationes, ſed ſolū, ꝙ
vexet eū corporaliter, vt patet ex toto proceſſu euā
geliorū, vbi de multis arrepticijs agiť. Item adhuc,
& fortius non vr̄ hoc ſtare: nam Dęmon poteſt ten-
tare arreptitium ad aliquid iniquè agendū, qn̄ eum
vexat: nam tentatio Dæmonis eſt ſecundū actū phā-
taſiæ, ſ. q̄a aliquas ſpecies nouas nobis in Phantaſiā
præſentat, vel aliquas ibi dudū exiſtentes mouet ad

Dęmones quādo vexant aliquos homines, nō poſſunt cōtētare.

G hoc, ꝙ per eas habebamus nouum actum: motus au
tē phantaſiæ eſt quodāmodo ſp̄ualis, & multū diſpa
ratus à motu corporali, & aliquo modo repugnans
illi: vexatio autem à Dęmone eſt motus corporalis,
& fortis, ideo, qn̄ fuerit motus iſte vexationis, nō p̱-
cipietur actus Phātaſiæ: nam ad hoc, ꝙ motus inte-
riores ſentiantur, neceſſe eſt nos carere omnib⁹ mo-
tib⁹ exterioribus, ideo Philoſophus dixit 3. Ethic. ꝙ
anima quieſcendo fit prudens, & ſapiens, i. ceſſando
ab oĩbus motibus corporalibus: ſi tamen non repu-
gnaret aliquo modo corporalis motus ſpirituali im
mutationi, nō magis fieret aīa ſapiēs ceſſando à mo
tib⁹ corporalibus, q̄ in ipſis motibus: ergo mot⁹ cor-
porales impediunt ſenſationē motuū ſp̄ualium. Itē
H patet hoc ex natura delectationis: nā ſecundū Philo
ſophum 10. Ethic. qn̄ ſunt duæ delectationes diſpe-
ratæ, neceſſe eſt, vna exiſtente, aliā non ſentiri, q̄q̄ p̄-
ſens ſit delectabile, vel, ſi ſentitur, parum ſentietur. Si
autē, exiſtente aliqua delectatione, poſſit alia ſentiri,
indicat iſtam primam eſſe paruā allegans exemplū
Græcorum. ſ. ꝙ illi athletæ ſunt praui, quos vidēdo
pōt aliquis delectari comedēdo legumina q. d. ſi de-
lectatio in videndo athletas eſſet magna, nō poſſent
videntes delectari in comedendo legumina: q̄a tota
liter ꝯuerterentur ad ſentiendū delectationē athle-
tarum, & non poſſent incendere alicui alteri actui:
vnde de delectatione maxima, q̄ eſt in quodā gene-
re tactus dicit. 7. Ethic. circa finem, ꝙ præſente ipſa,
I priuantur oēs actus aliarum potentiarū, ſed impoſ-
ſibile eſt aliquid nos intelligere, exiſtente ipſa: ſic er-
go erit de motibus, ꝙ cum ſimul fuerint motus cor
porales, & immutationes ſp̄uales nō poterit quod-
cunq; eorum perfectè ſentiri, ſed impedietur vnum
per alterum, & id, quod maius fuerit, ſentietur ſolū:
cùm ergo maiores fuerint motus corporales, q̄ mo-
tus ſpirituales, nihil p̱cipiemus de immutatione ſpi-
rituali, ſed ſolū corporalē. Quāto ergo fuerit maior
exceſſus, tāto minus ſentieť, q̄a, ſi ſimpliciter ad ſim
pliciter, & magis, ac minime, vt patet. 2. Topicorum:
ſed vexatio, quam Dæmones faciunt in arrepticijs,
eſt mot⁹ corporalis nimis affluctuus: q̄q̄ ergo tūc Dę
mon faciat aliquas immutationes in phantaſia, non
K poterunt percipi ab arrepticio: quia anima eius tota
liter intendit vexationi, ſicut cum actualiter percu-
timur, non poſſumus vacare ſpeculationi: nunq̄ er-
go Dæmon tētat aliquem ad iniquas cogitationes,
quando eum arripit corporaliter vexādo: quia ſcit
hoc eſſe ſuperfluum: nihil. n. proficeret, ſi tentaret.
Dicendum ergo, ꝙ Saul nō incitabatur à Dęmone
ad percutiendum Dauid, quando arripiebatur à Dę
mone. Aliter autem, & melius dici poſſet, ꝙ quam-
quā Dęmon, quando arripiebat Saulem, non ſugge-
rebat ei, vt percuteret Dauid, tamen mouebat actua
liter manus, & pedes eius ad faciendum malum cō-
tra Dauid, ſcilicet, vt iaceret lanceam: nam ſicut
Dęmones cogunt ipſos arrepticios interdum loqui

ca,

ea, quæ neſciunt, vt patet de puella phytoniſſa, quæ rñdebat de occultis Actuũ. c. 16. & de Saule: q propheta uit in medio domus ſuæ, qñ eum arripuit Dęmon, vt in pcedēti. c. ita pñt Dæmones mouere manus, & pedes arrepticiorum qualitercũq; voluerint. Sic patet Mat. 17. c. de puero Dęmoniaco, & lunatico, q ſæpe à Dæmone pijciebatur in aquam, & ſępe in ignē: cũ dr̃: Dñe miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & male patitur: nam ſępe cadit in ignem: & crebro in aquam. Hoc aũt non faciebat ipſe ſponte, ſed Dęmõ cogebat hoc facere, qñ arripiebat eũ. Itē patet de porcis, in quos miſit Chriſtus legionē Dęmonũ: nam ante hoc erant porci quieti, & illico, vt Dæmones intrauerunt in illos, impetu facto, irruerunt in mare præcipites quaſi duo millia porcorũ, vt patet Marci. c. 5. & Mat. 8. hoc aũt fuit, qa Dæmones mouerunt eos ad præcipitandum ſe, immo Dęmones nõ poſſunt aliter vexare arrepticios, niſi mouendo aliquas partes corporis eorum: poterat ergo Dæmon arripiens Saulē, mouere manus eius ad iaciendũ lanceam in Dauid. Sed dicendum eſt, ꝙ quãquam hoc ſic fieri poterat, tamen non ſic factũ eſt: quia Saul ſi ſic feciſſet, non peccaſſet, quia non ipſe, ſed Dæmon agebat: peccauit tamen: ergo non impulit eum Dæmon. Item patet hoc magis: quia de prima vice, quando Saul iecit lanceã in Dauid, dicitur præcedenti cap. ꝑ tenebat Saul lanceam, & emiſit eam putans, ꝙ configere poſſet Dauid cũ pariete: ergo apparet, ꝙ ex præcogitatione, & electione egerit. De ſecunda vice patet, ꝑ etiam volens egerit, qa dicitur hic, ꝙ niſus eſt Saul configere lancea Dauid in pariete: ergo intendebat illud agere. Item patet, quia cum fugerit Dauid non percuſſus, miſit Saul ſatellites poſt eum, vt cuſtodirent ipſum, vt patet immediate: ergo Saul ſponte egit, alioquin, cum rediſſet ad ſanam mentem, non miſiſſet ſatellites.

Aliquis reſpondebit aliter, ꝙ Saul conatus eſt configere Dauid, quando arreptus eſt à Dęmone, quia tunc habebat opportunitatem, cũ præſens eſſet ei Dauid, pſallens cithara, & alias nõ erat præſens. Sed hoc non ſtat: quia quotidiè ibat Dauid, & ſtabat in conſpectu Regis, q̃q̃ non eſſet in familiaritate ſpeciali: ſic patet ſupra in litera, ſ. Et introduxit Ionathas Dauid ad Saulem, & fuit ante eum, ſicut fuerat heri, & nudiuſtertius: ſed heri, & nudiuſtertius conſuetus erat ſtare coram Rege, ergo etiam nunc ſtabat, & ſic poterat alias eum occidere mittendo lanceam. Sed dicendum, ꝙ Saul non tentauit mittere lanceam, niſi quando arripiebatur à Dæmone, eo, ꝙ volebat per diſſimulationem occidere Dauid, quaſi fingens, ꝙ noluiſſet: hoc autem maximè poterat qñ arripiebatur à Dæmone, eo ꝙ volebat per diſſimulationem: quia tunc fingebat ſe tanq̃ amentem, qđ etiam alij veriſimiliter credere poſſent, eo, ꝙ videbant eum Prophetare quãdo arripiebatur, vt patet præcedenti. c. ergo tũc erat opportunitas ad iniquè agendum, & occultãdum iniquitatem: ſi autē alias egiſſet, omnes cognoſcerent, ꝙ ab intentione agebat. Sed dicet aliquis, ꝙ non faciebat Saul propter hoc: quia iam cęperat perſequi manifeſtè Dauid: nã miſit Ionatham, & famulos ſuos, vt occiderent eũ ſupra in litera. Reſpondendum, ꝙ nondum Saul apertè perſecutus fuerat Dauid, nec obſtat, quod dicitur, quia ibi non iuſſum eſt publicè, ſed in ſecreto Ionathæ filio ſuo, & miniſtris eius, qui illud ſecretè agere potuiſſent, ſi voluiſſent. Item, licet illud iuſſũ fuerit; tamē nondum fuit executioni traditum, Ionatha orante, vt patet ſupra: & ſic non fuit publicata perſecutio Saulis cõtra Dauid per mandatũ iſtud. Sed adhuc obijcietur, ꝙ Saul publicè mandauit Io-

A nathæ, ꝙ adduceret Dauid ad occidendum, audientibus oĩbus, q erant ad menſam Regis, & in palatio eius, vt patet ſequenti c. Rñdendũ, ꝙ Saul aliqñ perſecutus fuit Dauid apertè, creſcēte furore; hactenus tamen nondũ fuerat perſecutus apertè, ideo nunc quoq; voluit occidere Dauid per diſſimulationem, quod facere non poterat, niſi cum arriperetur à Dęmone, ideo tunc lanceam miſit.

Dauid voluit pſallere coram Saule arrepto: quia credebat ipſum reconciliatum eſſe, & quòd prius ex inſania ipſum occidere voluiſſet. Quæſtio X.

QVAERETVR vlteriꝰ, cur Dauid voluit nũc
B pſallere coram Saule arrepto à Dęmone, cũ iterum eum pſallentem lancea configere conatus ſit præcedenti. cap? Reſponderi põt, ꝙ Dauid poterat credere, quòd illud factũ fuiſſet per inſaniam, & nõ ex intentione, quia Dęmon tunc fortè conuerteret Saulem in dementiã, cuius ſignum erat, quod prophetabat, ideo nunc nõ crederet, ꝙ iterum ad eum lanceam mitteret. Aliter etiam dici põt, quòd, quãquã Dauid crediderit, quòd Saul prima vice egerit ex intentione, tamen nunc credebat, quòd non mitteret rurſus ad eum lanceam, quia iam ei reconciliatus fuerat. Poſſet. n. exiſtimare, quòd, ſi Saul voluiſſet eum occidere poſt reconciliationē, cum multoties habuiſſet opportunitatem, ad hoc miſiſſet lan-
C ceam, nunq̃ tamen miſit: ergo credebat nunc, ꝙ iã non mitteret. Aliter põt dici, ꝙ, q̃q̃ Dauid timeret, quòd Saul eum nũc conaretur ꝯfigere, ſicut primo: tamen ſtabat coram eo pſallens: quia non audebat aliud agere: nam Dauid ab initio vocatus fuerat à Saule principaliter, vt pſalleret coram eo, quãdo arriperetur à Dęmone: ſi ergo aliquando arriperetur, & Dauid nollet pſallere, ex hoc videretur reus mortis, & haberet Saul occaſionem occidendi eum coloratè. Oportebat ergo, quod Dauid ageret alterũ de duobꝰ, ſcilicet, vel, quòd fugeret à facie Saulis, recedens totaliter de terra Iſrael, vel pſalleret coram eo, qñ arriperetur à Dęmone, q̃q̃ timeret lancea cõfigi. Receder autem totaliter de terra Iſrael non vi- *Dauid noluit recedere d' terra Iſrael ꝓpter duo.*
D ſum eſt Dauid expediens, & hoc ꝑꝑ duo. Primò: qa videretur ipſe in culpa, & aliquid mali moliri contra Saulem, ſi nunc recederet, qñ erat reconciliatꝰ Sauli, & nondum mouerat quicquã Saul contra eũ: Dauid tñ volebat euitare omnē ſpeciem mali. Secũdò viſum eſt inconueniens: quia, ſi recederet nunc à facie Saulis non erat rediturus, & iam non ſperaret aliqđ bonũ ſe poſſe habere in terra Iſrael, viuente Saule: credebat tñ Dauid, quòd adhuc furor Saulis ceſſare poſſet, per obſequia eius, & patientiã, ideo expectabat, q̃q̃ timeret vſquequo videret, an placaretur furor eius, vel fieret iniquitas conſummata. Cũ autem vidit, quòd Saul penitus decreuerat occidere illũ, receſſit ab eo, vt patet ſequenti. c. nunc aũt
E nondum hoc viderat, idõ, q̃q̃ vitæ ſuæ timeret, ſtabat coram Saule, & pſallebat, cũ arriperetur à Dæmone: & iſta vltima eſt melior ſolutio. *Et declinauit Dauid à facie Saul.* i. noluit ſtare coram eo: nam, cũ non potuerit eum lancea percutere, credidit, quòd illicò eum iugulari deberet. fugit ergo à facie eius, ſed adhuc non fugit omnino à facie eius hac vice, qa poſtea redijt ad Saulem, vt patet ſequenti. c. *Lancea autē caſſo vulnere prolata eſt in parietem.* Ideſt, lancea errauit vulnus, ſ. qa non ꝑcuſſit, & tranſiuit in parietē, apud quē erat Dauid: & dr̃ caſſo vulnere i. ꝙ lancea caruit vulnere, ſ. qa non potuit vulnerare. Eſt. n. caſſus participium verbi careo, & dr̃, ꝙ prolata eſt. i. mota eſt, vel tranſijt. *Et Dauid fugit*, ſcilicet poſtquam lancea

i.ſixa eſt in pariete Dauid fugit in domũ ſuã: nam ibi manſit in nocte, & vallatus eſt à miniſtris Regis vt patet inf. *Et ſaluatus eſt nocte illa.* i. ſaluauit ſe à morte per ſugã, de qua hic dicitur: nec tamen dicitur ꝙ penitus ſaluauerit ſe, quia ſolum fugit vſq; ad domum ſuam, & illico vallauerũt eum miniſtri Regis, & occiſuri erant eũ, niſi rurſus fugeret per feneſtrã de domo: & per illam fugam ſaluatus eſt. Præſupponendum eſt autem hic, quamquam nõ exprimatur, ꝙ iſtud accidit per noctem, vel ſaltẽ in fine diei, ſed magis credendum eſt adhuc, ꝙ per noctem accideret, ſcilicet, ꝙ Dauid eſſet in domo Regis per noctẽ, ſicut ſolet fieri apud alios Reges, ꝙ non vadant cubitum vſque ad magnam partem noctis, & ibi maneãt miniſtri eorum coram eis: eo tẽpore noctis accidit, ꝙ arriperetur Saul à Dęmone, & pſalleret Dauid, atque mitteretur lancea in eũ, & tunc fugit per noctẽ. Hoc autem ſignificat litera, cùm dicitur, ꝙ ſaluatus eſt nocte illa, quaſi innuat, ꝙ per noctem fugit: etiã quia inſ. dicitur, ꝙ miniſtri Regis vallauerũt nocte domum Dauid, vt occiderent eum mane: ſi tamen hoc accidiſſet per diẽ, illico Saul miſiſſet miniſtros ſuos contra Dauid. *Miſit autem Saul ſatellites ſuos nocte in domum Dauid.* Sciuit enim Saul, ꝙ Dauid fugiebat in domũ ſuam, ideo miſit confeſtim illuc miniſtros, vt eum raperent: vocantur autem hic ſatellites illi, qui miniſtrant alicui ad quodcunque: vnde ſatelles eſt nomen generale ad omnes miniſtros: ſic enim dicit Boetius, ꝙ aliqui ambiunt latus multo ſatellite.i. multis miniſtris, vt patet. 3. de conſolatione proſa. 4. Accipitur tñ ſatelles magis pro miniſtro ad malum, & ſic accipitur hic. Nam iſti obediebant Sauli ad malum: iuerunt autem iſti per noctem, quia Dauid fugerat per noctem, vt dictum eſt. *Vt cuſtodirent eum.* i. ne egrederetur domum: putauit.n. Saul, ꝙ Dauid vadens in domum ſuam, acciperet inde aliquod apparatum ad fugiendum per noctẽ, ideo miſit cuſtodiri domum, vt non egrederetur: ipſe tamẽ egreſſus eſt, vt patet infra: nã iſti ſatellites Saulis, cùm ſcirent domum Dauid habere vnicam portam, cuſtodierant illam tantũ, depoſuit tamen Michol Dauid per feneſtram, & fugit, illis ignorantibus. *Et interficeretur mane,* i. cuſtodiretur per noctẽ, ne egrederetur, vt in aura occideretur.

Quare Saul fecit cuſtodire Dauid per noctem, vt interficeretur in mane. Quæſt. XI.

QVAERET aliquis, Quare Saul fecit, ꝙ obſeruaretur Dauid ad occidẽdum in aurora, & noluit occidere per noctem? nam potuiſſet per noctẽ capere illum antequam fugeret, & occideret. Nicolaus reſpõdet, ꝙ hoc faciebat Saul, quia putabat turpe eſſe, ꝙ aliquis homo occideretur in lecto, vel per noctem. Sed dicendũ eſt, ꝙ Saul hoc fecit, quia Deus mouebat eum ad faciendum hoc: nam ſi immediatè, vt miniſtri Saulis iuerunt ad domũ Dauid, ingreſſi fuiſſent ad capiendum eum cępiſſent, quia nondũ fugerat, ſed poſtea depoſuit eũ Michol per feneſtrã: Deus tamen volebat, vt non moreretur Dauid, idõ poſuit in corde Saulis, ꝙ iuberet miniſtris ſuis, vt cuſtodirent domũ Dauid vſque mane, & non raperẽt eum immediatè, & ſic habuit Dauid locum fugiendi: q̃q̃ tamen Deus mouiſſet cor Saulis ad hoc: ipſe tñ neſciebat ſe moueri à Deo, nec agebat pp hoc, ſed ad aliam cauſam. Volebat.n. occidere Dauid habens aliqualem colorem occidendi: ne totus Iſrael clamaret contra eum, cum omnes diligerent Dauid, vt patet præcedenti cap. & quia ſi per noctem Saul feciſſet occidere Dauid, apparuiſſet hoc factum

F eſſe iniquè, quia, qui malum agit, odit lucem, vt patet Iob. cap. 24. & extra de offi. deleg. c. conſuluit. idõ voluit expectare vſque ad mane. Sed tunc dicet aliquis, quomodo poterat occidere Saul Dauid in aurora coloratè? nam non habebat aliquam cauſam mortis contra eum. Reſpondendũ eſt, ꝙ forte Saul præconceperat mittere aliquos accuſatores, qui eũ calũniosè accuſarent, & aliquos teſtes, qui falsè deponerent ſuper aliquo crimine, propter, quod Dauid eſſet reus mortis, & tũc occideretur publicè, & coloratè: ſic enim fecit Iezabel Regina Iſrael contra Naboth Iezraelitam; nam, cum noluiſſet vineã ſuam vendere Regi, miſit Epiſtolã ad Seniores Ciuitatis, vt prædicarent ieiunium, & producerent falſos teſtes, & accuſatores cõtra Naboth, quod ſic eſt factum, & depoſuerunt teſtes, ꝙ Naboth maledixerat Regi, & damnatus eſt ad lapidationem, infra 3. li. cap. 21. ſimilia poterat facere Saul contra Dauid, & ſic coloratè eum occideret.

An Saul coloratè potuiſſet interficere Dauid. Q. XII.

QVAERET aliquis, An etiam iſto modo poſſet Saul interficere Dauid: & videtur, ꝙ non: qa populus liberaret eũ de manu Regis, ipſe.n. ſalutem magnam fecerat in Iſrael, ideo populus nõ permitteret eum perire: ſic factum eſt de Ionatha: quia, q̃q̃ per ſortem dephrehenſus eſt à Deo reus, & Saul vellet eum occidere, tamen populus noluit, dicens: Ergo ne Ionathas morietur, quia fecit hanc ſalutem magnam in Iſrael? Hoc nefas eſt. Et dicitur: Liberauit ergo populus Ionatham, vt non moreretur ſupra c. 14. Dauid autẽ ſic fecerat ſalutẽ magnã in Iſrael, percuſſo Philiſthęo, ſupra 17. c. & amplius pugnabat cõtra Philiſthiuos in omnibus bellis pro Iſrael, & proſperabatur in ſingulis: ideo populus nõ permitteret eum occidi, dato, ꝙ peccauiſſet. Reſpondendũ eſt, ꝙ nõ eſt ſimile de Ionatha, & Dauid: primò quia Saul, q̃q̃ vellet occidere Ionatham: qa tamen erat filius eius, afficiebatur ad eum, & non multùm deſiderabat hoc: ideo illico, vt populus repugnauit ei, ſuper hoc deſtitit ſupra cap. 14. Saul tñ habebat nimis exoſum Dauid; nam deteſtabatũ eum ſicut mortẽ, & pluſquam Philiſthinos: ideo licet populus oraret, nequaq̃ flecteretur, ſed illico eum occideret. Alia etiam differentia erat: quia Ionathas nõ peccauerat: nam licèt egiſſet contra præceptum Patris, tñ ignorãs erat, ideo nihil mali merebatur: Saul autem opponeret Dauid, & faceret probari contra eum talia crimina, pro quibus morte videretur digniſſimus, nec quiſquam miſereretur eius, velut, ſi opponeret ei aliquod crimen læſę maieſtatis, vel ſimilia, in quibus populus nollet eũ defendere. Tertia differentia, & efficacior inter Ionatham, & Dauid erat: quia, quando Saul voluit occidere Ionathã totus populus erat præſens ei in Caſtris, & omnes illico clamauerunt, ꝙ nõ occideretur Ionathas: nũc autem, q̃q̃ populus diligeret Dauid, non erat tamen congregatus ad hoc, ꝙ poſſet eripere Dauid de manu Saulis: quia erat Saul cũ curia ſua in aliquo loco, vbi, etiam ſi ciues vellent defendere Dauid, tamen Saul cum curia præualeret aduerſus eos. Quarta differentia Ionathæ ad Dauid fuit: quia, quando Saul voluit occidere Ionatham, nullus de toto Iſrael fauebat Sauli, ſed omnes adiuuabant Ionatham, ideo dato, quòd conaretur Saul occidere Ionatham, per omnem modũ non præualuiſſet: quia populus non permitteret: nunc autẽ contra Dauid habebat Saul multos fautores: nam miniſtri ſui conſentiebant ei in hoc, & ibant ad vallandum Dauid, & capiendum

ad mortem, vt patet infra: ideo haberet nunc Saul opportunitatem occidendi Dauid adiutus à ſuis, quãquã populus conaretur adinuare eum. De Ionatha autem non fuit ſic: Deus tamen auertit ea, quæ cogitauerat Saul ad oppoſitum. *Quod cum annunciaſſet Dauid Michol vxor ſua.* i. annnnciauit ei, ꝙ domus vallata eſſet à miniſtris Saulis, ideo, ꝙ fugcret. Diligebat. n. Michol Dauid nimis, ideo, quãquã ſciret volũtatem patris eſſe ad occidendum eũ, voluit eum arripere à morte, quãquã ſatis ipſa putabat ex hoc nunquã virum ſuum ad eam amplius rediturum, cũ pater eius quotidiè illũ perſequeretur. Ex hoc autem laudabilior: quia non eripiebat virum à morte, gratia alicuius vtilitatis, vel iocundę vitę, quã cùm ipſo ſe poſt hæc crederet habituram: ſed intenſo amore, quo in eum ſincerè ferebatur. Vnde propter hoc Dauid dilexit eam nimis: & poſtquã mortuus eſt Saul, & ipſe factus eſt Rex ſuper Iudam, repetiuit eam, quãquã iam tradita eſſet alteri viro, vt patet inf. 2. lib. c. 3. *Niſi ſaluaueris te nocte hac, cras morieris.* i. niſi fugeris per noctem, poſueris te in loco ſecuro, occideris cras.

Michol nunciauit Dauid domum eſſe vallatã miniſtris, vt eum deprehenderent, quia vidit per feneſtram. Quæſt. XIII.

QVAERET aliquis, Quomodo Michol nunciauit hoc Dauid? quia magis ipſe ſcire debebat, quàm illa, cùm ipſe fugiſſet à facie Saulis, & vidiſſet illa, quæ facta fuerant: ipſa autem nihil viderat. Reſpondendum eſt, ꝙ Michol non nunciauit Dauid ea, quæ facta fuerant in domo Saulis: quia iſta viderat Dauid, & non Michol: ſed magis credendum eſt, ꝙ Dauid nunciauerit Michol ea, quæ acciderant coram Rege, & quare fugerat: Michol tamẽ nunciauit Dauid, ꝙ Saul miſiſſet miniſtros ad cuſtodiendum eum, & qualiter domus vallata erat: hoc autem videre potuit Michol, quia fortè proſpexit per aliquam feneſtram, & vidit viros armatos in circuitu Domus, & ex hoc, ꝙ fugerat Dauid, intellexit, ꝙ veniebant illi ad vallandum, & rapiendum eum: Dauid aũt non vidit hoc: quia fortè ipſe erat intra domum: & non auſus eſt ponere ſe ad feneſtram, vel reſpondere alicui vocanti, ne per hoc daretur occaſio ad procedẽdum magis contra ipſum, & agendum aliquid immediatè. Quod autem reuelauerit Michol Dauid, eſſe viros armatos in circuitu domus, patet ex litera: quia ſupra dicitur, ꝙ miſit Saul Satellites in domũ Dauid, vt cuſtodirent eum: & immediatè ſequitur: quod cum annunciaſſet Dauid Michol, ſcilicet, annunciauit ei hoc, ꝙ cuſtodiretur à miniſtris Saulis.

Quomodo ſciuit Michol, quòd Saul volebat Dauid in mane interfici. Quæſt. X IIII.

QVAERETVR vlterius, Quomodo Michol dicere potuit Dauid: niſi ſaluaueris te hac nocte, mane occideris? nam ipſa hoc neſciebat. Reſponderi poteſt ſecundum Nicolaum, quod Michol cognouit hoc, quia aliquis de famulis Saulis ad hoc miſſis, aperuit ſecretum Michol, vt ſaluaretur Danid, quia famuli Saulis diligebant Dauid, vt patet præcedenti. c. Vel fortè, & melius, quia cùm Michol vidit ad portam homines armatos, queſiuit ab eis quid hoc eſſet, & quia ipſa erat filia Regis, reuelauerunt ei famuli Regis ſecretum, honorantes eã. Sed dicendum aliter, & melius, quòd Michol non dixit hoc, tanquã certiſſimè cognoſcens, quid diſpoſuiſſet Saul de Dauid, ſed ex coniectura locuta eſt: nam cum ſciret Dauid fugiſſe à facie Saulis propter lanceam emiſſam, & nunc videret homines arma-

A tos vallaſſe domum, credidit, ꝙ ad nihil aliud venerant, niſi vt caperent Dauid; & quia non irruerunt immediatè in domum, ſed manebant cuſtodientes ad portam, credidit, quod expectabant vſq; mane, vt acciperent Dauid, atque occiderent: & ſic, quamquam non reuelatum fuiſſet ſibi ſecretum, ſatis erat cognoſcibile per coniecturam. *Depoſuit eum per feneſtram.* Videbat enim Dauid, quod non ſupererat ſibi vita, ſi expectaret vſq; mane, ideo illa nocte fugiendum erat: & quia Domus vallata erat in parte anteriori, vbi erat porta, non poterat egredi per portam, ideo fecit vt Michol deponeret eum per feneſtram. Præſupponendum eſt autem, quod ſatellites Regis non vallauerant totam Domum, ſed ſolũ portam: B quia ſciebãt, quod non erat alia porta per, quam Dauid confugere poſſet: Michol autem circumſpexit Domum ſuam per feneſtras, an eſſet aliquis in circuitu, & q̃a nemo erat, niſi ad portam, depoſuit Dauid per feneſtram: ſic enim Raab Ierichontina repoſuit duos exploratores per muros, vt patet Ioſue ca. 2. *Porro ille abijt,* ideſt receſſit à loco, non ſentientibus hoc cuſtodibus: quia Dominus dirigebat viam eius. *Et aufugit*, ſcilicet, eũdo in Ramatha ad Samuelem, & ibi manſit cum eo, vſquequo Saul iuit in Ramatha, vt patet inf. *Atq; ſaluatus eſt,* ideſt poſuit ſe in loco ſecuro per fugam, & iam nõ timebat poſtquam egreſſus eſt de loco. *Tulit autem Michol ſtatuam*, ideſt quandam figuram hominis: & hoc ad ponendũ in C lecto, vt repræſentaret Dauid, vt patet infra; ſtatua autem dicitur imago corporea, & dicitur: ſtatua à ſtando: quia per ſe ſtat, & non eſt ſicut pictura, vel imago, quæ depicta eſt in ſuperficie alterius rei: & ꝑ ſe ſtare nequit. In Hebræo dicit̃ hic. *Tulit Theraphin.* Aliqui Hebręi exponunt Theraphim, ideſt idolum. Et iſtum ſenſũ ſecutus eſt Hieronymus, dicẽs. Tulit ſtatuam: quia ſtatua eſt idolum, & tunc dicũt, quod Michol colebat aliquod idolũ ad figuram magnã humanam, & illud poſuit in lecto. Sed hoc non ſtat:

Cuiuſmodi eſſet ſtatua quam Michol poſuit in lecto.

quia, cum Dauid eſſet vir Religioſiſſimus, non erat veriſimile, quod permitteret vxorem ſuam colere idola. Item dato, quod habuiſſet Michol aliquod idolum, quod coleret, non poſuiſſet illud in lecto: D quia illud ponebat̃, vt famuli Saulis venientes viderent illud. Ipſa tamen, ſi coleret idola, nollet, quod aliquis videret idola ſua: quia tunc lapidaretur, vt patet Deuteronom. cap. 17. vel, etiam ſi non lapidaretur: quia erat filia Regis, increparetur nimis: non ergo poneret idolum, potiſſimè cum ad hoc quæcũq; res habens magnitudinem aliquantam ſufficeret, vt repræſentaretur humanum ſimulachrum. Aliqui autem dixerunt ſicut refert Ra. AbbenEzra, & Ra. Dauid Kimhi, ꝙ erat Aſtrolabium ad ſcienda futura, & illud poſuit in lecto. Sed hoc improbat Ra. AbbenEzra: quia Aſtrolabium non eſt talis figuræ, vt poſſit poni ad repræſentandũ magnam effigiem, cum Aſtrolabium ſit planum, & circulare: huma- E num autem ſimulachrum eſt altum, & oblongum. Poteſt etiam hoc improbari: quia dicunt, quod erat illud Aſtrolabium ad ſciendum futura: nunquam tamen eſt Aſtrolabium ad aliquid, ſed ſolũ ad conſiderandũ motus Cœleſtes, qui ratione naturali compræhendũtur. Ra. Abraam AbbenEzra dicit, quod iſta ſtatua erat quædam Imago magna hominis, facta de ligno ad recipiendum virtutem Cœleſtem: Ẽ enim AbbenEzra nimis magicus, & ſuperſtitioſus: magi enim faciunt aliquas imagines ligneas, vel maximè metallinas in certis temporibus ad recipiendum virtutem Cœleſtem, quod ex quadam parte Aſtrologicum eſt, ſed ex maiori parte, eſt magicum: ſimiles autem credidit AbbenEzra fuiſſe in tempo

re Dauid, & ꝙ aliquam earũ habuerit Dauid in do- F mo ſua: ſimile etiam dicit fuiſſe de dijs Laban, pro quibus accuſauit Iacob, ꝙ furatus fuiſſet eos, Gene. c. 31. Sed iſtud non ſtat, quia ſicut colere idola erat ſuperſtitioſum, & contra legem: ita etiam facere tales imagines vt. Deuter. 16. c vbi iubetur, ꝙ non plãtabitur arbor, vel luc⁹ apud altare. Exponit Abbenezra de iſtis imaginibus. Dauid ergo non haberet eas in domo, tanquam lege prohibitas. Sed dicendum eſt, ꝙ iſta ſtatua, vel Theraphin erat aliquod lignum rotũdũ, & longum, vel aliquid aliud, quod poſſet pãnis inuolutũ hominis iacentis effigiem declarare. Nam nõ apparebat iſtud ſimulachrũ, vel Teraphin, ſed opertũ erat pannis, & pellis caprarũ erat ad caput: ideo ſufficiebat, ꝙ eſſet quodcũq; habens ma- G gnitudinem, etiam ſi non haberet humanam ſimilitudinem. Dicendum ergo, ꝙ non fuit idolum, ſed aliquod lignum, vel alia res habens longitudinem, & latitudinem ſimilem corpori humano, ita, vt poſſet illud aliqualiter repreſentare. Sed tũc dicetur qualiter vocatur ſtatua, vel Theraphin, quod eſt nomen Idoli? Dicendum ꝙ littera noſtra poſuit ſtatuam, in Hebreo habebatur Theraphin, & non poterat ei dari nomen correſpondens, niſi ſtatua: littera autẽ hebraica poſuit Theraphin: qa Theraphin ſignificat Idolum, vel ſimulachrum: & ſic ponit Idolum ſimulachrum alicuius rei, quę colitur, ita iſtud, quod ponebatur in lecto, ponebatur, vt eſſet ſimulachrum Dauid dormiẽtis: & ſic vocatur Theraphin H nõ ad colendũ, ſed ad repreſentandũ: & ꝓprie ſignificat Theraphin ſimulachrum corporeum ad differentiam imaginũ planarum, quę ſunt ſuperficiales: ideo littera noſtra dixit ſtatuam, & non imaginem: quia ſtatua eſt corporea, imago eſt plana. *Super lectũ ſuum*, ideſt ſuper lectum Dauid: quia ponebatur ad ſignificandũ Dauid iacentem. Vel referẽ ad Michol, ſcilicet, quòd poſuit ſimulachrum ſuper lectũ ſuũ, ſcilicet Michol: & erat lectus ille Michol, & Dauid: ibi enim ambo dormiebant, cùm eſſent coniuges. *Et pellem piloſam caprarum poſuit ad caput.* Iſta pellis fuit poſita ad repreſentandum caput, & pilos Dauid, ideo dicitur, quòd erat piloſa propter capillos. Poteſt autem ſignificare in Hebræo dictio, quæ hic po- T nitur aureale, vel ceruicale, quod vocatur almohada: & ſic Hebræi communiter exponunt: & tunc innuunt, quòd eſſet iſtud aureale ſuppoſitum capiti illius ſimulachri, ſicut ſupponitẽ capiti humano dormiendo. Sed non ſtat, qa tunc innuerent caput illius ſimulachri eſſe extra veſtimenta: ſed non eſt cõueniens: quia tunc immediatè appareret fraus Michol, ſed debebat eſſe caput velatum, vt conſpiceretur effigies humana ſub integumentis, & nihil de ea extra pateret, ne poſſet illicò falſitas argui. Aliq dicunt, ꝙ erat vter poſitus ad caput, qa iſta dictio eſt multũ æquiuoca. Ioſephus aũt 6. Antiquitatũ dicit, ꝙ poſuit Michol ſub veſtimentis iecur capræ palpitans, vt ęgrotũ dormientẽ ſimularet: quaſi ſterten- K tẽ, vel ſpirantẽ, & reſpirantẽ: & ita dicit, ꝙ primi nũcij miſſi à Saule decepti fuerũt verè putãtes, ꝙ ibi eſſet Dauid, & hoc maximè indicaret palpitatio iecoris. *Et operuit eã veſtimentis*, referẽ hoc tã ad ſtatuã, q̃ ad pellẽ caprarũ: vtrũq; n. poſuit ſub veſtimẽtis. ſ. ſub ſtramentis lecti, q̃ gnraliter vocãtur veſtes. Aliquid tamen de pelle caprarum intelligendum eſt, quòd erat diſcoopertum, alioquin fruſtra poneretur.

Quare Michol poſuit ſtatuam in lecto, cum Dauid iam fugiſſet. Quæſtio XV.

QVAERET aliquis, Ad quid Michol poſuit ſtatuam in lecto: quia iſta videbantur ad libe-

F randum Dauid à morte: iam tamen liberatus fuit quando depoſuit eum per feneſtram, & fugit? Reſpondendum eſt, quòd proficiebat ad ſalutem Dauid: nam credidit Michol, quòd, cum Saul eſſet nimis inquietus ad occidendum Dauid, mitteret immediate nũcios, vt tollerent eũ de domo, q̃q̃ nunc, non introibant, ſed obſeruabant portã. Si aũt intraſſent, & non inuenient Dauid ſciẽtes eũ fugiſſe, illico pſecuti fuiſſẽt illũ ꝑ oĩa itinera, & cõprehẽderẽt, antequam veniret Dauid ad aliquem locũ, in quo ſaluaretur. Voluit ergo Michol deſignare, ꝙ Dauid erat in domo, ad hoc ꝙ non perſequerentur eũ ſerui Saulis, ſed haberet poteſtatem fugiendi quo vellet. Et ad hoc finxit eũ ęgrotare, et iacere in lecto, po- G nens ſimulachrum illius. ſ. ſtatuam, & pellem caprarũ, vel iecur palpitans, vt ait Ioſephus: & tũc nuncij venientes ad Saulem, videntes lectum cum ſimulachro, crederent ibi iacere Dauid, & non viderent fallaciam, quia Michol prohiberet eos accedere, dicẽs, ꝙ erat ęger, & ſic putarent ſemper ibi eſſe Dauid. Et ſi aliquando cognoſceretur fraus hoc eſſet ſero, & iam Dauid habuiſſet ſpatium fugiendi quo vellet. Sed obijciet aliquis, quòd iſta non profuerũt: qa nũcij Saulis iuerũt ad domum Michol, & repererunt fraudem: ipſa tamen putabat, ꝙ non citò repeririẽt, & interim poſſet fugere Dauid. Caſus autem ſuperueniens non tollit quin ipſa prudenter egerit. Vel aliter dici poteſt, ꝙ iſta fraus profuit, quia nũcij Sau- H lis eũtes primo ad inquirendũ Dauid, non cognouęrũt fraudem, ſed putauerũt Dauid ęgrotare, ꝓpter ſimulachrũ, quod viderũt: &, hoc ſuſceptor, edicẽrũt ad Saulem. deinde in aurora miſit Saul alios nũcios, vt ait Ioſephus, vt ducerẽt Dauid in lecto, & illi inuenerũt ſimulachrum, & tũc cognita eſt fraus Profuit ergo iſta fictio ad hoc, quod Dauid haberet tẽpus fugiendi.

An peccauerit Michol ponendo ſtatuam in lecto. Quęſtio XVI.

QVAERET aliquis, An Michol peccauerit ponendo illud ſimulachrũ in lecto ad repręſen- T tandum ibi iacere Dauid? Aliquis reſpondebit, ꝙ ſic: quia in hoc Michol mentiebatur, ſignificans ibi eſſe Dauid, cum non eſſet: ergo peccabat. Item patet hoc: quia ſecũdum Ariſto. 2. Ethicorũ: veridicus eſt habitus medius circa veritatem in actionibus, & in verbis Ex quo apparet, ꝙ veritas non ſolũ eſt in voce, ſed etiam in humana repreſentatione: ſicut ergo non eſt veridicus, q falſa loquitur: ita nõ erit veridicus, q falſa repreſentat in operatione. Et qa Michol falſa repreſentauit, peccauit ꝯ veritatẽ. Reſpõdẽdũ eſt ꝙ Michol, nõ peccauit, q̃q̃ habuit volũtatẽ decipiendi, & decepit Saul, & ſeruos eius: quia opus ſuum erat honeſtum. ſ. quia volebat per iſtũ modũ eruere virum ſuũ ab iniuſta oppreſſione potentiũ, K & aliqui eum inquirebant iniuſtè inquirebant, & licitum eſt, ꝙ aliquis veritatem diſſimulent per opera: ſicut aliquis iuſtus finis, propter quem diſſimulari debeat: negare tamen in verbo veritatem, vel exprimere falſitatem, peccatũ eſt ſemper, et hoc nunq̃ conceditur. Quod autem ſimulatio concedatur, patet ſupra cap. 16. quia ibi iuſſit Deus Samueli facere ſimulationem dicens: Vitulum de armento tolles in manu tua, & dices: ad immolandum Domino veni: ipſe tamen non ibat principaliter ad immolãdũ, ſed ſimulabat hoc, vt non occideret eũ Saul: nã, cum Deus dixit ei, quòd iret in Bethlehem, reſpondit: audiet enim Saul, & interficiet me: & tũc iuſſit ei Deus facere ſimulationem: licuit ergo Michol hoc

hoc facere, cum haberet parem cauſam. ſ. ne moreretur Dauid vir ſuus. Cum autem arguebaṫ, quòd
Ad rõnes primę op. Michol peccabat, eo quòd volebat ſignificare, quòd Dauid eſſet in lecto, cùm non eſſet. Dicendũ quòd non peccabat: qa mentiri non ſe habet tam determinatè in rebus, ſicut in verbis: nam verba naturalia ſigna ſunt eorũ, quæ in anima concipiũtur, vt patet. 1. Perihermenias: operationes autem non ſunt datę ad ſignificandũ conceptum, ideo, quamquam aliquis palliet conceptum per exteriores operationes, non mentitur, vel ſaltem non peccat ſæpe, potiſſimè cũ operationes exteriores ſint ſigna ęquoca, & nemo debet putare ſufficienter collegiſſe intentionem alicuius ex opere, qa quod aliquis exiſtimabit factũ ad vnã intentionẽ, alius exiſtimabit al alteram: ſecus autem eſt in vocibus: qa ſunt ſigna vniuoca, ideo quando quis concepit cõtra id, quod voces ſignificant, ſemper mentiṫ: & cũ dicitur, ꝙ habuit intentionem decipiẽdi Michol ideo peccauit: dicendum ꝙ non ſtat, qa ipſa volebat decipere miniſtros Saulis, habens iuſtam cauſam decipiendi. Si vero ad nocendũ eis eſſet deceptio, peccatũ eſſet cũ fraude: nũc autem Michol proficiebat alicui, quia conſeruabat vitam Dauid per iſtam fraudem, & nemini nocebat, qa non preiudicabat iuri alieno, ideo iuſte poterat decipere. Ad ſecũdum, quãdo arguiṫ, ꝙ veritas, ſecundum prophetam, non ſolũ conſiſtit
Veritas in quo cõſiſtit ꝓpriè. in verbis, ſed etiam in opere, ideo ſimulatio peccatũ eſt. Reſpondendum eſt, ꝙ veritas propriè naturaliter conſiſtit in verbis, qa iſta ſunt ſigna data ad cõceptus exprimendos. Et cum mentiri ſit in falſa repreſentatione, ſiue habitudine ſigni ad ſignatum, in eo propriè erit mendaciũ, in quo eſt propriè expreſſio ꝯceptuũ. Et qa in verbis eſt naturalis, & propria expreſſio, ibi erit propriè mendaciũ, & veritas operationes autem non ſunt datæ ad ſignificandũ conceptus, ſed homines introducũt ex vſu, vt comprehendant conceptiones mutuas per opus. Nam in moralibus magis creditur operi, q̃ ſermoni iuxta Ariſto. 10. Ethicorũ. 1. cap. ob hoc ergo, non ſolum decuit homines rectè ſe habere in ſermone ad ſignificãdũ verum, vel falſum, ſed etiam in operatione, & ob hoc Philoſophus dicit veritatem eſſe habitũ medium circa operationes, & verba, ſed non æqualiter peccaṫ in iſtis: nam, cũ aliquis in verbo aliter exprimit, quàm cõcepit, ſemper agit iniuriam ipſi veritati, cùm voces ſint naturaliter ordinatę ad ſignificandum conceptus, ideo etiam ſi mendaciũ non vergeret in dãnũ alicuius, peccatũ eſt, ſicut eſt in iocoſa: Cùm autem in operatione, vel habitu exteriori aliquis ſignificat aliud, quàm intendat, non præiudicat ipſi veritati, quia non ſunt operationes poſitæ ad ſignandum conceptus naturaliter, ſicut voces, ſed poterit præiudicare alicui, cũ homines conſueuerint per operationem iudicare animo, aliorũ. Si ergo non præiudicetur alicui in ſimulatione, peccatum non eſt. Iſtud autem ſatis apparet, quia Deus in nullo caſu iubet, vel conſentit mẽdacium: ſimulationem tamen in aliquo caſu concedit, & in aliquo vetat. Cum enim aliquis pro iuſta cauſa ſimulat, vituperabilis non eſt; ſed iubet ſimulationem, vt patet ſupra. 16. ca. Si autem non habet cauſam ſimulandi, ſed eſt in præiudicium aliorum: vt, ſiquis per ſimulationem habitus, vel operis velit ſibi procurare aliquam dignitatem, vel lucrum quodcũq; ei impertinens: ſi per ſimulationem hoc agat, peccat, quia præiudicat iuri alieno: & iſto modo vituperaṫ ſimulatio: ſic enim eſt in Hypocritis, quos Chriſtus redarguit: Mat. c. 7. dicens: Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimẽtis ouium, intrinſecus autem ſunt Lupi rapaces. Michol autem habuit iuſtam cauſam ſimulandi, ideo non peccauit. *Miſit autem Saul apparitores, qui raperent Dauid.* i. miſit alios miniſtros, vt raperent Dauid de domo. Et dicũtur apparitores p̄cones, vel executores iuſtitiæ: hos autem miſit, vt ducerent Dauid, quaſi reũ alicuius criminis mandato iudicis.

Quare Saul miſit apparitores, vt caperent Dauid. Quæſtio. XVII.

QVAERET aliquis, Quare nũc Saul miſit apparitores ad rapiendum Dauid: quia ſupra iuſſerat, quòd miniſtri obſeruarent domum, & nunc
B mutauit ſententiam? Reſpondendum, ꝙ hoc potuit facere Saul propter duo: primò, qa putauit inſufficientem cuſtodiam eſſe, ſi ſolũ miniſtri ſui obſeruarent portam: quia poſſet Dauid per aliquam fraudem fugere, ſicut factum eſt: vt ergo nox, quæ eſt apta ad faciendum malum, non eſſet ſibi occaſio fugiendi, voluit, vt immediatè eum ducerent, ideo miſit apparitores. Secũdò poteſt dici, ꝙ hoc factũ eſt propter inquietudinem cordis Saulis: tantum n. deſiderabat mortem Dauid, ꝙ nunquã credebat eã poſſe videre: ideo licèt ſciret vallatum eſſe cum miniſtris ſuis, & crederet, quod in mane eũ poſſet occidere: tamen adhuc inquietum cor ſuum non ſiſtebat in hac ſentẽtia: ſed iuſſit, vt illicò duceretur ad
C eum, & ſic occideret eum immediatè ſi vellet, vel ipſe in cuſtodia ſua reſeruaret: ideo, etiã ſi nulla alia cauſa fuiſſet, ſola inquietudo cordis Saulis erat ad hoc cauſa.

Licèt prius Saul voluiſſet occultè occidere Dauid, vt conſeruaret famam; tamen poſt ex intenſo odio volebat publicè eum interficere. Quæſt. XVIII.

QVAERETVR vlterius, Quare Saul volebat nunc publicè occidere Dauid: nam ſupra conatus eſt per diſſimulationem illum occidere, & nunquam apertè eum potuiſſet manifeſte occidere, nũc autem aperte iubebat illum occidi? Reſpondendũ
D eſt, quòd Saul timebat nimis Dauid, ideo deſiderabat intensè eius mortem, & quia erat ardens deſiderium, præponebat illud honori ſuo, & famæ. ſ. non curans, an in executione huius rei infamaretur, vel non: dum tamen conſequeretur deſideratũ à principio, tamen quia fama ſua erat ſibi cara, voluiſſet eum occidere per diſſimulationem, vt putareṫ egiſſe nolens: & ſic fuit primò, quando arreptus à Dæmone, miſit lanceam in eum; præcedenti cap. Et qa ſic non valuit per promiſſionem vtriuſq; filiæ, conatus eſt tradere Dauid in manus Philiſthinorum. c. c. ſic autem non profecit deſiderium Saulis, ſed potiꝰ è contrario proſperabatur ſemper magis Dauid, & timebat eum Saul: ideo rurſus conatus eſt configere
E lãcea Dauid, cum à Dæmone arriperetur: ſed nec ſic valuit ſup in littera. Euacuatis ergo oĩbus fraudibus, & Machinamentis Saulis contra Dauid: quia adhuc deſiderium occidendi illum, non ceſſabat, ſed quotidie augebatur: præpoſuit illud famæ & honori, & diffiniuit palàm occidere Dauid, cùm diffideret per fraudes illum occidere poſſe. *Et reſponſum eſt, quòd ægrotaret*, ideſt venientibus apparitoribus reſpondit Michol, ꝙ Dauid ægrotabat. Præſupponendum eſt aũt, ꝙ Michol duxit apparitores ad lectum, & demonſtrauit eis ſimulachrũ Dauid iacentis, & cũ Iecur capræ palpitaret ſecũdum Ioſephũ crediderunt verè, ꝙ ibi iaceret Dauid, non tamen acceſſerunt ad dormientem: qa non erat eis dubium, quin ibi eſſet,

cùm

cùm eſſet illud ſimulachrum nimis exprimens veri
tatem hominis dormientis. Etiã: quia Michol pro-
hiberet eis tangere Dauid, & ipſi propter reueren-
tiam illius non tangerent: quia erat filia regis.

Veriſimile fuit Dauid ęgrotare aliqua noua ægritudine, & hoc crediderunt nuncij Saul. *Quęſtio XIX.*

QVAERET aliquis, Quomodo erat veriſimi-
le, quòd Dauid ægrotaret: qa nũc ipſe venerat
fugiens de domo Saulis, & illico miſſi fuerant appa
ritores poſt eum, in tam breui autem ſpatio poſſet
languere, ideo non erat reſponſum Michol veriſi-
mile? Reſpondendum eſt, quòd veriſimile fuit lã-
guere Dauid, alioquin Michol non reſpondiſſet ſic,
cum in omnibus his prudẽter ſe haberet potiſſimè:
quia licèt ipſe putaſſet hoc eſſe veriſimile, ſi non eſ-
ſet aliqualiter veriſimile, non credidiſſent illud nũ-
cij Saulis, neq; ipſe Saul: vtriq; tamen crediderunt.
De nuncijs patet: quia ipſi reſponderũt Sauli, ꝙ Da
uid ægrotaret. De Saule autem patet: quia dixit, ꝙ
afferrent Dauid in lecto. Si autem, non credidiſſet,
ꝙ languebat Dauid, non diceret, quòd adducerent
in lecto: ſed aliter vinctũ ducerent: fuit ergo veriſi-
mile hoc omnibus Modus autem erat: quia Michol
non dicebat, quòd Dauid languebat aliqua longa
ægritudine, ad quam exigeretur, quòd ex multis die
bus eſſet inualidus, ſed dicebat, quòd nouiter eueniſ
ſet ei aliqua immutatio morbi, qđ veriſimile erat. ſ.
quòd per timorem incidiſſet ei aliquod morbidũ: ſi
cut multi per timorem efficiũtur barbati ſubito, &
iam repertum eſt in diebus noſtris aliquem fuiſſe fa
ctum ſubito canum per nimium timorem inglo-
riationis, cùm immediatè ante hoc eſſet iuuenis, &
nigros haberet capillos: ita ergo aliqua febris po-
tuiſſet arripere Dauid ex timore, vel aliud ſimile:
propter quod decidiſſet in lecto.

Ob timorē qdam barbā emiſerunt.

Non fuit ita veriſimile dicere, quòd Dauid dormiret ſicut quòd ægrotaret. *Quæſtio XX.*

QVAERETVR vlterius, Quare non reſpon
dit Michol, quod dormiebat Dauid. Nam ſic
poterat per ſimulachrum poſitum in lecto ſignifi-
cari homo dormiens, ſicut homo ægrotans? Re-
ſpondendum eſt, quòd Michol non reſpondit hoc:
quia non erat veriſimile: nam Dauid ante hoc fue-
rat quaſi in mortis articulo miſſa ad ſe lancea, & ob
hoc concito gradu fugerat in domum ſuam: nõ er
go erat veriſimile, quòd talia pericula euadens: quæ
tamen non penitus euaſerat, in lecto iaceret tan-
quam nulla eum cura morderet. Si ergo hoc re-
ſpondiſſet Michol, putaſſent fraudem eſſe & inqui
ſiuiſſent lectum, & deprehenderetur falſitas. Item
nõ dixit hoc, vt magis occultaretur, quod volebat:
quia ſi dixiſſet, quòd dormiebat: dato ꝙ eſſet hoc ve
riſimile immediatè acceſſiſſent ad eum nũcij, vt eũ
raperent non curantes, quòd dormiret. Cum autẽ
diceretur ꝙ ægrotabat: non accederent ad eum pro-
pter ægritudinem, & ſic celaretur fraus Item dictũ
fuit hoc: quia dato, quòd nuncij Saulis non acceſſiſ
ſent ad ſimulachrum Dauid, cum diceretur eis, ꝙ
dormiebat, tamen Saul illico mitteret, vt duceret:
& ſic non haberet ſpatium fugiendi. Cum autem
reſponderetur, quod ægrotabat, credidit Michol, ꝙ
non curaret mittere rurſus pro illo, putans, quòd
cum ægrotaret, fugere non poſſet: & ſic daretur lo-
cus Dauid ad fugiendum, & tempus magnum, qđ
non fieret, dicto quòd dormiret.

F *An Michol peccauerit, dicendo Dauid ægrotare.* *Q. XXI.*

QVAERETVR vlterius, An Michol pecca-
uit, dicendo ꝙ ægrotaret Dauid? Aliquis reſpõ
debit. ꝙ non peccauit Michol ponẽdo ſimu
lachrũ in lecto ad ſignificãdũ, ꝙ ægrotaret Dauid:
ergo ex eadẽ cauſa diceret, ꝙ non peccauit, dicens
illum ægrotare: quia ſicut primum fuit ad eruendũ
à morte Dauid, ita & ſecundum? Reſpondendum
eſt, ꝙ non eſt ſimile: quia primum fuit ſimulatio, ꝗ
eſt in rebus, cum veritas occultatur per aliquam pal
liationem. Secundũ fuit expreſſio falſitatis, & men-
tiri, occultare autem veritatem multoties licitum
eſt, vt ſupra fuit declaratum; exprimere autem fal-
G ſitatem nunquã licèt: quia primum interdum nõ
eſt mendacium; ſecundum autem ſemper eſt men-
dacium. Ideo dicendum, ꝙ cum mendacium om-
nibus modis ſit illicitum, peccauit Michol mentiẽ-
do hic? fuit tamen illud mendacium ſolum pecca-
tum veniale: quia fuit officioſum ſ. ad vtilitatẽ ali-
cuius, & in nullius præiudicium: quia quanto vtili-
tas, quæ procuratur per mendacium, maior eſt, tan-
to eſt minor culpa mendacij, cum fuerit iſtud men-
dacium pro euitanda morte innocentis, fuit paruũ
peccatum, non tamen poteſt tolli, quin aliqd fue-
rit: & licèt peccauerit hic Michol, non tamen tolliĩ
quin aliquid meruerit apud Deum: quia cùm pec-
cato veniali bene ſtat mereri: ſecus autem cũ mor-
H tali. Sic patet de obſtetricibus Aegypti, quæ per mẽ-
dacium euadere fecerunt omnes pueros Iſraelita-
rum, quos iuſſerat Pharao in ipſa partus effuſione
necari, & quia obſtetrices non necauerunt eos men
tientes, Deus benefecit illis, vt patet Exo. c. 1. ſ. Benè
ergo fecit Deus obſtetricibus: & quia timuerũt ob-
ſtetrices Deum, ędificauit illis domos. Sic etiam fuit
in Raab Iericho ntina, quæ abſcondit duos explora
tores Iſraelitarum Ioſue c. 2. & per mendacium fe-
cit illos euadere: propter quod benefecit illi Deus,
& toti cognationi ſuæ inter Iſraelitas: Ioſue c. 6. Nã
ipſa accepta eſt in vxorem à Principe tribu Iuda. ſ.
Salmon, & ex ipſa dignatus eſt deſcẽdere Saluator,
vt patet Mat. c. 1. Michol autem ſimiliter bonum fe
I cit, & ex bono Zelo: ideo dicendum eſt, ꝙ meruit.

Inter peccata venialia dari gradus: nullum tamen accedit ad mortalis grauitatem. *Quæſtio XXII.*

QVAERETVR vlterius, Cũ obſtetrices Ae-
gypti peccauerint venialiter, & Raab Ierichõti
na, & Michol, cuius earũ fuit peccatũ maius?
Reſpondendum eſt, quòd ad hoc prę ſupponi debet
de peccato veniali, quod ſicut in mortali eſt dare
peccatum maioris & minoris culpę, ita etiam in ve
niali, licèt nullum veniale etiam maximum, acce-
dit ad qualitatem culpæ cum aliquo mortali, etiam
ſi ſit minimum: quia ſicut eſt in naturalibus, quan-
K docunque aliqua ſe excedunt ſecundum ſpeciem,
impoſſibile eſt indiuiduum vnius ſpeciei accedere
ad perfectionẽ indiuidui alterius ſpeciei; licèt vnũ
ſit perfectiſſimum in ſua ſpecie, & aliud imperfectiſ
ſimum in ſua, ſicut homo imperfectiſſimus ſit excel
lentior leone perfectiſſimo. Cuius ratio eſt: quia in-
diuidua diuerſarum ſpecierũ excedunt ſe ſubſtan-
tialiter, cùm quælibet ſpecies addat gradum perfe-
ctionis eſſentialis ad alteram ſpeciem: inter indiui-
dua tamẽ eiuſdem ſpeciei eſt inæqualitas perfectio
nis, ſaltẽ accidentaliter; ita ergo licèt nullum pecca
tum veniale ſit æquale alicui peccato mortali; ta-
men venialia non ſunt inter ſe inæqualia: vt pote,
cum quis mentitur officioſè, eſt peccatum veniale;
ſi tamen

ſi tamen mentiaſ pro defendendis rebus, maius pec A catum eſt; quàm ſi mentiatur pro defendenda vita, & vtrũq; eſt veniale, & officioſum. De hoc latiſſimè dictũ eſt Ioſue c. 2. Vbi poſitę fuerũt ſex regulę ad cognoſcendũ differentiã mendaciorũ in magnitudine, & puritate culpæ: potuit ergo maius, vel minus eſſe mendaciũ Michol, q̃ obſtetricũ, vel Raab. De mendacio autem obſtetricum, & Raab in comparatione mutua declaratum fuit Ioſue c. 2. quòd magis peccauerit Raab, quàm obſtetrices: nunc autem reſtat de comparatione mendacij Michol ad vtrumq;. Dicendum primò de comparatione mẽdacij Michol ad obſtetrices, quòd poteſt eſſe mendacium officioſum minus dupliciter. ſ. intenſiuè, vel extenſiuè: intenſiue quidem: quia per vnum menda B cium poteſt procurari maius bonum, quàm per alterum, vt quia per vnum conſeruanſ res, & p aliud vita: extenſiuè autem mendacium eſt minoris culpæ, inquantum per vnum procuratur bonum plurium, & per aliud bonum paucorum. Comparãdo primo modo mendacium Michol, & obſtetricum eſt æquale quantum ad aliquid, & quantum ad aliquid inæquale: æquale quidem: quia obſtetrices per mendacium excuſauerunt mortem paruulorũ innocentum, Michol quoq; excuſauit mortem Dauid: quia erat innocens: erat autem inæquale quantũ ad aliquid: qa licèt obſtetrices excuſauerunt mortem innocentum, tamen illi nondum erãt viri boni, nec quicquam profecerant populo: Michol au- C tem excuſauit mortem Dauid: qui non ſolum erat innocens, ſed etiã erat vir bonus, & nimis vtilis populo: ipſe enim eripuerat totũ Iſrael de manu Philiſthinorum percutiendo Goliath ſupra c. 17. & præter hoc, egrediebatur ad omnia bella Iſraelitarum, & proſperabatur negocium in manu eius. In hoc ergo valde excellebat opus Michol opera obſtetricũ, & conſequenter mendacium eius erat minoris culpæ, quàm mendacium obſtetricum. Si autem comparetur extenſiuè vtrumq; mendacium, Dicendũ, quòd mendacium obſtetricum fuit leuioris culpę: eo quòd ipſe per mendacium ſuum pluribus profecerunt, Michol autem vni ſoli: valde enim magna multitudo paruulorum Iſraelitarum ſalua- D ta eſt per mendacium obſtetricum, quæ alias perijſſet, ergo mendacium obſtetricum erat minus iſto modo. Sed tunc dicetur, cùm mendacium obſtetricum eſſet minoris culpæ extenſiuè, & mendaciũ Michol eſſet minoris culpæ intenſiuè, qđ erat ſimpliciter minoris culpæ? Reſpondendum eſt, quòd hic non poteſt fieri ꝓpria cõparatio, eo ꝙ eſt æquiuocum, & in æquiuocis nõ certificatur exceſſus: poteſt tamen aliqua comparatio fieri, licèt larga. Verbi gratia, vt ſiquis diceret de duobus hominibus, qs ſit albior, eſſet comparatio in vniuoco: quia vniuocaſ eis albedo, & tũc põt notificari quãtũ quilibet illorum excedat alium: poteſt tamen interdum fieri comparatio ĩ æquiuoco: vt ſi quis quæreret de duo E bus hominibus, quorum vnus eſſet albus, & alius niger, an iſte eſſet magis albus, quàm ille eſſet niger, & tunc eſt comparatio in æquiuoco: qa non æquiuocatur vtriq; albedo, aut nigredo: ſed vni conuenit albedo, & alteri nigredo: non poteſt ergo nunc directè notificari quantitas exceſſus, ſed poterit indirectè. Verbi gratia: accipiendo albedinem vnius, & ſciendo gradus intenſionis, & accipiendo nigredinem alterius cum ſuis gradibus intenſionis: ſi ille, qui habet albedinem eſt albus in 20. gradibus, & ille, qui eſt niger, habet nigredinem in 25 gradibus. Dicendum eſt, quòd ille eſt magis niger, quàm iſte ſit albus: ita ergo erit hic, quia comparare aliquid,

Peccatũ Michol fuit minus peccato obſtetricũ.

Dubita.

Reſpõſio.

A quod eſt extenſum, & aliquid, qđ eſt intenſum ſecũdum magis, & minus, eſt comparare in æquiuoco: aliquo modo tamen poterimus reperire quid illorum ſit melius, vel magis inculpabile: verbi gratia. ſi aliquis per mendacium liberet vnum hominem à morte, & alius per mendacium liberet bona duorum hominum à perditione: primum eſt magis intenſiuè, ſimpliciter tamen loquẽdo, melius eſt vnũ hominem innocentem à morte eruere, quàm eripere à perditione bona duorum hominũ: poterit autem accidere è contrario, ſcilicet, quòd eſt maius extenſiuè ſit melius ſimpliciter, vt ſiquis, per mendacium excuſet innocentem à morte, & alius per mendacium excuſet à perditione bona omniũ ho- B minum, qui ſunt in eodem regno. Primum eſt maiꝰ intenſiuè, ſecundum eſt maius extenſiuè: ſimpliciter tamen magis eſt meritorium conſeruare à perditione bona omnium hominum, qui ſunt in eodẽ regno, quàm liberare à morte vnum hominem innocentem. Sic autem poterat hic comparare: nam Dauid erat melior, & vtilior regno Iſrael, quàm 20. vel 30 de paruulis, quos liberabant à morte obſtetrices Aegyptiorũ, ideo ſi ſolum 20. vel 30. eripuiſſent à morte per mendaciũ ſuum obſtetrices Aegypti, magis fuiſſet excuſabile mendacium Michol, quàm mẽdacium obſtetricum: quia Dauid plus valebat, quàm 20. vel 30. paruuli: & etiam ſi eſſent viri, ſic patet inf. 2. li. c. 18. ſ. ſiue media pars ex nobis ceci C derit, non ſatis curabunt: quia tu vnus pro 10. millibus computaris: hoc enim dixit Ioab. Si ergo Dauid computabatur pro 10. millibus, tantum meruiſſet, qui liberaret Dauid à morte, ſicut qui liberaret 10. millia virorum de popularibus. Si ergo exiſtimemus paucos fuiſſe paruulos liberatos per mẽdaciũ obſtetricum, dicemus fuiſſe minus peccatum Michol, quàm obſtetricum; ſi autẽ fuerunt valde multi, minus peccatum eſſet obſtetricum, quã Michol. Quid autem horum dicendum ſit, dubium eſt. Satis videtur dicendũ ꝙ fuerit maius peccatum Michol, quàm obſtetricum, eo ꝙ Iſraelitarum maximam multitudinem obſtetrices à morte liberauerunt. Quod colligitur Exo. c. 1. ſ. Bene ergo fecit Deus ob D ſtetricibus, & creuit populus, cõfortatuſq; eſt nimis: ideſt per hoc, quod fecerunt obſtetrices mentiendo pro Iſraelitis, populus creuit nimis: quia nullus de maſculis occidebatur. Si autem quaſi æqualiter pręponderarent bonum intẽſionis ex vna parte, & bonum extenſionis ex alia, relinquendum eſt arbitrio boni viri prudentis, quid illorum maius, vel minus iudicet: nam quia agibilia humana habent indiffinitam differentiam inter ſe propter plures particularitates, vt patet 1. Ethi. circa finem, relinquitur arbitrio boni viri determinare de illis, nec poteſt dari lex: ideo Ariſto. 2. Ethi. non poſuit determinationẽ ĩmediatè, in qua eſt virtus, ſed dixit, ꝙ mediũ eſt illud in operatione, qđ ſapiens. i. vir prudẽs determi E nauit: nã ſententiæ iſtorũ ẽt ſine probatione æquiualent demonſtrationibus aliorum in mathematicis, vt patet 6. Ethi. Si autem conſideretur mendacium Michol in comparatione ad mendacium Raab Ierichontine, non eſt totaliter ſimile: quia mẽdacium Raab fuit culpabilius mendacio obſtetricum, vt declaratum eſt Ioſue cap. 2. Dicendum tamen hic, quòd iſta duo mendacia poſſunt conſiderari dupliciter, vel extenſiuè, vel intenſiuè. Si extenſiuè, dicendum, quòd fuit minus culpabile mendacium Raab: quia ipſa per mendacium ſuum liberauit à morte duos exploratores Hebręorũ: Michol autem liberauit vnicum virum. Si autem conſideretur intenſiuè, excuſabilius fuit mendacium Michol,

Peccatũ Michol fuit excuſabilius, q̃ Raab Ierichontine.

chol, quia Dauid erat melior, & vtilior populo Iſ-
rael, q̃ quilibet de illis duobus exploratoribus. Sed
tunc dicetur, quid iſtorum eſt ſimpliciter culpabili⁹?
Dicēdum, ꝙ hic eſt comparatio in æquiuoco: ſicut
ſupra dicebatur: tamen poteſt aliqualiter cognoſci:
& erit modus, ſ. ſi Dauid, qui erat vnic⁹, erat melior
populo Iſrael, q̃ illi duo viri, vel è contrario. Vnde
dicendum eſt, ꝙ mendacium Michol fuit excuſabi-
lius, q̃ mendacium Raab: quia Dauid præualebat il-
lis duobus viris, quos eripuit Raab à morte; Immo
etiam multis alijs viris præualebat: quia infra 2. li. c.
18. dicitur: Tu autem pro 10. millib. computaris. Itē
habuit aliquam cauſam Michol ad eripiendum Da-
uid, quam non habuit Raab ad eripiēdum viros ex-
ploratores: nam Dauid erat maritus Michol, quem
ex lege Dei tenebatur diligere ſuper omnes hoīes,
cum vir, & vxor ſint vna caro, ideo debebat ſe expo-
nere quibuſcunque periculis pro vita illius ſaluādā:
Raab autem non erat obligata ad aliquid duobus vi-
ris exploratoribus: potiſſimè cum ipſa ſine culpa po
tuiſſet eos perdere ad mortem quia erant hoſtes pa-
triæ: ſed noluit eos perdere. Item Michol obligaba-
tur defendere Dauid à morte quantum poſſet: quia
erat innocens: Raab autem non obligabatur eripere
exploratores: quia non erant innocentes: nam licèt
ſecundum Deum innocentes eſſent: quia erant mi-
niſtri bellorum Dei, tamen ſecundum leges politia-
rum erant rei mortis: non ergo obligabatur eos oc-
cultare Raab, cum eſſent digni morte, ſecundum le
gem Iericontinam: quia ad perdēdum vrbem illā
venerant. Excuſabili⁹ ergo fuit peccatum Michol,
quàm mendacium Raab. *Rurſuſque miſit Saul nuncios.*
Præſupponendum eſt hic, ꝙ nuncij iſti introierunt
in domum Dauid, & dixerūt Regi, ꝙ ęgrotabat Da-
uid: quia viderūt ſimulachrum in lecto: Saul autem
non contentus ex inquietudine cordis ſui, putans,
ꝙ adhuc recedere poſſet Dauid, miſit iterum pro il-
lo. *vt viderent Dauid*, ideſt iſti nuncij iuerunt, vt vide-
rent certiſſimè Dauid: nam primi viderunt ſimula-
chrum in lecto, & non curauerunt amplius perſcru
tari, an eſſet Dauid. Secundi autem iuerunt, vt certè
cognoſcerent, an ille eſſet Dauid, & adducerent eū.
Dicens: afferte eum ad me in lecto, vt occidatur. Hoc dixit:
quia credidit verum fuiſſe, ꝙ Dauid ægrotaret, & q̃a
per ſe venire nō poterat, iuſſit, vt ſaltem in lecto ad-
duceretur, & hoc, vt occideretur, ſ. ꝙ nō differretur
occiſio eius ad alios dies: quia putabat fraudem ſibi
fieri ex mora. *Cum autem veniſſent nuncij*, ſ. iſti, qui porta
turi erant Dauid in lecto ad Saulem. *Inuentum eſt ſimu-
lachrum ſuper lectum.* Etiam primi nuncij ſimulachrū
viderunt ſuper lectum, ſed non deprehenderunt eſ-
ſe ſimulachrum, quin potius putauerūt eſſe Dauid:
iſti autem ſecundi inuenerunt ſimulachrum, ſ. ſcien
tes, ꝙ eſſet ſimulachrum, & non Dauid. In quo ſup-
ponendum, ꝙ iſti diſcooperuerunt ſimulachrum,
vt inde educerent Dauid ad portandum coram Re
ge: & ablatis veſtimentis, inuenerunt ſimulachrum,
ideſt lignum illud, vel aliquid alterum, quod pone-
batur ad ſimilitudinem Dauid iacentis. *Et pelles ca-
prarum ad caput eius*, ideſt pellis erat poſita loco capitis:
quia ſimulachrum non habebat caput, vt poſſet red
dere effigiē capillorum: pellis autem poſita loco ca-
pitis, capillos aliquos patentes extra lecti ferramen-
ta, indicabat. Si autem accipiatur pellis pro ceruica-
li, ſicut accipiunt plurimi Hebræorum, eſt ſenſus, ꝙ
erat pellis ad caput, ideſt ſub capite illius ſimulachri,
ſicut eſſet ſolent ceruicalia ſub capite humano.

F *An ſerui Saulis, qui iuerunt ad rapiendum Dauid, peccarent,
Quæſtio XXIII.*

QVAERET aliquis De iſtis ſeruis Saulis: qui
ibāt ad rapiendū Dauid, vt moreret, an pecca-
bant? Aliquis reſpondebit, ꝙ non: quia iſti erant me
ri executores, qui tenebantur obedire præcepto Re
gis, & merus executor non debet partes audire, ſed
ſolum exequi, quod iuſſum eſt: ſed iſtis erat iuſſum
ducere Dauid, ergo non debebant ipſi iudicare, an
rectè fieret, ſed ſolum obedire? Reſpondendū eſt,
ꝙ iſti peccabant: quia erant fautores criminis, & in-
ſidiarum contra Dauid, vt placerent regi: & cū dr̄,
ꝙ erāt meri executores, poteſt dupliciter reſpōderi.
G Vno modo, quod non faciebant, tanquam execu-
tores, & imperati: ſed magis faciebant ex deſiderio,
vt complacerēt Sauli: ſciebant enim, quod Saul de-
ſiderabat nimis occidere Dauid, ideo, vt iſti venirēt
in gratiam Regis, ſpontè operam dabant, vt hoc fa-
cerent: ſic enim patet de Doeg Idumæo: qui ſponte
renunciauit Sauli de Dauid: nam inf. cap. 23. dr̄: Om
nes aduerſum me coniuraſtis, & non eſt, qui renun-
ciet mihi, maximè cum filius meus fędus inierit cū
filio Iſai, non eſt, qui vicem meam doleat ex vobis,
nec qui annunciet mihi. Et dicit̄ immediatè, quòd
reſpondit Doeg Idumæus: vidi filium Iſai in Nobe
cum Achimelech: ille. n. non dixit ibi tāq̃ compul-
ſus: quia Saul non inquirebat ab eo, ſed dixit, vt cō-
H placeret Regi. Simile etiam fuit de Ziphæis: nam ip
ſi venerunt ad Saulem dicentes. Dauid latitat apud
nos in locis tutiſſimis: nunc ergo ſicut deſiderauit
anima tua, vt deſcēderes, deſcende: noſtrū aūt erit,
vt tradamus eum in manus Regis inf. cap 23. Vnde
Dauid conqueſtus eſt ſemel Sauli, ꝙ homines incita
bant eū contra ſe inf. ca. 26. ſ. Si Dominus incitat te
aduerſum me, odoret̄ ſacrificium, ſi autem filij ho-
minum, maledicti ſunt in conſpectu Domini. Sic er
go erat de iſtis ſeruis: quia non faciebant ſolum hoc
tanquam iuſſi, ſed vt ſpontè operantes contra Da-
uid ꝑpter Saulem, & tūc nimis grauiter peccabant.
Si autem dicatur, ꝙ iſti erant meri executores. ſ. ꝙ
non faciebant hoc ſponte, ſed ut imperati à Saule.
I Dicendū eſt, ꝙ adhuc iſti peccabant, q̃q̃ non ita gra-
uiter, ſicut primo mō. Cum verò dr̄, ꝙ merus execu
tor non dēt iudicare, verum eſt, hoc audiēdo partes,
& ſnīando: dēt tn̄ penes ſe iudicare de negocio ſibi
iniuncto, an dēat illud exequi: nam ſi mandatum er
rorem intolerabilem contineat, non dēt merus exe
cutor obedire: peccabit. n. ſi ꝑꝑ aliquam compulſio
nem obediat, vtporè ſi Princeps, vel Iudex iuberet
alicui executori, ꝙ occideret aliquem: quia nō vult
dare ſibi oīa, quæ hēt, vel quia non maledixit Deo,
non tenet̄ obedire, ſed potius ipſe dēt ſuſtinere mor
tem, q̃ iuſſa exequi: ſic. n. ſerui Saulis ſemel noluerūt
ei obedire: quia iniuſta mandabat notoriè, ſ. quando
iuſſit, ꝙ occiderent oēs Sacerdotes Dei ſine cā: nam
K nullus voluit eos tāgere, ſed poſtea Doeg Idumæus
trucidauit eos, infra c. 22. Sic ēt Mauricius, cū legio-
ne Thebæa noluit obedire præcepto Imperatoris,
quando iuſſit ei colere Idola, & comedere de ſancti-
ficatis; nam tunc mori ſe permiſerūt, & trucidari in
medio aliorum miniſtrorum Imperatoris, ne hoc
facerent. Quandocunq; ergo præceptum continet
manifeſtè aliquod crimen, quodcunq; illud ſit, non
tenetur merus executor obedire: ſi aūt mandatū iu-
ſtum ſit, dēt obedire ſimpliciter. Si verò ſit dubium,
niſi nimis conſcientia remordeat executorē ꝑꝑ au-
ctoritatē iubētis, dēt illud exequi: hic aūt manifeſtè
cognoſcebant oēs ſerui Saulis Dauid eſſe innocētē,
iō, cū ſuſciperēt ꝓceptū Saulis ꝯtra eū, ſuſcipiebant
ad exe-

ad exequendum aliqd,quod continebat intolerabilem errorem,ideo peccabant. *Dixit Saul ad Michol.* Subintelligendum eſt,φ cũ nuncij Saulis repererũt ſimulachrum in lecto,videntes ſe illuſos,retulerũt hoc regi, qui vocari fecit Michol, vt de hoc redderet rationem. *Quare ſic illuſiſti mihi?* ſ. faciendo ſimulachrum in lecto. *Et emiſiſti inimicum meum, vt fugeret?* ſ.cùm potuiſſes retinere Dauid,vt moreretur,dediſti ei locum fugiendi:duo fecit hic Michol,de quib⁹ conqueritur Saul: primum erat, φ permiſit Dauid fugere,& hoc dicit Saul: Dimiſiſti inimicum meũ. Secundum erat,φ poſt receſſum Dauid, Michol poſuit ſimulachrum in lecto,vt fallerentur illi,qui ingrederẽt Dauid:& de isto dicit: Quare ſic illuſiſti? Istud primum ſolum vocatur illuſio:nam ſecundum,q̃q̃ cederet ad offenſam Saulis, tamen non erat illuſio. Quod autem poneretur ſimulachrum erat illuſio: quia ſic deciperetur ipſe, & omnes ſerui ſui. Dixit autem,quare dimiſiſti inimicum ſuum? nam erat Saul inimicus Dauid,vt patet præcedenti c.ſ. Factus eſt Saul inimicus Dauid cunctis diebus. *Et reſpondit Michol ad Saul.* Volebat Michol ſatisfacere pro ſe,ne videretur in culpa contra patrem. *Quia ipſe locutus eſt mihi. Dimitte me,* ideſt Dauid mãdauit mihi,φ dimitterẽ eum,ſ.φ deponerem per feneſtram. *Alioquin interficiã te,* ideſt ſi non dimiſeris, occidã te: hoc.n. veriſimile erat,φ Dauid timens iuberet vxori,vt dimitteret eũ ſub interminatione mortis In Hebræo habetur hic. *Ad quid vis,vt interficiam te?* In quo innuitur,φ Dauid dixiſſet Michol,φ dimitteret eum:&,φ ipſa aliqualiter renuiſſet:& tunc dixit ei Dauid. Ad quid vis,vt interficiam te? q. d. ſi non dimittis me, interficiam te:ad quid ergo vis vt interficiam te? Sed ad idem redit cum litera noſtra.

Quare Michol interrogata à patre,cur dimiſiſſet fugere Dauid, non reſpondit rationem veram.
Quæſtio XXIIII.

QVAERET aliquis, quomodo Michol non reſpondit Sauli id, quod debebat reſpondere, ſed mentita eſt: habebat enim pro ſe conuenientem reſponſionem: nã cum dixit ei pater. Cur illuſiſti mihi,ſic poterat dicere, quòd non erat illuſio: quia non fiebat ad illudendum, ſed ad conſeruandum vitam viri ſui. Cùm verò dixit Saul, quare dimiſiſti inimicum meum, vt fugeret, poterat reſpondere Michol,quòd hoc licebat ei: quia erat vir ſuus, & tenebatur eum diligere pluſquam patrem, & omnes alios; cum ſcriptura dicat,Gene.capitu.2. Propter hanc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Et ſicut hoc dicitur de viro reſpectu fœmine; ita ẽt intelligendum eſt de fœmina reſpectu viri, quòd debeat diligere virum ſuper omnem hominem. Nam vir caput eſt mulieris, & vir diligendo vxorẽ ſuam ſeipſum diligit, vt patet ad Ephe.cap.5. Ita ergo è contrario vxor diligendo virum, ſeipſam diligit: ſed tenetur quilibet ad dilectionem ſui ipſius pluſquam alicuius alterius, ſiue patris,ſiue matris: ergo vxor debet diligere virũ ſuper patrem, & matrem, & conſequenter magis debet conſeruare vitã viri, q̃ patris, & matris: ſic ergo Michol conſeruando vitam viri ſui contra voluntatem patris ſui, & mandatum non inferebat ei iniuriam, quia vtebatur iure ſuo. Dicendum tamen,quòd Michol noluit ſibi reſpondere: quia iſta reſponſio quanquam eſſet iuridica, erat dura, & cuicunque patri etiam non irato videretur intoleranda,præcipuè cum Saul eſſet animo concitatus, & habita parua occaſio

A ne contra filiã,puniuiſſet eã: iſta aũt magna occaſio erat: ideo licèt Michol habuiſſet veram,& iuridicã reſponſionem, verba tamen ſua quodam mendacio colorauit: quia ſic ei expedire viſum eſt.

Quare Michol non negauit ſe ſcire Dauid eſſe inimicum Saulis. Quæſt. XXV.

QVAERETVR vlterius, quare Michol nõ reſpondit aliter: nam Saul dixit? quare dimiſiſti inimicum meum, vt fugeret? poterat autem ipſa reſpondere, quòd neſciebat eum eſſe inimicum regis, immò putabat eſſe cariſſimum, & propter B hoc eum fecerat generum ſuum: ſi autem cognouiſſet eum eſſe hoſtem detinuiſſet. Reſpondendum eſt. quòd Michol non putauit hanc reſponſionem eſſe veriſimilem: nam Saul erat inimicus Dauid, cum dicatur præcedenti capit. quòd factus eſt Saul inimicus Dauid omnibus diebus: monſtrauerat etiã Saul iſtam inimicitiam in multis: quia bis conatus fuerat eum lancea configere: ſæpe etiam eum irrationabilibus periculis exponi fecit, & miſit ſeruos ſuos contra eum, præcipuè nocte illa, qua Michol dimiſit Dauid: nõ ergo erat veriſimile Michol ignoraſſe, quòd Dauid eſſet hoſtis Saul: ideo ſi ſic reſpõdiſſet, exiſtimaretur fraus. Sed adhuc aliquis dicet, quòd poterat Michol reſpondere ſe neſciuiſſe de C iſtis inimicitijs: ſic enim reſpondit Achimelech ſacerdos, quando Saul dixit ei: Quare coniuraſtis aduerſum me tu, & filius Iſai, & dediſti ei panes, & gladium,&c. Reſpondit Achimelech: Quis eſt in omnibus ſeruis tuis, ſicut Dauid fidelis,& gener Regis? num hodie cœpi conſulere pro eo Dominum? abſit à me: ne ſuſpicetur rex aduerſus ſeruum ſuũ rem huiuſcemodi in vniuerſa domo patris mei: nõ enim ſciuit ſeruus tuus quicquam ſuper hoc negocio, vel modicum, vel grande, vt patet inf.capi.22. Sic autem erat verum, quòd ille neſciebat aliquas Inimicitias eſſe inter Saulem,& Dauid:& reſpondit illud tanquam veriſimile: ergo ſic potuit reſpondere Michol. Dicendum eſt. quòd iſta reſponſio erat D veriſimilis pro Achimelech, ſed non pro Michol: quia iſta hoſtilitas, quã habebat Saul ad Dauid, erat ex valde multis diebus. ideo nondum manifeſtata erat in toto regno: Achimelech autem habitabat in vrbe Nobe,quæ diſtabat ab vrbe Galaad, in qua ſemper morabatur Saul,ideo veriſimile erat,quòd iſtud negocium ignoraret. De Michol autem ſecus erat: quia ipſa morabatur in vrbe patris ſui in curia,& ſciebat omnia, quæ quotidie fiebant In curia, & indicabantur ei à miniſtris regis, & præcipuè ipſe Dauid, qui erat vir eius,reuelaret ei mala,quæ patiebatur à patre ipſius, cùm ſciret ſe diligi ab illa: vnde non erat aliquatenus veriſimile ignoraſſe Michol iſtas inimicitias: noluit igitur ſic reſpondere, E ne rea crederetur.

An Michol propter timorem non fuerit cauſa confiteri veritatem. Quæſt. XXVI.

QVAERETVR vlterius, an propter timorem Michol reſponderit ea, quæ habẽtur hic, & non auſa fuerit confiteri veritatem? Aliquis dicet, quòd non poterat timere Michol: quia cum fœmina eſſet, nõ erat ei pater ſuus aliquod malum inflicturus, potiſſime quia cauſam iuſtam habebat hoc faciendi, cùm eſſet Dauid vir ſuus?

Reſpondendum eſt, quòd propter duo non reſpondit Michol directè, ſcilicet, propter verecũdiã,

&

& propter timorem. De verecundia apparet: quia quanquam ipſa plus diligeret virum, quàm patrē: tamen quia coram patre, & publicè confiteretur ſe plus diligere virum, quàm patrem, verecundũ erat ipſi, & patri eius. Fecit etiam propter timorem: nā veriſimiliter timere potuit mortem à patre, vel exhæredationem, aut aliam magnam pęnam, cum pater eſſet nimis concitatus contra Dauid. Quod patet ex eo, quod fecit contra filium ſuum Ionathā: nam Saul plus diligeret Ionatham, quàm Michol, cum Ionathas eſſet primogenitus eius ſucceſſurus in regno, vt patet ſequenti c. & erat glorioſus vir inter omnes Iſraelitas opere belli. Michol autem erat fœmina paruę vtilitatis: quia tamen reſpondit Ionathas pro Dauid quare morietur? quid fecit? arripuit Saul lanceam, & conatus eſt interficere Ionatham, ut ſequenti c. A fortiori ergo, ſi Michol reſpōdiſſet ſe eripuiſſe Dauid, quia diligebat eum pluſquā patrem ſuum, cùm eſſent iſta verba contumelioſa, pater faceret eā occidi, vel alia pœna plecteret: quia fœmina erat: timens ergo veriſimiliter Michol declinauit à veritate.

Reſponſio Michol fuit veriſimilis, quo ad vnam partem interrogationis patris, non tamen quo ad ſecundam: ſed Deus confudit intellectum Saulis, vt non aduerteret.

Quæſtio XXVII.

QVAERET aliquis, an iſta reſpōſio Michol eſſet veriſimilis ad hoc, ꝙ pater non iraſceretur ei. Reſpōdendũ eſt, ꝙ Michol duo fecerat, & de vtroque conquerebatur Saul, ſcilicet, quia illuſerat ei faciendo ſimulachrũ, & quia dimiſerat inimicum ſuum ſugere. Reſponſio autē Michol erat veriſimilis ad vnam partem, ſed non ad aliam, ſcilicet inquātum dicebat Saul, ꝙ Michol dimiſerat inimicum ſuum, veriſimiliter reſponderet, ꝙ Dauid dixiſſet ei: Dimitte me, alioquin interficiā te: nā falſum eſt, ꝙ iſta dicta fuerint, eo, qđ Michol ſponte dimiſit Dauid: ſi tamen ipſa renuiſſet, veriſimile eſt, ꝙ Dauid diceret ei: dimitte me, alioquin interficiā te. Sed quantum ad aliam partem de illuſione per ſimulachrum, non erat aliquatenus veriſimilis reſponſio. Et hoc ſiue dicatur, ꝙ ſimulachrũ fuerit factum antequam recederet Dauid, ſiue poſtquam receſſit: nám ſi poſtea factum eſt, manifeſtum eſt, quòd Michol faciebat hoc ſponte, & non ex timore: quia iam non erat ibi Dauid, qui poſſet eam compellere per timorem mortis: ſi autem dicatur ꝙ ſimulachrum factum fuiſſet antequā Dauid fugeret, ſi Michol inuita hoc feciſſet, recedente Dauid, illico abſtuliſſet ſimulachrum de lecto, ſed reliquit ibi quouſque venerunt miniſtri regis, & deluſi ſunt ſemel per illud: ergo non faciebat ex timore. Item adhuc maius, quod hic fecit Michol, fuit, quia veniētibus nuncijs regis, vt raperēt eum, reſpōdit, ꝙ ęgrotabat, & ſic regi relatum eſt, vt patet in litera: hoc tamen non poterat fieri ex timore, ſed ex voluntate fauendi Dauid. Sed aliquis dicet, ꝙ Michol poſſet reſpondere, quod iſta dederat ei Dauid in mandatis, & ipſa iurauerat illa obſeruare per timorē, ideo licet ipſe fugiſſet, illa hoc fecit. Sed adhuc non ſtat iſtud: quoniam Saul intelligebat, quòd ſi per timorem præſtitiſſet iuramentum de faciendo aliquid, non deberet illud obſeruare: & dato, ꝙ obligaret, volebat ipſe, quòd filia eius pateretur periurium pro eo, vt reuelaret ſibi hoſtem: potiſſimè, quia non poterat obligari per iuramentum ad mentiendum: ideo iſtæ non erant excuſationes pro Michol corā

F patre ſuo: præſertim cum iſa nihil horum allegauit, ſed ſolum pro vna parte reſpondit, referens Dauid dixiſſe: Dimitte me, alioquin īterficiā te: Saul autē placatus eſt iſta reſponſioe, quaſi eſſet legitima, quia Deus confudit intellectũ illius, vt nō aduerteret ad rationem Michol, & perſuaderetur. Hoc enim Deus fecit pro Michol quia cum ipſa ex vera dilectione feciſſet iſta pro Dauid, qui erat ſeruus Dei, Deus pro illa voluit patem ſuum eſſe perſuaſum, quanquam reſponſio ſa non eſſet efficax ad ſuadendum.

Michol licet mentita ſit Sauli non tamen mortaliter peccauit. Quæſt. XXVIII.

G QVAERETVR vlterius, an Michol mentita fuerit hic, & an peccauerit mentiendo. Reſpōdendum ad primum, quòd mentita eſt, quia ipſa dixit Sauli, quòd Dauid dixerat ei: Dimitte me, alioquin interficiā te: erat tamen falſum, quia potius ipſa conſuluit Dauid, vt fugeret, vt patet ſupra in litera, ſcilicet, quod cum annunciaſſet Dauid Michol vxor ſua, dicens: Niſi ſaluaueris te nocte hac, cras morieris, depoſuit eum per feneſtrā. De hoc etiam ait Ioſephus ſexto Antiquitatum: Michol filia regis, cognita voluntate patris Dauid, indicauit dubiam ſpem eius vitæ conſpiciens, & de anima ſua pariter diſſidens nec enim ſe crede-

H bat poſſe habere vitam, ſi eius uiſſet amore priuata, eique dixit: Non te hic coniux inueniat ſolis ortus: nam te vlterius non videbit, ſed fuge citius, dum tibi præbet nox fugæ præſidium: faciatque tibi Dominus hunc longiorem: ſcito enim te à patre, ſi inuentus fueris, occidendum. Quo dicto, eum per feneſtram depoſuit. Ad ſecundum cum dicitur, an peccauerit mentiendo. Aliquis reſpondebit, ꝙ peccauit venialiter, eo ꝙ erat mendacium officioſum, ſicut ſupra reſponſum eſt, quando quærebatur, an peccauerit, dicendo, quòd Dauid ægrotabat. Sed dicendum eſt, quòd illud non eſt ſimile ad aliquid præcedens: quia omnia illa fecit Michol pro vita Dauid liberanda: illud autem, quod nunc

I faciebat, non erat pro vita Dauid, quia qualitercũque ipſa reſponderet, nihil nocebat Dauid, ſed erat ad liberandum ſe à morte, vel à verecundia: nam ſi verum erat, quod reſpondiſſet, dicens ſe feciſſe, quia diligebat magis Dauid, quàm patrem ſuum ipſa pudore confunderetur, & patri ſuo videretur illata contumelia: timebat etiam præter hoc, mortem, vt ſupra declaratum eſt: ideo vt ſeipſam liberaret ab his, mentita eſt: non eſt autem ſimile, cùm quis mentitur pro defendenda vita alterius, aut rebus, vel pro defenſione vitæ ſue, & rerum ſuarum: ideo quanquam in alio ſit peccatum veniale, in ſeipſo tamen forte erit mortale. Hic tamen veriſimile eſt, quòd fuerit veniale, cùm per illud inten-

K derit vitam ſuam ſeruare, & alias deſperabat de ea. Sic etiam in quolibet, ſi ſit innocens, & per vnicũ mendacium vitam ſuam conſeruare poſſit, & alias ſciat hoc impoſſibile eſſe mentiri, veniale erit: melius tamen erat, quòd permitteret ſe mori innocenter, quàm quòd mentiretur pro ſaluatione vitæ. In alio autem ſecus eſt, quia ſiquis velit occidere alterum innocentem, vel deflorare virginem inuitam, & ego per vnicum mendacium poſſum vtrunq; eorũ excuſare, melius eſt, ꝙ mētiar, & peccem venialiter, ꝗ ꝙ occaſione mei ſcelus perpetretur: quocunq; tñ modo res ſe habeat, minus aliquis peccat, cum pro defenſione vitę alterius, ꝗꝗ vtrũq; veniale fuerit, & ita fuit hic Michol, quia ſupra peccauit

cauit venialiter, quando dixit, ꝙ Dauid ægrotabat, nunc etiam venialiter peccauit, quando mentita eſt pro ſe: maius tamen eſt iſtud mendacium, ꝙ id, ꝙ ſupra habebatur. *Dauid autem fugiens ſaluatus eſt*, idest Dauid per fugam ſaluauit vitam ſuam, ſ. quia non potuerunt eum comprehendere miniſtri Saulis. *Et venit ad Samuelem in Ramatha.* Habitabat enim Samuel in Ramatha: quia ibi habitauerat pater eius Elcana, vt patet ſup. c. 1. & 2. poſtea etiam cum Samuel eſſet Iudex Iſrael habitabat in Ramatha, & ibi conſtruxit altare ſup. c. 7. Nũc verò habitabat ibi: quia poſtquam Saul peccauit contra Amalecitas non implendo pceptũ Domini, noluit Samuel manere cum eo, ſed receſſit in vrbem ſuam in Ramatha, & non vidit eũ vltra, vſque in diem mortis ſuæ, vt patet ſup. c. 15...

Quare fugit Dauid ad Samuelem. Quæſt. XXIX.

QVAERET aliquis, quare fugit Dauid in Ramatha, ad Samuelem magis, quàm ad alium locum: poterat enim fugere ad cognationem ſuam in Bethlehem, vbi omnes cognati ſui, & contribules adiuuarent eum, ſicut poſtea factum eſt: nã cum iterum fugit à Saule, congregati ſunt ad eum omnes cognati ſui, infr. c. 22. Reſpondendum eſt, ꝙ non fugit ad cognatos ſuos in Bethlehem: quia ſciebat, ꝙ cum Saul perſequeretur eum ad mortem, faceret inquiri vbi erat, & quia magis ſuſpicarẽt eũ eẽ in Bethlehem inter cognatos ſuos, mitteret illùc Saul, & acciperet eum inde. Cùm autem iuit in Ramatha, non poſſet ſuſpicari Saul, an illùc iuiſſet: qa neſciebat aliquam cauſam eſſe, pp quam iret Dauid in Ramatha, præſertim cùm non eſſet Ramatha in Tribu Iuda, de qua erat Dauid, ſed ĩ Tribu Ephraim, vt patet ſup. c. 1. & ibi declaratũ eſt. Item neſciebat Saul aliquam amicitiam, vel familiaritatem cõtractam inter Dauid, & Samuelem, vt ad eum ire deberet, & ſic non miſit illùc ad inquirendum eum quouſq; à caſu à quibuſdam nũciatum eſt ei, ꝙ eſſet Dauid in Ramatha. Alia ratio fuit, vt iret in Ramatha, ſ. quia ibi erat Samuel, qui eum vnxerat in Regem, & volebat ei enarrare omnes anguſtias ſuas, quas patiebatur à Saule, vt conſuleret Dominum pro illo, & quia non erat aliquis, qui ita congruè facere poſſet, ſicut Samuel, fugit ad eum in Ramatha. Et hoc apparet, quia immediatè dicitur, ꝙ nunciauit ei oĩa, quæ fecerat ſibi Saul. Cùm verò dr̃: quomodo non conuenerunt cognati Dauid ad eum, ſicut conuenerunt iterum, cum confugeret? Dicendum, ꝙ nunc non expediuit: quia cognati Dauid nõ debebant cõuenire, niſi ad cuſtodiam Dauid, & repugnandũ Saul: hoc autem nolebat facere Dauid, quouſq; totaliter ſciret peruerſam eſſe ſententiam Saulis: nũc aũt nondum hoc cognouerat, ſed proponebat adhuc redire ad Saulem: nam poſtea reuerſus eſt, vt patet ſequenti c. ideo non decuit, vt nunc congregaret cognatos ſuos ad reſiſtendum Sauli. Poſtea autem cõgregati ſunt ad eum, infra c. 22. quia tunc receſſerat Dauid totaliter à Saule animo non redeundi ad eũ: quia iam cognouerat eius ſententiam eſſe peruerſam; ideo recepit cognatos ſuos in adiutorium ſuum contra Saulem.

Iuit Dauid potiꝰ ad Samuelem, ꝙ ad cognatos ſuos, vt non eſſet notũ Sauli quo iuerit, & vt cõſuleret Dominũ.

Samuel toto tempore vitæ ſuæ fuit occupatus in bonis. Quæſtio XXX.

QVAERET aliquis, quid faciebat Samuel in Ramatha? Reſpondendum, ꝙ vita Samuelis ſemper fuit occupata in bonis, cùm ipſe vir ſanctus eſſet: à principio enim Natiuitatis

A ſuæ fuit vita eius hęc: nam mater ſua vouit eum Domino, vt maneret ſemper coram illo, tenuit tamen eum apud ſe vſque dum ablactauit ipſum, & tũc duxit eum coram Heli ſummo Sacerdote, & obtulit eum Domino, ſup. c. 1. Ibi autem manſit miniſtrãdo coram Domino, vt patet ſup. c. 2. & 3. ſ. Samuel autem miniſtrabat ante faciem Domini puer accinctꝰ Ephod lineo. Iſtum autem modum viuendi habuit Samuel dùm vixit Heli, ſ. ꝙ ſemper miniſtrauit coram eo, & viuente illo, fuit propheta, & qa Heli erat Iudex Iſrael, vt patet ſup. cap. 4. mortuo illo, electus fuit Samuel in iudicem, eo, ꝙ cognitus fuerat, viuente Heli, tanquam propheta fidelis in toto Iſrael, vt patet ſup. ca. 3. ſ. & cognouit vniuerſus Iſrael à Dan

B vſque Berſabeę, ꝙ fidelis Samuel propheta eſſet Domini. Iudicauit autem ipſe Iſrael annis 20. vt colligitur ſupra c. 7. & in toto iſto tempore erat nimis ſolicitus circa totum Iſrael, & quolibet anno circuibat totam terram Iſrael, & faciebat principale iudiciũ in tribus locis, ſ. Bethel, Galgala, Maſphat. Cùm verò finiuiſſet hunc circuitum, veniebat in Ramatha, quæ erat vrbs ſua, & ibi quieſcebat in parte reſidua anni, vt iterum inciperet ſequenti anno circuire totum Iſrael, vt patet ſup. c. 7. Iſtum modum habuit p 20. annos, quibus potuit circuire terram: poſtquam verò ſenuit, & non poterat commodè diſcurrere p omnia loca, ſicut primo conſueuerat, fecit duos filios ſuos iudices, qui iudicabãt in Berſabee: ipſe aũt

C manſit in Ramatha, ſup. c. 8. Deinde filijs ſuis declinantibus ad auariciam, clamauerunt Iſraelitę, & venientes ſeniores ad Samuelem, petiuerunt ſuper ſe regem, e. ca quibus Samuel poſt paucum tempus dedit regem Saulem, quo dato, ceſſauit Samuel iudicare Iſrael: Erat tamen multoties cũ Saule ad oſtendendũ ei quid facere deberet, ne erraret in lege Domini, & iuſſerat ei, ꝙ quandocunque accideret ſibi aliquid graue, deſcenderet in Galgalam expectans Samuelem 7. diebꝰ, & ipſe veniret illùc ad dicendũ quid facere deberet, vt patet ſupr. c. 10. Iſtum modũ habuit Samuel, ſ. vacandi circa regimen regni, vſq; ad tempus, quo peccauit Saul pp Amalechitas: tũc enim receſſit Samuel à Saule, & nunquam redijt ad

D eum poſtea tota vita ſua, vt patet ſup. c. 15. ſ. & non vidit Samuel vltra Saulem, vſque ad diem mortis ſuæ: ex eo autem tempore manſit Samuel in Ramathã, depoſito omni negocio regni, vacans contemplationi tantum. Habebat nanque ſecum multos prophetas, qui ſemper vacabant diuinis laudib. Sic enim patet infra, in litera, ſ. Qui cum vidiſſent Cuneum prophetarum vaticinantium, & Samuelem ſtantem ſuper eos, factus eſt in illis ſpiritus Domini. Hunc modum tenuit Samuel poſtea vſque ad mortem ſuam, ſ. ꝙ eſſet Princeps prophetarum in laudibus diuinis, & poſtea in eodem loco mortuus eſt, nõ poſt multum tempus, dum adhuc Saul perſequerẽt Dauid, vt patet infr. c. 25. ſ. mortuus eſt aũt Samuel,

E & congregatus eſt vniuerſus Iſrael, & planxerũt eũ, & ſepelierunt in domo ſua Ramatha. Cùm aũt Dauid iuit ad Samuelem nunc in Ramatha, inuenit eũ vacantem laudibus Dei, & cum eo ipſe vacauit: omnes quoq; nuncij miſſi à Saule inuenerunt Samuelem in hoc negocio, & ipſi quoque cum eo inceperunt Deum laudare, vt patet infra in lr̃a. *Et nunciauit ei omnia, quæ fecerat Saul*, ſ. oĩa mala, quę molitꝰ fuerat contra ipſum ex die, quo cœpit eũ habere exoſum. Credendũ eſt aũt, ꝙ fecerit Dauid, vt Samuel conſuleret p eo Dñm, qd agere dẽret, & ꝙ cõſilio eiꝰ rediret ad Saulẽ: qa nõdũ cõſũmata erat nequitia Saulis. *Et abierunt ipſe, & Samuel, & morati ſunt in Naioth.* Nõ eſt itelligẽdũ, ꝙ ipſi ſoli illùc iuiſſẽt: qa ẽt iuit cũ eis Cuneus

neus prophetarum. Quod patet: quia nuncij Saulis F
venientes ad Samuelem inuenerũt eum in Naioth
ſtantem ſuper Cuneum prophetarum, ergo illi iue-
rant illùc: ſed fit mentio ſolũ de Samuele, & Dauid:
quia iſti erant præcipui. Non eſt autem intelligẽdũ,
ꝙ Naioth ſit aliquis locus diſtinctus à Ramatha, ſed
eſt intra Ramatha: nam dicitur infra. Ecce Dauid ē
in Naioth, in Ramatha: ſed erat Naioth aliqua pars
vrbis, in qua manebat Samuel cùm alijs prophetis,
ſicut in Gabaà erant prophetæ in ſuperiori parte Ci
uitatis in colle: vnde, quando iuit Saul reuertens à
Samuele, habuit prophetas ſibi obuios deſcẽdentes
de colle, vt patet ſup c. 10. illum. n. collem elegerant
ſibi ad vacandum diuinis laudibus: ita hic elegerat
ſibi Samuel Naioth in Vrbe Ramatha, vt ibi cũ alijs G
prophetis Deũ laudaret: ſic autem accipiũtur inter-
dum duo nomina locorum, quæ ſignificant vnum
locum, ſicut Cariathiarim, & Gabaa. Nam videtur,
ꝙ iſta ſint duo loca, ſup. c. 7. & tamen ſunt vnus lo-
cus, vt ibi declaratum eſt *Nunciatum eſt autem.* Hic po
nitur quintum huius, c. in quo Dauid per importu-
nitatem Saulis à diuinis laudibus impeditur, ſ. quia
erat cum prophetis laudando Deum, & propter ad-
uentũ Saulis, vnde fugit, vt patet ſeq. c. in principio.
Nunciatum eſt autem Sauli à dicentibus. Subintelligendũ
eſt, ꝙ cum fugit Dauid à facie Saulis, fecit eũ inqui-
rere Saul, vt occideret illum; & non repertus eſt in
locis, in quibus ipſe ſuſpicabatur: quia non erat ali-
qua cauſa, propter quam illùc deberet ire Dauid, vt H
ſupr. declaratum eſt in quadam q̄one. Accidit m̄, ꝙ
venerunt quidam de Ramatha ad Saulem à caſu, &
illi nunciauerunt eſſe ibi Dauid. Et dicitur, ꝙ nũcia-
tum eſt à dicentibus, ideſt non ab illis, quos ipſe mi-
ſit: quia nullos adhuc miſerat, ſed à dicentibus, ſ. per
famam hoc nunciatum eſt. *Ecce Dauid in Naioth, in Ra
matha.* Iſtud eſt, ꝙ nunciatum fuit: & non ſolum fuit
dictum ſibi de Vrbe, ſed etiam ſpecialiter de loco vr
bis, ſ. ꝙ erat in Naioth. Aliqui Hebræi dicunt, ꝙ Na-
ioth ſit hic nomen appellatiuum, & ſignificet pul-
chritudinem: dicunt autem, ꝙ Samuel, & Dauid, &
alij prophetæ erant in Naioth, ideſt in pulchritudi-
nem, ſ. conſiderando de pulchritudine mundi, i. de
Templo fabricãdo per Salomonem, ꝙ erat pulchri- I
tudo mundi, ſ. in quo loco futurum erat. Sed hoc ri-
diculum eſt: ſuperfluum autem erat iſta cogitare: q̄a
adhuc nullus propheta ſciebat, an aliquod Templũ
Domino ſtabiliter conſtruendum eſſet; ſed putabãt
variandum eſſe de loco ad locum, ſicut tunc fiebat.
Item neceſſe eſt, ꝙ accipiatur hic Naioth pro loco:
quia infra dicitur, ꝙ abijt Saul in Naioth, in Rama-
tha: Saul tamen non conſiderabat de illa pulchritu-
dine, ſed ſolum ibat, vt perſequeretur Dauid: ergo
Naioth locus erat, præſertim, quia ibi dicitur: Abijt,
& abire eſt motus localis, ideo debet determinari p̄
nomen ſignificans locum, & determinantur per Na
ioth, ergo eſt locus. *Miſit ergo lictores Saul, vt raperent Da
uid*, ſ. poſtquam cognouit eſſe Dauid in Ramatha, K
miſit illùc lictores, vt tollerent inde Dauid ad occi-
dendum: dicũtur autem lictores, ſ. ſacrificantes à li-
tando: quia litare eſt ſacrificium facere. Hic tamen,
& communiter vocantur lictores illi, qui ferunt en
ſes, vel arma ad executores iuſtitiæ, & ſunt miniſtri
iudicũ, vel regum. Hoc autem miſit Saul, vt ſi vellet
ſe Dauid defendere, vel aliquis vellet eum adiuuare,
iſti poſſent armis inuadere illos. Fuerũt etiam miſſi,
vt videretur, ꝙ Dauid ducebatur ad mortem iuridi
cè: quia iſti, qui erant executores iuſtitiæ, ducebant
eum. *Qui cum vidiſſent Cuneum prophetarum vaticinan-
tium*, i. viderunt multitudinem prophetarum lau-
dantium Deum cum Samuele.

Quomodo propheta in Ramatha vaticinabantur.
Quæſtio XXXI.

QVAERET aliquis. Quid iſti prophetæ va-
ticinabantur, vel quomodo? Reſpondendum — Propheta re quid.
eſt, ꝙ iſti non propriè prophetabant, ſed laudabant
Deum. Pro quo conſiderãdum eſt, ꝙ prophetare eſt
dicere aliquid occultũ, ꝙ alij hoĩes neſciunt: & hoc
ſiue ſit per modũ denunciationis, ſiue laudis, & ſiue
ſit à Deo, ſiue ab alio ſpũ. Vnde illi, qui arripiuntur à
Dæmone, quia loquuntur aliqua, quæ alij hoĩes ne-
ſciunt, & Dęmones illa reuelant per ora arrepticio-
rum, dñr prophetare. Sic patet ſup. c. præcedenti de
Saule, cùm dicitur: Inuaſit ſpũs Domini mal⁹ Saul,
& prophetabat in medio domus ſuæ: & ille non mo
uebatᷣ à Deo. Accipere aũt prophetiã, prout ad Deũ
pertinet, ſtat dupliciter: vno modo dicitur prophe-
tia per modum denũciationis alicuius futuri. & iſto
mõ vocamus propriè prophetas quatuor maiores,
& 12. minores, quorum ſcripta habentur in canone
Bibliæ. Alio modo accipitur prophetia, vt pertinet
ad laudem Dei, & ſic omnes vacantes diuinis laudi-
bus quantum ad aliqua altiſſima, vel occulta, dicunt
prophetare. Sed hoc ſtat dupliciter, nam quidam p̄- — Prophetare dupliciter.
phetant: quia Deus immittit illis ſpũm propheticũ,
vt ſciant dicere aliquas laudes Dei mirabiles, quas
alius nullo mõ ſcirent. Aliquando prophetant lau-
dantes Deũ p̄ Doctrinam, ſ. quia didicerunt facere
cantica ad laudẽ Dei: & q̄q̄ non incidat in eos ſpũs
Dñi, p̄ doctrinam prophetant. De primo mõ patet
in Dauid, qui fecit plurimos Pſ. Hoc tñ non p̄ aliquã
doctrinam, cũ paſtor eſſet, ſed ſolũ per ſpũm Dñi, q̄
directus eſt in eo à die vnctionis ſuæ, vt patet ſup. c.
16 ſic ẽt prophetauerunt nuncij Saulis, qui antè ne-
ſciebant prophetare, nũc aũt facto in ſe ſpũ Dei, p̄-
phetauerũt, vt patet hic. Idem fuit de Saule: nam ir-
ruit in eum ſpũs Domini, & prophetauit, vt patet. ꝫ.
& ſup. c. 10. De ſecundo mõ apparet in cantorib. tẽ-
pli Salomonis, q̄ oẽs dicebãtur prophetare, vt patet
1. Paral. ca. 25. non tamen erant oẽs illi hñtes ſpũm
prophetiæ à Deo: q̄a inter eos ponunt aliq̄ doctores
in laudibus diuinis, vt patet eo. c. ea tñ, q̄ ſciunt pro-
pheticè, non ſunt p̄ doctores. Etiam quia quidã di-
cebant eſſe ſapientiores alijs. De hoc magis dictũ eſt
ſup. c. 10. De his verò prophetis, qui erant cũ Samue-
le, dicendum eſt, ꝙ non prophetabant per modum
enunciationis alicuius futuri, ſed ſolũ p̄ modũ lau-
dis: nã nihil pficeret, ꝙ illi vacarent ſimul enũciatõi
futurorũ: nam hoc mõ prophetia nihil prodeſt, niſi
cum enunciat ei, pro quo, vel contra quẽ eſt: vel cũ
ſcribit ad eruditionẽ poſterorũ, ſicut fecerunt oẽs p̄
phetæ, quorum ſcripta hñr in canone veteris teſtã.
Iſti tñ erant ſimul prophetando, ergo nõ propheta-
bant enunciando aliquid futurum: quia ſic vnus p̄-
pheraret oĩbus, & alij ſubticerent: oẽs tñ ſimul pro-
phetabant, & poſtea ẽt nuncij Saulis, q̄ venerunt, p̄-
phetauerunt cum eis: ergo non prophetabant enun
ciando aliquid futurum: quia ſic eſſet confuſio pro-
phetantium, ſed prophetabant laudando Deum, &
ſimul laudabant: ſicut, cũ multi in eodem choro cã
tãt. Sed tunc manet dubiũ, an iſti hñent ſpũm p̄phe-
ticum ad canendum laudes Dei, vel canerent p̄ eru-
ditionem humanam. Reſpondendum eſt, ꝙ non eſt
inconueniens dicere, ꝙ omnes iſti haberẽt ſpiritum
Dei ad canendum laudes: magis tñ vr̄ dicendum, ꝙ
iſti per doctrinam canerent, ſ. quia ſemper vacabant
laudibus Dei, & erudiebantur ad ſciendum facere
carmina. Pro quo conſiderandum, quòd in veteri
teſtamento, cũ eſſet vnicus locus ſanctuarij, omnes
homines, qui volebant vacare cõtemplationi, & di-
uinis

uinis laudibus, non poterant conuenire in templũ illud, ſed fiebant diuerſa collegia per terram Iſrael, & in quolibet eorum erãt multi viri, qui ſpecialiter vacabãt contemplationi, in comparatione ad alios homines, ſicut nunc ſunt Religioſi in comparatione ad populares: & iſti in illis collegijs vacabant ſtudijs ſapientiæ, & doctrinæ, & diſciplinæ legis, & addiſcebant facere cantica diuinę laudis, & illa faciebãt. De his erant aliqua collegia tempore Samuelis, & omnes, qui erant in illis vocabantur prophetæ. Fuit autem vnum in Gabaa in colle, ad quem venit Saul, quando dimiſſus fuit à Samuele; & dicitur, ꝙ Saul, & puer ſuus venerunt ad prædictum collem, & exijt Cuneus prophetarum obuius ei, & inſiluit ſuper eũ ſpiritus Domini, & prophetauit, vt patet ſupra c. 10. B Aliud collegiũ erat in Ramatha, de quo hic, & erãt multi prophetæ ibi laudantes Deum. Quod aũt iſti prophetarent per doctrinam, apparet: quia dicitur, ꝙ ſtabat Samuel ſup eos, ideſt docebat illos prophetare: ſi tamen illi haberent hoc per ſpiritum Dei, nemo doceret eos, ſed illa ſolum prophetarent, ad quę ſpiritus Dei illos moueret. *Et Samuelem ſtantem ſuper eos*, ideſt viderunt, ꝙ Samuel ſtabat ſuper prophetas illos, ſ. erudiendo eos: quia ipſe erat Doctor diuinæ laudis. Vel erat ſuper eos, ſ. ꝙ erat Princeps eorum:, nam etiam ſi dicatur, ꝙ iſti habebant ſpiritum propheticum, poterat Samuel ſtare ſuper eos: ſed tunc non ſtabat, vt docẽs eos, ſed, vt principans: quia ipſe erat honorabilior inter oẽs prophetas, & antiquior. C *Et factus eſt etiam in illis ſpiritus Domini*, ideſt non ſolum fuit ſpiritus Domini in alijs prophetis ad prophetãdum, ſed etiam in nuncijs Saulis: ex quo innnitur, ꝙ aliqui de illis, qui prophetabant cum Samuele, habebant ſpiritum propheticum, & non prophetabãt per doctrinam, cum ponatur hic (etiam) quæ eſt dictio copulatiua. Poteſt tamen referri iſta copulatio non ad ſpiritum propheticũ, ſed ad actum prophetãdi, vt dicatur, ꝙ factus eſt ſpiritus Domini in iſtis, & prophetare cæperunt, etiam ſicut alij, ideſt non ſolum alij prophetabant, qui non habebant ſpiritum propheticum, ſed etiam iſti, qui illum habebant: ſed prior ſenſus eſt melior: quia hic ponitur bis. *Et prophetare cæperunt etiam ipſi*, ſ. iſti, qui miſſi erant à Saule, D cæperunt canere laudes Dei, ſicut oẽs alij ꝓphetæ.

Quomodo factus eſt ſpiritus Domini in nuncios Saulis, qui venerunt in Ramatha, vt caperent Dauid.
Quæſtio XXXII.

QVAERET aliquis. Quomodo factus eſt in iſtis ſpiritus Domini, vel quid ſit fieri in eis ſpiritum. Reſpondendum eſt, ꝙ iſti nnncij Saulis erant viri ſimplices, quantum ad actum prophetiæ: nunquam enim prophetauerant, neque habebant doctriuam hnmanam, per quam ſcirent prophetare: nunc quoque non ibant cum intentione prophetandi, ſed, vt caperent Dauid ad mortem: Deus aũt E immutauit intellectum, & voluntatem eorum ſupernaturaliter: intellectum quidem dando eis quandam illuſtrationem ad temp⁹, & ſciendo ea, q̃ prius neſciuerant: vnde iam ſapientes erant ad formandũ cantica diuinæ laudis: immutauit quoqne voluntatem eorum, vt vellent prophetare, ſicut mente nouerant, & vellent manere cum illis prophetis, q erãt cum Samuele. Quod ſic factum eſt, quia non curauerunt amplius regredi ad Saulem, nec rapere Dauid, q̃q̃ eſſet coram eis, ſed manebant pacifici, atque ſi ad nihil veniſſent, niſi ad prophetãdum. *Quod cum nunciatum eſſet Sauli, miſit alios nuncios.* Subintelligendum eſt, ꝙ, cum iſti primi nuncij prophetaſſent, morati ſunt

A in Ramatha aliquot diebus, quorum mora admiratus Saul, miſit aliquem, qui ſciret, quid faciebant illi nuncij, & ille vidit eos prophetantes, nunciauitque Sauli, & tunc miſit alios nuncios, vt raperent Dauid.

Saul miſit alios nuncios, vt caperent Dauid. Quæſt. XXXIII.

QVAERET aliquis. Quare mittebat Saul alios nuncios, propter hoc, ꝙ primi prophetabant? Reſpondendum eſt: quia Saul putauit iam illos non proficere intentioni ſuæ: nam ipſe mittebat eos, vt raperent Dauid, & cum eſſet Dauid coram eis, nihil nocebant ei, nec ſaltem verbo, & ſic mens eorũ mutata erat. Vnde ſiue hoc factum eſſet à Deo, qui mutaſſet voluntatem eorum, ad nolendum rapere Dauid, & intellectum ad prophetãdum: ſiue hoc factũ eſſet per aliquam colluſionem, vel pactum, non ꝓficiebant illi nuncij Sauli, qui ardebat, vt duceret Dauid coram ipſo ad occidendum. *Prophetauerunt autem & illi*, i. etiam iſti ſecundi nuncij prophetauerunt, ſicut primi, & manſerunt cum Samuel, & alijs prophetis, nec nocuerunt Dauid.

Quomodo etiam iſti ſecundi nuncij prophetauerunt.
Quæſtio XXXIV.

QVAERET aliquis. Quomodo iſti ſecundi nuncij prophetauerunt: videtur enim, ꝙ nullo modo debuiſſent prophetare, dato, ꝙ eis Deus infũdiſſet ſpiritum propheticum: quia iſti ibant, vt raperent Dauid: & ſciebant, ꝙ primi nnncij prophetaſſent, & propter hoc nõ executi fuiſſent mandatum Saulis: ideo ipſi habebant voluntatem non prophetandi, licèt Deus infunderet eis ſpiritum propheticum: ſpiritus autem iſte eſt quædam illuſtratio ſupernaturalis ad cognoſcendũ aliqua, quæ aliter cognoſci non pñt: ſed ea, quæ ſunt in intellectu nõ pñt cogere voluntatem: ergo non compellerentur iſti ad prophetandum, q̃q̃ haberent ſpiritum propheticũ. Rñdendũ eſt, ꝙ ad hoc, ꝙ iſti ꝓpheratent, requirebãtur duo. Primum erat, ꝙ haberent quandam cognitionẽ ſupernaturalem. Secundum erat, ꝙ haberent voluntatem prophetandi ea, quæ cognouerant. Primum habebat per ſpiritum propheticum. Secundũ autem non erat per iſtum ſpũm, nam liberum erat prophetæ proferre ea, q̃ Deus reuelabat ſubticere: nam cum intellectus, & voluntas ſint duæ potẽtiæ diſtinctæ id, ꝙ, in vna fuerit, non põt mouere alterã, cogẽdo ad aliquid ſed ſpũs propheticus pertinet ad ſolum intellectum, ergo qui habet illum, q̃q̃ nõ poſſit intelligere ſm illum, põt tñ velle non loqui ea, q̃ intellexerit, eo, ꝙ velle loqui nõ ꝑtinet ad ĩtellectũ, ſed ad voluntatẽ, iõ, ſi Deus nihil dederit alicui, niſi ſpũm propheticũ, nõ põt iſte cogi ad ꝓphetãdũ, De⁹ tñ interdũ cogit hoĩem ad loquẽdũ ea, q̃ nõ vult: ſic .n. fuit in Balãã q conabat̃, vt malediceret Iſraelitis, & cũ vellet maledicere, Deus mouebat linguã ei⁹ ad bñdicendũ. Et q̃q̃ ſæpe oraſſet, vt ꝑmitteret maledicere, nunq̃ poterat, vt patet Nu. c. 23. & 24. & Deu. c. 23. Sic aũt hic Deus infundebat iſtis nũcijs ſpũm ꝓpheticũ. Et ſi iſtũ ſolũ infundiſſet, nnnq̃ ꝓphetaſsẽt: q̃a intentio eorũ erat, vt caperent Dauid ad occidẽdũ, cũ ad hoc miſſi eſſent. Sed dicẽdũ, ꝙ aliq̃d inſup addebat, ꝙ ꝑtinebat ad voluntatẽ, ꝑ ꝙ non ſolũ iſti ſciebant ꝓphetare, ſed ẽt volebãt, & actualiter ꝓphetabãt: iſtd aũt poterat eẽ dupliciter. Vno mõ, ꝙ De⁹ moueret linguas eorũ, ẽt ipſis nolẽtib. & ꝓphetarẽt. Alio mõ, ꝙ Deus immutauit voluntatem eorũ nõ cogendo eam, ſed faciendo, quòd appareret ei valde bonũ prophetare, & ↄtrariũ huius eſſe valde malũ; ideo

Dupliciter poterat immutari volũtas nũciorũ à Deo.

ideo cũ magno deſiderio prophetabant, tanq̃ adipiſcentes aliquod bonum. Et iſtud ſecũdum veriſimilius eſt: nam ſi primum ſolum fuiſſet, q̃q̃ iſti cogerentur prophetare, tamen eorũ peruerſa voluntas non ceſſaret, & ſic ſemper vellent rapere Dauid, & conarentur eum rapere, niſi poneretur, ꝙ Deus impediret: & dato, ꝙ impediret, cum volũtas nequam perſeueraret, ipſi redirent ad Saulem, non tñ redibant, ſed manebant in Dei laudib. cum alijs prophetis: iõ dicendum eſt, ꝙ Deus fecerit, ꝙ appareret eis valde bonum prophetare, & manere cum alijs prophetis, in diuinis laudibus, nec rapere Dauid. *Et rurſum Saul miſit tertios nuncios.* Poſtquam enim vidit, ꝙ ſecũdi nũcij non redibãt, miſit aliquem ſciturũ, quid agerent: & reſponſum eſt, ꝙ prophetarent, iõ cũ iam ſciret illos nuncios nihil ſibi proficere, miſit tertios nuncios. *Qui & ipſi prophetauerunt*, i. ẽt Deus dedit ſpiritũ propheticum tertijs nuncijs, ſicut omnibus priorib. & prophetauerũt: nec additur aliquid alterum: quia ſubintelligendum eſt, quòd cum iſti prophetarent, non capiebant Dauid, nec hoc volebant, ſed deſiderabant manere in diuinis laudibus.

Iſtos nuncios fecit Deus prophetare propter duo.
Quæſtio XXXV.

QVAERET aliquis. Quare Deus faciebat, ꝙ omnes iſti nuncij prophetarent? Reſpondendũ eſt, ꝙ factum eſt propter duo. Primum fuit, vt Deus miraculosè fauere oſtenderetur Dauid, vt ſic deſiſtere vellet Saul ab iniquitate ſua, & publicè ſe videret confuſum: nam, ꝙ Deus faceret omnes nũcios Saulis prophetare, euidẽs miraculum erat: ꝙ autem fieret hoc propter Dauid, ad quem capiendum ibant, ẽt erat manifeſtum: iõ ſic debuiſſet Saul erubeſcere de iniquitate ſua, cùm Deus publicè repugnaret ei, ſed non dedit ei Deus cor intelligens, vt à malo diuerteret. Secundò fuit data iſta prophetia pp liberationem Dauid: nam illi nũcij, qui veniebant, ſolum ibant, vt raperent Dauid: ſi autem Deus non impediuiſſet illos aliquo modo, rapuiſſent eum ad mortem, ꝙ Deus nolebat: iõ dedit illis, ꝙ prophetarent, & immutaretur cor eorũ, vt nollent rapere Dauid, ſed manere cum prophetis, nec redire cum reſponſo eius, ad quod miſſi fuerant. Sed tunc dicet aliquis, quòd hoc ſufficiebat factum fuiſſe in primis nũcijs, ſcilicet, ꝙ dum illi prophetarẽt, Dauid fugeret inde, & non poſſent eum rapere, ſtetit tamen ibi ſemper poſtea quouſq; venit Saul, & prophetauit fugit Dauid: nec potuit eum tunc perſequi Saul: ita debuiſſet facere, dum primi nuncij prophetarent. Dicendum eſt, ꝙ hoc facere Deus voluit ad confuſionem Saulis: nam ſi primi nuncij prophetaſſent, & eis prophetantib. fugiſſet Dauid, putaſſet Saul, ꝙ illud fuerat factum per colluſionem, vt haberet Dauid locum fugiendi, & ſic nõ crederet, ꝙ Deus repugnabat ei, ſed erat humana fraus: idem autem ſi expectaſſet Dauid dum prophetaſſent ſolum primi, & ſecundi, & fugiſſet, prophetantib. tertijs, putaret Saul fraudem eſſe. Quod patet: quia ẽt ſi ter nũcios miſiſſet, & prophetaſſent omnes: nunquam tamen credidit, quouſque ipſe iuit, & pariter prophetare coactus eſt, iõ decuit, vt non fugeret Dauid ad primos nuncios prophetantes, ſed expectaret aduentũ Saulis, & tũc fugeret.

An iſti nuncij Saulis poſtea ſemper prophetarunt.
Quæſtio XXXVI.

QVAERETVR vlterius, An iſti nuncij Saulis, quibus Deus dedit ſpiritum propheticum,

F prophetauerint ſemper, vel mãſerit ſpiritus ille ad aliquid paruum tempus. Reſpondendum eſt, quòd prophetia eſt aliquid pertinens ad intellectum, non tamen eſt penitus, ſicut habitus intelligẽdi, aut ſicut actus: magis tñ aſſimilatur actui intelligendi, q̃ habitui: nam quicunq; hẽt habitũ illũ, continuè hẽt, ſiue dormiat, ſiue vigilet, quouſque habitus ille penitus corrumpatur. In prophetis aũt non eſt ſic: quia, ẽt ſi loquamur de maximis prophetis, non habuit aliqs eorum continuè actum propheticum, ſed aliqñ ꝓphetabant, & aliqñ neſciebant prophetare. Sed tũc aliquis dicet, ꝙ iſta obiectio de actu prophetãdi nulla eſt: nam ſic eſt in habentib. habitum, q̃q̃ ſemper illũ hẽant, tñ nõ ſemper hñt habitum illius: ita ergo G de propheta, q̃q̃ nõ ſemper habitualiter prophetet, poterit hr̃e ſemp ſpũm propheticũ, & ſic erit, ſicut habitus. Rñdendum, ꝙ non ſtat: quia, qñ quis hẽt habitũ quẽcunque, dato, ꝙ actualiter ſm̃ illũ non operetur, põt tñ operari, qñcunq; voluerit. Prophetę tñ non habebant ſic quia aliqñ volebant intelligere ęcquam prophetice, & non poterant: poſtea aũt Deus reuelabat eis: ſic patet de Moyſe, qui fuit maximus ꝓphetarum: ipſe nãque multoties dubitauit ſuper aliquib. negocijs, ſicut patet de q̃one filiarũ Salphaad, vbi cùm neſciret rñdere, q̃ſiuit à Domino, Num. c. 27. Iterum ẽt quærentib. eiſdem puellis, neſciuit reſpondere quouſque conſuluit Dominum, Num. c. vltimo. Multoties quoq; ſuper alijs dubitationibus H ſolitus erat conſulere Dominum, Nu. c. 7. vbi dr̃, ꝙ qñdocunque volebat conſulere oraculum, i. habere reſponſum à Deo, introibat in Sancta Sanctorum, & audiebat vocem loquentem ad ſe de medio Cherubim: ſi tñ Moyſes ſemper hr̃et ſpũm propheticũ, q̃q̃ non ſemper actualiter prophetaſſet, poſſet ꝓphetare, quando vellet, ſed non prophetabat ſemper, qñ volebat: quia ſic non oportuiſſet, ꝙ aliquando conſuleret Dominum: ergo non ſemper habebat in ſe ſpũm propheticum: ſimile patet de Eliſeo, qui fuit valde magnus propheta, & duplicatus eſt in eo ſpũs Eliæ, vt patet infra 4. lib cap 2. Iſte tamen non ſemp habebat ſpiritum propheticum: nam ſemel quæſiuerunt ab eo Rex Iſrael, & Iuda de euẽtu belli, & ne I ſciuit immediatè reſpondere, ſed dixit adducite mihi pſaltem, cumq; caneret pſaltes, facta eſt ſuper eũ manus Domini: ergo vr̃, ꝙ tunc deſcendit ſpiritus propheticus, & ante non erat in eo, vt patet infra 4. li. ca. 3. Item iſte Eliſeus ſemel vidit hoſpitam ſuam veniẽtẽ ad ſe, & neſciuit ad quid veniebat: & dixit, ꝙ Deus non reuelauerat ei, vt patet inf. 4. li. c. 4. f. Ait homo Dei: dimitte illam: anima enim eius, in amaritudine eſt, & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi. Si tamen ſemper habuiſſet ſpiritũ propheticum, non ignoraſſet id, ꝙ ante ignorabat: ergo non habebat illum. Item non poteſt dari ſpiritus propheticus habitualiter: quia habitus eſt circa aliquod genus obiecti, & eſt determinatus per illud genus, iõ ſi K Deus dediſſet alicui ſpiritum propheticum habitualiter, per illum ſciret de aliquo genere prophetare, & non de rebus alterius generis: & non poſſet dari ſpiritus iſte, niſi circa vnam rem: quia res prophetabiles ſunt contingentes, & non habent inter ſe connexionem aliquam neceſſariam: ſicut fit in ſpeculatiuis, quę neceſſaria ſunt: vnde licèt per vnum genus artis in ſpeculatiuis, poteſt aliquis iudicare de omnibus, quæ pertinent ad illud genus, & erit iudicium certiſſimum, ſicut qui habet habitum, circa inquiſitionem Eclypſis, per eundem habitum ſciet inquirere omnes Eclypſas futuras certiſſimè: ſi autem aliquis habeat habitum iudicatiuum, circa aliquod contingens, non iudicabit certiſſimè de omnibus,

Prophetæ non ſemp quando volebant poterãt ꝓphetare.

quæ

quæ ſunt illius generis, per illum habitum: quia in-
contingentia habent infinitam variabilitatem. Co-
gnitio tamen prophetica eſt certiſſima, & neceſſa-
ria, nec obſtat, ſiquis dicat, ꝙ habitus prudentiæ eſt
vnicus, & eſt de omnib. agibilius, quæ pertinent ad
vitam totam, vt patet 6. Ethi. c de prudentia: nã pru-
dentia eſt habitus non neceſſarius: nam aliqñ ꝑ eam

Quõ ſe hẽt cognitio prophetica.

bene iudicamus, & aliqñ fallimur. Cognitio aũt pro
phetica non ſe habet ad vtrumlibet, ſed eſt determi
natè, & neceſſariò vera, ideo impoſſibile eſt dari ali-
quem habitum, per quem contingentia cognoſcan
tur determinatè; & ſi diceremus aliquem habitum
eſſe de his, non eſſet vnus habitus ad cognoſcendas
multas res contingentes, ſed vnus habitus ad vnam
rem: & ſic neceſſe eſſet, ꝙ propheta, qui haberet ſpi
ritum propheticum, ſi ille ſpiritus eſſet vnicus, non
poſſet cognoſcere, niſi vnam rem contingẽtem, &
illam eandem ſemper cognoſceret: vnde ſi deberet
cognoſcere ille ꝓpheta alias res nouas, neceſſe eſſet,
ꝙ infunderẽtur ei noui habitus, & illos nõ haberet,
niſi qñ infunderentur. Si aũt aliquis deberet de oĩb.
prophetare, oporteret, ꝙ ſingulariter infunderẽtur
ei habitus circa res ſingulas: Hoc tñ eſt falſum, & val
de inconueniens. Item: qa adhuc non poterant vo-
cari iſti habitus: quia habitus non determinant per
vnitatem actus, ſed per vnitatem obiecti; & eſt ali-
quid, per ꝙ poſſumus cõtinuè habere nouas cogni-
tiones: per ſpiritũm aũt propheticũ, ſi eſſet habitua-
lis, non poſſent haberi nouæ cognitiones, ſed illam
vnicam rem, quam aliquis ſemel cognouit, illã ſem-
per cognoſceret: nec poterat habere cognitiones re
rum multarum contingentium ſimul, niſi per actua
lem illuminationem: iſtud aũt non pertinet ad habi
tum, ſed ad actum: non ergo hñt prophetæ aliquem
habitum propheticũ manentem, per quem cogno-
ſcant omnia, vel ſaltem multa, ſed recipiũt nouam
illuminationem, qñcunq; debent aliquid intellige-
re, & illa eſſe per modum actus. Aliquis aũt obijciet,
ꝙ poſſit aliquis habere habitualiter cognitionẽ con
tingentium, i. ꝙ hẽat aliquem habitum, per quem
poſſit cognoſcere quęcunq; contingentia: ſic. n. erat
de anima Chriſti: oĩa n. futura contingentia actuali-
ter ſemper cognoſcit, & cognoſcebat, dum erat in
vita mortali, nec ponit aliquis fuiſſe in eo tales illu-
minationes, ſicut dicitur de prophetis, ſed erat co-
gnitio manens: ergo habitualis Reſpondendum eſt,

Aĩa Chriſti qũo habet cognitionẽ oĩũ contingẽtium.

ꝙ anima Chriſti habebat, & habet cognitionẽ om-
nium contingentiũ futurorum: nec tamen hẽt hoc
per habitum, nec eſt poſſibile haberi per habitũ, ſed
habet cognitionem illam in verbo, & in illo ẽt co-
gnoſcebat, dum eſſet in vita mortali: quia ſemꝑ fuit
comprehenſor: ſi tñ anima Chriſti ſaltem ad horam
priuaretur cognitione illa, q̃ eſt in verbo, & daretᷣ ei
q̃cunq; cognitio habitualis quãtumcunq; miracu-
loſa, impoſſibile erat, ꝙ certiſſimè cognoſceret om-
nia futura contingentia, ſed poſſet cognoſcere ali-
qua per actualem Dei illuſtrationem, & eleuationẽ,
ſicut in prophetis fit, qua illuſtratione ceſſante, nihil
cognoſceret. Patet ergo, ꝙ ſpiritus propheticus nõ
ſit habitus: rurſus non eſt ſpiritus propheticus, ſicut
vnus, & idem actus: quia vnus act⁹, poſtquam ſemel
deſierit, impoſſibile eſt eum, vel aliquid eius eſſe: ſpi-
ritus tamen propheticus aliquando eſt in prophe-
tis, & poſtea deſinit, & iterum eſt: modum tamen
habet actus non vnius, ſed multorũ, ſ. quia nũc pro-
phetæ habent vnam illuminationem, qua ceſſante,
& ipſis ad alia diuertentibus, aliã rurſus hñe pñt Nũc
verò ad q̃onem dicendũ, ꝙ ſi ſpũs propheticus eſſet
habitus, cũ ſemel alicui datus eſſet, ex natura ſua, de-
beret ſemper manere, niſi per diſſuetudinem opera-

A tionis aboleretur, ſed non eſt habitus, iõ impoſſibile
eſt, ꝙ ſemper maneat: quia tunc prophetæ nunq̃ di-
uerterent ad aliquem alium actũ: ſed hoc nunq̃ fuit
in aliquo hoĩe, dũ adhuc mortalis eſſet: quærere er-
go, an maneret ſemper ſpũs propheticus in iſtis, vel
non: nõ eſt quærere, an ſemper actualiter manſerit,
ſed, an multoties poſt hoc habuerint, & non ꝓphe-
tauerint, ſolum, qñ fuerunt, nunc coram Samuele.
Aliqui nãq; dicũtur iſto mõ ſemper prophetaſſe, vt
patet de 70. viris, qui electi sũt in adiutorium Moyſi
pro regimine populi: nã de eis dr̃ Nu. 11 Cumq; re-
quieuiſſet in eis ſpũs, prophetauerunt, nec vltra ceſ-
ſauerunt: manifeſtum eſt tñ, ꝙ iſti aliqñ ceſſabant ꝓ-
phetare ſ. cum dormiebant, vel qñ capiebant cibũ:
B ergo ẽt ſi aliquis non ſemper actualiter propheta-
ret, dum tñ per multos dies interpollate prophetet,
dicitur ſemper prophetare Si autem iſti nũcij, poſtq̃
receſſerunt à Samuele, multoties prophetauerũt,
diceretur ſpũs propheticus ſemper manſiſſe in eis: in
hoc tamen dubium eſt, quia, quacunque iſtarũ par-
tium data, nõ eſt aliquod inconueniens: magis tñ vr̃
dicendum, ꝙ iſti nunq̃ prophetauerunt, niſi quando
fuerunt cum Samuele: quia Deus non dabat iſtis ſpi
ritum propheticum ꝑꝑ aliquid aliud niſi, vt non te-
nerent Dauid, & vt manifeſtaretᷣ iniqtas Saulis: iſtud
tamen ſolum factum eſt coram Samuele, ergo non
erat opus, ꝙ iſti prophetarent, niſi ibi. Dicendum tñ,
ꝙ omnes nuncij Saulis prophetauerunt quouſque
C venit Saul, ſiue primi, ſiue ſecũdi, ſiue tertij: & hoc,
vt, quando Saul veniret, reperiret omnes prophetã-
tes, & manifeſtè appareret illud a Deo euenitſſe. Si
autem primi, & ſecundi nuncij receſſiſſent, manen-
tibus ſibi ſolis tertijs, credidiſſet Saul, ꝙ illud fiebat
in fraudem: nam ſaltem, cũ illi nuncij ceſſarent pro-
phetare, debuiſſent capere Dauid, & non capierunt:
vt ergo cognoſceret, ꝙ hoc fiebat à Deo, manſerunt
ibi omnes nũcij prophetantes, vſque ad aduentum
eius: & poſtea credendũ eſt, quod poſt receſſum Da-
uid omnes ſimul deſierunt prophetare, tam Saul, q̃
nuncij ſui. Sed aliquis obijciet, quòd iſti nunquam
ceſſauerint prophetare: quia, quando Deus aliquid
confert cuiquam, nũquam illud ei auſert, niſi deme
D reatur: dato, quòd ceſſet ille finis, ad quem datũ fuit
illud, ſicut probatum fuit illud Exod. cap. 31. De Be-
ſeleel, & ſocijs ſuis, quibus Deus dedit artem ſuper-
naturaliter, vt ſcirẽt facere ea, quæ prius neſciebãt;
& hoc fuit, vt fabricarent tabernaculum: finita ta-
men fabricatione, non ceſſauit ille habitus, ſed ſem-
per habuerunt habitum artis, quem Deus infudit.
Cùm ergo ſpiritus propheticus fuerit datus iſtis nũ-
cijs Saulis propter cauſam dictam: quanquam illa
ceſſauerit, videtur, quòd manſerit ſpiritus propheti
cus. Reſpondendum eſt, quòd Deus nunquam au-
fert id, ꝙ ſemel dat, niſi quis demereatur, qñ illud,
qđ datur, eſt per ſe manens, ſcilicet, quòd ſine aliqua
operatione miraculoſa manere poſſit in illo, cui da-
tum eſt. Si tamen id, quod datum eſt, non poſſit ma-
nere, niſi ſemper Deus miraculosè conſeruet, finita
E operatione, ad quam illud eſt, non manebit: & ſic
patet differentia in præſenti: nam Beſeleel, & ſocij
ſui receperunt habitum artis ſupernaturaliter, ille
autem ad cauſationem ſuam exigebat miraculum,
& tamen ad conſeruationem non: quia poſtquam
aliquis habitus ineſt animæ, ex natura ſua habet,
quòd maneat, niſi per contrarios actus corrumpa-
tur, vel per ceſſationem operationum deſinat; ideo
quanquam ceſſaret fabricatio tabernaculi, habi-
tus infuſus à Deo Beſeleel maneret, niſi illum Deus
auferret: Deus tamen non aufert quod dedit, ideo
ſemper maneret. Iſti autem nuncij Saulis receperũt

ſpiritum propheticũ.qui non eſt habitus, ſed actus, ſ quædam illuſtratio ſupernaturalis,qua intellectus prophetę mouetur à Deo:& quia non poteſt manere iſta illuſtratio, niſi quandiu Deus actualiter illuſtrat, requiritur ſemper miraculum quandiu aliquis prophetat: & quia Deus non facit miraculum niſi ad aliquem finem, habito illo fine,ceſſabit miraculum: & quia in iſtis nuncijs Saulis finis prophetiæ erat,qui dictus eſt: & iſte fuit habitus in aduentu Saulis,& fuga Dauid, ideo Deus non operaretur vltra miraculosè illuſtrando iſtos, ſed non poteſt propheta prophetare, niſi per actualem illuſtrationem Dei:ergo ceſſante illa, neceſſe eſt, ꝙ ceſſaret ſpiritus propheticus in iſtis.Cũ aũt obijcit, ꝙ Deus non tollit id,ꝙ dedit,concedendũ eſt: ſic.n.fuit in iſtis: quia Deus nihil abſtulit eis,ſed deſijt operari miraculosè: non tñ fecit aliquid plus in Beſeleel,q̃ in iſtis: ſed differebat: quia,ꝙ collatum eſt Beſeleel,erat per ſe manens,ideo Deo non conſeruante,manſit: ꝙ aũt iſtis collatum eſt, non erat manens, ideo Deo non conſeruante,perijt.Quod autem in iſtis, ceſſauerit ſpũs propheticus,apparet per ſimile; quia Deus contulit ſpiritum prophetiæ Sauli,quando receſſit à Samuele die,qua vnctus eſt,ſupra c.10. & hoc erar ad ſignificandũ, qũo eligebatur in Regem auctoritate Dei: habito aũt illo fine,qui per vnicum actum habebat, ceſſauit ſpiritus propheticus: nam ex illo tpe nunq̃ poſtea Saul prophetauit, vſque nunc, qñ coactus eſt à Deo prophetare.Quod patet: quia cum prophetauit,hinc exiuit prouerbium: Nũ Saul inter prophetas? vt patet infra, ꝙ dicebatur ex quadam admiratione: ſi tñ ex illo tpe, quo primo Saul prophetauit conſueuiſſet multoties prophetare, non exiret ꝓuerbiũ de eo,nec admirarentur videntes:nunquam ergo ex illo tpe prophetauerat:ſic igitur hic nunquã prophetauerunt nũcij Saulis,nec ipſe Saul poſt hoc: quia hic completum eſt id, ad ꝙ prophetabant. *Et iratus iracundia Saul*, ideſt iratus fuit nimis Saul: quia iſti nuncij prophetabant, & non capiebant Dauid. Erat tamen iſta iracundia irrationabilis:quia illi inuiti prophetabant. Et daro, ꝙ conarentur non prophetare, Deus illos cogebat ad prophetandum,ſicut fuit de Balaam,qui cum ſępe conatus fuiſſet maledicere Iſraelitis, & nũquam potuiſſet,dixit ad eũ Rex Moab: Decreueram qdem magnificè honorare te, ſed Deus priuauit te honore diſpoſito. Reſpondit Balaam:nonne nuncijs tuis,quos miſiſti ad me,dixi: ſi dederit mihi Balac plenam Domum ſuam Argenti, & Auri non potero præterire ſermonem Domini,vt vel boni qd, vel mali proferam ex corde meo, ſed quicquid Dominus dixerit,hoc loqnar? Num.c. 24. Iraſcebatur tamen Saul: qa putabat iſta fieri per colluſionem.*Abijt autem ipſe etiam in Ramatha*,i. poſtq̃ nulli de Trib. nuncijs redierunt,ipſe Saul iuit illùc: & non dicitur hic abijt in Ramatha,i peruenit illùc, ſed abijt,ideſt incœpit ire: nam poſt hoc dicitur, ꝙ interrogauit in quo loco ſunt Samuel, & Dauid:& reſponſum eſt,in Naioth,in Ramatha.Et dicitur immediatè,ꝙ ipſe iuit in Naioth,in Ramatha:ergo nõdum illuc iuerat, ſed incipiebat ire. *Et venit ad ciſternã magnam,quę eſt in Soccoth*,i. apud vrbem Soccoth. Eſt

Soccoth Ciuitas.

Soccoth Ciuitas in terra Iſrael,de qua dicitur Iud.c. 8.ꝙ Gedeon occidit 77.viros Principes Soccoth, & contriuit eos, cum ſpinis,& tribulis. Eſt autem duplex Socchot in terra Iſrael: vna erat in ſorte Iudæ, de qua habetur Ioſue c.15.& de illa dicitur, ſupra c. 17. ꝙ caſtra Philiſthinorum erant inter Soccoth, & Azecha: alia Socchot erat in terra duarum tribuũ, & dimidiæ in ſorte Gad,vt patet Ioſue,c.13.ſed iſta, de qua hic dicitur,videtur,ꝙ fuerit Soccoth,quę eſt

F in Tribu Iuda, quia cũ Saul eſſet in Tribu Beniamin ad eũdum in Ramatha,quæ erat in Tribu Ephraim, non erat tranſiturus per terram Iudæ: ꝙ patet conſiderando ſitum ſortium Tribuum Iſrael, de quibus Ioſue.a.c.13.vſque ad 20. Saul autem non introiuit nunc in vrbem Soccoth,ſed apud quandam magnã ciſternã, quę erat iuxta Socchot,quęſiuit à quibuſdam de Dauid. *Et interrogauit, & dixit: in quo loco ſunt Samuel, & Dauid?* Ante hoc.n. ſciebat Saul, ꝙ Samuel, & Dauid eſſent in Ramatha, cùm ter miſiſſet illùc nuncios, & nunc quoq; ipſe directè illuc ibat, cùm dicatur ſupra: abijt ipſe in Ramatha, ſed interrogauit,vbi eſſent Dauid,& Samuel,qa putauit,ꝙ cũ cognitum eſſet à Saule,eos eſſe in Ramatha,timerent,
G & fugerent inde: ideo quæſiuit, an ad aliquem aliũ locum declinaſſent. *Dictumque eſt ei: ecce in Naioth,ſunt in Ramatha.* Non enim declinauerunt ad alium locũ, ſed manſerunt ibi quouſque venit Saul. *Et abijt in Naioth,in Ramatha*,i.incepit ire de Soccoth,in Ramatha. Et non accipitur,abijt,i peruenit: quia poſt hoc dr̃,ꝙ incepit prophetare, vſq; dũ veniret in Naioth.

Saul iuit in Ramatha, vt caperet Dauid, & non miſit plures nuncios: quia putauit eos facturos,ſicut alij.

Quæſtio. XXXVII.

QVAERET aliquis. Quare Saul non miſit alios nuncios, ſed ipſe iuit? Reſpondendum,
H ꝙ ipſe mittebat nuncios de familiaribus ſuis,qui eũ nimis diligebant, & videbantur facturi quantũ poſſent,ſed non fecerunt, ꝙ ipſe volebat, ideo cũ non redijſſent primi,putauit illos colluſiſſe cum Dauid: & miſit ſecundos, qui cum non feciſſent, quod ipſe volebat,nec etiam tertij,putauit,ꝙ iam nullꝰ de miniſtris ſuis ei ſeruaret veritatem,ſed omnes facerent colluſionem cum Dauid. Hoc autem opinabatur Saul:nam infra,ca 22. hoc dixit: Omnes coniuraſtis aduerſus me,& non eſt,qui mihi renũciet:maximè, cùm & filius meus fœdus inierit cum filio Iſai: non eſt,qui vicem meam doleat ex vobis, nec eſt,qui renunciet mihi.Ita igitur opinatus eſt hic, ꝙ iſti nuncij colluſſerant cum Dauid,& omnes alij, ſic facturi
I erant,ideo ſuperfluũ erat eos mitti,ſed ipſe ꝑ ſe iuit.

Saul iuit: quia exiſtimauit nuncios ſuos non prophetare.

Quæſtio. XXXVIII.

QVAERETVR vlterius. Quare Saul ire voluit ad tenendum Dauid:nam cũ miſiſſet nuncios ter,& omnes coacti fuiſſent à Deo prophetare, credere debebat, ꝙ etiam ipſe cogeretur, nec poſſet tenere Dauid,præcipuè, cũ ipſe sciret conditionem ſpiritus prophetici,i.ꝙ aduenit homine non petente,& etiam ſi nolit: cũ iam habuiſſet ſpiritum propheticum die,qua vnctus eſt in Regem, vt patet ſupra cap.10 Reſpondendum eſt, ꝙ Saul exiſtimauit,
K ꝙ iſti non verè prophetabant, ſed per colluſionem omnes faciebant,eo,ꝙ diligenter Dauid:pręſertim, cum Ionathas iniuiſſet fœdus cum Dauid,& credebat,ꝙ ille inducebat omnes ſeruos ſuos,vt nemo ꝓſequeret̃ Dauid, quanquam hoc iuberet Saul, ſed fingerent ſe obedire mandatis illius, quod ſatis ipſe Saul expreſſit, dicens: quod omnes coniurauerant contra eum,infra cap.22.Voluit ergo ipſe ire, vt teneret Dauid. Hoc autem aliqualiter patere põt: qa Saul iratus fuit nimis,cũ oẽs nuncij prophetauerũt: ſi tamen exiſtimaſſet, quòd illi verè à Deo cogebantur prophetare, non iraſceretur ſciens, quòd ipſi in hoc nihil mali merebantur, cum Deus eos cogeret. Aliter dici poteſt, quòd quanquam intelligeret, ꝙ

omnes

omnes iſti coacti fuerint prophetare, tamen volebat illùc ire, putans, ꝙ ipſe non cogeretur prophetare, & licèt ſimile eſſet de eo, & de alijs, & quilibet, q rectè iudicaret, poſſet cognoſcere, ꝙ etiam Samuel cogendus eſſet prophetare: tamen iniquitas cordis ſui non ſinebat eum rectè iudicare: malicia namq; peruertit iudicium, & facit ignorare in particulari, vt patet 6. Ethi. in fine. Sic enim fuit de Balaam, cuiꝰ cum eſſet nimis peruerſa intentio ad maledicendū Hebræis, quamquam aliquando Deus repugnaſſet, illi conabatur iterum maledicere: dixerat enim ſibi Deus, ꝙ non malediceret Iſraelitis. Num. cap. 22. & tamen ter conatus eſt maledicere: & faciebat diuerſas ceremonias ſacrificiorum, vt Deus eum permitteret maledicere Iſraeli, ſed nunquam permiſit, vt patet Num. 23 & 24. cap. Cùm ergo nimis eſſet peruerſa intentio Saulis contra Dauid, quamquam ſciret omnes alios coactos ad prophetandum; adhuc ipſe conatus eſt illùc ire.

Quare Samuel, & Dauid non receſſerunt de Ramatha, cùm ſciret Saul venturum. Quæſt. XXXIX.

QVAERET aliquis. Quare Samuel, & Dauid non declinauerunt de Vrbe Ramatha, cum toties veniſſent nūcij Saulis ad tenendum Dauid, & ſatis veriſimile erat ipſum Saulem venturum fore? Reſpondendum eſt, ꝙ non receſſerunt inde: quia nihil proficiebat receſſus: nam quocunq; iret Dauid, C Saul perſecuturus erat illum. Sic enim dixit ipſe Saul, infra ca. 23. ſ. quod ſi etiam ſi in terra ſe obſtruxerit: perſcrutabor eum in cunctis milibus Iuda: & ipſe Dauid dixit Sauli: egreſſus eſt Rex Iſrael, vt quærat publicè vnum, ſicut perſequitur Perdix in montib. infra ca. 26. Cùm ergo Dauid ſciret, ꝙ Saul perſecuturus erat eum in omni loco, non proderat fuga de vno loco ad alterū, niſi fugeret extra Terram Iſrael. hoc autem nondum deliberauerat facere Dauid quouſque ſciret completam eſſe maliciam Saulis, ideo non expediebat, quòd fugeret de Ramatha. alia cauſa, & potiſſima erat: quia videbat Dauid, ꝙ Deus faciebat miracula pro eo, cum eſſet in Ramatha, & non poterant ei nocere hoſtes. Si aūt ad aliū D locum recederet, neſciebat, an Deus ibi eum ſic vellet liberare, ideo nolebat fugere, dum Deus miracula faciebat. Aliquis tamen obijciet, ꝙ Samuel, & Dauid tentabant Deum in hoc: nam, quando quis per prudentiam, vel opus humanum poteſt ſe à morte eripere, ſi nolit facere, quod poteſt, expectās diuinū miraculum, vel ſi ſe exponat alicui periculo, expectans, ꝙ Deus illum liberabit, tentat Deum, vt patet Matth. cap. 4. cùm dixit Dæmon Chriſto, ꝙ dimitteret ſe de Pinnaculo. Reſpondit Chriſtus, ꝙ non erat Deus tentandus: ſed Samuel, & Dauid poterant fugere de Ramatha, & ſaluari. Expectare ergo, ꝙ Deus faceret pro eis miracula, tentare Deū erat. Reſponderi poteſt dupliciter: vno modo, ꝙ non tentabant E Deum: quia non putabant ſe poſſe alio modo euadere; ſciebat enim Dauid, ꝙ ad quēcunque locū fugeret, comprehenderet eū Saul, niſi Deus ipſum liberaret: & quia hic per miracula liberabat, cautius fuit hic manere: ſi tamen putaſſet, ꝙ ad alium locū fugiens, eſſet omnino ſecurus, fugere debuiſſet. Aliter autem reſponderi poteſt, & melius, ꝙ non debet aliquis ſe exponere periculo, vel omittere facere, ꝙ poteſt via humana, expectans, ꝙ Deus illum liberabit per miraculum: ſi tamen Deus incipiat aliquem liberare miraculosè à periculo, ipſo non ſe exponente, non tenetur fugere illud periculū, ēt ſi poſſet via humana deuitare illud: qa ibi non eſt tentatio Dei, A cùm iſte non ſe exponat periculo expectās, ꝙ Deus eum liberet, ſed antequam credant ſe eſſe in periculo, vel aliquid expectet Deus, incipit eum liberare: ſic fuit de Dauid: quia, quando ipſe à principio venit in Ramatha, non ſe expoſuit alicui periculo manendo ibi, quouſque iſtud cognitū eſſet à Saule: venientibus autem nuncijs Saulis, vt caperent Dauid, cœpit eſſe in periculo, & tunc fugiturus erat, niſi Deus miraculum feciſſet, ſed mox, vt venerunt nūcij, Dauid nihil aduertente, nec expectante aliquod miraculū, Deus fecit prophetare nuncios: quia ergo Deus faciebat miraculum ad eripiendum eum à periculo, non tenebatur fugere de illo periculo, quandiu durabat miraculū: & ſic fecit: quia, q̄q̄ ter veniſſent nūcij B Saulis, nunquam fugit Dauid, quouſque venit Saul. Credendum eſt ēt, ꝙ hoc non fecerit Dauid ſine reuelatione Dei: quia, cum eſſet Dauid cum Samuele, credēdum eſt, ꝙ conſuluerit Samuel Dominum pro Dauid: & ille reſponderit, ꝙ maneret Dauid. *Et factus eſt etiam ſuper eum ſpiritus Domini*, id eſt venit ſuper eum ſpiritus prophetiæ, ſicut venerat ſuper omnes alios, quos miſerat, & ex eadem cauſa venit, ſ. vt nō poſſet tenere Dauid. *Et ambulabant egrediens*, i. ambulabat ad ingrediendum. Nondū enim ingrediebatur in Ramatha, ſed veniebat de Soccoth in Ramatha. *Et prophetabat vſque, dum veniret in Naioth*, id eſt ibat prophetando antequam accederet ad Naioth. Hoc aūt fuit ſpeciale in eo: nam alij, ſ. nuncij ſui, nunquam C prophetauerunt, vſquequo venirent in Naioth, coram Samuele, Saul autem incœpit prophetare anteq̄ illùc veniret. Hoc autem fuit ad confuſionem illiꝰ, & ad indicandum proteruiam ipſius, qui putabat, ꝙ ipſe non prophetaret ſicut alij, & qa alij coacti fuerant prophetare immediatè, vt ſteterunt coram Samuele, ipſe autem, antequam intraret in Vrbem, cœpit prophetare. Quantum autem fuerit ſpatiū, ſ. an prophetauerit ex Soccoth, vſq; Ramatha, vel paulo ante Vrbem cœperit prophetare, non apparet: ſatis autem eſt, ꝙ incœperit antequam veniret in Ramatha. *Et ſpoliauit ſe, etiam veſtimentis ſuis*. Hoc poteſt dupliciter intelligi vno modo, ꝙ ſpoliauit ſe, ēt veſtimentis ſuis, i. ꝙ oēs alij, qui prophetabāt, ſpoliauerunt ſe, & ēt Saul ſpoliauit ſe. Aliter poteſt intelligi, D ꝙ non ſolū Saul prophetauit, ſed ēt ſpoliauit ſe veſtibus. Et hoc erat in eo, ſuper omnes alios: quia nullus de alijs ſpoliauit ſe, ſed ſolum prophetabat. Non intelligitur, ꝙ ſpoliauit ſe veſtib. quaſi nulla ei oīno veſtis manſiſſet, ſed ſolū ſpoliauit ſe veſtib. ſuperioribus, quæ erant regalia inſignia, & illis ablatis, dicebat̄ eſſe nudus. Dicit autem Nicolaus, ꝙ hoc fecit Saul, vt deponeret veſtes regales, & aſſumeret veſtes ſimiles religioſis laudantibus Deū: ſic enim fecit Dauid, qui veſtitus Ephod lineo procedebat ante Arcā cantans in organis laudes diuinas, infra 2. li. c. 6. pp ꝙ deſpexit eū Michol, dicēs: Quàm glorioſus fuit hodie Rex Iſrael diſcooperiens ſe corā Ancillis. Et hoc: qa E depoſuerat regalia inſignia. Hoc tamen non ſtat in ſimilitudine: quia hic præſupponit̄, ꝙ Dauid ab intētione mutauerit veſtes ſuas, vt acciperet veſtes ſimiles veſtib. prophetarū: Saul tn̄ nihil horū agebat ab intentione, ſed extra mentē poſitus: quia Deus eum ad hoc cogebat. Itē non eſt ſimile, ꝙ inducit̄ de Dauid: quia ille ex deuotione accinctus eſt Ephod: Saul aūt non erat deuotus inter ꝓphetas: quia ibat illùc nequiſſima intentione, ſ. vt teneret Dauid, & cū propoſito nō ꝓphetādi. *Et cecinit nudus tota die illa, & nocte*. i. Saul cātauit tota die, & nocte, & fuit nudus: in hoc enim, ꝙ dicit, cecinit ſignificatur, quod iſta prophetia non erat de annunciatione futurorum, ſed erat de laudib. diuinis: quia annunciatio futurorū non

Saul ſpoliaſſe ſe veſtimentis ſuis, dupliciter intelligi poſſe.

tham propter Dauid. Et diuiditur in quinque partes: quia primò ponitur ipſius Dauid petitio. Secundo ipſius Ionathæ conceſſio: Tertiò conſecutionis executio. Quartò Saulis indignatio. Quintò Dauid, & Ionathæ lachrymabilis ſeparatio. Secunda ibi. *Et ait Ionathas.* Tertia ibi. *Venerunt Kalendę.* Quarta ibi. *Iratus autem Saul.* Quinta ibi. *Cumque illuxiſſet.*

Ordinem eorum, quę ſunt in hoc ca. ad praecedentia, rectum eſſe.
Quæſtio I.

CIRCA primum de ordine huius ad præcedētia, quæritur, An ſit continuus ordo, vel aliqua tranſmutatio, & an multum temp⁹ interciderit inter ea, quæ habentur ſupra, & hic. Vel iſta fuerint facta immediatè poſt illa? Reſpondendum ad primū, ꝙ hic eſt rectus ordo: nam Dauid timens Saulem, fugit in Ramatha, & ſtetit ibi quouſque vidit Saulem perſequentem, & tunc receſſit, & ſtetit cum Ionatha: & ſubſecutæ fuerūt aliæ ꝑſecutiones. Sed præcedenti capit. agitur de ſtatione Dauid in Ramatha vſquequo venerit illùc Saul. Hic autem agitur de fuga Dauid de Ramatha: ergo fuit iſtud poſt illud. Ad ſecundū dicendum, ꝙ iſtud fuit immediatè poſt illud: quia Saul venit in Ramatha, & ibi ſolum ſtetit vna die, & vna nocte, quibus prophetauit, vt patet præcedenti cap. ſ. Cecinit Saul nud⁹ tota die, & nocte: & dum hoc fierent, receſſit Dauid de Ramatha, ne, poſtquam Saul deſineret prophetare, teneret eū: ergo immediatè, vt Saul venit in Ramatha, factum eſt, quod habetur hic, ſ. quòd fugerit Dauid.

Nicolai opinio circa introductionem literæ.
Quæſtio II.

QVAERETVR vlterius, Circa introductionem iſtius literę: Nicolaus enim dicit, ꝙ poſtq̄ Saul receperat Dauid in gratiam, vt patet præcedenti cap. & hoc præcib. Ionathæ, receſſit Ionathas pro aliquibus negocijs à patre ſuo, & ſic ignorabat quomodo pater ſuus inuaſerat poſtea Dauid, & quęliuerat mortem eius, primò lanceam mittens ad ipſum. Secundò nuncios deſtinans ad vallandum domum eius. Tertiò eundo in Ramatha, tam per ſe, quàm ꝑ nuncios, ideo Dauid venit ad Ionatham denūcians ei, quomodo Saul quæreret eum occidere, vt, ſi fortè Ionathas poſſet placare patrem ſuum, ſi nondum erat peruerſa intentio eius totaliter: in hoc aūt non eſt aliquod dubium, quin Dauid venerit ad Ionatham, vt conquæreretur de Saule, & inquirens ſi fortè haberet aliquod remedium. Sed cum dicit Nicolaus, ꝙ Ionathas receſſerat à patre ſuo, & non viderat iſta, quæ facta ſunt, dubium eſt. Videtur autem confirmari aliqualiter intentio eius: quia dicitur infra. Abſit à te, non morieris; iſtud dixit Ionathas. Si tamen ipſe fuerat præſens, quando Dauid ſuſtinuit mala præcedentia à Saule, non dixiſſet hoc. Videtur ergo, ꝙ ignorabat. Item: quia dicit̄ infra: nec enim faciet pater meus quicquam, vel grande, vel parū, niſi prius indicauerit mihi; & tamen illa, quæ facta ſunt, non indicauerat: quia alioquin non fuiſſet Ionathas ignorans hæc: ergo Ionathas nō erat pn̄s. Dicendum tamen eſt, ꝙ licèt iſta litera ſit ſatis intricata, tamen videtur, ꝙ Ionathas iſta ſciuerit, quæ facta ſunt: & iſtud, ꝙ dicitur hic de Dauid, ꝙ conqueſtus eſt Ionathæ: non videtur intelligendum, ꝙ factum ſit immediatè, vt fugit de Ramatha, ſed, ꝙ prius ſtetit coram Saule, & aliquomodo fuit ei reconciliat⁹, ſicut alijs vicib. fiebat. Rurſus autem Dauid videns, ꝙ ei moliebat̄ inſidias Saul, &, ꝙ iam maiorem

A opportunitatem haberet ad occidendum eum, quàm prius, & cautius in hoc ſe gereret, noluit expectare præſentiam periculi, ſicut alijs vicibus expectabat, ſed fugit ad Ionatham, ſ. ſecretè accedendo ad eum in illa vrbe, in qua erat Saul, & conqueſtus eſt, ꝙ Saul quæreret animam eius; & ad ſciendum hoc, factum eſt experimentum, quod infra habetur, ſ. ꝙ lateret Dauid in agro in die Kalendarum: & per hoc Ionathas poſſet cognoſcere intentionem patris: & ſecūdū hoc ponentur duę fugæ Dauid, vna de Ramatha, quando erat ibi Saul prophetans, & alia de præſentia Saulis ad Ionatham. Si autem iſtud non ponatur, non poterit aliqualiter ſaluari litera: nam Dauid dixit ad Ionatham. Ecce Kalendæ ſunt craſtino,

B & ego ex more, ſedere ſoleo iuxta Regem: & ibi dixit, quòd requireretur ſeſſio ſua & tūc reſponderet pro eo Ionathas: ſi tamen iſta fuga fuiſſet immediatè, vt Dauid fugit de Ramatha, & nondū reconciliatus fuiſſet Sauli, nullo modo quæreret Saul de eo, dicens: vbi eſt filius Iſai, & cur non venit ad menſam hodie, nec heri? Dauid tamen putauit ſe requirendum, & Saul requiſiuit eum, cur non veniret, ergo videtur, ꝙ in dieb. præcedentib. Dauid conſueuiſſet eſſe coram Rege, alioquin fruſtra requireret eū Saul, cum ipſe illum à ſe fugaſſet, & poſtea rediſſet. Item præcipuè patet hoc: quia Saul dixit. Cur non venit filius Iſai, nec heri, nec hodie ad veſcendū? ergo ſolum defecerat duob. dieb. de menſa Regis, &

C alijs dieb præcedentib venerat: hoc autem modo reconciliatus eſt Sauli. Item patet hoc: quia Dauid dixit Ionathæ, vt dimitteret eum abſcondi in agro, vſque ad diem tertium, & poſtea exiturus erat Ionathas de Vrbe ad indicandum ei voluntatem Saulis: ergo videtur, ꝙ, quando iſta fiebant, Ionathas, Saul, & Dauid erant in eadem Vrbe, & non fugit Dauid ad locum, in quo erat Ionathas, ad quem miſerat pater. Item patet: quia Dauid dixit Ionathę, ꝙ reſpōderet pro eo Sauli, ꝙ erant victimæ in Bethlehem: ideo receſſerat illa die, & non venerat ad menſam Regis: ſic enim reſpōdit Ionathas Sauli ex parte Dauid: rogauit me obnixè, vt iret in Bethlehem, & ait: dimitte me quoniam ſacrificium ſolenne eſt in Ci-

D uitate, & vnus de fratrib meis acceſſiuit me: non tamen diceret Ionathas, ꝙ Dauid dixerat: dimitte me, ideſt, da mihi licentiam eundi: niſi fuiſſet Dauid ante hoc cum Ionatha, & cum Saule in vrbe eadem. Si autem aliter intelligeretur ſecūdum Nicolaum, neceſſe erat, ꝙ iſta petitio licentiæ referretur ad tp̄s illud, in quo erat Dauid in curia Saulis, antequam Saul conatus fuiſſet eum lācea percutere, & ipſe fugiſſet in Ramatha. Sed hoc abſurdum eſt, ideo neceſſe eſt literam ſic exponi de duplici fuga Dauid, &, ꝙ iſta facta ſunt poſt aliam reconciliationem Saulis, & Dauid. Cū autem allegatur pro poſitione Nicolai, ꝙ Ionathas erat abſens, quando iſta fiebant: quia dixit: abſit à te, non morieris: dicendū, ꝙ intelligitur hoc de fuga ſecunda: nam primas inimicitias, & damna, quæ inferre conatus fuit Saul Dauid, omnes cogno-

E ſcebant, & ipſe Ionathas, ideo non referebat ſe Ionathas ad illa, ſed ad ea, quæ facta ſunt poſtea, facta reconciliatione inter Saulem, & Dauid: tunc enim cępit Saul occultè inſidiari Dauid, & non reuelauit hoc Ionathæ. Dauid tamen illud ſenſit, Ionathas verò dixit: abſit à te, non morieris: quia neſciebat, ꝙ aliquid tractaretur in damnum Dauid, cum poſt reconciliationem nihil palàm feciſſet Saul: immo ſi exponatur iſta litera ſecūdum ſententiam Nicolai, non erat conueniens reſponſio Ionathæ: quia, cum ipſe eſſet abſens, deberet pręſumere aliquid potuiſſe fieri poſt eius receſſum in damnum Dauid, ideo nō

debuiſſet

debuiſſet reſpondere: abſit à te, non morieris: Nunc autem confidenter hoc reſpondebat, quia ipſe præſens fuerat, & ſciebat, quæ fiebant, nihil tamen horum ſenſerat. Item, cum dixit Ionathas: nec enim faciet pater meus quicquam, vel grande, vel parum, niſi prius indicauerit mihi: exponi debet, vt dictum eſt. ſ. quòd facta reconciliatione inter Saulem, & Dauid, nihil ſenſerat moueri Ionathas cõtra Dauid, & credidit, quòd nihil faceret pater eius ipſo neſciente. Si tamen abſens eſſet, non bene reſpondiſſet, dicens, quòd pater ſuus nihil faceret ſine eo, quia, eo abſente, nõ poterat conſulere ipſum. *Fuit autem Dauid de Naioth, quæ erat in Ramatha.* ſ. cum vidit Dauid Saulem venientẽ ad capiendum ipſum, & prophetãtem cum alijs, putauit, quòd, cum deſiueret prophetare, teneret eum, & occideret: ideo dum ille prophetabat, fugere voluit, habuitque ſpatium fugiendi: quia Saul prophetauit die, & nocte, vt patet præcedenti c. & dicitur, quòd fugit de Naioth, quia ibi erat cum Samuele, & alijs prophetis: hic autem ſignificatur, quòd Naioth ſit locus, & ſit quædam pars vrbis Ramathæ, quia dicitur. De Naioth, quæ erat in Ramatha.

Quare fugit Dauid à facie Saulis de Ramatha, & non ſtetit, ſicut venientibus nuncijs. Quæſt. III.

QVAERET aliquis. Quare fugit Dauid, veniẽte Saule, cum Deus faceret miraculum pro eo, ſcilicet, quia prophetabat Saul, & non poterat tenere eum, & ſicut ſtetit, venientibus alijs nũcijs, quanquam venirent ad tenendum eum, quia omnes prophetabant: ita potuiſſet ſtare, veniente Saule, quia et ille prophetauit. Reſpondendum eſt, quòd non decuit, quòd maneret Dauid in Ramatha, præſente Saule: quia Deus non fecerat, quòd prophetaret Saul ad hoc, quòd maneret ibi Dauid, quia Saul non erat ſemper prophetaturus, ſed prophetauit, vt non teneret Dauid illicò, vt accederet ad Cuneum prophetarum. Etiam, vt haberet Dauid tempus fugiendi, dum prophetabat Saul, & ob hoc Deus fecit, quòd prophetaret vna die, & vna nocte, quia interim poterat Dauid fugere ad ſecurum locum. Venientibus autem nuncijs Saulis, non fugit Dauid, & forte ex conſilio Samuelis, vt magis confunderetur Saul, ſcilicet, quòd ipſe veniret, & cogeretur prophetare, ſicut cæteri: nec ſolũ, vt alij, ſed etiam plus, quia alij prophetauerunt poſtquam acceſſerunt ad Cuneum prophetarum, Saul autem prophetare incępit antequã introiret in Ramatha, præcedenti. c. Veniente autem Saule, & confuſo, credendum eſt, quòd Samuel conſuluerit Dominum pro Dauid, & ipſe reſponderit, quòd fugeret inde.

Quare, qui venerunt cum Saule, non tenuerunt Dauid. Quæſtio. IIII.

QVAERETVR vlterius, quare illi, qui veniebant cum Saule, non tenuerũt Dauid, quanquam prophetaret Saul. Aliquis reſpondebit, quòd nullus veniebat cum Saule, ſed ipſe fugiens ſeruos ſuos, venerat ſolus in Ramatha. Hoc tamen non eſt veriſimile, quia famuli regis non paterentur, quòd ſolus abiret. Dicendum ergo, quòd fortè omnes, qui veniebant, cum Saule, prophetauerunt, quia illi habebant animum tenendi Dauid, cum ſcirent Saulem ad hoc venire: ſicut ergo Deus coegerat omnes priores nũcios Saulis prophetare, ne tenerẽt Dauid, ita, & nunc cogeret prophetare eos, qui veniebant cũ Saule, quanquam litera non faciat de eis mentionem: & ſic nemo poſſet tenere Dauid. Aliter etiam poteſt dici, quòd ſolus Saul coactus fuit prophetare, quia

Confuta. Alia rñ.

Alia rñ.

F cùm omnes, qui ei aderant, vidiſſent eum prophetare, cognouerunt hoc à Deo fieri: ideo nemo eorum auſus eſt manum mittere in Dauid, nec hoc deſiderauit: timebant enim, quòd Deus eis aliquid mali infligeret, ſi hoc attentarent. Sic enim, cùm iuſſiſſet Saul ſeruis ſuis, quòd irruerent in ſacerdotes Domini, nemo eorum auſus eſt, quia ſciebant eſſe iniuſtum. inf. cap. 22. *Veniensque locutus eſt coram Ionatha* i. quando venit de Naioth primò venit ad Ramatham, quia diligebat eum, & volebat, quòd ipſe tractaret reconciliationem eius cùm Saule. Nicolaus autem intendit, quòd Ionathas non erat nunc in loco, vbi erat Saul, ſed in loco, ad quem miſerat eum pater. Non tamen ſtat, quia manſerat Ionathas in loco, vbi erat curia Saulis, dũ

Opi. Nic.

G iret Saul in Ramatha: Dauid aũt prius redijt ad vrbẽ illã, quàm Saul, eo, quòd Saul prophetauit vna die, & vna nocte: Dauid aũt fugit mox, vt vidit Saulẽ, vt ſupra dictũ eſt. *Quid feci?* ſ. propter, quòd merear mortem? quaſi dicat, nihil: & tamen pater tuus quærit animã meam. Hic ſubintelligendum eſt id, quod ſupra dicebatur. ſ. quòd Dauid ſteterit cùm Ionatha, & deinde reuerſo Saule de Ramatha, reconciliauit ei Ionathas Dauid, quod Saul tunc leuiter acceptauit, eo, quòd viderat, quòd Deus adiuuerat Dauid cogendo prophetare ipſum, & omnes nuncios ſuos. Sed poſt hoc redijt Saul ad priorem rancorem, & conabatur occultè occidere Dauid, de quo nihil nouerat Ionathas, & tunc Dauid fugiens ad Ionatham, conqueſtus fuit

H ei, dicens iſta, quæ habentur hic. Cum aũt fugit de Naioth ad Ionatham, licèt aliquid conqueſtus fuerit, non tamen fuit conqueſtio, quæ habetur hic, vt ſupra, probatum eſt. *Aut quæ eſt iniquitas mea, & quod peccatum meum in patrem tuum?* Iſta omnia ad idem pertinent: & eſt exaggeratio ſermonis ad aggrauandum factum, quæ propriè pertinet ad illos, qui conqueruntur, & quia per pluralitatem verborum abundãtius ſignificant, quod intendunt, iniquitas autem, & peccatum pro eodem accipiuntur hic, quanquam poſſent aliqualiter diſtingui: nã iniquitas eſt propriè malicia cordis, & pertinet ad illos, qui malũ ex intẽtione agũt: peccatũ aũt ſignificat quẽcũq; errorem, vel defectũ, ſiue ex malicia fiat, ſiue alias. *Quia quærit*

I *animã meã* i. quærit me occidere. Anima. n. accipitũ hic pro vita, ſicut accipitũ Io. 12. & Mat. 16 c. ſ. Qui vult animam ſuam ſaluam facere, perdet eam: quod nõ põt accipi de anima, ſed de vita. Et dicitur, quòd quærit. i. inquirit ad perdẽdum eam: hoc intelligebat Dauid de occulta machinatione Saulis contra eum, quia moliebatur eum nunc fraudulenter occidere. *Qui dixit ei.* ſ. Ionathas ad Dauid. *Abſit à te, nõ morieris* i. nõ erit hoc, quod dicis, quia non occidet te pater meus. Nicolaus intelligit, quòd Ionathas erat in loco ſemoto ab vrbe patris ſui, & ignorabat quid feciſſet pater ſuus poſt receſſum ſuum ab eo: ideo dixit hoc. Sed hoc præſuppoſitum Nicolai iam ablatum eſt, ideo dicebat hoc Ionathas, quia poſt reconciliationem

Nicolaus refellitur.

K Dauid, & Saulis, nihil tractari viderat contra eum, & putabat, quòd nihil fieret, ſed Dauid ex priori timore etiam nunc timeret. *Nec enim faciet pater meus quicquã grande, vel parum, niſi prius indicauerit mihi.* i. non timeas, quòd aliquid moliatur contra te pater meus, quia nihil vnquam pater meus agit ſine conſilio meo. Si ergo aliquid contra te agere conaretur, dixiſſet mihi: ſed nõ dixit: ergo nihil conatur. In hoc verum dicebat Ionathas: quia ipſe erat vir prudens, animoſus, & induſtrius: &, præter hæc, Saul magis cõfidebat ei, quã cæteris, quia erat filius eius: ideo quæcunque ageret, illius conſilio agebat: quod pater, quia etiam quando voluit ſupra occidere Dauid, Ionathæ, & miniſtris ſuis hoc iuſſit præcedenti. ca. ita ergo nunc credebat

debat Ionathas, ꝙ quicquid deliberaret contra Dauid indicaret ei. *Hunc ergo celauit à me pater meus ſermonem tuum?* Debet legi interrogatiue. q. d. cum pater meus omnia, quæ acturus, eſt mihi reuelet: nunquid hunc ſolum ſermonem à me celaret? q. d. non eſt veriſimile, quod concluditur immediatè. ſ. *Nequaquam enim erit iſtud.* i. ideo nullo modo eſt ſecundum, ꝙ ſuſpicaris, ſcilicet, ꝙ pater meus quæreret te occidere, quia iam mihi indicaſſet.

Quomodo Ionathas auſus eſt dicere, quòd pater ſuus nihil ageret, eo inconſulto, contra Dauid, cum multa alia egerit. Quæſt. V.

QVAERET aliquis. Quomodo Ionathas dicebat, ꝙ pater ſuus nihil ageret, eo inconſulto, cum prius lanceam miſiſſet in Dauid, & poſtea miſiſſet ſeruos ſuos ad domum illius, vt caperent eum, & poſtea perſecutus eſt eum in Ramatha: hæc tamen non reuelauit Ionathæ, quia alioquin Ionathas impediuiſſet hoc fieri, ſicut cum Saul Ionathæ iuſſit, ꝙ occideret Dauid: ipſe autem conuertit Saulem ad contrarium. ſ. vt diligeret Dauid, vt patet præcedenti. c.? Reſpondendū eſt, ꝙ ſecūdum præſuppoſitum Nicolai, dici poſſet, ꝙ Ionathas erat conſiliarius patris ſui, & omnia ei reuelabat, quæ acturus erat: nūc tamen receſſerat Ionathas à Saule, & non fuit ibi, qn̄ conatus eſt eum lancea percutere, nec quando miſit ſeruos, vt caperent eum in domo, nec quando pſecutus fuit eum in Ramatha: ideo non potuit ei pater iſta indicare. Quia tamen iſtud præſuppoſitum Nicolai ſupra improbatum eſt, dicendum erit, ꝙ Ionatas erat præſens, quando iſta fiebant, tamen non potuit ea impedire. De miſſione lanceæ dicendum, ꝙ iſtud non præcognouerat Ionathas, quia Saul indicabat Ionathæ ea, quæ facturus erat, quando præcedente conſilio aliquid faciebat: miſſio autem lanceæ non fuit ſic, quia illa miſſa eſt, cùm arreptus fuiſſet Saul à Dęmone: ipſe tamen neſciebat, quando arripiendus erat, ideo nihil de hoc præconſiliatus fuerat, ſed cùm arreptus fuit, videns opportunitatē occidendi Dauid, diſſimulatè miſit lanceam. De nūcijs autem miſſis ad vallandum domum Dauid, dicendum eſt, ꝙ Ionathas cognouerit, nequiuit tamē placare patrem, quia incanduerat furor eius nimis. De nuncijs etiam miſſis in Ramatha ad tenendum Dauid, dicēdum eſt, ꝙ Ionathas cognouerit, ſed nec iſtud prohibere potuit: ſatis tamen agebat, vt non comprehenderetur Dauid. Simile enim fuit poſtea in alijs perſecutionibus, quas fecit Saul contra Dauid: nam Ionathas non poterat prohibere patrē ab iniquitate: iam enim nolebat eum exaudire: ſed ibat Ionathas cum Saule, quando ibat ad perſequēdum Dauid, & quantum poterat agebat, ne caperetur: ſic patet, inf. ca. 23. cum Saul voluit ire in Ceilam ad tenendum Dauid, & Ionathas occultè abijt ad confortandum Dauid contra patrem: cùm dicitur: Et ſurrexit Ionathas, & abijt ad Dauid in ſyluam, & confortauit manus eius in Deo, dixitque illi, ne timeas, nec enim inueniet te manus Saulis patris mei: nō tamen poterat ei quicquā aliud agere: ita ergo in pręteritis malis, quanquā ſciret Ionathas, quę fiebant, tamen non poterat prouidere in illis.

Noluit Saul Ionathæ reuelare, quòd vellet occidere Dauid, quia ſciebat, quòd fuiſſet conatus impedire eum. Quæſtio. VI.

QVAERET aliquis, cum Saul rurſus conaretᷣ occidere Dauid, cur non dixit Ionathæ? nam

A ſolitus erat dicere omnia: etiam præcedenti. c. dixit ei, ꝙ vellet occidere Dauid, & commendauit ei hoc negocium. Reſpondendum eſt, ꝙ Saul deſiderabat nimis occidere Dauid, & abſtinebat ſe ab omnibus, quæ poſſent eum in hoc impedire: libenter autem filio indicaſſet illud, ſed ſciebat, ꝙ diligeret Dauid, & magis impediret, quàm adiuuaret, ideo ſubticuit. Quòd autem cognoſceret dilectionem Ionathæ ad Dauid, patet infr. nam dixit Saul ad eum: Fili mulieris virum vltro rapientis: nunquid ignoro, quia diligis filium Iſai in confuſionem tuam, & ignominioſæ matris tuæ? vt patet, infra, in litera. Nam poſtea conſecutus eſt Saul de Ionatha, ꝙ propter iſtam dilectionem Dauid haberet locum inſidiandi ei, vt pa-
B tet, inf. c. 22. ſ. Non eſt, qui mihi renunciet, maximè cum filius meus fędus inierit cùm filio Iſai, non eſt, qui vicem meā doleat, eo, ꝙ ſuſcitauerit filius meus ſeruum meū aduerſum me inſidiantem mihi vſq; hodie: nimis ergo de cętero cauebat ſe Saul à Ionatha, cùm ageretur de Dauid: & ob hoc non ſolū nō reuelabantur ea, quæ pater agere vellet contra Dauid, ſed etiam ſi aliquid videret fieri contra Dauid, non audebat orare patrem, vt deſiſteret, cū iam conatus fuiſſet ſemel Saul percutere Ionatham lācea: quia defendebat cauſam Dauid, vt patet, inf. in litera. Sed hoc ſolùm faciebat Ionathas, pro Dauid de cętero. ſ. ꝙ ſi aliquid ſciret contra eum tractari, mittebat illud nunciari Dauid, vel ipſe ibat ad illum, vt
C patet inf. ca. 23. hoc autem obiecit Dauid contra Ionatham, cùm dixit Ionathas: hunc ergo ſermonem celauit pater meus tantum à me, nequaquam erit iſtud. Dixit Dauid: ſcit profecto pater tuus, qu a inueni gratiam in oculis tuis & dicet, neſciat hoc Ionathas, ne fortè triſtetur. Sed tūc obijcietur, quomodo ergo commiſſit Saul Ionathæ, ꝙ occideret Dauid, vt patet præcedenti. ca.? Reſpondendum eſt, ꝙ tunc Saul neſciebat, an Ionathas diligeret Dauid, iō putauit, ꝙ ageret, quod pater iubebat. Poſtea autem cognouit, vt patet, infra. in litera, & infra. cap. 22. ideo poſtea nunquam reuelauit ei, quanquā à principio reuelaſſet. *Et iurauit rurſum Dauid.* Intelligēdum eſt, ꝙ à principio iurauit Dauid Ionathæ, ꝙ iſta vera
D erant, quæ proponebat: Ionathas aūt non credebat, quia pater nō reuelauerat ei, ideo iurauit rurſus Dauid, vt crederet Ionathas, & tunc credidit. *Et ille ait.* ſcilicet, Dauid, cuius eſt totus iſte ſermo continuat⁹. *Scit profectò pater tuus, quia inueni gratiā in oculis tuis.* Iſtud poſuit Dauid ad reddendum dictum ſuum veriſimile, & infirmandum ſententiam Ionathæ, qui dixerat, ꝙ nihil pater eius agebat ſine conſilio ipſius: hoc autem nequaquam indicauerat ei: ergo nihil erat. Reſpondet Dauid, ꝙ Saul ſciebat, ꝙ Ionathas diligebat Dauid: ideo non reuelauit ei hoc, ne triſtaretur. Dixit autem Dauid, ꝙ ſciebat hoc Saul, quia aliqua pręceſſerant, per q̄ cognoſci poterat nimius amor Ionathæ ad Dauid: vnde non ſolùm hoc cognoſce-
E bat Saul, ſed etiam, ꝙ Ionathas inierat fędus cū Dauid, vt patet. infr. in litera, & inf. c. 22. dixit etiam: qa inueni gratiā in oculis tuis, & dixit: quia diligis me. Quanquam iſta duo idem ſint, quia diligere, & diligi æqualitatem importat: inuenire autem gratiam in oculis alicuius dicit habitudinem ſubiecti ad Dominum, vel cuiuſcumque minoris ad maiorem. Dauid autem humiliaret ſe, quanquam ſciret ſe diligi à Ionatha, non dixit, ꝙ diligebatur, ſed ꝙ inuenerat gratiam in oculis Ionathæ. Inuenit autem ſeruus gratiam in oculis Domini quandocunque omnia, quæ facit ſeruus, Domino recta videntur, & ex hoc eum diligit: ſic enim nos dicimur habere gratiā Dei gratificantem, quando nobis exiſtentibus in charitate,

tate, omnia opera noſtra Deo recta vidētur, & ac-
ceptat ea. *Et dicet: neſciat hoc Ionathas, ne fortè triſtetur.* i.
pater tuus dicet apud ſe, ꝙ non vult te ſcire intentio
nem eius contra me, ne triſteris de malo, quod mihi
cogitat. Non propriè dicitur hic, ne triſtetur: ſed ma
gis debet dici ne impediat, quia ſi Saul intenderet,
ne contriſtaret Ionatham, non procuraret occidere
Dauid, cum ex hoc cognoſceret Ionathā maximè
contriſtandum, ſed ſolum aduertebat Saul, ne im-
pediretur in propoſito ſuo, & quia Ionathas poſſet
impedire, ſi ſciret, deliberauerat Saul nō dicere hoc
Ionathæ. Ex hac litera maximè probatur, quod ſu-
pra dicebatur de duplici fuga Dauid, & ꝙ iſtud, qđ
hic dicitur, non fuerit immediate poſtquam rediit
G Dauid de Ramatha, ſed poſt reconciliationem eius
cum Saule, alioquin referretur hoc ad præterita ma
la, quæ feciſſet Saul Dauid, ſicut exponit Nicolaus,
ſcilicet, de miſſione lanceæ, & perſecutione in Ra-
matha, & non de aliqua perſecutione præſenti. Sed
hoc falſum eſt: quia id, de quo loquitur hic Dauid,
aliquid præſens erat, & in fieri: quod adhuc reſtabat
implendum: cùm dicat: dicet pater tuus: neſciat hoc
Ionathas, ne fortè triſtetur, ergo neceſſe eſt, ꝙ pona-
tur aliqua noua machinatio Saulis ꝯtra Dauid poſt
reditum de Ramatha, quæ nondum completa erat
quando dicebat Dauid ignorare Ionathā, & de qua
conquerebatur: quia poterat ſibi inferre malum: de
præteritis autem nihil curabat, quia illa abierant.
H *Quinimo.* Aduerbium iurandi eſt, & ſignificat Dauid,
ꝙ quanquam Ionathas non crederet ei: tamen ſe-
cundū veritatem, ſic erat: & hoc affirmat, quinimo,
Viuit Dominus, & viuit anima tua. Modus iurandi eſt. i.
iuro per vitam Dei, & per vitam tuam, ꝙ pater tuus
vult me occidere: Iurauit autem hic Dauid per vitā
Dei, & per vitam Ionathæ, quia iſta duo erant, qui-
bus propoſitis, maximè Dauid obſeruaturus erat ve
ritatem. Iuramentum nanque in confirmationem
eorum, quæ dicuntur, inducitur, & ob hoc in iura-
mento nominantur talia, propter, quæ homo maxi
mè debeat veritatem ſeruare: Huiuſmodi ſunt duo,
ſcilicet, id, cui aliquis maximè reueretur, & id, quod
maximè diligit: propter primum homines iurant ꝑ
I Deum, quia nihil excellentius eo eſt, nec cui magis
reuereri debeamus. Sic etiam iuramus per vitam re
gum, quia inter omnes homines excellentiſſimi
ſunt: ſic iurauit Ioſeph contra fratres ſuos: Gen. 42.
ſcilicet, alioquin per ſalutem Pharaonis exploratio-
res eſtis. Sic etiam dixit Apoſtolus ad Hebræ. ca. 7. &
habeť extra de iureiuran. ca. & ſi Chriſtus. ſ. homines
per maiorem ſuum iurant: & omnis controuerſiæ
illorum finis eſt iuramentum. Quantum ad hoc iu-
rauit Dauid per Deum, dicens: viuit Dominus. Secū
dum eſt id, quod homines maximè diligunt, & illo
nominato, veritatem ſeruāt, &, quia homines nihil
magis diligunt, quàm ſeipſos, conſueuerunt multi
homines iurare per vitam ſuam. Sic etiam multi iu-
K rant per vitā filiorū ſuorū, quia eos nimis diligūt, &,
quia Dauid ſignificabat ſe diligere Ionatham ſuper
omnia, iurauit per vitam illius.

An peccauerit Dauid iurando per vitam Ionathę.
Quæſtio. VII.

QVAERET aliquis. An peccauerit Dauid iu-
rando per vitam Ionathæ: & videtur, ꝙ ſic, q̃a
Chriſtus interdixit talia iuramenta. Nam Matt c. 5.
dicitur, ꝙ non eſt iurandum per cęlum, nec per ter-
ram, nec ꝑ Ieroſolymā, nec per caput, nec per capil
los, nec aliquid alterum: & generaliter per omnem
creaturam: Dauid autem iurauit hic per vitam Io-
F nathæ: & illa erat creatura, ergo peccauit? Reſpon-
dendum eſt, ꝙ Dauid non peccauit hic, nec obſtat,
quod habetur Matt. ca. 5. Nam illud introductū fuit
ad tollendum iuramenta ſuperflua Hebręorum: pu
tabant enim quidam Hebræi, ꝙ iurare per Deū, erat
ſecundum ſe aliquid bonum: dumtamen obſeruare-
tur iuramentum, ideo frequentabant iuramētum,
putantes ſe aliquid mereri iurando per Deum, dum
tamen obſeruarent: hoc autem putabant, quia dici-
tur Deut. c. 6. Dominum Deum tuum timebis, & il-
li ſoli ſeruies, ac per nomen illius iurabis. Putabant
ergo, ꝙ ſicut timere Deum, & ſeruire ei, erat per ſe
aliquod bonum: & erat actus frequentabilis: ita iu-
rare per nomen Domini erat aliquid meritorium,
G dumtamen obſeruaretur, ideo Chriſtus abſtulit iſtā
frequentationem iuramenti, non ſolùm dicens illi-
citum eſſe periurium, ſed etiam illicitū eſſe frequen
ter iurare. Quòd autem dictum eſt, ꝙ iuraretur in
nomine Domini, non fuit dictum, quaſi inducendo
homines ad iurandum, ſed prohibendo, ne iurarēt
per nomina idolorum ſ. ꝙ ſi aliquando iuraturi eſ-
ſent, non iurarent per nomen idoli, ſed per nomen
Dei, quia Deus valde abominabatur, ꝙ iurarent per
nomina idolorum, vt patet Exo c. 23. ſ. omnia, quæ
dixi vobis cuſtodite, & per nomen externorū Deo-
rum non iurabitis, nec audietur ex ore veſtro: non
tamen prohibuit Chriſtus omne iuramentum in
verbis ſuis, quia tunc non ſolùm iuramentum per
H creaturam, ſed etiam iuramentum per Deum ve-
tuiſſet. Quod patet Mat. ca. 5. ſ. Dictum eſt antiquis:
non periurabis: reddes autem Domino iuramenta
tua, ego autem dico vobis, non iurare omnino. Er-
go etiam per Deum iuraturi non erant, cum iſte ſit
aliquis modus iurandi: ſolùm ergo vetitum eſt ibi
iuramentum non neceſſarium. Quando autem ne-
ceſſe fuerit iurare. ſ. quia aliter nobis non creditur, li
citum eſt iurare: immò ſi aliquis recuſauerit, tāq illi
citum, cenſetur hæreticus. Eſt tamen obſeruādum,
ꝙ quādo expedierit iurare, melius eſt iurare per no-
men Domini, quàm per nomen creaturarum: nam
cum in iuramēto exhibeatur quidam honor ei, per
quem iuratur. ſ. quia promiſſa obſeruantur propter
I illum, melius eſt hunc honorem Deo exhiberi, quā
alicui creaturę, quia iuramentum ſemper fit per id,
quod excellentius eſt, vt patet ad Hebræ ca. 6. Dauid
autem iurauit hic per creaturam. ſ. per vitam Iona-
thæ, quæ erat creatura, ideo videbatur iuramētum
illicitum, ſed non fuit. Primo, quia in ſtatu veteris
teſtamēti erat frequentatum iſtud iuramentum, &
nondum fuerat prohibitum, ideo licitè fiebat: quod
patet ex verbis Chriſti Mat. cap. 5. ſcilicet Antiquis
dictum eſt, non periurabis, reddes autem Domino
iuramenta tua: ego autem dico vobis, nō iurare om
nino q d antiqui ſolùm habuerunt in præcepto, ꝙ
non periurarent, & ꝙ complerent id, quod iuraue-
rant: ego autem dico non iurare omnino. i. ꝙ non
K frequentetur iuramentum. Sed ad doctrinam no-
uam, quam dedit Chriſtus in nouo teſtamento, non
tenebantur Hebræi in veteri teſtamento: ergo non
peccabant, quanquam iurarent per creaturam: dū-
tamen non periurarent. Aliter poteſt reſponderi,
ꝙ dato, ꝙ illud præceptum fuiſſet poſitum in vete-
ri teſtamento, tamen non peccaret Dauid in hoc iu
ramento, quia non iurauit principaliter per creatu-
ram, ſed per Deum iurauit: Deinde per creaturam,
cùm dixit: Viuit Dominus, & viuit anima tua. Ali-
ter poteſt dici, ꝙ cùm iuramentū introducatur ad
hoc, ꝙ credatur alicui, cui alias non crederetur, de-
bet fieri iuramentum per illud, per quod magis cre-
ditur: dumtamen non ſit aliquid prohibitum, ſicut
iura-

Putabant Hebræi iurando ſe frequenter mereri.

iurare per nomina idolorum: &, quia fortè Dauid ſciebat, ꝙ Ionathas crederet ei magis iurando per vitam ipſius, quàm ſi ſolùm iuraret per vitã Dei, ideo iurauit per vitam Ionathæ, iurando ſemper principaliter per vitam Dei. *Quia vno tantum, vt ita dicam gradu ego, morſque diuidimur.* i. nõ eſt inter me, & mortem, niſi vnus gradus, vel vnus punctus. q. d. ego iuro tibi, ꝙ Saul ita me perſequitur, ꝙ inter me, & mortem parum diſtat. Dixit autem, vt ita dicam, quia iſta eſt correctio. ſ. quando aliquis loquitur id, quod nõ eſt verum, vel ſaltem non eſt proprium, vt referat ſe ad modum loquendi aliorum, dicit, vt ita dicam. ſ. nõ erat verum, ꝙ Dauid, & mors diſtinguerentur vno gradu: quia gradus, vel punctus ſignificat quandam interpoſitionem ſecundum locum, mors autem nõ poteſt ab aliquo diſtare loco, quoniam mors nunquã eſt, quando homo eſt. Diſtantia autem ſemper præſupponit exiſtentiam diſtantium: ideo retulit ſe ad modum loquendi, quo id, quod parum diſtat, dicit diſtare vno gradu: mors autem parum videbat diſtare à Dauid ſecũdum exiſtimationem ſuam, ideo dicebat, ꝙ vno gradu tantum ipſe, & mors diſtinguebantur: & hoc erat propter fraudulentiam Saulis, qui abſconditè tunc moliebat occidere Dauid, & breuiter occidiſſet, niſi ipſe nunc ſibi cauiſſet. *Et ait Ionathas ad Dauid.* Cum toties Dauid iuraſſet Ionathæ ſibi adeſſe periculum, & adduxiſſet ad hoc rationes perſuaſorias: credidit Ionathas Dauid, & permiſit ei facere quicquid vellet. *Quæcunque dixerit anima tua mihi, faciam tibi.* i. quia ſic eſt, ꝙ pater meus perſequitur te, dicas quid vis: & quodcunque dixeris ad ſalutem tuam, ego libenter faciam. Hic autem accipitur anima non pro vita, nec pro homine, ſed pro anima, vel volũtate. ſ. quicquid deſiderat cor tuum dicas, & ego faciam, hoc autem dicebat Ionathas, quia diligebat nimis Dauid, & paratus erat pro eo facere quicquid vellet, & iſtud eſt ſecundum, in quo ponitur petitionis conceſſio. *Dixit autem David ad Ionatham.* Hic ponitur modus, per quem Dauid voluit cognoſcere, an Saul totaliter diffiniuiſſet eum occidere, & Ionathas inquiſiturus erat per iſtum modũ veritatem. *Ecce Kalendæ ſunt craſtino.* i. dies ſequens eſt dies Kalendarum. ſ. initium Menſis, & mane poterit inueſtigari ſnĩa Saulis magis, ꝗ alijs diebus. Pro quo conſiderandũ, ꝙ apud Hebræos menſes cõputantur per lunationes. ſ. ab ortu lunę in alterũ ortũ, ſicut cõputant Arabes, vt dicit Alfraganus 1. c. libri ſui. Et, quia tunc, quando incipit lunatio, eſt luna ſub radijs Solis occultata, & non videtur: vocatur defectio lunæ, vel neomenia, quod idem eſt: quia dicitur neomenia à neos, quod eſt nouum, & mene, quod eſt defectus, quaſi nouus defectus ſ. quia tunc luna nouiter deficit à lumine. In iſto autem die neomeniarũ faciunt Hebræi feſtiuitatem: & vocatur feſtum neomeniarum, vel Kalendarũ De neomenia patet Pſa. 80. ſ. Buccinate in neomenia tuba inſigni die ſolẽnitatis veſtrę. Aliquando vocantur Kalẽdæ, vt patet Num. ca. 10. & 29 aliquando autem vocantur ſimul Kalendæ, & neomeniæ, vt patet Iſaiæ. c. 1. ſ. Neomeniam, & Sabbatum, & feſtiuitates alias non feram: iniqui ſunt cętus veſtri: Kalendas veſtras, & ſolennitates veſtras odiuit anima mea. Nomen tamen Kalendarum non eſt proprium, ſed translatum à menſibus ſolaribus Latinorum: nam cum Hebræi incipiant menſes per defectum lunæ, & neomenia ſignificet hoc, debent vocari feſta iſta Neomeniæ. Kalendæ autẽ nullo modo conueniunt iſtis feſtiuitatibus, ſed quia in menſibus Latinorum habentur Kalendæ abſolutè: in alijs autem diebus. Secundò Kalendas. Tertiò Kalendas, &c. vocauit Hieronymus ini-

Menſes apud Hebræos quõ computãtur, & quõ vocetur feſtũ, quod fit in prima die.

A tia menſium Hebræorum Kalendas. Sciendum aũt, ꝙ dies Kalendarum erat valde ſolennis apud Hebræos, & iocundabantur die illo in cibis, & potibus, & quacumque lætitia: ideo Dauid venturus erat ad menſam Regis ea die, & per hoc poterat cognoſci ſententia Regis: vnde ipſe elegit hunc diem.

Feſtum neomeniæ, quam ſolennitatem contineat. Quæſtio. VIII.

QVAERET aliquis. Quæ ſolennitas erat neomenia apud Hebræos? Reſpondendum eſt, ꝙ Deus iſtituerat Iſraelitis aliqua feſta, in quibus eum colerent ſpecialiter: & ſunt iſta. ſ. Sabbatum, neo-
B meniæ, feſtum Azymorum, Pentecoſtes, feſtum Tabernaculorum, feſtum clãgoris, feſtum expiationis. Sabbatum autem, & neomenię erant feſta, quæ ſæpe fiebãt in anno. ſ. qualibet Hebdomada, & in principio cuiuslibet menſis. Alia autem feſta accidebãt ſolùm ſemel in anno. ſ. feſtum Azymorum, & Phaſe die. 14 menſis primi: feſtum Pentecoſtes quinquaginta diebus, poſt feſtum Azymorum. ſ. menſe tertio, vt patet Leui. ca. 23. & Nume. 28. feſtum clangoris erat die primo menſis ſeptimi. Feſtum expiationis erat die 10. menſis eiuſdem: feſtum Tabernaculorum erat die 15. eiuſdem menſis, vt patet Nume. ca. 29. In iſtis diebus fiebant ſacrificia, de quib. patet Leuit. c. 23. & Num. 28. & 29. In feſto autem Kalenda-
C rum erant ſacrificia ſpecialia. ſ. debebant offerri duo vituli, & vnus aries, & ſeptem agni anniculi cum libamentis ſuis. Num. cap. 28 Hoc autem erat ſi in die Kalendarum non accideret alia feſtiuitas: ſi tamen eſſet ſabbatũ in Kalẽdis iungebantur ſacrificia Sabbati cũ ſacrificijs Kalendarũ. Erãt aũt ſacrificia Sabbati, vt offerrentur duo agni anniculi in mane, & duo in veſpere, eo. c. Etiam ſi accidiſſet aliud feſtum iungebantur ſacrificia illius feſti, ſicut dies clangoris erat ſemper in Kalendis ſeptimi menſis: & duplicabantur ibi ſacrificia neomeniæ, & Kalendarum. Equalia autem vtraque erant, vt patet Num. ca. 29. ſic autem erat quantum ad omnia alia feſta, ſi aliqđ accideret in Kalendis. Sciendum, ꝙ in Kalendis fie-
D bant gaudia, & pulſabatur in tubis argenteis ad ſolennitatem feſti, vt patet Num. c. 10. ſ. Si quando habebitis epulum, & dies feſtos, & Kalendas: canetis tubis ſuper Holocauſtis, & pacificis victimis Sic etiam patet Pſal. 80. ſ. Buccinate in neomenia tuba.

Diuerſa feſta Iſraelitarum.

Kalendę an eſſet dies vacatiua. Quæſt. IX.

QVAERETVR vlterius, An Hebræi vacarẽt ab operibus in die Kalendarum? Videtur, ꝙ nõ quia inter omnia feſta à Deo poſita nihil fuit dictũ de vacatione Kalendarum, in alijs n dicebatur quõ vacandum erat ab operibus, in quibuſdam plus, & in quibuſdam minus, vt patet Leui. 23. & Num. 28.
B & 29 c. De Kalendis autem nihil eſt dictum, niſi, ꝙ fierent ſacrificia in eis. Item patet, quia diſtinguuntur Kalendæ contra alios dies feſtos, qui erant vacatiui: ſi tamen calendæ eſſent vacatiuæ, non diſtinguerentur. De hoc patet Num. cap. 10. ſ. Si quando habebitis epulum, & dies feſtos, & Kalendas: vbi ſcriptura voluit calendas eſſe diem feſtum. Eſt tamen manifeſtum quantum ad ſacrificia, ergo non eſt feſtum tanquam ad vacationem. In contrarium videtur, ꝙ eſſet dies vacatiua: quia vocatur dies excellentis feſtiuitatis, vt patet Pſal. 80. ſ. buccinate in Neomenia tuba inſigni die ſolennitatis veſtræ. i. in iſta die eſt ſolennitas veſtra inſignis. i. excellens: ſi tamẽ non eſſet vacatiua, non eſſet inſignis; quia quælibet

alia

alia feſtiuitas eſſet inſignior. Item patet hoc de illa muliere, quę iuit ad Eliſeum ꝓ filio mortuo, à qua quæſiuit vir ſuus: quam ob cauſam vadis ad eũ? hodie non ſunt Kalendæ, nec Sabbatum, vt patet infr. 4. lib. ca. 4. in quo innuitur, ꝙ Kalendæ erant vacatiuæ. ſ. quia mulier illa ire debebat ad prophetam die, qua vacare poſſet apud eum: ideo dixit vir ſuus: nõ eſt Sabbatum. ſ. in quo vacari debeat. Poſuit etiã Kalendas cum Sabbato: ergo voluit eſſe ſimiles illas in vacatione? Reſpondendum eſt, ꝙ Deus inſtituit Kalendas apud Hebræos ſolùm ad ſacrificia, ideo non iuſſit in eis vacari ab opere, ſicut ab alijs feſtis. Hebræi tamen ex deuotione, & ad augmentandũ cultum diuinum conſtituerunt inter ſe Calendas eſſe vacatiuas ab opere: nam, quanquam non licebat Hebræis diminuere feſtiuitates, quas Deus poſuerat, licebat tamen eis augmentare: ſic enim patet de feſtiuitate enceniorum, quę ſeruabatur inter Iudęos, vt patet Io. ca. 10. ſ. Facta ſunt autem Encenia in Ieroſolymis, & Hyems erat. Etiam ſeruabatur apud Hebræos feſtum purificationis. ſ. quando gentiles Tẽplum Domini polluerũt, & Iudas Machabæus illud purificauit, & fecit obſeruari per ſingulos annos magnam feſtiuitatem purificationis, vt patet. 2. Mach. c. 1. ſ. Facturi igitur quinta, & 20. dies menſis Caſleù purificationem templi neceſſarium duximus ſignificare vobis, vt vos quoque agatis Sic facta eſt etiam poſtea feſtiuitas diei Mardochei. ſ. quando Hebræi occiderunt hoſtes ſuos: & iuſſum eſt, ꝙ eſſet iſte dies epularum partes, & pauperibus munuſcula largiretur. Suſceperunt autem hunc diem Iudæi in ſolenne ritũ die. 15. menſis Adar, qui eſt. 12. de hoc Eſther. c. 9. licebat ergo Iudæis augmẽtare cultum Neomeniæ faciendo illam diem vacatiuam, quanquã Deus non iuſſiſſet. Et ſic erat tempore Saulis: quod apparet infr. in litera, cum dixit Ionathas ad Dauid: cras Calendæ ſunt, & requiretur ſeſſio tua vſque perendie: deſcendas ergo feſtinus, & venies in locum, vbi celãdus ſis in die, quo operari licet. Ex quo apparet, ꝙ in die Calendarum non licebat operari: quia Ionathas dicebat, ꝙ lateret Dauid abſconditus die Calendarum vſque perendie. i. vſque ad ſequẽtem diẽ, in quo operari licebat: ergo videtur, ꝙ præcedenti die, ſ. Calendarum non licebat operari, alioquin fruſtra illud poneretur, ſi vterque eſſet dies non vacatiuus: & quia Hebræi hoc inter ſe inſtituerant, obligabantur iam ad vacandum in die Calendarum. Sic enim Dauid in Pſal. vocauit Neomeniam diem ſolennitatis inſignis. i. excellentis: quia non ſolũ erant ſacrificia, ſed etiam vacatio à laboribus. Hoc etiam modo dictum eſt, Infr. 4. lib. cap. 4 non ſunt Calẽdę, nec Sabbatum, exponendo vtrumque quantum ad vacationem. Sic autem poſtea obſeruatum eſt. Nũc quoque plurimi Hebręorum Neomenias obſeruãt, & faciunt feſtiuitatem magnam. Vnde Auguſtinus increpat fœminas Hebręorum, dicens, ꝙ fœminæ Hebræorum melius nerent, vel aliquid operis facerent, quàm in Neomenijs ſuis impudicè ſaltarent. Patet ergo Neomeniam fuiſſe diem vacatiuum. *Et ego ex more ſedere ſoleo iuxta regem ad veſcendum.* Quia Dauid erat gener regis, veniebat ad menſam illius. Dixit autem, ꝙ ex more ſedere ſolebat coram rege, ꝙ intelligitur dupliciter. vno modo, ꝙ ſolebat ſedere ex more i. ꝙ quotidie conſuetus erat ſedere ad menſam regis. Aliter, ꝙ erat aſſuetus ſedere ad menſam in magnis feſtiuitatibus: & quia ſic erat Neomenia, rex inquireret de eo cur non veniret illa die ad menſam. Quocumque ergo modo intelligatur, ſtat intẽtio Dauid. Nam ſi quotidie ſolitus eſſet ad menſam regis ſedere, requireret eum illa die: præſertim, quia erat dies ſolennis. Si intelligatur ſecundo modo, ẽt ſtat intẽtum Dauid. ſ. ꝙ rex inquireret eum illa die, quia conſuetus erat omnibus feſtiuitatibus venire ad menſam regis. Quid autem verius ſit horum, nõ apparet, videtur tamen magis dicendũ, ꝙ quotidie, vel quaſi quotidie veniret ad menſam regis: quia infra, in litera dixit Saul ad Ionatham: cur non venit filius Iſai nec heri, nec hodie ad veſcendum? non tamen erant illi duo dies feſtiui, ſed vnus tantum, ſcilicet, dies Calendarum, & in alio operari licebat: ergo non ſolum in feſtis: ſed etiam in profeſtis diebus ſolitus erat Dauid ſedere ad menſam regis. Dixit ẽt ꝙ ſolebat ſedere iuxta regem. Non eſt autem intelligendum, ꝙ ſederet coniunctus illi, quia Abner ſedebat iuxta regem, vt patet, infra, in litera, & Ionathas ex alia parte, Dauid autem poſt Ionatham. Et ſic, qa erat vnicꝰ intermedius, dicebatͅ ſedere Dauid iuxta regem: dixit autem hoc ad ſignificandum, ꝙ rex cognoſceret eum nõ veniſſe ad menſam. Si enim Dauid conſuetus eſſet ſedere diſtans à rege, vt circa finem menſæ; quanquam non veniſſet ad menſam, rex non cognouiſſet hoc, quia tamen ſedebat iuxta eum, non poterat ignorare quando non veniret. *Dimitte ergo me, vt abſcondar in agro.* i. da mihi licentiam, ꝙ abſcondar in agro vſque ad duos, vel tres dies, in quibus inquiras ſententiam patris. *Vſque ad veſperam diei tertij.* i. & manebo abſcõditus vſque ad tres dies. ſ. in die Calendarum, & in duobus ſequentibus.

Kalendarum dies erat vacatiua non ex præcepto Dei, ſed Hebręorum deuotione.

G H I K

Dauid voluit latere in agro, non in vrbe, ne Saul ſibi poneret inſidias. Quaſt. X.

QVAERET aliquis. Quare Dauid voluit abſcondi in agro, & quare vſque ad tres dies: videtur enim, ꝙ potuiſſet in vrbe latere, & ſuffeciſſet ſibi vnus dies ad latendum, quia tũc cognoſceretur ſententia Saulis? Reſpondendum eſt ad primum, ꝙ Dauid noluit latere in vrbe, quia timebat ſibi ab inſidijs Saulis. Iterum enim cum fugit Dauid à Saule, deſcendit in domum ſuam, & illicò Saul miſit ſeruos ſuos, vt vallarent domum, & tenerent Dauid: ipſe autem cum periculo euaſit, vt præcedẽti c. Etiam cum eſſet in Ramatha Saul miſit nuncios, vt tenerent Dauid: & ad vltimum ipſe iuit, quia ibi erat locus vallatus muris, in quo eũ tenere poſſet: in agro autem non poterat ſic tenere: vnde poſtquam cępit Saul perſequi Dauid, conſiderabat quando eſſet in loco munito, & tunc gaudebat quaſi ibi eum faciliter capere poſſet, Sic patet infr. c. 23. quando nunciatum eſt Sauli, ꝙ veniſſet Dauid in Ceilam: ait enim Saul, tradidit eum Dominus in manus meas: cõcluſuſque eſt introgreſſus in vrbem, in qua portæ, & ſeræ ſunt. Cùm autem Dauid erat in montibus, vel in campis, non putabat Saul facile eſſe illum capi: iõ quãdo audiuit Saul, ꝙ receſſerat Dauid de Ceila, noluit exire contra eum, quanquam prius iuſſiſſet viris ſuis deſcendere ad bellum contra Dauid infr. 23. ca. ideo voluit nunc Dauid latere in agro, exiſtimans, ꝙ, cùm Saul eum abſentem ſciret eſſe, iuberet inquiri in domo ſua, vt comprenderetͅ: in agro autem cõprehendi non poterat: quia erat locus euadendi. Itẽ dato, ꝙ comprehendi poſſet, non tamen ſciret Saul vbi eum inquireret, ideo ibi eſſet magis ſecurus, quã in vrbe. Ad ſecundum, cum quęrebatur, cur per tres dies voluit latere, dicendum, ꝙ Dauid putauit, ꝙ in vno die fortè non poſſet cognoſci ſententia Saulis: in duobus autem, vel tribus diebus poterat cognoſci: quia fortè accideret, ꝙ in vno die non reſpiceret Saul ad abſentiam Dauid: in duobus autem, vel tribus reſpiceret: ideo, ſi vnico die lateret, nihil proderet

Voluit Dauid latere per tres dies: quia forte in vno nõ poſſet intelligi ſententia Saulis.

ret ad inquirendum ſententiam Saulis:ſic enim po-
ſtea euenit.ſ. ꝙ Saul in primo die nihil quæſiuit de
abſentia Dauid putans,ꝙ euenißet ei,ꝙ nõ eſſet pu-
rificatus,aut mũdus:in ſecundo autem die poſt Ka-
lendas,cum apparuiſſet rurſus vacuus locus Dauid,
quæſiuit Saul dicens.cur non venit filius Iſai nec he
ri,nec hodie ad veſcendum? vt patet infr. ergo de-
buit accipere Dauid duos,vel tres dies ad latendum.
*Si requiſierit me pater tuus.*i dicens:cur non venit ad mẽ
ſam Dauid? Nõ dicebat hoc Dauid quaſi dubitaret ,
an Saul quæſiturus eſſet pro eo, quia ſatis credebat,
ꝙ inquiſitur⁹ eſſet, cũ eum ad mortem quęreret,ſed
ponit hic ſimiliter ex modo locutionis. Sed tũc di-
cet aliquis,ſi accideret, ꝙ in his tribus diebus, quib⁹
latebat Dauid, non quæreret aliquid de eo Saul , qđ
ſignum eſſet? Reſpondendum,ꝙ nihil directè appa
rebat de eo , quod Dauid volebat.ſ.an bene,vel ma-
le ſe haberent res ſuæ:indirectè tamen apparebat,ꝙ
nullum periculum eſſet Dauid,vt infra dicetur. *Re-
ſpondebis ei.* Quanquã Saul non erat inquiſiturus ſpe-
cialiter ab aliquo de Dauid: volebat tamen Dauid,
ꝙ Ionathas reſponderet pro eo:quia aliter non poſ-
ſet cognoſci ſententia Saulis.

Quare voluit Dauid Ionatham reſpondere ad interrogationem Saulis de eo. Quæſt. XI.

QVAERET aliquis.Quare Dauid volebat,ꝙ Io
nathas reſponderet pro ipſo , cum ex hoc ſe-
queretur,ꝙ Saul magis iraſceretur cõtra Io-
natham,& contra Dauid , ſciens, ꝙ Ionathas foue-
ret cauſam illius:ſic.n.inf.accidit:nam,cum reſpon-
diſſet Ionathas ꝓ Dauid , iratus Saul dixit Ionathę:
Fili mulieris virum vltro rapientis, nunquid igno-
ro , quia diligis filium Iſai in confuſionem tuam , &
ignominioſæ matris tuæ? Poſt hoc autem cum Io-
nathas adderet reſpondere pro Dauid , conatus eſt
Saul eum lancea percutere , vt patet infr. Reſpon-
dendum eſt,ꝙ Dauid nolebat, vt reſponderet Iona-
thas pro eo,tanquam fouens cauſam ipſius:ſed tan-
quam vnus de aſſiſtentibus menſæ regis,quia rex pe
rebat in communi de Dauid : Ionathas autem ſcie-
bat vbi eſſet : poterat ergo reſpondere tanquã vnus
de illis , ad quos fiebat quæſtio : & tunc rex non ira-
ſceretur:Sic accidit præcedenti cap. nam cum Saul
diſpoſuiſſet occidere Dauid , Ionathas interpoſuit
verba pro eo : non tanquam fouens cauſam illius ,
ſed tanquam ab ipſa iuſtitia motus, & tunc Saul iu-
rauit,ꝙ non occideret Dauid:nunc autem Saul ira-
tus fuit Ionathæ, nõ quia iſta reſpondebat , ſed quia
ſciebat eũ fouere cauſam Dauid, vt patet ex verbis
ſuis.inf.ſ. Nũ quid ignoro , quia diligis filium Iſai in
Dubitatio declarat. confuſionem tuam ? Sed dicet aliquis , cum Dauid
ſciret Saulem eſſe conſcium fęderis initi inter ipſũ,
& Ionatham,credere debuiſſet, ꝙ iraſceretur Iona-
thæ tãquam fouenti partes Dauid:ideo non debuiſ-
ſet committere hoc. Quòd autem hoc ſciret Saul,
patet,ſup.cũ dixit Dauid Ionathæ . Scit profecto pa
ter tuus,quia inueni gratiam in oculis tuis.Reſpon-
dendum eſt , ꝙ Dauid ſciebat Saulem eſſe cõſcium,
& ꝙ ex hoc poſſet habere cauſam iraſcendi contra
Ionatham : quia tamen Ionathas erat filius eius , &
illi chariſſimus,putauit,ꝙ propter hoc non tantum
exardeſceret furor Saulis,vt iraſceretur Ionathæ .
Aliter dici poteſt,ꝙ, quãquam Dauid ſuſpicari poſ-
ſet, ꝙ Saul iraſceretur Ionathæ tanquã fauenti cau-
ſam illius, tamen voluit, ꝙ Ionathas pateretur par-
uam iram patris contra ſe, vt ipſe cognoſceret ſen-
tentiam Saulis: in hoc enim maximè nota erat ini-
quitas Saulis contra Dauid,ſi etiam filio ſuo chariſſi

A mo iraſceretur propter Dauid . Nunquam tamen
exiſtimauit Dauid , ꝙ tantum incandeſceret furor
Saulis,vt lancea conaretur Ionatham percutere ꝓ-
pter eum . Si autem hoc ſuſpicaretur,prælegiſſet
penitus recedere in terram philiſthinorum , nunq̃
rediturus in terram Iſrael,q̃ amiciſſimum ſibi Iona-
tham exponere indignæ morti: Ionathas quoq; nõ
ſuſpicatus fuit hoc.ſ. ꝙ pater ſuus tã grauiter ei ira-
ſceretur reſpondenti pro Dauid , ideo ſe expoſuit
huic conſilio , alioquin ſubticuiſſet. Aliter dici põt,
ꝙ Dauid voluit , ꝙ Ionathas pro eo reſponderet , ſi
ſciret,ꝙ iraſceretur Saul:quia aliter non poterat co
gnoſci ſententia Saulis,niſi Ionathas pro eo reſpon
deret. *Rogauit me Dauid,vt iret celeriter in Bethlehem.*i.nõ
B putes,ꝙ fugerit,vel abſconditus ſit , quia de licentia
mea receſſit, & quia poſſet rex obijcere:cur ergo nõ
petiuit ab eo licentiam eundi in Bethlehem? reſpon
dit Ionathas, ꝙ erat iturus celeriter,ideo nõ potuit,
ſcilicet,quia tempus receſſus inſtabat,& non potuit
ſtare cum rege ad petendum licentiam : petiuit aũt
à Ionatha. Vel dr̃ celeriter .ſ.pro breui tẽpore.ſ.ꝙ ve
lociter iturus erat,& immediatè rediturus:ideo pro
vno,vel duobus diebus abſentiæ non oportebat pe-
ti à rege licentiam,ſecus autem,ſi multis diebus mã-
ſurus eſſet extra curiam . *Quia victimæ ſolennes ibi ſunt.*
Subditur hoc,quia fortè Saul putaret falſum eſſe,ꝙ
diceret Ionathas, & ꝙ Dauid recedebat ex alia cau-
ſa:ideo ſubiuncta eſt cauſa,quare iuerit in Bethlehẽ,
C ſcilicet,quia erant victimę ſolennes ibi contribuliũ
Dauid , ad quas rationabile erat ipſum ꝓperare , cũ
eẽt de honoratiſſimis in tota tribu. Erat aũt excuſa-
tio iſta veriſimilis: q̃ a iſta abſentia erat pro die Kalẽ-
darum , & illa dies apud Hebręos erat magnarũ vi-
ctimarum,& epularum,vt ſup.dictum eſt. Veriſimi-
le ergo erat, ꝙ vocatus fuiſſet Dauid à contribulib⁹
ſuis ad victimas. *Omnibus contribulibus eius.*i. victimæ
iſtæ ſunt inter cognatos ſuos : & ſic, quia omnes de
illa cognatione maximè colebant illum diem Ka-
lendarum,decens erat Dauid ire illùc . Vocãtur aũt
hic contribules.i.cognati propinqui:nam non acci-
pitur propriè contribulis , quia tunc ſignificat oẽs,
qui ſunt de eadem tribu: non erat autem ſenſus , ꝙ
D omnes,qui erant de tribu Iuda illa die, congregaren
tur ad faciendum ſacrificium in Bethlehem: ſed ſo-
lum intelligitur de propinquis Dauid . In Hebræo
habetur hic. *Victimæ dierum ſunt ibi.* Et vocãtur victi-
mæ dierũ victimæ ſolennes ſ.quia iſti dies ſunt ſpe-
cialiter aſſignati à cognatis Dauid , vt faciant in eis
victimas:ideo faciebant illas ſolenniter, & ſic vocã-
tur ſolennes. Sic enim habetur ſup.c.1.vbi dicitur de
Elcana,quando aſcendebat ad templum, & offere-
bat ſacrificium ſolẽne: nam ibi habetur in Hebręo,
ſacrificium dierum : litera tamen noſtra tranſtulit,
ſolenne,quia hoc clarius eſt.

An Dauid peccauerit petendo à Ionatha , vt diceret falſum patri pro eo. Quæſt. XII.

E QVAERET aliquis , An Dauid peccauit hic
dicendo iſta Ionathæ? Aliquis dicet,ꝙ pec-
cauit,quia mentitus eſt.Sed hoc non ſtat,
quia Dauid non mentitus fuit, hic,cum nihil aſſere-
ret,ſed ſuadebat Ionathæ,vt mentiretur pro eo , iõ
peccatum mendacij ſi aliquod erat,debebat ſcribi
Ionathæ,& non Dauid.Dicetur tamen,quod peccà
uit Dauid, non quidem mentiendo,ſed inducendo
Ionatham ad mentiendum,quia peccare, & pecca-
ti occaſionem præbere vtrunque peccatum eſt Sed
aliquis dicet,ꝙ adhuc Dauid non induxit hic Iona-
tham ad mentiendum , quia fecit id , quod orabat
Iona-

Ionatham.ſ.ꝙ iuit in Bethlehem ad victimas: vnde aliqui dicunt,ꝙ ſatis potuit hoc facere Dauid: nam tres dies fuerunt,in quibus latere debebat Dauid,vt patet,ſup.in illis autem poterat Dauid ire, & redire in Bethlehem: quia propinqua erat ciuitas illa,cum Bethlehem eſſet in tribu Iuda, & ciuitas, in qua erat Saul,eſſet in tribu Beniamin: erant autem iſtæ duæ ſortes coniunctæ. Sed hoc non eſt dicendum: nam, an poſſet ire, & redire Dauid in tempore ita breui eundo ad victimas Calendarum, non conſtat, quia neſcitur an Bethlehem,& Gabaa, vbi erat Saul, multum diſtarent,nec valet confirmatio.ſ.quia ſors Iuda,& Beniamin erant coniunctæ: nam licet iſtæ vrbes ſecundum latitudinem ſortium fortè non multum diſtarent:poterant tamen ſatis diſtare ſecundū longitudinem, vt,ſi vna eſſet in parte oriētali vnius ſortis, &,alia in parte occidentali alterius. Item dato,ꝙ potuiſſet Dauid ire in Bethlehem, non erat veriſimile,ꝙ iuiſſet:quia ipſe dixit,ꝙ volebat ſe abſcōdere in agro tribus diebus: ergo nō iret in Bethlehē. Alioquin ſequerentur duo inconuenientia,primū, ꝙ Dauid mentiretur Ionathę,quia dixit,ꝙ volebat celari tribus diebus in agro,& tamen non manebat ibi,ſed ibat in Bethlehem.Secundum inconueniens erat,quia ſic fortè impediretur id, quod intendebat Dauid.ſ.ꝙ,Ionathas veniret in agrum ad locum,vbi latebat Dauid, & annunciaret ei ſententiam Saulis. Poterat autem accidere,ꝙ Ionathas in die Calendarum propter aliquid emergens vellet loqui Dauid, & ſi ipſe iuiſſet in Bethlehem, non reperiret eum,ꝙ erat cōtra intentionem Dauid.Item patet hoc,quia Ionathas dixit ad Dauid: cras Calendæ ſunt,deſcendes feſtinus in locū,vbi celandus ſis tu die, quo operari licet:& ſedebis iuxta lapidem, cuius nomen eſt Ezel. Ergo Ionathas volebat,ꝙ Dauid immediatè deſcenderet ad latibulum ante diem Calendarum, & maneret ibi vſquequo iret ad eum ipſe,& ſic non debebat ire in Bethlehem. Item patet,ꝙ ſic fecerit Dauid,quia infr.dicitur: Abſcōditus eſt ergo Dauid in agro,& venerunt Calendæ. Deinde habetur,infr. ꝙ quando Ionathas exiuit ad agrum,Dauid latebat in loco,quem Ionathas dixerat:ergo non deſcendit in Bethlehem ad diem Calendarum, ſed manſit abſconditus in agro ante Calendas,& poſt.Item dato, ꝙ potuiſſet Dauid celeriter ire in Bethlehem,nullo modo expediebat,ſed magis erat cōtra intentionē: quia fortè aliquis eum in itinere reperiret,& ſic cognoſceret de eo Saul: maximè quia in oībus his Dauid ſolus erat,& quicunque eum reperiret,obſtupeſceret, ſicut obſtupuit Achimilech ſacerdos videns eum ſolum, vt ſequenti cap. & putans eum fugere à facie Saulis,indicaret ei:& tunc Saul cognoſceret Ionathā mentiri.ſ.ꝙ non iuiſſet Dauid ad victimas, ſed iuiſſet fugiēs: nō decuit ergo,ꝙ Dauid iret in Bethlehē.ſed,ꝙ maneret illis dieb. in agro abſcōditus: ſic factum eſt. Tunc autem manet argumentum.ſ. an Dauid peccauerit perſuadendo Ionathæ,ꝙ mētiretur pro eo: Dicendum eſt autem,ꝙ peccauit,ſed venialiter ſolum,eo ꝙ iſtud fuit mendacium officioſum ad eripiendum vitam Dauid: A peccato autē veniali nō oportet excuſare patres ſanctos veteris teſtamenti: cum interdum etiam illi mortaliter, & grauiter peccauerint, ſicut fuit in ipſo Dauid: præſertim,quia Apoſtoli, qui perfectiores fuerunt patribus veteris teſtamēti nec in parum non excuſentur à peccato veniali, vt patet prima Ioa. cap.1.ſ.Si dixerimus,ꝙ peccatum non habemus,ipſi nos ſeducimus,& veritas in nobis non eſt. Quod exponitur de peccato veniali. Sed dicendum eſt, ꝙ quanquam Dauid peccaret hic venialiter: tamen magis pecca-

F uit,quàm Michol,quando pro eo mentita eſt, dicēs eſſe ægrotum:magis etiam peccauit,quàm obſtetrices Aegypti,quæ mentitæ ſunt pro paruulis Iudæorum. Ratio eſt, quia mendacium officioſum quanquam veniale ſit, tamen interdum leuius, & interdum culpabilius eſt: & hoc,quia quanto id,pro quo mendaciū eſt, maius eſt, mendacium eſt leuius:ſicut minus peccat,qui mentitur pro ſaluanda vita alicuius, quàm, qui mentitur pro ſaluanda tota ſubſtantia eius: & cum aliquis mentitur pro ſaluanda vita alterius,tanto mendacium illud minus eſt, quanto mors inferenda certior eſt atque propinquior:& quia paruuli Iſraelitarum habebāt mortem propinquā, niſi obſtetrices mentitę fuiſſent,Dauid quoque erat

G circundatus anguſtijs mortis, niſi Michol mentita fuiſſet:nunc autem non agebatur, vt Dauid erueretur à morte,quia ſine mendacio poterat fugere, & liberari,ſed agebatur ad ſciēdum ſententiam Saulis cōtra Dauid.ſ.an vellet eum occidere,vel non,ne Dauid incautus aliqua die caderet in manus Saulis: quia ergo agebatur de morte magis remota culpabilius erat hoc,quàm mēdacium Michol,& obſtetricum. *Si dixerit:benè*.i.ſi Saul dixerit,benè factum eſt: quando Ionathas reſponderet,ꝙ iuerat ad feſtum Calendarum in Bethlehem. *Pax erit ſeruo tuo*.i.ſignum eſt,ꝙ mihi eſt pax, qui ſum ſeruus tuus.ſ. ꝙ non intendit me occidere, *Sin autem fuerit iratus*.ſ.quando reſponderis ei pro me,ſi iratus fuerit tibi, quia reſpōdes,vel

H mihi, quia receſſi: aut dolet, ꝙ non habet me præſentem. *Scito,quia completa eſt malitia eius*.i. p hoc ſcies, ꝙ iniquitas eius contra me iam peruenit ad finem. Dicitur autem completa malicia alicuius, quando ad malum maximum peruenit:ſic autē erat de Saule:nam cum eſſet Dauid innocens, & ipſe perſequeretur eum,qualitercunque ei moleſtus eſſet,malum agebat:nunquam tamen malitia eſſet conſummata quouſque totaliter diffiniret occidere Dauid, quia iſtud erat maximum malum, quod ei infligere poterat: & ſic Ionathas poterat habere certitudinem de ſententia Saulis,& renunciaret eam Dauid.

I *Signum datum à Dauid Ionatha ad Saulis ſententiam cognoſcendam conuenienter poſitum fuit.* Q. XIIII.

QVAERET aliquis, an iſtud ſignum poſitum à Dauid ad inquirendum ſententiam Saulis conuenienter poſitum fuerit? Reſpondendum eſt, quod ſic: de prima parte patet, quia ſi Ionatha reſpondente pro Dauid, Saul diceret,bene,ideſt, bene factum eſt: manifeſte appareret, ꝙ ipſe non habebat exoſum Dauid: nā non poſſunt aliqua bene videri alicui,ſi illa exoſa habeat.Si tamē Saul diceret, ꝙ benè feciſſet Dauid vadens in Bethlehem, approbaret factum illius, & bene ſi videret: manifeſtè ergo apparebat,ꝙ diligebat eum,vel ſaltē non habebat ipſum exoſum. Hoc autem tenet niſi

K in duobus caſibus. Primus eſt, niſi quis ab ipſa ratione euidentiſſima propter verecundiam inducatur ad approbandum id,quod odit: ſed tunc ſatis apparere poteſt,an ſponte approbet,vel propter rationē vrgentem,& verecundiam: & hoc,quia affectus hominis quodammodo in vultu manifeſtatur, ſaltem ex aliqua coniectura ſiquis prudenter inſpicit: ideo ſi quis ſponte factum alicuius approbat,quædā hilaritas,& exultatio vultui eius ineſt: nec ſolum approbat, ſed etiam laudat, & exaggerat verbis inducēdo rationem aliquam,cur illud approbandum ſit. Qui verò ratione ipſa vrgente, & verecundia inducitur ad approbandum, ꝙ odit, quandam triſtitiam, & mordacitatem in vultu, & verbo patitur,etiā ſi diſſimulare

Vehemẽs odium impedit diſſimulationem.

mulare velit: nam nimietas paſſionis non ſinit omnimodam diſſimulationem, cum ex abuudãtia cordis neceſſe ſit os loqui. Luc. 6. cap. ineſt etiam, quòd illi, qui ſic approbant, non laudant, ſed ſolum approbant: nec approbationem ſuam verbis, aut rationibus exaggerant: ſed ſi paſſio increuerit, potius quibuſdam verbis mordaciter dictis, quod approbant obnubilare conantur. Si autem Saul hoc faceret, Ionathas aſpecturus erat, & tunc non conſideraret ſententiam regis tanquam bonam, ſed vt prauã: quia illud benedicere maledicere erat. Sicut dixit Iob: Ne fortè peccauerint filij mei, & benedixerint Deum in cordibus ſuis. Iob ca. 1. ſic etiam vxor Iob dixit ei: Adhuc tu permanes in ſimplicitate tua, benedic Deo, & morere. i. maledic. Iob. cap. 2. Secundus caſus eſt, quando quis ex diſſimulatione conatur aliquid approbare, quod odit; licèt verecundia, & ratio eũ non vrgeant: & ſic eſt in hypocritis, & in omnibus, qui intendunt lucrum, vel aliquem finẽ alium vtilitatis, quia interdum fingunt ſibi placere, quod oderunt, & ſibi diſplicere, quod diligunt: illud aũt non conueniebat Sauli: quia nõ intendebat per diſſimulationem aliquid acquirere: præcipuè cum iam manifeſtè perſequi Dauid, & petere eũ ad mortem cępiſſet. Item, quia iſte modus non conuenit, niſi hominibus, qui habent animum purè liberum, ſcilicet, ꝙ non ſunt affecti ad aliquam partem, ideo poſſunt faciliter fingere pro vtraque, quod placet, vel quod diſplicet: & non poterit cognoſci ex vultu eorum, an ſimulent: qui tamen paſſionatus eſt ad aliquam partem, licet conetur diſſimulare approbando contrariam partem, non valet quando aliquid in vultu, aut verbo appareat, per quod pateat ipſum diſſimulare. De Saule autem ſic erat, quia affectus erat nimis contra Dauid in furore, ideo diſſimulare non poterat approbando, quod oderat: alia autem pars magis manifeſta eſt, ſcilicet, ſi reſpondẽte Ionatha pro Dauid, iraſceretur Saul: nam tunc euidens erat, ꝙ eũ habebat exoſum, cũ ꝓ bono opere iraſceretur illi: conueniens ergo ſignũ dedit Dauid Ionathę ad inquirendum ſententiam patris ſui.

Si Saul nihil reſpondiſſet Ionathæ ſignum fuiſſet, quòd celaret furorem. Queſt. XIIII.

QVAERETVR vlterius, an ſufficienter fuerit datum ſignum, & quid faciendum eſſet ſi Saul nihil dixiſſet poſtquam reſpondiſſet Ionathas: vel cur Dauid non dixit Ionathæ quid intelligeret, ſi pater ſuus nihil inquireret. Reſpondendum eſt, ꝙ ſignum conuenienter datum eſt, vt patuit: ſi autem nihil reſpondiſſet Saul poſtquam Ionathas pro Dauid locutus fuiſſet, non erat bonum ſignum: nam innuebatur, ꝙ celabat furorem ſuum, quem conceperat contra Dauid: & tunc redibat in idem, ac ſi iraſceretur, quanquam hoc magis apparere debebat ex vultu: nam ſi Ionatha loquente pro Dauid, nihil reſponderet Saul, & vultus eius hilaris maneret, & tranquillus: ſignum erat, ꝙ non oderat illum: ſi autem turbaretur vultus eius cum quadam mordacitate, ſignum erat, quòd oderat Dauid, & tunc idem erat ac ſi manifeſte iraſceretur: Dauid tamen non poſuit iſtam particulam, ſcilicet, ſi nihil reſponderet: quia putauit hoc non euenturum, & colligebat hoc modo ſcilicet, quia vel Saul nimis eum exoſum habebat, vel nullo modo eum oderat. Apparet hoc, quia vel Saul haberet Dauid exoſum conſiderans, ꝙ ei poſſet regnum auferre propter fauorẽ popularem, & tunc deteſtaretur eum vſque ad mortem, nec pro tali re poterat eſſe paruum odium cũ

A eſſet de toto ſtatu perſonæ: ſi autem non reſpiceret hęc, non haberet odiũ aliquem, ſaltem paruulũ ꝯtra Dauid, ſed diligeret eũ ꝓ beneficijs pręteritis, ſicut à principio nimis dilexerat: quo dato, ſi ſtaret primũ, non poſſet Saul ſubticere, quia cum nimis iraſceretur Dauid, non poterat ſe continere, quin aliqua verba furoris loqueretur, reſpondente Ionatha. Si aũt eſſet ſm, non erat veriſimile, ꝙ Saul ſubticeret, ſed laudaret bonũ factũ eius, quẽ diligebat: iõ non dedit Dauid mediũ inter hæc duo. Si aũt dicatur quid intelligere debebat Ionathas, ſi Saul in oĩbus diebus abſentię Dauid non quæreret pro illo: dicendũ, ꝙ directè nullũ ſignũ erat, ſed indirectè erat ſignũ boni: nam ſi Saul in tribus diebus ſciens Dauid abſentem, non **B** curaret inquirere vbi eſſet: vel ſi non curaret aſpicere, an ibi eſſet, erat ſignũ, ꝙ non faciebat Saul mentionem aliquam de Dauid in bonũ, aut in malum, ſed negligebat eũ tanquã rẽ minimã nullius momẽti ad bonũ, vel ad malũ: nam de magnis bonis ſolicitã mentionẽ facimus: de magnis aũt malis, quæ nobis obeſſe poſſunt, adhuc magis ſoliciti ſumus. De quo ergo nulla mentio fit, neceſſe eſt ęſtimare illud nullius momenti, ſi aũt hoc eueniſſet in Saule, apparebat, ꝙ nullo modo diligeret Dauid: nec aliqualiter eũ odiſſet, & caueret ſe ab eo, tanquam à nociuo, & ſic ſecurus poterat eſſe Dauid apud Saulem. Cum aũt dr̃, cur Dauid nõ dixit Ionathę qd intelligeret, ſi pater eius non inquireret pro eo: Dicendũ, ꝙ Dauid **C** non putauit hoc eſſe veriſimile: nã Dauid erat magnus in domo Saulis, cũ eẽt gener regis, neceſſe erat, ꝙ fieret de eo mentio magna in bonũ, vel malũ: in bonũ quidẽ, ſi Saul nõ eſſet hoſtis Dauid: in malum aũt, ſi maneret in hoſtilitate, in qua cęperat eũ perſequi. Nõ ergo dedit aliquod ſignũ Ionathæ, ſi pater ſuus nihil loqueretur: nã erat nimis ſolicitus Saul de Dauid: iõ immediatè in die Kalendarũ quærere volebat pro eo, ſed ceſſauit ex cauſa, vt patet infra.

An Dauid peccauerit accipiendo ſignum ex verbis Saulis. Queſtio. XV.

QVAERETVR vlterius, an Dauid peccauerit **D** hic accipiẽdo ſignũ ex verbis Saulis. Aliquis dicet, ꝙ ſic: quia conſiderare aliquid, futurum eſſe, vel non euenturũ ex verbis alicuius pertinet ad quãdam ſpeciem auguriorum, quæ vocatur omen: & iſtud eſt, quando quis intendens aliquid, reſpicit ad verba alterius: & ex illis iudicat quid futurum ſit in ſua cauſa. Hoc augurio vtebantur gentiles: ſic patet infra, 3. lib ca. 20. cùm iuerunt ſerui Benadab regis ad regem Iſrael, dicentes: Seruus tuus Benadab dicit: Viuat oro te anima mea: & ille ait: Si adhuc viuit frater meus eſt, qđ acceperunt viri pro omine, & feſtinanter rapuerunt verbũ ex ore eius, atque dixerunt. Frater tuus Benadab viuit. Sic etiã fecit Timotheus princeps quorundam Gentilium pugnantium contra Iudam Machabæum, ſcilicet, ait Timotheus principibus exercitus ſui cũ appro**E**pinquauerit Iudas ad Torrẽtem, ſi tranſierit ad nos, non poterimus ſuſtinere eum, ſi verò timuerit tranſire poterimus aduerſus illum, vt patet 1. Machab. cap. 5. Iſta tamen auguria, & omnes cęremonię gẽtium vetabantur Iudeis, vt patet Leui. cap. 18. ſcilicet: Non facietis iuxta morem regionis Chanaã, ad q̃ introducturus ſum vos, nec iuxta conſuetudinem terræ Aegypti, in qua habitaſtis, & Iere. c. 10. dicitur: Hæc dicit Dñs. iuxta vias gentium nolite diſcere, & à ſignis Cęli nolite metuere. Aliquis reſpondebit, ꝙ inquirere ſignum rerum agendarum ex verbis alterius, vel ex factis illicitũ eſt, cum ſit ſpecies augurij:

& gentiles in hoc erant ſuperſtitioſi: Dauid tamen non fuit hic ſuperſtitioſus: quia forte præmiſſa oratione, & cum timore Dei quæſiuit iſtud ſignum: ſic enim fecerunt alij viri ſancti, qui excuſantur à peccato: ſic enim fecit Eliezer ſeruus Abrahæ, qui voluit accipere ſignum de puella, quæ tradenda erat in vxorem Iſaac per verba, quæ reſponderet ei de dando potum illi, & chamelis ſuis: Gen. 24. capit. Excuſatur tamen à peccato, quia non fecit ſuperſtitioſè, ſed præmiſſa oratione, & confiſus de Dei bonitate, dicens: Domine Deus Domini mei Abraham, occurre obſecro mihi bodie, & fac miſericordiam cum Domino meo Abraham, &c. ſic etiam Ionathas quæſiuit ſignum ex verbis Philiſthinorũ, quando voluit pugnare contra eos, ſcilicet, quòd ſi dicerent: Manete, donec tranſeamus ad vos, nõ aſcẽderent ad eos: ſi autem dicerent: Aſcendite ad nos: erat ſignum, quòd Deus tradiderat illos in manu eorum, ſupra 14. excuſatur tamen à peccato, quia non ſuperſtitioſè, ſed confidens, quòd Deus eum eriperet, hoc dixit: nam primum dixit ad armigerũ ſuum: Tranſeamus ad ſtationem incircunciſorum horum, ſi fortè faciet pro nobis Dominus, quia nõ eſt difficilè Deo ſaluare in multitudine, vel in paucis, vt patet eod. cap. ſic autem de Dauid intelligendum eſſet, cum vir ſanctus foret, quòd non ſuperſtitioſè, ſed pręmiſſa oratione, hoc egiſſet. Dicendum eſt, quòd Dauid non peccauit accipiendo ſignũ ex verbis Saulis, nec tamen oportet reſponderi, ſicut ſupra reſpondetur, quia ſi Dauid quęſiuiſſet ſignũ, ſicut inquiſiuit Eliezer, vel Ionathas, oportebat eum taliter excuſari: non tamen quæſiuit tale ſignum. Pro quo conſiderandum, quòd cum aliquis ex verbis alterius, vel ex factis ſignum accipit, aut accipit ſignum pro his, quæ euenire debent, aut pro his, quæ homo ille agere intendit. Primo modo, vt ſiquis ſubito conſideret verba alterius, & & propter illa iudicet aliquid euenturum eſſe, vel non: vt ſiquis apud ſe cogitabat de aliquo negocio, quod tractabatur, an concluderetur, & vidit alium hominem à longe loquentem ad alterum, & dicentem, non, vel non erit, aut malum eſt, & ex iſto iudicat, quòd negocium non finietur, & iſto modo eſt ſuperſtitio, & augurium. Sic vtebantur gentiles. Ionathas, & Eliezer iſto modo quęſiuerunt ſignum, vt patet applicando verba eorum, & fuiſſet peccatum in eorum inquiſitione, niſi excuſarentur, quòd fuſis ad Deum præcibus, hoc egiſſent. Secundo modo aliquis quærit ſignum ex verbis alterius ad iudicandum quid ille facturus eſt, & hoc modo non eſt illicitum, quia verba ſunt data in ſignum eorum, quæ concepimus, vt patet 1. Perihermenias. Quanquam ergo aliquis non loquatur directè id, quod intendit, vir prudens poteſt colligere ex ſubſtãtia verborum, & modo proferendi, & vultu proferentis qđ ille intendat: quęrere ergo intentionẽ alicuius, per iſta ſigna non eſt ſuperſtitioſum, ſed prudentiale, dum tamen iſta ſigna non accipiantur, vt certiſſima, vel ineuitabilia, ita quòd quis audeat affirmare de alio iſtud, vel illud facturus eſt, quia vidit talia, vel talia ſigna. Sed debent accipi iſta ſigna ad cauſandum præſumptionem, & ad hoc, quòd quis ſibi caueat à malo, quod putat alium intendere: ſic fuit in Dauid: quia ipſe non quærebat ſignum alicuius rei euenturæ ex verbis Saulis, ſed quærebat, quid ipſe intenderet contra Dauid ad hoc, quòd indicaret, an ſibi ſecurum erat manere apud Saulem, vel non: ideo non oportet per aliquam viam inquiſitam excuſare Dauid à peccato in hoc, quia non ſolum ipſe non peccauit, ſed etiam quicunque alius

F vir hoc egiſſet, non peccaret. *Fac ergo miſericordiam in ſeruum tuum:* ideſt mecum, qui ſum ſeruus tuus. ſemper Dauid vocabat ſe ſeruum Ionathæ, quanquam eſſet amicus, & leuir eius: & hoc vt humiliaret ſe, & magis ſemper afficeretur ad eum Ionathas. Miſericordia autem, quam petebat Dauid, erat, quod Ionathas renunciaret ei ſententiam patris, & non faueret patri in malo. Patet hoc, quia ſupra dixit Dauid: Si dixerit benè, pax erit ſeruo tuo, ideſt, mihi: ſin autem fuerit iratus, ſcito, quod completa eſt malitia eius, ſcilicet, volendo me occidere. Et nunc dicit: Fac ergo miſericordiam in ſeruum tuum, ideſt, cum aliquod ſignum iſtorum cognoueris in patre tuo, rogo te, quòd facias mecũ miſericordiam,
G ſcilicet, renunciando mihi ſententiam patris tui: iſta autem erat magna miſericordia, quia per hoc Dauid mortem fugeret: ſi autem eſſet ſibi occulta ſententia Saulis, poſſet incidere in manus eius. *Quia fœdus Domini me famulum tuum inire feciſti.* Hic ponitur cauſa ſuaſiua, vt Ionathas hoc faceret: volebat enim Dauid perſuadere, & non erat opus, quia Ionathas diligebat Dauid, ſicut animam ſuam, pluſquam patrem ſuum: & pro eo faceret quæcunque, ſicut dixit ſupra: Quæcunque dixerat anima tua mihi, faciam tibi. Dauid tamen loquebatur perſuaſiue ex amaritudine cordis ſui, quia videbat ſe circumplexum laqueis mortis. Erat autem iſta ſuaſio conueniens, ſcilicet, Ionathas fecerat, quòd Dauid ini-
H ret fœdus cum eo de ſeruanda dilectione in ęternũ, ideo debebat reuelare ei ſententiam Saulis. Poteſt autem iſta litera dupliciter introduci: vno modo per modum amoris, ſcilicet, ego eram ſeruus tuus, & non eram dignus, vt mecum fœdus inires, quod fit ex maximo amore, nec ſaltem, vt me diligeres, placuit tamẽ tibi ex immenſitate bonitatis tuæ me cum fœdus inire: exoro ergo per ineffabilia viſcera amoris tui, vt mei miſerearis. Eſt autem iſta ſuaſio efficax inter amantes: nihil enim potentius eſſe poteſt inter eos, ſi verè ſe diligunt, quàm ipſe amor, quo in alterutrum ardent: ſi ergo efficaciter ſuadere volunt, oportet, vt amor ſit medium ſuadendi. Aliter poteſt introduci iſta litera tanquam de iure,
I vel obligatione, ſcilicet, quòd Dauid innueret Ionatham obligatum eſſe ad reuelandum ei ſententiam Saulis: quia quando fœdus inierunt, promiſerunt mutuum amorem obſeruare in æternum: & quòd in alterutrum ad mortem ſe pro conſeruatione exponerent: & quòd malum, quod aliquis de alio tractati ſciret, impediret, & ei reuelaret. Iſtæ enim clauſulæ, & plures aliæ apponi ſolent, cum initur fœdus: ſic etiam patet, quia infra in litera, cum Ionathas iterum fœdus iniuit cum Dauid, promiſit ei reuelare malum, quod contra eum tractari ſciret. Sic autem dicebat hic: Fędus me inire feciſti, ideſt, quia feciſti mecum fœdus, obligaris ad reuelandum malum, quod contra me tractari ſciueris: fac ergo mi-
K ſericordiam reuelando mihi. Vocatur autem fœdus Domini, quod iniuit Ionathas cum Dauid, qa in illius poſitione inuocatum fuit nomen Domini. Vel dicitur fœdus Domini, quia tale fœdus ponebatur inter Deum, & homines. Sic enim Dominus iniuit fœdus cum Abraham de dando ſibi terram Chanaam Gen. capit. 15. Iſraelitę quoque quando promittebant aliquid obſeruare propter Deum, faciebant fœdus. Sic patet Ierem. capitu. 34. quando Iſraelitæ promiſerunt tempore Sedechiæ regis, quòd dimitterent ſeruos ſuos Hebræos, & diuiſerunt vitulum, & tranſierunt per diuiſiones medias. *Si autem in me aliqua iniquitas eſt, tu me interfice.* Iſtud ponebatur ad magis inclinandum

Ionatham, quaſi dicat, oro, vt mihi ſententiam patris tui reueles, & ſi fortè aliqua iniquitas eſt in me, propter quam ego merear, quòd hoc mihi non reueles, ſed quòd cadam in manus Saulis, interfice tu me, & non facias, quod cadam in manus patris tui, non reuelando mihi ſententiam eius. Iſta autem ſunt verba nimis inclinatiua, quæ frangunt cor humanum, quando generoſum eſt, & prouocat ad lachrymas: quia iſta ſunt verba hominis conſtituti in vltima amaritudine, cui cor generoſum naturaliter miſeretur, etiam ſi hoſtis ille fuerit. *Et ad patrem tuum ne introducas me.* ſcilicet, tradendo me in manus illius, vt occidat me. Hoc dicebat Dauid, ne Ionathas faueret ſententiæ patris ſui: nam tunc ipſe conaretur per fraudem inducere Dauid ad Saulem, vt B occideretur. Vel ſaltem poterat ei occultare intentionem Saulis, & ſic faceret illum cadere in manus eius. vtrunque autem orabat Dauid, ne fieret: & quia Dauid ponebat animam ſuã in manu Ionathę, poterat eũ Ionathas faciliter tradere in mortem, ideo enim nimis orabat, vt eius miſereretur. Dixit autẽ Dauid, quòd Ionathas eum occideret, & non introduceret ad patrem ſuum, quia ſi moriendum foret, eligibilius erat Dauid mori manibus Ionathę à quo nimis diligebatur, quàm mori manibus Saulis, qui eum nimis exoſum habebat. Iſta enim omnium hominum conditio eſt, quòd præeligant mori manibus amicorum, quàm inimicorum: ſic enim patet C in Tragædia. 4. Senecę, cuiꝰ nomen eſt Hippolytus: nam cum ibi Hippolytus ſimulaſſet velle occidere Phedram, ipſa dixit: Hoc eſt, quod nimis opto, amãtis mori manibus. Cauſa autem eſt, quia cum aliquis hoſtem habet maximum, bonum eſt ei capere vindictam de illo, & quia quilibet hoſti ſuo maximum malum vult, nollet, quod de eo caperet vindictam caperet tamen ſi eum occideret: ideo eligibilius eſt alicui mori bis ſi poſſibile foret manu alicuius viri ignoti, quàm mori manibus hoſtis: vel ſaltem ſubijci poteſtati illius. Erat tamen Saul hoſtis acerrimus Dauid omnibus diebus, vt patet ſupra c. 18. Item cum hoſtis nimis exoſum habeat hoſtem, nimis crudeliter in eum ageret, conceſſa ſæuiendi D poteſtate: amicus autem, cum diligat amicum, nõ ſæuiet in eum, ſed potius malis eius compatitur, ideo ſiquis manibus amici ſui caderet, & hoc per aliquam cauſam eſſet ſimpliciter neceſſarium, non ſæuiret in eum: ſed cum lachrymis eum occideret: eligibilius ergo eſt cuicumq; mori manibus amici ſui, quàm hoſtis.

An peccauit Dauid dicendo Ionathę, vt potius eum occideret, quàm introduceret ad Saul, ſi eſſet iniquitas in eo.
Quæſtio. XVI.

QVAERET Aliquis an peccauit Dauid dicendo Ionathæ, quod occideret eum, & non in- E troduceret ad patrem ſuum. Reſpondendum eſt, quòd non peccauit: quia non dixit hoc hac intentione, vt eum Ionathas occideret, quia ſciebat, ꝙ nullo modo Ionathas hoc facturus erat, ſed magis ipſe pro illo vitam ſuam exponeret, vt patet immediatè, cum dixit: Abſit hoc à me: tanquam eſſet valde deteſtabile. Item Dauid non dixit ſimpliciter: Tu me interfice, ſed dixit: Si aliqua iniquitas in me eſt, tu me interfice: ſciebat tamen Dauid, ꝙ nõ erat in eo aliqua iniquitas contra Saulem, vel Ionatham, propter quam deberet occidi: ideo non voluit ſimpliciter occidi, nec hac intentione hoc dixit: ſed ſolùm, vt efficacius flecteret Ionatham ad pietatem. Si tamen dandum foret, ꝙ exiſtente ali- A qua iniquitate in Dauid, vel nulla exiſtente, deberet occidi à Ionatha, vel Saule, præeligeret occidi à Ionatha, quàm à Saule.

An Dauid peccaſſet deſiderando interfici à Ionatha, ſi non poſſet mortem effugere.
Quæſt. XVII.

QVAERET aliquis, an ſi daretur, ꝙ Dauid captꝰ fuiſſet, ita vt neqnaquã poſſet euadere mortem per manum Saulis, ſi diceret Ionathæ, tu me interfice, an peccaret. Reſpondendum eſt, quòd ſic, quia, quòd aliquis ſuſtineat mortem, peccatum nullum eſt, ſed interdum eſt meritum: quod tamen B eam deſideret, & petat, peccatum eſt: ſic autẽ eſſet, ſi Dauid diceret. Tu me interfice. Item patet hoc in illis, qui timore mortis inferendę ab alijs, ſe occidũt. Nam ſi quis exiſtimet ſe ab alio nimis torquendum, & vt immanitatem tormẽtorum effugiat, ſeipſum occidit, nimis peccat. Nec ſolum hoc, immo etiam ſiquis ſe occidat, ne alij eũ occidãt, & illudãt ei, peccat: ſicut fuit de Saule, qui dixit armigero ſuo. Percute me, ne forte veniant incircuncisi iſti, & interficiant me illudentes mihi, infra, vlti. cap à fortiori ergo cum Dauid peteret occidi à Ionatha, vt leuiter puniretur, & non pateretur immania, occiſus à Saule, qui accerrimus hoſtis erat, peccabat.

Item non ſolum peccabat Dauid, quia petebat, C quod illicitum erat, ſed etiam, quia faciebat, ꝙ Ionathas peccaret: nam inducebat illum ad occidendum eum: Ionathas tamen non poterat licitè occidere Dauid, cum non eſſet iudex eius. Conſiderandum etiam, quòd non ſolum peccat aliquis, ſi petat occidi ab eo, qui nõ eſt iudex eiꝰ, ſed ẽt ſiquis morte dignus ſit, & petat occidi ab eo, qui iudex eſt peccat. Debet. n. aliquis patienter mortẽ tolerare, ſi iuſte inferatur, & ab eo, qui iudex eſt, & in hoc meretur. Non tamen licèt ei, quòd ipſe petat mortem à iudice, dicens ſe eſſe morte dignum, quia ſiquis ſe occideret, ſiue ille dignus eſſet morte, ſiue non, peccaret tunc ſi aliquis dignus morte petat à iudice, ꝙ eum occidat, cum alias iudex non cognoſceret, nec eum D occiſurus eſſet, peccat mortaliter, quia ipſe ſeipſum occidit, cum aliàs moriturus non eſſet. Item dato, quòd iudex aliàs eum occiſurus eſſet, ſi tamen ipſe petat occidi, peccat mortaliter, quia directè agit ad mortem ſuam: nulli autem licèt, quòd directè ſit cauſa totalis mortis ſuæ: ergo nec ſecundum partem, quia eſſe cauſam mortis ſuę directè ſecundum totum, vel ſecundum partem, non differt, niſi ſecũdum magis, & minus, id eſt, eſſe maius peccatum, vel minus peccatum. Siquis tamen ſe occidat, etiam ſi mortem dignus ſit, peccat mortaliter: ergo qualitercunque directè ſit cauſa mortis ſuæ etiam ſi non totaliter, peccabit: ſed petere mortem, eſt aliqualis cauſa, ſaltem quantum ad ipſum petentem: etiam ſi E aliàs illa euentura eſſet: ergo peccabit mortaliter, qui mortem petit, etiam ſi illam mereatur. Sic ergo eſſet hic Dauid.

Et ait Ionathas. Hic ponitur tertium huius cap. ſcilicet, Ionathæ conceſſio. Petit enim Dauid ab eo quendam modum conſeruationis vitæ ſuæ, quẽ Ionathas obtulit ſe procurare. *Abſit hoc à me.* Poteſt referri ad duo. Vno modo, quia ſupra dixit Dauid: ſi aliqua iniquitas in me eſt, tu me interfice: Ionathas autem dicit. Abſit hoc à me, ſcilicet, ꝙ ego interficiam te, vel introducam ad patrem meũ, vt te occidat: aliter põt exponi referẽdo ad exhortationẽ Dauid: ſuadebat enim Dauid Ionathæ, vt ſi cognoſceret ſententiam patris contra illum, quòd reuelaret ei.

ret ei. In quo innuebat ſe aliqualiter dubitare, an Io
nathas vellet reuelare Dauid ſuiam Saulis, vel faue-
ret patri ſuo, tacendo ſententiam eius: Ionathas au-
tem hoc à ſe excludit, dicẽs: Abſit hoc à me, ſcilicet,
vt ego cognoſcam ſententiam patris mei contra te,
& non indicem tibi. Iſtud autem tenet litera ſe-
quens, ſcilicet. *Nec enim fieri poteſt*. id eſt impoſibile eſt,
quod ſi cognouero ſententiam patris mei eſſe con-
tra te, non reuelem hoc tibi. Hoc autem non dice-
bat Ionathas ſimpliciter impoſſibile, ſed impoſſibi-
le ex præſuppoſito, ſcilicet, tanta erat dilectio Iona-
thæ ad Dauid, quòd repugnabat, quòd, illa exiſten-
te. Ionathas cognoſceret aliquod malum cõtra Da-
uid, & non declararet ei. *Vt ſi certè cognouero comple-
tam eſſe malitiam patris mei contra te, non annunciem tibi*.
Malitia Saulis dicebatur iniqua voluntas de perſe-
quendo, & nocendo Dauid: illa autem malicia eſſet
completa, quando veniret ad ſummum malum, &
iſtud erat mors Dauid, quia nullum ei magis malum
infligi poterat. Dixit autem Ionathas, ſi ſciret com-
pletam eſſe malitiam Saulis, quia, quin aliquam ma
liciam concepiſſet contra Dauid non dubitabatur:
ſi tamen non eſſet completa ſcilicet, quòd diſpoſuiſ
ſet occidere illum, non erat tale, propter quod de-
beret recedere Dauid à curia Saulis: quia omnia alia
mala, & moleſtias ſuſtineret Dauid præter mortem,
vt non recederet à terra Iſrael, nec cogeretur dimit
tere vxorem ſuam cariſſimam Michol: & diuidi à
dulciſſimo amico ſuo Ionatha. Mortem autem pro
nullo toleraturus erat, quia per eã potius ab his om
nibus ſeparabatur. De morte ergo, ſiue de conſum-
mata malitia, per quam mors infligenda foret, lo-
cutus fuit Ionathas. Dixit etiam: Si cognouero cer
tiſſimè: nam ſi reſpicerentur leues ſuſpitiones, po-
terat quis ſuſpicari contra Saulem, quod vellet oc-
cidere Dauid cum aliquando eum occidere voluiſ-
ſet: per certitudinem tamen hoc non patebat: ideo
dixit Ionathas, ſi cognoſceretur certiſſimè malicia
Saulis: nam ſi cognoſceretur ſola leui ſuſpitione,
non erat propter hoc fugiturus Dauid de curia Sau
lis. Etiam dixit hic Ionathas de malitia Saulis, quòd
reuelaret eam illico, vt cognoſceret: ſed non eſt in-
telligendum, quod ſolam maliciam reuelare debe-
ret, ſed etiam ſi cognoſceret voluntatem Saulis bo
nam eſſe erga Dauid, reuelaturus erat. Sic patet
infra, vbi iurauit Ionathas, quòd ſi bene Saul iu-
dicaret de Dauid, reuelaret ei, & ſi male eodem mo-
do. Item patet per ſignum, quod dedit Ionathas
Dauid de miſſione ſaggitarum, ſcilicet, quòd ſi di-
ceret puero: Sagittæ vltra te ſunt, erat malũ Dauid,
& recedere debebat. Si autem diceret citra te ſunt,
erat bonum eius, & debebat venire. Dixit tamen
hic Ionathas de ſola malitia Saulis: quia in hoc ver
tebatur magis ſtatus Dauid ſcilicet, quod reuelare-
tur ei iniquitas Saulis conſummata contra eum, q̃
quod reuelaretur bona ſententia: nam ſi eſſet ini-
quitas conſummata, & non reuelaretur, poterat
periclitari Dauid cadendo in manus Saulis. Dato
tamen, ꝙ non reuelaretur ei ſententia bona, non
erat periculum: quia etiam ſi immediatè non co-
gnoſceret, poterat poſtea eam cognoſcere: nam ſi
Saul eum exoſum non haberet, mitteret pro eo, vt
reduceret in ſtatum priſtinum. *Reſponditque Dauid ad
Ionatham*. Cognito, quod Ionathas paratus eſſet re-
uelare Dauid ſententiam patris ſui, voluit hic Da-
uid ſcire quomodo hoc fieret, dicens. *Quis annuncia-
bit mihi, ſi quid fortè reſponderit pater tuus durè de me?* id eſt,
dato, quod velis annunciare mihi ſententiam pa-
tris, quis annunciabit illam, vel quomodo annun-
ciabitur.

F

*Quare petijt Dauid à Ionatha, quis renunciaret ei vo-
luntatem patris, cum iam dixit ſe reuelaturum.*
Quæſtio XVIII.

QVAERET aliquis, quare Dauid hoc quæ-
ſiuit à Ionatha, cum iam ille dixiſſet, ꝙ ſi co-
gnoſceret ſententiam patris ſui eſſe con-
tra Dauid, reuelaret illud ei. Reſpondendum eſt ſe-
cundum Nicolaum, quòd difficile videbatur, ꝙ fi-
lius regis veniret ad ipſum in agro, quia alij comita-
rentur eum, & poſſet inde ſequi periculum, quia vi-
derent Dauid illi, qui venirent cum Ionatha: & hoc
annunciarent Sauli, quòd autem Ionathas non iret,
G ſed per alium renunciaret Dauid ſentẽtiam Saulis,
non erat tutum Dauid, qui habebat ſuſpectos om-
nes de domo Saulis, præter Ionatham, ſcilicet, quia
quilibet eorum vellet accuſare Dauid coram Saule,
vt complaceret ei. Sed dicendum eſt, ꝙ intẽtio Da
uid fuit, quòd Ionathas per ſeipſum inquireret pa-
tris ſententiã, & ipſe per ſe annunciaret Dauid. Po-
ſuerat autem ad hoc modum, ſcilicet, vt ipſe lateret
in agro vſque ad tres dies: nihil autem vltra dixit: vo
lebat enim exprimere, quòd in illis tribus dieb' Io-
nathas inquireret ſententiam Saulis, & ipſe iret in
agrum ad reuelandum ſolus. Erubuit tamen hoc ei
dicere, tum quia Ionathas habebat ire incomitatus:
tum, quia cùm Dauid humiliaret ſe, vt ſeruus Io-
H nathæ, erubeſcebat dicere Ionathæ, quòd iret ad
eum in agrum: quanquam ergo aperuerit mate-
riam, vt poſſet Ionathas intelligere quid vellet Da-
uid: tamen non prorſus explicuit, volens, quòd
Ionathas hoc declararet, offerens ſe ad eundum in
agrum. Sic enim faciunt illi, qui erubeſcunt ali-
quid petere, quod petunt: nam non expreſſè, ſed p
circũlocutionem illud innuunt: Ionathas autẽ in-
tendebat per ſe exire in agrum, & incomitatus: quia
oportebat ſic fieri ad ſalutem Dauid: non tamen il-
lud penitus expreſſit, ſed dixit, quòd ſi cognoſceret
malitiam patris ſui, renunciaret illam Dauid: & qa
iſta verba erant ambigua, ſcilicet, an Ionathas per ſe
renunciaret, vel per alium: & renunciare per alium
I erat periculoſum, voluit Dauid, quòd Ionathas ex-
plicaret quomodo hoc fieret. Nec tamen auſus eſt
Dauid nunc dicere Ionathæ, quòd ipſe exiret in a-
grum: ſed rurſus quæſiuit à Ionatha quis ei hoc re-
nunciaturus eſſet, vt ſic Ionathas cogeretur magis
explanare intentionem ſuam, & Dauid non coge-
retur erubeſcere petendo ab eo, quòd ipſe ſolus ad
renunciandum iret: nunc autẽ reſpondit Ionathas,
ꝙ ipſe deſcenderet in agrum, vbi lateret Dauid, & p
ſagittas daret ſibi ſignum ſententiæ Saulis, vt patet
infra: dixit autem hic Dauid, quòd quis annunciaret
ei, ſiquid durum Saul loqueretur de ipſo: non tamẽ
volebat Dauid ſolum annunciari ſibi, ſi aliquod du-
rum de eo ſententiaſſet Saul, ſed etiam: ſi aliquod bo
K num. Dixit tamen de duro, quia quanquam bonũ
non renunciaretur ei, non erat per ſe periculum: ma
lum autem, quod de eo ſententiaſſet Saul, ſi non an-
nunciaretur ei, eſſet illi cauſa mortis. De duro ergo
ſolum dixit. *Et ait Ionathas ad Dauid.* Hic voluit Iona-
thas totaliter explicare Dauid quomodo renuncia-
ret ei ſententiam Saulis. *Veni, & egrediamur in agrum.*
Cum iſta loquerentur Ionathas, & Dauid erant in
vrbe Gabaa, vbi erat ſemper habitatio Saulis: ad lo-
quendum autem de modo liberationis Dauid: vo-
luit Ionathas, quòd eſſent in agro, vt ibi liberius
loquerentur.

Quare

Quare Ionathas voluit cum Dauid egredi in agrum. Quæſtio. XIX.

QVAERET aliquis, quare Ionathas voluit, ꝙ egrederentur in agrum ipſe, & Dauid ad loquendum de modo occultationis, & renunciationis. Reſpondet Nicolaus, quòd hoc factum eſt, vt Ionathas oſtenderet Dauid locum, in quo lateret, vt cum ipſe Ionathas iret ad reuelandum ſententiã patris, ſciret latibulum. Sed hoc non ſtat, quia ſi ad hoc ſolum moueretur Ionathas ſufficienter agere potuiſſet ſtando in vrbe: nam tam Ionathas, quã Dauid cognouerat terram confinem Gabaa, & vbi eſſent latibula, ideo potuiſſet dicere Ionathas Dauid: Latebis in tali, vel tali loco: etiam ſi non monſtraret ſibi præſentialiter. Item adhuc patet hoc magis, quia quanquam exiuerint in agrum Dauid, & Ionathas, tamen non acceſſerunt ad locum, in quo latere debebat Dauid: nam Ionathas ei illum ad oculum demonſtrauit. Quod patet infr. ſ. Deſcẽdes feſtinus in locũ, vbi celandus ſis, & ſedebis iuxta lapidẽ, cuius nomen eſt Ezel: ſi autem ad oculum demonſtraſſet Ionathas Dauid locum, in quo latere debebat, non dixiſſet ei: Sedebis iuxta lapidem, cuius nomen eſt Ezel: ſed iuxta illum lapidem, vel illum ſedebis: ergo non demonſtrauit ſibi ad oculum, nec nunc acceſſerunt ad locum illum: quia lapis Ezel diſtabat aliquantulum ab vrbe: Ionathas autem, & Dauid ſolum exiuerunt extra muros. Quod patet, quia cum eſſent ambo in agro, dixit Ionathas Dauid: Deſcendes feſtinus, & venies in locum, vbi celandus ſis. ergo vltra locum, in quo nunc erant: erat aliquantulum diſtans lapis Ezel, vbi latere debebat Dauid. Egreſſi tamen ſunt in agrum Ionathas, & Dauid, quia volebat Ionathas loqui cum Dauid aliqua verba, quæ nolebat audiri ab aliquo in vrbe: erant enim ſibi omnes miniſtri regis ſuſpecti: & hoc tam propter Dauid, quàm propter ſeipſum. Propter Dauid quidem, quia cum Saul deſideraret occidere Dauid, & omnes miniſtri ſui hoc ſcirent, volebant ei complacere, ideo quodcunque audirent tractari inter Dauid, & Ionatham, reuelarent Sauli, & quia hic agebatur de latibulo Dauid, ſi ſerui Saulis cognouiſſent, reuelaſſẽt ei, & mitteret illuc antequam Ionathas deſcenderet ad eum, & incautum raperent Dauid. Hoc autem erat maximum diſcrimen: noluit ergo, quod ab aliquo ſciretur, ideo exierunt in agrum, vbi nullus eos loquentes audiret. Secundo erant ſuſpecti Ionathæ omnes ſerui Saulis propter ſeipſum. Ipſe enim diligebat nimis Dauid, & Saul eũ valde habebat exoſum: ideo ſi miniſtri Saulis viderent, quid tractaret Ionathas cum Dauid, & nunciarent Sauli, haberet etiam exoſum Ionatham: ſic enim accidit, quia poſtea cognouit Saul magnam amicitiam Ionathę, & Dauid: & dixit ad Ionatham nimis iratus: Fili mulieris virum vltro rapientis, nunquid ignoro, quia diligis filium Iſai in confuſionem tuam vt patet infra, & quia poſtea reſpondit Ionathas pro Dauid, conatus eſt Saul eũ lancea percutere. Hoc autem volebat cauere Ionathas, quia durum erat ſibi incidere in odium patris. Voluit ergo caute agere, ne quis de miniſtris Saulis cognoſceret quid inter ſe loquerentur Dauid, & Ionathas: præcipuè, quia Ionathas volebat inire fœdus cum Dauid, & iniuit, vt patet infra, in quo innuebatur, quòd Ionathas cum Dauid coniurabat contra omnem hominem propter fœdus: & ſi hoc Saul cognoſceret, nimis iraſceretur. Vnde valde conqueſtus eſt, quando iſtud cognouit, vt patet infra 22. ca. ſcilicet. Non eſt, qui mihi renunciet, & omnes coniuraſtis aduer-

A ſus me, maximè cum filius meus fœdus inierit cum filio Iſai: expediens ergo fuit egredi in agrum ad loquendum. *Cumque exiiſſent ambo in agrum.* ſcilicet, extra mœnia vrbis, non longe ab vrbe: nam magis diſtabat locus latibuli Dauid, vt patet infra, in litera, & ex ſupradictis. Sciendum autem, quòd ex quo nunc Dauid egreſſus eſt cum Ionatha de vrbe, nunquam poſtea rediit in domum ſuam, nec ad vxorẽ ſuam, ſed ſemper fuit profugus, quia Saul ſemper eum perſecutus fuit, & quia egreſſus eſt Dauid ſimpliciter in agrum cum Ionatha, neutro ferente arma, quæ ſecum ferret, nec etiam gladium, ideo quãdo venit ad Achimelech ſacerdotem profugus, petiuit ab eo gladium, quia nullum ferebat, & accepit gladium Goliath, vt patet ſequenti cap. *Ait Ionathas ad Dauid.* **B** Hic incępit Ionathas tollere dubiũ, quod Dauid videbatur habere ſcilicet, an Ionathas vellet ei iudicare ſententiam patris ſui, & vt crederet incępit iurare ei, vt ſequitur. *Domine Deus Iſrael: ſi inueſtigauero ſententiam patris mei craſtino, vel perendie.* Iſta eſt imprecatio ſcilicet, ſi inuenero ſententiam patris mei, & non indicauero eam Dauid, rogo Deũ Iſrael, vt alia, & alia mala mihi faciat. Dixit aũt: ſi inueſtigauero, ideſt, ſi inuenero: nam Ionathas nihil inueſtigabat, ſed ſpectabat, quando pater ſuus loqueretur, & per hoc cognoſceret ſententiam eius. Etiam patet, quia dixit, craſtino, vel perendie: nam ſi aliquid Ionathas inueſtigaret, non diceret craſtino, **C** vel perendie: quia ipſe immediatè inciperet inueſtigare quouſque reperiret ſententiam patris. Dixit tamen craſtino, vel perendie: ergo refertur ad intentionem, & non ad inueſtigationem. Item dicitur craſtino, vel perendie: quia neſciebat Ionathas an craſtino, ideſt, in die Kalendarum, qui erat dies ſequens, vel perendie, ideſt in alia die ſequenti poſt Kalendas, poſſet reperire ſentẽtiam patris, quia hoc dependebat ex inquiſitione, quam faceret Saul de Dauid: & ſi non inquireret in die Kalendarum, non poterat ſcire Ionathas ſententiam vſque perendie: & ſic accidit, quia Saul non quæſiuit pro Dauid in die Kalendarum, ſed in ſequenti, vt patet infra in literra. Dicitur autem perendie dies ſequens poſt **D** cras, & eſt aduerbium temporis, ſignificans tempus futurum. Et dicitur perendie compoſitum ex per, & vnus, & dies, ideſt, per vnam diem: & inde dicitur perendino, ideſt, moror per vnam diem. Vel dicitur, perendie, quaſi perempta vna die, ideſt, finita, & ſic accipitur hic, ſcilicet, quòd ille dies, qui eſt poſt cras finitum, vocatur perendie, quia iam peremptum eſt cras, ideſt, finitum. *Et aliquid boni fuerit ſuper Dauid.* ideſt, ſi pater meus habet bonam intentionẽ erga Dauid. In hoc apparet, ꝙ non ſolũ debebat Ionathas reuelare Dauid ſnĩam patris ſui de eo, ſi eſſet in malũ, ſed ẽt ſi eſſet in bonũ. Supra tñ dicebat ſolũ de malo, quia illud erat magis neceſſariũ reuelari. *Et non ſtatim miſero ad te.* ſ. ad denunciandũ tibi: **E** *Et notum tibi fecero.* ſ. quid pater meus intendat. *Hæc faciat Dominus Ionathę, & hæc augeat.* i. Deus faciat mihi talia, & talia mala, & inſuper alia addat. Iſte modus iurandi erat apud Hebręos. Sic patet, ſupra, c. 3. cum dixit Heli ad Samuelẽ. Hæc faciat tibi Deus, & hęc addat, ſi abſconderis à me ſermonem. Sic etiam Dauid iurauit infra, cap. 25. Hæc faciat Dominus inimicis Dauid, & hæc addat, ſi reliquero, &c.

Quomodo dixit Ionathas mittere ad Dauid, cum infra dicat ſe deſcenſurum ad eum. Quæſt. XX.

QVAERET aliquis; quomodo Ionathas dixit hic, quòd ſi aliquid boni eſſet ſuper Dauid, ꝙ illico

ſtatim committeret ad eum ad locum, vbi lateret: cũ infra dicatur, quòd Ionathas deſcenſurus erat in agrum ad Dauid. Aliquis reſpondebit, quòd Ionathas inueſtigaturus erat ſententiam Saulis, ſiue in bonum, ſiue in malũ: & ſi aliquid boni inueniſſet, miſſurus erat ad vocandum Dauid per nuncios. Si autem aliquid mali eſſet, ipſe per ſe deſcenderet ad eum. Ratio differentiæ eſt, quia ſi aliquid bonũ ſententiaſſet Saul, non erat periculum, ſiue Ionathas iret ad nunciandum hoc Dauid, ſiue quicumq; alius. Si autem ſententia eſſet in malum, erat periculum, ſi aliquis pręter Ionatham, deſcenderet, quia ille poſſet indicare Dauid ipſi Sauli, & per illud periclitaretur. Item ipſe ſolus deſcenſurus erat. Iſta differẽtia aliqualiter colligitur ex litera, qa hic dicitur: G ſi aliquid boni fuerit ſuper Dauid, & non ſtatim miſero ad te, & infra dicitur: ſi perſeuerauerit patris mei malitia aduerſum te, reuelabo aurem tuam, & dimittam te, ſcilicet, ipſe Ionathas per ſeipſum. Sed dicendum, quod iſta reſponſio non ſtat, quia infra dicitur, ꝙ Ionathas deſcẽſurus erat ad locum, apud quem lateret Dauid: & ſi diceret puero ſagittæ vltra te ſunt, erat ſignum, ꝙ ſententia erat mala. Si autem diceret: ſagittæ intra te ſunt: erat ſententia bona: ergo ſiue in bono, ſiue in malo Ionathas erat deſcenſurus: & ſic dicendum eſt, ꝙ ipſæ promiſit illùc deſcendere ad omnem euentum. Cum autem dicitur hic: & non ſtatim miſero ad te: intelligendum eſt, quòd hoc dixit Ionathas à principio, cum deſcẽ H derunt in agrum, & nondum plenè erat determinatus modus renunciationis. Poſtea autem pepigit Ionathas fędus cum Dauid, & concordatum eſt de modo: promiſit Ionathas, quòd ipſe deſcenderet ad renunciandum Dauid quicquid eueniret bonũ, vel malum. *Si autem perſeuerauerit patris mei malitia aduerſum te.* Dixit hoc Ionathas, quia Saul iam ab aliquot diebus exoſum habebat Dauid, & dicebatur contra eum habere malitiam. Si autem nunc haberet eam, illa eſſet perſeuerans. Non eſt autem intelligendũ, ꝙ ſi malitia Saulis perſeuerauerit contra Dauid, ꝙ ob hoc Ionathas faceret ea, quæ ſequuntur hic: nã dicitur: Reuelabo aurem tuam, & dimittam te, vt vadas in pace: non tamen dicturus erat Dauid, ꝙ re I cederet, quanquam malicia Saulis perſeueraret, ſi non veniſſet ad complementum. Sic patet ſupra. ſ. Nec fieri poteſt, vt ſi certè cognouero completam eſſe patris mei malitiam contra te, nõ annunciem tibi. ſic aũt intelligitur hic, ſcilicet, nõ ſolum de malicia perſeuerante, ſed etiam de completa. *Reuelabo aurem tuam.* ideſt, declarabo tibi. Reuelare autem eſt facere, ꝙ aliquid audiat auris, quę non audiebat: & ſic eſt, cum quis aliquid nouiter alteri annũciat: & ſimile habetur ſupra, cap. 9. cum dicitur: Dominus autem reuelauerat auriculam Samuelis ante vnam diem antequam veniret Saul, ideſt, denunciauerat ei. Et ſic intelligitur hic. *Et dimittam te, vt vadas in pace.* ideſt, dabo tibi licentiam recedendi totaliter. K Hoc dicebat Ionathas, quia ſi Saul diffiniret occidere Dauid, non poterat conuenienter manere Dauid in curia eius, ſed Ionathas dimitteret eum, ideſt, diceret ei, quod recederet. *Et ſit Dominus tecum, ſicut fuit cum patre meo.* ſcilicet, ſi oportuerit te recedere, oro, vt Deus tecum ſit, in omnibus adiuuando te, ſicut adiuuit patrem meum. Intelligebat enim Ionathas, quòd Deus vellet exaltare Dauid ad regnum: ideo dicebat, quòd Deus eſſet cum eo, ſicut fuit cum patre ſuo, ideſt, ſicut adiuuit patrem ſuum, ita, quòd ipſe prius exiſtens in ſtatu valde paruo, poſtea ſubli-

F maretur ad regalem honorem: ita fieret in Dauid, quòd quãquam eſſet in paruo ſtatu, Deus eum ſublimaret ad regnum. Dicebat etiam hoc, quia ſi Dauid eſſet præſens Ionathę, quanquam aliquid aduerſum accideret ei, Ionathas ſemper illi ſuccurreret: ſi aũt abſens eſſet, non poſſet ei in aliquo proficere, iõ commendabat eum ſoli Deo, vt dirigeret viam illius. *Et ſi vixero, facias mihi miſericordiam Domini.* ideſt, ſi finitis negociis tuis, ideſt, perſecutionibus, veneris ad ſtatum magnum, miſerearis mihi: hoc autem dixit Ionatas, quia putabat, quòd Dauid erat futurus magnus vir.

Quare Ionathas dixit Dauid, quòd miſereretur eius. Queſtio. XXI.

G QVAERET aliquis, quare Ionathas dixit, quòd miſereretur eius Dauid, ſi viueret: nã miſereri pertinet ad illum, qui eſt in poteſtate reſpectu illius, qui deuenit ad miſeriam: Ionathas autem erat primogenitus Saulis, ad quem de iure regnum veniebat poſt patrem: Saul quoque dixit illum poſt ſe regnaturum, vt patet infr. ſ. Omnibus enim diebus, quibus filius Iſai vixerit ſuper terram, non ſtabilieris tu, nec regnum tuum: ergo intelligebat eum regnaturum eſſe: nullus autem maior ſtatus eſt, quàm regalis, ideo cum Ionathas futurus eſſet rex, non erat opus, ꝙ miſereretur ei Dauid, ſed potius Ionathas miſereri deberet Dauid: Reſpondendum eſt, H quòd à principio cum Saul cęperit perſequi Dauid, neſciebat, an ille futurus eſſet rex, vel an vnctus eſſet in regem: poſtea autem cognitum eſt, ꝙ cum vnxiſſet Samuel, & quòd Deus promiſiſſet ei dare regnũ Iſrael, ideo tunc Saul cępit eum magis timere, & qa Deus faciebat omnes actus Dauid proſperos, quanquam alias difficiles eſſent, omnes credebant, quòd Dauid regnaturus eſſet poſt Saulem, & nullus de ſtirpe Saulis futurus eſſet rex. Quòd autem hoc putaret Saul, apparet infr. ca. 24. cum dixit. & nunc quia ſcio, quòd certiſſimè regnaturus ſis, & habiturus in manu tua regnum Iſrael, iura mihi in Domino, ne deleas ſemen meum poſt me: ſic etiam intelligebat omnis Iſrael, quia quando Abigail apparuit coram I eo, vocauit eum regem, & dixit, quòd Deus conſtituturus erat eũ in ducem ſuper Iſrael, vt patet infra cap. 25. Ionathas quoque cogneſcebat, quòd Dauid futurus eſſet rex, & non ipſe, ideo voluit, quòd Dauid miſereretur ei, ſcilicet, non deprimendo ſtatũ eius: nam non putabat, quòd ipſe eſſet rex: ſed volebat, quòd poneret eum in aliquo gradu honoris, vt patet infr. cap. 23. cùm dixit Ionathas ad Dauid, ne timeas: nec enim inueniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis ſuper Iſrael, & ego ero tibi ſeruus. Et quia poſtquam Dauid efficeretur rex, timebat, quod vellet occidere omnes de genere Saulis propter odium Saulis, ideo voluit, quòd promitteret ei Dauid facere miſericordiam cum ipſo. *Si verò* K *mortuus fuero.* ſcilicet, ſi antequam cadat à regno pater meus, ego mortuus fuero, iam non poteris miſereri mihi, ſed miſereberis filijs meis. *Non auferes miſericordiam tuam à domo mea in ſempiternum.* i. ſemper miſereberis domus meæ: & hoc in ſempiternum, ideſt, quandiu vixeris, & filij mei vixerint, atque cæteri poſteri. Vocatur autem hic domus ipſa poſteritas: non ſolum in filijs, ſed etiam in nepotibus, & cæteris: volebat autem Ionathas, quòd non ſolùm miſereretur Dauid filijs eius, ſed etiam nepotibus, & pronepotibus, & omnibus generationibus eius, quę viuerent tempore Dauid.

An Dauid ſeruauerit miſericordiam cum domo Ionathę. Quæſtio. XXII.

QVAERET aliqnis, an Dauid obſeruauerit iſtam miſericordiam, cum domo Ionathæ: nam cum ipſo non potuit obſeruare, cum mortuꝰ fuerit in bello antequam perueniret Dauid ad ſtatum regalem, manſit tamen progenies Ionathæ, cũ qua potuit obſeruari, ſcilicet, filiꝰ eius Miphiboſeth. Et dicendum eſt, quod ſeruauerit miſericordiã ad domum Ionathæ: nam cum eſſet Dauid rex ſuper Iſrael, quæſiuit, an aliquis ſupereſſet de ſtirpe Ionathæ: & inuentus eſt Miphiboſeth, qui claudus erat vtroque pede: fecit tamen Dauid eum ad ſe adduci, vt ſemper ſtaret in conſpectu illius, & comederet in menſa eius, vt patet infra 2 lib cap. 9 fecit quoque, quòd omnis hęreditas, quę pertinuerat ad Ionathã, traderetur Miphiboſeth Iterum etiam fecit miſericordiam magnam cum illo: nam Gabaonitæ petierunt, vt darentur ſibi poſteri Saulis ad occidendum: & conceſſit Dauid omnes, qui ſupererant de nepotibus eius: ſolus autem Miphiboſeth filius Ionathæ liberatus eſt à Dauid propter Ionatham, vt patet, in fr. 2. li. ca. 21. ſolum autem viſus eſt agere Dauid durè cum Miphiboſeth, quando accuſante ſeruo eius eum, Dauid conceſſit ei omnem hæreditatem, quã dederat Miphiboſeth: & poſtea cognito, quòd falsè eum accuſaſſet, non reſtituit ei hæreditatem, ſed fecit, quod ſeruus, & Dominus diuiderent hæreditatem ex ęquali: ſed an in hoc peccauerit, & egerit cõtra pactum initum cum Ionatha infr. 2. lib. cap. 19. dicetur, vbi de hoc agitur. *Aut ſi non fecero.* Iſta ſunt verba Ionathæ dicentis, quòd ſi nunc ipſe ſeruauerit miſericordiam apũd Dauid, ſeruet eam Dauid ad eum, & ad domum ſuam in æternum Et ſi ipſe nũc non obſeruauerit, Deus eradicet eum de terra, & intelligitur hoc de reuelatione ſententiæ Saulis deſcẽdendo ad eum in agrum ad nunciandum bonum, ſiue malum. Et non habetur iſta literra in hebręo, nec eſt de textu, quanquam in quibuſdam Biblijs habeatur, ſed quia eſt ad expoſitionem textus, aliqui eam fortè interpoſuerunt textui, cum eſſet prius inter linearis. *Quando eradicauerit Dominus inimicos David vnum quenque de terra ſua.* Iſta litera eſt de textu, & ſequitur poſt illam: Non auſeras miſericordiam tuã, &c. dicebat enim Ionathas, quòd auferretur ipſe de terra, ſi non ſeruaret veritatem ad Dauid, & dixit hoc, quia exiſtimabat, quòd Deus daturus erat aliquando magnum principatum Dauid, & perituri erant omnes hoſtes eius Deo faciente: nunc autem dicit, quòd ſicut iſti perituri ſunt, ita ipſe pereat, ſi non ſeruauerit veritatem, & miſericordiam cum Dauid. *Auferat Ionatham de domo ſua.* ideſt, etiam pereat Ionathas de domo ſua, ſicut omnes alij hoſtes Dauid perituri ſunt, & non accipitur hic, quòd pereat Ionathas de domo ſua, ſcilicet, quod ipſe moriatur, & nõ maneat in domo ſua, quia iſta pęna ſolum erat, ſi Dauid perueniret ad regnum, viuente Ionatha, cũ perituri eſſent hoſtes Dauid: Si tamen mortuus fuiſſet ante ſublimationem Dauid, quanquam nõ obſeruaſſet nunc veritatem ad eum, non eſſet ſibi pęna: ideo intelligendum eſt, quòd Ionathas imprecaretur ſibi hic pęnam, ſiue moreretur ante eradicationem hoſtium Dauid, ſiue non: & eſt tolli eum de domo ſua, ideſt, fieri, quòd non maneat aliquis in domo eius, nec ſit aliquis, in quo poſſet conſeruari nomẽ illius in tota poſteritate ſua. Iſta eſt enim pęna grauiſſima, ſcilicet, quando non ſolum aliquis moritur, ſed etiam tota poſteritas ſua perit: nec eſt aliquis, in quo maneat nomen illius, vel memoria.

A Cum enim aliquis moritur, & manent filij, in quibus conſeruatur nomen ſtirpis eius, non dicitur ille mortuus. Sic patet Eccleſia, cap. 30. ſcilicet. Mortuus eſt pater eius, & nõ eſt mortuus, reliquit enim filium ſimilem ſibi. Cum autem non manet aliquis de ſtirpe illius, in quo ſit memoria eius, nec ſuccedat ei, dicitur penitus mortuus: & illud eſt propriè auferri nomen alicuius de domo ſua, ideſt, quod nõ maneat ipſe, nec aliquis de ſtirpe ſua loco eius. Sic accipitur Nume. capit. 27. cum dixerunt filiæ Salphaad: Pater noſter mortuus eſt in deſerto, & hic non habet filios mares: cur tollitur nomen illius de familia ſua, & hoc dicebant, quia nullus accipiebat poſſeſſionem loco eius. Si autem alicui daretur B poſſeſſio ei debita, dicebant iam non auferri nomẽ eius de familia ſua, ita dicebat hic Ionathas, ſcilicet, quòd auferretur de domo ſua, ideſt, quòd non maneret ipſe, nec aliquis de poſteris ſuis ſuccedens ſibi, in quo ſeruaretur nomen eius. *Et requirat Dominus de manu inimicorum Dauid.* Iſta ſunt verba Ionathæ orantis, quia Deus puniat omnes hoſtes Dauid requirens malum, quod fecerunt: & in hoc imprecatur contra ſe, quia ſi ipſe non ſeruaret nunc miſericordiam cum Dauid, eſſet hoſtis illius: ideo orabat, quòd Deus requireret omne malum de manibus hoſtiũ Dauid, & conſequenter de manu eius, cũ ipſe in hoc efficeretur hoſtis Dauid. Iſta litera non habetur in Hebræo, nec eſt de textu, vt ſupra dictũ C fuit de illa: Aut ſi non fecero, ſed à quibuſdam ad expoſitionem addita eſt. *Pepigit ergo Ionathas fędus cũ domo Dauid.* ideſt, non ſolum Ionathas locutus eſt in agro Dauid de liberatione ſua, ſed etiam pepigit ibi fędus cum eo, vt ſeruaret ſemper miſericordiam ad domum Ionathæ: & Ionathas quoque ad Dauid, & ad poſteros ſuos, ſi ſuperuiueret: & non dicitur hic, quòd pepigit fędus cum Dauid, ſed cum domo Dauid: quia non ſolum Ionathas promittebat ſeruare veritatem, & miſericordiam ad Dauid in perſona ſua, ſed etiam ad omnes, qui pertinerent ad familiam eius, vt ſi ſuperuiueret Ionathas viuentibus filiis, & nepotibus, Dauid ſeruaturus erat ad eos miſericordiam. Hoc factum eſt, quia etiam Iona- D thas petiuit, vt non ſolùm Dauid obſeruaret miſericordiam cum eo, ſed etiam cum filiis ſuis, vt patet ſupr. ſcilicet. Si vixero facies mihi miſericordiã: ſi verò mortuus fuero, non auferes miſericordiam à domo mea.

Quare Ionathas nunc inijt fędus cum David, cum iam prius inierat. Quæſt. XXIII.

QVAERET aliquis, quare Ionathas nunc inierit fędus cum Dauid: quia iam inierat. vt patet ſupra, cap. 18. ſufficiebat autem ſemel iniri, quia illo ſemel fiebat obligatio ad omne tempus, & ad E omnem caſum: cum in fędere iniendo ponantur clauſulæ generales, quæ includunt omnem euentum: & non poteſt aliquid emergere, vel incidere de nouo, propter quod neceſſe ſit fędus iniri iterato: niſi fortè fuerit initum ſuper aliqua re particulari. Fędus autem, quod iniuit prius Ionathas cum Dauid, erat generale, ideo non oportebat illud replicari. Sed adhuc aliquis dicet, quòd illud fuerit ſpeciale, ſcilicet, ſolum ſuper aliqua clauſula: nunc autem Ionathas voluit, quòd fieret generale, ſcilicet, quòd nunquam auferret miſericordiam ab eo, nec à Domo ſua. De fœdere autem prius inito non põt patere, an fuerit generale, vel ſpeciale, cũ litera nihil dicat: ideo habebant iſti locum proteruiendi.

Sed adhuc dicendum, quòd non ſtat: nam hic fecit Ionathas fœdus generale cum Dauid, quod extendebatur ad omne tempus, & ad omnes clauſulas: & tamen hoc non obſtante, iterū fędus cum eo iniuit poſtea, vt patet infra capit. 23. cum dicitur, ꝙ Ionathas abijt ad Dauid in Syluam, & percuſſit vterq; fœdus coram Domino: illud autem fœdus non fuit politum quaſi iſtud: quia hic poſitum eſt ſpeciale, vel in aliquo diminutum, cū eſſet nimis generale, ſed fuit iteratum ex alia cauſa Ita ergo, quanquam illud fędus, quod à principio fuit inter Ionatham, & Dauid ſupra cap. 18. fuerit generale, iteraretur iſtud hic. Dicendum igitur, ꝙ Ionathas ſæpe iniuit fœdus cū Dauid: ter enim legitur iniuiſſe. Primò in die illa, qua percuſſit Philiſthæum ſupra cap. 18. Secundò pridie Kalendarum, quādo agebatur, an Dauid recederet à Saule, vel maneret cum eo: & de hoc habetur hic. Iterum autem inierunt fœdus, ſ. cum Dauid iam eſſet profugus à facie Saulis, de quo infra cap. 23. Fuit autem iſta iteratio fœderis non ex neceſſitate, quaſi vnum fędus non ſufficeret: nam ita obligabatur Dauid Ionathę per vnicum fędus, ſicut per mille, velut ſiquis in aliqua cauſa iuraret de veritate dicenda, non magis obligaretur, ſi milleſies iuraret, quàm ſi ſemel. Faciebat tamen hoc Ionathas propter duo, ſ. ex amore, & ex quodam timore: amor tamen præcipuus erat. Duo nanque fœdera inita cum Dauid ex amore fuerunt, & potiſſimè primum: nam tunc nihil mali ſuſpicabatur ſibi futurū, vel ſemini ſuo Ionathas, nec putabat exaltandum Dauid ad ſtatum regium. Ex nimio tamen amore dignatus eſt inire cum eo fœdus. Sic patet ſupra capit. 18. ſ. Factum eſt, cum compleſſet loqui Dauid ad Saul, anima Ionathæ colligata eſt animę Dauid: & dilexit eum Ionathas, quaſi animam ſuam. Et poſtea ſequitur, ꝙ inierunt fœdus Ionathas, & Dauid: diligebat enim, eum quaſi animam ſuam. Iſtud autem ſecundum fœdus fuit initum aliqualiter ex timore, ſ. quia Ionathas iam cognouerat Dauid exaltandū ad regium principatum, & nullum regnaturum de ſtirpe Saulis, iā timens, ne Dauid propter odium Saulis deleret omnes de ſtirpe eius, & conſequenter omnes de ſtirpe Ionathæ, voluit cum eo inire fœdus, vt patet ſupra, ſcilicet. Si vixero facies mihi miſericordiam: ſi verò mortuus fuero, non auferes miſericordiam tuam à Domo mea. Sed adhuc iſtud ſecundum fœdus magis fuit ex amore, quàm ex timore, vt patet infra, ſcilicet. Et addidit Ionathas deierare Dauid, eo, ꝙ diligeret eum, ſicut enim animam ſuam, ita diligebat illum. Tertium autem fœdus magis iniuit Ionathas ex quodam timore, & cautela futurorum, quàm ex amore: quod apparet: quia poſt iſtud ſecundum fœdus initū, ſemper faciebat Ionathas Dauid memorem, vt ſeruaret illud: ſic patet infra cum Ionathas daret Dauid ſignum recedendi, vel manendi, & ſubiunxit. De verbo autem, quod locuti ſumus ego, & tu, ſit Dominus inter me, & te vſq; in ſempiternū. Et iterum infra in litera, cùm Ionathas diceret Dauid, ꝙ recederet: ait. Vade in pace, quecunque iurauimus ambo in nomine Domini, dicentes: Dominus ſit inter me, & te, & inter ſemen meū, & ſemen tuum, vſque in ſempiternum: q. d. iſta ſemper maneant firma. Toties tamen repetere idem timentis eſt, vel non confidentis verbis alterius. Putabat autē Ionathas aliquid proficere ſibi iſta fœdera multiplicata: quia primum quanquam eſſet firmum, tamen erat aliquid propter, quod videretur alicui infirmum: ſic enim eſt in omnibus iuramentis, ſ. ꝙ ſi aliquid nouum innaſcatur, de quo ante non eſt quid cogitatum, vel repugnet alteri iurantium, ſoluatur

Ionathas ter iniuit fœdus cū Dauid.

Cauſa replicandi fœdus.

F iuramentum: velut ſi duo inuicem iurent de nunꝗ repugnando in alterutrum, ſi vnus eorum fidem fregerit, poteſt alius licitè fidem frangere: ita cū à principio fœderis initi inter Ionatham, & Dauid, Saul diligeret Dauid: deinde immeritò Dauid conatus eſt cū ſæpe occidere Saul, & multas ei moliebatur inſidias, ideo videbatur ruptum fœdus ad Ionatham, cū eſſet filius Saulis. Et hoc quidem verum eſt, ſi Ionathas fauiſſet patri ſuo ad mortem Dauid: nunquam tamen fauit, ſed magis repugnauit ſemper quādiu potuit: ideo non erat fędus ruptum: quia tamen Dauid poſſet exiſtimare, quod ſicut, contra Saulem habebat iuſtam vltionem: ita etiam haberet contra omnes de ſemine ſuo, voluit Ionathas prouidere
G huic denuo fœdus iniendo, ne poſſet dicere Dauid, quod fœdus non tenuerat, eo, quod poſt illud fuerāt multa contra eū attentata ex parte Saulis: nam poſt omnia illa iſtud fœdus iniebatur, quod extinguebat actionem, vel exceptionem omnem, ſi qua oriri poterat Dauid ex illis. Iterum autem Ionathas fœdus iniuit cū Dauid, ſ. poſtquam totaliter fuit profugus à Saule, & iſtud eodem modo fuit ad tollendū omnem exceptionem Dauid. Poterat enim dicere, ꝙ etiam ſecundum fœdus non tenuerat: nam poſt illd multa fuerunt attentata: fuit enim initum ſecundū fœd⁹, quando nondum conſtabat, an malitia Saulis completa eſſet contra Dauid, vt patet hic. Poſtea autem apparuit malitiam eius eſſe completam, vt
H patet infra, in litera: & cœpit apertè perſequi Saul Dauid per vrbes, & montes ſicut perſequeretur publicum hoſtem: quæ nunquam egerat ante ſecundū fęd⁹ initum; ideo cum iſta poſtea attentata fuerint, videbatur ruptum eſſe ſecundum fœdus. Voluit ergo fœdus tertium inire Ionathas, de quo infra c. 23. Et poſt illud nō fuit aliquid nouum attentatum, ex parte Saulis: quia non fuit eum aliter perſecutus poſtea, quàm prius perſecutus fuerat, ideo putauit ſufficere illud fœdus, alia etiam cauſa fuit, quare Ionathas multoties fœdus iniuit cum Dauid: quia poſtquam putaret primum ſufficere de iure, credidit tamen, quod plus timeret Dauid irrumpere fœdus, ſi ſæpe initum fuiſſet, quàm ſi ſolum ſemel. Sic enim
I fieri ſolet in iudicijs, vel in contractibus, quanquam aliquis fecerit iuramentū de ſeruando veritatem, vel fidelitatem alicui: tamen, cum non veniunt ſpeciales cauſæ, vel plures articuli, ſæpe petitur iuramentum iterari, vt ſic magis timeatur deieratio, & veritas obſeruętur.

Licet non pateat, an ſeruauerit cæremonias federis Ionathas, & Dauid: tamen credendum eſt, quòd ſic.

Quęſtio XXIV.

QVAERETVR vlterius, an ſeruauerint hic Ionathas, & Dauid cęremonias fęderis: ſunt autem in fœdere iniendo cæremo-
K nię, quod aliquod animal diuidatur per medium, & inientes fœdus tranſeat per medium diuiſionum, vt patet Gen. cap. 15. & Iere. 34. Reſpondendum eſt, ꝙ non patet, an hoc fecerit Ionathas, & Dauid. Dicendum tamen, quòd ſatis veriſimile eſt, quòd hoc egerint. Et hoc, quia ille, qui timet ſe fraudari in aliquo contractu, vel non ſeruari ſibi veritatem, diligenter attendit ad omnes cæremonias, vt contractus efficiatur validus. Ionathas autem faciebat iſtud ſecundum fœdus aliqualiter propter timorem, vt dictum eſt: & quia cæremonia, quæ in fędere maximam firmitudinem præſtare videbatur, erat, quod tranſirēt inter diuiſiones inientes fœdus, ideo non eſt veriſimile, quòd Ionathas illam omiſerit: quia aliàs putaret

ret poſſe ſibi obijci fædus non fuiſſe validum: quia non fuerunt obſeruatæ cæremoniæ eius: immò iſta videtur cauſa præcipua, propter quā voluerit egredi Ionathas in agrum ad loquendum cum Dauid, ſ. vt ibi poſſent facere cæremonias fæderis occidēdo, quodcūq; animal tranſeundo inter diuiſiones: nam licet verba occultè dici poſſent in vrbe: iſta tamē cæremonia vix poterat fieri, quin ab aliquo ſciretur: iō egreſſi ſunt in agrum, vbi nemo conſcius eſſet. *Et requiſiuit dominus de manu inimicorum Dauid.* Iſtud non pertinet ad hiſtoriam: ſed ſcriptor libri illud introduxit ad ſignificandum id, quod poſtea factum eſt: nam Ionathas imprecatus fuerat, quod requireret Dominus de manu inimicorum Dauid. Hic autem interponitur, quod poſtea ſic acciderit, ſ. quod Deus requiſierit de manu inimicorum Dauid, .ſ. quod omnia mala, quę fecerunt Dauid, Deus requiſiuit ab eis puniendo eos pro illis: quia intelligitur hoc de Saule, & adiutoribus ſuis: nā Saul in bello mortuus eſt, cū tribus filijs ſuis: & hoc Deus faciebat in vindictam ſcelerum Saulis, vt patet infra c. 28 poſteritas quoq; eius propter ipſum punita eſt: nam ſeptem nepotes eius, petentibus Gabaonitis, occiſi ſunt, ſolo Miphiboſeth manente propter Ionatham, vt patet infra 2. lib. cap 21. Hebræi autem aliter exponunt iſtam literam referētes hoc ad Dauid, ſ. quod hoſtes Dauid accipiantur hic pro ipſo Dauid: & eſt ſenſus, quod requiſiuit Dominus de manu hoſtium Dauid, ideſt de manu Dauid, ſ. quòd ipſe iſtud fædus cum Ionatha initum violauit: & Deus puniuit eum propter hoc. Adducūt autem ad hoc, quòd, quando Siba ſeruus Miphiboſeth accuſauit Dominum, & tradita ē ei vniuerſa poſſeſſio Miphiboſeth, poſtea autem, cū patuiſſet fraus, & debuiſſet Dauid reſtituere Miphiboſeth poſſeſſiones integraliter, dixit ei: Tu, & Siba diuidite poſſeſſiones infra 2. lib. capit. 19. Vnde dicit Ra. Sa. quod quando dixit Dauid: Tu, & Siba diuidite poſſeſſiones, venit quędam vox à Deo, dicens: Roboam, & Ieroboam diuident regnum, eo, ꝙ Dauid fregerit iſtud pactum, quod erat inter eum, & Ionatham, & poſteros eorum. Et cùm dicitur hic, quod dictum fuit, requiſiuit Dominus de manu inimicorum Dauid, & non de manu Dauid, fuit hoc ad reuerentiam Dauid, ſicut mater maledicens filio ſuo ex ira, ſubdit immediatè: huic lapidi dico, vel huic parieti, & ſimilia: ſic etiam Iob. cap. 2. dicitur: Benedic Domino, & morere, ideſt maledic. Et non ponitur ibi: maledic, propter reuerentiam Dei. Sic etiam Dauid locutus eſt, infra cap. 25. cum ait: Hoc faciat Dominus inimicis Dauid, ideſt hoc faciat Dauid: qa manifeſtum, quòd ibi non iurabat de hoſtibus ſuis, ſed de ſe. Aliter autem dicunt, quod poteſt intelligi, ſcilicet, requiſiuit Dominus de manu inimicorum Dauid, ideſt requiſiuit violationem iſtius fæderis de Dauid: & hoc per manus inimicorū eius: & hoc, qa Ieroboam, & alij inſurrexerūt contra Salomonem, & poſtea contra filium eius Roboam ad diuidendū regnum. Et iſti fuerunt inimici Dauid, ideſt poſteritatis eius. Sed iſte ſenſus Hebræorum non ſtat. Primò. quia ipſi innuūt, quod Dauid peccauerit faciendo, quod Miphiboſeth, & Syba diuiderent inter ſe poſſeſſiones: & quòd in hoc violauerit fædus: nam non apparet, an peccauerit Dauid in hoc, pręſertim cum infra 3. lib. ca. 15. dicatur, quod Dauid non declinauit ab omnibus, quæ præcepit ei Dominus cūctis diebus vitæ ſuę, excepto ſermone Vriæ Hethei. Sed iſtud non fuit pertinens ad id, quod factum eſt, contra Vriam. Ergo non peccauit in hoc Dauid, quanquam, an hoc verum ſit, infra 2. lib. cap. 19. declarabitur. Item dicunt, quod propter peccatum

Quô intelligitur, ꝙ requiſiuit Dominus de manu inimicorum.

A violationis pacti huius Deus fecit, quod regnum ſtirpis Dauid diuideretur. Sed hoc nimis falſum eſt. Nā iſtud factum eſt propter peccatum Salomonis, immo ſi non fuiſſet propter Dauid, Deus non reliquiſſet aliquid de Regno in ſtirpe Salomonis: ſed totū tranſiſſet ad Ieroboam. Sic patet infra 3. libr. cap. 11. Hæc dicit Dominus. Ecce ego ſcindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi. 10. Tribus, porro vna Tribus remanebit ei, propter Dauid ſeruū meum, eo, quòd dereliquerit me, & adorauerit Deum Sidoniorum. Et ſæpe hoc repetitur eodem cap. & eodem lib. cap. 15. ergo non fuit requiſitum aliquid de manu Dauid propter violationem iſtius fæderis. Cū aūt dicit Ra. Sa. ꝙ audita ē vox de Cęlo &c. vt dictū eſt. B Rñdendū eſt, quod hoc eſt nimis ficticium: ſicut multa alia cōſueuit fingere Ra. Sa. in quibus minoris auctoritatis eſt, quàm rude vulgus in fabulis ſuis, præcipuè cū hic præſupponat contra Sacram Scripturam, vt probatum eſt. Cū aūt dicunt, ꝙ dr̄ de manu inimicorū Dauid, i. de manu Dauid, errant: quia præſupponunt falſum, ſ. quod requiſitum fuerit iſtud fædus de manu Dauid. Item errant, quia exempla ſua non applicantur ad expoſitionem illā: nam cùm dicitur de matre maledicente filio: huic lapidi dico, vel huic parieti, non eſt ſimile: quia illa mutat ibi verba, eo, quòd vellet, quod id, quod filio dixit, non eueniret ei: ſi autem optaret, quod ei eueniret, non mutaret verbum. Scriptura tamen ſecū- C dum ſenſum iſtorum dixit, quod requiſitum fuerit malum iſtud de manu Dauid: ergo non eſt ſimile, ꝙ mutata fuerint hic verba. Item cum dicunt de eo, ꝙ habetur Iob. capit. 2. ſ. Benedic Domino, & morere, non eſt ſimile: quia ibi poteſt accipi propriè benedictio pro benedictione: & tamen aliquando benedictio ex modo loquentis, vel ex intentione eius eſt, tanquam maledictio, & peccatur in illa. Hoc modo locutus eſt Iob de filijs ſuis, dicens: Ne fortè peccauerint filij mei, & benedixerint Deum in cordib. ſuis Iob. cap. 1. Hic autem nihil tale eſt. Item cum dicitur de iuramento Dauid infra cap. 25. dicendum, quod non eſt ſimile: qa quando aliquis vult imprecari ſibi malum: quia ſeipſum diligit, non vult per D nomen ſuum imprecari ſibi malum: quia ſeipſum diligit, ſed exprimit nomen hoſtis, quaſi timens, ꝙ ſi per nomen ſuum imprecetur, eueniet ei id, quod imprecatur. Cum tamen aliquis de alio loquitur imprecando malum, vel referendo, non mutat perſonam, ſed ſcriptura hic loquebatur de Dauid, & non ipſe de ſeipſo. ergo non eſt ſimile, quod mutarēt nomen, & ponerentur hoſtes ſui pro eo. Non ergo poteſt ſtare ſens⁹ Hebræorum: quia preter omnia iſta, nimis alienus eſt à modo loquendi. Sed ſtandū eſt in primo ſenſu. *Et addidit Ionathas deierare Dauid*, ideſt pręter iuramenta, quæ ſupra præſtiterat Ionathas Dauid hic præſtitit aliud: intelligitur iſtud de fædere inito: quia in quolibet fædere præſtatur iuramentum. Ionathas autem iam primum fædus inierat cū Dauid ſupra ca. 18. in quo iuramentū intercidit. Nunc E quoque ſecundum fædus iniuit, in quo identidem iuramentum fuit, ideo additum eſt hoc iuramentū ad pręcedens. Aliqui enim intelligunt, quod Ionathas deierauit Dauid, ideſt coegit eum ſibi iurare, vel induxit ad iurandum. Sed non eſt iſte ſenſus: Nō enim concordat litera ſequens, ſ. eo, quod diligeret eum, ſicut animam ſuam. Nam non cogit aliquis alium iurare ſibi: quia diligit eum, ſed magis, quia eum timet, ſ. quod non obſeruabit ſibi veritatem. Sed eſt ſenſus, quod Ionathas deierauit Dauid, ideſt iurauit ei ſeruare miſericordiam, & veritatem, & non accipitur hic deierare pro periurio, ſicut communi-

muniter accipitur: ſed deierare pro ſolo iuramēto, vel deierare, idest valde iurare, quia ex magna affe- ctione iurabat Ionathas. *Et quod diligeret eum*, ideſt nō addidit iurare illi, niſi: quia diligebat. Eſt ſens', ꝙ Da- uid orauerat Ionatham, vt obſeruaret miſericordiā ad eum. Ionathas autem non cogebatur ab aliquo iurare ſuper hoc, nec etiam Dauid hoc petierat: q̄a tamen Ionathas diligebat valde Dauid, et certifica- ret eum, fecit aliud iuramentū ei ſupra id, ꝙ primo fecerat, ſ. in priori fœdere. *Sicut enim ani mam ſuam, ita di- ligebat illum*. Hic declaratur dictum præcedens, ſ. ꝙ Ionathas diligeret Dauid. & non ſolum diligebat, ſ. leuiter, vel remiſsè: ſed intētiſſimè, ſ. ſicut aīam ſuā: i. ſicut vitā ſuā, nihil aūt poterat magis diligere, q̄ vi tam ſuā. De hac dilectione Ionathæ ad Dauid, quo- modo tanta eſſet, & cur, magis declaratum eſt ſupr. cap 18 in principio. *Dixitque ad illum Ionathas*: Hic cō- cordat de modo, quo Ionathas renunciaturus erat Dauid ſententiam patris ſui, & non quærente aliq̄d Dauid Ionathas à ſeipſo dixit, quid agere intēderet, vt ſequitur. *Cras Kalendæ ſunt*, ideſt prima dies Men- ſis, quę erat apud Hebræos in noua lunatione, ſicut apud Arabes, & vocatur magis Neomenia, ſicut ſu- pra dictum eſt. *Et requireris*, ideſt inquiret pater meus de re. Dicebat hoc Ionathas, quia Saul quæreret in menſa pro Dauid, cur non veniret. *Requiretur enim ſeſſio tua, vſq; perendie*. Illud ponitur ad declarationem quomodo, ſ. requirendus eſſet Dauid: & innuitur, ꝙ non requireretur directè, ſed requireretur propter ſeſſionem: nam Saul videret Cathedram Dauid va- cuam ad menſam, ideo quæreret vbi eſſet. Dicitur autem vſque perendie, ideſt vſque ad diem ſequen- tem poſt cras, quia non ſolum in die Kalendarum, ſed etiam in die ſequenti quæreretur. Poteſt hoc in- telligi diſiunctiuè, vel copulatiuè, ſ. requiretur ſeſſio tua cras, vel requiretur perendie. Putabat enim Io- nathas, quòd fortè Saul in die Kalendarum non re- ſpiceret, quia tunc nouiter incipiebat deficere Da- uid de menſa regis. In die tamen ſecundo reſpice- ret, & ſic factum eſt: quia in die Kalendarum nihil quæſiuit Saul de Dauid: in ſequenti autem, quęſiuit, vt patet infra in litera. Poteſt etiam intelligi copula tiuè, ſ. requireris cras, & requireris perendie, quia cū nulla die illarū venturus eſſet Dauid ad menſam, q̄a in agro abſcondendus erat: requireret enim Saul in qualibet earum. Sed tunc dicetur: quare magis Saul requiſiturus erat Dauid, vſque perendie, quàm vſq; ad alios dies ſequentes. Aliquis reſpondebit, ꝙ hoc fieret, quia in illis duobus diebus venturus erat Da- uid ad menſam regis, & in ſequentibus non: quia illi duo dies erant feſtiui, ideo in eis ſolum requireret. Sed dicendum eſt non multum ſtare: quia ſi in duo- bus diebus Dauid non veniret ad menſam regis, q̄q̄ in ſequentibus diebus non eſſet ex more venturus, ſi tamen in primis duobus neſciuiſſet vbi erat, non deſineret quærere pro eo in diebus ſequentib quo- uſq; ſciret vbi eſſet, putans, quod per abſentiam ſuā aliquas fraudes moliebatur Sauli. Sed magis dicen- dum eſt, ꝙ Saul quæſiturus erat Dauid, quouſq; in- ueniret ſententiam de eo, ſed vſque perendie pote- rat inuenire eam: quia tunc Ionathas reſponderet ꝓ Dauid, ideo ſolum vſq; perendie inquirendus erat. *Deſcendes ergo feſtinus*. Finito conſilio Ionathæ, & Da- uid, dixit Ionathas, ꝙ iret Dauid ad locum, vbi late- ret, ex quo apparet, ꝙ non exierunt in agrum Iona- thas, & Dauid ad hoc, ꝙ Ionathas indicaret ei, vbi la tere deberet: quia tunc non diceretur. Deſcendes feſtinus, ſ. vt non videretur ab aliquo, qui poſſet po- ſtea reſpondere Sauli, ꝙ vidiſſet Dauid in tali, vel ta- li loco. *Et venies in locum, vbi celandus ſis*. ideſt venies ad

Quare Saul magis in illis duob. diebus quæſiturus erat de Dauid, quàm in alijs.

F lapidē Ezel, de quo ſibi dixerat Ionathas, ꝙ lateret ibi *In die, quo operari licet*, i. latebis ibi in die profeſto, q̄ nō eſt vacatiuus, ſed licèt operari. Iſte autē erat dies poſt Kalendas, in quo iam licebat operari. Ex hoc autem apparet, ꝙ dies Kalendarum erat vacatiuus, alioquin non diceretur hoc: fruſtra enim eſſet, cùm nullus dies de illis eſſet vacatiuus. Sciendum, ꝙ Ni colaus vult, ꝙ eſſent duo dies vacatiui. ſ. dies Kalen- darum, & ſequens. Hoc autē innuit: quia Ionathas dicebat Dauid eſſe celandum die, quo operari licet. ſed iſte erat dies tertius, quia in eo iturus erat ad ip- ſum Ionathas ad locum latibuli: ergo duo dies præ- cedentes vacatiui erant. Sed dicendum eſt, ꝙ ſolum erat dies Kalendarum vacaturus ex conſuetudine G Iudæorum: quia in eo fiebant ſpecialia ſacrificia: ſe- quens autem dies nihil pertinebat ad ſacrificia, nec vnquam obſeruari iuſſum eſt, ergo non obſeruaba- tur, niſi dies Kalendarum. Poterat tamen accidere, ꝙ dies ſequens poſt Kalendas eſſet vacatiuus, ſi Ka- lendę eſſent ſexta feria: & ſequens dies eſſet ſabba- tum, alioquin ſolę Kalendæ erant vacatiuę. Q̄d aūt nunc ſic accidiſſet, non erat inconueniens, nō tamē patet ex motiuo Nicolai, quia licèt eſſet, ſi ſolùm la- tuiſſet Dauid in tertia die, quo ad eum venit Iona- thas: ſi aūt latuit oībus tribus diebus, non apparebit, an dies ſequēs poſt Kalēdas fuerit vacatiuus, vel nō.

Opi. Nic. ꝙ in principio mēſis Iudæorum erant duo dies vacatiui.

Quare dixit Ionathas, quòd Dauid celandus erat in die, in qua operari licet. *Quæſt. XXV.*

H QVAERET aliquis, quare dixit Ionathas, ꝙ Dauid erat celandus in die, qua operari licèt, quia etiam ante illum diem celandus erat. Aliquis fortè reſpondebit ex pręſuppoſito Nicolai, ꝙ in die Kalendarum, & ſequenti nō latuit Dauid: ſed iuit in Bethlehem ad ſolennitatem Deinde ter- tia die ſtetit in agro in loco latibuli, & illa die ad cū venit Ionathas Sed hoc non ſtat, quia Dauid imme diatè, vt receſſit à Ionatha, iuit ad locum latibuli, & ſtetit ibi ante Kalendas, vt patet ſupra in litera, ſcili- cet deſcendes feſtinus in locum, vbi celandus ſis: & hoc dicebat Ionathas, quando Dauid erat cum eo I ante Kalendas: ergo deſcēſurus erat immediatè ad latibulum, cum dixit: Deſcendes feſtinus, alioquin non dixiſſet ſic: ſed ſolū ibis, quo volueris: & in die, quo operari licet, latebis. Item non ſtat, quia inf. di- citur, abſconditus eſt Dauid in agro, & venerunt Ka lendæ: ergo prius abſconditus fuit Dauid, quam ve- nirent Kalendæ: non igitur latuit ſolū in die tertio, quo operari licebat, ſed etiam in diebus præceden- tibus ex tempore, quo receſſit à Ionatha. Dicendū eſt igitur, ꝙ Dauid non iuit in Bethlehem ad ſolen- nitatem, neque deſcendit in aliquem alium locum, quia ſic poterat videri ab aliquo, qui renūciaret Sau li de eo, ſed ſtetit in loco latibuli ex tempore, quo re ceſſit à Ionatha vſquequo ad eum rediit Ionathas K die tertio, & vocatur hic dies, quo operari licèt, dies ſecundus poſt Kalendas: quia ſola dies Kalendarum obſeruabatur. Dixit tamē Ionathas, ꝙ celādus erat Dauid die, qua operari licebat, dato, ꝙ in alijs celan dus erat. Et hoc propter duo: primo, quia volebat Ionathas, ꝙ eſſet Dauid occultus, ne quis eum vide- ret: & ſi fortè aliquando recederet à lapide Ezel, va- gando per agros, & videret eum quiſpiam, debebat occultari tempore illo, quo videri poterat: iſtud au tem erat in die, quo operari licebat i. die non vaca- tiuo, quia in præcedenti die Kalendarum nemo eū poterat videre, etiam ſi vagaretur per agrum apud lapidem Ezel: ideo magis debebat latere die, quo o- perari licebat, quàm die Kalendarum: quanquā ſem

per

per lateret. Patet hoc, quia lapis Ezel erat longè ab Vrbe Gabaa, in qua erant Saul, & Ionathas. In die autem feſto non licebat alicui Iudæorum progredi extra locum, in quo habitabat vltra mille paſſus. Sic enim dicitur Actuum cap. 1. quòd Mons Olyueti eſt iuxta Ieruſalem Sabbathi habens iter, ideſt tantum diſtans, quantum licebat Iudæis ambulare in Sabbatho: eſt tamen illud ſpatium vnius milliarij, ſiue mille paſſuum, vt patet in libro terræ ſanctæ: & ab eis, qui viderunt locum, ſic refertur: ſi ergo lapis Ezel diſtabat ab vrbe pluſquã vno milliario, nullus Hebræus die Kalendarum illuc accedebat propter feſtiuitatem, & ſic quanquam Dauid non lateret ſolicitè, ſed vagaretur per agros iuxta lapidem illum, nullus eũ viſurus erat, die autem, quo operari licebat, tranſibāt B homines hinc inde, ſiue inter agentes, ſiue ad opera ſua, & tunc ſolicitè latere debebat Dauid, ne videretur à tranſeuntibus: & ſic expreſſum eſt de die, quo operari licet. Alia cauſa fuit, vt Ionathas certiſſimè reperiret Dauid apud lapidem Ezel nam quãquam iuſſus erat latere Dauid apud lapidem Ezel, poterat tamen aliquantulum inde digredi, dummodo caueret, ne ab aliquo videretur, & quia ſi veniente Ionatha, digreſſus fuiſſet Dauid à lapide Ezel, neſciret eum Ionathas inquirere, nec poſſet renunciare ea, quæ ſenſerat de patre: ideo Dauid manere debebat apud lapidem diebus illis, quibus venire poſſet Ionathas: non erat autem venturus Ionathas die Kalendarum, quia etiam ſi illa die ſententiam patris agnouiſſet, non erat venturus ad nunciandũ Dauid, quia non licebat ei illa die propter ſolennitatem tantũ digredi ab vrbe: licebat tamen in diebus non vacatiuis, ſ. poſt Calendas: ideo in omnibus diebus ſequẽtibus poſt Calendas latere debebat Dauid diligẽter, quia poterat Ionathas venire ſequenti die poſt Calendas, vt ſi cognouiſſet ſententiam patris die Calẽdarũ, vel veniret tertio die, ſi non cognoſceret ſententiam vſque ad diem poſt Calendas, ideo latere debebat Dauid in die, quo operari licet, ſ. in die ſequenti Calendas, & in omnib⁹ poſterioribus vſquequo veniret Ionathas ad eum. *Et ſedebis iuxta lapidem, cuius nomen eſt Ezel.* Erat enim aliquis lapis magnus, vel rupis famoſa in terra illa, ideo nomen habebat.

Multi lapides famoſi.

Sic enim aliqui lapides famoſi habent nomen, vt patet Iudi. cap. 20. vbi dicitur, quòd ſexcenti viri de Beniamin fugientes ad ſolitudinem ſederunt iuxta lapidem, cuius vocabulum erat Remmon. Sic etiam infra 3. lib. cap. 1. dicitur, quòd Adonias filius Dauid, cum voluit regnare, fecit conuiuiũ, & victimas iuxta lapidem Zoeleth, qui eſt propinqu⁹ fonti Rogel. In litera Chaldaica dicitur, quod erat quidam lapis magnus poſitus in directionem itineris, & ſic volũt Hebræi. Sed hoc non ſtat pp duo. Primò, qa ſi poſit⁹ fuiſſet ibi ab hoĩb⁹ ad aliqđ, nõ poterat eẽ magn⁹ lapis, ita vt cõueniẽter poſſet ibi latere Dauid: neceſſe eſt enim lapidem magnum, vel rupem eſſe, In qua aliquis conuenienter lateat. Secundò non ſtat: quia ſi eſſet lapis poſitus ad directiones itinerantium, neceſſe erat, quod poſitus fuiſſet in via, vel iuxta viam, ibi tamen non conuenienter lateret Dauid: quia in diebus, quibus operari licebat, videretur ab omnib. tranſeuntibus. Nec valet, ſi dicas, quod illis diebus digrederetur à lapide, ne videretur: quia hoc magis vetuit Ionathas, dicens, quod in die, quo operari licẽt, ſederet iuxta lapidem Ezel. Dicendum ergo, quòd non erat aliquis lapis ab hominibus poſitus ad viarũ directionem, ſed erat aliqua rupes, vel magna moles ſaxea immobilis, quæ aliquantulum diſtabat à via, & ibi poterat conuenienter latere Dauid.

A *Vnde habuit, vel quid de cibo Dauid in his diebus, quibus latuit apud lapidem. Quæſtio XXVI.*

QVAERET aliquis, quid Dauid habebat de cibo in his diebus, quibus latuit apud lapidem: quia non redibat in vrbẽ ad ſumẽdos cibos, nec quiſquam veniebat de vrbe ferens ei quippiam: noluit enim quenquam ſcire latibulum ſuum, præter Ionatham: & ob hoc ipſe ſolus cum puerulo deſcendit annunciaturus ſententiam Saulis Dauid. Aliquis reſpondebit, quod Dauid quanquam non rediret in Vrbem, in qua erat Saul, tamen ibat in aliqua loca vicina, & inde habebat cibos. Sed hoc non ſtat: quia erat contra intentionem Dauid: volebat B enim latere, ne quis eum videret. Si autem deſcenderet ad aliqua loca pro cibis, videretur: & cũ eſſet cognitus à toto Iſrael tanquam vir honorabilis, & gener regis, ſi videretur ab aliquo ſolitarius, faceret de ſe ſuſpitionem, & poſſet annunciari Sauli: non ergo deſcendebat in aliqua loca. Aliquis autem dicet, quòd Deus dabat Dauid ibi cibum ſupernaturaliter, ſicut factum eſt de Elia, quia cum ipſe profugus eſſet à facie regis Achab tempore magnæ famis, ſedit abſcõditus iuxta Iordanem, & Deus mittebat ei per coruos quotidie panem, & carnes in mane, & Veſpere, vt patet infra 3. lib. ca. 17. ſic ergo fieret nunc de Dauid, cum eſſet vir ſanctus, & lateret ex neceſſitate. Reſpondendum eſt, quod non ſtat, quia cum hoc eſ C ſet magnum miraculum, ſi fuiſſe, ſcriptura illud enarraſſet, ſicut retulit de Elia, non tamen retulit: ergo non eſt veriſimile fuiſſe. Item miracula nunquã fiunt ſine neceſſitate: ſi ergo Dauid poterat cõgruè habere cibos aliunde, Deus non mitteret ei cibos ſupernaturaliter. Elias autem non poterat habere pro toto illo tempore cibos, niſi ſupernaturaliter, cum non auderet venire ad aliquem populum timore regis Achab, ideo Deus dedit ei ſupernaturaliter cibos. De Dauid ſecus erat. Dicendum ergo, quòd Dauid tulit ſecum de vrbe aliquid, quod poſſet ei qualitercunque ſufficere ad illos tres dies, quia non putabat ſe pluribus poſſe latere. Sed dicet aliquis, quod nihil ſecum tulerit, quia poſtquam concordatum eſt de D fuga eius ad latibulum non redijt in vrbem: nã ipſe, & Ionathas egreſſi ſunt in agrum ad ineundum fœdus, & vt concordaretur de modo latendi Dauid. Cum autem exiſſent non redijt Dauid in vrbem, ſed dixit ei Ionathas. Deſcendes feſtinus, & venies in locum, vbi celandus ſis: ergo non potuit redire in vrbem ad ferendum ſecum cibos. Reſpondendum eſt, quod poſtquam exierunt in agrum Ionathas, & Dauid, in vrbem prius tñ, q̃ exirent, ſumpſit Dauid ſecum aliquid ad cibos pro tribus diebus, quia iam diffinierat, quod tribus diebus lateret, vt patet ſupra, ſ. Dimitte ergo me, vt abſcondar in agro, vſque ad veſperam diei tertij. Et ſic haberet ſecum cibos, quia credendum eſt, quòd aliter non iret ad locum latiE buli, cum ſciret aliunde non poſſe ſe habere cibos. *Et ego tres ſagittas mittam iuxta eum.* Iſtud eſt ſignum, per quod notificari debebat Dauid intentio Saulis. Quòd autem dicitur de tribus ſagittis, non referebat, an eſſent tres, vel plures ad ſignificandum aliquid: ſed voluit Ionathas, quod eſſent tot. Dicitur autem, quod mitteret iuxta lapidem ſagittas, vt Dauid latens in lapidem, audiret vocem Ionathæ dicẽtis ad puerũ. Vltra te ſunt, vel citra te ſunt, ad intelligendum ſententiam Saulis. Si autem diſtans eſſet iactus ſagittarum à lapide, nihil audiret Dauid: & ſic non prodeſſet ſignum datum: erat tamen miſſio ſagittarum citra lapidem, quia ſi tranſirent lapidem, puer videret Dauid latentem, cum iret pro ſagittis, quod nolebat Io-

bat Ionathas:hoc autem apparet,quia infra dicitur,
cum abijſſet puer,ſurrexit Dauid de loco,qui verge-
bat ad auſtrum, ideſt,quòd erat ille locus, in quo la-
tebat Dauid,magis meridianus, quàm locus, vbi ſa-
gittæ proiectæ ſuut:& ſic erat vltra ſagittas lapis. *Et
iaciam quaſi exercens me ad ſignum*,ideſt, ego iaciam ſagit
tas ad locum certum,quaſi vellem exercitare me in
arte ſagittaria ad percutiendum ſignum.

Quare Ionathas dedit ſignum ſagittarum Dauid, cum poſt locutus ſit cum eo. Quæſtio XXVII.

QVAERET aliquis , quare Ionathas dedit
iſtud ſignum de ſagitis mittendis,cum ip
ſe poſtea locutus ſuerit Dauid, & nuncia
uerit ei ſententiam Saulis,vt patet infra Nicolaus re
ſpondet , quòd hoc fortè factum eſt , quia Ionathas
neſciebat,an poſſet ſolus venire : ſi enim veniret ſo-
lus,loqueretur ad Dauid: ſi autem alij ſecum eſſent,
non poſſet commodè loqui:ideo receſſurus erat Da
uid,vel ſtatutus per hæc ſigna . Reſpondendum eſt
tamen , quod hoc non ſtat: quia Ionathas diſpoſue-
rat venire ſolus cum puero paruulo,vt patet hic,cũ
dicat:Mittam quoque puerum dicens ei: Vade, & af
fer mihi ſagittas:ſic enim poſtea fecit:nam iuit cum
puero, cum dicatur infra . venit Ionathas in agrum
iuxta placitum Dauid,& puer paruulus cum eo.Di-
cendum ergo,quòd fortè Ionathas timuit,quod quã-
que nullus iret cum eo: faciente ipſo hoc, ſuperueniret
aliquis,propter quem non poſſet loqui conuenien-
ter ad Dauid:ideo tunc ſufficeret ei ſignum iſtud ad
ſtandum,vel recedẽdum Sed adhuc melius dici po-
teſt, quòd iſtud ſignum datum eſt propter puerum :
nam non poterat egredi Ionathas de vrbe ſine pue-
ro,& arcu,ſi non daret aliquod ſignum:ſed ſi ipſe de
ſcenderet ad Dauid,puer hoc intelligeret : ideo de-
buit dari aliquod ſignum , vt lateret puerum , quòd
fiebat . Poteſt tamen vtraque earum duarum ſolu-
tionum teneri .

Quare dedit magis ſignum ſagittarum, quàm lapidis, vel lanceæ. Quæſt. XXVIII.

QVAERETVR vlterius,quare Ionathas ma-
gis voluit dare ſignum per proiectionem ſa-
gittarum,quàm lanceę,vel lapidum,aut per
alios modos . Reſpondendum eſt, quod hoc fuit ad
celandum id,quod facere volebat.Iſtud autem cela-
ri debebat his,qui erant in vrbe,de qua egrediebatur
Ionathas, & puero , qui cum eo erat . Sed non erat
alius modus,quo conuenientius celaretur hoc pue-
ro,& eis, qui manebant in vrbe.quàm per ſagittas.
De puero patet,quia ſi voluiſſet mittere Ionathas lã
ceam , vel telum , puer videret locum iactus , tum
propter magnitudinem lanceæ , vel teli, tum , quia
non poterat nimis differenter vna vice iacere ſuper
alteram,& ſic non diceret puero:vltra te ſunt, vel ci
tra te ſunt,cum puer iſta videret ſignum tamen dã-
dum erat per citra,& vltra : eodem modo non con-
ueniebat,ſi Ionathas lapides iaceret : quia puer non
erat iturus pro illis In ſagittis autem ſecus erat,quia
puer iturus erat pro illis,ne perderentur , & poterat
vnam differenter iacere ſuper alteram , ita , vt puer
neſciret,an eſſet citra,vel vltra.pręſertim,cum ſagit
tæ paruæ eſſent,& tunc diceret puero: vltra te ſunt.
Item factum eſt hoc principaliter , propter eos , qui
manebant in vrbe , ne ſuſpicarentur quippiam de
Ionatha · omnes enim ſciebant, ꝙ Ionathas dilige-
ret Dauid : & cum die præcedenti increpitus fuiſſet
à patre propter eum , & voluiſſet illum lancea per-

F cutere omnes,qui viderent egredi Ionatham de vr-
be ſolum:potiſſimè ſamuli regis ſuſpicarentur ali-
quid de eo,niſi conſtaret ad quid egrederetur. Si au-
tem nihil ſecum ferret armaturæ, vadens cum pue-
ro,neſciretur ad quid iret, ideo ſuſpitio eſſet, ꝙ ibat
ad Dauid:ſi autem ferret lanceas,vel tela,& non ar-
cum,neſciretur ad quid ferebat, ideo cauſaret maio
rem præſumptionem. Non decuit ergo,quòd fer-
ret lanceas,vel tela . Qui autem ferret ſagittas,& ar-
cum , non erat alicuius ſuſpitionis : immo prorſus
tollebat ſuſpitionem,& hoc , quia putaretur, ꝙ Io-
nathas ibat in agrum ad delectationem , & exerci-
tium,vt arte ſagittaria aliquid venaretur:vel fortè ,
ꝙ ibat ad exercendum ſe ad ſignum.Ionathas enim
G nimis aſſueſcebat ſe ad artem ſagittariam, quia ma-
gis diligebat illam , quàm omnes alias , & ſic erat in
ea excellens:vnde laudatur de ipſa infra 2.lib.ca.1.ſ.
Sagitta Ionathæ nunquam redijt retrorſum,& gla-
dius Saul non eſt reuerſus inanis . Et propter hoc
ſemper aſſueſcebat Ionathas ferre ſecum arcum,ſi-
cut Saul aſſueſcebat ferre lanceam . Quòd ergo nũc
Ionathas ferret arcũ, & ſagittas , nihil aliud ferẽdo,
tollebat omnem ſuſpitionem,ideo hoc ſolum tulit.
Sed dicet aliquis,quare Ionathas voluit ferre ſecum
puerum: quia ſi ſolus deſcendiſſet ferens arcum , &
ſagittas,abſtuliſſet omnem ſuſpitionem , & potuiſ-
ſet loqui cum Dauid. Reſpondendum eſt , quòd tu-
lit ſecum puerum Ionathas propter duo: Primò,qa (*Ionathas duxit ſecum puerum propter duo.*)
H nunquam Ionathas conſuetus erat procedere ſine
armigero: & videbatur inhoneſtum , quòd ſolus p-
cederet ferens arma:noluit ergo hoc agere.Item tu
lit ſecum puerum , quia aliàs eſſet præſumptio con-
tra ipſum,quanquàm ferret ſagittas,& arcum:nam
ſemper conſuetus erat ſecum ferre armigerum : ſi
autem non ferret,putaretur , quòd aliquid ſecretè
vellet agere:ideo ibat ſolus , & ad diſſimulãdũ opus
ſuum ferebat arcum,& ſagittas, & ſic ex hoc magis
contra eum præſumeretur. Decuit ergo,quòd por-
taret puerum paruulum , ne aliquid fraudis intelli-
geret , ſic patet infra , ſ. venit Ionathas in agrum , &
puer paruulus cum eo. *Mittam quoque puerum dicens ei*,
ideſt mittam puerum ante me ad locum , ad quem
I ſagittas iecero.*Vade,& affer mihi ſagittas*.Hoc dicturus
erat Ionathas,vt cum puer vellet reducere ſagittas,
diceret ei Ionathas:vltra te ſunt, vel citra te. Et per
hoc Dauid intelligeret ſententiam Saulis. *Si dixero
puero: Ecce ſagittæ intra te ſunt*. Ponitur intra , pro citra.
Vel dicitur, intra te,ideſt, iter te,& me. *Tolle eas*,ideſt
reduc ad me Sciendum eſt, quòd Ionathas fingebat
ſe iacere ſagittas ad ſignum, ſicut ſupra dixerat . Et
iaciam quaſi exercens me ad ſignũ. Erat autem pul-
ſurus aliquam,vltra ſignum,vel citra , ex ĩduſtria,vt
diceret puero:vltra te ſunt,vel citra:fingebat tamẽ ,
quòd ex errore vltra ſignum iecuſſet, vel citra.*Tu ve-
ni ad me*,ſ. exibis de loco , in quo latebis in lapide , &
venies ad me Hoc facere debebat Dauid , quãquam
K pñs eſſet puer,quia tũc,cum nihil mali eſſet , Dauid
non erat aliquod periculum,ꝙ puer videret eũ exe-
untẽ de lapide. Erat autem periculum, ſi ſententia
Saulis eſſet ad malum,ſquia puer indicaret aliquib.
in vrbe , & ſic periclitaretur Dauid. *Quia pax tibi eſt*,
ideſt,quia habes pacem , & concordiam cum patre
meo,& non quærit vitam tuam. *Et nihil eſt mali*,ideſt
non eſt aliquod malum contra te. Intelligitur hoc
de malo ad mortem : quia dato , quòd Ionathas co-
gnouiſſet aliquale odium Saulis ad Dauid , ſi illud
non eſſet ad mortem,non erat dicturus Dauid,ꝙ re
cederet· & vocatur hoc nullum malum in reſpectu
ad mortem,quam timebat Dauid.*Viuit Dominus*,i.iu
to per vitam Dei,ꝙ hoc eſt verum . Iſtud dixit Iona-
thas

thas ad faciendum, vt non timeret Dauid: quia poterat exiſtimare Dauid, quòd Ionathas vellet eum tradere in manus patris ſui: & ideo diceret ei aliquod ſignũ falſum, dando ei ſecuritatem, vt traderet eũ facilius in manu patris ſui: & Dauid hoc timens non cõfideret ſigno dato à Ionatha, ideo iurat Ionathas dicens: Viuit Dominus, ideſt iuro per vitam Dei, ꝙ dabo verum ſignum, ſiue bonum, ſiue malum eueniret. *Si autem ſic locutus fuero: ecce ſagittæ vltra te ſunt.* Iſta dici debebant puero, & ſignificabatur in hoc elongatio futura Ionathæ ad Dauid. *Vade in pace*, ideſt vade in quiete, & ſaluus non rediens ad patrem meum, quia tunc non eſſet tibi ſalus. *Quia dimiſit te Dominus*, ideſt Deus dedit tibi licentiam, vt vadas, & iubet, ꝙ recedas. Hoc dicebat Ionathas: quia ſi reperiret Saulem iratum contra eum, ſententia Dei erat, ꝙ recederet Dauid: ideo ipſe Deus dimittebat eũ, ideſt dabat ei licentiam eũdi: ſic accipit infra: Dimitte me: quoniam ſacrificiũ ſolenne eſt, ideſt, Da mihi licentiam eundi propter ſacrificium. *De verbo autem, quod locuti ſumus ego, & tu*, ideſt de fœdere, quod iniuimus, in quo Dauid promiſit ſeruare miſericordiam cũ Domo Ionathę, & Ionathas cum Domo Dauid. *Sit Dominus inter me, & te vſque in ſempiternum*, ideſt. Deus ſit teſtis vſq; in ſempiternum huius fœderis, q.d. ſi aliquo tempore illud irritaueris, quandocunque hoc fuerit, Deus ſit teſtis, quòd præuaricaris: & ſimiliter cõtra me, ſi pręuaricatus fuero. Vel dicitur: ſit inter te, & me Deus, ideſt, ſit ad puniendum te, vel ad puniẽdum me, quicunque errauerit. Sic dixit Dauid ad Saulem infra ca. 24. Sit Deus Iudex, & iudicet inter te, & me: & videat, & diiudicet cauſam meam. Vel poteſt accipi pro vtroque ſimul, ſ. quòd Deus eſſet teſtis, & etiam punitor: nam nullus alius erat, qui teſtis eſſe poſſit, ideo inuocatus eſt in teſtem: etiam ipſe ſolus punire poterat, ideo inuocatus eſt, vt punitor: ſic Labam, & Iacob inuocauerunt Deum inter ſe teſtem in Mõte Galaad in fœdere ſuo: & dixit Labam. Intueatur, & iudicet Dominus inter nos, quãdo receſſerimus à nobis, ſi afflixeris filias meas, & ſi introduxeris vxores alias ſuper eas, nullus ſermonis noſtri teſtis eſt abſque Deo, qui præſens eſt, & reſpicit: Iacob autem dixit ad Labam: Deus Abraam, & Deus Nachor iudicet inter nos. Et Deus patris eorum, vt patet Gen. cap. 31. Vel dicitur: Deus ſit inter me, & te, vſque in ſempiternum, ideſt faciat, ꝙ ego ſeruem tibi iſtud fœdus: & tu mihi in ſempiternum. *Abſconditus eſt ergo Dauid in agro*, ſ. immediatè, vt receſſit à Ionatha, abſconditus fuit, quia dixerat ei Ionathas: Deſcendes feſtinus, & venies in locũ, vbi celandus ſis. Fuit nanque hoc in eadem die, quod patet: qa fuit ante Calendas: nam hic dicitur, quòd abſconditus eſt Dauid, & deinde ſequitur, & venerunt Calendæ: erant tamen Calendæ ſequenti die, vt patet ſup. in litera, ſ. Cras Calendæ ſunt, & requireris. Dicitur autem in agro, ideſt iuxta lapidem Ezel: nam ibi dixerat Ionathas, quòd lateret, vt patet ſupra, ſ. Et ſedebis iuxta lapidem, cuius nomen eſt Ezel. *Et venerunt Calendæ*. Hic ponitur quartum huius cap. ſ. Saulis indignatio contra Ionatham, quia reſpondit pro Dauid. Et dicitur, quòd venerunt Calendæ, ſ. poſtꝗ latuit Dauid: nam erant Calendæ ſequenti die, poſtquam faciebant iſta Dauid, & Ionathas, vt patet ſupra, ſ. Cras Calendæ ſunt, & requireris. *Et ſedit Rex ad comedendum panem*. Nomine panis intelliguntur oẽs alij cibi, & quidquid manducari poteſt. Sic patet ſupra cap. 14. cum dixit Saul: Maledictus vir, qui manducauerit panem vſque ad veſperum: & propter illam maledictionem non audebat populus comedere de melle fluente per agrum, & Ionathas, quia co-

Indignatio Saulis cõtra Ionathã, qa reſpondit ꝓ Dauid.

Nomine panis intelligũtur oẽs cibi.

A

medit modicum, captus eſt. Quod non fuiſſet, niſi nomine panis intelligeretur mel. Eſt etiam modus loquendi, vt nomine panis intelligantur multi cibi, vt patet infra 4. lib. ca. 6. cum dixit Eliſeus: Pone panem, & aquam coram eis, & ſequitur ibi, quòd appoſita eſt eis magna ciborum præparatio. *Cumque ſediſſet rex ſuper cathedram ſuam ſecundum conſuetudinem*, i. ſedit in cathedra, in qua conſueuerat ſedere ad menſam, & nullus alius audebat ſedere in ea. *Quæ erat iuxta parietem*, ideſt cathedra illa erat locata iuxta parietem. Eſt autem intelligendũ, quòd menſa regis erat magna, & porrecta in lõgum, cuius extremitas vna, ideſt caput menſæ erat, ad quam ſedebat rex, & iſta extremitas perueniebat vſq; ad parietem, ita vt inter eam,

B

& parietem nihil mediaret, niſi cathedra regis: ideo dicebatur, quòd illa erat ad parietem: multæ aliæ cathedræ erant minores ad menſam regis, in quibus ſedebant viri nobiles, & barones, & nulla iſtarum erat apud parietem ex aliqua parte. Poteſt autem hoc referri ad præcedens, ſ. ꝙ cathedra regis erat iuxta parietem ſecũdum conſuetudinem, ideſt, quòd conſueuerat ſemper eſſe iuxta parietem. *Et ſurrexit Ionathas, & ſedit Abner ex latere Saul.* Hebræi dicũt, quòd ſedebat Ionathas circa Saulem, ſed poſtea adueniente Abner, quia timuit, quòd Saul iraſceretur ei, & vellet eum lancea configere, ſicut poſtea factũ eſt, ideo noluit eſſe iuxta eũ. Sed hoc non ſtat: nam Iudæi hoc contingunt, quia poſtea accidit, ꝙ Saul ſe-

C

cunda die conaretur configere Ionatham lãcea. Ionathas tamen non poſſet exiſtimare, quòd propter tam paruam rem pater ſuus conaretur eum occidere, præſertim cum ipſe eſſet primogenitus, & ſtrenuus vir: ſed accidit hoc, propter nimium odium, ꝙ Saul habebat contra Dauid: ideo Ionathas non dimitteret locum, hoc timens. Item litera præſupponit, quòd manſerit quilibet in loco ſuo: ideo non eſt dicendum, quòd propter timorem Ionathas mutauerit locum. Nicolaus dicit, quòd, quando Dauid erat ad menſam regis, ſedebat immediatè iuxta regem, & poſtea Ionathas, & deinde Abner in tertio loco: & quia non eſt conſuetum, quòd filius regis ſedeat immediatè apud regem nullo intermedio, ſur-

D

rexit Ionathas, & ſedit poſt Abner. In hoc autem ſignificatur, ꝙ Ionathas, & Abner mutauerint locũ, & ſederit Abner in loco Ionathæ, & tamen locus Dauid manſerit vacuus inter regem, & Abner. Sed hoc videtur pati duo inconuenientia. Primum, ꝙ Dauid ſederet in loco nobiliori, quàm Abner: quia Abner erat princeps totius militiæ Saulis à principio, & poſtea ſemper fuit: non ergo præponeretur ei Dauid, pręſertim, cum ſolum habuerit ſub ſe Dauid mille viros, vt patet ſupr. cap. 18. Secundum eſt, qa dr̃ infra, ꝙ ſedit Abner ex latere Saulis: ſi tamen ſtaret litera ſecundum Nico. non ſediſſet Abner ex latere Saulis, ſed in ſecundo loco, & manſiſſet locus ex latere regis vacuus. Dicendũ ergo videtur, quod Abner ſolitus erat ſedere apud regem, eo ꝙ erat honorabilior in tota domo ſua. In ſecundo autem lo-

E

co poſt eum poterat dici, quod ſedebat Dauid, vel Ionathas: & cum hic dicitur, ꝙ ſurrexit Ionathas, & ſedit Abner in loco, in quo erat Ionathas, & ad hoc ſurrexit Ionathas, ſed, ꝙ prius ſederat Ionathas ad menſam, quàm Abner, quanquam in loco inferiori: veniẽte autem Abner, Ionathas ſurrexit propter reuerentiam Abner venientis, nec ſedit quouſque ſedit Abner: nam ſcriptum eſt: Coram capite cano conſurge, & honora perſonam ſenis: Leui. ca. 19. Sed tunc arguetur: quia ſupra dixit Dauid. Ego ex more ſedere ſoleo iuxta regem ad veſcendum. Reſpondendum, quod non intelligitur, quod ſedebat

Expoſitio Hebræorum.

Opin. Nicolai.

iuxta

iuxta regem, ideſt immediatus illi ex latere: ſed ſedebat iuxta, ideſt non multum diſtans, ſ. in ſecundo, vel tertio loco. Et iſto modo apparuit locus Dauid vacuus, qui erat ſecundus, vel tertius. Poſſumus tamen, ſi voluerimus, tenere ſententiam Nicolai, ſ. ꝙ locus coniunctus regi eſſet locus Dauid, & in ſecundo Ionathas, & in tertio Abner, & quod nunc, non veniente Dauid, ſederat Ionathas in loco ſuo, ſ. ſuo. Veniẽte tamen Abner, dedit ei locum, & ipſe ſedit in tertio loco, vbi ſolebat ſedere Abner, & hoc fuit, vt aliquis eſſet inter Ionatham, & Saulem. Reſpondebitur autem ad inconuenientia. Ad primum, ꝙ fortè Saul volebat honorare Dauid magis, ꝗ̃ Abner, eo, ꝙ erat gener ſuus: & cum dicitur, ꝙ Abner erat princeps totius militiæ, & Dauid ſolum mille virorum. Dicendum, ꝙ hoc non obſtat, quia a principio fuerat Abner Princeps, & adueniente Dauid, non fuit ablatus ei principatus Fuit tamen Dauid magis honoratus in menſa regis, eo ꝙ erat gener illius Ad ſecundum dicendum, ꝙ Abner ſedit ex latere regis, quanquam ſederet in loco Ionathæ, qui non erat coniunctus regi, quia non ſolum dicitur ille ſedere ex latere, qui ſedet coniũctus ei, ſed etiam, qui ſedet diſiunctus, dumtamen nullus mediet: & ſic erat de Abner, qui ſedebat loco Ionathæ. *Et ſedit Abner ex latere Saul* Poteſt exponi dupliciter ſecundum præcedentia. Vno modo, ꝙ ſedit ex latere Saul, ideſt coniunctus ei, nullo loco mediante. Aliter, ꝙ ſedit ex latere Saul, ideſt propinquus illi, ſ. ꝙ nullus erat magis coniunctus, quanquam ipſe non erat coniũctus, ſed in loco ſecundo, qui erat locus Ionathæ *Vacuuſq; apparuit locus Dauid*, ideſt, quanquam mutauiſſent locum Abner, & Ionathas, tamen locus Dauid apparuit vacuus, quia nullus ſedit in eo: & hoc verum eſt quomodocunque accipiatur. Si enim dicamus, ꝙ Abner ſolitus erat ſedere coniunctus Sauli ex latere, & nunc quoque ſedit, dicetur, ꝙ locus Dauid, qui erat ſecundus, vel tertius, apparuit vacuus, quia nullus in eo ſedit. Si autem dicatur, ꝙ Abner ſolitus erat ſedere in tertio loco, & Dauid in primo, apparuit locus Dauid vacuus, quia nullus ſedit in primo loco, in quo ſedebat Dauid. Quomodocunque autem dicatur, quia locus Dauid erat ſatis coniunctus regi, vidit Saul quomodo erat vacuus.

Soluit rónes cõtra Nicolaũ.

Non occupauit Ionathas propter duo locum Dauid.
Quæſtio. XXIX.

QVAERET aliquis, quare Ionathas non occupauit locũ Dauid, vt non appareret vacuus. Reſpondendum, ꝙ fuit propter duo. Primum erat, quia non poterat Ionathas facere, ne locus Dauid non eſſet vacuus, quia illi, qui comedebant ad menſam regis erant certi: & cathedræ erant aſſiguatæ ſecundum numerum eorum: cum ergo vnus deeſſet, neceſſe erat apparere vnam cathedram vacuam: ſiue ergo ſederet Ionathas in cathedra ſua, ſiue in cathedra Dauid, ſemper neceſſe erat apparere vnam cathedram vacuam: & hoc videret Saul. Secundò reſponderi poteſt, ꝙ dato, ꝙ Ionathas potuiſſet occultare cathedram vacuam, non occultaſſet: nam ſi Saul non vidiſſet aliquam cathedram vacuam, fortè non inquiſiuiſſet pro Dauid, nullum abeſſe reputans: viſa autem cathedra vacua, illico ſentiret abeẽ Dauid, & quia Ionathas deſiderabat, quòd Saul inquireret pro Dauid, vt ipſe cognoſceret ſententiam eius contra Dauid, quam non poterat cognoſcere, niſi inquireret ipſe pro Dauid. Si autẽ Ionathas occultaret cathedram Dauid vacantem, ipſe præſtaret cauſam, vt nõ cognoſceretur ſententia Saulis, ideo

F non erat Ionathas occupaturus cathedram Dauid, quanquam eam poſſet occupare, ita vt nulla vacans appareret. *Et non eſt locutus Saul quicquam in die illa*, ideſt quanquam vidiſſet Saul in die Calendarum abeſſe Dauid, tamen nihil locutus fuit quærendo de abſentia eius, & hoc, quia putauit eum habere aliquam cauſam abſentiæ, vt patet immediatè. *Cogitabat enim, quod fortè euenıſſet ei, vt non eſſet mundus, nec purificatus.* i. quia poterat accidere, quòd Dauid non eſſet purificatus, nec mundus. Et iſta erat cauſa ſufficiens, vt non veniret ad menſam regis, non curauit quærere pro illo, nam ipſe nolebat quærere, niſi cum haberet aliquam cauſam ſuſpicandi contra Dauid. In primo autem die non fuit aliqua cauſa ſuſpitionis, cum pu- G taret Saul excuſari Dauid, propter immundiciam: iõ non quæſiuit. In ſecunda aũt die non hẽbat Dauid aliquam cauſam: ideo erat ſuſpitio contra ipſũ, cur non veniret. In Hebræo habetur. *Cogitabat Saul, quod fortè erat mundus, & fortè erat immundus.* Sed iſta ſententia non ſtat ſecundum literam, ideo litera noſtra clarius poſuit, quod non eſſet mundus, nec purificatus: quia ſi illa diſiunctiua poneretur propriè, oportebat, quòd ſecundum quamlibet partem illius, Dauid haberet cauſam non veniendi ad mẽſam regis, non habebat tamen vtranque, quia ſi eſſet immundus habebat cauſam non veniẽdi: ſi tamen eſſet mũdus non habebat cauſam, ideo litera noſtra poſuit non mundum, nec purificatum, quia ſiue aliquis di- H catur eſſe immundus, quia actualiter habet immundiciam, ſiue non purificatus, ideſt, quia nondũ completus eſt in eo ritus purificationis, impediretur venire ad menſam regis.

Multiplex immundicia eſſe poterat in Dauid, propter quam non veniret in die Calendarum ad menſam regis.
Quæſtio XXX.

QVAERET aliquis, quæ immũdicia erat iſta, propter quam exiſtimabat Saul, quòd non veniret Dauid ad menſam In die Calendarũ. Reſpondendum eſt, quòd multiplex immundicia eſſe poterat: quædam nanq; eſt naturalis: alia legalis: natura- I lis vocatur, quæ ex natura inſurgit per modum ęgritudinis, & inficit illum, in quo eſt, ſic eſt lepra, & fluxus ſeminis: alia eſt immundicia legalis, quæ non eſt ex natura, ſed per poſitionem legis, ſicut eſt in contactu omnium rerum prohibitarũ à lege: omnes iſtæ immundiciæ reddebant homines ineptos ad participationem ſacrorum. De prima habetur Leui. cap. 14 & 15. vbi de lepra, & fluxu ſeminis agitur. Immũdicia autem legalis erat multiplex. Quædam erat in contractu animalium morticinorum, aut occiſorũ à beſtijs, vel in contractu reptilium, aut ſtercoris humani. De hoc Leui. cap. 1. Aliæ immundiciæ erant tangendo cadauera animalium illicitorum ad eſũ, etiam ſi ab homine occiſa fuiſſent: ſic etiam ſiquis K tangeret veſtes immundas, vel ſemina, aut quidquid aliud polluitur ſimiliter, de quo Leui capit. 11. Aliæ immundiciæ erant ſiquis comederet ſanguinem, vel animalia morticina, aut quæcunque illicita ad eſum, de quo Leui cap. 17. Sic etiam ſiquis tetigiſſet virum fluentem ſemine, aut veſtes eius, vel lectum, & ſiquis tetigiſſet mulierem menſtruatam, vel veſtes illius. Etiam ſiquis pollueretur in coitu, tã vir, ꝗ̃ fœmina, de quo Leui. cap. 15. Etiam ſiquis pollueretur ſomnio nocturno, de quo Deut. c. 23. In oĩbus his erat immundicia. Sic etiam ſiquis tangeret cadauer hominis, vel ſupellectilia exiſtẽtia in domo, vbi aliquis mortuus eſt, vel ſi tetigit oſſa reperta in agro, vel ſepulchrum, aut effudit aquam luſtrationis, de

quo

quo Num.cap.19 poterat autem Dauid non venire ad menſam regis propter quancunque iſtarum pollutionum,& exiſtimauit eum Saul aliqua harũ pollutum, præcipuè pollutione, quæ eſt ex coitu cum illa communius accidere poſſet, quia Dauid habebat vxorem.

An Saul potuerit exiſtimare, quod propter immũdiciam Dauid non veniſſet ad menſam eius. *Quæſt. XXXI.*

QVAERETVR vlterius, quomodo Saul exiſtimauit ſufficientem cauſam eſſe, quod non veniret Dauid ad menſam eius, quia pollutus eſſet, quia pollutio à ſacris excludit. In conuiuio tamen regis non erat aliquod ſacrum, ideo non excluderetur. De cibis enim non ſanctificatis, tam mundus, quàm immundus ſimul veſcebantur, vt patet Deu. cap.12. Aliquis reſpondebit, quòd fortè Saul exiſtimauit Dauid eſſe immundum aliqua immundicia, quæ prohiberet non ſolum à ſacris, ſed etiam à cõuerſatione hominum. Quædam enim huiuſmodi erant, propter quas immũdi eijciebantur de caſtris, ſ. ſiquis leproſus eſſet, vel ſemine fluens, vel immundus ſuper mortuo, vt patet Num ca. 5. ſic etiam Maria ſoror Moyſi, cum percuſſa fuiſſet lepra, ſeptem diebus de caſtris excluſa fuit quouſq; ſanata eſt Nu. cap. 12. ſi autem Dauid aliquam harum immundiciarum haberet, nõ poſſet venire ad menſam regis, nec communicare cũ alijs viris, ſed manſurus erat extra caſtra. Sed hoc non ſtat, quia ſequenti die Saul quæſiuit, cur non veniret Dauid ad menſam, quaſi iam non haberet aliquam immundiciam, propter quam prohiberetur, vt patet infra, in litera. Ergo nõ exiſtimabat, quòd immundus eſſet immũdicia, quæ eum faceret eſſe extra caſtra, ſed aliqua immũdicia leui. Dicendum ergo, ꝙ Saul exiſtimauit Dauid eſſe immundum aliqua immundicia legali de communibus, quæ faciliter accidere poſſent: & iſtæ non excludebant homines à caſtris, ſed à communicatione ſacrorum. In die autem Kalendarum veriſimile eſt, quòd haberet rex conuiuiũ de ſacrificijs, de quibus guſtare non poterat homo immundus: ideo Dauid nõ venit. Erat enim magna feſtiuitas Kalendarum, in qua multi offerebant ſacrificia pacifica ad honorem feſti: & quia rex erat præcipuus in populo, credendum eſt, ꝙ ipſe obtuliſſet, & inuitaſſet proceres ſuos ad comedendum de victimis. Quòd autem die Kalendarum conſueſcerent Iſraelitę offerre pacificas hoſtias patet Num. cap. 10. ſ. Siquando habebitis epulum, & dies feſtos, & Kalendas, canetis tubis ſup holocauſtis, & pacificis victimis. Saul autem ſciebat, ꝙ Dauid ſciret eum ſolitũ facere ſacrificia die Kalẽdarum, ideo non veniret ad menſam regis: quia nõ erat aptus ad comedendum de ſanctificatis: magna enim erat pœna ſiquis immũdus comederet de ſanctificatis, ſ. quia polluebat ſanctuariũ, & Deus occideret illum, vt patet Leui ca. 22. nihil autem horum erat, quod imaginabatur Saul: erat tamen veriſimile, ideo Saul hoc credidit. *Cumque illuxiſſet dies ſecunda poſt Kalendas*, ideſt cum aduenisset dies ſequens poſt Kalendas. *Rurſum vacuus apparuit locus Dauid.* Erat.n. ſedes determinata pro Dauid: & in præcedenti die manſerat vacua, quia nullus in ea ſedit, die quoque iſta fuit vacua, quia etiam non venit Dauid: & cum iam Saul ſuſpicaretur aliquid contra Dauid, aſpexit locum eius, & vidit vacuũ. Hoc autem, quia etiam die illa ire debebat Dauid ad mẽſam regis, ſicut pręcedenti die, vt patet, cum dixit: Cur non venit filius Iſai, nec heri, nec hodie ad veſcendum? ſi tamen non venturus eſſet illa die, etiam ſi non veniſſet, nihil ſu-

A ſpicatus eſſet Saul: Ex hoc autem apparet, quòd Dauid quotidie comedebat ad menſam regis, alioquin ſolum inquiſiuiſſet pro eo Saul in die Kalendarum, & non in ſequenti, quia tunc nullum feſtum erat. Aliqui tamen poſſent dicere, quòd etiam ſequenti die Kalendarum erat feſtiuitas, ideo venturus erat die illo Dauid ad menſam regis, ſicut die Kalendarum. Et hoc tamen Nicolaus. Sed dicendum eſt, ꝙ regulariter dies ſequens poſt Kalendas non erat feſtiua, nec etiam dies Kalendarum, niſi ex conſuetudine. Poterat tamen accidere aliquod feſtum poſt Kalendas, vt, ſi eſſent Kalendæ ſexta feria, eſſet ſequens dies Sabbathum: aliàs tamen dies ſequẽs poſt Kalendas non vacatiua erat: & tunc ſecundum hãc B poſitionem Nicolai dici debet, quòd in omnibus feſtiuitatibus Dauid ſolitus erat ire ad menſam regis, & quia nũc acciderat feſtum poſt Kalendas, tam die Kalendarum, quàm ſequẽti, iturus erat ad menſam regis. *Dixitque Saul ad Ionatham filium ſuum.* Cum Saul non vidiſſet Dauid venire ad menſam die Kalendarum, nec ſequenti, ſuſpicari cœpit aliquod malum eſſe, ideo quæſiuit de Dauid. Quæſiuit autem à Ionatha, pluſquam ab alio propter duo. Primò, quia fortè familiarius loquebãt ad cũ, quam ad aliquem de conuiuis. Secundò, & principaliter, quia putabat, ꝙ melius reſpondere poſſet Ionathas de abſentia Dauid, quàm quiſquã alius, eo, quòd erat amicus illius, & reuelarent ſibi mutuo, quæ agebant. Iſtam autem C amicitiam cognoſcebat Saul inter Dauid, & Ionatham, vt patet infr. ſ. Nunquid ignoro, quia diligis filium Iſai in confuſionem tuam? Potius ergo à Ionatha, quàm ab aliquo alio quærere debuit. *Cur non venit filius Iſai nec heri, nec hodie ad veſcendum*, ideſt, quare in his duobus diebus non venit ad menſam. Vocauit Saul Dauid filium Iſai, & non Dauid: & hoc ex contẽptu, vt vult Nicolaus: vel magis ex indignatione, quia qui alijs inuident, vel iraſcuntur, non poſſent eos nominibus ſuis appellare, ſed quibuſdam nominibus circumlocutis: ſic enim Phariſæi, cum haberent Chriſtum exoſum, interdum non vocabant eũ nomine ſuo, vt patet Io. cap. 7. ſ. Iudæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: vbi eſt ille?

Saul quæſiuit à Ionatha de Dauid pluſquam ab aliu ꝓpter duo.

D

Quare Saul die poſt Kalendas quæſiuit de Dauid: debuiſſet enim ſubticere. *Quæſt. XXXII.*

QVAERET aliquis, quare Saul ſequenti die poſt Kalendas quæſiuit de Dauid: videtur enim, quòd debuiſſet ſubticere, ſicut die Kalendarum: tunc enim tacuit putans eum eſſe immundũ, ſed ita eſſe poterat die ſequenti: ergo etiam debuiſſet ſubticere, quod patet: quia licet quędam immundiciarum excluderent hominem à caſtris, & aliæ ſolum à communicatione ſacrorum: generale tamen erat, quòd omnes immundiciæ excluderent hominem à ſacris, ſed inter has quædam erant, quæ E durabant per multos dies, ideo etiam ſi Dauid moratus fuiſſet duobus, vel tribus diebus non veniens ad menſam regis, poterat Saul ſuſpicari eum eſſe pollutum. Patet hoc de lepra, quia quamdiu aliquis duraret in lepra ſemper immundus erat, etiam ſi multo tempore hoc pateretur, vt patet Leui. cap. 13. & 14. Item ſiquis flueret ſemine, erat immundus toto tempore quo fluebat: Leui. ca. 15. & ſi mulier aliqua eſſet menſtruata, quamdiu durarent menſtrua, vel fluxus ſanguinis extra tempus menſtruorum, erat immunda eod. cap. Siquis etiam coiuiſſet cum muliere menſtruata 7. diebus erat immundus, eod cap. Siquis etiam pollueretur ſuper mortuo, vel oſſibus, aut ſepulchro 7. diebus erat immundus. Num. ca. 19.

Quam-

quæ pater deſiderabat: ſed non erat filius eius, ideo oportebat, quòd mater ſua fuiſſet fornicata, & ipſe genitus eſſet ex alio viro, & tunc vocaretur mater ſua mulier vltro virum rapiens, ſcilicet virum adulterinum. *Nunquid ignoro, quia diligis filium Iſai?* q.d. tu vis diſſimulare, ꝙ non diligas Dauid: & reſpondes pro ipſo quaſi non ſis amicus illius, ſed cauſæ eius æquitas te impellat: ſcio tamen, ꝙ tu diligis filium Iſai. Hoc autem ſciebat Saul propter magnam aſſiduitatem, quam faciebant: eſt.n. actus amicorum conuiuere i. mente, & verbo participare, vt patet. 9. Ethic. ideo Ionathas & Dauid communicabant in hoc, & cognitum eſt à Saule: nec ſolum hoc: ſed etiam, ꝙ fœdus iniuiſſent, vt patet infra cap. 22. ſ. Filius meus iniuit fœdus cum filio Iſai. *In confuſionem tuam, & in confuſionem ignominioſæ matris tuæ.* Dicebat Saul, ꝙ dilectio Ionathę, & Dauid redundaret in ignominiã Ionathæ, qđ dupliciter intelligĩ. Vno mõ, ꝙ ex hoc, ꝙ Ionathas diligebat Dauid, cõfunderetur i. careret regno, eo quòd fortificaretur Dauid per fauorẽ populi, & vſurparet ſibi regnum, in quo erat maxima confuſio Ionathæ, qui iurè regnaturus erat. Iſte ſenſus patet ex litera ſequenti, ſcilicet omnibus.n. diebus, quibus filius Iſai vixerit ſuper terram, non ſtabilieris tu, nec regnum tuum. Aliter põt intelligi, ꝙ dilectio, quã Ionathas habebat ad Dauid erat in confuſionẽ eius: quia confuſio magna viri eſt, quòd ſit ex adulterio genitus. Per hanc tamen dilectionẽ oſtẽdebat Ionathas, ꝙ erat filius adulterinus, quia ſi eſſet filius Saulis vellet ea, quæ pater volebat: repugnabat tamen ei in omnibus in cauſa Dauid. Itẽ ſenſus patet per ſequentia, quia dicitur: & in confuſionẽ ignominioſæ matris tuæ. Confuſio autem matris adulterinum eſt. Poteſt etiam exponi confuſio matris Ionathæ primo modo, ſcilicet ꝙ confunderetur Ionathas, quia priuaretur regno per amicitiam Dauid In hoc etiam confunderetur mater eius cadens de ſtatu ſuo, & eſt ſenſus, ꝙ Saul intelligebat Dauid non poſſe regnare eo viuente, ſed eo mortuo, arriperet regnum viuente Ionatha, & matre eius: & tunc eſſet confuſio illorum, ideſt deiectio, & non confuſio Saulis, quia iam ipſe mortuus eſſet, cum regnare inciperet Dauid. Simile dixit Berſabeę ad Dauid: Domine mi rex iudica quis ſedere debeat in ſolio tuo poſt te, eritque cum dormierit Dominus meus rex cum patribus ſuis, erimus ergo & filius meus Salomon peccatores i. erimus eiecti de ſtatu noſtro, vt patet infra 3. lib. cap. 1. *Omnibus enim diebus, quibus filius Iſai vixerit ſuper terram.* Nunquam vocat eum hic Dauid ex cauſa ſupra aſſignata. Et dicit: vixerit ſuper terrã, quod ponitur ex ſuperabundanti, velut, ſi ſolum dicatur omnibus diebus, quibus filius Iſai vixerit. Nã non poterat viuere, niſi ſuper terram, ſaltem vita, de qua intelligebat Saul. Nam poſtea viuunt homines in vita æterna, & iſta non eſt ſuper terram: non poſuit tamen Saul vitam ſuper terram ad differentiã vitæ ęternæ, ſed poſuit ex ſuperabundanti, quia ſic erat modus loquendi: quodlibet enim idioma habet aliquid ſuperfluum in modo loquendi, quod ad ſignificandum nihil prodeſt. *Non ſtabilieris tu nec regnũ tuum.* ſ. non eris firmus in regno, quia quandiu vixerit conabitur per fauorem populi aſcendere ad regnum, & non dixit Saul: nõ ſtabilietur regnum tuũ: ſed dixit: non ſtabilieris tu, nec regnum tuum: quia ſi Dauid conaretur vſurpare regnum, non permitteret Ionatham viuere, vt ipſe ſecurè regnum poſſideret: cum ſciret Ionatham futurum ſibi hoſtem, qa ad eum de iure pertinebat ſucceſſio. *Itaque iam nunc mitte, & adduc eum ad me.* Saul intelligebat, quòd Ionathas mentitus fuerat excuſando Dauid, & quòd

Dilectio Ionathæ, ad Dauid quo intelligatur redundaſſe in ignominia eius.

A non iuerat in Bethlehem, ſed ipſe eum habebat celatum apud ſe, ideo volebat, ꝙ faceret eum adduci coram Saule, vt occideretur. Per hoc enim credebat Saul, ꝙ perſuaderetur Ionathas ad occidendum Dauid, ſcilicet, vt ſtabiliretur ipſe, & regnum ſuum. *Quia filius mortis eſt,* ideſt meretur mortem, ideo ducas eum ad occidendum Hoc falſum erat, qa Dauid nihil mali egerat contra Saulem, propter, quod pati deberet, ſed potius egerat multa bona pro ipſo, ſicut dixit Ionathas pręcedenti c. ſ. ne pecces rex in ſeruũ tuum Dauid, quia nõ peccauit tibi, & opera eius bona ſunt tibi valde. Saul tamen fingebat eum eſſe inſidiatorem ſuum, & aſpirantem ad regnum, vt patet infra c. 22. ſ. Filius meus ſuſcitauit ſeruũ meũ ad-
B uerſum me inſidiantem mihi vſq; hodie: ſi autẽ hoc verum eſſet, videbatur habere iuſtam cauſam Saul perſequendi Dauid: quanquam fortè Dauid nõ peccaret, dato, ꝙ aſpiraret ad regnũ, quia ſciebat regnũ ſibi debitum, cùm Deus illum vnxiſſet in regem ſupra c. 16. *Reſpondens autem Ionathas Sauli patri ſuo.* Hic patet magnus amor Ionathæ ad Dauid: quia quanquã ſciret Saulem indignati ipſo reſpondente ꝑ Dauid: etiam quanquam pater diceret ei, ꝙ nunquã regnũ ſuum firmaretur, viuente Dauid, non ceſſauit diligere eum, & reſpondere pro illo & hoc, quia diligebat eum, ſicut animã ſuam, vt patet ſupra c. 18. & ſupra in litera. *Ait: quare morietur?* q. d. nulla eſt cauſa, quare moriatur. *Quid fecit?* q. d. nullum malum fecit, pro-
C pter quod mori deberet, ſed potius fecit bona, pp. q̃ deberet exaltari. *Et arripuit Saul lanceam.* Habebat.n. Saul lanceã vbicunque eſſet, ſiue dormiens, ſiue vigilans, ſiue ad menſam, ſiue alibi, vt patet ſupra c. 18. qa cum ſederet Saul in domo ſua, tenebat lãceã in manu. Et ſupra cap. 19. dicitur: idem etiã cum dormiebat habebat apud ſe lanceam fixam, vt patet infra c. 26 nunc quoque ad menſam ſedens tenebat lanceã apud ſe, & arripuit eam contra Ionatham. *Vt percuteret eum,* ideſt conatus eſt percutere eum, ſ. tanto fuerat furore repletus, ꝙ etiam filium ſuum occidere conabatur propter Dauid. *Et intellexit Ionathas, quòd diffinitum eſſet à patre, vt interficeret Dauid.* i. in præcedenti tempore, q̃q̃ ſępe iraſceretur Saul Dauid, & conare-
D tur eum lancea confodere, tamen neſciebat, an penitus decreuiſſet occidere eum, vel ageret hoc ex ſubitaneis motibus: nunc autem cognouit Ionathas, ꝙ penitus decretũ eſſet apud Saulẽ occidere Dauid: & hoc eſt, quod Dauid orabat Ionatham, vt inquireret, vt patet ſupra.

Cognouit Ionathas per ſignum, quod dedit Dauid, patrem ſuum eſſe iratum contra Dauid. Quæſt. XXXIIII.

QVAERET aliquis, per quid cognouit nunc Ionathas, quòd diffinitum eſſet apud Saulem occidere Dauid. Reſpondendum eſt, ꝙ cognitum fuit per ſignũ, quod dedit Dauid Ionathæ,
E vt patet ſupra. ſ. ſi dixerit benè: pax erit ſeruo tuo: ſin autem fuerit iratus, ſcito quia completa eſt malicia eius. Non ſolum aũt Ionathas cognouit irã patris ſui contra Dauid, ſed etiam ſupereminentem iram. Primò, quia iuſſit, quòd duceretur Dauid ad occidendum, aſſerens, quòd filius mortis erat. Hoc tamen non poterat fieri ex aliquo ſubitaneo motu, ſicut accidit illis, qui habẽt quoſdã alios aliqualiter exoſos, quos cũ viderint ſubito incandeſcunt in magnam iram. Saul tamen nunc non videbat Dauid, ideo erat iſtud dictum ex odio inueterato, & malicia conſummata. Secundò patebat hoc, quia non ſolum iratus fuit contra Dauid, ſed etiam propter eum iratus fuit Ionathæ ita acerbè; quod cum lan-

cea percutere conatus fuerit. Sufficienter ergo co-
gnoſcere poterat Ionathas, quòd Saul decreuiſſet
omnino occidere Dauid. *Surrexit ergo Ionathas à men*
ſa, idest, quia vidit patrem ſuum arripere lanceam,
vt percuteret eum, ſurrexit à menſa fugiens. Facta
ſunt autem hæc incipientibus eis ſedere ad men-
ſam antequam cibum caperent, quod patet, quia
nondum guſtauerat panem Ionathas, qn̄ ſurrexit à
menſa, vt patet infra, ſ. & non comedit in die Kalen
darum ſecundo panem, ſi tamen fuiſſet hoc finitis
epulis, vel inceptis, comediſſet panem Ionathas in
die ſecundo Kalendarum. *In ira furoris*. I. ſurrexit Io-
nathas cum ira, & furore. Iſta duo idem ſunt, ſed po
nuntur hic ad exaggerandū: ira enim dicitur quæ-
G cunque ira, vel appetitus vindictæ. Furor autem eſt
ira cādens, & grauis: qualis pertinet ad homines mē
te concitatos. Fuit autem Ionathas iratus nimis pp
duo. Primò, quia Saul iniuſtè decreuerat occidere
penitus Dauid. Secundò, quia ipſummet iuſtè pro
Dauid reſpondentem lancea configere conatus fue
rat. Vnde dato, ꝙ Saul aſſecuraſſet Ionatham, ne ꝑ-
cuteret eum, nollet Ionathas manere in menſa ex
indignatione graui. *Et non comedit in die Kalendarū ſecun*
do panem. i. Ionathas noluit aliquid comedere in die
ſecundo Kalendarum: nomine n. panis intelligun-
tur omnia comeſtibilia, vt patet ſupra cap. 14. cum
ibi per panem intelligeretur mel. Poteſt autem du-
pliciter intelligi iſta litera propter illam dictionem
H (ſecundo) Vno modo, ꝙ ſit nomen: & eſt ſenſus, ꝙ
Ionathas nihil comedit in die ſecundo Kalendarū,
ideſt in die ſequenti poſt Kalendas: & iſte erat dies,
in quo Saul conatus eſt eū percutere lancea. Aliter
exponunt alij, ꝙ ſecundo ſit aduerbium: & tunc eſt
ſenſus, ꝙ non comedit ſecundò panem i. non come
dit in ſecunda vice, ſcilicet, ꝙ ſolum ſemel comedit
illa die, in veſpere autem non comedit. Sed iſte ſen-
ſus non ſtat, quia tunc intelligeretur, ꝙ non come-
dit ſecundo panem in die Kalendarum. Sed hoc fal-
ſum eſt, quia in die Kalendarum non fuit facta ali-
qua mutatio, propter quam Ionathas non comede
ret præ triſtitia, ſed ſequenti die, ideo teneatur pri-
mus ſenſus. Sciendum autem, ꝙ Ionathas non ceſ-
I ſauit comedere die ſecundo Kalendarum ex neceſ-
ſitate, ſcilicet quaſi non inueniret aliquos cibos, vt ſi
fugiſſet à facie patris per loca deſerta non inueniens
cibum: nec etiam ex timore ceſſauit à cibis, quaſi la-
teret in aliquo loco, & non auderet apparere ad co
medendum: ſed non comedit propter indignatio-
nem, & triſtitiam magnam, vt patet in litera ſequē-
ti. *Contriſtatus eſt. n. ſuper Dauid*. i. doluit nimis de Da-
uid: tantum enim diligebat Dauid, ꝙ magis reſpicie
bat iniurias, & damna Dauid, quā propria incōmo-
da, ita vt non triſtaretur principaliter, quia pater eū
conatus fuerat occidere, ſed quia exoſum habebat
Dauid: tanta enim amoris vehementia erat, vt pe-
reunte Dauid, ſe quoque periiſſe arbitraretur: ideo
K ita ferox eum inuaſit anſietas, & ſolicitudo, ꝙ cibo-
rum curam nullam habuit. *Eoquòd confudiſſet eum pa-*
ter ſuus. Iſtud poteſt referri ad Ionatham, vel ad Da-
uid: ad Ionatham quidem, vt dicatur, ꝙ contriſta-
tus eſt Ionathas, eo ꝙ confudiſſet eū pater ſuus. i. qa
fecerat eum erubeſcere volēdo percutere ipſum lan
cea coram ſeruis ſuis ad menſam: in quo ſignificaba
tur, ꝙ modicum appreciaretur filium ſuum, cū tan
tum contra ipſum incanduerit, vt percutere vellet
eum propter Dauid. Referēdo ad Dauid, eſt ſenſus
ꝙ confudiſſet eum pater ſuus i. pater Ionathæ. Iſta
confuſio erat, quia iudicabat Dauid dignum morte.
Et iſte ſenſus magis cōſonat literæ: & hoc modo nō
dolebat Ionathas de confuſione ſua, ſed de cōfuſio-
F ne Dauid. *Cunque illuxiſſet mane*. Hic ponitur quintū
huius cap. ſ. Dauid, & Ionathæ flebilis ſeparatio per
hoc, ꝙ Ionathas nunciauit Dauid cōpletam eſſe ma
liciam patris ſui: Et dicitur: cunque illuxiſſet mane,
ideſt ſurrexit Ionathas in aurora ad complendū fœ
dus, quod inierat cum Dauid ſ. renunciaret ei, quod
cognoſcere poſſet de Saule: & quanquam afflictus
fuiſſet à patre, & audiuiſſet verba, q̄ poſſent eū moue
re contra Dauid, ſeruauit nihilominus pactū inter
eos factū. Iuit aūt in aurora ad hoc, vt non videret
qd faceret. Latebat nāq; Dauid in agro apud lapidē
Ezel. Et quia dies iſte, quo ibat Ionathas ad loquen-
dum Dauid, non erat dies vacatiuus, exituri erāt vi-
ri ad operationem ſuā in agro, q videre poſſent qd
G inter Ionatham, & Dauid ageretur: iuit ergo dilucu
lo. ſ. qn̄ nullus adhuc exierat in agrū. *Venit Ionathas in*
agrum. ſ. ad agrum, vbi latebat Dauid apud lapidem
Ezel. *Iuxta placitum Dauid*. i. iuxta compoſitionē, vel
pactum, quod factū erat inter ambos placitum n. &
pactum idē ſunt: quia pactum dicitur à pace. i. con-
cordia, quia id, in quo duo concordant mutuo, pa-
ctū eſt. i. conuentū, vel concordatū. Vocatur ēt pla-
citū à placendo, qa ꝑ illud inter ſe aliqui conuenīūt
qd vtriq; placet. Hoc aūt pōt referri ad duo. ſ. ad tē-
pus, vel ad negocium: ad tempus quidem. ſ. ꝙ Iona-
thas, & Dauid cōuenerant inter ſe, ꝙ lateret Dauid
vſq; ad diem tertiū, & tunc reuelaret ei Ionathas in-
tentionē patris ſui, vt patet ſupra in litera. ſ. dimitte
H ergo me, vt abſcondar in agro vſq; ad veſperā diei
tertij. Aliter poteſt referri ad negotiū, ſ. ꝙ Dauid, &
Ionathas pepigerant, ꝙ Ionathas reuelaret Dauid
intentionem Saulis. Vtroq; modo intelligendo Io-
nathas egit iuxta placitū i. cōuentionē cum Dauid:
nam reuelauit ei intētionē patris ſui, & hoc fuit die
tertio: non tn̄ debet exponi, niſi ſecundo modo refe
rendo ad negociū, quia Ionathas nō pepigit indica-
re Dauid ſn̄iam patris ſui determinatè in die tertio,
ſed ſi prius poſſet, prius indicaret, vt patet ſupra in li
tera, cū dixit Ionathas: Dn̄e Deus, ſi inueſtigauero
ſententiā patris mei craſtino, vel perendie, & aliqd
boni fuerit ſup Dauid, & nō ſtatim miſero ad te, & c.
ergo, ſi in ipſa die Kalendarū cognouiſſet Ionathas
I ſententiam patris ſui non expectaſſet diem tertium
ad notificandum Dauid, ſed ſtatim in die ſecūdo no
tificaſſet, & ſi non poſſet vſq; ad quartū diē cogno-
ſcere ſententiam Saulis, neceſſe erat ꝙ vſq; ad diem
illam expectaret. Dauid tn̄ dixit de tertia die ad latē
dum, quia putauit, ꝙ in tribus diebus ſufficiēter po-
tuiſſet cognoſci intentio Saulis: & ſi velimus dicere,
ꝙ fuerit obſeruatum iſtud pactum quantū ad tem-
pus, falſum eſt, quia Dauid dixit: dimitte me, vt ab-
ſcondar in agro vſque ad veſperā diei tertij, vt patet
ſupra. Sed manifeſtū eſt, ꝙ non expectauit tēpus il-
lud Ionathas: ſed in aurora diei tertij iuit ad Dauid,
vt patet hic. Referendū eſt ergo iſtud pactū ad nego
cium, ſ. ꝙ Ionathas reuelaret Dauid intentionē pa-
K tris ſui, q̄ citius poſſet, ſiue die ſecūdo, ſiue die tertio,
ſiue poſtea. Et quia die ſecundo cognouit Ionathas
intentionē patris ſui, die tertio in aurora iuit ad indi
candum Dauid, & iſtud erat pactū. *Et puer paruulus cū*
eo. Iſte puer ibat ad ferendum arcum, & ſagittas Io-
nathæ. noluit aūt ſolus ire, ne daret occaſionē aliqd
de ſe ſuſpicādi, vt ſupra declaratū eſt: noluit etiā ſe-
cum ferre aliquos viros, ne ꝑturbaretur in eo, qd vo
lebat ſ. ꝙ loqueretur Dauid: nā ſi ſaltem vnū virum
ſecū duxiſſet, per illū impediret: vel ille intelligeret
qd facere vellet Ionathas: puer aūt paruulus nō po-
terat hoc cognoſcere. Sic dr̄ infra collegit puer Io-
nathæ ſagittas, & attulit ad dominm ſuum: & quid
ageretur penitus ignorabat. *Et ait ad puerum ſuum*. Hic
voluit

Ionathas iratus propter duo.

Flebilis ſeparatio duorū amicorum. ſ. Ionathæ & Dauid.

voluit Ionathas ponere ſignum, quod dederat Dauid, ſcilicet de iactu ſagittarum. *Vade, & affer mihi ſagittas, quas ego facio*, ideſt vade ad locum, in quo cadere poterunt ſagittæ, & affer eas inde ad me. Hoc autem faciebat innuens, quòd vellet ſe exercere ad ſignum. Sic. n. dixit ſupra, ſcilicet: ego tres ſagittas mittam quaſi exercens me ad ſignum. Puer autem non cognouit hoc cur fieret. *Cumque puer cucurriſſet*, ſcilicet ad ferendum ſagittã, quã Ionathas iecerat. *Iecit aliam ſagittam trans puerum*. i. vltra puerum. Senſus huius eſt, quòd Ionathas volebat indicare Dauid, qđ facere deberet per ſignum. Supra autem dederat ſignum in ſagittis, quia, ſi diceret puero: citra te ſunt, intelligeret, quòd pax erat: ſi autem diceret vltra te ſunt, intelligere deberet, quòd erat completa malicia Saulis, & ꝙ recedẽdũ eſſet: & quia iam nunc completa erat malicia Saulis, volebat dare Ionathas Dauid ſignum recedendi, hoc autem fuit iaciendo ſagittam vltra puerum. Cuius modus fuit, ꝙ cũ Ionathas, & puer ſimul eſſent in agro, Ionathas iecit ſagittam puero nondum elongato ab eo, viditq; puer locum, in quo ceciderat ſagitta, & dum curreret pro illa, iecit Ionathas aliam ſagittam vltra locum primæ ſagittę: veniens autem puer ad locum primæ ſagittæ, putauit ibi eſſe ſecundã, & inquirebat eam, Ionathas aũt clamauit, dicens: vltra te eſt: tunc puer collegit ſagittas, & rediit. *Venit itaque puer ad locum iaculi, quod miſerat Ionathas*. i. ad locum ſagittæ. Vocatur. n. ſagitta iaculum à iaciendo, quia arcu iacitur. Et dicitur, ꝙ venit ad locum iaculi. ſ. primi: nam neſciuit locum ſecundi iaculi quouſque Ionathas dixit ei: ſagitta vltra te eſt. Et dicitur, ꝙ venit. ſ. quia quando ſagitta miſſa fuit nõ erat in loco iaculi, ſed apud Ionatham, & poſtea iuit. *Et clamauit Ionathas poſt tergum pueri*. Iſte clamor fuit ad indicandum puero locum ſecundæ ſagittæ: nam ipſe ſolum attenderet locum primæ, & ad eam recurrebat, cũque curreret ꝓ illa, Ionathas miſit ſecundam, & hanc puer non conſiderauit: ideo Ionathas dixit ei locum eius. *Et ait: ecce ibi non eſt ſagitta*. ſ. in loco, in quo quęris: inuenit enim puer ſagittam primam, & putauit ibi eſſe ſecũdam: erat tamen vltra, ideo dixit Ionathas, ꝙ non erat ibi ſagitta. *Porro vltra te*. Sed certè vltra te eſt. Ionathas enim caute ſe habuit hic. noluit. n. ꝙ puer videret quando iaciebat ſecundam ſagittam, vt non inueniret eam, & cogeretur ipſe dicere ei: vltra te eſt, vel citra te, per quod Dauid reciperet ſignum. *Clamauitque Ionathas poſt tergum pueri*. ſ. admonens eum cito venire: noluit. n. ꝙ moraretur inquirẽdo ſagittam, ne forte ſic ſciret aliquid eorum, quæ agebat Ionathas. *Feſtina velociter, ne ſteteris*. i. poſtquam collegeris ſagittas, immediatè veni, ne vageris per agrum. Hoc dicebat Ionathas, ne puer videret latentem Dauid: latebat. n. apud lapidem Ezel, & iuxta eum nunc Ionathas miſit ſagittas, vt patet ſupra in litera, ſcilicet: & ſedebis iuxta lapidem, cuius nomen eſt Ezel: & ego tres ſagittas mittam iuxta eum: ſi ergo puer vagaretur apud lapidem poſt ſagittas inquiſitas, poſſet videre Dauid, quod nolebat Ionathas. *Collegit autem puer Ionathæ ſagittas*. ſ. duas ſagittas, quas miſit: ſi autem plures fuerint litera non exprimit hic. Supra tamen dixit Ionathas: ego tres ſagittas mittã iuxta eũ. Quòd tunc mitteret plures, vel pauciores ad dandũ ſignũ Dauid, nihil refert, quia per vnicam etiam ſaggittã fieri hoc poterat: ſatis ergo veriſimile eſt, ꝙ quãquã prius dixerit ſe miſſurum tres ſagittas duas, ſolũ miſerit: ſi volumus tamen dicere, ꝙ tres miſit, quãquã litera nõ exprimat hic, niſi duas, ſatis ſtat: quia multa ſubticentur in ſacra ſcriptura, quæ dicta, vel facta ſunt. *Et attulit ad Dominum ſuum*. ſ. attulit illas duas ſa-

A gittas, quas miſerat Ionathas. *Et quid ageretur penitus ignorabat*. Non eſt ſenſus, quòd puer ignoraret quid ageretur, quia videbat mitti ſagittas, ſed ignorabat ad quid hoc ageretur. Hæc enim nõ fiebant ſine cã: puer tamen penitus ignorabat, quia neſciebat cauſam, propter quam fiebat, nec etiam putabat aliqđ latere, ſed ſolum credidit Ionatham veniſſe ad exercitandum ſe. Tangitur autem de ignorantia pueri, quia ſi alius fuiſſet, potuiſſet cognoſcere ad quid Ionathas illud faciebat, vel ſaltem crediſſet aliquid ſecreti latere. Nam quòd Ionathas tam procul ab vrbe egrederetur ad exercendum ſe ad ſignum, non erat veriſimile, quòd etiã tam procul egreſſus duas ſolum ſagittas iaceret ad ſe exercitandũ minus erat

B veriſimile: ꝙ autem poſtea miſſo puero, ipſe ſolus maneret in agro procul ab vrbe alicuius occulti ſuſpicio erat, ideo quicunque adultæ ætatis veniſſet cum Ionatha, ſuſpicatus fuiſſet aliquid in his: puer autem penitus ignorabat propter defectum ætatis, quæ ſolum iudicat de præſentibus viſis, & non refert ex his alia, ſicut commune beſtiis eſt. *Tantummodo enim Ionathas, & Dauid rem nouerant*. i. ipſi ſoli cognoſcebant ad quid hoc fieret, quia nullum conſilij ſui mediatorem, aut executorem poſuerant.

Quare Ionathas dedit ſignum ſagittarum, cùm poſſet loqui cum Dauid. Quæſtio XXXV.

C QVAERET aliquis, cum Ionathas poſſet hic loqui cum Dauid, & locutus fuerit, quare ꝑſuppoſuit ſignum de ſagittarũ miſſione. Aliqui riident, ꝙ hoc fecit, quia putauit, ꝙ forte non haberet opportunitatem ad loquendum cum Dauid, vt ſi venirent cũ eo alij viri, & per hoc poſſet intelligere Dauid quid facere debebat. Sed hoc non ſtat, quia Ionathas diſpoſuerat à principio, qñ iniuit fœdus cũ Dauid, venire ſolus in agrum cum puero paruulo, vt patet ſupra in litera, cum dixit, ꝙ lateret Dauid apud lapidem Ezel, & ipſe iaciens tres ſagittas apud illum mitteret puerum pro eis, ergo ſolum puerũ ſecum ducere deſtinauerat, & non ponebatur illud ſignum ꝑꝑ venientes cum eo. Sed, ſicut ſupra de-

D claratum eſt, fuit poſitum ꝑꝑ ſuperuenientes, ſi forte Ionatha veniẽte ad locum latibuli Dauid, ſuperuenirent aliqui, qui impedirent Ionatham loqui Dauid: tunc enim per ſagittas ſufficienter cognoſceretur, quòd volebat Ionathas indicare Dauid: iſtud tamen à principio ſtabat rationabiliter, ſ. quando Ionathas, & Dauid erant ſimul antequam lateret Dauid: quia tunc neſciebat Ionathas, an aliquis superueniret, qui impediret locutionem eorum: nunc tamẽ dato caſu nullus erat in agro, qui impedire poſſet locutionem eorum, niſi puer paruulus: illum autẽ remittere poterat Ionathas in vrbem, ſicut poſt ſagittarum miſſionem remiſit: & ſic non videbatur neceſſarium ſignum de miſſione ſagittarum, ſed ꝙ

E ſolum Ionathas loqueretur Dauid. Reſpõdendum eſt, quòd non erat nunc tam neceſſaria obſeruatio huius ſigni, ſicut à principio exiſtimabatur quando ſignum poſitum fuit. Fuit tamen obſeruatum propter duo. Primo propter puerum, ne aliquid intelligeret: nam cum Ionathas egreſſus fuiſſet in agrum ferens ſagittas, & arcum ad ſe exercitandum: & poſtea nullo exercitio habito, remitteret puerum cum ſagittis ad vrbem manifeſtatam, faciebat præſumptionem, ideo iecit duas, vel tres ſagittas. Secundò fecit hoc ꝑꝑ Dauid, & iſtud fuit præcipuum: nam Ionathas pepigerat cum Dauid indicare ei intentionẽ patris ſui per illum modum: Dauid autẽ adhuc timebat, an Ionathas vellet fauere Sauli, & tradere

Propter duo fuit obſeruatũ ſignum ſagittarũ

ipſum in manus illius: vt ergo Ionathas indicaret ſe
per omnia obſeruare pactum, & auferret cauſam ti-
mendi Dauid, ſeruauit ſignum poſitũ de miſſione ſa
gittarũ: & q͞a, hoc facto, habuit opportunitatẽ loquẽ
di cũ Dauid, remiſit puerum ad vrbem, & collocuti
ſunt ambo. *Dedit igitur Ionathas arma ſua puero*, ſ. arcum,
& ſagittas: nulla. n. alia arma ſecum tulerat, ne ſuſpi
candi occaſionem de ſe daret, vt ſupra declaratum
eſt. *Et dixit ei: vade, & defer in ciuitatem*. Finxit enim Iona
thas, ꝙ ipſe manere vellet in agro ad purgãdũ aluũ,
vel aliquid alterum: puerũ autem iuſſit præcedere,
& ire ad vrbem. ſ. non dixit ei: expecta me in tali, vel
tali loco, ne forte puer moraretᷣ per iter: videretque
colloquentes Dauid, & Ionatham, ſed iuſſit, ꝙ iret
in vrbem. *Cumque abiiſſet puer*. ſ. cum iam receſſiſſet lon
ge à loco, in quo erat Dauid, ita vt non poſſet vide-
re Dauid, & Ionatham colloquentes. *Surrexit Dauid*.
ſcilicet de latibulo ſuo: Dauid enim ſtans apud lapi-
dem Ezel forte in aliqua cauerna illius audiebat q͞d
loqueretur Ionathas ad puerum ſuũ, quia ſagittæ ia
ciebantur iuxta lapidem Ezel, vt patet ſupra: audiuit
ergo, quando dictum eſt, ſagitta vltra te eſt: & quan
do iuſſum eſt puero, quòd iret in vrbem. Cum ergo
credidit eum procul euntem, ſurrexit ad loquendũ
Ionathæ. *De loco, qui vergebat ad Auſtrum*. i. de quodã
loco, qui erat ad partẽ Meridianam. Iſte locus erat
latibulum iuxta lapidem Ezel, & apud illum Iona-
thas ſagittas iaciebat: ſed erat Ionathas ex parte Se-
ptentrionali lapidis: quia ciuitas Gabaa, de qua egreſ
ſus erat, erat Septentrionalis illi lapidi, Dauid autẽ
latebat ad partem Meridianam illius lapidis, ne vi-
deri poſſet à puero colligente ſagittas Ionathæ: ipſe
quoque Ionathas cum ſagittas iecit, noluit mittere
vltra lapidem Ezel, ne puer tranſiens pro ſagittis vi
deret latentem Dauid. *Et cadens pronus in terram adora-
uit tertio*. i. Dauid, quando ſurrexit de loco ſuo ad lo-
quendum Ionathę, ter cęcidit in terram, vt adora-
ret Ionatham antequam accederet ad eum. Accipi-
tur hic, cadere, impropriè: eſt enim cadere paſſio,
& non actio, & prouenit ex impotentia, ſcilicet,
cum quis non potens ſe tenere corruit. Dauid ta-
men non corruebat ex impotentia, ſed humiliabat
ſe vſque ad terram ex reuerentia. Ter autem Da-
uid adorauit Ionatham ad ſignandam magnam re-
uerentiam: ſic enim regibus, & magnis viris in qui-
buſdam cęremoniis fieri cõſueuit, ſ. vt bis, vel ter in-
clinemur antequam ad eos accedamus: Ponitur au
tem hic adorano largè, ſ. pro ſola reuerentia: nã nõ
tribuebat Dauid adorationem, quæ eſt latria, alicui
niſi Deo. Voluit autem Dauid nimis revereri Iona-
thæ propter duo. Primò, quia erat filius regis, & ob
hoc erat dignus honore. Secundò propter eminen-
tem virtutem dignationis, & amicitiæ erga eum, cũ
dignaretur Ionathas tanta facere pro Dauid. *Et oſcu
lantes ſe fleuerũt pariter*. ſ. poſtq̃ ter humiliatus eſt Dauid
coram Ionatha, ſurrexit, & oſculati ſunt ambo. Di-
ligebant enim ſe nimis: nam Ionathas dilexerat Da
uid ſicut animam ſuam, & conglutinata fuerat ani-
mæ Dauid. Dauid quoque in immenſum dilexerat
Ionatham: nã præter amorem, qui eſt hominis ad
ſeipſum, nullus maior eſt, nec ęqualis amori matris
ad filium, vt probat Philoſophus. 8. Ethic. Dauid ta-
men diligebat Ionatham tali amore, quali mater di-
ligit filium, vt patet infra 2. lib. cap. 1. ſ. Doleo ſuper
te, frater mi, Ionatha decore nimis, & amabilis ſuper
amorem mulierum: ſicut mater vnicum amat filiũ
ſuum, ita & ego te diligebam. Dicitur etiam ꝙ fleue
runt ambo: & hoc fuit propter receſſum ab inuicẽ.
Actus. n. amicitiæ eſt in cõuiuendo, vt patet 9. Ethi.
Iſte autem impeditur propter locorum diſtantiam,

Dauid ꝓpter duo maxime honorauit Ionatham. Primo. Secundo.

F vt patet. 8. Ethi. Cum ergo totum bonum amicorũ
in hoc ſit, neceſſe eſt, ꝙ recedentibus eis ab inuicem,
magna triſtitia cauſetur, & fletus, nec ſolum eſt hoc
in amicis, ſed etiam in quocunque amante i nam,
vt ait Philoſophus 9. Ethi. ad hoc, ꝙ aliquis amator
formæ apprehenſæ ſit, duo requiruntur, ſ. ꝙ in præ-
ſentia eius delectetur, & ꝙ in abſentia eius ęgre fe-
rat: ſi verò ſolũ delectatur aliquis apprehẽſa forma
in præſentia, & in abſentia eius, nõ dolet adhuc ama
tor non eſt. Experimur autem hoc in vehementibꝰ
amatoribus, qui ẽt valde parui tp̄is abſentiã ab ama-
to nimis moleſtam habent, Dauid tamẽ & Ionathas
diligebãt ſe gradu exceſſiuo: nunc aũt receſſuri erãt
ab inuicem per magnum tempus dubitãtes, ſi occur
G reret eis vnquam ꝙ ſe viderent: ideo neceſſe erat, ꝙ
nimis flerent. *Dauid autem amplius*. i. magis fleuit Da-
uid, quàm Ionathas, eo ꝙ pro pluribus flebat: nã nõ
ſolum ab amico recedere cogebatur, ſed ẽt natalẽ
patriam, & charam progeniem deſerebat. Amplius
aũt formidabat mala, quæ incurſurus eſſet cũ exul,
& peregrinus vagari cogeretur: Ionathas autem ꝓ
ſe ſolũ flebat amici receſſum: pro Dauid aũt cunctas
eius calamitates, quia tñ Ionathas debuit habere lo-
cum conſolãtis, non decuit eum ita largiter flere, ſi-
cut Dauid. *Dixit autem Ionathas ad Dauid: vade in pace*,
ideſt, pax ſit tecum, quocunque ieris. *Quæcunque iura-
uimus ambo in nomine Domini*. Hic eſt ſententia decurta-
ta, ſ. quæcunque iurauimus ego, & tu componendo
H pactum, maneant firma, ſcilicet, quanquam multæ
aduerſitates mihi, aut tibi eueniant: amicitia, & ob-
ſeruatio pacti ſemper maneant inter nos. Dicitur au
tem, ꝙ iurauerunt in nomine Dñi. ſ. ꝙ inuocauerũt
Deum ad confirmationem eorum, quæ faciebant,
& hoc quando pactum poſuerũt inter ſe. Nec intel-
ligitur hoc de fędere, quod inierunt à princio Iona-
thas, & Dauid, de quo ſupra cap. 18. ſed de fędere, q͞d
inierunt inſtante receſſu Dauid, vt patet ſupra in li-
tera. *Dicentes: Dominus ſit inter me, et te, & inter ſemen meũ,
& ſemen tuum*, i. deſt iſta verba diximus, quãdo fecimus
pactum: nam Ionathas pepigit indicare Dauid vo-
luntatem patris: in quo ei faciebat miſericordiam.
Petiuit autem ab eo, dicens: ſi vixero, facias mihi mi
I ſericordiã Domini: ſi verò mortuus fuero, non au-
feres miſericordiam tuam à domo mea in ſempiter
num, vt patet ſupra. Repetiuit autem poſtea verba
pacti huius Ionathas, dicens: de verbo autem, quod
locuti ſumus ego, & tu, ſit Dominus inter me, & te,
vſque in ſempiternum: & ſit iſtud pactum non ſo-
lum viuente Ionatha, ſed etiam viuẽtibus filijs eius.
Vſque in ſempiternum, ideſt, & maneat iſtud pactũ vſq;
In ęternum. q. d. non datur ad certum tempus, nec
pro certa cauſa, ſed quandiu nos manſerimus, & ſe-
men noſtrum, non obſtante, quòd multę tranſmu
tationes fiant, ſemper maneat iſtud pactũ. Dixit au-
tem Ionathas: Dominus ſit inter me, & te, ideſt, Do
minus ſit teſtis inter me. & te, q. d. nullus alius eſt prę
ſens huic ſermoni, nec fuit præſens in poſitione fœ
K deris, ſed Deus ſolus. Vel dicitur: Deus ſit inter me,
& te, ſcilicet punitor, vel præmiator: punitor qui-
dem ſiquis noſtrum fœdus violauerit: præmiator
verò, ſi illęſum manſerit. Vel dicitur: Deus ſit in-
ter me, & te, ideſt ipſe faciat nos cuſtodire iſtud pa-
ctum. *Et ſurrexit, & abijt*, ſcilicet, Dauid ſurrexit de lo
co, in quo loquebantur ipſe, & Ionathas, & receſſit
vadens quocunque eum voluntas ducebat. *Sed & Io
nathas ingreſſus eſt ciuitatem*, ideſt etiam Ionathas poſt
diſceſſum Dauid, receſſit de lapide Ezel, vbi ambo
collocuti fuerant, & venit in ciuitatem, ſcilicet
de qua egreſſus fuerat: erat enim iſta ciuitas Gabaa,
in qua morabatur Saul, & iuit Ionathas filius eius
cum

cum eo. Poſt hoc autem nunquam vidit Ionathas Dauid quouſque fuit in deſerto Ziph, vt patet infra 23. cap.

CAPITVLVM XXI.

2 VENIT Dauid in Nobe ad Achimelech Sacerdotem. Et obſtupuit Achimelech, eo ꝙ veniſſet Dauid: & dixit ei: Quare tu ſolus, & nullus eſt tecum? Et aît Dauid ad Achimelech Sacerdotem: Rex præcepit mihi ſermonem.

Saul exulare facit Dauid.

IN præcedentibus dictum eſt qualiter Saul perſecutus eſt Dauid cum ipſo manendo, hic autem dicitur qualiter perſecutus fuit eum de terra ſua eum excludendo. Dicit autem Nicolaus, ꝙ Saul bãniuit de regno ſuo, iubẽdo, ne quis eum acciperet, aut daret ei quicquam: & ob hoc occidit Sacerdotes vrbis Nobe, quia receperant eum, vt patet ſequenti c. nõ tamen peruenerat bãnitio iſta ad Achimelech, ideo ſuſcepit eum. Sed non videtur, ꝙ Saul eum banniſerit: nam cum locutus eſt contra Achimelech, non allegauit, ꝙ exulem receperat, ſed dixit: Quare coniuraſtis aduerſum me tu, & filius Iſai, & dediſti ei panes, & gladium? ſequenti cap. Si tamen bannitus fuiſſet, hoc potuiſſet Saul veriſimilius allegare. Etiã non videtur, ꝙ Saul adhuc banniuiſſet eum, q̃a iſtud factum eſt fortè vno, vel duobus diebus poſtquam Saul quæſiuit Dauid: non eſt ergo veriſimile, ꝙ immediate eum banniret quouſque ſciret, an poſſet eum reperire in vrbe ad occidendum: poſtea autem poſſet eum bannire. Sed ſolum dicendũ eſt, ꝙ Saul conatus eſt inuenire Dauid ad occidendum eum, & quotidie inquirebat pro illo: nullusque ei renunciabat aliquid de eo quouſque quadam die locutus eſt Saul ad ſeruos ſuos, dicẽs: Oẽs coniuraſtis aduerſum me, & non eſt, qui mihi renunciet, maximè cum & filius meus fœdus inierit cum filio Iſai: ſequenti c. Hic autem ponitur principium fugæ Dauid: & perſecutionis eius per diuerſa loca. Circa quod primo deſcribitur ab Achimelech Dauid collatum beneficium. Secundò propter hoc Achimelech irrogatũ ſupplicium ſequenti cap. Prima in duas, quia primò ponitur ipſius Dauid curialis receptio. Secundò periculi imminentis euaſio, ibi. *Surrexit itaque Dauid.*

An hæc cum ſuperioribus rectè ſint connexa. *Quæſt. I.*

CIRCA primum quæritur, an hic ſit cõſequẽs ordo ad præcedentia, vel ſit aliquid immutatũ: & dato, ꝙ ſit rectus ordo, an ea quæ habentur hic, fuerint immediatè facta poſt ea, quæ habentur præcedenti c. Ad primum dicendum eſt, quòd hic eſt cõſequens ordo, quia ſupra agebatur de perſecutione Dauid inflicta à Saule, dum adhuc maneret in curia eius. Hic autem agitur de perſecutionibus Dauid poſtquam receſſit de curia Saulis. Ad ſecundum dicendum, ꝙ inter ea, quæ habentur præcedenti c. & hic, non intercidit aliquod tempus, ſed immediatè facta ſunt poſt illa. Nam in fine præcedẽti c. dicitur, quomodo Ionathas, & Dauid abinuicẽ receſſerunt, hic autem dicitur de loco, ad quem Dauid recedẽs à Ionatha venit, ideo non fuit tempus aliquod medium. *Venit autem Dauid in Nobe.* Aliqua loca media erant inter vrbem Gabaa, de qua recedebat Dauid, & inter vrbem Nobe, ad quam nunc iuit, ſed non dicitur de illis locis, quòd iuerit ad ea Dauid: quia fortè non audebat accedere ad illa, ne cognoſceretur via eius. In Nobe autem venit, quia erat ibi Sacerdos magnus Achimelech, ad quem declinauit neceſſitate famis: de quo etiam credidit, quòd non indicaret viam eius Sauli. Sciendum autem, ꝙ Nobe erat ciuitas trans Iordanem ad Orientalem partem eius in dimidia tribu Manaſſe. Iſta ciuitas quondam vocabatur Canath, antequam venirẽt Iſraelitæ in terram Chanaam: tunc autem quidam de Iſraelitis nomine Nobe apprehendit eam cum vinculis ſuis, vocauitque eam ex nomine ſuo Nobe, vt patet Num. cap. 32. erat autem Nobe ciuitas Sacerdotum, ſcilicet, quia in ea ſoli Sacerdotes habitabant cum familijs ſuis: ſic enim vocatur ſequenti cap. ſcilicet: Nobe autem ciuitatem Sacerdotũ percuſſit in ore gladij: erat autem in hac ciuitate tabernaculum Domini eo tempore, quo venit illuc Dauid, vt patet infra in litera, cùm dicatur quod ibi erãt panes propoſitionis, & Ephod: & ꝙ erat ibi Doeg Idumæus in tabernaculo Domini. Fuit aũt ibi tabernaculũ ex eo tempore, quo mortuus eſt Heli ſacerdos, & fuit trãſlatum de Silo, manſitq; ibi vſqueꝙ no parũ poſt hoc Saul occidit omnes, qui erant in vrbe tam viros, q̃ mulieres in ore gladij, vt ſequenti cap. & tunc trãſlatum eſt in Gabaon, ſicut declaratum fuit ſupra cap. 7. Fuit tamen hic tabernaculum ſine arca fœderis, q̃a ex eo tempore, quo Philiſthini ceperunt eam in bello, nunquam rediit in tabernaculum vſquequo Salomon ædificauit templum, & poſuit ibi arcam, & omnia vtenſilia ſanctuarij, vt patet 2. Paralip. cap. 1. toto autem tempore, quo tabernaculum fuit in Nobe, arca fœderis fuit in colle Cariathiarim in domo Abinadab, de quo latè declaratum eſt ſupra capit. 7. *Ad Achimelech Sacerdotem*, ideſt Sacerdotem magnũ. vocatur enim Sacerdos, per excellentiam: ſic enim ſæpe vocatur Aaron, vt patet Leui. c. 1. & in multis locis. Iſte Achimelech erat filius Achitob nepos Icaboth filij Phinees filij Heli, qui miniſtrauerat in Silo, vt declaratum eſt ſupra cap. 14. de quo magis ſequẽti cap. dicetur. Hunc autem dicit Nico. fuiſſe Achiã Sacerdotem, de quo habetur cap. 14. Sed non ꝯſtat, neceſſe eſt tamen dicere, ꝙ fuerit ipſemet, vel frater eius: quia Achimelech vocatur filius Achitob ſequenti capit. Achias quoque vocatur filius Achitob, ſupra capitulo decimoquarto.

Nobe ciuitas ſic nominata Sacerdotum.

Quare Dauid non eſt reuerſus ad Samuelem. *Quæſt. II.*

QVAERET aliquis, quare non iuit nunc Dauid, ad Samuelem, ſicut iuit cum iterum voluit occidere eum Saul, de quo ſupra 19. cap. Et videtur rõnabile, ꝙ illùc iret, q̃a Dauid nunc indigebat, vt aliquis pro eo conſuleret Dñm, ſicut infra fecit, ꝙ conſuleret pro eo Achimelech: Samuel autẽ poterat conſulere Dñm pro Dauid ſicut conſuluit iterum, vt patet ſupra cap. 19. ex declaratis ibi. Aliquis rñdebit, ꝙ non iuit Dauid ad Samuelem, q̃a fortè iã non viuebat. Sed falſum eſt, q̃a poſt hoc aliquãto tpe vixit: nam de morte eius agitur infra 25. cap. Sed dicendum eſt, ꝙ non iuit Dauid ad Samuelem, quia non opus erat, ꝙ iret ad ipſum, niſi vt cõſuleret Dominum pro eo, cum eſſet propheta: hoc tamen facere poterat Abimelech Sacerdos, ad quem nunc iuit: nã ipſe pro eo Dñm cõſuluit, vt patet ĩ in litera. Etiã nõ expediebat, vt nũc Dauid iret ad Samuelẽ, q̃a iterũ iuerat ad Samuelem, & inuenerũt eũ ibi nũcij Saulis, ſup. c. 19. Nũc aũt veriſimile eſt, ꝙ Saul immediatè illùc mitteret ꝯſulẽs, an ibi eẽt, q̃a putaret,

quòd ibi eſſet ſicut prius Et ſi dicas, quòd dato, quòd illùc iuiſſet, ſaluaretur ibi, quia Deus faceret miraculum pro eo ſicut prius, faciendo prophetare nuncios Saulis: non ſtat, quia ſi illuc iuiſſet Dauid ſub hac ſpe, eſſet tentare Deum, cum poſſet ire ad alium locum, in quo ſine miraculo ſaluaretur. Item quando Dauid iuit ad Samuelem nondum deliberauerat, an manere deberet ĩ terra Iſrael, vel fugere in terram aliam: nunc autem iam diffinierat recedere totaliter à Saule, quia completa erat malicia eius, vt patet præceden capit. ideo non oportebat, quòd veniret ad Samuelem ad conſulendum Dominũ, pro hoc, ſed ſatis erat, quòd iret ad quæcunque loca, vbi putaret poſſe ſe euadere.

Quare Dauid iuit ad Achimelech. Quæſtio III.

QVAERET aliquis, quare Dauid venit ad Sacerdotem Achimelech. Reſponderi poſſet; quod quando Dauid receſſit à Ionatha, habuit intẽtionem veniendi in terram Philiſthinorum, & fortè Ciuitas Nobe erat in itinere, ideo venit per illam. Si verò fuiſſet ibi, & declinaturus eſſet ad aliquem, credidit vtilius ſibi eſſe declinare ad Achimelech, quia magis ſibi poterat ille prouidere, tam in cibis, quàm in armis. Vel poteſt dici, quòd fortè Dauid declinauit ex intentione ad vrbem Nobe, vt veniret ad Achimelech, quia volebat conſulere Dominum de via ſua, an proſpera eſſet, & ille cùm eſſet ſacerdos magnus conſulere poterat pro eo. Quomodocunque autem dicatur, intelligendum eſt, quòd Dauid voluit magis declinare ad Achimelech, quàm ad aliquem alium, quia cognoſcebat eum alias, & fortè erat amicus illius, ideo credidit, quod ille magis poſſet, & vellet eius neceſſitati prouidere. Apparet autem hoc ex opere ſecuto, quia panem, quem ſoli Sacerdotes comedebãt, ei dedit, inſuper gladiũ, qui erat in tabernaculo Domini, conſuluitque pro eo Deum: ita, vt nihil magis pro eo facere potuiſſet. Fortè autem contraxerant iſtam amicitiam Dauid, & Achimelech, quando venit Dauid in tabernaculum Domini portans gladium Goliath, & reliquit eum ibi: de quo infra in litera. Vel fortè hoc fuit, quia interdum Achimelech, qui erat ſummus Sacerdos, erat in curia regis Saulis, & loquebatur cum eo Dauid: ſicut quando fuit Saul in bello contra Philiſthinos: iuit. n. illùc arca Domini, & Sacerdos Achias, vt patet ſupra ca. 14 *Et obſtupuit Achimelech, eo quod veniſſet Dauid.* Non obſtupuit, eo ꝙ veniſſet Dauid ad eũ, ſed obſtupuit, quia ſolus venit ad eũ: quod patet ex verbis ei⁹ immediatè, ſ. Quare tu ſolus venis; & nullus eſt tecum Obſtupuit etiam Achimelech de ſubitaneo aduentu Dauid, quia cum eſſet gener regis, & vir honorabilis in toto Iſrael, debuiſſet præmittere aliquos nuncios de aduentu ſuo: ſic enim fuit de Samuele, quando venit in Bethlehem. Admirati enim fuerunt ſenes ciuitatis, quia viderunt eum ex improuiſo venientem, & incomitatum, ita vt dicerent: Pacificus ne eſt ingreſſus tuus? ſup. c. 16. *Et dixit ei; Quare tu ſolus venis, & nullus eſt tecum?* Iſta eſt præcipua cauſa admirationis Achimelech, ſcilicet, quia vir honorabilis valde, & gener regis ſicut erat Dauid, non debebat venire incomitatus. Hebræi, vt communiter dicunt, ꝙ Dauid ſolus veniebat, quia non ſolum dixit litera: Quare tu ſolus venis, ſed etiã dixit; nullus eſt tecum, quod ſignificat omnimodam ſolitudinem. Sed quia infra dicitur de pueris, ꝙ petiuit panem pro ſe, & pueris, dicunt, ꝙ Dauid mentitus fuit hic, quia non habebat ſecum aliquos pueros, ſed dixit hoc ad

Achimelech miratus eſt de ſubito aduentu Dauid.

F coloradum factum ſuum In litera chaldaica habetur, ꝙ pueri Dauid receſſerant in locum abſconditum, ideo apparebat ſolus Sed dicendum eſt, ꝙ Dauid non iuit ſolus ad vrbem Nobe, quia ibant cum eo aliqui pueri: ſic apparet Matth. cap. 12. cum dicitur: Non legiſtis quid fecit Dauid quando eſuriit, & qui cum eo erant, & quomodo intrauit in domum Dei, & comedit panes propoſitionis, quod non licebat ei edere nec his, qui cum eo erant: ergo aliqui erant cum illo. Nicolaus tamẽ dicit, ꝙ hic dicitur ire ſolus, & nullus cum eo, quia q̃q̃ aliqui eſſent in comitiua eius reſpectiuè, tamen in comparatione ad illos, qui ſoliti erant cum eo ire, nulli videbantur ire: ſic dicitur cõmuniter: nullus eſt in foro, quãdo ſunt
G ibi pauci, reſpectu alterius temporis, quamuis nunc multi ſint. Sed iſta applicatio non multũ conuenit, quia iſta duo ſignant omnimodã ſolitudinem. ſ. ſol⁹ es, & nullus eſt tecũ. Dicẽdũ ergo, ꝙ Dauid venit ſolus in vrbẽ Nobe, ita ꝙ nullus vir erat cũ eo. Et cum dr̃ Mat. c. 12. ꝙ erant aliqui cũ eo, qui comederũt de panibus propoſitionis. Dicendũ, ꝙ iſti non introierunt in vrbe cũ Dauid, ſed erant in aliquo loco abſconditi, & hoc ne cognoſceretur fuga Dauid. Cõſueuerat n. Dauid ambulare cũ multis viris, quia erat gener regis, & princeps mille virorum ſupr. c. 18. Nũc aũt ſi haberet ſecũ viros, & ſi vellet ſe occultare, cognoſceret & nunciaretur Sauli. Credendũ eſt ergo, ꝙ ipſe ſolus introiuit in vrbem, & mutauerit
H faciẽ ſuã, ne cognoſceretur, vel obtexit eam, ita vt nemo ad eũ reſpiceret: & q̃q̃ aliqui viderent illum, non putarent eſſe Dauid, cũ ſolus eſſet: & hoc tenet litera chaldaica. Apparet etiam ex textu, quia dixit Dauid ad Achimelech. Pueris condixi in illũ, & in illum locum: ergo non habebat ſecum pueros, quia dato, ꝙ in cæteris mentiretur, in quibus occultum erat: tamen in eo, quod erat manifeſtum, non mentiretur: & ſic ſtat litera. *Et ait Dauid ad Achimelech ſacerdotem.* Nolebat Dauid, ꝙ Achimelech cognoſceret fugam eius à Saule, quia tũc fortè timeret ei dare panes, & gladium, & conſulere Dominum pro illo, cum videretur hoſtis regis: volebat tamen Dauid ꝙ prouideret ei in his omnibus, ideo mentitus eſt il-
I li. *Rex præcepit mihi ſermonem.* i. præcepit quandam rẽ ſecretam, & voluit ꝙ irem ſolus, & nemo ſciret an ad aliquid miſſus eſſem. Hoc n. q̃q̃ mendaciũ eſſet, erat tñ veriſimile, quia tempore præterito conſueuerat Dauid eſſe in magna familiaritate regis, & mittebat eũ rex ad omnia, quæ expedire debebat, vt patet ſupra cap 18. ſcilicet egrediebatur quoque Dauid ad omnia, quæcunque miſiſſet eum Saul, & prudenter ſe agebat. Hoc autem cognouerant omnes Iſraelitæ, ideo nunc ſatis præſumere poterat Achimelech, quòd mitteretur Dauid à rege. *Et dixit: nemo ſciat rem, propter quam à me miſſus es.* id eſt, iuſſit, quòd eſſet nimis ſecreta legatio mea, & quia ſi multi mecum irent, cognoſceretur, quò ego irem: tam ab il-
K lis, qui mecum eſſent, quàm ab illis, per quos tranſirem: iõ nõ decuit, vt portarẽ mecũ copiam ſeruorum, ſed ſolus veni. *Et cuiuſmodi præcepta tibi dederim.* id eſt nemo ſciat quid eſt, quod ego mando tibi. Volebat ergo iſtud eſſe ita ſecretum, ſcilicet, quòd non ſolum neſciretur quid erat illud, ad quid miſſus erat Dauid, ſed etiam neſciretur, an ad aliquid miſſus eſſet Dauid. Hoc autem habebatur, cum nullus iret cum eo. *Nam & pueris condixi.* id eſt, cum pueris compoſui. *In illum, & illum locum.* id eſt, quòd irent in talem, & talem locum; & ibi ſeruarent aduẽtum meum. Condicere enim eſt componere, vel conuenire: ſic n. patet Gen. c. 18. ſ. Iuxta condictũ reuertar hoc eodem tpe ad te, vita comite. i. ego reuer-

Nicolaus refellitur.

tar ad te iuxta conuentionem, vel compoſitionem, quam feci tecũ. Eſt autem ſenſus, quod Dauid volens ſecretiſſimè procurare negotium regis, noluit quòd pueri irent cum eo, ne ipſe cognoſceretur ꝓpter eos, ſed quòd expectarent eum in tali, vel tali loco, in quo non poſſet cognoſci per illos: vel ſi cognoſceretur, nihil noceret cognitio. Sciendũ autẽ, quòd cum in alijs Dauid mentitus fuerit, in hoc tamen verum dixit, ſcilicet, quòd condixerat pueris, vt venirent in talem vel talem locum: nam ipſe nõ duxit eos ſecum in vrbem.

An Dauid peccauerit hic mentiendo Achimelech. Quæſtio IIII.

Peccauit Dauid mẽtiendo Achimelech: ſed venialiter, quia fuit mendaciũ officioſũ.

QVAERET aliquis, an Dauid peccauerit. Reſpondẽdum eſt, quòd ſi poſſet hic excuſari mẽdacium Dauid, ſcilicet quod vera eſſent hæc, quæ dicta ſunt per eum, poſſet excuſari à peccato, ſed non poteſt excuſari à mendacio, quia rex non dixerat ei, quòd iret ad aliquem locum, ſicut ipſe hic dixit: nec etiam commendauerat ei aliquam rem ſecretã: ideo neceſſe eſt. quòd peccauerit. Sed dubium eſt, an peccauerit mortaliter, vel venialiter: ſi enim nullã cauſam mentiendi habuit ſatis, videtur peccatum mortale. Eſt tamen peccatum veniale, quia fuit officioſum mendacium, ſcilicet, quia fuit ad conſeruationem vitæ, quanquam aliquis dicet, quòd non videbatur hic aliqua neceſſitas mentiendi, ſed ſolum propter verecundiam excuſandam mentitus eſt hic Dauid, ſcilicet, ne diceret ſe eſſe profugum à facie Saulis, ſed dicendum, quòd habuit hic Dauid neceſſitatem mentiendi ad conſeruandam vitã: fuit autẽ iſta neceſſitas famis: nam Chriſtus dicit Mat. c. 12. ꝙ non peccauit Dauid, & qui cum eo erant comedendo de panibus propoſitionis, quanquam aliàs non liceret eis: innueus, quod erat ibi neceſſitas famis, ſed ſi non mentitus fuiſſet Dauid dicens ſe miſſum à rege Achimelech, nollet ei date panem, putans, quòd ex hoc incurreret iram regis fauens hoſtibus illius: ideo vidit Dauid neceſſitatem ſibi eſſe mentiẽdi: potiſſimè, quia ſi confiteretur Dauid, quod fugiebat à facie Saulis, fortè Achimelech, vt faueret Sauli, cõprehenderet eum, vt duceret ad Saulem, per quod incurreret in mortem, ergo neceſſarium videbatur mendacium pro defenſione vitæ. Adhuc autẽ potiſſima cauſa, quare mentitus fuit Dauid Achimelech, videtur fuiſſe, quia erat ibi Doeg Idumæus: nam iſte erat nimis familiaris Saulis, & ſciebat Dauid eũ ibi eſſe, ſciebat quoque, ꝙ ſi confiteretur ſe fugere à facie Saulis, ipſe conaretur immutare Achimelech ad tenendum Dauid: cognoſcebat enim, quòd ille aduerſaturus erat ei. Sic patet ſequenti cap. ſcilicet. Et ait Dauid ad Abiathar: Sciebã in die illa, ꝙ cum ibi eſſet Doeg Idumæus proculdubio annunciaret Sauli. Cauit ergo Dauid aliquid indicare de via ſua.

Non erubuit Dauid mentiendo Achimelech, quia credidit ſe nõ eſſe defendendum. Quæſt. V.

QVAERET aliquis quomodo Dauid non erubuit mentiri Sacerdoti Achimelech, quia ipſe conſulturus erat pro eo Dominum, & poſſet ſcire viam eius, in quo Dauid confunderetur nimis. Reſpondendum eſt, ꝙ Dauid credidit, ꝙ non poterat Achimelech ſcire viam illius quouſque aliquis ei indicaret, ideo non erubuit mentiri, ſciens ſe non eſſe deprehendendum. Sed tunc dicetur, cum Achimelech conſuleret Dominum pro Dauid, ſcire poſſet viam illius, & an mentiretur Reſpondendum eſt

A ꝙ per conſultationẽ Dei nõ poterat hoc ſcire. accidit. n. idẽ ꝯſulentibus Dñm, & prophetis: habẽt. n. ꝓphetæ reuelationẽ à Deo, ꝑ quã immutatur intellectus, eorũ ad cognoſcendũ ea, q̃ alij nõ cognoſcunt: nihil tamen cognoſcunt, poſtq̃ deſinit illa actualis reuelatio, ſed ſunt ſicut cæteri homines interdum rudes, & ignorantes. Conſulentibus aũt Deum accidit idem, ſ. quia nõ poſſunt aliud ſcire, niſi id, de quo Dominum conſulunt. Achimelech autem cõſulturus erat hic Dñm pro Dauid, & quia ipſe interrogaturus erat, an Dñs proſperaret viam illius, vel non, aut aliquid ſimile, non reſponderet Deus ad aliud, niſi ad illud, & ſic neſciret an mentiretur Dauid: niſi fortè poſtea ſpecialiter conſuleret Dominũ, an verum diceret Dauid. Hoc autem nõ erat facturus, niſi aliquid ſuſpicaretur contra Dauid, nec fecit. Vñ manſit abſconditum ipſi Achimelech, ꝙ mentitus fuerit Dauid vſquequo vocatus fuiſſet à Saule rñſurus pro Dauid: & cum dixiſſet ei Saul, quare coniurauerat cũ Dauid contra ipſum: rñdit Achimelech: num hodie cepi conſulere pro eo Dñm? abſit hoc à me, ne ſuſpicetur Rex aduerſum ſeruum ſuum rem huiuſcemodi in vniuerſa domo patris mei: non. n. ſciuit ſeruus tuus quicquam ſuper hoc negocio, vel modicum, vel grande. ergo ignorauit Achimelech, an mentitus fuerit Dauid, & quanquam conſuluerit Dominum, non intellexit hoc, quia Deus ad illud non reſpondit, ſed ſolum, an eſſet iter Dauid ꝓſperum, vel non.

Quomodo pueri venerunt cum Dauid. Quæſt. VI.

QVAERETVR vlterius, cum hic dicatur, ꝙ venerunt pueri cũ Dauid, & petiuit pro illis panes, quomodo cũ eo venire potuerunt: nam quando ipſe receſſit à Ionatha, ſolus erat, quod patet, quia quando iuit ad latendũ ſolus erat, & latuit apud lapidem Ezel, vt patet p̃cedenti cap. Deinde cũ venit Ionathas ad eũ ſolũ, ducebat ſecũ puerum paruulum, quem remiſit ad vrbem, qñ loqui debuit cum Dauid, vnde tunc ſoli erant: q̃a dicitur præcedenti cap. Puer q̃d ageretur penitus ignorabat: tantũmodo. n. Ionathas, & Dauid rem nouerant: ſi tamen alij fuiſſent cum Dauid, qui poſtea cũ eo irent, illi noſſent rem: ergo non erat ibi aliquis puer cum Dauid. Reſpondendum eſt, ꝙ quãdo Dauid receſſit à Ionatha, ſolus erat: potuit tamẽ poſtea habere pueros antequam veniret ad Achimelech, quia tres dies tranſierant inter receſſum à Ionatha, & aduentũ in Nobe ad Achimelech, vt patet infra in litera cum dixit Dauid: Equidem ſi de mulierib⁹ agitur cõtinuimus nos ab heri, & nudiuſtertius, qñ egrediebantur: ergo tres dies erant, quibus receſſerat Dauid à Ionatha, & in illis poterat habere Dauid pueros. Modus autem erat, *vt quidam volunt*, ꝙ Dauid prius dixiſſet aliquibus de pueris ſuis, ꝙ eſſent in certo loco ad fugiendum cum eo, & quanquam quando receſſit à Ionatha non erant cum illo, tamen obſeruauerunt eũ in loco, vbi dixerat. Sed hoc non ſtat, quia Dauid qñ latuit in agro, neſciebat, an fugiturus eſſet, ſed voluit ibi latere quouſque Ionathas indicaret ei ſententiam patris ſui, & ex illa pẽdebat an ipſe maneret in Curia Saulis, vel fugeret de terra eius: ideo non eſt veriſimile, ꝙ ipſe iuſſiſſet aliquibus ſeruis ſuis eſſe in certo loco ad fugiendum, cum nondum quicquam de fuga deliberaſſet. Item præcipue, quia etiam ſi deliberaſſet fugere, dum tamen manebat abſconditus apud vrbem, in qua erat Saul, non reuelaret ſtatum ſuum alicui, niſi Ionathæ, non cõfidens alijs, ne traderent eum in manus

Mod⁹ ſm quoſdam quo Dauid habuit pueros.

Saulis: ideo non dixiſſet alicui, ꝙ latebat, vel quòd expectaret eum in certo loco: præcipuè quia dato quod voluiſſet Dauid hoc facere, non potuiſſet.]uam antequam Dauid, & Ionathas colloquerentur, neſciebat Dauid an fugiturus eſſet, vel an latere deberet, ſed poſtea ex conſilio Ionathæ latuit apud lapidem Ezel, vt patet præcedēti c. ſed poſtq̃ ſtetit cū Ionatha, non locutus fuit alicui de ſuis famulis, q̃a erant tunc Ionathas, & Dauid in agro: & Ionathas dixit, ꝙ deſcenderet Dauid immediatè in locum, in quo latere debebat, & deſcendit, ſtetitque ibi quouſque redijt Ionathas: ergo non potuit Dauid loqui alicui, ꝙ expectaret eum in tali, vel tali loco.

Alia opinio.

Sed dicendum eſt, ꝙ Dauid potuit habere pueros in itinere dupliciter. G Vno modo, ꝙ Ionathas rediens in vrbem poſt receſſum Dauid, diceret aliquibus de famulis Dauid, ꝙ fugerat, ideo ꝙ ſequerentur eū ad talem, vel talem locum. Aliter autem poterat eos habere Dauid, ſ. ꝙ fugiens à caſu reperiſſet aliquos de famulis ſuis in itinere, vel aliquibus locis, ad quæ declinauerit, & illos ſecum tulerit.

Alia opinio.

Aliquis autem dicet, ꝙ iſti pueri Dauid fuerūt cum eo à principio receſſionis ſuæ, quia dicitur infra in litera: continuimus nos ab heri, & nudiuſtertius, quando egrediebamur: ergo ſignificat ſe, & pueros ſimul egreſſos de loco, de quo veniebant.

Opinio authoris.

Hoc tamen non ſtat, q̃a ſicut Dauid in cæteris mentiebatur Sacerdoti Achimelech, ne cognoſceretur fuga ei⁹, ita finxit pueros ſecum egreſſos, alioquin videretur delirare, in dictis H ſuis: non tamen potuerunt ſimul egredi cum eo, q̃a nullus erat cum illo, quando receſſit à Ionatha, vt patet ex dictis. Habuit tamen pueros in itinere aliquo de duobus modis prædictis. *Nunc ergo ſiquid habes ad manum.* i. ſiquid habes præſto ad mihi dandum. *Vel quinque panes.* i. vel ſaltem quinque panes. q d ſi habes præſto aliquid ad cibum pro me, & pueris meis, da mihi, & ſi nihil aliud habes, ſaltem da mihi quinque panes. In hoc enim Dauid ſignificabat, ꝙ habebat ſecum pueros, quanquam non eſſent præſentes: alioquin non petiuiſſet quinque panes, & hos in defectum, quaſi dicat, ſi plures alios potuiſſet dare, & alia cibaria recepiſſet Dauid: in defectum tamen volebat ſaltem quinque: I iſti tamen pueri, pro quibus illos volebat non erant tunc cum eo, ſed extra vrbem expectabant ex cauſa ſupra aſſignata, & poſtea comederunt de his panibus, vt patet Mat. c. 12. *Aut quicquid inuenerit manus tua.* i. quicquid potueris mihi dare, quaſi dicat: etiam ſi non potueris dare quinque panes, ſaltem da quodcunque inuenerit manus tua. Iſte modus loquendi eſt frequentatus in veteri teſtamento, ſcilicet, ꝙ qui non poteſt aliquid dare, dicitur, ꝙ non inuenit illud manus eius. Sic patet Leui. c. 5. ſ. Sed ſi non quiuerit manus eius offerre duos turtures: & Leui. c. 12. Quòd ſi nō inuenerit manus eius nec potuerit offerre agnum. *Et reſpondens Sacerdos ad Dauid, ait ei.* Iſte eſt ſacerdos Achimelech, ſ. Sacerdos magnus, & vocatur per excellentiam ſacerdos. K *Non habeo panes laicos ad manum.* i. nō habeo in promptu panes Laicos ad dandū tibi. Vocantur panes Laici illi, de quibus Laicis comedere licebat: panes autē, quos nunc habebat Achimelech, erant ſanctificati, ideo non licebat Laicis comedere de illis.

Opinio Nico. ꝙ apud Hebręos erāt triplices panes.

Nico. dicit, ꝙ apud Hebræos erant panes in triplici gradu: quidam erant panes propoſitionis, qui ſolis ſacerdotibus liciti erant, alij erant panes oblationis, & illis vtebantur leuitæ, alij erant panes communes, quibus indifferenter vtebantur omnes Iſraelitæ: & iſti vocantur panes Laici. De his nullos habebat nunc Achimelech, ſed ſolum panes propoſitionis.

F *De diſtinctione panum ſanctuarij, & quibus licebat comedere illos.* *Quæſtio VII.*

QVAERET aliquis circa iſtam diſtinctionē Nicolai de triplici pane, an ſit vera.

Confuta. Nic. ꝙ nō ſit triplex panis.

Reſpondendum eſt, ꝙ non ſtat: nam verū eſt, ꝙ erant panes ꝓpoſitionis pro ſolis Sacerdotibus, & panes cōmunes ꝑ omnibus Iſraelitis: panes tamen oblationis nō erāt ꝑ Leuitis, nec licebat eis comedere de illis. Pro quo conſiderandum eſt, ꝙ panes offerebantur Sacerdotibus dupliciter, quidā offerebantur extra ſanctuarium, ſcilicet panes primitiarum. Alij autem offerebantur in ſanctuario, ſcilicet panes libamentorū, vel ſacrificiorum. De primis panibus habetur G Numero cap. 15. vbi iubetur, quòd Iſraelitæ offerrent primitias ciborum ſuorum Domino de pulmentis, ſcilicet de cibis paratis ꝑ ſe, & iſtud intelligebatur de panibus, ſcilicet quandocunq; aliquis Iudęus coquebat in domo ſua panes, antequam ipſe comederet quicquā de coctione illa, mittebat vnū, vel duos panes Sacerdotibus, qui erant in vrbe illa: & iſti vocātur panes primitiarum, id eſt panes primi, ſcilicet, quia prius dabantur in oblationem, quàm de reſiduis quicquam comederent Laici. Iſti tamen non offerebantur in Sanctuario, ſed dabantur Sacerdotibus in Eleemoſynam, vbicunque eſſent in vrbibus ſuis: & nō obſeruabatur aliqua cęremonia oblationis in his panibus, ſcilicet, quia nō erant Azymi, H ſed fermentati, ſicut coquebant pro ſe Iſraelitæ, qui non obligabantur comedere Azyma, niſi in feſto Azymorum: ſi tamen offerri deberent in Sanctuario ad hoc, quòd aliquid de illis cremaretur ſuper altare in partē Domini, neceſſe erat, quòd eſſent Azymi: quia fermētum nunquam ponebatur in altari, vt patet Leui. c. 2. ſ. Omnis oblatio, quæ offerē Dño, abſque fermento fiet, nec quicquam fermenti, atq; mellis adolebitur in ſacrificio Domini: primitias tātum eorum offeretis, & munera, ſuper altare verò non ponentur in odorem ſuauitatis. Si autem Intelligatur, quòd de his panibus comederent Leuitę, verum eſt, ꝙ licebat eis comedere de illis: ſed etiam licebat Laicis; cùm de panibus fermentatis Laicorū I iſti darentur, & nulla pars eorum cremaretur ſuper altare: vnde iſti non differunt à panib⁹ Laicis, nec intelligit Nicolaus de his, cū dicat, ꝙ Leuitę comedebant de panibus, qui offerebantur in altari holocauſtorum. Alij autem erant panes, qui offerebantur Sacerdotibus, & vocantur panes libamētorum, vel ſacrificiorum, & iſti offerebantur dupliciter. ſ. quidā in forma panis, ſ. quia erat paſta cocta in clibano, vel frixa in ſartagine, alij offerebantur non in modum panis, ſed in farina nondū commixta, ſed conſperſa oleo. Loquendo de panibus ſecundis. Dicendum quòd in ſacrificio tam pacifico, quàm holocauſto offerebantur libamenta, quæ erāt ſimila, vinum, & oleum, thus, & ſal, & tria prima iſtorum ponebātur K ſub certa quantitate in diuerſis ſacrificijs, de qua dātur regulę Num. c. 15. De ſimila iſto modo accepta dicendum eſt, ꝙ Sacerdotes tollebant pugillum, & cremabant ſuper altare: reliquam autem ſimilam reſeruabant pro ſe vt patet Leui. cap. 2. & in alijs locis. De hac autem ſimila, quæ ſic proueniebat Sacerdotibus, dicendum eſt, quòd non poterant comedere Leuitæ: nam etiam familia Sacerdotum non poterat vniuerſaliter comedere de illa, ſed ſolū maſculi de genere Sacerdotum, vt patet Leui. c. 6. ſ. Hæc eſt lex libamentorum, quæ offerent filij Aaron. Et poſtea ſequitur: reliquam autem partem ſimilę comedet Aaron cum filijs ſuis abſq; fermēto. Et poſt pauca dicitur: mares tantū ſtirpis Aaron comedent

illud

illud: ergo non licebat Leuitis comedere de hoc.
Alij autem panes erant, quos Iſraelitæ offerebant
Domino fricos, vel coctos, & de iſtis etiam non lice
bat Leuitis comedere: offerebantur autem iſti panes
aliquando per ſe, vt ſiquis pauper eſſet, & non habe-
ret quid aliud, offerret de quo Leui. cap. 2. & 5. Aliqñ
autem offerebantur cum ſacrificijs pacificis, vt pa-
tet Leui. ca. 7. ſ. Si pro gratiarum actione fuerit obla-
tio, offeret panes abſq; fermento conſperſos oleo,
& lagana azyma vncta oleo. De omnibus autem his
ſacerdos ſolum accipiebat vnũ panem de iure ſuo,
vt patet eod. cap. ſed de omnibus his, quæ pertinebãt
ad iura ſacerdotum, non poterant quicquam come
dere Leuitę, quia non erant de familia ſacerdotum.
Item apparet hoc, quia ſi Leuitis liceret comedere
panes, qui offerebantur in Altari holocauſtorum:
aut hoc eſſet, quia pertinerent ad ius eorum, ſicut
quædam pertinebant ad ius ſacerdotum: vel liceret
eis ex conceſſione ſacerdotum volentium commu-
nicare eis de iuribus ſuis: non primo modo, quia ad
iura Leuitarum nihil pertinebat, niſi decimæ, quæ
ſolis eis dabantur, omnia autem, quæ offerebantur
in ſanctuario ad ſacerdotes pertinebant, vt patet
Num. cap. 18. vbi diſtinctè iura ſacerdotalia, & Leui
tica deſcribuntur: & dicitur ad Aaron: Omnia, quæ
ſanctificantur à filijs Iſrael, tibi tradidi, & filijs tuis ꝑ
officio Sacerdotali. Et in fine eorundem iurium di-
citur: Omnes primitias ſanctuarij, quas offerunt filij
Iſrael, tibi dedi, & filijs, ac filiabus tuis. De Leuitis au-
tem poſtea dicitur: Legitimum ſempiternum erit
in generationibus veſtris, nihil aliud poſſidebũt Le-
uitæ decimarũ oblatione contenti, quas in vſus eo-
rum, & neceſſaria ſeparaui: ergo non licebat eis ex
iure. Item non licebat Leuitis ex conceſſione ſacer-
dotum comedere de panibus ſanctificatis: nam nõ
poterat ſacerdos contra legem dare de ſanctificatis
alicui, cui lex vetaret: lex tamen ſolum conceſſit co
medere de ſanctificatis ſacerdotibus, & filijs, & filia-
bus eorum, vt patet Leui. cap. 10. & Num. ca. 18. ad-
didit etiam poſtea, quòd illi, qui erant de familia ſa-
cerdotis, ſ. vernaculi, & empticij, comederent de il-
lis: ſed de alijs nullus omnino. Vnde ſi filia ſacerdo-
tis acciperet virum de alia Tribu, nõ poterat come-
dere de ſanctificatis, dum maneret cum viro ſuo: &
etiam ſi mortuo viro, rediret ad domum paternam,
cum liberis, vt patet Leui. ca. 22. & ibi concluditur:
omnis alienigena comedendi ex eis non habeat po-
teſtatem. Et vocantur ibi alienigenæ omnes, qui nõ
ſunt de ſtirpe ſacerdotũ: quia reſpectu eorũ etiam
Leuitæ dicuntur alienigenæ, & extranei, vt patet
Nume cap. 3. ſ. Aaron, & filios eius conſtitues ſuper
cultum ſacerdotij: externus, qui ad miniſtrandum
acceſſerit, morietur. Manifeſtum eſt tamen ibi non
ſolum populares, ſed etiam Leuitas vocari extra-
neos: quia ſi ipſi accederent ad miniſtrandum in ſa-
cerdotio, morerentur, ſicut fuit in ſeditione Choræ
Nume. cap. 16. Simile patet Nume. cap. 18. cum dici-
tur ad Aaron: Tu, & filij tui cuſtodite ſacerdotium
veſtrum: omnia, quæ ad cultum Altaris pertinent,
& intra velũ ſunt per Sacerdotes adminiſtrabũtur:
ſiquis externus acceſſerit, morietur. Sed ibi extranei
vocantur Leuitæ; quia ipſi nihil adminiſtrabant in
Altari, & intra velum. Quòd etiam quandocunq;
lex vocat aliquẽ alienigenam in materia ſacerdo-
tum, intelligebatur de omnibus, qui non ſunt de ſtir
pe ſacerdotum, patet Nume. cap. 16. ſ. Habeant filij
Iſrael, quibus commoueantur: ne quis accedat alie-
nigena, qui non eſt de ſemine Aaron ad offerendũ
incenſum. Cùm ergo lex de comeſtione ſanctifica-
torum Leui. cap. 22. dicat, quòd licẽt Sacerdotibus,

Leuitis non licebat comedere de his, quę ꝑtinebant ad iura ſacerdotũ.

A & non licẽt alicui alienigenæ, apparet, quòd etiam
non liceat Leuitis, quia ipſi alienigenæ ſunt reſpe-
ctu Sacerdotum: non ergo ſtat diſtinctio Nicolai de
triplici pane, &, quòd Leuitis liceret comedere de
ſecundo genere panum, qui offerebantur in Altari:
niſi fortè velis dicere, quod Leuitæ comedebant de
panibus oblatis, quando ipſi offerebant ſacrificia pa-
cifica, vel cum inuitabantur ab illis, qui offerebant ea.
Hoc enim verum eſt, ſed non eſt differentia aliqua
in hoc, quãtum ad Leuitas, & laicos: quia cum quis
offerret hoſtiam pacificam pro gratiarum actione,
offerre debebat ſimul multa genera panum coctio-
rum, & frixorum, & omnes pertinebant ad ipſum
offerentem, præter vnum, qui cedebat in ius ſacer-
B dotis immolantis, vt patet Leui. ca. 7. Ideo ſi Leuita
aliquando offerret oblationem pacificam poterat
comedere de panibus oblatis. Eodem modo ſi inui-
taretur ab aliquo offerente: nam licebat cuicunque
offerenti hoſtiam pacificam inuitare quoſcũq; vel-
let ad comedendũ de partibus ſibi prouenientibus,
dum tamen illi eſſent mundi: immo Deus hortaba-
tur Iſraelitas, vt, quando facerẽt ſacrificia pacifica,
inuitarent ad cibos Leuitas pupillos, & aduenas, &
quoſcunq; pauperes, vt patet Deut. c. 12. & 14. & 16.

Quomodo licuit Dauid comedere panes propoſitionis.
Quæſtio VIII.

C QVAERET aliquis, cum iſti panes propo-
ſitionis, quos dedit Achimelech Dauid, eſſent
illiciti popularibus, cur eos dedit Achi-
melech Dauid, vel quæ neceſſitas eũ compulit. Re-
ſpondetur communiter, quod Dauid erat tunc in
neceſſitate famis, ideo panis, qui aliàs erat ei illicitꝰ,
fuit ei nunc licitus. Sed contra hoc dicetur, quia ne-
ceſſitas famis non faciebat licitum Dauid, quod co-
mederet de ſanctificatis, ſi poterat illa neceſſitas ſup
pleri per alios cibos: videtur tamen, quòd potuiſſet
ſuppleri, quia Dauid erat tunc in vrbe Nobe, In qua
non erat veriſimile, quòd non eſſet alius panis præ-
ter ſanctificatum: quia illa ciuitas erat magna: &
certum eſt, quòd aliquis panis ibi eſſet, poterat tamẽ
D Achimelech illum inquirere, ne daret Dauid de ci-
bis ſanctificatis. In hoc autem videtur multis eſſe
difficile, quia, ſi dicamus, quòd in tota vrbe nullus
erat panis, loquimur contra omnimodam ſimilitu-
dinem: nam dato, quòd aliquando contingeret, ꝙ
nullus eſſet panis coctus in tota vrbe, ſed tũc coqua-
tur, nullus tamen hoc præſumit: ideo dato, ꝙ hoc
eſſet, Achimelech non præſumeret nullum panem
eſſe in vrbe, quouſq; totam vrbem inquireret: quã
non inquiſiuit. Si autem dicas, quòd in vrbe erat pa-
nis, non videbitur quomodo propter neceſſitatem
Achimelech dederit Dauid panes ſanctos. Quidam
reſpondent, ꝙ in tota vrbe nullus panis erat tũc, &
hoc ſciebat Achimelech: ideo nõ inquiſiuit, ſed de-
E dit ei de panibus ſanctis, quos habebat. Hoc tenet
Ra. Dauid Kimhi, & allegat rationem, ſ. quia tota
Vrbs Nobe erat Sacerdotum, vt patet ſeq. cap iſti au
tem viuebant de oblationibus, & nihil ipſi coque-
bant de panibus: nunc autem quando venit Dauid
tranſierat hora prandij, & Sacerdotes comederunt
totum panem, qui oblatus fuerat, ideo nihil manſe-
rat, de quo Dauid comedere poſſet, niſi panes pro-
poſitionis. Sed hoc non ſtat: non eſt enim veriſimi-
le, quòd Sacerdotes non coquerent panes, ſed ſolũ
viuerent de panibus oblatis, quia cum oblatio eſſet
ſpontanea, erat incerta, & aliqua die modicũ offer-
retur, ita vt non ſufficeret Sacerdotibus ad cibum:
ideo præter panes oblationis, veriſimile ẽ, quòd ipſi
coque-

coquerent panes in cibos ſuos. Item neceſſe eſt, ꝙ F
ſic fieret: quia Sacerdotes habebãt famulos, ſaltem
illi, qui erant magni Sacerdotes, & tamen illi nõ po-
terãt comedere de panibus ſanctificatis, vt patet Le
ui. cap. 22. ſ. inquilinus Sacerdotis, & mercenarius
non veſcetur ex eis, ſed quem Sacerdos emerit, & ꝗ
vernaculus eius eſt. Pro his ergo ſaltem coquerent
panes, præter panes ſacrificiorum. Item neceſſe eſt
hoc: quia vbicunq; erat tabernaculum, ſemper erãt
aliqui Leuitę ſeruientes ad ea, quæ iubebant eis Sa-
cerdotes: cum Dominus iuſſerit Aaron, quòd ſem-
per haberet Leuitas ſecum ad ſeruiendum ſibi Nu-
me. cap. 18. illi tamen non poterant comederę de ſã
ctificatis, vt ſupra probatum eſt. Ergo pro eis ſaltem
coquerentur panes. Item patet hoc fortius: quia in G
quocunque loco erat tabernaculum Domini erant
multi de Gabaonitis ſeruientes portando aquas, &
cędendo ligna pro ſacrificijs, vt patet Ioſue cap. 9. ſ.
Decreuit Ioſue ĩ die illo Gabaonitas eſſe in miniſte-
rio cuncti populi, & altaris Domini cędentes ligna
in loco, quem elegiſſet Dominus. Iſtud autem ſem-
per durauit: quia Ioſuę ordinauit, quòd maneret in
æternum e. ca. cum dixit: Itaq; ſub maledicto eritis,
& non deficiet de ſtirpe veſtra ligna cędens, aquaſq;
comportans in domũ Dei mei. Et ſic iſti erant nunc
in vrbe Nobe ad iſtam miniſtrationẽ, ergo pro eis
ſaltem oportebat coqui panes, pręter ſanctos: qa iſti
non erant de ſtirpe Sacerdotum, ſed alienigenę ſ. de
Chananæis. Item Nobe erat ciuitas magna, per quã H
multi tranſibant, & ad quam veniebant, vt expedi-
rent aliqua cum Sacerdotibus, ergo pro illis ſaltem
coquerentᷣ. Hoc patet: qa ibi erat Doeg Idumæus
cum Achimelech, quando iuit illuc Dauid: ille au-
tem nõ erat de ſtirpe Sacerdotum, nec licebat ei co
medere panes ſacros: ergo alij panes coquebantᷣ ĩ ci-
uitates, pter panes, ꝗ pertinebant ad ſacrificium Itẽ
dato, ꝙ non eſſent ibi alij panes, niſi pertinentes ad
ſacrificium, non ſtaret ꝙ Sacerdotes comediſſent in
prandio totum panem; quia tunc pro veſpere nihil
haberent ad cibos, cum ſacrificia populi non fierẽt
poſt meridiem. Poſtea autem ad veſperum non fie-
bat aliquod ſacrificium, niſi iuge. ſ. à ſolis occaſu cũ
offerebatur vnus agnus anniculus, de quo Num. 28. I
& Leui. c. 7. Itẽ dato, qđ accidiſſet, ꝙ Sacerdotes co-
mediſſent totũ panẽ ĩ prãdio, & nihil reliquiſſent ꝓ
veſpere, hoc tamen non erat præſumendũ, nec ſci-
ret illud Achimelec quouſq; inquireret omnes do-
mos Sacerdotum per totam vrbem, non tamen in-
quiſiuit, ſed immediatè obtulit ei panẽ ſacrũ. Itẽ pa
tet falſum eſſe. quod dicebatur, quòd nunquam co-
querentur ibi panes, ſed viuerent Sacerdotes de pa-
nibus ſacrificiorum: quia Achimelech dixit Dauid:
Non habeo ad manum panes laicos: ſi tamẽ ibi nũ-
quam coquerẽtur panes, non dixiſſet Achimelech,
non habeo ad manum panes laicos, ſed diceret: Nũ
quam hic fuerunt panes laici, nec inquiras eos hic;
reſpondit tamen aliter: videtur ergo, quod aliquan- K
do habebat panes laicos: nõ ergo poteſt ſtare iſta po
ſitio. Aliquis reſpondebit aliter, quòd in vrbe No
be erant multi panes laici tunc, & hoc ſciebat Achi
melech: dedit tamen Dauid de panibus ſanctis: quia
tanta erat famis neceſſitas, quòd non poterat ſe ſu-
ſtinere dum mitteret Achimelech pro panibus ad
aliam domum. Iſta reſponſio conueniens eſt, ſi ve-
rum præſupponeret. ſ. ꝙ erat Dauid in tanta neceſ-
ſitate famis: nam ſi vidiſſet eum ita diſpoſitũ Achi-
melech, quòd immediatè moriturus erat, niſi daret
ei de pane, quem præſto habebat, non debebat mit-
tere ad aliam domum pro illo, ſed dare ei de pane
ſanctificato, etiam ſi eſſent poſiti panes in menſa co
F ram Domino. Etiam poſſet ei dare de carnibus ho-
locauſtornm, de quibus nullus vnquam hominum
comedit: quia nulla lex diuina in tali articulo obli-
gat: ſed præſupponitur hic falſum: quia Dauid nõ
erat in tali neceſſitate, qn potuiſſet expectare quo-
uſq; duceretur panis de alia domo, potiſſimè quia
ipſe non petiuit panes ad comedendum ibi, ſed ad
portandum in itinere pro ſe, & pueris ſuis, cum pe-
tiuerit quicquid ad manum haberet Achimelech,
vel ſaltem quinq; panes: pueri tamen non erant tũc
cum ipſo, ſed extra vrbem expectabant eum, vt pa-
ret ſup. ſ. nam & pueris condixi in illum, & illũ lo-
cum. ſ. dixi ꝙ irent ad certum locũ, & ad illos tulit
Dauid panes hos. non ergo erat Dauid in tanta fa-
G mis neceſſitate. Reſpoudendum eſt, ꝙ Dauid erat
in neceſſitate famis, non ꝙ illico moriturus eſſet, ſi
mox non daretur ei panis, ſed quia ſi ibi non accipe
ret panem, non poſſet accipere in alio loco, & peri-
clitaretur. Dicendum etiam, ꝙ in vrbe Nobe erant
multi panes laici, de quibus comedere poſſet Da-
uid, & hoc ſciebat Achimelech: In domo tñ Achi-
melech non erant pro tunc aliqui panes laici: quia
fortè tunc nouiter defecerat in domo eius panis, &
alius coquendus erat. Hoc apparet tam ex interro-
gatione Dauid, quàm ex reſponſione Achimelech:
nam non dixit Dauid: Nũquid poſſumus habere ali
quos panes in vrbe iſta: ſed dixit: Nunc igitur ſiquid
habes ad manum. i. ſi habes in promptu. i. immedia-
H tè des mihi. Achimelech quoq; non reſpõdit, ꝙ nul
li panes haberi poterant in tota vrbe, niſi ſancti, ſed
dixit: Nõ habeo panes laicos ad manũ, ſed tñ panẽ
ſanctũ. q. d. Si aliquãtulum morareris, bene poſſem
Achimelech quo auſus eſt dare Dauid panes ſanctos.
habere panes aliunde, ſed ad manum non habeo ad
immediatè dandum, niſi ſanctos panes. Sed tunc di-
cetur, quomodo ergo auſus eſt Achimelech dare pa
nem ſanctum Dauid, cũ poſt paululum habere poſ-
ſet panes laicos. Reſpondendum eſt, ꝙ habebat ne
ceſſitatem Dauid ſufficientem, propter quàm debe
ret dare ei Achimelech de panibus ſanctis. ſ. quia ip
ſe Dauid non audebat declinare ad aliquem alium
in vrbe ad petendum, ne cognoſceretur, ꝙ ibi erat:
quia ſic poſſet teneri, & periclitari. Etiam non paſ-
I ſus eſt Dauid expectare dum mitteret Achimelech
ad aliquam domum in vrbe ad petendum panes: qa
credebat ꝙ interdum poſſet ſciri de aduentu, & peri
clitaretur. Etiam ſine panibus nõ audebat exire de
vrbe: quia forte non erat alius locus propinquus, ad
quem declinare poſſet pro pane, quin prius labore,
& fame conficeretur ipſe, & pueri ſui: ideo neceſſi-
tas vrgebat, vt à Sacerdote Achimelech panes acci
peret. Videns autem Achimelech tantam eius cele
ritatem, dedit ei de panibus ſanctis. Sed tunc aliquis
dicet, quanquam Dauid haberet cauſam rationabi-
lem comedendi de panibus ſanctis propter meram
neceſſitatem, tamen nõ cõſtabat hoc Achimelech,
cum Dauid celaret ei fugam ſuam: quomòdo ergo
K habebat cauſam ad dandum ei panem ſanctum.
Reſpondẽdum eſt, quòd etiam Achimelech habuit
iuſtam cauſam dandi panem ſanctum Dauid, quan-
quam non habuit eandem, quam Dauid: dixerat. n.
Dauid Achimelech, ꝙ rex miſerat eum ita ſecretè,
quòd volebat, ꝙ nullus ſciret, an ad aliquid iret: &
ſi notificarat iter ſuum, rex poſſet eum iuſte puni-
re: ideo viſum eſt Achimelech iniuſtum, ꝙ remitte-
ret eum ad alium pro pane: Rurſus autem vidit eius
magnam velocitatem ex mandato regis, ideo non
miſit ad aliam domum pro pane, ſed credidit obſer
uationẽ pręcepti regalis ſufficientẽ cauſam eſſe ad
hoc, quòd poſſet dare Dauid de cibis ſanctificatis.
Sed tunc dicetur, quòd iſta non erat omnimoda ne
ceſſi-

ceſſitas: Chriſtus tamen excuſauit Dauid in comeſtione iſtorum panum propter neceſſitatem, vt colligitur Mat.cap.12. Reſpondendum eſt, ꝙ nullum

Quę neceſſitas excuſabat à tranſgreſſione pręceptorũ.

pręceptum diuinum, vel humanum in his, quę ſunt purè poſitiua, obligat contra neceſſitatem. Præcepta tñ veteris teſtamenti, quæ erant purè legalia ad hoc, ꝙ poſſent licitè ſolui, non exigebant omnimodam neceſſitatem (quando impoſſibile eſt aliud fieri, ſed neceſſitatem aliquantam. ſ. ꝙ res aliter commodè non fiat, vel ſine graui dãno. Hoc aũt Chriſtus ſenſit Mat.cap 12. quando excuſauit diſcipulos adducens exemplum iſtud de Dauid: nam illi vellebant ſpicas in ſabbato, & comedebant, qđ erat contra legem, ſed Chriſtus excuſauit eos ex neceſſitate famis. Manifeſtum tamen eſt, quòd ibi non erat abſoluta neceſſitas famis: quia poterant comedere aliquid in vrbibus, & non euellere ſpicas illas in agris. Sed aliquis dicet, quòd forte erat omnimoda neceſſitas, vt pote, ſi diſcipuli Chriſti venirent per iter, & diſtãtes à locis fameſcerent, & non haberent aliqd, quo euaderẽt periculũ famis, niſi ſpicas euellerent, & comederẽt: ideo abſoluta neceſſitas eſſe poterat. Dicendum ꝙ non ſtat: quia iſtud erat diebus ſabbatorum, vt patet Mat.c. 12. cum dixerunt Phariſæi: Diſcipuli tui faciunt quod non licèt eis ſabbatis facere: Chriſtus tamen non itinerabat diebus ſabbatorum, cum eſſet Iudæis illicitum: nec poterant recedere à loco, in quo erant, niſi per mille paſſus cauſa ſolatij, vt patet Actuum c.1. vbi dicitur, ꝙ à monte Oliueti vſq; ad Ieruſalem eſt iter ſabbati. i. quãtum licebat Iudæis ambulare in ſabbato: & tamen non eſt diſtãtia illa vltra mille paſſus, & ſic diſcipuli Chriſti exiſtentes apud vrbes non poterant habere periculum famis, niſi accipiatur periculum valde largè: illud tamen qualecunq; erat excuſabat eos: ergo etiam quanquam Dauid non haberet omnimodã neceſſitatem, liceret Achimelech dare ei panes ſanctos cum Chriſtus inducat Matt.c.12. tanquam ſimilia iſta duo *Niſi panem ſanctum*. i. nõ habeo ad manum, niſi panem ſanctum. ſ. panem propoſitionis.

Panis ſecũdus duplex.

Sciendum autem, quòd panis ſanctus erat duplex: quidam erat panis propoſitionis, alius erat panis, q prouenieba[t] ſacerdotibus de ſacrificijs. De nullo autem iſtorum poterat comedere Dauid. Patet de primis: quia de illis ſoli Sacerdotes comedere debebãt, vt patet Mat.ca.12. Non etiam de ſecundis: quia de illis comedebant ſoli ſacerdotes cum familijs ſuis: qui autem erant alienigenæ. i. non erant de ſtirpe, vel familia ſacerdotum, non poterant comedere. De his Leui.ca.22. Dauid autem de neutro horum erat. ſ. quia erat de tribu Iuda: & non erat vernaculus, nec empticius alicuius ſacerdotis, ideo non licebat ei comedere de ſanctificatis: hic tamen ſolũ agitur de ſanctificatis. Primo modo: quia iſti erant panes propoſitionis, vt patet inf. minus autem licebat Dauid comedere de his, quàm de ſanctificatis: Secũdo modo: quia de panibus propoſitionis ſoli ſacerdotes comedebãt, de alijs autem ſanctificatis comedebant tam filij quàm filiæ ſacerdotum, & omnes de ſtirpe illa, vt infra declarabitur.

Panes propoſitionis quomodo fiebant, & qui erant.
Quæſtio IX.

QVAERET aliquis de iſtis panibus propoſitionis: qui erant, & quomodo fiebant. Reſpondẽdum eſt, quòd panes propoſitionis erant 12. panes magni, qui ſtabant ſemper coram Domino: & fiebant hoc modo. ſ. ꝙ Sacerdotes accipiebant ſimilã, & ipſi de ea faciebant panes. Erat autem iſta ſimula A alba farina, & delicata. Habebant iſti panes certam magnitudinem: quia quilibet eorum habebat duas decimas farinæ, iſti autem ponebantur coram Domino intra velum tabernaculi. ſ. in ſecunda parte sãctuarij operta cortinis: erat enim ibi mẽſa aurea ad partem Aquilonarem, ſuper quam ponebatur iſti 12 panes altrinſecus. ſ. ſex cõtra ſex, & ſuper eos ponebatur thus: erant autem panes ſemper ſuper mẽſam, & mutabantur per tempora: nam quolibet ſabbato ponebantur. 12. panes calidi ſuper menſam, & tollebantur alij 12. qui ibi erant, & hoc modo erant per 7. dies De omnibus his Leui.ca.24. Deinde cum tollerentur panes priores, & ponebantur calidi, illi priores pertinebant ad cibos ſacerdotum, & ad eos B ſolum, vt patet inf. in littera & Mat.cap.12. Iſti autẽ vocantur panes propoſitionis in littera noſtra, & in Hebræo vocãtur panes facierum. De quo dicit Ra. Sa. quòd vocantur ſic, eo quòd vtranq; faciem ſimilem habebãt, & ſic erant duę facies: nam dicit, quòd iſti panes non coquebantur in clibano, ſicut alij panes laici, ſed quibuſdam vaſis aureis incluſis in vaſis ferreis, ſicut fiunt hoſtiæ: & ſic vtraq; facies poterat eſſe ſimilis. Sed hoc falſum eſt: quia iſti panes erant valde magni, cum quilibet eorum haberet duas decimas ſimilę. Tanta autem paſta, nõ poſſet coqui intra vaſa aurea, & ferrea: Prius. n. exureſ tota ſuperficies, & denigraretur in carbonem quàm medulla interior ſaltem leuiter coqueretur, ſed coquebantur C iſti panes ſicut cęteri in clibano: vocantur tamẽ panes facierum, id eſt panes facici: quia ante faciem Domini ponebantur ſuper menſam auream in tabernaculo, & hoc ſeruauit littera noſtra vocãs eos panes propoſitionis, ſcilicet: quia proponuntur. i. quia coram facie Dei ponuntur in menſa.

Panes propoſitionis vocãtur panes facierum.

Quare iſti panes ponebantur coram Domino.
Quæſtio X.

QVAERETVR vlterius, ad quid ponebanẽ iſti panes coram Domino. Quidam inſani putauerunt, quòd ponerentur tanquam Deus Hebræorũ vellet illos ad cibum, ſicut erat de Deo Babyloniorum D nomine Bel, cui quotidie ponebantur in templo magnæ appaririones ciborom, quas dicebant ſacerdotes comedi per noctẽ à Deo Bel. ſ. 12. artabas ſimilę, & oues 45. vini quoq; amphoras ſex, vt patet Dan.c.14. Sed iſtud ridiculum eſt: nam etiam ſecundum Gentilium fabulas, & exiſtimationem de dijs, non erat illis eſca, nec potus: qui iam cœleſtes incolæ erant: ſacerdotes autem Bel perſuaſerant regi Babylonis iſta ponere in templo pro Deo Bel, vt ibi ea per noctem furarentur, atq; comederent, ſicut poſtea patuit. Dij quoque Gentilium, qui Dæmonia erant, quanquam falſi dij eſſent: tamen verum erat eos cibis non egere: quia aut erant ſubſtantiæ ſpirituales. ſ. Dæmones, qui cibo non egẽt: vel erant meE ra corpora fictilia, quæ cibo non vegetantur. Deus autem Hæbræorum puriſſimus ſpiritus non habens aliquam vnionẽ ad corpus, propter quam cibo vegetari deberet: vnde & ipſa ſcriptura declarat, quòd Deus nihil horum comedebat, ſed manebant ibi panes per. 7. dies: deinde ablatis veteribus, per ſacerdotes ponebantur recentes, & veteres comedebantur à ſacerdotibus, vt colligitur Leui. capit.24. & inf. in littera. & Mat. cap. 12. Sed adhuc dato, quòd Deus Hebræorum cibo egeret, nõ iuberet Iſraclitis, quòd ponerent coram eo panem: ſed ipſe accipiet quicquid vellet, vt patet. Pſal. 49. ſcilicet. Si eſuriero non dicam tibi: meus eſt enim orbis terrarum, & plenitudo eius. Dicendum ergo eſt, quòd ponebanẽ. 12.

An Dij Gẽtilium comederent.

pa-

panes propoſitionis coram Deo non ad aliquã neceſſitatem, ſed ad cultum eius: ſicut multa alia fieri iuſſit, quæ nullo modo neceſſaria erant: fiebant tamen: quia erant cęremonię colendi Deum, & indicabant quandam reuerentiam: ſic eſt, ꝙ poneretur candelabrum cum lucernis ſeptem in latere meridiano tabernaculi Exo. 27 c & Num 8 quia tamen Deus eſt pura ratio nihil fieri iuſſit, quod ratione careat: volebat enim Deus, ꝙ intelligerent Iſraelitæ Deum habere curam de ipſis ad benefaciendũ eis, vt per hoc ipſi magis excitarentur ad colendum eum, & quia Hebræi rudes erant, & non mouebantur ad intelligendum, niſi per nimis ſenſibilia, iuſſit, quòd ponerent 12. panes coram ipſo in tabernaculo, qui eſſent ibi in memoria eorũ. ſ. vt per illos panes Deus recordaretur ipſorum. Erant autem illi 12 in memoriam 12 filiorum Iſrael, vt patet Leui. c. 24 multa autem ſimilia Deus iuſſerat Hebræis facere. ſ. vt ponerent duodecim nomina 12. filiorum Iſrael in 12. lapidibus rationalis, quos ferret ſummus ſacerdos in pectore, quando introiret coram Domino, vt ſic Deus recordaretur illorum: Exod ca. 28. iuſſit etiã, quod ſcriberentur eadem duodecim nomina I duobus onychinis, quos portabat ſumm⁹ ſacerdos in Ephod ſuper humeros ad memoriam filiorum Iſrael. e. c. Per hoc autem intelligebãt Iſraelitæ, quòd erant nimis familiares Deo, cum ſemper recordaretur illorum: ſic dixit Moyſes Deut. ca. 4. in laudem Hebræorum: non eſt alia natio tam grandis, quę habeat Deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris. Proficiebant ergo ad hoc panes propoſitionis.

Quibus licebat comedere panes propoſitionis. Quæſtio XI.

QVAERETVR vlterius, quibus licebat comedere de panibus propoſitionis. Reſpondendum, ꝙ non licebat popularibus, alioquin panes propoſitionis eſſent panes communes, Achimelech tamẽ ſacerdos diſtinxit hic de panibus laicis, & panibus propoſitionis, dicens: non habeo ad manum panes laicos, ſed tantum panem ſanctũ. Dicendum etiam, ꝙ nõ licebat leuitis cõmedere de panibus propoſitionis: nam ea, quæ pertinebant ad iura ſacerdotum, erant ſanctificata, & non poterant de eis comedere alienigenę, vt patet Leui. c 22 leuitæ tamen erant alienigenę reſpectu ſacerdotum, vt patet Num c. 3. 1 & . 8 erat autem in hoc ſpeciale in ſacerdotibus: quia quãdo aliquis de popularibus offerret hoſtiam pacificam de partibus ei prouenientibus, poterat dare cuicunq; inuitando quos vellet ad cibos, dum tamen mundi eſſent: vnde cum quis offerebat iſtam hoſtiam, omnes de domo ſua, & ſerui, & ancillæ, & quicunq; pauperes poterant comedere cum illo Deut. c 12. 14 & 16 Iura autem, quæ proueniebant ſacerdotibus de ſacrificijs tam pacificis, quàm quibuſcunq;, non poterant cõicari alijs: quia Deus interdixerat eſum illorũ quibuſcunq; alienigenis Leu. c 22 Hoc autem verum erat niſi interdũ ſacerdotibus prouenirent partes ſacrificiorũ, nõ vt ſacerdotibus, ſed vt laicis: quia tũc poterant dare quibus vellent de illis, vt ſi aliquis de ſacerdotibus offerret hoſtiam pacificam & ipſe non immolaret eam, ſed alius ſacerdos, ꝓueniebant ei omnes partes, quæ proueniunt laicis offerentibus: & ad illa poterat inuitare quoſcũq; vellet: quia non pertinebant illa iura ad eũ, tanquã ad ſacerdotẽ, ſed tanquã ad laicũ offerentem: panes aũt propoſitionis nunquam pertinebant illo modo ad ſacerdotes, ſed proueniebãt eis,

F vt iura ſacerdotalia: Ideo non poterat de illis aliquis communicare popularibus, vel leuitis.

An omnibus de familia ſacerdotum licuiſſet comedere de panibus propoſitionis. Quæſt. XII.

QVAERETVR vlterius, cum non liceret popularibus, nec leuitis comedere de panibus propoſitionis, an liceret omnibus de familia ſacerdotum: licebat enim regulariter ſacerdotibus, & filijs, & filiabus, & empticijs, atque vernaculis comedere de ſanctificatis, & omnibus alijs prohibebatur, quædam tamen erant ſanctificata, de quibus non licebat his omnibus comedere, quod apparet: quia Leu.
G 22 c. dicitur de empticijs, & vernaculis ſacerdotum: ꝙ licet eis comedere, & Leui. c. 10. dicitur, ꝙ filijs, & filiabus ſacerdotum licebat comedere de pectuſculo, & armo dextro prouenientibus de ſacrificijs. Alia tamen erant prohibita omnibus de familia ſacerdotum, niſi ipſis ſacerdotibus, & filijs eorum maſculis, ſic erat de ſimila, quę habebatur de ſacrificijs: nã dicitur Leui. ca. 6. ꝙ mares tantum de ſtirpe Aaron comederẽt de ea. Idem erat de ſacrificio pro peccato, quia ſoli ſacerdotes, & filij maſculi comedebant. eo. cap. Pro quo conſiderandum, ꝙ iura Sacerdotum erant multa: quędam autem ipſorum ad ſolos maſculos: quædam ad totam familiam pertinebant, quod ſic apparet: quia quædam erant iura Sacerdotum, de
H quibus nulla pars pertinebat ad Dominum. ſ. quia nõ cremabatur aliquid ſuper altare, nec ponebatur coram Domino: alia aũt erant, quarum partes quædam cremabantur in altari, vel ponebantur coram Dño ad hoc, ꝙ ibi manerent aliquanto tempore. Prima iſtorum erant paruæ ſanctificationis, ideo licebat illa conuerti in vſus familiæ totius ſacerdotum, vt ſiquis aliquid deberet, & non eſſet Dñs, cui daret, tenebatur dare Sacerdoti, vt patet Num. c. 5. & hoc ſiue illud eſſet pecunia, ſiue animal: ſi pecunia quidẽ poterat Sacerdos emere inde quod vellet, & conuertere in vſum totius familiæ: & ſi eſſet animal, non tenebatur illud immolari in altari, ſed poterat vendere, vel conuertere in vſus ſuos qualiter vellet, vt
I declaratũ eſt eo. c. Alia quoque erant iura, quæ non ponebantur in altari, ſicut panes primitiarum, quos Iſraelitæ dabant Sacerdotibus, quaſi in eleemoſynã quando coquebant, de quo Num. c. 15. Iſti aũt erant fermentati, ideo non ponebantur ſuper altare Leu. c. 2. & ſic pertinebant ad totam familiam Sacerdotũ, cũ eſſent purè laici, & poterat quicunq; alius homo comedere de illis. Alia quoque erant iura, quæ nõ ponebantur in altari. ſ. omnia, quæ dabantur ex voto, quia ſiquis vouiſſet Dño pecuniã, vel animal, aut quodcunq; aliud, illud totaliter pertinebat ad ſacerdotes, & nulla pars eius ſanctificabatur Dño, quàmquàm eſſet animal immolaticium, & de hoc comedebant omnes, qui erãt in familia Sacerdotis, dum tñ eſſent
K mundi, vt patet Num c. 18. ſ. Primitias autem, quas vouerint & obtulerint filij Iſrael, tibi dedi, & filijs atque filiabus tuis iure perpetuo: qui mundus eſt in domo tua, veſcetur eis. Et vocantur ibi primitiæ non de fructibus terræ, vel de animalibus, ſed quicquid Iſraelitæ offerrent ex voto. Vnde ibi immediatè dr: omne, quod ex voto reddiderint filij Iſrael, tuũ erit: & intelligitur cũ illa determinatione ſuperiori. ſ. ꝓ filijs, & filiabus. Item primitiæ de terra naſcentibus erant de iure Sacerdotum, & quia nihil de iſtis ponebatur ſuper altare, pertinebant ad totam familiã Sacerdotum, de quibus comedere poterat quilibet, dum tamen eſſet mundus. De hoc eo. c dicitur: omnem medullam olei, & vini, atq; frumenti quicquid offerunt

Multa iura Sacerdotum, de quibus aliqua licebat omnibus de familia comedere, aliqua verò non.

offerunt primitiarum Domino, tibi dedi vniuerſa frugum initia, quæ gignit humus,& Dño deportantur,cędent in vſus tuos: qui mũdus eſt in domo tua, veſcetur eis. Alia autem erant iura ſacerdotalia de rebus illis, quarum partes aliqua cremabantur ſup altare,vel fundebantur, aut ponebantur ad manendum aliquanto tempore coram Domino, ideo iſta erant magis ſanctificata, quàm prima iura: & ſic licet de primis liceret vniuerſaliter comedere omnibus de familia ſacerdotum, tamen de his non licet vniuerſaliter. Pro quo ſciendũ, ꝙ iſta iura ſecunda conſiſtunt in his, quæ ſacerdotes recipiebant de ſacrificijs,vel quaſi ſacrificijs.ſicut de hoſtia pacifica recipiebant aliquas partes,ſcilicet pectuſculum,& armum dextrum Leui.cap.7. in hoſtia pro peccato recipiebant omnes carnes, in holocauſto autem recipiebant ſolam pellem habebant quoque partes libamentorum in his ſacrificijs, ſcilicet de ſimila cõſperſa oleo: accipiebant quoque panes propoſitionis, q tollebantur de menſa aurea poſtquam ibi fuiſſent ſeptem diebus. De carnibus autem prouenientibus ſacerdoti,de hoſtia pacifica poterat comedere tota ſamilia ſacerdotum,dum tamen eſſent mũdi. De hoc Leui. cap. 10. ſ.pectuſculum quoq;, quod oblatum eſt,& armũ,qui ſeparatus eſt,edetis in loco mundiſſimo tu,& filij,ac filiæ tecum,Similiter quando offerebantur primogenita pecorum Domino immolabãtur,& fuſo ſanguine ſuper altare, & crematis adipibus,omnes carnes pertinebant ad totam familiam ſacerdotum, vt patet Num.cap.18. ſ.carnes verò in vſum tuum cędent,ſicut pectuſculũ cõſecrationis, & armus dexter: ſed iſta duo pertinebant ad ſacerdotes proſe, & tota familia ſua: ergo etiam carnes primogenitorũ oblatorum. In alijs autem iuribus reſiduis non habebant partẽ omnes de familia ſacerdotũ,ſed ſoli filij maſculi: ſupererat enim pellis holocauſti,quę non erat ad cibum,de qua Leui c.6.ſupererat ẽt pars ſacrificiorum pro peccato, de qua nihil comedebant filiæ ſacerdotum,niſi ſoli mares,vt patet Num.c.18.ſ.Omnis oblatio ad ſacrificium, & quicquid pro peccato, atque delicto redditur mihi, & cędit in ſancta ſanctorum,tuum erit, & filiorum tuorum,in ſanctuario comedes illud mares tantum edent ex eo. De hoc etiam Leui. c. 6. ſupereſt etiã ſimila,quæ dabatur cum holocauſto,& cũ hoſtia pacifica,quæ vocatur libamentum,& de iſta ſoli maſculi de genere ſacerdotali comedebant, vt patet Leui. c.6.ſuperſunt aũt panes propoſitionis,qui nimis ſancti erant,ideo ad ſolos maſculos de genere ſacerdotali pertinebant: nam iſti ponebantur intra tabernaculum ſuper menſam auream, ex quo contrahebãt ſpeciale ſanctitatem,quia de nullo ſacrificio, vel re oblata hoc fiebat. De hoc Mat.cap.12.dicitur,quòd comedit Dauid, & qui cum eo erant de panibus ꝓpoſitionis,de quibus nõ licebat comedere, niſi ſolis ſacerdotibus: filiæ ergo ſacerdotum, & reliqua familia non poterant comedere de his panibus. Aliq autem dicunt, ꝙ per illud non excluditur familia ſacerdotalis: ſed excluduntur illi, qui nec ſunt ſacerdotes, nec de familia ſacerdotum: ſed ſi litera conſideretur,non ſtat:nam ſi diceretur ibi, quòd ſolis ſacerdotibus licebat comedere de his panibus,potuiſſet habere locum iſta calumnia, ſed ponuntur ibi duæ clauſulæ. Prima eſt, quando Dauid intrauit in domum Dei comedit panes propoſitionis,quos nõ licebat ei edere,nec his, qui cum eo erant. per iſtam clauſulam ſufficienter exprimitur, ꝙ panes propoſitionis nõ licerent laicis: alioquin licerẽt Dauid,& eis, qui cũ eo erãt. Et ſi hoc ſolũ poneretur,poterat intelligi,quòd non licebant iſti panes laicis:licebant

De panib. ꝓpoſitionis ſoli maſculi d genere ſacerdotali poterant comedere.

A tamen familiæ ſacerdotum. Additur tamen ibi: niſi ſolis ſacerdotibus.ergo ad hoc,quòd iſta clauſula aliquid operetur,neceſſe eſt, ꝙ præter laicos,eſſent aliqui, quibus non eſſet licitum comedere de panibus propoſitionis: & iſti ſunt omnes de familia ſacerdotum,præter filios ſacerdotum,qui etiam ſunt ſacerdotes ſicut patres:cum ſacerdotium eſſet ibi ex progenie. Item patet hoc adhuc clarius Leui.capit.24. vbi dicitur de panibus propoſitionis, ſcilicet per ſingula ſabbata mutabuntur coram Domino ſuſcepti à filijs Iſrael fędere ſempiterno: eruntque Aaron, & filiorum eius, vt comedant eos in loco ſancto: qa ſanctum ſanctorum eſt. Cum ergo ibi ponantur ſoli filij,& non filiæ,non pertinebat,niſi ad ſacerdotes, B & filios eorum. Sed aliquis dicet,quòd nomine filiorum intelligũtur etiam filiæ, & ſi filiæ comedere poterant,conſequenter tota familia. Dicendũ, ꝙ non ſtat, quia quanquam regulariter nomine filiorũ intelligantur etiam filiæ: quia tamen in iuribus ſacerdotalibus erant quædã,quæ cõueniebant filijs,& nõ filiabus, & alia, quæ conueniebant tam filijs, quàm filiabus: quando ſcriptura agit de his iuribus, ponit filios pro maſculis ſolum. Et quando ſunt iura,quæ vtriſque conueniunt,exprimũtur etiam filiæ. Sic patet Num cap. 18.vbi agitur de his iuribus:& dicitur: Omnis oblatio, & ſacrificium,& quicquid pro peccato redditur,tuum erit, & filiorum tuorum, & intelligitur ibi de ſolis filijs. nam immediatè dicitur: C mares tantum comedent ex eo.& e.cap. cum agitur de iuribus communibus dicitur: primitias,quas vouerint, & obtulerint filij Iſrael,tibi dedi, & filijs, ac filiabus tuis: tamen ſi nomine filiorum intelligerentur etiam filiæ,non fuiſſent ibi expreſsè, ſed in allegato.cap. Leui.cap.24 dicitur de iure ſacerdotali, & exprimuntur ſoli ſacerdotes,& filij: ergo non intelligitur de filiabus, nec de reliqua familia. Simile patet Leui.cap.10. vbi cum dicitur de ſacrificio ꝓ peccato,ſubditur: Comedetis autem in loco ſancto,qđ datum eſt tibi,& filijs tuis, & ibi per filios intelliguntur ſoli maſculi, quia ſacrificium pro peccato, de quo ibi agitur,ad ſolos maſculos de genere ſacerdotali pertinebat Leui.cap 6.& in alleg cap.10.cũ ſub- D datur de partibus, quæ proueniunt de ſacrificio pacifico,quæ ſunt communes maſculis,& fœminis,dicitur: pectuſculum quoque,quod oblatum eſt, & armum,qui ſeparatus eſt,edetis tu, & filij, ac filiæ tuæ, ergo nomine filiorum non intelligentur hic filiæ. Item patet hoc, quia quando dicitur, ꝙ aliquid debet comedi in loco ſancto, quia cõſecratum eſt, vel eſt ſanctum ſanctorum, illud ad ſolos maſculos de genere ſacerdotali pertinet. Sic patet Leui. cap.6. ſ. reliquam partẽ ſimilæ comedet Aaron in loco ſancto atrij tabernaculi, & poſtea ſubditur: mares tantum ſtirpis Aaron comedent illud. Idem patet. e.c. de carnibus ſacrificij pro peccato,ſcilicet omnis maſculus de ſacerdotali genere veſcetur de carnib' eius E in loco ſancto,quia ſancta ſanctorũ eſt: quod multoties replicatur. e. c. ſic patet Leui.cap.10.ſ. comedite illud abſque fermento iuxta altare,quia ſanctũ ſanctorum eſt. Et tamen illud dicitur ibi de ſacrificio pro peccato de quo ſoli maſculi comedebant. Idem monetur Num.c.18. ſ.In ſanctuario comedetis illud, mares tantum edent ex eo, quia conſecratum eſt tibi,& nunquam reperitur, ꝙ ponantur iſtę duæ clauſulæ, ſcilicet, ꝙ comederetur in loco ſancto,quia ſanctum ſanctorum erat,vel quia conſecratum erat,niſi in illis iuribus, de quibus ſoli maſculi comedebant, ſed in panibus propoſitionis ponuntur iſtæ duę clauſulæ Leui.cap.24.ſcilicet,eruntque Aaron, & filiorum eius, vt comedant eos in loco

Sacrificiũ pro peccato ad ſolos maſculos de genere ſacerdotali ꝑtinebat.

ſancto,

ſancto: quia ſanctum ſanctorum eſt. Ergo panes propoſitionis ſolis maſculis de genere ſacerdotali liciti erant ad eſum. *Si mundi ſunt pueri.* i. quanquam ſit panis ſanctus, & non liceat niſi ſolis ſacerdotibus, ſi tamen mundi ſunt pueri, dabo illis. Dixit autẽ de pueris: quia Dauid petiuerat panem non ſolum pro ſe, ſed etiam pro pueris, cum dixiſſet: ſi quid habes ad manum, vel quinq; panes, da mihi. Et cum quæſiuit Achimelech de mundicia puerorum, nõ ſolum de illis quærebat, ſed etiam de Dauid, locutus fuit tamen nimis prudenter, & vrbanè: nam in iſto verbo non præiudicabat aliquo modo honori Dauid: cũ non ſignificaret ſe dubitare de eius mũdicia, ſed de pueris, per hoc tamen ita haberet noticiam de mundicia, vel immundicia Dauid, ſicut ſi quæſiuiſſet, an ipſe, & pueri mundi eſſent: ideo Dauid cum prudẽs eſſet intelligens hoc tam de ſe, quàm de pueris, dictum eſſe, reſpondit pro omnibus, dicẽs: ſi de mulieribus agitur continuimus ab heri, & nudiuſtertius.

An Achimelech dediſſet panes propoſitionis Dauid, & ſuis, ſi fuiſſent immundi. Quæſt. XIII.

QVAERET aliquis, ſi reſpõdiſſet Dauid, ꝙ pueri non erant mũdi, an Achimelech dediſſet eis panes propoſitionis. Aliquis dicet ꝙ non: quia ſi viſa neceſſitate famis Dauid, & puerorum ſuorum, in omni caſu daturus eſſet eis panem ſanctum, nõ quæſiuiſſet an eſſent mũdi, cum hoc nihil obſtaret: quæſiuit tamen, ergo videtur, ꝙ non dediſſet, ſi reſpõderetur, quod erant immundi. Dicendum eſt, ꝙ in oĩ caſu Achimelech dediſſet panes ſanctos Dauid, & pueris ſuis, ſi vidiſſet eos in extrema neceſſitate famis: nam tunc nulla lex obligabat. In quo conſiderandum, ꝙ non licebat laicis comedere de ſanctificatis, & quandocunq; comederent, peccabant grauiter. Item erat regula, ꝙ nullus immundus poſſet comedere de ſanctificatis, etiam ſi aliàs eſſet ſibi licitum, vt patet Leu cap. 22. nec ſolum comedere, ſed etiam accedere non poterat ad loca ſacra: alioquin moreretur, Leui. cap. 15. ſi tamẽ aliquis de laicis exiſtens in immundicia, comederet de ſanctificatis, dupliciter peccabat, tũ qa laicus erat, tũ qa immũdus: ſi ergo Achimelech nũc dediſſet panẽ ſãctũ pueris Dauid mũdis ſolũ videbaĩ agere contra vnam legẽ, ſi autem immundi eſſent, agebat contra duas: quia grauius erat: ſi tamen in extrema neceſſitate eſſent, etiam ſi ageret contra omnes leges, dare debuiſſet illis panem ſanctum, ſi lex aliqua ab aliquo legiſlatore data diſpenſabilis eſt. Omnes autem datæ ab eodem legiſlatore, inquantum ſolum obtinent vires ab eodem legiſlatore, diſpenſabiles ſunt. Quod dico propter differentiam legis purè poſitiuę, & legis purè naturalis: quia ſi aliquis legiſlator ĩter leges ſuas inter poſuerit aliquam legem purè naturalem, & faciat eam cum cęteris promulgari: quanquam poſſit diſpenſari in alijs purè poſitiuis, & eas abrogare: tamen non poterit diſpenſare in ea, quæ eſt purè naturalis, ſic eſt in legibus Dei, quantum ad præcepta decalogi, & quantum ad cęremonialia, vel iudicialia: nam ſi aliquod præceptum Dei eſt, in quo diſpenſari non licèt, vel abrogari illud: non eſt hoc: quia pręceptum Dei eſt, vel propter poteſtatem condentis, ſed quia tale eſt ſecundum naturam, contra quã rectè fieri nequit: ſi tamen dentur præcepta, quæ non obligant ſecundum naturam: ſed ſunt purè poſitiua, ſi vnum eſt diſpenſabile, & omnia diſpenſabilia, qa non ſunt ex maiori poteſtate omnia ſimul quã vnum eorum: quanquam rationabilius eſt diſpenſari in vno ſolo, quàm ĩ omnibus. Cum ergo lex eſſet, ne quis comederet de ſanctificatis, niſi eſſet de fa

Legiſlator in quibus legibus ab eo datis diſpenſare poteſt.

F milia ſacerdotum, alioquin Deus eum occideret, & in hoc poterat diſpenſari propter neceſſitatem, vel credebat Achimelech, quòd non obligabat ĩ neceſſitate, ita poterat eſſe de omnibus alijs purè poſitiuis. ſ. quanquam iuſſum eſſet, ꝙ nullus immundus comederet de ſanctificatis, tamen eſſet licitum comedere, ſi eſſet in neceſſitate famis. Nec in hoc eſt dubium. Achimelech tamen quæſiuit, an eſſent mũdi pueri Dauid: quia quanquam crederet legem in vtroq; caſu eſſe diſpenſabilem, ſi neceſſitas magna vrgeret, tamen requirebatur maior cauſa motiua ad diſpenſandum in multis legibus, quàm in vna: quanquam poteſtas diſpenſandi nõ requiratur maior: & qa vidit Achimelech Dauid, & pueros ſuos

G in quadam neceſſitate famis, credidit quòd iuſtè poterat eis dare panem ſanctum, ſi mundi eſſent: ſi tamen non eſſent mundi, requiſiuiſſet in eis maiorem neceſſitatem: & fortè pro illa neceſſitate, quam ſolum credebat eos pati, non dediſſet eis panem ſanctum: ſi tamen fuiſſet omnimoda neceſſitas, nullatenus dubitaret dare quod petebatur, cum omnia iſta præcepta diſpenſabilia eſſent: quia nihil continent de iure naturæ. *Maxime à mulieribus, manducent.* i. ad comedendum de pane ſancto requiritur omnis mundicia: nam non ſolum qui comedit mundus eſſe debet, ſed ẽt debet comedere illum in loco mundo. i. in ſãctuario, vt patet Leu. c. 24. iõ in iſtis pueris requirebaĩ mũdicia ex maxime mũdicia à mulieri-

H bus. q.d. ẽt ſi non eſſent mundi quantũ ad alia, dũ tñ eſſent mundi à mulieribus, poterant comedere de ſanctificatis: & ad hoc reſpondit Dauid: ſi de mulieribus agitur, continuimus ab heri, & nudiuſtertius. q.d. ſi non agitur de alia immundicia, niſi à mulieribus, manifeſtum eſt, ꝙ mundi ſumus. De alijs autẽ non ſumus oĩno mundi: ideo ſubiunxit immediatè: porro via hęc polluta eſt. i. multas pollutiones cõtrahere poteramus in via iſta. Ex hoc apparet, qđ ſupra dicebatur. ſ. ꝙ etiã ſi mundi fuiſſent pueri Dauid, dum tamẽ eſſent in neceſſitate, dediſſet eis Achimelech panem ſanctum: nam non requiſiuit in eis principaliter, niſi immundiciam à mulieribus, & tamen in quacunque alia exiſtentes non poterant li-

I citè comedere de ſanctificatis: Leui. cap. 22. Ex his autem apparet quanta confuſio debet eſſe eorum, qui Dominicum corpus immundi exiſtentes accipiunt: nam ſi lex homini exiſtenti in neceſſitate nõ permittebat comedere de pane illo propoſitionis, qui nullam differentiam ab alijs panibus habebat ſecundum veritatem, ſed ſolum ſecundum opinionem: quanto ſolicitius hoc obſeruãdum eſt in Dominico corpore, vbi non eſt panis, nec vinum, ſed vera Chriſti caro, cum ipſe dicat: Caro mea verè eſt cibus, & Sanguis meus verè eſt potus: Io. capi. 6. Nemo igitur dignè explicare poterit quanta ſolicitudo homini adhibenda ſit, vt conuenienter ſuſcipere queat illud ſtupendum diuinæ largitatis bene-

Cõtra ĩdignè ſumẽtes corp' Chriſti.

K ficium. Quanta enim infælicibus pœna imminet, q irreuerenter ſuſcipiunt id, quod ſuper omnem reuerentiã eſt. Vnde rectè Apoſtolus noſter. 1. ad Cor. cap. 11. ait: Itaq; quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & ſãguinis Dñi. Ideo ſubdiĩ: Probet aũt ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium ſibi manducat, & bibit non diiudicans corpus Dñi. Et ſicut hic ſpecialiter ĩquiſiuit Achimelech de immundicia, quæ eſt à mulieribus, ita & in ſuſceptione Dominici corporis obſeruandum eſt: non enim merentur carnem ſupra celeſtem deguſtare, qui turpibus carnis illecebris immorantur. Et quanq̃ hoc

magis

magis intelligatur de coitu adulterino, vel qualitercunq; illicito: tamen etiam non honeſtum eſt obſeruare idem in coitu coniugali. ſ. qui Euchariſtiam ſuſcepturus eſt caueat coniugalem acceſſum per aliquot dies, ſaltem per tres: nam quanquam Eccleſia non obliget ſub pœna peccati mortalis ſuſcepturos Euchariſtiam ab vxoribus abſtinere per aliquē diē, tamen per modum cōſilij, & honeſtatis dixit, ꝙ per tres dies ante ſuſceptionem Euchariſtiæ ab amplexibus coniuges abſtinerent. Idem autem eſt de illo, qui incurrit nocturnam pollutionem: nam ſaltem ſequenti die propter reuerētiam, Euchariſtiam Domini ſuſcipere non deberet: ſi tamen ſuſcipiat, non peccat, niſi aliàs ſit inhabilis. Hęc autem de abſtinētia trium dierum dicta ſunt ab Eccleſia propter verba Dauid: qui dixit ſe, & pueros ſuos à tribus diebus abſtinuiſſe. Sciendum autem pro hoc, quòd pollutio interdum accidit ex crapula, interdum infirmitate potentiæ retentiuæ, interdum ex abundantia ſeminis, quod non poteſt contineri intra vaſa. Interdum ex cogitatione diurna: ſi ex infirmitate, vel abundantia ſeminis, peccatum nullum eſt, & non obligamur abſtinere à ſumptione Euchariſtiæ: ſi tamen aliquis ex reuerētia abſtinuerit, benè agit: ſi autem ex crapula, veniale eſt, licet interdum poſſit eſſe graue, & debet ſacerdos abſtinere à conficiendo, niſi fortè neceſſitas, & defectus aliorum ſacerdotū fuerit, qa tunc poteſt conficere, præſertim ſi in ſomnio non fuit turpis cogitatio: ſi autem ex turpi cogitatione diurna, abſtinendum eſt à ſuſcipiendo, & cōficiendo. Hanc diſtinctionem ponit Grego. ſcribēs ad Auguſt. Epiſcopum Anglorum: de hoc etiam Iſidorus li. 1. ſentētiarum ſuarum. Et habetur in decretis diſt 6 cap. teſtamentū, & c. non eſt peccatum. Mulier autem propter menſtrua nunquam obligatur abſtinere a ſuſceptione Euchariſtiæ: ſi tamen abſtinuerit tēpore mēſtruorum laudabile eſt. De hoc ſcribit Auguſt. & habetur in decretis diſtin. 5. capit. ad eius vero.

Pollutio ex quibus cauſis naſcitur: & quãdo pp eam abſtinendũ eſt à ſumptione corporis Chriſti.

Quare Achimelech magis petijt de mundicia à mulieribus, quàm de alijs. Quæſt. XIIII.

QVAERET aliquis, quare magis dixit hîc Achimelech de mundicia, quæ eſt à mulieribus, quā de alijs mundicijs: nam omnes diſpēſabiles ſunt, & dato quòd fuiſſent immundi pueri Dauid cum mulieribus, ſi fuiſſent in extrema neceſſitate, dediſſet eis Achimelech panem ſanctum. Ratio autem dubij eſt: quia cum omnes mundiciæ excluderent hominem a participatione ſacrorum in veteri teſtamento, neceſſe erat, quòd maiores immundiciæ magis arcerent. Immundicia tamen, quæ eſt cum mulieribus, non eſt maxima ſecundum legem: quia aliæ multæ ponebantur maiores: ideo non debuiſſet dicere de hac, ſi mundi ſunt maximè à mulieribus. Quod autem ſint aliæ maiores, apparet: quia cum effectus immundiciæ ſit excludere hominem à participatione ſacrorum, illa immundicia, quę magis excludit maior eſt arguendo à poſteriori. Immūdicia tamē lepræ magis excludebat: quia non ſolum excludebat hominē à ſacris, ſed etiam à cohabitatione aliorum hominum, vt moraret̄ in agro. Habebat quoq; veſtes diſtinctas ab alijs hominibus, vt à lōge cognoſceretur Leui c. 14. & Num. 5. ſimiliter quoq; ſi quis pateretur fluxū ſeminis, vel eſſet immundus ſuper mortuo excludebatur de caſtris Nume. cap. 5. Siquis tamen eſſet pollutus ex coitu, non eijciebat̄ de caſtris: ergo erat minor immundicia cum muliere, quàm ille tres. Item illa immundicia erat maior,

A quæ maiori tēpore excludebat aliquem à communicatione ſacrorum: lepra tamen, & fluxus ſeminis excludebāt hominem toto tempore, quo manebat in his immūdicijs, etiam ſi per multos annos maneret, & immundicia ſuper mortuo excludebat hominem ſolū per vnum diem. ſ. ꝙ lauaret aliquis carnē ſuam poſt coitum, & manebat ſolū immūdus vſq; ad veſperam: Leui cap. 15. magis ergo debuiſſet dicere de lepra, fluxu ſeminis, & immūdicia ſuper mortuo, quàm de immūdicia cum mulieribus. Aliquis reſpondebit, ꝙ hoc factum eſt, quia iſta erat immūdicia corporalis, & ſpiritualis: aliæ autem erant immundiciæ ſolum corporales, & ſine peccato. Pro quo conſiderandum, ꝙ immūdiciæ, de quibus agit̄
B in veteri teſtamento, non erant peccata, ſed erant quædam irregularitates carnis, vel immundiciæ ſolum carnales, & contrahebantur ſine peccato: immo multę earum, quando contrahebantur, faciebāt hominem mereri. Exemplum primi, vt in lepra, & fluxu ſeminis, & ſimilibus, quas homo incurrit innoluntarius. Manifeſtum eſt enim, ꝙ nequaquam peccat: excludebatur tamen à ſacris: aliæ autem ſunt, in quibus homines merebantur, vt ſiquis pollueret̄ ſuper mortuo tangendo eum, vel tumulum ſuum, vel exeundo ad obſequia, immundus erat per ſeptē dies: ſepelire tñ mortuū meritoriū erat: imo īterdū ſiquis nollet cōtrahere īmūdiciā ſup mortuo, peccabat mortaliter, vt ſiqs nollet ire ad ſepeliendū patrē
C ſuum, nec impendere aliquem honorem funeri palam eſt, ꝙ peccabat: ſi tamen iret, efficiebatur immūdus. In immundicia autem cum mulieribus ſecus erat, quia poterat aliquis peccare mortaliter in coitu, & præter hoc immundus erat vſque ad veſperū. Hæc autem vera ſunt: reſponſio tamen non applicatur, quia tunc ſolum intelligeretur iſta immundicia cum mulieribus, quando coitus eſſet illicitus: ſi autem eſſet cum vxore non contraheretur immundicia, ſed falſum eſt, quia qualitercunque aliquis pollueretur in coitu, lauare debebat carnem ſuam, & immundus erat vſque ad veſperum, Leui. cap. 15. & ita obſeruabant Hebræi. Achimelech quoque quādo dixit hic, ſi erant mundi pueri à mulieribus, non
D intellexit ſpecialiter de coitu illicito, ſed de quocunque, etiam ſi fuiſſet cum propria vxore. Dicendum tamen, quòd iſta immundicia, quæ eſt cum mulieribus, ſiue ſit cum vxore, ſiue cum qualibet alia, erat maior, quàm quæcunque alia immundicia legalis, quia omnes aliæ immundiciæ poterāt contrahi ſine peccato, & ſine alia reliquia peccati. Immundicia tamen contracta in coitu, quanquam interdum ſit ſine peccato, nunquam tamen eſt ſine fœditate, & concupiſcentia deordinata, quæ ſunt reliquiæ peccati originalis: & vocantur interdum peccata, vel iniquitates, vt patet Pſal 50 ſcilicet. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Quod non intelligitur tan-
E quam ibi eſſet verè peccatum, ſcilicet, coitus adulterinus, ſed erat fœditas concupiſcentiæ: ideo non erat aliqua immundicia, quæ magis deberet hominem tollere à participatione ſacrorum, quæ honeſtiſſima ſunt, quàm immundicia in coitu, quæ fœdiſſima eſt: ideo Achimelech quæſiuit ſpecialiter de mundicia à mulieribus. Cum autem arguitur, quòd maior erat immundicia lepræ, & fluxus ſeminis, & ſuper mortuo, quia non ſolum excludebant à ſacris, ſed etiam à communicatione hominum. Dicendum, quòd maior immundicia eſt cū mulieribus: lex tamen non poſuit maiorem pœnam in ea, quàm in alijs, quia erat immundicia nimis cōmunis, quam omnes coniugati ſæpiſſimè incurrebant:

Immundiciæ veteris teſtamēti non erant peccata.

Immundicia à mulieribus erat maior quacũque alia.

bant: & ſi propter hanc excluderentur à caſtris,ſicut pro immundicia ſuper mortuo eſſet abſurdum nimis,quia ſic oporteret homines ire extra caſtra.Immundicia aũt ſuper mortuo non eſt tã cõis,ideo q̃q̃ iubeantur homines ire extra caſtra, quando illã cõtraherent, non erat inconueniens: de immundicia aũt lepræ,& fluxus ſeminis alia cauſa erat eundi extra caſtra,ſ.quia iſtæ immundiciæ ſunt contagioſæ: & ſi illi,qui patiuntur eas, manerent inter alios,inficerent eos,ꝙ erat inconueniens, ideo ẽt ſi non eſſet immũdicia legalis,dẽbãt oẽs hmõi excludi à caſtris, quia eſt immundicia naturalis. De fluentibus aũt fœmine ſecus eſt,quia licèt illa ægritudo non ſit contagioſa naturaliter,eſt tñ cõtagioſa ſecundum legẽ, ſ. ꝙ oẽs tãgentes virũ fluentem ſemine, Immundiciã incurrunt. Ille verò,qui eſt immundus in coitu,non habet aliquid horum,ideo quanquam ſit maior immundicia,non excluditur de caſtris.

In quocunque coitu contrahitur immundicia. Quæſt. XV.

QVAERETVR vlterius, an hoc,ꝙ dicitur de immundicia cum mulieribus,ſit intelligendũ de quacunq; alia immundicia in coitu, vt de immundicia in coitu Sodomitico,& in coitu pecorali,& in mollitie,atque ſimilibus. Rñdendum eſt,ꝙ in his omnibus immundicia contrahitur,quia ibi ſemen effunditur voluntariè,ſicut cum mulieribus: & tanto grauior eſt immundicia, quanto pc̃tm̃ maius,ideo ſi hoc modo polluti eſſent pueri Dauid, nòn liceret ei comedere de ſacris: vnde lex,quæ egit de immũdicia in coitu, non magis egit de coitu cũ fœmina,quam de quocũq; alio coitu, vt patet Leui. ca.15.ſ.Vir, de quo egredictur ſemen coitus,lauabit aqua omne corpus ſuum. Ergo quicunq; coitus fuerit non differt: dũtamen ſit ſpontanea effuſio ſeminis. Abimelech autem dixit hic de immundicia cũ mulieribus,eo ꝙ non ſuſpicabatur Dauid,& pueros ſuos pollutos eſſe ſcelere nefandiſſimo, ſ. ſodomitico,vel beſtiali,aut mollitie: quicunque.n. horum exclusiſſet eos à participatione ſacrorum.

An immundus pollutione priuaretur communicatione ſacrorum,ſicut immundus à mulieribus. Quæſt. XVI.

QVAERETVR vlterius, an hoc, ꝙ dcm̃ eſt hic de mulieribus,ẽt intelligẽdum ſit de pollutione nocturna ꝑ ſomniũ. Vr̃.n.ꝙ ſic: nã nõ ſolũ pollutio in coitu priuabat hoĩem participatione ſacrorum, ſed ẽt qualiſcunq; ſeminis effuſio: immo vr̃, ꝙ magis ꝓhibeat̃ aliqs ꝑꝑ pollutionẽ nocturnã, q̃ ꝑꝑ coitũ cũ muliere: nã ſm̃ legẽ maior immundicia videbat̃. Qđ patet,qa ſi qs pollueret̃ cũ fœmina ſolũ dẽbat lauare carnẽ ſuã,& ĩ veſpere erat mũdus: nec exibat extra caſtra: ſi tñ pollueret̃ sõnio nocturno debebat eſſe extra caſtra ꝑ diẽ,vt patet Deut.ca.23.ſ.Si fuerit inter vos hõ,q nocturno pollutus ſit sõnio,egrediet̃ extra caſtra,& nõ reuertet̃ pri⁹,q̃ ad veſperã lauetur aqua,& poſt ſolis occaſũ ingrediet̃ in caſtra. Si ergo ꝓ immũdicia cũ mulieribus dẽbat qs priuati ſacris, ergo ẽt ꝓ pollutione in sõnio nocturno. Rñdẽdũ ẽ, ꝙ ſi nos attẽdamus id,ꝙ regulare erat, manifeſtũ ẽ, ꝙ polluti sõnio nocturno, nõ poterat comedere de ſc̃tificatis,qa oẽs immũdi ꝓhibebant̃ à ſc̃tificatis, vt patet Leui.c.22 pollutio aũt nocturna erat immũdicia: ergo ſic pollutis nõ liceret comedere de ſc̃tificatis: nũc tñ nõ attẽdimus hoc, qa q̃q̃ quelibet immũdicia arceret à ſc̃tificatis,Achimelech tñ curauit p̃ci puẽ de illa,q̃ eſt cũ mulieribus: nã ẽt ſi alias immũdicias habuiſſent pueri,Dauid nõ vetuiſſet eis panem

F ſc̃tm̃ ꝑꝑ eas. Et hoc modo dicendum, quòd immundicia in pollutione nocturna non impediuiſſet eos. Ratio autem diuerſitatis eſt, quia licet in omni alio coitu,etiam ſi nõ eſſet cum mulieribus,impedirent̃ pueri Dauid ab eſu ſacrorum,eo quòd ibi eſt ſpontanea effuſio ſeminis. In pollutione autem nocturna non ſpontè effunditur,ideo non æqualis immundicia. Vnde Dauid quando reſpondit ad Achimelech non intellexit illam quæſtionem extendi ad pollutionem nocturnam: alioquin reſpondiſſet de illa: ſolum tamen reſpondit de coitu,dicens: ſi de mulieribus agitur continuimus ad heri,& nudiuſtertius. De pollutione autem nocturna nihil dixit: ergo videt̃, ꝙ etiam ſi polluti fuiſſent,non prohibuiſſet eis panẽ

G ſanctum Achimelech. *Et reſpondit Dauid Sacerdoti*,ſcilicet, Achimelech hic reſpondit tam pro ſe, quàm ꝓ pueris, quanquã Achimelech ſolum dixiſſet de pueris ad hoc, ꝙ nõ recuſaret Achimelech dare Dauid panem ſanctum. *Equidem ſi de mulieribus agitur*: ideſt ſi non quæritur de alia immundicia,niſi de illa, quæ ẽ à mulierib⁹. *Continuimus nos ab heri,& nudiuſtertius*, ideſt tres dies ſunt,quibus iam continemus Dixit hoc,qa multa alia genera immundiciarum erant,& quodlibet illorum arcebat à participatione ſacrorum: & fortè in aliquo genere immundiciæ Dauid, & pueri fuierant immundi propter quod impedirentur comedere,quia tamen de mulieribus inquirebatur, dixit,ꝙ quantum ad illas continuerant. *Quando egredie*

H *bamur*,ideſt ex eo tempore, quo egreſſi ſumus à rege ferentes præceptum illius continuimus à mulieribus,& iam tres dies erant, quibus egreſſi fuerant. In hoc autem non conſtat, an Dauid mentitus fuerit: nam in multis alijs mentitus eſt ſacerdoti, vt patet ſupra. Aliquis autem dicet,ꝙ tres dies iſti computãtur ab eo tempore,quo Dauid receſſerat ab vrbe: nã tribus diebus latuit in agro, & in tertio die in aurora ſtetit cum eo Ionathas, & receſſit de loco latibuli,& eodem die venit in vrbem Nobe, & ſic erãt tres dies,quibus continuerat computando ab illa die exitum ſuum,qua latere incœpit, quia ex tunc non redijt in domum ſuam, ita vt poſſet adhærere vxori. Sed hoc non eſt veriſimile, quia Dauid fingebat ſe

I miſſum à rege: ſi tamen ex vrbe,in qua erat Achimelech,tã paruum eſſet iter,vt vna die cõfici poſſet,nõ dixiſſet Dauid, ꝙ tres erant, quibus egreſſi fuerant: quia tunc haberet Achimelech locum capiendi Dauid in ſermone, quãdo diceret ſe miſſum à rege ſub magna velocitate. Dicendum ergo eſt,quòd ab Vrbe Gabaa,in qua erat Saul,uſque Nobe eſſet iter triũ dierum, & Dauid illud ambulauerat in tribus dieb⁹ computando à die,quo receſſit à Ionatha. Et quia ipſe tunc egreſſus eſt,dicit pueros tunc egreſſos,quã quam non egreſſi ſunt ſimul cum eo, quia, quando ipſe receſſit à Ionatha,nullus erat cum illo: poſuit autem Dauid tres dies,non quidem, quòd ad mundiciam à mulieribus requireretur abſtinentia trium

K dierum, quia ſolum requirebatur abſtinentia diei vnius,vel parui temporis,ſ.ꝙ ex quo aliquis cognouerat fœminam,erat immundus ſolum, vſque ad ſequentem ſolis occaſum: Leui ca. 15. non ergo oportebat abſtinere tribus diebus: quia tamen ſic erat, ꝙ per tres dies abſtinuerant Dauid, & pueri ſui,dixit, quòd ab heri,& nudiuſtertius continuerant, quanquam non eſſet hoc neceſſarium. Et hoc verum eſt, ſi non acceſſiſſent ad mulieres mẽſtruatas, quia hoc modo cauſabatur immundicia durans per ſeptem dies: Leui.15.cap. Dauid tamen erat ſibi conſcius in hoc,ſ. quòd non eſſet taliter pollutus. De pueris tamen ſuis idem æſtimabat. *Et fuerunt vaſa puerorum ſancta*, ideſt fuerunt ſanctificata à nudiuſtertius.

Vo:

Vocantur vaſa puerorũ corpora, quæ ſancta erant, ideſt non polluta ſeminis effuſione, ſaltem per tres dies præcedentes. *Porro via hæc polluta eſt.* Aliqui exponunt iſtam literam, ꝙ Dauid, & pueri ſui contraxerant aliquam immundiciam in via, ſ. in illis tribus diebus. *Sed hodie ſanctificabitur in vaſis noſtris*, ideſt, immũdicia, quam contrahere potuimus, vel fortè contraximus, ſanctificabitur in vaſis, ideſt excuſabitur pp mundiciam vaſorum noſtrorum à coitu. Aliter exponunt quidam. *Via hæc polluta eſt*, ideſt proceſſus iſte ſecundum ſe eſt illicitus, ſ. ꝙ de communi curſu illicitũ erat, ꝙ panis ſanctus daretur laicis. *Sed hodie ſanctificabitur in vaſis*, ideſt excuſabitur in nobis pp neceſſitatẽ famis, in qua ſumus: erant enim Dauid, & pueri ſui nimis eſurientes. Aliter exponunt Hebræi quidam, ſ. *Porro via hæc polluta eſt*, ideſt certũ eſt, ꝙ aliquas immundicias contraheremus in via, pp quas non eſſet licitum comedere de pane ſancto. *Sed hodie ſanctificabitur in vaſis*, ideſt licitum eſt nobis comedere de pane iſto, licèt hodie ſanctificaretur in vaſe, ideſt poneretur in menſa propoſitionis. Iſte ſenſus eſt differens ab alijs pp hoc, ꝙ litera Hebraica nõ dicit in vaſis noſtris, ſicut dicit litera noſtra, ſed dicitur. Sanctificabitur in vaſe, & intelligunt Hebræi per vas hic intelligi vaſa aurea, in quibus ponebantur panes propoſitionis ſuper menſam auream. Eſt autem ſenſus, ꝙ panes iſti poni debebant, quando nouiter fiebant ſuper menſam propoſitionis & tunc erat nimis illicitum laicis comedere de illis pp duo. Primò, quia illi panes ſancti erant. Secũdò, quia coram Domino manere debebãt per aliquot dies, ideo ſi de illis daretur laicis, violaretur duplex lex: ſi autem iſti panes iam ablati eſſent à facie Domini, poſitis alijs, ſolum violaretur vna lex, ſi daretur laicis de eis, ſ. quia iſti panes ſancti erant, & non licebat comedere de illis, niſi ſolis ſacerdotibus. Iſti tamen dicunt, ꝙ etiam ſi panes propoſitionis fuiſſent ſanctificati illa die in vaſe, ideſt tũc poſiti fuiſſent nouiter ſup menſam, adhuc liceret Dauid, & pueris ſuis comedere de eis pp magnitudinem famis. Aliter autem litera iſta exponenda eſt, ſ. *Porro via hæc polluta eſt*, ideſt ſi quæris de mundicia, manifeſtum eſt, ꝙ in via iſta nos contraximus aliquas immundicias. *Sed ſanctificabitur hodie in vaſis noſtris*, ideſt panis iſte erit ſanctus in vaſis noſtris, ideſt in corporibus, ſ. ꝙ non cõtrahet immundiciam, pp nos, qui immundi ſumus, quia neceſſitas excuſauit nos ab omni immundicia: & ita eſſet ſicut ſi comederetur iſte panis à mundis. Et iſte eſt ſenſus literæ. *Dedit ergo ei ſacerdos panem ſanctificatum*, ideſt de panibꝰ propoſitionis, qui erant ſanctificati Nõ cõſtat quot panes dederit ſacerdos Dauid Dicendum, ꝙ dederit multos: nam dedit ei pro ſe, & pueris ſuis, ipſe tamẽ petiuerat primo ſaltem quinque panes, vt patet ſupra. Et ſi dicas fortè non habebat Achimelech niſi vnum, vel duos panes ſanctificatos ad dandum Dauid, Dicendum, ꝙ non ſtat, quia panes propoſitionis ſemper erant 12. vt patet Leui cap. 24. ſed iſti nunc nouiter ablati fuerant a facie Domini, vt ponerẽtur alij recentes, vt patet infra in litera. Ergo poterat ei dare 12. panes ſi voluiſſet. *Nec erant ibi panes, niſi tantum propoſitionis*, ideſt non erant ibi eo tempore aliqui panes laici, nec erant aliqui ſanctificati de illis, qui offerebantur ſacerdotibus: vel quos faciebant ipſi de ſimila conſperſa oblata, ſed ſoli panes propoſitionis, quia acciderat nouiter eos tunc tolli à facie Domini. *Qui ſublati fuerant à facie Domini*, ideſt illi panes propoſitionis ablati fuerant de menſa aurea, quæ erat ante faciem Domini: fingebatur enim Deus quaſi habitans intra Sancta Sanctorum ſuper arcam in propitiatorio inter duos cherubim nam ibi diceba-

A tur ſedere infra 2. libr. cap. 6. habebat autem faciem conuerſam ad introitum Sancti Sanctorum, & quia panes propoſitionis cum menſa aurea erant apud introitum Sancti Sanctorum extra velum in latere ſeptentrionali tabernaculi dicebantur eſſe ante faciem Domini: & quia nunc inde ablati fuerãt, dicebantur ſublati de facie Domini. Conſiderandum eſt vlterius, quòd dies iſta, qua venit Dauid in Nobe erat Sabbathum: quia tunc ſublati fuerant panes propoſitionis de menſa, & poſiti fuerant alij recentes: hoc tamen nunquam fiebat, niſi in Sabbatho, vt patet Leui. cap. 24 ſ. per ſingula Sabbatha mutabuntur: ergo in Sabbatho venerat Dauid: credidit tamẽ ſibi hoc licere, quia erat neceſſitas vrgens. Præceptũ

Die Sabbathi venit Dauid ad Achimelech.

B autem nullum obligat contra neceſſitatem. Iſta etiã fuit vna cauſa admirationis Achimelech, quare veniſſet Dauid, ſ. quia veniebat in Sabbatho: nec peccauit in hoc Dauid, quia vt euaderet mortem licebat fugere in Sabbatho, ſicut Machabæis licuit pugnare in Sabbatho propter neceſſitatem. 1. Machab cap. 2. *Vt ponerentur panes calidi*, ideſt ablati fuerant panes veteres de menſa, vt ponerentur alij calidi, quia, quando ponebantur in menſa calidi erant, & per ſeptem dies ibi manebant.

Quomodo panes propoſitionis poterant poni calidi in menſa die Sabbathi. Quæſtio XVII.

C QVAERET aliquis, quomodo poterant poni panes calidi in mẽſa propoſitionis, quia ſic videretur violari Sabbathum: nam panes propoſitionis ponebantur in die Sabbathi Leui. ca. 24. Si ergo tunc calidi erãt neceſſe erat, quòd in Sabbatho coquerentur, alioquin calidi non manerent ex die præcedenti. Quidam reſpondent, ꝙ iſti panes coquebantur die præcedenti: & tamen dimittebantur in aliquo loco, in quo poſſet manere in eis calor, & non comburerentur, & tunc quando ponebantur, calidi erant. Alij autem dicunt, quòd Deus operabatur miraculosè in iſtis panibus, ſ. ꝙ quanquam educerentur de clibano, & manerẽt per vnum diẽ, vel plus extra ſemper manerent calidi: immo quidã D Hebræi volunt, quod ſemper manebant calidi quãdiu erant ſuper menſam propoſitionis. Sed hoc nõ conſonat literæ: quia hic dicitur, quòd ſublati fuerãt panes de conſpectu Domini, vt ponerentur calidi, q. d. illi, qui ſublati fuerant, non erant calidi: alioqñ non diceretur, vt ponerentur calidi: ſed ſublati fuerant quidam panes, vt ponerentur alij, & non fieret differentia de eſſe calidum, ad non eſſe calidum. Itẽ cùm dicitur, quòd Deus faciebat illos panes miraculosè manere calidos, non eſt veriſimile, quia exprimerentur talia, cum eſſent ad laudem Dei talia miracula. Etiam non eſt veriſimile, quia miracula nunquam fiunt ſine aliqua neceſſitate, vel vtilitate: non videtur tamen aliquid, propter, quod deberet poni miraculum iſtud, ſcilicet, quòd panes manerent calidi, vſquequo alij ponerentur in Altari, quia nihil E magis differebat eſſe calidos, quàm frigidos. Aliter dici poſſet, quòd vocantur hic panes calidi, ideſt recentes, quia licet præcedenti die cocti fuiſſent, & non manerent calidi, tamen recentes erant reſpectu illorum, qui fuerant ſeptem diebus in menſa. Sed hoc non multum ſtat, quia nimis differt eſſe calidum, vel eſſe recentem: nunquam tamen recedendum eſt à ſignificatione nominis, niſi propter neceſſitatem. Ideo dicendum, quòd iſti panes propoſitionis, quando ponebantur in Altari, erant calidi, & non fiebat hoc miraculosè, ſed quia tunc educebantur de clibano. Vade in die Sabbathi co-

quebantur iſti panes, nec erat in hoc violatio Sabbathi, quia Sabbathum debebat cuſtodiri in omnibus habitaculis Iudæorum, ſed in templo Domini non iubebatur cuſtodiri: nam quicquid in Sabbatho fieret in templo, non erat opus ſeruile, quia non fiebat ad hominum ſeruitutem, ſed Dei: licitum autem erat pro Deo quæcunque opera in Sabbatho facere, præcipuè cum illa opera iuſſa eſſent à lege: ſic enim pater de ignis ſuccenſione: nam non licebat Iudæis in Sabbatho accendere ignem, Exo. ca. 35. ſ. Non ſuccenderetis ignem in omnibus habitaculis veſtris per diē Sabbathi: in ſanctuario tamen quotidie fouebatur ignis, ſiue eſſet Sabbathum, ſiue nō, & ſacerdos quotidie ponebat ligna, Leu. c. 6. ſ. Ignis autem in Altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubijciens ligna mane per ſingulos dies. In ſanctuario quoque plus laborabant ſacerdotes in Sabbathis, q̄ in alijs diebus, eo ꝙ tunc offerebantur plura ſacrificia: omnia tamen animalia tūc neceſſe erat iugulari per ſacerdotes, & decoriari, & diuidi in fruſta, & cremari in Altari: lauari quoque inteſtina, ſi eſſet holocauſtum: iſtę tamen operationes erāt nimis laborioſę, & erant licita in Sabbatho, quia non erāt ad ſeruitutem hominum, ſed Dei. Similiter ergo licerer in die Sabbathi coqui panes propoſitionis: ꝙ erat minoris occupationis, q̄ ſacrificia, & ęrat ad ſolum Dei cultum. Hoc aūt Chriſtus aſſernit Matt. c. 12. ſ. Sacerdotes in tēplo Sabbathum violant, & ſine crimine ſunt: ergo videtur, ꝙ multa faciebant ſacerdotes in Sabbatho, per quem violaretur obſeruatio Sabbathi, niſi illa fierent ad honorem Dei. Ita igitur hic dicendum, quòd licebat coqui panes propoſitionis in die Sabbathi, & coquebantur: & ſic quando ponebantur in menſa calidi erant, quia eadem die coquebantur, & vt extrahebantur de clibano, ponebantur in menſa.

Sabbathū in templo non ſeruabatur.

Tempore neceſſitatis Achimelech accepiſſet panes propoſitionis de menſa, vt daret David. Quæſtio XVIII.

QVAERETVR vlterius, quid, ſi veniente Dauid, non habuiſſet Achimelech aliquos panes ꝓpoſitionis, nec laicos, ſed ſolum eſſent panes poſiti in menſa coram Domino, an inde tolleret eos ad dādum Dauid, & pueris ſuis. Reſpondendum eſt, ſicut ſupra dicebatur de mundicia, ꝙ omnes iſtę leges diſpenſabiles ſunt, & adueniente neceſſitate, nulla earum obligabat: illicitum .n. erat, ꝙ panes propoſitionis poſtq̄ ſublati erant à facie Domini, darent laicis, neceſſitas tamen fecit licitum eſſe. Quod aūt panes tollerentur de menſa ad dandum alicui, erat ēt contra legē, quia lex iuſſerat ſingulis Sabbathis poni 12. panes ſuper menſam, & manere ibi vſque ad ſequētem Sabbathum: Leui. 24. cap. Si aūt tollerentur inde, violaretur iſta lex. Sed non erat iſta maioris obligationis, q̄ quæcunque alia lex poſitiua data à Deo: ſed omnes aliæ erant diſpenſabiles, & Achimelech credidit illas non obligare, exiſtente neceſſitate Dauid, & puerorum ſuorum: ergo ēt ſi panes eſſent in mēſa propoſitionis, & vidiſſet Achimelech Dauid, & pueros patiētes famis neceſſitatem, tolleret inde panęs, & daret eis: erat tamē hoc grauius, q̄ id, ꝙ ipſe fecit, quia hic violabantur duæ leges, vel videbatur qualitercunque agi contra illas: in alio ſolum agebatur cōtra vnam, ideo quæſiuiſſet maiorem cām, ſiue maiorem neceſſitatē famis Achimelech in Dauid, & pueris ſuis ad dādum eis panes iſto mō, q̄ ſicut dedit: data tamen vrgente neceſſitate non dubitaſſet dare quodcunq; vellet, non putans in hoc legē violari: ſi tamen abſtuliſſet ſic panes de mēſa; oportebat

F ꝙ illicò reſtitueret alios, ſ. ꝙ coqueret totidem, quot abſtulerat, & poneret in menſa, quia ſemper debāt eſſe 12. panes in menſa in memoriā 12. filiorū Iſrael Leuì. cap. 24. *Erat autem ibi vir quidam.* Hic fit quædam interpoſitio, quia cum enarretur quid egerit Dauid cum Achimelech, interponit, ꝙ erat ibi vir quidā, ſ. Doeg Idumęus. Et hoc fit, quia hic agitur de fuga, & perſecutione Dauid, & quia iſte Doeg egit aliquid ad perſecutionem iſtam interponitur de eo: ipſe. n. reuelauit Sauli ea, quæ viderat, & ꝑ hoc occiſus eſt Achimelech cum omnibus, qui erant in vrbe Nobe, ſequenti cap. *De ſeruis Saulis*, ideſt de illis, qui familiariter aſſiſtebant ei: nam ſequēti cap. dicit, ꝙ Doeg Idumæus aſſiſtebat regi, & erat primus inter ſeruos
G eius. *In die illa*, i. in die, qua venit Dauid ad Achimelech. *Intus in Tabernaculo Domini*, i. erat Doeg ī ſanctuario eo tpe, quo loquebātur Dauid, & Achimelech. Accipitur autem hic tabernaculum large pro toto ſanctuario: nam ſi propriè accipiatur, nō poterat introire Doeg in illud, quia tabernaculum erat quædam domus quadrangula hñs tria latera tabulis tecta, & vnum apertū deſuper, & in circuitu pellibus, & cortinis vallata: de quo Exo ca. 26. & in iſto tabernaculo erant duę partes, ſ. Sancta Sanctorum, q̄ erat vltima pars: in nulla aūt iſtarum partium introibāt laici: ſed in Sancta Sanctorū ſolus ſacerdos magnus, & ī ſanctū ſoli ſacerdotes minores, vt patet ad Heb. cap. 9 atrium tamen tabernaculi interdum vocatur
H tabernaculum, vt patet ſæpe in Leui. In illud aūt licebat laicis introire ad ſacrificandum, vel offerendum, vel orandum. Poteſt etiam vocari tabernaculum tota illa domus, ī qua erat tabernaculum cum atrio ſuo, & in illā licebat omnibus introire. In Hebræo habetur hic, ꝙ erat Doeg retentus in tabernaculo: litera autem noſtra poſuit intus, eo ꝙ retentus dicit inuoluntariam retentionem: in tabernaculo aūt nullus inuoluntariè tenebatur, quia nō erat ibi locus carceris. Dicunt aūt quidam, ꝙ erat in tabernaculo, ſ. quia venerat ad offerendum hoſtias pacificas, & comederat ibi: nam illi, qui offerebant hoſtiā pacificam, comedebant partes ſibi prouenientes coram Domino, ſ. in atrio tabernaculi, vt patet Deut. c. 12.
I & 16. vel dr̄, ꝙ erat Doeg inuitatus ab aliquo, qui comederet de pacificis, & obtulerat illa: & quia iſta comedebantur in ſanctuario, erat Doeg in ſanctuario. Alij autem dicunt, ꝙ erat retētus in ſanctuario, ſ. ad vacandum doctrinæ legis, ita ꝙ ibi addiſceret legē. Sed hoc non ſtat, quia Doeg non vacabat legi, ſed erat vir aulicus, & primus inter ſeruos Saulis, vt patet ſequenti cap daro etiam, ꝙ vacaret legis ſtudio, non maneret intra ſanctuarium, quia nō erat ibi locus alicui ſemper manendi, cùm eſſet locus mūdus, ſed ſolum erat locus ad orandum, & offerēdum. Idō dicendum eſt ſicut prius, vel, ꝙ fortè à caſu venerat in vrbem Nobe, & accidit, ꝙ eſſet illo tēpore in ſanctuario. *Et nomen eius Doeg Idumæus*. Exprimit hic no-
K men, vt ſciatur, quis iſte fuerit, qui dedit occaſionē mortis omnium ſacerdotum Nobe. Vocatur autē Idumæus, quia fortè erat de ſtirpe Idumæorum, & conuerſus fuerat ad ritum Iudaicum, ſicut multi de Gentilibus conuertebantur. *Potentiſſimus Paſtorū Saul:* ideſt iſte erat princeps inter omnes paſtores Saul. Non enim erat iſte paſtor, quia ipſe erat in curia regis, & aſſiſtebat ei, ſed erat poſitus princeps ſuper paſtores. Hnc autem erat, quia antiqui reges vacabant agriculturæ habentes curam de cultura terræ, & de pecoribus, quia in his habebant magnam partem ſubſtantiæ ſuæ: ſic enim legitur de rege Ozia, qui curam habuit magnam de agricultura, vt patet 2. Paralipom. cap. 26. Aliqui exponunt, quòd Doeg erat

potentiſſimus paſtorum Saul,i.princeps inter ſapiētes,vel interpretes Saulis:ſed hoc nō conſonat, quia Doech non erat vir deditus ſapientiæ:potiſſimè, quia nimis eſſet hoc trahi literam à ſenſu ſuo. In quibuſdam Biblijs habetur. *Hic paſcebat mulas Saul*. Sed hoc non eſt de textu,nec habetur in Biblijs correctis:nō enim eſt veriſimile,ꝙ ille,qui erat primus inter ſeruos Saul,vt patet ſeq.cap.paſceret mulas,vel aliqua pecora. *Dixit autem Dauid ad Achimelech*. Poſtꝙ petiuit Dauid panem ab Achimelech,nunc petit arma, quæ oīa neceſſaria ſibi erant. *Si hēs hic ad manum haſtam, vel gladium da mihi*. Bene ſciebat Dauid,ꝙ Achimelech ſacerdos hēret aliqua arma, petiuit tñ ſi hēret ad manum,i.ſi hēret in pñti,vel in prōptu. Ex quo apparet, ꝙ Dauid erat cum magna feſtinatione: nā nihil petebat,niſi ꝙ hēretur ad manum ſic patet ſupr. de pane,ſ.ſiquid hēs ad manum,vel quinque panes da mihi. Nam ꝗꝗ ſciret,ꝙ poterant hēri multi panes in vrbe, tñ non petiuit de illis: ſed ſi poſſent hēri aliqui in promptu:ita ēt fuit de armis,qui noluit, ꝙ inquirerentur arma per vrbem pro eo, ſed quod ad manū eſſet,daretur illi. *Quia gladium meum,& arma mea non tuli mecum*. Hoc dicit, quia Achimelech diceret ei:vbi ergo ſunt arma tua?reſpondet ipſe,ꝙ non tulit ſecum aliquid de armis ſuis.

Quare Dauid non tulit arma ſecum cum tantum eſſent ſibi neceſſaria in via. *Quæſtio XIX.*

QVAERET aliquis, quare Dauid non tulit ſecum aliqua arma, cum eſſent ſibi neceſſaria in via,potiſſimè cū hēret hoſtes. Nicolaus rñdet,ꝙ non potuit ſecum tollere arma, quia dimiſſus fuit à Michol per feneſtrā,vt patet ſupra cap. 19. Sed hoc non ſtat,quia non fuit iſta fuga,qua fuit dimiſſus à Michol: nam poſt illam iuit ad Samuelem deinde redijt ad Ionathā præcedenti cap. & ibi ſtetit in domo ſua,qua vrbs,in qua erat Ionathas,erat, in qua morabatur Saul,& in qua morabaī Dauid: alioquin nō dixiſſet Saul Ionathæ : quare non veniebat Dauid ad menſam,vt patet præced cap. Ibi tñ ſtetit Dauid cum Ionatha,& cōſiliati ſunt ambo quid fieret de Dauid:& ambo exiuerūt in agrū, vt patet e.c. iō potuiſſet ducere arma ſua ſecum. Itē dato,ꝙ non potuiſſet redire Dauid ad domum ſuā, poterat ducere alia arma:& ſic non erat cōueniens rñſio, ꝙ nō duxerat arma ſua ſecū,quia nō redierat in domū. Sed dicendū eſt,ꝙ Dauid non potuit ducere ſecū aliqua arma ſua,vel aliena:nam Ionathas, & Dauid egreſſi ſunt in agrum, vt conſiliarentur ſuper ſtatu Dauid, & ibi Ionathas dixit ad Dauid:deſcēde feſtinus,& venies in locum,vbi celādus ſis Venit aūt Dauid illūc immediatè,manſitq; ibi diebus tribus vſquequo Ionathas redijt ad eum , & in illis tribus diebus nō iuit ad aliqua loca,in quibus poſſet hēre arma,& quia,qñ ipſe,& Ionathas egreſſi ſunt de vrbe non hēbant aliqua arma,non potuit Dauid hēre arma , qñ receſſit à Ionatha,& quia ex eo loco vſquequo venit I Nobe ad Achimelech,non audebat declinare ad aliqua loca,in quibus hēret arma:iō adhuc inermis erat. Sed tūc dicet: quare Dauid non duxit ſecū aliqua arma, qñ egreſſus ē cum Ionatha in agrū . Poſſet dici,ꝙ fortè nōdum deliberauerat Ionathas,& Dauid , ꝙ Dauid deſcenderet immediatè ad latēdum,vel an dēret redire in vrbē. Accidit autem, ꝙ deliberauerunt dēre eum immediatè latere, iō non redijt pro armis, ſed init inermis Sed adhuc dato,ꝙ diceremus Dauid,& Ionatham deliberaſſe,anteꝗ exirēt de vrbe, ꝙ deſcēderet Dauid ad latendum,nō decebat,ꝙ portaret arma ſecum,quia ꝑ hoc daretur locus ſuſpitioni: volu it aūt Dauid tollere oēm præſumptionem : nam cum Dauid,& Ionathas egreſſi ſunt inermes ī agrū, crederetur,ꝙ egrediebantur ad meditationem , vel delectationem. Si aūt Dauid egrederetur armatus, crederetur eſſe ſignum viæ:& tunc cum Saul inquireret pro Dauid,aliqui poſſent rñdere, ꝙ viderāt eū egredientem armatum cum Ionatha, & per hoc deprehenderetur Ionathas,vt facti conſcius, & poſſet denunciari regi, & hoc anteꝗ cognoſceretur intentio eius per ea, quæ poſtea quæſiuit in menſa præcedenti capi. non potuit ergo conuenienter Dauid educere arma ſua ſecum.

Quare Ionathas non dedit arma Dauid, quando venit ad eum in agrum. *Quæſtio. XX.*

QVAERETVR vlterius,quare Ionathas non dedit Dauid arma ad ferendum ſecum in itinere, cum ipſe venerat ad eum in agrum , qñ recedere dēbat. Rñdendum, ꝙ Ionathas non habuit cōueniētia arma,quæ daret Dauid,qñ ſtetit cum eo:nam ſolum habebat arcum,& ſagittam, vt patet præcedēti cap.egebat autem Dauid gladio,vel haſta , ſicut ipſe petiuit hic ab Achimelech:& dato, ꝙ Ionathas vellet dare Dauid arcum ſuum,non conueniebat,quia per hoc incideret in præſumptionem,ſ.egreſſus fuerat in agrum ferens arma:ſi autem nunc reuerteretē Ionathas non ferens arma,manifeſtè pateret, ꝙ alicui locutus fuerat in agro, cui dederat arma ſua . Et quia Saul iam præſumebat contra Ionathā , ꝙ hēret Dauid abſcōditum:nam cum dixiſſet, ꝙ mitterat eū in Bethlehem,non credidit Saul, ſed dixit : iam nūc mitte,& adduc eum ad me,quia filius mortis eſt, ita præced.cap. Magis ergo nunc ꝑſumeret,ꝙ hūit eum abſcōditū , & dediſſet ei arma ſua in agro. Si aūt dicas,quare non portabat Ionathas alia arma ſecum , quæ daret Dauid,ipſe aūt retineret ſibi arcum. Dicēdum,ꝙ eadem rō eſt,quæ in præcedēti,ſ.quia,ſi portaret Ionathas multa arma ſecum ī agrum,eſſet duplex præſumptio Prima erat,qñ egrederetur Secūda,qñ reuerteretur. De prima patet, quia cum viderent viri vrbis egredi Ionatham armatum,præſumereur eum,aliquid velle agere ſecretè,ad ꝙ neceſſaria erant arma:nam illa nō erant ad delectationem,vel ad venationem,ſicut ſi ſolum educeret arcum, & ſagittas Secunda aūt preſumptio , & maior eſſet cum reuerteretur in vrbem,& non ferret illa arma. quia manifeſtum eſſet,ꝙ alicui dediſſet in agrū : iō adhuc minoris præſumptionis fuiſſet,ꝙ ſolum arcum educens dediſſet illum Dauid,ꝗ.ꝙ ducens alia arma,ſ.lanceam,gladium,& ſimilia daret illa Dauid. Non vidit ergo Ionathas aliquem modum conuenientē , quo ipſe poſſet ferre arma pro Dauid: & ſic neceſſe fuit, ꝙ mitteret eum inermem. Nec .n. Ionathas auſus ē dare alicui alteri arma,vt ferret illa Dauid,quia nemini confidebat tātum,vt reuelaret ſtatum Dauid, cum ex hoc poſſet periculum incidere: iō ambo tñ negocium nouerant, præced cap. Dauid igitur nec à Ionatha,vel ab aliquo alio arma hēre potuit,iō venit inermis vſque ad Achimelech. Ei aūt confiſus ē vitam ſuā,reuelans ſe ei:iō petijt ab eo panes, & gladium. *Sermo.n regis vrgebat*. Iſta eſt cā excuſatoria,cur nō ferret arma Dauid:nam diceret ei Achimelech : quare non portabat arma in via, cum eſſent neceſſaria:ipſe autem dixit,ꝙ ſermo regis vrgebat,i præceptum regis cogebat eum nimis ad velociter recedēdum, ita ꝙ nō poruit declinare in domum ſuam ad accipiendum arma. In hoc mētiebatur Dauid,quia rex nihil dixerat,ſed ipſe erat profugus, quia tamen ſemel mentitus fuerat , ad colorandum illud mendacium,

dacium,oportebat eum pluries mētiri. *Et dixit ſacer-*
dos,ſ. Achimelech. Ecce gladius Goliath Philiſthæi. Abi-
melech diligebat Dauid,iō omnia, q̄ petebat,liben-
ter conceſſit ei:dedit aūt illi gladiū Goliath, nō q̄dē,
ꝙ non poſſit aliū hr̄e, ſed quia nō hēbat aliū ad ma-
num:manifeſtum eſt .n. ꝙ in vrbe illa poterat mul-
tos gladios hēre Achimelech , de quib' daret vnum
Dauid,quia tn̄ ipſe petiuit gladium,vel haſtā ad ma-
num,& non hēbat ſacerdos alium ad manū,niſi gla
dium Goliath,dedit eū illi:non.n. erat Achimelech
in domo ſua qn̄ venit ad eum Dauid , ſed erat in ta-
bernaculo Dn̄i:ibi aūt non erant aliqua arma , quia
non erat locus pugnæ,ſed ſolum gladius Goliath,q
reſeruabatur ibi in memoriam . Illum aūt dedit , q̄a
non ſuſtinebat Dauid expectare quouſq; iret Achi-
melech in domum ſuam ad dandum ei alia arma,&
hoc,quia timebat nimis cognoſci,& detineri. *Quem*
percuſſiſti in valle Terebinthi. Iſte erat locus,in quo con-
uenerant Philiſthini contra Iſrael,& ibi occidit Da-
uid Philiſthęum,ſupra cap.17. Vocatur aūt vallis Te
rebinthi,i. vallis quercus;eſt n. Terebinth' arbor ara-
bica,vt ait Iſidorus:& pro eodem accipitur querc',
& Terebinthus in Hebręo:nam ſicut ponitur quer-
cus ſupra cap 10 cum dr̄. Et veneris ad quercum ta-
bor ,ita ponitur Terebinthus: nam idem nomen hr̄
in Hebræo ibi,& hic. Vocat̄ aūt ſic illa vallis, q̄a ſor-
tè erat ibi aliqua magna Terebinthus, à qua nomen
acceperat,ſicut in conualle mambre, erat quædam
magna Ilex,ſub qua habitabat Abraham,de qua di-
xit ipſe ad Angelos: requieſcite ſub arbore:& ſub il-
la poſtea comederunt,vt patet Gen.18 c. *Eſt inuolutus*
pallio poſt Ephod,ideſt gladius iſte eſt inuolutus in quo
dam pallio,& erat apud Ephod . Eſt.n. Ephod veſtis
Sacerdotalis,de cuius figuratione hr̄ Exo.cap.28. &
ſeruabatur iſta veſtis cum alijs Sacerdotalibus in Ta
bernaculo,& apud illam erat gladius Goliath inuo-
lutus. Aliqui Hebræi exponunt iſtam lr̄am dicētes,
ꝙ erat gladius poſt Ephod , i. dedit Achimelech Da-
uid gladiū,& poſtea conſuluit Dn̄m ꝓ eo in Ephod.
Sed iſte ſenſus nimis eſt alienus , iō dicatur,vt prius.

Gladius Goliath poſitus fuerat in tabernaculo Domini : reliqua autem arma ſeruauerat Dauid pro ſe in domo ſua.

Quæſtio. XXI.

QVAERET aliq̄s,q̄ſo dr̄,ꝙ gladius Goliath
erat in tabernaculo:quia Dauid tulerat oīa ar
ma Goliath pro ſeipſo, & poſuit ī domo
ſua,vt patet ſup. cap.17.ſ. Aſſumēs aūt Dauid caput
Goliath,attulit illud in Ieruſalem,arma verò ei' po
ſuit in tabernaculo ſuo,ergo non erat gladius in ta-
bernaculo Dn̄i. Dicendū, ꝙ gladius Goliath poſitus
fuerat in tabernaculo Dn̄i,vt patet hic : reliqua aūt
arma eius ſeruauit Dauid pro ſeipſo,& poſuit in ta-
bernaculo ſuo : gladiū aūt poſuit potius in taberna-
culo Dn̄i,q̄ aliud genus armaturæ, quia Deus magis
cooperatus fuerat ſibi in gladio , q̄ in alijs armis : nā
ponebat Dauid aliqua de armis Goliath in memo-
riā occiſionis Goliath, & quia Dauid occidit eū gla
dio ſuo,vt patet ſupra cap. 17. & alia arma ſua nihil
ei contulerunt ad hoc poſuit magis gladiū in taber-
naculo,q̄ alia genera armorū . Fuit aūt conueniēter
iſte gladius poſit' in tabernaculo Domini ad laudē
Duę rationes, quare gladius poſitus ē in tabernaculo.
Dei:& hoc pp duo. Primò pp ipſum Dauid,ſ. q̄a Da
uid ſuperauerat ipſum Philiſthæum:non quidem in
fortitudine virtutis ſuæ,ſed à Deo adiutus. In reco-
gnitionē ergo huius beneficij à Deo ſibi pręſtiti,po-
ſuit iſtum gladium in tabernaculo,indicās ꝑ hoc, ꝙ
ipſe non intendebat habuiſſe victoriā hanc à ſe , ſed
à Deo,ideo dabat hoc illi in munere . Secundò hoc
F erat conueniens pp Iſraelitas:nā q̄n intrarent in ſan
ctuarium,viderent ibi gladium Goliath,& recorda-
rentur,ꝙ Deus eis bn̄ficium victoriæ contuliſſet, iō
ſurgerent in diuinam laudē. Ex hoc aūt apparet , ꝙ
licitum eſſet militibus in tēplo noſtro,ſiue in quacū
que Eccleſia relinquere ſigna virtutis ſuæ in armis:
potiſſimè cum bella illa ſunt ad aliquid honeſtū, q̄a
per hoc innuunt,ꝙ magnifica geſta,q̄ habuerunt in
armis,ex Dei bn̄ficio aſſecuti ſunt. *Si iſtum vis tollere,*
tolle. Dubitabat Achimelech,an Dauid vellet accipe
re illum gladium. Cā dubitationis erat,quia ille gla
dius poſitus fuerat in tabernaculo ad cultum Dei,
vt eſſet ſignum victoriæ à Deo collatæ:iō fortè Da
uid nollet eum accipere ad vſus ſuos, cū ſemel Deo
Gladius Goliath an fuiſſet conſecratus Dño.
G dedicaſſet. Quidā dn̄t,ꝙ poſitus fuerat iſte gladius in
Tabernaculo, q̄a cū eo fuerat amputatū caput Go-
liath,& erat iam gladius cōſecratus Dn̄o,& hoc ve-
rum eſt. Nicolaus tn̄ dicit hoc non ſtare,quia id,ꝙ ſe
Nicolaus refellitur.
mel Dn̄o erat conſecratum , non poterat redire ad
humanos vſus,vt patet Leui.ca.vlti.& ſic Dauid nō
potuiſſet eo vti licitè. Et ſic cōcludit Nicolaus,ꝙ nō
erat iſte gladius conſecratus Dn̄o, ſed fuerat poſitus
ſolum ad memoriam victoriæ in tabernaculo . Sed
hoc nō ſtat , quia vel iſte gladius Goliath adhuc erat
Dauid, vel non. Si non erat Dauid : ergo iam dona-
uerat illum Deo,& ꝯn̄r erat conſecratus , quia nihil
aliud erat res laicorum conſecrari, niſi, ꝙ eas dona-
rent ſanctuario,vt patet Leui.cap.27. Si aūt dicas,ꝙ
H iſte gladius adhuc erat Dauid, quia tunc non fuiſſet
poſit' in loco ſacro, ſ. inuolutus ī pallio poſt Ephod,
quia ibi erat locus rerum multum ſacrarū , ſed fuiſ-
ſet poſitus in aliquo loco cōi. ergo conſecratus erat,
& tanq̄ res ſacra ponebatur in loco ſacro. Cum aūt
arguit Nicolaus,ꝙ ſi eſſet cōſecratus,nō potuiſſet li-
citè Dauid,vt illo: dupliciter rn̄deri pōt . Primò , q̄a
hoc verum eſt ꝑter neceſſitatem,cum m̄ eſſet in ne-
ceſſitate licebat ei vti illo, & quacunq; alia re ſacra:
nā ſicut lex obligabat ad hoc,ꝙ res ſacræ nō trāſirēt
ī vſ' laicorū,ita obligabat ad hoc;ꝙ panes ſc̄tī nō da
rent laicis:dedit tn̄ illos Achimelech Dauid neceſſi-
tatē patienti in fame : ergo eodē mō poterat dare ei
arma, q̄ conſecrata eſſent pp neceſſitatem inſtantis
I periculi,ſ. quia armis egebat, & nō poterat ea aliūde
commodè hr̄e. Secundò dici pōt , ꝙ Dauid poterat
licitè accipere gladium illum , quia non tollebat eū
voluntate tenēdi illum ſemper penes ſe , ſed ſolum
euadendi tpe illo,quo non hēbat arma:cum aūt da-
ret̄ ei copia armorum,reduceret illum in ſc̄tūariū :
& ſic veriſimile eſt,ꝙ reduxerit poſtea . Nec ē nimis
inſiſtendum ſuper conſecratione huius gladij ; quia
ſi eſſet iſte gladius cōſecratus ita,ꝙ pertineret ad ali-
quē vſum ſc̄tūarij, ſicut pertinebant veſtes ſacerdo-
rum,vel candelabrum, aut vaſa olei, vel libaminū,q̄
erant ſuper menſam propōnis:erat difficilè cōuerti
iſta ad aliquem vſum vulgarium ſine valde magna
neceſſitate,quia in eis miniſtrabatur Deo:gladius tn̄
K ibi poſitus non erat ad aliquam Dei miniſtrationē ,
ſed ſolum ad memoriam victorię habitę:iō poterat
non, obſtante cōſecratione , applicari ad aliquē vſū
humanum,potiſſimè inſtāte neceſſitate,& cum vo-
luntate reducendi illum in locum ſuum . *Nec eſt hic*
aliquis abſque eo,i. non eſt hic aliquis gladius in prōptu,
niſi ipſe. Hoc aūt verum eſt, quia erat tunc Achime
lech in ſc̄tūario, & ibi non erant aliqua arma : ſi aūt
fuiſſet in domo ſua,potuiſſet ei dare alia , ſed Dauid
nō expectabat,niſi ea,quæ poſſent hr̄i in prōptu . *Et*
ait Dauid:non eſt huic ſimilis alter,da mihi eum,i. q̄a non hēs
hic alium ſimilē.ſ. alium gladium,da mihi iſtū,q.d.ſi
hr̄es aliū quēcūq; gladiū ,nō acciperet iſtū,q̄a ſemel ꝯ-
ſecrat' ē Dn̄o:q̄a tn̄ null' ali' ē,quē accipe poſſē , da
mihi.

mihi. Alij exponũt nõ ẽ alter huis ſimilis, i. non põt eſſe alius gladius ita bonus, ſicut iſte, iõ da mihi illũ. Sed hoc non ſtat, qa tunc indifferenter voluiſſet accipere Dauid gladium Goliath, ẽt ſi multi alij gladij in promptu fuiſſent, qui ei dari poſſent: Achimelech tñ hoc noluiſſet, qa non dixit de gladio Goliath, niſi in defectũ aliorum, ſicut dixit, ꝙ ei daret panes ꝓpoſitionis, & dedit in defectu aliorũ panũ. *Surrexit itaq; Dauid.* Hic ponitur periculi imminẽtis euaſio, ſ. quõ Dauid per fugam euaſit mortem. Pro quo conſiderandũ, ꝙ Dauid timuit manere aliquãto tpe in vrbe: nam nõ ſuſtinebat expectare dũ mitteret Achimelech pro panibus, vel gladio ad alias domos, ſed ſolũ voluit recipere qcquid ad manũ ipſe hñet, hoc aũt, qa pp duo timebat. Primo, qa cũ Saul inqſiuiſſet eũ, & nõ inueniens, nimis fuiſſet indignatus, putauit, ꝙ mitteret ad inqrendũ eũ p oẽs vias, & forte aliq venirent per viam vrbis Nobe: eumq; ibi morantem inuenirent, atque caperent: iõ nec ad modicũ morari voluit. ſic. n. fecit iterum, qñ fugit Dauid, & venit ad Samuelem in Ramatha: nam tunc miſit ter nuncios, vt raperent Dauid, ſed non potuerunt, quia cogebat eos Deus Prophetare, ſup. c. 19. Secũdo timebat, ꝙ viri, qui erant in vrbe, ſi cognoſcerent aduentũ eius, cum ſic quaſi nudus veniret, & inermis putarent eum fugientem à rege, quia ille non erat hñtus viri à rege miſſi: præſertim cũ iterũ fugiſſet à rege. Vt ergo famularentur, illi fortè vellẽt tenere eum: noluit ergo aduentum ſuum cognoſci ab aliquo eorum, qui in vrbe erant. Et qa ſi quis veniſſet ad ſolum Achimelech, ſi aliquantum ibi moraret, cognoſceret ab eis, qui in vrbe manebant: iõ non ſuſtinuit ſaltem per modicum exſpectare, ſed illicò receſſit: vñ dr̃. *Surrexit itaq; Dauid.* Iſtud pertinet ad modũ loquẽdi Sacræ Scripturæ: nã de quocunq; prius nihil agẽte, ſi poſtea prædicauerit, actum dicit, ꝙ ſurgit, i. exit in actum: & non dr̃ ſurgere, tanq̃ ante ſederet. *Et fugit in die illa à facie Saul,* i. in illamet die, in qua venit ad Achimelech, receſſit: vñ q̃q̃ eſſet Sabbathũ, non curauit de ſolennitate, ſed itinerauit ad veniendum, & poſtea itinerauit recedendo: nã putabat ſibi neceſſarium ad vitæ defenſionem, vt non maneret in vrbe. Dr̃ ẽt, ꝙ fugit die illa à facie Saul, nõ ꝙ die illa fugere cœperit: quia cũ receſſit de lapide Ezel, vbi fuit cũ Ionatha præcedenti cap. incepit fugere à facie Saulis. Sed dr̃, ꝙ fugit in die illa, i. ẽt nõ ſe ſuſtinuit in die illa, vt maneret ĩ vrbe Nobe, ſed fugit. Vel põt dici, ꝙ fugit in die illa, i. tranſiuit in die illa ad terram Philiſthinorum: nam præcedẽtibus diebus, q̃q̃ fugeret, non tñ exibat de terra Saulis. Nũc aũt exiuit in terram Philiſthinorũ: iõ nunc dr̃ propriè fugiſſe à facie Saulis. *Et venit ad Achis regem Geth.* i. venit ea vice ĩ terram Philiſthinorum ad vrbem Geth ad regẽ Achis, qui erat rex vrbis illius. Eſt aũt Geth vna de quinq; Metropolibus Philiſthinorum, vt patet ſupra cap. 6. fuerũt aũt viri de vrbe iſta, qui magis teſtiterunt plagæ miſſę à Deo pro arca detenta in terra eorũ: nam cum cæteri populi moleſtè ferrent à muribus de terra ebullientibus, Gethæi, inito conſilio, fecerunt ſibi ſedes pelliceas, i. femoralia de corio, vt mures ebullientes de terra non poſſent mordere pręminentes extales eorum, ſupra cap. 5. De hac Vrbe Geth erat Goliath Philiſthæus, quẽ occidit Dauid: iõ vocabat̃ Goliath Getheus, ſupra capit. 17. rex aũt huius vrbis erat Achis: nam erant in terra Philiſthinorũ quinq; Metropoles, & quolibet earum hẽbat regem, vt patet Ioſue, cap. 13. erat aũt vna de his Geth, vt patet c. cap. & ſupra 6. Iſti tñ reges Philiſthinorum, quia parui erant, aliqñ vocantur reguli Ioſue cap. 13. & aliqñ ſatrapæ ſup. cap. 5 & 6. & infra 29. Iſte aũt rex Achis

Dauid pp duo noluit expectare, ꝙ Achimelech aliò mitteret pro panibus, & gladio.

Geth Ciuitas Philiſthinorũ, de qua Goliath natus eſt.

A vocat̃ Abimelech, vt patet in titulo pſalmi 33. vbi dr̃: Pſalm. Dauid, qñ immutauit faciẽ ſuã corã rege Abimelech. Hoc aũt fortè ẽ, quia iſtud nomen Abimelech erat cõe ad reges Philiſthinorũ, ſ. ꝙ oẽs vocabantur Abimelech, ſicut oẽs reges Aegypti vocabant̃ Pharaones, & Imperatores Romani vocabant̃ Cæſares, vel Auguſti, q̃q̃ hñent alia noĩa ꝓpria. Hoc patet, quia reges Gerarę, erant reges terræ Philiſthinorũ, quia Gerara erat in terra Philiſthinorũ, Gen. cap 20. & 26. & tñ oẽs reges leguntur ibi vocati Abimelech, vt declaratũ eſt Gen ca. 26. forte aũt iſte rex Achis erat de genere illorũ, iõ vocabat̃ Abimelech nomine communi: & vocabat̃ Achis noĩe ſpeciali.

B *Quomodo Dauid fugit in terram Philiſthinorum, cùm ſciret ſe hoſtem præcipuum eorum. Quæſt. XXII.*

QVAERET aliquis, qũo Dauid fugit in terrã Philiſthinorum, cum ſciret ſe hoſtem pręcipuum Philiſthinorum: nam ipſe occiderat Goliath Getheum ſupra cap. 17. poſt hoc ẽt cum cõſtiturus eſſet à Saule princeps virorum belli, faciebat plagã magnam in Philiſthinis, ſicut qñ accepit ducenta ꝑputia eorum, ſupra cap. 18. poſt hæc ẽt fecit bella magna contra eos, ſupr. 19. potiſſimè aũt non debuiſſet fugere in vrbem Geth: nam ipſe occiderat Goliath fortiſſimum Philiſthinorũ, in quo erat tota ſpes eorum. Ille aũt erat de vrbe Geth, ꝙ Dauid bene nouerat: iõ credere dẽret, ꝙ C cognati eius, qui eſſent in eadem vrbe, perſequerentur eum, & ſi non tanq̃ publicum hoſtem, ſaltem tñ, vt hoſtem eorum pp cognatum ſuum occiſum, iõ non debuiſſet fugere in terrã Philiſthinorum, præſertim in Geth. Rñdendum eſt, ꝙ Dauid ſciuit ſibi mortem certiſſimam futuram à Saule, ſi non fugeret: fugiſſet aũt libenter ipſe in aliquam partẽ Iſrael, ſi ibi crederet ſe poſſe euadere: deſperauit tñ de hoc. Quod patet: nã qñ iterũ fugit Dauid à Saule, quia nondũ ſciebat quid de eo diffiniuiſſet, non fugit extra terrã Iſrael, ſed iuit ad Samuelẽ in Ramatha, ſupra cap. 19. nũc aũt certiſſimè cognouerat, ꝙ Saul deſiderabat eũ occidere præcedenti c. iõ ſi fugeret in aliquã partẽ terræ Iſrael, non eſſet ſe- D curus, præſertim cum Saul nimis diligenter inquirere eum vellet vbicunq; eſſet, vt patet infra 23. cap. cũ dixit Saul ad Ziphæos: Cõſiderate, & videte oĩa latibula eius, in quibus abſcõditur, & reuertimini ad rẽ certam, vt vadam vobiſcũ. Quod ſi ẽt in terrã ſe obſtruxerit, perſcrutabor eum in cũctis millibus Iuda. Dauid tñ non recedebat ſpontè de terra Iſrael, quin potius ipſe conqueſtus eſt Sauli dicens: ſi Deus incitat te aduerſum me, odoretur ſacrificium: ſi aũt filij hoĩum maledicti ſunt in cõſpectu Dñi, qui eiecerũt me hodie, vt non habitem in hæreditate Dñi, dicentes: vade ſerue dijs alienis, infra cap. 26. Oportuit tñ, ꝙ Dauid egrederetur terram Iſrael, quia aliàs nõ ſaluaretur. Sed tunc dicet aliquis, cur nõ iuit in alia re- E gna confinia, ideſt in terram Moabitarum, vel aliarũ gentium? multi. n. erant in circuitu terrę Iſrael. ſic n. poſtea fecit: nam iuit ad regem Moab, vt patet ſeq. c. Dicendũ eſt, ꝙ Dauid voluit totaliter effugere manus Saulis: neſciuit aũt qũo melius effugeret, q̃ eũdo in terram Philiſthinorum, & nõ in alia regna: cuius rõ eſt, quia alia regna vicina hẽbant tunc pacẽ cum Iſraelitis, & ſi fugeret Dauid ad illa, Saul mitteret ꝓ eo ad terram illã, & rex terræ illi⁹ traderet eũ Sauli: quia Saul accuſaret eũ, tanq̃ hoſtẽ, & ſi forte hoc nollet facere rex terrę illi⁹, rũperent̃ fœdera, vel pax inter eũ, & Saulẽ: & hoc videret̃ iuſtè agere Saul, qa ille receptabat hoſtẽ eius apud ſe. Philiſthini aũt erãt hoſtes Iudæorũ, iõ ſi illuc fugeret Dauid, nõ poſſet Saul

Fugit Dauid in terra Philiſthinorũ, quia alioquin non effugiſſet manus Saulis.

inde eũ recipere, quia Philiſthini non darent, q̃n po- F
tius conarentur aduerſari Sauli quantũ poſſent. Cũ
ergo Dauid eſſet in terra Philiſthinorũ, ceſſaret Saul
perſequi eũ: erat ergo tutius, ꝙ fugeret in terram il-
lam, q̃ in aliã. Hoc aũt patet infra 27 cap. ſ. dixit Da-
uid in corde ſuo: aliq̃n incidã vna die in manus Sau
lis: nonne melius eſt, vt fugiam, & ſaluer in terra Phi
liſthinorum, vt deſperet Saul, ceſſetque me quærere
in cunctis finibus Iſrael? & poſtea ſubditur: & nũcia-
tum eſt Saul, ꝙ fugiſſet Dauid in Geth, & non addi-
dit vltra, vt quæreret eum. Cũ aũt arguebatur, ꝙ nõ
debuiſſet fugere in terram Philiſthinorum, quia Phi
liſthini perſequerentur eum. Dicendũ, ꝙ Dauid cre
didit, ꝙ Philiſthini non cognoſcerent eum pp duo.
Primò, quia Philiſthini nunq̃ eum viderant, niſi in G
bello, & ibi non poterant illum contemplari: quia
cum ipſe appropinquaret ad Philiſthinos impetus
belli erat, in quo nemo poteſt diligenter vultum al
terius ſpeculari, præſertim, quia fortè Dauid in bel-
lis hẽbat caput velatum armis, & ſic credendum eſt.
Secundò non cognoſcerent eum: quia dato, ꝙ vidiſ
ſent illum aliq̃n, & cognoſcerent: cum tñ nũc vide-
rent eum in terra Philiſthinorum ſolitarium, crede
rent non eſſe illum, quia non erat veriſimile, ꝙ il-
le, qui erat hoſtis Philiſthinorum, ſic veniret ad po-
nendum ſe in manibus eorum: accidit tñ contrariũ,
ſ. quia cognitus eſt. Vnde dixerunt Philiſthæi: nun-
quid non eſt iſte Dauid rex terræ, &c. & iõ tunc co-
gnoſcens ipſe conſilium ſuũ conuerſum eſſe in cõ- H
trariam partem, mutauit vultum ſuum, & fugit de
terra Philiſthinorũ. Sed adhuc non erat penitus elu-
ſum conſilium Dauid: nam rex Achis nõ cognouit
eũ: dixit enim ſeruis ſuis: vidiſtis hominem inſanũ,
quare adduxiſtis eum ad me? Si tñ cognouiſſet eum
rex Achis, ẽt ſi Dauid flecteret ſe in multos modos,
& fingeret inſanire, non aſſenſiſſet Achis, quia ſatis
conſtaret iſtas eſſe fraudes hoſtiles, ne captus occide-
retur: ſerui quoque Achis non cognouerũt penitus
Dauid. Nam ſi certiſſimè cognouiſſent, non dereli-
quiſſent eũ, ẽt ſi inſaniret, illicò tñ dimiſerunt. Con-
uenienter igitur Dauid diſpoſuerat, vt iret in terrã
Philiſthinorum. Dum aũt dr̃, ꝙ ẽt ſi iret in aliquam
terram Philiſthinorum: non tñ debuiſſet ire in vrbẽ I
Geth pp ſpeciales inimicitias. Dicendum, ꝙ iſtd̃ cõ-
cludit, ſuppoſito, ꝙ Dauid cognoſceret̃ à Philiſthi-
nis, qa tũc magis debuiſſet Dauid euitare Getheos, q̃
reliquos Philiſthinos. Dauid tñ putabat ſe nõ cogno
ſcẽdũ, & tũc non magis pateret à Getheis, q̃ ab alijs.

Quare Dauid iterum fugit ad regem Achis Philiſthinum. Quæſtio XXIII.

QVAERETVR vlterius, quare Dauid iterum
fugit in terram Philiſthinorũ ad regẽ Achis,
de quo hic, vt patet infra 27. cap. Aliquis dicet, ꝙ fu-
git eodem mõ, quo hic, ſ. ꝙ non cognoſceret̃ à Phi-
liſthinis. Sed dicendũ, ꝙ non ſtat, quia hic Dauid iuit K
occultè, ſ. ſolus, ita vt cognoſci non poſſit: poſtea tñ
iuit manifeſtè ferens ſecũ ſexcentos viros: & cogno
ſcebat eum Achis eſſe Dauid, vt patet infra ca. 27. vr̃
tñ, ꝙ non debuiſſet ſe exponere huic periculo, quia
iterum cum cognitus eſt, fecerat rex eum ad ſe addu
ci, & periclitatus fuiſſet, niſi feciſſet ſe inſanum. Di-
cendũ eſt, ꝙ nunc non erat ſimile. Pro quo ſciendũ,
ꝙ Dauid hũit cãm iuſtam fugiendi iterũ in terram
Philiſthinorũ, q̃q̃ cognoſceretur, quia aliàs non pu-
tabat ſe poſſe euadere, quia nunc q̃n fugit Dauid de
terra Philiſthinorum pp ſeruos Achis, iuit in terrã
Moab, vt patet ſeq cap. ibi tñ non auſus eſt ſtare, qa
Propheta monuit eũ inde recedere: hoc aũt fuit, vt
quibuſdam videtur, quia cum rex Moab hr̃et pacem cũ
Saule, traditurus erat Dauid in manus eius ad conci
liãdum eum magis ſibi: & ob hoc propheta monuit
eũ inde fugere: poſtea aũt ſi Dauid illũc rediret, idẽ
ſibi futurum timebat, iõ non erat ſibi tutũ illũc ire,
ſed cogitauit ire in terram Philiſthinorum, quia cũ
ſciret Saul ibi eſſe Dauid, ceſſaret eũ perſequi, qa nõ
poterat hr̃e de manu Philiſthinorum. Et ſic factum
eſt, vt patet infra 27. cap. Item Dauid ſecurè potuit
ire in terram Philiſthinorum illa vice, & nõ prima:
nec eſt ſimile de vtraq;: quia prima vice ibat Dauid
ſolus, & ſi cognoſceretur in terra Philiſthinorũ, pu-
taretur, ꝙ veniebat ad explorandum aliquid, ꝙ reli-
querat viros ſuos alibi, vt poſtea irrueret ſup aliquẽ
locum, vel gentem quietam. In ſecunda aũt vice cũ
fugit Dauid in terram Philiſthinorum, iuit palã, ita,
vt cognoſceretur, & ferebat ſecum ſexcentos viros,
iõ non videbantur nunc latere aliquæ inſidiæ ex ad-
uentu eius. Cã aũt potiſſima diuerſitatis eſt, quia pri
ma vice, qua fugit Dauid in terram Philiſthinorum
nõ apparebat aliqua cã, quare fugere deberet, iõ pu-
tarentur latere inſidiæ: in ſecunda vice erat rõ mani
feſta, quia oẽs Philiſthini cognouerãt, qũo Saul pſe-
queretur quotidie Dauid ad mortem, iõ nũc ſcirẽt,
ꝙ neceſſitate coactus fugiebat de terra Iſrael in ter-
ram hoſtium, & ipſi hoc libenter acceptarent, qa ex
hoc putaretur, ꝙ Dauid infeſtaret terram Iſrael pp
Saulem, & ſic Dauid quamdiu fuit in terra Achis re
gis, cum faceret prædas, & occiſionem in multis gẽ-
tibus, dicebat regi Achis, ꝙ irruerat in terrã Iſrael,
ex quo lętabatur nimis Achis, & volebat hr̃e Dauid
ſemper apud ſe, vt patet infra cap. 27. ſ. credidit ergo
Achis Dauid, dicens: multa mala operatus eſt cõtra
populum ſuum Iſrael, erit ergo mihi ſeruus ſempi-
ternus. Conuenienter igitur fugere potuit ſecunda
vice ad regem Achis in Geth.

Dauid cur potius fugit ad regem Achis, quàm ad aliquem alium Philiſthinorum. Quæſtio XXIIII.

QVAERETVR vlterius, cum iam cognitum
eſſet de Dauid, quis eſſet, & cognoſceret̃ in ter-
ra Philiſthinorũ, q̃r fugiebat ad regem Achis, qa po-
tius fugere debuiſſet ad aliquem alium: nam dato, ꝙ
Philiſthini eũ ſecurè recipere vellent, quia tñ hẽbat
ſpãliter hoſtes in vrbe Geth pp Goliath, quem occi-
derat, & illi eũ qualitercũq; poſſent infeſtarent, po-
tius debuiſſet ire ad aliam terram, q̃ in Geth. Rñden
dũ eſt, ꝙ veriſimile eſt Dauid conſuluiſſe Dñm anq̃
deſcenderet ad regem Geth, an illũc deſcenderet, &
Deus ſibi rñderit, ꝙ deſcẽderet: nam in rebus huma-
nis, in quibus vertebat̃ aliquod periculũ, Dauid cõ-
ſulebat Dñm, an ageret, vel ceſſaret. Sic fuit, q̃n erat
in vrbe Ceila: nam conſuluit Dñm, an traderent eũ
viri Ceilæ in manus Saulis, infra cap. 23. Iterũ ẽt, q̃n
voluit pugnare contra latrunculos Amalecitas, qui
ſuccenderant Siceleg conſuluit Dñm infra cap. 30.
Præter hoc veriſimile eſt, ꝙ Dauid anteq̃ deſcende-
ret ad regem Achis, miſerit ad eum nuncios petens,
ꝙ reciperet eum in terra ſua, exponens cãm, quare
fugerit à Saule, & tunc Rex Achis dederit ei ſecuri-
tatem in tota terra ſua, iubens ne quis hr̃et occaſio-
nẽ aliquã ↄtra Dauid, & tũc ipſe potuit ſecurè veni
re ad eũ. Cã aũt cur deſiderauit Dauid magis venire
ad regem Achis, quàm ad alium in tota terra Phili-
ſthinorũ, potuit eſſe duplex. Prima propter oppor-
tunitatem prędandi: nã Dauid habebat ſecum ſex-
centos viros in terra Philiſthinorum, nec habebat
vnde eos aleret, niſi inſtaret prædę. Nolebat tamen
Dauid agere prædam in terra Iſrael: quia erat terra
ſuæ ori-

Dauid credidit non cognoſci à Philiſthinis propter duo.
Primo.
Secundo.

ſuç originis: nolebat etiam prędari in terra Philiſthinorum, ne concitaret eos contra ſe: præſertim, quia ſic ageret cōtra fœdera interpoſita cum rege Achis: ideo noluit prædari in aliquibus gentibus extraneis, quæ etiam nō eſſent confœderatæ Philiſthinis: & iſta erat terra Ieſſuri, & Hezræ, & Amalechitarū, vt patet infra cap. 27. Et quia fortè iſta terra non erat ita coniuncta terrę alicuius regis Philiſthinorum, ſicut terræ regis Achis, deſiderauit potius manere in terra eius, quàm in terra alicuius regis Philiſthinorum. Secunda cauſa, & præcipua fuit, quia credidit regē Achis benigniorem eſſe, & magis fauorabilem extraneis venientibus in regnum ſuum omnibus alijs regibus Philiſthinorum, & ſic ipſe magis conſideret ei, & minus ſe obſeruaret ab eo, quàm cæteri reges Philiſthinorum, quod apparuit in receptione eius. Nam voluit, quod maneret apd̄ eum in vrbe Geth, Dauid tamen orauit, vt daretur ei aliquis locus, in quo ſegregatus maneret, & illico dedit ei vrbem Siceleg, vt patet infra 27. Item apparet hoc, quia, quādo Philiſthini congregati ſunt in pugnam contra Iſrael, rex Achis duxit ſecum Dauid in bello confidens, ꝙ pro eo veriſimiliter ageret, reliq; aūt principes Philiſthinorum dixerunt: quid ſibi volunt Hebræi iſti? reſpondit Achis pro Dauid, & tunc irati principes Philiſthinorum dixerunt: reuertatur vir, & ſedeat in loco, in quo conſtituiſti eum: & non deſcendat nobiſcum in prælium, ne fiat nobis aduerſarius cum præliari cœperimus: quomodo enim placare aliter poteſt Dominū ſuum, niſi in capitibus noſtris: & ſic coactus fuit Achis mittere Dauid de bello in locum ſuum, ſed de hoc doluit: nam dixit: ſcio quia bonus es tu in oculis meis, ſicut Angelus Domini, ſed principes Philiſthini dixerunt: non aſcendet nobiſcum in prælium. De hoc infra cap. 29. propter hanc ergo benignitatem Achis, & clemētiam ſuper omnes reges Philiſthinorum deſiderauit Dauid potius morari in terra eius, quàm aliorum regū Philiſthinorum. *Dixeruntque ſerui Achis, cum vidiſſent Dauid.* Nunc enim deſcenderat Dauid in vrbē Geth, fortè quia illa erat magis coniuncta terræ, de qua fugiebat: ſerui autem regis Achis cognouerunt eum, & voluerunt ducere ad regem, vt patet infra, non fuit tamen iſta cognitio firma, ſed ſub dubio: vnde dicebant. Nonne hic eſt? quaſi dubitantes: ideo cum viderunt in eo imaginem furoris, crediderunt eum non eſſe Dauid, & reliquerunt illum. *Nunquid non iſte eſt Dauid rex terræ?* q. d. iſte eſt Dauid rex terræ Iſrael. Hoc dicebant quidam famuli Achis ad alios, quia cognoſcebant Dauid: alij autem neſciebant eum: & erat inter eos quaſi dubium de hoc.

Quomodo ſerui Achis dixerunt Dauid regem Iſrael, cum tamen ſcirent Saulem eſſe regem. Quæſt. XXV.

QVAERET aliquis, quomodo ſerui regis Achis dixerunt de Dauid, quòd erat rex terræ, quia ipſi ſciebant eum nō eſſe regem Iſrael, ſed Saulem: quod apparet ex cantico mulierum, quod ipſi retulerunt, ſ. percuſſit Saul mille, &c. vt patet infra: Philiſthini quoque vocauerunt Dauid ſeruum Saulis, vt patet infra cap. 29. ſ. Quomodo enim placare poterit aliter Dominum ſuum, niſi in capitibus noſtris? q. d. non poterit aliter. Reſpōdet Nicolaus, ꝙ cognita erat iam vnctio Dauid in regem apud Philiſthinos: vnxerat enim eū Samuel infra cap. 16 & aliquo tempore fuerat occultū, nūc autem manifeſtum erat. Sed dicendum, ꝙ non ſtat: nam in terra Iſrael adhuc non cognitum erat hoc, quantum minus ergo cognoſci poterat in terra Phi-

Opinio Lyrani reijcitur.

A liſthinorum? Quod autem in terra Iſrael nondum cognoſceretur, ſaltem patet hoc quantum ad Saulem, & ſeruos ſuos: ſi ergo cognouiſſet hanc vnctionem Saul, occidiſſet Samuelem, & Dauid, ſ. vngentem, & vnctum: ſic enim dixit Samuel ſupra cap. 16. quomodo vadā: audiet enim Saul, & interficiet me: nunquam tamen aliquid egit poſtea Saul contra Samuelem, & erat adhuc viuens, cum mortuus fuerit infra cap. 25. ergo nondum cognouerat Saul, ꝙ Samuel vnxerat Dauid, nec vnquam cognouit hoc viuente Samuele: hoc tamen, quod hic dixerunt ſerui Achis, fuit antequam moreretur Samuel; ergo nondum cognitum erat Dauid vnctum eſſe in regem. Item patet, quia ſi cognitum fuiſſet, Saul perſecutus **B** fuiſſet Dauid ad mortem: nunquam tamen perſecutus eſt, cum quouſque cantauerunt mulieres ſupra cap. 18. percuſſit Saul mille, &c. & ibi propter inuidiam, & fauorem, quem Saul credidit habere Dauid in populo incępit eum habere exoſum, & quærebat opportunitatem, vt eum ſub diſſimulatione occideret, ſi tamen cognoſceret eum vnctum eſſe in regem, non ſuſtinuiſſet nec vna die, quin eum occideret. Item patet hoc, quia infra cap. 24. dixit Saul ad Dauid: & nūc, quia ſcio, ꝙ certiſſimè regnaturus ſis: ergo videtur quia ante hoc neſciebat: ſi tamen ſciuiſſet eum vnctum in regem iuſſu Dei, cognouiſſet certiſſimè ante hoc, ꝙ regnaturus erat: quia ea, quæ Deus diſponit, humano conſilio mutari non **C** poſſunt. Neſciebat ergo ante tempus illud, an Dauid vnctus eſſet in regem: magis ergo hoc ignorarent Philiſthini, non ideo vocauerunt eum regem quaſi ſcirent eum vnctum eſſe in regem. Item dato, ꝙ cognouiſſent eum eſſe vnctum, tamen non vocarent eum propter hoc regem, quia cum Philiſthini eſſent infideles, nihil reputabant illas vnctiones Dei, ſed illum regem vocabant, qui temporalem poteſtatem habebat: hoc autem erat de Saule, qui dominabatur Iſrael Ideo dato, ꝙ cognouiſſent eſſe vnctum in regem Dauid, non vocarent eum regem. Sed dicendum, ꝙ Philiſthini vocauerunt Dauid regem ſecundum ſimilitudinem, quia ad regem pertinet maxima poteſtas: Philiſthini autem viderant Dauid eſſe **D** principem omnium bellorum contra ipſos, vt patet ſupra cap. 18. & 19. acceperat etiam filiam regis in vxorem, & non erat aliquis iam acceptus regi in toto Iſrael, ideo reputabant eum quaſi regem, & ſic eum vocauerunt hic. *Nonne hic eſt, cui cantabant per choros,* ſ. mulieres cantabant coram eo in tympanis, & ſiſtris propter lætitiam victoriæ, quando ducebat caput Philiſthæi in Ieruſalem, ſupra cap. 18. fuit autem iſtud canticum mulierum nimis publicatum in terra Philiſthinorum, eo ꝙ lætitia vniuerſalis facta eſt in toto Iſrael. Et ſic ſæpe iſtud verbū repetebant Philiſthini, vt patet hic de ſeruis Achis. Et iterum ſatrapæ, ſiue reges Philiſthinorum dixerūt hoc, vt patet infra cap. 29. nonne iſte eſt Dauid, cui cantabant **E** in choros, &c. Ex hoc etiam apparet, ꝙ ſupra dicebatur, ſ. ꝙ ſerui Achis non vocauerunt Dauid regē, quaſi ſcirent eum vnctum, ſed propter magnam poteſtatem, & honorem, ſ. q̄a mulieres dicebant de eo, ꝙ percuſſerat decem millia in quo magis honorabant eum, q̄ Saulem, cui dederunt mille: erat ergo Dauid pluſquam rex. *Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia.* Iſta verba fuerunt mulierum, ex quibus habita eſt origo totius perſecutionis Dauid à Saule: nunc quoq; per iſta verba incitabant ſe ſerui Achis, vt dicerent regi, & facerent eum detineri, quia non paruum, vel ſuperuacuum virum caperent, ſed potentiſſimū hoſtē, qui erat velut rex Iſrael. *Poſuit autem Dauid ſermones iſtos in corde ſuo*, ideſt attendit nimis

ad eos.quia in ſermonibus iſtis duo e mala notificabantur Primum,quòd cognoſceretur à ſeruis regis. Secundum, quòd vellent eũ facere detineri , ex quo Dauid timuit, putans ſe eſſe deprehenſum, ideo cogitauit quid ageret ad euadendum:diffiniuit autem, ꝙ fingeret inſaniam. *Et timuit valde à facie Achis regis Geth*,ideſt timuit nimis Achis regem Geth,quia erat in poteſtate ſua,& non habebat locum reſiſtendi: & dicitur à facie Achis regis.ideſt à rege Achis: non.n. erat coram rege,quando cœpit timere,ſed mox, vt audiuit iſta verba,timuit , & tunc diffiniuit apud ſe, ꝙ non oſtenderet vultum timentis,ſed inſanientis: nam ſi aliqualiter appareret timens, crederetur, ꝙ non verè inſaniebat ;ſed, ꝙ fingebat ſe inſanire , vt non occideretur : in hoc autem Deus ei valde coo- **G** peratus eſt,ſ. ꝙ non apparuit in illo aliquod ſignum timoris, ſed ſolius furoris : & ob hoc rex dimiſit eũ . *Et mutauit os ſuum coram eis* , ideſt mutauit faciem ſuã, ſcilicet,ꝙ prius habebat vultum viri ſenſati: tũc aũt cœpit oculos diſtorquere in obliquũ, & totam vultus effigiem efferare:ſicut effici ſolet in arreptitijs,& epilepticis. Nicolaus accipit hic os non pro bucca, ſed pro ſermone,ſ.ꝙ mutauit Dauid os,ideſt ſermonem,ſ. quia prius loquebatur , vt vir ſenſatus : tunc autem cœpit loqui nimis aliena,ſicut ſolent inſani: ſed non conſonat hoc literæ ſequenti , ſ. ꝙ collabebatur in manus eorum,ideſt cadebat in terram , ſed ad iſtum caſum præuenit quædam vultus efferatio, ſiue defectio,ſicut in arrepticijs,ſiue ĩ epilepticis . Et **H** iſtam finxit Dauid antequam collaberetur in terrã. Et hoc ſignificatur per mutationem oris , maximè , quia infra dicitur , ꝙ defluebant ſaliuæ eius in barbam,& hoc erat immutati vultum . De locutione autem eius non fit hic aliqua expræſſa mentio, ideo videtur,ꝙ Dauid nihil locutus fuerit,ſed ſolum immutauerit os ſuum,ſ.conuertendo ad aliam figurã: & hoc ſiue accipiatur os pro vultu , ſiue pro bucca: nam defluebant ſaliuæ eius in barbam, & cõtorquebatur bucca cum quadam ſeritate . *Et collabebatur inter manus eorum*, ideſt inter manꝰ ſeruorũ regis Achis . Intelligendũ eſt enim,ꝙ quando primo ſerui Achis dixerunt ad Dauid ea, quæ ſupra habentur,Dauid timuit,& incepit aliqualiter furere: introduxerũt au- **I** tem poſtea eum ad regem,vt detineret illum,& tũc cœpit fortius furere collabendo inter manus eorũ , qui duxerant eum ad regem. Sciẽdum autem,quòd Dauid cadebat inter manus ſeruorum Achis, quod poterat accidere , ſi eſſet epilepticus , ſiue cardiacus, vel ſi eſſet arrepticius , aut furioſus. Dauid tamen non cadebat hic , ſicut cadere ſolent arrepticij , vel epileptici : cum iſtę ſolũ ſint ægritudines, ſed etiam faciebat quaſdam alias inſanias , ex quibus pateret eum non arripi à Dæmone,nec etiam epilepticum, ſed verè furioſum.Nam dato,ꝙ appareret eum eſſe epilepticum, vel arrepticium, non deſiſterent opinari Achis. & ſerui ſui illum eſſe Dauid : quia cum iſtę ſint ægritudines interdum accidit magnis viris : ſic **K** patet de Saule , qui multoties à Dæmone arripiebatur,vt patet ſupra cap.16.18.& 19. nam iſta non tollunt,quin homo ſit ſenſatus.quanquam cum inſtãt iſta ægritudines,priuatur homo actu rationis : qui autem furioſus eſt,non poteſt eſſe vir ſenſatus. Si ergo Dauid ſe oſtenderet , vt furioſum, & inſipiẽtem : manifeſtè appareret illum non eſſe Dauid, cum oẽs Philiſthini reputarent Dauid, vt virum nobilem,& valde induſtrioſum, cum ipſe ageret contra eos omnia bella. Oſtendit ergo ſe,vt inſanum, & non vt arrepticiũ. *Et impingebat in oſtia portæ* , ideſt cadebat apud portam nitens tranſire per oſtia clauſa portarum,ꝙ manifeſtè oſtendebat illum eſſe inſanum. Impinge-

Lyrani expoſitio refellitur.

F re enim eſt aliquod obſtaculum reperire, ĩ quo quis cadat : vt ſiquis pede percuſſus ad lapidem cadat : ſic etiam ſiquis currat contra parietem, nitens tranſire per parietem,tanquam per locum peruium . Dauid etiam ſic finxit coram Achis : nam conabatur tranſire per oſtia clauſa ,tanquam ſi eſſent aperta,& fortiter veniens offendebatur in illis , & cadebat : iſtud autem demonſtrabat non ſolum furorem Dauid , ſed magnam inſipientiam,quia etiam quantum beſtiæ cautiores ſunt,cum non conantur tranſire, niſi per locum peruium, In Hebræo habetur hic:& pingebat ſuper hoſtia , ideſt faciebat aliquas figuras ſuper portas domorum: hoc autem ſolent facere inſani , qui deſcribunt aliquas turpes effigies in parieti- **G** bus,& portis. Litera autem noſtra dixit in oſtia portæ,quia portæ vocantur hic ipſæ apertiones domorum,ſ loca,in quibus non ſunt parietes:oſtia autem vocanẽ ipſa ligna,quibus clauditur domus,ſ. Ianuæ: Dauid autem impingebat in oſtia,& nõ in portam , quia nemo poteſt impingere in portam, cum ſit aliquid peruium . *Defluebantque eius ſaliuæ in barbam*, ideſt Dauid faciebat,ꝙ multa ſaliua flueret per os,& caderet in barbam:& in hoc deturpabatur valde, & apparebat nimis inſanus: nam antiqui non radebant barbam,ſed habebant longam capillaturam pendentẽ. Cum autem Dauid faceret fluere ſaliuas,deturpabatur tota barbarum honeſtas,& grauitas. in quo ſatis apparebat eum eſſe ſtultum , quia talia non decent **H** virum ſenſatum, ideo tanquam verè inſanum abiecit eum rex Achis.

An Dauid peccauerit fingendo ſe ſtultum, & mutando faciem coram Achis. Quæſt. XXVI.

QVAERET aliquis,an Dauid peccauerit faciẽdo iſtam immutationem. Reſpondẽdum eſt, ꝙ non peccauit:nam Dauid nunquam peccauit,niſi cum occidit Vriam,& cognouit vxorem eius: illũd autem fuit præter illud:ergo non peccauit in eo:añs patet infra 3.lib.cap.15.ſ.Fecit Dauid rectum in oculis Domini,& non declinauit ab omnibus,quæ prę- ceperat ei cunctis diebus vitæ ſuę,excepto ſermone **I** Vrie Hethæi.Item patet hoc , quia Deus illum mouit ad faciendum hæc , & dedit ei immobilitatem , vt non appareret in illo aliquod ſignũ timentis,ſed inſanientis:quod colligitur , quia immediatè , vt factum eſt hoc , & receſſit Dauid ab Achis rege , venit ſuper eum ſpiritus propheticus, & fecit Pſalmũ 33. ſcilicet.Benedicam Dominum in omni tempore:ſicut patet ex titulo eius,tam in Hebræo,quàm in Latino,cum dicitur,Pſal. Dauid, quando mutauit vultum ſuum coram rege Achimelech , & receſſit: Deus tamen non approbat per dona ſua ea , quæ mala ſunt : dedit tamen ſpiritum propheticum Dauid immediatè,vt hoc fecit:ergo approbauit factum illius,& conſequenter non erat malum . Sed aliquis **K** dicet,quòd Dauid peccauit , quia dehoneſtauit perſonam ſuam in hoc inducendo ſuper ſe maximam turpitudinem : bona tamen honeſta ſunt maxima , & quæ nullus poteſt perdere ſine peccato : ergo Dauid perdendo iſta,peccabat. Item dato , ꝙ Dauid ꝓꝑ nimium timorem potuiſſet induci ad quædam licitè,quæ aliàs ſibi illicita erant,vt, ꝙ aliqualiter humiliaret ſtatum ſuum,vel,ꝙ faceret aliqua opera ſeruilia,quæ aliàs facturus non erat,tantum tamen ſe humiliare ſuper modum erat, nec propter aliquem timorem ad hæc cogi debuiſſet:ſic ait Ariſto. Ethico. lib 3 ſ. Ad quædam autem fortaſſis non eſt cogi,ſed magis mori patientem duriſſima. Sic autem erat,quia nulla maior humiliatio eſſe poterat , quàm, ꝙ aliquis

Obiectio prima.

Secunda.

deſcen-

A deſcenderet à tota honeſtate ſua, & perfectione: tota autem hominis perfectio eſt in ratione. Quod ergo aliquis ſimularet ſe eſſe penitus ſtultum, & deturparet ſe taliter, ſicut ſe vilificauit Dauid, ignobile valde erat, nec pertinebat ad hominē generoſi cordis: potius enim debuiſſet honeſtam, atque glorioſā mortem ſubire, quàm per extremam inhoneſtatē infælicem adipiſci vitam. Reſpondendū eſt ad hoc, ꝙ Dauid non peccauit hic: nam ſi peccaſſet, hoc fuiſſet in altero duorum, ſ. vel, quia finxit id, quod non erat, vel quia humiliauit ſe ad tantam inhoneſtatē, vt vitam defenderet. Quantum ad primum dicendum, ꝙ non peccauit Dauid fingendo ſe alium eſſe, quàm erat, quia, ꝙ aliquis in verbis mentiatur, non

Quando licet fingere quod non eſt, & quando non.

B licèt homini pro cōſeruanda vita, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè pati deberet: ꝙ tamen per aliquam exteriorem effigiem, ſine verbis aliud fingat, quàm eſt, non eſt illicitum, ſi hoc fiat ad vtilitatem ſuam ſine alterius præiudicio. Cum autem fit cum aliquali præiudicio aliorum, peccatum eſt, & vocatur hypocriſis, de qua Matth. cap. 7. Attendite à falſis Prophetis, q veniunt ad vos in veſtimentis ouium, &c. Quod autem non ſit peccatum, quando fit ſine aliorum præiudicio, patet: quia ſæpe Deus hoc fieri iuſſit, vt patet ſup. cap. 16. cum miſit Samuelem ad vngendum Dauid, & iuſſit ei ferre vitulum, vt videretur, ꝙ ſolum ibat ad immolandum: ipſe tamen ibat ad vngendū Dauid.

Stratagemata licita ſunt.

Licitum eſt etiam hoc fieri ad nocendum alicui, qñ

C de iure illi nocere poſſumus: ſic enim licèt hoſtibus ſimulare fugam, vel ponere inſidias, vt hoſtes circūueniant, non licèt tamen eis aliquid in verbo mentiri. Sic patet Ioſue, cap. 8. vbi Deus iuſſit Iſraelitis, ꝙ ponerent inſidias vrbi Hai, & ſimularent ſe fugere. Sic etiam Deus iuſſit Gedeoni, ꝙ iret cum 300. viris contra caſtra Madian, & quilibet ferret in manu tubam, & lagenam perſoratam, cum lucerna latente, vt videretur eſſe infinitus exercitus ſuper caſtra Madian, vt patet Iudi. cap. 7. Dauid autem nihil mentitus fuit hic, quia non loquebatur, ſed ſolum finxit ſe non eſſe Dauid, & hoc ad ſaluandum vitam, & ſine præiudicio alicuius: ergo non peccabat. Quantum ad ſecundum, quod magis videbatur, non peccauit

D Dauid, ſ. in hoc perfinxit ſe ſtultum, quia, qui agit ſecundum prudentiam, bene operatur: ſed interdum fingere ſtultitiam, eſt prudentia, ergo non eſt peccatum. Primum patet, quia non poteſt eſſe virtus moralis ſine prudentia 6. Ethico. & ipſa eſt regulatiua omnis operationis bonæ. Secundum patet, quia ait Cato. Stultitiam ſimulare loco prouidentia ſumma eſt. Nullus alius locus apertior eſſe poteſt ad fingendum ſtultitiam, quàm vbi mors certiſſima excuſatur. Ergo non peccat, qui in tali caſu fingit ſtultitiam.

Quando hō fingēdo ſtultitiam peccat.

Non tamen debet aliquis ex iſto dicto Catonis accipere incentiuum ad euitandum omnia peri cula fingendo ſtultitiam, quia quædam ſunt in quibus grauiter peccaretur, ſi quis fingeret ſe ſtultum, vt euitet pœnam. Velut ſi aliquis Chriſtianus, præſertim ſi eſt prælatus traheretur ad pœnam, vt con-

E fiteretur quid ſentiebat de Chriſto, & ipſe fingeret ſe ſtultum, vt non cogeretur fidem negare, vel mori, grauiſſimè peccaret, quia tenebatur fidem publicè confiteri, & mori ſi oporteat pro ea. Eſt autem iſta regula generalis, ꝙ quandocunque tenetur aliquis agere quicquam, vel pati de neceſſitate ſalutis, ſi fingat ſtultitiam, vt non cogatur ab hominibus illud agere, vel pati, iniquitas eſt. Cum autem aliquis non tenetur ſubire, nec aliquid agere, & non poteſt euitare mortem, niſi fingat ſtultitiam, non peccat fingēdo: velut ſi aliquis vellet occidere omnes diuites, vel ſapientes, & aliquis inciperet inſanire, ne putaretur

dines, vel ſapiens, non peccat. Et ſic erat hic de Dauid, quia ipſe non tenebatur ſuſtinere mortem à rege Achis, cum non ſubeſſet aliqua cauſa. Quod ergo fingeret ſe inſanum, non peccabat, vt vitam defenderet, & ſic limitetur dictum Catonis. Si autem velis intelligere vniuerſaliter, ſ. ꝙ ſimulare ſtultitiam ad euitandum magna damna, & præcipuè mortem, ſit magna prudentia, vel ſapientia: ſemper debet dici, ꝙ accipitur ibi prudentia, vel ſapientia non propriè pro habito directiuo operationis, ſine quo virtus moralis non eſt, quia non contingit aliquem eſſe prudentem, niſi ſit epielres, ideſt bonus, vt patet 6. & 7. Ethico. ſed accipitur prudentia, vel aſtutia, quia quædam virtus intellectiua eſt, quæ vocatur demotica, ſecūdum quam homines ſciunt ſe dirigere circa agibilia. Si autem iſta ad bonum conuertatur, prudētia vocatur: ſi verò ad malum, vocatur aſtutia, vt ait Ariſto 6. Ethic. cap. penult. Si autem accipiatur verſus Catonis ſecundum diſtinctionem ſupra datam, tenetur propriè prudentia, vel ſapientia ibi prout eſt virtus. Cum autem arguebatur vlterius. ꝙ ad quædam ſortaſſis non eſt cogi, ſed magis mori patientem duriſſima Eth. 3. & huiuſmodi erat in fictione ſtultitiæ Dicendum, ꝙ ibi nō dicit Philoſophus, quòd per timorem non debeat homo cogi ad faciēdum aliquid, quod aliàs licitè facturus non eſſet, ſed, quòd hoc eſt ſpecialiter in quibuſdam, in quibus pp ſui magnitudinem non debet homo cogi ad faciendum illa, propter quencunq; timorem: iſta autem ſunt, quæ important magnam præuaricationem: ſicut, ꝙ aliquis non debeat perdere animam ſuam, vel amicum, vel cognatos, & ſimilia propter timorem, ſed potius pati debet duriſſima moriendo. Secundum nos autem erit regula, quòd quandocunq; in aliquo actu committitur aliquod peccatum certum, non debet aliquis propter quencumque timorem induci ad faciendum talem actum, ſed magis debet mori patiendo duriſſima. Quod tamen quis agat aliquid, quod non eſt peccatum mortale, ſed vergit in humiliationem perſonę ſuę propter timorem, quanquam aliàs licitum non eſſet, timor tamē efficiet illud eſſe licitum, velut ſi aliquis vir magni ſtatus, & honoris, cui eſſet inhoneſtum facere opera ancillaria, vel indui veſte fœminina, & facere aliqd, vt fœmina, cogatur ad faciendum hoc per magnū timorem, ſ. mortis: erit excuſabilis in eo iſta humiliatio, vel deiectio ſtatus ſui, quæ aliàs nimis eſſet reprehenſibilis: ſic autem erat in Dauid, quia, ꝙ ipſe mutaret vultum ſuū, & faceret defluere ſaliuam per barbam ſecundum ſe non eſt peccatum mortale: eſt tamen magna deiectio, & inhoneſtas in viro honorabili, ideo non debet eam pati, etiam, vt aliquid lucraretur. Inſtante tamen timore magno, ſ. mortis, licitè facere potuit, ideſt, quanquam non eſſet actus laudabilis, erat tamen excuſabilis: nam ſi ipſe vellet excuſare generoſitatem cordis, & honeſtatem ſtatus, potius debuiſſet mori, quàm talia pati, quia non videtur iam dignus honore inter viros, qui timore mortis ad talia ſe inclinauit: ſi tamen attendatur operatio, an ſit peccatum, vel non licitè agere potuit: multa tamen ſunt, quæ peccatum non inducunt, & peruertunt totam honeſtatem hominis, & ſtatum: nullus ergo laudare debet Dauid pro hoc, quod egit: quia virilius egiſſet, ſi permitteret ſe mori coram Achis, non exiſtente alio remedio, quanquam fingendo ſtultitiam liberaretur à morte. Cautius tamen egit ſic euadendo, nec culpabilis eſt, potiſſimè cum videatur Deus eum ad hoc mouiſſe.

Quare Dauid non inuocauit Dominum, vt liberaret eum à morte, & non fingeret ſe ſtultum.
Quæſtio. XXVII.

QVAERETVR vlterius, quare Dauid non inuocauerit hic Dominum, vt liberaret eum à morte,& non fingeret ſe ſtultum,nã poterat multis alijs modis liberari.ſ.ꝙ Deus excęcaret Achis, & ſeruos ſuos ad pręces Dauid,& fugeret ipſe īter manus eorum: ſic n.factum eſt de Chriſto, quando ſtãs inter Iudęos,ſ̃dicabat, & voluerunt eũ lapidare:ipſe aũt abſcondit ſe,& exiuit de tẽplo.ſ.fecit ſe inuiſibilẽ inter eos, vel excæcauit eos,vt nõ viderẽt, vt patet Io.c.8. ſic etiã cum Galilæi de vrbe Nazareth voluerunt Chriſtum præcipitare, ipſe tranſiuit in medio eorum , & nemo illum tangebat.ſ. quia incuſſit illis timorem,vel ſecit eos non videntes, vel ſe fecit inuiſibilem,vt patet Luc cap.4.Sic etiam aliquando Deus excęcauit alios in veteri teſtamento: nam Sodomitæ cum vellent circundare Angelos in domo Loth, vt abuterentur eis,Dominus percuſſit illos cęcitate,& tota nocte non inuenerunt oſtium.Gen.19 cap. ſimiliter quoque cum Syri ſerui regis Benadab obſedissent vrbem,in qua erat Eliſeus, vt inde eũ ducerent,exiuit ad eos Eliſeus,percuſſit eos Deus cęcitate,& venerunt cum Eliſeo vſque in Samariam: & poſuit eos Eliſeus in manu hoſtium ſuorum , & tũc Deus aperuit oculos ipſorum,& viderunt vbi erant: patet 4. Reg cap. 6. Sic ergo potuiſſet Dauid fugere de manu regis Achis,& fuiſſet honeſtius,q̃, ꝙ fingeret ſe inſanum . Reſpondendum eſt, ꝙ Dauid non orauit Dominum pro hoc,quia Deus non dedit ei confidentiam ad iſtud:iſta.n.opera magna,quę proueniũt ex miraculo,nõ fiunt ſine ſpeciali motu Dei, ſcilicet , ꝙ homines non mouentur ad orandũ Deũ pro illis,niſi Deus illos mouerit. Cuius ratio eſt:quia iſta non poſſunt à Deo impetrari,niſi aliquis petat illa cõfidẽdo totaliter de bonitate Dei,ꝙ illa faciat,& nihil omnino dubitando. Siquid autem dubitauerimus,etiam ſi inſtanter oremus,nihil obtinebimus. Sic patet Iac.cap.1.ſ.poſtulet autem in fide nihil hęſitans:qui n.hæſitat ſimilis eſt fluctui maris,qui à vẽto mouetur,& circũfertur. Non ergo exiſtimet homo ille, ꝙ accipiat aliquid à Domino. Quòd tamen aliquis habeat firmiſſimã ſpem , ꝙ Deus aliquid faciat ad orationem eius,eſſe non poteſt,niſi Deus hoc ei contulerit ſpecialiter, cum iſta ſit virtus theologica , & actus eius ſpeciales ſunt per actualem infuſionem:ideo homines non mouentur ad iſta,niſi quando Deus illos mouet,& ſi aliàs moueantur ad petendum,cum hæſitatione petunt,& nihil obtinent . Eſt autem modus,ꝙ quando Deus vult manifeſtare virtutẽ ſuam in aliqua operatione miraculoſa, dat alicui in corde,ꝙ oret, vt fiat tale miraculum , & tunc Deus agit . Si autem Deus non diſponit illam rem per miraculum agere, ſed aliàs,non mouet viros ſanctos ad petendũ hoc,& tunc vel non venit eis in mẽtem,vt talia à Deo petant,vel ſi venit,ſunt cum formidine, & petere non audent: ſic autem fuit hic in Dauid.Deus.n.diſpoſuerat eum liberare non per miraculum,ſed aliàs,quia fortè magis cõferebat ad aliquid,quod Deus intẽdebat fieri ſic, q̃ per miraculũ: ideo non poſuit Dauid in mente,vt peteret ab eo liberari ſe per miraculũ,ſed magis ipſe eũ mouit ad faciẽdũ id,qđ egit:ſ. ꝙ ſe inſanũ indicaret,qđ aliqualiter apparet.ſ quia immediatè poſt illã inſaniã irruit in eũ ſpiritus propheticus, & fecit Pſalmum de laude Dei pro illa liberatione: & eſt Pſal.33.ſ. Benedicã Dominum I omni tempore,vt patet ex eius titulo , ſicut ſupra dictum fuit . Si tamen Deus non appro-

F baſſet,vel incitaſſet eum ad faciendum hoc,non de-
diſſet ei ſpiritum propheticum ad laudandum eum
ſuper hoc , quia de male ſactis noſtris Deus laudan-
dus non eſt. Non igitur fecit aliud Dauid, quãquam
multa alia laudabilius , & honeſtius fieri potuiſſent,
quia Deus non mouit eum ad aliquid:ſic.n.in Moy-
ſe factum eſt:nam ſemel cum totus populus videre-
tur deliquiſſe,ſurrexit in illos ipſe cum paucis,& oc
cidit 22.millia: nulluſq; de populo auſus eſt ei reſiſte
re. Exo.cap.22. Iterum autem cum populus pecca-
uit murmurando,non auſus eſt increpare illos, ſed
magis proiecit ſe in terram coram illis orando eos,
vt patet Num cap.14 hoc autem erat,quia in prima
vice Deus dederat ei animoſitatem ad vlciſcẽdum
G iniuriam Dei,& omnes de populo fecit timere . In
ſecunda autem vice non dedit ei audaciam ad hoc:
ideo quãquam Moyſes videret illud ſcelus dignum
eſſe duriſſima correctione , tamen non auſus eſt in-
ſurgere in populum , ſed magis è contrario timuit
mortem ſibi ab eis inferendam , nec ex hoc aliquis
vir ſanctus minoris perfectionis iudicandus eſt ali-
quãdo,quàm aliàs:quia interdum Deus pro eo ope-
ratur miraculosè,& interdum non,quia iſta nõ pro-
ueniunt ex nobis,ſed quia Deus vult mouere nos ali
ter, & aliter quando ſibi placet. *Et ait Achis ad ſeruos
ſuos*. Hic increpat rex Achis ſeruos ſuos,quia dixe-
runt, ꝙ erat ibi Dauid:ideo ipſe voluerat,ꝙ introdu
cerent illum ad ſe:nunc autem vidit eum eſſe furio-
H ſum,increpauit eos nimis quaſi mentiti eſſent , & ꝙ
non eſſet ille Dauid *Vidiſtis hominem inſanum, quare ad-
duxiſtis eum ad me?* q d. cum videretis, ꝙ iſte homo erat
inſanus,quare adducebatis eũ corã me,quia manife
ſtũ erat iſtud nõ eſſe Dauid,cũ Dauid nõ ſit inſanus?
in hoc autem apparet,ꝙ Deus cooperabatur Dauid
in hac ſtultitia,quam finxit: quia mouit regẽ Achis,
& ſeruos eius ad credendum,ꝙ non erat iſte Dauid.
Si autem non moti fuiſſent, quãquam appareret eũ
nõ eſſe Dauid , cùm ſuſpicati eſſent ſemel illum eſſe
Dauid,inquiſiuiſſent diligenter de eo , an ipſe ſtulti-
tiam fingeret, vel eſſet verè ſtultus: nihil tamen inq-
ſiuerunt , quia Deus turbauerat cor eorum , vt non
cognoſcerent eum eſſe Dauid. *An deſunt nobis furioſi?*
I Ideſt,nunquid introduxiſtis ad me iſtum ſtultũ qua-
ſi nullum haberemus in domo noſtra?multi.n ſunt:
ideo ſtultum fuit ſuperinducere aliũ inſanum . Ra.
Sa.dicit,ꝙ Achis faſtidiebat videre inſanos,eo quòd
quotidie videbat illos,quia vxor ſua,& filia erant in
ſanæ . *Quid introduxiſtis iſtum, vt fureret me præſente?* i.ad
quid adduxiſtis ad me iſtum inſanum, vt coram me
faceret inſanias ſuas?Hoc dicebat,quia Dauid imme
diatè , vt ductus eſt ante regem incępit inſanire.1.qa
collabebatur, & impingebat in oſtia , & deſluebant
ſaliuę eius per barbam. *Dimittite(inquit) illum* .i.eijcite à
domo mea , vt iam non inſaniat coram me, & non
dicitur hic:dimittite i.ſinite eum abire,quia non in-
telligebat Achis, ꝙ etiã ſi dimitteretur,abiret , quia
K putabat eum verè inſanum:ſed dixit , ꝙ dimitterẽt,
ideſt,abijcerent,& ſic fecerunt. Credendum eſt etiã,
ꝙ cum ſerui Achis eijciebant Dauid de domo , ipſe
inſaniebat ſicut primo,ne crederetur , ꝙ erat ſenſa-
tus,& finxerat ſtultitiam. *Hic ne ingredietur domum meã?*
ideſt , nunquid iſte ingredietur in domũ meam.q.d.
nolo,ꝙ tales inſani intrent in domum meam , quia
iam faſtidio illos. Hoc autem quanquam,Ra. Salo-
mon intellexerit factum eſſe , quia Achis habebat
vxorem, & filiam fatuas, quæ quotidie coram ipſo
inſaniebant, & ob hoc abhorruerat inſanos: tamen
factum eſt à Deo ex gratia,qui tantum faſtidium in-
cuſſit regi Achis , vt nimis moleſtè ferret videre co-
ram ſe illum inſanum . Hoc autem fuit, ne ipſe ali-
qualiter

qualiter faceret inquiſitionē de ſtatu Illius, nec pareret eā fieri ab alijs, ſed immediatè iuberet eum eijci.

CAPITVLVM. XXII.

Supra capit. 20. 7. q. 1. cap. omnis q.

ABIIT ergo Dauid inde, & fugit in ſpeluncā Odollā. Quod cum audiſſent fratres eius, & omnis domus Patris eius, deſcenderunt ad eum illùc. Et conuenerunt ad eum omnes, qui erant in anguſtia cōſtituti, & oppreſſi ære alieno, & amaro animo, & factus eſt eorū princeps.

De exterminio ſacerdotū.

IN ſuperioribus deſcriptum eſt ab Achimelech Dauid collatum beneficium: hic autē ſubiungitur ex illo conſecutum ſacerdotum exterminium. Et diuiditur in quatuor partes. Primò Achimelech accuſatur, ſecundò coram rege vocatur, tertiò cum ſacerdotibus de familia ſua iniuſtè condēnatur, quartò iſtud factum Dauid nunciatur. Secunda ibi. *Miſit ergo*. Tertia ibi. *Dixitque rex*. Quarta ibi. *Euadens autem*. Prima in duas, quia primò ponitur accuſationis occaſio: ſecundò ipſa accuſatio ibi. *Reſpondens autem*.

Quod ordo eſt conſequens ad præcedentia.
Quæſtio. I.

QVAERETVR circa primum, an ſit hic ordo conſequens ad præcedētia, vel ſit aliqua mutatio, & an immediate ea, quæ habētur hic facta fuerint poſt præcedentia. Reſpondendum, ꝙ hic eſt ordo conſequens: nam ſupra actum eſt de fuga Dauid ad regem Achis: hic autem agitur de loco, ad quem fugerit Dauid poſt Achis, & agebatur ſupra de bono, quod egit Achimelech Dauid: hic autem ponitū malum, quod paſſus eſt Achimelech pro hoc: ideo neceſſe eſt, ꝙ poſtea fuerit. An verò iſtud fuerit immediatè poſt pręcedentia, vel non. Dicendum, ꝙ aliqua iſtorum facta ſunt immediatè: ſicut id, quod ponitur hic in principio. ſ. de fuga Dauid in ſpeluncam Odollam: nam immediatè, vt dimiſſus fuit à rege Achis, fugit in ſpeluncam illam. Id verò, quod dicitū de occiſione ſacerdotum, nō fuit factum immediatè, ſed poſt aliquod tempus, vt patet ex proceſſu literæ. ſ. quia primò fugit Dauid in ſpelūcam Odollam in terram Iſrael: deinde cōgregata multitudine, fugit in terram Moab, & manſit ibi aliquanto tempore. Iterum autem fugit in terram Iſrael in ſaltū Hareth, & dum ibi eſſet, accidit ſacerdotū exterminiū, vt patet infra: Dicit autem Nicolaus, ꝙ ſacerdotum exterminium habuit occaſionē, ex eo, ꝙ Dauid congregauerat ad ſe multos fugitiuos. ſ. quadringentos viros, vt patet infra, ꝑ quod timebat Saul augeri poteſtatem Dauid cōtra ipſum, ideo conqueſtus eſt de famulis ꝓprijs, ꝙ nemo indicabat ei Dauid, ſed omnes videbantur coniuraſſe cum eo, vt patet infr. tūc autem Doeg locutus eſt, & accuſauit Achimelech. *Abijt ergo inde Dauid*. i. receſſit de vrbe Geth. Cū enim fuiſſet in periculo coram rege Achis, noluit amplius ibi manere, quia iam non poterat ibi manere ſecurè, ſed iuit ad alium locum, vbi ſaluaretur. *Et fugit in ſpeluncam Odollam*. ſ. ad latendum ibi. iſta ſpelūca erat in terra Iſrael in ſortè Iudæ: & eſt vna de quatuordecim, quæ computātur in campeſtribus, vt patet Ioſuę. cap. 15. Terra autem illa eſt ſylueſtris, & mōtuo-

A ſa, & eſt ibi ſpelunca magna circa vrbem illam. Fugit ergo Dauid, vt lateret in illa ſpelunca.

Quare Dauid de Geth fugit in terram Iſrael, & non in aliam partem Philiſthinorum, vel alia regna vicina.
Quæſtio. II.

QVAERET aliquis, quare Dauid fugit nunc in terram Iſrael, & quare non fugit in aliam partem terræ Philiſthinorum, vel in alia regna vicina. Videtur enim, ꝙ non debuiſſet fugere in terram Iſrael, quia ipſe timebat Saulem, qui diligenter inquirebat eum, & propter ipſum receſſerat Dauid in terram Philiſthinorum: nunc ergo non de-

B buiſſet redire in terram Iſrael, quia videbatur rurſus ſe exponere periculo: poterat autem fugere in aliā partem terræ Philiſthinorum, vel poterat fugere in terram Moab, ſicut poſtea fugit. Reſpondēdum eſt, ꝙ Dauid non debuit fugere in terram Philiſthinorum: nam ipſe fuit in periculo corā rege Achis cum cognitus eſt. Si autē iret ad aliam partem terræ Philiſthinorum, accideret ſibi idem. ſ. ꝙ cognoſceretur, & teneretur. Nec valet ſi dicas, ꝙ poterat fugere in aliquam partem terræ Philiſthinorum, in qua non cognoſceretur, quia non erat aliqua pars terrę Philiſthinorum, in qua Dauid faciliter cognoſci non poſſet. tota. n. terra Philiſthinorum quātum ad omnes Angulos ſuos, erat ſatis coniuncta terræ Iſrael, quia

C illa eſt porrecta in longum per latus meridianū terræ Iſrael. ſ. ab oriente in occidentem, & non eſt lata verſus meridiem. Dauid ergo inquietauerat omnes partes Philiſthinorum, & de omnibus illis venerant multi viri ſæpè ad bellum contra ipſum, & cognouerant eum, ſicut cognoſcebant ſerui regis Achis, ideo non erat ſibi ſecurum ire ad aliquam partem terræ Philiſthinorum: ire quoque in terram Moab, vel in alia regna vicina, non putauit eſſe ſecurū, nec conueniens, quouſque haberet ſecum aliquos de cognatis ſuis adiutores ſecum: nam ſolus, & inermis inter alienigenas faciliter à quolibet lædi poterat: venit autem in terram Iuda in ſpeluncam Odollā propter duo. Primò, quia ibi ſecurius eſſe poterat, quàm Cur venit Dauid in ſpelunca Odollam.

D in terra Philiſthinorum: eſt enim ſpelūca Odolla in ſortè Iudę: & eſt coniūcta terrę Philiſthinorū: vnde faciliter venit Dauid de vrbe Geth in ſpeluncā illā, nec hoc cognouit Saul, quia cū eſſet ſpelunca illa in extremitate regni, nō erat trāſiturus aliquas partes regni ad veniendū in illā, & ſic rari, vel nulli poſſent videre Dauid, qui annūciarēt Sauli de eo. & ex hoc fuit, ꝙ eo tēpore, quo ibi fuit Dauid, & cōgregauit ad ſe cognatos ſuos, nunquam de eo quicquā nouit Saul: nec etiam quando poſtea fuit in terra Moab: nam ex eo tempore, quo latuit in agro, & dimiſit eū Ionathas, nunquam cognouit quicquā Saul de Dauid quouſque venit in ſaltum Hareth: illud autem fuit poſtquam redijt de terra Moab, vt patet infra in

E litera: nam ibi dicitur: & profectus Dauid venit in ſaltū Hareth, & audiuit Saul, ꝙ apparuiſſet Dauid, & viri, qui erant cum eo. Si autem iuiſſet ad aliam partem terræ Iſrael, facilius cognitus fuiſſet: ſi tamē eueniſſet, ꝙ Saul cognoſceret Dauid eſſe in ſpelunca illa, faciliter inde fugere poterat in terram Philiſthinorum, quia nimis coniuncta eſt, ideo ſecurius ibi erat pro tunc quàm alibi. Secundò ipſe venit in locum illum, quia non intendebat manere in terra Iſrael, ſed ire ad alia regna, vt ſaluaretur in eis, quia tamen non putabat eſſe ſecurum, ꝙ ſolus iret, voluit habere ſecū aliquos de cognatis ſuis, venit ergo in terram Iuda, vbi poſſet loqui illis, non auſus eſt tamen venire in vrbem ſuā Bethlehem, vbi erat tota

cogna-

cognatio ſua, quia ibi faciliter capere potuiſſet eum Saul, ſed manſit in extremitate regni in locis montuoſis, vbi latere poſſet: & ſi opus foret, citò tranſire poſſet in terram Philiſthinorum. Ex eo autem loco miſit ad dicendũ cognatis ſuis, vbi erat: & tunc conuenerunt ad eum omnes, & quidam alij, qui nõ erãt de cognatione ſua. *Quod cum audiſſent fratres eius* ſ. ꝙ erat Dauid in ſpelunca Odollam. Nõ eſt credendũ, ꝙ hoc audierint per famam, quia tunc multi eſſent in terra Iſrael, qui hoc ſcirent, vel audiuiſſent, & per ueniret ad aures Saulis, qui illicò faceret eum inquiri, ſed nihil huiuſmodi factum eſt: ergo non erat fama de Dauid, ꝙ eſſet in ſpelunca Odollam, præſertim cum Dauid de nullo homine confideret. Nec eſt veriſimile, ꝙ ſe manifeſtaret aliquibus in terra illa, niſi cognatis ſuis. Ideo dicendum, ꝙ Dauid ferebat ſecum aliquos pueros, vt declaratum fuit præcedenti cap. & aliquem de eis miſit in Bethlehem, vt ſecretè nunciaret cognatis ſuis de eo, & illi conuenerunt immediatè ad ipſum. Dicitur autem de fratribus eius principaliter, quanquam etiam iſtud auditum eſt à patre, & matre Dauid, & ambo deſcenderunt ad Dauid, poſtea quoque iuerũt cum eo in terram Moab, vt patet infra. ſ. dixit Dauid ad regẽ Moab: maneat, oro, pater meus, & mater mea vobiſcũ. Quia tamen iſti erant ſenes, & magis erant ad ſarcinam Dauid, quàm ad reuelationem, vel adiutoriũ, fit mentio de fratribus, qui erant viri bellicoſi, & venerunt omnes in adiutorium Dauid: erant autem ſeptem fratres Dauid, & ipſe octauus erat, vt patet ſupra cap. 16. & 17. omnes autem iſti erant viri robuſti, & ad bellũ apti. *Et omnis domus patris eius*. i. omnes, qui pertinebant ad familiam patris Dauid: erant. n. alij viri bellicoſi de domo patris eius pręter fratres ſui. ſ. filij duarum ſororum ſuarum: habuit enim Dauid duas ſorores. ſ. Abigail, & Saruiã: filij ſaruię fuerunt tres viri fortiſſimi. ſ. Abiſai, Ioab, & Aſael: filius Abigail fuit vnus vir fortis. ſ. Amaſa, vt patet. 1. Paralip. c. 2. Iſti etiam iuerunt ad Dauid; nam de vno iſtorum. ſ. de Abiſai patet infra 26 cap. Nam deſcendit cum Dauid ad caſtra Saulis, dormiente Saule: alij etiam de familia computantur hic in domo patris Dauid. ſ. famuli ſui, & alij de cognatione in gradibus propinquis. *Deſcenderunt ad eum illùc*. i. deſcenderunt ad ſpeluncam Odollam, in qua latebat Dauid.

Quare cognati Dauid deſcenderunt ad ipſum, & ſteterunt, cum ipſo cum ex hoc incurrerent multa damna.
Quæſtio. III.

QVAERET aliquis, quare cognati Dauid deſcenderunt ad ipſum, & ſteterũt poſtea ſemper cum eo: nam ex hoc incurrebãt multa damna. Primum erat, ꝙ perderent omnia, quæ habebant in terra ſua: cùm. n. ſciret Saul eos congregatos fuiſſe hoſti ſuo, & coniuraſſe contra eum, confiſcaſſet illicò bona illorum. Secundum erat, ꝙ nũquam liceret eis redire in terram ſuam, vel ad aliquã partem regni Iſrael, quia Saul denunciaret eos tanquam hoſtes ſuos. & banniret illos, juberet etiam, ꝙ vbicunque caperentur, occiderentur. Tertium erat, ꝙ ex hoc efficiebantur publici hoſtes Sauli, ideo ſiue in regno Iſrael, ſiue extra, vbicunque illi eſſent, Saul inquireret eos ad mortem. Reſpondendum eſt, ꝙ cognati Dauid deſcenderunt ad eum in ſpeluncam Odollam non ſolum animo videndi ipſum, ſed manendi cum eo ſemper, & pugnandi contra quemcũque hoſtem Dauid: Ideo credendum eſt, ꝙ quicquid habuerunt, quod ſecum ferrè poſſent, tulerunt non ſperantes redire quouſque Saul moreretur, vel Da-

F uid rediret in ſtatum priſtinum. Deſcenderunt illùc propter duo. Primum fuit propter ſeipſos: nõ enim putabant ſecurum eſſe ſibi manere in terra Iſrael, q̃a Saul habebat nimis exoſum Dauid, ideo putabant, ꝙ propter illum haberet ſuſpectos omnes de genere ſuo, & exoſos, perſequereturque illos vſq; ad mortem. Nam ſi ipſe contra filium ſuum Ionatham propter Dauid iratus eſt, vt conaretur eum lancea percutere, ſuprà, cap. 20. quantomagis hoc faceret contra cognatos Dauid, propter odium illius? Et fortè Saul occiſurus erat omnes cognatos Dauid propter eum, ſi manerẽt in terra ſua: nam ipſe ſuſpicaretur, ꝙ omnes cognati ſui fauebant ei, ſaltem occultè. Si ergo propter paruum fauorem, & beneficiũ, quod
G Achimelech contulit Dauid, tã durè iratus eſt Saul, vt occideret ipſum Achimelech, & omnes, qui erãt in vrbe Nobe vſque ad boues, & aſinos, & omnia pecora: quantomagis hoc faceret in cognatis Dauid, de quibus ſatis veriſimile erat, ꝙ iuxta vires fauerẽt ei, data opportunitate: ideo, vt ſaluarẽt animas ſuas, deſcenderunt ad eum. Nec ſolum aliquis putet, ꝙ deſcenderunt, vt fauerent Dauid, quia pater, & mater eius veteres erant, & non poterant fauere illi, ſed magis eum impedirent eſſe expeditum in bellis, deſcenderunt tamen ad eum: ergo deſcendebant, vt ſaluarent animas ſuas: ne, ſi manerent in Bethlehẽ, occiderẽtur à Saule. Secundum fuit propter ipſum Dauid: nam videbatur nimis inhumanum, ꝙ om-
H nes cognati ſui deſererent eum iniuſta patientem, cùm ipſe eſſet vir dignus iuuari ab extraneis, quãto magis à cognatis. Voluerunt ergo exponere ſe pro illo ad periculum, vt vel omnes periclitarentur, vel omnibus communis eſſet proſperitas: & non ſolus ille iniuſta pateretur damna, negantibus ipſis debitũ naturæ. Tertiũ eſſe poteſt, ꝙ cognati Dauid cognoſcebant eum vnctum eſſe in regem à Domino, & ꝑ hoc credebant, ꝙ quanquam nunc pateretur anguſtiam, aliquando venturus erat ad regnum, & ſi nũc ipſi nõ adiuuarent eum in anguſtia, cùm efficeretur rex iuſtè perſequeretur eos, nec cuiquam eorum benefaceret: exiſtimauerunt ergo conueniens eſſe, ꝙ deſcenderent ad eum, exponentes ſe omnibus peri-
I culis cum illo. *Et conuenerunt ad eum omnes, qui erant in anguſtia conſtituti*. Ideſt, non ſolum cognati Dauid venerunt ad illum, ſed etiam omnes alij, qui audiuerunt hoc, & erant in anguſtia. ſ. ſuſtinebant aduerſitatem ab aliquibus potentibus, qui opprimebant eos. *Et oppreſſi ære alieno*. i. venerũt etiam ad ipſum illi, qui erant grauati debitis. Vocatur enim æs alienum id, ad quod quis tenetur alteri: maximè cum debitum contractum eſt ex mutuo commodato, vel locato. *Amaro animo*, i. omnes, qui habebant amaritudinem aliquam, ſiue propter paupertatem, ſiue debita, vel præmebantur à potentibus, vel habebant hoſtes, & ſimilia, quæ faciunt homini amaritudinem, conuenerunt ad Dauid. Credendum eſt enim, ꝙ quando
K illi, qui erant de cognatione Dauid, audierũt Dauid eſſe in ſpelunca Odollam voluerunt congregare ad ipſum magnam turbam virorũ bellatorum, vt poſſet ſe defendere à quocunq; quęrente animam eius: ideo cum iſti de cognatione ſua eſſent pauci, ſignificauerunt hoc alijs viris, quos viderunt promptos ad mutandum ſtatum propter amaritudinem vitæ, q̃ ſuſtinent, qui illicò cõſenſerunt, & conuenerunt ad Dauid. Iſti. n. homines deſiderant mutationem Dominiorum, & proſperitatum. ſ. quia ipſi nõ poſſunt eſſe in peiori diſpoſitione, quàm ſunt. Turbatis aũt rebus fortè conſequi potuerunt aliquid inde: ideo deſiderant mutationes dominiorum: & ſic communiter qui omnino pauperes ſunt, deſiderant bella.

Diui-

Diuites autem horrent illa. Iſti autem, qui erant in anguſtia conſtitnti, videbãt inſurgere Dauid contra Saulem, in quo ipſi poterant proſperari ſi fortè pręualeret Dauid: ſi autem ſuccumberet, non poterat illis peius euenire, quàm prius patiebantur: ideo viri iſti ſunt promptiſſimi ad ſeditiones, præſertim, quia illi, qui præmebantur à Dominis, vel grauati erãt de bitis, non poterant manere in terram: ideo cum viderunt aliquem, cui ad hęrerent, & ſub cuius vmbra viuerent, gratum duxerunt, quia iam nemo eos pręmeret, nec cogerentur ad ſoluenda debita. *Et factus eſt eorum princeps.* Ideſt, ſuſcepit oẽs iſtos in principatu ſuo ſpondens illis, ꝙ defenderet eos quantũ poſſet.

An Dauid peccauerit congregando ad ſe viros inopes, & oppreſſos debitis. Quaſt. IIII.

1. Ratio. QVAERET aliquis, an Dauid peccauerit recipiendo iſtos viros in ducatu ſuo. Aliquis dicet, ꝙ ſic, quia ipſe dabat occaſionem eis faciendi mala 2. Ratio. ergo peccabat. Patet hoc, quia conuenerant ad eum viri oppreſſi ære alieno, & hoc, vt non cogerent̃ ſoluere debita, ſed defendere aliquẽ, ne ſoluat debitũ, 3. Ratio. iniuſtum eſt: ergo peccabat ſuſcipiendo in defenſione ſua eos, qui ad hoc ſolum confugiebant. Item iſti q in anguſtia erant, & amaro animo, veniebãt ad Dauid, vt cum eo prædas agerent, & ſic ditarentur, vel ſaltem poſſent viuere: ſuſcipere tamen aliquos ad hoc, peccatum eſt, cùm exercere huiuſmodi malum ſit. Item ſimile fecit Abimelech filius Gedeonis, qui conduxit viros inopes, & vagos, & ſecuti ſunt eum. Iudi. cap 9. Iſte tamen vituperatur, ergo Dauid vituperabilis erit. q congregauit ad ſe exiſtentes in anguſtia, & oppreſſos debitis, qui ad malum ſemper currunt. Reſſio. Reſpondendum eſt, ꝙ Dauid nõ peccauit hic, quia nunquam peccauit mortaliter, niſi occidendo Vriam, & cognoſcendo vxorem eius, infra, 3. li. c. 15. ergo in hoc non peccauit. Pro quo ſciendum, ꝙ Dauid habuit iuſtam cauſam aggregandi ad ſe multos pugnatores. Prima fuit ad defenſionem ſuam: timebat enim Dauid Saulem, qui perſequebatur eum ad mortem, & ideo; ſi Dauid eſſet ſolus in terra Iſrael, poterat faciliter capi à quocunque, & tradi Sauli. Nunc autem cum haberet quadringentos viros pugnatores, nemo poſſet eum tenere, niſi veniret contra eum magnus exercitus. Cum autem hoc fieret, poſſet Dauid præcognoſcere, & deuitare periculũ, ſi autem ſolus fuiſſet, cum multoties aliqui de Iſraelitis nunciauerint Sauli, vbi eſſet Dauid, non veniſſent ad nunciandũ Sauli, ſed ipſi per ſe tres, vel quatuor viri caperent eum, quia tamen Dauid habebat ſecum multos viros, nullus audebat inſurgere in eũ, ſed veniebant ad nunciandum Sauli: & ipſe tũc ibat cum tribus millibus viris ad capiendum eum, vt patet ſequẽti c. & iterum infra, cap. 24. & 26. cum autẽ Saul ferret ſecum tantum exercitum, non poterat celari, & tunc ſaluabatur Dauid fugiens. Si etiã Dauid intraſſet aliquãdo in aliquam vrbem, etiam ſi illi, qui erant in vrbe, vellent inſurgere in eum, nõ audebant, quia habebat ſecum multos viros bellatores: erat etiam ſibi neceſſarium hoc, quando eſſet fugitiuus in alijs regnis, ſicut quando fuit in terra Moab, vt ſi aliquis de illis regibus, apud quos eſſet, vellet eum tradere in manus Saulis, non poſſet: quia defenderẽt eum viri ſui, aliàs autem quilibet poſſet de eo facere quid vellet. Item Dauid voluit accipere ſecũ iſtos viros, vt ſic haberet modum ſuſtentationis: nã cũ Dauid profugus eſſet, ſi eſſet ſolus, vel ſolũ duo, aut tres cum eo, vel pauci, non haberet vnde viueret, nec eſſet ei aliquis modus conueniens, ad acquirẽdũ.

A Nunc autem congregatis multis viris, poterat facere bella, & de ſpolijs vitam acquireret: ſic. n. faciebat cum erat in terra Philiſthinorum: nam ibat ad pugnandum contra Amalechitas, & alias gentes: & inde ſufficienter viuebat, & dabat munera regi Achis, in cuius terra erat, vt patet infra, cap. 27. Licitum ergo ſibi erat congregare multitudinem bellatorum, & quia de cognatis ſuis non poterat tantam multitudinem colligere, voluit de quibuſcunque: Et quia nullos facilius habere poterat, quàm oppreſſos ære alieno, & amaros animo, cum illi ad mutandum ſtatum faciles ſint, voluit etiam habere de illis. Ad rationes in contrarium reſpondetur. Ad primam cũ dicitur, ꝙ dabat occaſionem iſtis faciendi malum,
B ne ſoluerent debita. Rñdit Nicolaus, ꝙ cũ Dauid ẽẽt vnctus in regẽ poterat ſolutionẽ debitorũ ꝓlõgare, & in aliquib. caſib poterat relaxare, iõ nõ peccabat recipiendo: Sed hoc non ſtat: nam dato, ꝙ Dauid ẽẽt rex, qui actualiter haberet iuriſdictionem ſuper totum Iſrael, ſicut habebat Saul, non potuiſſet hoc facere: nam rex, eo ꝙ eſt legiſlator, & Dominus politiæ, poteſt diſpenſare in iure inquantum vertitur in præiudicium ipſius iuris ſ. ꝙ lex in ſeipſa non penitus obſeruetur, quia qui poteſt eam totaliter abrogare, poteſt diſpenſare in ea contra ius patris, tamẽ rex non poteſt diſpenſare, nec aliquis Dominus, ſiue tẽporalis, ſiue ſpiritualis: quia ſicut nulli Domino licẽt tollere mihi id, quod actualiter poſſideo, ſi in me nul **Reſpon. Lyrani ad primã rationem refellitur.**
C la omnino cauſa præceſſerit: ita non poteſt id, quod mihi debetur, me inuito, debitori remittere, qa hoc eſſet, ac ſi mihi violenter tolleret. Nam ſicut id, qđ actualiter poſſideo, vocatur æs meum, ita id, quod mihi debetur, eſt æs meum: & ob hoc ille, qui eſt obligatus debitis, dicitur habere æs alienum: & ſic erat de viris venientibus ad Dauid, qui dicuntur oppreſſi ære alieno. Hoc autem dato etiam non poterit rex, me inuito, ꝓrogare terminũ ſolutionis debiti, quia ſicut relaxando debitum, mihi tolleret ius meum, & hoc non poteſt, ita prorogando terminum, tolleret ius meum: ergo etiam hoc nõ poterit. Dauid igitur non poterat propria auctoritate oppreſſis ære alieno ad eum confugientibus ſolutionis terminum ꝓ
D rogare, nec prorogauit. Sed dicendum eſt, ꝙ Dauid non peccabat recipiendo iſtos: primò, quia recipiebat eos neceſſitate compulſus. ſ. ꝙ ſine eis non poterat viuere ſecurè, vt ſupra declaratum eſt: ſed multa propter neceſſitatem efficiuntur licita, quæ aliàs eſſent illicita, vt patet præcedenti cap de panibus propoſitionis, quos comedit Dauid: ergo ſic eſſet hic. qa dato, ꝙ aliàs eſſet illicitum recipere ſub protectione ſua oppreſſos ære alieno, tũc licitum erat propter neceſſitatem. Secundò reſponderi poteſt, ꝙ Dauid non peccabat ſuſcipiendo iſtos, quia ipſe non ſuſcipiebat eos ad hoc, ꝙ defenderet à creditoribus, ſed recipiebat, quia illi erant viri inopes, & non poterãt viuere in terra ſua propter magnitudinem debitorum, & moleſtiam, quam patiebãtur à creditoribus: ideo veniebant ad Dauid, vt cum eo poſſent qualitercunque viuere. **Alia rñſio.** **Multa illicita ob neceſſitatem licita nũc.**
E Tertiò reſpõderi poſſet, ꝙ Dauid non erat defenſurus iſtos à creditoribus, faciendo, ꝙ non ſoluerent, quia iſti iam nihil poſſidebant, ſed timebant, ꝙ creditores facerent eos teneri in vinculis propter debita, & ob hoc fugiebant ad Dauid: ſi tamen aliquis de creditoribus veniſſet ad Dauid iudicialiter acturus cum aliquo de illis debitoribus, Dauid egiſſet ei ius de eo quantum fieri poſſet. ſ. ſi eſſet vñde ſolueretur: alioquin inanis eſſet actio, quã inopia debitoris excluderet: non ergo peccabat Dauid, quia non dabat occaſionem oppreſſis ære alieno ad non ſoluendum. Ad ſecundum dicitur, ꝙ veniebãt **Ad ſcđm.**

ad

ad Dauid viri conſtituti in anguſtia, vt cum eo prædas agerent. Reſpondendum eſt, ꝙ viri conſtituti in anguſtia, & amaro animo dicuntur illi, qui præmuntur tyrannide: vel qui in paupertate magna ſunt, vel habent aliquas anguſtias, propter quas moleſta illis vita eſt. Licebat autem Dauid recipere hos ad ſe. De primis patet, quia non ſolum nõ eſt illicitum defendere eos, qui iniuſtè pręmuntur, immo etiam eſt valde licitum, & meritorium, & in quibuſdam eſt neceſſarium, iuxta illud Salomonis: erue eos, qui ducũtur ad mortem, & eos, qui ducuntur ad incertũ, liberare non ceſſes, & habetur extra de homicidio, cap. ſicut dignum: immo ſi aliquis videat aliquem pati iniuſtè manifeſtè, & eum nõ liberat, ſi poteſt, reus eſt, & tenetur aliqualiter ſicut ille, qui agit: ſic dicĩ præalleg. cap. ſicut dignum, ꝙ qui potuerunt liberare aliquem à morte, quem videbant iniuſtè pati, & non liberauerunt, tenentur de homicidio, cùm dicitur ibidem: non caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. Dauid ergo liberando anguſtiatos ab iniuſta tyrannide merebatur. Suſcipiebat etiã Dauid viros pauperes, quibus vita exoſa erat: non quidem, vt cum eis iniuſtas prædas ageret, ſed vt cum eis conſequeretur vitę defenſionem, & adeptionem neceſſariorũ, vt ſupra dictum eſt. Idẽ autem eſt de omnibus alijs amaris animo quacunq; moleſtia: quia benefaciebat Dauid liberãdo illos ab anguſtia quantum poterat. Cùm verò dicitur, quod Dauid agebat prædas cum eis, concedendum eſt: ſed illæ prædæ erant iuſtæ, in quibus Dauid nihil peccabat: nam quando bellum iuſtum eſt, præda quoque iuſta eſt vſque ad ſatisfactionem iniuriarum, vel reſartionem debitorum: potiſſimè, quia Dauid agebat prædas, & bella cum talibus gentibus, cum quib. nulla præda erat Iudeis illicita, eo ꝙ erant hoſtes populi Dei: nam nũquam pugnauit contra aliquos Iſraelitas, nec fecit prędam in terram eorum, quanquam ipſe diceret hoc facere regi Achis, vt patet infra cap. 26. ſed pugnabat contra Amalechitas, & alias gentes, cum quibus pugna, & præda erat iuſta, vt ibi videbitur. Ad tertiam rationem, cùm dicitur, ꝙ accepit Dauid ſecũ viros pauperes, & vagos, & hoc erat vituperabile, ſicut fuit in Abimelech. Dicendum, ꝙ accipere iſtos viros abſolutè non erat peccatum, ſed ex fine, ad quem accipiebanĩ, poterat iudicari peccatum, vel non. Abimelech autem peccauit, quia conduxit viros inopes, & vagos ad occidendum fratres ſuos, & exercendum tyrannidem: occidit enim, 70. fratres ſuos ſuper lapidem vnum, & agebat prædas, & tyrannidem in terra Iſrael, vt patet Iudi. c. 9. Dauid autem non congregauit viros iſtos ad agendum aliquid illicitum, ſed ad defenſionem vitæ, & procurationem neceſſariorum, vt dictum eſt, ideo non peccabat. *Fueruntque cum eo quaſi quadringenti viri.* idest, de cognatione ſua, & de extraneis oppreſſis ęre alieno, & amaris animo venerunt ad Dauid in ſpeluncam Odollam viri quaſi quadringenti.

Dauid congregauit primo. 400. Viros, deinde. 200. nec plures voluit. Quaeſt. V.

QVAERET aliquis, quomodo dicitur hic, ꝙ erant quadringenti, quia infra cap. 23 dicitur ꝙ egreſſi ſunt cum Dauid de Ceila ſexcenti viri, & infra, cap. 25. cum iret Dauid ad diſperdendum domum Nabal Carmeli, dicitur, ꝙ ibant cum eo quadringenti viri, & manebant ad ſarcinas ducenti, infra etiam, cap 27. & 29 dicitur, ꝙ habebat Dauid ſexcentos viros. Reſpondendum, ꝙ Dauid voluit cõgregare ad ſe magnam multitudinem virorum bel-

F latorum, vt cum eis poſſet ſe defendere, & procurare neceſſaria ad vitam. A principio autem non potuit habere, niſi quaſi quadringentos, qui conuenerunt ad eum illicò ad ſpeluncã Odollam. Deinde autem poſt modicum tempus conuenerunt ad eum multi, quia quotidie conueniebant viri pauperes, cũ viderẽt nouam mutationem fieri in rebus, & in breui habuit ſexcentos viros. Vnde quando venit ad vrbẽ Ceila ſequenti cap. habebat ſexcẽtos viros: nam dicĩ ibi: ſurrexit ergo Dauid, & viri eius quaſi ſexcẽti egreſſi de Ceila. Poſtea autem quanquam fuerit Dauid in multis perſecutionibus in terra Iſrael, & deſcendit poſtea in terra Philiſthinorum, nunquam legitur habuiſſe niſi ſexcentos viros. Nam die, qua G pugnauit contra Amalechitas, qui ſuccederunt Sicelegin die, qua mortuus eſt Saul in bello, ſolum habebat ſexcentos viros, vt patet infra, cap. 30. & poſt hoc immediatè fuit factus rex ſuper Iudam. Non habuit autem Dauid plures viros vltra ſexcentos; quia fortè non conuenerunt ad eum poſtea aliqui. Vel, vt magis credendum eſt, quia ipſe poſtea nullos ſuſcipere voluit cum ſexcenti ſufficerẽt ſibi tam ad corporis tutelam, q̃ ad neceſſariorum procurationem. Plures autem ſuſcipere erat ſuperuacua ſarcina, & amplior ſolicitudo ciborum. *Et profectus eſt Dauid inde in Maſphat.* Ideſt, de ſpelunca Odollam receſſit ad vrbem Maſphat. Iſta enim erat vrbs quædam in terra Moab, in qua tunc erat rex: venit ad eam, vt H ibi loqueretur regi Moab, & relinqueret apud eum patrem ſuum, & matrem, ſicut poſtea fecit, vt patet, immediatè. *Quæ eſt Moab.* Ideſt, iſta vrbs Maſphat eſt in terra Moab. Iſtud ponitur ad differentiam: nam in terra Iſrael in parte duarum tribuum, & dimidiæ erat quædam ciuitas nomine Maſphat, ad quam veniebat ſingulis annis Samuel, vt ibi iudicaret Iſraelem, & erat ibi domus orationis: nam aliquando faciebat ibi ſacrificia Samuel, & apud illam pugnauit cum Philiſthinis, vt patet ſupra, c. 7. Iſta autem Maſphat, de qua hic, erat in terra Moab: & ibi manebat pro tunc ex Moab, ad quẽ venit Dauid, vt patet hic.

Quare congregatis viris Dauid iuit in terra Moab. Quæſtio. VI.

I QVAERET aliquis, quare receſſit Dauid de terra Iſrael, & quare iuit in terram Moab, vel quare non redijt in terram Philiſthinorum. Videtur enim, ꝙ manere debuiſſet in terra Iſrael: ipſe enim de terra Philiſthinorum confugerat ad terram Iſrael, quaſi ſecurius ibi mãſurus, ergo non debuiſſet inde recedere. Reſpondendum, ꝙ Dauid non venerat in terram Iſrael, quaſi manſurus ibi, quia nõ poterat ibi ſecurè manere cum eſſet hoſtis acerrimus eius Saul, ſed ſolum venit, vt ex loco ipſo poſſet cognatis ſuis loqui, & congregare ad ſe multitudinem bellatorum, vt poſtea recederet in aliquod regnum K de vicinis. Cum ergo iam congregauiſſet quadringẽtos viros, non debebat ibi vlterius expectare: quia iã non poterat ibi ſecurè manere: nam à principio cũ ſolus erat, potuiſſet occultari: cum tamen habebat quadringentos viros, non poterat latere, quia illi viri debebant per aliqua loca cibos quærere: ſi autem manifeſtus eſſet in terra Iſrael Saul perſequeretur eum cum multitudine armatorum, cui Dauid reſiſtere non poſſet cum viris ſuis; ideo neceſſe erat, ꝙ fugeret de terra. Non debuit autem ire in terrã Philiſthijm, quia nunc proximo venerat de terra illa: & fuit in graui periculo coram rege Achis, ideo non ſe debebat exponere iterum periculo redeundo in illum, prę ſertim quia non poterat nunc eſſe incogni-

tus

tus ſicut prius, & quia prius apparuerat ſolus in vrbe Geth, nunc autem ferebat quadringentos viros, & dato, ꝙ ſimularet inſaniam, cognoſceretur eſſe Dauid, quia vir inſanus, & inutilis non poterat ſecum ferre tantam multitudinem bellatorum. Sed dicet aliquis, ꝙ poterat ſecurè deſcendere in terram Philiſthinorum, quanquam cognoſceretur, quia poſtea deſcendit cum ſexcentis viris, & manſit in terra regis Achis, infra, cap 27 Reſpondendum, quia diuerſitas eſt, quia tunc Philiſthini ſuſceperunt Dauid ſciẽtes neceſſitate compulſus ad eos confugeret. ſ. quia perſequeretur eum acriter Saul: ideo non ſuſpicantes aliquid de eo, dederunt illi locum: nunc autẽ nõ erat ſic, quia ſi veller deſcendere Dauid cum tanta virorum multirudine in terram Philiſthinorum, putarent, ꝙ lateret aliqua fraus: & hoc, quia nondum ſciebant, quomodo Saul perſequeretur Dauid: nam nondum perſecutus fuerat apertè, ſicut poſtea egit: ideo non erat ſecurum Dauid deſcendere in terram Philiſthinorum: poterat autem ire in terram Moab, quia Moabitæ non erant tunc hoſtes Iſrael, ideo inter eos manere poterat ſecurè. Sed dicet aliquis, ꝙ fruſtra deſcendit Dauid in terram Moab: nam non poterat ibi manere ſecurè: cum propheta Gad dixerit ei, ꝙ recederet inde in Iudam, vt patet infra, in litera. Reſpondendum eſt, ꝙ rebus turbatis exiſtentibus, non poteſt ſemper dari cõſilium, quod nullum inconuenienſ patiatur: ſatis autem eſt pro bene cõſulente, ꝙ totaliter conſulat, ꝙ pauciora inconuenientia ſie ſequantur, quàm aliàs, potiſſimè cum variabilitas infinita inſit humano agibili, quia id, quod aliquando bonum iudicatur, & eſt, poſt paululũ malum efficitur: ſic etiam fuit hic: nam cũ Dauid eſſet in terra Iuda, iudicauit melius eſſe in terram Moab, quod verum erat: deinde cum ſtetiſſet aliquanto tẽpore in terra illa, propheta Gad indicauit malũ eſſe ibi manere, ſed ꝙ rediret Dauid in terram Iuda: & hoc fortè, quia rex Moab tractabat tunc tradere Dauid in manus Saulis. Sic autem fuit poſtea in eundo ad terram Iuda, quia cum aliquanto tempore ibi ſtetiſſet iudicauit melius eſſe, ꝙ recederet in terrã Philiſthinorum, ne incideret in manus Saulis, vt patet, infra, cap. 27. ſ. Et ait Dauid in corde ſuo: aliquando incidam vna die in manus Saulis: nonne melius eſt, vt fugiam, & ſaluer in terra Philiſthinorum, vt deſperet Saul, ceſſetque me quærere in cunctis finibus Iſrael? & ſic factum eſt. Ergo cum bonum eſſet ire in terram Moab, quando iuit Dauid, quãquam poſtea, mutatis rebus, apparuit malum eſſe, non ſequitur quin conſilium bonum fuit de eundo illuc. *Et dixit ad regem Moab.* Rogauit enim hic Dauid pro patre, & matre, vt manerent apud regem, dum ipſe erat in aduerſitatibus.

An Dauid prudẽter in terram Moab ſit profectus.

Quis eſſet rex Moab. Quæſtio. VII.

QVAERETVR de iſto rege, quis erat. Reſpondent quidam expoſitores noſtri, ꝙ fuit rex Naas, quem debellauit Saul, vt patet ſupra cap. 11. & ideo dicunt, ꝙ confugit ad eum Dauid, quia propter inimicitias, quas habebat Saul cum eo, reciperet beneuole Dauid, qui erat hoſtis illius. Ad hoc autẽ inducunt, quod habetur infra, ca. 2. lib. cap. 10. cum dixit Dauid: Faciã miſericordiã cum Hanõ filio Naas, ſicut fecit pater eius mecũ miſericordiã. Iſtam autẽ miſericordiã dicũt eſſe, quia beneuolè ſuſceperit eũ & cognationem ſuam, tenueritque apud ſe patrem, & matrem Dauid, vt patet infra. Sed hoc non ſtat, quia hic dicitur, ꝙ Dauid confugit ad regem Moab: Naas tamen non erat rex Moab, ſed Ammon, vt pa-

Opin. Noſtratium.

A tet ſupra, cap. 11. Iſta tamen regna ſemper ante hoc fuerant diſtincta, & poſt hoc fuerunt: ideo non erat Naas rex Moab: & quanquam iſti vellent concedere, ꝙ rex Moab, & Ammon eſſent idem rex, tamen tolerari nõ poteſt. Cum autem allegant, ꝙ Naas rex Ammon fecit miſericordiã cũ Dauid, nihil patet ex hoc: quia nõ cõſtat an ille Naas, de quo ibi dicitur, eſſet ille, cum quo habuit Saul bellum, de quo ſupra. cap. 11. Et dato etiam, ꝙ eſſet idemmet, non apparet an illa miſericordia, quam fecit cum eo, fuerit ſuſcipiendo eum in terra ſua, quando erat exul, vel fuerit aliquid aliud. Magis autem contrarium patet, cum rex, qui fecit hanc miſericordiam cum Dauid, non fuerit rex Ammõ, ſed Moab, vt patet hic. Iõ Ra. Sa.

B dicit, ꝙ iſte rex Moab, ad quem iuit Dauid, non fuit rex Naas, qui erat rex filiorum Ammon: iuit tamen ad ipſum duplici de cauſa. Vna fuit, quia Saul habebat bellum contra regem Moab, ſicut contra filios Ammon, vt patet ſupra, cap. 14. Secunda cauſa fuit, quia Dauid deſcenderat de Ruth Moabitide, vt habetur Ruth. cap. vltimo: ideo ſecurius fugit illuc pro cognatione ex parte matris, præſertim quia Hebrei dicunt, ꝙ Ruth erat filia regis Moab, & ob hoc rex Moab recepit honorabiliter Dauid, & viros eius, & dedit ei quoddam caſtrum. Pater autem, & mater Dauid manſerunt apud regem, vt patet hic. Sed iſta non ſtant. De primo patet, nam Ra. Sa. dicit, ꝙ Saul habebat bellum contra regem Moab, ſicut cõtra re-

Opinio Ra. Salomonis.

C gem Ammon, in quo preſupponit, ꝙ propter hoc ſecure manebat Dauid apud regem Moab, quia habebat bellum contra Iſrael. Sed non ſtat, immo potius e contrario: nam ſi habuiſſet bellum Saul cõtra regem Moab, non potuiſſet Dauid ſecurè manere apud eum: nam poſtquam Dauid fuit familiaris Saulis, percuſſo Philiſthęo, omnia bella, quę fiebant contra hoſtes Iſraelitarum, miniſtrabantur per manum Dauid, quia Saul conſtituerat eum principem ſuper viros belli, ſupra, cap. 18. Et ſic dixerunt Iſraelitæ ad eum infra, 2. li. c. 6 Ecce nos caro tua, & os tuum ſumus, ſed & heri, & nudiuſtertius, cùm eſſet Saul rex ſuper nos, tu eras educens, & reducens Iſrael, ſcilicet ad bellum: ſi ergo aliqua bella faciebant Iſraelitæ

Confutatio ſuperiorum.

D contra regem Moab, illa faciebat Dauid: & præcipuè inimicitiæ regis Moab eſſent potiꝰ ꝯtra Dauid: q̃ ꝯ Saulem, vel aliquem de Iſraelitis: vnde non auderet ad eum ſecurè ire, nec ille eum ſuſciperet pacificè. Nam ex hac cauſa non auſus eſt Dauid deſcendere in terrã Philiſthinorum, quia ipſe faciebat bella pro Iſraelitis contra Philiſthinos: & cum deſcẽdit fuit in graui periculo apud regem Achis, vt patet præcedẽti cap. Cum autem dicitur, ꝙ inter Saulem, & regem Moab erat bellum. Dicendum, ꝙ iſtud bellum non durabat tunc: ſed ſicut ſemel pugnauit cõtra regem Ammon, & non legitur amplius pugnaſſe: ita fortè pugnauit ſemel contra regem Moab, & iſtud tranſierat à multis temporibus, ita, ꝙ iam nul-

E læ inimicitiæ manebant ex hoc: ideo magis deſcenderet Dauid ad regem Moab, vt ad aliquem habentem pacem cum Iſraelitis. Cùm autem dicebat ſecundo Rabbi Sa. ꝙ iuit Dauid in terram Moab propter cognationem, quia erat filius Ruth, non eſt aliqualiter veriſimile: nam Ruth erat mulier paupercula, & ſi haberet aliquos cognatos in terra Moab, illi eſſent pauperes, & non expectaret propter eos Dauid habere aliquem fauorem in terra illa. Etiam q̃a iſta cognatio non erat proxima, ſed in gradibus multum remotis, cum iam Ruth à multis temporibus mortua eſſet: fuerat enim ꝓauia Dauid. ſ. vxor Booz patris Obed, patris Iſai, patris Dauid: ideo non multum attenderent Moabitę cognationem iſtam. Cũ

autem

autem dicitur, quòd Ruth fuerat filia regis Moab,
nō eſt veriſimile, quia illa erat mulier valde pauper,
quæ cum Noemi paupercula venit de terra Moab
in terram Iudæ, vt patet Ruth. cap. 1. ſi tamen fuiſſet
filia regis, cognati ſui non permiſiſſent eam venire
de terra ſua in terram alienam, præſertim cum iret
ſolitaria, & ad mendicandum. Item ſi fuiſſet filia re-
gis, non ducta fuiſſet in vxorem ab vno de filijs Noe-
mi: iuerat. n. Noemi cum viro ſuo in terram Moab
propter famem, & erant viri pauperes: non ergo erat
veriſimile, ꝙ rex Moab daret filiam ſuam in vxorē
vni viro pauperi alienigenæ incognito, qui non ha-
beret aliquod ſignum excellentis probitatis: non er-
go erat Ruth filia regis Moab, ſed quædam mulier
de pauperibus terræ illius: ideo data eſt viro pauperi,
& alienigenæ in vxorem: & ſic non iuit Dauid in
terram Moab expectans, ꝙ propter cognationem
ſuam. ſ. quia erat de ſtirpe Ruth, honoraretur. Nec
quia rex Moab habebat bellum cōtra Iſrael, ſed ma-
gis, quia rex Moab erat in pace cum Iſrael, & Dauid
nunquam pugnauerat contra Moabitas, ex quo cœ-
perat eſſe princeps virorum belli Iſraelitarum. ideo
credidit, ꝙ reperiret eum ſibi propitium, & ſic factū
eſt. *Maneat, oro, pater meus, & mater mea vobiſcum.* i. ma-
neant in vrbe, in qua vos manetis, & viuant ſub fa-
uore veſtro. *Donec ſciam quid faciat mihi Dominus.* i. do-
nec cognoſcam per experientiā quid Dominus de
me diſponat, & quem exitum habet iſta tribulatio.

Quare Dauid voluit, quòd pater, & mater manerent cum rege Moab. Quæſt. VIII.

QVAERET aliquis, quare Dauid voluit, ꝙ pa-
ter ſuus, & mater manerent cum rege Moab:
cum ipſe eſſet nūc in terra Moab: nam ſi ipſe fuiſſet
in terra aliena, vt ſi deſcendiſſet in terram Philiſthi-
norum, vel iuiſſet in terram Iuda, conueniens erat,
ꝙ relinqueret patrem, & matrem cum rege Moab,
vt ibi ſecuri eſſent, ipſe tamen manebat nunc in ter-
ram Moab, cum manſerit diebus multis in præſidio,
quod erat caſtrum terræ Moab: ergo non videtur
ad quid vellet dimittere patrem, & matrem cum re
ge Moab. Reſpondendum eſt, ꝙ ſi Dauid fuiſſet in
omnimoda tranquillitate, potius voluiſſet habere
ſecum patrem, & matrem, q̃ relinquere illos apud re
gem Moab, quia magis conſolarentur ex eius præ-
ſentia: quia tamen nunc erat tēpus aduerſitatis ma-
gnæ contra Dauid ſecurius erat apud regem Moab,
quàm apud eum. Hoc autem ſignificat litera. ſ. do-
nec ſciam, quid faciat mihi Dominus. i. maneant
hic quandiu ego ſum dubius in aduerſitate. Cum au
tem Deus dederit mihi trāquillitatem, recipiam il-
los ad me. Ratio huius erat, quia pater, & mater Da-
uid erant veteres, & non erat pater Dauid aptus ad
ferendum ſtrepitum belli, & frequētes mutationes.
Dauid tamen quando erat in præſidio terræ Moab
erat ſemper quaſi in bello. Primo, quia ipſe multo-
ties recedebat inde ad pugnandum: nam Dauid
cum viris ſuis toto tēpore, quo fuerunt profugi nō
habuerunt aliquid, vnde ſuſtentarentur, niſi qđ acci-
piebant in præda, ſicut faciebant cum erant in terra
Philiſthijm, quia aliquando pugnabant contra quaſ
dam gentes, & aliquando contra alias, vt patet infr.
cap. 27. & ibi acquirebant neceſſaria ad vitam. Nunc
autem erat Dauid in terra Moab: idem erat, quia nō
habebat vnde ſuſtentaretur, ideo ibat ad prædā cō-
tra aliquas gentes: & de hoc viuebat: obſeruabat ta-
men Dauid iſtud, ꝙ cum eſſet in aliqua terra nūquā
agebat prædam, nec pugnabat contra aliquos de re-
gno illo, nec contra aliquas gentes confœderatas ha-
F bitatoribus regni illius, ne cogeretur exire de regno:
ſi igitur habuiſſet Dauid patrem, & matrem ſecum
in præſidio terræ Moab, cum ipſe ſæpe iret ad bellū,
& ad prędas, manerent ſoli in præſidio, vel cum pau
cis: quod non erat ſecurum, quia aliquis de terra Mo
ab poterat eis nocere, abſente Dauid: vel fortè ſerui
Saulis inquirentes Dauid, incurrerent aliqua via in
præſidium, abſente illo, & tenerent patrem, & ma-
trem eius. Etiam, quia Dauid quando erat in præſi-
dio erat paratus ad pugnandum timens ne Saul, qui
eum acriter perſequebatur, irrueret ſuper illum: vt
ergo pater, & mater Dauid non ſuſtinerent iſtos ti-
mores, nec labores virorum bellicorum, ſecurius eſ
ſe potuerunt apud regem Moab. ſ. in vrbem, in qua
G ipſe erat cum Dauid in præſidio. Cum autem receſ-
ſit Dauid de terra Moab, tulit patrem ſuum, & ma-
trem ſecum. *Et reliquit eos ante faciem regis Moab.* i. di-
miſit illos, vt eſſent ſemper cum rege Moab in vr-
be ſua, & alerentur ſub fauore eius. Rex autē Moab
libenter hoc ſuſcepit, quia putauit Dauid futurum
eſſe regem, vel magnum virum, qui ei poſſet repen-
dere vicem pro his *Manſeruntque cunctis diebus, quibus
fuit Dauid in præſidio.* Ideſt, manſerunt pater, & mater
Dauid cum rege Moab toto tempore, quo manſit
Dauid in præſidio terræ Moab. Erat. n. præſidium
quoddam caſtrum in extremitate terrę Moab apud
terram Iſrael, in quo manſit Dauid cum viris ſuis,
dum fuit in terra Moab: & tunc manebant pater, &
H mater eius apud regem. Cum autem ipſe redijt inde
in ſaltum Areth ad terram Iuda, reduxit ſecum pa-
trem, & matrem: & ſemper iam credendum eſt, ꝙ
illos ſecum duxerit quocunque iret, quia non pote-
rat eos ſecurè dimittere in terra illa propter inimici
tias Saulis. Ra. Sa. dicit, ꝙ rex Moab ſciens, ꝙ receſ-
ſiſſet Dauid de præſidio totaliter, eo inconſulto, oc-
cidit patrem, & matrem illius indignatus nimis de
fuga Dauid. Aliquos autem exiſtentes cum eis occi-
dere voluit, ſed non potuit, quia fugerunt ad Naas
regem Ammonitarum, qui ſuſcepit eos beneuole,
& dicit, ꝙ iſta eſt miſericordia quam fecit Naas Am
monites cum Dauid, propter quam miſit ad conſo-
landum filium eius: de quo infra, 2. lib. cap. 10. Sed
I dicendum, ꝙ hoc non ſtat: motiuum enim Ra. Sa. &
aliorum Iudæorum hoc aſſerentium eſt, quia poſt
hoc non reperitur mētio de patre, & matre Dauid,
ideo putant, ꝙ hic occiſi fuerunt. Sed iſtud non eſt
motiuum conueniens: nam etiam nunquam fuiſſet
facta mentio de illis in ſcriptura, niſi propter iſta bel
la. ſ. quia accidit, ꝙ portaret eos ſecum Dauid in ter-
ram Moab. Sed non ex hoc conuenienter exiſtima-
retur eos mortuos eſſe, quia nulla mentio fiebat de
illis. Item non ſatis conſonat, cum dicitur, ꝙ ꝓpter
hoc, ꝙ receſſit Dauid de pręſidio, occidit rex Moab
patrem, & matrem Dauid: nam hic præſupponitur,
ꝙ Dauid totaliter recedens de terra Moab dimitte-
bat ibi patrem, & matrem Sed hoc nullo modo ſtat,
K quia cum non haberet Dauid animum redeundi in
terram Moab, non bene manerent ibi pater, & ma-
ter eius. Item hoc aliqualiter repugnat literæ, quia
Dauid dixit regi Moab: maneat pater meus, & ma-
ter mea vobiſcum, donec ſciā quid faciat mihi Do-
minus. Dauid tamen ſciebat iam voluntatem Dei
per prophetam Gad. ſ. ne maneret in terra Moab, ſed
tretiņ terrā Iudæ: ergo nō eſt veriſimile, ꝙ relinque-
ret patrē, & matrē in terra Moab. Item iſta litera nō
applicatur ad id, quod vult Ra Sa ſ. ꝙ manſerunt pa
ter, & mater Dauid apud regem Moab cunctis die-
bus, quibus fuit Dauid in præſidio. Sed eſt ſenſus, ꝙ
quandiu Dauid erat in præſidio, erat in terra Moab,
Et quanquam aliquando exiret de loco illo ad agē-
dum

Præſidiū quid erat.

Expoſitio Ra. Salomonis refellitur.

dum prędas vnde vineret, quia tamen habebat ſemper intentionē redeūdi in præſidium, dicebatur ſemper eſſe in eo, & tunc manebat pater ſuus, & mater apud regem Moab: poſtea autem nō manſerunt ibi, ſcilicet, quia quando Dauid habuit voluntatem recedendi penitus de terra Moab, tulit ſecum patrem, & matrem, vt venirent cum eo, & iam non fuerunt cum rege Moab. Quando autem illi mortui fuerint non apparet. Item præſupponit Ra. Sal. ꝙ receſſerit Dauid de terra Moab totaliter inconſulto rege: ſed hoc non eſt veriſimilè, quia cum recepiſſet ab eo tantum beneficium, non eſt credendum, quòd eo inſalutato recederet: preſertim, quia ex hoc rationabiliter iraſci poterat rex Moab, apud quem erant pater, & mater Dauid, & poterat nocere eis. Non eſt ergo credendum, quòd Dauid receſſerit, rege inconſulto: quia etiam ſi propter beneficium receptum nollet ei loqui, ſaltem ꝑꝑ patrē, & matrem, ne quid paterentur, loqueretur ei: ideo vana poſitio eſt. Sed credendum, quòd pater, & mater Dauid nunc venerint cum eo in terram Iudæ.

Dixitque Gad propheta ad Dauid. Manebat enim Dauid ſecurus in terra Moab, nec credebat aliquod malum ſequi poſſe ex manſione eius ibidem: ideo propheta ex parte Dei venit ad nunciandum ei, quòd recederet inde. Iſte propheta Gad fortè erat cum Dauid, ſcilicet, quia confugeret ad eum, ſicut confugerunt viri inopes, & amaro animo: & hoc, quia iſte cognouerat futurum regem Dauid, & ipſum fouere iuſtam cauſam contra Saulem, ideo voluit magis cum eo manere, quàm cum Saule in terra Iſrael: ſic etiam fuit de Abiathar, qui erat ſacerdos magnus, & fuit cum Dauid in omnibus aduerſitatibus ſuis: quia confugerat ad eū, vt patet infra in litera, & ſequenti capit. Vel fortè iſte propheta Gad venit de terra Iſrael ad nunciandū hæc Dauid, quia Deus miſit eum: ſicut ſæpe mittebantur prophetæ ad nūciandum, vel faciēdum aliquid extra terram ſuam; ſic Ionas miſſus fuit ad prædicandum Niniuitis. Ionę, cap. 1. Elias quoque miſſus fuit ad vngendum in regem Azael in Syria: & Eliſeum in prophetam, vt patet infra 3. lib. capit. 19. Quidam quoque de filijs prophetarum miſſus eſt ad vngēdum Iheu in regem Iſrael, infra 4. lib. cap. 10.

Quamuis Dauid eſſet propheta, tamen Deus voluit ei reuelare aliqua per prophetam Gad.
Quæſtio. IX.

QVAERET aliquis, quomodo iſte propheta Gad reuelauit aliquid Dauid ex parte Dei, cū etiam Dauid eſſet propheta, ideo ipſe ſcire potuiſſet hoc. Reſpondendum eſt, quòd prophetia non eſt ſcientia habitualis, quæ maneat in intellectu, ſicut quælibet alia ſcientia, quia tunc quilibet, qui haberet ſpiritum propheticum, poſſet intelligere per illum, quandocunque vellet, ſicut fit in omnibus habitibus: non tamen eſt liberum prophetæ intelligere quandocunque voluerit, eo quòd ſpiritus propheticus venit per modum cuiuſdam actus tranſeuntis velociter, & cum ille ineſt, propheta intelligit omnia illa, ad quæ Deus ſupernaturaliter eum eleuat: poſtquam verò ceſſauerit ille actus, ꝓpheta nihil intelligit pluſquam alij homines: ſic patet de muliere, quæ venit ad Eliſeum petitura pro ſuſcitatione filij, & Eliſeus ignorabat, quanquam illa iaceret ad pedes eius: vnde dixit ad Giezi: dimitte illam, anima enim illius in amaritudine eſt, & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi. Vt patet infra 4. lib. cap. 4. Sic ergo eſt de omnibus alijs prophetis, quòd cùm ipſi nihil intelligant, niſi quādo Deus actualiter illos illuſtrauerit, & Deus interdum vult illuſtrare vnum, & non alium, contingeret interdum, quòd vnus propheta paruus reuelet aliquid alicui prophetæ magno, ſcilicet, quia tunc propheta paruus actualiter illuſtratur, magnus autem non illuſtratur: ſic enim fuit ſæpe de Dauid. Iterum nanque propheta Nathan reuelauit ei de templo, quod fabricaturus eſſet Salomon, vt patet infra 2. lib. cap. 7. Iterum quoque Nathan venit ad Dauid reuelans ei pœnam, quam habiturus eſſet, quia occiderat Vriam, & acceperat vxorem eius infra 2. lib. cap. 12. Iterum etiam propheta Gad venit ad eum denuncians pœnam pro numeratione populi, infra 2. li. c. 24. Sic ergo fuit hìc, quia Deus voluit reuelare hoc prophetæ Gad, & non Dauid, ideo quanquam Dauid eſſet propheta, non poterat intelligere quid Deus de eo diſponebat. Aliter reſponderi poteſt, quòd prophetæ erant duplices: quidam enim à Deo illuſtrabātur ad prædicendum aliqua futura, quæ nunciabant aliquibus gentibus, vel populis, vel ſaltem ſcribebant ea. Alij autem erant prophetæ, qui illuſtrabantur à Deo ad ſciendum facere cantica mirabilia de laudibus Dei: & illa ſolum faciebant, quando irruebat in eos ſpiritus Domini. Primi vocantur prophetæ propriè: & huiuſmodi ſunt omnes quatuor prophetæ maiores, & duodecim minores, & multi alij, de quibus fit mentio in ſcriptura, vt Nathan, de quo infra 2. lib. cap 7. & 12. & Gad, de quo hic, & infra 2. lib. ca. 24. & Abias Sylonites, de quo infra 3. lib. cap. 11. & 14. & Micheas, de quo infra 3. lib. cap. 22. & Elias, de quo infra 3. lib. cap. 17. & vſque ad 20. & infra 4. li. cap. 1. & 3. Eliſeus etiam, de quo infra lib. 4. cap. 2. & vſque ad 10. & multi alij: omnes enim hi prædicebant futura. Secundo modo dicuntur prophetæ, vt nuncij Saulis, & ipſe Saul, qui prophetauerunt coram Samuele ſupra cap. 19. multi quoque, qui perſeuerabant in laudibus diuinis in locis ſanctis, ſicut illi, quos inuènit Saul in colle Domini, de quibus ſupra cap. 10. & illi, qui aſtabant Samueli, & prophetabant cum eo in Naioth, vt patet ſupra cap. 19. Illi quoque, qui cantabant in templo Salomonis de filijs Core Aſaph, Eman, Idithum, vt patet 1. Paralipo. cap. 25. Iſti autem non dicuntur prophetæ, ita quòd aliquando reuelent aliqua futura, ſed ſolum, quia ſciunt facere cantica: & ſic quantū ad reuelationem futurorum ipſi non excedunt populares, ſed oportet, quòd alij prophetæ eis reuelent. Dauid autem fuit de iſtis prophetis, quia ipſe ſolum habuit ſpiritum propheticum ad faciendum cantica. Vnde tota prophetia ſua eſt in pſalmis: nec legitur aliquando, quòd ei aliqua futura de temporalibus euentibus reuelata ſint, ſicut reuelabantur alijs prophetis. Quòd tamen nunc reuelaretur de ſtatu Dauid in terra Moab, an eſſet bonum, vel malum non pertinebat ad cantica, ſed ad temporales euentus: ideo non cadebat iſtud ſub modo prophetiæ Dauid. Si autem dicas, quòd Dauid interdum aliqua futura enunciabat, ſicut de Meſſia, & ſimilibus, de quibus aliquando in pſalmis habetur. Dicendum, ꝙ iſtud non erat denunciare aliquos euentus temporales, ſed enarrare laudem Dei, ad quam pertinebat interdum aliquod futurum, ſcilicet qđ Deus facturus erat ꝓ hominibus. Calamitates tamen, vel proſperitates temporales regum, vel regnorum, aut aliquarum particularum perſonarum

Prophetæ duplices.

Qualis ꝓpheta fuerit Dauid.

A B C D E

Dauid nunquam deſcripſit: ideo non pertinebat ad F
eum iſte modus propheticus reuelationis Gad. Vtra
que harum ſolutionum eſt ſolida, ſed minus calum-
niabilis eſt prima.

Noli manere in præſidio. Ideſt non maneas in iſto ca-
ſtro terræ Moab. Dauid intendebat manere in ter-
ra illa, quia non ſciebat aliquod malum eſſe ſibi ma-
nendo in ea: Deus autem reuelauit ei, ne maneret,
quia inconueniens inde ſequebatur.

Quare Dauid receſſit de præſidio. Quæſt. X.

QVAERET aliquis, quare Dauid receſſit de
præſidio. Nicolaus reſpondit, ꝙ Deus G
induxit eum ad hoc, ne viri, qui erant
cum Dauid, quorum aliqui non erant multum ſta-
biles in fide propter debita, & tribulationes, in qui-
bus erant, declinarent ad idolatriam, ſi diu mane-
rent in terra idolatriæ ſubdita. Dicit etiam ſecun-
dum Ra. Sal. quòd Deus fecit hoc, vt ex iſta perſe- (Ra. Salomon reprobatur.)
cutione magis probaretur patientia Dauid: nam ip-
ſo recedente de præſidio rex Moab occidit patrem,
& matrem eius: in quo erat magna aduerſitas Da-
uid, per quam Deus volebat eum probare in patien
tia. Sed iſta reſponſio non ſtat quantum ad primū,
quod dicitur propter viros Dauid, qui erant inſta-
biles, ne idolatrarent: nam per hoc non induceban
tur ad idolatriam, cum ipſi non eſſent mixti Moabi H
tis, ſed manerent per ſe in caſtro illo, quod voca-
batur præſidium, vbi liberè poterant obſeruare om
nes cęremonias Hebræorum.

Item ſi in hoc inſiſtamus Dauid, non conuenien-
ter fugit: nam poſtquam receſſit de terra Moab, &
iuit in terram Iſrael, poſt modicum deſcendit in
terram Philiſthinorum, vt patet infra capit. 27. ibi
tamen ita poterant Idolatrare Iſraelitæ ſicut in ter-
ra Moab: ergo non receſſerunt propter hoc de ter-
ra Moab, quia alioquin non deſcendiſſent in ter-
ram Philiſthinorum. Item ſecunda ratio non ſtat,
ſcilicet, vt probaretur per hoc patientia Dauid: nam
hic præſupponitur, quod occiſus fuerit pater Da-
uid, & mater eius à rege Moab: ſed hoc non eſt cō- I
uenienter dictum, vt ſupra declaratum fuit. Sed
dicendum eſt, quòd Deus iuſſit Dauid, vt recede-
ret de terra Moab, quia fortè rex Moab ſciens Da-
uid eſſe inimicum Saulis cogitabat qualiter trade-
ret eum in manus Saulis, vt per hoc efficeretur ni-
mis amicus illius. Dauid autem nihil horum ſuſpi-
cabatur, cum rex Moab beneuolum affectum ei mō
ſtraret: & ſic incautus teneri potuiſſet, & tradi Sau-
li: ideo Deus mouit eum, vt inde recederet. *Et va-
de in terram Iuda.* ſcilicet, ad terram, in qua prius fue-
rat Dauid, eo quòd ibi non poſſet ita incautus tra-
di Sauli, eo quòd ibi timeret nimis, quia erat in ma-
nu Iſraelitarum: circunſpiceret omnia, ne poſſet
tradi Sauli. K

*Quare Dauid iuit in terram Iuda, cum ibi minime eſſet
ſecurus. Quæſt. XI.*

QVAERET aliquis, quare Dauid nunc iuit
in terram Iuda: nam non videbatur ei ſe-
curum ire: tamen ante hoc propter ti-
morem de illa, receſſerat: & non videbatur adhuc
ceſſaſſe ille timor, cum poſtea ibi acrius, quàm pri-
mò perſecutus fuerit eum Saul. Aliquis fortè re-
ſpondebit, quòd melius erat Dauid eſſe in terra Iu-
da, quàm in terra Moab: ipſe tamen prius ſine con-
ſilio Dei iuerat in terram Moab, nunc autem ex mā-
dato eius reductus eſt in terram Iſrael. Sed hoc non
ſtat, quia hic præſupponitur, quòd eſſe in terra Iu-
da erat Dauid ſimpliciter bonum, vel ſaltem me-
lius, quàm eſſe alibi. Ipſe tamen ignorans conſi-
lium Dei, iuerat in terram Moab: ideo Deus fecit
eum redire. Hoc tamen falſum eſt, quia non erat
melius Dauid in terra Iuda, quàm alibi, quia me-
lius erat in terra Philiſthinorum: quod patuit, quia
cum in terra Iuda paſſus fuiſſet multas aduerſitates
à Saule, timēs, ne aliqua die incideret in manus eius,
receſſit in terram Philiſthinorum, vt patet infra,
capit. 27. & ibi fuit ſecurè: nam illicò, quòd ſciuit
Saul eum ibi eſſe, ceſſauit eum perſequi, vt patet eo.
cap. Sed dicendum eſt, quòd Deus iuſſit nunc redi-
re Dauid de terra Moab, quia melius ei erat eſſe in
terra Iudæ, quàm in terra Moab: prius tamen iue-
rat in terram Moab non ſine Dei conſilio, vel ſal-
tem non ſine recto conſilio humano. Erat enim
Dauid malum eſſe in terra Iudæ quando congrega-
uit quadringentos viros ad ſe. In terra autem Mo-
ab ſecurius eſſet tunc Dauid: poſtea tamen natum
eſt aliquid nouum, ſcilicet, quia fortè volebat rex
Moab tradere eum in manus Saulis, ideo iam non
erat ibi ſecurum ſibi manere, ſed in quocunque alio
loco melius maneret, & ob hoc Deus iuſſit, quòd
recederet de terra Moab in Iudam, & ſic ſemper e-
rat ſanum conſilium, ſcilicet, quia quando fuit bo-
num ſtare in terra Moab, ſtetit, & quando cœpit eſ-
ſe periculoſum, receſſit inde: ſic etiam cum poſtea
eſſet periculum Dauid manere in terra Iuda, deſcen
dit in terram Philiſthinorum, vt patet infra c. 27.

*Quare Deus miſit Dauid in terram Iuda.
Quæſtio. XII.*

QVAERET aliquis, quanquam recedendum
eſſet Dauid de terra Moab, quare Deus mit-
tebat eum in terram Iudæ, vbi grauia peri-
cula ei imminebant. Reſpondendum eſt, ꝙ Deus
voluit, quòd recederet Dauid de terra Moab, quia
erat periculum eum ibi manere, miſit tamen eum
in terram, vbi etiam erat ei periculum: noluit au-
tēm mittere ad locum, in quo non pateretur ad-
uerſitates, quia non videbatur pro tunc aliquis ta-
lis locus, & niſi Deus voluiſſet agere ſupernatura-
liter, ſcilicet, pacificando ſibi omnes homines, non
poterat ire in alium locum conuenientius, quàm
in terram Iuda, ſi autem miraculosè agere voluiſ-
ſet, potuiſſet pacificare ſibi Saulem, & ceſſaſſet om-
nis fuga Dauid. Deus tamen aliter diſpoſuerat, ſci-
licet, quòd perſequeretur Saul Dauid: ideo non e-
rat pacificaturus vtrunque. Sed etiam hoc dato
potuiſſet Deus facere, quòd Dauid ſuperaret Sau-
lem. Noluit tamen aliquid facere miraculosè, ſed
quantum fieri poterat opere humano: Sic autem
non poterat Dauid contendere cum Saule, ſed fu-
gere à facie eius, ideo ſemper fuit profugus, quan-
diu vixit Saul: Deus tamen, ne periret Dauid, miſe-
rebatur interdum illi, & per modum conſilij denū-
ciabat ei pericula ſibi futura, vt ſic poſſet illa effuge-
re: non tamen volebat dare illi poteſtatem, vt præ-
ualeret contra Saulē. Nunc igitur quia Dauid neſcie
bat, nec poterat pręſumere an aliquod malum ei in-
ſurgeret manendo in terra Moab, Deus reuelauit ei
iubens, quòd inde recederet mittens eum in Iudam,
quia quanquam terra illa nō eſſet ſibi ſecura, tñ pro
tunc non erat tam periculoſa, ſicut terra Moab.
Sed dicet aliquis, quare non miſit Deus Dauid de

terra

terra Moab in terram Philiſthinorum, non veniendo in terram Iuda, quia ſecurior eſſet ſibi terra Philiſthinorum, quàm Iſrael, quod ipſe Dauid expertus eſt: nam cum quotidie perſequeretur eum, & aliquando quaſi teneret eum in manibus, dixit in corde ſuo: Aliqua die incidam in manus Saulis, melius eſt ergo, vt vadam in terram Philiſthinorum, vt deſperet Saul, ceſſetque me quærere: ſic autem fecit, & ceſſauit Saul ab eo, vt patet, infra capit. 27. debuiſſet ergo Deus mittere Dauid in terra Philiſthinorum, & non in Iudam. Reſpondendum eſt, quòd hoc factum eſt propter duo. Primo, quia non poterat conuenienter nunc ire Dauid in terram Philiſthinorum: putarent enim, quòd moliretur aliquas inſidias contra eos ſimulans ſe profugum: ideo non reciperent eum: poſtea autem elapſo aliquanto tempore deſcendere potuit conuenienter illùc: Nam tunc cognita erat Philiſthinis grauis perſecutio, quam exercebat Saul in Dauid: ideo videntes eum ad ſe profugere ſatis putarent, quod hoc faceret ex amaritudine cordis, quia neceſſitas eum ad hoc impulerat, & non moliretur vllas inſidias: ideo tunc eum receperunt: & ſic conueniens fuit Dauid eſſe in hoc tempore medio in terra Iudæ, vt per hoc Philiſthinis innoteſceret perſecutio Saulis contra eum, & tunc darent ei locum in terra ſua, quando iam non eſſet ſecurum Dauid manere in terra Iſrael. Secunda ratio fuit, quia Deus voluit manifeſtari nequitiam Saulis, & bonitatem Dauid: fuit enim nimis iniquus Saul, quia toties, & tam iniuſtè perſecutus fuit Dauid, vt patet ab hoc loco vſque ad 27. capit. infra. Patuit etiam magna bonitas Dauid, & innocentia erga Saulem, quia cum Saul ita acriter perſequeretur eum, & ipſe tenuerit Saulem bis in manibus ſuis, potuiſſetque eum impune occidere, noluit eum tangere, ſed increpabat eum pro iniuſta perſecutione. De prima vice patet infra cap. 24. De ſecunda infra 27. Si autem Dauid poſtquam receſſit de terra Moab illicò veniſſet in terram Philiſthinorum, non potuiſſet patere iniquitas Saulis in eum, & bonitas eius, atque innocentia erga Saulem: Deus tamen voluit iſta notificare ad vtilitatem Dauid, ſcilicet, vt mortuo Saule, omnes Iſraelitæ videntes innocẽtiam eius in omnibus aduerſitatibus ſuis, vngerent eum ſuper ſe in regem: nimis enim per hoc animati fuerunt ad vngendum eum in regem, quod non feciſſent, ſi aliquo modo apparuiſſet voluntas Dauid ad occidendum Saulem: ſic enim patet de morte Abner principis Saulis: nam planxit eum nimis, & noluit comedere die illa vſque ad veſperum. Quod placuit nimis omni populo, quia per hoc ſciuerunt iſtud contra voluntatem Dei, infra 2. lib cap. 3. mortem quoque Saulis diligenter vindicauit, quia eum, qui glorificatus fuerat ſe occidiſſe Saulem fecit occidi, & fleuit planctu magno ſuper Saulem, & Ionatham, nec comedit vſque ad veſperum, vt patet infra 2. li. cap. 1. miſit quoque gratias agens ad viros Iabes Galaad, promittens eis bona, quia ſepelierant corpora Saulis, & filiorum eius, infra 2. lib. capit. 2. mortem quoque Isboſeth filij Saulis vindicauit, quia duos latrones, qui occiderant eum, ſuſpendit, vt patet, infra 2. lib. capit. 4. Omnes ergo Iſraelitæ conſpicientes tantam Dauid clementiam erga Saulem, & domum eius, à quo tanta mala pertulerat, illicò vnanimiter petierunt eum in regem, vt patet, infra 2. lib. cap. 5. *Et profectus Dauid*, ſcilicet, de præſidio terræ Moab. *Venit in ſaltum Hareth*. Iſtud erat in ſorte Iudæ. Eſt enim terra illa pro magna parte

A montuoſa, eratque ibi quædam ciuitas nomine Hareth, quæ aliquando vocatur Mareth, vt patet Ioſue cap. 15. apud illam vrbem erant magnæ ſyluæ, ad quas venit Dauid, vt lateret. Iſtud autẽ fuit ſicut ſupra dicebaſ de ſpelũca Odollã: nã Odollã erat ciuitas in ſorte Iudæ, apud quam erat ſpelunca. Sciendũ aũt, ꝙ Dauid venit ad latendum in ſaltum Hareth, propter duo. Primo, quia iſta terra erat nimis mõtuoſa, & poſſet ibi latere, & Saul non poſſet eum inuenire, quia erant ibi magnæ ſpeluncæ. Etiam, quia erat terra abruptiſſima, ita vt nullus homo per eam poſſet ambulare ſine difficultate nimia, vt patet infra cap. 24. Vbi dicitur, quòd erat Dauid in deſerto Engaddi, & Saul inueſtigabat eum ſuper pe-

Dauid venit ad latẽdum in ſaltũ Hareth pp duo.

B tras abruptiſſimas, quæ ſolis ibicibus peruiæ ſunt. Reliqua autem terra Iſrael non erat ita montuoſa. Secunda ratio erat, quia ſors Iudæ potiſſimè ſaltus Hareth eſt iuxta terram Philiſthinorum, ideo ſi Saul perſequeretur Dauid inſtantiſſimè, poterat faciliter fugere in terram Philiſthinorum, & ibi Saul deſperaret de eo. Si autem eſſet in alia parte terræ Iſrael, non poſſet ita promptè fugere, & caperetur facilius. *Et audiuit Saul, quòd apparuiſſet Dauid*. Toto enim tempore, quod fluxit à fuga Dauid de terra Iſrael, quando venit in vrbem Nobe vſque ad tempus iſtud, ignorauit Saul vbi eſſet Dauid: neſcierat enim, quomodo fuit coram rege Achis, & quomodo in ſpelunca Odollam, & quomodo in terra Mo-

C ab. Nunc autem cum fuit in ſaltu Hareth, cognouit de eo Saul. Et ratio eſt, quia veniebat Dauid cum multitudine virorum, ideo non poterat latere, vbicunque eſſet. *Et viri, qui erant cum eo*. Ideſt, etiam audiuit de viris ſuis, quod apparuerant. Credendum eſt autem, quòd propter viros Dauid manifeſtatus fuerit. Sciendum vero eſt, quòd Saul cognouerat Dauid habere ſecum viros, & quòd fugerat de terra: neſciebat tamen vbi eſſet. Quòd autem ſciret de viris eius, patet: quia omnes cognati Dauid, & multi alij viri inopes de vrbe Bethlehem, & de terra illa vſque ad quadringentos, conuenerunt ad Dauid, vt patet ſupra. Hoc autem non poterat ignorare Saul, cum illi receſſiſſent de terra eiꝰ.

D Manifeſtum etiam eſſet, quòd ad Dauid conueniſſent, cum eſſent cognati eius: neſcierat tamen de eis toto tempore præterito, nec rumores aliquos ſaltem leues audierat: nunc autem audiuit. *Saul autem cum maneret in Gabaa*. Hic ponitur quomodo increpuerit Saul viros ſuos, quia non indicabant ei de Dauid toto hoc tempore, cum ſcirent, quòd ipſe deſiderabat eum capere. Dicitur autem, quòd erat Saul in Gabaa, quia ibi erat domus eius, & ibi ſemper conſueuerat habitare: maximè ex eo tempore, quo receſſit Samuel à Saule: nam dicitur ſupra capit. 15. Abijt Samuel in Ramatha, Saul verò aſcendit in domum ſuam in Gabaa. Habitauit autem ibi poſtea, & nũc quoque ibi erat: ſed hoc, quod

E hic dicitur, ſcilicet, quòd erat Saul in Gabaa, & in nemore, non refertur ad tempus, quo nunciatum eſt ei apparuiſſe Dauid, & viros eius, ſed ad tempus, quo increpuit nimis viros ſuos tanquam coniuraſſent cum Dauid, & patet ex contextu literæ. *Et eſſet in nemore, quod eſt in Ramatha*. Iſtud nemus dicebatur eſſe quædam plantatio arborum facta manu humana, ad quam exibat Saul, vt quieſceret ibi cũ famulis ſuis: ſic dicitur Gen. c. 21. Abrahã plantauit nemus in Berſabè. ideſt plãtauit ibi aliquas arbores. Aliqui autem ignoranter accipiunt nemus pro mõtibus, vel collibus, ſed nimis errant. Erat autẽ illud nemus in Ramatha, per quam non intelligitur hic

vrbs illa, in qua habitabat Samuel, de qua ſupra c. 7. quia illa diſtabat ab vrbe Gabaa, vt patet ſupra c. 15. 1. Abijt Samuel in Ramatha, Saul vero aſcendit in domum ſuã in Gabaa. Illa tamen Ramatha, de qua hic erat apud Gabaa, cũ dicitur, ꝙ iſtud nemus erat in Ramatha, & quòd Saul quando erat in nemore illo, erat in Gabaa. Sed Ramatha eſt hic nomen alicuius partis territorij Gabaa, vbi erat conſitum illud nemus. Dicitur etiam, ꝙ tunc erat Saul in Gabaa, non, ꝙ eſſet intra vrbem Gabaa, ſed erat in territorio illius, ſcilicet, circa vrbem. Qui autem circa ciuitatem eſt dicitᷣ eſſe in ciuitate præſertim, ſi ibi ſemper habitet: nam etiam ſi aliquando egrediatur vrbem, & ſit in territorio illius, dicitur eſſe in vrbe: ſic patet Ioſue, cap. 5. vbi dicitur in litera hebraica: cum eſſet Ioſue in vrbe Iericho: & in litera noſtra dicitur: cum eſſet Ioſue in agro vrbis Iericho. Manifeſtum eſt autem, ꝙ tunc non erat intra vrbem, quanquam dicatur eſſe in ea. *Haſtam manu tenens.* Ideſt, tunc tenebat haſtam in manu, quando locutus fuit verba hæc, quæ ſequuntur. Hoc autem dicitur, quia ſemper Saul conſueuerat habere haſtam in manu, vel ſaltem apud ſe, vt patet, ſupra capit. 18. 19. & 20. vnde ſiue comederet, ſiue dormiret, ſiue aliud ageret, ſemper iuxta ſe habebat lanceam. Quòd autem comedendo illam haberet, patet ſupra capit. 20. cum ſedens ad menſam, conatus eſt lancea percutere Ionatham. Quòd dormiendo illam haberet apud ſe, patet infra cap. 26. Quare autem illam apud ſe haberet, declaratum eſt ſupra cap. 18. *Cunctique ſerui eius circumſtarent eum.* Ideſt, & omnes ſerui eius erant in circuitu illius, quando locutus eſt hoc. Intelligitur hoc de ſeruis, ſcilicet, de illis, qui erant cõtinue cum eo in domo ſua, & miniſtrabant ei: ſecus autem de illis, qui non miniſtrabant, ſed erant ſubditi illius. Nunc autem Saul egreſſus fuerat ad quieſcendum in agro cum illis familiaribus ſuis. *Ait ad ſeruos ſuos, qui aſſiſtebant ei.* Ideſt, locutus fuit verba iſta increpatoria contra omnes ſeruos ſuos. Ipſi enim merebantur, vel videbantur mereri hanc increpationem potius, quàm alij, quia ipſi ſuſcipiebant ſpecialia beneficia à rege, ideo eum intenſius, quàm cęteri diligere debebant: Quòd ergo aliquis eorum coniuraſſet cũ Dauid contra Saulem, increpatione dignum erat in quolibet eorum. *Audite me filij Iemini.* Iſta ſunt verba ad reddendum attentos. Vocauit autem illos filios Iemini ad reddendum illos beneuolos. Pro quo ſciendum, quòd Iemini eſt nomen hebraicum corruptum apud nos, quòd hebraicè dicitur, Iemini, &

Iemini qd ſignificet.

non eſt genitiuus huiuſmodi nominis, Ieminus, de quo aliqui dicunt, quòd ſignificet Beniamin: & hoc veriſimile eſt, quia Beniamin in Hebræo ſignificat filium dextrę, vt patet Gen cap. 35. Iamin autem ſignificat dexteram, & inde dicitur Iemini, quod nos corruptè dicimus Iemini. Vnde quaſi nihil differt dici Beniamin, ideſt filius dextrę, vel Iemini, ideſt dexter. Alij autem dicunt, quòd Iemini non erat Beniamin, ſed erat quidam vir nobilis de ſtirpe Beniamin, quod colligitur ſupra cap. 9. ſcilicet. Erat vir de Beniamin nomine Cis, filius Abiel, filij Seor, filij Bethor, filij Saret, filij Abia, filij viri Iemini. Et hoc veriſimilius eſt, vt declaratum fuit eod. cap. Qualiter autem accipiatur, ſtat litera, ſcilicet, quia omnes iſti, qui aſſiſtebant regi, erant de genere ſuo: nam ipſe elegerat de genere ſuo miniſtros, & familiares, vt magis eis ſe credere poſſet. Etiam quia volebat, quòd potius illi, qui erant de genere ſuo, haberent dignitates, quàm extranei: ſic enim dixerat ei Samuel quãdo voluit eum regem conſtituere, ſcilicet:

F & cuius erunt optima quæque in Iſrael, nonne tibi, & omni domui patris tui, ideſt, cognatis tuis? ſupra cap. 9. ſed Saul erat de ſtirpe Beniamin, & de ſtirpe Iemini, vt patet eodem cap. Ergo qualitercunque accipiatur, Iemini, erat verum, quòd iſti ſerui Saulis erant filij Iemini. Poſuit autem hoc Saul ad perſuadendum, ſcilicet, quòd cum eſſet ipſe de ſtirpe Iemini, & ſerui ſui de eadem ſtirpe, ſaltem ex debito ſanguinis magis tenebantur eum diligere, quàm Dauid, qui erat extraneus, ſcilicet de tribu Iuda. *Nunquid omnibus vobis dabit filius Iſai agros, & vineas?* Ideſt nũquid quilibet veſtrum expectat hoc ab eo, & pręter bona, quæ ſperatis, coniuratis cum ipſo contra me, quaſi dicat non poterit dare, dare omnibus vobis:
G nam etiam ſi aliquibus veſtrum hæc dare poſſit, omnibus tamen dare nequiret, etiam ſi rex efficeretur. Et iſtud erat argumentum fortiſſimum contra ſeruos Saulis, ſcilicet, quia quanquam aliqui propter aliqualem ſpem coniuraſſent cũ Dauid, qquam malum videbatur, tamen veriſimile erat. Quod tamen omnes coniuraſſent cum ipſo, non ſolum erat malum, ſed etiam ſtultum, quia non poterat omnibus dare agros, & vineas. Nemo tñ de ſeruis ſuis ei nũciabat aliquid de Dauid, ergo omnes videbantur coniuraſſe cum eo. Vocauit autem Saul filium Iſai Dauid, quia eum eum haberet exoſum, non poterat proferre nomen illius proprium, ſed appellatiuum. Iſta enim omnium maleuolorum conditio
H eſt: Dixit etiam: Nũquid dabit agros, & vineas? quia iſta poterant dare reges, & dabãt ſeruis ſuis in pmiũ: & aliquando tollebant ea ſubditis, & dabant famulis, vt patet ſupra cap. 8. ſcilicet. Agroſque veſtros, & vineas, & oliueta optima tollet, & dabit ſeruis. Hoc autem an iuſtè rex facere poſſet, declaratum eſt ſupra cap. 8. *Et vniuerſos vos faciet tribunos, & centuriones.* Ideſt, nunquid poterit facere quemlibet veſtrum tribunum, aut centurionem? quaſi dicat non: imnio nulli veſtrum hoc conferre poterit: quia cõferre tales honores, & principatus ad reges pertinet. Dauid autẽ non erat rex ſaltem in poſſeſſione, quãquam ſecundum titulum rex eſſet, eo quòd vnctus erat à Deo in regem: Saul quoque nunc non expe-
I ctabat eum futurum regem, ideo nihil horum conferre poterat, pro quo ſerui Saulis communicare deberent cum eo. Vocantur autem centuriones principes ſuper centum viros: tribuni autem dicuntur principes ſuper mille viros. Sic patet ſupra cap. 18. ſcilicet. Amouit ergo eum Saul à ſe, ꝙ fecit eum tribunum ſuper mille viros.

An ſerui Saulis tenerentur indicare ei vbi Dauid erat. Quæſtio. XIII.

QVAERET aliquis, an Saul rectè conquerebatur de ſuis, quia non indicabant ei Dauid,
K & an tenerentur indicare eum. Reſpondendum eſt, quòd iniuſtè conquerebatur Saul, quia dicebat ſeruos ſuos coniuraſſe cum Dauid, ſed falſum erat: etiam dato, quòd ipſi voluiſſent indicare Sauli de Dauid toto tempore præterito, non potuiſſent, quia nullus eorum ſciebat vbi eſſent. Sed tunc ſtat dubium ſi aliqui eorum cognouiſſent vbi erat Dauid, an tenerentur ei dicere, vel peccarent dicendo. Reſpondendum eſt, ꝙ ſecundum humanam affectionem cum Saul benefaceret ſeruis ſuis, debebãt ei fauere ad omnem caſum, & cum ipſe deſideraret nimis occidere Dauid, quia aliàs putabat regnum ſuũ non eſſe ſibi ſecurum, vt declaratum eſt ſupra c. 18.

De-

Debuerant ſerui ſui fauere ei indicando vbi eſſet A Dauid. Si tamen loquamur ſecundum rectam rationem, & iuris debitum, non tenebantur ſerui Saulis indicare ei Dauid, quamquã de eo ſcirent: quia omnes ipſi nouerãt, ꝙ Saul inquirebat Dauid ad infligẽdum ei iniuſtam mortem: & nunquam peccauerat Dauid contra Saulem, ſicut dixit ei Ionathas, ſupra cap. 19. Quòd ergo indicarent eum, erat cooperari Sauli ad malum: qui autem cooperatur alteri in crimine, reus eſt, ſicut qui principaliter operatur, vt pater ad Roma. cap. 1. immo ſi aliquis de ſeruis Saulis præſtitiſſet ei iuramentum de indicando Dauid quãdocunque ſciret, non tenebatur eum indicare propter iuramentum, quia cum ille actus eſſet ſimpliciter illicitus per iuramẽtũ, non poterat obligari ad illum, quia iuramentum non eſt inuentum, vt eſſet B vinculum iniquitatis: immo ſi aliquis de ſeruis Saulis indicaret ei Dauid, peccabat mortaliter, & erat reus homicidij, ſi per hoc Dauid occideretur. Nam ſerui tenentur obedire Domino ſuo in licitis, & in his, quæ dubia ſunt: in his tamen, quæ manifeſtè ſunt illicita, nõ tenentur obedire, nec ſubijci ad hoc per aliquem timorem: ſicut fecit legio Thebea, quę venit in auxilium, & ſeruitium imperatoris ad pugnam: cum tamen iuſſit, quod adorarent ibi Deos ſuos, non conſenſerunt: ſed potius omnes ſubierunt mortem: nam ſecundum Philloſophum eſt etiam hoc, ſcilicet, quòd quædam ſunt, ad quæ non eſt cogi, ſed magis mori patientem durisſima. *Quoniam coniuraſtis omnes aduerſum me.* i. omnes feciſtis coniurationem inter vos. Vel omnes feciſtis coniurationem cum illo, vt nemo eum mihi indicaret. C

An licitè poterant coniurare ſerui Saulis contra eum ſuper Dauid. Quæſt. XIIII.

Coniuratio quid importat.

QVAERET aliquis, an licitè poterant coniurare ſerui Saulis contra eum ſuper Dauid. Reſpondendum eſt, quòd coniuratio importat cõpoſitionem multorum contrà aliquem iuramento firmatam. Ita autem poterat eſſe dupliciter inter ſeruos Saulis. Vno modo, quòd omnes coniurarent. i. conuenirent inter ſe ſub iuramento, ꝙ nullus eorum indicaret Sauli Dauid. Alio modo pote- D rant cõiurare, ꝙ omnes darent fauorem Dauid cõtra Saulem. De prima coniuratione dicendum eſt, quòd licita erat, quia tenebantur nõ tradere Dauid Sauli, cum ille quęreret eum ad malum. De ſecunda coniuratione videtur quibuſdam dubium. Dicũt enim quidam, ꝙ poterant ſic coniurare ſerui Saulis: nam Saul fouebat iniquam cauſam contra Dauid; Dauid autem fouebat cauſam iuſtam contra Saulẽ. Licitum autem eſt fauere iuſtitiæ: immo in quibuſdam caſibus eſt neceſſarium, ergo non peccarent ſerui Saulis coniurando contra eum ſic. Sed dicendum eſt, ꝙ non poterant ſic coniurare: nam ſerui Saul, eo quod erant ſerui illius, tenebantur ſeruare ei fidelitatem, tam ſecundum leges hominum, quàm ſecundum legem Dei, & rectam rationem: ideo cogebantur nihil agere contra ipſum. Si tamen fauerent Dauid contra eum, agerent contra ipſum: ergo nõ poterant fauere Dauid contra illum. Cum autem dicitur, ꝙ Dauid fouebat iuſtam cauſam cõtra Saulem, ergo poterant ei fauere contra Saulem. Dicendum eſt, ꝙ poteſt dupliciter reſponderi. Vno modo, ꝙ Dauid fouebat iuſtam cauſam contra Saulem, q̃tum ad defendendum ſe ab eo, ſed non quantum ad agendum ꝯ ipſum: nam eo ꝙ iniuſtè perſequebatur Saul Dauid, poterat Dauid ſe licitè defẽdere cũ moderamine inculpatę tutelę: nihil tñ ꝯ ipſum mouere

Serui Sauli quõ potuiſsẽt cõiurare cũ Dauid, & quõ non.

A poterat: idẽ ſerui Saulis poterant fauere Dauid cõtra Saulem ad defenſionẽ ſuã. ſ. agere quantũ poſſent, ne Saul occideret Dauid: non tamen poterant fauere Dauid adiuuando eum ad aliquid agendum contra Saulem, immo ſi adiuuarent, peccarent mortaliter. Aliter põt rñderi, ꝙ ſerui Saulis non poterant fauere Dauid ad agendũ contra Saulem, non ſolũ ſi iniuſtè ageret, ſicut nunc: cum nullam actionẽ habeat Dauid contra Saulem, ſed etiam ſi Dauid habuiſſet actionem iuſtiſſimam contra Saulem, vt potè ſi occidiſſet Saul patrem, & matrem Dauid, aut filios, vel cognouiſſet vxorẽ illius: in quo erat iuſtiſſima actio, non poterant fauere ſerui Saulis Dauid contra Saulem adhoc, vt perſequeretur eũ: & ſi fauerent, peccarent mortaliter. Nec valet ſi dicas Dauid fouebat B iuſtam cauſam contra Saulem: ergo famuli Saulis poterant licitè adiuuare Dauid: quia quemcunq; hominem, qui iniuſta patitẽ, licitè defendere poſſumus, & tenemur: omnem tamen iuſtè contra alium agẽtem non poſſumus licitè adiuuare: quia fauorabilior eſt defenſio, quàm actio, potiſſimè, quia ita quibuſdam tenemur, vt nullo modo contra eos agere, aut alijs fauere liceat. Immo etiam dicendum eſt, ꝙ ſi Dauid voluiſſet agere contra Saulẽ pro oĩbus malis, quæ ab eo pertulerat: famuli ſui tenebantur adiuuare Saulẽ, & ſi non adiuuarẽt, peccarẽt mortaliter, quia iſti tenentur fauere Dñis ſuis in oĩbus licitis. Defenſio tñ omni homini licita eſt, ẽt ſi mortẽ mereatẽ: nam licitè quicunq; defendit ſe ab hoſte: Saul ergo C q̃q̃ mortẽ mereretur ꝑꝑ mala, quæ intulerat Dauid, ſi tñ Dauid conaretẽ ei inferre hanc mortẽ, vel quodcunque malum, licitè ſe defendere poterat Saul, & cõſequenter ſerui ſui tenebantur adiuuare eum, cũ tenerẽtur ei in omnibus licitis: patet igitur ex dictis qualiter licitum, vel illicitum eſſet ſeruis Saulis cõiurare contra eum pro Dauid. *Et non eſt, qui mihi renunciet.* Ideſt, nullus eſt de vobis, qui annunciet mihi de eo, vbi ſit: omnes enim hactenus tacuerant: quia nullus ſciebat de Dauid: poſtea tamen cum viderent nimis placere regi, quòd annunciaretur ei de Dauid, quilibet conabatur inſtruere nouam accuſationem contra Dauid, & indicare vbi eſſet. Primam autem accuſationem inſtruit Doeg Idumæus, qui D immediatè aſſeruit Abimelech fauiſſe Dauid. Poſtea autem reliqui quantum poterant, accuſabant, & mendacia contra Dauid configebant cum ſcirẽt ea placere regi: vnde Dauid poſtea conqueſtus eſt nimis de ſeruis Saulis, ꝙ falſa contra eum dicerent, vt patet infra cap. 24. ſcilicet quare audis verba hominum loquentium? Dauid querit malum aduerſum te: Iterum etiam conqueſtus eſt, infra c. 26. Si Deus incitat te aduerſum me, odoretur ſacrificium, ſi autem filij hominum maledicti ſunt in conſpectu Domini, qui eiecerunt me hodie, vt non habitem in hęreditate Domini dicentes: vade, & ſerue dijs alienis. *Maximè cum & filius meus fędus inierit cum filio Iſai.* Poteſt dupliciter intelligi. Vno modo omnes coniuraſtis contra me: ſed hoc non eſt admirandum, cum etiam filius meus inierit fędus cum Dauid: ille enim magis debebat fauere patri, quàm alij. Aliter poteſt intelligi, ſcilicet. omnes cõiuraſtis aduerſum me maximè cum, & filius meus, &c. Ideſt cauſa maxima, quare omnes coniuraueritis contra mę, fuit quia filius meus coniurauit contra me iniendo fędus cum Dauid, & ipſe impulit vos, vt coniuraretis contra me. Põt tertio modo intelligi, quòd Saul increparet omnes ſeruos ſuos tanquã ſtultos, ſcilicet, quia Dauid non poterat eis dare agros, aut vineas, vel facere tribunos, aut centuriones: ſed maxima ad huc ſtultitia apparebat, cũ filius Saulis iniuiſſet fędus cũ

Dauid, à quo nihil ſuſcipere poterat, ſed magis perdere. A patre autem regnum ſuſcepturus erat per ſucceſſionem: & hoc eſt, de quo increpuit Saul Ionatham, ſupra capit. 20. ſcilicet. Nunquid ignoro, ꝙ diligis filium Iſai in confuſionem tuam, & in confuſionem ignominioſę matris tuę? omnibus enim diebus, quibus filius Iſai vixerit ſuper terram, non ſtabilieris tu, nec regnum tuum. Dicitur autem fędus iniuiſſe Ionathas cum Dauid, quia illud maius erat, q̃, quòd ſerui Saulis coniuraſſent cõtra eum. Quomodo autem Dauid, & Ionathas inierint fœdus, & quid in fœdere dictum ſit, declaratum eſt ſupra cap. 18. & magis ſupra cap. 20. Cognouerat autem Saul de fœdere illo, quia nunciatum fuerat ei: & ſatis per ſe potuerat hoc cognoſcere Saul ex nimia familiaritate Ionathæ, & Dauid: vnde dixit Saul ſupra cap. 20. Nũquid ignoro, quia diligis filium Iſai in confuſionem tuam. *Non eſt, qui vicem meam doleat ex vobis*, ideſt nullus eſt, qui doleat loco mei, ſiue pro me. Vel nullus eſt, qui doleat vicem meam, ideſt ſortem meam, vel aduerſitatem. q. d. infortunium mihi eſt, quòd Dauid ſuperuiuat, cum ſit hoſtis meus, nullus tamen de vobis dolet pro hoc meo infortunio: & ſic cum aliqui annunciabant ei de Dauid, dicebat, quòd dolebant pro eo, ſicut dixit ſequenti cap. Ziphæis, quando nunciauerunt ei de Dauid, ſ. benedicti vos à Domino, quia doluiſtis vicem meam. *Nec qui annunciet mihi*, ideſt non eſt de vobis aliquis, qui annunciet mihi de Dauid, q. d. nullus de vobis dolet me pro infortunio meo, nec etiam curat annunciare mihi de Dauid, vt tollatur infortunium meum.

Licet nunc Saul audiuerit vbi eſſet Dauid, tamen conquerebatur de tempore præterito, quòd nihil ei annunciatum fuerat de Dauid. Quæſt. XV.

QVAERET aliquis, quomodo Saul dicebat hic, ꝙ nullus annunciabat ei de Dauid, quia iã annunciatum fuerat, vt patet ſupra in litera, ſ. & audiuit Saul, ꝙ apparuiſſet Dauid, & viri, qui cum eo erant. Reſponderi poteſt, ꝙ Saul cõquerebatur hic de omnibus temporibus præteritis, qa ex eo tempore, quo iuit Dauid in Nobe, & deinde in Geth, coram rege Achis, & poſtea in terra Iudæ ad ſpeluncam Odollam, & deinde in terram Moab, nullus ei quicquam indicauit de illo, quouſque nũc fuit in ſaltu Hareth: quia nũc dicitur nouiter, quòd audiuit Saul, quod apparuiſſet Dauid, ꝙ tñ tanto tẽpore ſerui Saulis nihil dixiſſent ei de Dauid, videbatur, ꝙ hoc erat, quia nemo volebat eum prodere, iõ dixit Saul, quòd coniurauerant contra eum omnes ſerui ſui. Aliter, & melius reſponderi poteſt, ꝙ conquerebatur de ſeruis ſuis, ꝙ ipſi nunquam indicauerant ei aliquid de Dauid: nam id, quod nunc audierat Saul, non cognouit ab aliquo de ſeruis ſuis, ſed ꝑ famam audierat, & ſic ſemper habebat cauſam conquerendi de ipſis: iõ, vt non conquereretur, incępit illico Doeg referre de Dauid, vt patet infra in litera. Aliter etiam dici poteſt, ꝙ quanquam nunciatum eſſet Sauli de Dauid: non tamen fuit nũciatum, vbi erat, ſed ſolum, ꝙ apparuerat: Saul autem volebat ſcire, vbi erat, vt teneret eum: ideo nondum erat ſibi ſatisfactum per illam annunciationem, & conquerebatur ſemper de ſeruis ſuis, vt aliquis eorum magis declararet. *E oquòd ſuſcitauerit filius meus ſeruum meũ aduerſum me*, ideſt nullus de vobis declarat mihi quicquam de Dauid, quia ipſe ſuſcitatus fuit à filio meo contra me: ideo nullus veſtrum vult de eo quicquã dicere, vt omnes complaceatis illi. Non intelligebat autem Saul, ꝙ filius ſuus ſuſcitauiſſet Dauid contra

F eum, dicẽdo ei, quòd aduerſaretur Sauli. Hoc enim dignum morte erat, ſed quòd ipſe dabat occaſionẽ & animoſitatem Dauid ad faciendum hoc, eo quod diligebat eum nimis, & inierat fœdus cum eo. *Inſidiantem mihi vſque hodie*, ideſt Dauid inſidiatur mihi, vt occidat me, & vſque hodie durant inſidiæ ſuæ, ſcilicet, nunquam ceſſauerunt. Dixit autem Saul, quod incitauerat Ionathas ſeruum ſuum ad grauandum magis iſtud factum: nam grauius eſt, quod ſerui inſurgant contra Dominum ſuum, quàm, quòd alij hoſtes: in quo totam culpam retorquet Saul in Ionatham, & contra eum mordaciter loquitur. Iſtud tamen falſum erat, quia Dauid non inſidiabatur Sauli, ſed potius è contrario. Dauid tamen fugiebat,
G quia timebat ſibi mala inferenda à Saule, ſi præſens eſſet, & ob hoc habebat Saul colorem dicendi, quod Dauid inſidiaretur ei, ſ. quia receſſerat.

Quare Ionathas non excuſauit ſe, & Dauid cum pater conquereretur de eis. Quæſt. XVI.

QVAERET aliquis, quare Ionathas non excuſauit ſe hic, & Dauid. Nam alias conſueuerat ipſe excuſare Dauid, etiam ſi contra ſolum Dauid ageretur: nunc autem agebatur contra eum, & cõtra Dauid: ergo magis ſe debuiſſet excuſare: graue enim crimen Saul poſuerat Ionathæ, ſ. ꝙ ſuſcitaſſet contra eum Dauid, de quo purgare ſe
H debuiſſet: nam ſilendo conſentire videbatur. Reſpõdebit aliquis, ꝙ cum illa verba loquebatur Saul, fortè non aderat Ionathas, ideo non poterat reſpondere tunc. Hoc autem, quanquam ſatis erat poſſibile, non erat tamen ſatis veriſimile: præſertim cum dicatur ſupra, quod cum iſta locutus fuit Saul, circunſtabant eum omnes ſerui ſui: ergo veriſimilius erat ibi filium ſuum eſſe. Sed dicendum eſt, quod dato, ꝙ ibi fuiſſet Ionathas, nullo modo reſpõdiſſet pro ſe, vel Dauid: Diligebat enim Ionathas Dauid, ſicut animam ſuam: ideo paratus erat pro eo facere quæcunque poſſet, & exponẽte ſe cuicunq; periculo: & hoc cum intendebat poſſe proficere illi. Cum verò non poterat ei proficere per excuſationes ſuas, ſed magis
I nocere cõcitando Saulem in eum, fruſtra erat eum reſpondere, immo imprudenter fieret. A principio enim inimicitiarum Saulis ad Dauid, cum nõdum appareret quid deliberaret Saul de Dauid, expoſuit ſe Ionathas pro Dauid. Nam ſupra capit. 19. iuſſerat Saul Ionathæ, & ſeruis ſuis, vt occiderent Dauid. Poſtea autem Ionathas ait: ne pecces rex in ſeruum tuum Dauid, quia non peccauit tibi, & opera eius bona ſunt tibi valde, &c. tunc autem placatus eſt Saul, & iuſſit, quod non occideretur. Iterum autem cũ Dauid ſuſpicaretur, quod Saul inquirebat ei malum conqueſtus eſt Ionathæ petens, vt ipſe inquireret de voluntate patris ad menſam die Kalendarũ; & tunc cum loqueretur Ionathas excuſando Da-
K uid, Saul increpuit Ionatham, dicens: fili mulieris virum vltro rapientis: nunquid ignoro, quia diligis filium Iſai in confuſionem tuam? Iuſſit autem, quòd duceret eum ad occidendum: cui cum reſponderet Ionathas: quare morietur? quid fecit? Arripuit Saul lanceam, & conatus eſt percutere Ionatham ſupra cap. 20. Ex illo autem die cognoſcens Ionathas diffinitum eſſe à patre, quòd occideret Dauid, credidit ſuperuacuum eſſe intercedere pro eo, vel excuſare illum, ſed magis erat nociuum, cum ex hoc accenderetur magis furor regis: ideo quãquam poſtea audiret aliquos loquentes mala de Dauid coram Saule, vel ipſum Saulem loquentem: ſubiicebat putans non poſſe prodeſſe: ſe quoque defendere non

Duæ rationes, quare Ionathas non ſe excuſauit.

curabat

curabat, quanquam opponeretur, ꝙ ipſe incitauerat Dauid contra Saulem. Et hoc propter duo, primum erat, quia à tali proferebantur iſtę accuſationes contra Ionathã à quo non cędebat ei iniuria, & dedecus illas tolerare, ſcilicet, quia ſolus Saul iſta verba loquebatur contra Ionatham: nullus nanque de omnibus ſamulis Saulis auderet quicquam parum, vel grande loqui contra Ionatham, quia ille erat filius regis ſucceſſurus in regno, & inclytus in toto Iſrael. Saul autem rex erat, & ſuper hoc erat pater Ionathæ, ideo iſta duo faciebant, ꝙ quicquid ipſe diceret contra Ionatham, non cæderet iniuria, vel dedecus Ionathę, & ſic nõ oportebat, ꝙ Ionathas ſe excuſaret de obiecto ſibi crimine. Secundum, & principale erat, quia credebat Ionathas, ꝙ ex iſta defenſione non poſſet conſequi aliquam vtilitatem. ſ. quia nõ perſuaderet regi id, quod vellet cum eſſet illius animus obſtinatus in contrariam ſententiam contra Dauid, quin potius timebat ex hac defenſione ſibi futurum malum: nam iterum conatus fuit Saul percutere lãcea Ionatham, quia reſpondebat pro Dauid: nunc quoque idem faceret. Cum ergo iam concitatus eſſet animus Saulis in Dauid, credidit ſatis eſſe, ne etiam contra eum concitaretur. Nam non poterat ipſe conuenienter fugere à Saule, vel hoſtilitatem cum illo gerere ſicut Dauid: poſuit ergo Ionathas in corde ſuo, vt iam ſuper hac re nunquam ſe excuſaret, nec Dauid. Quod ſatis apparuit poſtea: nam quanquam Ionathas ſæpe videret, ꝙ Dauid inquirendus eſſet à Saule, nunquam dicebat patri, vt deſiſteret ab hac inquiſitione, ſed ſi poterat latenter admonebat Dauid, & confortabat eum, vt patet ſequenti cap. cum Saul voluit perſequi, & tenere Dauid in Ceila: tunc enim Ionathas aſcendit ad ſyluam occultè ad Dauid, & locutus fuit ibi ei, & confortauit illum dicens: ne timeas, nec enim inueniet te manus Saulis patris mei, & tu regnabis ſuper Iſrael. Non decuit igitur, quòd Ionathas nunc excuſaret ſe, aut Dauid. *Reſpondit autem.* Hic ponitur Achimelech, & ſacerdotum accuſatio. Accuſauit enim illos Doeg coram rege. *Doeg Idumæus.* Iſte eſt, qui erat in tabernaculo Domini, quãdo Dauid locutus fuit cum Achimelech, vt patet pręcedenti cap. Vocatur autem Idumęus, quia erat de ſtirpe Edom, & conuerſus fuerat ad ritum Iudaicum ipſe, vel progenitores eius. *Qui aſſiſtebat.* i. Doeg Idumæus aſſiſtebat regi Sauli quãdo cõqueſtus fuit, ꝙ nullus de ſeruis ſuis indicaret ei Dauid: Doeg autem erat de ſeruis regis, vt patet hic. ſ. quia erat primus inter ſeruos Saulis, idẽ ipſe tũc aſſiſtebat: nã, ſup. dr̃, ꝙ aſſiſtebãt Sauli oẽs ſerui ſui, quando loquebatur hæc. *Et erat primus inter ſeruos Sau.* i. iſte erat principalis inter omnes, qui ſeruiebant Sauli. ex hoc apparet, ꝙ iſte non cuſtodiebat mulas, vel oues cum paſtoribus, vt patet præcedẽti cap. ſed ipſe poſitus fuerat à Saule tanquam Dominus omnium paſtorum, ſcilicet, iudex, vel princeps: & ad hoc nunquam debebat eſſe in paſtu pecorum: ſed reſidẽs in curia Saulis exercebat iuriſdictionẽ ſuam ſuper paſtores. Dicitur autem, ꝙ erat primus inter ſeruos Saulis ſ. potentior omnibus, vel primus, ideſt, magis coniunctus regi ſecundum fauorem, & acceptationem regis: & fortè propter hoc ipſe locutus fuit hic ante omnes.

Doeg Idumæus quomodo diceretur primus inter ſeruos Saulis, cum Abner eſſet prior. *Quæſt.* *XVII.*

QVAERET aliquis, quomodo dicatur, ꝙ erat Doeg primus inter famulos regis: nam prior, & potentior erat Abner, qui erat princeps militiæ Saulis ſupra 17. cap. Erat etiam cognatus eius, ſcili-

A cet, patruèlis, vt patet ſupra cap. 14. Non poterat ergo Doeg Idumæus eſſe prior illo. Aliquis reſpondebit, quòd fortè Saul tantum dilexerat Doeg Idumęum, ꝙ eleuauit eum ad maximum principatum in domo ſua, & abſtulit eum Abner, ſicut interdum facere ſolent reges ex quibuſdam deordinatis affectionibus. Sed hoc non ſtat, quia nullo modo eſt veriſimile, quòd aliquis alienigena, & conuerſus ad Iudaiſmum tantum diligeretur à rege, vt traderetur ei maximus principatus, & tolleretur cognato regis: nam etiam ſi hoc rex ex affectione vellet, populus non conſenſurus erat, ſcilicet, quòd cognati regis benemeriti dignitatibus ſuis iniuſtè expoliarentur: potiſſimè, quia Abner erat ante hoc in maxi-
B ma dignitate: nam ſedebat Abner ex latere Saulis ad menſam, vt patet ſupra cap. 20. Quòd autem poſtea manſerit in hac dignitate, apparet, quia cum Dauid deſcendiſſet per noctem ad caſtra Saulis, & accepit inde lanceam eius, receſſiſſetq; procul clamauit Dauid ad Abner, & ad populum, vt patet infra, cap. 26. Si tamen nõ eſſet ibi Abner præcipuus inter omnes ſeruos Saulis nõ locutus fuiſſet ad eum ſpecialius, quàm ad alios. Item, quia dicitur ibi: cumque vidiſſet Dauid locum, in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner princeps militiæ. Item dicitur ibi: nunquid nõ vir tu es? & quis alius ſimilis tui in Iſrael? quare ergo non cuſtodiſti Dominum tuum regem? Apparet ergo quòd nullus erat in tãta dignitate ſicut Ab-
C ner: alioquin non dixiſſet Dauid, quòd nullus vir erat ei ſimilis in Iſrael: quia Doeg eſſet maior eo, nõ ergo ablatus fuerat principatus Abner, & traditus Doeg: nec erat Doeg maior inter omnes ſeruos Saulis. Cùm autem dicitur hic, quòd erat primus inter omnes ſeruos Saulis. Dicendum, quòd vocatur primus non ſecundum poteſtatem, ſed ſecundum fauorem, & acceptationem regis. Interdum enim ſunt ſic aliqui ſerui regum, qui, quanquam in paruo ſtatu ſint, tamen diliguntur à regibus ſuper omnes alios, & ad eos familiarius loquuntur reges, quàm ad cęteros, ipſique plura obtinẽt ſupplicantes à Dominis, quàm reliqui, qui in maiori poteſtate ſunt. Sic autem erat de Doeg, quia fortè Saul acceptabat
D eum nimis, & ſpecialius ſe habebat ad eum, quàm ad reliquos: ideo ſcriptura vocauit eum primum inter ſeruos regis: poterant tamen multi alij eſſe potẽtiores eo. Sic enim factum fuit de Dauid eo tempore, quo manſit in amore Saulis: nam diligebat eum ſuper omnes ſeruos ſuos, fecitque eum principem ſuper viros belli, & egrediebatur ad omnia, quę Saul iuberet, ſupra c. 18. tunc adhuc maior erat in poteſtate Abner. De iſta acceptione Dauid apud regem locutus fuit Achimelech, vt patet infra, ſcilicet: quis eſt in omnibus ſeruis tuis, ſicut Dauid fidelis, & gener regis, & pergens ad imperium tuum, & glorioſus in domo tua? *Vidit, inquit, filium Iſai in Nobe.* Iſta eſt accuſatio Doeg contra Achimelech: dicit enim, quòd vidit Dauid in Nobe: & verum eſt, quia ibi erat Doeg, quando Achimelech, &
E Dauid locuti ſunt, ſicut dicitur præcedenti capit. Vocauit enim Doeg Dauid filium Iſai, & non vocauit eum Dauid quaſi ex indignatione, vel vituperio, quia non cenſebat eum dignum appellari nomine proprio. In hoc autem erat Doeg adulator: nam cum vidiſſet, quòd Saul dedignabatur vocare Dauid nomine proprio, ſed vocabat eum filium Iſai, vt patet ſupra, & infra, in litera: ipſe quoque, vt faueret regi non vocauit eum Dauid, ſed filium Iſai. Et fortè Doeg per iſtas adulationes peruenerat in magnum fauorem regis, quia hoc non eſt nouum, nec inſolitum adulatores in domibus regũ, & principũ pri-

primas obtinere vices, niſi rex virtuoſus valde ſit, F qui per veram virtutem falſas laudes, & fauores cōpeſcere nequeat. *Apud Achimelech filium Achitob Sacerdotem.* i. vidi eum cum Achimelech ſacerdote magno. Ambo enim loquebantur. Vocatur autem filius Achitob, quia Achitob fuit quidam ſacerdos magn⁹ frater Icaboth, & filius Phinees, & nepos Heli ſacerdotis magni, vt patet ſupra, cap. 14. *Qui conſuluit pro eo Dominum* i. Achimelech conſuluit Dominū pro Dauid. Hoc autem non patet præcedenti cap. quia ibi ſolum dicitur, ꝙ dederit ei panes, & gladiū; ideo aliqui dicunt, ꝙ falſum dixit hic Doeg contra Achimelech: & hoc, quia communiter relatores rerum viſarum, vel audirarum aliquid vltra rem adiūgere ſolent. Maximè autē faceret iſte, cum haberet G intentionem accuſandi Dauid, & Achimelech, vt complaceret Sauli.

An Achimelech conſuluerit Dominum pro Dauid.
Quæſtio. XVIII.

QVAERET aliquis; an Achimelech conſuluerit Dominum pro Dauid. Reſpondendum, ꝙ nō poteſt patere planè ex litera, cum nihil de hoc dicat. Sed aliquis dicet, ꝙ hic litera dicet, ꝙ conſuluerit Achimelech Dominum pro Dauid. Reſpondendum, ꝙ ſcriptura hoc non aſſerit: ſed refert illud dictum fuiſſe à Doeg, & hoc modo multa mendacia ſunt in ſacra ſcriptura ſ. quæ ipſa non aſſerit, ſed re- H

Dictum Lyrani. fert ab alijs dicta. Inſtat tamen Nicolaus, ꝙ non cōſuluerit Achimelech Dominum, quia ſi conſuluiſſet, ſciuiſſet de fuga eius à Saule, neſciuit tamen. Ipſe autem reſpondet, ꝙ Dauid dixit Achimelech verbis generalibus, ꝙ periculum ſibi imminebat, & ꝙ conſuleret Dominum vtrum euaderet illud periculum: & rogauit ſacerdotem, vt pro eo oraret, & per hoc Achimelech ſcire non potuit, ꝙ Dauid fugerat à facie Saulis, quia frequenter ipſi Dauid aliūde pericula iminebant: quod ſatis ſtat. Sed magis plane Dicendum eſt, ꝙ iſti, qui cōſulunt Dominum, ſunt ſicut prophetæ, qui nō poſſunt cognoſcere, niſi id, quod Deus actualiter eis reuelat, circa omnia autem alia ignorantes ſunt: ita etiam; qui conſulunt I Dominum, non poſſunt aliud per hoc intelligere, niſi id, de quo ſpecialiter petunt: Dauid autem non expreſſit totam intētionem ſuam Achimelech, ſed dixit, ꝙ conſuleret Dominum, an proſperaretur via illius, vel non. Deus autem ad hoc ſolum reſpōdit, ideo non poterat Achimelech quicquā per hoc cognoſcere de fuga Dauid, vel ſtatu eius: de quo declaratum eſt præcedenti cap. Sed adhuc iſtud nō ſoluit quæſtionem; nam per hoc ſolum ſoluitur incōueniens, ſcilicet, quòd quanquam conſuleret Achimelech Dominum pro Dauid, tñ non cognoſceret fugam illius: ſed an conſuluerit, vel non, quod eſt principale non patet. Dicendum ergo, quòd quan-

Deciſio authoris. quam litera hoc non exprimat, tamen ſatis veriſi- K mile eſt, quòd conſuluerit: nam Saul poſtea dixit ad Achimelech: quare conſuluiſti Dominum pro filio Iſai. Si autem hoc falſum fuiſſet, reſpondiſſet Achimelech falſum ſibi obijci, tamen conceſſit crimen tanquam non eſſe crimen, vt patet infra, ſcilicet. Nū hodie cœpi conſulere pro eo Dominum? abſit hoc à me, quaſi dicat, non eſt hoc principium conſulendi pro eo Dominum, ſed iam multoties conſului, ergo videtur conceſſiſſe, quòd conſuluerat, non tamē conceſſiſſet, ſi falſum eſſet, cùm iſtud militaret contra eum: ergo conſuluit pro eo Dominum.

Multiplex modus conſulendi Dominum in veteri teſtamento.
Quæſtio. XIX.

QVAERETVR vlterius, quis modus erat cōſulendi Achimelech Dominum pro Dauid. Reſpondendum eſt, quòd multiplex modus conſulendi Dominū erat in veteri teſtamēto. Aliter enim conſulebat Moyſes, & aliter prophetæ cęteri: & aliter ſacerdotes magni. Moyſes autem habebat duplicem modum conſulendi, ſcilicet, aliquando cōſulebat ad oſtium tabernaculi, vbi deſcendebat columna nubis, & loquebatur ibi Deus ad eum, ſcilicet, angelus loco eius, vt patet Exo. cap. 29. & Num. 12. Hic tamen raro Moyſes conſulebat Dominum, ſed magis Deus loquebatur Moyſi, nihil interrogante Moyſe. Secundus modus conſulendi Dominum in Moyſe erat, quòd intraret in ſancta ſanctorum, & proponeret quæſtionem ſuam, illico autem audiebatur vox de propitiatorio de medio duorū Cherubim reſpondens ad quæſita: & iſtum modum quaſi ſemper habebat Moyſes, vt patet Num. 7. cap. ſcilicet: cunque ingrederetur Moyſes tabernaculū fœderis, vt conſuleret oraculum audiebat vocem loquētis ad ſe de propitiatorio inter duos Cherubim. Iſtum modum nō poterat habere Achimelech, nec aliquis alius, qa fuit hoc ſpeciale in Moyſe, qui erat miniſter in veteri teſtamento, & erat tanquam famulus fideliſſimus, vt patet Num. cap. 12. & ad Hebræ. 3. Alius autem modus erat conſulendi Dominum in prophetis. ſ. per orationem: nam licet Deus ſæpe loqueretur prophetis ex inopinato. ſ. quando illi non credebant, quòd Deus locuturus eis eſſet: illud tamen non erat, quòd ipſi conſulerent Dominum: ſed tunc ipſi conſulebant quando Deo nihil dicente, ipſi quærebant reſponſum ab eo ſuper aliquo dubio: & tunc oportebat, quòd ipſi per orationem hoc impetrarent: nec tamen immediatè Deus reuelabat eis quod volebant, vel reſpondebat ad q̄ſitum, ſed interdum poſt aliquos dies: ſic fuit de Ieremia, quem orauerunt Iſraelitæ, vt conſuleret Dominum pro eis, an deſcendere deberent in Egyptū, orauit autem Ieremias, & poſt decē dies Deus reuelauit ei qđ petebat, vt patet Iere. 42. c. Simile quoque fuit in Daniele, qui cōſuluit Dñm pro ſtatu Iſrael, & poſt multos dies reſpondit ei, vt patet Daniel ca. 9. Iterū etiam cū vellet Daniel rñderi ſibi ſuper alio dubio, ieiunauit tribus Hebdomadibus in afflictione magna: & poſt illas venit Angelus ad reſpondendum ei, Daniel cap. 10. Iſtum autem modum nō poterat habere Achimelech, quia ipſe nō erat propheta, ſed ſummus ſacerdos. Etiam, quia Dauid nollet, quòd iſto modo conſuleret pro eo Dominum: nam ſic fortè oportebat, quòd Dauid expectaret multis diebus reſponſum Domini, ſed non expectauit. Ipſe enim erat in velocitate fugiendi: vnde nō voluit expectare, vt Achimelech mitteret pro panibus laicis extra ſanctuarium, ſed de panibus ſanctis dedit illi, quia dixerat: Siquid habes ad manum, vel quinq; panes da mihi. Arma quoq; noluit expectare, vt adducerentur de aliqua domo, ſed accepit gladiū Goliath, qui erat in tabernaculo: dixerat enim: ſi habes hic ad manum haſtam, vel gladium, da mihi: ergo ſi ſciret Dauid, ꝙ Achimelech illo modo conſulebat Dominum, non peteret ab illo, vt conſuleret pro eo Dominum, nec etiam ſi Achimelech conaretur ſic conſulere Dominum, expectaſſet Dauid. Alius autem modus conſulendi erat in ſacerdotibus magnis, qui dupliciter Dominum conſulebant. Primò modo introeundo in Sancta Sanctorum: non enim intrabant quotidie ſummi Sacerdotes in Sancta Sā-

ctorum, alioquin morerentur, ſed ſolum ſemel in anno, in die expiationis, vt patet Leui. cap. 16. iũcto cap. 9. ad Hebræos. In illa autem die loquebatur Sacerdos Domino intra Sancta Sanctorum, & audiebat eum loquentem in propitiatorio, vt declaratũ eſt Leui. cap. 16. nam propter hoc iubebatur, quòd eo tempore, quo introibat ſummus Sacerdos in Sancta Sanctorum, nullus hominum eſſet in tabernaculo, ſ. ne audiret ea, quæ dicebantur in Sancta Sanctorum. Alijs autem temporibus non erat vetitum ſacerdotibus minoribus introire in tabernaculũ, poterat ergo Sacerdos conſulere Dominum, de quo vellet in die propitiationis: nunc autem cum Achimelech conſuluit Dominum pro Dauid, non erat dies propitiationis, ergo non poterat introire in Sãcta Sanctorum ad conſulendum Dominum. Si autem aliquis diceret, ꝙ dies illa erat dies expiationis, quia non patet nobis, quæ dies eſſet. Reſpondendũ, ꝙ non ſtat, quia Dauid fugit à facie Saulis, tertio die poſt Kalendas, vt patet ſupra cap. 20. & venit in Nobe immediatè, vel ad plus tribus diebus poſtquam receſſit à Saule, vt ipſe dixit præcedenti cap. ſ. continuimus ab heri, & nudiuſtertius quando egrediebamur. Iſti autem dies ſimul ſunt quinque, ſ. dies Kalendarum, & ſequens, quibus latuit Dauid, vt patet ſupra cap. 20. & tres dies ſequentes, quibus peruenit de loco latibuli in Nobe præcedenti cap. & ſic erat dies quinta menſis alicuius, quando venit Dauid in Nobe, quia dies Kalendarum eſt prima dies Menſis ſecundum Hebræos, vt patet Nume. cap. 28. dies tamen propitiationis erat dies decima Mẽſis ſeptimi, vt patet Leui. capit. 16. & 23. ergo non venit Dauid die propitiationis in Nobe, & conſequenter Achimelech non potuit introire in Sancta Sanctorum ad conſulẽdum pro illo. Sed adhuc dato, ꝙ veniſſet Dauid in Nobe die expiationis, nõ poterat Achimelech introire in Sancta Sanctorum ad conſulendum Dominum pro Dauid, quia adhuc illa die non licebat Sacerdoti introire in Sancta Sanctorum, niſi ſemel, vt patet ad Hebræ. cap. 9. iam tamen introiuiſſet Achimelech, quando venit Dauid, quia Sacerdos magnus introibat illa die illùc, quando faciebat ſacrificia, & introducebat illùc ſecum ſanguinem, vt patet Leui. ca. 16. tunc autem aderant ſacerdotes minores ſacerdoti magno miniſtrando ei, & totus populus videndo ſolennitates ſacrificiorum. Cum tamẽ introiuit Dauid ad Achimelech, inuenit eum ſolum, nec erat aliquis in toto tabernaculo, qui vidiſſet niſi Doeg Idumęus. Quod ſatis colligitur pręcedenti cap. 2 infra, in litera ex verbis Dauid, ſ. ſciebam in die illa, ꝙ cum ibi eſſet Doeg Idumæus, proculdubio annunciaret Sauli: ſi tamen fuiſſent ibi Sacerdotes minores. & populus videndo ſacrificia, nõ locutus fuiſſet Dauid, ſpecialiter de Doeg, quia quilibet alius de aſtantibus potuiſſet hoc annũciare Sauli. Item ſi illud tempus fuiſſet, non potuiſſet Dauid loqui cum Achimelech, quia cum illud ſacrificium eſſet maximum, totius anni eſſet ſummus ſacerdos attentus in illo nimis, & nullus poſſet ei loqui: ſicut nullus nũc loquitur ſacerdotibus noſtris, dum ſunt in conſecratione. Item, quia Dauid timuiſſet apparere coram toto populo. Item, quia implicaret cõtradictionem in verbis ſuis: nam ipſe dixit ad Achimelech: rex præcepit mihi ſermonem, & dixit: nemo ſciat rem, propter quam à me miſſus es, & cuiuſmodi tibi præcepta dederim: vt præcedenti capit. Si tamen ipſe apparuiſſet coram toto populo, ipſe manifeſtaret, quomodo mittebatur, vel fugiebat: ideo non appareret tunc. Item verba illa erant ſuperuacua, ſ. ſiquid habes ad manum, vel quinque panes, da

Dubitatio reſoluitur.

A mihi: quia iſtud dicebatur, vt non cogeretur Dauid ire ad aliam domum ad petendum, nec cognoſceretur, ꝙ veniſſet, vel capi poſſet; ſi tamen ipſe veniſſet ad Achimelech tempore ſacrificiorum, die expiationis, antequam introiret in Sancta Sanctorum, videret hoc totus populus, vel ſaltem multi, ideo verba Dauid eſſent inania, & ſtulta. Dicendum igitur, ꝙ etiam ſi eſſet dies propitiationis, quando venit Dauid in Nobe, non venerat tali tempore, vt poſſet ſũmus ſacerdos introire ad conſulendum Dominum pro eo. Secundus modus conſulendi Dominum in ſacerdotibus magnis erat, ꝙ induerentur Ehpod, & rationale, & proponerent quęſtionem: Deus autem illico reſpondebat. Iſtum modum dedit Deus ſacer-
B dotibus magnis, tanquam proprium cum ipſi ſoli vterentur rationali, & Ephod: ſic enim dicitur Exo. cap. 28. portabit Aaron iudicium filiorum Iſrael in pectore ſuo, ideſt rationale, per quod iudicabatur de omnibus quæſtionibus filiorum Iſrael: & iſto modo faciliter poterat conſulere Achimelech pro Dauid: quia immediatè Deus reſpondebat, & non oportebat, ꝙ expectaret aliquo tempore Dauid reſponſionem, iſtum etiam modum conſulendi habuit ſæpe Abiathar filius Achimelech pro Dauid: nam cum receſſit de vrbe Nobe tulit ſecum Ephod, & conſulebat in eo pro Dauid, vt patet ſequenti cap. & iterũ poſt hoc conſuluit infra cap. 30. quis autem modus conſulendi eſſet in Ephod, declarabitur ſequenti ca.
C *Et cibaria dedit ei*, ſ. panes ſanctos: quia nullos alios habebat ad manum Achimelech, vt patet præcedenti cap. Doeg tamen non curauit exprimere, an eſſent panes ſancti: ſed ſolum, quòd dederit ei panem: magis tamen aggrauaſſet factum, ſi expreſſiſſet de panibus ſanctis: & hoc propter duo. Primò, quia ſignificaretur valida coniuratio Dauid cum eo, ſ. quia tantum erat illi colligatus, quòd non ſolum panes laicos ei dare voluiſſet, ſed etiam panes ſanctos dediſſet, de quibus nulli licebat edere, niſi ſacerdotibus. Secundò grauabatur factum, quia per hoc tollebatur excuſatio, quam poterat dare Achimelech: poſſet enim dicere, quòd non cognouerat Dauid fugere à facie Saulis, ſed quòd à caſu tranſierat per locũ
D illum ad expediendum aliquid, ideo dederat ei panes, tunc autem obijceret Saul, quòd ipſe cognouerat fugam eius, alioquin non dediſſet ei de panibus ſanctis, quia poterat expectare, quòd ducerẽtur panes laici de aliqua domo: dedit tamen ei panem ſanctum: quod videbatur factum propter impatientiam expectationis in fuga, ideo videtur, quòd ipſe cognouerat eum fugere. *Sed gladium Goliath Philiſthæi dedit illi.* ideſt etiam dedit ei gladium Goliath, qui erat in tabernaculo. Per hoc etiam grauabatur factum, & poterat grauari illis duobus modis, quibus grauaretur, ſi Doeg allegaſſet, quòd panis datus Dauid erat ſanctus; & hoc, quia gladius Goliath erat aliqualiter conſecratus, & dedit eum illi propter im-
E patientiam expectationis.

Cur Doeg accuſauit Achimelech. *Quæſt. XX.*

QVAERET aliquis, quare Doeg Idumæus annunciauit Sauli, quòd vidiſſet Dauid, & accuſauit Achimelech. Reſpondendum, quòd Saul conqueſtus fuerat de omnibus ſeruis ſuis, quòd omnes coniuraſſent contra eum, quia nullus indicabat ei Dauid: ipſe ergo, vt non videretur vnus de coniuratoribus nunciauit ei de Dauid: fecit etiam hoc, vt faueret Sauli: nam ipſe deſiderabat ei complacere in omnibus: erat enim adulator, & adulatores ſunt ſemper excellẽtes amici, vel hoc ſimulant: nam fingunt

gunt ſe plus amare, quàm amari, vt patet 8. Ethi. & quia Saul dixerat, ꝙ nullus dolebat vicem eius indicãdo ei aliquid de Dauid: iſte finxit ſe dolere pro eo indicando, quod nouerat. Sed tunc dicetur ad quid nunciabat Doeg iſta, quia iam non proficiebant: volebat enim Saul ſcire locum, vbi eſſet Dauid, vt poſſet eum tenere. Doeg tamen annunciabat aliquid, quod ab aliquanto tempore præterierat. Dicendũ eſt, ꝙ iſta annunciatio Doeg nimis proficere poterat ad intẽtum Saulis: nam ipſe volebat ſcire, vbi eſſet Dauid: & quia Doeg viderat Dauid loquentem cum Achimelech, poterat ſcire Achimelech, vbi eſſet Dauid, & rex quærendo ab Achimelech, poſſet cognoſcere locum Dauid. Sed tunc dicetur, quomodo non timebat Doeg nunc annunciare iſta Sauli: **G** nam debuiſſet ea annunciare à principio, quando vidit Dauid cum Achimelech, alioquin pœna videbatur dignus: ſi enim culpauit Saul ſacerdotes, ſ. quòd ſcientes de fuga Dauid, non annunciauerunt ei illico, vt patet infra, in litera, ſ. interficite ſacerdotes Domini, nam manus eorum cum Dauid eſt: ſcientes, quòd fugiſſet, & non indicauerunt mihi. Reſpõdendum eſt, ꝙ fortè Doeg non fuerat in curia regis vſque ad illud tempus poſtquam fugit Dauid, ideo non potuit nunciare. Aliter & melius dici poteſt, ꝙ Doeg erat in curia Saulis, tamen nunquam annunciauit vſque tunc, eoquòd nunquam conqueſtus fuerat Saul de ſeruis ſuis, quòd coniuraſſent contra eum, niſi tunc. Sed obijcietur, quòd etiam ſacerdo- **H** tes non audierant, quòd conquereretur rex de ſeruis ſuis, quia non indicabant ei Dauid, tamen occidit eos, quia ſcientes eum fugere non indicauerunt. Reſpondendum, quòd Saul non occidit ſacerdotes, quia cognouerunt Dauid fugere, & nõ indicauerũt ei, ſed quia putauit illos fauere Dauid contra eum, quod patet infra, cum dixit, ideſt. Interficite ſacerdotes Domini, nam manus eorum cum Dauid ẽ, ideſt coniurauerunt cum eo, & adiuuant ipſum: quòd autem dicitur ſcientes, quòd fugiſſet: & non indicauerunt mihi: non inducitur tanquam cauſa, ſed tanquam probatio, quòd coniurauerant ſacerdotes cum Dauid: alioquin cum ſcirent eũ fugere, reuelaſſent Sauli. De Doeg autem non præſumebatur, quòd ipſe coniurauiſſet cum Dauid, vel faueret ei: ideo quanquã **I** ſciuiſſet eum fugere, & non indicaſſet, non videbatur dignus pęna, ſed magis pręmio apud Saulem cũ nunc indicauerit, cognita voluntate Saulis.

An peccauerit Doeg, annunciando Sauli de Dauid. Quæſtio XXI.

QVAERET aliquis, an peccauerit Doeg de annunciando Sauli de Dauid. Aliquis reſpondebit, quod non: quia quodammodo cogebatur à Saule, quod indicaret ei id, quod ſciret de ſtatu Dauid: Domino autem ſuo tenebatur dicere veritatem in eo, quod interrogabatur. Reſpondendum eſt, quòd **K** Doeg peccauit: quia ſicut declaratum ẽ, quilibet de ſeruis Saulis peccabat mortaliter, ſi indicaret aliqd Sauli de Dauid, quia ſciebant, quòd ipſe inquireret eum ad iniuſtam mortem, ideo indicãdo ei Dauid, fauebant Sauli ad homicidium, ſed qui alterum ad hoc fauet, reus homicidij eſt. Item peccabat Doeg, quia accuſabat ſacerdotes, & ſciebat, vel ſaltem credebat eos propter hoc perituros, ipſi tamen iniuſtè peribant, ergo peccabat eos accuſando. Sed aliquis dicet, quòd decebat Doeg detegere coniurationem factam contra Saulem, qui erat Dominus ſuus: ſed Achimelech coniurauerat cum Dauid: ergo licitũ erat ei declarare. Reſpondendum eſt, quod Doeg

F ſciebat, quòd non coniurauerant Dauid, & Achimelech, cum ſic veniret Dauid, & miratus eſt, vt patet præcedenti cap. & ſicut ipſe viderat dari gladiũ, & panes Dauid, & conſuli pro eo Dominum, ita ẽt viderat quid loqueretur Achimelech ad Dauid, quomodo admiraretur de aduentu eius, & quid reſpõdebat Dauid: ex quo cognoſcere poterat Doeg, quòd Achimelech nihil noſcet de fuga Dauid, & ſic non coniurauerat, nec faciebat aliquid illicitum. Denunciando ergo Sauli iſtud, qui poterat infligere malum, & credebatur certiſſimè inflicturus ꝑ hoc, quod malum non fuit, peccatum erat. Si autẽ Doeg neſciuiſſet, an Achimelech noſcet fugam Dauid, vel non, & credidiſſet, quod ſciret, adhuc non debe- **G** bat iſtud nunciare Sauli, quia Achimelech non agebat in hoc aliquid illicitum: nam Dauid fugiebat à facie Saulis, qui eum iniuſtè volebat perdere. Achimelech autem fauebat ei in hoc, quod bonum erat, ideo nihil mali merebatur, ſed potius iuſtus erat, qa eruebat à morte eos, qui iniuſtè occidendi erant. Sed adhuc dicet aliquis, quòd Doeg non peccauit: quia non egit hoc iniqua intentione, ſcilicet, vt periret Achimelech, vel Dauid. Reſpondendum eſt, quòd iſtud opus malum erat, & Doeg poterat cognoſcere illud eſſe malum: quacunque ergo intẽtione illud ageret, peccabat: nam malum cum cognitum eſt eſſe malum, bona intentione fieri nequit. Sed adhuc præter hæc Doeg, faciebat hoc mala in- **H** tentione. Erat enim maleuolus: ſic enim ſignificauit Dauid loquens ad Abiathar, vt patet infra, ſ. ſciebã in die illa, quòd cum ibi eſſet Doeg Idumæus proculdubio annunciaret Sauli: ſi tamen Dauid neſciret Doeg eſſe maleuolum, & diſpoſitum ad faciendum mala, non dixiſſet. ſciebam, quòd annunciaret Sauli. Item patet hoc ex titulo Pſalmi quinquageſimi primi, qui intitulatur de Doeg, vbi Dauid increpat Doeg, dicens: Quid gloriaris in malicia, qui potens es in iniquitate? & ibi dicit, ꝙ lingua ſua erat, acuta, ſicut nouacula ad fabricãdum ſemper dolos. Et loquitur de iſto facto, ergo videtur, quòd maliciosè, ideſt ad malum finẽ locutus fuerit iſta Doeg contra ſacerdotes. Item patet hoc ex eo, quod po- **I** ſtea egit. Nã cum adducti eſſent ſacerdotes coram rege, iuſſit miniſtris, quòd occideret illos, & nemo voluit: iuſſit autem iſtud Doeg, & ipſe occidit omnes ſacerdotes: ergo videtur, quòd maliciosè mouebatur contra eos. Peccauit ergo nimis Doeg annunciando Sauli de Dauid, & grauius nunc, quàm ſi ſolum annunciaſſet ei ſe vidiſſe Dauid in aliquo loco, & quòd neminem cum illo vidiſſet: quia tunc non ſequeretur hoc malum, quod ſecutum eſt. *Miſit ergo rex.* Hic ponitur, ſacerdotum citatio: accuſauerat enim illos Doeg: ideo rex fecit illos vocari magis ad puniendum, quàm ad reſpondendum: nam ira regis nimis increuerat, ideo quanquam iuſtè ſatisfaceret Achimelech de obiecto ſibi crimine, non audi- **K** tus eſt. *Ad accerſiendum Achimelech filium Achitob ſacerdotem*, ideſt miſit ad vocandum eum. Erat enim iſte cum alijs ſacerdotibus in Nobe, & inde venerunt ad regem. Vocatur iſte ſacerdos, ideſt ſacerdos magnus. *Et omnem domum patris eius*, ideſt etiam iuſſit vocari omnes, qui erant de domo patris eius. *Sacerdotum, qui erant in Nobe*, ideſt omnem domum ſacerdotum pertinentium ad patrem Achimelech, & iſti erant in Nobe, ſcilicet, quia iſta ciuitas erat, in qua nunc manebat tabernaculum Domini, poſtquam arca tranſlata fuerat de Silo, & ſacerdotes erant ibi ad faciendum ſacrificia, & alias miniſtrationes ſanctuarij. Vocatur autem hic domus patris Achimelech: non ſolum omnes, qui deſcendebant à patre

Saul fecit vocare oẽs ſacerdotes de domo Heli.

Achi-

melech, ſed etiam multi alij, nã infra dicitur, quòd iuerunt 85. ſacerdotes veſtiti Ephod lineo corã Saule, & omnes iſti erant de domo patris Achimelech: non poterat tamen habere tot filios pater Achimelech, vel ſaltem non erat veriſimile, quòd tot filios maſculos haberet virilis ætatis, quia non tranſierũt multę generationes: nec etiam accipitur hic domus patris Achimelech, ideſt domus Aaron, quę erat domus ſacerdotum, quia plures ſacerdotes erãt de domo Aaron, quàm iſti, ſcilicet, omnes alij, qui ſacerdotes erant de domo patris Achimelech, ferè omnes perierunt: nõ tamen fuit hoc in domo Aaron; quia tunc quaſi nullus maneret de omnibus ſacerdotibus in Iſrael, cum omnes ſacerdotes eſſent de domo Aaron. Sed dicendum eſt, quòd vocatur domus patris Achimelech, domus Heli Sacerdotis. De quo habetur ſupra cap. 1. & 2. iſti enim denominantur ab illo, tanquam à patre, quia fuit de primis in iſto genere ſacerdotum. Pro quo ſciendum eſt, quod ſicut declaratum fuit, ſupra cap 2. quanquam Heli eſſet ſummus ſacerdos, non tamen erat de ſtirpe illorum, quibus iure proueniebat ſummum ſacerdotium: erat enim ſummum ſacerdotium in domo Eleazari filij Aaron, quia ipſe erat maior inter filios eius, & poſtea in nepote eius Phinees filio Eleazari confirmatum eſt ſummum ſacerdotium: nam Deus promiſit ei ſummum ſacerdotium in æternum, quia zelauerat pro ipſo occidendo Madianitidem ſcortum coeuntem cum principe filiorum Simeon, vt patet Num. cap. 25. fuerunt autem poſtea ſemper ſacerdotes de ſtirpe Phinees, per lineam Eleazari patris ſui, vſq; ad tempus Heli ſacerdotis: tunc autem propter maliciam, & deſidiam ſacerdotum, de ſtirpe Eleazari, tranſlatum eſt ſacerdotiũ de conſenſu populi in domum Ithamar, qui erat filius minor Aaron: & primus, qui accepit ſummum ſacerdotium in domo iſta fuit Heli, de quo ſupra, capit. 1. & durauit ſacerdotium in domo Ithamar vſque ad Abiathar filiũ iſtius Achimelech: ipſum enim repulit Salomon, ne eſſet ſacerdos magnus, vt patet infra 3. libr. capit. 2. omnes ergo ſacerdotes magni de ſtirpe Ithamar dicebantur eſſe de domo Heli, eo quod ipſe fuit primus, qui in iſta ſtirpe miniſtrauit in ſummo ſacerdotio: & ſic, quando dicitur, quod Achimelech, & omnis domus patris eius venerunt coram rege, vocatur pater eius Heli. Dicitur etiam: qui erant in Nobe, ſcilicet, quod non venerunt penitus omnes ſacerdotes de domo Heli, ſed ſolum illi, qui erant in Nobe: erant autem aliqui pauci de hac domo in alijs locis: quod patet, quia omnes ſacerdotes, qui venerunt nunc cum Achimelech, occiſi ſunt, & ſic non manſiſſet aliquis de domo Heli, niſi Abiathar, qui fugit, vt patet infra, ſi non fuiſſent aliqui alij ſacerdotes de domo Heli: manſerunt tamen aliquot ſacerdotes de hac domo, quanquam pauci, ideo neceſſe eſt, quod fuerint aliqui alij de hac domo, qui non manerent in vrbe Nobe, quod autem non omnes perierunt, patet, quia Deus promiſerat Heli, quod magna pars domus eius periret ſimul, quando veniret ad virilem ætatem: non tamen dixit de omnibus, ſupra cap. 2.

Quare Saul fecit vocari omnes ſacerdotes de domo Achimelech, cum ſolus Achimelech fuiſſet accuſatus.
Quæſtio XXII.

QVAERET aliquis, quare Saul fecit vocari omnes ſacerdotes de domo patris Achimelech, ideſt Heli, cum Doeg ſolum accuſauerit Achimelech, ſcilicet, quod ipſe locutus fuerit cum Da-

A uid. Reſpondendum eſt, quod in hoc ad alium finem mouebat eum Deus: eſt enim generale, quod Deus, cuius immenſa potentia eſt, habeat hoc ſibi proprium, quod ei ſoli mala bona ſint, ideſt ex malis ſciat elicere bona, vt patet per Boe. de Conſo. 4. proſa ſexta: Malum autem intendebat hic Saul, ſcilicet occidere ſacerdotes, quia putabat eos fauere Dauid: bonum autem, quod Deus intendebat, erat punitio veterum peccatorum, de quo infra dicetur: & ſic Saul neſciens mouebatur ad id, quod bonum erat, q̃q̃ ipſe malum vellet, & ſic ipſe peccando rectitudinẽ diuinę iuſtitiæ operabatur, ſed non merebatur in hoc: quia ipſe non putabat ſe bonum agere, nec illud intendebat, ſed malum. Ad omnipo-

Deus ſolus ex malis ſcit bona elicere

B tentiam autem Dei, & ſummam ſapientiam eius pertinebat, quod ipſe in malo Saulis aliquod bonum operaretur: & hoc modo iniquitas noſtra minor eſt bonitate Dei: quia non poteſt iniquitas noſtra tantum deprauare actus noſtros, quin in illis ſapientia, & bonitas Dei aliquod bonum, & rectum ponat, ſed illud ad nos nihil pertinet: intentio ergo Saulis erat occidere omnes, qui fauebant Dauid, & quia cum Achimelech videretur fauiſſe Dauid, credebat Saul, quod non ſolum ipſe faueret ei, ſed etiã alij ſacerdotes colligati eſſent cum eo: voluit etiam alios vocare ad occidendum illos. Sed tunc dicetur: quare non vocabat omnes ſacerdotes, cum ſolum vocauerit ſacerdotes de domo patris Achimelech.

Dubitatio

C. Reſpondendum eſt, quod Saul credidit, quod non coniurauerant omnes ſacerdotes cũ Dauid, ſed credidit, quod iſti, qui erant de domo patris Achimelech, coniuraſſent. Hoc autem videbatur veriſimile propter duo. Primò, quia cum Achimelech, qui erat princeps ſacerdotum, coniuraſſet cum Dauid, videbatur, quòd ipſe attraxiſſet omnes, qui erãt de domo ſua, ad tenendum eandem opinionem, & credibile erat, quòd magis loqueretur eis ſuper hoc facto, quàm alijs ſacerdotibus, eo quòd iſtis confideret, quia erant de cognatione ſua: alijs autem ſacerdotibus non confidere. Secundò fuit hoc veriſimile: quia Dauid locutus fuit cum Achimelech in vrbe Nobe, & ibi erant ſacerdotes de ſtirpe domus

Veriſimile fuit, q̃ omnes ſacerdotes de domo Heli coniuraſſent cum Dauid.

D patris Achimelech ſolum, qui poſſent ſcire de tranſitu Dauid, eo quod ibi fuerat cum Achimelech, & ob hoc præſumebantur omnes coniuraſſe cum Dauid, ſcientes, quod tranſierit per locum illum, & non reuelauerũt illud Sauli: ſic enim ipſe increpuit eos infra in litera, ſcilicet: interficite ſacerdotes Domini, nam manus eorum cum Dauid eſt: ſcientes, quod fugiſſet, & non indicauerunt mihi. In vrbe tamen Nobe ſolum erant tunc ſacerdotes de domo patris Achimelech, vt patet hic, ſcilicet, omnem domum patris eius ſacerdotum, qui erant in Nobe: ideo ſolum fecit vocari ſacerdotes de domo patris Achimelech. Iſta autem fuit intentio Saulis, & ad hoc motus eſt: Deus tamen non mouit

E eum ad vocãdum domum patris Achimelech pro hoc, ſed quia Deus volebat omnes de iſta domo puniri pro peccatis veteribus, vt infra dicetur. Alij autem ſacerdotes pertinentes ad domum Eleazari, vel Ithamar, erant immunes ab hoc delicto, pro quo punienda erat domus Heli: ideo non fecit vocari illos Saul, ſed ſolum iſtos, quos Deus puniri volebat; & faciebat ei apparere bonum eſſe iſtos ſolum vocari. *Qui venerunt vniuerſi ad regem*, ideſt omnes ſacerdotes de domo patris Achimelech, qui erant in Nobe, venerunt: tenebantur enim obedire regi, quia in veteri teſtamento iuriſdictio regalis erat maior, quàm ſacerdotalis, eo quod non erant diſtinctæ ibi duæ iuriſdictiones, ſcilicet, regalis, & ſacerdotalis, ſi-

cut

cut nunc diſtinguuntur ſecularis,& eccleſiaſtica:ſed F
tota erat quaſi iuriſdictio ſecularis,de quó magis dictum eſt Nume. cap. 11. venerunt etiam ſacerdotes promptè ad mandatum regis, quia non erant ſibi conſcij alicuius criminis, propter quod deberent formidare aduentum ad regem: nā ſi formidaſſent, vel ſuſpicarentur Saulem ita iratum, fugiſſent de terra, ſicut Abiathar vnus de his fugit ad Dauid, vt patet infra.

An manſerit aliquis ſacerdos in Nobe ad faciendas cęremonias ſacrificiorum quotidianorum. Quæſt. XXIII.

QVAERET aliquis, quomodo omnes ſacerdotes de vrbe Nobe, venerunt ad regem: nam G
tunc non maneret qui faceret cæremonias ſacrificiorum quotidianorum: erāt tamen neceſſaria quędam in templo quotidie, quæ nulla ratione prætermitti poterant, ſicut patet de ſacrificio iugi, quod fiebat in mane, & in veſpere, & iſtud ex nulla cauſa dimittendum erat. De hoc Numer. cap. 28. & Leuit. 9. Sacerdotes quoque quotidie tenebantur ponere ligna ſuper ad ſouendum illum ignem æternum, vt patet Leui. cap. 6. ſcilicet: ignis autem in Altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubijciens ligna mane per ſingulos dies. Aliæ etiam ſimiles cæremoniæ erant, pro quibus neceſſe erat aliquos manere in ſanctuario. Aliquis dicet, quòd, quanquam hoc regulare eſſet, tamen præceptum regis vrgebat eos H
nimis: ideo reliquerunt miniſteria templi, quaſi ex neceſſitate. Reſpondendum eſt, quòd hic non erat neceſſitas abſoluta, ſcilicet, quæ eos redderet impotentes ad hoc agendum, ſed ſolum erat præceptum regis, de quo ipſi poterāt ſe excuſare rationabiliter, quia lex neceſſitabat eos ad manendum in ſanctuario, immo etiam dato, quòd rex vellet eos ſimpliciter cogere, vt occidendo, vel inſligendo aliam pœnam, non debuiſſent ceſſare à miniſterijs, quæ erant impoſita à lege ſub neceſſitate Hoc autem obſeruauerunt Iudæi: nam tempore Ariſtoboli regis Iudęorum pauloante Chriſti natiuitatem, pugnante Pompeio contra Sacerdotes, qui erant in templo, accidit irrumpi templum ſacerdotibus facientibus ſacrifi- I
cia, qui licèt potuiſſent fugere, & ſortè quærere aliquod viuendi refugium, noluerunt: ſed immobiles manētes in ſacrificijs ſuis ab hoſtibus trucidabātur, nec curabant ſi hoſtes viderent ſtrictis gladijs ſibi præſentes, quominus ſacrificia finirent, quia maioris neceſſitatis putabant ſacrificia à lege impoſita facere, quàm vitam fugiendo ſeruare: ſic refert Ioſephus 14. Antiquita. Non eſt ergo veriſimile, quòd nunc omiſiſſent cæremonias legis propter præceptum regis. Sed poteſt dici, quòd quanquam dicatur, quòd omnes venerint: non venerunt omnes, quia quidam manſerunt: quia tamen ferè omnes venerunt, ſcriptura dicit, quòd omnes venerunt: nā oīs non deſcribit vniuerſaliter in ſcriptura ſem- K
per: nec cogit ſicut apud dialecticos, ſed accipitur omnis pro multis: ſic patet Gen. 41. ſcilicet: omnes prouinciæ veniebant in AEgyptum, vt emerent eſcas. & tamen manifeſtum eſt, quòd non veniebant, quia non habuiſſet totus mundus cibos in AEgypto pro vna die. Aliter autem poteſt dici, quòd omnes ſacerdotes de domo patris Achimelech, qui erant in Nobe, venerunt ad regem, prius tamen, quàm ipſi venirent, miſerunt pro alijs ſacerdotibus de alia domo, ſiue Eleazari, ſiue Ithamar, qui miniſtrarent abſentibus illis. Vtrunque autem ſatis veriſimile eſt. *Et ait Saul ad Achimelech.* Hic cępit Saul quærere, quomodo Sacerdotes coniuraſſent contra eum, & locutus fuit ad Achimelech propter duo. Primò, quia ipſe erat princeps illorum omnium ſacerdotum, qui aderant, & debebat pro eis rationabiliter reſpondere. Secundò, quia nemo accuſatus fuerat à Doeg, niſi Achimelech: ideo contra eum habebat Saul locum inquirendi de crimine. *Audi fili Achitob.* Non vocauit Saul ipſum Achimelech nomine ſuo, ſed nomine communi, ſcilicet, fili Achitob, in quo oſtendebat ſe eſſe iratum illi: & ſic non poterat rectè iudicare, quia ira impediebat animum illius, ideo quanquam Achimelech iuſtè ſatisfecerit pro ſe, & domo patris ſui, nec apparuiſſet aliquod crimen in ſacerdotibus; tamen Saul iuſſit illos occidi. Sic autem ſe habebat ad Dauid: nam quia erat indignatus, & valde: nūquam eum appellabat Dauid, ſed filium Iſai, vt patet ſæpe in hoc cap. *Qui reſpondit: præſto ſum Domine*, ideſt ecce adſum, quęras quod volueris: Achimelech enim loquebatur humiliter, coram rege, quanquam rex ſuperbè loqueretur. *Dixitque Saul ad eum: quare coniuraſtis aduerſum me tu, & filius Iſai?* ideſt, quod malum ego tibi feci, vt tu, & filius Iſai coniuraretis aduerſum me? q.d. videtur, quòd iniquè egeris. Erat autem hoc falſū, quia Achimelech non coniurauerat cum Dauid, cum neſciret, an fugeret, vel an Dauid haberet eum pro hoſte. Si autem hoc cognouiſſet dando ei panes, & gladium, fauebat illi, & dicebatur coniurare cum eo: non quidem ad agendum contra Saulem, ſed ad defendendum Dauid à Saule: hoc autem licitum ſibi erat, ſicut ſupra declaratum eſt de ſeruis Saulis. *Et dediſti ei panes, & gladium.* Per hoc probabat Saul coniurationem factam: præſupponebat enim, ꝙ Achimelech ſciret Dauid profugum eſſe à facie Saulis, & tunc dando ei hæc, fauebat hoſti regis: ſed ignorabat hæc Achimelech. Sed dato, quòd ſciuiſſet, non merebatur mortem, quam ei intulit Saul: nam nō agit contra Dominum ſuum, etiam ſecundum leges humanas, qui occultè adiuuat hoſtem eius ad fugiendum, vel euadendum ſolum: ſi Dominus ſuus illum iniuſtè perſequatur. *Et conſuluiſti pro eo Dominum.* Iſta omnia dixerat Doeg, & credidit ea Saul: indicabant autem omnia iſta ſatis magnam affectionem, quia non poterat plus Achimelech cōferre Dauid, quod credebat eſſe Saul ex valida coniuratione, ſed erat propter amorem ſyncerum præcedentem, & præſentem ignorantiam, ſcilicet, quia eum fugere neſciebat. *Vt conſurgeret aduerſum me.* Iſta litera poteſt dupliciter accipi propter illam dictionem (vt) quæ poteſt dicere habitudinem cauſæ finalis, vel conſecutionem. Primò modo eſt ſenſus, quòd Achimelech dederat fauorem Dauid in his tribus, ſcilicet, in panibus, & gladio, & conſulendo Dominum hac intentione, vt inſurgeret contra Saulem, & in hoc Achimelech eſſet directus hoſtis Saulis. Secundò modo eſt ſenſus, quod Achimelech non dederat iſta tria ad hunc finem, vt inſurgeret Dauid contra Saulem, quia non deſiderabat, quod eſſet aliquis hoſtis Saulis, ſed dederat hæc, vt benefaceret Dauid: & tamen ex hoc beneficio conſecutum eſt, quod inſurgeret Dauid cōtra Saulem, ſcilicet, quia videbat ſe habere aliquem fauorem apud magnos viros. Communiter autem ſolet exponi, vt conſecutiuè, & non finaliter in ſcriptura: hic tamen ſatis poteſt accipi, quod intelligatur finaliter, quia accuſabat Saul Achimelech tanquam hoſtem ſuum, ideo veriſimile eſt, quod quæcunque mala ei obijceret: peius tamen eſt, ſi accipiatur (vt) finaliter, quàm conſecutiuè. *Inſidiator vſque hodie permanent*, ideſt ex hoc, quod tu fauiſti ei, & faues, ipſe inſidiatus eſt mihi, & inſidiatur vſque hodie: ſi autem non dediſſes ei fauorem,

Etiam pp timorem mortis nō relinqbāt ſacrificia Hebræi ſacerdotes.

rem, quanquam ipſe inſidiare cępiſſet, deſtitiſſet non habens adiutores. *Reſpondenſque Achimelech regi, ait.* Vſque huc rex accuſauit Achimelech, & ipſe ſiluit: nunc autem incipit excuſare ſe, & ſacerdotes de domo patris ſui. *Et quis eſt in omnibus ſeruis tuis, ſicut Dauid fidelis.* Achimelech enim volens ſe defendere noluit veritatem negare, ſcilicet, quòd dediſſet panes, & gladium, quia rex iſta ſciebat. Etiam, quia putabat, quòd confeſſio iſtorum nihil nocebat, ideo conceſſa veritate obiectorum, cępit excuſare illa: allegans, quod nihil peccaſſet in regem dando Dauid panes, & gladium, & conſulendo pro eo Dominum, & qa ſi Dauid eēt hoſtis Saulis, ſicut Saul p̃ſupponebat, eſſet contra regem iſta tradi illi: cępit Achimelech declarare, quòd Dauid non eſſet hoſtis Saulis B inducens hic aliqua. Et dato, quòd Saul diceret Dauid eſſe hoſtem ſuum, oſtendebat Achimelech per iſta, quę allegabat, non eſſe veriſimile: vel ſaltem, ꝙ nullus de Iſraelitis hoc concederet, vel crederet. Primò enim, quia dicit: quis eſt in omnibus ſeruis tuis, ſicut Dauid fidelis? q.d. nullus eſt ita fidelis tibi, ſicut Dauid: quomodo ergo veriſimile eſt, quòd ipſe ſit hoſtis tuus, q.d. nullus hoc crederet, ideo dato, quod accideret, quod eſſet hoſtis tuus, tamē mihi nō erat veriſimile: ideo non peccaui dando ei hæc. Quod autem Dauid eſſet fidelior omnibus ſeruis Saulis, ſaltem ſecũdum exiſtimationem Saulis, apparet, quia Saul cõfidebat ei plura negocia, & ſecretiora, quàm omnibus alijs, vt patet ſupra capit. 18. *Et gener regis*, i. C quis eſt inter ſeruos Saulis, qui meruerit effici gener regis, niſi Dauid? q.d. nullus: quomodo ergo veriſimile erat, quòd iſte, cuius probitas exceſſit probitatem omnium aliorum apud Saulem, ita vt mereretur eſſe gener illius, eſſet hoſtis eius? q.d. non eſt veriſimile. *Et pergens ad Imperium tuum*, ideſt nullus eſt inter omnes ſeruos tuos, qui ita vadat ad imperium tuum, ſicut Dauid: quia nulli tot negocia committis, ſicut ei: nec aliquis ita proſperè expedit, ſicut ipſe. Sic patet ſupra capi. 18. ſ. egrediebatur quoque Dauid ad omnia quæcunque miſiſſet eum Saul, & prudenter ſe agebat. Quomodo igitur iſte eſſet hoſtis, cui tot cõfidebas? *Et glorioſus in domo tua*, ideſt erat glorioſus ſuper omnes, qui erant in domo tua: quod ap D paret ex multis, ſ. quia non poterat eſſe maior honor, quàm, quòd acciperet quis filiam regis in vxorem, ei tamen ſoli data eſt. Secundò erat glorioſus, quia ipſe ſedebat apud regem in primo, vel ſecundo loco, vt patet ſupra ca. 20. hoc tamen non datur, niſi viro honoratiſſimo. Tertiò erat glorioſus, quia datus eſt ei vnus de maximis principatibus in domo regis, ſ. quòd eſſet princeps ſuper viros belli, vt patet ſupra 18. ſ. Poſuitque eum Saul ſuper viros belli: poſtea autem fecit eum tribunum ſuper mille viros e. c. Quartò erat glorioſus, quia omnes Iſraelitæ eum diligebant, vt patet eod. ca. ſ. & acceptus erat in oculis vniuerſi populi, maximè in conſpectu ſamulorũ Saulis: hoc autem non erat paruum, quia magnus honor, & fauor eſt, quòd quis ab omnibus diligatur, nec contingit ſine ſpeciali Dei gratia. Quintò E erat glorioſus, quia omnes Iſraelitę honorabant eũ, & ſequebantur tanquam regem: eo quòd ipſe dirigebat eos ad omnia opera belli, vt patet eod. capi. ſ. omnis autem Iſrael, & Iuda diligebat Dauid: ipſe .n. ingrediebatur, & egrediebatur ante eos. Sic etiam patet infra 2. libr. cap. 5. ſ. Heri, & nudinſtertius, cùm eſſet Saul rex ſuper nos, tu eras educens, & reducens Iſrael: quomodo ergo veriſimile erat virum, qui tãtam gloriam probitate ſua apud regem meruerat, eſſe inſidiatorem eius? q.d. non erat veriſimile: quanquam ergo fauiſſem illi in omnibus, quæ potuiſſem,

Excuſatio Achimelech.

A non videbar agere contra regem. *Num hodie cępi conſulere pro eo Dominum?* Iſtud eſt reſponſio ad aliam particulam, quia dixit Saul, quod Achimelech conſuluerat Dominum pro Dauid: & reſpondet: num hodie cæpi conſulere? q.d. putas, quod ego cæpi hodie conſulere Dominum pro illo: non eſt hoc verum, quia ſæpe conſului Dominum pro ipſo, cum eſſet vir bonus, & amicus regis: Vel aliter: num hodie cępi, ideſt, ſi ante hoc ego nũquã conſuluiſſem Dominum pro eo, & hodie cæpiſſem conſulere, erat præſumptio aliqua, quod ego nunc coniuraſſem cum eo, poſtquam fugit à facie tua, ſed quia ſæpe pro eo conſulueram, quanquam nunc conſuluerim, non erat aliquid præſumendum. Alij exponunt aliter, B dicentes, quod Achimelech excuſauerit ſe, negando, quod conſuluerit Dominum: & tunc dicunt, ꝙ eſt ſenſus: Num hodie cępi? q.d. ante hoc nunquam conſulueram Dominum pro Dauid. Quomodo ergo nunc inciperem? ſ. non eſt hoc veriſimile: ſed iſte ſenſus non conuenit: tum, quia præſupponit falſũ; ſcilicet, ꝙ Achimelech non conſuluerit Dominum pro Dauid, tum quia non benè conſonat literæ præcedenti. *Abſit hoc à me.* Iſtud poteſt referri ad literam præcedentem, vel ad ſequentem: ſi ad pręcedentem referatur, eſt ſenſus: num hodie cępi conſulere pro eo Dominum? abſit hoc à me, ideſt abſit à me, quod ego nunquam conſuluiſſem Dominum pro illo, vſque hodie, ideſt, quod nunquam ante hoc conſuluiſ C ſem, & nunc incępiſſem conſulere: qa iſtud erat prę ſumptio mali. Vel quia ſi nunquam conſuluiſſem Dominum pro illo vſque hodie, erat mihi imputabile, quia cum Dauid eſſet gener regis, & acceptus illi exponebat ſe multis periculis, debuiſſem pro eo multoties conſulere Dominum. Alio modo refertur ad literam ſequentem, ſcilicet: abſit hoc à me, ne ſuſpicetur rex aduerſum ſeruum ſuum, ideſt abſit à me, quod ſit in me aliquid, propter quod rex debeat ſuſpicari aduerſum ſeruum ſuum: & iſte ſenſus eſt conuenientior. *Ne ſuſpicetur rex aduerſum ſeruum ſuum*, ideſt aduerſum me, qui ſum ſeruus ſuus: eſt modus loquendi lepidus, & pertinet ad magnos Dominos. *Rem huiuſcemodi*, ideſt, quòd ego coniurauerim cum D Dauid aduerſus regem, ſ. non eſt hoc de me ſuſpicãdum: hic enim Achimelech excuſat ſealiter, quam ſupra: quia ſupra allegauerat Dauid non eſſe hoſtem Saulis, nec fuiſſe hoc credibile apud quenquam. Nunc autem, quia Saul fortè aſſereret ſemper Dauid eſſe hoſtem ſuum, reſpondet alio modo, ſ. quod ipſe nihil ſciuit de hoc, & quod habuit rationabilē cauſam ignorantiæ; ideo quod non ſuſpicetur rex aliquid aduerſus ipſum. *In vniuerſa domo patris mei*, i. non ſolum ego non coniuraui cum Dauid, nec eſt contra me præſumendum, ſed etiam nullus de tota domo patris mei, ideſt de filijs Heli coniurauit cum Dauid, nec eſt iuſiè præſumendum contra eos. Hoc autem dicebat Achimelech, quia quanquam hactenus contra ipſum ſolum locutus fuiſſet Saul, putabat tamen, quod vellet retorquere crimē in totam E domum eius, ſicut poſtea fecit, ideo excuſauit alios. Hoc autem præſumpſit, quia non ſolum eum fecerat accerſiri Saul, ſed etiam omnes ſacerdotes de domo patris ſui: *Non enim ſciuit ſeruus tuus quicquam ſuper hoc negocio, vel modicum, vel grande*, ideſt ego putaui nullo modo Dauid eſſe hoſtem Saulis: ſi tamen fuit aliqualiter, vel in aliquo peccauit, ego, qui ſum ſeruus tuus, nihil de hoc cognoui, nec modicum, nec magnum, ideo nihil mali merui dando panes, & gladium Dauid. Dixit autem: nec modicum, nec grande, quia ſi ſaltem aliquid paruum de hoc negocio cognouiſſet, etiam per præſumptiones non debuiſ-

ſet

ſet dare Dauid gladium, & panes: quia tamen nihil F
omnino cognouit, excuſabilis erat. *Dixitque rex.* Hic
iniuſtè Achimelech cum ſacerdotibus comitibus
ſuis condemnatur: rectè enim ſatisfecerat Achime-
lech pro ſe, & domo patris ſui, ſed tanta rabie fure-
bat Saul contra Dauid, & contra omnes, qui aliquo
modo ei fauebant, ꝙ non potuit ſe continere, quin
amara morte omnes ſacerdotes trucidaret. *Morte
morieris Achimelech tu, & omnis domus patris tui*, ideſt ego
dico tibi, ꝙ morieris tu, & omnes ſacerdotes, qui te-
cum ſunt de domo patris tui, ideſt de domo Heli,
quia coniuraſtis aduerſum me: hic autem Saul voca
uit Achimelech nomine ſuo, cum ſupra vocaſſet eũ
filium Achitob: & hoc, quia ira regis aliqualiter mi-
tigabatur: non quidem ad hoc, quod deſiſtere vellet G
à prauè concepto, ſed quia flectebatur aliqualiter
miſericordia ꝓpter mala, quæ iubebat infligi Achi-
tob filio, & ſocijs eius, ira tamẽ, quam habebat in Da
uid ex alia parte ſtimulabat, & coegit eum occidere
Opi. Ra. Sa. Confutatio.
ſacerdotes. *Et ait rex emiſſarijs, qui circunſtabant eum*, i.
iuſſit ſeruis, qui erant in circuitu ſuo, quod occide-
rent ſacerdotes. Vocantur autem emiſſarij, qui con-
ſueuerunt mitti ad aliquid, & poterant ſignificari p
emiſſarios aliqui ſerui regis, quos ſpecialiter rex mit
tere conſueuerat ad aliqua negocia. Vel vocantur
emiſſarij large omnes ſerui Saulis, qui obediebant
Emiſſarij q dicãtur.
ei in omnibus, & ibant quocunq; mittebat eos. Ra.
Sa. dicit, quod emiſſarii erant hic Abner, & Amaſa,
quos conſueuerat rex mittere ad negocia regni. Sed H
hoc non ſtat de Abner, quia Abner erat honoratiſſi
mus in tota domo Saulis, ſ. princeps militiæ ſupra c.
17. & cognatus Saulis, ſ. patruelis eius, ſupra cap. 14.
occidere autem aliquos de mandato iudicis, eſt offi-
cium viliſſimum: ideo non eſt credendum, quod ta-
lia iuberet Saul facere Abner. Item de Amaſa non
eſt veriſimile, quod eſſet de emiſſarijs, quibus hæc iu
beret Saul: quia Amaſa erat cognatus Dauid, ſcili-
cet, filius ſororis ſuæ Abigail, vt patet 1. Paralipom.
cap. 2. & poſtea fuit princeps militiæ Dauid infra 2.
lib. cap. 20. tota tamen domus patris Dauid confuge
rat ad eum, quando erat in ſpelunca Odollam, & po
ſtea fuit ſemper cum eo: ergo nõ erat ibi Amaſa co-
ram Saule: ita vt poſſet occidere ſacerdotes. De hoc I
patet in principio cap. Item non ſtat, ꝙ accipiantur
hic emiſſarij ſpecialiter pro aliquibus ſeruis regis,
quos ipſe conſueuiſſet mittere ad aliqua negocia:
quia infra dicitur, ꝙ iſti noluerunt: ſi tamen eſſent
ſpecialiter aliqui ſerui regis, ipſis nolentibus, præci-
peret rex alijs ſeruis: ipſis tamen nolentibus nullum
reperit Saul, cui iuberet occidere ſacerdotes, niſi
Doeg: ergo videtur, quod nullus de ſeruis regis vo-
luerat occidere ſacerdotes: & ſic vocantur emiſſarij
omnes ſerui Saulis. Item patet, quia cum iſti emiſſa-
rij noluiſſent obedire Sauli, litera dixit: noluerunt
autem ſerui regis extendere manus ſuas in ſacerdo-
tes, innuens quaſi non eſſent alij ſerui regis præter
iſtos emiſſarios, alioquin non diceretur: noluerunt K
ſerui eius: ſed noluerunt emiſſarij: omnes ergo ſerui
regis intelligebãtur per emiſſarios, quia omnes obe-
diebant ei quocunque eos mitteret. *Conuertimini, &
interficite ſacerdotes Domini*, ideſt conuertimini ſuper ſa
cerdotes ad occidendum eos. Ecce enim iniqua ſen
tentia, quæ ſine examinatione iuris lata eſt. *Nam ma-
nus eorum cum Dauid eſt*, ideſt ipſi ſunt adiutores Da-
uid, ideo mortem merentur. In hoc autem erat er-
Iniqua ſẽtẽtia Saul contra ſacerdotes Domini.
ror in ſententia Saulis, quia non erant ſacerdotes
cum Dauid, ideſt non communicauerant cum eo,
ſicut Saul fingebat. Etiam dato, quod coniuraſſent
contra Saulem, cum Dauid non merebantur mor-
tem, quia non coniurabant ad agendum aliquid

contra Saulem, ſed ad excuſandum Dauid ab ini-
qua morte, quam ei Saul infligere volebat: ſed neu-
trum horum erat. *Scientes, quod fugiſſet, & non indicaue
runt mihi.* In hoc probat Saul intentionem ſuam. ſci
licet, quòd manus ſacerdotum erat cũ Dauid, ideſt
coniurauerant cum eo, quia ipſi ſciuerunt Dauid
fugere à facie Saulis, & non indicauerunt ei: ſi ta-
men ipſi non coniuraſſent cum Dauid, illico nun-
ciaſſent Sauli, cum hoc vergeret in eius iniuriam,
vel damnum. Iſta probatio Saulis multipliciter de-
ficit. Primò, quia non ſequitur, quòd ex eo, quòd
coniurauerant cum Dauid, non dixerunt ei de fu-
ga illius, vel è contrario, ſcilicet, eo quòd non dixe-
runt ei de fuga, apparet, quòd coniurauerint cum
Dauid, quia quanquam ſcirent Dauid fugere à facie
Saulis, & conatentur quantum poſſent eum eripe-
re, dando ei locum fugiendi, & fauorem, non coniu
rabant cum illo eo modo, quo accipiebat Saul con-
iurationem, ſcilicet, quod inter ſe conuenerant ad-
iurare Dauid contra Saulem. Secundò deficit proba
tio Saulis, quia præſupponit falſum, ſcilicet, quòd ſa
cerdotes ſciuiſſent Dauid fugere à facie Saulis: nam
ipſi neſciebant; quod apparet dupliciter. Primò,
quantum ad Achimelech: nam licet Dauid cum eo
ſteterit petens panes, & gladium: tamen neſciuit, an
fugeret à facie Saulis, quin potius putabat eum à
Saule miſſum ad aliquid expediendum, ſicut ei Da-
uid dixerat præcedenti cap. Tertiò deficit probatio,
quantum ad alios ſacerdotes, quia illi non ſolum nẽ
ſciebant, an Dauid fugeret, vel eſſet miſſus à rege;
ſed etiam neſciuerunt, an veniſſet in vrbem Nobe,
quia non viderunt eum: ſolus enim Achimelech vi
dit eum, & fuit locutus cum illo in tabernaculo:
Doeg quoque erat die illo ibi, vt patet præcedenti
cap. iniuſtè ergo Saul condemnauit ſacerdotes.

*An peccaſſent ſerui Saulis, ſi occidiſſent Sacerdotes: & an
peccauerit Doeg, qui occidit illos.
Quæſt. XXIIII.*

QVAERET aliquis, an ſerui Saulis peccauiſ-
ſent, ſi occidiſſent ſacerdotes: & an peccaue-
rit Doeg, qui occidit illos. Aliquis reſpõ-
debit, quòd peccauerant ſerui Saulis, ſi occiderent
illos: quia exequerentur mandatum iudicis, qui pro
cedit ſine iuriſdictione: eſt tamen intolerabilis er-
ror, quòd aliquis non habens iuriſdictionem proce
dat: ergo miniſtri ſi obediant huiuſmodi iudicibus
præſertim in executione criminalium, cognito de-
fectu iuriſdictionis, peccant mortaliter, & ſunt ho-
micidæ, velut ſi aliqua priuata perſona iubente, ꝙ
occidam illum, vel illum: ſi ego obediero, ſum ho-
micida: ita hic cum Saul eſſet iudex laicus: iſti autẽ
omnes erant ſacerdotes: ergo non habebat iuriſdi-
ctionem ad iubendum illos occidi, & conſequẽter
miniſtri, non erant tanquam miniſtri iudicis, ſed tan
quam miniſtri priuatæ perſonæ, ergo peccarent exe
quendo. Dicendum, quòd hoc non ſtat, quia in ve-
teri teſtamento non erat iuriſdictio diſtincta in Ec-
cleſiaſticam, & ſecularem, ſicut nunc, ſed rex habe-
bat poteſtatem ſuper ſacerdotes, quia erat tota ea-
dem iuriſdictio: dumtamen igitur rex iuberet pro
cauſa iuſta ſacerdotes occidi, non peccaret: & conſe
quenter nec miniſtri exequendo præceptum. Sed
dicendum, quod miniſtri peccauerant, ſi occiderent
ſacerdotes, quia ſententia regis continebat manife-
ſtum errorem, ſcilicet, quia omnes aſſiſtentes vide-
bant, quod rex iniquè moueretur, ideo peccarent ſi
obedirẽt ei, præſertim in criminali: debuiſſent enim
ipſi potius iniuſtam mortem à rege pati, quàm regis
præce-

præcepto ſacerdotibus iniuſtam mortem infligere. Hoc etiam apparet, ſ. φ ſerui regis intelligerent ſe in hoc peccare, quia ipſi ad iuſſum regis noluerũt exequi: ſolebant tamen promptè agere quæcunque eis rex iuberet, ergo putabant ſe peccare cum nũc obedire noluerint. Sed aliquis dicet, φ non peccabant, quia tenebantur obedire præceptis maiorum, & nõ debebant diſputare, an iuſtè, vel iniuſtè iuberetur: rex tamen erat ſimpliciter maior, ideo ad præceptũ illius abſolutè tenerentur. Dicendum, φ minores tenentur ad præcepta Dominorum, vel prælatorum, potiſſimè illorum, à quibus ſuſtentationem, & omnia bona percipiunt: ita, quòd eis obediant in omnibus licitis. Etiam ſi aliquod præceptum fuerit dubium, an ſit licitum, vel illicitum, debent iſti propter reuerentiam maiorum obedire: ſi tamen ſit aliquod præceptum, quod manifeſtum errorem continet, vt quia notoriè continet peccatum mortale, non debent ſubditi obedire Dominis, ſed potius debent omnia mala pati, quàm malo conſentire: ſic autem erat hic, quia manifeſta iniquitas erat, quòd occiderentur ſacerdotes, cum nihil meruiſſent. Cũ autem dicebatur, quòd ſubditi non debent diſputare de mandato maiorum, ſed obedire. Dicendum, quòd eſt verum: nam diſputare eſt ad veritatem inueniendã: tunc autem de aliqua ſententia, vel lege diſputamus, quando dubium eſt, an iuſta, vel iniuſta ſit: cũ aũt ẽ manifeſtè iuſta, vel manifeſtè iniqua, diſputatio nulla eſt, & ſic manifeſtũ eſt, φ nõ debemus diſputare mãdatis ſuperiorũ, q͂a in caſu, in quo dubia ſunt propter auctoritatem ipſorum debemus illa exequi: hic autem non ſic, quia ſententia Saulis manifeſtè iniqua erat, ideo ſerui ſui non tenebantur eã exequi: ideo Doeg, qui executus fuit illam, peccauit grauiter. Vnde Dauid Pſ. 51. Qui intitulatur de Doeg, increpat eum de hac executione, dicens: quid gloriaris in malicia, qui potens es in iniquitate? Potentem autem eum dixit, quia potuit inducere Saulem ad hoc, quod condemnaret ſacerdotes: potuit etiam ipſe per ſe omnes illos occidere, cum nullus alius hoc vellet. *Noluerunt autem ſerui regis extendere manus ſuas in ſacerdotes Domini*, ideſt nullus de famulis regis, qui aſſiſtebant ei, voluit educere gladium ad occidendum, vel ad tangendum ſaltem aliquem de ſacerdotibus. Hoc autem fuit propter duo: primò, quia videbant ſententiam regis eſſe iniquam nimis, & credebant, quòd ipſi in hoc peccarent, ſi exequerentur. Secundo propter reuerentiam Dei, quia ſacerdotes erant Domini, noluerunt tãgere eos, quia etiam ſi aliquid dignũ morte egiſſent, recuſauiſſent tangere eos. *Et ait Rex ad Doeg*. Vidit enim rex, quod nullus de ſeruis ſuis voluerat irruere in ſacerdotes: nec manſerat aliquis, cui dicere poſſet, niſi Doeg: idõ dixit illi, quòd irrueret in eos. *Cõuertere tu, & irrue in ſacerdotes Domini*, ideſt, quia alij nolunt hoc facere, conuertaris tu, & occide illos.

Obiectio tollitur.

Obediẽdũ eſt domi-nis in licitis.

Doeg valde peccauit occidẽdo ſacerdotes.

Quamuis Doeg propter præceptum vniuerſale non iniecerit manus in ſacerdotes: tamen Saul propter tria ei ſingulariter præcepit eos interficere. Quæſt. XXV.

QVAERET aliquis, cum iuſſiſſet Saul ſeruis ſuis hoc facere, & noluiſſent, quare iuſſit poſtea Doeg. Videtur enim, quòd non debuiſſet iubere ei, quia in generalitate ſeruorum Saulis includebatur Doeg. Cum ergo iuberet ſeruis ſuis hoc, debuiſſent illud omnes ſerui facere, vel aliquis de ſeruis: ſed tunc nullus egit de ſeruis, nec Doeg, ergo nõ debuiſſet ei poſtea iubere, quia ſemel videbatur no-

A luiſſe. Reſpondendum eſt, quòd Doeg nõ fecit hoc, quando iuſſum eſt ſeruis Iſrael in vniuerſali, quia putabat, quòd rex nõ intenderet ei iubere hoc, ideo, quanquam ipſe eſſet vnus de ſeruis, noluit illud agere quouſq; plus conſtaret ei de voluntate regis. Sed tunc dicetur, quomodo Saul iubebat Doeg ſpecialiter hoc facere, cum in generali nullus voluiſſet, & quare magis ei ſpecialiter hoc dixit, quàm alijs. Reſpondendum, φ cum nullus voluit agere in vniuerſali præceptum regis, credidit rex, φ nemo eſſet de illis, qui tñ i hac parte faueret ei, ſicut Doeg, & hoc propter duo. Primò, quia Doeg erat adulator, & ſuperexcellens amicus, ideo regi vellet complacere in omnibus approbando factum eius: nam ſi noluiſſet
B occidere ſacerdotes, innuiſſet in hoc ſententiam regis eſſe iniquã, quod eſt contra adulatores, quia adulatores ſemper laudãt facta Dominorum, & approbant illa, etiam ſi turpiſſima ſint. Secundò fecit hoc, quia ipſe Doeg fuerat principium huius negocij, cũ ipſe accuſauiſſet ſacerdotes coram rege, ſi autẽ nũc noluiſſet occidere illos tanquam immeritos, oſtendere ſe fuiſſe calumniatorẽ in accuſatione: nam qui non iuſtè ponitur pro accuſatione, non iuſtè accuſatus eſt. Ad colorãdum ergo factum ſuum Doeg potius, quàm alij, occiſurus erat illos. Tertia ratio eſſe poteſt, ſ. quia Doeg nõ erat genere Iſraelita, ſed Idumæus, & conuerſus ad Iudaiſmum: vnde ipſe minus miſereretur ſacerdotibus, qui erant alienigenę reſ-
C pectu eius, quàm alij ſerui eius, qui erant Iſraelitæ.

Non iuſſit Saul ſeruos ſuos occidi tanquam contemptores ſui præcepti propter tria. Quæſt. XXVI.

QVAERETVR vlterius, cum ſerui regis noluerunt obedire ei occidendo ſacerdotes: cur rex non iuſſit illos occidi tanquam contemptores præcepti. Reſpondendum eſt, quòd non iuſſit occidi illos propter tria. Primum eſt, quia non poterat hoc facere: nam poteſtas regis ſolum cõſiſtit in obedientia ſubditorum: ſi enim omnes ſubditi obediũt, rex potens eſt: ſi autem nulli, vel pauci, eſt impotẽs: nunc autem nullus de ſeruis regis voluit ei ſuper
D hoc obedire, ex quo iam rex erat impotens: ideo ſi vellet iubere alicui, φ occideret iſtos, non habebat cui iuberet, quia nullus ei obediret: & ſic licèt rex nimis iraſceretur contra contemptores præcepti, tñ non poſſet occidere quenquam eorum: ſic enim accidit Dauid: nam interdum relinquebat aliqua delicta impunita, eo φ non ſufficiebat illa punire, quia non erat aliquis, qui obediret ei ad hoc, ſicut cum Ioab occidit Abner virum innocentem Dauid doluit nimis, ſed non auſus eſt percutere Ioab, dixit tamen: porro viri iſti filij Saruiæ duri mihi ſunt, retribuat Dominus facienti malum iuxta maliciam ſuã: imprecatus eſt etiam mala multa ſuper Ioab, & domum ſuam, vt patet infra 2. li. c. 3. Sic ẽt qñ Ioab oc-
E cidit Amaſam iniuſtè, qui erat cognatus regis, non auſus eſt occidere illum Dauid, vt patet infra 2. li. c. 20. Item iuſſerat Dauid in bello contra Abſolon. φ caperetur, ſed non occideretur: Ioab autem occidit illum, infra 2. li. ca. 18. & præter hoc increpuit nimis regẽ, quia lugebat pro Abſolon, vt patet infra 2. li. c. 19. Sed pro his omnibus Dauid non auſus eſt percutere Ioab: iuſſit tñ in morte ſua Salomoni, φ occideret eum, vt patet infra 3. li. c. 2. Secundum erat, quia dato, φ Saul potuiſſet occidere illos contemptores præcepti ſui, non tñ occidiſſet, quia videbat eos iuſtè repugnare ei, & ſic non iraſcebatur eis: ira autem ſua ſuccenſa erat contra ſacerdotes propter odium Dauid, ideo quanquam iniuſtum eſſet illos occide-

re, no-

re, noluit: ſeruis autem ſuis non erat ante hoc in-
dignatus, ideo nec pro hoc nunc indignatus eſt.
Tertium erat, quia erant multi, qui non obediebãt:
ſolent autem leges humanæ remittere delictum, qñ
magna multitudo peccantium eſt, ſic patet extra de
cler. excomm. vel depo. mi. ca. latores. Nunc autem
erat magna multitudo non obedientium, quia nul-
lus de ſeruis regis volueiat obedire, ideo licèt potuiſ
ſet Saul occidere omnes, graue videreẽ ei nimis om-
nes illos pro hac re occidere: præcipuè, quia multos
eorum intensè diligebat, nec erat talis punitio vti-
lis, quia maius eſt damuum ex punitione delicti pro
pter multitudinem peccantium, quàm vtilitas in cu
ſtodia legis, vel præcepti. Et iſta eſt cauſa quare leges
humanæ non puniunt multitudinem, vt ſi tota ciui
85. Sacerdotes occiſi à Doeg.
tas peccauerit, vel magna pars vnius regni. *Conuerſuſque Doeg Idumæus irruit in ſacerdotes Domini*, ideſt conuer
tit ſe Doeg ad ſacerdotes, & occidit illos. *Et trucidauit in die illa 85. viros*, ideſt occidit Doeg 85. viros de ſa-
cerdotibus quia tot erant, qui venerant ad Saulem.
Nicolaus autem dicit, ꝙ Doeg Idumæus non occi-
dit omnes iſtos, quia ipſe ſolus nõ potuiſſet hoc, ſed
aliqui adiuuarent. Sed dicendũ eſt, ꝙ non videtur, ꝙ
aliquis adiuuerit eum ad hoc faciendum, quia rege
iubẽte, nullus de ſeruis eius voluit mittere manum
in ſacerdotes: & ob hoc iuſſit Doeg Idumæo: quo-
modo ergo nunc aliquis adiuuaret eum de aſſiſtenti
bus regi non eſt aliqualiter veriſimile, ſed ꝙ ipſe oc-
ciderit omnes: nec enim erat difficile, ꝙ ipſe occide
ret 85. viros iugulando illos: quorum nullus illi reſi
ſtebat. Si enim pugnare debuiſſet contra eos, ſaltem
inermes exiſtentes, non potuiſſet, quia vel fugerent,
vel omnes oppreſſiſſent eum: nullus tamen fugere
audebat, ſed omnes ſe occidi permittebant, quia rex
hoc iubebat, & credebant ſe non poſſe euadere: ſic
enim Elias propheta occidit quadringẽtos prophe-
Ephod duplex.
tas Baal. Nã iuſſit populo, ꝙ teneret omnes, ipſe aũt
occidebat illos ſuper torrentẽ Ciſon, vt patet infra
3. lib. cap. 18. *Veſtitos Ephod lineo*, ideſt omnes iſti 85. vi-
ri erant veſtiti Ephod, ſ. quia omnes iſti erant ſacer-
dotes. Eſt autem Ephod veſtimentum ſacerdotale.
Dicitur autem, ꝙ erant veſtiti lineo Ephod ad diffe-
rentiam alterius Ephod, ꝙ erat de multis generibus
filiorum: & habebat lapides præcioſos conſutos, qa
illud Ephod ſolius ſummi ſacerdotis erat. Pro quo
ſciendum, ꝙ ſacerdotes habebant veſtimenta deter
minata ſecundum legem, ſine quibus non poterant
miniſtrare: & quia ſacerdotes erant diuiſi, ſ. quidam
erat ſacerdos magnus, & alij minores, erant quoq;
veſtes diſtinctæ. Erat autem ordo, ꝙ omnes veſtes ſa
4. ornamẽta ſacerdotum.
cerdotum minorum pertinerent ad ſummum ſa-
cerdotem, ſed nulla de veſtibus ſummi ſacerdotis
pertinebat ad minores. Erant autem quatuor or-
namenta ſacerdotum minorum, ſ. femoralia linea
vſque ad renes. Secundum erat cidaris, ſiue caputiũ
quoddam de lineo rotundum, ꝙ in extremitate co-
ronę acuitur, & non erat totaliter rotundum, vt bi-
retum, Tertium erat tunica linea: induebãtur enim
ſacerdotes quadam tunica linea longa vſque ad pe-
des, quæ tamen ſtricta erat: erat autem totaliter, vt
alba ſacerdotum noſtrorũ, niſi quia illa erat ſtricta:
alba autem continentior eſt. Quartum ornamentũ
5. ornamẽta ſummi ſacerdotis.
erat cingulum ad coaptãdum tunicam lineam cor-
pori, ne laxa flueret: & vocatur iſtud cingulum bal-
theus. De his quatuor ornamentis patet Exo. cap.
28. & Leui. 16. erãt autem præter hæc quinque orna
menta ſummi ſacerdotis, vel ſex ſecundũ Ioſephũ.
Primũ erat tunica tota hyacinthina, in cuius extre
mitate inferiori pendebãt tintinnabula aurea mix-
ta malogranatis. Secundum ornamẽtũ erat Ephod,

F quod pertingebat à parte anteriori à cingulo vſque
ad partem poſteriorem ad cingulum, & habebat in
ſe lapides præcioſos conſutos, eratque de multis ge
neribus filiorum habẽs in parte anteriori foramen
quadratum in pectore. Tertium ornamentum erat
rationale, quod erat quadratum habens magnitudi-
nem palmi, & continens quatuor ordines lapidum,
in quibus erant duodecim lapides præcioſi diuerſa-
rum ſpecierum continentes duodecim nomina tri
buum Iſrael: & iſtud erat conſutum per catenulas
aureas, & vittas hyacinthinas ipſi Ephod in forami-
ne quadrato eius. Quartum ornamentum pontifi-
cis erat lamina aurea tegens frontem ſacerdotis, in
qua erat ſcriptum ſanctum Domini. Quintum or-
G namentum pontificis erat ad modum Mitrę noſtro
rum pontificum. Sextum ornamentum ſecũdum
Ioſephum erat baltheus factus de multis colorib⁹,
quo ſtringebatur Ephod cum tunica hyacinthina,
vt vtrunque corpori cohæreret ne aliquid inhoneſtè
laxum flueret. De omnibus his ornamentis quomo
do fabricata eſſent ſingillatim declaratum eſt Exo.
capit. 28. Cum autem dicitur hic, quod erant veſtiti
iſti ſacerdotes lineo ephod, intelligitur de Ephod, ꝙ
poterat conuenire cuilibet ſacerdoti, ad differentiã
alterius, quod ſoli Pontifici conueniebat: leuitis au-
tem lex non dedit aliqua veſtimenta ſpecialia: Salo-
mon autem, vt ampliaret cultum Dei, fecit illi ſto-
lia, quibus miniſtrarent cantando in templo, vel fa-
H ciendo alia opera ſua, & illę erant ad modum veſtiũ
candidarum, quibus omnes miniſtri Eccleſiæ vtun-
tur in choro. De hoc Ioſephus 8. Antiquitatum.

An licebat ſacerdotibus ire in veſtibus ſacris extra ſanctuarium.
Quæſt. XXVII.

QVAERET aliquis, quomodo ſacerdotibus
potuerunt venire in veſtibus ſacris ante re-
gem, quia iſtę veſtes ſolum erant ad miniſtrandum
coram Domino, & non debebant applicari ad alios
vſus: ſicut eſt nunc de veſtibus, in quibus miniſtri Ec
cleſiæ Miſſam celebrant: quia nunquam vtuntur il-
lis extra Eccleſiam, niſi in aliquibus actibus ſacris, ſi-
I cut in pompis, vel ſtationibus ad aliquam Eccleſiã.
In veteri autem teſtamento adhuc erat maior pro-
hibitio in veſtibus ſacris, ſcilicet, quod nullo modo
ſacerdotes efferrent eas de ſanctuario, etiam ſi vide-
rentur aliquo modo facere actus ſacros extra ſan-
ctuarium: ſic patet de ſacrificio quotidiano: nam ſa-
cerdos debebat ſurgere in aurora, & indutus veſti-
bus ſacris tollebat cineres de Altari, & cum illico de
beret eos educere de ſanctuario, exuebatur veſtibus
ſacris, vt non efferret eas extra ſanctuarium, & cum
rediret ad ſanctuarium rurſus induebatur veſtibus
ſacris ad complendum ritum ſacrificij. De hoc Leu.
cap. 6. dicitur: Veſtietur ſacerdos tunica, & feminali
bus lineis, tollenſque cineres, quos vorans ignis exuſ
K ſit: & ponens iuxta Altare ſpoliabitur prioribus ve-
ſtimentis, indutuſque alijs efferret eos extra caſtra.
Et hoc modo nunquam apparebant ſacerdotes ex-
tra ſanctuarium in veſtibus ſacris. Quod magis pa-
tet Exec. cap. 44. ſ. Vittæ lineę erunt in capitibus eo-
rum, & non accingentur in ſudore, cumq; egrediẽ-
tur atrium exterius ad populum, exuent ſe veſtimẽ-
tis ſuis, in quibus miniſtrauerant: & reponent in Ga
zophylacio ſanctuarij, & veſtient ſe veſtimẽtis alijs,
& non ſanctificabunt populum in veſtimentis ſuis.
Si igitur non licebat ſacerdotibus egredi ad atrium
exterius in veſtibus ſacris, & illud erat quædam pars
ſanctuarij: quanto minus liceret procul à ſanctua-
rio ire in itinere ferendo ſacras veſtes? ergo non lice
bat

bat illis portare Ephod lineum coram rege. Reſpondendum eſt, ꝙ Ephod lineum non erat aliqua veſtis de ſacerdotalibus, in quibus miniſtrarẽt ſacerdotes: nam de illis verũ erat, ꝙ non licebat aliquã educere illis de ſanctuario, ſed erat Ephod q̃dã veſtis linea ꝑtinens ad honeſtatem ſacerdotũ, qua induebant̃ ſacerdotes ſupra veſtes ſuas, etiam ſi non miniſtrarẽt: & hac vti poterant extra ſanctuariũ. Erat aũt oĩno cõparatio huius veſtis ad veſtes ſacerdotales ſacras, ſicut comparatio veſtis candidæ, quam nunc ſacerdotes, & quilibet miniſtri Eccleſiæ portãt ad veſtes, in quibus miſſa celebratur: nam iſtæ veſtes ſunt benedictæ ab ep̃o, & ſpecialiter applicitę ad diuinum miniſteriũ, ideo non licet illis vti extra locũ ſacrũ, nec applicare eas ad aliquod miniſteriũ, niſi ad ſanctum: veſtes aũt candidæ, quibus vtunt̃ oẽs miniſtri Eccleſiæ, non ſunt benedictę ab ep̃o, & ſpecialiter applicitæ ad diuinũ miniſterium, iõ licet eis vti extra Eccleſiã ẽt in miniſterijs, q̃ non ſunt ſancta. De veſtibus aũt ſacerdotalibus ad illud Ephod lineũ ſic ſe habebat: nam veſtes ſacerdotales erant conſecratę per aſperſionẽ olei ſacri ſuper eas, & ſanguinis ſacrificiorũ, vt patet Exo. c. 29. ſ. Cumq; tuleris de ſanguine, qui eſt ſup altare, & de oleo vnctionis, aſperges Aaron, & veſtes eius filios eius, & veſtimenta eorũ, conſecratiſq; ipſis, & veſtibus, tolles adipẽ &c ſic ẽt patet Leuit. c. 8. Ephod autem lineũ non ſanctificabat̃ cũ illis veſtibus: quia determinatę erant illæ veſtes, quibus induebantur ſacerdotes, qñ conſecrabantur, inter quas non erat Ephod lineum, vt patet Exo. c. 29. & Leui. c. 8. Item apparet: qa illud Ephod nõ eſſet veſtis ſacra: qa Deus determinauit veſtes ſacerdotum minorũ, & Pontificis: tñ inter illas nihil iuſſit de Ephod, vt patet Exo. ca. 28. & q̃q̃ ſæpius fiat mẽtio in alijs locis de oĩbus veſtibus ſacerdotalib⁹, nunq̃ tñ ibi ponit̃ Ephod: Sic patet Leu. c. 16. vbi ponunt̃ oẽs quatuor veſtes ſacerdotũ minorũ, quæ habent̃ Exo. ca 28. Item patet efficacius: quia Ephod lineũ erat cõmune tam ſacerdotibus, q̃ leuitis: ergo non erat veſtis ſacra ſacerdotũ: conſequentia patet: quia lex non dederat aliq̃ veſtẽ ſacram Leuitis accedere ad aliquid ſacerdotale: qa ſicut ſi vellent miniſtrare ĩ aliquo miniſterio ſacerdotali: illico morerẽtur, vt patet Nũme. c. 3. & 17. ita ẽt ſi vellẽt ĩdui veſtib⁹ ſacris ſacerdotũ morerent̃: qa hoc erat miſcere ſe officio ſacerdotali. Qđ aũt Ephod eſſet cõe ſacerdotibus, & Leuitis, patet: qa Samuel erat Leuita, vt declaratũ eſt ſu c. 1. & 2 portabat aũt Ephod lineũ, vt dr̃ ſup. c. 2. ſ. Samuel aũt miniſtrabat ante faciem Domini, ꝑter accinctus Ephod lineo: nõ ergo erat Ephod veſtis ſacra: & ſic poterant ſacerdotes vti illa extra ſanctuarium vbicunque vellent.

Ephod non erat aliqua veſtis, ĩ qua ſacerdotes miniſtrarent. Cui veſti nunc aſſimilabat̃ Ephod, & qualiter veſtis ſacerdotũ alba, qua nunc vtũtur clerici: & ẽt erat ĩ vet. teſt.

Quare Deus permiſit tot innocentes interfici ſacerdotes.
Quæſtio XXVIII.

QVAERETVR vlterius de iſta morte amariſſima ſacerdotũ, cum nihil metuiſſent, quare permiſit Deus tot ſimul interfici. Aliquis reſpondebit, ꝙ cum Deus homini dederit libertatem electionis, & poſuerit eũ in manu cõſilij ſui, permittit eum agere iuxta libitum: quia alioquin coarctaret Deus liberum arbitriũ noſtrũ ad certã menſurã, in quo vel diminueret̃ aliqualiter ratio liberi arbitrij: vel, *vt verius dicatur*, tolleret̃ vertibilitas ad bonum, & malũ, & confirmaret̃ in bonum tñ, ſicut eſt in beatis: Saul autem ꝑꝑ odiũ, qđ conceperat in Dauid, & ſuſpitionẽ, quã accepit de ſacerdotibus, ꝙ fauerent illi exarſit durè in eos, & voluit eos occidere: Deus autem quia poſuit hominem in manu conſilij ſui,

A reliquit Saulẽ agere pro libito ſuo. Sed hoc nõ ſtat: nam q̃q̃ ꝑmittat quẽlibet hoĩem deſiderare quodcũq; voluerit tñ non permittit eũ patrare qđcunq; vult, nec requirit̃ hoc ad perfectã rationẽ liberi arbitrij: qa oẽs creaturę intelligentes tã angeli, q̃ Dæmones, & hoĩes libertatẽ habent, ſed nõ poſſunt efficere qdquid volũt: nõ tollit̃ ẽt in hoc vertibilitas ad bonũ, & malum: qa ſufficit ad hoc, ꝙ arbitriũ ſit vertibile, ꝙ poſſit bonũ, vel malũ velle. Qđ aũt id, qđ qs voluerit efficere nõ pertinet ad libertatẽ arbitrij: quia libertas arbitrij eſt facultas intellectus, & voluntatis. Et ſic conſiſtit in his ſolis duabus potẽtijs, ꝙ aũt efficiamus quod voluerimus, pertinet ad vires executiuas, q nihil habent de libertate; iõ non
B eſt maior libertas arbitrij cũ quis efficit oĩa, quæ elegerit, q̃ cum nihil eorũ patrare poteſt; nõ ergo Deus permiſit Sauli occidere ſacerdotes, vt non diminueret̃ libertas arbitrij eius, quin potius q̃q̃ Deus ꝑmittat homini velle quodcunq; cupit, qđ ſufficit ad merendũ, vel demerendũ: nihil tñ permittit alicui homini agere, niſi id, quod iuſtũ eſt ipſum agere, vel id, quod iuſtũ eſt aliũ pati, alioquin peruerſus eſſet tot⁹ ordo vniuerſi, & ablata eſſet iuſtitia diuinæ prudentiæ. Differunt aũt illa duo: nam dr̃ aliquid iuſtũ eſſe alicui agere quod iuſtũ eſt ſimpliciter, & in quo aliquis meretur, vel ſaltem non demeret̃, ſicut ꝙ colamus Deũ, & obſeruemus oĩa præcepta legis, & proximis beneficiamus & reos criminis puniamus cũ
C ad nos pertinuerit: hæc enim abſolutè iuſta ſunt, iõ Deus non ſolum permittit nobis iſta agere, ſed etiã hortat̃ nos, & incitat, vt faciamus per gratiã præuenientem pulſatiuam. Secundũ erat ꝙ iuſtum eſt aliquẽ pati: illud eſt, qđ non eſt abſolutè iuſtũ, ſed eſt iuſtũ quantũ ad patientẽ, & in talibus ſemꝑ agens peccat, niſi agat ex ignorantia: patiens tñ iuſtũ patit̃: velut ſiquis, qui non eſt iudex, occidat aliquem, qui nihil ſibi nocuit: iſte enim, qui agit, iniuſtè agit: ille aũt, qui patit̃, iuſtum patit̃: quia licèt iſte nihil mali meruerit, quantũ ad illũ, à quo percutit̃, meruit tñ quãtũ ad alias perſonas, vel ſaltem quantũ ad Deum: & tunc Deus exigit vindictam de illo per iſtũ, quanq̃ iſte neſciat quid agit: & an ſit inſtrumentũ Dei. Sic
D patet Exo. 21. c de illis, qui occidunt aliquos à caſu: dr̃. n. ibi ꝙ ſi ſiquis occiderit alterũ, & non eſt inſidiatus, conſtituã tibi locum, quo fugere debeat: qa De⁹ tradidit illũ in manus eius i. Deus induſtriauit hoc, & poſuit iſtum ĩ manibus illius, vt occideret̃ ab eo: & hoc modo facit Deus quantũ ad oẽs alias paſſiones hominũ: qa q̃q̃ videant̃ iniuſtè pati à quibuſdã: Deus tñ per illos exigit vindictã malorũ, quæ aliàs egerunt: iſti tñ, qui exequunt̃ ſic diuinam iuſtitiam, non intelligũt quid agunt, ſed ad aliud ipſi mouent ſeipſos: & ad aliud Deus mouet eos. Sic aũt patet de Caipha ſummo ſacerdote, qui dixit ꝙ expediebat, quòd vnus homo moreret̃ pro populo, & hoc non
E dixit a ſemetipſo, ſed prophetauit, vt patet Io. c. 11. ipſe tñ non dixit iſta verba ad intentionẽ, ad q̃ Deus eũ mouit: nam Deus intendebat per hoc ſignificare, ꝙ neceſſe erat, vt vnus homo moreret̃ pro toto populo, ne periret tota gẽs i. totũ genus humanũ, ſi Chriſtus nõ moreret̃: Caiphas aũt dixit hoc alia intentione. ſ. ꝙ moreret̃ Chriſtus: quia ſi nõ moreret̃, venirent Romani, & tollerent locũ Iudæorũ, & Gẽtem: expediebat ergo Chriſtum mori, ne iſta fierẽt. Vtrunq; patet Io. ca. 11. ſic ergo contingit in oĩbus, quos mouet iſto modo ad vindicandũ delicta: quia ad aliã intentionẽ ipſi mouent̃. ſ. propter vtilitatẽ propriã, & vindictã: ad aliũ aũt finẽ Deus illos mouet. ſ. ad executionẽ iuſtitiæ. Et ſic ſtat ꝙ iſti peccent grauiter, & ꝙ exequantur Dei iuſtitiã, ad q̃ ipſe mo-

Deus nõ permittit aliquem agere in aliũ, niſi qđ iuſtũ ẽ ipſum agere, vel illũ pati.

Multi licèt iniuſtè ab hoĩe patiant̃, iuſtè tñ inquantũ à Deo p illũ hominem patiuntur.

net eos,& ob hoc interdũ contingit, ꝙ aliqui hoĩes
præualeant contra alios,& infetãt eis magna dãna:
ita vt nobis videatur mirabile. Et hoc eſt, quia Deꝰ
dedit eis virtutem ad exeqnẽdum iuſtitiam eius:ip-
ſi autem putant, ꝙ viribus ſuis hoc egerunt. Sic pa-
tet Abacuc.c.1.vbi dicitur de Nabuchodonoſor ca
ptiuaturo Iudæos.ſ.Domine in iudiciũ poſuiſti cũ.i.
feciſti eum iudicem, vel executorem,& fortem, vt
corriperes fundaſti cũ. i. dediſti ei fortitudinem, vt
poſſet corripere Iudam. Sic etiam dicitur de Senna
cherib Iſa.c.10.quem Deus miſit ad nocendum Iu-
dæis.ſ.Væ aſſur virga furoris mei, & baculus ipſe: in
manu eorum indignatio mea: ad gentem fallacem
mittam eum,& contra populum furoris mei man
dabo illi,vt auferat ſpolia, & eripiat prædam,& re-
ponat illum in cõculcationem,quaſi lutum platea-
rum:ipſe autem non ſic arbitrabitur,& cor eius nõ
ita æſtimabit, ſed ad conterendum erit cor eius. Et
poſtea ſequitur;dixit.n. in fortitudine manus meæ
feci,& in ſapientia mea intellexi. Apparet igitur, ꝙ
quanquam iſti agant aliquid, quod ſit iniuſtũ quan-
tum ad agentem: nunꝗ tamen patiuntur aliqui qđ
pati non mereanť:ſi ergo aliquis fuerit, qui nihil oĩ-
no mali mereať, ēt ſi totus mundus coneť cũ læde-
re,non valebit: niſi fortè Deus permiſerit cũ aliqua
pati:quia illi expedit,vt magis mereať:& hoc modo
nihil inordinatũ eſt ĩ vniuerſo.ſ. quia quanꝗ homo
poteſt velle qđ deſiderat: non poteſt tñ efficere qđ-
cunq; vult:ēt dato, ꝙ multi iniuſtè agant,nullus tñ
vnquam iniuſtè patitur. Applicando ergo ad pro-
poſitum, dicendum eſt,quòd quanquam Saul iniu-
ſtè agebat occidendo ſacerdotes, non patiebanť in
iuſtum:merebantur.n.hæc pati,quę paſſi ſunt. Hoc
autem aſſignandum eſſet in quolibet malo, qđ ali-
quis patiť:quia tamen iudicia Dei ſunt in perſcruta
bilia nobis,neſcimus quare patianť homines iſta,vel
illa. Hic tamen ratio diuini iudicij patet: quia iſta
venerunt propter peccata filiorum Heli. Pro quo
ſciendum; ꝙ ſacerdotium magnum, quod erat in
domo Eleazari Deus trãſtulit in domum Ithamar
propter peccata filiorum Eleazari,& dedit illud pri
mo Heli ſacerdoti promittens ei ꝙ maneret in do-
mo ſua in æternum:poſtea autem filij ſui Ophni, &
Phinees peccauerunt grauiter in officio ſacerdota-
li contra Deum, & contra Iſrael,ita vt detraherent
homines à ſacrificio Dei,vt patet ſup.cap.2. Heli au
tem cognitis peccatis filiorum ſuorum, noluit eos
corripere,vt patet ſup.c.2.& 3.ideo Deus miſit ma-
ledictionem ſuper domum Heli, de qua ſup. cap.2.
Fuit autem maledictio multiplex. Prima fuit ꝙ do-
mus Heli priuaretur ſummo ſacerdotio, cum diciť
ibidem: loquens locutus ſum,vt domus tua, & do-
mus patris tui miniſtraret in conſpectu meo in ſem
piternum,nunc autem abſit à me: ſed quicunq; glo
rificauerit me,glorificabo eum:ecce dies veniēť, &
proſcindã brachium tuum, & brachium domus pa
tris tui, & videbis æmulum tuum in templo in vni-
uerſis proſperis Iſrael.i. videbis alium ſummum ſa-
cerdotem. Iſta autem maledictio nondum erat cõ-
pleta,quando occiſi fuerunt iſti ſacerdotes:qa Abia
thar filius Achimelech, qui nunc fugit,vt patet hîc
in littera, fuit ſummus ſacerdos toto tẽpore regni
Dauid,vt patet 1.Paralip.c.24 eo autem mortuo Sa
lomõ abſtulit Abiathar,ne eſſet ſummus ſacerdos,
vt patet inf.3.lib.ca.2.& ibi dicitur,ꝙ tunc comple-
ta eſt iſta maledictio. Fuit autem alia maledictio, ꝙ
duo filij Heli ſ.Ophni,& Phinees morerenť vna die
ſimul, vt patet ſup. c.2.ſ.duo duo filij tui. ſ. Ophni,
& Phinees vno die morientur ambo. Iſtud aũt fuit
pauco tempore poſt maledictionem poſitam con-

Sacerdotes iſti paſſi ſũt pp peccata filiorũ Heli.

F ſummarum.ſ. quia iſti duo mortui ſunt in bello cõ-
tra Philiſthinos, cum portarent arcam,vt patet ſup.
c.4.Fuit aũt tertia maledictio, ꝙ multi de domo He
li.ſ.maior pars ſuorum moreretur ſimul in ætate vi
rili,vt patet ſup.c.2.ſ.& pars magna domus tuæ mo
rieť cum ad ætatem virilem venerit. Hoc aũt fuit
nunc conſummatum ſ.quia iſti 85. ſacerdotes, qui
erant de filijs Heli,occiſi ſunt ſimul:oẽs etiam alij, q
manebant in vrbe Nobe perierunt, illi tamen erãt
de filijs Heli: Saul ergo executus fuit diuinam iuſti-
tiam cum occidit illos,quos Deus in pœnã delicto-
rum filiorum Heli occidi diſpoſuerat. Non fecit tñ
Saul ad hanc intentionem, ideo peccauit: poterat
tamen eſſe aliud delictum iſtorum ſacerdotum,pro
G pter quod quilibet ipſorum mereret mortem: nam
propter quodcũq; peccatum mortale, cũ ſit homo
reus mortis æternę,à fortiori merebitur mortẽ tẽ-
poralẽ.Iſti aũt ſacerdotes veriſimile eſt, ꝙ in aliquo
deliquiſſent:principaliter tamẽ propter quod Deus
illos occidi permittebat,erat pp maledictionem da
tam ſuper domum Heli:ſic.n. patet de Abiathar:nã
ipſe meruerat deponi de ſummo ſacerdotio:quia fa
uerat Adoniæ vt efficeretur rex contra Salomonẽ,
vt patet infra 3.lib c.1.non tamen fuit propter hoc
depoſitus de ſacerdotio,ſed quia Deus hoc dederat
in pœnam domui Heli:ſic patet inf.3.lib.c.2.ſ. Abia
thar quoq; ſacerdoti dixit rex:vade in Anatho: Et
poſteà ſequitur: Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt
H non eſſet ſacerdos Domini, vt impleretur ſermo
Domini,quem locutus eſt ſuper domũ Heli in Silo.

Saul nulla ratione potuiſſet ſacerdotes iuſtè occidere, etiam ſi non fuiſſet iratus. *Quæſtio XXIX.*

QVAERETVR vlterius, an potuiſſet Saul oc-
cidere iſtos ſacerdotes licitè,ſi nõ occidiſſet eos
pp vindictã, & quia iratus eſt Dauid. Et vť, ꝙ ſic: qa
Deus pdixerat eis,ꝙ morerenť, vt patet ſ.ca 2.ergo
ipſe poterat exequi illud Rñdẽdũ eſt,ꝙ Saul nõ po-
terat occidere licitè ſacerdotes iſtos,ēt ſi non fuiſſet
iratus ꝯ eos pp Dauid:qa licet Deus pdixarat, ꝙ ma
xima pars domꝰ Heli moreret, cũ veniret ad virilẽ
I ætatẽ,tñ non determinauerat illã partẽ.ſ.quot eſſēt
illi,q morerenť:poſſet ergo occidere Saul pluſꝗ Deꝰ
iuſſerat, & ſic peccaret. Itẽ dato ꝙ Deus dixiſſet nu-
merũ illorũ,q occidi debebãt de domo Heli,tñ non
dixit qñ,& ſic nullus ſciebat q erãt illi:vnde Saul ne
ſciret,an illi ſacerdotes de ſtirpe Heli,q erãt tpe ſuo
eſſent illi,quos volebat Deus occidi. Occidẽdo ergo
illos,peccabat tãꝗ agẽs ſine mãdato. Itẽ dato ꝙ Deꝰ
determinaſſet quot erãt illi,in qbus cõpleri debebat
illa maledictio,& q eſſent, tñ Saul nõ poterat illos li
citè occidere,niſi Deus ei mãdaret:qa cũ illi nõ deli
quetãt in tpe ſuo,pp qđ deberēt aliquid pati,nõ ha-
bebat Saul aliꝗ iuriſdictionẽ ordinariã ſup eos Si er
go illos occideret,neceſſe erat, ꝙ occideret propria
K auctoritate,tãꝗ pſona priuata, vel iuriſdictione de-
legata. Si primo modo occideret,peccabat:qa pſo-
nę priuatę regulariter nõ licēt occidere quemꝗ,ni-
ſi in qbuſdã caſibus ſpãlibus,vt ĩ defenſione,& ſimi-
libus,de qbus nullus erat hic.Si aũt hoc deberet age
re auctoritate delegata,neceſſe erat,vt Deus ſibi hoc
delegaret, cũ ad eũ ſolũ ptineret iſta punire: ergo ñ
poterat pcutere ſacerdotes Saul, cũ Deus nõ iube-
ret ei:ſi aũt Deus iuſſiſſet Sauli, ꝙ exequereť iuſtitiã
eius contra ſacerdotes, & ipſe hoc feciſſet, moereť
nimis. Sic.n. fuit de Achab rege Iſrael:nã Deus prę-
dixerat ei, quòd occideret de ipſo mingentẽ ad pa-
rietem,& clauſum,& vltimum in Iſrael,ideſt,quòd
nullum dimitteret de ſtirpe ſua, vt patet infra 3.lib.
cap.21.

ca.21. poſtea verò quidam de prophetis vnxit Ihcu in regẽ Iſrael:& dixit ei: hæc dicit Dominus Deus; vnxi te in regem ſuper populum meum Iſrael, & percuties domum Achab Domini tui; vt vlciſcar ſanguinem ſeruorum meorum prophetarum,& interficiam de Achab mingentẽ ad parietem, & clauſum,& nouiſſimum in Iſrael,vt patet infra 4. lib.ca. 9.poſtea Ihcu occidit omnes,qui erant de ſtirpe Achab,ita vt nullũ relinqueret:in quo nimis meruit, quòd faceret ſemen ſuum regnare vſque ad quartã generationem,vt patet infra 4.lib.cap.10.ſ.Quia ſtudioſè feciſti,quod rectum erat, & placebat in oculis meis,& omnia,quæ erant in corde meo feciſti contra domum Achab,ſedebunt filij tui vſque ad quartam generationem ſuper thronum Iſrael, vt patet infra 4.lib cap.10.ſed Deus nihil iuſſerat Sauli de occiſione ſacerdotum iſtorum: ergo peccabat ſi eos occideret,quanquam Deus iudicaſſet de illis, quòd occidendi eſſent. *Nobe autem ciuitatem ſacerdotum percuſſit more gladij*, ideſt non ſolum Saul fecit occidi ſacerdotes illos:ſed etiam iuſſit occidi,qui erant in vrbe Nobe. Vocatur autem Nobe ciuitas ſacerdotũ: quia ibi habitabãt ſoli ſacerdotes cum famulijs ſuis: erat enim ibi templum Domini,vt patet præcedenti cap.ideo data eſt ſacerdotibus, vt ibi habitarent. Dicitur autem,quod percuſſit in ore gladij, ideſt, ꝙ omnes, qui ibi erãt, perierunt gladio Refert autem Nicolaus illam percuſſionem ad Doeg, ſ. quod ipſe percuſſit omnes habirantes in vrbe Nobe,& ideo dicit,quod fuerunt aliqui cum eo: ipſe enim ſolus nõ potuit hoc facere. Motiuum ſuum eſt,quia verbũ præcedens refertur ad Doeg, ſ. quod trucidauit 85, viros. Vult ergo etiam verbum iſtud, ſ. percuſſit,referre ad eum, ſed referendum eſt ad Saulem, ſ.quòd percuſſit ciuitatem,ideſt iuſſit illã percuti: & ibi veriſimile eſt, quod multi fuerint in percutiendo vrbem: quanquam nullus fuit de illis, qui primò noluerunt coram rege percutere ſacerdotes, ſed fuerunt alij,qui non erant de famulis regis, ſed erãt de regno,& illi obedierunt. *Viros,& mulieres*, ideſt tam viros,quàm mulieres fecit occidi: ĩ hoc autem fuit nimis durus Saul, quia ſoli viri feciſſent coniurationẽ,ſi aliqua facta erat:fœminæ autem nihil:ideo nec puniri merebantur. *Paruulos lactentes*, ideſt etiam occidit pueros paruulos, qui erant infra pubertatem, & lactentes,ideſt etiam pueros,qui erant in lacte:habuit ſe in hoc durius,quàm contra hoſtes, quia Deus iuſſerat, quando caperetur aliqua ciuitas hoſtilis pugnando, quæ ſe noluiſſet tradere in pace,occiderentur omnes,qui erant in ea,præter infantes,mulieres,& iumenta,vt patet Deut ca.20. Saul autem oẽs iſtos occidit, *Et bouem,& aſinum,& ouem in ore gladij*,i. ẽt occidit boues,& oues,& aſinos:& p hæc intelligẽda ſunt oĩa viuẽtia, ſ. ꝙ nihil viuens in vrbe reliquerit,

Oẽs de ciuitate Nobe interfecti à Saule.

Deus iuſtè permiſit Nobe ſubuerti (quamuis per iniuſtum) propter maledictionem filiorum Heli. Quæſt. XXX.

QVAERET aliquis, quare Saul deleuit vrbẽ Nobe ſicut hic hr̃, & quare Deus illã pmiſit deleri. Rñdendũ eſt,ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt,nullus patiť aliqñ iniuſtũ,q̃q̃ multi iniuſtũ agant,licet ergo Saul iniuſtè ſubuerteret vrbẽ Nobe,illi tñ,q ĩ ea erãt,merebanť hæc pati:& pp hoc Deus p Saulẽ, licet p iniquũ,executus eſt iuſtitiã ſuã. Cã aũt quare pmiſit eã deleri,vr̃ fuiſſe pp maledictionẽ filiorũ Heli: qa Deꝰ prędixerat,ꝙ maxima pars domus Heli moreretur, cũ veniret ad ætatẽ virilẽ,vt patet ſup ca.2.ſacerdotes aũt iſti fuerant trucidati,qui erant de ſtirpe Heli, & erant viri:iõ ẽt Deus voluit,ꝙ perirẽt familię eo-

A rũ.Erãt aũt familiæ iſtorũ ſacerdotũ in vrbe Nobe qa ibi habitabãt,cũ dicať illa vrbs eſſe ſacerdotum, vt patet in litera:iõ voluit Deus,ꝙ perirent oẽs,qui, erant in vrbe illa,tam magni,quàm parui,ſ.vt de eis nõ maneret aliqua progenies. De bobus aũt, & alijs iumentis dicendũ eſt,ꝙ illa Deus permiſit occidi ad terrorẽ criminis,ſ. quia q̃q̃ pœna non debeatur directè rebus inaĩatis,quia peccare non pñt,pereunt illa aliqñ cũ Dñis ſuis ad terrorem criminis: ſicut factũ eſt in ſubmerſione Datham, & Abyron: nam iuſſit Deus,ꝙ nullus contingeret aliquid de his,quę pertinebant ad illos, ſed oĩa perirent,& aperta eſt terra, deglutiuitque illos cũ oĩbus,quæ poſſidebant, vt patet Num.c.16. Iuſſit ẽt Deus, ꝙ cũ aliqua ciuitas eẽt
B Idolatrarũ in terra Iſrael,occiderenť tã hoĩes, q̃ iumenta,& cremarenť oĩa,q̃ erant in vrbe:nec acciperet quiſq̃ aliqs de illis,vt patet Deut.c.12 & quia iſta maledictio veniebat pp crimen magnũ filiorũ Heli,voluit Deus, ꝙ periret vrbs ipſorum cum omnibus viuentibus, quæ ibi erant: poterant etiam eſſe aliæ cauſæ,de quibus homo iudicare nequit.

Saul ex ira ſubuertit Nobe licet Deus ex alia cauſa eum mouerit. Quæſtio XXXI.

QVAERETVR vlterius, quare Saul ſic deleuerit vrbem Nobe. Nã q̃q̃ Saul executus fuerit in hoc iuſtitiam Dei,tñ ad aliũ finẽ Deus vo-
C lebat ciuitatẽ deſtrui,& ad aliũ deſtruebat eã Saul:ſicut fuit de Caipha,quẽ Deus mouit ad loqnẽdũ verba pphetica:aliã tñ ſignificationẽ fecit ipſe in verbis ſuis,& aliã faciebat Deus,vt patet Io.c. 11.q̃q̃ igitur Deus fecerit deleri vrbem Nobe,vt cõpleret maledictio poſita ſup filios Heli,Saul tñ nõ egit ad hoc.Sed dicẽdũ,ꝙ egit ex ira, qua concepit ꝯtra ſacerdotes, qa reperit eos fauere Dauid,vel putauit: & vt ſatiaret in eis irã ſuã,nõ ſolũ voluit delere eos, ſed ẽt ꝓgenies eorũ.Deleuit ẽt ciuitatẽ, qa illã habuit exoſã tã q̃ ibi coniuratio eẽt facta ꝯ eũ:nã ibi Dauid locutus eſt cũ Achimelech:ſicut ergo reges facere ſolent, ꝙ domus eorũ,q ꝯ eos rei ſũt læſæ maieſtatis,diruant, & terræ cõplanenť,ita cũ vrbs Nobe eẽt habitaculũ
D ſacerdotũ,q rei erãt lęſæ maieſtatis ꝯtra Saulẽ,vt ei videbať.fecit ꝙ ciuitas delereť, boues quoq; aſinos, & iumẽta,& oĩa aĩalia fecit Saul occidi, qa cũ qs reꝰ eſt lęſæ maieſtatis,confiſcãtur bona eius:ita Saul ad magis ſatiandũ irã ſuã fecit oĩa occidi. Sed ſciẽdũ,ꝙ dato,ꝙ Saul iuſtè occidiſſet ſacerdotes Nobe,vt potè ſi verè coniuraſſent,ſ.ad pſeqnendũ ipſum,adhuc peccaſſet Saul occidẽdo filios eorum:lex.n. iuſſerat Deut c.24.ꝙ nõ occiderenť patres pro filijs, nec filij ꝓ patribus:ſic.n.fecit rex Amaſias:nã ſerui patris ſui occiderãt patrẽ ſuũ,ipſe aũt poſtq̃ regnauit, occidit interfectores patris ſui, ſed noluit interficere filios eorũ pp legẽ,vt patet ĩ 4.li c.14.ſ.cũque obtinuiſſet regnũ pcuſſit ſeruos ſuos, q interfecerãt regẽ patrẽ
E ſuũ,filios aũt eorũ,q occiderãt,non occidit,iuxta ꝙ ſcriptũ ẽ in libro legis Moyſi: nõ morienť pr̃es ꝓ filijs,nec filij ꝓ pr̃ibꝰ, ſed vnuſqſq; ꝓ pctõ ſuo morieť: peccauerat ẽt occidẽdo vxores iſtorũ ſacerdotũ, qa dato,ꝙ illi peccaſſent,nihil pati dẽbãt vxores,qa ſũt pſonæ nõ attinẽtes ad viros q̃tũ ad obligationẽ pro crimine:nã ſi filij nõ dẽnt mori ꝓ pr̃ibus ſm legẽ, ad quos magis de pr̃ibꝰ attinent à fortiori nõ dẽnt occidi iuſtè vxores ꝓ viris,qa ſũt pſonę minus attinẽtes: ꝙ patet ex iudicio Dei: nã licèt in iudicio humano nõ debeat mori aliqs ꝓ alio,ſed qlibet ꝓ pctõ Deut. c.24.tñ ſm iudiciũ Dei interdũ moriunť aliq ꝓ alijs: ſicut Deus punit peccata patrum in filios vſque in tertiam,& quartã generationẽ,vt patet Exo c.34.&

In iudicio humano nõ debet vnus mori,ꝓ alio, põt tñ iu diuino.

Nume. 14. nunquam tñ dr̃, ꝙ Deus puniet peccata
virorũ in vxores: ergo à fortiori etiã ſi lege humana
.ſ. ꝙ ſi non poteſt lex humana occidere filiũ pro pa-
tre, minus poterit occidere vxorẽ pro viro: Saul tñ
occidit oẽs vxores eorũ, & quotquot alias fęminas
reperit in vrbe, & hoc ad ſatiandũ irã ſuam. De bo-
bus autem, & iumentis, cęteriſq; animantibus dicẽ-
dũ, ꝙ Saul potuiſſet illa iuſte occidere, ſi potuiſſet oc
cidere iuſte ſacerdotes, vt ſi verè illi eſſent rei lęſæ
maieſtatis: nã tunc poterat iuſtè confiſcare bona eo
rum: nihil tñ peccauerant: ergo in quocunq; iſtorũ
peccauit Saul. *Euadens aũ.* Hic quod factũ eſt Dauid
denũciatur .ſ. de occiſione ſacerdotum, & dr̃. *Euadẽs
vnus filius Achimelech*. i. cũ occiderent̃ ſacerdotes, eua-
ſit de eis vnus filius Achimelech .ſ. Abiathar, qui po
ſtea fuit ſummus ſacerdos, potuit aũt iſte fugere de
illis ſacerdotibus, q fuerũt pręſentes Sauli, qñ Doeg
occidit 85. & forte ẽt ille erat veſtit⁹ Ephod cũ alijs:
& quia ſerui regis nolebant mittere manus ſuas in
ſacerdotes, q̃q̃ viderent aliquem fugientẽ non cura-
bant tenere illum. Vel poteſt dici, ꝙ iſte fugit de vr
be Nobe: quia mãſerant in vrbe fortè aliqui de filijs
ſacerdotũ, inter quos fuit iſte iuuenis Abiathar: &
cũ videret, ꝙ Rex miſerat, vt percuteret vrbs No-
be in ore gladij fugit. *Filij Achitob.* i. Achimelech erat
filius Achitob, & iſte, q euaſit, erat nepos Achitob.
Cuius nomen erat Abiathar. Iſte iuuenis Abiathar, quia
erat filius ſummi ſacerdotis de iure pertinebat ad
eum ſummũ ſacerdotiũ: nũc aũt qa perierant oẽs
de vrbe Nobe, ſiue fuiſſet Abiathar maior inter fi-
lios Achimelech, vel minor, habiturus erat ſacerdo
tiũ, eo ꝙ nullus alius manſerat, ad quẽ de iure perti
neret, & ſic accepit illum Dauid pro ſummo ſacer-
dote, vt patet 1. Parali. c. 24. *Fugit ad Dauid.* Non ha-
buit Abiathar aliũ locũ ſecuriorẽ, ad quẽ fugeret,
q̃ ad Dauid: quia ſi fugiſſet ad aliquã partẽ terrę Iſ-
rael, caperetur, & occideretur, cũ rex iuſſiſſet occidi
oẽs, qui erãt in vrbe Nobe: & iſte erat vnus de illis:
In regna aũt extranea, vt in terram Philiſthinorum
ire non audebat: quia illa erat terra hoſtilis: Ad Da-
uid aũt ſecurè fugit pp̃ duo. Primũ erat: quia Dauid
non obediebat Sauli, ſed erat hoſtis eius, iõ manen-
te ibi Abiathar, q̃q̃ aliquis eũ quæreret ad occiden-
dum ex parte Saulis, Dauid non traderet eũ illi. Se-
cũdũ erat, qa Dauid videbat̃ teneri nimis Abiathar
pp̃ patrẽ ſuũ: qa pr̃ ſuus Achimelech fuerat amicus
Dauid, & dederat ei panes, & gladiũ, & conſuluerat
Dominum pro illo, & ad vltimũ ipſe cũ tota cogna
tione ſua perierat pp̃ Dauid: ergo nimis tenebatur
Dauid Abiathar pp̃ patrẽ ſuũ, & cognatos, & ſic ſe
obtulit ei dicẽs: mane mecũ, ne timeas, ſiquis quæſie
rit animã meã, q̃ret & animã tuã. *Et annunciauit ei qđ
occidiſſet Saul ſacerdotes Domini*: Iſte. n. primus retulit
Dauid de occiſione ſacerdotum, cũ celeriter veniſ-
ſet ad eũ, & nunciauit ei tã de ſacerdotibus q̃ de ci-
uitate, & q̃uo oĩa, q̃ ad illos pertinebant conſumpta
fuerint. *Et ait Dauid ad Abiathar.* Hic Dauid miſeret̃
ſacerdotũ, & dolet, ꝙ occaſione ſua perierint. *Sciebã
in die illa*. ſ. ĩ die, qua ego locutus ſum ad Achimelech
petens ab eo panẽ in Nobe. *Quod cum eſſet ibi Doeg
Idumæus*. ſ. quia Dauid ſciebat iſtũ ibi eſſe: quia vidit
eũ in ſanctuario, & ipſe aliqualiter fuit præſens eis,
q̃ agebant̃ inter Achimelech, & Dauid. *Proculdubio
annunciaret Sauli*. i. ſine dubio ego ſciebam, ꝙ ille non
ſubticeret, ſed nunciaret Sauli ea, q̃ viderat. Hoc di-
cebat Dauid: quia ſciebat Doeg eũ adulatorẽ, vt cõ
placeret Sauli, & ꝙ accuſaret apud eum quęcunq;,
cuius accuſationẽ putaret eſſe acceptam apud Sau-
lem: & quia Sauli placeret audire de fuga Dauid, cre
didit Dauid, quòd iſte ei annunciaret.

F *An Dauid peccauerit petendo aliquid ab Achimelech, cum
ſciret ex hoc mortem ſacerdotum conſecuturam. Q. XXXII.*

QVAERET aliquis, an Dauid peccauit peten-
do aliquid ab Achimelech, vel loquẽdo cũ eo,
vidente Doeg, cũ ſciret ex hoc conſecuturam mor-
tem ſacerdotum: qui tamẽ occaſione præbet alicui
mortem, q̃ veriſimiliter credit euenturam, reus eſt:
ſic etiam patet, ꝙ Dauid in hoc peccauiſſet: quia ip-
ſe cõfeſſus eſt peccatũ ſuum, vt patet immediate .ſ.
ego reus ſum omnium animarum patris tui .i. ego
habeo culpam in omnibus illis. In ꝯriũ videt̃, ꝙ nõ
peccauerit Dauid petendo aliquid coram Doeg ab
Achimelech, quanquam poſtea ex hoc ſecuta fue-
G rit mors ſacerdotũ: quia Dauid nunquam peccauit
mortaliter, niſi ĩ morte Vrię, & adulterio Berſabee,
vt patet infra. 3. li. c. 15. ſ. Fecit rectũ Dauid in oculis
Domini, & non declinauit ab omnibus, quæ præce
perat ei cunctis diebus vitę ſuæ, excepto ſermone
Vrię Hethęi. Ergo non peccauit in hoc. Cũ aũt obij
citur, ꝙ Dauid ſciebat illud, qđ inde ſecuturũ erat,
ergo erat in culpa. Nicolaus reſpõdet, ꝙ impropriè Liranus
accipit̃ ibi pro coniecturare, vel timere. Sed hoc nõ refellit.
ſtat: quia litera dicit. ſciebam in die illa, ꝙ cum ibi eſ
ſet Doeg Idumæus proculdubio annunciaret Sau-
li, ergo non dubitabat in hoc. Cum autem dicit Ni-
colaus, ꝙ de futuro contingenti non erat certifica-
tus, verũ eſt hoc quantũ ad hoc, ꝙ Dauid ſciret pro
H priè illud, ſicut ſcimus ea, quæ ineuitabilia ſunt: ſcie
bat tamen ſatis certè, ita ꝙ ipſe non dubitaret: quia
cognouerat talem eſſe Doeg: qui nequaquam ſe cõ
tineret, quin iſta diceret; & hoc ſufficiebat ad hoc,
ꝙ Dauid peccaret, qa agebat contra conſcientiam.
Sed dicendum eſt, ꝙ Dauid ſciebat, quòd proculdu
bio Doeg annunciaturus eſſet iſta Sauli neſciebat
tamen, nec exiſtimabat an propter hæc Saul, vellet
occidere aliquem de ſacerdotibus, vel nocere eis in
aliquo: nam non apparebat aliquid, propter quod
rationabiliter debuiſſet hoc præſumi, cum ſacerdo
tes neſciuiſſent de fuga Dauid: non ergo agebat cõ-
tra conſcientiã Dauid, quanquam peteret panem,
& gladium coram Doeg. Aliter etiam dici põt, ꝙ
I Dauid non vidit Doeg à principio, cum acceſſit ad
Achimelech, ſed poſtea cũ locutus fuit ei: ſi aũt vi-
diſſet à principio, deuitaſſet loqui cũ Achimelech:
nunc aũt q̃q̃ ſciret ꝙ Saul occideret ſacerdotes, eo
ꝙ annũciarent̃ ei iſta p̃ Doeg, nõ peccabat aliquali-
ter: qa iã non poterat ꝓuidere p̃teritis, & iſtud veriſi
milius eſt. Cũ aũt dicebat̃, ꝙ Dauid confeſſus eſt ſe
peccaſſe ĩ hoc, falſum eſt. Et cũ dr̃: ego reus ſũ oĩum
aĩarum pr̃is tui, eſt ſenſus: ego obligatus ſum pro il-
lis: qa occaſione mea perierũt: ipſe tamẽ non p̃ſtitit
cauſam directè ad hoc, ꝙ morerent̃ ſacerdotes: pec-
catum tñ non eſt, niſi ĩ eo, qui directè cauſam p̃bet,
vel pp̃ cuius culpã aliquod malum ſequit̃: neutrum
aũt erat in Dauid iſto modo, qa ipſe non præbuerat
K cauſam, vt Saul occideret ſacerdotes: nec ẽt culpa
ſua nunciauit hoc Doeg Sauli: quia ipſe neſcire po-
terat an ibi erat Doeg, nec ſuſpicari quouſq; vidit
eũ. Sed adhuc dato, ꝙ Dauid ſciuiſſet, ꝙ ſacerdotes
morituri eſſent, vr̃ aliquibus, ꝙ debuiſſet petere pa-
nem ab Achimelech: nam Dauid erat in magna ne-
ceſſitate famis, non poterat habere aliunde panẽ, vt
ergo nõ moreretur, poterat petere ab Achimelech
panem, quanquam ſciret ei ex hoc malum futurũ.
Sed hoc non ſtat: quia potius debuiſſet pati Dauid
quæcunq;, quàm agere aliquid, pro quo ſciret ſacer
dotes morituros. Pro quo ſciẽdũ, ꝙ aut Dauid erat
in extrema neceſſitate famis. ſ. ꝙ non poterat hr̃e
aliũde, niſi ab Achimelech, niſi exponeret ſe mortis
peri-

periculo, vel poterat hẽc aliunde ſine hoc periculo. A Si autẽ poterat aliunde habere, dicendum, ꝙ peccabat mortaliter petendo ab Achimelech corã Doeg, ſiue ſciret certiſſimè mortẽ ſacerdotum, vel damna inde ſecutura, aut ſaltẽ ſi hoc leuiter ſuſpicaret̃, quia non debebat alteri cãm præbere periculi, cum ipſe ſine periculo poſſet ſibi aliũde prouidere. Si aũt Dauid eſſet in extremitate famis, ita ꝙ moriendum ſibi eſſet, niſi peteret panem ab Achimelech. Dicendũ, ꝙ aut præſumebat certiſſimè, ꝙ pp hoc moreretur Achimelech cum familia ſua, aut aliqualiter hoc ſuſpicabatur, vel timebat, ſed non credebat: ſi enim ſolum ſuſpicaretur, leuiter, debebat magis prouidere periculo ſuo certo, q̃ dubio periculo alterius, & poterat petere panem: ſi tñ certiſſimè credebat moriturum pp hoc Achimelech cum familia ſua, ẽt ſi Dauid moriturus eſſet, niſi peteret panem ab Achimelech, potius pati debebat, ꝙ moreretur, q̃ ꝙ ipſe crederet certiſſimam cãm mortis Achimelech. B Patet ſimile, velut ſiquis velit me occidere, ſi ego non occidam alterum, potius debeo ſuſtinere, ꝙ occidar, q̃ ꝙ aliũ occidam, dũ ille nihil mali meretur: ita aũt hic potius Dauid dẽbat pari mortẽ certiſſimã p famẽ, q̃ ꝙ faceret occidi Achimelech petẽdo ab eo panem.

Dauid quare non annunciauit Achimelech, vt obſeruaret ſe à Saule, Quæſt. XXXIII.

QVAERETVR vlterius, cum Dauid ſciuiſſet, ꝙ erat ibi Doeg, & viderat eum loquentẽ cũ Achimelech, ſiue Dauid vidiſſet Doeg ante locutionem, ſiue poſt, cur nõ dicebat Achimelech, vt obſeruaret ſe à Saule pp iſta, quæ fecerat, & nõ incideret in manus eius: & ſi fuiſſet Achimelech inſtructus ſuper hoc, qñ miſit Saul ad vocãdum eũ, ipſe fugiſſet cum tota progenie ſua, ſicut fugit Abiathar, & nullus perijſſet. Reſponderi poteſt, ꝙ Dauid fortè non timuit ex hoc aliqua mala ſecutura Achimelech, & familiæ ſuę, ideo q̃q̃ ſciret, ꝙ Doeg annũciaturus eſſet iſta Sauli, ideo non inſtruxit Achimelech. Aliter rñderi põt, ꝙ Dauid ſuſpicat⁹ eſt aliqua mala ventura eſſe Achimelech, & familiæ ſuæ pp eum: magis tñ voluit prouidere ſibi, q̃ Achimelech, D quia ſi Dauid debuiſſet inſtruere Achimelech ſuper hoc, neceſſe erat, ꝙ reuelaret ei fugam ſuam, alioqn non haberet aliquam cãm dicendi ei, ꝙ obſeruaret ſe à Saule, quia dando ei panem, & gladiũ, nihil mali faciebat, ſi non fugeret Dauid à facie Saulis: ſi tñ hoc reuelaſſet Dauid eſſe ſibi mortis periculum, qa tunc Achimelech cum alijs ſacerdotibus, ne arguerẽtur rei apud Saulem, tenerent Dauid, & traderent eum in manus Saulis: ex quo ſequeretur mors certiſſima Dauid: elegit ergo potius Dauid ſe eripere à morte, q̃ eripere Achimelech, & familiam ſuam. Sed dicet aliquis, ꝙ hoc eſt cõtra ſupra dicta, ſ. ꝙ potius debuiſſet Dauid mori, q̃ præbere occaſionem, vt moreret̃ E Achimelech. Dicendum, ꝙ non eſt contra illa, quia aliud eſt in euaſione, aliud eſt in præſtatione occaſionis ad mortem alterius, ſ. quia potius debet aliquis ſeipſum à morte eripere, ẽt ſi alij moriant̃, q̃ eripere alios, non debet tñ præſtare alicui occaſionẽ ad mortem, vt ipſe non moriatur. Quod patet, vt ſi ſint duo hoĩes in periculo mortis, & quilibet nouit, ꝙ neceſſe eſt vnum eorum mori, & quocunq; eorũ moriente alius certiſſimè euadet, nullus eorum tenetur mori, vt alius euadat, ſed magis debet quilibet ſolicitari pro ſe, ẽt ſi alius moriatur: ſi tñ ego ſcio, ꝙ nõ poſſũ euadere mortem, niſi aliũ occidam, & ſi occido illũ, certiſſimè liberabor, potius debeo mori, q̃ illum occidere, quia hic præſtatur occaſio ad malum. Cũ aũt A aliquis curat ſeipſum euadere, non præſtat directè alicui occaſionem ad malũ, ita ergo erat in caſu Dauid, & Achimelech: ſi enim Dauid antequam peteret panẽ ab Achimelech: crederet certiſſimè, ꝙ pp hoc ſecutura eſſet mors Achimelech: potius debuiſſet ipſe fame mori, q̃ panem petere. Si ante panẽ petitum hoc ignorauit, & illo accepto ſciuit, ꝙ Achimelech cũ familia ſua moriturus eſſet, quia ſibi panem dederat, niſi ipſe eum inſtrueret, vt fugeret: ſciebat etiam, ꝙ ſi ipſe inſtrueret eũ, moreretur, ipſe Dauid nõ tenebatur inſtruere Achimelech, vt fugeret, ſed potius debebat curare de ſalute ſua: & iã hic Dauid non operabatur aliquid cõferendo cãm ad mortem Achimelech: quia iam factum erat id, p ꝙ con- B ferebat̃ occaſio ad mortẽ, ſed ſolum poterat eripere Achimelech à morte, ſi inſtrueret eũ: nõ tñ poterat illũ inſtruere, quin ipſe teneret̃, & moreret̃: ergo nõ obligabatur alteri conſulere cum iactura ſua.

Quare Doeg non vocauit ſacerdotes, vt tenerent Dauid. Quæſt. XXXIIII.

QVAERET aliqs, cum Doeg vidiſſet, quid fiebat inter Dauid, & Achimelech, cur non vocauit ſacerdotes ad tenẽdum Dauid: nam ipſe feciſſet in hoc ſingulare ſeruitiũ Sauli, quia nihil magis ipſe deſiderabat, q̃ occidere Dauid, & dicebat, ꝙ nullus dolebat vicẽ eius, quia nemo annunciabat ei de Da- C uid: ꝙ ergo Doeg accepiſſet Dauid, & tradidiſſet Sauli, erat maximum, in quo ei poterat cõplacere: rurſus aũt Doeg hoc nimis deſiderabat, qa nullus erat inter ſeruos Saulis, qui ita vellet cõplacere, ſicut apparuit in occiſione ſacerdotum, quia nullo volente mittere manũ in illos, ipſe occidit oẽs, vt patet ſupr. in litera: & ipſe fuit, qui primo accuſauit ſacerdotes corã Saule: ergo debuiſſet nunc tenere Dauid. Rñdẽdum eſt, ꝙ Doeg neſciuit, an Dauid fugeret à facie Saulis, ſed putauit, ꝙ mitteretur ab eo ad aliquid expediendum, ſicut mitti conſueuerat, vt patet ſup. c. 17. ideo permiſit eũ ire: neſciebat aũt Doeg, an fugeret Dauid, eo ꝙ ipſe receſſerat prius de curia Saulis, q̃ Dauid, & neſciebat aliquid de nouis immutatio- D nibus: hoc aũt fortè, quia ex aliquot diebus exierat Doeg à curia ad expediẽdum aliqua negocia ſua, vel regis: & neſciebat quid factũ eſſet de Dauid: vel forte manſerat multis diebus ex voto in ſcũario ad faciendũ ſacrificiũ, vel orandũ, & nõ ſteterat in curia: vel fuerat ibi ad addiſcẽdũ legẽ ſm, ꝙ Hebræi dicũt. Sed prima duo ſunt veriſimiliora. Cognouit aũt poſtea eum fugiſſe, cum ſtetit coram Saule, & conqueſtus eſt Saul, ꝙ nemo ei annunciaret de Dauid. Aliqs tñ fortè dicet, ꝙ Doeg ſciuit fugam Dauid, tñ nõ conatus fuit eum tenere vocando ſacerdotes, quia credebat illos coniuraſſe cum eo, eo ꝙ Achimelech dederat ei panes, & gladiũ, vñ non adiuuarent eum ad E tenendũ Dauid. Sed dicendũ, ꝙ nõ ſtat, quia dato, ꝙ hoc crediſſet Doeg, vocaſſet ſacerdotes, quia putaret, ꝙ timore regis fauerent eũ vel ſaltem vidiſſet qd rñderent ei: & ſi noliẽt eũ adiuuare, accuſauiſſet eos coram rege, non ſolum dicens, ꝙ Achimelech dederat Dauid panes, & gladium, ſed quod maius erat, ꝙ ipſo vocãte eos in adiutoriũ ꝯ Dauid, nullus voluiſſet ei fauere, ex quo pateret manifeſta cõiuratio cũ Dauid: Doeg quoq; hoc agere voluiſſet, qa ĩ hoc ſciret ſe pręſtare magnũ obſequiũ Sauli, non tñ tentauit aliquid horũ agere, ergo videt̃, ꝙ ipſe neſciebat Dauid fugere, ſed putauit eum mitti à rege ex cauſis dictis. *Ego reus ſum omnium animarum patris tui.* Ideſt ego obligatus ſum pro omnibus animabus, ideſt, pro omnibus hominibus, qui perierũt de domo pa-

tris tui. In hoc non confitetur Dauid ſe habere aliq̄ culpam in occiſione ſacerdotum: quia ille ſolum habet culpam, qui directè operatus eſt ad hoc, ꝙ aliqđ malū fieret. Vel qui ſic ſe habuit, ꝙ ex culpa ſua malū ſecutū eſt. Dauid aūt neutrū iſtorum habebat: iō non erat reus animarum. Sed dr̄ reus: quia propter ipſū Saul occidit oēs viros de domo Achimelech. Pro hoc autem tenebatur Dauid Abiathar, & quibuſcūq; ſuperſtitibus de familia Achimelech, & ſic ſuſcepit Abiathar beneuolè, & propter hoc dixit ei, ꝙ erat reus omnium animarum patris ſui, vt ꝑ hoc intelligeret Abiathar, ꝙ propter iſtam obligationē Dauid eſſet magis ſolicitus pro eo. *Mane mecum, ne timeas.* Idest mane in comitiua mea. Habebat.n. iam Dauid ſexcentos viros, qđ patet: quia ſequenti cap. dicitur ꝙ egreſſi ſunt de Ceila Dauid, & ſexcenti viri ſui. Dixit aūt: ne timeas. ſ. non timeas Saulem? q.d. ego liberabo te à Saule: putabat enim Abiathar, ꝙ Saul perſequeret̄ eum vbicunq; eſſet, eo ꝙ iuſſerat occidi omnes ſacerdotes de vrbe Nobe: cū Dauid autem non poterat eum perſequi, eo ꝙ Dauid liberaret eum à morte. *Siquis quæſierit animam tuam, quæret & animam meam.* i. non timeas, ꝙ aliquis te occidat: quia ſiquis quæſierit animam tuam i. quęſierit te ad occidendum, quæret etiam animā meam. i. oportet ꝙ me quærat: quia ego pugnabo pro anima tua, ſicut pro anima mea. In hoc autem obligabat ſe Dauid nimis Abiathar: & erat iſtud propter duo: primò quia erat nimis obligatus Dauid Abiathar propter patrem ſuum, & omnes cognatos, qui mortui fuerāt pro eo, quos ipſe à morte eripere nō potuit: ꝓ iſto igitur, quē apud ſe habebat, pugnaturus erat vſq; ad mortē, ne quis eū pro hac cauſa moleſtaret. Secundò hoc faciebat: quia ad eum confugerat. Dauid enim habebat robur ſuū in multitudine eorū, qui confugerant ad ipſum: pro quorū ſingulis ſi ipſe ad mortem non ſe exponeret, cū opus eſſet, omnes eū deſererent, iō pro quolibet eorū ſe debebat Dauid opponere: ſic aūt erat de Abiathar: quia cōfugerat ad eū, iō obligauit ſe ei ſic: *Mecūq; ſeruaberis.* i. manendo mecum ſeruaberis à morte, quam non poſſes euadere, ſi in alio loco eſſes.

CAPITVLVM XXIII.

ET annunciauerunt Dauid, dicentes: Ecce Philiſthijm oppugnant Ceilam, & diripiūt areas. Conſuluit ergo Dauid Dominum, dicens: Num vadam, & percutiam Philiſthæos iſtos? Et ait Dominus ad Dauid: Vade, & percuties Philiſthæos, & ſaluabis Ceilam.

Perſecutio Saul in pſonā Dauid, & comites.

Deſcripta in ſuperioribus aperta perſecutione Dauid, quam paſſus eſt in perſona aliena, ſcilicet in ſacerdotibus, hic deſcribit̄ perſecutio, q̄ paſſus eſt in pſona propria, .ſ. in ſe, & ſuis comitibus: & q̄a magna Dei pietas nō permittit hoīem tentari vltra id, qđ pōt, ſed facit cū tentatione prouentum, vt patet prima ad Corin. c. 10. iō circa hoc ponit̄ primo contra Dauid duplex inſultus: ſecundò triplex ꝓuentus ſequenti c. Prima in duas: quia primò Saul perſequitur Dauid in ciuitate: ſecūdò eum perſequit̄ in deſerti vaſtitate, ibi. *Et vidit Dauid.* Prima in tres: quia primo vrbs Ceila per Dauid defenditur: ſecūdo in ea contra Dauid obſidio diſponitur: tertiò Dauid Dei reuelatione eripitur. Secunda ibi. *Nunciatum eſt autem Sauli.* Tertia ibi. *Quod cum reſciſſet.*

F *Continua eſt hiſtorię narratio. Quæſtio. I.*

QVAERITVR circa primū de his, q̄ hn̄t hic, quē ordinē habeāt ad pręcedentia, ſ. an ſit cōtinuus, vel ſit aliqua tranſmutatio, & an fuerint facta ea, q̄ habentur hic immediatè poſt ſupradicta, vel magno tp̄e poſt. Reſpondendū, ꝙ non eſt hic aliqua mutatio ordinis: quia ſup. dicebat̄ de principijs perſecutionis Dauid apertè, ſ. qūo Saul occiderit ſacerdotes ꝓpter Dauid: & qūo fugerit Abiathar ad Dauid, hic autē dn̄r aliqua, q̄ fecit Abiathar cū Dauid, ſ. qūo conſulebat pro eo Dn̄m, vt patet ī litera. Ergo neceſſe eſt, ꝙ iſtud fuerit poſt ea, q̄ hn̄r ꝑcedenti cap. Cū aūt quęrit̄, an fuerint immediatè
G facta: reſpondendū, ꝙ paruū tēpus intercidit īter ea, q̄ habent̄ ſup & hic: quia poſtquā Dauid venit ī terrā Iuda, nunquā ceſſauit Saul perſequi illū, quouſq; receſſit de ea, ſed Dauid venerat iā in ſaltū Hareth, vt patet præcedenti. c. & audiuit Saul, ꝙ veniſſet, iō veriſimile eſt, ꝙ perſequeretur eū immediatè: nō.n. poſſet ibi manere tempore magno, quin Saul perſequeret̄ eū. *Et annunciauerunt Dauid, dicentes.* i. annunciauerūt ei qūo Philiſthini expugnabant Ceilā: iſti aūt, q annūciauerūt, erāt viri Ceilę: & venerunt ad Dauid orantes, vt liberaret eos de manu Philiſthinorū.

Quare viri Ceilæ annunciauerunt Dauid perſecutionem Philiſthinorum. Quæſtio II.

H QVAERET aliquis, quare viri Ceilę annūciauerunt hoc Dauid. Reſpondendū eſt, ꝙ Dauid morabat̄ eo tp̄e in deſerto Hareth apud vrbem Ceilam, ideo Ceilanis viſum eſt in promptu vocare Dauid: quia nullus melius eis poſſet ſuccurrere. Etiā quia Dauid ſemꝑ habebat viros paratos ad pugnā, cū ſemper caueret ſibi à Saule, & eſſet in periculo, ideo ſine mora poterat irruere ſuꝑ Philiſthinos quaſi inopinatus, & præmeret eos. Etiā vocauerunt eū, quia cum eſſet Dauid vir bonus, q diligebat̄ à toto Iſrael, & Iuda, vt patet ſu. c. 18. crediderūt, ꝙ prōptè veniret in eorū auxilio, iō vocauerūt illū, quia nullus melius pugnare poterat contra Philiſthinos, quā
I Dauid: quia ſępe pugnauerat contra illos, & attriuerat eos plaga magna. iō timebant eū Philiſthini magis, quàm quoſlibet duces Iſraelitarum. Item Ceilani vocauerunt Dauid: quia putauerunt, ꝙ libenter veniret, eo ꝙ ad eum ex officio pertinebat pugnare pro Iſrael: nam Saul conſtituerat eum ducem belli, & poſtea fecit eū tribunum ſuper mille viros, vt patet ſup. c. 18. & ipſe egrediebatur ad pugnaudū contra quoſcūq; hoſtes Iſrael, & omnes Iſraelitæ ſequebant eum, vt patet eo c. ſ. Omnis aūt Iſrael, & Iuda diligebat Dauid: ipſe.n. ingrediebat̄, & egrediebatur ante eos, ſ. ad bellum. Crediderunt ergo Ceilani, ꝙ nunc ēt vellet ſic pugnare pro eis. Itē vocauerūt eū: quia putauerunt hoc eſſe ei vtile: nā Dauid habebat
K ſecū multos viros, ſ. ſexcentos, quos nō habebat vnde aleret, niſi ex pręda: iō erat deſiderans ſemper habere materiā, ex qua ei proueniret aliquid ꝓ cibis virorū ſuorū: nūc aūt cū Philiſthini ꝑdarent Ceilam, ſi Dauid tolleret prędā de manu, eorū hr̄et inde magnā vtilitatē, ſ. q̄a Ceilani darent ſibi partē ꝑdę, quæ eis ablata fuerat, iō crediderūt Ceilani, ꝙ in hoc gratum duceret Dauid: quia dabant ei materiam, vnde aliquid acquireret pro expenſis virorum ſuorum.

Quare Ceilani non vocauerunt Saulem, vt eriperet eos. Quæſtio. III.

QVAERET aliquis, quare viri Ceilæ non vocauerunt regem ſuum Saulem, vt eriperet eos. Ali-

Aliquis reſpõdebit, ꝙ crediderunt, ꝙ fortè Saul nollet pugnare contra Philiſthinos pro illis, iõ orauerũt Dauid. Sed hoc non ſtat: qa Saul cũ eſſet rex Iſrael, maximè doleret, ꝙ Philiſthini inuaderent terrã ſuã: ergo ipſe ſuccurreret, qa ad eũ maximè expectabat ꝓuidere: ſic patet infra in litera ibi: cũ Saul iam eſſet cõprehenſurus Dauid, venit nuncius quidã, ꝙ Philiſthini infuderant ſe ſuper terrã Iſrael, & ceſſauit à Dauid, & iuit contra Philiſthinos, q̃q̃ nimis deſideraret capere Dauid: nunc aũt non perſequebatur Saul Dauid, nec impediebatͬ à capiendo eũ: ergo veriſimilius eſt, ꝙ nunc pro illis faceret eundo ad defendẽdũ Ceilã, q̃ cũ iuit ad defendendũ terrã à Philiſthinis, relicto Dauid, quem cõprehenſurus erat. Non iuerunt tñ Ceilani ad Saulẽ, quia Philiſthini prædabanͭ terram, & ſubitò receſſuri erant: Saul aũt procul à loco ipſo morabatur, & priuſquam ipſi irent ad Saulẽ, & redirent, recederent Philiſthini capta præda, ideo nõ proficiebat, ꝙ Ceilani vocarent Saulem. Etiam, quia ſi Saul venturus eſſet ad defendẽdum Ceilam primo congregaret exercitum, quem dũ ipſe congregaret recederent Philiſthini: iuerunt ergo ad Dauid, quia Ille manebat apud Ceilam in deſerto Hareth, & habebat viros ſuos paratos ad pugnam, quia ſemper parati erant, cum eſſent in periculo, iõ vocauerunt Dauid, qui eis velociter poſſit ſuccurrere. *Ecce Philiſthini expugnant Ceilam*. i. obſidẽt eam ad capiendum ipſam. Eſt enim Ceila in ſorte Iudæ, & erat coniuncta terræ Philiſthinorum, ideo Philiſthini putabant, ꝙ ipſi facto impetu in eam, poterant capere ipſam priuſq̃ rex Iſrael veniret ad ſubueniendum Ceilanis. *Et diripiunt areas*. i. Philiſthini diripiunt areas Ceilanorum. Erat. n. tẽpus iſtud, in quo Philiſthini inuaſerunt Ceilã tẽpus meſſium, & erant areę plenę meſſibus extra vrbẽ, & dũ ipſa ciuitas obſideretͬ, clauſis Ceilanis intra eam, Philiſthini, nullo defendente, quicquid erat in areis rapiebant. *Conſuluit ergo Dauid Dominum, dicens* volebat. n. Dauid ire ad ſubueniendum Ceilanis, ſed prius voluit conſulere Dñm, an deberet illùc ire.

Dauid quare voluit auxiliari Ceilanis. Quaſt. IIII.

QVAERET aliqs, quare Dauid volebat ire ad ſubueniẽdũ Ceilanis. Rñdẽdũ eſt, ꝙ Dauid erat de tribu Ceilanorũ: nã iſti erãt de tribu Iudę, de qua erat Dauid, iõ miſertuſẽ illorũ, & voluit eis ſuccurrere. Itẽ, qa Dauid credebat ſe peccare, ſi potens defendere Ceilanos ab inuaſione Philiſthinorũ, nõ defenderet: & hoc verũ eſt: qa põt alterũ eruere à morte, cũ iniuſtè patitur, & non eruit, ipſe reus mortis eſt, ſicut ille, q occidit. Patet extra de homi. c. ſicut dignũ. Dauid aũt poterat ſuccurrere Ceilanis, iõ, ꝙ permitteret eos pati à Philiſthinis, erat conſentire delicto. Itẽ ſm, ꝙ dicit Nicolaus, Dauid erat iã vnctus in regẽ ſuꝑ Iſrael, iõ cura oĩum ꝑtinebat ad ipſum: & ſi negligeret, peccaret, ſicut ille, q negligit in officio ſuo, potiſſime cũ ex negligentia ſequiͬ mors aliquorum. q̃q̃ ergo Ceilani nõ mitterent ad orãdũ, vt veniret Dauid: ipſe ſpõte veniret, cognita obſeſſione Ceilę. Erat ẽt alia cã, q̃q̃ nõ principalis ſ. ꝙ Dauid volebat acquirere victũ, cũ nõ haberet vnde viueret, niſi ex p̄da hoſtili, ſicut faciebat in terra Philiſthinorũ, vt patet, inf. c. 27. nũc aũt poterat habere lucrũ, & inſuper agebat aliqd valde honeſtũ. ſ. qa defendebat cõtribules ſuos ab hoſtibus, ideo deſiderabat ire in Ceilam.

Quare conſuluit Dauid nunc Dominum, an deberet auxiliari Ceilanis. Quaſtio. V.

QVAERET aliquis, quare cõſulebat hic Dauid Dñm, cũ in multis alijs maioribus factis non

A cõſuleret, ſicut patet in oĩbus præcedentibus, in qbꝰ nõ legiͬ, ꝙ cõſuluerit Dñm. Rñdendũ, ꝙ Dauid cõſuluit hic Dñm ꝑꝑ duo. Primò ꝑꝑ magnitudinẽ periculi, cui ſe exponebat volendo pugnare ↄ̃ Philiſthinos: quia Philiſthini erant multi, ipſe aũt ſolũ habebat ſexcentos viros: vnde non ſolũ ipſe timebat, ſed etiam oẽs ſerui ſui, vt patet, infr. ſ. Ecce nos hic, in Iudæa conſiſtentes timemus, quantò magis ſi ierimus in Ceilam ↄ̃ agmina Philiſthinorũ? Dauid igitur nõ erat illùc iturus quouſq; Deus rñderet ei, an proſperè ſe haberet in Ceila. Secundò Dauid conſulebat Dñm propter Saulem, quia timebat, ꝙ dum ipſe iret ad pugnandum ↄ̃ Philiſthinos, non poſſet ſibi præcauere, & Saul poneret ei inſidias, atque caperet ipſum

B ſicut poſtea fecit, quando ſciuit eum eſſe in vrbe Ceila: voluit ergo ſcire, an ex iſta pugna contra Philiſthinos aliquod malum ei prouenturum foret. Principale tamen fuit ꝑꝑ timorem Philiſthinorum, quia neſciebat an vinceret, vel vinceretur. Quod apparet ex quæſtione eius ad Dñm. ſ. num vadam, & percutiã Philiſthæos iſtos? & ait Dñs vade: & percuties Philiſthęos, & ſaluabis Ceilã. Cũ aũt dicebatͬ, ꝙ in alijs magnis cauſis Dauid non conſulebat Dñm, nec legiͬ in ſuperioribus conſuluiſſe: dicendũ falſum eſſe: erat. n. iſta magna cauſa ſ. qa erat dubius euentus belli præcipuè cũ Philiſthæi eſſent valde multi: ergo rõnabile erat Deũ nunc cõſuli, ꝙ aũt in alijs cauſis magnis Deũ cõſuleret, exiſtimãdũ eſt. ſ. ꝙ nullã de cauſis ma

C gnis faceret ſine eius conſilio, nec eſt verũ, ꝙ nũquã conſuluerit Dñm in præcedentibus: quod patet, qa qñ receſſit à facie Saulis Achimelech cõſuluit ꝓ eo Dñm, vt patet p̄ced c. ẽt, qñ receſſit de terra Moab ꝑ Dei filiũ inde receſſit, vt patet p̄cedenti c. qa ꝓpheta Gad dixit ei noli manere in præſidio, ſed vade in terrã Iuda: ẽt anteq̃ recederet Dauid à Saule qñ pugnabat ꝓ Iſrael ↄ̃ Philiſthinos, multotiens Achimelech Sacerdos cõſulebat ꝓ eo Dñm. Sic patet p̄cedenti c. ex verbis Achimelech. ſ. Nũ hodie cępi cõſulere pro eo Dñm? Abſit hoc à me q. d. non cępi hodie conſulere Dñm pro ipſo, quia iã ſæpe conſulueră. Et ſic vr̃ ꝙ in alijs magnis cauſis Dñm cõſulebat. Dicendũ ẽt eſt, ꝙ nunc Dauid conſuluit Dñm, qa habuit oppor-

D tunitatẽ conſulendi. ſ. qa hẽbat ſecũ ſacerdotẽ Abiathar habẽtẽ ephod, iõ poſtq̃ ille venit ad Dauid conſuluit pluries Dñm, q̃ prius ſolitus erat. Vnde in iſto c. ter cõſuluit, vt patet ex lr̃a: & poſtea ſepius, vt pat. ĩ c. 30. & ĩ. 2. li. c. 2. ante hoc aũt q̃q̃ Dauid conſuleret Dñm, nõ tñ toties, vt nũc. *Num vadã, & percutiã Philiſthęos iſtos*. ſ. i. nũ qd bonũ eſt, ꝙ vadã? & ſi iuero, nunquid potero ꝑcutere Philiſthęos iſtos? ſ. qui obſident Ceilã. Iſta erant verba quęſtionis Dauid. *Et ait Dominus ad Dauid*. ſcilicet, reſpondit ei per ſacerdotem, vel per vocem, aut aliàs ſicut infra declarabitur: nam iſta quæſtio fiebat coram Abiathar ſacerdote induto ephod, vt infra patet. *Vade, & percuties Philiſthæos*. Reſpõdebat Deus iuxta formam petitionis Dauid,

E ſcilicet: vade, ideſt, bonum eſt, quòd vadas, ſcilicet, nõ ſequetur aliquod malum tibi, ꝙ vadis in Ceilam, & percuties Philiſthæos iſtos, ideſt, pręualebis aduerſus eos, & percuties eos plaga magna, quia ego tradam illos in manus tuas. *Et ſaluabis Ceilam*. Ideſt, liberabis eam ab obſidione Philiſthinorum, ipſi enim eã obſederant, & expugnabant ad capiendum, vt patet ſupra, liberabis etiam Ceilam à præda, & eripies illam de manu Philiſthinorum. *Et dixerunt viri, qui erant cum Dauid ad eum*. Hic ſupponendum eſt, quòd Dauid poſtquã conſuluit Dominum, iuſſit viris ſuis, vt pararent ſe ad deſcendendum in Ceilam, & tunc ipſi aliqualiter recuſauerunt allegãtes, ꝙ eſſet periculum, vt patet hic. Sed dicet aliquis quomo

induueretur Ephod cũ aliquis cõſulebat Dominum,
vel indueretur ille, qui conſulebat. Dicendum eſt, ꝙ
induebatur ſacerdos magnus, quia iſta veſtis erat põ
tificalis, & Deus iuſſerat eam fieri pro ſolo ſummo
ſacerdote: ſiquis ergo vellet ea indui, ageret contra
miniſterium ſacerdotale, & moreretur, ſicut ꝗ vſur-
paret aliquid alterũ de miniſterio ſacerdotum. Sed
dicet aliquis, ꝙ conſulẽs induebatur Ephod, infra c.
30. dicitur: applica ad me Ephod, & iſtud dicebat Da
uid: ergo volebat ipſe indui Ephod: etiam, quia dici-
tur ibi: Et applicauit Abiathar Ephod ad Dauid, &
conſuluit Dauid Dominũ: ergo Dauid indutus eſt
Ephod, & non Abiathar. Dicendum, ꝙ nequaquã
auderet Dauid indui aliqua veſte ſacra, vel petere il-
lam per ſe, quia ſciret in hoc ſe vſurpare miniſteriũ
ſacerdotale, cũ ipſe non eſſet de ſacerdotibus, ſed di
xit ad Abiathar: applica ad me Ephod. i. iuxta me, ſ.
induaris tu Ephod, & maneas iuxta me, vt ſic ego ꝯ-
ſulam Dominum. Et cũ dicitur: & applicauit Abia
thar Ephod ad Dauid, non eſt ſenſus, ꝙ Dauid indue
rit ſe illo, ſed ꝙ Abiathar indueret ſe apud Dauid,
& manſerit apud eũ indutus, & ſic erat Ephod apud
Dauid. Apparet igitur, ꝙ ſacerdos magnus induceba
tur Ephod, quando aliqua quæſtio fieri debebat ad
Dominum, & non aliquis alius: & hoc ſatis apparet
Exo. c. 28. vbi dixit Deus: portabit Aaron iudicium
filiorum Iſrael in pectore ſuo, i. ipſe erat, qui porta-
bat Ephod, per quod dabatur iudicium ad omnia, q̃
inquirebant filij Iſrael, & nõ portabit aliquis alius.

Quomodo verba proponebátur Domino.

Secundum erat in conſulendo Dominum ipſa ver-
ba quæſtionis, quæ proponerentur, ſcilicet quomo-
do proponebantur, vel à quo. Reſpondendum eſt,
quòd de hoc multi dubitant: aliqui enim dixerunt,
ꝙ proponebantur verba quæſtionis, ſiue per conſu-
lentem, ſiue per ſacerdotem, & ſi Deus volebat con-
cedere id, quod petebat conſulens, fulgebãt lapides,
qui erant in Ephod, & rationali: ſi autem Deus non
concederet, nihil mutabatur in lapidibus de primo
ſtatu: & ꝑ hoc ſciebatur exitus quæſtionis. Sed iſtud
non ſtat, quanquam fulgor lapidum ad aliquid pro-
ficeret, tamen non conſulebatur Deus iſto modo,
quia non poterat ſic reſponderi ad quæſtiones: ſolũ
enim poterat hoc modo reſponderi ad petitiones. ſ.
quia tunc per fulgorem ſignificaretur, ꝙ Deus con-
cederet, quod petebatur: lapide autem nõ mutato,
ſignificabatur Deum nihil concedere: ſi tamen quę-
reretur de aduentu rerum, ſcilicet, an bellum futu-
rum eſſet, vel non, & ſic de alijs aduẽtibus, in quibus
quærens non ſe determinat ad aliquam partẽ quæ-
ſtionis, non poſſet apparere per fulgorem lapidis qđ
Deus ſignare vellet. Item patet hoc, quia ſecun-
dum doctrinam Ioſephi, qui fuit vnus de ſacerdo-
tibus Hebrçorum, non proderant lapides, niſi ad
duo. ſ. lapides Ephod ad ſignificandum accepta eſſe
ſacrificia, & lapides rationalis ad ſignificandũ victo-
riam belli. De hoc ait in 3. lib. Antiquitatũ. ſ. lapides,
quos in humeris ferebat pontifex ſardonyces erant:
eorum enim puto naturam omnium ad humanam
noticiam venientium amplius fulgere: dum ergo ſa
crificijs Deus adeſſet alter, ꝗ in dextro humero por-
tabatur, micabat, & ex eo ita ſplendor proſiliebat,
vt etiam procul poſitis appareret, cum prius hoc la-
pidi non ineſſet: per 12. enim lapides, quos ſupra pe-
ctus pontifex in rationali portabat, victoriam pu-
gnatoris Deus prænunciabat: tantus enim ſplẽdor
fulgebat in eis cum nondũ exercitus moueretur, vt
omni fieret multitudini manifeſtũ eorũ auxilijs a-
deſſe Deum: iſte autem fulgor ceſſauit ante Chriſti
natiuitatem, quaſi 130. annis: nam Ioſephus, vbi ſu-
pra, dicit ꝙ ceſſauit fulgor lapidum ducentis annis

antequam ipſe inciperet ſcribere libros Antiquita-
tum, ſed ipſe ſcripſit poſt deſtructã Ieroſolimam ꝑ
Romanos, quæ fuit quaſi 70. annis poſt Chriſti Nati
uitatem: non ergo reſpondebatur ad quæſtiones ꝑ
fulgorem lapidum. Alij autem dixerunt, ꝙ fiebat
quæſtio in ſcripto, & reſpondebatur in ſcripto: &
iſta fuit poſitio Ra. Ab. Aben Ezra: pro quo ipſe prę-
ſupponit, ꝙ intra plicaturam rationalis erant lami-
næ aureæ inſcriptæ diuinis nominibus, & illæ facie-
bant reddi reſponſum, ſcilicet, ꝙ charta illa, in qua
erat ſcripta quæſtio, ponebatur inter laminas illas,
& cum poſt paucum educeretur charta, reperiebat
ibi reſponſio ſcripta: hoc autẽ videtur ei ſimile, qa
Exo. cap. 28. iubetur, ꝙ rationale haberet pannũ du
plicatum, quod nõ iubetur de Ephod, nec de aliqua
veſte ſacerdotali: dicit autem ipſe, ꝙ erat illa plica-
tura panni ad hoc, ꝙ poſſent intertus poni laminę.
Item dicitur eo. c. pones in rationali iudicij doctri-
nam, & veritatem: quæ erũt in pectore Aaron, qñ
ingredietur coram Dño: ergo aliquid erat poſitũ in
rationali, quod erat doctrina, & veritas: & iſtud non
videtur eſſe, niſi laminę aureę. Sed dicendum eſt, ꝙ
quãquam iſta poſitio ſit aliqualiter veriſimilis, tamẽ
non eſt vera, nec conſonat literæ Exo. 28. c. Nec hic.
Primò quantum ad id, quod præſupponit: ſecundò
quantũ ad id qđ dicit. De primo patet: nam non vr̃
veriſimile, ꝙ in rationali eſſent laminę aureę: nam
ſi fuiſſent, deſcripſiſſet legiſlator fabricationem illa-
rum, & nomina, quæ erãt in eis ſcripta, ſicut in om-
nibus alijs, q̃ iuſſa ſunt fieri, Legiſlator ſcripſit quali
ter illa fierent, quia alioquin cum iſta habeant vigo-
rem ex ſola voluntate condentis legem, ſi non fuiſ-
ſent deſcripta, poſteri nec ſcirent quid de eis agere
deberent, cùm hæc per rationem cognoſci non poſ
ſint: præcipuè autem, quia Aben Ezra ponit iſtas la
minas fuiſſe factas in modum Aſtrolabiorum, & ꝙ
Aſtrologi inde ſumpſerunt modũ fabricandi Aſtro
labia: quod nimis eſt alienũ à rõne, vt declaratũ fuit
Exo. c. 28. Cũ aũt dicitur, ꝙ rationale habebat pan-
num duplicatũ, & non erat in aliqua alia veſte ſacer
dotali: Dicendũ, ꝙ non fiebat ad hoc, ꝙ in plicatu-
ra panni ponerentur laminæ, ſed quia in illo panno
parui erant cõſuti duodecim lapides præcioſi; & qa
propter pondus lapidũ pannis, ſi ſimplex eſſet, facili-
ter rumperetur, iuſſit illum duplicari, quia Deus at-
tendebat modum, quo veſtes ſacerdotales non rum
perentur faciliter. Sic patet de tunica hyacintina,
in cuius capite iuſſit poni oram textilẽ, ne faciliter
rumperetur. Sic patet Exo. cap. 28. ſ. Facies tunicam
ſuperhumeralis totam hyacinthinam, in cuius me-
dio ſupra erit capitium, & ora per gyrum eius erit
textilis, ſicut fieri ſolet in extremis veſtiũ partibus,
ne facile rumpantur. Quod autem dicitur, ꝙ in alijs
veſtibus non iuſſit Deus duplicari pannum, dicendũ
quòd hoc fuit, quia ibi nõ erat periculum cito rum-
pendi, ſicut in rationali propter pondus lapidum, ꝗ
erant ibi aggregati. Cum autem dicebatur, ꝙ erant
laminæ intra plicaturam rationalis, quia dicitur: po
nes in rationali iudicij doctrinam, & veritatem: di-
cendum, ꝙ iſtud non intelligitur de aliqua lamina,
ſed de lapidibus, qui ponebantur ad complementũ
rationalis, nam cum ille pannus quadrangulus eſſet
duplicatus, vocabatur rationale, vt patet allegato c.
Deinde tamen iubebantur poni lapides in eo inclu-
ſi auro, & tunc dicebatur eſſe doctrina, & veritas po
ſita in rationali, ſ. quia tunc præſente rationali ad ali
quam quæſtionem reddebatur doctrina vera, ſiue
reſponſum de illa, quod non fieret, ſi nondum habe
rent lapides poſitos: non ergo ſignificantur aliquæ la-
minę per doctrinam, & veritatem. Secundum erat

Quo tempore ſcripſit Ioſephus.

quod dicebat AbbenEzra, ſcilicet, ꝙ iſta quæſtio ꝓ-
ponebatur in ſcripto, & reſpondebatur in ſcripto:
ſed non conſonat literæ huic, quia dicitur hic, ꝙ Da
uid conſulebat Dominum, & ponitur forma verbo
rum ſolum, & dicitur, ꝙ dixit Dauid ad Dominum
ſic, vel ſic: etiam patet, infra cap. 30. ſ. conſuluit Da-
uid Dominum, dicens: perſequar larrunculos, &c.
Ergo quæſtio iſta loquendo proponebatur: dicendũ
ergo, ꝙ quandocunq; quærebatur de aliquo à Deo,
Dubitatio ꝙ quæſtio proponebatur in verbis. Sed tunc ſtat du-
bium, an iſtam quæſtionem proponeret ſacerdos, ſi-
ue ille, pro quo conſulebatur Deus. Dicendum, ꝙ
in hoc non eſt difficultas, quia ſiue ſacerdos iſtam ꝓ-
poneret quæſtionem, ſiue ille, pro quo conſulebatur
G Deus, nihil differebat: dũ tamẽ eſſet præſens ephod,
quia alioqnin Deus non reſponderet. Dicendum tñ
eſt, ꝙ ſecũdum ꝙ hic colligitur ex ordine literæ, ma-
gis videtur, ꝙ Dauid proponeret verba quæſtionis,
quàm ſacerdos. Nam dicitur in litera, ꝙ dixit Dauid
ad Abiathar ſacerdotem: applica ephod, & ſequit̃: &
ait Dauid: Domine Deus Iſrael, audiuit famam ſer-
uus tuus, &c. Et illa ſunt verba quæſtionis. Et iterũ,
infra proponitur alia quæſtio, & dicitur: dixitq; Da-
uid: ſi tradant me viri Ceilæ, & viros, qui mecũ ſunt
in manu Saul: illa tamen erat quæſtio, ergo Dauid
proponebat. Patet etiam infra cap 30. conſuluit Da-
uid Dominum, dicens: perſequar larrunculos, &c.
Et ſic dicitur, ꝙ ipſe conſulebat: cõſulere autem eſt
H verba conſultationis proponere. Non tamen mul-
tum refert quis illorum proponeret: quia quocun-
que proponeret, idem reſponderetur. *Qui reſpondens ait illi.* i. reſpondit Deus ſecundò Dauid in hac quæ-
ſtione. Hoc fecit Deus ex magna gratia: nam cum ſe
mel reſpondiſſet, regulariter non erat reſponſurus
iterum in eadem quæſtione, quia tamen Dauid non
quæſiuit tanquam ipſe eſſet incredulus, ſed propter
incredulitatem ſuorum, vel quia aliàs recuſabãt de-
ſcẽdere cum ipſo in Ceilam, conſuluit Deum iterũ.
Surge, & vade in Ceilam. i. non moreris hic, ſed imme-
diatè deſcende. Nam ſi Dauid moraretur aliquantu
lum, fortè Philiſthini obtinuiſſent primo vrbem, q̃
veniret Dauid: vel ſaltem diripuiſſent areas, & receſ
I ſiſſent, ideo velociter ire debuit. *Ego enim tradam Philiſthijm in manu tua.* i. certus ſis de victoria, quia ego tra-
dam Philiſthinos tibi: etiam ſi poteſtas eorum ma-
ior ſit, quàm tua.

Quis erat modus, quo Deus traderet Philiſthinos in manu David, cum eſſent potentiores. Quaeſt. VIII.

Modi cõmunes quibus Dominus cõſueuit aliquẽ tradere in manus alterius. QVAERET aliquis, quis erat modus, quo Deus
traderet Philiſthinos in manu Dauid, cum ip-
ſi eſſent pontentiores. Reſpondendum, ꝙ Deo tot
modi ſunt faciendi aliquid, quot modis ipſe illud vo
luerit facere; quia voluntas ſua eſt ſibi in hoc menſu
ra: dici tamen poteſt, ꝙ aliqui modi ſunt commu-
1. modus. K nes, quibus iſta Deus facere conſueuit. Vno modo
incutiendo timores: nã cùm Iudæi boni eſſent, Deus
tradebat hoſtes eorum incutiens eis timorem vali-
dum, ita ꝙ nequaquam auderent ſtare coram facie
Hebræorum. Sic patet Exo. cap. 23. ſcilicet terrorem
meum mittam in præcurſum tuum, & occidã omnem populum, ad quem introieris: cunctorumque
inimicorũ tuorũ corã te terga vertã. Hoc idem fa-
ciebat Deus in Hebræis, quando mali erant, ſed ꝙ da
bat Deus eis pauorem, vt non auderent reſiſtere ho-
ſtibus ſuis, quãquam eſſent ipſi multi: & hoſtes eſſent
pauci, vt patet Leui. cap. 26. ſcilicet. Et qui remanſe-
rint de vobis, dabo pauorem in cordibus eorum in
regionibus hoſtium: terrebit eos ſonitus folij volan-
F tis, & ita fugient quaſi gladium, & cadent nullo ſe-
quente, & corruent ſinguli ſuper fratres ſuos quaſi
bella fugientes: nemo veſtrum audebit inimicis reſi
ſtere, & peribitis inter gentes. Sic ergo poterat hic
Deus incutere terrorem Philiſthinis, vt fugerent à
facie Dauid. Aliter enim Deus poterat tradere illos: 2. modus.
ſcilicet, mittendo aliqua animalia, quæ offenderent
Philiſthinos, non permittentia eos pugnare: & ſic le
uiter Dauid, & viri ſui caperent eos, vel occiderent.
Simile fuit, quando Iſraelitæ introierunt in terram
Chanaam: nam Deus miſit quædam animalia par-
ua volantia, quæ non ſinebãt pugnare Chananæos,
ſed effugabant illos. Sic patet Exod. cap. 23. & Deut.
7. ſ. Et mittam crabrones, qui effugabant Heuæum,
G & Chananæum, donec deleat omnes, atque diſper-
dat, qui te fugerint, & latere potuerint. Erant au-
tem iſti crabrones quædam paruæ auiculæ in mo-
dum apum, quæ venenatis aculeis Chananæos ferie
baut: & vocantur veſpæ, vt patet Sapien. ca. 12. ſ. His
tanquam hominibus pepercisti, & miſiſti antecesso-
res tui exercitus veſpas, vt eos paulatim extermina-
rent. Poterat etiam aliter Deus tradere Philiſthinos 3. modus.
in manus Dauid mittẽdo magnum exercitum Cęli
in adiutorium Dauid, ſ. multos Angelos, qui vocan
tur milites Dei, vt patet Iob cap. 25. ſ. nunquid eſt nu
merus militum eius? Iſti autem pugnarent contra
Philiſthinos, & viderent eos Philiſthini, atque fuge-
rent, quanquam non viderent illos ſerui Dauid: ſic
H factum eſt de Eliſeo Propheta, cùm venerunt cur-
rus, & equites, & obſederunt ciuitatem, in qua ipſe
erat, vt caperent eum, tunc venerunt multi cęleſtes
milites in adiutorium Eliſei, quos tamen nullus ex
parte ſua videbat, ideo puer Eliſei timuit nimis, &
dixit: Heu heu Domine mi, quid faciemus: & ille re-
ſpondit: noli timere, plures enim nobiſcum ſunt, q̃
cum illis. Et cum oraſſet Eliſeus, aperuit Deus ocu-
los pueri, & vidit, & ecce mons plenus equorum, &
curruum igneorum in circuitu Eliſei, vt patet infra
4. libr. capit. 6. & tunc hoſtes non nocuerunt Eliſeo. 4. modus.
Aliter etiam adhuc fieri poterat, ſ. ꝙ Deus tribueret
magnas vires Dauid, & ſeruis ſuis, vltra quàm habe
re ſolebant. & ob hoc, quanquam Philiſthini eſſent
I multi, iſti eſſent potentiores illis: ſic enim Deus fecit
Hebræis, quando pugnabant contra Chananæos dã
do eis vires ad pugnandum. Sic patet Deuteron. ca.
8. ſ. ne diceres in corde tuo: fortitudo mea, & robur
manus meæ, hæc mihi omnia præſtiterunt, ſed re-
corderis Domini Dei tui, ꝙ ipſe tibi vires præbuit, 5. modus.
vt impleret pactum ſuum. Aliter etiam eſſe pote-
rat, ſ. ꝙ Deus diſſoluiſſet corda, & vires Philiſthino-
rum, ita, vt non valerent pugnare contra Dauid, &
ſeruos ſuos, ſed pugnaret contra illos Dauid, tanq̃
contra inermes: ſic factum eſt in Amorrheis, quorũ
vires, & corda diſſoluta ſunt ad introitum Iſraelita-
rum, vt patet Ioſue cap. 2. ſ. hæc audientes pertimui-
mus, & elanguit cor noſtrum, nec remanſit in nobis
K ſpiritus ad introitum veſtrum. Aliter etiam fieri po 6. modus.
terat, ſ. quòd Deus mitteret adiutorium de Cęlo Da
uid, & ſeruis ſuis in aliqua tempeſtate, qua perirent
Philiſthini: ſicut cum pugnauit Ioſue contra Amor
rheos, de quo dicitur Ioſue cap. 10. cumque fugerẽt
Amorrhei filios Iſrael, & eſſent in deſcenſu Betho-
ron, Dominus miſit ſuper eos lapides magnos de cę
lo, vſque ad Azecha, & mortui ſunt multo plures
lapidibus grandinis, quàm quos occiderant gladio 7. modus.
filij Iſrael. Aliter etiam fieri poterat, ſ. ꝙ Deus per-
cuteret cęcitate Philiſthinos, & ipſi neſcirent quo
fugerent, & ſic caderent in manus Dauid, & ſeruo-
rum ſuorum, & cæderentur ab eis, tanquam oues,
ſine pugna: ſic enim Deus excæcauit omnes Sodo-
mitas,

mitas,quando vallabant domum Loth: & tota noćte ſtantes apud portam domus, nunquã inuenerũt eam: Gen.19.c. Sic etiã fuit cum percuſſit Deus cęcitate Syros, qui veniebant, vt caperent Eliſeum, & ipſe præcedens duxit eos vſque in Samariam, & poſuit in manibus regis Iſrael,qui erat hoſtis eorũ: tũc autem Deus aperuit oculos ipſorũ, & viderunt vbi
8. Modus. eſſent,vt patet infra 4. li. c. 6. Aliter etiã fieri poterat ſcilicet, ꝙ Deus mitteret ſuper eos de cœlo fragorẽ tanquã multi exercitus aduenientis,& cogeret eos fugere dimiſſa præda,& Dauid perſequens eos occideret multos. Sic factum eſt tpe Samuelis: nam cum Philiſthini iniuiſſent bellum contra Iſraelitas,facientibus eis ſacrificiũ, intonuit Dominus fragore magno ſuper Philiſthęos,& exterruit eos, & cęſi ſunt à filijs Iſrael,vt patet ſupra cap.7. Sic etiam factum eſt tempore Eliſei, cũ Syri circundediſſent Samariam, & eſſet magna fames, Deus immiſit ſonitum ſuper caſtra Syrorum per noctem, & fugerunt Syri, relictis tentorijs armis, & equis,& omnibus, quæ habebant, nudi fugientes,& aliqui conati ſecum adducere de vaſis aureis,vel argenteis, ne grauerẽtur poſtea in itinere dimittebãt,vt patet infra 4.lib.c.7.ſ. Siquidem Dominus ſonitum audiri fecerat in caſtris Syriæ curruũ, & equorum,& exercitus plurimi, dixeruntq; ad inuicẽ: Ecce mercede conduxit aduerſum nos rex Iſrael reges Hethęorum, & Aegyptiorũ, & venerunt ſuper nos: ſurrexerunt ergo, & fugerunt in tenebris &c. Aliter etiam fieri poterat,ſcilicet, ꝙ
9. Modus. Deus turbaret ipſos Philiſthinos inter ſe,vt in alterutrum non ſe cognoſcerent, ſed putarent ſe eſſe hoſtes,& inuicem confligerent, atq; morerentur: Dauid aũt poterat ſuperuenire, & occidere multos de eis,atque prædam diripere. Sic factum eſt tempore Gedeonis,quando pugnauit contra Madianitas: nã ipſi ſe primo mutuo occiderunt, putantes ſe eſſe hoſtes,& poſtea Gedeon ſuperuenit illis, vt patet Iudi. c.7. Poterant.n. Philiſthini ſeipſos occidere, Dauid nihil agente, ſed aſpiciente: ſic factum eſt tempore Ioſaphat regis Iuda conuenientibus contra eũ Ammonitis, Moabitis,& Idumęis. Nã ipſi diuiſi in duas partes ſe mutuo occiderunt, putantes ſe eſſe hoſtes,
10. Modꝰ. ita,vt nullus maneret. De hoc 2. Paralip.c.20. Poterat etiam ſine pugna Deus occidere hic Philiſthęos, & ꝙ Dauid caperet prædam,ſicut factũ eſt de exercitu Sennacherib: nam Angelus Domini occidit per noctem.185.millia virorum in caſtris Sennacherib,
11. Modꝰ. vt patet infra 4.lib.cap. 19. Aliter etiã poterat Deus tollere obſidionem Ceilanorum,non veniente Dauid in adiutorium eorum,ſcilicet, ꝙ faceret venire aliquem nuncium dicentem eſſe aliquod magnum bellum ſubitaneum in terra ipſorum, & cogerẽtur relinquere vrbem,quã obſidebant, vt ſuccurrerent malis domeſticis: ſic factum eſt de Sennacherib, cũ vellet obſidere Ieruſalem: nã Deus dixit: Ecce ego immittam ei ſpiritum,& audiet nuncium, & reuertetur in terram ſuam. Et poſt hoc dicitur, ꝙ audiuit de Tharaca rege Ethiopum, ꝙ veniebat ad pugnam contra eum, & tunc impeditus eſt ire in Ieruſalem infra 4.lib.c.19.ſic ẽt factum eſt de Saule, cùm perſequeretur Dauid in deſerto Ziph; & cum iam Dauid deſperaret poſſe euadere, venit nuncius ad Saulem, dicens: Feſtina,& veni,quoniam infuderunt ſe Philiſthini ſuper terram: & tunc receſſit Saul, deſiſtens perſequi Dauid, vt occurreret Philiſthinis, vt patet infra in litera. Multi alij modi ſunt, quibus Deus poterat tradere Philiſthinos in manus Dauid: quia ſicut ſapiẽtiæ eius, ita & potentię illius non eſt numerus. *Abijt ergo Dauid, & viri eius in Ceilam.* ſ. poſtquam omnes certificati fuerunt de victoria per diuinum

A reſponſum, nullus recuſauit quin irent in Ceilam. *Et pugnauit aduerſum Philiſthæos.* ſ. præualendo contra eos, & cogendo illos deſerere obſidionem vrbis: & tũc veriſimile eſt,quod Ceilani egreſſi fuerint in adiutorium Dauid contra Philiſthęos. *Et abegit iumenta eorum.* i.remouit,ſcilicet tulit ab eis prædã, quã portabant: nam acceperant Philiſthini iumenta, & omnia,quæ erant in agris in vrbe Ceilæ, & in alijs locis propinquis. Nam ſupra dicitur, quòd diripiebant areas,idest ſegetes,quæ erant in areis,& etiam omnia, quæ erant in campis: Dauid autem abſtulit eis omnem prædam. Et dicitur abegiſſe.i. remouiſſe: propriè enim abigere pertinet ad pecora, cum aliquis, facto impetu in pecoribus, vel per aliquod aliud ar-
B tificium cogit ea diſpergi. Et inde vocatur crimen abigeatus: & vocantur abigei illi, qui ſic pecora diſpergunt,ut alij furentur illa. Accipitur tamẽ interdum generaliter pro expellere, vel remouere, & ſic accipitur Gen.c.15. cum dicitur, ꝙ Abraham ſedebat apud diuiſiones pecorum, deſcenderuntq; volucres ſuper cadauera, & Abraham abigebat eas. Aliquando etiam ad homines pertinet, ſ. ꝙ ille dr̃ abigere illos, quos de aliquo loco abijcit: ſic ait Terentius in Eunucho de quodã petente ſundam, vt alios procul abigeret. *Et percuſſit eos plaga magna.* ſ. occidit multos de Philiſthęis: nam Deus dixerat, quòd traderet eos in manus illius, qđ ſignificabat habere ſuper eos perfectam poteſtatem ad occidẽdũ multos.
C *Et ſaluauit Dauid habitatores Ceilæ*,ſcilicet liberando eos ab obſidione, & liberando prædam, quã abſtulerãt ab eis, ſcilicet ea,quæ erãt in areis,& iumenta, quanquam Nicolaus dicit,ꝙ iſta iumenta non erant Ceilanorum,ſed Philiſthinorum, & adduxerant illa de terra ſua ad portandum in eis blada, & alia bona, quæ poſſidebant Ceilani. Et hoc ſatis veriſimile eſt, quia illi erant tanquam certi de victoria, eo ꝙ Ceilani erant pauci, & in extremitate Iſrael, ideo anteq̃ aliquis veniret ad ſubueniẽdum eis, putabãt, ꝙ poſſent diripere bona illorũ,& eos vinctos deducere in terram Philiſthijm. Et hoc modo non ſolum Dauid accepit prædam, quam Philiſthini collegerant de Ceila, ſed ẽt accepit bona, quæ ipſi attulerant de ter- Liberauit Dauid Ceilanos.
D ra ſua. Et hoc põt haberi ex litera,quæ dicit. Et abegit iumẽta eorũ.i.iumẽta Philiſthinorũ,quæ attulerant de terra ſua. Vel poteſt dici in ſeſu p̃cedẽti.ſ.iumenta eorum,ideſt, quæ ipſi prædati fuerant,& iam erant ſua iure belli. *Porro eo tempore, quo fugiebat Abiathar filius Achimelech.* Hic ponitur quoddam incidentale.ſ.de Abiathar quomodo tulit ſecum Ephod,qñ deſcendit ad Dauid. Et dicitur eo tempore, quo fugiebat,ſcilicet tunc quando occiſi ſunt Sacerdotes, quia de medio eorum exiſtẽtium coram rege fugit Abiathar ad Dauid, vel de vrbe Nobe,ſicut dictum fuit præcedenti c. *Ad Dauid in Ceilam.* i. Dauid erat in vrbem Ceilam, quando venit ad eum Abiathar, & iam pugnauerat contra Philiſthinos. *Ephod ſecum ha-*
E *bens deſcenderat.* i.qñ deſcẽdit, habebat ſecum Ephod.

Ephod, quo indutus erat Abiathar, quando fugit in Ceilam, quod eſſet. Quæſtio VIIII.

QVAERET aliquis, qđ Ephod erat iſtud. Aliquis dicet, ꝙ erat de illis, quibus induebantur ſacerdotes, ſcilicet Ephod lineum: nam Abiathar fugit quando occidebantur alij ſacerdotes, & omnes alij erant induti Ephod lineo, vt patet præcedenti cap. ſcilicet: trucidauit in die illa 85. viros veſtitos Ephod lineo. Abiathar ergo, cùm eſſet ſacerdos, indutus erat Ephod lineo, ſicut cæteri, & quando fugit, duxit ſecũ iſtud Ephod. Sed dicendum eſt, ꝙ nõ

erat

erat Ephod lineum,ſed Ephod factum de multis co A
Ephod duplex.
loribus filorum habens lapides præcioſos, & cate-
nulas aureas, de cuius fabricatura patet Exo. c. 28.
Apparet autem, ꝙ iſtud eſſet Ephod ſacerdotale, q̃a
alia Ephod, quę erant linea, nūquā vocātur Ephod
abſolutè, ſed cum determinatione: ſcilicet Ephod
lineum. Iſtud autem, quod tulit Abiathar, vocatur
Ephod abſolutè: ergo erat Ephod ſummi ſacerdo-
tis. Item patet, quia hic dicitur de iſto Ephod, tanq̃
de aliquo magno proficienti ad multa: Ephod tamē
lineum erat aliquid commune,& non ſacrum, quo
ſacerdotes poterant vti tam in ſanctuario, q̃ extra
ſanctuarium, vt declaratum eſt præcedenti cap. &
non ſolum ſacerdotes poterāt vti iſto Ephod lineo,
B ſed etiam Leuitæ: nam Samuel, qui erat Leuita, in-
dutus erat Ephod lineo, vt patet ſupra cap. 2. ergo
non erat iſtud Ephod lineum. Item hic dicitur de
iſto Ephod, quia poſtea cōſuluit Dauid Dominū il-
lo præſente, ſed Ephod, in quo conſulebatur Deus,
erat ſacrum habens lapides præcioſos, vt patet Exo.
cap. 28. ergo erat iſtud Ephod ſacrum, & non lineū.

Cur ponitur hic De Ephod. Quæſt. X.

QVAERET aliquis, ad quid introducitur hic
de portatione Ephod; quod non videtur
agere ad propoſitum de pugna Dauid.
Reſpondendum eſt, ꝙ iſtud ponitur ad reſponden-
C dum tacitæ quæſtioni: quia aliquis diceret quomo-
do Dauid poterat conſulere Dominum, & per quē
conſulebat, & cum quo: hic autem reſpondetur, ꝙ
conſulebat Dominum per Abiathar ſacerdotem,
qui erat ſummus ſacerdos, cùm pater eius mortuus
fuiſſet, qui erat ſummus ſacerdos, & non relinque-
batur alius, qui poſſet ſuccedere immediatius, quàm
Abiathar, ergo per eum poterat cōſulere Dominū,
& ob hoc dicitur in litera: Abiathar filius Achime-
lech, ad ſignificandum, ꝙ ex hoc, ꝙ erat filius illius,
aſſecutus fuerat ſummum ſacerdotium. Cōſulebat
autem iſte Dñm, indutus Ephod: ideo dicitur, quòd
Ephod habens deſcenderat, i. ꝙ quando deſcende-
bat, habebat Ephod. In Hebręo habetur. *Ephod deſcen-*
D *dit in manu ſua.* Sed ad eundem ſenſum redit. Proprior
autem modus loquendi eſt dicere, quòd deſcendit
habens Ephod ſecum, quàm quod Ephod deſcēdit
in manu ſua, quia iſte actus, qui eſt deſcendere, nō be
ne prædicatur de Ephod: ideo litera noſtra ſecuta
eſt Latini ſermonis proprietatem, omiſſa Hebraica
Barbarie. Sed adhuc dicet aliquis ꝙ iſtud non ſuf-
ficit, quia Ephod non erat ad conſulendum Domi-
num, ſed rationale, in quo erat doctrina, & veritas,
& præſente illo, fiebant reſponſiones, vt patet Exo.
cap. 28. ſ. Pones autem in rationali iudicij doctrinā,
& veritatē, q̃ erunt in pectore Aaron, quādo ingre-
dietur coram Domino, & geſtabit iudicia filiorum
Iſrael in pectore ſuo in conſpectu Domini: Ephod
E autem erat veſtis diſtincta à rationali, ergo nihil ptī-
nebat Ephod ad conſulendum Dominum. Reſpō-
Forma vnius Ephod.
dendum eſt, ꝙ Ephod erat quædam veſtis curta, quę
protegebat ſcapulas vſque ad cingulum, & partem
etiam anteriorem vſque ad cingulum, & non habe-
bat manicas, ſed ligabatur condillis ſub vtroq; bra-
chiorum vſque ad cingulū, ſicut in diploidibus ſunt
condilli in parte anteriori pectoris. Iſta autem veſtis
habebat duos lapides præcioſos. ſ. onychinos ſuper
duos humeros ſacerdotis, in quorum quolibet erāt
ſcripta ſex nomina tribuum Iſrael, habebat etiam
iſtud Ephod foramen patens in parte anteriori pe-
ctoris, & erat quadratum ad menſuram palmi: ra-
tionale verò erat vnus pannus quadratus vnius pal-

A mi tam in longitudine, quā in latitudine, & habebat
in ſe duodecim lapides præcioſos in quatuor ordi-
nibus, ita vt quaſi totus eēt coopertus lapidibus: iſte
aūt pannus ponebatᷣ in foramine quadrato Ephod;
in pectore ſacerdotis, quod foramen erat iuxta men
ſuram rationalis, & ligabatur rationale cum Ephod
vitta hyacinthina, & catenulis aureis, ac annulis:
ita vt nullo modo rationale, & ſuperhumerale ſepa- Ephod, & rationale nunquam ſeparabatur.
tari poſſent, vt patet Exo. cap. 28. Immo iubetur ibi,
quòd vitta hyacintina ita eſſet fabrefacta, i. ſubtili-
ter, vel artificioſè, ꝙ videretur eſſe eadem veſtis: iō
hoc modo quicunque tolleret Ephod, tolleret ſecū
rationale, vel è contrario, eo quòd illa ab inuicē nū-
quam ſeparabantur; & quia Ephod erat maius, quā
B rationale, vocabatur tota illa veſtis Ephod, iō dici-
tur hic, ꝙ portauit ſecum Abiathar Ephod. i. ratio-
nale, & Ephod, quæ ſimul erant. Quanquam quan-
tum ad id, de quo agitur, magis attinebat rationale;
quàm Ephod. Ex hoc autem apparet veriſimilius, ꝙ
Abiathar non ſtabat cum illis 85. Sacerdotibus; qui
occiſi ſunt coram Saule à Doeg, quia ſi ibi fuiſſet, nō
iuiſſet in Nobe: ſed veriſimile eſt fuiſſe eum in No-
be, & quando Saul miſit ad deſtruendum vrbē, ipſe
fugit inde, nam ſi fuiſſet coram Saule, & fugiſſet à fa
cie eius, non veniſſet ad aliquem locū, vt aliquid fer
ret ſecum, ſed potius curaret vitam ſaluare, fugiens
illico ad Dauid, & nō potuiſſet portare ſecū Ephod;
portauit tamen illud, vt patet hic: ergo non erat cū
C illis, ſed in Nobe, quando fugere cępit. Ratio patet,
quia ſi fuiſſet cum alijs ſacerdotibus corā Saule, non
habuiſſet ibi Ephod, quia de veſtibus ſacris nullā at-
tulerant ſacerdotes ſecum ad Saulem, cum non lice
ret eas educi de ſanctuario, ſed ſolū tulerūt Ephod
linea, quia omnes erāt induti lineis Ephod, vt patet
præcedenti cap. Ephod autem Pontificale cum alijs
ſacris veſtibus cuſtodiebatur in loco ſanctuarij ab-
ſcondito, vt patet Ezechie. 44. c ſ. Cunque egrediē-
tur ſacerdotes atrium exterius ad populum, exuent
ſe veſtimentis ſuis, in quibus miniſtrauerant: & repo
nent in gazophylacio ſanctuarij, & veſtient ſe veſti-
mentis alijs. Abiathar ergo non iuit cum alijs ſacer-
dotibus coram Saule, ſed māſit in vrbe Nobe, & for
D te ad miniſtrandum, ſicut dictum eſt præcedēti c. ꝙ
neceſſe erat manere aliquos ſacerdotes ad miniſtrā
dum in ſanctuario, alijs euntibus ad regem, qui cum
vidiſſet, quòd vrbs vaſtari incipiebat, arripiens
Ephod fugit.

Quare Abiathar potius duxit ſecum Ephod, quàm aliam veſtem. Quæſt. XI.

QVAERET aliquis, quare Abiathar potius du-
xit ſecum Ephod, quàm aliquid aliud: nam
nullam veſtem ſacerdotalem duxit. Reſpon-
dendum eſt, ꝙ aliqui volunt, ꝙ duxerit à caſu, ſcili-
cet, quòd non intendebat Abiathar ducere ſecum
E Ephod, ſed cum ipſe vellet accipere quædam, acci-
dit, quòd inter ea veniſſet Ephod ipſo non vidente:
poſtea autem cognouit. Iſta eſt poſitio Ra. Dauid
Kimhi, & videtur haberi ex litera Hebraica, quæ di-
cit Ephod deſcendit in manu ſua: & nō dicitur por-
tauit Ephod. q. d. ipſe neſciebat, ꝙ portabat Ephod,
ſed accidit, quòd inter alia veniret. Et ſic dicitur, ꝙ
deſcendit Ephod q. d. ꝙ ſine præcogitatione Abia-
thar deſcendit. Sed hoc non ſtat propter duo: pri-
mò, quia oportebat ad hoc, quòd Abiathar porta-
ret ſecum aliquas res magnas, vt pannorum inuolu-
cra, vel arcas, in quibus, quanquam non crederet ſe
ducere Ephod, accidit, ꝙ duceret. Sed hoc falſum
eſt: quia Abiathar velociter fugit, vt vitam ſaluaret,
ideo

ideo non poterat expectare ad ferendũ ſarcinas magnas in iumentis, vel alias: ita vt lento gradu procederet: ſed portauit ſecum aliquid valde paruum, qđ leuiter, & quaſi ſine onere ferre poſſet in via. Inter talia autem nõ poterat latere Ephod, quod erat dimidia veſtis habens multos lapides præcioſos. Secũdò nõ ſtat iſta poſitio, qa iſtud potuiſſet ſtare, ſi Ephod eſſet cuſtoditũ in domo Achimelech, vel Abiathar, & tũc inter aliquas alias res, quas haberet Abiathar, & vellet ſecum portare, poſſet latere Ephod in aliqua domo ſacerdotali, ſed erat in Gazophylacio ſãctuarij, quod erat in loco ſacro, ad quod non accedebant, niſi ſoli ſacerdotes, vt patet Ezech. cap. 44. ergo ad hoc, quòd Abiathar ferret ſecum Ephod neceſſe erat, ꝙ introiret in Gazophylacio, vbi illud erat: & iam inde non poſſet illud ducere à caſu, ſed ab intentione, quia ſciebat illud ibi eſſe. Dicendum igitur, ꝙ Abiathar duxit ſecũ Ephod ſpecialiter ꝑꝑ multa Primò, vt ex hoc ſignificaret ipſum eſſe ſummum ſacerdotem: nam mortuo Achimelech patre Abiathar, ſuccedebat ipſe in ſummo ſacerdotio, cũ nullus eſſet maior inter filios eius, quia omnes mortui erant: veſtes autẽ pontificales pertinebant ad ſolum ſummum ſacerdotem, qui debebat conſecrari in eis, & vti illis, vt patet Exo. cap. 28 & Leui 8. Abiathar ergo tuliſſet ſecum omnes veſtes ſacerdotales, ſi potuiſſet, quia tamen velociter fugiebat, non poterat ferre, quia eſſet magna ſarcina: tulit igitur eam, quæ erat præcipua inter põtificales veſtes. ſ. Ephod, & iſta erat ꝓcioſior alijs propter lapides præcioſos, quos habebat, vt patet Exo. c. 28. & in nulla alia veſte erat, vt patet ibidem. Alia cauſa, & præcipua erat, quia Abiathar fugiebat de vrbe ſua propter mortis periculum, & cum iam moraturus eſſet in terra aliena profugus ſemper cauẽs, ne eum Saul per inſidias caperet, imminebant ei magna pericula: & quia ad hæc magna prudentia non ſufficit, voluit habere diuinum conſilium: habebant autem ſummi ſacerdotes reſponſum Dei in omnibus, quæ petebant præſente Ephod, ideo vt ipſe poſſet conſulere Deum in omnibus periculis ſuis, portauit Ephod: nihil enim ſibi vtilius eſſe poterat in omnibus, quæ erant in vrbe Nobe: & ſic non curauit aliud ſecum ducere, niſi Ephod. Alia cauſa fuit propter Dauid. Cum n. elegit Abiathar fugere de vrbe Nobe, diſpoſuit venire ad Dauid: & quia Dauid erat in quotidianis periculis, ſicut Abiathar, eo quòd Saul inſidiabatur, vt caperet eum, erat valde conueniens Dauid, vt haberet in quo conſuleret Dominum: ſed hoc non poterat eſſe, niſi habendo Ephod, ideo Abiathar curauit potius ſecum ducere Ephod, quàm aliquid aliud.

An licuit Abiathar educere Ephod de templo,
Quæſtio XII.

QVAERETVR vlterius, an licuit Abiathar educere Ephod de ſanctuario ad portandum ſecum. Aliquis dicet, ꝙ ſic, quia licuit alijs ſacerdotibus portare Ephod extra ſanctuarium cum omnes induti eſſent Ephod lineis coram rege, vt patet præcedenti c. Sed hoc non ſtat, quia illa Ephod, quibus ſacerdotes induti erant, erãt linea, & nõ erãt ſacra, cum liceret Leuitis indui illis, vt patet de Samuele, qui erat Leuita ſupra cap. 2. Ephod m̃, quod portabat Abiathar non erat lineum, ſed ſacrum. ſ. veſtis præcioſiſſima inter omnes veſtes pontificales, ergo non licebat illud educi de ſanctuario. Sic patet Ezech cap. 44. vbi iubetur, ꝙ ſacerdotes exuantur veſtibus ſacris in Gazophylacio, & non exeant ad atrium exterius, vbi eſt populus induti: illis ergo mi-

A nus licebit educi aliquam de veſtibus ſacerdotalibꝰ extra ſanctuarium, cum non liceat educi ad atrium, quod eſt quædam pars ſanctuarij. Dicendum ergo, quòd regulariter non licebat alicui educere Ephod ſacrum de ſanctuario: nunc tamen licuit Abiathar, eo quòd illud inde educebat tanquam volens illud ſaluare: nam iuſſerat rex, quòd omnes occiderẽtur, qui erant in vrbe Nobe, & deleretur vrbs. Putauit ergo Abiathar, ꝙ diriperentur omnia, quæ erant in ſanctuario quare voluit liberare aliqua eorum inde, & ſi potuiſſet omnia ſecum ferre, licitè tuliſſet. Item licet nõ poſſet aliquis educere veſtes ſacras de loco ſuo, manente ſanctuario in eodem loco: cum tamẽ ducebatur de loco ad locum, portabantur res ſacræ B extra ſanctuarium: nam quando per deſertũ Iſraelitæ caſtrametabantur, omnes res ſacræ erant intra ſanctuarium. Cum vero mouebantur caſtra quælibet res ſacra per ſe portabatur, vt arca per ſe, & candelabrum ꝑ ſe, & ſic de cęteris: educebanturq; omnia de ſanctuario, vt patet Num cap. 4. ſic etiam in terra Iſrael, quando mouebatur ſanctuarium de loco ad locum omnes res ſacræ educebantur de ſanctuario, ſicut cũ portabatur arca ꝑ ſe, vt patet infra 2. lib c 6 & hoc non erat illicitum, quia erat neceſſarium: ſic etiam fuit in Abiathar: nam cũ tota vrbs deleretur, mouendum erat ſanctuarium de loco illo, & omnes res ſacræ ducendę eſſent ꝑ Leuitas: magis ergo licebat eas duci per Abiathar, qui erat ſum- C mus ſacerdos: licuit ergo illi educere Ephod de ſanctuario. *Nunciatum eſt ergo Sauli.* Hic ponitur ſecundũ huius cap. in quo obſidio cõtra Dauid, & viros ſuos in vrbe Ceila diſponitur: nam audiuit Saul ibi eſſe Dauid, & diſponebat illum obſidere irruendo ſubito ſuper ipſum. *Quòd veniſſet Dauid in Ceilam.* Iſtud fuit nunciatum aliquot diebus, poſtquam liberauit Dauid vrbem illam de manu Philiſthinorum: quod patet, quia Abiathar ſacerdos fugit ad Dauid, quando erat in Ceila, vt patet ſupra in litera. Sed Abiathar erat iam cum Dauid, quando Saul conatus eſt venire in Ceilam, vt patet hic: cum per eum conſuluerit Dominum: ergo aliquot dies tranſierant à tẽpore, quo Dauid venit in Ceilam vſquequo nuncia- D tum eſt Sauli: iſti autem, qui nunciauerunt fortè fuęrunt aliqui de ſeruis Saulis, qui diligenter inquirebãt vbi eſſet Dauid, vt nunciarent Sauli, quia ipſe conqueſtus fuerat de omnibus, ꝙ omnes ſerui ſui coniurauerant cum Dauid, & quòd nullus volebat ei annunciare de illo, vt patet præcedenti cap. *Et ait Saul: tradidit eum Deus in manus meas.* Ecce enim quantum excęcauerat Saulem malicia: nam cum eſſet in maniſeſtiſſimo crimine, quia perſequeretur Dauid, putabat, quòd Deus faueret ei contra Dauid ſ. tradendo illum in manus eius: iſta tamen eſt conditio omnis maliciæ, vt faciat hominem errare circa particularia iudicabilia, vt patet 6. Ethico. ita vt licet valde malus ſit, malicia faciat ei apparere bonum, qđ agit. Dicitur autem Deus tradere aliquem in manus alterius, quandocunque ipſe cogit aliquem incidere in E poteſtatem alterius, vt ab eo puniatur: & ſic putabat Saul, quòd propter peccata Dauid iam Deus cõcluſerat ipſum in manus eius. Sic etiã dicitur Exod. cap. 21. quòd Deus tradit aliquẽ in manus alterius. ſ. quando aliquis non inſidians, nec intendens occidere aliquem, occidit, quia tũc Deus procurauit, vt illud fieret. ſ. vt pateretur ille, qui paſſus eſt ꝑpter delicta ſua, & alius, quia caſu eum occidit ignoranter, & inuoluntariè factus eſt miniſter diuinæ iuſtitiæ. *Concluſuſque eſt, & ingreſſus in vrbem, in qua portæ, & ſeræ ſunt.* Pro hoc iudicabat Saul, ꝙ Deus tradiderat Dauid in manus eius. ſ. quia erat incluſus in vrbe. q d. ꝙ

Maliciæ effectus.

ante

ante hoc Dauid ambulabat in mōtibus,& licet Saul
perſequeretur eum,habebat locum fugiendi, vel ſe
abſcondēdi:nunc aũt,qa erat intra vrbē,in qua erāt
portę,& ſerę,non poſſet exire Dauid, quādo vellet.
Hoc autem dicebat Saul, quia intendebat ſecretè iu
bere Ceilanis,vt clauderēt portas, & non permitte-
rent exire Dauid.tunc autē ipſe irrueret ſubito in vr
bem, & traderent ei Dauid. Dicitur autē concluſus
in vrbe,quia ex omni parte clauſus eſt.ſ.quia nō ha-
bet locum fugiendi,cum vndique murus, & portæ
ſint. Dicitur ingreſſus.i.ꝙ intrauerit in vrbem,& ex
hoc concluſus eſt. Dixit autem,in qua portæ,& ſerę
ſunt,ad differentiā viculorum, vel rurum in quibus
non ſunt portæ, nec ſeræ, & ita liberum erat Dauid
inde fugere,ſicut eſſet in agro:Ceila aũt erat vrbs, iō
habebat portas, & ſeras, maximè quia cum iſta eſſet
apud terram hoſtilem.ſ. Philiſthinorũ,erat bene val-
lata. *Et prȩcepit Saul omni populo*.i.vocauit Saul omnē
populum Iſrael,vt congregarentur ad ipſum. In hę
bręo habetur. *Vocauit, vel clamauit Saul populum ad ſe*.
Sed idem eſt:dicitur autem,ꝙ præcepit omni popu-
lo.i.multis:quia non eſt veriſimile,quòd totus popu
lus Iſrael vocaretẽ ad veniendũ in pugnā contra Da-
uid:quia hoc erat valde ſuperfluum, cũ Dauid habe
ret paucos viros ſecum.ſ. ſexcētos ſolum. Etiā, quia
hoc erat contra intentionem Saulis: ipſe.n.volebat
ſubito irruere ſuper Dauid priuſquā fugeret de Cei-
la: ſi tamen deberet vocarę totum populum ad pu-
gnandum contra Dauid, moraretur aliquot diebus
expectando populũ, & interim fugeret Dauid. Etiā
quia ſi totus Iſrael vocaretur,non poterat fieri ſecre
tè quin perueniret ad Dauid fama iſta, & tunc nihil
proficeret conatus Saulis. Dicendum ergo,ꝙ Saul
accepit ſecum multos viros, qui more ſcripturę vo
cantur totus populus,ſed iſti nō eſſent vltra duo mil
lia,vel tria millia virorum:vt cōiter.n. qñ Saul perſe
quebatur Dauid, ferebat ſecum tria millia virorũ,
vt patet ſequenti c.& infra 26. *Vt ad pugnam deſcende-
ret in Ceilam*.i.ad pugnandum ibi contra Dauid. Puta
uit enim Saul, ꝙ Dauid non circũſpiceret quouſq;
iam incluſus eſſet à Ceilanis,& ciuitas tota cingere-
tur obſidione: tũc verò putabat Saul, ꝙ Dauid vel-
let ſe defendere intra vrbem, & quia erat vir pugna
tor, volebat Saul congregare multos contra eum.
Vt obſideret Dauid, & viros eius. ſ. quia putabat Saul, ꝙ
Dauid,& viri ſui non fugiſſent de vrbe quouſq; obſi
derentur, quia iſta obſidio eſſet eis incognita: Saul
tamen non potuit hoc agere ſecretè:ideo ſciuit hoc
Dauid,& exiuit de vrbe prius ꝗ Ceilani eum include
rent. *Quod cum reſciſſet Dauid*. Hic ponitur tertiũ hu-
ius cap in quo Dauid diuina reuelatione à diſpoſita
obſidione eripitur. *Quia prȩpararet Saul ei clam malum*,
idest cognouit Dauid,ꝙ Saul per inſidias diſponeret
eum capere.ſ.iubendo, ꝙ clauderetur intra vrbem,
& deinde,ꝙ cingeretur obſidione ipſa vrbs. Hoc au
tem fortè audiuit ab aliquo de Ceilanis, quia Saul
miſerat nuncios ſecretè ad Ceilanos, vt clauſa vrbe
non permitterent egredi Dauid: & quia diligebant
eum Ceilani,cum eos eruiſſet de manu Philiſthino-
rum,aliquis eorum reuelauit Dauid, & tunc conſul
to Domino fugit. Nicolaus dicit, ꝙ hoc ſciuit Da-
uid,per exploratores ſuos, quia cum eſſet in conti-
nuo periculo ſemper cauebat ſibi, & habebat diſpo
ſitos aliquos exploratores, q poſſent ei renũciare de
Saule. Et hoc etiam veriſimile eſt. *Dixit ad Abiathar
ſacerdotem*.ſ.ſacerdotem magnum. Hic recurrit Da-
uid ad diuinum conſiliũ:quia audierat, ꝙ Saul quæ-
reret ei malum occultè, & neſciebat an verum eſ-
ſet,& ſi expectaret vſquequo ſciret via humana, for
tè irrueret prius ſuper eum Saul, quàm ipſe cogno-

Dauid quomodo ſciuit obſidionē, quā diſponebat Saul per Ceilanos.

F ſceret: & tunc non eſſet locus effugiendi: voluit er-
go ſcire hoc per diuinam conſultationē, vt haberet
tempus ad prouidendũ ſibi. *Applica Ephod*.i.indue te
Ephod. Illud dixit Dauid,quia quandocũque ſacer-
dos magnus indueretur Ephod.ſ.rõnale cũ Ephod,
& conſuleret Dñm de aliquo dubio, vel alius præ-
ſente eo conſuleret: Deus illico rñdebat: & ad hoc
datum fuerat Ephod, vt per illud iudicarentur om-
nia dubia,ideo vocabatur rationale iudicij, quia per
illud iudicabatur: ſic patet Exo.cap.28.ſ pones in ra
tionali iudicij doctrinā,& veritatē, quæ erunt in pe-
ctore Aaron, quādo ingredietur corā dño, & geſta-
bit iudicia filiorum Iſrael in pectore ſuo. Deus autē
reſpondebat præſente Ephod,non quidem, ꝙ eſſet
G aliqua virtus in Ephod, ꝓ quam Deus induceretur
ad reſpondendum de dubijs quæſitis,quia Deus non
eſt virtus materialis, quæ inducatur per aliquid ad
agendum,ſed eſt virtus purè libera agens qđ vult, &
quando vult. Reſpōdebat tñ præſente Ephod,& nō
ſine illo:quia ipſe inſtituerat iſtum modum reſpon-
dendi. In rõnali tamē,vel Ephod non erat maior vir
tus,ꝗ in lapidibus,vel lignis ſyluarum. Idem autē eſt
in omnibus formis ſacramentorũ, quæ conſiſtunt
in verbis, quia in ſacramentis aliquid realiter effici-
tur,ſ.ꝙ gratia confertur: verba tamen ſecundum ſe
nullā habent efficaciam: ſic n.apparet in verbis con
ſecrationis: nam illis prolatis,immediatè eſt ibi cor-
pus Chriſti in hoſtia,quod ante non erat, ad hoc tñ
H non habent efficaciam aliquam verba illa, quæ ꝓfe-
rũtur, pluſquā vnus lapis,vel lignũ: quia aliàs ſi in ſe
verba haberent efficaciā,neceſſe erat,ꝙ omni tpe.&
à quocunq; illa proferrentur haberent eandem effi-
caciam. Sed falſum eſt, quia ſi aliquis ea ꝓferat, qui
nō ſit ſacerdos,nihil efficit: vel ſi ꝓferat ea ſacerdos
non habens intentionem conſecrandi. Nulla eſt er-
go efficacia in his verbis,ſed ſolus Deus eſt, q conſe-
crat, quia tñ ipſe inſtituit,ꝙ ꝑ iſta verba fieret conſe
cratio,& non aliàs, quandocunq; prolata fuerint à
ſacerdote cum intentione conſecrandi, neceſſe eſt,
ꝙ aliquid fiat:& ſi iſta non proferantur,nunꝗ fiet cō
ſecratio. Ita ergo erat de Ephod. ſ. ꝙ nullā hēbat vir
tutem ad hoc,ꝙ fieret rñſio in dubijs pluſquā ligna,
I vel lapides: tamen illo præſente Deus volebat rñde
re:& ſine illo nunquam reſpondebat.ſ. ſi conſulere-
tur à ſacerdotibus: hoc aũt ſolum erat, quia ſic ipſe
inſtituerat. *Et ait Dauid*.ſ.locutus fuit verba qõnis, q̃
ſequuntur. In hoc aũt apparet, ꝙ non proponebat
ſacerdos qõnem, ſed Dauid,pro quo conſulebatur,
quia in oĩbus vicibus,quibus Abiathar cõſuluit Do
minũ pro Dauid, dicit litera, ꝙ loquebatur Dauid:
ſic apparet hic,& infra c.30. Poſſet tamen dici,ꝙ iſta
dixit Dauid nō quidem per ſe, ſed per Abiathar: ſed
quia ille dicebat pro Dauid, dicebatur Dauid iſta di
cere: qa ille dr̃ aliquid agere, cuius noĩe illud fit. Et
hoc tenet Nicolaus. ſ. ꝙ loqueretur Abiathar: ma-
gis tñ conſonat literæ, ꝙ loqueretur Dauid: nimis
K enim eſſet educere literā à ſenſu ſuo,ſi ſic exponere-
mus:iſte tñ extorſiones ſententiarũ fieri nunquā de-
bent ſine neceſſitate.ſ. qñ aliter exponēdo litera nō
ſtaret in veritate: vel ſequeretur aliquod inconue-
niens: hic tamen nihil horum eſt, quia proferre ver
ba quæſtionis non erat officium ſacerdotale, ita ꝙ
nulli conuenire poſſet,niſi ipſi: ideo quòd laicus for
maret verba quæſtionis,vel ſacerdos,non erat incõ-
ueniens. *Domine Deus Iſrael*. Loquebatur Dauid ad
Deum tanꝗ eſſet præſens: & verũ eſt, ꝙ p̄ſens erat,
quia nulli loco abeſt, cum ſit infinitus: ibi tamē ſpe-
cialiori modò erat propter præſentiā Ephod, quod
erat ſacrum, & Deus illo præſente, reſpondebat.
Audiuit famam ſeruus tuus, ſcilicet ego, qui ſum ſeruus
tuus

In formis Sacramentorũ quæ virtus inſit.

ɛius,audiui famam de Saule.ſ.per Ceilanos, qui nũciauerũt ei, ꝙ vellet illuc venire Saul: vel per exploratores ſuos,qui ſemper inquirebant, quid Saul ageret contra Dauid,vt ait Nicolaus. *Quod diſponat Saul venire in Ceilam.* ſ. ꝙ congregat populum ad veniẽdũ in Ceilam contra me,vt etiam vrbem deſtruat, quia erat ibi Dauid. *Vt euertat vrbem propter me.* i.venit ad capiendum me, & ad ſubuertendũ vrbem:non.n.erat principale, quod intendebat Saul ſubuertere vrbẽ, ſed capere Dauid, quia tamen ſi ibi maneret Dauid, pugnaret Saul contra vrbem ad deſtruendum eam, donec caperet Dauid. Vel fortè intelligebat Dauid, ꝙ nõ ſolũ deſtrueret Saul vrbẽ,ſi maneret ibi Dauid, ſed etiam ſi inde fugeret,quia Ceilani receperant eũ in vrbe: hoc autem veriſimile erat,quia Saul deleuerat vrbem Nobe, quia ibi fuit Dauid cum Achimelech,quando dedit ei panes, & gladium, nihil merebantur mali viri vrbis, quia hoc non cognouerant: à fortiori ergo videtur, ꝙ vellet Saul delere vrbem Ceilæ propter Dauid, eo ꝙ omnes viri Ceilę publicè receperant Dauid,& habebant eum apud ſe.

Quomodo Saul,poſtquam fugit Dauid, non deleuit vrbem Ceilam. Quæſt. XIII.

QVAERET aliquis,cũ poſtea fugerit Dauid de Ceila,cur Saul non deleuit vrbem Ceilæ: ipſe enim perſequebatur vſq; ad mortẽ omnes fautores Dauid: nam ſacerdotes, qui nihil fauerãt ei,qa putauit Saul, ꝙ fauiſſent illi, occiſi ſunt, & vrbs eorum deleta eſt, vt patet præcedenti ca. hic autem magis apparebat fauor,cùm Ceilani haberẽt publicè apud ſe Dauid. Reſpondendum eſt, ꝙ Saul non occidit aliquem de Ceilanis,nec euertit vrbem eorum ſicut Nobe, quanquam ibi fuit Dauid ꝑpter multa. Primum fuit quia non putauit Ceilanos fauere Dauid contra eum,nec recepiſſe illũ, vt defenderent contra Saulem,ſed ſuſceperunt ꝑpter neceſſitatem.ſ.quia Philiſthini inuadebãt vrbem eorum, & deleturi erant eam: nõ habuerunt autem aliquẽ, ad quem confugere poſſent pro tunc,niſi ad Dauid: ille autem eripuit eos de manu Philiſthinorum, & tunc introiuit in vrbem: non ergo fecerunt aliquid irrationabile permittendo ingreſſum in vrbem ei,ꝗ vrbem liberauerat de manu hoſtium: nec ex hoc ꝓſumebantur coniuraſſe cum illo, præſumerentur autem,ſi ſuſcepiſſent eum in vrbe non præcedente aliqua cauſa: contra viros autẽ Nobe præſumpſit Saul ꝙ coniuraſſent cum Dauid, eo quòd fuit ibi quãdo fugit à facie eius, & datus eſt ei gladius,& panes: occidit ergo viros Nobe, & nõ Ceilanos. Secũda ratio erat,qa placebat Sauli,quòd introiret Dauid in Ceilam,eo quòd ibi poſſet eum capere, & non in agro, vt dixit ſupra. ſ. tradidit eum Deus in manus meas, concluſuſque eſt in vrbem,in qua portę,& ſeræ sũt. Cum igitur Ceilani cooperarentur voluntati Saulis.ſ.vt ibi poſſet capere Dauid,noluit eis aliquid mali agere,quin potius tribuiſſet eis,ſi accipiẽtes Dauid in vrbem per inſidias tradidiſſent illum ei. Tertia ratio fuit,quia Deus non permiſit,ꝙ perirent Ceilani: nam ſicut declaratum eſt præcedenti cap. licet cuilibet ſit liberum malum velle: nulli tamen eſt liberũ malum perficere, ſed tantam habet ad hoc poteſtatem,quantam Deus permittit: Deus autem non ꝑmittit aliqua mala pati, niſi in aliquo illa meruerit. Dato ergo ꝙ iraſceretur Saul cõtra Ceilanos, Deus conuerteret animum eius, vt non diffiniret vrbem eorum eſſe delendam, quia illi non meruerant. In vrbe autem Nobe ſecus fuit: quia Saul iratus fuit illis,putans,ꝙ coniuraſſent cum Dauid: Deus autem

Põt quilibet malũ velle, ſed non ſemper malũ facere.

A dedit locum furori eius, eo quòd viri Nobe merebantur illa mala pati aliunde. ſ. quia Deus poſuerat ſuper eos ſententiã maledictionis propter filios Heli,vt morerentur. Vt ergo executioni traderetur iuſtitia ſua,dedit locũ furori Saulis. In Ceilanis autem nihil tale erat à Deo propter aliqua peccata ipſorũ, ideo non permiſit ſuccendi iram Saulis contra eos. *Si tradent me viri Ceilę in manus eius.* i.ſi deſcenderit Saul in Ceilã,an viri Ceilę tradent me in manus eius, vel nunquid pugnabunt,vt defendãt me: hoc aũt dixit, quia audierat,ꝙ Saul miſiſſet ad Ceilanos, vt clauderẽt portas ad tenẽdũ ibi Dauid: qđ ſi facerent, ſatis putabat, ꝙ habita opportunitate,traderent eum in manus Saulis. *Et ſi deſcendet Saul,ſicut audiuit ſeruus tuus.* B ideſt,ſi verum eſt id,quod audiuit, ſcilicet ꝙ deſcendere velit Saul huc. Nicolaus dicit, ꝙ iſta duo nõ fuerunt ſimul propoſita, quanquam hic ſimul ponuntur, ſed primo habuit reſponſum Dauid de vna, & deinde propoſuit aliam. Motiuum eius eſt, qa Deus non reſpondit ad iſtas duas ſimul,ſed ponitur rñſio ad vnam,deinde ponitur rñſio ad aliam, vt patet in litera:non tamẽ multum refert,an ſimul propoſuerit,vel non,nec ratio ſua eſt efficax,ſcilicet,quia non reſpondetur ſimul ad iſta duo: nam quanquam ipſe duo proponeret, Deus poterat reſpondere ad vtrunque,vel ad vnum tantum,vel ad neutrum: ſicut aliquando quæſitus per ſacerdotes in Ephod, nihil reſpondit: ſic patet de Saule infra cap. 28. nam conſu- C luit Dñm de bello, in quo ipſe poſtea mortuus eſt, & noluit ei reſpondere per ſacerdotes,nec per ſomnia,nec per prophetas. Hic igitur poſſet non reſpondere ad vtrunque quęſitum,ſed ad alterum tantũ,& quia nunquam recedendum eſt ab ordine literæ ſine neceſſitate,magis videtur,ꝙ iſta duo ſimul Dauid petierit,& ꝙ Deus ad vnum tm̃ reſponderit: ſi tamẽ voluerimus tenere cum Nicolao,ſatis ſtat. Ra. Dauid Kimhi dicit ſecundum ſapientes Hebræorum, quod ex hoc habetur modus cõſulendi Dominum in Ephod, ſcilicet, ꝙ nũquam proponeretur ſimul, niſi vna qõ.ſi autem proponerentur duæ, Deus ſolũ reſpondebat ad vnam, vt patet hic, quia Deus noluit reſpondere Dauid,niſi ad vnam,& deinde reſpõ- D dit ad aliam. Sed falſum eſt: quia aliquando Deus reſpõdebat ad duas quæſtiones ſimul,vt patet ſupra in litera,ſcilicet.num vadã,& percutiam Philiſthęos iſtos? & reſpõdit Deus: vade,& ꝑcuties Philiſthęos, & ſaluabis Ceilam. Patet etiam hoc infra c. 30. cùm dixit Dauid: Perſequar latrunculos hos, an non? & comprehendam eos? Dixit Dominus. perſequere: abſque dubio.n.comprehendes eos,& excuties prædam. Non ergo erat limitatus modus quærendi in Ephod,ſcilicet.an poneret̃ vna quęſtio, vel multæ: ſed poterat quilibet ponere quòd voluiſſet: Deus autem reſpondebat ad quas volebat,vel ad omnes: hic autem non reſpondit ad duas ſimul,ſed ad vnam,iõ Dauid iterum poſuit quæſtionem,quam primo po- E ſuerat. *Domine Deus Iſrael indica ſeruo tuo*, ideſt oro, vt declares veritatem harum duarum quæſtionũ mihi ſeruo tuo. *Et ait Dominus. deſcendet*, ideſt Dominus reſpondit: Saul deſcendet in Ceilam ad capiendũ te. Non eſt aũt intelligendũ iſtud verbũ Dei abſolutè, quia tunc falſum eſſet,cum Saul non deſcenderit in Ceilã, vt patet infra:ſed intelligitur cũ ꝯditione,ſ.ſi hic manſeris,deſcendet. Poſtea autem ſciens Saul, ꝙ exiſſet Dauid de Ceila, diſſimulauit exire contra eum,ſcilicet fingens, ꝙ non habuiſſet intentionem eundi in Ceilam ad ipſum. hic enim reſpõdit Deus ad quæſtionem,quę in ordine prima erat,ſcilicet,an Saul deſcenderet in Ceilam,vel non:quanquam viri Ceilæ traderent eum in manus Saul, vel non.

Opinio Nicolai.

Ra. Dauid.

Dixitque

Dixitque David. Hic ponit iterum quæſtionem, quã iam poſuerat, ſed quia Deus non reſpõdit ad illam, repetit eam. *Si tradent me viri Ceilę, & viros, qui mecum ſunt in manus Saul.* i. ſi deſcenderit huc Saul, nunquid viri Ceilæ tradent me in manus eius? Hoc dicebat, quia dato, ꝙ Saul vellet deſcendere in Ceilam, ſi Ceilani adiuuare vellent Dauid contra Saulem nõ multum timeret Dauid: ſi tamen Ceilani aperirent portas Sauli, vt ingrederetur ad Dauid, vel caperent Dauid per inſidias, & ponerent in manibus Saulis, erat fugiendum Dauid inde. *Et dixit Dominus: tradent* i. tradent te viri Ceilę in manus Saulis Iſtud verbũ intelligendum eſt conditionaliter, ſicut ſupra dicebatᷣ, ſcilicet, ꝙ ſi maneret Dauid in vrbe, viri Ceilæ traderẽt eum Sauli, poſtea tñ non tradiderunt, quia Saul non deſcendit, & Dauid nõ mãſit in Ceila, vt patet infra.

An peccarent viri Ceilæ tradendo David, ſi veniret Saul. Quæſtio XIIII.

QVAERET aliquis, ſi viri Ceilæ traderẽt Dauid in manus Saulis, veniente Saule ad vrbem, an peccarent. Et videtur, ꝙ ſic: ſciebãt.n. ꝙ Saul quæreret animã eius iniquè: ideo tenebantur eũ defendere, alioquin rei erãt homicidij, quia manifeſto facinori non obuiabant, vt patet extra de homici. c. ſicut dignũ. Rñdendũ eſt, ꝙ Saul venturus erat in Ceilam, ſi ibi maneret Dauid, & ſi viri Ceilæ nollent tradere eũ in manus eius, pugnaret cõtra vrbẽ, & occideret oẽs, atq; ſubuerteret vrbem: hoc aũt ſciebãt Ceilani: nam non fecerunt tñ pro Dauid viri Nobe, & occidit eos, atq; deleuit vrbem: à fortiori ergo, ſi ipſi reſiſterent Sauli nolentes tradere Dauid in manus eius, pugnaret contra eos, & perderet illos cũ vrbe ſua. Dicendũ igitur, ꝙ Ceilani peccarent, ſi ſponte darent Dauid in manus Saulis, ſ. ſi ipſi deſiderarẽt tradere eum, vt complacerent Sauli: tunc.n. peccabant in duobus Primò, quia ſciebant Dauid eſſe innocentem, & tradebant eum ad iniuſtam mortem, cuius ipſi erant tanq̃ principales auctores. Secundò peccabant agentes contra naturam, quia reddebant malũ pro bono, ſ. quia Dauid liberauerat eos à morte de manu Philiſthinorum, ipſi autẽ tradebant eũ in mortem: ſi tñ Ceilani traderẽt Dauid, ne ipſi morerentur, non peccabant: quia non obligabãtur ipſi mori, vt liberaretur Dauid, nec obligabantur mori cum eo defendendo ipſum. Sciendum tamen, ꝙ nõ poterant tradere licitè Ceilani Dauid in manus Saulis per omnem modum, q̃q̃ timerent mortem. ſi nõ facerent: ſed hoc erat, quod poterãt facere, ſ. ꝙ ipſi coacti ne morerentur, aperirent portas vrbis, vt introiret Saul ad capiendũ Dauid, ſi vellet. Hoc enim licitè facerent Ceilani propter duo. Primò, q̃a aperiendo non videbantur agere, ſed pati, & timor iuſtiſſimus excuſabat eos in hac parte. Secũdò, quia ipſi tenebantur aperire portam vrbis Sauli, quandocũque veniret: quia erat Saul Dominus eorum: & ſecundum legem Dominij ſubditi tenentur aperire portas loci Dño ſuo, ſiue iratus, ſiue placatus venerit: non poterant tamen Ceilani agere aliquid contra hoc: nam dato, ꝙ Saul iuſſiſſet eis ſub pœnã mortis, & deletionis vrbis, ꝙ Dauid per inſidias caperent, vel aliàs. & traderent eum in manus eius, non debebant hoc facere, quia in hoc præſtarẽt cauſam immediatam iniuſtę morti, cuius ipſi eſſent auctores: potius tñ debebant ipſi iniuſtè ab aliquo mortẽ pati, q̃ eam iniuſtè alicui infligere: etiam ſi Saul inquiſiuiſſet pro Dauid in vrbe, vtpote, ſi introiſſet in vrbem, & Dauid lateret in aliquo loco cognito Ceilanis, nullus eorum debebat rñdere, vbi erat, ſed

Ceilani tenebantur aperire portas Sauli.

F potius debebant mortem pati, quàm illum prodere: & ſi Saul vellet eos compellere ad iurandum, nõ debebant iurare, ſed ſuſtinere penam. Etiam dato, ꝙ introeunte Saule in vrbem, fugeret Dauid per aliã partem vrbis, & iuberet Saul Ceilanis ſub pena mortis, ꝙ comprehenderent Dauid, vel eum adiuuarent ad hoc, neutrum facere debebant, ſed potius mortẽ ſuſtinere, eo ꝙ in rebus illicitis obedire nõ debebãt. Item dato, ꝙ eſſet clauſa ciuitas Ceilæ, & obſeſſa à Saule, & Dauid vellet fugere de vrbe, Ceilani tenebantᷣ aperire ei portas vrbis, alioquin iam ipſi aliquid agerent ad hoc, ꝙ caperetᷣ Dauid: hoc tñ illicitũ erat, ſ. cooperari ad mortẽ innocentis: ergo tenebantur eum permittere fugere, & dato ꝙ Saul iuberet, ꝙ tenerent eum, Ceilani non debebant in hoc obedire,

G ſed potius mori, quia pp nullũ timorẽ debebant ipſi cogi ad faciendũ malũ. Hæc aũt dicta ſunt ſm obligationem, quam habebãt Ceilani quantũ ad legem Dei, & ſm conſcientiam: Si tñ attendatᷣ quædã probitas humana, & inclinatio naturę rõnalis, non ſolum tenebantᷣ Ceilani ad hoc: ſed ẽt ad maiora, ſ. vt non aperirent portas vrbis Sauli, ſed adiuuarent Dauid contra Saulem, ſi illũ occidere vellet, ẽt ſi in defenſione eius ſcirent ſe morituros: nam Dauid poſuerat animã ſuã in manu ſua, vt eriperet Ceilanos de manu Philiſthinorũ: & ſi ipſe non veniſſet in eorũ auxilium, forte capta fuiſſet ciuitas, & periſſent Ceilani: tenebantᷣ ergo ex quadam rõne humana Dauid vicem reddere: ſ. vt ſicut ipſe ꝓ illis ſe morti expoſuerat, ita verſa vice illi pro eo morti ſe traderent.

H Aperire autem portas Sauli ad capiendum Dauid, vt ipſi nõ morerentur, videbatur valde crudũ, quia iuxta Ariſto. lib. 8. in fine Ethic. inhumanum eſt auxiliatorem expelli: Lex tamen Dei non obligabat eos ad tãta, ſed ad ea, quæ dicta ſunt. Ratio autem diuerſitatis ſatis patet: quia Lex diuina nunquam permittit, ꝙ aliquis pro alio peccet, etiam leuiter, dato ꝙ ab eo immenſa ſuſcepiſſet bona: inclinatio autem naturæ humanæ, quæ videtur eſſe quodammodo rationalis, facit pro illis, à quibus bona magna recipimus ad ſimilia quocunque modo nos exponamus. *Surrexit ergo David, & viri eius quaſi ſexcenti.* ſ. audito reſponſo,

I ꝙ ſi Dauid maneret in Ceila, veniret Saul, & Ceilani traderent eum in manus eius, ſiue timore mortis, ſiue vt placerent Sauli, receſſit de vrbe, quia non putauit iam ſibi ſecurum eſſe manere ibi. Sed dicet aliquis: quomodo dicitur hic, ꝙ erant quaſi ſexcenti viri cum Dauid: quia præcedenti cap. dicitur, ꝙ conuenerunt ad Dauid qui erant in anguſtia, & oppreſſi ære alieno quaſi quadringenti viri. Reſpondendum ꝙ Dauid à principio quando fuit in ſpeluncã Odollã aggregauit ſibi quaſi quadringentos viros, & quia illi non ſufficiebant ei ad id, quod itendebat, voluit habere plures Ab illo autem tpe, quo fuit in ſpeluncã Odollam aliquanta mora fuit vſquequo fuit in Ceila: nam poſt ſpeluncam Odollam venit Dauid

Dubitatio.

600. viri erant cõgregati cũ Dauid.

K in terra Moab, & ſtetit in præſidio aliquanto tempore: deinde iubente Gad propheta venit in terram Iſrael in ſaltum Hareth, vt patet præcedenti cap. deinde venit in Ceilam. In hoc autem tempore medio aggregauit ad ſe quos potuit: fueruntque cum eo quaſi ſexcenti viri: & ſic qñ exiuit de Ceila habebat ſexcentos viros ſecum: poſtea autem non legitur plures habuiſſe: ſed ſemper dicitur, ꝙ erant ſexcenti, vt patet infra cap. 25. & 27. & 30. hoc autem fuit quia putauit illos ſibi ſufficere ad id, quod volebat, & noluit alios capere. *Et egreſſi de Ceila.* ideſt, egreſſi fuerunt de Ceila. Hoc fuit antequam Ceilani ponerent inſidias aliquas Dauid ad tenendum eum, vel claudendum ſibi portas vrbis: & hoc, quia ipſe præ-

uenit

uenit conſulere Dominum priuſquam Ceilani exequerentur aliqnid de eo, quod volebat Saul. *Huc illùcque vagabantur incerti*: ideſt poſtquam exierunt de vrbe Ceila, non iuerunt ad aliquam aliam vrbem, ne Saul denuo inſidiaretur eis ad obſidendum eos in vrbe, ſicut nunc inſidiatus fuerat, ſed iuit in deſertum Ziph, vt patet infra, ideſt morabatur autẽ Dauid in deſerto, in locis firmiſſimis, manſitq; in monte ſolitudinis Ziph: ſed dicitur, ꝙ vagabantur huc, & illùc incerti, ſ. quia non audebant manere in aliquo determinato loco, ne Saul poneret inſidias ſuper eos, vel ſciret, vbi erant: nunc autem cum vagarentur huc, & illùc cum Saul audiret eos eſſe in aliquo loco, & iret illùc, non reperiret eos ibi, & ſic deſperaret, ceſſaretque illos perſequi. In Hebrço habetur. *Ambulauerunt, quò ambulauerunt*. Sed iſta ſententia eſt barbara, & ſignificat rem factam, ſine præſuppoſitione finis, ſed à caſu, & eſt ſenſus; ambulauerunt quò ambulauerunt, ideſt illùc ibant, quò eos fortuna, vel impetus deducebat, non præſupponentes ire ad aliquem locum determinatũ: ideo litera noſtra ſignificantius dixit, quòd vagabantur incerti, ideſt non habentes aliquem locum determinatum, quò irent. Litera Chaldaica habet. *Iuerunt quò eis vtile fuit*. Sed iſtud non tantum conſequitur ſenſum literæ Hebraicæ, quantum litera noſtra. *Nunciatum eſt Sauli, quòd fugiſſet Dauid de Ceila*. Saul enim fuit piger in exequendo id, quod volebat contra Dauid: ideo priuſquam ipſe recederet de loco ſuo ad eundum contra Dauid, audiuit, quòd iam receſſerat Dauid de Ceila. *Et ſaluatus eſſet*, ideſt poſuiſſet ſe in loco ſecuro, in quo non eſſent ſeræ, & portæ, ſicut in Ceila, vt capi poſſet, q. d. exiſtendo in Ceila erat in periculo, egreſſus autem de illa ſaluus erat, quanquam maneret prope Ceilam: eoquòd iam habebat locum fugiendi, & non in Ceila. *Quamobrem diſſimulauit exire*, ideſt, noluit Saul exire de loco ſuo ad veniendum in Ceilam: & diſſimulauit, ideſt finxit, quòd non diſpoſuiſſet venire in Ceilam contra Dauid, vt non crederetur ex hoc illuſus eſſe à Dauid. *Morabatur autem Dauid in deſerto*. ſ. poſtquam exiuit de Ceila, noluit introire in aliquam vrbem, vel locum munitum: quia timuit ſibi accidere, vt diſponebatur in Ceila: ſi enim illi, quos à morte Dauid eripuerat, non erant ei fideles, quia volebant eum tradere Sauli: quanto minus fideles ſibi eſſent cæteri Iſraelitæ, pro quibus nihil ſpecialiter egerat? nullis ergo viris habitantibus in locis muratis amplius confiſus eſt. Vnde poſt hoc nũquam legitur Dauid introiſſe in aliquem locum muratum in terra Iſrael, vſque ad mortem Saulis, ſed manebat in deſertis. Iſtud autem deſertum, in quod egreſſus ẽ poſtquam exiuit de vrbe Ceila, erat deſertum Ziph, vt patet infra in litera. *In locis firmiſſimis*, ideſt morabatur in locis firmiſſimis deſerti, ſcilicet, in altis rupibus, ad quas nõ poſſet accedere Saul, & viri ſui: vel ſaltem præ tædio, & labore illùc non aſcenderent. Sed nec propter hoc deſiſtebat Saul, quia furor eius erat fortis, & nulli labori cedens: vnde perſequebatur Dauid, & viros eius ſuper petras altiſſimas, ad quas homines aſcendere non poterant, vt patet ſequenti cap. ſ. & perrexit ad inueſtigãdum Dauid, & viros eius, etiam ſuper abruptiſſimas petras, quæ ſolis ibicibus peruiæ ſunt. In Hebrço habetur hic. *In caſtris, vel munitionibus*, ideſt moratus eſt in caſtris: non erant autem iſta caſtra: quia erat ibi locus deſertus, in quo nulli homines habitabant: ſed dicuntur caſtra, vel muniriones, quia illę rupes ita erat altiſſimæ, & ſcopuli vndique prærupti in modum dentium, quòd habebant effigiem turrium, & locorum munitorum: nec erant minoris fortitudi-

A nis, quàm loca munita. Hebræi autem quidam volunt, quòd accipiantur hic caſtra propriè, ad quæ cõfugeret Dauid: ſed non ſtat rationabiliter: quia Dauid fuerat nunc in magno periculo, eoquòd manebat in vrbe murata, & Saul gaudebat ſuper illo, quaſi iam eum in manibus teneret, dicens: tradidit eum Deus in manus meas: concluſus eſt in vrbe, in qua portæ, & ſerę ſunt: quomodo veriſimile eſſet, quòd denuo rediret Dauid ad alia loca murata: nullo, inquã, modo: quia ibi ſimiliter capi poterat, vt in Ceila. Patet etiam hoc, quia ſequenti cap. dicitur, quòd Dauid habitauit in locis tutiſſimis Engaddi, & Saul perſequebatur eum ſuper abruptiſſimas petras. Et habetur in Hebræo in caſtris Engaddi, vbi nos dici-
B mus in locis tutiſſimis: ibi tamen manifeſtiſſimum eſt, quòd non erat in loco murato Dauid: quia tunc nõ inquireret eum Saul ſuper abruptiſſimas petras, ſed obſideret caſtrum, in quo eſſet. Item patet, quia ibi dicitur, quòd eum perſequeretur Saul Dauid ſuper petras abruptiſſimas, intrauit in quandam ſpeluncam ad purgandum ventrem, & ibi erat Dauid: ergo non erat in aliquo caſtro, vel loco munito, ſed in deſerto ſine muris. In Hebræo tamen dicitur ibi, quòd erat in caſtris Engaddi: ergo non accipiuntur caſtra pro locis muratis, ſed pro locis arduis, & fortiſſimis: hoc autem ſecuta eſt litera noſtra dicens. in locis firmiſſimis. *Manſitque in monte ſolitudinis Ziph*, ideſt moratus eſt in quadam parte Ziph q. ſ. ſignificet.
C montis, quæ erat in ſolitudine, quæ vocatur Ziph: nam iſta terra Ziph eſt montuoſa, & eſt magna: in cuius quadam parte erat mons quidam ſatis pręruptus, in quo viſum eſt Dauid ſecurum habitare. In Hebræo habetur hic. *Ciphim*. vbi nos dicimus Ziph, & eſt pluralis numeri, velut ſi diceremus in deſerto Ziphæorum, ſicut habetur infra Hebræi autem quidam dicũt Ziphim eſſe nomen appellatiuum, & ſignificat eos, qui faciunt picem, & morantur in ſyluis: & quia Ziphæi morabantur in ſolitudine, vt patet hic putant, quòd ſunt illi, qui faciunt picem, & maximè, quia apud Hebræos Zephex ſignificat picem, vt habetur Gen. capit. 7. vbi iubetur, quòd arca liniretur pice, & ponitur iſtud nomen. Sed dicen-
D dum eſt, quòd hic Ziph ſit nomen proprium alicuius regionis magnæ, quæ eſt in ſolitudine ſortis Iudæ, & habitatores illius vocantur Ziphęi; vel ſecundum literam Hebraicam vocantur Ziphim Habitauit autem Dauid in iſta ſolitudine propter duo Primò, quia iſta erat terra prærupta nimis, ad quam difficilè erat aliquos aſcendere, ideo putauit, quòd quãquam Saul ſciret eum ibi eſſe, non inquireret ipſum propter difficultatem terræ. Secundò erat ibi, quia terra illa erat in extremitate ſortis Iudæ apud terram Philiſthinorum, & ſi cõtingeret, quòd Saul perſequeretur eum in deſerto illo, poſſet faciliter fugere in terram Philiſthinorum, quod non ageret, ſi forDauid habitauit in ſolitudine Ziph.
E tè fuiſſet in terra Iſrael in medio eius *Quærebat tamen eum Saul cunctis diebus*, ideſt, quanquam Dauid lateret in locis aſperrimis, non deſiſtebat eum quærere Saul: quia furor magnus, quem conceperat in Dauid, faciebat eum nulli labori cedere. Dicitur autem, quòd quærebat eum cunctis diebus, ſcilicet, omnibus diebus, quibus manſit in terra Iſrael: poſtea autem vidit Dauid, quòd non erat ſibi ſecurum manere in terra Iſrael, vt patet infra capit. 27. ſcilicet. ait Dauid in corde ſuo: aliquando incidam in manus Saul: nonne melius eſt, vt fugiam, & ſaluer in terram Philiſthinorum, vt deſperet Saul, ceſſetque me quærere in cunctis finibus Iſrael? Et tunc fugit. Nunciatum eſt autem Sauli, ꝙ fugiſſet Dauid in Geth, & non addidit vltra,

vt quæreret eum: deinde non fuit reuerſus Dauid F
in terra Iſrael, quouſque mortuus eſt Saul. Sciendum autem, quod iſtud, quòd hic ponitur, non habet ordinem rectum ad præcedentia, & ſequentia: nam id, quod habetur ſupra, & infra, eſt idem factũ, quia ſupra dicitur, quõo venit Dauid ĩ deſertũ Ziph, & infra poſtea ponitur quõo ſtetit in deſerto illo, & Ionathas aſcendit illùc ad eum, & poſtea Saul perſecutus eſt ipſum in eodem deſerto: iſtud tñ interponitur hic ad ſignificandum oĩa, quæ poſtea acciderunt de perſecutione Dauid vſquequo receſſit in terram Philiſthinorum. ſ. quia omnibus iſtis diebus perſecutus fuit Saul Dauid. *Et non tradidit eum Dominus in manus eius* i. q̃q̃ Saul conatus fuiſſet capere Dauid inquirendo eum diligenter: tñ nunq̃ potuit illum tenere, G
quia Deus voluit, ꝙ nunq̃ teneretur ab eo: nam diſpoſuerat, ꝙ futurus eſſet rex in Iſrael, ideo euitabat oĩa illa, ꝑ quæ poſſet impediri diſpoſitio ſua. Dr̃ aũt, ꝙ Deus non tradidit eum in manus eius. ſ. ex eo, ꝙ non cæpit eum: oĩa. n., quæ homines patiuntur, vel patrant ex Dei permiſſione, vel cooperatione deſcẽdunt: & quia Deus non permittebat Dauid tradi in manus Saulis, dr̃ ꝙ nõ tradidit eum in manus eius, & ſi ipſe non tradebat cooperando, vel permittendo: impoſſibile erat, ꝙ Saul caperet Dauid.

Perſecutio Dauid i deſerto. *Et vidit Dauid*. Hic ponitur ſecundum principale huius, ca. ſ. perſecutio Dauid in deſerto: voluerat. n. tenere eum in vrbe Ceila, & quia vidit ſe fruſtratũ hac intentione ſua, conatus eſt eum perſequi in mõ H
tibus, & deſertis. In quo ponũtur tria. Primò Dauid à Ionatha confortatur. Secũdò à ſuis contribulibus accuſatur. Tertiò Saul eũ in latibulis perſcrutatur. Secunda ibi. *Aſcenderunt autem Ziphæi*. Tertia ibi. *At illi ſurgentes*. Circa primum dr̃. *Et vidit Dauid, quod egreſſus eſſet Saul, vt quæreret animam eius*, i. cognouit Dauid, ꝙ Saul egreſſus fuerat de domo ſua ad inquirẽdum eum in montibus, non ceſſans à perſecutione, quanquam primò fruſtratus fuerit.

Dauid quomodo cognouit Saulem egreſſum eſſe ad perſequendum eum. Quæſtio XV.

QVAERET aliquis, quõo Dauid cognouit, ꝙ I
egreſſus fuerat Saul ad perſequẽdum eum. Aliquis reſpondebit, ꝙ hoc cognouit per conſultationem Dñi. ſ. quia nũc cum eſſet in periculo quotidiano ſæpe conſulebat Dñm de ſtatu ſuo, præſertim cũ haberet opportunitatem conſulendi, quia habebat ſecum ſacerdotem magnum Abiathar. Vnde ſupra in litera ter conſuluit. Hoc aũt non multum ſtat, qa Dauid non cõſuleret Dñm de aliqua re, niſi de qua dubius eſſet, & haberet incitatiuum ad inquirendũ: ſi tamen ipſe nihil audiuiſſet per nuncios, vel aliàs de Saule, ꝙ egreſſus fuiſſet ad perſequẽdum eum, non conſuleret Dñm ſuper hoc, quia non dubitaret. Sic patet ſupra de deſcenſu in Ceilam: nã conſuluit Dauid Dñm, an deſcẽſurus eſſet Saul in Ceilam, & hoc quia audiuerat, ꝙ Saul vellet deſcendere. Sic patet in verbis conſultationis. ſ. Dñe Deus Iſrael audiuit K
famam ſeruus tuus, ꝙ diſponat Saul venire in Ceilam; ergo non cognouit nunc Dauid de perſecutione ſua per conſultationem: vel ſi per illam aliquid cognouit. oportet ꝙ per famam, vel aliàs aliquid ante hoc cognouiſſet. Põt aũt dici, ꝙ Dauid cognouit hoc per exploratores ſuos, qui inueſtigabant ſecretè ea, quę Saul diſponebat agere contra Dauid: habebat enim Dauid aliquos viros de ſuis, qui ibãt ad curiam Saulis ſecretè, & ſciebant quid moliretur Saul contra Dauid, & per hos audiebat hæc: ſic patet infra 25. cap. ſ. videns autem, ꝙ veniſſet poſt ſe in deſertum, miſit exploratores ſuos, & didicit, ꝙ illùc veniſſet certiſſimè. Vel poteſt dici, ꝙ audiuit per famam: nam licet Dauid non introiret in loca murata poſtquam ingreſſus eſt de Ceila, tñ viri ſui declinabant ad aliqua loca pro cibis, & ibi poterant audire aliquid, quod diſponeret Saul contra Dauid. Aliter poteſt dici, ꝙ hoc nunciauit Ionathas Dauid: nam priuſquam perſcrutaretur Saul Dauid in mõtibus, Ionathas abijt ad Dauid, & cõfortauit eum, dixitq;. nec enim inueniet te manus Saulis patris mei. In quo innuitur, quòd inquirebat eum, ſed non poſſet inuenire: ergo reuelauit ei, ꝙ inquireretur à Saule.

Saul licet fuerit deluſus in fraudibus ſuis: non tamen deſtitit, tantus erat furor, quem conceperat contra Dauid. Quæſtio XVI.

QVAERETVR vlterius, quõo Saul nunc egreſſus eſt ad perſequendum Dauid, cum prius, videns ſe confuſum deſtitiſſet: nam, cùm nunciatum eſt ei, ꝙ egreſſus fuiſſet de Ceila, diſſimulauit exire ad perſequendum eum. Rñdendum eſt, ꝙ Saul voluerat tenere Dauid in Ceila, & cum vidit fraudes ſuas deluſas eſſe, erubuit: & pro tunc ceſſauit perſequi: tanta tamen erat cordis ſui inquietudo propter nimium furorem, quem conceperat in Dauid, ꝙ deſiderabat facere id, in quo prius erubuerat. Sic enim factum eſt à principio inimicitiarum eius cum Dauid, quando conatus eſt eum lancea configere cum pariete, ſupra c. 18. Poſtea tñ fecit eum tribunum ſuper mille viros, & dedit ei filiam ſuam in vxorem, e. c. ſed rurſus impatientia cordis ſui ſtimulantis, iuſſit Ionathæ, & ſeruis ſuis, ꝙ occiderent Dauid, ſupra c. 19. tũc verò Ionatha loquente bona pro Dauid placatus eſt Saul, iurauitque, ꝙ nullum malũ pateretur Dauid. Iterum tñ ſuccenſus eſt furor eius, conatuſq; eſt eum lancea perfodere, eo. c. ſic ergo ibi dolor nõ ſinebat eum in eo, quod ſemel iudicaſſet, ſed rurſus ſuccendebatur furor. Ita q̃q̃ hic verecundia feciſſet eum deſiſtere, rurſus tamen cordis prauitas ad priora reduxit. Alio modo dici poteſt, ꝙ Saul diſſimulauit exire ad perſequendum Dauid, quando ſciuit eũ egreſſum de Ceila: non quidem tanquam erubeſceret, vel ſimpliciter deſiſtere vellet, ſed per hoc inſidias ponebat. ſ. vt Dauid putaret, ꝙ non fuiſſet intẽtio Saulis veniendi ad tenendum eum in Ceila: ideo ꝙ nunc in aliquo loco ſecurè maneret, putans ẽt, ꝙ nunc Saul nollet perſequi eum, & per hoc facilius eum Saul incautum acciperet: & iſtud videtur veriſimilius. *Porrò Dauid erat in deſerto Ziph, in ſylua*. ſ. ex eo, ꝙ receſſit Dauid de Ceila venit in deſertum Ziph: & manebat ibi ꝓpter duas cauſas ſupra poſitas: erat enim locus ille præruptus, nemoroſus, & opacus, in quo latere poſſent Dauid, & pueri ſui: & ad locum ipſum venit Ionathas ad Dauid. Et dicitur, ꝙ erat in ſylua, ideſt in parte magis ſylueſtri illius terræ: erat nanque terra Ziph magna, cuius quædã partes erãt planiores, aliæ verò ſylueſtres, & præruptæ: Dauid autẽ morabatur in parte ſylueſtri; eoꝙ ibi ſecurus erat. *Et ſurrexit Ionathas filius Saul*. ſ. de domo ſua, quæ erat in Gabaa, & venit ad Dauid. Nicolaus autem dixit, ꝙ ſurrexit de ſocietate patris ſui. ſ. ꝙ Saul iuerat ad perſequendum Dauid, & cum eo Ionathas: non vidente aũt Saule, Ionathas perrexit ad Dauid, & locutus fuit cum eo: Sed non multũ videtur, ꝙ hoc faceret Ionathas, quia cùm eſſet in exercitu patris ſui, vix poſſet egredi, quin videretur à cuſtodibus exercitus, & nũciarẽt Sauli, ꝙ erat periculũ. Nec valet, ſi dicas, ꝙ poterat exire nullo vidẽte, ſicut factum eſt, qñ erãt caſtra Saulis apud Gabaa: & exiuit Ionathas

cum

cum armigero ſuo ad caſtra Philiſthinorum, vt patet ſupra c.14.& nullus cognouit, an aliquis deeſſet de caſtris: nam dixit ibi Saul. requirite, & videte q̄s abierit ex vobis, ꝙ eum requiſiuiſſent, compertum eſt abijſſe Ionatham. nam tunc Ionathas non curabat, an ab aliquo videretur, quia etiam ſi videret̃ nõ erat ei periculum: ideo expoſuit ſe ad exeundũ, nullo vidente, & accidit, ꝙ nullus videret eum: nũc aũt non exponeret ſe Ionathas huic: quia q̃q̃ poſſet accidere, ꝙ non videretur egredi, tñ veriſimilius erat, ꝙ poſſet videri, q̃. ꝙ non videretur: ſi tñ videretur, erat periculum magnum Dauid, quia aliqui ſequerẽtur Ionatham ſecretè quouſque peruenirent ad latibula Dauid, & renũciaretur hoc Sauli, qui iret ad perſequendum eum: Ionathas autẽ non pateretur hoc, ideo nollet egredi de caſtris ad vidẽdũ Dauid. Itẽ q̄a ſi egreſſus fuiſſet de caſtris, rediſſet poſtea in caſtra, vt non putaretur aliquid egiſſe: dicit tamen infra, ꝙ poſtquam ſtetit Ionathas cum Dauid, reuerſuſq; eſt in domum ſuam: ergo videtur, ꝙ non erat in caſtris cum Saule, quando ſurrexit, vt iret ad Dauid.

Quomodo Ionathas ſciuit locum Dauid, cum Dauid maneret in montibus, & non ſemper in eodem loco.

Quæſtio XVII.

QVAERET aliquis, quõ Ionathas ſciuit Ire ad locum, in quo erat Dauid, quia ille erat in mõtibus, & non manebat ſemper in eodem loco, ideo q̃q̃ interdum ſciuiſſet de loco eius, tamen rurſus ne ſciret: maximè, quia Dauid occultabat ſe omnibus hominibus, ne inueniret eum Saul: quõ ergo ſciret locum Ionathas. Aliquis fortè dicet, quòd Dauid erat chariſſimus Ionathæ, ideo reuelabat ei locum, in quo erat, & nulli alteri Sed hoc nõ ſtat, quia iſtud fuit, qñ Ionathas, & Dauid manebãt in domo regis, quia tunc ambo communicabant ſibi inuicẽ ſecreta, & Dauid latuit in agro tribus diebus, nullo ſciente, niſi Ionatha, qui poſtea deſcendit ad eum, vt patet ſupra ca.20. nunc autem non colloquebãtur ſibi mutuo Ionathas, & Dauid, quia poſtquam fugit Dauid à facie Saulis, nunquam locutus fuerat Ionathę vſq; nunc, ideo non poſſet ei per collocutionem reuelare locum ſuum. Dicẽdum eſt igitur, ꝙ Ionathas ſciebat nunc locum, vbi erat Dauid, & poſtea etiam ſciebat vbicũque ille eſſet, & hoc per exploratores, quia habebat Dauid ſemper aliquos viros, qui ſcrutarentur quid diſponeret Saul contra eum, & iſti loquebantur Ionathæ ex parte Dauid, ſignificantes ei locum, & intentionem Dauid Sed tũc dicet aliquis, quõ Dauid confidebat Ionathæ, vt reuelaret ei locum ſuum, quia poterat ille fauere patri ſuo, & indicare ei locum Dauid, & ſic traderet eũ in manibus eius: Rñdendum, ꝙ tantam ſenſerat Dauid Ionathæ charitatem, cũ diligeret eum, ſicut animam ſuam, ꝙ nihil erat, quod ei non confideret: iam enim eum tẽtauerat in rebus magnis, & fidelem inuenerat, qñ latuit in agro, & tertio die venit Ionathas ad eũ nuncians intentionẽ patris ſui, & ꝙ pro defenſione eius pater conatus fuerit ipſum lancea configere, vt patet ſupra cap.20 Cum igitur tunc Ionathas ſeruauerit vitam Dauid, cum potuiſſet eum leuiter tradere Sauli, confidit ſe totum Dauid Ionathæ, & ponebat vitam ſuam in manu eius.

Ionathas ita ſecretè iuit ad Dauid, quod non dubitauit de patre.

Quæſtio XVIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo auſus fuerit Ionathas venire ad Dauid in ſyluam:

A iam enim ipſe paſſus fuerat mala à patre propter Dauid, cum conatus fuiſſet eum lancea confodere, vt patet ſupra capit.20. ergo nunc timere debuiſſet ire ad Dauid. Reſponderi poteſt, ꝙ Ionathas iuit ita ſecretè ad Dauid, quòd pater ſuus non cognouerit hoc aliquo modo, ideo non timebat malum ſibi ex hoc euenturum eſſe. Et credendum eſt, quod Ionathas ſolus iuerit in ſyluam, ne aliquis vadens cum ipſo poſſet ſcire locum Dauid: ſic enim iterum fecit, quando latebat Dauid in agro: nam ſolus cum puero paruulo deſcendit in agrum, & locutus eſt ad Dauid, vt patet ſupra capit.20. Poteſt etiam dici, quod quanquam Saul cognoſceret Ionatham fuiſſe ad Dauid, non multum curaret Ionathas, nec putaret ſe aliquid paſſurum propter hoc: nam non co- B gnoſceret aliquid nouum Saul de Ionatha ſciendo, quod ibat ad Dauid, cum iam ſciret, quod diligebat eũ nimis, & ꝙ inierat fœdus cum eo præcedenti c. ſed ſolum caueret Ionathas, ne tunc qñ iret, aut rediret, cognoſceret Saul, ne per hoc ſciret locum Dauid. Nec valet, ſi dicas ꝙ Saul conatus fuit lãcea ꝑcutere Ionatham pro Dauid, ſupra c.20. quia hoc non factum eſt, eoꝙ Ionathas diligebat Dauid, vel exhibebat ſe ei amicum in quibus poterat, ſed quia pro eo rñdit contra voluntatem patris, vt patet e.c. cum dixit Saul Ionathæ: Scio, ꝙ in cõfuſionem tuam diligis filium Iſai: & tamen tunc nõ conatus fuit Saul percutere eum lãcea, poſtea verò dixit Saul, ꝙ addu- C ceretur Dauid, qui erat filius mortis, & rñdit Ionathas: Quare morietur? quid fecit? & tunc Saul arripuit lanceam, vt percuteret eum. ergo ſolum erat, quia rñdebat ei: & ex verbis ſuis iratus fuit Saul: Poſt hoc aũt Ionathas nihil rñdebat, vel loquebatur Sauli ſuper hac re; iõ q̃q̃ aliquid ageret pro Dauid, non timebat ſibi malum euenturũ. *Et abijt ad Dauid in ſyluam* .i. venit ad eum in deſertum Ziph: ibi.n. tũc manebat, vt patet ſupra. *Et confortauit manus eius in Deo.* Ideſt cõfortauit eum ad defendendum ſe à Saule, & fugiendum ab eo, nec in hoc deſperaret, quanquam quotidie eũ ꝑſequeretur Saul, q̄a Deus erat adiutor eius.

Qualis fuerit confortatio Ionathæ ad Dauid.

D *Quæſtio XIX.*

QVAERETVR quę fuit iſta confortatio Ionathæ ad Dauid. Aliquis reſpondebit, quod Ionathas adduxerit Dauid in deſertum cibos, quibus confortaretur: nam Dauid, & viri ſui erant in anguſtia ciborum interdum: nam cum Saul perſequeretur crebro Dauid, erant viri Dauid coarctati in mõtibus, & ſpeluncis; ita vt ſæpè non poſſent deſcendere ad loca coniũcta pro cibis, & premeret eos famis anguſtia: Ionathas verò ferendo Dauid cibos confortabat eum. Sed hoc non ſtat, quia Ionathas non auderet aliquid ferre pro Dauid: nam ad ferendum E hæc oportebat, quod cum Ionatha irent alij viri: hoc tamen erat periculoſum, quia poterat ſic denũciari locus eius Sauli, ideo nõ portaret ſecum viros, nec cibos. Etiam quia litera non concordat, vt poſtea dicetur. Aliquis dicet, quòd Ionathas tulit arma ad Dauid, quia fortè Dauid, & viri ſui erant malè armati, egebant autem armis, cũ eſſent in quotidianis periculis: ideo tulit arma pro eis, hoc autem ſignificat confortare manus eius, ideſt dare arma in manibus Dauid, & ſeruorum ſuorum, quibus confortarentur ad pugnandum, & reſiſtendum cuicunque. Sed iſtud non ſtat, quia ſicut non portauit panes Ionathas Dauid, eoquòd ad hoc neceſſe erat, vt irent alij cum eo, quòd erat periculum Dauid, ita & ad ferendum arma, ideo non tulit aliqua.

Item quia ſi Saul hoc cognoſceret, poſſet nimis idignari: quia nihil magis veritum eſt hoſtibus dari, q̃ arma: Dauid tamen erat vt hoſtis Saulis, ſaltem ſm æſtimationẽ ſaulis: ꝙ ergo ferret ei Ionathas arma, quibus pugnare poſſet contra Saulem, & defendere ſe ab eo, nimis durum Sauli videretur: vnde nec auderet hoc facere Ionathas. Sed dicendum eſt, ꝙ iſta confortatio Ionathę ad Dauid ſolum fuit in verbis admonens, ne vnq̃ Dauid deficeret aīo quanquam haberet multos hoſtes: ſed conſideraret ſe ſemper à Deo liberandum. Hoc patet quia dr̃, ꝙ confortauit manus eius in Deo q.d. iſta confortatio non fuit, niſi ex parte Dei, dando ei bonam ſpem in Deo. Etiã patet per verba ſequẽtia: ait.n. Ionathas, ne timeas: nec.n. inueniet te manus Saulis patris mei. Ionathas G autem voluit nunc confortare Dauid, putãs ei hoc nimis proficere. Nam cum Dauid haberet hoſtes multos, credebat Ionathas, ꝙ conſternaretur aīo, & non auderet reſiſtere, vel fugere: ſed tanq̃ deſperatis rebus, nõ haberet de ſeipſo curam, & traderetur in manus Saulis. *Dixitq; illi: ne timeas*. i. nõ timeas, quòd morieris. Hoc.n. dixit Ionathas: quia rationabiliter timere debebat Dauid mortẽ, cum haberet tot hoſtes, & maneret in terra illorum: quia aliquo die poterat incidere in manus ipſorum. Ad vltimum aũt hoc timens receſſit de terra Iſrael, dicens: aliqua die incidam in manus Saulis: nõne melius eſt, vt fugiã, & ſaluer in terra Philiſthinorum, deſperetq; Saul, & ceſſet me perſequi, vt patet infra cap. 27. *Nec enim inueniet te manus Saulis patris mei.* H i. quanquam quotidie perſequatur te pater meus ad mortem, tamen nunquam inueniet te: nec tu timeas te inueniendũ: q̃a Deus eſt adiutor tuus. Hoc autem non dicebat ex certitudine, ſed ex deſiderio: ſic.n. amici ſolent dicere amicis ſuis eſſe illis euentura ea, quæ deſiderãt eis euenire, quanquam neſciant an ea euentura ſint: eſt enim illud magis exoptare, quàm prænunciare: ſic enim erat de Ionatha: quia cum ipſe nimis diligeret Dauid, deſiderabat ꝙ nullum malum pateret̃ à patre ſuo, nec inueniretur aliquando ab eo: iã prænunciauit ei hoc, maxime: quia Ionathas volebat cõfortare Dauid in verbis, & expediebat, ꝙ ei hoc diceret: ſic autem poſtea accidit, ꝙ nunquam Saul inuenit I Dauid. ſ. ad hoc ꝙ poſſet eũ capere: quanquã bis inuenit ad hoc, ꝙ loqueret̃ cum eo, vt patet ſequenti ca. & infra 26. *Et tu regnabis ſuper Iſrael*. i. & tu eris rex, mortuo patre meo, ſup Iſrael: ſic.n. poſtea factũ eſt.

Rñ. auct.

Ionathas quomodo dicebat, quòd Dauid eſſet regnaturus poſt patrem ſuper Iſrael. *Quæſt. XX.*

QVAERET aliquis, quomodo Ionathas dixit illud: nam ipſe erat filius primogenitus regis, & ad eum de iure ptinebat ſucceſſio: quomodo ergo dicebat, ꝙ Dauid regnaret ſuper Iſrael. Aliquis dicet, ꝙ Ionathas intellexit hoc poſt mortem ſuam. ſ. ꝙ moreret̃ Saul, & inde ipſe: poſt K vtriuſq; aũt mortem regnaret Dauid. Sed hoc nõ ſtat: quia Ionathas intellexit hoc, ipſo viuente: nam dixit: tu regnabis ſuper Iſrael, & ego ero tibi ſecundus in dignitate poſt te. Aliquis aũt dicet, ꝙ Ionathas dixit iſtud propheticè: nam ſic poſtea accidit, ꝙ non regnaret ipſe, ſed Dauid regnaret, mortuo Saule. Sed hoc non ſtat: quia prophetia cum non ſit voluntate humana allata, ſed ſpiritu ſancto inſpirata, vt patet 2. Petri c. 1. non poſſunt prophetę mentiri in eo, quod prædicunt: Ionathas tamen errauit hic: quia dixit: tu regnabis ſuper Iſrael, & ego ero tibi ſecundus: non fuit tamen Ionathas ſecundus regnante Dauid: quia prius mortuus eſt Ionathas, quàm re-

1. Opin.

F gnaret Dauid, vt patet in principio ſequentis libri: nam poſtquam deplanxit Dauid Saulem, & Ionathã eſt vnctus, in regem ſuper Iudam, inf. 2. lib. ca. 2. & poſtea vnctus eſt ſuper totum Iſrael inf. 2. li. ca. 5. Aliquis aũt dicet, ꝙ hoc dixit Ionathas ex affectione ſicut dicebat̃ ſupra, ꝙ dixit ex affectione: non inueniet te manus Saul patris mei. Sed hoc non ſtat: quia quanquam Ionathas diligeret Dauid ſicut animam ſuam, ſi m̃ in libertate ſua eſſet, potius ſibi vellet regnum, & ꝙ Dauid eſſet ei ſecundus, q̃ ꝙ regnaret Dauid, & eſſet ipſe ſecundus poſt Dauid. Et hoc potiſſimè: quia de iure competebat regnũ Ionathę, & non Dauid, niſi aliquid alterum ſpecialiter Deus ordinaſſet. Quod non præſupponitur nunc cogni- G tum eſſe Ionathæ ab eis, qui ſic reſpondent, iõ nõ dixit hoc ex affectione, quaſi ſic deſideraret: ſed q̃a credidit ſic futurum. ſ. ꝙ Dauid regnaret ſuper Iſrael: quomodo aũt hoc ſciret Ionathas, dubiũ eſt. Aliqui volũt, ꝙ hoc ſciebat, quia iam notũ erat, ꝙ Samuel vnxerat eum in regem, & tunc rationabiliter velle debebat iſta Ionathas. ſ. ꝙ Dauid regnaret, & ipſe eſſet ſecundus illi Nam regnum datũ fuerat Sauli nõ ex genere, vel ſucceſſione, ſed ex Dei electione, vt patet ſup. c. 9. & 10. ſic igitur putabat, ꝙ ipſe non habebat ius ſucceſſionis in eo, ꝙ pater ſuus non acquiſierat iure ſucceſſionis, ſed per electionem Dei. Et quia ſciebat, ꝙ Dauid vnctus erat in regem per Samuelem, conſtabat ei, ꝙ ad eum nõ pertinebat ius H regni, ſed ad Dauid: iõ volebat id, quod Deus diſpoſuerat: q̃q̃ ſi arbitrio eius relictum foret, potius elegiſſet Ionathas, ꝙ ipſe regnaret, quã quòd regnaret Dauid. Hoc aũt rationabiliter dictum eſſet, ſi præſupponeret̃ verum, ſed falſum eſt. ſ. ꝙ Ionathas adhuc cognoſceret Dauid vnctũ eſſe: q̃a dr̃ infra: ſed & Saul pr̃ meus ſcit hoc. ſ. ꝙ tu regnabis ſup Iſrael: Saul tamen neſciebat Dauid vnctũ eſſe, vt infra declarabit̃: ergo neſciebat Ionathas. Niſi fortè dicas, quòd Ionathas ſciebat Dauid vnctum eſſe: tamen hoc nunquam reuelauerat Sauli, & ſic Saul ſciebat Dauid regnaturum: non quaſi ſciens eum vnctum, ſed ex alia cauſa. Ionathas autem ſciebat eum regnaturum. quia ſciebat eum vnctum in regem. Sed pri- I mum magis ſtat. ſ. quòd neſciret hoc Ionathas, quaſi ſciret Dauid vnctũ, ſed quia videbat multa, in quibus Deus eum adiuuabat, quæ deſignabant ipſum peruenturum ad ſtatum regium. *Et ego ero tibi ſecundus.* i. quando tu fueris rex, ego ero tibi ſecũdus poſt te in honore, & gradu. Hoc aũt dicebat Ionathas ex affectione, quia præſuppoſito, quòd Dauid regnaturus eſſet, volebat ipſe eſſe ſecundus illi. Hoc autem erat rationabile propter duo: primò q̃a nullus erat ita amicus Dauid, ſicut Ionathas, qui diligebat eũ, ſicut animam ſuam, vt patet ſupra cap. 18. & 20. Secundo quia Ionathas erat filius regis, & vir ſtrenuus dignus honore magno: ſed non fuit hoc: quia Ionathas mortuus eſt antequã regnaret Dauid, ideo ſi ſu- K peruixiſſet Ionathas, Saul mortuo, forte Dauid nõ regnaſſet immediatè: quia ipſe recuſaſſet ſuſcipere regnum viuẽte Ionatha, qui erat amiciſſimus eius, & filius regis, cuius iuri præiudicare nollet: & quia Iſraelitæ nollent vngere Dauid in regẽ viuente Ionatha, cũ ipſe eſſet filius regis, & vir ſtrenuus aptus ad liberãdũ Iſrael de manu hoſtiũ. Nã ſemel liberauit eos de manu Philiſthinorum, quando ipſe, & armiger ſuus pugnauerunt contra aciem Philiſthinorũ, vt patet ſup. c. 14. Deus tñ, q̃ volebat Dauid regnare ĩmediatè poſt Saulẽ, ablaturus erat oĩa ĩpedimenta ad hoc, ideo ſicut diſpoſuerat de Dauid, quòd regnaret poſt Saulẽ, ita diſpoſuerat de Ionatha, quòd moreret̃ ſimul cũ Saule: & ſic factũ eſt ĩ ca. vltimo.

2. Opin.

3. Opin.

Iuſtũ fuiſſet Ionathã fuiſſe ſm ſi vixiſſet dũ regnauit Dauid.

Sed

Sed & Saul pater meus ſcit hoc, i. non ſolum ego ſcio, ꝙ regnaturus ſit poſt patrem meũ, ſed etiam ipſe cognoſcit iſtud: hoc dicebat ad magis confortandum Dauid, quia cũ aliquis ſcit ſe timeri ab hoſtibus ſuis nimis, & reputari potentem, creſcit animus eius ad pugnandum contra illos, ſi ergo cum Dauid ſciret ſe reputari futurum regem apud Saulem confortaretur, & minus timeret eum.

Quomodo Saul ſciebat, quòd Dauid eſſet regnaturus. Quæſtio. XXI.

QVAERET aliquis, quõ Saul ſciebat, ꝙ Dauid regnaturus eſſet. Aliquis reſpõdebit, ꝙ ſciebat, eo ꝙ audierat eum fuiſſe vnctum in regem à Samuele: & quia Deus hoc volebat, non poterat euitari humano conſilio. Sed hoc non ſtat, quia ſi hoc ſciret Saul occidiſſet Samuelem pro eo, ꝙ vnxit alium viuente eo: ſic enim dixit Samuel, quando miſit eum Deus ad vngẽdum Dauid: audiet Saul, & interficiet me, ſupra 16. cap. nihil tamen mouit Saul contra Samuelem, qui tamen adhuc viuebat, cum mortuus fuerit, infra ca. 25. ergo nondum cognouerat Dauid vnctum eſſe in regem. Sed dicendũ, ꝙ ſciebat eũ regnaturũ, i. cognoſcebat ex quibuſdam præſumptionibus. Primo, quia totus populus fauebat illi, & honorabant eum magis, q̃ regem, ſicut patet in cantu mulierum: vnde dixit Saul ſupra c. 18. Dederunt Dauid decem millia, & mihi dederunt mille, quid ei ſupereſt, niſi ſolum regnum? Pręſumebat ẽt hoc Saul, quia videbat, ꝙ Deus erat cum illo in omnibus operibus ſuis anteq̃ fugeret à facie eius: m̃ occidẽdo Goliath, cũ eſſet inermis: tũ pugnando ſæpiſſimè cõtra Philiſthinos: & ob hoc cum in cunctis proſpere ageret, timebat eum Saul Sic patet ſupra c. 28. l. Et vidit Saul, & intellexit, ꝙ Dominus eſſet cum Dauid, & magis cępit timere eum. Credebat ergo, ꝙ Deus, q liberabat eum ab iſtis periculis, elegerat eũ in regẽ. Credebat ẽt hoc Saul pp alia pericula, à quibus poſtea liberatus eſt Dauid: nam cum conatus eſſet eum lancea percutere bis, nunq̃ percuſſit, ſupra ca. 18. & 19. & cum iuſſiſſet eum comprehendi in domo, liberatus eſt per feneſtram, & cùm poſtea miſiſſet ad tenendum eum in Ramatha, omnes nuncij ſui coacti ſunt prophetare. & poſtea ipſe Saul: & nemo potuit eum tenere, ſupra ca. 19. Deinde ẽt corã rege Achis liberatus eſt, ſupra 21. c. poſtea quoque euaſit inſidias Ceilanorum ſupra in litera. Hęc autem omnia putabat Saul non poſſe fieri, niſi Deus ſpecialiter adiuuiſſet Dauid, & verũ erat: ideo præſumebat, ꝙ ipſe futurus eſſet rex, potiſſimè, quia cognoſcebat, ꝙ ſpiritus Domini receſſerat à ſe, & tranſierat ad Dauid, ſupra ca. 18 Sed aliquis obijciet, ꝙ Saul non cognoſcebat hoc nunc, quia ſequenti cap. dicitur, & nũc ſcio, ꝙ certiſſimè regnaturus ſis, & habiturus ĩ manu tua regnũ Iſrael: ergo neſciebat ante illud: ſed illud fuit poſt hoc aliquanto tempore, ergo nũc ſciebat. Dupliciter reſponderi poteſt Vno modo, ꝙ Saul incępit ibi ſcire: non quidem, ꝙ nunquam ante hoc ſciuiſſet Dauid regnaturum eſſe, ſed quia ibi cępit habere pręſumptionem aliam: quia, ſicut nunc dictũ eſt, Saul ſciebat Dauid regnaturum ex coniecturis, & quia ibi habuit nouam quãdam coniecturam, ex illa cępit iterũ ſcire. Aliter r̃ndetur, & melius, ꝙ ibi non refertur nũc ad illud verbum, ſcio, ſed ad illud verbum, iura, quia litera dicit: & nũc quia ſcio, ꝙ certiſſimè regnaturus ſis, & c. iura mihi. i. nunc iura mihi, ꝙ nõ deleas ſemen meũ, qa ſcio, ꝙ certiſſimè regnaturus ſis, & tũc non innuitur, ꝙ nouiter ſciret Saul Dauid regnaturum, ſed po erat ante ſcire.

Cognouit Saul Dauid regnaturum poſt eum ex multis.

A *Quare Saul perſequebatur Dauid, ſi ſciebat, quòd Deus vellet eum facere regem. Quæſtio XXII.*

QVAERETVR vlterius, cum Saul ſciret Dauid regnaturũ eſſe, cur perſequebatur eũ: nam ſciebat eum regnaturum, hoc putabat, quia credebat, ꝙ Deus vellet eum facere regẽ, cum adiuuaret eum in omnibus, diuinũ tñ conſiliũ effugere non poſſumus, ſicut patet Gen. c. vltimo, ſ. nũ Dei poſſumus rẽnuere voluntatẽ? q. d. nõ poſſumus effugere id, ꝙ ipſe vult. Ergo fruſtra conaretur Saul contra Dauid. R̃ndẽdũ, ꝙ Sauli acciderat, ſicut accidit oĩbus incontinentibus, qui ſunt egreſſini ab opinione, vt patet 7. Ethicorũ. Iſti. n. ſ̃m rationem, & opinionem vniuerſalem iudicant non eſſe fornicandum, B & iudicant fornicationem eſſe malã: aduenientẽ tñ paſſione perturbaĩ rõ ſua pp pñs delectabile, & iudicant bonũ eſſe ſibi fornicari, eo ꝙ argumentũ eorũ eſt diſtortũ, vt patet in eodẽ 7. Ethico. Ita ẽt erat de Saule: ipſe. n. ſecundũ rõnẽ credebat ſibi eſſe impoſſibile capere Dauid, eo ꝙ Deus volebat cũ defendere, quia tñ erat durus furor eius contra Dauid, cùm ſuccenderetur iſte furor, turbaretur rõ eius, & iudicabat ſe poſſe capere Dauid: hoc aũt, q̃a vel pñte paſſione Saul nõ cogitabat, an Deus vellet defendere Dauid ab eo, & iõ putabat, ꝙ poſſet eum capere. Vel dato, ꝙ putaret, ꝙ Deus vellet illum defendere, iniquitas & paſſionis ferocitas impellebant eum ad deſiderandum, & aggrediendũ id, ꝙ ſciebat impoſſi C bile: ſic n. factũ eſt ſequenti c. Nã ibi iterũ dixit Saul, ꝙ ſciebat Dauid regnaturũ, & ceſſauit perſequi eũ: iterũ tñ rediit ad perſequendum ĩ. c. 26. quia interdũ paſſio rõni cedebat: interdũ verò ſuccendebaĩ cõtra rõnem. *Percuſſitque igitur vterque fędus*, ideſt ambo fecerunt ibi fædus, ſ. promittendo ſibi ſeruare fidem, & veritatem. *Coram Domino*, ideſt iſtud factum fuit corã Domino. Non accipitur hic eſſe ſpecialiter coram Domino, quia in libris Moyſi dr̃ aliquid fieri coram Domino, qñ fiebat intra ſctũariũ coram Altari, vel oſtio tabernaculi, aut Sancta Sanctorũ, vt patet ſępe in Exodo, vel Leuit. Deuteron. & libro Numerorũ: & hoc quia Deus ſpecialiter erat in locis illis pp aliquas miniſtrationes, q̃ ibi Deo fiebãt, & non in alijs D locis. Hic aũt non erat ſctũarium, quia erãt ambo in ſylua; ſed dicuntur fædus feciſſe coram Dño, quia dicuntur illa fieri corã Dño, ad quęcunq; ipſe vocatur in teſte: Dñs tñ inducebaĩ hic a Dauid, & Ionatha, vt eſſet teſtis fæderis eorũ, & faceret ſeruari illud, vt patet ſupra ca. 20. cum dixit Ionathas: de verbo aũt, ꝙ locuti ſumus ego & tu, ſit Dñs inter me, & te vſque in ſempiternũ. Etiam dicebãtur agere coram Dño, quia per nomen eius ibi iurabant ad validandũ fædus, vt patet e. c. ſ. dixit Ionathas: quęcũq; iurauimus ambo ĩ nomine Dñi, dicẽtes: Dñs ſit inter te, & me. Etiã qñcũq; aliqs actus fit, q licitus eſt, & ad Deũ aliqualiter ptinet, Deus dr̃ eſſe pñs illi: ſic patet Mat. c. 18. ſ. vbi. n. ſunt duo, vel tres cõgregati in noĩe meo, E ibi ſũ in medio eorũ. Sic ẽt dr̃ Ioſue c. vltimo, ꝙ Ioſue congregauit Iſraelitas, & ſteterunt in conſpectu Dñi in Sichẽ: non erat tñ ſctũariũ in Sichẽ, ſed in Silo, vt declaratum eſt e. c. dicuntur tñ congregati coram Domino, quia venerant ad iniendũ fædus cum Domino, vt colerent eum, vt patet ibidem.

Ionathas, & Dauid ter inierunt fædus. Quæſt. XXIII.

QVAERET aliquis, quare Ionathas, & Dauid nunc inierunt fædus: nã iã bis inierãt fædus, & ſufficiebat ſemel iniuiſſe. Reſpondendum, ꝙ Dauid, & Ionathas ter inierunt fædus. Primò à principio amicitiarum contractarum inter Dauid, & Ionatham, quando occidit Goliath: de quo ſupra ca 18.

Secundò hoc fecerunt, qñ Dauid receſſit penitus à F
Saule, ne occideretur: quia tunc denuo inierunt fæ-
dus ſupra ca. 20 Tertiò inierunt fædus hic, qñ venit
Dauid in ſyluam Ziph, & poſtea Ionathas venit ad
eũ Dicendũ tñ in hoc, ꝙ ſi Ionathas, & Dauid inie-
bant ſemper ſuper eiſdem articulis, ſufficiebat vnũ
fædus: ſi tñ erant diuerſi articuli, ita ꝙ in quolibet fę
dere addebatur aliquis nouus articulus, neceſſaria
erant plura fædera, ſicut iuramentũ alicui præſtitũ
de obediendo, vel ſeruando veritatem non extendi
tur niſi ad ea, de quibus exprimitur: ſi ergo Ionathas
volebat exprimere nouos articulos: oportebat iniri.
noua fædera. Videtur tñ dicendum, ꝙ non eſſet arti
culus nouus in quolibet fædere, ſed in omnibus pro
miſerunt idem, ſ. ꝙ ambo ſeruarent ſibi veritatem, G
& fidem, tam in ſe, q̄ in fædere ſuo vſque in ſempi-
ternum, ideo ad hoc non oportebat replicare fæde-
ra, Ionathas tñ voluit, ꝙ multoties fierent, vt ſic vi-
derentur firmiora, quia licet ſemel iurare veritatem
ſeruare tãtum obligat, ſicut multoties idem iurare:
tñ plus ſolent homines timere infringere id, ꝙ ſæpe
iurauerũt, q̄ id, ꝙ ſolũ ſemel. Etiam faciebat hoc Io
nathas, quia qñ aliquis iurat alteri ſeruare fidem, in-
telligitur, ſi ẽt alius ei ſeruauerit. Si aũt vnus de iurã-
tibus incipit non ſeruare, alius non tenetur ſeruare
illi, quia frangenti fidem fides frangenda eſt. Extra
de iureiuran c. peruenit: & qa poſtq̄ Ionathas, & Da
uid inierãt fædus, pr̃ Ionathæ multa innouauerat ſ.
apertè perſequẽdo Dauid per deſerta, ideo putabat H
Ionathas, ꝙ fortè Dauid iraſceretur, & nollet ſtare
fæderi inito: voluit ergo nunc renouare fædus, vt iã
non haberet Dauid occaſionem dicendi ſe nolle fæ
dus Ionathæ, quia poſtea multa innouata fuerãt: nã
poſt illud fædus vltimum nihil innouatũ eſt, quia li
cet poſt illud Saul perſecutus fuerit Dauid per deſer
ta, tñ ante hoc ẽt conſueuerat eum perſequi mani-
feſtè: non ergo innouabat aliquid ſic faciendo, præci
puè, quia iniendo iſtud fædus innuebat Ionathas, ꝙ
quicquid ageret Saul, agebat contra intẽtionẽ eius:
iõ propter hoc non violarent fędera inter eos inita.

Ionathas replicauit fædera, vt eſſent firmiora, licet non oporteret.

*Dauid, & Ionathas in fæderibus ſuis promiſerunt ſeruare miſe-
ricordiam tam pro ſe, quàm pro ſemine eorum:
Quæſtio. XXIIII.* I

QVAERETVR vlterius, quid ponebatur in
fæderibus iſtis Ionathæ, & Dauid. Rñdendũ,
ꝙ hic non apparet quid dixerint: ſed videtur, ꝙ inie-
rint de ſeruando ſibi mĩam, & veritatẽ, tam pro ſe,
q̄ pro ſemine ſuo: nam nunc Ionathas, & Dauid co-
gebãtur ab inuicẽ diſcedere, & fortè Ionathas time
bat, ꝑ nunq̄ videret Dauid ſaltẽ vſque ad mortẽ pa
tris ſui: iõ volebat, ꝙ conuenirent inter ſe hoc, ꝙ Io-
nathas vbicunq; eſſet procuraret bonum Dauid, &
nunq̄ ageret contra eum: Dauid quoq; nunq̄ noce-
ret Ionathę, nec ſemini ſuo, ſed poti⁹ ꝓficeret. Sic. n.
pepigerunt, qñ receſſit penitus Dauid à Saule: nã Io
nathas ꝓmiſit reuelare Dauid intentionẽ Saulis, & K
petiuit ab eo, dicẽs: ſi vixero facies mihi mĩam Dñi,
ſi verò mortu⁹ fuero, nõ auferes mĩam tuã à domo
mea vſq; in ſẽpiternũ, ſup c. 20. hoc idẽ repetiuit po
ſtea Ionathas, recedẽte Dauid, cũ dixit: q̄cũq; iurraui
mus ambo in noĩe Dñi, dicentes: Dñs ſit inter me, &
te, & ĩter ſemẽ meũ, & ſemẽ tuũ vſq; ĩ ſẽpiternũ e.c.

*Seruauerunt Ionathas, & Dauid cæremonias fæderis.
Quæſtio XXV.*

QVAERETVR vlterius, an obſeruauerint
hic Ionathas, & Dauid cæremonias fæderis:
erant aũt cæremoniæ inter antiquos, ꝙ diuideretur
aliquod animal per medium, & illi, qui iniebant fæ-
dus, tranſirent per medias diuiſiones ad ſignandũ, ꝙ
quicunque fędus rumperet, iſto modo diuideretur:
quandocunque autem fædera fiebant, obſeruaban-
tur hæc: nunc autem non patet, an obſeruatum fue
rit. Dicendum tamen eſt, quòd fuit obſeruatum,
quia alioquin non vocaretur fædus, cum omitte-
rẽtur cæremonię illius. Etiam quia iſtæ cæremonię
obſeruabantur inter Deũ, & hoĩes, ergo nõ renue-
rent illas Dauid, & Ionathas tanquam gentilicas. Pa
tet hoc, quia cũ Deus pepigit fędus cũ Abraham de
dando terram promiſſionis, diuiſa ſunt animalia, &
trãſiuit ignis inter medias diuiſiones loco Dei. Gen.
15. ẽt qñ Iſraelitæ promiſerunt obſeruare legem in
confirmatione eius occiſa ſunt animalia, & pars ſan
guinis aſperſa fuit ſup populũ, & pars ſup librum le-
gis, & Altare, ꝙ erat loco fæderis, & ſignificabat, ꝙ q
non obſeruaret pactũ illud. funderetur ſanguis eius
ſicut illorum animalium: & iſtud idem erat, quod
tranſire per medias diuiſiones. De hoc Exo. ca. 24.
ſic etiam fecerunt Iſraelitæ tempore Sedechiæ re-
gis inientes fędus de obſeruando quandam legem,
& occiderunt vitulum, tranſieruntque per medias
diuiſiones, vt patet Ierem. cap. 34. Item Ionathas, &
Dauid non omitterent iſtam cæremoniam tanquã
non potentes habere aliquod animal ad diuiden-
dum: quia cum eſſent in loco deſerti apud paſto-
res multos poterant habere pecora. De hoc patet
infra c. 25. vbi dr̃, ꝙ Dauid, & viri ſui morabantur in
deſerto apud paſtores Nabal Carmeli. Credendum
eſt ergo, ꝙ Dauid, & Ionathas fecerint cæremonias
fæderis hię, q̄q̄ non exprimantur. *Manſitque Dauid in
ſylua.* ſ. facto fædere manſit Dauid in ſylua, in qua an
te erat, quia per iſtud fædus non erat ſecurus à Sau-
le, ſed à Ionatha. *Ionathas autem reuerſus eſt in domum ſu-
am.* ſ. in Gabaa, quia ibi erat domus eius, & patris ſui,
vt patet ſupra cap. 16. & 17. & infra in litera. *Aſcende-
runt itaque Ziphæi.* Hic ponitur ſecundum huius ſecũ-
dæ partis, in quo Dauid à ſuis contribulibus accuſa-
tur: nam ſiue accipiantur Ziphæi, vt eſt nomen ap-
pellatiuum, ſcilicet. pro facientibus piscem, vt volũt
quidam Hebræi, ſiue accipiantur, vt ſunt aliqui viri
ſic nominati, ſemper eſt verum, quòd ſint contribu-
les Dauid, quia iſti habitabant in ſorte Iudæ: ergo
erant de ſtirpe Iudæ. Nam Iſraelitæ ſic erant diſtin-
cti, ꝙ quilibet habitabat in ſorte tribus ſuæ, eoquòd
nullus poterat habere poſſeſſionẽ, niſi in Tribu ſua,
etiam ſi vellet emere, vt declaratum eſt Leui. ca. 25.
& Numeri 27. & hoc verum erat, niſi in ſacerdoti-
bus, & leuitis, qui non habebant aliquam determi-
natam poſſeſſionem, ſed dabantur eis vrbes, in qua-
libet Tribu, vt patet Numeri, cap. 35. & Ioſue, ca. 21.
Iſti autem non erant ſacerdotes, nec Leuitæ: quia il-
li non vacabant officijs turpibus, ſicut eſt facere pi-
cem. Si autem accipiatur, vt eſt nomen proprium,
adhuc eſt magis manifeſtum, & iſtud eſt verum: quia
Ziphæi nominãtur à quodam, qui dictus eſt Ziph:
ille autem erat de Tribu Iuda, quia erat Nepos Ca-
leph, vt patet primo Paralipomen. cap. 2. Caleph au
tem erat de tribu Iuda, vt patet Numeri capit. 13. &
24. ideo Ziph ponitur inter illos, qui computantur
de filijs Iuda. vt patet primo Paralipom. capit. 2. & 4.
Ad Saul in Gabaa, dicentes, ideſt Ziphæi venerunt ad
Saulem annunciantes ei de Dauid, & venerunt in
Gabaa, quæ eſt nomen vrbis, qa ibi erat domus eius,
vt patet ſupra cap. 15. & 22. Iſti Ziphæi peccauerunt
nimis, tum quia erant de ſtirpe Iuda, de qua erat Da
uid, & tenebantur eum diligere magis, quã viri, qui
erant de alijs tribubus: ideo cæteris paribus magis
peccabant iſti denunciando hoc Sauli, quàm ſi fuiſ-
ſent de alijs tribubus: tum quia iſti cooperabantur

Dauid accuſatur à ſuis contribules.

Sauli

Saul ad malum. Sciebant enim, ꝙ Saul vellet occi-
dere Dauid iniuſtè: ipſi verò denunciando ei de Da-
uid cooperabantur ad hoc, ꝙ occideretur, & ſi fuiſ-
ſet occiſus, ita eſſent ipſi rei homicidij, ſicut ipſe Sa-
ul: tum quia iſti non fuerunt compulſi à Saule me-
tu pœnarum, nec ſaltem inducti per aliquã promiſ-
ſionem bonorum: ſed ipſi ſponte iuerũt ad Saulem
ad annunciandum ei de Dauid. *Nonne ecce Dauid lati-
tat apud nos?* Iſtud ponitur hic ad ſatisfaciendum mo-
do loquendi Hebraico, quia non erat cõueniens po
ni hic aliquid per modum quæſtionis, cum hic non
fuerit interrogatio, ſed ſolum denũciatio de Dauid,
ꝙ eſſet in deſerto Ziphæorum. Si tamen velimus in-
troducere literam per modum queſtionis, vt ſtat: de
bemus ſcire, ꝙ Ziphæi dixerint Sauli: quid agis hic,
ꝙ non perſequeris Dauid? Nonne apud nos latitat?
idest nunquid neſcis, ꝙ latitat apud nos? idest in ter-
ra noſtra? *In locis tutiſſimis Siluæ*, idest manet in locis al-
tioribus, & ſecurioribus totius Syluę Ziph. In He-
bræo habetur hic. *In caſtris Syluæ.* Sed exponendum
eſt ſicut ſupra, ſ. ꝙ iſta caſtra non eſſent aliqua loca
murata, ſed partes fortiſſimę deſerti, & pręruptæ ſi-
cut turres, & męnia. & qa loca talia sũt ſecura, eoꝙ
cum difficultate quis illuc aſcendere debet, vocan-
tur in litera noſtra loca tutiſſima. *In colle Hachila*, idest
latet in quodam colle, qui vocatur Hachila. In He-
bræo vocatur *Habilla.* Eſt autem nomen proprium,
infra etiam ponit iſtud nomen 26. cap. *Quæ eſt ad dex
teram deſerti*, idest Sylua iſta eſt ad partem dexterã de-
ſerti Ziph. In Hebræo habetur hic. *Ieſimon*, & ſignifi-
cat deſertum, & habetur iſtud nomen ſæpè, Sic pa-
tet Nu. cap. 24. vbi dicit litera noſtra: dirigens cõtra
deſertum vultum ſuum, & habetur in Hebræo Ieſi-
mon. Aliquando tamen litera noſtra accipit iſtud
nomen tanquam commune, ſ. pro deſerto: aliquan
do autem ponitur tanquam nomen proprium, vt
patet infra in litera, ſ. Dauid autem, & viri eius erant
in deſerto Maon in campeſtribus ad dexteram Ieſi-
muth Et in Hebræo dicitur Ieſimon, ſicut hic. *Nunc
ergo ſicut deſiderauit anima tua, vt deſcenderes, deſcende*: idest
ſcimus ꝙ anima tua, idest tuipſe deſideraſti nimis te
nere Dauid, & deſideras: nunc autem nos poſſumus
complere deſiderium tuum tradendo tibi Dauid.
Deſcende ergo, ſ. in terram noſtram, ſicut deſidera-
uit anima tua, vt deſcenderes, idest, & dabimus tibi
Dauid, ad quẽ anima tua deſiderat deſcẽdere. Acci-
pitur autem anima pro ipſo homine. Sic enim habe
tur Leui. cap. 2. & 4. & 5. in multis locis, cùm dicitur:
anima ſi peccauerit offeret, &c. idest, ſi peccauerit
homo: vel poteſt accipi anima pro parte, ſicut dice-
re ſolemus: anima mea, vel cor meũ deſiderat hoc,
quãquam anima non deſideret, nec cor, ſed homo:
quia illi actus non prędicantur de parte, ſed de com
poſito. *Noſtrũ autem erit, vt tradamus eum in manus regis*:
q. d. non habebis alium laborem accipiendo Dauid,
niſi, quòd deſcendas: quia reliquum laborem nos ſu
ſtinebimus, ſ. tradendo eum in manus tuas: hoc au-
tem dicebant, quia fortè Saul nollet ire, reputans eſ
ſe graue nimis, ꝙ perſequeretur Dauid ꝑ loca abru-
ptiſſima, & ad extremum non poſſet eum capere,
quia haberet multa latibula, in quibus abſcondere-
tur, vel poſſet fugere per loca illa aſpera: Ziphæi au-
tem dixerunt, ꝙ non attenderet ad hoc, quia ſolum
curaret ipſe deſcendere: nam ipſi volebant tradere
Dauid in manus eius ſine aliquo labore ſuo. Hoc
autem dicebant Ziphæi, vt complacerent Sauli: qa
ſciebant, ꝙ nimis deſideraret capere Dauid, & con-
queſtus fuerat de ſeruis ſuis, quia nemo ei indicabat
Dauid: putauerunt ergo, ꝙ ſi ipſi indicarent Dauid
Sauli, facerent ſingulare obſequium illi, & haberẽt

Animæ varia ſignificata.

A aliquam immunitatem à rege. *Dixitque Saul. benedicti
vos à Domino.* Congaudet Saul Ziphæis, & impreca
tur eis benedictionem, quia voluerunt obſequi in
eo, ꝙ ipſe maximè deſiderabat: ideo tanquã ipſe nõ
potens ſufficiẽter retribuere illis pro obſequio orat
à Domino benedictionem ſuper illos, idest multipli
cationem bonorũ. Benedictio enim ſignificat aug-
mentum. Sic patet Deut. cap. 7. & 28. vbi ponitur be-
nedictio in ſobole, & in terræ naſcentibus: & ponit
maledictio è contrario. Et apparet manifeſtè bñdi-
ctionẽ eſſe augmentũ, & maledictionẽ detrimentũ.
Sic patet 2. ad Corin. cap 9. ſ. qui parce ſeminat, par-
ce & metet, qui in benedictionibus ſeminat, in bene
dictionibus & metet: & opponitur ibi benedictio
B parcitati: eſt autẽ parcitas auaricia, ergo benedictio
abundantia. Patet etiam eod. cap. cùm dicitur: præ-
parent repromiſſam benedictionem: ſic vt benedi-
ctionem, & non vt auariciam: ergo benedictio, &
auaricia opponuntur: hanc abũdantiam orabat ad
Deum Saul pro Ziphæis, quia obſequebantͤ ei. *Quia
doluiſtis vicem meam*, idest doluiſtis de me, vel doluiſtis
loco mei. ſ. ego nimis doleo, quia non poſſum tene-
re Dauid. Vos etiam doluiſtis oſtendentes mihi qua-
liter tenerem. De hoc autem conquerebatur Saul
omnibus ſeruis ſuis, dicens, ꝙ nullus doleret pro eo,
vt patet præcedenti capit. Non eſt qui vicem meam
doleat ex vobis. *Abite ergo*, i. eatis in deſertũ, vbi Da-
uid latet. Hoc dicebat Saul, quia volebat, ꝙ Ziphæi
C præcederent eum, vt denũciarent ei locum certum
Dauid, & ipſe poſtea ſequeretur. *Diligentius pręparate*:
idest cum magna diligentia præparate mihi locum
certum, vt non cogar vagari incertus per ſolitudi-
nes, ſed vadam ad rem certam, vt patet infra: iube-
bat autem Saul fieri omnia iſta cum magna diligen-
tia, quia ſciebat Dauid eſſe nimis diligentem in ob-
ſeruando ſe à Saule. Etiam ſemper cogitabat, quòd
Saul ponebat ei inſidias, vt patet inf. ſ. Recogitat. n.
de me, ꝙ callidè inſidier ei, ideo fugeret Dauid, niſi
ſatis diligenter, & cautè Ziphæi obſeruarent latibu
la, & ſubterfugia eius. *Curioſius agite*, idest cum magna
cura, vel ſolicitudine tractate iſtud negociũ, nihil di
ligẽtiæ omittẽtes. Iſta oĩa ad idẽ redeũt, ſed ponunͭ
D ad ſignificãdũ magnũ deſideriũ Saulis ad hoc, ꝙ fie-
ret iſtud negociũ diligẽter, qa timebat, ꝙ ẽt ſi obſer-
uarẽt nũc Dauid ſerui ſui, effugeret, ſicut cũ eſſet in
Ceila poſuit ei Saul inſidias, ſed fugit, vt patet ſupra
in litera. *Et cõſiderate locũ, vbi ſint pedes eius*, i. videte vbi
nunc latet, vt ſciatis mihi reſpondere de loco certo.
Quęrere aũt de pedibus hominis vbi ſint, eſt, ꝙ quæ-
ratur vbi eſt ipſe homo. In Hebręo eſt iſta litera bre
uius, quia loco iſtarum trium clauſularum ſ. diligen
tius præparate, & curioſius agite, & conſiderate lo-
cum, &c. Habetur in Hebræo. *Scitote, videte vbi ſit pes
eius.* Sed qa iſta verba sũt expræſſiua magnę diligen-
tię circa aliqd, litera noſtra poſuit tres clauſulas æq-
pollentes magis ſignantes diligentiam. *Vel quis vide-
rit eum*, i. ſi non ſcitis omnes vos latibulum eius, ſal-
tem videte quis eſt, qui viderit eum latere. & ſciat lo
E cum determinatum. q. d. non moueamur per famã
habentẽ auctorẽ incertum. ſ. ꝙ omnes dicantꝙ in tali
loco eſt, & nullus ſciat, an ibi ſit, quia per hoc cõtin-
geret Saulẽ vagari inutiliter. *Recogitat. n. de me, qđ calli-
dè inſidier ei.* Iſta ẽ cã, quare iubebat Saul adhiberi ma-
gnam diligentiam ſciendo locum Dauid, quia ipſe
erat ſemper ſuſpectus de Saule, ꝙ inſidiaretur ei calli-
dè. i. ſubtiliter, vel artificioſè: ideo ſemper eſſet para-
tus, ne incideret in inſidias Saulis, ad ꝙ adhiberet
magnam ſolicitudinem: vt ergo falleretur iſta ſoli-
citudo, & diligentia Dauid per Zipheos, neceſſaria
erat nimia ſagacias, & ſolicitudo ipſorum.

Quomodo ſciebat Saul, quòd Dauid cogitaret de eo, quòd inſidiaretur ei callidè. Quæſtio. XXVI.

QVAERET aliquis, quomodo ſciebat Saul, ꝙ Dauid recogitaret de eo, ꝙ inſidiaretur ei callidè. Reſpondendum eſt, quod hoc poterat ſcire ex quadam præſumptione generali, quia illi, qui ſunt verè hoſtes conantur ſibi inuicem nocere quãtum valent: Saul autem erat hoſtis Dauid, & hoc nouerat ipſe Dauid, ideo rectè cogitare deberet, quòd Saul conaretur ei nocere, ſiue apertè, ſiue ꝑ inſidias. Item poſſet hoc cognoſcere Saul ex præſumptione magis propinqua, ſ. quia ſi Dauid nõ timeret aliquas inſidias Saulis, non fugeret per deſerta, ſed maneret in locis muratis. Nunc tamen nunquam introibat in aliqua loca munita, ſed latebat ſemper in ſyluis: & hoc ſciebat Saul: ergo ſciebat, quod Dauid recogitabat de eo, quòd inſidiaretur ipſi. Item hoc ſciebat Saul: quia rationabile erat, quod timeret Dauid inſidias Saulis, cùm ſæpe Saul fuiſſet ei inſidiatus: nã cum conatus fuit eum percutere lancea, miſit ſeruos ſuos ad vallandum domum Dauid per noctem, vt eum tenerent, ipſe autem euaſit manus eorum depoſitus per feneſtram à Michol, vt patet ſupra ca. 19. iterum etiam cum eſſet Dauid in vrbe Ceila, inſidiabatur ei Saul, vt clauſa vrbe caperetur: Dauid autem cognitis inſidijs receſſit. Quod ad Saulem peruenit: & tunc Saul cognito, ꝙ inſidiæ ſuæ patuiſſent diſſimulauit exire, vt patet ſupra in litera: ſciebat ergo Saul, quòd Dauid recogitaret de eo, ꝙ inſidiaretur ipſi, cum ſæpe eius inſidias cognitas ſciret à Dauid. *Conſiderate, & videte omnia latibula eius, in quibus abſconditur*: ideſt diligenter videte, quæ ſint loca, in quibus conſueuit latere, ſ. vt quanquam non reperiatur in vno, inquiramus alterum, & alterum, ita vt euadere non poſſit. Dicitur autem de latibulis, in quibus abſconditur, ideſt conſueuit abſcondi, quia fortè Dauid erat in Sylua Ziphæorum ab aliquot dicbus, & non latebat ſemper in eodem loco, ſed aliquando hic, & aliquando alibi: & hoc, vt minus cognoſceretur locus eius. Sic enim fecit ipſe Dauid, quando egreſſus eſt de Ceila in Syluam: nam non manebat ſemper in vno loco, ſed dicitur, quòd ipſe, & viri ſui vagabantur in certi: ita etiam erat nũc, quia Dauid, & viri ſui erant in deſerto Maon, cum prius eſſent in locis tutiſſimis Syluæ. Vel poteſt intelligi: Conſiderate omnia latibula eius, in quibus abſconditur. i. in quibus poteſt abſcondi: quia licet in vno loco ſolum viſus fuiſſet abſcondi Dauid, quia tamen poterat abſcondi in aliquo alio, ſi ibi eſſent alia latibula, iuſſit, quòd inquirerentur omnia latibula, & obſeruarentur, vt quando Saul veniret, ſi non inueniret eum in vno latibulo, ſaltem inueniret in alio. *Et reuertimini ad rem certam*: ideſt venite poſtea ad me, quando ſciueritis locum, in quo eſt: vel omnia latibula, in quibus poteſt abſcondi, vt ego tũc vadã vobiſcũ.

Cur Saul volebat ad rem certam capere Dauid, & non vagari fruſtra. Quæſtio XXVII.

QVAERET aliquis, quare Saul volebat ire ad rem incertam: nam ipſe tanto deſiderio ardebat, vt caperet Dauid, quòd non reputaret laborem viarum, nec etiam ſi aliquando fruſtraretur intentio ſua, potiſſimè cum ipſe aliquãdo perſecutus fuerit Dauid ſuper petras abruptiſſimas, quæ ſolis ibicibus peruiæ ſunt, vt patet ſeq. cap. & tamen non iuit Saul ad rem certam, cum non conſecutus fuerit ipſum Dauid. Reſpondendum eſt, quòd Saul volebat ire ad rem certam, & non vagari inutiliter propter

F duo. Primò propter laborem ſui, & ſuorum. Nam
terra illa, in qua Dauid manebat, erat abruptiſſima,
& difficilis viatoribus: vnde nimis grauarentur ſerui Saulis diſcurrere per excelſas petras, potiſſimè nihil conſequendo. Secundò volebat ire ad rem certam, vt non deluderetur ad Dauid: nam ſi iret in ſolitudinem ad rem incertam, euaderet Dauid, & fruſtraretur intentio Saulis, in quo gauderet Dauid, & haberet quoddam genus victoriæ de Saule, & ipſe Saul ſentiret ſe in hoc deſpici, & erubeſceret. Sic enim fecit quando molitus eſt inſidias Dauid in Ceila: nam cum, illis cognitis, Dauid fugiſſet in vrbe, Saul erubuit, & diſſimulauit deſcendere in Ceilam: & hoc erat pręcipuum, propter quod volebat ire ad
G certam rem: nam ſi toties falleretur inſidiando Dauid, erubeſceret vlterius perſequi illum. Cum autẽ obijcitur, quod ſequenti cap. iuit Saul ad loca duriſſima, & ad rem incertam. Reſpondendum eſt, quod putabat ſcire Saul ad rem certam: nam dictum ei fuerat, quod Dauid latebat in locis tutiſſimis Engaddi, & putauit eum ibi eſſe, & verè ibi erat: vnde ad rem certam iuit, quia Saul introiuit in eandem ſpeluncam, in qua erat Dauid cum viris ſuis, vt patet ibidem: & cum dicis, quòd iuit ad rem incertam, quia euaſit Dauid, non ſtat ratio: nam quòd Dauid euaſerit, fuit ex diuina diſpoſitione, quę excedit omne humanum conſilium: illi tamen, qui duxerũt Saulem ad loca tutiſſima Engaddi, ad rem certam eum miſe
H runt: nam ipſe introiuit in ſpeluncã, in qua erat Dauid, & poſtea locutus eſt ei, ideo ſemper cauebat Saul ire ad aliquid incertum, ſic etiam infra 26. c. cum iterum Saul perſecutus eſt Dauid, iuit ad rem certã: nam apud eum caſtrametatus eſt Saul, ita vt Dauid deſcenderet per noctem ad capiendum haſtam, quę erat ad caput Saulis, vt patet ibidem. *Vt vadam vobiſcum*, ideſt tunc ego ibo vobiſcum, quando mihi nunciaueritis locum certum. Dicendum tamen, quod Ziphæi non iuerunt in ſaltum ad inquirendum latibula, & redierunt poſtea ad Saulem in Gabaa, ſed ſolum præceſſerunt eum in via per aliquantum ſpatium, vt ipſi prius poſſent habere determinatum locum, quàm accederet Saul ad deſertum. Sic patet
I infra, ſ. at illi ſurgentes abierũt Ziph ante Saul, ideſt, ipſi præcedebant Saulem eundo, Saul tamen non manſit in domo. Sed tunc dicetur, quòd Saul significauit hic, quòd redirent ad eum in domum ſuam, quia dicitur hic: reuertimini ad rem certam, ideſt reuertimini ad me, ad nũciandũ rem certam. Dicendum eſt, quod fortè Saul à principio diſpoſuit manere in domo quouſque Ziphæi afferrent ei rẽ certam: poſtea tamen indicauit hoc eſſe inconueniens, quia dum ipſi redirent in Gabaa ad Saulem, & iret Saul ad Dauid, cognoſceret Dauid inſidias, & fugeret, & ſic fruſtraretur intentio Saulis, ideo quanquã miſiſſet Ziphæos, vt reuerterentur ad ipſum, tamen immediatè mutata ſententia ſecutus eſt eos. Aliter
K poteſt dici, quòd Saul dixerat eis, vt reuerterentur ad rem certam, ideſt ad nũciandum ei rem certam: hoc tamen non in Gabaa in domum ſuam, ſed ꝙ reuerterẽtur ad iter prope ſyluam, in qua erat Dauid, & ibi nunciarent ei, & tunc Saul egreſſus eſt de domo ſua præcedentibus eum Ziphæis, & peruenit ad aliquantam partem itineris circa ſyluam, ad quem locum redierunt poſtea Ziphæi cognito de latibulo Dauid, & ex ipſo loco iuit Saul cum Ziphæis. *Quòd ſi etiam in terram ſe obſtruxerit*. i. etiam ſi clauſerit ſe in terra, inquiram eum, q.d. vos ſcitote ſemel omnia latibula eius, ita vt non poſſit euadere, quia poſtea ego inquiram eum etiam ſi lateat intra viſcera terræ. *Perſcrutabor eum in cunctis millibus Iuda*. i. inquiram in tota terra

ta terra Iuda. Hoc dicebat Saul, quia nunc Dauid latebat in terra Iuda. Et non ſolum inquireret eum in ſylua Ziphæorum, ſed etiam in tota terra Iuda, ſi ſciret latibula eius. Hoc autem dicebat Saul ad animandum Ziphæos, vt perſequerentur Dauid inquirentes diligenter: nam fortè ipſi putarent, ꝙ Saulem tederet laboris ſyluarum, & nollet perquirere Dauid, ideo etiam ipſi remiſsè agerent inquirendo illum: vt ergo ipſi ſolicitè illum inquirerent, dixit, ꝙ non ſolum perſcrutaretur eũ in ſylua illa, ſed etiam in tota terra Iuda, etiam ſi in viſceribus terræ ſe abſconderet. Dicit autem Nicolaus, ꝙ hoc dicebat Saul ad ſignificandum Ziphæis, ꝙ non ſolũ Iſraelitæ de alijs tribubus adiuuarent Saulem inquirendo Dauid, B ſed etiam omnes de tribu Iuda, qui erant contribules Dauid: in quo Saul perſuadebat Ziphæis, ne ipſi putarent ſe deteriores omnibus alijs viris Iuda. ſ. ſi ipſi ſoli proderent Dauid, & inquirerent eum, reliqui autem occultarent ipſum. In hebræo habetur hic. *Si in terra fuerit, perſcrutabor eum.* i. ſi mãſerit ĩ terra iſta, ſemper eum inquiram. q. d. niſi deſcenderit in terrã Philiſthinorũ, vel iuerit in alia regna extranea, ſemper inquiram eum, dum fuerit in terra hac. *In cunctis millibus Iuda.* Exponunt Hebræi cum præcedenti litera. ſ. ſi fuerit in terra. i. in terra iſta Iuda, ego perſcrutabor eum in cunctis millibus Iuda. i. cogam omnes millenarios, ſiue tribunos, qui vocantur principes millium, ad hoc, ꝙ perſcrutentur illum, & dent eum C mihi. Iſta eſt expoſitio Rab. Da Kimhi, ſed non ſtat, quia non accipiuntur hic millia pro principibus millium ſ. pro tribunis, ſed pro multitudine populorũ: ſcilicet, perſcrutabor eum in cunctis millibus iuda. i. in tota terra multitudinis habitatorum Iudæ. ſic accipitur Micheæ, cap. 5. ſ. Et tu Bethlehem effrata paruula es in millibus Iuda, ideſt, paruulus locus es inter multitudines Iudæ, q. d. alia loco ſunt maiora in populis Iudæ. Sic etiam accipitur Deutero. cap. 33. ſ. Hæ ſunt multitudines Ephraim: & hæc millia Manaſſe. Ibi tamen accipiuntur millia non pro tribunis, ſed pro multitudinibus populorum, ita hic. ſ. ꝙ in oĩbus illis multitudinibus inquireret non omittendo aliquam partem terræ Iuda. Cum etiam di- D cunt: ſi in terra fuerit, perſcrutabor eum. i. ſi manſerit in terra hac, nõ conueniẽter exponitur à Iudęis: nã nunc Saul ſciebat Dauid eſſe in terra Iuda, & ibat ad perſequendum eum, tanquam exiſtentem in terra illa: ad quid ergo diceret, ſi fuerit in terra. i. ſi manſerit in terra iſta? Videbatur enim quaſi ſuperfluum, ideo videtur, ꝙ litera magis voluerit exprimere, innuens intentionem nimiam Saulis ad perſequendũ Dauid. ſ. ſi in terra fuerit. i. etiam ſi fuerit intra terrã in viſceribus eius Hoc enim ſignificabat deſiderium ſuum, & obſtinationem in laborando ad conſequendum deſideratum: & ob hoc litera noſtra expreſſius dixit: Quòd ſi etiam in terram ſe obſtruxerit. i. clauſe- E rit ſe in viſceribus terræ. Nam litera noſtra exponit magis obſcuritatem hebraicæ locutionis. Sic enim habetur ſupra, vbi dicit litera noſtra. recogitat enim de me, ꝙ callidè inſidier ei. dicit litera hebraica. *Recordans recordabitur.* i. recordabitur de me, ꝙ ego cõſtituerim ei inſidias ante hoc: & nunc etiam cogitabit, ꝙ ei inſidior. *At illi ſurgentes.* Hic ponitur tertium huius partis, in quo Saul Dauid in latibulis perſcrutatur indicantibus Ziphæis: & dicitur. *At illi ſurgentes.* i. Ziphæi ſurrexerunt illico de vrbe Gabaa, in qua nunc erant, vt exequerentur id, quod iubebat Saul. *Abierunt in Ziph.* i. venerunt ad deſertum Ziph: nam quando iſta dicebantur, erant in Gabaa cum Saule, vt patet ſupra: nunc autem redierunt in Ziph. i. in ſyluam ſic nominatam: ex hoc autem apparet, ꝙ Ziph ſit no-

Ra. Dauid Kimhi.

A men proprium terræ: & non dicantur Ziphæi illi, qui faciunt Picẽ. *Ante Saul.* i. præceſſerunt ipſi Saulẽ ad hoc, ꝙ Saul veniret poſtea ad rem certam, ſicut eis ſupra dixerat. Non tamen manſit Saul in Gabaa ad hoc, ꝙ redirent Ziphæi ad nunciãdum ei iterum locum Saulis in Gabaa, ſed ſecutus eſt Ziphæos, & venit vſque ad quandam partem itineris, ad quam poſtea redierunt Ziphæi nunciantes ei locum Dauid. *Dauid autem, & viri eius erant in deſerto Maon.* i. eo tempore, quo venerũt Ziphæi ad inquirendum certum locum Dauid: erat Dauid in ſolitudine Maon. Eſt autem Maon quædam ciuitas, apud quam erat deſertum: & vocabatur ab illa deſertum Maon: ſicut vocatur deſertum Hareth à quadam vrbe nomine Ha- B reth, vt declaratum eſt præceden. cap. apparet etiam ꝙ ſit vrbs, quia Ioſue. cap. 15. ponitur Maon vrbs ſortis Iudæ, patet etiam, quia infra ca. 25. dicitur, ꝙ erat vir quiſpiam in Maon, & poſſeſſio eius in Carmelo, ideſt, habitabat ille vir in vrbe Maon, & habebat poſſeſſionem ſuam in Carmelo.

Quomodo ſtat, quòd Dauid eſſet in deſerto Maon, cum ſupra dicatur, quòd erat in deſerto Ziph. Q. XXVIII.

QVAERET aliquis, quomodo dicitur hic, ꝙ Dauid erat in deſerto Maon: nam ſupra dicitur, ꝙ erat in deſerto Ziph, & ibi nunciauerunt eũ eſſe Ziphæi. Aliquis dicet, ꝙ Dauid nunquam habe- C bat locum certum ad manendum, ne cognoſceretur locus eius, & poſſent ei poni inſidiæ: ſed vagabatur incertus hinc, & inde: ſicut dicitur ſupra in litera, ꝙ Dauid, & viri ſui egreſſi de Ceila hùc, & illùc vagabantur incerti: ita forte nunc. Quamquam quando Ziphæi iuerunt ad nunciandum Sauli quod Dauid eſſet in deſerto Ziph: tamen forte dum irent deſcendit in deſertum Maon, & ibi erat quando ipſi redierunt. Sed dicendum eſt, ꝙ hoc non ſtat: quia Dauid non mutauit locum quouſque nunciatum eſt ei, ꝙ veniret Saul, vt patet infra, ſcilicet, & nunciatum eſt Dauid, ſtatimq; deſcendit ad petram: ergo ante hoc nihil mutauerat. Dicendum ergo, ꝙ in eodem loco erat Dauid, quando Ziphæi iuerunt ad Saulem, D & quando redierunt ad ſciendum locum eius: ille tamẽ vocatur diuerſis nominibus, ſ. deſertum Ziph, & deſertum Maon. Eſt tamen deſertum Ziph nomẽ generale, deſertum Maon eſt tanquam pars eius: nam Maon eſt ciuitas ſpecialis, & deſertum, quod eſt apud illam, vocatur deſertum Maon: Ziph autem eſt nomen cuiuſdam regionis, in qua ſunt aliquæ vrbes, & tota ſolitudo terræ illius vocatur deſertũ Ziph: ideo cum dicitur de ſolitudine Ziph, nominanẽ in ea partes ſpeciales, eo ꝙ illa ſit ſolitudo magna: ſic patet ſupra in litera: nam cum vellẽt dicere Ziphęi, ꝙ Dauid erat in deſerto Ziph, dixerunt: ecce Dauid habitat apud nos in locis tutiſſimis ſyluæ in colle E Hachila, quæ eſt ad dexteram deſerti, vbi tres determinationes poſitæ fuerunt. ſ. in locis tutiſſimis, & in colle Hachila, & ad dexteram deſerti. Et iſta omnia ad ſignificandum, quæ pars ſyluę eſſet, in qua Dauid erat. Nominatur ergo iſta ſylua diuerſis nominibus, ſicut interdum eadem vrbs habet multa nomina, vt patet de Hebron, quę vocatur Cariatharbe, Ioſue. c. 14. & 21. & vocatur Mambre, vt patet Gen. cap. 23. & 49. & vocatur etiam Hebron. *In campeſtribus.* ideſt manebant Dauid, & viri ſui in parte campeſtri illius deſerti. Vocatur pars campeſtris illa, quæ non eſt penitus plana, ſed habet aliquid de montuoſitate. *Ad dexteram Ieſimuth.* ideſt erat tunc Dauid ad partem dexteram loci, qui vocatur Ieſimuth. Sciendum autem ꝙ litera noſtra variè accipit iſtud nomen: nam vbi

dici-

dicitur hic Ieſimuth in Hebræo dicitur Ieſimon: & eſt nomen commune ſignificãs deſertum: litera autem noſtra aliquando ponit illud pro nomine communi, & aliquando pro nomine proprio: nam ſupra in litera dicitur: In colle Hachila, quæ eſt ad dexteram deſerti, & habetur ibi Ieſimon in Hebræo, vbi litera noſtra dicit, deſerti. Hic autem idem nomen ponitur in Hebræo: & litera noſtra voluit accipere illud tanquam commune, ita vt diceret, deſertum: ſed dixit, Ieſimuth, corruptè tãquam ſit nomẽ proprium. Ex hoc autẽ apparet, quod ſupra dicebatur, ſcilicet, ꝙ idem deſertum ſit deſertum Ziph: & deſertum Maon: nam Ziphæi nunciauerunt Sauli, ꝙ eſſet Dauid in terra eorum, quæ eſt deſertum Ziph, & dixerunt. Dauid latitat apud nos in locis tutiſſimis G ſyluæ in colle Hachila, quæ eſt ad dexteram deſerti. Hic etiam dicitur, ꝙ erat Dauid in deſerto Maon in campeſtribus ad dexteram Ieſimuth, ſiue deſerti: cũ ponatur hic nomen, quod eſt ſupra, vbi litera noſtra dicit, deſertum ergo idem locus erat collis Hachila, & deſertum Maon, cum vtrunque ponatur ad dexteram Ieſimuth, ſiue deſerti. *Ibat ergo Saul, & ſocij eius ad quærendum eum.* ſ. recedentibus Ziphæis de Gabaa, ſurrexit Saul cum multitudine virorum, & iuit ad perſequendum Dauid. *Et nunciatum eſt Dauid.* ſ. ꝙ Saul veniret ad perſequendum eum: non fuit enim nunciatum de Ziphæis, ꝙ iuiſſent ad indicandum Sauli locum Dauid, eo ꝙ illi ſecretius egerunt, & non potuerunt cognoſcere iſtud exploratores Dauid: ipſi H tamen cognouerunt aduentum Saulis, quia non poterat ſic celari Saul, cum veniret cum multitudine, ſicut celati ſunt Ziphæi, qui fortè pauci erant, quando iuerunt ad ſyluam, & nihil ſuſpicabantur de eis viri Dauid. *Statimque deſcendit ad petram.* i. immediatè, vt audiuit Dauid de Saule, deſcendit de loco, in quo erat ad petram. Dicunt aliqui, ꝙ petra eſt nomen caſtri, vbi Dauid poſuit ea, quę habebat, vt eſſet expeditior ad fugiendum: & iſtud caſtrum eſt in ſolitudine. Alij autem volunt, ꝙ petra erat aliqua magna rupis cauernoſa, in qua Dauid repoſuit res ſuas, noluit tamen ibi manere, ne fortè à Saule includeret ibi, & cogeretur, vt ſe traderet ei, vel moreretur pugnando. Sed dicendum eſt, ꝙ illa petra erat aliqua I magna rupis, de qua infra dicitur, ꝙ vocauerunt locum illum petram diuidentem: & ibi Saul poſtea circundabat Dauid, & viros ſuos, nec deſcendebat Dauid ad petram, vt ibi reponeret aliquid, ſed vt fugeret manus Saulis.

Quare receſſit Dauid de deſerto Ziph, cum intellexit, quòd Saul illuc iret. Quæſt. XXIX.

QVAERET aliquis, quare deſcendit Dauid de loco, in quo erat, audito, ꝙ veniret Saul. Reſpondendum eſt, ꝙ egit ex timore, ne ibi caperetur à Saule: noluit enim expectare diuinum miraculũ, ſcilicet, ibi veniente Saule, vt Deus defenderet eum, K quanquam non fugeret, ſed voluit opere humano prouidere ſibi quantum poterat. Cùm verò prudentia, & potentia humana deficerent, recurrendũ erat ad miraculum ſicut ſupra factum eſt. ſ. quando Saul circundabat Dauid, & deſperabat Dauid ſe poſſe euadere: nam tunc Deus miſit nuncium, qui faceret inde recedere Saulem propter Philiſthæos, vt patet infra: nunc vero quia tempus habebat Dauid ad ſaluandũ ſe, præoccupauit fugere de loco, in quo erat. Hoc autem fecit propter duo: primo ne Saul cognoſceret vbi erat: nam cum veniret Saul ad perſequendum eum, putabat ipſe, ꝙ audiſſet eum eſſe in certo loco, & ad illum veniebat. Nunc autem cum non re F periret ibi illum, fortè deſiſteret à perſecutione, videns ſe illuſum. Secundum erat, vt Dauid haberet locum fugiendi, quia in partibus ſuperioribus collis Hachila, vbi erat nũc Dauid, erat locus anguſtus, & ſi expectaret ibi Saulem, circundaret eum faciliter, & caperet. Deſcendit ergo ad partes inferiores deſerti, vt ibi latiorem locum haberet fugiendi, & non poſſet ita faciliter circundari à viris Saulis quanquam adhuc ibi cinxit eum Saul, & viri ſui in modũ coronæ, vt patet infra. *Et verſabatur in deſerto Maon.* ideſt, & diſcurrebat per diuerſas partes deſerti Maon antequam veniret Saul: iſtud enim eſt deſertum, de quo ſupra dicitur.

Quomodo ſtat, quòd Dauid verſaretur in deſerto Maon, cum ſupra dicatur, quòd receſſerat inde. Quæſtio. XXX.

QVAERET aliquis, quomodo dicitur hic, ꝙ verſabatur Dauid in deſerto Maon: nam iam ſupra dictum eſt, ꝙ receſſerat inde, & deſcendit ad petram: etiam infra videtur hoc ſignificari, cum dicitur, ꝙ Saul audito hoc, perſecutus eſt Dauid in deſerto Maon. i. audito, ꝙ receſſiſſet de loco, in quo prius erat. Reſpondendum eſt, ꝙ Dauid fuit in deſerto Maon ante aduentum Saulis, & poſtea etiam, ſicut patet ex litera, quæ dicit de Dauid, quòd erat in deſerto Maõ in campeſtribus. Poſtea autem dicitur, ꝙ deſcendit ad petram ſ. de loco, in quo prius erat, & verſabat in deſerto Maon. Hoc autem erat, quia deſertum Maon, quãquam ſit quædam pars deſerti Ziph, ſicut ſupra declaratum eſt, tamen erat magnũ, & habebat in ſe quaſdam partes montuoſas, & alias planiores. Dauid autem erat in iſto deſerto Maon, in partibus ſublimibus ſ. in colle Hachila, quando denunciatum eſt Sauli, ꝙ erat in deſerto Ziph. Et de hoc dicitur ſupra, ꝙ erat in deſerto Maon ad dexteram Ieſimuth, Poſtea autem audito, ꝙ veniret Saul: deſcendit ad quaſdam partes planiores eiuſdem deſerti ad petram: & de hoc dicitur hic, ꝙ ſtatim deſcendit ad petram, & verſabatur in deſerto Maon. Et ſic fuga Dauid non fuit magna, ſed fuit aliquanta declinatio à loco illo, ne inueniret eum Saul, vbi putabat. *Quod cum audiſſet Saul.* Hoc poteſt referri ad duo: vno modo, ꝙ Saul audiuit id, quod retulerunt ei Ziphæi. ſ. ꝙ venerunt aditer ad eum, vt nunciarẽt de loco Dauid, ſicut promiſerant. Alio modo intelligitur, quod cum audiſſet Saul. ſ. ꝙ Dauid receſſerat de loco, in quo erat. Cognouit enim receſſum eius per Ziphæos, quia illi obſeruabant diligenter locum eius, ſicut iuſſerat Saul, & viderunt quando receſſit, & quo iuit: vnde nunciatum eſt illicò Sauli; & ipſe perſecutus eſt eum vſque ad petram, ad quam deſcẽderat Dauid, ita vt circundaret eum ibi in modum coronę, vt patet infra, & iſte eſt verus ſenſus. *Perſecutus eſt Dauid in deſerto Maon.* ideſt, non iuit ad collem Hachila, in quo prius ſibi dictum fuerat, ꝙ erat, ſed ſecutus eſt eũ in deſerto Maon ſ. veniendo ad partes inferiores deſerti Maõ, ad quas fugerat Dauid apud petram. Et accipitur hic deſertum Maon ſicut accipiebatur immediatè, cùm dictum eſt: & verſabatur in deſerto Maon: & non ſicut accipiebatur ſupra, cũ dicitur: Dauid autem, & viri eius erant in deſerto Maon, quia ibi accipitur deſertum pro partibus excelſis illius deſerti, de quibus poſtea fugit Dauid. In his autem duobus locis accipitur pro partibus inferioribus, in quibus nunc erat Dauid. *Et ibat Saul, & viri eius ad latus montis,* ſ. Dauid deſcenderat de parte ſuperiori montis, in qua prius erat ad partes inferiores, vt ibi poſſet euadere: Saul autem ibat per latus

montis

montis ad tenendum Dauid: iſte mons eſt, qui vocatur collis Hachila, in cuius ſummitate prius erat Dauid, vt patet ſupra, poſtea autẽ deſcendit ad partes inferiores ad quoddam latus illius. *Ex parte vna*. i. Saul erat in latere mõtis ex parte vna, in qua nõ erat Dauid: nã Dauid deſcẽderat ad illud lat⁹ mõtis, qđ magis diſtãs erat à Saule, vt per illud poſſit euadere, Saul aũt veniebat ex alia parte: quia tñ habebat Saul ſecũ multos viros, ſubito cinxit montem, ita vt ex omni parte Dauid in modum coronæ clauderetur. *Dauid aũt, & viri eius erant in latere montis ex parte alia*. ſ. ex parte illa, quæ erat oppoſita parti, per quam veniebat Saul, vt ſic cum Saul ad vnam partem procederet, Dauid fugeret ad oppoſitum, & nunquam eum caperet, Saul tamen cinxit totum montem, vt non haberet locum fugiendi. *Porro Dauid deſperabat ſe poſſe euadere à facie Saulis*. i. cum videret Dauid ſe circundari à viris Saulis, & propter locorum anguſtiam non patere aliquod ſubterfugium, deſperabat de euaſione ſua. In Hebræo habetur vbi nos dicimus deſperabat. *Nehapam*. quod ſignificat anguſtiatum, vel ſtrictum, quod conuenit homini, quando ex præſſura, vel labore non poteſt emittere anhelitum, quia iam deficit tota virtus inſpirandi, & reſpirandi: & hoc redit ad literam noſtram. ſ. ꝙ Dauid deſperabat ſe poſſe euadere, quia deſperatio eſt afflictio magna, cum aliquis non habet quid agat: ſicut cum homini anhelitus intercluditur. Conſiderãdum autem circa hoc, ꝙ ſecundum, ꝙ Hebræi dicunt, & refert Ra. Dauid Kimhi hic incepit Dauid increpare Samulem, tanquã mendacem: ipſe enim vnxerat eum regem, & dixerat, ꝙ regnaturus eſſet in Iſrael: nunc autem videbat ſe in limine mortis, quam deſperabat ſe poſſe euadere: ideo dicebat Samuelem mentitum, & ꝙ iam nulla veritas erat in promiſſionibus per prophetas. Dicũt etiam, ꝙ tunc Dauid compoſuit Pſalmum illũ, ſcilicet. Credidi propter, & ibi dicitur: Ego dixi ĩ exceſſu meo omnis homo mendax. Quod exponunt de Samuele, ſ. ꝙ dixerit tũc, ꝙ omnis homo erat mẽdax, non ſolum homines vulgares, ſed etiam ꝓphetæ. Et probant, ꝙ intelligatur de hoc, quia dicitur ibi: ego dixi in exceſſu meo, idelt in exceſſiua aduerſitate, vel deſperatione: maximè quia dictio Hebraica, quę ponitur ibi pro exceſſu, eſt ſimilis huic dictioni, quæ ponitur hic pro deſperatione. ſ. quia iſta deriuatur ab illa: nam ibi dicitur. *Hozi*. Hic autem dicit. *Nehepas*. Quod ſecundum Hebræos ſatis patet eſſe idem. Dicunt etiam, ꝙ vt non crederet Dauid Samuelem eſſe mentitum, miſit quendam nuncium, vel angelum ad Saulem, vt ſic cogeretur dimittere Dauid, vt patet infra: & ſic apparet vera promiſſio Samuelis. Iſte tamen ſunt fictiones Hebræorum: nũquam enim Dauid propter aliquam aduerſitatem tantum exceſſit, ꝙ diceret prophetas eſſe mentitos: nam etiam ſi Saul cępiſſet Dauid, & eum occidere vellet, non diceret tunc Samuelem eſſe mentitum: nam ſatis ſtabat prophetia Samuelis cum hoc, ꝙ ipſe caperetur à Saule, & occideretur: ſciebat nanque Dauid, ꝙ Deus promittebat multa per prophetas, & illa intelligebantur cum conditione. ſ. ſi illi, quibus fiebat promiſſio, manerent in eodem ſtatu, ſicut factum eſt ad ſacerdotem Heli ſup. cap. 2. cum dicitur: loquens locutus ſum, vt domus tua, & domus patris tui miniſtraret in conſpectu meo vſque in ſempiternũ: nunc aũt dicit Dñs, abſit hoc à me, ſed quicunq; glorificauerit me, glorificabo eũ, q aũt contemnunt me, erũt ignobiles: & ibi ſubditur quõ Deus abſtulit ſacerdotiũ de domo Heli. Et Iere c. 18. dr, ꝙ Deus ſubito promittit alicui genti, ꝙ ædificabit illam, & plãtabit: & tamen ſi gens illa egerit malum in conſpe-

Cauſa cõpoſitionis Pſ. Credidi propter quod locutus ſũ.

A ctu eius, ipſe quoque agit pęnitentiam ſuper bono, quod promiſerat ei agere: & ſubito loquetur de aliqua gente, ꝙ diſperdat eam, & eradicet: ſi tamen gẽs illa pęnitentiam egerit de malo ſuo: Deus quoque pęnitentiam agit de malo, quod comminatus eſt: & tamen in omnibus his non ſunt falſa verba prophetarum, cum intelligantur promiſſiones cum conditione: ita ergo Dauid, quanquam premeretur à Saule, & iam vellet occidi, non putaret, ꝙ Samuel mentitus fuerat, dicendo eum futurum regem ſuper Iſrael, & vngendo in regem: ſed magis putaret, ꝙ Deus iſtud promiſerat, ſed intelligebatur ꝓmiſſio ſ. ſi maneret Dauid in ſtatu, in quo erat: forte autem Dauid poſtea peccauit, vel ſaltem putaret ſe in aliquo offen-
B diſſe, quãquam non eſſet certus: cum nemo ſciat an odio, vel amore dignus ſit, vt patet Eccle. c 9. ex hoc crederet, ꝙ Deus indignatus erat, & nolebat eum regnare ſuper Iſrael: ſic n. de ipſomet Saule acciderat; nam Deus vnxerat eum in regem, quaſi ipſe, & tota poſteritas ſua habituri eſſent regnum, quia tamẽ peccauit faciendo ſacrificiũ antequam veniret Samuel, Deus prædixit ei, ꝙ non regnarẽt filij ſui poſt eum, vt patet ſupra cap. 13. ſcilicet: ſtultè egiſti, nec cuſtodiſti mandata Domini Dei tui: quod ſi non feciſſes, iam nunc præparaſſet Dominus regnum tuum ſuper Iſrael in ſempiternum, ſed nequaquam vltra cõſurget regnum tuum: ſic ergo putaſſet Dauid de ſe, ꝙ propter aliquod delictum ſuum Deus priuauerat
C eum regno, quod promiſerat, & tradiderat illum in manibus hoſtis ſui, & non crederet ob hoc mentitũ fuiſſe Samuelem. Quod aũt dicunt de Pſal. ſ. Credidi propter ꝙ fecerit eum tunc Dauid, & vocauerit ibi Samuelem mendacem, non eſt verum. Nam non fecit eum tunc, ſed poſtea quãdo Syba ſeruus Isboſeth mentitus fuit Dauid, dicens, ꝙ Dominus ſuus fauebat parti Abſolonis, & tradidit ei agros illius: poſtea autem reperit hoc falſum eſſe, & iratus eſt nimis. De hoc infra, 2. lib. cap. 19. & tunc dixit Dauid: Omnis homo mendax: & fecit illum Pſalmum.

An Dauid peccauerit deſperando ſe poſſe euadere manus Saulis. Quæſtio. XXXI.

D

QVAERETVR circa hoc cùm dicatur, ꝙ Dauid deſperabat ſe poſſe euadere, an peccauerit in hoc. Aliquis reſidebit, ꝙ ſic, quia deſperabat dictis propheticis, & cõſequenter non credebat eis: infidelitas tamen magnum vitium eſt: quia ſicut fides eſt prima virtus, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, vt patet ad Hebræ. cap. 11. & homo iuſtus viuit ex fide, vt patet ad Roma. cap. 1. ita infidelitas erit primum vitium, quod primò, & maximè repugnabit virtutibus: ſed Dauid non credebat dictis propheticis: ergo erat infidelis, quia circa iſta ſtat fides: & debemus potius aſſentire dictis propheticis, quàm eis, quæ nos videmus. Sic patet in Canonica Petri. 2. c. 1.
E vbi dicit, ꝙ magis credendum eſt prophetæ, quàm ei, quod ipſe vidit: vnde cum dixiſſe ſe vidiſſet trãſfiguratum Chriſtum in mõte Thabor, ait: Habemus autem firmiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes: Samuel tamen erat propheta, & vnxerat Dauid in regem prædicens ei, ꝙ futurus eſſet rex, ꝙ ergo ipſe deſperaret ſe poſſe euadere erat contra veritatem prophætiæ, quæ aſſerebat eũ prius futurum regem, quàm moriturum: ergo erat infidelis deſperando de euaſione. Reſpondendum eſt, ꝙ quanquam Dauid credidiſſet ſe nunc capiendum eſſe, & occidendum à Saule, ꝙ Samuel falſa dixiſſet, non erat infidelis, nec peccabat: nam quanquã Samuel eſſet propheta, tamen aliquis poſſet dicere,

quòd

quòd Dauid neſciebat eum eſſe prophetam. Hoc tamen non debet aſſeri, quia Dauid non debebat dubitare in notorijs: erat tamē notorium in toto Iſrael, quòd Samuel erat propheta, & quòd nunquā mentiebatur, vt patet ſupra ca. 3. ſ. creuit autem Samuel, & Dominus erat cum eo, & nō cecidit ex omnibus verbis eius in terram, & cognouit vniuerſus Iſrael à Dan vſque Berſabeæ, quòd fidelis Samuel eſſet propheta Domini. Et ſic nunc in eis, quæ dixerat de domo Heli nihil mentitus fuerat, ita etiam poſtea multa dicebat, & nunquam errabat: vnde quandocunque aliquid prædicebat, iam totus populus abſque dubio illud futurum eſſe credebat: ſic dixit puer Saulis ad eum antequam vngeretur in regem, loquēs de Samuele ſupra cap. 9. ſ. Ecce eſt vir Dei in ciuitate hac, vir nobilis, & omne, quod loquitur abſq; ambiguitate venit. Quòd ergo Dauid crederet Samuelem non eſſe prophetam, vel dubitare de hoc, erat dubitare de notorijs: & ignorantia talis, vel dubitatio non excuſat. Dicendum ergo aliter. ſ. quòd Dauid ſciebat Samuelem eſſe prophetam: poterat tamen ignorare ſatis rationabiliter an vnctio ſua in regem factam fuiſſet prophetice, vel feciſſet eam Samuel ex corde ſuo. Errant enim interdum prophetæ, vel falſum dicūt dupliciter. Primò modo ab intentione ſ. quia ſciunt aliquid falſum eſſe, vel cōtra voluntatem Dei, & tamen conantur illud aſſerere, vel facere. Hoc patet in Balaam, qui propheta erat, & tamen conabatur maledicere Iſraelitis, & faciebat ad hoc cęremonias quanquam Deus iuſſiſſet ei, quòd non malediceret illis. Num. capit. 22. 23. & 24. Sic etiam patet Deuteronom. cap. 13. ſ. Si ſurrexerit in medio tu propheta, aut qui ſomnium ſe vidiſſe dicat, & prædixerit ſignum, atq; portentum, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi: eamus, & ſequamur Deos alienos, non audies verba prophetæ illius: ſic enim dicitur Deuteronom cap. 18. propheta, qui arrogantia deprauatus voluerit loqui in nomine meo quæ ego non præcepi illi: vt diceret, aut ex nomine Deorum alienorum, interficietur. Secūdo modo prophetæ errant per ignorantiam, ſ. quia putant verum eſſe, quod dicunt, & non eſt, quia Deus non loquitur illis hoc: ſed ex animo ſuo illud dicunt putantes eſſe verum, & bonum: ſic patet de Natham propheta, ad quē dixit Dauid, quod volebat ędificare templum Domino, & Natham ait: omne, quod eſt in corde tuo, vade, & fac, quoniam Dominus tecum eſt. Et tamen immediate ſequitur, quòd Deus dixit ad Natham, quòd nūciaret Dauid, ꝙ ipſe non ædificaret templum, ſed filius eius, vt patet infra 2. lib. ca. 7. Ita igitur putare poterat Dauid, quòd Samuel egiſſet hoc ex corde ſuo, non conſulto Domino, & ſic poterat eſſe falſum, ideo quanquam nō crederet, non peccabat. Si autem obijcies, quòd Samuel erat propheta fidelis, & notorium erat in toto Iſrael eum eſſe prophetam, ideo non dubitare deberet in dictis eius, non conſtat: quia ſi propheta ſemper loquerentur prophetice, & nunquam poſſet loqui, niſi prophetice, cum ſemel conſtitiſſet eum prophetam: non debebat dubitari poſtea in aliquo de verbis ſuis: prophetæ tamen ſemper loquebantur prophetice, & hoc propter duo: primò, quia non poterant: nam ſpiritus propheticus non eſt tanquam habitus alicuius ſcientiæ, qui ſemper immaneat per quem poſſit propheta, quandocunque voluerit intelligere, ſed eſt ad modum actus tranſeūtis, ſcilicet, quòd tunc propheta aliquid prophetice intelligit, quando Deus eum actualiter immutat: illa verò immutatione ceſſante, propheta nihil plus intelligit, ꝗ alij homines, vt declaratum eſt ſupra capit. 10. & 19.

Prophetę dupliciter aliquādo poſſunt errare.

Prophetę non ſemper loquuntur prophetice.

F ideo ſi illo tempore, quo Deus non immutat prophetam, ipſe conetur aliquid dicere, illud non erit prophetice dictum, ſed erit contingens, ſicut id, qđ dicunt omnes alij homines, & poterit eſſe falſum. Secundò non loquuntur prophetę ſemper prophetice, quia non volunt: interdum enim habent prophetę ſpiritum prophetiæ, & nolunt prædicere id, ꝙ Deus iubet, ſed aliquid aliud: & tunc ſemper falſum dicunt: ita eſt de prophetis maleuolis, ſicut de Balaam. Ad hoc ergo, quòd conſtaret, quòd propheta loquebatur aliquid prophetice, nō ſufficiebat, ꝙ haberetur tanquam propheta: & omnia, quæ ante hoc dixiſſet, vera fuiſſent; ſed neceſſe erat, quòd ipſe induceret aliquod ſignum in confirmationem, vt G patet Deuteronom. cap. 13. & 18. debebat autem ſic fieri, quòd propheta diceret: ego denuncio tibi tale, vel tale euenturum eſſe ex parte Dei, & tunc debebat ſubiungere, & ad probationem huius fiet tale, vel tale miraculum: ſi autē illud fieret, debebat credi, quòd ille propheta loquebatᷣ prophetice: ſi tñ nō eueniret debebat credi, quòd ille non erat propheta: ſed ex malicia ſua illud confixerat, Deuteron. ca. 18. Quomodo autem ſigna præmitti debebant à ꝓphetis ad hoc, quòd facerēt aliquam probationem, declaratum eſt Deuteronom. 13. ca. Samuel autem non præmiſerat aliquod ſignum Dauid ad cōfirmationem eorum, quę dixerat de regno futuro: ergo quanquam non credidiſſet Dauid verbis eius, & deH ſperaret nunc futurū regem, non eſſet infidelis, nec aliquatenus peccaret, cum non obligaretur credere iſta eſſe verba Dei: ſi tamen Dauid putauiſſet iſta eſſe verba Dei, & ſic etiam nunc crederet: quia tamen erat in anguſtia putaret, quòd Deus nolebat ſeruare promiſſum infidelis eſſet.

An Dauid tenuit verba Samuelis fuiſſe prophetice dicta: an deſperando ſe poſſe euadere peccauerit.

Quęſt. XXXII.

QVAERETVR vlterius, dato, quòd Dauid ſemper tenuerit verba Samuelis eſſe prophetice dicta. an peccauerit nunc deſperanI do ſe poſſe euadere. Nicolaus reſpondet, quòd Dauid non deſperabat hic ſimpliciter de promiſſione Dei, nec putabat, quòd ipſe moriturus eſſet, aut capiēdus à Saule, ſed deſperabat ſe poſſe euadere abſq; bello cum Saule, quod bellum horrebat nimis, quia timebat de morte ſuorum, & aliquorum, qui erant cum Saule inuoluntariè: & quia ipſe voluiſſet hoc fieri ſine bello, & non poterat, vt ei videbatur, quia erat circundatus, dicitur, quod deſperabat ſe poſſe euadere. ſ. ſine bello. Iſtud enim aliqualiter ſtat: ſed non multum conſonat literæ; cum litera dicat, ꝙ deſperabat ſe poſſe euadere. De ſe autē principalius, hoc dicitur, quàm de alijs. Sed videtur dicendum, ꝙ Dauid deſperauit hic ſe poſſe euadere, tamen non peccauit, quia fortè Dauid deſperabat: non quidem de veritate verborum diuinorum, ſed de ſua ſalua-K tione à periculo: putabat enim ſatis ſtare. quod verba Dei vera eſſent, & ipſe caperetur à Saule. ſ. ſi intelligerentur cum conditione, & illam non ſeruaſſet Dauid: vtpotè, quia peccauiſſet poſt illam promiſſionem, & ſic licebat ei deſperare ſine incredulitate. Si autem promiſſiones Dei intelligerentur abſolutè, & propter mutationem eorum, ad quos fiunt, ſiue in bonum, ſiue in malum, non ſuſciperet aliquam varietatem, non poterat deſperare Dauid de completione verborum Dei ſine infidelitate. Aliter poteſt dici, quòd quanquam putaret Dauid promiſſionem ad ſe factam de regno eſſe ſimpliciter inuariabilem,

bilem, tamẽ poterat deſperare de ſalute ſua ſine in-
credulitate, vt potè ſi tunc non recordaretur actuali
ter, an Deus promiſiſſet ei, ꝙ futurus eſſet rex: nam
poterat deſperare de vita, ſicut quilibet alius homo
deſperaret videns ſe ſic ab hoſte circũdatum. Quod
autem poſſet Dauid tunc non poſſe conſiderare, ꝙ
Deus ei promiſiſſet regnũ, ſatis ſtat, quia multa ſunt
homini notiſſima, quæ actualiter non cogitat: & ſi
illa cogitaret, aliquid faceret, quod non facit: & ali-
quid dimitteret, quod non dimittit: ſicut omni fide
li notum eſt, quod pro quolibet peccato mortali de
betur pœna æterna: & quòd in omni peccato Deus
offenditur: peccantes tamen non ſemper iſta cogi-
tant, quãdo peccant: immo ſi iſta conſiderarẽt mul-
ta facere dimitterent, quæ cogitauerant. ſic igitur
de Dauid accidere potuit. Aliter poteſt reſponderi,
quòd Dauid deſperabat ſe poſſe euadere .ſ. quin ca-
peretur à Saule, tamen propter hoc non deſperabat
de completione verborum Samuelis, quia fortè pu
tabat, quod quanquam caperetur à Saule, non occi
deretur, ſed Deus liberaret eũ aliquo modo mira-
culosè. Aliter etiam dici poteſt, quòd Dauid deſpe-
rabat de euaſione ſua, & de vita .ſ. quia putabat ſe ca
piendum, & occidendum à Saule, tamen non deſpe
rabat propter hoc de completione verborum Sa-
muelis, quia credebat, quòd Deus poſſet ſuſcitare à
mortuis, & poſtea regnaret in Iſrael: ſic enim fuit de
Abraham; quia Deus dixerat ei, quòd ſemen ſuum
eſſet ſicut Stellæ Cœli, & ſicut puluis terræ, Gen. 13.
& 15. c. Abraham autem credidit hoc, & reputatus
eſt ei ad iuſtitiam; Gen. 15. c. Poſtea tamen Deus iuſ-
ſit Abrahæ, quod occideret illum filium ſuum vni-
cum, in quo complendę erant promiſſiones, quo oc
ciſo, impoſſibile erat eas compleri. Abraham tamẽ
putabat eas ſemper complendas: quia credebat, ꝙ
Deus ſuſcitaret illũ à mortuis, & complerentur
in eo promiſſiones: ſic patet ad Hebræ. cap 11. ſ. Fide
obtulit Abraham, Iſaac, cum tentaretur, & vnigeni
tum offerebat, in quo ſuſceperat repromiſſiones: ad
quem dictum eſt, quia in Iſaac vocabitur tibi ſemẽ:
arbitrans, quia à mortuis ſuſcitare potens eſt Deus.
Omnes illi quatuor modi ſunt ſatis probabiles: Pri-
mi tamen duo ſunt magis propinqui veritati. *Itaque
Saul, & viri eius in modum coronæ cingebant Dauid, & viros
eius.* ſ. Saul venerat à principio ad quoddã latus mon
tis illius, & in alio latere oppoſito erat Dauid cũ vi-
ris ſuis, quia tamen viri Saulis erant multi, cinxerũt
Dauid, & viros ſuos in modum coronæ: dicitur au-
tem in modũ coronæ, quia corona eſt circulus per-
fectus, & ponitur hoc ad ſignificandum, ꝙ ex omni
parte Dauid, & viri ſui concluſi erant, ita vt nõ ma-
neret eis locus effugiendi, niſi per miraculum, & ſic
factum eſt: nam Saul iam captiuus erat Dauid, & vi-
ros ſuos, niſi veniſſet nuncius de ingreſſu Philiſthi-
norum referens. *Vt caperent eos*, ideſt ad hoc cinxerat
Saul, & viri ſui viros Dauid, vt caperent illos in me-
dio, & non haberent locum fugiendi. *Et nuncius venit
ad Saul dicens*: iſte nuncius obſtitit, quin caperetur Da
uid, quia immediatè receſſit Saul: venit autem iſte
nũcius ex parte Dei. ſ. quia Deus volebat eruere Da
uid de manu Saulis, quòd iſte videbatur conueniẽs
modus. ideo voluit eum: de iſto nuncio dicũt aliqui
Iudæi, ꝙ erat Angelus, ſicut Rabbi Iudas: alij autem
dicunt, ꝙ fuerit homo de Iſraelitis, ſicut Rabbi Phi-
nees. Et verum eſt, ꝙ hic ſatis poteſt dici pro vtraq;
parte: nam in Hebręo idem nomen eſt pro Angelo,
& pro nuncio. ſ. Malach Dicendum tamen eſt, quòd
fuerit nũcius: nam ſi fuiſſet Angelus, & locutus fuiſ-
ſet vt Angelus ſuſpicatus fuiſſet Saul hoc fieri, vt ip
ſe deſereret Dauid: & fortè non fuiſſet tantum incli

A natus ad ceſſandum perſequi eum, ſicut nunc cum
ſciret illum eſſe nuncium, & credidit, ꝙ Philiſthini
terram vaſtarent. *Feſtina, & veni*. Hoc dixit nuncius,
vt incitaretur Saul ad veniendum cito: nam ſi dixiſ-
ſet ſolum: veni. quia Philiſthini volunt aggredi ter-
ram tuam, vel iam aggrediũtur, non deſtitiſſet Saul
ab incepta perſecutione, prius enim caperet Dauid,
cum eſſet in promptu; dixit tamen feſtina, ideſt nul-
lo modo moreris: & ob hoc Saul, quanquam breui-
ter capere poſſet Dauid, deſtitit, vt occurreret Phili-
ſthinis. *Quoniam infuderunt ſe Philiſthijm ſuper terram*, i.
extenderũt ſuper terram tuam ad vaſtandum eam,
& iam vaſtant. Infundere enim pertinet ad illa, quę
cum ponantur ſuper aliquid, extendunt ſe per illud
B totum: ſicut aqua ſi ponatur ſuper aliquod planum
extendit ſe per totum, & oleum ſi ponatur ſuper ali
quam partem veſtis, extendit ſe per plures partes.

Miſſus à Dauid an poſſit mentiri. *Quæſtio XXXIII.*

QVAERET aliquis, an hoc, quod nunciauit
iſte nuncius de aduentu Philiſthinorum, ve-
rum eſſet: vel ſolum Deus miſit illum ad fallẽdum
Saulem, vt deſiſteret à perſecutione Dauid: nam ad
hoc, quòd Deus conſequeretur quod volebat, non
differebat, an iſte nuncius mentiretur, vel vera dice
ret. Sed aliquis dicet, quòd non ſtat, quia cum Deus
mitteret iſtum nũcium non mentiretur, quia Deus
C non impellit ad mendacium. Dicendum tamen, ꝙ
hoc nõ ſtat: nam dato, quòd aliquid iudicio Dei fiat,
poteſt fieri per mendacium, & deceptionem: ſic pa-
tet infra 3. lib. cap. 22. cum Michæas propheta dixit,
quod vidit Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuũ,
& omnem exercitum Cœli aſſiſtentẽ ei, & dixit Do
minus: quis decipiet Achab regẽ, & egreſſus eſt ſpiri
tus, dicens: Decipiam illum, cui locutus eſt Deus: in
quo? & ille ait: egrediar, & ero ſpiritus mẽdax in ore
omnium prophetarum eius: & dixit Dominus: de-
cipies, & præualebis: egredere, & fac ita. Ille autem
ſpiritus mentitus eſt per omnes prophetas Achab:
& ille exequebatur Dei miniſterium: ergo quanquã
aliquis mittatur à Deo, mẽtiri poteſt in eo, ad quod
D mittitur à Deo. Sed dicendum eſt, quòd hoc nõ ſtat:
nam ſi aliquis mittatur à Deo, nũquam mentietur,
niſi fortè voluerit agere quod Deus non iuſſit ei: ſic
patet ex verbis Moyſi: Num. cap. 16 cum dixit: ſi cõ-
ſueta hominum morte iſti interierint, & viſitauerit
eos plaga, qua cæteri viſitari ſolent: non miſit me
Dominus, in quo innuit, quòd ſi ipſe mentiretur in
hoc non erat verum, quòd Deus miſiſſet eum: ergo
innuebat, quòd illi, qui à Deo mittuntur, nõ poſſent
mentiri .ſ. inquantum non excedunt formam diui-
ni mandati: poteſt tamen interdum ſe extendere ad
alia, & tunc mentiũtur: & ſic innuit Deus, quòd in-
terdum prophetæ agunt vltra id, quod ipſe dicit eis,
vt patet Deuteron. cap. 18. ſ. propheta autem qui ar-
E rogãtia deprauatus voluerit loqui in nomine meo
quæ ego non præcepi illi, vt diceret, interficietur.
Sciendum tamen interdum pro hoc, quod interdũ
Deus iubet hominibus, vt fallant alios, & miſſis à ſe
iubet, vt decipiant interdum eos, ad quos mittũtur.
& ipſe quoque interdum decipit homines: nulli ta-
men iubet aliquando, vt mentiatur: nec aliquis miſ
ſus ab eo mentitur aliquando ex mandato ſuo: nec
ipſe vlli vnquam mentitus eſt. De primo patet exẽ-
plum, quod Deus iuſſit Iſraelitis, vt ponerẽt inſidias
viris vrbis Hai, vt facilius eos occiderẽt, vt patet Ioſ
ue c. 8. iuſſit quoq; Gedeoni, vt deciperet Madiani-
tas faciendo, ꝙ ipſi inter ſe pugnarent tanq̃ contra
hoſtes ꝓp lucernas, & lagenas fractas Gedeonis; vt
patet

Deus ali-quando mitti ali-quos ad falleñdum alios.

patet Iudi.c.7.ſed in his deceptio eſt. De ſecundo patet. ſ. ꝙ illi, qui à Deo mittunť decipiãt interdũ alios, & Deus eis iubeat hoc: nam ipſe miſit Samulem iubens, ꝙ ferret vitulum ſecum, vt per hoc intelligerẽt viri Bethlehemitę, ꝙ ſolũ veniebat ad ſactificandũ: ibat tñ principaliter ad vngendum Dauid, vt patet ſupra ca.16. Exemplum de tertio ſ. ꝙ Deus decipiat homines, ſicut fuit in Syris pugnantibus contra Samariam: nam Deus fecit audiri ſonitũ curruum, & equorum, & exercitus plurimi in caſtris eorum, & nihil erat: fiebat autem hoc, vt Syri putarẽt, ꝙ Iſraelitę habebant ſecum multum exercitũ aliunde congregatum: vnde dixerunt Syri: Ecce mercede conduxit aduerſum nos rex Iſrael reges Hethæorum, & Aegyptiorum, & venerunt ſuper nos, vt patet infra. G 4.lib.cap.7. Deus tamen nunquam legitur mentitus fuiſſe, nec ꝙ iuſſerit alicui mentiri, vel mendacium approbauerit. Cur autem permittat deceptionem, & faciat: & nunquam mendacium, declaratum eſt ſupra cap.16. Dicendum igitur, ꝙ ſi iſte nuncius mittebatur à Deo, non mentiretur. Ad id, quod dicebať infr 3 lib.cap.12 Dicendum eſt, ꝙ ibi ſpiritus i. Dęmon mẽtitus eſt in ore omniũ prophætarũ Achab: & fecit eum errare, tamen Deus non iuſſit ei, ꝙ mẽtiretur. Quòd autem Deus permittat mendaciũ, vel ꝙ iubeat, differt. Sed obijcietur, quia ibi dicitur: Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum eius: & dixit Dominus: Decipies, & præualebis: egredere, & fac ita: in quo non ſolum eſt diuina H permiſſio, ſed etiam mandatum determinatum de faciendo hoc. Dicendum eſt, ꝙ Deus non mandauiť ſpiritum, vt mentiretur: nec illa litera hoc probat: nã illa, q̃ dicuntur ibi, fuerunt in viſione imaginaria: nam dixit ibi Michæas: Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, &c. Iſtud erat in imagine per ſomnium, ſicut accidere ſolet alijs ꝓphetis, & Deus oſtendit ei iſtud, quaſi ꝙ Michæas videret ſpiritum dicentem, ꝙ deciperet: & Deum iubentem, ꝙ egrederetur ad decipiendum: Deus tamen non iubebat hoc, nec ſpiritus loquebatur aliqd Deo, ſed iſta oſtendebantur prophetæ ad ſignandum, ꝙ Deus permitteret Dęmonem mentiri per ora omnium prophetarum Achab, & iſtud erat ita certum, ſicut ſi Deus I iuſſiſſet illi: quia cùm Deus permitteret, Dęmon certiſſimè facturus erat. De nuncio ergo dicendum, ꝙ ſi Deus mittebat illum, verum diceret: Deus tamen non miſit, ita ꝙ iuberet venire ad Saulem, ſed miſit eum inquantum potuit in corde ſuo, ꝙ veniret, vel in corde eorum, qui deſtinauerunt eum ad Saulem: tamen quicquid ſit, verum erat quod iſte nuncius retulit: nam Philiſthini irruerant ſuper terram, & Saul perſecutus eſt illos, vt patet ſequenti cap. ſ. cunque reuerſus eſſet Saul poſtquam perſecutus eſt Philiſthęos, &c. Ergo verè venerant in Iſrael. Simile habetur infra.4.lib.c.19. cum Sennacherib vellet oppugnare Ieruſalem, & eſſet Ezechias in afflictione magna, Dominus dixit: Noli timere: ecce ego immittã K ei ſpiritum, & audiet nuncium, & reuertetur in terram ſuam: & deijciam eum gladio in terra ſua: ecce enim qualiter Deus miſſurus erat nuncium, vt illo audito, recederet Sennacherib, & ſic factum eſt, qa audiuit de Tharaca rege Aethiopum, ꝙ egreſſus eſſet ad bellum contra eum, & non acceſſit ad Ieruſalem audiens de illo bello, ſed miſit literam ad Ezechiam, vt patet eo cap. *Reuerſuſque eſt ergo Saul deſiſtens perſequi Dauid*. Ideſt, cum audiuit verba nuncij illicò deſtitit circundare Dauid, & perrexit contra Philiſthinos: nã nuncius inſtiterat nimis, dicens. feſtina, & veni. *Et perrexit in occurſum Philiſthinorum*. i. iuit ad retinẽdum eos, ne tranſirent partem vlteriorem ter-

Deus aliquãdo decipit homines.

Deus nunquam mẽtitus eſt, nec iuſſit aliquem mentiri.

Nuncians Sauli de aduentu Philiſthinorum verum dixit.

F ræ: infundebant enim ſe ſuper terram ad modum locuſtarum, & volebant totam pertranſiri, & prędari: Saul autem occurrit eis velociter, ne ſe extenderent lędendo plures partes terræ.

Quomodo Saul deſtitit à perſecutione Dauid, cum in breui potuiſſet eum capere, & quomodo Deus infigit cordi noſtro quaſcunq; paſſiones, & deſideria.

Quæſtio, XXXIIII.

QVAERET aliquis, quomodo Saul deſtitit à perſecutione Dauid, cum ita breuiter capturus eſſet eum propter bellum Philiſthinorum. Nam Saul deſiderabat nimis capere Dauid, & exponebat G ſe omnibus laboribus propter hoc, ita vt ſatis ipſe vellet ſuſtinere aliqua Damna, vt caperet Dauid: nũc tamen concluſerat eum, ita vt nihil ſupereſſet, niſi ꝙ caperetur: quomodo ergo deſtitit ab hac opportunitate propter bellum Philiſthinorum: nam ſi propter captionem Dauid totaliter omittere deberet Saul bellum Philiſthinorũ, habuiſſet aliquam rationem omittendi captionem Dauid, vt conſuleret rei publicæ: non tamen impediebatur bonum reipublicæ propter hanc captionem, quia poterat immediatè occurrere Philiſthinis: quomodo ergo deſtitit Dicendum eſt, ꝙ deſtitit propter duo. Primò quia verba nuncij indicabant magnam celeritatem, ſcilicet. feſtina, & veni: quia infuderunt ſe philiſthini ſuper H terram, ſcilicet, ꝙ extendebant ſe ſuper omnem partem terræ, & cito poſſent facere aliqua tam grauia damna, ꝙ poſtea illis occurri non poſſet: potiſſimè ſi prope erat, vt aliqua loca diriperent, atque vaſtarent, niſi illis Saul occurreret. Debebat illico illùc ire, ne ſi modicum moraretur iam eſſent irrogata damna: etiam quia quanquam Saul circundediſſet Dauid, ita vt nullo modo poſſet euadere: tamen nõ poterat Dauid ita velociter capi, quia cùm eſſet magna latitudo montis inter loca, quæ cinxerant ſerui Saulis, Dauid poſſet diſcurrere hinc, inde, & morareť ſatis Saul capiendo illum, quanquam ad extremum capiendus erat, & quia ſignificabãtur magna damna futura, niſi Saul confeſtim occurreret Phi- I liſthinis: noluit Saul morari capiendo Dauid. Secũdum, & præcipuum erat, quia Deus mouit cor eius ad volendum deſiſtere, ſcilicet innuens ei valde magna pericula ſi immediatè non occurreret Philiſthinis: innuit etiam difficultatem capiendi Dauid. Erat enim in manu Domini mouere cor eius quocunq; vellet: eſt enim cor omnium hominũ in manu Domini, & potiſſimè corda regum: ſic patet Prouerb. cap.21. ſcilicet. Sicut diuiſiones aquarum, ita cor regis in manu Domini, quocunque voluerit inclinabit illud, & iſte motus fuit efficacior, quàm verba nuncij: cum generale ſit, quòd ea, quæ ab intra agũt, fortiora ſint, quàm exteriora, ſicut paſſio fortius impellit, quàm verbalis ſuaſio. Quòd autem Deus im- K miſerit cordi Saulis aliqđ ſtimulum, vt vellet deſiſtere immediatè à perſecutione Dauid, apparet per ſimile in eo, quod factum eſt de Sennacherib infra 4. lib. cap.19. Nam dicitur: Ecce ego immittam ei ſpiritum, & audiet nuncium, & reuertetur in terram ſuam: ecce non ſolum dictum eſt, quòd Deus faceret, quòd audiret nuncium referentem ſibi de Tharaca regi Aethiopum egrediente ad bellum contra eum, ſed etiam dicitur: immittam ei ſpiritum, ideſt ponam ſcrupulum, vel deſiderium in corde eius ad recedendum hinc, & eundum in terram ſuam: ſic ergo de Saule factum credi debet, ſcilicet, quòd Deus miſit ei iſtum nuncium, & etiam immiſit ſpiritum cordi eius, ideſt quoddam incitatiuum ad mox deſi-

ſiſten-

ſiſtendum à perſecutione Dauid. Eſt enim in poteſtate Dei cordi noſtro quaſcunque paſſiones affigere, ſcilicet timorem, gaudium, vel dolorem, aut ſpē, & ſic de cęteris. De timore patet Exo. cap. 23. Vbi dicitur: terrorem meū mittam in præcurſum tuū, cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam. De hoc etiam Leui. cap. 26. ſcilicet, & qui de vobis remanſerint dabo pauorem in cordibus eorum in regionibus hoſtium, terrebit eos ſonitus folij volantis, & ita fugient, quaſi gladium cadent nullo ſequente, & corruent ſinguli ſuper fratres ſuos. De alijs paſſionibus patet Deut. cap 28. ꝙ Deus eas affigat homini in pęnā, ſcilicet: dabit enim tibi Dominus cor pauidum, & deficientes oculos, & animā mœrore conſumptam: & erit vita tua quaſi pendens ante te: timebis nocte, ac die, & non credes vitæ tuę: Mane dices: quis mihi det veſperum? & veſpere, quis mihi det mane? propter cordis tui formidinem. Deus igitur affigeret nunc aliquem ſtimulum cordi Saulis, vt cogeretur illicò deſiſtere à captione Dauid cum Deus eum liberare vellet. *Propter hoc vocauerunt locum illum petram diuidentem.* Ideſt poſtquam hoc factum eſt, vocatus fuit ſemper locus ille petra diuidēs, & hoc fuit ex eo, quod ibi accidit, ſcilicet, quia ibi diuiſus eſt, ideſt, receſſit Saul à Dauid. Dicit Rabbi Dauid Kimhi ſecundum Rabbi Samuelem, quòd vocatur petra Dauidens: quia viri Saulis diuiſi ſunt inter ſe ſuper hoc, quibuſdam dicentibus, quòd deberet Saul prius capere Dauid, ꝙ̄ occurreret Philiſthinis, cum in breui capiendus eſſet: alij autem dixerunt magis conſulendum reipublicæ, quàm deſiderio ſpeciali Saulis. Ra. Sal. dicit, quod vocatur petra diuidens: quia ibi diuiſum eſt cor Saulis, ſ. quia dubitabat an perſequeret̄ Philiſthinos, vel īſtaret captioni Dauid: ſed primus ſenſus eſt melior. Iſta petra diuidens eſt illa, de qua ſupra dicebatur, ſcilicet: ſtatimque deſcendit ad petram: & verſabatur in deſerto Maon: erat enim illa petra in latere montis, ad quam deſcendit Saul de ſummitate collis, & cum Saul, & viri ſui cinxerunt eum in modum coronæ, manebat ipſe cum viris ſuis apud hanc petram: Saul autem, & viri ſui erant à principio in latere montis oppoſito, ſed poſtea cinxerunt in modum coronæ montem. & pertingebant vſque ad petram, apud quam erat Dauid: ibi autem capturi erant eum, niſi receſſiſſet Saul: & quia ex loco illo receſſit, vocata eſt petra diuidens.

CAPITVLVM. XXIIII.

ASCENDIT ergo Dauid inde, & habitauit in locis tutiſſimis Engaddi. Cunque reuerſus eſſet Saul poſtquā perſecutus eſt Philiſthæos, nunciauerunt ei, dicentes.

Deſcriptus fuit in ſuperioribus multiplex contra Dauid inſultus, hic conſequenter ſubiungitur erga ipſum triplex Dei prouentus; quia primo Saul eius perſecutor ipſius manibus traditur. Secundò Nabal eius irriſor moritur ſequenti capit. Tertiò Saul erga eum veritatis præuaricator eius manibus iterum traditur, infra cap. 26. Prima in duas, quia primo deſcribitur crudelitas Saulis Dauid perſequentis. Secundò benignitas Dauid iniquo Sauli parcentis, ibi. *Eratque ibi ſpelunca,*

A *Ordo hiſtoriæ continuatus eſt.* *Quæſtio. I.*

QVAERETVR circa hoc de ordine eorū, quæ habentur ad præcedentia, an ſit continuus ordo: vel ſit aliqua anticipatio, vel recapitulatio, & an ea, quæ habentur hic, facta ſint immediatè poſt ſuperiora. Reſpondendum, quòd hic eſt ordo continuatus: quia ea, quæ habentur hic, fuerunt facta poſt ſuperiora, cum ſupra diceretur de perſecutione Dauid à Saule in deſerto Maon: hic autem agitur de perſecutione facta in monte Engaddi, in quo iterum latuit Dauid: fuit autem iſta poſt illam, eo quòd illa perſecutio ceſſauit per aduentum Philiſthinorum: nam cum audiſſet Saul,
B quòd ſe inſuderant ſuper terram, receſſit à loco illo, vbi perſequebatur Dauid: fuit tamen perſecutus eum in Engaddi poſtquam venit de bello Philiſthinorum, vt apparet infra: ergo prius fuit perſecutio, de qua habet præcedenti c. quàm ea, quæ habet̄ hic. Cum autem dicitur, an fuerint immediatè facta ea, quæ habentur hic, poſt ſuperiora Dicendum quòd pauci dies interciderunt: nam Saul deſtitit ſolum à perſecutione Dauid, vt occurreret Philiſthinis. Veriſimile eſt autem, quod eos in paucis diebus de terra excluderet, quia iſtud non erat bellum campale, ideo ita vt figerentur caſtra in campo, & diſponerentur acies ſicut fiebat in alijs bellis, quando veniebant reges Philiſthinorum contra Iſrael, ſicut pa
C tet de bello, in quo mortuus eſt Goliath: nam quadraginta diebus ſteterunt acies vtrinque conſtitutæ, & non pugnabatur, vt patet ſupra cap. 17. ſic etiam factum eſt in bello, quod fuit in monte Gelboe, in quo mortuus eſt Saul: nam acies vtrinque conſtitutæ fuerunt: hic autem veriſimile eſt, ꝙ iſti eſſent latrunculi Philiſthinorum, qui ingreſſi fuerant in terram Iſrael, vt inde aliquid acciperent: hos autem faciliter potuit Saul excludere de terra ſua, immediate tamen, vt Saul deſijt perſequi Philiſthinos, redijt ad perſequendum Dauid in monte Engaddi, vt patet infra, ſcilicet: cunque reuerſus eſſet Saul poſtquā perſecutus eſt Philiſthæos, & c. Ergo modicum tempus intercidit inter iſtas duas perſecutiones. *Aſcendit*
D *ergo Dauid inde.* Ideſt, receſſit de illo loco, ſcilicet, de deſerto Maon. De petra diuidente. *Et habitauit in locis tutiſſimis Engaddi.* Ideſt incepit ibi manere dum Saul, non perſequebatur eum. In hebræo habetur. *In caſtris Engaddi.* Et accipiuntur caſtra non pro munitionibus, ſed pro locis altiſſimis, & inacceſſibilibus, quę ita naturaliter ſunt tuta, ſicut ea, quæ humana cura munita ſunt, vt declaratum eſt pręcedenti cap. & ſatis aparet infra: quia ſi iſta fuiſſent caſtra murata, non potuiſſet Saul ingredi in illa, & tamen dum eſſet Dauid in his caſtris, erat in quadam ſpelunca, & in illam introiuit Saul ad purgandum ventrem. Ergo non erant iſta loca murata, ſed loca ardua, & dura: ideo dixit litera noſtra in locis tutiſſimis, quia ita
E tuta ſunt iſta loca, ſicut ſi eſſent murata. Eſt enim Engaddi nomen cuiuſdam villę, à qua denominantur iſti montes: eſt enim locus inclytus propter mōtes amęniſſimos, quales non ſunt in tota terra Iſrael: ibi enim naſcitur balſamum, ſed iam villa Engaddi bello deleta eſt. De hoc ait Solinus in Polyhiſtor. cap. de Iudea: Engadda oppidum infra Heſenas fuit, ſed ſciſſum eſt: verum inclytis nemoribus adhuc durat decus lucisque palmarum eminentiſſimis nihil vel bello, vel æuo derogatum. Eſt autem locus iſte præcipue famoſus in vineis; vnde vineæ Engaddi laudantur. De hoc Canticorum cap 1. Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. De iſto loco dicitur in lib. de ſitu terræ ſanctæ: Engaddi in

Montes Engaddi, in quibus naſcitur balſamū.

in tribu Iuda, vbi abſcondit ſe Dauid in ſolitudine, hoc eſt in regione illa campeſtri, quæ vocatur Aulon, & vocatus eſt vicus pergrandis Iudæorum. Cõputatur etiam Engaddi tanquam vna de ciuitatibus ſortis Iudę, vt patet Ioſue c. 15.

Quare Dauid de Maon receſſit in Engaddi. Quæſt. II.

QVAERET aliquis, quare Dauid receſſit de deſerto Maon, & iuit in deſertum Engaddi. Reſpondendum eſt, quòd Dauid ſciebat, ꝙ vellet Saul eum perſequi ſemper quandiu maneret in terra Iſrael, cum eum haberet nimis exoſum: putauit ergo, quòd cum rediret à bello, illico veniret ad perſequendum Dauid: quia fuerat in periculo magno in deſerto Maõ, noluit ibi manere, quia hoc eſſet tentare Deum, cum ibi ſemel euaſiſſet miraculosè, & vellet adhuc manere ad hoc, quòd iterum egeret miraculo ad liberationem ſuam. In alio autem loco fortè melius ſe haberet. Nam iam in deſerto Maon nouerat Saul latibula Dauid indicantibus Ziphæis, & dato quòd receſſiſſet in aliam partem deſerti Maon, vel in quencunque locum terræ Ziphæorum, non euaderet: quia iam Ziphæi præuiderant omnia latibula eius in terra ipſorum, cum dixiſſet eis Saul: conſiderate, & videte omnia latibula eius, in quibus abſconditur, præcedenti capit. vbicunque ergo lateret in terra Ziphęorum periculum ſibi erat. Item, & præcipuè, quia Ziphæi deſiderabant prodere Dauid, vt complacerent Sauli, cum ipſi veniſſent ad Saulem, dicentes: ecce Dauid latet apud nos in locis tutiſſimis ſyluæ, præcedenti ca. quia ergo ſemel cęperant indicare loca eius Sauli, & hoc nimis placuerat ei, nõ ceſſarent quouſque traderent Dauid in manus eius, ſi eſſet in terra eorum: putauit ergo Dauid tutum ſibi eſſe fugere de deſerto Maon. In deſerto autem Engaddi ſecurius erat Dauid propter tria, quàm in deſerto Maon.

In deſerto Engaddi erat Dauid ſecurior, quà Maon.

Primò, quia in deſerto Engaddi non cognoſcebatur aliquod latibulum Dauid, cum ibi Dauid nunquam fuiſſet profugus: in deſerto autem Maon cognoſcebantur omnia latibula eius à Ziphæis: immo in deſertum Engaddi non cognoſcebatur veniſſe Dauid: vnde quando reuerſus eſt Saul de bello Philiſthinorum, neſciebat vbi eſſet Dauid: quouſque nunciatum eſt ei, quòd eſſet in deſerto Engaddi, vt patet infra. Secundò erat ibi ſecurius, quàm in deſerto Maon: quia deſertum Engaddi erat difficilius inceſſui, quàm deſertum Maon: nam dicitur infra de hoc deſerto, quòd perrexit Saul ad inueſtigandum Dauid, & viros eius ſuper abruptiſſimas petras, quæ ſolis ibicibus peruiæ ſunt, vt patet infra: de deſerto autem Maon, vel ſylua Ziphęorum non dicitur tanta difficultas ad gradiendum; ideo Dauid putauit, quòd fortè Saul cognito, quòd eſſet Dauid in locis aſperrimis propter difficultatẽ viarum nollet perſequi eum ibi, & tamen propter hoc non deſtitit. Tertiò erat ibi Dauid ſecurius, quàm in deſerto Maon, quia Ziphæi erant habitatores terræ Maon, cum Maon ſit quædam pars terræ Ziphæorum, vt declaratum eſt præcedenti c. Ziphæi autem iam erant hoſtes Dauid, quia conabantur eum inquirere vbicunque eſſet, vt complacerent Sauli. In deſerto autem Engaddi, quod erat extra terram Ziphæorum, non credebat ſe Dauid habere aliquos maleuolos, qui curarent indicare locum eius Sauli, ſicut faciebant Ziphæi; ideo putauit, quòd ipſe ſecurius eſſet ibi, quàm in deſerto Maon: nec enim viſum fuit ſibi alium locum eſſe aptiorem pro tunc ad fugiendũ, quàm deſertum Engaddi: iõ illuc fugit.

F *Quare Dauid de deſerto Maon non fugit immediatè in terram Philiſthinorum. Quæſtio. III.*

QVAERET aliquis, quare Dauid non deſcendit immediatè in terram Philiſthinorum, cũ fugit de deſerto Maon: Videbatur enim ſibi vtilius eſſe: nam cum maneret in terra Iſrael vbicunque ille eſſet, ſemper ſequeretur eum: Saul enim dixerat præcedenti cap. etiam ſi in terram ſe obſtruxerit, perſcrutabor eum in cunctis millibus Iudæ. Ipſe quoque Dauid hoc videbat, quòd cum ſæpe eum perſequeretur Saul, aliqua die poſſet cadere in manus eius: vnde dixit in corde ſuo: aliquando incidam in vno die in manus Saul, nonne melius eſt, vt **G** fugiam, & ſaluer in terra Philiſthinorum: & ſic factum eſt: quia quanquam deſtitiſſet Saul perſequi Dauid; tamen iterum perſecutus eſt eum in deſerto Engaddi, vt patet hic: quouſque receſſit in terram Philiſthinorum, vt patet infra cap. 27. Debuiſſet ergo fugere. Reſpondendum eſt, quòd non fugit Dauid nunc in terram Philiſthinorum propter tria. Primum erat, quia Dauid non erat fugiturus in terrã illam, niſi in defectum terræ Iſrael, ſcilicet quando crederet ſe non poſſe omnino ſaluari in terra Iſrael: hoc autem adhuc non credebat: quia putauit, quòd in monte Engaddi euadere poſſet ex cauſis ſupra aſſignatis: ideo volebat tentare, an ibi eſſet ſecurus. Item, quia Dauid quando fugit in terram Philiſthi**H** norum, fuerat ſæpe à Saule inquiſitus, & quaſi circundatus. Primò in deſerto Maon, quando cinxit eum in modum coronæ apud petram diuidentem, præcedenti cap. Secundò in deſerto Engaddi, cum introiuit Saul in ſpelunca, in qua erat Dauid, vt patet infra in litera. Tertiò in colle Hachila in terra Ziphæorum, quando deſcendit Dauid ad caſtra Saulis infra cap. 26. toties ergo inquiſitus putauit, quòd aliqua die caperetur: ideo credidit, quòd nõ erat bonum toties tentare Deum: ſed dixit: aliquando incidam vna die in manus Saulis: nonne melius eſt, vt fugiam, & ſaluer in terra Philiſthinorum, & tunc fugit infra 27. cap. nunc autem ſolum circundederat, & inquiſiuerat ſemel Saul Dauid: putauit au**I** tem Dauid, quòd fortè vellet poſtea deſiſtere Saul: ideo adhuc non habebat motiuum ſufficiens ad deſcendendum in terram Philiſthinorum. Secunda cauſa erat, quia Dauid non audebat deſcendere in terram Philiſthinorum, eo quòd ibi non benè reciperetur, vel non maneret ſecurè: quia Philiſthini præſumerent contra ipſum, quòd finxiſſet fugam à Saule, & tamen non verè fugeret, ſed iret ad inſidiandum Philiſthinis, vt aliqua die multos eorum ex inopinato occideret, vel faceret alia damna: voluit ergo Dauid, quòd quando iret in terram Philiſthinorum, crederẽt Philiſthini eum rationabiliter motum ad eundum, & quòd verè fugeret à Saule: hoc autem adhuc non crederent, quia nondum co**K** gnitum eſſet in terra eorum, quòd Saul perſequebatur Dauid, cum ſolum ſemel inquiſiuiſſet eum in deſerto Maon: ideo putarent aliquã fraudem eſſe, ſi ad eos deſcenderet: cum autem ipſe illùc deſcendit, ſæpe iam Saul perſecutus fuerat ipſum, ſcilicet, tribus vicibus, vt patet ſupra præcedenti cap. & hic. & infra 26. Hoc autem cognitum eſſet Philiſthinis: quia iſta fiebant ad terram eorum: nam loca, in quibus latebat Dauid in ſorte Iudæ erant in latere Philiſthinorum: vnde Philiſthini audirent ea, quæ fiebant, præcipue quia non erant iſta aliqua parua, quę poſſunt celari, cum rex perſequeretur vnum militem, & rex cum tribus millibus virorum vagabatur per deſerta, & abrupta loca: quando ergo deſcen-

dęręt

deret Dauid in terram Philiſthinorum cognoſcerent Philiſthini, quòd habebat iuſtam cauſam recedendi de terra Iſrael, & reciperent eum libenter ſicut factum eſt, infra capitulo vigeſimoſeptimo. Tertia cauſa, & præcipua erat, quia Deus mouebat eum ad non deſcendendum. Deus enim volebat eruere Dauid de manu Saulis, & volebat per eum manifeſtare gloriam ſuam, ideo quanquam interdum non loqueretur ei per ſe, nec per alios prophetas: inclinabat, tamen ſemper ad faciendum, id quod expediebat, & quòd Deus diſponebat, vt fieret: diſpoſuerat autem Deus magnificare Dauid oſtendendo innocentiam ſuam, & clementiam erga Saulem, & oſtendendo iniquitatem Saulis erga eum: malicia autem Saulis aliqualiter fuerat manifeſtata contra Dauid, vſque nunc, quanquam poſtea magis manifeſtata eſt: clementia tamen & innocentia Dauid erga Saulem nondum fuerat oſtenſa, ſed poſtea nimis claruit in duobus.

Innocentia Dauid erga Saulem oſtenſa fuit in duobus.

Primò quando introiuit Saul in ſpelunca in qua erat Dauid, & abſcidit Dauid partem chlamydis Saulis, potuiſſetque eum occidere, ſed noluit, qua clementia conſpecta Saul flexus eſt animo, & erubuit. Vnde dicitur, infra in litera: & leuauit Saul vocem ſuam, & fleuit: dixitque ad Dauid iuſtior tu es, quàm ego. Secundò manifeſtata eſt iſta clementia, & innocentia Dauid, quando deſcendit in caſtra Saulis dormiente eo, & arripuit lanceam, quæ erat fixa apud regem: potuiſſetque eum occidere ſed noluit, quin potius prohibuit ſocium ſuum occidere Saulem, vt patet, infra cap. 26. Si autem nunc receſſiſſet Dauid in terram Philiſthinorum, non apparuiſſet clementia eius, & innocentia erga Saulem. Iſta autem volebat Deus manifeſtare, quia nimis profutura erant Dauid ad hoc quod Iſraelitæ acciperent eum in regem, ſicut declaratum eſt præcedenti cap. dedit ergo Deus in corde Dauid, vt non deſcenderet in terram Philiſtinorum, ſed fugeret in deſertū Engaddi: *Cumque reuerſus eſſet Saul poſtquam perſecutus eſt Philiſthæos.* ſcilicet immediatè, vt deſiit perſequi Philiſthinos rediit ad perſequendum Dauid, & ex hoc apparet, quod ſupra dicebatur, ſcilicet, quòd modicum temporis intercidit inter ea, quæ habentur præcedenti cap. & hic, ſcilicet ſolum illud tempus, quo expulit Saul Philiſthæos de terra ſua: erant enim latrunculi quidam, qui inſuderāt ſe ſuper terrā Iſrael ad prædandū: quos cito excluſit Saul de terra ſua, & iſti ſunt illi, de quibus nunciatum eſt Sauli præcedēti cap. ſcilicet feſtina, & veni, quoniam infuderunt ſe Philiſthini ſuper terram. *Nunciauerunt ei dicentes* qui erant iſti non patet. Fortè dicendum eſt, quòd erant Ziphei: nam Dauid erat in terra eorum, quando receſſit Saul à perſequendo eum propter Philiſthinos: & credendum eſt, quod ipſe iuſſit aliquibus de Ziphęis obſeruare quò iret Dauid, vt cùm rediret de perſecutione Philiſthinorum denuo eum inquireret: illi verò viderāt Dauid fugientē in deſertum Engaddi, & nunciarunt poſtea Sauli. *Ecce Dauid in deſerto eſt Engaddi.* iſte locus Engaddi eſt in valle, per quam tranſit Iordanis, quæ dirigitur vſque ad mare Sodomorum, & eſt non procul à Iericho: habet autē ex parte vallis loca ameniſſima, in quibus ſunt palmæ, & arbores, de quibus habetur balſamum, & famoſiſſimas vineas: ex alia parte habet deſerta aſperrima, & loca inacceſſibilia, in quibus latuit Dauid. *Aſſumens ergo Saul tria millia virorum electorum ex omni Iſrael,* ideſt in toto Iſrael elegit de viris fortiſſimis tria millia ad perſequendum Dauid. Iſtos autem viros ſemper poſtea ſecum habuit, dum manſit in terra Iſrael Dauid, & iſti procedebant cum eo ſemper, quando

A ibat ad inquirendum Dauid. Sic etiam patet infra capit. 26. ſcilicet, & ſurrexit Saul, & cum eo tria millia virorum de electis Iſrael, vt quæreret Dauid in deſerto Ziph: accepit autem tot viros, & de fortiſſimis, vt poſſent expugnare Dauid, & viros ſuos vbicunque eſſent, & circundare loca latibulorum, ſicut fecit præcedenti capitulo. Etiam quia ſciebat Dauid eſſe virum valde bellicoſum, & viri qui erant cum eo erant amaro animo, & cum viderent, quòd bellum pro vita eſſet defendēda, ſumerent magnas vires, quia deſperatio exponit hominem ad multa pericula: & ſunt bella hominum deſperatorum ferociſſima, ſicut ait Abner ad Ioab infra 2. lib. capit. 2. ſcilicet num vſque ad internitionem tuus mucro
B deſeuiet, an ignoras, quod periculoſa ſit deſperatio? Timor quoque ſolet magnas vires homini apponere, vt ait Aeſopus, ſcilicet.

Naufragio vires ſuggerit ipſe timor.

Credebat ergo Saul, quòd Dauid & viri ſui pugnarent nimis cum viderent ſe ad mortem circundari: voluit ergo habere ſecum tria millia virorum electorum, cum Dauid ſolum haberet ſecum ſexcentos viros non de electis, ſed quales ad eum congregati fuerant. *Perrexit ad inueſtigandum Dauid, & viros eius,* ſcilicet perrexit in deſertum Engaddi, vt inueſtigaret eum ibi, quia dictum fuerat illi, quòd erat ibi. Et dicitur ad inueſtigandum, quia nunc non ibat Saul ad rem certam, ſicut quando iuit in
C deſertum Maon: quia ibi Ziphęi præuiderant locum Dauid, & iuerunt ad nunciandum Sauli de illo: ipſe vero deſcendit immediatè ad eum: ideo tunc non ibat ad inueſtigandum, ſed ad circundandum, vel capiendum Dauid: nunc autem ibat ad inueſtigandum, quia quanquam audiſſet, quòd erat Dauid, in deſerto Engaddi, tamen neſciebat in qua parte illius erat: ideo volebat inueſtigare, ideſt inquirere eum per totum deſertum. *Etiam ſuper abruptiſſimas petras,* ideſt volebat inquirere in deſerto Engaddi non ſolum in locis planis, ſed etiam ſuper abruptiſſimas petras, ideſt locis excelſis, & inacceſſibilibus. Hoc autem erat, quia Saul nullū laborem recuſabat, vt caperet Dauid: ſic enim ip-
D ſe innuit præcedenti capitulo dicens, quòd ſi etiam in terram ſe obſtruxerit, perſcrutabor eum in cunctis millibus Iuda; quaſi dicat vbicunque ille fuerit, ego inquiram eum, non obſtante loci aſperitate, etiā ſi incluſerit ſe in viſceribus terræ. In Hebræo habetur hic. *Super facies altitudinum,* & idem eſt hoc: ſed litera noſtra voluit magis explanare, quia modus loquendi Hebraicus eſt nimis obſcurus: facies enim vocatur ipſa pars exterior rei, ſiue ſuperficies: ſic dicitur ſupra capit. decimoquarto, quod erat mel ſuper faciem agri, ideſt fluebat per ſuperficiem eius. altitudines autem vocantur hic ipſa loca eminentiora deſerti: huiuſmodi autem ſunt ſcopuli prominentes, vel magnæ petræ: facies autem altitudi-
E num dicuntur extremitates ſuperiores ſcopulorū, vel magnarum petrarum. Et iſtę partes vocantur præruptæ, quia terminantur in acutum, & non habent aliquid planum, ſed ex omni parte habent angulos, & rupturas: litera ergo Hebraica ſignat, quòd Saul ambulabat ſuper facies altitudinū, ideſt ſuper extremitates ſuperiores ſcopulorum, & petrarum magnarum. hoc autem clarius dixit litera noſtra, ſcilicet ſuper abruptiſſimas petras, ideſt ſuper ſaxa acuta, & ardua. *Quæ ſolis ibicibus peruia ſunt,* ideſt quæ ita ſunt præruptæ, quòd non poſſunt per eas ambulare, niſi ibices. Peruiū enim vocatur illud ſpatium per quod ambulari poteſt ad differentiam rerū inacceſſibilium, vel oīum rerum ſolidarū, per quarū

viſcera nullus tranſire poteſt: vnde illa non ſunt peruia. Iſtę autem petræ abruptiſſimæ erant ſolis ibicibus peruiæ, ideſt nullus poterat per eas ambulare, niſi ibices propter duritiam ſuam. Non eſt hoc abſolutè intelligendum, quia ſi nullus poſſet per eas ambulare, niſi ibices, non ambulauiſſet per eas Saul, & viri ſui: & tamen ambulabat, vt patet hic. Intelligitur ergo, ꝙ ſolis ibicibus peruię erant, ſ. ꝙ nullus poterat per eas ambulare ſine magna difficultate, niſi ibices: homines autem ambularent per illas reptādo, ſicut dicitur ſupra cap. 14. de Ionatha, quādo iuit ad aciem Philiſthinorum, ſcilicet: aſcendit autē Ionathas reptans manibus, & pedibus & armiger eius poſt eum: In Hebræo non habetur hic tota iſta litera: ſed ꝓ toto hoc, ſ. ſuper abruptiſſimas petras, quæ ſolis ibicibus peruiæ ſunt: habetur in Hebręo. *Super facies altitudinum caprearum*. vocantur iſtæ altitudines caprearū, quia ſolæ capreæ per illas ambulare poſſunt propter difficultatem, & hoc ſignauit litera noſtra, dicens: quæ ſolis ibicibus peruiæ ſunt. i. quæ ſolum ſunt ambulabiles ibicibus. Aliqui autem errāt hic putantes ibices eſſe ciconias, ſed falſum eſt: quia pro ciconia non dicitur, ibix ibicis: ſed ibis ibidis. Hic autem vocantur ibices. Ideo dicēdum, quòd accipitur ibix pro cerua, vel pro capra. Differūt enim capreę à ceruis: capreæ. n. habitant in mōtibus altiſſimis, nec eſt aliquod animal, quod ad tantam perueniat celſitudinem ambulando: iſte autem aliquando cadunt de rupibus altiſſimis, ſed non læduntur: dicit enim Iſidorus Etymol. lib. 11 ꝙ capreæ de montibus altiſſimis ſe præcipitantes illęſas ſuper cornua ſe recipiunt. habent enim aliqualem concordiam cum ceruis: ideo litera noſtra interdum mutat nomina. Sciendum autem quòd ſicut apud nos ſunt duo nomina, ſcilicet ceruus, & caprea: ita apud hebręos ſunt alia duo nomina, quæ parum differunt, ſcilicet. *Aiala, & iaala*. primum accipitur pro cerua, ſecundum pro caprea: quando accipitur aiala in ſingulari habet in plurali. *Aialim*. pro maſculis. *Et aiaioth*. pro fœminis: ſic patet Gen. cap. 49. vbi litera noſtra dicit Nephtalim ceruus emiſſus: & in Hebræo ponitur *Aiala*, ideſt cerua: quando autem accipitur in ſingulari iaala habet in plurali, *Iaelim*, pro maſculis: & *Iaeloth*. pro fœminis, & ſignificat capreas: litera autem noſtra aliquando ſeruat iſtam differentiā. ſic patet Iob. cap. 39. in prin. cum dicitur: nunquid noſti tempus partus ibicum in petris? Vel parturientes ceruas obſeruaſti? ibi ponitur in Hebręo *Iaalim*. ſicut hic: & Hieronymus vocauit eas ibices ſicut hic. Et manifeſtum eſt, ꝙ ſint eędem, quia hic dicitur: ſuper abruptiſſimas petras, quę ſolis ibicibus peruiæ ſunt: & Iob. cap. 39. dicitur: Nunquid noſti tempus partus ibicum in petris? Aliquando autem litera noſtra non ſeruat iſtam differentiam, ſed ponit ceruas pro ibicibus: ſic patet Pſal. 102. cum dicitur: Herodij domus dux eſt eorum, montes ceruis, petra refugium herinacijs. Et vbi litera noſtra dicit ceruis, in Hebræo habetur, iaalim, i. ibices, vel capreę. Sic etiā patet. Prouer. cap. 5. cum dicitur, cerua chariſſima, & gratiſſimus hinnulus. Et habetur ibi in Hebræo, *iaala*, ideſt caprea, vbi nos dicimus cerua. Ponitur ergo hic de ibicibus ad ſignificandum, ꝙ nulla quadrupedia aſcendere poterant, quia non aſcendunt ad loca tam ardua, ſicut capreę. Si autem acciperet ibix pro ciconia, litera non ageret ad propoſitū: quia tūc non ſolum ciconiæ poſſent ambulare ſuper petras abruptiſſimas, ſed etiam omnes aliæ volucres. Oportet ergo accipi pro capreis; & tunc eſt differentia inter eas, & alia quadrupedia, ſcilicet, quia nulla alia poterant ambulare ſuper petras illas abruptiſſimas,

Ibices nō eſſe ciconias: ſed capreas.

F niſi capreę. Apparet etiam ex eo, quod habetur Iob cap. 39. cum dicitur de conceptu ibicum, quòd incuruantur ad fœtum, vt pariant, & rugitus emittunt: ſeparantur filij earum, & pergunt ad paſtum, egrediuntur & non reuertuntur ad eas: omnia autē iſta falſa eſſent de ciconijs, quia ipſe non pariunt cū difficultate, ſicut dicitur de ibicibus, quòd emittūt rugitus. Etiam non incuruantur ciconiæ, vt pariāt fœtum, ſed oua. Etiam filij ciconiarum non pergunt ad paſtum, quia hoc conuenit quadrupedib'. De ibicibus autem nunquam dicitur, quòd pergunt ad paſtum. Item dicitur ibi, quòd egrediuntur, & nō reuertuntur filij earum ad eas. De ciconijs tamen falſum eſt, quia inter ibices vix eſt aliqua, quæ cum tanta pietate fętus alat, & ab eis quoque in ſenectute
G alatur tanto tempore, quanto ciconia parens filios adhuc paruulos nutrierat: nō ergo accipiuntur hic ibices pro ciconijs, ſed pro capreis. *Et uenit ad caulas ouium, quæ ſe offerebant vianti*, ideſt, cum ambularet Saul per deſertum Engaddi per viam venit ad caulas ouium, ideſt ad quædam ouilia, vbi colligebantur oues in deſerto, vt manerent ibi clauſæ per noctē, ne vagantes lacerarentur à feris: iſtæ autem caulæ offerebant ſe vianti, ideſt eunti per viam in deſerto, ſcilicet, quia quicunque iret per viam, videret eas, eo quòd ibi iuxta viam erāt: quod patet in Hebræo cum dicitur. *Ad caulas ouium ſuper viam*. (*Eratque ibi ſpelunca*.) Hic ponitur ſecundum, ſcilicet ipſius Sau-
H lis crudelitas contra Dauid perſequendo ipſum ad mortem: & diuiditur in tres partes: quia primò ponitur Dauid miſeratio, ſecundò miſerationis manifeſtatio, tertiò Saulis reſponſio. Secunda ibi. *Surrexit autem Dauid*. Tertia ibi. *Cum autem compleſſet Dauid*. Dicitur autem, quòd erat ibi ſpelunca, ſcilicet apud caulas illas ouium, vel in caulis, & ob hoc habuit opportunitatem Saul intrandi in illam, quia erant caulæ apud viam, & illa ſpelunca erat iuxta caulas: Saul vero diuertit à via ad purgandum ventrem, & introiuit in ſpeluncam illam, quia erat locus ſecretus. *In qua ingreſſus eſt Saul, vt purgaret ventrem*, ideſt diuertit à via ad introeūdum in illam, vt ibi honeſtius purgaret ventrem. Non cogitauit autē Saul,
I quòd ibi eſſet Dauid, alioquin non intraſſet, quia putaret ſibi periculum ex hoc ſequi, ſed magis vocaſſet ſeruos ſuos, vt circundarent ſpeluncam, & caperent Dauid, vel mitterent iacula, aut lapides à parte exteriori, vt occiderent Dauid, & viros eius: non credidit tamen Saul, quòd ibi eſſet Dauid, quia nō erat veriſimile, quòd lateret apud viam, cum ibi faciliter comprehendi poſſet. In Hebræo dicitur. *Ingreſſus eſt Saul ad ponendum pedes*. quod idem eſt, quod purgare ventrem. Eſt tamen modus honeſtior loquendi, ſed quia obſcurior erat, litera noſtra explanauit. ponere autem pedes eſt emittere ſtercora, vel vrinā, quia pedes vocantur interdum ipſa genitalia, vel poſteriora vaſa. Sic enim habetur Iſai cap. 46. vbi dicitur de viris, qui bibebant aquas pedū ſuorum, ideſt aquas defluentes à genitalibus. *Porro Dauid, & viri*
K *eius in interiori parte ſpeluncę latebant*, ideſt, in illa ſpelunca, in qua introiuit Saul, erant Dauid, & viri ſui, ibi enim latuerant.

Dauid miſeratio erga Saulē.

Quare Dauid intrauit in ſpeluncam illam.
Quæſtio IIII.

QVAERET aliquis, quare Dauid introiuit in ſpeluncam illam. Reſpondendum eſt, quòd Dauid non intrauit interius tanquam ibi conſueſceret morari, quia cum erat in ſolitudine illa nullo perſequente, vagabatur per diuerſas partes

deſerti, vbi commodius poterant,& declinabat aliquando ad prædam ad aliqua loca coniuncta, quæ non eſſent de terra Iſrael: nam Dauid nunquã prædabatur aliquid in terra Iſrael, & quia nunquam poterat viuere, niſi de rapina, cum nihil aliud haberet, manebat ſemper in extremitatibus terræ Iſrael, vt poſſet faciliter diuertere ad aliqua loca, quæ eſſent extra terram Iſrael, & ibi prædaretur, & ob hoc toto iſto tempore, quo Saul perſecutus eſt Dauid, nunquam reperietur, quòd fuerit Dauid niſi in terra ſortis Iudę: quia iſta erat extrema inter oẽs ſortes Iſraelitarum ex latere Meridiano, eratque coniuncta Philiſthinis, Amalecitis, Idumæis, & Moabitis, & quibuſdã alijs populis, ſcilicet Geſſuri, machati, & Gerze. Et de iſtis agebat prædas Dauid, ſicut quãdo erat in terra Philiſthinorum, infra 27 cap. his ergo vacabat Dauid, & vagabatur per deſertum, dum nemo eum perſequebatur. Nunc autẽ habebat Dauid exploratores ſuos, ſicut prius, ex quo cępit eſſe profugus, qui nunciarent ei, quid ageret contra eum Saul: iſti autem nunc nunciauerant Dauid, quòd Saul veniret ad capiendum ipſum in deſerto Engaddi, ideo latere voluit: & quia ſciebat, quòd Saul vellet eum inquirere in omnibus locis, vbi ſuſpicaretur eum eſſe, volebat latere in loco, vbi non ſuſpicaretur de ipſo: Saul autem ſuſpicaretur eſſe Dauid in locis ſecretiſſimis, vbi maxime latere poſſet: prope viam autem erat locus publicus, ad quẽ quilibet accederet, ideo non putaret eum ibi eſſe: ideo Dauid ex hoc videbatur ſecurior, quia credebat ſe ibi non inquirẽdum. Fecit etiam hoc Dauid, quia Deus mouit eum ad iſtud, cum vellet magnificare eum in abſciſione chlamydis Saulis: & quia ſi Dauid lateret procul à via, Saul non introiret ſpeluncas, vel loca ſecreta talia, & ſic non poſſet manifeſtari miſericordia Dauid in Saule: mouit ergo Deus vtrunque, ſcilicet Dauid ad introeundum in ſpeluncam illam, vt lateret, & Saul ad introeundum in eam, habita opportunitate ad purgandum ventrem.

Quare Saul intrauit in ſpeluncam ad purgandum aluum. Quæſtio V.

Merobapuſtarũ.

QVAERET aliquis, cur Saul introiuit in ſpeluncam purgaturus aluum. Aliquis rñdebit, quòd hoc faciebat, vt non offenderet ſolem purgando vẽtrem in loco publico. Iſta enim fuit quorundam Iudæorum hæreſis, qui vocantur Merobaptiſtæ, qui obſeruabant mundiciam magnã in omnibus rebus, & cum vẽtrem purgaturi eſſent, faciebant, ne radij ſolis poſſent contingere ſtercora, ſed operiebant illa puluere: Saul autem fortè eſſet iſtorum diſcipulus, & voluit obſeruare, ne ſtercora contingerentur à radijs ſolis, quod accidebat purgãdo aluum in ſpelunca. Sed hoc non videtur, quia tempore Saulis nondum inter Iudæos increuerant hæreſes in modo viuendi, & credendi, ſcilicet Phariſæorum, Saduceorum, Heſenorum, Merobaptiſtarum: ſed poſt tempora Machabæorum paulo ante Chriſti tempus omnia iſta pullulauerunt, vt patet ꝑ

Alia opinio.

Ioſephum 13 & 14 antiquitatum. Sed magis alicui videbitũ dicendum, quòd Saul egit hoc ex præcepto legis: iubebat.n. Deus ſtercora operiri, ne tangerentur à radijs ſolis Deut.cap.28. ſcilicet: Habebis locũ extra caſtra, ad quẽ egrediaris ad requiſita naturę gerens paxillum in baltheo, cunque ſederis, fodies per circuitum & egeſta humo operies, quo releuatus es. Idem autem videbatur, quòd aliquis deponeret ſtercora in loco ſecreto, vbi non poſſent tangi à radijs ſolis, vel quòd operiret ea humo, quando deponeret

A in loco publico. Saul ergo introiuit in ſpeluncam, vt ſatisfaceret legi. Sed dicendum, quòd hoc non ſtat: quia iſta lex non obligabat Hebræos, niſi tempore, quo erant in deſerto, quod patet cum dicitur: Habebis locũ extra caſtra ad requiſita naturę. Caſtra tamen vocantur cogregationes Iſraelitarum in cãpo per tentoria. Et quanquam aliquando caſtra trahantur ad ſignificandum vrbes, & omnia loca habitationum, tamen hic non poteſt ſic intelligi, quia ratio legis poſita in litera declarat, quòd ſolum intelligatur tempore, quo erant in deſerto: cum dicitur eod.cap Dominus enim Deus tuus in medio ambulat caſtrorũ, vt eruat te, & tradat tibi inimicos tuos, vt ſint caſtra tua ſancta, & nihil in eis appareat fœ-

B ditatis, ne derelinquat te. Dominus tamen non erat in medio eorum, ſcilicet in quolibet loco, quando habitabant in terra Iſrael. In deſerto ſic: quia omnes Iſraelitæ caſtrametabantur per circuitum ſanctuarij per quatuor angulos, vt patet Num.cap.2. In terra autem Iſrael non erat Deus per ſpecialem aſſiſtẽtiam, niſi in vno loco, ſcilicet in quo erat ſãctuariũ: ideo iſta lex, ſi ſeruaretur non poterat ſeruari, niſi in illo loco, ſed adhuc ibi non obligabantur Iudæi ſeruare illam, quia ratio legis eſt, ꝙ ſint caſtra munda, eo ꝙ Deus ambulat per medium caſtrorum.e. c. ſcilicet quando mouebatur area de loco ad locum, & alia vaſa ſacri miniſterij: ſed cum erat ſanctuarium in aliquo loco terræ Iſrael, ponebatur ibi fixum ad

C manendum, niſi forte Deus aliquo tempore iuberet illud inde mutare, & ſic Deus non ambulabat ꝑ medium caſtrorum in illo loco, ſed manebant omnia vaſa ſancta in ſanctuario. In deſerto autẽ nunquam figebantur caſtra ad manendum ſemper, ſed cum intentione recedendi inde breuiter: ideo Deus ambulabat ibi per caſtra, quia mouebantur per locũ illum, in quo prius fuerãt caſtra omnia vaſa ſancta: non ergo Saul fecit pp legẽ illam, quia non obligabatur ad eam: maxime cum eſſet in deſertis, vbi nulla erat hominum habitatio. Sed egit propter honeſtatem, ſcilicet, vt ſecretius illud ageret, quia alij veniebant cum eo, & voluit latere. *Et dixerunt ſerui Dauid ad eum*, ſcilicet, locuti ſunt incitãdo eum ad oc-

D cidendum Saulem: viderunt enim illum introeuntem, & cognouerunt, & quia Dauid habebat ibi opportunitatem occidendi Saulem, voluerãt, ꝙ ibi occidiſſet eum. *Ecce dies de qua locutus eſt Dominus ad te*.i. Dominus promiſit tibi dare hoſtes tuos aliquo tempore in manus tuas: intelligendum, quòd aliquãdo Dominus promiſerat Dauid tradere ei hoſtes ſuos in manus ſuas, & non determinauerat tempus. Viri autem Dauid videntes opportunitatem occidendi Saulem, qui erat maximus hoſtis Dauid, dixerunt, ꝙ illa erat Dies, de qua intelligebatur diuina promiſſio: quia non videbatur aliquod tempus conuenientius, quàm nunc, cum ſine labore poſſet occidere hoſtem ſuum.

E

Quomodo Saul non audiuit ſocios Dauid in ſpelunca loquentes. Quæſt. VI.

QVAERET aliquis, cum Saul introiſſet in ſpeluncam, & eſſet apud Dauid, & viros ſuos, ita vt Dauid potuiſſet Sauli amputare partem chlamydis, quomodo poterant viri Dauid loqui ad eũ, quin audiret Saul verba iſta. Quidam Hebræi reſpondent ponentes quaſdam inſanias. Dicunt enim ꝙ Dauid aliquando dixerat Deo, cur creauerat homines ſtultos, & araneas, & muſcas: quia iſta tria videntur eſſe ſuperuacua in natura rerum: immo nociua. Deus autẽ reſpondit, ꝙ ipſe monſtraret Dauid

Dicta Hebræorũ ridicula.

iſta tria eſſe vtilia ad aliquid:& quòd omnibus his ali F
Aliquādo inſanire iuuat. quando egeret. De ſtultitia patet, quia profuit ei, ꝙ
eijiceretur ſtultus corā rege Achis: alioquin captus
De muſca. fuiſſet,& forte perijſſet ſupra cap. 21. De muſca di-
cunt, quòd fuit vtilis Dauid: nam cum ipſe deſcēdit
de colle Hachilla in caſtra Saulis dormientibus vni-
uerſis,& accepit lanceam Saulis, dicunt, quòd dor-
miebat Abner apud Saulem. Dauid autem non be-
ne reſpiciens poſuit pedem inter crura Abner dor-
mientis, & extenti in terrā: qui ſtrinxit pedē Dauid
in ſomnijs: Dauid aūt nō poterat pedē excutere, qn
excitaret Abner. Si autē excitaretur, teneretur Da-
uid à viris Saulis: vñ neſciebat Dauid, qd ageret: tunc
Deus miſit muſcam, vt dicunt & momordit crura
Abner, qui illico reſoluit vincula pedis Dauid non G
excitatus à ſopore, & liberatus eſt Dauid. De hoc
De aranea. infra cap. 26. De aranea dicūt, quòd profuit Dauid
hic, quia araneę operuerunt os ſpelūcæ telis ſuis exi
ſtentibus Dauid, & viris ſuis intra,& cū Saul ingreſ-
ſus eſt ſpeluncam vidēs ad oſtium telas aranearum,
ſatis credidit, ꝙ nullus intus erat, alioquin introeū-
do rupiſſet telas aranearū, ideo ſecurè introiuit Saul
in ſpeluncam, & non inquiſiuit ibi Dauid, quia non
putauit ibi eſſe, nec ex hoc attendit ad voces, quę in-
terius formabantur. Sed iſte inſaniæ ſunt, neque ad
propoſitum reſpondent: nam dato, quòd tela ara-
nearum profuiſſet ad hoc, quòd Saul non ſuſpicare
tur ibi eſſe Dauid, tamen ſi poſtea audiret interius
voces, manifeſtè cognoſceret ibi aliquem eſſe,& tūc H
faceret inquiri, an eſſet ibi Dauid: nihil ergo hoc ꝓ-
Alia opi. derat. Aliquis autem dicet, quod non audiuit hoc
Saul, quia fortè vnus ſolus de ſeruis Dauid locutus
eſt ei hoc,& in paucis verbis, & nimis ſilenter: ideo
quanquam eſſet Saul prope illos, non audiret. Sed
hoc non ſtat: nam exiſtente Saule in ſpelunca, mul
ti de ſeruis Dauid locuti ſunt ad eum, & ipſe ad om
nes: & oportebat ibi audiri quædam verba, quaſi
iurgantium, quæ ſatis audiret Saul. Quod patet:
quia ſerui Dauid dixerunt ei, quòd occideret Sau-
lem, ipſe autem cogitauit hoc facere, ſed poſtea
mutauit propoſitum,& cum viri eius vellent inſur-
gere in Saulem, ipſe increpuit eos verbis, ne inſurge-
rent, vt patet infra: ſcilicet.& confregit Dauid viros I
ſermonibus, & nō permiſit eos, vt conſurgerent in
Saul. Hæc tamen fieri non poterant, quin aliquali-
ter verba murmuris reſonarent: ideo ſi fuiſſet Saul
apud Dauid,& viros ſuos, audiuiſſet aliqua verba eo-
Deciſio authoris. rum, ſed non audiuit. Dicendum eſt igitur, ꝙ quā-
quam Dauid,& viri ſui locuti ſunt multa, Saule exi-
ſtente in ſpelunca, tamen nihil audiuit Saul eorum,
quæ dicebantur: hoc autem fuit, quia iſta ſpelunca,
in qua latuit Dauid, cū viris ſuis, erat valde magna:
quod ſatis apparet, quia ibi erat Dauid cū ſexcentis
viris,& tamen Saul introiens in illam non ſolū non
audiuit verba, ſed etiam nullum eorum vidit: vidiſ-
ſet tamen neceſſariò, ſi iſta ſpelunca fuiſſet parua.
Erat etiam opaca nimis in parte interiori: ſolum au K
tem erat quędam lux in parte exteriori apud introi-
tum: & iſta fuit cauſa, quòd Dauid, & viri ſui vide-
runt Saulem introeuntē: ipſe autem non vidit eos
manētes interius, quia ipſi erant in caligine, & Saul
erat in loco lucido: vnde non ſolum Dauid, & viri
ſui viderunt Saulem introeuntem, ſed etiam cogno
uerunt quis eſſet. Erat tamen ſatis diſtans ab eis ꝑ
magnitudinem ſpeluncę: ideo non potuit audire
verba eorum. Hæc autem innuit litera, cum dicit:
porro Dauid, & viri eius in interiori parte ſpeluncę
latebant. q. d. quòd ſolum Saul introiuit apud oſtiū
ſpeluncæ. Dauid autē,& viri ſui erant in parte extre
ma: ideo nec vidit eos, nec audiuit.

Deus nunciauit Dauid, per aliquem prophetam, quòd traderet inimicos eius in manibus ſuis. Quæſt. VII.

QVAERETVR vlterius, quando vel per quē
Deus locutus eſt Dauid, ꝙ traderet inimi
cos eius in manibus. Reſpondēdum eſt,
ꝙ Dauid propheta erat: tamen non legitur, ꝙ Deus
loqueretur ei iubendo ei aliquid facere, vel denun-
ciādo aliquid futurum, ſicut fiebat in alijs prophetis.
quia prophetia Dauid erat alterius generis, ſ. non ad
prænunciando futura, ſed ad ſciendum facere canti
ca diuinę laudis, inſpirante Deo, quę aliter facere ne
ſciret. De hac differentia declaratum eſt ſupra c. 22.
ideo quando Deus aliquid volebat reuelare Dauid,
non reuelabat ei per ſe: ſed denunciabat alteri, vt ei
reuelaret, vt patet ſupra cap. 22.& infra 2. lib. cap. 7.
& 12. Dicendum igitur, ꝙ iſtud, quod Deus reuela-
uerat Dauid de tradendo hoſtem ſuū in manus ſuas,
poterat reuelari per prophetas, vel per ſacerdotes:
nam habebat Dauid ſecum Abiathar ſacerdotem,
qui conſulebat Dominum pro illo in omnibus, q̄
vellet, ſicut patet præcedenti cap.& infra 30. ꝑ hunc
autem poterant conſulere Dominum de ſtatu ſuo,
& Deus reſponderet ei, ꝙ traderet hoſtes ſuos in ma
nus illius ſicut reſpondit de Philiſthinis, dicens: ſur-
ge, & vade in Ceilam: ego enim tradam Philiſtijm
in manu tua: poterat etiam reſpondere per prophe-
tas, ſ. per Samuelem Gad,& Nathan: iſti. n. tres erant
tempore Dauid: de Samuele patet, quia ipſe vnxit
eum in regem, & fortè prædixit ei, quō Deus tradi-
turus erat omnes hoſtes eius in manus ſuas, & ma-
gnificaturus eum eſſet: poterat etiam ſibi reuelari ꝑ
Gad, quia iſte erat cū eo eo tempore, quo erat præfu
gus in præſidio in terra Moab,& dixit ei: noli mane
re in præſidio, ſed vade in terram Iuda ſupra c. 22.
iſte etiam fuit cum Dauid quaſi vſque ad mortem
ſuā: nā cū Dauid numeraſſet populū, & Deus vel-
let eum percutere, Gad denunciauit ei plagas à Deo
promiſſas, infra 2 lib. cap. vltimo. Poterat etiam an-
nunciari ſibi per Nathan, quia etiam iſte fuit tempo
re Dauid,& prænunciauit aliqua ei, vt patet infra 2.
lib cap. 7.& 12.& iſte vnxit Salomonē in regem, vt
patet infra 3. lib. c. 1. Iſte autem Nathan nūciauit ali-
quādo Dauid verba ſimilia, vt patet infra 2. lib. cap.
7. ſcilicet, fuit tecum in omnibus, in quibus ambula-
ſti, & interſeci omnes inimicos tuos à facie tua. Et
poſtea dicitur: requiem dabo tibi ab omnibus ini-
micis tuis: fortè ergo iſte Nathan prædixerat Dauid,
quòd traditurus eſſet Dominus hoſtes ſuos in ma-
nus eius. *Ego tradam tibi inimicum tuum*, ideſt dabo ini-
micū tuum in manus tuas, ꝙ enim Deus tradat ali-
quem in manus alterius, eſt, ꝙ det ei opportunitatē
ad occidendum illū, ſiue voluntariè, ſiue inuolunta
riè, quaſi ipſe Deus agat hoc totum: & nihil ille, cui
alius in manibus traditur: & ſic dicitur Exod. cap. 21.
de eo, qui occiditur ab aliquo à caſu, ꝙ Deus tradi-
dit illum in manus eius, ſcilicet, ꝙ ipſo nihil operan
te ad hoc Deus facit, vt per eum alius occidatur: hoc
autem dixerunt ſerui Dauid, ad incitandum, vt oc-
cideret Saulem, quia Deus ei promiſerat tradere il-
lum in manus: ergo videtur, ꝙ licitè ageret occidē-
do eum, quia aliàs nō dixiſſet Deus, ꝙ traderet ei ho
ſtem ſuum: nam ipſe non cooperaretur ei ad illicitū:
Dauid tamen non aſſenſit propter omnia hæc, ſed
adhuc erat dubius. *Vt facias ei ſicut placuerit in oculis tuis*,
ideſt tradet eum Deus in poteſtate tua, vt de illo fa-
cere poſſis, vt libuerit, ſiue occidere, ſiue dimittere:
Debes ergo illum occidere, cum Deus eum tibi tra-
diderit, qa alioquin fruſtratoria eſſet iuſta traditio.

Quomodo intelligi poſſint iſta verba Domini quòd traderet inimicos Dauid in manibus eius. *Quæſt. VIII.*

QVAERETVR de iſtis verbis Dñi ad Dauid quō intelligant̃ de tradēdo ſibi inimicū Rñdēdū, ꝙ nō pōt plene patere de quo inimico intelligātur iſta verba, & an de vno, vel de multis, & ad qd dicebātur iſta Dauid. nā hic nō habent̃ verba, q̃ Deus reuelauit Dauid, ſiue p Sacerdotē, ſiue ꝑ Prophetam: ſed ſolū recitant̃ iſta verba à viris Dauid, & non ꝯſtat, an iſti protulerunt illa, ſicut propheta, vel ſacerdos protulit, vel mutauerūt aliquid, per qđ efficiatur alia ſententia, vel ſi protulerūt iſti ad aliū finē verba hæc, q̃ propheta protulerit: conſtat aūt, ꝙ iſti intelligebāt, vel ſaltem innuebāt ſe intelligere, ꝙ iſta verba dicta fuerint de Saule, qui erat inimicus Dauid: quoniā nūc tradiderat Deus in manus eius, ideo debebat facere de eo ad legē hoſtis. Sed Ra. Da. Kimhi dicit, ꝙ iſta verba dicta Dauid, nō intelligebantur de Saule, ſed de alijs hoſtibus: voluerunt tñ ſerui Dauid conuertere ad Saulē, & hoc probat, quia Deus non tradidit Saulē in man⁹ Dauid ad occidēdū eū, cū nō occiderit illum: alij tñ, de quibus dicebantur iſta, tradēdi erant in manus Dauid, vt ipſe occideret illos: poterat aūt eſſe, ꝙ verba reuelationis diuinæ fuiſſent: ego tradā inimicos tuos in manus tuas, & facies illis quicquid volueris: & tunc intelligebatur de philiſthinis, vel de omnibus alijs gentibus, cōtra quas Dauid aliquas inimicitias habiturus erat: quia omnes illas tradebat Deus in manus Dauid ad interficiendū, vt patet infra 2. lib c. 7. ſ. & fui tecū in oībus, in quibus ambulaſti, & interfeci oēs inimicos tuos à facie tua. Viri aūt Dauid locuti ſunt ſingulariter, dicētes: ego tradam inimicum tuum: vt hoc conuerterēt ad Saulē, & iſtud ſatis veriſimile eſt. Sed quicquid ſit, magis vr̃, ꝙ iſta verba dicta ad Dauid intelligerētur de Saule: ipſe. n. ſic intellexit illa; nam cum viri ſui dixerūt ei hoc, ipſe ſurrexit cogitans occidere Saulē: ſed poſtea mutatū eſt cor eius, & amputauit ſolā extremitatem chlamydis, vt infra declarabitur: ſi tamen putaſſet iſta verba dicta eſſe de alijs hoſtibus, non ſurrexiſſet ad occidēdū Saulē. Videtur ergo dicendum, quòd intelligerentur iſta de Saule. Eſſet aūt modus, ꝙ cū quotidie eſſet Dauid in periculis propter perſecutionem Saulis, quæreret à Deo, quid ſibi futurū erat cū Saule: ſcilicet, an ſemper euaderet, vel capiēdus eſſet ab illo. Deus aūt, vt confortaret Dauid diceret: ego tradam inimicum tuū aliqua die in manus tuas, & facies illi quodcunque volueris, i. non timeas, ꝙ capiendus ſis à Saule, ſed magis ipſe capietur à te, quia ego tradam eum aliqua die in manus tuas. De iſta aūt die non fuit explicitū, quando eſſet, ideo cùm nunc viderunt opportunitatē ad occidēdum Saulē putauerunt, ꝙ iſte erat dies, de qua Deus locutus fuerat, & dixerunt: ecce dies, de qua locutus eſt Dñs ad te: non tamen ex hoc intelligebatur, ꝙ Dauid deberet occidere Saulē. ſ. ꝙ Dñs traderet eū in manus illius: ita vt haberet poteſtatem faciendi ei, quicquid vellet; tamen non faceret aliquid mali ei, quia Deus nō tradebat eum ad hoc in manus Dauid; ſed ſolum, vt oſtenderetur innocentia, & clemētia Dauid in Saulem. *Surrexit ergo Dauid.* ſ. de loco, in quo erat in extremitate ſpeluncę cum viris ſuis, & venit ad locum Saulis. *Et præſcidit oram chlamydis Saulis ſilenter.* i. amputauit cū magna ſecuritate ita leuiter, vt nihil ſentiret Saul. Pendebat autē iſta ora chlamydis ad partē poſteriorē, & Dauid retro Saulē ſtās abſcidit eam. vel forte Saul cum vellet vētrem purgare, depoſuit chlamydem in terra, & ibi Dauid abſcidit partem illius, non ſentiente Saule.

A *Quomodo Dauid potuit abſcindere partem chlamydis, non ſentiente Saule.* *Quæſt. VIIII.*

QVAERET aliquis, quomodo Dauid potuit venire ad Saulem, & abſcindere partē chlamydis non ſentiente Saule. Dicendū, ꝙ hic eſt duplex difficultas: vna eſt quomodo poterat ſcindere Dauid partē chlamidis Saulis, q̄n ipſe ſentiret, q̄a ſcindēdo oportet, ꝙ extēderet̃ Chlamys, & traheret eā Dauid ad ſe, & tūc moueret̃ Saul. Secunda difficultas eſt cū fuerit Dauid in extremitate ſpelūcę, & venerit vſq; ad Saulē, quō non audiuit eū Saul venientē. Ad primā difficultatē dici pōt, ꝙ pars chlamydis pendebat in terrā, & poterat Dauid ponere pedē ſup illā, & ex-
B tendere ad ſcindēdū, ita vt nō ſentiret Saul. Vel melius dicendū eſt, ꝙ cū Saul voluit purgare ventrē retro ſe depoſuit chlamydē aliqualiter diſtantē: & tūc Dauid potuit abſcindere partē chlamydis, vel accipere totam chlamydem non vidente, nec ſentiente Saule, quia non mouebatur ipſe. Sed tunc dicet aliquis, cur Dauid non accepit totā chlamydē, ita vt nihil ſcinderet, cum hoc potuiſſet, non vidente Saule. Dicendum, quòd hoc fuit, vt Saul nō cognoſceret aliquem latere in ſpelunca: nam cū ipſe depoſuiſſet chlamydem apud ſe, & poſtea, non reperiret, manifeſtè appareret aliquē ibi latere: & tunc faceret Saul inquiri ſpeluncam illam à viris ſuis, & inueniretur Dauid: abſciſa autem parte chlamydis non per-
C ciperet hoc Saul, vnde exiret de ſpelunca nihil ſuſpicans. Pro quo ſciendum, quòd Dauid amputauit partem paruam, quæ ſufficeret in ſignum, quòd fuerat apud eum in ſpelunca Saul: nam ſi amputaſſet chlamydis medietatem, vel magnam partem, Saul antequam exiret de ſpelunca, vel ſaltem poſtquam eſſet extra in loco lucido conſpiceret notabilem defectum chlamydis, & ſciret factum fuiſſe in ſpelunca, cum ante hoc non habuiſſet chlamys illum defectum, ideo faceret inquiri illam ad ſciendum quis ibi lateret, quod vergebat in periculum Dauid: amputata autem parua particula, nō eſſet aliquis defectus notabilis in chlamyde. Ideo Saul non reſpiceret ad hoc quouſque ſibi diceretur: & ſic
D factum eſt: quia non reſpexit Saul quouſque Dauid exiens de ſpelunca oſtenderet ei oram chlamydis, vt patet infra. Ad ſecundam difficultatem dicendū, ꝙ ſatis graue videbatur, quòd veniret Dauid vſque ad Saulem, ita vt amputaret ei partem chlamydis, & tamen ipſe non ſentiret aliquem venientem: nā quanquam Dauid ſatis caute vitaſſet ſtrepitum pedū, tamen nullum ſonum, ſaltem leuē audiri q̄n accederet ad Saulē, ſatis videbatur difficile. Aliqui dicūt ꝙ Dauid iacebat apud locū illum, in quo ſedit Saul ad purgandum ventrem, ideo non mouendo ſe de loco ſuo potuit amputare chlamydem Saulis. Sed hoc non ſtat: quia dicitur in litera. Surrexit ergo Dauid, & præcidit oram chlamydis. ergo ad hoc
E ꝙ præſcinderet eam, oportebat eam moueri de loco ſuo. Item litera hoc innuit, cum dicat, quòd Dauid & viri ſui erant in parte interiori ſpeluncę. Si tamen fuiſſet Dauid coniunctus loco Sauli: ita quòd ad ſcindendum partem chlamydis, non oporteret eum moueri de loco ſuo, non dixiſſet ſcriptura, ꝙ Dauid erat in parte interiori ſpeluncę: quia vel Dauid non eſſet in parte interiori, vel ſi ipſe eſſet ibi, ēt Saul eſſet in parte interiori. Litera tamen vult diſtinguere, cum de Saule ſolum dixerit, ꝙ introiuit, in ſpeluncam, & de Dauid dixit, quòd erat in parte interiori: ergo non erant in eodem loco. Sed dicendum eſt, quòd Dauid ſurrexit de loco ſuo, & venit vſq; ad Saulem, ſed ita molliter ſe habuit in veniendo,

do, quòd nullus omnino pedum ſtrepitus auditus F eſt: & hoc ſignat litera, cum dicit: & præſcidit oram chlamydis Saulis ſilenter, ideſt in magno ſilẽtio, ita vt nihil poſſet audire Saul. Et ſi adhuc aliquis ſemper inſtet, quod non poterat hoc facere Dauid, quin ſentiretur à Saule: Dicendum, quòd aliquid Deus operatus fuerit hic ſupernaturaliter, ſcilicet, dando magnam leuitatem motui Dauid: ita vt nihil omnino audiri poſſet de ſtrepitu: vel dando ſurditatem pro tunc in auribus Saulis, vt non audiret ſtrepitũ Dauid venientis: ſic enim Deus percuſſit cęcitate viros Sodomitas, vt non poſſent videre oſtium domus Loth: Gen. cap. 19 Sic etiam percuſſit cęcitate Deus Syros, vt non cognoſcerent quem inquirebant, quanquam præſens eis eſſet, vt patet infra G 4 lib cap 6 percuteret ergo Saulem nunc ſurditate. Apparet etiã hoc veriſimile, quia multoties Deus in actibus Dauid contra Saulem operabatur miraculosè. Sic enim factum eſt, infra 26. cap. quando Saul, & viri dormiebant in caſtris. & deſcendit Dauid, & tulit lanceam, & ſcyphum aquæ, quæ erant ad caput Saulis, & nullus vidit hoc in caſtris, quia omnes dormiebant: hoc tamen non fuit quaſi ex aliquo accidenti, quia non erat vllatenus veriſimile, quòd in omnibus caſtris nullus vigilaret: Deus tamen miſerat ſuper eos ſoporem, vt nemo videret Dauid, vt patet ibidem, ſcilicet: & non erat quiſquam, qui videret, & intelligeret, & vigilaret, ſed omnes dormiebant, quia ſopor Domini irruerat H ſuper eos: ita ergo hic ſurditas à Deo miſſa venit ſuper Saulem, ita vt nõ audiret venientẽ ad ſe Dauid.

Dauid quando præſcidit oram chlamydis Saul volebat eum interficere: ſed mutatus eſt à Deo. Quæſtio X.

QVAERET aliquis, cum Dauid ſurrexit, vt veniret contra Saulem quid intendebat facere. Aliquis dicet, quòd intendebat facere id, quod fecit, ſcilicet, quòd præſcinderet partẽ chlamydis Saulis. Sed dicendum eſt, quòd non erat intentio Dauid, quin potius Dauid intendebat occidere Saulem, licet non determinatè In quo ſciendum, quòd cum Saul introiuit in ſpeluncam, & co I gnitus eſt à Dauid, dixerunt ei viri ſui: ecce dies, de qua locutus eſt ad te Dominus: citantes eum ad occidendum Saulem: ipſe autem non penitus deliberato animo iuit contra Saulem, ſed magis declinabat ad occidendum, quàm ad contrariam partem: amputauit tamen prius oram chlamydis, & cum vellet occidere Saulem, Deus mutauit propoſitum eius, & doluit, quod inchoaſſet: reuerſusq; eſt ad ſeruos ſuos ad partem interiorem ſpeluncæ, & dixit eis, quòd nolebat occidere Saulem: quia malũ erat: tunc ipſi voluerunt irruere in Saulem: ſed Dauid placauit eos ſermonibus, & deſtiterunt. Apparent autem hæc: quia cũ præſcidit Dauid partem chlamydis Saulis, dicitur in littera: percuſſit Dauid cor K ſuum, ideſt cor Dauid percuſſit eum, ſcilicet inſtigãdo, quòd male ageret: ſubito enim inſurrexit quidã ſcrupulus, ne occideret Saulẽ, & apparet, quòd intelligatũ de hoc: quia non poteſt intelligi de ora chlamydis abſciſſa quia iàm abſciderat illã, quando percuſſit eum cor ſuum: & tamen cum dixit ipſe: propitius ſit mihi Dominus, ne faciam hanc rem: ergo nondum fecerat id, quod intendebat facere: & dicitur ibi, vt mittam manum meam in eum: ergo videtur, quòd prius intenderat mittere manum in eũ: alioquin non diceret. propitius ſit mihi Dominus, ne faciam rem hanc: etiam quia non pœniteret de illo, ſi non propoſuiſſet: pœnituit tamen, cum dicatur: percuſſit Dauid cor ſuum, ſcilicet, remordit eũ conſcĩa, ergo intendebat occidere: ſed poſtea Deus mouit animum eius, vt non occideret: quod patet magis ĩ littera, ſcilicet, tradidit te Deus hodie in manu mea in ſpelunca: quia cogitaui, vt occiderem te, ſed pepercit tibi oculus meus: ideo Dauid tulit ſecũ partẽ chlamydis, quam abſciderat, & noluit vltra procedere in eo quod propoſuerat. Quod autem immediatè redierit ad ſeruos ſuos dimiſſo Saule, patet: quia dicitur: dixitq; ad viros ſuos: propitius ſit mihi Dominus, ne faciam hanc rem: quòd autem ſerui ſui voluiſſent irruere in Saulem, niſi ipſe placaſſet eos, apparet: quia infra dicitur, & cõfregit Dauid viros ſuos ſermonibus, & non permiſit eos, vt conſurgerent in Saulẽ: ergo conſurgere intẽdebãt.

An Dauid peccauiſſet, ſi occidiſſet nunc Saulem. Quæſtio XI.

QVAERETVR vlterius, an Dauid peccauiſſet, ſi occidiſſet hic Saulem. Aliquis reſpondebit, quòd non: quia Dauid dicitur egiſſe bonũ Sauli, vel miſericordiam, vt patet infra, eo quod non occidit eum, cum potuiſſet occidere: ſi tamẽ Dauid peccauiſſet occidendo, obligaretur non occidere: ergo non occidendo non faceret miſericordiã: quia miſericordia eſt de his, ad quæ obligati non ſumus. Itẽ Saul dixit Dauid: Dominus reddat tibi viciſſitudinẽ hãc pro eo, quod operatus es in me hodie: viciſſitudo tamen debet reddi pro operibus ſuper erogationis: quia ad neceſſaria ſine aliqua viciſſitudine tenemur: ergo Saul putabat, quòd Dauid non obligaretũ ad dimittẽdũ eũ viuere, & conſequenter poterat eũ licitè occidere. Item Deus dixerat Dauid ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei ſicut placuerit in oculis tuis, vt patet ſup. ergo per hoc dabat ei licentiam ad faciendum de Saule quicquid vellet, quando haberet eum in manibus, & ſic poſſet iuſtè occidere illum. In contrarium videtur, quòd non liceret Dauid: quia non licèt alicui propria auctoritate occidere alterum, niſi in defenſionem, cũ aliàs euadere non poteſt: ſed Dauid non erat iudex Saulis ad condemnandum eum, nec erat miniſter, cui iuſſum eſſet à iudice, quòd occideret Dauid: nec habebat etiam neceſſitatem ſe defendendi, cum Saul eũ non inuaderet: Imò nec putabat eum ibi eſſe, ergo non habebat aliquam cauſam occidendi eum iuſtè. Reſpondendum eſt, quòd peccauiſſet Dauid, ſi occidiſſet nunc Saulem: quod patet: quia qui agit cõtra conſcientiam, peccat, ſicut patet ad Roma capi. 14. ſcilicet. Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt. i. omne, quod ſit contra id, quod cõſcientia credit, eſt peccatum, ſed Dauid credebat illicitum eſſe, quòd occideret Saulem, ergo ſi occideret peccaret Patet hoc: quia dr̃ in littera: percuſſit Dauid cor ſuum. i. remordit eum conſcientia. Dixitq;: propitius ſit mihi Dominus, ne faciam rem hanc, ideſt Deus tollat à me poteſtatem, & volũtatem faciendi hoc. Quicquid ergo poſtea faceret, peccatum eſſet: quia cõtra conſcientiam fiebat. Item Dauid non habebat aliquam cauſam occidendi Saulem, niſi quia erat hoſtis eius, ſed iſta non ſufficiebat: quia quod hoſtis occidat hoſtem eſt agere propria auctoritate: quia fit ſine iudice, & ſine lege: quod ſemper iniuſtum eſt: nam quod quis interdum occidat alium ſine iudicis auctoritate licitum eſt, eo quòd lex dat poteſtatem in talibus, & tunc licet fiat ſine iudice, tamen non fit ſine lege, ſicut quòd quis occidat alium defendendo ſe, vt eſt publicum in iuribus, ſcilicet, quando aliàs non poteſt euadere, vel ꝙ occidat furem

Arguere ꝙ nõ primo.

Secundo.

Tertio.

In oppoſitum.

Rñſio. Peccaſſet Dauid ſi nũc occidiſſet Saulem.

rem nocturnum, de quo neſcit, an veniat ad furan-
dum, vel ad occidendum. extra de homicidio cap. ſi
perfodiens. & ſi quis reperiat alium cum vxore ſua
turpiter agentem, poterit ſine iudice occidere illũ.
C. de adulter. l. Gracus. & ſic in ſimilibus caſibus. lex
tamen nũquam dat auctoritatem hoſti, ꝙ poſſit oc-
cidere hoſtem ex eo ſolum, ꝙ eſt hoſtis, ſed ſolũ erit
licita occiſio, quando fuit bellum iuſtum inter eos.
Hoc autem non erat inter Dauid, & Saulẽ: quia cũ
Saul eſſet Dominus Dauid, quanquam vellet graua
re Dauid, non licebat ei reſiſtere Sauli tanq̃ hoſti, ſed
fugere de terra eius. Quòd ergo occideret eum, iniu-
ſtum erat. Si tamen aliquando Saul circũdaret Da-
uid, & conaretur eũ occidere, & ille non poſſet mor
tem effugere, niſi occidẽdo Saulem, poterat eum oc-
cidere, ꝙ tamen Dauid expectaret vindictã de Sau-
le pro malis, quæ paſſus fuerat, Saule nunc nihil agẽ-
te, illicitum erat: & ſic ſignificauit Dauid, dicens ad
Saulẽ infra, ſ. Iudicet Dominus inter me, & te, & vl-
ciſcatur me de te: manus autẽ mea non ſit in te. Er
go putabat peccatum eſſe, quòd ipſe vindictam ex-
peteret. Item patet, quia dicitur ibidem. ab impijs
egredietur impietas: manus ergo mea non ſit in te.
Putabat igitur impietatem eſſe Dauid, ꝙ occideret
Saulem, ideo dixit, ꝙ nõ egrederetur hoc ab eo, ſed
ab impijs: credebat. n. Dauid peccatum eſſe, ꝙ quis
vlciſceretur manu ſua, ideo cum Abigail dixiſſet ei,
ne vlciſceretur ſe de Nabal conſenſit illicò, vt patet
ſequẽti cap. ſcilicet, cum ergo fecerit tibi Dominus
omnia, quæ locutus eſt bona de te, ꝙ conſtituerit te
ducem ſuper Iſrael: non erit tibi hoc in ſingultum,
& in ſcrupulum cordis, quòd effuderis ſanguinem
innoxium, aut ipſe te vltus fueris. Item non ſolum
peccaret Dauid, ſi occideret Saulem, quaſi illicitè
occideret vnum hominem, ſed peccaret grauiſ-
ſimè: quia occidebat regem: nimis enim differt oc-
cidere ruſticum, vel occidere regem, cum vterque
ſine cauſa occiditur: ideo cum Dauid attenderet ad
alia, in quibus peccaret, ſi occideret Saulẽ, maximè
attendit, ꝙ erat Saul rex, & quòd erat peccatum gra-
ue occidere regem: vnde dixit in litera: propitius ſit
mihi Dominus, ne faciam hanc rem Christo Domi
ni. Et cũ poſtea ipſe Dauid referret Sauli, ꝙ potuiſ-
ſet eum occidere, & non occidit, dixit cauſam hu-
ius eſſe, quia erat rex, vt patet infra in litera. ſ. Et co-
gitaui, vt occiderẽ te: ſed pepercit tibi oculus meus:
dixi. n. non extendã manũ meam in Dñm meũ: quia
Chriſtus Dñi eſt. Vñ reputabat Dauid magnum pec-
catum eſſe, ꝙ occideret quis regem, & quod in nul-
lo caſu liceret ei eum occidi. Sic dixit ipſe ad Abiſai
ſocium ſuum, qui volebat occidere Saulem, vt pa-
tet infra cap 26. ſcilicet. ne interficias eũ, quis enim
extendet manum ſuam in Chriſtum Domini, & in-
nocens erit? q. d. nullus poteſt eum occidere inſtè,
q̃q̃ mala agat. Sed aliquis dicet, ꝙ Dauid poterat
condemnare Saulem, quia ipſe erat rex, & habebat
iuriſdictionem ad iubẽdum illum occidi, cùm me-
ruiſſet. Dicendum eſt, quòd Dauid, quanquam vn-
ctus eſſet in regem, tamen q̃diu viueret Saul, non ha
bebat iuriſdictionem aliquam de iure, vel de facto,
eo quòd Deus non vnxerat eũ, niſi vt regnaret poſt
Saulem, & non, illo viuente. Item, quia dato, ꝙ ha-
buiſſet iuriſdictionem de iure, & de facto, non licuiſ
ſet ei hoc facere, quia non faceret tanquã iudex, ſed
tanquam hoſtis: nec faceret ad corrigendum mala,
ſed ad vindicandum iniuriam: ſic enim incitabant
eum ſerui ſui, dicentes: ecce dies, de qua locutus eſt
Dominus ad te: ego tradam tibi inimicum tuũ. Vn-
de tanquam inimicum volebant eum occidi, & nõ
tanquam præuaricatorem legis: cuicunque autem

A iudici illicitum eſt ferre ſententiam in aliquem, qui
hoſtis eſt ſolum: ergo nequaquã licebat Dauid hoc
facere. Cum autem arguitur, ꝙ Dauid egit bonum,
vel miſericordiam Sauli: ergo non obligabatur hoc Ad primã
facere, quia alioquin non eſſet miſericordia. Dicen- rationẽ in
dum, ꝙ litera non dicit miſericordiam, ſed bonum: pricipio.
fit autem bonum non ſolum cum agimus aliquid,
quod eſt ſupererogationis, ſed etiam cum agimus,
id, quod iuſtum eſt, & ſic iuſtum erat, ꝙ Dauid non
occideret Saulem, & occidẽdo peccaſſet, tamen nõ
occidere bonum erat, dato tamẽ ꝙ diceretur, quòd
feciſſet miſericordiam, adhuc non ſequitur ex hoc,
ꝙ non obligaretur ad illam: quia quanquam com-
muniter dicamus, ꝙ tunc miſeremur aliquibus, qñ Miſericor
B agimus ſupra id, quod tenemur: tamen miſericor- dia inter-
dia interdum eſt de neceſſarijs. Sed conſiderandũ, dũ eſt de
quòd ſi attendatur opus, quod fit quantum ad Deũ, neceſſa-
non vocatur miſericordia, in neceſſarijs: ſed voca- rijs.
tur iuſtitia: ſi tamen attendatur reſpectu eius, cui cõ
fertur aliquid, vocaĩ opus miſericordiæ, quia quãrũ
ad illum non eramus obligati: quia ipſe nihil nobis
contulerat: eramus tñ obligati quantum ad Deum:
quia hoc iuſſerat. Ita ergo hic, cùm Saul multa ma-
la egiſſet in Dauid, merebaĩ ab eo ſimilia pati: Deus
tamen vetabat, ꝙ Dauid ſe vindicaret, & etiã leges
humanæ hoc vetant: ideo quando Dauid permiſit
Saulem abire potens eum occidere, miſerebatur ei,
quia non retribuit ei, quod merebatur, ſed quantũ
C ad Deum, non erat iſta miſericordia, ſed obligatio:
cum Deus prohiberet vindictam. Ad ſecundam ra
tionẽ, cùm dicebatur, ꝙ Saul orauit, ꝙ haberet Da- Ad ſecun
uid viciſſitudinem, quę viciſſitudo ſolũ datur ꝓ ope dam.
ribus ſupererogationis. Reſpondẽdum, ꝙ iſtud fuit
quantum ad Saulem opus ſupererogationis, cũ ipſe
meruiſſet occidi à Dauid, vel ab aliquo alio, ideo dã
da erat ſibi viciſſitudo à Saule: ſed reſpectu Dei, nõ
erat iſtud opus ſupererogationis: ſed neceſſitatis:
præmium tamen non datur ſolum pro operibus ſu
pererogationis, ſed etiam pro neceſſarijs: vnde nõ
ſolum apud Deum merentur qui mandata, & con-
ſilia obſeruant, ſed etiam, qui in ſolis mandatis ſe
exercent, & pro his debetur eis præmium, quod vo-
D catur viciſſitudo. Ad tertiam quando dicitur, quòd Ad tertiã.
Deus dederat Dauid licentiam occidendi Saulem,
cùm dixiſſet: ego tradam tibi inimicum tuum &c.
Dicendum, quòd iſta ſolum dicta fuerunt ad cõfor
tationẽ Dauid. qui timebat nimis Saulem, & ſuper
hoc conſuluerat Dñm, Deus antẽ, vt cõfortaret eũ,
dixit, ꝙ non ſolũ non traderetur ipſe in manus Sau
lis, ſed ẽt Saul traderetur in manus eius, ita vt poſſet
ei facere quicquid vellet, & hoc verũ erat. ſ. ꝙ tantũ
miſertus fuerat Deus Dauid, vt poneret inimicum
ſuum in manibus eius, ita vt poſſet facere de eo, qc-
quid vellet: ſed non concedebat ei, quòd hoc face-
ret. Primum autem fuit verum, ſcilicet, quia pote-
rat Dauid occidere Saulem, vel dimittere, cum ha-
E buiſſet eum in manibus ſuis, ſed non licebat, niſi di-
mittere: fecit tamen quod voluit de eo, quia vo-
luit amputare oram chlamydis eius, & amputauit:
& voluit eum dimittere, & dimiſit. *Poſt hæc percuſſit*
Dauid cor ſuum, id eſt conſciẽtia Dauid remordit eum:
eſt enim hic Dauid accuſatiui caſus: & cor eius no-
minatiui. Iſta percuſſio cordis vocatur quidam ſcru
pulus inſurgens in anima Dauid: ipſe enim diſpo-
ſuerat occidere Saulem, & cum iam abſcidiſſet orã
chlamydis, factus eſt quidã motus in animo eius, vt
non occideret, & quia motus ille erat ſubitaneus, &
fortis, vocatus eſt percuſſio. Fuit autem iſte motus à
Deo, quia Deus diſpoſuerat, ꝙ Saul non periret ma-
nibus Dauid, ſed manibus Philiſthinorũ: nam ſi Da-

  uid

uid occidiſſet Saulē, fortè Iſraelitę nūquam voluiſ-
ſent eum accipere in regem: nam ipſi dilexerunt eū
nimis, quia benefecit Domui Saulis, & doluit, p mor
te Saulis, & filiorum ſuorum, atque vltus eſt mortē
eorum quantum valuit, vt patet infra 2. lib. cap. 1. &
4. ſi ergo ipſe occidiſſet Saulē, nimis iratus fuiſſet to-
tus populus contra eum, nec vellent illum in regē;
Ionathas quoque, qui ſuperſtes eſſet, efficeretur ho
ſtis Dauid, cùm prius eſſet amiciſſimus, & perſeque-
retur eum ad mortē, quod erat valde graue Dauid.
Quanquā ergo licitè potuiſſet Dauid occidere Sau-
lem fauore Ionathæ nō occidiſſet, ne moleſtaret eū.
Eo quod abſcidiſſet oram chlamydis Saul, idest Doluit Da-
uid poſtquam abſcidit partem chlamydis Saulis, nō
quidem, ꝙ abſciderat illam, ſed quia habebat inten-
tionem occidēdi Saulem, & cum illam abſcidit, nō
intēdebat ſolum illam abſcindere, ſed etiam vitam
Saulis. De iſta parte chlamydis dicendum eſt, ꝙ fue-
rit parua propter cauſam ſupra aſſignatam. *Dixitque
ad viros ſuos*. Hic ſubintelligendum eſt, ꝙ quanquam
Dauid haberet intentionem occidendi Saulē à prin
cipio: tamen poſtquam amputauit partem chlamy-
dis, pęnituit de eo, quod cogitauerat, & reuerſus eſt
ad viros ſuos, & dixit, ꝙ nolebat occidere eum: quod
ſatis apparet, quia cum ipſe dixerit iſta verba ſequen
tia ſeruis ſuis poſtquam abſcidit partem chlamydis
Saulis, oportebat, quòd rediret ad eos, abſciſa iſta par
ticula, vel ꝙ loqueret illis ex loco, in quo erat Saul. ſ.
vbi ipſe abſcidit partem chlamydis, ſed non eſt veri
ſimile, ꝙ locutus fuiſſet ex loco, in quo erat Saul, qa
tunc audiuiſſet Saul, cum ipſe propinquior eſſet tūc
Dauid, q̃ ſerui ſui, & tamen non audiuit: ergo non
fuit locutus exiſtens apud Saulem, ſed reuerſus fuit,
abſciſa particula, ad ſeruos ſuos. *Propitius ſit mihi Do-
minus, ne faciam rem hanc*. i. Deus faciat rem illā longè eſ
ſe à me, vel Deus ſit propitius mihi non permittēdo
me facere rē hanc, vel amouendo eam à corde meo.
Iſta res erat occiſio Saulis: nam viri ſui ſuaſerant ei,
ꝙ occideret eum, & ipſe ſic conceperat: ſed poſtea
pęnituit arbitrans ſe malū agere. *Domino meo Chriſto
Domini*, idest non debeo facere iſtam rem Sauli pro-
pter duo: primo, quia Dominus meus eſt, & ob hoc
quanquam mihi ipſe nocere conetur, tamen nō de-
beo eum occidere, ſed magis fugere à facie eius. Se-
cundū eſt, quia Chriſtus Domini eſt. i. à Deo vnctus
in regem. Quòd autem aliquis occidat regem ſuum,
grauiſſimum peccatum eſt. *Vt mittam manum meam in
eum*. i. quanquam miſi manum in veſtem eius abſcin
dendo illam, tamen non mittam in eum ad occidē-
dum ipſum. *Quoniam Chriſtus Domini eſt*. i. iſta eſt cauſa
potiſſima, cur non occido eum, quanquam ſit hoſtis
meus, quia eſt Chriſtus Dn̄i: & non licet eum occidi.

*An Dauid peccauerit abſcindendo partem chlamydis
Saulis. Quæſtio XII.*

Arguitur ꝙ primo. QVAERET aliquis, an peccauerit Dauid, ab-
ſcindendo partē chlamydis Saulis. Aliquis di-
cet, ꝙ ſic: nam litera dicit: poſt hoc percuſſit Dauid
cor ſuum, eo ꝙ abſcidit oram chlamydis Saul. i. con
ſciētia ſua remordit eum propter hoc: ſed quod eſt
contra conſcientiam, peccatum eſt, vt patet ad Ro-
ma. c. 14. ergo peccauit Dauid abſcindēdo illam. Itē
cum aliquis cōmittit irreuerentiam voluntariè con
tra eum, quem tenetur nimis reuereri, peccat mor-
Secundo. taliter: ſed Dauid fecit huiuſmodi. ergo peccauit ni
mis: prima pars patet: quia cum quis committit irre
uerentiam in eum, quem tenetur reuereri, agit con
tra debitum, ergo peccat mortaliter, ꝙ Dauid fece-
rit: ſic patet, qa Saul erat rex, ſicut ipſe dixit, ꝙ Chri-
F ſtus Domini eſt: ideo tenebatur ei nimis reuereri Da
uid: Deus. n. hoc iubet. Sic patet prima Petri cap. 2.
ſcilicet. ſubiecti eſtote omni humanę creaturę pro-
pter Deum, ſiue regi tanquam præcellenti. Et Apo-
ſtolus Paulus dicit ad Roma cap. 13. quòd qui reſiſtit
poteſtati, ordinationi Dei reſiſtit: qui autem reſiſtūt,
ipſi ſibi damnationem acquirunt. Et poſtea ſubdit:
ideo neceſſitate ſubditi eſtote non ſolū propter irā,
ſed & propter conſcientiam. ergo contra conſcien-
tiam agit quicūque non obedit principatibus: & ꝯſe
quenter, qui eis non reueretur, agit contra conſciē
tiam. Abſcindendo tn̄ oram chlamydis Saulis hēbat
ſe Dauid irreuerēter, quia nullus ſaltem deberet ꝯ-
tingere veſtes regis, niſi ipſo volente: ergo peccabat
G Dauid abſcindendo oram chlamydis. Itē Samuel
non erat tantæ reuerentiæ inter Iſraelitas, ſicut Saul
poſtquam factus eſt rex, nec tenebantur obedire ei
Iſraelitæ in aliquo, & tenebātur obedire Sauli, Saul
tamen peccauit ſcindendo partē chlamydis Samue
lis: ergo à fortiori peccaret Dauid ſcindendo chla-
mydē Saulis. conſequentia patet, quia ſi ꝙ rex percu
tiat aliquem, eſt peccatum: ergo ꝙ ruſticus percutiat
regem ſine cauſa, erit maius peccatum. Sic patet. 5.
Ethicorum, cum dicit Philoſophus, ꝙ contra paſsū
non eſt iuſtum ſimpliciter: ſicut ſi ruſticus percutiat
regem, non ſolum debet percuti, ſed occidi: & ſi rex
percuſſerit ruſticum, non eſt iuſtum eum repercuti.
Antecedens patet, quia cum Saul abſcidiſſet extre-
H mitatem pallij Samuelis, dixit ei Samuel: Scidit Do
minus regnum Iſrael à te hodie: ſi tamen non pec-
caſſet, non dixiſſet hoc. In contrarium videtur, ꝙ
non peccauerit in hoc Dauid, quia non cōputat ſcri In oppoſitum.
ptura iſtud inter peccata eius, nec de hoc apparet,
quod ipſe voluerit: ergo non peccauit: potiſſimè cū
ſcriptura dicat, ꝙ nunquam declinauit Dauid tota
vita à præceptis Domini, niſi occidendo Vriam, &
fornicando cum Berſabee, vt patet infra. 3. lib c. 15.
& intelliguntur etiam omnia alia, quæ expreſſa sūt:
ſicut fuit de numeratione populi, de qua infra 2. lib.
cap. vlti. Iſtud tamen non fuit inter cætera expreſ-
ſum: ergo non peccauit Dauid in hoc. Reſponden
dum quòd Dauid non peccauit abſcindendo chla-
I mydem Saulis. Hebræi tamen putauerunt, ꝙ pecca Dauid nō peccauit in abſciſione chlamidis Saulis.
uerat, ideo Ra. Dauid Kimhi, & alij dicunt, ꝙ quia
Dauid peccauit in veſtibus, Deus puniuit eum veſti-
bus, faciendo, vt non proficerent ei, ſcilicet, quia qn̄
fuit ſenex operiebatur veſtibus, & non calefiebat, vt
patet infra 3 lib. cap. 1. & ideo dicunt, quòd quicun
que non curat de veſtibus, veſtes non proficient ei.
Sed iſtud non ſtat, quia ꝙ Dauid non calefieret oper
tus veſtibus, proueniebat ex ſenectute per defectum
caloris naturalis, & propter ſanguinis euacuationē.
Si autem fuiſſet tanq̃ pœna peccati, habuiſſet iſtud
in iuuentute ſua immediatè poſtquam abſcidit par-
tem chlamydis, vel aliquāto tempore poſt, nunquā
tamen habuit vſque ad ſenectutem, ergo non pro-
K ueniebat ei tanquam pœna peccati, ſed vt defectus
naturæ: quod ſatis apparet infra 3. lib. cap. 1. quòd
attribuitur hoc ſenectuti, cum dicitur: & rex Dauid
ſenuerat: habebatque ætatis plurimos dies: cunque
operiretur veſtibus, non calefiebat, idest ita erat ma-
gnæ ætatis, quòd etiam ſi operiretur veſtibus, nō ca-
leſiebat. ergo non erat datum in pœnam peccati: ꝙ
autem non peccauerit, apparet: quia Dauid age-
bat id, ad quod Deus tradiderat Saulē in manus eius:
Deus enim promiſerat tradere Saulem Dauid, vt pa
tet ſupra: hoc autem erat ad magnificandum Dauid
oſtendendo eius clementiam, & innocentiā in Sau-
lem. Iſta autē non potuiſſet oſtendi, niſi Saulis chla-
mys abſciſa fuiſſet, vt poſſet particulam eius oſten-
dere

dere Dauid, per quam probaret, ꝙ potuiſſet occidere Saulem, quando illam particulam abſcindebat, ſed non voluit. Si aūt non demonſtraſſet illam, ꝗꝗ diceret, quòd potuerat occidere Saulem, non crederetur ei, cū potius eſſet præſumptio in contrarium, ſcilicet, quod deſideraret mortem eius, quia erat hoſtis ſuus: nō faciebat ergo Dauid hoc in dedecus regis, nec contēnendo eū, ſed quaſi neceſſitate cōpulſus, vt haberet ꝓbationes innocētiæ ſuæ, quas aliàs habere non poſſet. Deſiderabat aūt illas, quia p eas poterat pacificari ſibi Saul, vel ſaltem conciliaret ſibi animum populi, vt nollent eum perſequi: vel pro futuro tempore haberet eos fauorabiles: non ergo peccauit Dauid: quia nihil ſine rationabili cā egit.

Ad Primā rationē in principio. B Ad Primam rationem cum dicebatur, quòd Dauid pęnituit de hoc: ergo erat peccatū. Dicendū, quòd non pęnituit: & cum dicitur in litera: poſt hoc percuſſit Dauid cor ſuum, eo quòd abſcidiſſet orā chlamydis Saul, non debet ſic intelligi, quòd propter hoc ſolum percuſſerit eum cor ſuum: ſed quia cum ſcindebat oram chlamydis habebat intentionē occidendi eum, & de hoc doluit, quia iſta intentio iniuſta erat. hoc patet ex litera, cum dicitur immediatè: propitius ſit mihi Dominus, ne faciam rem hanc Chriſto Domini, vt mittam manum meam in eum: ergo nō percutiebat eum cor ſuum, niſi ꝓpter hoc: nam hora chlamydis iam abſciſſa erat, & non dicebat ipſe de ea: propitius ſit mihi Dominus, ne faciā rem hanc: occiſio autem Saulis fuiſſet iniuſta, ideo C pęnituit Dauid, quia cogitauerat de ea: ſed non ꝑ chlamydem.

Ad ſecundam. Ad ſecundum cum dicitur, ꝙ irreuerenter ſe habuit contra Saulem, in quo peccabat: Dicendum, quòd Dauid tenebatur obedire Sauli, & habere ſe reuerenter erga eum in omnibus, niſi mortis periculum ſibi ex hoc immineret, vtpote, ſi Saul vellet occidere Dauid: & ipſe nullo mō poſſet euadere, niſi defendendo ſe, occideret Saulem, quāquā occidendo eum non ſe habebat reuerenter ad illū, tamen licebat ei propter periculum, quod aliàs euadere non poterat, ſed quandocunque Dauid non eſſet in hac perplexitate tenebatur reuereri Sauli: nūc autem non erat in aduerſitate, quia nihil nocendo Sauli euadere poterat: ergo ſi ſe haberet irreue- D renter circa illum, peccaret: abſcindendo tamē particulam chlamydis non ſe habuit irreuerenter: nā non egit in contemptum regis, ſed neceſſitate compulſus, vt haberet probationes clemētiæ ſuæ, & innocentiæ in eum, ſicut ſupra dictum eſt. Si autē ſemper dicas, ꝙ non licebat Dauid tangere veſtes regis, vt haberet inde probationes. Dicendum, ꝙ licuit, ꝗa licet abſolutè nō licere, vtpote, ſi vellet Dauid ſcindere veſtes regis, vt haberet ꝓbationes cōtra alios, rege nihil mali merito: nunc tamē Saul ſibi hoc imputet, qui ex neceſſitate ſua talem ſe cōſtituerat cōtra Dauid, vt Dauid egeret probationibus contra eum: quæ non fierent, niſi abſciſſa veſte regis. Iniquitas ergo Saulis, & neceſſitas probationis Dauid E fecerunt illum actum licitum. Nullum tamen iſtorum ſolum ſuffeciſſet ad faciendum actum licitum, quia dato, quòd eſſet Saul nimis iniquus, ſi non haberet Dauid aliquam neceſſitatem probandi contra eum ex veſtibus ſuis, non licuiſſet ei abſcindere chlamydem. Vel dato, quòd Dauid habuiſſet magnam neceſſitatem probandi cōtra aliquem alium, & non potuiſſet fieri probatio, niſi per veſtes regis, & ſi Dauid non probaret, incurreret magna damna, vel corporalem pœnam, ſi Saul non peccaſſet contra eum, vt propter hoc demereretur ſibi abſcindi particulam veſtis, peccaret Dauid, quia abſcindi iſtā particulam abſolutè erat quoddam dedecus: nullus

A tamen alteri infert dedecus, niſi ille quantum ad eū hoc promeruerit: Saul tamen nihil mereretur dato hoc caſu: ergo non liceret Dauid abſcindere particulam veſtis eius, etiam ſi eſſet in magna neceſſitate probandi. Ad tertium cum dicitur, ꝙ Saul peccauit rumpendo pallium Samuelis: ergo peccauit Dauid ſcindendo pallium Saulis, negetur antecedens: non enim peccauit Saul: nam non intendebat rumpere veſtem Samuelis in iniuriam eius, nec aliquo modo: ſed cum recederet Samuel à Saule, & conaretur eum tenere Saul, accidit, ꝙ rumperetur extremitas pallij Samuelis. Et cū obijcitur, ꝙ Samuel illico dixit Sauli: Scidit Dominus regnū Iſrael à te hodie, quod non dixiſſet, niſi peccaſſet Saul. Dicen- Ad tertiā.
B dum, quòd Saul peccauerat: ſed non in hoc: peccauerat autem non complendo mandatum Dei cōtra Amalecitas, vt patet ſupra cap. 15. ſed quia pro illo peccato regnum Iſrael ſcindendum erat de Domo Saulis: & accidit, ꝙ illud conuenienter ſignificaretur per ſciſſionem chlamydis Samuelis: ideo illico, vt chlamys ſciſſa eſt, dixit ad eum: ſcidit Dominus regnum Iſrael &c. Hoc aūt ꝗa Prophetę ſoliti erant Prophetare per quædam corporalia indicia, ſicut ꝓphetauit Iſaias per nuditatem ſuam captiuitatē quarundam gentium: Iſai. 20. c. ſic ēt Ieremias prophetauit portando catenas in collo ſuo captiuationem Iudæorum à Babylonijs, Iere. cap. 27.

C *Multæ fuerunt cauſę, propter quas Dauid non occidit Saul, efficax tamen fuit quia erat rex. Quæſt. XIII.*

QAERETVR. vlterius, cur Dauid dicit hic, ꝙ nolebat manum ſuam mittere in Saulē, quia erat Chriſtus Dñi: nunquid ſi nō fuiſſet Chriſtus, licuiſſet ei manum mittere in eum: vel cur hoc dicebat? Reſpōdendum eſt, ꝙ multæ cauſæ fuerūt, propter quas Dauid non occidit Saulem, ſed præcipua fuit, quia Saul erat rex: & ſi fortè iſta nō fuiſſet, Dauid occidiſſet Saulem, nec putaſſet ſibi eſſe illicitum. Pro quo ſciendum, ꝙ Dauid non erat occiſurus Saulem, quia erat pater Ionathæ: & dato, ꝙ nulla alia cauſa fuiſſet, non occidiſſet eum, ne contriſta- D ret Ionatham, quem nimis diligebat, ſed potius ipſe fugeret in terram longinquam, quàm vt duceretur ad neceſſitatē occidēdi Saulē patrem amiciſſimi ſui Ionathæ. Alia cauſa erat, quia quāquā Saul nocuiſſet Dauid: tamē non putabat iuſtum eſſe; ꝙ ipſe manu ſua ſe vlciſceretur: ſed alius eum occideret, ſicut dicitur infra: manus mea non ſit in te. Et non ſolum contra eum putabat ſibi illicitum eſſe propria auctoritate ſumere vltionem, ſed etiam contra quencunque. Et ſic fuit de Nabal Carmelo, cū dixit Abigail ad Dauid: Non erit tibi hoc in ſingultum, & in ſcrupulum cordis, quòd effuderis ſanguinē innoxium, aut ipſe te vltus fueris. Tertia cauſa erat, quia nō habebat Dauid aliquod motiuum ad occidendum iu- E ſtè Saulem: nam occiſio hoſtis iuſta eſt, quando non poteſt euitari mors propria: & ne nos occidamur ab hoſtibus, occidimus hoſtes noſtros: nūc autem Saul non inuadebat Dauid, nec habebat Dauid aliquam neceſſitatem ſe defendendi, ergo ſi occideret Saulē, eſſet aggreſſor, & iniuſtè ageret. Quarta cauſa erat, quia Saul erat Dominus Dauid: impium autem eſt, ꝙ ſubditi in Dominos manus erigant: ſic enim dixit ſupra Dauid: Propitius ſit mihi Dominus, ne faciam rem hanc Dño meo. Quinta cā erat, ꝗa erat, Saul rex: nam erat nimis iniquum, ꝙ in regem aliquis de ſeruis manum mittat: potiſſimè quia reges apud Iudæos erant maioris auctoritatis, quàm inter alias gentes, præſertim in duobus primis. ſ. in Saule,

& Da-

& Dauid: quia iſti non fuerunt facti reges voluntate humana, ſed Deo vngente illos: & à ſeipſo iubente hoc fieri ſine aliqua humana conſultatione. De Saule patet ſupra cap 9. & 10. De Dauid ſup. cap. 16. Omnes autem præallegatas cauſas quanquã eſſent inductiuæ ad hoc, ꝙ Dauid non occideret Saulem, tamen non putabat eas eſſe efficaces. De prima patet, quia quanquam nollet Dauid contriſtare Ionatham propter amicitiã, tamen ex illa ſola cauſa nõ tenebatur, nõ occidere Saulem, nec peccabat ex ea ſolum, ſi illum occideret: ſed ex alijs cauſis: nam dato, ꝙ nimis triſtaret Ionathas de morte patris ſui, tamen ſi Dauid nõ potuiſſet ſe aliter defendere, & ob hoc occidiſſet Saulem, non peccabat, quãquam contriſtaret Ionatham: nam non peccat aliquis cõtriſtando amicum, ſed iniuſtè contriſtat eum.

Secundam etiam non putauit eſſe efficacem: qa q̃q̃ non debeat aliquis manu propria petere vindictã, quando iudicẽ habet, qui ei poſſit ius reddere de iniuſtè inflicto damno, ſi tamen inter eum & illũ, qui iniuriam, vel damnũ intulit, nullus iudex ſuperior ſit, licet ei propria auctoritate vindictam petere, vel ſatisfacere ſibi de damno irrogato accipiendo violenter bona illius, qui damnum intulit: ſic enim eſt inter veros hoſtes, qui poſſunt ſibi indicare iuſta bella: & ſine alicuius auctoritate prædas, & cędas agũt. Hoc autem quia nullus iudex eſt ſuperior vtriſque hoſtibus, qui poſſit ius reddere iniuriam paſſo. Sic autem erat in Saule, & Dauid: nam Saul gerebat ſe contra Dauid tanquam hoſtis, & non erat aliquis. q poſſet iuſtitiam facere Dauid de Saule, cum eſſet Saul Rex, & non haberet iudicem ſuperiorem: liceret ergo Dauid ex hoc propria auctoritate vltionẽ ſumere, ſicut in eo, qui poteſt indicere iuſtũ bellũ.

Tertiam rationẽ ẽt nõ putauit Dauid efficacem, qa ꝙ aliquis non debeat occidere alium, niſi defendendo ſe, & ꝙ defenſio fieri debeat cũ moderamine inculpatæ tutelæ, ſolum tenet inter eos, qui habent iudicem communem potentem ſatisfacere iniuriam paſſo. Cum autem iudex nullus eſt ſuperior, nõ ſolum eſt licitum, ꝙ quis defendit ſe ab hoſte cũ moderamine, ſed etiam nõ eſt illicitum, ſi aggrediatur eum, & non ſolum ſi aggreditur, ſed etiam qualitercunq; aggrediatur, ſiue per inſidias, ſiue aliàs: qa oĩa licent contra hoſtes, dum tamen veritas promiſſorũ eis obſeruetur: Saul autem erat hoſtis Dauid, & nõ erat aliquis iudex, qui poſſet ſatisfacere ei de iniuria, quam pertulerat à Saule, ideo non ſolum licebat ei occidere Saulem defendendo ſe, ſed etiam aggrediendo. Quartam rationem non putauit Dauid eſſe efficacem: nam quanquã Saul fuiſſet Dominus Dauid, iam tamen non erat, vt Dominus, ſed vt hoſtis. & quãdiu aliquis manet ſub dominio alicuius, non licet ei manum erigere in Dominum ſuum, ẽt ſi ab illo iniuſtè patiatur, niſi fortè defendendo ſe à morte: ſi tamen ſemel fuerit extra Dominum ſuũ, licebit ei contra illum quidquid licet contra quencunq; alium hominem: ſic etiam, dum manſit Dauid in dominio Saulis, & non erat declaratus, vt hoſtis Saul, non licebat Dauid inſurgere contra Saulẽ: iam tamen publicatus fuerat Dauid, vt hoſtis Saulis; ideo licebant ei contra Saulem ex hac parte ea, quæ contra alios homines: quia iura dominij iã nulla erant. Quinta tamen cauſa adhuc manebat, & hanc putauit Dauid eſſe efficacem. ſ. ꝙ Saul erat rex vnctus à Deo: ideo propter hanc noluit eum occidere. Erat autem motiuũ ſuum, ꝙ Saul à ſolo Deo acceperat iuriſdictionem: quia ipſe vnxit eum in regẽ nullo homine petente illum, ſup. cap. 9. 10. & faciendo eum in regem fecerat ſuperiorem omnium, &

F exemerat eum à iuriſdictione omnium inferiorũ: ideo putabat Dauid, ꝙ ſolus Deus eſſet iudex eius, & eum ſolũ haberet vltorem. Hoc ſignificauit Dauid ſe intelligere, infra in littera, cum dixit: tu autẽ inſidiaris animæ meæ, vt auferas eã: Iudicet Dominus inter me & te, & vlciſcatur me Dominus ex te: manus autem mea non ſit in te. Ecce qualiter ſolũ Deum inuocauit iudicem, & vltorem: ꝗ putauit eũ ſolũ eſſe iudicem Saulis: vnde arbitratus eſt Dauid, ꝙ in nullo caſu licebat ei, vel alicui Iſraelitæ occidere Saulem aggrediendo. Sic enim dixit Dauid ad Abiſai: ne interficias eum, quis enim extendet manum ſuam in Chriſtum Domini, & innocens erit? q. d. nullus poterit extendere manũ in eum, quin ſit
G reus: ſi tamen aliquis caſus eſſet, in quo licuiſſet occidi Saulem aggrediẽdo, non dixiſſet Dauid, quis extendet manum ſuam in Chriſtum Domini, & innocens erit: quia aliquis poſſet extendere, & eſſet innocẽs. Credidit ergo nullũ caſum eſſe, in quo hoc liceret: & ob hoc quanquam Dauid habuiſſet alias cauſas non occidendi Saulem, nũquam expreſſit aliã, niſi quia erat Chriſtus Domini: ſic patet ſup. ſ. propitius ſit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Chriſto Domini: & poſtea etiam ſubdiƭ, vt mittam manum meam ĩ eum, quoniam Chriſtus Domini eſt. Poſtea etiam cùm diceret Dauid Sauli, cur non occidiſſet eum: hoc ſolum expreſſit. ſ. & cogitaui, vt occiderẽ te; ſed pepercit tibi oculus meus. Dixi enim nõ ex-
H tendam manũ meam in Dominũ meum: quia Chriſtus Domini eſt. ſic etiam infra ca. 26. ex hac ſola cauſa iuſſit Dauid abiſai, vt non occideret Saulem. *Viuit Dominus*, iſta littera vſq; ad illam partem. *Et confregit Dauid viros ſuos*, non habetur in hebręo, nec eſt de textu, nec habetur in libris correctis: ſed fuit appoſitũ à principio per modũ gloſæ interlinearis, & poſtea inſertum eſt textui per ignorantiam librariorũ, vel aliquorum correctorum. Cauſa autem, quare fuit appoſita iſta particula hic per modum gloſæ interlinearis, fuit quia inf. 26. cap. cùm loqueretur Dauid in ſimili caſu de non occidendo Saulem, dixit iſta verba ad Abiſai: ideo viſum eſt ea cõuenire huic loco, & poſita ſunt per modum gloſæ; ſed poſtea in-
I ſerta fuerunt textui, vt dictum eſt: quia tamen communiter habentur in libris noſtris exponẽtur. *Viuit Dominus*, modus iurandi eſt: velut ſi quis diceret. iuro per Deum, vel per vitam Dei: ſic enim dicitur Iere. cap. 4. iurabunt, viuit Dominus: ſic etiam de iureiuran. c. & ſi Chriſtus: *Quia niſi percuſſerit Dominus eum*, ideſt niſi Deus illum occiderit per ſe. q. d. ego nõ occidam eum, ſed ipſe morietur aliquo de tribus modis hic poſitis. Et primus eſt, ꝙ Deus percutiat eũ. i. ipſe ꝑ ſe occidat illũ, vel tradat eũ in manus alicuiꝰ, qui occidat ipſum inuoluntariè, vel aliàs ſicut dicitƭ Exo. ca. 21. ꝙ Deus tradidit eum manibus eius. *Aut dies veniet, vt moriatur*. Iſte eſt ſecũdus modus, quo aliquis moriƭ. ſ. quando viuit toto tẽpore, quo ſm naturam viuere poteſt. ſ. ſuperueniens ad ſenectutem:
K vel ſaltem viuit illo tpe, qđ ſibi à Deo pręfixũ eſt, vt patet Iob c. 14. ſ. breues dies hominis ſunt, & numerus mẽſiũ eius apud te eſt: cõſtituiſti terminos eius, ꝗ præteriri non poterũt. *Aut deſcendens in prælium perierit*. Iſte eſt tertius modus, quo aliquis moritur ſ. quãdo obijcit ſe periculis in bello, & occidiƭ ab hoſtibus.

Tres modi moriẽdi.

An differant inter ſe iſti tres modi moriendi poſiti hic à Dauid: & quę ſunt periodi ſpecierum, & indiuiduorum.

Quæſtio XIIII.

QVAERET aliquis de iſtis tribus modis moriendi, an differant inter ſe. Aliquis dicet, quòd non

non: quia omnes reducuntur ad ſecũdum.ſ.aut dies
eius venerit, vt moriatur: nunquam tamen aliquis
moritur, niſi venerit dies mortis eius: quia quando-
cũq; aliquis moriatur, & qũocunque, ſemper mori
tur in die illo, vſq; ad quẽ ęterna Dei prouidentia
diſpoſuit vitam eius. Ante terminum autem illum
nemo moritur: nec etiam poteſt illum aliquis exce-
dere, ſicut dicitur Iob cap. 14. constituiſti terminos
eius, qui præteriri non poterunt: alioquin diuina ꝓ
uidentia falleretur, ſi aliquis pręueniret terminum,
quem ipſe pręſciuerat, vel tranſcenderet illũ: quod
de Dei ſapientia concedendũ non eſt, ergo ſiue ali-
quis deſcendens ad bellum perierit, ſiue Deus per-
cuſſerit eum, ſemper venit dies eius, vt moriatur, &
quia illa erat dies, de qua Deus præſciuerat. Reſpõ-
dendum eſt, ꝙ iſte ſecundus modus differt ab alijs.
Pro quo ſciendum, ꝙ dies mortis alicuius accipitur
tripliciter. Vno modo pro die in quo moritur. Alio
modo pro die, quo Deus præſciuit ipſum moritu-
rũ. Tertio modo ꝓ die, quo finit̃ periodus eius, ſiue
menſura durationis ſecũdum exigentiam comple-
xionis eius. Primo modo qualitercũq; aliquis mo-
riatur, & quandocũq; dicitur tũc eſſe dies eius: quia
dies eius eſt dies mortis, & tũc ille homo morit̃: er-
go tunc eſt dies eius, & ſic non differunt inter ſe iſti
tres modi. Secũdo modo accipiendo etiam eſt dies
hominis, vt moriatur quandocũq; morit̃: quia pro
uidentia Dei certa eſt, & ſiue aliquis homo victu-
rus ſit vſquequo per naturam eum viuere poſſibile
eſt; ſiue in medio ætatis incidente infortunio mo-
riatur, illa eſt dies eius: quia in illo die Deus præſci-
uit de homine illo, quòd moriturus eſſet, cum non
poſſit falli diuina prouidentia. Tertio modo vocat̃
dies hominis, vt moriatur ille, qui terminat totam
periodum durationis indiuiduorum ſpeciei huma-
nę: vel ille, qui terminat periodum huius hominis.
De primo: patet: quia ſicut omnium natura cõſtan-
tium eſt poſitus numerus magnitudinis, & augmen
ti iuxta Ariſto. 2. de anima; ita poſitus eſt numerus
durationis, cuiuſlibet rei ſecundũ exigentiam ſpe-
ciei: & iſta menſura durationis vocat̃ periodus: ſpe-
cies autem ſecundum, ꝙ ſunt differentes natura, ita
etiam differunt in durationibus. Eſt autem perio-
dus vitę humanę varius ſecundum temporum va-
rietatem: quia à principio humani generis viuebãt
homines ferè vſq; ad mille annos, vt patet Gene ca.
5. poſtea autem pauliſper vita diminuta eſt: nunc
autem maxima duratio eſt centum. 20. annorum,
vel quaſi: & iſta eſt periodus ſpeciei humanæ, quan-
quam rari homines attingant hanc ætatem: q̃a pe-
riodus ſpeciei humanæ dicitur illa, quã poſſunt at-
tingere homines benè complexionati nullum ha-
bentes nocumentum: & quia aliqui ad iſtam acce-
dunt quanquam rari, iſta erit periodus. Secunda pe-
riodus eſt cuiuſcunq; hominis: nam quãquam ſm
conditionem ſpeciei poſſint homines accedere ad
prædictam ætatem: aliqui tamen ſunt, ita malè cõ-
plexionati, ꝙ ſecundum naturam eos illùc pertin-
gere eſt impoſſibile, ideo iſti habent varias periodos
ſecũdum varietatem complexionum: dies autem,
quæ terminat periodum cuiuſlibet, dicitur eſſe dies
eius, vt moriatur: Accipiẽdo autem duobus modis
primis, non differunt iſti tres modi moriendi, quos
ponit hic Dauid: quia omnes reducuntur ad ſecun-
dum.ſ. ad diem hominis, vt moriatur. Accipiendo
autem tertio modo diem hominis pro terminante
periodum ſpeciei, vel indiuidui, differunt duo mo-
di.ſ. primus, & tertius à ſecundo: quia tunc ſolũ dici
tur venire dies alicuius, vt moriatur, quando morit̃
in ſenectute magna, vltra quam nullus hominum

Dies mortis tripl'r accipitur.

Periodus quid.

Periodus varia ſm tẽporũ varietatẽ, & cõplexionum fuit.

A viuere poteſt, vel quãdo propter imperfectionem
complexionis ſuæ in parua ætate aliquo morbo diſ
ſoluitur: quicunq; autem violenter moritur, ſiue ĩ
bello, ſiue aliàs, nondum venit dies ſuus, vt moriat̃:
& ſic intellexit Dauid, ideo diſtinxit iſtos tres mo-
dos. De hoc etiam intelligitur illud Iob. capit. 14.ſ.
Conſtituiſti terminos eius, qui præteriri non pote-
rũt.ſ. termini ſpeciei humanę, vel periodi cuiuſcũq;
indiuidui, quem ſecundum complexionem ſuã per
tingere poteſt: & non intelligitur de terminis vitæ
accidentalibus.ſ. cum aliqui ſibi mortem inferunt,
vel propter culpam ſuam moriuntur, & poſſint ma
iori tempore viuere.

B *An differunt primus, & tertius modus moriendi.*
Quæſtio XV.

QVAERETVR vlterius de alijs duobus mo-
dis .i. de primo, & tertio, an ĩter ſe differant.
Et videtur, ꝙ non: quia quòd aliquis de-
ſcendat in bello, & moriatur, vel ꝙ Deus percutiat
eum, idem eſt: nam omnes, qui in bello occiduntur
ab hoſtibus. traduntur à Deo in manus hoſtium. ſ.
quia ideo moriuntur, quia Deus vult ponere eos in
manu hoſtium ſuorum: illi tamen, qui traduntur à
Deo in manus alicuius, dicuntur percuti ab eo, cùm
nihil aliud ſit Deum percutere aliquẽ, niſi quòd ip-
ſe aliquem occidat per ſe, vel tradat eum alteri occi
C dendum: ergo non differunt iſti modi: potiſſimè cũ
etiam Deus dicatur percutere illos, qui moriuntur
in bello, vt patet infra 2. lib. ca. 7. cum dixit Deus ad
Dauid: fui tecum in omnibus, in quibus ambulaſti,
& interfeci omnes inimicos tuos à facie tua. Mani-
feſtum tamen eſt, ꝙ iſti inimici Dauid moriebãtur
in bello, & occidebat eos Dauid: ergo Deus dicitur
percutere illos, qui moriuntur in bello: ſic etiam pa
tet Exo cap. 23. ſ. Terrorem meum mittam in præ-
curſum tuum, & occidam omnem populũ, ad quẽ
introieris: cunctorumq; inimicorum tuorum corã
te terga vertam. Iſti autem moriebantur in bello,
cum dicatur, ꝙ vertebant terga coram Iudæis: & ta
men Deus dicebatur occidere illos: ergo nõ differt,
D ꝙ aliquis moriat̃ in bello, vel ꝙ Deus percutiat eũ.
Item patet quia dicebatur, ꝙ idem eſt, ꝙ Deus tra-
dat aliquem in manus alterius, vel ꝙ moriat̃ in bel-
lo. Sic patet præced ca. cum dixit Deus: Surge, & va
de in Ceilam: ego enim tradam Philiſthijm in ma-
nu tua, & tamen iſti perierunt in bello. Sic etiã Exo.
cap. 23. ſ. tradam in manibus veſtris habitatores ter
ræ Chanaan: & tamen ꝯſtat, ꝙ iſti perierunt in bel-
lo, & Deus dicitur deleuiſſe illos, vel percuſſiſſe. Sic
patet Ioſue ca. 13. ſ. Ego ſum, qui delebo eos à facie
filiorum Iſrael: Saul quoq; in bello perijt, & tamen
dicitur, ꝙ Deus tradidit eum in manus hoſtium, vt
patet infra cap. 28. Reſpondendum ꝙ iſti duo mo-
di differunt inter ſe, ſed pro hoc conſiderandum, ꝙ
E quandocunq; aliquis moritur, Deus facit eum mo-
ri: nam aut moritur ex defectu complexionis.ſ. in ſe
nio, vel per violentiam. Primo modo Deus dicitur
occidere hominem quia ipſe talem conſtituit natu
ram, vt per eam neceſſe ſit nobis ſaltem in ſenectu-
te mori: ſic enim dicit Apoſtolus ad Heb. ca. 9. ꝙ ſta-
tutũ eſt hominib⁹ ſemel mori i. poſita eſt lex à Deo
neceſſitans eos ad ſemel moriendum Secundo mo-
do etiam moriens dicitur à Deo occidi: quia adhuc
magis agit Deus in occiſione violenta, quàm in na-
turali, cum mors violenta non detur tanquam pœ-
na primi peccati, ſed tanquam pœna peccatorũ no
ſtrorum ſpecialiũ: ideo ſic morientes dicitur Deus
occidere: quia tamen percutere ſignificat quãdam
vio-

Q̃ñcunq; aliq̃s morit̃ Deus facit eum mori.

violentiã obtinuit conſuetudo, vt illi, qui naturali morte deficiunt, non dicantur à Deo percuſſi, ſed illi, qui morte violenta: & ſic differt modus ſecundus moriendi ſ. quando venit dies hominis, vt moriatur ab alijs duobus modis: quia iſte eſt naturalis, & alij quodammodo violenti. Sed adhuc alij duo, in quibus mors violenta infligitur, differunt: quia Deus dicitur percutere aliquem, quando per ſe percutit: & ſecundum conditionem communem aliquis actus prædicatur de aliquo, quando ipſe per ſe agit, vel per inſtrumenta, quæ non poſſunt eſſe principia illius operationis p ſe, nec mouerent, niſi quis ea moueret. Deus autem aliquando aliquos occidit per ſeipſum, ita ꝙ non interuenit aliquod inſtrumentum, vel cum occidit aliquem mediante tali inſtrumento, ꝙ non moueretur ad illam occiſionem, niſi Deus illud moueret. De primo patet Gen. cap. 38. de duobus filijs Iudæ: nam de primo dicitur, ꝙ fuit nequam in conſpectu Domini: & ab eo occiſus eſt. De ſecundo dicitur, ꝙ percuſſit eum Dominus, eo ꝙ rem deteſtabilem faceret. Sic etiã Deus occidit Aegyptios nullo inſtrumento mediante, ſed per ſe cõuertendo aquas maris ſuper illos: Exod. cap. 14. Vnde ibi dicitur: Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis, ideſt, vobis nihil agentibus ipſe ſolus pugnabit. Idem fuit in oppreſſione Amorrhæorum, quando Deus inclinauit ſuper illos Arnon, vt declaratum eſt Num. cap. 21. Simile etiam fuit in bello, quod habuit rex Ioſaphat cõtra Ammonitas, Moabitas, & Idumæos. Nam nihil agentibus Iſraelitis, ipſi ſe mutuo occiderunt. 2. Para. c. 20. Secundo modo Deus agit per inſtrumenta occidendo aliquos: & quia illa non mouerentur, niſi Deus ea moueret, Deus dicitur percutere homines, qui ſic moriuntur: ſic fuit in bello Ioſue contra quinque reges Amorrhæorum, quia fugientibus eis Deus miſit de cœlo lapides magnos, & perierunt plures lapidibus, quàm interfecti ſunt ab Iſraelitis, vt patet Ioſue. ca. 10. ſic etiam Deus occidit omnes, qui erant in caſtris aſſyriorum ſ. 185. millia relicto rege cum paucis: & illud fecit Angelus Domini per noctem, vt patet infra 4. lib. ca. 19. Angelus tamen non feciſſet, niſi iuſſu Dei, ideo Deus dicitur occidiſſe iſtos: & ad iſtum modum reducenda eſt mors, quæ alicui euenit per ſubitaneas ægritudines, quas Deus in pœnam infligit, ſicut eſt peſtis, & ſimiles. Aliquandò etiam moriuntur homines per infortunia, vt ſi corruente domo aliquis opprimatur, vel in puteum, aut in fluuium caſu inciderit, aut ignis ſubitaneus eum cremauerit, vel beſtiæ agri, aut ſerpentes eum occiderint. Iſta enim omnia Deo volente, & ſic diſponente, nobis infliguntur: ideo quando aliquis ſic moritur, Deus dicitur occidere eum: quia iſta per ſe non mouentur, ſed ab altero: vel ſaltem Deus excæcat hominem, vt incidat in ea. Ad iſtum etiã modum reducitur omnis mors violenta homini ab homine à caſu inflicta: quia ibi homo non occidit alium tanquam volens, ſed quia Deus mouit vnum, vt cadat in manus alterius: ſic patet Exod c. 21. ſ. ꝙ ſiquis occidat alterum non inſidiatus, Deus tradidit eũ in manus eius. In his enim omnibus Deus agit per inſtrumenta, quæ à ſe non mouentur, ſed ab altero: ideo ei attribuitur actio. Alius modus eſt mortis violentæ, cùm homo ab homine occiditur ſpontaneè, quæ mors quanquã nunquam eueniat, niſi Deo permittente: tamen etiam ſi Deus non moueret hominem ad occidẽdum aliũ, ipſe occideret eum, quia malicia ſua eum mouet: ſicut in alijs peccatis Deus non mouet nos, ſed iniquitas noſtra mouet: ſic patet Iacobi. c. 1. ſ. nemo cũ tentatur, dicat, quia à Deo tentatur: Deus aũt tentator

F malorũ non eſt, ipſe aũt neminem tentat: vnuſquiſque aũt tentatur à cõcupiſcentia ſua abſtractus, & illectus. Hõ igitur, qui ex nequitia alterũ occidit, non eſt ibi propriè tanꝗ inſtrumentũ Dei: quia conditio inſtrumẽti eſt, ꝙ nõ moueatur, niſi ab altero moueatur. Quicunq; autem voluntariè alterũ occidit in ſe habet principiũ ſui motus: ideo non eſt inſtrumentum alterius. Ob hoc autem, qui à caſu occidunt, aliqua inſtrumenta Dei ſunt, & pertinent ad præcedentem modum, ſed qui hoſtiliter occidit non eſt in illo modo, nec Deus dr̃ percutere taliter occiſum, ideo Dauid diſtinxit hic iſtos modos. ſ. cum quis à Deo percutitur, & cum ab hoſtibus occiditur. Ad rationes autem in contrariũ dicendũ, ꝙ Deus dr̃ aliquando

Ad rõnem in oppoſitum.

G occidere eos, qui moriuntur in bello, quia ipſe facit, ꝙ moriantur: non tamen propriè cum per ſe nõ occidat, nec per inſtrumenta, ſed dr̃ occidere inquantum tradit eos occidendos hoſtibus ſuis propter demerita: ideo ſcriptura magis vtitur iſto vocabulo, tradere, de Deo, quãdo agitur de morte bellica, quã occidere. Sic patet in allegatis auctoritatibus præd. cap. & infra 28. & Exo. ca. 21. ſ. Quia ipſe Deus tradit hoſtes in manu hoſtium ad hoc, ꝙ moriantur, & ſic iſte actus, qui eſt tradere, conuenit Deo ibi, ſed non occidere. Sic patet Ioſue c. 11. ſ. ne timeas eos, cras n. eadem hora ego tradã oẽs iſtos vulnerãdos in cõſpectu Iſrael, q d ego tradã: ſed ego non vulnerabo: ſed Iſrael vulnerabit eos: Dauid autem volens propriè

H loqui, diſtinxit iſtos tres modos. *Propitius ſit mihi Dominus, vt non mittam manum meam in Chriſtum Domini* i. Deus ſit mihi propitius ad hoc, ꝙ ego non mittam manũ in eũ. Vel aliter. ſ. ſic Deus ſit mihi propitius, ꝙ non mittã manum meam in eum. ſ. ad occidẽdũ. *Et confregit Dauid viros ſuos ſermonibus* i. perſuaſit eis, & confregit animoſitates eorum. Cum enim Dauid redijt, abſciſa particula chlamydis Saulis, & voluit eum occidere, viri ſui voluerunt ſubito inſurgere in Saulem: ipſe autem tenuit eos, ne inſurgerent non viribus, quia ſolus erat, nec præcepto, quia non obediret propter amaritudinem animi, ſed ſermonibus exhortatoriis. Habebant enim grauem iram contra Saulem, quæ incitabat eos ad occidendum illũ. Da-

I uid autem blandis verbis, & nimis efficacibus mitigauit iram eorum pro tũc: & hoc eſt cõfregiſſe eos, ſcilicet animoſitatem ſuam. *Et non permiſit eos, vt conſurgerent in Saul.* ſ. ipſi volebant occidere Saulem. Dauid autem non permiſit. ſ. ſuadendo verbis, vt dictũ eſt: quia etiam ſi voluiſſet coercere eos viribus, vel auctoritate, nequiuiſſet.

Quare Dauid non permiſit viros ſuos inſurgere in Saulem. Quæſtio. XVI.

QVAERET aliquis, quare Dauid non permiſit viros ſuos inſurgere in Saulem: nam ipſe nolebat mittere manum ſuam in eum, quia erat Chri-

K ſtus Domini: volebat tamen vindictam per alium, vt patet infra in litera. ſ. iudicet Deus inter me, & te: & vlciſcatur me ex te, manus autem mea non ſit in te, ſed ſicut in prouerbio antiquo dicitur: ab impijs egredietur impietas. Nunc autem Dauid non mittebat manũ in eum, & alij eo non iubente volebant illum occidere, ideo videtur, ꝙ debuiſſet pmittere. Reſpondẽdum, ꝙ Dauid peccaſſet, ſi permiſiſſet viros ſuos occidere Saulẽ: ipſe. n. putabat peccatũ eſſe ſi Saulẽ per ſe occideret: ergo peccabat ẽt ſi permitteret ſuis hoc agere, quia in hoc fauebat illis, & ipſi faciebant iſtud pp Dauid: non ſolũ tñ reus eſt homicidij, qui occidit: ſed ẽt qui occiſori fauet, quia agentes, & qui agentibus conſentiunt in quolibet crimi-

Non permiſit Dauid Saulẽ occidi per manꝰ ſuorũ, ne peccaret in Chriſtum Domini.

ne rei mortis ſunt ad Roma. c. 1. & ob hoc quando
Dauid, & Abiſai deſcenderunt in caſtra Saulis dixit
Abiſai: concluſit Dominus hodie inimicum tuum
in manus tuas, nunc ergo perfodiam eum lancea in
terra ſemel. Et dixit Dauid. ne interficias eum: quis
enim extendet manum in Chriſtum Domini, & in-
nocens erit? Sed adhuc dicet aliquis, quanquam Da-
uid teneretur non permittere viris ſuis, vt occiderēt
Saulem, non tamen teneretur ad perſuadēdum eis,
ne occiderent illum, quia nemo tenetur proficere
hoſti. Dicendum, ꝙ Dauid conſenſiſſet, ſi non ſuaſiſ-
ſet ſuis, ne occiderent Saulem: nam cum ipſe vide-
ret, ꝙ viri ſui volebant inſurgere in Saulem, & ipſe
putabat ſe poſſe comprimere eos verbis, ſi non cō-
primeret, faueret homicidio, quia non ſolum tenen
tur rei homicidij, qui occidūt, ſed etiam qui non im
pediunt occiſionem, quantum poſſunt. Extra de ho
mic. ſicut dignum. ſ. non caret ſcrupulo ſocietatis
occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare: te-
nebatur ergo prohibere Dauid viros ſuos ab occiſio
ne Saulis præcepto, vel occaſione, aut qualicunque
modo ei poſſibili. alioquin reus erat. Cum autem
obijcitur, ꝙ Dauid volebat vindictam de Saule, ſed
non per ſe, dicēdum ꝙ in hoc dubium eſt: quia qui-
dam dicunt, ꝙ ibi Dauid nō deſiderauit vindictā, ſed
dato, ꝙ deſiderauerit eā: non deſiderabat, ita vt ipſe
eam procuraret, quia tunc ipſe agere diceretur, ſed
volebat, ꝙ Deus daret ſibi vindictam de Saule. ſ. ꝙ ip
ſo neſciente, nec conſulente aliquis occideret eum,
ſicut factum eſt de Isboſeth filio Saulis, quia duo la-
trones occiderunt eum, & tunc peruenit regnū Da-
uid infra 2. lib. c. 4. Sic etiam de Saule, ipſe enim occi
ſus fuit in bello, & ſic Dauid vltus eſt non manu ſua,
nec cōſilio, ſed Deus vltus eſt iniuriā illius, eo neſciē-
te. Et hoc etiam ſignificabat ipſe dicens. viuit Domi
nus, quia niſi percuſſerit eum Deus, aut dies eius ve-
nerit, vt moriatur, aut deſcendens in prælium perie-
rit, non mittam manum meam in eum. q. d. quocun
que illorum modorū vindicabatur iniuria Dauid,
eo nihil agente. *Porro Saul ſurgens de ſpelunca pergebat
cœpto itinere.* i. poſtquam Saul in ſpelunca vētrem pur-
gauerat, ſurrexit inde, & pergebat cœpto itinere. i. in
via, quam incœperat. Iſta erat via perſequēdi Dauid,
quia ad nihil aliud venerat in deſertum: & quia non
putabat eum eſſe in ſpelunca, nec in partibus propin
quis, pergebat ad interiora deſerti. *Surrexit autem Da-
uid poſt eum.* Hic ponitur miſerationis oſtenſio. ſ. ma-
niſeſtauit Dauid per oram chlamydis ipſi Sauli quo-
modo miſertus fuiſſet eius nolēdo ipſum occidere.
Et egreſſus de ſpelunca. i. mox vt vidit exiſſe Saulē, egreſ-
ſus eſt poſt eum ad indicandum miſericordiam ſuā.
Clamauit poſt tergum Saul: dicens. i. Saul aliqualiter elon-
gatus fuerat à ſpelunca, ita vt non poſſet ei loqui Da
uid tāquam præſenti, ſed cogebatur clamare ad hoc,
vt eum audiret.

*Quare Dauid exiuit de ſpelunca ad loquendum Sauli, quia ex-
poſuit ſe periculo mortis. Quæſtio. XVII.*

QVAERET aliquis, quare Dauid exiuit de ſpe
lunca ad loquendum Sauli: nam in hoc vide-
batur tentare Deum ponendo ſe in magno pericu-
lo, cum poſſent eum capere viri Saulis. Reſponden-
dum eſt, ꝙ Dauid nō expoſuit ſe huic periculo, quia
quando locutus eſt ad Saulem, longè erat ab eo: ita
vt cogeretur clamare ad hoc, ꝙ audiretur à Saule, vi
ri quoque Saulis procul erant, ideo quanquam co-
narentur perſequi Dauid, non poſſent eum tenere,
quia ipſe poſſet euadere per deſertum, cùm procul
eſſet. Et iſta fuit cauſa, quare Dauid non locutus fuit
A Sauli mox vt exiuit de ſpelunca, ſed cum iam elōga-
tus erat ab eo: ſic. n. fecit iterū infra c. 26 cū deſcēdiſ-
ſet Dauid ī caſtra Saulis, & tuliſſet inde lāceā, & ſcy-
phū: nā receſſit de caſtris, & poſtea à lōge locutus eſt,
cum dr̄: cunque tranſiſſet Dauid ex aduerſo, & ſtetiſ
ſet in vertice montis de longe, vt eſſet grande inter-
uallum inter eos, clamauit ad populum, &c. noluit
enim clamare quouſque tantum interuallum eſſet,
vt quanquam viri Saulis vellent eum perſequi, non
poſſent tenere ipſum. Sed adhuc dicet aliquis, ꝙ po-
terat eſſe aliquod periculum, vt ſi aliqui de viris Sau-
lis eſſent in locis abſconditis, & ex inſidijs caperent
Dauid, cum hæc loqueretur, vel fortè conarētur eū
perſequi, & ipſe fugiēdo deficeret: melius igitur erat
B manendo in ſpelunca, nulli periculo ſe exponere.
Dicēdum eſt, ꝙ ſi loquimur abſolutè de ſecuritate:
ſecurior erat Dauid, ſi non egrederetur de ſpelunca
ad loquendum Sauli, quàm cum egreſſus eſt, habuit
tamen cauſam egrediendi. ſ. ad oſtendendum miſe-
ricordiam, quam habuerat in Saulem: Deus. n. mo-
uebat eum ad hoc, quia volebat magnificare Dauid
coram toto populo, & efficere quandam prompti-
tudinem, per quam mortuo Saule populus vellet ac
cipere Dauid in regem propter miſericordiam, quā
impendit Sauli, & domui ſuæ, ſicut ſupra declaratū
eſt. Etiam per hoc poterat nunc Saul placari Dauid:
iō rationabiliter motus eſt Dauid ad oſtēdēdum mi
ſericordiam iſtam Sauli, quod nō potuiſſet, niſi egre
C deretur de ſpelunca, vt loqueretur Sauli. Cum autē
dr̄, ꝙ homo non debet ſe exponere periculo, quia
vr̄ tentare Deum. Dicendum, ꝙ verum eſt, tñ debet
homo ſe exponere alicui periculo quando paruum
eſt, vel non exiſtimatur eſſe periculum, vt acquirat
aliqua bona. Nam ſiquis velit in omnibus rebus om
nimodā ſecuritatem, oportet, ꝙ ceſſet ab omnibus
actionibus. ſ. nullus equitabit, cauens, quia poſſibile
eſt equum cadere, & allidere pedes ſedētis: & nullus
tranſibit per pontem, cauens, quia poſſibile eſt eū cū
ponte cadere, & mergi: non ſunt ergo talia vitanda,
ſed ſunt pericula, quæ manifeſta ſunt, vel quæ veri-
ſimiliter futura exiſtimantur: ita hic Dauid egreſſus
de ſpelunca circunſpexit, an quis de viris Saulis ei
D nocere poſſit, cùm autem eos procul eſſe vidit, loq
cœpit ad Saulem, tanquam ſecurus de periculo: ſic
enim fecit, quando accepit haſtam, quia prius receſ-
ſit longe à caſtris Saulis, quàm loqueretur ad popu-
lum, infra cap. 26. & tamen ibi fuit, vt etiam oſtende
ret miſericordiam ſuam in Saulem.

*Quare Dauid non eſt locutus Sauli in ſpelunca.
Quæſtio. XVIII.*

QVAERETVR vlterius, cum Saul fuerit in ſpe-
lunca, quare non locutus eſt ei tunc Dauid oſtē
dens miſericordiam ſuam. Rñdendum eſt, ꝙ hoc fa-
ctum fuit pp multa. Primò, quia periculum erat gra
E ue: nam cū Dauid, & viri ſui eſſent in ſpelūca, neſcie-
bant, an viri Saulis manſiſſent ad os ſpeluncæ, vel ꝓ-
cul inde eſſent: ſi autē manerent ad oſtiū, poſſet Saul
egrediens iubere illis, ꝙ circūdarent ſpeluncam, &
occiderent eos, qui ibi erant. Dauid ergo noluit in-
tra loqui Sauli, ſed cū egreſſus fuiſſet, circunſpexit
Dauid, an aliquis eſſet in circuitu ſpeluncæ, & cum
neminem vidit, locutus eſt ad Saulem. Secūda ratio
erat, q a ſi Dauid locutus fuiſſet Sauli, timebat, ꝙ vi-
ri ſui inſurgerent in Saulem, & occiderent: nam for
tè non poſſet eos continere, data opportunitate oc-
cidendi Saulem. ſ. ſi ſemel inter eos eſſet: voluit autē
hoc vitare: ideo locutus eſt extra ſpeluncam. Tertia
ratio fuit, ne nimis erubeſceret, & timeret Saul: nam
ſi vi-

ſi videret ſe poſitum in manibus hoſtium ſuorum procideret coram eis, & pro vita oraret: atque efficeretur vilis in conſpectu ipſorum, ꝙ non decebat regem: iō Dauid noluit eum ſolum à morte eripere, ſed ēt ab opprobrio deiectione, & verecundia: in quo nimis illi miſertus eſt, conſeruando ipſi honorem cum perſona. Prima tamen rō magis mouit

Loquitur Dauid ad Saulem.

Dauid ſ. vt proprium periculum euitaret. *Domine mi rex.* Loquebatur Dauid ad Saulem reuerenter vocã do eum regem, & patrem: vt patet infra, q̃q̃ Saul nō rex, ſed hoſtis eſſet: volebat tamen Dauid obſequijs vincere improbitatem Saulis; ſic enim dicit Apoſtolus ad Roman ca 12. Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, & ſi ſitit, potum da illi: hoc enim faciens carbones ignis congeres ſuper caput eius: noli vinci à malo, ſed vince in bono malum. *Et reſpexit Saul poſt ſe.* ſ. quando audiuit, ꝙ aliquis vocabat eum. *Et inclinans ſe Dauid pronus in terram adorauit.* Hunc honorem exhibuit Dauid Sauli propter regiam maieſtatem. In omnibus enim ad eum ſe habebat, vt ſubditus, & non vt hoſtis: & q̃q̃ Saul procul eſſet à Dauid, adorauit eum Dauid de longe, non audens appropinquare ipſi. *Dixitque ad Saul.* Hic incipit Dauid honeſtè increpare Saulem, cur iniuſtè perſequatur eum, cum ipſe erga illum innocens ſit. *Quare audis verba hominum loquentium: Dauid quærit malum aduerſum te?* i. quare vis aſſentire viris impijs, qui accuſant me apud te, dicentes, ꝙ ego volo te occidere, cum conſtet de innocentia mea? In Hebræo habetur. *Quare audis verba hominis dicentis. Dauid quærit maliciam tuam?* Sed ad idem redit, quod litera noſtra: quia tamen Hierony. exiſtimauit, ꝙ non erat vnicus, qui loquebatur mala de Dauid apud Saulem, dixit: quare audis verba hominum: nam in Hebræo aliquando ponitur ſingulare pro plurali, & è contrario, vt patet Deut. c. 5. vbi dicitur: quæ eſt omnis caro, vt audiat vocem Dei viuentis: & habetur in Hebræo. *Elohim haim*, i. Deorum viuentium. Conſtat tamen, ꝙ ſcriptura volebat ibi vnum Deum deſignare. Aliquando ponitur ſingulare pro plurali, ſic patet Iſa c 19. cum dicitur in litera noſtra: tradam Ægyptum in manus Dominorũ crudelium, & in Hebræo dicitur. *Adonim caſſeth*, ideſt Dominorum duri, vel crudelis: cum deberet dicere. *Adonim caſſim*, ideſt Dominorum durorum, vel crudelium. Cum autem dicitur. *Dauid quærit maliciam tuã*, eſt improprius modus loquēdi, quia malicia, vel iniquitas, ſicut ponitur in Hebræo, ſignificat culpam, & non pęnam De Dauid tamen non erat ſenſus, ꝙ ipſe inueſtigaret aliquod peccatum Saulis, ſed quod quæreret eum ad mortem: ideo expreſſius litera noſtra dixit. Dauid quærit malum aduerſum te. *Ecce hodie viderunt oculi tui.* Probat clementiam ſuam erga eum, & dicitur, ꝙ viderunt oculi tui, non ꝙ Saul vidiſſet aliquid: nam ipſe non vidit Dauid, aut viros ſuos in ſpelunca, ſed dicitur, ꝙ viderunt oculi ſui, quia nunc vident quomodo fuerint in manibus ſuis in ſpelunca, eoꝙ nunc videbat oram chlamydis in manibus Dauid, quam non potuiſſet habere, niſi fuiſſet coniunctus Sauli, ſcindendo eam. *Quoniam tradiderit te Dominus in manu mea in ſpelunca.* ſ. hoc potes nunc videre per oram chlamydis. Dr̃ aũt, ꝙ Deus tradiderat eum i poſuerat in poteſtate ſua, ita vt liberum ei eſſet facere, quod vellet de illo: ſic n. ꝓmiſerat Deus Dauid. ſ. ego tradam tibi inimicũ tuũ, vt facias eis ſicut placuerit in oculis tuis, vt patet ſup.

Dauid propter duo dixit Sauli, quare audis verba hominum, licet nullus eum accuſaret. Queſtio. XVIIII.

QVAERET aliquis, quare Dauid dixit hic Sauli: Quare audis verba hominum, &c. cum non F moueretur Saul ad perſequendum Dauid ꝓꝑ accuſationem aliquorũ, ſed magis ipſe mouebat ſeruos ſuos, vt accuſarent, & indicarent ei de Dauid, & qa nemo indicabat ei de illo, dicebat, ꝙ oēs coniurauerant contra ipſum cum Dauid, ſupra c 22. Rñdēdũ eſt, ꝙ hoc potuit fieri ꝓꝑ duo. Primò, quia Dauid volebat hic placare Saulem, vt non perſequeretur eũ: & quia ſi totam culpam huius perſecutionis Dauid impoſuiſſet Sauli, magis eum efferaret in iram, q̃ ad miſericordiam flecteret, voluit culpam transferre in ſeruos, dicens: quare audis verba hominum, &c. q d ſcio, ꝙ tu non moueris à teipſo ad perſequendũ me, ſed alij cōcitant te, accuſantes me apud te, quos non debes audire: & iſta eſt cautela eorum, qui volunt G impetrare à Dominis, vt deſiſtant à malis, quæ cœperunt eis infligere, dicentes, ꝙ ipſi ſponte illa nō egerunt, ſed quia per errorem informati ſunt: ſic. n. dixerunt Iſraelitæ Pharaoni quando premebat eos nimis: en famuli tui flagellis cædimur, & iniuſtè agitur contra populum tuum, Exo c. 5. q d. non agis tu hoc, ſed miniſtri tui agunt: ſciebant tamen Iſraelitæ, ꝙ Pharao hoc ageret. Alio mō dici pōt, ꝙ Dauid fuit locutus hic, nullo quæſito colore, ſed ſicut intēdebat, quia ſic verum erat, ꝙ aliqui de ſeruis Saulis incitabant eum ad perſequendum Dauid. In quo ſciendũ, ꝙ à principio Saul cōceperat iram malam de Dauid, & volebat eum occidere: nemo tamen de ſeruis ſuis quicquam dicebat ei tunc de Dauid: ideo H ipſe conqueſtus eſt de omnibus illis tãquã oēs cōiuraſſent contra eum, ſupra cap. 22. Cum verò oēs cognouerunt, ꝙ Saul declarabat̃ audire accuſationes in Dauid: & ꝙ proderet̃ ei ad mortē, quilibet conabatur formare accuſationes, & configere mendacia in Dauid, vt placeret regi: & ob hoc, auditis his, mox Doeg cępit accuſare Dauid, & ſacerdotes, vt patet e. c. Ziphæi quoq; venerunt ad Saulē annunciantes ei de loco Dauid, præc. c. & iterum poſtea annunciauerunt, inſra c. 26. Sic ēt credēdum eſt de alijs ſeruis Saulis. ſ. ꝙ multi eorum annũciabant peſſima Sauli de Dauid, vt placerent illi. Hoc aũt peruenit ad aures Dauid, iō dixit: quare audis verba hominũ, &c. *Et cogitaui, vt occiderem te*, ideſt cum fuiſti in ſpelunca I cogitaui de occidendo, & aliqualiter ſuper hoc deliberaueram. *Sed pepercit tibi oculus meus*, i. miſertus ſum tui nolens te occidere. In Hebræo habetur. *Et dixit ad te occidendum.* Dicere. n. idem eſt, ꝙ cogitare: quia ita mente dicimus, ſicut ore proferimus; ſed in Hebræo ponitur in tertia perſona, ꝓꝑ barbariem idiomatis: quia tñ conſtat, ꝙ hoc dicebatur de Dauid, q loquebatur, poſuit litera noſtra in prima perſona. Qđ aũt dr̃: ſed pepercit tibi oculus meus, non habet̃ in Hebræo: lr̃a tñ noſtra poſuit, quia ſnĩa erat imperfecta. iſta litera repugnabat inferiori: nã ſi tollatur illa particula erit litera hæc: & cogitaui, vt occiderē te: dixi. n. nō extendam manũ meam in Dñm meũ: ſed manifeſtum eſt, ꝙ iſtæ duæ particulæ repugnãt, K iō oportet, ꝙ ſubintelligat̃ aliud: & iſtud expreſſit litera noſtra. i. ſed pepcit tibi oculus meus: & tũc ſtat lr̃a cōuenienter ſ. ſed pepercit tibi oculus meus, dixi. n nō extendam manũ meam, &c. tranſlator aũt noſter nō ſolum poſuit id, ꝙ in litera erat, ſed ēt id, ꝙ neceſſe erat intelligi ex litera, & id, ſine quo impoſſibile erat ſtare eam. Sic ēt fuit hic. *Dixi. n. non extēdam manum meam in Dominum meum*. i. q̃q̃ prius cogitaueram de occidendo te, poſtea tamen dixi, i. deliberaui de non mittendo manũ meam in te. *Quia Chriſtus Domini eſt.* i. quia ē vnctus in regem à Deo: nã q̃q̃ aliæ cauſæ multæ fuerint, propter quas Dauid non occidit Saulem: præcipua tamen, quæ eum mouit, fuit, quia erat rex, vt ſupra declaratum fuit.

An

An Dauid peccauerit cogitando occidere Saulem. Quæſtio XX.

QVAERET aliquis, an Dauid peccauerit cogitando occidere Saulem. Aliquis dicet, ꝙ ſic, quia peccatum nõ ſolum eſt in opere, ſed etiam in cogitatione: ſic patet Mat. cap. 5. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mechatus eſt in corde ſuo: Dauid autem corde hoc conceperat, ergo, quanquam nondum feciſſet, peccabat. Reſpondendum eſt, quòd, ſecundum ꝙ aliqui voluerunt, peccatum ſolũ eſt in operatione exteriori, & in cõſenſu nihil peccatur: iſta fuit opinio Ioſephi, dixit enim ꝙ ille, qui aliquid deliberauit facere, ſed nondum fecit, cogitauit de peccando, ſed non peccauit, ideo reprehendit quendam hiſtoriographũ, ſcilicet Polibium Magelopolitam in libro 12. Antiquitatũ dicens: miror Polibium Magelopolitam, quòd vir bonus exiſtens, dicit ideo periiſſe Antiochum, quia voluit templum Dianæ perſidis deuaſtare: nam qui nullatenus egit peccatum, ſed tãtum cogitauit, nullo reatu facti tenetur. Iſta etiam fuit opinio antiqua Iudæorum: & hanc excludit Chriſtus Matt. c. 5. Sed hoc non obſtante, peccatum eſt in cogitatione deliberata: immo magis eſt peccatum in conſenſu, quã in opere exteriori: quia opus exterius non eſt peccatum per ſe, ſed propter conſenſum. Conſenſus verò in malum per ſe peccatum eſt. Quod patet, nam ſiquis à caſu hominem occidat, non peccat, idem tamen actus eſt ibi exterior, qui eſt quando fit per conſenſum, & quando eſt cum cõſenſu eſt actus malus. Cum vero ſine illo, non eſt malus, ergo totam maliciam habet ex conſenſu: ipſe autem cõſenſus de occidendo hominem ſecundum ſe eſt malus: etiam ſi non interueniat actus: ergo peccatum per ſe eſt in conſenſu, per accidens autem in opere, de quo vide quæ dicta ſunt Exod. 20. & iſta eſt poſitio philoſophorum. Dicendum ergo, ꝙ ſi Dauid penitus deliberaſſet occidere Saulem, peccauiſſet, non tamẽ deliberauit. In quo ſciendum, ꝙ cum Dauid vidit Saulem in ſpelunca, concitatus eſt à viris ſuis, vt occideret eum, ipſe autem iuit animo occidendi illum, vt ſupra declaratum eſt: ſed non deliberauerat penitus occidere eum: erat enim titubans, cũ abſcidiſſet partem chlamydis continuit ſe: percuſſit enim illũ cor ſuum, ideſt remordit conſcientia, vt nõ ageret hoc: quanquam tamen Dauid eſſet titubans, potius inclinatus erat ad occidendum, quàm non occidendum. Sed circa hoc conſiderandũ, ꝙ quando obiectum, in quo quis põt peccare, pſens eſt ei, nullo impediente, nec etiam ipſa verecundia, aut aliquo alio fine extraneo, & non operatur quantumcunque cogitet de faciendo, & afficiatur ad obiectum præſens, nunquã dicitur deliberaſſe: & quanquam videatur aliquando penitus deliberaſſe, non eſt plena deliberatio, ſi non exequatur id, de quo cogitat, vt nullus impediat: velut ſiquis tentetur ab intemperãtia in cibo, vel ad libidinem: & tam cibus quàm fœmina præſto ſint, nullo penitus obuiante, quantũcunque iſte deſideret cibum, & velit ſumere illum, aut velit fornicari, non dicitur deliberaſſe, etiam ſi aliquando velit, & quaſi aggrediatur, & rurſus non incepto aliquo, deſiſtat, quanquam interdum videatur deliberare. & interdum recedere à deliberatione, nunquã eſt ibi deliberatio, quæ inducat peccatum mortale. Nam ad peccatum requiritur plena deliberatio, nõ eſt autem plena, quãdo, præſente obiecto, potuit aliquis tranſgredi, & non tranſgreſſus eſt. Ita fuit de Dauid, quia ipſe videbatur à principio velle occidere Saulem, præſente eo, & poſtea noluit: ergo non de-

Peccatum ſecũdum aliquos eſſe tantum in opere, & non in conſenſu.

Qđ peccatum maxime eſt in cogitatione.

A liberauerat, cum non occiderit illum. Hoc autẽ ſecus eſt, quando aliquis deliberat in abſentia obiecti, quia ſiquis tunc conſenſerit fornicari, & poſtea non conſentit, peccauit, & plenus conſenſus fuit hic, ſed impedita eſt executio propter abſentiam obiecti. Cum autem dicitur, an erat peccatum in hoc, ꝙ Dauid cogitaret occidere Saulem, dicendum, quòd cogitatio dicit omnem actum intellectus: & ſi cogitatio dicat ſolam inueſtigationem circa aliquid, an fieri debeat, quod eſt conſiliari: quanquam malum cogitemus, peccatum nullum eſt. Si autem cogitatio dicat deliberationem, vel ſentẽtiam intellectus, quę eſt poſt inueſtigationem, & conſilium, cogitare de malo peccatum eſt. De Dauid autem cum dicitur B hic. quòd cogitauerit occidere Saulem, accipitur cogitatio pro conſilio, vel inueſtigatione non deliberata, & ibi non eſt peccatum. *Quin potius pater mi vide*: ideſt, non intelligas, ꝙ ego deliberauerim occidere te, ſed potius è cõtrario, vide partem chlamydis tuæ in manu mea, per quam cognoſces, ꝙ potuiſſem te occidere, ſi voluiſſem. Hic autẽ vocauit Dauid Saulem patrem, ſupra verò vocauit eum regem: & ratio eſt, quia rex eſt nomen honoris, & timoris, pater autem eſt nomen dulcedinis, vt patet 2. Poli. cap. 1. Dauid autem à principio vocauit Saulem regem ad exhibendum reuerentiam, cũ illud nomen ſignificet maximum principatum: nunc autem vocauit eum patrem ad ſignandum dulcedinem clementię, C quam habuerat erga eum, cũ potuiſſet occidere illum tanquam hoſtem, & non occidit. *Et cognoſce orã chlamydis tuę in manu mea*, ideſt, Dauid enim præſciderat paruam partem chlamydis Saulis, ideo quanquã egreſſus eſt Saul de ſpelunca, non ſenſit aliquid deeſſe chlamydi ſuæ, cum non eſſet notabilis defectus: & ipſe non ſuſpicaretur, ꝙ aliquid tale ei fieret: nũc autem clamante Dauid reſpexit Saul chlamydẽ, & vidit ꝙ erat abſciſſa gladio pars eius, ideo nõ potuit negare, quin fuiſſet in ſpelunca in manibus Dauid: nam non poterat aliunde Dauid habere partẽ chlamydis Saulis. *Quoniam cum præſciderem ſummitatẽ chlamydis tuæ*, ideſt partem extremã. Ex hoc patet, quòd erat parua pars, quia ſummitas modicũ dicit de re, D cuius eſt. *Nolui manum meam extendere in te.* q. d extendi ad chlamydem, ſed non ad te. facile tamen erat ſcindenti chlamydem extendere manum in te. *Animaduerte, quoniam non eſt in manu mea malum, nec iniquitas*, ideſt ex hoc conſidera, ꝙ nõ eſt in manu mea, ideſt in opere meo aliqua malicia. Et ponitur hic malum, & iniquitas: quia malum ſignat ipſum, quod fit male: iniquitas ſignat ſolam nequitiam cordis. Dauid autẽ nihil mali conceperat vnquam contra Saulem, nec etiam fecerat: ideo dicit, ꝙ non eſt malum, nec iniquitas in manu ſua, quanquam hic magis accipiuntur pro eodem: quod patet ex litera ſequenti, ſcilicet. *Nec peccaui in te*, ideſt non habeo aliquod malũ E in corde contra te, nec etiam commiſi aliquando aliquid mali. ſic enim excuſauit Ionathas Dauid ſupra cap. 19 dicens ad Saulem. ne pecces rex in ſeruum tuum Dauid, quia non peccauit tibi: & opera eius bona tibi ſunt valde. *Tu autem inſidiaris animæ meæ, vt auferas eam*, ideſt, quanquam ego non peccauerim tibi, ſed potius miſertus fuerim tui, tu peccas in me inſidiando mihi ad mortem.

Cogitatio quãdo ſit peccatũ.

Pater eſt nomẽ dulcedinis.

Dauid non induxit alia bona, quę fecerat Saul, vt ceſſaret ab eius perſecutione, niſi hanc miſericordiam. Quæſt. XXI.

QVAERET aliquis, cum Dauid intenderet hic ſuadere Sauli, vt ceſſaret à perſecutione ſua, & ad hoc induxit iſtud bonum, quod ei fecerat:

cur

cur non induxit alia bona, quæ alias fecerat pro eo, ſcilicet, quòd pugnauerat contra Philiſthæum auferendo obbrobrium totius Iſrael. Etiam poſtea ſæpe pugnauit contra hoſtes Iſraelitarum, & percuſſit eos. iſta enim ſatis efficacia eſſent: vt molliretur cor Saulis, & ceſſaret à perſecutione. Quod paret, quia cum ſemel Saul iuſſiſſet occidi Dauid Ionathas expoſuit iſta Sauli, dicens: non pecces in ſeruum tuũ, quia non peccauit, & opera eius bona ſunt tibi valde: & poſuit animam ſuam in manu ſua, & percuſſit Philiſthæum, &c. & tunc Saul placatus eſt voce Ionathæ, & iurauit: viuit Dominus, quia non occidetur, ſupra cap. 19. debuiſſet ergo iſta verba proponere Dauid: præſertim cum ipſe ſciret, ꝙ per ea quondam placatus fuerat ei Saul. G Dicendum, quòd Dauid noluit iſta proponere, quia iſta erant ad magnã laudem eius: laus autem in proprio ore turpis eſt, cũ ſcriptura dicat: laudet te alienus, & non os tuum: iõ virtuoſius fuit: quòd ſubticeret ab eo, per quod laudabat ſe: licet ex illo haberet quandam efficaciam ſuadendi, quàm, quòd ſeipſum laudaret. Sed tunc diceẽ: cur ergo dixit de chlamyde abſciſſa, & quòd miſertus fuerat Sauli? nam iſta erant ad maiorẽ laudem, cum ſignarent maiorem bonitatem. Reſpondendum, quòd Dauid propoſuit iſta verba de chlamyde abſciſa, non vt per hoc acquireret ſibi aliquã laudem, ſed vt per hoc purgaret ſe ab infamia, & oſtenderet innocentiam ſuam. Verba autem de bellis ſuis, & bonis prioribus oſtendebant eum virum H probum, ſed non liberabant ab infamia, nec oſtendebant innocentem. Aliter dici poteſt, ꝙ Dauid nihil reliquit intactum de eo, quod poterat efficax eſſe ad ſuadendum. Propoſuit igitur de abſciſione chlamydis, quia erat ſatis efficax: de bellis tamen ſuis prioribus nihil propoſuit, eoꝙ omnibus Iſraelitis illa erant notiſſima: & ſuperfluum videbatur illa referri. Quod autem fuit de abſciſione chlamydis erat incognitum, niſi illud explanaſſet Dauid: iõ propoſuit illud Sauli. Aliter etiam dici põt, ꝙ Dauid nõ exiſtimauit efficax eſſe perſuaſioni, ꝙ proponeret geſta ſua priora: ideo non propoſuit. Et quando dicitur, ꝙ Ionathas propoſuit hæc, & placatus eſt Saul per illa, dicendum eſt, ꝙ illa verba fuerunt ef- I ficacia, quando Saul non erat nimis inflammatus in iram contra Dauid, quia quocunque verbo poterat tunc placari. poſtquã tamen eius malicia conſummata fuit, non erant talia efficacia: iſtud autem quod propoſuit de chlamyde erat maximè efficax: nam nihil maius eſſe poteſt, quàm ꝙ quis teneat hoſtem in manibus ſuis, & ei honorem, & vitam donet. Dauid igitur credidit, ꝙ ſic Saul ſuaderetur, & ſic factum eſt, quia pro tunc ceſſauit eum perſequi, & receſſit in domum ſuam. *Iudicet Dominus inter me, & te*: idest, ego nolo vlciſci propria manu, nec volo, ꝙ per aliquem puniaris ex parte mea, ſed ꝙ Deus ſolus ſit iudex inter me, & te: hoc autem dicebat Dauid putans, quòd nullus poſſet eſſe iudex Saulis, niſi Deus, quia Deus vnxerat eum in regem, & ex hoc fecerat eum maiorem cæteris, exemeratque in re- K gem, & ex hoc fecerat eum maiorem omnium: iõ putabat, ꝙ nulli homini licebat mittere manum in eum ex aliqua cauſa: ſic patet infra 26. cap. cum dixit Dauid: quis enim extendet manum ſuã in Chriſtum Domini, & innocens erit? quaſi dicat, nullus poterit hoc facere: ſi tamen aliquis eſſet iudex ſuus, poſſet mandato illius occidi: & qui occideret eum innocẽs eſſet. *Et vlciſcatur me Dominus ex te*. i. Deus qui iudex eſt ipſe ſolus det vindictã. Et vocaẽ vindicta ſñia Dei contra Saulem. *Manus autem mea non ſit in te*. i. ego rogo Deũ, ꝙ ipſe iudicet inter me, & te oſten-

F dendo veritatẽ, & det tibi pœnã, ꝙ̃ mereris pro iniuſta perſecutione: ego m̃ nunquam tangam te, cùm ſit nefas, ꝙ aliquis mittat manũ in Chriſtũ Domini.

An David peccauit deſiderando vindictam contra Saulem. Quæſtio XXII.

QVAERET aliquis an Dauid peccauit hic deſiderando vindictam. Aliquis dicet quòd ſic, quia Deus prohibuit homini vindictã manu ſua, ſed ſibi ſoli eã attribuit, ſcilicet, quòd ipſe tanquam iudex omnium ſatisfaceret cuilibet ꝓ iniurijs ſuis, & nullus manu ſua ſe vlciſceretur. ſic patet Deutero. cap. 32. mea eſt vltio: & ego retribuã G eis in tempore. Item tenetur quilibet diligere hoſtes ſuos, & benefacere eis Matthæ. cap. 5. ergo non poteſt vindictã petere, quia qui vindictam petit hoſtis eſt. Item Apoſtolus dicit ad Roma. cap. 12. non voſmetipſos defendentes, ſed dantes locum iræ. Et ibi iubet quòd inimicis debemus dare cibum & potum: ergo a fortiori debemus remittere eis iniurias, non petendo vindictam. Reſpondendum eſt quòd appetitus vindictæ & ira ſimpliciter ſunt iniuſta, ita vt non liceat nobis contra aliquem hominem rancorem concipere, & petere vindictã, immo vt probat Boet. 4. de conſol. proſa 4 pœnitus irrationabile eſt, quod quis habeat aliquos homines exoſos: hoc tamen cõceſſum fuit aliquando Iſraelitis, quia erãt H viri imperfecti, ſ. quòd haberent inimicitias contra quaſdam gentes, & non cõicarent eis, & efficerentur per hoc idolatræ. Sic dictum fuit eis de Chananæis, ꝙ nullum omnino eorũ viuere permitterent, & ſi permitterent peccabant, & Deus eis ex hoc prænunciabat mala futura: Nume. 33 cap. & Ioſue. 23. Et quia poſtea Iſraelitæ non habuerunt inimicitias contra gentes iſtas, Deus iratus fuit illis valde, vt patet Iudi. cap. 2. Sic etiam dixit Deus de Moabitis, & Ammonitis, ꝙ haberent illos Iudæi exoſos, Deute. capitu. 23. ſcilicet, non facies cum eis pacem, nec quæres eis bona cunctis diebus vitæ tuæ in ſempiternum. Hic tamẽ non erat ſic de Dauid, quia Saul non erat de Chananæis, vel Moabitis, vel Ammo- I nitis: iõ redibat in regulã cõem datã Hebræis. Mea eſt vltio, & ego retribuam in tpe, Deut. cap. 32. Ergo Dauid non poterat exigere vltionẽ à Saule, nec eã deſiderare: & ſi deſideraſſet, peccaret mortaliter. Cũ tamen dr̃, ꝙ deſiderauit vindictã de Saule, negandũ eſt: quia tñ in litera dicitur, ꝙ ipſe dixerit: vlciſcatur me Dñs ex te: oportet inquiri quõ per hoc non importetur appetitus vindictæ. Nicolaus dicit, ꝙ Dauid nolebat vindictam deſiderio vindictæ, ſed zelo iuſtitiæ: & hoc modo deſiderare mala aliquibus nõ eſt peccatum, ſi illi nequiſſimi ſunt conturbantes vitam omnium bonorum, & deſideramus illos perire, vt non conturbentur boni: ꝙ iuſtum eſt: litera iſta tñ non multum conſonat, quia hic Dauid duo petere videtur. ſ. iuſtitiam, & vindictam, cum ait. ſ. indicet Dñs inter me & te, & vlciſcatur me ex te. Aliter K dici poteſt, ꝙ Dauid vere deſiderauerit vindictam, eoꝙ Saul affligebat eum nimis, tñ deſiderauit cum non plena deliberatione, ſed paſſionaliter: poſtea autem non deſiderauit vltionem iſtam, ſed magis doluit, cũ audiuit Saulẽ mortuũ, & planxit nimis: occiditque illum, qui aſſeruerat ſe occidiſſe Saulem, vt patet infra 2. lib. cap. 1. Etiam qñ occiſus eſt Isboſeth filius Saulis doluit Dauid nimis, & fecit occidere eos, qui occiderant illum, vt patet infra 2 lib. cap. 4. ſi tñ deliberatè deſideraſſet vindictam per aliquem alterum dari, ſiue per Deum, gauderet quando audiret mortem Saulis, & retribuiſſet bona occiſori. Aliter

Opinio Nicolai.

ter dici poteſt, quòd Dauid non deſiderauit vindictam, quanquam verba ſua videantur hoc ſignificare: ſed accipitur ibi vindicta ſolum pro iuſtitia, quam volebat fieri inter ſe, & Saulem, & apparet per verba, quæ infra replicantur: nam dicitur poſtea. Sit Dominus iudex inter me, & te, & videat, & dijudicet cauſam meam: & eruat me de manu tua: ibi autem non ponitur aliqua vltio: iſta tamen verba videntur ſignificare id, quod illa. Aliter dici poteſt, quòd Dauid nullo modo deſiderabat vindictã, quia ſi deſideraſſet, ipſe potuiſſet eam manu ſua capere, ſed noluit, cum haberet opportunitatem ad hoc: ergo videtur, quòd non deliberauerit contra ipſum de vindicta accipiẽda. Iſtę ſolutiones aliqualiter ſtant, ſed magis videtur dicendum, quòd Dauid deſiderauerit vindictam aliqualiter, licet non toto corde: quia litera hoc exprimit, dicens: vlciſcatur me Dominus ex te. Et dato, quod aliquis vellet dicere, quòd hic non petitur vindicta, ſed ſolum petit vltionem, ideſt, liberationem de manu ſua, ſicut apparet ex verbis, quæ poſtea replicuit Dauid dicens: Dominus videat, & dijudicet cauſam meã, & eruat me de manu tua: adhuc non ſtat, quia aliud importatur hic, quàm ibi, cum hic dicatur: vlciſcat me Dominus ex te: manus autem mea non ſit in te, in quo ſignatur, quòd volebat vltionem, ſed non manu ſua. Etiam quia dicitur: ſed ſicut dicitur in prouerbio: Ab impijs egredietur impietas: manus autem mea non ſit in te, ideſt. Dominus det mihi vindictam de te, ſed non per manum meam: nam per manus impiorum egredietur impietas, ſcilicet, impij occident te, & ego non. In quo manifeſtè apparet, quòd Dauid deſiderabat mortem Saulis in vindictam, ſed nolebat eam per manum ſuam efficere. Si autem dicatur, quòd in hoc peccauit Dauid, quia non licebat ei appetere vindictam: dici poſſet, quòd hoc dixit ex paſſione, & non determinato deſiderio, cũ Saul eum tam iniuſtè affligeret: nã ſi ipſe haberet voluntatẽ vindictæ determinatæ, ipſe aſſumpſiſſet eam manu ſua, vel ſuorum, ſed nõ egit, immo prohibuit ſuis hoc agere. Vel poteſt dici, quòd Dauid non deſiderabat vindictam, dixit tamen iſtud conquerendo de ſaule, vt ſic fortè Saul aliqualiter flecteretur viſa querimonia eius, & iuſtitia à Deo petita. Si tamen adhuc dicamus, quòd Dauid deſiderauerit vindictam deliberatè, non erit nimis inconueniens, quia alia maiora crimina fecit Dauid: quia tamen ſcriptura dicit eum non peccaſſe, niſi in morte Vriæ, & adulterio Berſabeę, infra 3. lib. cap. 15. & quibuſdam, quæ expreſſa ſunt: ſicut In numeratione populi, infra 2. lib. cap. vltimo, magis videtur, quòd mortaliter non peccauerit: & conſequenter dicetur, quòd locutus eſt illa paſſionaliter: nam aliàs gauiſus fuiſſet, quando data eſt vindicta, occiſo Saule à Philiſthinis: ſed planxit nimis, infra 2. lib. cap. 1. ergo non deſiderauit deliberatè vindictam. *Sicut in prouerbio antiquo dicitur.* ideſt, non ſit manus mea in te ad procurandam vindictã, ſed fiat ſicut dicitur in prouerbio antiquo, ſcilicet, ꝙ aliquis impius hoc faciat.

Quod eſt prouerbium antiquum, ſecundum quod Dauid deſiderabat fieri Sauli. Quæſt. XXIII.

QVAERET aliquis, de iſto prouerbio antiquo quid ſit. Reſpondet. Rab. Sal. quòd eſt prouerbium iſtud lex dei: & vocatur prouerbium antiquum, quia lex Dei antiqua eſt. Dicit autem, ꝙ habetur iſtud Exo. c. 21. Vbi dicitur: Dominus tradidit eum in manibus eius, ideſt, quòd Deus tradit aliA quem in manus alterius, vt occidatur: & per hoc puniatur pro peccatis: ita enim fieret de Saule, ꝙ Dominus traderet eum in manus alicuius, vt occideretur. Sed iſtud non ſtat. Primo, quia prouerbiũ non dicitur conuenienter de ſacra ſcriptura, ſicut infra declarabitur. Secundo, quia dato, quòd ipſa vocaretur prouerbium non applicatur conuenienter, quòd iſtud prouerbium habeatur Exo. cap. 21. quia ibi agitur de occidentibus à caſu, qui culpam non habent: ideo datur eis ibi locus refugij. Dauid autem non intendebat, ꝙ aliquis occideret Saulem à caſu, ſed voluntariè, maximè quia litera dicit, ꝙ iſti, qui occiderẽt eum eſſent impij, & ꝙ occiſio iſta eſſet impia, ſcilicet, ab impijs egredietur impietas i. B occiſio iniuſta ab homine iniuſto inferretur: ſi tamẽ aliquis à caſu eum occideret, non eſſet iniuſtus, nec occiſio eſſet impia. Ergo non intelligitur hic de occiſione inuoluntaria, quæ habetur Exo. c 21. & cõſequẽter nõ eſt illud ꝓuerbiũ antiquũ. Sed dicẽdũ, ꝙ ꝓuerbiũ antiquũ, de quo hic dr̃, nõ eſt aliquid, qđ ſit in ſcriptura, ſed erat quoddam verbũ cõe inter loquentes, & iſtud eſt. Ab impijs egredietur impietas: multoties enim ſcriptura vtitur prouerbijs vulgarium. Sic patet Num. cap. 21. cum dicitur de deſtructione Eſebon: & dicetur, & conſtruatur ciuitas Sehon. &c. Sic etiam habetur infra 2. lib. c. 20. de muliere, quæ erat in vrbe Abela. ſ. Sermo, inquit, dicebatur in veteri prouerbio: Qui interrogant C interrogent in Abela. Et iſta erant prouerbia, quia erant communia: Dauid autem vſus eſt hic iſto prouerbio, quia agebat ad propoſitum ſuum de occiſione Saulis.

An ſit conueniens ſacram ſcripturam allegare prouerbia vulgarium. Quæſt. XXIIII.

QVAERET aliquis, an cõuenienter ſacra ſcriptura alleget prouerbia, & auctoritates vulgarium. Aliquis dicet, ꝙ non: nam quando aliquid inducitur teſtimonium alterius, illud firmius eſt, q̃ id, ad cuius teſtimonium inducitur, quia non debet probari nota ex ignotis: ſed ſacra ſcriptura eſt D firmiſſima veritas, nec poteſt aliquid induci, quod firmius ſit: ergo non debet aliquod prouerbium induci in ſcriptura. Patet hoc, quia ſacra ſcriptura eſt ita firma, ꝙ potius aſſentire debemus dictis ſuis, quàm eis, quæ oculis viderimus. Sic patet ſecunda Petri. c. 1. nulla tamen vulgaris parabola, immo nulla ſcientia eſt tantę firmitudinis: cum potius credamus rebus, quàm verbis: quia ab eo ꝙ res eſt, vel non eſt, oratio vera, vel falſa dicitur eſſe, vt patet. 2. Perihermenias. Ergo nulla ſcientia, vel vulgare prouerbium eſt tantę firmitudinis, vt ſacra ſcriptura. Rñdẽdũ eſt, ꝙ ĩ ſacra ſcriptura poſſunt allegari ꝓuerbia, vel auctoritates aliquorum extraneorum tripliciter. ſ. ad cõfutandum eas, vel ad referendum, vel ad proban- E dum aliquid per eas. Primo modo conueniens eſt allegari parabolas, & auctoritates extraneorum: qa cum ſacra ſcriptura ſit firmiſſima veritas, & eminẽtiſſima, ipſa debet corrigere falſitates, quę habentur in alijs doctrinis: potiſſime in moralibus, de quibus eſt cura ſacræ ſcripturę. Et quia interdum inducũtur aliqua, quę ſunt communia in moribus, per q̃ homines attrahuntur ad faciendum malum, vel diſtrahũtur à bono, debuit ſcriptura prouidere in his corrigendo falſitates vulgariter dictas: potiſſimè, qñ iſtę ſunt circa finem humani ſtatus. Sic enim fuit opinio quorundam, ꝙ non erat Deus: & quia iſte erat maximus error, per quẽ traheretur hõ ad omne malum, & diſtraheretur a bono, ſcriptura redar-

In ſacra ſcriptura poſſe aliquod extraneũ allegari tripliciter intelligitur.

guit hos tanquam inſipientes, dicens: dixit inſipiens
in corde ſuo, non eſt Deus: Pſal. 13. & 52. Sic etiam
fuit error, quòd anima humana non erat aliquis ſpi
ritus, qui poſt mortem maneret ad fęlicitatem, vel
pęnam: ſed erat tanq̃ mollis aer, qui diffundebatur.
Quo præſuppoſito, iſti volebant ſe dare omni dele-
ctationi, & viuere per iniuſtitiam: ideo ſcriptura ſa-
cra ponit errorem illorum, & latè improbat Sap. c.
2. ſic etiam fuit error aliorum, quòd non erat reſur
rectio, ideo quòd deberent homines vacare cibo, &
potui. Iſtum errorem recitat ſcriptura, & improbat
Iſa. ca. 22. ſ. Ecce gaudium, & læticia occidere vitu-
los, & iugulare arietes; comedere carnes, & bibere
vinum; comedamus, & bibamus, cras enim morie-
mur: & reuelata eſt ī auribus meis vox Domini exer
cituum: ſi dimittetur iniquitas hęc vobis donec mo
riamini? q d. non dimittetur. Apoſtolus quoq; ma-
gis increpat iſtam inſaniam. 1. ad Cor. ca. 15. ſ. Si ſecū
dum hominem ad beſtias pugnaui Epheſi, quid mi-
hi prodeſt ſi mortui non reſurgunt? manducemus
& bibamus, cras enim moriemur: nolite ſeduci: cor
rumpunt enim bonos mores colloquia mala: mul-
ta enim huiuſmodi inducit ſacra ſcriptura de his,
quæ in doctrinis vulgaribus peruerſè circa mores
dicta ſunt, vt ea improbet: ſic erat quod dicebāt Iſ-
raelitæ, ſcilicet, quòd filij, & nepotes occidebantur à
Deo pro patribus: & hoc habebant in prouerbium.
Deus autem iſtud excludit Ezech. 18. cap & Iere. ca.
32. ſ. quid eſt, quòd inter vos parabolam vertitis in
prouerbiū iſtud, dicentes: Patres comederunt vuā
acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt: viuo ego
dicit Dominus, ſi erit vobis vltra parabola hęc in ꝓ-
uerbium in Iſrael: ecce omnes animæ meæ ſunt, vt
anima patris, ita & anima filij mea eſt, anima, quæ
peccauerit, ipſa morietur &c. Secundo modo ſcri-
ptura inducit prouerbia, vel auctoritates extraneo-
rū ſolū referēdo illas ab alijs eſſe dictas: nā in ſcriptu
ra ſacra multa ponuntur hiſtoricè, & introducunt
perſonę loquentes: & quia interdum locutæ fuerūt
parabolas, introducuntur parabolę: ſic patet hic: nā
Dauid loquebatur ad Saulem: & ad confirmationē
dicti ſui, induxit iſtud prouerbium. ſ. Ab impijs egre
dietur impietas. Scriptura autem illud ponit nō ad
confirmationem ſuam, ſed referendo, quòd Dauid
illud dixerit: ſic etiam habetur infra 2. li. c. 20. de mu-
liere illa, quæ erat in Abela, & dixit: qui interrogāt,
interrogent in Abela: & dixit ꝙ iſte ſermo habeba-
tur in prouerbio antiquo, vbi ſcriptura nihil ꝓbat,
vel improbat, ſed refert id, quod ab illa muliere
dictum eſt. Tertio modo inducuntur prouerbia,
vel auctoritates exterorum ad probationem ſacræ
ſcripturę: non quidem quòd illa firmiora ſint, quā
ſacra ſcriptura, cum illa habeat firmitatē ſuper om-
nem ſermonem humanum, ſed quia illa prouerbia
reſpectu quorundam notiora ſunt, & firmiora: ſic
Cap. 2. enim accidit in diſciplinis: nam ſemper probatio de
bet fieri ex aliquo magis noto, vt patet. 1. Poſteri. ac
cidit tamen, quòd quibuſdam magis nota videātur
ea, quæ ſunt minus nota: & ſic arguunt via conuer-
ſa: ſicut interdū ab effectibus ad cauſas arguimus, &
à poſterioribus ad priora: tamen ſecundum naturā
cauſæ, & priora maiorem habent euidentiam, quā
effectus, & poſteriora. ſic igitur quanquam ſimplici
ter loquendo nihil poſſit eſſe firmius ſacra ſcriptu-
ra: quidam tamen ſunt, à quibus reputantur nimis
infirma, ſicut ab infidelibus, & ab eis, qui nōdū ſunt
prouecti in fide: De his enim dicit Iſaias: Quis credit
auditui noſtro. & brachium Domini cui reuelatum
eſt. 53. c & Apoſtolus ad Rom. c. 10. dicit, quòd non
omnes obediunt euangelio: reſpectu ergo iſtorum

F oportet duci alias probationes, nec eſt iniuſtum: nā
Deus iubebat, quod ad hoc, quòd crederetur alicui
prophetæ, quòd erat verus propheta, induceret ſi-
gnum Deuter. cap. 13 & 18. Chriſtus quoque dedit
poteſtatem Diſcipulis faciendi miracula ad confir-
mationem fidei Mar c. vlti. ſicut ergo per hæc habe-
bant confirmationem legis euangelicę, quanquam
miracula non erant firmiora ipſa lege euangelica:
ita ergo interdum ex auctoritatibus exteriorum ꝓ-
bari poterat fides catholica. Pro quo conſiderandū; Prælati obligant ad duo.
quòd catholici potiſſimè illi, qui ſunt in prælatura,
obligantur ad duo. Primo ad reddendum rationem
de omnibus, quæ credimus, & ſperamus, non quidē
probando illa demonſtratiuè, & à priori, ſicut in di-
G ſciplinis; ſed oſtendendo, quòd non implicant con-
tradictionem: nec eis datis, ſequitur aliquod incon-
ueniens, vel inhoneſtas in moribus. Secundo tenen-
tur improbare omnem hęreſim, vel poſitionē, quæ
ſit contra fidem catholicam. De primo patet. 1. Pe-
tri. cap. 3. ſ. Parati eſtote ſemper ad ſatisfactionē om
ni poſcenti vos rationem reddere de ea, quæ in vo-
bis eſt, ſpe, & fide De ſecundo patet 2. ad Cor. ca. 10.
ſ. arma militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed poten-
tia Deo ad deſtructionem munitionum: conſilia
deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe
aduerſus ſcientiam Dei, & in captiuitatem redi-
gentes omnem intellectum in obſequium Chriſti,
& in promptu habentes vlciſci omnem inobedien-
H tiam, ideſt, debent habere prælati rationes ad vl-
ciſcendum omnem inobedientiam, ideſt, om-
nem poſitionem, quæ non obedit fidei catholicæ.
De primo conſiderandum, quòd non obligatur ali-
quis probare ea, quæ in fide catholica habemus ex
eis, quæ aſſerunt hęretici: quia non ſunt apud ipſos
ſufficientia documenta pro omnibus, quæ nos cre-
dimus: ſi tamen interdum reperiatur aliquid in do-
cumentis gentilium, per quod fides catholica robo-
retur, quanquam illa non eſſet probatio ſimplici-
ter, tamen contra illos eſſet efficaciſſima, & tunc
licitum eſt, immo nimis laudabile, quòd aliquis vte
retur in omnibus, vel in multis poſitione philoſo-
phorum, & infidelium: ſic fecit Apoſtolus Actuū.
I cap. 17. cum probare vellet contra Athenienſes, ꝙ
Deus eſt prope omnibus, & à nullo diſtans, ait: In ip-
ſo enim viuimus, mouemur, & ſumus: ſicut qui-
dam veſtrum poetarum dixerunt: genus Dei ſu-
mus. Hoc tamen difficile eſt. Sic dixit Augu: & ha-
betur in prologo Lactantij de falſa religione. Vti-
nam potuiſſem tam faciliter noſtra probare, quàm
aliena deſtruere. Ipſe autem deſtruebat aliena au-
ctoritatibus ipſorum infidelium. Secundum erat,
quòd prælati catholici debent improbare omnem
hæreſim inſurgentem contra fidem, & in hoc faci-
lius eſt vti teſtimonijs ipſorum infidelium ad impro
bandum poſitiones ſuas, quàm ad probandum, qđ
nos credimus: & tunc etiam licitum eſt, quòd ſacra
K ſcriptura, & doctores eius vtantur prouerbijs, vel
auctoritatibus exterorum ad probandum contra
ipſos. Aliquando autem ſcriptura accipit prouer-
bia in probationem ſuam reſpectu eorum, qui non
ſunt ſubiecti ei, vt per ea, quæ adducta ſunt ab ex-
tra, credant ſcripturam ſacram vera enunciare. Si-
cut fecit Moyſes Num. cap. 21. cum vellet probare,
quod terra regis Sehon, quam acceperunt Iſraelitæ,
fuiſſet quondam regis Moab, induxit verſus prouer
biales, qui vertebantur inter ipſos Amorrhæos, &
Moabitas, ſ. vnde in prouerbio dicitur: venite in Eſe
bon, ædificetur, & conſtruatur ciuitas Sehon: ignis
egreſſus eſt de Eſebon, &c. Interdū aūt ſcriptura in-
ducit ꝓuerbia vulgaria cōtra catholicos ad ꝓbandū

magni-

magnitudinem miſericordie Dei. Sic patet Hiere. capit. 3. ſcilicet. vulgo dicitur, ſi dimiſerit vxorem ſuam, & recedens ab ea duxerit alteram, nunquid reuertetur ad eam vltra? tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, & ego ſuſcipiam te. De parabolis autem, quibus Chriſtus vtebatur, non attinet ad præſens: quia illę non erāt prouerbialia dicta, nec auctoritates exterorum ad confirmandum, quod dicebat, ſed erant quædam inuoſucra ſententiarum: ita vt non poſſent omnes audientes intelligere, quod dicebatur. Patet Mat. c. 13. ſine his autem parabolis raro Chriſtus loquebatur: vnde diſcipuli inſtante tempore paſſionis eius, cum viderunt, ꝙ loquebatur manifeſtè, mirati ſunt, quòd non diceret parabolas, vnde dixerunt: ecce nunc palam loqueris, & prouerbium nullum dicis. Ioa. cap. 16. Cum tamen loquebatur turbis, ſemper loquebatur in parabolis. Mat. cap. 13. ſcilicet. Hæc locutus eſt Ieſus in parabolis ad turbas, & ſine parabolis non loquebatur eis. De his ergo non attinet ad præſens, cum agatur an ſacra ſcriptura debeat vti prouerbijs. Quod ſatis apparet ex dictis. *Ab impijs egredietur impietas.* id eſt, iniqua occiſio fiet per homines iniquos, quaſi dicat. ego non occidam te manu mea, nec aliquis iuſſu meo, ſed aliqui iniqui occident te, & peccabunt in occidendo. Deus tamen dabit mihi illo modo vindictam. Hoc dicebat Dauid, quia putabat, quod cū eſſet Saul iniquus, Deus traderet eum in manus aliquorum virorum iniquorum de ſeruis ſuis, qui eum occiderent, ſicut fuit poſtea occiſus Isboſeth filius eius à duobus viris de regno ſuo, vt patet infra 2. lib. cap. 4. Deus tamen diſpoſuerat de Saule, ſcilicet, quòd occideretur à Philiſthinis. Et ſic factum eſt, infra c. vltimo. *Manus ergo mea non ſit in te.* Et propter hoc manus mea nō erit in te ad te occidendū, quaſi dicat. ego deſidero vindictam de te, & Deus dabit eam mihi per manum aliquorum impiorum ſine crimine meo. ſuperfluum ergo eſſet, quòd ego mitterem manus meas in te, quod non eſſet ſine crimine. *Quem perſequeris rex Iſrael? quem perſequeris?* Iſta eſt quædam increpatio irriſoria, quaſi dicat. rex Iſrael, qui eſt rex valde magnus inter alios reges, non deberet egredi ad perſequendum, niſi multitudinem hoſtium fortiſſimorum, nūc autem perſequitur vnum hominem inermem & inauxiliatum, quaſi dicat, verecundum hoc eſt, & irridendum. *Canem mortuum perſequeris, & pulicem vnū.* quaſi dicat, tu perſequeris vnum canem mortuum: quia ita ego ſum, ſicut vnus canis mortuus, & ſicut vnus pulex. Canis etiam ſi ſit viuens magis latratu, quàm ferocitate terret, cùm autem mortuus fuerit, latratu, & ferocitate caret: quòd ergo aliquis perſequeretur canem mortuum, ridiculum eſt, quia ille nulli nocere poteſt, nec latratu inquietare. Ita etiam erat Dauid ad Saulem: ipſe enim non erat ferox inuadendo Saulem, vel turbando ipſum, quia impotens erat, & potius fugiebat. Vocibus quoque non inquietabat eum, quia nihil mali de Saule vnquā dixerat, ergo canis mortuus erat. Ridiculum quoq; eſt, quòd aliquis perſequatur vnum pulicem, cum ſit res minima: ita Dauid minimus erat in conſpectu regis Iſrael, ſcilicet, pauper, & inauxiliatus: ridiculum ergo erat, quòd Saul perſequeretur eum, ſed infra cap 26 dixit Dauid: egreſſus eſt rex Iſrael, vt quærat pulicem vnum, ſicut perſequitur perdix in montibus. In quo ſignificauit paruitatem ſuam vocans ſe pulicem vnum, & celeritatem, atque deſiderium Saulis in perſequendo Dauid: cum dixit, quòd perſequebatur ipſum ſicut perdix in montibus, ſcilicet, ꝙ ſicut illi, qui perſequuntur perdices in mon-

A tibus, aſcendunt loca aſpera, & abrupta: ita Saul ſuper abruptiſſimas petras, quæ ſolis ibicibus peruiæ ſunt, perſequebatur Dauid, vt patet ſupra. *Sit Dominus iudex, & iudicet inter me, & te.* id eſt, nolo alium iudicem inter me, & te, niſi Deum. Hoc dicebat, quia putabat, quòd nullus eſſet iudex Saulis, niſi Deus, eo quòd ipſe erat exemptus à poteſtate omnium: cum Deus vnxiſſet eum in regem. Vel fortè dicebat propter reuerentiam regiam nolendo ſubmittere regem alicui, vt iudicaret inter eum, & Dauid. Vel dicebat hoc, quia omnes iudices erant ſibi ſuſpecti: nam ſciebant omnes Iſraelitæ, quod Saul deſideraret nimis occidere Dauid: ſi ergo aliquis conſtitueretur iudex de Iſraelitis inter Saulem, & Dauid, vt

B placeret Sauli, ferret ſententiam contra Dauid: Erant ergo ſuſpecti ſibi omnes Iſraelitæ: nec videbat aliquem, quem in iudicem vocaret, ideo vocauit ſolum Deum. *Et videat, & dijudicet cauſam meam.* id eſt, videat quid ego mereor pati à te, & quid tu mihi infers: & dijudicet cauſam meam, id eſt, det ſententiā in iſta cauſa mea ſecundum merita cauſæ condemnando te. *Et eruat me de manu tua.* id eſt, propter merita cauſæ meæ eruat me, ne poſſis vnquam tenere me, & facere, quod vis. *Cum autem compleſſet.* Hic ponitur tertium huius partis, ſcilicet Saulis reſponſio ad iſta verba Dauid: nam cum incepit loqui Dauid, conuertit ſe Saul retrorſum, & audiuit omnia verba Dauid quouſque compleret: nec interrupit ſer-

C monem ſuum, ſed permiſit eum dicere quicquid vellet. *Loqui ſermones huiuſcemodi ad Saul* id eſt, omnes ſermones ſuprapoſitos, quaſi dicat, nihil reſpondit Saul quouſque Dauid dixit omnia hæc. *Dixit Saul: nunquid vox tua eſt hæc fili mi Dauid?* non dixit hoc Saul tanquam dubitaret an loquens eſſet Dauid, ſed dixit admirando: viderat enim oram chlamydis ſuæ in manu Dauid: ex quo cognoſcebatur, quòd ipſe fuit in manu Dauid: in quo ſtupebat de tam graui periculo, in quo fuit: & de clementia Dauid, quomodo non occidit eum: ideo admirans dixit: nunquid hæc eſt vox tua? quaſi dicat, miror cum hæc ſit vox tua, quòd mihi vitam reliqueris. Vocauit autem Saul Dauid filium, quanquam eſſet hoſtis, ſicut

Reſpond. Saulis ad Dauid.

D ipſe dixit: quis enim cum inuenerit inimicum ſuū, dimittet eum in via bona? Vocauit tamen eum filium, eo quòd ſe habuerat ad illum tanquam filius ad patrem: nam ſi conſideraſſet, quòd erat hoſtis acerrimus eius, debuiſſet eum occidere cum poſſet: ſic etiam Dauid ad indicandum iſtam miſericordiā vocauit Saulem patrem, vt patet ſupra, ſcilicet: quin potius pater mi vide, & cognoſce oram chlamydis tuæ in manu mea. *Et leuauit Saul vocem ſuam, & fleuit.* Hoc fecit Saul, quia confractus fuit animo videns, quòd tam iniuſte perſecutus fuerit Dauid, & Dauid tam clemens fuerit in eum: erat autem ſignum doloris magni, quòd vir fleret: maximè cum eſſet vir tanti honoris, ſcilicet, quia erat rex: agebat ergo ex

E amaritudine cordis. *Dixitque ad Dauid: iuſtior tu es, quàm ego.* id eſt, tu es iuſtus, & ego ſum iniuſtus, Eſt autem iſte modus loquendi improprius: quia ſiue exponatur cōparatiuus affirmatiuè, ſiue negatiuè, ſemper eſt falſa propoſitio; quod patet, vt ſi dicamus: tu es iuſtus, & ego ſum iuſtus: ſed tu es iuſtior, tunc vna exponens eſt falſa, ſcilicet, ego ſum iuſtus, quia erat Saul iniuſtus, & volebat ſe confiteri hic iniuſtum. Si autem exponatur negatiuè, dicetur ſic. tu non es iuſtus, & ego non ſum iuſtus, ſed iniuſtior ego ſum te, & tunc falſa eſt vna exponens, ſcilicet, tu non es iuſtus, quia Dauid iuſtus erat, & Saul hoc confitebatur: ſed debet exponi, vt dictum eſt.

Saul verè loquebatur ad Dauid: dolebat enim acriter, quòd iniuſtè eum perſecutus fuiſſet.
Quaſt. *XXV.*

QVAERET aliqnis, an Saul iſta verè diceret, vel pet ſraudem, vt deciperet Dauid, & caperer. Dicendum, quòd dicebat iſta verè: dolebat enim actiter, quòd perſecutus fuiſſet eum iniuſtè: quod apparet ex fletu: quia fœminis facilè eſt mendaces effundete lachrymas: viri autem non habent promptum plorare, niſi verè doluerint: Saul tamen mox lachrymatus eſt, vt audiuit Dauid. Etiam paret, quia Saul confeſſus eſt ſe fuiſſe iniuſtum contra Dauid, & fuiſſe clementem Dauid in eum. Etiam orauit, vt Dominus redderet ei viciſſitudinem pro G miſericordia, quam operatus fuerat erga eum. Sed adhuc aliquis dicet, quod illæ voces erant, & poterant dici falſa intentione. Sed non ſtat, quia immediatè Saul ceſſauit perſequi Dauid deſcendens in domum ſuam, ſi tamen non verè doluiſſet de perſecutione præterita, & haberet animum perſequendi illum, nunc potuiſſet in montibus perſequi, eum nõ multum diſtaret ab eo: ceſſauit tamen, ergo verè doluit de perſecutione præterita, & habuit animum

Obiectio. nunquam poſtea perſequendi Dauid. Sed dicetur

Reſpõſio. contra hoc: quia poſt hæc Saul perſecutus eſt Dauid in deſerto Ziph, vt patet infra cap. 26 Reſpondendum, quòd Saul habuit nunc veram Intentionẽ nunquam perſequendi Dauid: poſtea tamen inmu H tatum eſt cor eius: erat enim Saul ſicut incontinẽs, qui rationi obedit quando paſſio non eſt præſens, & proponit nunquam agere incontinenter: quia tamẽ duram ſuſtinet paſſionem, illa adueniente, egreditur ab opinione, & agit quod paſſio ſuggerit: Saul autem conceperat odium ferociſſimum in Dauid: aliquando tamen ſuadentibus aliquibus per rationes manifeſtas retrahebatur, & proponebat nunquam nocere Dauid, ſicut factum eſt, ſupra cap. 19. orante Ionatha pro Dauid. Rurſus tamen redibat odiũ, & incipiebat Saul perſequi Dauid ſicut prius. Ita ergo hic, quia ratio fuit euidentiſſima, per quam patebat Saulem egiſſe impiè, & Dauid fuiſſe clemẽtem, doluit Saul de commiſſo. Rurſus tamen re- I nouatus eſt dolor, & odium, quod conceperat in Dauid, & perſecutus eſt eum in deſerto Ziph: ſic iam ſæpe egerat, & iterum agere propoſuit, infra capit. 26. Dicens: reuertere fili mi Dauid: nequaquã enim vltra malefaciam tibi: & tamen adhuc poſt illud Saul intendebat perſequi Dauid, quouſque audiuit eum fugiſſe in terram Philiſthinorum: & tunc deſperauit eum perſequi, vt patet infra capit. 27. & tamen tam hic, quàm infra capit. 26. vere dolebat Saul de malis commiſſis in Dauid. *Tu enim tribuiſti mihi bonum*. Hoc refertur ad illa, quæ fecerat Dauid antequam inciperet perſequi eum Saul, ſcilicet, ꝙ expoſuerat ſe ad mortem pro eo contra Goliath, & ſæpe pugnauerat contra Philiſthinos pro Saule: e- K rant autem iſta ad bonum, & ad honorem Saulis: ſic dixit Ionathas ad Saulem de Dauid: opera eius bona tibi ſunt valde, & poſuit animã ſuã in manu ſua, & percuſſit Philiſthæum, & fecit Dominus ſalutem magnam vniuerſo Iſraeli: vidiſti, & letatus es, ſupra capi. 19. poſſet autem referri ad iſtam clementiam, quam habuit Dauid de Saule non occidendo eum, cùm potuiſſet: in hoc enim maximum bonum ei egerat: melius tamẽ refertur ad bona priora, eo ꝙ dicitur hic: tu feciſti mihi bonum, & ego retribui tibi mala. Conſtat tamen, ꝙ poſtquam Dauid fecit iſtam clementiã Sauli, nullum malum ei retribuit, quia illa facta fuerat immediatè ante iſta verba: er- F go non refertur ad illam clementiam, ſed ad alia bona, quæ fecerat Dauid pro Saule, quia poſt illa Saul intulerat multa mala Dauid perſequendo eũ ſępius. *Ego aũt reddidi tibi mala*: ſ. conando eum occidere: bis enim conatus eſt Saul lancea percutere Dauid ſupr. c. 18. & 19. iuſſit etiam eum occidi à ſeruis ſuis, & poſtea iuſſit eum teneri, ſupr. cap. 19. Deinde cępit eum perſequi effugando eum de terra ſua, vt patet ſup. c. 21. vſque huc. *Et tu indicaſti hodie quæ feceris mihi bona*. i. ex hoc, quod feciſti hodie apparet, ꝙ opera tua bona erãt erga me. & nõ loquit̃ hic Saul de clementia, quã habuit in eum Dauid: quia de iſta per ſe patebat, ꝙ erat bona, nec erat inducendum argumentum ad illa: ſed loquit̃ de alijs operibus præcedentibus Da- G uid erga Saulẽ, quia de illis putabat Saul; ꝙ fuiſſent aliqua mala, & ꝙ inſidiaretur ei ad interficiendum illum, vt regnaret poſt eum: nunc autem apparet, ꝙ illa falſa erant, quia ſi Dauid deſideraſſet occidere Saulem, cum nunc haberet in manibus, præſertim cum tanta ab eo paſſus eſſet, occidiſſet illum: ſed miſertus eſt ei: ergo nunquam habuerat voluntatem occidendi Saulem. *Quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me*. i ex hoc, ꝙ non occidiſti me, cum Dominus tradidiſſet me in manus tuas, apparet, ꝙ ſemper operatus fueris bona erga me, & dilexeris me. Dicit autem Saul, ꝙ Dominus tradidit eum in manus Dauid: quia ipſe fuerat in poteſtate eius, quando præſcidit ſummitatem chlamydis ip- H ſius: & hoc non poterat eſſe, niſi Deus voluiſſet eum tradere huic periculo propter peccata ſua, reliqua autem aſcribi debẽt Dauid, ſ. ꝙ non occiderit eum: nam iam Deus ſufficientem locum dederat ei ad occidẽdum ipſum. *Quis enim, cum inuenerit inimicum ſuum, dimittet eum in via bona?* q d. nullus eſt, qui inueniat inimicum ſuum. ſ. in loco, vbi poteſt ei nocere, & dimittet eum in via bona. i. dimittat proſperari, ſed infert ei mortem In quo Saul laudabat nimis Dauid, ꝙ ipſe vſus fuerit inſolita clementia. ſ. ꝙ nemo alius ſic facere conſueuerat. *Sed Dominus reddat viciſſitudinẽ hãc*. ideſt, Dominus det tibi præmium pro hoc bono, quod operatus es in me. Viciſſitudo ſignificat duo. ſcilicet, mutationem, & commutationem. De pri- I mo patet Iac. capit. 1. ſcilicet. Apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obũbratio, ideſt, nõ eſt apud Deum vmbra, ſiue ſimilitudo viciſſitudinis, ideſt, mutationis, ſcilicet, quòd aliquid vna vice habeat, & non habeat alia, ſed quod vna vice habet, ſemper habet. Secundò accipitur viciſſitudo pro commutatione: vt ſi aliquis dat, & poſtea recipit: eſt enim iſta viciſſitudo, quia eſt mutatio vicis, ſcilicet, quia vna vice dat, & alia vice recipit. Sic accipitur hic: nam orauit Saul, quòd ſicut Dauid dederat bonum ei, ita à Deo acciperet bonum. *Pro eo, quod hodie operatus es in me*: ideſt, pro clementia, quã habuiſti hodie in me, quaſi dicat. multa alia bona ꝑ me feciſti, ſed iſtud excedit omnia: ideo Deus re- K tribuat tibi pro eo. Dixit autem, quòd Deus retribueret, quia Saul putabat ſe impotentem ad retribuendum pro hoc: & verum erat, quia Dauid ſeruauerat hic vitam Saulis, & dederat ei ex clementia, quam potuiſſet auferre lege hoſtili: nulla autem ęqua ponderatio eſt pro vita in humanis bonis, cum ipſa ſint propter hominum vitam. Quanquam igitur Saul daret Dauid totum regnum ſuum, non ſufficienter retribueret: ideo orauit Saul, quòd Deus retribueret Dauid pro his. *Et nunc, quia ſcio, quòd certiſſimè regnaturus ſis*. Hic incitat Saul Dauid, vt iuret ei de nõ occidendo poſteros ſuos pro malis, quę paſſus eſt ab eo, & dicit. quia ſcio, quòd regnaturus ſis in Iſrael, & poteris delere totum genus meum propter

Viciſſitudo ſignificat mutationẽ, & commutationem.

mala

mala, quæ ego tibi intuli, rogo te, vt iures mihi, ne deleas ſemen meum poſt me.

Quomodo Saul ſciebat Dauid regnaturum poſt eum. Quæſtio. XXVI.

QVAERET aliquis, quomodo ſciebat Saul, quòd Dauid regnaturus eſſet. [Prima Opinio.] Aliquis fortè dicet, quòd Saul neſciebat hoc, nec præſumebat eſſe verum, ſed dicebat ad reddendum Dauid ſecutum, vt facilius eum capere poſſet. Sed hoc non ſtat, quia Saul hoc ſciebat, vel ſaltem præſumebat, ſicut dixit Ionathas præcedenti cap. ſcilicet. ne timeas, nec enim inueniet te manus patris mei, & tu regnabis in Iſrael, & ego ero tibi ſecundus, ſed & pater meus Saul ſcit hoc: ergo non fingebat Saul ſe ſcire iſta, ſed ſic credebat. [Secunda Opinio.] Tunc autem dicet aliquis, quòd Saul ſciebat hæc, quia audierat, quòd vnctus eſſet in regem à Deo per Samuelem: ea tamen, quæ Samuel faciebat, erant certiſſima: ipſe enim dixerat ei de regno, & vnxerat in regem, vt patet ſupra cap. 9. & 10. Sed hoc non ſtat, quia ſi ſciuiſſet Saul, quòd Samuel vnxerat Dauid in regē, occidiſſet eum: vnde quando iuit ad vngendum eū in Bethlehem, dixit ad eum: audiet Saul, & interficiet me: & tunc iuſſit Deus, quòd Samuel ferret vitulum in manu, vt non cognoſceretur ad quid ibat, ſupra cap. 16. ſi tamen non eſſet veriſimilè, ꝙ hoc cognito, Saul occideret Samuelem, Deus non dediſſet ei ſignum illud ad occultandum intentionem ſuam: Saul tamen nihil mali egerat Samueli, quia adhuc ille viuebat cum mortuus fuerit, ſequēti capit. ergo nondum cognouerat Saul, quòd Dauid eſſet vnctus in regem per Samuelem. [Tertia Opinio.] Alij ergo dicunt, quòd cognouit nunc Saul per abſciſſionem oræ chlamydis: nam quando Saul ſcidit pallium Samuelis, dixit ei Samuel: ſcidit Deus regnum Iſrael à te hodie, & tradidit illud proximo tuo, ſupra capit. 15. Dicunt autem Iudæi, quòd tunc Samuel dixit Sauli, quòd quicunque ei ſic amputaret partē chlamydis, regnaturus eſſet, & quia nunc viderat Saul, quòd Dauid abſciderat ſibi oram chlamydis, ſciuit eum regnaturum. [Quarta Opinio.] Sed iſtud fictiicium eſt, & nullo modo ſtat, quia tunc cum iſta abſciſſio chlamydis nouiter fuerit, nūc nouiter cognoſceret Saul, quòd regnaturus eſſet Dauid. Ante hoc tamen cognoſcebat, vt patet præcedenti capit. Cum dixit Ionathas: ſed & Saul pater meus ſcit hoc. Ergo non cognouit per abſciſſionem chlamydis. Sed dicendum, quòd cognouit hoc Saul per mirabilia, quæ Deus faciebat per Dauid: nam antequam Saul perſequeretur Dauid, Deus adiuuabat eum in omnibus actibus bellicis, & erat admirabilis ſuper omnes Iſraelitas: ibi autem cognouit Saul, quòd Deus erat cum illo, & receſſerat à ſe, ſupra capit. 18. Cum autem cœpit Saul perſequi eum, & conatus eſt percutere illum lancea, Deus bis illum eripuit. ſupra capit. 18. & 19. Poſteà quoq; in omnibus perſecutionibus Deus eripuit Dauid de manu hoſtium ſuorum, & de manu Saulis, vt patet vſque huc ex præcedentibus: nunc quoque tradiderat Saulem in manus eius: ergo manifeſtè Deus erat cum illo, ex quo arguebat Saul, ꝙ vellet eum facere regem.

Quomodo Saul credidit Dauid eſſe regnaturum, cum regnum ad eius ſucceſſores ſpectaret. Quæſt. XXVII.

QVAERET aliquis, quomodo Saul potuit credere, quòd Dauid regnaturus eſſet, cum regnū

A de iure pertineret ad ſucceſſores ſuos. Aliquis reſpondebit, quòd Saul credidit Dauid conſortandū eſſe nimis poſt mortē ſuam, & quod occideret omnes de ſtirpe ſua, & tunc ipſe regnaret, non manente aliquo ſucceſſore, & ob hoc Saul voluit, quòd iuraret ei Dauid, ne deleret ſemen ſuum poſt eum, vt patet hic. Sed hoc non ſtat: quia iſti præſupponunt, quòd Dauid deleret omne ſemen regium, & tunc ipſe regnaret tanquam non exiſtente aliquo ſucceſſore legitimo, ſed eſt contra literam, & intētionē Saulis: quia dixit, ꝙ Dauid regnaturus erat, & tūc orat, ne deleat ſemen ſuū: ergo prius putabat regnaturū, ꝗ deleret ſemē ſuum. Dicendū ergo, quod Saul ſciebat regnum Iſrael non prouenire ex ſuc-

B ceſſione, ſed ex Dei electione: ipſe enim aſſumptus fuit in regem à Deo, quanquam eſſet de minima familia inter omnes de tribu Beniamin, & de minima tribu Iſrael, ſicut ipſe confeſſus eſt ſupra capit. 9. ſic ergo, ſi nunc Deus aliquem eligeret in regem, putabat, quòd ille regnaret, & non filij ſui, & quia viderat, quòd Deus erat cum Dauid in omnibus ſuis, putauit, quòd vellet eum vngere in regem, & ſic non regnaret aliquis de ſtirpe ſua poſt eum. Aliter dici poteſt, quòd Saul viderat, quòd omnes Iſraelitæ diligebant nimis Dauid, & obediebant ei in omnibus, cum ipſe ageret bella ipſorum, & egrederetur, & ingrederetur ante eos: honorabant quoque eum ſicut regem: vnde mulieres, quando cantauerunt, dixe-

C runt: percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia: iratusque eſt valde Saul, & dixit: dederunt Dauid decem millia, & mihi dederunt mille: quid ei supereſt, niſi ſolum regnum? putauit ergo, quòd poſt mortem ſuam Iſraelitæ propter magnum fauorem, quem habebat inter illos, facerent ipſum regem: & ſic poſſet delere ſemen ſuum. Sed præcedens modus conuenientior eſt. *Et habitur us in manu tua regnum Iſrael.* Ideſt, habebis in poteſtate tua totum regnum, quaſi dicat. non ſolum vngeris in regem, ſed etiam habebis in poteſtate tua totum regnum, & poteris occidere quos volueris. *Iura mihi in domino.* Ideſt, iura mihi in nomine Domini. *Ne deleas ſemen meum poſt me.* ideſt, poſtquam ego defecero, non oc-

D cidas filios meos, & nepotes, & reliquum genus. *Nec auferas nomen meum de domo patris mei.* ideſt, non facias, quòd nomen meū non maneat in domo patris mei, ideſt, in genealogia patris mei. Quod enim auferatur nomen alicuius de domo patris ſui, erat, ꝙ non maneret aliquis de ſtirpe ſua, in quo conſeruaretur nomen eius. Cum autem manent filij, & nepotes, manet memoria patrum in eis, & non ſunt ablata nomina. Si autem Dauid occideret omnes de ſemine Saulis, aboleretur nomen Saulis de genealogia ſua. Et hoc erat inter Hebræos magnum infortunium: & ne hoc accideret, iubebat Deus, quod fratres minores acciperent vxores fratrum maiorū morientium ſine liberis ad ſuſcitandum ſemen eo-

E rum, Deuter. capit. 25.

Quare Saul voluit obligare Dauid per iuramentum, quòd non deleret ſemen ſuum. Quæſt. XXVIII.

QVAERET aliquis, quare Saul volebat inducere Dauid ad iurandum hæc. Reſpondendum, quod Saul fecerat multa mala Dauid, propter quæ merebatur perire ipſe cum toto genere ſuo: putauit ergo, ꝙ cum Dauid regnaret, recordaretur malorum inflictorum ſibi à Saule, deleretque eius progeniem. Voluit ergo nunc obligare Dauid per iuramentum, vt hoc nō faceret, & quia nūc ſciebat eū eſſe virum bonū, credidit, ꝙ ſi iuraret nō

contrafaceret: ideo rogauit, vt iuraret hæc. Sed di-
cet aliquis, quomodo Saul potuit credere, quod Da
uid, quanquam regnaret poſt mortem ſuam, vel-
let occidere aliquos de genere ſuo? nam nullus de
genere Saulis aduerſabatur Dauid, ſed ſolus Saul.
Cum ergo nunc habuiſſet eum in manibus, & po
tuiſſet eum occidere, & noluit, quomodo veriſi-
mile erat, quòd eo mortuo vellet delere poſteros
ſuos, qui nihil ei nocuerant? Aliquis reſpondebit,
quòd Saul non credidit, quòd Dauid vellet occide-
re poſteros ſuos: ad maiorem tamen ſecuritatem
voluit, quòd iuraret Dauid, quia nihil nocet nego-
cia cautius agere. Sed aliter dicendū eſt, quòd Saul
timuit, quòd Dauid occideret omnes filios ſuos, &
nepotes poſt mortem eius: & cum dicitur, quod
non erat veriſimile, cum noluiſſet occidere ipſum
Saulem. Dicendum, quòd Saul credidit, quòd ſor-
tè Dauid vſus eſt hac benignitate erga Saulem, ne po
ſtea à populo reprobaretur, & non acciperetur in re
gem, ſi occidiſſet regem præcedentem: & quia pu-
tabat ſe futurum regem, ne per hoc impediretur, no
luit mittere manus ſuas in eum: de filijs autem ſuis
ſecus erat, quia poſtquam regnum acciperet, quan-
quam occideret illos, non expelleretur à regno, ideo
ſuſpicatus eſt, quòd vindictam reſeruaret vſque ad
illos: voluit ergo, quòd iuraret. Sed tunc dicet ali-
quis, quomodo putauit Saul, quòd Dauid vellet de-
lere ſemen eius? nam ſaltem Ionatham, & filios eius
non deleret, quia Dauid, & Ionathas erant amiciſ-
ſimi, inierantque inter ſe fœdus pro ſe, & ſemine
ſuo vſque in ſempiternum, ſupra cap. 20. Saul quo-
que cognoſcebat fuiſſe iſtud fœdus initum, vt pa-
ret ſupra cap. 22. ſcilicet. cum filius meus fœdus in-
ierit cum filio Iſai. Ergo ſaltem Ionatham, & ſe-
men ſuum non deleret. Reſpondendum eſt, quòd
quanquam iſtud fœdus fuiſſet interpoſitum, tamen
Saul putauit, quòd Dauid non ſeruaret illud ad Io-
natham, quia deſiderio regnandi occideret eum, &
poſteros ſuos, cum regnum de iure venturum eſſet
ad Ionatham. Deſiderium autem regnandi impel-
lit hominem ad maxima facinora: ſic Lucanus lib.
1. de bello pluſquam ciuili. Hoc autem Saul dixe-
rat Ionathæ, cum ſciret, quòd ipſe defenderet Da-
uid à morte, ſupra cap. 20. ſcilicet. Nunquid igno-
ro, quia diligis filium Iſai in confuſionem tuam? om
nibus enim diebus, quibus vixerit filius Iſai ſuper
terram, non ſtabilieris tu, nec regnum tuum. Puta-
bat enim, quòd deſiderio regnandi Dauid occide-
ret Ionatham, & acciperet ei regnum. Et hoc erat,
quod non ſtabiliretur regnum Ionathæ, ſcilicet, ꝙ
non maneret ei firmum, quia Dauid illud acciperet:
nec ſtabiliretur ipſe Ionathas, id eſt; non maneret
ei vita firma, quia Dauid vellet eum occidere, vt re-
gnaret. Non credidit ergo fœdus Ionathæ valitu-
rum, ideo voluit, quòd nunc ei iuraret, vt poſtquam
regnaret, non deleret totam poſteritatem ſuam.

Iuramentum iſtud ad quid ſe extendit.
Quæſtio. XXIX.

QVAERET aliquis, ad quid ſe extendebat
iſtud iuramentum, & quid proficiebat. Re-
ſpondendum, quòd non ſe extendebat
magis, quàm ius commune, ſcilicet, quòd non erat
obligatus Dauid per iſtud iuramentum pluſquam
obligabat eum ius commune: nam quanquam nūc
iuraſſet Dauid, quòd non deleret poſteritatem Sau-
lis, ſi tamen omnes de progenie illa peccarent, & ſe
cundum legem capite plectendi eſſent, non erat eis
Dauid vitam indulturus propter iuramentum; quia
F hoc dato iuramentum eſſet vinculum iniquitatis,
ſcilicet, vt per hoc daretur libertas alicui faciendi
quæcunque mala: & obligaretur aliquis iudex ad
non faciendum iuſtitiam: vtrunque autem iniqui-
tas eſt, ideo iuramentum præſtitum non ſe exten-
dit ad hoc. Si autem non præſtitiſſet iuramentum
Dauid de non delendo progeniem Saulis, etiam il-
lam delere non poterat in vindictam malorum, quę
paſſus fuerat, quia deſiderare vindictam non eſt ꝑ-
miſſum in nouo, nec in veteri teſtamento: potiſſi-
mè, quia etiam ſi deberet propter vindictam puni-
re, non debebat occidere poſteritatem Saulis, quia
lex iuſſerat, quòd non occiderentur patres pro fi-
lijs, Deut. capit. 24 non ergo proficiebat iſtud iura-
G mentum plus, quàm ius commune. Voluit tamen
Saul, quòd iuraret Dauid, quia putauit, quòd fir-
mius hoc ſeruaret propter iuramentum, & ius com
mune, quàm propter ſolum ius: præſertim ne dici
poſſet periurus, ſi deleret ſemen Saulis, quia grauis
infamia erat regi periurum eſſe. Sed adhuc dicet ali-
quis, quòd iſtud iuramentum proficiebat pluſquam
ius commune in vno caſu, ſcilicet, quòd poſſet Da-
uid repetere iniurias ſibi inflictas à Saule in poſteri-
tate ſua, non deſiderio vindictæ, ſed zelo iuſtitię: ſic
enim quidam improperauit regi Dauid, cum fuge-
ret Ieruſalem, vt patet infra 2. lib. cap. 16. poſtea au-
tem Dauid dixit, quòd non occideretur: quia vene-
rat veniam petiturus, infra 2. lib. cap. 19. Dauid ta-
H men prope mortem ſuam iuſſit Salomoni, vt occi-
deret eum, vt patet infra 3. lib. cap. 2. Et in hoc nō
peccabat Dauid, quanquam feciſſet illum occidi ꝓ
ſolis iniurijs ſibi inflictis. Ita igitur ſi feciſſet occidi
aliquos de poſteritate Saulis, vel totam progeniem
pro iniurijs ſibi inflictis, & hoc non deſiderio vindi-
ctæ, ſed zelo iuſtitiæ, non peccaſſet, ſicut non pec-
cauit iubendo occidi Semei, qui ei iniurias intule-
rat, quia ius commune non obligabat eum ad re-
mittendum actionem iniuriarum, ſed ad remitten-
dum rancorem, qui eſt deſiderium vindictæ: cùm
autem iuraret Sauli Dauid, ꝙ non deleret ſemē ſuū,
quia in hoc remittebat eis iniurias, non poterat oc-
cidere aliquem de ſemine ſuo in pœnā malorum,
I quæ paſſus fuerat à Saule: ergo magis operabatur
iuramentum, quàm ius commune. Sed dicendum,
quòd hoc non ſtat: nam habet iſtud locum in eadem
perſona, ſcilicet, quod ſi deliquit inferendo iniu-
riam, poteſt aduerſarius, non agendo contra ius cō-
mune, repetere iniuriam criminaliter non amore
vindictæ, ſed zelo iuſtitiæ: & ſic fecit Dauid reſpe-
ctu Semei, quia quanquam remiſerit ei rancorem,
iuſſit poſtea, quòd occideretur zelo iuſtitiæ, ſed nō
habet locum in diuerſis perſonis. nam actione cri-
minali non tenentur filij pro patribus, præſertim in
veteri teſtamento, vbi iuſſum eſt, quod in nullo ca-
ſu occidantur filij pro patribus, aut patres pro filijs.
Sic enim fecit rex Amaſias: nam comprehendens
K ſeruos, qui occiderant patrem ſuum occidit illos,
filios autem eorum non occidit: quia lex iuſſerat,
ne occiderentur filij pro patribus, infra 4. lib. cap. 14.
& 2. Paralip. 25. Non poterat ergo Dauid occidere
aliquem de poſteris Saulis licitè zelo iuſtitiæ, vel de-
ſiderio vindictæ, aut qualitercunque: ergo nihil pro-
ficiebat hic iuramentum vltra ius commune. *Et iu-
rauit Dauid Sauli.* ſcilicet, ſicut petiuerat, ne deleret
ſemen eius. Quanquā enim Dauid, & Saul non cō-
uenerint tunc in locum vnum, tamē iurauit Dauid
à longe exiſtens, ideo hic intercidit iuramentum, &
non fędus: qa non poterant interuenire cęremoniæ
fęderis, ſ. ꝙ occiderēt aliqđ animal, & trāſirent Saul,
& Dauid per medias diuiſiones, vel ꝙ aſpergerētur

ambo de ſanguine:nam Dauid nõ auderet accedere A ad locum, in quo erat Saul.

An peccauerit Dauid iurando non delere progeniem Saulis. Quæſtio. XXX.

QVAERET aliquis, an peccauerit Dauid inienedo iuramentum de ſeruando progeniem Saulis,ne deleretur. Aliquis dicet,ꝙ peccauit,quia Deus reprobauerat Saulem, & progeniem ſuam: & hoc manifeſtum erat Dauid, & Iſraelitis,cum hoc dixiſſet Samuel,ſupra cap. 13. & 15. ꝙ ergo vellet Dauid approbare conſeruando id, quod Deus reprobauerat,peccatum erat. Reſpondendum, ꝙ Dauid non peccauit iurando non delere progeniem Saulis, im- B mo meruit, quia per hoc voluit ſe obligare ad opus licitum:erat enim licitum, ꝙ Dauid non occideret poſteritatem Saulis:Immo neceſſarium ex lege,quia non debebant filij occidi pro patribus. Quod ergo iuraret Dauid inſtantia alterius id, quod aliàs facturus erat,non erat licitum. Cum autem dicitur, quòd Saul erat reprobatus, & ꝓgenies ſua, ideo, ꝙ Dauid peccabat iurando hoc, quia approbabat reprobatũ à Deo, Dicendum,ꝙ non ſtat,quia aut accipitur hic reprobatio quantum ad vitam ęternam, aut quantum ad regnum.ſ.ne regnaret poſteritas Saulis. Si primo modo dubium erat Dauid, an Saul, vel aliqs de ſtirpe ſua reprobatus eſſet, ſed dato,ꝙ dicamus, ꝙ Dauid cognoſcebat tam Saulem, quàm omnes de C ſtirpe ſua reprobatos,non poterat eis ob hoc tempo raliter nocere,ſed obligabatur ſeruare eos indẽnes, & abſtinere ab eorum iniuria, ſicut ab iniuria eorũ, quos ſciret viros ſanctos, & prædeſtinatos ad vitam ęternam:quia alia delicta ſunt, quibus homines tenentur Deo,& alia quibus tenentur in foro ſeculari: non ergo peccabat non occidendo poſteritatem Saulis, quanquam reprobata eſſet ad mortem ęternam. Si autem accipiatur de reprobatione quãtum ad regnum, verum eſt, ꝙ Dauid cognoſcebat ſtirpẽ Saulis non regnaturam, quia Samuel hoc dixerat: ſed ex hoc non peccabat iurando conſeruare vitam ſtirpi Saul,vt viueret,ſed non vt regnaret: Dauid autem per iſtud iuramentũ non conceſſit poſteris Sau- D lis regnum, ſed vitam, ideo non approbat, qđ Deus reprobauerat,& conſequenter non peccabat.

Iurauit Dauid,vt oſtenderet innocentiam ſuam, Quæſtio. XXXI.

QVAERETVR vlterius, quare voluit Dauid facere iſtud iuramentum.ſ. faciendo gratiam hoſti ſuo Reſpondendum, ꝙ Dauid conabatur oſtẽdere innocentiam ſuam,cum nunc conſeruaſſet vitam Saulis,quem tanquam hoſtem occidere potuiſſet: ſi autem recuſaret Dauid ſubire iſtud iuramentum,appareret, ꝙ ipſe intenderet delere poſteritatẽ E Saulis:& tunc Saul haberet cauſam hoſtilitatis cõtra eum: vt ergo Dauid oſtenderet ſe penitus innocentem, oportebat, ꝙ non ſolum manifeſtaret clementiam ſuam in Saulem, ſed etiam oſtenderet ſe non eſſe hoſtem poſteritatis eius. Contrarium tamen pateret,ſi ipſe recuſaret iurat:ei deo ſponte ſubiuit iuramentum: pręſertim quia Dauid obligabatur facere id, quod Saul petebat ſibi iurari, ſcilicet, ne deleret ſemen ſuum: nam dato, quòd non iuraret, obligabatur non occidere aliquem de poſteritate Saulis pro hac cauſa inimicitiarum, quia filij non debent occidi pro patribus,vt dictum eſt: quia ergo ęquum erat, ꝙ Dauid ſecuram redderet poſteritatẽ Saulis iurando,voluit iurare.

A *An Dauid obligabatur ad iurandum, quod petebat Saul. Quæſtio. XXXII.*

QVAERETVR vlterius, an Dauid obligaretur ad iurandum id, quod petebat Saul. Reſpondendum, ꝙ quanquam Dauid obligaretur ad faciendum id, quod Saul petebat ſibi iurari, ſcilicet, ne deleretur progenies eius; tamen non obligabatur iurare ſuper hoc: quia ius commune non obligat aliquem ad iurandum,niſi iudicialiter, vel cum petitur ab aliquo ſuperiori: hic autẽ Dauid, & Saul erant tanquam partes componentes,ideo non obligabatur Dauid præſtare iuramẽtum Sauli: Sic enim eſt in omnibus actibus noſtris:quia quilibet tenetur B non lædere proximum ſuum,nec inferre iniuriam: nullus tamen tenetur alteri iurare quod non inferet ei iniuriam. Dauid tamen quanquam non obligaretur facere id, quod petebatur cum iuramento, etiam ſi non iuraret propter honorem Saulis, & vt non redderet ſe ſuſpectum, iurauit.

An Dauid ſeruauerit iuramentum. Quæſt. XXXIII.

QVAERET aliquis, an Dauid ſeruauerit iuramentum iſtud. Aliquis dicet, quòd non: quia occidit ſeptem viros de ſtirpe Saulis, ſcilicet, duos filios eius, & quinque nepotes, vt patet infra 2. lib. cap. 21. Reſpondendum, quòd in hoc non fuit per- C iurus, quia per iſtud iuramentum non ſe obligabat Dauid ad id, quod erat illicitum,cum iuramentum non ſit vinculum iniquitatis: illicitum tamen erat, ꝙ cum Dauid eſſet iudex,non exequeretur quod iuſtum erat contra quemcunque hominem. Deus tamen voluit, quòd iſti viri de ſtirpe Saulis occiderentur: ergo quanquam præſtitiſſet Dauid iuramentũ de non occidendo aliquem de poſteritate Saulis ex aliqua cauſa, tamen obligabatur occidere nunc, cũ Deus iuberet. Deus enim dixerat,ꝙ erat iratus propter Saulem, & domum eius: quia percuſſerat Gabaonitas: & non erat ceſſatura ira eius, quouſque ſatisfieret Gabaonitis, & qui cum vocari à Dauid reſpondebant,ꝙ volebant occidi ſeptem viros de do- D mo Saulis, ideo Dauid coactus fuit dare eis illos, vt ceſſaret ira Dei, & ſic factum eſt. Sed tunc dicet aliquis,quòd adhuc Dauid violauit iuramentum:nam eodem cap. 21. dicitur, quòd pepercit rex Miphiboſeth filio Ionatham filij Saul propter iuſiurandũ Domini, quod fuerat inter Dauid, & Ionatham: ſi ergo propter iuramentum non poterat occidere filiũ Ionathę,non poterat etiam occidere filios Saulis,qa ei quoque iurauerat. Dicendum eſt, ꝙ Dauid nõ ſeruauit filium Ionathæ propter iuſiurandum, qđ pręſtiterat Ionathæ,quia ex hoc non obligabatur: nam ſi ira Dei non placaretur pro Gabaonitis, niſi occiderentur omnes de domo Saulis,cogeretur Dauid, E non obſtante fędere inito cũ Ionatha,occidere omnes de poſteritate ſua. Veritas autem huius rei fuit, ꝙ ꝓp iuſiurandũ præſtitũ Sauli,& Ionathę,obligabatur Dauid nullũ occidere de ſtirpe Ionathæ, nec de ſtirpe Saulis: niſi fortè in aliquo deliquerent, ꝓp qđ mererent̃ carere vita: nã tunc nullũ iuſiurandũ iſtorũ obligabat. Quod patet,qa Dauid iurauerat ſeruare miſericordiã cũ ſemine Ionathæ vſq; in ſempiternũ.ſ. c. 20. cũ ı̃ñ Siba ſeru⁹ Miphiboſeth filij Ionathę nũciauit Dauid,ꝙ Miphiboſeth trãſiſſet ad partẽ abſolutionis,oẽs facultates,quas habuerat Miphiboſeth dedit Dauid Sibe,vt pat. ĩ 2 li. c. 16. in quo iã nõ ſeruabat miſericordiã ad ſemẽ Ionathæ ꝓp iuſiurandum:quia filius eius videbatur peccaſſe: nunc aũt, qa nec filij Saulis,nec filij Ionathæ deliq̃rant tp̃e Dauid

Dauid quare ſeruauit Miphiboſeth.

obligabatur vtriſque ſeruare Dauid iuſiurandum : F
cum tamen apparuit ira Dei cõtra domum Saulis
propter Gabaonitas, obligabatur vlciſci Dauid irã
Dei, & ex hoc ceſſabat obligatio iuramenti præſtiti,
tam Sauli, quàm Ionathæ, & ſi Gabaonitæ petiuiſ-
ſent, ꝙ rex daret omnes de ſemine Saulis ad occidẽ
dum, cogebatur dare eis filium Ionathæ, & nepotẽ:
& ſic petiuerunt Gabaonitæ dicentes: virum, qui at-
triuit nos, & oppreſſit iniquè, ita delere debemus, vt
ne vnus quidem reſiduus ſit de ſtirpe eius in cunctis
finibus Iſrael. Poſtea autem credẽdum eſt, ꝙ Dauid
rogauit Gabaonitas, ne peterẽt omnes de ſtirpe Sau
lis, ne in eis includeretur filius, & nepos Ionathæ:
& tunc Gabaonitæ non petiuerũt totam ſtirpem
Saulis ſed dixerunt: dentur nobis ſeptem viri de fi- G
lijs eius, vt crucifigamus eos, e.c. & tunc Dauid dedit
illos, in quibus non fuit filius Ionathæ, nec nepos
eius. Et cũ dicitur, ꝙ Dauid pepercit Miphiboſeth,
non eſt ſenſus, ꝙ in poteſtate eius fuit parcere ei, ſed
in poteſtate Gabaonitarum: ipſo tamen orante, pe-
tiuerunt Gabaonitæ ſolum ſeptem de ſtirpe Saulis,
& tunc fuit in poteſtate Dauid dare iſtos, vel illos: &
ſeruauit filium Ionathæ, & nepotem eius. Dicitur
autem, ꝙ fecit propter iuſiurandum, non quidem,
ꝙ obligaretur illud ſeruare in caſu iſto, ſed, quia pp
dilectionem, quam habebat ad Ionatham, ſeruauit
illud. Aliter dicunt quidam, ſ. ꝙ Dauid ſeruauit hic
vtrunque iuſiurandum: nam Sauli iurauerat, ꝙ non
deleret ſemen ſuum, nec auferret nomen ſuum de H
domo patris ſui. Hoc autem iuramentum non vio-
labatur, niſi Dauid occideret omnes de domo Sau-
lis: vno nanque ſeruato, non violabatur iuramen-
tum. Ionathæ autem iurauerat, ꝙ ſeruaret miſeri
cordiam cum ſemine ſuo, vſque in ſempiternum,
ſupra cap. 20. Si autem aliquem de ſtirpe Ionathę oc
cideret, non ſeruabat miſericordiam ad ſemen eius,
ideo obligabatur ex iuramento Ionathæ præſtito,
non occidere aliquem de ſtirpe ſua, & ex iuramen-
to præſtito Sauli, obligabatur non occidere omnes
de ſtirpe ſua: vtrunque autem ſeruauit hic Dauid,
quia non occidit aliquem de ſtirpe Ionathæ, & non
deleuit ſemen Saulis, cùm manſiſſet poſteritas Iona
thæ, quæ erat progenies Saulis. Sed iſta reſponſio nõ I
ſtat propter duo. Primò, quia iſti præſupponunt, ꝙ
iſta iuramenta non obligabant Dauid, & ꝙ ipſe vtra
que ſeruauerit. Sed hoc non ſtat, quia contra man-
datum Dei nullum iuramentum præſtitum alicui
eſt validum: nunc tamen Deus volebat, ꝙ ſatisfieret
Gabaonitis de iniuria in domo Saulis: ſi ergo illi ſẽ-
per petiuiſſent deleri totam ſtirpem Saulis, obliga-
tus fuiſſet Dauid hoc facere, quia aliàs non tollere-
tur ira Dei, cui obligabatur ſatisfacere Dauid ꝑ exe-
cutionem iuſtitiæ: ergo non obligabat aliquod iura
mentum præſtitum, niſi Gabaonitæ deſtitiſſent à pe
titione. Secundò non ſtat iſta reſponſio: quia non
ſeruauit in hoc Dauid iuramentum præſtitum Sau-
li: nam cum Saul petiuit, ꝙ Dauid non deleret ſemẽ
ſuum, quanquam verba ſignarent, ꝙ Dauid non oc
cideret omnes de ſtirpe Saulis, quod timebat Saul: K
tamen intentio Saulis petentis non erat ſolum, ꝙ
non occiderentur omnes de ſtirpe ſua, ſed ꝙ nullus
occideretur: modicum enim proderat Sauli, ſi om-
nes de ſtirpe ſua occiderentur, relicto vnico. Pro
omnibus ergo petiuit ſibi iurari, & ad iſtam inten-
tionem iurauit Dauid: nunc tamen occidit 7. viros
de genere eius, ideo non ſeruauit iuramentum. Re-
deundum igitur ad præcedentem ſolutionem. *Abijt
ergo Saul in domum ſuam*, ideſt, receſſit de monte En-
gaddi, in quo nunc perſequebatur Dauid: & venit
in domum ſuam in Gabaa: ibi enim habitabat, vt pa

tet præcedenti cap. & ſupra cap. 15. *Et Dauid, & viri
ſui deſcenderunt ad tutiora loca*, ideſt receſſerunt de loco
ſpeluncæ, & iuerunt ad alia loca ſecuriora in deſer-
to Engaddi, vel fortè ad alium locum extra deſer-
tum illum. Saul autem videns, ꝙ iniuſtè perſecutus
fuiſſet Dauid, vſq; nunc conſiderata clementia eius
ad ſe, doluit, atque erubuit: ideo ceſſauit perſequi il-
lum pro tunc, & redijt in domum ſuam. In Hebræo
habetur, *Deſcenderunt ad caſtra*. Vbi enim nos habe-
mus hic, & præcedenti capit. & infra 26. loca tutiſſi-
ma, vel firmiſſima, Hebræus habet caſtra, non quòd
ſint aliqua caſtra murata, ſed rupturę magnę in mo
dũ caſtrorũ, quę ſunt ita inſuperabiles, ſicut caſtra.

*Dauid noluit reuerti cum Saule, quia non eſt confiſus in eo,
quamuis pro nunc reconciliatus eſſet.*
Quæſtio XXXIIII.

QVAERET aliquis, quare Dauid non redijt
ad Saulem, cum videret, quòd ipſe verè doleret
de perſecutione præterita, & deſiſtebat iam perſe-
qui illum. Reſpondendum eſt, quòd Dauid ſatis cre
didit, quòd Saul pro tũc dolebat de malo, quod ege-
rat ei: timebat tamen, quòd ſi maneret apud eum,
iterum redeunte furore, occideret eum: ſic enim ſę-
pe fecerat: nam prius conatus eſt ſemel percutere
eum lancea, ſupra ca. 18. deinde reconciliatus eſt ei,
& dedit filiam ſuam in vxorem eod. cap. Rurſus au-
tem incandeſcente furore, iuſſit ſeruis ſuis, quòd oc
ciderent eum, ſupra cap. 19. poſtea vero, cùm placa-
tus eſſet verbis Ionathæ, & iurauiſſet, quòd in nullo
noceretur Dauid, ſuccenſa iterum ira eius, conatus
eſt eum lancea configere cum pariete, eod. cap. Ite-
rum etiam placatus eſt ei, & denuo iuſſit eum addu
ci ad mortem, ſupra cap. 20. cùm ergo toties immu-
taretur cor Saulis, non credidit Dauid ſibi ſecurum
eſſe manere apud eum quantumcunque doleret de
præteritis: ſic enim accidit poſtea: nam quanquam
hic doluiſſet de perſecutione, rurſus perſecutus eſt
eum in deſerto Ziph, ſupra cap. 26. ibi etiam Saul vi-
dens ſe liberatum à morte, quia Dauid voluit ei vi-
tam donare, doluit de malo præterito, & dixit. pec-
caui, reuertere fili mi Dauid: nequaquam enim vl-
tra male faciam tibi. Dauid tamen non credidit his
verbis, ſed receſſit: ideo tunc magis cępit cauere Sau
lem, ne aliqua die incideret in manus eius: & fugit
in terram Philiſthinorum, vt deſiſteret eum perſe-
qui Saul, & tunc deſtitit, quia credidit ſibi impoſſibi-
le eſſe eum capere, infra capit. 27. egit autem in hoc
Dauid cautiſſimè: quia credidit, quod Saul nũquam
reuerteretur ad ſanam mentem erga eum firmiter,
ſed ad tempus, & hoc credidit poſtquam ſciuit ma-
liciam eius eſſe conſummatam, nec in hoc agebat
Dauid contra conſcientiam, quia quanquam tene-
mur inimicis veniam petentibus parcere, tamen nõ
tenemur illis credere, nec redire in priſtinam amici
tiam: etiam ſi ipſi petant hoc, ſi credimus, ꝙ non ſer
uabunt legem amicorum. Hoc autem fecit Dauid:
nam à principio cùm Saul non aſpiciebat eum re-
ctis oculis & conatus eſt eum lancea percutere, cre
didit, quòd diffiniuiſſet eum occidere, & eſſet ſibi pe
riculum manere apud eum: quia tamen nondum
ſciebat, an conſummata eſſet malicia eius, reconci-
liatus fuit ei bis, vel ter: & manebat apud eum, quã-
quam cum periculo: cum autem cognouit, quòd
conſummata eſſet malicia eius, fugit: & noluit am-
plius reconciliari redeundo ad eum.

CA-

CAPITVLVM. XXV.

MOrtuus eſt Samuel, & congregatus eſt vniuerſus Iſrael, & planxerunt eum nimis, & ſepelierunt eum in domo ſua, in Ramatha. Conſurgenſq; Dauid deſcendit in deſertum Pharan.

In præcedentibus poſitus eſt vnus prouentus Dauid ex perſecutione, ſ. ꝙ traditus eſt in manibus eius ſuus perſecutor. Hic ponitur ſecundus prouentus, ſcilicet, mors Nabal, qui erat eius irriſor, vt patet infra: Et diuiditur in duo. Quia ponitur mors Samuelis præcioſa. Secundò ſubditur mors Nabal opprobrioſa, eo ꝙ memoria iuſti eum laudibus, nomen autem impiorum putreſcet, vt patet Prouer. capit. 10. Et diuiditur iſta ſecunda in quinque partes: quia primò ponitur Nabal, & Abigail perſonalis conditio, ſecundò Dauid humilis petitio, tertio Nabal ruſticana reſponſio, quartò Abigail prudẽs obuiatio, quintò Nabal opprobrioſa deſunctio, & eiuſdem narratio. Prima ibi. *Conſurgens Dauid*. Secunda ibi. *Cum ergo audiſſet*. Tertia ibi. *Reſpondens autem*. Quarta ibi. *Abigail autem*. Quinta ibi. *Quod cum audiſſet Dauid.*

An iſta conſequenter ſe habeant ad præcedentia.
Quæſtio I.

QVAERITVR circa primum, an iſta ſe habeant conſequenter ad præcedentia, vel ſit hic aliquis ordo mutatus, & an fuerint facta immediatè poſt præcedentia, vel aliquanto tẽpore poſt. Reſpondendum eſt, ꝙ hic ſunt duæ hiſtoriæ. ſ. vna de morte Samuelis, & alia de Nabal, & Dauid: & non eſt aliqua earum dependens ex alia: ideo quanquam vna ſit conſequens ad præcedentia, de alia non apparet, an ſit conſequens, vel anticipata. Sed dicendum, ꝙ iſtæ duæ hiſtoriæ fuerũt poſt præcedentia. De Hiſtoria enim Nabal magis apparet, quia dicitur infra. conſurgenſque Dauid deſcendit in deſertum Pharam, ideſt, ſurrexit de mõte Engaddi, in quo erat. & iuit in deſertum Pharam: vbi acciderunt ea, quæ facta ſunt de Abigail, & Nabal Carmelo, vt patet in litera. Ergo prius fuit latibulũ Dauid in monte Engaddi, de quo præcedenti ca quàm commoratio eius apud paſtores Nabal, de qua hic. De morte Samuelis non apparet, quomodo ſit conſequens ad ſuperiora, quia tamen nunquam recedendum eſt ab ordine literæ ſine neceſſitate, & litera ponit mortem Samuelis poſt præcedentia: & nõ apparet aliqua ratio mutati ordinis, ideo credendũ eſt, ꝙ illa fuerit poſt præcedentia, & ponatur hic cõſequenti ordine. Cum autem dicitur, an fuerint iſta immediatè poſt præcedentia, Dicendum eſt, ꝙ de hiſtoria Nabal apparet, ꝙ immediatè acciderit, vel ſaltem paucis diebus interiectis: nam dicitur infra in litera: conſurgens Dauid deſcendit in deſertum Pharan. ſ. ſurrexit Dauid de deſerto Engaddi, & deſcendit in deſertum Pharan, in quo erat Nabal: poſtquam tamen venit Dauid in deſertũ illud, manſit aliquanto tempore ibi: & poſtea audiuit, ꝙ tonderet greges Nabal, & tunc acciderunt ea, quæ habentur in litera. ſ. inter aduentum Dauid in deſertum, & tonſionem gregum aliqui dies interciderunt. Sic dixerunt pueri Nabal ad Abigail: Homines iſti boni ſatis nobis fuerunt, & non moleſti, nec quicquam

An fuerit magnum tẽpus inter prædicta, & ſequentia.

A aliquando perijt omni tempore, quo ſumus cũ eis conuerſati in deſerto: pro muro erant nobis, tam in nocte, quàm in die omnibus diebus, quib⁹ paſcimus apud eos greges, vt patet infra. De morte autem Samuelis, ꝙ illa adhuc videtur fuiſſe prior, quàm Hiſtoria Nabal. ſ. ꝙ acciderit eo tempore, quo latebat Dauid in deſerto Engaddi, vel poſtquam deſcendit in deſertum Pharam, vbi erat Nabal, prius tamen, quàm ille tonderet greges, & acciderent ea, quæ habentur in litera: ideo poſita fuit mors hæc in capite huius Hiſtoriæ Nabal: ſi tamen accidiſſet mors Samuelis poſt mortem Nabal poſita fuiſſet in fine huius ca. *Mortuus eſt autem Samuel*. ſ. eo tempore, quo iſta fiebãt: & deſcripta eſt mors eius: quia erat vir iuſtus, B & famoſus in toto Iſrael, cum eſſet propheta quaſi ſolus in tempore ſuo, vt patet ſupra cap. 3. ſ. erat autem ſermo Domini præcioſus in diebus illis, ideſt raro loquebatur Deus hominibus: ipſe autem fuit propheta certiſſimus, quia nihil vnquam fuit irritum de verbis eius, ideo fuit famoſus in toto populo, vt patet eod. cap. ſ. creuit autem Samuel, & Dominus erat cum eo, & non cecidit ex omnibus verbis eius in terram, & cognouit vniuerſus Iſrael à Dan vſque Berſabee, ꝙ Samuel fidelis propheta eſſet Domini. Deſcribitur autem eius exitus, vt cognoſcatur honor, quem Iſraelitæ eius funeri impẽderunt: laudes vero mirificas huius admirandi viri ſcriptura expoſuit in catalogo ſanctorum: Ecclesia. cap. 46. *Et* C *congregatus eſt vniuerſus Iſrael*. ſ. totus populus venit ad plãgendum eum. Hoc autem, quia erat vir honoratiſſimus, & princeps populi: ideo totus populus tenebatur ei ad honorẽ funeris: ipſe n. iudicauit Iſrael 20. annis, vt colligitur, ſupra c. 7 & tũc nullus præerat Iſraelitis, niſi ipſe. Deinde ipſe vnxit Saulem in regem, & poſtea Dauid liberauit quoque Iſraelitas ab hoſtibus, inuocato Deo, & reddidit eis terram, quã abſtulerant Philiſthini: nec auſi ſunt in diebus eius pugnare contra Iſrael, ſupra capit. 7. Poſtea quoque regnante Saule, ipſe inſtruebat eũ in omnibus, quouſque à Deo reprobatus eſt, vt colligitur ſupra cap. 10. & 11. & vſque ad 15. tenebatur ergo ei totus populus ad honorem magnum, ſicut principi in exhi- D bendo pietatem eius funeri. Principibus autem magnus honor impẽdebatur in funere apud Hebræos: quod colligitur Leui. cap. 21. cum dicitur de ſacerdotibus, ꝙ non polluerentur in principe populi ſui, ideſt, etiam ſi moriatur princeps populi, non polluẽtur in plangendo eum, in quo innuitur, quod ſpeciale aliquid erat in honore funeris principis populi, alioquin non diceretur: ſed neque in principe populi ſui contaminabitur. Patet etiam hoc Ierem. c. 22. vbi ponitur de rege Ioachim, ꝙ non lugeretur, ſicut lugebantur alij reges: & hoc ponebatur quaſi in pœnam illius. Vnde dicitur: non plangent eum: væ frater, væ domine, væ inclyte, ſepultura aſini ſepelietur putrefactus, & proiectus extra portam E Ieruſalem. De rege autem Sedechia ponitur, quod fierent ei magni honores, vt patet Iere. 34. ca. ſ. non morieris in gladio, ſed in pace morieris: & ſecũdum conbuſtiones patrum tuorum regum priorum, qui fuerunt ante te, ſic cõburent te, & væ Domine plãgent te. Si tamen non fuiſſent magni honores, qui impẽdebantur principibus inter Iudæos in funere, non prænunciaſſet Deus tanquam aliquid magnũ dedecus funeris Ioachim, & honorem funeris Sedechiæ. *Et planxerunt eum*. ſ. totus Iſrael planxit Samuelem, quia princeps erat. Non tamen eſt intelligendum ſimpliciter, ꝙ totus populus planxiſſet: quoniam ſacerdotes non venerunt ad plangendum Samuelem. Erat enim vetitum ſacerdotibus, tam ſacerdo-

Mors Samuelis ponitur, quia vir iuſtus, & famoſus erat.

Tenebat populus Hebræus ad magnũ honorem in morte principis.

cerdoti magno, quàm minoribus exire ad iſta funera: nam ſacerdos magnus non debebat exire ad plãgendum aliqnem, nec etiam patrem, aut matrem, ne pollueretur: ita Leuit. capit. 21. ſacerdotes autem minores non poterant plangere aliqnos mortuos eundo ad eorum funera, niſi in patre, & matre, & filijs, & fratribus, & ſororibus, ſi eſſet ſoror virgo, eod. cap. Samuel autem non erat de ſtirpe ſacerdotum, ſed Leuitarum, vt declaratum eſt ſupra cap. 1. & 2. ergo nullus de ſacerdotibus poterat venire ad planctum eius. Vocatur autem vniuerſus Iſrael omnes laici, qui licitè poterant conuenire, quanquam pollucrentur. *Et ſepelierunt eum in domo ſua in Ramatha*, idest ſepelierunt eum in vrbe Ramatha, in qua erat domus ſua. Non eſt autem intelligendum, quod ſepeliretur in domo: quia non conſueuerant Hebræi ſepeliri in domibus ſuis, immo etiam nec in vrbibus: ſed in agris apud vrbem ſepeliebantur, ſicut nunc faciunt. Sic etiam fecit Abraham vxori ſuæ: nam ſepeliuit eam in ſpelunca duplici in agro, Gen. ca. 23. ibi autem poſtea ipſe, & Iſaac, & Iacob, & Rebecca, & Lia ſepulti ſunt, Gen 49 ca. Sed intelligitur, quod ſepultus eſt in domo ſua, ideſt, in territorio illius vrbis, in qua erat domus ſua: erat enim domus ſua in Ramatha, quia ibi morabatur, quando erat iudex Iſrael, & ædificauit ibi Altare, ſupra cap. 7. ibi quoq; moratus eſt, regnante Saule, & morabantur prophetæ cũ eo, ſup. c 19. Ibi quoq; pater, & mater eius morari ſunt, vt patet ſupra ca. 1. & 2. *Conſurgenſque Dauid.* Hic ponitur tertium principale huius cap ſ. de morte Nabal, quod poſtea diuiditur in quinque particulas, ſicut ſupra dictum eſt. Et deſcribitur hic primo Abigail, & Nabal perſonalis conditio, ſ. quomodo Nabal erat peſſimus, & Abigail prudentiſſima. *Conſurgenſque Dauid*, ſ. de deſerto Engaddi, in quo ante latebat. *Deſcendit in deſertum Pharan.* Iſtud eſt, de quo ſupra dicitur. ſ. quòd Dauid, & viri ſui deſcenderunt ad tutiora loca præcedenti cap. Vocatur autem hic deſertum Pharan quoddam magnum deſertum, quod eſt partim in terra Iſrael in ſorte Iuda, & partim eſt in deſerto extra terram illam, per quod venerunt Iſraelitæ in terram Chanaam. De hac ſolitudine patet Num. capit. 10. ſ. quod nubes recubuit in deſerto Pharan, & Num. cap. 13. dicitur, quòd populus profectus eſt de Aſeroth, & fixit tentoria in deſerto Pharan. Pertingit autem iſta ſolitudo quandã partem terræ Iſrael in parte meridiana eius. Et ſic quando ponitur pars meridiana terræ Iſrael in ſcriptura, ponitur interdum Pharan pro illa. Sic patet Abacuc cap. 3. ſ. Dominus ab Auſtro veniet, & ſanctus de monte Pharan. Et ponitur ibi auſter, & mõs Pharan pro eodem: Venit autem Dauid in illud deſertum propter duo Primò, quia erat in extremitate terræ Iſrael. ſ. in latere ſuo meridiano, & ſi Saul perſequeretur eum, poſſet inde faciliter fugere in terrã Philiſthinorum, vel in aliam gentem, quod non poſſet ſi eſſet in terra Iſrael. Secundò iuit ad deſertum illud, quia erat terra aſpera, & habens latibula multa, vt poſſet ibi latere, & euadere manus Saulis, ſi perſequeretur eum, quia propter terræ aſperitatem nõ poſſet Saul ita faciliter perſequi eum, ſicut ſi eſſet in terra plana. Sciendum autem, quòd Dauid hic exiſtens erat propè locum illum, in quo prius perſecutus fuerat eum Saul. ſ. in terra Ziphæorum, & deſerto Maon, de quo ſupra cap 23 Nam hic erat in ſolitudine Maon, vt patet infra, cum ibi eſſet Nabal, & grex eius, ſupra tamen ca 23 dicitur, quòd Saul perſecutus fuit Dauid in deſerto Maon: ergo iſte locus erat prope illum, quod etiam ſatis patet quia in toto iſto capit. non fit mentio, quòd Dauid mutauerit

Vbi mortui apud Hebræos ſepeliebantur.

Pharan deſertum magnũ, in quod venit Dauid.

F locum: & tamen in principio ſequentis cap. Ziphæi dixerunt Sauli: ecce Dauid abſconditus eſt in colle Hachila: & tamen ibi erat primò, quando perſecutus eſt eum Saul, ſupra cap. 23. ergo deſertum Pharan, & deſertum Ziph ſunt idem Eſt tamen deſertũ Pharan maius, quia continet quandam partem terræ Iſrael & magnam partem ſolitudinis, per quam Iſraelitę venerunt de AEgypto, vt patet Num. cap. 13. *Erat autem vir quiſpiam in Maon*, ideſt erat vir quidam in vrbe Maon, & iſte erat Nabal, de quo infra. Aliquæ Bibliæ habent hic in ſolitudine Maon, ſed non eſt illud de textu. Etiam litera eſſet falſa, quia non erat Nabal in ſolitudine, ſed in vrbe: poſſeſſio autem eius erat in ſolitudine ſ. in monte Carmelo,

G vt patet infra in litera. Eſt autem Maon quędam ciuitas in ſorte Iudæ, vt patet Ioſue capit. 15. *Et poſſeſſio eius in Carmelo*, ideſt non habebat poſſeſſionem ſuam in vrbe Maon, ſed in Carmelo. Non vocatur autem hic poſſeſſio multitudo gregum, de quibus infra, quia de iſtis non diceretur, quod erant in Carmelo, & aliquãdo in alijs locis: ſed dicitur de bonis immobilibus: habebat enim Nabal agros, vineas, domos; vel alia bona in Carmelo. In Maon autem, vbi ipſe habitabat rara, vel nulla habebat, ideo & oues ſuas fecit tõderi in Carmelo, quia ipſe venit illùc ad poſſeſſionem ſuam. Sciendum autem, quod Carmelus eſt mons magnus, & eſt duplex: quidam Carmelus eſt in ſorte Iudæ apud vrbem Maon, & nominatur iſte

H Carmelus à quadam vrbe, quæ vocatur Charmel, quæ erat apud Maon: ſic patet Ioſue capitu. 15. vbi Maon, & Charmel ponuntur ſimul in numero ciuitatum. Alius Mons Carmelus erat in ſorte Iſachar. De hoc patet Ioſue cap. 19 & ille Carmelus fuit, in quo Elias occidit 400. Prophetas Baal, & eſt mons iſte apud Iſachar, & Aſer. Vnde ſors Aſer dicitur peruenire vſque ad Carmelum, eod. cap Hic autem accipitur Carmelus pro illo, qui erat in Tribu Iuda. *Et homo ille magnus nimis.* Iſte Nabal erat magnus in diuitijs, quia habebat pecora multa, vt patet immediatè. Sic dicitur de Iob, quòd erat vir magnus inter omnes Orientales, Iob cap. 1. & vocatur iſte Nabal magnus nimis. ſ. in comparatione hominum illius

I temporis, quia non erant diuites nimis: non tamen erat iſta magna poſſeſſio: nam pluſquam tripla erat poſſeſſio Iob ad iſtam, vt patet Iob. ca. 1. ſ. fuit poſſeſſio eius ſeptem millia ouium, & tria milla Chamelorum, quingenta quoque iuga boum, & quingentæ aſinæ; ac familia multa nimis, & tamen de illo nõ dicitur, quòd erat magnus nimis, ſed ſolum, quòd erat vir magnus, & de Nabal dicitur, quòd erat magnus nimis. *Erantq; ei oues tria millia, & mille capræ.* Alias diuitias habebat Nabal præter oues, & capras, cum dicatur, quod poſſeſſio eius erat in Carmelo, ſed nominantur ſolum oues, & capræ, eo quod in iſtis abundabat nimis in comparatione aliorum hominum cõtemporaneorum. Etiam dicitur de pecoribus, quia peti

K tio Dauid, & iſta, quæ ſequũtur, habuerunt originẽ ex pecoribus. ſ. quia pueri Nabal obſeruabant pecora, & erant cum Dauid, & pueris ſuis in deſerto, & cuſtodierunt eis pecora, ne quis eis nocere poſſet: iõ pro hoc tenebatur Nabal aſſentire petitioni Dauid. *Et accidit, quòd tonderetur grex eius in Carmelo.* Greges Nabal non erant ſemper in Carmelo, ſed in alijs locis vagabantur, quod patet: quia erant paſtores Nabal cum viris Dauid, & dixerunt iſti paſtores Nabal, quod viri Dauid non nocuerunt eis toto tempore, quo conuerſati ſunt cum eis in deſerto, vt patet infra: & tunc cum iſta loquebantur paſtores Nabal erant in Carmelo, quia ibi tondebat Nabal greges ſuos: ergo in alijs locis ſolebant paſci greges, quàm in Carmelo:

Carmelus mons magnus.

melo: nunc autem congregari fecerat eos Nabal in Carmelo ad tondendum, quia habebat poſſeſſionẽ ſuam ibi. *Nomen autem viri illius erat, Nabal*, i. vir de, quo omnia iſta dicta ſunt vocabatur Nabal. Eſt autem Nabal nomen peſſimũ, quia ſignificat ſtultum, vel malicioſum, vt patet infra in litera, cùm dixit Abigail: ne ponat Dominus meus cor ſuum ſuper virũ iſtum iniquiſſimum Nabal: quia ſecundum nomen ſuum ſtultus eſt, & ſtultitia eſt cum eo, ideſt, nomen ſuum ſignificat ſtultitiam, & ita ipſe eſt ſtultus. *Et nomen vxoris eius Abigail*. Ponitur nomen vxoris, quia infra agitur de ipſa, quomodo eripuerit virum ſuũ, & omnia, quæ ipſius erant, à morte loquendo Dauid, & accepta fuit ab eo in vxorem. *Eratque mulier illa prudentiſſima, & ſpecioſa*. Iſta duo ponuntur, quia agunt ad propoſitum in laudem Abigail: prudentia nanque eius apparet in eloquentia ſua: nam locuta fuit verba ornata nimis, & ſententioſa, ita, vt Dauid laudaret eloquium ſuum, vt patet infra in litera .ſ. Benedictum eloquium tuum, & benedicta tu, quæ prohibuiſti me hodie, ne irem ad ſanguinem, & ne vlciſcerer me manu mea. Fuit etiam ſpecioſa, nam placuit Dauid accipere eam in vxorem, quanquam fuiſſet vxor alterius viri. *Porrò vir eius durus*. Ponitur hic malicia viri ſui: nam quantum ipſa excellebat alias mulieres in probitate, tantum vir ſuus excedebat alios viros in iniquitate. Dicitur autem, ꝙ erat durus .ſ. quantum ad auariciam, nihil dare volens, ꝙ apparuit in petitione Dauid: nam quãquam Dauid benefeciſſet ei ſeruando greges ſuos in deſerto, ne quid paterentur, nihil voluit dare illi, nec parũ quidem. *Peſſimus*. ſ. in cogitatione, & operibus: quoniam mala cogitabat de alijs, & ipſe vilis erat .ſ. ebrius, ſicut infra dicitur, ꝙ erat temulentus, & erat filius Belial, & nemo poterat ei quicquam loqui. *Malicioſus*, ſcilicet, in verbis, quia mala loquebatur, ſicut patuit in reſponſione ad ſeruos Dauid, quia incepit conuitiari illis, dicens: quis eſt Dauid? & quis eſt filius Iſai? hodie increuerũt ſerui, qui fugiunt Dominos ſuos, vt patet infra. *Erat autem de genere Caleb*. Non ponitur iſtud ad ſignificandum imitationem .ſ. ꝙ talis fuerit Caleb ſicut iſte, ideo ꝙ eſſet conuenienter de genere ſuo: nam Caleb fuit vir laudabilis inter Iſraelitas, & Deus promiſit ei ſpecialiter hæreditatem, & vocauit eum ſeruum ſuum, vt patet Numer. 14. & Ioſue 14. c. ponitur quoque in Catalogo ſanctorum, & habentur laudes eius Eccleſiaſt. cap. 46. ſed dicitur, ꝙ erat de genere Caleb, ſ. quia deſcendebat de illo ſecundum progeniem, ad ſignificandum, ꝙ erat de tribu Iuda. Aliqui autem Hebræi dicunt, ſicut Ra. Sa. ꝙ erat de genere Caleb, ideſt de genere canis .ſ. quòd erat talis ſicut canis: ſunt .n. canes naturaliter auari, & ita erat Nabal. Dicũt autem hoc, quia in Hebræo habetur. *Calubi*. Vbi nos dicimus Caleb: & deſcendit illud nomen de Queleb: quod ſignificat canem: & hoc applicant ad literam, quia dr̃, ꝙ erat durus, ideſt auarus ſicut canis. Sed non accipitur hic Caleb, niſi pro viro, de cuius ſtirpe erat iſte: nam erat de tribu Iuda, in qua erat Caleb, vt patet Num. cap. 13. & 34. *Cum ergo audiſſet Dauid*. Hic ponitur ſecundum huius Secundæ partis .ſ. Dauid humilis petitio. Erat enim Dauid vir pauper, & habebat ſecum multos viros .ſ. ſexcentos: nec habebat vnde eos aleret, niſi de prædis, quas agebat in hoſtes: nunc autem fortè ei defuerat cibus, & voluit petere à Nabal, putans, ꝙ ei aliqd libenter offerret, tum quia ipſe cuſtodierat greges eius, tum quia dies ille, in quo petebat, erat dies magnæ lætitiæ, in quo tondebat greges Nabal, & parauerat magnum conuiuium viris ſuis, vnde poterat illi aliquid dare, & quòd non grauaretur. *Quia tonde*

Nabal vir ſtultus, cuius mors narratur.

Abigail laus.

A *ret Nabal gregem ſuum*. Hoc audiuit Dauid in deſerto, ideſt in deſerto Pharan. Nabal autem erat nunc in Carmelo, & aliqui fortè de paſtoribus eius erãt tũc in deſerto Pharan, & nunciauerunt hoc Dauid. *Miſit decem iuuenes*. Tot miſit, vt iſti poſſent portare quicquid eis daret Nabal, ne fortè, ſi pauci irent, Nabal parum daret quaſi illis non potentibus maiora portare. *Et dixit eis: aſcendite in Carmelum*. Hic inſtruxit Dauid pueros ſuos qualiter deberent petere à Nabal, ne fortè propter imperitiam petendi Nabal reſpueret petitionem. Et dixit, ꝙ aſcenderent in Carmelum, quia ibi erat tunc Nabal tondens greges. *Et venietis ad Nabal*. ſ. quia iſte erat Dominus: ideo ab ipſo ſolo petituri erant: & ob hoc cum petiuerunt, & il-
B le conuitiatus eſt eis, receſſerunt, & non petiuerunt aliquid ab vxore eius Abigail: ipſa enim dediſſet, ſi petita fuiſſet: ſed non erat præſens quando venerũt pueri Dauid, vt patet infra. *Et ſalutabitis eum ex nomine meo pacificè*, ideſt cum acceſſeritis, ſalutabitis eũ pacificè, ideſt tanquam venientes cum pace ad petendũ, & non ad violenter aliquid auferendum. Et dicitur ſalutabitis ex nomine meo, ideſt Dauid recommendat ſe tibi, vel ſalutem orat tibi, & rebus tuis. *Et dicetis ſic*. Quia pueri neſcirent fortè ſalutare eum, & petere, inſtruxit quomodo deberent ſalutare. *Fratribus meis, & tibi pax*, ideſt pax ſit tibi, & omnibus de domo tua, qui ſunt fratres mei. in quo Dauid reddebat ſe humilem nimis, & familiarem Nabal, vt ſuaderetur
C ad fauendum petitioni. In Hebræo habetur hic. *Viuo pax*, ideſt, pax ſit viuenti. argum exponit ſic: ſit tibi ſemper in vita tua. ideſt ſemper viuas in proſperitate, vt nunc viuis: ſed iſte ſenſus eſt nimis impertinens, ideo litera noſtrà dixit: fratribus meis pax, & habuit occaſionem dicendi, quia pro fratribus meis debebat dici. *Echai*, & in Hebræo habetur nunc Lehai: & deficit vna litera, & ſignificat viuentem. facilis autem error potuit eſſe, vt deficeret vna litera, & quia iſte ſenſus cõſonat magis intentioni Dauid petentis, quàm, quòd dicatur. viuo pax: ideo litera noſtra dixit: fratribus meis, & tibi pax. *Et domui tuæ pax*, ideſt pax ſit omnibus habitantibus in domo tua. *Et omnibus quæcunque habes ſit pax*, ideſt etiam rebus tuis
D poſſeſſis ſit pax. ſ. quòd nullus eas inquireret: ſed poſſideas illas in proſperitate. *Audiui, quòd tonderent gregem paſtores tui*. Iſtud fuerit motiuum ad petendum: toto enim alio tempore nihil petiuerat, quanquam fuiſſent paſtores in deſerto cum Dauid, eoquòd tũc non tondebant greges.

Quare Dauid in toto tempore præterito nihil petiuerat à Nabal. Quæſtio II.

QVAERET aliquis, quare Dauid in toto alio tempore non petiuit aliquid à Nabal, cum fuiſſet magno tempore, cum paſtoribus eius in deſerto, nunc autem petiuit. Dicendum, ꝙ
E fortè hoc fecit, quia ante hoc Dauid non fuerat in tanta egeſtate, ſicut nunc: nam habebat Dauid alimenta pro ſe, & viris ſuis pro præda bellica: nunc autem fortè contigerat, ꝙ nihil habuiſſet, ideo voluit petere à Nabal nũc. Aliter poteſt dici, ꝙ voluit petere nunc, & non aliàs: eoquòd credidit eum nũc eſſe magis expoſitum ad dãdum, quàm aliàs: & hoc ex duobus. Primò ex lætitia, quia in die illa, qua tondebantur greges, fiebat lætitia magna, & conuiuia, & cum tunc ſint homines hilariores, eſſent magis diſpoſiti ad dandum. Secundò, quia in die illa propter ſolennitatem tonſionis parauerat Nabal cibos multos, & credebat Dauid, quòd quanquam aliquam partem eorum daret, non grauaretur dando. Si autem

tem eſſet alia dies, in qua non paraſſet Nabal conuiuium magnum, eſſet ei moleſtum, ꝙ daret aliquid Dauid: voluit ergo in tali die petere, in qua dare nõ grauaretur. Iſta duo apparent in litera. Primum patet: quia infra dicitur: in die enim bona venimus, ſcilicet in die lætitiæ. De ſecundo patet infra in litera. ſ. Et ecce erat conuiuium in domo Nabal, quaſi conuiuium regis, & cor Nabal erat iocundum. Aliter poteſt dici, quòd Dauid petiuit in die hac, & non in alijs, eoquòd præcedenti tempore erant ſoli paſtores Nabal cum gregibus in deſerto, qui nihil donare poterant de gregibus, eoquòd erant paſtores, & non Domini. Nunc autem, quia tondebantur greges, venerat Nabal ad Carmelum, vbi erant greges, qui donare poterat, eoquòd erat Dominus, iõ tunc miſit ad petendum aliquid à Nabal, & nõ præcedenti tempore. *Qui erant nobiſcum in deſerto.* Iſtud erat vnum motiuum ad hoc, ꝙ Nabal faueret petitioni Dauid. ſ. quia Dauid, & viri ſui fuerant cum paſtoribus Nabal in deſerto, & quaſi fuerunt cuſtodes gregis eius: ideo propter hanc ſocietatem contractam, & mutua commoda ſocietatis inter Nabal paſtores, & Dauid, & viros ſuos: debebat Nabal concedere, quod petebat Dauid. *Nunquam eis moleſti fuimus.* Omnia, quę ponuntur hic, ſunt confirmationes petitionis Dauid ad ſuadendum Nabal. Et ponuntur duo: primum, quòd Dauid, & viri ſui nihil mali intulerunt paſtoribus Nabal toto tempore, quo fuerunt cum eis: ſecundò, ꝙ non permiſerunt eis inferri mala ab aliquo. Primum tangitur hic, cum dicitur: nunquam eis moleſti fuimus, & per hoc volebat Dauid magnas habere grates: nam licet quilibet tenetur alterum non lædere, & per hoc, ꝙ non lædit, non tenetur alius ſibi ad aliquid, quia dicitur beneficium ei conferre, cum ſolum agat id, quod de iure tenetur agere: quia tamen vbi ſunt multi viri, potiſſimè de diſpoſitis ad bellum, ꝙ nullum damnũ inferant eis, apud quos manent, etiam ſi ipſi boni ſint, difficillimum eſt: ideo ſi aliquando euenerit, ꝙ multi viri bellatores manentes inter alios indigenas nulla damna eis irrogent pro beneficio computari debet, & iſti, quibus non inferuntur damna, debent agere gratias illis, tanquam de collato beneficio: eoꝙ illud euenire nequit, niſi ex magna probitate ducis, qui nimis ſolicitus ſit, ne ſui aliquid mali inferant eis, inter quos manent: pro qua ſolicitudine, tanquam pro beneficio gratiæ ſunt habendæ. Et ſic Dauid volebat magnas habere grates, pro eo, ꝙ viri ſui nihil moleſti fuerant paſtoribus Nabal. *Nec aliquando defuit quicquam eis de grege.* Iſtud eſt ſecundum, ſ. quòd ipſi nunquam intulerunt aliqua damna paſtoribus, ita vt deeſſet aliquid de grege: nec etiam permiſerũt, quòd aliquis extraneus inuaderet gregem: nam cum ibi eſſent ſexcenti viri, nullus audebat accedere ad rapiendum aliquid de grege. A feris etiam nihil rapiebatur: quia feræ fugiebant tantam multitudinem virorum: ideo toto tempore, quo fuerunt paſtores Nabal cum Dauid, & viris ſuis, nihil defuit illis ex aliqua cauſa de grege. *Omni tempore, quo fuerunt nobiſcum in Carmelo.* Non dicitur hic, quòd fuerint in Carmelo cum eis, ſ. in parte iſta Carmeli, in qua nũc erat Nabal tondens greges, quia ibi non fuerat Dauid: ſed erant paſtores Nabal in alia parte Carmeli procul inde: & ibi manſerunt ſerui Dauid cum paſtoribus, & illa pars non vocabatur Carmelus reſpectu partis, in qua nunc erat Nabal: ideo nunc dixit Dauid viris ſuis: aſcendite in Carmelum. quaſi non eſſet ipſe in Carmelo. Etiam paſtores Nabal ſignificauerunt ſe fuiſſe cum Dauid, & viris ſuis extra Carmelum: ſic patet infra. ſ. nec quicquam aliquando pe-

F rijt omni tempore, quo ſumus conuerſati cum eis in deſerto: & tamen quando iſta loquebantur paſtores erant in Carmelo: ergo ſignificabant ſe fuiſſe cũ eis in Carmelo, quia fuit in quadam extremitate illius, quæ largè vocatur Carmelus. *Interroga pueros tuos, & indicabunt tibi:* ideſt, ſi non credis iſta verba de bona ſocietate, quam habuimus ad paſtores tuos, interroga eos, & ipſi confitebuntur. Hoc patet, quia ipſi confeſſi fuerunt iſtud Abigail, vt patet infr. ſ. Homines iſti ſatis boni fuerunt nobis, & non moleſti: pro muro erant nobis, tam in nocte, quàm in die omnibus diebus, quibus pauimus apud eos greges. *Nunc ergo inueniant pueri tui gratiam in oculis tuis:* ideſt, pro omnibus iſtis bonis oramus, quòd nos, qui ſumus pueri
G tui, ideſt ſerui, inueniamus gratiam in oculis tuis. ſ. vt concedas id, quod petimus. Ecce quanta humilitas in petendo: nam viri Dauid, & ipſe Dauid vocauerunt ſe ſeruos Nabal. Inuenire autem gratiam in oculis alicuius, eſt, quod ea, quę nos voluimus, vel petimus, ei grata videantur: & tunc concedet quicquid petierimus. *In die enim bona venimus*, ideſt concedas hoc, quia in die bona venimus ad petendum. ſ. in die, qua diſpoſitus eſt ad dandum.

Cur viri Dauid dixerunt Nabal, quòd venerunt in die bona, Quæſtio. III.

QVAERET aliquis, cur viri Dauid dixerunt:
H in die bona venimus. Reſpondet Ra. Sa. ꝙ erat dies bona, ideſt feſtum clangoris: erat enim ille dies multum ſolennis inter omnia feſta Iudæorum, præſertim, quia in ipſo incipiebat clangi in buccina ad denunciandum libertatem in anno Iobelæo, & poſtea continuabatur in die propitiationis: Leui. c. 25. & quando non erat Iobelæus clangebatur buccina in hac die ad ſignificãdum libertatẽ à ſeruitute, quæ fiebat quolibet anno. 7. Etiam dicunt Iudæi, quòd in alijs annis, quando non erat annus ſeptimus, nec Iobelæus diſponebantur homines ad pęnitentiam per clangorem buccinæ; quia debebat fieri remiſſio omnium peccatorum in die 10. menſis ipſius ſeptimi, quæ erat dies ipſius propitiationis. Sed hoc nõ
I ſtat, quia nõ eſt veriſimile, quòd in die illa tonderet greges Nabal, cum eſſet dies illa celebertima; & Iudæi non poterant facere in die illa opera ſeruilia, vt patet Leui. ca. 23. ipſi tamen erant obſeruatores magni feſtorum: ergo nullo modo tonderet Nabal in die illa greges. Sed dicendum eſt, quòd venerunt in die bona, ideſt in die magnę lætitiæ. Erat enim tunc tonſio gregum, & dies illa apud antiquos erat celebris: faciebant enim magna conuiuia, & vocabant amicos. Sic enim patet de Abſolon, qui quando totondit gregem ſuum, vocauit regem, & omnes filios ſuos ad conuiuium, vt patet infra 2. lib. cap. 13. Dicit autem Andreas, & Nicolaus, quòd faciebant iſtam ſolennitatem Iudæi in tonſione ouium in
K memoriam Patriarcharum, quia illi fuerant paſtores ouium. Sic patet Gen. capit. 46. & 47. ſ. Paſtores ouium ſumus ſerui tui nos, & patres noſtri. Propter iſtam magnam lętitiam ſunt homines magis diſpoſiti ad erogandum, ideo dicebant ſerui Dauid, quòd in die bona venerant, ideſt in qua non recuſaretur petitio eorum propter lætitiam, & ſolennitatẽ diei. Vocatur ẽt dies bona, ideſt dies abundantiæ, quia in die illa fecerat Nabal conuiuia magna, vt patet infra in litera. ſ. eratque conuiuium Nabal in domo eius, quaſi conuiuium regis, & cor Nabal erat iocundum. Poterat ergo de tanta abundantia ciborum aliquid largiri Dauid, & viris ſuis, nec grauaretur erogando, ſicut grauaretur in alijs diebus, in quibus

pau-

Reſponſio Ra Salomonis reijcitur.

Opinio Andreæ, & Nicolai.

pauca parauerat: erat ergo dies iſta bona, ideſt abundans, in qua haberetur copia pro domeſticis, & pro extraneis. *Quæcunque inuenerit manus tua de ſeruis tuis.* ideſt quicquid potueris inuenire in promptu da nobis, qui ſumus ſerui tui. Dicitur autem. quicquid poteſt manus tua inuenire, ideſt, quicquid poteſt aliqd faciliter habere: & ſimilis modus loquendi habetur Leuit. ca. 5. & 12. & in multis alijs locis: in quo pueri Dauid inuenerunt, quòd nolebant aliquod magnũ munus, ne per hoc retraheretur Nabal à dando, ſed quicquid ille vellet dare, & occurreret ſibi in promptu ad dandum. Vocauerũt etiam viri Dauid ſe ſeruos Nabal, vt per hoc fortè faueret petitioni eorũ. *Et filio tuo Dauid*, ideſt, da aliquid Dauid filio tuo. Noluit enim Dauid vocare ſe ſeruum Nabal, vt faceret differentiam inter ſe, & viros ſuos, ſed vocauit viros ſuos ſeruos Nabal, ſe autem vocauit filium eius, in quo magna erat humiliatio. Ex hac litera colligitur ſenſus literæ noſtræ, ſupra cùm dicitur: fratribus meis, & tibi pax. ſ. quia cum vocauerit ſe hic Dauid filium Nabal, vocaret eos, qui erant de familia Nabal, fratres: ideo litera noſtra dixit. fratribus meis. *Cumque veniſſent pueri Dauid*, ideſt cum veniſſent illi 10. iuuenes, quos miſerat Dauid in montem Carmelum, vbi erat Nabal. *Locuti ſunt ad Nabal omnia verba hæc*. ſ. repererunt Nabal cum tonſoribus ſuis, & locuti ſunt omnia præcedentia ſecundum formulam eis datam à Dauid. *Ex nomine Dauid*, ideſt, non propoſuerunt iſti iuuenes petitionem hanc ex ſe, quaſi ipſi peterent; ſed retulerunt ſe miſſos à Dauid, & oĩa hæc verba dixerunt dixiſſe Dauid. *Et ſiluerunt*, ideſt poſtquam finierunt petitionem ſuam, ſiluerunt, expectantes quid Nabal reſpondere vellet. *Reſpondens autem Nabal*. Hic ponitur tertium huius ſecundæ partis ſ. Nabal ruſticana reſponſio. Fuit enim in duobus ruſticana. ſ. quia auara, & opprobrioſa: auara q. dem, quia cum Dauid, & viri ſui benefeciſſent paſtoribus Nabal, debebat Nabal aliquid impartiri in præmium Dauid petenti: & dato, quòd nihil benefeciſſet Dauid paſtoribus Nabal, ſi Nabal fuiſſet vir cordis generoſi, petente Dauid aliquid liberaliter erogaſſet. Nihil tamen prorſus dedit, in quo ruſticus erat non reſpiciens nobilitatem cordis, ſed tenacitatem. Secundò fuit opprobrioſa ſ. quia incepit Nabal à conuitijs. dicẽs: quis eſt Dauid, & quis eſt filius Iſai? ſi enim noluiſſet aliquid dare, poterat coloratè reſpondere, & ſine iniuria Dauid, & virorum ſuorũ: incepit tamen ab iniurijs, in quo nimis ruſticus erat, neſciens honorem deferre ei, cui debebat: ſed nihil læſus conuitiabatur. *Quis eſt Dauid, & quis eſt filius Iſai?* Iſta dicuntur in opprobrium Dauid ad diminuendum honorem ſuum, q. d. quis eſt Dauid, vt ego debeam dare ſibi aliquid de cibis meis? q. d. non eſt tanti valoris, nec honoris, vt propter ipſum aliquid dare debeam. Et dicitur hic: quis eſt Dauid, & quis filius Iſai? & ponitur hic ad exaggerandum: pertinet enim ad homines paſſionatos. ſ. iratos, vel ſuperbos, aut inuidentes, qui volunt maledicere: ſic enim locutus fuit Siba, qui voluit totum Iſrael auertere à Dauid, vt patet infra 2. lib. ca. 20. ſ. non eſt nobis pars in Dauid, nec hæreditas in filio Iſai, reuertere in tabernacula tua Iſrael.

Nabal ruſticana reſponſio.

Nabal reſpondit opprobrioſè ſeruis Dauid propter ebrietatem.
Quæſtio IIII.

QVAERET aliquis, cur Nabal loquebatur ita opprobrioſè contra Dauid, cùm ſciret eum eſſe virum magnum, qui ei poſſet nocere, & hactenus nihil nocuerat. Reſpondebit aliquis, quòd Na-

A bal erat ebrius, & neſciebat quid diceret, ideo locutus fuit aſperè: ſi autem fuiſſet ſobrius. ſ. ante cibos non locutus fuiſſet verba huiuſmodi. Hoc patet infra in litera. ſ. erat enim Nabal ebrius nimis, & ob hoc vxor eius non indicauit ei aliquid de verbis Dauid, quæ dixerat ad eam. Sed aliquis dicet, ꝙ nõ erat ebrius Nabal, quando venerunt viri Dauid, ſed poſtea fuit ebrius, quando rediit vxor poſtquam locutus eſt ad Dauid, quia tunc erat in conuiuio. Sed adhuc dicendum, quòd Nabal erat ebrius, quando locutus fuit hæc: quod patet, quia immediatè cum receſſerunt viri Dauid à Nabal, vnus de pueris Nabal dixit ad Abigail hæc: & tunc ſignificauit Nabal eſſe ebriũ, vt patet infra ſ. recogita quid facias, quo-
B niam completa eſt malicia aduerſus virum tuum, & aduerſum domum tuam, & ipſe eſt filius Belial, ita quod nemo poſſit ei loqui: ergo quando venerũt viri Dauid, erat taliter diſpoſitus Nabal, quòd nullus poterat loqui ei, qui pacificum reſponſum reciperet: quod videtur fuiſſe ex ebrietate Sic etiam patet infra in litera. ſ. Diluculo autem cum digeſſiſſet vinum Nabal, indicauit ei vxor ſua verba hæc, & emortuum eſt cor eius, & factus eſt quaſi lapis, & ſic timuit nimis propter verba, quæ dixerat viris Dauid: ita igitur timuiſſet à principio, & non dixiſſet illa, ſi non fuiſſet ebrius. Aliter etiam dici poterit, ꝙ Nabal iſta dixit: quia erat peſſimæ conditionis. ſ. durus, & promptus ad iniuriam in verbis. Hoc ſignifi-
C catur ſupra in litera. ſ. porro vir eius durus, & peſſimus, & malicioſus. Quanquam ergo non eſſet tunc ebrius, naturalis iniquitas conditionis eius mouiſſet eum ad dicendum hæc: & tunc exponentur verba, quę dixit puer Nabal ad Abigail ſ. & ipſe eſt filius Belial. ita quòd nemo poſſit ei loqui, ideſt, eſt tam duræ conditionis, quòd nullus poſſit ei loqui, & recipiat bonum reſponſum. *Hodie increuerunt ſerui, qui fugiunt Dominos ſuos.* Iſtud erat improperium magnum Dauid, quia vocauit eum Nabal ſeruum fugitiuum à Domino ſuo, & dixit: hodie increuerunt ſerui, q. d. hodie ſunt plures ſerui fugitiui à Dominis ſuis, quã olim erant: ideo veniunt ad petendum cibos meos. *Tollam ergo panes meos?* ideſt nunquid debeo tollere pa-
D nes meos propter iſtos ſeruos fugitiuos ad dandum eis, & quòd non dem tonſoribus meis? q. d. non videtur bonum. *Et aquas meas?* ideſt nunquid tollã aquas ad dandum illis? Locutus fuit hic de aquis Nabal, tanquam eſſent alicuius præcij, ſicut panes, vel carnes pecorum, & hoc propter duo. ſ. quia fortè aquæ in terra illa caræ ſunt, eoquòd eſt terra aquis deficiens, & reſeruantur aquæ in ciſternis: vnde aquæ emebantur, ſicut cætera pertinentia ad cibum: ſic. n. dixerunt Iſraelitæ ad regem Edom, quando volebant tranſire per terram ſuam, Num. capit. 20. non ibimus per agros, nec per vineas: nõ bibemus aquas de puteis tuis, ſed publica gradiemur via. Si tamen aquæ non eſſent caræ in terra illa, non fuiſſet facta
E mentio de eis. Et eodem capit. iterum dixerunt filij Iſrael: per tritam gradiemur viam: & ſi biberimus aquas tuas, nos, & pecora noſtra dabimus, ꝙ iuſtum eſt, nulla erit in precio difficultas. Deus quoque iuſſit, vt Iſraelitæ emerent aquas tranſeundo per terminos Edom, Deuteronom. capit. 2. ſ. Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptam haurietis, & bibetis. Ergo aqua venalis erat in terra illa, & cara: ſed illa terra eſt coniuncta terræ Iſrael. ſ. terra Edom, & Moab, & Ammon: vt colligitur Num. cap. 34. & Ioſue 15. ergo etiam in terra Iſrael veriſimile erat ſic eſſe. Secundo poteſt fieri mentio de aquis, quia nomine aquarum non ſolum intelliguntur aquæ, ſed etiam omne, quod bibi poteſt, ſicut no

mine panis non ſolum intelligitur panis, ſed etiam F quod comedi poteſt, vt patet ſupra cap. 14. vbi intelligitur mel nomine panis, & infra 4. lib. ca. 6. dicitur: pone coram eis panem: & ſequitur ibi, quòd appoſita eſt magna ciborum præparatio: & ſic nomine aquarum intelligitur hic vinum, vel quicquid aliud videbatur: & hoc veriſimilius eſt: Nam non debebat mittere in deſertum Nabal aquas Dauid, & viris ſuis, dato quòd faueret petitioni eorum: quia non eſt veriſimile, quòd Dauid, & viri ſui non haberent in deſerto copiam aquarum in loco, in quo erãt: nam alioquin non poſſent ibi manere: ergo Nabal non erat eis miſſurus aquas. Patet hoc etiam, quia cum Abigail miſit hæc munera, quæ miſſurus erat Nabal, non dicitur, quòd miſit aquas, ſed duos vtres vi- G ni, vt patet infra. *Et carnes pecorum meorum*, ideſt, nunquid dabo eis carnes pecorum? omnia exprimebat hic Nabal, quæ exigebantur ad cibos, & quæ daturus eis eſſet, ſi non fuiſſet ruſticus. In Hebræo dicitur. *Et coquinam meam*. Vbi nos dicimus carnes pecorum: litera tamẽ noſtra poſuit carnes, quia iſtud nomen, quod hic ponitur in Hebræo, eſt æquiuocum ad carnes, & ad coquinam. Etiam, quia nunquam ſignat, niſi coquinam carnium, præſertim, quia non eſt veriſimile, quòd Nabal intelligeret de coquina, quia non poterat mittere coquinam Dauid, & viris ſuis in deſerto, ſed carnes Etiam, quia dicitur in litera, quę occidi tonſoribus meis, coquina tamen non occiditur. oportet igitur, ꝙ intelligantur carnes: & H ob hoc dixit litera noſtra carnes pecorum. *Quę occidi tonſoribus meis*, ideſt: occidi pecora pro tonſoribus meis: Nunquid dabo illa iſtis viris fugitiuis? q. d. non eſſet bonum, quia nihil haberem pro tonſoribus meis. Sed iſta reſponſio nulla erat, quia Dauid non petebat aliqua magna munera, per quæ diminuerẽtur cibi tonſorum, ſed petebat aliquid leue. Vnde dixerunt viri Dauid: quæcunque inuenerit manus tua da ſeruis tuis, ideſt, quicquid potueris faciliter dare, & ad magnum hoc ſolũ da: maximè quia etiam ſi dediſſet Nabal Dauid copioſum munus, non videretur aliquid deeſſe tonſoribus ſuis die illo, quia ipſe parauerat conuiuium magnum, quaſi conuiuium regis, vt patet infra in litera, & Abigail tulit omnia, I quæ infra habentur, Dauid de his, quę parauerat Nabal pro tonſoribus ſuis: nam ipſa non poterat coquere arietes poſtquam puer ſuus nunciauit ei reſponſum durum Nabal, cum velociter deſcenderet ad Dauid, ne ipſe præueniret, & deleret domum Nabal. Accipit igitur de arietibus, quos coxerat Nabal tonſoribus ſuis, & propter hoc nihil defuit: nam illis ablatis adhuc dicitur, quod erat conuiuium in domo Nabal, quaſi conuiuiũ regis, vt patet infra. *Et dabo viris, quos neſcio vnde ſint*, ideſt: nunquid debeo auferre cibos domeſticis meis, & dare viris ignotis? q. d. non eſt bonum. Non dicebat Nabal iſtos viros ſimpliciter ignotos, quia ipſe nouerat Dauid eſſe de Bethlehem: & cauſam, pro qua fugerat à Saule: & quo K modo omnes illi viri conuenerunt ad eum, tam de genere ſuo, quàm de extraneis: nam ipſe dixit: hodie increuerunt ſerui, qui fugiunt Dominos ſuos: ergo ſciebat eos fugitiuos, ſed dixit: quia neſciebat vnde erant, ideſt: nullo modo attinebãt ad eum, quia nec erant cognati ſui, nec domeſtici: vt aliquid eis dare deberet. *Regreſſi ſunt itaque pueri Dauid per viam ſuam*, ſcilicet, cum habuiſſent reſponſum durum, noluerunt amplius expectare, ſed reuerſi ſunt: nec etiam ipſi reſponderunt aliquid durum Nabal, quanquam conuitiatus fuiſſet illis, cum dixiſſet eis Dauid, ꝙ ſalutarent eum pacificè: noluerunt autem vltra mandatũ aliquid agere. *Et reuerſi venerunt, & nunciauerũt ei omnia verba, quæ dixerat Nabal*. ſ. illa opprobria Dauid, & virorum ſuorum, quæ dixerat Nabal: & ex his ſuccenſus fuit Dauid in iram magnam. *Tunc Dauid ait viris ſuis*. Videns enim maliciam Nabal. ſ. quia nihil voluerat eis retribuere pro bonis, quæ egerant paſtoribus ſuis, & inſuper intulerat opprobria magna, cum nihil mali locutus fuiſſet Dauid de eo, voluit vindictam expetere, & iuſſit armari viros ſuos. *Accingatur vnuſquiſque gladio ſuo*. ſ. vnuſquiſque paret ſe ad pugnam. Et nomine gladij intelliguntur hic cętera arma leuia, quæ ferre poterant viri Dauid. Et dicitur, quòd vnuſquiſq; accingatur, non quidem omnes, qui erant cum Dauid: quia erant cum eo ſexcẽti viri, quorum quadringenti ſecuti ſunt ipſum: ducenti autem manſerunt ad ſarcinas cuſtodiendas, vt patet in litera: ſed dicitur: vnuſquiſq; . ſ. de illis, quos elegerat ad eundum ſecum. *Et accincti ſunt ſinguli gladijs ſuis*. ſ. quilibet de illis quadringentis viris accinctus eſt, quod illico fecerunt: quia non ſolum Dauid iratus erat, ſed etiam omnes viri eius, quia opprobria erant communia. *Accinctuſque eſt Dauid enſe ſuo*. Ipſe enim erat dux eorũ, & præcedebat eos ad oĩa, quę facere debebant: ideo ipſe cum eis accinctus eſt. *Et ſecuti ſunt Dauid quaſi quadringenti viri*. Quanquam Dauid haberet ſexcentos viros, noluit ſecum portare omnes, eo ꝙ ſufficiebant quadringenti ad delendum totam domum Nabal: cum ille non haberet niſi tonſores, & non viros bellatores, qui præ gaudio, & abundantia ciborum reſoluti mero, & ebrij erant. Etiam oportebat, quòd Dauid aliquos dimitteret de viris ſuis ad cuſtodiendum res ſuas: ideo non tulit ſecum omnes. *Porro ducenti remanſerunt ad ſarcinas*, ideſt reliqui ducenti dè viris Dauid manſerunt cuſtodiendo ſarcinas. Vocantur autem ſarcinę tentoria aliqua, & vaſa ciborum, & alia, quæ ferebant ſecum viri Dauid ad neceſſitatem vitæ, quanquam iſta pauca erant, vt expediti ſemper eſſent ad bellum, vel ad fugiendum, ſi opus eſſet. Dicitur autem, quòd manſerunt ducenti: quia omnes viri erãt ſexcenti, vt patet ſupra cap. 23. & infra 29 & 30. Ibãt autem cum Dauid quadringenti, ideo oportebat manere ducentos ad ſarcinas. Non manſerunt autẽ tot quaſi neceſſarij eſſent tot ad cuſtodiam ſarcinarum, ſed quia ſuperfluum erat, ꝙ plures irent cum Dauid ad delendam domum Nabal. Nec valet ſi obijcias, ꝙ quando pugnaturus erat Dauid contra latrunculos Amalecitarum, indigebat multis viris ad pugnam, & tamen reliquit ad ſarcinas ducentos viros, infra cap. 30. quia non eſt ſimile: quia ibi relicti ſunt illi ducenti viri, eoꝙ præ laſſitudine non poterãt ſequi iter aliorum: ideo reliquit eos Dauid apud torrentem Boſor: tamen à principio ipſe ferebat omnes ſexcentos ſecum ad pugnandum, vt patet e. cap ſed illi ducenti ſubſtiterunt præ laſſitudine: hic autem non relicti ſunt quaſi fatigati: ſed quia iſti ducenti non videbantur neceſſarij ad delendum domum Nabal.

An peccaret Dauid, ſi deleuiſſet domum Nabal. Quæſtio V.

QVAERET aliquis, cum Dauid armauerit omnes iſtos viros ad delendum domum Nabal. an peccabat, ſi deleuiſſet illam. Dicendum, quòd Dauid habuit intentionem delẽdi domum Nabal: immo etiam iurauit hoc aliqualiter, vt patet infra, ſcilicet Hęc faciat Dominus inimicis Dauid, & hęc addat, ſi reliquero de omnibus, quę ad eum pertinẽt mingentem ad parietem: peccatum tamen erat ſi Dauid deleuiſſet, vel nocuiſſet alicui de domo Nabal:

bal: quia, quanquam rationabile fuiſſet, ꝙ Nabal de A
diſſet aliquid Dauid petenti propter bona, quæ fece
rat paſtoribus eius: aliàs haberet Dauid cauſam ra-
tionabilem conquerendi de Nabal, ſicut infra fecit
dicens: verè fruſtra ſeruaui omnia, quæ huius erant
in deſerto, & non perijt quicquam de cunctis, quæ
ad eum pertinebant: tamen propter hoc non habe-
bat Dauid cauſam rationalem coquerendi ad hoc,
quòd occideret Nabal, & deleret domum ſuam; qa
vbi non eſt conuentio, non eſt obligatio legalis in
dando, & accipiendo: quanquam eſt obligatio mo-
ralis, & ſecundum naturam, vt patet 8. Eth. ideo nec
etiam iudicialiter poterat aliquid intentare Dauid
contra Nabal, ex hac cauſa, quanto magis propria
auctoritate delere domum eius. Sed dicendum eſt, B
ꝙ Dauid non motus fuit contra Nabal principali-
ter propter hoc, quia nihil ei dederat, ſed quia ex-
probrauerat ei, & ſeruis ſuis: vnde habebat eum Da
uid tanquam hoſtem, vt patet infra in litera .ſ. cum
audiſſet Dauid mortuum Nabal, ait benedictus Do-
minus, qui iudicauit cauſam opprobrij mei de ma-
nu Nabal. Ergo ſolum conquerebatur Dauid pro
opprobrijs inflictis. Habebat autem ꝑ hoc rationa-
bilem cauſam conquerendi, & poterat iudicialiter
agere contra Nabal. Quòd tamen ipſa propria au-
ctoritate vleiſceretur iniuriam, peccatū erat: quia
non licet hoc, niſi auctoritate iudicis. ideo peccauiſ-
ſet, ſi occidiſſet Nabal: Sed aliquis dicet, ꝙ Dauid po
terat iſtud agere, eòꝙ ipſe erat iudex, cum eſſet vn- C
ctus in regem à Deo, & poterat tanquam iudex in-
ferre Nabal pęnam pro contumelioſis verbis in eū,
velut ſiquis maledixerit regi, poterit rex iubere lici-
tè illum puniri, quia ipſe eſt ſupremus iudex. Sed
hoc non ſtat propter duo. Primò, quanquam rex
poſſit punire maledicentes ſibi, tamen illicitè agit, ſi
agat deſiderio vindictæ, ſed ſolum debet agere zelo
iuſtitię, ne maieſtas regia condemnatur. Dauid au-
tem non agebat hoc zelo iuſtitiæ: ſed ad vindictam,
vt patet infra, cū dixit. prohibuiſti me, ne irem ad
ſanguinē, & ne vlciſcerer me manu mea: ergo pec-
caſſet, ſi occidiſſet Nabal: Secundò, quia Dauid, quā-
quam vnctus eſſet in regem, tamen nullam habebat
iuriſdictionem viuente Saule, quia nec Deus vnxe- D
rat eum ad hoc, vt regnaret viuente Saule, ſed poſt
mortem eius, & tunc poterat agere tanquam iudex:
nunc autem neminem poterat iudicare. Apparet
autem, quòd peccaſſet, ſi occidiſſet Nabal, quia dixit
Abigail. Cum conſtituerit te dominus ducem ſuper
Iſrael, non erit tibi hoc in ſingultum, & in ſcrupulū
cordis, quòd effuderis ſanguinem innoxium, aut ip-
ſe te vltus fueris. Non haberet tamen Dauid ſingul-
tum. nec ſcrupulum cordis, ideſt remorſum cōſcië-
tiæ de occiſione Nabal, niſi illa fuiſſet iniuſta: ergo
peccaſſet, ſi eum occidiſſet. Item patet ex verbis Da-
uid, cum dixit ad Abigail. Benedicta tu, quæ prohi-
buiſti me hodie, ne irem ad ſanguinem, & ne vlciſce
rer me manu mea: ſi tamen nō fuiſſet peccatum nō E
benedixiſſet Dauid ad Abigail, quia liberauit eum,
ne vlciſceretur ſe. Item patet, quia dicitur ibi in lite-
ra: alioquin viuit Dominus Deus Iſrael, qui prohi-
buit me, ne malum facerem: ſed ibi non dicebat de
alio malo, niſi de electione domus Nabal: ergo pec-
cauerat Dauid, ſi hoc fecerat. Item dixit Dauid, cū
audiuit mortuum Nabal: benedictus Dominus, qui
iudicauit cauſam opprobrij mei de manu Nabal, &
ſeruum ſuum cuſtodiuit à malo. Iſtud malum erat
malum culpæ, à quo Deus cuſtodiuit Dauid facien-
do, ne occideret Nabal, ſed ipſe eum occidit: ergo ſi
occidiſſet Dauid Nabal, peccaſſet grauiter, petens
manu ſua vltionem.

An peccauerit Dauid cogitando occidere Nabal.
Quæſtio VI.

QVAERET aliquis, an peccauerit Dauid cogi
tando occidere Nabal. Aliquis reſpondebit ſi-
cut dicebatur præcedenti capit. de occiſione Saulis,
quam cogitauit Dauid, quòd cogitare occidere ali-
quem non eſt peccatum, ſi ſolum eſt cogitatio, ideſt
conſilium: ſed eſt peccatum, ſi ſit deliberatio de occi
dendo. De Dauid autem dicent, ꝙ ſtimulatus ita di-
ſpoſuit occidere Nabal, ſed non fuit plena delibera-
tio. Sed hoc non ſtat, quia Dauid iuſſit ſeruis ſuis, ꝙ
accingerentur gladijs, & accincti ſunt, & iuerūt qua
ſi vſque ad domum Nabal, cum obuiauerunt Abi-
B gail, & tunc dixit Dauid: hæc faciat Deus inimicis
Dauid, ſi reliquero de omnibus, quæ pertinent ad
Nabal mingentem ad parietem: ergo adhuc tunc
propoſitum habebat occidendi Nabal. in quo plena
deliberatio erat. nam ex paſſione dicitur aliquis age
re, & indeliberatè: non quandocunque agit habens
paſſionem, vel mouente illa, ſed quandocunq; agit
ex quodam impetu repentinè, ita ꝙ nondum po-
tuit deliberaſſe: ſi tamen aliquis agat habens paſſio-
nem, & non ageret, niſi paſſio eum moueret, ſi habi-
to tempore deliberandi aliquid egerit, non dicitur
egiſſe ex paſſione, ſed cum deliberatione: & ita erat
hic de Dauid, quia ipſe à principio diſpoſuit occide-
re Nabal, & poſtea manſit in iſto propoſito quouſq;
C Abigail diſſuaſit ei: hoc ergo videbatur peccaſſe de-
liberando agere malum. In contrarium videtur, ꝙ
Dauid non egerit malum, quia ipſe dixit: viuit Do-
minus Deus Iſrael, qui ꝓhibuit me, ne facerem ma-
lum, vt patet infra, ergo putauit ſe non feciſſe malū
cogitando occidere Nabal: Item patet, quia infra di
xit Dauid: benedictus Dominus, qui iudicauit cām
opprobrij mei de manu Nabal, & ſeruum ſuum cu-
ſtodiuit à malo, ideſt, ne faceret malū, ergo nō pec-
cauit Dauid cogitando occidere Nabal. Dicendum,
quòd cùm peccatum non ſolum ſit in actu exterio- Quęſt. 20.
ri, ſed etiam magis ſit in conſenſu, vt declaratum eſt
præcedenti cap. diceretur Dauid peccaſſe, cum delibe
rauerit occidere Nabal. Erat tamen illud pecca-
D tum, quaſi nullum conferendo ad culpam, quā ha-
buiſſet, ſi deleuiſſet domum Nabal. Cum autem di-
xit Dauid, ꝙ Deus cuſtodiuit eum à malo: non eſt
ſenſus, ꝙ cuſtodierit eum, ne aliqualiter peccaret,
ſed cuſtodiuit, ne grauiſſimè peccaret: ideo cum nō
peccaſſet occidendo Nabal, eoꝙ non occidit eum,
& illud erat peccatum grauiſſimum, quod incurriſ-
ſet, niſi Deus miſiſſet Abigail ad impediendum, vi-
debatur quaſi ſimpliciter liberatus ab omni culpa,
cum illa culpa, quam incurrerat, quaſi nulla eſſet in
comparatione eius, quam incurſurus erat. Quod ta-
men aliquis vellet dicere Dauid nihil omnino pec-
caſſe hic, falſum eſt. *Abigail autem vxori Nabal.* Hic po De prudē
nitur quartum huius ſecundæ partis. ſ. Abigail pru- tia Abi-
E dēs obuiatio. ſ. quia ipſa egreſſa eſt in occurſum Da- gail.
uid ferens munera, & placatus eſt: alioquin occidiſ-
ſet omnes de domo Nabal. *Nunciauit vnus de pueris*, ſ.
de pueris Nabal, & non de pueris Dauid. quod patet
ex verbis ſuis. ſ. ecce miſit Dauid nuncios de deſer-
to, vt benedicerent Domino noſtro. Iſte puer erat
præſens quando viri Dauid petiuerūt aliquid à Na-
bal: & quia vidit, ꝙ durè reſponderat, putauit ꝙ Da-
uid ex hoc iratus aliquid mali inferret: nunciauit il-
lud Abigail, vt prouideret in hoc. Erat enim ipſa
prudens, ſicut dicitur ſupra in litera, & poterat ſup-
plere defectus viri ſui. *Ecce miſit Dauid nuncios de deſerto*,
ſcilicet de loco deſerti, in quo erat, ipſe enim mane-
bat in quadam extremitate Carmeli, in qua paſtores
Na-

Nabal eſſe conſueuerant cum illo. *Vt benedicerent Domino noſtro*, ideſt, vt imprecarentur ei bonum, & peterent ab eo aliquid. Dicuntur autem iſti benedicere, quia quando petunt imprecantur bona eis, à quibus, vt ſic ſuadere poſſint. Hoc fecerunt viri Dauid, quia imprecati ſunt bona Nabal dicentes: fratribus meis, & tibi pax, & domui tuæ, & omnibus quæcũq; habeas ſit pax. Signat tamen pax tranquillam fruitionem bonorum, quæ inter omnia bona maxima eſt. *Et aduerſatus eſt eos*, ideſt, perſecutus eſt, vel afflixit in verbis irrogans obbrobria: ſic accipitur Exo. cap. 23. cum Deus dicit: aduerſor impium, ideſt ego affligo impios, vel repugno illis. *Homines iſti boni nobis ſatis fuerunt*. Hic incipit probare iſte puer Nabal, quòd debuiſſet Nabal aliquid dare viris Dauid: quia ipſi fuerunt ſatis boni eis, ideſt paſtoribus Nabal .ſ. fuerunt vtiles: quia quando erant præſentes illis nullus homo, vel fera poterat inuadere gregem: & nihil deficiebat de grege eis præſentibus. *Et non moleſti*, ideſt, nunquam fuerunt nobis moleſti accipiẽdo aliquid de grege, vel irrogando nobis aliquas iniurias, pro quo grates magnas merebantur: quia difficile erat, vbi manebant tot viri bellatores, & inopes, ꝙ non læderent gregem, ſed non læſerunt: ergo ex magna virtute proueniebat, cui grates agendum erat. *Nec quicquam aliquando periit*. ſ. de grege noſtro. Ex hoc apparet, quòd iſte puer, qui annunciabat hæc Abigail, erat de paſtoribus Nabal, cum ipſe pauiſſet gregem in deſerto apud Dauid, & viros ſuos. *Omni tempore, quo conuerſati ſumus cum eis in deſerto*, ideſt in parte illa deſerti, in qua erat tunc Dauid, quę erat pars Carmeli, ſicut dixerunt pueri Dauid ad Nabal: nunquam eis moleſti fuimus, nec aliquando defuit eis quicquam de grege omni tempore, quo fuerunt nobiſcum in Carmelo. Vocatur autem deſertum illa pars, quia quanquam nunc iſte puer, qui loquebatur ad Abigail eſſet in Carmelo, quia tamen hic, vbi loquebatur, erant habitationes aliquæ cum ibi haberet poſſeſſionem ſuam Nabal, videbatur deſertum eſſe illa pars Carmeli, vbi nũc erat Dauid, & vbi paſtores habuerant gregem Nabal, & non iſta pars Carmeli, in qua nunc erant. Significatur etiam ex hoc, quòd aliquanto tempore manſerat Dauid in deſerto illo ante hanc tonſionem gregum Nabal, cùm dicatur: omni tempore, quo conuerſati ſumus cum eis. Dicitur etiam, ꝙ nihil defuit hoc tẽpore de grege, eo ꝙ viri Dauid nihil accipiebant, cum Dauid hoc eis dixiſſet: & nullus alius inuadere audebat gregẽ præſentibus viris Dauid. *Pro muro erant nobis, tam in nocte, quàm in die*, ideſt, erant tanquam murus circundans gregem per noctem, & diem, & defendens, tam ab hominibus, quàm à feris: nam feræ fugiebant procul, cum eſſet ibi tanta hominum multitudo: aliàs multæ feræ ſunt in terra illa, quæ lacerant greges, ſicut patet ſupra cap. 17. cum dicat Dauid, ꝙ quando cuſtodiebat gregem pugnauit interdum contra leonem, & vrſum rapientes aliquid de grege: viri autem Dauid erant nunc nimis vtiles paſtoribus Nabal: cum non poſſent feræ inuadere greges eorum. *Omnibus diebus, quibus pauimus apud eos greges*, q. d. non fuimus ſemper apud eos paſcendo greges, ſed ipſo tempore, quo ibi manſimus fuerunt nobis vtiles valde. *Quamobrem*, ideſt: quia tanta bona nobis fecerũt, & Dñs noſter nihil eis conferre voluit petentibus, & inſuper obbrobrijs magnis increpitos eos à ſe dimiſit. *Conſidera, & recogita quid facias*, q. d. cogitare debes, quòd pro his iraſcetur Dauid, & aliquid mali inferre vellet, ideo cogita quid facias. i. quomodo prouideas, ꝙ mala non eueniant. *Quoniam completa eſt malicia aduerſus virum tuum*. i. deliberatum eſt de inferẽ-

F do malum viro tuo. Malicia accipitur hic pro malo pœnæ: dicitur autem malicia non conſummata, quando inquiritur de aliquo, an malum ſibi inferri debeat. Eſt autem malicia conſummata, quando deliberatũ eſt de aliquo, ꝙ infligatur ei pœna: & quia deliberatum erat apud Dauid, & viros ſuos, ꝙ occiderent Nabal, dicitur malicia aduerſus eos conſummata. Hoc autem dixit iſte puer ad Abigail non tanquam determinatè ſciens, quia ipſe neſciebat, an aliquid pararet Dauid contra Nabal, & ſi aliquid pararet, quid eſſet illud, ſed dicebat ſecundum præſumptionem: quia veriſimile erat, ꝙ cum Dauid offenſus fuiſſet à Nabal: & poſſet ipſi infligere malum, ꝙ infligeret. *Et aduerſum domum tuam*. i. non ſolum con-

G tra virum tuum deliberatum eſt, ſed etiam contra domum tuam. Et hoc verum erat, quia Dauid diſpoſuerat delere totam domum Nabal, ita vt non relinqueret mingentem ad parietem, vt patet infra: hoc tamen dicebat puer iſte Nabal ex præſumptione, quia putabat, ꝙ non ſolum vellet Dauid vlciſci iniuriam in Nabal, ſed etiam in totam domum ſuã, cũ eſſet grauis iniuria. *Et ipſe eſt filius Belial*, i. Dñs noſter Nabal eſt filius Belial .i. filius iniquitatis nõ obediẽs alicui rõni. *Ita quòd nemo poſſit ei loqui*. i. tam male ſe habet, ꝙ nemo poteſt ei loqui, & habere bonum reſponſum. Hoc autem poterat eſſe dupliciter .ſ. vel, quia erat ebrius, ſicut infra dicitur, quòd erat ebrius nimis, & non indicauit ei Abigail verbum puſillũ,

H vel grande: aut, quia erat Nabal duræ conditionis, & tenacis opinionis, nec poterat aliquis eum ad bonũ inducere poſtquam malum indicaſſet. Dixit autem hoc puer ille propter duo. Primò, quia Abigail poſſet ei dicere, cum vidiſſet Dominum ſuum malè reſpondentem viris Dauid, quare non ſuaſit ei, ꝙ reſponderet benè: vel ſaltem, poſtquam receſſerunt pueri accepto prauo reſponſo, quare non dixit Nabal, vt faceret eos redire, & aliquid erogare, alioqn culpabilis erat iſte puer, cum potuiſſet malum excuſare: reſpondet, quòd non locutus fuit ei, eoꝙ erat Nabal vir Belial, & nemo poterat ei loqui. Secundò dixit hoc, vt ipſa Abigail conſideraret in ſe qd opus eſſet fieri, & non conſuleret ſuper hoc Nabal: quia

I ipſe erat filius Belial, & nemo poterat ei loqui. Hoc autem fecit Abigail, quia nihil dixit Nabal, ſed ipſa parauit omnia, quæ habentur hic, & tulit ea ad Dauid. *Feſtinauit igitur Abigail*. ſ. omnia, quæ ſequuntur fecit cum magna feſtinatione, quia timebat, quòd antequã ipſa exiret in occurſum Dauid, ipſe irrueret ſuper Nabal, & domum ſuam, quod fuiſſet niſi feſtinaſſet: nam cum deſcenderet Abigail de latere montis, in quo manebat Nabal, obuiauit Dauid, & viris ſuis venientibus ad diſperdendum domum Nabal. *Et tulit ducentos panes*. Voluit Abigail ferre ſufficientiam ciborum Dauid, & viris ſuis pro vno prandio, & quia erant ſexcenti viri tulit pro eis ducẽtos panes, quos credebat ſufficere, quia erant panes ma-

K gni: præſertim cum ferret quinque ſata polẽtæ, quę erant loco panis. *Et duos vtres vini*. In vino quoque ſufficienter tulit, quia fortè vtres magni erant: & apparet in hoc, quòd aqua accipiatur ſupra pro vino: cũ dixit Nabal: tollam ergo panes meos, & aquas meas: nam ſi Nabal aliquid dare voluiſſet, nõ dediſſet aquas, quia non habebat opus aquarum Dauid, cum eas haberet in agris. Etiam, quia ſi Nabal miſſurus fuiſſet aquas Dauid tanquam opportunas, miſiſſet quoque eas Abigail: ſed non miſit, niſi duos vtres vini: ergo non ſignificantur ibi aquæ per aquas, ſed vinum. *Et quinque arietes coctos*. i. etiam tulit Abigail quinque arietes coctos. In Hebræo habetur. *Quinque oues coctas*. Sed nomen, quod ibi ponitur, eſt cõmune Queſt.

ad

ad ouem, & ad arietem, eo quòd eſt nomen ſpeciei, & non ſexus: litera autem noſtra poſuit arietes, quia meliores ſunt ouibus. Non eſt autem credendum, quòd Abigail tuliſſet aliquid pro Dauid, niſi de melioribus, quæ habebat cum vellet eum placare ſibi, ne deleret domum eius. Sciendum autem, quòd Abigail tulit iſtos quinque arietes de illis, quos parauerat Nabal pro tonſoribus ſuis, nec conſuluit ſuper hoc Nabal, & non defuit aliquid conuiuio Nabal propter iſtos arietes ablatos: ſed dicitur, quòd erat conuiuium eius, quaſi conuiuium regis, vt patet infra, in quo apparet magna tenacitas Nabal, quia etiam de eo, quod ſuperabundabat nihil dare voluit Dauid petenti. *Et quinque ſata polentæ.* Satum aliquando ſignificat menſuram, & aliquando ſignificat panem. Hic enim ſignificat menſuram, quia polenta non erat panis, ſed dicitur, quòd tulit quinque ſata polentæ, ergo neceſſe eſt, quòd intelligatur ſatum eſſe menſura. De hoc etiam Gen. cap. 18. dixit Abraham, & Saram: accelera tria ſata ſimilæ, commiſce. Vbi aliqui accipiunt ſata pro panibus, ſed etiam ibi melius accipitur pro menſura, cum dicatur: & fac ſubcinericios panes, ideſt, de illis tribus ſatis farinæ fac panes ſubcinericios: erat ergo ſatum menſura, & ſic accipitur regulariter. Polenta dicitur multitudo granorum confricatorum, & purgatorum, ſcilicet, quando ſpicę torrebantur, & ablatis ſtamis accipiebantur grana: illa autem ſeruabantur apud Hebræos in magna multitudine: & ſic Abigail habuit nunc multa grana de iſtis, ita vt poſſet ferre Dauid quinque menſuras, ſiue ſata. Vocatur autem iſte cibus polenta à poliendo, ideſt, purgando, quia grana iſta purgantur, & comeduntur. *Et centum ligaturas vuæ paſſæ*, ideſt, etiã tulit Abigail vuas paſſas Dauid, ſcilicet, centum ligaturas de eis. Vocatur autem vna ligatura totum, quod continetur de vuis in vno funiculo, vel in aliquo alio, vnde pendeat. *Et ducentas maſſas caricarum.* Carica vocatur ficus paſſa, quæ aliquando reducitur in maſſam, ſcilicet, quando fiunt de ficubus panes in modum caſeorum magnorum. Et dicũtur maſſę ad differentiam ficuum, quando ſingulæ ficus per ſe ſunt. Ducentos autem panes de caricis tulit Abigail Dauid: quia de illis habentur multi in terra illa, eo quòd ficus ibi nimis abundant. *Et impoſuit ſuper aſinos.* Hæc enim omnia cito parauit, quia erant omnia in domo diſpoſita: & fecit ea poni ſuper aſinos, quia multa erant: & neceſſe erat in multis aſinis portari. *Dixitque pueris ſuis: præcedite me*, ideſt, omnia iſta tradidit pueris, & iuſſit eis, quòd præcederent euntes per viam, per quã venturus erat Dauid: ferebat autem nunc ſecum Abigail pueros. & infra dicitur, quòd iterum, quando iuit ad Dauid, tulit ſecum quinque puellas. Ratio diuerſitatis eſt, quia nunc ibat Abigail celeriter, vt ſaluaret domum ſuam ad obuiandum Dauid, & non curauit ferre, niſi pueros, vt iſti portarent munera, quæ mittebat ad Dauid: poſtea autem ipſa vocata fuit à Dauid, quia volebat eam accipere in vxorem, mortuo Nabal, ideo tunc iuit in aliquali apparatu: & ob hoc tulit ſecum quinque puellas pediſſequas. Et credendum eſt, quòd etiam portauerit ſecum aliquos viros: ſolùm tamen ibi dicitur de puellis. *Ego poſt tergum ſequar vos.* Hoc fecit Abigail, quia volebat præoccupare Dauid venientem: ideo cum parauit omnia iſta, poſuit ea ſuper aſinos, & fecit, ꝙ ferrentur: ipſa autem voluit interim ſe aliqualiter ornare, vt honeſtè appareret coram Dauid, & tunc ſecuta eſt pueros. *Viro autem ſuo Nabal non indicauit*, ideſt, quanquam parauiſſet omnia iſta pro Dauid, & iret illùc, tamen non indicauit viro ſuo; quia fortè

A credebat eum eſſe ebrium, & non poſſet illi aliquid reſpondere, ſicut quando reuerſa eum inuenit ebrium, & non fuit locuta aliquid vſque mane, vt patet infra in litera. Vel fortè, quia vir ſuus erat duræ ceruicis, & credidit, quòd impediret eam ab incepto, ideo nihil indicare voluit quouſque factum eſſet. *Cum ergo aſcendiſſet aſinum*, ſcilicet, Abigail ornauit ſe ad apparendum coram Dauid, & aſcendit aſinum: illa enim erat æquitatura honeſta illius temporis: parũ enim erant tunc homines aſſueti ad equos, & ad alia genera iumentorum. *Et deſcenderet ad radicem montis.* Iſte mons erat Carmelus, in quo manebat vir ſuus, & poſſeſſio eius: nam ſupra dicitur, ꝙ erat vir in Maon, & poſſeſſio eius in Carmelo. *Dauid, & viri eius deſcendebant in occurſum eius*, ideſt, accidit,
B quòd quando Abigail deſcendit ad radicem montis, deſcenderũt Dauid, & viri eius ex alia parte mõtis, & occurrerunt Abigail. Non eſt autem intelligendum, quòd illi ab intentione venerunt in occurſum Abigail, quia neſciebat, an illa ventura eſſet: ſed ipſi veniebant ad delendum domum Nabal, quę erat in Carmelo, & accidit, quòd obuiaret Abigail ad radicem montis illius, & ſic veniebant in occurſum eius. *Quibus & illa occurrit*, ideſt, ſicut Dauid, & viri ſui occurrerunt Abigail, ita & ipſa occurrit eis: ſed Abigail ibat ab intentione, vt occurreret Dauid in via. Dauid autem non ibat ad occurrendum Abigail quia non putabat eam venturam. *Et ait Dauid:*
C *verè fruſtra ſeruaui omnia, quæ huius erant in deſerto.* Non locutus fuit iſta verba Dauid ad Abigail, quia tunc non dixiſſet: omnia, quæ erant huius: ſed omnia, quæ erant tua, vel viri tui: ſed veniebat Dauid loquens in itinere viris ſuis, & accidit, quòd loqueretur verba hęc, quando obuiauit ei Abigail. Et patet: quia iſta locutio erat ſuſpenſiua dependens ex alijs, cum dixerit Dauid omnia, quæ erant huius: & non expreſſit quis erat ille, quaſi iam ſermo præceſſiſſet de eo. Dixit autem Dauid, quod fruſtra ſeruauit omnia, quæ illius erant: nam pro cuſtodia iam vtili, quam præſtitit Dauid paſtoribus Nabal, tenebatur Nabal ei ad aliquid, ſaltem ad gratiarum actiones: nunc autem petente Dauid nihil dare voluit: & in-
D ſuper nũcios ſuos increpuit, & exprobrauit Dauid. ergo verè fruſtra laborauit Dauid ſeruando omnia bona Nabal in deſerto, cum nihil boni ex hoc conſecutus fuerit, ſed potius malum. *Et non periit quicquam de cunctis, quæ ad eum pertinebant*, ſcilicet, de gregibus ſuis nihil perijt toto tempore, quo fuerunt cum Dauid paſtores eius. tum quia Dauid ſeruauit diligenter, ne viri ſui aliquid raperent de grege: tum quia ipſe fecit, quòd nullus extraneus auderet accedere ad greges, nec etiam feræ. *Et reddidit mihi malum pro bono*, ideſt. pro bona cuſtodia gregum reddidit mihi malum, quia exprobrauit mihi, & viris meis. *Hęc faciat Dominus inimicis Dauid, & hæc addat.* Iſte eſt quidam modus iurandi, qui erat vſitatus in veteri teſtamen-
E to, ſcilicet: Deus faciat mihi talia mala. & alia mala inſuper addat, niſi fecero tale, vel tale. Sic dixit Heli ad Samuelem: hæc faciat tibi Dominus, & hæc addat, ſi celaueris à me ſermonem, ſupra cap. 3. Sic etiam iurauit Ionathas Dauid: hæc faciat Deus Ionathæ, & hæc augeat. &cæt. ſupra capitu. 20. Dixit autem Dauid: hæc faciat Deus inimicis Dauid, ideſt, ipſi Dauid: imprecatur enim Dauid ſuper ſe mala à Deo, niſi deleret domum Nabal, & non imprecabatur ſuper hoſtes: quia tunc imprecatio ridiculoſa erat: vellet enim potius Dauid, quòd Deus induceret mala ſuper hoſtes eius. & ꝙ ipſe non occideret Nabal, quàm, ꝙ occideret Nabal, & Deus non induceret mala ſuper hoſtes eius.

Super ſe ergo imprecatus eſt iſta mala, habuit tamẽ Dauid hic modum loquendi, quem plurimi obſeruant.ſ. quòd non auderent iurare aliqua mala ſuper ſe, quia timent, quòd ſi aliquod malum ſuper ſe imprecati fuerint, quòd eueniet illis, ſed imprecantur ſuper alios, quanquam intelligant ſuper ſe imprecari. *Si reliquero de omnibus, quæ ad eum pertinent vſque mane*, ideſt, non relinquam aliquem de tota familia ſua vſque mane. Hoc dicebat Dauid, quia putabat, quòd in illa die poſſet occidere omnes, qui pertinebant ad Nabal, quia omnes erant in deſerto in monte Carmelo tondendo greges, & ibi poterat omnes circundare, & occidere quaſi vno impetu. *Mingentem ad parietem*, ideſt, non relinquam aliquem de mingentibus ad parietem.ſ. nullum hominem relinquam. Volebat enim occidere omnes, tam magnos, quàm paruulos de ſtirpe Nabal, & de familia ſua: per hoc autem ſignat, quòd nolebat occidere pecora, & iumenta Nabal, ſed ſolùm viros, & fœminas, quia ad iſtos extenditur mingens ad parietem.

An Dauid fuerit periurus in hoc, quod ſupra iurauerat. Quæſtio VII.

QVAERET aliquis, an Dauid fuerit periurus in hoc, quod ſupra iurauerat. Aliquis dicet, quod ſic, quia Dauid duo iurauit.ſ. ꝙ deleret domum Nabal. Secundò, quòd deleret eam ante auroram ſequentis diei, neutrum tamen horũ impleuit. Ad hoc reſpondendum eſt, quòd Dauid non fuit ex hoc periurus, immo magis peccaſſet ſi compleuiſſet: quia id, quod iurauit erat illicitum. Iuramentum autem, quod vergit in interitum ſalutis æternę, non eſt ſeruandum, ipſe tamen Dauid dicit ſe liberatum à malo, eoquòd nõ impleuerit id, quod diſpoſuerat contra Nabal: ergo non fuit periurus non obſeruando. Sed tunc dicet aliquis: cum Dauid non fuerit periurus, non obſeruando iuramentum, quia erat illicitum, nũquid peccauit iurando? & videtur, quòd ſic, quia quando aliqui incautè iurãt id, quod illicitum eſt, vel quod eſt eis impoſſibile, aut, quod non eſt vtile obſeruari, indeliberatè proferũt, non debent obſeruare iuramentum: debent tamen dolere, quia iurauerũt, & iura præcipiũt imponi pęnitẽtiam his, qui iurant illicitum, ergo iurando peccant. Dauid autem iurauit delere domum Nabal, ꝙ illicitum erat, ergo quanquam non deberet implere, peccabat in iurando. Reſpondẽdum eſt, ꝙ aliqui dubitant, an Dauid iurauerit hic aliquid: nam non dixit, quòd iurabat per Deum, vel, viuit Dominus ſicut conſueuerant iurare illi, qui erant in veteri teſtamento: ſed dixit: hæc faciat Dominus inimicis Dauid, & hæc addat ſi reliquero, &c. ideo non videbatur agere contra iuramentum, ſed contra imprecationem. Circa hoc ſciendum, quòd imprecatio, & iuramentum differunt aliqualiter: nam in iuramento inuocatur Deus in teſtem aliquorum, quę facere iuramus, vel aſſerimus. In imprecatione autem non vocatur Deus in teſtem: ſed inuocat quis Deum ſuper ſe, tanquam punitorem ſi non fecerit tale, vel tale. Etiam iuramentum ſemper præſtatur ab eadem perſona pro ſeipſa.ſ. ꝙ nunquam aliquis iurat, niſi pro his, quæ ipſe aſſerit, vel quæ ipſe promittit. Imprecatio autẽ fit hominis ſuper ſeipſum, & etiam ſuper alium. De primo patet hic, & ſupra ca. 20.ſ. hæc faciat Dominus Ionathæ, & hæc addat. De ſecundo patet ſupra c. 3. vbi Heli dixit ad Samuelem: hæc faciat tibi Dominus Deus, & hæc addat, ſi abſconderis à me ſermonem. Dicendum ergo eſt, ꝙ iuramentum, & imprecatio non ſunt idem penitus.

Imprecatio, & iuramentum differunt licet vnũ accipiat.r p altero.

F tus. Accipitur tñ vnum pro altero in veteri teſtõ, & etiam communiter nunc, ideo ſicut faciendo cõtra iuramentum, oportet, ꝙ faciens ſit periurus, vel ſaltem peccauerit iurando, ita faciens contra imprecationem neceſſe eſt, vt ſit periurus, vel ſaltem imprecando peccauerit. Hoc autem intelligendum eſt, qñ aliquis imprecatur ſuper ſeipſum. Nam cum ſuper alium imprecatur, non obligatur alius ad aliquid ex hac imprecatione, niſi forte illa fuerit ſacta à maiori, cui obedire teneamur, quia tunc obtinet vim pręcepti. Quod autem accipiantur pro eodem iurare, & imprecari, patet, quia Ionathas, & Dauid iniebãt fœdus, & in fœdere ſemper interuenit iuramentum. Ionathas tamen non protulit verba iuramenti, ſed G imprecationis, ſupra capi. 20. dicens: hæc faciat Dominus Ionathæ, & hoc augeat, &c. & ibi dicitur, ꝙ iſtud erat iuramẽtum. cum ſequatur in litera: Et addidit Ionathas deierare Dauid i. fecit Ionathas aliud iuramẽtum Dauid præter illud, quod fecerat, ſupra cap. 18. non habetur tamen hic aliud, niſi illa verba imprecationis: ergo illa vocantur iuramentum. Dauid autem nũc imprecatus fuerat, ſi non deleret domum Nabal, & illicitum erat delere eam: ergo peccauit imprecando, ſicut ſi iuraſſet aliquid illicitum. Sed adhuc dicendum, quòd nõ ſolum peccabat Dauid, ſi iuraſſet delere domum Nabal, ꝙ erat illicitũ, ſed etiam ſi ſimpliciter promiſiſſet, quia cum illicitum eſſet illud fieri, ita illicitum erat promitti. Non H ergo poteſt excuſari penitus Dauid, quin peccauerit iſta promittendo, vel imprecando, quia promiſit id, quod non decebat eum obſeruare. *Cum autem vidiſſet Abigail Dauid*, ideſt, cum appropinquaſſet ei: nã non deſcendit de aſino immediatè, vt vidit eũ à longè, ſed cùm fuit iuxta eum: cùm dicatur hic, quòd cecidit ad pedes eius. *Feſtinauit, & deſcendit de aſino* Hoc fecit tunc Abigail, quia vidit, quòd ira Dauid erat magna contra Nabal, & domum ſuam, & volẽs placare eum procidit ad pedes eius, eoquòd cordis generoſi eſt proſtratis parcere. *Et procidit coram Dauid ſuper faciem ſuam*, ideſt, humiliauit ſe ad terram, & poſuit vultum ſuper terram ad pedes Dauid, vt eũ ſic flecteret. *Et adorauit ſuper terram*. Adorari eſt incli- I nari coram aliquo: & quia Abigail nimis ſe inclinauerat, ſcilicet, vſque ad terram, dicebatur adorare. *Et cecidit ad pedes eius*, ideſt, poſuit ſe ad pedes Dauid quaſi volens oſculari pedes eius, & ad ſignandum omnem obedientiam. Iſta omnia idem ſunt, ſcilicet, procedere coram Dauid, & adorare ſuper terram, & cadere ad pedes eius. *Et dixit: in me ſit Domine mi, hęc iniquitas*, ideſt, verum eſt, quòd peccauit grauiter Nabal, ſed oro, ꝙ iſta iniquitas ſit in me, ideſt, trãſferatur in me, ſcilicet, quòd ego debeam puniri pro ipſa, ſi aliqua pœna infligenda eſt. *Loquatur ergo ancilla tua in auribus tuis*, ideſt, obſecro Domine mi, vt des licẽtiam mihi ancillæ tuæ ad loquẽdum in auribus tuis, ideſt, te audiente. *Et audi verba famulæ tuæ*, ideſt, oro, ꝙ audias verba mea: timebat enim Abigail, quòd cum Dauid eſſet inflammatus in iram contra Nabal, ꝙ K videns proponi verba ex parte eius, non pateretur illa audire, ideo orauit, vt audire vellet. Vel dicitur audi, ſcilicet, condeſcendendo verbis meis: & ſic accipitur communiter in ſcriptura. *Ne ponat oro Dominus meus rex cor ſuum ſuper virum iſtum*. Hoc ſuadet Abigail, ne iraſcatur Dauid Nabal, eoquòd ille eſt ſtultus, & non eſt curandum de factis eius. Dixit autem Dominus meus rex ad honorandum nimis Dauid, vt ſic flecteret eum.

Abigail cur vocauit Dauid regem. *Quæſt. VIII.*

QVAERET aliquis, quomodo Abigail vocabat Dauid regem, vel vnde conſtabat ei, ꝙ erat rex. Aliquis dicet, ꝙ Abigail neſciebat an Dauid eſſet rex: ſed vt eum inclinaret ad clementiam vocauit eum regem, quod eſt nomen maximi honoris. Sed hoc non ſtat, quia ſi Dauid ſciret mendacium eſſe, quod loquebatur Abigail laudando eum, vel putaret eam eſſe ſtultam, vel laudem eſſe deriſoriam: nā ſicut, ꝙ aliquis proferat de aliquo ea, quæ vera ſunt, vel ſaltem ab omnibus creduntur, eſt laus illius: ita etiam, ꝙ proferat id, quod falſum eſt, in laudem eius irriſio magna eſt. Abigail ergo non ſic laudauit Dauid, cum eſſet prudentiſſima, & intenderet eum flectere ad miſericordiam. Aliquis ergo dicet, ꝙ Abigail audierat per famam, ꝙ Dauid futurus erat rex, quia Samuel eum vnxerat, vel ſaltem ſicut erat opinio Saulis, ꝙ Dauid futurus eſſet rex, eo ꝙ Deus agebat pro ipſo multa, vt patet præcedenti cap. ita etiā erat opinio multorum: & quia inſonuerat per totā terram Iſrael quid ageret Saul in Dauid: & quomodo Deus liberaret Dauid, omnes opinabantur aliqđ magnum de Dauid futurum eſſe. Sed adhuc dicendum, ꝙ Abigail non ſolum cognoſcebat iſta per famam communem, quę pauca de veris refert, ſed habebat aliam cognitionem certiorem, & ſpecialiorem: quod patet ex verbis ſuis infra, cum dixit: faciens enim facit tibi Dominus domum fidelem. Et poſtea dicitur: cū ergo fecerit tibi Dominus omnia, quæ locutus eſt, bona de te, & cōſtituerit te ducem ſuper Iſrael, non erit tibi hoc in ſingultum. Sciebat ergo Abigail, ꝙ Deus promiſerat aliqua Dauid. ſ. de conſtituendo eum in regem: & hoc erat ſuper famam communem. Dicendum igitur, ꝙ Abigail vocauit Dauid regem, quia cognoſcebat eum futurum regem, quod poterat eſſe dupliciter. Primò modo ſi forte ab aliquo cognouerat vnctionem factam Dauid à Samuele, in qua denunciatum eſt eū futurum regem. Vel forte hoc cognouit Abigail, ſcilicet ſpiritu prophetico, ſcilicet, ꝙ Deus reuelauit ei futura ipſius Dauid, & protulit ei in facie: & ſic tenent multi de Iudæis, ꝙ fuerit prophetiſſa, vt infra dicetur. *Iniquiſſimum Nabal.* id eſt, non ponas cor tuum ſuper iſtum virum peſſimum tanquam offenderit te, quia ipſe nō egit ſpecialiter animo te offendendi, ſed quia peſſimus eſt, & ex conditione habet, ꝙ hoc faciat ad quæcunque *Quia ſecundum nomen ſuū ſtultus eſt.* id eſt, iſte vir Nabal eſt ſtultus ſecundum, ꝙ ſignificat nomen ſuum: Nabal enim in hebræo interpretatur ſtultus, vel malicioſus, & dixit Abigail: rectè vocat̄ Nabal i. ſtultus, quia ita eſt ſtultus, ſicut nomen ſuum ſignificat. *Et ſtultitia eſt cum eo.* i. ſtultitia eſt in corde eius, & idem ſignificat, quod præcedens. *Ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos.* Hic excuſat ſe Abigail, quia diceret Dauid, cum eſſet Nabal ſtultus, cur tu non reſpondiſti nuncijs meis? ipſa reſpondet, ꝙ non erat præſens quando venerunt nūcij Dauid, ideo non potuit erogare eis quæ petebāt.

An Abigail peccauerit vocando ſuum virum ſtultum. *Quæſtio IX.*

QVAERET aliquis, an peccauit Abigail, quia vocauit virum ſuum ſtultum, & iniquiſſimū. Aliquis reſpondebit, ꝙ non peccauit, quia verum dicebat: nam ſupra in litera dr̄, ꝙ Nabal erat vir durus, peſſimus, & malicioſus. Sed hoc non ſtat, quia q̄quā aliquis malus ſit, peccat ille, qui mala de eo enūciat, niſi forte ad illa cogatur ab aliquo, vt à iudice,

A q iurare cogit ſup vita, vel factis alicuiꝰ: & ſi cuilibet malū eſt de altero mala enunciare, à fortiori malū erit in fęmina, ſi mala de viro enunciet, cū vir ſit caput mulieris, vt patet prima ad Corin. c. 11. Dicēdū eſt, ꝙ Abigail non ſolū nō debebat dicere malū de viro ſuo, ēt ſi verū ēēt, ſed inſup obligabat̄ celare defectus viri, quantū poterat, & rn̄dere honeſtè praue loquentibus de viro ſuo, alioquin peccaret: nunc tn̄ non peccauit Abigail, quia non protulit iſta de viro ſuo tanq̄ volens eū infamare, vel infamiā ſuā referre, ſed dixit in fauorē viri, vt erueret eū à morte, & oēs res ſuas. Diſpoſuerat. n. Dauid delere totam domū Nabal: neſciuit aūt Abigail qūo auerteret iram Dauid, niſi vocando Nabal ſtultū: nā in hoc excuſa-

B bat eū: ſtulti. n. non poſſunt alicui inferre iniuriā, cū ad iniuriā irrogandā requirit̄ mens iniuriandi: ſtulti aūt non pn̄t hr̄e hanc mentē, cū non intelligant quid faciāt: & ſic Dauid non curaret de maledictis Nabal reputans eū ſtultū, & non habentē intentionē iniuriandi. Etiā quia verecundū erat Dauid viro clariſſimo, ꝙ ſe opponeret cuidā ſtulto viro volendo delere domū eius: ſicut igitur licuit Dauid ſe ſtultum ſimulare, quanquam non erat, vt mortē euaderet, vt declaratū eſt ſupra c 21. ita liceret Abigail virum ſuum vocare ſtultū, vt eum à morte eriperet.

Abigail quamuis mendacium dixerit de viro ſuo, non tamen peccauit mortaliter. *Quæſt. X.*

C QVAERET aliquis. q̄ꝗ Abigail non peccauit vocando virū ſuū ſtultū, quia non iniuriata eſt ei, an peccauit, quia mentita eſt cū non eſſet ſtultus. Rn̄dendū, ꝙ Abigail duo dixit hic de viro ſuo. ſ. ꝙ erat iniquiſſimus, & ꝙ erat ſtultus. In primo verum dicebat, quia in litera dr̄ ſupra, ꝙ erat vir durus, & peſſimus, malicioſus: iō nec ī hoc iniuriata eſt viro, nec mentita fuit. De ſecūdo aūt ſ. ꝙ eſſet ſtultus nō habet̄ ſupra, ideo vr̄, ꝙ ipſa hoc addiderat, vt magis placaret Dauid: & tūc dici deberet, ꝙ Abigail non peccabat mortaliter mētiēdo, ſed venialiter, qa fuit mēdaciū officioſum. ſ. qđ nulli nocuit, & ꝓfuit valde Nabal, & domui eius: ſicut dr̄ de mendacio obſte-

D tricū Aegyptiarū, & de mendacio Raab, & Michol, & Dauid, vt declaratū eſt ſup. c. 19. Sed adhuc dicendū, ꝙ nullo mō peccauerit Abigail, qa nō mentita eſt: nā licet ſcriptura nō proferat, ꝙ Nabal eſſet ſtultus, erat tn̄ ſm veritatē: qđ patet, quia ſtultus eſt ille, qui cū aliquid intelligat, habet tn̄ impetus fortes, & non ſequit rōnē, ſed phantaſiā turbatā: ita aūt erat de Nabal, quia cū aliquid iudicaret, non obediebat rectè rōni, nec audiebat aliquos cōſulentes, ſic patet ſupra, cū dixit puer Nabal ad Abigail. Ipſe eſt filius Belial ita, ꝙ nemo poſſit ei loqui: Poterat ēt vocari ſtultum Nabal: quia quanquam aliàs non eſſet ſtultus, tamen tūc erat ſtultus quando locutus fuit verba ad pueros Dauid, quia alioquin non locutus fuiſ-

E ſet talia, cum ſciret, ꝙ Dauid poſſet nocere ei ꝓpter Hæc. Forte etiā vocatur ſtultus, quia large loquendo quilibet vocat̄ ſtultus, qn̄ eſt extra metas rōnis: Nabal autem erat ebrius qn̄ iſta Abigail locutus eſt, & ebrij carent recta ratione, ideo ſtulti ſunt: nihil ergo mentita eſt Abigail vocando Nabal ſtultum: & ſic nullo mō peccauit. *Nunc ergo Domine mi, viuit Dominus, & viuit anima tua.* Sententētia eſt ſuſpenſiua vſque ad illam partem. *Quapropter ſuſcipe benedictionem.* Et videtur eſſe ſententia imperfecta, tamen non eſt. Et eſt ſenſus: Domine mi, viuit Dn̄s, & viuit aīa tua, i. oro ꝑ vitā Dei, & per vitam animæ tuę, ꝙ nō cures de Nabal: ſed fiant inimici tui ſicut Nabal: id eſt, ita miſerabiles ſint, ſicut ipſe, ita vt nemo đ eis cura-

re debeat. Iſta autem verba ſunt iurandi, vt patet Ie- F
rem. c. 4. ſ. iurabunt: Viuit Dominus. Hic tamen nõ
accipiuntur vt verba iurandi, ſed vt verba obſecran
di. ſ. ꝙ per vitã Dei oraret Abigail: & poſuit iſta duo,
quia nihil charius erat Dauid, quàm iſta. ſ. vita Dei,
quæ erat ei in maxima reuerentia: & vita ſua, quæ
erat ſibi maximè chara; & ideo illi, qui iurabant in
veteri teſtamento, quãdo volebant inducere aliquẽ
ad credendũ ea, quæ ipſi iurabant, dicebant iſta duo:
ſic iurauit Dauid Ionathæ, ſupra c. 20. ſ. quinimo vi-
uit Dominus, & viuit anima tua, quia vno tantum
gradu ego, morſque diſtinguimur. *Qui prohibuit te, ne
venires in ſanguinem*, ideſt, Deus vetuit, ne venires in
ſanguinem i. ad effundendum ſanguinem, q. d. Deus
prohibuit ne deleres Nabal, & domũ ſuam, & hoc, G
vt tu non peccares effundendo ſanguinem. *Et ſalua-
uit animam tuam tibi.* i. ſaluauit animam tuam, ne pecca
ret: ſicut enim homo ſaluari dicitur, quando à mor-
te liberatur, ita anima ſaluatur, quando liberatur ne
peccet, & ob hoc ſaluauit Deus animã Dauid, cum
fecit, ne effunderet ſanguinem.

Quare Abigail dixit Deum prohibuiſſe Dauid, ne iret in ſanguinem. Quæſtio XI.

QVAERET aliquis, quomodo Abigail dixit,
quòd Deus prohibuerat Dauid, ne iret in ſan
guinem. i. fecerat ne iret ad occidẽdum Nabal, quia
aut hoc intelligitur, ꝙ Deus faciebat, ne Dauid ha- H
buiſſet propoſitũ occidendi Nabal, vel ꝙ Deus mu-
tauerat propoſitum eius faciendo, ne iam vellet oc-
cidere Nabal. Primũ non ſtat, quia Dauid veniebat
intendens occidere Nabal. De ſecundo aũt nõ erat
certa Abigail, quia neſciebat, an Deus mutaſſet pro-
poſitum Dauid. quia non apparebat per aliqua ver-
ba ſua illud mutatum eſſe: cum nihil adhuc reſpon-
diſſet Dauid. Dicendum, ꝙ Abigail non erat certa,
an Deus prohibuiſſet Dauid venire in ſanguinem:
locuta fuit tñ prudenter, quia ipſa petebat à Dauid,
vt non deleret Nabal, & voluit demonſtrare, ꝙ non
dubitabat aliquo modo, quin Dauid condeſcende-
ret huic petitioni: iõ dixit, ꝙ Deus prohibuerat eũ,
ne veniret in ſanguinem. i. ꝙ Deus iam mutauerat I
propoſitũ illius, ne vellet ſe vlciſci manu ſua: & hoc
vt Dauid verecundaret non aſſentire petitioni ſuæ.
Eſt autem iſta prudentia in petendo reſpectu quarũ-
dam perſonarum, ſcilicet, ꝙ fingamus nos nihil du-
bitare, quin conſentient petitioni noſtræ: & ita peta
mus, quaſi certiſſimè habituri, vt ſic verecundẽtur
confundere nos à certa ſpe: nam qui ſperat, & non
recipit, confunditur: ſi autem petamus quaſi dubitã
tes damus locum ſubterfugiendi eis, à quibus peti-
mus: cum innuamus nos ſuſpicari, ꝙ non ſunt factu
ri, quod petimus, vel dubitare an faciant. Iſta tñ cau
tela non eſt conueniens petendo reſpectu omnium
perſonarum, nec omni tempore: quia aliqua erit, à
qua petendo, ſi certam ſpem conſequendi oſtende-
rimus, ſtulti iudicabimur, vt ſi nulla merita noſtra
apud illam perſonam præceſſerint, pro quibus peti- K
tioni aſſentire debet, vel niſi merita cauſæ, in qua
petitur, apertiſſima ſint: prudentiæ ergo iſta relin-
quenda ſunt, quia non poteſt de eis dari regula in
vniuerſali. *Et nunc fiant ſicut Nabal inimici tui*, ideſt, Do
mine mi, oro, ne conſideres Nabal, qui ſtultus, & inu
tilis eſt: & opto, vt inimici tui fiant ſicut Nabal, ideſt,
quod omnes redigantur ad talem ſtatum, vt Nabal,
ita vt nemo de eis curare debeat, nec velit. *Et qui
quærit Domino meo malum*, ideſt, omnes, qui inquirunt
mala tibi, qui es Dominus meus, fiant ſicut Nabal. ſ.
inutiles, & non potentes tibi nocere.

F *Cur Abigail dixit, quòd omnes inimici Dauid fierent ſicut Nabal. Quæſtio XII.*

QVAERET aliquis, quare dixit Abigail, quòd
omnes inimici Dauid fierent, ſicut Nabal. Re-
ſpondẽdum ſecundum Ra. Sa. ꝙ Abigail locuta eſt Reſpõſio Rabbi Salomonis.
iſta prophetice: nam poſt decem dies percuſſit Do-
minus Nabal: & mortuus eſt, vt patet infra in litera:
hoc autẽ prçuiderat Abigail prophetice, ideo opta-
bat, ꝙ omnes inimici Dauid fierent ſicut Nabal. i.
morerentur in breui. Apparet etiam, ꝙ locuta fue-
rit prophetice, quia infra dixit: & cum benefecerit
Dominus Domino meo, recordaberis ancillæ tuæ,
& tu benefacies ei. Hoc autẽ ſic fuit, quia poſt mor-
G tem Nabal aſſumpſit eam Dauid in vxorem, vt pa-
tet infra in litera. Item patet ex verbis Dauid, quia
dixit infra: benedictus Dominus Deus Iſrael, qui mi
ſit te hodie in occurſum meum: ſed illi, qui mittun-
tur à Deo ad aliquid agendum, vel dicendum, dicũ-
tur prophetæ: ergo Abigail prophetice locuta eſt.
Item Hebræi ponunt ſex, vel ſeptem mulieres pro- Septẽ mulieres prophetiſſæ.
phetiſſas, inter quas enumerant Abigail. Prima fuit
ſoror Moyſi, de qua Exo. cap. 15. Secunda fuit Del-
bora, de qua Iudi. capit 4 & 5. Tertia fuit Anna ma-
ter Samuelis, de qua ſupra capit. 1. & 2. Quarta fuit
Abigail, de qua hic. Quinta fuit, vt aliqui volũt, mu-
lier illa, quæ locuta eſt ad Ioab, dicens: qui interro-
gant interrogent in Abela, & ſubdidit: nonne ego
H ſum, quæ reſpondeo veritatem in Iſrael? hoc tamẽ
non debebat aliquis de ſe profiteri, niſi eſſet prophe-
ta, qui errare non poſſet: ergo illa erat prophetiſſa.
De hac infra 2. lib. cap. 20. Sexta erat Olda vxor Sel-
lum, ad quam conſulendum miſit Ioſias, infra 4. lib.
cap 22. Septima, vt quidam volunt, erat vxor Iſaiæ:
quia dicitur Iſaiæ cap 8. & acceſſit ad prophetiſſam,
& concepit, & peperit filium. Illa autem vxor ſua
erat, vt volunt Hebræi. Abigail ergo, quæ ponitur
inter has ſeptem, prophetice locuta eſt. Reſponden- Alia reſponſio.
dum eſt, quod an fuerit Abigail prophetiſſa ad ſen-
ſum literæ huius nihil refert: quia ſi prophetice lo-
queretur, nihil egiſſet ad propoſitũ: nã Abigail vole
bat impedire Dauid, ne occideret Nabal, & ſupra di
I xerat, ꝙ non poneret cor ſuũ ſuper eũ, quia ſtultus
erat, & vir inutilis, ita hic dixit, ꝙ oẽs inimici Dauid
fierent, ſicut Nabal. i. ſic ſtulti, & miſeri, ita vt nullus
deberet curare de eis, iõ ꝙ Dauid nõ curaret de illo.
Item ſi Abigail locuta fuiſſet hic prophetice prænũ
ciando mortẽ Nabal, ex hoc debuiſſet ſupra pſuade
re, dicens: non mittas manũ tuã in eũ, quia Deus oc-
cidet eum poſt 10. dies, vel in breui: ſed non dixit re-
currens ad alia remedia ſuaſionis rhetoricę. ſ: nõ po-
nas cor tuũ ſuper illo, quia ſtultus eſt: iõ non vr, ꝙ
prçcognouerit mortem illam, nec fuit locuta pro-
phetice. Item ſi Abigail locuta fuiſſet pphetice, ni-
hil proficeret, quia Dauid non intelligeret, quod ip-
ſa dicebat, niſi exponeret: ipſa tamen non expoſuit:
& etiam Dauid non intellexit per hoc mortem Na-
bal eſſe futuram in breui: quòd patet, quia cum dici-
K tur infra, ꝙ audiuit Dauid mortuum eſſe Nabal, di-
xit: benedictus Dominus, qui iudicauit cauſam op-
probrij mei de manu Nabal: in quo innuitur, ꝙ Da-
uid gaudebat tanquam de aliquo, ꝙ nouiter cogno-
uerat, ſi tñ Abigail locuta fuiſſet prophetice, Dauid
prçcognouiſſet mortẽ Nabal: ergo nõ locuta fuerat
prophetice. An verò ipſa prophetiſſa fuerit in alijs,
nõ multũ apparet, ſed ſatis dici põt, ꝙ aliqua dixerit
pphetice, ſicut id, ꝙ hr̃ infra. ſ. faciet tibi Dñs domũ
fidelem, quia prçlia Dñi tu prçliaris, & id, ꝙ ſequit̃
vſque ad illam partem. *Cum ergo fecerit tibi Dominus.*
Alia autẽ non videntur dicta prophetice, ſed magis
per

per prudentiam eius inuenta ſunt, cum ſcriptura di
Ad rõnes Ra Sal. cat,ꝙ erat prudentiſſima. Dauid quoque non lauda
uit eam tanquam prophetiſſam, ſed tãquã eloquen
tem,vt patet infra .ſ. benedictum eloquium tuum,
& benedicta tu, quæ prohibuiſti me hodie, ne irem
ad ſanguinem. Cum autem arguebatur, ꝙ propheti
cè locuta fuerit, quia præuidit mortem Nabal. Di-
cendum, ꝙ non apparet, an præuiderit, ſed dato, ꝙ
præuidiſſet, dicendum, ꝙ iſta verba non dicebantur
ad ſignandam mortem Nabal, ſed vt ſignificaretur,
ꝙ erat vir inutilis, & non erat de eo curandum. Ad
ſecundum cum dicitur, ꝙ ipſa dixerit, ꝙ beneſece-
rit Dominus Domino meo, dicendum, ꝙ quanquã
Dauid accepit Abigail in vxorẽ poſt mortem Na-
bal, tamen ipſa non intendebat ibi de hoc matrimo
nio contrahendo, quod patet ex verbis: nam dixit:
Cum beneſecerit Dominus Domino meo, recorda
beris ancillæ tuæ, & tu beneſacies ei. Cum tamen
Dauid accepit in vxorem Abigail, non beneſecerat
ei Deus pluſquam beneſecerat quando loquebatur
Abigail ad eum: non ergo intellexit Abigail de ma-
trimonio contrahendo, nec illud prænunciauit, ſed
putauit, ꝙ aliquo tempore futurus eſſet rex Dauid,
& tunc orabat, ꝙ miſereretur ei pro hoc bono, ꝙ
nunc ſaciebat ipſi. Ad tertium cum dicitur, ꝙ dixit
Dauid: benedictus Dominus, qui miſit te, &c. Dicen
dum, ꝙ ex hoc non innuit eam eſſe prophetiſſam,
quia aliquis mittitur à Deo dupliciter. ſ. vel quia iu-
bet ei Deus ire ad aliquid agendum, vel dicendum,
aut quia ponit in corde eius, ꝙ aliquid agat, vel di-
cat. Primo modo qui mittuntur à Deo, vocanẽ pro-
phetæ, quia illi dicuntur prophetæ, ad quos ſermo
Dei ſactus eſt. Secundo modo nõ vocantur prophe-
tæ, quanquam Deus illos mittat, quia non veniunt
ipſi determinatè à Deo, ſed quia volunt. Deus tñ po
ſuit in corde eorum, ꝙ vellent, licèt ipſi neſciant, an
Deus hoc miſerit in corde eorum, quod facerent.
Sic enim intellexit Dauid de Abigail. ſ. quia Deus in
citauerat eum ad veniendum ad Dauid, quia hoc bo
num erat, vt prohiberetur ab effuſione ſanguinis,
ſed non intellexit, ꝙ Deus iuſſiſſet ei venire. Ad vlti-
mum, quãdo dicitur, ꝙ Hebræi ponunt ſeptem mu
lieres prophetiſſas, inter quas eſt Abigail: dicendũ,
ꝙ illud dictum non habet magnam firmitudinem.
Quapropter ſuſcipe benedictionem hanc, .i. quia non debes
curare vlciſci iniuriam tuam in Nabal, quia eſt vir
ſtultus, debes accipere benedictionem hanc .i. mune-
ra iſta, quæ ego porto q d. ſi haberes animũ vlciſcen
di iniuriam tuam in Nabal, nõ deberes accipere mu
nera ex parte eius, ſed occideres ipſum, & deinde ac
ciperes iure bellico quicqd velles de rebus ſuis: nũc
aũt, quia nõ debes vlciſci, bonum eſt, ꝙ accipias mu-
nera. Vocãtur aũt iſta munera benedictio, qa ex bo-
na volũtate dantur: propriè .n. benedictio ſignificat
multiplicationem, ſicut patet 2. ad Corin. ca 9. Abi-
gail tamen non accepit in iſto ſenſu, quia tunc ipſa
iactaret munera ſua ẽẽ magna, ſed ẽt ſi verè magna
fuiſſent, ipſa non vocaſſet illa magna: vocauit ergo
benedictionem .i. libenter oblatum, quia ſponte da-
bat ea, quę offerebat. *Quam attulit ancilla tua tibi Domino
meo*. i ego, quæ ſum ancilla tua, attuli ad te iſta mune
ra. *Et da pueris tuis* i. ſeruitoribus: Vocantur hic pueri
non ætate, ſed officio famulandi, quia oẽs famulabã
tur Dauid *Qui ſequuntur te Dominum meũ*. i. qui veniũt
tecum, & vadunt ad præceptum tuum quocunque
iubes. *Auſer iniquitatẽ famulæ tuæ*. i. remitte iniquitatẽ.
Sic ẽt dr̃, Deus auferẽs iniquitatẽ, & ſcelera, vt patet
Exo c. 34. i. remittens peccata, Dixit aũt Abigail, ꝙ
auferret Dauid iſtam iniquitatem eius, & non dixit
iniquitatẽ Nabal. Habuit .n. in hoc artificioſum mo

A dum ſuadendi: nam primo tranſtulit iſtam iniquita-
tem à Nabal in ſe, dicens: in me ſit Domine hæc ini
quitas, vt patet ſupr. in litera. & hoc fecit, vt cum pe
teret remiſſionem eius iam non peteret pro Nabal,
ſed quaſi pro ſe, & ſic dixit hic: Auſer iniquitatem ſa
mulæ tuæ .i. remitte. Et hoc fuit, quia Dauid facilius
parceret Abigail, quàm Nabal: vnde ſi peteret remiſ
ſio nomine Nabal, fortè non conceſſiſſet eã Dauid,
conceſſit tamen, cum petiuit Abigail nomine ſuo.
Verè ẽt dixit, iniquitatem famulæ tuæ, quia ſi pęna
aliqua danda fuiſſet pro peccato Nabal, neceſſe erat,
ꝙ iſta pertineret partim ad Abigail: & præſertim cũ
dixiſſet Dauid, ꝙ non relinqueret de omnibus, quæ
pertinebant ad Nabal vſque mane. Abigail tamen
B pertinebat ad Nabal, quia erat vxor eius: ideo ipſa
occidenda erat. Et dato, ꝙ pp Abigail voluiſſet Da-
uid nihil tangere de bonis Nabal, & de familia eius,
ſed ſolum occidere ipſum Nabal, adhuc puniretur
nimis in hoc Abigail, cum occideretur vir eius. Pec
catum ergo rectè cenſebatur ipſius, cum pęna ad ip-
ſam peruentura foret. *Faciens enim faciet tibi Dominus
Domino meo domum fidelem*. Hic ſuadet Abigail Dauid,
ne occidat Nabal, quia Deus eleuaturus erat Dauid
ad regale ſoliũ, & omnes de linea ſua regnaturi erãt.
Iniuſtum ergo erat, ꝙ aliqua malicia reperiretur in
tali viro. Si tñ Dauid vlciſceretur ſe manu ſua, eſſet
in eo peccatum: ergo nimis hoc cauere debebat. Et
iſta ſententia eſt vſque ad illum locum. *Si enim ſurrexe
C rit*. Dr̃ aũt, ꝙ Deus faciet Dauid domum fidelem, .i.
domum firmam, quæ non permutabitur. Hoc dixit
Abigail ad faciendũ differentiam inter eum, & Sau-
lem, quia Deus fecerat Saulem regem, & omnes ſuc
ceſſores ſui regnaturi erant: quia tamen peccauit,
non regnauerunt poſteri ſui, & ſic non fuit domus
ſua firma: In Dauid aũt aliter futurum erat, quia ẽt
ſi peccarent filij Dauid, ſemper maneret regnum in
domò Dauid: ſic patet infr. 2 li. c. 7. & 1. Paral. c. 17. ſ.
ſi iniquè egerit arguam eum: miſericordiam autem
meam non auferam ab eo: ſicut abſtuli à Saul, quem
amoui à facie mea: & fidelis erit domꝰ tua, & regnũ
tuum vſq; im ſempiternũ. De iſtis verbis dici põt, ꝙ
Abigail dixit ea propheticè, vel audiuit ea, quę dixe-
D rat Samuel de Dauid: nam hic ipſa denunciauit id,
ꝙ futurum erat. Licet enim populares ſuſpicarẽtur
Dauid regnaturum eſſe, nullus tamen ſciebat, an re-
gnum eius firmum eſſet futurum, vel tranſmutare-
tur in aliam domum, ſicut mutatum eſt regnũ Sau-
lis. Abigail autem prædixit hæc. *Quia prælia Domini
Domine mi tu præliaris*, ideſt, Deus dabit tibi regnum fir
mum, quia tu facis bella Domini .i. bella, quæ Deus
iubet fieri: Deus enim iuſſerat, ꝙ Iſraelitæ pugnarẽt
contra hoſtes Chananęos, & non relinquerent ali-
quem de eis, Num. c. 33. & Deut. 20. Dauid autem fa-
ciebat hoc, qa pugnabat cõtra Philiſthinos, & alias
gentes relictas de ſtirpe Chananęorum. Et apparet
iſte ſenſus, quia ſupra ca. 18. dixit Saul ad Dauid: eſto
E vir fortis, & pręliare bella Domini. Ibi tamen ſolũ
iubebat ei pugnare contra Philiſthinos: pugnando
ergo contra illos, faciebat bella Domini. *Malicia ergo
non inueniatur in te omnibus diebus vitę tuę*, ideſt, quia Deus
debet te eleuare ad tantum honorem, iniuſtum eſt,
ꝙ reperiatur in te aliquod peccatum aliquo tempo
re: quia cum honor debeat corriſpondere virtuti,
& te Deus ſeruet ad honorem maximum, debet in
te abundantius, quàm in cœteris fulgere virtus, &
conſequenter magis debes fugere maliciam, quàm
alij homines, ſed quòd manu tua vlciſcaris iniqui-
tas eſt: ergo debes eam fugere. *Sic enim ſurrexerit*.
Hic ponitur alia perſuaſio, & continuatur iſta ſen-
ten-tia vſque ad illam literam. *Cum ergo fecerit*.

Poteſt autē iſta litera introduci dupliciter: vno modo, tanquam conſequens ad præcedentem. Alio modo, tanquam ſit perſuaſio diſtincta à præcedenti. Primo modo eſt ſenſus, ꝙ ſi Dauid obſeruaret ſe à malicia omnibus diebus ſuis, ſi aliquando inſurgeret aliquis ad perſequendum eum, Deus ſeruaret eum à periculo, & hoſtes ſui eſſent in maximis diſcriminibus. Secundo modo poteſt introduci tanquam alia perſuaſio: ſcilicet, quod Deus diſpoſuerat de Dauid, quòd ſi aliquis perſequeretur eum, non incideret in periculum, & hoſtes ſui inuoluerentur damnis, ſed iuſtum erat eum, quem Deus ad tanta bona deſtinauerat, cuſtodiri immaculatum ab omni crimine. Occiſio autem Nabal non poterat eſſe ſine crimine, debebat ergo Dauid abſtinere ab ea. *Aliquando homo perſequens te*, ideſt, ſi aliquis homo voluerit te infeſtare, ſicut factum eſt: quia antequam eſſet rex habuit Saulem in hoſtem acerrimum, deinde verò habuit Philiſthinos, infra 2. lib capit. 5. poſtea etiam habuit multas alias gentes in hoſtes, eodem lib. ca. 8. Dicunt Hebræi, quod accipitur hic homo pro Saule, & quòd Abigail noluit vocare eum regem, ſed hominem, eoquod non merebatur vocari rex, quia Deus abiecerat eum, ne regnaret ſuper Iſrael, ſupra cap. 16 etiam, quia perſequebatur Dauid, qui iuſtus erat Sed non accipitur ſpecialiter pro Saule, ſed pro omnibus hoſtibus Dauid: nam Abigail non volebat dicere ſolum, quod Deus cuſtodiret Dauid à Saule: ſed etiam ab omnibus alijs hoſtibus ſuis, quod patet: quia infra dicitur: erit anima Domini mei cuſtodita: porro anima inimicorum tuorum rotabitur: ergo non ſolum loquitur de Saule, qui erat vnus inimicus Dauid, ſed de omnibus inimicis eius, quotquot aliquando inſurgerent. *Erit anima Domini mei cuſtodita*, ideſt, quanquam aliquis hoſtis inſurgat contra Dominum meum, non periclitabitur, ſed erit anima eius, ideſt, vita ſua cuſtodita. Non accipitur hic anima pro ſpiritu, ſed pro vita: nam anima, ideſt, ſpiritus ſemper cuſtoditur quandocunque non datur in perditionem æternam, quanquam moriatur homo. Abigail autem volebat hic innuere, ꝙ etiam ſi aliqui perſeqnerētur Dauid, non moreretur, oporter ergo, quòd accipiatur anima pro vita ſ. quòd illa erit cuſtodita, quia à nemine Dauid occideretur.

Aīa quandoq; pro vita ſumitur.

Quaſi in faſciculo viuentium apud Dominum Deum tuum, ideſt, anima tua erit cuſtodita apud Dominum, quaſi in faſciculo viuentium, ideſt, quaſi Deus habeat eā ligatam in faſciculo cum alijs viuentibus. Litera Chaldaica dicit hic, quòd erit cuſtodita in vita æterna, ſed iſtud non agit ad propoſitum, quoniam non agebat hic Abigail de requie animæ Dauid poſt ſeparationem à corpore, quòd eſſet in vita ęterna, ſed de liberatione Dauid à perſequentibus. Aliter ergo dicendum eſt, ſcilicet, quod hic innuitur liberatio Dauid ab omnibus anguſtijs: & ponitur ſub metaphora: quod patet cum dicitur: quaſi in faſciculo, q. d. non erit verè in faſciculo, ſed quaſi. Quod patet etiam per ſimilitudinem inimicis Dauid, cum dicitur, ꝙ anima inimicorum ſuorū rotabitur, quaſi in impetu, & circulo fundæ: ſed manifeſtum eſt, ꝙ nulla anima rotatur in circulo fūdę, ergo eſt metaphora. In quo ſciendum ꝙ vita, & mors hominis in manu Dei ſunt, & cum voluerit, ꝙ aliquis viuat, non poterit tangi aliquo periculo, & ſi voluerit, quòd aliquis moriatur, omnia mala inuenient eum, & incidet vbicunque in pericula: finxit ergo ſcriptura oēs illos, quos Deus vult liberari à morte, eſſe colligatos in vno faſciculo, & nemo poteſt tāgere aliquem de illis, quia illi colligati ſunt, & apud Deum cuſtoditi. Fingit etiam, ꝙ illi, quos Deus vult tradere in mor-

F tem, permittuntur cadere in omnes aduerſitates, & volui per omnia infortunia: vnde ſunt ſemper in motu periculorum, ſicut ſi eſſent in circulo fundæ: vbi eſt magnus motus, & impetuoſus: anima autem Dauid. i. vita eius erat ligata in faſciculo viuentium. ſ. ꝙ Deus poſuerat ibi Dauid cum alijs hominibus, de quibus diſpoſuerat, ꝙ viuerent: ideo nemo poſſet ei nocere. *Porro anima inimicorum tuorum rotabitur*, .i. non erit ſic de inimicis tuis ſicut de te, ſed anima, .i. vita ipſorum rotabitur. i. mouebitur per omnia infortunia, quia ipſi ſunt de illis, quos Deus vult perire: ideo permittet eos cadere in omnem aduerſitatem fortunæ. *Quaſi in impetu, & in circulo fundæ*. i. Deus ꝑmittet, ꝙ vita hoſtium tuorum rotetur per omnia pericu-

G la cum magno impetu .ſ. ꝙ quando exiret de vno periculo, immediatè intret in aliud, ſicut lapis, qui ē in circulo fundæ, regyratur impetuosè. Vocatur circulus fundæ ipſe locus, in quo lapis ponitur: & vocatur circulus, quia locus ille eſt circularis, vt lapis ſibi benè teneatur. In Hebræo habetur. *In palma fundæ*. ꝙ idem eſt: quia locus ille, in quo ponitur lapis, vocatur palma. *Cum ergo fecerit*. Hic ponitur alia perſuaſio ad non occidendū Nabal, & durat vſq; ad illū locū. *Et cum benefecerit* Intēdit aūt hic dicere Abigail, quod debet cauere Dauid, ne habeat aliquem ſcrupulum de commiſſis. Deus enim exaltaturus erat illum ad magnum honorem, & daturus ei omnem proſperitatem: ꝙ ergo in tpe illo hr̄et aliquem ſcrupulū, ſi-

H ue remorſum cordis, quo torqueretur, erat tolli magnam partem fœlicitatis ſuæ, ꝙ erat valde inconueniens: ſi aūt Dauid nunc occideret Nabal, peccaret, & tota vita ſua haberet remorsū iſtū. ſ. ꝙ vltus fuiſſet ſe manu ſua, ergo non debebat nūc occidere Nabal, ne poſtea haberet remorſum, & fędaretur ſua fęlicitas. Iſtud argumentum eſt nimis efficax pro illis, qui habent aliquid conſcientię: nam dato, ꝙ nō deſiſterēt peccare pp Deum, nec pp mala, quæ æternaliter paſſuri ſunt, ſaltem deberent ceſſare à peccato pp remorſum conſcientiæ, quem hic patiūtur: nam licèt actus peccati ſit breuiter trāſiens, memoria tn̄ ſceleris ſemper manet, quæ hominem torquet. *Cum ergo tibi fecerit Dominus Domino meo omnia, quæ locutus eſt,*

I *bona de te*. i. compleuerit facere tibi omnia, quæ promiſit. Iſtud refertur ad rem, quia promiſerat eum regem facere, & dare ei domum fidelem. Sciebat autem Abigail, ꝙ multa bona Deus promiſiſſet facere Dauid, ſiue hoc ſciuiſſet propheticè, ſiue quia audiuerat ea, quæ Deus dixerat Samueli, nihil differt. *Nō erit tibi hoc in ſingultum*, ideſt, non habebis hoc, de quo lugeas. Singultus enim ad gemitum pertinet. *Et in ſcrupulum cordis Domino meo*, ideſt, non habebis remorſum in corde. Iſte ſcrupulus eſt remorſus conſcientiæ, quem homo habet pro ſcelere: & ſunt iſti ſcrupuli, homine inuito: nam dato, quòd velit homo nō recordari ſcelerum, torquet eum memoria ſceleris, eoꝙ iſta memoria data eſt à Deo in remedium, & in pœnam. In remedium quidem viris bonis, vt memores ſcelerum doleant de culpis, & ſic abluantur

K culpæ. In pœnam autem dati ſunt malis ſcrupuli, eoꝙ ipſi memores peccatorum ſuorum affliguntur nimis, & non poſſunt quietem habere, quanquam eam deſiderent Sic enim dicit Auguſt. in libro confeſſionum. Iuſſiſti Domine, & ſic eſt, vt pœna ſit ſibi omnis inordinatus animus, ſcilicet, per remorſum conſcientiæ. Et cum aliqui fecerunt aliqua grauia ſcelera, & illorum recordantur, dolent nimis, & vt nō patiantur hanc amaritudinē, volunt cōicare alijs, vt per collocutiones memoria tollatur ſcelerum. Et quia interdū non poſſunt iſti etiam hoc mō euitare facinorum memoriam, occidunt ſeipſos fugiē-

tes

tes vitam amaritudine plenam. De hoc Ariſt. Ethi. lib. 9. ait. Quibus autem multa opera ſunt, & dura, & propter maliciam odiuntur, fugiunt viuere, & interimunt ſeipſos, atque fugiunt: recordantur enim multorum, & difficilium, & talia altera ſperant ſecundum ſeipſos euntes: cum alteris autem euntes obliuiſcuntur. De hoc ſatis Ariſtot. Ethic. 9. de hoc etiam Sapientiæ cap. 18. *Quia effuderis ſanguinem innoxium*, idest, non recordaberis de hoc malo, ſcilicet, ꝙ effuderis ſanguinem innoxium, q. d. ſemper caueas effundere ſanguinem innoxium, vt quando perueneris ad fælicitatem tuam, non recorderis huius delicti, & ex hoc torquearis. *Aut ipſe te vltus fueris*. Iſtud eſt alterum delictum. ſ. quòd aliquis propria auctoritate vindictam petat, q. d. non ſolum debes cauere, ꝙ non effundas ſanguinem innocentem, ſed etiam, quòd non effundas ſanguinem nocentem propria auctoritate vlciſcendo iniuriam tuam. In hoc tangit Abigail caſum ſuum. ſ. quòd Dauid non occideret Nabal, alioquin, quanquam effundendo ſanguinem illius, effunderet ſanguinem noxium, cum ille peccauiſſet: tamen Dauid peccaret hoc faciendo, & recordaretur huius, quando eſſet in ſua proſperitate. *Et cum benefecerit Dominus Domino meo*. Hic ponit Abigail quoddam incidentale: concluſerat enim, ꝙ Dauid non effunderet ſanguinem Nabal, & videbatur ſibi, quòd iam Dauid aſſenſiſſet petitioni ſuæ, eo quòd attẽtè audiebat: ideo voluit aliquid vltra præcari. ſ. quòd quando Dauid veniret ad proſperitatẽ ſuam recordaretur ipſius Abigail ad benefaciẽdum ei. Et dicitur: cum benefecerit Dominus Domino meo, idest, quando fecerit eum regem, ſicut promiſit: nunc enim quotidie faciebat bona Deus Dauid, quia liberabat eum ab omni periculo. Abigail tamen intendebat de bono maximo, quod facturus erat ei. ſ. quòd exaltaret ipſum in regem. *Recordaberis ancillę tuæ*. i. mei, quæ ſum ancilla tua. Hoc dicebat Abigail pro beneficio ſponte collato: quia nunc venerat ferens ei munera. *Et tu benefacies ei*. i. oro te, ꝙ tunc benefacias mihi. Hoc autem abundanter fecit Dauid, quia accepit eam in vxorem mortuo Nabal. Non poterat autem maius ei impendere bonum, ꝗ comparem eam facere & in hoc dicunt Hebræi, ꝙ ipſa Abigail obtulit ſe Dauid, vt eam acciperet: & ob hoc dicit Ra. Dauid Kimhi, quod ablata vna litera de hoc nomine Abigail, cũ debuiſſet vocari Abigail in dedecus eius, ſed iſtam literam deficientem non reperi in Hebræo, quia fortè non eodem modo ſcribitur in omnibus libris. Sed hoc non ſtat: quia Abigail non innuit hic Dauid, ꝙ acciperet eam in coniugem: nec habet hoc aliquam apparentiam ex eo. ꝙ hr̃ inſ. ſ. ꝙ immediatè poſt mortẽ Nabal accepit eã Dauid in vxorẽ: nã illud non petiuit ipſa: ꝙ patet ex verbis eius cum dixit Cum benefecerit Dominus Domino meo recordaberis ancillæ tuæ. Sed adhuc non benefecerat Deus Dauid, quando accepit ipſam in vxorem: ergo non petebat ipſa hoc, ſed quia ſciebat eum futurum regem: petebat, vt quando rex eſſet benefaceret ei. *Et ait Dauid ad Abigail*. Hic ponitur Dauid reſponſio: nam in omnibus ſuperioribus nihil locutus fuerat, ſed attentè audiebat Abigail, eo quod verba ſua erant dulcia. Et agit Dauid duo Primo gratias agit Deo, quia liberauit eum de malo. Secundo benignè expedit Abigail promiſſo ei bono, ibi. *Suſcepit ergo*. Dixit autem Dauid. *Benedictus Dominus Deus Iſrael*, ſcilicet: quia ipſe benefecit mihi mittendo te in occurſum meum, vt liberarer à peccato. Attribuebat enim hic Dauid iſtud bonum Deo: nam licèt Abigail veniſſet ad ipſum, & propter ſermones eius ceſſauiſſet à vindicta, quam petebat; tamen putabat, quod ipſa non fuiſſet mota ad veniendum, nec ipſe ad aſſentiẽdum verbis eius, niſi Deus inſtigaſſet vtrunque. Ipſi igitur tanquam cauſæ primæ huius gratiæ referendæ erant. *Qui miſit te hodie in occurſum meum*, idest, poſuit tibi in corde, ꝙ venires ad occurrendum mihi: non enim intelligit Dauid, quòd Deus miſiſſet eam iubendo ei, quod veniret. Nam alioquin ipſe non ſuaſiſſet orando, ſed referendo miſſionem, ſcilicet, Dominus miſit ad te, vt facias hoc, & mox obediuit Dauid. *Et benedictum eloquium tuum*, idest, eloquentia, vel dulcedo verborum, quia verbis tuis induxiſti me, vt non facerem malum, quod diſpoſueram. In hoc apparet, quòd Dauid intelligebat Abigail non fuiſſe locutam propheticè, ſed ſolum per eloquentiam induxiſſe eum. *Et benedicta tu, quæ prohibuiſti me hodie, ne irem ad ſanguinem*. Agit gratias Dauid Abigail, quia aduentus eius liberauit ipſum à peccato, ſcilicet, quod non iret ad ſanguinem, idest, ad effundendum ſanguinem, quia diſpoſuerat occidere totam familiam Nabal, & ne vlciſcerer me in manu mea, idest, vt non ſumerẽ vindictam per meipſum. q. d. quanquam vindictam velim de Nabal, ſi manu mea eam acciperem peccarem. Nunc autem aliter accipiam, & non peccabo: ſciebat enim Dauid illicitum eſſe, quòd quis manu ſua ſe vlciſcatur, Deuteronom. ca. 32. cum dixit Deus, quòd daretur ſibi vindicta. ſ. mea eſt vltio, & ego retribuam, & non deberet aliquis alius ſe vindicare, nunc tamen paſſione inflammatus non attendebat ad hoc. Abigail autem fecit eum memorem, ideo deſtitit à vindicta. *Alioquin viuit Dominus Deus Iſrael*, idest, ſi ſic nõ fuiſſet, quod tu prohibuiſſes me, iuro per vitam Dei Iſrael. *Qui prohibuit me ne malum facerem tibi*, idest Deus impediuit, ne facerem tibi malum mutando cor meum à deſiderio vindictæ. Et dicitur. ne facerem tibi malum, quia malum, quod volebat facere Dauid Nabal redũdabat in Abigail, cum Dauid iuraſſet occidere omnes de familia Nabal: perijſſent etiam omnia bona Abigail, quia erant bona Nabal viri ſui. Reſpondit autem Dauid hic conformiter ad modum loquendi Abigail, ſcilicet, cum dixit: in me Domine, ſit, hæc iniquitas. Et poſtea dixit: aufer iniquitatem famulæ tuæ: ita Dauid dicit ſe remiſiſſe ipſi Abigail, ſcilicet, vt nõ facerem tibi malum, & non dixit, vt non facerem Nabal malum: quaſi hoc malum totum inferẽdum eſſet Abigail. Vel poteſt intelligi aliter, ſcilicet, quòd ſi Dauid vindicaſſet ſe manu ſua, egiſſet duo. Primò ſumpſiſſet vindictam quantum ad ipſum Nabal, qui peccauerat. Secundo effudiſſet ſanguinem innocentem, quantum ad omnes de familia Nabal, qui nihil peccauerat, & quia iſtud erat maius peccatum, quã ſumere vindictam, dixit de hoc. ſ. ne malum facerẽ tibi: nam quantum ad Abigail non fuiſſet vindicta, ſed effuſio ſanguinis innocentis.

Ra. Dauid tenet, quòd Abigail obtulit ſe Dauid in vxorem, licet ſit falſum.

Reſpõſio Dauid ad Abigail.

An ſimul Deus, & Abigail prohibuerit, ne Dauid faceret malum. Quæſt. XIII.

QVAERET aliquis, quomodo dixit hic Dauid, quod Deus prohibuit eum, ne faceret malum, cum ſupra dixerit: benedicta tu, quæ prohibuiſti me hodie, ne irem ad ſanguinem: dicẽdum, quòd vtrunque ſtat: Abigail nanque veniens ad Dauid locuta eſt, & prohibuit Dauid à vindicta, ipſa tamen non veniſſet, niſi Deus inſtigaſſet eam ad veniendum: ſic innuit Dauid, dicens: benedictus Dominus Deus Iſrael, qui miſit te hodie in occurſum meũ. Vnde dicebatur Deus prohibuiſſe Dauid à malo inquantũ miſit Abigail ad prohibẽdũ: & ſic accipitur

pitur hic. Abigail aũt dicebatur prohibuiſſe, inġtũ ipſa venit, & prohibuit. *Niſi cito veniſſes in occurſum mihi*, q. d. ꝙ venire voluiſſes: ſi tamen non veniſſes cito, ſicut veniſti, ego vltus fuiſſem in Nabal. Hoc patet, quia quando Abigail deſcendebat in latere mõtis, in quo tunc manebat vir ſuus, occurrit ei Dauid ex aduerſo veniens ad delendũ Nabal. Et ſi eſſi parũ manſiſſet non veniens præoccupaſſet Dauid delere omnia, quæ erant ipſius Nabal. *Non remanſiſſet de Nabal*. i. de pertinentibus ad Nabal. *Vſque ad lucem matutinam*. i. vſque ad auroram. *Mingens ad parietem*. i. nullus de familia ſua manſiſſet: ſic. n. iurauerat Dauid. ſ. hęc faciat Dominus inimicis Dauid, ſi relinquero de oĩbus, quæ ad eum pertinẽt mingentem ad parietem. *Suſcepit ergo Dauid*. Hic ponitur benigna expeditio

G Abigail promiſſo ei bono: & apparet in hoc, ꝙ ſuſcepit de manu ſua omnia, quæ attulerat: nam cum illa eſſent de pertinentibus ad Nabal, ſi Dauid voluiſſet vindictam, non accepiſſet ea in munere de manu Abigail, ſed deleuiſſet eam cum omnibus, quæ pertinebant ad Nabal: & accepiſſet de rebus eius qc quid vellet iure ſuo. *Dixitque ei. vade pacificè in domum tuam*. i. reuertere ſecurè, ne timeas, ꝙ aliquod malũ inferatur tibi, aut viro tuo. *Ecce audiui vocem tuam*. i. conſenſi petitioni tuæ. Et hoc quantum ad duo; primò, quantum ad vindictam. ſ. ꝙ non vlciſceretur ſe manu ſua. Secundò, quantum ad bonum, quod petiuit. ſ. vt recordaretur eius, cum Deus benefaceret illi. *Et honoraui faciem tuam*. Iſtud fuit in duobus. Primò,

H quia voluit recipere de manu eius munera. Interdũ enim Domini magni dedignantur ſuſcipere munera infimorum, quaſi nõ ſit dignum eos de manu horum quicquam recipere. Cũ autem acceperint honorant illos, à quibus accipiunt. ſ. indicando eos tales eſſe, à quibus magni viri recipere debeãt: & quia Dauid recepit de manu Abigail honorauit faciem ſuam, quia è cõtrario nimis confuſa fuiſſet Abigail, & erubeſceret, ſi Dauid refutaſſet eius dona. Secundò honorauit faciem eius cum propter pręſentiam eius, & verba deſtitit à vindicta, quam petere intendebat, & fortè hoc non feciſſet Dauid ſi aliquis magnus vir oraſſet, fecit tamen, quia ſuaſit Abigail. *Venit autem Abigail ad Nabal*. ſ. ſteterat Abigail cum Da-

I uid in latere montis: & ibi obtinuit, quod petebat. inde quoque regreſſus eſt Dauid in locum ſuum nõ accedens ad domum Nabal. Abigail verò rediit cũ pueris ſuis in domum ſuam. *Et ecce erat ei conuiuium in domum eius, quaſi conuiuium regis*. i. quãdo rediit Abigail ad Nabal, habebat Nabal conuiuium magnum in domo ſua, ſicut reges faciunt: & hoc, quia Nabal habebat familiam magnam, etiam quia conuenerant ad eum multi tonſores gregum, & omnes comedebant die illa in domo eius. Vocatur autem conuiuium quaſi regis propter multitudinem conuiuantium, & propter ciborum affluentiam: in quo apparet ruſticana tenacitas Nabal, quia de eo, quod ſupererat, nihil dare voluit Dauid. Vxor autem ſua de-

K dit copioſa munera: & adhuc poſt hoc erat tanta ciborum copia, vt videretur conuiuium regis. *Et cor Nabal erat iocundum*. Iſta iocunditas non erat ex tranquillitate mentis, nec ex fruitione magnorum ciborum, ſed ex carẽtia mentis. ſ. quia ebrius erat nimis, vt patet in litera. Ebrii autem iocundi ſunt, & canunt, quia nulla eos tunc cura moleſtat: vnde iſtud remedium eſt datum ad hoc, quòd ad horam triſticia hominis auferatur. ſ. quòd inebrietur, & obliuiſcetur triſticia ſua: ſic patet Prouerb. 21. cap. ſ. datæ ſiceram merentibus, & vinum his, qui amaro ſunt animo: bibant, & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ, & doloris non recordentur amplius. *Erat enim ebrius nimis*.

Vini effectus.

F Non ſolum ebrius erat, ſed etiam nimis: erat quippe dies illa conuiuii magni, & ipſe epulis, & potibus ſe tradiderat. *Et non indicauit ei verbum puſillum, aut grande vſque mane*, i. quãquã tunc venerit Abigail ad virum ſuum, tamen nihil locuta fuit ei de his, q̃ acciderãt, eo quod ebrius erat, & nihil intelligeret. Manſit autem ebrietas tota illa nocte, ideo vſq; mane non locuta eſt ei. *Diluculo autem cum digeſſiſſet vinũ Nabal*. Obſeruauit Abigail tempus ad loquendũ viro, ſcilicet diluculo, quia per totam noctẽ ſatis erat, quod vinum digereret, cum bibiſſet copioſè. In aurora autem iam digeſſerat, & erat ſanę mentis. *Indicauit ei vxor ſua verba hæc*, ſcilicet, quomodo attulerat munera ad Dauid, & quòd Dauid veniſſet arma-

G tus ad delendum eum cum tota domo ſua. *Et emortuum eſt cor eius intrinſecus*, i. auditis verbis tantum timuit, ꝙ mortuũ eſt cor eius. Et dr̃ intrinſecus. q. d. licet extrinſecus videret Nabal viuens, tñ intrinſecus mortuus erat. Ra. Sa. & Ra. Dauid Kimhi dñt, ꝙ hoc paſſus eſt Nabal audito, ꝙ vxor ſua tãta munera impẽdiſſet Dauid, q̃bus videbatur dępauperatus. Sed hoc nihil eſt, quia ipſe expenderat valde plura cũ habuiſſet die præcedenti conuiuiũ, quaſi regis: ſed fuit hoc propter timorem magnum, qui reddit hominem attonitum, & immobilem, & quaſi mortuum. *Et factus eſt quaſi lapis*, ideſt, factus eſt immobilis ſicut lapis: in quo patet, quòd fuit hoc ex timore. Nam ſi doluiſſet de magnis expenſis accenderetur in iram,

H quæ magis hominem facit inquietum: timor autẽ immobilem reddit, ſed Nabal factus eſt quaſi lapis ergo ex timore hoc habuit.

Cumque pertranſiſſet decem dies. Hic ponitur vltimum huius cap. ſcilicet mors obbrobrioſa Nabal, & relatio eius facta Dauid. Dicitur autem quòd poſt decẽ dies mortuus eſt Nabal, ſcilicet computando ab eo tempore, quo vxor ſua retulit ei de Dauid. *Percuſſit Dominus Nabal*, ideſt, miſit aliquam plagam ſuper eũ, ſcilicet peſtem, vel aliquid aliud, quo breuiter moreretur. Et fuit iſta mors quaſi violenta cum non venerit ex conditione naturæ, ſed eſt inflicta à Deo in pœnam. *Et mortuus eſt*, ſcilicet quia percuſſio Dei fuit ad mortem.

Nabal quõ mortuus eſt.

I

Cur poſt decem dies Nabal mortuus eſt. Quæſt. XIIII.

QVAERET aliquis, cur poſt decem dies Nabal mortuus eſt. Reſpondet in Ra. Sa. quòd hoc factum eſt, quia improperauit decem iuuenibus, quos miſit Dauid, vt patet ſupra: vel dicit hoc factum, quia dixit decem verba iniurioſa cõtra Dauid. Alii autem dicunt, ꝙ fuerunt dati iſti decem dies ad pœnitentiam: nam Hebræi dolebant in die propitiationis de peccatis ſuis, & iſta eſt dies decima menſis ſeptimi, qui eſt September ſecũdũ Hebręos, de qua die Deus dixerat, quòd anima, quæ non affligeret in illa, periret de populo ſuo. Leui. c. 16. & 23.

K Præſupponit autem Ra. Sa. ꝙ dies iſta, in qua faciebat cõuiuium Nabal, erat dies clãgoris, quæ eſt dies prima menſis ſeptimi: & ab illa vſque in diem propitiationis ſunt decem dies. Dati ſunt autem illi decem dies Nabal, vt ſuperuiueret vſque ad diem ꝓpitiationis, in qua pęniteret, & propitiaretur ei Deus. Sed hic eſt duplex error. Primus, quia præſupponit Ra. Sa. ꝙ dies, in quo fiebat conuiuium iſtud, erat dies clangoris, ſed falſum eſt, vt ſupra probatũ fuit: nam in hac die non tonderet Nabal greges, cum eſſet feſtum ſolenne: in quo abſtinendũ erat ab omni opere ſeruili, Leui. c. 23. Secũdus error, q̃a pręſupponit Ra. Sa. ꝙ ad hoc, ꝙ pęniteret Nabal de delictis ſuis, & Deus propitiaret ei, oportebat expectari

diem

A diem propitiationis, quia in illa die Deus remittebat peccata, ſed hoc falſum eſt, quia nihil magis in illa die, quàm in alijs, & cęremoniæ illæ, quæ fiebant pro peccato in die propitiationis, non auferebant aliquod peccatum, vt declaratum eſt latè Leu.c.16. Alij dicunt, ꝙ dati ſunt iſti decem dies Nabal ad pęnitendum: nõ quidem quaſi dies decimus eſſet dies propitiationis, ſed vt in illis decẽ diebus poſſet Nabal lugere pro peccatis: & iſti rationabilius dicunt, quanquam hoc non vult Rab. Dauid Kimhi. Alij Hebræi dicunt, quòd iſti decem dies dati fuerunt, vt planctus Samuelis non miſceretur cum planctu Nabal. Præſupponunt enim, quòd planctus Samuelis adhuc durabat, quando tondebat Nabal greges, quod ſatis eſt alienum, cum litera non det aliquam veriſimilitudinem ad hoc. Sed dato, ꝙ duraret tunc planctus ille, nihil attinebat planctum Nabal miſceri planctui Samuelis: quia ex hoc non fœdabatur honor Samuelis: præſertim, quia non erat hic aliqua mixtio planctus, dato, ꝙ eodem die morerentur ambo: quia hoc eſſet ſi illi, qui plangebant Samuelem cõuenire debuiſſent ad plãctum Nabal: ſed hoc non erat, quia Samuel plangebatur à toto Iſrael, vt patet in principio cap. Nabal autem plangeretur ſolum à domeſticis ſuis, & cognatis.

Reſpõſio auctoris.

Dicendum autem, ꝙ non eſt danda aliqua cauſa in his, ſed ſolum quia Deus voluit: Nabal enim peccauerat, & Deus percuſſit eum pro peccatis ſuis. Dedit autem illi tempus tantum quantum voluit, ſiue ad pœnitentiam, ſiue ex alia cauſa. *Quòd cum audiſſet Dauid mortuum Nabal.* Erat Dauid in deſerto, in quo prius morabatur, & erat circa vrbem Maon, & circa poſſeſſionem Nabal in Carmelo, ideo potuit ei annunciari mors Nabal immediatè, vt accidit. *Benedictus Dominus, qui iudicauit cauſam obbrobrij mei de manu Nabal.* Agit Dauid Deo gratias, quia percuſſit Nabal ꝓ iniuria ſibi illata. Cum enim Nabal mortuus fuerit ita breuiter poſt iniuriã illatã Dauid, & mors eius fuerit quaſi violenta, credidit Dauid, ꝙ fuiſſet iſta mors propter iniuriam ſibi illatam, ideo egit Deo gratias, quia iudicauit cauſam obbrobrij ſui, ideſt, fuit iudex de obbrobrio ſibi inflicto à Nabal, & intulit pœnam Nabal pro eo. Vocatur autem obbrobrium, quia iſta iniuria non fuit in rebus, ſed in verbis mordacibus, vt patet ſupra. *Et ſeruum ſuum cuſtodiuit à malo.* i. cuſtodiuit me ſeruũ ſuum à malo culpæ. ſ. ne manu mea vindictam ſumerem, quod fortè feciſſem, niſi Deus prohibuiſſet. *Et maliciam Nabal reddidit Dominus in caput eius.* ideſt, & Dominus dedit Nabal pœnam pro malicia ſua, & ſic ego habui vindictam ſine crimine.

An Dauid peccauerit gaudendo de morte Nabal. Quæſtio. XV.

Arguitur, ꝙ ſic, primo.

QVAERET aliquis, an Dauid peccauit gaudendo de morte Nabal. Aliquis dicet, ꝙ ſic, quia ſicut illicitum eſt alicui ſe vindicare, ita illicitum eſt deſiderare vindictam. Dauid tamen gauiſus eſt de vindicta, ſcilicet, quia Deus iudicauerat cauſam obbrobrij ſui de manu Nabal, ideo peccauit hoc deſiderando. E

Secundo.

Item non ſolum ſecundum legem Dei, ſed etiam apud philoſophos iniquum reputaretur iſtud gaudium: ſic patet Ethico. lib. 2 ſ. ꝙ quædam ſunt, quæ mox nominata malicia ſunt conuoluta: & ponitur ibi exemplum, vt in inuidia, & gaudium de malo. Gaudebat tamen hic Dauid de malo Nabal, ergo peccabat.

Tertio.

Item de morte alicuius nunquam gaudendum eſt, etiam ſi ſit iniquus: ſic dicit Cato.

Morte repentina noli gaudere malorum.
Fœlices obeunt, quorum ſine crimine vita eſt,
Dauid tamen gaudebat de morte nabal, ergo peccabat.

In contrarium dicet aliquis, ꝙ licebat ei gaudere de vindicta inflicta à Deo, quia Pſal. 47 dicitur: Lętabitur iuſtus, cum viderit vindictam, & lauabit manus ſuas in ſanguine peccatoris.

Nunquã licet appetere vindictã de inimico.

Reſpõdendum eſt, ꝙ nulli homini licet vindictam appetere, nec gaudere de illa ſi proueniat: quia qui gaudet de vindictã rancorem habet. Rancor tamen peccatum eſt, nec debet habere quiſquam rancorem ad proximũ ſuum pro offenſa quantumcunque graui: quanquã poſſit petere ſibi ſatisfieri ꝓ inflicta iniuria nõ amore vindictæ, ſed zelo iuſtitiæ: & tunc ſi infligatur pę B na criminoſo, non debet gaudere aduerſarius, quia ei pęna infligitur, ſed quia iuſtitia executioni tradit̃. De Dauid autem ſic dicendum eſt, ꝙ ſi ipſe gauiſus fuiſſet de vindicta, principaliter peccauiſſet: tamen non fuit hic gaudium ſuum de vindicta directè, ſed de hoc, ꝙ Deus ſeruauit ipſum à malo. ſ. quia ipſe diſpoſuerat delere Nabal, & domum ſuam. Deus autem immutauit cor eius, vt non faceret. Hoc autẽ dicit ipſe in litera. ſ. ſeruum ſuum cuſtodiuit à malo. i. à culpa. Cũ autem dicitur, ꝙ gauiſus eſt de morte Nabal.

Dauid quõ gauiſus eſt de morte Nabal

Dicendum, ꝙ potuit gaudere dupliciter licitè de hac morte. Primo, ꝙ non gauderet in hoc, ꝙ aduerſarius ſuus peribat, & per hoc vindicaretur de malo ſuſcepto, ſed ꝙ gaudebat de pęna Nabal ĩquã- C tum iuſtè infligebatur ſecundum ordinem diuinæ iuſtitiæ: & ſic licet nobis gaudere de occiſione malefactorum, non inquantum illi pereunt, quia potius dolere debemus propter naturam, quæ nobis, & illis communis eſt, ſed gaudemus, quia leges iuſtæ habent executionem, & quia ſic tollitur perturbatio reipublicæ, & procuratur fęlicitas politiæ. Secundò poterat gaudere Dauid licitè de hac morte, inquantum per eam ſibi tollebatur occaſio mali: nam licet Dauid pepꝑciſſet domui Nabal ꝓpter Abigail: tamen recordaretur iniuriam, & aliqua die habita leui occaſione, deleret Nabal cum domo ſua. Cum autem nũc Deus occidiſſet Nabal auferebat Dauid occaſionem vindicandi ſe, ideo gaudebat pro hoc, D quod erat bonum ſpirituale: ſic etiam licet nobis indirectè gaudere de morte hoſtium, & maleuolorum noſtrorum: non quidem ꝙ pereunt, ſed quia per eorum mortem ſecuritas nobis acquiritur. Licet autem nobis gaudere in bonis noſtris, dum tamen ſimul non gaudeamus de malis aliorum.

Ad rõnẽ in contrarium. Vindicta qd.

Ad rationem in contrarium cùm dicitur: lætabitur iuſtus cùm viderit vindictam. Dicendum, ꝙ ibi nõ accipitur vindicta propriè, ſed materialiter. Eſt enim vindicta propriè dicta quando aliquis gaudet de pęna alterius, inquantum per illam ſatisfit iniuriæ ſuę per contrapaſſum: & hoc modo non licet alicui viro iuſto gaudere de vindicta. Alio modo accipit̃ vindicta materialiter, ſcilicet, pro pęna, quam ali- E quis ſuſcipit non referendo illam, vt eſt ſatisfactio iniuriæ ſuſceptæ. Et hoc modo quandocunque alicui hoſti alterius pęna infligitur ſiue à Deo, ſiue ab homine, eſt vindicta illius, cuius eſt hoſtis, etiam ſi iſte iam mortuus fuerit. Cũ igitur Deus punit aliquem iniuſtum pro malis, quæ infert alicui iuſto, poteſt ille iuſtus, & omnes alij gaudere de malo, qđ patitur ille, non quia patitur, ſed quia iuſtè infertur, & ne permaneant iniuſti ſemper in pertinacia ſua gloriantes de malo. Hoc modo poterant ſancti martyres gaudere, ſi Deus infligeret aliqua mala tortoribus ſuis: nõ quidẽ, vt illi vindicaretur, ſed vt appareret iudices, & tortores illos iniuſtè egiſſe, & vt manifeſtaretur gloria Dei in puniendo iniquos. Et hoc

modo

modo ſæpe ſancti petunt vindictam. Sic patet Pſal. 78. ſ. Vindica Domine ſanguinem ſeruorum tuorũ, qui effuſus eſt: intret in conſpectu tuo gemitus cõpeditorum. Sic etiam patet Apoca. c. 7. de illis, quos vidit ibi Ioannes ſub throno Dei petentes vindictã ſanguinis ſui effuſi, vbi ſemp vindicta accipitur materialiter. Alia autem argumenta probant, ꝙ Dauid peccaſſet gaudendo in morte Nabal. *Ad primũ.* Ad primum cum dicitur, ꝙ non licebat ei gaudere in morte Nabal, nec deſiderare vindictam, concedendum eſt, accipiẽdo formaliter, ſed bene licebat gaudere de vindicta materialiter, vt ſupra declaratum eſt. *Ad ſecundam.* Ad ſecũdum ex auctoritate philoſophi. ſ. ꝙ gaudere de malo ſemper ſit malum, Dicendum, ꝙ intelligitur de malo culpæ, vt ſiquis gaudet, quia alius peccat. Vel accipitur malum de malo pœnæ, quando pęna iniuſtè infligitur. Si autem iuſtè aliquis puniatur non dicit philoſophus malũ ẽẽ, ꝙ qs gaudeat de pęna illa, qn potius dicit ẽẽ pctm̃ ſiquis gaudeat de ĩpunitate malorũ, & quia proſperantur: & vocantur epitatothachi .i. gaudentes ſupra modũ, & de malo. Illi aũt, q dolent de proſperitate malorum, & gaudent, qñ puniuntur, laudantur ab eo, & vocantur nemeſitici. *Ad tertiũ.* Eſt enim nemeſis paſſio laudabilis. De hoc Ethic. lib 2. circa finem. Ad tertiam rationem ex auctoritate Catonis, dicendum, ꝙ non licet alicui gaudere de morte repentina malorum inquantũ illam mortem accipit in vindictam: licet tamen gaudere de illa inquantũ à Deo iuſtè infligitur, & vt per eam ceſſat turbatio reipublicæ: ſic autem fuit de Dauid, qa non gauiſus eſt directè de morte Nabal inquantum erat vindicta, ſed alijs modis, vt ſupra declaratũ eſt. *Miſit ergo Dauid.* Hic ponitur de bono, quod egit Dauid Abigail mortuo Nabal ſ. accepit eam in vxorẽ, & dicitur: miſit Dauid ſ. nuncios ad Abigail. *Et locutus eſt ad Abigail.* ſcilicet, per nuncios, quos miſit, quia ipſe manebat tunc in deſerto in loco ſuo, vt ſumeret eam ſibi in vxorem l. miſit ei ad nunciãdum, ꝙ volebat eam accipere in vxorem. Credẽdum eſt, ꝙ hoc fuerit aliquãto tpe poſt mortẽ Nabal: nã inhoneſtũ erat, ꝙ nõdũ finito planctu viri, mulier alteri copularetur in vxorem. Nam ex hoc ſignaretur, ꝙ non ſatis caſta fuerat, dum manſit cum illo viro. Et ob hoc leges humanæ ſanxerunt, ne fęmina trãſiret ad ſecundas nuptias, niſi, expleto anno luctus: alioquin lex punit eam. Quod etiam rationabiliter factum eſt, ne ſemina miſceantur. ſ. vt ſi fętus ſequatur, non dubitetur, an ſit viri prioris, vel ſequentis: q̃q̃ canon abſoluit fęminã ab oĩ legali pęna, ſi acceperit virũ ſm ante finitum annũ luctus dans licentiam nubendi in Domino, cui voluerit, mortuo primo viro, vt patet extra de ſecundis nupt. cap. cum ſecundum Apoſtolum. De Abigail tamen credendum eſt, quod cùm eſſet fœmina magnæ honeſtatis non acciperet aliquem virum vſque ad aliquantum tempus poſt mortem Nabal. Dauid quoque, qui vir prudens erat, & honeſtus, nollet eam immediatè accipere, vt Nabal mortuus eſt: quia ĩduceret eam ad inhoneſtatem. *Et venerunt pueri Dauid ad Abigail in Carmelum.* Iſti erant nuncij ſui; & venerunt in Carmelum, quia ibi manebat adhuc Abigail: nam licet Nabal haberet domum in vrbe Maon, vt patet ſupra, habebat tamen poſſeſſionem in Carmelo, ideo ibi aliquando manebat: nunc autem cum tonderet greges Nabal erat ibi, & ibidem mortuus eſt. Abigail autem ſepeliuit eum ibi, & manebat in eodem loco in poſſeſſione ſua, necdũ redierat in vrbẽ Maon: iõ pueri Dauid venerũt in Carmelũ, & locuti ſunt ad eã, dicẽtes. ſ. exponẽdo legationẽ ſuam. *Dauid miſit nos ad te, vt accipiat te in vxorem:* ideſt, Dauid mi-

F ſit nos ad nunciandum tibi, quòd volebat te ſumere in vxorem. Hoc non miſit Dauid tanquam ſupplicans, quia in hoc potius ipſe benefaciebat ei exaltando eam, vt eſſet vxor ſua cum ipſe futurus eſſet rex. *Quæ conſurgens prona adorauit in terram.* ideſt, ſurrexit Abigail, vt percumberet in terram ad adorandũ. *Dauid miſit nũcios ad Abigail, vt reciperet eam in vxorẽ.* Intelligendum eſt, ꝙ Abigail adorauerit hic pueros Dauid, quia nondum erat coram Dauid: quia tamen tantum bonum ei attulerant, procidit coram illis in terram. Vel dicendum, ꝙ Abigail quanquam non eſſet præſens Dauid, adorauit eum, quia habebat ipſum, vt præſentem, quod patet ex verbis ſuis immediatè, ſcilicet: ecce famula ſua ſit in ancillam. Hoc autem ad Dauid dicebatur, & non ad pueros: G quia alioquin dixiſſet: ecce famula veſtra cum multi eſſent: ſed loquebatur ad Dauid. *Et ait: ecce famula tua ſit in ancillam.* Immediate aſſenſit Abigail, qa ipſa putauit magnã gratiã ſibi fieri, ꝙ vellet eã Dauid ĩ vxorẽ, iõ humiliauit ſe dicẽs, ꝙ non erat digna, vt eſſet vxor, ſed vt eſſet ancilla. *Ut lauet pedes ſeruorũ Domini mei.* Iſta aũt adhuc erat maior humilitas, qa nõ ſolũ dixit Abigail, ꝙ volebat eſſe ancilla Dauid ad lauãdũ pedes eius, ſed ad lauandũ pedes ſeruorũ Dauid. Iſtud n. erat infimũ genus ſeruitutis, quod Abigail poterat pſtare Dauid. *Et feſtinauit, & ſurrexit Abigail.* Noluit morari in hoc, ne diſpliceret Dauid: ſed cũ ſummum bonum ei offerretur. ſ. ꝙ eſſet vxor regis, illico cucurrit. *Et aſcendit ſuper aſinum.* Iſta erat equitaH tura tẽporis illius. Putabat enim ſe honeſtè ire Abigail ſuper aſinum, quanquam futura eſſet vxor regis. *Et quinque puellę ierunt cum ea pediſſequę eius.* ideſt, accepit ſecũ Abigail puellas quinque: ibat enim nunc ad nuptias, ideo debebat habere puellas famulantes ſibi. Et dicitur, ꝙ ierunt pediſſequæ, ideſt, ierunt pedites: ſola autem Abigail equitabat ſuper aſinũ. Credendum eſt etiam, ꝙ Abigail tunc aliquos iuuenes duxiſſet in obſequium ſuum de pueris ſuis, quia familia eius erat magna nimis, cum dicatur ſupra, ꝙ Nabal erat vir magnus nimis in poſſeſſione. Scriptura tamen ſolum retulit de puellis, quia ꝙ pueri aliqui irent cum ea ſatis videbatur manifeſtum. *Et ſecuta eſt nuncios Dauid.* ideſt, nuncij Dauid mox vt reI tulerunt Abigail intentionem Dauid, redierunt ad eum. illa autem parauit ſe interim, ideo illi præceſſerunt eam in itinere. *Et facta eſt illi vxor.* Ideſt, cum venit ad Dauid in deſertum accepit eam in vxorẽ, & celebratæ ſunt nuptiæ. De Abigail autem non legitur poſtea redijſſe ad poſſeſſionem ſuam in carmelum: habebat tamen poſſeſſionem magnam, q̃ reliquerat vir ſuus, & manebat in ea, quando Dauid miſit, vt acciperet eam in vxorem: nam dicitur, ꝙ pueri ſui iuerunt in Carmelum: ibi autem erat poſſeſſio Nabal: & quando poſtea Dauid vagabat per deſertum, erat cum eo Abigail, & cum deſcendit in terram Philiſthinorum, duxit eam ſecum, vt patet infra 27. ca. Credendum tñ eſt, ꝙ reliquerit aliquos K de familia ſua Abigail in poſſeſſione ſua in Carmelo, qui curam agerent rei familiaris. *Sed & Achinoem de Iezrael accepit Dauid.* i. non ſolum accepit Dauid in vxorem Abigail, ſed ẽt Achinoam. Iſta erat de Iezrahel infra 27. cap. & 30. Eſt autem Iezrahel quædã ciuitas in ſortę iudæ, quæ erat apud deſertum illud, in quo nunc morabatur Dauid, ideo potuit inde accipere vxorem. Ambæ enim ciuitates. ſ. Maon, & Iezrahel, de quibus erant iſtæ duæ vxores Dauid erant coniunctæ monti Carmelo, & deſerto Ziph, ideo in numero ciuitatum ſortis iudæ ponuntur ſimul Ioſue. c. 15. ſ. Maõ, & Carmel, Ziph, & Iezrahel. *Et fuit vtraque vxor eius.* i. habuit ambas in vxores. ſ. nulla earum fuit concubina.

Cur Dauid accepit Abigail in vxorem, cum haberet Michol. Quæſtio XVI.

QVAERET aliquis, ad quid accepit Dauid in vxorem Abigail, cum haberet aliam vxorem, ſ. Michol filiam Saulis, ſupra 18. cap. Aliquis reſpondebit, ꝙ hoc fecit, quia Saul abſtulerat iam Michol, ne eſſet vxor Dauid, & dedit eam alteri viro, vt patet in litera, ſ. Saul dedit Michol filiam ſuam vxorē Dauid Phalti filio Lais. Tanquam ergo non habēs vxorem, voluit accipere aliam. ſ. Abigail. Iſta reſpōſio aliqualiter erat colorata. Sed non ſtat, quia tunc dicetur, cum acceperit Abigail, cur accepit poſtea Achinoam, vt eſſent ambæ vxores eius. Dicendum igitur, ꝙ nō egit propter hoc Dauid, ſed ad multiplicādum prolem: erat. n. antiquis deſiderium multos filios gignere, & quia de vna non poterant accipere multos, ſumebant multas vxores: ſic. n. fuit in alijs regibus Iſrael, & Iuda. Sic etiam fuit in patriarchis, qui multas vxores ſimul habuerunt, ſicut patet de Iacob, qui ſimul quatuor habebat. Dauid autē deſiderans multiplicare prolem accepit iſtas duas vxores, nec ſolum eas, ſed etiam alias: nam accepit filiā regis Geſſur nomine Maacha: accepit etiam aliam nomine Agith, vt patet infr. 2. lib. cap. 3. Nec in hoc erat aliquod inconueniens, quia non fiebat ad libidinem, ſed ſolum ad multiplicandum prolem. Alias etiam multas vxores habuit, & multitudinem filiorum, vt patet primo Paralip. cap 3. genuerunt autē iſtæ duæ vxores filios Dauid: nam Abigail duos peperit. ſ. Cheleab, qui fuit ſecundus filius Dauid, & Saphatias, qui fuit quintus. Achinoam autem peperit primogenitum Dauid, ſcilicet, Ammon, vt patet infra 2. lib. cap. 3.

An peccauit Dauid accipiendo multas vxores. Quæſtio. XVII.

QVAERETVR vlterius, an Dauid peccauerit habendo tot vxores. Dicet aliquis, ꝙ ſic, quia cum Deus iunxit vnam, vnicum matrimoniū conſtituit, vt patet Matthæi. 19. cap. ꝙ ergo aliquis multas haberet, erat cōtra legem matrimonij, ergo peccabat. Item non ſolum peccabat Dauid inquātum agebat contra legem communem, ſed etiam, quia agebat contra legem ſpecialem. Deus enim iuſſerat regibus, ꝙ non acciperent multas vxores, vt patet Deut. 17. ca. ſ. non habebit vxores plurimas, quæ eliciant animum eius. Dauid autem erat iam vnctus in regem: ergo peccabat accipiendo plūres vxores. Rn̄dēdū eſt, ꝙ Dauid non peccauit accipiendo multas vxores: quia Patriarchę fuerunt viri ſancti, quos Deus nimis laudat: habuerunt tamen multas vxores, vt patet de Abraam, & de Iacob Gen. 16 cap. & 29. Sed aliquis dicet, ꝙ non erat licitum regulariter, ꝙ aliquis haberet multas vxores, in Patriarchis tamen fuit ſpeciale ex diſpenſatione, ſcilicet, ꝙ ipſi non peccauerunt, quia diſpenſatum eſt cum eis; ſic patet extra de diuor. c. gaudemus. Reſpondendum eſt, ꝙ illa non fuit propriè diſpenſatio, quia omnib. viris illius temporis licebat habere plures vxores, vt immediatè declarabitur: ſed vocatur diſpēſatio largè. ſ. accipiendo de honeſtate matrimonij, quia honeſtius erat, ꝙ aliquis haberet vnam vxorē, q̄ plures, quanquam non erat obligatio ad hoc. Vel erat diſpenſatio accipiendo in comparatione ad legem, q̄ nunc eſt, per quam vnica vxor permittitur, abſolutè tamen non erat diſpenſatio. Sed adhuc dicendo, ꝙ ibi eſſet propriè diſpenſatio, & ꝙ omnes illi, cum quibus non diſpenſabatur, peccabant. Dicendum

A eſt, ꝙ Dauid non peccabit, quia cum ipſo diſpenſatum eſt, cum ſit vnus de Patriarchis, vt patet Actu. cap. 2. ſ. viri fratres liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha Dauid, quoniam defunctus eſt. Dicendum autem, ꝙ Dauid, vel aliquis alius in veteri teſtamento non peccaret accipiendo plures vxores, qa ſi hoc peccatum eſſet, aut eſſet, quia erat contra naturam matrimonij, vel quia erat contra aliquam legem ſpecialiter datam Iudæis. Primum non ſtat: nā non eſt cōtra naturam matrimonij eſſe plures vxores eiuſdem viri, ſed eſt contra matrimonium eſſe eandem vxorem plurium virorum: quia ſequuntur multa inconuenientia ad hoc, vt declaratum eſt ſupra cap. 1. Etiam non poterit dici ſecundum. ſ. ꝙ eſ-
B ſet aliqua lex data in veteri teſtamento, ꝙ vir haberet ſolū vnam vxorem: nihil enim tale reperietur: ſed magis apparet, ꝙ licebat plures eſſe vxores vni⁹ viri, quia Leui. 18. c dicitur. Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc ipſa viuente. i. ꝙ non poſſit aliqs accipere in vxorem ſororem vxoris ſuę, illa viuente. Videtur ergo ꝙ, viuente illa vxore, poſſet ducere aliquam aliam, dum tamen non eſſet ſoror illius: alioquī ſi nullus poſſet habere duas vxores ſimul, ſuperfluum eſſet, ꝙ exprimeretur de ſorore vxoris, qa de omnibus eſſet hoc generale: ſed iſtud non fuit ſuperfluè dictum, ergo poterant accipi duæ vxores ſimul: dum tamen vna non eſſet ſoror alterius. Item
C patet hoc Leui. cap. 20. cum dicitur: qui ſupra vxorē filiam duxerit matrem, ſcelus operatus eſt, viuus ardebit cum eis: Hoc autem intelligitur de matrimonio ſimultaneo, cum dicatur ibi: Viuus ardebit cum eis. i cum matre, & filia, quas duxit in vxores. Ergo vel illud ſuperfluum eſt, vel licebat cuilibet accipere vxores multas ſimul: dum tamen non eſſent mater, & filia, vel duæ ſorores. Item patet Deut. cap. 17. cùm dicitur: ꝙ non habebit rex vxores plurimas, ſi tamen lex eſſet, ꝙ nullus haberet plures vxores, ſuperfluum eſſet dici de rege. Videtur igitur, ꝙ licebat alijs habere plures vxores: in rege tamen dictum eſt illud propter aliquam ſpecialem cauſam. Item patet Deut. cap. 21. ſ. ſi habuit homo vxores duas, v-
D nam dilectam, & alteram odioſam: ergo licebat ſimul habere plures vxores: alioquin lex non poſuiſſet caſum in hoc. Dicendum igitur, ꝙ in veteri teſtamēto licebat homini habere plures vxores, cum non eſſet prohibitum: ſicut licebat ante ſtatum veteris teſtamenti: nā tunc homines accipiebant plures vxores, vt patet Gen. c. 31. vbi Laban fecit pactū cum Iacob, ꝙ non acciperet alias vxores præter filias ſuas: ſi tamen licuiſſet homini tempore illo ſolū habere vnam vxorem, non pepigiſſet Laban cum Iacob, ꝙ non ſuperduceret alias vxores: ſic durauit toto tempore veteris teſtamenti, cum Deus non ꝓhibuiſſet vxorum multitudinem. Et ob hoc, quan-
E quam eſſent aliqui viri boni, habebant plures vxores ſimul, ſicut fuit de Elcana patre Samuelis, qui habuit duas vxores. ſ. Annam, & Phenennam, ſupra cap. 1. ſcriptura tamen non reprobat illud: nunc autem vetitum eſt, quia Chriſtus ſolum voluit, ꝙ eſſet vna vxor vnius viri, & ſic Eccleſia obſeruari iubet. Ad rationes in contrarium ſatis patet per dicta ſolutio. Ad primam cùm dicitur, ꝙ cuilibet erat illicitum habere plures vxores, Dicendum, ꝙ eſt falſum, quia quanquam nunc illicitum ſit, tamen in veteri teſtamento, & ante illud non fuit illicitum, vt declaratum eſt. Ad ſecundum cum dr̄, ꝙ hoc erat illicitū Dauid inquantum erat rex. Dicendum, ꝙ Deus nō prohibuerat regibus vxorum multitudinem, vt haberet duas, vel tres, ſed prohibuerat earum magnā mul-

In veteri teſtamēto licebat habere plures vxores

Ad primā rationem in principio.

Ad ſecundam.

multitudinem,vt ꝙ aliquis haberet tot vxores ſicut
Salomon,qui habuit quaſi mille in vxoribus concu
binis,& adoleſcentulis. De hoc infra 3.lib.cap.11. ꝙ
autem ſolum prohibeatur iſta multitudo enormis,
patet,quia Deut.c.17.dicitur:Non habebit rex vxo-
res plurimas. Et non dixit ſolum multas. Aliter po-
teſt dici,ꝙ lex vetuit ibi vxorum multitudinem,qñ
illę eſſent tales, quæ poſſent diſtrahere eum à cultu
Dei. Vnde dixit litera eod.cap.non habebit vxores
plurimas,quæ alliciant animum eius: ſi tamen aliqs
poterat habere vxores plures, quæ non inducerent
eum à malo, nec diſtraherent à cultu Dei,non pec-
cabat: & ſic erat de Dauid, qui accepit vxores plu-
res,quæ non inducerent eum ad malum, ſed nō in-
duxerunt eum ad peccandum. Salomon autem in
hoc errauit,quia accepit vxores plurimas de Genti-
libus, & copulatus eſt eis ardentiſſimo amore, co-
luitque Deos earum infra.3.lib.cap.11. *Saul autem de-
dit Michol filiam ſuam vxorem Dauid Phalti filio Lais.* Hic
ponitur de Michol vxore Dauid,quid de ea factum
fuerit, & ponitur incidentaliter.ſ.quia hic dictū fuit
de acceptione duarum nouarum vxorum,ideo ſub
ditur de vxore priori.ſ. Michol quid de ea factum
fuerit,& dicitur,ꝙ Saul dedit eam in vxorem Phal-
ti filio Lais. Hoc autem quãquam ponatur hic poſt
acceptionem duarum vxorum Dauid, tamen non
eſt credendum,ꝙ poſt illud fuerit,ſed ꝙ Saul iam de
derat eam Phalti. In quo ſciendum, ꝙ cum receſſit
Dauid à facie Saulis diſpoſuerat Saul eum occide-
re, ideo neceſſe erat, ꝙ ſemper fuiſſet profugus à
facie Saulis,vel ꝙ ſi veniret in terram Iſrael occide-
ret eum Saul:& ſic quocunque modo maneret vi-
dua Michol:ideo credendum eſt,ꝙ cito poſt receſſū
Dauid Saul tradidit eam in vxorem Phalti filio La-
is. Et poſt hoc ſciens Dauid,ꝙ Saul nollet ei reduce-
re vxorem ſuam, accepit alias: quanquam etiam ſi
habuiſſet eam, duxiſſet alias: nam poſtea habuit eã:
& tamen ſuperduxit alias vxores,& concubinas, vt
patet infr. 2.lib.cap.3.iuncto, cap.3.Primi Paralipo.
Qui erat de Gallim. i. iſte Phalti erat de vrbe Gallim.
Erat autem aliquis vir generoſus, & potēs, ideo rex
tradidit ei filiam ſuam.

An Michol peccauerit accipiendo alium in virum.
Quæſtio. XVIII.

QVAERET aliquis,an Michol peccauerit acci-
piendo in virum Phalti, cum Dauid eſſet vir
ſuus. Aliquis dicet,ꝙ non,quia in veteri teſtamēto
non erat matrimonium ratum,ſicùt nūc. Eſt enim
nunc peccatum, ꝙ alter coniugum tranſeat ad ſe-
cundas nuptias viuente compari, eo ꝙ nunc nō po-
teſt dari libellus repudij,ſed ſunt matrimonia rata.
In veteri autem teſtamento dabatur libellus repu-
dij. Quanquam ergo viuente vtroque coniuge,al-
ter eorū tranſiret ad ſecundas nuptias,non erat pec
catum:poterat igitur Michol viuente Dauid accipe
re alterum virum Reſpondendum,ꝙ ſi in veteri te
ſtamento viuēte viro, vxor acciperet alium virum:
aut hoc eſſet,ꝙ ambo eſſent ſimul viri eius,aut ꝙ re
pudiaret primū: non poteſt ſtare primum,quia cō-
tra ſubſtantiam matrimonij.& contra ſtatum poli-
tiæ,immo contra naturam eſt, ꝙ aliqua fęmina ha-
beat plures viros, vnde nunquam in aliqua politia
quantuncunque deordinata eſſet,viſum eſt, ꝙ ali-
qua mulier haberet plures viros. Nec ob hoc, ꝙ So-
crates ſenſerit debere eſſe vxores communes in po-
litia, quia iſta lex à nulla vnquam gente obſeruata
eſt. De hoc. 2.Poli.cap.1.& 2.Si autem acciperet aliū
virum repudiando priorem,non ſtat, quia in veteri
F teſtamento non fuit data poteſtas mulieribus repu-
diandi viros,ſed ſolùm viris repudiandi vxores, vt
patet Deut.ca.24.Michol ergo nullo modo poterat
repudiare Dauid,vel accipere alterum virum eo vi
uente.Dicendum,ideo,ꝙ Michol peccaſſet,ſi vellet
accipere alterum virum: accepit tamen Phalti in vi
rum inuita, quia Saul coegit eam ad hoc. Ipſa tamē
præelegiſſet habere ſemper Dauid,quia diligebat eū
nimis,& liberauit illum à morte, atque mentita eſt
patri ſuo propter eum, vt patet ſupra capit.19.ideo
mortuo Saule, fecit Dauid reduci ad ſe Michol, vt
patet infra 2.lib.cap.3. ſi tamen cognouiſſet, ꝙ ipſa
ſponte ſuſcepiſſet alium virum, noluiſſet eã poſtea
habere. Non tamen ex hoc tollitur,quin aliqualiter
G peccauerit Michol: nã ſicut potius debet aliqua mu
lier mortem pati, quàm ſuſtinere coitum adulteri-
num, ita cum Michol haberet virum viuentem po
tius debuiſſet mori,quàm tranſire ad ſecundas nup-
tias,quia iſtę non erant nuptiæ, ſed adulterium: ex-
cuſatur tamen ab aliqua parte culpæ Michol inquã
tum timore patris coacta hoc agit.

An Phalti peccauerit accipiendo in vxorem Michol,
quam ſciebat habere alterum virum.
Quæſt. XIX.

QVAERETVR vlterius,an iſte Phalti filius Lais
peccauerit accipiendo Michol in vxorem, cū *Reſpōſio*
H ſciret eam habere alterum virum. Reſpondēt qui- *Nicolai*
dam,ꝙ Phalti erat doctor legis,& vir nimis honora *impugnatur.*
bilis,ideo Saul dabat ei michol in vxorem. Ipſe au-
tem ſciebat, ꝙ cum illa haberet alterum virum, ꝙ
non poterat eam accipere vxorem:& tamen ꝑpter
timorem regis,& ꝑꝑ honorem, vt vocaretur gener
regis accepit eam,ſed nunquam illã cognouit, Hoc
autem tenet Nicolaus, & ob hoc dicit,ꝙ Dauid vo-
luit eam accipere poſtea in vxorem: ſi tamen illa co
gnita fuiſſet à Phalti, nunquam poſtea cognouiſſet
eam, nec reduxiſſet ad ſe,ſicut fecit de concubinis
decem,quas cognouit Abſolon. Nam poſtea noluit
eas cognoſcere Dauid,ſed manſerunt in viduitate,
vt patet infra 2.lib.cap.20. Sed dicendum,ꝙ iſta re-
I ſponſio non ſtat: nam dato, ꝙ nunquam cognouiſ-
ſet Phalti ipſam Michol: quia tamen habebat eam,
vt vxorem in domo ſua, & ipſe erat vir potēs, erat
præſumptio viris,ꝙ cognoſcebat eam intantum,ꝙ
contra hanc præſumptionem non reciperetur pro
batio:ſi autem Phalti cognouiſſet Michol erat coi-
tus adulterinus: ergo habendo eam ſecum, vt vxo-
rem, infamabat illam de adulterio, & hoc peccatū
erat. Item dicunt,ꝙ accepit eam propter honorē,
vt vocaretur gener regis: ſed tunc manifeſtè appa-
ret, ꝙ peccabat cum vellet honorari cum alterius
infamia. Item non ſtat, quod præſupponunt.ſ. ꝙ
non cognouerit eam Phalti,ſed ſolum acceperit ꝓ-
pter timorem regis,& vt honoraretur tanquam ge
K ner regis,quia ſi hoc fuiſſet,ſpontè dimiſiſſet eam iu
bente rege,cum eam teneret inuitus: dimiſit tamen
illam cum nimia amaritudine:ergo cognouerat eã,
& diligebat. Patet hoc infr.2.lib.c.3.ſ.miſit Isboſeth,
& tulit Michol à viro ſuo Phaltiel filio Lais:ſeque-
baturque eam vir ſuus plorans vſque Bahurim, di-
xitque ad eum Abner:vade,& reuertere, qui reuer-
ſus eſt. Item non ſtat probatio Nicolai.ſ.ꝙ ſi cogni-
ta fuiſſet Michol à Phalti filio Lais, ꝙ nō recepiſſet
eam poſtea, ſicut non recepit decem concubinas,
quas cognouerat Abſalon. Dicendum, ꝙ non eſt ſi-
mile ꝑꝑ duo. Primò, quia Michol erat vera vxor,
iō, q̄q̄ cognita fuiſſet ab alio, cum non fuiſſet ſpōte
cognita, iuſtum erat,ꝙ reduceret eam ad ſe Dauid:
con-

concubinæ autem non erant vxores, ideo quæcunque leuis occaſio ſufficiebat ad hoc, ꝙ Dauid nō reduceret eas ad ſe. Secunda rō fuit, & efficacior, quia nō erat ſimile, ꝙ Michol cognita fuiſſet à Phalti, & ꝙ concubinę Dauid cognitæ fuiſſent ab Abſalone: nā Abſalon erat filius Dauid: & ꝙ Dauid cognoſceret mulieres illas, quas iā cognouerat filius ſuus, videbatur turpiſſimū: & Deus hoc improperat tanq̃ valde magnum pctm̃ inter quatuor ſcelera Iſrael, vt patet Amos. c. 2. ſ. filius, & pater eius ierūt ad puellā, vt violarent nomen ſanctū meū. Sic ēt intellexerunt conſiliarij Abſalon, ꝙ ſi ipſe cognoſceret concubinas patris ſui totus Iſrael confortaret̃ cū Abſalone tanquam deturpaſſet patrē ſuū, vt patet infr. 2. lib. c. 16. noluit ergo cognoſcere Dauid amplius cōcubinas ſuas, quæ cognitæ fuerūt ab Abſalone. De Michol aūt non erat ſic, quia illa cognita fuerat ab aliquo, quem in virū acceperat, & ille non erat filius Dauid, ideo potuit eam rationabilius recipere.

Dauid reduxit ad ſe Michol, quia ſemper fuerat vxor eius, & nunquam eam repudiauerat. Quæſt. XX.

QVAERETVR vlterius, qūo Dauid reduxit ad ſe Michol, quàm alius habebat in vxorem, viuente viro, cui tradita erat: nā dr̃ inf 2. lib. c. 3. ꝙ ille ſequebatur eam plorans, qn̄ ducebatur ad Dauid. Rn̄dendū, ꝙ Michol erat vera vxor Dauid: iō ipſo non repudiante eam, ſemper manebat vxor eius: Phalti aūt non potuit eam accipere in vxorē: rex tñ per violentiā tradidit eā illi, auferens à Dauid: & qa nunquam Dauid conſenſit, nunquā potuit firmari matrimoniū inter Michol, & Phalti, ēt ſi multo tp̄e ſimul manſiſſent, iō Dauid petiuit poſtea Michol tāquā ſemper fuiſſet vxor eius, dicens: redde mihi vxorem meam Michol, quam deſpondi mihi centū pręputijs Philiſthinorū infr. 2. lib c. 3. Ra. Dauid Kimhi dicit, ꝙ Dauid repudiauit Michol, & potuit eā accipere Phalti in vxorem Sed hoc nō ſtat, quia ſi repudiaſſet eam, nunquam potuiſſet illam poſtea recipere: ſiue viuente viro, ſiue mortuo, vt patet Deut. ca. 24. Quantomagis cū viueret tunc Phalti filius Lais, & ploraret ablata ſibi Michol? eſſet. n. peccatū graue: Dauid tñ non putauit ſe in hoc peccare, nec aliquis dicit eū peccaſſe: ideo non repudiauerat eā. Vnde, vt non ſignificet̃ peccaſſe Dauid, dicit. Ra. Dauid, ꝙ libellus repudij, quem dedit Dauid, non fuit efficax, eo ꝙ inuitus illū dedit: vnde non diremit matrimoniū, & ſic poterat eam reducere ad ſe tanquā vxorem. Sed hoc non ſtat, quia non vr̃ qūo Dauid eſſet inuitus ad dandū repudiū: quia Saul nunquam tenuit eum in poteſtate ſua, vt ad aliquid poſſet cogere Dicit tñ Ra. Dauid, ꝙ cū toties ſteterit Dauid cū Saule poſtq̃ fugit ab eo, aliqua vice earū cōpulit eum repudiare Michol, vt ipſa non maneret vidua. Sed non ſtat, quia nunq̃ in his vicibus aliquid potuit Saul ſuper Dauid, & ſi forte dicas, ꝙ ex cōuentione factū eſt, ꝙ Dauid repudiaret Michol, ſicut Dauid orante Saule iurauit, ꝙ nō deleret ſemē eius ꝓced. c. non ſtabit, qa tunc Dauid nō eſſet inuitus, ſed ſpōte repudiaret vxorē, iō nullo mō poſſet eā poſtea ad ſe reducere, ēt mortuo viro illius. Deut. c. 24. Reduxit tū, & non peccauit, vt ab oībus præſupponit̃. Ergo Dauid non repudiauit eā ex contentione aliqua, nec inuitus. Sed Saul tradidit eā Phalti filio Lais recedēte Dauid, iō ſemper māſit vxor eius: & ſic iuſtū erat, ꝙ Dauid habita opportunitate reducendi eam ad ſe faceret reduci, ne maneret ſemper in adulterio. Et quia hoc potuit viuente Isboſeth, petiuit eā tunc, & accepit, vt patet infra 2. lib. cap. 3.

A CAPITVLVM. XXVI.

ET venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes: Ecce Dauid abſconditus eſt in colle Hachila, quæ eſt ex aduerſo ſolitudinis. Et ſurrexit Saul, & deſcendit in deſertum Ziph, & cum eo tria millia virorum de electis Iſrael, vt quęreret Dauid in deſerto Ziph.

B Præcedenti cap poſitus fuit ſecundus Dauid profectus. ſ. ꝙ Nabal irriſor ſuus defunctus eſt. Hic ponitur tertius prouentus. ſ. ꝙ Saul fidei violator eius manibus traditus eſt. Et diuiditur in tres partes. Primò Saul Dauid manibus exponitur. Secundò ab eo à morte protegitur. Tertiò Saul à Dauid conuincitur. Secunda ibi. *Dixitque Abiſai*. Tertia ibi. *Cunque tranſiſſet Dauid*.

An ordo eorum, quę ſequuntur, rectus ſit ad pręcedentia. Quęſtio I.

C QVAERETVR circa primum de ordine huius ad præcedentia. an ſit rectus, & an iſta fuerint facta immediatè poſt ſuperiora, vel interciderit aliquantum tempus. Dicendum, ꝙ hic eſt ordo continuus: nam iſta fuit perſecutio vltima Dauid facta à Saule, & immediatè receſſit Dauid in terram Philiſthinorum, vt patet in principio ſequentis cap. Sed an fuerit iſtud, quod habetur hic immediatè poſt ſuperiora, non apparet: ſatis tamen credendum eſt, ꝙ fuerit immediate poſtea: nam Saul non ſinebat Dauid quieſcere, dū fuit in terra Iſrael, ſed perſequebatur eum ſemper. Inter perſecutionem tamen præcedentē, de qua ſupra c. 24. & perſecutionem iſtam intercidit id, quod factum eſt de Nabal, de quo pręcedenti c. & illud durauit aliquantum tempus Cre-

D dendum igitur, ꝙ immediatè fuerit poſt illud, & ſatis colligitur, quia in eodē deſerto, in quo manebat Dauid, qn̄ egit ea, quæ ſupra dicta ſunt contra Nabal perſecutus fuit eum nūc Saul. ſ. in deſerto Ziph, quod idem eſt, quod deſertum Maon, vt declaratū eſt præcedenti c. Hebræi autem dicunt, ꝙ Inter perſecutionem, quę habet̃ ſupra 24. ca. & perſecutionē iſtam interciderunt duo menſes, & dimidius: aſſerūt enim, ꝙ mortuus fuerat Saul poſt mortē Samuelis menſibus. 7. Quatuor autem, & dimidius horum fluxerunt dum fuit Dauid in terra Philiſthinorū, vt ipſi conant̃ probare ex litera ſua ſequenti c. Alij autē duo, & dimidius interciderunt vſque ad deſcēſum Dauid in terrā Philiſthinorū. Et quia ipſe immedia-

E tè poſt iſtā perſecutionē illùc deſcendit, vt patet ſequenti c. appareret, ꝙ vſque ad perſecutionē iſtā fluxerunt duo menſes, & dimidius, & in hoc tp̄e accidit totū, quod refertur præcedenti c. Hoc autem nō habet magnam auctoritatem, ſed quicquid ſit, nō māſit Saul magno tempore, quin perſequeretur Dauid poſt ea, quæ ſupradicta ſunt. *Et venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa.* Iſti ſunt, qui primo venerunt ad Saulem annunciantes ei Dauid, vt patet ſupra cap. 23 Nunc autem cum Dauid maneret apud eos iterum nunciauit de eo. Et dicitur, ꝙ venerunt in Gabaa, quia ibi erat domus Saulis, & ſemper morabatur ibi: ſic colligitur ſupra 15. & 22. & 23. c. Vnde quando ceſſauit Saul ab hac perſecutione, reuerſus

eſt

eſt in Gabaa in domum ſuam: & ibi nominabatur domus eius ſpecialiter tanquam nõ haberet aliam, in toto Iſrael, vt patet infra 2.li.c.21.

Quare Ziphæi annunciauerunt nunc Sauli de Dauid. Quæſtio II.

QVAERET aliquis, quare Ziphęi venerunt ad Saulem nunciantes nũc de Dauid Nicolaus reſpodet, ꝙ Ziphæi erant nimis ſoliciti, vt traderet Dauid in manibus Saulis, quia ipſi ſemel ceperant accuſare eum apud Saulem: timebant igitur, ꝙ ſi Dauid præualeret contra Saulem deleret eos, quia accuſauerant eum: conabantur ideo detegere cũ Sauli, vt occideretur. Sed aliter dici poteſt, ꝙ Ziphæi putabant ſe magnum obſequium præſtare Sauli, ſi reuelarent ei de Dauid: ideo cum nunc cognouiſſent vbi erat, nunciauerunt Sauli: ſic enim fecerunt ab initio: nam quanq̃ non timerent aliquid mali ſibi prouenturum eſſe à Dauid, accuſauerunt illũ apud Saulem, detegentes eum ſupra cap. 23. Sed tunc dice aliquis, quomodo Ziphæi nunc venire voluerũt ad Saulem nunciantes de Dauid, cum iam Saul deſiſſet perſequi Dauid: quia licet fuerit cum eo in deſerto, tamen reuerſus eſt in domum ſuam, eo dimiſſo ſupra cap. 24. Dicendum, ꝙ quanquam Saul tũc ceſſauerit perſequi Dauid conuictus ratione ꝓpter magnam clementiam Dauid erga eum: tamen denuo in antiquum odium rediit, deſiderans eum capere. Hoc autem cognouerunt Ziphæi, ideo venerunt ad annunciandum de Dauid. *Ecce Dauid abſconditus eſt in colle Hachila.* Iſte collis erat in deſerto Ziphæorum, vt patet infra. nã dicitur, ꝙ ſurrexit Saul, & deſcendit in deſertum Ziph: & caſtrametatus eſt in Gabaa Hachila: ergo collis Hachila erat in deſerto Ziph. In iſto colle iterum latuerat Dauid, vt patet ſupra c.23.ſ. Dauid latitat apud nos in locis tutiſſimis ſyluæ in colle Hachila: & apud iſtum collem Saul circundedit Dauid in modum coronę, eo.cap. Iſte collis in Hebræo vocatur (habila.) & litera noſtra tranſtulit Hachila. (Quæ eſt ex aduerſo ſolitudinis) i. ex oppoſito ad ſolitudinem. ſ. ꝙ erat ad vnam extremitatẽ ſolitudinis, & ob hoc videtur eſſe quaſi ex aduerſo totius ſolitudinis ſupra ca 23. dicitur, ꝙ collis Hachila erat ad dexteram partem deſerti, qđ idem eſt, & non habetur in hebræo (in via) Sed ſolũ. (quę eſt ex aduerſo ſolitudinis) Litera tamen noſtra poſuit hoc, quia infra, quando repetuntur iſta verba, dicitur: Ex aduerſo ſolitudinis in via. Et cum idẽ ſit quod hic ſignificatur, & ibi. in vtroque poſuit litera noſtra in via. *Et ſurrexit Saul.* ſ. de domo ſua de Gabaa: deſiderabat enim capere Dauid, ideo mox vt ei annunciatũ eſt de illo, rediit ad perſequẽdũ ipſum.

Saul credidit Ziphęis nunciantibus de Dauid, quia bis ei verũ dixerant. Quęſt. III.

QVAERET aliquis, cur Saul non miſit hic Ziphæos, vt diligenter cognſcerent latibula Dauid, & poſtea redirent ad eum nunciantes rem certam, vt declaratum eſt ſupra cap. 23. Dicendum, ꝙ Saul præmiſit ibi Ziphæos ante ſe, vt diligenter inquirerent locum Dauid, quia putabat, ꝙ nõ ſcirent certiſſimè locum eius, ſed per aliquas coniecturas. Et dato, ꝙ ſcirent, credidit, ꝙ Dauid cognoſceret quid cogitabat contra eum Saul, & effugeret: nam ſic effugerat paulo ante hoc, cum conatus fuerat Saul eum capere in Ceilam. Noluit igitur tunc recedere à domo ſua quouſque cognoſceret rem certam: nunc autem ſecus erat: nam Saul inue-

F nerat Ziphæos vera dicere bis. Primo quando nunciauerunt, ꝙ erat in colle Hachila, ſupra cap. 23. Secundo quando nunciauerunt, ꝙ erat in deſerto Engaddi ſupra ca. 24. Ideo noluit amplius quærere ab eis maiorem certitudinem putans ſemper, ꝙ vera dicerent. *Et deſcendit in deſerto Ziph.* ſ. cum Ziphæis, qui venerant ad nunciandum ei. Iſtud deſertum vocatur Ziph propter duo. Primò ꝑ quendam virũ nomine Ziph, qui fuit in terra iſta, & fuit de tribu Iuda, vt patet 1. Paralip. ca 2 & 4. Secundò vocatur ſic ꝑ quandam ciuitatem, quæ erat in terra iſta nomine Ziph, & ponitur tanquam vna de ciuitatibus ſortis Iudæ, & eſt apud Maon, vt patet Ioſue c.15.ſ. Maon Charmel Ziph. Et iſta eſt cauſa propinqua, qua- *Deſertum Ziph ꝑ duo ſic nominat̃.*

G re vocatur deſertũ Ziph. *Et cum eo tria millia virorum de electis Iſrael.* i. deſcenderunt cum eo tria millia virorum: iſtos viros iterum ſecum duxit, quando iuit ad perſequendum Dauid in deſerto Engaddi ſupra c.23. duxit autem eos, quia Dauid habebat ſexcẽtos viros, & niſi haberet Saul valde multos, poſſẽt ei reſiſtere viri Dauid. *Vt quæreret Dauid in deſerto Ziph.* Ad hoc iuerat Saul in deſertum Ziph, vt ibi quæreret Dauid, quia nunciatũ fuerat eum ibi eſſe. ſ. in colle Hachila, qui erat in deſerto Ziph. *Et caſtrametatus eſt in Gabaa Hachila.* i fixit caſtra ſua Saul in loco iſto, qui vocatur Gabaa Hachila. Sciendum, ꝙ Gabaa Hachila idem eſt, quod collis Hachila, ſed in hebręo ponitur Gabaa pro colle. Et hebræi accipiũt, vt commu-

H niter illud nomen tanquam proprium. Litera autẽ noſtra accipit, vt commune. ſ. pro colle. Hic tamen accepit tanquam proprium, & poſuit Gabaa. Non eſt tamen aliqua diuerſitas in hebræo hic, & ſupra, vbi dicitur. In colle Hachila, & ſupra 23.c. vbi idem ponitur: ſed ſemper habet̃ in hebræo. (Benigna Habila.) Quod litera noſtra corruptè more latino dicit Gabaa Hachila: ſic etiam patet de iſto nomine. (Ieſimuth) Nam ſupra cap. 23. dicitur, ꝙ Dauid erat in deſerto Maon ad dexteram Ieſimuth. & eo. cap. Ante hoc habetur, ꝙ erat in colle Hachila ad dexteram deſerti. Et hic ẽt dr̃ bis. Ex aduerſo ſolitudinis. In hebræo tñ in omnibus his quatuor locis ponitur Ieſimon. Quod ſignificat deſertum. Aliqñ tñ litera

I noſtra vocat illud deſertum, & aliqñ Ieſimuth: ita vt aliqñ ſit vt nomen proprium, & aliqñ, vt nomen commune. *Quę erat ex aduerſo ſolitudinis in via.* i. collis Hachila ſiue Gabaa Hachila erat ex aduerſo ſolitudinis i. ad partem dexteram deſerti, vt dr̃ ſupra c.23. Ex hoc aũt apparet, ꝙ Gabaa Hachila, & collis Hachila ſint idem, quia de vtroque dr̃ hic, ꝙ erat ex aduerſo ſolitudinis in via: & dr̃, in via: quia iſte collis Hachila erat in vna extremitatè deſerti apud viam publicã. *Dauid autem habitabat in deſerto.* i. manebat tũc in deſerto, qñ Saul caſtrametatus eſt in colle Hachila: nunciauerunt. n. Ziphæi eũ eſſe in colle Hachila: ſed dũ illi irent ad Saulẽ, receſſit Dauid à colle Hachila in deſertum Ziph, ita ꝙ nunc, quando venit,

K & caſtrametatus eſt Saul in colle Hachila, non erat ibi Dauid, ſed in deſerto. Et ob hoc dicitur, ꝙ collis Hachila erat ex aduerſo ſolitudinis. ſ. ꝙ iſta nõ erãt ſimul, ideo poterat recedere Dauid de colle Hachila in ſolitudinem.

Cur Dauid rediit in deſertũ Ziph, cum ibidem antea cum periculo vitę extitiſſet. Quęſt. IIII.

QVAERET aliquis, quomodo Dauid voluit venire ad latendum in deſertum Ziph: nam videbatur in hoc tentare Deum, quia iterum latuerat in eodem deſerto, & cinxit eum Saul in modum coronæ. ita vt deſperaret ſe poſſe euadere, vt patet

ſupra

ſupra cap. 23. Reſpondendum, ꝙ Dauid, dum manebat in terra Iſrael, non poterat penitus eſſe ſecurus. quia erat in terra hoſtis ſui eum indelinenter inquirentis ad mortem: ibat tamen ad loca illa, quæ tutiora ſibi iudicabat: nunc autem putauit, ꝙ bene lateret in deſerto Ziph, ideo iuit illùc. Et quando obijcitur, ꝙ Dauid tentabat Deum, dicendum, ꝙ non ſtat: nam ſi ipſe mox, vt circundatus fuit à Saule in deſerto Ziph rediſſet ad illud deſertum, ſciente Saule, tentabat Deum exponens ſe periculo: non fecit tñ ſic, ſed ipſe intendebat fugere in locum, in quo magis ſecurus eſſe poſſet: putauit autem nullũ ſecuriorem eſſe, quàm ꝙ fugeret in deſertum Ziph, eo ꝙ Saul non arbitraretur eum ibi eſſe: nam parũ ante hoc ibi fuerat in magno periculo circundatus à Saule: non ergo erat veriſimile, ꝙ illùc rediret ne rurſus eſſet in eodem periculo. Fugit ergo illuc, vt non ſuſpicaretur Saul eum ibi eſſe: & non tentabat in hoc Deum, quia ſi Saul ſciret, ꝙ ibi erat, & poneret ſe tutius ibi, videbatur tẽtare Deum: quia tamẽ Saul nõ ſuſpicaretur eum eſſe ibi, magis effugiebat ſic periculum: & conſequenter tentationem diuinam, quàm aliàs. *Videns autem, quòd veniſſet Saul poſt ſe in deſertum.* ideſt, vidit Dauid, ꝙ veniebat Saul poſt eum, ideſt, ad perſequendum eum: & non accipitur, ꝙ venerit poſt eum, ideſt, poſtquam ipſe venit: nam ad hoc oportebat, ꝙ parum ante Saulem veniſſet Dauid in deſertum: ſed falſum eſt, quia iam ex aliquot diebus manebat ibi Dauid, vt ſupra declaratũ eſt, & dicitur, ꝙ vidit Dauid, ꝙ veniebat Saul. i. audiuit per famam: nam nondum viderat, & non audiuit hoc à viris ſuis, qui conſueuerant explorare q̃d moliretur Saul contra Dauid: quia illi poſtea miſſi fuerunt ad ſciendum an hoc verum eſſet, cum dicatur immediatè, ꝙ miſit exploratores ſuos, & didicit ꝙ veniſſet certiſſimè: ſed audiuit hoc Dauid ab aliquibus habitatoribus terræ illius. *Miſit exploratores.* ſcilicet aliquos viros, qui inquirerent de veritate rumorum: & per iſtos duo cognouit, ſcilicet, ꝙ veniſſet Saul ad perſequendum eum, & ad quem locũ veniſſet. *Et didicit, quod illùc veniſſet certiſſimè.* ideſt, & cognouit certiſſimè Dauid, ꝙ veniſſet Saul ad inquirendum eum illuc, ideſt, in colle Hachila. Et dicitur certiſſimè, quia prius neſciebat hoc Dauid ſecũdum certitudinem, ſed ſolum audiuerat: nunc autem cognouit certiſſimè per nuncios ſuos. *Et ſurrexit Dauid clam.* ideſt, ſurrexit abſconditè, & ſilenter. ſ. ꝙ nemo vidit eũ de omnibus ſuis viris præter Achimelech Aethæum, & Abiſai. Vnde ad hos ſolum locutus eſt, quis vellet deſcendere cum eo in caſtra, vt patet infr. Vel poteſt hoc referri ad verbũ illud, venit, ſcilicet, ꝙ Dauid venit clam ad caſtra Saulis, quia nemo vidit eum, dormiẽtibus omnibus. *Et venit ad locum, vbi erat Saul.* i. deſcendit in caſtra Saulis ad locum, in quo dormiebat.

An Dauid peccauit eundo ad locum Saulis, quia exponebat ſe periculo. Quaſt. V.

QVAERET aliquis, an Dauid in hoc peccauerit exponendo ſe periculo. Aliquis dicet, ꝙ ſic, quia Saul habebat viros multos. ſ. tria millia virorũ electorum. Dauid autem ſolus deſcendit cum Abiſai: magna autem dementia videbatur, quòd ſolus introiret in caſtra hoſtilia, & conſequenter tẽtabat Deum, cum ſine neceſſitate ſe exponeret tãto periculo, præſertim, quia Dauid nõ habebat tũc neceſſitatem probandi innocentiam contra Saulẽ: nam iam probauerat cum abſcidit oram chlamydis eius in ſpeluncam, & potuiſſet occidere Saulem, A & non occidit: quod poſtea innotuit Sauli, vt patet ſupra cap. 24. non indigebat ergo alia probatione. Reſpondendum, ꝙ non peccauit Dauid deſcendẽdo in caſtra Saul: nam ſcriptura non computat hoc inter peccata eius. Quomodo tamen exponendo ſe tanto periculo non peccauerit, manet adhuc dubium. Sed quidam dicunt, ꝙ Dauid non peccauit, eo ꝙ non ſe exponebat alicui periculo, quia deſcendit in caſtra Saulis, dormientibus omnibus: & Deus dederat ſoporem illis, ita vt nemo poſſit excitari: ſecurum igitur erat Dauid deſcendere in caſtra, cum Deus cogeret omnes dormire, vt patet infr. ſcilicet, omnes dormiebant: quia ſopor Dei irruerat ſuper eos, ideſt, ſopor à Deo miſſus. Sed adhuc non ſufB ficit hoc, quia dato, ꝙ contigiſſet omnes dormire in caſtris Saulis, quando deſcendit Dauid: tamen ipſe neſciebat hoc, nec erat veriſimile, ꝙ in omnibus caſtris nullus vigilaret, præſertim cum reges ſemp ſoleant habere cuſtodes, qui vigilant, eis dormientibus. Et ſi dicas, ꝙ non erat veriſimile, ꝙ in caſtris omnes dormirent via aſſueta: hoc tamen fiebat miraculosè, cum ſopor Dei irruerat ſuper omnes. Sed adhuc iſtud non ſtat, quia quanquam omnes à Deo coacti fuiſſent dormire, tamen neſciebat hoc Dauid: ideo ita ſe exponebat periculo, ſicut ſi nullus dormiret. Et ſi obijcias, ꝙ Dauid vidit eos dormiẽtes, antequam accederet ad caſtra, vt dicitur infra, & ob hoc voluit deſcendere tanquam non eſſet aliq̃d C periculum, non ſtat, quia quanquam viderit Dauid viros Saulis dormientes, neſciebat tamẽ, an omnes dormirent, quia cum eſſent tria millia virorũ non poterat ipſe videre omnes, ita vt iudicare poſſet, an dormiebant. Et dato, ꝙ ipſe potuiſſet ſcire omnes dormire, poterat accidere, ꝙ aliquis eorum euigilaret, introeunte Dauid in caſtra, & ſic eſſet in periculo. Dicendum igitur, ꝙ non poteſt dici, quin Dauid ſe expoſuerit periculo: non peccabat tamẽ, quia Deus mouebat eum ad hoc, & ipſe ſciebat ſe moueri à Deo. Qui autem à Deo mouetur nõ obligatur legi, ſicut ait Apoſtolus: Qui ſpiritu Dei aguntur non ſunt ſub lege. Deus autem mouebat Dauid ad hoc, quia volebat magnificare eum oſtendendo D innocentiam ſuam: ſupra autem oſtenderat eam ſemel in abſciſſione chlamydis Saulis: nunc autẽ iterum volebat eam oſtendere tradendo illum in manus eius, & ꝙ non occideret eum: mouit ergo illum ad deſcendendum in caſtra, vt acciperet lanceã Saulis, per quam hoc pateret. Si autem Dauid expoſuiſſet ſe periculo huic, Deo non mouente ipſum, peccaſſet nimis: quia iſta erat dementia magna, ꝙ ſolus introiret in caſtra hoſtilia. *Cumque vidiſſet locum, in quo dormiebat Saul.* Iſtum locum vidit Dauid à longe, priuſquam deſcenderet in caſtra, quia tentoriũ regis differebat à cęteris, & ꝑ hoc cognouit illũ eſſe locum regis. *Et Abner filius Ner princeps militiæ eius.* ideſt, vidit locum etiam, in quo dormiebat Abner. E Locus huius erat coniunctus loco, in quo dormiebat Saul, eo ꝙ iſte erat honoratiſſimus inter omnes ſeruos Saulis, cum eſſet princeps militiæ, vt hic dicitur. Et rex confidebat ei maximè, quia erat cognatus eius, ſcilicet, patrueles ſuus, vt patet ſupra. c. 14. *Saulemque dormientem in tentorio.* Vidit Dauid, ꝙ Saul dormiebat in tentorio ſuo: non eſt autem ſenſus, ꝙ Dauid videret Saulem dormientem: nam eo quòd erat in tentorio non videret eum Dauid, an dormiret, vel non: quia tamen vidit tentorium, & ibi erat Saul dormiens, nec apparebat aliquis motus in tentorio, dicitur vidiſſe eum dormientem. In hebræo habetur hic. *Saulem dormientem in itinere.* Litera tñ nr̃a poſuit in tentorio, eo quòd non erat veriſimile, ꝙ

Licet Dauid expoſuit ſe periculo nõ tamẽ peccauit, q̃a Deus mouebat eũ.

rex

voluiſſet eum occidere, poſtea tñ noluit. Sed dicendum eſt, ꝙ Dauid non habuit animũ nocendi Sauli qñ deſcendit in caſtra, ſed ſolum accipiendi lanceã eius, vel aliquid aliud in ſignum, quod habuiſſet locum occidẽdi eum: & noluit. Hoc aũt erat ꝓp duo. Primò, vt confunderetur Saul. ſ. quia iterum miſertus fuerat ei nolendo eum occidere, & nũc nouiter perſequebatur eum. Dauid aũt denuo miſerebatur ei nolẽs ipſum occidere: totaliter ergo confunderetur Saul, & deſiſteret à perſequendo eum. Secundo, faciebat hoc Dauid ad magis indicandum innocentiam ſuam: oſtenderat enim eam, qñ abſcidit oram chlamydis Saulis, & noluit ipſum occidere, ſupra c. 24. Sed adhuc non nimis patebat in hoc, quia aliqui putarent, ꝙ qq̃ tunc Dauid miſertus fuerit Sauli, ſi B tñ iterum acciperet eum in poteſtate ſua, non parceret ei, nunc aũt redierat Saul ad perſequendum Dauid poſtquam ei miſertus fuerat, ex quo haberet Dauid iuſtam cãm occidendi Saulem ſecundum legẽ hoſtilem reperit tñ eum, & non occidit cum potuiſſet, quin potius prohibuit Abiſai volentem occidere Saulem: iõ non poterat intenſius clementia Dauid oſtendi. Cùm aũt dicitur, ꝙ Dauid habuit intentionem occidendi Saulem, ſed poſtea mutatum eſt propoſitum, non ſtat, quia non habetur in tota litera, ꝙ Dauid voluit eũ occidere, ſupra c. 24 habeẽ, ꝙ à principio cogitauerit eum occidere, ſed poſtea doluit: non ergo deſcendit in caſtra Saulis alia intentione, niſi vt inde acciperet ſignum clementiæ ſuæ, C & innocentiæ in Saulem. *Et inuenerunt Saulẽ iacentem, & dormientem in tentorio.* i. Dauid, & Abiſai inuenerunt Saulem, quia ambo iuerunt in caſtra. & qd tranſiuiſſent per medium caſtrorum vſque ad tentorium regis, nemo vigilauit, q videret Dauid, eoquòd ſopor immiſſus fuerat à Dño ſuper oẽs in caſtris, ne cognoſceret venientem Dauid, vt patet infra. In Hebræo dicitur: *Dormientem in tentorio.* Vbi dicitur hic dormientem in tentorio, ſed exponendum eſt, ſicut ſupra. *Et haſtam fixam in terra ad caput eius* i. reperierunt haſtam ad caput Saulis, quæ fixa erat in terra, & in hoc ſignificatur opportunitas occidendi Saulẽ, quia ipſe habebat arma, quibus occidi poſſet: vnde Abiſai cona- D tus eſt percutere Saulem lancea illa configẽdo eum in terra, ſicut dixit infra: nunc ergo perfodiam eum lancea in terra ſemel, & ſecundo non erit opus: ponitur etiam de lancea, quia iſta portata fuit à Dauid in ſignum, ꝙ potuiſſet occidere Saulem, & noluit: & quia lancea fuit accepta in ſignum, oportebat, quòd oſtenderetur, quõ iſta lancea erat apud regem: alioquin ſi Dauid accedẽs ad principium caſtrorum inueniſſet illam lanceam, & tuliſſet, non ſufficienter ꝑ hoc oſtenderet, ꝙ potuiſſet occidere Saulem. Dicit ergo de iſta lancea, ꝙ erat ad caput regis ad ſignãdũ, ꝙ qui accepit lanceam illam de capite regis, potuiſſet occidere eum, ſed miſertus eſt. *Abner autem, & populum dormientem in circuitu eius* i. inuenerunt Dauid, & E Abiſai dormientem Abner & totum populũ ſuum in circuitu tentorij regis, ꝙ in medio caſtrorũ erat. *Dixitque Abiſai ad Dauid* Hic ponitur ſecundũ, in quo à Dauid Saul à morte protegitur, cum vellet eũ occidere Abiſai. *Concluſit Dominus hodie inimicum tuum in manus tuas.* i. Deus poſuit inimicum tuum in poteſtate tua. Dicitur aũt concluſus, quia non habebat poteſtatem ad aliquam partem euadendi. In hoc autẽ congratulabatur, & cõgaudebat Abiſai Dauid tanq̃ aduenisset magnum bonum Dauid. ſ. ꝙ eſſet hoſtis ſuus in poteſtate ſua. Erat autem hoc à Dño, vt dixit Abiſai, quia non videbatur veriſimile, ꝙ Dauid potuiſſet intrare ita ſecurè in caſtra, omnibus dormiẽtibus, niſi Deus miraculosè ſoporẽ eis dediſſet: Deus

A igitur faciebat hoc. *Nunc ergo perfodiam eum lancea in terra ſemel.* i. quia ſic eſt, ꝙ Deus voluit cõcludere hoſtem tuum in manus tuas perfodiam eum lancea ſemel. ſ. confingendo eum terræ. *Et ſecundò non erit opus,* ideſt, ſi percuſſero eum ſemel, nõ erit opus, ꝙ percutiam ſecundo, q. d. ita fortiter percutiam, quod vnico vulnere morietur.

Quare Abiſai petijt à Dauid occidere Saulem, cum ſciret antea Dauid noluiſſe illum occidere.
Quæſtio VIII.

QVAERET aliquis, cur Abiſai dicebat Dauid: perfodiam eũ lancea, quia ſciebat, ꝙ Da- B uid hoc nollet: nam iterum Deus tradiderat Saulem in manus eius, & noluit percutere eum, quin potius confregit viros ſuos ſermonibus, vt nõ inſurgerent in eum, ſupra c. 24. nunc igitur non cõſentiret, ꝙ Abiſai percuteret eum. Dicẽdum, quòd Abiſai motus fuit ad dicendũ hoc, quia vidit, ꝙ Dñs tradiderat Saulem in manus Dauid, & hoc videbatẽ eſſe ad aliquem finem, non erat autem alius, niſi vt Dauid occideret Saulem, cùm eſſet hoſtis illius, ideo voluit occidere illum. Cùm autẽ dicitur, ꝙ Dauid prohibuerat viros ſuos, ne inſurgerent in Saulem, ſupra cap. 24. Dicendum, ꝙ Abiſai crederet rationabiliter debuiſſe mutari cor Dauid: ipſe enim primo miſertus fuerat Sauli, & propoſuit Saul nunquam C perſequi Dauid, ſed potius orauit, vt Deus redderet ei vicem pro bono opere, ſupra c. 24. nũc aũt denuo perſequebatur Dauid nihil faciente Dauid, ideo rationabiliter debuiſſet Dauid moueri ad occidendũ eum. Vnde fortè Abiſai credidit mutatum eſſe cor Dauid. Item dato, ꝙ Abiſai putaret Dauid non eſſe inclinatum ad occidendum Saulem, volebat ſuadere ei ꝙ permitteret illum occidi, vt ſic euaderẽt Dauid, & viri ſui periculum: ſciebat. n. Abiſai, ꝙ dũ viueret Saul ſemper pſequereẽ Dauid, & viros ſuos: & quia aliqñ poterãt incidere in manus eius, & morerentur: volebat n. potius, ꝙ ipſi occiderent Saulẽ, ideo qq̃ non eſſet inclinatus Dauid ad occidendum Saulem, volebat eum Abiſai inducere, quia tamen D vidit eum firmum eſſe in propoſito non occidendi Saulem, & nimis reſiſtit ſibi ad hoc, quòd non occideret illum, deſtitit Abiſai à perſuadendo.

An peccauerit Abiſai volendo occidere Saulem.
Quæſtio VIIII.

QVAERETVR vlterius, an Abiſai peccauit volendo occidere Saulem. Reſpondendum, quod ſi Abiſai occidiſſet, vel vulneraſſet Saulẽ, peccaſſet mortaliter. eo ꝙ non habebat aliquam iuſtam cauſam nocendi ei, quia agebat propria auctoritate: & non poteſt aliquis propria auctoritate occidere E alterum, niſi repellendo vim, & in paucis caſibus, in quibus lex permittit. Hic autem Abiſai non repellebat vim, cum Saul non aggrederetur eum, nec erat hic alius caſus de permiſſis in lege ad occidendum propria auctoritate, ideo illicitum erat ei, quòd occideret illũ, præcipuè, quia Saul erat rex Iſrael, & magis peccaret Abiſai mittendo manum in eum, q̃ in aliquem alterum: & hoc allegauit Dauid, dicens: qs extendet manum ſuam in Chriſtum Domini, & innocens erit, quaſi dicat, nullus poterit licitè eum occidere: Abiſai autem non occidit eum, nec percuſſit diſſuadente Dauid: ideo ex hac parte non peccauit. Voluit tamen deliberatè percutere Saulem, ſi permiſiſſet Dauid: ſed in quibuſcunque

actus eſt malus, voluntas quoque ad illum actum mala eſt: ideo peccauit Abiſai volẽdo occidere Saulem, nec ſolum voluit occidere eum, ſed etiam ſuadebat Dauid, vt permitteret eum occidi. Suaſio autem ad malum peccatũ eſt, ſatis ergo peccauit Abiſai in hoc. *Et dixit David Abiſai: ne interficias eum.* Vidit Dauid Abiſai promptum eſſe ad occidendum Saulem: ideo reſtitit ei iubendo, ne faceret, & iurando ſuper hoc. *Quis enim extendet manum ſuam in Chriſtum Domini, & innocens erit?* ideſt, quis poterit extendere manum ad occidendũ regem, qui vnctus eſt à Deo, & quòd ſit innocens? q. d. nullus: quia Deus fecit eum ſuperiorem omnibus, & nulli præſtitit auctoritatem ſuper ipſum: ſed Deus ſolus eſt vltor iniquitatum eius: vnde ſolum Deum Dauid inuocauit in iudicem ſupra cap. 24. dicens: iudicet Deus inter me, & te: manus autem mea non ſit in te: hoc autẽ intelligitur de mittente manum in regem aggrediẽdo. quia nulli homini licet hoc inter ſubditos ſuos: licet tamen defendendo; vt ſi aliter non poteſt euadere mortem, quam rex infligere vult aggrediẽdo ipſum niſi regẽ occidat ſe defendendo, licitum erit illum occidere, niſi rex habuerit iuſtam cauſam occidendi eum, quem vult occidere: nã ipſe iudex eſt, & poteſt propria auctoritate occidere delinquẽtes, & illi non debent reſiſtere ei, quia qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit, & ex hoc peccat mortaliter. ad Ro c. 13. *Et dixit David: viuit Dominus.* Hoc iurat Dauid de non occidendo Saulem: & hoc fecit ad ſignificandum intentionem ſuã Abiſai, ne occideret Saulem: quia ſi forte indicaſſet ei intentionẽ ſuã eſſe, quaſi indifferenter, vel verbis non efficacibus locutus fuiſſet Abiſai forte occideret Saulem: vt ergo deſiſteret, expreſſit intentionẽ ſuã efficacioribus verbis, q̃ potuit. ſ. iurando, ideo tunc deſtitit Abiſai. Si autem queras, an Dauid tenebatur prohibere occiſionẽ Saulis, & reſiſtere Abiſai, dicas ꝙ ſic, aliàs peccaſſet mortaliter, ſicut declaratũ eſt ſupra c. 24. de viris Dauid, quos ipſe cõfregit ſermonibus, ne inſurgerent in Saulem. *Quis niſi Dominus percuſſerit eum*, i. niſi Deus per ſe occiderit Saulẽ. ſ. ꝑ aliquem morbum ſubitaneum, vel per aliqua infortunia, vt ſi percutiat eum fulmine, vel obruatur cadente ędificio aliquo ſuper ipſum, & ſic de alijs generibus periculorũ quandocunq; quis violenter morit̃, nullo hoĩe agẽte quicq̃ ꝯ ipſum, niſi forte à caſu: & eſt iſte primus modus moriendi de tribus, qui habẽtur hic, & ẽt declarati ſunt ſupra c. 24. *Aut dies eius venerit, vt moriatur.* Iſte eſt ſecundus modus. ſ. qñ aliquis morit̃ veniente die ſuo. Vocatur autẽ dies alicuius ad moriendũ dies terminans periodum durationis ſpeciei humanę, vel durationis iſtius hoĩs ſ̃m complexionẽ ſuã. Et quãdo aliquis ſic moritur, neceſſe eſt, vt ſenectute nimia confectus ſit, vel diſproportio complexionis ſuæ non poſſit vitã ſuam vlterius extendere. Et in hoc nullus homo præſtat cauſam ad moriendũ, nec aliquod infortuniũ, ſed ſola cõditio naturę. *Aut in prælio deſcendens mortuus fuerit.* Iſte eſt tertius modus moriẽdi. ſ. cũ quis occiditur ab hoſtibus. De iſto etiam putabat Dauid, ꝙ poſſet mori Saul hoc genere mortis: quia frequenter deſcendebat Saul ad pugnam contra Philiſthinos, qui erant hoſtes cõtinui eius: & quia euentus belli varius eſt, poterat ibi gladio cadere, & ſic factum eſt, quia poſtea occiſus eſt à Philiſthinis, infra c. vlt. De iſtis tribus modis latius dictum eſt ſupra cap. 24. ſ. an differant inter ſe, & quomodo differant. *Propitius ſit mihi Dominus, ne extendam manum meam in Chriſtum Domini*, i. ſic mihi Deus ſit ꝓpitius, ꝙ non extendam manũ meam in Saulem. Vel dicitur: propitius ſit mihi Dominus. i. oro, ꝙ Deus

F mihi propitietur faciendo, ne extendere velim manum meam in eum.

An David iuramento tenebatur non occidere Saulem.
Quæſtio X.

QVAERET aliquis, an Dauid ligabatur ex hoc iuramento ad nullo modo occidendũ Saulẽ. Reſpondendũ eſt, ꝙ per hoc iuramentũ ſolũ obligabat ſe Dauid ad ea, ad quę obligatus erat de iure cõmuni: tenebatur. n. Dauid non occidere Saulem, q̃q̃ hoſtis eius eſſet, quia manu ſua non licebat ei petere vindictã de eo, alioquin peccaret mortaliter, vt declaratum eſt ſupra c. 24. nunc aũt hoc idem iurabat
G Dauid. ſ. ꝙ non occideret eũ. Proficiebat m̃ iſtud iuramentum ad duo. Primò ad diſtrahendũ Abiſai ne occideret Saulem, qui promptus erat occidere eũ, & ꝑ hoc deſiſteret, quia ſignificabatur ei efficaciter intentio Dauid. Secundò ꝓficiebat ad confirmandum volũtatem Dauid, quia licet Dauid obligatus eſſet de iure cõi non occidere Saulem, tñ cùm nũc nouiter ſe obligaret ꝑ iuramẽtũ, eſſet firmior in ꝓpoſito, & magis caueret ne ageret ꝯ hoc: ſic. n. fiunt vota, quia qñ aliquis proponit aliquid agere, qđ bonum eſt, in quo vellet ꝑmanere, nondum eſt firmus in propoſito illo, cũ liceat ei ſine peccato retrocedere, ideo vt voluntas ſua totaliter firmetur in bono concepto, & diſponat ſe ad ſemper illud ꝓſequẽdũ,
H vouet illud agere, vt ſic inducatur neceſſitas ad agẽdũ. Sciendum aũt, ꝙ Dauid obligabat̃ ex hoc nunquam occidere Saulem, ẽt ſi ſemper perſequeretur eum, & Deus traderet ipſum milleſies in manus eiꝰ: non tamen obligabatur non occidere eum, ſi Saul circundaret Dauid, & vellet eũ capere ad occidendum: tũc. n. liceret Dauid occidere Saulẽ, ſi aliàs nõ poſſet ipſe mortẽ euadere. Nec iurauit Dauid, ꝙ nõ occideret Saulẽ ſe defendẽdo, ſed ſolũ aggrediẽdo, qđ patet, q̃a dixit: nõ extendã manũ meã in Chriſtũ Dñi: extẽdere aũt manũ eſt aggredi: cum autẽ quis ſolùm ſe defendit non extendit manũ in alterũ, ſed repellit violentiã extendentis manũ in ſe: patet etiã quia verba Dauid debent referri ad caſum illum, q
I præſens erat. Deus. n. tradiderat Saulẽ in manus Dauid, & ipſe non permiſit, ꝙ occideret eũ Abiſai, & iurauit ſuper hoc: ideo intelligenda ſunt verba iuramẽti illius in caſu ſimili, ſcilicet, cũ reperiret eũ iterum, & iterum ſic, vel quotieſcunq; Deus traderet eum in manus ipſius. De offenſione aũt nõ erat hic ſermo, eo ꝙ non offerebat ſe hic caſus, in quo deberet Dauid defendere ſe à Saule, ſed in quo poſſet eum aggredi, ideo q̃q̃ verba iſta ſint generalia, oportet extendi ſolũ ad aggreſſionẽ, de qua tunc ſe offerebat caſus. Item quia Dauid, ſi iuraſſet ſpecialiter, vtpote, ꝙ aliquis peteret ab eo, ꝙ iuraret nunq̃ ſe defendere à Saule: & ꝙ potius permitteret ſe occidi à Saule, q̃ occidere eum ſe defendendo: Dauid
K hoc nollet iurare, quia erat irrationabile, q̃q̃ igitur generaliter iuraret Dauid, ꝙ pro nulla cauſa occideret Saulem, non intelligebatur de occiſione, quæ fieret defendendo: quia in generali ſermone non veniunt ea, quæ non eſſet quis veriſimiliter conceſſurus, vt patet extra de iureiuran. in 6. c. in generali.

An David peccaſſet occidendo Saulem.
Quæſtio XI.

QVAERET aliquis, cur Dauid noluit occidere Saulem, qui erat hoſtis ſuus, & quotidie infligebat ei mala, & voluit occidere Nabal, qui ſolùm ſemel intulit ei iniuriam, præcedenti capit.

Reſpon-

Reſpondendum, ꝙ Dauid peccaſſet, ſiue occidiſſet Saulē, ſiue Nabal: quia in nullo caſu horū licebat ei vindictam propria manu petere: īō q̃q̃ diſpoſuiſſet occidere Nabal ex paſſione, tamen poſtea loquente ad eum Abigail, cōſenſit non occidere Nabal, quin potius Deo, & Abigail gratias agit, quia Deus liberauit eū à peccato per verbū Abigail præcedenti cap. Sed diceiur, cùm toties offenderit Saul Dauid, & nūquam fuit motus totali deliberatione ad occidēdū eum, nec opus fuit, vt quis perſuaderet ei, ne occideret Saulem, ſed potius ipſe perſuaſit bis viris ſuis, ne occiderent Saulem, vt patet ſupra c. 24. & hic: quō cùm ſemel offenderit Nabal Dauid, eguit Dauid pſuaſore ad non occidendū Nabal, alioquin occidiſſet: Dicendum, ꝙ Dauid habebat multas cauſas nō occidēdi Saulem ſ. quinq;, quæ poſitæ ſunt ſupra c. 24 nulla tamen illarū viſa eſt efficax, niſi vltima. In Nabal aūt ſolū erat vna cauſa, quæ diſtraheret: Dauid autem paſſione præuētus non reputauit illā efficacem, & q̃q̃ illa eadē exiſteret in Saule pp illam nō ceſſauit occidere eum, ſed ſolum pp vltimā, quę nō erat in Nabal: ſolùm.n. ceſſauit Dauid ab occiſione Nabal, quia illicitū erat vindictā petere manu ſua, vt patet ex verbis ſuis præcedenti c. ſ. Benedicta tu, quæ prohibuiſti me hodiè, ne irem ad ſanguinem, & ne vlciſcerer me manu mea: iſtā cauſam non reputabat Dauid eſſe nimis efficacē, ideo niſi eſſet alius perſuadens, iſta ſola non potuiſſet eū diſtrahere. In Saule autē erant quinq; cauſæ, & nulla illarum ſufficienter diſtraxiſſet, præter vltimā. ſ. quia Saul erat rex, & ex hoc putabat Dauid eſſe maximū ſcelus, ꝙ quis occideret eum. Sic apparet hic ex verbis ſuis, ſ. Quis extendet manum ſuam in Chriſtum Domini, & innocens erit? & non dixit: illicitum eſt vindictā propria manu expeti. Sic patet ſupra cap. 24. vbi nullā aliā; cauſam allegauit Dauid contra ſuos, vt nō occiderent Saulem, niſi ꝙ rex erat. Iſtam aūt putauit eſſe efficaciſſimam, ideo non eguit perſuatore: ſi autem ſolum eſſent aliæ cauſæ, quæ fuerunt in Nabal, non ceſſaſſet Dauid occidere Saulem, niſi quis diſſuaſiſſet, q̃q̃ igitur illicita eēt mors Nabal, ſicut mors Saulis; tñ eguit Dauid perſuaſore, vt non occideret Nabal, & non eguit pro Saule. *Nunc igitur tolle haſtam, quæ eſt ad caput eius*, ideſt, quia illicitum eſt, ꝙ occidamus eum, nihil ei mali inferas, ſed ſolum tolle haſtam, quæ eſt ad caput illius.

Saul propter duo habebat haſtam ad caput.
Quæſtio XII.

QVAERET aliquis de iſta haſta, quā habebat Saul ad caput, cur haberet eam. Reſpondendum, ꝙ Saul habebat pp duo. Primo, quia ipſe erat vir bellicoſus, & non delectabatur magis in aliquo genere armorum, quàm in clypeo, & lancea. Vnde famoſus erat in hoc genere pugnandi: ſic laudat eū Dauid in planctu ſuo infra 2. lib. c. 1. ſ. Clypeus Saul, quaſi non eſſet vnctus oleo à ſanguine interfectorum, ab adipe fortium. Volebat ergo ſemper lanceam habere apud ſe, quia nimis illam afficiebatur. Secūdo, & præcipuè habebat lanceam apud ſe, quaſi inſignium regalis honoris: nam ſicut coram regibus gladius antefertur in ſignum regalis poteſtatis, & miniſterii iuſtitię, vt patet ad Roma. capitulo 13. ita Saul lanceam habebat in regale inſignium, ideo omni tempore habebat eam apud ſe, ſiue cibum ſumeret, ſiue dormiret, ſiue quieſceret, ſiue alicui colloqueretur. Sic patet ſupra cap. 18. & 19. nam bis ibi Saul ſedebat in domo ſua Dauid pſallente in cithara coram eo, & tenebat Saul lanceam in manu, conatuſque eſt percutere bis Dauid. Tenebat ēt Saul lanceam in menſa, cùm cibum ſumeret: ſic patet ſupra cap. 20. quia ſedebat ad menſam, & arripuit lanceā, conatuſq; eſt percutere Ionatham, & tunc ſurrexit Ionathas à menſa. Tenebat quoq; lanceā Saul qñ colloquebatur aliquibus, ſup. capi. 22. quando in nemore Gabaa colloquebatur ſeruis ſuis circunſtātibus Omni tempore igitur lanceam tenebat. Nūc autem qa dormiebat, erat lācea fixa ad caput eius, ne vnquam deeſſet ei regale inſignium. *Et ſcyphum aquę, & abeamus.* i. tolle etiam ſcyphū aquæ, qui eſt caput regis, & recedamus hinc: nolebat enim manere ibi amplius Dauid: quia nihil facturus erat. Etiam ne quis euigilaret, & videret eos: quia tunc eſſent in periculo. Iſte ſcyphus aquæ erat ad caput regis ad lauandum manus, cum ſurgeret, vel ad potum, vel ad aliquam ceremoniam regalem. *Tulit ergo David haſtam, & ſcyphum aquę, qui erat ad caput Saul.* Quanquam dicatur, ꝙ Dauid tulerit, intelligēdum eſt, ꝙ tulerit Abiſai: quia Abiſai erat miniſter Dauid. Etiā quia Dauid iuſſerat hoc Abiſai, dicens: Nunc tolle haſtā, quæ ad caput eius eſt, & ſcyphum. Sed dicitur Dauid tuliſſe: quia iuſſit illam deferri: ſic n. dicitur Salomon ædificaſſe templū Dñi. ī. 3. lib. ca 6. nō quidē, ꝙ ipſe aliquid ædificauerit, ſed quia iuſſit ædificari.

David non accepit de caſtris Saulis niſi lanceam, & ſcyphum. Quæſtio XIII.

QVAERET aliquis, quare Dauid tulit lanceā, & ſcyphum, & quare non tulit aliquid alterū. Reſpondendum, ꝙ Dauid deſcendit in caſtra Saulis ad probandum innocentiā ſuam, vt inde acciperet aliquid in ſignum, per quod oſtenderetur, ꝙ ipſe habuit Saulē in poteſtate ſua, & noluit illum occidere: erāt autē ad hoc ſufficiētia ſigna lancea, & ſcyphus regis: qa illa lācea erat quam ſemper rex gerebat in manu, ideo cùm Dauid loqueretur extra caſtra ad Saulem oſtēdens lanceam regis, manifeſtè apparet, ꝙ ipſe intraret in caſtra, vel aliquis de ſuis, & accepit haſtam regis, & ſcyphum: & quia rex non inueniret illam apud ſe, nec ſcyphum, manifeſtè videret, ꝙ Dauid introiuerat in caſtra, & acceperat lanceā. Sed dicet aliquis: cur Dauid non abſcidit hic aliquā partem chlamydis Saulis, vt ferret in ſignum, ſicut fecit? ſup ca. 24. Reſpondendum, ꝙ Dauid nihil volebat hic, niſi habere al quod ſignum, quo oſtēderet ſe potuiſſe occidere Saulem, & noluiſſe, & quia ſufficiens ſignū erat lācea regis, & ſcyphus, noluit aliud pręſertim quia ipſe intendebat cauere dedecus regis quantum poſſet, & quia abſcindere partes veſtiū eius erat dedecus, noluit aliquid abſcindere. Prius aūt ſup. cap. 24. Dauid amputauit partem chlamydis Saulis, quia nō poterat ibi habere aliud ſignum: ideo neceſſitate coactus illud egit, q̃q̃ eſſet dedecus regis. nunc autem quia habebat alia ſigna ſufficientia, noluit aliquid de veſtibus ſcindere. *Et non erat quiſquam, qui videret, & intelligeret, & vigilaret.* Hoc ponitur ad innuendum miraculū, ſcilicet, ꝙ quanquā introiſſent Dauid, & Abiſai in caſtra, nullus vidit, nec intellexit quid faciebant, quia nemo vigilabat. *Sed omnes dormiebant, quia ſopor Domini irruerat ſuper eos.* Hoc ponitur ad declarandum quomodo ſuperiora ſint veriſimilia: quia aliquis diceret non eſſe veriſimile, quòd nullus in caſtris Saulis vigilaret, & ꝙ poſſet Dauid tranſire per medium caſtrorum vſq; ad tentorium Saulis, & quòd nemo hoc videret: ideo dicitur, quòd ſopor Dei irruerat ſuper eos, quaſi dicat, non erat veriſimile, quòd hoc potuiſſet accidere via conſueta: nam in caſtris, vbi erant

tot viri, aliquis vigilaret ſaltem cuſtodiendo regem:
ſed factũ eſt miraculosè, ſ. quia Deus immiſit ſopo-
rem ſup oẽs, q erãt in caſtris: & ſic nemo poterat vi-
gilare. Et vocat̃ ſopor Dei, i. ſopor immiſſus à Deo.

Quare immiſit Deus ſoporem Sauli, & omni populo eius. Quæſtio XIIII.

QVAERET aliquis, ad quid Deus immiſit ſo-
porẽ in caſtris Saulis. Rñdendum, ꝙ Deus vo
lebat oſtẽdere innocẽtiã Dauid erga Saulẽ,
vt magnificaret eũ faciendo cognoſci, ꝙ ipſe totiẽs
miſertus fuerit hoſti ſuo atrociſſimo, quẽ potuiſſet
impune occidere: & quia non poterat nunc Dauid
introire in caſtra Saulis ad accipiendũ inde aliquod
ſignũ, cùm vigilarent ſerui Saulis, & caperẽt Dauid,
Deus voluit, vt oẽs dormirẽt, ita vt nemo poſſet im
pedire Dauid: ꝓmiſerat.n. Deus ꝙ traderet Saulem
in manu Dauid, vt patet ꝫ c. 24. ſ. Ecce dies, de qua lo
cutus eſt Dñs ad te: ego tradã inimicũ tuum: & nõ
ſolũ volebat Deus hoc facere ſemel, ſed pluries, &
quia non potuiſſet Dauid nunc impunè introire in
caſtra Saulis, Deus qui promiſerat ei tradere ſibi ho-
ſtem ſuum, voluit efficere id, ſine quo non poterat
ei tradi hoſtis ſuus.

Sopor quomodo cauſatus eſt à Deo in ſeruis Saulis. Quæſtio XV.

QVAERETVR vlterius, quõ Deus cauſauit
ſoporẽ in oĩbus ſeruis Saulis. Reſpondendũ, ꝙ
ſopor eſt paſſio quædam de naturalibus, & ſicut na-
tura poteſt cauſare ſoporẽ in hoĩe, ita & Deus, qui
princeps naturæ eſt. Sopor aũt cauſatur in homine
aſcendente multa fumoſitate ad cerebrum, quę pri
uat hominẽ operatione animali, ita Deus poterat
ſubito replere cerebrum cuiuslibet exiſtentis in ca-
ſtris tanta fumoſitate, vt etiam ſi tãgeretur fortiter,
nihil ſentiret, ſed eſſent oẽs velut exanimes: poterat
quoq; hoc facere Deus ſine proceſſu naturæ, ſ. ꝙ nõ
cauſaret fumoſitatem in capitibus impedientẽ ope
rationem animalẽ, ſed cũ quælibet virtus noſtra ha
beat ſe in reſpectu Dei in potentia obeditiua ad om
nia, quæ Deus voluerit: non ſolũ, ipſo multiplican-
te fumoſitatem in capitibus ſingulorũ de caſtris, ceſ
ſaret operatio animalis, cũ intenſione naturaliũ vir-
tutum, quod eſt ſoporari: ſed ẽt nullo appoſito, ſed
ſolũ Deo volente, ꝙ ceſſarent virtutes aĩales ab ope
rationibus ſuis, ceſſarẽt, & eſſet ſomnus fortis in ſin-
gulis. Sic.n. legitur immiſiſſe Deus iterũ ſoporẽ in
Adã. Gen. c. 2. qui cauſatus fuit, vt non ſentiret Adã
qñ vna de coſtis ſuis ablata fuerit Eſt ẽt Deus Do-
minus non ſolũ ſoporis, ſed etiam ſomniorũ, i. viſio
nũ, quæ fiunt in ſomnijs, ſ. ꝙ poteſt cuilibet immit-
tere tale ſomnium, quale voluerit: & hoc mõ Deus
reuelabat prophetis veritates futuras, quia immitte
bat eis ſomnia certiſſima de rebus venturis, per quæ
poterant ita certiſſimè enunciare futura, velut ſi ea
præſentialiter cernerent, vt patet Num. 12. ſ. Siquis
fuerit inter vos propheta Domini, in viſione appa-
rebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum: ſic etiam
Daniel dixit Nabuchodonoſor, ꝙ Deus miſerat ei
ſomnia ad enunciationẽ futurarum rerũ, vt patet
Daniel. c. 2. ſic etiam Deus immiſit ſomnium cuidã
de Madianitis, per qđ ſignificabatur, ꝙ Gedeon præ-
ualiturus erat contra caſtra Madian, & ex hoc infir-
marentur Madianitæ, & non poſſent reſiſtere ei Iu-
di. c. 7. facile eſt aũt Deo immutare oĩa hæc ad qua-
leſcunq; paſſiones naturales, vel ſupra naturã iuxta
voluntatem ſuam, cum ipſe omnium artifex ſit.

Cumque tranſiſſet Dauid. Hic ponitur tertiũ huius c.
F in quo Saul à Dauid cõuincitur, & diuiditur in duo,
quia primo Abner, & totus populus cõuincitur de
negligentia. Secundo Saul conuincitur de iniuſtitia
ibi. *Cognouit autem Saul.* De primo dicitur. *Cumque tran-
ſiſſet Dauid ex aduerſo.* i. tranſiuit caſtra, & acceſſit ad ali
quam partem diſtantẽ à caſtris, quæ erat ex oppoſi-
to caſtrorum: & ex loco ipſo locutus fuit ad Saulẽ,
& populum. *Et ſtetiſſet in vertice montis.* i. non locutus
fuit quouſq; eſſet in vertice montis, qui erat apud
caſtra. Hoc fecit Dauid, vt ex loco ipſo poſſet audi-
ri vox eius in caſtris Saulis, & poſſet ipſe videri: ſi au
tem fuiſſet in plano non audiretur, cum eſſet diffuſa
multitudo virorũ ꝑ agros in circuitu Saulis, & neſci
retur quis loquebatur, niſi eſſet ꝓpe: & hoc pericu-
G lũ erat Dauid, nunc aũt, cùm eſſet ſuper montem,
poterat videri de caſtris Saulis, & audiri. Eratq; ſatis
diſtans, ita vt nemo poſſet perſequi eum. *De longè, vt
eſſet grande interuallum inter eos.* i. erat Dauid longè à ca-
ſtris, in tantũ, ꝙ erat grande interuallũ inter eos, ſci-
licet inter Dauid, & inter illos, qui erãt in caſtris Sau
lis: hoc faciebat, quia timebat, ꝙ q̃q̃ miſertus fuiſſet
Sauli: aliqui de viris eius ꝑſequerent eum: poſuit igĩ
ſe in tali loco, ad quẽ nemo de ſeruis Saulis accede-
re poſſet: qn Dauid prius poſſet euadere. *Clamauit Da
uid ad populum, & Abner filium Ner,* i. cũ fuit in monte
cepit clamare ad Abner, & ad populũ: increpando
eos, ꝙ non cuſtodierant regem: fuit aũt locutus ad
Abner, quia ipſe erat præcipuus inter viros Saulis,
H & deinde ad totum populum, quia omnes rei erant
criminis, cùm non cuſtodiſſent regem. locutio ta-
men iſta dirigebatur ad ſolum Abner, quanquam
poſtea conuertit Dauid quædam verba ad populũ
dicens: viuit Dominus quoniam filij mortis eſtis
vos, qui non cuſtoditis Dominum veſtrum.

Dauid debuit clamare ad Saulem: aliàs nihil profuiſſet quod fecerat. Quæſt. XVI.

QVAERET aliquis, an peccauerit Dauid dicen
do hæc. Aliquis dicet ꝙ ſic, quia Dauid expo-
nebat ſe periculo ſine cauſa, quia in hoc tẽtatio Dei
erat. Dicendum, ꝙ Dauid, non peccauit clamando
I ad Saulẽ, quia ſi non clamaſſet, nihil ꝑfeciſſet id, qđ
fecerat introeũdo in caſtra: qa non iudicaret inno-
cẽtia ſua, niſi clamaret ipſe, ſignificãs, quòd introiſ-
ſet in caſtra oſtendendo ſignum, ideo debuit clama-
re. Cùm autem dicitur, ꝙ expoſuit ſe periculo, & tẽ
tauit Deum, dicendum, ꝙ non ſtat, quia Dauid nõ
locutus fuit quouſque fuit in loco ſecuro, ſ. longe
à caſtris ſuper verticẽ montis, vbi nullus poterat ei
nocere. Et ſic non erat periculum: ſic etiã fecit ſu-
pra cap. 24. cùm voluit oſtendere Sauli oram chla-
mydis abſciſam: nam non locutus fuit ei imme-
diatè vt egreſſus eſt de ſpelunca, nec intra ſpeluncã:
quia in hoc erat periculũ, ſed locutus eſt poſtq̃ fuit
longè a ſpelunca. Sed dicet aliquis, ꝙ ſecurior erat
K Dauid, ſi non clamauiſſet, quàm clamando, eo ꝙ ſic
aliquis poterat perſequi eum, & fortè accideret, ꝙ
caperetur: ſi aũt non clamaſſet, non poſſent hæc eue
nire. Dicendum ꝙ verum eſt, tñ non eſt cuitandũ
oẽ periculũ, niſi id quod veriſimile eſt: alia.n. quanq̃
poſſibilia ſint, tñ: pericula non vocãtur: Dauid autẽ
poſuerat ſe in tali loco, in quo veriſimiliter non po-
terat periclitari, ideo q̃q̃ eſſet poſſibile aliquod ma-
lũ ei euenire ꝓp clamorẽ illum; tñ periculũ non vo
catur. Et cõſequenter nec tentatio Dei. Itẽ qa dato,
ꝙ interdũ pericula veriſimilia ſint: ſi tñ parua ſunt
licitũ eſt alicui ſe exponere illis, vt aliqua magna bo
na acquirat, q̃ ei neceſſaria ſũt: ſic aũt erat hic de Da
uid, quia ipſe volebat indicare innocentiã ſuã, quod
erat

erat ei valde opportunum, & pp hoc ſe expoſuerat periculo introeundo in caſtra: q̃q̃ ergo nūc aliquātum periculi eſſet: licitum erat Dauid clamare, ne totum opus ſuum maneret inane, præſertim q̃a Deus cooperatus fuerat ſibi miraculoſè mittendo ſoporem ſuper omnes, qui erāt in caſtris: ſi tamen nunc non clamaſſet Dauid manſiſſet miraculū Dei inane, quod fiebat ad indicandam innocētiam Dauid, quæ non poterat indicari, niſi clamaſſet Dauid: ergo non ſolum erat ibi licitum clamare, ſed etiam ſi nō clamaſſet, videretur peccare, quia faceret beneficium collatū ſibi miraculoſè manere ſuperuacuū.

Propter quid Dauid increpauit Abner, & populum Saulis. Quæſt. XVII.

QVAERETVR vlterius, ad quid Dauid clamabat increpando Abner, & populū. Aliquis dicet, ꝙ clamauit increpando illos, quia erant verè increpabiles non cuſtodiendo regem: ſic enim dicitur ſ. filij mortis eſtis vos, qui nō cuſtodiſtis Dominum veſtrum. Sed dicendum, ꝙ hoc non ſtat, q̃a nihil hoc attinebat ad Dauid, cum ipſe non intenderet ſalutem, vel bonum Saulis, nec curaret an benè, vel malè eum cuſtodirent ſerui ſui, ſed potius ipſe deſiderauit, ꝙ male cuſtodirent eum ſerui ſui, vt haberet opportunitatem ad faciēdū id, quod fecit, alioquin non potuiſſet impunè introire in caſtra. Dicendum igitur, ꝙ Dauid locutus fuit iſta, vt magis inclinaret ſibi Saulē, & ꝓficeret cauſæ ſuę. Dupliciter.n proficiebat hoc ad intentionē Dauid. Primo, quia ipſe intendebat demonſtrare innocentiā ſuā erga Saulem, non ſolùm, quia nolebat eum occidere, cùm poſſet, & prohibebat eum occidi ab alijs, q ſecum erant, ſed etiam quia increpabat ſeruos ſuos propter negligentem cuſtodiam tanquā in hoc ſignificaret ſe dolere, quia malè cuſtodiebatur Saul, & per hoc flecteretur Saul conſpecta tanta probitate, & clementia Dauid erga ſe. Secundū, & præcipuum erat, quia per hoc cōfirmabat Dauid intētionem ſuā: ipſe.n. volebat innuere, ꝙ introiuiſſet in caſtra Saulis, & potuiſſet eum occidere: ſed non fecit, quia miſertus fuit illius, & ad hoc oſtēderet lanceā: Saul tñ poſſet cogitare, ꝙ aliquis de ſeruis ſuis dediſſet lanceam Dauid, & ſcyphum, vt per hoc oſtenderet innocētiam ſuam. hoc autem poterat eſſe veriſimile, quia Saul putabat, quòd ſerui ſui coniurauerant cum Dauid contra ipſum, vt patet ſupra c. 22. ſcilicet omnes coniuraſtis aduerſum me, & nō eſt, qui mihi renunciet: maximè, cum & filius meus fędus inierit cum filio Iſai: ad tollendam autem hanc ſuſpitionem Dauid cepit accuſare Abner, & totū populum, ꝙ omnes illi dormiebant, quādo ipſe deſcendit in caſtra, ideo nullus poterat ei dare lanceā, & ſcyphum, ſed ipſe cepit. Et conſequenter ipſe potuit occidere Saulem, ſed noluit. *Nonne reſpondebis Abner.* Nunquid non vis reſpondere mihi, ò Abner? Vel eſt modus interrogandi, ſ. ò Abner rñde mihi.

Secundo.

Cur Dauid magis increpauit Abner, quàm cęteros. Quæſtio XVIII.

QVAERET aliquis, cur Dauid increpuit magis Abner, q̃ reliquos de populo: nam ad eum præcipuè conuertit verba ſua. Dicendum, ꝙ Dauid volebat increpare miniſtros Saulis propter cauſas ſupra poſitas: ꝙ tñ magis iſtum, quā illum increparet, fuit quia magis rōni conſentaneum videbatur: & fuerunt duo, pp quæ increpuit Dauid Abner potius, quàm cęteros. Primū, quia ipſe erat miniſter

A principalis regis, ſcilicet, quia erat princeps militiæ, vt patet ſupra in litera. & ob hoc magis attinebat ad eum cura regis, q̃ ad reliquos, & ob hoc dormiebat Abner apud Saulem tanq̃ pręcipuus cuſtos, vt patet ſupra in litera. ſ. cūque vidiſſet locū, in quo dormiebat Saul, & Abner filius Ner. Secundum erat, quia Abner erat cognatus regis. ſ. patruelis eius, vt patet ſupra c. 14 magis ergo pp cognationē tenebatur eū diligere, q̃ reliqui: & curare pro ſalute eius; & ꝯñr reprehenſibilior erat reliquis ꝓ negligenti cuſtodia regis. Dauid tñ præcipuè attendit ad Abner, eo ꝙ ipſe erat principalis in ſeruis regis: vnde dixit: Nūquid non vir tu es? & quis alius ſimilis tui in Iſrael? quare ergo non cuſtodiſti Dñm tuum regē? q. d. tu es excel-
B lentior inter oēs viros Iſrael, & ad te magis pertinebat cuſtodia regis, cur ergo non cuſtodiſti? *Et reſpondens Abner ait.* Ipſemet Abner reſpondit, cū viderit, ꝙ ad eum ſpāliter dirigebatur vox. *Quis es tu, qui clamas, & inquietas regem?* q. d. quis es tu tantæ audaciæ, qui audeas clamare dormiēte rege, & inquietes eū? q. d. ſatis fatuus videris. *Et ait Dauid ad Abner: nunquid non vir tu es?* Hic incipit eum accuſare. q. d. tu es vir principalior reliquis Iſraelitis, & tu deliquiſti, nec feciſti, vt vir bonus, cum non cuſtodieris Dñm tuum. *Et quis alius ſimilis tui in Iſrael?* q. d. nō eſt alius tibi ęqualis. Hoc dicebat quantum ad dignitatem, q̃a Abner erat princeps exercitus, & nullus maior principatus erat inter Iſraelitas. Secundò non erat ei aliquis ſi-
C milis in honore à rege præſtito: magis.n. illū honorabat, quàm reliquos Iſraelitas, quia faciebat eū ſedere apud ſe in menſa ſupra c. 20. *Quare ergo non cuſtodiſti Dominum tuum regem?* q. d. malè feciſti non cuſtodiendo, & reus mortis es, ſicut infra dixit Dauid ad totum populum. Dixit aūt. Dñm tuum regē: & nō dixit. Dñm regem, vel. Dñm meū regē pp duo. Primò vt ſignaret ſpecialē honorē, & poteſtatē Abner in domo Saulis, per quæ videbatur eſſe magis rex ipſius, quàm aliorum: ſic etiam dr̃ de Deo, qui quanquam ſit Deus omnium, ſi tñ eſt aliquis, ad quē Deus ſpecialiter ſe habeat, vocat̃ Deus illius: ſic dixit Saul ad Samuelem ſupra c. 15. ſ. Pepercit populus melioribus ouibus, & armentis, vt immolarentur Domi-
D no Deo tuo: nō m̃ erat ſolū Deus Samuelis, ſed etiā Saulis. Secundo dictum eſt, quia Dauid noluit nūc vocare Saulem regem ſuū, quia non ſe habebat ad eum, vt rex, ſed vt hoſtis: poſtea aūt vocauit eū Dominum, & regē, vt patet infra: quia Saul primo vocauit eum filiū, vt patet ibidem. *Ingreſſus eſt vnus de turba,* ſ. in tentorium regis, te non vidente. *Vt occideret Dominū tuum regē* i. ingreſſus eſt ad occidendū, & vos non poteratis reſiſtere ei, q̃a nō videbatis, vel potuit ipſe occidere regem, cum ingreſſus eſt, ſi voluiſſet.

Dauid pp duo non vocauit Saulē regem ſuū.

An Dauid mentitus fuit dicendo, quòd vnus de turba ingreſſus eſt ad occidendum Saulem. Quæſt. XIX.

E QVAERET aliquis, an Dauid mentitus eſt hic. Et dicet aliquis, quòd ſic, quia nullus introierat in tētoriū regis, niſi ipſe, & Abiſai, & tñ non introierunt voluntate occidendi regē, ſed ſolum tollendi lanceā in ſignū innocentiæ Dauid. Aliquis reſpondebit, ꝙ verū dixit Dauid: nam licet ipſe nō ingreſſus fuerit aīo occidēdi: Abiſai tamē volebat occidere Saulē, & occidiſſet, niſi ꝓhiberet Dauid: ille tamen introiuit in tentoriū Saulis cū Dauid. Sed adhuc non ſtat iſta ſolutio, quia Dauid dixit: ingreſſus eſt vnus de turba. i. de populo, vel de multitudine iſta: Abiſai tamē non erat de populo, qui manebat cum Saule. Sed dicendum eſt, quòd Dauid intellexit, quòd ingreſſus eſt vnus de turba, idest, potuit ingredi aliquis de turba, vt interficeret

regem,& tu cũ domires, nõ poteras prohibere : nec videtur , ꝙ aſſernerit hic Dauid aliquem ingreſſum fuiſſe,licet poſtea hoc cõcluſerit: quia alias nõ bene conuenirent verba cõtra Abner:nã ſi aliquis ingreſſus eſt,vt interficeret regem,ſi oẽs dormiebant poterat eum occidere,ſed non occidit:ergo non ingreſſus eſt aliquis ad interficiendũ regem.Sed eſt ſenſus: tu Abner dormiebas,& oẽs qui tecum ſunt,& tunc poterat aliquis de turba introire ad occidendum regem,& occidiſſet,quia tu non prohiberes. Quod autem dormires patet , quia non habes ibi lanceam regis,cũ ego tulerim illam : & ſicut ego accepi ita poterat quilibet alius introire,& occidere regem . *Non eſt bonum hoc, quod feciſti.* i. non feciſti ſicut bonus vir, cũ non cuſtodieris regem,& potuit eum aliquis occidere. *Viuit Dominus.* i. iuro per Deum . *Quoniam filij mortis eſtis vos.* Hic conuertit Dauid verba ad totum populum ſimul cum Abner.ſ.filij mortis eſtis, ideſt, omnes meremini mortẽ pro negligenti cuſtodia regis. Primo.n.merebatur mortem Abner , qui præcipuus erat,& conſequenter omnes , qui erãt in populo. *Qui non cuſtodiſtis Dominum veſtrum Chriſtũ Domini.* ideſt,non cuſtodiſtis regem Dominum veſtrũ: Chriſtus Domini idem eſt , quod rex , quia dicitur Chriſtus, ideſt, vnctus & quia Saul fuerat vnctus in regẽ præcepto Dei vocabatur Chriſtus Domini .

An Abner, & omnes alij fuiſſent rei mortis ob non cuſtoditum regem . Quæſt. X X.

QVAERET aliquis, an Dauid verum dixiſſet, ſcilicet,ꝙ oẽs de populo erant rei mortis pp cuſtodiam regis. Dicendum,ꝙ ſi rex manſiſſet incuſtoditus,ita ꝙ aliquis potuiſſet ingredi ad occidendum eum pp negligẽtiã miniſtrorũ reus mortis erat Abner,& alij cuſtodes regis: reliquus autem populus,qui erat in caſtris cũ non haberet commiſſam cuſtodiam regis non videbatur delinquere, licet aliquid mali fieret defectu cuſtodię: nunc tamẽ , quia omnes erãt in caſtris cum rege, q̃q̃ quibuſdam ſpecialiter commiſſa eſſet cuſtodia regis,omnes erãt cuſtodes regis, ideo omnes rei erant criminis , ſi aliquis regẽ occidiſſet propter negligentem cuſtodiã . Nunc verò nec Abner , nec aliquis de populo reus erat propter incuſtoditũ regẽ : quia licet ipſi voluiſſent diligentiſſimè regem cuſtodire, nequibant , cũ Deus immitteret ſoporem illis , vt patet ſupra: Deo autem nemo reſiſtere poteſt: ideo non erat verũ dictum Dauid,quia nullus erat reus mortis, ipſe m̃ dixit illos reos mortis, & iurauit hoc per vitam Dei , quia fortè Dauid neſciebat, ꝙ iſte ſopor virorũ Saulis à Deo irruerat,ſed ꝙ ex negligentia dormiebant & tunc ipſe non mẽtiebatur.q̃q̃ falſum diceret. Aliter poteſt dici, ꝙ licet Dauid ſciret ſoporẽ iſtũ miſſum à Deo fuiſſe, & non eſſe reos mortis viros Saulis,tamen dixit eos reos mortis, non quidem , vt ſic aſſereret,ſed ſolũ,vt oſtenderet id quod ipſe fecerat, ſcilicet,ꝙ introierat in tentoriũ Saulis, ipſis non videntibus. *Nunc ergo vide,vbi ſit haſta regis.* Hic conuertit Dauid ſermonem ad ſolum Abner , & ſunt iſta verba probatoria , ſcilicet, ꝙ introierit Dauid in caſtra. Vnde inquit: vide vbi ſit haſta regis. q. d. conſidera,quia non inuenies eam , qui aũt furatus eſt illã introiuit in caſtra . *Et vbi ſcyphus aquæ, qui erat ad caput eius,*ideſt,etiam quære ſcyphum aquæ,qui erat ad caput eius : quia non inuenies eum:qui aũt tulit inde , hic poterat occidere regem , quia iuxta eum erant iſta. *Cognouit autem Saul vocem Dauid.* Hic ponitur quomodo Saul à Dauid de iniuſtitia conuincitur , ſcilicet, quòd perſequeretur eum iniquè,cum ipſe miſe-

F tereretur illi. Et dicitur,ꝙ cognouit Saul vocẽ Dauid, ideſt dum iſta loqueretur , cognouit , ꝙ Dauid erat loquens: nam erat nox, & nõ videbat eum, ſed poſt paululum cognouit vocem ſuam. *Et Dixit: nunc vox tua hæc eſt fili mi Dauid?* q.d nunc tu es, qui loqueris,ſ. miror,ꝙ tantũ mihi miſertus fueris nolens me percutere cũ poſſes,& ego merear . *Et ait Dauid : vox mea eſt Domine mi rex.* i.ego ſum Dauid, qui loquor. Vocauit eum Dominum,& regem ad flectendum ipſum ad miſericordiam, vt iam deſiſteret perſequi illum . *Et ait : quam ob cauſam Dominus meus perſequitur ſeruum ſuum.* i. quare perſequeris me , qui ſum ſeruus tuus. q.d.nulla cauſa eſt:quod ſatis apparet, qa Dauid potens occidere Saulem ſępe : nunquam voluit occidere eum. *Quid feci aut quod eſt in manu mea malum.* q. d. nihil feci propter quod debeas me perſequi. Et dicitur: qd feci? ſ.vſq; ad diem iſtũ: aut qđ eſt malum,in manu mea?i.ꝙ putas eſſe malũ,qđ ego intendã agere ꝯ te. q. d. ſatis apparet, ꝙ ego nihil fecerim ꝯ te, vnq̃.Qđ aũt nihil ĩtẽdã agere , patet , qa iã bis habui te in manu mea : & potuiſſẽ occidere,ſi voluiſſem, ſed miſertus ſum tui:ergo nihil agere intẽdo. *Nũc ergo audi.*i quia ſic eſt,ꝙ ego nihil mereor,vt tu debeas me pſequi,audi verba mea, q̃ iuſta ſunt. *Si Deus incitat te, aduerſum me.* q d.tu potes pſequi me pp tria.ſ.qa ego merui agendo contra te, vel quia Deus incitat te contra me,vel quia filij hominum te prouocant. Primum non ſtat,quia non eſt malũ aliquod in ma-

H nu mea,vt ſatis tibi patet: ergo perſequeris me propter aliquod de duobus ſequẽtibus: & ſi iſtud eſt pp ſecundum,ſcilicet . quia Deus incitat te , aduerſum me,volo pati: ſi autem pp tertium , ſcilicet, quia filij hominum incitant te,ipſi ſunt maledicti,non debes me pp hoc perſequi. *Si Dominus incitat te aduerſum me.* Deus poterat incitare Saulem contra Dauid , ſi fortè erat vir iniquus q̃q̃ non peccaſſet cõtra regẽ , & volebat Deus,ꝙ puniretur pro illius delictis:incitaret Saulẽ in perſecutione eius . *Odoretur ſacrificium,* ideſt fiat ſacrificiũ de me,in odorẽ ſuauitatis . Iſtud pertinet ad modum loquendi , qui eſt frequentatus in ſacrificijs : nam licet ſacrificia veteris teſtamenti ſecundum ſe non eſſent Deo placita,quia erant cor-

I poralia, & groſſa: vt tamen Deus incitaret Hebręos in amorem ſuum per illum ritum colendi , dicebat odorem ſacrificiorum eſſe ſibi ſuauiſſimum , vt patet Leui.cap.1.2.& 3. & quaſi per totum : ita Dauid volebat hic dicere,ſcilicet, ſi Deus incitat te,contra me,vult,quòd ego occidar , & tunc ego præſto ſum mori , & odoretur ſacrificium. i. fiat ſacrificium de me, ſicut fit de pecoribus : & Deus odoretur ſacrificium. i. Deus recipiat odorem ſuauitatis de ſacrificio iſto,quod offertur . *Si autem filij hominum* , ideſt, ſi non incitat te Deus contra me, ſed filij hominum.i. mali conſiliarij,& accuſatores . *Maledicti ſunt in conſpectu Domini,*ideſt, Deus maledicet eis , quia non eſt accepta Deo iſta iniquitas . *Qui eiecerunt me hodie , vt*

K *non habitem in hæreditate Domini.*i ipſi eijcient me,de terra Iſrael, vt non habitem in ea . Et dicitur : eiecerũt me hodie,ideſt,à principio iſtius perſecutionis: nam fecerunt,quòd recederem de terra Iſrael ad terram Philiſthijm , & ad terram Moab,vt patet ſupra 21.& 22 Vel dicitur,ꝙ eiecerunt me hodie.i. ex die iſto.ſ. ante hoc quanquã perſequeris me, manebam in terra Iſrael: nunc aũt,quia tãdiu me perſequeris, recedam in aliã regionẽ , & ſic ex hodiè eijciunt me filij hominũ de terra Iſrael.Iſta ſententia cõſonat ſequẽti lřæ.ſ. qa poſt hoc nõ manſit Dauid in terra Iſrael, ſed receſſit in terrã Philiſthinorũ, vt patet ſeq. ca.& hoc innuebat hic,ſ.ꝙ eijciebãt eũ de terra. Et dr : vt non habitem in hæreditate Dñi.i.in terra Iſrael: vocatur

eatur terra Iſrael hr̃ditas Dei, quia Deus dederat il-
lam in hæreditatẽ Iſraelitis, vel q̃a illa terra erat ſpe-
cialiter Dei.ſ. iure bellico, q̃a ipſe acquiſiuit eã de ma
nu Gentiliũ, iõ dicebat, ꝙ non erat terra Iſraelitarũ,
ſed ſua: & Iſraelitæ erant coloni, vt patet Leui.c.25.
Dicentes. vade ſerui Dijs alienis, i. iſti filij hominum, qui
te incitant aduerſum me, dicunt mihi: vade & ſerui
Dijs alienis. q. d. licet ipſi non dicant mihi verbo, q̃a
tamẽ eijciũt me de terra Iſrael ad terrã Idolatrarũ,
dant mihi occaſionẽ ſeruiẽdi dijs alienis. Et hoc eſt,
ac ſi mihi dicerent, vade, & ſerui Dijs alienis.

An Dauid debuerit deſiderare mortem, etiam ſi Deus vellet eam. Quæſt. XXI.

QVAERET aliquis, an Dauid bene diceret, ꝙ ſi
Deus incitabat Saulem cõtra eũ, ꝙ adoraretur
ſacrificium, i. ꝙ occideretur ipſe in ſacrificium Deo.
Aliquis dicet, ꝙ non: quia nullus debet deſiderare
mortem ſuam, q̃q̃ ſciat, ꝙ Deus velit, ꝙ ipſe moria-
tur. Licet igitur Dauid ſciret, ꝙ Deus incitabat Sau
lem contra eum non debebat deſiderare mortem.
Rñdendũ eſt, ꝙ qñ nos nouimus Deũ velle aliqua
mala contra nos, non tenemur conformare volun-
tatẽ noſtrã volũtati diuinę in re, quã Deus vult, ſed
in modo volendi: vt ſi Deus vult, ꝙ ego moriar, vel
aliquis ꝓpinquus meus, aut pereant res meę, vel il-
lius: non teneor ego velle id, qđ Deus vult, ſed ſicut
ipſe ex recto ordine iſta vult, ita ego ex charitate poſ
ſum illa nolle, & ſic idẽ motiuum eſt volendi Deo,
& mihi.ſ. rectitudo rõnis: volita tamẽ cõtraria ſũt:
& Deus interdũ gaudet, ꝙ nos velimus contrariũ
eius, quod ipſe vult, & oremus pro eo, vt ſi prædixe-
rit, ꝓ vult aliquem occidere, licitũ eſt illi orare Deũ,
ne occidat ipſum. Sic aũt fuit de Dauid, quia, q̃q̃ re-
uelatũ eſſet ſibi per prophetam, ꝙ Deus vellet Saulẽ
eſſe perſecutorem eius, tñ ipſe non tenebat̃ hoc vel-
le, nec tamen peccabat illud volendo: quia licet nõ
obligemur conſormare voluntatẽ noſtram diuinę
voluntati in volito, interdũ tñ perfectio magna eſt,
ꝙ conformemus eã: ſicut ſi Deus vult, ꝙ patiamur
anguſtiam ꝑ laudem ſuam, vel ꝑ delicta noſtra, &
nos libenter hoc ſuſcipimus, vt voluntati Dei ꝯfor-
memur, meremur nimis. Sic aũt fecit Dauid, quia li
cet non obligaretur hoc velle, ſi tamẽ cognoſceret,
ꝙ Deus volebat eum mori per manus Saulis, liben-
ter hoc acceptabat, vt Deo placeret: vñ dicebat: odo
retur ſacrificium, ideſt, Deus accipiat ſacrificiũ gra-
tum ſibi in odorem ſuauitatis ex morte mea.

An diſtinctio Dauid de cauſa perſecutionis Saulis fuit ſufficiens. Quæſt. XXII.

QVAERETVR vlterius, an Dauid ſufficien-
ter hic diſtingueret, dicens: ſi Deus incitat te ad
uerſum me, odoretur ſacrificiũ, ſi aũt filij hominũ
maledicti ſunt. Dicendũ eſt, ꝙ iſta diſtinctio in cor-
tice non eſt ſufficiens: quia poterat Saul à ſeipſo mo
ueri ad perſequendum Dauid, & ꝙ non incitaret eũ
Deus, nec filij hoĩum: Dauid aũt poſuit ſolũ iſta duo
mẽbra, q̃a putabat, ꝙ perſecutio ſua erat ſuggeſtio-
ne aliquorum ſeruorũ Saulis: ſic.n. dixit ſupra c. 24.
ſcilicet. Quare audis verba hominũ loquentiũ. Da-
uid quærit malum aduerſum te. q. d. tu non moue-
ris contra me, niſi quia aliqui ſerui tui dicũt. Dauid
quærit malum aduerſum te. Aliter autẽ dici poteſt,
ꝙ Dauid intelligebat hic per filios hominũ non ſo
lum ſeruos Saulis, ſed etiam ipſum Saulem: noluit
tñ diſtinguere dicens: aut Deus incitat te cõtra me,
aut ſerui tui, aut tu ipſe moueris cõtra me: & hoc,
vt daret aliquem honorẽ regi, & non reduceret cul-

A pam in ipſum, ſed retorqueret eam in ſeruos ſuos,
qui malè ei conſulebant, & hoc, quia ſic facilius fle
cteret Saulem ad miſerendum ſibi, quã aliàs, ſi con-
funderet eum imponendo ſibi originẽ culpæ: cũ ta
men dicebat: maledicti ſunt in conſpectu Dñi: iſtud
nõ ſolũ extendebatur ad ſeruos Saulis, ſed ẽt ad Sau
lem. quicunque ille eſſet, q̃ erat cã ꝑſecutionis Da-
uid: quia ipſe eijciebat eum de terra Iſrael.

Quomodo potuiſſet cognoſci, an Deus moueret Saulem ad perſequendum Dauid. Quæſt. XXIII.

QVAERET aliquis, cũ Dauid dicat hic: ſi Deꝰ
incitat te aduerſum me, odoretur ſacrifi-
ciũ, quõ cognoſci debebat, an Deus inci
B taret Saulem ꝯ Dauid. Rñdendum, ꝙ Dauid non di-
cebat iſta quaſi dubitaret, an Deus mouebat Saulẽ ꝯ
eum: vel ipſe mouebatur ex ſua iniquitate, q̃a certiſ
ſimè nouerat, ꝙ Saul mouebatur ꝑ inuidiã, quã
conceperat ꝯ Dauid in cãtu mulierũ, de quo ſupra
c. 18. Sed poſuit iſtã diſtinctionẽ ad maiorẽ abundã-
tiam, ſicut modus eſt loquendi eorũ, qui volunt effi
caciter cõcludere, quia licet veritatẽ cognouerint,
tñ arguunt à ſufficienti diuiſione, vt rñdens nõ hẽat
locũ effugiẽdi. Sed adhuc dicendũ, ꝙ ſi Dauid vel-
let ſe ſubijcere huic inquiſitioni, poterat cognoſci
ſic.ſ. aut mouebatur Saul ex cauſa iuſta ad perſequẽ
dum Dauid, aut ex nulla cauſa: ſi ex iuſta cauſa, po-
terat dici moueri à Deo: ſi aũt nullã cauſam habe-
C bat, mouebatur non à Deo, ſed à filijs hominũ, vel
ab iniquitate ſua: poterat aũt eſſe, ꝙ Saul moueret̃
contra Dauid non ab iniquitate ſua, quia non ęmu
laretur ei, nec conſilio aliquorũ moueret̃, ſed Deus
inclinaret eum ad perſequendũ Dauid: & tñ ipſe ne
ſciret cãm: ſic.n. Deus frequẽter mouet hoĩes ad ali
qua, & agunt illa, neſciunt tñ cur moueantur: ſic ait
Ariſto. in lib. 1. de bona fortuna, dicens, ꝙ homines
fortunati mouẽtur ad agẽdũ aliquid proſperè, ſed
neſciũt, cur moueant̃: & dicũt ſe pati ſimilia eis, q̃ à
Deo fiunt, i. dicũt ſe moueri, & neſciũt cur: ſicut illi,
q̃ mouentur à Deo, & neſciũt, cur moueant̃: ſi aũt
iſto mõ moueret̃ Saul ꝯ Dauid, non ſe debebat Da-
uid ſubijcere morti, quia neſciret, an Saul moueret̃
D ab iniquitate ſua, vel à Dęmone ĩſtigãte, vel à Deo:
nec eſt credendũ motibus cordis noſtri, donec ꝓbe-
mus illos, an à Deo ſint: ſic ait Ioãnes canonica pri-
ma. c. 4. ſ. Nolite omni ſpiritui credere, ſed ꝓbate ſpi
ritus, ſi ex Deo ſint. ſpũs aũt ꝑſecutionis Saulis ꝯ Da
uid, q̃q̃ à Deo eſſe poterat: tñ credendũ erat, ꝙ eſſet
à Dęmone, cũ iſte actus ſm̃ ſeipſum eſſet malus: &
niſi conſtaret, ꝙ Deus iuſſiſſet, credendũ erat, ꝙ Dę-
mon hoc faceret. Dicendũ igitur, ꝙ nõ poterat ſci-
ri, an Deus incitaret Saulẽ ꝯ Dauid niſi dupliciter.
Primò mõ ſi haberet Saul cãm iuſtiſſimã ꝑſequendi
Dauid, q̃a ea, q̃ iuſtè fiũt à Deo, fiũt, licet ipſe exp̃ſsè
nõ iubeat. Scdo mõ cognoſceret̃ hoc, ſi conſtaret de
mandato Dei ſ. ꝙ Deus per ꝓphetam iuſſiſſet Sauli,
E ꝙ occideret Dauid: ſic.n. Deus iuſſit regi Iheu, qñ fe
cit eũ vngi per ꝓphetã, ꝙ occideret oẽs filios Domi
ni ſui, vt patet infra 4. lib. c. 9. aliàs aũt credere debe-
bat Dauid, ꝙ Saul incitabatur à filijs hoĩum, vel per
iniquitatẽ ſuã. *Et nunc non effundatur ſanguis meus in terra.*
ideſt, quia nõ habes aliquã cãm perſequendi me, ſed
ſolum incitãt te filij hoĩum, oro, ne effundatur ſan
guis meus. *Coram Domino*. i. vidente Deo, ꝙ hoc iniu
ſtũ eſt, vel corã Dño. i. publicè, & ſine aliqua cã. q. d.
malũ eſt, ꝙ iſta coram Dño fiant, non ſubſiſtẽte cau
ſa. *Quia egreſſus eſt rex Iſrael, vt quærat pulicẽ vnũ.* Hic in-
cipit Dauid ĩferre opprobriũ Sauli, ſ. ꝙ egreſſus fue-
rat ad perſequendum eum per montes, quia hoc e-
rat verecundum ſibi, velut ſi perſequeretur vnum

pulicem, quia Dauid erat impotens reſpectu Saulis, velut ſi eſſet vnus pulex, cũ eſſet Saul rex magnus: ſic.n.dixit ſupra c.24. quẽ perſequeris rex Iſrael: canem mortuũ perſequeris,& pulicem vnũ. *Sicut perſequitur perdix in montibus.* Hoc pertinet ad maius dedecus Saulis, quia non ſolum perſequebatur Dauid, q erat pulex, ſed etiam perſequebatur eũ magna inſtantia, & deſiderio capiendi, ſicut perdix in montibus.i. ſicut illi, qui capiunt perdices perſequũtur eas in montibus, & locis præruptis,& accipitur hic, pſequit̃, in ſignificatione paſſiua, quod eſt contra vſum modernorum: quia perſequor eſt verbũ depouẽs, & ſolum habet actiuam ſignificationem Apud antiquos tamen grãmaticos multa de verbis, quæ nũc ſunt deponẽtia, reperiuntur in ſignificato communi,& ſunt vltra 60. vt ponit catholicon. vſus tñ modernorum ſola nouem accepit communia. Sic etiã accipitur in iſto verbo, mereor,& promereor, quæ ſunt deponẽtia: & tamen reperiuntur communia, ſcilicet, in ſignificatione paſſiua, vt patet ad Hebrę. cap. vltimo, i. talibus.n hoſtijs promeretur Deus, i. ꝑ tales hoſtias nos promeremur habere gratiam Dei. *Et ait Saul. Peccaui.* Hic Saul confeſſus eſt peccatum ſuum, ſcilicet ꝙ iniuſtè perſequeretur Dauid, cùm ipſe benefaceret ei,& dolet, ꝙ peccauerit.

An Saul nunc doluit de peccato ſuo contra Dauid.
Quæſtio XXIIII.

QVAERET aliquis, an Saul verè cõfeſſus fuerit hic peccatum ſuũ. ſ. ga verè doleret, vt falleret Dauid inducendo eum, vt rediret ad ſe, & occideret ipſum. Reſpondendum quòd Saul verè doluit de peccato, quia vidit rationẽ manifeſtiſſimam conuincentem eum. ſ. quia tantũ miſereret ei Dauid, cum ipſe maleſaceret illi: & apparet hoc, quia dixit ei: reuertere fili mi, nequaquam n. vltra maleſaciam tibi. Etiã dixit poſtea. Apparet, ꝙ ſtultè egerim, & ignorauerim multa nimis: talia tamẽ non poſſet dicere, niſi ex amaritudine cordis. Item quia dixit. Benedictus tu fili mi Dauid: in quo imprecabatur ei bona à Deo. Itẽ apparet manifeſtius, quia illicò ceſſauit Saul perſequi Dauid, & reuerſus eſt in domum ſuam, vt patet infra: ſi tamen verè nõ doluiſſet, perſecutus fuiſſet eum adhuc in mõtibus. Sed aliquis dicet, ꝙ iſta non ſufficienter probant: nã hæc omnia ſecerat iterum Saul erga Dauid, quãdo ſcidit oram chlamydis ſupra c. 24. & tamen poſtea redijt ad perſequendum eum, vt patet hic. ſi tamen verè doluiſſet, non redijſſet ad perſequendum, ideo nec etiam apparet hic eum verè doluiſſe. Dicendũ eſt, quòd Saul hic verè doluit, & etiam ſupra ca. 24. verè doluit de malo, quod egerat contra Dauid, & proponebat nunquam perſequi eum amplius, quia mox deſtitit perſequi eum. e.c.& hic. Etiam expreſſit, quòd nunquam vltra perſequeretur eum, & ceſſauit illum perſequi. Cùm autem obijcitur, quòd non verè doluit Saul, eo ꝙ redijt ad perſequendum Dauid, non ſtat, quia quãquam aliquis reddat in peccata priſtina, non tollitur, quin priori confeſſione doluerit verè de eis, ſed redijt in illa ex cauſis nouiter inſurgentibus. ſ. ꝑꝑ nouos ſtimulos paſſionum: ita. n. erat de Saule. quia ipſe verè doluit, & propoſuit nunquam perſequi Dauid quando abſcidit orã chlamydis eius: poſtea tamen redeunte nouo furore, vel cõſilio ſeruorum ſuorum, redijt ad perſequẽdum Dauid Quod ſatis patet, ga Saul in domo ſua erat in Gabaa, quando Ziphęi nunc venerunt ad eũ nunciantes, vbi erat Dauid: & per hoc incitauerunt eum ad perſequendũ ipſũ. Quod aũt aliquando ve-

F rè doleret Saul, quia perſequebatur Dauid, apparet, quia qñ manebat apud Saulem, ſemel iuſſit eũ occidi, poſtea tamen orante Ionatha, iuſſit, ꝙ non occideretur: & mãſit poſtea multis diebus in domo Saulis, nec nocebat ei Saul, vt patet ſupra c. 19. quouſqꝫ iterum poſt multos dies incanduit furor eius: & conatus eſt eũ percutere lancea e.c. verè ergo pęnituit Saul hic,& ſupra c.24. licet poſtea redierit ad perſequendũ Dauid. *Reuertere fili mi Dauid,* ſcilicet ad manendũ in curia mea ſicut prius. *Nequaquam .n. vltra male faciam tibi,* ideſt, ſecurus eſto, ꝙ iam nunquam conabor aliquid mali agere contra te, ſicut prius conatus ſum, quia tunc putabã, ꝙ mala quæreres cõtra me: nunc autẽ noui, ꝙ non ſit iniquitas apud te. *Eo quòd*
G *præcioſa fuerit anima mea in oculis tuis hodiè,* ideſt, tu exiſtimaſti vitam meam eſſe magni precij q.d. ſi tu nõ reputaſſes vitã meam præcioſam, occidiſſes me cũ fuerim in manibus tuis,& eram hoſtis tuus: nunc autẽ noluiſti: ideo magni precij viſa eſt aĩa mea, ideſt, vita mea in oculis tuis. Et non poteſt hic accipi anima pro ſpiritu, ſed pro vita: nã ꝙ Dauid occideret Saulem nihil ad aĩam pertinebat, quia ex hoc aĩa nõ perit, ſed vita perit per occiſionem: ideo iſta ſunt præcioſa. & non ſpiritus Saulis. *Apparet. n. quòd ſtultè egerim.* Hic ſe redarguit nimis Saul de eo, quod egit cõtra Dauid: quod eſt ſignũ veri doloris,& dicit. apparet ꝙ ſtultè egerim. i. pſequẽdo te ad mortẽ. *Et ignorauerim multa nimis,* ideſt, inſipiẽtia mea fuit valde ma-
H gna, ſ. quia feceras mihi multa bona antequam inciperem te perſequi: & tñ ego putaui, ꝙ conſiderabas malum mihi: etiam poſt hoc cũ ego te perſequerer tu bis liberaſti me à morte: maxima ergo ignorantia,& inſipiẽtia erat, ꝙ ego talia de te cogitarẽ,& hęc agerem aduerſus te. *Et reſpondens Dauid ait.* Quanquã Saul pęnituerit, & vellet reducere ad ſe Dauid ipſe noluit, ſed receſſit, ideo dixit, quòd veniret aliquis pro lancea regis.

Quare noluit reuerti Dauid ad Saulem. Quæſt. XXV.

QVAERETVR quare Dauid nõ redijt ad Saulem, cũ ipſe dixerit: reuertere fili mi Dauid.
I Dicendum eſt, ꝙ quanq̃ Dauid videret, ꝙ Saul nunc doleret de perſecutione præterita; tamen timebat ꝙ adhuc rediret in priorem animum, & occideret eũ: ſic.n. ſępe fecerat, vt patet ſupra 18. & 19. & 24. c.& hic: vt ergo ſecurus eſſet, noluit redire ad eum. Mutabilitatem autem cordis Saulis timebat Dauid propter multa. Primo propter ſeruos Saulis, quia erant aliqui, qui ęmulabantur Dauid, & quanquam Saul parceret ei nunc, rurſus illi ſuaderent Sauli, ꝙ perſequeretur eũ,& poſſet ipſum occidere. De hoc enim conquerebatur Dauid. ſ. ꝙ filij hominum incitarent eũ ꝯ ſe, vt patet ſupra c. 24. & hic. Secundo timebat ꝑꝑ furorẽ grauiſſimũ Saulis, quem conceperat de eo.& credebat, ꝙ licet ille furor ad tẽpus mi-
K tigaretur ꝑꝑ euidentiſſimã rõnem, tñ rurſus maior inſurgeret, ſicut expertus fuerat Dauid contra ſe ſępè. Tertiò timebat propter Dęmonẽ, qui arripiebat Saulem: nã licet eſſet bonę affectionis cõtra Dauid: aliquando tamen, quando arriperetur à Dęmone, percuteret eum lancea, ſicut conatus eſt bis ſupra c. 18.& 19. Quartò timebat ꝑꝑ obliuionem Saulis, ga propter vexationem à Dæmone perturbata erat phantaſia Saulis, & obliuiſcebatur eorum, quæ egerat: vnde oblitus præteritorum aliqua die iuberet occidi Dauid. Iſta duo vltima tenet Nicolaus; ſed his non aſſentio: quia improbata fuerũt ſupra c. 17. circa finẽ.& 18. Sed tenẽda ſunt duo prima, q̃ erant ſufficientia ad hoc, ꝙ nõ rediret Dauid ad Saulem.

An

An Dauid peccauit non redeundo ad Saulem.
Quæſtio XXVI.

QVAERETVR vlterius, an Dauid peccanerit, non redeundo ad Saulem, ſed fugiendo in terram Philiſthinorum, cum Saul doleret de malo præterito, & peteret, ꝙ rediret ad ipſum Dauid. Aliquis dicet, quòd peccauerit, qnia qui liber tenetur hoſti ſuo parcere cum dolet de cōmiſſis: ſed Saul dolebat hic, & petebat, ꝙ rediret ad eũ Dauid: ergo peccabat, qnia non redijt. Reſpondendum, quòd non peccauit: nam quilibet tenetur parcere hoſti ſuo, quantũ ad rancorem, præcipuè ſi ille doleat, & petat ſibi remitti: nō tñ tenetur redire in amicitiam, vel communicationem priſtinam, velut ſi aliquis ſolebat alteri benefacere continuè, & benefactor offenditur à bene paſſo, ſi bene paſſus petierit remiſſionem iniuriæ, tenetur benefactor ei remittere rancorem; ita, ꝙ non habeat rancorem nocendi eum, quantum ad aliquid, non tamen tenetur ei benefacere ex obligatione: ita ergo quantum ad omnem amicitiam, & communicationem eſt: præcipuè ſi iſte, qui offenſus eſt, timet, ꝙ iniuriator non ſeruabit ei fidem, ſed nocebit ſi redeat in priſtinam communicationem. Nam tunc non ſolum non obligatur redire ad communicandum, ſicut prius: ſed etiam imprudenter agit, ſi redierit: ſic erat de Danid, quia quanquam crederet, ꝙ nunc Saul verè dolebat, tamen timebat, ꝙ poſtea rediret ad perſequendum eum ex cauſis ſupra aſſignatis: ideo non ſolum timuit redire ad ipſum, ſed etiam timuit manere in terra Iſrael: ſic patet ſeq. ca. ſ. ait Dauid in corde ſuo: aliquando incidam vno die in manus Saul: nonne melius eſt, vt fugiam, & ſaluer in terra Philiſthinorum? & tunc receſſit illùc. Habebat autem iuſtam cauſam timēdi Dauid: nam poſt hoc volebat adhuc eum perſequi, niſi audiret ipſum fugiſſe in terram Philiſthinorum, vt patet ſeq. capit. ſ. nunciatum eſt Saul, quòd fugiſſet Dauid in Geth, & non addidit vltra, vt quæreret eum: iuſtè ergo Dauid noluit redire ad Saulem, quanquam ille hoc oraret. *Ecce haſta regis*, ideſt, apud me eſt, quia ipſe tulerat eã, & ſcyphũ de tentorio Saulis. *Tranſeat vnus de pueris regis, & tollat eam*, ideſt, veniat vnus de ſeruis Saulis, & accipiat eã ad portandum regi: noluit autem Dauid portare illam in caſtra, qnia timuit, ꝙ caperetur: nam ob hoc receſſerat in verticem montis ad loquendum, vt nō poſſet eum quiſquam capere cum loqueretur. De ſcypho autem nihil dicitur hic: ſed veriſimile eſt, ꝙ etiam loqueretur de illo Danid, quia vtrunque tulerat: ſcriptura tamen ſolum poſuit lanceam, quia ſubintelligebatur etiam de ſcypho, cum vellet dare lanceam: vel fortè Dauid non locutus fuit de ſcypho, quia intelligebat eum, etiam per lanceam.

Dauid quare non tulit ſecum lanceam Saulis.
Quæſtio. XXVII.

QVAERET aliquis, quare Dauid, poſtquam oſtendit innocentiam ſuam per lanceam regis non tulit eam ſecum. Dicendum, ꝙ Dauid non ſe habebat erga Saulem, vt contra hoſtem, quanquã eſſet hoſtis: ab hoſtibus autem tolluntur ſpolia, ideo Dauid noluit eam ferre ſecum, ſicut tulit arma Goliath ſpolians ipſum, quia ille hoſtis erat, ſupra cap. 17. Item Dauid nolebat offendere Saulem, ſed oſtendere innocentiam ſuam in omnibus: ſi tamen tuliſſet lanceam eius, eſſet dedecus Saulis, præcipuè cum illa lancea eſſet inſignium eius regale, & Dauid priuaret eum regali inſignio: in quo intelligeretur, ꝙ

A volebat ei regnum auferre. Item lancea iſta paruæ vtilitatis erat pro Dauid: noluit igitur offendere eũ in hoc. Nec ſolũ offendiſſet, ſi tuliſſet lanceam, quæ erat regale inſignium: ſed etiã, ſi quamcunque aliam rem Saulis tuliſſet, offendiſſet eum: quia per hoc ſignificaretur, ꝙ erat hoſtis ſuus, cum aliquid ei violẽter auferret. *Dominus autem retribuet vnicuique ſecundum iuſtitiam ſuam, & fidem*, ideſt, ego vtor hac clementia magna erga te, & tu ſemper perſequeris me: iō ego nō expecto à te præmium operis mei, nec etiam volo vindictam de te per manum meam: ſed Deus retribuet vnicuique ſecundum iuſtitiam ſuam, ideſt, ſi tu iuſte te habes erga me, Deus tibi retribuet: vel ſi iniuſtè, ipſe te puniet ſecundum merita tua: mihi B quoque ſimiliter retribuet ſecundum iuſtitiam, vel iniuſtitiam meam. Dixit etiam ſecundum fidem, i. ſecundum veritatem promiſſorum, in quo increpat Saulem, quia Dauid nunquam mentitus eſt Sauli, Saul tamen mentitus eſt Dauid, cum promiſerit ei, ꝙ nunquam perſequeretur eum amplius, vt colligitur ſupra c. 24. & tñ poſtea perſecutus eſt eum hic. Etiam promiſit hic, quòd vltra non malefaceret ei, poſtea tamen voluit ei maleſacere, niſi quòd annunciatum fuit ſibi, quòd receſſiſſet in terram Philiſthinorum, vt patet ſeq. cap. *Tradidit enim te Dominus hodie*. Poſtquam ſupra Dauid prænunciauit, quòd Dominus retribueret Sauli ſecundum opera ſua, hic orat, quòd Deus retribuat ſibi pro bono, quod egit C Sauli, quia non expectat in hoc remunerationem Saulis, & dicit: ꝙ Deus tradidit eum in manu ipſius, ideſt, dedit ei poteſtatem, & opportunitatem ad occidendum Saulem, nec potuiſſet iſtud accidere, niſi Deus ſpecialiter egiſſet. Vnde ipſe miſit ſoporem in omnes de caſtris Saulis ad hoc, ꝙ poſſet Dauid introire ad Saulem, vt patet in litera. *Et nolui leuare manum meam in Chriſtum Domini*, ideſt, nolui eleuare manum ad percutiendum ipſum: nec ſolum hoc, ſed etiam non permiſit, quòd Abiſai percuteret Saulem, cum vellet eum configere lancea in terra. *Et ſicut magnificata eſt anima tua in oculis meis hodie*, ideſt, ego iudicaui illam tanquam magnam, q. d. cũ tu eſſes hoſtis meus, & poſſem te occidere, valde magnum eſſet id, quod D me ab hac intẽtione diſtraheret, ſed ego nolui perdere vitam tuã: ergo apparuit magni precij in oculis meis. *Sic magnificetur anima mea in oculis Domini*, ideſt, oro, vt Deus, tam præcioſam exiſtimet animam meam, ſicut ego exiſtimaui vitam tuam, q. d. ſi tam præcioſam eam habet, defendet me ab omni periculo, ſicut ego liberaui te à morte. *Et liberet me de omni anguſtia*. ſ. de anguſtia, quam tu vis mihi inferre, vel aliqui alij hoſtes mei. Sic orauit, ſupra capi. 24. ſ. Sit Dominus index, & iudicet inter me, & te, & videat, & dijudicet cauſam meã, & eruat me de manu tua. Hoc autem ſatis ſequitur ex ſequentibus, quia ſi Deus tam præcioſam haberet vitam Dauid, ſicut ipſe habuit vitam Saulis, eriperet eum, quandocunque E poſſet; ſicut Dauid liberanit Saul à morte, quandocunque incidit in manus eius: ſed Deus poterat liberare Dauid ab omni anguſtia, ergo liberaret eum. *Ait ergo Saul ad Dauid*. Hic Saul gratias agit Dauid pro beneficio. ſ. quia noluit eum occidere cum potuiſſet, quod maximum erat in eo, cum Dauid lege hoſtis debuiſſet occidere Saulem. *Benedictus tu fili mi Dauid*, ideſt, Deus benedicat tibi pro hoc bono, quod feciſti mihi. Sic orauit, ſupra capit. 24. quando iterum liberauit eum à morte. ſ. Dominus reddat tibi viciſſitudinẽ hanc, pro eo, quod hodie operatus es in me. *Et quidem faciens facies, et potens poteris*. Dupliciter poteſt intelligi. Vno modo, ꝙ Danid faceret, ideſt, ſicut nũnc fecerat miſericordiam cum eo, ita aliàs faceret

ret

ret miſericordiam: & ſicut nunc habuerat poteſtatem ſuper ipſum, ita aliàs haberet, q.d. tanta erat virtus Dauid, quod ſicut nunc Deus dederat poteſtatē ei ſuper Saulem, ita etiam poſtea multoties daret. Aliter poteſt intelligi, ꝙ Dauid faceret, & poſſet, i. ꝙ Deus daret ei poteſtatem ad faciendum quicquid vellet ſ. quòd daret ei regnum: & tunc poſſet facere quicquid vellet, & huic ſententiæ cōſonat id, quod habetur ſupra cap. 24. ſ. quòd poſtquam Saul gratias egit Dauid, quia non occiderat ipſum dixit: ſcio, ꝙ certiſſimè regnaturus ſis, & habiturus in manu tua regnum Iſrael. *Abijt autem Dauid in viam ſuam*, id eſt, poſtquam Dauid locutus fuit iſta, reliquit lanceam, & ſcyphum in loco ſuo, & ipſe abijt cum Abiſai in locum, vbi erant viri ſui: & poſtea abijt inde in terram Philiſthinorum. *Et Saul reuerſus eſt in domum ſuam*, ſcilicet, in Gabaa: ibi enim erat domus ſua: nam ad ipſum locum iuerunt Ziphæi nunc quando annunciauerunt ei de Dauid, vt patet ſupra in litera.

An Saul noluit capere nunc Dauid præſentem. Quæſtio XXVIII.

QVAERET aliquis, cum Saul deſideraret capere Dauid, quare non perſecutus fuit nūc eum, cùm præſens eſſet. Reſpondendum eſt, quod quanquam Saul ante hoc deſiderauerat capere Dauid: nūc tamen non deſiderabat, ſed potius dolebat, quia perſecutus fuerat ipſum, & confeſſus fuit peccatū ſuum hic. Item, quia eſſet ei valde erubeſcendum: nam ipſe nunc dixerat: reuertere fili mi Dauid, nequaquam enim vltra male tibi faciam. Quòd ergo immediatè inciperet eum perſequi, erat mentiri cum magna verecundia. Item dato, ꝙ Saul eſſet iniquus valde, & deſideraret nunc capere Dauid, tamen non poſſet: quia Dauid procul erat à caſtris in vertice montis: ita, vt nullus poſſet eum comprehendere, vt patet ſupra, ꝙ ergo Saul nunc conaretē eū pſeq, ſuperuacuū erat: iō redijt in domū ſuā.

An Dauid obligabatur non delere domum Saulis. Quæſtio XXIX.

QVAERETVR vlterius, an iuramentum, ꝙ præſtitit Dauid Sauli de non delendo ſemen ſuum, ſupra ca. 24. obligaret eum adhuc, vel an poſſet delere ſemen eius. Ratio dubij eſt, quia poſt illud iuramentum egit Saul contra Dauid perſequendo eum, vt patet hic. Reſpondendum eſt, quòd Dauid obligabatur non delere ſemen Saulis propter tria. Primum erat ius commune. Secundum iuramentum præſtitum Ionathæ. Tertium iuramentū præſtitum Sauli. De primo patet, quia non licebat Dauid petere vindictam manu ſua ꝓ iniurijs receptis à Saule, ſed vindictam habere debebat à Deo, ſicut ipſe dixit ſupra cap. 24. Dominus ſit iudex inter me, & te, manus autem mea non ſit in te, præcipuè, quia licèt Dauid, quando factus eſſet rex poſſit punire delinquentes in ſe, non tanquam hoſtis, ſed tanquam iudex: tamen non poterat punire peccata patrum in filios, cum lex dixiſſet, quòd non occidentur patres pro filijs, nec filij pro patribus, Deuteronom 24. ca. ideo ex hoc iure obligabatur Dauid non ſolum non delere ſemen Saulis, ſed etiam nulli de ſemine eius nocere. Secundum erat iuramētum præſtitum Ionathæ: pepigerāt enim fœdus Dauid, & Ionathas: & tunc iurauit Dauid, quòd non auferret miſericordiam ſuam in æternum à ſemine Ionathæ, ſupra ca. 20. Quanquam ergo poſſet Dauid, & vellet occidere aliquos de poſteris Saulis, tamen non poſſet delere

F totum ſemen Ionathę, ſupra cap. 20 quia ſic deleret poſteritatem Ionathæ: ſed ipſe obligabatur non delere eam. De tertio patet, quia Saul induxit Dauid, vt iuraret ei, ꝙ non deleret ſemen ſuum, ſupra c. 24. & Dauid hoc iurauit, ideo obligabatur ex hoc. Nūc autem dicendum, quòd Dauid non erat obligatus omnibus his modis: nā ex iuramento præſtito Sauli non remanebat aliqua obligatio: quia frangenti fidem fides frangenda eſt. extra de iureiuran. cap. peruenit 2. Saul autem promiſerat Dauid, ꝙ non perſequeretur eum amplius, ſicut ſatis colligitur, ſupra c. 24 poſtea tamen perſecutus fuit eum, ideo Dauid poterat frangere licitè iuramentum præſtitum. Itē quia dato, quòd non promiſiſſet Saul Dauid, quod
G nunquam perſequeretur eum amplius: quia tamen ibi deſiſtebat à perſecutione ſua, quando Dauid præſtitit ei iuramentum, intelligebatur iuramētū cum hac conditione, ſcilicet, ſi nihil innouaret Saul contra Dauid ſine cauſa: quia ſic intelligitur ī omnibus alijs iuramentis, ſcilicet, manente re in eodem ſtatu: manebant tamen alia duo, ſcilicet, ius commune, & iuramentum præſtitum Ionathæ, quia non fuit mutatio aliqua facta ex parte Ionathæ poſt initum fœdus: ideo iuramentum manebat in ſuis viribus: manebat etiam obligatio iuris communis, quæ non poterat ceſſare ex aliqua cauſa, ſcilicet, quòd quātumcunque Saul fidem frangeret Dauid, & noceret ei, non poterat Dauid punire poſteros Saulis dicente
H lege. Non occidentur patres pro filijs, nec filij pro patribus. Dicendum igitur, quod Dauid non manebat nunc obligatus ex iuramento præſtito Sauli, ſupra cap. 24. tamen non poterat occidere aliquem de poſteris Saulis propter obligationem iuris communis, & propter iuramentum præſtitum Ionathæ.

CAPITVLVM XXVII.

ET ait Dauid in corde ſuo. Aliquando incidam vna die in manus Saul. Nonne me-
I lius eſt, vt fugiam, & ſaluer in terra Philiſthinorum, vt deſperet Saul, ceſſetque me quærere in cunctis finibus Iſrael?

Deſcripta eſt in ſuperioribus perſecutio Dauid in terra propria: hic ſubiungitur exilium eius in terra aliena, & fuit in duobus. Primò in ceſſando à perſecutione: nam quamdiu fuit in terra Iſrael, ſemper perſecutus fuit eum Saul in montibus, & locis abruptis: cum autem fuit in terra Philiſthinorum ceſſauit eū perſequi, vt patet. ī. in litera. Secundò in bonorum exhibitione, quia rex Achis, ad quē
K confugit Dauid in terra Philiſthinorum, exhibuit ſe ei valde fauorabilem in omnibus, & dedit ei vnam vrbem, in qua habitaret: fecitque eum cuſtodem capitis ſui, vt patet ſequen. capit. confidebatque ei in omnibus. intra capitu. 29 Et diuiditur in tres partes. Primò ponitur Dauid egreſſus. Secundò viuendi locus. Tertiò viuendi modus. Secunda ibi. *Dixit autem Dauid*. Tertia ibi. *Et aſcendebat Dauid.*

De egreſſu Dauid ad Philiſthinos.

An ea, quę hic deſcribuntur, ad pręcedentia conſequantur. Quæſtio I.

QVAERETVR circa primum, an ea, quę habentur hic, habeant ordinem conſequentē ad præce-

dentia, vel ſit aliqua mutatio: & an fuerint immediate poſt præcedentia. Reſpondendum, quòd hic eſt ordo conſequens: nam in omnibus præcedentibus dictũ eſt de perſecutionibus, quas ſuſtinuit Dauid in terra Iſraelitarum: hic autem igitur de manſione eius, & fuga in terra Philiſthinorum: iſta autẽ neceſſario ſunt poſt illa. Dicendum etiam, quòd iſta fuerunt facta immediatè poſt ea, quæ habentur præcedenti capit. quia ſupra dicebatur de perſecutione Dauid vltima, hic dicitur quomodo poſt illam receſſit in terram Philiſthinorum, & dicitur in principio literæ, quòd dixit Dauid: aliquando incidam in manus Saul, nonne melius eſt, vt fugiam, & ſaluer in terra Philiſthinorum. Videtur ergo, quòd immediatè poſt illã perſecutionem receſſerit, alioquin ſi ibi manſiſſet aliquot diebus, Saul iterũ perſecutus fuiſſet eum, ſicut ſolebat facere in ſuperioribus. *Et ait Dauid in corde ſuo*, ideſt, Dauid intra ſeipſum dixit iſta, quæ ſequũtur, q.d. non petiuit conſilium ab aliquo de viris ſuis, nec nunciauit eis timorem ſuum, ſed intra ſe cogitauit, quòd nõ eſſet bonum manere in terra Iſrael propter pericula, & ſubditur cauſa .ſ. *Aliquando incidam in vno die in manus Saul*, ideſt, quia ſæpe Saul me perſequitur, & effugio, aliqua die comprehendet me, ideo nõ eſt bonum, quòd maneam hic.

An Dauid debuerit dubitare incidere in manus Saulis, eoquod vnctus eſſet in regem. Quæſt. II.

QVAERET aliquis, quomodo Dauid dicebat aliqua die incidam in manus Saulis: nam Deus vnxerat eum in regem, & per hoc certum erat ipſum futurum regem: ſi autem incideret in manus Saulis occideretur ab eo, & non eſſet rex: per quod euacuaretur, quod Deus diſpoſuerat de Dauid, ideo credendo, quòd poſſet incidere in manus Saulis, credebat Dauid poſſe mutari, quod
Reſpõſio Nicolai. Deus præuiderat: & hoc inconueniens eſt. Reſpondet Nicolaus, quòd Dauid ſciebat ſe non poſſe cadere in manus Saulis ad hoc, quòd caperet eum, & occideret, ſed poterat cadere ad hoc, quòd circundaret eum Saul, & nõ poſſet euadere ſine bello, & morte aliquorum de ſuis, & aliquorum de viris Saulis, quod horrebat Dauid. Sed reſpondendum eſt hic ſicut reſponſum fuit, ſupra cap.23. in fine, cum quære
Alia rñſio batur, an peccauerit Dauid deſperando ſe poſſe euadere manus Saulis. Aliter etiam dici poteſt, ꝙ quanquam Dauid ſciret ſe vnctum in regem, & futurum regem ex diſpoſitione Dei, putabat tamẽ, quòd hoc eſſet, ſi Dauid maneret in primo ſtatu .ſ. ꝙ non declinaret in peccata: ſi tamen ipſe ſe exponeret manifeſtis periculis, ſine aliqua cauſa, peccabat: ideo puta-
3.rñſio. bat, quòd in pœnã peccati ſui permitteretur à Deo incidere in manus Saulis, ideo ne ſic peccaret, voluit recedere de terra Iſrael. Aliter etiam dici poteſt, ꝙ Dauid certiſſimè credebat ſe futurum regem, quia Deus hoc præuiderat: ipſe tamen poterat hoc impedire ſi vellet: vt ſi ſeipſum occideret, vel traderet alicui occidendum: ſed ſic erat ſi ipſe ſe exponeret maniſeſtis periculis, ideo quanquam Deus diſpoſuiſſet de eo, ꝙ eſſet rex ſi ipſe ſe traderet periculis, vt ponẽdo ſe in manus Saulis occideretur, & non eſſet rex, ſed quia ſi diutius expectaret in terra Iſrael videbatur, quòd ipſe ſe ponebat in manus Saulis, ideo periret, quanquam diſpoſitum eſſet, quòd eſſet rex. *Nonne melius eſt, vt fugiam*, ideſt, nunquid non eſt melius, quòd recedam à terra Iſrael, quanquam maneam in tot periculis. *Et ſaluer in terra Philiſthinorum*, ideſt ſi fugero ad terram Philiſthinorum, ibi ſaluabor, & non poterit Saul me perſequi amplius.

A *Cur Dauid receſſit de terra Iſrael. Quæſtio III.*

QVAERET aliquis, Cur Dauid receſſit de terra Iſrael: nam ibi manebat, & non capiebatur à Saule, quin potius tradebat Deus Saulem in manus eius, vt patet præced. capit. & ſupra 24. ideo non debuiſſet recedere inde. Dicendum eſt, ꝙ Dauid viſum eſt malum manere in terra Iſrael, quia cũ ſemper perſequeretur eum Saul, quanquam in præteritis vicibus non ceperat eum, timebat, quòd ſæpe perſequendo, aliquando eum caperet, & ſic ipſe dixit: aliquando incidam in vno die in manus Saul. Cum autem dicitur, quòd Dauid non tradebatur in ma-
B nus Saulis, dum manebat in terra Iſrael, ſed magis è contrario. Dicendum, quòd ex hoc non debebat Dauid manere in terra Iſrael, quia illa facta fuerant per miraculum ad hoc, quòd Deus magnificaret Dauid oſtendendo innocentiam eius, & liberabat eum per miraculum, vt patet ſupra cap.23. de petra diuidẽte: ſed nullum debet expectare, vt Deus faciat miraculum ad liberandum eum: ſed ipſe potius debet opere humano ſe liberare, quantum potuerit: & cũ vltra non potuerit debet confidere diuinæ bonitati: ſed Dauid poterat ſaluari fugiendo de terra Iſrael, quòd ergo vellet manere in ea, & quotidie indigeret miraculo ad liberationẽ ſuam, erat tentare Deũ, quod peccatum eſt, ideo Dauid voluit fugere de ter-
C ra illa. Item Dauid non manebat iam ſecurè in terra Iſrael, ſicut prius, quia à principio Saul neſciebat latibula Dauid, quia aliquando erat in vno monte, aliquando in alio, vt, patet ſupra capit.23 & 24 & hic: nunc autem iam nouerat latibula eius: ideo periculum erat ei manere in terra illa. Item multi de Iſraelitis fauebant Sauli ad capiendum Dauid, ſicut Ziphei, qui inquirebant eum in montibus, & nunciabant Sauli, vt patet præced cap ideo non poſſet Dauid fugere ad aliquem locum, quin cognoſceretur, quòd erat magnum periculum. Item cum quotidie Saul perſequeretur Dauid: aliqua die circundaret eum, ſicut fecit ſupra cap. 23. & non poſſet euadere Dauid, niſi pugnando: vnde eſſet cauſa mortis mul-
D torum de viris ſuis, & de viris Saulis: hoc autem erat inconueniens. Item Dauid erat in ſcandalum multis Iſraelitis, quia cùm vagaretur Dauid per multas vrbes, vel confinia earum, Saul putaret, quòd illi, qui erãt in vrbibus illis, fauebant Dauid, & puniret eos: ſicut percuſſit ciuitatem Nobe in ore gladij, quia putauit ſacerdotes eius coniuraſſe cùm Dauid, ſupra ca.23. ſed hoc erat inconueniens cùm Dauid poſſet euadere nulli inferendo offenſionem, ideo debuit fugere de terra Iſrael. Itẽ fugit de terra illa propter quotidianum laborem: nam dato, quòd certus eſſet Dauid, quòd nunquam incideret in manus Saulis: erat tamen ſibi labor nimius, cum non poſſet manere ſecurus in aliquo loco, ſed cogebatur diſcurrere
E per montes, & loca prærupta, & latere in ſpeluncis: extra terram autem Iſrael nemo perſequeretur eũ, ideo vt Dauid euitaret labores iſtos, fugit. Quòd patet infra Vt deſperet Saul, ceſſetque me quærere in cunctis finibus Iſrael. Sic autẽ factum eſt, quia poſtquam nunciatum fuit Sauli, quòd fugiſſet Dauid in Geth ceſſauit ipſum perſequi.

Cur Dauid iuit potius in terram Philiſthinorum, quàm in aliam. Quæſt. IIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo Dauid fugit in terram Philiſthinorum, & non fugit in aliquam aliam, ſcilicet, in terram Moab, vel Ammon,

mon, vel Edom, aut in reliquas vicinas: omnes .n. iſtæ erant in latere meridiano, & partim in orientali latere terræ Iſrael, vt colligitur Nume. 34. & Ioſue 15. Reſpondendum eſt, quod Dauid iuit potius in terram Philiſthinorum, quàm in aliam de nominatis terris, & hoc propter tria. Primò, quia putabat ſe ibi melius poſſe ſaluari, quàm in alia terra: nam Philiſthini contra Iſraelitas quotidianum bellum habebant, & cum fugeret illùc Dauid, non poſſet Saul introire in terram illam ad perſequendum eum, q̃a erat terra hoſtilis. Item Philiſthini non traderẽt Dauid in manibus Saulis, ſed potius fauerent ei contra Saulem, quia erat Saul hoſtis eorum: ſic factum eſt. Nam cùm eſſet Dauid apud regem Achis, & diceret, quòd faciebat mala multa Iſraelitis, gaudebat G Achis, & volebat habere Dauid ſemper ſecum, vt malefaceret Iſraelitis, vt patet infra in litera: aliæ autem terræ, quæ erant in circuitu Iſrael, non habebãt actuale bellum contra Iſraelitas, ſicut Philiſthæi; iõ non maneret ſecurus in terris illis, quia poſſent Domini illarum terrarũ tradere Dauid in manus Saulis. & iſta videtur eſſe cauſa, quare dictum fuerit Dauid per prophetam Gad, quòd fugeret de præſidio terræ Moab .ſ. quia fortè rex Moab volebat eũ tradere in manus Saulis. Sed aliquis dicet, quòd etiam habebat Saul bella contra Moabitas, Ammonitas, & Idumæos, & omnes gentes vicinas, vt patet ſupra capit. 14. Dicendum, quòd Saul habuit bella contra iſtas gentes in principio regni ſui: quod patet: q̃a c.c. H dicitur. Quocunque ſe verteret, ſuperabat: ſed iſtud non fuit, niſi cum nondum abiecerat Deus Saulem, quod erat in principio regni ſui: poſtquam autem abiectus eſt, ſupra cap. 15. ſemper fuit infortunatus, nec egit aliqua magnifica geſta: niſi inquantum pugnaret Dauid, qui erat princeps virorum belli, ſupra cap. 18. Hoc autem, quod dicitur de fuga Dauid, fuit in fine regni Saulis: nam poſt hoc ſolum vixit Saul quatuor menſibus. Quod patet, quia ſemper manſit poſtea Dauid in Siceleg vrbe terræ Philiſthinorum, quouſque mortuus eſt Saul, vt patet infra in litera hic, & infra 30. cap. vnde in Siceleg erat Dauid, quãdo venit ad eum nuncius, quòd mortuus erat Saul, & Ionathas, vt patet infra 2. lib. cap. 1. ſed totum tem- I pus, quo manſit Dauid in terra Philiſthinorum, fuit quatuor menſium, vt patet infra in litera: ergo à fuga Dauid de terra Iſrael vſque ad mortem Saulis fuerunt ſolum quatuor menſes: & ſic accidit iſtud in fine regni Saulis: bella tamen Saulis contra Ammon, Moab, & Edom, & alias gentes, de quibus ſupra 14 fuerunt in principio regni ſui, vt dictum eſt: vnde iam ceſſauerant: manebat autem ſolum bellũ cum Philiſthinis, ideo in nulla illarum terrarum maneret Dauid ita ſecurè, ſicut in terra Philiſthinorũ. Secundum fuit propter modum viuendi (quia Dauid non habebat vnde viueret, niſi de præda, & manens in terra Philiſthinorum habebat locum prædandi de quibuſdam gentibus vicinis .ſ. de Geſſuri, K & Gerze, & Amalecitis, & poterat fingere Dauid, quòd prædabatur de terra Iſrael, & ſic faciebat, vt patet infra. Si autem iuiſſet in terram aliarum gentium, vt Ammon, Edom, & Moab, fortè non haberet opportunitatem prædandi Dauid, niſi prædaretur in regione illa, in qua maneret: & hoc non licebat ei, quia tunc non maneret ibi ſecurè, & ageret contra fœdera interpoſita, & naturalem rationem. Voluit ergo ire in terram Philiſthinorum, quia ibi habebat conuenientem locum ad prædas. Tertium fuit, quia terra Philiſthinorum erat magis coniũcta locis, in quibus nunc manebat Dauid, quàm aliqua alia terra: nam ipſe manebat nunc in ſorte Iudæ, q̃a

F toto tempore, quo fuit profugus à facie Saulis diſcurrebat per ciuitates ſortis Iudæ, vt patet infra ca. 30. vbi ponuntur ciuitates, in quibus manſit, & omnes dicuntur eſſe ſortis Iudæ: terra autem Philiſthinorum eſt coniunctiſſima his ciuitatibus: quia eſt pars ſortis Iudæ, vt patet Ioſue cap. 15. vbi ciuitates præcipuè Philiſthinorum nominantur in ſortæ Iudæ: terra autem Ammon, Moab, & Edom magis diſtant à locis illis, in quibus nunc manebat Dauid: ideo promptius ſibi fuit ire in terram Philiſthinorum, quàm in aliam terram.

Quomodo Dauid auſus eſt ire in terram Philiſthinorum.
Quæſtio V.

G QVAERETVR vlterius, quomodo Dauid auſus eſt ire in terrã Philiſthinorum. *Primo.* Nam ipſe offenderat nimium Philiſthinos: quia egerat multa bella ꝯ eos, & attriuit illos, vt apparet ſupra cap. 18. & 19. & 23. & non egerat bella contra alias gentes .ſ. contra Ammon, Moab, & Edom: ideo melius ipſe poterat manere apud gentes illas, quàm apud Philiſthinos. Item Dauid iterum fugerat ad terram Philiſthinorum, *Secundo.* & fuit in periculo magno coram rege Achis: nec potuit euadere, niſi fingeret ſe ſtultum, vt patet ſupra cap. 21. ideo non eſſet ſecurum nunc ſibi ire illùc: apud Moabitas autem melius poterat manere, quia mox, vt ipſe confugit ad eos prima vi- H ce, quando fugerat de conſpectu regis Achis, ſuſcepit eum benignè rex Moab, & dedit ei præſidium ad manendum, vt patet ſupra ca. 22. ideo melius deſcẽdiſſet illùc, quàm in terram Philiſthinorum. Item *Tertio.* bellum erat continuum inter Iſraelitas, & Philiſthinos: & Dauid erat princeps huius belli contra Philiſthinos, ſupra cap. 18. quòd ergo nunc iret in terram Philiſthinorum, putarent Philiſthini, quòd non verè fugiebat à facie Saulis, ſed ſimulabat hoc, vt falleret eos, ideo non reciperent eum benignè. Item non *Quarto.* poterat ſecurè introire Dauid in terram Philiſthinorum, quia erat hoſtis eorum, & cum introiret caperent eum. Reſpondendum, quòd Dauid conuenientius deſcendebat ad manendum in terram Philiſthi- I norum, quàm in terram Moab, Ammon, vel Edom ex cauſis ſupra aſſignatis: nec ſequebatur aliquod inconueniens, vel periculum Dauid deſcendendo in terram Philiſthinorum. *Conueniẽter iuit Dauid ad terrã Philiſthinorum.* Quod patet, quia potius rex Achis ſuſcepit eum cum gaudio magno, & diligebat eum nimis, atque fauebat in omnibus, vt patet infra in litera. Diſpoſuerat etiam conſtituere eum cuſtodem capitis ſui, vt patet ſequenti cap. Cum autem dicitur, quòd melius maneret in terra Moab, vel Edom, aut Ammon, quàm in terram Philiſthinorum. Dicendum falſum eſſe, quia gentes iſtę cum haberent pacem cum Saule, poſſent tradere Dauid in manus eius, vt complacerent ei: Philiſthini autem, qui erant hoſtes Saulis, non traderent Dauid in K manus Saulis, ſed magis fauerent ei contra Saulem. Et quando dicitur, quòd pugnauerat contra Philiſthinos, & nõ contra Moabitas, Ammonitas, & Idumæos. Dicendum, quòd ex hac parte benignius reci- *Ad primã rationem in principio.* pere debuiſſent ipſi Dauid, quàm Philiſthini, quia tamen ipſi non erant hoſtes Saulis, & ſi peteret Saul ipſum Dauid traderent in manus eius: Philiſthini autem hoc non facerent, eo quòd erant hoſtes Saulis: ideo melius manebat apud eos. Nec obſtat, quòd Dauid pugnaſſet contra Philiſthinos, quia ſciebant ipſi, quòd hoc agebat iuſſu Saulis: vnde præcipuus hoſtis eorum erat Saul, & non Dauid: & quia tũc Saul erat hoſtis Dauid, libenter ſuſciperẽt Philiſthini Dauid, *Ad ſecundam.* vt nocerent Sauli. Ad ſecundum, cùm dicebatur, q̃

ite-

iterum venerat Dauid in terram Philiſthinorum,&
fuit in periculo, niſi finxiſſet ſe ſtultum, & receptus
eſt benignè in terram Moab. Dicendum,quod tunc
fuit Dauid in periculo,quia ibat ſolus,& putabatur,
quod iret ad fallendum Philiſthinos, quia aduentus
ſuus fuerat incognitus:nunc autem ibat Dauid palã
cum ſexcentis viris Et credendum eſt,quòd præmi-
ſerit aliquos nuncios ad regem Achis, vt reciperet
eum in terra ſua,& ille gratis ſuſcepit nũcios, & tũc
potuit ſecurè introire Dauid. Cum autem dicitur,
quòd receptus fuit benignè in terra Moab. Dicen-
dum,quod verum eſt,& tamen Dauid fuit ibi in pe
riculo,quod traderetur Sauli, vnde per prophetam
admonitus eſt recedere de terra Moab, ſupra capit.
22. Et ſi contendas, quòd non fuit factum propter
hoc,ſed ex alia cauſa receſſit de terra illa,ſemper ad-
huc manet ratio.ſ.quòd non expediebat Dauid ma-
nere in terra Moab, alioquin non iuſſiſſet Deus, ꝙ
inde recederet: ideo conuenientius erat Dauid in
quacunque alia terra, quàm in terra Moab, quia in
nulla terra prohibuerat Deus eum eſſe, niſi in terra
Moab. Ad tertium cum dicebatur,quòd Philiſthini
ſuſpicarentur Dauid moliri inſidias contra eos, &
non verè fugere à Saule. Dicendum,quòd non ſtat,
quia manifeſtum erat Philiſthinis, quod Saul perſe-
quebatur Dauid, cùm continuè perſequeretur eũ,
& abaliquanto tempore: præcipuè, quia perſecutio
iſta erat in confinibus terræ Philiſthinorum.ſ.in ſor
te Iudæ,in qua manſit ſemper Dauid tempore per-
ſecutionis, vt ſupra declaratum eſt:terra tamen Phi
liſthinorum erat coniuncta terrę Iudæ, cum eſſet
quædam pars ſortis Iudæ,vt patet Ioſue 15.iõ Phili
ſthini cognoſcere poterant faciliter iſtam perſecu-
tionem Dauid:nam id,quod ſemel factum eſt in ter
ra Iſrael cognouerunt Philiſthini.ſ. quomodo can-
tauerint mulieres coram Dauid. Percuſſit Saul mil-
le,&c.ſupra capi.21. & infra 29.ideo facilius cogno-
ſcere poterant perſecutionem Saulis contra Dauid,
quia ſæpè fiebat,& apud terram eorum. Vnde non
ſuſpicarentur Dauid moliri aliquas inſidias, ſed ne-
ceſſitate compulſum veniſſe in terra eorum. Et iſta
fuit vna de cauſis; quare à principio perſecutionis
non venit Dauid in terra Philiſthinorum .ſ. quia
putauit, quòd non crederent Philiſthini eum vere
fugere à Saule, cum nondum conſtaret de perſecu-
tione:nunc autem,quia conſtabat voluit confugere
ad eos. Ad quartum cum dicebatur,quòd Dauid nõ
poſſet ſecurè introire in terram Philiſthinorũ, quia
erat hoſtis eorum. Dicendum, quòd Dauid non in-
troiuit in terram illam nullo præmiſſo, ſed creden-
dum eſt,quòd miſerit aliquos nũcios ad regẽ Achis.
vt ſuſciperet eum, & illi inierunt aliqua pacta cum
rege Achis, vt non daret Dauid in manus Philiſthi-
norum,nec pateretur aliqua mala in terra eius:Nũ-
cij quoque Dauid præſtarent fidem ex parte eius,ꝙ
ipſe nullum malum faceret in terra Philiſthinorũ,
& ſic poſſet Dauid introire ſecurè in terram regis
Achis. *Vt deſperet Saul,ceſſetque me quærere*, ideſt, volo
fugere in terram Philiſthinorum, vt Saul deſperet
me poſſe capere,& ideo ceſſet me perſequi, q.d. Sal-
tem habebo hoc bonum fugiendo in terram Phili-
ſthinorum, quòd Saul nõ me inquietabit quotidie,
perſequendo: quia iam deſperabit, cum ſim extra
terram ſuam. *In cunctis finibus Iſrael*, ideſt,non quęret
iam me in aliqua parte terræ Iſrael, quia prius ipſe
conabatur me inquirere in omnibus terminis Iſrael,
cum dixiſſet, quòd ſi etiam in terra ſe obtruſerit, ꝑ-
ſcrutabor eum in cunctis millibus Iuda, ſupra c.23.
Nunc autẽ ſciens,quòd non eſſet in terminis Iſrael,
non quæreret eum. *Fugiam ergo manus eius*, id eſt,bonũ
A eſt igitur,quòd fugiam de poteſtate eius, ne aliquan
do poſſit me capere. *Et ſurrexit Dauid*.ſ.de terra Iſrael
in qua erat. *Et abijt ipſe,& ſexcenti viri cum eo*.ſ. ad terrã
Philiſthinorum,ad regem Achis. Et dicitur de ſexcẽ
tis viris,quia tot habebat nunc,& habuerat ex eo tẽ-
pore,quo introiuit in Ceilam,vt patet ſupra cap.23.
Poſtea autem, nunquam habuit plures viros, dum
fuit in terra Philiſthinorum,vt patet infra capit.29.
& 30. *Ad Achis filium Moab regem Geth*, ideſt, iſte Achis
erat rex Geth, & vocatur alio nomine Abimelech,
vt patet in ti. Pſalmi 33.& declaratum eſt, ſupra cap.
21. Iſte erat rex Geth, quia Geth eſt vna de ciuitati-
bus Metropolitanis terræ Philiſthinorum,quæ erãt
quinq;.ſ. Gaza,Azotus,Aſchalon,Geth,Accaron,
B & quælibet iſtarum habebat regem. Vnde vocan-
tur quinque reguli Philiſthinorum. Ioſue 13.ca. vel
quinque Satrapæ,vt patet ſupra cap.6.

Quare Dauid potius venit ad regem Geth, quàm ad aliquem alium de regibus Philiſthinorum.
Quæſtio VI.

QVAERET aliquis, quare magis Dauid venit
ad regem Geth, quàm ad aliquem alium de
regibus Philiſthinorum. Nicolaus reſpondet,quòd
iſte erat magnus hoſtis Saulis,ideo Dauid putauit ſe
manere ſecurius apud eum, quàm apud alium re-
gem. Sed hoc non multum apparet, quia quanquã
C in terra Philiſthinorum eſſent multi reges, tamen
non erant,vt multi,ſed vt vnus rex,& ideo quando
pugnabant contra Iſrael omnes pugnabant ſimul,
vt patet infra capi.29.& ſic non erat magis vnus de
regibus Philiſthinorum hoſtis Saulis,quàm alius. Si
autem vnus diceretur magis hoſtis quàm alius, hoc
eſſet, quia Saul plus nocebat terræ eius, quàm alijs
terris Philiſthinorum. Hoc tamen non ſtat,quia tũc
rex Accaron eſſet magis hoſtis regis Saulis, quàm
Geth:nam ſæpius Iſraelitæ vaſtabant terram Acca-
ron,quàm terram Geth, eoquòd terra Accarõ erat
magis coniuncta Iſraelitis. Sic patet ſupra capit.18.
Nam quando Saul petiuit præputia Philiſthinorũ à
Dauid,ipſe deſcendit in vrbem Accaron,& inde ac-
D cepit ducenta præputia. Patet etiam,quòd ſit magis
propinqua Accaron, quàm Geth Iſraelitis:quia di-
citur ſupra cap.7. redditæ ſunt vrbes, quas tulerant
Philiſthæi ab Iſrael,ab Accaron,vſque Geth, & ter-
minos ſuos, ergo non vocatur Saul magis hoſtis re-
gis Geth,quàm aliorum regum Philiſthinorum, tã-
quam magis nocuiſſet ei. Sed dicendum,quòd Da-
uid fugit ad iſtum regem, quia putauit eum melio-
rem virum, & liberaliorem ad ſuſcipiendum pere-
grinos omnibus regibus Philiſthinorum. Quod ſa-
tis apparet,quia libenter ſuſcepit eum, & dedit ei lo
cum ad habitandum,vt patet in litera. Alij tamen
reges Philiſthinorum non confidebant Dauid, vn-
de coegerunt eum recedere de bello, inuito Achis,
E infra cap.29. Item patet hoc, quia à principio, cum
fugit Dauid à Saule, non iuit ad aliquem alium re-
gem,niſi ad Achis, ſupra cap.21. ergo intelligebat ſi-
bi vtilius forè apud regẽ Achis, q̃ apud alios reges.

Quomodo Dauid auſus eſt ire in vrbem Geth.
Quæſtio VII.

QVAERET aliquis, quomodo Dauid auſus
eſt ire in vrbem Geth,cum ipſe occiderit Go-
liath virum fortiſſimum Philiſthinorũ,
qui erat de vrbe Geth, vt patet ſup. ca.17. Dicendũ
ꝙ ſi Dauid reſpexiſſet ad hoc,nõ debuiſſet ire in ali-
quam partem terræ Philiſthinorum: nõ quidem in
Ac-

Nõ dubitauit Dauid ire in Geth ꝑꝑ fœdera inita cum rege.

Accaron:quia occiderat ducentos viros,quorũ pręputia tulerat ad Saulẽ, & iſti erant Accaronitę ſup. F
c.18. Etiam non debebat ire in aliquam partem terrę Philiſthinorum,cum nulla eſſet,quam non infeſtaſſet Dauid,& de qua nõ occidiſſet multos viros,
cum ipſe eſſet princeps virorũ belli contra Philiſthinos ſup.cap.18. Nunc tamen deſcendit in terrã Philiſthinorum:quia fœdera inita fuerunt inter ipſum,
& regem Geth, quòd poſſet ſecurè manere in terra eius:ideo non obſtabat,quòd occidiſſet Goliath,vel alios Gethæos,cum rex ſuper hoc daret ei ſecuritatem, & prohiberet omnibus nocere ei. *Et habitauit Dauid cum Achis in Geth*. ſ.venit ad Achis, & mãſit ibi
cum eo in vrbe ſua,Sed hoc intelligendũ eſt de pauco tẽpore:quia immediatè petiuit Dauid ab Achis, G
quòd daret ei aliquẽ locum, in quo maneret extra Geth, & dedit ei vrbem Siceleg,vt patet infra,& ibi mãſit omnibus diebus, quibus fuit in terra Philiſthinorum *Ipſe, & viri eius, & domus eius*. ſ.omnes ſimul habitauerunt in eodem loco:nam non diſperſi, ſunt ꝑ loca, vt ſecurius manerent, & minus ſuſpecti haberentur. Dicitur de viris Dauid. i. de ſexcentis viris, quos habebat ſecum Dauid,vt patet ſup. Vocatur autem domus Dauid ſ.familia eius.ſ.pueri, & puellæ,& vxores,& omnes illi, qui non computant iter viros belli. *Et duæ vxores eius Achinoam Iezrahelitis, & Abigail vxor Nabal Carmeli*.i. duxit Dauid ſecum duas vxores,quas habebat in Geth: erant enim nunc tres
vxores Dauid ſ. Michol, Abigail, Achinoam:ſed Mi H
chol ablata fuerat ei violenter,& tradita Phalthi filio Lais,vt patet ſup cap 25.habebat ſolum duas,ſcilicet Abigail, & Achinoam: quarum Achinoã erat Iezrahelitis.i de vrbe Iezrael,vt patet ſup.c.25. Abigal autem erat vxor Nabal Carmeli.i.habitantes in Carmelo.ſ.quia prius fuit vxor Nabal, deinde accepit eam in vxorem ſupra cap.25. Habebat aũt Abigail poſſeſſionem magnã in Carmelo,quæ fuit poſſeſio Nabal:ſed nunc,inſtante perſecutione.receſſit de loco ipſo cum Dauid viro ſuo ĩ terram Philiſthinorum Sed credendũ eſt, quòd reliquerit aliquos de familia ſua in Carmelo, qui poſſeſſionis ſuę curã agerent *Et nunciatum eſt Saul, quod fugiſſet Dauid in Geth*.
ſ.Philiſthini,qui erant in Geth,indicauerunt hoc ali I
quibus Iſraelitis,& illi nunciauerũt hoc Sauli. *Et non addidit vltra, vt quæreret eum*.i.non curauit eũ vlterius inquirere in terra Iſrael, ſicut prius:quia ſciebat, ꝙ non erat ibi: Etiam non curauit petere illum a rege Geth:quia cum eſſet hoſtis eius, ſciebat,ꝙ nõ traderet ei Dauid:ſed magis faueret ipſi contra eum. In hoc autem innuitur, ꝙ Saul adhuc ꝑſecuturus erat Dauid.ſi manſiſſet in terra Iſrael,quanquam promiſiſſet ſupra, ꝙ non perſequeretur eum: quia tamen fugit,non potuit eum perſequi *Dixit autem Dauid ad Achis*. Hic ponitur ſecundum.ſ. Dauid manendi locus:petiuit enim à rege Achis aliquàm vrbẽ, in qua maneret,& dedit ei Siceleg. *Si inueni gratiã in oculis tuis*.
idelt,ſi diligis me,vel vis facere aliquid ꝑ me, da mi- K
hi locum,in quo maneam.Et dixit:Si inueni gratiã: quia eſt modus perſuadendi:nã ille,qui inuenit gratiam in oculis alterius, impetrat ab eo quod petit. *Detur mihi locus in vna vrbium regionis huius, vt habitẽ ibi*. i. da mihi aliquam ciuitatem ad manendum in ea: & non maneam hic in vrbe tua tecum.

Dauid cur noluit manere in Geth. *Quæſtio VIII.*

QVAERET aliquis, quare Dauid noluit manere in vrbe Geth,cum Achis:ſed petiuit aliã vrbem ad habitandum. Aliquis dicet, quòd hoc factũ eſt:quia habebat Dauid hoſtes ĩ vrbe Geth, ſcilicet, cognatos Goliath,qui erat Gethæus & ipſe occidetat illum,ſupra cap 17.vt ergo maneret ſecurus,voluit eſſe in alio loco,extra illam vrbem. Sed hoc nõ ſtat:quia ſi propter hoſtilitatem nollet manere ĩ vrbe Geth, etiam non debebat manere in aliqua de vrbibus Philiſthinorum, cũ nulla eſſet, cuius ciues nõ haberet in hoſtes, vt ſupra dictum eſt. Itẽ ſi propter hoſtilitatem vellet recedere de vrbe illa, potius deberet argui à contrario, ſcilicet ꝙ propter timorẽ non deberet recedere de illa vrbe: quia ſecurior eſſet Dauid, manendo cum rege Achis in eodem loco.cum tunc non auderet aliquis inſurgere contra ipſum propter reuerentiam regis, quàm ſi ſegregatus eſſet in alia vrbe:quia tunc haberent locum Phi
liſthini,ſi vellent congregari contra ipſum, & occidere eum in vrbe,in qua maneret.Item non ſtat, qa dixit Dauid,& habetur inf.in littera Cur manet ſeruus tuus in ciuitate regis tecum?q.d. ſuperfluũ eſt, & tędioſum: ergo propter aliã cauſam petiuit Dauid locum manendi, & non propter timorem cognatorum Goliath. Dicendum ergo, ꝙ fortè fecit hoc Dauid, ne aliqualiter attędiaret regẽ:quia fortè ciuitas illa,in qua manebat rex, non erat capax multorum,& ſi maneret ibi Dauid,cum eſſet ibi curia regis Achis, & Dauid haberet viros ſexcentos, & familiam,eſſet fortè graue regi:quia non eſſet locus ſpatioſus ad delectabiliter habitandũ, & hoc vr̃ ſignificare litera ſequens ſ. Cur manet ſeruus tuus
in ciuitate regis tecum?q d. Tędioſum eſt,& non eſt vtile, ꝙ ego occupem locum habitationis in vrbe regia,cum poſſim alibi habitare. Aliter poteſt dici, ꝙ Dauid fecit hoc propter verecundiam,& ne grauaret regem: quia fortè quando manebat cum rege in vrbe Geth,rex prouidebat ei,& familię ſuę de neceſſarijs, cum eſſet ibi Dauid tãquam ſeruus ſuus,in quo grauaretur ſatis, cum haberet Dauid ſecũ multos viros, & de hoc erubeſcebat Dauid: ideo voluit habere locum habitandi extra vrbem regis, vt iam ipſe ſibi prouideret ibi,& non grauaretur rex. Aliter dici poteſt,ꝙ Dauid hoc fecit, vt eſſet ibi conuenientius ad obſeruandum ceremonias legis ſuæ: & hoc propter duo. Primò,ne viri ſui declinarent ad
idolatriam:quia ſi maneret in vrbe regis,cum ibi eſſent templa ſolenniora Idolorum, quam in alijs locis,& celebriores cultus impenderentur ibi eis, inclinarentur aliqui de viris ſuis ad illa, quæ viderẽt: & iſtud erat, propter quod timebat egredi Dauid de terra Iſrael,& conquerebatur de illis, qui cogebant eum egredi dicens: Si filij hominum incitant te aduerſum me,maledicti ſunt in conſpectu Domini, q eiecerunt me hodie, vt non habitem in hæreditate Domini,dicentes. Vade, ſerui dijs alienis.q.d.Iſti dãt mihi occaſionem,vt ſeruiam Idolis,vt patet præce. cap. Nunc autem ſi acciperet Dauid alium locum ad habitandum ibi,non eſſet tanta opportunitas declinandi ad Idola:quia non eſſet cultus ita ſolennis
Idolorum,vel fortè nullus eſſet:vt ſi habitarent Dauid,& viri ſui ſoli in aliquo loco,ſicut factũ eſt, quia accepit Dauid Siceleg,in qua ſolum ipſe, & viri ſui habitauerint,vt colligitur infra 30.cap. Et ſic nõ eſſet aliquis idolatra,qui ibi poſſet inducere eos. Item ſi maneret Dauid in vrbe regis, cum rex eſſet Idolatria, aliqui de viris Dauid, vt complacerent regi, & vt non viderẽtur diſparis cultus, exhiberent aliquẽ honorem Idolis, ſaltem in exteriori reuerentia, & introirent aliqñ in tẽpla Idolorum, qñ aſſociarent regem euntẽ illùc,& hoc fieret eis in magnum ſcandalũ. Cum autem habitarent extra vrbem regis, nõ haberent iſta perſuaſiua ad colẽdum idola, ideo voluit inde declinare Dauid. Secundo proficiebat hoc

ad

ad cuſtodiam cęremoniarũ Iudaicarum: quia Iudęi A non communicant in cibis cum gentilibus. Et hoc quantũ ad duo. Primò quia gentiles ſæpè veſcũtur cibis conſecratis Dæmonibus, & quanq̃ ex hac conſecratione nihil ſanctitatis, mũdiciæ, vel immundicię cibi illi contrahant, vt probat Apoſtolus prima ad Corin. ca. 8. tamen Deus iuſſerat Iſraelitis, ne mãducarent cũ gentilibus, ne aliquãdo comederent de conſecratis Dęmonibus Exod cap. 34. Si tamen mãſiſſet Dauid in Geth, aliquando ipſe, & viri ſui comederent cum rege, & cum alijs gentilibus manducantibus cibos conſecratos Dæmonibus, & tunc ſi mãducarent Dauid, & viri ſui peccarent: ſi autem non manducarent, generaretur ſcandalum, ideo nõ expediebat Dauid manere ibi. Secundo erat differen- B tia in cibis: quia gentiles non diſtinguunt cibos, dicentes aliquid eſſe mundum, & aliquid immundũ: Iudęi autem diſtinguũt, & tenentur abſtinere à multis, vt patet Leui. c. 11. & Deuter. 14. Si ergo facerent iſtã diſtinctionem cum gentilibus, ſcandalizarẽtur, ſi autem nõ facerent, peccarent, ideo non expediebat Dauid, & viris ſuis manere in vrbe regis. Erant quoq; alię cęremonię Iudaicę, vt quantum ad obſeruationem feſtorum, & quædam alia, quæ non poſſent conuenienter ſeruare manendo cũ rege: qa rex nihil horum ſeruabat. Valde ergo expediẽs erat Dauid, vt non maneret in vrbe regia. Aliter dici poteſt, ꝙ hoc faciebat Dauid, propter modũ ſuũ viuendi in acquirendo neceſſaria: ipſe. n. de pręda ſuſtenta C tionem habebat, ideo aliquando per diem, & aliquãdo per noctem ſurgebat ad eundum in prædam, & ſi maneret in vrbe regis non poſſet ire quocũq; tẽpore vellet, ꝓpter cuſtodes vrbis, ideo expediebat, ꝙ haberet locũ per ſe, in quem introiret qñ vellet, & egrederetur. Item hoc erat: quia Dauid volebat, ꝙ occultaretur regi Achis modus viuendi ſuus. ſ. vnde prædaretur: nam fingebat, ꝙ faciebat prædã de terra Iſrael, & prædabatur de alijs gentibus, vt patet inf. Si tamen moraretur in vrbe regis, non potuiſſet Dauid ſufficienter occultare quod agebat: quia aliquando eundo, vel redeundo de præda cognoſceretur vbi prædaretur, quod eſſet ei in confuſionẽ magnã, & periculum, cognito ꝙ mentitus fuiſſet regi, D ideo expediebat ei, ꝙ moraret̃ in aliquo loco diſtãti ab vrbe regia, & ſic occultaret factum ſuum. *Cur. n. manet ſeruus tuus in ciuitate regis tecum.* i. ad quid ego, qui ſum ſeruus tuus, manebo tecum in ciuitate regia? q. d. inutile eſt, & oneroſum, ꝙ ego occupẽ locũ habitationis in vrbe regia, & non poſſit rex delectabiliter, & ſpatioſè manere in vrbe ſua.

Quare Geth vocatur ciuitas regis. *Quæſtio IX.*

QVAERET aliquis, quare vocabatur Geth vrbs regis, cũ ipſe haberet alias. Aliquis reſpondebit, ꝙ Achis, quanquã haberet in regno ſuo multas villulas, & vicos, tamen non habebat aliã vrbẽ, E niſi iſtam. Sed hoc non ſtat: quia Dauid dixit: det̃ mihi locus in vna vrbiũ regionis huius, ergo aliæ vrbes erant, præter Geth, in regno Achis. Sed dicendũ eſt, ꝙ vocat̃ Geth ciuitas regis propter tria. Primò, qa titulus regni denominabatur ab iſta ciuitate. ſ. vocabatur Achis rex Geth, vt patet ſup. cap. 21. & hic: Et hoc modo diuidebat̃ terra Philiſthinorũ in quinq; vrbes, à quibus denominabãtur quinq; tituli regũ, vt patet Ioſue c. 13. ſ. q̃ in quinq; regulos Philiſthijn diuidit̃ Gazæos, & Azotios, Aſcalonitas, Accaronitas, & Gethæos, & ſic ponitur ibi Geth, tanq̃ vnus titulus regni Secundo vocat̃ Geth ciuitas regis: qa in illa habitabat ſemper Achis: vnde apud iſtos anti A quos, qui erant parui reges, illa ciuitas, quæ erat eis titulus regni in denominando, illa erat, in qua habitabant ſemper, ſic patet de vrbe Aſtaroth, de qua dr̃ Ioſue. c. 13. ſ. Oẽ regnũ hoc in Baſan, qui regnauit in Aſtaroth, & Edrai, & ipe fuit de reliquijs Raphaim. Et Ioſue 12. dr̃. Terminus Og regis Baſan, qui habitauit in Aſtaroth, & in Edrai, & ſic pro eodem ponit̃ habitare, & regnare: quaſi rex in loco, in quo habitaret, ſemper ab illo denominaret regnum ſuum. Tertio vocat̃ Geth ciuitas regis: quia ipſa erat magna ciuitas, maior omnibus, quæ erãt in regno Achis. Vnde ipſa vocabat̃ prouincia: qa erat caput totius terræ Achis. Et hoc modo dicebantur eſſe in terra Philiſthinorũ ſolũ quinq; vrbes. i. quinq; metropoles, q̃ B erant capita aliarũ vrbiũ Philiſthinorũ. Et ſic accipitur. ſup cap. 6. Vbi aliquando vocantur iſtę quinquę vrbes, & aliquando quinq; prouinciæ. *Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg.* i. dedit ei tunc vrbem Siceleg videns, quòd iuſtè peteret.

An Siceleg data eſt Dauid ſolùm ad habitandum.
Quæſtio X.

QVAERET aliquis, an data fuerit ei Siceleg ſolum ad habitandum: quia Dauid ſolum petiuit vrbem ad habitandum, iõ Achis non daret ei niſi ad habitandũ? Itẽ qa Dauid erat extraneus, & nõ erat veriſimile, ꝙ Achis daret ei vnã vrbẽ regni ſui, C præcipuè quia regnum Achis erat paruum. Reſpõdendũ eſt, ꝙ Siceleg data fuit Dauid, non ſolũ ad habitandũ, ſed etiam data eſt ei in titulũ, vt eſſet ſua. Quod patet, quia dr̃ immediatè. Propter q̃ cauſam facta eſt Siceleg regum Iuda vſq; in diem hanc i. ex hoc, ꝙ Achis dedit eã Dauid, facta eſt regum Iuda i. pertinuit ad reges Iuda: ſi tamen, non dediſſet eam Achis Dauid niſi ad habitandũ, nõ habuiſſet ex hoc aliquem titulũ, iõ non pertineret poſtea ad ſucceſſores ſuos reges Iuda, data fuit ergo ei ĩ titulũ: & quia oĩa, quę erant ipſius Dauid, tranſierunt ad ſucceſſores ſuos iure hæreditario, & oẽs reges Iuda venerũt de ſtirpe Dauid, pertinuit poſtea ad eos iure ſucceſſionis. Item patet hoc: quia ſi Siceleg fuiſſet data Da D uid ſolum ad habitandum, non habuiſſet ipſe plenũ ius, ad hoc, ꝙ poſſet excludere habitatores eius de illa, excluſit tñ, & nõ manſerũt ibi niſi viri ſui, vt colligitur infra c. 30. ergo data fuit ei in titulum. Ad rationes in contrarium, cũ dicebatur ꝙ Dauid nõ petiuit vrbem niſi ad habitandum, dicendũ, ꝙ Dauid noluit petere vrbem in titulum. Primo quia verecũdũ ſibi erat, ꝙ ipſe peteret vnã vrbem in titulũ à rege Achis, cui nihil vnq̃ ſeruiuerat. Secundo, quia neſciebat ad quid proficeret ei, ꝙ illa vrbs eſſet ſua, cũ eſſet in terra hoſtili: Achis aũt, qui erat rex nimis liberalis, non ſolũ conceſſit id, quod petiuit Dauid. ſ. vt daret̃ vrbs ei ad habitandũ, ſed ẽt dedit eam in titulũ: quia conditio liberaliũ eſt, præſertim regum, E quos decet eſſe magnificos, vt abundantius tribuãt, q̃ petat̃. Ad ſecundũ cũ dicitur, ꝙ non erat veriſimile, ꝙ Achis daret vnã vrbẽ Dauid, q erat extraneus, Dicendum, ꝙ q̃q̃ eſſet extraneus, quia tñ Achis ſciebat eum eſſe virum probum, dedit ei vrbem & confidebat ei nimiũ: nã volebat eum facere cuſtodẽ capitis ſui, ſequenti c. Et ferebat cũ ſecũ in bellum cõtra Iudæos, de quorũ ſtirpe erat Dauid, nihil præſumens ꝯ eum, q̃q̃ præſumerent omnes alij reges Philiſthinorũ, vt patet infra c. 29. Pręcipuè quia non putabat Achis, ꝙ dabat vrbem alicui extraneo, ſed ſeruo ſuo: nam ex eo ꝙ Saul perſecutus fuerat nimis Dauid, & credebat, ꝙ Dauid feciſſet multa mala cõtra Iſraelitas, putauit, ꝙ nunq̃ reconciliaret̃ eis, ſed ma-

Ad rõnes in princi.

Ad ſecundum.

maneret ſemper, vt ſeru' ſuus, vt patet inf. in litera. ſ. credidit Dauid Achis, dicẽs: Multa mala operatus eſt contra populum ſuum Iſrael: erit igitur mihi ſeruus ſempiternus. Satis ergo veriſimile erat, ꝙ daret ei vnam vrbem. *Propter quàm cauſam facta eſt Siceleg regum Iuda.* i. propter hoc, quòd Achis dedit vrbem, Siceleg Dauid facta eſt regum Iuda. i. pertinuit ſemꝑ ad eos: quia illi erant de ſtirpe Dauid, & omnia, quæ erant ipſius Dauid, tranſibant ad ſucceſſores ſuos.

Siceleg quomodo tranſiuit ad omnes reges Iuda iure hereditario, cum Dauid perdiderit eam. *Quæſtio XI.*

QVAERET aliquis, q̃uo tranſiuit ex hoc Siceleg ſpãliter ad oẽs reges Iuda: nã Dauid non habuit Siceleg ſemper ex eo tp̃e, quo ei donata eſt ꝑ regem Achis: nam qñ receſſit in terram Iſrael, perdidit eam, & ſic deſinebat eſſe ſua: ideo q̃q̃ poſtea Dauid acquireret Siceleg, & alias vrbes terrę Philiſthinorum, non pertinebat Siceleg ad eum eo iure, quo prius, ſed ſicut omnes alię vrbes Iſrael pertinebant ad eum, quia rex erat, ita pertinebat Siceleg. Simile patet de vrbibus terræ Moabitarũ, quas poſſidebat rex Seon: nã Deus iuſſit, ꝙ Iſraelitę non acciperent nec vnum veſtigium terræ de regione Moabitarũ Deute. c. 2. Acceperunt tñ multas ciuitates, quę fuerant olim de terra Moabitarum, & tunc erãt ipſius regis Seon, vt patet Num. c. 21. Nec in hoc agebant ꝯ legẽ Dei: ſi tñ Moabitæ adhuc habuiſſent aliquid iuris in ciuitatibus illis, non potuiſſent Iſraelitę accipere eas. poſtq̃ perdiderunt eas nihil habebant in illis: ita Dauid, poſtq̃ perdidit Siceleg, nihil retinuit ſibi de iure illo, quod acquiſiuit ꝑ donationẽ Achis: vnde q̃q̃ poſtea acquireret Siceleg iure bellico, non haberet in ea aliquid de iure priori, ſed haberet nouũ titulum ſicut in alijs vrbibus, quas acquireret: iõ nihil ſpãlius haberet Dauid, quod tranſmitteret ad poſteros ĩ vrbe Siceleg, q̃ in cęteris, ſic ẽt patet in reſponſione Iepte Galaaditis ꝯ regem Amon, cũ peterent ciuitates, quæ olim pertinuerant ad Amon, & Moab tẽpore Iepte ab Iſraelitis: & ipſe defendẽs ſe iuridicè dixit, ꝙ Iſraelitę nihil tulerant de terra Moab, nec Amon, ſed de terra Seon regis Amorrhæi, vt patet Iudi. c. 11. Et hoc quia ciuitates illę, q̃q̃ fuiſſent olim Moabitarum, & Amonitarũ: quia tñ iam perdiderant eas, nihil iuris habebãt in illis: & ſic Iſraelitę, accipientes eas, non accipiebãt aliquid de terra Amonitarum, & Moabitarũ, ſed de terra Seõ regis Amorrhęi. Sic igitur eſſet hic, ꝙ Dauid quanq̃ acquireret Siceleg, nõ acciperet eam eo titulo, quo prius habebat, ſed alio nouo titulo. i. iure bellico: iõ nõ poterat ſpãlius pertinere iſta ciuitas ad reges Iuda, q̃ aliæ ciuitates. Aliquis reſpondebit ꝙ poſtq̃ã Dauid accepit iſtã ciuitatẽ ex donatione Achis, nũq̃ eam perdidit, & quia ille fuit titulus ſpãlis, cum nullam aliam vrbem haberet Dauid ex donatione, niſi iſtam, erat iſta propriè vrbs ſua & non erat regni Iſrael: quia non acquiſierant eam Iſraelitæ, vel aliqui reges eorum. Sed hoc non multum ſtat: quia vr̃ Dauid iſtam vrbem perdidiſſe: nam mortuo Saule, receſſit de ea. & ipſa relicta eſt in poteſtate Philiſthinorum, ſicut patet inf. 2. li. c. 2. Nã Dauid fecit plãctum magnum pro Saule, & Ionatha, & erat tunc in Siceleg, vt patet inf 2. lib. c. 1. Et tũc conſuluit Dauid Dominum, an aſcenderet in aliquam de ciuitatibus Iuda, eo lib ca. 2. Et tunc dr̃, ꝙ Dauid, & vxores ſuæ, & oẽs viri ſui aſcenderunt in Hebron: ergo nõ reliquit Dauid cuſtodientes Siceleg, & conſequẽter redacta eſt in poteſtatem Philiſthinorum, ſicut prius: iõ nũq̃ ꝑtineret poſtea ad Dauid, vel poſteros ſuos, niſi no-

F uiter eam acquirerent. Et tunc videbatur pertinere eodẽ iure, quo oẽs aliæ, q̃ acquirerentur de poteſtate Philiſthinorum. Dicendum igitur, ꝙ Siceleg pertinuit ad reges Iuda iure ſpeciali, ex ſucceſſione Dauid: nã licet perdita eſt quantũ ad poſſeſſionẽ. ſ. qa Dauid & viri eius fugerũt de ea veniẽtes in terrã Iſrael, & poſtea non auſi ſunt redire illuc: vnde perdiderunt poſſeſſionem tam naturalẽ, q̃ ciuilem, nõ tñ perdidit Dauid proprietatẽ, ideo qñ poſtea acquiſiuit eam de manu Philiſthinorũ non accepit illam, tanq̃ vnam de alijs ciuitatibus, quæ erant in poteſtate Philiſthinorum, ſed accepit eam iure ſpeciali. ſ. recuperauit ſolum poſſeſſionem: nam proprietatem iam habebat, ideo ſicut a principio accepit eam, nõ

G tanq̃ rex Iuda, vel Iſrael, ſed tanq̃ ſingularis perſona ex donatione, ideo pertinuit ad eum, & ad poſteros ſuos, non inquantum erant reges, ſed inquantũ erãt ſucceſſores Dauid. Quod patet quia Dauid acquiſiuit alias vrbes terræ Philiſthinorũ vt habet primo Paral. c. 18. ſ. Factũ eſt poſt hoc, vt percuteret Dauid, Philiſthiim, & humiliaret eos, & tolleret Geth, & filias eius de manu Philiſthiim. De iſtis tñ non dr̃, ꝙ ꝑtinuerit ad Dauid, & poſteros eius: ergo vr̃ ꝙ ſemper retinuit Dauid ſibi titulũ Siceleg ex donatione. Cũ aũt obijcitur de vrbibus terræ Amon, & Moab, Num. c. 21. Et de reſponſione Iepte, Iud. c. 11. nõ eſt ſimile: quia Amonitę, & Moabitę perdiderunt vrbes illas, quas acquiſiuit Seon iure bellico. iõ Amo-

H nitæ, & Moabitæ non habebant in eis aliquẽ titulũ poſſeſſionis, vel proprietatis. Dauid autem quãquã perdiderit Siceleg quantum ad poſſeſſionem, tamẽ non perdidit titulum, ideo ſemper manſit ius ei, & ſucceſſoribus ſuis.

Siceleg quomodo fuit regum Iuda. *Quæſtio XII.*

QVAERETVR vlterius, q̃uo poterat eſſe Siceleg regum Iuda. quia non ſolum iſta vrbs ꝑtinebat ad eos, ſed ẽt omnes aliæ vrbes, q̃ erant in regno Iuda. Aliquis reſpondebit, ꝙ non fuit acquiſitum aliquod ius ſpeciale regibus Iuda in Siceleg, niſi in præiudiciũ virorum de tribu Symeon. Pro quo ſciendũ, ꝙ tribui Iuda à principio fuit data magna

I ſors, quæ habetur Ioſue c. 15. & inter vrbes eius fuit vna Siceleg, vt patet eo. c. Poſtea aũt, cũ emendatæ fuerunt ſortes, quia tribus Iuda acceperat magnã ſortẽ, quædam pars eius data eſt tribui Symeon, & illa pars fuit ſolũ ſors tribus Simeon, Ioſue. ca. 19. & in parte iſta non venit ciuitas Siceleg ad tribum Iuda, ſed ad tribũ Symeon: iõ Dauid, & poſteri ſui poterant acquirere Siceleg in pręiudicium virorũ de tribu Simeon, cũ Dauid eſſet de tribu Iuda, & Siceleg eſſet in ſorte Symeon. Sed hoc non ſtat: quia aut Dauid, & poſteri ſui acquiſierunt Siceleg inquantũ reges, aut inquantum perſonæ priuatæ: ſi inquantũ reges, non ſtat: quia hoc modo non ſolum Siceleg, ſed ẽt oẽs vrbes regni Iuda pertinebant ad reges Iu-

K da: Si aũt inquantũ priuatę perſonæ, aut hoc erit inquantum Dauid, & poſteri ſui erant de tribu Iuda, aut inquantũ erant quędã ſingulares perſonæ non magis de tribu Iuda, q̃ de quacũq; alia: Si primo modo, non ſtat: qa tunc non diceretur pertinuiſſe Siceleg ad Dauid, & reges Iuda, ſed ad tribũ Iuda. Hoc autem non ſtat: qa nullo modo vna tribus poterat præſcriptione, donatione, emptione, aut aliquo titulo habere aliquid, quod ſemel pertinuerat ad aliã tribu, vt probatũ fuit Leui. c. 5. Et ratio eſt, qa Deus iuſſit, ꝙ manerent familię, & tribus in diſtinctione ſua, ſicut Deus diſtinxerat eas à principio, Nume. c. 36. Hoc autem non erat, niſi per poſſeſſiones, vt patet eo. c. & Num. 27. Sed dicendum eſt, quòd Siceleg

per-

pertinuit ad Dauid, & poſtea ad omnes reges Iuda quodam iure ſpeciali, ſcilicet: quia omnia loca, quę erant in regno Iudæ pertinebant ad reges Iuda inquantum erant reges, Siceleg tamen, non pertinebat ad eos inquantum erant reges, ſed inquantum erant ſucceſſores Dauid: ideo licet familia Dauid priuata fuiſſet regno à Deo, tamen non fuiſſet priuata dominio vrbis Siceleg, ſed poſteri Dauid eſſent ſemper Domini illius vrbis, eo quod Dauid acquiſiuit vrbem illam non iure regali, nec quando erat rex, ſed prius quando erat priuata perſona. ideo filij Dauid, quanquam eſſent reges, non acquirebant vrbem Siceleg, vt reges, ſed vt filij Dauid. Sed aliqs dicet, ꝙ acquirebant eam tanquã reges, quia non dr̃ hic, ꝙ facta eſt Siceleg filiorum Dauid, ſed facta eſt regum Iuda. Dicendũ, ꝙ oẽs reges Iuda, qui fuerunt poſt Dauid, fuerunt de ſtirpe eius, & erant de primogenitis: vel ſaltem tales quibus patres poterãt, & volebãt tribuere primogeniturã, ſicut fuit in Salomone filio Dauid, qui nõ fuit primogenitus, & in Abia filio Roboam, qui non erat primogenitus eius: & tñ ex voluntate patrum trãſlatum eſt regnum in iſtos vt patet 2. Paralip. c. 12. & 13. Primogeniti tñ in veteri teſtamento erant potiores in ſucceſſione paterna: nam ipſi habebant duas partes, & quilibet de fratribus habebat vnam, vt patet Deut cap. 21. Iſtud eſt principium liberorum eius, dabitque ei de his, quæ habuerit cuncta duplicia: ideo cũ iſta lex eſſet in vulgaribus, à fortiori manebat in regibus, vbi magis obſeruantur iura primogenituræ. Et quia illi, qui ſuccedebant in regno Iudæ erant de primogenitis ſtirpis Dauid, vel ad quos peruenerant iura primogenituræ, ideo potiſſima pars ſucceſſionis erat eorũ, & quia Siceleg proueniebat ex ſucceſſione Dauid pertinebat ad reges Iuda, non quia reges erant, ſed quia primogeniti. Et quia nunquã cõtigit aliquẽ fuiſſe regẽ de ſtirpe Dauid, quin ille eſſet de primogenitis, & ad quem perueniſſent iura primogenituræ, habuerunt ſemper reges Iudæ vrbem Siceleg, *Vſque in diem hanc.* Ideſt, fuit ſemper vrbs Siceleg regum Iuda, vſque ad diem, qua ſcriptus eſt iſte liber, quòd fuit poſt mortem Dauid per Iſaiam prophetam, vel per Ieremiam, vt alij volunt.

Quomodo Siceleg fuit regum Iuda, cum pertineret ad tribum Simeon.
Quæſt. XIII.

QVAERET vlterius, quomodo poterat Siceleg eſſe regum Iuda? Et videtur, quòd hoc erat contra legem: nam Siceleg erat ciuitas tribus Simeon, vt patet Ioſue 19. capit. Reges autem Iuda erant de tribu Iuda, ideo non poterant poſſidere aliquid, quod erat de alia tribu, vt patet Leuit. capitol. 25. vbi iubetur, quòd etiam ſi aliquis vendidiſſet poſſeſſionem ſuam, quòd illa rediret ad eum in iubileo, non dando aliquam pecuniã, quia in illo anno omnis homo debebat redire ad poſſeſſionem ſuam priſtinam, & hoc intelligitur ſiue aliquis vendat homini de tribu ſua, ſiue de alia tribu. Si igitur res venditæ immobiles redibant ad venditorem in iubileo, à fortiori redirent, ſi eſſent alienatę quocunque alio modo, quia nihil eſt, quo magis iuſtè aliquis debeat carere re ſua, quàm ſi illã ſpontè vendiderit. Item patet hoc clarius, quia Nu. ca. 36 conqueſti ſunt filij Ephraim, ꝙ filiæ Salphaad nubebant viris aliarum tribuum, & per hoc poſſeſſio illarum tranſiret ad alias tribus, & Deus dixit: nubant quibus voluerint, tantum vt ſuę tribus hominibus nubant, ne commiſceatur poſſeſſio filiorum Iſ-

A rael de tribu in tribum: ergo non poterat vna tribus poſſidere id, quod poſſidebat aliquando alia tribus, & non ſolum hoc, immo etiam vnus vir de vna familia eiuſdem tribus non poterat habere poſſeſſionem viri alterius eiuſdem tribus, nec debebat accipere vxorem de diuerſa familia, vt patet præalle. ca. ſcilicet. Omnes viri ducent vxores de tribu, & cognatione ſua, & cunctæ fœminæ maritos de eadem tribu accipient, vt hæreditas permaneat in familijs, nec ſibi miſceantur tribus, ſed ita maneant, vt à Domino ſeparatæ ſunt. Non poterat igitur poſſeſſio tribus Simeon trãſire ad aliquem de tribu Iuda. Itẽ non videtur, quòd haberent ſufficientem titulum filij Dauid ad poſſidendum Siceleg: nam etiam ſi in-
B ter Hebræos licitum fuiſſet cuilibet vẽdere poſſeſſionem ſuam, vel qualitercunque alienare, ita vt in æternum nunquam rediret ad eum, tamen adhuc filij Dauid non poterant habere Siceleg, quia erat de tribu Simeon, & viri illius tribus non vendiderunt, nec donauerunt, aut aliqualiter tranſtulerunt eam in Dauid, & poſteros ſuos: ergo non pertinebat ad Dauid, & reges Iudæ. Et ſi dicas, ꝙ Achis dedit Dauid iſtam vrbem. Non obſtat, quia res inter alios acta, alijs non præiudicat: Achis autem non erat de tribu Simeon: ideo quanquam dederit vrbẽ Dauid, non præiudicabatur ex hoc tribui Simeon, nec acquirebatur aliquod ius Dauid, & poſteris ſuis. Aliquis reſpondebit, quod vetita erat inter Hæbreos
C commixtio poſſeſſionum, & tranſitus de vna tribu, & familia in alteram, hoc tamẽ non ſimpliciter, ſed vſque ad iubileum, vt patet Leui. capit. 25. & Num. 36. Quia vſque ad illud tempus poterat aliquid vendi, vel donari, ſed in iubileo redibat ad priorem Dominum. Ita dicetur, ꝙ Siceleg fuit regum Iuda vſque ad iubileum, poſtea autem redijt ad tribum Simeon. Sed iſta reſponſio non ſtat. Primo, quia dr̃ hic: vſq; ad diem hanc, & intelligitur de ſcriptura libri. Sed liber fuit ſcriptus per Iſaiã, vel per Ieremiã. Inter tempus tamen cuiuſlibet illorum, & donationis factæ Dauid de Siceleg tranſierunt plures, quàm ducenti anni, vt patet computando per tempora regum vſque ad captiuitatem Babylonicam: quia
D tunc viuebat Ieremias, vt patet per totum librum ſuum, vel vſque ad regem Manaſſe, ſub quo mortuus eſt Iſaias: ſed in his temporibus tranſirent quatuor, vel quinque iubilei: ergo vltra iubileum manſit Siceleg apud poſteros Dauid. Secundò, non ſtat: quia dicitur, quod fuit Siceleg regum Iuda, & ad hoc oportet, quòd ſaltem fuerit duorum regum Iuda. Sed non ſtat, quia primus rex de tribu Iuda fuit Dauid, ſecundus fuit Salomon, iſti tamen regnauerunt pluſquam per vnum iubileum: nam Dauid accepit Siceleg antequam eſſet rex Iudæ, vel Iſrael, quia poſtea factus eſt rex Iudæ, infra 2. lib. capit. 2. Et poſtea rex Iſrael, eodem lib. capit. 5. Regnauit tamen Dauid quadraginta annis, vt patet in-
E fra 3. lib. capit. 2. Salomon autem ſucceſſor ſuus regnauit etiam quadraginta annis, eodem lib. capit. 11. Si ergo illi duo reges Iuda habuiſſent Siceleg, oportebat, quòd tenerent eam vltra iubileum. Item non ſtat tertiò: quia iſtud eſt quando quis vendit poſſeſſionem ſuam alteri, quia poterit eam habere in iubileo: hic tamen non fuit facta venditio, quia filij Simeon, quorum erat Siceleg nihil vendiderunt, aut donauerunt, vel qualitercunque tranſtulerunt in Dauid, & poſteros ſuos: ergo non tenebat in eis lex de iubileo data. Quartò non ſtat, quia iſta poſitio non reſpondet ad vltimam rationem in contrariũ. ſ. ꝙ filij Simeon nihil egerunt hic, ſed ſolũ Achis donauit vrbẽ Dauid, ideo non tenet lex de

jubileo, quia illa ſolũ tenet, quando Dominus trãſfert poſſeſſionẽ ſuam in alterum. Reſpondendũ eſt igitur, ꝙ Siceleg pertinuit ad Dauid, & oẽs reges de ſtirpe ſua, vſque ad diem, quo ſcriptus fuit liber iſte, ſiue fuerit per Ieremiã, ſiue per Iſaiam, & nõ ſolum vſque tunc, ſed etiam quandiu fuerunt reges Iuda, tandiu habuerunt Siceleg, quia ius iſtud erat in æternum. Et quãdo dicitur, ꝙ poſſeſſio vnius Tribus nõ debebat tranſire in aliam tribum, iam reſpõſum eſt, per hoc ꝙ Siceleg data fuit Dauid, non fuit pars poſſeſſionis tribus Iuda, ita vt augeretur poſſeſſio Iudæ, & decreſceret poſſeſſio tribus Symeon, ſed ſolũ peruenit ad Dauid, & poſteros ſuos Siceleg, vt ad priuatas perſonas, non inquantum magis erant de iſta tribu, q̃ de illa. Cum autem vlterius obijcitur, ꝙ non ſolum poſſeſſiones tribuum debebant mutari, ſed etiã poſſeſſiones quarundam tribuum, Num. c. 36. Dicẽdum, ꝙ quanquam Siceleg fuerit Dauid, & ſucceſſorũ ſuorum, tamen non tollebantˉ poſſeſſiones illius filiis Symeon, & ſic non tranſibat poſſeſſio de tribu in tribum. Pro quo ſciendum, ꝙ in vrbe Siceleg duo conſiderabantur. Primò ipſa ciuitas cum territorio ſuo. Secundò poſſeſſiones particulares intra vrbem, vel in territorio eius. Primò modo Siceleg non erat alicuius viri de tribu Symeõ, nec multorum ſimul, ſed erat ipſius tribus Simeõ. ſ. ꝙ erat intra latitudinẽ ſortis ſuæ. Secundò modo, ea, quæ erant in vrbe Siceleg, & in territorio ſuo pertinebant ſpecialiter ad iſtos, vel ad illos viros de tribu Simeõ, nec multorũ ſimul, ſed erat ipſius trib⁹ Simeõ. Poterat aũt vtroq; modo Siceleg pertinere ad alios, q̃ ad filios Symeõ. Primò modo, ſi ciuitas cum territorio ſuo inciperet pertinere ad aliã tribũ, qa tunc nõ maneret in tribu Simeon, ſed decreſceret de illa, & accreſceret tribui Iudæ, vel alteri: nec poterat aliter ꝑdi ciuitas Siceleg q̃tũ ad primũ modũ, niſi ſic: Nã licet habitarent ibi alij viri de tribu Symeon, q̃ illi, q habitabãt, vel alij ẽt de alia tribu, dum tamen maneret Siceleg cum territorio ſuo intra ſortem Simeon, non perdebatur Siceleg: Sic patet de vrbibus ſacerdorum, & leuitarum: nam quælibet tribus dedit aliquas ciuitates ſacerdotibus, aut leuitis, vt patet Ioſue c. 21. & 1. Paral. ca. 6. Tamen non fuit aliquid diminutum de aliqua tribu, quia ciuitates illæ manebant intra ſortes tribuum ſuarum. Secundo modo accipiendo poſſeſſiones vrbis Siceleg particulares poterant dupliciter perdi. Vno modo ſi poſſeſſiones illæ darentˉ viris alterius tribus, q̃q̃ maneret Siceleg intra ſortem Simeon. Alio modo perdebantur, ſi aliqui de tribu Simeon poſſiderent illa, quæ erant in vrbe, & in territorio, & daretur alijs viris eiuſdem tribus, qui non eſſent ſucceſſores iſtorum. Nunc aũt dicendum, ꝙ nullo mõ prædictorũ ꝑiudicabatˉ tribui Simeon, q̃q̃ poſteri Dauid poſſiderent Siceleg. Non primo mõ, quia Siceleg, ſemper manſit in tribu Simeon, q̃q̃ poſſideretˉ à poſteris Dauid. Non ſecundo modo, quia Dauid, & viri ſui non habuerunt Siceleg, quaſi oẽs poſſeſſiones Siceleg eſſent ſuæ, quia tunc oportebat, ꝙ nulli de tribu Symeon habitarent in Siceleg, vel ſi habitarent, eſſent coloni Dauid, & poſterorũ ſuorũ, cũ nunq̃ eſſent Dñi alicuius poſſeſſionis: Sed dicẽdũ, ꝙ iſti habuerunt vrbẽ Siceleg, non quantũ ad poſſeſſiones, ſed quantũ ad aliqua iura Dñij, quæ hẽbãt in loco illo, & ſic non præiudicabatˉ filijs Simeon, qa oẽs poſſeſſiones Siceleg erant ſuæ, nec erat ꝯ legẽ de non tranſmutando poſſeſſiones, quia ſic non tranſibant poſſeſſiones tribus Simeon ad aliã tribũ, vel ad alias perſonas. Sed tunc obijciet aliquis, quia ſi ſolũ pertinebat dominium iſtius vrbis ad regem Iuda, & non poſſeſſiones, ꝙ nõ erat aliquid magis ſpeciale in

F vrbe Siceleg, q̃ in alijs: quia in omnibus alijs vrbibus regni Iuda habebant reges iſta iura, ſcriptura tamen non poſuiſſet ſpecialiter de Siceleg, niſi habuiſſent ibi reges aliquid ſpecialius, q̃ in alijs vrbibus. Dicendum, ꝙ reges Iuda habebant iura in quolibet loco regni, in quantum erant reges. In vrbe autem Siceleg habebant maiora, & ſpecialiora iura, quia pertinebat ad eos Siceleg dupliciter. ſ. inquantum reges erant, & inquantum proueniebat eis ex patrimonio Dauid. Iſta differentia iurium apparet in Epiſcopis, quia in quolibet loco Epiſcopatuũ ſuorum, habent aliqua iura ſaltem in ſpiritualibus, alia tñ loca ſunt, quæ vocantur cameræ eorũ, & habent ibi maiora iura. ſ. in ſpiritualibus, & temporalibus. Proportionaliter
G autem accipiendum eſt in regibus Iuda reſpectu Siceleg, & aliarum vrbium. Ad rationem vltimam, cum dicebatur, ꝙ Achis dedit vrbem Siceleg, & non filij Simeon, ideo nullum ius acquirebatur Dauid. Dicendum ꝙ. q̃q̃ vrbs Siceleg eſſet ſortis Simeon, tñ viri huius tribus nunquam acceperant eam in poſſeſſionem, ſed ſolũ in diuiſione ſortium peruenerat eis. Ioſue 19. c. Philiſthini aũt poſſidebant eam nunc, & pertinebat ad Achis, qui iuſtè eam poſſidebat; iõ poterat ius ſuum alteri cedere, ceſſit autem illud Dauid, ideo profuit, non quidem in præiudiciũ filiorũ Simeon, ita ꝙ tranſiret Siceleg ad aliam tribum, vel ꝙ poſſeſſiones vrbanæ, vel ruſticæ eius pertinerent ad Dauid, & poſteros ſuos, ſed ſolum iura quædam
H ſpecialis dominij, de quibus ſupra declaratum eſt. Et hoc ſatis potuit transfere Achis in Dauid.

Quomodo vrbs Siceleg vſque ad hoc tempus fuit regum Iuda, cum tempore Roboam omnes tranſierunt ad Hieroboam. Quæſt. XIIII.

QVAERETVR vlterius, quomodo potuit eſſe vrbs Siceleg regum Iuda, vſq; ad diem, de qua hic dr, quia Siceleg erat in tribu Simeon, & tpe Roboam oẽs tribus tranſierunt ad Ieroboam, præter Iudam, & Beniamin; ergo Siceleg non manſit in poteſtate regum Iuda. Aliquis reſpondebit, ꝙ verum eſt, ꝙ fuit Siceleg regum Iuda vſq; ad diem, qua ſcriptus
I fuerit iſte liber, tamẽ iſte liber ſcriptus fuit à Dauid, & toto tempore ſuo fuit Siceleg in poteſtate regum Iuda. Sed hoc non ſtat, quia licet poſſimus aſſerere aliquam partem libri huius ſcriptam fuiſſe à Samuele, & aliam à Dauid, tamen dicere, ꝙ totum ſcripſerit Dauid, vel Samuel, falſum eſt: quia dicitur hic, ꝙ fuerit Siceleg regum Iuda: & tamẽ quando erat Dauid nondum fuerat aliquis regum Iuda, niſi ipſe: iõ non diceret regum Iuda. Nec valet ſi aliquis dicat, ꝙ Dauid erat propheta, & poterat deſcribere aliquid futurum, quia hic non ſcribitur per modum ꝓphetiæ, ſed per modum hiſtoriæ: Et claro, ꝙ vellemus accipere per modum prophetiæ, non poſſumus: quia tunc deberet dici. Facta eſt Siceleg regum Iuda, ſed
K dicitur vſque in diem hanc: ergo neceſſe eſt, ꝙ quando de illa ſcriptum fuit hoc, iam præterijſſent aliqui reges Iuda: ideo neceſſe eſt dici, quòd ſcriptus fuerit liber iſte ab alio, ſcilicet ab Iſaia, vel Ieremia. Aliter reſpondent alij, quòd fuit Siceleg regum Iuda, qa fuit Dauid, & Salomonis, qui fuerunt reges Iuda: deinde tempore Roboam tranſiuit Siceleg ad reges Iſrael cum tribu Simeon. Sed hoc non ſtat, quia non ſolum dicitur hic, quòd fuit Siceleg regum Iuda, ſed etiam dicitur, vſq; in diem hanc. ſ. qñ ſcriptus fuit liber iſte, ſed ſcriptus fuit à Ieremia, vel Iſaia: ergo vſque ad tempus alicuius illorum manſit Siceleg apud reges Iuda. Alij igitur reſpondent aliter, ꝙ Siceleg ſemper fuit regum Iuda, eo ꝙ tribus Simeon

Totũ hũc librum nõ potuit Dauid ſcripſiſſe.

in qua

in qua erat Siceleg, manſit ſemper cum regibus Iuda, nam tribus Symeon erat parua,& accepit poſſeſſionem, partem quandam ſortis Iudæ, quæ erat in medio ſortis Iudæ, vt patet Ioſue c.19.ſ. Hoc eſt hæreditas filiorum Simeon, in poſſeſſione filiorum Iuda: quia maior erat, & idcirco poſſederunt filij Simeon in medio hæreditatis eorũ. Cum ergo tribus Iudæ manſerit cùm regibus Iudæ, oportebat, ꝙ tribus Simeon maneret cũ illis; & ſic Siceleg maneret in poteſtate regum Iuda. Sed hoc non ſtat: qa qñ diuiſum eſt regnũ tpe Roboã, decẽ tribus fuerũt cum Ieroboam,& duę ſolùm cũ Roboam. Sic dixit propheta ad Ieroboam, qñ diuiſit pallium ſuum in duodecim partes, & dedit decẽ ſciſſuras Ieroboã, ꝑ quas ſignabantur decẽ tribus. Et ſubditur. Auferam regnum de manu filij eius, & dabo tibi decẽ tribus, vt patet ĩ.3.li.c.11. Ergo tribus Simeon erat cũ iſtis, alioquin non fuiſſent decẽ tribus cum Ieroboã. Itẽ patet: quia Roboam fuit rex ſolũ ſuper Iudã, & Beniamin, vt patet 2.Paral.c.11. Ergo non remanſit tribus Simeon cum eo, & conſequenter nec Siceleg. Reſpõdendũ ergo aliter, ꝙ vrbs Siceleg manſit ſemper apud reges Iuda, ẽt facta diuiſione regni: qa cum Siceleg ꝑtineret ſpecialiter ad reges Iudæ, habebãt ibi ſpecialia præſidia,& cuſtodes,& illi tenuerũt vrbe qñ facta eſt diuiſio regni, ne tranſiret ad Ieroboã, vel fortè capta eſt bello.& hoc facile erat, cum poſſeſſio Simeon eſſet in medio ſortis Iudę: Ioſue c.19. Sic ẽt fuit de alijs vrbibus regum Iſrael: nam aliquæ bello acceptæ fuerunt à regibus Iuda,& econtrario aliquę acceptæ fuerunt à regibus Iſrael de regno Iudæ. Aliter autem, & melius dici poteſt, ꝙ q̃q reges Iudæ, & Iſrael habuerunt bella inter ſe, à principio diuiſionis regni, tñ Deus iuſſit, ꝙ nõ pugnarẽt inter ſe, vt patet infra.3.lib.ca.12.& 2.Paralipo.11. iõ poſt aliqua tẽpora, pax fuit inter reges Iuda, & Iſrael, & iuuabant ſe mutuo ad bellum, vt patet de rege Ioſaphat, qui adiuuit Achab regem Iſrael, in bello ↄ Syros ĩ 3.lib.cap.22. Ideo qñ factæ ſunt iſtæ concordiæ credendũ eſt ꝙ illa, q̃ pertinebant ad reges Iudæ, reſtituta fuerint eis: totum aũt regnũ, qđ fuerat Salomonis,& Dauid, nõ fuit reſtitutũ filijs Dauid regibꝰ Iuda: qa Deus dixerat, ꝙ iſta diuiſio facta fuerat, de voluntate ſua, vt patet inſ.3.lib.ca.12.& 2.Paralip.11. vrbs tñ Siceleg quia pertinebat de iure ſpãli filijs Dauid.ſ.ex patrimonio reſtituerẽt eis. Et ſic manſit poſtea apud reges Iudæ vſq; ad tẽpus, quo ſcriptus fuit liber iſte, & quandiu fuerunt aliqui reges Iudæ.

Fuit autem numerus dierum, quibus habitauit Dauid in regione Philiſthinorum, quatuor menſium. i. totum tẽpus, quo manſit Dauid in terra Philiſthinorũ cũ rege Achis, fuit quatuor mẽſium, eo ꝙ Saul mortuus eſt immediatè poſt illos quatuor menſes: Dauid nanq; propoſuerat manere in terra Philiſthinorum, quandiu viueret Saul, eo ꝙ timebat incidere in manus eius, ſi eſſet in terra Iſrael: iõ fuit apud Achis quandiu vixit Saul. Accidit aũt poſt quatuor menſes mori Saulẽ, in bello, ideo tunc rediit Dauid in terram Iſrael in vrbem Hebron, vt patet inſ. 2.lib.c.2. In Hebræo habetᷣ hic. *Dies, & quatuor menſium,* ideſt, mãſit Dauid in terra Philiſthinorum ſpatio quatuor menſium, & per aliquot dies.

An Dauid ſtetit ſolùm per quatuor menſes in terra Philiſthinorum. Quæſtio XV.

QVAERETVR circa hoc, an Dauid manſit ſolum quatuor menſibus in terra Philiſthinorum, vel per aliquot dies plus? Reſpondẽdum, quòd an manſerit per vnum, vel duos

A dies plus, non poteſt patere: quia ſacra ſcriptura curat de numeris finitis,& de modico plus, vel minus non curat: velut ſi ſint duo anni, & tres dies nominabit duos annos, nõ curando de tribus diebus: vel ſi ſint duo dies deficientes, ad complementum duorum annorũ, nihilominus nominabit duos annos: ita hic poterat eſſe, ꝙ eſſent pauci dies ſupra quatuor menſes, vel deficerẽt de quatuor mẽſibus, ſcriptura tamen denominat quatuor menſes. Sed adhuc dicet aliquis, quòd littera noſtra eſt defectuoſa: quia in Hebræo ponuntur quattuor menſes. Sed pro hoc ſciendum, quòd litera noſtra ſolum poſuit quatuor menſes: quia putauit Hieronymus, quòd quanquam littera Hebraica poneret quatuor men-

B ſes,& dies, intelligerent ſolum eſſe quatuor mẽſes, ſed per barbariem idiomatis aliquid interdum additum eſt, quod non agit ad ſignificationem. Ra. Sa. dicit, quòd fuerunt quatuor menſes,& duo dies, qa nomine dierum ſatis eſt quòd intelligamus duos. Alij dicunt, quòd fuerunt quatuor menſes,& dimidius: vnde multi hebræorum volunt, quòd à morte Samuelis vſq; ad mortẽ Saulis fluxerunt.7.menſes, & dimidius, quibus manſit Dauid in terra Philiſthinorum,& duo menſes,& dimidius fluxerint à morte Samuelis vſq; ad receſſum Dauid de terra Iſrael, & interim factum eſt id, quod habetur ſup. ca.25. de Nabal Carmelo. Alij Hebræi dicunt, quòd fuit Dauid in terra Philiſthinorũ vno anno,& quatuor mẽ-

C ſibus, & intelligunt illi, quòd per dies accipiatᷣ vnus annus. Simile habetur Gen.c.24. vbi cognati Rebeccæ orabant, quòd maneret Rebecca apud eos ꝑ aliquot dies, priuſquam duceretur ad Iſaac,& habetᷣ in Hebręo: maneat puella apud nos dies, vel dies: decem,& litera noſtra habet maneat puella ſaltẽ decẽ dies apud nos. Hebræi exponũt ibi, maneat puella vno anno, vel decem dies apud nos. Sed hoc manifeſtè eſt inconueniens. Primò, quia inſipiens diuiſio eſt dici: maneat vno anno, vel decem diebus, cũ iſta nimis diſtent: Sed diceretur: maneat vno anno, vel vndecim menſibus. Secundò eſt inconueniens: quia cum ſeruus Abrahæ duxiſſet camelos,& familiam, vt duceret Rebeccam inde ad Dominum ſuum, nõ

D eſt veriſimile, quòd cognati puellæ peterent ab eo, quòd maneret ipſe cum puella ibi per vnum annũ: ideo ſolum intelligebatur de decem diebus Ex hoc autem, & ex ſimilibus habuit occaſionem litera noſtra intelligendi, quòd quanquam in Hebræo ponerentur dies,& quatuor menſes: tamen ſolum intelligebatur eſſe quatuor menſes. Hiſtoria tamen ſcholaſtica dicit, ꝙ manſit Dauid in Siceleg quatuor mẽſibus,& viginti diebus; hoc dicit Ioſephus. 6. Antiquitatum in fine. Quidam tamen Hebræorum cognoſcentes improprietatem loquendi hebraici ſermonis dicunt, quòd ſolum fuerunt quatuor mẽſes. Hoc tenet Ra. Dauid Kimhi exponendo.c.29. Hoc etiam tenent expoſitores noſtri, vt Andreas. Et hoc

E tenendum eſt, cum littera noſtra hoc ſolũ voluerit. Sed adhuc reſtat fortior inſtantia: quia rex Achis dixit ad Satrapas Philiſthinorum: Nunquid ignoratis Dauid? qui fuit ſeruus Saul regis Iſrael,& eſt apud me multis diebus vel annis. Et ſic eſt ibi, quòd fuerit Dauid apud Achis vltra quatuor menſes: quia fuit ad minus aliquot annis, ſaltem duobus. Sed dicendum, quòd iſta litera non obſtat; & reſpondet ad eã Ra. Dauid Kimhi, quòd Achis dixit: fuit apud me multis diebus, vel annis. i. fuit apud me multis diebus. ſ. quatuor mẽſibus, in quibus ita plenè cognoui fidelitatẽ ſuã, ac ſi manſiſſet apud me multis annis. Huic aũt nimis credẽdũ eſt: qa Iudęus eſt,& loquitᷣ ↄ ſuos,& eſt peritus, atq; ſatis modernus. Andreas

reſpondet aliter. ſ. ꝙ Achis dixit hoc, & mentitus F
eſt. Volebat tamen perſuadere principibus Philiſthi
norum, vt permitterent Dauid manere in bello: &
quia ſi diceret Achis de Dauid, ꝙ mãſerat paucis die
bus apud ipſum, crederent, ꝙ adhuc non cognoſce
bat fidelitatem eius, & cogerent eum abire: ideo di-
xit, quod fuerat apud eũ multis annis. Sed ſit quod-
cunque voluerimus, nihil refert. Nam manifeſtum
eſt, quod non fuit Dauid apud Achis aliquo anno
integro. Nec obſtat, ſi hoc aſſeruerit Achis: quia in
ſcriptura ſacra non credimus aliquid eſſe verum, ni
ſi quod ipſa de ſe dicit: quod autem refert ab alijs
dictum, ſcimus verum eſſe, quod dictum fuerit, ta-
men neſcimus, an illi mentiti fuerint. Et ſic quãquã
Achis aſſeruiſſet, ꝙ Dauid fuerat apud eum multis G
annis, non ex hoc cogimur credere, ꝙ fuerit multis
annis cum eo, niſi ſcriptura alibi aſſereret iſtud. Nũc
autem nòn ſolum non obligamur credere, ꝙ Dauid
fuerit aliquot annis apud Achis, ſed etiam debemus
tenere contrarium, quia ſcriptura refert hic à ſcip-
ſa tempus, quo fuerit Dauid cum Achis, infra autẽ
c. 29 refert id, quod dixit Achis. Hic ergo accipienda
eſt intentio eius: & quia ſcriptura nominat nume-
ros maiores ſemper, ſi Dauid fuiſſet apud Achis ali-
quot annis, principalius nominaſſet annos, q̃ mẽſes.
Nominauit tamen quatuor menſes, & nullũ annũ:
dies autem nominauit confuſè, quaſi eſſent dies mẽ
ſiũ incõpleti ſuper quatuor menſes: iõ ad plus debe-
bamus dicere ex litera Hæbraica, ꝙ Dauid manſit. H
apud Achis quatuor menſibus, & aliquot diebus: tñ
non anno integro, nec etiam quinque menſibus cõ-
pletis. Et hoc, vt communiter tenent Hebræi. Nul-
lus autem eorum dixit aliquando, ꝙ manſiſſet mul-
tis annis Dauid cum Achis: ergo nec vno, nec multis
manſit: ſed ſolũ quatuor menſibus. Itẽ ſatis apparet
hoc ex verbis Achis: quia dixit: & eſt apud me mul-
tis diebus, vel annis. Si tñ intellexiſſet Achis, ꝙ fuiſ-
ſet multis annis, valde inconueniens diſtinctio erat:
quia qui dicit multos dies, vel multos annos, ita eſt,
ac ſi diceret, vno die, vel vno anno. Iſtud tamen inſi-
pienter dictum eſt, ſicut Hebręi exponebant Gen.
ca. 24. ſ. Maneat puella apud nos vno anno, vel decẽ
diebus. Dicendum igitur, ꝙ ſolum manſit quatuor I
menſibus apud Achis, ſicut habet litera noſtra. *Et
aſcendebat Dauid* Hic ponitur tertium. ſ. viuendi mo-
dus, quem habuit Dauid in terra Philiſthinorum. Et
dicitur. *Et deſcendebat Dauid, & viri eius.* ſ. de vrbe Sice-
leg, in qua morabantur, & ibant ad agendũ prædas:
quia nihil aliud habebat Dauid, vnde viueret, tam
ipſe, quàm viri ſui, dum manerent in terra illa. *Et
agebãt prædas.* Vt inde alerentur. Et non ſolum præ-
das, ſed etiam occiſiones: quia non permittebat Da-
uid aliquem viuere, vt patet infra: prędas tamen age
bant ex intentione: cædes autem ſolum ex neceſſi-
tate, ne aliqui de ſuſtinentibus prædam reuelaret
Achis id, ꝙ agebatur, vt patet infra in litera. *De Geſſu
ri, & de Gerzi.* ſ. de iſtis duabus gentibus faciebat præ- K
dam Dauid, non autem de Philiſthinis: quia tũc age
ret contra fœdera interpoſita cum rege Achis. ſ. vt
Philiſthini nihil agerent contra Dauid, nec Dauid
cõtra Philiſthinos. Secundò ageret contra ius natu-
rale ſ. nocendo illis, qui defendebant eum ab hoſte
ſuo. Tertiò, ipſe timeret periculum, quia ſi prædare-
tur in terra Philiſthinorum, congregarentur Phili-
ſthini, & occiderent Dauid, tanquam verum hoſtẽ,
& ruptorem fœderum. Contra Hebræos quoq; non
pugnabat Dauid, nec agebat prædas: quia illi erant
contribules ſui: immo ipſe erat rex eorum, quam-
quam diceret regi Achis, quod prędabatur de ter-
ra Iſrael, vt patet infra in litera.

*An Dauid peccauit pugnando contra gentes iſtas.
Quæſtio XVI.*

QVAERET aliquis, an Dauid peccaret pugnan
do ꝯ gentes iſtas? Aliquis dicet, ꝙ ſic: quia nõ
habebat aliquam iuſtam cauſam pugnandi contra il
las. Nec obſtat ſi eſſet in neceſſitate: qa poterat aliàs
victum quærere, & non debebat prædari, & occide- Dauid agebat pdas de Geſſuri, & de Gerzi, & tamẽ non peccauit.
re. Reſpondẽdum eſt, ꝙ Dauid non peccauit in hoc:
nam ſcriptura non redarguit eum de hoc, nec ponit
inter cętera peccata Dauid. Si tamen in hoc peccaſ-
ſet, cum ſæpius hoc egiſſet, & occidiſſet plurimos,
eſſet peccatum ſuum graue nimis, & ſcriptura illud
tangeret: ſed nõ peccauit. Licebat. n. Dauid pugnare
contra gentes iſtas, quia erant in terra Iſrael, & Deus
juſſerat Iſraelitis, ꝙ occiderent omnes, qui eſſent in
terra eorum, Deut. c. 20. Et ſi non facerent, commi-
nabatur mala eis, vt patet Num. ca. 33 & Iſue 23. Li-
cebat ergo, & meritorium erat Iſraelitis pugnare cõ
tra gentes has. Quòd autem iſtæ gentes eſſent in ter-
ra Iſrael, patet Ioſue 13 ſ. noluerunt diſperdere filij
Iſrael Geſſuri, & Machati, & habitauerunt in medio
Iſrael vſq; ad pręſentem diem. Sic etiam patet Deu.
c. 3. vbi Geſſuri, & Machati ponũtur in fine cuiuſdã
ſortis filiorum Iſrael. Sed aliquis dicet, ꝙ Gerzi non
erat de terra Iſrael, ſed ſolum Geſſuri. Dicendum, ꝙ
Gerzi idem eſt, quod Machati, quia eſt terra illa bi-
nomia, ſicut ſæpè repetitur in ciuitatibus, & in ho-
minibus. Quod patet, quia ſicut hic Geſſuri, & Gerzi
ponuntur ſimul, ita ponuntur Geſſuri, & Machati ſi
mul: Deut. c. 3 & Ioſue c. 13. Sed adhuc dicet aliquis,
ꝙ non licebat Dauid pugnare contra gentes iſtas:
quia quãquam Iſraelitis liceret pugnare: tamen Da-
uid propria auctoritate non licebat. Sic enim eſt in
regnis, & principibus: quia vnum regnum, vel vnus
princeps poteſt ex iuſta cauſa inducere bellum alte-
ri regno, vel principi: nulla tamen perſona priuata
poteſt propria auctoritate, etiam exiſtente iſta iuſta
cauſa, indicere bellum alteri regno, vel alicui perſo-
næ illius regni. Et ſi indixerit bellum, vel prædas ege
rit propria auctoritate, cum ſit cauſa communis re-
gni, quouſque regnum indicat bellum, peccat mor-
taliter. Sic autem erat de Dauid, quia ipſe erat perſo
na priuata, & regnum Iſrael non indicebat nũc bel-
lum contra Geſſuri, & Gerzi: ergo peccabat Dauid
pugnando contra eos. Reſpõderi poteſt dupliciter.
Primò, ꝙ non ſolum totum regnum Iſrael, ſed etiã
quilibet de Iſraelitis poterat propria auctoritate pu-
gnare ꝯ Geſſuri, & Gerzi prædãdo, & occidendo, ẽt
nõ indicto bello. Niſi fortè ad tempus eſſent aliquæ
treguæ inter Iſraelitas, & illas gentes, ex aliqua cau-
ſa rõnabili. Apparet hoc, quia ſi indicere bellũ perti-
neret ad ius totius regni, vel principis, pp iniurias ſu
ſceptas, vel ex alijs cauſis, ex quibus cõiter inſurgũt
iuſta bella: nulla perſona priuata poſſet indicere bel
lũ, vel prædari, aut occidere propria auctoritate. Pu-
gna tñ, q̃ gerere poterant Iſraelitę contra oẽs habitã
res in terra ſua, non erat eis pp aliquas iniurias ſuſce
ptas, vel dãna, vel ſimiles cãs: ſed incũbebat eis ex ne
ceſſitate legis: qa Deus iuſſerat illis, ꝙ occiderẽt oẽs
habitatores terræ illius. Deu. c. 20. Itarũ, ꝙ ipſi non
poterãt p cõem cõſenſum remittere iſtud bellũ: qa
ſi remitterent, peccarẽt. Et ſic Deus increpuit nimis
Iſraelitas, qa noluerũt delere habitatores terrę Cha-
naã: vt patet Iudi. c. 2. Lex tñ Dei erat gñalis ad oẽs:
ergo q̃q̃ nullus de Iſraelitis obligaretur ſpãliter, vel per
ſe moueret bellũ ꝯ Chananæos: qa nullus eorũ ſuffi-
ciens erat ad hoc, ſed tota cõitas: tñ quilibet habebat
ius ad pugnandum ſi vellet, eo ꝙ pugnare contra
gentes illas erat actus meritorius. Et hoc ſatis patet,
quia

quia poſtquam Iſraelitæ diuiſerunt ſortes non fiebar bellum contra Chananęos ex communi cōſenſu: ſed quicunque volebar pugnabat: & aliquę trib⁹ pugnabant, alijs non pugnantibus, & petebār ab eis auxilium: vt patet Iudic cap. 1. hoc autem nō eſſet, niſi ſingulis, vt ſingulis: & non vt communitati cōpeterer ius pugnandi ꝯtra habitatores terrę Iſrael. Dauid igitur poſſet pugnare contra Geſſuri, & Gerzi qui eranr de his. Aliter dici poteſt, ꝙ dato, ꝙ concederemus, ꝙ nullus de Iſraelitis poſſet indicere bellum Chananęis, niſi princeps, vel tota cōmunitas, quod falſum eſt: tamen Dauid adhuc poterat indicere bellum: quia ipſe non erat tanquam priuata p̄ſona, ſed erar rex vnctus à Deo: q̄q̄ in alijs nollet vti iuriſditione viuente Saule. Erat ēt princeps belli: nā Saul conſtituit eum principem virorum belli ſupra cap. 18. & deinde fecit eum tribunum ſuper mille viros, iubens ei, ꝙ præliaretur bella Dñi: e c. hēbat ergo auctoritatē Dauid, ad pugnandū contra oēs hoſtes Iſrael: q̄a non erat perſona priuata, ſed princeps.

An licuerit Dauid occidere omnes maſculos, & fęminas de quibus prædabatur. Quęſt. XVII.

QVAERETVR vlterius, an Dauid licitè agebat occidendo tam acriter omnes de quibus prædabatur. Nam non relinquebat virum, nec mulierem, nec paruulum: vt patet infra in litera. Sed non fit tanta crudelitas in alijs bellis, cum Iſraelitæ pugnantes contra Madianitas hoſtes ſuos, ex mandato Dei reliquerint fœminas virgines: Num. cap. 31. Aliquis dicet, ꝙ hoc licitum erat Dauid propter neceſſitatem: quia ipſe timebat, ꝙ ſi aliquos relinqueret illi conquererentur regi Achis de Dauid, & tūc ille puniret Dauid, tanq̄ mentitū ſibi, & eſſet in periculo: ideo quanquam alias nō fuiſſet occiſurus: ſed ſolum prædaturus, tamen occidebat: vt patet in litera, ſcilicet. Virum, & mulierem non viuificabat Dauid, nec adducebat in Geth dicens: Ne fortè loquantur aduerſum nos. hęc fecit Dauid. Sed iſtud non ſtat, quia ſi alias non erat licitum Dauid occidere vniuerſaliter in gentibus iſtis, non fieret licitū ex hoc: quia nō licet alicui occidere alterum, vt ipſe mortem euadat: vt declaratum eſt ſupra cap. 24. Sed dicendum eſt, ꝙ licebat Dauid occidere omnes de Geſſuri, & Gerzi viros, & fœminas, & paruulos: quia illi erant in terra Iſrael: Ioſue capit. 13. Illi autē vniuerſaliter occidendi erant: vt patet Deut. capit. 20. ſ. de his autem ciuitatibus, quæ dabuntur tibi nullum omnino permittes viuere: ſed interficies in ore gladij: & iubebat Deus, ꝙ Iſraelitę non miſererent eorum. Deut. c. 7. q̄quā igitur cauſa præcipua, quæ inducebat Dauid ad occidendum omnes eſſet, quia timebat, quòd accuſarent eum: tamen præter hoc licitum erat ei hoc facere.

An Dauid licuiſſet prædari. Quęſt. XVIII.

QVAERETVR vlterius, an liceret Dauid agere prædas de gentibus iſtis? Aliquis dicet, quòd hoc non eſt dubium, quia cui permittitur prædari. Sed dicendum, ꝙ non ſtat: quia Deus multoties iubebat Iſraelitis pugnare, & occidere, & non licebat eis prædari. Sic fuit de Saule pugnante contra Amalecitas: ſupra cap. 15. Immo ex hoc ſolum peccauit, quia accepit prædam de terra illa: eo. c. Item quando pugnandum erat contra aliquam ciuitatē, in qua eſſent, Idolatrę in terra Iſrael, occidendi erār illi, & nihil de præda ſumēdum erat, ſed omnia cremabantur: Deut. c. 13. Item quando Iſraelitæ pugna-

A uerunt cōtra Iericho prohibitam fuit præda, & iuſſa fuit occiſio: Ioſue cap. 6. vnde Achan, quia furatus fuit aliquid de præda Iericho, Deo iratus fuit nimis: & poſtea ipſe lapidatus fuit, cum omnibus ad eum pertinentibus: Ioſue c. 7. Sed adhuc dicendum eſt, ꝙ licuit Dauid prædati in gentibus iſtis: immo præcipuum, quod ipſe intendebat hic, erat prædari: occidere autem non intendebat, niſi per accidens, & ex neceſſitate. Sed conſiderandū, ꝙ in præda quā faciebant Iſraelitæ ꝯ Gentiles, aliqua erant, quæ generaliter erāt ꝓhibita, nec aliquis Iſraelita prædabatur illa. Alia erant, quæ in quibuſdam locis ſpecialiter erant prohibita, ex aliquibus cauſis. De primo patet, ſ. de auro, & argento, & alijs metallis, ex quibus B facta erant idola, & de oībus ornamentis ipſorū, & de vaſis ad miniſterium eorū: quia de his nihil licebat accipere Iſraelitis: ſed debebant ea cremare: ſic patet Deut. c. 7. ſ. Sculptilia eorū igne combures, nō concupiſces argētū, & aurum de quibus facta ſunt: nec aſſumes ex eis quicq̄, ne offendas pp ea: quia abominatio eſt Dei tui: nec inferes quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema, ſicut & illud eſt. Aliqua autem ſunt, quæ erant vetita interdum Iudęis in p̄da. ſ. qn̄ ponebat̄ anathema in aliquo loco, poterāt Iudęi occidere habitatores illius loci: ſed nihil inde poterat prædari, alioquin occidebantur. Sic fuit de Achan, qui furatus eſt de Hierico: Ioſue c. 7. quia ciuitas illa erat anathema: Ioſue. c. 6. Sic ēt erat C de omnibus vrbibus Idolatrarum: quia Deus ponebat illas in anathema: Deuter. c. 13. Sic etiam fuit de Amalec: quia Deus ſuppoſuit illam anathemati: ſupra cap. 15. De Dauid autem: nunc dicendum eſt, ꝙ non licebat ei, nec viris ſuis prædari aurum, & argētum, vel aliquid pertinens ad idola in terra iſtarum gentium, nec prædabantur illa, ſed cremabant. In omnibus autem alijs licebat eis prædari. ſ. in pecoribus, & iumentis, veſtibus. & pecunia, & in omnibus, quæ ad cibos pertinebant: & de his prædabatur: vt patet infra in litera. Hoc enim generaliter licebat in omnibus locis terræ Chanaan. Vnde Deus iuſſit Ioſue, de vrbe Hai, ꝙ occideret omnes habitatores eius: & ꝙ diuideret prędam exercitui: Ioſue ca. 8. Sic D aūt faciebant poſtea Iſraelitæ: nā occidebant oēs habitatores terræ, & poſtea diuidebār prędā exercitui.

Quia aliquando licebat occidere, nō aūt p̄dari.

An licuit Dauid occidere Geſſuros, & Machatos. Quęſtio XIX.

QVAERETVR vlterius, quomodo ſtet, quòd Dauid neminem viuere permitteret in terra Geſſuri, & Gerzi. Et primò videbatur, ꝙ hoc non licuerit ei: quia Iſraelitæ inierunt fœdus cum Geſſuri, & Machati: vt patet Ioſue ca. 13 nam dicitur, quòd noluerunt filij Iſrael diſperdere Geſſuri, & Machati, & habitauerunt in medio Iſrael: ergo non licebat Dauid infringere iſta fœdera pugnando contra iſtas E gentes. Secundo, apparet, ꝙ hoc non factum fuerit: nam ſi nullum permiſiſſet Dauid viuere in terris illis, deleta fuiſſet tota poſteritas Geſſuri, & Gerzi, ſed falſum eſt: quia dicitur Ioſue 13. ꝙ habitauerūt Geſſuri, & Machati in medio filiorum Iſrael, vſque ad præſentem diem: ergo non factum fuit hoc. Item patet, quia Dauid poſtea accepit in vxorem filiam regis Geſſuri, de qua habuit Abſolon, vt patet infra 2. lib. cap 3. & primo Paralip. 3. Item Abſolon, quando occidit fratrem ſuum Amnon fugit ad regē Geſſuri, vt patet infra 2. li. c. 14. Si tñ deleuiſſet Dauid illā gentē non potuiſſet manere aliquis rex, ad quē cōfugeret Abſolon. Itē nō ſolū ſi Dauid deleuiſſet gētē illā: ſed ēt ſi accepiſſet p̄das inde, & feciſſet graues

cędes,non habuiſſet in vxorem filiam regis Geſſuri:
quia ille eſſet hoſtis regis: habuit tamen: ergo non
ſic factum eſt. Reſpondendum eſt,ꝙ Dauid faciebat
iſta bella, & prædas in terra Geſſuri, & Gerzi, ſicut
hic litera refert,etiã licebat ei hoc facere, quia erant
iſti in terra Iſrael, vt declaratum eſt. Ad primã ra-
tionem, cum dicitur, ꝙ non licebat Dauid hoc ꝑ-
pter fœdera. Dicendũ, ꝙ Iſraelitæ non interpoſue-
runt aliqua fœdera cũ Geſſuri,& Machati,ſiue Geſ-
ſuri,& Gerzi: ſed ſolum miſerti fuerunt illorũ,& no
luerunt ipſos occidere: vt patet Ioſue.c.13.nam ibi
non dr̃ de fœderibus: ſed ſolum, ꝙ Iſraelitę nolue-
rũt diſperdere eos:ideo,q̄q̄ Dauid occideret aliquos
de iſtis,non ageret contra fœdera: quia non fuerant
interpoſita. Si autem aliquis vellet dicere, ꝙ fuerũt
fœdera interpoſita,debet reſponderi, ꝙ illa fortè iã
tranſierant: ideo poterat Dauid nõ rupto fędere pu
gnare. Vel poſſet dici,ꝙ q̄q̄ Iſraelitæ poſuiſſent fęde
ra à principio, quando introierunt in terram Cha-
naan,ne occiderent gentes Geſſuri, & Gerzi: tamen
Dauid non obligabatur obſeruare iſtud fœdus: eo
ꝙ Iſraelitæ peccauerant cõponendo talia fędera, &
Deus increpat eos Iudi.ca. 2.ergo Dauid non obliga
batur obſeruare illa: ſed melius faciebat infringen-
do. Ad ſecundum cum dicebatur,ꝙ non fuit factũ
hoc.Reſponderi põt,ſecundũ quoſdã, ꝙ nõ obſtat:
quia bene ſtat id,qđ habetur Ioſue.c.13.f ꝙ Geſſuri,
& Machati manſerint inter Iſraelitas, vſq; ad præ-
ſentem diem.i. vſq; ad diem, quo ſcriptus fuit liber
ille, & ꝙ poſtea deleti fuerint à Dauid: eo ꝙ ille li-
ber ſcriptus fuit à Samuele: vt declaratum fuit in
prologo illo ſuper Ioſue.Samuel tamen iam ſcripſe
rat librum illum; immo iam mortuus fuerat, quan
do Dauid faciebat iſta: vt patet ſupra c. 25. ergo be-
ne ſtat vtrunq; Iſta reſponſio non videtur ſufficiẽs:
quia quãquam reſpondeat ad hoc,non tamẽ reſpon
det ad ſequentes rõnes,eo ꝙ præſupponit, ꝙ Geſſu-
ri, & Gerzi deleti fuerint à Dauid: cuius contrariũ
probant rationes ſequentes Dicendum ergo aliter,
ſcilicet,ꝙ Dauid non deleuit Gerzi,& Geſſuri,ſed ſo
lum faciebat prædas in illis,& occidit multos.Cum
autem dicitur hic, ꝙ Dauid non viuificabat virum,
nec mulierem i.nullum permittebat viuere, poteſt
dupliciter intelligi. Vno mõ, ꝙ nõ viuificabat.i.nõ
ducebat viuos in Geth ad regem Achis: ſic dicitur
infra in litera.f.virum, & mulierem non viuificabat
Dauid,nec adducebat in Geth, dicens: ne forte lo-
quantur aduerſum nos, & tunc non concluditur,ꝙ
oẽs occidit de Geſſuri, & Gerzi. Alio modo expo-
nitur, ꝙ non viuificabat virum, nec mulierem,i. in
partibus illis, in quibus prædabatur, non permitte-
bat viuere aliquem, ſed omnes occidebat, quos po-
terat: ipſe tamen non potuit prædari, nec interfice-
re in tota terra Geſſuri, & Gerzi, & Amalecitarum
in quatuor menſibus, quibus manſit in terra Phili-
ſthinorum: ideo maior pars terræ Geſſuri mãſit in-
tacta à Dauid. Nam cum viderent Geſſuritæ, quòd
Dauid prædabatur terram illam,confugiebãt ad lo-
ca fortiora,& ibi euadebant manum Dauid:quia cũ
Dauid haberet ſolum ſexcentos viros, non poterat
pugnare contra loca fortia,& murata:ſed ſolũ præ-
dabatur in locis,quæ erant extra muros:ideo maior
pars euadebat. Ad Tertium cum dicebatur,ꝙ acce
pit Dauid vxorem filiam regis Geſſuri, & ꝙ confu-
git illùc Abſalon. Dicendũ,ꝙ hoc ſatis ſtat per præ-
dicta:quia Dauid non occidit omnem gentem Geſ-
ſuritarum, ſed aliquos in locis non muratis,de qui-
bus accipiebat prædam. Vnde poſt hoc fuerunt re-
ges Geſſuri,& potuit Dauid accipere vxorem de ter
ra illa, & Abſolon confugere ad eam.Ad quartam

F rationem, cũ dicebatur, quòd ſi feciſſet Dauid iſtas
cędes, & prædas,fuiſſet hoſtis eius rex Geſſuri, & nõ
dediſſet ei filiã ſuam in vxorem, Dicendum, quòd
verum eſt, ꝙ rex Geſſuri erat hoſtis Dauid, & tamẽ
dedit ei filiam ſuam in vxorem:quia poſtquã Dauid
factus eſt rex ſuper tribũ Iudæ, facti ſunt amici Da-
uid,& rex Geſſuri:& tunc accepit filiam eius in vxo
rem, antequam eſſet rex Iſrael, vt patet infra 2. lib.
cap.3.Et poſt hoc factus eſt rex Iſrael,eo. lib. cap. 5.
hoc autem fuit nimis gratum regi Geſſur, quanquã
fuiſſet offenſus à Dauid: qa rex Geſſuri erat paruus,
& Dauid erat rex magnæ potentiæ: poteratque eũ
delere, ſi vellet. Vnde ex ſola miſericordia Iſraeli-
tæ permiſerunt eum viuere: vt patet Ioſue cap. 13.
G ſcilicet:Noluerunt diſperdere filij Iſrael Geſſuri, &
Machati, & habitauerunt in medio Iſrael.Putabat
ergo rex Geſſuri, quòd dando filiam ſuam in vxorẽ
Dauid, acquirebat perpetuam pacem: ideo gaui-
ſus eſt,quia Dauid voluit eam accipere, q̄q̄ offendiſ-
ſet eũ nimis. *Et de Amalecitis*, ideſt, etiam Dauid age-
bat prædas de terra Amalecitarũ. Sunt enim Ama-
lecitæ in latere Meridiano terræ Iſrael, apud Phili-
ſthinos:ideo Dauid egrediens de Siceleg faciliter ire
poterat ad prædandum ad vrbem Amalec,vt patet
infra capitulo 30.

An Dauid licitè poſſet pugnare contra Amalecitas occidendo, & prædando. Quæſt. XX.

H QVAERET aliquis, an Dauid licitè poſſet pu
gnare contra Amalecitas occidendo, & prę-
dando? Aliquis dicet, ꝙ non: qa contra Geſ-
ſuri,& Gerzi poterat pugnare,eo quòd erant in ter-
ra Iſrael: vt patet Ioſue 13.cap. Amalecitæ tamẽ nõ
habitabant in terra, quam ſuſceperant Iſraelitæ in
poſſeſſionẽ: ſed habitabant in deſertis Arabiæ, quæ
ſunt media inter Aegyptum, & terram Chanaan:
vt colligitur ſupra cap 15.& ibi declaratũ eſt. Ama-
lecitæ quoque non erant de ſtirpe Chananeorum,
contra quos Iſraelitæ fouebant iuſtum bellum: ſed
erant de ſtirpe Eſau, nominati à quodã nepote ſuo,
nomine Amalec: vt patet Gen.36.cap. Amalecitæ,
I quoque nihil nocebãt Dauid: ſed ipſe cauſa prædan
di inuadebat terram eorum: ergo non habebat iu-
ſtam cauſam pugnandi. Reſpondendum,quòd Da- Licitè, imo meritoriè pugnabat Dauid cõtra Amalecitas.
uid licitè pugnabat contra Amalecitas, immo me-
ritoriè: quia Deus iuſſerat Iſraelitis, quòd pugarent
contra Amalec, & delerent illum. Quilibet ergo
Iſraelita ius habebat ad pugnandum contra Ama-
lec: quia lex communis erat: de hoc patet Deut. c.
25.ſcilicet:Memẽto quid fecerit tibi Amalec in via,
quando egrediebaris ex Aegypto quomodo occur
rerit tibi, & extremos agminis tui,qui laſſi reſide-
bant,ceciderit, quando tu eras fame, & labore con
fectus, & non timuerit Deum. Cum ergo Deus de-
derit tibi requiem in terra, quam tibi pollicitus eſt,
K delebis nomen eius ſub cęlo: caue ne obliuiſcaris.
Sed aliquis dicet, quòd iſtud Deus mãdauerat Sau-
li: & ipſe deleuerat Amalecitas: vt patet ſupra cap.
15.ergo poſtea Iſraelitæ non poterant pugnare con
tra Amalec. Dicendum,quòd hoc non obſtat. Nã
quanquam Iſraelitæ non manerent obligati ad pu-
gnandum contra Amalec poſtquam Saul deleuit
illos, licebat tamẽ illis pugnare,ſi vellet,quia adhuc
non fuerat legi ſatisfactum, quæ dicit: Delebis no-
men eius ſub cęlo Deuter.cap.26.i.Delebis memo-
riã Amalec: ita quòd non maneat aliquis de Ama-
lecitis ſub cœlo, ideſt, ſuper terram viuens:ſed poſt
bellũ Saulis ꝯ eos manſerũt aliqui Amalecitæ: er-
go poterãt Iſraelitæ poſtea pugnare ꝯ eos.Itẽ patet,

quia

quia pugna contra Amalech non debebat finiri vnico impetu, ſed per multa tempora manſura erat: vt patet Exo. cap. 17 ſ. Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade auribus Ioſue: delebo enim memoriã Amalech de ſub cęlo. Et poſtea ſequitur: Manus ſolius Domini, & bellum Dei erit cõtra Amalech, à generatione in generationem. Merebatur ergo Dauid faciendo iſtud bellum.

An ſicut licebat Dauid bellare contra Amalecitas, ita etiam eos occidere. Quęſt. XXI.

QVAERETVR vlterius, an liceret Dauid occidere Amalecitas. Reſpondendum, ꝙ ſic: quia bellum erat licitum ei contra Amalech, vt dictum eſt: ſi tamen non permitteretur ei occiſio, non eſſet propriè bellum: ergo permittebatur ei occidere. Sed tunc ſtat dubium, an poſſet occidere maſculos, & fęminas, & paruulos: nam omnes illos occidebat, cum nullum permitteret viuere, vt patet infra in litera. Aliquis dicet, ꝙ non licebat ei: quia deut. c. 20 ponit̃ regula ſecundũ q̃ pugnare debebant Iſraelitæ: ſcilicet, quia aut pugnabant contra aliquam vrbem, quę erat in terra, quam ipſi habituri erant: & tunc debebant occidere maſculos, & fœminas, & nullũ omnino permittere viuere. Si verò pugnarent contra aliquam vrbem extra terram poſſeſſionis ſuę, debebãt offerre pacem ciuibus: quam ſi vellẽt, acciperent eos ſub tributo, & nullum occiderent. Si non reciperẽt pacem, pugnabant contra ciuitatem, & illa capta, omnes maſculos occidere debebant, relictis mulieribus, & infantibus. Amalecitæ tamen habitabant extra terram Iſrael, & non erant de ſtirpe Chnanæorum: ideo quando pugnarent contra eos Iſraelitæ, non licebat eis occidere fœminas. Secundò patet, quia Madianitæ erant hoſtes Iſraelitarum, & offenderant eos nimis: Num. cap. 25 Tamen quando pugnauerunt Iſraelitæ contra eos, non occiderunt fęminas virgines: Num. ca 30. ergo nec liceret hic Dauid occidere fęminas. Rñdendum eſt, ꝙ licitũ erat occidere fœminas Amalecitarum: quia Deus iuſſerat: Deut. c. 25. Delebis memoriam Amalech ſub cęlo. idem cap. 17. Si tamen non occiderentur fęminæ, & paruuli, adhuc rurſus multiplicaretur genus Amalecitarum: ideo oportebat, ꝙ viri, fœminæ, & paruuli delerentur, vt nulla maneret memoria ſub cęlo. Secũdo patet, quia Deus, cum miſit Saulem ad pugnandũ cõtra Amalech, dixit: percute Amalech, & demolire vniuerſa eius, non parcas ei, nec concupiſces ex ipſis aliquid: ſed interfice à viro vſque ad mulierem, & paruulum, atque lactentem: vt patet ſupra cap. 15. Dauid tamen habebat idem ius ad pugnandum contra Amalecitas, quod habebat Saul, cùm eſſet hoc à lege poſitum: ideo poterat occidere omnes, tam maſculos, quàm fęminas, quàm paruulos. Ad primam rationem, cùm dicebatur, ꝙ pugnãtibus Iſraelitis contra vrbem, quæ non eſſet de terra Chanaam, non debebant occidere mulieres, nec paruulos: Deut. c. 20. Dicendum, ꝙ hoc verum eſt, niſi ſpecialiter aliud caueretur de aliquibus gentibus: ſic enim quando pugnabant Iſraelitæ contra aliquos Iſraelitas, Idolatras omnes occidebant, tam viros, q̃ fœminas, quàm paruulos, & iumenta: Deut. cap. 13. cum Deut. ca. 20. Solum iuſſum erat hoc cõtra Chananeos: ſed ille erat caſus ſpecialis. Sic etiam fuit de Amalecitis, in quibus Deus ſpecialiter iuſſit, quòd omnes occiderẽtur. Ad ſecundum, cùm dicebatur, quòd Madianitæ erant hoſtes Iſraelitarum: & tamẽ non occiderunt fœminas eorum virgines, Dicendum, ꝙ ratio diſſimilitudinis eſt: quia magis peccauerunt Amalecitæ contra Iſrael, quàm Madianitæ: iõ ſpecialiter dr̃ Deut. c. 25. Delebis nomen eius de ſub cęlo: caue ne obliuiſcaris. Vel põt dici, ꝙ ſufficiens ratio diuerſitatis eſt mandatum Dei: iuſſit. n. de Amalecitis, ꝙ oẽs occiderent̃, mares, fœminæ, & paruuli. De Madianitis autem non dixit iſtud. Et dato, ꝙ dicamus Madianitas magis peccaſſe contra Iſrael, quàm Amalecitas, Deus tamen iuſſit deleri Amalecitas, forte non ſolùm propter iſtud peccatum: ſed propter quædam alia: & hoc ſufficiebat ad hoc, ꝙ Iſraelitæ deberent occidere omnem viuentem in Amalecitis, & non in Madianitis.

An licuerit Dauid accipere prædam de Amalecitis. Quæſtio XXII.

QVAERETVR vlterius, an licuit Dauid accipere prædam de Amalecitis: & videtur, ꝙ non. Primò, quia quando Deus iuſſit Sauli, ꝙ occideret Amalecitas, dixit, ꝙ non concupiſceret aliquid ex ipſis, ſed ait: percute Amalec, & demolire vniuerſa eius: ſ. omnia ſpolia deſtrue: nam Camelos, oues, & boues iuſſit occidi, ſup. c. 15. Secũdo patet, quia Saul peccauit in bello cõtra Amalecitas: quia accepit boues, & oues, veſtes, & omnia optima terræ Amalec: eo. c. & dixit ei Samuel: quare ergo non audiſti vocẽ Dñi, ſed verſus es ad prædã, & feciſti malum in conſpectu Dñi? eo. c. Dauid tamen prædabatur de Geſſuri, & Gerzi, & Amalecitis, & tollebat oues, & boues, & aſinos, & Camelos, & veſtes, vt patet infra in litera: ergo peccabat. Reſpondendum, ꝙ Dauid nõ peccauit prædando de terra Amalec: nam ſi Dauid peccaſſet in hoc, abieciſſet eum Deus, ne regnaret, ſicut abiecit Saulem, principaliter ex hac cauſa. ſ. quia nõ egit iram furoris ſui in Amalec: vt patet ſequenti c. & ſupra. cap. 15. Dauid tamen non abiectus eſt: ſed Deus dicit, ꝙ ambulauit ſemper in conſpectu eius: vt patet 2. Paralip. c. 7. & infra 3. lib cap. 15: ergo non peccauit prędando de Amalec: hoc patet: quia lex, q̃ data fuerat Iſraelitis, de pugnando contra Amalec, ſolùm dicebat, ꝙ deleret nomẽ eius ſub cęlo: Deut. cap. 25. & Exo. 17. & non inhibuit eis prædam: ſemper tamen in bello intelligitur præda eſſe licita, niſi inhibeatur: ergo Iſraelitæ non obligabantur ex illa lege abſtinere à præda Amalec: ſed poterant inde p̃dari, ſicut de ceteris gentibus, cõtra quas pugnabãt. Nec eſt ſimile de Saule, & nunc de Dauid: quia Sauli fuit datum præceptum expreſſum, ne prædaretur aliquid de terra Amalec: iõ obligabatur ad hoc, & contra faciendo peccabat. Dauid aũt nõ fuit datum illud præceptum: ideo manebat ſolum regula data Deu. c. 25. de deletione Amalecitarum: ſed in illa nõ prohibebantur prædæ: poterat ergo Dauid prędari, & quilibet alius de Iſraelitis, qui poſtea bellũ ageret contra Amalec. Ad primã rõnẽ, cũ dicebat̃, ꝙ Deus iuſſit Sauli, ꝙ demoliretur vniuerſa, quę erant in terra Amalech, & nulli parceret, Dicẽdum, ꝙ iſtud fuit præceptum ſpeciale: ideo ſolùm obligauit perſonã illam, cui datũ eſt, & oẽs illos, qui ibant cũ eo. Vnde non ſe extendebat ad Dauid, nec ad poſteriores: fuit etiam temporale præceptum: quia fuit datum pro certo tempore, & pro certa actione: ſcilicet pro illa vice, qua Deus mittebat Saulem ad terram Amalec: ideo licet tunc Saul peccauerit prædando, ſi tamen poſt hoc ipſe vellet aliquando pugnare contra Amalecitas, ſicut pugnabat contra alias gentes, non peccauiſſet prędando tunc: eo ꝙ tunc ceſſabat obligatio pręcepti, quòd particulariter fuerat ei datum illa vice, qua cum Deus miſit, & redibat regula generalis, quæ habetur Deuteron. cap. 25. & per

Dauid nõ peccauit prædãdo de terra Amalec.

illlam poterat prædari, cum ſolum Deus iuberet, ꝙ F
Iſraelitæ delerent nomen Amalec. Ad ſecundam rationem cum dicitur, ꝙ peccauit Saul, quia verſus eſt ad prædam. Dicendum, ꝙ hoc fuit ex præuaricatione ſpecialis præcepti ſibi dati: & non ex p̄uaricatione legis. Dauid autem non obligabat̃ ad illud præceptum, eo ꝙ non fuerat ei datum; ideo non peccaret prędando. *Hi enim vagi habitabant in terra antiquitus*. i. iſti tres populi Geſſuri, Gerzi, & Amalec non habebant certam manſionem in aliqua regione: ſed vagabantur per deſertum, aliquando hic, & aliquando ibi. Hoc autem erat antiquitus: ſcilicet aliquantis tēporibus, poſtquam ſcriberetur iſte liber. Poſtea autem firmiores fuerunt habitando. Vel poteſt intelligi iſta litera, ꝙ habitabant vagi in deſerto: non quidem, ꝙ G
mutaret tota iſta gens loca: ſcilicet, ꝙ aliquando eſſet in vna parte deſerti, & aliquando in alia: ſed non conueniebat tota gens, & per loca, & congregationes ad faciendum politias, & habendam vnitatem regiminis: ſed quædam eorum morabantur hic, & alij ibi, nullam habentes communionem. Ideo poterat Dauid facilius percutere omnes iſtas gentes: quia non recipiebant fauorem, & auxilium à ſe inuicem. Primò modo ſunt aliquę gentes vagę in Aphrica, q̃ Numidæ vocantur, eo ꝙ nullam terram ſpecialius incolant: ſed mutant ſedes: vulgariter autem illi Alarabes vocãtur: quod pertinet ad imperfectionem populorum. ſ. quia modicum participant de ratione. *Euntibus Sur vſque ad terram Aegypti*. i. illud deſertũ, H
in quo habitabant iſtæ gentes, ſitum eſt eũtibus Sur. id eſt, in via, per quam itur ad Sur, vſque ad terram Aegypti. Iſtud eſt deſertum Arabiæ, & ſunt magnæ ſolitudines iacentes inter Aegyptum, & terrã Achanaan, extentæ ab oriente in occidentem, & vocant̃ ſolitudines Arabicæ, quia ibi Arabes habitant, & alię gentes. Eſt autem ibi deſertum Sur: quia eſt apud terram Aegypti: & eſt quædam pars parua deſerti apud mare rubrum: vt patet Exod. cap. 15. nam dicitur. Tulit Moyſes Iſrael de mari rubro, & egreſſi sũt in deſertum Sur: ambulaueruntque tribus diebus per ſolitudinem, & non inueniebant aquam. Iſtud deſertum coniungitur alijs deſertis magnis, & in his habitant filij Iſmahelis, qui vocantur Arabes: vt pa- I
tet Gen. c. 25. Extenditur autem largo nomine iſtud deſertum à terra Philiſthinorum verſus Aegyptum: quod patet, quia Agar ancilla Abrahæ receſſit à Domino ſuo de Berſabee, & ibat in deſertum Sur. erat autem Berſabee in terra Philiſthinorum, de hoc Ge. c. 16. Et tamen non longè fugerat Agar à domo Domini ſui: ideo deſertum Sur nõ eſt longè à terra Philiſthinorum. Iſtæ autem gentes non habitabant in deſerto Sur: ſed eũtibus in deſerto Sur. i. in deſerto, quod eſt in via, per quam itur de terra Philiſthinorũ vſq; Sur, & vſque ad Aegyptum. Sic patet de Amalech, ſupra cap. 15. Percuſſit Saul Amalec ab Heuila Donec veni ad Sur, quæ eſt in regione Aegypti. In quo patet, quòd non habitabant in terra Sur: ſed K
terminus extremus habitationis eorum verſus Aegyptum erat Sur.

An licuit Dauid pugnare contra Amalechitas Ieſſuros, & Machatos. *Quæſt. XXIII.*

QVAERET aliquis, quomodo licuit Dauid pugnare cõtra iſtas gentes, cùm non eſſent in terra Iſrael: nam ad hoc, ꝙ liceret Iſraelitis pugnare cõtra aliquas gentes, non ſuſcepta aliqua offenſa ab eis, oportebat, ꝙ illę eſſent de ſtirpe Chananeorum, vel habitarent in terra illorum. De primo patet, quia Deus iuſſit Iſraelitis, ꝙ occiderent omnes ſeptẽ populos Chananeorum, & nõ miſererentur eis: Deut. cap. 7. & 20. Secundum patet, quia tota terra Chananeorum, quæ erat clauſa ſub illis terminis, qui habentur Num. ca. 34 promiſſa fuit Iſraelitis: & Deus iuſſit, ꝙ non permitterent aliquos habitatores terrę illius viuere, interpoſito aliquo pacto. Si igitur aliq; qui non eſſent de Chananeis, morarẽtur in terra illa, habebant Iſraelitæ idem ius pugnãdi contra eos, quod contra Chananeos, tanquam contra detentores terrę ſuæ. Sic patet Deut. c. 20 cum dicitur, ꝙ in ciuitatibus, quas Iſraelitæ accepturi erant in poſſeſſionem, nullum omnino viuere permitterent. Dauid autem non videbatur habere aliquã de iſtis duabus cauſis ad pugnandum contra iſta gentes. De pri-
G ma patet, quia Amalecitæ non erant de ſtirpe Chananeorum: ſed de ſtirpe Eſau, denominati à quodã ſuo nepote nomine Amalec: vt patet Gen. cap. 36. Geſſuri quoque, & Gerzi non erant de ſtirpe Chananeorum: nam Dauid accepit in vxorem filiam regis Geſſuri, infr. 2 lib. c. 3. ſi tamen eſſet Geſſuri de Chananeis non accepiſſet Dauid vxorem de gente illa: quia Deus hoc vetuerat nimis. Exo. c. 34. & Deute. 7. Non tamen legitur peccaſſe Dauid in hoc: nec ſcriptura redarguit eum ſicut arguit Salomonem, quia accepit mulieres multas de gentibus illis, de quibus Deus vetuerat, infr. 3. lib. ca. 11. Habitatores quoque Iſrael arguuntur, quia inierunt fędera cum Chananeis tam in coniugijs, quàm in alijs: Iud. cap. 2. Ergo
H non erunt Geſſuri, & Gerzi de Chananeis. Item patet, quia Iſraelitæ permiſerunt Geſſuri, & Gerzi viuere inter ſe, nolueruntque eos diſperdere. Ioſue. ca. 13. Si tamen fuiſſent de Chananeis non poterant p̄mittere eos inter ſe. De ſecundo patet ſ. ꝙ iſtæ gentes non habitabant in terra Iſrael: quia dicitur hic, ꝙ vagi habitabant euntibus Sur: terra autem illa eſt extra terram Chanaam: ergo non habitabant in terra Chanaam. Reſpondendum, quòd Dauid licuit pugnare contra iſtas gentes, & prædas, ac ſtrages in illis agere, vt dictum fuit. de Amalecitis enim patet: quia licet ipſi nõ eſſent de ſtirpe Chananeorum, nec morarentur in terra Chanaan, habebant Iſraelitæ cauſam pugnandi contra eos: quia Deus iuſſerat, ꝙ
I delerent memoriam eorum de ſub cęlo: Exod. cap. 17. & Deut. 25. De Geſſuri, & Gerzi dicendum, ꝙ nõ erant de ſtirpe Chananeorum, cum acceperit Dauid vxorem de gente ipſorum: ideo ex hac parte nõ licebat Dauid pugnare contra eos; erant tamen intra terram Iſrael. Quod patet Ioſue. c. 3. ſ. Noluerũt filij Iſrael diſperdere Geſſuri, & Machati, & habitauerunt in medio Iſrael vſque ad præſentem diem: poterat ergo Dauid pugnare contra eos, tanquam contra detentores terræ Iſrael eadem lege, qua pugnabatur contra Chananeos ſ. occidendo viros, fęminas, & paruulos: Deut. 20. c. Ad rationem in contrarium, cum dicitur, ꝙ iſti habitabant vagi euntibus Sur. Aliqui exponunt, ꝙ hoc verum erat aliàs, ſed
K non nunc: quia nunc habitabant in terra Iſrael. Et hoc videtur dicere litera. ſ. Hi enim vagi habitabant in terra antiquitus, q. d. nunc non. Sed hoc non ſtat: nam antiquitus non magis vagabantur per deſertũ, quàm tempore, quo iſta ſcripta fuerunt. Quod patet: quia tempus, quo introierunt Iſraelitæ in terra Chanaam, erat antiquum, reſpectu tẽporis, in quo Dauid faciebat iſtas prędas. Nam ab eo tempore, vſque nũc fluxerunt anni quadringenti, vel quaſi. Qđ patet, quia ab exitu de Aegypto, vſquequo incępit Salomon ædificare templum, fluxerunt anni quadringenti octoginta, vt patet in ĩ. 3. li. c. 6. à quib. demendi ſunt quadraginta annni, quibus manſerunt Iſraelitæ in deſerto, antequam introirent in terram

Cha-

Chanaan,& alij 40. anni, quibus regnauit Dauid, infra 3. lib. cap. 2. & illi fluxerunt antequam Salomon inciperet ędificare templum: & fuerunt poſtquam Dauid iſtas prædas egit, quas ſolum quatuor menſibus egit: vt patet hic, & immediatè aſcendit in Hebron, atque vnctus eſt in regem, infra 2. libr. cap. 2. Et ab ipſo tempore computantur quadraginta annij regni ſui: eodem lib. cap. 5. & infra 3. lib. cap. 2. demantur etiam tres anni, & duos menſes, quibus regnauerat Salomon, quãdo cæpit ædificare templum: nam in ſecundo menſe quarti anni cæpit, vt patet infra 3. lib. ca. 6. manebunt igitur anni quadringenti, demptis tribus, ab introitu Iſraelitarum in terram Chanaan, vſque ad tempus, quo faciebat Dauid iſtas prędas de Geſſuri, & Gerzi: & tunc quando introierunt B Iſraelitæ in terram Chanaan permiſerunt manere inter ſe Geſſuri, & Gerzi: ergo ab antiquo iſtæ gentes habitabant in medio Iſraelitarum, & non diffuſi per deſertum Sur, vel per Arabicas ſolitudines. A fortiori igitur ſecundum iſtam literam habitarent Geſſuri, & Gerzi tempore Dauid inter Iſraelitas: cum tunc dicatur, quod habitabant vagi: ſed antiquitus: & tamen tunc erant in medio filiorum Iſrael. Aliter ergo dicendum, quòd iſta litera non intelligitur, quòd habitabant vagi, ideſt, vagantes per deſertum: ſed vagi, ideſt, non habentes inter ſe communitatem, ſicut aliæ gentes, in vnitate regiminis politicæ: & hoc modo poterant dici vagi, etiã ſi habitarent in medio terræ Iſrael. Et dicitur, quòd C habitabant in via Sur, & AEgypti, ſcilicet, quia erãt propinqui deſerto, per quod ibatur de terra Philiſthim in deſertũ Sur, & in AEgyptum. Aliter exponi poteſt, & melius, & quòd iſta litera referatur ad Amalecitas ſolùm: quia ipſi habitabant in via, quæ eſt euntibus Sur verſus AEgyptum, vt patet ſupra capit. 15. Geſſuri autem, & Gerzi intra terram Chanaan. Et eſt veritas huius rei, quòd Geſſuri, & Gerzi habitabant iuxta Amalecitas: ideo Dauid agebat prædas in vtriſque: Amalecitæ tamen erant magis meridiani, diffuſi per arabicam ſolitudinem vſque ad deſertum Sur, quod eſt apud AEgyptum, Exod. 15. cap. & pertingebant ad latus meridianum terræ Chanaam: ſcilicet, ad terram Philiſthinorum, quæ D eſt pars terræ Iſrael: & non introibant limites eorũ intra terram Iſrael. Hoc autem apparet: quia infra cap. 30. dicitur, quòd Amalecitę fecerunt impetum ex parte auſtrali, & inuaſerunt Siceleg. Eſt tamen Siceleg iuxta extremitatem terræ Iſrael: gentes autẽ Geſſuri, & Gerzi erant coniunctæ Philiſthinis, & Amalecitis: & tamen erant intra terram Iſrael .ſ. in latere meridiano eius. Et quia terra Chanaan habet partem extremam ad meridiem deſertam verſus arabicam ſolitudinem, & in illa habitabant Geſſuri, & Gerzi, & aliqui de Tribu Iuda, & de Philiſthinis: dicuntur habitare Geſſuri, & Gerzi vagi in deſerto euntibus Sur, ideſt, per viam Sur: quanquam illud proprius conueniat Amalecitis, qui verè habitabãt E in deſerto. *Et percutiebat Dauid omnem terram illorum*, ideſt, iſtarum trium gentium. Non eſt intelligendum, quod omnem terram ipſarum percuſſerit: qa cum non relinqueret viuentem in locis, in quibus prædabat, deleti fuiſſent prorſus Amalecitę Geſſuri, & Gerzi. Sed falſum eſt, vt ſupra declaratum fuit: ſed intelligitur, quòd percutiebat omnem terram illorum, ideſt. magnam partem terræ. Sic accipitur ſæpè in ſcriptura, vt Gen. capit. 41. ſ. Omnes prouinciæ veniebant in AEgyptum, vt emerent eſcas. Et tamen certum eſt, quòd non veniebãt de omnibus partibus mũdi ita, quòd nullæ gentes reſiduæ eẽnt, quin venirent, & infra 3. lib. cap. 4. dicitur, ꝙ omnes

Omnis ponitur pro magna parte

A reges terræ veniebant ad audiendum ſapientiam Salomonis, & tamen certum eſt, quòd non veniebant omnes: quia non poterant. Nec vnquam fuit aliquis homo, cuius fama ad omnes homines diffuſa fuerit: & non ſolùm hominis, ſed vrbis: nulla enim fuit vrbs, nec eſt, cuius fama apud omnes gentes dilatata ſit. Sic ait Boetius, ſecundo de Conſola. proſa 7. quòd tempore Marci Ciceronis, fama Romanæ vrbis caucaſum montem non tranſcenderat. Erat tamen tunc Roma florentiſſima. Aliter poteſt exponi, quòd percutiebat omnem terram illorum, ideſt, omnia loca, quæ inuadebat: quia in locis, quæ ipſe deprędabatur, nullum viuere permittebat. *Nec relinquebat viuentem virum, aut mulierem*, ideſt, nõ ſolùm præ- B dabatur, ſed etiam occidebat omnes, tam viros, quã fœminas, quàm paruulos. Hoc autem licebat Dauid, vt ſupra declaratum eſt. Faciebat tamen illud, vt ſi aliqui remanerent, non conquererentur regi Achis, & cognoſceretur iniquitas Dauid. *Tollenſque oues, & boues, & aſinos, & camelos, & veſtes.* Per iſta intelliguntur omnia illa, quæ ducebat Dauid de præda. ſ. ſupellectilia domeſtica, & pecuniam, & quicqd ad cibum pertinet: ita vt nihil relinqueret in terra illorum: Solùm autem cauebat Dauid, vt viri ſui non prædarentur aurum, & argentum, & ornamenta idolorum: quia iſta erant prohibita: & quicunq; illa raperet, erat ſub anathemate: ſed debebant comburi: Deuteronom. capit. 7. Sciendum autem, quòd ve- C ſtes, quas ducebat Dauid de Geſſuri, Gerzi, & Amalecitis, & cętera pertinentia ad prædam, erant ſicut veſtes, & ſupellectilia Iſraelitarum. Alioquin cum iſta adducerentur ad regem Achis, vt patet hic, cognoſceret ipſe hanc prædam nõ eſſe de terra Iſrael, & caperetur Dauid in ſermone, cum ipſe diceret, ſemper prædari de terra Iſrael aſſuetum. Quia tamen iſtæ gentes erant ſimul cum Geſſuri, & Gerzi habitarent in medio Iſrael: Ioſue cap. 13. non differebant iſtæ gentes in veſtibus ſupellectilibus, & domeſtico apparatu. *Reuertebatur.* ſcilicet, de terra iſtarum trium gentium, capta præda. *Et veniebat ad Achis*, .ſ. veniebat ad vrbem Geth, in qua morabatur Achis.

D *Quare Dauid, tùm reuertebatur de prędа, veniebat ad vrbem Geth. Quęſtio XXIIII.*

QVAERET aliquis, cum Dauid non moraretur in vrbem Geth, in vrbe regia cũ Achis, ſed ſeorſum, in Siceleg, vt patet ſupra, cur veniebat ad vrbem Geth, ferens prædam. Aliquis dicet, quòd veniebat ad locum illum, eo quòd tranſitus ad vrbem Siceleg, in qua morabatur Dauid, venientibus de terra Amalecitarum Geſſuri, & Gerzi, erat per vrbẽ Geth, in qua morabatur Achis. Sed hoc non ſatis conſonat rationi. Nam ſi ex hoc ſolo veniret Dauid in Geth, poſſet declinare iter, vt non videretur prędа eius in Geth. Item litera iſta E non permittit hunc ſenſum: quia tunc diceretur: veniebat in Geth: ſed dicitur, veniebat ad Achis, quaſi intentio Dauid venientis in Geth, non eſſet, vt veniret in Geth, ſed vt veniret ad Achis. Dicendum igitur, quòd Dauid qualibet vice, qua veniebat de præda, ibat ad regem Achis, ferens totam prædam, priuſquam deponeret eam in vrbe ſua Siceleg, & hoc propter tria. Primò, ad laudem regis Achis: quia Dauid erat nunc, vt ſeruus Achis, cum donaſſet ei vnam vrbem, vt ſupra declaratum eſt: ideo volebat, quòd omnia opera ſua eſſent ad laudem Achis: & ob hoc ibat ad eum cum tota præda, quaſi gloriaretur ex hoc Achis, ſicut ſi ipſe feciſſet: quia fecerat iſtud ſeruus ſuus Dauid. Sciendum erat, quia Achis fece-

Reſp. 1.

fecerat gratiam magnam Dauid, dando ei vnam vrbem in terra ſua, & benignè tractando eum: ideo volebat complacere ei in ſingulis. Cùm ergo veniebat de prǫda priuſquam iret in vrbem ſuam, ferebat totam prædam ad Achis offerens ei illam, vt acciperet inde, ſiquid vellet: & hoc modo, per affectuoſa obſequia Dauid inducebat animum regis ad ſe, vt nimis eum diligeret. Tertia ratio poteſt addi. ſ. quòd Dauid hoc faciebat in recognitionem dominij. Vaſalli enim, vel ſtipendiarij conſueuerunt aliquando ire ad Dominos ſuos, exhibituri reuerētiam, vt per hoc profiteantur ſe ſubditos eſſe, & impendant Dominis debitum honorem. Dauid autem, ne videretur nolle ſubijci regi Achis, veniebat crebro ei, reuerentiam exhibiturus, ferens prædam. *Dicebat autem ei Achis.* Gaudebat enim Achis de probitate Dauid, putans ſe fǫlicem, quia talem ſeruum haberet: & inquirebat ab eo de modo pugnæ, & prædæ. *In quem irruiſti hodie fili mi?* ideſt, contra quem pugnaſti? & vbi egiſti prædam? Hoc enim inquirebat Achis, quandocunque veniret Dauid de præda, quia gaudebat audiendo res nouas. In Hebræo non habetur fili mi, ſed ſolùm. *In quem irruiſti hodie?* Sed hoc parum differt. *Reſpondebat Dauid: Contra meridiem Iudæ*, ideſt, feci prædam de parte meridiana terræ Iudæ. Pro quo ſciēdum, quod terra Philiſthinorum erat quædam pars terræ Iſrael, quæ cecidit in ſorte Iudæ, vt colligitur Ioſue 15. cap. Et quia nondum capta fuerat terra Philiſthinorum ab Iſraelitis, & erat terra iſta in extremitate terræ Chanaan, erat meridiana reſpectu terræ Iudæ, & latus Septentrionale terrǫ Philiſthinorum erat latus meridianum ſortis Iudæ: ideo quando veniebant Philiſthini ad prædandum in terram Iudæ, introibant per partem meridianam ſuam: & ſic dicebat hic Dauid, quòd egerat prǫdam contra meridiem Iudæ. i. in parte ſua meridiana.

An Dauid mentiretur dicendo ſe agere prǫdas de terra Iſrael, cum tamen ageret de Amalecitis.
Quæſt. XXV.

QVAERET aliquis, an Dauid mentiebatur in hoc, & an peccaret. quia ipſe non agebat prǫdas de terra Iſrael, ſed de Amalecitis, Geſſuri, & Gerzi, vt patet ſupra. Aliquis dicet, quod Dauid non mentiebatur, & conſequenter non peccabat: quia ipſe non dicebat, quòd egerat prædam de terra Iudæ, ſed contra meridiem Iudæ, & verum eſt: quia ēt ſi egiſſet prædas in AEgypto, illud eſſet contra meridiem Iudǫ. cum tota iſta terra eſſet meridiana, reſpectu terræ Iudæ Sed dicendum eſt, quod hoc nō ſtat: quia Achis quærebat à Dauid, in qua terra egiſſet prædas: & Dauid reſpondebat ei directè ad quæſitum. Nam ſi ipſe dixiſſet ſolùm, quòd illa terra, de qua prædatus fuerat, erat ad meridiem Iudæ, hoc erat, tanquam ſi nihil dixiſſet: eratque ſtulta reſponſio. Nec aliquid tale reſponderet Dauid regi Achis. Ideo quanquam aliquis cauilloſè exponens iſta verba poſſet excuſare Dauid à mendacio, quantum ad verborum corticem: tñ ſm veritatem ipſe mentiebatur: quia proferebat iſta verba ad intentionem ſignificandi, quòd ageret prǫdas de terra Iudæ: & ex modo ſuo proferendi omnes audientes iſta verba, ſic intelligebant. Vnde rex Achis ſic ſemper intellexit. Apparet etiam, quòd Dauid dixerit ad iſtam intentionem: vel ſaltem per verba hoc ſignificantia, vt patet infra. ſ. Credidit ergo Achis Dauid, dicens: Multa mala operatus eſt contra populum ſuū Iſrael: erit igitur mihi ſeruus ſempiternus. Si tamen Dauid nō dixiſſet regi Achis, ꝙ agebat prǫdas in ter-
F ra Iudæ, non diceret litera, ꝙ crederet hoc Achis. Ergo Dauid dicebat Achis, quod faciebat prædam in Iuda. Dicendum igitur, quod Dauid mentitus eſt hic: nec aliquis poteſt eum excuſare: immo non oportet: quia multoties mentitus eſt. Sicut apparet ſupra capit 20. & 21. Sed tunc dicetur, an peccauerit mentiendo. Reſpondendum. quod Dauid peccauit, ſed non mortaliter: eo quod mendacium iſtud erat officioſum. Nam ſi non mentitus fuiſſet, incideret in damnum, & periculum cum rege Achis.

Dauid mētitus eſt, & peccauit venialiter.

Cur Dauid dicebat Achis, quòd prǫdaretur de terra Iſrael, quamuis non prǫdaretur. Quæſtio XXVI.

G QVAERET aliquis, cur Dauid dicebat regi Achis, quòd prædaretur de terra Iſrael, cum non prædaretur de ea, nec caperetur in mendacio, ſi diceret ſe prædari de alijs gentibus: ideo non videbatur ei aliquod periculum ingruere. Reſpondendum, quod Dauid egit hoc, propter duo. Primò, vt maneret ſecurus in terra Philiſthinorum, & Achis non haberet eum ſuſpectum. Erat enim Achis hoſtis Iſraelitarum: & ſi Dauid illos diligeret, haberet eum ſuſpectum Achis, credens, quòd propter illos aliquid ageret contra eum: & fortè nollet tenere illum in terra ſua: ideo vt poſſet Dauid manere ſecurus in terra Philiſthinorum, à principio quando intrauit, finxit ſe magnum inimicum Iſraelitarum, &
H procuraturū ei ſemper mala. Ex hoc aūt Achis cōfiſus eſt ei, intantum, quod volebat eum facere cuſtodem capitis ſui: ſeq cap Hoc autem ſolum, quia credebat, quòd Dauid feciſſet multa mala contra Iſrael: & quia promittebat maiora ſe facturum, eo. cap. ſ. Dixit Dauid ad Achis: Nunc ſcies, quæ facturus eſt ſeruus tuus, ideſt, contra Iſraelitas in bello, ſi ergo Dauid dixiſſet, quòd pugnabat, & agebat prǫdam in Amalecitis, Geſſuri, & Gerzi, & non in terra Iſrael, non confideret ei Achis, credens, quòd non eſſet verè inimicus Iſraelitarum: ſed finxiſſet hoc, vt deciperet eum. Et ſic fortè excluderet Achis de terra ſua Dauid: ideo timuit, & dixit, quod prædabatur de terra Iſrael. Secundum erat, ne incurreret iram
I Achis: quia fortè Amalecitæ, Geſſuri, & Gerzi erant confǫderati regi Achis. Si igitur Dauid irrueret in illos, offenderet regem Achis, agens contra amicos ſuos. Item dato, quòd nō eſſent fædera inter Achis, & iſtas gentes: dum tamen non eſſet bellum inter eas, & Achis, offenderet Dauid Achis: quia ſic iſtæ gentes habebant iuſtam cauſam pugnandi contra regem Achis: quia ſicut ſi rex Achis inuaderet Amalecitas, & Geſſuri, & Gerzi, iſtæ gentes habebant rationabilem cauſam inuadendi terram Achis, Ita nunc cum Achis receptaret inuaſorem earū in terra ſua, & faueret illi, poterant indicere iuſtum bellum regi Achis. Et fortè propter hoc Amalecitæ poſtea inuaſerūt vrbem Siceleg, & combuſſerūt eam: infra cap 30. Timuit ergo Dauid confiteri veritatē, ne prouocaret Achis in iram. *Et contra meridiem Ierameel, & contra meridiem Ceni*, ideſt, irrui contra meridiē
K Ierameel, ſcilicet, in terrā Ierameel, & in terram Ceni. Iſta duo non ſunt nomina ciuitatum, ſed aliquarum terrarum, vel prouinciarum: & erant in eis ciuitates multæ, ſicut patet infra cap. 30 ſ. Miſit dona Dauid his, qui erant in vrbibus Ierameel, & in vrbibus Ceni. Erant autem iſtǫ vrbes in ſorte Iudæ, erant tamen in extremitatibus: vnde quando dicebatur irruere ad meridiem, iſtarum vrbium, intelligebatur, quòd irruebat in partes aliarum tribuum, quæ habebant terram coniunctā ſorti Iudæ. Sciendum autem, quòd hic vocatur iſta terra Ierameel,

infra

infra tamen 30. capitu. vocatur Ieramelí: & hoc venit ex conditione Hebraici ſermonis, in quo aliquãdo detrahitur litera de ſine dictionis, & aliquando apponitur, ſic patet in iſto nomine, Geſſuri: quia aliquando vocatur Geſſuri, & aliquando Geſſur: nam Geſſuri vocatur hic, & Deuteronom. capit. 3. Ioſue 13. & 1. Paralipomen. cap. 3. vocatur autem Geſſur, infra 2. lib. capi. 13. & 14. ſic etiam eſt in iſto nomine, Phalti: quia aliquando vocatur Phalti, ſupra cap. 25. & aliquando vocatẽ: Phaltiel, infra 2. lib. capit. 3. *Virum, & mulierem non viuificabat Dauid.* Id eſt, non permittebat viuere virum, nec mulierem in terra illa, in qua prædabatur: cuius cauſa patet immediatè. Non tamen erat licitum Dauid occidere omnes iſtos, vt ipſe eſſet ſecurus, ne accuſaretur apud Achis: ſed qui habitabant in terra Iſrael: & contra omnes habitatores terræ illius, poterant Iudæi ſic pugnare: vt patet Deuteronom capit. 30. *Nec adducebat in Geth,* id eſt, quanquam potuiſſet Dauid multos de illis captiuos ducere, & vendere, tamen neminem ducebat, ſed occidebat omnes. Et dicitur, quòd non ducebat in Geth aliquem viuum, ſcilicet, quando ferebat prædam ad regem Achis. Nam quandocunque veniret de præda, prius veniebat ad regem Achis, ferens totam prædam, quàm iret in Siceleg, vt ſupra declaratum eſt.

An licuiſſet Dauid ducere captiuos de gente illa. Quæſtio XXVII.

QVAERET aliquis, an licuiſſet Dauid ducere de gentibus illis aliquem captiuum, & vendere, ſi non timuiſſet regem Achis. Aliquis dicet, quòd non, quia in habitatoribus terræ Chanaan non licebat Iſraelitis aliud agere, niſi occideret omnes, tam viros, quàm fœminas, quàm paruulos: Deuteronom. capit. 20. Solam igitur prædam vendere poterat, & non homines. Reſpondendum, quòd Dauid pugnabat hic contra Amalecitas, Geſſuri, & Gerzi, & non erat idem ius de omnibus. Nam Amalecitæ non erant de ſtirpe Chananæorum, nec morabantur in terra Iſrael: ideo non erat contra eos eadem lex, quę contra Chananæos, & habitatores Iſrael: ideo poterat Dauid occidere illos, vel vendere, vel facere quicquid vellet. Sed aliquis dicet, quòd adhuc non poterat de Amalecitis hoc facere: quia Deus iuſſerat Iſraelitis, quòd delerent nomen Amalech de ſub Cœlo: Exod. capit. 17. & Deuteronom. 25. ſi tamen venderentur Amalecitæ in ſeruos, & non occiderentur, non deleretur nomen eorum de ſub cœlo: ideo tenebantur eos occidere, nec poterat vendere. Reſpõdendum, quòd lex, quæ iubebat deleri Amalecitas, magis ſonat, quòd occidantur, quàm, quòd vendantur: obligatio tamen illius legis oblata fuit, quã Deus miſit Saulem ad delendum Amalecitas: & ille tenebatur eos occidere, & non vendere: Dauid autem, & poſteri non obligabantur iam ad illam; ſi tamen vellent agere ſecundum eam, mererentur: ideo etiã ſi non facerent totum, quod lex dicebat, non peccarent; & ſi aliquid illius facerent, mererentur: quia lex illa non erat tanquam lex; ſed tanquam opus ſupererogationis. Sicut igitur eſt de conſilijs euangelicis, quòd non obligamur agere ſecundum illa; & ſi aliquid egerimus de eis, etiã ſi nõ plene mereremur, quia opus ſupererogationis eſt. Ita hic de Dauid. Si tamen adhuc obligaſſet lex illa, vtpotè, quia nondũ iuſſa eſſet tradi executioni per Saulem, & Dauid vellet illam exequi, non poſſet vẽdere Amalecitas, ſed occidere, & accipere prædam de Geſſuri, & Gerzi. Dicendum eſt, quòd Dauid non poterat aliquem

A vendere, vel accipere ſibi in ſeruum: quia erant de habitatoribus terræ Chanaan, de quibus Deus iuſſerat, quòd omnes occiderentur: Deuteronom. capit. 20. *Dicens: ne fortè loquantur aduerſum nos. Hoc fecit Dauid,* id eſt propter hoc non ducebat aliquem eorum viuentem, ne poſſent dicere regi Achis, quòd Dauid percutiebat terram eorum.

Cur noluit Dauid, quòd diceretur Achis eum prædari de Amalecitis. Quæſtio XXVIII.

QVAERET aliquis, quare Dauid nolebat, quòd aliquis diceret regi Achis, quòd ipſe prędaretur de Amalecitis, Geſſuri, & Gerzi. Dicendum, quòd
B præcipua cauſa erat, vt non argueretur mendacij: quia cum quæreret ab eo Achis, in quem irruiſti? reſpondebat ſemper Dauid, quòd irruebat in partes terræ Iſrael, vt patet ſupra. Si autem aliquis de captiuis referret cõtrarium regi Achis, caperetur Dauid in ſermone, & poſſet eum iuſtè occidere Achis, cum menſitus fuiſſet regi. Item propter hoc mendacium non crederet aliquid Achis Dauid: ſed putaret, quòd ſicut in hoc mentitus fuerat, ita mentitus fuiſſet in omnibus alijs, & vellet fallere eum, & inferre aliquod magnum malum terræ Philiſthinorum. Etiam, quia fortè iſtę tres gẽtes erant confœderatę Philiſthinis: & ſi aliquid de eis cõquæreretur Achis, de malis, quæ intulerat Dauid in terra illorum, vel-
C let occidere Dauid: vel ſaltem excluderet eũ de terra ſua *Et hoc erat decretum illius cunctis diebus, quibus habitauit in regione Philiſthinorum,* id eſt, iſtam ſententiam, vel conſuetudinem habuit ſemper, quando fuit cum rege Achis: quia ſemper manebat eadẽ cauſa timoris. Et accipitur hic decretum largè pro deliberatione, vel ſententia. Nam decretum propriè iuſſionem iudicis notat, vel aliquod mandatum iuris. Hic autem nõn erat mandatum: quia nullus hoc mandabat Dauid: ſed erat decretum, ſcilicet, quia Dauid hoc apud ſe decreuerat, id eſt, deliberauerat obſeruare dum eſſet in terra Philiſthinorum. *Credidit ergo Achis Dauid,* id eſt, credidit ei illa, quæ dicebat, ſcilicet, quòd agebat prædam in terra Iſrael. *Dicens: multa*
D *mala operatus eſt contra populum ſuum Iſrael,* id eſt, Achis dicebat hoc in corde ſuo, volens habere Dauid ſemper in ſeruum; & putabat hoc, quia Dauid fecerat multa mala contra populum ſuum. Hoc non erat in veritate, ſed ſic exiſtimabat Achis, ſcilicet, quòd omnes prædas, quas egerat, feciſſet in Iſrael. *Erit igitur mihi ſeruus ſempiternus,* id eſt, ꝑpter hoc, quod fecit, erit mihi ſemper in ſeruum. Deſiderabat enim rex Achis habere Dauid in ſeruum: quia ſciebat cum virum extremum in bello. Ipſe enim occiderat Goliath: quod bene nouerat rex Achis, & alij reges Philiſthinorum, infra capi 29. Erat tamen Goliath fortiſſimus Philiſthinorum, ſup. c. 17. tempore quoq; quo mãſit Dauid cum Saule, & erat princeps belli,
E fecit bella magna contra Philiſthinos, ſupra ca. 18. & 19 Nunc quoque agebat clariſſimas prædas: & nullus de viris ſuis peribat. Volebat igitur rex Achis habere Dauid in ſeruum propter duo. Primo, vt non noceret Philiſthinis. Nam ſi rediret in terram Iſrael, eſſet rurſus princeps belli contra Philiſthinos: & poſſet nimis nocere: quia iam nouerat terram eorum. Secundò, vt ſeruiret ei in bellis contra quaſcunque gentes, & contra Iudæos, quos putabat illi eſſe exoſos nimis: ideo gaudebat, quòd haberet eum in ſeruum. Hoc autem putabat, quia cum Dauid egiſſet tanta mala contra Iſrael, vt arbitrabatur Achis, credebat, quòd impoſſibile erat eum reconciliari Iſraelitis: vnde ſemper maneret in ſeruitio regis Achis.

Achis volebat habere i ſeruum Dauid propter duo.

CA-

CAPITVLVM XXVIII.

FACTVM eſt autem in diebus illis, congregauerunt Philiſthjim agmina ſua, vt præparentur ad bellum contra Iſrael. Dixitque Achis ad Dauid: Sciens nunc ſcito, quoniam mecum egredieris in caſtris tu, & viri tui.

De morte Saulis.

Iſta eſt vltima pars huius libri, in qua agitur de morte Saulis, qui propter peccata ſua occiſus eſt à Philiſthinis. Et diuiditur in duas partes: quia, primò ponitur belli apparatus. Secundò, bellandi actus, infra capit. vlti. Prima in duas: quia primò ponitur bellorum ex vtraque parte apparatus. Secundò, Dauid de acie receſſus, ſequen. cap. Sciendum autem, ꝙ Saul adueniente bello timuit, vt patet infra in litera. ideo conſuluit Dominum: & quia non reſpōdit ei per prophetas, ſacerdotes, aut ſomnia conuerſus eſt ad phitones de quo eſt materia totius ca. ſ. de cōſultatione Pytoniſſæ: & diuiditur in quatuor, quia primò ponitur conſulendi occaſio, ſecundò ipſa cōſultatio, tertiò Samuelis reſponſio. quartò Saulis deſperatio Secunda ibi. *Dixitque Saul ſeruis ſuis*. Tertia ibi. *Dixit autem Samuel.* Quarta ibi. *Statimque Saul cecidit.*

Ordo conſequens eſt eorum, quæ ſcribuntur hic ad prædicta. Quæſtio I.

QVAERITVR circa primum, an ea, quæ habentur hic habeant ordinem conſequentē ad præcedentia, & an fuerint facta immediatè. Reſpondēdum, ꝙ hic eſt ordo continuus. Nā ſupra agebatur de perſecutione Saulis contra Dauid, & de fuga Dauid in terram Philiſthinorum propter Saulem; hic autem agitur de morte Saulis. Fuit etiam poſt omnia, quæ habenẽ præcedenti cap. quia illa facta ſunt, antequam rex Achis iret ad bellum, cum alijs regibus Philiſthinorum contra Iſrael: ea tamen, quæ habentur hic facta ſunt, poſtquam congregati ſunt Philiſthini in caſtris contra Saulem: & ipſe quoq; congregauit omnes Iſraelitas in monte Gelboe. Tunc enim videns caſtra Philiſthinorum timuit nimis: ideo conſuluit Dominum, & illo reſpondente, conſuluit Pytoniſſam. Cum autem dicitur, an fuerint facta iſta immediatè poſt præcedentia, dicendum, ꝙ inter illa, quæ habentur hic, & fugam Dauid de terra Iſrael, fluxerūt ſolum quatuor menſes, vt patet præced. cap. nam ibi dicitur: ꝙ fuit Dauid in terra Philiſthinorum quatuor menſibus: ipſe tamen non receſſit inde, quouſque mortuus eſt Saul: quia die qua annunciata eſt mors Saulis, manebat Dauid In Siceleg, ſequen. lib. cap. 1. in cap. Tamen præcedenti dicitur de omnibus, quæ fecit Dauid in terra Philiſthinorum in quatuor menſibus, quibus ibi manſit. Ergo immediatè poſt præcedentia factum eſt, quod habetur hic. *Factum eſt autem in diebus illis*, ideſt, accidit in diebus illis ſ. in quibus Dauid fuit in terra Philiſthinorum, ſ. in fine quarti mēſis, quo ibi manſit. *Congregauerunt Philiſthim agmina ſua*, ideſt, congregauerunt magnam gentem. Non intelligitur hoc de congregatione, quæ facta fuit in caſtris, quando venerunt Philiſthini in ſummā, vt patet infra, ſed de cōgregatione, quæ fiebat in vrbibus Philiſthinorum. ſ. ꝙ in qualibet vrbe inquirebatur, quot eſſent, qui poſſent conuenienter procedere ad bellum. Et ſic fiebat ſumma bellatorum in qualibet ciuitate. Et patet hoc, quia in ſequēti litera dicitur: Vt præparent ſe ad bellum contra Iſrael, ideſt, illa congregatio erat ad parandum ſe ad bellum. Si tamen intelligeretur de congregatione agminum in caſtris, non diceretur, vt præpararent ſe ad bellum: quia, quando in caſtris conuenerūt, iam parati erāt ad bellum. Patet etiam, quia infra dicitur, quòd dixit Achis ad Dauid: ſciens nūc ſcito, quoniam egredieris mecum in caſtris tu, & viri tui: Ergo nondum egreſſi fuerant in caſtra: ſed accipitur de congregatione, quæ fiebat in ciuitatibus Philiſthinorum. *Vt præpararent ſe ad bellum contra Iſrael*, ideſt, iſta congregatio, quæ facta fuit in ſingulis ciuitatibus Philiſthinorum fuit ad hoc, ꝙ præpararent ſe omnes Philiſthini ad pugnādum contra Iſrael, & ſciretur quot pugnatores ituri erant, pro qualibet vrbe.

Quare Philiſthini congregauerunt ſe ad magnum bellum contra Iſrael. Quæſtio II.

QVAERET aliquis, quare Philiſthini parauerunt ſe nunc ad bellum contra Iſrael. Reſpōdendum eſt, ꝙ fortè Saul offenderat eos, & volebāt nunc vlciſci iniuriam, & damna: vel, quia Philiſthini erant hoſtes Iſraelitarum ex magno tempore. Nā Iſraelitæ fuerant ſub poteſtate eorum, & poſtea rebellauerunt in principio regni Saulis, vt patet ſupra 13. & ob hoc habebant inimicitias perpetuas Philiſthini contra Iſrael, vt reducerent Iſrael ad priſtinā ſeruitutem. Et ad hoc congregati ſunt ſupra 13. & 14. ca. Et victi fuerunt. Et ſic faciebant quandocunque haberent aliquam opportunitatem, ad pugnandum contra Iſrael: congregabantur, & pugnabant, ita fecerunt ſupra cap. 17. Nam nulla cauſa exprimitur, cur pugnauerint. Iterum etiam cōgregati ſunt, ad pugnandum, ſupra ca 19. Et iterum 23 Nec oportet, de hoc aliam cauſam inquiri, aut aliam dari, niſi, ꝙ erat hoſtilitas antiqua inter Iſraelitas, & Philiſthinos. Poteſt etiam dici, ꝙ Deus mouit nunc Philiſthinos ad pugnandū contra Iſrael, vt moreretur Saul: Peccauerat enim Saul nimis, & Deus volebat eum occidere: ideo fecit, ꝙ congregarentur Philiſthini contra Saulem Sic enim Deus, quando vult punire aliquam gentem, concitat alias gentes contra illam in bellum. Sic fuit de Sennacherib, quem Deus miſit contra Iſraelitas, vt patet Iſa. capit. 10. ſ. Væ Aſſur virga furoris mei, & baculus ipſe eſt in manu eorum indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populos furoris mei mandabo illi, vt auferat ſpolia, & diripiat prædam Sic etiam patet de Nabuchodonoſor, quem Deus vocauit ad captiuandū Iudęos, vt patet Iſa. cap. 5. ſ. Et leuabit ſignum in nationibus procul, & ſibilabit ad eum de finibus terrę, & ecce feſtinus velociter veniet. De hoc etiam Habacuc cap. 1. Sic etiam Deus vocauit Babylonios ad delendum Aſſyrios, vt patet Sopho. capit. 2 & 3. Sic etiam concitauit Medos, & Perſas, contra Babylonios, vt delerent eos, Iſa. cap. 13. & 14. & Habacuc ca. 2. & 3. Et ſic credendum eſt hic, quòd quanquā Iſraelitæ eſſent in bello nunc, quia Philiſthini erant hoſtes eorum: tamen Deus ſpecialiter mouerat Philiſthinos, vt punirent Iſraelitas, & præcipuè Saulem. Sic patet infra in litera, cum dixit Samuel: faciet tibi Dominus ſicut locutus eſt in manu mea, & ſcindet regnū de manu tua: quia non obediſti voci Domini, nec feciſti iram furoris eius in Amalech: idcirco, quod pateris fecit tibi Dominus hodie: & dabit etiam Iſrael tecū in manus Philiſthin. *Dixitq; Achis ad Dauid.* Hic Achis admonuit Dauid, vt pararet

Deus quādo vult punire aliquem populū, concitat alias gentes cōtra illum.

ſe, &

ſe,& viros ſuos ad bellum: quia volebat eum ducere in caſtra. *Sciens nunc ſcito*, ideſt, ſcias nunc certiſſimè. Iſte modus eſt ſuperabundans in locutione ex modo Hebraico. Sic dicitur ſupra ca. 14. guſtans guſtaui in ſummitate virgæ. Et in Pſ. Expectans expectaui. Quod idem eſt, ac ſi ſolum dicatur: guſtaui, expectaui. *Quoniam mecum egredieris in caſtris tu, & viri tui*, ideſt, ſcias, ꝙ volo, ꝙ eas mecum ad bellum cũ omnibus viris tuis. Hoc dicebat Achis, quia cum in omnibus ciuitatibus Philiſthinorum parentur viri ad pugnam, ipſe quoque parauit eos, qui erant in regno ſuo, & voluit, ꝙ cum eo iret Dauid. Nam ſciebat eum virum eſſe ſtrenuum in armis, & putauit, quòd nimis ei proficere poſſet, cum haberet exoſos Iudæos, & pugnaret contra eos libenter.

Quomodo Achis audebat ſecum ducere Dauid in bellum. Quæſtio III.

QVAERET aliquis, quomodo Achis audebat ſecũ ducere Dauid in bellum: quia timere deberet, ꝙ ille poſtea coniungeretur Iſraelitis in bello, & pugnaret contra eum. Sic enim putauerunt alij Philiſthini, & dixerunt ad Achis: Reuertatur vir, & ſedeat in loco, in quo conſtituiſti eum, & non deſcẽdat nobiſcum in prælium, ne fiat nobis aduerſarius, cum præliari cœperimus, ſequenti cap. Reſpondendum, ꝙ Achis confidebat nimis Dauid, & putabat, ꝙ nullo modo Dauid ageret contra eum. In hoc tamen decipiebatur: ſed habebat radicem ad cogitandum hoc. Primò, quia credebat, ꝙ Dauid feciſſet multas cædes, & prædas in terra Iſrael, præced. cap. Et ex hoc Achis cogitauit, ꝙ eſſet ei Dauid ſeruus ſempiternus, e.c. Secundum erat, quia ſteterat aliquanto tempore Dauid in terra Achis, & nũquam contra eum aliquid mali inuenerat: ideo putabat, ꝙ ſemper ſic fidelis eſſet, & hoc obiecit Achis Satrapis Philiſthinorum, ſequen. cap. ſ. Nunquid ignoratis Dauid, qui fuit ſeruus Saul, & eſt apud me multis diebus, vel annis, & non inueni quicquam in eo ex die, qua transfugit ad me, vſque ad diem hanc. patet etiam eod. cap. cum dixit Achis ad Dauid: ſcio, quia bonus es tu in oculis meis, ſicut Angelus Domini: ſed principes Philiſthijm dixerunt: nõ aſcendet nobiſcum in prælium. Confidebat ergo nimis Achis Dauid ei, ita vt vellet committere cuſtodiam corporis ſui, vt patet infra in litera.

Achis nunquam ſciuit Dauid ſe finxiſſe inſanum coram eo. Quæſtio IIII.

QVAERET aliquis, quomodo Achis recepit Dauid ad tantam familiaritatem, vel ſaltem voluit eam habere in terra ſua: cũ prius factus fuiſſet coram eo inſanus, & turpis, ſupra ca. 21. Reſpondendum eſt, ꝙ Achis neſciebat hoc. Nam quanquã Dauid finxiſſet ſe inſanum coram Achis: tñ Achis non putauit eſſe illum Dauid. Nam dixit ad ſeruos ſuos. Vidiſtis hominem inſanum, quare adduxiſtis eum ad me? An deſunt nobis furioſi? quid introduxiſtis iſtũ, vt fureret me præſente? hiccine ingredietur domum meam, q.d. non, ſupra cap. 21. Si tamen Achis putaſſet illum eſſe Dauid, quanquam ſtultitiã ſimularet, accepiſſet eum, & occidiſſet, ſed non fecit: ſed magis clamauit, vt abijceretur de præſentia ſua. Serui quoque Achis non cognouerunt illũ eſſe Dauid: quia, quanquam à principio putaſſent, quia erat Dauid propter vnitatem effigiei, poſtea tamen, quia viderunt eum nimis furere, putauerunt, ꝙ non erat Dauid: ideò poſtquam Achis abiecit eum à ſe,

A ſerui illius non curauerunt de illo, tanquam certiſſimè, ꝙ non eſſet ille Dauid. Et ſic quãdo redijt nũc Dauid ad Achis cum ſexcentis viris, non putauit Achis, nec aliquis de ſeruis ſuis, ꝙ ipſe fuerat, qui inſanierat coram Achis: vnde recepit eum in magno honore, nec habuit ex hoc aliquam occaſionem ſuſpicandi contra eum. *Denique Dauid ad Achis*. Hic Dauid allicit animum Achis, promittendo magna. *Nunc ſcies, quæ facturus eſt ſeruus tuus*, ideſt, in iſto bello cognoſces, quid faciam pro te, q.d. hucuſq; ego non potui oſtendere tibi animum, & obſequium meum, quia caſus affuit: nunc autem, cum opportunitas ſe offerat rei, ego oſtendam tibi, quid faciam pro te. ſ. agendo magnas ſtrages in Iſraelitas propter te.

B

Dauid an mentiretur promittendo facere magna pro Achis contra Iſraelitas? Quæſtio V.

QVAERET aliquis, an Dauid peccauerit dicendo hæc. Aliqui reſpondent, ꝙ ſic, quia Dauid, quando iſta loquebatur, aut habebat animũ pugnandi contra Iſraelitas, aut contra Achis, & alios Philiſthinos, aut habebat animum nihil faciendi. Iſtud tertium non ſtat. Primò, quia ſic Dauid mentiretur, cum diceret, ꝙ intẽdebat magna facere pro Achis, & tamen nihil intendebat. Secundò non eſt veriſimile: quia ſi nihil egiſſet Dauid contra vnam partẽ, nec contra alteram, reperiſſet eum mendacẽ Achis,
C & occideret illum: vel ſaltem oportebat, ꝙ fugeret Dauid à facie eius. Si autem Dauid intendebat pugnare contra Iſraelitas, peccabat: quia Iſraelitæ erãt populus Dei, & contribules Dauid, & ipſe nõ habebat aliquam cauſam pugnandi contra eos. Si verò intenderet Dauid pugnare contra Achis, peccabat nimis: quia Achis receperat eum in terra ſua, & dederat ei vnam vrbem. Erat ergo contra naturam, ꝙ pugnaret Dauid cõtra Achis, præcipuè, quia in hoc frangebat fidem, & agebat per inſidias, ſi pugnaret contra Achis, cum promiſiſſet ei, ꝙ ſemper adiuuaret illum, & ſeruiret ei, & nunc ibat cum eo ad bellum, vt ſeruus eius, & auxiliator. Nicolaus reſpõdet, ꝙ Dauid intendebat adiuuare Achis defendendo
D eum ab Iſraelitis: & dicit, ꝙ in hoc non peccabat: quia iuſtè poterat adiuuare Achis contra Saulem, & Iſraelitas, propter duo. Primo, quia fortè Philiſthini fouebant iuſtum bellum ꝫ Iſraelitas ex aliqua cauſa, vtpotè ſi Iſraelitæ iniuiſſent aliqua fœdera cũ Philiſthinis, & non cuſtodiuiſſent. Nam quanquam non poterant Iſraelitæ inire fœdera perpetua cum habitatoribus terræ Chanaan: quia Deus vetuerat hoc, Exo. cap. 34 & Num. 33. & Deuteronom. 7. poterant tamen ad tempus aliqua fœdera inire, ſi ſubeſſet aliqua cauſa rationalis, & neceſſaria, & illa tenebantur cuſtodire. De Saule autem dicit, ꝙ fortè per Dæmonis vexationem, & turbationem phantaſiæ amiſerat memoriam, & fregerat pacta inita cũ Phili-
E ſthinis. Secundam rationem ponit, dicens: ꝙ Dauid poterat licitè adiuuare Achis contra Iſraelem, vt adiuuaretur ab Achis, vt ſi fortè moreretur Saul in illo bello, vel priuaretur regno, ꝙ Achis adiuuaret Dauid ad eſſequendum regnum Iſrael. Sed iſtæ rationes non ſtant, nec motiuũ ſuum eſt veriſimile: dicit enim Nicolaus, ꝙ Dauid intendebat pugnare cõtra Iſraelitas adiuuando Achis. Sed hoc non eſt veriſimile, quia toto tempore, quo fuit Dauid in terra Achis, diſſimulauit id, quod intendebat, & dicebat, ꝙ pugnabat contra Iſraelitas: cum tamen ipſe ſemper pugnaret contra alias gentes. Quomodo ergo nunc haberet animum pugnandi contra illos, quos tanto tempore etiam per mendacium ſuum cuſtodierat?

dierat. Item non eſt veriſimile, ꝙ ipſe voluiſſet pu-
gnare contra Saulem pro Achis: quia ipſe nimis do
luit de morte Saulis, & diſperſione Iſraelitarum, &
voluiſſet potius, ꝙ perijſſent omnes Philiſthini, vt
patet in planctu ſuo, infra ſequen. lib. cap. 1. vbi inui
dit gaudio Philiſthinorum de morte Iſraelitarum,
cum dixit. Nolite annunciare in Geth, nec annun-
cietis in compitis Aſcalonis: ne fortè lętentur filij
Philiſthijm, & exultent filiæ incircũciſorum. Item
cum dicit in prima ratione, ꝙ Philiſthini fortè ha-
bebant iuſtam cauſam pugnandi contra Iſrael. Di-
cendum, ꝙ ſatis ſtat, ꝙ Philiſthini fouerent iuſtum
bellum contra Iſrael: Dauid tamen non poterat iu-
ſtè pugnare contra Iſrael: eoquòd Philiſthini erant
hoſtes: Dauid autem erat vnus de Iſraelitis. Quin po-
tius ſi Dauid fuiſſet in terra Iſrael, quanquam Iſrae-
litę rei eſſent, & haberent Philiſthini iuſtam cauſam
pugnandi, tenebatur Dauid adiuuare eos: quia licèt
aggrediendo non haberẽt iuſtam cauſam, tamen in
defendendo iuſtam cauſam habebant: quia omnis
homo, quantumcunque peccauerit, poteſt ſe defen
dere iuſtè, ſi aliquis inuaſerit eum, ad occidendũ, vel
ad percutiendum modo hoſtili. Iſraelitæ autẽ nũc,
non erat inuaſores, ſed inuaſi: quia primo Philiſthi-
ni congregauerunt acies ſuas contra Iſrael. Et ex
hoc coactus fuit Saul aggregare Iſraelitas, vt patet
infra in litera. Dato etiam, ꝙ Iſraelitæ aggrederen-
tur Philiſthinos, & fouerent iniuſtum bellum, quan
quam Dauid non tenebatur adiuuare eos, quia ini-
què agebant, tamen peccaret, ſi pugnaret contra
eos, adiuuando hoſtes ipſorum: quia licet non obli-
garetur adiuuare eos, obligabatur non lædere illos:
quia ipſe non ſuſceperat ab eis malum, propter qđ
foueret bellum iuſtum contra eos. In ſecunda ra-
tione dicebat Nicolaus, ꝙ Dauid poterat adiuuare
Achis contra Saulem, vt ſi Saul moreretur, adiuua-
ret eum Achis ad obtinendum regnum Iſrael. Sed
hoc inconueniens eſt. Nam Dauid non deſiderabat
mortem Saulis, vt ipſe regnaret. Nam ſępe potuit
eum occidere, & noluit, vt patet ſupra cap. 24. & 26.
quomodo ergo nunc pugnaret contra eum, vt mo
riente illo, ipſe obtineret regnum: non eſt. n. veriſi-
mile. Item non ſtat, ꝙ Dauid vellet adiutoriũ regis
Achis, vt poſſet accipere regnum ſibi debitum. Nã
in hoc peccaret dupliciter. Primò, quia non confide
bat in Domino, ꝙ ipſe traderet ei regnum, ſed inuo
cabat in adiutorium Philiſthinos, qui erant hoſtes
Iſrael. Sic enim increpitus fuit rex Aſa, quia inuoca
uit adiutorium regis Syrorum contra regem Iſrael,
vt patet 2. Paralip. c. 16. Magis autem hoc fuiſſet im-
putatum Dauid, cum ipſe eſſet vir melior. Secun-
do, peccaret inducendo hoſtes Iſraelitarum in adiu
tores ſuos contra Iſrael: nullos enim atrociores
hoſtes habebant Iſraelitæ, quàm Philiſthinos. Si
autem Dauid duceret illos ſecum in auxiliatores ꝯ-
tra Iſrael, illi gauderent in hoc, ꝙ daretur ſibi occa-
ſio percutiendi Iſraelitas, & ſubijceretur eis Iſrael,
cum poneret eos Dauid, tanquam executores iuſti-
tiæ. Non eſt ergo veriſimile, ꝙ ipſe vellet adiuuare
regem Achis, vt Achis adiuuaret eum ad capiendũ
regnum Iſrael. Item nõ ſtat, quia mortuo Saule ha-
bebat Dauid locum inuocandi regem Achis, ad pu-
gnandum contra Iſraelitas, vt ſubderentur ſibi: ſed
non inuocauit, quin potius, per ſeptem annos man-
ſit ſolum rex ſuper Iuda, pugnare nolens contra Iſ-
boſeth filium Saulis, qui erat vir paruæ reſiſtentiæ:
nec adeptus fuit regnum totum Iſrael, vſquequo il-
le mortuus eſt. Et ſi ille vixiſſet toto tempore, quo
vixit Dauid, nunquam Dauid curaſſet regnare, niſi
ſuper ſolam Tribum Iuda, quæ eum ſpontè vnxit

F in regem, ſequenti lib. 2. Mortuo autem Isboſeth,
doluit nimis Dauid, & interfecit occiſores eius, vt
patet ſequenti li. ca. 4. Nec poſt hoc ipſe curauit pu-
gnare contra Iſrael, vt ſubderetur ei: ſed omnes tri-
bus ſpontè venerunt ad vngendum Dauid in regẽ,
ſequenti lib. cap. 5. Nullo modo eſt ergo veriſimile,
ꝙ Dauid vellet hic adiuuare regem Achis, vt Achis
adiuuaret eum ad accipiendum poſſeſſionem regni
Iſrael. Item non conſonat huic id, quod Nicolaus
primo dixit. ſ. ꝙ Dauid ibat ad defendẽdum Achis:
quia defenſio nũquam fit, niſi ex neceſſitate, ad hoc,
ꝙ reputetur iuſta. ſ. quando quis alterum inuadit, po
reſt inuaſus cum moderamine inculpatę tutelæ age
re, quod voluerit. Vnde ſi poteſt defendere, non oc-
G cidendo hoſtem, & occidit, defenſio culpabilis eſt.
Dauid autem ibat hic ſpontè ad bellum, in quo pu-
gnandum erat. Ergo non ſolum ibat ad defenden-
dum, ſed ad agendum, cum defenſio ex neceſſitate
ſuſcipiatur. Item, licet alicui defendere ſe, vel de-
fendere alterum, ſi inuaſus eſt: ſed nõ licet ire ad de-
fendendum inuaſorem: quia defenſor inuaſoris, &
inuaſor reputantur ambo inuaſores: præſertim ſi de
fenſor iſte ante inceptum bellum iuit cum inuaſo-
re: quia ipſe ei dat occaſionem ſuccumbendi: vnde
lex puniet eos, quia armati vadunt cum aggreſſore,
licet ipſi non inuadant: dum tamen ipſi præſentes
ſint, & propter eos inuaſor inuadit, ſicut ſi ipſi inua-
derent. Dauid autem ibat ad defendendum regem
H Achis, & ipſe erat inuaſor: quia Philiſthini congre-
gauerunt agmina contra Iſrael: & ex hoc Saul coa-
ctus fuit cõgregare Iſraelitas in bello, vt patet infra,
ideo non licebat Dauid hoc modo ire ad defenden-
dum regem Achis. Item non conſonat hoc verbis
Dauid: nam cum Dauid dixit Nunc ſcies, quæ factu
rus eſt ſeruus tuus: in quo ſignificabat ſe facturum
aliqua magna propter eum: ille tamen, qui ſolum
defenſor eſt, non agit aliquid magni: quia ſolùm re-
pellit iniuriam, & ſi poteſt eam repellere nullum oc
cidendo, non occidet aliquem. Dauid igitur, ſi ſolũ
defenderet, ne aliquis occideret regem Achis, & ni-
hil amplius ageret, minus ageret quolibet bellato-
re: quia quilibet de bellatoribus intendebat non ſo-
I lum defenſionem, ſed occidere quos potuiſſet. Non
ergo conuenienter diceret Dauid: Nunc ſcies, quæ
facturus eſt ſeruus tuus: verba ergo iſta Dauid ma-
gis ſignant eum eſſe volentem pugnare atrociter ꝯ
Philiſthijm, quàm cõtra Iſraelitas, quàm ſolum de-
fendere regem Achis. Sed dicendum eſt, ꝙ de inten R/
tione Dauid non poteſt nobis patere certiſſimè. Vi-
detur tamen dicendum, ꝙ Dauid habuit intentio-
nem adiuuandi Iſraelitas, & pugnandi contra Phili-
ſthinos, ſicut intellexerũt Satrapæ Philiſthinorum,
ſequenti cap. quia ipſe diligebat Iſraelitas, tanquam
contribules ſuos, & tanquam populum Dei, & tan-
quam ſubditos ſuos: quia Deus vnxerat illum in re-
gem ſuper ipſos, vt liberaret eos de manu hoſtium.
K Cum Philiſthinis autem nullam habebat affinitatẽ,
cur deberet adiuuare illos contra Iſrael. Si autem
obijcias, ꝙ verba iſta Dauid ſignificant, ꝙ ipſe vellet
pugnare contra Iſraelitas pro Achis, cõcedendum
eſt: & tamen intentio ſua non erat hęc: quia Dauid
ſæpe mentiebatur regi Achis in fauorem Iſraelita-
rum (quia præcedenti cap. dicebat: ꝙ pugnabat cõ-
tra eos, & nunquam pugnauit: ſed contra Gentiles.
ita ergo hic, quanquam aſſereret, ꝙ facturus erat ma
gna contra Iſraelitas, tamen mentiebatur intendẽs
facere contrarium: nec oportet Dauid excuſari ab
his mendacijs. Si autem obijcias, ꝙ Dauid ageret cõ-
tra naturam impugnando illum, qui ei benefecerat.
Dicendum, ꝙ Dauid ſolum tenebatur regi Achis ꝑ
benefi-

beneficio,& non alijs Satrapis Philiſthinorum. Si autem ipſe pugnaret contra regem Achis, erat valdè irrationabile:& hoc non intendebat,ſed ſolum pugnaret contra alios reges Philiſthinorum. Si autem dicas,ꝙ adhuc in iſto peccabat Dauid: quia dixerat regi Achis,ꝙ pugnaret pro eo,& fortè ſuper hoc fidem dederat. Dicendum, ꝙ Dauid aliquid peccauit hic: nec oportet eum excuſari ab omnibus peccatis:quia maiora horum ipſe fecit, ſicut patet in occiſione Vriæ,& adulterio cum vxore eius. *Et ait Achis ad Dauid.* Quia Dauid indicabat ſe magna facturum pro Achis: ipſe quoque Achis ſignificat magnam affectionem ſuam ad eum, vt ipſe efficaciter iſta ageret. *Et ego cuſtodem capitis mei ponam te cunctis diebus*, id eſt ſi tu feceris hoc, ego ponam te cuſtodem corporis mei toto tempore. Nō poterat enim Achis aliquid maius tradere Dauid, quàm, ꝙ ſeipſum ei traderet cuſtodiendum:& per hoc innuebatur,ꝙ ſicut dabat ei magnum officium, ita daturus erat ei magnos reditus,& honorem. Et dixit, ꝙ hoc faceret cunctis diebus, quia putabat, ꝙ Dauid maneret iam omni tempore cum ipſo,ſicut dixerat præ c.ſ. Multa mala operatus eſt contra populum ſuum Iſrael: erit igitur mihi ſeruus ſempiternus. *Samuel autem mortuus eſt*, ſcilicet, Samuel Propheta, de quo Hebræi dicunt, quòd mortuus fuit ſex menſibus ante Saul, & de morte eius habetur,ſupra cap. 25.

Quare ſcriptura hic dixit de morte Samuelis.
Quæſtio VI.

QVAERET aliquis,cur ſcriptura hic dicit de morte Samuelis:quia ſupra capit. 25. deſcripta fuerat iſta mors. Reſpondendum eſt,ꝙ hoc fuit ꝓꝑ duo. Primò,quia immediatè dicitur in litera,ꝙ inſtante bello conſuluit Saul Dominum: & illo nō reſpondente,cōſuluit Pythoniſſam: & quia ſi Samuel vixiſſet, non fuiſſet opus, ꝙ Saul inquiſiuiſſet à Pythoniſſa,eoꝙ ipſe reſponderet ad quæſtionem Saulis:iō dicitur, ꝙ mortuus eſt: & iō in defectū ſuū recurrit Saul ad Pythoniſſam. Hoc tenet Ra Sa.& Ra. Dauid Kimhi Secunda cā eſt: quia Pythoniſſa conſulta à Saule inuocauit Samuelem: nam Saul dixit Pythoniſſæ, ꝙ ſuſcitaret ſibi Samuelem: & quia ad hoc oportebat eum eſſe mortuū, repetiuit ſcriptura,qūo mortuus fuerat:& hoc tenet Andreas, & Nicolaus. Eſt aūt iſta ſolutio melior,q̃ prima: quia non eſt penitus verum, ꝙ Saul cōſuluerit Pytoniſſam in defectum Samuelis: nā ēt ſi ipſe vixiſſet,non reſpondiſſet ei:quia dicit̃ infra, ꝙ Deus noluit rñdere Sauli per Sacerdotes,nec per Prophetas, nec per ſomnia: ita ergo non reſponderet per Samuelem: & oporteret, quòd recurreret ad Pythoniſſam. Nam,ꝙ non rñderet Deꝰ Sauli ꝑ Prophetas,nec ꝑ Sacerdotes,nō eueniebat tanq̃ Sacerdotes,& Prophetæ neſcirēt inquirere,ſicut Samuel: vel qa nō erant digni, vt Deus ꝑ illos rñderet: ſed ſolū, qa in pœnā Saulis Deus noluit,ꝙ haberet rñſum ꝑ illos, vt ſic confunderet̃ de peccato ſuo. Ad hoc igitur,ꝙ plenè confunderetur, non erat ei Deus rñſurus per Samuelem, ſicut nec ꝑ alios Prophetas, ſi Samuel vixiſſet: ideo eſt tenenda ſolum ſecunda ſolutio. *Planxitque eum omnis Iſrael* .i. omnes Iſraelitæ doluerunt pro ipſo nimis, & impenderunt honores magnos funeri eius.

Quare omnis Iſrael planxit Samuelem, & quomodo.
Quæſtio. VII.

QVAERET aliquis, quare omnes Iſraelitæ planxerunt eum:& quomodo. Rñdendum,ꝙ

A Samuel fuerat Princeps Iſraelitarum; tam in ſpiritualibus,q̃ in temporalibus. In temporalibus quidē: quia ipſe iudicauit Iſrael ſolus, per 20. annos, ſupra c.7. Vnde ipſe computat ſe,tanq̃ vnum de iudicibus Iſrael,ſupra capit. 12. poſtea quoq; ipſe dedit iudices filios ſuos ſuper Iſrael,ſupra cap. 8 deinde dedit Saulem in regem,ſupra capit. 10.& 11.& toto tempore, quo Saul bonus fuit,operabat̃ ꝑ conſilium Samuelis: velut ſi Samuel dominaretur Iſrael. Vnde interdum edicta publica,quæ à iuriſdictione procedunt, ex nomine Samuelis ponebant̃, tanq̃ ipſe eſſet rex: ſic patet ſupra ca. 11. qñ Saul fecit vocari oēs Iſraelitas ad bellum contra Ammonitas, continebatur in edicto. Quicunq; non exierit, ſecutuſq; non fuerit

B Saulem, & Samuelem, ſic fiet bobus eius. Præfuit quoque Samuel Iſraelitis in ſpūalibus,eoꝙ erat propheta Dñi, & conſulebat Dñm pro Iſrael: nec vnq̃ deſinebat orare pro Iſrael,ſupra 12.c. & ꝓꝑ eū Deus faciebat miracula pro Iſrael: ſicut qñ intonuit Dñs fragorem magnum ſuper Philiſthinos, ſupra 7.c. tenebantur ergo Iſraelitæ impendere magnū honorē eius funeri,cū tāta illis beneficia præſtitiſſet. Hebræi dicunt, ꝙ Iſraelitæ fleuerūt Samuelem in omnibus ciuitatibus: quia Samuel diſcurrebat ꝑ oēs ciuitates Iſrael ad iudicandum, ſic patet ſupra c.7. nam in tribus locis principalibus iudicabat quolibet anno totum Iſrael: Cum aūt dr̃,qūo totus Iſrael planxit Samuelē. Dicēdū,ꝙ dupliciter poterat fieri. Vno mō,

C ꝙ de omnibus locis Iſrael venirent aliqui in Ramatha ad funera Samuelis. Alio mō, ꝙ in qualibet vrbe Iſrael fieret planctus ſpecialiter ꝓ Samuele, tanq̃ pro patre populi:& hoc eſt ſatis conueniens. ſ. quòd multi de optimatibus totius Iſrael venirent in Ramatha ad funera Samuelis: deinde ꝑ ſingulas vrbes, ſpecialis plāctus fieret pro eo: ſic n. fit in gaudijs, qñ celebranda ſūt feſtina gaudia in natiuitate alicuius Dñi regni: nam non conueniunt oēs ad locū natiuitatis ſuę: ſed in quibuſlibet locis ſpecialia gaudia celebrantur. *Et ſepelierunt eum in Ramatha vrbe ſua* .i. ſepelierūt eū in territorio vrbis Ramatha: nam intra vrbem non erat conſuetudo,ꝙ aliquis ſepeliretur. Sic enim patet de patre Saulis,& de ipſo Saule,& nepo-

D tibus ſuis: nam ſepulti ſunt in latere montis in terra Beniamin, vt colligitur ſeq lib ca. 21. Et in Hebræo dicitur. *In Ramatha in vrbe ſua*. Et ex hoc dicit Ra. Dauid Kimhi, ꝙ Ramatha erat duplex: & in vna earū habitabat Samuel: ideo dr̃ in Ramatha in vrbe ſua.i. in illa Ramatha, quæ erat vrbs ſua. Et hoc probat: quia ſupra ca. 1. dr̃, ꝙ pater Samuelis erat de Ramathaim, quod pluraliter ponitur. Sed hoc non ſtat: qa non pōt accipi ibi Ramathaim pluraliter: nam licet eſſet duplex Ramatha: tñ pater Samuelis de vna tantum erat: ſed ponitur ibi Ramathaim, & aliquando Ramatha: qa mos Hebraici ſermonis eſt,in fine dictionum interdum literas addere, & interdū ſubtrahere: ſicut patet in iſto nomine, Phalti, & Phaltiel:

E quia nomen eiuſdem viri eſt;& tamen ſupra 25.cap. vocatur Phalti,& ſeq. lib c.3. vocatur Phaltiel. Idē de Geſſur,& Geſſuri, Ierameel,& Ierameeli, vt declaratum eſt præ c. Sed pōt dici, ꝙ ponitur in Hebræo vna præpoſitio ſuperflua ſ. in Ramatha in vrbe ſua, cum deberet dici: in Ramatha vrbe ſua: multa. n. interdum ſuperflua ponuntur:& interdum diminuta in modo loquendi Hebraico. Et iſtum ſenſum ſecuta eſt litera noſtra, dicens: in Ramatha vrbe ſua. Aliter pōt dici, ꝙ Ramatha ſit nomen regionis, & in illa eſſet vrbs Samuelis:& huic conſonat, quod habet̃ ſupra c. 19. ſ. ꝙ Samuel, & Dauid erant in Naioth in Ramatha. Primus tñ modus melior eſt: quia in allegata auctoritate Naioth non ſignificat aliquam vrbem:

Dupliciter potuit plangi Samuel à toto Iſrael.

bem: ſed aliquam partem ipſius vrbis Ramatha. *Et Saul abſtulit magos, & ariolos de terra*, ideſt, occidit omnes ariolos, & magos ne maneret aliquis eorũ in terra. Magi vocantur incantatores. Arioli dicuntur, q inquirũt veritatem rerum futurarũ in aris.i. animalibus combuſtis ſuper aras: & iſtud pertinet ad chiromãtiã, quæ ſignificat diuinationem factam in igne, vel rebus ignitis. Hic tamen magi, & arioli accipiuntur generaliter pro omnibus, qui vtuntur artibus ꝓhibitis.ſ. pro obſeruantibus ſomnia, vel auguria, & pro diuinis incantatoribus Pythonicis, & maleficis, atque nigromanticis: ſicut ponuntur multæ ſpecies Deuter. capit, 18.

An Saul abſtulit de terra Magos, & ariolos propter diuinum cultum. Quæſt. VIII.

QVAERET aliquis, quare Saul abſtulit de terra Magos & ariolos. Aliqui dicunt, ꝙ hoc fecit fauore religionis .ſ. propter diuinum cultum: quia Deus iuſſerat, ꝙ Iſraelitæ non imitarentur abominationes Gentiũ, vt patet Deut. c. 18. 1. non inueniatur in te, qui luſtret filium ſuum, aut filiã ducens ꝑignem, aut qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia, aut auguria, nec ſit maleficus, nec incãtator, nec pythones conſulat, nec diuinos, & quærat à mortuis veritatem. Aliqui dicunt, ꝙ Saul hoc fecit in odiũ Dauid: quia omnes arioli, & magi vaticinabantur Dauid regnaturum, quod erat nimis graue Sauli: iõ occidit omnes, ne quis vaticinaret. Hoc tenẽt multi Hebræi, & refert hoc Nicolaus. Sed hoc non ſtat: quia pythones, vel alij malefici non reſpondent niſi inquiſiti: Saul autem non inquireret ab eis, an Dauid regnaturus eſſet: ideo nec ipſi reſpõderẽt: & dato, ꝙ Saul inquireret ab eis de hoc, & ipſi cognoſcerent Dauid regnaturum, non dicerent hoc Sauli, q timerent: & ſi fortè Saul inquireret de hoc, & ipſi reſponderent Dauid regnaturum, non occideret eos propter hoc: nam pythoniſſa, de qua infra habetur, peiora reſpondit Sauli ſ. ꝙ moriturus eſſet in bello ipſe, & filij ſui: tamen noluit ei nocere: ſed dixit: noli timere. vt patet infra: non ergo occidit Saul maleficos ꝑꝑ hoc. Sed dicendum, ꝙ Saul à principio erat bonus: nam dicitur ſupra, ꝙ nõ erat in Iſrael vir melior illo: & cum Samuel conſuleret ei, qui erat zelator legis Dei, Saul faciebat ſm legem: ideo dicendũ, ꝙ à principio regni ſui ipſe occidit omnes magos, & ariolos. ita vt nemo manifeſtè appareret in terra. *Et interfecit eos, qui pythones habebant in ventre*. Iſtud non eſt in Hebrẹo, ſed eſt hic per modum additionis: & fortè fuit Gloſa interlinearis: & poſtea textui inſerta eſt: ſicut diximus ſupra c. 24. ſignat tamen hoc id, quod præcedẽs: quia idem eſt auferre magos de terra, quod interficere habentes pythones in vẽtre. vocatur autem python ſpiritus nequam, qui adducitur per inuocationem, vel aliàs ad reſpondedum de aliquibus occultis, & inde vocantur pythonici illi, qui habent iſtos ſpiritus in ventre: vel qui poteſtatẽ habẽt inuocãdi eos, vel faciẽdi reſpondere quũcunque.

Pythonici qui vocantur, & an ſemper habeant pythones in ventre de varijs generibus ſcientiarum prohibitarum. Quæſtio VIIII.

QVAERET aliquis, quare pythonici dicãtur habere pythones in ventre, & an ſemper habeant in ventre. Reſpondendũ eſt, ꝙ pythonici vocantur largè quicunque habent ſpiritum nequam, per quem ſcire poſſint aliqua occulta, ſiue illa præterita ſint, ſiue præſentia, ſiue futura: quia de

F omnibus his contingit nos dubitare, & inquirere: & ad hoc reſpondent pythones aliquando in verbis, & aliqñ in ſignis, vel motibus corporalibus Contingit autẽ hoc multipliciter. Primo modo, quando Dęmones non loquuntur, ſed per quædã ſigna corporalia oſtendunt id, de quo quæritur: & ſic interdum propoſita eis qõne, præmiſſis quibuſdã cęremonijs de re, quæ furtim ablata eſt. ſ. quæ res ſit, vel vbi ſit, aut quis ſubtraxit: apparent quædam paruę effigies in enſe nimis polito, vel in vnguibus nimis terſis, & lucidis, vel in alijs corporibus nimis duris, & nimis poroſis, & participãtibus lucem, ſicut ſunt metalla, vel lapides quidã, aut oſſa: & ibi pueri virgines vidẽt ſimilitudinem rerum ablatarum furtim,

G & vident tranſire fures, ita vt poſtea cognoſcãt eos cum viderint. Qui aũt poteſtatem habent ad faciẽdum, ꝙ Dæmones in huiuſmodi corporibus oſtendant talia ſigna, dicuntur habere pythones. Et iſtud ex parte ad chiromantiam pertinet, inquantũ plerunque in vnguibus iſta fiunt. Eſt autem chiromantia quædam ars ſuperſtitioſa, quæ conatur prænunciare aliquid ꝑ aliqua ſigna, & deſcriptiones lineales repertas in manibus. Et dicitur chiromantia, à chiros, quod eſt manus, & mãtia, qđ eſt diuinatio, quaſi diuinatio facta in manibus. Alio modo aliqui habent pythonẽ i. ſpũm, qui reſpondeat eis in locutione, & habent eum incluſum in aliquo vaſe vitreo, in aqua, quem profitẽtur tenere ibi inuitũ. Sed hoc

H falſum eſt, cum Dæmon non poſſit à nobis cogi, vt declaratum eſt ſupra 16 eſt tamen ibi volens, & ille reſpondet ad omnia, de quibus fuerit inquiſitus ab eo, qui tenet eum. & iſte propriè dicitur habere pythonem: quia habet ſpiritum familiarem ſibi reſpondentem ad ea, quæ voluerit. Et iſtud pertinet ad hydromantiam. Dicitur enim hydromantia ars quædam ſuperſtitioſa, qua aliqui conantur inuenire occulta per aliquas cæremonias factas in aqua: vel per reſponſum eius, qui in aqua eſt: & dicitur ab hydor, quod eſt aqua, & mantia, quod eſt diuinatio, quaſi diuinatio facta in aqua. Alio modo fit hoc, ꝙ aliqui, factis quibuſdam cæremonijs ſuper fontem, vel aliam aquam, videant in aqua effigies aliquarũ

I rerũ, vel audiãt ibi voces. Et iſtud eſt propriè hydromantia. Hoc modo Numapompilius ſecundus rex Romanorum dedit leges Romanis: nam per noctẽ egrediebatur ad quẽdam fontem extra vrbem, ſciẽtibus hoc Romanis, ſed neſciẽtibus quid ageret ibi, & factis cęremonijs in aqua, videbat effigies, & audiebat voces, quibus inſtruebatur quõ deberet Romanis leges ponere: ipſe tamen dicebat Romanis, ꝙ egrediebatur per noctem ad loquẽdum cũ Nympha Egeria, vt eum inſtrueret in poſitione legũ. Et in hoc verum dicebat, ꝗꝗ cauilloſè. Vnde Augu. exponit dictum eius. 3. de Ciuitate Dei, ca. 30. dicens, ꝙ per artem hydromantiæ habebat reſponſum à Dæ-

K monibus: dixit tamen ſe loqui cum Nympha Egeria: quia in aqua audiebat reſponſum: aqua autem vocatur Nympha Egeria: quia egeritur, ideſt, emittitur de terræ cauernis. Alio modo fit, quòd quis conuocet Dæmones facto circulo, vel quibuſdam characteribus, & Dæmones venientes reſpondeant: iſti autem dicuntur habere pythones, quia habent in poteſtate congregare Dæmones ad reſpondẽdũ. Alio modo fit in corporibus mortuorum, qui recẽter mortui ſunt, nullo adhuc organo læſo virtutis locutiuæ, & infuſo ſanguine humano ad interiora cadaueris, vel aqua calida: ſed melius fit cum ſanguine: & hoc ad inducendum quandam temperiem, & teneritudinem in organo: quia virtus ſpiritualis nõ põt vniri corpori ſolido ad operationẽ aliqualiter

ſpiri-

Chiromãtia quid.

Hydromãtia quid.

ſpiritualem, niſi per tenerum, & calidum: quia calor eſt inſtrumentum animæ operantis: & factis alijs cęremonijs, Dæmon ſubintrat corpus, & reſpondet ad quæſita in voce manifeſta. Et hoc pertinet ad necromantiam. Eſt enim necromantia ſuperſtitioſa ars, qua aliquis per mortuos veritatem conatur inquirere, & dicitur à necros, quod eſt mors, & mantia, quod eſt diuinatio, quaſi diuinatio in mortuis. Alius modus eſt, quo aliquis conatur veritatem inquirere, vocando aliquem de mortuis ex nomine ſuo, & ille veniat ad reſpondendum ad quæſita. Et hoc falſum eſt, quia nullus à mortuis ſuſcitatur: ſed Dæmon eſt, qui ad iſta reſpondet, & fingit ſe eſſe aliquem de mortuis: ipſi autem malefici putant eſſe aliquem olim defunctum, & ita eum inuocant, tanquam defunctum: & ob hoc ſcriptura aſſentiens modo loquendi iſtorum, dicit aliquando inuocari Dæmones, & aliquando inquiri veritatem à mortuis. Sic patet Deuteronom capit 28. ſcilicet. Non ſit qui pythones conſulat, nec diuinos, & quærat veritatem à mortuis. Iſtud etiam pertinet ad necromantiam, cum mortui vocentur hic ad reſpondendum.

Negromātia quid.

Aliter fit, quòd aliquis reſpondeat de veritate per Dæmonem, quem in corpore habet: & tunc Dæmon mouet labia eius, in quo eſt, & ipſe, qui loquitur, non loquitur à ſeipſo, & ſæpe non intelligit quid dicat: ſic enim eſt in omnibus arrepticijs, qui loquuntur Dęmone exiſtente in eis. Hoc modo apud antiquos erat famoſiſſima ſpecies reſpondēdi ad occulta: nam inter omnes Deos Gentilium, nullus magis celebratus eſt in auctoritate reſpondendi, quàm Apollo, qui reſpondebat in templo ſuo in Inſula Delphos. Ibi autem erat puella quædam virgo ſacerdos Apollinis, quæ poſita quæſtione introibat in quadam ſpelunca, in qua erat Phœbus: & tunc introibat in eam Dæmon, quem Gentiles dicebant Phœbum, ſiue Apollinem: & ille arripiebat illam, cogebatque cadere in terram, & furere: & tunc loquebatur per eam, reſpondens ad quæſtionem, & ipſa neſciebat quid diceret, vt patet per Lucanum libr. 4. patet.

Hoc etiam modo reſpondebat quædam puella præſente Paulo in quadam ciuitate, & habebat Dęmonem in ventre, & reſpondendo multa acquirebat. Iſta autem dicebatur habere pythonem: ſic patet Actuum capit. 16. ſcilicet. Factum eſt, euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem ſpiritum pythonem obuiare nobis, quæ quæſtum magnum præſtabat Dominis ſuis diuinando. Paulus autem dolens dixit ſpiritui immundo. Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti, exi ab ea, & exiuit eadem hora. Iſti autem omnes modi ſunt, quibus aliquis dicatꝰ habere pythonem. Multis autem alijs modis Dæmones operantur in ſuperſtitionibus humanis, vt in aerimantia, & pedoxomantia, ornimantia, ſpaculomantia, & in alijs ſimilibus, quæ reducuntur ad has. In his tamen non ita propriè dicitur aliquis habere pythonem, ſicut in modis prædictis: quia in illis non loquitur Dæmon: in his autem loquitur, vel corporales oſtendit effigies. Non ſolum ergo habentes pythones habent eos in ventre, ſed etiam aliquando habent aliter. Litera tamen noſtra, quæ poſita fuit per modum Gloſæ interlinearis, poſuit ſolum iſtum modum: quia iſti tanguntur ab Apoſtolo Actuum capitulo decimoſexto. & ſæpe in Euangelijs, vbi agitur de arrepticijs.

Pythonici, quare nominantur omnes, qui habent Dęmones ad reſpondendum. Quæſtio X.

QVAERETVR vlterius, quare iſti, qui habent ſpiritus familiares, vel quicunque poſſunt Dæmones inuocare ad reſpondendum, dicuntur habere pythones.

Dicendum eſt, quòd pythones ſunt ipſi ſpiritus nequam reſpondentes de veritate occultis, vt ſupra dictum eſt.

Vocantur tamen ſic per quandam comparationem ad modum famoſum reſpondendi inter Gentiles: nullus enim fuit inter Deos Gentilium, qui famoſius reſponderet ad omnia quæſita, quàm Apollo: iſte autem occidit ſerpentem maximum nomine python in monte Parnaſo, de quo Ouidius primo Metamor. In laudem autem huius victoriæ vocatus eſt à Pythone ſerpente pythius: & ex hoc, quia ipſe erat princeps inter omnes, qui reſpondebant de occultis, omnes ſic reſpondentes vocati fuerunt pythonici. Et hoc præcipuè quando habebant modum reſpondendi, quem ipſe habebat. Apollo autem reſpondebat per puellam virginem arripiendo eam, & introeundo in ventrem. Ideo illi, qui reſpondebant introeuntibus Dæmonibus in corpora ipſorum, dicuntur propriiſſimè habere pythones. Alij autem, qui poſſunt Dæmones inuocare, vel quomodocunque habent reſponſionem ab illis, dicuntur largè habere pythones. Litera autem noſtra voluit propriè accipere pythones: ideo dixit de illis tantum, qui habent pythones in ventre. Alij tamen dicuntur habere pythones, ſicut mulier iſta, quam conſuluit Saul, dicebatur habere pythonem: tamen ipſa nō habebat eum in ventre: vt infra declarabitur.

An Dæmones poſſint introire in corpora, ſeu ventre hominum. Quæſt. XI.

QVAERETVR vlterius, an Dęmon poſſit introire in corpus alicuius, ita vt dicatur eſſe in ventre. Aliquis dicet, quòd non: quia Dæmones non poſſunt introire in ſimulacra: ergo à fortiori non poſſunt introire in hominem. Antecedens patet, quia Gloſa ſuper illud Habacuc capitulo ſecundo, ſcilicet. Dominus in Templo ſancto ſuo, dicit, quòd Dæmones ſimulacris exterius præſidere poſſunt, non autem interius.

1. Arguit.

Secundò.

Item non poſſunt eſſe in eodem loco præciſo duo ſpiritus creati, ſicut nec poſſunt eſſe duo corpora: ſed anima eſt in toto corpore, & in qualibet parte corporis: ergo non poterit Dæmon eſſe interius.

Tertio

Item ſpiritus ibi eſt, vbi operatur, vt ait Damaſcenus. Sed Dæmon non ſolum operatur in corpus, ſed etiam in anima tentando, & imprimendo ſpecies: ergo eſſet in anima: ibi tamen non eſt: quia ſolus Deus poteſt illabi animæ: Ergo etiam non erit Dæmon in corporibus humanis, quanquam ibi operetur.

Non eſt dubitādū Dęmonia eſſe in corporib. hominum.

In contrarium videtur: quia in multis arrepticiis Dæmones loquuntur: hoc tamen non eſſet niſi intra corpus eſſent.

Reſpondendum eſt, quòd nō eſt dubium aliquos homines arripi à Dæmonibus, cùm tota ſacra ſcriptura hoc teſtetur, vt patet de Saule ſupra capit. 16. 18. & 19. & patet Marci capitulo primo, & Matt. 8. & Actuum 16. Iſta etiam Dæmonia torquent ho-

mines, & aliquando cogunt eos loqui: & tamen ſtat dubium, an ſint Dæmonia intra corpus, vel exterius. Et dicendum eſt, quòd poſſunt eſſe integri, & multotiens ibi ſint. Nam dicitur Matth. 8. & 12. & Marci. capit. 1. Quòd eijciebat Chriſtus Dæmonia de hominibus: non tamen diceretur eijcere, niſi illa intus eſſent. Sic etiam dicitur, quòd Exibant Dæmonia clamantia, præalleg. capit. Dicitur etiam Matth capi. 8. & Marci 5. Quod Dæmonia vnius legionis petierunt à Chriſto, ſi eijcis nos hinc, mitte nos in porcos. Et expreſſius dixit Mat. ſcilicet. Et depræcabantur eum ſpiritus, dicentes, mitte nos in porcos, vt in eos introeamus: & conceſſit eis ſtatim Ieſus, & exeuntes ſpiritus immundi introierunt in porcos: ergo poſſunt Dæmones introire in corpora.

Sed aliquis dicet, quòd accipitur hic largè introire in aliquem, id eſt, habere poteſtatem ad torquendum eum. Et dicuntur exire ab aliquo, id eſt, recedere ab ipſo, iam non habendo aliquam poteſtatem torquendi. Et ſic dicitur ſupra capit. 16. ſcilicet. Quandocunque ſpiritus Dei malus arripiebat Saul, tollebat Dauid citharam, & percutiebat manu ſua, & refocillabatur Saul, & leuius habebat: recedebat enim ab eo ſpiritus malus. Et non dicitur ibi exibat, ſed recedebat, id eſt, deſinebat eum torquere.

Sed adhuc non ſtat iſtud, quod arrepticij interdum agunt aliqua, quæ non poſſunt facere, niſi Dæmones introirent in corpora, ſicut quando loquuntur: quia ad locutionem requiritur motus organorum locutiuorum, quæ ſunt intra corpus: ideo ad hoc, quòd Dæmon moueat illa organa, neceſſe eſt, vt ſit interius.

Sed adhuc dicet aliquis, quòd non ſequitur ex hoc, quod Dæmones ſint intra corpora, quia quanquam loquantur, poſſunt à ſeipſis loqui, & mouere organa ſua: nec aliquid in hoc agent Dæmones, ſed ſolum loquuntur, quando arrepti fuerint, propter magnitudinem doloris: ſicut alias cum aliquis nimis dolet, cogitur proſilire in clamorem. Sed hoc non ſtat, propter tria.

Rñ quòd arrepticij non loquuntur pp dolore pp tria.

Primò, quia ſi propter dolorem loquerentur arrepticij, exprimerent verba ſignatiua doloris, ſed non proferunt talia: immo aliqua pertinentia ad reuelationem ſecretorum, vel ad ſimilia: ergo non loquuntur præ dolore. Secundò patet, quia ſi arrepticij loquerentur à ſeipſis, & Dęmones non mouerent organa eorum, loquerentur ea, quæ ſcirent: arrepticij tamen loquuntur quædam abſcondita, vt in plurimum, quæ nullus homo ſcire poteſt: ergo non loquuntur ipſi à ſeipſis, ſed Dæmones mouent omnia eorum organa ad loquendum. Quod patet, quia recedente Dæmone, iſti arrepticij non poſſunt loqui talia, ſicut quando arripiebantur. Sic fuit de puella, quæ habebat pythonem, & diuinando magnum quæſtum dabat dominis ſuis. Cum autem Apoſtolus dixit Dæmoni, quòd exiret ab ea nunquam potuit amplius diuinare: & propter hoc Domini illius flagellauerunt Paulum, & poſuerunt in carcere, Actuum cap 16. Sic etiam fuit de puella omnino ruſticana, quæ cum à Dæmone arriperetur, loquebatur puriſſimè, & ſine hæſitatione in Hebraico ſermone: cum autem à Dæmone dereliqueretur, neſciebat ſaltem, an aliqua litera Hebraica eſſet in orbe. Tertiò hoc patet, quia quędam ſunt in quibus locutio eſt impoſſibilis, ſi per ſeipſa loqui debeat, & tamen aliquãdo locuta ſunt: ſicut patet de Aſina Balaam, quæ locuta fuit ei Numero. capit. 22. Aſinam tamen à ſeipſa loqui eſt im-

F poſſibile. Primò, quia ipſa neſcit formare aliquos conceptus, quos debeat proferre per voces articulatas. Secundo, quia dato, quòd ſciret aliquid cõcipere: non tamen habet organa diſpoſita ad formandum vocem articulatam, propter defectum dentium in vtroque latere oris etiam propter apertionem magnam oris lateralem: nam aer emiſſus à parte interiori, non poteſt collidi ſufficienter in dentibus: quia effluit per aperturam lateralem oris: ad formandum autem articulatam vocem requiritur magna colliſio aeris, & hoc fit conuenienter in homine propter paruitatem oris, & clauſionem vndique, tam dentium, quàm genarum: aſina tamen locuta eſt. Oportet igitur, quod aliquis ſpi-
G ritus rationalis eſſet intra corpus aſinæ, qui ſuppleret iſtos defectus, ſcilicet, quod ille ſciret formare conceptus, & moueret organa aſinæ, & taliter clauderet os aſinæ, conſolidando aerem in circuitu lateralis apertionis, vt aer ſpiratus à parte interiori, non poſſet effluere, quin collideretur. Apparet ergo ex his, quòd neceſſe ſit interdum poni Dæmones, vel Angelos eſſe intra corpora humana, ad mouendum organa pro locutionibus, quę fiunt. In quo conſiderandum, quòd Dęmones ſunt in arrepticijs ad duo, ſcilicet ad vexandum eos, & ad loquendum per illos. Quantum ad primum, non eſt opus, quod Dæmones introeant in corpus humanum: quia exterius comprimendo torquere poſ-
H ſunt nimis, vſque ad emiſſionem ſpiritus, ſi permittantur à Deo. Et hoc modo, quanquam Dæmones introierunt in porcos quando præcipitauerunt eos in mare, cùm litera dicat, quòd introierunt in illos, Matt. capit. 8. & Marci 5. Tamen in hoc ſufficiebat etiam, ſi non introiſſent in corpora illorum: ſed ſolum impuliſſent eos impetu facto. Et ſic impellunt interdum hominem ad cadendum in ignem, vel aquam. Sicut patet de illo lunatico, de quo dicitur Matt. capit. 17. Sæpe cadit in ignem, & crebro in aquam. Aliquæ quoque operationes ſunt in arrepticijs præter vexationem, quas poſſunt facere, etiam Dæmonibus non introeuntibus illos. Et ſic eſt de quolibet genere ar-

Dęmones ſunt in arrepticijs ad duo.

I tificij manualis: vt qui arrepticius eſt poterit optimè ſcribere, quando arripitur, etiam ſi nunquam literam aliquam formare didicerit. Item de fabrili, & quacunque manuali. Simile viſum eſt de quadam fœmina, quæ nunquam citharizare didicerat: immo vix ſciebat, quid eſſet muſicum inſtrumentum: & cum à Dæmone arriperetur, excellentes modulos citharizabat. Ratio huius eſt, quia quanquam in citharillis & huiuſmodi artificibus requiratur habitus artis in intellectu factiuo, & habitus cauſatus in manu, per exercitationem, & eſt ibi habitus intellectus ad dirigendum manum: in arrepticijs tamen, cum Dæmon poſſit mouere manum ad citharizandum, vel fabricandum ſine errore, nõ
K oportet, quòd ſit aliquis habitus ad hoc, cum ſolum ponatur habitus ad dirigendum manum: poteſt tamen mouere manum non introeundo corpus: ergo non requiritur ad hoc, quòd Dęmon introeat in corpus. Secundum eſt quod facit Dæmon in arrepticio, ſcilicet, quòd loquatur per illum, & ad hoc non ſufficit, quòd Dæmon exterius moueat arrepticium: ſed neceſſe eſt, quòd ingrediatur in corpus: & hoc non quidem ad imprimendum aliquem habitum intellectui, vel ad illuminandum illum: quia hoc non poſſunt Dæmones, nec agunt. Solus enim Deus poteſt in intellectum noſtrum, & voluntatem: ſed ingreditur in corpus, ad mouendum organa virtutis locutiuę.

Primum

Primum enim organum hujus eſt pulmo, & eſt in parte interiori. Cætera autem organa ſunt etiam interius vſque ad dentes, & labia. Dæmon vero ſi exterius eſſet, non poſſet mouere aliquod iſtorum. Ad mouendum ergo omnia neceſſe eſt, ꝙ ſit interius. Et quia primũ organũ potentiæ interpretatiuę, ſiue locutiuæ eſt pulmo & ille eſt in ventre, nominando large ventrẽ, neceſſe eſt, ꝙ Dæmon ſit intra corpus, non ſolum in ore ad mouendum linguam: ſed præcipuè in ventre ad mouẽdũ pulmonem. Et iſta fuit cauſa, quare litera noſtra dixit, ꝙ habebant iſti malefici pythones in ventre, iſto modo erat Dæmon in Saule: quia introibat in illũ, & cogebat eũ loqui, vt patet ſupra c. 18. cũ dicit̃: ꝙ arripuit ſpũs malus Saulem, & prophetabat in medio domus ſuæ. i. dicebat verba occulta, quæ pertinẽt ad prophetas, quæ aliàs neſciebat dicere. Sic ẽt fuit de puella illa, quæ habebat pythonem: & qñ arripiebat̃ diuinabat, vt patet Act. 16. c. & poſtq̃ receſſit ſpũs non diuinabat. Sic ẽt fuit in arrepticijs à quibus exibant Dęmones, & clamabant de Chriſto, ꝙ eſſet filius Dei. Marci ca. 1.

Ad 1. rõnẽ in princ. poſitam.

Ad rationem primam dicẽdũ. ꝙ Dæmon põt eſſe intra ſimulacrũ, & intra corpus humanũ. Ad Glo. Habacuc dicendũ, ꝙ intelligit̃, ꝙ non ſunt Dæmones intra ſimulacra: ita, ꝙ ex ſimulacro, & ex Dęmone fiat vnũ ens per ſe, ſicut ex corpore, & ex anima: ſed poſſunt eſſe Dæmones intra ſimulacra localiter, & non formaliter. Glo. aũt illa tollit opinionem idolatrarũ, qui putabant Dæmones eſſe intra idola formaliter.

Ad ſecundam.

Ad ſecundam rõnẽ dicendum, ꝙ duo ſpũs non poſſunt eſſe in eodem corpore, eodem mõ: ita, ꝙ ambo ſint ibi localiter, vel ambo formaliter: põt tamẽ vnus eſſe formaliter, & alius localiter, & non cõfundentur operationes eorum.

Duo ſpiritus quõ poſſunt eſſe in eodẽ modo: licèt nõ tamẽ diuerſimode.

Anima enim eſt intra corpus formaliter, & non localiter. Dæmon aũt eſt in corpore localiter, & non formaliter: iõ non repugnat eſſe ibi ambos.

Ad tertiã.

Ad tertiam rõnem dicendũ, ꝙ aliquid eſſe intra alterũ, eſt eſſe intra terminos eius. Corpus aũt habet duplices terminos. ſ. quãtitatis, & eſſentiæ: ideo Angelus operans intra terminos corporalis quantitatis, corpori illabitur, nõ aũt ita, ꝙ ſit intra terminos eſſentiæ ſuæ, nec ſicut pars, nec ſicut virtus. Eſt tñ intra corpus, ſicut intra terminos quãtitatis: quia inſra quantitatem corporis eſt, ſicut ſi eſſet intra vnã domũ. Aĩa aũt eſt intra corpus. ſ. intra terminos eſſentiæ, & quantitatis, non tñ intra eſſentiam, ita ꝙ ſit pars corporis: ſed ita, ꝙ ſit virtus dãs ei eſſe. *Congregati ſunt itaque Philiſthijm.* ſ. in terra ſua cõgregati fuerũt quinq; principes Philiſthinorũ ad veniẽdũ in bellũ cõtra Iſrael. *Et venerunt, & caſtrametati ſunt in Sunam.* Iſta eſt quædam ciuitas in terra Iſrael, & eſt in ſorte Iſſachar, à qua vocat̃ mulier Sunamitis, vt patet inſra 3. li. c. 1. de Abiſag Sunamite, quę accepta eſt in vxorem Dauid. De hac ciuitate habetur infra 4. li. c. 4. nam dicitur, ꝙ quadam die tranſiuit Eliſeus per Sunam: & in ciuitate illa fuit mulier, pro qua rogauit Eliſeus, vt haberet filiũ: & poſtea mortuus eſt, & Eliſeus ſuſcitauit illũ, e. ca. Iſta ciuitas videtur eſſe, quæ vocatur Simen Ioſue capi. 19. & ponitur ibi in ſorte Iſſachar. *Congregauit autem et Saul vniuerſum Iſrael.* ideſt, Saul cõgregauit in bellũ Iſrael. Ex hoc patet, ꝙ Philiſthini erant inuaſores: quia Saul nõ cõgregauit exercitũ, niſi q̃a primò venerunt ꝯ eum Philiſthini. *Et venit in Gelboe.* Iſte eſt locus, in quo caſtrametatus eſt Saul. Et non vr̃ eſſe Gelboe nomen ciuitatis: ſed alicuius terræ, à qua denominant̃ mõtes Gelboe, de quo dicitur ſeq. li. c. 1. ſ. Montes Gelboe, nec ros, nec pluuiæ veniãt ſup vos. *Et vidit Saul caſtra Philiſthijm.* ſ. caſtra Iſrael erant apud caſtra Philiſthijm: & potuit videre Saul caſtra Philiſthinorum ex caſtris ſuis: vel

A forte ipſe iuit ad aliquem locum ex quo poſſet videre caſtra Philiſthinorum. *Et timuit.* ſ. multitudinẽ Philiſthinorum. *Et expauit cor eius nimis*, ideſt, non ſolum timuit, ſed etiam nimis timuit, quod eſt expaueſcere: ita, ꝙ non relinquerentur in eo vllæ vires.

Cur timuit Saul congregationem Philiſthinorum.
Quæſtio XII.

QVAERET aliquis, quomodo Saul nunc tñ timuit: nam aliàs Philiſthini congregauerunt acies ꝯ eũ, & illę erant maiores acies, & ipſe Saul habebat pauciores viros, tñ nõ timuit: de hoc patet ſupra capi. 13. cum dicitur, ꝙ congregati ſunt ad præ- B liandũ contra Iſrael triginta millia curruũ, & ſexcẽta millia equitum, & reliquum vulgus ſicut arena, quæ eſt in littore maris. Cũ Saule tamen erant pauci. ſ. ſolum ſexcenti viri, e. c. cum dicitur. Et recẽſuit Saul populum, qui inuenti fuerant cũ eo, quaſi ſexcentos viros. Nunc aũt habebat ſecum Saul totum Iſrael, & timuit, vt patet hic. Aliquis dicet, ꝙ hoc accidit Sauli, quia iam deſeruerat eum Deus, & tranſierat ad Dauid: nam à die, qua Dauid vnctus eſt in regem, ſpiritus Domini receſſit à Saule, & directus eſt in Dauid, ſupra c. 16. Illud aũt bellum, de quo nunc dicebatur ſupra c. 13. fuit antequam recederet ſpiritus Domini à Saule, vt patet ex ordine literæ: ideo ibi non timuit: hic autem ſic. Sed adhuc obijcietur, C ꝙ non eſſet propter hoc: quia aliud bellum fecerũt Philiſthini contra Iſrael, quando venit Goliath Gethæus ad pugnandum, ſupra c. 17. & ibi conuenerũt omnia agmina Philiſthinorum, ita vt extimeſcerẽt Iſraelitæ. De Saule tamen non dicitur, ꝙ timuit e. c. iã tamen Deus receſſerat ab ipſo: & ipſe hoc cognoſcebat, ſupra c. 16. ergo non fuit iſte timor ſolum, ꝙ Deus receſſit ab eo. Dicendum igitur, ꝙ Saul nunc timuit nimis: quia Deus incuſſit timorẽ cordi eius ad hoc, vt ipſe conſuleret de euentu belli pre timore, & cognoſceret mortem ſuam, atque affligeretur dupliciter de morte. ſ. quando moreretur, & nunc antequam moreretur. Et forte quia proficere poterat iſta prænunciatio aliqualiter ad ſalutem animæ D eius. *Conſuluitque Dominum.* ſ. quia nimis timuit, voluit conſulere Dominum de euentu belli: & conſuluit omnibus modis inſra poſitis. ſ. per ſomnia, ſacerdotes, & prophetas. *Et non reſpondit ei, nec per ſomnia*, ideſt, non reſpõdit per aliquem de modis hic poſitis. Hoc autem dicitur ad inducendum id, quod poſtea ſequitur de pythoniſſa, ſcilicet, quia per illam conſuluit Saul de euentu belli.

An poſſit quis conſulere Dominum p ſomnia.

Quæret aliquis, quomodo Saul poterat conſulere Dominum per ſomnia: nam quando aliquis ſomnium habuit, poteſt ſecundum ſuperſtitionem maleficorũ interpretari illud in bonum, vel in malum, in poteſtate tamen alicuius non eſt, quòd ipſe ſomniet hoc, vel illud: immo dato, ꝙ velit aliquid E ſomniare, non propter hoc ſomniabit. Vnde videtur, quòd hoc modo nullus poſſit conſulere Dominum, cum Deus conſulatur ab aliquo per actum, qui eſt in poteſtate illius. Reſpondent Andreas, & Nicolaus ſecundum Hebræos, quòd apud antiquos erat quidam modus conſulendi Dominum, & inquirendi veritatem rei occultæ per ſomnium: & fiebat ſic, quòd aliquis primò diſponeret ſe per orationes, & ieiunia petendo à Domino, quòd reuelaret ei veritatem illius rei, de qua quærebat: & tũc cũ iret ad dormiendum, Deus per ſomnium ſignificabat ei veritatem rei quæſitæ. Hoc aũt nõ habetur ex aliquo loco autentico: ſed nec illud repudio, cũ ex hac lr̃a innuat̃, ꝙ eſſet aliquis mod⁹ cõſulẽdi Domi-

num per ſomnia. Similis autem modus diuinationis erat in inſula Delphos in templo Apollinis: nā præpoſita quęſtione, puella virgo, quæ erat ſacerdos introibat in ſpeluncam Apollinis, & dormiebat ſuper folia lauri, quæ habentur ſolū in templo illo: & vocant tripodes: & tunc concipiebat ſpiritū diuinādi. Per iſtū modū dicit, & Hiſtoria ſcholaſtica, ꝙ Rebecca habuit rñſum à Deo de paruulis, quos geſtabat in vtero: de quo Gen. ca. 26. ꝙ perrexit Rebecca vt conſuleret Dominum: qui reſpondens ait: duæ gentes in vtero tuo ſunt. Et dicit hiſtoria ſcholaſtica, ꝙ per ſomnia, fuit iſta conſultatio. Glo. quoque ordinaria ſuper locum iſtum dicit, ꝙ Iudæi conſulebant Dominum per ſomnia: ſed ad hoc prius ipſi diſponebant ſe per ieiunia, & orationes, vt Deus eis vellet rñdere. De Saule autem dicit, ꝙ non præmiſit iſtas orationes, nec ieiunia: ideo Deus non reſpondit ei per ſomnia: & hoc ſatis veriſimilè eſt.

An Saul peccauerit quærendo veritatem per ſomnia.
Quæſt. XIII.

Argū. 1.

QVAERETVR vlterius, an Saul peccauit quęrendo veritatem per ſomnia. Et vr̄, ꝙ ſic, qa attendere ſuperſtitionibus peccatum eſt: ſomnia tamen ſunt ſuperſtitioſa, cum ex cauſis vanis conſurgant: ideo peccatum erit credere illis. Itē patet hoc, quia inter oēs ſuperſtitiones magorū, incantatorū, & ariolorū Deus vetuit attēdere ad ſomnia, Deut. c. 18. ergo peccabat, qui ſic vellet veritatem inquirere. In contrarium videtur, ꝙ non peccauerit, quia per ſomnia Deus reſpondet: & reſponſioni Dei aſſentire non eſt ſuperſtitioſum: ideo non peccabat Saul attendens ad ſomnia. Reſpondendum eſt, ꝙ non pōt dari generalis ſententia ſ. ꝙ attendere ſomnijs ſit licitum, vel illicitum, eo ꝙ interdum illicitum eſt, vt Deut. c. 18. ſæpe autem eſt licitum: quia prophetis veteris teſtamenti, vt communiter Deus reuelabat ſe per ſomnium, vt patet Num. c. 12 ſ. Siquis fuerit inter vos propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. Ea tamen, quæ Deus reuelat prophetis certiſſima ſunt: & non ſolum ipſi non peccant adhibendo fidem illis ſomnijs: immo peccarent ſi non crederent eis, cum conſtet ipſis, ꝙ illa ſomnia à Deo ſunt. Et ſic prophetæ dicebant Iſraelitis ſe ſomniaſſe hoc, vel illud. Et Deus iubebat credi ſomnijs eorū, niſi illa eſſent ficta, vt patet Deu. c. 13. ſ. ſi ſurrexerit in medio tui prophetes, aut qui ſomnium ſe vidiſſe dicat, &c. Et poſtea dicitur. Propheta autem ille, aut fictor ſomniorum interficiet, q. d. qñ nō eſſent ſomnia ficta erat credēdū ei: ſi aūt nihil ſomniaſſet, & finxiſſet ſe aliqd ſomniaſſe erat occidendus propheta, vel ſomniorum fictor. Item Deus audit hominem per ſomnia: ergo credēdum eſt ſomnijs aliquādo, patet antecedens Iob. 33. ſcilicet, Per ſomnium in viſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo: tunc aperit aures virorū, & erudiēs eos inſtruit diſciplina. Pro hoc aūt cōſiderādū ē, quòd cū ſomnia interdum ſint à Deo & interdum ex alijs cauſis: & ea, quæ ſunt à Deo, ſunt certiſſima: oportet aſpicere, quando ſomnia à Deo ſunt, vel quādo ſunt ex alijs cauſis, & ſi à Deo ſint, ſicut ſomnia prophetarum, vel aliorum hominum, quos Deus interdum mouet, aſſentiendum eſt illis: alijs autem ſuperſtitioſum eſt aſſentire. Sic erat in præſenti: quia Hebræi per orationes & ieiunia orabant Deum, vt reſponderet eis in ſōnijs: ſi poſtea Deus reſponderet, & hoc apud eos cognitum eſſet, non erat illicitum credere illis ſomnijs. Et quia Saul iſto mō conſuluit Dominū p ſomnia, non peccabat, ſi autem ſomniaſſet Saul, nullo modo præmiſſo, ꝙ ipſe victurus erat in bello, vel vincendus, & ex hoc crederet ſic futurum eſſe, peccaret: quia iſta ſomnia veniunt à caſu, & ſunt ſuperſtitioſa. Si tamen præmiſſa oratione, & ieiunio, vt Deus reſponderet ei per ſomnium, Deus mitteret eis ſomnium de illa re, non eſſet peccatum credere illi: quia ſciebatur, ꝙ illud ſomnium à Deo erat. Ratio differentiæ eſt: quia vnum ſomnium à caſu fit, alterum autem à Deo, oratione præmiſſa. Sic enim eſt de ſortibus, vt ait Augu quia Apoſtoli elegerunt Mathiam per ſortem in Apoſtolū, prius fuſis ad Dominum precibus: ideo non peccauerunt. Qui autē ſortes ponerer in electionibus, non fuſis precibus, peccaret. Sed adhuc dicendum, ꝙ qq̄ Iudæis illo tēpore licitum erat aſſentire his ſomnijs, & ſic conſulere Dominū: nobis tamen vtrunq; eſſet illicitū: ſ. ſi quis oraret Dñm, & ieiunaret, vt p ſomnia ei reſponderet: in hoc. n. ꝙ oraret & ieiunaret, p hac cā peccaret: quia qq̄ licitū ſit alicui petere reſponſum a Deo ſuper aliqua re, tamen illicitum eſt petere p ſomniū cum ſomnia ſint varia. Secūdò peccaret, ſi fuſa oratione, & ieiunio aſſentiret ſomnio, quod ſequeretꝛ: quia adhuc non conſtaret illud ſomniū eſſe à Deo, cum poſſit eſſe à Dæmone: Hebræis tamen licebat vtrunque Ratio differentiæ eſt, quia Deus multa pmittebat Hebræis: eo ꝙ ſtatus ille erat imperfectus, quæ nobis non permittuntur, ſicut permittebatꝛ eis ſors conſultoria, ad inquirendum hircum pro peccato, & hircum emiſſarium, Leui. cap. 16. Apoſtolis quoque ante aduentum ſpiritus Sancti, cū adhuc duraret ſtatus veteris teſtamenti, licuit Mathiam p ſortes eligere. Nobis autem nunc non licet vti ſortibus in electionibus prælatorum. Etiam quia Deus volebat illo tempore habere vnum modum reſpōdendi, cū eſſet iſte modus cōmuniſſimus in prophetis: ideo licebat alijs prophetis conſulere Dominū per ſomnia, præmiſſa oratione, & ieiunio. Vnde iſte modus creditur introductus fuiſſe ab aliquo viro ſancto, & magnæ auctoritatis in veteri teſtamento, & cæteri ſequebantur eum. Ob hoc autem ſcriptura poſuit illum, tanquam vnum de modis conſulendi Dominum. Ad rationem primam in contrarium dicendum, quòd ſomnia ſunt ſuperſtitioſa, quando non immittuntur à Deo, ſicut illis, qui nō conſulto Domino, aliquid ſomniant. Cum tamen oratione præmiſſa, & ieiunio ſuper re inquiſita ſomnium aliquod erat, illud erat à Domino, & non erat ſuperſtitioſum. Sic fuit in Saul, qui volebat conſulere Deum hoc modo: ſed Deus noluit immittere ei ſomnium aliquod, de hac re. Ad ſecundum cum dicitur, ꝙ prohiberur obſeruatio ſomniorum, Deute. capit. 18. dicendum, ꝙ intelligitur de ſomnijs, quæ à caſu eueniunt, ſi homo propter illa aliquid agat, vel ab aliquo ceſſet, eſt ſuperſtitio, & pertinet ad maleficos. Somnia tamen per quæ Deus conſulitur, pręmiſſa oratione, & ieiunio, non vetantur ibi. *Nec per ſacerdotes*, ideſt, etiam Deus noluit reſpondere Sauli per ſacerdotes. In Hebræo dicitur. *Per vrim*, & ſignificat vrim doctrinam, ſic patet Exod. cap. 28. vbi litera Hebræa dicit. Pones in rationali vrim, & tumim. Litera autem noſtra poſuit per ſacerdotes: quia idē erat conſuli per doctrinam, & per ſacerdotes. Nam conſuli per doctrinam, erat conſuli per rationale, in quo erat doctrina, & veritas: & iſtud faciebant ſacerdotes: nam induebantur ephod, & rationali: & tunc conſulebant Dominum, & reſpondebat, vt patet ſupra ca. 23 & infra 30. vbi Dauid iuſſit applicari ephod ad conſulendum Dominum.

Somnijs attende aliquādo peccatum fuit aliqñ non apud Hebræos.

In ſtatu iſto peccatum eſt ſomnijs qñcunq; aſſentire.

Ad 1. rationem in principio.

Ad ſecundam.

Quære

Quare Deus non reſpondit Sauli per Sacerdotem. Qu. XIIII.

QVAERET aliqnis, quomodo Saul cõſuluit Dominum per ſacerdotes: & quare non reſpondit ei. Nicolans dicat, ꝙ Dens non reſpondit Sauli per ſacerdotes, eoꝙ tunc nullus ſacerdos erat, per quem poſſet conſulere: quia Saul occiderat omnes ſacerdotes Domini in Nobe: & euaſit ſolus Abiathar, qui cõfugit ad Dauid, ſupra c. 22. & per hunc non poterat conſulere, eoꝙ erat cum Dauid, & erat hoſtis eius. Sed illud non ſtat. Primò, quia repugnat literæ, cùm Nicolaus dicat, ꝙ non conſuluit Dominum per ſacerdotes, eoꝙ nullus ſacerdos erat. Litera tamen innuit, ꝙ Saul conſuluerit per ſacerdotes, cùm dicat, ꝙ non reſpondit ei per ſacerdotes. Superfluum tamen eſſet dici, ꝙ non reſpondit ei per ſacerdotes, niſi ipſe inquiſiuiſſet per ſacerdotes, cùm reſponſio non detur, niſi quærenti. Item quia litera dicit. Conſuluitque Dominum, & non rñdit ei, nec per ſomnia, nec per ſacerdotes: ergo videtur, ꝙ ipſe iſtis modis conſuluit Dominum. Item non ſtat dictum Nicolai, eum dicat, ꝙ nulli ſacerdotes erant tunc, per quos Saul conſuleret Dominũ: nam multi erant. Quod ſatis apparet, quia tpe Dauid fuerunt diſtincti ſacerdotes ꝑ familias ſuas viginti quatuor, & illud fuit poſtquam occidit Saul ſacerdotes Nobe. Sed manifeſtum eſt, quòd ille familiæ nõ erãt ortæ ab ipſo Abiathar, poſtquam occiſi ſunt ſacerdotes in Nobe. Item patet, quia quædam illarum ſamiliarum erant de ſtirpe Eleazar, & aliæ de ſtirpẽ Ithamar, e. ca. Abiathar tñ erat ſolum de ſtirpe Ithamar: ergo manſerunt ſacerdotes de ſtirpe Eleazar, qui non fuerunt occiſi à Saule. Item patet, quia e. c. conſtitnit Danid duos ſummos ſacerdotes .ſ. Abiathar de ſtirpe Ithamar, & Sadoch de ſtirpe Eleazar. Ambo aũt illi erant ſummi ſacerdotes, & portauerunt arcam tempore Dauid, quando fugiebat de Ieruſalem, ſeq. li. c. 15. Et ambo illi nominantur ſacerdotes ſummi, vt colligitur infra 3. li. ca. 1. & 2. Ergo non ſolùm manſit Abiathar, occiſis ſacerdotibus à Saule: ſed etiam valde multi, per quos poſſet Saul cõſulere Dominum: nam Saul non occidit omnes ſacerdotes, ſed ſolum eos, qui erant de ſtirpe Ithamar. De ſtirpe autem Eleazari nullum occidit, q̃q̃ plures eſſent, q̃ de ſtirpe Ithamar. Ratio fuit, quia ſacerdotes fuerunt occiſi .ſ. ꝑꝑ Achimelech ſummum ſacerdotem, qui dedit panem, & gladium Danid, ſupra c. 22. & quia putauit Saul ſolum coniuraſſe cũ Achimelech, & Dauid illos, qui erant de domo Achimelech, occidit eos ſolum. Nec etiam intelligendũ eſt, ꝙ occiderit omnes de ſtirpe Ithamar: ſed ſolum illos, qui erant de domo Achimelech de ſtirpe Heli ſummi Sacerdotis. Vnde Saul dixit, ꝙ veniret ad eũ Achimelech, & tota domus patris ſui: & venerunt ſolum octoginta quatuor viri, ſupra ca. 22. Si tamen veniſſent omnes de ſtirpe Ithamar, veniſſent plures, quàm duo millia. Et hoc modo tempore Dauid nõ multum poſt occiſionem ſacerdotum in Nobe diſtinxit Dauid viginti quatuor familias, & vices ſacerdotum: quarum ſexdecim erant de ſtirpe Eleazari, & octo erant de ſtirpe Ithamar 1. Paralipo. c. 24. Manebant ergo multi ſacerdotes, per quos poterat conſulere Saul. R. 1. Dauid Kimhi, & alij Hebræi dicunt, ꝙ conſuluit Saul Dominum per Abiathar ſacerdotem, qui erat cum Dauid. Hoc autem põt dici ꝑꝑ duo .ſ. vel quia nullus alius ſacerdos manebat in terra Iſrael: vel quia nullus de illis habebat ephod, in quo conſulendus erat. Sed neutrum iſtorũ ſtat. De primo patet, quia multi alij ſacerdotes erant, vt declaratum eſt. Secundum etiam patet, quia q̃q̃ ſum-

A mus ſacerdos eſſet vnicus: tamen ephod non erat vnicum, & alia veſtimẽta ſacerdotis ſummi, vt poſſet illa mutare: & in maioribus ſolennitatibus acciperet ſolenniora. Abiathar autem tulit ſecum ſolũ vnum ephod: ideo manerent alia ephod, in quibus alij ſacerdotes poſſent conſulere Dominum. Et dato, ꝙ ſemper vnicum eſſet, ꝙ falſum eſt, alij ſacerdotes, qui manſerunt in terra Iſrael, fugiẽte Abiathar, fabricarent aliud ephod, vt haberent ad ſolennitates, & miniſteria ſummi ſacerdotis facienda, quæ nõ poterant fieri ſine ephod. Nam ſummus ſacerdos portare debebat rationale, & ephod, quandocũque miniſtraret, vt patet Exo. c. 28. preterquam in die expiationis, quę erat dies triſtitię. Et afflictionis: in qua

B ſolum induebatur veſtibus lineis, Leui. c. 16. Non habebat ergo cauſam Saul mittendi ad conſulendum Dominum per Abiathat, qui erat cum Dauid. Item non erat veriſimile, ꝙ Saul mitteret ad conſulendũ per Abiathar. Primo, quia Abiathar erat cũ Dauid in Siceleg in terra Philiſthinorum. Saul autem non poterat ire in terram Philiſthinorum, nec mittere aliquem de ſuis: quia erat terra hoſtilis, & nunc erat tempus belli. Secundò, quia non erat veriſimile, ꝙ Abiathar vellet conſulere Dominum pro eo, quia hoſtis erat illius, cum occidiſſet totam cognationẽ ſuam, & coegiſſet eum fugere de terra Iſrael, ſupra c. 22. Dicẽdum igitur, ꝙ Saul conſuluit Dominum per ſacerdotes, qui erant in terra Iſrael: quia multi

C ibi erant, tam de ſtirpe Eleazar, quàm Ithamar, per quorum quoſlibet conſulere poterat.

Quare non reſpondit Dominus per ſacerdotes. Quæſtio XV.

QVAERETVR vltèrius, quare non reſpondit ei Deus per ſacerdotes. Dicendum, ꝙ fuit duplex cauſa, vna generalis, & alià ſpecialis. Prima fuit, quia Deus nolebat reſpondere Sauli aliquo de illis modis, quibus Deus conſueuerat conſuli: & hoc ꝑꝑ peccata Saulis, qui non merebatur diuinam reſponſionem. Etiam vt induceretur ad conſulendum per Samuelem iam mortuũ, vt ipſe mortuus denunciaret ei priuationem regni, ſicut prius

D denunciauerat aſſumptionem in regem. Vel fortè fiebat, quia ſacerdotes, & prophetæ videntes interitum Saulis appropinquare, nollent ei denunciare propter timorẽ: Samuel autem, qui mortuus erat non timeret. Secunda cauſa erat ſpecialis .ſ. quia rationabilius erat, quòd non reſponderet Deus Sauli per ſacerdotes, quàm per alios modos: quia ipſe occiderat ſacerdotes conſulentes Dominum, ideo indignum erat, ꝙ aliquis ſacerdos nunc pro eo conſuleret, & ſi conſuleret propter timorem, rationabile erat, vt Deus non reſponderet. Hoc etiam fieret ad confuſionem Saulis .ſ. vt ipſe erubeſceret de peccato ſuo, videns, quòd Deus nolebat ei reſpondere, quia occiderat illos, qui ſolebant eum conſulere.

E

Quomodo reſpondebat Deus per Sacerdotes, quando volebat reſpondere. Quæſtio XVI.

QVAERETVR vlterius, qũo rñdebat Deus ꝑ ſacerdotes, qñ volebat rñdere: nã de mõ, quo ſacerdotes inquirebãt, iã declaratum eſt ſupra c. 23. Dicẽdũ, ꝙ de hoc diuerſa eſt opinio. Aliqui .n. putabãt, ꝙ cõſultatio ſolũ fiebat ꝑ hoc, ꝙ ſacerdos indueret rõnali, & ephod: & iſti aſſerebant, ꝙ rñſio Dei apparebat ꝑ fulgorem lapidũ rõnalis, & ephod .ſ. ꝙ ſi multũ fulgerẽt, ſignificabat bonũ ipſius quęrẽtis: ſi aũt nõ fulgerẽt, ſignificabat malũ. De quo Ioſephus antiquitatũ. ſed hoc ſatis improbatũ eſt ſupra ca. 23. Alij autem dixerunt, quòd conſultatio ſacerdotum

fiebat,deſcribendo quæſtionem in quadam cędula: F
& illa ponebatur in plicatura rationalis inter lami-
nas:& poſt paululum educebat eam ſummus ſacer-
dos,& reperiebat ſcriptam ſolutionem.Iſta fuit opi
nio Ra. Abraham Abbenezra. Sed non ſtat, quia
conſultatio non fiebat in ſcripto,ſed in verbo,& cō
ſequenter reſponſio non fiebat in ſcripto. De hoc
declaratum eſt, ſupra cap.23. Dicendum eſt igitur,
quòd iſta Dei reſponſio, quæ fiebat ad conſulentes,
poterat dupliciter fieri. Vno modo per ſolam intel-
lectus immutationem,ſcilicet, quòd cum ſummus
ſacerdos conſuleret Dominum, Deus immutabat
intellectum eius,reuelando ſibi ſupernaturaliter ve
ritatem illius rei.Et iſto modo ſummi ſacerdotes eſ
ſent velut prophetę:quia in prophetis fiebat immu- G
tatio intellectus.Hoc autem ſatis conſonat ei, quod
habetur infra 2.lib.cap.15.cum dixit Dauid ad ſacer
dotem Sadoch. O videns reuertere in ciuitatem in
pace. Et ſic vocauit eum prophetam: quia videns,
& propheta idem ſunt,vt patet ſupra cap.9. Sadoch
tamen non legitur,quòd fuerit propheta. Ergo vi-
detur,quòd vocatus fuerit propheta ſolum propter
hoc,quòd erat ſummus ſacerdos:& Deus reuelabat
ei veritates abſconditas ſicut prophetis. Aliter dici
poteſt,quòd Deus reſpōdebat ſummis ſacerdotibus
conſulentibus in voce,ſcilicet, quòd cum ipſi con-
ſuluiſſent,Deus mittebat aliquem Angelum, qui re
ſponderet de quæſtione. Hoc modo reſpondebat
Deus Moyſi, quādo introibat in ſancta ſanctorum, H
vt patet Nume cap.7. Cumque ingrederetur Moy-
ſes tabernaculum, vt conſuleret oraculum, audie-
bat vocem loquentis ad ſe de propitiatorio.Sic etiā
reſpondebat Deus Moyſi, & multis alijs ad oſtium
tabernaculi. Nam deſcendebat Angelus in colum-
na nubis,& loquebatur.Et ita locutus eſt Aaron, &
Mariæ,Nume cap.12. *Nec per Prophetas*, ideſt, etiam
noluit Deus reſpondere Sauli per prophetas: quia
q̄q̄ ꝓphetæ inquirerēt à Deo, rn̄ſum nō inueniebāt.

Per quos prophetas Saul conſuluit Dominum.
Quęſtio XVII.

QVAERET aliquis,per quos prophetas Saul I
conſuluit hic Dominum,& quare non reſpō
dit ei.Dicendum eſt, quòd multi prophe
tæ erant hoc tempore, à quibus poſſet Saul hoc in-
quirere. Sed obijcietur, quia in tempore Samuelis
non erat alius propheta,niſi ipſe,quia ſupra capit. 3.
dicitur, quod puer Samuel miniſtrabat Domino co
ram Heli, & ſermo Domini erat præcioſus: in die-
bus illis,non erat viſio manifeſta,ideſt, non manife-
ſtabatur aliqua viſio. Si tamen aliquis propheta fuiſ
ſet,eſſent viſiones manifeſtę. Reſpondendum,quòd
à principio, quando Deus apparuit primo Samueli,
non reperiebantur prophetæ in Iſrael. Viuente ta-
men ipſo,& veniente ad ſenectutem,multi alij pro-
phetæ fuerunt.Nam Hebræi dicunt, quòd erant iſti K
prophetæ diſcipuli Samuelis.Idem vult glo.ordina
ria ſuper locum iſtum,& Andreas,& Nicolaus.Con
ſtat autem, ꝙ Samuel habebat multos prophetas in
diſcipulos, vt patet ſupra cap. 19.ſ. quòd cum vidiſ-
ſent cuneum prophetarum vaticinantiū, & Samue
lem ſtantem ſuper eos, factus eſt etiam in illis ſpiri-
tus Domini.Sed aliquis obijcet de iſtis,quòd non po
terat per eos conſuli Dominus:quia non erant pro-
phetæ ad enunciandum futura,ſed ſolum ad facien
dum cantica laudis diuinæ, vt eod.cap. declaratum
eſt.Reſpondendum eſt,ꝙ quanquam ex eo,ꝙ habet̄
ſupra cap.19.non appareat aliquem eorum eſſe pro-
phetam ad annunciandum futura,ſed ſolum ad ca-
nendum laudes Dei:poterat tamen aliquis illorum
eſſe propheta circa futura. Si tamen adhuc velis cō-
tendere, quòd nullus illorum eſſet propheta ad an-
nunciandum futura.Dicendum eſt, quòd alij erant
prophetæ,qui futura præuidebāt:ſicut fuit Gad,qui
prædixit Dauid ne maneret ī præſidio terræ Moab,
ſupra cap.22.fuit etiam Nathan propheta, & alij ſi-
miles, per quos poterat Saul conſulere Dominum.
Cum aūt dicitur,quare non reſpondit Deus Sauli ꝑ
prophetas, dicendum: ꝙ propter peccata ſua:quia
ipſe demerebatur ſibi aliquo modo reſponderi pro
pter occiſionem ſacerdotum,& multa alia peccata.

Quare voluit Deus reuelare Sauli per Samuelem.
Quęſtio XVIII.

QVAERETVR vlterius,cur Deus noluit hic
reſpondere per prophetas,cum poſtea rn̄de-
rit per Samuelem,qui propheta erat.Poteſt re-
ſponderi vno modo,ꝙ Deus nō rn̄dit hic ꝑ Samue-
lem, nec per aliquem prophetam. Et qn̄ dr̄ infra in
litera,ꝙ ſuſcitatus fuit Samuel,& reſpōdit. Plurimi
intelligunt,ꝙ non fuit ille Samuel,ſed Dæmon, qui
loco eius apparuit.Sic videtur tenere Aug.in Epiſto
la ad Felicianum,de quo infra magis dicetur.Et hoc
mō non procedit quæſtio. Aliter dici pōt, ꝙ Deus
non reſpondit ꝑ prophetam,q̄q̄ reſponderit per Sa-
muelem,quia Samuel iam non erat propheta, cum
defunctus eſſet:animæ aūt defunctorum,q̄q̄ cogno-
ſcant aliquas veritates ſupernaturaliter reuelatas:tn̄
non vocant̄ prophetæ,quia ſunt in tali ſtatu,in quo
eis veritates iſtæ reuelantur ex conditione ſtatus:dū
aūt viuunt, non intelligunt aliquid ſupernaturali-
ter ex natura ſtatus, ſed ex gratia. Aliter adhuc dici
pōt, ꝙ q̄q̄ Deus reuelauerit Sauli veritatem per Sa-
muelem, tn̄ noluit reuelare per prophetas aliquos.
Et hoc ad confuſionem Saulis, vt ſicut Samuel reue
lauerat ei exaltationem ſuam, ita reuelaret ei mor-
tem ſuam, & priuationem regni in poſteritate ſua,
vt patet infra in litera.ſ.Faciet.n.tibi Dominus ſicut
locutus eſt in manu mea, & ſcindet regnū de manu
tua,& dabit illud proximo tuo Dauid:qa nō obedi-
ſti voci Domini, nec feciſti irā furoris eius in Ama-
lech. Si autem per alium prophetam reſpondiſſet
Deus Sauli, non tantum erubuiſſet: ideo noluit re-
ſpondere per alios, & reſpondit per Samuelem.

Qualiter Deus loquebatur prophetis inquirentibus.
Quęſtio XVIIII.

QVAERETVR vlterius, qualiter Deus ſolitus
erat rn̄dere prophetis,qn̄ cōſulebāt eū. Dicēdū
eſt,ꝙ aliter Deus loquebat̄ ꝓphetis, ipſis non inqui-
rentibus, aliter qn̄ conſulebāt. Nā primo mō Deus
loquebatur ꝓphetis ſubito,& ex inopinato.ſ.qn̄ ipſi
putabāt,ꝙ Deus eis non loqueret̄: & hoc ſiue ꝑ no-
ctē,ſiue ꝑ diē:& tūc non dicebat Deus illis aliqd de-
terminatū,ꝙ ipſi vellent,ſed qdcūq; Deus voluiſſet,
ꝙ illi annūciarēt:& iō iſtud fiebat ṗter voluntatē eo
rū,& quātū ad hoc erāt ipſi ꝓphetæ,ſed nō cōſulen-
tes.Secundo mō,ꝓphetæ nō ſe habebāt ꝓpriè, vt ꝓ-
phetæ,ſed magis,vt dubitantes,& conſulētes. Et qn̄
Deus rn̄deret eis,eēnt ꝓphetæ:ſed in hoc differebat:
qa nō oēs ꝓphetę cōſulebāt Dn̄m eodē mō:nā Moy
ſes,q fuit primus,& eximi' inter ꝓphetas,hēbat mo
dū cōſulēdi ſpecialē: qn̄cūq;.n. vellet rn̄ſum à Deo
ſuper aliqua re,introibat in ſancta ſanctorum,& ibi
audiebat vocem reſpondentem ſibi de propitiato-
rio,Num.c.7.& ideo non habebat aliquam difficul-
tatē in rn̄ſis:qa mox,vt vellet ſibi rn̄deri, rn̄debatur.

Alij

Alij autem prophetæ couſulebant aliter Dominũ, ſcilicet, quod proponebant queſtionem, & orabant ad Dominum, vt reſponderet eis, & non erat tẽpus limitatum ad reſpondendum: ſed aliqñ rñdebat eis immediatè, & aliqñ poſt aliquos dies. Sic patet de Ieremia, qui orauit ad Dominum, vt reſponderet ei, an Iſraelitę deberent deſcendere in Aegyptum, & non reſpondit ei vſq; poſt 10. dies, vt patet Iere. 42. c. Sic ẽt fuit de Daniele, q̃ p multos dies orabat Dñm, ieiunans in magnis laboribus, vt Deus reſponderet ei in dubijs, vt patet Daniel: c. 8. & 9. Quadam ẽt vice ieiunauit per tres hebdomadas, vt Deus reuelaret ei viſionem, & poſtea reuelata eſt, Daniel: c. 10. Sic aũt fuit nunc de iſtis prophetis: nam orauerunt Dñm ſuper reſponſo habendo, & nihil reſpondit: ideo cum Deus plus ſolito tardaret rñdere eis, putauerunt, ꝙ Deus nollet reſpondere: præcipuè quia nec per ſacerdotes, nec per ſomnia rñderat. *Dixitque Saul ſeruis ſuis*. Hic ponitur ſecundum .ſ. pythoniſſæ conſultatio: nam cum Deus nullo modo vellet reſpondere Sauli, neſciens quid ageret, conſuluit pythoniſſam. *Quærite mihi mulierem habentem pythonem*, ideſt, mulierẽ habentem ſpiritum familiarem, per quem reſpondere poſſet. In Hebræo habetur. *Baalad of*, ideſt, dominam pythonis, quia Baalad dominam ſignat: of aũt ſignificat pythonem, cuius plurale eſt ouoth, & ſignificat pythones, ſiue magos, ſupra 7. vbi habet litera noſtra: magos: habetur in Hebræo, ouoth, & vocatur mulier domina pythonis, ideſt, habens ſpũm pythonem in poteſtate ſua: hoc aũt ſignificauit litera noſtra dicens: Mulierem habentem pythonem, ſcilicet in poteſtate ſua.

An Saul peccauerit eundo ad conſulendum pythoniſſam.
Quæſtio XX.

Arguitur primo.

QVAERET aliquis, an Saul peccauerit eundo ad conſulendum pythoniſſam. Aliquis reſpondebit, ꝙ non: quia ſi Saul prius conſuluiſſet pythoniſſam, q̃ Dñm, peccaret, quia ex hoc innueret, ꝙ non erat Deus in Iſrael, qui poſſet ei reſpondere. Sic enim redarguit Elias nuncios regi Ochoziæ, dicẽs: Nunquid non eſt Deus in Iſrael, vt eatis ad cõſulendum Beelzebub Deum Accaron? infra 4. li. c. 1. Saul tñ primò conſuluit Dominum per ſomnia, ſacerdotes, & prophetas, & cum iam non ſupereſſet aliquis modus conſulendi: nec tamen Deus vellet reſpondere, conſuluit pythoniſſam: ergo non peccauit. Itẽ ſi Saul peccauiſſet, non fauiſſet ei Deus tantum, reſpondendo ad q̃onem ſuam, nam miraculosè fecit, quòd Samuel reſponderet ei: ꝙ non poterat fieri arte magica: fecit tamen hoc pro illo: ergo non peccauit conſulendo pythoniſſam. Reſpondendum eſt, ꝙ Saul peccauit grauiter conſulendo pythoniſſam, ꝙ patet: q̃a Deus vetuerat hoc in Iſrael. ſ. ꝙ nemo conſuleret pythones, vt patet Deut c. 18. ẽt, ꝙ nemo haberet ſpũm pythonicum: nam Deus ſuper hoc magnam pœnam imponebat, vt patet Leui. ca. 19. ſ. Ne declines ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, & Leui. c. 20. dicitur: Anima, quæ declinauerit ad magos, & ad ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illã de medio populi ſui. Saul ergo declinando ad mulierem habentem pythonem peccabat nimis. Item patet quia 1. Paralip. ca 10. vbi ponitur cauſa mortis Saulis. ſ. Mortuus eſt ergo Saul propter iniquitates ſuas, eoꝙ præuaricatus ſit mandatum Domini, ꝙ præceperat, & non cuſtodierit illud: ſed inſuper etiã pythoniſſam conſuluerit, nec ſperauerit in Domino, propter quod interfecit eum: ſi tamen non fuiſſet hoc graue peccatum, non poſuiſſet illud ſcriptura inter ea, propter quæ mortuus eſt Saul. Ad primã rationem in contrarium dicendum, ꝙ verum eſt, ꝙ magis peccaſſet Saul, ſi primò conſuluiſſet pythoniſſam, quàm Dominum, quaſi nõ eſſet Deus in Iſrael: tamen non propter hoc tollitur, quin peccauerit cõſulendo pythoniſſam, poſtquam conſuluit Dominum: quia etiam ſi non reſponderet ei Deus, nõ debebat conſulere pythoniſſam: quia conſulere eam non erat ſimpliciter neceſſarium: immo dato, quòd Saul ſciret ſe euaſurum à morte, ſi cõſuleret pythoniſſam, & illa non conſulta, moriturus erat, non debebat adhuc illam conſulere: cum talis conſultatio eſſet ſimpliciter mala: & potius debet aliquis omnia mala pati, quàm peccare mortaliter. Ad ſecundum dicendum, quòd non ſtat ratio: & hoc dupliciter. Vno modo, quia non apparet, an Deus fecerit aliq̃d miraculosè pro Saule, quia non patet, an ille, qui reſpõdit, fuerit Samuel, vel fuerit Dæmon: multi nãque putant eum fuiſſe Dæmonem, vt infra dicetur. Et tunc falſum præſupponitur .ſ. ꝙ Deus egerit aliquid pro Saule. Si autem velimus ſecundo modo dicere, reſpondebitur, ꝙ Deus fecit, ꝙ Samuel reſpõderet hic: ſed hoc non fuit in fauorem Saulis, ſed potius in confuſionem ſuam: quia Samuel ei exprobrauit: etiam, vt magis torqueretur Saul de morte ſua, cum non ſolùm moriturus eſſet, ſed etiam cruciaretur de morte cognita.

Ad primã rationem in oppo.

Ad ſecundam.

Saul quamuis occidiſſet omnes pythones, & ariolos, quos cognouit, adhuc tamen erant multi occulti, de quibus iuſſit vnum inueniri. Quæſt. XXI.

QVAERETVR vlterius, quare Saul dixit hic ſeruis ſuis, ꝙ inquirerent ei mulierem habentẽ pythonem: nam ipſe occiderat omnes habentes pythones, vt patet ſupra in litera. Quomodo ergo nũc putabat, ꝙ aliqui pythonici eſſent, quos poſſet conſulere? Reſpondendum, ꝙ Saul fauore religionis fecit diligenter inquiri in terra Iſrael omnes habentes pythones, & ariolos, occiditque illos. Aliqui tamen occultati fuerunt, & euaſerunt gladium Saulis: iſti autem iam non audebant ſe vocare pythonicos, vel ariolos, nec publicè exercebãt iſtud officiũ: ſed cauebant nimis, ne cognoſcerẽtur à Saule, quia occiderẽtur: ſic patet infra in litera ex verbis pythoniſſę. quæ dixit ad Saulem: Ecce tu noſti quanta fecerit Saul, & quomodo eraſerit magos, & ariolos de terra: quare ergo inſidiaris animæ meæ, vt occidar? Putabat ergo Saul, quod quanquam ipſe diligenter inquiſiuiſſet magos, & ariolos, & occidiſſet eos: tamen adhuc aliqui relinquerentur occulti, de quibus cognoſcerent ſerui ſui, & poſſet aliquem illorũ conſultare: ideo quęſiuit à ſeruis ſuis, vbi eſſet aliqua mulier habens pythonem; & cum dixit. Quærite mihi mulierem habentem pythonem, nõ magis curauit, an eſſet fœmina, vel vir: quia per quencunque conſulere poſſet: dixit tamen de fœmina, quia fœminæ magis vacant iſtis ſuperſtitionibus, quàm viri.

Mulier, ad quam acceſſit Saul, quomodo habebat pythonem.
Quæſtio XXII.

QVAERETVR vlterius, qualiter iſta mulier habebat pythonem. Aliquis reſpondebit, ꝙ habebat in ventre. Sic enim dicitur ſupra in litera, quòd Saul occidit omnes habentes pythones in ventre. Et Apoſt. Act. 16. cap. ſanauit quandam puellam, quę habebat pytonem in ventre. Sic etiam q̃ñcũq; aliquis ꝓpriè habet pythonẽ, oportet, ꝙ illũ

Habere ſpiritũ in poteſtate q. ſibi reſpõdeat multiplicitur eſſe põt.

habeat in vẽtre: quia pythones appellati ſunt à modo reſpondendi quẽ habebat Apollo in inſula Delphos, qui pythius appellatus eſt: & tamen ibi puella, quæ reſpondebat habebat in ventre pythonem: quia arripiebatur à Dęmone, & ſic loquebatur. Reſpondendũ eſt, ꝙ habere pythonem, eſt habere Dęmonem aliquem in poteſtate, qui reſpondeat ad ea, quę inquiſierimus. hoc autem multipliciter accidit. Nam aliqui habent Dęmonẽ, quem poſſunt vocare & ille reſpondebit ad ea, quæ quæſierimus, non verbo, ſed quibuſdam motibus corporalibus, ſicut ſupra dictum eſt, de inquirente furtum in vngue terſo, vel in enſe polito. Alio modo, quidã habent Dęmonem, quem vocare poſſunt, qui in aqua oſtendet effigies rerum, & ſimilitudinẽ ſuam, & ibi dabit reſponſa, quod pertinet ad hydromantiã: ſic ait Aug. 18. de ciuitate Dei, & habetur in decretis 26. q. 5. cap. Nec mirum, cùm dicitur: Hydromantici ab aqua dicti ſunt. i. ſ. n. hydromantia in aquarum inſpectione Dęmones euocare, & imagines ludificationis eorum videre, ibique ab eis aliqua audire. Alio modo fit, vt aliquis habeat Dęmonem, qui ſibi reſpondeat vocatus in circulo, vel factis quibuſdã characterib9. Alij enim habent Dęmones pythones, qui reſpondent eis, & faciunt apparere ſimilitudines mortuorum reſurgentiũ: & ꝙ illi reſpondeant ad ea, de quibus inquiſiti fuerint: iſti .n. vocantur necromantici: quia circa mortuos diuinant. Et dicit Aug. ꝙ iſti vtuntur ſanguine, & aqua inuocando Dęmones: eo ꝙ Dęmones diligunt ſanguinẽ, & veniũt illo adhibito. De hoc habet 18 de Ciuitate Dei. & in decretis 26. q 5. nec mirum, cùm dicitur: Dęmonibus autem accitis audent ventilare, vt quoſcunque ſuos perimant malis actibus inimicos. Hi etiam vtuntur ſanguine, & victimis ſępe contingunt corpora mortuorum. Negromantici ſunt, quorum precationib9 videntur reſuſcitari mortui, diuinare, & ad interrogata reſpondere: ad quos ſuſcitandos cadaueris ſanguis adhibetur nam amare ſanguinem Dęmones dicuntur: ideo quotieſcunque necromantia fit, cruor aquæ miſcetur, & colore ſanguis facilius prouocantur. Sed iſte modus necromanticorum, quem ponit Aug. diuiſus eſt: quia aliquando ſolũ ſuſcitantur effigies mortuorum: & tunc non oportet ſanguinẽ adhiberi. Interdũ vero cadauera recenter mortuorum coguntur ad loquendũ, dęmonibus ſubintrantibus: & tunc oportet adhiberi ſanguinẽ, aquæ mixtum tã ad vocandũ, quàm ad perfundendum organa locutiua cadaueris. Alijs quoque modis, quis poteſt habere pythonẽ, vt ſupra expoſitũ fuit. Et etiã preter illos alij ſunt, de quibus iſti ſufficerint, quia pythoniſſa, de qua hic agitur, vtebatur aliquo illorum.

Rñ. ad q̃ſ.

Sed dicendum eſt, ꝙ non habebat primo modo pythonem, ſcilicet in ventre: quod patet ex verbis Saulis dicentis. Diuina mihi in pythone, & ſuſcita quem dixero tibi. ſi tamen habuiſſet pythonem in ventre, non potuiſſet ſuſcitare aliquem: ſed ſolũ reſpondere ad quæſita. Item patet, quia mulier iſta dixit: Quem ſuſcitabo tibi? Etiam quia ipſa dicitur vidiſſe Samuelem, & tunc clamauit: & poſtea dicitur: Vidi Deos aſcendentes de terra. ſi autem iſta habuiſſet pythonem in ventre, nihil vidiſſet: ſed quãdo à Dęmone arriperetur, diuinaret, ſicut faciebat illa puella, de qua habetur Act. cap. 16 Dicendũ igitur, quòd iſta mulier dicebatur habere pythonem, quia habebat Dæmonem familiarem, qui reſpondebat ei ad quæſita: vel habebat artem pythonicam, per quam faciebat aſcendere effigies mortuorum de terra, & ille reſpondebant ad quæſita. Quod patet: quia Saul accedens ad pythoniſſam dixit: ſuſci-

F ta mihi, quem dixero tibi, & ipſa reſpondit. Quem ſuſcitabo tibi? in quo apparet, ꝙ tota ars ſua conſiſtebat in ſuſcitando effigies mortuorum. Itẽ patet quia ſi ipſa fecit aſcendere Samuelem de terra, vel effigiem Samuelis, vt patet infra in litera, & poſtea cùm interrogaretur quid videret, dixit: Vidi Deos aſcendentes de terra: & dedit ſimilitudinem totam ipſius aſcendentis, & quòd erat vir ſenex &c. non ergo habebat pythonem in ventre, ſed ſolum poterat inuocare Dæmonem, vel ſuſcitare effigies mortuorum. *Vadam ad eam.* ſ. non faciam illa venire ad me, quia tunc cognoſceret me eſſe regem, & nollet reſpondere præ timore. vadam ergo ad eam, vt me non cognoſcat. *Et ſciſcitabor per illam.* i. inquirã de euen-

G tu belli per illam i. per artem eius. ſ. quia ipſa ſuſcitabit aliquem, à quo quæram. *Et dixerunt ſerui eius ad eũ.* Iſti fuerunt aliqui pauci de ſeruis Saulis, & ſecretarij eius: & fortè illi duo ſolum, qui poſtea iuerunt cum eo: nam noluit hoc toti exercitui prodere, ne timerent. *Eſt mulier habens pythonem in Endor,* ideſt ſcimus quandam mulierem eſſe in vrbe Endor, quæ habet pythonem. In Hebręo dicitur *baalad of.* i. dominam pythonis, quod idem eſt, vt ſupra declaratũ fuit. Hebræi autem putant, quod Endor ſint duæ dictiones: & tunc dor eſt nomen cuiuſdam ciuitatis, de qua habetur Ioſue. cap. 11. & 17. & Iudi. cap. 1. & dicunt, quòd en, eſt nomen commune, & ſignificat fontẽ: & ſic vocabitur locus ille Endor. i. fons dor.

H Poteſt tamen aliquid aliud ſignare: quia en, in Hebræo ſignificat tria. ſ. fontem, colorem, oculũ: & ſic poſſet vocari iſte locus Endor, i. fons dor, vel oculus, vel color dor. Sed dicendum eſt, ꝙ hic Endor eſt vnum nomen ſignificans vrbem, & nõ ſunt duę dictiones Eſt autem iſta vrbs Endor in tribu Manaſſe, vt patet Ioſue cap. 17. cum dicitur: Habitatores dor, cum oppidis ſuis, habitatores quoque Endor cum villulis ſuis. Et in iſta vrbe Manaſſe fuit iſta mulier pythoniſſa. Dicunt Hebræi quidam, vt Ra. Dauid Kimhi, ꝙ fuit iſta pythoniſſa vxor Sophonię & mater Abner principis militiæ Saulis. Sed hoc nullo modo ſtat: quia illa cognoſceret Saulem cum Abner eſſet cognatus Saulis. ſ. patruelis ſuus, vt pa-

Endor vrbs in Manaſſe.

I tet ſupra cap. 14. & non poſſet Saul ſe occultare illi: occultauit tamen ſe, & fuit incognitus, vſquequo mulier ſuſcitauit Samuelem: & tunc exclamauit dicens: Quare impoſuiſti mihi? tu es enim Saul. Item non ſtat: quia dicitur, ꝙ iſta mulier habitabat in Endor: eſt autem Endor in ſorte Manaſſe Ioſue c. 17. ſi tamen fuiſſet mater Abner habitaſſet in ſorte Beniamin, quia Abner erat de tribu Beniamin, cum eſſet patruele Saulis, qui Saul erat de tribu Beniamin, vt patet ſupra c. 9 & 10. Dicẽdum igitur, ꝙ iſta erat aliqua mulier ſimplex, parui ſtatus, quales ſunt, quæ vacare ſolent iſtis ſuperſtitionibus, & erat de tribu Manaſſe: ideo habitabat in Endor, quæ erat ciuitas ſortis Manaſſe. *Mutauit ergo habitum,* ſcilicet apparatum regium ad eundũ ad pythoniſſam. *Veſtitusque aliis veſtimentis, abijt.* ſ. accepit alia veſtimẽta, quæ erãt

K minora regio cultu, & illis veſtitus, abijt. Ratio huius fuit duplex. Prima, vt non cognoſceretur à pythoniſſa: quia ſi agnoſceretur nollet diuinare, timẽs mori: ſicut poſteà patet, ex verbis pythoniſſæ. Secundo fecit hoc propter viros ſuos, qui manebat in caſtris, vt non cognoſcerent eum exire de caſtris, quia timerent propter regis abſentiam, & fortè ipſi diſpergerentur: cùm autem mutaſſet habitum nõ cognitus eſt. *Et duo viri cum eo.* i. iuerunt cum eo ſolùm duo viri. Dicunt Hebræi, quòd iſti erant Abner, & Amaſa. Sic refert Ra. da. Kimi. Sed hoc non ſtat: Primò quia ipſi includunt contradictionem, vel

quoddam

quoddam abſurdum in dictis ſuis: nam ſupra dixerũt, ꝙ iſta mulier Pythoniſſa erat mater Abner: nũc autem dicunt, quòd Abner ibat cum Saule. Sed non veriſimile eſt, quia Saul volebat nimis latere: ſi tamẽ iuiſſet cum eo Abner cognoſceretur: nã mater non poterat ignorare filium, cum videret eum. Agnito tamen Abner neceſſe erat cognoſci Sauli: quia Abner cum nullo iret aſſociando eum, niſi cum Saule, cum ipſe eſſet princeps exercitus totius Iſrael, & ſic neceſſe erat cognoſci Saul, ſed non factum eſt. Item non ſtat, quia cùm Saul recederet de caſtris, ne cognoſceretur abſentia ſua, veriſimile eſt, quòd relinqueret Abner, qui erat princeps totius exercitus: & ſic non eſſet facta aliqua mutatio: ſi autem Abner iret cum Saule, & conſtitueretur alius princeps exercitus pro illis diebus, quibus aberat Saul, cognoſceretur abſentia Saulis, & Abner: ideo non ſtat, quod Abner iuerit. Item non ſtat, quòd dicunt de Amaſa: quia Amaſa erat cognatus Dauid .ſ. filius ſororis eius Abigail, vt patet 1. Paralipom. cap 2. non eſt ergo veriſimile, ꝙ ipſe nunc eſſet cum Saule, quando ille perſequebatur Dauid: præſertim quia ſupra ca. 21. dicitur: quòd quando Dauid venit ad ſpelũcam Odollam, conuenerunt ad eum fratres ſui, & tota domus patris ſui. Ergo Amaſa, qui erat filius ſororis Dauid, veniret ad Dauid in ſpeluncam. Sed Hebręi dicunt ſepiſſimè ficticia, quæ nullum motiuum rationis habent; ſic enim dixerunt, quòd emiſſarij regis quibus iuſſit, quòd irruerẽt in Sacerdotes Domini, ſupra cap. 22. erant Abner, & Amaſa: ſed ibi improbatum eſt. Sed dicendum, quòd erant iſti, aliqui duo viri de ſecretarijs regis, quorum abſentia non multum cognoſceretur in caſtris. Duxit autem ſolum duos viros ſecum Saul, propter duo. Primò ꝓꝑ Pythoniſſam: quia ſi ipſe habuiſſet multos ſecũ, illa putauiſſet eum eſſe regem. & noluiſſet reſpondere, negans ſe Pythoniſſam. Secũdo fecit propter eos, qui erant in caſtris, quia ſi Saul exiuiſſet comitatus multis viris, cognoſceretur, quòd ipſe recedebat de caſtris: nunc autem cum ſoli duo irent cum illo, nõ cognoſceret, quis exiret de caſtris. *Veneruntque ad mulierem noctem*, ideſt, Saul, & viri ſui venerunt ad mulierem in Endor per noctem. Hoc autem fecit Saul, vt minus cognoſceretur. Ra. Sa. dicit, quòd per diem venerũt ad Pythoniſſam: tamen vocatur nox, quia videbatur Sauli nox propter amaritudinem cordis. Sed hoc nõ ſtat, quia ſi Saul loqueretur à ſeipſo, vel ſcriptura referret verba Saulis, poterat accipi dies, pro nocte, vel è contrario, ſecundum modũ loquendi Saulis: ſcriptura tamen loquitur à ſeipſa: iõ oportet, quòd verum eſſet, quòd nox erat, quando Saul venit ad Pythoniſſam. *Et ait, diuina mihi in Pythone*, ideſt, diuina in Dæmone. quem habes .ſ. conſulendo eum, vel dicitur: Diuina mihi in Pythone, ideſt, in arte Pythonica ſ. quòd per iſtam artẽ ſcias id, quod ego quæro, & ſuſcita quem ego vocabo.

Saul duxit duos viros ſecum tãtũ ad pythoniſſam ꝓpter duo.

Ra. Sa.

An Saul petierit ſuperflua, petendo, quòd diuinaret, & ſuſcitaret mortuum. Quęſtio XXIII.

QVAERET aliquis, quare dixit hic Saul: Diuina mihi in Pythone, & ſuſcita quem dixero tibi: quia iſta videtur ſuperſlua, cum ſint ſimul, quia ſi pythoniſſa diuinaret in pythone de eis, quæ quærebat Saul, non oportebat, quòd ſuſcitaret aliquem; quia qui ſuſcitabatur ad reſpondẽdum ſuſcitabatur. Vel ſi mulier ſuſcitaret aliquem ipſi Sauli nõ oportebat, quòd diuinaret ei in pythone, quia ille, qui ſuſcitaretur reſponderet ad ea, quæ volebat Saul: & ſic factum eſt, quia nõ quæſiuit Saul aliquid

A à muliere pythoniſſa de euentu belli, vel de aliquo alio: ſed dixit, quòd ſuſcitaret Samuelem: & tunc ille reſpondit, vt patet infra. Itẽ patet, quia pythoniſſa non cognouit Saulem, quouſq; ſuſcitatus eſt Samuel, vt habetur infra, ſi tamẽ Saul petiuiſſet à muliere, vt aliquid ei diuinaret, proponens quæſtionẽ, ipſa cognouiſſet ex verbis eum eſſe Saulem: nihil tamẽ cognouit, ergo nihil interrogauerat Saul ipſam pythoniſſam: ſed ſurgente Samuele volebat habere reſponſum. Dicendum eſt, quòd quando aliquis habebat pythonem, ille reſpondebat interdum ad ea, quæ quærebantur, non ſuſcitato aliquo à mortuis: & tunc diuinabatur in pythone, ſed non ſuſcitabatur aliquis. Aliquando autem illi, qui habebant py-

B thones ſuſcitabant aliquos à mortuis, quos voluiſſent ipſi conſultores, & illi non erant niſi python ipſius habentis ſpiritum pythonicum: quia ille python. Tunc ſumebat imaginem cuiuſque voluiſſet: & videbatur ſurgere de terra, ſicut ſi reſurgeret à mortuis. & ſic dixit infra pythoniſſa. Vidi Deos aſcẽdentes de terra: & tunc python faciebat omnia .ſ. qa in ipſo diuinabantur, & ipſe erat, qui reſurgere videbatur. Saul tamen non dixit in iſto ſenſu: qa ipſe non putabat, ꝙ Dæmon erat ille, qui reſurgebat, ſed ꝙ erat Samuel: ideo cum Phytoniſſa dixit ei, ꝙ erat vir ſenex amictus pallio: intelligens, ꝙ eſſet Samuel, adorauit pronus in terra, vt patet infra in litera. Dicendum igitur, ꝙ diuinare non accipitur hic ꝓpriè.

Habẽs pythonẽ aliquando ille rñdebat, aliqñ ſuſcitabat aliquẽ, & ille reſpõdebat.

C In quo ſciendum, ꝙ diuinare propriè ſumptum, ſignificat enunciare aliqua, quę futura ſunt: & quia illa non poſſunt ſciri, niſi per Deum, qui ea annũciat, dicitur diuinare .i. agere ſicut Deus. Sic patet Iſai. ca. 41. ſ. Nouiſſima eorum, & quæ ventura ſunt, indicate nobis, annunciate, quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus, & quia Dij eſtis vos. Alio modo accipitẽ diuinare largè .i. agere aliquid, quod pertinet ad potentiam Dei, & non eſt in enunciatione aliquid abſconditum, in reſpondẽdo, ſed in faciendo: ſic enim ſi aliquis demonſtret opera diuinæ potentiæ, diuina re dicetur. Sic autem accepit Saul .ſ. diuina mihi in Pythone, i. facias mihi aliquod opus mirabile, ſicut opus Dei, in Pythone tuo: & hoc eſt, vt ſuſcites mihi

Diuinare quid ſignificet.

D aliquem à mortuis: quod non poteſt facere quiſquã, niſi Deus. Et tunc nihil eſt ſuperfluum: quia diuinare in Pythone, non eſt aliquid quærere ab illo, & cognoſcere, ſed ſolum per artem, & poteſtatem illius, aliquem à mortuis ſuſcitare. Si autem aliter accipiatur, neceſſe eſt eſſe literam ſuperfluam. *Et ſuſcita mihi, quem dixero tibi* i. facias reſurgere à mortuis illum, de quo dixero, quia ab eo volo inquirere veritatem.

An per artem Pythonicam, poſſit aliquis à mortuis ſuſcitari. Quæſtio XXIIII.

QVAERET aliquis, an per artem Pythonicam poſſit aliquis à mortuis ſuſcitari. Videtur pri-

E mo, ꝙ ſic, quia pythoniſſa ſuſcitauit hic Samuelem, & ſolum fecit cęremonias artis magicę. Item Deut. cap. 18. Habetur: Non ſit inter vos, qui diuinos conſulat, & quærat veritatem à mortuis. Videtur ergo, quòd aliqui poterant Inquirere veritatem à mortuis, & inquirebant: alioquin ſcriptura non poſuiſſet de hoc prohibitionem: quia lex nunquam debet dari de impoſſibilibus, ſed de his. quæ ſæpe accidũt, & accidere poſſunt. In contrarium videtur, quod nõ poſſit aliquis ſuſcitari arte magica: quia hoc eſt potentiæ infinitæ, quæ ſoli Deo competit. Reſpondendum eſt, quod ſuſcitare aliquem à mortuis ſtat dupliciter. Vno modo, ꝙ anima exuta corpore reuniatur corpori, in quo prius erat, & ſit homo, qui

Arguitur, quod ſic primo. Secundo

prius

prius erat: hoc autem vocatur reſurgere, & ſic erit in extremo iudicio, vbi omnes reſurgent in corporibus ſuis, & redditurı ſunt rationem de factis ſuis, vt patet in ſymbolo Athanaſij. Alio modo accipitur ſuſcitare aliquem à mortis, ideſt, facere, quòd aliqua de animabus, exuta corpore, ſurgat de receptaculo ſuo, veniens ad reſpondendum nobis de quæſitis: & tunc dicitur ſuſcitari aliquis à mortuis: quia venit anima alicuius de mortuis. Iſto modo dicitur aliquis ſuſcitari, ſed non reſurgere: eo quòd anima non reunitur priori corpori, vel alteri ad viuẽdum, ſed ſolùm venit ad reſpondendum de quæſito. De primo dicendum eſt, quòd impoſſibile eſt per artem magicam aliquem ſuſcitari à mortuis: quia ſic eſt reſurrectio, quam nullus facere poteſt, niſi Deus: ideo dato, quòd Deus permittat Dæmonibus agere quicquid potuerint, non poterũt aliquem ſic ſuſcitare: & non ſolùm Dæmones, ſed etiam potentia oĩum bonorum Angelorum ſimul non ſufficit ad ſuſcitãdum ſic aliquem. Secundo modo accipiendo ſuſcitare, dicendum eſt, quòd Dæmones non poſſunt ſuſcitare aliquem à mortuis, niſi ex diuina permiſſione: & hoc modo non eſt infinitæ potentiæ aliquem reſurgere à mortuis: nam tunc anima non reunitur corpori ſed ſolum mouetur veniẽs de loco, in quo erat, ad locum, in quo reſpondere debet. Sed ſciendum, quòd iſta anima, aut erit de illis, quæ ſunt in vita æterna, aut in purgatorio, aut in inferno. Primo modo, non poteſt aliqua anima ſuſcitari à mortuis, quia Dæmones poteſtatem non habent ſuper animas, quæ ſunt in vita æterna: nec Deus unquam permittet illis, quòd trahant inde animas ad aliquid agendum: quia ex hoc paterentur illæ animę diſtractæ à ſua fœlicitate, & traditæ Dæmonum poteſtati. Hoc autem eſt impoſſibile: quia illi, qui ſemel adepti ſunt vitam æternam, nunquam vlterius poterũt torqueri, ſaltem leuiter: ſic patet Apoc. cap. 7. ſ. Non eſuriẽt, nec ſitient amplius, nec cadet ſuper eos ſol, nec vllus æſtus: quoniam Agnus, qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitę fontes aquarum, & abſterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum. Si autem accipiatur de illis, qui ſunt in purgatorio. Dicendum, quod nulla anima illarum poteſt arte magica ſuſcitari: quia Dæmones non habent poteſtatem ſuper illas, cum pertineant ad ciuitatem Dei. Et quanquam torqueantur illæ animæ, quamdiu ibi manent, tamen non torquentur à Dęmonibus, nec Dæmones ferunt eas illùc: immo nec poſſunt aſtare illis, quando puniuntur: ſed Deus ſuccendit ignem illum, quo torquentur. De quo latè declaratum eſt in libro noſtro de quinq; Metaphoricis paradoxis, parte quinta. Si autem dicatur de animabus, quæ ſunt in inferno, dicendum eſt, quòd Dæmones non habent plenam poteſtatem ſuper iſtas, ita vt poſſint eis vti pro arbitrio ſuo, vel ducere illas quò voluerint: nam etiam nõ poſſunt illas, quãtum volunt: ſed ſolum quantum Deus vult, quod puniantur. Sunt ergo Dęmones ſolum miniſtri Dei ad punitionem animarum, ſecundum certum modum eis datum, & non poſſunt plus eas punire, licet hoc ipſi deſiderant: nec poſſunt eas inde educere ad alium locum, cum ille ſit locus conſtitutus pro tormentis, & carcere. Si autem aliquis obijciat, quòd interdum animæ damnatorum extra infernum sũt diſcurrẽtes per aera cum turba Dæmonum, de quo ponit aliqua exempla Gregorius in quarto Dialogorum. Dicendum, quòd illæ animæ non trahunt per varia loca, pro libito Dæmonum: ſed quia Deus iubet, quod ſic trahantur ad executionem ſuæ iuſtitiæ, vel ad viuorum terrorem, & exempla. Dicen-

F dum ergo, quòd Dæmones non poſſunt educere de inferno aliquas animas damnatorum ad reſpondẽdũ in opere magico, niſi Deus hoc permittat. Deus autem nunquam permittit, quia non concedit Dæmonibus vti animabus pro arbitrio ſuo, ſed ſolùm ad executionem iuſtitiæ. Dicendum igitur, ꝙ quando magi, conuocationibus factis, faciunt ſurgere aliquem à mortuis, nõ ſurgit aliqua de animabus beatorum, vel damnatorum: ſed ſurgit aliquis Dæmon ſumens figuram illius, de quo petitur, quod ſuſcitetur, & loquitur in perſona illius. Quod patet, quia Dæmones non habent poteſtatem ſuper animas damnatorum, & ſi poſſent eas educere ab inferis ad reſpondendum, non ſtaret hoc: quia iſti, qui finguntur
G ſuſcitati à mortuis, reſpondent ad quædam nimis abſcondita, ad quæ animæ damnatorum neſcirent reſpondere, quia animæ, poſtquam ſunt in inferis, non acquirunt aliquam ſcientiam: quia per hoc efficerentur fœliciores: immo ſecundum opinionem quorundam, qui apud inferos ſunt, nihil ſciunt, & obliuiſcuntur omnium quæ ſciuerant. Quod videtur fundari ex eo, quod habes Eccleſia. ca. 9. ſ. Quodcunque poteſt manus tua facere, inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſcientia, nec ſapientia erit apud inferos, quo tu properas. Hoc tamen nihil eſt, quia non eſt illa intentio literæ, vt ibi declarabitur, ſed ſaltem neſciunt animę damnatorum apud Inferos pluſquam ſciebant in corporibus, ſed dum
H erant in corporibus neſcirent reſpondere ad illa, quę quęrunt magi, cum ſint nimis occulta, & plurima illorum ſint futura: ideo non ſunt animę damnatorum illę, quę reſpõdent: ſed Dęmones, qui iſta nouerunt, & poſſunt faciliter reſpondere. Ipſi autẽ ſumunt effigiem cuiuſcunque voluerint: quia ſi Satanas poteſt ſe transfigurare in Angelũ lucis, vt patet ſecunda ad Corin. c. 11. poterit à fortiori transfigurari in effigiem cuiuſcunque viri mortui: & ſic fiunt omnes reſponſiones magicę. Ad rationes in contrarium reſpondendum. Ad primam cum dicitur, ꝙ hic ſuſcitatus fuit Samuel à mortuis, & pythoniſſa non egit aliquas cæremonias artis magicę. Dicendũ, ꝙ præſupponitur dubium: nam plerique

Ad primã rõnem.

I aſſerunt, ꝙ iſte ſuſcitatus non fuit Samuel, ſed Dæmon apparens in effigie Samuelis. Si autem dicatur, ꝙ iſte erat Samuel, dicendum, ꝙ non fuit ſuſcitatus viribus artis magicæ, ſed diuina permiſſione, & voluntate, ad annunciandum veritatem Sauli. Ad ſecundam rationem dicendum, ꝙ ex litera Deut. c. 18. non præſupponitur, ꝙ aliquis poſſit ſuſcitari à mortuis, à quo veritas quæratur: ſed dicitur, ne quis quærat veritatem à mortuis. i. nõ conetur illã quęrere: quia dato, ꝙ eſſet impoſſibile aliquem de mortuis reſurgere ad reſpondendum: tamen in hoc ſolum, ꝙ aliquis conatur ſuſcitare quẽquam à mortuis ad reſpondendum, eſt ſuperſtitioſus, & peccat: ideo Deus prohibebat iſtum conatũ, quia peccatũ
K erat. Aliter dici poteſt, ꝙ ſcriptura præſupponit ibi, ꝙ aliquando quæratur veritas à mortuis: non quidem propriè accipiendo, ſed ſm modum loquendi vulgarium: nam ſcriptura condeſcendit modo loquendi illorum, cùm ſit lex directiua ipſorum: & quia ipſi putabant, ꝙ aliqui poſſint à mortuis ſuſcitari ad reſpondendum de veritate quæſita, ſcriptura dixit, ꝙ nullus inquireret veritatem à mortuis.

An crediderunt Saul, & pythoniſſa mortuum poſſe ſuſcitari. Quæſt. XXV.

QVAERETVR vlterius, an Saul, & pythoniſſa crediderint, ꝙ per artem magicam poterat aliquis

aliquis ſuſcitari à mortuis, & quomodo hoc credebant, cùm eſſet impoſſibile. Reſpondendum, quòd tam Saul, quàm Pythoniſſa hoc habebant vt certiſſimum: nam ſi Saul non crediduſſet hoc, non dixiſſet ſeruis ſuis. Quærite mihi mulierem habentem Pythonem, & ſuſcitabor per illã, vt patet ſupra: nec etiam poſtquam venit ad eam dixiſſet, ꝙ ſuſcitaret ei aliquem, niſi crederet hoc eam agere poſſe. dixit tamen ꝙ ſuſcitaret ſibi aliquem. ergo credebat, ꝙ poterat. Et non ſolum credidit hoc Saul, ſed etiam, ꝙ Pythoniſſa poterat ſuſcitare quemcunque voluiſſet à mortuis, ſiue de animabus bonorum, ſiue malorum. quod patet: quia poſtea dixit: Suſcita mihi, quem dixero tibi: etiam patet: quia poſtea dixit: ſuſcita mihi Samuelem: quaſi credens, ꝙ illum poſſet ſuſcitare Phithoniſſa. Erat tamen Samuel de viris ſanctis, & ita ab omnibus Iudæis credebatur. ergo putabat Saul, ꝙ Pythoniſſa poſſet ſuſcitare quancũque animam voluiſſet. Item patet, quia quando Pythoniſſa dixit: Vir ſenex aſcendit, & ipſe amictus eſt pallio, dicit litera: Intellexit Saul, ꝙ Samuel eſſet, & inclinauit ſe ſuper faciẽ ſuam in terra, & adorauit. Si autem putaſſet eſſe animam alterius viri, nõ adoraſſet, illa præſente: ideo putabat Saul, ꝙ anima cuiuſcunque defuncti, quantuncunque boni, poterat arte magica ſuſcitari. Pythoniſſa, quoque hoc credebat: nam quanquam ſolum ipſa conuocaret Dæmones, & faceret eos apparere: tamen putabat, ꝙ illi, qui ſurgebant, erant mortui, & ꝙ quẽlibet mortuum poſſet ſuſcitare. Quod patet: qa ipſa dixit Sauli: Quem ſuſcitabo tibi? dans ei in hoc electionem: ſi tamen nullum putaſſet ſe poſſe ſuſcitare, vel ſaltẽ non quenlibet, non dixiſſet; quem ſuſcitabo tibi? Sed tunc dicetur, quomodo Pythoniſſa, & Saul credebant hoc fieri, cum eſſet impoſſibile. Reſpondendum eſt, ꝙ Pythoniſſa erat muliercula parum intelligens, quæ faciliter induci poterat ad credendum quodcunque, etiam ſi illud implicaret contradictionem: quia ipſa non poterat iudicare de veritate rerum. Item habebat ad hoc motiuum, ꝙ oẽs alij, q̃ prius iſta arte vſi ſunt, ſic crediderunt: ideo ipſa accipiens ab illis ſimiliter credidit. Item quandocunq; iſta mulier vocabat aliquem, ille ſurgebat in figura eius, qui defunctus fuerat: ideo cum mulier videret diuerſitatem inter ſurgentes, ſicut fuerat inter viuẽtes, & ſi aliquãdo vocabat aliquem à mortuis de eis, quos ipſa viuentes agnouerat, in tali effigie, & habitu apparebat, vt viuens fuerat: credebat ergo veriſſimè, ꝙ ille, qui ſuſcitabatur erat defunctus. Vulgares enim aſſentiunt his experientijs, quæ ſunt in ſenſu non potentes eleuare ad iudicandum de veritate rei ſpeculatiuè per principia intellectus. De Saule autem dicendum eſt, ꝙ ipſe credebat iſta, quia erat inſipiens ſ. quia quanquã rex eſſet, tamen nihil nouerat de natura rerum, aut de ſtatu animarum corpore ſolutarum: nec ſolum erat iſte error in eo, ſed etiam in omnibus Iſraelitis, quia putabant, ꝙ poſſent ſuſcitari mortui magicè. Hoc autem erat propter duo: primo quia tempore illo inter Iudæos nõ erant aliqui ſapientes circa rerum naturam, qui per viam naturalem cognoſcerent hoc poſſibile, vel impoſſibile fore. Secundo accidebat ex defectu legiſlationis, quia licet Hebræi illo tempore eſſent deuoti, & diligenter obſeruarent legẽ Dei: tamen neſciebãt de ſtatu animarum poſt mortem. ſ. an præmia correſponderent bonis, & an cruciamina malis, & qualis eſſet diſtinctio ſtatus vtrorunq; & hoc vſque hodie ignorant, putantes totum præmiũ obſeruationis legis dari homini in præſenti: & pœnas nõ obſeruatæ legis nunc quoque infligi. Et ſi aliquãdo loquantur de animabus corpore ſolutis, loquũtur nimis dubiè, & quaſi per ſomnia ponentes quædã irrationabilia ſimilia eis, quę poetæ fingebant, dicentes, ꝙ animæ malorum ſunt in locis turbidis, & pcelloſis: animæ aũt iuſtorum in locis amœnis vltra Oceanum: & multa, abſurda narratu indigna, quæ hñt in ſuo Talmud. Magis tñ ignorabant Iudæi, qui fuerunt tempore Saulis, quàm illi, qui fuerunt tempore Chriſti, & ſunt nunc: quia prophetæ annunciauerunt aliqua de vita æterna, licet per inuolucra, & pcipuè Iſaias, ex quibus Iudæi colligere poſſunt aliqd de ſtatu animarum corporibus ſolutarũ. Scripta tamen iſtorum prophetarum non erant tempore Saulis: ideo Iudæi illius tpis erãt nimis indocti circa ſtatum aĩarũ ſolutarũ corporibus: poterantq; faciliter cuicunq; fabulę confictæ de earũ ſtatu aſſentire: vnde credebant, ꝙ arte magica poterant ſuſcitari, & ꝙ Pythones habebant ptãtem ſuper quanlibet aĩarũ. *Et ait mulier ad eum.* Hic reſpondit Pythoniſſa excuſando ſe, & negando ſe Pythoniſſam, vt non caperetur in ſermone, & occideretur. *Ecce tu noſti quanta fecerit Saul.* Dicebat Pythoniſſa, tu noſti, quia id, quod fecit Saul, fuerat notoriũ in toto Iſrael, vt per ſingula loca inquiſiti fuiſſent magi, & arioli, aut quicunq; malefici: ideo nõ poterat aliquis in toto Iſrael ignorare, quod factum fuerat. *Et quomodo eraſerit magos, & ariolos de terra.* i. tu ſcis, ꝙ occidit oẽs magos, & ariolos. Et dicitur, ꝙ eraſerit eos de terra. i. non permiſit aliquem eorum ſuper terra: in quo indirectè arguebat iſta Pythoniſſa, Saulem ſtultè quærere q. d. ſcis, ꝙ Saul eraſerit de terra oẽs ariolos, & magos, & nemo relictus eſt: quomodo ergo nunc queris à me, ꝙ ego diuinem in Pythone: quia iam nullus habet Pythonem? Magi ſecundum gl. ordinariam, vocantur malefici, qui Dęmones inuocant cum ſanguine. Arioli aũt ſunt illi, qui inuocant eos ſolis verbis: & eſt iſta glo. interlinearis Aug. tamen aliter ſentit 18. de Ciuitate Dei. & habetur in decretis 26. q. 5. c. nec mirum. cũ dicit: Magi ſunt, qui vulgò malefici, ob facinorum magnitudinem, nuncupanr. Hi ſunt, qui permiſſu Dei, elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus confidentium de Deo, ac ſine vllo veneni hauſtu, violentia tantum carminis, intereunt. Vnde Lucanus.

Mens hauſti, nulla ſanie polluta veneni.
Incantata perit.

Dæmonibus aũt accitis audent ventilare, vt quoſcunque ſuos perimãt malis artibus, inimicos. Arioli aũt, & Aruſpices idem ſunt, & ſecundũ Aug præalleg. loco Aruſpicina ars pertinet ad aras. ſ. ad ſacrificia, & reperit iſtam artem Tages, qui eadẽ die mortuus dr̃. De hoc magis Lucanus in fine primi libri. Hic tamen non accipiũtur ſic magi, quia in Hebręo ponitur hic, ouoth, & ſignificat Pythones: quia vbi litera noſtra ponit ſupra Pythones, habetur ſemper in Hebręo, ouoth: ideo non accipiuntur magi, ſicut vult Glo ordina: nec ſicut vult Aug. eo ꝙ noluit ponere Hieronymus in illo ſenſu. In hiſtorijs tamen, & apud auctores reperitur iſtud nomen, magus, in ſenſu, quem vult Aug. videtur ergo, ꝙ litera velit ſignificare hic per magos, & ariolos duos modos hominum inuocantium Dæmones, vel habentiũ ſpiritus familiares. *Quare ergo inſidiaris animę meę, vt occidar?* i. cùm Saul tanta mala fecerit magis, & ariolis, cur inſidiaris animæ meæ, volendo ꝙ ego confitear me eſſe magã, vel aliquid incipiam operari, & accuſes me ad mortem? *Et iurauit ei Saul in Domino dicens:* ideſt, iurauit eis in noĩe Dñi, ꝙ non vellet tentare eã ad accuſandum ipſam: ſed quia verè indigebat cõſultatione ſua. Forma iuramenti immediatè ſubditur

Credebãt Hebręi arte magica poſſe mortuos ſuſcitari.

Magi arioli quomodo differunt.

Arioli aruſpices idẽ.

ditur. *Viuit Dominus.* i.iuro tibi per vitam Dei,vel per
Deum viuentẽ, ꝙ nõ habebis aliquod malũ ex hoc.
Quia non eueniet tibi quicquam mali propter hanc rem. i.non
occideris, nec patieris damnum pp hanc rem. ſ. ꝙꝗ
habeas Pythonem,& diuines in eo. In Hebræo dici-
tur. *Si eueneris aliquod delictum.* Ponitur ibi,ſi,pro quia,
& non.ſ.iuro per Deum, ꝙ non eueniet &c. & dici-
tur hic delictum,quod accipitur pro peccato, & nõ
pro pœna: quia ponitur in Hebræo ibi, *Auon*,quod
ſignificat iniquitatem, ſic patet Gen. c. 15. vbi litera
noſtra dicit: Necdũ.n. cõpleta ſunt peccata Amor-
reorũ: & ponitur in Hebræo *Auon*,& Exo. c. 32. vbi
litera noſtra dicit: Peccaſtis peccatum magnum. In
Hebræo habetur: Auonaguedola:& ſic debebat hic
accipi pro iniquitate. Et hoc modo exponunt He-
bræi dicẽtes, ꝙ Saul iurabat, ꝙ Pythoniſſa nullo mo
do peccaret conſulẽdo pro eo in Pythone. Sed iſtud
non ſtat pp duo. Primò,quia falſum eſt: nam Pytho
niſſa peccabat grauiter conſulendo in Pythone, cũ
lex vetuiſſet iſta nimis ſub pœna mortis, Leui. 19.&
20.c.& Deuter. 18. & ob hoc Saul occiderat omnes
magos,& ariolos, vt patet hic. non ergo iuraret hoc
Saul: quia manifeſtè erat falſum,& dato, ꝙ ipſe iura
ret,non crederet Pythoniſſa: quia notoriè mentie-
batur. Litera tamen dicit, ꝙ Pythoniſſa aſſenſit Sau
li,poſtquã iurauit: ergo non erat hoc, ꝙ ipſe iuraue
rat. Secundo nõ ſtat, quia nullo modo ageret ad ꝓ-
poſitum: quia Pythoniſſa dixerat, ꝙ Saul occiderat
magos,& ariolos,& ob hoc non audebat ſe confite-
ri magam. Quod ergo Saul diceret, ꝙ non peccaret
diuinando in Pythone,nihil erat ad propoſitũ: quia
ipſa nõ locuta fuerat de peccato,ſed de timore mor
tis. ideo debebat Saul reſpondere, ſecurãdo eam de
morte: & tunc accipietur malum pro malo pœnæ,
& non pro peccato.ſ. non eueniet tibi quicquã ma-
li.i.aliqua pœna pp hoc. Litera tamen Hebraica lo-
quitur nimis impropriè,ponendo aliquando iniqui
tatem pro malo pœnę: & interdũ ecõtrario. Quod
ſatis apparet: quia in Hebræo dicitur:Si eueniet tibi
aliquod peccatum: ſi tamen acciperetur ibi pecca-
tum propriè,non diceretur,ſi eueniet: quia euenire
eſt quantum ad illa, quæ præter intentionẽ noſtrã
fiunt: & ſic eſt de malis pœnę, quæ nobis nolenti-
bus,infliguntur: peccatum autem non accidit, no-
bis nolentibus, vel præter intentionem: ſed quia nos
illud facere volumus: ideo accipiẽdum eſt ſicut pro
malo culpæ, ſicut accipit litera noſtra.

*An Saul teneretur ſeruare iuramentum iſtud. Saul licet ſer-
uauerit iuramentum de non occidendo Pythoniſſam, non
tamen obligabatur. Quæſt. XXVI.*

QVAERET aliquis, an Saul tenebatur non oc
cidere iſtam Pythoniſſam, quia ſic iurauerat
ei: vel hoc nõ obſtante,poſſet eam occidere.
Reſpondendum, ꝙ Saul iurabat hoc cũ voluntate
obſeruandi iuramentũ:quia ipſe erat in anguſtia,&
volebat conſulere de euẽtu belli per Pythoniſſam:
ideo quando ipſa cognouit eũ eſſe Saulẽ, & clama-
uit: dixit ei Saul: Noli timere.q.d. non patieris ma-
lum,& ita poſtea obſeruauit iuramentum, quia nõ
nocuit Pythoniſſę pp hoc Dicendũ tamen, ꝙ Saul
non obligabatur ſeruare illud iuramentũ, quia iura
mentũ præſtitũ contra legẽ Dei, vel contra bonos
mores non eſt obligatoriũ, cũ non poſſit aliquis per
actũ ſuũ tollere obligationẽ legis diuinæ: ſi tñ iura-
mentũ factũ ꝯtra legem Dei teneret,ceſſaret obliga
tio legis diuinæ:ideo non tenet. Sic aũt erat de iu-
ramento præſtito à Saule: quia lex Dei iubebat oc-
cidi oẽs maleficos,vt patet Exo.c.22.ſ.Maleficos nõ
F patieris viuere: Saul autem erat rex, ad quem perti-
nebat executio iuſtitiæ: iõ tenebatur occidere quo-
ſcunque maleficos cognoſceret. Quod autem nũc
iuraret de nõ occidendo maleficam illam,erat con-
tra legem Dei,& ſic non obligabat, iõ dicendum, ꝙ
non obſtante iuramẽto, Saul debebat illam malefi-
cam occidere: immo tenebatur, cum ipſe eſſet iu-
dex:& peccauit in hoc,quia iurauit ꝯ legẽ ab intẽtio
ne,de quo debebat pœnitere: nã in hoc ſolo, ꝙ ꝓpo
nebat Saul obſeruare iuramentũ præſtitũ contra le-
gem,ẽt ſi nihil aliud egiſſet, peccabat grauiter. Po-
ſtea autem voluit obſeruare iuramentum: iõ pecca-
uit: melius.n. egiſſet, ꝙ occidiſſet magam. *Dixitq; ei
mulier.* Hic aſſentit Sauli Pythoniſſa: quia vidit eũ iu
G rantem, ꝙ nihil mali pateretur propter hoc. *Quem
ſuſcitabo tibi?* .i. quẽ vis, vt ſuſcitem à mortuis? In hoc
patet, ꝙ Pythoniſſa credebat ſe habere poteſtatem
ſuſcitandi à mortuis quencunq; voluiſſet,aliàs non
dediſſet electionem Sauli,de ſuſcitando: ſed ipſa ſu-
ſcitaret,quem potuiſſet. *Qui ait Samuelem ſuſcita mihi.*i.
Saul reſpondit,quòd ſuſcitaret ei Samuelem.

Quare Saul voluit Samuelem ſuſcitari. Q. XXVII.

QVAERET aliquis,quare Saul petiuit, ꝙ ſuſci
taretur potius Samuel,quàm aliquis alius. Di-
cendum, ꝙ hoc fecit Saul: quia volebat ſcire certiſ-
ſimè de euentu belli. Putabat autem, ꝙ nullus inter
H mortuos ſapientior eſſet Samuele: iõ illũ voluit po-
tius,quàm alium ſuſcitari. Item voluit Samuelem:
quia ipſe prædixerat ei oĩa,quæ futura erant ſibi, &
ipſe vnxit eum in regem,vt patet ſup.cap 9.& 10 &
fuit cum eo quandiu bene vixit,vt patet ſupra ca.9.
vſq; ad 16 putauit ergo, ꝙ iſte ſic nunc certiſſimè ei
reſponderet, ſicut certiſſimè reſponderat in omni-
bus, quæ ei prius euenerunt. Sed dicet aliquis, quò
Saul petiuit hic ſuſcitari Samuelẽ: quia debuiſſet cre-
dere, ꝙ Samuel non reſponderet ei: quia quando vi
uebat,abominatus eſt Saulem, receſſitq; ab eo, nec
voluit illum vnꝗ videre vſq; ad diem mortis ſuæ,
vt patet ſu c.25.quõ ergo nunc vellet ei reſpõdere.
Dicendum, ꝙ Saul putabat, ꝙ qñ Samuel viuebat,
I erat liber,ideo reſpondebat,quando volebat: nunc
autem inuitus ducebatur arte magica: ideo cogere-
tur reſpondere quicquid ſciret. Aliter poteſt dici, ꝙ
quanquã Samuel habuit Saulẽ exoſum propter pec
cata ſua quandiu vixit: tamen poſtquam mortuus
eſt,nõ haberet eũ exoſum: quia nõ manẽt eędẽ affe-
ctiones in mortuis,quæ erant in viuentibus. Ex prę
dictis aũt patet, ꝙ Saul non intelligebat quid erat eſ
ſe prophetam: nam putabat, ꝙ ex eo, ꝙ Samuel fuit
propheta certiſſimus,quãdiu vixit,ſupra c.3.& om-
ne,quod annunciabat ſine ambiguitate veniebat ſu
pra c.9 ꝙ ẽt nunc poſt mortem quicquid ipſe dice-
ret,certiſſimè eueniret. Sed hoc nõ ſtat: quia aut pu
K tabat iſtud Saul propter magnam excellentiam ꝓ-
phetiæ,quam habuit Samuel dum vixit: aut pp ſta-
tum, quem tunc tenebat.ſ. ꝙ eſſet in aliquo loco,in
quo oẽs exiſtentes,eſſent ſapientes valdè. Primum
non ſtat: quia prophetia nõ eſt,ſicut alij habitus ſciẽ
tiæ, vel artis: nam illi, poſtquã in aliquo ſemel fue-
rint,ſemper ibi manent,ſiue dormiat ille, ſiue vigi-
let,vel quidquid aliud faciat,niſi aboleantur p actus
contrarios, vel per diſſuetudinem: ꝓphetia autẽ nõ
eſt per modum habitus: ſed per modũ actus raptim
tranſeuntis. Poſtquam aũt deſierit actualis illumi-
natio in intellectu prophetico, nihil magis intelli-
git propheta, quàm alij homines, de quo declaratũ
eſt ſupra cap. 10. & 19. Samuel autem erat prophe-
ta,& hoc ſolum fuit dum viuebat, ad hoc, ꝙ annun
ciare

ciaret Iſraelitis ea quæ Deus volebat per illum patefieri. Nunc autẽ nõ erat propheta: & ceſſabat prior cognitio in eo, quia non erat habitualis: ideo nunc nihil magis cognoſceret, q̃ alij hoĩes defuncti. Secundũ ẽt non ſtat: quia Saul non putabat, ꝙ Samuel eſſet in aliquo loco, in quo exiſtentes eſſent ſapientes: quia ipſe non habebat talem cognitionẽ de ſtatu animarum poſt mortem, cùm putaret aĩas virorum bonorum cogi, arte magica ad ſurgendum, & reſpondendum viuentibus. Item non ſtat, quia ſi hoc putaſſet euenire propter locum, in quo erat Samuel, non exiſtimaret eum potius eſſe ſapientem, q̃ alios ibi exiſtentes: voluit ergo Saul, ꝙ vocaretur Samuel, & hoc ex quoddã errore, ſcilicet quia putauit, ꝙ cognitio prophetica, quæ erat in viuẽte, maneret in mortuo: ſed falſum erat.

An ſuſcitatus per Pythoniſſam fuerit Samuel. Quæſtio XXVIII.

QVAERETVR vlterius, an iſte, quem ſuſcitauit Pythoniſſa fuerit Samuel: vel fuerit aliquis Dęmon loco Samuelis. Primo videtur, ꝙ fuerit Samuel: quia ſcriptura ſæpe loquitur hic de eo, vt de vero Samuele, non vt de Dæmone fallente, accipiendo eius imaginem. Secundo patet: quia ſi iſte, qui ſuſcitatus fuit nõ fuiſſet Samuel, ſed Dæmon: magnam laudem, & auctoritatem dediſſet ſcriptura ei, ſępius illũ nominando: non tamẽ honoraret tantũ ſcriptura Dęmonẽ: ergo non erat Dæmon ſed Samuel. Item Dæmones non prænunciant vera, ſed falſa: quia Dæmon eſt mendax, & pater mẽdacij, vt patet Io. c. 8. omnia tñ, quæ dixit iſte ſuſcitatus de Saule, vera fuerunt: ergo nõ erat Dęmon, ſed Samuel. Itẽ Eccleſ. 46 c. dĩ de Samuele. Et poſt hoc dormiuit, & notum fecit regi, & oſtendit illi finem vitæ ſuæ, & exaltauit vocẽ eius de terra in prophetiam, delere impietatem gẽtis: ergo videt̃ ꝙ Samuel fuit, qui ſuſcitatus fuit hic, & locutus eſt Sauli. In contrarium vr̃, ꝙ non fuerit Samuel, ſed

In oppoſitum. Dæmon: quia gl. c. 29. dicit, ꝙ Pythoniſſa non ſuſci-

Primo. tauit Samuelem, ſed inuocauit Dęmonẽ: ergo iſte,

Secundo. qui ſurrexit nõ erat Samuel, ſed Dęmõ. Itẽ Deus noluit reſpondere Sauli interroganti per prophetas: ergo non reſponderet nunc per Samuelẽ, qui pro-

Tertio. pheta erat: & ſic non fuit Samuel, ſed Dęmon. Itẽ iſte, qui ſuſcitatus fuit, permiſit ſe adorari à Saule: Samuel tamen, qui erat vir iuſtus, non permiſiſſet ſe adorari: ergo non erat Samuel, ſed Dæmon: nã ado-

Quarto. ratio ſoli Deo debita erat. Item qui ſuſcitatus eſt, dixit Sauli. Cras mecum eris tu, & filij tui. i. in parte mea: ſed Saul non erat futurus in parte bonorũ, ſed cum dãnatis: ergo non eſſet cũ Samuele: ſed iſte dixit: Cras mecum eris. ergo nõ erat Samuel, ſed Dęmon. Item ſi iſte, qui ſuſcitatus eſt fuit Samuel, aut

Quinto. venit ad rñdendum opere Dei, ſ. quia ipſe iuſſit, aut arte magica: non primo modo: quia ſic Deus nimis faueret arti magicæ, quod eſt inconueniens: non ſecundo modo: quia tunc aut veniſſet Samuel ſpontaneus ad reſpondendum, aut coactus arte magica: non ſpontaneus: quia tunc peccaret volens fauere Dæmonum ſuperſtitionibus: non inuitus: quia tũc ars magica haberet ptãtem ſuper animas defunctorum, pertinentium ad vitam æternam, quod falſum eſt: ergo nõ ſurrexit Samuel, ſed Dæmon. Reſpondendum, ꝙ circa hoc ſunt opiniones, & reddit quaſi ꝓblema neutrum. i. qõ æqualiter dubia ꝑ vtraque parte. glo. n. ordinaria hic nihil diffinit, niſi allegãdo Aug. in Epiſtola ad Fœlicianũ. Aug. aũt in eadẽ Epiſtola, ponit duas opiniones circa hoc. Primò dicit,

A ꝙ potuit Samuel eſſe, iſte, qui ſuſcitatus eſt. Nec obſtat, ꝙ ars magica interuenerit ad ſuſcitandũ eum: quia ꝑmiſſione Dei, poterat aĩa Samuelis duci à Dęmone de loco ſanctorũ, ad reſpondendũ Sauli: nec eſt mirum, cùm Deus alia maiora ꝑmiſerit. ſ. ꝙ Dęmon aſſumpſiſſet Chriſtũ in deſerto, & tentaret eũ ibi: & inde reduceret in Ieruſalem, & poſtea in excelſum, vt patet Mat. c. 4. Alia poſitio eſt eius ibidem, ꝙ iſte non fuerit Samuel, ſed Dæmon. Et quia litera dicit hic Samuelem ſuſcitatum fuiſſe, & locutum: rñdet ibidẽ, ꝙ accipitur Samuel, pro figura Samuelis, ſicut ſcriptura ſæpe dicit Cherubim, per figura Cherubim. ſicut patet Exo. c. 25. & vocamus Herculem ipſam figurã Herculis. Et ſi aliquis obijciat, ꝙ

B iſte ſuſcitatus vera prædixit. Rñdet Aug. ibidem, ꝙ Dæmones multa vera prænunciãt, & de futuris cognoſcunt antequam fiant. Et ſic manet duplex poſitio Auguſtini circa hoc: nec ipſe dicit, q̃ earũ ſit tenẽda. Nicolaus autẽ tenet, ꝙ iſte, qui ſurrexit fuerit Samuel; & ꝙ Dei diſpenſatione venit ad rñdendũ Sauli: & dicit, non eſſe inconueniens, ꝙ muliere illa inuocante ꝑ artẽ magicã, Samuel ſurgeret: quia ſic factum eſt in Balaam, qui erat ariolus, Nu. 22. c. & ipſe parabat aras ad conſultationẽ Dæmonum: Deus tamen bis rñdit ei, cogens Dęmones non rñdere, vt patet Num. 22. & 23. Ipſe autẽ rñdet poſtea ad argumẽta ꝯtriæ partis. Sed adhuc aliud magis inſtat. ſ. q̃a Augu. 18. de Ciuitate Dei, tenet euidenter, ꝙ iſte non

C fuerit Samuel, ſed Dæmon: & ꝓbat hoc tribus rationibus. Prima eſt illa, quã nos fecimus ſupra quintam, dicens, indignum oĩno facinus eſſe, ſi ſecundũ hæc verba hiſtoriæ cõmodetur aſſenſus: quõ. n. fieri poterat, vt arte magica attraheret̃ à natiuitate ſanctus, & vitæ operibus iuſtus at ſi nõ attractus eſt, ꝯſenſit, ꝙ vtrunq; de iuſto credere abſurdum nullum enim ſuffragium habet iuſtitia, ſi attractus, aut volũtarius amiſit meritũ ſpũtuale, quod poſitus in carne quæſierat: qđ eſt valde abſurdũ: quia qui hinc iuſtus recedit, remanet iuſtus. Secunda ratio ſua eſt, quam nos propoſuimus tertiam, ſ. ꝙ non ꝑmiſiſſet ſe adorari, ſi fuiſſet Samuel: cùm dicit: Si. n. Samuel verè illi apparuiſſet: non vtique vir iuſtus permiſiſ-

D ſet ſe adorari, qui prædicauerat, Deũ ſolũ eſſe adorãdum. Tertia ratio ſua eſt, quã nos ſupra poſuimus quartã, ſ. quia ſuſcitatus dixit, Cras mecum eris &c. cum ait. Et quõ homo Dei, qui cũ Abraham in refrigerio erat, diceret ad virum peſtilentiæ dignũ ardore gehennę: Cras mecũ eris: & concludit ibi: his duobus titulis, ſubtilitatem fallaciæ ſuæ ꝑdidit inuidus Satanas, quia & adorari permiſit ſe ſub habitu, & noĩe Samuelis contra legẽ, & virum peccatis ꝑſſum. *Cum magna diſtantia peccatorum, & iuſtorum ſit,* cũ Samuele iuſtiſſimo futurum, mentitus ſit: verũ põt videri ſi de Samuelis noĩe taceatur: quia Saul cum Diabolo futurus erat. & ad eũ tranſmigrauit, quem adorauit. Dicit autẽ ibidẽ Aug. ꝙ Satanas apparuit

E in habitu viri iuſti, vt glorificaret, & vt ide ꝓficeret, fingens ꝙ viri iuſti, q̃ hinc egrediebantur, erãt in poteſtate ſua, cũ ipſe poſſet eos ꝑ artes ſuas à mortuis ſuſcitare: & ex hoc euacuaret̃ cultus Dei. ſ. ꝙ nullus curaret Deum colere: cùm tam boni q̃ mali futuri erant in ptãte Dęmonis. Deinde cum aliqui arguũt, ꝙ ille vera prædixit: ergo non erat Dæmon. Rñdet, hoc non eſſe mirabile: quia Dæmones interdũ illa cognoſcũt inquiẽs: Sed hoc quoſdã fallit, ꝙ de morte Saulis non ſit mentitus: quaſi magnũ ſit Diabolo, ante Occaſum alicuius mortẽ corporis præuidere: cum ſigna quædam ſoleãt apparere morituris, à q̃bus Dei protectio amota vr̃: quanto magis Diabolo, quẽ angelica maieſtate ſublimẽ, ꝓphẽtica oracula fuiſſet

la fuiſſet

la fuiſſe teſtantur? de cuius magnitudine Apoſtolus F
ait: An ignoratis altitudinē Satanæ? quid mirum er-
go ſi imminentem propè mortē potuit præuidere?
Deinde cum arguitur, ꝙ ſcriptura dicit Samuelem
ſuſcitatum fuiſſe: rńdet, ꝙ nō debet reijci iſta hiſto-
ria tanq̄ inanis: nec tñ debet dici, ꝙ ſic fuerit: ſed ſcri
ptura retulit id, quod Saul putabat. ſ. ꝙ Samuel ſu-
ſcitatus fuiſſet, & ꝙ ille eſſet, q ei rńderet: & non aſſe
ruit id, ꝗd ipſe intendebat: ſic. n. multoties fit. Hæc
oīa ēt hñr in decretis. 26 q. 5. c. nec mirum. iō vr̄ nūc
duplex difficultas ꝯtra Nico. Prima: quia Aug. ma-
nifeſtè vult, ꝙ non fuerit iſte, qui ſurrexit, Samuel,
ſed Dæmon, vt patet ex allegatis. Scda eſt, quia vide-
tur determinatio Eccleſiæ ꝯtra eū: cū poſitio Augu
ſtini poſita fuerit tanq̄ determinatio Eccleſiæ. 26. q. G
5. c. nec mirū. Dicendum, ꝙ Nic. q̄q̄ teneat ꝯriā par-
tem: tñ ꝑꝑ auctoritatē Auguſtini vult ſe facere ali-
qualiter indifferentem, & rńdet ad argumenta, quæ
fiebant contra poſitionē Auguſtini. Sed ſaluo me-
liori iudicio aliorum, dicendū vr̄, ꝙ iſte, qui ſurrexit,
fuit Samuel, & ꝓdixit veritatem Sauli. Colligit̄ hoc
ſatis ex litera, quæ ſemper vocat eum Samuelē: nā
dr̄ infra ꝙ Samuel dixit Sauli: Quare inquietaſti me,
vt ſuſcitarer? & dixit Saul: Coarctor nimis: & rńdit
Samuel: Quid interrogas me, cū Dn̄s receſſerit à te,
& tranſierit ad ęmulum tuum? faciet. n. tibi ſicut lo
cutus eſt in manu mea, & ſcindet regnum de manu
tua. Oīa autem iſta prædixerat Samuel, & nunc cō-
cordauit propheticę ſuæ: ideo miſſus fuit ad reſpon- H
dendū: vt ſicut ipſe prænunciauerat Sauli principiū
regnādi, & ablationem regni dū viueret, ita & nūc
mortuus monſtraret quaſi præſentia ea, quæ olim
dixerat eſſe futura. Sciendum tñ, ꝙ Samuel ſuſcita
tus non venit ꝑꝑ ptātem artis magicæ, quaſi Dęmo
nes eum cogerent venire ad rńdendum: cū non ha-
berent ptātē ſuper ipſum: quia erat in ſinu Abrahę
cum iuſtis. Nec ēt dicendum, ꝙ ſuaſus fuerit à Dæ-
monibus venire, & conſenſerit: quia hoc vitiū erat
in illō: ſed Deus voluit mittere eum ad denuncian-
dum Sauli mortē ſuam. Quod patet: quia ſi veniſſet
coactus à Dæmone, vel ſuaſus ab eo, neſciuiſſet rń-
dere Sauli: quia poſt mortem non erat propheta, ſi-
cut dum viueret. Etiam quia Deus non immitteret I
ei ſpiritum propheticū, ſi vellet agere contra volū-
tatem Dei peccando: ſciuit tamen oīa iſta, quæ prę-
dixit, cùm oīa ſic euenirent: ideo Deus illa ei enun-
cauit, & ab eo miſſus eſt. Nec ēt ſtat ſatis rńſio Augu
ſtini dicentis, non fuiſſe difficile Dæmoni cognoſce
re veritatem futuram: quia quædam ſigna apparere
ſolent in morituris, à quibus diuina ꝓtectio ablata
eſſe vr̄. quia iſta ſigna non ſunt naturalia, ſed ſunt ex
præſumptione. ſ. ꝙ illi incidāt in aliqua infortunia:
determinatè tamen quanta infortunia habebunt,
vel qñ nemo pōt præcognoſcere, niſi Deus ei reue-
lauerit. Samuel tamē, qui dr̄ hic ſuſcitatus reuelauit
mortem Saulis, & trium filiorum eius, qui videban
tur innocentes, & dixit eam futuram ſequenti die: K
& ſic certiſſimè euenit: ideo neceſſe eſt, ꝙ ad iſtā prę-
nunciationem interuenerit ꝓphetica reuelatio, quę
à Deo eſt. Nec obſtat, quod dicit Aug. ex dicto Apo
ſtoli. ſ. An ignoratis altitudinem Satanæ? quia illud
intelligitur de ſagacitate magna ad fallendum, vel
de ꝑſpicacitate naturali intellectus: ad iſtud tñ, ꝗd
erat purè contingens, & incertum, altitudo Satanæ
non ſufficeret: iō etiā ſi aliquis tenere velit cum Au
guſtino, cogeret̄ dicere, ꝙ Dæmon apparuit hic lo-
co Samuelis: ille tamē non cognouit iſta, quæ dixit
iudicio, vel ꝑſpicacitate ſua: ſed quia à Deo reuelata
ſunt, ſicut aliqñ reuelantur alia Angelis malis ꝑ bo-
nos. Dicit aūt Nico. ꝙ poſitio Auguſtini non mul-

Samuel ſurrexit & rńdit Sauli diuina diſpōne, & non arte magica.

tum militat: eo ꝙ ipſe habet ſe indifferenter, cū po-
nat duas opiniones ꝯrias: vt patet in Epiſtola ad Fæ-
licianū. Ad decretum allegatū dicit, ꝙ illa nō eſt de-
terminatio Eccleſiæ. Sed iſta rńſio non vr̄ ſufficere:
quia licet Auguſtinus in Epiſtola ad Felicianum po
ſuerit ſub dubio veritatē huius rei: tñ 18. de Ciuita-
te Dei totaliter tenuit, ꝙ non eſſet iſte Samuel: initā
tum ꝙ dixit, indignū oīno facinus eſſe, ſi ſecundum
hæc verba hiſtoriæ cōmodetur aſſenſus: ideo ſi faue
re debemus auctoritati Auguſtini, neceſſe eſt tene-
re, ꝙ non fuerit ille Samuel, ſed Dęmon. Dicendū
tñ, ꝙ ēt ſi Auguſtinus hoc tenuerit, non eſſet ſibi fa-
uendum in hac parte: quia maior eſt auctoritas ſa-
cræ ſcripturæ, q̄ Auguſtini: & tñ Eccleſiaſtici. 46. c.
G manifeſtè dr̄, ꝙ fuerit iſte Samuel: ergo tenendū eſt,
ꝙ fuerit Samuel: & patet quia dr̄: Et poſt hæc dor-
miuit, & notū fecit regi, & oſtēdit illi finē vitæ ſuæ,
& exaltauit vocē eius de terra in ꝓphetiā delere im-
pietatē gentis. Contra hanc aūt ſcripturā non eſt
credēdum Auguſtino, nec ipſe hoc vult, vt patet in
Epiſtola Auguſtini ad Fortunatū. ſ. Nec quorumli-
bet expoſitiones, q̄uis catholicorū, & laudatorū ho
minū, velut ſcripturas canonicas habere debemus:
vt nobis non liceat, ſalua honorificentia, q̄ illis debe
tur hoīnibus, aliqd in eorū ſcriptis improbare, aut
reſpuere. & hr̄ in decretis diſt. 9. c. nec quorumlibet.
Ipſe quoq; Aug. in Epiſ. 8. ad Hieronymū vult, ꝙ ſo
li ſcripturæ ſacræ ſit adhibēda fides immutabiliter:
H alijs autē ſcriptoribus licet nobis repugnare. Idē etiā
dicit in li. 2. de vnico baptiſmo: & ī Epiſtola ad Vin-
centiū Donatiſtā: & habetur in Decretis diſt. 9. c. ego
ſolis. & c. quis neſciat. & c. noli frater. Cùm aūt dice
batur id, ꝗd hr̄ in c. nec mirum. 26 q. 5. eſt determina
tio Eccleſiæ. Dicendum falſum eſſe: quia non oīa, q̄
hñr in decretis, ab Eccleſia tenentur: ſed introduxit
ea Gratianus ex auctoritate Aug. & ſi auctoritas Au
guſtini non eſt ſolida in hac parte, quia eſt ꝯtra ſacrā
ſcripturā, nec ēt decretum illud habebit vllas vires.
Ad rōnes in ꝯtrarium patet rńſio. Ad primā cū dr̄
ꝙ iſte, qui vocatus eſt, fuit Dæmon, quia dixit glo.
Iſaiæ. c. 29 ꝙ Pytoniſſa non ſuſcitauit Samuelē, ſed
inuocauit Dæmonē. Dicendum, ꝙ verū eſt: ſed ex
I hoc non ſequitur: nā Pythoniſſa, q̄q̄ vocaret Samue
lem, non poterat eū ſuſcitare, & cū ſuſcitatus fue-
rit, ipſa non ſuſcitauit eū, ſed Deus, non ꝑꝑ aliquod
opus artis magicę: ſed q̄a voluit ex cā ſupra aſſigna-
ta. Et cū dicit gl. illa, ꝙ Pythoniſſa Dæmonē inuoca
uit, non eſt intelligendum, ꝙ Dęmonē inuocauerit,
& nō Samuelē, quia falſum eſt: cum litera dicat, ꝙ
inuocauerit Samuelē: nā dato, ꝙ non poſſet Pytho-
niſſa arte ſua ſuſcitare Samuelē, tñ conabat̄ eum vo
care à mortuis. Et patet, quia aliàs ēt ſi Dęmō fuiſ-
ſet ille. q ſurrexit, nō veniſſet ī habitu Samuelis, niſi
Pythoniſſa vocaſſet Samuelē: venit tñ in habitu ei⁹,
vt patet in litera. ſ. vt vir ſenex, & amictus pallio: &
ob hoc Saul intellexit eum eſſe Samuelē: ergo Py-
K thoniſſa vocauit Samuelē. Sed intelligenda eſt gl. ꝙ
vocauit Dęmonē i. ipſum poterat vocare, & ſuſci-
tare, & non Samuelem, & vocauit ipſum ad hoc, ꝙ
ſuſcitaret Samuelem: ipſa tamen, aut Dęmon non
ſuſcitauit Samuelem, ſed Deus. Ad ſecundam ra-
tionem dicendū, quòd q̄q̄ Deus noluit reſpondere
Sauli per alios prophetas, rńdit per Samuelem: eo ꝙ
Samuel magis terreret Saulem, & faceret eum eru-
beſcere, q̄ alij prophetæ, & dixit ei verba dura: ſic. n.
dicitur infra ſ. Statim Saul cecidit porrectus in ter-
rā: extimuerat. n. verba Samuelis. Etiā quia Samuel
ꝓdixerat ei principium regnandi, & ablationē pro-
pter peccata: iō nunc decebat, ꝙ ipſe confirmaret
mortuus ea, q̄ viuens dixerat, indicādo illa eſſe præ-
ſentia.

Contra Aug.

Nō eſt ſtādū dictis doctorū, niſi inquātū ꝓbant.

Ad rōnes in oppoſitum.

Ad primam.

Ad ſecundam.

Ad tertiā. ſentia. Ad tertiam rationē.ſ. ꝙ non pmiſiſſet ſe Samuel adorari: Dicendum, quod Samuel nō permiſit ſe adorari hic à Saule,adoratione, quę ad Deū ptinet: ſed quadam reuerentia humana, quæ poteſt vocari adoratio dulię:& iſto modo vnus homo adorat ſępe aliū. ſic dr̄ ſupra c.24. ꝙ Dauid inclinans ſe pronus in terra adorauit Saulem,& ſupra c.25.dicitur, ꝙ Abigail procedit coram Dauid ſuper faciem ſuam,& adorauit ſuper terram, & cecidit ad pedes eius: hoc autem permiſit Dauid: non ergo erāt iſte adorationes.niſi quædā venerationes,quas licet hominibus exhiberi.

Ad quartam. Ad quartā rōnem dicendum, ꝙ Samuel dixit: Cras mecum eritis tu,& filij tui: dicēdum, ꝙ non intelligitur, vt vult Aug.ſ. eritis mecū ideſt eritis in parte mea ſed eritis mecū. i. eritis mortui ſicut ego ſum: non enim poteſt accipi alio modo,quia ſi diceretur,ꝙ eſſent ſecum.i.in parte bonorū,hoc non conueniret pp Saulem, qui malus erat: nec tn̄ ex hoc tollitur, qđ intendimus: quia ſicut p Saule,q̄ malus erat, erat inconueniēs dici,ꝙ Cras eſſent cum Samuele: ita pro Ionatha, q̄ erat innocēs, erat hoc cōuenienter dictū: ſed accipiendus eſt alius ſenſus,& ſatis apparet, quia hic intēdit ſcriptura denunciare mortē Saulis: ergo non curaret principaliter, an eſſent in parte bonorum, vel malorū Saul, & filij ſui,ſed an morituri eſſent.

Ad quintam. Ad quintam rationem dicendū, ꝙ Samuel non fuit ſuſcitatus poteſtate artis magicæ, nec etiam conſenſit Dæmoni ſuaſus à Deo,vt veniret ad rn̄dendum,ſed Dei voluntate venit ſine aliquo opere artis magicæ, & non profuerunt inuocationes, quas faciebat Pythoniſſa, licet ipſa putauerit,ꝙ pp hoc ſurrexit Samuel: nec ēt Deus in hoc fauit arti magicæ.quia non fecit pp eā, ſed quia expediebat, ꝙ ſuſcitaretur Samuel ex cauſa ſupra dicta: ideo ſuſcitauit eum. *Cum autem vidiſſet mulier Samuelem.*ſ.ipſa inuocauit eum, & ſurrexit, q̄q̄ non propter opus ſuum magicū, & ipſa vidit illum ſurgentem de terra quaſi erumperet de ſepulchro.

Ra.Salo. acquiritur. Dicit aūt Ra. Sa.& alij Hebræi, ꝙ in Pythonicis ille,qui inuocat ſuſcitandū, videt eum,ſed nō audiuit verba illius: qui aūt facit eum vocari,audit verba,ſed non videt: alij aūt, qui aſtant nec vident ſuſcitatum, nec audiunt verba: & hoc colligunt hic ex litera.quia Pythoniſſa vidit Samuelē, & Saul nō vidit illū,& audiuit Saul verba,& non Pythoniſſa. Sed dicendum,ꝙ hoc,nec eſt verum, nec generale: quia interdum illi qui faciunt aliquem Dæmonem apparere,vident eum, & omnes aſtantes: & interdū ille,qui conſuluit,& qui inuocant vident,& audiūt. Interdum aūt nullus videt,nec audit quicquam,niſi puer paruulus, vel puella. qui virgines ſunt:& introducuntur,vt ipſi proponant quæſtionem: & tūc eis fit reſponſio,& ipſi vident aliquas imagines. Qđ autem iſti dicunt hic,non apparet eſſe verum:nā ꝙ Pythoniſſa viderit Samuelem, & non Saul, ſatis apparet: cū dixerit Saul Pythoniſſæ. Quid vidiſti? & ipſa rn̄dit: Deos vidi aſcēdētes de terra,& quæſiuit Saul: Qualis eſſet forma eius? ꝙ tamen Pythoniſſa nō audiret verba Samuelis,ſed ſolus Saul,non apparet. Ipſi autem Hebræi hoc putant, quia verba Samuelis erant directa ad Saulem,& nō ad Pythoniſſam, quaſi ipſi ſoli dicerētur,vt patet in litera.ſ. Quare inquietaſti me,vt ſuſcitarer? & iterum: Quid me interrogas cum Dominus receſſerit a te? Dicendum tamē eſt, quod ſatis eſt veriſimile,ꝙ pueri Saulis nihil audiuerit,nec viderint, non quidē qa non potuiſsēt, ſed quia noluit Saul,vt præſentes eſſent, quando ſuſcitabatur Samuel,& fiebat interrogatio. De Pythoniſſa etiam veriſimile eſt, ꝙ non audierit verba Samuelis,non quidem quaſi non poſſet audire: ſed quia

A veniente Samuele,receſſit ipſa de loco illo,vt Saul poſſet inquirere ſecretè Samuele quidquid vellet, & hoc apparet,quia poſtquam locutus fuit Samuel ad Saulem, cecidit Saul in terram, quia timuit verba Samuelis, & tunc dr̄: ingreſſa eſt itaque mulier ad Saul,conturbatus erat.n.valde,ſi tamen ipſa mulier fuiſſet præſens, quando loquebatur Samuel ad Saulem.non diceretur,ꝙ ingreſſa fuit ad ipſum: ergo non erat præſens collocutioni illorum,& cōſequenter non audiuit quid Samuel dixerit. *Exclamauit voce magna*, ideſt, immediatè, vt vidit Samuelem ſurgentem de terra, clamauit.

Quare Pythoniſſa clamauit viſo Samuele.
Quæſtio XXIX.

B QVAERET aliquis, cur clamauit viſo Samuele. Aliquis dicet,ꝙ hoc fuit pp timorē, quia timuit nimis ī apparitione illius:eo ꝙ iſte viſiones ſolent in apparere terribiles,ſic.n.fiebat in cōſultatione Apollinis in inſula Delphos: nam puella virgo, quæ conſultabat eū,arripiebatur ab ipſo, & cogebatur furere,& deſpumare,atq; cadere in terrā, vt patet per Lucanum lib.4.iſta aūt erat maga,ideo fortè ſic timeret. Dicendum, ꝙ non timuit pp hoc: quia ipſa aſſueta erat videre multos ſurgentes de terra, cum ipſa ſæpe inuocaret illos: præſertim cum forma in qua apparuit Samuel nō eſſet terribilis:qa apparuit,vt vir ſenex,& amictus pallio: ſed timuit Pythoniſſa propter Saulem,ſ. ꝙ videns Samuelem cognouit,ꝙ iſte,qui præſens erat,erat Saul, qui occiderat oēs magos:ideo putauit,quòd vellet ipſam occidere, & clamauit prę timore conqueſtaque eſt de Saule,quaſi fefelliſſet eā:quod patet in litera.ſ.Quare impoſuiſti mihi? tu es enim Saul. Et cum vidiſſet Saul,ꝙ timebat pp eum,dixit ei Noli timere, & tūc mulier non timuit vltra: ſi tn̄ timuiſſet ex alia cā, q̄ pp Saulis pręſentiam,non dixiſſet: quare impoſuiſti mihi?ideſt decepiſti me:nec ēt ceſſaſſet timor ei⁹, q̄q̄ diceret Saul.ꝙ non timeret. *Et dixit ad Saul, quare impoſuiſti mihi?* ideſt, fefeliſti me imponere,ſignificat falſa crimina alicui apponere: hic tn̄ accipitur imponere pro fallere:& ſic accipitur Gen.c.29.vbi Iacob conquæſtus eſt de Laban,ꝙ impoſuiſſet eum, ideſt,fefelliſſet eum per Liam:erat autem deceptio, quia Saul ſimulauerat ſe non eſſe Saulem,& ſic obtinuit à muliere,vt inuocaret ei Samuelem:& ſi putaſſet eū eſſe Saulem,ſemper negaſſet, ſe eſſe pythoniſſam: nunc aūt credens,ꝙ ideo fefelliſſet illam,vt occideret,cōquærebatur. *Tu es enim Saul.*i.ego ſcio, ꝙ tu ſis Saul.ſ. immediate,vt ſurrexit Samuel, cognouit pythoniſſa eſſe Saulem eum,qui pręſens erat.

Pythoniſſa adueniente Samuele, quomodo cognouit Saulem.
Quæſtio XXX.

E QVAERET aliquis,quō pythoniſſa cognouit Saulem adueniente Samuele.Hebræi reſpondent,ꝙ hoc cognouit per modum aduentus Samuelis,quia non veniebat ſicut cęteri conſueuerant:ſed dicunt, ꝙ qū ſurgebant alij, videbat eos pythoniſſa tranſuerſo corpore ſurgere.ſ. pedibus erectis in ſublime,& capite ad terrā inclinato:nunc aūt Samuel ſurgebat erecto capite,& ſtatura recta,ꝙ eſſe nō poterat,niſi pp honorem regis conſulentis. Cognouit igitur,ꝙ ille,qui conſulebat erat rex. Hoc tenet Ra. Sa. Ra. Dauid Kimhi: idem dicunt Nicolaus, & Andreas. Pōt ēt dici, ꝙ Samuel ſurgens indicauerit pythoniſſæ,ꝙ iſte erat Saul,qui conſulebat. *Dixitq; Saul rex: noli timere.*ſ. cum vidit mulierem timentem pro-

pter

pter præſentiam eius, quaſi occidenda foret, dedit ei ſecuritatem dicens: noli timere: & tunc ipſa ſiluit: præſertim quia iurauerat Saul, ꝙ nullum malum eueniret pythoniſſę propter hoc, ꝙ faciebat. *Quid vidiſti?* id eſt, quæ eſt imago, quam vidiſti? vel quis eſt, qui aſcendit? In hoc patet, ꝙ Saul non videbat Samuelem ſurgentē, & vidit eū Pythoniſſa: quia etiā in alijs operibus magicis interdum ſic accidit. ſ. ꝙ illi, pro quibus conſulitur, non videant Dæmones reſpondentes. *Et ait mulier ad Saul.* ſ. quia iam deſijt timere, incepit reſpondere. *Deos vidi aſcendentes de terra:* ſcilicet, Samuelem, qui de terra aſcēdebat quaſi aperiretur terra: & ipſe ſurgeret de terræ viſceribus, vel ſepulchro: ſic. n. fiebat in alijs, qui ſuſcitabātur. Nec tñ eſt putandum, ꝙ Samuel nunc fuerit ſuſcitatus in corpore: ita ꝙ anima fuerit vnita corpori exiſtēti in ſepulchro, & exiret inde, quia iſta eſſet vera reſurrectio: hoc tñ non factū eſt: nec etiam erāt nunc Pythoniſſa, & Saul ſuper ſepulchrum Samuelis, qa illud erat in Ramatha, vt patet ſupra in litera, & ſupra c. 25. Saul autem, & Pythoniſſa erant nunc in Endor, quia illuc iuit Saul ad Pythoniſſam ibi habitantem: ergo non poterat corpus Samuelis ſurgere à ſepulchro, & ꝙ Pythoniſſa videret illud nunc erūpere de terra, ſed erat aīa Samuelis, quæ in corpore aſſumpto de aere videbatur exire de viſceribus terræ, quaſi ibi illa maneret, & hoc verum eſt: quia omnes aīæ ſanctorū tpe illo manebant in ſinu Abrahę, qui erat in viſceribus terræ apud inferos: nam inferis gñaliter ſumptis, & diſtinctis in quatuor partes, vel ſinus, vna pars illarū eſt ſinus Abrahę, ſiue lymbus ſanctorū. de quo magis declaratū eſt in libro noſtro, de quinq; metaphoricis paradoxis, parte qnta.

Quare Pythoniſſa dixit ſe vidiſſe Deos, quamuis ſciret Samuelem eſſe hominem. Quęſt. XXXI.

QVAERET aliquis, quare Pythoniſſa dixit hic: Vidi Deos aſcendentes, quia ille, qui aſcēdebat, nō erat Deus, ſed homo. ſ. Samuel: qđ patet, quia cū quæreret Saul ab ea, qualis eſt forma eius? rñdit: Vir ſenex aſcendit, & ipſe amictus eſt pallio: ergo non putabat illum eſſe Deum. Dicendū, ꝙ Pythoniſſa inuocauit Samuelē, & credidit, ꝙ ille erat, qui aſcendebat: & dato, ꝙ nō haberet firmum, an ille eēt Samuel, credebat tñ certiſſimè, ꝙ erat vir, & non Deus: quia ipſa nō habebat poteſtatē ad inuocandum Deum, ſed ad ſuſcitandum mortuos: dixit tñ. ꝙ vidit Deos: quia Samuel, qui aſcendebat, veniebat in habitu reuerēdo, præſertim, quia non, veniebat modo aliorū. ſ. capite prono, & pedibus erectis in ſublime, ſicut cæteri venire ſolent, qui inuocantur, ſed ſtatura recta: ideo maiorem honorem dedit ei in nomine, quàm cęteris, vocans illū Deū: quia etiam tam apud Hæbræos non rectè credētes, quàm apud Gentiles fuit antiquitus iſte modus loquendi, ꝙ illi viri, qui excellentiores cæteris videbātur, vocarentur Dij, & non homines: ſic dicit Ariſt. 7. Ethi. c. 1. de habentibus virtutem heroicam, ꝙ illi magis videntur Dij, quàm homines, & inducit auctoritatem Homeri in Iliade dicentis, ꝙ Hector nō videbatur filius hominis, ſed Dei & hoc propter virtutem heroicam: Samuel autem viſus eſt hic habere quandam magnam excellētiam: ideo Pythoniſſa vocauit eum Deum.

Quare dixit Pythoniſſa ſe vidiſſe Deos, cum vnum tantum viderit. Quæſt. XXXII.

QVAERETVR vlterius, eum dixit Pythoniſſa: Vidi Deos: nam etiam ſi Samuelem vellet

F vocare Deum, vnicus erat, & nō poterat vocare eū
Deos. Hebræi. n. dicūt ſ. Ra. Sa. & ra David Kimhi,
ꝙ duo erant, quos vidit Pythoniſſa. ſ. Moyſes, & Samuel:
ideo vocauit eos Deos: dicit nanq; Ra. Sa. ꝙ
Samuel timuit, ꝙ vocabatur ad iudiciū, iō ne Deus
eum cōdemnaret, duxit ſecum in teſtem Moyſem,
ꝙ plenè obſeruaſſet legem à Deo datam. Sed hoc
ridiculum eſt, ita vt non oporteat contra illud arguì:
nam in hoc præſupponitur, ꝙ Samuel neſciuerit
ad quid vocabatur: cum dicatur, ꝙ putabat ſe vocari
ad iudicium, & conſequenter non mittebatur
à Deo: quia alioquin ipſe diceret ei ad quid ibat: ſed
ꝙ arte magica Pythoniſſa eum venire cogebat. Sed
omnia iſta abſurda ſunt: tum quia præſupponitur,
G ꝙ Pythoniſſa poſſet arte ſua virum ſanctum inuitū
ſuſcitare: tum quia ſi ſuſcitaretur, neſciret reſpōdere
ad ea, de quibus quærebatur: cum ſolum poſſet
illa ſcire, Deo ſpecialiter reuelante. Item, eſt inconueniens,
ꝙ duxerit ſecum Moyſem in teſtem obſeruatæ
legis, & hoc ꝓpter duo. Primò, quia Moyſes
non erat conueniens teſtis huius: quia ipſe nō viderat
quid feciſſet Samuel: nam non fuerat ei pręſens
quando operabatur: teſtis tamen ad hoc, ꝙ firmiter
deponat, debet in talibus deponere, quod viderit.
Secundò non eſt conuenienter dictum, quia in iudicio
Dei non requiritur aliquis teſtis: quia ipſe Deus
eſt teſtis: ſic. n. patet Iere. cap. 29. ſ. Ego teſtis, & iudex
dicit Dominus: ideo ſtultè ageret Samuel, ducendo
H ſecum Moyſen. Item non ſtat, quia non erat in poteſtate
Samuelis ducere ſecū Moyſen: nam ille nollet
aſcendere, ſi non cogeretur. Ra. Dauid Kimhi
dicit, ꝙ Samuel, & Moyſes ſurrexerunt ad imploradum
miſericordiam pro populo Iſrael: de hoc
dicitur Iere. c. 15. Si ſteterit Moyſes, & Samuel corā
me, non eſt anima mea ad populum iſtum: ſimile habetur
de Daniele, Noe, & Iob. Ezech. c. 14. Sed ēt
hoc nō ſtat: ad quid ergo ſurgere debebant Samuel,
& Moyſes, vt orarēt ꝓ Iſrael: quia ibi, vbi erant poterāt
orare: nec aliquid proficiebat ad hoc mutatio
loci. Dicendum igitur, ꝙ iſta ſunt ridicula: potiſſimè
quia præſupponitur falſum. ſ. ꝙ ſurrexerint Samuel,
& Moyſes: nam vnicus ſurrexit, quod ſatis ap
I paret ex litera, cùm Saul immediatè quæſiuerit à Pythoniſſa,
dicens: Qualis eſt forma eius? ſi tamen duo
fuiſſent iſti, qui ſurrexerunt, dixiſſet: qualis eſt forma
eorum? Item patet, quia Pythoniſſa reſpondet,
dicens: Vir ſenex aſcendit, & ipſe amictus eſt pallio:
ſi tamē fuiſſent duo, ipſa expreſſiſſet formā vtriuſq;.
Item qa cum infra ponitur cauſa, quare Saul inclinauerit
ſe in terram adorando, dicitur: ꝙ intellexit,
ꝙ Samuel erat ille, qui ſurrexit: ſi tamen iſte fuiſſet
Samuel, & Moyſes cum eo, non ſolùm inclinatus
fuiſſet Saul propter Samuelem, immo magis propter
Moyſem, quia nullus vnquam homo tantæ reuerentiæ
fuit apud Hebræos, ſicut Moyſes: Adorauit
tamen Saul propter ſolum Samuelem: ergo nō
K veniebat cum eo Moyſes. Dicendum igitur, ꝙ iſte,
qui ſurrexit vnicus erat. ſ. Samuel: Pythoniſſa tñ dixit:
Deos vidi aſcendentes, ſm modū loquendi Hebraicum:
in quo aliqñ ponitur plurale pro ſingulari.
ſic patet Exo. c. 32. ſ. Iſti ſunt Dij tui Iſrael: erat tamen
vnicus ille, qui ibi oſtēdebatur vitulus aureus,
quem fabricauerant: ideo immediatè mutauit Pythoniſa
iſtū modū loquendi, dicens: Vir ſenex aſcēdit:
& Saul quoq; ſic locutus eſt. *Dixit ei.* ſ. Saul. *Qualis
eſt forma eius?* i. iſtius, qui aſcendit. ſ. in quali habitu
venit? hoc dicebat, ut poſſet cognoſcere ex habitu,
quis erat aſcendens, & poſſet eum honorare, ſicut
decebat: qđ patet, qa īmediatè, vt cognouit, ꝙ erat
Samuel, inclinauit ſe, & adorauit. *Quæ ait.* ſ. Pythoniſſa

Ra. Dauid confutatur.

niſſa ad Saulem. *Vir ſenex aſcendit*. i. iſte, q de terra ſur-
rexit, eſt vir ſenex : in quo ſignabatur ſtatus Samue-
lis: quia ſenex erat: nam in principio regni Saulis, ip-
ſe erat ſenex, vt paret ſupra c. 11. ſ. Ego autem ſenui,
& incanui: porro filij mei vobiſcum ſunt: tranſierũt
aũt poſtea viginti anni ferè regni Saulis, priuſquam
moreretẽ Samuel: ideo valde ſenex erat, quando mor
tuus eſt. *Et ipſe amictus eſt pallio*. In hoc etiam ſignatur,
ꝙ eſſet Samuel, quia tali habitu vtebatur ipſe, dum
viueret. Vnde dicit Ra. Sa. ꝙ Samuel vtebatur pal-
lio, dum viueret, & in eo ſepultus eſt: & cum eo ap-
parebit in futuro ſeculo. Sed de apparitione futuri
ſeculi falſum eſt, quia ibi non vtentur homines ve-
ſtibus, ſiue beati, ſiue damnati, nec egebunt eis, vt ait
Aug. 22. de Ciuitate Dei, & latè declaratum eſt in li-
bro noſtro, de quinque Metapho. Paradoxis, parte
quinta. Dicitur tamen, ꝙ apparuit nunc cum pallio
Samuel, ad hoc, ꝙ putaret Saul illum eſſe Samuelẽ,
cum ſciret illum vti pallio, dum viueret : eratq; opi-
nio communis Hebręorũ illius tpis, qui rudes erãt,
& ẽt multorum, qui nunc ſunt, ꝙ talis eſt habitus, &
conuerſatio hominum poſt mortem, qualis erat, cũ
viuerent: & quia ſi veniſſet in alio habitu Samuel, nõ
cognouiſſet eum Saul, venit amictus pallio.

Quomodo Samuel potuit eſſe amictus pallio, cum apud inferos nullæ ſint veſtes. Quæſtio XXXIII.

QVAERET aliquis, qũo Samuel potuit eſſe ami
ctus pallio, qa apud inferos, vbi ipſe erat, veſtes
nullæ ſunt. Aliquis dicet, ꝙ attulit pallium, cũ quo
ſepultus eſt: & iſta eſt poſitio Ra Sa. cum ẽt dicat, ꝙ
in futuro ſeculo apparebit Samuel in illo pallio: Sed
falſum eſt : quia ipſe præſupponit Samuelem ſepul-
tum fuiſſe cum pallio ſuo, & hoc ẽt concedunt alij:
non ergo poterat illud adducere, quia nõ egreſſum
eſt corpus Samuelis de ſepulchro, vt ſupra probatũ
fuit. Sed dicendum eſt, ꝙ palliũ illud Samuelis, quo
nunc vtebatur amictus, non erat verè aliqua veſtis,
ſed videbatur : finxit autem Samuel pallium de ae-
re, ꝙ eſſet eiuſdem figuræ, & coloris, cuius erat pal-
lium ſuum, quo vtebatur, dum viueret. Hoc autem
neceſſe eſt poni : quia non ſolum finxit Samuel pal-
lium, ſed ẽt corpus: nam, vt probatũ eſt, Samuel nõ
ſurrexit nunc in corpore ſuo, ſed ſola anima venit
ad reſpondendum & quia anima non poteſt loqui,
niſi per organa, quę ſunt corporea, & non poteſt ap-
parere viſui : oportebat, ꝙ aliquod corpus daretur,
in quo locuta fuerit anima Samuelis, & apparuerit
pythoniſſæ. Fuit aũt hoc corpus de aere condenſa-
to ad tantam ſoliditatem, vt poſſent colliſi verba ar
ticulata intra illud, quæ ſine colliſione aeris non for
mantur. Sumitur aũt corpus magis de aere, q̃ de alia
materia: eoꝙ magis obedit trãſmutationi, q̃ qcũque
natura elementalis: & non ſolũ põt condenſari, vt
formetur inde figura cuiuſcũq; corporis, ſed ẽt põt
induci quicũq; color. Nam colores diuerſi cauſanẽ
in corporibus, pp diuerſam mixtionem elemento-
rum in compoſito: cum igitur aer variè condenſari
poſſit, inducentur in eo diuerſi modi colorũ, ꝙ ſatis
apparet in nubibus, quarũ quædam nigrę, & aliæ al-
bæ ſunt, pp aliam, & aliam cõdenſationem: ſic ẽt ap
paret in Iridæ, quæ habet varios colores, qui eſſe vi-
dentur, & inducti ſunt in aerem, ex varia percuſſio-
ne lucis, & diuerſitate denſitatis nubis roridę. Quod
ergo natura quotidie facit, poterunt facere Angeli
boni, & Dęmones, & animæ à corporibus ſeparatę:
quia cognoſcũt iſta naturalia, & operanẽ miſcendo
actiua paſſiuis, vt ait Aug. 18. de Ciuitate Dei. & ha-
betur in decretis 26. q. 5. c. nec mirũ. Anima ergo Sa-

A muelis ſapientia ſua, vel opere Angelorũ bonorum,
potuit formare corpus de aere, in quo loqueretur,
& palliũ, quo operiretur, cuiuſcũq; coloris vellet, &
ſic factũ eſt: nec hũit aliqđ verũ palliũ. *Intellexit Saul
quòd Samuel eſſet*. ſ. iſte, qui aſcendebat : quia iſta erant
ſigna Samuelis . ſ. ꝙ eſſet ſenex, & amictus pallio: &
dicitur: intellexit . ſ. per præſumptionem : quia ipſe
non vidit illum, ſicut pythoniſſa ad hoc, ꝙ iudicare
poſſet per viſum, an eſſet Samuel. *Et inclinauit ſe ſuper
faciem ſuam in terra*. Hoc fecit ad venerationẽ Samue-
lis pp duo. Primo, quia Samuel erat propheta excel-
lentiſſimus, & pater Iſrael, dignus reuerẽtia magna,
vnxeratque Saulem in regem, ſupra cap. 10. & 11. iõ
tenebatur ei ad magnam reuerentiam. Secundò, fe-
B cit hoc ad ſuadẽdum Samueli, vt reſponderet vellet,
quia obſequijs homini ſuadetur : & ſi fortè non ho-
noraſſet Saul Samuelem, dedignaretur Samuel rñde
re: ideo inclinauit ſe nimis Saul, vt reſponſum habe
ret. *Et adorauit*. ſ. Samuelem: non adoratione latriæ, q̃
Deo debetur, quia iſtam nõ ſuſtinuiſſet Samuel : ſed
adoratione duliæ, quæ debetur hominibus : & non
erat illicitum ſic adorari. *Dixit autem Samuel ad Saulem*. Reſpõſio
Hic ponitur tertium. ſ. Samuelis reſponſio: & dirigiẽ Samuelis
iſta reſponſio ad Saulem, quia nunc nõ loquebatur ſuſcitati
Samuel pythoniſſæ, quin potius ipſa abſẽs erat, quan ad Saulẽ.
do fiebat iſta locutio: & poſtea introiuit ad Saulem,
iacentem in terra, finita locutione, vt patet infra. ſ.
Ingreſſa eſt itaq; mulier ad Saulem: conturbatus . n.
C erat valde. *Quare inquietaſti me, vt ſuſcitarer?* Hic incre-
pat Samuel Saulem, & non quærit, quare eũ inquie-
tauerit, qa bene nouerat cur hoc fieret: ſed quærit p
modum increpatoriũ, vt hẽat locũ redarguendi, &
dixit: inquietaſti me, q. d. eram in quiete mea, & feci-
ſti me venire huc. In quo alicui videbiẽ, ꝙ Samuel
venerit inuitus, cũ dicat ſe inquietatũ: ſed falſum ẽ,
quia miſſus fuit à Deo, vt ſupra declaratũ fuit: à Deo
aũt non eſſet ipſe inuitus, cum libentiſſimè ageret, q̃
Deus iuberet: ſed dicitur: quare inquietaſti me? i. ſi tu
non inquietaſſes me ad hoc, ꝙ ſuſcitaret, ego non
veniſſem: quia quanquam ego ſponte venerim man
dato Dei: tamen nec ipſe miſiſſet me, nec ego veniſ-
ſem, niſi tu inquietaſſes me ad veniendum.

D

An aliqua requie priuatus eſt Samuel eo tempore, quo venit ad Saulem. Quæſtio XXXIIII.

QVAERET aliquis, an Samuel priuatus fuerit
aliqua requie eo tpe, quo venit ad rñdẽdũ Sau-
li. Dicẽdũ, ꝙ nulla requie priuatus eſt: qa Samuel nõ
erat tũc in vita ęterna, ſed in lymbo ſctõrũ: cũ vſq;
ad Chriſti mortẽ, nemo aſcẽderit ad vitã eternã. In
lymbo aũt ſctõrũ non erat aliqua requies, ſiue gau-
djũ aĩabus ſctõrũ: qa nõ videbant diuinã eſſentiam,
qua fruerenẽ: ſed hoc ſolũ hẽbãt, ꝙ nõ infligebaẽ ibi
eis aliquod malũ, erantq; ſemp in continua ſpe vitæ
æternę: iõ cũ veniret Samuel ad Saulem, nõ poterat
E priuari aliqua requie: qa nullã hẽbat in lymbo ſctõ-
rũ: & hoc, accipiendo requiẽ p aliqua delectatione.
Si aũt accipiaẽ requies p ceſſatione ab anguſtijs ve-
rum eſt, ꝙ erãt ibi in requie, qa nullũ malũ ibi patie-
banẽ, nec vnq̃ paſſuri erant : iſtud tñ habebat anima
Samuelis, dum veniret ad Saulem . ſ. quia in aduen-
tu illo, nihil paſſa eſt. Sed adhuc dato, ꝙ eſſet anima
Samuelis in vita ęterna, non priuareẽ aliqua requie,
veniẽdo ad Saulem: quia quocũq; iret, videret Deũ
præſentẽ, qui vbiq; eſt, & ibi frueretur eo. Sic enim
dicit Beda de angelis bonis ſuper Lucam : & habe-
tur per magiſtrum 37. di. 1. lib. ſ. Angeli quocunque
mittanẽ, intra Deum currunt: iõ ſicut, ſi Deũ hẽrẽt
pñtẽ, fruerenẽ illo ſemper cum ſemp intra illũ ſint:

quocunq; mittantur, ſemper illo fruūtur: alioquin iniuſtum videretur, ꝙ Angeli, cum veniunt ad nos agendo miniſterio ſalutis noſtræ, ꝓp bonum opus, ꝙ agunt, priuarentur fęlicitate ſua per aliquod tp̄s. De animabus autem bonorum, idem iudicium eſt, ꝙ de Angelis bonis: ideo ēt ſi mittantur aliqñ ad viuentes, non priuantur fruitione diuinæ eſſentiæ. De malis autem econtrario dicitur. ſ. ꝙ q̄ꝗ aliqñ exeant de loco inferni: tamen ſemper habent ſecum pęnas inferni: ſic .n. dicitur de Dæmonibus, ꝙ Dæmones quocunq; eant infernum ſuum ſecum portant: patet ergo de Samuele, ꝙ nō priuata fuerit anima ſua aliqua requie, dum ad Saulem venit. *Et ait Saul: coarctor nimis.* Quia vidit Saul, ꝙ increpabat eū Samuel, ꝓ inuocatione, excuſat ſe dicens: coarctor nimis,
G ideſt, ſum in magna anguſtia: iō non putes, ꝙ vocauerim te ſine cauſa. *Siquidem Philiſthijm pugnant aduerſum me.* i. diſpoſuerunt aciem ad pugnandum: non n. pugnabant actualiter, cum ipſe eſſet in Endor cum pythoniſſa: nec ēt pugnare cœperant: quia tñ̄ diſpoſitis aciebus prope erat, ꝙ pugnarent, dixit, ꝙ pugnabāt: & dixit aduerſum me, quaſi tota pugna, quę fiebat contra Iſrael, eſſet contra eum: & hoc, quia ipſe erat rex, & quidquid fiebat contra regnum, fiebat ꝯ ipſum. *Et Deus receſſit à me.* Hic dat cauſam magis in ſpeciali, quare inquietauerit Samuelem, vt ſuſcitaretur. ſ. qa Deus receſſerat ab eo, q̄ d. q̄ꝗ Philiſthini pugnarent contra eum: ſi Deus non receſſiſſet ab illo,
H potuiſſet habere rñſum ꝑ ſacerdotes, & prophetas, & non coactus fuiſſet inquietare ipſum ꝑ pythoniſſam: quia tñ̄ Deus receſſerat ab ipſo, & nolebat ei reſpondere per ſacerdotes, nec per prophetas, nec ſomnia: coactus fuit inquietare ipſum ꝑ pythoniſſā.

Dupliciter recedit Deus ab homine. Quæſtio XXXV.

QVAERET aliquis, quid erat, ꝙ Deus receſſit à Saule. Dicendum, ꝙ Deus non pōt localiter ad aliquem accedere, cum vbiq; totus, & ſemper ſit, vt patet diſt. 37. primi. Accipitur tñ̄ accedere, & recedere à Deo, tropicè ſ. quantum ad gratiam, vt, ſi homo eſt in peccato, Deus longè eſt ab illo: quia nō habitat in eo per gratiam. Secundo mō recedit Deus
I ab homine, ſubtrahendo auxilium ſuum. ſ. qñ ꝑmittit hominem cadere ī calamitates: & dato, ꝙ homo clamet ad Deum, diſſimulat ſe audire, & non ſubuenit, ſic patet Pſal. 118. ſ. Longè à peccatoribus ſalus. Vtroq; horum modorum Deus receſſerat à Saule. De primo patet, quia olim fuerat innocens: nam qñ conſtitutus eſt rex, nō erat in toto Iſrael vir melior illo, vt patet ſupra cap. 9. intantum, ꝙ erat ſicut puer vnius anni, purus à crimine, ſic dicitur ſupra ca. 13. ſ. Filius vnius anni erat Saul, cū regnare cœpiſſet. i. ita erat mundus, ſicut puer vnius anni: poſtea aūt commiſerat facinora multa, ideo Deus ab eo receſſerat per gratiam: ſed de iſto receſſu nō loquitur hic Saul; quia non eſt ſenſibilis ab homine. Erat ſecundus receſſus, quo Deus recedit ab homine, permittendo illum in calamitatibus, & non exaudiendo, cum cla
K mauerit: hoc aūt erat in Saule: quia à principio erat in eo ſpiritus Domini: nam inſiluit in eum, & mutatus eſt in virum alterum, ſupra c. 10 nunc aūt è contrario, torquebat eum ſpūs nequam, ſupra ca. 16. & 18. & 19. Item Deus à principio dederat Sauli ſpūm fortitudinis, vt nullum timeret, q̄ꝗ inſurgerent contra eum multi, ſic accipitur ſupra c. 11. vbi in principio regni Saulis, rari obediebant ei in Iſrael: & tñ̄ venientibus viris Iabes Galaad ad nunciandum mala, quæ faciebat rex Ammō miſit intrepidè ad omnes Iſraelitas, vt venirent ad bellum: & hoc fecit, quia

F dicitur ibi, ꝙ inſiluit ſpūs Domini in Saul, cū audiſſet verba hęc. ſ. ſpūs fortitudinis: nunc aūt è contrario timebat, quia cum Philiſthini ordinaſſent aciem contra eum, timuit nimis. vt patet ſupra in litera: receſſerat etiam Deus ab eo, quia ſubtrahebat ei remedia ordinaria, quæ conferebat alijs hominibus. ſ. ꝙ quicunque in Iſrael vellet conſulere Deum ꝑ ſacerdotes, vel prophetas, reſponſum habebat: nunc autem Saul non habebat reſponſum aliquod, qa Deus illud ſubtrahebat, ergo receſſerat ab eo.

Quomodo Saul cognouerat Deum receſſiſſe ab eo. Quæſtio XXXVI.

G QVAERETVR vlterius, qñ ſciebat Saul, ꝙ Deus receſſerat ab eo. Dicendū, ꝙ nō ſciebat ex nunc, ſed ex aliquo tp̄e ante hoc: nam ſupra cap. 18. dicitur, ꝙ timuit Saul Dauid, eoꝙ eſſet Deus cū eo, & à ſe receſſiſſet: cognoſcebat aūt hoc: quia cum accipiatur hic eſſe Deum cum aliquo. i. proſperari actus illius, pōt apparere, qñ Deus ſit cum homine, vel quando receſſerit ab eo: Saul. n. videbat, ꝙ Dauid proſperabatur in omnibus actibus ſuis: & q̄q̄ vellet nocere ei non poterat: & omnes actus ſui è cōtrario peruertebant: cognouit, ꝙ Deus eſſet cū Dauid, & receſſiſſet à ſe: ſic accipitur Gen. 39. cap. cum dicitur de Ioſeph: Fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis proſperè agens, habitauitque in domo Do-
H mini ſui, qui optimè nouerat Dominum eſſe cum eo, & omnia, quæ gereret, ab eo dirigi in manibus eius: & ſic ex hoc ſolum ſciebat Deum eſſe cū illo, quia proſperabantur omnia facta eius. Hēbat quoq; alia indicia, quia cū Samuel prædixiſſet ei, ꝙ regnū ſcindendum erat de manu ſua, inuaſit eum ſpūs nequam, vt patet ſupra c. 15. iuncto 16. Sciebat ēt hoc; quia nunc euenerat ei timor terribilis, qualis nunq̄ ei euenerat: prius aūt in omnibus periculis erat confidens, quia datus fuerat ei ſpūs fortitudinis, quando aſſumpſit regnum, & manſit in eo, quamdiu bonus fuit: ita vt nulla aduerſa formidaret: nunc aūt erat timidus: ideo apparebat, ꝙ ſpūs fortitudinis receſſerat ab illo, qui erat ſpūs Dei. Item patet, quia Deus
I ſolebat reſpondere Sauli, quandocunq; eum inquireret, nūc autem reſpondere noluit per aliquem de modis cōſuetis: quod ad nullum de Iſraelitis fiebat: ideo videtur, ꝙ Deus eum magis deſeruerat, q̄ cęteros Iſraelitas: tam euidentiſſima ſigna igitur erant, ꝙ non poterat Saul dubitare ſe à Deo derelictum: quod ipſe oſtendit per ea, quæ ſequuntur in litera. *Et audire me noluit.* i. quia receſſit à me, noluit exaudire, reſpondendo in eo, in quo dubitabam. *Nec in manu prophetarum, nec in ſomnia*, ideſt, noluit Deus reſpondere mihi, quanquam conſuluiſſem eum per prophetas, & conſuluiſſem per ſomnia: & non ſolum per hæc, ſed etiam nec per ſacerdotes, cum dicatur ſupra, ꝙ Deus noluit reſpōdere ei per ſacerdotes: dicitur autem: in manu prophetarum, ideſt, per prophetas: qa reſponſio non poteſt fieri per manum, cum manus
K non ſit organum interpretatiuum, ſed lingua: ſed quia manus eſt organum organorum, accommodatum ad ſeruiendum omni organo, quidquid ab homine fit, etiam ſi pertineat ſolum ad opus intellectus, dicitur fieri per manus alicuius: & ſic dicimus de quocunque negocio: iſtud negocium expedierunt per manus veſtras, ideſt, per vos: quia fortè non eſt illud tale, quod per manum expediatur, ſed per rationem, & verba: ſic accipitur Num. cap. 9. ꝙ Deus iubebat aliquid Iſraelitis per manum Moyſi, ideſt, per Moyſen, quia præceptum non exprimebatur per manum, ſed per os.

Quare

Quare Saul non dixit ſe conſuluiſſe Dominum per ſacerdotes. Quæſtio XXXVII.

QVAERET aliquis, cum Saul conſuluerit Dominum per ſomnia prophetas, & ſacerdotes, vt patet ſupra, cur non dixit hic de ſacerdotibus. ſ. ꝙ Deus noluerat exaudire ipſum ꝑ ſacerdotes, ſed ſolum dixit ꝑ ſomnia, & prophetas? Aliqui rñdent, ꝙ Saul ſubticuit de ſacerdotibus ꝓ verecundiam, ꝗa ſciebat, ꝙ iō Deus non reſponderet ei ꝑ ſacerdotes, quia ipſe occiderat ſacerdotes, ſupra cap 22. ne ergo confunderetur iſta confitendo, noluit dicere de ſacerdotibus: & hoc tenent Hebræi. Sed hoc non ſtat: non eſt n. veriſimile, ꝙ Saul ſubticuiſſet de ſacerdotibus, quia modus præcipuus, quo Iſraelitæ conſulebant Dominum erat per ſacerdotes: iō nō ſubticuiſſet hunc, cum expreſſiſſet eum, qui erat minimus. ſ. per ſomnia. Item non ſtat, quia Samuel increpuit Saulem, cur inquietauerat eũ, vt ſuſcitaretur, & Saul excuſauit ſe, dicens: coarctor nimis, ſiquidem Philiſthini pugnant aduerſum me, & Dominus receſſit à me: quaſi innuẽs, ꝙ ex eo, ꝙ Dominus receſſit à Saule, & noluit reſpondere ei, coactus fuit vocare eum, vt ſuſcitaretur: ſi rñ Saul nondum inquiſiuiſſet à ſacerdotibus, vel nō dixiſſet Samueli, cur nō conſuluiſti Dominũ per ſacerdotes? & ſic non eſſet ſufficiens excuſatio, dicendo ſolum de prophetis, & ſomnijs. Dicendum igitur, ꝙ Saul dixit Samueli, ꝙ Deus noluit ei reſpondere ꝑ prophetas, nec ꝑ ſacerdotes, nec ꝑ ſomnia: litera rñ ſolum expreſſit hic de prophetis, & ſomnijs; eo ꝙ ſatis putauit intelligi per hæc, ꝙ dixiſſet de ſacerdotibus: præſertim, quia conditio ſacræ ſcripturæ eſt, ꝙ quando aliquid debet narrare bis, vel pluries, ſolum ſemel illud perfectè enarrat: in alijs autem vicibus truncatè, & imperfectè. Vel cum idem ſæpe refertur, in nulla vice referatur plenè: ſed in qualibet vice aliquid ponaẽ, ꝙ in alijs non habetur: & ſic ex omnibus narrationibus completis eiuſdem rei habeatur vna completa narratio. *Vocaui ergo te*, ideſt, feci te vocari per pythoniſſam: putabat enim Saul, ꝙ ex viribus artis magicę compulſus fuiſſet Samuel venire: ideo dicit: vocaui te, quaſi ipſe fuerit tota cauſa, & ſufficiens aductus Samuelis. *Vt oſtenderes mihi quid faciam*. ſ. quomodo præualere poſſim ꝯ Philiſthinos. *Et ait Samuel: quid me interrogas?* Hic rurſus increpat Samuel Saulem, ꝙ non debuiſſet eum interrogare. *Cum Dominus receſſerit à te*, ideſt, dato, ꝙ videres, ꝙ Deus non reſpondebat tibi per prophetas, nec per ſomnia, nec per ſacerdotes, non debuiſſes à me inquirere, cum Dominus receſſerit à te, q. d. ex hoc, ꝙ Dominus receſſit à te, tu debuiſſes imaginari, ꝙ non deberes interrogare: quia qui interrogat, petit de re dubia: cum autem diffinitus fuerit euentus rei, nemo inquirit: ſed tu ſciebas, ꝙ Deus te deſeruerat, & ex hoc non poterat tibi euenire aliquid, niſi malum: ideo fruſtra erat, ꝙ inquireres: præſertim, cum ego iam tibi viuens denunciaſſem mala, quæ ventura erãt: & ob hoc repetiuit hic Samuel verbũ ſuum, ꝙ olim dixerat. ſ. Faciet enim tibi Dominus, ſicut locutus eſt in manu mea, & ſcindet regnum de manu tua. *Et transfieret ad æmulum tuum*. i. cũ Deus iam te deſeruerit totaliter, quaſi non eſſes, & trãſierit ad æmulum tuum. ſ. ad Dauid: ideo credere deberes, ꝙ iam tibi Deus nihil proſperum faceret: & vocatur Dauid æmulus Saulis i. competitor: quia ambo cõpetebant ſuper regno Iſrael: Saul quidem, tanquam poſſidens. Dauid autem, tanquam à Deo nouiter vnctus. Dicitur autem æmulus ab æmulando. i. amando, vel inuidendo, quia qui ſunt competitores, eãdem rem cupiunt, & ſibi inuicem inuident, & ſicut nos

Emulus quid dicatur, & vñ.

A competitores vocamus, in quacunq; rè ſunt aliqui habentes ius ad idem: ita ſcriptura ęmulos vocat: ſic patet ſupra c. 1. de Anna, & Phenenna. ſ. Dominus autem concluſerat vuluam Annę: affligebatq; eam æmula eius. ſ. Phenenna: vocantur aũt ambę æmulæ, ideſt, competitrices: ꝗa in eadem re ſimile ius habebant. ſ. ambæ erant vxores eiuſdem viri: ſic etiam dicitur ſupra cap. 2. ad Heli ſummum ſacerdotem. ſ. Videbis ęmulum tuum in templo, in vniuerſis proſperis Iſrael, ideſt, competitorem: quod fuit impletum, quando Dauid inſtituit duos ſummos ſacerdotes: vnũ de domo Ithamar. ſ. Abiathar de ſtirpe Heli ſummi ſacerdotis, & alium de domo Eleazari. ſ. Sadoch, vt patet 1. Paralip cap. 24. & tunc erant ambo

B competitores in eadem re. ſ. in eodem ſummo ſacerdotio, quod vnicum erat, & poſtea ablatus eſt Abiathar, ne eſſet ſummus ſacerdos, & manſit Sadoch, vt patet infra 3. lib. cap. 2. In Hebræo habetur. *Archa.* Vbi nos habemus æmulum, & ſignificat contra te. ſ. Dominus receſſit à te, & eſt contra te: litera autem noſtra expreſſius poſuit ad æmulum: quia ęmuli ſibi inuicem contrariãtur. *Faciet enim tibi Dominus, ſicut locutus eſt in manu mea*, ideſt, faciet ſine dubio de re id quod ego prædixi tibi aliàs, & eſt id, quod ſequitur: illud autem dixit Samuel Sauli ſupra cap. 15. quando venit Saul de terra Amalec: & dicitur in manu mea, ideſt, per me, quia locutio non fit per manum, ſed per os. *Et ſcindet regnum de manu tua.* Metaphora eſt:

C quia regnum non eſt aliquid, quod ſcindatur de manu: ſed eſt ſenſus: Dominus tollet regnum à te. ſ. de poſteritate tua: nam ipſe Saul, quamdiu vixit, ſempꝛ fuit rex. *Et dabit illud proximo tuo Dauid*, ideſt, dabitur regnum Dauid: vocatur autem proximus, quia quilibet de Iſraelitis erat proximus Saulis: vel dicit̃ proximus, ideſt, æmulus. ſiue competitor: ſic etiam dicitur ſupra cap. 15. ſ. Scidit Dominus regnum Iſrael à te hodie. & tradidit illud proximo tuo meliori te. Hic autem expreſſit Deus per Samuelem nomen illius, ad quem tranſibat regnum. ſ. Dauid. & non, ſupra cap. 15. Ratio eſt, quia ſi Samuel dixiſſet tunc de Dauid, occidiſſet illũ: nam & ipſum Samuelem occiſurus erat Saul, ſi ſciuiſſet, ꝙ ibat ad vngendum eũ:

D ideo Deus dedit ei modum celandi hoc, ſupra capit. 16 Alia ratio fuit, quia Samuel, quanquam tunc ſciret, ꝙ aliquem Deus aſſumpturus erat in regem, reprobato Saule, tamen neſciebat quem: quod patet: quia nondum miſerat Deus eum ad vngẽdũ, quem aſſumpturus erat, & quando miſit, neſciebat, quis de filijs Iſai vngendus eſſet in regem, ſupra cap. 16. nũc autem ſciebat Samuel, quia iam vnxerat Dauid, & non erat aliquod periculum, ſi nominaretur: quia iam non poterat eum Saul perſequi, cum ſequenti die moriturus eſſet, vt patet infra in litera: ideo nominauit eum. *Quia non obediſti voci Domini*, ſcilicet, ideo auferetur regnum tuũ, quia non obediſti Deo. *Nec feciſti iram furoris eius in Amalec*, ideſt, non execu-

E tus fuiſti iram Dei in Amalec: ira Dei vocatur, quæ ab eo infligitur, quia licèt in Deo nulla ira ſit, cum illos, à quibus punimur iratos nobis credamus, & à Deo ſæpe punimur, credimus nobis eum iratũ: vnde illam punitionem inflictam vocamus iram furoris ſui, ideſt, illatam à furore, qui ſignificatur eſſe in eo: de hoc habetur, ſupra c. 15. vbi Deus iuſſit Sauli, ꝙ demoliretur vniuerſa, quę erant Amalec: ipſe autem verſus eſt ad prædam, & ſeruauit viuũ regem, & pecora. *Idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie*. i. ꝓ iſta pctã, fecit tibi Deus id, quod hodie pateris. i. malum, ꝙ hodie habes. ſ. ipſe poſuit te in hac anguſtia, in qua es hodie, de qua effugere non poteris: & quanquam nondum pateretur Saul malum, quod habi-

turus erat. ſ. ꝙ occideretur, & priuaretur poſteritas ſua regno: quia tamen propinquum erat, videbatur factum eſſe, & Deus dicebatur iam illud feciſſe: & ob hoc ſupra vbi litera noſtra dicit: faciet tibi Dominus, ſicut locutus eſt: in Hebræo dicitur: Fecit, quaſi iam factum fuiſſet. *Et dabit Dominus etiam Iſrael tecum in manus Philiſthijm.* i. nõ ſolum tu peribis, propter peccata tua: ſed etiam Iſrael tradetur in manus Philiſthinorum. ſ. quia multi de Iſraelitis corruerunt vulnerati in monte Gelboe: & Philiſthini diripuerunt omnia, quæ erant in caſtris, vt patet inf. c. vltimo.

An Saul occiſus cum filijs fuerit propter peccatum, quod hic nominatur. Quæſt. XXXVIII.

Arguitur primo.

QVAERET aliquis, an Saul occiſus fuerit cum filijs ſuis propter peccatum, quod hic nominatur: & an ſolum propter illud, ſ. quia non fecit iram furoris Dei in Amalech. Aliquis dicet, ꝙ non fuit occiſus pp iſtud pctm̄, quia ipſe egerat alia maiora: ſicut ꝙ occiderit ſacerdotes Domini ſine cauſa, & deleuerit vrbem Nobe vſq; ad pecora, ſupra c. 22. & perſecutus fuit toties Dauid tam impiè: cũ Dauid miſereretur eius, nolens illum occidere, ſupra capi. 24. & 26. magis ergo occiſus eſt pp illa, quàm pp peccatum Amalec. Item patet, quia 1. Paralip. c. 10. dicitur, ꝙ Saul pythoniſſam conſuluit, nec ſperauit in Domino, pp quod interfecit eũ, & tranſtulit regnũ eius ad Dauid. Item videtur, ꝙ nõ fuerit occiſus pp hoc peccatum Amalec ſolũ, quia mors eſt pœna vltima, quæ delinquenti infligitur, ſed Saul peccauerat multipliciter, præterq̃ in Amalec: ergo non ſolũ occiſus eſt pp illud: alioquin diceretur, ꝙ quantũ ad alia pctã, nullã pœnam hũit. Rñdendum eſt, ꝙ cũ locꝰ ab auctoritate affirmatiuè ſemp valeat, qñ auctoritas ſolida eſt: & hic dicatur, ꝙ Saul non fecit iram Dei in Amalec, & idcirco patiebatur, quæ habebat: neceſſe eſt dici, ꝙ pp iſtud pctm̄ occiſus fuerit: qa tñ locus ab auctoritate negatiuè nõ valet, nõ ſequit, ꝙ q̃q̃ ſolum expreſſerit hic ſcriptura pctm̄ Amalec, ꝙ pp illud ſolũ occiſus fuerit: potuit .n. occidi ex alijs cauſis. Pro quo ſciendum, ꝙ illa litera ſuperior. ſ. qa non obediſti voci Domini, nec feciſti iram furoris eius in Amalec, poteſt dupliciter exponi. Vno modo, ꝙ per totam literam ſignificetur totum peccatum. ſ. non obediuit Saul voci Domini: & hoc exponit immediatè. ſ. quia non fecit iram furoris eius in Amalec: & tunc ſunt illæ duæ particulæ tanq̃ exponens, & expoſitum. Secundo modo poteſt accipi, ꝙ intelligantur duo peccata: quia cũ dr̃, ꝙ non obediuit Saul voci Domini, intelligetur peccatum, ꝙ egit non expectãdo Samuelem in tempore præfixo: ſed offerẽdo holocauſta, antequàm ipſe veniret in Galgala: de hoc ſupra cap. 13. cum dicitur: Stultè egiſti, nec cuſtodiſti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi, ꝙ ſi non feciſſes iam nunc præparaſſet Dominus regnum tuum ſuper Iſrael in ſempiternum, ſed nequaquam vltra regnum tuum cõſurget: & ſatis videtur, ꝙ intelligatur hic iſtud peccatum: quia ſicut pro peccato contra Amalec, fuit priuatus regno Saul, cum dicatur ſupra capit. 15. Scidit Dominus regnum Iſrael à te hodie, & tradidit illud proximo tuo: ita pro peccato, de non expectando per ſeptem dies, diffinitũ eſt de Saule, ꝙ regnum ſuum perdeat, cum dicatur. Nequaquam regnum tuum vltra conſurget, quæſiuit ſibi Dominus virum iuxta cor ſuũ, & præcepit ei, vt eſſet dux ſuper populum ſuum: & hoc mõ ponunt hic duo pctã, pp quę venerint iſta mala Sauli. ſ. quia non expectauit Samuelẽ ſeptem diebus in Galgala, de quo ſupra ca. 10. & 13.

Secundo.

Tertio.

Saul occiſus fuit ꝓpter peccatum, qđ fecit non occidendo Amalech principaliter.

F & quia non fecit iram Dei in Amalec: quis tñ horũ ſenſuũ teneri debeat, in hac litera non ſatis apparet. Sed videtur dicendũ, ꝙ hic ſolũ intelligatur de pctõ in Amalec: quia 1. Paralip ca. 10. repetitur cã mortis Saulis, quæ habetur hic. & dicitur: Mortuus eſt Saul pp iniquitates ſuas: eoꝙ præuaricatus ſit mãdatum Domini, ꝙ præceperat, & non cuſtodierit illud: vbi ſolum ponitur violatio mandati Dei, quaſi vnũ fuerit illud, & ſpeciale: & tũc neceſſe eſt intelligi de peccato Amalec. Cum aũt dubitatur, an pp iſtud pctm̄ ſolum euenerint ei iſta mala, quæ habentur hic, vel ẽt pp alia ſimul. Dicendũ, ꝙ non ſatis patet: quia cũ pctm̄, ꝙ hic exprimitur, ſit cã ſufficiens ad hoc, ꝙ infligantur omnes iſtæ pœnę Sauli: ſatis ſtat, ꝙ propter
G iſtud ſolum inflicta fuerint. Et ſi obijciatur, ꝙ multa alia peccata fecit Saul, propter quæ debebat puniri: ergo non ſolum pro his mortuus eſt. Dici poteſt, ꝙ quanquam fecerit alia, tamen mors nõ inflicta fuit pro illis, ſed inflicta eſt alia pœna poſt hanc vitam, i. in purgatorio, vel inferno: ſi autem velimus aliter dicere: dicemus, ꝙ quanquam iſta duo, vel vnũ peccatum deſcribantur hic, tanquam cauſa mortis Saulis: tamẽ omnia alia fuerũt cauſa ſimul mortis eius: nec obſtat, ꝙ ſcriptura non poſuerit illa, dum tamẽ ratio hoc conuincat: quia locus ab auctoritate negatiuè non tenet. Sed dicetur; quid ergo verum eſt de his duobus? Dicendum videtur, ꝙ Saul non ſolum mortuus fuit propter peccatũ Amalec, de quo hic
H ſolum videtur fieri mentio, ſed etiam pro alijs: nam ſaltem neceſſe eſt, ꝙ ponamus, ꝙ illæ pœnæ partim euenerint propter inobedientiam Saulis, cũ noluit expectare per ſeptem dies, iuxta placitum Samuelis: nam ſupra capi. 14. dicitur. Pro hoc nequaquam regnum tuum vltra conſurget, quęſiuit Dominus virum iuxta cor ſuũ, & præcepit ei, vt eſſet dux ſuper populum ſuum, fuit etiam cauſa huius pœnæ peccatum contra Amalec, vt patet ſupra c. 15. quia ibi dr̃, ꝙ ſcidit Dominus regnum Iſrael de manu Saulis: ſed adhuc non ſolum propter hæc peccata venerũt iſtæ pœnæ Sauli: ſed etiam propter multa alia. ſ. quia conſuluit pythoniſſam, & nõ ſperauit in Domino, & propter multa alia, quæ egit. ſic patet 1. Paralip. c.
I 10. ſ. Mortuus eſt Saul pp iniqtates ſuas, eoꝙ præuaricaturus eſt mandatum Domini: & ſic nominant ibi iniquitates generaliter: quaſi pp omnes ſuas iniquitates mortuus fuerit. Item dicit ibidem. Sed inſuper ẽt pythoniſſam conſuluit, nec ſperauit in Domino, pp quod interfecit eum, & tranſtulit regnũ eius ad Dauid: ſicut ergo ſpecialiter additur ibi peccatũ de conſultatione pythoniſſæ, tanquam cauſa mortis Saulis, ſuper ea, quæ habentur hic: ita ẽt de quolibet alio pctõ dici põt, ꝙ pp illud mortuus fuerit. Ad rõnes in contrariũ rñdendum. Ad primam cum dr̃, ꝙ Saul egit alia maiora: ergo pp illa, & non pp hoc occiſus eſt. Dicendum, ꝙ tenet conſequentia: nam cum ſcriptura hic dicat, ꝙ pp hoc peccatũ occiſus eſt, neceſſe eſt intelligi, ꝙ propter illud fuerit occiſus, ꝙ autem alia peccata præſtiterint cauſam mor-
K tis ſuæ, non eſt inconueniens, quanquam de illis non exprimatur: & licet diceretur, ꝙ illa non pręſtiterũt cauſam morti Saulis, non erat inconueniens, quia non ex hoc remanebant impunita, cum poſſet Saul puniri pro illis in futuro ſeculo. Ad ſecundam rationem, cùm dicitur, ꝙ fuit occiſus, quia pythoniſſam conſuluit. Dicendum, quòd nullum eſt: quia illud fuit vna de cauſis, non tamen tollitur, quin propter alia peccata occiſus fuerit: maximè cum ſcriptura ponat illa, tanquam cauſas mortis Saulis. Ad tertiam, cum dicitur, quod nõ ſolum fuit occiſus Saul propter hoc peccatũ, ſed etiam propter multa alia.

Ad rõnes in princ.

Ad primã.

Ad ſecundam.

Ad tertiã.

Dicen-

Dicendũ,ꝙ eſt hic duplex modus dicendi, vno modo dici põt,ꝙ propter iſtud ſolum, quod hic ponĩ, occiſus fuerit, & propter ea, quæ alibi nominantur cauſæ mortis ſuæ, & priuationis regni, vt patet ſupra c.13.& 1.Paral. 10. pro alijs autem peccatis non fuit punitus hic, ſed in futuro puniendus reſtabat. Alio modo dici poteſt, & verius, ſicut ſupra aſſeruimus.ſ.ꝙ mortuus fuerit Saul pro omnibus peccatis ſuis: quanquam non exprimantur omnia, tanquam cauſæ mortis, & tunc concedendum eſt argumentum, & conſequens.

Scriptura licèt ſimul non narret omnes cauſas mortis Saulis: tamen ex diuerſis locis colliguntur omnes cauſæ.
Quęſtio XXXIX.

QVAERETVR vlterius, cum Saul non ſolum fuerit occiſus pp peccata, quæ habentur hic, ſed etiam pp quædam alia, quare ſcriptura ſolum nominauit iſta? Rñderi põt, ꝙ cũ ſcriptura aliquid ſæpe narratura eſt, nulla vice illud plenè narrat: ſed ex omnibus vicibus colligitur vna plena narratio: ita erat de cauſa priuationis regni Saulis, & mortis; quia deſcribitur ſupra cap.13.& 15.& hic.& 1.Paralip.c.10.iõ in nullo loco horum voluit ſcriptura plenè narrare, ſed ex omnibus colligĩ vna narratio. Iſtum modum ſæpe tenet ſcriptura, vt declaratum eſt Exo.c.12. Aliter poteſt dici, ꝙ Saul egit facinora multa, per quæ meruit regni priuationem, & mortem, & aliquid vltra omnia hæc: ſcriptura tamen voluit ponere ſolum illa peccata, quibus mortem meruit, & priuationem regni: reliqua autem, ꝑ quæ meruit vlteriores pęnas, quia vindicta illorum non erat hic, ſed in futuro ſeculo, non fuerunt expreſſa. Fuerunt enim quinque, vel ſex peccata manifeſta Saulis, de quibus ſcriptura agit. Primũ, quia non expectauit ſeptem diebus Samuelem, ſupra ca.13. Secundum, quia non fecit furorem Domini in Amalec, ſupra cap.15. Tertium fuit tota perſecutio Dauid à principio vſque ad finem: quę non fuit vnicum peccatum, ſed multa: cùm ſępe per ſeipſum, & ſæpe per alios conatus fuerit ipſum occidere, vt patet ſupra c.18. vſque huc. in hoc autem toties peccauit Saul, quoties cogitauit de occidendo Dauid, & quoties ad hoc operam dedit ꝑ ſe, vel ꝑ alios. Quartum peccatum fuit: quia occidit ſacerdotes, & deleuit vrbem eorum Nobe, vſque ad pecora, ſupra cap.22. Quintum peccatum fuit, quia conſuluit pythoniſſam: de quo nimis culpatur, 1.Paral.cap.10. Sextũ peccatum fuit occiſio Gabaonitarum, de quo ſeq.li.c.21. per hęc autem omnia merebatur Saul pluſquã mortem, & priuationem regni: ideo quia duo illorũ prima fuerunt promeritoria mortis ſuæ, & ſi nulla alia euenißent, de his duobus tactum eſt hic: alia.n. non erant promeritoria mortis, ſed aliarum pœnarũ pręter mortem: & poſt illam: vnde pro quibuſdã illorum data fuit pęna poſt mortem Saulis.ſ.ꝓ pctõ Gabaonitarũ, ꝙ erat vltimũ: nam occidit Saul multos illorũ. Deus aũt miſit famẽ ſup terrã, & dixit ſe non placandũ, quouſq; ſatisfieret Gabaonitis ꝓ malo, ꝙ paſſi fuerunt à Saule: ꝓ quo petentibus eis, Dauid ſuſpendit ſeptẽ viros reſiduos de ſtirpe Saulis, vt patet ſeq li.c 21. Si tñ ſufficiẽter punitus fuiſſet Saul ꝓ oĩbus peccatis ſuis moriendo, non fuiſſet inflicta alia pęna poſteritati eius ꝓ peccatis ſuis: qa Dñs non iudicat bis in idipſum .i. non punit bis ꝓ eodẽ pctõ, vt patet Naum. ca.1. non fuerat ergo punitũ illud in morte Saulis: & qa quaſi ſufficiens pęna erat priuatio regni, & mors Saulis ꝓ duobus primis peccatis, poſuit illa ſcriptura ſolũ, tanq̃ cãs, ſubticẽdo de alijs.

Sex pctã Saulis valde manifeſta.

A Aliter poteſt reſponderi, ꝙ in peccatis Saulis quædã erant ſolum contra Deum, alia erant contra Deũ, & proximum. Prima, quia erant pura ſpũalia, videbantur paruæ culpæ .ſ. ꝙ non expectauerit Saul ſeptem diebus Samuelem: & ꝙ non expleuerit penitus iram Dei in Amalec, & ꝙ pythoniſſam conſuluerit. Ea enĩm, quæ erant contra proximũ, & Deũ, quia continebant magna damna, & corporalia, videbantur grauiſſima .ſ. ꝙ occiderit Saul indignè tot ſacerdotes, & deleuerit vrbem eorum vſque ad iumenta, & ꝙ toties perſecutus fuerit Dauid impiè: & ꝙ penè deleuerit totum genus Gabaonitarum, q erant in miniſterio Domini: ideo ſi ſcriptura non expreſſiſſet cauſam mortis Saulis, putaretur, ꝙ iſta gra
B uiſſima, quę erant contra proximum, fuiſſent cauſa mortis eius: ea autem, quæ erant contra Deum, non fuiſſent quaſi alicuius momenti in comparatione illorum: vt ergo non putarentur parua eſſe illa peccata, quæ contra Deum facta ſunt, poſita fuerunt ipſa ſola, tanquam cauſa mortis Saulis, & de alijs nihil expreſſum eſt: quia de peccatis, quæ erant contra proximum, nemo dubitaret, quin eſſent grauiſſima: vñ iſta tria expreſſa ſunt.ſ. hic duo.ſ. de expectatione ſeptem dierum, & de Amalec, & aliud, 1.Paralip.cap.10.ſ. de conſultatione pythoniſſæ. Aliter dici põt, ꝙ q̃q̃ fuerint multæ cãæ mortis Saulis: tñ Samuel voluit iſtas exprimere: quia volebat ſe offerre ad ea, q̃ ipſe viuens dixerat, vt patet ſupra .ſ. Faciet tibi Do-
C minus, ſicut locutus eſt in manu mea: Deus tamen ſolum prędixerat pœnam Saulis bis per Samuelẽ.ſ. pro ſeptem diebus non expectatis, ſupra cap.13.& ꝓ non expleto furore Dei in Amalec: ideo iſta ſolum exp̃ſſit, tanq̃ cãs mortis Saulis, & priuationis regni.

Quare tradidit Deus Iſraelitas in manibus Philiſthinorum pro peccato Saulis. Quęſtio XXXX.

QVAERETVR vlterius, quare Deus tradiderit hic Iſraelitas in manu Philiſthinorum pro peccato Saulis: nam dicitur in litera. Idcirco, ꝙ pateris fecit tibi Dominus hodie, & dabit Dominus ẽt Iſrael tecũm in manu Philiſthijm. Aliquis dicet, ꝙ
D puniti fuerunt hic Iſraelitæ non pp peccatum Saulis, nec pp peccatum ſuum: ſed quia non poterat aliter fieri .ſ. quia Deus diſpoſuerat tradere Saulem in manu Philiſthinorum, & quia ipſe erat rex conſiſtẽs in medio exercitus ſui, & non poterat occidi, quin perirẽt alij multi: tradidit Dominus Iſraelitas in manus Philiſthinorum, vt traderetur Saul. Sed hoc eſt nimis abſurdè dictum. Primo, quia præſupponĩ, ꝙ infligatur aliqua pęna interdũ, quæ non ſit ex conditione naturę, nec ad meritũ hominis, & hoc ſine peccato: nã in hoc eſſet magna iniuſtitia Dei, præſertim cũ populũ cultorem ſuum, quem elegerat inter oẽs gentes, ſine vlla culpa ſua, aut aliena, traderet in manus hoſtiũ. Secundo eſt abſurdũ: quia præſupponĩ,
E ꝙ Deus neſciret, aut non poſſet aliter punire Saulẽ iniuſtum q̃, vt cũ eo puniret multos iuſtos: nihil tñ tale in Deo ponendũ eſt: nam poterat occidere Saulem ſine hoſtibus, dando ei aliqđ genus mortis ignominioſę, & ꝙ nullus de populo periret. Sed dicendũ eſt, ꝙ Saul fuit hic punitus pp peccata ſua, & populus ẽt pp peccata illius: nam ſæpe populus pro pctõ regis, & rex pro pctõ populi punitur: eſt autem generalis regula, ꝙ quilibet portabit iniquitatem ſuam, & anima, quę peccauerit, ipſa morietur, Ezech.18.c. quia tñ peccata populi ſunt aliquo modo peccata regis, inquantum rex poſitus eſt ad corrigendum illa, & non corrigit, ideo tunc dicitur puniri rex pro peccatis populi, vel quilibet prælatus pro peccatis

Populus ꝓ rege, & rex ꝓ populo ſępe punitur.

ſubditorum: & tamen verius punitur pro peccatis
ſuis, ſcilicet, quia ipſe negligit id, ad quod tenetur,
de hoc patet Exech. cap. 3. vbi dicitur, quòd qui pec-
cat perit, & qui poſitus eſt, vt ſpeculator peccat, non
corrigendo, & ſanguis pereuntis requiritur de ma-
nu illius: ſimiliter quoque peccata regis ſunt pecca-
ta populi, quia licèt populus non ſit poſitus iudex re
gis: tamen habet maiorem poteſtatem ſuper regẽ,
quàm rex ſuper populum: rex enim per ſeipſum ſo-
lum nõ poteſt exequi aliqua grauia, ſed exequitur,
obedientibus ſibi ſubditis: ſed nullo modo debent
obedire ei in illicitis: ideo quando obedierint pec-
cant, & peccatum regis efficitur iam peccatum po-
puli. Interdum etiam quædam parua pars populi
obedit regi, vel prælato ad faciendum malum, quod
ipſe iubet. quia per illam partem ſufficienter exequi
tur, quod vult: tunc alia pars peccat, quia licèt non
obediat, tamen debet reſiſtere obedientibus, ne obe
diant, & regi ne faciat: ſi autem non reſiſtant, vtriq;
peccant. ſ. obedientes, & non reſiſtentes, ſed inæqua-
liter. Alio modo peccatum regis eſt peccatum po-
puli, vt ſi rex per ſeipſum faciat aliquod malum, ad
quod exequendum nihil ſeruis ſuis iubere debet: vt-
potè, ꝙ ſit Hæreticus, vel Idolatra, aut in quocunq;
vitio grauiſſimo: ſi illud ſit notorium, tenentur ſub
diti ſui reſiſtere ei, ne illud faciat. quanquam modus
reſiſtendi non eſt ſemper idem, ſed ſecundum diuer
ſa peccata eſt varius. Sic autem nunc dicendum eſt
de Saule, & de populo Iſrael, ꝙ Iſraelitæ puniti fue- H
rũt pro peccato Saulis: ſed illud peccatum erat etiã
peccatum populi, quia in quibuſdam peccatis popu
lus ei fauebat, in alijs autem non reſiſtebat: ſicut fuit
peccatum in Amalec, cum Deus iuſſiſſet, ꝙ Saul de-
leret omnia, quæ erant Amalec, tam ipſe, quàm po-
pulus peccauerunt concupiſcendo prædam: nam
manifeſtum eſt, ꝙ ipſe ſolus non egiſſet hoc: immo
ipſe retorſit totam culpam in populum, dicẽs ſupra
capi. 15. Pepercit populus melioribus ouibus, & ar-
mentis, vt immolaretur Domino Deo tuo, reliqua
verò occidimus. Populus quoque pro magna parte
aſſenſit Sauli in alijs peccatis. ſ. perſequendo Dauid,
cum irent cum eo tria millia virorum, ſupra ca. 24.
& 26. vel ſaltem non repugnauerunt ei in omnibus
peccatis, cum euidenter pateret iniuſtitia, & potuiſ-
ſet populus compeſcere regem: quia tamen iſta pec
cata erant directè Saulis, & non populi: Deus non de
dit magnam punitionem ſuper Iſrael, quia non pe-
rierũt multi de Iſraelitis, ſicut in alijs bellis: ſed qua-
ſi in principio belli fugerunt omnes, & quibuſdam
eorum occiſis, manſit Saul cum filijs ſuis, vt colligi-
tur infra cap. vltimo: & ipſi perierunt. *Cras autem tu,
& filij tui mecum eritis*, id eſt, cras moriemini tu, & filij
tui, & eritis mecũ, id eſt, eritis mortui, ſicut ego ſum:
& hoc verum eſt, quia tres filij Saulis, qui erãt in bel-
lo cum ipſo, mortui fuerunt, vt patet infra c. vltim.
ſolus autem Isboſeth, qui nõ exiuit in bellum, vixit,
& ille poſtea regnauit: dicitur autem cras, q̃a ſequen
ti die mortui ſunt: nam iſta dicta ſunt Sauli per no-
ctem. ſ. quia ipſe venit ad mulierem pythoniſſam p
noctem, vt patet ſupra in litera: & fuit facta conſul-
tatio per noctem, deinde receſſit eadem nocte: nam
dicitur. Et ambulauerunt per totam noctem illam,
ſequenti autem die, vel fortè in ipſa nocte peruenit
Saul in caſtra, & die ſequenti initum eſt bellum, &
fugiẽte Iſrael mortuus eſt Saul cum filijs ſuis: Aug.
autem aliter exponit iſtam literam. ſ. cras tu, & filij
tui mecum eritis. ſ. in parte mea, in requie ſanctorũ
in ſinu Abrahæ: nam ibi erat Samuel, qui vir iuſtus
erat: & ob hoc arguit Aug. ꝙ nõ fuerit Samuel iſte,
qui locutus eſt, ſed Dæmon, quia aliàs non dixiſſet,
F ꝙ futurus eſſet Saul in parte ſua, cũ eſſet vir iniquus:
de hoc habetur 18. de Ciuitate Dei, & i Decretis, 26.
q. 5. cap. nec mirum. Sed non conuenit expoſitio: q̃a
ſolum volebat hic Samuel indicare mortem Saulis,
& filiorum eius: de loco autem, in quo manſuri erãt
poſt mortem, non multum attinebat: ideo non pro
cedit ratio ſua. Item quia dato, ꝙ Saul diceretur ven
turus in partem Samuelis non erat magnum incon
ueniens: ſaltem ſecundum multorum poſitionem,
qui dicũt Saulem ſaluatum fuiſſe, ſic enim exponit
Ra. Dauid Kimhi. ſ. mecum eritis. ſ. in parte ſancto-
rum: dicit enim, ꝙ ſaluatus eſt Saul, quia cum ſciret
ſe moriturum, tamen voluit ire ad bellum, non for-
midans mortem. Item quia confeſſus fuit delictum
G ſuum. ſ. quia Deus non exaudiebat eum per ſacerdo
tes, nec prophetas, nec ſomnia, in quo profitebatur
ſe meruiſſe hæc: de hoc tamen quid verum ſit, infra
cap. vltimo declarabitur. *Sed, & caſtra Iſrael tradet Do-
minus in manu Phyliſthim tecum*, id eſt, non ſolum tu peri
bis, ſed etiam Iſraelitæ tecum, non quidem, ꝙ perie
rint omnes, qui erant in caſtris, ſed dicuntur tradita
caſtra, inquantum præualuerunt Philiſthin contra
Iſrael, & occidentes aliquos ipſorum, reliquos fuge
re compulerunt, diripueruntque ſpolia fugentium
occiſorum: nec ſolum hoc, ſed etiã Iſraelitæ, q̃ erãt
prope terram Philiſthinorum, deſeruerũt ciuitates
ſuas, & fugientes iuerunt ad alia loca: Philiſthini au-
tem venientes, habitauerunt in illis, vt patet. j. c. vlt.

*Verba Samuelis ad Saulem, quòd cras moriturus eſſet, quomo-
modo dicta ſunt. Quæſtio XXXXI.*

QVAERET aliquis, quomodo ſtant iſta verba
prophetæ. ſ. Cras tu, & filij tui mecum eritis:
nam poterant iſta eſſe falſa, vtpote, ſi Saul nollet ire
in bellum, nam tunc non occideretur à Philiſthinis
ſequenti die. Aliquis reſpondebit, ꝙ iſta verba intel
ligebantur conditionaliter: Cras tu, & filij tui mecũ
eritis. ſ. ſi ad bellum ire volueris: ideo quanquam nõ
iret Saul ad bellum, non eſſent falſa: iuit autem, ideo
completa ſunt. Sed hoc non ſtat, quia iſta verba non
dicta ſunt conditionaliter, ſed abſolutè. Aliquis ta-
I men dicet, ꝙ ſunt intelligenda conditionaliter, q̃q̃
non exprimatur conditio, ſicut intelligũtur omnes
aliæ prophetiæ comminatoriæ, vel promiſſoriæ. Sed
non ſtat, quia in prophetijs intelligitur conditio. ſ. ſi
res manſerit in eodem ſtatu, ſiue in bono, ſiue in ma
lo, vt patet Iere. ca. 18. vbi Deus promittit bona ali-
cui genti; & ſi illa peccet, ſubito Deus facit contra-
rium: comminatur quoque mala alicui genti. & ſi il
la pœniteat, ſubito Deus conuertit in bonũ. In Sau-
le autem non erat ſic: quia iſtæ pœnæ denunciabant
futuræ pro peccatis præteritis, de quibus Saul non
dolebat: ideo implenda erat prophetia, cum mane-
ret idem ſtatus: præſertim quia dato, ꝙ Saul doleret
de præteritis, cũ tamen tanta eſſent facinora, Deus
K non remitteret ei pœnam, ſed culpam. Dicendũ igit.
ꝙ iſta prophetia ſine conditione accipienda eſt, &
continet veritatem neceſſariam. ſ. ꝙ neceſſe erat, ꝙ
Saul, & filij ſui morerentur ſequenti die. Cũ aũt dr̃,
ꝙ Saul poterat hoc declinare, non eũdo ad bellum:
dicendũ, ꝙ verũ eſt, ꝙ ipſe poterat velle non ire ad
bellũ: Deus tamen ita inclinauerat voluntatem eius
ad eũdum ad bellũ, ꝙ nullo modo declinaturus erat
ad contrarium: ideo voluntas Saulis indeflexibilis
erat: & ſic neceſſariò impleretur id, quod dicebat Sa
muel. Nec tamen per hoc tollebatur libertas arbi-
trij Saulis, quia ſic eſt in ſanctis, in vita æterna, quia
voluntates eorum ſunt determinatæ ad vnam par-
tem contradictionis, ꝙ impoſſibile eſt, ꝙ aliã velint,
hoc

hoc tamen non tollit libertatem eorum, quia pu-
rior libertas arbitrij eſt in vita æterna, q̃ hic, quod
prouenit ex hoc, qa volūtas naturaliter determina-
tur ad bonum, quod eſt obiectum ſuum: & ſicut de
qualibet alia potentia impoſſibile eſt, quòd tranſcē-
dat obiectum ſuum, vt ꝙ viſus videat ſaporem, vel
auditus audiat colorem, ita de voluntate impoſſibi
le eſt, ꝙ velit malum, ſi cognouerit illud, quia exce-
dit obiectum ſuum: ideo ſi intellectus noſter nunq̃
erraret iudicando, nunquam voluntas eligeret ma
lum, & ſi aliquando reduceretur intellectus noſter
ad talem ſtatum, ita, vt impoſſibile eſſet eum errare
circa ea, quæ cognoſcit, impoſſibile erit volūtatem
noſtram aliquod malum velle: & tamen per hoc nō
fit aliqua mutatio in voluntate, ſed ſolum in intelle
ctu. In vita autem æterna Deus illuminat intellectū
cuiuſlibet ibi exiſtentis lumine clariſſimo: ita, quòd
impoſſibile ſit eum errare in iudicando: ideo impoſ
ſibile eſt eum poſt hoc peccare, vel male velle: & ita
eſt confirmatio, per quam nihil detrahitur volunta-
ti de libertate, cum nihil in ea mutetur: ſed ſolum
in intellectu ponitur quædam perfectio. Ita autem
poterat hic facere Deus de Saule ſ. ꝙ moueret intel
lectum ſuum ad intelligēdum, ꝙ ire in bellum erat
bonum, & non ire illùc erat peſſimum: data autem
hac intellectione, neceſſe erat, quòd Saul vellet ire
in bellum: quia dato contradictorio, ſequeretur, ꝙ
intelligeret peſſimum eſſe non ire in bellum, & ta-
men vellet non ire: & hoc eſt, ꝙ voluntas velit ma-
lum cognitum, & ſub ratione mali, quod eſt impoſ-
ſibile: ideo neceſſe erat, ꝙ vellet illùc ire: nec tamen
propter hoc tollebatur liberum arbitrium, quia nul
lus cogebat voluntatem ſuam: & iſtud factum eſt .ſ.
ꝙ Deus fecerit, ꝙ Saul intelligeret, bonum eſſe ire
in bellum. Aliter dici poteſt, ꝙ iſta prophetia erat ne
ceſſaria: quia dato, ꝙ Saul nollet ire in bellum. com-
pelleretur. ſ. quia ēt ſi ipſe vellet fugere, Deus immit
teret Philiſthinos ſequenti die per terram Iſrael, &
venientes ad locum, in quo eſſet Saul, occiderent eū
bellādo: ſic. n. facit Deus de homine, quod vult, ſicut
fuit ſupra ca 23. de Saule: nā ipſe volebat capere Da-
uid, & iam capturus erat: miſit autem ſubito Deus
nuncium de aduentu Philiſthinorū, & coactus fuit
deſiſtere à perſecutione Dauid. *Statimque Saul.* Hic po
nitur quartum .ſ. Saulis debilitatio, vel deſperatio:
nam auditis tantis malis, viribus deſtitutus eſt. *Ceci-
dit porrectus in terram*, ideſt, ſtatim, vt audiuit verba Sa-
muelis ſupra poſita, cecidit in terram: non. n. valuit
ſe ſuſtinere, & cecidit porrectus, ideſt, extentus ſ. to-
to corpore: in quo ſignificatur magnitudo caſus. ſ.
quia non inclinauit caput ſolum, vel aliqualiter ꝓ-
cubuit, ſed toto corpore in terra proſtratus eſt. ſ. qa
in nulla parte corporis manſerant vires ex duobus
cauſis ſequentibus. In Hebrço dicitur: *Pleno ſtatu*, vbi
nos dicimus, porrectus .ſ. ꝙ cecidit Saul in toto ſta-
tu, ideſt, in toto corpore proſtratus: quia non ſolum
cecidit inclinans ſe ſuper manum, vel genua, quia
hoc accidit illis, qui habent aliquas vires ad ſuſtentā
dum ſe: in Saule autem omnes vires defecerāt, ideo
pleno ſtatu cecidit, ꝙ litera noſtra ſignificat, dicens:
porrectus, ideſt, extentus totus per terram ſecundū
longitudinem corporis ſui. Sciendum autem, quòd
Saul à principio, cum venit Samuel, inclinauit ſe ad
terram, & adorauit, vt patet ſupra: poſtea autem ſur
rexit, & ſtabat recto corpore quando loquebatur
ei Samuel, cùm autem finiuit Samuel verba, cor-
ruit Saul in terram toto corpore: & non potuiſ-
ſet ſic corruere, niſi erectus eſſet. *Exſtimuerat enim
verba Samuelis*, iſta eſt vna cauſa, quare corruit:
concepit enim tantum timorem, quantum nun-

A quam habuit: & hoc, quia prænunciabatur ſibi vlti-
mum terribilium, ſcilicet, mors ſua, & filiorum, &
deletio caſtrorum. Secundò, quia iſta verba videban
tur ei ineuitabilia: nam ſi alius vir dixiſſet ea, q ſuiſ-
ſet paruæ auctoritatis, non credidiſſet Saul plenè:
ideo non tantum timuiſſet: nunc autem cum dixe-
rit illa Samuel, non dubitauit, quia nunquam reper
tum eſt mendacium in verbis Samuelis, vt patet ſu-
pra cap. 3. & omnia, quæ dicebat, abſque ambiguita-
te veniebant, ſupra cap. 9. *Et robur non erat in eo*. Iſta eſt
ſecunda cauſa, quare corruit, ſcilicet, quia non habe
bat robur ad ſe ſuſtentandum: nam etiam ſi nimis
timuiſſet, non corruiſſet tam grauiter pleno ſtatu, ſi
habuiſſet vllas vires. *Quia non comederat panem tota illa
B die*, ideſt, quia nihil comederat. Nomine panis intelli
gitur hic quidquid manducari poteſt, ſicut patet ſu-
pra cap. 14. vbi nomine panis, intelligitur mel: nam
dicitur: Maledictus, qui manducauerit panem vſq;
ad veſperum, & Ionathas comedens modicum mel
lis, incidit in maledictionem: ꝙ etiam patet, quia da
to, quòd Saul non comediſſet panem die illa, ſi ta-
men comediſſet carnes, vel aliqua alia nutritiua, poſ
ſet habere vires, ſed nihil comederat: dicitur autem
tota die illa, quia iam erat nox quando iſta fiebant,
& quando venit Saul ad pythoniſſam, vt patet ſu-
pra: fortè autem receſſerat in aurora, vel per noctē
de caſtris, &, vt non cognoſceretur, non declinaue-
rat ad aliqua loca ad ſumendum cibum, & ſic ipſe,
C nec viri ſui, non comederant die illa. *Ingreſſa eſt itaque
mulier ad Saul*. ſ. nunc erat Saul proſtratus in terram,
& receſſerat Samuel, qui reſpondebat ei: pythoniſ-
ſa autem non fuerat præſens quando reſpondebat
Samuel: ſed immediatè, vt ille venit, & ſciuit eum
Saul eſſe præſentem, receſſit pythoniſſa: quia nole-
bat Saul, quòd aliquis audiret quid erat, quod loque
batur ei Samuel: decedente autem Samuele, ingreſſa
fuit ad locum, in quo erat Saul. *Conturbatus enim erat
valde*, ideſt, in magna turbatione erat, ita vt penè eſ-
ſet extra ſe, & non maneret ei mens, nec robur, iace-
batque extentus in terram, ſicut prius. Quod patet,
quia mulier orauit ipſum nimis, & ſerui ſui, vt co-
mederet, & poſtea dicitur: Tandem audita voce eo-
D rum, ſurrexit de terra, & ſedit ſuper lectum: ergo in
terra erat nunc, quando introiuit mulier. *Dixitque
ad eum*. Hic ponitur magna vrbanitas pythoniſſæ,
quæ orauit Saulem nimis, & ſatis pulchrè, quod ſu-
meret cibum, & vnicum vitulum paſcualem, quem
habebat, occidit ad parandum ei cibos: vnde de lau-
de eius dicit Ioſephus 6. Antiquitatum in fine. Iuſtū
eſt laudare mulieris largitatem, quæ licèt eius cau-
ſa, regis fuiſſet compulſa exercere prauitatem, dum
adueniſſet domum eius, quem nunquam viderat
prius: non habuit memoriam mali vituperando
eum, qui eius prohibuerat diſciplinam, nec aduer-
ſata peregrinum, cum quo conſuetudinem nequa-
quam habuerat: ſed cōdoluit, & conſolata eſt, dum
E eum cognouiſſet regem, & quod ei ſolum in pau-
pertate fuerat. hoc libenter, hilariterque conferre-
bat: non munus aliquod ab ipſo expectans, quem
proximè moriturum agnouerat. *Ecce obediui ancilla
tua voci tuæ* ideſt, ego, quæ ſum ancilla tua obediui ti-
bi, vocando Samuelem, quem iuſſiſti vocari. *Et po-
ſui animam meam in manu mea*, ideſt, poſui me in peri-
culo mortis, ſcilicet, inuocando Samuelem: quia
per hoc merebar mortem, ſciens, quòd ſi cogni-
tum eſſet apud aliquos, occiderer: & tamen propter
te non curaui de periculo: debes ergo tu aſſentire
mihi parua petenti. *Et audiui ſermones tuos, quos locu-
tus es ad me*, ſcilicet, ſermones de inuocando Samue-
lem: & eſt repetitio ſuperioris ſententiæ. *Nunc igitur*

audi, & tu vocem ancillæ tuæ.i. ideo iuſtum eſt, ꝙ nunc tu audias vocem ancillæ tuæ.ſ. faciendo id, quod ego oro. *Et ponam ante te bucellam panis*.i. ponam modicum de cibo, vt comedas, antequam recedas. Fuit locuta humiliter mulier, diminuendo res ſuas: quia non erat ipſa poſitura bucellam panis coram Saule, ſed poſuit abundantiſſimas epulas.ſ. quia occidit vnum vitulum paſcualem, quem ſolum habebat, vt patet infra. *Vt comedens conualeſcas*. i. nimis es nunc deſtitutus viribus, comede ergo, & conualeſces. *Vt poſſis iter facere*.i. vt poſſis ambulare, redeundo in caſtra: ſciebat enim mulier, ꝙ Saul volebat redire in caſtra, & tamen non potuiſſet iter agere, niſi comediſſet: ideo compulit eum comedere. In Hebræo habetur. *Quando iter feceris* ſ. vt conualeſcas, quando feceris iter, quod ad idē redit. ſed aptius poſuit litera noſtra, quia Saul non debebat conualeſcere, quando ageret iter, ſed ad agendum iter. *Qui rennuit, & ait: non comedam*.i. non volebat Saul comedere, & hoc præ magnitudine triſtitię, & deſperatione. quia iam deſperabat de ſalute ſua poſt verba Samuelis.

An Saul peccaſſet, ſi non comediſſet, & permiſiſſet ſe mori fame. Quæſt. XLII.

QVAERET aliquis, an Saul peccaſſet, ſi noluiſſet comedere, ſed permitteret ſe mori fame, cum ſequenti die occidendus eſſet à Philiſthinis. Aliquis dicet, ꝙ non peccaret: quia cibus eſt ad continuandam, & extendendam vitam: Saul tamen, dato ꝙ comederet, non poterat viuere, niſi vſque ad ſequentem diem, quia tunc occidendus erat: & hoc ipſe cognoſcebat certiſſimè, cum dixiſſet Samuel: iō ſuperfluum erat, ꝙ comederet. Reſpondendum eſt, ꝙ peccaſſet Saul, ſi noluiſſet comedere: quia ſic ipſe ſe occideret: ſpontaneus tamen occiſor ſuiipſius nimis culpabilis eſt: ideo non licebat ei, ſe fame occidere. Cum autem obijcitur, ꝙ etiam ſi comederet, ſequenti die moriturus erat, concedendum eſt. Sed dicendum, ꝙ quanquam aliquis ſciat, ſe occidendum eſſe ab aliquo certiſſimè, morte duriſſima: nō debet ſeipſū occidere, vt acerbos euadat dolores: ꝙ.n. aliꝰ occidat ipſum, ad eū nō ptinet: qa ipſe nihil peccat: ſi autem ipſe ſeipſum occidat, tota culpa ipſius eſt, cum ipſe agat quidquid fit. Saul igitur nihil peccabat, ꝙ occideretur à Philiſthinis: peccaret autem, ſi ſeipſum occideret: ideo peccaret, ſi non comediſſet, cū certiſſimè ex hoc moreretur. *Coegerunt autem eum ſerui ſui, & mulier*.i. quanquā rennueret comedere: tamen ſerui ſui compulerunt, ꝙ comederet. Non fuit autem illa compulſio ſimpliciter, ſed compulſio p magnas preces.ſ. ꝙ tantum orauerunt, & iniecerūt manus in eum, modo ſupplicantis, ꝙ induxerūt eū, vt comederet. Quod patet, quia dicitur immediatè in litera: & tandem audita voce eorum, ſurrexit de terra: ergo non coactus egit, ſed quia voluit exaudire preces. Simile habetur Lucæ ca. vlt. cùm dicitur de duobus diſcipulis: Et coegerūt illum, dicētes, mane nobiſcum: illi tamen non coegerunt Chriſtū ſimpliciter, ſed precibus eum tenuerunt. *Et tandem audita voce eorum*.i. ad vltimum Saul audiuit voces ſeruorū ſuorum, & pythoniſſæ.ſ. quia illi orabant, vt ſumeret cibū, & ſic fecit. *Surrexit de terra, & ſedit ſuper lectum*. Erat enim proſtratus in terram, quando loquebatur ei mulier, & ſerui ſui, nolens aliquid agere, ſed iacere in terra, præ deſperatione, & anguſtia: perſuaſus autem, & confortatus vocibus eorum, ſurrexit de terra, & ſedit ſuper lectum, quia debilitatus erat, vt ibi maneret, dum mulier parabat cibos. *Mulier autem illa habebat vitulum paſcualem in domo*.i. habebat vnū vitulū

F pinguem, vel paſcualem.i. quem paſcebat in domo: quia ibi dabat cibos illi, nec egrediebatur in agros, vt pinguior eſſet. *Et feſtinauit, & occidit eum*.i. cum feſtinatione magna occidit illum, & parauit. Hoc erat propter duo. Primò, quia Saul erat nimis debilitatus, cū non comediſſet tota die illa, vt patet ſupra: ideo voluit cito parare cibos, ne magis debilitaretur. Secundo fecit hoc, quia Saul volebat recedere velociter, vt rediret in caſtra: nam tota illa nocte ambulauerunt, vt patet infra, ideo volebat cito expedire, ne tæderet Saulem magnæ moræ. *Tollensque farinam miſcuit eam*.i. mulier illa, non habebat tunc panes p Saule, & ſeruis eius: ideo cito miſcuit farinam aqua, & confecit inde panes. *Et coxit azyma*.i. fecit panes azy-
G mos.i. non poſuit mulier illa, fermentum in maſſa, ne cogeretur expectare magno ſpatio, quouſque panes fermentati, apti eſſent ad coquendum: ſed formauit eos de maſſa, nō fermentata, vt mox formati, coqui poſſent, & non cogeretur expectare Saul. *Et poſuit ante Saul, & ſeruos eius*.i. carnes vituli paratas, & panes azymos poſuit ante Saulem, & ſeruos ſuos, vt comederent. *Qui cum comediſſent*.ſ. cum velocitate: qa ſuſpirabant ad ambulandum. *Surrexerunt* ſ. à menſa de domo mulieris: nam non dormierunt tota nocte illa. *Et ambulauerūt per totam noctem illam*.ſ. venerunt ad mulierem per noctem, & vocatus fuit Samuel p noctem: Saul quoque, & viri ſui comederūt, in quibus oībus tranſiuit aliqua pars noctis; deinde p totā
H noctē ſequētē ambulauerūt, vt venirēt cito ī caſtra.

Quare ambulauit Saul tota nocte non expectans diem. Quæſtio XLIII.

QVAERET aliquis, quare Saul, & viri ſui ambulauerunt tota nocte, & non expectauerunt ad ſequentem diem. Dicendum, ꝙ hoc fecit Saul, vt lateret factum ſuum eos, qui erant in caſtris: ſicut.n. quando exiuit de caſtris, mutauit habitum, vt non cognoſceretur, & vt non putaretur ipſe recedere, & aſſumpſit ſolum duos viros ſecum, vt patet ſupra: ita & nunc in reditu, voluit, ꝙ non cognoſceretur, qn̄ introibat in caſtra: melius autem hoc per noctē fa-
I cere poterat, q̄ per diem: ideo ambulauit tota nocte, vt per noctē ingredereī in caſtra: hoc tenet Magr̄ in Hiſtoria ſcolaſtica. Fecit ēt iſtud, vt nō cognoſcereī in itinere: nam præcedenti die, quando venit ad mulierem in Endor, non comedit tota die, vt patet ſupra in litera, & hoc videtur factum, vt nō declinaret ad aliquem locum, ne ibi cognoſceretur: nunc autē per noctem, à nullo videretur: ideo voluit ambulare in nocte. Aliter dici pōt, ꝙ hoc fecit, ne Philiſthini irruerent in caſtra, ipſo abſente: nam cùm receſſit de caſtris, locauerant iam Philiſthini caſtra, & putauit, ꝙ vellent Philiſthini immediatè pugnare: ſi autem Saul ibi non eſſet, Iſraelitæ non auderent inſtruere aciem, & timerent, tanquam non habentes
K Dominum: & quia prope erat, vt Philiſthini bellum committerent, voluit per totam illam noctē ambulare, ne ſi ſequenti die recederet de Andor, vbi erat Pythoniſſa: prius Philiſthini inirent bellū, & diſpergeretur Iſrael, quàm veniret Saul in caſtra. Aliter dici poteſt. ꝙ hoc faciebat Saul, quia inſtigabatur à Deo: volebat enim Deus, ꝙ Saul periret in bello, ſequenti die, ſicut dixerat Samuel.ſ. Cras tu, & filij tui mecum eritis: & quia ſi expectaſſet Saul, vſque ad auroram, vt recederet de Endor, vbi erat Pythoniſſa, prius fugerent Iſraelitæ de acie, q̄ accederet Saul ad caſtra, & non moreretur in bello: Deus inſtigauit ipſum, vt illa nocte tota ambularet, ad veniendum in caſtra.

Quare

Quare ſerui Saulis permiſerunt eum venire in caſtra.
Quæſtio XLIIII.

QVAERETVR vlterius, quare ſerui Saulis, & mulier permiſerunt eum venire in caſtra, cum Samuel prædixiſſet, ꝙ moriturus erat Saul ſequenti die. Reſponderi poteſt, ꝙ ſerui Saulis, & mulier non cognouerunt, quid Samuel dixerit Sauli: quod apparet, quia quando loquebatur Samuel Sauli, & cecidit in terram Saul, non erat Pythoniſſa præſens: ſed dicitur, ꝙ ingreſſa eſt ad eum poſtea, vt patet ſupra, ergo ipſa non audierat. De ſeruis autem Saulis veriſimilius eſt, ꝙ non audierint, quia ſi Saul nolebat, ꝙ pythoniſſa, quæ ſuſcitauerat Samuelem, eſſet pſens, quãdo ipſe quæreret à Samuele: quãtominus vellet ſeruos ſuos eſſe præſentes, qui nihil ad hoc pertinebant? Sed obijcietur, ꝙ mulier, & ſerui Saulis cognouerunt, quid dictum fuit Sauli: quia ipſi inuenerunt eum iacentem, totum extentum per terram, & erexerunt eum, & precibus coegerunt, vt comederet, ergo ſciebant eum eſſe in maxima amaritudine. Dicendum eſt, ꝙ ſerui Saulis, & mulier inuenientes ipſum in terra, cognouerunt aliquod reſponſum durum ei fuiſſe factum, propter quod erat in anguſtia: neſcierunt tamen, quid illuc eſſet: ipſe verò reuelare noluit, ne ſuos faceret deſperare, quia ſic facilius fugerent à facie Philiſthinorum: ideo non curauerunt ſuadere ei, ne iret in caſtra, quia ſi ipſe non iret, periret populus: ideo nullum malum accidere poterat maius, quàm abſentia ſua de caſtris, niſi ipſe certiſſimè moriturus eſſet; & quia hoc non cognouerunt, non diſſuaſerunt ei ire. Aliter dici poteſt, ꝙ ſerui Saulis, non putauerunt eum corruiſſe in terrã, propter aliquod malum reſponſum, ſed ex apparitione facta: quia iſtæ viſiones ſurgentium, ſolebant eſſe terribiles, vnde non ſuſpicati ſunt aliquod malum, ꝑꝑ quod deberent diſſuadere Sauli ire in caſtra.

An Saul peccauit eundo in caſtra, cùm ſciret ſe ibi moriturum.
Quæſtio XLV.

QVAERET aliquis, an Saul peccauit eundo in caſtra, cum ſciret ſe ibi moriturum. Aliquis dicet, ꝙ ſic: quia ſicut, ꝙ quis ſeipſum occidat eſt graue peccatum: ita ꝙ morti certiſſimè, ſe exponat, peccatum eſt: ſed Saul ſciebat certiſſimè, ꝙ moriturus eſſet ſequenti die in caſtris: ergo eundo illuc, peccabat. Reſpondendum, ꝙ non peccauit: quia cum qs agit, ꝙ eſt ex officio ſuo, ea intentione, qua debet, non peccat: Saul autem erat rex, & ex conditione ſtatus ſui incumbebat ei, ꝙ ipſe ageret bella pro Iſraelitis, exponendo ſe contra hoſtes: nunc autẽ Philiſthini bellum inſtaurauerant contra Iſrael: ergo nõ peccabat Saul eundo illuc: quia ideo ibat, vt populus non periret. Cum autem obijcitur, ꝙ exponebat ſe morti certiſſimæ: & ex hoc peccabat. Dicendum, ꝙ non peccauit, quia exponere ſe morti eſt, quando quis poteſt eſſe extra periculum mortis, & cõſtituit ſe in periculo: de Saule vero non erat ſic, quia dictũ fuerat ſibi: Cras tu, & filij tui mecum eritis: ex quo ipſe putabat, ꝙ neceſſe erat ſic fieri, cùm Samuel nõ poſſet mentiri: ideo dato, ꝙ vellet fugere, eundo in aliũ locũ, putabat ſe non poſſe euadere mortem, qa illuc mitteret Deus Philiſthinos, qui occiderent eũ, cùm verbum Domini non poſſit permutari: quia igitur vbicũque eſſet, moriendus erat, voluit potius mori glorioſè in bello, quàm ignominioſam mortẽ ſuſcipere, fugiendo. Aliter dici poteſt, ꝙ verum eſt, quòd qui ſe exponit morti peccat, ſi non ſit talis actus, in quo ex officio ſuo, vel ex ꝓfeſſione, ſe morti exponere cogatur: quia tunc, non peccat, ſed magis poterit mereri: ſicut eſt in confeſſione fidei: quia ſi perſecutores Eccleſiæ quærãt ab aliquibus, an ſint Chriſtiani, & ipſi ſubticendo poſſint euadere: ſi autẽ reſpondeant ſe eſſe Chriſtianos, occidentur: ſi ſubticeant, ita ꝙ perſecutores intelligant eos eſſe infideles, peccant, & tenentur potius ſe tradere morti certiſſimæ, confitentes ſe eſſe Chriſtianos: Ita in Saule erat: quia ſicut competit Chriſtiano, ex profeſſione fidei, non negare Chriſtum, directè, vel indirectè, loquendo, vel tacendo, etiam ſi mori oporteat: ita cõpetebat Sauli, quia rex erat, non negare auxiliũ ſubditis ſuis, qui in acie conſtituti erant, etiam ſi ſe periclitaturum cognoſceret.

An tenebatur Saul ire in caſtris quamuis ſciret ſe moriturum. Quæſt. XLVI.

QVAERETVR vlterius, an Saul tenebatur venire in caſtra populi, cognita morte ſua. Aliqs dicet, ꝙ non: quia quanquam Saul non peccaret, eũdo in caſtra, ſciens ſe occidendum, tamen non tenebatur ire illuc. In contrarium videtur, ꝙ teneretur: quia Sauli competebat ex officio, & dignitate, pugnare pro Iſrael: & quia nunc caſus ſe offerebat, cõgregatis Philiſthinis, tenebatur ire ad pugnam: quãq̃ cognoſceret ſe moriturũ in illa: nam Saul erat rex: ſunt autem reges patres, & paſtores populi, ſicut ait Homerus in Iliade: & Ariſt. Ethicorum li. 8. paſtor tamen, qui bonus eſt, dato caſu, debet ponere animã ſuam, pro ouibus ſuis, vt patet Io. c. 10 & ſi viderit lupum venientem, & fugiat, non eſt paſtor, ſed mercenarius, eo. ca. ergo Saul, qui paſtor erat, tenebatur ſe ponere ad mortem pro Iſraelitis. Item negligentia prælati, vel Domini, per quam ſubditi pereunt, eſt peccatum mortiferũ in eis, cum Deus dicat, Ezech. ca. 3. ꝙ ſanguinem illorum. qui pereunt requiret de manu ſua: Saul autem erat Dominus Iſraelitarum, & per abſentiam eius, perirent caſtra: ergo peccaret, ſi non iret illuc. Sed aliquis obijciet, ꝙ etiam ſi Saul non iret in caſtra, ſemper caſtra peritura erant, quia Samuel dixerat: Cras tu, & filij tui mecum eritis, ſed & caſtra Iſrael tradet Dominus in manus Philiſthin, vt patet ſupra: ergo nihil proficiebat, ꝙ iret in caſtra Saul: & conſequenter, ſi non iret illuc, non peccaret. Reſpondendum, ꝙ quanquam caſtra tradenda erãt in manus Philiſthijm, præſente Saule: tamen facilius traderentur, ſi ipſe non iret in caſtra: nam ſi ipſe iret, traderentur caſtra pugnando: quia Iſraelitæ haberẽt aliqualiter animum pugnandi, præſente rege, & nõ nocerent eis nimis Philiſthijm. Si autem Saul abſens eſſet, illi concepto timore, non auderent pugnare, & perirẽt plurimi: tenebatur ergo Saul ire in caſtra, ne ipſo abſente, multi perirent. Aliter dici poteſt, ꝙ dato, ꝙ Saul ſciret, ꝙ ipſo pſente in caſtris, plures morituri erant, quàm ipſo abſente: adhuc tenebatr ire in caſtra: quia illi, qui morerentur eo abſente, perirent culpa eius, quia non habebant rectorẽ: qui aũt morerent̃ eo pñte, non perirent culpa eius: ſed Deus volebat illos tradere in manus Philiſthinorũ, ideo ire tenebatur ĩ caſtra, ne peccaret: quia ipſe aſpicere debebat ad id, quod directè pertinebat ad ipſum, potius, q̃ ad bonum, vel malum, qd̃ veniret ꝑ accidens.

An Saul deſperauerit eundo in caſtra.
Quæſt. XLVII.

QVAERETVR vlterius, an Saul deſperauerit, eundo in caſtra Iſrael. Aliquis dicet, ꝙ ſic, qa quando aliqui exponunt ſe ad mortẽ, ſi laudabiliter

hoc

hoc agunt, quanquam pericula durißima ſint, tamē putant aliquo modo poſſibile eſſe, ꝙ euadant, & ſic ſunt confidentes, & bonę ſpei, quod pertinet ad fortitudinem: Saul autem non expectabat aliquo modo ſe poſſe euadere, cùm denunciaſſet ei Samuel, ꝙ cras ipſe, & filij ſui morituri eſſent: ideo deſperabat, eundo ad bellum. Dicendum, ꝙ Saul non deſperabat, ſed potius agebat laudabiliter. Sed conſiderandum eſt ad ſciendum quomodo aliquis dicitur deſperare: nam ille propriè deſperat, qui non agit pro ſeruanda vita quanta (ſalua honeſtate) agere poteſt: hoc autem dupliciter accidere poteſt. ſ. quia, aut quādo aliquis ſcit, ꝙ neceſſe eſt ipſum mori, aut quando dubitat, vel ſcit, ꝙ non eſt neceſſe Si enim aliquis putet non eſſe neceſſarium, ꝙ moriatur, & conſeruata honeſtate, poſſit viuere, & exponat ſe certißimæ morti, deſperat: quia nō agit quantum agere poteſt pro conſeruanda vita, ſalua honeſtate: & hoc non pertinet ad Saulem, cùm ipſe ſciret neceſſe eſſe ipſum mori. Si autem mors neceſſaria ſit, ſtat dupliciter: qa aut aliquis mori debet, quia eſt in poteſtate alicuius, contra quem reſiſtere non poteſt, quia iam deprehenſus eſt: vel ſcit mortem neceſſariam, quia pugnaturus eſt contra aliquos, & tamen denunciatum eſt ſibi certiſſimè, ꝙ moriturus ſit pugnādo. Primo modo nō poteſt accipi ſpes, nec deſperatio, ſicut ſupra. quia ibi nihil habet, quid faciat pro defendenda vita, cùm ex hypotheſi conſtet, ꝙ ipſe iam nihil poſſit agere ad euadendum mortem, ſed penitus ſit in poteſtate alterius. Accipitur ibi ſpes, & deſperatio proportionaliter, ſcilicet, reſpectu vitę futurę. ſ. ꝙ ſicut, qui agit quantum poteſt pro conſeruanda vita, iſta, ſalua virtute, & honeſtate, dicitur ſperans, vel confidens. & qui non agit hæc, dicitur deſperans: ita qui conſtitutus eſt in articulo mortis, & non curat agere, quantum potuerit pro vita æterna acquirenda, vel putat impoßibile eſſe eam acquiri, deſperat. Qui autem dolet de commiſſis, & credit poſſe habere vitam æternam, agitque quantum in ſe eſt, videt ſperans. Ad hanc partem non pertinet Saul, quia q̄q̄ ſciret mortē ſuam eſſe neceſſariā, non erat in poteſtate alterius, ita ꝙ nihil poſſet agere pro conſeruanda vita. Si aūt ſciat aliquis mortē neceſſariā, ita ꝙ reuelatū ſit ſibi, ꝙ certiſſimè moriturus eſt in bello, dr̄ eſſe confidens, vel ſperans, ſi fortiter pugnat, quātū valet, pro defendenda vita, q̄q̄ ſciat mortē eſſe neceſſariā. Si aūt, cognito mortē eſſe neceſſariam, permittat ſe occidi, nihil pugnans, aut ſeipſum occidat, dr̄ deſperare. Nunc aūt non poteſt dici de Saule, ꝙ deſperabat: quia q̄n ibat in bellum, ibat animo fortiter pugnandi contra Philiſthinos: & ſic poſteà pugnauit, quouſq; totum pondus belli verſum eſt ſuper eum, & incubuit ſuper gladium, & mortuus eſt, vt patet inf. c. vlt. An tunc deſperauerit, declarabitur inf. vlt. c. nunc tñ q̄n ibat in caſtra Iſrael, non deſperabat, qa ibat aīo defendendi ſe, & pugnādi quantū poſſet. An vero Saul laudabilis fuerit, eundo in bello, cùm ſcieuerit ſe ibi occidendum, declarabitur inf. cap. vlt.

Quo aliquis dicitur deſperare

CAPITVLVM. XXIX.

CONGREGATA ſunt ergo Philiſthijm vniuerſa agmina in Aphec, ſed & Iſrael caſtrametatus eſt ſuper fontem, qui erat in Iezrael. Et ſatrapæ quidē Philiſthijm incedebant in centurijs, & millibus.

F Scriptus eſt in ſuperioribus quidā belli apparatus: hic deſcribitur ipſius Dauid de caſtris Philiſthinorū receſſus. Et diuidit̄ in duo, quia primò ponitur Dauid receſſus. ſecūdò ex receſſu ſuo quidam emergēs caſus, ſequenti c. Prima in duas. primo rex Achis pp Dauid à Philiſthinis reprehenditur: ſecundò Dauid, de caſtris Philiſthinorum in Siceleg mittitur, ibi. *Vocauit ergo Achis.*

An ordo ſit continuus. *Queſt. I.*

QVAERET aliquis circa primum: an ea, quæ habentur hic, ſint continuata ad præcedentia, vel ſit ordo mutatus, & an fuerint facta iſta immediatè G poſt præcedentia, vel magno tempore poſt Reſpondendum, ꝙ hic non eſt mutatio ordinis: quia in principio cap. præceden dicebatur, quomodo Philiſthini præparabant ſe contra Iſrael: hic autem dicit, quomodo iam congregati conuenerant in caſtra, & miſerūt Dauid de caſtris in Siceleg: & ſic neceſſe eſt, ꝙ fuerit prius, quod habetur prec. c. quàm quod habetur hic, ſaltem prima pars eius. Cum autem dicitur, an intercideri aliquantum tempus inter iſta. Dicendum, ꝙ non potuit eſſe tempus aliquorum dierum, ſaltem inter id, quod habetur in fine præcedentis c. & ea, quæ habentur hic: nam poſt ea, quæ habentur præcedenti cap. fuit bellum ſequenti die, & mortuus eſt Saul: quia dicitur præcedenti c. Cras H tu, & filij tui mecum eritis: neceſſe eſt igitur, ꝙ inter ea, quæ habentur hic, & præcedenti c. in fine, nihil intercideret. Vel ſi aliqui dies interciderunt, Dicendum, ꝙ prius fuerunt ea, quæ habentur præcedenti cap. in fine, quàm hic: quia ibi dicitur: Cras tu, & filij tui mecum eritis: neceſſe eſt igitur, ꝙ illud fuerit ſolum vna die ante bellum: & ſic tenēdum eſt, ꝙ prius miſſus fuit Dauid de caſtris Philiſthinorum, quàm Saul conſuleret pythoniſſam: quia tamen iſta quaſi ſimul facta ſunt, non curauit multum ſcriptura de ordine eorum: precipuè, quia impoſſibile eſt, obſeruare ordinem naturalē in omnibus narrationibus, alioquin tota pulchritudo narranda periret, & totū negocium, quod narratur, in mille minutias diuide-I tur, cum natura rerum multas ſimul res geri patiat̄: multas autem ſimul narrari eſt impoſſibile: ideo introducta fuit anticipatio, & recapitulatio in narrandis rebus, quæ neceſſaria eſt, & etiam multum ꝓdeſt. *Congregata ſunt ergo Philiſthijm vniuerſa agmina in Aphec.* Ideſt, omnes Philiſthini diſpoſiti per agmina ſua, venerunt in vrbem Aphec: non eſt autem ſenſus, ꝙ extra vrbem caſtrametati fuerunt: ſed prope illam: dicitur autem aliquis in loco, qui in territorio illius eſt: ſic patet Ioſue cap. 5. vbi litera noſtra dicit, ꝙ apparuit angelus Ioſue exiſtenti in agro Iericho: & litera Hebraica diceret, exiſtenti in Iericho: in quo innuit, quod idem eſt, in Iericho, quod in agro Iericho. Sciendum autem, ꝙ Aphec erat quædam ciuitas in ſorte Iudæ, & eſt circa Hebron, vt Ioſue, ca. 15. K & ibi vocatur Aphec: ſed non differt, quia ſecundū modum Hebraicum, aliquando adduntur aliquæ lireræ in fine dictionis, & aliquando ſubtrahuntur: ſicut patet in iſto nomine Geſſuri: quia aliquando vocatur Geſſuri, & aliquando Geſſur, & aliquando Phalti, & aliquando Phaltiel, vt declaratum eſt ſup. cap. 27. Iſta ciuitas eſt vna de ciuitatibus regalibus, de quibus habetur Ioſue c. 12. in ipſa enim erat vnus de regibus, quos occidit Ioſue. Sciendum etiam. ꝙ iterum Iſraelitæ inierunt bellum contra Philiſthinos, & caſtrametati ſunt Philiſthini apud iſtam vrbem tempore Heli ſacerdotis, quando rapta fuit arca in bello, vt patet ſupra cap. 4. *Sed & Iſrael caſtrametatus*

tatus eſt ſuper fontem, qui erat in Iezrahel. i. Iſraelitæ poſue A runt caſtra, apud quendam fontem magnum, qui erat in vrbe Iezrahel, ideſt, apud Iezrahel: eſt enim Iezrahel quædam ciuitas in ſorte Iudæ, & eſt apud Maon, & Carmelum, & Zipheos, vt patet Ioſue cap. 15. de hac autē ciuitate accepit Dauid vxorem vnā, nomine Achinoam, ideo vocabatur Iezrahelites, vt patet ſupra ca. 25. & 27. & ſequenti cap.

An ſit verum, quòd Philiſthini caſtrametati ſint in Aphec. Quæſt. II.

QVAERET aliquis, quomodo dicatur hic, ꝙ Philiſthini caſtrametati ſunt in Aphec, & Iſraelitæ ſuper fontem Iezrahel, cùm præcedenti ca. B dicatur, ꝙ caſtrametati ſunt Philiſthini in Sunam, & Iſraelitæ in monte Gelboe. Aliquis reſpondebit, ꝙ iſta loca ſunt penitus idem: habent tamen plura nomina, ſicut eſt de multis locis ſcripturæ, vt de Ieruſalem, & Hebron. Sed hoc nō ſtat: quia Aphec eſt ciuitas in ſorte Iudæ: Sunam autem, in qua præcedenti capit. dicebatur congregatos Philiſthinos, erat in ſorte Iſſachar. Ideo dicendum, ꝙ diuerſa ſunt loca. Sed aliquis adhuc dicet, ꝙ ſint eadem loca: quia præceden. cap. dicitur, ꝙ Iſraelitæ caſtrametati ſunt in monte Gelboe, bellum tamen fuit ibi, vt patet infra cap. vltimo, ſ. & fugerunt viri Iſrael ante faciem Philiſthijm, & ceciderunt interfecti in monte Gelboe: ergo non mouerunt caſtra Iſraelitæ de loco ip- C ſo. Aliquis poſſet reſpondere, ꝙ tempore belli non caſtrametabantur Iſraelitæ in monte Gelboe, ſed fugiendo perſecuti ſunt eos Philiſthini, & occiderunt multos in monte Gelboe. Sed hoc non ſtat: quia ſequen: lib. cap. 1. dixit ille iuuenis, qui narrabat mortem Saulis: Caſu veni in montem Gelboe, & Saul incumbebat ſuper haſtam ſuam: porro currus, & equites appropinquabant ei: Saul tamen non fugit, ſed firmiter manſit in loco belli, cùm dicatur infra cap. vlt. ꝙ Iſraelitæ fugerunt, & totum pondus prælij verſum eſt in Saul ipſe tamen mortuus eſt in mōte Gelboe: ſic etiam patet in planctu Dauid, ſequēti lib. c. 1. ſ. Montes Gelboe, nec ros, nec pluuia veniant ſuper vos: quia ibi abiectus eſt clypeus fortium: ergo D ibi factum eſt bellum, & conſequenter erant ibi caſtra Iſrael. Oportet ergo dicere vnum de duobus, ſ. vel, ꝙ primo caſtrametati ſunt Iſraelitæ ſuper fontem Iezrahel, de quo hic, & poſtea in mōte Gelboe, de quo præcedenti cap. & ſic ſit mutatio ordinis: vel ꝙ ſit idem locus mons Gelboe, & Fons Iezrahel. Reſpondendum eſt, ꝙ non eſt idem de Iſraelitis, & de Philiſthinis: nam de caſtris Philiſthinorum neceſſe eſt dici, ꝙ mutata fuerint, cum alius locus ſit Sunā, de quo præced. c. & alius Aphec, de quo hic. In quo ſciendum, ꝙ Philiſthini mox, vt congregauerunt agmina in terra ſua, venerunt ad pugnandum cōtra Iſrael, & caſtrametati ſunt in diuerſis locis ſucceſſiuè, vt magis accederēt ad caſtra Iſraelitarum: & hoc E ſecundum diuerſas profectiones: prius autem caſtrametati ſunt in Sunam, de quo habetur præced. c. quā in Aphec, de quo habetur hic: quia quando caſtrametati ſunt in Sunam, nondum congregati fuerant omnes Philiſthini: cum dicatur, præced. ca. Congregati ſunt Philiſthini, & caſtrametati ſunt in Sunam. Cum autem caſtrametati ſunt in Aphec, erant congregati omnes Philiſthini, vt patet hic. ſ. Congregata ſunt Philiſthijm vniuerſa agmina in Aphec. Fuerunt ergo caſtrametati in Aphec, poſtquam caſtrametati ſunt in Sunam: ſed adhuc non manſerunt in loco iſto, ſed poſtea iuerunt in Iezrahel, vt patet inf. in litera. ſ. Philiſthijm autem aſcenderunt in Iezrahel: ergo mutabant caſtrametationes. De Iſraelitis autem dicendum eſt, ꝙ à principio caſtrametati ſūt in mōte Gelboe, præced. c. & deinde cū fuerūt apud fontē Iezrahel, de quo hic, erāt in mōte Gelboe, cū ibi factū fuerit bellū, vt ſ. declaratū eſt. Erāt tñ mōtes Gelboe magni, & intra illos poterāt caſtrametari in diuerſis locis, & ſic fortè fecerunt: q̃a primo caſtrametati ſunt in quadam parte eorū, de qua præce. cap. deinde venerunt ad aliam partem. ſ. ad fontem Iezrahel, qui erat intra montē, & ibi factum eſt bellum: nam Philiſthini poſtea aſcenderunt ad loca caſtrorum Iſraelitarum in Iezrahel, vt patet infra in litera: & ibi factum eſt id, quod accidit de Saule: & ſic non ſunt penitus eadem caſtra, quæ habentur præcedenti capit. & hic.

Aphec an ſit terra Iſraelitarum, vel Philiſthinorum. Quæſtio III.

QVAERETVR vlterius, an quando Philiſthini caſtrametabantur in Aphec, caſtrametarentur in terra ſua, vel in terra Iſraelitarum. Aliquis dicet, ꝙ manifeſtum eſt, ꝙ in terra Iſrael, cùm Aphec ſit ciuitas in ſorte Iudæ, vt patet Ioſue 15. cap. Sed iſta ratio nō ſtat: quia tota terra Philiſthinorum erat pars terræ Iſrael, & Deus iuſſit illam diuidi per ſortes, & promiſit ſe traditurum Iſraelitis, vt patet Ioſu. c. 13. maxima quoque pars terræ Philiſthinorum, immo C ferè tota terra illa cecidit in ſorte Iudæ, vt patet Ioſ. cap. 15. & ibi eſt declaratum: quanquam ergo Aphec eſſet in ſorte Iudæ, poterat eſſe, ꝙ poſſideretur à Philiſthinis, ſicut Accaron, & Azotus, & Gaza, quæ ponuntur in ſorte Iudæ, Ioſue cap. 15. Et tamen iſtæ ciuitates poſſidebantur à Philiſthinis: & ſic Philiſthini caſtrametantes in Aphec, caſtrametarentur in terra ſua, & non in terra Iſrael: quia hic non vocamus terram Iſrael omnem illam, quæ pertinebat ad Iſraelitas de iure: ſed eam ſolum, quam actualiter poſſidebant. Dicendum tamen, ꝙ Philiſthini caſtrametabātur nunc in terra Iſrael, & non in ſua: quod patet, quia ipſi erant inuaſores Iſraelitarum: ideo oportebat, ꝙ venirent ad terram Iſrael, alioquin non inua D derent illos, ſi manerent intra terram ſuam. Item patet, quia primo caſtrametati ſunt Philiſthini in Sunam, quàm in Aphec, vt declaratum eſt: & tamen quando erant in Sunam, erant in terra Iſrael: quod patet, quia de Sunam erat adoleſcentula illa, quæ ducta fuit ad Dauid, vt cubaret in ſinu eius, & calefaceret eum in ſenectute, infr. 3. li. c. 1. ſi tamen fuiſſet Sunam de terra Philiſthinorum, nō adducta fuiſſet inde aliqua puella, vt eſſet vxor Dauid. Item patet, quia infra 4. lib. cap. 4. Dicitur de Eliſeo, ꝙ tranſiuit quadam die per Sunam, & ſuſceptus eſt ibi in hoſpitium à quodam viro, cuius filium poſtea ſuſcitauit: ſi tamen eſſet in terra Philiſthinorum non egiſſet illud Eliſeus, præcipuè, quia apparet ibidem hoſpites E Eliſei fuiſſe Hebræos: quando ergo Philiſthini caſtrametati ſunt in Sunam, erant in terra Iſrael: & à fortiori cum eſſent Aphec: quia prius venerunt in Sunam, quàm Aphec. Item patet, quia in iſto loco erant Philiſthini, quando Dauid miſſus eſt de caſtris: & tamen infra in litera dicitur: Surrexit Dauid, & viri eius, vt reuerterentur ad terram Philiſthijm: Philiſthijm autem aſcenderunt in Iezrahel: ergo nō erāt Philiſthini in terra ſua, quando erant in Aphec, ſed in terra Iſrael; alioquin non diceretur: Dauid reuerſus eſt inde in terram Philiſthijm. *Et ſatrapæ quidem Philiſthijm incedebant in centurijs, & millibus*. i. principes Philiſthinorum incedebant cum turmis ſuis ordinatis, per centurios, & millenarios, eſt enim centuria

con-

congregatio centum virorum, & qui præſunt talibus congregationibus, vocantur centuriones: qui autem præſunt millibus, vocantur tribuni, vel ciliarchi: ſic autem erat diſpoſitus totus exercitus Philiſthiuorum.ſ.diſtributus per cẽturiones, & tribunos: iſti enim erant modi vſitati ducum illius temporis: & ſic dixit Samuel ad Iſraelitas, quando petebant regem, quòd rex eorum tolleret filios ipſorum, & conſtitueret illos ſibi tribunos, & centuriones, vt patet ſupra capit. 8.

Satrapæ Philiſthinorum qui erant.
Quæſt. IIII.

QVAERET aliquis, qui erant iſti ſatrapæ Philiſthinorum. Aliqui putabunt, ꝙ omnes duces exercitus, tam tribuni, quàm centuriones vocentur hic ſatrapæ: ſed falſum eſt, quia ſolum erant quinq; ſatrapæ Philiſthinorum: ſed manifeſtum eſt, ꝙ hic erant plures, quàm viginti principes ſatraparum: nã dicitur, ꝙ incedebant in millibus: ergo ad minus eſſent duo millia virorũ in caſtris Philiſthijm: in duobus enim millibus ſunt viginti duo principes.ſ.duo millenari, ſiue tribuni: & viginti centuriones conſtituit ſub duobus tribunis. Dicendum igitur, ꝙ ſatrapæ Philiſthinorũ non erant tribuni, nec cẽturiones: ſed quilibet ſatraparum erat princeps multorũ tribunorum, & centurionum: & dicitur, ꝙ incedebant ſatrapę in centurijs, & millibus.i.quilibet de ſatrapis habebat ſecum ſuos millenarios, & centuriones: in quo innuitur, ꝙ ſicut erant quinque ſatrapæ Philiſthinorum, ita erant diſpoſitæ quinque acies, & in qualibet erant multi centuriones, & tribuni conſtituti ſub ſatrapa illius aciei. Hoc patet, quia immediatè dicitur: Dauid autem, & viri eius erant in nouiſſimo agmine cum Achis, ſ.ꝙ Achis, qui erat vnus de ſatrapis Philiſthinorum, tenebat vltimam aciem, & in ea erat Dauid cum viris ſuis: incedebat autem quilibet de ſatrapis in centurijs, & millibus.i.cũ centurijs, & millibus, quæ erant ſub ipſo in ſua acie. In quo ſciendum, ꝙ in terra Philiſthijm erant quinque ciuitates præcipuæ, quę vocantur capita prouinciarum, vel metropoles: nam ab eis nominantur quinque prouinciæ terræ Philiſthinorum: principes autem illarum ciuitatum cum prouincijs ſuis vocabãtur ſatrapæ, vel reges, ſicut Achis vocatur rex Geth, vt patet ſupra ca 21. & 28 erat tamen ſolum Dominus vrbis Geth cum prouincia ſua: & quia ſi iſti vocentur reges, erunt paruuli, vocantur reguli, & non reges, vt patet Ioſue cap. 13. vbi dicitur, ꝙ tota terra Philiſthinorum diuiditur in quinque regulos. Vocãtur etiam iſti quinque, ſatrapæ, ideſt, principes potẽtes: quia ſatrapa dicitur quaſi ſatis potens, & ſic vocantur ſupra cap. 5. & 6 & hic. Iſti autem ſatrapæ, cũ non eſſent ſub ordinati.ſ.quia vnus non erat Dominus alterius, congregabant ſingulariter gentes terrę ſuæ, & quilibet de eis, quos ducebat de terra ſua, faciebat vnum exercitum, vel aciem: & ſic erant quinque acies Philiſthinorum, ſecũdũ numerum ſatraparum, in quarum qualibet erant multi centuriones, & tribuni. *Dauid autem, & viri eius.* ſ. ſexcenti, qui cum illo erant: omnes enim duxit ad bellum, nec reliquit aliquem in vrbe Siceleg: ideo Amalecitæ, qui irruerũt in vrbem, abſente Dauid, non inuenerũt aliquẽ, qui reſiſteret eis: ſed ſolum erant fœminæ, vt patet ſequenti ca. vnde in præda ſolum dicitur, ꝙ ferebãt fœminas, & filios, ac filias eorum, de nullo autem viro fit mentio. *Erant in nouiſſimo agmine cum Achis.* i. erãt in vltima acie: dicitur autem in nouiſſimo, quia tota gens Philiſthinorum erat diſtincta per quinque **F** acies, ſecundum numerum quinque ſatraparum: & vltima acies erat regis Achis, qui erat ſatrapa vrbis Geth: cum illo autem erat Dauid, quia in terra eius morabatur, ſub illius præſidio, & ipſe dedit ei vnam ciuitatem. ſ. Siceleg ſupra 27. cap. ideo dixerat Achis ad Dauid: Sito quoniam mecum egredieris in caſtris tu, & viri tui, præceden. c. *Dixerunt principes Philiſthym.* ſcilicet ad regem Achis, increpando eum, cur haberet ſecum Dauid in caſtris. *Quid ſibi volunt Hebræi iſti?* ideſt, ad quid ſunt iſti Hebræi hic? quaſi dicant, non ſunt hic conuenienter: quia poterunt fieri nobis aduerſarij, quando præliari cęperimus, vt patet infr. in litera. In Hebræo dicitur. *Qui ſunt iſti Hebræi.* i. de qua terra ſunt, vel quomodo ſunt hic? & ad idem redit, **G** quod litera noſtra. Dicet aliquis: quomodo alij Philiſthini ſciebant Dauid, & viros ſuos eſſe Hebræos? Reſpondendum, ꝙ fortè cognouerunt eos habitu, qui erat diuerſus Iſraelitis, & Philiſthinis: nam debebant Iſraelitæ portare fimbrias, per quatuor angulos palliorum, vt patet Num. cap. 15. Philiſthini autem non portabant aliquid horum. Vel poteſt dici, ꝙ cognoſcebant eos per locutionem, quia diſtincta erat locutio Hebręorum, & Philiſthinorum: vel fortè cognoſcebaur, quia iam ſæpe viderant eos in terra illa, cum ſteriſſet ibi Dauid quatuor menſibus, vt patet ſupra cap. 27. & non interrogauerunt principes Philiſthinorum de iſtis Hebræis, quid ibi agerẽt, quaſi ignorarent: ſed, vt haberent locum reprehen**H**dendi regem Achis. *Et ait Achis ad principes Philiſthym.* Iſti principes erant ſatrapæ, qui conuenerunt ad Achis, redarguentes eum propter Dauid: ipſe autem allegauit coram eis rationabilem cauſam, cur eſſet ibi Dauid cum Hebræis. *Nunquid ignoratis Dauid.* ideſt, nunquid non cognoſcitis Dauid. q. d non deberetis ignorare Dauid, quia iam multis diebus mecum eſt, & aduentus ſuus ad me fuit notorius, & pro cauſa notoria: hoc dicebat Achis ad ſuadendum, ne principes excluderẽt Dauid de caſtris, & quia ſi Dauid eſſet cum Achis, fuiſſet aliquid nouum, & ſuſpectum in terra Philiſthinorum, & nollent principes recipere Dauid in caſtris: allegauit Achis, ꝙ nõ erat nouum Dauid eſſe in terra illa, admirans de illis, ꝙ **I** non cognoſcerent eum: & ex hoc excludebat ſuſpitionem contra Dauid, vel ſaltem minuebat eam. *Qui fuit ſeruus Saul regis Iſrael.* ideſt. Dauid fuit ſeruus Saulis, qui Saul erat rex Iſrael, & Dauid erat de terra illa: ideo erat ſeruus eius.i ſubditus, vel vaſallus: dicitur autem, qui fuit, ad ſignificandum cauſam aduẽtus Dauid. q. d. olim fuit ſeruus Saulis, quando manebat in pace cum illo: poſtea autem Saul perſecutus fuit eum ad mortem iniuſtiſſimè, & ipſe recedens de terra illius, deſijt eſſe ſeruus eius, & nunc eſt ſeruus meus: ſic enim dixerat ſupra cap. 27. Achis. ſ. Multa mala operatus eſt contra populum ſuum Iſrael: erit igitur mihi ſeruus ſempiternus. *Et eſt apud me multis* **K** *diebus, vel annis.* ideſt, manſit in terra mea multis diebus. vel multis annis, & in toto hoc tempore nunquam reperi contra eum aliquid malum: iõ non debet aliqua ſuſpitio haberi de illo. In Hebræo habetur. *Et eſt apud me iſto diebus, vel iſto annis.* quod non paritur latinitas, ſed Hebraica improprietas ſic loquitur, quod ad idem redit, quod litera noſtra.

Regula quando ſacra ſcriptura ponit duos numeros, ſcilicet, maiorem, & minorem, quid credendum.
Quæſtio V.

QVAERET aliquis, quomodo Achis dixit, ꝙ Dauid fuerat cum eo multis diebus, vel annis, quia ſupra cap. 27. dicitur, ꝙ tempus quo manſit

Dauid

Dauid in terra Philiſthinorum, fuit quatuor menſium. Aliquis dicet, ꝙ quando ponuntur duo numeri inæquales in ſcriptura, ſemper credendum eſt maiori numero, eo ꝙ ſcriptura ſacra in nulla parte ſui mentiri poteſt: ſi ergo ponit magnum numerum, neceſſe eſt tot fuiſſe, quot ipſa aſſerit, & non ſequitur ex hoc, ꝙ in poſitione parui numeri fuerit mendacium, quia non ponitur cùm præciſione: & verum eſt, vbi ſunt mille, ꝙ ſunt centum: ſi tamẽ nos aſſentiamus minori numero, & negemus maiorem, negabimus aliquid, quod eſt in ſacra ſcriptura: & iſtud eſt inconueniens: ſic autem eſt hic, ꝙ ſupra capit. 27. ponuntur quatuor menſes, & hic ponuntur anni aliqui, ſaltem duo: ideo aſſentiendũ eſt huic numero, qui maior eſt. Sed dicendum, ꝙ iſta regula eſt vera, quando vterque numerus. ſ. maior, & minor ponuntur à ſacra ſcriptura: ita ꝙ ipſa aſſerat illos numeros à ſeipſa: ſi tamen vnus aſſeratur ab ipſa, & alius referatur dictus ab aliquo, non oportet aſſentire maiori, ſi eſt ille, qui refertur, dictus ab alio: nam non cogimur credere verum eſſe aliquid de his, quæ ſcriptura refert, dicta eſſe ab alijs: ſed de his, quæ refert à ſeipſa: iſte tamen numerus multorum dierum, vel annorum non ponitur à ſcriptura ſacra, ſed à rege Achis: ideo non obligamur ei magis credere, quàm numero habito ſupra c. 27. immo nullo modo obligamur ei aſſentire pluſquam dicto alicuius perſonę priuatæ, de qua nulla mentio fiat in ſcriptura. Dicẽdum igitur, ꝙ ſolum manſit Dauid in terra regis Achis quatuor menſibus, vt patet ſupra cap. 27. vbi ponitur numerus quaſi cum præciſione. ſ. fuit autẽ numerus dierum, quibus habitauit Dauid in regione Philiſthinorum quatuor menſium. ſ. non fuit plus: quia ſi fuiſſet ſaltem vnus annus, deponeretur ille annus, & non quatuor menſes: ergo videtur, ꝙ non peruenerunt dies illi, ſaltem ad quinque menſes, tã ſecundum literam noſtram, quàm ſecundum literam Hebraicam. Cum autẽ dixit hic Achis: & fuit apud me multis diebus, vel annis. Aliquis poterit dicere, quod ſatis ſtat in eo, quod habetur ſupra ca. 27. quia locutus eſt disiunctiuè, ad quod ſufficit alteram partem eſſe veram: vera eſt autem prima pars. ſ. & eſt apud me multis diebus, quia in quatuor mẽſibus multi dies ſunt: Sed iſtud pueriliter eſt dictum: non enim ſic loqueretur Achis coram principibus Philiſthinorum: quia hoc modo altera pars propoſitionis careret ſenſu, vt ſi aliquis diceret: ego fui ibi per vnam horam, vel per decem millia annorum: propoſitio enim vera eſt, ſed eſt ridicula. Dicendum ergo, ꝙ quanquam Achis locutus fuit disiunctiuè, & non voluerit aſſerere vtranque partem. ſ. ꝙ Dauid fuerat apud eum multis diebus, & annis. ſ. ꝙ in illis multis diebus continebantur aliqui anni, & in hoc mentitus eſt, ſaltem habuit intẽtionem mentiendi: nam volebat tollere omnem ſuſpitionem à Dauid, & quia non poterat, niſi aſſereret eum manſiſſe apud ſe multo tempore, dixit, ꝙ manſit aliquot annis. *Et non inueni in eo quicquam.* i. nunquam inueni in eo aliqd mali, vel fraudis: ſi tamen veniſſet in terram iſtam cum intentione nocendi, iam aliquando comperta fuiſſet fraus ſua: ideo non eſt quicquam præſumendum contra eum: verum dicebat in hoc Achis: quia Dauid nũquam fecerat aliquid contra Achis, quod ipſe inueniret: fecit tamen multa, quę ſi cognouiſſet Achis, inueniſſet fraudem, vt, ꝙ Dauid pugnaret cõtra Amalecitas, Geſſuri, & Gerzi, & diceret ſe pugnare contra Iſrael. vt patet ſupra cap. 27. Sed illa latuerũt regem Achis. *Ex die, qua transfugit ad me, vſque ad diẽ hanc.* ſ. in toto tempore, nũquam apparuit aliqua iniquitas eius: & dicitur: Ex die, qua transfugit: ad ſigni-

A ficandum, quomodo Dauid venerit ad Achis, quia venit, vt transfugus de terra Iſrael, cùm fugeret à facie Saulis. *Irati ſunt autem aduerſus eũ principes Philiſthijm.* ideſt, quatuor ſatrapæ reliqui, qui loquebantur iſta ad Achis irati ſunt contra eum, quaſi irrationabiliter ageret, ducendo ſecum Dauid in caſtrà, quia poterat ibi nocere Philiſthinis, vt patet infra. *Et dixerunt ei.* Iſtud fuit per modum ſententiæ, & obediuit eis Achis: nam quatuor ſatrapę ſimul erant maiores rege Achis: ideo quanquam doleret de receſſu Dauid: tamen permiſit, vt obediret ſatrapis. *Reuertatur vir.* ſcilicet, Dauid, & non ſit in caſtris. De alijs Hebræis non locuti ſunt: quia ſi Dauid reuerteretur, cùm illi eſſent ſerui ſui, reuerterentur cum eo. *Et ſedeat in loco,*
B *in quo conſtituiſti eum.* ideſt, maneat in vrbe, quam dediſti ei, ſcilicet, in Siceleg ſupra cap. 27.

Quare ſatrapæ conſenſerunt, quòd Dauid rediret in terram Philiſthijm. Quæſt. VI.

QVAERET aliquis, cùm ſatrapæ Philiſthinorum habuerint Dauid, vt ſuſpectũ, & ob hoc noluerunt, vt maneret cum eis in bello: quomodo voluerunt, ꝙ rediret in terram Philiſthijm, quia ibi poterat nocere nimis, agendo cędes, & prædas: tum propter repulſam, quia indignaretur, ꝙ Philiſthini habuiſſent eum ſuſpectum: tum quia habebat opportunitatem magnam ad hoc faciẽdum, cùm Phi-
C liſthini eſſent in terra Iſrael in bello, & manerẽt oppida vacua. ſicut fuit Siceleg, ad quã veniẽtes Amalecitæ, nullum virum inuenerũt, ſed ſolas fœminas, & paruulos, ſequen ca. Reſpondendum, ꝙ Philiſthini habebant ſuſpitionem contra Dauid, ꝙ vellet in bello nocere eis, & hoc, quia habebat ibi magnã opportunitatem ad faciendum, cum eſſet inter ipſos Philiſthinos in extremo agmine. Item, quia per hoc poterat nimis ſibi placare Saulem, vt ipſi dixerunt. ſcilicet. Quomodo enim placare aliter poteſt Dominum ſuum, niſi in capitibus noſtris? vt patet infra: in terra autem Philiſthinorum, quanquam aliquid ageret Dauid contra Philiſthinos, non poſſet tantũ placare Saulem, ſicut ſi in bello adiuuaret eum contra
D Philiſthinos. Item quia, ſi in bello Dauid aliquid vellet agere contra Philiſthinos turbaret omnia caſtra Philiſthinorũ, cùm percuteret eos à tergo ex inſperato: & ſic fortè propter illum compellerentur fugere Philiſthini, & vincerẽt Iſraelitæ: quod erat maximum malum Philiſthinis. In terra autem Philiſthinorum, quanquam aliquid ageret Dauid, nõ poſſet nocere: ideo voluerunt potius, ꝙ rediret in terra Philiſthinorum, quàm ꝙ maneret in caſtris. Item quia non putabant Philiſthini, ꝙ Dauid haberet opportunitatem ad nocendum terræ ipſorum, quia erant loca murata, & manſerant ibi viri bellatores, qui ea defenderent. Dauid autem habebat ſecum paucos viros ſ. ſexcentos: ideo non poterat aliquem
E locum munitum obſidione capere. Cùm autẽ obijcitur, ꝙ manſerant oppida vacua viris, ſicut fuit in Siceleg. Dicendum, ꝙ non fuit ſic in alijs locis Philiſthinorum. Ratio diuerſitatis eſt, quia Siceleg erat ciuitas Dauid, quam dederat ei rex Achis: ideo habitabant ibi ſoli viri Dauid, & vxores eorum. Cùm autem nunciuit Dauid in bellum cum Achis, iuerunt cum eo omnes viri ſui quia Achis dixerat. Scito quoniam mecum egredieris in caſtra tu, & viri tui: & ſic non manſit aliquis in Siceleg de viris Dauid, ſed ſolæ fœminæ. De alijs autem locis Philiſthinorum non egrediebantur omnes viri bellatores, ideo manebant multi, qui poſſent defendere vrbes. Item dato, ꝙ Philiſthini aliquid ſuſpicarentur contra

tra

tra Dauid, ſi rediret in terram eorum: quia tamē magis ſuſpicabantur manente ipſo in caſtris, voluerunt potius remittere ipſum in terram ſuam: quia neceſſe erat, ꝙ tenerent eum ſecum in caſtris, vel mitterent ad terram eorum, vel expellerent à ſe, vt iret in terram Iſrael: hoc autem vltimum erat eis periculoſum, quia efficeretur Dauid illis hoſtis ferociſſimus: ideo tempore belli non expediebat, ꝙ remitterent ipſum in terram ſuam: & ſic oportuit, ꝙ iuberent ei redire in Siceleg, vbi prius erat: quanquam ſuſpecta eſſet reuerſio eius illuc, ipſis manentibus in caſtris. *Et non deſcendet nobiſcum in prælium.* i. non eat nobiſcum ad pugnandum. Ex hoc apparet, ꝙ quando Dauid miſſus fuit de caſtris, nondum erant Philiſthini in loco, in quo pugnaturi erāt contra Iſrael: quia aliàs non eſſent deſcenſuri ad bellum, ſed ibi bellarēt, vbi erant: hoc etiam apparet, quia infra in litera dicitur, ꝙ reuerſus eſt Dauid in terram Philiſthijm, & Philiſthini aſcenderunt in Iezrahel: & ſic non manſerūt in caſtris, in quibus tunc erant: dicitur etiam: & non deſcendat nobiſcum in prælium: in quo, deſcendere, accipitur largè, non magis pro deſcendere, quàm pro aſcendere: quia potius dicitur econtrario infra in litera. ſ. Philiſthijm aſcenderunt in Iezrahel: ergo non deſcendebant in bellum, ſed aſcendebant: accipitur tamen largè deſcendere in bellum. i. ire in bellum, ſic patet ſequenti capit. ſ. Aequa enim pars erat deſcendentis ad prælium, & remanentis ad ſarcinas: ſic etiam dicebatur Dauid à viris ſuis, ꝙ non deſcenderet in bellum cum eis. *Ne fiat nobis aduerſarius, cùm præliari cœperimus* i. ſi manet nobiſcum, poterit conuerti contra nos, quando cœperimus præliari, adiuuando Saulē. & ſic turbabit oīa noſtra caſtra. *Quomodo enim placare poteſt Dominum ſuum, niſi in capitibus noſtris?* q. d. non poteſt ipſe conuenienter placare Dominū ſuum ſaulem, niſi ſcindendo capita noſtra, vel agendo quicquid potuerit contra nos. Iſta enim erat rationabilis præſumptio: putabant quippe Philiſthini ꝙ cùm Dauid eſſet transfugus de terra Iſrael, ꝓp irā Saulis, ꝙ deſideraret eum placare, vt rediret in gratiam eius: & quia poterat eum conuenienter placare pugnando nunc contra Philiſthinos, veriſimile erat, ꝙ pugnaret contra illos, & noceret quantū poſſet. *Nonne iſte eſt Dauid, cui cantabant in choris?* i. ad cuius honorem fœminæ cantabant ducendo choros: hoc allegauerūt ſatrapæ Philiſthinorum cōtra Achis ad fortificandum præſumptionem: ſ. ꝙ non erat veriſimile, ꝙ Dauid vellet manere ſemper in terra Philiſthinorum, vt ſeruus Achis: ſed magis deſideraret redire in terram Iſrael. cū ibi eſſet vir honoratiſſimus, ſicut rex, immo pluſquam rex: quod probant ex carmine fœminarum, quę tribuerunt Dauid decē millia, & Sauli regi mille ſolum: non poterat tamē cōuenienter redire in terram ſuam, niſi nunc adiuuaret contribules ſuos. pugnans contra Philiſthinos. Deus autem monuit illos ſatrapas ad hoc ſuſpicādū: quia ſic facturus erat Dauid, & occiſurus plurimos, ſi manſiſſet in caſtris, vt declaratum eſt præcedent. c. *Percuſſit Saul in millibus ſuis, & Dauid in decem millibus ſuis:* Iſta litera habetur aliter ſupra capit. 18. vbi mulieres cantauerunt. ſ. Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia. Poteſt tamen exponi dupliciter: vno modo ſecundum corticem literæ. ſ. percuſſit Saul in millibus ſuis. i. percuſſit aciem Philiſthinorum in millibꝰ ſuis. i. cum millibus ſuis. ſ. ꝙ habebat Saul ſecum mille. & cum illis percuſſit Philiſthinos, & Dauid ꝑcuſſit in decem millibus viris, quos habebat ſecum, ita ꝙ accipiatur, in, pro cum ſic patet Gen. cap. 32. ſ. In baculo meo tranſiui Iordanem i. cum baculo: ſed non ſtat iſte ſenſus, quia Dauid non habebat plures viros

F ſecum in bello, ꝗ Saul. Vnde dicēdum, ꝙ ſi Philiſthini
iſto modo intelligebant, loquebantur ex inuidia,
ſcilicet, vt diminuerent probitatem Dauid, attribuentes
victorias ſuas multitudini virorum, & non
virtuti ſuę. Sed hoc non eſt veriſimile: quia Philiſthini
referebant ſe hic ad cantum mulierum, cùm dicatur
hic: Nonne iſte eſt Dauid, cui cantabant in choros?
ſed fœminæ dixerunt, ꝙ Dauid percuſſerat decem
millia, & Saul mille: ergo iſtum eūdem ſenſum
faciebant Philiſthini: & intelligitur, percuſſit Saul
mille, & vocantur iſti mille ſui, quia ipſe illos ꝑcuſſit:
& Dauid percuſſit in decem millibus ſuis. i. ꝑcuſſit
decem millia, & vocantur ſua, quia ipſe illa percuſſit,
& non alius, intelligendo, vt declaratum eſt,
G ſupra cap. 18. & iſto modo dixerunt etiam alij Philiſthini,
quando ſtetit Dauid prima vice coram rege
Achis. ſ. Nunquid iſte eſt Dauid rex terræ, cui cantabant
per choros dicentes: Percuſſit Saul mille, &
Dauid decem millia? ſupra cap. 21.

Vocauit ergo Achis Dauid. Hic ponitur ſecundum, in
quo Dauid de caſtris mittitur: non enim erat Dauid
præſens regi Achis, quando ſatrapę Philiſthinorum
loquebantur ei iſta: conſentiens autem Achis verbis
ſatraparum, non quidem quaſi ipſe propter verba
illorum aliquid pręſumere inciperet cōtra Dauid,
quod prius non præſumebat, ſed vt non offenderet
eos, aſſenſit verbis ſuis: vocauitque Dauid ad ſe, vt
mitteret eum de caſtris in Siceleg. *Et ait ei: viuit Dominus.*
H Modus iurandi, & eſt communis ferè apud omnes
gentes, & ſic non ſolum Iſraelitæ, ſed etiam Philiſthini
ſic iurabant: differebat tamen, quia non omnes
iurabant per eundem Deum, ſed quilibet ꝑ Deū
ſuum. Sic enim quando Laban, & Iacob inierunt fędus
in monte Galaad, iurauit Iacob per Deum patris
ſui Iſaac: Labaan autem iurauit per Deum Nachor,
& ambo imprecati ſunt maledictionem ſuper
ſeà dijs ſuis, ſi violarent fędus, vt patet Gen. cap. 31.
Achis autem incepit hic iurare ad excuſandum ſe
coram Dauid: nam ſi nunc mitteret Dauid de caſtris,
videbatur fieri propter pręſumptionem: Dauid
autem habebat in hoc ius querelæ, quia cùm in tanto
tempore nihil in eo inuentum fuerit iniquitatis,
I iniuſta erat nunc contra eum ſuſpitio: ideo Achis
excuſat ſe, dicens: ꝙ nihil ſuſpicatur cōtra eum, nec
fit iſtud propter ſuſpitionem, ſed vt non offendant
principes Philiſthinorum. *Quia bonus, & rectus es in conſpectu meo.*
id eſt, iuro per Deum, ꝙ ego de te nihil ſuſpicor,
q̄a in omnibus videris mihi bonus, & rectus,
ſcilicet, non inuenio in te aliquid mali. *Et exitus tuus,
& introitus tuus mecum eſt in caſtris.* i. tu intras mecum
in caſtra, & exis: in hoc probat Achis id, quod intendit.
ſ. ꝙ non ſuſpicabatur aliquid de Dauid: quia ſi
ſuſpicaretur, non tantum confideret ei: confidebat
enim nimis, quia introitus, & exitus Achis ī caſtris
erat cum Dauid, id eſt, quocunque ibat Achis, ibat
K Dauid cum illo: eſt enim modus loquendi, ꝙ per introitum,
& exitum ſignificatur tota cōmunicatio:
ſic accipitur Num. 27. capit. vbi Moyſes petiuit poſt
mortem ſuam principem ſuper Iſraelitas, qui ingrederetur,
& egrederetur ante eos. i. qui dirigeret eos
in omnibus: ſic etiam habetur ſupra 18. ſ. Omnis autem
Iſrael, & Iuda diligebat Dauid: ipſe enim ingrediebatur,
& egrediebatur ante eos. i. præcedebat eos
in omnibus: ad ſignandum ergo maximam confidentiam,
quam habebat Achis in Dauid, & magnā
communicationem ad ipſum, dixit. Introitus tuus,
& exitus mecum eſt in caſtris. *Et non inueni in te quicquā
mali, ex die, qua veniſti ad me vſque in diem hanc.* Ex hoc Achis
innuit, ꝙ nihil ſuſpicetur contra Dauid, eo ꝙ
non habeat aliquam cauſam ſuſpicandi: & eſt iſte

mo-

modus ſuadendi artificioſus ad captandam fidem.ſ. quando aliquis allegat contra ſe ea, quæ hoſtis allegare deberet contra ipſum, & per hoc faciliter creditur ſic loquenti, ſed interdum magnæ frandes latent. *Sed & ſatrapis non places*.i. quanquam in conſpectu meo bonus ſis, tamen non in conſpectu ſatraparum: ideo, vt non offendas ipſos, recede hinc. In Hebræo habetur. *Sed coram ſatrapis non es bonus*.i. non iudicant te eſſe bonū, & placidum ſibi, ſed ſuſpectum: ſic etiam vbi ſupra litera noſtra dicit: Quomodo placare poterit Dominum ſuum, niſi in capitibus noſtris? dicitur in Hebræo. *Niſi in capitibus virorum ipſorum*. Et viri iſti ſunt Philiſthini, de quibus intelligebant ſatrapæ. *Reuertere ergo*, ſcilicet, in vrbem Siceleg, in qua manebas: nam ibi vxores ſuas habebat, & viri ſui etiam. *Et vade in pace*. ſcilicet, vade ſecurus in locum tuum, q d licet ſatrapę Philiſthinorum habeāt te ſuſpectum ad manendum hic: tamen non volūt nocere tibi in aliquo, ideo ſecurus ibis per viam, & non offendes oculos ſatraparum Philiſthijm.i. & recedendo de caſtris, non offendes oculos eorum, ſi autem maneres hic, offenderes illos. *Dixitque Dauid ad Achis*. Hic incipit Dauid conqueri, ꝙ mittatur de caſtris propter præſumptionem, cùm iniuſtiſſimum ſit contra eum aliquid præſumi.

Quare conqueſtus eſt Dauid, quòd mitteretur de caſtris. Quæſtio VII.

QVAERET aliquis, quare Dauid conqueritur hic, ꝙ mittatur de caſtris, cùm iam Achis reſpondiſſet ei ſufficienter, excuſando ſe, ꝙ ipſe non ſuſpicaretur aliquid contra eum. Reſpondendum, ꝙ Dauid fecit hoc ad demonſtrandum innocentiā ſuam: quia ſi ipſe non conqueſtus fuiſſet de præſumptione habita contra ipſum, tacitè confiteretur, ꝙ ipſe talis erat, de quo iuſtè ſuſpitio haberi poſſet: vt ergo excluderet à ſe omnem ſuſpitionem, conqueſtus eſt, licet ſciret ſibi rationabiliter reſponſum eſſe: iſte enim eſt modus illorum, qui rei ſunt criminis: nam ſi accuſantur, vel obijciatur eis crimen, & non probetur: magis conqueruntur, quàm ſi nullo modo ad eos pertineret: & quia Dauid erat hic reus, cū ipſe egiſſet multa, propter quæ Achis deberet ſuſpicari contra ipſum, & illa non patebant, conqueſtus eſt grauiter, ꝙ contra ipſum iniuſta haberetur ſuſpitio. Aliter dici poteſt, ꝙ conqueſtus eſt, eo ꝙ doluit, ꝙ mitteretur de caſtris, quia ipſe vellet manſiſſe in caſtris ad pugnandum contra Philiſthinos: quod valde deſiderabat, vt adiuuaret Iſraelitas: & quia cadebat ab intentione ſua, cum mitteretur de caſtris, doluit, & conqueſtus eſt ex ira. *Quid feci?* ideſt, quid ego feci contra te, vel cōtra aliquem de principibus Philiſthinorum, vt ſuſpicari debeas contra me? *Et quid inueniſti in me ſeruo tuo, à die, qua fui in conſpectu tuo, vſque ad diem hanc*, ideſt, à die, qua cępi eſſe in cōſpectu tuo: ideſt, in terra tua, fugiendo de terra Iſrael, nihil inueniſti in me, propter quod nūc aliquod malum ſuſpicari debeas. *Vt non veniam, & pugnem contra inimicos Domini mei regis*. Ideſt, nihil inuentum eſt in me, propter quod haberi debeat ſuſpitio, ꝙ ego faueam inimicis Domini mei regis, & non debeam ire ad pugnādum contra eos: hoc dicebat Dauid: quia quanquam ipſe multa fecerat, propter quæ ſuſpitio haberi deberet de ipſo, tamen ſciebat, ꝙ nemo illa nouerat de Philiſthinis, ideo loquebatur confidenter, tanquam eſſet prorſus immunis à culpa. Sciendum etiam, quòd Dauid retorquet hic verba conqueſtionis ſuæ, in Achis ſolum: quia ipſe ſolus videbatur eum mittere de caſtris, cum diceret ei, ꝙ recederet de caſtris: etiā

A quia dato, ꝙ vellet Dauid conqueri de alijs, non poterat iuſtè: quia alij ſatrapæ non cognouerant fidelitatem Dauid per communicationem: ideo dato ꝙ non confiderent ei pluſquam hoſti, non grauabāt ipſum: Achis autem cognouerat fidelitatem, ideo, ꝙ ipſe ſuſpicaretur ꝯ illū, & mitteret eū de caſtris, erat iniuſtū, & habebat ius querelæ ꝯ illū. *Reſpondens autē Achis locutus eſt ad Dauid*. i. q̄q̄ rex Achis ſufficienter reſpōdiſſet Dauid, ita, vt non indigeret alia rńſione: quia tñ Dauid iuſtè conquerebat̄, & Achis diligebat eum nimis, voluit replicare rńſionem ad placādum iram Dauid. *Scio, quia bonus es tu in oculis meis*. i. nō putes, ꝙ recedis de caſtris ꝓꝑ me, quia tu bonus es in oculis meis.i. iudico te bonū.i. ſine ſuſpitione, & etiā ſcio,
B ꝙ bonus es.i. verè ſcio, ꝙ tu ſis bonus, de quo nemo debeat ſuſpicari. In hoc aūt errabat Achis: quia q̄q̄ in oculis ſuis Dauid eſſet bonus, tñ ipſe neſciebat eū eſſe bonū: cum ſm veritatem, non eſſet bonus, q̄tum ad Philiſthinos: ſed talis, de quo debet haberi ſuſpitio: dixit tñ, ſcio, ꝙ bonus es tu, quia putabat ſe hoc ſcire. *Sicut angelus Domini*.i. ita bonus es ſicut angelus Dñi: angeli.n. Dei totaliter boni ſunt, & nulli malū inferunt: ita tu bonus videris mihi: dixit autē de angelo Dñi, quia angelus ſignificat nunciū, nuncij aūt Dei ſunt boni in conſpectu eorum, ad quos mittuntur, quia bona eis nunciant: ita Dauid videbatur in cōſpectu Achis acceptus, ſicut ſi eſſet nūcius à Deo miſſus. Iſte modus loquendi frequentatur in ſcriptu
C ra: ſic enim dixit mulier thecuites ad Dauid: Sicut angelus Domini, ſic eſt Dominus meus rex ſequenti li. ca. 14. Sic etiam dixit Iacob ad Eſau. Sic vidi vultum tuum, quaſi viderem angelum Domini, Gen. c. 33.

Quomodo Achis nominauerit Angelum, cum eſſet gentilis. Quæſtio VIII

QVAERET aliquis, qūo Achis nominauit angelum Dñi, quia gentilis erat, & Gentiles neſciebant Deū verū, nec cognoſcebant angelos eius. Rñdendum eſt, ꝙ Achis non cognoſcebat Deū verum, ſicut nos cognoſcimus, vel ſicut Hebræi, cum eſſet idolatra, & tñ ſm modum Gentilium poterat
D hoc dicere: hoc autem dupliciter, vel quantum ad modum philoſophorum, vel poetarū, vtriſq; enim fauebant Gentiles. De primo patet: nam philoſophi poſuerunt pluralitatem intelligentiarum ſeparatarum, quæ ſunt ſubſtantiæ purę ſpūales, & illæ mouebāt corpora cęleſtia, ſicut declarat Ariſt. 12. Metaph. oēs aūt hæ habebāt vnā primā, quæ erat perfectior oībus, ꝓꝑ quā agebant quicquid agebant in mouendo corpora cęleſtia: ſic dicit Ariſt. eo. lib. ſ. ꝙ prima intelligentia mouet in ratione amati, & deſiderati; omnes aūt aliæ intelligentiæ mouent, vt amans, & deſiderans: & quantum ad hoc, ſubſtantiæ ſpirituales ſeparatæ, propter primam, vocabuntur angeli, vel miniſtri primæ intelligentiæ, eo, ꝙ operantur ad
E nutum illius, vel propter illam. Et ſic gentiles poterant vocare angelos Dei oēs intelligētias ſeparatas, præter primam. Modus aūt iſte magis adhuc patet ſecundum Platonem, qui clarius de angelis locutus eſt: ita fortè apud antiquos fuerunt aliqui philoſophi, qui ſimilia poſuerunt. Secundo modo dici poteſt ſecundum poetas, ſecundum quos facilius eſt poni angelos Dei: nam ſecūdū Ouidium, & alios poetas, Mercurius pōt vocari angelus Dei, quia angelus ſignificat nuncium, à poetis tamen Mercurius dicitur nuncius Deorū, ꝓꝑ velocitatē motus: & Ouidius. 2. Metamor. fingit eum habere talaria in pedibus ad volādum, & ire ad omnia, quę Iuppiter miſerit: Græci ergo poetæ Mercurium vocabant angelū

Deo-

deorum, cùm Angelus in græco idē ſit, quod nuncius: Tēpore tamen Achis regis, iam erant aliquæ fictiones poeticę, ſecundum quas iſta dicerentur. Aliter dici pōteſt, ꝙ angelus non accipitur hic, ſicut nos accipimus, pro ſubſtantia ſpirituali penitus incorporea, quæ ad nutum Dei ſeruit, ſed accipiť pro nuncio: quia in Hebræo idem nomē eſt pro nūcio, & pro angelo, & ſecundum hoc, quilibet homo poteſt vocari angelus, in quārum ad nūciandū aliquid mittitur: vocabitur aūt angelus Dei, ſi à Deo mittatur: & hoc modo prophetæ poſſunt vocari angeli Dei: quia à Deo mittuntur ad nunciandum aliquid populis; ſic autem poterat accipere Achis. ſ. ꝙ cum Deus ſit ſummum bonum, nuncij Dei, ſiue homines ſint, ſiue ſpiritus, ad quoſcunq; venerint, nūciabunt magnum bonum, & lætabuntur illi, ad quos venerint illi nuncij: & ſicut lætitia iſta eſt magna, propter magnum bonum nunciatum à nūcijs Dei: ita Achis nimis gaudebat in præſentia Dauid.

Angelus ꝑ nuncio accipitur.

De quo Deo locutus ſit Achis, dicendo Dauid eſſe bonum, ſicut eſt Angelus Dei. Quæſtio IX.

QVAERETVR vlterius, cùm dixerit Achis ſicut angelus Dei, de quo Deo intelligebat: qa licet Deus idem ſit, tamen nō accipiunt omnes eundem in Deum. Dicet ergo aliquis, quòd Achis loquebatur hic de Deo ſuo, quem colebat: Philiſthini enim pro maiori parte colebant Deum Dagon, de quo ſupra cap. 5. & illum haberet Achis in Deum. Sed de iſto dicendum, quòd non intelligebatur, qa Dagon erat imago quædam: & quanquam Gentiles propter ruditatem illius ſeculi attribuerent ei deitatem, tamen non dicebant illum habere angelos, vel miniſtros aliquos, cùm ſcirent eum nunquam loqui. Sed dicendum eſt, ꝙ accepit Achis Deū, ſicut oēs hoīes ab antiquo acceperunt: nā iſte terminus, Deus, vel alius ſibi æquiualens, in quocunque idiomate ſignificat illud bonum, quo nihil melius excogitari poteſt: & ſic oēs homines intellexerunt aliqđ bonum ſummum eſſe ſuper omnia bona, & illud habere maximam efficaciam inſerendo ſingulis rebus bonum, vel malum, & licet ſecundum ritus diuerſorum populorum, varij Dij colerentur, nō putabant quenlibet illorū eſſe ſummum bonū, cùm impoſſibile ſit eſſe plura ſumma bona. Item quia faciebant illos Deos inæquales, & ponebant vnū tanquam patrem, & pincipium aliorū: ſic. n. noīat Homerus, & refert Ariſt. 3. de anima: nominans patrē Deorum, & virorum, qui fingit intellectum, & voluntatem in homine: aliquando quoque idem populus habebat multos Deos, & quendam eorum faciebant cæteris excellentiorem: ſic. n. apud Gentiles, ſecundum modum poetarum Iupiter principiū Deorum, & pater omnipotens dictus eſt: quicquid ergo eſſet, Gentiles, q̄q̄ rudes, exiſtimabant quoddā bonum ſupremum, à quo alia contraherent quandam virtutem: & hūc vocabant ꝓpriiſſimè Deum, tamē illum non cognoſcebāt. Et propter hoc apud Athenienſes, qui ſapientiores erāt alijs hominibus, cùm omnibus Dijs conſtituerentur aræ, conſtituta eſt Deo ignoto, & titulus eius erat. Hæc eſt ara Dei ignoti. Paulus verò Apoſtolus, uidens ea, quæ prædicabant Athenienſes de illo Deo ignoto, dixit, ꝙ ille erat verus Deus, quem ipſe annunciabat, vt patet Act. 17. ca. Et ſic Gentiles, quando nominabant Deum, ſi non exprimerent nomen illius, intelligebatur de Deo, qui erat ſummum bonum, licet eſſet ab eis incognitus: & de hoc locutus fuit hic Achis, nam cum iſte ſit ſummum bonum, poterit præſtare

Oēs confeſſi ſunt vnū Deū ſummum bonum.

F nobis maiora bona, quàm quilibet alius de Dijs, vel hominibus: ideo nuncij illius maxima bona annūciabunt ei, ad quem venerint: vnde de eis maximè gaudendum erit, & ſic gaudebat Achis ex præſentia Dauid. *Sed principes Philiſthym dixerunt: Non aſcendet nobiſcum in prælium*, ideſt, quāquam tu videaris bonus in oculis meis, ſicut angelus Domini, quia tñ principes Philiſthinorum, ideſt, ſatrapæ dixerunt: non aſcendet nobiſcum in prælium: ergo cogor mittere te de caſtris. Hic autem accipitur è contrario, q̄ ſupra: quia ſupra dicebatur ab iſtis principibus: reuertatur vir, & ſedeat in loco ſuo, & non deſcēdat nobiſcum in prælium: ex quo patet, ꝙ iſta verba, aſcēdere, & deſcendere, non accipiuntur propriè, ſed indifferenter pro ire. G *Igitur conſurge mane.* Iſtud dictum fuit in veſpere, quando non erat tempus recedendi de caſtris: ideo iuſſit Achis, ꝙ ſurgeret de mane Dauid ad recedendum. *Tu, & ſerui tui.* ſ. ſexcenti viri. In Hebræo habetur. *Tu, & ſerui Domini tui.* i. ſerui Saulis. Et exponit Ra. Da. Kimhi ſerui Domini tui. ſ. Saulis. i. quos hodie Saul, qui prius erat Dominus eorū, perſequitur. Vel poſſet accipi ſerui Domini tui. i. ſerui mei, qui ſum Dominus tuus: ſic enim habeť ſeq. lib. c. 20 cùm dixit Dauid ad Abiſai: Num magis afflicturus es nos Seba, quàm Abſalom? tolle ergo ſeruos Domini tui. i. ſeruos meos, qui ſum Dñs tuus: Achis tamen ſolum dixit de ſexcentis viris, quos habebat Dauid, qui erant ſerui Dauid: litera tamen He H braica, quanquam verum dicat, impropriè loquitur: ideo litera noſtra ſolùm dixit, ſerui tui. *Qui venerunt tecum.* ſ. de vrbe Siceleg ad bellum: vel qui venerunt tecum de terra Iſrael ad manendum in terra mea. *Et cum de nocte ſurrexeritis, & cœperit diluceſcere, pergite.* i. ſurgetis de nocte, & incipietis pergere, quando illuxerit dies. ſ. per noctem parabitis vos ad recedendum, ne poſtea moremini per diem, parando vos, & videamini hic à Philiſthinis, ſed incipite pergere in aurora, vt nemo vos videat recedētes. *Surrexit itaque Dauid de nocte, ipſe, & viri eius.* Cum enim videret Dauid, ꝙ non poterat manere in caſtris ad pugnandū contra voluntatem ſatraparū, voluit promptè obedire regi Achis, & ſurrexit per noctem, tam ipſe, q̄ I viri ſui ad parandum ſe ad viam. *Vt proficiſcerētur mane.* i. vt eſſent parati ad recedendum, quādo veniret aurora, quia per noctem non poterant conuenienter recedere. *Et reuerterentur ad terram Philiſthim.* i. de caſtris redire debebant in terram Philiſthijm, & hoc quia caſtra erant extra terram Philiſthinorū, in terra Iſrael. ſ. in Aphec, quæ erat ciuitas in ſorte Iudæ: Dauid autem reuerti debebat in Siceleg, quę erat in terra Philiſthinorum. *Philiſthym autem aſcenderunt in Iezrahel.* i. ea die, qua receſſit Dauid de caſtris, vt veniret in Siceleg Philiſthini aſcenderunt in Iezrahel: eſt. n. Iezrahel ciuitas in ſorte Iudę, vt patet Ioſue cap. 15. Hoc autem poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, quòd Philiſthini mouerūt caſtra de Aphec, K & venerunt ad caſtramerandum in Iezrahel, ſicut mouerant caſtra de Sunam, de qua præcedenti cap. & caſtrametati fuerunt in Aphec, vt patet hic: Aliter poteſt intelligi, ꝙ Philiſthini nō venerūt in Iezrahel ad caſtramerandum, ſed ad pugnandum: eo ꝙ caſtra Iſraelitarum erant ſuper fontem, vt patet ſupra in litera: & Philiſthini voluerunt inuadere illos, & iſtud videtur verius.

Quare non conſenſit Deus, quòd Dauid maneret in caſtris Philiſthinorum. Quæſtio X.

QVAERET aliquis, cur Deus non conſenſit, ꝙ maneret Dauid in caſtris Philiſthinorum,

ſed

A ſed mouit corda ſatraparū, vt mitterēt eū. Nicolaus dicit, ꝙ hoc fuit pp tria. Primo, vt ipſe nō occideret aliquos de Iſraelitis, qui erant viri boni, & contribules ſui, & tñ ſi ipſe fuiſſet in acie, fortè occidiſſet illos. Secūdò, vt afferret prædā de manibus Amalecitarū: ipſi. n. abſtulerant vxores eius, & virorum ſuorum, & filios, & quicquid hēbant, vt patet ſeq. c ſi aūt Dauid māſiſſet in caſtris, nullus fuiſſet, qui eriperet prędā de manu Amalecitarū. Tertiò, vt Dauid diuidendo prædam, ꝗ acceperat ex Amalecitis, acquireret ſibi multos amicos, qui fauerent ei in acquiſitione regni: de hoc ſeq. c. Sed dicendu eſt, ꝓ poſitio Nicolai non agit ad propoſitum noſtrū, quia ipſe præſupponit, ꝙ Dauid, ſi manſiſſet in caſtris Philiſthinorū, B pugnauiſſet contra Iſraelitas: contrarium tñ declauimus præce. c. ideo ratio prima ab ipſo allegata nō eſt à nobis tenenda. Tertia ratio quoque de diuiſione prædæ non multū agit. Ratio aūt ſecunda eſt cōuenienter aſſignata; quia Deus nolebat, ꝙ vxores Dauid, & virorum ſuorum, & filij perirent: ſi tñ Dauid manſiſſet in caſtris Philiſthinorum perijſſent, quia Amalecitæ ducerent illas in terram ſuam, & venderent alijs gentibus, vel occiderēt. Potiſſimā ratio huius erat, quia ſi manſiſſet Dauid in caſtris Philiſthinorum, pugnaturus erat contra eos, vt declaratum eſt præced. capit. & tunc fortè pp eius auxilium vincerent Iſraelitæ, & fugarentur Philiſthini, & non occideret Saul, nec filij ſui, & conſequenter Dauid non C eſſet rex: Deus tñ diffinierat, ꝙ ſequenti die morerentur Saul, & filij ſui, præce. c. & volebat, ꝙ immediatè Dauid eſſet rex: iō noluit, ꝙ maneret Dauid ī caſtris ne per eum iſta impedirentur, quominus fierent.

CAPITVLVM XXX.

CVNQVE veniſſent Dauid, & viri eius in Siceleg die tertia, Amalecitę impetum fecerant ex parte auſtrali in Siceleg, & percuſſerant Siceleg, D & ſuccenderant eam igni.

Liberatio prædæ de manu Amalecitarum p Dauid.

Deſcriptus eſt in præcedentibus Dauid de caſtris Philiſthinorum receſſus: hic ſubiungitur ex receſſu eius indicens caſus. 1. liberatio prædę de manu Amalecitarū: Et diuidit in quatuor partes, quia primò ponit Dñi conſultatio, & Siceleg prędatio: ſecundò hoſtiū perſecutio: tertiò prædæ liberatio: quartò ipſius prædę diuiſio. Secunda ibi. (Abijt ergo Dauid.) Tertia ibi. (Qui cum duxiſſet eum.) Quarta ibi. (Reſpondensque vnus vir.

E *An ordo conſequens ſit, & iſta immediatè facta ſint poſt prædicta. Quæſt. I.*

QVAERET aliquis, an iſta, quę habentur hic fuerint dicta, & facta immediatè poſt præcedēdentia, & an ſit ordo immediatus, vel continuatus. Reſpondendum eſt, ꝙ iſta quaſi ſimul fuerunt facta cum eis, quæ habentur præcedenti. c. & ſequenti: nā prius, ꝗ veniret Dauid in Siceleg, Amalecitæ ſuccēderāt vrbem, dū ipſe eſſet in caſtris cum rege Achis: tamen hoc videtur factum, poſtquam ipſe receſſit de caſtris, vt veniret in Siceleg: nam tribus diebus moratus eſt, priuſquam veniret, vt patet in litera, cum dicatur, ꝙ venit die tertio, & interim Amalecitæ rapuerunt, & ſuccenderunt vrbem: quod patet, quia immediatè, vt fecerunt hoc, fugerunt & Dauid poſtquam venit, perſecutus fuit illos, & inuenit extra Siceleg puerum in agro, qui dixit ei vbi erant Amalecitę, qui ſuccenderant Siceleg: & tamen ille puer relictus fuerat per tres dies, antequam eum inueniret Dauid, vt patet infra in litera, cum dicat, ꝙ nō comederat, nec biberat tribus diebus: & etiam dixit: Dereliquit me Dominus meus, quia ægrotare cæpi nudiuſtertius: ergo iam erant 4. dies, quo vrbs Siceleg inuaſa fuerat ab Amalecitis, & ſuccenſa: & tamen Dauid receſſerat de caſtris Philiſthinorum p tres dies, antequā veniret in Siceleg, & iſte erat dies quartus, vel fortè quintus, quando inuenit puerum: B ergo die illa, qua receſſit Dauid de caſtris Philiſthinorum ad veniēdum in Siceleg, factum fuit hoc, qđ habetur hic. *Cunque veniſſet Dauid, & viri eius in Siceleg*, ſcilicet: recedentes de caſtris Philiſthinorum, ſic. n. dixerant ſatrapę Philiſthinorum, ſcilicet: reuertatur vir, & ſedeat in loco, in quo conſtituiſti eum, & fuit Dauid reuerſus in Siceleg, quia ibi erant vxores ſuę, & virorum ſuorū & omnia bona ſua. *Die tertio*. ideſt, tribus dieb. morati ſunt in itinere, veniēdo de caſtris in Siceleg, & hoc quia diſtabat inde ſatis Siceleg. *Amalecitæ impetum fecerant ex parte auſtrali in Siceleg*. i. reperit, ꝙ Amalecitæ inuaſerant vrbem, dum ipſe erat in caſtris, & diripuerant omnia, & quia nemo erat in vrbe, qui defendere poſſet primo impetu in- C troierunt in eam. Dicitur aūt ex parte auſtrali, quod poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, ꝙ poſuerunt obſidionem per partem auſtralem Siceleg vrbis, & introierunt per illam, eo ꝙ illa pars infirmior eſſet alijs partibus vrbis. Aliter poteſt intelligi, ꝙ fecerūt impetum de parte auſtrali, ideſt, venerunt de parte auſtrali, & fecerunt impetum in Siceleg: Hoc autem patet, quia terra Amalec eſt auſtralis, reſpectu Siceleg: nam Amalecitæ habitabant extra terram Chanaan in deſerto extēti per Arabicas ſolitudines vſq; ad deſertum Sur, & Aegyptum, vt patet ſupra c 15. Aegyptus tamen magis meridiana eſt, quàm terra Chanaan; ideo cū venirent Amalecitæ de terra ſua, neceſſe eſt, vt venirent de parte auſtrali, reſpectu vr- D bis Siceleg. *Et percuſſerunt Siceleg*. ideſt, deſtruxerunt eam. Non accipitur hic propriè percutere: quia ꝑcutere eſt gladio: Amalecitæ tamen neminem percuſſerunt, inuadendo Siceleg: eo quod ibi nullus vir erat, qui reſiſteret: de fœminis autem, & paruulis neminem occiderunt, ſed omnia duxerant captiua, ſic patet infra in litera, ſcilicet. Eruit Dauid omnia, quæ tulerant Amalecitæ, & duas vxores ſuas, nec defuit quicquam, à paruo, vſque ad magnum, tam de filijs, quàm de filiabus, & de ſpolijs: ergo omnia manſerunt illeſa, & neminem occiderant Amalecitæ in vrbe Siceleg: ſed dicit, ꝙ percuſſerunt Siceleg, ideſt, deſtruxerunt eam, ſuccendentes illam.

E *Quare Amalecitæ inuaſerunt Siceleg. Quæſtio II.*

QVAERET aliquis, quare Amalecitæ inuaſerunt vrbem Siceleg.

Reſpondet Nicolaus, quòd hoc faciebant ꝓpter odium Iſraelitarum: quia Saul, & Iſraelitæ deleuerant progeniem ipſorum, & diripuerāt omnia, quæ erant in terra, ſupra capi. 15. Ideo ipſi ſemper erant hoſtes Iſraelitarum, & deſiderabant eis nocere, & ſic nunc inuaſerunt terram Iudæ, vt patet infra in litera, ſcilicet. Siquidem nos erupimus ad auſtralem partem Cerethi, & contra Iudam, ꝙ ad Meridiem Caleph.

Sed hoc nõ ſtat:qa ſi ſolũ egiſſent Amalecitę,vt nocerent Iſraelitis,inuaſiſſent terrã Iſrael, & nõ Philiſthinorũ: Siceleg tñ erat in terra Philiſthinorũ. Ra. Da. Kimhi dicit,ꝙ hoc fecerũt ad vindictã eorũ,quę intulerat eis Dauid.ſ.quęſierũt,qs erat ille,qui inqetabat eos in terra ſua,& inuento,ꝙ ille egrederet̃ de Siceleg, inuaſerunt vrbẽ illã. Et fortè aliqs habebit hoc,vt veriſimile: qa nullã de alijs vrbibus ſuccẽderũt,ſed ſolũ prædati ſunt: Siceleg aũt ſuccenderunt. Sed hoc non ſtat: qa ſi veniſſent Amalecitæ ſolũ ad vindictã malorũ, q̃ eis inferebat Dauid, inuaſiſſent ſolam vrbẽ Siceleg: ſed ipſi inuaſerũt terram Iudæ, & Philiſthinorũ. Ideo dicendũ eſt,ꝙ non veniebant ad expetendũ vindictam: & qñ dr̃, ꝙ ſuccenſa fuit Siceleg,& nulla alia ciuitas. Dicendũ,ꝙ hoc non fecerunt Amalecitæ in vindictã,ſed qa non potuerũt ſuccendere alias vrbes: eo ꝙ ibi erant defenſores. licet prędati fuiſſent aliqua per agros,& loca non murata: in Siceleg aũt nullũ inuenerunt, qui poſſet defendere vrbẽ: iõ prædati ſunt oĩa, q̃ ibi erant, & ſuccenderũt. Sed dicendũ eſt, ꝙ iſti Amalecitæ venerãt ad prędandũ: ſciebant.n. ꝙ nũc erant bella inter Iſraelitas,& Philiſthinos: iõ rari relinquerent̃ in oppidis: qa maior pars,& fortior iret ad bellũ: & ſic hñent opportunitatẽ ad prædandũ, & faciendũ quicquid vellent, & non ibant potius in terrã Philiſthinorũ, ad inuadendũ Siceleg, q̃ in terrã Iudæ: ſed in oĩbus ꝓpinquis fecerũt impetũ: eſt.n. terra Philiſthinorũ,& ſors Iudæ in latere terrę Chanaã,& eſt coniũcta terræ Amalecitarũ: iõ vt Amalecitæ ſecurius, & velocius prędarent̃, irruerũt ſolũ in confinia terræ ſuę ſ. in Siceleg,& in terrã Iudę: iõ Dauid nõ vocauit iſtos bellatores, tãq̃ veniẽtes ad pugnãdũ,vel ad expetẽdũ iniuriã: ſed vocauit latrũculos.ſ.qa veniebant ad ꝓdãdũ, vt patet inf. in litera. *Et ſuccẽderunt eam igni* i. poſtq̃ prędati ſunt quicquid erat in vrbe Siceleg,qđ ipſi ferre poterant, ſuccẽderũt vrbẽ, vt cremaret̃ cũ reliqs ſpolijs. *Et captiuas duxerunt mulieres ex ea,à minimo vſq; ad magnũ*.ſ. priuſq̃ ſuccenderent vrbẽ,captiuauerũt mulieres,& oẽs, qui ibi erant tam paruulos, q̃ magnos, ſcilicet, filios earum, quorum aliqui erant paruuli, & alij maiores,nemo tamen erat vir.

Quomodo in iſta vrbe non erat aliquis vir,qui reſiſteret. Quęſtio III.

QVAERET aliquis, quõ in iſta vrbe non erat aliquis vir, qui reſiſteret Amalecitis inuadẽtibus. Aliquis dicet,ꝙ erãt aliqui viri,licet rari, hoc patet, qa dr̃ hic,ꝙ duxerũt captiuos oẽs,à minimo vſq; ad magnũ: ergo erant ibi magni. Dicendũ eſt,ꝙ nõ erãt ibi aliqui viri,qui eſſent apti ad bellũ: qđ patet,qa denominatio magis debet fieri à viris, q̃ à mulieribus, hic tñ dr̃,ꝙ duxerũt mulieres captiuas,nõ nominãdo viros: ergo vr̃,ꝙ nõ erant ibi viri. Cũ aũt dr̃ à minimo vſq; ad magnũ, non intelligit̃, ꝙ duxerũt aliquos viros Iudæ: ſed ꝙ duxerũt mulieres inde minimas, & magnas, & filios earũ minimos, & maiores: oẽs tñ hi erant paruuli, ita ꝙ nemo veniſſet ad ætatẽ adultã. Vñ concedendũ eſt, ꝙ nullus erat vir pugnator in vrbe Siceleg,hoc aũt accidit, quia vrbs illa tradita fuerat Dauid à rege Achis, iõ ipſe ſolus habitabat ibi cũ ſexcentis viris ſuis. Cũ aũt Achis iturus eſſet ad bellũ contra Iſrael,dixit ad Dauid: Scito qñ mecũ hodie eris in caſtris tu,& viri tui, & tunc Dauid fecit, ꝙ oẽs ſexcenti viri ſui irent cũ ipſo, vnde nullus manſit in vrbe Siceleg,ſed ſolæ fęminæ. Aliquis aũt dicet,ꝙ multi habitabant in Siceleg,pręter viros Dauid, & tñ nullus manſerat nunc ibi: qa oẽs iuerant cũ Dauid in caſtra: & patet,quia dr̃ inf. Vo-
F lebat.n populus eũ lapidare.i. populus Siceleg volebat lapidare Dauid. quia oẽs iuerant cum illo in caſtra,& nullus manſerat ad defenſionem vrbis. Dicẽdũ eſt, ꝙ iſte populus, qui volebat lapidare Dauid, erant ſexcenti viri ſui,& non erat aliquis alius de habitatoribus Siceleg: quod patet, quia immediatè dr̃, ꝙ iſti iuerunt ad perſequendum latrunculos: tñ ſoli ſexcenti ibant,vt patet inf.& illorũ ducenti laſſi ſubſtiterunt,& iuerũt cũ eo quadringenti, ſi tamẽ eſſent alij habitatores vrbis Siceleg, q veniſſẽt cũ Dauid de caſtris, oẽs illi iuiſſent ad perſequendum latrũculos: ergo non erant alij habitatores. Itẽ patet, quia dato, ꝙ eſſent alij, tñ illi non veniſſent nunc cũ Dauid de caſtris, quia Achis dixerat ad Dauid: Conſurge ma-
G ne tu,& ſerui tui, qui venerunt tecum, præcedẽti c. ergo iſti ſoli reuerſi ſunt de caſtris cũ Dauid: iõ populus,qui volebat lapidare Dauid,nõ erant niſi iſti ſexcenti viri. *Et non interfecerunt quenquam*.i. noluerunt occidere aliquẽ de eis, quos ceperunt in vrbe Siceleg. Hoc autẽ fuit,quia oẽs illæ erant fęminæ,& paruuli: videbat̃ aũt indignũ, ꝙ occiderent̃, cũ non eſſent ad bellũ,ſed duxerunt eos tanq̃ prędã: Etiã fecerũt hoc, quia Deus mouit Amalecitas ad non occidendũ aliquẽ, vt nihil periret de pertinentibus ad Dauid. *Sed ſecũ duxerunt*.ſ. vt haberent illos in ſeruos,vel venderent alijs gentibus, ſm̃ legẽ bellorũ: iõ Dauid qñ inuenit Amalecitas, & pugnauit contra illos,habuit totã prędã,ita ꝙ,nihil deficeret de oĩbus,quę ꝑ-
H tinebant ad eũ, & viros in Siceleg. *Et pergebant itinere ſuo*.ſ. ad redeundũ in terrã ſuã,accepta magna prędа. Ex hoc apparet,ꝙ Amalecitæ prius inuaſerunt terrã Iudæ,& Caleb, & Cerethi, q̃ inuaderent Siceleg: nã ſi prius inuaſiſſent Siceleg, oporteret, ꝙ poſt illã, iuiſſent in alias vrbes: & tñ immediatè poſt eã,reuertebant̃ itinere ſuo in terrã ſuam: ergo Siceleg fuit vltima,q̃ vaſtauerũt. *Cùm ergo veniſſet Dauid,& viri eius ad ciuitatem*.ſ. in die tertio, poſtq̃ receſſerũt de caſtris, & ſteterant iã per aliquot dies extra vrbẽ.ſ. quia à principio iuerũt cũ rege Achis in caſtra, & ibi manſerũt aliquot diebus: deinde tertio die peruenerũt in vrbẽ,poſt receſſum de caſtris:& hoc tpe medio Amalecitæ potuerũt inuadere oĩa loca, quæ prædati ſunt,
I de quibus inf. in litera. *Et inueniſſent eã ſuccenſam igni*.i. iã exuſtam,quia Amalecitæ exuſſerant eam, vel fortè tũc ardebat, vt ſi durauit incendiũ per duos,vel tres dies,vel plures: qđ ſatis veriſimile eſt, cùm nullus eſſet,qui extingueret ignẽ,& arderet tota ciuitas. *Et uxores ſuas,& filios ſuos,& filias ſuas ductas eſſe captiuas*. Ex hoc apparet, ꝙ non manebat in Siceleg aliquis vir pugnator, quando venerunt Amalecitæ: quia cum numerat̃ hic præda, ſolũ ponuntur vxores,& filij,& filiæ: ſed per filios,& filias paruuli intelliguntur: alioquin ſi eſſent viri, computarentur in numero virorũ,& non filiorum,& filiarum: etiam quia illi prius nominarentur, q̃ mulieres: ſed nominantur hic vxores prius,quia iſtæ erant maiores in prędа. *Leuauerunt*
K *Dauid, & populus,qui cum eo erat, voces ſuas*.ſ. plorauerũt durè,quia maximum malum inuenerant,ſcilicet.ꝙ filij,& vxores perijſſent,& omnia bona ipſorum, ciuitas quoque eſſet exuſta: ideo pietas, & dolor non potuerunt in eis lachrymas continere, quanquam eſſent viri fortes, quos lachrimari non decet. *Et plãxerunt donec in eis deficerent lachrymæ*. Ideſt, tandiu planxerunt, quandiu potuerunt lachrymari: poſtea autẽ ſola amaritudo cordis reſtabat: ſed nullæ lachrymę erant, quę poſſent indicare dolorem, eo ꝙ per primũ impetum tam amarè lachrymati ſunt,vt conſumerent̃ tota materia conuertenda in lachrymis, & iã non poſſent clamare emittendo lachrymas: dum autem durauit ille impetus lachrymarũ, deplãxerũt

infor-

infortunium ſuũ: poſtea vero cęperunt perquirere,
an aliqua via reſtaret eis ad recuperandum aliquid
de eis, quæ perierant. *Siquidem & duæ vxores Dauid ca-
ptiuæ ductæ fuerant.* Iſtud ponitur ad ſignificandum do
lorem Dauid: nam non ſolum vxores virorum du-
ctæ fuerant captiuæ, ſed etiam duæ vxores Dauid:
has enim ſolas nunc habebat, poſtea verò accepit
alias, dum regnaret in Hebron, vt patet ſequenti
lib. cap. 3. & 1. Paralipo cap. 3. & non dicitur hic de
filijs Dauid, eo ꝙ nullos habebat adhuc filios, ſed pri
mi filij nati ſunt ei in Hebron poſt mortem Saulis,
cùm iam regnaret in tribu Iuda: nam primogenitus
ſuus, & alij quinque filij in Hebron nati ſunt, ſequẽ
ti lib. cap. 3. & ſic non potuerunt Amalecitæ capti-
uare aliquos filios Dauid, ſed ſolas vxores. *Achinoam
Iezrabelitis, & Abigail vxor Nabal Carmeli.* Iſta ſunt no
mina duarum vxorũ ſuarum. Vocatur prima Iez-
rahelites, quia erat de vrbe Iezrahel, vt patet ſupra
ca 25. Secunda vocatur vxor Nabal Carmeli, ideſt,
quia fuerat vxor Nabal de Carmelo, & poſtea acce
pit eam in vxorem Dauid ſupra cap. 25 Sciendum
autem, ꝙ, Carmeli, non eſt genitiuus primitiui, ſed
poſſeſſiui, vel denominatiui. ſ. Carmelus, la, um, pro
illo, qui eſt de monte Carmelo, & idem eſt Carme-
lus, quod Carmelitanus, vel Carmelita. *Et contriſtatus
eſt Dauid valde.* ſ. tam pro vxoribus ſuis ablatis, quã
pro vxoribus omnium virorum ſuorum. *Volebat
enim eum populus lapidare.* i. illi viri, qui erant cum illo,
volebant lapidare eum: hoc erat, quia Dauid duxe-
rat omnes illos ſecũ in caſtra, & non reliquerat ali-
quem ad cuſtodiam vrbis. *Quia amara erat anima vnius
cuiuſque viri.* Iſta eſt ratio, quare volebant lapidare
Dauid, quaſi dicat, cum Dauid eſſet vir bonus, nul-
lo modo vellent viri ſui lapidare eum, cum parati
eſſent mori pro ipſo, vbicunque ille vellet, ſed ama
ritudo cordis commouerat eos ad hoc volendum,
quod aliàs non erant voliturí. ſ. quia anima cuiuſli-
bet erat amara nimis, & cogebantur penè ex hoc
egredi limites rationis. *Super filiabus, & filiis ſuis.* i. iſta
amaritudo erat ſuper filios, & filias ablatos prędа: &
dicitur ſolum de filijs, & filiabus, ſed etiam intelli-
gendum eſt de vxoribus: nam non eſt dubium, quin
pro illis amariſſimè torquerentur: ſcriptura tamen
ſolum poſuit de filijs, & filiabus, quia ſubintellige-
batur de vxoribus, cum ſupra, ſcilicet, dicatur, quòd
vxores, & filij, & filiæ ductę fuerant captiuæ. Ex hoc
apparet, ꝙ illi viri, qui erant cum Dauid, quãdo pri-
mò ad ipſum venerunt, duxerunt vxores ſuas, & fi-
lios, & quicquid habebãt ſecum: nam nihil poterat
manere ſecurum eis, exiſtentibus cum Dauid, qui
erat hoſtis Saulis. Cùm autem iuerũt in terram Phi-
liſthinorum, duxerunt ſecum vxores, & filias, &
quicquid habuerũt, & poſuerunt omnia in Siceleg.

*An peccaſſent viri Dauid, ſi eum lapidaſſent.
Quæſtio IIII.*

QVAERET aliquis, an peccauerunt viri Da-
uid, volendo lapidare ipſum. Reſpondendũ
eſt, ꝙ ſi lapidaſſent eum, peccauiſſent: quia Dauid ni
hil mali merebatur: nec ſtat, ꝙ ipſi obijcerent ei, ꝙ
nullum reliquerat in vrbe deſenſorem: nam hoc
non egit ea intentione, vt malũ paterentur, qui mane
bãt in vrbe, nec ẽt de negligẽtia culpandus eſt, ſcili-
cet, ꝙ debuiſſet prouidere, ne vrbs maneret incuſto
dita: nam hoc non ſolum pertinebat ad eum, ſed
etiam ad viros ſuos, & omnes putauerunt non eſſe
neceſſariũ, ꝙ aliquis maneret in vrbe, quia nõ puta-
bant, aliquid mali poſſe euenire, propter eorum ab-
ſentiam, alioquin ipſe Dauid voluiſſet, quòd mane-

A rent aliqui in vrbe, ſaltem propter vxores ſuas, quas
ibi relinquebat. Ideo non accidit iſtud malum pro-
pter defectum regiminis Dauid, & conſequenter
non erat puniendus pro illo: præſertim quia vide-
tur, quòd Dauid compulſus fuerit relinquere vrbẽ
incuſtoditam, nam Achis iuſſit ei, quòd duceret ſe-
cum viros, vt patet ſupra capi. 28: ſcilicet. Mecum
egredieris in caſtra tu, & viri tui; fortè autem iuſſit
de omnibus viris Dauid: ideo compulſus fuit Dauid
ferre omnes viros ſecum in bellum, & ſic manſit ci-
uitas ſine cuſtode, vnde malum, quod inde ſecutũ
eſt, non eſt ei imputandum: quia ipſe fuit circa hoc
inuoluntarius, cùm neceſſe eſſet obedire Achis, dũ
manebat in terra eius. Sed adhuc dato, quod ex ne
B gligentia Dauid, & propter grauem culpam eius pe
rijſſent ea, quæ erant in vrbe Siceleg, non poterant
licitè viri ſui lapidare eum, eo quòd ipſi non erant
iudices ad imponendum pęnam pro delicto. Hoc
dato, ſi peccatum eſt, quod aliquid fiat peccatum
eſt, quòd illud velimus: viri tamen Dauid volebãt
eum lapidare, ergo peccabant. Dicendum eſt, quòd
viri Dauid non peccauerunt, eo quòd ipſi non ve-
rè voluerunt eum lapidare: nam ſi voluiſſent, pote
rant, & feciſſent, quia Dauid erat vnicus, & ipſi e-
rant ſexcenti, & erat inter illos: ideo voluntas eo-
rum non fuit deliberata, quia poſt deliberationem
immediatè ſequitur operatio, niſi ſit aliquid, impe-
diens nos operari: viri tamen Dauid non habebant
C aliquid, quod impediret eos ad lapidandum ipſum,
& non lapidauerunt: ergo noluerunt lapidare ip-
ſum; peccatum autem nunquam eſt mortale, niſi
volũtate deliberata: ideo non erat peccatum in eis:
Dicitur tamen, quòd volebant eum lapidare, ideſt,
mouebantur ad hoc, ſcilicet, tanta erat amaritudo
cordis cuiuſlibet eorum, quòd illa mouebat eos ad
id, quod erat iniuſtum: nunquam tamen ipſi delibe
ratè aſſenſerunt ipſis motibus: primi autem motus
non ſunt in poteſtate noſtra: ideo licet ſecundum
illos, aliquando ſit peccatum veniale, mortale ta-
men nunquam eſt: & ſic non peccauerunt morta-
liter viri Dauid, volendo eum lapidare. *Confortatus
eſt autem Dauid in Domino Deo ſuo.* Hic ponitur reme-
D dium ad recuperandum prædam, ſcilicet, quod
Dauid confortatus eſt in Domino Deo ſuo, & tunc
habuit ſpem de recuperanda præda, & conatus eſt
id facere.

*Quam confortationem habuit Dauid in Dominum.
Quæſtio V.*

QVAERET aliquis, quæ confortatio fuit iſta,
quam habuit Dauid in Dominum. Reſpon-
dendum eſt, quòd fuit quidam inſtinctus, vel pul-
ſatio facta in corde Dauid: quia Deus erexit cor Da
uid ad bene ſperandum de ablatis rebus, & vt co-
naretur illas inquirere: erant enim res Dauid de-
E ſperatæ modo humano, ſcilicet, quia ipſe neſcie-
bat, qui eſſent illi, qui diripuerant, & ſuccenderant
vrbem, & an pauci, vel multi, & quomodo fugiſ-
ſent, vel de qua terra eſſent: ideo modo humano
non videbatur ſupereſſe Dauid ſpes de recuperan-
da præda, & conſequenter nihil aggrederetur ad
recuperandum: Deus autem mouit cor Dauid, eri-
gendo illud in bonam ſpem: & vocatur iſta con-
fortatio, quia quando cor noſtrum debile eſt, non
audemus ſurgere ad ſperandas magnas res, nec ad
aggrediendum illas, cùm aũt inceperimus ſperare
aliquid magnũ, cõfortatũ eſt cor: & quia prius erat
Dauid quaſi deſperãs de recuperãda pda, nunc aũt
cępit ſperare: & hoc, qa fuit p ꝗdã pulſationẽ factã

in corde ſuo à Deo, dicitur conſortatus eſſe Dauid F in Deo ſuo. & iſta conſortatio vocatur, ſpiritus Domini, ſic patet de Saule ſupra cap. 11. cùm audiuit planctum populi, propter viros Iabes Galaad, & nõ obediebat ei totum regnum Iſrael: quia deſpiciebãt eum, ſupra cap. 10. ideo ipſe modo humano deſperare debuiſſet, ꝙ totus populus congregaretur ad mandatum eius: dicitur tamen ibi, ꝙ ſpiritus Domini inſiluit in Saul, id eſt, factus eſt quidam motus in corde eius à Deo dirigendo illud ad ſperandum magna ſ. ꝙ Iſraelitæ timerent eum, & obedirent ſibi, & tunc iuſſit, ꝙ omnes Iſraelitæ congregarentur, & ſicut ſpiritus Dei inſiluit in ipſum ad conſortandũ eum, ita inſiluit in Iſraelitas, ad faciendum eos timere: vnde dicitur ibidem, ꝙ inuaſit timor Domi- G ni populum, & egreſſi ſunt, quaſi vnus vir: ita nunc factum eſt in Dauid, quia ſpiritus Domini directus eſt in eo, à die, qua vnctus eſt in regem, & poſtea, vt patet ſupra. cap. 16. & ille erat ſpiritus fortitudinis, ad audendum magna. Ille autem inſiluit nunc in eum, & fecit ipſum ſperare, poſſe habere prædam Amalecitarum. Vel dicitur, cõfortatus in Deo ſuo: quia non recurrit ad fortitudinem bellicam, ſed ad Deum ſuum, conſulens an poſſet recuperare prædam, vt patet immediatè. Sed primus ſenſus melior eſt, quia prius Dauid conſortatus eſt, quàm conſuleret Dominum: immo propter hoc conſuluit Dominum, quia conſortatus erat, & putabat ſe poſſe recuperare prædam: ſi autem de illa penitus deſpe- H raſſet, non conſuluiſſet Dominum ſuper ea. *Et ait ad Abiathar ſacerdotem filium Achimelec.* Iſte erat, per quẽ ipſe ſolebat conſulere Dominum, vt patet ſupra c. 22. Nam habebat ſecum ephod, in quo Deum conſuleret: erat autem iſte Abiathar ſemper cum Dauid: nam quocunque ille iret, ſiue ad bellum ſiue ad alia loca, ibat cum illo: ſic dixit Salomon ad Abiathar infra 3. lib. cap 2. ſcilicet. Vir mortis es, ſed hodie non te interficiam, quia portaſti arcam Dei coram Dauid patre meo, & ſuſtinuiſti laborem in omnibus, in quibus ſuſtinuit pater meus: ſic enim dixerat Dauid ad Abiathar, quando venit ad ipſum, ſupra cap. 22. ſ. Mane mecum ne timeas, ſi quis quæſierit animam meam, quæret & animam tuam, me- I cumque ſeruaberis Iſte vocatur filius Achimelech, qui erat ſummus ſacerdos in Nobe, quem interfecit Saul cum tota domo ſua, ſoluſque Abiathar euaſit, ſupra capitu. 22. *Applica ad me ephod*, id eſt, da huc ephod, ſcilicet, ad conſulendum Dominum, quia ſine illo non reſpondebat Deus ſacerdotibus: & vocatur hic ephod, non ſolum ephod, ſed etiam rationale, & præcipuè ipſum rationale: quia ephod ſecundum ſe nihil agebat ad conſulendum Dominum, ſed rationale, nam in rationali erat doctrina, & veritas, vt patet Exod. cap. 28. & propter illam Deus reſpondebat: vnde ſupra c. 28. vbi litera noſtra dicit, ꝓ conſuluit Saul Dñm, & non rñdit ei per ſacerdotes: in Hebræo dicitur: non rñdit ei per vrim. i. per doctri K nam, & veritatem: ergo ꝑ rationale, in quo iſta erãt, fiebat rñſio, & non ꝑ ephod. Item patet, quia Exo. c. 28. dr̃: Portabit Aaron iudicium filiorũ Iſrael in pectore ſuo. i. id, per ꝙ iudicatur de omnibus dubijs filiorũ Iſrael: ſed illud, ꝙ erat in pectore, erat rõnale, & non ephod; quia ephod pendebat ſuper ſcapulas, vt declaratum eſt eod. cap. ergo rationale pertinebat ad conſultationem Dei, & non ephod. Hic autem vocatur ephod largè pro quadam veſte facta ex ephod, & rationali colligatis, quia nunquam ab inuicem ſeparari debebant, Exod. cap. 28. de hoc declaratum eſt, ſupra cap. 23.

An Dauid fuerit indutus ephod. *Quæſtio VI.*

QVAERET aliquis, an Dauid fuerit hic indutus ephod, & an peccaret ſi indueretur. Aliquis dicet, ꝙ indutus eſt, quia hic dixit. Applica ad me ephod: ergo ipſe volebat indui. Item patet, q̃a dicit̃ immediatè: Et applicauit Abiathar ephod ad Dauid; & ſic non indutus eſt ipſe, ſed Dauid, ad quem applicauit ephod. Item patet, quia dicitur, Et cõſuluit Dauid Dñm: ſi igitur conſultatio ad eum pertinebat, ita & ephod ipſe indueret, quia illa duo ſe cõſequebantur. In contrariũ dicetur, ꝙ non indutus eſt Dauid ephod, quia peccaret, cum eſſet veſtis ſacerdotalis, & ipſe non eſſet de ſacerdotibus Rñdendũ eſt, ꝙ Dauid non indutus ephod, ſed Abiathar in- G dutus fuit: ipſe enim ſolebat conſulere Dñm ꝓ Dauid: ipſe aũt Dauid non auderet indui ephod: quia erat veſtis ſacerdotalis, & non ſolũ ſacerdotalis, ſed ẽt ſacerdotis magni: ita, vt ſacerdotibus minoribus nefas eſſet illa veſte indui: Dauid aũt erat purè laicus, iõ non licebat ei indui veſtibus, ad exercendum aliquod officium ſacerdotale, nec aliàs: immo contingere ipſas veſtes erat illicitum popularibus. Dauid aũt ſi indutus fuiſſet veſtibus ſacerdotalib⁹ hic, feciſſet hoc ad agendum aliquid, quod non poterat fieri ſine veſtibus illis, & illud eſſet ſacerdotale: oẽs tñ præſumentes accedere ad aliquod miſterium ſacerdotale, ſi non eſſent ſacerdotes, puniebantur grauiter: ſic patet de ducentis quinquaginta viris, qui H voluerunt offerre thymiama, & egreſſus eſt ignis à Dño, & cõbuſſit illos, vt patet Nu. c. 16. Rex quoque Ozias, qui alio noĩe dr̃, Azarias, voluit offerre incẽſum coram Dño, & Deus percuſſit eum lepra, vt patet infra 4 lib. c 15 & 2. Paral. c. 26. non minus, pctm̃ erat Dauid hic, ſi indueret̃ veſtib⁹ ſacerdotalib⁹: immo mai⁹, q̃a vſurpabat duo. ſ. veſtes ſacerdotales, & offm̃: Ozias aũt, & ducentũ quinquaginta viri ſolũ vſurpauerunt offm̃: ergo magis puniuiſſet Deus Dauid, quàm puniuit Oziam: ſed non puniuit eũ in aliquo: ergo vr̃, ꝙ non peccauit. Sed aliquis dicet, ꝙ & ſi Dauid indutus fuiſſet veſtibus ſacerdotalibus, & feciſſet officium ſacerdotale, non peccaſſet: q̃a fortè erat ſacerdos, vel ſaltem poterat eſſe ſacerdos, ꝙ pa- I tet, quia filij ſui erant ſacerdotes. ſeq. lib cap. 8. ſ. Filij aũt Dauid ſacerdotes erant: ergo Dauid poterat eſſe ſacerdos, quia non erat maior prohibitio ad Dauid, quàm ad filios ſuos Rñdendũ eſt, ꝙ Dauid peccaſſet ſi indutus fuiſſet veſtibus ſacerdotalibus, quia non erat ſacerdos, nec poterat eſſe: immo nõ ſolum ipſe nõ erat ſacerdos, ſed etiam nullus de Tribu ſua fuit vnquam ſacerdos, ſic patet ad Hebræos, capi. 7. cum loquitur Apoſtolus de Chriſto, qui erat de Tribu Iuda. ſ. In quo. n. hæc dicuntur: de alia Tribu eſt, de qua nullus Altari præſto fuit: manifeſtum eſt. n. ꝙ ex Iuda ortus ſit Dominus noſter, in qua tribu nihil de ſacerdotibus Moyſes locutus eſt: patet ẽt hoc, q̃a Nu. c. 1. & 3 & ẽt 8. & 18. Deus iuſſit, ꝙ ſoli filij Aaron ac- K cederent ad ſacerdotale miniſteriũ, & leuitæ ad alia minora miniſteria: de reliquis aũt tribub⁹ nemo miniſtraret, alioquin occideretur: Dauid aũt erat de tribu Iuda: ergo nec ipſe, nec filij ſui erant ſacerdotes. Cũ aũt obiicit̃, ꝙ filij Dauid erant ſacerdotes. Rñdẽdũ, ꝙ accipitur ibi ſacerdos. ſ. largè pro principe, ſic patet 1. Paral. c. 18. vbi tota hiſtoria continetur quaſi ad lr̃am, quæ hr̃ ſequenti li. c. 8. & ſicut ibi dr̃, ꝙ filij Dauid erant ſacerdotes, dr̃ 1. Parali. ca. 18. Porro filij Dauid primi ad manũ regis. i. erant principes primi ſub rege: ſic ẽt ſecundum modum legum humanarum, principes ſeculares. & legiſlatores vocantur ſacerdotes, ꝑꝑ ſacras leges, quas dãt: ſic patet ff. de iuſt. & Iu. leg. 1. Vocantur etiam interdum iſti principes

pon·

Prima op. Primo. Secundo. Tertio.

Sacerdos pro principe accipitur aliquando.

pontifices, vt patet in decretis di. 10. ca. de capitulis, vbi imperatores vocantur pontifices, & tamen pontifex eſt nomen Epiſcoporum: apparet igitur, ꝙ Dauid non erat ſacerdos, nec poterat eſſe, ideo peccaret, ſi indutus fuiſſet veſtibus ſacris. Vnde dicendũ, ꝙ non fuit ipſe indutus, ſed Abiathar. Ad primam rationem in contrarium dicendum, ꝙ cum Dauid dixit ad Abiathar: applica ad me ephod, non intellexit, ꝙ applicaret ad ipſum, ad hoc, ꝙ ipſe indueretur, ſed ꝙ applicaret ad ipſum, ideſt, iuxta ipſum, ſcilicet, ꝙ Abiathar conſuleret Dominum iuxta Dauid, & ibi indueretur ephod. Vel dicitur: applica ad me, ideſt, ad vtilitatem meam: nam illa conſultatio pro Dauid fiebat. Ad ſecundam rationem dicẽdum eodem modo. ſ. ꝙ Abiathar applicauit ephod ad Dauid, non vt indueretur Dauid, ſed vt indueret Abiathar iuxta ipſum. Ad tertiam rationem dici poteſt dupliciter. Vno modo, ꝙ Dauid conſuluit Dominum, non per ſe, ſed per Abiathar, & quod qs agit per alium, dicitur agere per ſe ipſum. Alio modo, ꝙ Dauid conſuluit Dominum per ſeipſum, ſ. ꝙ præſente Abiathar induto veſte ſacra, Dauid propoſuit quæſtionem, & hoc erat conſulere Dominum: & cùm dicitur, ꝙ iſta duo ſe conſequebantur. ſ. indui veſte ſacra, & conſulere Dominum, Dicẽdum, ꝙ falſum eſt, niſi accipiatur conſulere Dominum, ideſt, facere cęremonias ad hoc, ꝙ Deus reſpõdeat: & iſtæ erant in hoc, ꝙ ſacerdos indueretur veſte ſacra, & ꝙ forte faceret aliquas obſecrationes, vt De⁹ vellet reſpondere, & hoc faciebat ſolus ſacerdos. *Et applicauit Abiathar ephod ad Dauid.* Ideſt, iuxta Dauid, ſ. ꝙ ibi apud eum ſe induit ephod. & conſuluit Dominum ꝑ Dauid: nam ſi Dauid indutus fuiſſet ephod, nõ diceretur, ꝙ Abiathar applicauit ad eum ephod, qa indui, & applicari multò ſunt diſparata: cũ indui dicat habitũ, & applicari dicat habitudinẽ loci. *Et conſuluit Dauid Dominũ dicens* ſ. conſuluit ꝑ Abiathar, qa Abiathar locutus fuit, & non Dauid. Vel Dauid cõſuluit .i. ꝓpoſuit qõnẽ quia hoc non erat illicitũ Dauid, & alijs popularibus *Perſequar latrunculos hos, & comprehendam eos, an non?* ideſt, nunquid debeo perſequi latrunculos iſtos. vel non? & ſi perſecutus fuero, nunquid comprehendam eos? In Hebræo dicitur. *Perſequar turbas iſtas.* Vocauit autem Dauid latrunculos, quia venerant ad prædam, & apparet, ꝙ magis veniſſent ad prædam, quàm ad agendũ bellũ.

Ad rõnes primę opinion.

Ad primã

Ad ſecundam.

Ad tertiã.

Quomodo Dauid voluit perſequi latrunculos iſtos, & ad quid. Quęſtio VII.

QVAERET aliquis, quando Dauid voluit ꝑſequi latrunculos iſtos, ad quid volebat perſequi, nunquid ad excutiendum prædam, vel ad vindictam. Aliquis dicet, ꝙ ad excutiendum prædam, & vindictam ſimul, quia dicitur infra. Excuties prędam. Sciẽdum eſt, ꝙ ex illo nihil apparet, quia illud reſpondit Deus. ſ. ꝙ poſſet Dauid comprehendere latrunculos, & excutere prædam: ſed antequã Dauid conſuleret Dominum, non apparet, an ipſe intenderet excutere prædam, quia fortè neſciebat, an aliqua præda ſupereſſet, vel latrunculi omnia deuaſtaſſent. Reſpondendum eſt, ꝙ cùm Dauid venit in vrbem Siceleg, neſciebat de latrunculis, an haberẽt in prædam id quod erat in vrbe, vel an deſtruxiſſent vaſtãtes omnia, aut fortè incendio omnia perijſſent: quia tamen ipſe, & viri ſui incedentes per vrbẽ, nõ inuenerunt aliqua cadauera de tanta multitudine mulierum. & paruulorum, quæ ibi fuerat: putauit ſatis probabiliter, ꝙ latrunculi nullum occidiſſent, ſed omnes duxiſſent in prædam, ex quo ipſe ſpem habuit, ꝙ etiam poſtea non occiderent eos, quos ibi ceperant: quia cùm ibi non occidiſſent aliquem capta vrbe, à fortiori non occiderent, poſtquam laboraſſent ducendo eos de vrbe, ideo putauit, ꝙ adhuc præda ſupereſſet: de ſupellectilibus autem, & alijs rebus poſſeſſis non curauit nimis Dauid: de ipſis tamen fuit certior Dauid, ꝙ latrunculi tuliſſent illa, ſi tamen aliqua incendio perijſſent, non erat cura: iõ ex hoc, habuit ſpem poſſe recuperari prædam, cum non inueniſſet aliquem occiſum de illis, qui erant in vrbe, propter quod deſiderauit perſequi latrunculos, vt extorqueret prædam, & hoc fuit principale. De vindicta autem non curauit nimis Dauid, ꝗquã deſideraret eam, ideo fuit motus principaliter ꝑꝑ prædam Vnde poſtquam acquiſiuit illam, non curauit perſequi reſiduos de latrunculis, qui fugerant, vt patet infra in litera. *Dixit ei Dominus perſequere.* i. bonũ eſt, ꝙ perſequaris. Vel legitur per modum imperij. ſ. ꝙ Deus iuſſit Dauid, vt perſequeretur latrunculos. *Abſq; dubio enim comprehendes eos.* i. nõ dubites de inuentione eorum, quia certiſſimè inuenies. *Et excuties prædam.* i. & tolles prædam de manu eorum hoc erat pręcipuum quia ꝙ Dauid inueniret latrunculos, nihil proficiebat, ſi non poſſet excutere prędam, ſed eſſet labor inanis: potiſſimè ſi latrunculi præualituri eſſent contra ipſum: Deus autem vtrunque promiſit. ſ. ꝙ inueniret eos, & prçualeret contra illos, & ſic excuteret prædam. i. violenter tolleret de manu eorum. Hoc modo Dauid confortatus, perrexit ad pugnandum contra latrũculos, & iam non dubitabat contra eos dimicare, etiam ſi eſſent millies millia, eo ꝙ Deus dixerat, ꝙ abſque dubio excuteret prædam de manu ipſorum: & ſic poſtea Dauid aggreſſus fuit eos confidenter: nam multi erant, cùm Dauid pugnauerit cõtra eos, & occiderit plurimos, durauitque percuſſio à veſpere vſque in veſperam, & ad extremum fugerunt quadringenti viri ſuper camelos, vt patet infra, & tamen viri Dauid, qui pugnabant, non erant niſi quadringenti, cum ducenti reſtitiſſent laſſi ad torrentem. *Abijt ergo Dauid.* Hic ponitur ſecundum ſ. hoſtium perſecutio: fuit enim Dauid perſecutus latrunculos, quouſq; inuenit eos. *Ipſe, & ſexcenti viri eius cum eo.* i. Dauid abijt, & ſexcenti viri ſui abierunt cum ipſo.

Qui viri fuerunt cum Dauid ad perſequendum latrunculos. Quæſtio VIII.

QVAERET aliquis, an plures viri abierunt cũ Dauid ad perſequendum latrunculos. Aliquis dicet, ꝙ non, quia hic ſolum ponuntur ſexcenti viri euntes cum Dauid. Item quia poſtea dicitur, ꝙ ad torrentem ſubſtiterunt laſſi ducenti, & iuerunt cũ Dauid alij quadringenti: ergo ſolum erant ſexcenti viri, qui nunc egreſſi ſunt cum ipſo. In contrarium videtur, ꝙ fuerint plures, quia nouem principes de tribu Manaſſe venerunt nunc ad Dauid, quando redibat de caſtris Philiſthinorum in Siceleg, & iſti adiuuerunt eum in bello contra latrunculos, vt patet 1. Paralip c. 12. Reſpondendum eſt, ꝙ plures fuerũt, quàm ſexcenti illi viri, qui nunc egreſſi ſunt de Siceleg cũ Dauid ad perſequendum latrunculos; nam Dauid habebat ſexcentos viros qñ venit ad regem Achis, vt patet ſupra c. 27. & poſt hoc ſtetit quatuor mẽſibus in terra Philiſthinorũ ante bellũ Philiſthinorũ cum Saule: ſed tunc cum reuerteretur Dauid de caſtris Philiſthinorum in Siceleg, venerunt ad eũ nouem principes de tribu manaſſe, & quilibet iſtorum haberet ſecum aliquos, & adiuuerunt iſti Dauid contra latrunculos: ergo videtur, ꝙ plures erãt,

Dauid hubuit ſecũ pluſquam ſexcẽtos viros dũ perſecut⁹ fuit latrũculos.

quàm ſexcenti, qui iuerunt nunc cum Dauid con-
tra latrunculos. Dicendũ tamen ꝙ ſcriptura nomi-
nauit hic ſolum ſexcentos viros, quia iſti, q venerãt
de Manaſſe pauci erant quanquam eſſent nouem
principes, quia fortè quilibet iſtorum habebat ſecũ
paucos viros, ita vt non facerent notabilem nume-
rum ſuper ſexcentos viros, quos habebat Dauid.
Sed obijciet aliquis, ꝙ nunc erant cum Dauid plu-
res, quàm tria millia virorum, quia antequam dica-
tur 1. Paralip cap. 12. de principibus Manaſſe, de qui
bus nũc diximus dicitur de principibus tribus Gad,
qui venerunt ad Dauid, & illi erant vndecim, & mi-
nimus eorum erat princeps centum virorum, ma-
ximus autem erat ſuper mille: ergo haberet Dauid
vltra tria millia virorum. Reſpondendum, ꝙ illi
viri non erant cum Dauid, quando ipſe iuit contra
latrunculos, ſed ſolum ſexcenti viri ſui cum prin-
cipibus Manaſſe, qui ad eum confugerant, quando
venit in Siceleg, & ſic non videbantur eſſe vltra ſex-
centos viros: illi tamen nouem principes Gad an
cõfugerunt ad Dauid ante mortem Saulis, vel poſt,
& quomodo ſtarent cum eo, tempore quo pugna-
uit contra latrunculos, declarabitur 1. Paralip c. 12.
Et venerunt vſque ad torrentem Beſor. Iſte eſt quidam tor
rens, qui occurrit euntibus de terra Philiſthinorum
verſus terram Amalecitarum, & vſque ad iſtũ tor-
rentem acceſſerunt omnes viri Dauid, ſed ibi remã-
ſerunt ducenti, qui non potuerunt iter agere. Vo
catur iſte torrens Beſor, & aliqui dicunt Boſor, ſed
falſum eſt; quia Boſor eſt quædam ciuitas in terra
duorum regum Amorrhæorum in ſorte Ruben, vt
patet Deutero. cap. 4 & Ioſue 20 & 21. *Et laſſi quidam
ſubſtiterunt*, ideſt, apud torrentem illum ſubſtiterũt,
ideſt manſerunt aliqui de viris Dauid, qui non po-
tuerunt præ laſſitudine cum reliquis iter agere, &
iſti fuerunt ducenti, vt patet immediatè. Euene-
rat autem eis laſſitudo propter duo. Primò, quia ter
tio die ante hoc receſſerant de caſtris Philiſthinorũ,
& venerant in Siceleg, vt patet ſupra, & fortè in his
tribus diebus nullam, vel modicam requiem ha-
buerant, & ob hoc indiſpoſiti erant, ad ſubeundum
immediatè alios labores. Secundò erant laſſi, quia
cùm nunc receſſiſſet Dauid cum viris ſuis de Sice-
leg, velociter gradiebantur, vt inuenire poſſent la-
trunculos, poſtquam venirent in terram ſuam, &
ideo illi, qui debiliores erant non potuerunt con-
ſequi iter aliorum. In Hebræo dicitur hic. *Et qui
manſerunt, manſerunt.* Sed iſta ſententia eſt nimis cõ-
fuſa, & Barbara, nec ſignificat aliquid determina-
tè, ideo litera noſtra poſuit hoc manifeſtius dicens,
quòd aliqui laſſi ſubſtiterunt: habuit autem hoc ex
litera Hebraica, quæ habetur infra vbi magis expla-
natur de iſtis, qui ſubſtiterunt: aliquando autem lo
quitur hoc modo litera Hebraica, ſic patet ſupra c.
23. vbi litera noſtra dicit: Egreſſi de Ceila huc, & il-
luc vagabantur incerti litera Hebraica dicit: Ambu
lauerunt, quo ambulauerunt: ſed quia iſta locutio
eſt barbarica, litera noſtra euitauit illam. *Perſecutus
eſt autem David ipſe, & quadringenti viri.* ideſt, quanquã
aliqui ſubſtitiſſent laſſi, tamen Dauid non deſijt per
ſequi latrunculos, ſed ipſe cũ quadringentis viris re
ſiduis perſecutus eſt illos.

Ducẽti viri Dauid laſſi ꝓpter duo remãſerũt apud torrẽtem Beſor.

*David perſecutus eſt latrunculos cum quadringenti viris, quia
numerum eorum ignorabat: & propter pro-
miſſionem Dei in qua confidebat.*

Quæſtio X.

QVAERET aliquis, cũ tertia pars exercitus
Dauid laſſa reſtitiſſet, quomodo Dauid auſus
F eſt perſequi latrunculos cum reliquis viris, & an in
hoc ſtultè egerit, vel ſi non egiſſet, peccaſſet.

Reſpondendum, quòd Dauid auſus eſt perſequi
latrunculos cum quadringentis viris reſiduis: nam
etiam modo humano non habebat Dauid aliquid,
quare timere deberet perſequi latrunculos cum
quadringentis viris, quia neſciebat quot eſſent la-
trunculi; ideo quouſque ſciret eorum multitudi-
nem, non agebat ſtultè perſequendo illos, quali-
tercunque poſſet.

Sed adhuc dicendum, quòd dato, quòd Dauid
ſciret multitudinem latrunculorum, non debe-
bat timere perſequi illos cum quadringentis viris,
immo etiam ſi ſolũ haberet centũ, vel quinquagin-
G ta viros: quia Deus dixerat ei, ꝙ perſequeretur
latrunculos, quia ſine dubio excuteret prædam: de
promiſſione autem Dei nemo dubitare debet; ideo
etiam ſi manſiſſent ſoli decem viri cum Dauid, cum
illis potuiſſet, & debuiſſet iuſtè perſequi latruncu-
los: quia in multitudine gentis non eſt victoria bel-
li, ſed ſicut eſt voluntas in celo, ita fit, vt patet ſu-
pra 14. cap & 2. Paralip. 25. cap. & 1. Macha. cap. 3.
Immo dicendum eſt, quòd non ſolum Dauid non
agebat ſtultè, perſequendo latrunculos cum pau-
cis viris, ſed etiam ſi propter hoc deſijſſet perſequi
illos, peccaſſet, quia non conſideret verbis Domi-
ni, cum Deus dixiſſet: Perſequere, abſque dubio
enim comprehendes eos, & excuties prædam: ideo
H quanquã magna pars exercitus Dauid laſſa ſubſtiti,
non fuit ex hoc turbatus Dauid, nec dubitauit ali-
quatenus, an perſequeretur latrunculos. *Subſtite-
rant enim ducenti quaſi laſſi.* Iſtud reddit rationem ſu-
perioris, ſcilicet, quòd ſolum quadringenti iuerũt
cum Dauid, quia ducenti viri de exercitu reſtiterũt
laſſi. *Et tranſire non poterant torrentem Beſor.* Ideſt, non
auſi ſunt tranſire torrentem præ laſſitudine: & non
intelligitur, quòd non potuerunt tranſire, tanquã
impotentia eſſet quantum ad tranſitum, ſed quan-
tum ad agendum iter vltra torrentem: ideo quaſi
habita opportunitate ad manendum, dixerunt ſe
vltra non poſſe tranſire, & manſerunt. In Hebræo
habetur. *Et non auſi fuerunt tranſire torrentem.* Non de-
I bet intelligi, quòd non auſi ſunt propter timorem
hoſtium, contra quos ibant, ſed propter impoten-
tiam deambulandi: timuerunt enim, quòd quan-
quam conarentur itinerare cum alijs vltra torren-
tem, quod nequaquam poſſent.

Et inuenerunt virum Aegyptium in agro. Iſte vocatur
puer non propter ætatem, ſed propter ſeruitutem,
vel ſubiectionem, & iſte indicauit Dauid, vbi e-
rant Amalecitæ: hunc autem inuenerunt viri Da-
uid in agro, quia illi diſcurrebant hinc, & inde, vt
reperirent veſtigia latrunculorum, & inuenerunt
eum quaſi mortuum propter famen, vt patet in-
fra, *Et adduxerunt eum ad David.* ſcilicet, vt indica-
re poſſet vbi eſſent latrunculi, quia putauerunt vi-
ri Dauid, quod ille cum eſſet in agro, vel eſſet v-
nus de latrunculis, vel ſaltem ſciret qua tranſierant.
K *Dederuntque ei panem, vt comederet.* Subintelligendum
eſt, quod viri Dauid inuenerunt illum Aegyptium
quaſi mortuum, & cum vellent ab illo aliquid quæ-
rere, non poterat reſpondere, quia exinanita fue-
rat tota virtus eius, propter diutinam famem, ſci-
licet, trium dierum, vt patet infra. *Et biberet aquam.*
Ideſt, dederunt ei aquam, vt biberet, vt illa eum
refrigeraret à calore innaturali, qui ſequebatur pro-
pter famen. *Sed, & fragmen maſſe caricarum.* ideſt, etiã
dederunt ei vnum fruſtum de maſſa caricarum. Eſt
enim maſſa caricarum ad formam caſei, & eſt facta
de ficub⁹, & comeditͬ ſicut panis, & de hoc dr̃ s. c. 25.

quod

quòd Abigail tulit ad Dauid ducentas maſſas caricarum, abundant enim in terra illa iſtæ maſſę ꝓpter multitudinem ficuum, & viri Dauid ferebant de eis ſecum in itinere ad cibum. *Et duas ligaturas vuę paſſę.* ideſt, & dederũt ei duos racemos vuarũ paſſarũ, & vocantur ligaturę, quia ligantur ad hoc, ꝙ deſiccentur, vel ꝙ poſtquam deſiccatæ ſunt, tenentur ligatæ in funiculis, vel aliàs: & iſtæ etiam ligaturæ vuarum ſunt vſitatæ in terra Chanaam: vnde Abigail tulit ad Dauid centum ligaturas vuæ paſſæ, vt patet ſupra cap. 25. *Qui cùm comediſſet, reuerſus eſt ſpiritus eius.* ſ. antequam comederet, videbatur non habere ſpiritum, ſed quaſi mortuus, cùm autem comedit, dicitur reuerſus, quia tũc viſus eſt viuere. *Et refocillatus eſt.* Ideſt, recreatus, ſcilicet, quia vultus eius exhilaratus eſt, & color eius reuixit. *Non enim comederat panem, nec biberat aquam tribus diebus, & tribus noctibus.* Parum enim deerat, vt iſte præ debilitate moreretur, cum tot diebus non comediſſet, præſertim, quia languere cęperat in principio horum dierum, vt patet infra in litera. Quanquam per accidens ægritudo adiuuare poterat ad hoc, quòd tardius moreretur, vtpotè ſi ægritudo proueniebat ex repletione, & virtus digeſtiua erat impotens ad digerendum, quia tunc tardius moreretur præ fame, quàm ſi ſanus eſſet, quando ſameſcere inciperet. *Dixit itaque ei Dauid.* ſcilicet, poſtquam comedit, & bibit: nam ante hoc nõ poterat reſpondere, quanquam interrogaretur. *Cuius es tu? vel vnde?* Iſtud erat principium quærendi, vt ordinatius poſſet Dauid peruenire ad inquirendum vbi erant latrunculi: & dixit, cuius es? ad ſciendũ an erat ſeruus alicuius Domini eorum, qui venerant ad prædandum: dixit etiam vnde es? ideſt, de qua terra? quia ex hoc poſſet cognoſcere Dauid, quid ageret, an eſſet de latrunculis. *Et quò pergis?* Iſtud non eſt in Hebræo: quæſiuit tamen Dauid de hoc, quia per hoc certius ſcire poterat Dauid, an ille eſſet de latrunculis, & quid ageret. *Qui ait: puer Aegyptius ego ſum.* Hic reſpondit ille iuuenis ad omnia quæſita Dauid, & in omnibus verè locutus eſt: quia cùm eſſet in poteſtate Dauid, putauit, quòd ſi falſum loqueretur, & poſtea hoc deprehenderet Dauid, occideret eum: ſi autem verum loqueretur, quanquam ipſe fuiſſet de latrunculis, qui diripuerant Siceleg, miſereretur eius Dauid, tum quia ipſe indicabat ei vbi erant alij latrũculi, tũ quia ſeruus erat cuiuſdã principis illorum latronũ, & cogebatur agere, quod Dominus iubebat. Vnde nec dubitauit veritatem dicere Dauid, nec petiuit aliquam ſecuritatem, ſcilicet, quòd occideret eum, ſed ſolum petiuit, quòd non traderet eum in manus Domini ſui, vt patet infra: dixit autem, quòd erat puer Aegyptius, ideſt, de terra Aegypti, quia ſatis veriſimile erat, eo quòd terra Amalecitarum pertingit vſque ad terram Aegypti, vt patet ſupra cap. 15. & ob hoc multi de Aegyptijs viuebant in terra Amalec cum Amalecitis, & multi de Amalecitis morabantur in terra Aegypti. *Seruus viri Amalecitę.* Ideſt ego ſum ſeruus cuiuſdam viri de Amalec. Iſte autem vir erat vnus de principibus illorum latronum, & venerat cum eo puer iſte. *Dereliquit autem me Dominus meus.* ſcilicet, ipſe cum alijs latrunculis receſſit ferens prædam, & dereliquit me, quaſi iam nolens me habere in famulatu ſuo, quia grauis ei videbar: & cauſa ſubditur, ſcilicet. *Quia ęgrotare cœpi nudiuſtertius.* Ideſt, quia erã languidus, putauit iam inutilem, & noluit me portare, ne eſſem ſibi oneroſus, ſed reliquit me, vt morerer. *Siquidem nos erupimus ad auſtralem partem Cerethi.* Hic narrat iſte puer, quæ fecerunt latrunculi, & dicit, quòd eruperunt, ideſt, egreſſi ſunt de regione

A ſua, & venerunt ad prædandum ad auſtralem partem Cerethi: dicitur hoc, quia iſti latrunculi veniebant de terra Auſtrali, reſpectu omnium illorum locorum: nam veniebant de terra Amalec, quæ Auſtralis eſt ad terram Philiſthinorum, & Iuda: & dicitur hic, ad Auſtralem partem Cerethi, quia fortè primò inuaſerunt terram illam, deinde reliquas ſm ordinem, qui habetur hic: quòd patet, quia de Siceleg vltimò dicit, & illam vltimò inuaſerunt: nam poſtquam ſuccenderunt eam, pergebant itinere ſuo ad terram ſuam, vt patet ſupra in litera. Vocatur Cerethi ſecũdũ Ra. Dauid Khimi, & Ra. Sa. tota terra Philiſthinorum: ſed non ſtat, quia tunc non poneretur poſtea ſpecialiter de Siceleg, cùm eſſet

B Siceleg quidam locus in terra Philiſthinorum. Sed dicendum, quòd Cerethi erat nomen alicuius vrbis, vel regionis paruæ. *Et contra Iudam.* Ideſt, verſus terrã Iuda, ſcilicet, contra ſortem tribus Iudæ: erant enim iſta coniuncta, ſcilicet, terra Philiſthinorum, & ſors Iudæ. *Et ad meridiem Caleb.* Poteſt vocari ſic aliqua terra in ſorte Iudæ, eo quòd fuit in illa vir quidam famoſus nomine Caleb, & illi data eſt quædam pars terræ Iudæ, ſcilicet, Hebron cum villulis ſuis, vt patet Ioſue ca. 14 & 15. *Et Siceleg ſuccendimus igni.* ideſt, inter iſta omnia loca nullum magis læſimus, quàm vrbem Siceleg, quam exuſſimus. *Dixitque ei Dauid.* Iam cognoſcebat quid factum eſſet, & quis illud feciſſet, ideo volebat ſcire vbi erant illi, qui fecerant.

C *Potes me ducere ad cuneum iſtum?* ideſt, nunquid ſcies me ducere illuc, vbi ſunt iſti latrunculi? *Qui ait, iura mihi per Deum.* Hoc voluit puer Aegyptius à Dauid ad ſecuritatem ſuam.

Petit puer inuentus à Dauid vt ipſe iuraret per Deum ſummum per ſuum. Quæſtio X.

QVAERET aliquis, per quem Deum petiuit hic puer iſte à Dauid, quòd iuraret ei hæc.

Dicendum, quòd fortè dixit per Deum, non nominando ſpecialiter aliquem Deum, & tunc intelligebat de Deo ſummo, de quo omnes homines ĩtelligunt, quòd ſit id, quo nihil melius excogitari poſ-

D ſit, ſicut declaratum eſt præcedenti capitulo de rege Achis. Vel petiuit iſte puer à Dauid, quòd iuraret ei per Deum ſuum, ſcilicet, per Deum Dauid: nam iſta eſt conditio omnium petentium iuramentum ab alijs, quòd petant in dijs illorum, quia iuramentum inuentum eſt in confirmationem eorum, quæ dicuntur, vt propter reuerentiam eius, qui inducitur in teſtem, compleantur ea, quæ promittũtur: & quia nemo magis reueretur aliquem Deum, quàm illum, quem colit, non poteſt aliquis facere iuramentum efficacius, quàm per Deum ſuum. Sic Goliath, quando voluit imprecari mala ſuper Dauid, imprecatus eſt in dijs ſuis, vt patet ſupra ca. 17. Itẽ patet, quia Dauid iurauit id, quod petiuit iſte

E puer: ſed Dauid non iuraret per nomẽ alicuius Dei, niſi per Deum Iſrael: quòd ergo per illum iurauerit, patet, q̃a nefas erat Iſraelitis iurare per deos Gẽtilium, & non ſolum iurare, ſed etiam nominare illos, vt patet Exod capit. 23. ſ. Omnia, quæ dixi vobis facite, & per nomen externorum Deorum non iurabitis, nec audietur ex ore veſtro. *Quod non interficias me*, ſcilicet, poſtquam cognoueris à me ea, quæ vis: poterat ſuſpicari puer, quòd Dauid nunc non occidebat eum, vt inueniret alios latrones, & poſtquam inueniſſet, occideret eum. *Et non tradas me in manibus Domini mei*, ſcilicet, quia ille occidet me, etiam ſi tu non me occideris: quia prodidi eum cum alijs latrunculis.

Quomodo puer iſte petijt à Dauid, vt non traderet ipſum manibus Domini ſui, cum perſequeretur illum, & alios latrunculos.
Quæſt. X I.

QVAERET aliquis, quomodo iſte puer Aegyptius petiuit, ꝙ hoc iuraret Dauid, quia nullo modo erat veriſimile, quòd contrarium ageret: nã Dauid ibat, vt perſequeretur Dominum illius pueri cum alijs latrunculis propter prædam Siceleg: quomodo ergo traderet ſeruum ſuum? Dicendum, ꝙ puer iſte timuit, ꝙ cum Dauid inueniret latrunculos illos, non pręualeret contra eos ad extorquendũ prædam, ſed componeret cum eis aliquo modo, vt haberet totam prædam, vel partem de eo, quod ablatum fuerat de Siceleg, & in compoſitione veniret, ꝙ Dauid daret puerum illum Domino ſuo, & tunc timebat puer, ꝙ occideret eum Dominus ſuus, quia prodiderat eum cum alijs. Vel aliter puer iſte neſciebat, ad quid ibat Dauid ad latrunculos, quia nihil ſignificauerat Dauid puero de intentione ſua, ſed ſolum quæſiuit ab eo, quis erat, vel cuius: & nunc qñ dixit Dauid, an poſſet puer ducere Dauid ad cuneũ illum, neſciebat an vellet illuc ire Dauid, vt iungeretur illis latronibus ad prædandum etiam cum eis, vel ad alia ſędera pacis: & tunc ſatis veriſimile erat, ꝙ Dauid traderet puerum Domino ſuo, & quia ſi traderetur ei, occidendus erat, volebat potius, quòd occideret eum Dauid, quàm ꝙ traderet Domino ſuo. *Et ducam te ad cuneum iſtum*. ſ. ſi iuras mihi hæc.

Puer ſciebat locum latrunculorum, & ad illum duxit Dauid. Quæſt. X I I.

QVAERET aliquis, quomodo puer iſte poterat ducere Dauid ad cuneum latronum, cum iam nudiuſtertius relictus fuiſſet ab eis, & neſciret vbi eſſent. Reſpondendum eſt, ꝙ fortè latrones illi modicum inde receſſerant, & puer ſciebat locũ, ad quẽ recedebant, ſicut patet infra: quia quando Dauid ductus eſt à puero ad cuneum, inuenit latrunculos iacentes ſuper faciem terræ in agro, & comedentes. Vel Dicendum, ꝙ puer cognoſcebat greſſus eorum, & quanquam neſciret tunc vbi eſſent, poterat illuc perducere Dauid per greſſus. Vel fortè iſte puer audierat à latrunculis antequam dimitterent eum de loco, ad quem ituri erant, & ad illum nunc duxit ipſe Dauid. Vel quia iterum fortè latrunculi illi erupetant per terram illam, & habebant aliquem locũ, in quem conuenirent, in quo nunc putabat eos eſſe puer, & illuc duxit Dauid. *Et iurauit ei Dauid*. ſ. iurauit id, quod petierat puer.

Iſraelitę cum quibuſdam populis non poterant inire fędera, & ſi iniuiſſent, non poterant ſeruare.
Quæſtio X I I I.

QVAERET aliquis, an Dauid tenebatur obſeruare id, quod iurauerat puero. Aliquis dicet, non eſſe dubiũ in hoc: quia ꝙ iurat̃ implendum eſt: ſed hoc nõ obſtante, eſt rõ dubij, qa quædam gentes erant, cum quibus Iſraelitæ nullo modo poterant componere fędera, ſed obligabantur ad occidendũ, ſicut erat de Chananeis: ſic etiam erat de Moabitis, & Amonitis, de quibus Deus dixerat: Non facies cũ eis pacẽ, nec quæres eis bona cunctis diebus vitę tuę in ſempiternum, vt patet Deutero. c. 23. his ergo gẽtibus ſi iurarent Iſraelitæ de non occidendo illas, iuramentum non tenebat, quia erat contra legem Dei: ideo poterant venire contra illud, acſi non iu-
F raſſent: ſicut cum quis iurat aliquid, quod illicitum eſt, manifeſtè poteſt propria auctoritate contra illud venire; immo tenetur, quanquam peccauerit in iurando: ſi tamen aliquando Iſraelitæ facerent fędera cum aliqua iſtarum gentium, cum qua illicitum erat componere amicitias, licèt non tenerent fædera, tamen Iſraelitæ non poterant pugnare contra illam gentem, quouſque denunciarent ei nullitatem fæderum: hoc autem non erat tanquam propter fędera obligarentur ad aliquid, ad quod aliàs nõ erant obligati, ſed propter naturalem æquitatem: nam priuſquam ipſi componerent cum gentibus illis, habebant eos illæ gentes, tanquam hoſtes, & obſeruabant ſe ab eis: inito autem fędere, habebant eos tan-
G quam amicos, & non obſeruabant ſe ab eis: ideo ſi Iſraelitæ antequam denunciarent eis nullitatem fæderum, pugnarent contra illos, agerent per inſidias, & fraudem: nam ſub colore amicorum haberent ſe hoſtiliter, ideo tenebantur denunciare eis, non tenuiſſe fædera, & tunc poterant contra illos pugnare, velut ſi nulla fædera inita fuiſſent. De puero autem iſto fortè ſic eſſet, quia poterat eſſe de aliqua gente, cum qua non poſſet componere fædera Dauid, & cogeretur eum occidere. Dicendum eſt, quòd Dauid tenebatur obſeruare iuramentum pręſtitum iſti puero: quia erat de tali gente, cum qua poterant Iudæi fędera inire, ſcilicet, quia erat AEgyptius: Iſraelitæ aũt non habebant hoſtilitatem contra AEgy-
H ptios, nec debebant habere, quia Deus iuſſerat, Deuteronom. capit. 23. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus eſt, nec AEgyptium, quia aduena fuiſti in terra eius: quæcunque ergo pacta inirentur inter illos ſeruanda erant, præſertim quia Dauid tenebatur de iure communi ad ſeruandum id, quod puer iſte petebat ſibi iurari, ſcilicet, quòd non redderet eum Domino ſuo, & dato, quòd non iuraſſet, ſeruaſſet illud Dauid: de hoc patet Deuteronom. capit. 23. ſcilicet. Non trades ſeruum Domino ſuo, qui ad te confugit, habitabit tecum in loco, qui ei placuerit, & in vna vrbium tuarum requieſcet: & ob hoc, quia Dauid tenebatur ad iſtud obſeruandum etiam ſine iuramento, faciliter iurauit, quaſi non inducens
I ſuper ſe aliquam nouam obligationem, per iſtud iuramentum, niſi quantum ad vnam partem, ſcilicet, quòd non interficeret eum. *Qui cum duxiſſet eum*. Hic ponitur tertium huius cap. Puer duxit Dauid ad locum, in quo erant latrunculi. *Ecce illi diſcumbebant ſuper faciem vniuerſæ terrę*, ideſt, iacebant diffuſi ſuper totam terram comedentes in gaudio, & ſic facilius potuit eos capere Dauid: & dicitur, ſuper faciem vniuerſæ terrę, quia iſti multi erant, & erant diuerſi per turmas, & collegia ad ſumendum cibos, & ſic repleuerant totam faciem agri.

Iſti latrunculi non confugerunt ad loca munita, quia credebant
K *eſſe ſecuri. Quæſtio X I I I I.*

QVAERET aliquis, quomodo iſti latrunculi tamdiu expectauerant in agris, habentes prædam, & non confugerant in terram ſuam ad aliqua loca munita, vt ibi deponerent prædam. Dicendum, quòd iſti latrunculi videbantur ſibi eſſe ſecuri propter duo. Primò, quia erant in terra ſua. Secundò, quia multi erant. De primo patet: nam dum fuerunt in terra Philiſthinorum, & Iudæ, de qua prædam acceperant, feſtinauerunt exire de terra, nunc autem erant in terra Amalec: ideo non timebant, quòd aliqui de Iſraelitis, vel de Philiſthinis perſequerentur eos in terram ſuam pro præda, & ſic diſcumbebant ſine timore. Secundum patet, ſcilicet,

licet, quod eſſent multi, quia Dauid pugnauit, & percuſſit eos à veſpere vnius diei vſq; ad veſperam alterius, & tamen ad vltimum factę cædis, fugerunt quadringenti viri de eis, & ſic magna turba eſſet: vnde propter multitudinem confidenter ſe habebaut; primum tamen magis ſtat. *Comedentes, & bibentes*, i. diſcumbebant per agrum ad comedendum, & bibendum: non eſt ſenſus, quòd ibi diſcubuerint, quaſi eſſent itinerantes, & à caſu veniſſent in agrum illum, & ibi diſcumberent ad capiendum cibos, ſed iam ibi manebant ꝑ aliquot dies: quod patet, qnia puer ille, qui duxit Dauid ad locum illum, dimiſſus fuerat ab illis à nudiuſtertius, vt patet ſupra, ſi ergo illi itineraſſent ſemper, non potuiſſet eos inuenire Dauid, ſed manebant in agris gaudentes: quod ſignificat littera ſequens, ſcilicet. *Et quaſi feſtum celebrantes diem*. In Hebræo non habetur quaſi: iſti autem celebrabāt feſtũ in abundantia ciborum, & potuum pro gaudio prædę acceptæ. *Pro cuncta præda & ſpolijs, quæ acceperant de terra Philiſthijm, & de terra Iuda*, i. acceperant prædam copioſam, quantam nou expectabant de terra Philiſthijm, & Iuda: eo ꝙ incolæ illarum terrarum iuerant ad bellum, & rari erant, qui poſſent eis reſiſtere, pro quo magna lætitia fruebantur. *Et percuſſit eos Dauid*, i. occidit: & non dicitur hic: pugnauit contra illos, ſed percuſſit: quia iſta magis erat occiſio quàm pugna, cũ latrunculi eſſent ebrij & crapulati, cùm egiſſent feſtum pro præda, & erāt quaſi extra mentem, nec poterant pugnare, ſed occidebat Dauid quot volebat. *A veſpere vſq; ad veſperam diei alterius*, i. durauit iſta occiſio à veſpere in veſperam. ſ. per vnum diem naturalem: hoc autem qa latrunculi illi erant diffuſi per diuerſas partes agri, & nunc occidebat aliquos hic, & nunc alios ibi, & ſic per diuerſa loca. *Et non euaſit ex eis quiſquam, niſi quadringenti viri adoleſcentes*, ideſt omnes occiſi ſunt pręter iſtos: in quo ſignificatur magna multitudo, cũ quadringenti viri ponantur quaſi pro nihilo, reſpectu illius multitudinis: quia dicitur: Et nõ euaſit quiſquã, niſi quadringenti viri. *Qui aſcenderant camelos, & fugerant*. Illi quadringenti adoleſcentes à principio belli fugerunt, aſcendendo ſuper camelos: alij autem, q relicti ſunt, & non habuerunt in quo equitarent ad fugiendum, non potuerunt euadere manus Dauid. *Eruit ergo Dauid omnia, quę tulerant Amalecitę*, i. liberauit de manu ipſorum omnia, quæ prædati fuerant de vrbe Siceleg. *Et duas vxores ſuas eruit*. Fit mentio de iſtis duabus vxoribus: quia nihil aliud habebat Dauid in prędą, quod ad eum ſpecialiter pertineret, de quo multum doleret, cum nõdum habuiſſet filios. Alij autem viri ſui habebant filios, & vxores. *Nec defuit quiſquam à paruo vſq; ad magnum*, i. de omnibus, q̃ erant in vrbe Siceleg nullus defuit, tam de magnis quàm de paruis, eo quod Amalecitæ nullum interfecerant, ſed omnes ſecum ducebant, vt patet ſup. in littera. *Tam de filijs, quàm de filiabus*, i. etiam filij, & filiæ omnes ducti fuerunt, quos tulerant Amalecitę: & intelligitur de filijs, & filiabus virorum Dauid: qa Dauid non habebat adhuc filios, vel filias: de vxoribus autem nihil dicitur, ſed ſubintelligendum eſt, quòd etiam vxores virorum Dauid, quas tulerunt Amalecitę, reduxerit Dauid, cum dicatur, quòd nihil defuit de præda & ſup. dicitur, ꝙ Amalecitę nullum occiderunt, ſed omnes duxerunt captiuos: nõ curauit tamen ſcriptura exprimere vxores: quia planum eſt: quia etiam de illis intelligeretur: ſimile habetur ſup. in littera. ſ. Amara erat aĩa vniuſcuiuſq; viri ſuper filijs, & filiabus ſuis, & de vxoribus nihil dicitur: tamen manifeſtum eſt, ꝙ etiam pro vxoribus lugebant. *Et de ſpolijs*, i. etiam nihil defuit de ſpo-

Occiſio magna latrunculorũ Amalecitarũ.

A lijs, quæ acceperant de vrbe Siceleg: quia omnia ſecum habebant Amalecitę, & nondum depoſuerāt ea in aliquo loco: vnde cum Dauid expugnauerit Amalecitas, nihil potuit ꝑdere de ſpolijs: vnde nec aliquid perdidit, niſi ea, quæ incendio perieruntꝗ in vrbe Siceleg, quam ſuccenderant Amalecitę: multa enim ibi manerent ſupellectilia, quæ ferre non poſſent Amalecitæ, & illa cremarentur. *Et quæcunq; rapuerant omnia reduxit Dauid*, ideſt non ſolum quæ rapuerant de vrbe Siceleg, ſed etiam quæ rapuerant de alijs locis, accepit Dauid, & ſecum tulit: ex quo nimis ditatus fuit, & miſit munera multis ciuitatibus de terra Iudæ, vt patet inf. *Et tulit vniuerſos greges, & armenta*. Amalecitę enim prædati fuerant multa

B pecora de terra illa, quæ diripuerant tam de gregibus, quàm in armētis, & omnia illa reduxit Dauid. Vocātur greges congregationes minorum animalium, vt ouium, & caprarum, & porcorum: armenta autem dicuntur congregationes maiorum animalium, vt boum, æquorum, camelorum: intelliguntur etiam per hæc quæcunq; iumēta & animalia, quæ prædati ſunt Amalecitæ. *Et minauit ante faciem ſuam*, i. fecit præcedere illa animalia exercitum ſuum: minare enim ad paſtores pertinet, qui animalia mouent quocunq; volunt: ſic dicitur Exo. c. 3. Cumq; minaſſet Moyſes gregem ad interiora deſerti venit ad montem Dei: & Hebrardus dicit: Paſtor oues baculo minat, lupus ore minat̃. *Dixeruntq;*

C ſ. illi viri Dauid, qui minabant armēta. *Hæc eſt præda Dauid*. Hoc dixerunt ad laudem victoriæ Dauid: ſic enim fieri ſolebat in omnibus victoribus, quādo dabatur eis triumphus. ſ. ꝙ præcederent aliqui canētes ante eos in laudem victoriæ, & inde dicit, triũphus, à tris quod eſt tres, & phonos, quod eſt ſonus, quaſi ſonus trium, ſcilicet, quòd tres canebant, vel tripliciter canebatur ad laudem victoriæ.

An Dauid debuiſſet diſtribuere prædam dominis, à quibus ablata fuerat. Quęſtio XV.

QVAERET aliquis, cùm tota iſta præda, quā nunc acceperit Dauid de manu Amalecitarum, non eſſet de vrbe Siceleg, ſed de multis alijs locis, an Dauid peccauerit, nõ reducendo prædam ad dominos ſuos, cum ſciret ad ſe non pertinere totā.

D Aliquis reſpondebit, quòd Dauid non reduxit prædam ad dominos ſuos: quia neſciebat, qui eſſent Domini, cum illi latrones accepiſſent de multis locis. Sed hoc non ſtat: quia Dauid ſciebat de quibus locis ablata fuiſſet præda: nam puer Aegyptius dixerat ſibi illa loca. ſ. contra Cerethi, & Iudam, & terram Caleb, & Siceleg prædati fuerant, vt patet ſup. ideo poſtquam Dauid accepiſſet partē prædę, quæ pertinebat ad vrbem Siceleg, debuiſſet mittere ad alia loca, in quibus Amalecitę prædati fuerant, vt homines illorum locorum venirent ad cognoſcendum quid pertinebat ad eos: præſertim quia Dauid

E habebat ſecum puerum illum Aegyptium, cui iurauerat, ꝙ non occideret eum, nec traderet in manꝰ Domini ſui, & ille iuerat cum Amalecitis, quando prędati ſunt, & ſciebat omnia loca, in quibus prędā egerant. Aliquis reſpondebit aliter. ſ. ꝙ Dauid reſtituerit prædam eis, à quibus ablata fuerat; quod patet: qa iſta præda ablata fuerat de terra Iudæ, vt habetur ſupra, & Dauid miſit de illa ciuitatibus Iudę, vt patet inf. Sed hoc non ſtat, ſed potius viri Dauid diuiſerunt inter ſe prædam: nam ſuper hoc fuit cõtentio infra inter viros Dauid: quia quidam volebaut, ꝙ ducenti viri, qui remanſerant in torrēte, nihil acciperent de præda, ſed ſolum darētur eis vxores,

res & filij: Dauid autem dixit, ꝙ æqua pars eſſet de-
ſcendentis ad prælium, & remanentis ad ſarcinas,
& ſimiliter diuiderent ſpolia: ergo videtur, ꝙ diuiſa
fuit præda. Cum autem dicitur, ꝙ Dauid miſit iſtā
prædam Dominis ſuis: dicendum, ꝙ nō ſtat, nec va-
let quod habetur inf. ſ. ꝙ miſit ad ſeniores Iuda: nā
ſi miſiſſet ad dominos ſuos, miſiſſet ad omnia illa lo
ca, de quibus prædati fuerāt Amalecitę: ſed falſum
eſt, quia Amalecitę prædati fuerunt de terra Phili-
ſthijm. & Iuda, vt patet ſup. in litera. Dauid tamen
ſolum miſit partem prædæ ad viros Iuda. Item non
miſit iſtam partem prędę tanquam eis debitam, ſed
miſit in munera: nam dicitur inf. Miſit dona de prę
da ſenioribus Iuda proximis ſuis. Item patet, quia
nō miſit prædam iſtam ad loca, de quibus fuerat ac-
cepta, ſed ſolum ad loca, in quibus Dauid mora-
rus fuerat cum viris ſuis, & habebat ibi aliquos ami
cos, quos volebat lętificare per munera, vt patet in-
fra in litera. Dicendum igitur, quòd Dauid cogno-
ſcebat de quibus locis ablata fuerat iſta præda, ta-
men noluit eam reſtituere Dominis ſuis, ſed diuiſit
inter viros ſuos, & hoc quia putauit ſe non eſſe obli
gatum ad reddendum eam prioribus Dominis. Ali-
quis dicet, quòd tenebatur: quia ſi aliquid ego repe-
rio apud furem, vel accipio ab eo violenter, cogor
reducere ad illum, cui res ablata eſt, alioquin ego di-
car, fur. Reſpondendum, quòd non eſt ſic de rebus
ablatis per furtum à conciuibus, & de rebus ablatis
ab hoſtibus: nam cum alicui res furtiuè, vel palam
diripitur à latronibus, qui non ſunt hoſtes, non deſi-
nit ille eſſe Dominus rei, quanquam deſinat poſſide
re; ideo ad quencunque res illa peruenerit, nun-
quam poterit eſſe verus Dominus illius, cum illa ha
beat alium Dominum, & non poteſt eſſe eadem res
in ſolidum duorū Dominorum: ideo ſicut conſti-
to iudicialiter, quod aliqua res alicui furtiuè ablata
eſt, iudex coget eam reduci ad illum, ita quiſcunque
habuit penes ſe aliquam rem, quam ſciat eſſe furti-
uam, tenetur in foro conſcientiæ reducere illam ad
Dominum ſuum: in rebus autem ablatis ab hoſti-
bus ſecus eſt, quia aut illi, qui rapiunt, fouent iuſtum
bellum, aut non: ſi fouent iuſtum bellum, omnia,
quæ rapiūt, efficiuntur ſua, & illi, quibus rapiuntur,
deſinunt eſſe Domini, & raptores poſſident res illas
licite, etiam in foro conſcientiæ: & tunc ſi aliquis
extorſerit res iſtas pugnando, ab eo qui eas rapuit,
non tenetur illas reducere ad Dominum priorem:
eoꝙ illarum deſinit eſſe Dominus, & qui rapuit effe
ctus eſt verus Dominus: fortè hoc modo Amaleci-
tæ ſe habebant contra Philiſthinos, & contra Iſrael,
ſcilicet, quod fouebant iuſtum bellum contra illos:
de Philiſthinis non apparet, an contra illos iuſtè poſ
ſent pugnare Amalecitæ: ſed de Iſraelitis apparet
hoc: quia Iſraelitæ inuaſerunt terram Amalec, &
penè deleuerāt totam progeniem Amalecitarum,
& prædati ſunt quicquid erat in terra illa, vt patet
ſupra cap. 15. ideo quouſque Iſraelitæ ſatisfacerent
Amalecitis de iniuria illa, & damno, ſemper foue-
bant Amalecitæ iuſtum bellum contra Iſrael. Sed
aliquis dicet, quod non ſtat, quia Iſraelitę pugnaue-
runt contra Amalecitas iuſſu Dei, & ex hoc erat iu-
ſtum bellum, ſed in bello iuſto pugnans non infert
iniuriam ei, contra quem pugnat, eoquòd vtitur iu-
re ſuo: nemini tamen iniuriam facit, qui iure ſuo
vtitur, & conſequenter ille, qui patitur iuſtum bel-
lum ab alio, non poteſt iterum mouere bellum con
tra eum, qui bellum intulit: quia iuſtè paſſus eſt: &
ſic eſſet de Amalecitis, cum iuſtum paterentur bel-
lum ab Iſraelitis. Reſpondendum eſt, quòd Iſrae-
litæ iuſtum fecerunt bellum contra Amalecitas

F quantum ad ſeipſos, non tamen erat iuſtum quan-
tum ad Amalecitas. Primum patet, quia Iſraelitæ
non peccabant faciendo illud bellum, immo mere-
bantur, cum exequerentur mandatum Dei, & tene-
bantur illud agere, quia Deus iubebat. Secundum
patet, ſcilicet, quòd non eſſet bellum iuſtum quan-
tum ad ipſos Amalecitas: quia ipſi non videbantur
iuſtè pati, quia nunquam aliquid malum egerant
contra Iſraelitas, nec ſecundum legem humanam
erat iuſtum, quòd Iſraelitę pugnarent contra Ama-
lecitas, ſed ſolum ſecundum voluntatem Dei: nam
iſti Amalecitæ, qui nunc erant, nunquam peccaue-
rant contra Iſrael, & iam ab illa pugna vſque ad
tempus, quo pugnauit contra eos Saul, fluxerant ad
G minus quadringenti viginti anni. Quod patet: quia
pugna iſta fuit in Raphidim primo anno ab exitu
de AEgypto, de qua Exod. cap. 17. nam nondum flu-
xerant duo menſes ab exitu de AEgypto vſque ad
bellum illud: quod patet, quia prius fuit illud bel-
lum, quàm venirent Iſraelitæ in deſertum Synai:
quod apparet ex ordine literæ: nam de bello agitur
Exo. cap. 17. & de aduentu in montem Sinai Exo. c.
19 & tamen in montem illum venerunt prima die
menſis tertij illius anni, in quo exiuerunt, vt patet
Exo. capit. 19. ergo nondum fluxerant duo menſes,
quando pugnauerunt Amalecitæ contra Iſraelitas
in Raphidim ab exitu de AEgypto. Fuit autem bel-
lum, quod fecerunt Iſraelitæ contra Amalec tem-
H pore Saulis, ſupra capit. 15. Saul autem regnauit vi-
ginti annis in Iſrael, vt declaratum eſt ſupra cap. 13.
ſubtrahantur ergo iſti viginti anni ad plus, & quadra
ginti anni, quibus regnauit Dauid poſt Saulem, in-
fra 3. lib. capi. 2. & quatuor anni, quibus regnauerat
Salomon, quando cępit ædificare templum de qua
dringentis octaginta annis, qui fluxerant ab exitu de
AEgypto vſque ad principium ædificationis tem-
pli, vt patet infra 3. lib. cap. 6. & manebunt quaſi qua
dringētis viginti annis ab exitu de Aegypto, in quo
pugnauerunt Amalecitę contra Iſrael, vſq; ad tem-
pus, quo pugnauit Saul contra Amalecitas, in vindi
ctam illius primæ pugnę Cùm ergo in his quadrin-
gentis viginti annis Amalecitæ nunquam nocuiſ-
I ſent Iſraelitis, & trāſiſſent multæ generationes poſt
illos, qui intulerant bellum in Raphidim: non pote
rant Iſraelitæ ſecundum legem humanam, vel ſe-
cundum conſcientiam mouere bellū contra Ama-
lecitas, contra quos pugnauit Saul, ſecundum le-
gem, & rationem humanam, licèt Iſraelitæ facien-
do illud propter mandatum Dei, non peccabant:
manebat igitur Amalecitis contra Iſraelitas cauſa
iuſti belli, cum fuiſſent ab eis iuſtè laceſſiti, & ſic po-
terant nunc agere prædas de terra Iudæ, & de toto
Iſrael, & conſequenter efficerentur veri Domini re
rum raptarum: vnde Dauid accipiēs ab eis res, quas
rapuerant, non tenebatur reducere illas ad Domi-
nos ſuos priores, quia iam ibi deſierāt eſſe Domini.
K In bellis autem iniuſtis dicendum eſt, quòd illi, qui
rapiunt, non efficiuntur veri Domini: quia non ha-
bent ius ad rapiendum, ideo ſemper competit repe-
titio: ſi tamen aliquis poſtea per bellum extorqueat
ab illis res, quas rapuerunt, non tenetur eas reduce-
re ad priores Dominos: & iſtud verum eſt, ſi iſte, qui
rapit à raptore, iuſtum bellum fouet contra illum,
& efficitur iſte verus Dominus, licèt primus raptor
non eſſet Dominus: ſic patet in reſponſione Iephte
ad regem Ammon: nam cum ille peteret loca quæ-
dam, quæ poſſidebant Iſraelitæ, & pertinuerāt quō-
dam ad Ammonitas, & Moabitas, dixit Iephtæ, ꝙ
Iſraelitæ iuſtè poſſidebant, eoquòd non acceperant
illa ab Ammonitis, & Moabitis, ſed ab Amorræis,
de

de hoc Iudi capit. 11. Amorrhæi autem acceperant ea ab Ammonitis, & Moabitis, Num capit. 21. & ſic patet, ꝙ ex hoc, ꝙ Iſraelitæ acceperunt à raptore, non tenebantur ad reſtitutionem faciendam Ammonitis, & putarent ſe teneri, ſi rapuiſſent ab eis: nec diſtinxit in hoc Iephte, an Amorrhæi fouiſſent iuſtum bellum contra Ammonitas, vel non: ſed ſolū ex eo, quòd acceperunt illa loca ab Amorrhæis, & non ab Ammonitis, putauerunt ſe non teneri ad reſtitutionem. Item patet ſimile de Abraham, quando iuit ad eruendum prædam, quam tulerant quatuor reges pugnantes contra terram Sodomorum. Nam tūc Abraham excuſſit totam prędam de manu quatuor regum, & ſic rapiebat à raptore, & rex Sodomæ de cuius terra capta fuerat præda, petiuit in gratiam ab Abraham, vt daret ei ſolum animas, & cætera tolleret ſibi; Abraham autem remiſit ſibi omnia, præter partes illas, quæ prouenerunt tribus ducibus, qui iuerunt cum eo ad bellum, vt patet Gen. 14. ſ. Non accipiam ex omnibus quæ tua ſunt, ne dicas, ego ditaui Abraham, exceptis his, quæ comederunt iuuenes, & partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner, & Eſthol & Mambre; iſti accipiēt partes ſuas: & ſic Abraham noluit reducere totam prædam ad priores Dominos, quàm ipſe tulit à raptoribus, ſed diuiſit eam inter viros, & dedit eis partes ſuas; partem autē quæ ſibi proueniebat, donauit regi Sodomorum: ſi tamen non poſſet iuſtè poſſidere raptor ea, quæ rapit à raptore, quanquam primus raptor iniuſtum bellum fouerit, poterit iuſtè poſſidere res captas, & non tenebitur eas reducere ad priorem Dominum. Sed aliquis dicet, ꝙ hoc non poteſt ſtare: quia ſicut primus raptor iniuſtè accepit, & iniuſtè detentat: ita ſecundus ſuccedit in vitium, cùm accipiat rem ab illo, qui non poteſt eam iuſtè poſſidere: ergo iſte ſecundus nunquam poterit effici iuſtus Dominus, ſed tenebitur reducere rē ad priorem Dominum. Reſpondendum eſt, quòd non valet iſta ratio: eſt enim hoc verum in eis, q̃ ſuccedūt iuri alieno, ſicut in emptore, & hærede, & donatario, & ſimilibus: quia iſti ſuccedunt iuri alieno, ſcilicet, quia non poteſt emptor plus iuris habere in re, quam venditor in eum tranſtulit. Idem in hærede legatario, & donatario: ideo ſi emptor ſcit, quòd vēditor non erat verus Dominus rei, vel donator, vel ille, cui ſucceſſit in hæreditate, vel legato: nō poteſt iuſtè poſſidere id, quod accipit, ſed tenetur reddere vero Domino, eo quod iſte ſuccedit in vitiū, & non poteſt effici verus Dominus; niſi forte præſcriptio, vel vſucaptio eum iuuerit, cum omnes iſti præſumantur habere bonam fidem: quia ſuccedūt in rebus aliorum, & non fuerunt iſti primi, qui inceperunt iniuſtè poſſidere rem illam, quam habent: in raptore autem. ſ. qui bellando accipit rem raptā ab alio raptore ſecus eſt: quia iſte nō ſuccedit iuri alieno, cùm iſte nō ſuccedat in iure primi raptoris, ſed conſtituit ſibi nouum ius, cum pugnando iuſte contra primum raptorem, poſſit accipere res illius: & ſic quanquam illæ fuerint alicuius alterius, & prim' raptor iniuſtè eas teneret, ſecūdus iuſtè eas tenebit: ſecus autem ſi aliquis emerit à raptore in bello iniuſto, vel donatum acceperit, vel per ſucceſſionē vniuerſalem, aut legatū: quia ſicut raptor in bello iniuſto tenebatur ad reſtitutionem ablatarum rerum; ita emptor, donatarius, hæres, & legatarius, & ſimiles. Et ſi fortè iſti ſcienter ſuccedant in talibus rebus emendo, vel alias, mortaliter peccant ſuccedendo, & inſuper tenentur ad reſtitutionem: ſi autem ſucceſſerint ignoranter. ſ. neſciendo res peruéniſſe ex iniuſto bello, non peccant ſuccedendo, ſed tenētur

A ad reſtitutionem quādocunq; conſtiterit. Si aliquis emerit à ſecundo raptore, qui bellicè accepit à primo raptore res raptas, vel acceperit in donum, aut in hæreditatem, aut in legatum, iuſtè poſſidebit: q̃a ſecundus raptor transfert in iſtum totum ius ſuū, ſed ipſe effectus erat verus Dominus; ideo iſte ſuccedit in vero dominio. Attendendum tamen valde, quia ad hoc, ꝙ iſta procedant, requiritur ꝙ ſecūdus raptor fouerit iuſtum bellum cōtra primum raptorem, ſiue primus raptor fouerit bellum iuſtum, ſiue iniuſtum contra priorem Dominum: nam ſi ſecundus raptor iniuſtū bellum fouet, ex hoc ipſo nō poteſt conſtitui verus Dominus, ſed tenetur ad reſtitutionem: differenter tamen, quia ſi primus raptor fo-

B uet iuſtum bellum contra priorem Dominum, tenetur raptor reſtituere primo raptori, & nō primo Domino. Si autem primus raptor fouit iniuſtū bellum, tenetur ſecundus raptor reſtituere primo Domino, & non primo raptori: qui ergo emit à ſecundo raptore, vel eſt donatarius eius, aut hæres, vel legatarius, ſuccedit in vitiū ei: cùm ipſe non foueat iuſtum bellum contra primum raptorem, ideo tenebitur ad reſtitutionem omniū, quæ peruenerunt ad ipſum à ſecundo raptore. In caſibus autem & auctoritatibus allegatis, in quibus ſecundus raptor iuſtè poſſidebat, intelligebatur, ꝙ ille fouiſſet iuſtum bellum contra primum raptorem: ſic patet in allegatione Iepte Galaditis contra regem Ammon Iu-

C di. cap 11. quia ibi Iſrael fuit ſecundus raptor, & fouit iuſtum bellum contra Amorrhęos, cum Amorrhæi ſine vlla cauſa pugnauiſſent contra Iſrael. e. ca. ſic etiam in allegatione Abrahæ, Gen. cap. 14. fouit Abraham iuſtum bellum contra quatuor reges ī defenſionem, & liberationem cognati ſui Loth habitantis in Sodomis: ideo iſti potuerunt iuſtè poſſidere res ablatas à primis raptoribus: ſic autem fuit hic de Dauid: nam ipſe accepit ab Amalecitis prædam, quàm ferebant, & habuit iuſtam cauſam hoc faciēdi. ſ. pro defenſione ſua, & ſuorum, cùm vxores ſuę, & virorum ſuorum captiuæ ducerentur ab Amalecitis: potuit ergo accipere ab eis totam prædam, & poſſidere illam iuſtè, nec cogebatur eam reducere

D ad priores dominos, & illi quoq; quibus Dauid donauit partem prędæ potuerunt iuſtè poſſidere illā, quia iuſto ſuccedebant titulo: cùm Dauid, q̃ erat verus Dn̄s, poſſet transferre in eos verum dominium.

An Amalecitę iuſtum bellum habebant contra viros de tribu Iuda, & totum Iſrael, & vrbem Siceleg.

Quęſtio XVI.

QVAERETVR vlterius, cùm Dauid ſemper foueret iuſtum bellum contra iſtos latrunculos Amalacitas, ſiue ipſi fouerent iuſtum bellū contra Iſrael, ſiue non: an habuerint iuſtum bellum cōtra viros de tribu Iuda, in quorum terra pugnaue-

E runt, & contra Siceleg, quam ſuccenderunt. Reſpōdendum eſt, quòd Amalecitæ iuſtum bellum habebant contra viros de tribu Iuda, & contra totum Iſrael, eo quòd Iſraelitæ fecerant pugnam iniuſtè contra Amalecitas, vt ſup. declaratum eſt, præcedēti quæſtione: habebant quoq; iuſtum bellum contra Dauid ſpecialiter, & contra vrbem Siceleg: quia Dauid ſæpe inuaſerat terram eorum, ſine cauſa agēdo prædas, & cędes, vt patet ſup. cap. 27. & ipſe morabatur in Siceleg: ergo dato, quòd alij præter Dauid morarentur in Siceleg, Amalecitæ habebant iuſtam cauſam pugnandi contra illos, & ſuccendendi vrbem Siceleg. quia ibi receptabatur Dauid, q̃ erat hoſtis eorum. De latrunculis tamen iſtis ſecus videtur:

tur: nam licèt aliqua terra habeat iuſtā cauſam belli contra aliam, propter aliquas iniurias, vel damna ſuſcepta, non poteſt tamen quilibet de terra illa, auctoritate ſua, bellum indicere alteri terræ, ſed auctoritate publica debet hoc fieri: etiam non indicto bello inter vtranque terram, nullus de vna illarum poteſt prædas, vel cædes agere in aliam. In hoc autem errabant iſti latrunculi: primò, quia non faciebant ipſi hoc auctoritate publica Amalecitarum, ſed propria auctoritate irruerant in terram Iſrael, ad agendum prædas pro ſeipſis: ideo iniuſtum bellum fouebant. Item quia dato, ꝙ auctoritate omnium Amalecitarum hoc feciſſent, debebant prius indicere bellum Iſraelitis, non tamen indixerunt, ſed furtim irruerunt in terram eorū, in quo grauabant eos, agendo contra ius gentium, propter quod efficiebatur iniuſtum, quāquam aliàs habuiſſent iuſtam cauſam pugnandi: ideo Dauid nunc rapiens bona, quæ illi portabant, iuſtum bellum fouit contra ipſos, cū ipſi iniuſtum bellum fouiſſent contra Iſrael. Sed adhuc aliquis dicet, ꝙ Dauid non potuit hic fouere iuſtum bellum contra Amalecitas: quia licèt illi iniuſtè pugnaſſent contra Iſrael, tamen iuſtè pugnabant contra Siceleg, quia licèt ad hoc, ꝙ pugnaſſent iuſtè contra Iſraelitas, debuiſſent indicere eis bellum, & agere auctoritate publica, tamen reſpectu Dauid, non requirebatur, ꝙ indiceretur ei bellum, quia iuſtū erat, ꝙ pateretur ſicut egerat: ſed ipſe quandocunque pugnauit contra Amalecitas & fecit prædas, nūquam indixit bellum Amalecitis, ſed ſemper ſilēter, & ex inſidijs occidebat, & prædabatur: ideo Amalecitæ poterant ſimiliter facere contra vrbem ſuam Siceleg: & in hoc iuſtum bellum fouebant, & conſequēter Dauid non poterat pro hoc mouere bellum cōtra illos iuſtè, quia illi vſi fuerant iure ſuo, & Dauid nondū ſatisfecerat eis de malis inflictis terræ Amalecitarum. Reſpondendum eſt, quòd quanquam Amalecitæ nunc egiſſent bellum contra Siceleg ꝓpter Dauid, non poterat Dauid ad vindictam iniurię mouere eis aliud bellum, quia illi iuſtè egerāt: poterat tamen ad defenſionem rerum ſuarum pugnare contra quoſcunq; Amalecitas, quia in defendendo ſe, & res ſuas, nullus gerit iniuſtum bellum, ſed in mouendo guerram contra alium: nam cuicunq; iuſta eſt defenſio rerum ſuarum: Dauid autem ſic faciebat hic, quia Amalecitæ tulerant vxores ſuas, & virorum ſuorum, & omnia, quę ipſe habebat: ideo ad defenſionem rerum illarum poterat mouere bellum contra Amalecitas, ſcilicet, accipiendo ab eis res illas, antequam peruenirent in terram ſuam: potiſſimè, quia præter hæc omnia, Dauid habebat iuſtam cauſam pugnandi contra quoſcunque Amalecitas propter præceptum Domini, quod datum fuerat, Deuteronom. cap. 25. de quo declaratum eſt ſupra cap. 27. ideo quanquam Amalecitæ haberent iuſtam cauſam pugnandi contra ipſum, lege humana: habebat Dauid iuſtam cauſam mouendi quotcunque bella voluiſſet contra eos lege diuina, & cōſequenter iuſtè poſſidebat omnia, quæ prędando ab eis abſtulerat. *Venit autem Dauid ad ducentos viros, qui laſſi ſubſtiterant.* Hic oritur diſcenſio inter viros Dauid ſuper diuiſione prædæ, ſcilicet, an eſſet danda pars illis, qui non venerant ad pugnam, ſed manſerant in torrente: & dicitur qui laſſi ſubſtiterāt, quia manſerant præ laſſitudine apud torrentem: iſti non receſſerunt inde, cum Dauid iuit ad perſequendum latrunculos, ideo quando reuerſus eſt, reperit eos ibi: non enim receſſerant inde, quia Dauid iuſſerat, quòd ibi manerent vſque ad reditum ſuum, vt patet infra: etiam quia iſti manſerant ad cuſtodiendas

F ſarcinas aliorum virorum: & non poterant eas ferre inde ſoli, dato quòd vellent redire in vrbem Siceleg. Item manſerunt ibi non audentes vltra tranſire, nec redire citra, vt quando Dauid rediret, ſciret vbi eos inuenturus eſſet. *Nec ſequi poterant Dauid*, id eſt, illi, ideo manſerant in torrente, quia non potuerūt ita velociter moueri, ſicut Dauid, & alij viri, q ibant cum eo. *Et reſidere eos iuſſerat in torrentem Beſor*, id eſt, Dauid iuſſerat illis viris, quòd manerent in torrentem, non euntes vltra, nec citra, vt quando ipſe rediret de prælio contra latrunculos, ſciret vbi eos reperturus eſſet. *Qui egreſſi ſunt obuiam Dauid*, ſcilicet, iſti quando viderunt Dauid venientem contra ſe citra torrentem, ad honorandum eum ſurrexerunt,
G & iuerunt illi obuiam. *Et populo, qui erat cum eo.* Hic vocatur populus quadringenti viri, qui erant cum Dauid, & quos ſolum tulerat in bellum contra latrunculos. *Accedens autem Dauid ad populum*, ſcilicet, ad ducentos viros, qui exibant ei obuiam. *Salutauit eos pacificè.* Id eſt protulit eis verba ſalutis, & pacis, ſicut ſolent homines proferre ad eos, quos diligunt.

Reſpondenſque vnus vir peſſimus. Hic ponitur quartum huius cap. ſcilicet, prædæ diuiſio quantum ad eos, qui iuerunt ad bellum de viris Dauid. Secundo, quantum ad amicos Dauid Secunda ibi. *Venit ergo Dauid.* Circa primum dicitur. *Reſpondenſque omnis vir peſſimus*, ſcilicet, quia viderunt illi, qui erant cum Dauid, quòd loquebatur Dauid benignè ad viros,
H qui remanſerant laſſi apud torrentem, putauerunt, quòd vellet diuidere prædam cum illis: de hoc autem dolebant illi, qui iuerant cum Dauid, & expoſuerant ſe periculis cum latrunculis: ideo quidam vir peſſimus incepit præuenire verbis, dicens, quòd non deberet diuidi præda cum illis. In Hebræo habetur. *Reſpondens omnis vir peſſimus.* Litera autem noſtra noluit ponere, omnis vir: ſed vnus: eoquòd putauit hoc dictum eſſe per improprietatem ſermonis Hebraici, in quo aliquando ponitur vnus pro multis, & multi pro vno, vt patebit immediatè: & quia videbatur rationabilius, quod hoc vnus vir dixiſſet, quàm multi, litera noſtra dixit vnus vir: erat autem ille peſſimus, & iniquus, id eſt, valde malus,
I quia ille magis inuidus erat, quàm cęteri, cum ipſe ſolus doleret de hac benignitate, quā volebat exercere Dauid cum illis, qui manſerant in torrente. *De viris, qui erant cum Dauid*, id eſt, de illis quadringentis, qui iuerant cum eo contra latrunculos; alij autem ducenti, quibus nunc loquebatur Dauid, non videbantur eſſe cum eo, eoquòd exiuerāt illi nunc obuiam. *Dixit, quia venerunt nobiſcum.* In Hebræo habetur. *Quia non venerunt mecum.* Ex hoc apparet improprietas magna in ſermone Hebraico: & hoc in duobus. Primò, quia in litera Hebraica, dicitur ſupra: reſpondens omnis vir peſſimus: ſed certum eſt, quòd omnes viri peſſimi ſimul non dicerent mecum, ſed nobiſcum. Secundo eſt improprietas, quia
K dato quòd eſſet ille vnus vir, non diceret, quia non venerunt mecum, ſed nobiſcum, alioquin faceret ſe ducem exercitus, quem omnes deberent comitari: debet ergo dici: nobiſcū, & non mecū: & propter iſtas frequentiſſimas improprietates, litera noſtra ſæpe aliter dicit, quàm habetur in Hebræo quantum ad literam, & non quantum ad ſententiam, quia optimum genus interpretandi eſt, transferre ſenſum ex ſenſu, & non verbum ex verbo, vt ait Hier. in libro de optimo genere interpretandi. *Non dabimus eis quicquam de præda, quam eruimus*, id eſt, quam extorſimus de manu latrunculorum: in hoc negabat iſte partem duplicis prædæ manentibus in torrente, ſcilicet, quia non volebat dare illis partem de præ

da,

da,quam latrunculi acceperãt de terra Iuda, & Philiſthinorum. Secundò, quia nolebat dare partem de præda,quam acceperant de Siceleg: ſed hoc erit nimis durum, quia licet non acciperent viri iſti partem de præda,quam tulerant latrunculi de Iuda, & terra Philiſthijm, tamen ſaltem habere debebant partem prædæ, quæ capta fuerat de vrbe Siceleg, quia ibi de bonis cuiuſlibet iſtorum virorum aliquid captum fuerat. Quod autem ſic intelligeret ille vir peſſimus,patet,quia dixit: ſed ſufficit vnicuique vxor ſua,& filij, quos cum acceperint, recedãt, ideſt,nihil accipiant de præda, niſi vxores ſuas, & filios: Dauid autem hoc noluit, ſed diuiſit prædam æqualiter. *Sed ſufficiat vnicuique vxor ſua,& filij*, ideſt, ſufficiens debet eſſe vnicuique iſtorum virorum, quòd accipiat vxorem ſuam,& filios, quaſi dicat,ꝙ nihil pugnauerint,& quòd accipiant vxores ſuas,& filios ablatos ab hoſtibus labore noſtro ſatis eis eſſe debet. *Quos cum acceperint,recedant*, ideſt,cum dederimus eis filios,& vxores, nihil vltra petant recedentes ab omni iure prædæ. *Dixit autem Dauid: Non facietis ſic fratres mei*,ſcilicet,non eſt bonum,quòd faciatis ſicut dicitis: Dauid diſſuadet hoc propter duo, ſcilicet,quia ei iniuſtum videbatur, & vt auferret ſcandalum. De primo patet, quia iſti viri expoſuerant ſe ad veniendum in pugnam contra latrunculos, & ſolum ceſſauerunt in medio itineris, quia fuerunt impotentes ad gradiendum: non ergo erat iuſtum priuari illos portione debita: quia egerant quantum in ſe fuit. De ſecundo patet,quia ſi Dauid non dediſſet illis viris partem prædæ indignati fuiſſent,& mouiſſent litigium contra reliquos, vel receſſiſſent ad Dauid,volebat autem Dauid benignè tractare omnes ad ſe confugientes, ideo noluit eos priuari portione ſua: nec tamen locutus eſt dure contra virum iniquum,qui iſta mouit,ſed ſuadendo magis, quàm iubendo dixit. Non facietis ſic fratres mei. *De his, quæ tradidit nobis Dominus*,quaſi dicat,ſi nos viribus noſtris,& iure noſtro,iſta accepiſſemus, poteramus nobis illa vendicare: Deus tamen ex benignitate ſua nobis illa dedit, ergo etiam nos benignè nos habere debemus ad fratres,dando illis partem: dixit autem Dauid, quòd Deus iſta tradiderat eis: quod dupliciter fuit: Primò faciendo eos certos, quòd latrunculos comprehenderent, & excuterent prædam ab eis, vt patet ſupra: nam aliter deſperabant viri Dauid ſe poſſe habere prædam, quia neſciebant quis prædatus fuiſſet vrbem, nec vbi eſſent latrunculi. Secundò dedit eis prædam: quia cum latrunculi eſſent multoplures, quàm ipſi, Deus dedit eis victoriam contra illos,vt percuterent ipſos, & excuterẽt prædam ab eis. *Et cuſtodiuit nos*,ſcilicet,ne latrunculi præualerent contra nos: nam ipſi multoplures erãt nobis,& præualuiſſent contra nos,niſi Deus voluiſſet nos eripere ab eis. *Et dedit latrunculos, qui eruperant aduerſus nos,in manus noſtras*, ideſt, non ſolum eripuit nos Deus,ne præualerent contra nos latrunculi,ſed etiam tradidit illos in poteſtate noſtra, quia omnes occidimus, præter quadringentos,qui fugerunt: & dicitur: qui eruperant aduerſum nos, ideſt, aduerſum res noſtras, quia venerant ad prædandum vrbem Siceleg. *Nec audiet vos quiſquam ſuper ſermone hoc*, ideſt, nullus audiat vos diſputantes de hac re, quaſi dicat: turpe eſt hoc, quod petitis: ideo nullus audiat vos loquentes de hac re,ne putet vos eſſe inuidos, & irrationabiles. *Aequa enim pars erit deſcendentis ad prœliũ, & remanentis ad ſarcinas*. Iſta eſt ſententia Dauid,ſcilicet: ego iudico, quod æquales partes de præda accipiant illi,qui iuerunt ad bellum,& realiter pugnauerint, ſicut illi, qui manſerint ad cuſtodiendas ſarci-

A nas bellatorum: nam vterque ad bellum vadit, & vtrunque opus neceſſarium eſt: vocantur autem ſarcinæ illa, quæ ferunt ſecum bellatores ad neceſſitatem viæ,& illa manent vbi figuntur caſtra. Ad cuſtodiam autem harum ſarcinarum neceſſarij ſunt aliqui viri,ne hoſtes ex inſidijs latentes caſtra diripiant. *Et ſimiliter diuideat ſpolia*, ideſt, æqualiter, & accipitur hic ſimilitudo pro quantitate.

Quare Dauid voluit prædam æqualiter diuidi inter euntes ad bellum,& manentes ad ſarcinas,cum tamen non ſic factum ſit per Moyſen mandato Dei.

Quæſtio XVII.

B QVAERET aliquis, quare hic dixit Dauid,ꝙ manentes ad ſarcinas, & euntes ad bellum æqualiter diuiderent, cùm Num. cap. 31. aliter egerit Moyſes ex mandato Dei,ſcilicet,quòd medietas prædę daretur omnibus manẽtibus in caſtris,& alia medietas euntibus ad bellum: euntes tamen ad bellum erant ſolum duodecim millia, vt patet eod. capitu. manentes autem in caſtris erant quaſi ſexcenta millia, vt patet ex numeratione eorum, quæ tũc facta eſt, Num. capitu. 26. ergo plus accipiebat vnus de euntibus ad bellum,quàm quinquaginta de manentibus in caſtris. Reſpondendum eſt, quòd non eſt ſimile: nam Num. 31. capit. fuit facta diuiſio prædæ inter manentes in caſtris, & eũtes ad bellum ma-

C gis ad tollendum ſcandalum, quàm ex rigore iuris. nam ſi euntes in bellum accepiſſent totam prædã, & nihil dediſſent manentibus in caſtris, illi cum eſſent multoplures facerent ſeditionem, & violẽter extorquerent totam prædam euntibus ad bellum: ne ergo oriretur iſta ſeditio, Deus iuſſit quòd daretur eis medietas prædę, quanquam in hoc plus percipiebat vnus de euntibus ad bellum, quàm quinquaginta de non euntibus: de rigore autem nihil illi percepturi erant: quia non iuerant ad bellum,nec manſerunt ad ſarcinas,ſed ſteterunt in caſtris: iſti autem,qui hic manſerunt ad torrentem,de rigore habere debebant tantum, ſicut quilibet de pugnantibus, eo quòd ipſi ad pugnam ibant cum cœteris, &

D poſtea ex mandato Dauid,manſerunt ad cuſtodiam ſarcinarum, ad quas cuſtodiendas oportebat aliquos manere: ſicut pugnare eſt actus bellicus,ita manere ad ſarcinas officium bellatorum eſt, & conſequenter debet dare manentibus pars æqua prædæ cum pugnantibus. Sed aliquis dicet, quòd iſtis ducentis viris non debuit dari pars æqua cum pugnatoribus, quia non manſerunt propter ſarcinas ſeruandas, ſed quia laſſi erant.

Reſpondendum eſt, quòd iſti manſerunt ad ſeruandas ſarcinas, quia cum Dauid, & viri ſui ferrent ſarcinas, quas habendo pugnare non poſſent, ſed oportebat, quod deponerent eas: & ad hoc, quòd non raperentur ab hoſtibus, cuſtodiri debebant ab

E aliquibus viris, ſcilicet, ab iſtis, vel ab alijs: & accidit, quòd iſti laſſi eſſent, voluit potius deponere Dauid ſarcinas apud iſtos viros, quàm apud alios, & conſequenter debuerunt habere partem æqualem cum pugnantibus: nec in hoc fuit differentia, niſi quia ſi iſti viri non fuiſſent laſſi, non fuiſſent depoſitæ circa torrentem Beſor, quia ibi contigit illos viros eſſe laſſos: quanquam ergo præ laſſitudine manſerint, quia tamen manſerunt ad exercendum officium bellicum,& aliàs manſuri eſſent,debuit eis dari pars æqua cum euntibus ad bellum. *Et factum eſt hoc ex illa die, & deinceps*,ideſt,hoc,quod nunc dixit Dauid habitum fuit in legem inter Iſraelitas ex die illa, & deinceps: quia poſtea ſemper iudicauerunt

in di-

in diuiſione prædæ ſecundum iſtam legem. In Hebræo dicitur. *Ex illa die, & in ante.* Ideſt, fuit lex iſta, quę data fuit à Dauid ex die qua ipſe dedit, & etiam fuit in ante, quàm dediſſet Dauid, ſcilicet, quia fuit à tempore Abrahæ, qui vſus fuit illa in bello contra quatuor reges, Gen. 14. capi. & hoc voluit Hebræi, & Nicolaus.

Sed non ſtat, quia ſi iſta lex fuiſſet data à tempore Abrahæ, vel ſaltem ex tunc, haberetur in conſuetudinem, habita fuiſſet tanquam lex: quia conſuetudo eſt lex ſcripta, vt patet in Decretis, diſtinct. 1. ca. conſuetudo. præſertim quia iſta erat conſuetudo longi temporis, ſcilicet, ex tempore Abrahæ vſque ad Dauid, in quo tranſierant quaſi octingenti anni. Conſuetudo autem longi temporis, niſi ſit contra legem, obligat ſicut lex, vt patet in Decretis, diſtinct. 12. capit. diuturni mores: & ſi aliquid fiat contra iſtam conſuetudinem inualidum eſt, & puniri debet à Iudice faciens diſtinct. 12. capit. conſuetudo præcedens: ſi igitur fuiſſet iſta conſuetudo ex tempore Abrahę, non dubitaſſent nunc viri Dauid, an deberet dari pars æqualis manentibus ad ſarcinas, ſed dubitauerunt, ergo non erat conſuetudo iſta ex tempore Abrahæ.

Item, quia ſi ex illo tempore fuiſſet, non acciperet nunc firmitudinem, quia non poterat eſſe firmior, quàm, vt eſſet tam longæui temporis: ſed dicitur hic, quòd factum eſt hoc ex die illa, quaſi lex: ergo videtur, quòd prius non erat.

Item non ſtat quod allegant de Abraham, Gen. capitu. 14. Nam ibi ſolum dicitur, quod Abraham remiſit totam prædam regi Sodomorum ex gratia, quanquam deberetur ſibi ex iure, præter partes trium virorum, ſcilicet, Abner, Mambre, & Eſchol: nam iſti acceperunt partes ſuas, ſed iſti non manſerunt ad ſarcinas, ſicut iſti viri Dauid, ſed potius ex textu illo habetur contrarium, ſcilicet, quòd illi tres viri iuerunt cum Abraham ad bellum, quia dicitur: Non accipiam ex omnibus, quæ tua ſunt, exceptis his, quæ comederunt iuuenes, & partibus virorum, qui venerunt mecum, Abner, Mambre. & Eſchol: ergo ex facto Abrahæ non poterat haberi aliqua conſuetudo ad hoc, quòd manentibus ad ſarcinas daretur pars æqualis cum euntibus ad bellum. Cum autem dicitur in Hebræo ex illa die, & in ante: dicendum, quòd accipitur, in ante, ideſt, in poſterum, quia in ſermone Hebraico multa impropria ponuntur. & ob hoc litera noſtra dixit: ex die illa, & deinceps. *Conſtitutum, & præfinitum*, ideſt, hoc, quod fecit nunc Dauid de diuiſione prædæ æqualiter inter manentes ad ſarcinas. & euntes ad bellum, fuit tanquam conſtitutio, & diffinitio inter Iſraelitas; & hoc propter duo. Primò, quia videbatur rationabilis introductio. Secundò propter auctoritatem Dauid, qui eam introducebat. *Et quaſi lex in Iſrael*, ideſt, fuit quaſi lex, non dicitur, quòd fuit lex, ſed quaſi, quia Iſraelitæ ſeruauerunt eam tanquam legem: Dauid tamen non poſuit eam in legem, ſed ſolum ſententiauit ſic inter viros ſuos, qui manſerant ad ſarcinas, & viros euntes ad bellum: ſententia autem iudicis in cauſa priuatorum, ſi tranſit in rem iudicatam, conſtituit ius, quantum ad perſonas priuatas, ſed non quantum ad alias. Interdum tamen ſententia in vna cauſa extenditur ad alias ſimiles, & tunc ſententia dicitur lex, quantum ad virtutem: & ſic Ariſtot. poſuit ſententialia eſſe partem iuris poſitiui, vel legalis: dicens: Legale eſt, quod non habet vbique eandem ſententiam, vt captiuos vita redimi, & ſacrificare capram, & non duas oues; & ſententialia ſunt pars iu-

Snīa iudicis in cā priuatorū ſi trāſit in rem iudicatam, efficitur lex.

F ris legalis, vel poſitiui. Vocantur ſententialia, ideſt, ſententia iudicum: fiebat autem hoc potiſſimè apud antiquos, quia cum eſſent paucæ leges datæ de modo viuendi, id, quod in vna cauſa iudicabatur, transferebant ad alias: & ſic ſententię in cauſis priuatorum efficiebant ius publicum: & ſic fuit hic, quia cum non eſſet lex poſita de diuiſione prædæ, habita fuit iſta ſententia inter partes, tanquam lex communis in toto Iſrael. *Vſque ad diem hanc*, ideſt, vſque ad tempus, quo ſcriptus fuit iſte liber, ſiue per Iſaiam, ſiue per Ieremiam: & patet ex hoc, quia non fuit ſcriptus per Dauid, quia non diceretur tunc, vſque ad diem hanc, in quo ſignificatur magnum tempus intercidiſſe inter Dauid, & ſcripturam huius libri; niſi G fortè dicatur, quod Dauid ſcripſit iſtum librum, & non poſuit iſtam particulam, & poſtea Eſdras cum reſcripſit totam legem conbuſtam à Chaldæis, ſuperaddidit particulam iſtam. *Venit ergo Dauid in Siceleg.* Hic ponitur diuiſio prædæ facta inter viros non bellatores, ſcilicet, mittendo dona proximis ſuis, & dicitur, quòd venit in Siceleg, quia capta præda, rediit illuc, cum non haberet alium locum ad habitandum in tota terra Philiſthinorum: & quanquam eſſet Siceleg exuſta, tamen ibi manſit Dauid: quia fortè non erat tota exuſta, ſed ſolum aliquæ domus, cum Amalecitæ ſolum ſuccendiſſent eam, & non expectaſſent, vt tota cremaretur: vnde quando venit nuncius de bello ad Dauid, H nuncians mortuum eſſe Saulem, erat Dauid in Siceleg, ſequen. lib. cap. 1.

Diuiſio prædæ.

An Dauid, & ſui obligarentur ſeruare pręcepta omnia legis in Siceleg. Quęſtio XVIII.

QVAERET aliquis, de manſione Dauid in Siceleg, ſcilicet, an Dauid, & viri ſui obligarentur ad obſeruandum omnia præcepta legis, quando erant in Siceleg, vel excuſabantur à quibuſdam, quia erant extra terram Iſrael. Aliquis dicet, quòd lex Moſaica non obligabat niſi ſolum in terra Iſrael, quia ſicut eſt de iudicibus, quod nulli iudici extra territorium ſuum obeditur, nec I ipſe poteſt impune ius dicere extra territorium, ita leges obligabunt ſolum intra terminos prouinciarum, in quibus dantur: & hoc verum eſt, quia cum aliquis eſt in aliqua terra, obligatur viuere lege illius terræ, & cum iuerit ad aliam terram, in qua lex contraria eſt, debet viuere contrario modo: ſic patet in Decretis diſtinct. 12 capit. illa autem. vbi Ambroſius reſpondit Auguſtino, quòd cum eſſet Romæ ieiunaret in Sabbato, ſicut fiebat Romæ, & cum eſſet Mediolani non ieiunaret in Sabbatho, & ad quancunque Eccleſiam iret, illius mores obſeruaret: Dauid autem nunc non erat inter Iſraelitas, ſed inter Philiſthinos, ideo non teneretur lege Moſaica. Reſpondendum, quòd Dauid in terra Phi- K liſthinorum, & vbicunque eſſet in toto orbe, tenebatur lege Moſaica.

Quod autem obiicitur, quòd leges obligabant in territoriis ſuis: dicendum, quòd intelligitur de municipalibus, vel quaſi municipalibus: ſecus autem de legibus generalibus, quæ obligant omnes homines vbicunque fuerint: ad municipales autem ſolum tenetur aliquis, dum fuerit in territorio, ſiue fuerit oriundus de municipio illo, ſiue non: lex autem Moſaica non erat municipalis, quia non fuit data in aliqua terra ad hoc, quòd ſolum in illa obligaret, quia tunc Iſraelitæ non fuiſſent obligati ſeruare legem Moſaicam in terra Chanaan, quia non fuit ibi data, ſed in monte Sinai in ſolitudine Arabiæ,

Dauid quāuis eſſet i Siceleg, tñ obligabatur ad legem Moſaicā ſeruandam.

biæ, vt patet Exod capitulo 19. obligabat tamen extra locum illum, in quo data fuit: immo magis è contrario, quia in loco illo, in quo data ſuit non obligabat, nec obligauit in toto deſerto, ſed poſtea per quadraginta annos, vel plus, cępit obligare in terra Chanaan; ideo frequenter dicitur in legibus Moyſi: cum ingreſſi fueritis terram Chanaan, facietis ſic, vel ſic, vt patet Leuit. capitulo 14. & Nume. 15. & Moyſes declarauit, quod in deſerto nullus fuit obligatus ſeruare legem, ſed quilibet faciebat, quod volebat, poſtea autem obligarentur in terra Chanaan, Deuteronom. capitulo 12. non ergo erat municipalis, & ſic poterat obligare extra terram, in qua habitabant Iudæi.

Sed adhuc aliquis dicet, quod lex Moſaica erat municipalis: nam iſtam differentiam facimus inter legem nouam, & veterem, quia lex noua obligat omnem hominem cuiuſcunque gentis, vel terræ fuerit. Nam Chriſtus iuſſit Euangelium prædicari toti mundo, & obligauit omnes ad credendum, dicens, quòd ſi aliquis non crederet, condemnaretur Matth. 28 capit. & Marci 16 capitu. lex autem Moſaica ſolum obligabat Iudæos, quia illis ſolis data eſt. Exod. capitu. 19. vnde ſæpe dicitur: Homo de filijs Iſrael, & cæt. vt patet Leuit capitulo 17. & 20. in quo innuitur. quòd ſoli filij Iſrael obligabantur: & hoc, quia eis ſolis data eſt lex: ſic dixit Dauid in laudem Iudæorum. Pſalm. 148. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis, ideſt, nulli genti Deus voluit tantam gratiam facere, vt daret ei legem, & iudicia, ſicut Iſraelitis dedit: ergo lex noua eſt generalis, & Moſaica municipalis.

Lex Moſaica non eſt municipalis: licet ſit ſpecialis, euãgelica autem generalis.

Reſpondendum, quòd Moſaica non eſt municipalis, ſed etiam ſpecialis: non enim opponuntur generale, & municipale, ſed generale, & ſpeciale: lex nanque Euangelica eſt generalis per omnem modum, ſcilicet, reſpectu temporum, & locorum, & ſubditorum: nam omnem hominem, & in quocunque tempore poſtquam publicata eſt, & in omni loco obligat: lex autem Moſaica non erat generalis, quia non obligabat omnem hominem, ſed ſolum Hebręos: nec in omni tempore, ſed ſolum obligauit vſque ad Chriſtum: habet autem ſolum de generalitate, quòd obliget in quocunque loco, ſcilicet, quia Hebræi vbicunque eſſent, ante Chriſti aduentum, obligabantur; licèt etiam hoc non ſit generale, quia aliquæ leges Moyſi obligabant in omni loco, & aliqua ſolum in terra Chanaan: non ergo vocabitur lex Moſaica municipalis, quia municipale dicitur à municipio, ideſt, loco, vel territorio, in quo obligat: lex autem Moſaica non obligabat in certo territorio, ſed vbicunque eſſent Hebræi. Vocatur tamen ſpecialis, reſpectu gentis, quia ſolam gentem Iudæorum obligabat.

Lex Moſaica, & municipalis quò ſe habent ad inuicem ſecũdũ excedens, & exceſſum.

Sciendum tamen, quòd lex Moſaica non excedit totaliter legem municipalem, ſed in aliquo excedit, & in aliquo exceditur ab illa: nam lex municipalis obligat ſolum in municipio ſuo; ideo oriundi de illo municipio, cum fuerint extra illud, non obligantur ea: lex autem Moſaica obligabat Iudæos vbicunque eſſent, & in hoc excedit Moſaica municipalem. Rurſus autem municipalis in municipio ſuo non ſolum obligat eos, qui oriundi ſunt de municipio, ſed etiam omnes extraneos cuiuſcunque gentis, dum fuerint in municipio: & propter hoc, ratione contractus initi in aliquo loco, vel delicti commiſſi in eo, ſortitur quis forum, & pertinet ad legem municipalem illius loci, quantum ad illum contractum, vel delictum: lex autem Moſaica non obligabat extraneos exiſtẽtes in municipio: nam territorium, in quo po- A tiſſimè obſeruanda erat lex Moſaica, erat terra Chanaan: & tamen Gentiles exiſtẽtes ibi inter Iudæos, non tenebantur lege Moſaica, quia non peccabant, ſi non facerent ſecundum illam, & etiam Iudęi non puniebant eos, licèt non obſeruarent illam. Et hoc modo poſſumus reſpondere, ſi aliquis arguat dicẽs: aut lex Moſaica erat generalis, aut municipalis: ſi generalis, ergo obligabat omnem hominem, ſi municipalis, ergo obligabat tam Iudæos, quàm Gentiles, quando eſſent in terra Chanaan. Dicendum, quòd prima pars eſt falſa, ſcilicet, quia nec erat generalis, nec municipalis, ſed ſpecialis; & ſic non ſolum obligaretur Dauid obſeruare illam, cum eſſet inter Iudæos, ſed etiam, cum eſſet inter Philiſthinos. Sed B adhuc dicendum, quòd dato, quòd eſſet lex Moſaica municipalis, obligaſſet Dauid quando erat in Siceleg; quia ſi eſſet municipalis, non poſſet ei propriè dare municipium, niſi in territorio terræ Chanaan, cum ſæpe dicatur in lege Moyſi: Cum ingreſſi fueritis terram Chanaan, facietis ſic, vel ſic: Dauid tamen erat in terra Chanaan, quia vrbs Siceleg, & tota terra Philiſthinorum erat pars terræ Chanaan, vt patet Ioſue capitulo 13. & fuit Siceleg in ſorte tribus Iudæ, Ioſue capitulo 15. & poſtea in ſorte Simeon, Ioſue capitulo 19. ergo Dauid exiſtens in Siceleg, erat in territorio, & tenebatur lege municipali, nec ex hoc dubitatur; ſed ſolum erat dubium, an obligaretur ad omnes leges Moſaicas, vel excuſare- C tur à quibuſdam. Reſpondendum, quòd in legibus Moyſi erant quædam, quæ concernebant certum locum, & iſtæ erant quaſi municipales, & ſolum obſeruari debebant in terra Chanaan in parte illa, in qua eſſent Iſraelitæ. Aliæ autem erant, quæ non concernebant locum, & iſtæ debebant obſeruari vbicunque eſſent Hebræi. De primis patet, vt legibus ſacrificiorum oblationum, primitiarum, & decimarum: nam iſtæ obſeruabantur ſolum in terra Chanaan, in loco vbi erat ſanctuarium, quia extra illud non poterant fieri ſacrificia, nec oblationes, Deuteronom. capi. 12. obſeruatio quoque phaſę non poterat fieri niſi in loco ſanctuarij: ideo illùc conueniebant omnes Iudæi, Deuteronom. capitu. D 16. purificationes quoque multorum modorum, quæ fiebant in Iudæis, de quibus habetur Leui. cap. 11. 13. & 14 22. & Num. capitulo 19. & in alijs locis, non debebant obſeruari extra terram Chanaan, eo quòd iſtæ purificationes fiebant, ne homo accederet immundus ad ſanctuarium, vt patet Leui. capitulo 15. ſed extra terram Chanaan non erat ſanctuarium: ideo non obligabãtur Iſraelitæ ad iſtas purificationes. Aliæ autem erant leges non concernentes locum, ſicut lex de circuncuſione, & obſeruatione Sabbati, & aliorum feſtorum, & ſimiles: & ideo iſtæ obſeruari debebant, vbicunque eſſent Iudæi. Sic autem dicendum de Dauid, quia non obli- E gabatur ad aliquas cæremonias ſacrificiorum, nec oblationum, dum erat in Siceleg, nec ad aliquas purificationes ſuper mortuo, vel coitu, vel menſtruata, vel leproſo, aut viro fluente ſemine, & ſic de omnibus alijs immundicijs, à quibus purificabantur Iudei in terra Chanaan: tenebatur tamen Dauid circuncidere paruulos ſuos in Siceleg, & obſeruare omnia feſta, tam Sabbatum, quàm alia, quantum ad vacationem à laboribus: tenebatur etiam obſeruare azima tempore ſuo, & diſcernere cibos, ſcilicet, non comedere de illis animalibus, quę Deus vetuit, Leui. capitulo 12. & Deuteronom. 14. & ſic generaliter de omnibus alijs præceptis, quæ non concernebant locum: hoc enim nũc obſeruant Hebræi tenentes quædam præcepta legis, & alia non.

Dauid

Dauid non tenebatur obſeruare phaſe in Siceleg.
Quæſtio XIX.

QVAERETVR vlterius, ſpecialiter circa obſeruationem phaſe, an Dauid teneretur obſeruare phaſe, dum erat in Siceleg, ſi aliquando acci diſſet phaſe, dum ipſe erat ibi. Dicendum eſt, quòd ipſe non poterat obſeruare phaſe manens in Siceleg, quia omnes Iſraelitæ debebant ire in locum ſanctuarij, & ibi immolabant phaſe, Deuteronom. cap. 16. Sed ſtat dubium, an Dauid, cum viris ſuis teneretur de Siceleg aſcendere in locum ſanctuarij tempore phaſe, quia lex iubet, quod ter in anno omnes maſculi Hebræorũ aſcenderent in locum ſanctuarij, in tribus feſtiuitatibus, & prima erat phaſe, Exod. cap. 23 & 34. Item, quia iubetur Num. capit. 9. quòd illi, qui non poſſent facere phaſe tempore ſuo, facerent poſtea die 14. menſis ſecundi: ergo ſaltem illo tempore tenebatur Dauid facere phaſe.

Reſpondendum eſt, quòd non obligabatur Dauid aſcendere in locum ſanctuarij in feſtiuitate phaſe, dum manebat in Siceleg; nec obſtat, quod habetur Exo. capi. 23. & 34. quia illud intelligitur de non impeditis rationabili impedimento: Dauid autem non ſolum habebat impedimentum rationabile, ſed etiam neceſſarium, ſcilicet, quia ſi aſcenderet in loco ſanctuarij, Saul caperet eum, & occidiſſet ipſũ, & viros ſuos; talis autem metus excuſabat eum ab omni lege obſeruanda. Nec etiam obſtat, quod habetur, Num capit. 9. quia illud intelligitur de impeditis propter immundiciam, vel longitudinem viæ, ſcilicet, quia non poterant illo tempore celebrare phaſe, cum non poſſent venire ad locum ſanctuarij: Dauid autem non erat procul à loco ſanctuarij, cum eſſet in Siceleg, quia ille locus erat in ſorte Simeon, ſed ſolum non veniebat propter timorem mortis: ideo ſicut non obligabatur venire ad ſanctuarium ad celebrandum phaſe tempore ſuo, ita nec obligabatur in ſecundo menſe: ſi tamen accidiſſet, ꝙ Dauid eſſet in Siceleg menſe primo tẽpore phaſe, & deinde rediret in terram Iſrael ante annũ quartum decimum, diẽ menſis ſecundi, poſt mortem Saulis, tenebatur in illo ſecundo menſe celebrare phaſe: niſi fortè accideret ipſum tunc fuiſſe immundum, quia tunc non debebat toto illo anno celebrare phaſe: ſic enim declaratum eſt Num. capi. 9. quòd propter impedimentum poterat differri phaſe, de primo menſe in ſecundum, de ſecundo nõ poterat transferri in alia: ideo tunc impeditus non poterat toto anno celebrare phaſe. *Et miſit dona de præda.* Iſtud intelligendum eſt de parte illa, quæ ei peruenit: nam diuiſa eſt præda inter omnes viros Dauid, & cuilibet aſſignata eſt ſua portio: Dauid autem data eſt magna pars, eo quòd de iure militari ẽ, quòd principi detur maior pars, vt patet in Decretis diſtinct. 1. cap. Ius militare. vbi dicitur, quòd prędæ deciſio, pro perſonarum laboribus, & qualitatibus iuſta diuiſio, & principis portio, ſunt de iure militari, ſi tamen princeps non deberet habere portionem maiorem cęteris, non diceretur ſpecialiter de portione principis: Dauid igitur habuit magnam partem, & de hac miſit munera, quæ habentur in litera. Vel poteſt dici, quòd conſenſu omnium virorum Dauid data ſunt dona de præda, antequam diuideretur, & poſtea reſiduum diuiſum eſt, ſed partes æquales, vt ſupra dicitur, ſcilicet, æqua pars erit deſcendentis ad prædam, & manentis ad ſarcinas. *Senioribus Iuda proximis ſuis*, ideſt, data ſunt iſta dona ſenioribus Iuda, qui erant proximi Dauid, ideſt, cognati. Vel vocantur proximi, quia benefecerant ei,

F vt colligitur infra in litera .ſ. quia Dauid, & viri ſui manſerant apud eos: & hoc modo accipit proximũ Chriſtus, Luc. c. 10. vbi dicitur de illo, qui in latrones incidit, quis fuerit proximus eius ſacerdos, Leuita, vel Samaritanus: & concluditur, ꝙ Samaritanus: qa ille benefecit ei. *Dicens, accipite benedictionem.* Ideſt, accipite iſta munera in benedictionẽ: accipit enim ſcriptura ſecundũ modũ loquendi Hebraicũ, quodcunque munus pro benedictione. ſic patet ſupra cap. 25. cum dixit quidam puer Abigail: Ecce miſit Dauid nuncios de deſerto, vt bñdicerent Domino noſtro, i. vt peterent ab eo munus: nam petiuerãt ab eo aliquid ad cibũ: & iterũ e c. dr̃: Quapp̃ ſuſcipe bñdictionem hanc, quã attulit ancilla tua, ideſt, iſta munera.
G *De præda hoſtiũ Domini.* i. iſtã prædã accepimus de hoſtibus Dñi. ſ. de Amalecitis, q vocant̃ hic hoſtes Dñi.

An Deus hoſtem habet propriè. Quæſtio XX.

QVAERET aliquis, quare Dauid vocauit Amalecitas hoſtes Dñi. Rñdendum, ꝙ Deus nõ habet propriè hoſtes, quia ille, qui hoſtis alterius eſt, deſiderat eũ percutere, & conat quantũ põt, vt pereat: ſi ergo aliquis eſſet hoſtis Dei, cũ volũtas Dei ſit oĩpotens, neceſſe eſſet, ꝙ ille periret: ſed iſti, qui vocant̃ hoſtes Dei, non peribant: ergo non erant hoſtes. Item ad rõnem hoſtis requiritur odiũ: Deus tamen neminem odit, vt patet Sap. ca. 11. ſ. Diligis n. omnia, quæ
H ſunt, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti: nec .n. odiens aliquid cõſtituiſti, aut feciſti. Qũo aũt poſſet aliquid permanere, niſi tu voluiſſes? aut quod à te vocatum non eſſet, conſeruaret? Sed dicendum eſt, ꝙ Amalecitæ vocãtur hic hoſtes Dei, pp̃ tria. Primò, qa Deus promiſerat, ꝙ qñcunq; Iſraelitæ obſeruarent leges eius, promiſit, ꝙ ipſe eſſet hoſtis hoſtibus eorum, vt patet Exo. c. 24. ſ. Quod ſi audieris vocem eius, & feceris oĩa, quę loquor, inimicus ero inimicis tuis, & affligam affligentes te: Dauid autem nunc ſeruabat mandata Domini, nec egerat vſq; nunc aliquid, qđ eſſet directè contra Deum: iõ hoſtes eius vocabant̃ hoſtes Dei: ſed Amalecitę erant nunc hoſtes Dauid: ergo vocari debebant hoſtes Dei: non quidem ho-
I ſtes, quaſi Deus ad illos odium haberet, ſed quia illis mala infligebat, velut ſi eos exoſos haberet.

Secundo vocãtur hoſtes Dei, quia Deus promiſerat ſpecialiter, quòd deleret gentem Amalecitarũ, vt patet Exod. capitu. 17. ſcilicet dixit Dominus ad Moyſen: ſcribe hoc in libro, & trade in auribus Ioſue: delebo enim memoriam Amalec de ſub cœlo: & iterum ibidem dicitur: Manus ſolius Domini, & bellum Dei erit contra Amalec à generatione in generationem. Et ob hoc Deus ſpecialiter cõmendauit Hebræis, quòd delerent Amalecitas, Deuter. capitulo 25 & dixit ibi: Caue ne obliuiſcaris: quod nunquam dixit contra aliam gentem. quaſi ſpecialiter haberet exoſos Amalecitas, & eſſent hoſtes
K eius. Tertiò vocantur hoſtes Domini, quia Deus ſpecialiter adiuuit Dauid cõtra illos, & hoc in duobus. Primò, denunciando ei certam victoriam de illis, vt patet ſupra. ſ. Dixit ei Dominus: perſequere: abſque dubio enim comprehendes eos, & excuties prædam. Secundò adiuuando eum actualiter ad præualendũ contra latrunculos, qui multo plures erant, quàm viri Dauid: ſic dixit ſupra Dauid: Non facietis ſic fratres mei de his, quæ tradidit nobis Dominus, & cuſtodiuit nos, & dedit latrunculos, qui eruperant aduerſum nos in manus noſtras: Dauid quoque ad laudem Dei, vt innueret iſtã victoriam factam fuiſſe à Deo, dixit Amalecitas eſſe hoſtes Dei.

Cur

Cur David de præda miſit munera ſenioribus Iuda.
Quæſtio XXI.

QVAERET aliquis, quare Dauid miſit iſta munera de præda ſeniotibus Iudæ. Reſpondendum, quod hoc fecit propter tria Primò, quia erant cognati ſui, & voluit eos lætificare impartiendo aliquid de præda ſua: & hoc ſignificat litera cum dicit: Miſit dona ſenioribus Iuda proximis ſuis. Secundo fecit, vt acquireret ſibi amicos, quia ipſe erat in continua aduerſitate, & indigebat amicorum fauore, tam ad ſubſidium in victu, quàm ad adiutorium in bello: voluit ergo muneribus multorum animos ſibi conciliare, & hoc fecit in viris tribus Iudæ, quia cum illi eſſent cognati ſui, credidit, quòd firmius ſeruarent fauorem ſuum, quàm alij. Tertio hoc egit, quia tenebatur illis viris ad multa, eo quod tempore, quo erat profugus manebat apud eos, & ſuſtentabatur de bonis illorum: ideo voluit nunc ſaltem in cognitionem beneficiorum receptorum mittere eis munuſcula de prçda, & iſta fuit cauſa præcipua, & tangitur infra, ſcilicet. Et reliquis, qui erant in his locis, in quibus moratus fuerat Dauid, & viri eius, ideſt. illis miſit munera apud quos manſerat cum viris ſuis, quia illos ſolos expenſis grauauerat.

An David miſit munera ad alios, quàm ad ſeniores de Tribu Iuda. Quæſtio XXII.

QVAERETVR vlterius, an omnes illi, ad quos miſit Danid munera, eſſent de Tribu Iuda, vel eſſent aliqui alij de reliquis tribubus. Aliquis dicet, quòd ſolum erant de Tribu Iuda, cum litera dicat: Miſit dona de præda ſenioribus Iuda. Item, quia dicit, proximis ſuis: manifeſtum tamen eſt, ꝙ ſoli de Tribu Iuda erant proximi, ideſt cognati Dauid. Reſpondendum, ꝙ non ſolum miſit Dauid munera ad ſenes de Tribu Iuda, ſed etiam ad aliquos alios de tribubus alijs, quanquam plurimi iſtorum fuerunt de Tribu Inda: quod patet, quia Dauid miſit munera ad omnes ciuitates, quæ ſunt in litera; tamen aliquæ harum non erant de Tribu Iuda, ſicut Bethel: nam erat in Tribu Beniamin, vt patet Ioſue cap. 18. Item ſatis veriſimile eſt, quia ſunt ibi aliæ ciuitates de alijs Tribubus, ſicut Ramoth, quæ eſt in Tribu Gad, vt patet Deuteronom. ca. 4. & Ioſue 20. & 21. etiam ponitur hic Aroer, & tamen illa eſt in terra duarum tribuum, & dimidiæ, & videtur pertinere ad Tribum Ruben: de hoc Ioſue capi. 13. Item patet, quia infra dicitur, ꝙ miſit Dauid munera illis viris, qui erant in locis, in quibus Dauid fuerat commoratus: veriſimile tamen eſt, quòd cũ Dauid erat profugus, manſiſſet in aliquibus locis ſortis Beniamin, & in aliquibus locis ſortis Gad, & Manaſſe, qa multi viri de iſtis tribubus conuenerunt ad Dauid, dum erat profugus à Saule, & primo venerunt viri de tribu Beniamin cum viris de tribu Iuda, quando Dauid erat in præſidio terræ Moab, vt patet 1 Paralipom. ca. 12. deinde venerunt nouem principes de Tribu Manaſſe cum reuerteretur Dauid de caſtris Philiſthinorum in Siceleg, & adiuuerunt eum contra latrunculos, & alio tempore venerũt vndecim principes de Tribu Gad, eod. cap ideo veriſimile eſt, ꝙ Dauid aliquando declinaret ad aliquas ciuitates illarum tribuum, ſaltem ad illas, de quibus erant viri ſui, & ibi manens aliquo tempore, grauaret amicos expenſis: ideo nunc mittebat eis munera, cum dicatur infra, ꝙ miſit ad omnes illos, qui erant in locis, in quibus ipſe fuerat commoratus. Ad primam

A rationem in contrarium dicendum, quòd non ſolum miſſa ſunt dona ſenioribus Tribus Iudæ, ſed ẽt ad alias Tribus: nominauit tamen ſcriptura ſolam Tribum Iudæ, quia rari erant de alijs tribubus. ad quos miſit munera Ad ſecundam dicendum, quòd quanquam miſit ad ſenes Iudæ, qui erant proximi ſui, ideſt, cognati: tamen nõ tollitur, quin etiam miſerit ad alias tribus: dici etiam poteſt, quòd per proximos non ſolum intelliguntur cognati, ſed etiam poſſent intelligi omnes Iſraelitæ: ſic patet ſupra ca. 15. cum dixit Samuel ad Saulem: Scidit Dominus regnum Iſrael à te. & tradidit illud proximo tuo: ꝙ intelligitur de Dauid: & tamen ille non erat cognatus Saulis, cum non eſſet de eadem tribu: ſic etiam B patet ſupra cap. 28. ſ. Scindet regnum de manu tua, & dabit illud proximo tuo Dauid. Vel poteſt accipi proximus, pro illo qui benefacit, & ſic vocãtur proximi Dauid, qui benefaciebant ei: huic ſenſui conſonat litera inferior, cum dicat, quòd Dauid miſit munera viris, qui erant in illis locis, in quibus ipſe habitauerat. ſ. quia iſti viri prouiderant ei aliquando de expenſis. *His, qui fuerant in Bethel*, ideſt, miſit munera ad viros Bethel: eſt enim Bethel in ſorte Beniamin, Ioſue 16. cap. & eſt vna de ciuitatibus regalibus, quorum reges occiderunt Iſraelitæ, Ioſue 12. cap. apud iſtam ciuitatem habitauit Abraham, & conſtruxit ibi Altare, quando venit de Meſopotamia, vt patet Gen. 12. capit. *Et qui in Ramoth ad meridiem*, ideſt, etiam C miſit munera viris, qui habitabant in vrbe Ramoth ad partem meridianam: dicitur autem ad meridiẽ, qa iſta ciuitas erat multũ meridiana in terra Iſrael: eſt autem Ramoth in terra duorum regum Amorrhæorum in partem duarum tribuum, & dimidiæ in ſorte Gad, vt patet Ioſue capi. 20. & 21. & iſta vocatur Ramoth Galaad, quia eſt apud montem Galaad: pro iſta .n. ciuitate pugnabat Achab rex Iſrael contra Syros, quando occiſus eſt, infra 3. lib. cap. 22. *Et qui in Gether*, ideſt, miſit munera viris habitantibus in Gether: iſta ciuitas eſt in ſorte Iudæ, vt patet Ioſue cap. 15. & fuit data poſtea ſacerdotibus ad habitandum, vt patet Ioſue cap. 21. & 1. Paralipom. ca. 6. & fuit iſta vna de ciuitatibus regalibus regum, quos D occiderunt Iſraelitæ, vt quidam çſtimant Ioſue cap. 12. ſed falſum eſt, quia ibi ponitur rex Gazer, & rex Gader, ſed non rex Gether. *Et qui in Aroer*, ideſt, habitantibus in Aroer: eſt Aroer ciuitas extra terram Chanaã in extremitãte terræ duorum regũ Amorrhçorum, & ponitur ſemper tãquam terminus terræ duarum tribuum, & dimidiæ, vt patet Deutero. cap. 2. & 3 & cecidit in ſortem Rubem, vt colligitur Ioſue cap 13. *Et qui in Sephamoth*, iſta ciuitas eſt de tribu Iuda, ſed non deſcribitur in catalogo ciuitatum ſortis Iudæ, Ioſue capi. 15. quia aliquæ ibi ſubticentur. *Et qui in Eſthama*, iſta eſt ciuitas in ſorte Iudæ, & vocatur Iſthemo, vt patet Ioſue cap. 15. ſed aliquando mutatur litera: & fuit iſta ciuitas data ſacerdoti- E bus poſtea ad habitandum, in numero quadraginta, & octo ciuitatum, Ioſue capit. 21. & 1. Paralipom. 6. *Et qui in Rachal*, ideſt, iſta eſt ciuitas in ſorte Iudæ, ſed non exprimitur, Ioſue cap. 15. vbi eſt catalogus ſortis Iudæ. *Et qui in v. bibus Ierameel*, ideſt, miſit munera habitatoribus vrbium Ierameel: non eſt enim Ierameel vna ciuitas, ſed eſt nomen patriæ, in qua ſunt multæ vrbes, vt patet, quia dicitur: in vrbibus Ierameel: eſt autem Ierameel nomen patriæ, quæ appellatur Ierameel, ſupra cap. 27. quod patet, quia ibi ponuntur Ierameel, & Ceni ſimul; & ita ponuntur hic Ierameel, & Ceni: nec obſtat, ꝙ hic vocetur Ierameel, & ſupra Ierameel: quia additio, vel ſubtractio literæ venit ex more Hebraico. Sic enim vocatur

ſupra cap. 27. Geſſuri, & in ſequenti. lib. cap. 2. & tñ F eo lib. c. 3. & 13. & 14. vocatur Geſſur. Sic etiam ſup. c 25. vocatur Phalti maritus Michol: & ſeq. lib. ca. 3. vocatur Phalthiel. *Et qui in Rama*. i. miſit munera habitatoribus Rama: iſta litera eſt corrupta, vt cōmuniter in Biblijs noſtris, ſed debet dici in Herma: ſic habetur in litera Hebraica, & in Biblijs correctis: iſta ciuitas eſt in ſorte Iudæ, Ioſuæ c. 15. & eſt vna de ciuitatibus regalibus, Ioſue ca. 12. *Et qui in vrbibus Ceni.* ideſt, habitatoribus vrbium Ceni miſit munera: Ceni eſt nomen patriæ, & non vrbis: quod patet, quia appellantur hic vrbes Ceni, quaſi multas contineat: vrbes autem Ceni, & Ierameelli ſunt in tribu Iudæ, ſed non nominantur Ioſue c. 15. Ierameelli, & Ceni, quia non ſunt nomina vrbium, ſed terarum. *Et* G *qui in lacu Aſan.* i. etiā miſit munera habitatoribus in lacu Aſan: eſt. n. lacus nomen loci, & hñt cōiter Bibliæ in lacuſan, tanquam ſit vna dictio: ſed falſum eſt, & procedit ex errore librariorū. *Et qui in Athach.* i. habitantibus in vrbe Athach: iſta eſt etiam in ſorte Iudæ, licet non exprimatur Ioſue c. 15. vel fortè exprimitur ſub alio nomine, qa multæ vrbes hñt multitudinem nominum, & aliqñ ſub vno, & aliqñ ſub alio exprimūtur. *Et qui in Hebron.* iſta eſt ciuitas famoſiſſima in ſorte Iudæ, & vocatur alio nomine Cariatharbe, Ioſue c. 14 & 21. vocatur etiam Mambre, vt patet Gen. c. 23. & 49. Iſta ciuitas data fuit Caleb, & poſteris ſuis, Ioſue c. 14. & 15 & Iudi c. 1. poſtea autē in diuiſione ciuitatum, quę datę ſunt leuitis, fuit iſta H data eis, & manſerūt ſolum villulæ Hebron, & agri ſui cū toto territorio in poſſeſſione Caleb, vt patet Ioſue c 21. & 1. Parali. 6. Ad iſtam vrbem primo iuit Dauid poſt mortem Saulis, & ibi regnauit ſeptē annis, & ſex menſibus, ſeq. li. c. 2. *Et reliquis, qui erant in his locis, in quibus commoratus fuerat Dauid, & viri eius.* i. non ſolum miſit munera ad viros iſtarum vrbium, quæ hñt ſup ſed etiam ad omnes viros, qui erant in alijs locis, in quibus ipſe mā ſerat. ſ. tpe, quo erat ꝓfugus. Ex quo patet, ꝙ miſit Dauid iſta munera ad reddēdā vicē, ſcilicet, ſicut receperat ſuſtentationem, vel munera à viris iſtorum locorum, in quibus manſerat; ita nunc volebat mittere illis munera, quando ipſo abundabat propter ſpolia belli. I

CAPITVLVM XXXI.

PHILISTHIIM autem pugnabant aduerſum Iſrael: & fugerunt viri Iſrael ante faciē Philiſthiim, & eeciderunt interfecti in monte Gelboe. Irrueruntque Philiſthiim in Saul, & in filios eius, & percuſſerunt Ionathan, & Aminadab, & Melchiſue filios Saul, totumque pō K dus prælii verſum eſt in Saul.

Deſcriptus eſt in ſuperioribus quidam apparatus bellicus, hic conſequenter deſcribitur belli exitus, ſ. mors Saulis, & filiorum eius. Et diuiditur in tres partes: primò ponitur Saulis occiſio: ſecundò eius ab hoſtibus vituperatio: tertio honorabilis, & deuota tumulatio. Secūda ibi. (facta autem die altera.) Tertia ibi (quod cum audiſſent.

An ordo ſit continuus. *Quæſt. 1.*

QVAERITVR circa primū, an iſta, quæ habentur hic, fuerunt facta prius, quàm præcedentia, & an ſit ordo continuus.

Reſpondendū eſt, ꝙ ea, quæ habentur hic, & præcedenti. ca. fuerunt facta ſimul, quia non intercidit inter vtrunque ſpatium duorum, vel trium dierū: quod patet, quia Philiſthijm pugnauerunt cōtra Iſrael, & die illa, qua pugnauerunt mortuus eſt Saul, quia non durauit bellum vno die: quod patet, quia Samuel dixit Sauli ſupra capit. 28. Cras tu, & filij tui mecum eritis: ſed cum iſta dicebantur, nondum inceptum fuerat bellum, quia erat Saul extra caſtra: ergo die, quo inceptum eſt, mortuus fuit Saul. ſ. ſequēti die: Dauid autem erat in caſtris Philiſthinorū antequam inciperetur bellum, & miſerunt eum de caſtris ſatrapæ Philiſthinorum ſup. cap. 29. eadem autem die, qua receſſit Dauid de caſtris, aſcenderunt Philiſthini in Iezrahel, eod. cap. ſed caſtra Iſraelitarū erant in Iezrahel, vt patet ibidem: ergo videſ, ꝙ eadē die fuerit bellum, & mortuus fuerit Saul: vel ſaltem illa die aſcenderunt in Iezrahel, & ſequenti die factum eſt bellum, & perijt Saul: & ſic videtur, ꝙ Saul mortuus fuerit, dum veniret Dauid de caſtris Philiſthinorum in Siceleg: nam tribus diebus manſit in itinere, præcedenti cap. ſ. Cunque veniſſet Dauid, & viri eius in Siceleg die tertio. Huic autem ſatis concordat, quod infra habetur ſequenti lib. ca 1. ſ. ꝙ reuerſo Dauid de cęde Amalecitarū, dū eſſet in Siceleg per duos dies, venit nuncius de caſtris Iſrael, referens mortē Saulis: & tamen ille moraretur in itinere tribus, vel quatuor diebus, ſicut Dauid: ergo videtur, ꝙ Saul mortuus fuerat tribus, vel quatuor diebus añ aduentum nuncij: & conſequenter fuit hoc ea die, qua Dauid venit in Siceleg, vel die præcedenti: & ſic ea, quæ habentur hic, fuerunt ſimul facta cū eis, quæ habentur pręcedenti ca & aliqua ſunt hic, quæ fuerūnt priora quibuſdam, quæ hñt præceden. cap. & alia fuerunt hic, quæ ſunt poſteriora eis, quæ hñt præced c. Item non poſſet proprie aſſignari anticipatio, vel recapitulatio in his, vel aliquia præceſſio, ſed magis fuit ſimultas: ſcriptura tñ ponit vnum ante alterum: quia quanquam multa ſimul fiant, nō pñt multa ſimul narrari. *Philiſthijm autem pugnabant aduerſus Iſrael.* ſ. quia ipſi fuerunt inuaſores, & præualuerunt, ideo Iſraelitæ magis dicebantur ſuſtinere pugnam, quàm pugnare. *Et fugerunt viri Iſrael ante faciem Philiſthijm.* i. non potuerunt Iſraelitæ ſuſtinere Philiſthinos pugnantes, ſed fugerunt: hoc autē erat, quia Deus dereliquerat eos, & incuſſerat illis timorem, ne poſſent reſiſtere hoſtibus: nam diſpoſuerat Deus tradere Saulem, & Iſraelitas in manus Philiſthinorum pp peccata Saulis, & populi, ideo voluit potius adiuuare hoſtes, q̄ ipſos: de hoc ſup. cap. 28. ſ. Cras autem tu, & filij tui mecum eritis, ſed & caſtra Iſrael tradet Dñs in manus Philiſthin tecum. Deus enim habebat hoc contra Hebræos, ꝙ qñ ipſi colebant eum, dabat eis victoriam contra omnes gētes, ita ꝙ pauci de eis præualerent contra multitudinē hoſtium, Leu. c. 26. ſ. Perſequimini inimicos veſtros, & corruent coram vobis, perſequentur quinque de veſtris centū alienos, & centū ex vobis decē millia: ſic etiam pater Deut. c. 32. ſ. Vtinam ſaperent, & intelligerēt, ac nouiſſima prouiderent, qūo perſequebatur vnus mille, & duo fugarent decem millia. Si aūt Iſraelitæ conuerterentur ad idola, vel qualitercunque deſererent legem eius, Deus ponebat pauorem in cordibus ipſorum, ita, vt pauciſſimis hoſtibus venientibus terga darent, Leui. c. 26. ſ. Et qui remanſe-

manſerint de vobis dabo pauorem in cordibus eorum in regionibus hoſtium, terrebit eos ſonitus folij volantis,& ita fugient quaſi gladium: cadent nullo perſequēte, & corruent ſinguli ſup fratres ſuos, quaſi bella fugientes, nemo veſtrum audebit inimicis reſiſtere, & peribitis inter Gentes, & hoſtilis vos terra conſumet.

An omnes Iſraelitæ fugientes fuerint interfecti.
Quæſtio II.

QVAERET aliquis, an omnes iſti Iſraelitæ fugientes de bello mortui fuerint, vel aliq euaſerint. Aliquis dicet, ꝙ omnes mortui ſunt: qa dicitur hic: Et fugerunt viri Iſrael, & ceciderunt interfecti in mōte Gelboe: ergo videtur, quod omnes, qui fugerunt, ceciderunt interfecti. Item patet: quia dicitur infra. Mortuus eſt ergo Saul, & tres filij eius, & armiger illius, & vniuerſi viri eius in die illa pariter: ergo omnes viri qui erāt in exercitu Saulis mortui ſunt. Reſpondendum eſt, ꝙ non mortui ſunt omnes, qui fuerūt in caſtris Saulis, immo pauci mortui fuerunt in comparatione ad tantam multitudinē, quanta erat in caſtris: nam dicitur ſup. cap. 28. quòd congregauit Saul vniuerſum Iſrael, & venit in Gelboe, ibi autem fuit pugna, & patet, cum multi fugerint de prælio, & euaſerint: quia dicitur inf. in litera. Videntes autem viri Iſrael, qui erant trans Iordanem, quòd mortuus eſſet Saul, & filij eius, & quòd fugiſſent Iſraelitæ, reliquerunt ciuitates ſuas, & fugerunt: ſi tamen omnes, qui iuerunt ad bellum mortui fuiſſent, ibi non diceretur de quibuſdam, ꝙ mortui ſunt, & de alijs quòd fugerunt: ergo multi fugiē do euaſerunt. Item patet: quia ſeque lib. cap. 1. Venit quidā vir de caſtris Iſrael, & tulit diadema Saulis ad Dauid, & dixit: Fugit populus de prælio, & multi corruentes ex populo mortui ſunt: ergo aliqui mortui ſunt, & aliqui euaſerunt, & pauci mortui ſunt in comparatione eorum, qui euaſerunt.

Ad primā rationem. Ad primam rationem in contrarium dicendum, quòd cum dicitur: ceciderunt interfecti in monte Gelboe, non eſt intelligendum ꝙ omnes fugientes mortui fuerint, ſed multi ex eis, ſicut dicitur ſequēti lib. c. 1. ſ. Fugit populus de prælio, & multi corruētes ex populo mortui ſunt. Ad ſecundam. Ad ſecundam rationē cum dicitur, quòd mortuus eſt Saul, & filij eius, & vniuerſi viri eius in die illa: dicēdum, quòd viri Saulis accipiuntur dupliciter: vno modo pro omnibus ſubditis Saulis, & ſic omnes Iſraelitæ vocantur viri Saulis, vel ſerui eius. Secundo modo vocantur viri Saulis familiares eius, qui aſtabant ei ſemper miniſtrantes, & reſidebant in curia ſua: iſti autem ſpecialiter pertinebant ad Saulem, & erāt de familia eius. Cum autem dicitur hic, quòd vniuerſi viri Saulis mortui ſunt in die illa pariter: intelligitur de viris ſuis ſecundo modo, ſcilicet de familiaribus: quia cum reliquus Iſrael fugeret, & viderent iſti Saulem firmiter manentem in bello, erubuerunt fugere, relicto Domino in manibus hoſtium: ideo maluerunt glorioſam ſubire mortem defendendo Dominum ſuum in bello, quàm turpiter fugiendo, ignominioſam vitam adipiſci. Reliqui autem de populo, qui non erant familiares Saulis, ſed ſolum ſubditi, non diligebant nimis Saulem, nec erubeſcebant, deſerto Domino, fugere pro conſeruanda vita: ideo omnes fugerunt, & in fuga quidam corruerunt vulnerati, alij autem euaſerunt: hoc patet primo Paralipo. capit. 10. vbi ponitur totum iſtud cap. quaſi ad litteram: & vbi dicitur hic, quod mortuus eſt Saul & tres filij eius, & omnis domus illius pari-

A ter cecidit: domus autem Saulis ſignificat ſolam familiam ſuam: ergo ſoli familiares ſui mortui ſunt: de populo autem pauci viri ceciderunt in bello, ſed aliqui corruerunt in fuga. *Et ceciderunt interfecti in monte Gelboe*, ideſt, de illis, qui fugiebant, corruerūt aliqui in monte Gelboe: quia aliqui fugiebant poſtquam vulnerati erant, & effluente multo ſanguine, ipſi per ſe mortui cadebant: alij autem ante vulnera, timore hoſtium terga vertebant: & dicitur in monte Gelboe: quia ibi facta fuit pugna, & erant ibi caſtra Iſraelitarum, vt patet ſup. capitul. 28. ſcilicet. Congregauit autem Saul vniuerſum Iſrael, & venit in Gelboe. Sed aliquis obijciet, quòd bellum factū fuerit extra montem Gelboe: quia ſup. capit. 29. B dicitur, quòd Iſrael caſtrametatꝰ eſt ſuper fontem, qui erat in Iezrahel. Dicendum, quòd bellum fuit in monte Gelboe: fons autem Iezrahel erat in mōte Gelboe: quia mons Gelboe eſt aliquid magnū: ideo quando Dauid deplorat cędem huius belli, ſequenti lib cap. 1. dicit: Montes Gelboe, nec ros, nec pluuia veniant ſuper vos, nec ſint agri primitiarū: quia ibi abiectus eſt clypeus fortium. *Irrueruntq; Philiſthym in Saul, & filios eius*, ideſt, poſt quam fugit reliquus populus, Philiſthini irruerunt ſuper Saul, & filios ſuos, ideſt, congregauerunt ſe ſuper eos, ſicut patet in littera Hebraica. Intelligendum eſt enim, quòd hic erant acies ordinatæ de Iſraelitis, & Saul, & filij ſui non erant in prima acie, ſed aliqui alij de C populo, ideo Philiſthini primo pugnauerunt contra illos, quibus coactis fugere, congregati ſunt omnes Philiſthini contra Saulem, & filios ſuos: & non eſt putandum, quod ſolus Saul cum filijs ſuis maneret: quia etiam manſerunt ibi omnes familiares Saulis, & ſuper illos quoque irruerunt Philiſthini, occideruntque omnes, vt patet infra in litera, ſcilicet. Mortui ſunt vniuerſi viri eius in die illa pariter: fit tamen mentio de ſolo Saule & filijs ſuis: quia iſti erant digniores. *Et percuſſerunt Ionathan, & Abinadab, & Melchiſue filios Saul.* Hic ponuntur tres filij Saulis ſolum, ſicut ponuntur ſup. 14. cap. fuerunt tamē quatuor, vt patet. 1. Para. c. 8. ſ. Ionathas, Melchiſue Abinadab, & Isboſeth, vt patet ſequen. lib. c. 2. & 3. D iſte quartus non iuit in bellum, ideo nō perijt cum reliquis: non tamē ceſſauit ire, quaſi eſſet īpotens ad pugnādū propter defectū ętatis: nā quadraginta annorū erat nūc, quando mortuus eſt Saul: quod patet: quia immediatè conſtitutus eſt in regem, mortuo patre ſuo: & tamen dicitur de ipſo, ꝙ erat quadraginta annorum, quando cępit regnare, ſequenti lib. ca 2. ſed manſit in domo: quia fortè erat vir corde pauido, & ineptus ad bellum: quod patet ex actibus ſuis: quia nihil rege dignū egit, dum vixit, vt patet ſequen lib. c. 2. vſq; ad quintum: vel forte manſit in domo ad diſponēdū domū, dū pater, & fratres ibant in bellum. Sciendum aūt, ꝙ iſti filij Saulis nō nominantur ſemper eiſdem nominibus: quia iſte, q E nominatur hic Abinadab, nominatur Ieſſui. ſup. c. 14. Sciendum etiam, ꝙ littera noſtra, vt communiter corrupta eſt ī iſto noīe, Aminadab: quia non debet ſcribi Aminadab, ſed Abinadab, & ſic habent bibliç correptç, & ſic eſt ī Hebręo, & ſic hr̄ 1. Par. c. 10.

Mors filiorum Saul.

Quare noluit Saul dicere filijs ſuis, quæ ſibi dixerat Samuel.
Quæſtio III.

QVAERET aliquis, cū Saul audiſſet à Samuele, ꝙ filij eius morituri erāt in bello, cur nō dixit eis, ꝙ recederent de bello, ne morerentur, cū diligeret eos, maximè ipſum Ionathā, qui erat vir excellens. Reſpondendum eſt, quòd Saul noluit hoc dicere

filijs ſuis propter multa. Primò, quia non putabat
in hoc proficere: nam cum Samuel dixiſſet ei, ſupra
capitulo 28. Cras tu, & filij tui mecum eritis, puta-
uit, quòd neceſſe erat, quòd tam ipſe, quàm filij
ſui morerentur: ideo nullo modo poterant euade-
re hanc mortem: vnde ſicut ipſe iuit in bellum, q̃q̃
prædictum eſſet ei, ꝙ moreretur, quia putabat, ꝙ ẽt
ſi fugeret ad quencunq; locũ, neceſſe erat eum mo-
ri manibus Philiſthinorũ: ita de filijs ſuis futurũ pu-
tauit, cũ de omnibus idem annunciatũ fuiſſet: me-
lius ergo fuit, ꝙ viriliter in bello morerẽtur pugnã-
do pro Iſrael, quàm ignominioſè fugiendo, deſide-
ratam vitam conſeruare non poſſent. Secundò hoc
fecit: quia dato, ꝙ Saul ſciret, ꝙ filij ſui euadere poſ-
ſent ſi recederent de bello: quia tñ eis recedentibus,
timeret populus, & eſſet occaſio, vt multi perirent,
voluit potius, vt morerentur ipſi, q̃ vt populo ſcan-
dalũ præſtaret. Tertiò hoc noluit: quia Deus præ-
dixerat, ꝙ certiſſimè ipſe & filij ſui morituri eſſent:
ſi autem denunciaret eis, conaret̃ eripere eos à mor
te, repugnando diuinæ ordinationi, timuit autem
ꝙ in hoc Deũ offenderet, iõ noluit peccatis veteri-
bus noua perſuadere. Quartò hoc fecit, vt non in-
cuteret timorem ſuperfluum filijs ſuis, vt magis vi-
riliter pugnarent: putauit. n. ꝙ dato, ꝙ eis dixiſſet, ꝙ
morituri erant, non poſſent mortem effugere, cum
Deus illam prænunciaſſet, & timerent magis, nec
auderent viriliter pugnare, ſicut pugnauerunt: etiã
affligerẽtur nimis, cognita certiſſima morte: voluit
ergo Saul ne affligerentur dupliciter. ſ. moriendo,
& mortem ſuam præcognoſcendo: iõ non reuela-
uit eis, q̃ Deus dixerat: & ſic cũ ſemper haberent ſpẽ
de victoria, vel ſaltem eſſet eis incerta ſors, animoſiꝰ
pugnabant. Quintò fecit hoc: quia Deus inclinauit
ipſum, vt ſic faceret, dãdo hoc ei in penam: nam ſi-
cut ꝙ ipſe moreret̃ erat ei prænunciatũ, & tñ iuit in
bellum, q̃a Deus inclinauit cor eius ad hoc, faciẽdo
apparere ei iniquũ, ſi nõ iret ad bellũ, ita fecit, ꝙ ap-
pareret ei iniquum reuelare hoc filijs ſuis, ne fortè
fugerent de bello, vel agerent aliquid honeſtum. Se-
xtò hoc egit, vt volunt Hebræi ad obediẽdum Deo,
& ſponte ſuſcipiendũ pœnam pro peccatis ſuis: co-
gnouerat. n. ſe grauiter peccaſſe contra Deũ, & ꝙ
ob hoc Deus fecerat, ꝙ moreret̃ ipſe cũ filijs ſuis: iõ
vt in hoc ſatisfaceret voluntati Dei, & mereret̃ re-
miſſionem, voluit ſpontè ſubire pœnam, quã Deus
ei prænunciauerat: & quia ſi ipſe dixiſſet filijs ſuis, ꝙ
fugerent de bello, vellet p hoc excludere quãdã par
tem pęnę, quam Deus volebat ei infligere, nòn re-
uelauit filijs ſuis quicquam, conſentiens, quòd om-
nes morerentur ſecundum Dei diſpoſitionem.

An peccaſſet Saul, ſi conatus fuiſſet ſaluare filios, ne morerentur. Queſtio IIII.

QVAERETVR vlterius, an peccauiſſet Saul,
ſi reuelaſſet filijs ſuis, ꝙ morituri erant, & p hoc
ipſi recederent de bello: vel ille ſuaderet eis, ꝙ rece-
derent, ne morerentur. Aliquis dicet, ꝙ peccaret, q̃a
conaretur reſiſtere voluntati Dei cognitæ, cui reſi-
ſtere pctm̃ eſt. Rñdendũ, ꝙ Saul non peccaſſet, quali-
tercũq; conatus fuiſſet liberare filios ſuos à morte,
ſiue reuelando eis prophetiam Samuelis, ſiue ſuadẽ-
do, vt recederent de bello. Et cum obijcitur, ꝙ pec-
caret repugnando voluntati Dei: dicẽdum, ꝙ dato,
ꝙ homo ſciat voluntatem Dei, non tenetur conſor
mare voluntatem ſuam volũtati eius, immo inter-
dum ſi conformat, peccat mortaliter: ſic enim dicit
Augu. in Enchiridion, & Magiſter in primo di. 48. ſ.
põt hõ interdum mala volũtate ea, quæ Deus vult,

F & põt bona voluntate velle, contra id, quod Deus
vult: tanquã ſi bonus filius patrem velit viuere, quẽ
Deus bona voluntate vult mori: & rurſus fieri põt,
vt hoc velit homo mala voluntate, ꝙ Deus vult bo-
na: velut ſi malus filius velit mori patrem, hoc etiã
Deus: non enim tenetur aliquis conformare volun
tatem ſuam Deo in re volita, ſed in radice volendi,
& in fine. i. ꝙ hõ velit ad bonum finem omnia, quę
vult, & omnia ex charitate: ſicut Deus vult, ꝙ voli-
ta vtriuſq; conformentur nihil differt. ſic aũt erat
hic, ꝙ q̃q̃ Deus vellet, ꝙ morerentur filij Saulis, non
tenebatur ipſe velle hoc, etiam Deo reuelante ſibi,
ꝙ hoc vellet: ideo ſi reuelaſſet illis diſpoſitionẽ Dei,
vt fugerent mortem, vel ad hoc perſuaderet, nõ pec
G caret, ſed potius videretur mereri. Item pater, quia
Saul ſi reuelaret hoc filijs ſuis, poterat proficere, q̃a
quãquam Deus dixiſſet, ꝙ morituri erant Cras, ne-
ſciretur hoc eſſe certum, quia poterat Deus illud di-
cere per comminationem, & illa, quæ ſic dicuntur,
non eueniunt ſi homines conuertantur, vel caueãt
illa: nec peccat q̃ſquam, ſi Deus dicat, ꝙ infliget ali-
cui talem, vel talem pœnam, & ipſe adhuc dubitet
de illo: nam ſic prophetæ, qui prænũciabant iſta, du-
bitabãt, an Deus illa vellet complere: ſic enim patet
Iohel. c. 2. vbi Iohel prædixit multa mala futura Iſra
elitis, & poſtea ſubiunxit: quis ſcit ſi conuertatur, &
ignoſcat Deus, & relinquat poſt ſe benedictionem?
& ſic etiam fuit de Niniuitis, quibus prædicauerat
H Ionas ſubuertendã eorum ciuitatem poſt quadra-
ginta dies, ipſi autem erant dubij de hoc, dicentes:
Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus, & reuerta
tur à furore ſuo, & non peribimus? Ioſue c. 3. Potiſſi
mè, quia Deus dixit, ꝙ non eueniret omnia, quæ ip-
ſe prædiceret, ſed interdũ pręnunciaret alicui genti
malum, & ſi illa conuerteretur, Deus non infligeret
malum: & interdum prænunciaret bonum alicui
genti, & ſi illa declinaret ad malum, ipſe non imple-
ret promiſſum ſuum, Ier. c. 18. ideo propter hoc, q̃q̃
Deus multoties comminaretur aliqua mala p pro-
phetas, ipſi conſulebant poſtea populis, vt affligerẽt
ſe, & peterent à Deo miſericordiam, & ſic iſti conſu
lebant populis, contra voluntatem Dei: tamen in
I hoc non peccabant, ſed potius merebãtur: & Deus
nimis gaudet, ꝙ aliquis ſe interponat ad orandum,
vel inducendum populos, ne impleatur in eis volũ-
tas Dei, de infligendo pęnam: ſic patet Exechie. cap.
22. ſ. Et quæſiui de eis virum, qui interponeret ſepẽ,
& ſtaret oppoſitus contra me pro terra, ne diſſiparẽ
eam, & non inueni. Et effudi ſuper eos indignatio-
nem meam, q. d. ſi inueniſſem virum, qui oraret pro
illis contra me, non deleuiſſem eos: ſed quia nullus
ſe voluit interponere contra me, deleui ipſos: & ſic
Iohel propheta, qui prędixerat Iſraelitis futura ma-
la, conſuluit eis, vt pœnitentiam agerent, & fortè
Deus conuerteretur, vt patet Iohel. cap. 2. ſ. Sacrifi-
cium, & libamen Domino Deo noſtro: canite tuba
K in Sion ſanctificate ieiunium, & cæt. quaſi dicat, ſa-
crificate Deo, & ieiunate, & fortè non infliget ma-
la, quæ prædixit: ſic etiam fecerunt Niniuitę: nam
audito verbo Ionæ, humiliauerunt ſe duriſſima pę-
nitentia, & clamauerunt ad Cœlum in fortitudi-
ne, & Deus miſertus eſt ſuper malo, quod de eis prę-
dixerat, & non intulit, vt patet Ionæ capitu. 3. Deus
quoque prædixerat Moyſi, quòd non introiret in
terram Chanaan, Numeri cap. 27. & 32. tamen ipſe
non deſinebat orare ad Dominum, vt permitteret
illum intrare, vt patet Deuteronom. capitulo 3. ſic
etiam fecit Dauid: nam fuerat ei reuelatum, quòd
puer ille, qui natus fuerat ſibi ex adulterio mo-
reretur, & tamen humiliauit ſe ieiunio, & iacuit
ſuper

Non ſemper tenemur conformare voluntatẽ noſtram diuinæ.

Mala ſepiſſime nunciãtur ſub conditione vẽtura: iõ orare ſemp debemus ne eueniant.

ſuper terram per ſeptem dies, quouſq; mortuus eſt
puer, putãs ꝙ adhuc poſſet Deus flecti ab ira ſua: cũ
aũt ſciuit puerum mortuum, quia iam Deus non po-
terat flecti, ſurrexit de terra, & non ieiunauit: non
obligabatur ergo Saul credere, ꝙ illa, quæ reuela-
uerat Samuel futura eſſent: ideo licebat ei agere quan
tũ poſſet ꝓ ſe, & filijs ſuis, vt liberarent̃ à morte, po-
tiſſime quia Sauli dictũ fuit ſimpliciter, ꝙ morerẽ
tur ipſe, & filij ſui, & non fuit addita alia certitudo:
& tñ quanquã adderetur, vtpote, ꝙ propheta dice-
ret, ꝙ Deus illa dicebat ſm firmã pręſcientiã, & ne-
quaquã moueret̃ miſericordia ad contrariũ, non tẽ
nebatur ille, cui iſta dicerentur credere, ꝙ ſic euen-
turũ eſſet: ſed licebat ei inquirere q̃cunq; remedia,
B ne voluntas Dei impleret̃ in eo: ſic fuit de Samuel:
nam ipſe ꝓnunciauerat Sauli, ſup. c. 15. Scidit Deus
regnum Iſrael à te hodie, & tradidit illud proximo
tuo: & poſtea dixit: Porro triumphator in Iſrael nõ
parcet, & pœnitudine non flectet. i. ſcias certiſſimè,
ꝙ Deus ſuper hoc nunq̃ mutabit voluntatẽ ſuã. q̃q̃
pœniteas: ipſe tñ Samuel non deſijt orare poſt hoc
pro Saule, vt patet e. ca. ſ. Veruntñ lugebat Samuel
Saulem: quia Dñm pęnitebat, ꝙ conſtituiſſet Saulem
regẽ ſuper Iſrael: à fortiori ergo liceret Sauli, pro ſe
& filiis ſuis agere quantũ poſſet, euitãdo diuinã ſen-
tentiã, ne impleret̃ in eis: cùm Samuel non dixiſſet
nunc ei, Porro triũphator in Iſrael non parcet ſup.
c. 28. ſicut dixerat ſup. ca. 15 & nunq̃ tenet̃ deſiſtere
C aliquis orare ꝯ voluntatẽ Dei cognitã, quouſq; Deus
iubeat ei, ne oret, vel ne conetur eam elidere: tunc
enim tenetur ceſſare propter præceptum Dei: quia
omne præceptum ejus obligat: ſic fuit de Moyſe,
cui quanquam Deus dixiſſet, ꝙ nõ intraret in terrã
Chanaan, orabat inceſſanter, ꝙ permitteretur intra
re, quouſq; Deus ſibi dixit: Sufficit tibi, nequaquam
vltra loquaris de hac re ad me, Deutero. ca 3. & po-
ſtea ceſſauit Moyſes orare, quia iam peccaſſet, ſi oraſ
ſet: ſic etiam fuit de Samuele, qui orabat pro Saule,
licet Deus ſpreuiſſet eum, & poſtea Deus dixit illi:
Quouſq; tu luges Saulem, cùm ego proiecerim eũ,
ne regnet ſuper Iſrael ſup. ca. 16. & tunc ceſſauit Sa-
muel orare pro Saule: Deus tamen non dixit Sau-
D li, ne ageret in hac parte contra voluntatem ſuam:
ergo poterat filijs ſuis reuelare mortẽ, vt recederẽt
de bello, vel qualitercunq; ſuadere, vt recederent.

An Saul peccauerit, non reuelando filijs ſuis mortem eorum.
Quæſtio V.

QVAERETVR vlterius, an peccauit Saul,
Arguitur quod ſic. Primo. quia non reuelauit filijs ſuis mortem, ad hoc,
vt ipſi euaderent illam: Et videtur ꝙ peccauerit: nã
vt dicit Auguſt. in Enchiridion: poteſt homo mala
voluntate velle, quod Deus vult, & bona volunta-
te velle, contra id, quod Deus vult: & ponit exem-
plum de filio volente, mortem patris, q̃ Deus vult:
E ſed ita ſe habet pater ad filios, ꝙ tenetur diligere eo
rũ ſalutem, ideo quanquam Deus vellet, ꝙ morian
tur, nõ tenetur ipſe hoc velle, ſed magis peccat, hoc
volendo: quia cũ quis vult aliquid mala voluntate,
peccat: ſed filius, ſi velit mortem patris vult eã ma
la voluntate, vt vult Augu. ergo peccat: & ſic tene-
Secundo. retur Saul ad volendum, ꝙ filij ſui non morerẽtur,
& conſequenter ad reuelandum eis mortem. Item
qñ quis ſcit mala tractari aduerſus alterum iniuſtè,
tenet̃ ei illa reuelare, vt effugiat ei, alioquin peccat:
quia videtur eſſe fautor in crimine: Saul tñ ſciebat
de morte filiorum: ergo tenebatur reuelare eam il-
lis, vt fugerent. Reſpondendũ, ꝙ Saul nõ peccauit
non reuelando filijs mortem, ſed magis meruit. In

A quo conſiderandum eſt, ꝙ hic erant duo. ſ. ꝙ Saul
vellet filios ſuos mori, vel non: & ꝙ reuelaret eis
mortem, vel non. Quantum ad primũ, dicendũ, ꝙ
mors filiorum Saulis conſideratur dupliciter. ſ. quia
aut inquantum infligebatur filijs Saulis, qui erant
perſonæ diſtinctæ ab eo: vel inquantum infligebat̃
eis in pœnam Saulis. ſ. vt Saul doleret acerrimè de
morte filiorũ. Si primo modo, dicendum ꝙ Saul te
nebatur nolle mortem filiorũ, & dolere de illa ni-
mis: non tamen ſequitur, ꝙ debebat eam reuelare il
lis: quia aliquæ cauſę poterant ſubeſſe, propter quas
putaret Saul eſſe iniquum, reuelare illam, & fuerũt
ſex, quæ in quadam quæſtione ſup poſita ſunt. Qđ Quæſt. 3.
autem teneretur nolle mortem filiorum, & dolere
B de illa, patet: quia quanquam aliquis poſſit cõfirma
re voluntatem ſuam volũtati Dei in volito, cũ ſci
ꝙ vult infligere ei aliquã pœnam, & licèt nõ tenea
tur eam conformare, tènetur tamen valde in cõfor
mando: cũ ſponte ſuſcipere vult, quod Deus ei vult
infligere: tñ quantum ad alium non debet homo cõ
formare voluntatem ſuam volũtati Dei in pœna-
rũ inflictione: immo peccat, ſi cõformauerit. Ratio
diuerſitatis eſt: quia qñ Deus vult alicui inferre pœ-
nas: ſi ipſe vellet conformare volũtatẽ ſuam volũta
ti Dei, ſuſcipiendo libenter pœnas, meret̃, & efficit̃
ex hoc perfectus: ſi tamen Deus vult inferre alteri
pœnas, & ego gaudeo ꝙ infligat ei, eo ꝙ Deus vult,
pecco: quia per iſtum actum volendi non meretur
C proximus meus, nec efficitur perfectior, cũ iſte act⁹
non ſit ſuus, ſed meus: ego quoq; non mereor: quia
iſtas pœnas nolo pro me, ſed pro illo: ideo peccat, q
in malo proximi conformat voluntatem ſuam vo
luntati Dei: ſed magis tenetur dolere: quia Deus ſic
facere vult: peccaret ergo Saul, ſi vellet ꝙ filij ſui
morerentur, ſicut Deus volebat, inquantũ iſta erat
pœna eorum, & non potius doleret de ipſis, præſer
tim, quia erant filij ſui, & tenebatur magis condo-
lere eis, quàm extraneis. Si autem accipiatur mors
filiorum Saulis ſolum inquantum erat pœna Sau-
lis. Dicendum, quòd Saul non obligabatur con-
formare voluntatem ſuam voluntati Dei: ſi tamen
conformaret, mereretur, & ſic poterat velle mortẽ
D filiorum Sed aliquis dicet, ꝙ Saul tenebatur confor
mare voluntatem ſuam voluntati Dei in morte fi-
liorum inquantum illa erat pœna eius: quia alioquin
diceremus, ꝙ non tenetur homo ferre patienter pę
nas à Deo inflictas: ſi aũt tenetur: ergo debet confor
mare voluntatem ſuam voluntati Dei in pœnis in-
flictis, cum iſtę à Deo ſint: iuxta illud Amos, ca. 3. Si
erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit,
q. d. non. & Eccl. c. 11. ſ. Bona, & mala, mors, & vita,
paupertas, & honeſtas à Deo ſunt. Reſpondendum,
ꝙ quilibet tenetur ferre patienter pęnas à Deo infli
ctas: tñ non tenet̃ conformare voluntatẽ ſuã volũ-
tati Dei ĩ inflictione pęnarũ. Eſt n. diuerſitas: primò:
quia conformatio voluntatis attendit̃ quantũ ad
E volitionẽ, & non quantũ ad res, quæ volitę ſunt: &
ſic antequã Deus infligat alicui pœnas, & ſignificat ſe
velle infligere, ſtat, ꝙ ipſe cõformet volũtatẽ ſuam,
vel non conformet volũtati Dei: quia tunc eſt voli
tio contenta in terminis ſuis. ſ. ꝙ eſt volitio ſolũ, &
non executio. Cũ aũt pęnę volitæ infligunt̃: iã non
eſt volitio ſola, ſed magis eſt ipſa res volita: & tunc
ſi homo velit pęnas illas, quas patitur, non confor-
mat voluntatẽ ſuam voluntati Dei, ſed volito Dei:
ideo licèt non teneatur cõformare volũtatem ſuã
voluntati diuinæ, tenet̃ tamen conformare volũta-
tẽ ſuã rei volitę à Deo poſtq̃ res volita ĩ executione
eſt. Aliter dici poteſt, & melius, ꝙ q patitur pœnas
à Deo inflictas, non tenetur conformare volũtatẽ

ſuam voluntati Dei, nec rei volitæ poſtꝗ̃ eſt in executione, ſed tenetur pati ea, quæ Deus infligit. Differt autem ꝙ aliquis patienter toleret, & ꝙ velit: nā patienter tolerare nihil aliud eſt, niſi ꝙ patiens non murmuret propter inflictas pœnas; nec putet Deū iniuſtum, nec habeat proximos exoſos: non tenetur tamen velle pœnas, quas patitur, alioquin nō liceret ei orare, vt Deus auferret ei illas: ſi tamē aliquis non ſolum patienter tolerat, ſed etiam pęnas, quas tolerat, vult, peruenit ad ſupremū gradū perfectionis patientiæ: & ad hunc nemo tenetur, niſi Deus expreſſe iubeat ei. Dicendum igitur de Saule, ꝙ ipſe non tenebatur conformare volūtatem ſuam voluntati Dei circa mortem ſuam, aut filiorū ſuorū. F

Ad argu. ſecūdum. Ad ſecundū de reuelatione mortis. ſ. an Saul deberet reuelare filijs mortem, vel non: Dicendum, ꝙ non eſt ſicut de volēdo mortem: quia nullo modo poterat Saul licitè velle mortem filiorum ſuorum, inquantum erat pœna ipſorum: poterat tamen nō reuelare eis mortem, & licitè hoc ageret: nā quanꝗ̃ poſſet reuelare, ſi voluiſſet, & non peccaret, vt pręcedenti quæſtione declaratum eſt: tamen non obligabatur reuelare: quia aliquę cauſæ poterant eſſe, quę retraherent eū à reuelādo, vt pote, ſi putaret, quòd nullo modo euitaretur mors per reuelationem, & ſequeretur ex hoc ſcandalum, ſicut declaratum eſt ſupra in quadam quæſtione. G

Quare Deus voluit quòd morerentur filij Saulis, cùm eſſent boni. Quæſtio VI. H

QVAERETVR vlterius, quare Deus voluit, ꝙ morerentur filij Saulis: quia erant viri boni, & præcipue Ionathas, qui tanta bona fecerat ꝑ Dauid, vt patet ſup. 18. 19 & 20. Reſpondendum eſt, ꝙ iſti merebantur mortem, quanquam nobis non pateat cauſa: cùm ſcriptura non enarret peccata ipſorū. Sed adhuc dicendum, ꝙ cauſa præcipua mortis eorum fuit peccatū Saulis: tantum enim fuit iſtud, vt non ſufficeret in pœnam mors Saulis, ſed etiam vellet Deus, ꝙ morerentur filij ſui, & populus: ſic patet ſup ca 28. ſ. Dabit Dominus regnum tuū proximo tuo: qa nō obediſti voci Domini, nec feciſti irā furoris eius in Amalec: & poſtea ſequitur: Idcirco quod pateris, fecit tibi Deus hodie, cras autem tu, & filij tui mecum eritis, ſed & caſtra Iſraël tradet Dominus in manus Philiſthijm tecū. i. propter te: patet etiam hoc: quia Deus fecit, ꝙ morerentur tres filij Saulis ante eum ipſo vidente, vt de hoc doleret nimis, & poſtea ipſe mortuus eſt, vt patet in litera. I

Peccatū Saulis fuit cauſa mortis eiꝰ filiorum ſuorū, & populi.

Quanquam autem fecerit hoc Deus propter peccata Saulis, tamen in hoc profecit Dauid: quia ſi nō mortui fuiſſent tres filij Saulis, non potuiſſet Dauid regnare poſt mortem Saulis: quia illi cū eſſent viri bellicoſi, præſtarent magnū impedimentū ei: præſertim quia ſi Ionathas viueret, Dauid nollet regnare, etiam ſi regnum ſibi cōcederetur; quia diligebat nimis Ionatham, & Ionathas diligebat eū ſicut animam ſuam, vt patet ſup. c. 18. & 20. ſi tamen vellet Dauid regnare, præiudicaret iuribus Ionathæ: ideo omnino recuſaret ſuſcipere regnum: Deus autem volebat, ꝙ regnaret Dauid poſt mortem Saulis immediatè: ideo occidit filios Saulis, qui poterant hoc impedire. Et quanquam non fuerit iſta cauſa motiua, fuit tamen aliqualis. *Totūq; pondus prælij verſum eſt in Saul.* ſ. mortuis filijs ſuis, grauatum eſt totū prælium ſuper Saulē: quia non erat iā aliquis ſuperſtes de Iſraelitis, niſi ipſe, & pauci de ſeruis ſuis cū eo. *Conſecutiq; ſunt eum viri ſagittarij* i. inuenerunt eū, vt patet. 1. Paralipo. ca. 10. vel dicitur, conſecuti ſunt. i. at- K

tigerunt eum ſagittis: quia illud conſequimur, qđ attingimus. *Et vulneratus eſt vehementer à ſagittarijs.* ſ. ꝙ multæ ſagittæ infixæ fuerant ei, ita ꝙ iam non poterat viuere: ſic dixit vir Amalecites, qui nūciabat de illo Dauid, ſcilicet. Sciebam enim, ꝙ viuere non poterat, ſequenti lib. capit. 1.

An Saul laudabilis ſit: quia iuit ad bellum, quanquam ſciret ſe certiſſimè moriturum. Quæſtio VII.

QVAERET aliquis, an Saul laudabilis eſſet, quia iuit ad bellum, quanquam ſciret ſe certiſſime moriturum. Aliquis diceret, ꝙ non: qa Saul agebat iam illud ex deſperatione. Quod autem aliquis ex deſperatione pugnet, quāquam fortiter pugnet, non eſt laudabile, nec vocatur fortis; ſic patet per Ariſt. 3. Ethi. vbi ponit multas ſpecies fortitudinis, & dicit, ꝙ aliqui ſunt fortes propter timorem: quia deſperant ſe poſſe viuere, niſi fortiter pugnauerint, & illi non ſunt fortes. Allegat autem dictū Homeri in Iliade introducentis Hectorem loquentem ad Troianos, ne fugerent de bello. ſ. Quem ego videro ſine bello fugere, faciam ꝙ non ſit ſibi ſufficiens, fugere canes i. ego truncabo eū, & tunc tantum timebant Troiani ducem ſuū, ſicut hoſtes, & ob hoc cogebantur durè pugnare: ita erat de Saule: quia ipſe deſperabat ſe poſſe viuere, cū prędixiſſet ei Deus, ꝙ erat moriturus: ideo ex neceſſitate pugnabat, & nō erat laudabilis. In contrarium dicitur, ꝙ erat laudabilis nimis: nam Ioſephus 6. Antiquitatū laudat eū ſuper omnes viros fortes, dicens, ꝙ non ſunt fortes illi, qui ſciunt ſe in bello ſuperaturos, ſi pugnāt, & non penitus fortes ſunt, qui de belli euentu dubitant: ſed fortiſſimi, qui ſciunt ſe morituros in bello, & pugnant. Magiſter quoq; in Hiſtoria ſcholaſtica laudat nimis Saulem de magnanimitate, ꝙ auſus fuerit ire in bellum, cognita morte ſua. Reſpondēdum, ꝙ Saul fuit laudabilis: ſed in hoc diſtinguēdū, quia aut Saul putabat ſe certiſſimè moriturū in bello propter verba prophetiæ, ſi illuc iret, & ſi nō iret, putabat ſe poſſe euadere; aut credebat, ꝙ ſiue iret in bellū, ſiue non, neceſſe erat ſibi mori, & ꝙ Philiſthini eū caperent. Si primo modo, dicendū, ꝙ erat vir laudabiliſſimus ſup oēs alios bellatores, in quocūq; genere fortitudinis: qa pro patria, & populo ſuo nō recuſauit mortē ſubire certiſſimā: & iſto modo laudat eum Ioſephus, & Hiſtoria ſcolaſtica. Si ſecūdo modo, dicendū, ꝙ non erat Saul tā laudabilis, ſicut ille, qui ad bellū vadit dubius de euētu belli: ipſe tñ non recuſat quancūq; tolerare ſortem, dū tñ viriliter agat: ſed adhuc magna laus reſtat Sauli in hoc modo: quia cū ſciret ſe certiſſimè moriturū, mirū eſt, qūo nō totus obſtupuit, ita vt fieret quaſi immobilis, & non poſſet mouere arma cōtra hoſtes: & verū eſt, ꝙ à principio ſic egit: nā cū dictum fuit ſibi: Cras tu, & filij tui mecū eritis, timore valido cōcuſſus eſt, ita vt pleno ſtatu caderet in terrā, nec īde ſurrexit vſq; ad ſpatiū magnū, vt patet ſup. c. 28. ſ. Statimq; Saul cecidit porrectus in terrā, extimuerat. n. verba Samuelis: poſtea tñ redeunte aīo virili, expoſuit ſe ferociter cōtra hoſtes, & pugnauit duriſſimè vſquequo vulneratꝰ nimis, morti propinquus fuit: quicūq; ergo duorū modorū dictorū detr̄, erit Saul ſatis laudabilis. *Dixitque Saul ad armigerum ſuum.* Ad iſtum locutus eſt: quia iſte erat coniunctus, & poterat facilius agere, quod Saul volebat, quàm alij. *Euagina gladium tuum, & percute me.* i. occide me. Dixit antē, euagina, quia quāquam armiger Saulis eſſet in bello, tamen non habebat euaginatum gladiū, eo ꝙ tunc non pugnabat gladio, ſed iaculis, vel alio genere

Laudādus eſt Saul de fortitudine magna valde.

genere armaturæ, quod procul iacitur: quod patet, quia dixit Saul ad eum: Ne forte veniãt incircunciſi iſti, & interficiant me: ergo nondum erant Philiſthini apud Saulem, & armigerum ſuum, & ſic non poterat pugnare gladio, ſed alijs armis; ideo nondũ euaginauerat eum, ſed Saul petiuit illũ euaginari. *Ne fortè veniant incircunciſi iſti*, ideſt, Philiſthini, & interficiant me.

Quare Saul voluit occidi ab armigero ſuo, & non à Philiſthinis. *Quæſtio VIII.*

QVAERET aliquis, quare Saul voluit occidi ab armigero ſuo, & non à Philiſthinis. Reſpõdendum eſt, ꝙ hoc fecit propter dedecus: quia puta B bat ſibi magnum dedecus eſſe occidi ab eis: & hoc propter duo. Primò, quia erant incircuncili, & Iſraelitæ habebãt pro magno vituperio, quod aliquis eſſet incircuncilus: vnde cum vellent maximã blaſphemiam dicere de Philiſthinis, vocabant eos incircuncisos: ſic patet, cum dixit Ionathas ad armigerũ ſuũ: Veni tranſeamus ad ſtationem incircunciſorũ horum ſup. cap. 14. parentes quoq; Samſonis dixerunt ei: Nunquid nõ eſt mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo tuo: quia vis accipere vxorem de Philiſthijm, qui incircunciſi ſunt? Iudi. cap. 14. i. turpe eſt, quòd accipias mulierem de filiabus incircunciſorum: ſic etiam dixit Dauid de Goliath: Quis eſt hic Philiſthæus incircunciſus, qui ex- C probrauit acies Dei viuentis? ſup. cap. 17 putauit igitur Saul dedecus eſſe, quòd occideretur ab eis, & voluit occidi ab armigero ſuo: ſic. n. fuit de rege Abimelech filio Gedeonis, quem vna mulier lapide percuſſit in capite ad mortem, qui vocauit cito armigerum ſuum, & ait ad eum: Euagina cito gladiũ tuũ, & percute me, ne forte dicatur, quòd à fœmina interfectus ſum, Iudi. cap. 9. Secundò fecit hoc propter dedecus, quod ſibi infligerent Philiſthini: nam putauit, quòd ſi ipſi occiderent eum, antequam occiderent multipliciter ei illuderẽt, & per duros cruciatus eum cogerẽt interire: voluit ergo breui morte ab armigero ſuo, vitam finire: ſic patet ĩ litera. ſ. Ne fortè veniant incircunciſi iſti, & interficiãt me, D illudentes mihi: & iſta fuit cauſa potior, quàm præcedens. *Et interficiant me.* Neſciebat Saul, an Philiſthini vellent eum interficere, vel captum ducere ĩ terram ſuam ad gloriam victoriæ: Dixit tamen, & interficiant me: quia putauit, quòd certiſſimè interficerent eum, cùm illa die Deus prædixiſſet eum moriturum cum filijs ſuis, & iam filij mortui eſſent. *Illudentes mihi*. i. faciant multas illuſiones mihi, anteq̃ occidant me, ſicut poſtea fecerunt, quando occiſus erat: nam caput ſuum miſerunt per totam terram Philiſthinorum, & ſuſpenderunt corpus eius in muro Bethſan, vt patet inf in litera: pati autem hæc ludibria, grauius erat Sauli, quàm mortem tolerare, cum ipſe eſſet rex, & turpiter deluderet̃ ab hoſtib⁹. E *Et noluit armiger eius*. ſ. percutere Saulem, *fuerat. n. nimio timore perterritus*. i. non fecit: quia timebat nimis. ſ. timuit verba Saulis, vel timuit hoſtes? melius tamen intelligitur, quòd timuit verba Saulis, videns eũ veniſſe ad tantam calamitatem, ꝙ peteret ab eo occidi: & dicitur, quòd timuit. ſ. quòd quando dixit iſta Saul irruit timor magnus in armigerum ſuum, & debilitatę fuerunt omnes vires eius, tantum, ꝙ etiã ſi voluiſſet obedire Sauli occidendo eum, non poſſet. Aliàs. n. non poneretur hic iſtud, tanquam cauſa præcedentis dicti. ſ. ꝙ armiger Saulis noluiſſet eũ occidere. *Arripuit autem Saul gladium ſuum, & irruit ſuper eum*. ſ. videns quod armiger ſuus nolebat eum oc-

Mors Saulis.

A cidere, ipſe ſeipſum occidit, irruendo ſuper gladiũ. Dicit Hiſtoria ſcolaſtica, quòd ideo irruit ſuper gladium: quia debilitatus nimis erat, & non poterat ſe transfodere quãquam vellet, ſed incubuit ſuper gladium, vt ſic ſine ſuis viribus moraretur.

An Saul peccauerit ſe occidendo. *Quæſtio IX.*

QVAERET aliquis, an peccauerit Saul occidẽdo ſeipſum. Videtur quòd ſic, quia cuilibet eſt illicitum occidere alterum: ergo à fortiori erit illicitum occidere ſeipſum, cũ magis debeat ſe quiſq; diligere, quàm alterum. Item patet, ꝙ peccauerit, & perierit, quia dicitur 1. Paral. c. 10. ꝙ Saul non ſpera B uit in Domino, propter quod interfecit eum: ergo videtur ꝙ mortuus eſt ex deſperatione: ſed qui deſperat. peccat mortaliter: ergo Saul peccauit ſe occidendo. In contrarium videtur, quòd non peccauerit: quia ſi peccaſſet ſe occidendo, perijſſet ęternaliter, tamen non perijt: quia dicitur ſup. ca. 28. Cras tu, & filij tui mecum eritis, & hoc dicebat Samuel, q erat vir ſanctus, de quo manifeſtum eſt, quòd erat ĩ loco ſanctorum, & Saul illuc iuit: ergo non peccauit ſe occidendo. Item patet, quia quanquam regulariter ſit peccatum, quòd aliquis ſeipſum occidat, tamen interdum poteſt aliquis ſe occidere ſine peccato: ſic fuit de Samſone, qui ſeipſum occidit, Iudi. c. 16. tamen excuſatur ab omnibus ſanctis doctori- C bus: & dicitur, ꝙ non peccauerit, vt ait Auguſt. 1. de Ciuit. Dei. Sic ergo eſſe poterat de Saule, ꝙ nõ peccauerit. Reſpondendum, ꝙ Saul peccauit ſe occidendo: quia nulli licet hoc agere in ſe, quod non liceret in alterum: ſed non licet alicui occidere alterum: ergo nec ſeipſum. Item quia non habuit Saul rationabilem cauſam ſe occidendi: nam ideo ſe occidit, vt non pateretur duros cruciatus ab hoſtibus, vel vt nõ illuderetur ab eis, vt patet ſ. in litera ſ. Percute me, ne veniant incircunciſi iſti, & interficiant me, illudentes mihi: ſicut igitur ſi Saul ſe occidiſſet, vt non pateretur maiores dolores ab hoſtibus, erat manifeſtè vituperabilis: quia hoc agebat ex puſillanimitate. ſ. vt non pateretur duriſſima; ita etiam, cũ D ſe interficeret, ne illuderetur ei, erat puſillanim⁹; q̃a ſicut ad magnitudinem cordis pertinet cõtemptorem eſſe periculorum: ita pertinet contemptorẽ eſſe dedecoris, & iniuriarum: qui autem ſe occidit, vt non vituperetur, ex impatientia hoc agit: ideo ſm Ariſt. vituperabilis eſt, & Auguſti. reprehendit omnes huiuſmodi: primo de Ciuitate Dei. reprehendit enim Catonem, qui ſe occidit, ne incideret in man⁹ Iulij Cęſaris, & hoc quia erubeſcebat ſubijci poteſtati eius: reprehendit quoq; Lucretiam excellentiſſimam romanarum matronarum, q̃ cũ inuita adulteriũ perpetraſſet, vt non videretur conſenſiſſe, & ex hoc minueret̃ fama eius, ſeipſam gladio transfodit, cũ factũ ſuũ lamentabiliter explanaſſet: ſimile E tñ eſt de Saule, & de Catone: ideo Saul quoq; peccauit, vt Cato. Aug quoq; & reprehendit ibi Saulẽ: ergo peccauit. Stoici tñ tenent, ꝙ glorioſa mors eſt, q̃ quiſq; ſibi inferre poteſt. Secunda aũt huic, q̃ viriliter pati poteſt pro virtute: & ſm illos, non ſolũ nõ eſt peccatũ, ꝙ aliquis ſe occidat in tali caſu, ſed etiã eſt laudabile, & virtutis opus. Iſti tamen nimis contra rationem, & contra legem Dei loquuntur: quia non ſolum in aliquo caſu hoc concedunt aliquib⁹ hominibus, ſed generaliter ĩ omnibus iſtud laudãt. Iſta fuit prima ſententia Catonis, & conſequenter multorũ ſtoicorum. Rationabilius autem, & fidei conuenientius Ariſto. nr̃ locutus eſt dicens, hmõi viros eẽ puſillanimes, & vituperabiles: & pp hoc ĩ 5. Ethi.

Arguit ꝙ ſic. primo Secundo In oppoſitum.

Saul peccauit ſe occidendo: quia nulli licet ſeipſum occidere.

Stoicorũ opin. refellitur.

Hebræorum opinio impugnatur.

Ethi. dicit, ꝙ iuſtè in legibus humanis penę infligũtur homini ſeipſum corrumpenti i. occidẽti. ſ. quia priuatur ſepulchro, vel infliguntur ei alia opprobria. Hebræi autem dicunt, ꝙ non peccauit Saul ſe occidendo: quia cum neceſſariò moriturus eſſet, melius fuit, quod ipſe ſeipſum occideret, quàm ꝙ occideretur ab hoſtibus: hoc tenet Ra. Dauid Kimhi. Sed iſtud eſt valde irrationabiliter dictum; quia quãquã aliquis ineuitabiliter occidendus ſit ab hoſtibus, ꝙ patiatur mortẽ ab eis eſt glorioſum, & eſt opus fortitudinis. ſ. mori, aliquid agendo contra hoſtem: ꝙ autem aliquis ſeipſum occidat, non eſt pati, ſed agere in ſeipſum: & iſta actio illicita eſt: nec valet, quod ex quomodo ſcit quis ſe occidẽdum, ꝙ melius eſt, ꝙ ſeipſum occidat, quàm alius eum occidat: quia G hoc modo concluderemus infinita inconuenientia. ſ. ego ſcio de pecunia, quæ non bene cuſtoditur, ꝙ aliquis eam furabitur, & tamẽ propter hoc, non licèt mihi furari: ſed permittere ꝙ alius furetur, ſi non poſſum euitare. Sic etiam ingredientibus hoſtibus in aliquam vrbem, ſcio certiſſime de aliqua virgine ibi exiſtente, ꝙ deflorabitur: & tamẽ non licèt propter hoc mihi eam deflorare: & ſic applicabitur ad omnia mala: quanquam ergo aliquis ſciat certiſſimè, ꝙ ab hoſtibus occidendus eſt, debet hoc pati, quando euadere non potuerit; ſeipſum tamen occidere illicitum eſt.

Nico. opinio improbatur.

Nicolaus autem videtur tenere, ꝙ Saul non peccauerit occidẽdo ſe: & ad hoc dicit, ꝙ ſi aliquis occidat ſeipſum, vt maiores cruciatus H euadat, illicitum eſt. & puſillanimitas: ſi tamen ſeipſum occidat, ne aliàs moriendo, vel viuẽdo ſequatur iniuria Dei vel diminutio cultus eius, poterit eſſe, ꝙ non peccet, & ſic excuſat Augu. primo de Ciuitate Dei, aliquas ſacras virgines, quæ ſeipſas occiderunt, ne ſeuam barbarorum libidinem paterent: De Saule autem dicit, ꝙ ſic fuit: quia ſi non occidiſſet ſeipſum, Philiſthini veniſſent, & occidiſſent eũ, illudentes multipliciter: & quia Saul erat rex, & iniuria ſua nõ erat priuata, ſed publica. ſ. totius regni, & conſequenter redũdabat in Deũ, voluit ſeipſum occidere, vt non illuderent ei Philiſthini ĩ offenſam Dei, & ob hoc non peccauit. Sed non ſtat iſta poſitio. Primo quantum ad id quòd præſupponitur. ſ. I ꝙ liceat alicui occidere ſeipſum, quando per mortem eius euitatur offenſa, quæ aliàs Deo inferenda erat. Dicendum eſt enim, ꝙ iſtud non tenet generaliter, immo regulariter eſt illicitum, ꝙ aliquis ſe occidat, ne eo viuente ſequatur aliqua offenſio Dei, vt ſiquis vellet deflorare virginem violenter, dato ꝙ ipſa non poſſet ſe defendere, non deberet ſe occidere, ne pateretur ſtuprum, ſed magis deberet inuolũtaria pati, & in hoc non peccaret, ſed potius mereretur. Sic n dixit beata Lucia ad præſidem, qui volebat eã facere duci in lupanar. ſ. Si me inuitam in lupanar deduci feceris, caſtitas mihi duplicabit̃ ad coronam. i magis merebor violenter ſuſtinendo, quã ſi non deflorarer. Nec etiam impedit ad hoc, ꝙ in de K floratione hac ſequatur delectatio: quia ſi fœmina inuita patiatur illam, non minuitur meritum ex delectatione, cùm delectatio ſequatur ibi ex neceſſitate, ex natura rei, & non ex conſenſu fœminæ defloratæ: ideo Auguſtinus generaliter dicit eſſe illicitũ, primo de Ciuitate Dei, ꝙ aliqua mulier ſe occidat, ne patiatur ſtuprum. Dicit tamẽ de quibuſdam virginibus ſacris ſpecialiter, ꝙ illæ ſe occiderunt, ne paterentur, & excuſantur: quia Deus ſpecialiter incitauit eas ad ſe occidendum. In alijs autem generalis regula eſt, ꝙ potius debent pati deflorationem, ſi ſe defendere non poſſunt, quàm ꝙ ſe occidant: ſic ait Aug. primo de Ciuitate Dei. cap. 27. & patet hoc

Virgo nõ debet ſe occidere, vt effugiat ſtuprum.

F magis extra de ſepul. c. ex parte parentum: vbi iubetur de quadam fœmina, quæ fugiens lapſa eſt in fluuium de põte, ne defloraretur à quodam, qui eam violenter tenere volebat: quòd non tradatur eccleſiaſticæ ſepulturæ, ſi ipſa volẽs ſe proiecit in fluuiũ, ne defloraretur: Si autem nolens ſe præcipitare, ſed intendens effugere manus illorum, qui eam perſequebantur, caſu lapſa eſt, conceditur ei eccleſiaſtica ſepultura: nemini tamẽ denegatur ſepultura eccleſiaſtica, niſi illis, qui in manifeſtis peccatis mortalibus mortui ſunt: ergo peccaſſet mortaliter illa puella, ſi ſe ſponte proiecisset in fluuium, ne defloraret̃. Nullus ergo ſe licitè occidere poteſt ex aliqua cauſa. Cum autem obijcitur, ꝙ illi huiuſmodi occidũt G ſe, vt non diminuatur cultus Dei: minueretur autẽ ſi virgo ſacrata, quæ proponit perpetuo continere, defloraretur: ideo videt̃, ꝙ poſſit ſe occidere, ne defloraretur. Dicendum, ꝙ ſi poſſet fieri, ꝙ iſta mulier non defloraretur per aliquem actum, qui non inducit peccatum mortale, fieri deberet, & eſſet gratũ Deo. Occiſio tamen innocentis eſt maius peccatũ, quàm violatio virginis Deo dicatæ: Deus autẽ non vult vt aliquis faciat maiora peccata, vt euitet minora: poſſet autem facere id, quod videtur minus, vt euitet maius, vt ait Gregorius ĩ Moralibus: & habet̃ in Decretis diſ. 13. cap. duo ſunt & c. nerui teſticulorum. Sed puella iſta, quæ ſe occidit, ne defloraretur, occidit innocentem; quod peius eſt, quàm de H florare virginem: ideo potius pati debuit, ꝙ defloraretur inuita, quàm ꝙ ſponte ſe occideret. Si autem ipſa poſſet reſiſtere, tolerando mortem, ne defloraretur, hoc gratum erat Deo: quia tunc ipſa non occidit ſeipſam, ſed occidit̃, & ad hoc tenetur; quia potius debet omnia mala pati, quàm malo cõſentire. Si tamen intelligit, ꝙ ſi ſe non occidat, capietur, & non occidetur, ſed deflorabitur: potius debet adhuc deflorationem pati, quàm mortem ſibi infligere. Cùm autem dicebat Nicolaus ſecundo, ꝙ Saul occiderat ſeipſum, ne illuderetur, & hoc quia ſequebatur inde contumelia Dei. Dicendum, ꝙ non conſequebatur; quin potius Deus volebat inferre Sauli illam contumeliam, & maiorem propter culpã ſuã. I Quod patet: quia ſequenti die abſciſum eſt caput eius, & portatum eſt per totam terram Philiſthinorum, vt patet inf. in litera: deinde affixum eſt in templo Dagon, vt patet. 2. Paralipo cap. 10. Corpus aũt eius ſuſpenſum eſt in muro vrbis Bethſan, vt patet, inf. in litera: & hæc omnia Deus volebat fieri: ideo non erat contumelia Dei, ꝙ pateretur illuſionem Saul à Philiſthinis, & conſequenter non debebat ſe occidere, vt non pateretur hoc. Item Saul non ſe occidit, vt non diminueretur diuinus cultus, vel nõ inferretur dedecus per ſuam illuſionem: quia ipſe non poterat hoc euitare: nam dato, ꝙ ſe occideret, putaretur occiſus ab hoſtibus, & ꝙ hoſtes fecerant ei quodcunq; illuſiones voluerunt, ſicut poſtea fecerunt: K ſed fecit hoc ex cauſa ſua, ſcilicet, quia videbat̃ ſibi duriſſimum tolerare illuſiones, & hoc ex puſillanimitate: ideo potius voluit ſe occidere, quàm eludi: non ergo poteſt excuſari. Ad primam rationem in contrarium reſpondetur, qñ dr̃ ſup cap. 28. Cras tu, & filij tui mecum eritis. Dicendum quòd non intelligitur quòd eſſent cum illo idest, manerent in loco, in quo ipſe erat: ſed quòd eſſent ſecum, ideſt, ꝙ eſſent mortui ſicut ipſe erat mortuus. Et quãquam Auguſtinus aliter expoſuerit hoc 18. de ciui. Dei & habet̃ in decretis 26. quæſt. 5. tamen expoſitio ſua non tenet vt declaratum eſt ſup. cap 28. Ad ſecundam rationem cum dicitur de Samſone, quòd ſeipſum occidit: & tamen excuſatur. Dicendum eſt ꝙ aliquis

Cap. 25. Ad rõnes Nicolai.

Ad primã rõnem in oppoſi.

Ad ſecundam.

aliquis caſus eſſe poteſt, in quo aliquis ſeipſum occidat: & non peccet, ſcilicet, ſi Deus inſpirauerit ei ꝙ ſe occidat: ſed aliàs nunquam licitè ſeipſum occider pro aliqua cauſa. De Samſone autem dicēdum eſt quòd Deus inſpirauerit ei quod ſe occideret, vt occideret multos de Philiſthinis. Quod apparet Iudi. capit. 16. nam Philiſthini illudebant Samſoni in vituperium Dei Iſrael: ipſe autem ĩuocauit Deum vt reſtitueret ei fortitudinem: & reſtituit immediate: concutienſq; domum fecit eam corruere. Si tamen Deus non conſenſiſſet huic morti, non exaudiuiſſet ipſum orantem. Exaudiuit tamen quia illico reſtituit ei fortitudinem, ergo inſpirauit ei, quòd ſe occideret: & ſic iſte excuſabilis eſt, & omnes eum excuſant. Saul autem non eſt excuſabilis: præſertim quia Saul agebat ad occidendum ſeipſum ſolum, & non Philiſthinos Samſon autem non faciebat, vt ſe occideret, ſed Philiſthinos, quanquã putabat ſe moriturum cum eis: poterat tamē eſſe aliquis caſus, vt ipſe non moreretur: ideo non erat ſimile in eo, & in Saule. Item quia Samſon occidit ſe, vt occideret hoſtes Nam dixit moriatur anima mea cùm Philiſthijm, Iudi. cap. 16. Saul vero ſeipſum occidit, vt effugeret illuſionem. Laudabilior autem eſt cauſa Sãſonis: ideo non excuſatur Saul, ſed Samſon.

An Saul damnatus fuerit æternaliter. *Quæſtio X.*

QVAERETVR vlterius, an Saul dãnatus fuerit æternaliter. Aliquis dicet quòd ſic, nã Saul mortuus eſt propter iniquitates ſuas. 1. Parali. c. 10. ſed qui moritur in iniquitate, perit æternaliter: ergo condemnatus eſt Saul. Item Saul peccauit mortaliter ſe occidendo, vt pręcedenti quæſtione declaratum eſt: ergo damnatus eſt, quia qui in peccato mortali decedit, æternaliter perit. In contrarium videtur: quia ſup. ca. 28. dixit Samuel Sauli: Cras tu, & filij tui mecum eritis: ſed Samuel erat in loco ſanctorum: ergo illuc iuit Saul: quia Samuel non mentiretur. Reſpondendum eſt, quòd Hebræi tenent, quòd Saul ſaluatus eſt: & motiuũ ſuum eſt, quia dicunt quòd non peccauit ſeipſum occidendo, cum neceſſariò moriturus eſſet. Sic tenet Ra. Dauid Kimhi. Item dicunt, quòd Saul meruit ex hoc, quòd confeſſus eſt peccatum ſuũ coram Samuele, & erubuit, ideo Deus ſaluauit ipſum ex hoc. Sed iſta non ſtant: de primò patet: quia nimis irrationabile eſt, ꝙ liceat alicui ſe occidere, ſi ab alio occidēdus eſt, ſicut declaratum fuit præcedenti quæſtione: vnde peccauit grauiter Saul ſe occidendo. Secundò non ſtat ſcilicet, quòd Saul meruerit confitendo peccatum ſuum coram Samuele; quia non apparet an illud dixerit, qa dolebat de peccato, vel quia neceſſe erat, quòd referret infortunium ſuum, quod euenerat ei ex peccato, vt Samuel reſponderet ei: & magis videtur, ꝙ fecerit propter hoc, quàm propter primum. Sed adhuc dato. ꝙ Saul meruiſſet confitendo peccatum, non ſequitur quòd ſaluatus eſt, quia meritum ſaluat, ſi poſt illud peccatũ non eueniat: Saul tñ peccauit hic ſe occidendo poſtq meruerat: iõ oĩa merita fuerunt irrita ad ſalutem ſuã Nicolaus aũt tenet cũ Hebræis, ꝙ ſaluatus fuerit pp motiua Hebræorũ: ēt quia cũ ſciret ſe moriturũ in bello, nõ recuſauit illùc ire, & cum ſciret filios ſuos morituros, non reuelauit eis, vt recederent à bello. Item dicit, quòd Saul à principio regni fuit valde bonus, quia nõ erat in Iſrael vir melior illo, vt patet ſupra capit. 9. ideo credēdum eſt, quod propter illam bonitatem Deus eum diſpoſuerat taliter, vt ſaluaretur. Hoc autem tenet ſub ambiguo dicens, quòd non recolit ſe inue-

Argũ. 1.

Secũdo.

Opin. Nicolai recellitur.

A niſſe determinationem contrariam. Sed non ſtat iſta poſitio: nam prima ratio non concludit: quia licet Saul venerit in bellum ſciens ſe moriturum, nõ apparet, an hoc fecerit propter Deum, vel propter timorem: & fortè dicetur, quòd magis egit propter timorem, quia cũ dixiſſet ei Samuel, quod cras moreretur ipſe, & filij ſui, putauit impoſſibile eſſe, quòd mortem euaderet: ſed, quòd ſiue iret ad bellum, ſiue non, vbicunque eſſet, occidendus erat: ideo voluit potius mori in bello, quàm alibi. Sed adhuc dato, quòd non egiſſet propter timorem, ſed volens conformare voluntatem ſuam voluntati diuinæ in volito, quod erat cuiuſdam perfectionis, non proderat, quia poſt iſtud meritum peccauerit ſe occiden-

B do, ideo priora merita euacuata ſunt. Ad ſecundam rationem dicendum eodem modo, ſcilicet, ꝙ non patet, an meruerit, non reuelando filijs ſuis mortē: ſed dato, quòd meruerit, meritum extinctũ eſt per ſequens vitium. Ad tertium cum dicit, quòd non reperit determinationem aliquam in contrarium. Dicendum, quòd quanquam non legerit, vel non recolat ſe legiſſe, tamē determinatio Auguſtini eſt, quòd perierit æternaliter, vt patet 18. de Ciuit. Dei: & habetur in decretis 26. q 5. cap. nec mirum. Dicendum igitur, quòd Saul peccauit ſe occidendo, & æternaliter perijt. Sed aliquis dicet, quod circa hoc non erat dubitandum: nam cum conſtet, quòd peccauit ſe occidendo, conſtat, quòd mortuus eſt in pec-

Ad ſecundam rationem.

Ad tertiũ.

Saul dãnatus eſt, qa ſe occidit.

C cato, & quod æternaliter perijt. Dicendum, quod quanquam peccauerit ſe occidendo, tamen non ex hoc ſequitur, quod damnatus ſit; quia tamen multi peccant & non pereunt æternaliter, eoꝙ non decedunt in ipſo peccato Sed aliquis dicet, quod hoc nõ ſtat: quia iſtud tenet in peccatis illis, poſt quæ homo non decedit immediatè: nam poteſt dolere de his, & conſequenter ſaluabitur. In occiſione autem non erat ſic: qa in ipſomet actu occiſionis deceſſit Saul: ergo ſi peccabat ſe occidendo moriebatur. Dicendum, ꝙ ſatis ſtat. ꝙ Saul ſe occideret, & tamen non decederet in pctõ, quia fortè non perijt immediatè, vt incubuit ſuper enſem, ſed aliquantulum ſuperuixit, & in illo modico poterat dolere, ꝙ ſibi manus

D iniecerat, & ſaluaretur: ſed adhuc dato, ꝙ mox, vt incubuit ſuper enſem mortuus eſſet, poterat ſaluari, quia neceſſe eſt dari tempus medium inter peccatũ Saulis & mortem ſuam Nam peccatum ſuum ſolũ fuit volendo ſibi enſem incutere, & incipiendo incumbere ſuper eum: ꝙ aũt poſtea enſis perforaret viſcera eius, & ex hoc moreretur, nõ erat actio ſua, ſed paſſio: iõ non durabat tunc actus peccati: & ſic poterat eſſe, ꝙ tunc doleret, ꝙ ſibi enſem incuſſerat, & ſaluaretur: præſertim quia ſufficit motus contritionis, vel attritionis ad ſaluandum hominem, & fit in inſtanti: ideo nemo poteſt negare, quin Saul habuerit locum ad dolendum de peccato, & conſequēter potuerit ſaluari. Dicendum tamen, ꝙ non eſt ve-

E riſimile, ꝙ doluerit de peccato: quia cum ipſe incubuerit ſuper enſem, ille penetrauit mox omnia vitalia eius, & mortuus eſt: & ſic quanquam non ſit impoſſibile intercidere contritionem inter mortem, & peccatum: tamen non eſt veriſimile, ꝙ interciderit, quia nihil fuit medium inter hæc, niſi intolerabilis dolor ſubitaneus, & mens attonita: ad hoc tamē, ꝙ aliquis doleat de peccato, oportet eſſe attentionem, & ꝙ mens conuertat ſe ſupra ſe: non eſt ergo veriſimile vllatenus, ꝙ Saul penituerit: & ſic perijt æternaliter. Iſta eſt ſententia Aug. 18. de Ciui. Dei: & habetur in Decretis 26 q 5. c. nec mirum cum dr̃. Et quõ homo Dei, qui cũ Abraham in refrigerio erat, diceret ad virũ peſtilētię, dignũ ardore gehēnę. Cras

Non doluit Saul de pctõ.

mecum eris? & poſt hoc dicit̃: Sub habitu, & nomine Samuelis, Satanas contra legem ſe adorari permiſit, & virum peccatis præſſum, cùm magna diſtãtia peccatorum, & iuſtorum ſit, cum Samuele iuſtiſſimo futurum, mentitus eſt: verum poteſt dici, verum poſſe videri, ſi de Samuelis nomine taceatur: quia Saul cum Diabolo futurus erat Ecce tam maniſeſte Aug. profitetur, ꝙ Saul damnatus ſit. Ad rationem in contrarium, cum dicitur: Cras tu, & filij tui mecum eritis, reſpondet Aug. vbi ſupra, ꝙ non locutus fuit iſta Samuel, ſed Satanas, & iſte mentit⁹ eſt, ꝙ Saul futurus eſſet cum Samuele: quia Satanas mendax eſt, & pater mendacij, Ioã. cap. 8. Vel aliter dicit, ꝙ Satanas verum dixit. ſ. ꝙ Saul futurus erat cum eo, eo ꝙ damnandus erat, & maneret in æter-

G

num cum Satana. Iſta reſponſio ſufficiens eſſet nobis in hac parte: ſed non tenebimus eã propter duo. Primo: quia præſupponit, ꝙ iſte, q locutus fuit Sauli, non fuit Samuel, ſed ſatanas, quod eſt contra ea, q̃ declarauimus ſupra cap. 27. Secundò non eſt tenenda, quia Aug. ſolum intendit dicere de Saule, ꝙ dãnatus ſit: & tamen ſi dicatur, ꝙ ſatanas iſta dixit, & verum aſſeruit, non ſolum ſequitur Saulem damnatum eſſe, ſed etiam filios ſuos: ſed hoc non eſt veriſimile, maximè de Ionatha, qui erat vir bon⁹, & profecit nimis Dauid, exponendo ſe contra maliciam Saulis, vt patet ſupra c. 18. vſq; ad 23. & nunc mortuus eſt in actu meritorio. ſ. pugnãdo pro terra ſua.

H

Ideo reſpondendum eſt aliter. ſ. ꝙ non intelligatur iſta auctoritas de mãſione poſt mortem in tali, vel tali loco; ſed de ipſa morte. ſ. ꝙ Saul, & filij ſui eſſent cras cum Samuele. i. mortui, ſicut ipſe.

Ad rõnẽ in principio.

Ad rationes pro parte noſtra, quæ quanquam verũ concludãt, quia tamen non concludebant ſufficienter, dicendum, cùm primò dicitur. 1. Paralipo. ca. 10. ꝙ mortuus eſt Saul propter iniquitates ſuas; ꝙ ex hoc non ſequitur, ꝙ perierit æternaliter: quia aliud eſt mori pro iniquitatibus, & aliud mori in iniquitatibus: ſiquis moritur ſecũdo modo, damnatur: ſi autem primo modo, non ſequitur quòd damnatur: quia tũc mors infertur tanquam pœna peccatorum, & poteſt aliquis dolere de illis, & tamen propter hoc nõ aufertur pœna: ideo poteſt mori aliquis pro iniqui-

Ad primã

I

tate ſua, & non damnabitur: ſic patet de omnibus, qui pro maleficijs præcepto iudicis occiduntur: nã omnes illi poſſunt ſaluari.

Ad ſecundam.

Ad ſecundam rationem, cùm dicitur: peccauit occidendo ſe, ergo perijt æternaliter: dicendum, ꝙ non ſequitur, quia inter actũ malum, & mortem erat tempus mediũ, in quo poterat Saul dolere de peccato, & non periret. *Quod cum vidiſſet armiger eius.* Videlicet ꝙ mortuus eſt Saul. ſ. Saul iuſſerat armigero ſuo, vt occideret eum, q noluit: ideo putauit ꝙ Saul nõ ſe occideret: cũ autem, vidit eum mortuum, extimuit nimis, & occidit ſe. *Irruit etiam ipſe ſuper gladium ſuum, & mortuus eſt cum eo.* i. cùm armiger videret mortuum Dominum ſuum, noluit ſuperuiuere, ſed ſequi eum in mortem, & oc-

K

cidit ſe eodem genere mortis, ſcilicet irruendo ſuper gladium ſuum.

An armiger Saulis ſeipſum occidens peccauit.
Quæſtio XI.

QVAERET aliquis, an iſte armiger peccauit ſe occidendo. Reſpondendum, ꝙ ſic: quia nulli licet occidere ſeipſum, niſi Deus eum ad hoc induxerit, iubendo, vel inſpirando: de hoc autem non videtur, ꝙ Deus ei iuſſerit, nec eſt veriſimile: quia cũ occidere ſe ipſum ſit peccatum, Deus nunquam alicui hoc iubebit, vel inſpirabit, niſi ſequatur magna

F

vtilitas inde: ſicut fuit in Samſone, qui moriens occidit multo plures de Philiſthinis, quàm viuens occiderat, vt patet Iudi. cap. 16. hic autem nõ ſecuta fuit aliqua vtilitas, ideo Deus non iuſſit, nec inſpirauit iſti, ꝙ ſe occideret: hoc autem tenent conformiter omnes doctores, tam Catholici, quàm Hebræi: potiſſimè quia de Saule declaratum eſt, quod peccaſſet ſe occidẽdo, & tamẽ ille habebat aliqualem cauſam ſe occidendi, ne illuderetur à Philiſthinis, cùm eſſet rex: iſte autem nullam cauſam habebat, cum eſſet vir plebeius, ideo peccauit. Item quia iſte egit ex deſperatione. ſ. quia vidit mortuum Dominũ ſuũ, ideo cernens omnia bona ſua perijſſe, in quibus cõfidebat, noluit ſuperuiuere: ſic enim fuit de Anchiſe patre Aeneę, qui erat vnus de principibus Troianis cognatus regis Priami: cernens autem Troiam gladio, & igne deletam, in qua cõfidebat, & in qua erat gloriatio ſua, nolebat ſuperuiuere, ſed mori inter hoſtes, quanquam poſſet fugere: ideo cum Aeneas filius eius ſuaderet ei, vt fugeret in aliam regionem cum eo, & ſaluaretur, noluit dicens.

Abſit, vt exciſę poſſim ſuperuiuere Troię. & ſequitur.
Talia perſtabat memorans, Fixuſq; manebat.

Vt ait Virgilius 2. Aeneidos. Item quia dicunt Hebræi, & Hiſtoria ſcholaſtica, & Nicolaus, ꝙ iſte armiger Saulis erat Doeg Idumæus: quod ſatis veriſimile eſt: quia iſte erat nimis familiaris ei: & dicitur ſup. c. 22. ꝙ erat primus inter ſeruos regis: ſciens autem, ꝙ mortuo Saule, regnaret Dauid, & ille affligeret eum duriſſime: quia Doeg fuerat ſibi contrarius, & accuſator eius apud Saulem, & criminator ſacerdotum, propter quem perijt tota domus Achimelec, ſup. cap. 22. voluit ſe occidere, vt leui morte duriſſimos, quos expectabat, effugeret cruciatus: ſed iſtud illicitum eſt, ſicut eſt ſententia omnium doctorũ, & Augu. 1. de Ciuitate Dei. ca. 17. ideo peccauit iſte ſe occidẽdo. *Mortuus eſt ergo Saul, & tres filij eius.* ſ. Saul mortuus eſt: quia ſeipſum occidit, filij autem eius mortui ſunt ab hoſtibus, & prius mortui ſunt filij Saulis, quàm ipſe, vt patet ſupra in litera: ponitur tamen prius de Saule: quia dignior erat. *Et armiger eius.* Iſte mortuus eſt poſt Saulem occidens ſe: quia vidit Saulem mortuum, ſupra in litera. *Et vniuerſi viri eius.* Non intelligitur iſtud de omnibus viris Saulis. i. de omnibus ſubditis: quia non perierunt in bello omnes, qui illuc iuerunt, ſed maior pars fugiens ſaluata eſt, vt declaratum eſt in ſecunda quæſtione huius cap. ſed vocantur viri Saulis ſolum domeſtici ſui, q ſolum aſtabant ei, & erant de familia ſua, & pars domus eius. Sic patet. 1. Paralipo. c. 10. cùm dicitur: Interijt ergo Saul, & tres filij eius, & omnis domus illius pariter concidit: domus autem vocatur familia ſua: & ſic videtur, ꝙ ſoli viri, qui erãt familiares Saulis, mortui ſunt, reliqui verò Iſraelitę fugerunt. *In die illa pariter.* ſ. omnes iſti mortui ſunt in die vna ſ. Saul, & filij ſui, & armiger, & familiares: eo ꝙ bellũ non durauit niſi illa die, fugatis illico Iſraelitis à facie Philiſthinorum: ſic enim dixerat Samuel Sauli: Cras tu & filij tui mecum eritis, vt patet ſup. c. 28. & tamen quãdo iſta dicta ſunt, Saul nõ erat in caſtris, ſed cum Pythoniſſa in ciuitate Endor, & conſequẽter non erat inceptum bellũ: ergo die, qua cępit, finitũ eſt, & in illa perierunt omnes, de quibus dicit̃ hic. Non tamẽ eſt intelligendũ vniuerſaliter, ꝙ oẽs familiares Saulis perierint: qa Abner erat præcipu⁹ familiaris eius. ſ. princeps militię, & patruelis eius, ſup. c. 14 & iſte non perijt bello, quia ſequenti lib. c. 2. dicitur quomodo ipſe conſtituit Isboſeth filium ſuum in regem: ſed dicitur, ꝙ omnes perierũt, quia pauci manſerunt: ſcriptura aũt ponit oẽs, pro multis,

Omnes ꝓ multis ſcriptura ponit.

tis,vt patet Gen. capit.41. ſcilicet omnes prouinciȩ
veniebant in Aegyptum vt emerent eſcas: & tamẽ
certum eſt,quòd non veniebant omnes, ſed aliquȩ.
*Videntes autem viri Iſrael, qui erant trans vallem, & trans
Iordanem*. Hic ponitur fuga Iſraelitarũ de locis ſuis:
videntes enim,quòd perijſſet in bello rex,& filij ſui,
& fugiſſent Iſraelitæ, dimiſerunt ciuitates ſuas fu-
gientes ad alia loca: iſti autem erant, qui habitabãt
apud terram Philiſthinorum, quia putauerũt,quòd
ibi non poſſent ſe defendere ab hoſtibus. Et dicitur:
qui erant trãs vallẽ: iſtud intelligitur de quadã val-
le magna, quæ erat in terra Iſrael, quæ vocatur ex-
cellenter vallis, non expreſſo alio nomine, quia illa
erat excellentior inter omnes valles terræ Iſrael:
iſta autem erat apud Iordanem: locus enim, per quẽ
defluit Iordanis eſt vallis quædam magna, quæ He-
braicè appellatur, Aulon: nunc autẽ ab incolis Gor
tus dicitur, in qua ſunt vites famoſiſſimæ, & arbo-
res de quibus balſamus naſcitur: nec eſt præcioſius
quidquam in tota terra Iſrael, vt ait Ioſephus in li-
bro de bello Iudaico, & Solinus impolyſtor capitu-
lo de Iudæa: & habetur in libro de Situ terræ San-
ctæ. Iſta vallis erat nunc apud terrã Philiſthinorũ,
ideo habitatores eius fugierunt. Dicitur autem de
habitantibus trans vallem, & trans Iordanem, & v-
trunque intelligitur de habitantibus in valle Iorda-
nis: ſed dicuntur habitantes trans vallẽ: i. apud Ior-
danem, in parte occidentali eius, & trans Iordanẽ
dicuntur eſſe habitatores in parte eius: vtrique autẽ
in eadẽ valle Iordanis ſunt: ſed dicitur de vtriſque,
trans, ſcilicet, quia vtrique erant occidẽtales, reſpe-
ctu terræ Philiſthinorum. 1. Paralip. capit 9. dicitur,
quòd cùm vidiſſent viri Iſrael, qui habitabant in cã-
peſtribus & accipitur pro iſtis, vt patet ibi ex hiſto-
ria, quæ eadem eſt hic, & ibi. Dicuntur tamen eſſe
in campeſtribus, ideſt, in terra non plana, quia quæ-
cunque terra non plana vocatur, modo Hebraico,
terra campeſtris: & ſic propriè valles vocantur cam
peſtria: ſic patet Ioſue cap. 11. ſcilicet. Qui habita-
bant in montanis, & planicie, & campeſtribus: & ſic
diſtinguuntur ibi campeſtria, contra montes, & lo-
ca plana: ergo campeſtria ſunt valles: & ſic ad idem
reddit vterque textus. *Quod fugiſſent viri Iſraelitæ, &
quod mortuus eſſet Saul, et filij eius*, ſcilicet, iſta fuit eis cau
ſa timoris, & receſſus de ciuitatibus ſuis.

Fuga Iſraelitarũ de locis ſuis.

Quare Iſraelitæ fugiunt de ciuitatibus ſuis.
Quæſtio XII.

QAERET aliquis, quare fugerunt Iſraelitæ pp
hoc de ciuitatibus ſuis. Reſpondendum, ꝙ
fuit propter duo: primum, quia putauerunt
quòd non poſſent reſiſtere Philiſthinis, quia ſi totus
Iſrael non potuit ſtare coram facie Philiſthinorũ,
& Saul & filij ſui, qui conati ſunt ſtare mortui ſunt,
quanto minus ipſi poſſent reſiſtere? ideo fugerunt
de locis ſuis, ne Philiſthini irruerent ſuper iſtos pp
propinquitatẽ terræ, & occiderent eos. Secundum
fuit, quia dato, quòd Iſraelitæ fugiſſent à facie Phili
ſthinorum, ſi manſiſſet aliquis, qui defenderet iſtos
Iſraelitas, reſiſtendo iterum Philiſthinis, non fugiſ-
ſent de locis ſuis, nullus tamen manebat: quod in-
nuitur, cũ dicitur, ꝙ mortuus eſſet Saul, & filij eius,
ideo fugerunt. Sed obijcietur, ꝙ non mortui fue-
rant omnes filij Saulis, cùm manſiſſet Isboſeth, qui
poſtea factus eſt rex, ſequenti lib cap. 2. Dicendum,
quòd Iſraelitæ non fecerunt mentionem de iſto,
quaſi non eſſet, eo quòd erat vir pauidus corde, &
ineptus ad bellum, vt reſiſteret hoſtibus: quod ſatis
apparet ſequenti lib. cap. 3. vſque ad quintum: ideo
A nullam fiduciam habentes in eum, fugerunt de vr-
bibus ſuis. *Relinquerunt ciuitates ſuas, & fugerunt*, ſcilicet
putantes ꝙ Philiſthini irruerent nunc ſuper omnes
vrbes finitimas: ipſi autem non poſſent defendere
illas: iſtud tamen fuit ex conditione generali ſuc-
cumbentiũ in bello; quia illi efficiuntur tunc plus ti
mentes, quàm oporteat: nam Philiſthini finito illo
bello, nullam vrbem Iſraelitarum inuaſerunt: ſed
ſolum occupauerunt eas, quas inuenerunt vacuas:
eo, ꝙ nunc moti fuerant Philiſthini à Deo pp Sau-
lem, vt ille moreretur in bello: hoc ideo facto, Deus
non mouit Philiſthinos ad infeſtandũ Iſraelitas, &
tunc ipſi non curauerũt plus eos perſequi. *Veneruntq;
Philiſthym, & habitauerunt ibi*, ſcilicet ſcientes, quòd
B fugiſſent Iſraelitæ de vrbibus illis, occupauerũt eas,
quia erat terra illa nimis fructifera, & deſiderabilis.
Facta autem die altera. Hic ponitur ſecundum huius c.
ſcilicet, Saulis vituperatio: quia poſt mortem ſuam
turpiter à Philiſthinis tractatus eſt, vt ipſi extollerẽt
victoriam ſuam, & dicitur: facta die altera, ſcilicet
die ſequenti, poſt mortem Saulis, & filiorum ſuo-
rum: nam die illa ſolum pugnauerunt Philiſthijm,
& non conuerſi fuerunt ad ſpolia, ſed die ſequenti.
Venerunt Philiſthym, & ſpoliauerunt interfectos, ſcilicet, q
iacebant in monte Gelboe, & acceperũt omnia ſpo
lia ipſorum. *Et inuenerunt Saul, & tres filios eius iacentes
in monte Gelboe*. ſ. quia ibi iacebãt alij, cùm fuiſſent ibi
factum bellum: erant autẽ ſimul Saul & filij ſui, qa
C in eadem acie erant, & coniuncti in eadem parte.

*Philiſthini quomodo cognouerunt Saulem, & filios ſuos
mortuos. Quæſtio XIII.*

QVAERET aliquis, quomodo cognouerunt
Philiſthini Saulem, & tres filios eius. Aliquis
dicet, quòd cognouerunt eos per inſignia: ſed tunc
obijcietur, ꝙ Saul non habebat tunc inſignia, quia
Amalecites vir, q venit ad Dauid tulit diadema eiꝰ,
& armillã, quæ erant inſignia regis, vt patet ſequen-
ti lib. cap. 1. Dicendum eſt, quod Philiſthini pote-
rant cognoſcere Saul, & filios ſuos ex aſpectu, quia
ſæpe venerant iſti in bellum contra Philiſthinos, &
D ibi viderant eos Philiſthini, & potiſſimè poterant
eos videre, & cognoſcere, quia veriſimile eſt, ꝙ vide-
rent iſtos in terra Iſrael: nam pro ineunda pace, vel
conuentu aliquarum rerum multoties Philiſthini
irent ad regem Iſrael, & Iſraelitæ ad reges Philiſthi-
norum, & ibi poſſent Philiſthini cognoſcere Saulẽ,
& filios ſuos Aliter etiam dici poteſt, quòd cogno-
ſci poterant per inſignia ſua, quia fortè habebant ali
qua inſignia ſpecialia, vel ſaltem per inſignia gene-
ralia, ſcilicet per apparatum veſtium, & fulgorem
armorum, cæterarumque rerum: quia iſta differ-
rent in Saule, & filijs ſuis ab eis, quæ habebant popu
lares. *Et præciderunt caput Saul*. Iſtud fuit ad oſtenden-
dum victoriam ſuam.
E

*Quare præciderunt Philiſthini caput Saulis, & non filiorum
eius. Quæſtio XIIII.*

QVAERET aliquis, quare præciderunt caput
Saulis, & non capita filiorum ſuorum. dicen-
dum, ꝙ hoc ſuit propter duo: primum fuit ad ſigni
ficãdum victoriam: erat enim Saul hoſtis Philiſthi-
norum: putauerunt autem Philiſthini ſe habere ma
gnificam victoriam, cum occiderunt Saulem: ideo
ad oſtendendam victoriæ magnitudinem, miſe-
runt caput Saulis per totam terram Philiſthinorũ,
vt omnes gauderent videntes caput hoſtis ſui præ-
ciſum, & ex hoc magnificarent Deos ſuos, quaſi de-
diſſent

diſſent eis illam victoriã: ſic patet immediatè, ſcili-
cet. Miſerunt in terram Philiſthinorum per circui-
tum, vt annunciaretur in templo idolorum, & in
populis. Poſtea etiam affixerunt caput iſtud in tem-
plo Dagon, vt patet 1. Paralipo. cap. 10. de filijs autẽ
Saulis non curauerunt, quia viſum eſt eis ſufficiens
ſolum præcidere caput Saulis ad portandũ per ter-
ram Philiſthinorum, eo, quòd ille erat principalis
hoſtis eorum, & princeps cęterorum hoſtium: ob
hoc autem tulerunt arma Saulis, & poſuerunt in tẽ
plo Aſtaroth, vt patet infra in litera: arma autem fi-
liorum ſuorum in nullo templo poſuerunt, ſed ra-
puerunt ſibi, ſicut reliqua ſpolia: motiuum autem
præcipuum Philiſthinorum ad mittendũ caput Sau
lis per terram ipſorum fuit, quia conſuetudo erat
apud antiquos, quòd victores ducerent caput ho-
ſtis ſui præcipui per terram ſuam, ad ſignificandam
lætitiam: & ſic fecit Dauid, quando Iſraelitæ præ-
ualuerunt contra Philiſthinos, & ipſe occidit Go-
liath: nam duxit caput eius coram Saule in Ieruſa-
lem, & ferebat per omnes ciuitates Iſrael, egredie-
banturq; mulieres de vniuerſis vrbibus cantantes,
& choros ducentes in occurſum Saul regis in tym-
panis lætitiæ, & in ſiſtris, & dicebant: Percuſſit Saul
mille, & Dauid decem millia: ſupra capit. 18. Nunc
autem verſa vice fecerunt Philiſthini de capite Sau-
lis: ipſi nanque ſciebant quid Iſraelitæ egiſſent de
capite Goliath: nam ipſi retulerunt, quomodo cã-
tabant mulieres coram Dauid: Percuſſit Saul mil-
le, &c. ſupra capit. 21. & 29. Iſraelitæ autem duxe-
rant caput Goliath per terram ſuam potius, quàm
caput alicuius alterius Philiſthini, eo quòd iſte erat
fortiſſimus Philiſthinorum, ſupra capit. 17. & in eo
erat tota ſpes illorum: vnde ipſo occubente, omnes
fugerunt, vt patet eod. capit. ſcilicet. Videntes au-
tem Philiſthijm, quòd mortuus eſſet fortiſſimus eo-
rum, fugerunt. Secunda cauſa, propter quam ampu
tatum eſt caput Saulis fuit, quia Deus voluit, quòd
pateretur iſtam ignominiam: & quanquam mortui
nihil ſentiant de malis, quæ inferuntur hic corpori-
bus eorum, tamen aliquo modo pertinet ad eos ho-
nor, vel dedecus, quæ inferuntur eis hic, non tamen
tantum, vt honor hic exhibitus, vel proſperitas
pronepotum alicuius mortui efficiant fœlicem
eum, qui non eſt, vel dedecus hic inflictum mor-
tuo, & infortunia pronepotum auferant fęlicitatẽ
ei, qui fęlix eſt, vt declarat Ariſtot. 1. Ethicorum in
capit. Pronepotum autem fortunas: pro eo tamen
modico, quod pertinet ad defunctos de malis, quæ
eis infliguntur hic, ſaltem ſecundum opinionem ſu
perſtitum, voluit Deus Sauli inferre hoc dedecus,
ſcilicet, quòd caput eius ferretur per totam terram
Philiſthinorum. Iſtud etiam exiſtimant tanquã pę-
nam mortuorum omnes populares: vnde leges hu-
manæ inferunt interdum homini pœnã poſt mor-
tem: ſic ait Ariſto. 5 Ethicorũ, ſcilicet. Pœna adeſt
ſe ipſum corrumpenti, ſcilicet infligitur pœna ſecũ-
dum legem homini occidenti ſe: iſta autem eſt, ꝙ ſe-
pulchro careat, vel quod trahatur per terram cada-
uer eius, & ſimiles pœnæ. Filij autem Saulis non pec
cauerant, vel ſaltem non tantum, ſicut Saul: ideo
non paſſus eſt, quòd inferretur eis iſtud dedecus ſi-
cut Sauli: quanquam paſſus eſt quaſdam alias igno-
minias inferri, ſcilicet, quòd ſuſpenderentur corpo
ra eorum de muro Bethſan vt patet in litera. *Et ſpo-
liauerunt eum armis*. Iſta conſecrata fuerunt poſtea in
templo Aſtaroth, vt patet infra in litera, & 1. Para-
lipo cap. 10. *Et miſerunt in terram Philiſthinorum per cir-
cuitum*, id eſt, per omnes ciuitates Philiſthinorum, vt
omnes viderent, & gauderent de victoria belli: iſtud

F non intelligitur de armis, ſed de capite: ſic fecerũt
Iſraelitæ de capite Goliath, ſupra capit. 18. *Vt annun
ciaretur in templo idolorum, & in populis*. Id eſt, iſtud fuit,
vt victoria Philiſthinorum nunciaretur in omni-
bus populis terræ ſuæ, & in omnibus templis idolo-
rum, & omnes gauderent.

Quare Philiſthini voluerunt iſtam victoriam in templis idolorum annunciari. Quæſt. XV.

QVAERET aliquis, quare Philiſthini volue-
runt annunciari iſtam victoriam in templis
idolorum. Dicendum, quòd fuit ad laudem Deo-
rum ſuorum, quia ipſi gaudebant de victoria, tan-
G quam Dij ſui contuliſſent eam, ideo honorabant
eos propter illam: quod patet, quia in terra Phili-
ſthinorũ erant tres Dij præcipui, ſcilicet Aſtaroth,
de quo infra dicitur: & Dagon, qui erat Deus Ge-
thęorum, in cuius templo poſuerunt arcam Phili-
ſthini, quando acceperunt eam in bello, ſupra cap.
5. & Beelzebub Deus Acaronitarum, ad quem con-
ſulendum ibant aliqui de filijs Iſrael, vt patet infra
4. lib capit. 1. nam illuc miſit rex Ochozias vt reſpõ
deret de ægritudine ſua. eod. capit. His autem Dijs
Philiſthini attribuebant victoriam ſuam: nam in
templo Aſtaroth poſuerunt arma Saulis ad manen
dũ ibi ſemper, vt patet infra in litera: & quia Deus
Dagon habebatur honorabiliſſimus inter Philiſthi-
H nos, poſuerunt in templo eius caput Saulis, vt patet
1. Paralip. capit. 10. Quòd autem eſſet honorabiliſ-
ſimus patet, quia Philiſthini, cùm acceperunt arcã
in bello, non poſuerunt eam prius in templo alicu
ius Dei, quàm in templo Dagon, vt patet ſupra cap.
5. in templo autem Beelzebub non legitur, ꝙ poſue
rint Philiſtijm aliqua ſpolia belli: ſed credẽdum eſt,
quòd poſuerint aliqua localia Erant autem in hoc
Philiſthini inſipientes nimis, quia cum Dij ſui eſsẽt
lapidei, & lignei, non poterant adiuuare eos, potiſ-
ſimè quia Dagon, qui erat Deus opinatiſſimus in-
ter Philiſthinos, non potuit conſiſtere coram arca
Domini, ſed corruit ad pedes eius, & cùm ſubleuaſ
ſent eum miniſtri ſui, corruit iterum coram arca, &
I abſciſſum eſt caput eius, & manus ſupra cap. 5. Erat
tamen iſta inſania antiquiſſima, ideo quanquã ra-
tio conuinceret illos, non eſſe Deos, nec aliquid ha-
bere virtutis, ſemper putabant Philiſthini, quòd illi
adiuuabant eos in bello, credebant tamen, ꝙ Deus
Iſraelitarum erat maior Dijs ſuis, & quòd non po-
terant Dij ſui defendere eos à Deo Iſrael, ſi ille vel-
let percutere eos: ſic patet ſupra capit. 4. f. Timue-
runtque Philiſthini, dicentes: Venit Deus in caſtra,
& ingemuerunt dicentes. Vę nobis: non fuit enim
tanta exultatio heri, & nudius tertius. Væ nobis:
quis nos ſaluabit de manu Deorum ſublimiũ iſto-
rum? hi ſunt Dij, qui percuſſerunt Aegyptum om-
K ni plaga. *Et poſuerunt arma eius in templo Aſtaroth*. Iſte
eſt vnus de Dijs excellentibus Philiſthinorum, ideo
ad honorandum eum, poſuerunt in templo eius
arma Saulis.

Poſuerunt Philiſthini arma in templo Aſtaroth, & non aliorum Deorum propter duo. Quæſtio XXVI.

QVAERET aliquis, quare poſuerunt arma in
templo Aſtaroth, & quare magis in templo
Dei huius, quàm aliorum Deorũ Philiſthinorum.
Reſpondendum ad primum, quòd poſuerunt ibi
arma propter duo: primo ad honorem Dei iſtius,
quia Philiſthini putabant victoriã ſibi collatã fuiſſe

à Dijs

à Dijs ſuis, ideo volebant ponere in templis ipſorũ aliqua inſignia victoriæ, vt quando illa viderentur, laudarentur Dij, quia dederant victoriam illam: ſic enim Dauid fecit: nam occiſo Goliath, poſuit gladium eius in tabernaculo Domini, & conſeruabatur ibi poſt Ephod, vt patet ſupra cap. 21. Et erat hoc ad laudem Dei Iſrael: ſemper enim apud Gentes obtinuit iſta conſuetudo, vt honorarentur Dij de victorijs ipſorum. Ad ſecundum dicendum, quòd poſita fuerunt arma Saulis in tẽplo Aſtaroth, quia erat vnus de Dijs principalibus Philiſthinorum. Si autem obijciatur, quare nõ poſita fuerunt in templo alterius Dei: dicendum, quòd inter Philiſthinos erãt tres Dij principales, ſcilicet Aſtaroth, Dagon, & Beelzebub: maior autem erat Dagon; ideo
B in templo eius poſitum fuit caput Saulis, ut patet 1. Paralipo. capit. 10. Secundus erat Aſtaroth, & in tẽplo eius poſita fuerũt arma, vt patet hic. tertius erat Beelzebub, & in templo eius nihil legitur poſitum fuiſſe: ſed credendum eſt, quòd fuerunt aliqua inſignia virorum bellatorum poſita in templo illius.

Tres Dij principales Philiſthinorũ.

Corpus verò eius miſerunt in muro Bethſan. Suſpenderũt in muro vrbis Bethſan: iſta vrbs eſt in ſorte Iudæ: fuerunt etiam poſita corpora filiorum Saulis in eodem muro, vt patet infra, cùm dicitur, ꝙ viri Iabes tulerunt cadauer Saulis, & filiorum eius de muro Bethſan: fuit autem iſta ſuſpenſio facta ad dedecus Saulis, & ad gloriam victoriæ, & quia illi tres viri erant filij regis, illos ſolum ſuſpenderunt non
C curantes de cadaueribus popularium. *Quod cum audiſſent habitatores Iabes Galaad.* Hic ponitur tertium, ſcilicet honorabilis, & deuota tumulatio, quam fecerunt viri Iabes Galaad de cadaueribus Saulis, & filiorum eius: fuerunt autem iſti viri Iabes ſtudioſi nimis circa Saulem, quia beneſecerat eis Saul ſpecialiter, ſcilicet ĩ principio regni Saulis venit Naas rex filiorum Ammon, volens occidere viros Iabes Galaad, vel ſaltem eruere eis oculos dextros, vt patet ſupra cap. 11. Saul autem liberauit eos tunc, ideo voluerunt ei reddere vicem pro hac miſericordia: & vocatur Iabes Galaad, ideſt, Iabes ciuitas terræ Galaad, quæ pertinebat ad tribum Gad, in qua erãt viri fortiſſimi, vt dixit Moyſes in benedictione ſua,
D Deuter. 33. ca. *Quæcunque fecerunt Philiſthini Saul,* ideſt, quomodo abſciderunt caput eius, & ſuſpenderunt cadauera eius, & filiorum ſuorũ in muro Bethſan. *Surrexerunt omnes viri fortiſſimi,* ſcilicet, omnes viri pugnatores, qui erant in vrbe Iabes congregati ſunt, & iuerunt in Bethſan ad portandũ inde cadauera Saulis & filiorum ſuorum. *Et ambulauerunt tota nocte illa,* ſcilicet, tota nocte, in qua receſſerunt de Iabes: iuerunt enim iſti viri per noctem ad vrbem Betſan, vt Philiſthini nõ cognoſcerent: nam ſi per diem iuiſſent, Philiſthini auferrent cadauera de muro, & nõ poſſent viri Iabes illa tollere. *Et tulerunt cadauer Saulis, & cadauera filiorum eius de muro Bethſan.* Ibi enim ſu-
E ſpenſa erant omnia iſta quatuor cadauera, quæ ſuſpenderant Philiſthini ad gloriam ſuam & ignominiam Iſraelitarum: iſta ciuitas Bethſan poſtea vocata eſt Scitopolis, vt ait Ioſephus 6. antiquitatum, & ſæpe de hac fit mentio in lib. 1. Machabæorum.

Viri Iabes meruerunt valde, quia ſepelierunt corpora Saulis, & filiorum. Quæſtio XVII.

QVAERET aliquis, an viri Iabes in hoc meruerunt. Reſpondendum eſt, quòd magnũ meritum fuit ipſorum. Primò quia ſepelierunt mortuos, quod meritorium eſt, & computatur vt vnum de operibus miſericordiæ. Item quia
A Tobias inter omnia opera ſua bona ſpecialiter laudatur, quia ſepeliebat mortuos, & propter hoc iubebatur auferri tota ſubſtantia ſua, vt patet Tobiæ. capit 1. & 2. iſti autem ſic fecerunt: ergo merebantur. Item quia iſti egerunt, vt auferrent opprobriũ gentis ſuæ: nam Philiſthini ſuſpenderunt corpora iſtorum in muro Bethſan ad ignominiã gentis eorum: iſti autem, vt auferrent dedecus Hebræorum ſepelierunt illa cadauera: nimis tamen merentur illi, qui pro tota republica aliquid agunt, præcipuè ad tollendum ignominiam eius. Item opus meritorium eſt, quòd fit ſecundum virtutem. & quanto aliqua virtus laudabilior eſt, tanto eſt opus eius magis meritorium: viri tamen Iabes expoſuerunt ſe hic
B ad mortem, introeundo in terrã Philiſthinorum, vt inde auferrent cadauera Saulis, & filiorum ſuorum, quod eſt opus fortitudinis: eſt autem fortitudo de excellẽtiſſimis virtutibus, ideo iſti nimis meruerũt: ſic enim eſt de maxima laude Tobiæ, quia rex tulerat omnem ſubſtãtiam eius, & iuſſerat eum occidi, quia ſepeliebat mortuos, vt patet Tobiæ cap. 1. & tamen poſt hoc cum ſciret quendam eſſe iugulatum in platea ſepeliuit illum, exponens ſe ad mortem, vt patet Tobiæ capit. 2. Item Deus retributionem fecit viris Iabes pro hoc opere, & etiam viri ſancti retribuerunt eis: ergo erat opus meritorium: conſequentia patet, quia Deus nunquam retribuit alicui, niſi pro bono opere: antecedens patet ſequen-
C ti lib. cap. 2. ſcilicet. Miſit Dauid nuncios ad viros Iabes Galaad, dixitque ad eos: Benedicti vos à Domino, qui feciſtis miſericordiam cum Domino veſtro Saul, & ſepeliſtis eum, & nunc retribuet quidẽ Dominus vobis miſericordiam, & veritatem: ſed & ego reddam gratiam, eo quòd feciſtis verbum iſtud. Dicendum igitur, quòd viri Iabes nimis meruerunt, & hoc tripliciter. Primò, quia ſepelierunt cadauera mortuorum, quod eſt opus miſericordiæ. Secundò, quia condoluerunt ignominiæ gentis ſuæ, ſcilicet, quòd cadauera regis & filiorum ſuorum ſuſpenſa eſſent ad opprobrium ſuum in terra Philiſthim. Tertio propter opus magnæ fortitudinis, ſcilicet, quia ſe expoſuerunt ad mortem, introeundo in ter-
D ram hoſtilem, vt tollerent inde iſta cadauera. *Veneruntque Iabes,* ideſt, redierunt in ciuitatem Iabes, ſcilicet poſtꝗ abſtulerunt cadauera de muro Bethſan, redierunt in nocte illa in vrbem Iabes, vt ibi facerent exequias debitas regali funeri. *Et cõbuſſerunt ea ibi,* ideſt & combuſſerunt corpora iſtorum, nec ſepelierunt ea integra: ſic enim fiebat apud Gentiles. quia comburebantur corpora, & poſtea cineres relicti ex corporibus ponebantur in tumulis.

An corpora Saulis, & filiorum fuerint combuſta, & quare. Quæſt. XVIII.

QVAERET aliquis, an corpora Saulis, & filio-
E rum ſuorum combuſta fuerint. Aliquis dicet quod non, quia iſta ſepulta fuerunt, vt patet 1. Paralipo. cap. 10. ſcilicet. Tulerunt cadauera Saul & filiorum ſuorum, attuleruntque ea in Iabes, & ſepelierunt ſubter quercum, quæ erat in Iabes: ergo nõ combuſta fuerant, quia alioquin non maneret ꝗd ſepeliretur. Item patet, quia apud Hebræos conſuetudo erat, vt cadauera ſepelirentur, quanquam apud Gentiles cremarentur, vt patet de Sara vxore Abrahę, Gen. cap. 23 & de Abraham, Gen cap. 25. & de Iſaac, Gen. 35. cap. de Iacob, Lia & Rebecca, Gen. cap. 49. ſic etiam erat cõſuetudo tempore Saulis, & Dauid: nam nepotes, & filij quidam Saulis ſepulti fuerunt, vt patet ſequenti lib. cap. 21. videtur

Prima ratio ex aduerſo.

Rõ ſecunda.

ergo

ergo,quòd non fuit combuſtum cadauer Saulis.aut
filiorum ſuorum, ſed fuerunt ſepulta. In contra-
rium videtur, quòd fuerint combuſta,quia in litera
dicitur, quòd combuſſerunt ea. Item patet, quia
2.Paralipo.cap.21.dicitur de rege Ioram: Mortuus
eſt in infirmitate peſſima,& non fecit populus ſecū-
dum morem combuſtionis exequias, ſicut fecerat
maioribus eius. Reſpondendum eſt, quòd inter
Iſraelitas non erat idem modus, quantum ad cada-
uera omnium: nam cadauera popularium ſimplici-
ter ſepeliebantur, & nihil comburebatur de eis, nec
fiebant cęremoniæ combuſtionis aliarum rerū ſu-
per illa: in cadaueribus autem regum, ſecus erat, qa
ibi fiebant cęremonię combuſtionis, vt patet in al-
legata auctoritate 2. Paralipo.capit. 21. patet etiam
Iere.capit. 34. vbi dicit Iere. ad Sedechiam regem.
Hæc dicit Dominus: Non morieris in gladio,ſed in
pace morieris, & ſecundum combuſtiones patrum
tuorum regum priorum,qui fuerunt ante te,ſic cō-
burent te. Apparet ergo, quòd in regibus conſuetu
do erat, quòd fieret combuſtio. Sed in hoc eſt du-
bium, ſcilicet,an comburerentur ipſa cadauera,vel
aliquid ſuper cadauera. Quidā dicunt, ꝙ non com
burebantur cadauera, ſed aliquid ſuper cadauera,
vel ſuper lectum,in quo erant cadauera,ſic patet de
rege Aſa.2. Paralipo.capit 16. cum dicitur: Poſue-
runt eum ſuper lectum ſuum plenum aromatibus,
& vnguentis meretricijs, quæ erant pigmentorum
arte confecta, & combuſſerunt ſuper eum ambitio
nem nimiam,ideſt, combuſſerunt multa aromata,
& vnguenta,& non ipſum:& iſtud tenet Nicolaus.
Alij dicunt,quòd cremabantur ipſa cadauera regū:
ſic patet Ierem.capit.34.ſcilicet.Secundum combu
ſtiones patrum tuorum regum priorum,qui fuerūt
ante te, ſic comburent te: ergo cadauera comburē-
da erant, & non ſolum aliquid ſuper cadauera.

Cadauera popularium ſepeliebātur, regum vero cōburebantur.

Reſpondendum eſt,quòd ſicut inter Hebræos nō
erat idem modus apud reges,& populares:quia pro
popularibus nihil cremabatur, nec de cadaueribus,
nec de alijs rebus,& in rebus fiebant aliquę combu-
ſtiones: ita non erat idem modus in omnibus regi-
bus,ſed in quibuſdam cremabantur ſolum aroma-
ta,& quædam alia ſuper cadauera regum: ſic intel-
ligitur ꝙdr̄ de rege Aſa.2.Paralip c.16. ſic etiam in-
telligitur eod.lib capit.21.cùm dicitur de rege Iorā,
quòd non fecit ei populus exequias ſecundum mo-
rem combuſtionis, ſicut fecerat maioribus eius. Ali
quando autem cremabantur cadauera, ſcilicet car-
nes cadauerum, & relinquebantur oſſa,vt ſepelirē-
tur, oſſa autem nunquam cremabantur: & ſic fuit
hic in Saule, & filijs ſuis, quia carnes eorum crema-
tæ ſunt, & oſſa fuerunt ſepulta, vt patet hic in lite-
ra,ſcilicet. Et combuſſerunt ea ibi, & tulerunt oſſa
eorum, & ſepelierunt ea ibi: primum refertur ad ca
dauera,quia dicitur hic: Et tulerunt cadauer Saul,&
cadauera filiorum eius de muro Betſan,& combuſ-
ſerunt ea: oſſa autem non fuerunt combuſta, quia
poſtea translata ſunt de Iabes in Gabaa, vt patet ſe-
quenti lib.cap.11.ſcilicet. Et abijt Dauid, & tulit oſ-
ſa Saul,& oſſa Ionathæ filij eius à viris Iabes Galaad,
qui furati fuerant ea de platea Bethſan:nō enim po
teſt aliquis negare,quòd cadauera fuerint hic com-
buſta,vt patet in litera. Dicit autem Ra. Dauid Ki-
mhi,quòd hoc fiebat, ne carnes putrefierent:mane-
bant autem oſſa incombuſta, quia illa non poterāt
putrefieri. Ad rationem primam in cōtrarium di-
cendum,quòd non ſtat, quia quanquam combure-
rentur cadauera hic, adhuc manebat aliquid ſepe-
liendum: nam poterat hoc fieri dupliciter: ſcilicet,
quòd comburerentur carnes, & oſſa: vel ſolæ car-

Ad primā rōnem in prin.

F nes: ſi primo modo,manebant cineres ſepeliēdi: ſic
fiebat apud Gentiles, quorū cadauera totaliter cre-
mabantur, deinde ſepeliebantur cineres: ſic orauit
Pyramus, quòd cineres ſui, & Thiſbes ſepelirentur
in ſepulchro, vt ait Ouidius,& habetur 4. Metamor.
in principio: ſi autem cremarentur ſolæ carnes,ma
nebant oſſa ſepelienda: & ſic factum eſt in cadaue-
ribus Saulis,& filiorum ſuorum, vt ſupra declaratū
eſt. Ad ſecundam rationem dicendum, quòd illa
procedit de popularibus, in quibus non fiebant ali-
quæ cęremoniæ combuſtionis cadauerum, vel alia-
rū rerū: ſed integra ſepeliebātur: Saul autē erat rex,
ideo in eo,& filijs ſuis aliter factum eſt. *Et tulerunt oſ-
ſa eorum*,ſcilicet,non cremauerunt ea cum carnibus,
G ſed ad ſepeliendum ſeruauerunt. *Et ſepelierunt ea ibi*,
ſcilicet,in vrbe ſua Iabes. *In nemore Iabes*.ſ. inter ali-
quas arbores. Aliter habetur 1.Paralip.c.10. ſcilicet
attulerunt ea in Iabes,& ſepelierunt ſubter quercū,
quę erat in Iabes: dicendum, quòd iſtud procedit
propter æquiuocationem nominis Hebraici, quia
nomen,quod habetur hic, in Hebræo ſignificat in-
differenter quodcunque lignum, vel ſignificat mul-
titudinem arborum, quod patet,quia Gen. 21.dici-
tur, quòd Abraham plantauit nemus in Berſabee,
& ibi manifeſte accipitur pro viridario,vel multitu
dine arborum. Et Deuterono.cap.21. dicitur: Ma-
ledictus à Deo eſt,qui pendet in ligno,ideſt,furca:&
tamen in Hebręo ponitur idem nomen vtrobique,
H & idem ponitur hic: ideo potuit accipi pro multitu
dine arborum: & ſic accepit litera noſtra hic, cùm
dixit: In nemore Iabes: ſicut accipitur Gen. capit.
21.vel potuit accipi pro vnica arbore, vel ligno: ſi-
cut habetur Deutero.cap.21. *Et ſepelierunt ſubter quer-
cum,quæ erat in Iabes*, eſt autem quercus vnica arbor.
Poteſt autem dici. quòd illa quercus erat in Iabes,
ideſt,intra vrbem Iabes: vel in Iabes,ideſt,in territo
rio,ſcilicet apud vrbem, ſic accipitur Ioſue capit. 5.
vbi litera noſtra dicit, quòd erat Ioſue in vrbis Ieri-
cho territorio, vel agro, & litera Hebraica dicit, ꝙ
erat Ioſue in Iericho: & tamen manifeſtum eſt, ꝙ
tunc non erat intra vrbem, vt patet ibidem: ſed ac-
cipitur eſſe in Iericho, ideſt in territorio eius. *Et ieiu-
nauerunt ſeptem diebus*, ideſt, poſtquam ſepelierunt ca-
I dauera iſtorum. Et erat iſtud ieiunium ſecundum
morem Hebræorum, ſcilicet, quòd non comede-
rent tota die aliquid vſque ad ſolis Occaſum, & in
his diebus abſtinebant Iudæi ab omnibus delecta-
tionibus.

Ad ſecundam.

Quare viri Iabes,mortuo Saule, ieiunauerunt ſeptem diebus. Quæſt. XIX.

QVAERET aliquis, quare viri Iabes ieiunaue-
runt ſeptem diebus,mortuo Saule. Rn̄dendū
eſt ſecundum quoſdam, quòd hoc fecerūt propter
K contaminationem: in quo ſciendum, quòd illi,qui
ibant ad exequias alicuius mortui,vel tangebant ca
dauera eius, vel introibant in domum illius, vel tā-
gebant ſepulchrū, aut oſſa humana reperta in agro,
erant immundi ſeptem diebus, in quibus non acce-
debant ad communicationem aliorum hominum,
vt patet Nume.capit. 19. viri autem Iabes tulerant
cadauera Saulis,& filiorum eius de vrbe Betſan, &
interfuerant exequijs: ideo omnes erant immundi
per ſeptem dies: & ob hoc dicunt, quòd debebant
illis ſeptem diebus ieiunare. Sed hoc non ſtat, quia
Nume.capit.19.vbi ponitur lex de immundicia ſu-
per mortuo, ſolum dicitur, quòd immundus luſtra
retur aqua luſtrationis die tertio, & ſeptimo, & in
die ſeptimo lauaret corpus ſuum, & veſtes, mane-
retque

retque immundus vſque ad ſolis Occaſum, & tunc
poſſet intrare in caſtra, & reciperetur ad commu-
nicationem aliorum hominum, & participationē
ſactorum. Diebus autem ſeptem præcedentibus,
non poterat introire in caſtra, Num. capit. 5. de ieiu-
nio tanten nihil vnquam mādatur. Item pater hoc,
quia quādo mortuus fuit Abner, Dauid iuit ad exe-
quias ſequens feretrum, plangebatque nimis, ſequē
ti lib. cap. 4. ex quo immundus erat ſuper mortuo,
& tamen non ieiunauit, niſi vna die eod. ca. ideo p-
pter immundiciam contractam ſuper mortuo, nō
ieiunauerunt viri Iabes ſeptem diebus. Aliqui di-
cunt, quòd ieiunauerūt propter planctum Saulis, &
filiorum ſuorū, ſcilicet, quia tenebantur facere hoc
propter reuerentiam regis. Sed non ſtat, quia Dauid
etiam, & viri ſui planxerunt Saulem, & filios ſuos
planctu magno, ſequenti lib. cap. 1. ergo non ieiuna
uerunt, niſi vna die eod. cap. ſi tamen tenerētur, vel
eſſet conſuetudo, quòd ieiunarent diebus ſeptem in
morte regum, ieiunaſſet tot diebus Dauid. Dicen-
dum eſt igitur, quòd viri Iabes fecerunt hoc ad im-
pendendum honorem, & cōpaſſionem funeri Sau-
lis, & hoc ſpecialius egerunt, quàm omnes Iſraelitę:
primò quia expoſuerunt ſe morti, eundo in vrbem
Bethſan pro cadaueribus horum. Secundò, quia af-
flixerunt ſe diebus ſeptem ieiunio propter mortē
Saulis, hoc autem fuit in ſignum gratitudinis: nam
Saul liberauerat viros Iabes à morte, quando Naas
rex Ammon oppugnabat eos, petieruntque ab illo
inducias dierum ſeptem, vt ſi non eſſet, qui libera-
ret eos in diebus illis, traderent ſe regi Ammon, ad
hoc, quòd erueret oculos eorum dextros: Saul autē
ante finem horum dierum triumphauit magnificè
de Ammonitis, & liberauit viros Iabes: ideo in me-
moriam illorum ſeptem dierum, ieiunauerunt ſe-
ptem diebus pro Saule, & filijs ſuis, & non ex præce
pto, nec ex conſuetudine: iſtud tenet Ra. Dauid Ki-
mhi. Fuit autem iſtud opus ſupererogationis: vnde
Dauid nimis laudat viros iſtos. De hoc, ſequenti lib.
cap. 2. & Dauid, quanquam eſſet vir bonus, non ieiu
nauit, niſi die vno: quia etiam ad hoc non teneba-
tur, ſed fecit ad oſtendendam miſericordiam, quam
præſtabat funeri Saulis.

*Chronica breuis omnium regnorum mundi, quæ fuerunt à tem-
pore Heli vſque ad obitum Saulis. Quæſt. XX.*

CHRONICA temporalium incidentium, ex
fine libri Iudicum, & Ruth omiſſa fuerat, nunc
autem eam denuo repetamus, euentus quoſdā tem
poris huius, & hiſtoriam libri ſub breuitate enarran
tes: tempora enim huius primi libri in Heli ſacer-
dote inchoant, & in morte Saulis finiunt. Fuit autē
Heli ſacerdos de filijs Ithamar, ad quos ſummum ſa
cerdotium non pertinebat: fuit tamen Heli aſſum-
ptus propter probitatem in iudicem Iſrael, cū non-
dum eſſent reges, qui & iudicauit Iſrael quadragin-
ta annis, vt patet ſupra cap. 4. cunque eſſet velut Do
minus totius populi, dicunt ſummum ſacerdotiū
ſibi vſurpaſſe, quod ad domum Phinees filij Eleazar
in æternum pertinebat ex pacto Dei, Num. cap. 21.
ſic ait Vincentius in Speculo hiſtoriali. lib. 3. Sed ma
gis dicendum eſt, quòd iſte erat vir bonus, & ſacer-
dotes de domo Phinees erant tunc viri nequam: vn-
de propter huius bonitatem, & illorū nequitiam,
Deus tranſtulit ſummum ſacerdotium in Heli: ſic
colligitur ſupra cap. 2. & promiſit Deus illi, ꝙ in æ-
ternū eſſent ſacerdotes de domo ſua: cùm dicitur.
Loquens locutus ſum, vt domus tua, & domus pa-
tris tui miniſtraret in conſpectu meo, vſque in ſem-

A piternum. Nunc autem dicit Dominus: Abſit hoc
à me: ſed quicunque glorificabit me, glorificabo
eum: & qui contemnunt me, erunt ignobiles. In
quo prænunciatum eſt, quòd propter peccata filio-
rum ſuorum non maneret ſummum ſacerdotiū
in domo ſua in æternum: ſed manſit ſolum per qn-
que viros, ſcilicet in ipſo, & in Phinees filio ſuo, &
in Achitob filio Phinees, & i Achimelech filio Achi
tob, iſte occiſus eſt à Saule cum octogintaquinque
ſacerdotibus, & ciuitas Nobe cum tota domo He-
li tunc perijt, ſupra capit. 22. euaſit autem Abiathar
filius Achimelech, qui poſtea fuit ſummus ſacerdos
tempore Dauid, vt colligitur ſequenti lib. capit. 8.
& 15. quē poſtea à ſacerdotio amouit Salomon in-
B fra 3. lib. capit. 2. & hoc, vt impleretur maledictio ſu
per domum Heli, eod. cap. poſtea autem nunquam
fuerunt ſacerdotes magni de domo Heli: fuit autē
ipſe primus, qui de domo Ithamar ſacerdotio ſum-
mo functus eſt, & Abiathar vltimus, vt ait Ioſephus
quinto antiquitatum. Aliqui putant illū Heli fuiſ-
ſe Eleazarum filium Aaron: & motiuum eorū eſt,
quia Eleazarus fuit pater Phinees, Num. capit. 25.
ita etiam Heli fuit pater Phinees, ſupra cap. 1. & 2.
Sed falſum eſt: quia Eleazarus fuit cōtemporaneus
Ioſue ante tempora Iudicum: de cuius morte habe-
tur Ioſue, capit. vltimo: Heli vero fuit penultimus
de iudicibus parum ante Saulem. Vixit autem Heli
annis nonagintaocto, cunque eſſet ſenex, nec poſſet
C miniſtrare in ſummo ſacerdotio, tranſtulit illum in
filium ſuum Phinees: habebat enim duos, ſcilicet
Ophni, & Phinees: qui miniſtrauit viuente patre, vt
ait Ioſephus 5. antiquitatum. Iſti fuerunt viri peſſi-
mi, delinquentes in officio ſacerdotali, & dormien-
tes cum mulieribus, quæ excubabant in oſtio taber
naculi, ſupra cap. 2. quos Heli grandęuus verbis leui-
ter corripuit: ideo Deus iratus miſit ad eum virum
prophetam prænunciantem occaſum domus eius,
eod. capitu. Cępit autem ſub temporibus huius Sa-
muel filius Elcana, leuita de familia Caathitarum,
qui in pueritia ſua miniſtrabat coram Heli, ſupra c.
2. Iſte anno duodecimo non completo, vt ait Ioſe-
phus 5. antiquitatum. prophetauit de euerſione do-
D mus Heli, ſupra cap. 3. Cunque eſſet Heli annorum
nonagintaocto, Philiſthini inierunt bellum contra
Iſrael: Ductaq; eſt arca in caſtra: percuſſis verò, &
fugatis Iſraelitis, arca à Philiſthinis capta eſt: quo au
dito, Heli corruens de ſella ſua, fractis ceruicibus,
expirauit, ſupra capitulo quarto, in quo finitus eſt
annus quadrageſimus primus, quo ipſe iudicauit
Iſrael. Mortuo itaque Heli, Samuel propter vitæ
probitatem, & excellentiā prophetiæ, a toto Iſrael
in iudicem acceptus eſt, qui tanquam rex erat. In
principio autem temporis huius fuit arca in terra
Philiſthinorum menſibus ſeptem, percutiens Phi-
liſthinos plaga magna: quam poſtea cum muneri-
bus reddiderunt, ſupra capitulo quinto, & ſexto. Iu-
E dicauit autem Samuel Iſrael annis viginti, in qui-
bus conſuetus erat quolibet anno diſcurrere per
terram Iſrael, iudicabatque Iſrael in tribus locis, ſci-
licet, Galgala, Bethel, & Maſphat: deinde reuerteba-
tur in Ramatha vrbem ſuam, quouſque ſequenti
anno inciperet circundare totum Iſrael: & ſic facie
bat per ſingulos annos, ſupra capitulo ſeptimo. Hu
ius tempore Iſraelitæ coluerunt Dominum, nam
ipſe reduxit eos de cultu Baalim, & Aſtaroth, ad cul
tum Dei. Accidit autem tunc Philiſthinos inire bel
lum contra Iſrael, congregatis Iſraelitis in Maſphat
ad ſacrificium, orauit Samuel pro Iſrael Dominū,
qui intonuit fragore magno de cœlo ſuper Philiſthi
nos, fugatique ſunt à facie Iſrael, & reddiderunt
vrbes

Cōtra aliquos credētes Heli fuiſſe Eleazarū filium Aaron.

Samuel electus iudex.

vrbes, quas abſtulerant Iſraelitis, ſupra cap 7 Hoc tempore manebat tẽplum Domini in vrbe Nobe, quia poſt mortem Heli tranſlatum fuerat de Silo in Nobe: manſitque ibi toto tempore Samuelis & regni Saulis ferè, vſquequo Saul occidit ſacerdotes, & deleuit vrbem Nobe, ſupra capitu. 22. tunc enim tranſlatum eſt tabernaculum in Gabaon: fuitque in Nobe quaſi per quadraginta annos. Hoc tempore arca Domini non erat in ſanctuario, ſicut fuerat à principio, intra ſancta ſanctorum, quia ex quo capta eſt à Philiſthinis tempore Heli, nunquam rediit ad tabernaculum vſque ad annum vndecimum regni Salomonis: quando ædificato templo, duxit eã de domo Dauid in templum, vt patet. 2. Paralipo c. 1. & fuit iſtud tempus annorum quaſi nonaginta- G duorum, quod patet, quia à morte Heli, vſque ad regnum Dauid computantur anni quadraginta, quos attribuit ſcriptura regno Saulis, vt patet Act. capit. 13. deinde Dauid regnauit annis quadraginta, infra 3. lib capitulo 2. Salomon autem anno quarto regni ſui cępit templum ędificare, quod ſeptem annis finitum eſt. De hoc 3 Regum capitulo ſexto, vſque ad nonũ, quibus coniunctis, colliguntur anni quaſi nonagintaduo, quibus manſit arca extra ſanctuarium: manſit autem toto tempore Samuelis, & Saulis in Cariathiarim, in domo Abinadab ſupra cap. 7 poſtea autem Dauid anno ſeptimo, regni ſui, quã do factus eſt ſimul rex ſuper Iſrael, & Iudam, duxit arcam de Cariathiarim in Ieruſalem: quæ mãſit tri- H busmenſibus in domo Obededom: deinde tranſlata eſt in domum Dauid, ſequenti lib. cap. 6. & 1. Paralipo capit. 16. Fuit autem tempus, quo manſit arca in Cariathiarim, quaſi quadraginta ſeptem annorũ. i. toto tẽpore Samuelis, & Saulis, quod eſt annorum quadraginta & ſeptem annis, vel quaſi octo de regno Dauid: nam tranſtulit arcam Dauid de Cariathiarim in Ieruſalem, quando cępit regnare ſup totum Iſrael, vt patet ſequenti lib capit 7. ante hoc autem regnauerat annis ſeptem, & menſibus ſeptẽ ſuper Iudam ſequenti lib. cap. 2. tempus autem, quo manſit arca in Ieruſalem in domo Dauid extra ſanctuarium, fuit annorum quaſi 35 quod patet ſubtrahendo 47. præcedentes de 92. manebat anni 35.

Dauid regnauit annis 40. Salomon 4. anno ſui regni cœpit ædificare templum.

Seneſcente autem Samuele, cum non poſſet conuenienter diſcurrere per totum Iſrael, ſicut conſueuerat, inſtituit duos filios ſuos iudices Iſrael, qui iudicabant populum in Berſabea Iſti autem declinanerunt poſt auaritiam, ideo modico tempore iudicauerunt. Venerunt autem Iſraelitæ ad Samuelem petentes regem, ſicut cæteræ gentes, vt patet ſupra cap 8. Hic finiti ſunt viginti anni, in quibus iudicauit Samuel Iſrael: ipſe. n. fuit vltimus iudex Iſrael, vt patet ſupra capit. 12 Diſpoſuerat autem Deus dare Iſraelitis reges. Quadam verò die, veniente Saule ad Samuelem, inquiſituro pro aſinabus, quę perierant de grege patris, vnxit eum Samuel in regem in ſecreto: poſtea autem publicè, per ſortes electo rege in Maſphar à toto populo, ſorte inuẽtus eſt Saul ſupra capit. 10 Qui in principio regni ſui, cùm non- K dum plenè obedirent ei Iſraelitæ, victoriam magnificam habuit de Ammonitis pugnantibus contra Iabes Galaad: ꝓpter quod renouata eſt vnctio eius, & concorditer totus populus vnxit eum in Galgala ſupra capitulo vndecimo. Regnauit autem annis 20. 18. quidem viuente Samuele, & duobus mortuo illo: quanquam ſcriptura computat annos quadraginta regni Saulis Act capitulo decimotertio, quod fit: quia viginti anni, in quibus iudicauit Samuel, computantur cum annis Saulis & fiunt quadraginta, Saul autem nouiter regnans, elegit ſibi

F de Iſrael tria millia virorum: quorum duo millia erant cum eo in Machmas, & in Bethel: mille autẽ cũ Ionatha in Gabaa, ſupra capitulo decimotertio. Eo tempore Philiſthini dominabantur Iſraelitis, eratque magna turba eorum in terra Iſrael, quæ vocabatur ſtatio Philiſthinorum, & iſta erat in Gabaa: Cogebat autem iſta ſtatio Philiſthinorum Iſraelitas ad ſeruandum leges Philiſthinorum. ſcilicet vt ſoluerent eis tributa certis temporibus, & vt non poſſent habere Iſraelitæ fabros ferrarios ad fabricandum arma, ne poſſent ſe erigere contra Philiſthinos hanc ſtationem Philiſthinorum percuſſit Ionathas, & tunc Iſraelitæ cęperunt rebellare Philiſthinis ſupra capitulo decimotertio. Congregata eſt autem G innumerabilis multitudo Philiſthinorum curruũ, equitum, & peditum, vt delerent Iſraelitas, qui ſe abſconderunt à facie eorum in cauernis terræ: tunc Ionathas, cùm eſſet quadam die cum patre ſuo, & haberet ſolum ſexcentos viros, aſcendit ad caſtra Philiſthinorum cum ſolo armigero ſuo, percuſſitq; caſtra, ſupra capitulo decimoquarto. Poſt hoc autẽ Saul magnifica bella egit contra gentes multas, ſcilicet Moab, Ammon, & Edom, & reges Saba, & Philiſthæos, & quocunque ſe verteret, ſuperabat. Eo tẽpore miſit Deus Saulem ad pugnandũ cõtra Amalec, cuius præceptis plenè non obediens à Deo damnatus eſt, prænunciato ſibi, quòd auferretur ſibi regnum Iſrael de manu ſua, ſupra capit. 15. Tunc vn- H ctus fuit Dauid in regem ſecretè, & ſpiritus Domini recedens à Saule, trãſiuit ad Dauid. inuaſitque Dæmon Saulem, qui torquebat eum frequenter: ad cuius releuationem Dauid vocatus eſt, vt citharizaret coram Saule, ſupra capitulo decimoſexto. Poſt hoc aliquanto tempore, accidit bellum Philiſthinorum contrã Iſraelem, in quo Dauid occidit Goliath, ſupra capitulo decimoſeptimo. Tunc Saul conſtituit Dauid principem virorum belli, & Ionathas iniuit fœdus cum illo, ſupra capit. 18. Eo tempore cùm ferret Dauid corã Saule caput Goliath in Ieruſalem, cantauerunt mulieres, dicentes: Percuſſit Saul mille, &c & tunc cepit Dauid odioſus eſſe Sauli, conatuſq; eſt Saul ſemel eum lancea con- I fodere, ſed poſt ad velandam nequitiam ſuam, & vt poſſet facilius occidere Dauid, dedit ei Michol filiam ſuam in vxorem. ſupra capit. 18. Ex eo tempore cœpit Saul perſequi Dauid prius occultè, deinde manifeſtè: quouſque excluſit eum de terra Iſrael in terram Philiſthinorum, vt patet ſupra eod capit. 18. vſque ad 27. Fuit autem exitus Dauid de terra Iſrael. quatuor menſibus ante mortem Saulis: nam quatuor menſibus ſolum manſit Dauid in terram Philiſthinorum, ſupra capit. 27. & tamen ibi manebat, quando mortuus eſt Saul, vt patet ſequenti lib. capitulo primo. Dum autem fiebat perſecutio Dauid, accidit mori Samuelem annis duobus ante mortem Saulis, de quo ſupra capit. 25. Poſtea autẽ congregatis Philiſthinis in bellum contra Iſrael, & conſulta Pythoniſſa, mortuus eſt Saul, & tres filij K ſui in eodem bello: fuit autem totum regnum Saulis annorum viginti, à quo inceperunt reges Iſrael: à Samuele autem cœperunt tempora prophetarũ nominatorum in ſcriptura.

Ionathas percuſſit magnam ſtationẽ Philiſthinorũ Gabaa.

Quo tempore mortuus eſt Samuel.

De hiſtoria temporum. Tempora prophetarum, quando inceperunt. Queſt. XXI.

SCIENDVM autem, quòd annus primus, quo cępit iudicare Heli Iſrael. fuit annus 356. ab exitu de Aegypto: quod patet, demendo quadraginta annos temporis ſui, & quadraginta annos regni Saulis, &

lis,& indicaturæ Samuelis,& quadraginta annos regni Dauid: & quatuor annos regni Salomonis, qui fluxerunt de regno ſuo, quando cœpit ædificare templum, de annis 480. qui fluxerant ab exitu de Aegypto vſque ad principium ædificationis templi, vt patet infra tertio lib. capitulo ſexto, manebunt anni 356. Erant autem tũc de ætate tertia anni 866 ab exordio quoque ſeculi, vſque tunc fluxerant anni duo millia 809. Cùm autem cępit regnare Saul erat annus 416. ab exitu de Aegypto, & de ætate tertia erat annus 926. ab exordio ſeculi fluxerant anni duo millia 869. hoc patet addendo 60. annos, qui fuerunt inter principium iudicaturæ Heli, & regni Saulis, quorum quadraginta pertinent ad Heli,& viginti ad Samuelem. Tempore autem Heli filij Hectoris recuperauerunt Troiam, expulſis inde nepotibus Anthenoris. Tempore autem Saulis accidit quoddam bellum magnum, inter Iſraelitas,& Agarenos: nam filij Gad pugnauerunt contra Agarenos, ſiue Arabes, & præualuerunt cõtra eos, occupauerunt que magnam partem terræ eorum, & pecora, vt patet 1. Paralipo. capitu. 5. Anno 15. regni Saulis, qui erat annus ab exitu de Aegypto. 431. & de ætate tertia, erat annus 941. & ab exordio ſeculi fluxerant anni duo millia 884. Cęperunt duo regna magna in terris, ſcilicet regnũ Corinthiorum, & Lacedæmoniorum. Tũc autem apud Athenienſes regnabat rex 17. nomine Codrus: de hoc Euſebius in chronicis, & Vincentius. 3. lib. Speculi hiſtorialis. De Codro rege dicit Valerius lib quinto tit. 4. de pietate erga parentes, & patriam Codrus rex Athenienſis, cùm ingenti hoſtium exercitu Attica regio debilitata, ferro, & igni vaſtaretur, diffidentia humani auxilij ad Apollinis Delphici oraculum confugit: & per legatos ſciſcitatus eſt, quo nã modo tam graue illud bellum diſcuti poſſet. Reſpõdit Deus, ita finem ei fore, ſi ipſe hoſtili manu occubuiſſet, quod quidem non ſolum in totis Athenięſium caſtris, ſed etiam contrarijs percrebuit, eoque factum eſt, vt ediceretur, ne quis Codri corpus vulneraret: ideo poſtquã cognouit, depoſitis inſignijs Imperij, familiarem cultum induit, ac pabulantiũ hoſtium globo ſeſe obiecit, vnumque ex his falce percuſſum in cędem ſuam compulit: cuius interitu ne Athenæ occiderent, effectum eſt, de hoc meminit Virgilius in 6. Aeneidos, dicens: & iurgia Codri. Hoc tẽpore, vt quibuſdam placet, Homerus poeta excellentiſſimus gręcorum poetarum fuit, ſed alij aliter ſentiũt. Hoc tempore regnabat apud Italiam quartus rex Albanorum, nondum conſtituta vrbe Roma,& iſte erat Syluius Aeneas filius Poſthumi: nam primus horum regum, à quo Romanorum origo cępit, fuit Aeneas, de bello Troiano fugiens. Secundus rex fuit Aſcanius filius Aeneę,& Creuſæ, qui regnauit in Albania, ipſe enim vrbem illam condidit, vt ferunt. Tertius rex fuit Poſthumus Aeneę, ſcilicet quidam filius eius, qui natus eſt mortuo Aenea, & hic Poſthumus vocabatur. Iſti tres regnauerant in Italia, antequam Saul regnaret in Iſrael. Quartus rex Italorum, qui Latini dicti ſunt, fuit Syluius Aeneas filius Poſthumi: & iſte regnare cępit regnante Saule, de hoc dicitur in Hiſtoria ſcholaſtica: In diebus illis apud Latinos quartus regnauit Siluius Aeneas, filius Poſthumi. Alia tamen hiſtoria quartum ponit Sylnium Latinum vterinum fratrem Poſthumi, & quintum Syluium filium Aeneę. His temporibus Homerum fuiſſe, quidam dicunt, de quo magna diſſonantia eſt apud veteres. Crites ponit eum ante deſcenſum Hera-

Quando cœperunt regnũ Corinthiorũ & Lacędemoniorũ.

Nota De Codro.

Quo tpe Homerus claruit.

Reges Albanorum.

Reges Romanorũ.

A clidarum in Peloponenſium vrbem: Eriſtenes centeſimo anno à captiuitate Troiæ: Ariſtaleus, & Philodorus, tempore emigrationis Ionicæ: Apolodorus Athenienſis, anno 744. poſt deſtructam Troiam. Alij autem tempore modico, antequam Olympiades inciperent. Alij autem ponunt Homerum ante tempora iſta. Alij autem multo poſt, ſcilicet, ſub Ioſaphat rege Iudæ. Iſte enim duos libros excellentiſſimos totius operis ſui edidit, ſcilicet Iliadem, in qua de bello Troiano agitur, & Odiſſeam, quæ de laudibus, & geſtis Vlyſſis conſcripta eſt: de hoc ait Valerius libro nono, capitulo de mortibus nõ vulgaribus. Homerus cùm in quadam inſula quæſtionem ſibi à piſcatoribus propo-
B ſitam ſoluere non valeret præ amaritudine cordis mortuus eſt. Anno decimoquinto regni Saulis, de quo ſupra dicebatur, cępit regnare apud Lacedæmonios, qui ſunt in Græcia, & vocantur nũc Conſtantinopolitani, rex primus nomine Euriſteus, & regnauit annis quadragintaduo. Poſt hunc verò regnauit Aegis, anno vno. Poſt quem tertius regnauit Seretatus annis trigintaquinque, Quartus Labotes annis trigintaſeptem. Quintus Douſtus, annis vigintinouem. Sextus Ageſſilaus, annis quadragintaduo. Septimus Archelaus, annis ſexaginta. Octaus Theletus, annis quadraginta. Nonus Chalamones, & in hoc reges Lacedæmoniorum defecerunt, ſcilicet anno Azariæ regis quadra-
C geſimoſecũdo, qui & Ozias dictus eſt. Deinde tranſiuit genus Lacedęmoniorũ ad alterũ genus principatus. Anno prædicto decimoquinto. Saulis, cępit regnum Corinthiorum: quorum primus rex fuit Aſetes, regnans annis 35. Secundus fuit Chiron regnans annis 37. Tertius Agelas, regnans annis triginta ſeptem. Quartus Plinius, regnans annis 35. Quintus Battis, regnans annis 35. à quo reges Batti cognominati ſunt, Sextus Agelas, regnans annis triginta. Septimus Endimius, regnans annis vigintiquinque. Octauus Ariſtomedes, regnans annis triginta ſeptem. Nonus Agemon, regnans annis ſexdecim. Decimus Alexander, regnans annis vigintiqninque. Vndecimus Thaleſtes, annis
D duodecim, regnans: tunc Corinthiorum reges defecerunt, verſaque eſt terra ad alterum genus principatus: & hoc fuit anno Azariæ regis Iudæ. 42. & ſic regnum Corinthiorum, & Lacedæmoniorum totaliter æqualia fuerunt, quia ambo cęperunt anno quintodecimo regni Saulis, & ambo finita ſunt anno 42. regis Oziæ: Et fuit duratio iſtorum regnorum, quaſi 190. annis: quod patet computando tẽpora regum, vt ſcriptum eſt. De his Euſebius Cęſarienſis in chronicis. Anno, quo mortuus eſt Saul finita eſt tertia ętas ſeculi, habens annos. 840. & cępit ætas quarta in Dauid: de hoc Vincentius tertio libro ſpeculi hiſtorialis. Eodem anno regnabat apud Lacedæmonios primus rex Euriſteus, & apud Co-
E rinthios primus rex Aletes: Anno autem quinto regni vtriuſque mortuus eſt Saul: quod patet, quia iſti duo reges cæperunt regnare anno quintodecimo tegni Saulis, vt dictum eſt: Saul autem ſolum viginti annis regnauit, vt ait Ioſephus ſexto antiquitatum.

Conſtantioopolitani quoodam Lacedemonij.

Reges Corinthiorũ.

GEESTA temporum ſub Heli, Samuele, Saule, & calamitates, atque proſperitates ſibi viciſſim ſuccedentes populi Iudaici, hic primus liber nobis deſcri-

pſit

pſit: in cuius expoſitione literali tantum, vſque nunc pro viribus inſudauimus: Siquid autem ex ignorantia, quæ nobis connata eſt, aut ex multiloquio. *In quo iuxta Salomonem rarò peccatum deeſt,* deliquimus, habet benignus lector, quid miſericorditer F ignoſcat, & charitatiuè corrigat. Æmulatoribus verò ſingulis opuſculis meis, ad Lacerandum, caninoque more, & iracundo corrodendum, viam omni modo præcluſam eſſe volo.

Hieronymus Polus excudebat.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. & A a.

Omnes ſunt Quaterniones præter A a, quæ ſunt Quinterniones.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE